2023

سیڤەرنامە – وەشانی 1

تایبەتە بەو بابەتانەی کە ڕێکخراوی کوردیپێدیا لەسەر ڕێککەوتننامەی سیڤەر ئەرشیڤی کردووە

ئامادەکردنی: هاوڕێ باخەوان

ئەرشیڤوانانی بەشداربوو لەم بەرهەمەدا	ژمارەی بابەت
هەژار کامەلا	81
ڕاپەڕ عوسمان عوزێری	68
ئاراس حسۆ	36
سارا کامەلا	33
هاوڕێ باخەوان	17
زریان عەلی	11
ئەڤین تەیفوور	4
سەریاس ئەحمەد	4
بەناز جۆلا	3
شەنە ئەحمەد	3
زریان سەرچناری	2
سروشت بەکر	2
هومام تاهیر	2
ڕۆژ هەژار	2
ڕۆژگار کەرکوکی	2
ئەمیر سیراجەدین	1

ڕێکخراوی کوردیپیدیا بۆ کۆکردنەوەی زانیاری دەربارەی کوردستان و کورد
https://www.kurdipedia.org
25-03-2023

ناوەڕۆک

چەند وتەیەک 11
بڵاوکراوەکانی کوردیپێدیا 12
دەربارە 15
بابەت: 274 17
ڕۆژی دەرچوون: 25-03-2023 14:36:23 17
لۆزان 18
1997-05-03 19
1920-08-10 20
1920-08-20 21
بەستێنی مێژوویی و کاریگەریی قۆناغی نێوان پەیماننامەکانی سیڤەر و لۆزان لەسەر جووڵانەوەی نەتەوایەتیی کورد بۆ پرسی سەربەخۆبوون 21
پەیمانی سیڤەر سەد ساڵ دواتر 22
تارمایی سیڤەر 23
دەقەکانی کۆنگرەی سیڤەر و خوێندنەوەیەکی تر 24
کوردستان لە سەدەمین ساڵوەگەڕیی سیڤەردا 24
کوردستان لەنێوان سیڤەر و سنووره دەستکردەکاندا 26
کەرکوک لە ململانێ سیاسی و سەربازیەکانی نێوان بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد و حکومەتی ئێراق لە نێوان 1975-1991 26
ئاستەنگی ناسیۆنالیزم لە بزاڤی کۆچگیریدا 27
ئاوڕێک لە ئاوڕدانەوەی چیا و ئەزموونی زایەڵە 32
انتفاضة السليمانية وثورة العشرين 37
بنچینەکانی دەوڵەت و دەوڵەتی کوردستان 55
بە بۆنەی ساڵیادی 102هەمینی پەیمانی سیڤەرەوە بڕیارماندا دەوڵەتی کوردستان دابمەزرێنین بەڵام بە مەرج 60
پەیماننامەی سیڤەر چییە؟ 62
پەیماننامەی سیڤەر، کورد نەیتوانی ئەو هەلە بقۆزێتەوە 64
پەیماننامەی لۆزان و چارەنووسی کوردستان 69
پەیمانی سیڤەر 71
پەیوەندییەکانی نێوان یەکێتی سۆڤێت و تورکیا 1920-1930 و کاریگەری لەسەر پرسی کورد 72
ترسێکی مەشروع 73
تێگەیشتن لە سیڤەر 76
تەتەڵەی خەلافەت لە ئیستانبولەوە بۆ موسڵ(1) 78
تەتەڵەی خەلافەت لە ئیستانبوولەوە بۆ موسڵ(2) 80
چارەنووسی کورد لەڕێکەوتنامەی نێوان دەوڵەتە زلهێزەکاندا 81
چەندێ لەو باسانەی لە بارەی سایکس . پیکۆوە دەکرێن دروستن؟ 86

دامە زراندنی دە وڵە تی کوردستان لە چوارچێوە ی عێراقێکی کۆنفیدراڵیدا 1 88
دوای پەیماننامەی سیڤەر کورد دەیتوانی دەوڵەتی کوردی ڕابگەیەنێت 91
دوو دڵۆپ فرمێسک یان دووانە شاکارێک 93
دۆزینەوەی نەوت لە باکووری کوردستان و مەترسییەکانی لەسەر کێشەی کورد 95
دیوی شاردراوەی پەیوەندیی ئەرمەن و زازا 96
ژن و ناسیۆنالیزم لە کۆمارە کوردییەکەی ساڵی 1946دا 99
سیاسەتی کەمالی لە تورکیا بەرانبەر بە کورد لە 1918 - 1926 118
سیڤەر و لۆزان و دەوڵەتی کوردی 125
سەد ساڵەی پەیمانی سیڤەر 1 127
شکۆ و بوونی نەتەوە لە ناو دەوڵەتدا دروست دەبێت و ڕەنگدەداتەوە 131
گرنگترین زانیاریی مێژوویی و ڕوداوەکانی باشووری کوردستان (ڕیزبەندی ڕووداوە سەرەکیەکان بە پێی ساڵەکانی ڕوودانیان) 134
لاچین، هەوڵێکی تری سەربەخۆیی کوردستان 139
لۆزان کێشەی کورد نەبووە و نییە! 144
لە پاش سەدو دووساڵ بە سەر پەیماننامەی سیڤەردا. کۆنفیدراڵی لە ئێستادا باشترین هەلە بۆ ڕزگاربوونی باشووری کوردستان لەو قەفەسە 145
لە سەد ساڵەی پەیماننانەی (سیڤەر 1920 - 2020) سەربەخۆیی کوردستان فاکتەری چەسپاندنی ئارامییە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا 148
میراتی بەریتانیا و پەرەسەندنی ناسیۆنالیزمی کوردی لە ئێراقدا 01 149
میراتی بەریتانیا و پەرەسەندنی ناسیۆنالیزمی کوردی لە ئێراقدا 02 158
میراتی بەریتانیا و پەرەسەندنی ناسیۆنالیزمی کوردی لە ئێراقدا 03 165
نەبوونی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان شەرمەزارترین تاوانی مرۆڤایەتییە لە ڕۆژگاری هاوچەرخدا 169
هەر حزب و لایەنێک دژایەتیی سەربەخۆیی کوردستان بکات بەر نەفرەتی مێژوو دەکەوێت 174
ڕەهەندە یاساییەکانی پەیماننامەی سیڤەر 178
کورد دوای 99 ساڵ لەواژۆکردنی پەیماننامەی لۆزان 180
کورد و کات 182
کورد و کوردستان لە پەیماننامەی سیڤەر 187
کوردیش بە چەشنی فەلەستینییەکان شایستەی دەوڵەتن 188
کۆماری ئارارات، ئاوڕدانەوەیەک لە مێژوو 190
کۆنگرەی ئاشتی و چارەنووسی گەلی کورد 193
کەرکوک، ئاوڕێک لە ڕابردوو دیدێک بۆ ئایندە 195
بانگەوازێک بۆ ئاشتی و بەرەنگاربوونەوەی شاڵاوی داگیرکارانەی تورکیا 197
پرسەنامەی بافڵ تاڵەبانی بۆ کۆچی دوایی سیڤەر بورهان عەبدوڵڵا 204
پەیماننامەی (لۆزان) هۆکارە کە تا ئێستا ڕۆژهەڵاتی ناڤین و ناوچەکە هێمنی و ئارامی بەخۆیەوە نەبینیوەو شەڕو خوێنڕشتن بەردەوامە 205
نارەزایەتی کۆمەڵێک پزیشک بەرانبەر هەر جۆرێک لە وەرگرتنی پارە بەرانبەر خزمەت کردنی نەخۆشانی کۆرۆنا 207

نامەیەکی کراوە بۆ کۆنسەی سەرکردایەتی کەجەکەو فەرماندەیی هێزی پێشمەرگەی کوردستان 210
ڕاگەیاندنی هاوبیرانی کوردایەتی سەبارەت پەیامەکەی ئوجەلان لە نەورۆزی 2013دا 216
یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان: لەشکرکێشی تورکیا و شەهیدکردنی هاوڵاتیانی سڤیلی باشووری کوردستان ئیدانە دەکەین 219
لەهەولێر 187 کەناڵی میدیایی هەیە و لەسەر ئاستی عێراق یەکەمە 220
بزاڤا نەتەوەیی یا کوردی یا ئازادیخوازی ل کوردستانا عیراقێ (1939-1945) 221
Kurd. Efsaneya Rohilatê” – 42” 221
Dîroka Kurdistana Sor 225
EBDUREHİM REHMÎ HEKARÎ Û (GAZİYA WELAT) 2 232
”FÊLA PEYMANA “SEVRÊ” Û XIYANETA “MISAQÎ MILÎ 237
Ji 16’ê Tebaxa 1945’an heya 15’ê Tebaxa 1984 242
Peymana Serxwebûna Kurdistanê (Sîver) 245
Peymana Serxwebûna Kurdistanê (Sîver) 10 Tebax 1920 247
Peymana Sevrê 249
(1) Peymana Sevrê û serxwebûna Kurdistanê 251
(2) Peymana Sevrê û serxwebûna Kurdistanê 253
Peymana Sîver, piştî sed salan 257
Sed sal piştî peymana Sevrê 259
(1925-1882) Serokê Komîteya Îstiqlal û Rizgarîya Kurdistanê: Xalid Begê Cibran 260
The Kurds in Iran - Wolfgang Behn 278
ASSYRIANS ALONG THE KHABUR RIVER FACE EXTINCTION 279
Factbox-Death of woman in police custody puts plight of Iran's Kurds in focus 286
?Is Ankara Promoting Zaza Nationalism to Divide the Kurds 287
Kurdistan on the Sevres Centenary: How a Distinct People Became the World’s Largest Stateless Nation 290
The Sevres Centennial: Self-Determination and the Kurds 291
?Who are the Kurds 292
Rotes Kurdistan“: Aserbaidschanische Kurden im Interesse der Sowjetrepublik„ 294
“الميثاق الملي” تحت عنوان “المنطقة الآمنة” 299
100 عام على اتفاقية سايكس بيكو - الأردن: صمود واستقرار وسط موجة تحديات مستمرة 300
100 عام على سايكس بيكو 312
99 سنة على معاهدة الغدر 314
أتاتورك والأكراد: شعارات الدمج وسياسة التتريك القسري 315
إيران - كردستان: مغامرة بارزاني الثانية 317
أيَرى الكورد ولادة دولتهم في سايكس- بيكو آخر؟ 319
اخفاق الكورد في تشكيل دولتهم بموجب معاهدة سيفر1920 321

اسألوا التاريخ.. كَم عانى الكُرد! 322
الأكراد ومحنة الأقليات العرقية في إيران تخشى السلطات من تزايد الضغوط من أجل الانفصال 323
الأنساق المؤسسة للمجتمع الكردي في سوريا 325
الاستفتاء السوداني والمقاربة الكردية 338
الاقليم الكردي الموحد في سوريا 340
الثورة والقضية الكردية 347
الجذور التاريخية لقضية أكراد سوريا 353
الجريمة والعقاب في التاريخ التركي 356
الدولة الكردية ..هل من فرصة؟ 358
الدولة الكردية والجغرافيا السياسية في اسيا 362
الدولة الكردية... آفاق وتحديات 363
الدولة الكردية، حلم قومي مشروع، أم مخطط للتقسيم؟! 364
الدولة الكوردية والمعايير الدولية 373
الرؤية التركية الرسمية لاتفاقية لوزان 375
الشرق بعد لوزان 377
الصحافة الموصلية .. ايام زمان 383
الصحافة الموصلية.. البدايات 388
الصراع القومي في الشرق الأوسط "صراعات لا منتهية" 392
القضية الآشورية ومؤتمر لوزان, لجنة الموصل,وثائق من الأرشيف 397
القضية الكردية هي أيضاً... قضية عربية 406
القضية الكردية.. ومقوماتها القانونية 413
القضية الكوردية و معاهدة سيفر 415
القضيّة الكرديّة في المعادلة الشرق_أوسطيّة 422
الكرد شعب عظيم 426
الكرد في إيران بين الماضي والحاضر.. تاريخ عاصف ودموي 427
الكرد في التاريخ الحديث 431
الكرد كقرابين دولية بين سيفر ولوزان 438
الكرد كورقة مصالح بيد قوى الاستبداد 440
الكرد و الدولة القومية .. ابتداءً من معاهدة سيفر وصولاً إلى إعلان الفيدرالية في شمالي سوريا 443
الكرد والاعتقال السياسي في سورية (1920-2017) 447
الكرد والقومية الكردية في سوريا الانتدابية 472
الكرد وخيارات الأبواب المغلقة 484
الكورد الفيليون في العراق / تاريخ في ذاكرة الشجن 486
الكورد بين حق تقرير المصير والدولة الكوردية 491
الكورد في ولاية الموصل - محاضرة المراحل التي مرت بها مشكلة ولاية الموصل (كوردستان الجنوبية-العراق) ذات الاغلبية الكوردية 492

المؤتلف والمختلف في قضايا الكرد واليهود والفلسطينيين .. نظرة نقديّة مُوجزة 496
المرأة والقومية في جمهورية كردستان عام 1946م 503
المرافعة التاريخية للرئيس مام جلال حول كركوك 515
المشكلة الكردية في الشرق الأوسط 518
المشكلة الكُرديّة: منعًا للكارثة 532
المظلومية الكردية سورياً 537
المواقف الإقليمية من القضية الكردية في العراق 1919- 1975 541
الموصل عراقية..دور الموصليين في الدفاع عن عراقية الموصل 543
الميثاق الملّي وسلب أوطان الشعوب 545
الوجود الكردي في سوريا تاريخياً واجتماعياً (1) 547
الوجود الكردي في سوريا تاريخياً واجتماعياً (2) 557
بداية الأدب الكردي (الحلقة الأولى) 561
بواكير الحركة السياسية الكوردية في سوريا: المنفى، جمعية خويبون، اختراع "غرب كوردستان" 567
تاريخ تقسيم كوردستان بدءاً من معركة جالديران انتهاءاً باتفاقية لوزان 577
تاريخ موجز لمشكلة الأكراد 580
تركيا والموصل والخرائط 582
تشكّل الهوية السياسية لكرد سوريا 1920-1957 584
تصادم الهويات في الشرق الأوسط 604
تقسيم كردستان خطيئة أما الاقتتال فهو جريمة! 606
ثريا بدرخان وغريس مارغريت.. محادثة عن شعب بلا قيادة وحرب لن تتوقف 611
ثورة الشيخ سعيد بيراني.. ثورة وطنية تحررية.. لا حركة دينية 614
جذور المشكلة الكردية 617
جمهورية كردستان الحمراء 621
جيوبولتيكية ماسي الكورد وزيارة الرئيس المرتقبة للولايات المتحدة الأمريكية 623
جيوبوليتك العلاقات العربية – الكردية 625
خارطة كُردستان من الأرشيف البريطاني قبل اتفاقيّة "سايكس بيكو" 628
خطوات ماكرون الأولى من لبنان إلى كوردستان 630
دراسة الحدود الدولية بين سوريا وتركيا 633
دراسة موجزة لتاريخ الكورد وكوردستان 641
دورُ جمعيّةِ الاتِّحادِ والتَّرقيّ في ترسيخِ القوميّةِ البدائيّةِ في الشَّرقِ الأوسطِ 664
سنة على معاهدة الغدر 99 669
سياسة التعريب نهج شوفيني وأعلى مراحل العنصرية 670
سيهانوك ديبو: القضية الكردية حقيقة تاريخية جغرافية وسياسية 676
شيخ صوفي كردي وجيرانه المسيحيين 678
عرض كتاب – تاريخ كامبريدج عن الكرد 686

علاقة الكرد بالقوى الأجنبية.. ضرورة لحماية الوجود 691
عن أوهامٍ وأحلامٍ تعيق الحوار الكردي- العربي في سوريا 695
عن الكرد والنجف والثقافة 700
غرب كردستان (كردستان سوريا) 702
في الحديث عن الهوية الكردية.. نحو مشروع سياسي جديد 706
قصة الحوار العربي – الكردي! استعادة تاريخية 709
كان لابد ان يكون الكورد منذ عام (1920) صاحب دولته 716
كراس الحضارة التركية في كردستان في القرن العشرين 1 718
كردستان الحمراء 725
كُردستان وإسرائيل! 734
كردستان ودكتاتورية الجغرافيا السياسية 735
كركوك وتوابعها حكم التاريخ والضمير ، دراسة وثائقية عن القضية الكوردية في العراق 738
كيف تبدّدت فرصة إنشاء الدولة الكرديّة في 1920؟ 744
لا أصدقاء سوى الجبال.. الكتاب الذي بات لازمة عند كل مأساة كردية 746
لواء إسكندرون... الألزاس واللورين 749
مئوية لوزان على الأبواب.. فماذا فعلت بجغرافية الشرق الأوسط..؟! 751
مئوية لوزان.. لا أحد راضياً 753
ماضي وحاضر نشر الكتب باللغة الكردية في تركيا 1 755
مخيلة الاستعمار التركي وعقيدة الوطن الأزرق 771
مستقبل المشكلة الكردية في إيران 775
مشكلة الأكراد مشكلة أوروبيّة غربيّة في الأساس 782
مصطفى كمال - أتاتورك - يأمر نوري السعيد بتعيين ياسين الهاشمي رئيساً للوزراء 784
مصير كردستان الغربية...(خذوا... وطالبوا)... بقلم: محمد الصويركي الكردي. لندن/بريطانيا 788
معاهدة "سيفر" وأثرها على السياسة الخارجية لأردوغان 791
معاهدة سيفر 793
معاهدة سيفر و آفاقها 797
معاهدة سيفر... والآمال الموءودة 802
معاهدة لوزان 804
معاهدة لوزان 1923 وحقوق الأقليات القومية والدينية في تركيا 808
معاهدة لوزان تأثيرها على الكرد ومنطقة الشرق الأوسط 812
من بروكلين إلى بينغامتون: المكتبة والمتحف الكورديين ل فيرا بيودن سعيد بور في جامعة بينغامتون 821
مناطق مهملة وقمع مستمر.. وفاة أميني تعيد فتح الجرح الكوردي في إيران 827
مناظرة السليمانية : واستذكارات الحوار العربي - الكردي 828
نحو مقاربة جديدة لحل المسألة الكرديةِ 836
نداء أوجلان التأريخي للسلام، ألقى الكرة فى ملعب أردوغان 840

نهر الفرات ما بين قانون الأنهار الدولية وشرع الله وفعل الإنسان الجاحد 842
هل قدم العراق للكورد ما يستحقونه؟ 844
ولاية الموصل و الحلم التركي بعد قرن من الزمان 846
ومن جديد : المظلومية الكُردية - رد على المتزعم نارام سن الورقي -2.. 850
ومن جديد: المظلومية الكُردية - رد على المتزعّم نارام سن الورقي -1... 859
رسائل ساخاروف دفاعاً عن الكرد و حقهم فى تقرير المصير 867
كلمة الفنّان التشكيلي الكردي بشّار العيسى في المؤتمر الدولي الخاص بالقضية الكردية في سوريا 873
Abdullah Öcalan ile Görüşme 878
ATATÜRK VE İNÖNÜ 879
ATATÜRK'ÜN KÜRT POLİTİKASI 880
DEVLETLERARASI HUKUKU VE SİYASİ TARİH METİNLERİ 881
HALKIZ BİZ -2 882
İmparatorluk Sınır ve Aşiret Kürdistan ve 1843-1932 Türk-Fars Sınır Çatışması 883
İngiliz ve Fransız Arşiv Belgeleriyle Sevr-Lozan-Musul'da Kürtler 885
Kürtlerin Öteki Tarihi 886
MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI'NDAN SEVR BARIŞ ANTLAŞMASI'NA GİDEN SÜREÇTE TÜRK DİPLOMASİSİ 887
ŞARK MESELESİ'NDEN SEVR'E TÜRKİYE 889
SEVR DOSYASI 890
Sevr_Antlasmasi 891
Sevr-Lozan-Musul Üçgeninde Kürdistan 891
Alişêr Efendi 892
Birinci Dünya Savaşı ve Kürtlerin devleti 902
Dünya Savaşı'nda Kürt isyanları 904
GÜNEY KÜRDİSTAN ANAYASASI 908
Koçgiri Bir Kürt İsyanı Değil miydi 917
Koçgiri İsyanı 918
Kürdistan Iraklı'laştırıldığında 920
Kürdistan Krallığı 922
Kürdistan semalarında kayan bir yıldız: Seyyid Abdülkadir 924
KÜRT MİLLİYETÇİLİĞİNİN GELİŞİMİ VE ULUSUN İNŞASI Politik Şiddet, Yayıncılık ve Aydınların Rolü 927
Lozan Antlaşması ve Kürtler 954
Lozan, Sevr'de öngörülen Kürdistan devletinin kurulmasını engelledi 956
Musul Sorunu 960
!Sevr Anlaşması'nın Kürtler için önemi 963

964 ....Sevr Anlaşmasını Ve Maddeler
965 .... Sevr Antlaşması
973 ....?Sevr Antlaşması kimlerle imzalandı
976 ....Sevr Antlaşması ve Maddeleri
980 .... Sevr Barış Antlaşması ve içeriği (maddeleri), Hukuki geçersizliğinin nedenleri
981 ....Sevr Travması ve Kürtlerin Empatisi
984 ..... SEVR, Kürtler İçin Bir Kurtuluş muydu? (Kurtuluş Savaşı ve İşgal Karşısında Kürtler – 1)
987TÜRKİYE VE İNGİLTERE PENCERESİNDEN MUSUL MESELESİ: KONSTRÜKTİVİST BİR OKUMA
997 .... EL CONFLICTO KURDO EN IRAK
998 ....Фольклор и быт Мокса
1002 ....?лет после Лозанны.. Кто проиграл и кто выиграл 95
1006 .... Адиабена
1007 .... В.Ф. Минорский. Курды
1048 .... Газета (Заря Востока) о курдах и их стране Курдистане
1091 .... Движение курдов в районе Кочкири-Дерсим
1099 ....Депортации курдов в СССР 1937-47 гг
1104 ....Депортация глазами самих курдов
1115 .... Джеймс Рассел и его статья (Зороастрийский субстрат армянской культуры)
Дошумерская Месопотамия: начало курдского этногенеза. Основатели первой
1131 ....Индской цивилизации
1136 .... Древние государства на территории Курдистана
1164 .... Древняя мифология и курды. Арарат или Джуди
1201 .... ИЗ ИСТОРИИ АЗИРБАЙДЖАНСКИХ КУРДОВ
1209 .... Исторический ареал сложения курдского этноса. Курдистан — страна курдов
1236 .... Кабус-намэ — жемчужина курдской литературы
1239 ....Каирская конференция (1921 г.)
1245 ....Кордуена — колыбель курдского народа
1261 ....Курдистан – колыбель цивилизации. Хамукар
1273 .... Курдский (джокер) в ближневосточной игре мировых держав
1282 ....КУРДСКИЙ ФАКТОР В РЕГИОНАЛЬНОЙ ГЕОПОЛИТИКЕ
1289 .... КУРДЫ: НА ОСТРИЕ БОРЬБЫ С ИМПЕРИАЛИЗМОМ
1293 .... Кутии
1307 .... Мидийцы в этногенезе курдского народа
1324 ....Первые всадники Передней Азии
1360 .... Племена курдов-езидов на Южном Кавказе и Германии
1363 ....Погребальные традиции курдов

1372 .... Поход десяти тысяч. Кардухи
1390 .... Рецензия М.С. Лазарева на книгу известного английского историка Дж. Фишера
1401 .... Севрский мирный договор
1404 ....Турецко-курдский конфликт
1410 ....Убийства курдов: кто продал Саддаму химическое оружие
1413 ....(1923) Lozanna müqaviləsi
1414 ....Sevr müqaviləsi

چەند وتەیەک

ئەمەی بەردەستتان، لیستەیەکی ڕێکخراوی تایبەتە بەو بابەتانەی کە ڕێکخراوی کوردیپێدیا لەسەر ڕێککەوتننامەی سیڤەر ئەرشیڤی کردووە.
لەم لیستەیەدا ڕەچاوی ریزبەندیی ئەلفوبێی ناوەکان کراوە، پاشان زمان و شێوەزمانەکان.
تۆمارەکان بەپێی توانا و دەستکەوتنی زانیاری، پێناسیان نووسراوە، وێنە ئەگەر دەستمان کەوتبێت خراوەتە پاڵ تۆمارەکەیەوە. هەروەها هەر مێتاداتایەکی تری پێویستیش وەک پاشکۆ لەگەڵ تۆمارەکاندا دانراون.
لەگەڵ هەر تۆمارێک لینکێک هەیە، ئەو لینکە گرێدراوە بە تۆمارەکەوە لەسەر ماڵپەڕی کوردیپێدیا، بابەتەکان هەندێکجار گۆڕانکارییان بەسەردادێت و باشتر دەکرێن، مێتاداتا و وێنەیان دەخریتەسەر، بۆ ئەوەی لە دوا ڤێرشنی ئەو تۆمارە ئاگاداربیت، کلیک لە بابەتەکە بکە و لە ماڵپەڕی کوردیپێدیادا بیکەرەوە.
لە کۆتایی هەر بابەتێکدا، وێنەی کویک ریسپۆنس هەیە، ئەم وێنەیە کە سکێن دەکرێت، یەکسەر دەتباتە سەر بابەتەکە لەسەر ماڵپەڕی کوردیپێدیا.
هەندێک بابەت پەیوەستکراوە بە بابەتی ترەوە، بۆ نموونە نووسەر بە پەرتووکەکانییەوە، یان هەندێک بابەت فایلی پەیوەندیداری لەگەڵە، ئەوانە لێرەدا پیشان نەدراون و بۆ بینینیان دەبێت لە ماڵپەڕی کوردیپێدیادا سەیریان بکەیت.

تێبینی: وەشانی یەکەمی ئەم کوردیپێدیانامانە، تاقیکردنەوەن!
ئەم پەرتووکە بەشێوەیەکی ئۆتۆماتیکی لە بەرنامەیەکی کۆمپیوتەریی تایبەت بە ڕێکخراوی کوردیپێدیاوە ئافرێندراوە.
بەهیوای ئەوەی ئەم لیستەیە زۆرتر و پاکژتری بکەین و بەزووترین کات وەشانێکی تر بخەینە بەردەستی ئێوەی بەڕێز..

ئەم بایندەرە، سەرئەنجامی کاری بەردەوامی چەند ساڵەی ئەرشیڤوانانی کوردیپێدیایە. بەبڵاوکردنەوەی ئەم بەرهەمە کوردیپێدیا هیچ دەستکەوتێکی ماددی پەیداناکات. تکایە لە کاتی سوودوەرگرتن لەم بایندەرە لە تۆژینەوە و نووسینەکانتاندا، ئاماژە بە ناوی ئەم بایندەرە، ژمارەی وەشان، ساڵی دەرچوون و کوردیپێدیا بکەن.
سوپاس.

ڕێکخراوی کوردیپێدیا
https://www.kurdipedia.org
contact@kurdipedia.org
25-03-2023

بڵاوکراوەکانی کوردیپێدیا

#	ناوی پەرتووک	زمان	ژمارەی وەشان	لاپەڕەکان - A4	بابەت	ڕۆژی دەرچوون
45	لۆزاننامە - وەشانی 1	کوردیی ناوەڕاست	1	1112	250	2023-02-10
44	وەرزشنامە - وەشانی 3	کوردیی ناوەڕاست	3	1106	1351	2023-02-09
43	ئەنفالنامە - وەشانی 3	کوردیی ناوەڕاست	3	3821	4613	2023-01-26
42	مەتەڵنامە - وەشانی 1	کوردیی ناوەڕاست	1	1357	2477	2023-01-25
41	ژنکوژنامە - وەشانی 4	کوردیی ناوەڕاست	4	105	122	2022-08-18
40	شهدائنا في حرب ضد الدولة الاسلامية - داعش، الطبعة ٢	عربي	2	501	698	2022-08-18
39	ئاراسنامە – وەشانی 3	کوردیی ناوەڕاست	2	957	1526	2022-02-08
38	2020نامە - وەشانی 1	کوردیی ناوەڕاست	1	687	366	2021-02-25
37	2019نامە - وەشانی 1	کوردیی ناوەڕاست	1	459	363	2020-01-01
36	ژینگەنامە - وەشانی 1	کوردیی ناوەڕاست	1	173	158	2019-01-10
35	2018نامە - وەشانی 1	کوردیی ناوەڕاست	1	624	365	2019-01-03
34	2017نامە - وەشانی 1	کوردیی ناوەڕاست	1	472	363	2018-01-03
33	چۆنێتی بەکارهێنانی کوردیپیدیا	کوردیی ناوەڕاست	1	30	0	2017-04-02
32	2016نامە - وەشانی 1	کوردیی ناوەڕاست	1	208	348	2017-01-22
31	دور احداث شنكال في تطوير القضية الكردية	عربي	1	20	0	2016-09-26
30	ڕۆڵی ڕووداوەکانی شنگال لە پێشخستنی دۆزی کورد	کوردیی ناوەڕاست	1	21	0	2016-08-08
29	شەهیدانی شەڕی داعش - وەشانی 1ەم	کوردیی ناوەڕاست	1	1734	3287	2016-05-12
28	2015نامە - وەشانی 1	کوردیی ناوەڕاست	1	153	339	2016-01-01
27	یارینامە - وەشانی 1	کوردیی ناوەڕاست	1	11	9	2015-09-17
26	ناندینامە - وەشانی 1	کوردیی ناوەڕاست	1	29	45	2015-09-17

2015-09-11	141	189	2	کوردیی ناوەڕاست	پاسۆکنامە - وەشانی 2ەم	25
2015-09-10	2075	1219	2	کوردیی ناوەڕاست	هونەرنامە - وەشانی 2ەم	24
2015-09-10	2075	1249	2	کوردیی ناوەڕاست	چالاکواننامە - وەشانی 2ەم	23
2015-09-10	2333	882	2	کوردیی ناوەڕاست	وێنەنامە - وەشانی 2ەم	22
2015-09-10	771	847	1	کوردیی ناوەڕاست	بەڵگەنامە - وەشانی 1ەم	21
2015-09-10	93	42	1	کوردیی ناوەڕاست	ئەتڵەسنامە - وەشانی 1ەم	20
2015-09-09	1191	901	1	کوردیی ناوەڕاست	ئامارنامە - وەشانی 1	19
2015-09-09	4563	2703	2	کوردیی ناوەڕاست	نووسەرنامە - وەشانی 2ەم	18
2015-09-08	719	325	2	کوردیی ناوەڕاست	بڵاوکراوەنامە - وەشانی 2ەم	17
2015-09-08	11223	5207	2	کوردیی ناوەڕاست	پەرتووکنامە - وەشانی 2ەم	16
2015-09-07	476	190	2	کوردیی ناوەڕاست	گەینامە - وەشانی 2ەم	15
2015-09-07	4294	1347	2	کوردیی ناوەڕاست	ناونامە - وەشانی 2ەم	14
2015-09-07	5613	1579	2	کوردیی ناوەڕاست	پەندنامە - وەشانی 2ەم	13
2015-09-07	7015	2849	2	کوردیی ناوەڕاست	زیندانینامە - وەشانی 2ەم	12
2015-03-14	92	58	2	کوردیی ناوەڕاست	داعشنامە - وەشانی 2ەم	11
2015-02-01	191	136	2	کوردیی ناوەڕاست	کۆبانێنامە - وەشانی 2ەم	10
2015-01-24	226	135	2	کوردیی ناوەڕاست	شوێنەوارنامە - وەشانی 2ەم	9
2015-01-22	2957	1347	2	کوردیی ناوەڕاست	شوێننامە - وەشانی 2ەم	8
2015-01-21	536	353	2	کوردیی ناوەڕاست	پێشمەرگەنامە - وەشانی 2ەم	7
2015-01-18	287	140	2	کوردیی ناوەڕاست	جاشنامە - وەشانی 2ەم	6
2015-01-16	960	510	2	کوردیی ناوەڕاست	ڕێکخراونامە - وەشانی 2ەم	5

4	هاوڕێنامە - وەشانی 4ەم	کوردیی ناوەڕاست	4	1859	5035	2015-01-15
3	براکوژینامە - وەشانی 2ەم	کوردیی ناوەڕاست	2	172	285	2015-01-11
2	شەهیدنامە - وەشانی 2ەم	کوردیی ناوەڕاست	2	3935	7345	2015-01-04
1	2014نامە - وەشانی 1	کوردیی ناوەڕاست	1	166	344	2015-01-01

دەربارە

دەربارەی کوردیپێدیا

Derbarê Kurdîpêdiya

دەربارێ کوردیپێدیایێ

چە بارەو کوردیپێدیای

About Kurdipedia

Über Kurdipedia

حول كورديبيديا

درباره کوردیپیدیا

О Курдипедии

Kurdipedia Hakkında

پێناسە
کوردیپێدیا، پڕۆژەیەکە بۆ کۆکردنەوەی هەر زانیارییەکی پەیوەست بە کوردستان و کورد و بەهیوایە لە پاشەڕۆژدا ببێتە پڕزانیاریترین سەرچاوەی کوردی و بەهۆیەوە بەئاسانی بزانرێت: کێ، کێیە؟! و کوێ، کوێیە؟! و چی، چییە؟...!
ڕێکخراوی کودیپێدیا ساڵی 2008 لەلایەن هاوڕێ باخەوانەوە دامەزراوە.
کوردیپێدیا وشەیەکی لێکدراوە و لە کوردی و پێدیا پێکهاتووە. وشەی پێدیا، وشەی دووەمی وشەی لێکدراوی گریکیی ئەنسیکلۆپێدیایە (encyclopedia) کە بەواتای ناسین یان زانینی یاخود زانیاریی گشتی دێت. وشەی کوردیپێدیاش لەوەوە داتاشراوە و دەکرێت واتای کوردناسی، کوردیناسی یان کوردزانین یاخود زانیاریی کوردی بدات. بۆ یەکەمجار وشەی کوردیپێدیا لەلایەن دامەزرێنەری کوردیپێدیاوە ئافرێندراوە.
سەرچاوەکانی کوردیپێدیا
-ئەو تۆمارانەی کە هاوکارانی کوردیپێدیا لەنێو ماڵپەڕەکانی ئنتەرنێت دەیدۆزنەوە و لە یەکێک لە پۆلەکانی کوردیپێدیادا چروپڕیدەکاتەوە و هەندێکجاریش هەوڵی گۆڕینی ڕێنووسە هەڵەکانی دەدرێت و بەشێوەیەکی درووست تۆماریدەکاتەوە، بەبێ ئەوەی دەستکاریی ناوەڕۆکی بابەتەکان بکرێت. هەر بابەتێک لە هەر ماڵپەڕێکەوە وەربگیرێت، وەک ئەمانەتێکی زانستی ناوی ماڵپەڕەکە لە لیستی سەرچاوەکەدا تۆماردەکرێت.
❞

کوردیپێدیا، هیچ پەیوەندییەکی بە ویکیپێدیا و هەر ڕێکخراوێکی ترەوە نییە، پڕۆژەیەکی سەربەخۆیە و ئەرکێکی تایبەتیی ڕێکخراوی کوردیپێدیایە.

-ئەو بابەتانەی کە میوانانی کوردیپێدیا بۆماندەنێرن و لەڕێی فۆڕمی تۆمارکردنی بابەتێکەوە ئامادەیدەکەن. هەر بابەتێک لەلایەن هەر میوانێکەوە بەدەستمان بگات، ناوی ئەو میوانە دەبێتە سەرچاوەی ئەو بابەتە. تکایە هەر کەسێک نایەوێت ناوی لە لیستی سەرچاوەکانی کوردیپێدیادا ببێت با ئاگادارمانبکاتەوە.
-ئەو نامە تایبەتییانەی کە بەدەست کوردیپێدیا دەگەن و پەیوەستن بە ژیان و کارنامەی ئەو کەسانەی کە دەخوازن وەک

بابەتێک بێنە نێو ئەم کوردیپێدیایەوە.
-ئەو بابەتانەی کە هاوکارانی کوردیپێدیا لە دوو توێی بڵاوکراوەکاندا ئامادەیدەکات و چروپڕیدەکاتەوە و پۆلێنی دەکات.
-ئەو دیمانانەی کە هاوکارانی کوردیپێدیا لەگەڵ کەسانێکدا ئەنجامی دەدات، بە مەبەستی نووسینەوەی بیۆگرافیی کەسێک، شوێنێک، ڕێکخراوێک، بڵاوکراوەیەک یان هەر شتێکی تری پەیوەست بە کوردستان و کورد.
-تەواوی بابەتەکانی پۆلی ڕێکەوت و ڕووداو (کرۆنۆلۆژیا) تا ساڵی 2010 لە داتابەیسی هاوڕێنامەوە وەرگیراوە، بڕوانە: هاوڕێنامە بۆ مێژووی کوردستان و کورد – دانانی: هاوڕێ باخەوان - چاپی یەکەم – بنکەی چاپ و پەخشی سەردەم - زنجیرە (16) - چاپخانەی ڕوون – سلێمانی – 1999 .
هەر تۆمارێک بێتە نێو کوردیپێدیاوە، بە شێوەیەک لە شێوەکان پەیوەندیی بە کوردستان و کوردستانییانەوە هەیە، هیچ بابەتێک لەدەرەوەی ئەو تەوەرانە تۆمار ناکرێت. لەو تێڕوانینەوە هەندێکجار ژیان و کارنامەی کەسێکی ناکورد دەبینیت، ئەو کەسە یان کوردناسە و خاوەنی باسێکە لەسەر کورد یان کوردستانییە، یاخود پەیوەندیی بەڕووداوێکی کوردستانییەوە هەیە.
کوردیپێدیا، هیچ پەیوەندییەکی بە ویکیپێدیا و هەر ڕێکخراوێکی ترەوە نییە، پرۆژەیەکی سەربەخۆیە و ئەرکێکی تایبەتیی ڕێکخراوی کوردیپێدیایە.
تکایە ئەگەر هەر زانیارییەک لەم داتابەیسەدا بۆ بەڕێزتان گونجاو نییە و ناخوازن لێرەدا ببێت، ئەوا کوردیپێدیای لێ ئاگاداربکەنەوە.
کوردیپێدیا هەر زانیاری و وێنەیەک لە هەر سەرچاوەیەکەوە وەربگرێت، بۆ مەبەستێکی بازرگانی بەکاریناهێنێت.
کوردیپێدیا بەردەوامە لەسەر پاکژکردنی بابەتەکان و وەرگێڕانی ساڵە کۆچی و هەتاوییەکان بۆ ساڵی زایینی بەشێوەیەکی درووست، تکایە لە هەڵە و کەموکوورتییەکانمان ببوورن.
هەر زانیارییەک لە کوردیپێدیاوە وەربگیرێت، پێویستە ناوی سەرچاوەکەی و ناوی کوردپێدیای لەسەر بنووسرێت.
ماڵپەڕ و داتابەیسی کوردیپێدیا بە دۆت نێت C - شارپ و SQL بەتایبەت بۆ ڕێکخراوی کوردیپێدیا ئامادە و بەرنامەکراوە، بەردەوامیش لە باشکردن و گەشەکردندایە. ڕۆژانە لەسەر دوو سێرڤەری جوودا بەکئەپی داتا و وێنەکان دەکرێت، تاوەکو پارێزراوبن لەهەر هێرشێکی هاکەرەکان.!
ماڵپەڕی کوردیپێدیا لەسەر براوسەرەکانی ئنتەرنێت ئێکسپلۆرەر، فایەر فۆکس، سەفاری، ئۆپێرا و گووگڵ کرۆم بەتەواوەتی تێست کراوە و بەبێ کێشە کاردەکات، تکایە ئەگەر هەر کێشەیەکتان بوو ئەوا ئاگادارمان بکەنەوە..
بەهۆی هەوڵەکانی هاوکارمان کاک (هەڤاڵ نەژاد) ەوە، کوردیپێدیا لە ڕۆژی 11-11-2013 بووە ڕێکخراوێکی فەرمی و لە هەولێر لە فەرمانگەی ڕێکخراوە ناحکومییەکان تۆمارکرا.
لۆگۆی کوردیپێدیا بەتایبەتی بۆ کوردیپێدیا لەلایەن کۆمپانیای لۆگۆ-لەڤ-ەوە درووستکراوە. کۆپی ڕایتی فەرمیی هەیە و جگە لە کوردیپێدیا یان ئاماژە بۆ کوردیپێدیا، هیچ کەس و لایەنێت بۆی نییە بەکاریبهێنێت.
بەهیوای ئەوەی کوردیپێدیا بکەینە پڕزانیاریترین سەرچاوەی کوردی و بانکی زانیاریی نەتەوەیی کورد!

ئەرشیڤوانانی کوردیپێدیا :ئاراس ئیلنجاغی، ئاراس حسۆ، ئەڤین تەیفوور، بەناز جۆلا، زریان سەرچناری، زریان عەلی، سارا کامەلا، سروشت بەکر، سەرباس ئەحمەد، شادی حەسەن ئیبراهیم، شەنە ئەحمەد، هاوڕێ باخەوان، هەژار کامەلا، ڕاپەر عوسمان عوزێری، ڕۆژ هەژار، ڕۆژگار کەرکوکی، ڕێبوار جەمال سەگرمە، کاکۆ پیران، ... هاوکارانی کوردیپێدیا

دامەزرێنەری کوردیپێدیا: هاوڕێ باخەوان
2008 - 2023
فەیسبووکی ڕێکخراوی کوردیپێدیا
تێلەگرامی ڕێکخراوی کوردیپێدیا
تویتەری ڕێکخراوی کوردیپێدیا
https://www.kurdipedia.org
contact@kurdipedia.org

بابەت: 274

ڕۆژی دەرچوون: 2023-03-25 14:36:23

بابەت: 1

لۆزان

https://www.kurdipedia.org/?q=20090813131112195‌2

پەیمانی لۆزان ئەو پەیمانەیە کە کوردستانی گەورەی تێدا دا بەشکراو بوو بە ژێر دەستەی دەوڵەتە گەورەکان و زلهێزەکانی جیهان، پاش ئەوەی (کەمال ئەتا تورک) سەرۆک و دامەزرێنەری دەوڵەتی تورکیا، بە هەوڵی دیپلۆماسی و پاڵپشتی یەکێتی سۆڤێتی جاران توانی (پەیمانی سیڤەر) هەڵوەشێنێتەوە، لە ڕێکەوتی 24-07-1923 کۆنفرانسێکی نوێ لە لایەن دەوڵەتانی ئینگلیزو فەرەنسا و ئیتالیا و ڕووسیا، لە شاری لۆزانی وڵاتی سویسرا بەسترا، مەبەست لە بەستنی ئەو کۆنفرانسەش، کەبە (پەیمانی لۆزان) ناوی دەرکرد، داڕشتنەوەی سەرلەنوێ قەوارەی سیاسی و جوگرافی ڕۆژهەڵاتی ناوەراست بوو. لەو ڕۆژەدا بوو بڕیارێکی نامرۆڤانەو، دوور لە هەموو یاساو پرانسیپێکی مرۆڤی و نێو دەوڵەتی لە دژی نەتەوەی کورد درا، بەبێ ویست و ئاگاداری نەتەوەی کورد خاکی کوردستان و تێکرا دانیشتوانەکەی لە نێوان هەر چوار دەوڵەتی ئێران و عێراق و تورکیا و سوریا دابەشکرا. پارچەی پێنجەمی کوردستانیش کەبە کوردستانی سوور ناو دەبرا، کەوتە ژێر دەستی یەکێتی سۆڤێتەوە، دەوڵەتە کۆلۆنیالیستەکان، پاش داڕشتنی قەوارەی سیاسی نوێ لە ڕۆژهەڵاتی ناوەراست، بۆ پاراستنی بەرژەوەندی درێژخایەنی خۆیان لە ناوچەکەدا، دەستیان کرد بە یارمەتی دانی سەربازیی و فرۆشتنی چەکو پشتیوانی کردنی سیاسی و دیبلۆماسی لەو ڕژێمانەی کوردستانیان بەسەردا دابەشکرا بوو.

لەدوای پەیمانی لۆزانەوە ڕاپەڕینی کوردان لە نێوان ساڵانی 1918 تا 1938 لە باشورو باکورو کوردستانی ڕۆژهەڵات، بۆ وەدەست هێنانەوەی مافی زەوتکراوی خۆیان لە لایەن دەوڵەتە داگیرکەرەکانەوە بە درندانەترین شێوە بەرپەرچ درانەوە. دەوڵەتەکانی گەورەی کۆلۆنیالیستەکانیش بە مەبەستی هاوکاری کردن لە ئەو دەوڵەتانە ڕاستە خۆو ناڕاستەو خۆ پشتگیری سەربازیی و لۆجستیکیان پێشکەش دەکردن. پشتیوانی سۆفیەت بە سەرۆکایەتی ستالین لە تورکیاو، دژاتی کردنی شۆرشەکەی شێخ سەعیدی پیران و ڕۆخانی مەملەکەتی کوردستان بەسەرۆکایەتی مەلیکی کوردستان (شَخ مەحمودی نەمر) بە هاوبەشیکردنی سوپای عەرەب و ئینگلیز، هەروەها ڕووخانی کۆماری کوردستان بە سەرۆکایەتی پێشەوا قازی محمەدە، لە لایەن سوپای ئێران و پشتیوانی کردنی ئەمریکا و ئینگلیز لە ڕژێمی حەمە ڕەزا شا، چەند نمونەیەکی ئەو گەلەکۆمە نێو دەوڵەتی و ناوچەییەن کە دەرهەق بە گەلی کورد، لە دوای بەستنی پەیمانی لۆزان ئەنجام دران.

دەوڵەتە داگیرکەرەکانی کوردستان پاش سەرکەوتنی جێبەجێکردنی بەندەکانی پەیمانی لۆزان لە دژی کورد سیاسەتێکی هاوبەشیان لە دژی کورد گرتەبەر و دەستیمانکرد بە جینۆسایدی ئابوری و فەرهەنگیی و ڕەگەزی و تاڵانکردنی کانزاو بەرو بوومی کوردستان و دەرکردنی کورد لە سەر زێدی باو باپیرانیان، بە نیازی ئەوەی کە نەتەوەی کورد لە نیو زمان و نەتەوەی خۆیاندا بتوێننەوەو ناوی کوردستانیش لە سەر نەخشەی جوگرافی جیهان بسڕنەوە.

پەیڕەوکردنی ئەو پلانەی کە لە پەیمانی لۆزاندا هاتبوو لە ئاکامدا بە درێژی کات کاریگەری سامناکی بۆ سەر کورد بەدواوە بوو، دەوڵەتە داگیر کەرەکان لە پاش لۆزان دەستیان کرد بە توندکردن و بەستنی سنورەکانیان و بەدەیان و سەدان هەزار خزم و بنەماڵە لە یەکدی دابڕان. لە سایەی پەیمانی لۆزاندا، لە سوریاو تورکیا حاشا لە بوونی کورد وەک نەتەوەیەک کراو لە عێراقیش سیایەتی تەعریب و بنەبڕکردن و ئەنفال و جینۆساید کردنی گەلی کورد هەمیشە لە ئارادا بووە، لە ئێرانیش هەر لە دەسەڵاتی ڕەزا شاوەو دامەزراندنی دەوڵەتی فارسەوە هەموو ناوچەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان ناوی کوردستانیان لە سەریان لابراو تەنها چەند شارو شارۆچکەیەکیان ناونا کوردستان. هەرلە سایەی پەیمانی لۆزانەوە بوو داگیرکەرانی کوردستان لە ڕووی ئابووری و گەشەی پیشەسازییەوە بەردەوام پێشیان لە ڕەوتی گەشەسەندنی ئاسایی وسروشتی گرتووە، داهاتی نەوت و کانزاو سامانی کوردستان لەماوەی ئەو هەشتا نەوت ساڵەدا کەلە هەزاران ملیۆن دۆلار تێپەڕ دەکات لە پێناوی پێشخستنی ئابووری و پیشەسازی خۆیاندا دەستەبەر کرد. بەدەیان و سەدان کوردیش بەهۆی بێکاری و نەبوونی بژێویی وەک هێزی کار، ڕویان کردە ناوچەکانی ئەوان و بەنرخێکی کەم کاریان پێکراوە.

لەسایەی پەیمانی لۆزاندا بوو کوژرانی زیاتر لە ملیۆنێک کورد لە ڕاپەڕینەکانی شێخ سەعید و ئیحسان نووری پاشاو سەید ڕەزای دێرسیم و ڕاگواستنی ملیۆن و نیوێک کورد لە باکور بۆ ناوچە تورک نشینەکان و لە ناوچونی کۆماری ئۆتۆنۆمی کوردستانی سور لە لایەن سۆڤێتەوە و بلاوەپێکردنی دانیشتوانەکەی بەناو کۆمارەکانی دیکەی سۆڤێتدا دا و هێرشی سەربازیی بۆ سەر باشوری کوردستان و ڕووخانی حکومەتەکەی مەلیک مەحمود و وێرانکردنی پێنج هەزار گوند لە باشورو کیمابارانی کردنی شارو شارۆچکەکانی کوردستان و ئەنفال کردنی گەلی کورد لەلایەن ڕژێمی سەدامەوە و روخانی کۆماری مهاباد و لە سێدارەدانی پێشەوا قازی و سەدان رۆڵەی گەلی کورد لە کوردستانی باشورو دەرکردنی فتوای جیهاد لە دژی کوردو هەموو ئەو کوشت و برو ماڵوێرانییەی کە لە بەشەکانی دیکەی کوردستان بە سەر کورد هاتن هەمووی لە سایەی پەیمانی نەگریسی لۆزانەوە بوو، هەر بۆیە پەیمانی لۆزان بە سەرەتاو سەرچاوەی هەموو بێبەختی و نەهامەتی و ماڵوێرانی و دواکەوتنێکی کورد لە کاروانی سەرفرازیو پێشکەتن دادەنرێت.

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ماڵپەڕی رادیۆی نەوا

کاتی تۆمارکردن: PM 1:11:12 2009/13/8

ناوی تۆمارکار: هاوڕێ باخەوان

بابەت: 2

1997-05-03

https://www.kurdipedia.org/?q=20100830112117818

- کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستان کنک، فایلێکی بە نێوی کوردستانەوە، پێشکەشی یەکێتی ئەوروپا کرد. فایلەکە بریتییە لە نامەیەکی پشتگیری بۆ کێشەی کورد، بەیانی کۆتایی سێیەمین کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستان لە پاریس، ئەو بەندانەی پەیمانی سیڤەر کە پەیوەندییان بە کوردەوە هەیە و نەخشەیەکی کوردستان، بڕوانامەی نیشتمانیی کوردستان.

- کنک، فایلێکی بە نێوی کوردستانەوە، پێشکەشی سەرۆک وەزیرانی نوێی بەریتانیا تۆنی بلایەر کرد.

تایبەتمەندییەکانی بابەت

وڵات: شانشینی یەکگرتوو (بەریتانیا)

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان

[1] پەرتووک | کوردیی ناوەڕاست | هاوڕێنامە بۆ مێژووی کوردستان و کورد – دانانی: هاوڕێ باخەوان - چاپی یەکەم – بنکەی چاپ و پەخشی سەردەم - زنجیرە (16) - چاپخانەی ڕوون – سلێمانی – 1999.

[2] بەیان و ڕاگەیاندننامە | English | Kurdistans File From Kurdistan National Congres To His Excellency Rt. Hon. Tony Blair the Prime Minister of the United Kingdom.

[3] بەیان و ڕاگەیاندننامە | English | Kurdistans File From Kurdistan National Congres To His Excellency The Chairman and Members of the European Union.

کاتی تۆمارکردن: AM 11:21:17 2010/30/8

ناوی تۆمارکار: هاوڕێ باخەوان

بابەت: 3

1920-08-10

https://www.kurdipedia.org/?q=201008301119366100

- بەستنی کۆنگرەی سیڤەر، کە بەهۆیەوە بڕیاری مافی چارەی خۆنووسینی کورد دەرکرا، کە سێ مادەی باسی کێشەی کوردی دەکرد کە ئەوانیش ئەمانە بوون 62،63،64. ئەمانە ئەو 3 خاڵەن کە لە کۆنگرەی سیڤەردا هاتووە: بەندی 62: کۆمیسیۆنی ئەستەمبوڵ لە 3 ئەندام پێکدێت کە حوکومەتەکانی بەریتانیا و فەرەنسا و ئیتالیا بە ڕەسمی دەستنیشانیان دەکەن. هەتا 6 مانگ دوای مۆرکردنی ئەو پەیمانە ئەو کۆمیسیۆنە نەخشەیەک بۆ خودموختاری ئۆتۆنۆمی نێوخۆیی، ئەو مەڵبەندانە پێشکەش دەکات، کە زۆربەی دانیشتووانیان کوردە و کەوتوونەتە خۆرهەڵاتی چۆمی فورات و باشووری ئەرمەنستان، کە دەکرێت لەمەودوا سنووریان بۆ دیاری بکرێت، یان کەوتوونەتە باکووری سنووری نێوان تورکیا و سوریا و میزوپۆتامیاوە، وەک لە برگەکانی بیستوهەفت و دوو 2، 3دا هاتووە، ئەگەر کۆمیسیۆنەکە لەسەر مەسەلەیەک نەیتوانی بڕیارێکی تەکراپی وەبگرێت، هەرکام لە ئەندامانی کۆمیسیۆن مەسەلەکە لەگەڵ حوکومەتی خۆی دێنێتە گۆڕێ. ئەو بەرنامە پارێزگاری تەواوی ئاسورییەکان و کەمایەتییە نەتەوەیی و ڕەگەزییەکانی دیکە لەو مەڵبەندەدا دابین دەکات، بۆ بەدیهێنانی ئەو ئامانجە کۆمیسیۆنێک لە نوێنەرانی بەریتانیا و فەرەنسا و ئیتالیا و ئێران و کوردەکان بۆ پشکنین و بڕیاردان لەسەر هەر چەشنە دەسکارییەک کە بە گوێرەی شەرتەکانی پەیمانی سنوور لە نێوان تورکیا و ئێراندا، لەسەر سنووری تورکیا ئیمکانی هەبێت، سەر لەو مەڵبەندانە دەدات. بەندی 63: حوکومەتی تورکیا لە ئێستاوە دەستەبەر دەبێت کە هەموو بڕیارەکانی ئەو 2 کۆمیسیۆنە کە لە بەندی 62دا باسکراون قبووڵ بکات و هەتا 3 مانگ پاش ئەوەی کە پێی ڕاگەیەندرا جێبەجێیان بکات. بەندی 64: ئەگەر تا ساڵێک پاش ئیمزاکردنی ئەم پەیمانە، کوردەکانی دانیشتووی ئەو مەڵبەندەی لە بەندی 62دا داریکراوە، بە ئەنجومەنی کۆمەڵەی گەلانیان ڕاگەیاند کە زۆربەی دانیشتووانی ئەو مەڵبەندە دەیانەوێت لە تورکیا جیاببنەوە، و ئەنجومەنیش دانی بەوەدا نا کە ئەوانە داتوانن سەربەخۆ بژین و ڕایسپارد کە سەربەخۆییان بدرێتێ، تورکیا لە ئێستاوە دەستەبەر دەبێت کە ئەو ڕاسپاردەیە قوبوڵ بکات و لە هەموو مافێکی خۆی لەو مەڵبەندە دەست هەڵگرێت. چۆنیەتی دەستبەرداربوونی تورکیا لەو مافانە بە درێژی لە پەیمانێکی تایبەتیدا باس دەکرێت، کە لە نێوان تورکیا و هاوپەیمانە گەورەکاندا دەبەسترێت. کاتێک حوکومەتی تورکیاش لە مافانە دەستبەردار بوو، ئەگەر کوردەکانی ویلایەتی موسڵ بەدڵخوازی خۆیان ویستیان بچنە پاڵ ئەو حوکومەتە کوردەوە، هاپەیمانە گەورەکان هیچ چەشنە بەرگرییەک ناکان.

تایبەتمەندییەکانی بابەت

شار و شارۆچکەکان:	موسڵ و دەشتی نەینەوا
وڵات:	ئێران
وڵات:	ئەرمەنستان
وڵات:	تورکیا
وڵات:	شانشینی یەکگرتوو (بەریتانیا)
وڵات:	فرەنسا
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان

[1] پەرتووک | کوردیی ناوەڕاست | هاوڕێنامە بۆ مێژووی کوردستان و کورد – دانانی: هاوڕێ باخەوان - چاپی یەکەم – بنکەی چاپ و پەخشی سەردەم - زنجیرە (16) - چاپخانەی ڕوون – سلێمانی – 1999.

[2] دیارینەکراو | کوردیی ناوەڕاست | تەواوی کەناڵەکانی ڕاگەیاندن

کاتی تۆمارکردن: 2010/30/8 11:19:36 AM

ناوی تۆمارکار: هاوڕێ باخەوان

بابەت: 4

1920-08-20

https://www.kurdipedia.org/?q=201008301119366105

- داگیرکردنەوەی شاری خانەقین لەلایەن ئینگلیزەوە.
- سەپاندنی پەیمانی سیڤەر بەسەر تورکیادا کە لە 3 بەندیدا مافی چارەی خۆنووسین بۆ کورد دەسنیشان کرابوو.

تایبەتمەندییەکانی بابەت

شار و شارۆچکەکان:	خانەقین
وڵات:	تورکیا
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان

[1] پەرتووک | کوردیی ناوەڕاست | هاورێنامە بۆ مێژووی کوردستان و کورد – دانانی: هاوڕێ باخەوان - چاپی یەکەم – بنکەی چاپ و پەخشی سەردەم - زنجیرە (16) - چاپخانەی روون – سلێمانی – 1999.

[2] پەرتووک | کوردیی ناوەڕاست | د. کەمال مەزهەر - چەند لاپەڕەیەک لە مێژووی گەلی کورد - بەشی یەکەم - چاپی یەکەم - چاپخانەی (ئەلئەدیب ئەلبەغدادییە) - بەغداد - 1985. لاپەڕە: 166

[3] پەرتووک | عربي | الدکتور عبدالستار طاهر شریف - الجمعیات و المنظمات و الاحزاب الکردیه فی نصف قرن 1908 - 1958 - الطبعة الاولی - شرکه المعرفه للنشر و التوزیع - بغداد 1989. صفحة: 58

کاتی تۆمارکردن:	2010/30/8 11:19:36 AM
ناوی تۆمارکار:	هاوڕێ باخەوان

بابەت: 5

بەستێنی مێژوویی و کاریگەریی قۆناغی نێوان پەیماننامەکانی سیڤەر و لۆزان لەسەر جووڵانەوەی نەتەوایەتیی کورد بۆ پرسی سەربەخۆبوون

https://www.kurdipedia.org/?q=2019110720522469187

فایلی پی دی ئێف:

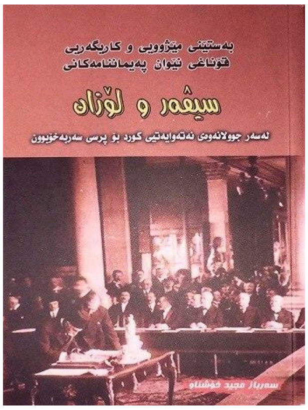

ئامادەیە

سەرباز مەجید خۆشناو
ژمارەی سپاردن: 704
هەولێر - 2018

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک:	دۆزی کورد
جۆری پەرتووک:	مێژوو
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
شار و شارۆچکەکان:	هەولێر
فایلی PDF:	بەڵێ
وڵات:	باشووری کوردستان

:Quick Respons Code

کاتی تۆمارکردن: PM 8:52:24 2019/7/11
ناوی تۆمارکار: هاوڕێ باخەوان

بابەت: 6

پەیمانی سیڤەر سەد ساڵ دواتر

https://www.kurdipedia.org/?q=20220316103132408420

فایلی پی دی ئێف: هێشتا ئامادە نییە

ناونیشانی پەرتووک: پەیمانی سیڤەر سەد ساڵ دواتر
ناوی نووسەر: بورهان یاسین
شوێنی چاپ: تاران
چاپخانە: تاران
دەزگای پەخش: جەمال عیرفان
ساڵی چاپ: 2021

ئەم کتێبە بە دوو ئامانجی سەرەکی نووسراوە:
1) بۆ ئەوەی لە بەدواداچوونێکی ئەکادیمییانە ڕۆشنایی بخەمە سەر پەیمانی سیڤەر؛
2) بڵاوکردنەوەی کتێبەکە وەک شێوازێک لە بەرزڕاگرتنی یادی سەد ساڵەی پەیمانی سیڤەر لە کۆتایی کۆنفرانسی سیڤەردا لە 10/8/1920.
ئەم کتێبە بەرهەمی کاری فراوانکردنی لێکۆڵینەوەیەکە کە ڕێک لە ڕۆژی سەد ساڵەی پەیمانی سیڤەردا، واتە لە 10/8/2020، بە شێوەی وتار، بە مەبەستی بەرزڕاگرتنی ئەو سەد ساڵەیە، بڵاومکردەوە؛

ناوەڕۆکی کتێبەکە:
دەروازە: ئێستەیەک لە یادی سەد ساڵەی پەیمانی سیڤەردا
1- پێشەکی
2- ژینگەی مێژوویی پەیمانی سیڤەر
2-1 پێدراو و ڕوداوەکانی بەر لە سیڤەر
2-2 ڕێککەوتنەکانی ئاشتی دوای جەنگی یەکەمی جیهانی و سیڤەر
3- پەیمانی سیڤەر و کورد
4- لە ئەگەری جێبەجێکردنی پەیمانی سیڤەردا!
5- گفتوگۆی دیکە و دەرەنجامەکان
ژێدەرەکان
هاوپێچەکان
ئەمەی خوارەوە، ڕێک وەک خۆی، لە دەروازەی کتێبەکەدا دەخوێنیتەوە:
لەو ڕۆژەدا و دوای ڕێک سەد ساڵ لە پەیمانی سیڤەر، واتە لە10/8/2020، پێشبینی دەکرا، یا ڕاستییەکەی خواستێکی کوردانە هەبوو، کە تەوژمێک لە ڕاگەیاندراو و چالاکی لە لایەن هێزە سیاسییە کوردستانییەکان، کۆمەڵگەی ئەکادیمی، ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی و بەتایبەتیش ئەو ناوەندانەی کە خۆیان بە نەتەوەیی و سەربەخۆخواز لەقەڵەم دەدەن بڵاوبکرێتەوە و ئەنجام بدرێت. لە ڕاستیدا ئەوەی پێویست بوو ئەوە بوو کە دەبوایە هەموو ساڵی 2020 بکرایەتە ساڵی وەبیرهێنانەوەی پەیمانی سیڤەر، هەر لە کۆنفرانس، وۆرکشۆپ، سیمینار و بڵاکردنەوەی ڕاگەیاندراوی جیا جیا وەک شێوەیەک لە بەرزڕاگرتنی یادی سەد ساڵەی ئەو پەیمانە. ئەم چاوەڕوانییە لەو ڕاستییەوە ڕێ هەڵدەگرێ کە سیڤەر یەکەمین و تا ئێستاش دواهەمین جار بووە کە تیایدا سەربەخۆیی کورد لە ئاست و دانپێدانانێکی

نێودەوڵەتییەوە خرایە سەر نەخشەی جیهان. بەڵام نەک هەموو 2020 نەکرا بە ساڵی سەد ساڵەی سیڤەر، بەڵکو تەنانەت ڕۆژی 2020/8/10 تا ڕادەیەکی زۆر، جگە لە هەندێک نووسراو و هەوڵ، بە بێ دەنگی تێپەڕی. تا ئەو جێگایەی ئاگاداریمان هەبێت، هیچ یەکێک لە هێزە سیاسییەکانی کوردستان بە ڕاگەیاندراوی شایستەوە ئەو یادەی نەکردەوە. تەنانەت مەسعود بارزانی و پارتی دیمۆکراتی کوردستان، کە هەر نەبێ لە ساڵانی دواییدا بەردەوام شیمانەی ئەوەیان کردووە کە دۆسیەی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان لە دەستی ئەوان دایە، لە یادی سەد ساڵەی سیڤەردا بە تەواوەتی بێدەنگییان هەڵبژارد! ئەم حاڵەتە دەبێ جێگای پرسیار، تەنانەت سەرسوڕمانیش، بێت!

لە بەشی دەرەنجامەکانیش، بۆ نموونە، ئەمەی خوارەوە دەخوێنینەوە:

سیڤەر، وەک ڕووداوێکی گرنگ لە مێژووی مۆدێرنی کورددا، لە ناواخنی خۆیدا دوو ڕەگەزی تەواو دژ بە یەک هەڵدەگرێ: یەکێکیان سەرکەوتنی کورد لەوەی کە بتوانێ حزوری هەبێ لە ڕێککەوتنەکانی ئاشتی دوای جەنگ، وەک پێگەی پێزانراوی خۆی لەسەر شانۆی پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان. ئەم پێگە پێزانراوەش لە شێوازی بەشی سێهەم بە ناوی کوردستان لە بەندەکانی 62، 63 و 64، لە پەیمانی سیڤەر مسۆگەر کرا. لە لایەکی دیکەوە هەر سیڤەر، لەبەر ئەوەی جێبەجێنەکرا دیوی شکستی کوردیش لەخۆ دەگرێ. ئەمە ڕێک ئەو ناکۆکی و ناسازییە کە لە خەملاندنی چیرۆکی سیڤەردا دەردەکەوێ وە بازنەیەکی گرنگ لە گەشە و پێشوەچوونی ناسیۆنالیزمی کوردیی پێک دەهێنێ.[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک:	مێژوو
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
جۆری وەشان:	چاپکراو
دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوە:	دەزگای ڕۆشنبیریی جەمال عیرفان
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
شار و شارۆچکەکان:	تاران
شار و شارۆچکەکان:	سلێمانی
فایلی PDF:	نەخێر
وڵات:	باشووری کوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان

[1] پەرتووک | کوردیی ناوەڕاست | ئامادەکردنی کوردیپێدیا - ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

کاتی تۆمارکردن: 2022/16/3 10:31:32 AM

ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 7

تارمایی سیڤەر

https://www.kurdipedia.org/?q=20140331004007100184

فایلی پی دی ئێف: ئامادەیە

هاشم کۆچانی
سوید-1995

تایبەتمەندییەکانی بابەت
جۆری پەرتووک: دۆزی کورد
جۆری دۆکومێنت: زمانی یەکەم
جۆری وەشان: چاپکراو
زمان - شێوەزار: کرمانجیی ناوەڕاست
فایلی PDF: بەڵێ
وڵات: سوید
Quick Respons Code:

کاتی تۆمارکردن: AM 12:40:07 2014/31/3
ناوی تۆمارکار: بەناز جۆڵا

بابەت: 8
دەقەکانی کۆنگرەی سیڤەر و خوێندنەوەیەکی تر
https://www.kurdipedia.org/?q=2011122122352163464
فایلی پی دی ئێف: ئامادەیە
وەرگێڕانی لە ئینگلیزییەوە: سەلام ناوخۆش
خوێندنەوەی: مەسعود عەبدولخالق
2009

تایبەتمەندییەکانی بابەت
جۆری پەرتووک: ڕامیاری، جیۆپۆلیتیک و پەیوەندیی نێودەوڵەتی
جۆری دۆکومێنت: وەرگێڕدراو
زمان - شێوەزار: کرمانجیی ناوەڕاست
فایلی PDF: بەڵێ
وڵات: باشووری کوردستان
Quick Respons Code:

کاتی تۆمارکردن: PM 10:35:21 2011/21/12
ناوی تۆمارکار: هاوڕێ باخەوان

بابەت: 9
کوردستان لە سەدەمین ساڵوەگەڕی سیڤەردا
https://www.kurdipedia.org/?q=20221115203202445461
فایلی پی دی ئێف: ئامادەیە

ناونیشانی پەڕتووک: کوردستان لە سەدەمین ساڵوەگەڕی سیڤەردا، چۆن گەلێکی جیاواز بوو بە گەورەترین نەتەوەی بێ دەوڵەت.
ناوی نووسەر: لوقمان ڕادپەی
ناوی وەرگێڕ: کەمال حەسەنپوور
وەرگێڕان لە زمانی: ئینگلیزی
شوێنی چاپ: ئەڵمانیا
دەزگای پەخش: دەزگای پەروەردە و لێکۆڵینەوەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
ساڵی چاپ: 2022

لە ئاگوستی 1920، دوای جەنگی جیهانیی یەکەم و پشتڕاستکردنەوەی حەزی هاوپەیمانان لەمەڕ مافە نەتەوەییەکان بۆ دیاریکردنی چارەنووس، چارەنووسی سیاسیی نەتەوەی کورد، دەگەڵ خاکەکەی، کوردستان، لە مەترسیدا بوون. بە گوێرەی پەیماننامەی سیڤەر، کورد وەک یەکەیەکی ئەتنیکی سیاسی لە ڕوانگەی ویلسۆنییەوە ددانیان پێدانرا، لەگەڵ ئەوەشدا بیرۆکەی دیاریکردنی چارەنووس، لە جێبەجێکردن وەک مافی تەواو یاسایی بۆ سەربەخۆیی نەتەوەیی شکستی هێنا. لەبەر ئەو هۆیە، بە دەوڵەت بوونی کورد هەڵوەشێنرایەوە. بە پێچەوانە دیاریکردنی سنوورەکانی دەوڵەتان لە ئورووپا زۆربەیان بە لەبەرچاو گرتنی هێڵە نەتەوەییەکان جێبەجێ کرا. ئاکامەکەی بۆتە فرەچەشنییەکی لەرزۆک لە سەرانسەری ئەو ناوچانەی کە جەنگ کاریگەریی لەسەریان هەبوو، بە چەند شێوازی دیاریکردنی چارەنووس کە دەیسەلمێنێ بە دەوڵەتبوونی هێندێک نەتەوە لە ئەوانی دیکە کەمتر ڕەوایی پێدراوە. کشانەوەی هێزە ئیمپراتورییەکان و بە دوایدا کوردستان لە سەدەمین ساڵوەگەڕی سیڤەردا یەکێتیی نەتەوەکان لە دیاریکردنی چارەنووس بۆ گەیشتن بە سەربەخۆیی هەرێمی، ئاکامی سیاسەتی ئیمپریالیستی بوو بۆ دارشتنەوەی دەسەڵاتی سیاسی. بە پەسەند کردنی دیاریکردنی چارەنووس وەک یەکێک لە ئامانجەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان لە 1945 و، بە چەسپاندنی دیاریکردنی مافی دیاریکردنی چارەنووس وەک مافێکی یاسایی لە 1966 و بەدوای ئەودا هەڵمەتی هەڵوەشاندنی کۆلۆنیالیزم، دەبێ بڵێین دۆخی کوردستان ئاڵوگۆڕی بەسەردا نەهات و بە جۆرێک لە الیەن یاسای مافی دیاریکردنی چارەنووس، بەو شێوەیە کە جێبەجێ کرا، لەبەرچاو نەگیرا. [1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت
جۆری پەڕتووک: دۆزی کورد
جۆری پەڕتووک: مێژوو
جۆری پەڕتووک: ڕامیاری، جیۆپۆلیتیک و پەیوەندیی نێودەوڵەتی
جۆری دۆکومێنت: وەرگێڕدراو
جۆری وەشان: دیجیتاڵ
زمان - شێوەزار: کرمانجیی ناوەڕاست
فایلی PDF: بەڵێ
وڵات: ئەڵمانیا
وەرگێڕدراو لە زمانی: ئینگلیزی
Quick Respons Code:

کاتی تۆمارکردن: PM 8:32:02 2022/15/11
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 10

کوردستان لەنێوان سیڤەر و سنووره دەستکردەکاندا

https://www.kurdipedia.org/?q=2013051116500578609

فایلی پی دی ئێف: هێشتا ئامادە نییە

هیسەر لێهر واگنەر
وەرگێڕانی لە ئینگلیزییەوە: شەفیقی حاجی خدر
2013

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک: دۆزی کورد
جۆری دۆکومێنت: وەرگێڕدراو
زمان - شێوەزار: کرمانجیی ناوەڕاست
فایلی PDF: نەخێر
وڵات: باشووری کوردستان
Quick Respons Code:

کاتی تۆمارکردن: 2013/11/5 4:50:05 PM
ناوی تۆمارکار: هاوڕێ باخەوان

بابەت: 11

کەرکوک لە ململانێ سیاسی و سەربازیەکانی نێوان بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد و حکومەتی ئێراق لە نێوان 1975-1991

https://www.kurdipedia.org/?q=20190814201107368024

فایلی پی دی ئێف: ئامادەیە

توێژینەوەیەکە خوێندکار: سیڤەر عومەر محەمەد پێشکەشی بەشی مێژوو کۆلێجی پەروەردەی زانکۆی گەرمیانی کردووە.

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک: لێکۆڵینەوە
جۆری پەرتووک: ڕامیاری، جیۆپۆلیتیک و پەیوەندیی نێودەوڵەتی
جۆری تێز: بەکالۆریۆس
جۆری دۆکومێنت: زمانی یەکەم
زانکۆ: زانکۆی گەرمیان
زمان - شێوەزار: کرمانجیی ناوەڕاست
شار و شارۆچکەکان: سلێمانی
فایلی PDF: بەڵێ
وڵات: باشووری کوردستان
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] تۆماری تایبەت بۆ کوردیپێدیا | کوردیی ناوەڕاست | سیڤەر عومەر محەمەد
کاتی تۆمارکردن: PM 8:11:07 2019/14/8
ناوی تۆمارکار: جوان عومەر ئەحمەد

بابەت: 12

ئاستەنگی ناسیۆنالیزم لە بزاڤی کۆچگیریدا

https://www.kurdipedia.org/?q=20221124072350447423

ئاستەنگی ناسیۆنالیزم لە بزاڤی کۆچگیریدا
نووسینی: موحسین عیسا

گەلی کورد یەکێکە لەو گەلە گەورانەی کەوتۆتە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و خاوەن دیرۆکێکی دێرینە لەو ناوچەیەدا. بەپێی سەرچاوە مێژووییەکان کورد لە هەزارەی چوارەمی پێش زایینیدا، خاوەنی وڵات، کولتوور، ئایین و شارستانییەتی تایبەت بە خۆی بووە. یەکەم دابەشکاریی خاکی کوردستانیش دەگەڕێتەوە بۆ شەڕی چاڵدێران لەساڵی 1514 دا، کە ئەم شەڕە لە باکووری خۆراوای دەریاچەی ورمێدا، لەنێوان عوسمانی و سەفەویەکاندا ڕوویدا، لە ئەنجامی ئەم شەڕەشدا خاکی کوردستان لەنێوان ئەم دوو هێزەدا دابەشبوو، کە ئەمەش وایکرد کوردستان بۆ یەکەمجار لەڕووی سیاسی، ئابووری و کولتوورییەوە دابەش بێت. هەروەها دواتریش بەهۆی داگیرکارییەکانی ڕۆژاوا و ڕێکەوتنامەی سایکس-پیکۆ (1916) و سەرهەڵدانی دەوڵەتی مۆدێرن، ئەوا چەند دەوڵەتێکی نوێ لەم ناوچەیەدا دامەزران، بەمەش دووبارە خاکی کوردستان دابەش بەسەر چوار دەوڵەتی تازە دامەزراوی عەرەب، عەجەم و فارس کرا و بوو بە کۆڵۆنیکراوی ئەم دەوڵەتە تازە دامەزراوانە.

گەلی کورد لەبەرئەوەی گەلێکی ژێردەستە و داگیرکراوە، هەر ئەمەش ڕۆحێکی بەرەنگاریی بە بەر گەلی کورددا کردووە، ئەم ڕۆحە بەرەنگارییەش وای کردووە کورد بەردەوام دژ بە داگیرکەرانی شۆڕش و بزاڤی چەکداری بەرپا بکات. ئەمەش دەرخەری ئەوەیە کە کورد خۆی بە گەلێکی ژێردەستە و داگیرکراو دەبینێت، هەر بۆیەشە بەردەوام لە بەرەنگاریدایە بۆ ئەوەی کولتوور و نەتەوەکەی بە زیندوویی بهێڵێتەوە و لە لەناوچوون بیپارێزێت.

ئەگەر بێت و سەیری دیرۆکی کورد بکەین لە دوای داگیرکرن و پارچەپارچەکردنی خاکەکەی، ئەوا دەبینین کەوا کورد لە هەر چوار پارچەکانیدا بەبەردەوامی لە بەرەنگاریدا بووە دژ بە داگیرکەرانی، ویستوویەتی لە ڕێگەی شۆڕش و بزاڤی چەکدارییەوە ماف و ئازادییەکانی بە دەست بهێنێت و خاکەکەی ڕزگار بکات.

هەڵبەتە کاتێک نەتەوەیەک نەتەوەیەک داگیر دەکات و دەیکات بە ژێردەستەی خۆی، ئەوا نەتەوەی زاڵ نەتەوەی ژێردەستە دەچەوسێنێتەوە و هەوڵدەدات ناسنامەکەی لێ بستێنێتەوە و بیکات بە بەشێک لە خۆی، ئەمەش دەبێتە هۆی درووستبوونی ململانێ لەنێوان نەتەوەی سەردەست و ژێردەستدا، هەر بۆیەش نەتەوەی ژێردەست بۆ مانەوە و ڕزگاربوون لە ژێردەستیدا، پەنا دەباتە بەر شۆڕش و بزاڤی چەکداری. هەر ئەم هۆکارەشە وایکردووە گەلی کورد پەنا بۆ بزاڤی چەکداری ببات و دژ بە داگیرکەرانی بجەنگێت، بۆ ئەوەی لەم ڕێگەیەوە بە ئازادی و سەربەخۆی شادبێت.

گرنگە لێرەدا باس لەوە بکەین، کە زۆربەی بزاڤە چەکدارییەکانی کورد لەوکات و ساتانەدا سەریان هەڵداوە کاتێک بینیویانە ناوەند یاخود داگیرکەر لە تەنگەژەیەکی سیاسی یاخود ئابووری دابووە، ئەوانیش ئەم تەنگەژانەیان بە دەرفەت زانیوە و پەنایان بردووتە بەر ڕاپەڕین و بزاڤی چەکداری دژ بەداگیرکەرانی، واتە ویستوویانە بە باشترین شێوە سوود لەم دەرفەتانە وەربگرن و بیخەنە خزمەت ئامانجە ڕەواکانیان. هەروا گرنگە لێرەدا ئاماژە بەوە بکەین، کە لە

مێژووی داگیرکراوی کوردستاندا چەندان دەرفەتی زێرین بۆ گەلی کورد هاتوونەتە پێشەوە، کە دەتواندرا لەڕێگەی ئەم دەرفەتانەوە لە ژێردەستیی ڕزگاریان بێت و ببان بە خاوەن دەوڵەتی خۆیان، بەڵام بەداخەوە گەلی کورد وەکوو پێویست نەیتوانیووە سوود لەم دەرفەتانە وەربگرێت کە بۆیان هاتبوونەتە پێشەوە. هەڵبەتە ئەمەش بۆ چەند هۆکارێکی دەرەکیی و ناوەخۆیی دەگەڕێتەوە، بەتایبەتی هۆکارە ناوەخۆییەکانی وەک: نەبوونی یەکێتییەکی نەتەوایەتی لەنێوان کوردا، هۆکاری ئایینی، بەرژەوەندی تایبەتی و...تاد.

هەروەک لامان ڕوونە، دیرۆکی کورد تژییە لە بزاڤی چەکداری، بەڵام ئەوەی لەم نووسینەدا مەبەستمە بزاڤی چەکداری کۆچگیرییە لە باکووری کوردستاندا. ویستوومە ئەوە بخەمە بەرباس: ئایە بزاڤی چەکداری کۆچگیری خاوەن بنەما و ئامانجێکی ناسیۆنالیستی بووە یاخود نا؟

ئەگەر بێت و لە سەرەتادا باس لە ناسیۆنالیزم بکەین، ئەوا دەتوانین بڵێین ناسیۆنالیزم بەرهەمی مۆدێرنە و مێژووی سەرهەڵدانیشی دەگەڕێتەوە بۆ کۆتایی سەتەی 18 و دواتریش بەشێوەیەکی بەرفراوان لە جیهاندا بڵاو بووەوە و شێوەی ئایدۆلۆژیای جیاوازی لەخۆگرت، دواتریش لە سەرەتاکانی سەتەی 19 دا بە هەموو ئەورووپادا بڵاو بوویەوە.

هەروا گرنگە بزانین وشەی ناسیۆنالیزم لە وشەی Nationalism ی ئینگلیزی، یان Nationaliteی فەرەنسیە، کە لە وشەی Nation وەرگیراوە. ئەم وشەیەش بە مانای گرووپێکیی نەژادی دەگەیەنێت کە لە هەرێمێکی دیاریکراودا لە دایکبوون و سەر بە یەک هەرێمن. لە هەمان کاتیشدا ئەگەر بێت و پێناسەی ناسیۆنالیزم بکەین، ئەوا کۆمەڵناسی ئینگلیزی ئێرنست گێڵنەر بەم شێوە پێناسەی ناسیۆنالیزم دەکا: "ناسیۆنالیزم پرینسیپ (مەبدەئێکی) سیاسییە بانگەشەی ئەوە دەکات، کە دەبێ یەکایەتیی یان یەکێتیی (Unit سیاسی لەگەڵ یەکێتیی کولتووری یەکانگیر بێت".

ئەمەش بەو واتایە دێت، کە کۆمەڵە خەڵکێک لە هەرێمێکی دیاریکراودا، خۆیان بە جیاوازتر لە ئەوانیتر دەبینن و داوای درووستکردنی یەکەیەکی سیاسی سەربەخۆ بۆخۆیان دەکەن. لێرەشدا ئەرکی ناسیۆنالیزم ڕێبەرایەتی کردن و ڕەوایەتیدانە بە داواکارییەیان.

گەلی کوردیش لە بەر ئەوەی گەلێکی جیاوازە و خۆ بەجیاوازتر دەبینێت لە داگیرکەرانی، ئەمیش بە هۆکاری جیاوازی ڕەگەز، کولتوور و زمان...تاد، ئەوا داوای درووستکردنی یەکەیەکی سیاسی سەربەخۆ دەکات، کە خۆی حوکمڕانی خۆی بکات. هەر گەلێکیش کە خۆی وەک نەتەوەیەک پیناسەکرد، ئەوە مافی ئەوەی هەیە خاوەن سەروەری سیاسی خۆی بێت، واتە ناکریت تۆ یەکەیەکی نەتەوەی بیت و یەکەی سیاسی دەرەکی حوکمڕانیت بکات. گەلی کوردیش بۆ ئەوەی ببێت بە یەکەیەکی سیاسی سەربەخۆ و لە ژێر حوکمڕانی داگیرکەردا ڕزگاری بێت، ئەوا پەنای بۆ شۆڕش و بزاڤی چەکداری بردووە.

هەروەک لە سەرەتاشدا ئاماژەمان بەوەکرد، زۆربەی شۆڕش و بزاڤە چەکدارییەکانی کورد لەو کاتانە سەریان هەڵداوە کاتێک بینیویانە داگیرکەرەکانیان لە ڕووی سیاسی و ئابووری لاوازن، یاخود لە جەنگدان، جا جەنگەکە جەنگێکی ناوەخۆیی بووبێت یاخود دەرەکیی. بزاڤی چەکداری کۆچگیریش لە باکووری کوردستاندا هەمان دەرفەتی بۆ هاتووتە پێشەوە، کاتێک دەبینێت داگیرکەرەکەی لاوازە و تووش بەچەند تەنگەژەیەکی گەورە هاتووە، ئەوا هەوڵیداوە ئەم تەنگەژانە وەکوو هەل بقۆزێتەوە و دەستبکات بە بزاڤی چەکداری دژ بە داگیرکەر. هەڵبەتە مەبەست لە بزاڤی چەکداری ئەو هەوڵەیە کە لە لایەن بەشێک لە دانیشتوانی وڵاتێکەوە کە ڕێکخراون بۆ دەستە بەرکردنی ئامانجێک لەڕێگەی هێزی چەکدارییەوە، جا ئامانجەکە ئامانجێکی سیاسی یاخود ئابووری بێت.

هەڵبەتە بزاڤی چەکداری کۆچگیری لە ساڵی 1920دا لە لایەن چەند گرووپێکی کورد بە سەرۆکایەتی عەلیشان بەگ(سەرۆک عەشیرەتی کۆچگیری) لە باکووری کوردستاندا، لە

ناوچەی کۆچگیری لە دێرسیم سەری هەڵدا. ئەم بزاڤە چەکدارییە هەوڵیداوە سوود لە لاوازی ئەوکاتی تورک وەربگرێت. هەروا ئەو پێشهاتانەی وایان لە تورک کردبوو لاوازبێت و زەمینە سازبێت بۆ هەڵگیرسانی بزاڤێکی چەکداری کوردی لەم ناوچەیەدا، خۆی لە چەند پێشهاتێکدا دەبینێتەوە، یەکیک لەو پێشهاتانە ئەوەبوو، کە ئیمپڕاتۆریەتی عوسمانی لە یەکەم جەنگی جیهانیدا تووشی شکستێکی گەورە ببوو و زۆربەی خاکەکەی لەدەست دابوو، تەنانەت ئیستەنبولیش لە لایەن هێزەکانی وڵاتە یەکگرتووەکان داگیر کرابوو، هەر ئەم شکستەشبوو وایکرد سوڵتانی عوسمانی لە لایەن وڵاتە یەکگرتووەکانەوە ناچار بە واژووکردنی ڕێکەوتنامەی سیڤەر بکات لە ساڵی1920 دا. هەڵبەتە لەم ڕێکەوتنامەیەدا چەند ماددەیەکی لە بەرژەوەندی کوردا تێدابوو، بەتایبەتی ماددەی 62 و 64، لەم ماددانەدا ئاماژە بەوە کرابوو هەرکاتێک کورد ویستی ببێت بە کیانێکی سەر بەخۆ، ئەوا دەتوانێت ئەم بڕیارە بدات و دەوڵەتێکی تایبەت بەخۆی دابمەزرێنێت. هەروەها یەکێکیتر لەو گرفتانەی کە خەلافەتی عوسمانی ڕووبەڕووی ببوویەوە، ئەوا گرفتی ناوەخۆیی بوو، کە لە ناوەخۆی خەلافەتی عوسمانیدا بەرەیەکی ڕیفۆرم خواز سەریهەڵدا لە لایەن تورکە لاوەکان بە سەرۆکایەتی ئاتا تورک، کە داوای دەوڵەتێکی سیکۆلاریزمیان دەکرد. ئەمەش وایکر کۆمەڵگەی تورکی دابەش بەسەر دوو بەرەی دژ بەیەک ببێت، بەرەیەک داوای مانەوەی دەوڵەتی ئایینی دەکرد و بەرەکەیتریش داوای دەوڵەتێکی سیکۆلاریزمیان دەکرد، ئەمەش بووە هۆی درووستبوونی ململانێ لەنێوان ئەم دوو بەرەیەدا، ئەم ململانێیە ناوەخۆیەش هێندەیتر تورکی تووشی تەنگەژە و لاوازی کرد و بووە هۆی هەڵوەشانەوەی خەلافەتی عوسمانی و جێگرتنەوەی دەوڵەتی کۆماری تورکیا. جگە لەم لایەنانەش، لایەنیکی ترش هەبوو، کە ئەوەندەی تری تورکی بەرەو لاوازی بر، ئەیش چوونە جەنگەوەی تورکیا بوو لەگەڵ ئەرمەن و یونانیەکان، بەمەش تورکیای ڕووبەڕووی قەیرانی ئابووری و سیاسی گەورەتری کردەوە. ئەم هۆکارانەش ڕێگەخۆشکەربوون کە کوردانی عەلەوی لە ناوچەی کۆچگیریدا دژ بە تورکی داگیرکەر دەست بە بزاڤی چەکداری بکەن.

لە سەروبەندی هەڵوەشانەوەی خەلافەتی عوسمانی و جێگرتنەوەی دەوڵەتی کۆماری تورکیا و هەڵگیرسانی جەنگ لەگەڵ ئەرمەن و یونانیەکاندا(1920)، ئەوا دەرفەت بۆ کوردەکان ڕەخسا لە 20 ئۆکتۆبەری هەمان ساڵدا دەست بگرن بەسەر ژمارەیەکی زۆر چەک و تەقەمەنی، دواتریش بەکارهێنانیان بۆ هەڵگیرساندنی بزاڤێکی چەکداری بە سەرکردایەتی عەلیشان بەگ دژ بە دەوڵەتی تورک. یەکێک لە هۆکارە سەرەکییەکانی هەڵگیرسانی ئەم بزاڤە چەکداریە بۆ ڕێکەوتننامەی سیڤەر(1920) دەگەڕێتەوە، کە وڵاتە یەکگرتووەکان خەلافەتی عوسمانیان ناچار بە واژوکردنی کرد. کوردەکانیش بە پشت بەستن بە ماددەکانی 62 و 64، دەیانویست سەربەخۆی زیاتر بۆخۆیان دەستەبەر بکەن. هەر ئەم هۆکارەش بووە هۆی ئەوەی ئەم بزاڤە چەکدارییە دژ بە کەمالیستەکان سەرهەڵبدات.

لەکاتی سەرهەڵدانی ئەم بزاڤە چەکداریە بەرانبەر دەوڵەتی داگیرکەری تورک، ئەوا سەرانی ئەم بزاڤە چەند داواکارییەکیان لە دەوڵەتی ئاتا تورک هەبوو، یەکێکیش لە داواکارییەکان خودموختاری بوو لە دەوڵەتی نوێی تورکیادا. لەم داواکارییەی ئەم بزاڤەشدا ئەوەمان بۆ بەدی دەکرێت، کە ئامانجی ئەم بزاڤە چەکدارییە ڕزگار کردنی کوردستان نەبووە لەژێر دەستی داگیرکەردا، واتە ناتوانین بڵێین ئەم بزاڤە خاوەن بەرنامەیەکی ناسیۆنالستیی بووە و ئامانج لێی دامەزراندنی دەوڵەتێکی کوردیی بووە، چونکە لە جێگای ئەوەی داوای دامەزراندنی دەوڵەتێکی کوردی بکات، ئەوا داوای خودموختاری دەکات و دەیەوێت لە ژێر سایەی داگیرکەردا بمێنێتەوە. هەر وەک گێلنەریش پێی وایە، ئامانجی ناسیۆنالیزم بریتییە لە درووستکردنی قەوارەیەکی سیاسی بۆ کولتوورێکی یەکگرتوو، کە ببێتە سەرپۆشێکی سیاسی بۆیان، ئەمەش بەو واتایەیە، کە ئامانجی ناسیۆنالیزم درووستکردنی دەوڵەتێکی گەورە و یەکگرتوویە بۆ کۆی نەتەوە، کە تاکەکانی خۆیان حوکمڕانی خۆیان بکەن، نەک گەل و خاکەکەیان لەژێر سایەی داگیرکەردابن.

هەروا داواکاریەکی تری ئەم بزاڤە، ئازادکردنی ئەو کوردانە بووکە خرابوونە بەندیخانەکانەوە. هەڵبەتە دەتوانین ئەم داواکارییە وەکوو ڕەگەزێکی ناسیۆنالیزمی ببینین، چونکە ئامانج لەم

داواکارییە ڕزگار کردنی ئەو کوردانە بوو کە بەهۆی پرسی کورد و کورد بوونەوە خرابوونە بەندیخانەکانەوە.

لە هەمان کاتیشدا، ئەم بزاڤە چەکدارییە داوای لابردنی دامەزراوەکانی دەوڵەتی تورکیان دەکرد لەو ناوچانەی کە زۆربەی دانیشتوانەکانیان کوردن. جگە لەمەش داوایانکرد کە تورکیا هێزەکانی خۆیان لە ناوچەی کۆچگیری بکشێنێتەوە.

لێرەدا دەتوانین بێژین داواکردنی کشاندنەوەی دامەزراوەکانی دەوڵەتی داگیرکەر لەو ناوچانەی کە زۆربەی دانیشتوان کوردن، ئەوا داواکارییەکی نەتەوە خوازی بووە، بەڵام ئەوەیتریان کە داوای کشانەوەی هێزی داگیرکەریان تەنیا لە ناوچەیەکدا(ناوچەی کۆچگیری) دەکرد، ئەوا ئەوەمان بۆ دەردەکەوێت، کە ئەم بزاڤە تەنیا بزاڤێکی ناوچەیی بووە، نەک بزاڤێکی ناسیۆنالیستی، کە خاوەنی ئامانج و بەرنامەیەکی ڕزگاری تەواوی ئەم بەشەی کوردستان بووبێت. چوونکە ئامانجی ناسیۆنالیزم ڕزگاری تەواوی نیشتمانە، نەوەک پارچەیەک، چونکە ناسیۆنالیزم ڕێگە بەدابەشکاری خاک نادات. بەڵکوو ئامانجی ناسیۆنالیزم زۆر لەوە بەرفراوانتر و گەورەترە لە ڕزگار کردنی ناوچەیەکدا قەتیس بکرێت.

سەرەرای بێ هێزی ئەوکاتی تورکیا و لەجەنگدابوون لەگەڵ ئەرمەن و یونانیەکاندا، بەڵام ئەم بزاڤە لە لایەن کەمالیستەکانەوە لە ساڵی 1921دا، شکستی پێهێنرا و سەرکوتکرا. هۆکاری شکستی بزاڤی کۆچگیری بۆ چەند هۆکارێک دەگەڕێتەوە، یەکێکیش لەم هۆکارانە ئەوەبوو، کە ئەم بزاڤە خاوەن ئامانج و بەرنامەیەکی فراوانی نەتەوەی نەبووە، واتە ئامانجی ئەوە نەبوو کە هەموو باکووری کوردستان ڕزگار بکات و بتوانێت ئەم بزاڤە بۆ هەموو ناوچەکانی تری باکووری کوردستان بگوازێتەوە و پشتیوانی هەموو ناوچەکانی تری بەدەست بهێنێت، بەڵکوو بزاڤێکی ناوچەیی بووە. هەروا بوونی ململانێی خێڵەکی و ناوچەیی لەنێو کورددا، کە سەرانی ئەم بزاڤە نەیتوانیوە هەموو کورد بە دەوری یەک ئامانج کۆ بکاتەوە و یەکێتییەکی نەتەوایەتی لەنێویاندا درووست بکات. گێلنەریش لەم بارەیەوە پێی وایە، ”هزری نەتەوایەتی پێویستی بە هاودەنگی سیاسی و کۆمەڵایەتی هەیە، وەک سیستەمی سەربازی هاوبەش، جوگرافیا و کیانی هاوبەش، فەرهەنگ و زمانی هاوبەش، سومبول و هێمای نەتەوایەتی هاوبەش”.

بۆیە لێرەدا بە پشت بەستن بە تیۆری گێلنەر، دەتوانین بڵێین لە نائامادەیی کولتووری هاوبەش و نایەکسانی و ململانێی نێو چینە کۆمەڵایەتییەکان، هۆکارێکە بۆ ئەوەی کە هەستی ناسیۆنالیزم درووست نەبێت، چونکە ئەمانە لە ڕوانگەی گێلنەرەوە، کۆڵەکەی سەرەکین لە درووست بوونی هەستی نەتەوایەتیدا.

هەروەها لەپاڵ ئەم هۆکارانەشدا، هۆکارێکی تری کاریگەر هەبوو، کە بەدرێژایی مێژوو بووتە بەربەست لەبەردەم گەیشتنی گەلی کورد بە مافە ڕەواکانیان، ئەویش هۆکاری ئایینی بووە. داگیرکەر زۆر بە لێزانانە ئایینی وەک چەکێک بۆ تواندنەوەی کورد لەنێوخۆیدا بەکارهێناوە، لە هەمان کاتیشدا هەر بەم ڕێگەیەش سۆزی کوردی بەلای خۆیدا ڕاکێشاوە و وابەستەی خۆی کردووە. مێژووی کورد تژییە لەو بزاڤ و حوکمڕانیانەی کە بە هۆکاری ئایینییەوە بوونەتە قوربانی و لەناو چوون. داگیرکەری تورکیش لەژێر ناوی برایەتی ئایین و پاراستنی یەکێتی ئایینی، کوردی بەلاڕێ دابردووە و هەڵی خەڵەتاندووە، بەمەش توانیویەتی کورد بە ژێردەستە و خزمەتکاری خۆی بهێڵێتەوە. بەهەمان شێوەش داگیرکەر بۆ ئەوەی کورد لە باکوور پەرتەوازە بکات و نەهێڵێت بزاڤی چەکداری کۆچگیری چیتر پەرە بسەنێت و لاوازبێت، ئەوا سوودی لە ئایین بینیوە. دەوڵەتی تورک وایان پێشانداوە کە سەرانی کۆچگیری و کوردانی عەلەوی دژ بەئایین دەجەنگن و لەپاڵ ئەرمەن و یونانیەکان، ئەمانە هەڵگەڕاوەن لە خەلافەت و ئایینی ئیسلامدا. بە واتایەکی تر، ئەمانە کافرن و دژ بە موسلمانان دەجەنگن. هەر ئەمەش وایکرد کوردانی سونە مەزهەب نەچنە پاڵ بزاڤی کۆچگیری، بەڵکوو بچنە پاڵ دەوڵەتی توردک و دژ بە ئەرمەن و ویونانیەکان بجەنگن، بێ ئەوەی تاکی کورد درک بەو ڕاستیە بکات و بزانێت، کاتێک تاکێک لەدایک دەبێت پێش

ئەوەی خاوەن ئایینێکی دیارکراو بێت، ئەوە خاوەن نەتەوەیەکی دیاریکراوە، واتە ئایین شتێکی تایبەتییە و پەیوەندی بە هەڵبژاردەی تاکە وە هەیە، لە زۆربەی ئایینەکانیشدا تاک لە هەڵبژاردنی ئایینەکەیدا ئازادە. هەروا لەپاڵ ئەوەشدا کوردانی باکوور دەرکیان بەوە نەکردبوو کە دەوڵەتی نوێی تورک، ئامانجی دەوڵەتێکی سیکۆلاریزم و ناسیۆنالیستی تورکییە، بەڵکە ئەوان وایان بیر دەکردەوە کە ئەم دەوڵەتە تازە دامەزراوەی تورک، بەهەمان شێوەی خەلافەتی عوسمانی دەوڵەتیکی ئایینییە، کورد و تورک لەم دەوڵەتەدا لەسەر بنەمای برایەتی ئایینیی تێیدا دەژین. واتە کرانەوەی سیستەمی ئەوکاتی دەوڵەتی تورک هۆکارێک بوو بۆ ئەوەی کورد بەلاڕێ داببات.

لە لایەکی تریشەوە زۆربەی بزاڤە چەکدارییەکانی کورد، بوونەتە قوربانی بەرژەوەندییە تایبەتییەکان. بزاڤی چەکداری کۆچگیریش بۆئەوەی لەوناوچەیەی کە تێیدا هەڵگیرساوە زێدەتر پەرە نەسەنێت و ناوچەکانی تری باکووری کوردستان نەگرێتەوە و، کەسایەتی و سەرۆک عەشیرەتەکانی تری کورد نەچنە پاڵ ئەم بزاڤە و پشتگیری لێ نەکەن و بەر بە فراوانبوونی ئەم بزاڤە بگیرێت، ئەوا پێشنیاری پێدانی پلە و پۆست بۆکەسایەتی و سەرۆک عەشیرەتەکانی کورد کرا لە لایەن دەوڵەتی تورکەوە، ئەوانیش بەهۆی نەبوونی هۆشیاری نەتەوایەتی و بەرژەوەندی تایبەتی خۆیان، پشتیان کردە ئەم بزاڤە چەکدارییە.

لە کۆتای ئەم نووسینەش دەگەین بەوەی، کە داوای داگیرکردن و دابەشکردنی کوردستان، ئەوا کورد بوو بە ژێر دەستەی عەرەب، عەجەم و فارس. کوردیش بۆ ئەوەی لەم ژێردەستیی ڕزگاری بێت، ئەوا پەنای بۆ شۆڕش و بزاڤی چەکداری دژ بە داگیرکەران بردووە. هەروا زۆربەی بزاڤە چەکدارییەکانی کوردیش لەوکاتانەدا سەریان هەڵداوە کاتێک بینیویانە داگیرکەرەکانیان لاوازن و لە تەنگەژەی ئابووری و سیاسیدان، ئەوانیش ئەم لاوازیەیان بە دەرفەت زانیووە و بزاڤی چەکداریان دژ بە داگیرکەران بەرپا کردووە. بزاڤی چەکداری کۆچگیریش وەک هەر بزاڤێکی تری کوردستان، کاتێک بینیویەتی داگیرکەر لاوازە و لە تەنگەژەی سیاسی و ئابووریدایە، ئەوا ئەم لاوازییەی وەک دەرفەتێک بەکار هێناوە بۆ هەڵگیرساندنی بزاڤێکی چەکداری دژ بە داگیرکەر. هەروەها ناتوانین بڵێین بزاڤی کۆچگیری بزاڤیکی ناسیۆنالیستی بووە، یاخود خاوەن ئامانجیکی نەتەوایەتی و ڕزگاری تەواوی باکووری کوردستان بووە، چونکە ئەم بزاڤە ئامانجی بەدەستهینانی خودموختاری لە دەوڵەتی نوێی تورکیادا بووە، نەوەک دامەزراندنی دەوڵەتیکی نەتەوەی تایبەت بە بەخۆی. لە لایەکی تریشەوە، ئەم بزاڤە چەکدارییە نەیتوانیووە سنووری بزاڤەکەی بەرفراوان بکات و هەموو کوردستانی باکوور بگرێتەوە، بەلکە ئەم بزاڤە تەنیا لە ناوچەیەکی باکووری کوردستان تێپەری نەکردووە. بۆیە لێرەدا دەتوانین بلێین ئەم بزاڤە بزاڤێکی ناوچەیی بووە نەک بزاڤێکی ناسیۆنالیستی. هەروا سەرانی ئەم بزاڤە نەیتوانیە هەموو تاکەکانی کورد لەژێر یەک چەتردا کۆ بکاتەوە و بەرەو ئامانجی ڕزگاری نیشتمان ئاراستەیان بکات و هەستێکی ناسیۆنالیستیان پی ببەخشێت.

هەروەها یەکێک لەو هۆکارانەی کە بەردەوام بووتە هۆی شکستی بزاڤە چەکدارییەکانی کورد، هۆکاری ئایینی بووە، چونکە کورد لەگەڵ داگیرکەرانی هاو ئایینە، بۆیە داگیرکەران بۆ ئەوەی سۆزی کورد بەلای خۆیاندا ڕابکێشن و وابەستەی خۆیان بکەن، ئەوا ئایینیان بەکار هێناوە. داگیرکەری تورکیش بۆ ئەوەی بەر بە فراوانبوونی بزاڤی کۆچگیری بگرێت، ئەوا سوودی لە ئایین بینیوە بۆ پەرتەوازەکردن و لاوازکردنی، چونکە ئەم بزاڤە چەکدارییە لە کاتێکدا سەری هەڵدا، کە لەوکاتەدا تورک لەگەڵ ئەرمەن و یونانیەکان لە جەنگدا بوو، بەمەش داگیرکەر سەرانی بزاڤی کۆچگیریان وا پیشاندا، کە لەگەل کافرەکاندا(ئەرمەن و یونانییەکان) دژ بە ئایین و موسلمانان دەجەنگن. ئەم هۆکارەش وایکرد ناوچەکانی تری باکووری کوردستان نەچنە پاڵ بزاڤی کۆچگیری.

هەروا ئەو داواکاریانەی بزاڤی کۆچگیری لە داگیرکەری هەبوو، هەموو داواکاریەکان داواکاری ناوچەی و دوور لە داواکاری ناسیۆنالیستی بوون، لەوانەیە هەندێک ڕەگەزی نەتەوایەتیان تێدابووبیت، بەڵام ئەمە ئەوە ناگەینێت کە ئەم بزاڤە بزاڤێکی ناسیۆنالیستی بووە، تەنیا شت

ئەوەیە کە ئەم بزاڤە لە لایەن سەرۆک عەشیرەتێکی کورد و لە ناوچەیەکی کوردی هەڵگیرساوە و چەند داواکاریەکی ناوچەی لە دەوڵەتی تورک هەبووە. بەم پێیەش لەژێر ڕۆشنای تیۆری گێلنەر، ناتوانین بلێین ئەم بزاڤە بزاڤێکی ناسیۆنالستی بووە، یاخود پالنەرێکی ناسیۆنالستی هەبووە، هەر وەک گێلنەریش پێی وایە "ناسیۆنالیزم بیدارکردنەوەی نەتەوە نییە بۆ خود ناسین، بەڵکوو داهێنانی نەتەوەیە لەو شوێنەدا کە نەتەوە بوونی نییە"، واتە ئەوە ناسیۆنالیزمە نەتەوە درووست دەکات نەک بە پێچەوانەوە کە نەتەوە ناسیۆنالیزم درووست بکات. [1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک:	جوگرافیا
جۆری پەرتووک:	فەلسەفە / هزر
جۆری پەرتووک:	مێژوو
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
جۆری وەشان:	دیجیتاڵ
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات:	باشووری کوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ماڵپەری کوردرواو - 2022-05-08
کاتی تۆمارکردن: AM 7:23:50 2022/24/11
ناوی تۆمارکار: هومام تاهیر

بابەت: 13

ئاوڕێک لە ئاوڕدانەوەی چیا و ئەزموونی زایەڵە

https://www.kurdipedia.org/?q=20230219235432468817

ناونیشانی بابەت: ئاوڕێک لە ئاوڕدانەوەی چیا و ئەزموونی زایەڵە
ناوی نووسەر: عەلی حسێنی

پێناسە بۆ شێعر زۆر هاتووەتە ئاراوە و بە درێژیی مێژوو ڕوانگەگەلی زۆر دەربارەی شێعر ئاڕاستە کراون؛ ئەفلاتوون زۆر جار بە ئاشکرا دژایەتیی خۆی بەرانبەر بە شێعر نیشان دەدا و تەنانەت برێک لە شاعیرانیشی لە هەرێمی خۆی دەرکرد ئەگەرچی برێک لە بیرمەندانی بواری ئەدەبیات بڕوایان وایە کە دەقەکانی خودی ئەفلاتوون بەشێوەیەک ئەدەبیەتیان زۆر تێدایە و ئەگەر نەزمێکیان بدرێتێ لەوانەیە لە شێعر نیزیک ببنەوە. بە پێچەوانەی ئەفلاتوون، ئەرەستوو لەگەڵ دنیای شێعر بە تەواوی تەبایە و پەرتووک و دەق دووروردرێژی لەسەر دەنووسێت. ئۆدیسە و ئیلیادی هۆمێر کە سەردەمانێک بەر لە ئەفلاتوون و ئەرەستوو خولقاون پاڵەوانگەلیان بەرەو جەنگ هان دەدا و هەندێ جاریش تەوسیفی خوداکانیان دەکرد؛ لەوانەیە بتوانین بڵێین ئەفلاتوونی فەیلەسووف بەهۆی هاندەرێتیی شێعر بەرەو جەنگ ڕوانگەی دژ بە شێعری تێدا دروست بووبێت. لە عوکازدا پێناسەی سەرەکیی شێعر هەمان کێش و سەروای زۆر توند و تۆڵ و قایم بوو ئەگەرچی هەندێ جار لە پەیڤی هەندێ لە شاعیرانی عوکازیدا ترووسکەگەلێ لە بیرکردنەوە ئاڕاستە دەکرا. لە ڕۆژاوای دوای ڕینسانسدا بەهۆی گەشەکردنی دەقگەلی مودێرن وەک ڕۆمان و شانۆ بەرەبەرە پێگەی شێعر تا ڕادەیەک لەرزۆک بوو هەڵبەت ئەمە بە مانای بنەبڕ بوونی شێعر نەبوو. لە هەر دەورێکدا شاعیرانێکی زۆر هاتوون و دەقگەلی مودێرنی شێعری لە ڕۆژاوا زۆرن و لە سەردەمی ئێستاشدا شێعر تا ڕادەیەک باوی هەیە. شێعری مودێرن دەوترێ لە شاعیرانێ وەک تۆماس هاردی، ئێزرا پاوەند، تی ئیس ئیلۆت، ڤیلیام کارلۆس، والاس ستیڤێنس و ... دەستی پێکرد. لە کۆتایی پەنجاکانی سەدەی ڕابردووەوە چەشنێ لە شێعر هاتە خولقاندن کە دەوترا مانا ڕفێنی، ساختار شکێنی و فرە دەنگێتی زۆرتریان تێدا بەدی دەکرێ و هەندێ لەو

شێعرانەش لەسەر هێڵێکی ڕاست پێیان نەدەگرت کە ئەوەش بۆخۆی تایبەتمەندییەک بوو؛ دواتر هەر ئەم بزاڤە بووە هۆی ئەوە کە پێناسەی "پاش مودێرن" بۆ شێعر بێتە ئاراوە. دەوترێ کەسانی وەک ئالێن گینزبێرگ و چارلز ئۆلسۆن و یەک دوو شاعیری تر بنیات دانەری ئەم ڕێچکە نوێیە لە شێعردا بوون. دواتر ئەم ڕەوتە گشتێندرا بۆ بوارگەلی تر وەک شانۆ، پەیکەرتاشی، مێعماری، نگارکێشی و ... . لە شێعردا ئەم ڕەوتە زۆر بایەخی نەدرایە و هەندێ لە شاعیران پاش ماوەیەک گەڕانەوە بۆ ڕەوتی پێشتر و برێک لە خاڵەکانی ئەم ڕەوتەش کەم و زۆر جێکەوتن.
دەربارەی شێعری کوردی ئەوە بڵێم کە لە هەر هەموو مێژوودا شێعری کوردی بەهۆی نەبوونی قەوارەیەکی کوردیی سەربەخۆ نەیتوانیوە سەقامێکی ڕاستەقینە بگرێ و زۆرتر چاولێکردنی دەور و بەر لە ئارادا بووە. لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بە تایبەت لە چارەکە سەدەی کۆتایی سەدەی بیستەم بەم لاوە لە شێعری زۆربەی شاعیراندا جگە لە دووپاتەیەکی نوقسانی شێعری فارسی شتێکی ئەوتۆ نابینین؛ ژمارێک لە شاعیرانیش شاعیرانی گەورەی باشووریان کردووە بە ڕێچکە. لە پاش 1979وە، بە تایبەت دوو دەیەی پێشوو، بە بیانووی چوونە ناو قۆناغی پاش مودێرنەوە تێکە و لێکەیەکی زۆر لە شێعری فارسیدا دروس بوو؛ بەشێوەیەک کە ڕێچکەی کەسانی وەک شاملوو، نیما و ئەخەوان و ... گوم کران. زەنازەنایەکی زۆر درووست بوو، بەچەشنێک کە پێدەچوو شاعیر دوای ماوەیەکی کەم شێعری خۆی نەناسێتەوە؛ ئەمەش لەو ڕووەوە کە بەردەوام بە بیانووی پاش مودێرنەوە گۆڕانی جۆراوجۆر درووست دەبوو و هەر شاعیرێک پاش ماوەیەکی کوورت تەنانەت بڕوای بە کاری پێشووی نەبوو. ئەم ڕەوتە لە ڕۆژ هەڵاتی کوردستانیش هەر لەو بیچم و قەوارەدا، ڕەنگە بتوانین بڵێین زۆر جار بێ سەرەو بەرەتر لە ڕەوتە فارسییەکە پەرەی سەند. لایەنی حاکمیش کە بەهۆی ئەم ڕەوتەوە ئاشی لە گەڕانێکی باشتردایە هەندێ جار بە دانانی فستیڤاڵ و خەڵات پێدان و ئەو جۆرە شتانە گڕی زۆرتری بە تەنوورەکە داوە. تێکە و لێکەکە لە ئاستێکدایە کە کەم کەس بڕوای بە ئەویدی هەیە و بەهۆی دروسبوونی تەوەهومێکی ڕووخێنەرەوە هەر کەس هەست دەکا بۆخۆی لە باشترین پلەدایە؛ ڕەخنە و لێکۆڵینەوەش لە ئاستی سفردایە؛ هەر کەسیش پەلەیەتی بچێتە ناو باندەوە بۆ ئەوەی لە کۆمەڵ بەجێنەمێنێ. لەم ساڵە دواییەنەشدا بەهۆی گەشەکردنی سۆشیال میدیاوە ئەم ڕەوتە ڕوو لە پەرە بووە؛ سەمەرە ئەوەیە کە باندەکان شارەزاییەکی باشیان هەیە لەوەی کە چ کاتێ کەسێک تا پەلەکانی هەور ببەن یان بە توونی نوقم بوونی بسپێرن. هەر لەم باندانەدا تاکەکانی ناو باند دوای ماوەیەکی کەم شارەزاییەکی تۆکمە پەیدا دەکەن لە پێدا هەڵگوتنی یەکدی و هەر کەس کاری ئەوی تر دەسەلمێنێ و ڕیپیووتەیشنێکی ئەدەبیی ناڕاست بۆ هەرکەس دروس دەبێ و بەهۆی نەبوونی لێکۆڵینەوەوە هەموو شتێ بەڕاست دەگەڕێ. لە ناو باندا ئەگەر پێویست بۆ خراپترین دەق مۆری ئەرێنیی لەسەر دادەنرێ و هەموو کەس دڵخۆشییەکی کاتی و کازبی هەیە بێ خەبەر لەوەی کە مێژوو لە سەرد دەق و کارەکان بڕیار دەدا.
دەربارەی پەرتووکی" ئاوڕدانەوەی چیا و ئەزموونی زایەڵە"ی ئەنوەر عەباسی (هەرەس) ئەوە بڵێم کە ناوبراو بە پێی هەندێ لە دەقەکان وا دەردەکەوێ شارەزاییەکی باشی لە مێژووی گەلەکەی بە گشتی و مێژووی ئەدەبی گەلەکەی بە تایبەت هەبێ؛ هەر وەها لە ڕووی دەقەکانەوە بۆمان دەردەکەوێ کە لە سەنعەتە ئەدەبییەکان لە چەشنی ئیهام، تەلمیح، خوازە، شوبهاندن و ... شارەزایە و ئەمانەش ڕێخۆشکەرن بۆ ئەوەی کە تام و چێژێک بدا بە دەقەکان و خوێنەر لە کاتی خوێندنەوەدا دڵخۆشانەتر درێژە بە کارەکەی بدات. با سەرنج بدەینە ئەم شێعرە:

با ناسکتر بدوێم
نەکا بەردەکەی دەستت
دڵی بشکێ
ئەی گەنجێتیی خۆم
کە لە خوێن دەگەوزێی
با بەرینتر بڕوانم
نەوەک
کاکۆڵی کاکە سەیدەوانێک
نەناسێتەوە پەلەپیتکەم
چاوی جاسووس ڕەنگە کوێر

ئەم شێعرە بە تەلمیح دەگەڕێتەوە بۆ بەیتی سەیدەوان و خودی شاعیریش لە پاوەرەقیدا ئاماژەی پێداوە بێجگە لەو سەنعەتە ئەدەبییە بە لەبەر چاو گرتنی گشتێتیی بزاڤی دەقەکە و چۆنیەتیی هەڵسووڕاندنی وشە و دەستە واژەکان بە شێوەیەکی ئەدەبییانە، وا هەست دەکرێ لە چاو هەندێ شێعری تر باری ئەدەبیی لەسەر تر بێت:

...ئەی نیشتمانی تاراوم
ئەی نیشتمان ئەی تاراو
ئەی بزەی ئاسنین و ڕەنجی خاراو
کاڵەی ئاسنم بۆ خەیاڵم هەڵیەستووە

که بگەڕێمەوە...

لێرەشدا تەلمیحێک لە شێعری هێمن دەبینین، ئەمەش نیشان دەدا شاعیر لە هەمان کاتا کە دەیەوێ بە شێوەیەکی ئەمرۆیی و مودێرن بدوێ دەقەکانی پێش خۆیشی پشت گوێ ناخات. بێجگە لەمەش بە لەبەرچاو گرتنی گشتێتیی دەقەکە هەمان نۆستالۆژیا کە لە نالەی جودایيدا دەر دەکەوێ لەم کۆپلەیەدا و لە کۆپلەکانی دواتردا بە ڕوونی دەردەکەوێ کە کارێکی زۆر بەجێیە و یەکێک لە تایبەتمەندییەکانی ڕەوتی نوێی شێعریش ئەوەیە کە چۆن ڕابردوو بێنیتە ئێستا وە.
ساختار شکێنی نە بە مانای دەسکاریی ڕێزمان یەکێک لە تایبەتمەندیگەلی ڕەوتی نوێیە کە لە چەن شوێنێکدا شاعیر بە باشی کەڵکی لێ وەردەگرێ؛ بۆ نموونە: "لێتان سوور بێت." لێرەدا بێ ئەوە دەسکاریی ڕێزمان کرابێت شاعیر بە جێگەی "سوور لێتان ڕوون بێت" دەڵێ: لێتان سوور بێت.

هەتا ئەو دیوی سەیتەرە خۆڵەمێشییەکان
کە سوورن بە شەڕ
کە سوورن لەسەر خوێنی زەنوێر و
سیڤەر و لۆزان و ئەوانی دیکەش
ڕادەوەشێن لە بێشکەی ئیمکاندا

لێرەشدا دیسان بە هێما بۆ ڕابردوو و تەلمیح لە مێژووی کورد ئەدەبییەت چووەتە سەرەوە و ساختار شکێنییەکی تۆکمەش کراوە . ئەگەرچی سەرپاکی کۆپلەکە تا ڕادەیەک ساختار شکێنیی تێدایە بەڵام ساختار شکێنیی سەرەکی لێرەدا لە دێڕی: "کە سوورن بە شەڕ"دایە؛ لێرەشدا دووبارە ساختاری باوی زمان شکاوە و بە جێگەی سوورن بە خوێن وتراوە سوورن بە شەڕ. لێرەدا بێ ئەوەی دەسکاری ڕێزمان کرابێ ساختاری باوی زمان شکاوە کە هەر وەکوو وتمان ساختار شکێنی یەکێک لە تایبەتمەندیگەلی شێعرە. بەڵام من وەکوو بەردەنگ لەگەڵ دەسکاری ڕێزمان نیم:

...من کە بەرانبەر ئەم ئەزموونە وەهماوییە
ڕاوەستام
گرژ دەبێتەوە سیخەی سینگم و دەڵێم:
ها جوڵەترین قەتیس
پێچەوانەترین وێنە و
ڕەنگینترین ڕەشوسپی...

لەم کۆپلەیەدا دەسکاری ڕێزمان کراوە بە شێوەیەک کە شاعیر گوێی نەداوەتە جۆری وشە و ئەوکارایيەی کە لە هەر وشەیەک دەوەشێتەوە. کارمان بەوە نەبێ کە خودی ئەم کۆپلە و کۆپلەکانی دواتر وشەی جوانیان تێدا بێت و بە شێوەیەکی باش ڕازێندرابنەوە، هەر ئەوەی کە وترا "ئەیٔ جووڵەترین قەتیس" هەستێکی ناخۆش ناخی بەردەنگ داگیر دەکات و چێژی دەق تا ڕادەیەکی زۆر بزر دەبێ. لێرەدا ئەگەر بمانەوێ ئەندازیارانە لە زمان بڕوانین خودی "قەتیس" دەکرێ وەک سیفەت وەئەژمار بێنین کە بە تەنیایش نایەتە ڕستەوە و دەکرێ وەک بەشی یەکەمی کارێکی لێکدراو چاوی لێبکەین"قەتیس مان" ، "قەتیس بوون" یان "قەتیس کەوتن" . من لێم ڕوون نییە شاعیر بۆ دەیەوێ بڵێ: ئەی جووڵەترین قەتیس. ئەم پرسیارە ئاڕاستەی خودی شاعیر و ئەوکەسانەش کە ئەم دەستە واژەیەیان بینێی و بێ پرسیار لێی تێپەڕیێتن، دەکەم. ئایا شتێکی تۆکمە بە زمان زیاد بووە؟ هەستێکی خۆش دروس بووە؟ کەشفێکی وەها کراوە کە لەوە پێش نەکراوە؟ بە بڕوای من جگە لە پاڕادۆکسێکی نوقسان هیچی تر نابینین. ڕەنگە ویستبێتی بڵێ ئەی قەتیس کەوتووترین جووڵە؛ دیارە لەو ڕووەوەی کە وشەی "جووڵە" لە پێشدا هاتووە ئەم ئەگەرەش ناتوانێ درووست بێت. هەرچی هەیە بە بڕوای من ڕەوتی پەیڤەکە لەبار چووە. بۆ دەبێ ئەتمۆسفێری باو بەرەو سەقەت کردنی بزاڤی دەق هەڵمانقرێنێ؟! با سەرنجێک بدەینە شێعری "فرەدەنگی":

هێشتا لە کۆڵانەکانی هەژاریدا
کەپر
لە گیرفانت دەردێنی بۆ گوڵەهێرۆ؟
یان سێبەرێک نەماوە
خۆیشت سەرکەیتە سەر ڕانی؟
—
چارەم بە نێوچاوانی ئێوارەوە نووسراوە
من جیرانی پۆلێ گاوانی بووم

که ئێوە پێیان دەڵێن ڕیشۆڵی
کەچی ئەوان مانەوە و
من
سەفەرم کرد
–
ئێمە گرفتاری خەزاڵ بووین
لاسی نیگامان پردی نەبەستە ئارەزوو
خەزاڵ خەزاڵ خەزاڵ
خەزاڵ تەنیا
خەزاڵ بوو کە مەمکی هەڵدەداوە
هۆ سوارە سوارە
سوارە کە هەنگاوت بزرە و
ئەسپت شەکەت
کە کەپرت لە گیرفانا نەماوە
خەزاڵ لە هزرینە ناوەختەکانا
کە ئاوڕ بدەیتەوە:
سڵاو ئەی سەفەرترین بزە و
ئەی بزرترین سێبەر
کەی هەنگاوە دۆڕاوەکان
بەرەو ماڵی مەحبووبت دەهێننەوە؟

دەربارەی دوو ڕستەی پرسیاریی سەرەتای ئەم شێعرە دەیان پرسیار دێتە ئاراوە کە تەنیا ئەم دوو پرسیارە ئاراستەی شاعیر دەکەم ئەگەر قبووڵی کەین "کەپر" لە گیرفانمان دەربێنین کە ڕەنگە لێرەدا کەپر مەبەست سێبەرێ ، دەسماڵێکی گەورە کە سێبەر درووست بکات یان هەرچی، بە قبووڵ کردنی ئەمەشەوە هێشتا کێشەی ئەوە هەیە کە گوڵی هێرۆ و هەر گوڵێکی تر پێویستی بە سێبەر نییە و لە بەر تاودا وزە دەگرێ و شەویش دەتوانرێ بۆ کاتی ئیسراحەتی گوڵ و گیاکان دابنرێ. دیارە ئەگەر مەبەست ئەوەش بووبێت بە یارمەتیی دەسماڵێک و گوڵە هێرۆیەک کەپرێ بۆ کەسەکە درووست بکرێ هەر نایگرێتەوە چون "یان" لە پرسیاری دووهەمدا ئەوە ئەگەرە بەرپەرچ دەداتەوە. کەوابوو کەپرەکە بۆ خودی گوڵە هێرۆکەیە و سێبەر گرتن لە گوڵە هێرۆکەیە. کە ئەوەش بە لە بەرچاوگرتنی چەرخەی ژینی گوڵ و گیا نائەگەرە. مەبەستم ئەوەیە وشە نابێ لەخۆڕا خەرج بکرێ.
ئێمە گرفتاری خەزاڵ بووین
لاسی نیگامان پردی نەبەستە ئارەزوو
لاسی نیگا تەشبیە یان بڵێین شوبهاندنە؛ شتێک بە شتێک دەشوبهێندرێ کە تا ڕادەیەک هاوسەنگ بێت لەگەڵ ئەو شتە. دیارە ڕەنگە بتوانین بڵێین نیگای وەک نیگای لاسمان بەڵام لاسی نیگا ئەوە ناگرێتەوە. هیوادارم شاعیر لێرەدا مەبەستی لە ڕستەی "پردی نەبەستە ئارەزوو" ئەوە بووبێ کە بڵێ: پردی بۆ ئارەزوو نەبەست"! ئەگەر وانەبێ ئەو ڕستەیەش کێشەی هەیە و لە ئەندازیاریی زماندا دەبێ مشت و ماڵ بدرێ یان بە تێزەیەک لە لەرە بخرێ. لە درێژەی ئەم شێعرەدا ڕستەی "سڵاو ئەی سەفەرترین بزە" بێ شرۆڤە دەهێڵمەوە و قەزاوەت بە خودی شاعیر دەسپێرم چون لەسەر شتی هاوچەشنی ئەوە لە سەرترەوە شرۆڤەم کرد.

بە پەیژەی نەگیەتدا
سەرکەوتین و
سەرکەوتنمانن تۆمار...
تۆ
مار
مەبە
کە پەیژە
دوو جارە مار
تۆمارت دەکا

من و تۆ بە پەیژەیەکی نەگبەتدا سەرکەوتین و سەرکەوتنمان تۆمار کرا. تۆ مەبە بە مار با لە کاتی سەرکەوتن لە پەیژە

نەگبەتەکە جارێکی تر نەبی بە مار. لێرەدا دیار شاعیر هیچ ئامانجێکی نەبووە جگە لەوەی پێمان بڵێ: لەنێوان "تۆمار" و " تۆ مار" دا ئیهامێک یان گەمەی زمانی یان هەرچییەک ناوی لێبنێین، هەیە و من دەمەوێ نیشانتانی بدەم. لەگەڵ رێزم بۆ شاعیر و ئەوکەسانەی کە دەیانەوێ بەم شێوەیە قەڵەم بچەرخێنن، ئەم چەشنە نووسراوەگەلە بە بڕوای من بە خوێندنەوەی دوا ڕستەیان تەمەنیان دێتە کۆتایی چون هیچیان تێدا نییە بێجگە لەوگەمەیە. گەمەش وەک سێکس و خواردن و هەر شتێکی تر تەنیا ئەوکاتە خۆشە کە لە بەکردەوە دەرهاتندان! پانزە تا بیست لاپەڕەی کۆتایی پەڕتووکەکەش شێعرگەلێکن لە چەشنی "مار و پەیژە"، دیارە بۆ پارێز لە درێژدادری ناتوانم یەک بە یەک ئەو شێعرانە بێنمە بەر باس. قسەی کۆتاییم دەربارەی ئەم پەڕتووکە لەسەر شێعری "خاڵێک دابنێ و دانی پێدا ..." کە دە لاپەڕەی ئەم پەڕتووکەی بە خۆی تایبەت داوە (68 تا 78) . دیارە بەهۆی درێژی شێعرەکەوە لە وتارێکی ئاوادا ناتوانم هێڵ بە هێڵ لە سەری بدوێم، بەڵام چەن کۆپلەیەک دەخەمە بەر باس. بە بڕوای من تەنیا ئەم شێعرە بەسە بۆ ئەوەی کە شاعیر پێناسەی مەزنی شاعیر بوون بە خۆی تایبەت بدا. ئەگەرچی خودی ئەو شێعرەش لە هەندێ شوێندا لە باری زمانییەوە وەک شێعری "مار و پەیژە" شرۆڤە هەڵگرە بەڵام بە بڕوای من گشتێتیی دەقەکە چ لە بواری زمان و چ ناوەرۆکەوە مەقبووڵ و شیاوە. ئیلیۆت ئەگەر هەموو شێعرەکانی لە ڕوانگەی لێکۆڵەرانەوە پەسند نەکرێن، "خاکی وێران" بەسە بۆ ئەوەی بڵێین ئیلیۆت شاعیرە. ئەگەر هەموو دەقەکانی شێرکۆ پشت گوێ بخەین "دەربەندی پەپوولە" بە تەنیا کارنامەیەکی مەزنە بۆ ئەو شاعیرە. تاکە شێعری"سەربازی ون"یش بۆ پەشێو هەمان ڕۆڵ دەگێڕێ. دیارە شاعیرانی دیکەش هەرکام دەقی بەرجەستەیان هەیە. لە شێعری "خاڵێک دابنێ و دانی پێدا..." شاعیر دەیەوێ چەمەرییەک بۆ کەرکووک و نەهامەتی و ناتەباییەکانی کورد بێنێتە هۆنینەوە کە بە بڕوای من زۆر سەرکەوتوو بووە لەم کارەدا. لەو ڕووەوەی کە هەست و سۆزی بەردەنگ لەم چەمەرییەدا بەرەو گریان دەجووڵێ و بیرکردنەوە لە خوێنەردا دروست دەبێ بە بڕوات من ئەم شێعرە بە ڕوونی هاتووەتە بوونەوە؛ مەبەستم ئەوەیە لێرەدا دڵ بە دەریا دراوە و ئامانج ئەوە نەبووە کە گەمەیەکی زمانی یان پێچ و پەنایەک دروست بێت کە بەردەنگ بخاتە سەرسوڕمان؛ ئەگەر شتی لەو چەشنەش هەبێ لەو ڕووەوەی مەقبوولییەتێکی گشتی لە ڕەوتی دەقەکەدا هەیە، لە گوێ خۆش دێتەوە.

وشە تاراوەکانم کۆ...
ئەبێ بکەمەوە کۆ... ئەبێ بگەمەوە
بەو گەمەی کە لە گمەی کۆترێڕێکی غەریبدا
بە سەربانی ئێوارەوە دەنگ ئەداتەوە
ڕەنگ ئەداتەوە بیرەوەریم
لە نازی تازەی شارێکی کەوناردا
لە نازی کۆنی نیگایەکی تازەدا

دیارە لێرەدا ساختار شکێنی، گەمەی زمانی و زۆر شت هەیە بەڵام بە شێوەیەکی جوان.بزاڤی دەقەکە خۆشە. مۆسیقا وجوودی هەیە.

سیاساڵ بوو و هەیە هێشتا
سیا ئەو "ڕوو"بانە بوون کە هێشتا سپی
تۆ بە سپیاو و درۆ
ئەوانیتر بە دروشم و دهۆ
سیاسا ڵبوو و هەیە
دەهۆ دەهۆڵمان لێدرا

سیا ساڵ بوو و ئێستاش بەردەوامە؛ ئەو سیاساڵەش بەهۆی سیا بوونی ڕووەکانەوە بوو. هەرکەسەی بە جۆرێ ڕووی سیا بوو. لە سیابوونی ڕووەکاندا ساجمان زڕا و دەهۆڵمان لێدرا. بزاڤی گشتی ئەم شێعرە بەرامەی شێرکۆی لێدێ بەڵام بە قەڵەمێکی جیاواز کە هەرگیز بۆی لاساییکردنەوەی لێ نایە. شاعیر دەیەوێ بڵێ من خۆم بم بەڵام شێرکۆش دەناسم و هەموو چەمەرییەکانیم خوێندووەتەوە و دەمەوێ چەمەرییەک بە شێوازی خۆم بێنمە ئافراندن. دێر بە دێری ئەم شێعرە هەڵگری شرۆڤەیە. تەنز و توانجێکی زۆر لەم شێعرەدا بەدی دەکرێ، هێما، ئیشارە، تەلمیح و شوبهاندنی زۆر شاعیرانەی تێدایە. بە گشتی دەسخۆشی لە شاعیر دەکەم و هیوادارم لە ئەتمۆسفێری باو خۆ بپارێزێ و هەوڵ بۆ بەخۆبوون بدات، هەر وەکوو لەم شێعرەدا ئەم هەوڵە بەجوانی دەردەکەوێ.

سەرچاوەکان:

1. موسیقی شعر، شفیعی کدکنی.

2. لذت متن، رولان بارت.
3 .نظریەی شعر سپید، حرفهای احمد شاملو در مورد شعر و شاعری، هیوا مسیح.
4. پەرتووکی دەروازەکە، وەرگێڕانی عەلی حسێنی.
5. ئاوڕدانەوەی چیا و ئەزموونی زایەڵە، ئەنوەر عەباسی (هەرەس) . [1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک:	ڕانانی پەرتووک
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
جۆری وەشان:	دیجیتاڵ
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات:	باشووری کوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ماڵپەڕی هاوچەرخ - 2023-02-20

کاتی تۆمارکردن: 2023/19/2 11:54:32 PM
ناوی تۆمارکار: ئەمیر سیراجەدین

بابەت: 14
انتفاضة السليمانية وثورة العشرين
https://www.kurdipedia.org/?q=20230206150949464397
كاظم حبيب

بمناسبة مرور الذكرى 84 عاماً على انتفاضة السليمانية (1919) وقرب مرور الذكرى 83 على ثورة العشرين(1920) أنشر هاتين الدراستين المكثفتين تخليداً لهاتين المناسبتين وتعريفاً بهما وتنشيطاً للحوار حوليهما, وتأكيداً للأخوة والتضامن النضالي بين العرب والكرد والقوميات الأخرى في العراق, إضافة إلى أهمية مثل هذه الأخوة والتضامن النضالي في المرحلة الراهنة حيث يسعى الشعبان وباقي القوميات في العراق إلى إقامة نظام جمهوري اتحادي ديمقراطي ومدني حديث.

انتفاضة السليمانية وثورة العشرين

العوامل المفجرة لانتفاضة السليمانية 1919

استمر شكل الرعي باعتباره الأساس المادي لاقتصاد المناطق الجبلية في حين كانت الفلاحة والرعي تنتشران في المناطق السهلية من كردستان العهد العثماني, إضافة إلى وجود بعض الصناعات الحرفية اليدوية البسيطة في المدن الفلاحية الصغيرة وفي المدن الكردية. شهدت سنوات القرنين السابع عشر والثامن عشر و الثلث الأول من القرن التاسع عشر معارك غير قليلة بين القبائل الكردية في جنوب كردستان, أي في كردستان العراق الحالية, مرة, وبين القبائل الكردية وحكم المماليك في بغداد مرة أخرى, كما تعرضت لاحتلال فارسي وأصبحت أراضيها ساحات لمعارك دموية كانت تدور بين الدولتين الفارسية والعثمانية. وكان الشاهات الفرس وسلاطين الدولة العثمانية يخوضون القتال في المناطق الكردية وعندما يفرضون سيطرتهم عليها يوقعون الاتفاقات معهم التي تخدم في المحصلة النهائية مصالحهم وتعيق تطور المنطقة الكردية أو تسمح بتحقيق تعاونها وتضافر جهودها أو توحيد إماراتها. يشير عصمت شريف, في مجال بحثه في الاتفاقيات التي كانت قد وقعت بين الأمراء الكرد وملوك إيران, إلى أن تلك الاتفاقيات كانت ذات جانبين:, فهي من حيث المبدأ كانت تضع حدا للحروب المتبادلة بين القبائل والإمارات الكردية باعتبارها متحالفة مع الشاهات من جانب, ولكنها كانت في الواقع العملي تمنع من جانب آخر اتحاد تلك القبائل الكردية وتساهم في تفرقهم وانخراط وحدة الكلمة.), كما أنها كانت لا توفر الإمكانيات الضرورية لتطوير المنطقة الكردية وتحسين مستوى حياة السكان. ويشير محمد أمين زكي إلى أن الدولة العثمانية قد

استخدمت الكرد بشكل واسع في حروبها ضد الدولة الفارسية وفي الحربين الروسية التركية وفي القضاء على الإمارات الكردية خاصة وفي إطفاء نار الثورات التي قامت ضدهم في سائر أنحاء المملكة العثمانية, بما فيها الثورات التي قامت في جنوب العراق ضدهم, ولاسيما في عهد الولاة المماليك ببغداد إذ قضوا عليها غالبا بفضل القوات الكردية . ويورد الكاتب أمثلة كثيرة على ذلك الاستخدام من جانب الدولتين العثمانية والفارسية للكرد في معاركها المتبادلة وعلى أرض كردستان أو في أنحاء أخرى من الدولة العثمانية وخارجها.

يشير محمد أمين زكي إلى الخصائص التي تميز علاقة أفراد العشائر الكردية برئيس العشيرة وموقعه في المجتمع حينذاك فيقول: تمتاز الحياة الاجتماعية بين الكرد بثلاثة أوصاف بارزة. (أ) التفاف الكرد حول زعيم كائنا من كان, وقد يكون أجنبيا عنهم. وهذا الوصف يكاد تقليدا تاريخيا لا يتبدل. (ب) إطاعتهم لهذا الزعيم إطاعة عمياء مع مراعاة التقاليد التاريخية في ذلك. (ج) انقسامهم إلى طبقات اجتماعية. (زراع وأصحاب حرف) لم تكن هذه الحالة تشمل أفراد العشائر الكردية, بل كانت تشكل بصورة عامة خصائص العلاقات في العشائر عامة. رغم أن الإنسان لا يمكن أن يطلق الخاصية الأولى على جميع الكرد حينذاك, إذ أن الزعماء كانوا عموما من الفئات الميسورة في العشيرة.

لم يكن اهتمام بريطانيا منصبا على المنطقة العربية فحسب, بل وعلى المنطقة الكردية أيضا, سواء كانت شرق أم جنوب كردستان, إذ كانت كل الدلائل تشير إلى وجود النفط في المنطقة التي أصبحت ضمن عراق اليوم, إضافة إلى أهمية هذه المنطقة من الناحيتين العسكرية والتجارية. وقد تجلى ذلك الاهتمام بوضوح في مراسلات الجنرال برسي كوكس مع الحكومة البريطانية بعد انسحاب القوات الروسية من إيران ومن كردستان الشرقية التي كانت وما تزال تقع ضمن الحدود الإيرانية. وكما جرى مع العرب كانت الوعود البريطانية والفرنسية قد أعطيت إلى رؤساء القبائل الكردية. وكانت تلك الوعود تتضمن موافقة الحلفاء على النظر الجدي بمطالب الكرد في تحقيق وحدة بلادهم, ومنح الاستقلال الذاتي لمنطقة كردستان ضمن الوصاية البريطانية. ولكن في واقع الحال وضعت الحكومتان البريطانية والفرنسية الخطط السرية لتقسيم المنطقة فيما بينهما والتي وجدت تعبيرها في بنود اتفاقية سايكس - بيكو التي وقعت في العام 1916, ثم وقع عليها فيما بعد ممثلو روسيا القيصرية. وكانت هذه الدول قد اتفقت على أن تصبح ولاية الموصل, وبضمنها القسم الأكبر من كردستان الجنوبي, وفق بنود هذه الاتفاقية من حصة فرنسا, وأن تكون إيران وقسم من كركوك خاضع للوصاية البريطانية. وفي أعقاب الحرب العالمية الأولى تمكنت بريطانيا وفق مناورات عديدة من إقناع فرنسا بمساومة خاصة جرى بموجبها إعطاء فرنسا حصة مناسبة من امتيازات النفط العراقي وتأكيدها على جعل سوريا ولبنان من حصة فرنسا دون منازع, في مقابل أن تكون ولاية الموصل ضمن حصتها التي شملت عمليا إيران والعراق وتركيا, أي كل كردستان في ما عدا القسم المتبقي في الحدود التي رسمت لسوريا.

لقد كانت سنوات الحرب العالمية الأولى قاسية جدا على الشعب الكردي وعلى مختلف مناطق العراق, وبخاصة الموصل. فالمعارك الحربية بين القوات البريطانية والعثمانية التي ساهمت في تخريب البلاد ونشر الرعب والدمار والموت بين الناس, إضافة إلى المجاعات والأوبئة التي أودت بحياة عشرات الألوف من الناس قد جعلت السكان يتمنون نهاية الحرب والخلاص من الحكم العثماني, خاصة وأن وعود البريطانيين للأكراد كانت معسولة. وكان الوضع في كردستان معقدا جدا. فمن جهة كانت القوات التركية قد أُجبرت على التراجع بفعل تظافر جهود القوات البريطانية-الهندية والوحدات غير النظامية للقبائل الكردية التي شكلها رؤساء القبائل مقابل الوعود بوحدة كردستان الجنوبي على الأقل. وكانت العلاقات الكردية - الأرمنية متوترة بفعل المجازر التي نظمتها الدولة العثمانية في نهاية القرن التاسع عشر ضد الكرد باستخدام الوحدات العسكرية الحميدية. كما أن العلاقات في ما بين العشائر الكردية لم تكن دون توترات ومنازعات, رغم إنها كانت تواجه مشكلات مشتركة. إلا أن هذا لم يمنع القوات البريطانية من عقد اتفاقية تعاون بينها وبين الكثير من رؤساء القبائل الكردية التي كانت تحمل كرها شديدا للدولة العثمانية, رغم عدم ترحيب رجال الدين بمثل هذه الاتفاقية, إذ كانت تلك القوى تؤيد, من وجهة نظر دينية بحتة, حرب الدولة العثمانية المسلمة ضد بريطانيا وفرنسا الكافرتين.

وقبل توقيع اتفاقية الهدنة في مودرس في الثلاثين من شهر تشرين الثاني عام 1918 م بين دول الحلفاء والدولة العثمانية كانت القوات البريطانية قد بدأت معاركها ضد القوات العثمانية في كردستان العراق واحتلت في أيار من عام 1918 كفري وطوزخورماتو في كركوك, ثم تم احتلال الموصل في العاشر من تشرين الثاني من نفس العام. وبهذا أصبحت ولاية الموصل كلها ضمن الاحتلال البريطاني.

ومع نهاية عام 1918 عينت الحكومة البريطانية الشيخ محمود البرزنجي محافظا لمدينة السليمانية, كما عينت بعض رؤساء العشائر الكردية الأخرى مسؤولين عن مناطق كردية أخرى مثل جمجمال وحلبجة وغيرها واعُتبروا ممثلين للحكومة البريطانية أولا, ولكن عين بجوارهم بعض المستشارين السياسيين البريطانيين لمساعدتهم في أداء مهماتهم, وبتعبير أدق للأشراف عليهم ومراقبتهم, إذ لم تكن للحكومة البريطانية ولا ممثليها في العراق ثقة بهم. وقد أجرت الدولة البريطانية لهم رواتب ومساعدات مالية, كما فرضت عليهم مجموعة من الالتزامات. وكانت هموم بريطانيا متوجهة في منطقة كردستان الجنوبي صوب الأمور الأساسية التالية:

- تعزيز الهيمنة البريطانية على المنطقة ومنع عودة النفوذ العثماني إليها ثانية؛
- المحافظة على النظام العام ومنع نشوب النزاعات والمعارك بين القبائل الكردية؛
- إعادة إعمار ما خربته الحرب وتطوير الحياة الاقتصادية, وخاصة الزراعة والتجارة في ظل العلاقات الإقطاعية التي كانت

سائدة في كردستان حينذاك, وضمان جباية الضرائب وفق ما كانت عليه الحالة أثناء الاحتلال العثماني للمنطقة تقريبا, إضافة إلى زيادة إنتاج السلع التي يمكن تصديرها إلى الأسواق البريطانية, ومنها التنبغ؛
- ضمان استمرار تدفق السلع البريطانية إلى أسواق هذه المنطقة؛
- تأمين الهيمنة البريطانية التامة على منابع النفط التي كانت معروفة حتى ذلك الحين في كل من كركوك والموصل لتكون الخطوة الأولى على طريق جعل كردستان الجنوبي والشرقي, إضافة إلى الموصل, ضمن منطقة الاحتلال البريطاني ومن حصة بريطانيا كلية.
وفي مقابل هذه الأهداف البريطانية الاستعمارية كان المراقب حينذاك يلاحظ على المجتمع العشائري الكردي المسائل المهمة التالية:
- نمو المشاعر القومية الكردية بين رؤساء العشائر الكردية وبعض المثقفين والمتعلمين المتنورين, سواء الذين كانوا في تركيا أم في الخارج. وقد ظهر في هذه الفترة ولأول مرة شعار كردستان للأكراد . ويشير محمد أمين زكي إلى أن الكرد في الخارج ابدوا نشاطا ملحوظا لصالح القضية الكردية, إذ كنب يقول: ... أخذ (شريف باشا) في باريس على عاتقه تمثيل الجماعات السياسية الكردية كلها, فقدم مذكرتين وخريطتين لكردستان إلى مؤتمر الصلح ضمنهما مطالب وحقوق الأمة الكردية. وكانت إحدى المذكرتين مؤرخة في (25 جمادي الثاني سنة 1338 هجرية - أول مارس سنة 1919 م) والأخرى (سنة 1338 هجرية - أول مارس 1920) وفي ديسمبر سنة (1919 م) كان شريف باشا وقع مع ممثل الأرمن (بوغوص نوبار باشا) اتفاقا بين الكرد والأرمن من نتيجته ان تقدما إلى مؤتمر الصلح ببيان مشترك يحددان فيه حقوق أمتيهما .
- تزايد الشكوك في الوعود البريطانية التي أعطيت لرؤساء القبائل, وبخاصة للشيخ محمود البرزنجي باستقلال كردستان الجنوبي تحت الوصاية البريطانية؛
- تنامي الرغبة لدى رؤساء العشائر الكردية في مواجهة المحتلين الجدد عسكريا وطردهم من المنطقة والتي تجلت في الحركات الثورية العشائرية في عام 1919 بشكل خاص, خاصة وأن الإنجليز بدأوا يفرضون نفس الضرائب على العشائر وينتزعونها بنفس الطرق التي كانت تمارسها الدولة العثمانية.
تشير أغلب المصادر التي تبحث في الحركات الثورية لعام 1919 إلى أن تحركات عديدة كانت قد بدأت في ربيع عام 1919 ابتداءاً من انتفاضة عشيرة كويان على مشارف زاخو وعشيرة البارزان بقيادة أحمد البارزاني, اللتان قمعتا بقوة السلاح من جانب القوات البريطانية, قبل أن يتحرك الشيخ محمود الحفيد البرزنجي في العشرين من أيار من نفس العام بحركته الثورة وتحريره لمدينة السليمانية من القوات البريطانية والضباط البريطانيين بمن فيهم السياسيين, وإعلان نفسه حاكما على المدينة, إضافة إلى إعلان استقلال كردستان باعتبار السليمانية عاصمة ونواة الدولة الجديدة. وبعد فترة وجيزة وسع الشيخ محمود نفوذه إلى كركوك وإلى الحدود الشرقية الإيرانية. واعتبرت القوات البريطانية المحتلة هذا التوسع بمثابة أشارة خطر كبيرة تهدد المصالح البريطانية في المنطقة, إذ كانت تخشى على منابع النفط في كركوك والموصل أولا, كما كانت تخشى من احتمال اتساع لهيب الثورة إلى مناطق أخرى من كردستان الجنوبي والشرقي, خاصة وأن أصداء هذه الحركة كانت قد انتشرت سريعا في المناطق العربية والكردية من العراق وكذلك في إيران. ولم يكتف الشيخ محمود البرزنجي بذلك, وهو الشخصية المحترمة والمحبوبة في أوساط العشائر الكردية, بل وضع علما لكردستان وأصدر الطوابع والنقود التي تحمل صورته وضع الأختام البريدية. وصدرت في هذه الفترة الجريدة التي تعبر عن وجهة نظر الحكومة الكردية التي شكلها برئاسة شقيقه قادر برزنجي والتي سميت بشمس كردستان .
وقد تسنى للقوات البريطانية التي لم تستخدم قواتها العسكرية في قمع هذه الانتفاضة فحسب, بل اعتمدت المناورة السياسة ومارست أسلوب فرق تسد, حيث تمكنت من التأثير على بعض خصوم الشيخ محمود من رؤساء العشائر الأخرى وحركتهم ضده. وبعد فترة وجيزة أمكن الإجهاز على هذه الدولة الكردية الفتية بعد أن تم جرح وأسر الشيخ محمود نفسه في معارك مضيق بازيان في السابع عشر من حزيران من العام 1919 وترحيله مخفوراً إلى بغداد. إلا أن الحركات المناهضة للبريطانيين لم تتوقف بل تفجرت في مناطق أخرى مثل عقرة والعمادية وراوندوز وبادينان...الخ. وفي الثالث من آب/أغسطس من عام 1919 أعلن رسمياً عن القضاء على الانتفاضة الشعبية المسلحة . إلا إنها جميعا لم تستطع مقاومة الاحتلال ولم تستطع الحيلولة دون فرض الحلول البريطانية على منطقة كردستان الجنوبي كما فرضته على المناطق الأخرى التي أصبحت فيما بعد عراق اليوم, رغم ثورة العشرين التي تفجرت في الفرات الأوسط وعمت مناطق أخرى من العراق بما فيها مناطق من كردستان الجنوبية.

نتائج انتفاضة السليمانية

لم تكن انتفاضة السليمانية حركة عفوية انطلقت من رغبة وإرادة فرد واحد هو الشيخ محمود الحفيد, بل كانت تجسيدا لرغبة وطموح الشعب الكردي في مختلف مناطقه في الوحدة وفي حقه في تقرير مصيره وإقامة دولته الوطنية على ارض كردستان. وكانت التضحيات التي قدمها بمثابة الثمن الذي لا بد منه من أجل تأمين ذلك الهدف الذي راود الرواد في نهاية القرن التاسع عشر ومطلع القرن العشرين وتنامي وأصبح قاب قوسين أو أدنى بوعود الحلفاء بتحقيق ذلك الهدف.

فانتفاضته جاءت تعبيرا عن الرغبة في تحقيق هذا الهدف واحتجاجاً على أولئك الذين تجاوزا وعودهم التي أعطوها لقادة الحركة الكردية في الداخل والخارج. فماذا كانت النتائج العملية لانتفاضة الشعب الكردي في السليمانية؟

لم تحقق انتفاضة الشعب الكردي أهدافها الأساسية, إذ أنها لم تكن بالقوة والزخم الضروريين من جهة, كما لم تحصل على الدعم والتأييد اللازمين من جهة أخرى, إضافة إلى أن القوى الاستعمارية التي كانت مهتمة بتوزيع الأسلاب في ما بينها, وبالتالي لم يكن يهمها مستقبل الشعب الكردي الذي كانت أراضيه قبل ذاك موزعة بين الدولة العثمانية والدولة الفارسية, إضافة إلى أن جعل القضية الكردية دون حل جذري يحولها إلى أداة فعلية وفعالة بيد المنتدب من عصبة الأمم على العراق والمنطقة عموماً لابتزاز الشعب الكردي مرة والضغط على الدول الأخرى مرة ثانية, كما حصل فعلا فيما بعد. ومن هنا رفضت بريطانيا أن تمنح الشعب الكردي حقه في تقرير مصيره وزعت أرض كردستان بين دول أربع هي العراق وتركيا وإيران وسوريا, مما جعل القضية الكردية اليوم أكثر تعقيدا من أي وقت مضى. ومنذ معارك جالديران بين الدولة الفارسية والدولة العثمانية وبدء احتلال العراق من جانب الإمبراطورية الصاعدة أصبحت منطقة كردستان الجنوبي جزءا من العراق العثماني والمملوكي, كما كانت قبل ذاك في العهدين الأموي والعباسي. وأصبحت في فترات معينة جزءا من ولاية شهرزور ثم جزءا من ولاية الموصل, رغم أنها وفي فترات معينة استطاعت إقامة إمارات مستقلة نسبياً ولكنها خاضعة للدولة العثمانية.

وتحت تأثير انتفاضة السليمانية, رغم فشلها, كان أعضاء عصبة الأمم واللجان التي تشكلت للنظر في أمر المنطقة الكردية وعموم العراق, تبنت عصبة الأمم موقفاً يدعو إلى منح الأكراد في العراق بعض الحقوق القومية المشروعة مثل الإدارة الكردية والتدريس باللغة الكردية وتوظيف الأكراد في المنطقة الكردية, ولكن لم يشمل المناطق الأخرى من كردستان, أي منطقة كردستان إيران وكردستان تركيا والقسم الذي أصبح ضمن سوريا, بمثل هذه الحقوق الأولية المشروعة. فقد ورد في لائحة الانتداب على العراق نصاً يشير إلى ما يلي جوازاً: المادة السادسة عشرة- لا شيء مما في هذا الانتداب يمنع المنتدب من تأسيس حكومة مستقلة إدارياً في المقاطعات الكردية كما يلوح له . وهذا يعني إقامة حكم ذاتي في منطقة كردستان الجنوبي حينذاك, إذ لم يكن تعبير كردستان العراق واردا أو مستعملاً حينذاك. كما أنها لم تأخذ بالرأي الذي كان يدعو إلى استفتاء أهالي المنطقة الكردية ومن ثم عرض نتائج الاستفتاء على عصبة الأمم لاتخاذ قرار بشأنها .

وإذ تخلت بريطانيا, وهي الدولة المنتدبة, من تأمين هذا الحق, فأنها أقرت في عام 1925 إبقاء ولاية الموصل كلها في إطار الدولة العراقية الحديثة على أن تلتزم الدولة العراقية بعدد من الشروط الأساسية. إذ جاء في تقرير اللجنة الثلاثية التي شكلت من جانب مجلس عصبة الأمم, والتي أضيف إليها ممثلان عن العراق وتركيا, الذي رفعته في يوليو/تموز عام 1925 إزاء الكرد ما يلي:

يجب مراعاة رغبات الأهالي الكرد في تعيين الموظفين الكرد وجعل اللغة الكردية, لغة رسمية بالمدارس والمحاكم في المرافعات والمحاكمات. وترى اللجنة أيضاً أنه فيما إذا لم يعط الكرد ضمانات كافية وعهودا قوية بأن تنشأ لهم إدارة داخلية مستقلة, بعد أربع سنين من قبول معاهدة إنجليزية عراقية, وزوال سلطة عصبة الأمم عن العراق, فأن معظم الكرد يفضلون الرجوع إلى الانضواء تحت لواء الإدارة التركية, على البقاء في الإدارة العراقية .

ثورة العشرين

العوامل المفجرة للثورة

في ضوء تتبعنا وتحليلنا لواقع واتجاهات تطور العلاقات العراقية-العثمانية تبين لنا بوضوح بأن العراقيين عموما, سواء أكانوا عرباً أم كرداً أم من الأقليات القومية والدينية, وقفوا ضد الهيمنة العثمانية وسعوا للخلاص من صيغة الحكم المركزي المباشر المفروضة على البلاد, مع أن قسما مهما من العراقيين كان لا يرفض بالضرورة استمرار العلاقات الروحية- الدينية مع السلطة العثمانية, رغم علمه بأنها فقدت مضمونها الديني وتراجعت علاقتها الروحية مع الناس بسبب سياسات الاضطهاد والقهر والحرمان التي مارستها وتعرض لها العراقيون, سواء أكانوا من أبناء المدن أم من سكان الريف والبادية. وتطرق البحث قبل ذاك إلى الهبّات والتمردات التي قام بها سكان الريف والبدو شبه المستقرين لمواجهة ظلم الولاة الأتراك وقسوة الجندرمة وجباة الضرائب والإتاوات. ومنذ بداية الحرب العالمية الأولى وجدت بعض القوى العربية والكردية وغيرها نفسها أمام أحد أمرين: إما أن تكون مع الدولة العثمانية وتبقى تعاني من جورها وتخلفها وما يرتبط بكل ذلك من معاناة, وإما أن تكون مع بريطانيا وبقية الحلفاء لتحصل على الحرية والاستقلال والتقدم والوحدة. وأدى ذلك إلى انقسام الناس في العراق إلى جبهتين:

- إحدى الجبهتين أيدت الوقوف إلى جانب الدولة العثمانية المسلمة ودعم قواتها في العراق ضد القوات البريطانية ومقاومة احتلالها للعراق باعتباره أجنبيا ومستعمرا وكافرا في آن واحد يفترض محاربته من الناحية الدينية أيضاً. ولذلك وخاضت جماعات غير قليلة المعارك مع الأتراك في البصرة ضد القوات البريطانية. ولم يكن العرب من الوسط والجنوب وحدهم قد شاركوا في معارك البصرة, بل جاء المتطوعون الأكراد أيضاً للمشاركة في معارك الجهاد ضد الإنكليز. فصاحب

كتاب الداوودية, ماضيها وحاضرها يذكر على سبيل المثال لا الحصر كيف تطوعت مجموعات من الأكراد للجهاد ضد الإنكليز وغادرت إلى البصرة للمشاركة في القتال مع العرب والأتراك . واستشهد في هذا المعارك من شيوخ العشائر الكردية, ومنهم: نامق أغا, رئيس عشائر الداوودية, وشيخ قادر, رئيس عشائر البادوا, وشيخ لطيف, رئيس عشائر الطالبانية, وميرة سور, رئيس عشيرة البرزنجة وأفراد آخرون من فرسانهم . ويشير الدكتور عبد الله الفياض إلى مشاركة الأكراد في الجهاد ضد القوات البريطانية فيقول: وقد أسفرت الدعوة للجهاد عن تجمع عدد من أهالي المدن والعشائر يتراوح بين 10 - 15 ألف مقاتل بينهم 1500 مجاهد من الأكراد .

• والجبهة الثانية, وهي الأكبر, ساندت القوات البريطانية بالارتباط مع الوعود التي أعطيت للشريف حسين وللعراقيين في الحصول على الحرية والاستقلال. وكانت البهجة كبيرة عند الكثيرين من العراقيين بالاحتلال وانتصار البريطانيون على الأتراك, كما يشير إلى ذلك الدكتور على الوردي. ولكن الصورة قد تغيرت بعد فترة وجيزة من احتلال بريطانيا التام للعراق, ولم تعد هناك سوى المواجهة مع بريطانيا التي حلّت محل الدولة العثمانية في استعمار البلاد. وقد حمل الموقف المعادي للقوات البريطانية وعودها وعيا نسبيا بطبيعة الاستعمار الحديث وأهدافه والنتائج التي ستترتب على ذلك الاحتلال. وكان هذا الوعي مزيجا متشابكاً يصعب تفكيكه أو التركيز على جانب منه دون الجوانب الأخرى, مزيجا من الوعي القومي والوطني والديني والسياسي والاقتصادي والاجتماعي والنفسي, كما يحمل في طياته تجارب ومرارات العراق تحت الهيمنة والاحتلال والاجتياحات التي تعرض لها في فترات مختلفة من تاريخه القديم والحديث.

إن دراسة وقائع تلك الفترة والدراسات التحليلية بشأنها تساعد الباحث على بلورة مجموعات من العوامل التي كانت وراء انفجارها والتي يمكن تكثيفها في مجموعتين من جهة وثلاث أربع مجموعات من جهة أخرى, أي العوامل الداخلية والخارجية مرة, والعوامل السياسية والاقتصادية والاجتماعية والدينية والنفسية من جهة ثانية.

أولاً: العوامل الداخلية

1.العوامل السياسية

تشير الدراسات التي تعرضت إلى هذه الفترة من تاريخ العراق المعاصر, إضافة إلى المضابط والبيانات التي صدرت حينذاك والصحف التي عالجت مهمات الثورة, إلى أن الهدف المركزي لثورة العشرين قد تجسد في تطلع العراقيين إلى الاستقلال والحرية, وإلى التخلص من السيطرة الأجنبية البريطانية, أي النضال من أجل إقامة الدولة العراقية المستقلة. وهي مفاهيم حديثة بطبيعة الحال لم يتعود عليها العراقيون قبل ذاك, إذ أن جل ما طرحه العاملون في الحقل السياسي حينذاك هو الحصول على الحكم اللامركزي في إطار الدولة العثمانية. وساهمت في هذا النضال مختلف الطبقات والفئات الاجتماعية في الريف أولا, وفي الكثير من المدن ثانيا, إضافة إلى بعض القبائل والعشائر شبه المستقرة. وإذا كانت المدن العراقية قد شهدت قبل ذاك صراعاً بين الريف والمدينة أو بين البادية والمدينة حيث كانت المدن تتعرض إلى اجتياح القبائل المستمرة, فأنها ولأول مرة عاشت جواً من التعاون والتنسيق لصالح الخلاص من الهيمنة البريطانية . وبرز لأول مرة في تاريخ العراق دور علماء الدين المتميز في الجهاد في معارك البصرة أولاً, ومن ثم في التعبئة لثورة العشرين ثانياً. وبرزت أهمية علماء الدين في دورهم البارز وتأثيرهم الكبير على شيوخ العشائر وعلى أفرادها من جهة وعلى قدرتهم النسبية العالية في توحيد كلمتهم أو جمع شملهم على مطالب معينة يتوجهون بها إلى سلطات الاحتلال البريطاني. وهي ظاهرة مهمة تعبر عن تأثير حركة المشروطية في إيران ودور علماء الدين فيها في بداية القرن العشرين على علماء الدين في العراق. وإذا كانت الأوساط الدينية الوطنية وشيوخ العشائر وبعض ملاكي الأراضي الزراعية وبعض الشخصيات الاجتماعية والمثقفة أو الأفندية من أبناء الفئات الميسورة والبرجوازية الصغيرة قد لعبت دورا متميزا وقياديا فيها, وفق طبيعة المناطق التي شملتها الثورة, فإن جموع الفلاحين الواسعة وأبناء العشائر وكادحي المدن المشاركة في الثورة شكلت جيشها الأساسي وقودها المباشرة. ومما هو جدير بالإشارة إلى أن غالبية أبناء الفئات المتوسطة التي شاركت في الثورة أو قدمت الدعم المالي والسياسي لها كانت تنحدر من أصل ريفي أو من الأسر الميسورة وأشراف المدن, ولكنها كانت في الوقت نفسه من ملاكي الأراضي الزراعية والعقارات. ولهذا برزت تلك العلاقات المتشابكة بين الفئات المدينية المتوسطة (أو بديات تكون البرجوازية العراقية الجديدة) وكبار ملاكي الأراضي الزراعية, إذ كانت لهما معا علاقات اقتصادية وروحية قوية مع رجال الدين الشيعة على نحو خاص.

وتجلت نشاطات هذه القوى الاجتماعية السياسية في فعاليات الأحزاب والجمعيات السياسية التي تشكلت في العقد الثاني من القرن العشرين وهي: حزب العهد العراقي, الذي يعتبر انشطاراً عن جمعية العهد التي تشكلت في عام 1913 بمبادرة من القائد العسكري والسياسي عزيز المصري في ظل الحكم العثماني, وجمعية حرس الاستقلال, والجمعية الوطنية الإسلامية ذات الطابع المحلي. وعمدت هذه الأحزاب إلى بلورة الأهداف السياسية للفئات الاجتماعية المختلفة وطرحتها في شعارات محددة موجهة إلى تعبئة الناس وتحريك الشارع في سبيل انتزاع الاستقلال, رغم وجود بعض التمايز بين طبيعة حزب العهد العراقي وجمعية حرس الاستقلال الناشئ عن الاختلاف النسبي في التمثيل الاجتماعي لمصالح الفئات الاجتماعية المختلفة.

أكد حزب العهد العراقي في منهاجه السياسي على العمل من أجل تحقيق: استقلال العراق استقلالا تاما ضمن الوحدة العربية وداخل حدوده الطبيعية... , في حين شددّت جمعية حرس الاستقلال على ما يلي: تسعى الجمعية المذكورة وراء

استقلال البلاد العراقية استقلالا مطلقا. ولكن الجمعية ركزت من جديد على مسألتين مهمتين في هذا الإطار وهما الوحدة الوطنية لكل العراقيين أولاً, وتأمين العلاقة العضوية بين نضال العراق وبقية الأقطار العربية من أجل الوحدة العربية ثانياً. ولم تشذ الجمعية الوطنية الإسلامية عن هذا النهج السياسي ورفعت شعار استقلال العراق ومقاومة الاحتلال الأجنبي.
وبدلاً من الاستجابة لمطالب العراق ومراعاة واقعية لمشاعر الشعب في الحرية والاستقلال والسيادة الوطنية, صدر قرار مجحف عن عصبة الأمم أثناء انعقاد مؤتمر سان ريمو بتاريخ 25 نيسان/إبريل 1920, وضع بموجبه العراق تحت الانتداب البريطاني. وكان هذا القرار بمثابة القشة التي قصمت ظهر البعير وفجرت الثورة. فقرار المؤتمر جاء في ضوء ثلاث حقائق أساسية هي:
1. كانت عصبة الأمم تمثل من حيث المبدأ الدول التي انتصرت في الحرب العالمية الأولى التي سعت إلى تقسيم مناطق النفوذ في ما بينها, وبالتالي كان لها تأثير مباشر على قرارات عصبة الأمم والمؤتمرات التي كانت تعقدها, خاصة وأن بريطانيا كانت تعتبر الدولة الاستعمارية الأكثر قدرة وتأثيرا في الأحداث حينذاك؛
2. ورغم صدور إعلان المبادئ أو شروط الرئيس الأمريكي في أعقاب الحرب العالمية الأولى في سبيل منح الشعوب التي كانت تحت الاحتلال حق تقرير المصير, فأن المساومات في ما بين الدول الكبرى حينذاك, وخاصة بشأن النفط الخام العراقي, سمحت لبريطانيا أن تمرر مشروع الانتداب على العراق دون اعتراض من جانب الولايات المتحدة الأمريكية, خاصة وأنها وافقت على توزيع أسلاب الدولة العثمانية في ما بينها وبين فرنسا بما يسكت الأخيرة أيضا, إذ أصبحت سوريا ولبنان, وكانتا قبل ذاك, إضافة إلى فلسطين جزءاً من ولاية الشام الخاضعة للدولة العثمانية, من نصيب فرنسا والعراق وفلسطين من نصيب بريطانيا؛
3. ولا شك في أن سلطات الاحتلال البريطاني لم تكن تعتقد بقدرة العراقيين على خوض النضال ضد القوات البريطانية المنتصرة والمعسكرة في العراق, خاصة وأن قوى غير قليلة كانت تقف إلى جانب سياسة بريطانيا في العراق, وعلى رأسهم نقيب أشراف بغداد عبد الرحمن الكيلاني, وبالتالي, فأنها لم تكن تعتقد باحتمال نشوب ثورة ضدها أصلاً, إضافة إلى أن الاستقبال الحار الذي استقبلت به القوات البريطانية في البصرة أعطى المسؤولين البريطانيين الانطباع وكأن العراقيين لا يرفضون الانتداب. علماً بان المس بيل, وكانت المساعدة المباشرة للمندوب السامي البريطاني في العراق السير برسي كوكس, كانت تتوقع حدوث مشكلات كبيرة لبريطانيا في العراق, إن هي رفضت الاستجابة لتطلعات العراقيين في إقامة الدولة العراقية المستقلة.
لقد جاء قرار عصبة الأمم بشأن العراق حاسماً وجائراً, حيث ورد في لائحة الانتداب ما يلي:
بناء على نص المادة 132 من معاهدة الصلح, الموقع عليها في سيفر في اليوم العاشر من شهر أغسطس 1920, التي بموجبها قد تنازلت تركية عن كل حقوقها وتملكها في العراق إلى الدول المتحالفة الرئيسية, وبناء على المادة 94 من تلك المعاهدة, التي بموجبها قررت هذه الدول الكبرى, وفقا للفقرة الرابعة من المادة 22 من الفصل الأول عهد جمعية الأمم بأن تعترف بالعراق دولة مستقلة, يشترط عليها قبول المشورة الإدارية والمساعدة, من قبل منتدب, إلى أن تصبح قادرة على القيام بنفسها وحدها, وأن تحديد تخوم العراق, سوى ما هو مقرر في المعاهدة المذكورة, واختيار المنتدب, تتفق عليه الدول الرئيسية المتحالفة, وبما أن الدول المتحالفة الرئيسية قد اختارت صاحب الجلالة البريطانية منتدباً من قبلها على العراق, ...
وأوردت لائحة الانتداب شروط الانتداب وحقوق بريطانيا على العراق التي كانت بمثابة فرض الهيمنة العسكرية والسياسية والاقتصادية والمالية غير المحدودة وغير المحددة بوقت معين عليه. وقد جوبه مثل هذا القرار بالرفض الكامل من جانب المجتمع العراق, في حين وافقت عليه بعض القوى, إذ لم تجد في واقع الحال مخرجاً أو حلاً آخر لها, إذ كان عليها, كما اعتقدت, أن تتعامل مع الواقع الموضوعي القائم وتأمين التخلص التدريجي من تلك الهيمنة. ومن بين هؤلاء كان فيصل بن الحسين وكذلك العديد من الضباط العراقيين الذين ساندوا الحسين بن علي شريف مكة في تحالفه مع بريطانيا في الحرب.
إن حركة الاستقلال الوطني التي انتعشت في تلك الفترة قد انعكست بوضوح في البيانات والمضابط التي رفعها رجالات الثورة وفي الفتاوى التي أصدرها علماء الدين الرافضة للانتداب والاحتلال. فقد جاء في المذكرة التي رفعها رجال الثورة إلى الحاكم السياسي البريطاني في النجف في 1920/6/8 ما يلي:
لما طال انتظار الأمة العراقية لتحقيق وعود الحلفاء الرسمية, ولاسيما الحكومة المعظمة البريطانية, وتنفيذ وعودهم الدولية المقطوعة باستقلال البلاد التام, رأت أن السكوت عن المطالبة بحقوقها الصريحة لا يجوز لها بوجه من الوجوه, ولا يحسن بالأمة التي عرفت من نفسها الكفاءة على تسلم أزمّة البلاد, وإدارة شؤونها السياسية والاقتصادية, أن تغض النظر عن المجاهرة بمقاصدها الغالية ورغائبها السامية... فقررنا... أن نطالب الحكومة المحتلة باستقلالنا التام, المؤيد في بياناتها الدولية, وأن تنفذ بسرعة المطاليب الآتية:
أولا- إننا نطالب أن يؤلف الشعب باختياره, مؤتمرا عراقيا قانونيا, يجتمع أعضاؤه في عاصمة البلاد بغداد, ومهمته تأليف حكومة عربية, مستقلة كل الاستقلال, عارية عن كل تدخل أجنبي, يرأسها ملك مسلم.
ثانيا- نطلب رفع الحواجز عن ارتباط الشعب العراقي, وتفاهمه مع الشعوب الأخرى, بحرية المواصلات, وكافة المنشورات والمطبوعات.
ثالثا- نطلب تمكين الأمة عن عقد مجتمعاتها وإقامة منتدياتها في سائر مناطق العراق .

ويمكن أن يتلمس القارئ بوضوح كبير أن المسؤولين عن صياغة هذه المذكرة كانوا يدركون تماما العلاقة الوطيدة القائمة بين التحرر من السيطرة الاستعمارية وبين الحصول على الحرية والديمقراطية والصحافة الحرة, إضافة إلى أهمية إقامة علاقات مفتوحة ومستمرة مع الأقطار المجاورة لتأمين وصول الصحافة والثقافة للسكان وكذلك الإطلاع على ما كان يجري في تلك البلدان ونشر المعلومات عن العراق في تلك الصحافة, خاصة وأن الإدارة البريطانية قد بدأت بانتهاك الحقوق والحريات والتضييق على الناس وعلى الصحافة وعلى دخول صحف الأقطار العربية والمجاورة إلى العراق. كتب الأستاذ محمد مهدي البصير حول موضوع الحريات ما يلي: إن من أهم الأغلاط التي أثارت سخط الشعب على الحكومة وقعت في نفوس المفكرين من أبنائه أسوأ وقع ... خنق الحرية الفكرية ومنع إصدار أي جريدة سياسية غير الجرائد الرسمية.... وقد أدت مصادرة حرية الصحف في البلاد إلى رغبة لا حد لها في قراءة الجرائد السورية الحرة وصحف مصر .

أما الزعيم الديني المعروف حجة الإسلام والمسلمين محمد تقي الحائري الشيرازي, أحد زعماء الثورة وقادتها البارزين, فقد أصدر نداءاً, اعتبر بمثابة فتوى دينية وقراراً سياسياً, موجهاً إلى أبناء الشعب العراقي يدعوه فيه إلى النضال وتأييد المقاومة المتصاعدة ضد المحتلين الأجانب ورد فيه ما يلي:

أما بعد فإن إخوانكم في بغداد, والكاظمية, والنجف, وكربلاء, وغيرها من أنحاء العراق, فقد اتفقوا فيما بينهم على الاجتماع, والقيام بمظاهرات سلمية, وقد قامت جماعة كبيرة بتلك المظاهرات, مع المحافظة على الأمن, طالبين حقوقهم المشروعة المنتجة لاستقلال العراق إن شاء الله بحكومة إسلامية, ...فالواجب عليكم, بل على جميع المسلمين, الاتفاق مع إخوانكم في هذا المبدأ الشريف. وإياكم والإخلال بالأمن, والتخالف والتشاجر بعضكم مع بعض, فإن ذلك مضر بمقاصدكم, ومضيع لحقوقكم التي صار الآن أوان حصولها بأيديكم, وأوصيكم بالمحافظة على جميع الملل, والنحل التي في بلادكم, في نفوسهم وأموالهم وأعراضهم, ولا تنالوا أحدا منهم بسوء أبدا . ثم أعقب ذلك بفتوى صريحة ذات أهمية فائقة في مجرى تطور أحداث الثورة واستخدام السلاح ضد المحتلين حيث جاء فيها ما يلي:

مطالبة الحقوق واجبة على العراقيين, ويجب عليهم في ضمن مطالباتهم, رعاية السلم والأمن, ويجوز لهم التوسل بالقوة الدفاعية إذا أمتنع الإنكليز من قبول مطالبهم .

وكما يلاحظ, كانت الفتوى صريحة في مقاصدها واضحة في تأكيدها على عدد من النقاط المهمة التي تعتبر حقاً ثابتاً من حقوق الشعوب في الوقت الحاضر أيضاً, ومنها: حق الشعب العراقي في النضال من أجل انتزاع حقه في الاستقلال والسيادة الوطنية؛ وحقه في ممارسة جميع أساليب النضال لتحقيق هذا الهدف إن وجد أن المستعمر يرفض الاستجابة لهذا الحق المشروع؛ وأن تحقيق هذه الأهداف يتطلب تأمين وحدة وطنية صلدة بعيدة عن التفرقة القومية والدينية والطائفية أو الفكرية والسياسية, وبعيدة عن المساس بالناس أو بمصالحهم نتيجة الاختلاف في القومية أو الدين أو الطائفة أو غيرها.

ويمكن القول بأن الإمام محمد تقي الحائري الشيرازي قد تميز بوعي سياسي وحس وطني سليم جنب الثورة والثوار المزالق المحتملة والصراعات الداخلية غير المبررة, وهو بخلاف سلفه السيد محمد كاظم اليزدي, الذي حاول حصر مهمة العلماء بالوظائف الدينية, في حين كان موقف في الواقع العملي مؤيداً للوجود البريطاني في العراق, ويتفق في ذلك مع موقف النقيب عبد الرحمن الكيلاني .

ورغم بعد العراق عن الساحة السياسية الأوروبية وعن الحركات الفكرية فيها بسبب الهيمنة العثمانية القاسية وحجرها على الفكر والمعلومات والاتصال الخارجي, فأنه قد استقبل بهذا القدر أو ذاك بعض الأفكار البرجوازية الديمقراطية الحديثة القادمة من فرنسا عبر الثوار السوريين, إذ كانت أفكار الثورة الفرنسية وشعاراتها الأساسية " الحرية والإخاء والمساواة واسعة الانتشار نسبياً في ولاية الشام ومصر. وكان إطلاع جماعات من العراقيين عليها يتم عبر المجلات والصحف وبعض الكتب, على قلتها, سواء كانت تأليفا أم ترجمة, أو عبر الاحتكاك المباشر لقد وجدت تلك الأفكار طريقها إلى المثقفين العراقيين, رغم قلتهم, وإلى الأفندية, وألهب الحماس فيهم وحركهم ضد المستعمرين وعمق من وعيهم. وكان أغلب المثقفين العراقيين من حملة هذا الفكر التحرري ينحدرون من عوائل ميسورة والضباط الذين درسوا في الأستانة ومن أبناء الفئات المتوسطة الحديثة التكوين وأشراف المدن والبرجوازية الصغيرة. وكانت هذه الأفكار تحمل مضامين تقدمية معادية للاحتلال والاضطهاد وضد علاقات الإنتاج شبه الإقطاعية التي كانت تترسخ يوما بعد آخر منذ استكمال احتلال العراق من جانب القوات البريطانية. وإلى جانب هذا الاتجاه الفكري برزت بعض الأفكار التي كانت تدعو للعدالة الاجتماعية بما فيها بعض الأفكار الثورية والاشتراكية التي وجدت لها صدى طيب ولكن غير واسع. وكان حملة هذا الفكر حينذاك مجموعة صغيرة من المثقفين من أبناء الفئات المتوسطة والبرجوازية الصغيرة الذين استلهموا ذلك من ثلاثة مواقع أساسية هي: التراث الحضاري للشعب العراقي والنزعات المادية التي برزت في حياة ونشاط المسلمين وغيرهم من سكان العراق على مدى القرون الماضية, وأجلاها في بعض ممارسات وأقوال عمر بن الخطاب وعلى بن أبي طالب ونشاطات أبي ذر الغفاي والحلاج أو في حركة القرامطة وثورة الزنج ...الخ, من جهة, والفكر الاشتراكي المعاصر الذي انتشر في أوروبا في تلك الفترة وحرك الملايين من الشغيلة لمواجهة الاستغلال الرأس المالي وارتبط باسم ثورة أكتوبر الاشتراكية في روسيا والثورة الألمانية من جهة أخرى, ومن الواقع المزري الذي كانت تعيش فيه أوساطاً واسعة من سكان العراق, حيث كانت مظاهر البؤس والفاقة والحرمان والتخلف الاجتماعي ضاربة إطنابها في كل البلاد. وكانت منافذ وصول الفكر الاشتراكي المعاصر متعددة. فمن مصر كانت تصل المجلات والكتب, على قلتها, التي كانت تثير وتحرك عقول القراء وتطرح عليهم أسئلة كثيرة. وكانت هذه المطبوعات تطرح الفكر الاشتراكي بشكل عام وتحبذه أو حتى كانت تنتقده. كما كانت تصل من وعبر إيران حيث كانت الحركات الثورية في

روسيا وإيران متبادلة التأثير وذات تأثير ملموس على جملة من المثقفين في العراق. كما كان لسفر وعودة العراقيين القادرين على ذلك إلى أوروبا وبعض البلدان العربية واحتكاكهم المباشر بالحركات العمالية والفكرية والسياسية هناك أثره الملموس على فكر هؤلاء ونقلهم لتلك الأفكار وتجاربهم إلى العراق ونشرها بين أوساط المثقفين. ورغم أهمية كل ذلك يفترض أن لا تجري المبالغة بهذا الدور بسبب طبيعة الأوضاع المعقدة والعلاقات غير السهلة والقدرة الضعيفة في الحصول على المعلومات من الدول الأخرى. فالتأثير لم يكن غائباً ولكنه كان محدوداً وضيقا حقاًً.
وقبل الانتهاء من هذه الفقرة لا بد من الإشارة إلى عامل مهم من عوامل تحريك وتوعية المجتمع حينذاك, عامل الصحافة السياسية الوطنية التي اعتبرت كمرآة عاكسة لواقع المجتمع والمشكلات السياسية التي يواجهها والحالة النضالية التي عليها. إذ كانت الصحافة قبل الثورة تمارس دورا فاضحاً للهيمنة الاستعمارية البريطانية الجديدة وأغراضها وكاشفاً عن المشكلات التي بدأ يتعرض لها المواطن من سلطات الاحتلال البريطانية, كما لعبت دورا مهما في بلورة أهداف الحركة الوطنية ومهماتها وساهمت في توسيع نار الثورة وتأجيج الروح الحماسية في نفوس المناضلين. لقد وجدت في فترة الثورة جريدتان هما: الفرات و الاستقلال لم تستمرا في العمل والنشر طويلاً, إذ كانت شوكة حقيقية في عيون المستعمرين وأعوانهم, ولكنهما كانتا أداة فعلية بيد المناضلين الثوار . وكان بعض قادة الثورة هو الذي يقوم بالتحرير فيها وإثارة المشكلات التي كانت تواجه المجتمع, وفضح نوايا البريطانيين السياسية والاقتصادية في العراق والكشف عن الفجوة التي كانت تفصل فعلياً بين الادعاء بتحرير العراق من الهيمنة العثمانية وبين واقع سقوط العراق في احتلال استعماري جديد بريطاني الجنسية والهوية. وإيراد مقاطع من افتتاحيات هاتين الجريدتين كافية لعكس هذا الدور السياسي لهما.

2. العوامل الاقتصادية

لم تكن العوامل السياسية سوى الوجه الثاني للعملة, فوجهها الأول تمثل بالعوامل الاقتصادية التي كانت وراء تطور النشاط السياسي والعمليات المسلحة المناهضة لقوات الاحتلال البريطاني التي بادرت باستخدام السلاح لإخماد المقاومة. فالتحرك السياسي والعسكري ضد الإنكليز بدأ في النجف في عام 1918 وفي انتفاضة السليمانية عام 1919 وثم في ثورة العشرين التي اتسع نطاقها لتشمل مناطق واسعة من العراق, وخاصة في وسط وجنوب العراق.
جلبت سنوات الحرب العالمية الأولى معها مشكلات اقتصادية جمة لسكان العراق. فإلى جانب المعارك الحربية التي كانت تجري على الأرض العراقية, ومحاولات الدولة العثمانية تجنيد العراقيين للقتال إلى جانبها في معاركها ضد الإنكليز, واستخدام كثرة من المواطنين في أعمال السخرة في معسكرات الإنكليز وفي شق الطرق ونقل السلاح, الذي لعب دوره البارز في تقليص الإنتاج الزراعي, مارست سلطات الاحتلال البريطاني من جهة, وقوات الجيش العثماني من جهة أخرى, سياسة الاستيلاء على المحاصيل الزراعية, سواء بتعويض مالي محدود أم بدون تعويض, باعتباره شكلا من أشكال استيفاء الضرائب لتغطية نفقات الحرب. فالمعلومات المتوفرة تشير إلى واقع مرير بالنسبة لسكان العراق. كتب الدكتور عبد الله فهد النفيسي في هذا الصدد يقول: كان إصرار الإدارة البريطانية على تحصيل الضرائب المفروضة على كل محصول زراعي, وعلى كل محصول بستان تحصيلاً كاملاً أمراً مكروهاً لدى الفقير والغني على السواء حت أن القبائل, كقبيلة بني حشيم من لواء المنتق مثلاً, وجدت نفسها سنة 1919 مرغمة على دفع ضرائب فادحة وذلك لأول مرة في تاريخها. وكان تحصيل الواردات, في تلك السنة نفسها, في لواء المنتفق, أعلى تحصيل في الفترة الواقعة بين 1916 - 1928. وإليك ثبتاً بواردات المنتفق من سنة 1916 - 1918:
1916 52,464 جنيهاً.
1919 1,661,823 جنيهاً.
1922 -
1926 1,002,659 جنيهاً.
1928 1,277و233 جنيهاً.
ففي لواء المنتفق مثلاً, ارتفعت ضريبة الدخل على كل فرد من أقل من خمسة روبيات في سنة 1916 إلى خمس شلنات في سنة 1919, وبعد اضطرابات سنة 1920 عادت وانخفضت ثانية سنة 1922 إلى شلن. ... وكانت المبالغ المحصلة من لواء المنتفق والديوانية والشامية, وهي ثلاثة ألوية شيعية , في سنة 1920 تقدر ب 5533100 شلن أو قرابة ربع مجموع الدخل من الألوية العراقية وعددها أربعة عشر لواءً (تقديرات الموازنة, 1920 - 1921 ص 4). وكانت المبالغ المخصصة في الألوية الثلاثة 1929440 شلناً (المصدر ذاته ص 5) . كما أن العمليات العسكرية في مناطق مختلفة من العراق قد أدت إلى تدمير المزيد من قنوات الري والبزل وتخريب المزارع وتلف المحاصيل الزراعية ودفعت بأعداد كبيرة من الفلاحين إلى ترك الريف والهجرة إلى المدن, خاصة وأن أغلب العمليات العسكرية قد تركزت في المناطق الزراعية من الفرات الأوسط وجنوب العراق. وفي ما عدا ذلك لعب التجار الكبار والوسطاء دورهم الطفيلي المعروف في اغتنام فرصة الحرب للاغتناء السريع على حساب الناس الكادحين. واستفادت من هذه الأوضاع مجموعات قليلة من التجار وبعض الإقطاعيين التي تعاونت مع المحتلين الجدد وساهمت بتشديد الاستغلال على الفلاحين. لقد أثارت إجراءات إقرار التشريعات العثمانية بصدد الأرض

الزراعية, التي تم اغتصاب مساحات واسعة من الأراضي الزراعية من الفلاحين على مدى القرن التاسع عشر ومطلع القرن العشرين وتسجيلها بأسماء الشيوخ وكبار موظفي الدولة وأشراف المدن وتجارها. وعمدت سلطات الاحتلال البريطاني منذ سنة 1918 إلى ممارسة سياسة مماثلة أغضبت الفلاحين والكثير من الشيوخ الذين حرموا من الأرض بسبب مواقفهم الوطنية من سلطات الاحتلال أثناء الحرب العالمية الأولى أو ما بعدها, فنظموا العديد من المضابط والتحركات المعادية للإنكليز في مناطق كثيرة, وخاصة في الفرات الأوسط والجنوب. وكان لهذه التحركات السياسية دورها في تعبئة متزايدة للفلاحين وأبناء المدن وإلى تعميق مضمون التناقضات الاجتماعية مع سلطات الاحتلال.

وردا على تلك التحركات قامت سلطات الاحتلال بإعداد وتنفيذ حملات عسكرية تأديبية شرسة ضد الفلاحين من أبناء العشائر. فالتصدي لانتفاضة تلعفر وانتفاضة السليمانية ودير الزور والنجف, وكذلك التحركات الأخرى في بغداد وغيرها, قد أجج الوضع كله. ولم تكن العلاقات في ما بين العشائر أو بين الشيوخ المستغلين والفلاحين طبيعية, بل كانت تشوبها التناقضات وضعف الثقة والصراعات. إلا أن علماء الدين والأحزاب السياسية ساهموا في تخفيف تلك التناقضات والسيطرة على الصراعات وزرع الثقة من أجل مواجهة مشتركة ضد الاحتلال البريطاني. يشير الشيخ محمد رضا الشبيبي إلى أن ثورة العشرين كانت وليدة عاملين خطيرين أولهما الضغط والاستغلال الاقتصادي واستنزاف جهود العاملين في الزراعة خاصة- والعراق قطر زراعي قبل كل شئ- والاستيلاء على مواردها من الخامات بأبخس الأثمان وردها بعد استخدامها في الصناعة الحديثة لتصريفها في أسواق هذه البلاد بأعلى الأثمان, وهذا هو جوهر الاستعمار الحديث... أما العامل الثاني في اندلاع الثورة فهو ذلك الضغط السياسي أو الحجز على الأفكار والحيلولة بين أبناء البلاد وبين التعبير عن آرائهم والمطالبة بحقوقهم في تقرير مصيرهم بأنفسهم واختيار حكامهم وحكوماتهم بملأ إرادتهم ثم للمحاولات التي بذلتها السلطة المحتلة لفرض نوع من السيطرة الاستعمارية المباشرة على العراق . ويتضمن مقتطف الشيخ الشبيبي تأكيدا صريحاً على وعي وفهم قسم مهم من قادة الثورة حينذاك للأسباب التي دفعتهم للمشاركة بالثورة .

وعدا ذلك فإن ظروف الحرب ذاتها أوجدت نوعا من الحركة التجارية النشطة نسبيا في الأسواق المحلية التي استفادت منها مجموعات من التجار, إلا أنها اقترنت بإفقار شديد للكادحين من ذوي الدخل المحدود بسبب نقص فرص العمل والتشرد وارتفاع أسعار السلع والخدمات (التضخم النقدي) , وكذلك النهب المتواصل والمتنوع للمحاصيل الزراعية والإيرادات من جانب سلطات الاحتلال الإنكليزي وبعض الإقطاعيين وتجار الجملة. وعانت بعض مناطق العراق من مجاعات بشعة, ومنها المجاعة في الموصل, التي أودت بحياة الألوف من السكان. ويورد الدكتور الوردي بهذا الصدد ما يلي: ولكن هذه المنافع التي جناها قسم من الناس تقابلها مضار أصابت القسم الآخر منهم. فقد ارتفعت أسعار الحبوب ارتفاعاً فاحشاً كاد يؤدي إلى مجاعة في بغداد. فقد كان سعر طغار الحنطة في الحلة في العهد التركي يتراوح بين 8 و10 ليرات, فارتفع في عهد الاحتلال إلى مائة ليرة. وفي بغداد ارتفع سعر الطغار إلى 120 ليرة. وحدثني أحد شيوخ المشخاب: أن طغار الشلب كان سعره في العهد التركي يتراوح بين 35 و50 ليرة .

وبعد استكمال احتلال العراق من جانب القوات البريطانية عمدت سلطات الاحتلال إلى تنفيذ سياسة تستهدف تحقيق مصالحها الاقتصادية وتعزيز تلك القواعد الاجتماعية التي تخدم مصالحها على الأمد الطويل, تلك الفئات والعناصر التي سعت قبل ذاك ومنذ سنوات إلى تأمين علاقات جيدة مع الشركات التجارية البريطانية والقنصليات العاملة في العراق.

فسعت سلطات الاحتلال إلى تعزيز علاقاتها بالبرجوازية الكومبرادورية الجديدة التي ساهمت بتكوينها وسعت إلى تكريسها وبدأت بتعزيز مواقعها من جهة, وإلى تعزيز علاقاتها بالإقطاعيين الذين سعت إلى تكريس دورهم وتأثيرهم على عشائرهم وفي المناطق التي يقيمون فيها من جهة أخرى, إضافة إلى تعزيز علاقاتها بمجموعة من الضباط العراقيين التي كانت تعمل قبل ذاك في القوات العثمانية وقفت ضد القوات التركية وساهمت في مشروع الشريف حسين واتفاقه السياسي مع الإنكليز.

كما عملت على اختيار مجموعة من الناس من أبناء العوائل المعروفة لتعيينها في وظائف إدارية ترتبط بسلطات الاحتلال وتحت إشرافها, وكانت البداية لتكوين البيروقراطية العراقية الحديثة التي ارتبطت مصالحها بهذا القدر أو ذاك بمصالح الوجود البريطاني في العراق, إذ ارتبط جزء منها بسلطات الاحتلال البريطانية وخدم مصالحها على حساب مصالح المجتمع العراقي. ولكنها لجأت أحياناً غير قليلة إلى الاعتماد على من كان يعتبر من المنبوذين في المجتمع وأساءت إلى من كان يعتبر من الأشراف والشيوخ والمحترمين في المجتمع. وكان لهذا دور سلبي بارز في علاقة الشيوخ ومجموعات من الأشراف مع القوات والسلطات البريطانية. وقادت سياسة سلطات الاحتلال البريطاني في اختيار شيخ من شيوخ العشائر في منطقة معينة ومنحه راتباً ثابتاً للاستفادة منه للمحافظة على أمن المنطقة إشكاليات سياسية وصراعات في ما بين العشائر التي تقطن في المنطقة ذاتها والتي لم يتم الاتفاق معها. وكانت هذه السياسة قصيرة النظر وجلبت لبريطانيا الكثير من المتاعب, إضافة إلى أنها كانت تهدف إلى تشديد الخلافات بين شيوخ العشائر ليسهل عليها السيطرة عليهم جميعاً. وهذا ما حصل مع الشيخ ضاري الظاهر, رئيس عشائر الزوبع ليكون مسؤولاً عن الأمن والنظام في منطقته , على سبيل المثال لا الحصر.

وعمدت تلك السلطات إلى الاعتراف بالتشريعات التي صدرت في العهد العثماني وأقرت عمليات توزيع أراضي الدولة على رؤساء العشائر والشيوخ وكبار موظفي الدولة في العهد العثماني, لكنها حرمت الفلاحين والشيوخ الوطنيين, وخاصة في بعض مناطق الفرات الأوسط, المعادين لسلطات الاحتلال من الأراضي الزراعية. ولم تكتف بذلك بل عمدت سلطات الاحتلال البريطاني في هذه الفترة إلى توسيع عمليات منح الأراضي الزراعية باللزمة, كما عملت على توسيع نشاط الشركات البريطانية لزراعة المحاصيل الصناعية, وخاصة القطن, واستولت على مساحات معينة من أكثر الأراضي الزراعية خصوبة وضعتها

تحت تصرف تلك الشركات.
إن أكثر العوامل التي حركت الفلاحين والملاكين معا, إضافة إلى عامل الشعور الوطني, تلك الأساليب التي مارستها سلطات الاحتلال الاستعمارية في السيطرة على المحاصيل الزراعية والموارد المالية على أساس جباية الضرائب من السكان. وقد تفننت أكثر من العثمانيين في إيجاد الصيغ والحجج لتحقيق ذلك, بما فيها فرض التبرعات الإلزامية على المواطنين في المدينة والريف. وتشير بعض المصادر إلى أن الضرائب المفروضة على السكان قد تضاعفت أكثر من ثلاث مرات خلال فترة وجيزة. فكتبت جريدة المانجستر كارديان تهاجم الإدارة البريطانية في العراق في سنة 1920 لا لأنها لم تحقق آمال العرب في الحرية والاستقلال حسب, بل لأنها رفعت ضرائبهم إلى ثلاثة أضعاف عما كانت عليه قبل الاحتلال البريطاني. فقد تنوعت الضرائب مثل ضريبة النخيل وضريبة المحاصيل الزراعية المختلفة, وضريبة الملك, وضريبة الدفنية...الخ, والعمل على جمع التبرعات للصليب الأحمر وبناء الملاجئ للجنود في بريطانيا وإقامة تمثال لقائد حملة احتلال بغداد, الجنرال مود,...الخ. كتبت جريدة الفرات بهذا الصدد قائلة: لقد هدمتم هذا الركن بمقالع من السياسة التي أهلكت الحرث والنسل وأتت على الأخضر واليابس, فتراب كل منطقة يشهد بأنكم سلبتم الحب حتى من منقار الطائر, واستخرجتم المخ من العظم, وضاعفتم الخراج أضعافاً للزراع فأصبحوا يسألون الناس إلحافاً وأنتم تسألونهم فوق الجهد وتكلفون نفوسهم فوق الوسع, أهذا عدلكم؟ .
وكانت إدارة المعتمد البريطاني تجبي الضرائب من السكان بطريقتين: ضريبة عينية وضريبة نقدية. وكانت هذه الضرائب لا تخضع لمعايير سليمة وتتم على أساس التخمين بالنظر. وكان الخاسر أبداً هو الفلاح المنتج. وتشير تقارير الحكام السياسيين في المناطق الزراعية إلى أن جلّ وقتهم قد صرف للاهتمام بالشؤون المالية, والتي لم تكن في حقيقة الأمر سوى جباية الضرائب غير المشروعة للإدارة البريطانية. كتب حاكم الديوانية في سنة 1918 لدائرة الحاكم الملكي ببغداد يقول: يجب أن نقرر هنا بأن جزءاً كبيراً من وقت الحاكم السياسي مخصص للقضايا المالية أو القضايا التي ترتبط بها بصورة غير مباشرة .
ومن هنا يتبين لنا بأن الجماهير الواسعة كانت تتعرض إلى عمليات نهب منظمة وجشعة واستغلال شديد من جانب سلطات الاحتلال البريطاني تساوت مع أساليب أجهزة الولاة العثمانيين, إضافة إلى استغلال الشيوخ وكبار ملاك الأراضي الزراعية والبرجوازية التجارية والعقارية والربوية المتنقلة بين الريف والمدينة . ومن هنا أيضا يتبين بوضوح لِمَ كانت جموع الفلاحين الجيش الأساسي لهذه الثورة الوطنية.

3. العوامل الاجتماعية والدينية

رغم بروز مظاهر مهمة للتفكك في العلاقات العشائرية في ريف العراق منذ نهاية القرن التاسع عشر, وخاصة بالنسبة للعلاقة بين جمهرة أبناء العشيرة وعائلة شيخ العشيرة وأسر الوجهاء, أو بين الفلاحين في ريف كردستان والبيكوات والأغوات, بسبب نشوء وتطور الارتباطات الإدارية بين هؤلاء والولاة وفيما بعد سلطات الإدارة البريطانية, ومن ثم الإدارة الحكومية, التي كانت لها آثارها السلبية على أبناء العشيرة والفلاحين عموما, وبسبب عمليات انتزاع الأراضي الزراعية من الفلاحين وتسجيلها بأسماء الشيوخ والبيكوات والأغوات وأفراد عوائلهم, وكذلك بسبب الاستغلال الذي كانوا يسلطونه على الفلاحين وأبناء العشائر. رغم كل ذلك, وبسبب ضعف الوعي السياسي والاجتماعي لدى الجمهرة الواسعة والأساسية من الفلاحين وأبناء العشائر في ريف المناطق العربية والكردية, حافظت العلاقات العشائرية على خصائصها وطبيعتها الأساسية في العراق لفترة طويلة لاحقة حتى بعد تشكيل الحكم الوطني. وكانت العلاقات العشائرية من جانب, والعلاقات الدينية من جانب آخر, تتحكمان إلى حدود بعيدة بسلوك الفلاح والبدوي شبه المستقر, إضافة إلى أبن البادية المتنقل, بالرغم من كون نسبة عالية من هؤلاء لم يلتزموا, وبصورة عفوية, بأركان الدين كالصلاة والصوم والزكاة على سبيل المثال لا الحصر.
ويلاحظ في هذا الصدد وجود تمايز نسبي بين المناطق العربية والكردية, إذ أن التزام الفلاح الكردي المسلم بالشعائر الدينية, بما فيها الصلاة والصوم, كان أكبر مما عند البدوي أو الفلاح العربي المسلم. وهذه الظاهرة لا تقلل من الاحترام الذي يكنه الفلاح للدين وعلماء الدين والالتزام بتنفيذ فتاواهم ومشورتهم. وجدير بالإشارة إلى أن شخصيتين كانتا تؤثران بقوة على سلوك الفلاح والمواطن في الريف عموما, وكذلك على أولئك الذين هجروا الريف واتخذوا من المدينة موطنا لهم حيث استمروا في ممارسة عاداتهم وتقاليدهم الفلاحية لفترة طويلة من الزمن, وهما شيخ العشيرة أو البيك والأغا والإمام أو السيد أو الملا بالنسبة للمسلمين, أو القس بالنسبة للمسيحيين, أو الحاخام بالنسبة لليهود, أو الأمير بالنسبة للأيزيديين.
وفي الريف العراقي نشأت علاقة اقتصادية متينة بين أطراف ثلاثة, وهي: الفلاح وشيخ العشيرة وعالم الدين أو ممثله في الريف. فالفلاح هو المنتج الفعلي والوحيد للخيرات المادية في الريف. ويتضمن إنتاجه الريع الذي يقتطعه شيخ العشيرة أو المالك للأرض الزراعية أو مالك حق التصرف بها أو الإقطاعي. وكان رجل الدين يتسلم حصة من الإنتاج تقتطع أساسا من الإنتاج الضروري للفلاح, إضافة إلى حصوله على حصة إضافية تمنح له من الشيخ أو مالك الأرض أو الإقطاعي. وهي في كل الأحوال تعتبر جزءاً من الريع الذي يفرض على الفلاح تقديمه بصور مختلفة. وفي ما عدا ذلك كان على الفلاح أن يدفع من حصته من إنتاجه الضريبة التي تفرضها الدولة. ولا شك في أن رجال الدين من الشيعة كانوا يعيشون أساساً على هذه الحصة, لأنهم كانوا لا يتسلمون راتبا من الدولة كما هي حالة رجال الدين السنة, إضافة إلى ما كان يصلهم من زكاة وغيرها من سكان المدن ومن الزوار القادمين من بلدان أخرى. وعلى هذا الأساس كانت علاقة علماء الدين بالفلاحين وبالإقطاعيين أو

شيوخ العشائر قوية بالمقارنة مع علاقة علماء الدين السنة الذين كانت علاقتهم المالية محصورة بالحكم, إذ كانت الدولة هي التي تدفع رواتبهم الشهرية. وفي ما عدا ذلك كان الفلاح يقدم جزءاً من محصوله نقدا أو عينا إلى السادة ورجال الدين العاملين في العتبات المقدسة, إضافة إلى القرابين (النذور) التي يلتزم بها الفلاح كل عام لأسباب كثيرة أمام الله والأئمة, وتدفع في الغالب الأعم عينا. ولوحظ خلال تلك الفترة إلى أن زيادة حجم الضرائب المجباة من قبل سلطات الاحتلال البريطاني أدت إلى تقليص كبير في الحصة المتبقية للفلاحين من صافي الإنتاج أولا, وإلى تقليص حصة الإقطاعي أو المالك وشيخ العشيرة ثانيا, وكذلك إلى تقليص حصة علماء الدين والمقلدين والسادة ثالثا. وقاد هذا إلى تدهور كبير في مستوى معيشة الفلاحين وإلى حد أقل في مستوى معيشة علماء الدين, وخاصة الصغار منهم. وكانت هذه المسألة واحدة من بين أهم الأسباب الكامنة وراء تحرك شيوخ العشائر وملاكي الأراضي وعلماء الدين في المناطق الشيعية, إضافة إلى الحس الوطني والواجبات الدينية, ضد سلطات الاحتلال البريطاني.

4. العوامل النفسية

رغم العلاقات الواسعة والطويلة التي نشأت بين مجموعات من البريطانيين العاملين في الشركات التجارية أو في التنقيبات عن الآثار أو في القنصليات البريطانية ذات النفوذ الواسع والعلاقات الواسعة مع العراقيين في داخل العراق, فأنهم لم يدركوا تماماً طبيعة المجتمع العراقي العشائري, سواء كان بدوياً أم فلاحيا ريفياً, ولم يفهموا أهمية وضرورة احترام كرامة الإنسان والعشيرة, والابتعاد عن توجيه الإهانات سواء بالشتم أو الضرب أو التجاوز بالكلام أم بالاعتقال دون مبررات ومسوغات فعلية, إضافة إلى أساليب جباية الضرائب والإتاوات وما إلى ذلك. كما أنهم عمدوا إلى تغيير أساليب التعامل مع العراقيين بالمقارنة مع أساليب تعامل الدولة العثمانية مع العراقيين, سواء من حيث فرض الانضباط والالتزام بالنظام, أم من حيث مضمون المساواة في المجتمع, والتي سماها الدكتور على الوردي عدالة مكروهة, أي عدالة تنفيذ الالتزام بالنظام من جانب شيوخ العشائر أو أفرادها.
وكان أحد العوامل البارزة في الكراهية للحكم العثماني يكمن في التعامل غير الإنساني والإساءات الكبيرة من جانب السلطات العثمانية وأجهزة الجندرمة إزاؤ العراقيين وهم في بلادهم, بما فيها حملات الجندرمة العسكرية والإهانات والضرب وما إلى ذلك. فالمعلومات المتوفرة حول الأساليب التي استخدمها الحكام السياسيون والعسكريون البريطانيون في المناطق التي كانت تحت إشرافهم إزاء العراقيين كثيرة ابتداءاً من نائب الحاكم الملكي العام أرنولد ولسن وانتهاءاً بأخر ممثل لبريطانيا يمتلك سطوة الحكم في مناطق العراق المختلفة. وهي أساليب قهرية ذات طبيعة ازدرائية تتسم بالتعالي والاحتقار والعسف إزاء سكان البلاد من عرب وكرد وغيرهم. إذ كان بعضهم يسعى إلى تركيع العراقيين باعتبارهم يرفضون الانصياع إلى القوانين والتعليمات والأوامر. كتب كما مظهر أحمد بهذا الشأن يقول: تكررت في كردستان نفس صورة التعنت والتعالي للحكام والضباط السياسيين الإنكليز الذين أثاروا بتصرفاتهم استياء مختلف الفئات الاجتماعية في الوسط والجنوب. فإذا كان رجل حاكم النجف السياسي كرينهاوس (Greenhause) يستعملون السوط حينما كان يمر لفتح الطريق أمامه, فأن زميله الميجر سون كان يعيد الشيء نفسه بفظاظة أكبر في السليمانية, ويفرض غرامات يومية على عدد من الناس البسطاء بحجج واهية, بل كان يجبر الجميع على أن يرفعوا فروض الطاعة لأصغر موظف لديه . وجاء في وثيقة لجمعية العهد -فرع الموصل- بشأن الإهانات التي كانت توجه للمواطنين, وبالتالي, كانت تزيد من غضبهم وكرههم للإنكليز, ما يلي: لم تترك الحكومة الاحتلالية شيئاً من أنواع الشدة والقسوة إلا واستعملته مع الأهلين, وأن أدنى خطأ يصدر من أحد الناس يكون جزاؤه الضرب على عجزه مجرداً عن الثياب حتى أن الدم كثيراً ما كان يتطاير من جسده وتبقى مواضع السياط قروحاً لا تندمل مدة طويلة. أما الجزاء النقدي الذي قد شكل أعظم منبع لواردات حكومة الاحتلال فأن المحكومين يعدونه نعمة كبرى إزاء العذاب الجسماني والحقارة التي توجه إليهم بتشغيلهم بالأشغال السافلة .
وكشفت جريدة الفرات عن الطريقة التي يفكر بها البريطانيون إزاء العراقيين وأسلوب تعاملهم اليومي معهم, حيث كتبت مقالاً افتتاحياً عن الإنكليز جاء فيه ما يلي: شاهدنا قوماً ليسوا من البشر أفسدوا البلاد واضطهدوا العباد وسحقوا القوانين العامة وهتكوا حرمة الشرايع الموضوعة وهدموا دعائم النظام الاجتماعي الجديد .. قلب صفحات التاريخ القديم والحديث فلا تجد سوى الإنكليز أفسدوا النظام وأسقطوا حقوق الإنسان, فلا حرية ولا طمأنينة, ونزعوا الملكية وهي من حقوق الإنسان المقدسة لأنها من لوازم الحرية والمساواة, نعم فهم كما أسقطوا حقوق الإنسان المدنية أسقطوا حقوقه السياسية, فعاد ولا حق له, محروماً من كل مميزاته, محروماً من عمومياته وذاتياته .
والآن دعونا نقرأ ما كتبه ستيفنسن لونكريك عن العراقيين في كتابه الموسوم العراق الحديث من سنة 1900 إلى سنة 1950, إذ كتب يقول: لقد كانت الصحافة ضعيفة التزود بالمعلومات, وغير مسؤولة ومتطرفة في الحس الوطني, ومعادية للأجانب بصفة قاسية. كان يجري تنظيم التظاهرات بصفة أيسر وبالقليل من النفقات,. في أي اتجاه سياسي يراد. أما الأحزاب فلم تكن في الغالب سوى محض عصابات من الشخصيات, ليست لها تنظيمات متواصلة أو واسعة , أو أية سياسة ثابتة ما خلا سياسة معاداة الإنكليز. وكان يسمح بحرية الكلام غلى حد إبداء الآراء المتطرفة التي يندر أن تكون معتدلة. وكان العنف أو المقاطعة ينتظر أية سياسة واضحة, مهما كانت تلك السياسة حكيمة أو مخلصة, إذا ما بدا عليها بأنها سوف

تفشل في ميدان الحمية القومية . وعجز هذا الكاتب البريطاني من ضباط الحملة العسكرية في العراق أثناء الحرب العالمية الأولى والذي تولى عدة مناصب استشارية في الحكومة العراقية كما كان حاكماً سياسياً لكركوك, عن رؤية العوامل الكامنة وراء هذه النظرة العراقية للبريطانيين أو بتعبير أدق للاستعمار البريطاني, الذي جاء محالاً وتصرف كمحتل وقمع ثورتي 1919 و1920 وفرض عليه مصالحه ومعاهداته واتفاقياته, وبالتالي وجه التهمة للعراقيين بسبب موقفهم من السياسة البريطانية وتصرفات البريطانيين في العراق.

وليست بعيدة عن ذاكرة العراقيين حادثة الشيخ ضاري والضابط البريطاني ليجمن. فقد وجه ليجمن العديد من الإهانات المتلاحقة للشيخ ضاري بسبب رفضه التعاون معهم بعد أن تعاون معهم لفترة من الزمن. ويشير الدكتور على الورد بهذا الصدد قائلاً: يروى أن ليجمن كان لا يترد عن إهانة ضاري في بعض الأحيان حتى أنه خاطبه ذات مرة باسم الشيخ ضارط, وتلك إهانة لا يتحملها رجل كالشيخ ضاري ذي الجذور البدوية الأصيلة. ويروى أيضاً أن ليجمن أولم في أحد الأيام وليمة لرؤساء عشائر منطقته كان ضاري من بينهم, ولما دعوا إلى تناول الطعام اتجه ضاري نحو صدر القاعة لكي يجلس مع الرؤساء الكبار, فتقدم منه ليجمن وخاطبه أمام الحاضرين قائلاً: قم ليس هذا مكانك. فظهر أثر الغضب واضحاً على وجه ضاري إلى الدرجة القصوى . ويشير الدكتور الوردي إلى أنه وبينما كان ليجمن في حديث مع الشيخ ضاري جاء إلى المخفر سائق سيارة وأخبر عن حادثة سلب وقعت بالقرب من سدة الترك, فظهرت إمارات الغضب على وجه ليجمن والتفت نحو ضاري قائلاً: هذي كلها حركاتك, وأنت تعمل تشويشات في الطريق. فأخذ ضاري يعتذر له بأنه لا علم له بهذه الأمور. وعند هذا التفت ليجمن نحو آمر الشبانة عبد الجبار الجسام الذي كان واقفاً بالقرب منه موعزاً إليه أن يتوجه مع نفر من رجاله لمطاردة اللصوص. ثم أضاف ليجمن إلى ذلك طالباً من عبد الجبار أن يأخذ معه خميس بن ضاري لكي يعاونه في مطاردة اللصوص. وعلى أثر مغادرة عبد الجبار للمخفر مصبحة خميس بن ضاري, قتل ليجمن. وقد اختلفت الروايات في كيفية مقتله اختلافاً عجيباً. ومن يطلع على تلك المحاضر (محاضر المحاكمة) يشعر شعوراً واضحاً بأن ليجمن وجه إلى ضاري إهانة لم يتحملها, ولاسيما أنها جاءت بعد إهانات أخرى سابقة, ولعلها كانت لضاري القشة التي قصمت ظهر البعير. وعند هذا أشار ضاري إلى أبنه سليمان الذي كان واقفاً بالقرب منه قائلاً دكوه. فأطلق سليمان النار من بندقيته علي ليجمن. وعند هذا قام ضاري وأخرج سيفه من غمده وأهوى به على ليجمن بضربة على رأسه وصدره. وسمع أحد الشهود ليجمن في تلك اللحظة وهو يقول لا .. لا .. لا .. بينما سمعه شاهد آخر يقول يازي يا ضاري .. يازي يا ضاري ... ثم سقط ليجمن على الأرض يتخبط بدمائه. وأسرع رجال ضاري بعد ذلك فقتلوا خادم ليجمن وسائق سيارته, وسلبوا كل ما كان لدى الشبانة من بنادق وخيل وملابس .

ويورد الدكتور الوردي الكثير من نماذج الإساءة للعراقيين التي كان فيها ما يراد به تحطيم معنويات الناس وكرامتهم وإذلالهم, مما رفع من الحقد والكراهية وعمق انعدام التفاهم, رغم أن الإنكليز الذين جاءوا إلى العراق محتلين كانوا من حيث المبدأ أكثر تحضراً بما لا يقاس مع الأوساط التركية العثمانية التي كانت تهيمن على العراق. فالحكايات التي تروى عن الميجر ديلي, حاكم الديوانية (القادسية), أو عن الكولونيل ليجمن, حاكم الدليم (الأنبار) وعن غيرهم كثيرة جداً. وربما يكون في بعضها بعض المبالغات, إلا أنها لا تخرج في الإطار العام عن الحقيقة التي كانت جارية حينذاك في العراق. فعلى سبيل المثال لا الحصر أورد الدكتور علي الوردي بهذا الصدد ما يلي: الواقع أن القصص التي تروى عن فظاظة ديلي كثيرة, وهي لا تخلو من مبالغة طبعاً, غير أنها لا تخلو من حق أيضاً. يروي فريق المزهر الفرعون: أن ديلي أصدر أوامره بأن كل خيال يأتي إلى الديوانية يجب أن يترجل عن ظهر حصانه قبل وصوله إلى البلدة بخمسمائة متر, وأن يخلع عقاله ويسير مشياً على الأقدام. وقد غضب ديلي مرة على أحد رؤساء عفك فحكم عليه بغرامة مقدارها 25 كيلو من الروبيات, فاضطر الرجل أن يذهب إلى السوق ويأتي بكيس الروبيات يحمله على كتفه. وكان ديلي إذا استدعى إليه بعض رؤساء العشائر الكبار لأمر من الأمور تركهم ينتظرون مقابلته يوماً أو عدة أيام, وإذا سمح لأحدهم أخيراً بالدخول عليه تركه واقفاً بينما هو ينظر في الأوراق التي بين يديه. ثم يرفع عينه متسائلاً: أنت شاسمك؟ لويش جاي؟ . أو الإهانة التي وجهها لأحد الشيوخ المعممين, الشيخ هادي, عندما رآه يتبول في حديقة بيته, فاستدعاه معنفاً إياه: أنت شيخ هادي ليس تصير شيخ مطي, ثم فرض عليه غرامة قدرها عشر روبيات فدفع الشيخ الغرامة صاغراً .

ليس من شك في أن الحكام المباشرين الذين عينوا في العراق حينذاك لعبوا دوراً كبيراً في اختيار الأساليب التي يرونها مناسبة في تنفيذ سياسات الحكومة البريطانية في العراق, خاصة وأنها ترتبط مباشرة بسبل التعامل مع البشر. وهذا يعني بدوره أن طبيعة هؤلاء وسلوكهم الشخصي واتجاهاتهم الذاتية تشارك بهذا القدر أو ذاك في التأثير على تلك الأساليب من حيث الشدة أو اللين, ولكن السياسة العامة والأهداف التي تقرر تنفيذها في العراق حينذاك من قبل الحكومة البريطانية تبقى المسؤولة الأساسية عن التعامل اللاإنساني من جانب موظفي وزارة المستعمرات والقوات المسلحة البريطانية الدولة تقع على عاتق الحكومة البريطانية وسياستها مباشرة. وكان حسن شبر على حق في ما أشار إليه في هذا الصدد حين كتب يقول: لقد حاولت الحكومة البريطانية تبرير هزيمتها السياسية وأخطائها الكبيرة في العراق, بإلقاء تبعة ما حدث على أرنولد ولسن نائب الحاكم الملكي العام في العراق. لكنه تبرير غير مقنع, لأن ولسن كان ينفذ القرارات الصادرة من لندن . لقد تعامل ولسن بحقد وذهنية استعمارية شديدة العداء للأخر ونقل هذه الذهنية إلى غالبية العاملين معه من البريطانيين في أنحاء العراق. ولكن هذه الذهنية كانت مهيمنة أيضاً على العاملين في وزارة المستعمرات في لندن وعلى ذهنية أولئك المهيمنين على الحكم الاستعماري في الهند. ويواصل حسن شبر تقديره حول ولسن يقول: إن سياسة ولسن الحاقدة وممارساته القاسية ونزعته

الاستعمارية الشديدة التي يريد من خلالها إحكام السيطرة المباشرة على العراق. وقد جعلت الأنظار تتوجه إليه على أنه المخطئ الأول. فلم يكن ولسن يتعامل بمرونة سياسية, إنما بأسلوب استعماري خشن . وينقل حسن شبر عن أرنولد ولسن, عندما علم بالاتهامات التي وجهت له باعتباره المسؤول المباشر عن تلك الأخطاء, قوله: لا أعتقد أن أي شيء فعلته, أو كان أن أفعله, كان سيغير مجرى الأحداث بصورة جوهرية ... وإذا كانت حكومة صاحب الجلالة ترغب في الاستفادة من خدماتي ككبش فداء, فأني لن أحاول تفادي هذا المصير .

ثانياً: العوامل الخارجية

لم يكن الانقسام في المجتمع العراقي, الذي بدأ مع الحرب العالمية الأولى ودخول الدولة العثمانية في الحرب إلى جانب ألمانيا, إضافة إلى إعلان الوقوف إلى جانب بريطانيا من جانب الشريف حسين في عام 1916 وإعلان الثورة العربية على الدولة العثمانية, قد توقف بعد انتهاء الحرب واستسلام الدولة العثمانية واحتلال العراق من قبل بريطانيا, بل اتخذ أبعاداً جديدة وأضيفت له عوامل وقوى أخرى, كما اتخذ وجهة أخرى, أي أصبح الأمر على النحو الآتي: من يقف إلى جانب الوجود البريطاني في العراق واعتباره ضرورياً لتطور العراق, ومن يقف ضد الوجود البريطاني في العراق ويدعو إلى نيل الاستقلال والسيادة الوطنية. إذ أن الفترة بين 1918 و1920 بلورت المواقف بوضوح كبير بين بريطانيا التي تريد البقاء, وخاصة بعد تسلم ويلسون المسؤولية في العراق بعد السير وليم كوكس ورغبته في ربط العراق تماماً بالهند كمستعمرة مستمرة لبريطانيا, وبين موقف غالبية العراقيين الداعي إلى الاستقلال. إن الاختلاف في المواقف بين العراقيين قد تركز بالأساس في أوساط معينة من الشعب العراقي, إذ لم يكن مستوى الوعي يسمح حقاً بالتعرف على نوايا الاستعمار البريطاني أو أغراضه في العراق. فلم يكن سهلاً على الفلاحين الخاضعين لتأثيرات شيوخهم والمحرومين من نعمة القراءة والكتابة والوصول إلى المعلومات المناسبة أو الإطلاع على مجريات الصراع في العراق والمنطقة أن يدرك أبعاد الصراع واتجاهاته. لقد اقتصر ذلك بمجموعات من المثقفين والأفندية وعلماء الدين ومجموعات من شيوخ العشائر المتنورة وأبناء الميسورين والفئات المتوسطة. وكانت هذه الحقيقة تكمن وراء الدعاية العراقية المناهضة للوجود البريطاني تتخذ صيغاً مختلفة وفق الجماعات التي يراد إيصال المعلومة إليها. ففي الوقت الذي كان يجري الحديث عن الدين وعن التباين بين المسلمين والبريطانيين الكفار (المقصود هنا المسيحيين البريطانيين) في الأوساط الدينية وفي الريف وفي صفوف فقراء المدن والكادحين, كانت الدعاية تفضح الأهداف الرئيسية وراء الهيمنة البريطانية التي تريد استثمار موارد العراق وخيراته واستغلال شعبه في صفوف الأفندية والمتعلمين والمثقفين, كما كان تنشر الدعاية عن نكث بريطانيا بوعودها في تحقيق الوحدة العربية أو في تحقيق الحكم الذاتي للأكراد في أوساط الشعب العربي أو الشعب الكردي.

ولعب العامل الخارجي, سواء كان المقصود به الجانب العربي أم الإقليمي أم الدولي, دوراً مهماً في تنشيط الكفاح الداخلي في تفجير الثورة العراقية. فثورة العشرين, التي جاءت استكمالاً لانتفاضة النجف في عام 1918 وانتفاضة السليمانية عام 1919, قد تأثرت بالعوامل الخارجية التالية:

• إطلاع الأوساط العراقية الأكثر احتكاكاً بالمعلومات القادمة من الخارج وعبر الصحافة العربية وغيرها على ما تنشره الصحف البريطانية والنقاشات التي كانت تدور في مجلس العموم البريطاني حول مطالبة العراقيين بالاستقلال والتحركات السياسية والنضالات المسلحة التي كانت تؤرق الأوساط البريطانية وسلطات الاحتلال, كما كانت تثير جمهرة غير قليلة من الشعب البريطاني من دافعي الضرائب ومن المجندين في الخدمة في العراق والتي كانت تطالب الحكومة البريطانية الانسحاب من العراق ومنح البلاد استقلالها, باعتباره مطلباً عراقياً ملحاً. وكان هذا النقاش يشجع العراقيين عندما كان يبث في المضايف والمجالس الدينية والشعبية, كان يحفز الناس ويدفعهم إلى التفكير بالمشاركة في العمل من أجل هذا الهدف. كما كانت الأوساط العراقية الواعية على إطلاع على المبادئ التي طرحها الرئيس الأمريكي ودرو ويلسون حول حرية واستقلال الشعوب والتي روجت لها الدعاية الأمريكية في صراع الولايات المتحدة ضد بريطانيا وفرنسا من أجل أن تحتل الولايات المتحدة الأمريكية موقعا تحت الشمس وفي المياه الدافئة. ولا شك في أن الحركات المناهضة للأمريكان والصراعات الدولية وخشية تطور الأوضاع أصدرت الحكومتان البريطانية والفرنسية بياناً, أكد من حيث المبدأ على الرأي الذي أذاعه الجنرال مود عشية احتلاله بغداد باعتبارهم جاءوا محررين لا محتلين, أكدتا فيه ما يلي: إن الغاية التي ترمي إليها كل من فرنسة وبريطانية العظمى في خوض غمار الحرب في الشرق من جراء أطماع ألمانية, هي تحرير الشعوب التي طالما رزحت تحت أعباء استعباد الأتراك تحريراً تاماً نهائياً, وتأسيس حكومات وإدارات وطنية تستمد سلطتها من رغبة نفس السكان الوطنيين ومحض اختيارهم. وتنفيذاً لهذه الغايات قد اتفقت كل من فرنسة وبريطانية العظمى على تشجيع ومساعدة إنشاء حكومات وإدارات وطنية في كل من سورية والعراق, وقد حررها الحلفاء فعلاً, وفي الأقطار التي يسعى الحلفاء إلى تحريرها, والاعتراف بهذه الأقطار بمجرد تأسيس حكوماتها تأسيساً فعلياً . وكان هذا البيان الذي صدر في تشرين الثاني/ نوفمبر عام 1918 تأثير إيجابي على تصعيد النضال ضد الهيمنة البريطانية على العراق.

وكانت مس غرترود بيل واعية لوجهة تطور الأحداث في العراق فكتبت, كما يشير إلى ذلك الدكتور عبد الله فياض, في الثاني عشر من كانون الثاني/يناير 1920 تقول: أبتهل إلى الله أن يهدي قادة الرأي في وطننا ويجعلهم يفهمون أن الأفضل أن نعترف بطموح العراقيين السياسي منذ البداية وألا نحاول أن نضغط على السكان. ومن يعلمنا بأننا قد نفقد سيطرتنا على العراق خلال سنة واحدة أو أقل. وذلك لأن عوامل الاضطراب من الشمال والشرق آخذة مجراها وربما يكون لهذه العوامل تأثيرها

في أهل العراق. ليتني أتمتع بتأثير أكثر مما أتمتع به الآن حتى أقنع الآخرين بوجهة نظري. وقد كتبت حول هذا الموضوع إلى أدون Edwin هذا الأسبوع, وسأكتب إلى السير هرتزل A. Hirtzel .
ورغم كل مصاعب الارتباط بين العراق وبقية الأقطار العربية والبلدان المجاورة, فإن نضال العراقيين بمختلف فئاتهم الاجتماعية لم يكن معزولاً تماماً أو بعيداً عن النضالات السياسية في تلك الأقطار وبلدان الجوار. وكانت لأحداث تلك البلدان تأثيرات مباشرة أو غير مباشرة على الوضع في العراق. فثورة 1919 في مصر وتحركات البرجوازية والقوى الوطنية الأخرى في سوريا ولبنان عام 1918 والحركة المشروطية في إيران والدستورية وتنامي الحركة الكمالية في تركيا خلال الفترة 1919-1921 كانت لها أصداء ملموسة على العراق وعلى تطلعات فئات معينة من أبناء الشعب العراقي.
فكانت بلاد الشام, التي نصب فيصل بن الحسين في عام 1919 ملكاً عليها, تشمل سوريا ولبنان وفلسطين, وكانت خاضعة للاحتلال البريطاني الفرنسي, رغم أن القائد العام لقوات الحلفاء في المنطقة كان بريطانياً . إذ كانت الأحداث فيها تغلي مطالبة إلغاء الاحتلال ومنح سوريا الاستقلال, وأصبح شعار سوريا للسوريين هو السائد. وبعد عودة فيصل من جولته في أوروبا إلى دمشق أمكن تشكيل المجلس الوطني وعقد اجتماع له صدرت عنه مجموعة من المقررات ذات الأهمية الفائقة, ومن بينها:
1. الاعتراف باستقلال سورية وبضمنها فلسطين كدولة ذات سيادة وتنصيب الأمير فيصل ملكاً عليها والاعتراف باستقلال العراق.
2. نقض اتفاق سايكس بيكو وعد بلفور وكل مشروع يرمي إلى تقسيم سورية وإنشاء دولة يهودية في فلسطين.
3. رفض الوصاية السياسية التي ينطوي عليها نظام الانتداب المقترح, .. .
وقد كان لهذه المقررات (وهي عشرة) تأثير ملموس على المجموعات العراقية التي كانت حينذاك في سورية, سواء كانوا من المدنيين أم العسكريين الذين انخرطوا في القوات المسلحة السورية, فحركها باتجاه عقد اجتماع لها واعتبار نفسها ممثلة للشعب العراقي ثم اتخاذ قرارات تضمنت, كما يشير إلى ذلك جورج أنطونيوس, إذ كتب يقول: اجتمع المؤتمر السوري في دمشق يوم 8 مارس (1920) وقرر إعلان استقلال سورية وبضمنها فلسطين ولبنان كدولة ذات سيادة شكل الحكم فيها ملكي دستوري والمناداة بالأمير فيصل ملكاً, ثم اجتمع الزعماء العراقيون واتخذوا قراراً مماثلاً بشأن العراق الذي انتخبوا الأمير عبد الله ملكاً عليه , وقد أضيف على قرار المؤتمر تحفظ يبقي للبنان حقه المكتسب في الحكم الذاتي ضمن نطاق الوحدة السورية وتقرر كذلك أن تقوم الإدارة في سورية والعراق على أساس اللامركزية وهي الفكرة التي كانت موضوع الخلاف القديم بين الترك والعرب .
ولم يكن التأثير الوارد من سوريا مقتصراً على الجانب العملي, بل كان هناك تأثير فكري وسياسي تجلى في الصحافة السورية التي كانت تصل إلى العراق, وكذلك في الأخبار التي كانت تتناقلها المجالس العراقية وعلماء الدين وشيوخ العشائر في مضايفهم. وكان السوريون متأثرين بفكر الثورة الفرنسية التحرري الذي نادت به البرجوازية المنتفضة ضد النظام الإقطاعي في عام 1789 والتي كانت شعاراتها الحرية والإخاء والمساواة, التي انتقلت بدورها إلى الأوساط العراقية العاملة في السياسة والمهتمة بقضايا تحرر العراق. ويقال أن الأمير فيصل كان يرسل ليس فقط الدعاة إلى بغداد لتحريك الناس والقبائل من أجل الاستقلال, بل كان يرسل الأموال بالاعتماد على القوات البريطانية المرابطة في سورية . ولكن استطلاع الرأي الذي قام عبد الرزاق الحسني في حينها مع مجموعة مهمة من قادة الثورة من جهة , والمعلومات التي استطاع الحصول عليها الدكتور عبد الله فياض من جهة ثانية تشير إلى أن الثوار لم يحصلوا على مساعدات مالية من الأمير فيصل في سوريا .
• وإلى جانب التأثير المباشر لسوريا على الحركة السياسية المناهضة لبريطانيا في العراق لعبت ثورة 1919 المصرية بقيادة سعد زغلول دوراً محفزا لتلك الأوساط التي كانت على إطلاع على أخبار الثورة من جهة, وعلى فكر الثورة الذي كان يتجلى في ما تنشره الصحافة المصرية من معلومات وقيم نضالية ضد الهيمنة الأجنبية ومن أجل استقلال مصر والدول الإسلامية الأخرى. وكانت تلك المعلومات تتسرب إلى الناس في المدينة على نحو خاص . وكانت التحركات الفلاحية في الريف المصري تنتقل أخبارها إلى الريف العراقي أيضاً, حيث يجري الحديث عنها في مضايف الشيوخ وفي مجالس المدينة. إذ كتب محمد مهدي البصير, نقلاً عن الدكتور الوردي, يقول: إن أخبار سعد زغلول والشعب المصري من جهة, وأخبار الملك حسين وأنجاله في الحجاز وسوريا من جهة الأخرى, كانت حديث الخاص والعام في العراق وقلما خلا مجلس من ذكرها .
• وكان للعلاقات بين العراق وإيران ومجيء الزوار الإيرانيين إلى مدن مثل كربلاء والنجف والكاظمين وغيرها من مدن العتبات المقدسة, إضافة إلى جنوب العراق واحتكاكهم المتواصل بالناس وبعلماء الدين تأثير ملموس باتجاهين مهمين هما: تبادل وجهات النظر حول تطور الحياة السياسية في إيران ودور علماء الدين وتجربتهم في النضال من أجل الدستور في الحركة التي عرفت منذ بداية القرن العشرين بالحركة المشروطية, وكذلك الموقف من الهيمنة البريطانية على إيران من جهة, ونقل أخبار ثورة أكتوبر البلشفية الاشتراكية والثورة الألمانية ودور العمال والفلاحين في هذه الثورة من جهة ثانية. وكانت أخبار الثورة والمعلومات عنها ليست بالضرورة كلها واضحة المعالم ومفهومة الهدف, إذ أن بعض الصحف كانت تشكك بأهداف الثورة ومواقفها من العراق أو الدول العربية, ولكن بعضها الآخر كان يشير إلى الدور الذي لعبته الثورة البلشفية في نشر المؤامرات التي حاكتها قبل ذاك الدول الاستعمارية لتقسيم مناطق النفوذ في ما بينها, وبشكل خاص بين بريطانيا وفرنسا وروسيا القيصرية. وفي الوقت الذي يفترض أن لا تتم المبالغة في دور هذه الثورات البعيدة عن العراق وقلة الأخبار التي كانت ترد إلى الناس العراقيين حولها, فأن من الخطأ بمكان نكران أي دور فكري وسياسي غير مباشر على الحركات السياسية في

المنطقة العربية أو في منطقة الشرق الأوسط بشكل عام. ويتجلى هذا في العديد من كتابات الحكام السياسيين البريطانيين في العراق غيرها التي كانت تصل إلى العراقيين, وما كانت تتناقله المجلات أو الصحف التي يطلع عليها بعض المثقفين, سواء كان ذلك بالنسبة إلى السليمانية أو غيرها من المدن العراقية. ولا شك في المصادر التي تشير إلى وجود صلة مباشرة بين رجال ثورة العشرين, سواء كانوا من علماء الدين أو من غيرهم, برجال الثورة الروسية أو بالقنصلية السوفييتية في إيران شحيحة جداً, ولم يؤكدها رجال الثورة الذين قيل أنهم كانوا على صلة بالسوفييت, كما في حالة المرزا محمد رضا الشيرازي وهو أبن حجة الإسلام والمسلمين العلامة المرزا محمد تقي الحائري الشيرازي الذي لعب دوراً قياديا في الثورة وأعطى فتاوى تنشط التحرك ضد المحتلين البريطانيين, والذي ورد في إجابته عن أسئلة الدكتور عبد الله فياض الواردة في كتابه المشار إليه سابقاً الثورة العراقية الكبرى .

• ومع ذلك فالأحداث التي عرفتها قبل وأثناء وبعد ثورة العشرين تؤكد وجود تأثير نسبي غير مباشر لثورتي شباط البرجوازية وأكتوبر الاشتراكية في روسيا القيصرية في عام 1917 وإقامة اتحاد الجمهوريات الاشتراكية السوفيتية على أوساط معينة من قادة الثورة ومن خلالهم على المقاتلين في جيش الثورة. وفي هذا الصدد يورد فولفو في كتابه عن تاريخ الأقطار العربية المعاصر ما يلي:

وإلى العراق وسوريا, تسربت أنباء الثورة الروسية عن طريق خط الجبهة القفقاسية حيث كان يتجابه الجيشان الروسي والتركي (ففي 1916 خاضت القوات الروسية غمار المعارك ضد الأتراك قرب خانقين, أي في أراضي العراق), وكذلك عن طريق إيران والهند. وبين جنود الجيش التركي الذي يضم كثيرين من العرب, انتشرت بسرعة أنباء الحركة الثورية البادئة التي قام بها جنود الجبهة القفقاسية الروسية والمجموعة من القوات الروسية في إيران, ونبأ إطاحة العمال والجنود في روسيا بحكم الملاكين العقاريين والرأس الماليين. وكانت واسعة الشعبية على الأخص الأنباء القائلة أن الجنود الروس يطالبون بوقف الحرب على الفور, وعقد الصلح, وتقسيم الأرض بين الفلاحين., ثم يواصل قوله: وإلى المناطق الجنوبية من بلاد ما بين النهرين, تسربت أنباء الثورة في روسيا بصورة رئيسية عن طريق إيران والهند, فأن جيش الاحتلال البريطاني في العراق كان يتألف على الأغلب من جنود هنود. ولن نبالغ إذا قلنا إن شعوب العراق قد شعرت مباشرة بتأثير الثورة الروسية .

وجاء في البرقية التي أرسلها السير أي. تي. ولسن, الحاكم الملكي العام في العراق, إلى وزير الهند في 1920/8/12 تشخيص 14 سببا للثورة على الاحتلال الإنكليزي. وفي السبب الخامس يذكر ولسن ما يلي: نقاط الرئيس ويلسون الأربع عشرة, وما أنتجته من هياج, وتأثير زاده أثراً الشريف والأتراك, والبولشفيك, من متطوعين ومأجورين .

• وكان للعمال الهنود الذين عملوا في الموانئ العراقية وفي الثكنات والمنشآت العسكرية والإنتاجية دور ملموس في إعطاء صورة واقعية عن حقيقة الاستعمار الإنكليزي في الهند والمصائب التي تعاني منها شعوب الهند نتيجة ذلك.

• وكان لتركيا تأثير مباشر على القوى التي رفعت السلاح باسم الجهاد الإسلامي ضد الكفار بوجه القوات البريطانية التي احتلت البصرة في عام 1915. والمعلومات التي كانت بريطانيا تنشرها حينذاك تؤكد وجود تلك الصلة, حيث كانت تصل الأسلحة والأموال إلى الحركات السياسية المناهضة لبريطانيا في العراق. ولكن الأهم من هذا هو أن الحركة الدستورية لعام 1908, ومن ثم الثورة الكمالية, كان لهما تأثير مباشر على الحركة السياسية العراقية للمطالبة بالحرية واللامركزية في العلاقات قبل الحرب العالمية الأولى. أي أنها كانت من المحفزات الأولى السابقة للثورة والتحرك ضد بريطانيا.

لقد كان لهذه العوامل وغيرها تأثير مباشر وغير مباشر على علماء الدين والمثقفين والموظفين الأفندية وشيوخ العشائر, والتي كانت تنتقل عبرهم إلى جمهرة أخرى من الناس, ومنهم إلى الشارع العراقي, إضافة إلى المعاناة المباشرة للسكان من ظلم البريطانيين, الذي أشرنا إليه سابقاً, إذ أنها ساهمت في تحفيز العراقيين ودفعتهم إلى تغيير موقف الكثيرين الإيجابي من الاحتلال البريطاني في بدايته, وإلى المطالبة بتنفيذ التعهد الذي التزمت به بريطانيا أمام الشريف حسين, أو أمام العراقيين حين تضمن بيان الجنرال مود بأنهم جاءوا محررين لا محتلين, أو في البيان الفرنسي البريطاني المشترك الذي صدر في عام 1918.

طبيعة قيادة الثورة

كانت قيادة ثورة العشرين تتكون من مجموعة من علماء الدين وشيوخ العشائر وبعض كبار ملاك الأراضي الزراعية ومجموعة من الثوار المنحدرين من صفوف الفئات المتوسطة والميسورة ومن صغار البرجوازيين والمثقفين والمهتمين بالشؤون الوطنية والقومية والفكر التقدمي. والغالبية العظمى من هؤلاء كانت لا تنتمي إلى أحزاب سياسية, إلا إن البعض منهم كان في قيادة أحزاب تلك الفترة أو من المؤيدين لأهدافها الوطنية والقومية والاجتماعية العامة. تميزت قيادة الثورة بالجرأة والرغبة في تحقيق المهمات, ولكنها كانت تفتقد لوحدة القيادة والانسجام الفكري أو التنسيق المطلوب. وإذا كان الريف والمدن المجاورة لها خاضعة لتأثير ونفوذ رجال الدين البارزين وشيوخ العشائر من ملاك الأراضي الزراعية, فأن مدينة بغداد والبصرة والموصل كانت تحت تأثير الأحزاب السياسية وأبناء العوائل الميسورة المشاركة في الثورة وبعض المثقفين البارزين والوجوه الاجتماعية. ويفترض في هذا التقدير أن لا يقلل من دور وتأثير علماء الدين على سكان المدن

الذين لم يتخلوا عن تقاليدهم وعلاقاتهم القديمة في الريف العراقي. وكان هناك تمايز كبير في الرؤية للمشكلات القائمة وأساليب المجابهة وإعلام الثورة, إضافة إلى تغلب الأسلوب العشائري- الفلاحي- الفردي المهيمن على تصرفات الثوار وفي اتخاذ القرارات وفي التنفيذ. كما أن طبيعة قيادة الثورة من حيث تكوينها والشخصيات المشاركة فيها كانت تفتح للمساومة مسالك عديدة مع سلطات الاحتلال البريطاني ومع تلك الشخصيات التي وقفت ضد الثورة وتعاونت مع قوات الاحتلال, إذ إن البنية والمواقع والمواقف السياسية والفكرية والمصالح لم تكن متناقضة تماما. وكان المتتبع لا يحتاج إلى كبير عناء ليشخص في عدد من شيوخ العشائر ومن كبار ملاك الأراضي الزراعية الذين كانوا يخشون على الأراضي التي بحوزتهم من المصادرة في حالة فشل الثورة. وهكذا كان الأمر مع بعض رجالات حزب العهد وخاصة أولئك الضباط الذين أطلق عليهم بالشريفيين (نسبة إلى الشريف حسين شريف مكة). وكان لتخاذل العديد من هذه الشخصيات وارتداد البعض الآخر أثناء العمليات العسكرية للثورة أثره البارز في إضعاف وتفكك قيادة الثورة وجيشها, إضافة إلى انعدام التوازن في قدرات المعسكرين من حيث الكفاءة القتالية والتنظيم والتسلح والوحدة القيادية والاتصالات بين مناطق العمليات الثورية المختلفة لصالح القوات البريطانية. وكانت مساهمة الفئات المتوسطة الحديثة التكوين العاملة في قطاع التجارة والنقل, رغم إنها كانت أكثر حزما واستعدادا في المجابهة, إلا أنها كانت أكثر ضعفا وأقل خبرة وأدنى قدرة في التأثير والنفوذ وعدد المؤيدين لها من الثوار, إذ أن دورها بالأساس قد اقتصر على المدن التي لم يكن لها ذلك الدور المتميز في الثورة.

طبيعة جيش الثورة

كان الفلاحون يشكلون جيش الثورة الأساسي, إضافة إلى أعداد غير كبيرة من أبناء المدن من العاطلين عن العمل من أشباه البروليتاريا ومن أصل فلاحي, ومن العمال وبعض الكسبة والحرفيين والمثقفين والمتعلمين ممن إستجابوا لنداء القوى الدينية والأحزاب السياسية مثل حرس الاستقلال وحزب العهد والجمعية الوطنية الإسلامية. وكان مثل هذا الواقع مفهوما بسبب النسبة العالية للفلاحين وسكان الريف في مجموع السكان في العراق حينذاك وبسبب التدهور الشديد الذي كان يعاني منه الريف. وكان لهذا التكوين الفلاحي من حيث الجيش والقيادة دوره البارز والملموس في النجاحات الملموسة التي تحققت في بداية الثورة ثم النتيجة التي انتهت إليها العلمليات العسكرية ونجاح قوات الاحتلال في ضرب وتفليش البنية التي كانت تعتمد عليها الثورة. فالتبعثر الفلاحي والتباعد والانتشار على مناطق العراق الواسعة والقيادات الفردية للعشائر المشاركة في الثورة وصعوبات الإتصال بين الثوار بسبب رداءة الطرق وانعدام الإمكانيات الأخرى بهدف التنسيق في ما بين تحركات العشائر وبينها وبين المدن, إضافة إلى قلة التدريب وضعف الانضباط وسوء الإعداد وقلة ورداءة وقدم الأسلحة التي كانت في حوزة الثوار وقلة العتاد, إضافة إلى الاعتماد الرئيسي على الخصائص المميزة للفلاحين في تلك المعارك, والتي هي من جانب ذات تقاليد رجولية شرقية ,جريئة وذات استعداد للتضحية, ولكنها من الجانب الآخر مغامرة, وعفوية, وقلقة, غير منظمة, وغير عقلانية في آن واحد. وإذا كان الهدف المركزي واضحا لبعض القيادات المشاركة في الثورة, فإنه لم يكن واضحا تماما لعدد كبير من جيش الثوار, كما لم يكن الهدف موحدا.
وخلال فترة مقاومة الاحتلال البريطاني بين الحرب العالمية الأولى وثورة العشرين استنزفت قوات الثورة الكثير من طاقاتها وإمكانياتها الفعلية. فانتفاضة تلعفر ودير الزور والسليمانية والنجف وهبّات غيرها في مواقع أخرى قد مكنت سلطات الاحتلال من توجيه الضربات المنفردة لها مما عطل مساهمة البعض من تلك المناطق بصورة فعالة في ثورة العشرين, ولكن هذا لا يعني أنها لم تمنحها التأييد.

نتائج ثورة العشرين

كانت لثورة العشرين نتائج عديدة ومتداخلة, بحيث لا يمكن الادعاء بفشلها في تحقيق أهدافها الأساسية تماماً, كما لا يمكن الادعاء بأنها حققت تلك الأهداف التي سعى الثوار إلى تأمينها. فهي من جانب كانت معركة غير متكافئة لعوامل عدة في مقدمتها:

• امتلاك البريطانيين لجيش نظامي كبير نسبياً من الإنكليز والمجندين الهنود الذين تدربوا على القتال في الهند, في حين كانت قوات العشائر العراقية من الفلاحين وسكان الريف غير المتربين جيداً على استخدام الأسلحة الحديثة أو على النظام والانضباط العسكريين؛

• امتلاك القوات البريطانية على أسلحة حديثة ومتنوعة تدرب أفرادها على استخدامها, في حين كان الثوار لا يمتلكون إلا أسلحة قديمة وبالية وكميات محدودة من العتاد, كما لم يكن في مقدورهم باستمرار استخدام الأسلحة التي يغنموها في المعارك مع القوات البريطانية؛

وكانت القوات البريطانية تمتلك قيادة موحدة وسرعة في الاتصالات وتنظيم العلاقات والالتزام في تنفيذ القرارات, في حين كانت قوات الثوار لا تمتلك قيادة ميدانية موحدة وكانت العشائر تتصرف وفق اجتهادات شيوخها الذين يتخذون القرارات وفق مصالحهم المباشرة دون التنسيق الفعال مع بقية العشائر, إضافة غلى تخلف فن قيادة المعارك عند قيادة قوات

الثوار. وغالباًُ ما كان الانتماء العشائري والمشكلات في التراتبية العشائرية يمنع التعاون والتنسيق الضروريين والتخلص من العفوية التي سادت العمل العسكري والقيادي في قوات الثورة. وكان الدكتور كاظم نعمة على حق حين أشار في كتابه الموسوم الملك فيصل الأول والإنكليز والاستقلال إلى ما يلي: وقد تعينت طبيعة الثورة المسلحة عسكرياً باعتبارت عدة. فيما أن العمليات العسكرية قد بدأت بين العشائر فإنها ظلت عفوية ومحلية وغير منسقة استراتيجياً ومقيدة بصورة شديدة بشحة المعدات والمؤن عند العشائر. ولذلك فأن هذه المقيدات لم تعن على تحقيق نتائج مادية كبيرة. وكان النجاح المبكر للعمليات العسكرية يعود إلى حقيقة أن الهجمات سددت إلى أهداف متناثرة دون الاكتراث بآثار ذلك على طبيعة الثورة المسلحة كافة. وحالما أفلحت العشائر في تحقيق نصر تعبوي أخفقت العشائر في أن تدرك أنها بعملياتها المستقلة المنفصلة لن تقدر على مواجهة التعزيزات البريطانية. ولقد تأكدت من خلال الثورة قوة العشائر في أماكنها التقليدية, غير أن العمليات العشائرية المشتركة تطلبت تنظيماً وقيادة موحدة وهدفاً مشتركاً. ولكن لم تتحقق جميع هذه المتطلبات. فالعشائر لم تتجادل مع متطلبات التنظيم, كما أنها كانت ملازمة بشدة لقيادتها ولائها لرؤسائها. وكان بعض منهم على غير استعداد للتضحية بمنزلته العشائرية والاجتماعية مقابل غاية أعم وأشمل. ولذلك لم تتمخض عن العمليات قيادات عسكرية قادرة على مقاومة السلطات البريطانية, وإنما أضحى الشيخ رجل الاستراتيجية والرئيس الفعلي للجسد السياسي في منطقته بعد تفكك وجود السلطان البريطاني ؛

• كما لم يكن التنسيق بين المدن والريف على مستوى مناسب, خاصة وأن القوات العشائرية لم تكن لها ثقة بالأفندية ومثقفي المدن, رغم الخدمات الكبيرة التي قدمها ثوار المدن للثورة عموماً وخاصة في مجال الإعلام للثورة والدعاية لأهدافها؛

• وعلى المتتبع أن لا ينسى بأن مستوى وعي الفلاحين في الريف العراقي لم يكن بالمستوى الذي يسمح بفهم معمق لأهداف الثورة السياسية. لذلك كان التأثير المباشر للقوى الدينية عليها كبيراً, ولكنه كان متباينا في فهم الوجهة والمهمات والغايات النهائية. لم يكن العراقيون حينذاك يشعرون عموماً بوجود وحدة فعلية بين سكان العراق, أو وحدة وطنية. ولكن هذه الإحساس قد تبلور نسبياً في أعقاب ثورة العشرين ولسنوات تالية, رغم أنه بقى محصوراً في مستويات معينة من الوعي السياسي والاجتماعي ولدى فئات محدودة من المجتمع العراقي. وبعد سنوات كتب فيصل الأول عن العراق وسكانه, وهو نسبياً على حق, يقول: وفي هذا الصدد وقلبي ملآن أسى, أنه لا يوجد في العراق شعب عراقي بعد, بل توجد تكتلات بشرية, خالية من أية فكرة وطنية, متشبعة بتقاليد وأباطيل دينية, لا تجمع بينهم جامعة, سمّاعون للسوء, ميالون للفوضى مستعدون للانتفاض على أية حكومة كانت, ...

كانت ثورة العشرين تجربة سياسية غنية للشعب في مواجهة القوات البريطانية وفي تأكيد استعداد الجماهير للقتال في سبيل الأهداف التي تسعى إليها. وعبرت في الوقت نفسه عن نشوء جديد لنوع من الوحدة الوطنية بين العراقيين في مختلف مناطق العراق, إذ تجسدت فيه المعايشة المشتركة لقرون طويلة في هذا المنطقة من العالم, التي أصبحت فيما بعد العراق الحديث بحدوده التقريبية الراهنة. كما أكدت وجود أهداف مشتركة بين تلك القوى وأبناء الشعب العراقي من عرب وكرد وأقليات قومية ودينية إلى حدود مناسبة, رغم المشكلات القومية والدينية والطائفية والإقليمية التي كانت تعاني من ثقلها الحالة السياسية والاجتماعية العراقية, بسبب الصراعات الإيرانية-التركية الطائفية القديمة التي سخرت لأغراض استعمارية وتحقيق المطامع في الأرض العراقية, وبسبب الصراعات العراقية-الأجنبية البريطانية. وأكدت إمكانية تراجع الاختلاف والصراع بين الريف والمدينة وبين البدو والريف, وثم بين البدو والمدينة, الذي عرفته الفترة السابقة من تاريخ العراق. وتأكد للجميع بأن العمل المشترك في ما بين فئات الشعب ومختلف قومياته وأديانه وطوائفه ممكناً وضرورياً لمواجهة سلطات الاحتلال البريطاني. ولكن ثورة العشرين كشفت عن نقاط الضعف في تلك العملية وفي الواقع العراقي القائم حينذاك. إذ أن النتائج الإيجابية التي أشرنا إليها لم تكن بالصورة المطلوبة بسبب مستوى الوعي في المجتمع العراقي.

إن دراسة أسباب وأهداف ومجرى وقوى الثورة مع الاستفادة من مختلف الدراسات التي صدرت عن الثورة ومن الوثائق التي نشرت حتى الآن عن ثورة العشرين تساعد الباحثين في بلورة العديد من النتائج التي كان لها تأثير بارز على مسيرة العراق اللاحقة. ويمكن تلخيص تلك النتائج فيما يلي:

أولا: عجزت الثورة عن تحقيق الهدف المركزي الذي تمثل في التخلص من الاحتلال والانتداب البريطاني وطرد المحتلين, وبالتالي, عجزت عن تحقيق الاستقلال التام الناجز للبلاد. وكان هذا الفشل متوقعا بسبب طبيعة توازن القوى الدولية والإقليمية والمحلية حينذاك والانتصار الذي حققته القوى الإمبريالية في الحرب العالمية الأولى وقدرات القوات العسكرية البريطانية على مواجهة الثورة. ونتيجة لهذا الفشل تسنى للمحتلين فرض نظام الانتداب فعلياً عليه وترسيخ وجود القوات العسكرية وفرض النظام والقوى التي كانت موالية لسلطات الاحتلال والمدافعة عن مصالح بريطانيا في العراق. وأخيرا أمكن تأمين مستلزمات وشروط عقد الاتفاقيات الضرورية للحصول بشكل خاص على امتيازات التنقيب عن النفط الخام في الأراضي العراقية وعلى تكريس الوجود العسكري البريطاني.

ثانيا: وجهت القوى الإمبريالية والرجعية المحلية المتحالفة معها ضربة قوية للقوى والشخصيات الوطنية وزجت بهم في السجون أو أبعدتهم إلى الخارج وجهت ضربة قاسية لمصالحهم, وأوجدت جوا ملائما للمساومة, واستخدام مبدأ الجزرة والعصا مع قادة الثورة والمشاركين فيها. وتسنى لها فعلا كسب عدد غير قليل منهم فيما بعد إلى جانبها وإلى جانب

الحكومات التي شكلتها.
ثالثا: وبفعل طبيعة الثورة وأهدافها توجهت قوى الاحتلال الأجنبي إلى تكريس العلاقات العشائرية والتمهيد لفرض وسيادة العلاقات الإنتاجية شبه الإقطاعية في البلاد والاعتماد على كبار ملاكي الأراضي الزراعية والبرجوازية التجارية الحديثة التكوين وعلى عدد كبير من أتباع الشريف حسين من حلفاء الحرب ضد القوات العثمانية, ممن ارتبطت مصالحهم بمصالح الهيمنة البريطانية. كما أدركت سلطات الاحتلال بأهمية وضرورة تكوين أجهزة عراقية للإدارة المحلية وقوات الجيش والشرطة والأمن الداخلي, أجهزة عراقية مستعدة للدفاع عن مصالح بريطانيا ومصالحها الجديدة في آن واحد. وأدركت بأن العراقيين يتميزون بوعي سياسي متقدم نسبيا, رغم تخلف العراق الاقتصادي والاجتماعي العام وانتشار الأمية بين صفوف السكان, خاصة وأن الفلاحين والبدو كانوا يشكلون الغالبية العظمى من السكان. وإذا كان هذا الواقع يتطلب من سلطات الاحتلال إعارة انتباه خاص لهذه الحقيقة والتعامل الواعي معها لصالح التطور العام في البلاد, فإنها عمدت فيما بعد إلى سن دستور مدني ديمقراطي نسبيا وعلماني أيضا, ولكنها في الوقت نفسه أقرت العمل بقانون العشائر من جهة وفرضت عملياً مصادرة واسعة وممارسة شرسة مناهضة للحريات والحقوق الديمقراطية وللدستور الذي اقترحته للبلاد.
رابعا: أكدت ثورة العشرين على وجود عجز بنيوي في القيادة الدينية-العشائرية وفي قدرتها على السير الحازم في النضال أو تحقيق وحدة الشعب العراقي بقومياته وأديانه وطوائفه المختلفة. ولكنها برزت في الوقت نفسه الدور الذي لعبته فئة الأفندية من المثقفين وإمكانياتها الكامنة في العملية النضالية اللاحقة, إضافة على الروح الجهادية عند الفلاحين.
خامسا: برهنت ثورة العشرين على حقائق أخرى مهمة, كما تبلورت خلال الثورة جملة من الأمور المهمة بالنسبة إلى مستقبل العراق حينذاك, منها مثلا:

• منحت الثورة المجتمع العراقي الإحساس بالكيان الواحد, الذي لم يكن متميزا في فترة الحكم العثماني. وجاء هذا باتجاهات ثلاثة أساسية, وهي:

-تظافر جهود العراقيين من العرب والأكراد, إذ شاركت العديد من المدن والمناطق الكردية بنشاط ملموس ومهم في ثورة العشرين .
- تظافر جهود الريف والمدينة والتخلي عن الصراعات التي عرفتها الفترات السابقة.
- تظافر جهود الفئات الاجتماعية المختلفة في النضال من أجل الاستقلال والسيادة الوطنية.
- مشاركة المرأة بالتشجيع المعنوي للمناضلين وتجلت في الأهازيج والآشعار الشعبية العامية التي كانت تردد على لسان النسوة حينذاك .

وتبلور هذا الإحساس أكثر فأكثر في الفترة التي أعقبت قيام الدولة العراقية الجديدة, وكان لهذا التطور أهمية كبيرة على اتجاهات النضال الوطني العراقي.

• قدرة واستعداد الشعب العراقي على خوض النضال من أجل حقوقه المشروعة.
• أوقفت المشروع البريطاني الطامع في جعل العراق جزءا من التاج البريطاني, كما كان الحال في الهند, وعطل توجههم إلى إسكان العراق بالعائلات البريطانية باعتباره موطناً لهم أول أعداد غير قليلة من الهنود إلى العراق. ونقل الدكتور عبد الرحمن البزاز نصاً يعبر عما كانت تطمح إليه وتطمع فيه سلطات الاحتلال البريطاني وممثلها ويلسون, جاء فيه: إن العراق بقي قروناً عديدة يحكم حكماً مباشراً من قبل الأتراك, وليس له أن يتطلع إلى أن يحكم نفسه بسرعة, بل إن الإسراع في ذلك يضر العراق, وقد يؤدي ذلك إلى عكس المطلوب. ثم كتب الدكتور البزاز قائلاً: وفي الواقع فإن جميع أقواله وأفعاله كانت تدل على عزمه على إبقاء العراق تحت السيطرة البريطانية الفعلية المباشرة مدة طويلة. ويؤيد هذا السماح للإنكليز المقيمين في العراق بجلب زوجاتهم وأطفالهم للاستقرار فيه. وقد دخل العراق في أواخر سنة 1919 فقط, أكثر من خمسمائة شخص, مما زاد في رعب العراقيين, وأكد لهم أن بريطانية تروم اعتبار العراق جزءاً من الإمبراطورية البريطانية . ويشير حسن العلوي إلى عدد من القضايا التي كانت تسعى بريطانيا تحقيقه من خلال هيمنتها على العراق وتنصيب الشخصية المتمرسة في مكافحة الحركات السياسية في المستعمرات السير أي. تي. ولسن حاكماً عاماً في العراق, إذ كتب يقول: وكان أعظم ما أنجزته ثورة العشرين أنها أجهزت على مشروع ولسن البريطاني, المتمثل بعدم الاعتراف بدولة عراقية أو حكم عراقي. وكان قد طرح الاتجاهات التالية:

1. تهنيد العراق بتهجير الألوف من الهنود إليه, وربطه بحكومة الهند في مقدراته ومصائره.
2. جعله مهجراً لليهود تحت ظل بريطانيا إلى جانب السيطرة على فلسطين وجعلها يهودية.
3. تقسيم العراق بفصل البصرة وإلحاقها بالهند حتى يصبح الخليج بحيرة إنكليزية هندية. ودفع الاحتلال بعض رجالها وملاكيها الممالئين له بتنظيم مضبطة في هذا المآل وقد تزعم ذلك عبد اللطيف المنديل والشاوي.
4. تقدم الموصل إلى فرنسا وتستخدم فرنسا الأقليات بها لهذا الغرض.

بالإجمال فأن الكولونيل ويلسن كان لا يرى وجود علاقة للعراق بسائر البلاد العربية من الناحيتين السياسية والقومية وغيرهما .

• المشاركة الواسعة والغنية للفلاحات والفلاحين, شيباً وشباباً وصبية, في النضال من أجل الأهداف الوطنية والاجتماعية.

- التأثير المتبادل لنضال الشعب العراقي بعربه وكرده وأقلياته القومية والدينية وبطوائفه المختلفة. وكان لثورة العشرين وثوارها الشجعان الفضل الكبير في نشر وتعميق الحس الوطني والعداء للاستعمار البريطاني والسيطرة الأجنبية والتي تجلت

في المعارك النضالية التي خاضها سكان العراق طيلة العقود التي أعقبت تلك الثورة والتي سبقت وانتهت بثورة تموز عام 1958. وساهمت ثورة العشرين بشكل ملموس في إضعاف الروح الطائفية بين الشيعة والسنة, التي تضخمت كثيراً في فترة الحكم العثماني والصراع التركي - الفارسي, وتعزيز روح الأخوة والتضامن بين أفراد الطائفتين .
- وفرضت طبيعة الثورة والأهداف التي حملتها على المحتلين الأجانب تغيير مخططاتهم والتعجيل بإقامة الدولة العراقية الحديثة, رغم إنها لم تتخل عن نظام الانتداب على العراق إلا بعد عقد من السنين تقريبا.
- وإحدى النتائج المهمة التي تبلورت حينذاك برزت في العلاقة بين النضال الوطني والديمقراطي والطموح القومي للعرب والكرد في آن. وكان التفاعل والتأييد لثورة العشرين واضحا وملموسا في الأقطار العربية.
واستنادا إلى كل ذلك يمكن القول بأن ثورة العشرين, رغم عجزها عن تحقيق أهداف الثوار بشكل مباشر لصالح العراق, فأنها بالمقابل شكلت نقطة التحول الأساسية في سياسة بريطانيا في الشرق الأوسط , وكانت السبب في تغيير سياستها إزاء العراق وفي قيام الدولة العراقية.[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک:	مێژوو
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
جۆری وەشان:	دیجیتاڵ
زمان - شێوەزار:	عەرەبی
وڵات:	باشووری کوردستان
وڵات:	ئێراق
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ahewar.org

کاتی تۆمارکردن:	2023/6/2 3:09:49 PM
ناوی تۆمارکار:	هەژار کامەلا

بابەت: 15
بنچینەکانی دەوڵەت و دەوڵەتی کوردستان
https://www.kurdipedia.org/?q=20230110090753457550
پ. د. فوئاد حەمە خورشید

دەوڵەت، یان ئەوەی لە پێوەندییە نێودەوڵەتییەکاندا بە دەوڵەتی نەتەوەیی ناسراوە، بریتییە لە قەوارەیەک کە سرووشتێکی یاسایی هەیە و، لە سایەی یاسای نێودەوڵەتیی کلاسیکدا خاوەنی چەند ماف و ئەرکێکە، هەروەک ئەوەی لە پەیماننامەی مۆنتیڤیدێو-دا هاتووە کە ئەم پەیماننامەیەش لە 1933/12/26 لە ئۆرۆگوای واژۆکراوە و مەرج و بنچینە پێویستەکانی پێکهێنانی دەوڵەتی بەم مەرجانەی خوارەوە دیاری کردووە: (1)
1. دانیشتووانێکی هەمیشەیی.
2. خاک (نیشتمان) ێکی دیاریکراو.
3. بوونی حکومەتێک کە توانای کۆنترۆڵکردنی ڕاستەقینە (سەروەری) ی بەسەر خاکەکەیدا هەبێت.
4. توانای درووستکردنی پێوەندیی نێودەوڵەتی هەبێت.
ئەمەش بەو مانایە دێت کە دەوڵەت لەسەر بناغەی جوگرافی و مرۆیی و جیوپۆلەتیکی دادەمەزرێت.
نە لە جوگرافیای سیاسی و نە لە زانستە سیاسییەکاندا، پێناسەیەکی دیاریکراو نییە بۆ دەوڵەت کە هاوڕایی لەسەر بێت، بەڵکوو دەیڤید ئیستۆن ئەوەی بەدی کردووە کە (140) پێناسە کراوە بۆ دەوڵەت، ڕەنگە لەوەش زیاتر بێت، کە ئەم پێناسانەش لە ماناکانیاندا جیاوازن، ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ جیاوازیی بیروبۆچوون و ئایدیۆلۆژیا و بنەڕەتە فکری و سیاسییەکانی خاوەنی ئەو پێناسانە. (2) بەڵام لەسەر ئاستی جیهانی دەوڵەت وا پێناسە دەکرێت کە (یەکەیەکی سیاسی سەربەخۆیە، دەسەڵاتی بە سەر هەرێمێکدا هەیە کە دانیشتووانێکی هەمیشەیی هەیە و، خودان دەسەڵاتێکی سەروەری

تەواوە بە سەر کاروبارە ناوخۆیی و دەرەکییەکانیەوە.) (3)
لە فەرهەنگی پێوەندییە نێودەوڵەتییەکاندا هاتووە کە دەوڵەت چەمکێکی یاساییە بۆ گرووپێکی کۆمەڵایەتی کە لە خاکێکی دیاریکراودا نیشتەجێ دەبن، لە سایەی دامەزراوەیەکی سیاسیی گشتی و حکومەتێکی کارادا ڕێکخراوە، دەوڵەتیش لە ڕووی یاساییەوە ئەو کاتە دێتەئاراوە کە ئەندامانی دیکەی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی دانیپێدا دەنێن. (4) بەڵام سپراوت دەڵێت: دەوڵەت بریتییە لە ڕێکخستنێکی سیاسی، کۆمەڵایەتی، یاسایی تەواوکار بۆ گرووپێکی مرۆیی، کە چەند خەسڵەتێکی گشتی و هاوبەشی هەیە وەک: دانیشتووان، حکومەت، ئابووری و کەلتووری نەتەوەیی، دەوڵەتێک نییە بە بێ بوونی ئەم خەسڵەتانە. (5)
ئەمە لە کاتێکدا هەر یەکە لە (چاندەر) و (ئارورا) ئاماژە بەوە دەکەن کە سێ توخمەکەی سیستمی دەوڵەتی نەتەوەیی هاوچەرخ کە بناغەی سیستمە نێودەوڵەتییەکە پێکدەهێنن، هەر لەسەردەمی دەوڵەتی نەتەوەییەوە، بریتین لەسەروەری و یەکپارچەیی خاک و یەکسانبوونی دەوڵەتان لە ڕووی یاساییەوە. لای ئەوان سەروەری بە واتای ئەوەی حکومەتەکان بریتین لەو یاسا باڵایەی کە دەسەڵاتەکان لەسەر خاکەکەیان درووستی دەکەن، بەو مانایە کە چەمکی سەروەری لای ئەوان بریتییە لە دەسەڵاتی باڵای دەوڵەت کە مافی ئەوەی پێدەدات پەیماننامە و ڕێککەوتنی نێودەوڵەتی ئەنجام بدات و داوای مافەکانی بکات بە چەشنی دەوڵەتە سەربەخۆکانی دیکە بە چاوپۆشین لە قەبارەی دەوڵەت و ژمارەی دانیشتووانەکەی و هێزی سوپاکەی و سەروەتە سرووشتییەکانی، هەموو دەوڵەتێک لە کۆمەڵگەی نێودەوڵەتیدا یەکسانە لە ماف و ئەرکەکاندا. (6)
بناغەی بنیادنانی دەوڵەتی نەتەوەیی
پەیماننامەی ویستڤالیای واژۆکراو لە ساڵی 1648 لەنێوان هێزە ئەوروپییەکاندا، کە کۆتایی بە جەنگی ئایینی سی ساڵەی (1618-1648) نێوان دەوڵەتە ئەوروپییەکان هێنا، بە یەکەم بناغەی ئەو سیستمە نێودەوڵەتییەی ئێستا دادەنرێت کە لەسەر بنەمای سەروەری دەوڵەتی نەتەوەیی و دەستوەرنەدان لە کاروبارەکانی دەوڵەتانی دیکە دامەزراوە، کە دانی بە دەسەڵاتی حکومەتی دەوڵەتدا ناوە پتر لەو دەسەڵاتە ئایینیەی کە لە سیستمەکانی پێش پەیماننامەکەدا لە ئارادا بوو، بەو پێودانگەی کە تەنیا بە بوونی دەسەڵات و سەروەری دەسەڵات نیزام دێتەئاراوە، هەروەها ئازادییەکان بە بێ بوونی هەیمەنەی- ئەو دەسەڵاتە- ناچەسپێن. (7) بەم شێوەیە دەوڵەتی نەتەوەیی جێی ئیمپراتۆریەتە دەرەبەگایەتییەکانی گرتەوە.
سەروەریی دەوڵەت
کلاسنەر دەڵێت: دەوڵەت بریتییە لە شوێن (8) . شوێن، یان هەرێم تەوەری بایەخپێدانی جوگرافیای سیاسی و سەرکەوتنیەتی لە توێژینەوەی دەوڵەتی نەتەوەیی هاوچەرخ کە لەسەر بنەماگەلێکی نەتەوەیی دامەزراوە. کە بریتییە لە گرنگترین شێوازی حکومڕانی کە مێژووەکەی دەگەڕێتەوە بۆ چوار سەدە پێش ئێستا، کە دەرهاویشتەکەی لە ئەوروپا بریتی بوو لە سیستمی فیدراڵی بە شێوازی (regnum) یان سەروەری بۆ کەسێک دەگەڕێتەوە و، هەنگاو بە هەنگاو گۆڕدرا بۆ چەمکی (dominium) واتە سەروەری نیشتمانی، یان نەتەوەیی، ئەمەش بە واتای ئەوەی لەبری ئەوەی دانیشتووانەکەی ملکەچی سەروەریی کەسی بن (پاشا، یان دۆک، یان ئەمیر) دەچنە ژێرباری سەروەریی دەوڵەت، یان حکومەتەکەیەوە، واتە بۆ ناسنامەی هەرێمایەتی سیاسیی دەوڵەتەکە. (9)
ئەو بناغە جیوپۆلەتیکییەی کە پەیماننامەی ویستڤالیا بۆ سیستمی نێودەوڵەتی دایناوە بەوەی کە نابێت دەوڵەتێک دەستێوەردان لە کاروبارە ناوخۆییەکانی دەوڵەتانی دیکەدا بکات، خەسڵەتێکی نوێی دیاری کرد کە پێشتر لەنێو دەوڵەتاندا لە ئارادا نەبوو، کە ئێستا پێی دەوترێت: «سەروەری» و هەموو دەوڵەتە هاوچەرخەکان خاوەن سەروەرین. (10) بیرۆکەی سەروەری درێژ بۆوە بۆ ئەوەی ئاماژە بێت بە سەربەخۆیی تەواوی دەوڵەت لە کاروبارە دەرەکییەکان و کاروبارە ناوخۆییەکانیدا.
واتە دەسەڵاتی باڵا و ڕەهای دەوڵەت بەسەر هەرێمە جوگرافیەکەیدا. (11) هەروەها ئەمەش مانای پێدانی ئازادی تەواوە بە دەوڵەت لە پێوەندییەکانیدا لەگەڵ کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی و ئەمەش مانای سەربەخۆییە. (12) لەو ڕوانگەیەوە دەوڵەتی نەتەوەیی لە پەیماننامەی وستڤالیاوە قەوارەی باڵادەستە لە سیستمی نێودەوڵەتی و پێوەندییە نێودەوڵەتییەکاندا بەهۆی ئەو هێزەی کە چەمکی سەروەری هەیەتی. لەبەر ئەوەی دەسەڵاتی ڕەها و سەربەخۆیی تەواوی –بە دەوڵەت- بەخشی لەسەر ئاستی نێودەوڵەتی و لە پێوەندیدا بە کاروبارە دەرەکی و ناوخۆییەکانەوە، ئیدی ئەو دەوڵەتە نوێنەرایەتی خەڵک بکات، یان حکومەتێکی داپلۆسێنەری دیکتاتۆری بێت. (13) کە وابێت سەروەری بووە تاکە هێزێک کە بتوانێت یەکێتی سیاسی دەوڵەت بێنێتەدی، کە لەبەرانبەریدا هاوڵاتیەکانی تەنیا ملەکەچی و گوێڕایەڵی بۆ دەکەن، بەو پێیە، سەروەری واتا دەسەڵات.
ئەندامێتیی دەوڵەت لە نەتەوە یەکگرتووەکاندا
لە ماددەی چواری میساقی نەتەوە یەکگرتووەکاندا هاتووە کە (14)
یەکەم: ئەندامێتی لە نەتەوە یەکگرتووەکاندا ڕێگەپێدراوە بە سەرجەم ئەو دەوڵەتانەی دۆستی ئاشتین و، خۆیان پابەند دەکەن بەو ئیلتیزاماتانەی لە میساقی نەتەوە یەکگرتووەکاندا هاتووە، کە کۆمەڵەی نەتەوەکان پێیوایە دەتوانێت ئەم ئیلتیزاماتانە جێبەجێ بکات و پەرۆشە بۆیان.
دووەم: قبووڵکردنی هەر دەوڵەتێک لەم دەوڵەتانە لە ئەندامێتی نەتەوە یەکگرتووەکاندا بە بڕیارێکی کۆمەڵەی گەلان دەبێت، ئەویش لەسەر بنەمای ڕاسپاردەی ئەنجومەنی ئاساییش.
نەتەوە یەکگرتووەکان نە حکومەت و نە دەوڵەتە، بۆیە دەسەڵاتی ئەوەی نییە دانبنێت بە دەوڵەتاندا، بەڵکوو ئەمە تەنیا لە

دەسەڵاتی دەوڵەت و حکومەتەکاندایە، بەڵام توانای بە ئەندام وەرگرتنی دەوڵەتی نوێی هەیە، یان قبووڵکردنی بەڵگەنامەی ڕێگەپێدانی نوێنەرانی حکومەتە نوێیەکانی هەیە، ڕێکارە پیادەکراوەکانیش بۆ پێشکەشکردنی ئەندامێتی بریتین لە: (15)
1. دەوڵەتەکە داواکارییەک پێشکەش بە سکرتێری گشتی دەکات، لەگەڵ نامەیەکدا کە داواکاری ڕەسمی لەو بارەوە لەخۆدەگرێت.
2. ئەنجومەنەکە لە داواکارییەکە دەڕوانێت و، پێویستە داواکارییەکە 9 دەنگی بەڵێ لە کۆی 15 دەنگەکەی ئەنجومەنەکە بەدەست بهێنێت، بەو مەرجەی هیچ ئەندامێکی هەمیشەیی لە دژی داواکارییەکە دەنگ نەدات.
3. دوای ڕاسپاردەی ئەنجومەنەکە بە قبووڵکردنی داواکارییەکە ڕەوانەی کۆمەڵەی گشتی دەکرێت کە دەبێت لەوێدا دوو لەسەر سێ –دەنگەکان- بەدەست بهێنێت.
4. ئەندامێتی لە ڕێککەوتی پەسەندکردنی بڕیارەکەوە بەرکار دەبێت.
شێوە و قەبارە و ژمارەی دانیشتووانی دەوڵەت
لە یاسای نێودەوڵەتیدا مەرجێکی دیاریکراو نییە بۆ شێوەی دەوڵەت، یان قەبارەکەی (ڕووبەرەکەی) یان ژمارەی دانیشتووانەکەی، مودی دەڵێت: «پێوەرگەلێکی سرووشتی چەقگرتوو نییە بۆ شێوەی دەوڵەت و سرووشتە جوگرافییەکەی، بەڵکوو تاکە پێوەر بۆ حوکمدان لەسەر پێگەیشتوویی دەوڵەت بریتییە لەوەی تا چەند دانیشتووانەکەی سەروەری ئەو دەوڵەتە قبووڵ دەکەن، لە ڕێگای ئەو دەسەڵاتەی هەیەتی بۆ دانان و جێبەجێکردنی یاساکان.) (16)
لە جیهانی ئێستادا 196 دەوڵەتی سەربەخۆ ئەندامن لە نەتەوە یەکگرتووەکاندا، بەڵام ئەم دەوڵەتانە جیاوازن لە یەکتری لە ڕووی ئەم ڕواڵەتە جوگرافیانەوە، بەو پێودانگە لە پرسی پەیوەست بە دەوڵەت بووندا بە هیچ شێوەیەک ڕووبەری خاکەکەی لەبەرچاو ناگیرێت- واتە هەر چەندە ڕووبەرەکەی گەورە، یان بچووک بێت-، دەوڵەتگەلێک هەن ڕووبەرێکی مەزنیان هەیە وەک ڕووسیا کە ڕووبەرەکەی دەگاتە (17 ملیۆن) کیلۆمەتر دووجا، دەوڵەتی دیکەش هەن ڕووبەریان بچووکە وەک بەحرەین کە ڕووبەرەکەی دەگاتە (667) کیلۆمەتر دووجا.
هەروەها ژمارەی تاکەکەسەکانی ئەو نەتەوە، یان میللەتەش ڕەچاو ناکرێت کە دەیەوێت بڕیار لە چارەنووسی خۆی بدات لە دەوڵەتێکی سەربەخۆدا، ژمارەی دانیشتووانی چین (1400 ملیۆن) کەسە، بەڵام ژمارەی دانیشتووانی ڤاتیکان تەنیا (799) کەسە. هەروەها شێوەیەکی ئەندازەیی دیاریکراو نییە بۆ نەخشەی ئەو دەوڵەتەی بە سەربەخۆیی دەگات، هیچ یەکێک لەمانە مەرجی پێشوەخت، یان پێویست نین بۆ درووستبوونی دەوڵەتی نەتەوەیی.
دەوڵەتی کوردستان لە جوگرافیای سیاسیدا
کەواتە ئایا ئەم پێوەر و بنەمایانە بەسەر گەلی کوردستان و نیشتمانەکەی جێبەجێ دەبن؟ بواری نکۆڵیکردن نییە لە بوونی نەتەوەیەکی دێرین و گەورە و یەکگرتوو لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، کە نەتەوەی کوردە و خاوەنی وڵاتێکی شاخاوییە بە درێژایی زنجیرە چیاکانی زاگرۆس و ...تۆرۆس و هەر لە بەرەبەیانی مێژووەوە کردوویەتە نیشتمانی خۆی و لەسەروەختی نەمانی ئیمپراتۆریەتی میدییەکانەوە لە ساڵی 550ی پێش زایینەوە تا ئێستا لە بەربەرەکانێی داگیرکەراندایە لە پێناو بەدەستهێنانی قەوارەیەکی سیاسی سەربەخۆ بە چەشنی نەتەوەکانی دیکەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و جیهان. شۆڕشە کوردییە یەک لە دوای یەکەکانیش لە بەشە جیاوازەکانی کوردستان گوزارشتن لە داواکردنی ئەم مافە زەوتکراوە.
پێوەرە جوگرافییەکانی دەوڵەتی کوردستان:
1. هەرێم، یان شوێن:
کە بریتییە لە کوردستان، واتە نیشتمانی نەتەوەیی کورد کە کورد وەک گرووپێکی ڕەگەزی و ئیتنی یەکگرتوو تێیدا نیشتەجێن و دەکەوێتە نێوجەرگەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستەوە و ڕووبەرەکەی دەگاتە (500، 000) کیلۆمەتری چوارگۆشە (17) و لە ڕووی جوگرافییەوە درێژ دەبێتەوە و ئەو سێگۆشەیە پێکدەهێنێت کە کەنداوی عەرەبی و دەریای ناوەڕاست و هەرێمی قەوقاز بە یەک دەگەیەنێت. لە نەخشەی هاوپێچی کوردستان بڕوانە، ئەدمونذز دەڵێت: کوردستان هەرێمێکە کوردی تێدا نیشتەجێیە وەک گرووپێکی پێکەوەپەیوەست کە زۆربەی دانیشتووانەکەی پێکدەهێنن، لە ڕۆژگاری ئێستاشدا دابەش بووە لەنێوان ئێران و تورکیا و ئێراق و سووریا، لەگەڵ ناوچەگەلێکی کوردی لە (باشووری قەوقاز) (18) .
2. گەل، یان دانیشتووان:
گەلی کورد یەکێکە لە دێرینترین گەلانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، لویس دەڵێت: «لەنێو سەرجەم کەمینە زمانەوانی و ئیتنییە گرنگەکاندا، تەنیا کورد لەنێو جەرگەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا ماوە و بەڵگەی هەیە لەبارەی بوونی ئەوانەوە لەسەردەمە کۆنەکانەوە. (19) ئەوەی پەیوەست بێت بە ژمارەی کوردەوە، ئەوا سەرەڕای ئەنجامنەدانی هیچ سەرژمێرییەک لەلایەن حکومەتەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستەوە بۆ کوردی وڵاتەکانیان، ئەوا مەزەندەی سەرچاوە جیاوازەکان ئەوەیە کە ژمارەی کورد لەنێوان 20 بۆ 30 ملیۆن کەس بێت، ئەگەر زیاتریش نەبێت. کە بەرکار بێبەش بوون لە مافە زەوتکراوەکەیان بۆ درووستکردنی دەوڵەتی سەربەخۆیی خۆیان.»
3. دەسەڵات، یان سەرکردایەتی:
لە ئێستادا و بەهۆی دابەشکردنی زۆرەملێی کوردستان و گۆڕینی بۆ چوار پارچە لەنێو چوار دەوڵەتی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، قورس بوو بۆ گەلی کورد کە تاکە سەرکردایەتییەکی هەبێت و ڕابەرایەتی گەلی کورد و خەباتەکەی لە کوردستانی گەورەدا بکات، ئەمەش یەکێکە لە هۆکارەکانی دواکەوتنی لە بواری سیاسیدا، بەڵام لەگەڵ ئەم حاڵەتەشدا دەکرێت بە چەشنی

دەوڵەتە عەرەبییەکان دەوڵەتێکی کوردی لە یەکێک لە هەرێمەکانیدا درووست بکرێت، ئەگەر هاتوو پێگەیشتوویی و کامڵبوونی سیاسی لە یەکێک لەو هەرێمانەدا گەیشتە ڕاددەیەک کە ئیدارەی ئەو هەرێمە هەڵبستێت بە ئەنجامدانی ئەرکەکانی دەوڵەت.
بۆنین دەڵێت: «کورد و کوردستان یەکەیەکی ئیتنی کلاسیکی پێکدەهێنن، بەڵام ئەوان لە ئێستادا بەم شێوەیە نین، لە ئێستادا کوردستان چەند بەشێکی گەورە لە تورکیا و ئێران و ئێراق و سووریا پێکدەهێنێت، زۆرێک لە سیاسەتە ڕەسمییەکانی ئەو چوار حکومەتەش لە ئاست کورددا لەسەر بنەمای ترس لە یەکبوونی ئیتنی کورد دامەزراون، ئەمەش بە مانای ترس دێت لە بوونی کوردستانی گەورە. هۆکاریشی ئەوەیە کە هەموو ئەم دەوڵەتانە بەرهەڵستی بوونی دەوڵەتی کوردی سەربەخۆ دەکەن، تەنانەت ئەگەر لەسەر هەر پارچەیەک لە پارچەکانی کوردستان دابمەزرێت.» (20)
ئەگەری ڕاگەیاندنی دەوڵەتی کوردستان لە یەکێک لە هەرێمەکانی کوردستانی گەورەدا
لە ئێستادا لە کوردستانی باشوور حکومەتێکی فیدراڵی هەیە کە بە ئەرکەکانی دەوڵەتێکی نیمچە سەربەخۆ هەڵدەستێت لە پەیوەندی بە کاروبارە ناوخۆییەکانی و ڕێکخستنی پەیوەندییە دەرەکییەکانی و کاروبارە ئابووری و ڕۆشنبیرییەکانی، بەو پێیە دەکرێت دەوڵەتێکی کوردی سەربەخۆ لە یەکێک لە هەرێمەکانی کوردستاندا دابمەزرێت، بە چەشنی زۆرێک لەو دەوڵەتە عەرەبییانەی لە دوای جەنگی یەکەمی جیهانی دامەزران.
هەروەک بافیج دەڵێت: «زۆربەی جار سەربەخۆبوونی زۆرێک لە دەوڵەتان بە پلەی یەکەم گرێدراوە بە قەیرانە نێودەوڵەتییەکانەوە، وەک ڕوودانی جەنگ، کە بە زۆری هاوشان دەبێت بە ڕوودانی چەندین گۆڕانکاری و پەرەسەندنی سیاسی و کۆمەڵایەتی.» (21) ، کە ئەمەش بەندە بە هاتنەدی مەرجە بابەتییەکانی دیکەوە لەسەر هەردوو ئاستی هەرێمایەتی و نێودەوڵەتی. چونکە ڕاگەیاندنی ئەم دەوڵەتە کوردییە هاوشان دەبێت بە دانپێدانانی دەوڵەتان پێی و بە قبووڵکردنی لە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکاندا.
لە گفتوگۆکانی کۆنفرانسی ئاشتی پاریس لە ساڵی 1919 و لە چوارچێوەی پەیماننامەیەکی واژۆکراو لەگەڵ تورکیا لە سیڤەر لە ڕۆژی 10ی ئابی ساڵی 1920 دانپێدانانی نێودەوڵەتی بە ئەگەری درووستبوونی دەوڵەتێکی کوردی لە هەرێمێکی بچووکدا کە تەنیا لە 17%ی کوردستانی باکوور بگرێتەوە، درووست بوو، کە دوای ساڵێکیش ویلایەتی موسڵی بخرێتەپاڵ، بەڵام ئەم دانپێدانانە نێودەوڵەتییە نەهاتەدی بەهۆی هاوپەیمانێتییەکان و پەرەسەندنە سیاسی و سەربازییەکانەوە کە تاوەکو ساڵی 1923 بەرکار بوو. هاوپەیمانان پەیماننامەی سیڤەریان لە ساڵی 1920 لەگەڵ حکومەتی سوڵتانە لەکارلادراوەکەدا واژۆ کرد، لەبەر ئەوەی ئەوان حیساباتی خۆیان لەسەر ئەگەری شکستهێنانی کەمالییەکان بنیاد نابوو.
خۆ ئەگەر ئەمە بهاتایەتەدی، ئەوا خەونی ئینگلیز لە درووستکردنی هەردوو دەوڵەتی ئەرمینیا و کوردستان جێبەجێ دەبوو. (22) بەڵام دوای سەرکەوتنە سەربازییەکانی ئەتاتورک لە ئەنادۆڵ، هاوپەیمانان سیاسەتی خۆیان لە ئاست کورددا گۆڕی و ساڵی دواتر پەیماننامەگەلێکی نوێیان لەگەڵ حکومەتەکەیدا ئەنجامدا، لە 24ی تەمموزی ساڵی 1923دا بەریتانیاش پەیماننامەی لۆزانی لەگەڵدا ئەنجامدا، کە بە تەواوەتی ئەو سێ ماددەیەی لە پەیماننامەی سیڤەردا هەڵوەشاندەوە کە پەیوەست بوون بە دەوڵەتی کوردییەوە.
لەگەڵ هەڵوەشاندنەوەی پرۆژەی دەوڵەتی کوردی و ڕازی بوون بە دابەشکردنی کوردستان (بەشە عوسمانییەکەی) بۆ سێ بەش، بەشێکی بخرێتەپاڵ تورکیا و دوو بەشەکەی دیکە بخرێنەپاڵ ناوچەکانی ئینتیدابی هەر یەک لە فەرەنسا لە سووریا و بەریتانیا لە ئێراق. کامەران بەدرخان دەڵێت: «بێگومان، هێزە گەورەکان، کە بێ دوودڵی قوربانییان بە مافەکانی کورد دا و ڕازی بوون بە دابەشکردنی کوردستان بۆ سێ بەش، ئەوانیش بە تەواوەتی بەرپرسن لەوە.» (23)
لەبەر ئەوە گەلی کورد بەرکار بوو لەسەر خەباتکردن و پێشکەشکردنی قوربانیی زیاتر لە پێناو بەدەستهێنانی ئەم مافەدا، لەبەر ئەوەی (بووە قوربانییەک لە قوربانییەکانی کۆنفرانسی ئاشتی و، لەبەر ئەوەی تاکە گەلە کە دەوڵەتی بۆ مسۆگەر نەکرا و لەبەرانبەر داپڵۆسینی ئەو دەسەڵاتانەدا پارێزگاری لە بوونی خۆی کرد. (24)
پاساوەکانی بانگەشەکردن بۆ دامەزراندنی دەوڵەتی کوردستان لە هەرێمی کوردستانی باشووردا دوای خراپبوونی بارودۆخە سیاسی و ئابوورییەکانی ئێراق دێت، هەروەها لە دوای خۆدزینەوەی بەغدا لە بەندەکانی دەستوور دێت، ئەو دەستوورەی کە مافەکانی کوردی لە یەکێتییەکی ئارەزومەندانەدا لەگەڵ ئێراق دەستەبەر کردبوو، لەگەڵ گەڕانەوەی –بەغدا- بۆ مومارەسەکردنی سیاسەتی شۆڤێنی و تەعریبکردن لە ئاست کورد و کوردستاندا و پشتگوێخستنی کورد وەک دووەک پێکهاتەی سەرەکی لەم وڵاتەدا، سەرەڕای بڕینی بەشە بودجەی هەرێم و گێچەڵکردنی سەربازی بە ناوچە کوردییەکان، هەموو ئەمانە پاساوی دوژمنکارانەی جددی نەبوونی حکومەتی بەغدا ڕوون دەکاتەوە بۆ پێکەوەژیانی برایانە و هاوبەش لەگەڵ گەلی کورددا و هەڵگەڕانەوەی سیاسەتەکانی بە ئاڕاستەی دوژمنایەتیکردنی ئاواتەکانی گەلی کورد و گەڕانەوە بە کار و کردەوەکانی بۆ سەردەمی دیکتاتۆریەت، کە هەموو ئەمانە پێچەوانەن لەگەڵ دەستوور و سیستمی فیدراڵی و شەراکەتی ئارەزوومەندانە لە بەڕێوەبردنی ئەم وڵاتە.
لەوەش زیاتر، بانگەشەکردن بۆ دامەزراندنی دەوڵەتی کوردستان لە هەرێمی کوردستانی باشوور دوای داڕووخانی ئەو نەخشە سیاسییە دێت کە پەیماننامەی سایکس-پیکۆ بەرهەمی هێنا لە دابەشکردنی ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بۆ ناوچەی داگیرکردن و ئینتیداب لەنێو هێزە گەورەکانی ئەوکاتەدا و دواتر درووستکردنی دەوڵەتانی تورکیا و ئێراق و سووریا بە بێ ئەوەی گەلی کورد دەوڵەتێکی هەبێت، هەروەها داڕووخانی بارودۆخە سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتییەکانی ئەم دەوڵەتانە و سەرقاڵ

بوونی زۆربەیان بە ململانێی ناوخۆیی و شەڕەکانەوە، پێویستی ئەنجامدانی گۆڕانکاری لەو نەخشەیەدا دووپات دەکەنەوە، لەگەڵ داڕشتنی سنووری نوێ و دووبارە گەڕاندنەوەی مافی زەوتکراوی کورد بۆ درووستکردنی دەوڵەتی کوردستان.

پەراوێز:

www.ilsa.org. (Montevidio Convention on the Rights and Duties of States) , Article -1
Stansfield, Gareth R., Iraqi Kurdistan: Political Development and Emergent Democracy, -2
.Routledge Curzan, London, 2003, P.14
Fellmann, Jerome D., Human Geography: Landscape of Human Activities, McGraw Hill, -3
.Boston, 2005, P.144
Plano, Jack C. and Roy Olton, The International Relations Dictionary, 4th Edition, Longman, -4
.Santa Barbara, 1988, P.277
Margaret Sprout, (Foundation of International Politics) , D. Van Nostran Co., & Harold Sprout-5
.Toronto, New York, 1963, P.79
Parkash Chander and Prem Arora, (Studies in International Relations) , Cosmos Boothive, -6
.New Delhi, 1989,p .10-11
.Edgar B. Westey, (The Record of Mankind) , D.C. Heath and Co., Boston, 1954, P.217 -7
Sons, New York, Chi Chester, 1993, & Martin Ira Glassner, (Political Geography) , John Wiley -8
.P.35
.Ibid, P.13 ([9])
Ibid, P.13 -9
Peter J. Taylor, (A Brief Political Geography of State and Governments in the Twentieth -10
Century) , Seminar Paper, University of Newcastle upon Tyne, Dept. of Geography, April, No.56,
.P.3-4
Daniel Philpott, (Revolutions in Sovereignty: How Ideals Shaped Modern International -11
.Relations) , Princeton, Princeton University Press, 2000, P.16
12- رايموند كارفيلد كيتيل، المصدر السابق، ص274.
Alan G. Stolberg, (The International System in the 21st Century) , P.122, PDF, Mercury -13
.eth2. ch
14- الأمم المتحدة، (ميثاق الأمم المتحدة والنظام الأساسي لمحكمة العدل الدولية) ، نيويورك، بدون سنة طبع، ص7.
15- عدنان السيد حسين، (نظرية العلاقات الدولية) ، مطبعة سيكو، بيروت، 2003، ص50.
16- أ.أ. موديء، (الجغرافية من وراء السياسة) ، ترجمة: رِوفائيل جرجس، دار الهلال، القاهرة، بدون سنة طبع، ص21.
situation des kurdes et leurs revend ications, paris, 1948,p.6 Memorsndum sur la -17
Edmonds ,C.J., Kurdish Nationalism, Journal of contemporary history, vol.6, No.1,1971, . -18
p.87
Lewis, Bernard, The shaping of modern Middle East ,Oxford University press,1994,p.19 -19
Bonine, Michael E., The Kurds and Kurdistan: A commentionary , Eurasian Geography and -20
Economics, vol.44,No.3-4, July-October,1949,p.243-244
21- بافيج ، كردستان والمسألة الكردية، ترجمة برو ، بدون مكان الطبع، شباط 1978، ص 10
22- لازاريف، م.س. ، المسألة الكوردية 1917-1923، دار الرازي ، لندن، 1991، ص 264
Bedrkhan,Kamuran Ali, The kurdish problem, Journal of Royal Central Asian Society, -23
.Vol.xxxv1,part.3-4,July- October,2949,pp.243-244
[1].Gottlieb,Gidon, Nations without states, , Foreign Affairs,vol.73no.3,1994,p.104 -24

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک: جوگرافیا

جۆری پەرتووک: دۆزی کورد
جۆری پەرتووک: ڕامیاری، جیۆپۆلیتیک و پەیوەندیی نێودەوڵەتی
جۆری پەرتووک: ڕەخنەی سیاسی
جۆری دۆکومێنت: زمانی یەکەم
جۆری وەشان: چاپکراو
زمان - شێوەزار: کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات: کوردستان
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | www.gulanmedia.com
کاتی تۆمارکردن: 2023/10/1 9:07:53 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 16

به بۆنەی ساڵیادی 102هەمینی پەیمانی سیڤەرەوە بڕیارماندا دەوڵەتی کوردستان دابمەزرێنین بەڵام بە مەرج

https://www.kurdipedia.org/?q=20220814111137428339

لە دوای ئەوەی هەواڵ و زانیاری لەسەر پەیمانی سیڤەر (10ی ئابی 1920) بە مێژوونووسان، ڕووناکبیران، سیاسەتمەداران و خەڵکی کورد گەیشت، لەوکاتەوە تا ئێستا لە جیهانی نووسینی مێژوویی و سیاسی کورد و حیزبەکانیدا باس لەوە دەکەن کە ئەو پەیمانە مافی دامەزرانی دەوڵەتی کوردی ڕاگەیاندووە، بەڵام لە لایەن هاوپەیمانان و داگیرکەرانی کوردستانەوە، غەدر لە کورد کراوە و جێبەجێ نەکراوە. ئەوی ڕاستی بێ ئەگەر ئەو بۆچوونە لە لایەن شارەزایانی کوردەوە بانگەشەی بۆ بکرێ و خەڵکی سادەی کوردی پێ گۆش بکرێ، ئەمەیان غەدرێکی گەورەیە و فریودانێکی عەقڵی و ویژدانییە، کە هەرگیز ناکرێ و نابێ دڵسۆزان ئەوکارە بکەن، بەڵام لەبەر ئەوەی ئەوان کێڵگەی عەقڵ و تێگەیشتنی کورد بە سادە و ساکار دەزانن، دەیانەوێ لەو ڕێگا چەوتەوە بیر و باوەڕی مێژوویی و سیاسی هەڵگێڕنەوە و برەو بە بڵاوکردنەوەی ناتێگەیشتن بدەن، ئەوکارانە دەکەن و جەماوەری پێ تورە و پەروەردە دەکەن، بەوەش کورد وا لێدەکەن کە هەمیشە هەڵە و تاوانە نەتەوەیی و نیشتمانییەکانی کورد و کوردستان بخەنە ئەستۆی بێگانە و دەرەوەی خۆمان.

لە سیڤەردا بڕیاری دامەزرانی ئۆتۆنۆمی کوردستان هەبوو، بەڵام هێندە مەرجی تێدا بوو کە بۆ ئەوکاتی کورد و ئێستاشی لەگەڵدا بێ و دوای 102 ساڵ تێپەڕبوون بەسەر ئەو پەیمانەدا، کورد و حیزبەکانی هەموو بەشەکانی کوردستان، بێ بواردن و ئەم و ئەو، هەرگیز ناتوانن لە ئاستی جێبەجێ کردنیدا بن. بۆیە دەبێ و پێویستە بەر لە هەموو شتێک کورد لە پەیمانەکە و مەرجەکانی تێبگا، ئەوجا قسەی لەسەر بکا و بە شان و باڵیدا هەڵبڵێ.

پەیمانەکە لە بنەڕەتدا بۆ دابەشکردنی خاکی دەوڵەتی عوسمانی بوو کە لە دوای کۆتایی جەنگی یەکەمی جیهانی، دەبوایە ئەو ئیمپراتۆریەتە دابەش بکرێ و هەڵتەکێنرێ، کوردستانیش پێ بەختانە لەو سنوورانەدا بووە. لایەنەکانی پەیمانەکە، لە نێوان هاوپەیمانەکان لە سەرووی هەمووانەوە، بەریتانیا، فەرەنسا، ئیتالیا و یۆنان و هی دیکە کە سەرکەوتووی جەنگ بوون لەگەڵ ئیپراتۆریەتی عوسمانی کە شکست و دۆڕاوی جەنگ بوو. بە سادە و ساکاری سیڤەر مافی دامەزرانی ئۆتۆنۆمی بە کورد دابوو، بەڵام بەندەکانی 62، 63 و 64 کە باس لە مافەکانی کورد و حکومەتەکەی دەکەن، هێندە مەرج و تەڵەی زمانی و قانوونی تێدا بوو، دەبوایە جێبەجێ بکرانایە ئەوجا مافی ئۆتۆنۆمی دواتر دەوڵەتی داهاتووی کوردستان دەسەلمێنرا و دادەمەزرا.
ئەو مەرجانەش بریتی بوون لە:
1- پێویست بوو هەموو لایەن و ئەندامانی پەیمانەکە، لە پەرلەمان و ئەنجوومەنی وەزیراندا دواتر مەلیک و سەرۆک کۆمار پەسەندی بکەن، ئەوجا دەچووە مەیدانی کارپێکردن و جێبەجێکردنەوە، بەڵام دەبێ شارەزایان، پسپۆڕانی مێژووی کورد، ڕووناکبیران، سیاسەتمەداران و حیزبی کوردی بزانن هیچ دەوڵەتێکی پەیمانەکە ددانیان پێدانەنا و پەسندیان نەکرد ڕەزامەندییان لەسەر نەدا لە پێش هەموویانەوە دەوڵەتی دۆڕاو و چۆکشکاوی تورک و کەمالییەکانیش بە توندی دایانە دواوە و هیچ نرخێکیان بۆ دانەنا. تەنیا و تەنیا بەوکارە هیچ بایەخێکی قانوونی بۆ پەیمانەکە و بۆ حورمەتی ئیمزاکەرانی نەهێشتەوە.

ئەوەی یەک تۆز شارەزای قانوونی نێودەوڵەتی بێ، دەبێ ئەو حقیقەتانە بزانێ و هەست پێبکا. دەقێ ماددەکانی پەیمانی سیڤەر
2- ماددەی 62 دەڵێ: کۆمیسیۆنێک (لیژنەیەک) لە سێ ئەندام لە لایەن بەریتانیا، فەرەنسا و ئیتالیا لە ئەستەمبوڵ پێکدێ، دوای جێبەجێکردنی پەیمانەکە لە ماوەی شەش مانگدا بەرنامەیەک دادەنرێ بۆ ئامادەکردنی ڕەشنووسی ئۆتۆنۆمی ئەو ناوچانەی زۆرینەی کوردن، کە کەوتوونەتە ڕۆژهەڵاتی ڕوباری فورات، خوارووی سنووری ئەرمینیا کە لە دواییدا دیاری دەکرێ و سەرووی سنوورێک کە تورکیا لە سوریا و میسۆپۆتامیا جیادەکاتەوە، وەک لە بەشی دووەم، بەندی 27 لە خاڵەکانی 2 و 3 دا، ئاماژەیان پێکراوە. ئەگەر دەربارەی هەر مەسەلەیەک نەتوانرا بگەنە ڕێککەوتنێک، ئەوکاتە، لە لایەن ئەندامانی کۆمیسیۆنەکەوە بابەتەکە دەگەیەنرێتەوە بە حکومەتەکانیان. لە بەڕێوەچوونی بەرنامەکەدا، هەموو مافەکانی ئاسووری و کلدانییەکان و کەمایەتی ڕەگەزی و ئایینییەکانی دیکە لەو ناوچانەدا پارێزراون، بۆ ئەم مەبەستە کۆمیسیۆنێک لە نوێنەرانی بەریتانیا، فەرەنسا، ئیتالیا و ئێران و نوێنەرانی کورد پێکدەهێنرێ کە سەردانی شوێنەکان بکەن بۆ تەماشاکردنی هەر ڕاستکردنەوەیەک کە پێویست بێ لەو سنوورانەدا بکرێ کە بەپێی ئەحکامی ئەم پەیمانە بۆ تورکیا دیاریکراوە، هەڵەبەت لە هەمان کاتدا دەبێ لەگەڵ سنوورەکانی ئێراندا ڕێککەوتنیان لەسەر بکرێ..
ماددەی 63: بە پێی ئەم بەندە، حکومەتی تورکیا ڕازییە بە قەبوڵکردن و بە قانوونیکردنی ئەو بڕیارانەی کە لە لایەن هەردوو کۆمیسیۆنەکانی بەندی 62 ەوە دەدرێن، لە ڕۆژی ڕاگەیاندنی بڕیارەکان بە حکومەتی تورکیاوە، دەبێ لە ماوەی سێ مانگدا تورکیا جێبەجێیان بکا.
ماددەی 64: ئەگەر لە ماوەی یەک ساڵدا، کە پەیمانەکە کاری پێدەکرێ، کوردەکانی ئەو ناوچانەی کە لە ماددەی 62 دا دەستنیشان کراون، توانییان پەیوەندی بە (کۆمەڵەی گەلان)ەوە بکەن و ئەوە بسەلمێنن کە زۆربەی دانیشتوانی ئەو ناوچانە ئارەزووی سەربەخۆیەتی دەکەن و دەیانەوێ لە تورکیا جیا ببنەوە، هاوکات ئەگەر ئەنجوومەنی کۆمەڵەی گەلانیش پێیان وابێ کە کوردەکان توانای بەڕێوەوەبەرێتی و سەربەخۆیەتییان هەیە، ئەوکاتە، کۆمەڵەی گەلان ڕادەسپێرێ کە مافی سەربەخۆیەتی بە کوردەکان بدرێ. بەم پێیە تورکیا ڕازی دەبێ کە ڕاسپێرییەکە بکاتە قانوون و دەستبەرداری هەموو ماف و کاروبارێکی خۆی دەبێ کە لەو ناوچانەدا هەیەتی کەوا هێمایان بۆ کراوە. درێژەی ئەو دەستبەرداربوونەی تورک دەبێتە بابەتی گفتوگۆیەکی تایبەت لە نێوان ئەندامانی سەرەکی هاوپەیمانەکان و تورکیادا. ئەگەر وەختێک دەستبەرداربوونەکە جێبەجێ بوو، دەربارەی پەیوەستەکی و لکاندنی دانیشتواتی کوردی ئەو بەشە کوردستانەی کە لە ویلایەتی موسڵدا هەن بە دەوڵەتی کوردییەوە، ئەوا لە لایەن ئەندامانی سەرەکی هاوپەیمانەکانەوە هیچ جۆرە ناڕازیبوونێک پیشان نادرێ.
3- با مامۆستایانی زانکۆ، مێژوونووسان، رووناکبیران، سیاسەتمەدار و ڕۆژنامەنووسان هەروەها خوێنەری زیرەک و وریا بە تێگەیشتنەوە تەماشای ماددەی 62 بکەنەوە، نەک هەر بە ساکاری بیان خوینەوە، دەبێ ئەوە بزانن و ئەوە وەک ڕۆژی رووناک وایە کە ئەو دوو کۆمیسۆنەی کە بڕیار بوون پێکبێن، ئێستاش و ئەوسا پێکنەهاتن، هەرگیز ئەو سنوورەی لە نێوان ئۆتۆنۆمی یا دەوڵەتی داهاتووی کوردستان و ئێراندا دیاری نەکران، هەر لەم ماددەیەدا چەندان ئەگەر هەبوون، تاکە یەکێکیان نەچووە مەیدانی جێبەجێ کردنەوە، بەوەش سەرلەبەری پەیمانەکە هەڵوەشاوەتەوە.
4- لە ماددەی 63 دا، دیسان چەندان ئەگەر و مەرجی تێدایە، کاتێک دوو کۆمیسیۆنی ماددەی 62 پێکنەهاتن، ئیدی ڕازی بوونی تورکیاش جێبەجێ نەبوو، ماوەی سێ مانگەکەش تێپەڕی، ئیدی کورد هیچ مافێکی قانوونی و داواکردنی نامێنێ
5- ناوەرۆکی ماددەی 64یش هەر لە سەرەتاوە بەتاڵ و پوچاڵ کراوەتەوە جونکە کورد نەک لە ماوەی ساڵەکەدا کە پەیمانەکەدا ئیمزا کرا، ئێستاش ئەگەر دەوڵەتی بۆ دابمەزرێ ناتونێ قەبوڵی بکا و توانای جێبەجێکردن و بەڕێوەبردنی نییە، مەرجی ئەوەش کە کورد بیویستایە لە تورک جیاببێتەوە، هەرگیز نەهاتە دی، چونکە ئەگەر چەند کەسێک بیویستایە کورد لە تورکی برای موسڵمانی و سوڵتان و خەلیفە جیاببێتەوە، ئەوا بە داخەوە هەموو کورد بەوە ناڕازی بوون سەربەخۆ بن و لە تورک و عوسمانی بترازێن، ئەگەری ئەوەش کە کۆمەڵەی گەلان پێیان وا بوو کە کورد توانای حوکمدارێتی خۆیان هەیە، ئەو کاتە ڕایدەگەیەنێ کە کورد مافی سەربەخۆیەتی هەیە، لەم بارەیەوە کۆمەڵی گەلانیش ددانی بە دامەزرانی بە سەربەخۆیەتی کورددا نەنا، کوردی ویلایەتی موسڵیش هەرگیز داخوازییەکی وای نەبوو کە لەگەڵ حکومەتی کوردستان لە باکوور یەک بگرێ و پێکەوە دەوڵەت دابمەزرێنن.
6- لە قۆناغی پێش و لە ڕۆژگاری پەیمانی سیڤەردا، کورد لەسەر ئاستێکی هەرە کەم و بێ هێزی بیر و تێڕوانینی نەتەوەیی و نیشتمانی و جەماوەرسازیدا بوو، هێندە لاواز بوو، کورد نە سەرکردایەتی هەبوو، نە حیزب، نە بەرنامە، نە زەمینەی سەربەخۆیی و ئازادی دەرنەکوت بوون کە وێڵی دامەزراندنی دەوڵەت لە نێوانیدا بوو بێ. ئەمە بەشێکە لە مێژووی بیر و مێژووی هۆشیاری سیاسی کورد، بە خۆنواندن و بەهار هێنانە سەرچۆکان و دروشم لێدان حکومەت یا دەوڵەت پێک نایەن. تێگەیشتن لە دیوە قانوونی و واقیعییەکەی کورد و کوردستانی سەردەمی سیڤەر، پێویستیان بە لێکۆڵینەوەی ورد و لەسەرخۆ و زانستانەیە. حەقە ئەوانەی خۆیان بە مێژوونووس، رووناکبیر، سیاسەتمەدار، ڕۆژنامەنووس و مامۆستایانی هەموو قۆناغەکان بە تایبەتی مامۆستایانی زانکۆ، واز لە ناڕاستی و چەواشەکاری بێنن و لەوە زیاتر خەڵکی کورد گیرۆدە و دەستخەڕۆی پەیمانی سیڤەر نەکەن و درێژە بە هەڵە وتنی سەر تەلەفزیۆن و نووسینی لابەلا بێنن، هەوڵ بدەن لە ئێستا تێبگەن و خۆیان یا خۆمان بۆ ئاینده ئامادە بکەین و بۆ پێشەوە هەنگاوی عەقڵانی، سیاسیانە و واقیعیانە بنێن، ئەو قەناعەت و رووناکبیرییە بڵاوبکەنەوە کە کورد ببێتە نەتەوە، ئەوەش بەوە دەبێ کە سیاسەتمەداری بە توانا و دڵسۆزی دوور لە بەرژەوەندپەرستی تایبەت پەیدابن، بە هاوکاری بیرمەندان و زانایانی بوارەکانی سیاسەت، مێژوو، جوگرافیا و ئابووریناسان و

ی دیکە دەتوانرێ حیزب و بەرنامەی کار و خەبات دابنرێ و کورد و کوردستان بەرەو سەرفرازی و ئازادی بۆ پێشەوە ڕەو بکەن.
7- دەقی ئینگلیزی پەیمانی سیڤەر کە لەبەر دەستی مندایە و باوەڕناکەم لە کوردستان هەبێ یا باسکارێک لێکۆڵینەوەی زانستانی لەسەر کردبێ، پەیمانەکە 100 لاپەڕە و 433 ماددەیە، ئەوەی ڕاستەوخۆ بە ناوی کوردستان، لە بەشی سێدایە، نیو لاپەڕەیە و تەنیا 3 ماددەیە، بۆیە جگە لەو خاڵانەی لای سەرەوە، دەیان ماددەی دیکە کە پەیوەندییان بە کوردستانەوە هەیە و لای کورد نەزانراون، دەبوایە کورد لە هەر هەموویان بکۆڵێتەوە و تێیان بگا و بە هۆشیاری سیاسی، هێز و توانای سەربازی و قانوونی و سەرکردایەتییەوە مامەڵەیان لەگەڵدا بکا، تەنیا وەک نموونە کێشەکانی نێوان دەوڵەتی پێشنیازکراوی ئەرمینیا و کوردستان، سنوورەکانی ئێران و کوردستان، مێسۆپۆتامیا و کوردستان، سوریا و کوردستان، تورکیا و کوردستان و وە هەروەها، بەڵام مخابن کورد هیچ بوونێکی مەعنەوی و ماددی لەو کاتەدا نەبووە بتوانێ نانی بە دۆ بگا هەوڵێکی بەرجەستە بدا، دەبێ ئەوەش بە زانستی و بە حەقیقەت بزانرێ کە کاریگەری کورد لەسەر بەندەکانی پەیمانەکە نەبووە، ئەوەی بەندەکانی پەیوەندی بە کوردەوە هەبووە بە هیممەتی بریتانیا بوون. جا یەکێک بە تێکۆشانی شەریف پاشا یا کەس و حیزبێک یا بنەماڵەیەک دەزانێ، ئەوانە پەیوەندییان بە حەقیقەت و ڕووداوەکانەوە نییە و لە مێژوودا حسابیان بۆ ناکرێ، ئارەزووی ئەم بنەماڵە و ئەو بنەماڵە یا ئەم کەس و ئەو کەسەوە نییە، بە هاتوهاواریش مێژوو نانووسرێتەوە. ئامرازی هەرە سەرەکی بۆ بێ بەشبوونی کورد لە ئەنجام و ئامانجەکانی پەیمانی سیڤەر، کورد خۆی بوو، هۆکار و ئامرازەکانی دیکە بە پلەی دووەم دێن.
ئەمە حەقیقەتە و پەیوەندی بە بانگەشە و پێدا هەڵدان نییە، هەر کەسێک بیەوێ لە مێژووی سەردەمی جەنگی یەکەمی جیهانی و ڕۆژانی پەیمانی سیڤەر و دیوە شاراوەکانی مێژوویی سیاسی، کۆمەڵایەتی و قانوونی بزانێ، با بفەرموێ و بڕوا کتێبی مێژووی: دۆزی کورد لە کۆتایی جەنگی یەکەمی جیهانییەوە تا کۆتایی پەیمانی سیڤەر 1918 - 1920 توێژینەوەیەکی مێژوویی بەڵگەنامەییە بە وردی و تێگەیشتنەوە بیخوێنێتەوە، ئەوجا دەتوانێ بە چاکی و زانستانە، شارەزای لایەنەکانی مێژووی ئەو سەردەمە بێ. [1]
سەباحی غالب
2022-08-11

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک:	دۆزی کورد
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
جۆری وەشان:	دیجیتاڵ
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات:	باشووری کوردستان

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | Xendan

کاتی تۆمارکردن:	2022/14/8 11:11:37 AM
ناوی تۆمارکار:	شەنە ئەحمەد

بابەت: 17
پەیماننامەی سیڤەر چییە؟
https://www.kurdipedia.org/?q=20230213102123466511

پەیماننامەی سیڤەر چییە؟
ئەم پەیماننامەیە 10-08-1920 لەنێوان دەوڵەتانی (تورکیا و بەریتانیا و فەرەنسا و ئیتاڵیا و ژاپۆن و ئەرمەنستان و بەلجیکا و یۆنان و پۆڵەندا و پورتوگال و ڕۆمانیا سڕبیا و کرواتیا و سلوانیا چیکۆسلۆڤاکیا و وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا – وەک چاودێر) مۆرکرا کە (شەریف پاشا) وەک نوێنەری کورد بواری پێدرا بەشداری بکات، ئەم پەیماننامە وەک چارەسەر بۆ کێشەی وڵاتانی ژێردەسەڵاتی عوسمانی کە هاوپەیمانان داگیریانکردبوو بەسترا کە لە (422) مادده پێک هاتبوو، کە بەندەکانی (62-63-64) دەربارەی ناوچەی کورد و ناوچە کوردییەکان بوو.

ماددەی (62)
لیژنەیەک لە سێ ئەندام پێک دێت کە لە (3) کەسایەتی (بەریتانی و فەرەنسی و ئیتاڵی) کە حکومەتی ئەو سێ دەوڵەتە دیاری دەکەن، مەڵبەندی لیژنەکەش شاری (ئەستەنبوڵ) دەبێت، ئەم لیژنەیەش پێویستە لە ماوەی شەش مانگدا کارەکانیان ئەنجام بدەن، کارەکەشیان ئامادەکردنی یاسایەکە بە مافی فەرمانڕەوایی حوکمی خۆجێیی بۆ کوردستان کە زۆرترینی دانیشتووانی کوردن و کەوتۆتە خۆرهەڵاتی فورات و باشووری سنووری ئەرمینیا و باکووری سنووری سووریا و ئێراق، هەروەها وەک لە بەندی (27) لە ماددەی (2، 3) دا دیاری کراوە ئەگەر ئەندامانی لیژنەکە بڕیاریاندا لەسەر هەر کێشەیەک لە کێشەکان نەدا ئەوا هەر ئەندامێک کێشەکەی بەرەو ڕووی حکومەتەکەی دەکاتەوە، ئەم پڕۆژەیەش وا پێویست دەکات کە مافی ئاشوری و کلدانی و کەمەنەتەوەیی و ئایینیەکان لە خاکی کوردستاندا دەژین دیاری بکات، لەپێناوی ئەم مەبەستەدا لیژنەیەک لە ئینگلیز و ئیتاڵی و ئێرانی و کوردێک ئەنێردرێت بۆ ناوچەکە، ئەم لیژنەیە بڕیار لەسەر گۆڕانکاری لەسەر سنووری تورکیا دەدات، ئەگەر پێویستیشی کرد بەپێی بەندەکانی پەیماننامە ئەوا سنووری نێوان تورکیا و ئێران دەکات.

ماددەی (63)
دەوڵەتی عوسمانی پەیمان دەدات بەپێی بڕیارەکانی لیژنەی ناوبراو کە لە بەندی (63) دا هاتووە دوو لیژنە ئامادەبکات و لە ماوەی (3) مانگدا دوای دەرچوونی ئەم بڕیارانە بڕیاری پێویست جێبەجێ بکات.

ماددەی (64)
ئەگەر گەلی کورد لەو ناوچەیەی کە لە بەندی (62) دا هاتووە لە ماوەی ساڵێکدا ڕووی کردە کۆمەڵەی نەتەوەکان و زۆرترینی دانیشتووانی ناوچەکە ئارەزووی جیابوونەوەیان کرد لە تورکیا، وە ئەگەر کۆمەڵەی نەتەوەکان زانیان ئەم گەلە شایانی ئەم سەربەخۆییەن ئەوا کۆمەڵەی نەتەوەکان ئامۆژگاری تورکیا دەکات بۆ ئەم مەبەستە تورکیاش دەبێت ئەم ئامۆژگاریانە جێبەجێ بکات، بەوەی وازدەهێنێ لە هەموو مافەکانی خۆی لەو ناوچانە کە ئەم پەیماننامە دەیگرێتەوە، ئەگەر ئەم وازهێنانەش لەکاتی خۆیدا جێبەجێ کرا ئەوا هێزە هاوپەیمانەکان هیچ کۆسپێک ناخەنە بەردەم ئەو ڕێگایەی کە دەبێتە هۆی یەکگرتنی ئەو دەوڵەتە کوردییە سەربەخۆییە لەگەڵ ئەو کوردانەی لە ویلایەتی موسڵیشدا دەژین. [1]

بەڵام ئەم پەیمانامەیە سەری نەگرت و پەیمانێکی تر شوێنی گرتەوە کە ئەویش پەیمانی لۆزان بوو.

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک:	دۆزی کورد
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
جۆری وەشان:	دیجیتاڵ
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
فۆڵدەرەکان:	مێژووی کۆن

:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | [ماڵپەڕی 16-05-2021 - (zaniary.com)]
کاتی تۆمارکردن: AM 10:21:23 2023/13/2
ناوی تۆمارکار: زریان سەرچناری

بابەت: 18
پەیماننامەی سیڤەر، کورد نەیتوانی ئەو هەلە بقۆزێتەوە
https://www.kurdipedia.org/?q=20230309211239473133
پەیماننامەی سیڤەر، کورد نەیتوانی ئەو هەلە بقۆزێتەوە
ئامادەکردنی: زاهیر سدیق

سیڤەر شارۆچکەیەکی نزیک پاریسی پایتەختی فەرەنسایە، سەرانی چەندین دەوڵەتی زلهێزی جیهانی ئەوکاتەی لەخۆی کۆکردەوە، تا ڕێگا چارەیەک بۆ دەرئەنجام و دەستکەوتەکانی چوار ساڵی جەنگی یەکەم بدۆزنەوە، ئەو شارۆچکەیەش بووە پێگەی ڕێککەوتننامەی نێودەوڵەتی، کە هەر بەو ناوەوە ناونرا پەیمانی سیڤەر. بەمەش نەک هەر شارۆچکەی سیڤەر بەڵکوو پەیمانی سیڤەریش چووە لاپەڕەکانی مێژووەوە، کە یەکێک بووە لەو پەیماننامانەی لەلای کورد بیرەوەرییەکی خۆشی درووست کردووە، بێ ئەوەی هیچ لەبەرهەمەکانی بخوات، پەیمانی سیڤەر خۆی لەخۆیدا ڕێککەوتننامەیەک بوو، لە10 ئابی 1920 لەلایەن دەوڵەتانی بەریتانیا و فەرەنسا و ئیتاڵیا و ژاپۆن و ئەرمەنستان و بەلجیکا و یۆنان و پۆڵەندا و پرتوگال و ڕۆمانیا و سیربیا و کرواتیا و سلۆڤینیا و چیکسلۆڤاکیا و تورکیای عوسمانی و ویلایەتەیەگرتووەکانی ئەمریکا وەک چاودێر واژۆکرا، لەکاتی کۆبوونەوەی سەران و نوێنەرانی ئەو وڵاتانەش، نوێنەرانی هەر یەک لەعەرەبەکانی حیجاز بەسەرۆکایەتی فەیسەڵی کوڕی حسێن و کوردەکانیش بەسەرۆکایەتی ژەنەراڵ شەریف پاشای خەندان ئامادەبوون و هەر یەکەیان ڕاپۆرتێکیان لەسەر بارودۆخی نەتەوە و وڵاتەکەیان و داواکاری لەسەرانی وڵاتان بۆ دەستەبەرکردنی مافە ڕەواکانیان پێشکەش کرد. لەو پەیمانەدا کە چوار سەد و سی و دوو بەندی لەخۆ گرتبوو زۆربەی خواست و داواکاری و بەرنامەی کاری دەوڵەتانی هاوپەیمانانی تێدا بەدی کرا، لەسەر ئەو بڕوایەی دوای چوار ساڵ شەڕ لەجەنگی جیهانی یەکەمدا 1914 تا1918 بەسەرکەوتوویی کۆتاییان بەدەسەلاتداریتی ئیمبراتۆریەتی ئەڵمانیا و ئیمبراتۆریەتی نەمسا و مەجەر و ئیمبراتۆری عوسمانی هێنا و خۆیان پێکەوە بوونە تاکە زلهێزی و میراتگری زەوی و سامانی ئەو دەوڵەتە تێکشکاوانەی جەنگ، کۆبوونەوە و کێشە و خواستی دەوڵەتانی هاوپەیمان لە چوارسەد و سی مادەدا زۆرزۆر دەهێنێ قسەی لەسەر بکرێ، بەڵام ئەوەی جێگای خواست و مەبەستی ئەم بەرنامەیەیە کە تاچەند پەیمانی سیڤەر خواستەکانی کوردی جێبەجێ کرد یان تاچەند ئاوڕی لەکورد دایەوەو خاکە دابەشکراو و داگیرکراوەکانی بۆ ئازاد کرد، لەپەیمانی سیڤەردا سێ مادە تایبەت بوو بە کوردستان و گەلی کورد، ئەوانەش مادەکانی شەست و دوو و شەست و سێ و شەست و چوار بوون بریتین لەمادەی شەست و دوو، لیژنەیەک لەسێ ئەندام پێک دەهێنرێ لەبەریتانییەک و فەرەنسایەک و ئیتاڵییەک کە حکومەتەکانیان دیاریان دەکەن، مەڵبەندی لیژنەکەش شاری ئەستەنبوڵ بوو، کە لەماوەی شەش مانگدا کۆبوونەوە ئەنجام دەدەن، تا ڕاپۆرتێک سەبارەت بەمافی فەرمانڕەوایەتی ئۆتۆنۆمی بۆ ئەو ناوچانەی زۆرترین دانیشتووانی کوردن ئامادە بکەن، ئەویش ناوچەیەکە کەوتووەتە خۆرهەڵاتی فورات و باشووری ئەرمینیا و باکووری سنووری ئێراق و سووریا، کە لەبەندی بیستوحەوتی مادەکانی سێ سەد و بیست و دوودا هاتووە، هەروەها ئەگەر هەریەک لەئەندامانی لیژنەکە بڕیاریان لەسەر کێشەیەک لەکێشەکان نەدا، ئەوە بۆیان هەیە کێشەکە بەرەو ڕووی حکومەتەکەیان بکەنەوە، هەر لەم پرۆژەیەشدا پێویستە مافی پاراستی ئاشووری و کلدانییەکان وکەمە نەتەوەکان و ئایینە کەمینەکان زامن بکرێت، کە لەخاکی کوردستاندا دەژین، هەروەها لیژنەیەکیش لە بەریتانییەک و فەرەنسایەک و ئیتاڵی و ئێرانی و کوردێک دەنێردرێنە ناوچەکە بۆ مەبەستی پێشوو، ئەو لیژنەیەش لەتواناییاندایە گۆڕانکاری لە سنووری تورکیادا بکەن ، بە مەرجێک لەگەڵ بەندەکانی پەیماننامەکە و سنووری ئێراندا بگونجێ، مادەی شەست و سێ دەوڵەتی عوسمانی پەیمان ئەدا لەماوەی سێ مانگدا سەرجەم بڕیارەکانی مادەی شەست و دوو لەبەرنامەی کاری لیژنەکان دوای دەرچوونی بڕیارەکانی لیژنەی تایبەت بەمادەکە جێبەجێ بکات. مادەی شەست وچوار ئەگەر گەلی کورد کە لەمادەی شەست ودوو دا دیاری کراوە لەماوەی ساڵێکدا ڕووی کردە کۆمەڵەی گەلان و زۆرترین دانیشتووانی ناوچەکە ئارەزووی جیابوونەوەیان لە تورکیا کرد و ئەگەر کۆمەڵەی گەلان زانیان ئەوگەلە شایەنی ئەو سەربەخۆییەن، ئەوا ئامۆژگاری تورکیا دەکەن و تورکیاش پەیمان ئەدا واز لە هەموو مافەکان لەناوچەی ناوبراودا بهێنێ و لە هەمان کاتدا هێزە هاوپەیمانەکان هیچ کۆسپێک نەخەنە بەردەمیان،

تەنانەت ئەگەر ئەو دەوڵەتە کوردییە ئارەزوومەندی یەکگرتنی کرد لەبەشی ویلایەتی موسڵ یان بەپێچەوانەوە لەکاتێکدا کۆمەڵێک هیوا و ئامانج وخواستی کورد لەخاکە داگیرکرا و دابەشکراوەکەی هاتەدی، بەڵام تا ڕۆژگاری ئەمڕۆش نهێنی جێبەجێ نەکردنی ئەو مادانە پرسیارن، ئەگەرچی پەیمانی سیڤەر تا ڕۆژگاری ئەمڕۆش بووە خەونی کورد و بەدی نەهات، بەڵام بێگومان ئەگەر ئەو کات ئەو پەیمانە و بەندەکانی بۆکورد بچوایەتە بواری جێبەجێ کردنەوە، ئێستا واقیعی کورد و کوردستان شتێکی تر دەبوو.

لایەنی دۆڕاو ئیمپراتۆریەتی عوسمانی بوو
د. پێشڕەو حەمە جان: بێگومان لەئەنجامی ململانێیەک چەندین ڕێککەوتننامەی نێوان ئیمبراتۆریەتی عوسمانی و سەفەوییەکان دواجار بەشێکی زۆری کوردستان کەوتە ژێر دەسەڵاتی عوسمانییەوە، بەم شێوەیە کوردستان بەشێکی زۆری لەژێر دەسەڵاتی ئەواندا مایەوە تاوەکو هەڵگیرساندنی جەنگی جیهانی یەکەم، لەجەنگی جیهانی یەکەمدا ئیمبراتۆریەتی عوسمانی چووە پاڵ ئەڵمانیا و ڕووبەڕووی هاوپەیمانان بووە، ساڵی 1914 کاتێ کە جەنگی جیهانی دەستی پێکرد، یەکێک لەلایەنەکانی جەنگی جیهانی ئیمبراتۆریەتی عوسمانی بوو، لەکۆتاییدا بێگومان لایەنی دۆڕاو ئیمبراتۆریەتی عوسمانی بوو، بەتایبەت بەریتانیا و فەرەنسا و ئیتاڵیا و ڕووسیا ئەمانە براوەی جەنگی جیهانی یەکەم بوون و لەئەنجامدا کۆمەڵێک ڕێککەوتننامەی ئاشتیان بەست کە لەرێگەی ڕێکەوتننامەکانی ئاشتییەوە ئیرادە و ستراتیژی خۆیان بەسەر دەوڵەتانی دۆڕاودا فەرزکرد، بەسەر ئیمبراتۆریەتی عوسمانیدا، بۆیە لەئەنجامدا یەکێک لەو ڕێککەوتنامانەی ئاشتی بریتی بوو لەرێکەوتننامەی سیڤەر کە بەسترا لەنێوان ئیمبراتۆریەتی عوسمانی و دەوڵەتانی تر، بەتایبەت بەریتانیا و فەرەنسا و ئیتاڵیا.

کورد نەیتوانی ئەو هەلە بقۆزێتەوە
مامۆستا گۆران برایم: بێگومان پەیمانی سیڤەر یەکێک لەئەنجامەکانی جەنگی یەکەمی جیهانی، کە لەو کاتەدا دوای سیلسیلەیەک پەیمان، دوای کۆنگرەی ئاشتی پاریس، دوای پەیمانی سانریمۆ، یەکێک لەو پەیمانە گرنگانەی دوای جەنگی یەکەمی جیهانی هاتەکیایەوە مەسەلەی پەیمانی سیڤەرە، بێگومان پەیمانی سیڤەر وەرچەرخانێکی بڕیارە نێودەوڵەتییەکان بوو سەبارەت بە کورد، چونکە یەکەم جاربوو لەسەر ئاستی جیهان بڕیارێکی نێودەوڵەتی ئاوا دەرچێت سەبارەت بەمافی کورد و درووستکردنی دەوڵەتێک کیانێک لەرۆژهەڵاتی ناوەڕاست، بێگومان ئەم بڕیارە لەڕووی یاسایی هێزێکی گەورەی هەبوو، ئەو کاتە کورد نەیتوانی ئەو هەلە بۆ خۆی بقۆزێتەوە، هەروەکو جوولەکەکان مەسەلەی بڕیاری بەلفۆریان بۆ خۆیان قۆستەوە، بەڵام کورد لەوکاتەدا نەیتوانی ئەو هەلە بۆخۆی بقۆزێتەوە و دەوڵەتێکی نەتەوەیی لەرۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا بۆخۆی درووست بکات.

قسە لەسەر بچوکبوونەوەی هێزی چەکداری دەوڵەتی عوسمانی دەکرا
د. پێشڕەو حەمە جان: بێگومان کۆمەڵێک خاڵی جەوهەری و گرنگی لەخۆگرتبوو، تەنیا پەیوەندی دار نەبوو بە کوردەوە، بەڵکوو قسە لەسەر سەربەخۆیی ئێراق وسووریا ئەکرا تا بخرێتە ژێر ئینتیدابی بەریتانیا و فەرەنسا، قسە لەسەر سەربەخۆیی ئەرمەنەکان دەکرا، قسە لەسەر بچوکبوونەوەی هێزی چەکداری دەوڵەتی عوسمانی دەکرا، قسە لەسەر هەندێ ناوچەی وەک جەزیرە و دەریاچەکانی نێوانی یۆنان و تورکیا دەکرا کە بدرێتە دەست یۆنان، و هەندێک ناوچە لەچەک دابماڵێ، شتێک کە گرنگی خۆی هەبوو بەنیسبەت کوردەوە لەم ڕێککەوتننامە نێودەوڵەتییەدا دانرابوو بەدرووستبوونی دەوڵەتێکی نەتەوەیی کورد کە لەهەندێک لەبڕگەکانیدا، بەتایبەت لەمادەکانی شەست و دوو و شەست و سێ و شەست وچواردا جەخت لەسەر ئەوە دەکرایەوە کە بەریتانیا و فەرەنسا و ئیتالیا پێکەوە لیژنەیەک درووستبکەن، ئەم لیژنەیە جۆرێک لەحوکمی زاتی بە کوردەکان بدات، تاوەکو بگاتە ئاستێک کوردەکان بتوانن مومارەسەی جۆرێک لەسەربەخۆیی بکەن، دواجار ئەگەر هاتوو زۆرینەی ئەو ناوچانەی کە کورد تێیدا نیشتەجێ بووە، بەتایبەتی کوردستانی باکوور، ئەگەر زۆرینە بڕیاریان لەسەر دەوڵەتێکی کوردیدا لەرێگەی لیژنەکەوە بدرێتە دەست کۆمەڵەی گەلان کە ئەوکاتە عوسبەتوئومەم بوو، ئەوانیش ڕاسپاردەی خۆیان بدەن بەدرووستبوونی دەوڵەتێکی کوردی ولەرێککەوتننامەدا لەرێگەی ئەم مادانەوە جەخت لەسەر ئەوە کرابووەوە دواجار ئەبێ ئیمبراتۆریەتی عوسمانی بەدەرئەنجامی ڕاپرسییەکەی خەڵکی کوردستان ڕازی بێت ئەگەر داوای سەربەخۆیان کرد ئەبێ ئیمبراتۆریەتی عوسمانی دان بەدەوڵەتی سەربەخۆیی کوردا بنێ، لەرێگەی ڕێکەوتننامەی سیڤەرەوە و پاشان تەنازول لەمافەکانی خۆی بکات، لەناوچە کوردنشین دانرابوو بەتایبەت ناوچەی کوردستانی باکووری بەتەواوەتی ئەگەرتەوە، لەرێگەی ئەو ڕێکەوتننامەیەوە جەخت لەسەر ئەوە کرابووە کە ئەگەر هاتوو ویلایەتی موسڵ کە کوردستانی باشوور یان کوردستانی ئێراق ئەگرێتەوە ئەگەر ئەمانیش مەبەستیان بوو ئارەزوومەندان بچنە پاڵ دەوڵەتەکە. واتە دواجار ئەوەی کە بەنیسبەت ئێمەوە گرنگە لەرێکەوتننامەی سیڤەردا بەتەواوەتی جەخت لەسەر ئەوە کرابووەوە کورد مافی ئەوەی هەیە دەوڵەتێکی کوردی بۆ درووستبکەن، لەژێر چاودێری عوسبەت وئومەمدا.
مامۆستا گۆران برایم: ئەوە بۆکەمالییەکان وەک پەتی سێدارە لەقەڵەمیان ئەدا، دوا بەدوای ئەوە سەیر دەکەیت تورکەکان کەوتنە گڕ بۆ ئەوەی ئەو پەیماننامەیە شکست پێبهێنن، بەفیعەلی شکستی هێنا و سەرکەوتووش بوون تێیدا. دوای سەرکوت کردنی کوردەکان و دوای ڕازی کردنی بەشێکی تریان سەیر دەکەیت ئەرمەنەکانیشیان سەرکوت کرد، لەلایەکی دیکەوە هەموو

هەوڵەکانیان خستە گڕ بۆ ڕازی کردنی وڵاتانی ڕۆژاوا ئیتر بەرێکەتن بێت لەگەڵیاندا بەبەڵێنی دوای پەیماننامەکە بێت، یاخود بەئاگر بەست بێت، هەر چۆنێ بوو هەموو وڵاتانی ڕۆژاواشیان ڕازی کرد بۆ ئەوەی ئەو پەیمانە شکست پێ بێنێن، و بەفیعەلی توانیان شکستی پێبهێنێ.

د. پێشڕەو حەمە جان: ئەگەر ئێمە لەڕوانگەی یاسایی و دوور لەهەستی نەتەوایەتی سەیری بکەین پێمان وایە کاتێ ڕێکەوتننامەیەکی نێودەوڵەتی لەبەینی ژمارەیەک دەوڵەتدا ئەبەسترێ وەکوو ڕێکەوتننامەی سیڤەر، تەنیا ئیمزاکردن ئەم ڕێکەوتننامەیە ناخاتە بواری جێبەجێ کردنەوە، بۆیە ڕێکەوتننامەکان لەڕووی یاساییەوە بۆ ئەوەی بتوانن جۆرێک لەسیفەتی میزانی لەسەر دەوڵەتانی ئەندام درووستبکەن و دەوڵەتانی ئەندام ناچار بکرێ بە پابەند بوونیان بەم ڕێکەوتننامە نێودەوڵەتیانەوە، بێگومان ئەبێ ڕێکەوتننامەکان پاش ئیمزاکردنیان ببڕێنەوە لە وڵاتەکانی خۆیان پەسەند بکرێن، بێگومان بەڵگە یاسایی و مێژووییەکان جەخت لەوە دەکەنەوە کە تەنیا دەوڵەتێک تەسدیقی ئەم پەیماننامەیەی کردبوو دەوڵەتی ئیتاڵیا بوو، بەڵام دواجار ئیتاڵیاش تەسدیقەکەی کێشایەوە کردەوە، بۆیە ئەتوانین بڵێین هیچ دەوڵەتێک نەمایەوە لەئەندامانی ناو ڕێککەوتننامەکە پەسەندی کردبێ وکە پەسەندیش نەکرێ لەڕوانگەی یاسایی و نێودەوڵەتییەوە هیچ ئیلتیزامێک لەسەر دەوڵەتانی ئەندام درووست ناکات، بۆیە من پێم وایە بەتەواوەتی نەبوو بەڕێککەوتننامەیەکی نێودەوڵەتی وا کە بتوانێت لەڕووی یاساییەوە ئیلتیزام لەسەر دەوڵەتانی ئەندام درووست بکات، تاوەکو پابەند بن بەو ڕێکەوتننامەوە، لەبەر ئەوە تەنیا وەکوو شتێکی سیاسی مایەوە لەنێوانیاندا بۆ ئەوەی ئەو سیفەتی ئیلتیزمی وەربگرتایە پێویستی بەپرۆسەیەکی تر هەبوو کە بێگومان نەچوو بواری جێبەجێ کردنەوە، بۆیە من باوەڕم وایە لەڕوانگە یاساییەکەوە بەتەواوی نەبووە ڕێکەوتننامەیەکی مولزەم تاوەکو قسە لەسەر ئەوە بکەین کە هەڵوەشاوەتەوە.

دەوڵەتی تورکیا ناچار دەکات دان بەو کیانە کوردییەدا بنێ

مامۆستا گۆران برایم: مەسەلەکە یەک لایی بوو بووەوە بەشێوەیەکی یاسایی بڕیارەکە درابوو، لەمادەی شەست ودوو وشەست و سێ و شەست و چوار کە دەوڵەتێک بۆ کورد درووست بکرێ، سەرەتا بەپێی مادەی شەست و دوو درووستکردنی کیانێکی ئۆتۆنۆمییە بۆ کوردەکان، بەشێکی زۆری ئەو ناوچە کوردییانەی ئەگرتەوە کە زۆرینەی دانیشتووانەکەی کوردن، بێگومان ئەمە بڕیارێک بوو لەلایەن دەوڵەتە زلهێزەکانەوە دەرچووبوو بۆ ئەو ناوچانەی زۆرینەی دانیشتووانەکەی کوردن، دوای ئەوە مادەی شەست و دوو دەوڵەتی تورکیای ئەوکاتە ناچار دەکات دان بنێت بەو کیانە ئۆتۆنۆمییەی کە بۆ کوردەکان دائەمەزرێت، مادەی شەست و چوار جەخت لەسەر ئەوە ئەکاتەوە کە ئەو کیانەی دامەزراوە لەلایەن کوردەکان خۆیانەوە ئەگەر دوای ساڵێک بەزۆرینەی دەنگ ڕازی بوون بەجیابوونەوە لە تورکیا ئەوکاتە عوسبەت و ئومەم پشتگیریان ئەکات بۆ دامەزراندنی دەوڵەتێکی کوردی لەڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست.

گومانی تێدا نییە بەڵگەنامەیەکی مێژووی گرنگە

د. پێشڕەو حەمە جان: ئەگەر بەمووچەرەد نەڵێین لەڕووی یاساییەوە بەتەواوەتی نەبووە ڕێکەوتننامەیەکی مولزەم، بەڵام گومانی تێدا نییە بەڵگەنامەیەکی مێژووی و سیاسی گرنگە، جۆرێک لەدانپێدانانی نێودەوڵەتییە کە ناوچەیەک هەیە ئەکەوێتە نێوان تورکیا و ئێراق و سووریا و ئێرانەوە پێی ئەوترێ کوردستان و خەڵکێکی تێدا نیشتەجێن پێیان ئەوترێ گەلی کورد. دانپێدانانێکی تری تێدایە کە ئەم خەڵکە لەڕووی مێژووییەوە لەدوای جەنگی جیهانی یەکەمەوە دانی پێدا نراوەو مافی چارەی خۆنووسینیان هەیە، بۆیە ئەتوانین ئەم مافانە لەڕێگەی ئەم ڕێککەوتنامانەوە کە نەچووە بواری جێبەجێکردنەوە هەڵهێنجانێکی تێدا بکەین و سوودی لێ ببینین وەک بەڵگە نامەیەکی مێژوویی و سیاسی بەوەی گەلێک هەبووە پێیان وتراوە کورد و لە کوردستاندا نیشتەجێ بوون و مافی چارەی خۆنووسینیان هەیە، ئێمە لەو ڕوانگەیەوە و لەڕووانگەی سیاسییەوە ئەتوانین سوودیان لێ ببینین.

ئەمریکا ڕۆڵی هەبوو لەهەموارکردنەوەی ئەو بەندانە

مامۆستا گۆران برایم: واژۆکردنی پەیماننامەی سیڤەر لەلایەن گەلێک لە دەوڵەتانی تری وەک فەرەنسا و ئیتالیا و یەکێتی سۆڤیەت و بێگومان ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکاش کە لەوکاتەدا چاودێرێک بوو، بەڵام دواتر ڕۆڵێکی گەورەی هەبوو لەهەموارکردنەوەی ئەو بەندانەی کە تایبەتن بەدرووستکردنی دەوڵەتێکی نەتەوەیی بۆ کورد. بێگومان تورکیای کەمالی وەک هێزێکی ناسیۆنالیستی گەورە لەگۆڕەپانەکەدا دەرکەوتبوو، سەرەتا تورکیا یەکێک لەو هەلانەی قۆستییەوە ئەوەبوو پاش چەند مانگێک لەواژۆکردنی بەندەکانی پەیماننامەکە هەمووارکرایەوە لەلایەن وڵاتە زلهێزەکانەوە، چونکە ئێمە دەبێ ئەو حەقیقەتەش بڵێن هێشتا موسادەقە نەکرابوو، مەجالی دەستکاری کردنی تێدا بوو، دوای ئەوە وەڵاتێکی وەک یەکێتی سۆڤیەت بەلای خۆیدا ڕاکێشێ بۆ ئەوەی بەکاری بهێنێت بۆ هەڵوەشانەوەی پەیماننامەی سیڤەر، چونکە لەوکاتەدا تورکیا وای لەیەکێتی سۆڤیەت گەیاندبوو کە ئەمە پلانێکی ئیمپریالیستی وڵاتە ڕۆژاواییەکانە دژ بەتورکیا، هەر لەبەر ئەوە بوو یەکێتی سۆڤیەت پشتگیرییەکی گەورەی تورکیای کرد، لەلایەکی دیکەوە و ساڵانێک پێشتر تورکیا بەڵێنی بەویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا دابوو تورکیا بکەوێتە ژێر ماندانی ئەمریکاوە، لەپاڵ ئەوە دا چەندین بەڵێنی تری بەویلایەتە یەکگرتووەکان دابوو. ئەمانەش پاڵی بەویلایەتە یەکگرتووەکانەوە نا بۆ ئەوەی پشتگیری لە تورکیا بکات، بێجگە لەو بەڵێنانەی بەکۆمپانیا

پترۆلییەکانی ئەمریکای دابوو، لەلایەکی دیکەوە فەرەنسا لەگەڵ تورکیا ڕێککەوت و دوای ئاگر بەستێک پاشەکشێی لەو خاکانە کرد کە لە تورکیایە داگیری کردووبوو، ئیتاڵیاش لەلایەن خۆیەوە ئاگربەستی لەگەڵ تورکیادا واژۆ کرد، دوای ئەمە بەریتانیا کاتێ بەهەموو ئەمانەی زانی ئەویش بەناچاری لە تورکیا چووە پێشەوە بۆ ئەوەی لەگەڵیدا ڕێکبکەوێت و ڕێکیشکەوت، بەڵام ڕێکەوتنەکە لەسەر حیسابی کوردبوو، ئەوەشمان بیرنەچێ تورکیا توانی لەسەر ئاستی ناوخۆشدا کوردەکان بەکار بهێنێ چ بۆ بەرژەوەندی خۆی، چ دژ بەداواکارییەکانی بەریتانیا لەناو خاکی تورکیادا، چونکە لەو کاتەدا کوردەکان بەشێک بوون لەئەنجوومەنی نەتەوەیی تورک کە پێشتر دامەزرابوو، توانی ئەو هەلە بقۆزێتەوە چ بۆ بەرژەوەندی خۆی و چ بەدژی وڵاتە ڕۆژاواییەکان.
د. پێشڕەو حەمە جان: بێگومان لەروانگەی یاسای نێودەوڵەتییەوە دواجار پرۆسەی ڕێکەوتننامەی نێودەوڵەتی سیڤەری پرۆسەی پەسەند کردنە، یاخود تەسدیق کردنە، هەر بۆخۆی پرۆسەکە پرۆسەیەکی ئارەزوومەندانەیە، واتە پرۆسەی پەسەندکردن جۆرێک لە ئارەزوومەندانەی داوەتە دەست دەوڵەتان. دەوڵەتان ئەو ڕێککەوتننامانەی لەسەرەتادا واژۆیان کردووە، دەتوانن ئارەزوومەندانە لەروانگەی یاساییەوە پەسەندی نەکەن، بۆ؟ چونکە ئەمە جۆرێک لە ئازادی داوە بەدەوڵەتەکان بۆ ئەوەی ڕێکەوتننامە یەک لەسەر ئاستی نێودەوڵەتی ئیمزا ئەکەن، کە گەڕانەوە بۆ وڵاتەکەی خۆیان بەپێی بەرنامە و ستراتیژ و سیاسەتی خۆیان لەیەکدانەوەیەک بکەن ئایا تا چ ڕادەیەک ئەو ڕێکەوتننامەیە لەگەڵ بەرنامە و بەرژەوەندییەکانی ئەماندا یەک دەگرێتەوە، واتە بۆ خۆی ڕێکەوتننامەیەک ئیمزاش کرابێت ئارەزوومەندانەش ئیمزا کرابێت، دواجار ئارەزوومەندانە ئەتوانی پەسەندی نەکەیت و نەیخەیتە بواری جێبەجێ کردنەوە. ڕاستە ئەم دەوڵەتانە ئیمزایان لەسەر کرد، بەڵام دواجار بەرژەوەندی ئەمانی تێدا نەبووە ئەم ڕێکەوتننامەیە بچێتە بواری جێبەجێکردنەوە بۆیە دواجار لەروانگەی یاساییەوە پەسەندیان نەکرد بەبێ ئەوەی بەرپرسیارێتیان لەسەر درووست بێت، بەڵام ئەتوانین بڵێین لەروانگەی سیاسی و ئەخلاقییەوە جۆرێک لەبەرپرسیارێتیان لەسەر درووست بووە لەبەرانبەر ئەو بەڵێنانەی کە داویانە و ئەو ڕێکەوتننامەیەی ئیمزایان کردووە. زۆرجار بەڵگەنامە مێژوویەکان جەخت لەوە دەکەنەوە ئەم ڕێکەوتننامەیەی ئیمبراتۆریەتی عوسماتنی بەستی بێگومان دۆڕاوی جەنگی یەکەمی جیهانی بوو، دواجار لەناو تورکیادا بزووتنەوەیەکی نیشتمانی تورکی بەسەرپەرشتی ئەتاتورک سەری هەڵدا، کە زیاتر بزووتنەوەیەکی نیشتمانی تورکی بوو، گومانی تێدا نییە ئەم بزووتنەوەیە کە ئیمبراتۆریەتی عوسمانی گۆڕی بۆ کۆماری هەر لەسەرەتاوە کاری لەسەر ئەوە دەکرد ڕێکەوتننامەی سیڤەرە نەچێتە بواری جێبەجێ کردنەوە، دواجار کە کۆماری تورکیاش دروستبوو جۆرێک لەئیستیغلالی کردنی ئەو ململانێ نێودەوڵەتییەی کرد بەتایبەت لەنێوانی بەریتانیا و ڕووسیا کە زیاتر ئەو کاتە بزووتنەوەیەکی ئیشتراکی تێدا دەرکەوت بەسەر پەرشتی لینین، جۆرێک لەململانێی نێوان ئەوانیان ئیستیغلال کرد، جۆرێک لەدیبلۆماسییەت و سیاسەتی خۆی بەکابرهێنا تا ئەم ڕێکەوتننامەیە نەچێتە بواری جێبەجێ کردنەوە. بەتایبەتی لەسەرەتادا بزووتنەوەکەی ئەتاتورک خۆی وادەردەخست کە نوێنەرایەتی تورک و کورد دەکات و کوردەکان لەچوارچێوەی تورکیاداپارێزراون، لەلایەکی ترەوە فەرەنساش هەرچەند ئەندام بووە و قسە لەسەر ئەوە ئەکرێت هەر لەسەرەتاوە ڕازی نەبووە بەرێکەوتننامەی سیڤەر بەشێوەیک کە دەوڵەتێکی کوردی دروووست بکات بۆ کوردەکانی کوردستان لەلایەکی ترەوە لەئەنجامی بەرژەوەندییەکانی بەریتانیا و بەرژەوەندییەکانی فەرەنسا و دواجار سەرهەڵدانی بزووتنەوە ئەتاتورک لەناوتورکیادا ئەمانە بۆ خۆی کۆمەڵێک هۆکار بوون دواجار گەیشتە ئەوەی واقیعی کۆمەڵی دەولی بەئاڕاستەیەکدا ڕۆیشت ڕێکەوتننامەکە لەرووی یاساییەوە پەسەند نەکرا، ئیتالیا تەسدیقی کرد و ئەویش دواجار تەسدیقەکەی کێشایەوە، لەئەنجامدا بەرژەوەندییەکانی ئەوکاتی کۆمەڵی نێودەوڵەتی بێگومان بەو ئاڕاستەیەدا ڕۆیشت ئەم ڕێکەوتننامەیە نەچێتە بواری جێبەجێ کردنەوە.

کورد سەرکردەی نەبوو
مامۆستا گۆران برایم: لەو کاتەدا کورد لەسەر ئاستی نێوخۆیی خاوەنی سەرکردەیەک نەبوو کە سەرکردایەتی بزووتنەوەیکی ڕزگاریخوازی نەتەوایەتی کورد بکات، ئەمە بەپێچەوانەی فارسەوە بەنموونە لەئێران ڕەزا شای پەهلەوی توانی سەرکردایەتی ئێران بۆ دروووستکردنی ئەو دەوڵەتە کە ئەمڕۆ لە چوارچێوەی ئێراندا هەیە، لە تورکیا ئەتاتورک هەبوو، عەرەبەکان لەلایەکی دیکەوە خاوەنی سەرکردایەتی خۆیان بوون بۆ دروووستکردنی دەوڵەتی عەرەبی، بەڵام کورد خاوەنی سەرکردایەتییەک نەبوو کە هەموو کورد لەژێر ئاڵایەکدا کۆبکاتەوە، و سەرکردایەتی بزووتنەوەیەکی نەتەوایەتی بکات بۆ دروووستکردنی دەوڵەتێکی کوردی، دوای ئەوە ئەو ڕێکخراو و ئەو کۆمەڵانەی لەو کاتەدا هەبوون ڕاستە لەهەوڵێکی گەورە زۆردابوون بۆ ئەوەی تواناکانی کورد یەکبخەن، چ ڕۆشنبیرەکان و چ عەشیرەتەکان، چ کەسایەتییە نوخبەکان، بەڵام ئەوانیش هێشتا سەرکەوتوو نەبوون، چونکە ئەو ڕێکخراوانەی لەو کاتەدا هەبوون بەتایبەتی کۆمەڵەی تەعالی کوردستان و کۆمەڵەی تەعالی کورد، جەعیەتی تەشکیلاتی ئیجتیماعی و پارتی میللی کورد هەموو ئەمانە کە لەوکاتەدا هەبوون بەراستی یەکەم پەیوەندییەکی پتەو و تەنسیقێکی بەهێز لەنێوانی خۆیاندا نەبوو، دوای ئەوە تەنسیقێکی بەهێز لەنێوانی ئەوان و خەڵکی خوارەوەدا نەبوو، یەکێک لەبەڵگەنامەکانی بەریتانیا لەدوای پەیمانی سیڤەرەوە باسی لەوە کردووە کورد نەیتوانیوە پەیمانی سیڤەر بۆ خۆی بقۆزێتەوە، یەکێک لەهۆکارەکانی ئەوە بوو کە سەرکردایەتییەک لەکوردا نەبووە هەموو کورد لەژێر چەتری خۆیدا کۆبکاتەوە بۆ دروووستکردنی دەوڵەت، ئینجا ئاماژەشی بەوە کردووە کوردەکان خۆشیان لەناوخۆیاندا ناکۆکن، ئەم عەشیرەت لەگەڵ ئەو عەشیرەت ڕێکناکەوێ، ئەگەر دەسەڵات بدرێ بەهەر لایەنێک لایەنەکەی تر قبووڵی ناکات.

د. پێشڕەو حەمە جان: وەکوو ئەوەی بتوانین لەروانگەیەکی یاساییەوە تورکیا ناچاربکەین، بێگومان ناتوانین، بەڵام گومانی تێدا نییە وەک بەڵگەنامەیەکی سیاسی و مێژوویی کە ڕۆژگارێک هەبووە ئیمبراتۆریەتی عوسمانی دانی ناوە بەوەی ناوچەیەک هەیە پێی دەوترێ کوردستان و کوردی تێدا نیشتەجێیە، ئەتوانین لەم ڕێگەیەوە کاری لەسەر بکەین، بەڵام ئەمە بەزۆرەملێ نابێ بەتایبەتی ئەمڕۆ دەوڵەتێک هەیە ناوی دەوڵەتی تورکیایە، بەڵام ئەگونجێ لەگەڵ یەکانگیرکردنی بەرژەوەندی دەوڵەتی تورکیا و دەوڵەتانی دراوسێ و دەوڵەتانی زلهێز، بێگومان هیچ ڕێگرییەکی یاسایی نییە ئێمە ئەگەر بتوانین کاری لەسەر بکەین.

هەنگاوێکی تر بۆ سەربەخۆیی

مامۆستا گۆران برایم: ئەگەر سەیر بکەیت ئەو ئۆتۆنۆمییە کە بەو ناوچانە ئەبەخشرا زۆرینەی دانیشتووانەکەی کوردن ئەمە خۆی لەخۆیدا هەنگاوێک بوو بەرەو سەربەخۆیی، ئەگەر ئەو ئۆتۆنۆمییە بە کورد ببەخشرایە لەوکاتەدا و ساڵی دوای ئەوە لەرێگەی ڕیفراندۆمێکەوە زۆرینەی کورد دەنگی بدایە بەسەربەخۆیی ئەوکاتە ئەیتوانی سەربەخۆیی بەدەست بهێنێ و لەگەڵ ویلایەتی موسڵ و ئەو سنوورەی دیاریشکراوە.

لە ئاستی درووستبوونی دەوڵەتی کوردیدا ڕێگر هەبوو

د. پێشڕەو حەمە جان: من ئەمەوێت بە چەند خاڵێک وەڵام بدەمەوە یەکێک لەو خاڵانە ئەوەیە ئێمە پێمان وانەبێت کە هەموو ئەو نەخشە سیاسییانەی دەوڵەتانی پێدرووست بوون لەدوای جەنگی جیهانی یەکەم هەمووی لەئەنجامی ڕێکەوتننامەی سیڤەر درووست بووبێ، چونکە لەناوەڕاست و کۆتاییەکانی جەنگی جیهانی یەکەمدا لەنێوان دەوڵەتانی هاوپەیماندا چەندین ڕێکەوتننامەی نێودەوڵەتی بەسترا لەوانە ڕێکەوتننامەی سایکس پیکۆ، ڕێکەوتننامەی سانڕیمۆ و چەندین ڕێکەوتننامەیان بەستبوو کە هەندێکیان تایبەت بوون بەدابەشکردنی ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی عوسمانی، واتە لەم ڕێکەوتننامەانەدا کاری زۆریان لەسەر کردبوو نەک تەنیا لەرێکەوتننامەی سیڤەردا، بێگومان خاڵێکی تریش کە دەمەوێت لەسەری بدوێم، ئیمبراتۆریەتی عوسمانی لەوکاتەدا دۆڕاوی جەنگی جیهانی بوو بۆیە دەوڵەتانی هاوپەیمان هەرچییەکیان بویستایە ئیرادەی خۆیان زۆر بەئاسانی فەرز ئەکرد بەسەر ئەم دەوڵەتەدا، بۆیە نیازیان وابوو چەندین دەوڵەت درووست بکەن، یەکێکیش لەو دەوڵەتانە دەوڵەتی کوردی بوو، بەڵام دواجار ئەم ئیرادەیە وەکوو خۆی نەمایەوە، دەوڵەتەکانی تر درووستبوون، بەڵام ئیرادەی دەوڵەتە کوردییەکە نەمایەوە. خاڵێکی تر ئەمەوێ قسەی لەسەر بکەم ئەو دەوڵەتەی کە بووە جێگرەوەی دەوڵەتی عوسمانی کۆماری تورکیا بوو کە بەسەرپەرشتی ئەتاتورک ئیشی تێدا ئەکرا، بێگومان هەندێ شوێنی وەک ئێراق و سووریا و حیجاز ئیشیان بۆ دەکرا تا ببن بەخاوەنی دەوڵەتی خۆیان، ئەگەر ڕێگرێک نەبووبێ، بەڵام لەئاستی درووستبوونی دەوڵەتی کوردیدا ڕێگر هەبوو، بەتایبەتی کۆماری ئەوکاتی تورکیا کاری لەسەر ئەوە کرد ئەم دەوڵەتی کوردییە نەچێتە بواری جێبەجێ کردنەوە، بۆیە ئەوانی تر چوونە بواری جێبەجێکردنەوە و کورد نەچووە بواری جێبەجێ کردنەوە، خاڵێکی تر فەرەنسا هەر لەسەرەتاوە ڕازی نەبوو بەدرووستبوونی دەوڵەتێکی کوردی لەم ناوچەیەدا، بەڵام بەرانبەر شوێنەکانی تر ڕازی بوو، خاڵێکی تر کە ئەمەوێت ڕوونکردنەوەیەکی لەسەر بدەم، ئەوکاتە واقیعی دەوڵەتانی زلهێز و بەرژەوەندییەکانیان نەیانویستووە دەوڵەتی کوردی درووست بێ، بەڵام لەرووی واقیعییەوە بەلایانەوە مەبەست بووە، ویست و ئیرادەیان لەسەر ئەوە بووە کە دەوڵەتانی سووریا و ئێراق و حیجاز درووست بکەن. بەتایبەتی کە کۆمەڵێک بەرژەوەندی تایبەتیان هەبوو کە دواجار سووریا لەژێر ئینتیدابی فەرەنسا بوو، ئێراق لەژێر ئینتیدابی بەریتانیا بوو، کەواتە کۆمەڵێک بەرژەوەندیان هەبوو لەم ناوچانە، بەڵام پێدەچێ بەرژەوەندیان لەدەوڵەتی کوردیدا نەبووبێ.

مامۆستا گۆران برایم: مەسەلەی کورد لەوکاتەدا خۆی لاوازبوو، وەک پێشتریش ئاماژەمان پێکرد کورد سەرکردایەتییەکی وای نەبووە، کە هەموو کورد لەبزووتنەوەیەکی نەتەواتیدا کۆبکاتەوە بۆ ئەوەی ئەو هەلە بقۆزێتەوە، عەشیرەتەکان لەناوخۆیاندا نارێک بوون، ئەو ڕێکخراوانە کوردییانەی لەوکاتەدا هەبوون نەیانتوانی هەلەکە بقۆزنەوە بۆ درووستکردنی ئەو دەوڵەتە، بەڵام تۆ نابێ لەوکاتەدا چاوەڕێی دەستی وڵاتە هاوپەیمانەکان بیت بۆ ئەوەی دەوڵەتێکت بۆ درووست بکات، ئەگەر تورکیای کەمالی چاوەڕێی وڵاتانی هاوپەیمان بوایە ئەوە کوردستان کرا بەچوار پارچەوە، تورکیا ئەکرا بەپێنج بەشەوە، ئەو چاوەڕێی ئەوەی نەکرد، بەڵکوو ئەوان دوای ئەو هەوڵ و ماندووبوونەی ئەوان هەرچەندە بەشێکی گەورەی لەسەر حیسابی کوردبوو و زەرەرێکی گەورەشی لەبزووتنەوەی ناسیۆنالیستی کوردی دا لەوکاتەدا، بەڵام ئەوان توانیان سەرکەوتنێکی گەروە بەدەست بهێنن، بەڵام هەڵوێستی وڵاتانی هاوپەیمانیش هەر وەک پێشتر ئاماژەمان پێکرد هەموویان پاشەکشێان لەپەیماننامەکە کرد دوای ئەوە یەکێتی سۆڤیەت دژایەتی پەیماننامەکەی کرد، دوای ئەوەی ئەرمەنەکان و یۆنانییەکان ئەوانەی لەناو خاکی تورکیادا مابوون ئاگادارکران بۆ ئەوەی پاشەکشە بکەن لەخاکی تورکیادا، دوای ئەوەش مەسەلەی کوردیان بەلاوە خست، ئەگەر بەشێوەیەکی گشتی سەیری بکەیت ئەو بارودۆخەی لەنێوانی پەیماننامەی سیڤەر و لۆزاندا هاتووەتە کایەوە زۆرینەی زۆری لەبەرژەوەندی تورکدایە، بەریتانیاش ئەویست کورد بەکاربهێنێ بۆ بەرژەوەندی خۆی دژ بەتورکیا.

لۆزان شوێنی سیڤەری گرتەوە

د. پێشڕەو حەمە جان: لەروانگە یاساییەکەوە ئەگەر ڕێکەوتننامەیەک نەچووبێتە بواری جێبەجێکردنەوە من پێم وایە پێویست ناکات باس لەهەڵوەشانەوەی بکەین، مادام ئەم ڕێکەوتننامەیە هێشتا لەرووی یاساییەوە ئیلتیزامی پەیدا نەکرد و

نەچووە بواری جێبەجێ کردنەوە و پەسەند نەکرا کەواتە پێویست ناکات بڵێین با هەڵوەشێتەوە، بەڵام بیرمان نەچێ هەمان ئەو دەوڵەتانەی ڕێکەوتننامەی سیڤەریان بەست ڕێکەوتننامەیەکی تریان بەست لەسەر هەمان بابەت ئەویش ڕێکەوتننامەی لۆزان بوو. ئەم ڕێکەوتننامەیە ئەتوانین بڵێین بەنزیکی هەمان دەوڵەتانی ناو ڕێکەوتننامەی سیڤەر سازدرابوو، تەقریبەن لەسەر هەمان بابەت بوو، بۆیە ویستیان بەکۆمەڵگەی نێودەوڵەتی بڵێن ئەم ڕێکەوتننامەیە جێگەرەوەی ڕێکەوتننامەیەی پێشووە کە نەچووەتە بواری جێبەجێ کردنەوە، بەڵام بەداخەوە دواجار ڕێکەوتننامەی لۆزان چووە بواری جێبەجێکردنەوە، ئەتوانین بڵێن بەتەواوی شوێنی ڕێکەوتننامەی سیڤەری گرتەوە، ئەو واقیعەشی کە ئەمڕۆ ئەیبینین ڕەنگدانەوەی ئەو ڕێکەوتننامەیەیە کە کوردستانی دابەشکرد بەسەر کۆمەڵێک ناوچەدا بەم شێوەیەی کە ئێستا هەیە.

تورکیا بەتەواوەتی پارچەپارچە کرابوو
مامۆستا گۆران برایم: ئەگەر سەیری بەشی ئەنادۆڵ بکەین لەو پەیمانەدا دابەشکرابوو بۆ سێ بەش، بەشێکی بۆ فەرەنسا، بەشێکی بۆ ئیتاڵیا، بەشێکی بۆ بەریتانیا. لەگەڵ ئەوەی پەیماننامەکە پشتگیری درووستبوونی کیانێکی کوردی ئەکرد لەچوارچێوەی ئۆتۆنۆمیدا، دوای ئەوە ئیزمیر درابوو بەیۆنان، واتە تورکیا بەتەواوەتی پارچەپارچە کرابوو. هەر لەبەر ئەوە بوو ئەتاتورک ئەوەی بەلەسێدارەدانی تورکی لەقەڵەمدا.
د. پێشڕەو حەمە جان: ئەگەر ڕێکەوتننامەیەک نەبووبێ بە ڕێکەوتننامە بۆ قسە لەسەر هەڵوەشانەوەی بکەین؟ کاتێ ئێمە قسە لەسەر هەڵوەشانەوە ئەکەین واتە ئەبێ ڕێکەوتننامەیەک هەبێ پەسەند کرابێ، چووبێتە بواری جێبەجێ کردنەوە، بەڵام شتێک کە نەبووبێ بە یاسا بەرێکەوتننامە، من پێم وایە نابێ قسە لەسەر هەڵوەشانەوەکەی بکەین بۆیە دەبینین لەرێکەوتننامەکانی تردا دەوڵەتان بەهیچ شێوەیەک خۆیان لە قەرەی قسەکردن لەسەر ئەو ڕێکەوتننامەیە نادەن.[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک:	دۆزی کورد
جۆری پەرتووک:	وتار و دیمانە
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
جۆری وەشان:	دیجیتاڵ
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ماڵپەڕی خاک تیڤی - 2019-12-02

کاتی تۆمارکردن: 2023/9/3 9:12:39 PM
ناوی تۆمارکار: زریان عەلی

بابەت: 19
پەیماننامەی لۆزان و چارەنووسی کوردستان
https://www.kurdipedia.org/?q=20220728023100425024

کەمتەرخەمیی کورد و گوێ نەدان بە قانوون
دوای سێ ساڵ تێپەڕ بوون بەسەر پەیمانی سیڤەر Sèvres لە 1923 بە پێی پەیماننامەی لۆزان کۆتایی بە ئیمپراتووریەتی عوسمانیی هات و بەندەکانی پەیماننامە سیڤەر Sèvres هەڵوەشایەوە و ڕۆژهەڵاتی تورکییە و ناوچە کوردنشینەکان کە بەشێک لە هەرمەنستان بوون، کەوتە ژێر دەسەڵاتی تورکییە و بە پێی ڕێککەوتنەکانی نێودەوڵەتیی دانیان پێ داهێنان. بەم شێوەیە بەشێکی گەورەی کوردستان خرایە ژێردەسەڵاتی تورکییە و لە پەیماننامەکەدا کێشەی کوردیان سڕییەوە و بابەتێک بە نێوی کورد و کوردستان لە ئارادا نەما. بە پێی ئەم پەیماننامەیە کوردستان بەسەر چوارووڵاتی: تورکییە، ئێران، ئێراق و سووریەدا دابەش کرا. بە پێچەوانەی سەردەمی ئیمپراتووریەتی عوسمانیی لە پەیماننامەی لۆزان دا شوێنێک بە نێوی کوردستان یا تەنانەت کۆڵەداریی(موستەعمەرە)یەکیش بە نێوی کوردستانەوە نەما. بە پێی ئەم پەیماننایەوە پێناسەی مێژوویی و سیاسیی کوردستان یان دزیی و بە پێی بنەمای قانوونی نێودەوڵەتیی کوردستان پارچە پارچە کرا و دانیان پێدا هێنا و مۆر کرا. عیسمەت ئینۆنۆ سەرۆکی شاندی دانوستانی تورکییە ڕایگەیاند:
ئێمە بە یارمەتیی ئینگلیز و فەرانسە سەرکەوتنمان بەدەست هێنا، کێشەی هەرمەنستان و کوردستانمان لە مێژوودا ناشت.
بەڵام کێشەی کورد و کوردستان وەک برینێکی تیمار نەکراو تا بە ئیمرۆش قورقوڕۆچکەی تورکییەی گرتووە.
ئەوەی کە ئۆردۆغان هێرش دەکاتە سەر پەیماننامەی لۆزان، کەمتر پەیوەندیی بە کێشەی کوردەوە هەیە، زۆرتر دەگەڕێتەوە بۆ دوورگەکانی دەریای ئیجە، کە بە پێی مادەی 16ی پەیماننامەکە جگە لە دوو دوورگەی ئیمبروسImbros و تەنەددۆس Teneddos ئەوەیتر هەمووی دەکەوێتە ژێر دەسەڵاتی یۆنانەوە و ناوچەکانی موسڵ وهەولێریش بە فەرمیی خرایە سەر ئێراقەوە.
ئەم پەیماننامەی بۆ مستەفا کەمال دەسکەوتێکی گەورە بوو، کە بەم شێوەیە دەریبڕی:
ئەم پەیماننامەیە بەڵگەیە بۆ سەرکەوتن بە سەر ئەو گەلەکۆمەکی و پیلانەی دژ بە میللەتی تورک دەکرا و لایان وابوو، بە پێی پەیمانی سیڤەر Sèvres مۆر کراوە. ئەمە سەرکەوتنێکی سیاسییە، کە لە مێژووی ئیمپراتووریی عوسمانییدا هاوتای نییە.
هەرچۆنێک بێ، ئەم پەیماننامەیە هەندێک بڕیار لە خۆی دەگرێ، کە لە سەرووی سنوورەکانی ئەرزییەوە. بندەکانی 37-40ی بەشی سێیەم بە تێروتەسەلیی ئەو بڕیارانە بۆ بەرگریی لە مافی کەمە نەتەوایەتییەکان لەڕووی پاراستنی ئایین و زمان و مافی سیاسیی لەخۆی دەگرێ، کە هەموو حکومەتەکانی یەک لە دوای یەکی تورکییە بە شێوەیەکی ڕێکخراو و سیستیماتیک پێشێل یان کردووە. هیچیەک لەو لایەنانەی کە بەشداری مۆرکردنی ئەم پەیماننامەیە بوون گوێیان نەداوەتە ئەم پێشێلکارییە و سەرکۆنەی حکومەتەکانی تورکییەیان نەکردووە. تا ئێستاش ڕوون نییە، ئەوەی ئۆردۆغان لە پێداچوونەوەی بەم پەیماننامەدا داوای دەکا، ئایا ئەم بابەتانەش لە خۆی دەگرێ و دژ بە ڕەچاوکردنی ئەو مافانەیە کە لە بەندەکانی 37-40 هاتووە یان نا؟
پەیماننامەی لۆزان لە هیچ شوێنێک دا باس لەوە ناکا، کە ئەم پەیماننامەیە دوای تێپەڕ بوونی سەد ساڵ هەڵدەوەشێتەوە و تورکییە مافی ئەوەی هەیە، بۆ بەرژەوەندیی خۆی دەستی تێوەردا و ئاژاوە و شەڕ بنێتەوە.
تەنانەت ڕێککەوتننامەی 1969ی ڤییەنیش کە پەیوەندیی بە لایەنی حقووقیی پەیماننامەکانەوە هەیە، باس لە بابەتێکی ئەوتۆ ناکا، کە مەبەستی ئۆردۆغانە، مەگەر ئەوەی لە پەیماننامەکەدا گونجاند بێتیان، دەنا پەیماننامەکای نێودەولەتیی لە هیچ برگەیەکی زەمانییدا کۆتاییان پێنایە.
ئەوە بۆ بێهیوا کردن و ناچار کردنی ئۆردۆغان بۆ ڕێزگرتن لە ماف و داخوازییەکانی نەتەوەی کورد، کورد دەبێ، بگەڕێتەوە بۆ بەندەکانی 37 تا 40ی بەشی سێیەمی پەیماننامەی لۆزان و لە ڕووی دیپلۆماتیی و حقووقییەوە لە سەر ئاستی نێودەوڵەتیی کاری لەسەر بکا و بەرەو داواکاریی مافی سەربەخۆیی هەنگاو بنێ.
[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک: دۆزی کورد
جۆری پەرتووک: مێژوو
جۆری دۆکومێنت: زمانی یەکەم
جۆری وەشان: دیجیتاڵ
زمان - شێوەزار: کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات: باشووری کوردستان
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] تۆڕی کۆمەڵایەتی | کوردیی ناوەڕاست | سەیەن کوردی
کاتی تۆمارکردن: 2022/28/7 2:31:00 AM
ناوی تۆمارکار: سروشت بەکر

بابەت: 20
پەیمانی سیڤەر
https://www.kurdipedia.org/?q=20090308212617160б

لە ڕۆژی 10ی ئاگۆستی ساڵی 1920 پەیماننامەی سێڤەر واژۆ کرا، کە تێیدا هەیئەتێکی کورد بە سەرۆکایەتیی شەریف پاشا بەشدار بوو و تێیدا باس لە دانی مافی ئۆتۆنۆمی بە کورد کرا، کە بۆ یەکەمین جار بە شێوەیەکی فەرمی ئەو مافە بۆ کورد بە ڕەوا دەبیندرا. یەکێک لەبەندەکانی تایبەتبوو بە کورد و خاکی کوردستان کە
بەندی (62) ە و تێیدا هاتووە:
(لیژنەیەک، کە مەڵبەندەکەی لە ئەستەمبوڵ دەبێت و لە سێ ئەندام پێک دێت و، هەر ئەندامێک لە سێ دەوڵەتی: بەریتانیا و فەرەنسا و ئیتالیا دایدەهێنن، لەگەڵ مێژووی بەجێهێنانی ئەم ئۆتۆنۆمییەدا، بە شەش مانگ بۆ دەستنیشانکردنی ئەو ناوچانەی ڕەگەزی کوردیان تێدایە و، کەوتوونەتە خۆرهەڵاتی فوراتی و، باشووری خۆرئاوای ئەرمینیا وە، وەک لە دوایشدا دەست نیشان دەکرێت. سنوورێکیش بۆ جیاکردنەوەی تورکیا، لە سوریا و، ئێراق، بەو پێیە دیاری دەکرێت، کە لە دەقی دووەمین و سێیەمین بڕگەی دووی بەندی 27دا هاتووە. بەڵام لە کاتی ڕێک نەکەوتن لەسەر هەر بابەتێک، ئەوا ئەندامانی لیژنەکە: - کۆمیسیۆنەکە- دەنگ لە حکومەتەکەی خۆی دەگێڕێتەوە، پێویستیشە ئەم پرۆژەیە زامنی تەواوی بۆ پاراستنی کلدان و ئاشووری و، کەمایەتی ڕەگەز و ئاینی تری نێو ئەم ناوچانەی تێدا بێت، لەبەر ئەوە لیژنەیەک لە نوێنەرانی بریتانیا و فەرەنسا و ئیتالیا و-ئێران- و کورد، دەگەڕێت بۆ پشکنین و بڕیاردانی ڕاست کردنەوەکە، ئەگەر بینرا پێویستە دەربارەی سنووری تورکیا بکرێت. چونکە بەپێی بەندەکانی ئەم پەیمانە، سنووری باسکرا و، لەگەڵ ئێران-یشدا پەیرەو دەکرێت).
بەندی 63:
(حکومەتی عوسمانی، لەمڕۆوە پەیمان دەدات لە ماوەی 3 مانگدا لەو مێژووەوە کە تیایدا ئاگادار دەکرێت، بڕیارەکانی هەردوو لیژنەی کۆمیسیۆن، کە لە بەندی 67دا باسکراون، لە ئەستۆ بگرێت و جێبەجێیان بکات).
بەندی 64:
(ئەگەر لە ماوەی ساڵێکدا، لە مێژووی دەستپێکران و جێبەجێکردنی ئەم پەیمانەوە، گەلی نیشتەجێی ناو ئەو ناوچە دەست نیشان کراوانە، کە لە بەندی 62دا هاتوون، داوایەکی پێشکەش بە کۆمەڵی گەلان کرد، کە بڵێ زۆربەی خەڵکی نێو ئەم ناوچانە، ئارەزوو دەکەن لە تورکیا جیاببنەوە و کۆمەڵەی نێوبراویش لەو باوەڕەدا بێت، کە ئەم گەلە دەتوانێت سەربەخۆ بێت و پێسپێری ئەمە بکات، ئەوا تورکیاش لە ئێستاوە پەیمان دەدات ئەو پێ سپێرییە

جێبەجێ بکات و دەست بەرداری هەموو ماف و ئیمتیازێکی خۆی دەبێت لەو ناوچانەدا، ئەم دەست بەردار بوونەش بە درێژی، بابەتێکی تایبەتی دەبێت لە نێوان زۆربەی وڵاتانی هاوپەیمان و تورکیادا، بۆیە لە کاتی دەست بەرداربووندا، کە بوو، هیچ بەرهەڵستییەک لە لایەن وڵاتانی هاوپەیمانی نێو هێنراوەوە، ناخرێتە بەرامبەر مەیلی کوردی نیشتەجێی ئەو بەشەی خاکی کوردستان، کە تا ئەمڕۆ، لە ویلایەتی- موسڵ- دان و بە خواستی خۆیان دەیانەوێت لەگەڵ حکومەتە سەربەخۆکەی کوردا یەکبگرن).

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک:	دۆزی کورد
جۆری پەرتووک:	ڕامیاری، جیۆپۆلیتیک و پەیوەندیی نێودەوڵەتی
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات:	شانشینی یەکگرتوو (بەریتانیا)
Quick Respons Code:	

کاتی تۆمارکردن:	2009/8/3 9:26:17 PM
ناوی تۆمارکار:	هاوڕێ باخەوان

بابەت: 21

پەیوەندییەکانی نێوان یەکێتی سۆڤێت و تورکیا 1920-1930 و کاریگەری لەسەر پرسی کورد

https://www.kurdipedia.org/?q=20220827151234430686

پەیوەندییەکانی نێوان یەکێتی سۆڤێت و تورکیا 1920-1930 و کاریگەری لەسەر پرسی کورد.
ئارام عەلی مستەفا
کۆلێژی زانستە مرۆڤایەتییەکان، زانکۆی سلێمانی.
گۆڤاری زانکۆی گەشەپێدانی مرۆیی، 2019

مێژووی پەیوەندییەکانی ڕووسیا و دەوڵەتی عوسمانی بۆ پتر لە 5 سەدە دەگەڕێتەوە، کە هەندێک جار شەڕ و ململانی سەخت و هەندێک جاری تریش، بە شێوەیەکی ئاشتی و دۆستانە بووە.
لەو کاتەوە دەوڵەتی عوسمانی لە سەرەتای سەدەی 18وە چووە قۆناغی لاوازبوون و هەڵوەشاندنەوە.
ڕووسیا ڕۆڵێکی گرنگی لە داپچڕانی ناوچەکانی لە قەفقاز و ئاسیای ناوەڕاست بینی.
ئەگەر سیستەمی (پارسەنگی هێزەکان) یش لە نێوان وڵاتە گەورەکانی ئەوروپا لە سەدەی 19 نەبوایە، ئەوا ڕووسیا بە تەواوی دەوڵەتی عوسمانی لەناو دەبرد.
بەڵام لە کۆتاییەکانی جەنگی یەکەمی جیهانی و دوای شۆڕشی ئۆکتۆبەری ساڵی 1917 لە ڕووسیا و دوای کشانەوەی ڕووسیای سۆڤێتی لە جەنگەکە و ئاشکراکردنی پەیمانی سایکس پیکۆ و ڕێکەوتن لەگەڵ وڵاتانی هاوپەیمانیی چوار قۆلیی، بە تایبەتی ئەڵمانیا و دەوڵەتی عوسمانی، پەیوەندییەکان بەرەو ڕێککەوتن ڕۆیشتن، ئەوە بوو پەیمانی برێست 1918 لە لیتوانیا بەسترا. دەوڵەتی عوسمانی هەروەک ئەڵمانیای هاوپەیمانی، بە کشانەوەی هێزەکانی ڕووسیا لە بەرەکانی جەنگ بوژایەوە و لەگەڵ ئەوەشدا، کە ڕێکەوتن لە نێویاندا هەبوو، بەڵام پەلاماری ناوچەکانی قەفقازیای ژێردەستی ڕووسیایان دا، بەڵام دوای دەرکەوتنی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی نەتەوەیی تورک و پەیمانی سیڤەر، ئاڵوگۆڕێک لە بەرەکانی جەنگدا ڕووی دا، کە لەو کاتەدا ببوو بە ڕوسیای سۆڤێتی و حکومەتی ئەنقەرە، کە سوودی زۆریان لەم هاوپەیمانییە وەرگرت. بەڵام لەم کاتەدا دەرفەتێک بۆ کورد دروست بوو بە تایبەتی لە کوردستانی عوسمانیدا، تا بە ئامانجەکانی بگات و هەر هیچ نەبێت لە چوارچێوەی پەیمانی سیڤەردا هەندێک دەستکەوتی ناوچەیی بە دەست بهێنێت.. [1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک:	دۆزی کورد

جۆری پەرتووک: مێژوو
جۆری پەرتووک: رامیاری، جیۆپۆلیتیک و پەیوەندیی نێودەوڵەتی
جۆری دۆکومێنت: زمانی یەکەم
جۆری وەشان: دیجیتاڵ
زمان - شێوەزار: کرمانجیی ناوەراست
شار و شارۆچکەکان: سلێمانی
فۆلدەرەکان: مێژووی کۆن
وڵات: تورکیا
وڵات: یەکێتیی سۆڤیەتی پێشوو و رووسیا
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | English | academia.edu
کاتی تۆمارکردن: 2022/27/8 3:12:34 PM
ناوی تۆمارکار: راپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 22

ترسێکی مەشروع

https://www.kurdipedia.org/?q=20210827193622395082

ترسی پێکهاتەی ناو سنورە زۆرەملێکان:
کاتێک گەشتێک بەناو سنورەکانی رۆژهەڵاتی ناویندا ئەکەی ئەوکاتە بۆتدەرئەکەوێ چ کارەساتێکە، ئەو خوێنەی چەندین سەدەیە لەم ناوە ئەچۆڕێ تەنها یەک هۆکاری هەیە، ئەویش دارشتنی هەڵەی سنورەکانە. ئاخر ناکرێ چەندین نەتەوەو ئاین و مەزهەب و رەچەڵەکی جیاواز بەزۆر بئاخنرێنە ناو ژوورێکەوە و کەسێک لەنێوانیانا بەزۆرەملێ بێ بەخاون و بریاردەر وکلیل بەدەست و ئەوانی تریش بێ رەخنەو پرتەوبۆڵە گوێرایەڵ و جێبەجێکاری فەرمانی کلیل بەدەستبن.
رەنگە خەڵکانێک بڵێن لە سویسرا چەندین زمان و پێکهاتەی جیاواز پێکەوە لە سنورێکا کۆکراونەتەوەو سنوریش نەبۆتە کێشیەیەک بۆیان؟ بەڵێ ئەمە راستە بەلام بیرمان نەچێ ئەوان شۆرشی هۆشیاریان تێپەراندوە، بیرکردنەوەیان بۆ ژیان بەجۆرێکیترە، هەروەک چۆن دەسەڵات بەدەستەکانیشیان بریار لەبەرژەوەندی لایەنێک لەسەر ئەژماری لایەنێکیتر نایەن، بەڵکو بەرژەوەندی گشتی وڵات هەمیشە کاری لە پێشینەیە بە پێچەوانەی رۆژهەڵاتی ناوین کە سەختترین کاری دەسەڵاتدار و عەوامیش باوەرهێنانە بەمافی بەرامبەر، بەڵکو بەپێچەوانەوە هەمیشە نەتەوەو ئاین و مەزهەب و رەچەڵەکی بەرامبەر بە مەترسی لەسەر بوونی خۆی ئەبینێ و سەرکەوتن و مانەوەی خۆی لەسەرپانکردنەوەی بەرامبەرا ئەدۆزێتەوە.
باشترین نمونەش لەو وڵاتانەی ئەمریکا لە مێژووی خۆیا داگیری کردوون لە هەمووی فەشەلی هێناوە کە دەوڵەتی موئەسەسات وکۆمەڵگەیەکی مەدەنی لەدوای خۆی بەجێبهێڵێت، بێجگە لە ئەڵمانایای رۆژئاوای و یابان نەبێت، ئەمەش ناگەرێتەوە بۆ ئەوەی کە ئەمریکا لەو دوو ولاتەیا مامەڵەیەکی جیاوازتری کردووە، بەڵکو ئەگەرێتەوە بۆئەوەی خەڵکی ئەو دوو وڵاتە جۆری بیرکردنەوەیان جیاوازە بۆ ژیان، بە هۆشیارییەکی زۆرەوە مامەڵە لەگەڵ پێشهاتەکان ئەکەن و لێکدانەوەکانیان لێکدانەوەیەکی تەندروستە.
ترسی نەتەوەی ژێردەست:
گرنگە میلەتی ژێردەست هەمیشە لایەنی کەمی ترسی هەبێ لە میلەتی سەردەست، چونکە بەردەوام وکلتور و زمان و خاک و بوون لەژێر هەرەشەی فەوتانایە، هەربۆیە بەندە هەمیشە تووشی شۆک ئەبم کاتێک رۆشبیرێک وکەسێکی ئاست بەرزی نەتەوەکەم ئەبینم لە مێدیاکانەوە بێئاگیانە باس لە نەمانی سنوری نەتەوە و نەتەوە-دەوڵەت ئەکات و داکۆکی کردن لە نەتەوەیەکی پارچە پارچە کراو بە چوار سنوری دەستکرد و بەزۆر سەپاو بە فشەی قەومی ناوئەبەن.
نایشارمەوە ئەوان راست ئەکەن، سالانێکە لە رۆژئاوا و وڵاتانی پێشکەوتووا هێدی هێدی کار لەسەر نەمان وکاڵ بوونەوەی چەمکی نەتەوە-دەوڵەت ئەکەن، چونکە نەتەوە جیاوازەکانی ناو سنورێکی دیاریکراو لەسەر مرۆڤ بوون رێز لە بوونی یەکتر ئەگرن نەک نەتەوە و ئاینزا، مەخابن لە رۆژهەڵاتی ناوین پێچەوانەکەی راستە، رێز لە مرۆڤ بوون ناگیرێ هێندەی رێز لە

ئاین و مەزهەب و نەتەوە ئەگیرێ لەناو سنورێکی دیاریکراوا، ئەمەش ئەو هۆکارەیە کە وائەکات میلەتی بندەست هەمیشە ترسی لە فەوتانی کلتور و زمان ونەریت و خاکەکەی هەبێت.
خۆئەگەر نەتەوەکانی ناو سنورێکی دیارکراو هۆشیاری تەواویان هەبێت و ڕێز لە مرۆڤ بوون بگرن، ئەوا سیستمی کۆنفیدرالیزمی دیموکراتی باشترین و گونجاوترینە بۆ ئەو تێکەڵ و پێکەڵی و لکاندنە بەزۆرەملێیەی ناو سنورەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوین، چونکوم لە مۆدێلی کۆنفیدرالیزمی دیموکراتیکا ئەکرێ هەر نەتەوەو پێکهاتەیەک لەبری ئەوەی لەناو گلۆبالیزم یان ئیمپراتۆریەتی نەتەوەی سەردەستا بتوێنەوە، بەپێچەوانەوە درێژە بەبوونی خۆی بات و گەشەش بکات، بەڵام ئەمە تەواو جیاوازە لە مۆدێلی نەتەوە-دەوڵەت، کە لێرەیا هەموو نەتەوە بچوکتر و کەمینە و پێکهاتەکان ئەبن بەخۆراکی نەتەوەی سەردەست، نەک هەر گەشەش ناکەن بەڵکو هێدی هێدی بەرەو توانەو لەناوچونیش ئەچن. بەبارێکیترا ئەگەر باس لە سیستمێکی دیمکراتی ڕاستەقینە بکەین ئەوا ئەبێ باس لە مۆدێلی کۆنفیدرالیزمی دیموکراتیک بکەین، بەتایبەت لەو وڵاتانەی کە نەتەوە و پێکهاتەی جیاوازی تیایە، بەڵام ئەم مۆدێلە بۆ خەلکانی نەتەوە پەرست و ئاینزای ڕادیکاڵ و ووشک قوتدانی قورسە.
بەندە لایەنگری سیستمی کۆنفیدرالیزمی دیموکراتیم وەک کلیلی چارەسەر ئەیبینم بۆ ئەو نەتەوەو ئاین و پێکهاتە جیاوازانەی بەزۆرەملێ لە چوارچێوەی سنورێکا کۆکراونەتەوە، بەمەرجێ نەتەوەی سەردەست و بڕیاربەدەست باوەڕی بەو مۆدێلە هەبێت، بەڵام ئەگەر نەتەوەی سەردەست و بڕیاربەدەست کاری بەو مۆدێلە نەکرد ئەوا ئەبێ نەتەوە و پێکهاتە کەمینەکانیتر لەهەوڵی پاراستنی خۆیانابن و نەتەوە-دەوڵەت لەبیرنەکەن، بۆ نمونە ئەگەر لە تورکیایا کار لەسەر پاراستنی زمان و نەریت نەکەی، ئەوا نەک دەوڵەت بۆ دروست ناکرێ بەڵکو نەتەوەکەش ئەتوێنرێتەوە.
ترسی مەسعود بارزانی:
بەشێک لەو خاڵانەی مەسعود بارزانی پێئەناسرێتەوانێ ئەوەیە کە ئەو بێدەنگ، کەمدوو، ڕاڕا، نهێنی پارێز، ئینکار. شەرمن و بەئاگاشە لە گۆڕنکارییەکان.
بووە بە باو کاتێک کە کاک مەسعود دەرەکەوێ و پەیامێک بڵاوکاتەوە ئەوا بەدوایا گۆڕنکارییەک، کارەساتێک یان بوومەلەزەیەکی سیاسی لە عێراق بەگشتی و لە هەرێمی کوردستان بەتایبەتی ڕووئەیا.
دواین پەیامی مەسعود بارزانی دوایی گۆڕانکارییەکانی ئەفگانستان وڕووخانی حکومەتی ئەو وڵاتە زۆر لەوە خێراتر کە جیهان چاوڕێ ئەکرد، دوای کشانەوەی هێزەکانی ئەمریکا و دەستگرتنی تاڵیبان بەسەر کابوڵی پایتەختا، لێکدانەوەی زۆری بۆکرا کە گوایە کاک مەسعود شتێک ئەازنێ بۆیە پەیام بڵاوئەکاتەوە.
هەندێک لێکدانەوەی ئەوەیان بۆکرد کە کاک مەسعود زانیاری ئەوەی لایە کە هێزەکانی ئەمریکا لە عێراق ئەکشێنەوەو سیناریۆکەی ئەفگانستان لە عێراقیش دووبارە ئەبێتەوانێ، هەندێکیتریش باس لەوە ئەکەن کە مەسعود بارزانی مەبەستێتی وورەی خەڵک و هێزی پێشمەرگە بەرزبکاتەوە لەئەگەری کشانەوەی هێزەکانی ئەمریکا لە عێراق و هەرێمی کوردستان.
مەسعود بارزانی درک بەوە ئەکا کە ئەمریکا ناوچەکە چۆڵ ناکات بەڵام ناتوانێ متمانەشیان پێباکات، بەتایبەتی لەدوای پرسی ڕێفراندۆم و کارەساتی لەدەستدانی نیوەی زیاتری خاکی هەرێمی کوردستان و بێدەنگی ئەمریکا.
ترسی مەسعود بارزانی داعشێش نیە، چونکوم ئەو ئەبێ ئەوە باش بزانێ کە داعش هێندەی چاوی لەناوچە سونی و عەرەب نیشینەکانە هێندە چاوی لە هەرێمی کوردستان نیە، چونکە خەڵکی ئەو ناوچانە پشت و پەنان بۆ داعش بەپێچەوانەی خەڵکی کوردستانەوە کە بەئاسانی تەسلیمی ئەو هێزە تاریک پەرستە نابن.
کاک مەسعود ئەبێ ئەوەش بزانێ کە دوژمنی ژمارە یەکی داعش و سونە، هێزە شیعەکان و حەشدی شەعبیە نەک وکوردی زۆرینە سونە مەزهەب، هەڵبەتە لەسەردەمی ئەوپەڕی بەهێزی داعشا هێندەی خەتەر لەسەر بەغا باخی داد بوو هێندە ترس لەسەر هەولێر نەبوو، خۆ ئەگەر کورد خۆی زۆر کلکەقنێی داعشی نەیایە بەهۆی کەمی زانیاری جیۆسیاسی و تێگەشتن و لێکدانەوەی هەڵەی ڕاوێژکارە ناشارەزاکانی هەرێم بۆ ڕەوشەکە، ئەوا لایەنی کەم داعش بەو زوویە ڕووی لە ناوچە کوردستانییەکانی ژێر دەسەڵاتی حکومەتی هەرێم نەئەکرد.
ترسە گەورەکە:
ترسی گەورەکەی مەسعود بارزانی حشدی شەعبیە و ئەو ترسەش ترسێکی مەشروعە. کاک مەسعود ئەبێ بزانێ کە ئەمریکا ناوچەکە چۆڵ ناکات، نەک لەبەر چاوی کاڵی کورد بەڵکو لەبەر پاراستنی بەرژەوەندییەکانی خۆیان بەڵام، ئەبێ ئەو باش لەوەش تێبگات کە ئەمریکا دۆست و هاوڕێی هەمیشەی نیە، بەڵکو بەرژەوەندی هەمیشەی هەیە و هیچیتر، هەربۆیە لەئەگەری مەترسی لەسەر بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە عێراق وە بەتایبەتی لەلایەن حشدی شەعبییەوە بەپاڵپشتی ئێران، ئەوا هیچ دوورنیە ئەمریکا سازش لەسەر هەرێمی کوردستان بکات بۆ پاراستنی بەرژەوەندییەکانی خۆیان، ڕێگا بە حشدی شەعبی بات دەست بەسەر هەرێمی کوردستانیشا بگرن لەچوارچێوەی سەروەری و یەکپارچەیی و خاکی عێراق، بۆیە ترسەکەی کاک مەسعود ترسێکی مەشروعە.
ترسەکەی کاک مەسعود مەشروعە، چونکە ئەو لە هەمووان باشتر ئەزانێ کە هێزی پێشمەرگە توانای ڕووبەڕووبوونەوەی حشدی شەعبی و سوپای عێراقی نیە، نەک لەبەر بێ توانای خودی پێشمەرگە، بەڵکو لەبەر نارێکخراوەی و کۆنەکردنەوەی کۆی هێزەکان لە چوارچێوەی وەزارەتی پێشمەرگەیا، ئەمە بێجگە لەبوونی دوو دژە تیرۆر، دوو ئاسایش و چەندین هیزیتر لەژێر ناوی جیاوازا کە نەک سەر بە حیزبن بەڵکو لەناو حیزبیشا سەر بە تاکە کەسێکن و گوێڕایەڵی تەنها ئەو کەسەن، لەبری

خۆشەویستی نیشتمان و خاک و نەتەوە فێری تاک پەرستی کراون.
ترسەکەی مەسعود بارزانی مەشروعە، چونکە ئەو لە 16ی ئۆکتۆبەرا بەچاوی خۆی بینی کە کەس گوێرایەڵی فەرمانەکانی ئەو نەبوو وەک فەرماندەی گشتی هێزە چەکدارەکانی هەرێم، بەڵکو هەر کەسەو ئەسپی خۆی تاو ئەیا تا خۆی ڕزگارکات، بەفەرمانی خەڵکانی حیزبی و بنەماڵەیی و تاکەکەسی ئەجوڵان، ئەوەی کە هەبوون چەند پێشمەرگەیەکی خوێن گەرم بوون بەڵام بێ پشت و پەنا و بێ سەرکردە.
ترسەکەی مەسعود بارزانی مەشروعە، چونکە ئەو لە هەمووان باشتر ئەزانێ لە چوارسەد هەزار پێشمەرگەی مووچەخۆرە بەڵام بە ئاستەم ئەتوانرێ چل هەزار پێشمەرگەی فعلی و شەڕکەر و گیان فیدا ئامادەکرێ لەئەگەری هەر ڕووبەڕووبوونەوەیەکا.
ترسەکەی مەسعود بارزانی مەشروعە چونکوم ئەو باش ئەزانێ هەرێمی کوردستان پڕیەتی لە جەنەراڵ عەبدول ڕەشید دۆستم جێگری یەکەمی سەرۆک کۆماری ئەفغانستان وخاوەنی زۆرترین مەدالیای ئازایەتی، بێ بەشیش نیە لە ئەشرەف غەنی سەرۆکی ئەفگانستان.
ئەفگانستان:
ئەبێ هەموو لایەک ئەوە باش بزانێ لەڕووی جوگرافیا و جیۆپۆلەتیکەوە عێراق و هەرێمی کوردستان زۆر جیاوازترن لە ئەفگانستان لەبەر چەند خاڵێک:
1. لە مێژووا هیچ کاتێک ئەفگانستان ناوچەی نفوزی ئەمریکا نەبووە و ناشبێ.
2. پێش 11ی سێپتێمبەر ئەمریکا هیچ بەرژەوەندییەکی ئەوتۆی لەئەفگانستان نەبووە تا هەوڵی پاراستنیبات.
3. چوونی ئەمریکا بۆ ئەفگانستان بۆ تۆڵەکردنەوە و بەرزکردنەوەی وورەی شەقامی ئەمریکا و موراڵی سیاسی بوو.
لەڕاستییا ئەمریکا زۆر زیاتر لەپێویست لە ئەفگانستان مایەوە چونکە چوونی ئەوان بۆ دروستکردنی سوپایەکی بەهێز، حوکمەتێکی ڕەشید، وڵاتێکی موئەسەسات و کۆمەڵگەیەکی مەدەنی نەبوو، بەڵکو ئەوان بۆ کارێکی دیاریکراو چوونە ناو ئەو وڵاتەو ئامانجەکەی خۆشیان پێکا، سەرکەوتووش ئەبوون ئەگەر زووتر ئەو وڵاتەیان بەجێهێشتایە.
لەبەر ئەو هۆکارانەی سەرەوە کشانەوەی ئەمریکا لە ئەفگانستان بابەتێک بوو تەنها پەیوەست بوو بەکاتەوە، چونکە هیچ بەرژەوەندییەکی سترایژی ئەو دوو وڵاتە پێکەوە نابەستێتەوانی.
عێراق:
سەبارەت بە عێراق هاوکێشەکە تەوا و جیاوازە و هاتنی ئەمریکا و بۆ عێراق و ناوچەکە کارێکی بێ بەرنامە و لەخۆوە نەبوو، بەڵکو ئەو کارە بەرنامەیەکی لەمێژینەی زلهێزەکان بووە هەمیشە.
دوای ڕووخانی عوسمانییەکان و دابەشکردنی میراتی پاشماوەی ئەو ئیمپراتۆریەتە و پەیمان و ڕێکەوتننامەکانی ڕێکخستنی سنور، سایکس بیکۆ، سان ریمۆ، سیڤەر، لۆزان، میساقی میلل و ڕێکەوتنامەی جەزائیر هەمیشە ئەم ناوچەیە جێگای سەرنج و بەرژەوەندی زلهێزەکان بووە و بەدیارکراویش بەریتانیا و فەرەنسا، بەڵام دوای کۆتای هاتمی جەنگی دووەمی جیهانی و کۆتای بلۆکی بەریتانیا و دەرکەوتنی زلهێزێکی وەک ئەمریکا، ئیتر چاوی ئەو وڵاتە 51 ئەستێرەیە کەوتە سەر ئەم ناوچەیە، هەمیشە لەهەوڵ و پلانی ئەویان بوون کە چۆن پێگەی خۆیان لەم ناوچەیەیا بەهێزبکەن و بنکە و مۆڵگەی سەربازی تیا جێگیربکەن.
سەدام حسێن دیکتاتۆری خوێن ڕێژو بەزیوی عێراق ئەو کارەی بۆ ئەمریکییەکان ئاسان کرد، بەهۆی هەڵەی داگیرکردنی کوێتەوە، (ئەوکاتەی سەدام ئەڵێ بەنیازی چوونە ناو کوێتین و باڵوێزی ئەمریکا دڵنیای ئەیات بەسەدام و ئەڵێ ئێمە پەیوەندیمان بەسەر داگیرکردنی کوێتەوە نیە و ئەو کێشەی خۆتانە، ئەوکاتە جەژنی ئەمریکا و بەدیهێنانی خەونە دێرینەکەیان بوو).
ئەمریکا وانەهاتۆتە ناوچەکە کە بەئاسانی پاشەکشێی لێبکات و هەمیشە سیناریۆو بەرنامەی ئامادەکراو هەیە کە ببێتە هاوکارو هۆکاری مانەوەی ئەو زلهێزە لە ناوچەکە لەبەر چەن هۆکارێک:
1. هاوسنوری عێراق لەگەڵ ئێران.
2. نەبوونی متمانە بە تورکیا و جێگرەوەی بنکەی سەربازی ئێنجەرلیک لەکاتی بێ هیوا بوون لەو وڵاتە.
3. پاراستنی ئیسرائیل لەو هەموو دوژمنە زۆرەی لەناوچەکەیا هەیەتی.
4. چاودێرکردنی ڕوسیا و ڕێگری کردن لێی، چونکە لەئەگەری کشانەوەی ئەمریکایا ڕوسیا دەستی واڵاتر ئەبێت.
5. مانەوە لەپێناوی پاراستنی بەرژەوەندییە بازرگانیەکانی ئەمریکا، ئێستا لەبوونی ئەمریکا خۆیا وڵاتی چین چەندین هەنگاو لەڕووی بازرگانیەوە پێش ئەمریکا کەوتووە، ئەمریکاش باش ئەوە ئەزانێ مانەوەی لەم ناوچەیە ڕێگرە تا چین زیاتر بازرگانی ناوچەکە قۆرخ نەکات و شوێنپێ قایمتر نەبێت.
لە ئەگەری کشانەوەی ئەمریکا لە عێراق و هەرێمی کوردستان، ئەوا ئەبێ ترسی یەکەم لە تورکیابێ چونکە ئەوان بەپلان و بەرنامەوە چاویان بڕیوەتە موسڵ و هەولێر و کەرکوک.
نابێ بیریشمان بچێ کە فەرەنسا بە کردار سەلماندوویەتی کە بەنیاز نیە دەست لە کورد بەربات و بەتەنیا بەجێیهێڵێ. سوریا ناوچەیەکی گرنگە بۆ فەرەنسا و نایەوێ بۆ تورکیا و ڕوسیای بەجێهێڵی، هەرێمی کوردستان و ڕۆژئاوای کوردستان ئەوکارە بۆ فەرەنسا ئاسانترئەکات.
ترسی کورد:

یەک نەبوون، چەندین بەرەیی، خیانەت، جاشایەتی، بڕوا بەخۆ نەبوون، بڕوا بەیەک نەبوون، گەندەڵی، شەڕی ناوخۆ، هاوکاری کردنی دوژمن لە دژی براو هاونەتەوە، تەسلیم بوون بە ڕۆژەڤی دەرەکی، چاوساغیٚ کردن بۆ دوژمن، ڕادەستکردنی خاک و نیشتمان بەرامبەر پارە و دەسەڵات، نەزانی لە بەڕێوەبردن و کارگێڕی، زۆری ڕاوێژکاری نەزان، زۆری حیزبی بنەماڵە و تاکە کەس، بۆماوەیی دەسەڵات، زۆری سەرۆک و نەبوونی سەرکردە.......هتد
سامانی وەستا بەکر [1]
2021-08-27
سوید-ستۆکهۆڵم

تایبەتمەندییەکانی بابەت

پارت / لایەن:	دەوڵەتی ئیسلامی - داعش
جۆری پەرتووک:	دۆزی کورد
جۆری پەرتووک:	ڕامیاری، جیۆپۆلیتیک و پەیوەندیی نێودەوڵەتی
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات:	شانشینی یەکگرتوو (بەریتانیا)
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] تۆماری تایبەت بۆ کوردیپێدیا | کوردیی ناوەڕاست | ئەم بابەتە بەتایبەتی لەلایەن (نووسەر)ەوە لە ڕۆژی 2021-08-27 بۆ کوردیپێدیا نێردراوە

کاتی تۆمارکردن:	2021/27/8 7:36:22 PM
ناوی تۆمارکار:	هاوڕێ باخەوان

بابەت: 23

تێگەیشتن لە سیڤەر

https://www.kurdipedia.org/?q=20230213123010466592

ناونیشانی بابەت: تێگەیشتن لە سیڤەر
ناوی نووسەر: سەردار عەزیز

سیڤەر زیاتر لە سەد ساڵ لەمەوپێش ڕوویدا ئێستا 2022. بۆ کورد لە کاتی گەرمای مانگی ئابدا، کە یادی ڕۆژی تەواوبوونی ئەم کۆنگرەیەیە، هەندێک لێرە و لەوێ یادیان دەکەوێتەوە. پەیوەندی کورد لەگەڵ ڕابوردودا، پەیوەندییەکی پڕ لە کێشەیە. ڕابوردوو وەک کێڵگەیەک نابینرێت هەتا لێکۆڵینەوە و پشکنین و تێگەیشتنی جیاواز و هەروەها ئایینده‌ناسی تیادا ئەنجام بدرێت.
مێژونووسانی ئێمە زۆر کەم لە دونیای مێژونووسین و میتۆدە نوێکانی ئاگادارن. بە گشتی مێژوی کورد بە دوو جۆر نووسراوە، یان ئەوەی کورد بە تەواوی دەکاتە قوربانی یان تاوانبار. دیارە هیچ کامیان بە تەواوی ڕاست نییە. پەیماننامەی سیڤەر، یەکێکە لە ئەو ڕوداو سیاسیانەی کە پشکی شێری بەرکەوتوە لە سەقەتگەرایی مێژونووسینی کوردی.
سیڤەر تەنیا تایبەت نییە.بە کوردەوە، ئەمە ڕاستییەکە گرنگە بوترێت. ڕەنگە یەکەم ڕێککەوتننامەی نێودەوڵەتی بێت کە ئاماژە بە کوردی و نیشتمانی کوردەکان بکات بە شێوەیەکی پەرت، بەڵام لە هەمانکاتدا بەشێکە لە پرۆسەیەکی گەورە و دوور درێژ لە پەیوەندی ئەوروپا، هەروەها ئەمریکا بە ئاستێکی کەمتر، بە خۆیان و دونیای دەرەوەیان. لە هەمانکاتدا گرنگە بزانرێت کە سیڤەر لە چ سەردەمێکدا بووە، ئەم سەردەمە مێژوونووسان بە سەردەمی کۆنفرانسەکان ناوی دەبەن. سەردەمێک کە هەوڵ دەدرا لە ڕێگای کۆنفرانسی دووروودرێژەوە سازش لەنێوان هێزە ئەوروپاییەکان بێتە دی، هەر لە ڤییەناوە هەتا ڤێرسای. لە هەمانکاتدا لە ڕۆژگارێکدا سازکراوە کە ڕۆژگاری کۆتایی سەردەمی ئیمپریالیزمی ئەورووپی بوە بە سەر دونیادا. هەرئەمەشە مێژونووسی ئینگلیزی ئەی ئی مۆنتمری سیڤەر بە لەبارچوو ناوی دەبات. نەک تەنیا لەبەر هەڵکشانی هێزەکانی کەماڵ، ئەتاتورک، بەڵکوو زیاتر لەبەر ململانێی نێوان هێزە کۆلۆنیالییەکان خۆیان.

لەم ڕوانگەیەوە د. بورهان یاسین، لێکۆڵەر و مێژونووسی کورد پەڕتووکێکی دەربارەی سیڤەر نووسیوە. بە جیاواز لە کارەکانی ڕابوردوو دەربارەی سیڤەر د. بورهان هەوڵدەدات ڕوانگەیەکی فراوانتری هەبێت بۆ سیڤەر. ئەو باس لەو ئەو ژینگەیە دەکات کە سیڤەری تیادا هاتە ئاراوە. هەروەها هەوڵدەدات کە پاشخانی کۆنفرانسەکە بخوێنێتەوە و لەگەڵ ئەو ڕێککەوتنەکانی تری ئەو سەردەمەدا، بە تایبەتی پاش جەنگی جیهانی یەکەم بەراوردی بکات. لە ئاستی گریمانەدا بورهان یاسین باس لە ئەگەری جێبەجێکردنی دەکات. ئەم بوارە بە بواری what if ناسراوە بوارێکی گرنگی مێژوە، کە ئێمە هێندە پێی ڕانەهاتووین.
بورهان یاسین دەرئەنجامێکی هەتا ئاستێک دڵتەنگانەی هەیە، بەڵام واقیعی کاتێک باس لە دوانەیی سیڤەر دەکات لە پەیوەست بە کوردەوە. لە کاتێکدا سیڤەر کورد دەناسێنێت و دەیکاتە بابەت و هەتا ئاستێک ئەکتەری نێو پەیماننامە نێودەوڵەتییەکان بەڵام لە هەمانکاتدا ساتەوەختی شکستیشە. ئەم پێکەوەبوونەی شکست و سەرکەوتن لە یەک دیاردەی سیاسیدا، دەرخەری دۆخی ئاڵۆزی پرسی کوردە لە ناوچەکە و ڕۆڵی کاریگەریی زلهێزەکان و کۆمەڵگەی نەودەوڵەتی لە پەیوەست بەو پرسە.
لێرەدا حەز دەکەم بە کورتی باس لە سێ ڕەهەندی ئەم پرسە بکەم:سیڤەر وەک مێژوو، مێژووگەرێتی سیڤەر هەروەها سیڤەر وەک ڕوداوێکی فیکریی.
وەک مێژوو، سیڤەر ڕوداوێکە ڕویداوە. ساتەوەختی ئەم ڕوداوە ئێجگار ئاڵۆزە. ساتەوەختێکە دونیا تیایدا لەنێوان دوو جەنگدایە. سەرەتای سەردەمی کۆلۆنیالیزمی ڕاستەوخۆ بەرەو کۆتایی دەچێت. کەواتە سیڤەر دەتوانرێت مێژویەکی کۆلۆنیالی هەبێت. لە هەمانکاتدا ئیمپراتۆریەتەکان سەردەمیان بەرەو کۆتایی دەچێت و دەوڵەت نەتەوە سەرهەڵئەدات. سیڤەر ڕوداوێکی گرنگی هەناو پڕۆسەی دەوڵەتسازی تورکییە و ڕاستەوخۆ پەیوەندی بە کورد و ئەرمەنەوە هەیە. بۆیە هەتا ئەمڕۆش سیڤەر وەک دێوەزمەیەک لە سیاسەتی ڕۆژانەی تورکیادا دەبینرێت. د. بورهان باس لە کۆدەرد، یان سیندرەمی سیڤەر دەکات لە پەڕتووکەکەیدا. لە هەمانکاتدا سیڤەر، بەشێکە لە پرۆسەیەکی درێژ کە فردریک شومان دەڵێت وەک هەموو ڕێکەوتنە ئاشتییەکانی تر وەها دارێژراوە بۆ ئەوەی سەرکەوتن بچەسپێنێت، بەردەوامی بە دەستکەوتەکانی بدات، هەتا ئامانج و خواستەکانی لایەنی سەرکەتوو فەراهەم بکات بە سەر لایەنی دۆڕاودا، بە ئاستێک لایەنی دۆڕاو بگەیەنێتە ئاستی بێتوانایی و چۆکی پێدادات. هەروەها بۆ ئەوەی گەرەنتی باڵادەستی براوە بکات لە سیاسەتی نێودەوڵەتیدا لە داهاتودا.
بە ئاگابوون لەم خەسڵەتە بنەڕەتیانەی ڕێکەوتنەکانی ئەو سەردەمە ڕووناکییەکی زۆر دەخاتە سەر سرووشتی پەیماننامەکە. بە تایبەتی کاتێک لە سیڤەر دەڕوانین بە گشتی ڕێککەوتنی ئەوروپییەکانە لەسەر چۆنێتی مامەڵەکردن لەگەڵ تورکەکاندا، ئەمەش دیرۆکێکی کۆنە، کە لە ئەدەبیاتی ئەوروپادا بە پرسی ڕۆژهەڵات ناسراوە. ئەم پرسە لەوەدا خۆی دەبینێتەوە کە چۆن ئەوروپاییەکان بە دەست ئیمپراتۆریەتی عوسمانییەوە ناڵاندویانە و ئەو خەونە لە لایان درووستبوە کە چۆن ئەو مەترسییە بۆ یەکجاری ڕیشەکێش بکەن، دانی پارچە خاکێک بە کورد، بەمەرجی ئەوەی بتوانن خۆیان بەڕێوەبەرن، لەم ڕوانگەیەوەیە.
سیڤەر ساتەوەختێکی ڕاستیی ڕەوشتی هێزە نێودەوڵەتییەکانە. دۆخی نێودەوڵەتی کە لە ڕوانگەی هەندێک قوتابخانەی فیکرییەوە بە پشێوی دەناسرێت لە سیڤەردا جوان ڕەنگ دەداتەوە. د.بورهان بە باشی هۆکارەکانی شکستی سیڤەر باس دەکات، لە سەروی هەمویەوە هەڵکشانی ئەتاتورک و شۆڕشی ئۆکتۆبەر و بوونی بەرژەوەندی جیاوازی هێزە هاوپەیمانەکان و هەروەها لاوازی نوخبەی کوردی و ئەرمەنی. هەرچەندە ئەرمەنەکان بەبەراورد بە کوردەکان زۆر بەهێزتربوون. سیڤەر لێرەدا ئەو ساتەوەختە تراژیدیەیە کە ئەوانیتر لە میانەی بەکاربردنی خواستی گەلانی بچوکدا، تەنیا بەرژەوەندی و ڕێگری لە مەترسی و هاوسەنگی هێز بەلایانەوە گرنگە.
مەبەستم لە مێژوگەرێتی سیڤەر ئەوەیە کە چۆن لە مێژوودا باس لەم ڕوداوە کراوە. ئێمە دەزانین، تەنیا یەک مێژووو بوونی نییە.و بەردەوام مانا و تێگەیشتنمان بۆ ڕابوردوو دەگۆڕێت. لە کاتێکدا ئەوانەی کە لە ساتی ڕودانی ڕوادوەکەوە نزیکن ڕەنگە باشترین شایەدحاڵ بن، بەڵام لە لایەکی ترەوە لەگەڵ تێپەڕینی کاتدا بەڵگەنامە و دۆکیومێنت و ئەرشیفەکان بەردەست دەبن و تێگەیشتنمان بۆ دیاردەکان دەگۆڕێت.
لە ڕوی ئەکادیمییەوە لێکۆڵینەوە و میتۆد و توێژینەوەکان دیدمان دەربارەی ڕوداوەکان دەگۆڕن. لە هەمانکاتدا ئێستا کاریگەریی هەیە لەسەر ئەوەی کە چۆن لە ساتەوەختە تایبەتەکانی ڕابوردوو دەڕوانیت. کورد هەتا ئەمڕۆ هیوایەکی زۆری بە کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی هەیە، هەتا بێت ئەم پێکەوەبەستنەی نەوان کورد و کۆمەڵگەی نەودەوڵەتی فرە ئاست و ئاڵۆزتر دەبێت، لە کاتێکدا دەبینین کە هێزە نێودەوڵەتییەکان لە ساتەوەختی گۆڕانی سرشتی مامەڵەیانن لەگەڵ یەکتر و دونیادا، ئەمەش ڕاستەوخۆ کاریگەریی دەبێت لەسەر ئێمە.
لە ڕوی فیکرییەوە سیڤەر ساتەوەختی دوفاقیی و ناسەقامگیری و پشێوی و بەرژەوەندییەکانە. ئەو ساتەوەختەیە کە هاوکاریمان دەکات چۆن لە دونیا بنوارین. دەکرێت لە ڕوانگەی فەلسەفەییەوە وەک ڕوداوێکی سیاسی تەماشی بکەین. ڕوداوی سیاسی ئەو ساتەوەختەیە کە ڕاستی دۆخێک بەهۆی ڕوداوێکەوە دەردەکەوێت.
سیڤەر لە ئێستادا ئەوەمان پێدەڵێت کە مێژوی کورد لە سەد ساڵی ڕابوردودا لەسەر شانۆی جیهان، مێژویەکی هەژار و پەراوێز و تراژیدییە. بەشی زۆری ئەمە بۆ نەبوونی بنکەکانی نوێنەرایەتی دەگەڕێتەوە، بەڵام لە هەمانکاتیشدا بۆ لاوازی نوخبەی کوردی و خۆخۆریی و نەبوونی توانای سوودبینین لە مەعریفە بۆ مامەڵەکردن لەگەڵ دونیادا. ڕەنگە ژیاننامەی شەریف پاشا گەر بەوردی و زانستیانە بنووسرێتەوە هاوکاری باشمان بێت لەم بوارەدا. پەڕتوکەکەی د. بورهان هەوڵێکە شایستەی دەست خۆشی و خوێندنەوەیە بۆ ڕووناکی خستنە سەر ڕەهەندە جیاوازەکانی ئەم ڕوادوە سیاسییە گرنگە لە

مێژوی کوردا. لە هەمانکاتدا لە تراژیدیای جۆری پەیوەندییەکان لە دونیادا. کورد پرسێکی هەیە، بۆ ئەوەی ئەم پرسە لە ئاستی دونیادا ئامادەیی هەبێت پێویستی بە هێزە. هێزەکانیش تەنیا لە کاتی قەیراندا ئامادەن پشتیوانی بکەن. قەیران و هێز هەردوو ناسەقامگیرن. [1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک:	دۆزی کورد
جۆری پەرتووک:	رامیاری، جیۆپۆلیتیک و پەیوەندیی نێودەوڵەتی
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
جۆری وەشان:	دیجیتاڵ
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات:	باشووری کوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ماڵپەڕی سی میدیا - 2023-02-13

کاتی تۆمارکردن: PM 12:30:10 2023/13/2

ناوی تۆمارکار: ڕۆژگار کەرکوکی

بابەت: 24

تەتەڵەی خەلافەت لە ئیستانبولەوە بۆ موسڵ(1)

https://www.kurdipedia.org/?q=20221217181750452424

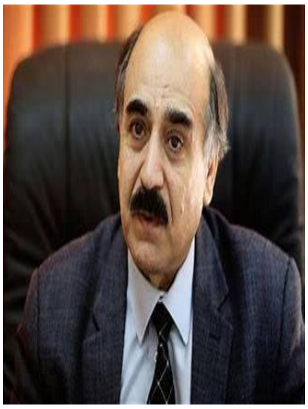

فەرید ئەسەسەرد

نەوەد ساڵ کەوتووەتە نێوان هەڵوەشاندنەوەی سیستمی خەلافەت لە تورکیا لە ساڵی 1924و زیندوو کردنەوەی لە مووسڵ لە ساڵی 2014 لە سەر دەستی ئەبوبەکری بەغدای سەرۆکی رێکخراوی داعش. لە راستیشدا دەستەواژەی (زیندووکردنەوە) پڕ بە پێستی وشەکە نییە، زۆرتر وەک گوزارەیەکی مەجازی بەکار دەهێندرێ چونکە چەند ساڵێک پاش هەڵوەشاندنەوەی خەلافەت، جیهانی ئیسلام مەسەلەی زیندوو کردنەوەی خەلافەتی لە بیری خۆی بردەوە و سەرقاڵی مشوورخواردنی کاروباری خۆی بوو.
بەڵام ئەمە بەم مانایە نییە کە هەڵوەشاندنەوەی خەلافەت لە ساڵی 1924دا بە شێوەیەکی ئاسایی تێپەڕیوە. لانی کەم لە سێ وڵاتدا، کە بریتین لە میسر و کوردستانی باکوور و هیندستان، ڕووداوەکە ڕەنگدانەوەی گەورەی هەبوو. بە کردەوە، دوو فاکتەری سەرەکی ڕۆڵێکی دیاریان لە ڕەت کردنەوەی هەڵوەشاندنەوەی خەلافەتدا هەبوو. یەکەمیان ڕاهاتنی موسڵمان بوو بۆ ماوەیەکی دوور و درێژ لە سەر بوونی مەرجەعێکی باڵا بۆ جیهانی ئیسلام کە خۆی لە خەلیفەدا دەبینییەوە. دووەمیشیان ئەوە بوو، کە زۆربەی هەرە زۆری موسڵمانان وا تێگەیشتبوون، کە خەلافەت بەشێکی ستراکتۆری ئایین پێک دێنێ. لەم سۆنگەیەوە پێیان وابوو هەڵوەشاندنەوەی خەلافەت دەبێتە مایەی لەق کردنی ستراکتۆری گشتیی ئایین، بەڵام مایەی تێڕامانە کە جیهانی ئیسلام لە ماوەی دە ساڵدا لە سەر نەبوونی خەلیفە ڕاهات، بە شێوەیەکی پرەگماتییانە هەڵسوکەوتی لەگەڵدا کرد. لە ناو موسڵمانانادا، سێ گەل کە بریتین لە میسری و کورد و موسڵمانانی هیندستان، بە شێوەیەکی جیاواز لە گەلانی تری موسڵمان، مامەڵەیان لەگەڵ مەسەلەکەدا کردووە.
لە میسر هەڵوەشاندنەوەی خەلافەت هەرایەکی زۆری لە سەر ئاستی چینی سیاسی و جەماوەر نایەوە. هەر لەو سەروبەندەدا پاشا فوئاد مەسەلەی خەلیفایەتی لە کەڵلەی دا و کەوتە کار کردن بۆ پڕکردنەوەی بۆشاییەکە و گواستنەوەی خەلافەت لە ئێستانبوولەوە بۆ

قاهیرە. بۆ پاشا فوئاد و بەشێکی میسرییەکان مەسەلەکە ئەوەندەی ڕوخساری (گێڕانەوەی) خەلافەتی بۆ میسر وەرگرت بوو، ئەوەندە ڕووخساری (گواستنەوەی) وەرنەگرت بوو.
مەسەلەکەش بنەمایەکی مێژوویی هەیە چونکە کاتێک سوڵتان سەلیمی یەکەمی عوسمانی لە سەرەتای سەدەی شازدەیەمدا میسری داگیر کرد، شەرعیەتی خەلافەتی لە خەلیفە عەباسییەکەی میسر وەرگرت و لەگەڵ خۆیدا بردی بۆ ئێستانبوول. بۆیە، زیندوو کردنەوەی خەلافەت لە میسر، وەک گێڕانەوەی وا بوو بۆ ئەو شوێنەی بە زۆر لێی سەندرا بوو.
دەرەبەگ و زەویدارانی گەورە پێیان خۆش بوو پاشا فوئاد ئەرکی خەلافەت بگرێتە ئەستۆ. خودی پاشا بە گونجاوی دەزانی ئەرکەکە بگرێتە ئەستۆ، لانی کەم بۆ بەرپەرچ دانەوەی ئۆپۆزیسیۆن بە سەرۆکایەتیی سەعد زەغلول و بۆ ڕێگرتن بە یەکجارەکی لە گۆڕینی سیستمی پاشایەتی بۆ سیستمی کۆماری، چونکە، وەک مێژووی خەلافەت نیشانی داوە، خەلافەت بۆ پاشایەتی تا بۆ کۆمار گونجاوترە.
پاشا فوئاد، بۆ زیاد کردنی دەسەڵاتەکانی، پێویستی بە خەلافەت نەبوو چونکە دەستوری 1923 دەسەڵاتی پێویست و خوازراوی پێ بەخشی بوو، بەڵام نازناوی خەلیفە دەیتوانی ڕێزێکی زۆرتری لە جیهان ئیسلام بۆ پەیدا بکا. بۆیە، دەکرێ لەو گۆشەنیگایەوە سەیری هەوڵدانەکەی بکرێ، کە ئەو بۆ خزمەت کردنی ئایین خەلافەتی نەویستووە، بەڵکوو تەنیا بۆ فیز و لافی گەورەیی لێدان ویستوویەتی. پاشا فوئاد عەرەبیی بە چاکی نەدەزانی و قورئانیشی بە چاکی پێ نەدەخوێندرایەوە و زۆر کەمی لێ تێدەگەیشت، بەڵام بە دڵنیاییەوە پێگەی خەلافەت پێگەی پاشایەتییەکەی سەقامگیرتر دەکرد.
بەخشینی خەلافەت بە پاشا فوئاد لە ناو چینی مەلاکاندا لایەنگرێکی زۆری هەبوو، لەوانە محەمەد ڕەشید ڕەزا و محەمەد حسێن هەیکەل و ژمارەیەکی زۆری دەرچووانی ئەزهەر، بەڵام نەیاریشی هەبوو، دیارترینیان عەلی عەبدولڕازق بوو کە بە دەرکردنی پەرتووکی (ئیسلامء بنەماکانی حوکمڕانی) هەرایەکی گەورەی نایەوە چونکە تێیدا گوتبووی خەلافەت پێوەندیی بە بنەماکانی ئیسلامەوە نییە و تەنانەت حوکمڕانیی ئەبوبەکر و عومەر و عوسمان و عەلیش حوکمڕانییەکی (نائایینی) بووە.
بەریتانیا هیچ هەڵوێستێکی لە دژی بە خەلیفە بوونی پاشا فوئاد دەرنەبڕیوە، بەڵام بە دڵنیاییەوە پێی خۆش نەبووە خەلیفایەتی زیندوو بکرێتەوە. ئەوەی ئەمە ساغ دەکاتەوە ئەوەیە، کە هەڵوەشاندنەوەی خەلافەت یەکێ لە مەرجە نهێنییەکانی هەڵوەشاندنەوەی پەیمانی سیڤەر بووە، کە بەهۆیەوە دەبوایە دوو دەوڵەت لە ڕۆژهەڵاتی تورکیا، یەکێک بۆ کورد و ئەوەی دی بۆ ئەرمەن، پێک بهێندرێ. پێداگرتنی بەریتانیا لەسەر هەڵوەشاندنەوەی خەلافەتی عوسمانی هیچ بوارێک بۆ پشتگیری کردنی زیندوو کردنەوەی لە میسر ناهێڵێتەوە.
بە هەر حاڵ، پاش مشتومڕێکی توند و گەرم و گوڕ کە دوورایییەکی کۆمەڵایەتیی وەرگرت بوو، پاشا فوئاد بە شێوەیەکی کتوپڕو پێشبینی نەکراو لە وەرگرتنی خەلافەت پەشیمان بۆوە.
سەرچاوەکانی ئاماژەی ڕوونیان بۆ هۆیەکانی پەشیمان بوونەوەی نییە، بەڵام دەشێ بریتانیا لە چوارچێوەی دیپلوماسیەتە نهێنییەکەیدا سەرکەوتوو بوو بێ لە پەشیمان کردنەوەی، بەڵام یەکێک لەگەورەترین کاردانەوەکانی دژ بە هەڵوەشاندنەوەی خەلافەتی عوسمانی، لە ساڵی 1928دا دەبیندرێ، کاتێک حەسەن بەننا لە شاری ئیسماعیلیە کۆمەڵەی ئیخوان موسلمینی دامەزراند. ئەم ڕێکخراوە کە لە ساڵانی دواتردا کاریگەرییەکی زۆری لە سەر سیاسەتی ناوخۆیی و هەڵسوڕانی کۆمەڵایەتی دەبێ، تەنیا پاش چوار ساڵ لە هەڵوەشاندنەوەی خەلافەت سەری هەڵدا. بە دڵنیاییەوە ئەگەر خەلافەت لە تورکیا هەڵنەوەشێندرایەتەوە، ڕێکخراوی ئیخوان موسلمین لە میسر دانەدەمەزرا یاخود لانی کەم زۆر درەنگ، لە ساڵانی چلەکان و پەنجاکاندا، دادەمەزرا.[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

پارت / لایەن:	دەوڵەتی ئیسلامی - داعش
جۆری پەرتووک:	مێژوو
جۆری پەرتووک:	وتار و دیمانە
جۆری وەشان:	چاپکراو
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست

وڵات:		کوردستان
وڵات:		تورکیا
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | www.gulanmedia.com
کاتی تۆمارکردن: 2022/17/12 6:17:50 PM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 25

تەتەڵەی خەلافەت لە ئیستانبووڵەوە بۆ موسڵ(2)

https://www.kurdipedia.org/?q=20221217182536452430

فەرید ئەسەسەرد

کاتێک مستەفا کەمال ئەتاتورک لە ساڵی 1924 خەلافەتی هەڵوەشاندەوە، پەی بەوە بردبوو کە ئەم کارەی دەنگدانەوەیەکی گەورەی لە جیهانی ئیسلام لێ دەکەوێتەوە و لەناو تورکیاش بەرهەڵستی دەکرێ، بەڵام پێشبینی نەدەکرد هاووڵاتییەکانی بۆ گێڕانەوەی خەلافەت شۆڕش بکەن. بەکردەوە نیوەی پێشبینییەکەی ڕاست دەرچوو، چونکە هاووڵاتییە تورکەکانی بۆ گێڕانەوەی خەلافەت شۆڕشیان نەکرد، بەڵام هاووڵاتییە کوردەکانی بڕیارەکەیان ڕەتکردەوەو بڕیاریاندا بەچەک ڕووبەڕووی ببنەوە.
ئەگەرچی ئەدەبیاتی نەتەوەییمان جەخت دەکاتە سەر ڕوخساری نەتەوەیی شۆڕشی ساڵی 1925ی کوردی باکوور بە سەرکردایەتی شێخ سەعید پیران، بەڵام هاندەری ئایینی لەم شۆڕشەدا فاکتەرێک نییە کە بتوانرێ بشاردرێتەوە. ئەمەش نیشانی دەدا کە مێژووی سیاسیمان پێویستی بە پێداچوونەوەیەکی ڕیشەیی و ڕەخنەگرانەیە. دەبێ مێژوو وەک ئەوەی کە بووە، نەک وەک ئەوەی کە دەخوازرێ، تاوتوێ بکرێ.
ساڵێک پێش هەڵوەشاندنەوەی خەلافەت، تورکیا لە ساڵی 1923 لە لۆزان ڕێککەوتننامەی لەگەڵ هاوپەیمانان واژۆکرد، تێیدا مافی دروستکردنی دەوڵەت بەپێی پەیمانی سیڤەر لە کوردی باکوور سەندرایەوە. مایەی تێڕامانە کە کوردی باکوور لەکاتی واژۆکردنی ڕێککەوتننامەی لۆزاندا هیچ بەرهەڵستییەکی نەنواندەوەو پێی لەسەر پەیمانی سیڤەر دانەگرت! کەچی ساڵێک پاش هەڵوەشاندنەوەی خەلافەت، گەورەترین شۆڕش لە کوردستان لەنیوەی یەکەمی سەدەی بیستەم هەڵگیرسا. شۆڕشەکە ئەم پرسیارە لەبەردەمماندا قوت دەکاتەوە کە بۆچی کورد لەدژی هەڵوەشاندەوەی پەیمانی سیڤەر شۆڕشی نەکردووە، کەچی لەدژی هەڵوەشاندنەوەی خەلافەت شۆڕشی کردووە؟
گومانی تێدا نییە کە فاکتەری نەتەوەیی لە شۆڕشی 1925 فاکتەرێکی ون نییە، بەڵام هەرچۆنێک هەڵسەنگاندن بۆ مەسەلەکە بکرێ، لە سەرەنجامدا هەر ئەوە دەردەکەوێ کە فاکتەری نەتەوەیی، بە بەراورد لەگەڵ فاکتەری ئایینی فاکتەرە لاوازەکە بووە. ئەگەرچی سەرکردایەتی شۆڕشەکە گوزارشت لە هاوپەیمانییەکی ئایینی - نەتەوەیی دەکا، بەڵام لە سۆنگەی لاوازیی چینی بورژوازییەوە، ڕۆڵی سەرکردە لیبراڵەکان کە ڕەچەڵەکی زۆربەیان دەچێتەوە سەر زەویدار و دەرەبەگە گەورەکانی دانیشتووی شارەکان، لە شۆڕشەکەدا وەک ڕۆڵێکی لاوەکی ماوەتەوە. سەرکردایەتی ڕاستەقینە زۆرتر لە دەستی شێخە نەقشبەندییەکاندا بوو. هەر لەسەر دەستی ئەوانیش شۆڕشەکە بەرگێکی سوننەگەرای لەخۆیەوە پێچاو وایکرد کوردە عەلەوییەکان بەشداریی تێدا نەکەن، بگرە دژایەتیشی بکەن.
هەڵوەشاندنەوەی خەلافەت خۆی لەخۆیدا فاکتەری نەتەوەیی ورووژاند. تا پێش هەڵوەشاندنەکە، دەوڵەت کورد و تورکی بە (موسڵمان) دادەنا، بەڵام پاش هەڵوەشاندنەکە دەوڵەت ناسنامەی تورکبوونی بە هاووڵاتییەکانی بەخشی. ئەمە بەم مانایە دێ کە نەمانی خەلافەت هیچ پەیوەستێکی لەنێوان کورد و تورکدا نەهێشتووە تا لە ژێر ئاڵای یەک دەوڵەتدا بژین.
کورد پاش هەڵوەشاندنەوەی خەلافەت، چووە سەر ئەو باوەڕەی کە لێرە بەدواوە ناتوانێ لە دەوڵەتێکی عەلمانیدا بژی، چونکە لەبیرکردنەوەی ئەو کاتەی کورددا کوفر و عەلمانیەت یەکسانن بەیەکتری و موسڵمان نابێ سەر بۆ دەسەڵاتێکی نائایینی کەچ بکا.
لەناو گەلانی موسڵماندا کورد تاکە گەلە بزووتنەوەی چەکداری بۆ گێڕانەوەی خەلافەت هەڵگیرساندووە. دوو ڕاگەیاندنەکەی شێخ سەعید پیران گەوهەری شۆڕشەکە دەردەخەن. لە ڕاگەیاندنی یەکەمدا جەخت کراوەتە سەر جیابوونەوە لە تورکیا و

گێڕانەوەی خەلافەت. لە ڕاگەیاندنی دووەمدا بانگەشە بۆ میر سەلیمی کوڕی سوڵتان عەبدولحەمیدی دووەم وەک پاشای کوردستان کراوە. هەردوو ڕاگەیاندن ئەگەر بە شێوەیەکی بابەتییانە شی بکرێنەوە، ئیسلام و کوردایەتی پێکەوە گرێ دەدەن، بەڵام تای تەرازووی فاکتەری ئایینی لەتای کوردایەتییەکە قورسترە. تائێستا هیچ بەڵگەیەک لەسەر ئەوە نییە کە میر سەلیم ئاگاداری ئەو جموجووڵەی کورد بووەو هیچ لەبارەی ئەوەوە نەزانراوە کە ئاخۆ لەم مەسەلەیەدا پرسی پێ کراوە، یان نا، یاخود ڕەزامەندیی نیشان داوە، یان ڕەتیکردۆتەوە. بەڵام بەوەی کە لەو کاتەدا میر سەلیم لە سووریا ژیاوە، دەرفەتێک بۆ ئەوە پێکدێ کە ڕەنگە پەیوەندیی پێوە کرابێ.
جەرجیس فەتحوڵڵا لەو بڕوایەدایە کە شێخ سەعید خەلافەتی لە کوردایەتی بەلاوە گرنگتر بووەو لەم بۆچوونەدا پشت بەو بەڵگەیە دەبەستێ کە ئەگەر کوردایەتی بەلاوە گرنگتر بوایە، دەچوو شێخ عەبدولقادری نەهری، یان یەکێ لە نەوەکانی میر بەدرخانی بۆ پاشایەتیی دەوڵەتی کوردستان کاندید دەکرد1.
دیارە هەڵوەشاندنەوەی خەلافەت لە تورکیا، کاریگەریی گەورەی لەسەر چارەنووسی کوردستانی باشوور بەجێهێشت، چونکە ڕاپەڕینی کوردی باکوور لەدژی ئەنکەرە بۆ گێڕانەوەی خەلافەت، لەسەرەنجامدا هەڵوێستی تورکیای لە کێشەی ویلایەتی موسڵ لەق کرد. کاتێک کۆمیسیۆنی کۆمەڵەی گەلان دەستی بە مشتومالکردنی کێشەی ویلایەتی موسڵ کرد، نەیتوانی ئەوەی لەبەرچاو نەبێ کە ئەگەر کوردی باکوور هەوڵی جیابوونەوەیان لە تورکیا دابێ، بۆ دەبێ کوردی باشوور ڕادەستی تورکیا بکرێن؟ سەرەنجام مەسەلەکە بەشێوەیەکی ناڕاستەوخۆ بەو ئاڕاستەیە ڕۆیی کە کۆمەڵەی گەلان کوردستانی باشوور پێشکەش بە ئێراق بکا، نەک بە تورکیا.
لەباری سەرنجی مێژووەوە، هەڵوەشاندنەوەی خەلافەت کە فاکتەری سەرەکیی هاندانی کوردی باکوور بووە بۆ بەرپاکردنی شۆڕش لە دژی کەمالیستەکان، لەبەرەنجامی کۆتاییدا، کێڕڤی کوردایەتی بەرەو هەڵکشان بردوو لە بزاڤێکی (ئایینی-نەتەوەیی)ەوە کردی بە بزاڤی درووستکردنی نەتەوە. بەڵام بەدڵنیاییەوە ئەمە تەنیا پاش ئەوە هاتەئاراوە کە شۆڕشەکە سەرکوت کراو کورد لە تۆمارە فەرمییەکاندا وەک گرووپێکی جیاواز لە تورک نەمایەوە.

1. جرجيس فتح الله، يقظة الكرد تاريخ سياسى 1900- 1925، دار آراس للطباعة والنشر، اربيل، 2002، ص 307.[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک:	مێژوو
جۆری پەرتووک:	وتار و دیمانە
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات:	کوردستان
وڵات:	تورکیا
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | www.gulanmedia.com
کاتی تۆمارکردن: PM 6:25:36 2022/17/12
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 26
چارەنووسی کورد لەڕێکەوتنامەی نێوان دەوڵەتە زلهێزەکاندا
https://www.kurdipedia.org/?q=20220810200418427684
چارەنووسی کورد لەڕێکەوتنامەی نێوان دەوڵەتە زلهێزەکاندا
ڕەسوڵ بۆسکێنی

کۆتاییەکانی سەدەی پانزەیەم نیشتمانی کورد تابلۆیەکی گەشاوە و جوان بوو، بۆ میرنشینە پشتاوپشتەکانی کورد، هەریەک لەوانە پێگە و جێگای تایبەتی خۆی هەبوو، لەسەدەی شانزیەم بەدواوە خاک و نیشتمانی کورد بووە شانۆی ڕووداوەکان

لەنێوان ئیمپراتۆری عوسمانی و سەفەویدا، بەزۆر شێوازی جیاواز، ئەنجامی ئە و جەنگ و ڕووداوانەی نێوان عوسمانی سونی و سەفەوی شیعی دابەش کردنی کوردستانی لێکەوتەوە، بەتایبەت دوای ئەوەی سەفەویەکان بەرە و خۆرئاوا پەلاماریان برد و لەماوەی چەند ساڵێکدا توانیان دەست بگرن بەسەر چەند ناوچەیەک لەبەغداوە درێژدەبێتەوە تا مرعش و بەشێکی زۆر لە خاکی باکووری کوردستان، تەنانەت ئە و میرانەی هاتبوون گوێڕایەڵی و پشتگیری خۆیان دەربڕن، شائیسماعیلی سەفەوی یانزە میری کوردی خستە زیندانەوە، خاکەکەی دایەدەست بریکارەکانی خۆی، بەڵام کە سوڵتان سەلیمی یەکەمی عوسمانی (15012- 1520ز) هاتە سەرتەخت، بڕیاری هێرش و پەلاماریدا بەرە و ڕۆژهەڵات، چونکە هێزەکانی سەفەوی بەخێرایی بەرە و ڕۆژئاوا ملیان دەنا و بۆ دەوڵەتی عوسمانی بەمەترسی دەزانی، ئەوە بوو لە23ی ئابی 1514ز شەڕ لەنێوانیان هەڵگیرسا، لەدۆڵی چاڵدیران لەباکووری ڕۆژهەڵاتی دەریاچەی ورمێ، لەئەنجامدا شائیسماعیلی سەفەوی تێکشکا و بەبرینداری هەڵات و تەبرێزی پایتەختی بەجێهێشت، ساڵی شەڕی چاڵدیران بوو بەخاڵ و نیشانەیەکی ترسناک لەمێژووی کورد، بۆیەکەمجار خاک و نیشتمانی کورد بەپێی ڕێکەوتن لەنێوان ئیمپراتۆریەتی عوسمانی و سەفەوی دابەش کرا، ئەمەش هەڵوێستێکی تازەی لەسەرئە و بارودۆخە تازەیە هێنایەکایە، هەندێک میرەکوردەکانیش هەر یەک لەوان چوونەپاڵ لایەک، لەکاتێکدا هیچ گرنتیەکی عوسمانی و سەفەوی نەبوو بۆ میرەکوردەکان.

ڕێکەوتننامەی ئەماسیە
دەسەڵاتی عوسمانی - سەفەوی هەوڵیاندا بەڕێکەوتن کێشەکانی نێوانیان چارەسەربکەن، ئەوەی زەرەرمەند بوو تەنیا نەتەوەی کورد بوو، بەدرێژایی مێژوو کورد لەڕێکەوتنە نێودەوڵەتیەکان وەک کارتێکی گوشار لەنێوان دەوڵەتە زلهێزەکان بەکارهاتووە و لەسەر پشتی کورد ڕێکەوتنیان کردووە، ڕێکەوتن و پەیمانامەکانیشیان جێگیرنەبووە و دووبارە شەڕ دەستی پێکردۆتەوە بۆ نموونە لەڕێکەوتنامەی ساڵی 1555ز کەبەپەیماننامەی (ئەماسیە) ناسراوە، بەشی زۆر خاکی کوردستان بەر دەوڵەتی عوسمانی کەوت، ئێران تەنیا دەسەڵاتی بەسەر ناوچەکانی ڕۆژهەڵاتی زاگرۆس و کرماشاندا هەبوو، بەڵام لەساڵی 1578ز شەڕی نێوان عوسمانی و سەفەوییەکان دەستی پێکردەوە، لەڕاستیدا هەمیشە گۆڕانکاری گەورە ڕوویدەدا لەڕێڕەوی پرۆسە سەربازیەکانی نێوان ئێرانییەکان و تورکەکان، سەرەڕای وێران بوونی نیشتمانەکەیان لەم شەڕانەدا کوردەکان ژیانی چاکترین لەجەنگاوەرەکانیان کردە قوربانی سەرکەوتنەکانی عوسمانی.

ڕێکەوتننامەی زەهاب
شاعەباسی سەفەوی1581- 1629ز بەپێی ڕێکەوتنامەی ئاشتی لەساڵی 1590ز کەبەپەیماننامەی (فەرهادشا) ناسراوە، دەستی هەڵگرت لەئازەربایجان و شارەزوور بۆ تورکەکان، بەڵام دوای چەند ساڵێک سەرلەنوێ شەڕ دەستی پێکردەوە، ئێرانیەکان توانیان هەندێک لە و خاکەی لەدەستیان دابوو بیگرنەوە و لەساڵی 1623ز دەستیان گرت بەسەر بەغدا و موسڵ و بەسرە و عیراقی عەرەبی، لەساڵی 1639ز ڕێکەوتنامەی (زەهاب) لەنێوان هەردوولا ئەنجام دراو هێڵەگشتیەکانی سنووری هەردوو ئیمپراتۆریەت دیاری کرا، بەم شێوەیە بەردەوام لەکێشەدابوون ئەوەی زەرەرمەندی یەکەم بوو تەنیا گەلی کورد بوو.

ڕێکەوتننامەی قوستەنتینیە
لەساڵی1736ز نادرشای ئەفسار دەسەڵاتی گرتەدەست لەئێران، لەژێر ئاڵای سەفەویە لابراوەکان هاتە سەرتەختی ئێران و فەرمانڕەواییەکی نوێی دامەزراند، بەهەمان شێوەی پێشوو کردە سەربازییەکانی نێوان تورکی- ئێرانی بەردەوام بوو، تابەستنی ڕێکەوتنامەی (قوستەنتینیە) لە 17- 10- 1739ز لەنێوان تورکیا و ئێران، هەردوولا ڕێکەوتن لەسەرئەوەی بگەڕێنەوە بۆ ڕێکەوتنامەی (زەهاب)ی ساڵی 1639ز، ئەوە بوو ئێران زەویەکانی پێش ئە و کاتەی وەرگرتەوە، هەستان بەلکاندنی زەوی و زاری کوردەکان بەئیمپراتۆریەتەکانیانەوە، هەوڵیاندا دەسەڵاتی کارا دابمەزرێنن لەکوردستان، ئەوە شتێکی سروشتیە سوڵتانە عوسمانیەکان حەزنەکەن میرنشینەکوردییەکان خاوەنی بارودۆخی سەربەخۆبن، لەبەرئەوە مولکی فەرمانڕەواکانی کوردستان ڕووبەڕووی دابەشکردنی مەترسیداربوونەوە، بەپێی بارودۆخی کارگێڕی نوێ ناوچەکەی دابەشکرد بۆ چەند (هەرێم) سنجقێک، ویلایەتی دیاربەکر بۆ 19 سنجق دابەش کرا، تەنیا هەشتیان درا بەمیرە کوردەکان، لەوەشدا هەوڵیان دەدا ئە و بنەماڵانە بێننە پێشەوە ناو و ناوبانگیان کەم بوو، لەچاو بنەماڵە ناودار و گەورەکان، بۆ ئەوەی کارەکانیان بۆ ڕاپەڕێنن، لەلایەکی تر بۆ لەت لەت کردن و پارچەپارچەکردنی بوونیادی کۆمەڵایەتی و سیاسی جیهانی کورد، بەمەش کێشە و ئاژاوەی دەخستە نێوان میرە کوردەکانەوە.

ڕێکەوتننامەی ئەرزرۆمی دووەم
وڵاتی کوردان بەدرێژایی چەندین سەدە گۆڕەپانی شەڕەکانی تورکی ئێرانی بوو، خاکی کوردان بەردەوام تووشی گورزی کوشندەبوو، ئەوەش گرنگ نەبووکێ هێرشکەرە و کێ سەرکەوتوودەبێت، نرخەکەی تەنیا وێرانکاری کوردستان و بەهەدەر ڕۆیشتنی گیانی سەدان هەزار کەس بوو لەگەلی کورد، لەبەرامبەردا گەلی کورد هەمیشە بەرگری لەخاک و نیشتمانەکەی کردووە، بەڵام هەرکات دوژمنەکان دڕۆستیان نەهاتبن، لەدژی گەلی کورد یەکیان کرتووە و هاوکاری یەکتریان کردووە بۆ لەناوبردنی نەتەوەی کورد، زۆرجاریش تورکیا و ئێران سکاڵای هەرێمایەتیان لەدژی یەکتر بەرزدەکردەوە و زۆرجار ئەم

سکاڵایانەیان پشت ئەستوردەکرد بەپەلاماری سەربازی بۆ سەریەکتر، بەڵام ڕێڕەوی ئەم جۆرەکارانە دڵخۆشکەرنەبوو بۆ بەریتانیا و ڕووسیا، هەردووکیان لەوە دەترسان هەڵگیرسانی شەڕێکی تر زیان بەبەرژەوەندیە سیاسی و ئابووریەکانی ئەوان بگەیەنێت لەرۆژهەڵاتی ناوەڕاست، لەبەرئەوە بەدەستپێشخەری ڕووسیا و بەریتانیا کۆنگرەیەک بەسترا لەئەرزڕۆم بۆ چارەسەرکردنی کێشە و ناکۆکیەکانیان، هەروەها نوێنەری وڵاتە ئەوروپیەکان ڕۆڵی سەرپەرشتیاری دەبینی لەم کۆنگرەیەدا، کە خواست و ویستەکانی خۆی سەپاند لەرۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، ئەوەی لە و کارانەدا خاکی لەت وپەت دەکرا گەلی کوردبوو، نەک لەکۆنگرە بەشدارنەبوو، هەر لێشیان نەپرسیەوە.
ڕێکەوتنامەی (ئەرزرۆمی دووەم) لە19- 31ی ئایاری 1847زدا، لەشاری ئەرزڕۆمی باکووری کوردستان لەنێوان دەوڵەتی قاجاری و دەوڵەتی عوسمانیدا بەئامادەبوونی نوێنەری هەردوو دەوڵەتی ڕووسیای قەیسەری و بەریتانیا مۆرکرا، ناوەرۆکی ڕێکەوتنامەکە داوای دەکرد، هەریەک لەتورکیا و ئێران دەستهەڵگرن لە و سکاڵا دارایی و هەرێمایەتیەی لەدژی یەکتر بەرزیان کردۆتەوە، هەردوولا بەڵێنیاندا ڕێگری بکەن لەپەڕینەوەی خێڵەکوردەکان لەوڵاتێکەوە بۆ وڵاتێکی تر و سەپاندنی یاسای دیاری کردنی ناسنامەی خێڵەکان و بەهێزکردنی یاسای ئاسایش لەسەر سنوورەکان، ئەمەش زەبرێکی گەورەبوو بەر بەرژەوەندی گەلی کورد کەوت.
یەکێک لەخاڵەگرنگەکانی پەیماننامەی دووەمی ئەرزڕۆم ئەوەبوو ئالیەتێکی نێودەوڵەتی دانرا بۆ جێبەجێکردنی خاڵەکانی، کە پێکهاتبوو لەلیژنەیەکی چوار قۆڵی لەنوێنەرانی وڵاتە بەشدار بووەکانی ئەم کۆنگرەیە، یەکێ لەئەرکەکانی دیاری کردنی سنووربوو، هەرچەندە بەشێوەیەکی کۆتا سنووردیاری نەکرا، بەڵام ڕووس و بەریتانیا سوودی زۆریان لەمە بینی بۆ دەستخستنە ناو کاروباری کوردەکان، هەردوولا ئەم بیانووەیان بەکاردەهێنا بۆ بەرژەوەندییە تایبەتیەکانی خۆیان لەهەموو بۆنەیەکدا، لەبەرئەوە ئەنجامەکانی پەیماننامەی ئەرزڕۆم پەردەیەکی شەرعی دابەسەر بەدبەختی مێژووی گەلی کورد، هەروەها چەسپاندنی دابەشکردنی خاک و نیشتمانی کورد لەڕوانگەی یاسای نێودەوڵەتیەوە.

ڕێکەوتننامەی لۆزان
هەروەها لەکۆتایی جەنگی یەکەمی جیهانی لەنێوان هاوپەیمانان و بەرەی میحوەر، پەیماننامەی سیڤەر پێکهات، لە و پەیماننامەیەدا بڕیاردرا بەشێک لەنەتەوەکانی ژێر دەسەڵاتی عوسمانی سەربەخۆییان پێ بدرێت، کورد و ئەرمەن لەناو ئەم بابەتەدابوون، پەیماننامەی سیڤەر یەکەم بەڵێننامەی نێودەوڵەتی و یاسایی بوو دانی نا بەمافەکانی گەلی کورددا، وەک پێکهاتەیەکی سەربەخۆ و وڵاتەکەشی وەک بابەتێک لەسیاسەتی نێودەوڵەتیدا، کەلەماددەکانی 62، 63، 64 چارەسەری کێشەی مافی چارەی خۆنووسینی نەتەوەیی بکات، بۆ بەشێکی بەرفراوان لەگەلی کورد، بەڵام لەپێناوی بەرژەوەندی بەریتانیا و تورکیا مافی کورد خرایە ژێر لێوەوە و پەیماننامەی سیڤەر جێبەجێ نەکرا.
دوای ئەنجامدانی ڕێکەوتنامەی سیڤەر زۆری نەخایاند، وڵاتە گەورەکان بەرژەوەندی کوردیان بەهەند نەگرت و ئامادەبیان دەربڕی دەستکاری ناوەرۆکی پەیماننامەکە بکەن، بەمەرجێک تورکیا بەرژەوەندییەکانی کورد لەمافی کلتوری بەهەند وەربگرێت، لەبەرئەوە کۆنگرەی لۆزان بەسترا، کەمالیەکان ڕەزامەندنەبوون پرس و بابەتی کورد لەناو خشتەی پەیمانی لۆزان تۆماربکرێت، بەڵام لەبەرئەوەی کورد دەستی دابووە شۆڕش، نکوڵی لەکورد بەشێوەیەکی گشتی لەقازانجی تورک نەبوو، وەک دەستپێشخەریەک مستەفاکەمال ئەتاتورک و حکومەتەکەی هانی بیرو بۆچوونی یەکسانی گوزەرانی کوردی دەدا لەتورکیای نوێدا، لەئەنجامی کۆنگرەی لۆزان یەک وشە نەهات دەربارەی کورد و کوردستان، بەڵام دەوڵەتە بڕیار بەدەستەکان دەبوایە ڕێگایەک بدۆزنەوە بۆ دەستهەڵگرتن لە مەرجەکانی سیڤەر، بۆ ئەم کارە لەکۆنگرەی لۆزان مستەفاکەمال داوای لەنوێنەرە کوردەکان کرد لەبەردەم ڕای گشتی بۆچوونی خۆیان دەربڕن، کە کورد و تورک هەردوولا وەک یەک لەمافە نەتەوەییەکانیان یەکسانن، بەمەش مافی کورد کرایە قوربانی و بەچارەسەر نەکراوی مایەوە.
جیالەوەش لەڕێکەوتنامەی لۆزان لەساڵی 1921 بەئامادەبوونی وڵاتانی بەریتانیا، فەرەنسا، ژاپۆن، ڕۆمان، یۆنان، سربیا، کرواتیا، سلوانیا و تورکیا بەسترا و پەیمانی سڤەریان هەڵوەشاندەوە بەپێی پەیمانی لۆزان بۆ جاری دووەم دوای شەڕی چاڵدیران کوردستان بەسەر چوار دەوڵەت دابەش کرایەوە، گورزێکی کوشندەیان لە کوردستاندا و کوردیان کرد بەژێردەستەی وڵاتانی زلهێزی ناوچەکە.

پەیماننامەی بەغداد
لەپەنجاکانی سەدەی ڕابردوو جەنگی سارد جۆشی سەندبوو، لەرۆژهەڵاتی ناوەڕاست، لە و کاتەدا یەکێتی سۆڤیەت پشتگیری لەخەباتی گەلانی عەرەبی دەکرد، لەدژی داگیرکەری ڕۆژئاوایی و ئیسرائیل، بۆ وەڵامدانەوەی ئەمەش وڵاتە ڕۆژئاواییە گەورەکان گرەنتیان دەکرد، لەسەر ڕژێمە کۆنەپەوست و محافیزکارەکان لەناوچەکە هانیان دەدان، پەیوەندی بکەن بەهاوپەیمانیە سەربازی و سیاسیەکانی پەیوەندیدار بەپەیمانی ناتۆ، ئە و پەیمانەی بەریتانیا و ئەمریکا پێکیانهێنابوو.
لە24ی شوباتی1955 پەیمانی بەغدا مۆرکرا، بەریتانیا و ئێران و پاکستان و عیراق و تورکیا بەشدار بوون، ئەم پەیمانە لەبنەڕەتدا بۆ دژایەتی کردنی یەکێتی سۆڤیەت بوو، هەروەها دژی ئە و وڵاتانەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست کەچالاکانە کاریان دەکرد لەدژی ڕۆژئاوا، هەروەها بەشێک لەبەندەکانی ئەم پەیماننامەیە لەدژی کوردبوو، بۆ نموونە: لەماددەی یەکەم باس لەوە دەکات دەتوانرێت ڕێکەوتنی دوو قۆڵی ببەسترێت، لەنێوان دوو وڵاتە بەشداربووەکانی ئەم پەیمانە، ئەگەر تورکیا

ڕێکەوتنێکی دووقۆڵی هەبێت، لەگەڵ عیراق (1946) بۆ دژایەتی کردنی کورد، ئێستاش خواستی هەبێت دەتوانێت، ڕێکەوتنێک ببەستێت لەگەڵ ڕژێمی ئێران. بەمەش پەیمانی بەغداد بەشێوەیەکی توند عیراق بەسەربازگەی ڕۆژئاواوە بەستەوە.
دژایەتی کردنی پەیمانی بەغدا مۆرکێکی جەماوەری لەخۆگرت لەبەغدا، کوردەکانیش چالاکانە بەشداریان کرد، دانیشتوانی کوردستانی عیراق خۆپیشاندان و مانگرتنیان ئەنجامدا و دوای بەستنی چەندین کۆبوونەوە، داوایان کرد عیراق لەپەیمانی بەغداد بێتە دەرەوە و نوری سەعید دەست لەکارکێشانەی لە حکومەتەکەی ڕابگەیەنێت. کرێکارەکانی کەرکوکیش بۆریە نەوتیەکان و باڵەخانەی کونسوڵگەری بەریتانیایان تەقاندەوە، لە موسڵیش قوتابیان نارەزاییان دەربڕی، بەرامبەر هێرش و پەلامارەکەی سەرمیسر. ڕێورەسمی ناشتنی تەرمی شێخ مەحمودیش کەسایەتی ناسراوی کورد لەبزاڤی نیشتمانی کورد لەسلێمانی لەساڵی1956 گۆڕا بۆ خۆپیشاندانێکی توندوتیژ، ئەمانە هەموو داوای لابردنی نوری سەعید و کۆتایی هێنان بەپەیمانی بەغدادی دەکرد.

ڕێکەوتننامەی جە زائیر
لەدوای هەڵگیرسانی شۆڕشی ئەیلول، ناچار بوو ڕێکەوتنێک لەگەڵ کورد ببەستێت، بەیاننامەی ئاداری ساڵی1970 لەئاکامی مرۆڤدۆستانە و قەناعەتی سەرکردایەتی بەعس نەبووە، بۆ ئۆتۆنۆمی لەچوارچێوەی عێراقێکی دیموکراتی بۆ دەستەبەرکردنی ئازادی و پێکەوە ژیانی ئارەزوومەندانە، بەڵکو بەگوشارە ناوخۆیی و دەرەکیەکان ناچارکراوە، بە ڕێکەوتنامەیەی عیراق ڕایگەیاند، وەک لازاریف دەنووسێت: هۆکاری سەرەکی لەڕێکەوتنامەی ئاداری 1970 دوورخستنەوەی سەرکردایەتی کوردبوو، لەهەڵوێستی ڕابردووی، لەپەنابردنەبەر هێز و ناچارکردنی بەگفتوگۆ، هەتا بەعس دەرفەتی گونجاوی دەست بکەوێ، جارێکی دیکە لە کورد بداتەوە.
بەدرێژایی ماوەی چوار ساڵ لەسەر هەردوو ئەنجومەنی یاسادانان و ڕاپەڕاندن لەناوچەی ئۆتۆنۆمی نەگەیشتنە ئاکام، هەتا لەدوا کۆبوونەوەی نێوان وەفدی سەرکردایەتی کورد و سەرکردایەتی بەعس بەڕاشکاوی بەعس پرۆژەی خۆیان لەبابەت ئە و مەسەلەیە خستەبەردەم سەرکردایەتی کورد، لەوێدا سەرەڕای دابڕینی کەرکوک و ناوچەکانی شەنگال و خانەقین و مەندەلی لەناوچەی ئۆتۆنۆم، لەجیاتی کەرکوک هەولێریان کردبوو بەپایتەختی هەرێمی ئۆتۆنۆمی و کورتیش کرابۆوە لەپارێزگای هەولێر و سلێمانی و دهۆک، کە ئەنجومەنی سەرکردایەت شۆڕش (بەعس) لە11ی ئاداری1974 یاسای ئۆتۆنۆمی پەسند کرد، لەوێدا دەسەڵاتێک نەمابۆوە بۆ کورد، لەچوارچێوەی ئە و دوو دامەزراوەیەدا، ممارەسەی دەسەڵاتی خۆی بکات، هەموو بەڕێوەبەرایەتیەکانی پۆلیس و ئاسایش و ڕەگەزنامە خرابوونەسەر وەزارەتە پەیوەندیدارەکانی بەغداو هیچ دەسەڵاتێکیش نەدرابووە ئەنجومەنی یاسادانان و جێبەجێکردن.
سەرەڕای لایەنە خراپەکانی ناوخۆ لەسەر ڕێکەوتنامەی ئادار، کاریگەری وڵاتە زلهێزەکان و دەوروبەریش کەم نەبوو، ئێران و ئەمریکا بەوردی هاتنەسەرخەت، سوڤیەتیش پەیوەندیەکانی لەگەڵ عیراق زیاتر چڕ کردەوە، وای لێهات ئەمریکا و سۆڤیەت لەبەرامبەر هەردوو وڵاتی دراوسێی دژبەیەک ناڕاستەوخۆ هاتنە نزیک بەرووداوەکانی ناوچەکە، ڕەنگدانەوەی ناکۆکی دەولی لەسەر پەیوەندییەکانی عیراق و ئێران، زیادبوونی پێگەی سۆڤیەت لەعیراق، مەترسی زیاتری لای ئەمریکا دروست کرد، لەساڵی 1972 (نیکسۆن) سەرۆکی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا و (کیسنجەر) ڕاوێژکار بۆ ئاسایسی نەتەوەیی سەردانی ئێرانیان کرد و لەگەڵ شا کەوتنە وتوێژ بۆ دانانی ڕێگا چارەیەک بۆ دوورخستنەوەی سۆڤیەت لەعیراق.
ڕووداوەکانی ناو ئە و ملانییە دەیسەلمێنن هەریەک لە (عیراق، ئێران، سۆڤیەت، ئەمریکا و ئیسرائیل) حیسابیان بۆ ئەگەرەکان کردووە، کورد وەکو کارتی یاریەکە بەکارهاتووە، لەنێوان ئەم وڵاتانەدا، بۆ پاراستنی بەرژەوەندییەکانیان، دوای چوار ساڵ نەشەڕ نەئاشتی لەسەرەتای نیسانی 1974 سەرلەنوێ شەڕی نێوان شۆڕشی کوردستان و حکومەتی عیراق دەستی پێکردەوە. لەزستانی 1975 لەنیۆیۆرک کیسنجەر وەزیری دەرەوەی ویلایەتە یەگرتووەکانی ئەمریکا لەگەڵ نێوینەری هەمیشەیی عیراق لەنەتەوەیەگرتوەکان کۆبۆوە بۆ دانانی ڕێوشوێنێک بۆ پەیوەندیەکانی نێوانیان، دواتریش کۆبوونەوەکان فراوان بوولەنێوان عیراق و ئێران، ئێران و سۆڤیەت، ئەمریکا و عیراق، هەمووی لەسەر کێشەری کورد و پاراستنی بەرژەوەندییەکانیان، لەساڵی 1975 شەڕەکان بەرە و سەختی چوون، هەردوو وڵات عیراق و ئێران نەیانویستووە پێکەوە بکەونە شەڕەوە، بۆیە بەبێ ئاگاداری بارزانی کەوتنە گفتوگۆ، شانشینی سعودیە هاندەری پێکهاتنەوەی هەردوو دەوڵەت بوو، تا بەگفتوگۆ ناکۆکیەکانی نێوانیان چارەسەربکەن، لەبەرئەوەی هەوڵەکانی یەکەمی زەمینە خۆشکردن بۆ ڕێکەوتنی جەزائیر زۆر نهێنی بوون، زەحمەتە ئەوە بزانرێ کێ یەکەم هەنگاوی بۆ ئەم ئاشتیە سەیرە ناوە، شای ئوردن شاحسین و ئەنوەر سادات سەرۆکی میسر و هەواری بۆمدیەن سەرۆکی جەزائیر ڕۆڵیان هەبووە، لەناوبژیوانی هەردوو وڵات، نەتەوەیەگرتووەکانیش ڕۆڵی خۆی هەبوو، لەسەر سکاڵای عیراق، بەڵام پوختە و دوا هە نگاوی پێکهێنانەوە بۆمدیەن تۆماری کرد.
هەواری بۆمدیەن پێشتر لەکاتی کۆبوونەوەی وڵاتانی (ئۆپیک) لە26- 10- 1974 لەگەڵ سەدام حوسێن بۆ نەخشەی پێکهێنانەوەی عیراق و ئێران، بۆ مەبەستی ڕێگا خۆشکردن بۆ پێکهاتنەوە کۆبوونەوە، دواجار لەپەراوێزی کۆبوونەوەی دەوڵەتانی خاوەن نەوت (ئۆپیک) لە6- 3- 1975 هەواری بۆمدیەن و شای ئێران و سەدام حسین بەکۆبوونەوەیەکی لاوەکی کۆتاییان پێهێنا و لەڕێکەوتنامەی جەزائیردا یەکیان گرتەوە، ئە و ڕێکەوتنامەیە تایبەت نەبوو بەیەکلایی کردنەوەی ناکۆکیەکانی چەند ساڵەی نێوان عیراق و ئێران، بەڵکو سەودایەکی هەردوو دەوڵەت بوولەسەر حیسابی کورد، خاک و ئاو

بەرامبەر تواندنەوەی شۆڕشی کورد، هەریەک لەوڵاتانی پەیوەندیدار بەم ڕێکەوتنامەیەوە هۆکاری خۆی هەبوو لەپێناوی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی.
لەدوای زنجیرەیەک کۆبوونەوەی ئاشکرا و نهێنی لەئاستی وەزارەتی دەرەوەی عیراق و ئێران، بەهەوڵی ناوبژیوانان لەکۆبوونەوەی وڵاتانی ئەندامی ڕێکخراوی (ئۆپیک) بەسەرپەرشتی هەواری بومدیەنی سەرۆکی جەزائیر لەلایەن سەدام حسین جێگری سەرۆک کۆماری عیراق و شای ئێرانەوە ڕێکەوتنامەی جەزائیر ئیمزاکرا.
هەردوولا ڕێکەوتن لەسەرئەوەی ڕێزگرتنی پیرۆزی سنوور و خاک و ئاسایشی یەکتربگرن، لەسنووورداخستن و قەدەغەکردنی پەڕینەوە، لەپێناوی سنووردانانی کۆتایی بۆ هەموو سنووربەزاندنێک بەمەبەستی کاری تێکدەرانە لەهەر لایەکەوە بێت، لەمەش سەدام حسین تەنیا مەبەستی لەناوبردنی شۆڕشی کوردستان بوو، ئێرانیش وەکو دەوڵەت لە و ڕێکەوتنامەیە سوودمەند بوو بۆیەش بەزوویی پشتی شۆڕشی کوردستانی بەردا.
هەتائێستاش دەقی تایبەت بەبەشە نهێنیەکانی ئە و ڕێکەوتنامەیە بەردەست نین، کە سەودای داگیرکارانی کوردستان لەسەر حیسابی شۆڕشی کوردستان بوو، هەواڵی ڕێکەوتنامەی جەزائیر وەک هەورە تریشقە لەهەموولایەک لەکوردستان دەنگی دایەوە، بەشێوەیەک سەرکردەکانی کورد بە و بێویژدانیە چاوەڕوانی ئاکامەکەیان نەدە کرد.
دوای ئەوەی ساڵی1975 بەتەوقە و یەکتر لەئامێزگرتنی شای ئێران و سەدام حسینی جێگری ئەوکاتی حکومەتی عیراق ڕێکەوتنەکە کراو بەوە شۆڕشێکی گەورەی کورد شکستی پێهێنرا و بڵاوەی لێکرا، کە دواتر بەڕێکەوتنامەی شومی (جەزائیر) ناوی دەرکرد، ڕێکەوتنامەی جەزائیری 1975 بووە هۆی زیندەبەچاڵ کردنی جوڵانەوەی کورد و بەپیلانێکی دەرەکی شۆڕشی کوردستانی لەباربرد و گەلی کوردیش سەرگەرادان مایەوە.

ڕێکەوتننامەی تورکیا - سوید و فنلندا
دوا ڕێکەوتنامەی زلهێزەکان دەربارەی چارەنووسی کورد، ڕێکەوتنی تورکیا و سوید و فنلندایە، فرۆشتنی ئەم جارەی کورد جیاوازە، ئەوەش دوای ئەوەی لەکۆتایی مانگی ڕابردوو سوید و فنلندا یاداشتێکی لێکتێگەیشتنیان لەپەراوێزی لوتکەی ناتۆ لەمەدریدی پایتەختی ئیسپانیا واژۆکرد، بەگوێرەی ناوەرۆکی یاداشتەکە دەبێ سوید 73 کەسی داواکراو لەلایەن ئەنقەرەوە ڕادەستی تورکیا بکاتەوە، لەبەرامبەریشدا تورکیا ڕەزامەندی لەسەر ئەندام بوونی هەریەکە لەسوید و فینلندا لەهاوپەیمانی باکووری ئەتڵەسی ناسراو بەناتۆ دەدات، ئە و 73 کەسەی لەلایەن تورکیاوە لەسوید داوا کراون، ژمارەیەکیان سەر بەپارتی کریکارانی کوردستانن، لەدوای ڕێکەوتنەکەی سوید و فینلندا و تورکیا ئاندرسۆن سەرۆک وەزیرانی سوید ڕایگەیاند، ئەوان پابەندی ڕێکەوتنەکەیان لەگەڵ تورکیا دەبن، ئە و بەڵێنانەی لەبارەی ڕادەستکراوانەوە داویانە جێبەجێی دەکەن، هەرچەندە سەرۆک وەزیرانی سوید دڵنیایی دا هیچ کات هاووڵاتی سویدی ڕادەستی تورکیا و هیچ وڵاتێکی تر ناکەنەوە، بەڵکو ئە و کەسانەی وەڵامیان وەرنەگرتێبت، تورکیا داوای دەکاتەوە ئەوانە ڕادەست دەکرێنەوە، سەرۆکایەتی کۆماری تورکیاش ڕایگەیاند، ئەوەی مەبەستمان بوو، لەسوید و فینلند ا دەستمان کەوت، سوید ڕادەستی داخوازیەکانی تورکیا دەبێت و ڕێگای پێدەدات سیاسەتی دەرەوەی سوید کۆنترۆڵ بکات، لەکاتێدا تورکیا دەوڵەتێکی دیکتاتۆری ئیسلامیە وسوید و فینلندا تائێستا بەقەڵای دیموکراسی و مافی مرۆڤ ناوزەد کراون، بەڵام لەبەختی کورد ئەم دوو هاوکێشە پێچەوانەیە لەسەرمێزی گفتوگۆ دژی کورد کۆدەبنەوە و ڕێکەوتنامەی لێتێگەیشتن مۆردەکەن، ئەوە هیچ لەمەسەلەکە ناگۆڕێ سوید و فینلندا خەڵکی دانیشتووی وڵاتەکانیان ڕادەست بکەن یاخودنا، ئەوەی گرنگە ئە و ڕێکەوتنامەیە ڕێگادەدا و هێز و تین دەخاتەبەر تورکیا بتوانێت داوایەکی ئاوا لەوڵاتانی نێودەوڵەتی بکات، ئایا تاکەی کۆمەڵگای نێودەوڵەتی بەناوی کێشەی ناوخۆ ئە و زوڵم و بێدادیە لەدەوڵەتە سەردەستەکانی کورد قبوڵ دەکات، ئایا تاکەی نەتەوەیەکگرتووەکان و ڕێکخراوە مرۆڤ دۆستەکان ڕێگادەدەن گەلی کورد ببێتە قوربانی ڕێکەوتنامەی نێوان زلهێزەکانی دنیا. [1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەڕتووک:	دۆزی کورد
جۆری پەڕتووک:	ڕامیاری، جیۆپۆلیتیک و پەیوەندیی نێودەوڵەتی
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
جۆری وەشان:	دیجیتاڵ
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
شار و شارۆچکەکان:	ڕانیە (ڕاپەڕین)
وڵات:	باشووری کوردستان

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] تۆماری تایبەت بۆ کوردیپێدیا | کوردیی ناوەڕاست | ئەم بابەتە بەتایبەتی لەلایەن (نووسەر)ەوە لە ڕۆژی 10-08-2022 بۆ کوردیپێدیا نێردراوە

کاتی تۆمارکردن: 2022/10/8 8:04:18 PM

ناوی تۆمارکار: زریان عەلی

بابەت: 27

چەندێ لەو باسانەی لە بارەی سایکس - پیکۆوە دەکرێن دروستن؟

https://www.kurdipedia.org/?q=20160315105451130669

دکتۆر جەبار قادر

لە ئایاری 2016 سەدەیەکی تەواو بە سەر مۆرکردنی ڕێکەوتننامەی سایکس - پیکۆدا تێدەپەڕێت. ئەم ڕێکەوتننامەیە لە بارەی دابەشکردنی میراتە ئاسیاییەکانی دەوڵەتی عوسمانییەوە بوو. لەم ساڵانەی دواییدا باس و خواسێکی زۆر لە بارەی سایکس - پیکۆوە دەکرێن، کە بەشێکی زۆریان لە گەڵ ڕاستییەکانی مێژوودا یەک ناگرنەوە. هەندێ کەس باس لە هەڵوەشاندنەوەی سنوورەکانی سایکس - پیکۆ دەکەن وەکو ئەوەی بەندەکانی لە کاتی خۆیدا جێبەجێ کرابن و واش لێکدەدەنەوە کە ئەوە سایکس - پیکۆ بوو بووە هۆی دانەمەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان. دەبێت ئەمەش ئەوە بگەیەنێت کە بە دیوەکەی تردا ئەگەر ئەم ڕێکەوتننامەیە هەڵبوەشێنرێتەوە ئەوا بەرهەمەکەی هەڵبەتە دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان دەبێت. با بزانین ئەم بۆچوونانە چەندێ لە گەڵ ڕاستییەکانی مێژوودا یەکدەگرنەوە و چەند دەیە دەبێت شتێک نەماوە بە نێوی سایکس - پیکۆوە.

بە پێی سایکس – پیکۆ، ئەستەموول، تەنگەکانی دەردەنێل و بسفۆر، ویلایەتە ئەرمەنییەکانی دەوڵەتی عوسمانی و باکوری کوردستان بۆ ڕووسیا دانرابوون. بەشێکی فراوانی باشور و باشوری ڕۆژهەڵاتی تورکیای ئەورۆش بۆ فرەنسا و بریتانیا تەرخان کرابوو. باشوری ڕۆژئاواو و بەشێکی گرنگی ناوەڕاستی ئەنادۆڵیش بۆ ئیتالیا دانرا. دەبوایە یۆنانیش پشێکی زۆری لە میراتی عوسمانی لە ئەزمیر و تراقیا بەربکەوتایە. تەنها لە ناوخۆی ئەنادۆڵدا چەند ناوچەیەکی بێکەڵک هێڵرابوونەوە بۆ دەوڵەتی عوسمانی یا ئەو قەوارە سیاسییەی شوێنی دەگرتەوە. تورکەکان لە دژی ئەم پرۆژانە بە توندی جەنگان. لە شەڕی گالیپۆلیچەنەقەلعە کە نزیکەی یەک ساڵی خایاند (19 شوباتی 1915 تا 9 کانونی دووەمی 1916) هێزی هاوپەیمانیان تێکشکاند و ڕێگەیان لە داگیرێنی ئەستەموول و دەردەنێل گرت. ڕووسیاش بە هۆی شۆڕشی ئۆکتۆبەر و ڕێکەوتننامەی برێست - لیتۆڤسکەوە لە گەڵ ئەڵمانیا لە شەڕ و ڕێکەوتننامەی سایکس - پیکۆش کشایەوەو بە شەڕی نیوخۆوە سەرقاڵ کرا. واتا دەستی لە ئەستەموول، دەردەنێل و بسفۆر، ویلایەتە ئەرمەنییەکان و باکوری کوردستان هەڵگرت. لە کاتی شەڕی سەربەخۆیی تورکیاشدا کەمالییەکان هێزەکانی فرەنسا و بریتانیایان لە باشوری تورکیا دەرکرد. هەروەها هێزەکانی یۆنانیشیان لە ئەزمیر و ڕۆژئاوای تورکیا و ئیتالییەکانیان لە ئەدەنە، کوشەداسی و قۆنیە وەدەرنا. لە ئابی 1920 هاوپەیمانان پەیمانی سیڤەر لە گەڵ دەوڵەتی عوسمانیدا بەست، بەڵام کەمالییەکان دانیان پێدا نەنا و لە شەڕ بەردەوام بوون تا سەرکەوتنی کۆتاییان بەدەست هێنا و پەیماننامەی لۆزانیان لە ساڵی 1923 لە گەڵ هاوپەیمانانا مۆر کرد، کە دانی بە سەربەخۆیی تورکیای کەمالیدا نا و ودوای چەند مانگێک (لە 29 ئۆکتۆبەری 1923) کۆماری تورکیا ڕاگەیاندرا. ئەمانە بەشێکی گرنگی ڕێکەوتننامەی سایکس - پیکۆ بوون، هەندێکیان تەنها دوای دوو ساڵ و هەندێکی تریان دوای سێ - چوار ساڵ سەر و بن کران و ئەو هەموو گۆڕانکارییانەیان بەسەردا هات.

مرۆڤ بۆی هەیە بپرسێت: دەبێت کێ عەقڵی بۆ ئەوە بچێت کە گوایە هەڵوەشاندنەوەی سنوورەکانی سایکس - پیکۆ یا سەرلەنوێ دارشتنەوەی بەندەکانی موویەک لە سمێڵی کۆماری تورکیا دەکاتەوە؟. ئەم پرسیارە نەک هەر وەڵامی پێناوێت، بەڵکو بیرکردنەوە لە وروژاندنی بۆ خۆی جۆرێک لە فەنتازیایە.

خاڵێکی تری گرنگی سایکس - پیکۆ دارێژی بەشی هەرە زۆری ویلایەتی مووسڵ بوو کە تا دەگیشتە ڕەواندز خرابووە نێو زۆنەی (A) کە لە سەر نەخشەی هاوپێچی ڕێکەوتننامەکە دیار کرابوو و بۆ فەرەنسا دانرابوو. لێرەدا پێویستە ئاماژە بەوە بکەین کە بەشی هەرە زۆری لیوای کەرکوک بە شاری کەرکوکەوە خرابوونە نێو زۆنی (B)، کە لە حەیفا و عەککاوە بە سەر ئوردون و ویلایەتەکانی بەسرەو بەغدایا درێژ دەبووەوە و لە باکوری ویلایەتی بەغدا دەگەیشتە سنوورەکانی ئێران، بۆ ئینگلیز تەرخان کرابوون، واتا هەر لەو کاتەوە بریتانییەکان کەرکوکیان لە ناوچەکانی دیکەی باشوری کوردستان دابڕی بوو.

ئینگلیزەکان زۆر چاوەیان لە سەر هەموو ویلایەتی مووسڵ بوو و بۆ هەلێک دەگەڕان کە دەستی بە سەردا بگرن، بە تایبەتی

دوای ئەوەی ڕووسیا لە شەڕ و لە ڕێکەوتنامەی سایکس ـ پێکۆش کشایەوە، چونکە بریتانیا نەیدەویست هاوسێی ڕووسیا بێت. بۆیە لە دوا ڕۆژانی شەڕدا هەڵمەتی داگیرکردنی ویلایەتی مووسڵیان پەرە پێدا و دوای ئاگربەستی مۆدروس شاری مووسڵیان داگیرکرد و ڕۆژ لە دوای ڕۆژ شوێن پێی خۆیان لە هەموو ویلایەتی مووسڵ قایم دەکرد. لێرەوە کێشەی مووسڵ لە نێوان تورکیا و بریتانیا (لە پاڵشیدا عیراق) دەستی پێکرد. تورکەکان داگیرکردنی مووسڵیان لە لایەن بریتانییەکانەوە بە ناقانونی لە قەڵەم دەدا، چونکە لە دوای ڕاگەیاندنی ئاگربەست داگیر کرابوو. بە پێی بەندەکانی ئاگربەستەکە دەبوایە هێزە شەڕکەرەکان لە شوێنی خۆیان نەجوڵێن و هێرش نەبەن، بەڵام پاکانەی بریتانیا بۆ داگیرکردنی مووسڵ بەندی (7) ئاگربەستەکە بوو، کە ڕێگەی دەدا بە هێزی هاوپەیمانان ئەو شوێنانە داگیر بکەن کە گرنگ بوون بۆ ئاسایشی هێزەکانیان. لە هەمان کاتدا و بەر لەوەش ئینگلیزەکان لە هەوڵەکانیان لە گەڵ فەرەنسییەکان بەردوامبوون بۆ ناچارکردنیان بۆ دەست هەڵگرتن لە مووسڵ. لە ئەنجامدا فەرەنسییەکان ناچار کران دان بە خواستەکانی بریتانیادا لە مووسڵ بنێن، بە تایبەتی لە نەوتەکەی. لە بەرامبەردا ئینگلیزەکان سۆزی ئەوەیان داکە بەشی فەرەنسا لەو نەوتە بدەن. لە کۆتاییدا تورکەکانیش ناچارکران دەست لە داواکارییەکانیان هەڵبگرن و ڕێکەوتننامەی حوزەیرانی 1926 لە گەڵ بریتانیا و عیراق مۆر بکەن.

لێرەدا شایانی ئاماژە پێکردنە کاتێ سەرۆک وەزیرانی فەرەنسا جۆرج کلیمەنسۆ لە ساڵی 1918 داوای لە سەرۆک وەزیرانی بریتانیا لوید جۆرج کرد کە هەردوولایان جارێکی دیکە دان بە ڕێکەوتننامەی سایکس ـ پیکۆدا بنێن، لوید جۆرج داخوازییەکەی کلیمەنسۆی پشتگوێ خست و بە چەند ئاڵ و گۆڕێکی گرنگەوە گرێیدا کە تایبەت بوون بە ویلایەتی مووسڵ و فەلەستینەوە، بۆیە کلیمەنسۆ بە ناچاری دانی بە مافەکانی بریتانیادا نا لە مووسڵ، هەرچەندە زۆر زوو بۆی دەرکەوت کە هەڵەیەکی گەورەی کردووە، بەڵام تازە کار لە کار ترازا بوو و بریتانیا ئامادە نەبوو بە هیچ شێوەیەک لە پلانەکانی لە بارەی مووسڵەوە پاشگەز ببێتەوە، بە تایبەتی ئەوەی باش دەزانی کە فەرەنسا بە شەکەتی لە شەر هاتۆتە دەرێ و ئەمەش باشترین هەلە بۆ ئەوەی خواستەکانی خۆی بەسەریدا بسەپێنێ.

ئەگەر بریتانیا دوای دوو ساڵ لە مۆرکردنی سایکس ـ پیکۆ ئامادە نەبووبێ دان بە هەموو خاڵەکانیدا بنێ، ئێستا کە نە بریتانیا و فەرەنسا لە ڕۆژهەڵاتن و نە ئەوەندە دەستیان بە سەر ناوچەکەدا دەڕوات کێ باس لە سایکس ـ پیکۆ و سەرلەنوێ دارشتنەوەی دەکات؟.

دوا خاڵ کە دەمەوێ لێرەدا ئاماژەی پێ بکەم ستاتوی فلەستین بوو لە ڕێکەوتننامەکە. بە پێی سایکس ـ پیکۆ بەشێکی فلەستین دەبوایە ستاتویەکی نێودەوڵەتی پێبدرێت، ڕووسیاش مافی ئەوەی هەبوو لایەنگرانی کلیسای ئەرسەدۆکسی لەوێ بپارێزێ. ئەوەی دیکە بە تایبەتی بەندەرەکانی حەیفا و عەککا بەشێک بوون لە زۆنی (B) کە لە سەرەوە ئاماژەی پێکرا و بۆ بریتانیا تەرخان کرابوون. ئەوەی ڕوویدا لە ساڵی 1917 وەزیری دەرەوەی بریتانیا لۆرد بلفۆر پەیمانی دا بە نوێنەری زایۆنیستەکانی بریتانیا بارۆن ڕۆچێلد کە بریتانیا هاوسۆزە و پشتگیری لەوە دەکات کە جوەکان لە فلەستین دەوڵەتێک بۆ خۆیان دروست بکەن، بەم شێوەیە ستاتوی نێودەوڵەتی فلەستین و قودس. ئۆرشەلیم پشتگوێ خراو هێزەکانی بریتانیا لە ساڵی 1918 شارەکەیان داگیرکرد و بەڕێوەبەراتی خۆیان تێدا دامەزراند. جوەکانیش ڕۆژ لە دوای ڕۆژ لە دامەزراندنی دەوڵەتەکەی خۆیان نزیک دەبوونەوە و لە دوای کشانەوەی بریتانییەکان و شەرەکانیان لە گەڵ عەرەبدا ناوچەیەکی فراوانیان خستە سەر ئەو دەوڵەتە، نە گوێیان بە سایکس ـ پیکۆدا و نە هات و هاواری عەرەب لە پلانەکانیان پاشگەزی کردنەوە. ئەوەشی پەیوەندی بە سۆز و پەیمانی دامەزراندنی دەوڵەتێکی عەرەبی یا کۆنفیدیرالییەکی عەرەبی سەربەخۆوە هەبوو، ئەوا چیرۆکێکی درێژە و ئێرە جێگەی باسکردنی نیە.

دوا بە دوای شەڕی دووەمی جیهانی ئەو ناوچە عەرەبییانەی لە سایکس ـ پیکۆدا ئاماژەیان پێکرابوو سەربەخۆیی یان بەدەست هێنا. ئەمانە کۆمەڵێ دەوڵەتی ناسروشتی و پڕ لە ئاڵۆزی و قەیران بوون، کە پێناسەی دەوڵەتی شکستخواردوو پڕ بە پێستیانە. ئەم دەوڵەتانە لە هیچ بوارێکدا سەرکەوتوو نەبوون، بوونە هۆی دەیان کارەساتی مرۆیی و گەلانی ناوچەکەیان توشی نەهامەتی وماڵوێرانی زۆر کردووە.

بە وتەیەکی دیکە دەمێکی دوور و درێژە شتێک نەماوە بە نێوی سایکس ـ پیکۆ و شتێکیش لە ئارادا نەبێ نە کەس بیر لە هەڵوەشاندنەوەی دەکات و نەکەسیش لە هەوڵی سەرلەنوێ دارشتنەوەیدا دەبێت.

ئەوەی دەبێت دونیا بیری لێ بکاتەوە ئەوەیە کە کاتی ئەوە هاتووە گەلانی ناوچەکە لە دەست ڕژێمی دیکتاتۆری و گروپی خوێنرێژ و بیری توندڕەوی ئاینی و مەزهەبی و ڕەگەزپەرستی ڕزگار بکرێن.

بیرۆکەی دابەشکردنی دەوڵەتانی ناوچەکە، کە بوونەتە هۆی ناسەقامگیری و شەڕ و پێکدادان، لە سەر بنەمای ئەتنیکی و مەزهەبی باسێکی نوێ نییە، بەڵکو لە هەفتاکانەوە هاتۆتە کایەوە و هیچ پەیوەندی بە سایکس ـ پیکۆوە نیە. هەوڵی هەموو کورد دەبێت بۆ ئەوە بێت کە ئەو دەوڵەتانە دابەش ببن بۆ ئەوەی ڕزگاری بێت لە جینۆساید و شۆڤێنیزمی گەلانی سەردەست و ببێت بە خاوەنی خاکەکەی خۆی. نەک سەردارانی شانازی بەوەوە بکەن کە ئەوە ئەوان بوون لە دوای 2003 نەیانهێشت عیراق هەڵبوەشێتەوە و سەرلەنوێ بنیاتیان نایەوە !!!. هەندێ هێزی کوردیش لە سوریا دوای ئەو هەموو کارەساتە هەمان بالۆرە لێدەدەنەوە. ڕەنگبێ کێشەی سەرەکی ئێمە لێرەدا بێت، نەک لە سایکس ـ پیکۆ و پیلانەکانی دوژمنانی کورد و کوردستاندا بێت.

یەکێ لە پاکانەکانی ئەم ڕۆژانەی کورد بۆ دانەمەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان لە دوای شەڕی یەکەمی جیهانی ڕێکەوتننامەی سایکس ـ پێکۆیە. ئەمەش وەکو زۆر لە قسە وباسەکانی دیکەی بژاردەی کوردی بنەمایەکی زانستی نیە و بەڵگە

مێژووییەکان پشتڕاستی ناکەنەوە. ئەم لێکدانەوەیە ڕاکردنە لە ڕاستییە تاڵەکانی مێژوومان و ترسی خۆ بینینە لە ئاوێنەی مێژوودا وەکو ئەوەی هەیە، نەک وەک ئەوەی دڵ دەیخوازێ، هەروەها دانننانە بەو ڕاستییە سادەیەدا کە کورد نە بەر لە شەڕی یەکەمی جیهانی، نە لە دوای ئەو شەڕە و نە لە ڕۆژی ئەورۆشدا پرۆژەیەکی نەتەوەیی ڕاستەقینە و هەمەلایەنەی نەبووە و نیە بۆ دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان. بە دیوێکی تردا باس و خواسی سایکس ـ پیکۆ و زۆر هۆکاری دیکە هەوڵێکە بۆ داپۆشینی هەڵەکانی سەردارانی کورد لە ڕابردوو و ئێستادا و تۆمەتبارکردنی ئەوانی دیکەیە کە هەمیشە کارەساتیان بە سەر کوردا هێناوە و پیلانیان لە دژی گێڕاوە و ئەمیش بۆ خۆی هەمیشە قوربانییەکی بێ گوناه و بێ زەواڵ بووە.

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک:	مێژوو
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات:	تورکیا
وڵات:	شانشینی یەکگرتوو (بەریتانیا)
Quick Respons Code:	

کاتی تۆمارکردن:	2016/15/3 10:54:51 AM
ناوی تۆمارکار:	هاوڕێ باخەوان

بابەت: 28

دامە زراندنی دە وڵە تی کوردستان لە چوارچێوە ی عێراقێکی کۆنفیدراڵیدا 1

https://www.kurdipedia.org/?q=20230118071950458952

کاظم حبيب

گفتوگۆیەکی هێمنانە و بابەتییانەی تێڕوانینەکانی ئەیاد سەماوی دەربارەی مافی چارەی خۆنووسینی گەلان

کاتێ دوا وتارم بە ناوی (چۆن دەکرێ خەونی کورد لە دامەزراندنی دەوڵەتێکی نەتەوەییان لە چوارچێوەی دەوڵەتێکی کۆنفیدراڵی لە ئێراق بەدی بێت؟) بڵاوکردەوە، چاوەڕوانی پەرچەکرداری ئەرێنی و نەرێنی و هەندێ جاریش توندم دەکرد کە هەندێ کەس ئاڕاستەی بکردمایە، لەلایەک ئەوانەی بە هیچ شێوەیەک مافی گەلی کورد لە دیاریکردنی چارەنووسی خۆی بە ڕەوا نابینن، لەلایەکی دیکەوە ئەو پەرچەکردارە چەندین هەوڵی نەزۆک و سووکایەتی پێکردن و گومانکردن لە ڕاستیی نیازەکانی نووسەربەخۆوە دەبینێت، ئەم شتە لە ئێراقی ئەمڕۆدا نامۆ نییە کە کەڵەکەبووی ڕابردوویەکی تاڵ و نائومێدیی واقیعە تازەکەی هەڵگرتووە لە چوارچێوەی ڕژێمێکی سیاسیی تایفەگەری و پشککاری تایفەگەریی دژ بە نیشتمان و خودی هاووڵاتیدا، کە لەدوای ڕووخانی دیکتاتۆریەتی بەعسی فاشی و ڕەگەزپەرست و داگیرکردنی ئێراق و سەرهەڵدان و پەرەسەندنی تیرۆر و چالاکیی چەکدارانەی خوێناویی ناوخۆی میلیشیا ئایینی و تایفەگەرییەکانی سوننەو شیعە و دواتر دەرەکی هاتە ئاراوە.
ئێراق بە درێژایی چوار دەیەی تەواودا کەوتبووە ژێر هەژموونی هزری قەومیی ڕاستڕەوی و بەعسی ڕەگەزپەرست و سیاسەتگەلێکی فاشیی توندڕۆ لە ڕووی بانگەشەو پەروەردەکردنی نەوەوە بە مەبەستی دژایەتیکردنی گەلی کورد و نەتەوەکانی دیکە و لەژێر دروشمی (لایەنی بەکرێگیراو) و جوداخوازی و بەناوی (بەرگریکردن لە دەروازەی ڕۆژهەڵات) دا، ئەم پلان و ئامادەکارییە تەنیا بۆ مەبەستی شەڕی ئێراق – ئێران نەکرابوو، بەڵکوو بۆ شەڕی ئەنفال و کیمیاوی دژی گەلی کوردستان بە هەموو نەتەوەو شوێنکەوتووانی ئایینەکان و ئایینزاکان بە تایبەتیش گەلی کورد ڕێکخرابوو، دوای ئەمە ڕژێمی سیاسیی تایفەگەر هاتە مەیدانەکەوە کە بە زۆری فیدراڵییەتی بەسەر کوردستاندا سەپاند کە پێشتر لە 1991-1992ەوە بە کردارەکی لە هەرێمی کوردستان ڕاگەیانرابوو، بەڵام لەلایەکەوە ئەو هێزە ئایینیانە دان بە نەتەوەکاندا نانێن، لەلایەکی دیکەشەوە کاتێک دەگەنە دەسەڵات زیاتر قەومچی و ڕاستڕەوە دەبن و زۆرتریش ئامادەن بۆ ڕووبەڕووبوونەوە کاتێک دەرفەتی گونجاویان بۆ دەڕەخسێت، تا ئێستاشی لەگەڵدا بێت ئەو هەموو شەڕانەی ڕژێمە قەومیی و بەعسییەکان کە بە درێژایی ماوەی نێوان ساڵانی 1963-1991 دژی گەلی کورد بەرپاکران هەر لەیادماندا ماون، ئەمە سەرەڕای شەڕە دەرەکییەکان، ئینجا سیاسەتەکانی ڕژێمی تایفەگەری کە خۆی لە سیاسەتەکانی جەعفەریدا دەبینێتەوە، بەڵام بە شێوەیەکی تایبەتیی سیاسەتەکانی تایفەگەری و

قەومیی ڕاستڕەوی نوری مالیکی کە بە پلەی یەکەم دێن، ئەو سیاسەتانەی کە وەک بڵێی گەڕانەوەیەک بوون بۆ سیاسەتەکانی سەدام حسێن لە ڕووی چاندنی تۆی ڕق و کینە لەنێوان هەردوو گەلی عەرەب و کورددا.
بۆیە هەرگیز سەرسام نەبووم لە ناوەڕۆکی ئەو وتارەی کە بەڕێز ئەیاد سەماوی بڵاوی دەربارەی مەبەستەکانی نووسەر بڵاوی کردەوە کە من گومانم لێی هەیە بە هەوڵێکی دەزانم بۆ سووکایەتی پێکردنی کەسایەتی بە چەند وشەیەک کە کەمترین شت دەتوانم بیڵێم دوورە لە مۆرک و ڕەوشت کە گەلەکەمان شانازی پێوەدەکات. من ئومێدی ئەوەم نەدەخواست، بۆیە پێویست بوو ئەو بەڕێزە گفتوگۆ بکات لەسەر ئەو هزرو بۆچوونانەی دەیانخاتەڕوو، کە دواتر هەر خۆی ئەنجامی دا، دوای ئەو پێشەکییە بێ سەروبەرەی کە هیچ واتایەکی نەبوو، تەنانەت لەمەدا گومان لەخۆیشی دەکات، چونکە گومان کردن گوناهە، «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ». (قورئانی پیرۆز، سوورەتی الحجرات، ئایەتی 12)
بەر لەوەی بچمە نێو گفتوگۆکردنەوە دەربارەی هزرو سەرنجەکانی بەڕێز ئەیاد سەماوی، حەزدەکەم ئاماژە بەوە بکەم بۆ من شەرەفە کە لەنێوان 1985-1989دا ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی و مەکتەبی سیاسیی حزبی شیوعی ئێراق بوومە، هەرگیزیش دەستبەرداری ئەو خەباتە شەرەفمەندانەی نێو حزبی شیوعی ئێراق نابم، بەڵام دەبووایە بەڕێز ئەیاد سەماوی ئاماژەی بەوە نەکردایە کە حزبی شیوعی ئێراق بەرپرسیارە لەوەی کە من دەینووسم یان بڵاوی دەکەمەوە، حزبی شیوعی ئێراق کۆمیتەی ناوەندی و مەکتەب سیاسیی خۆی هەیە، هەر ئەو دوو لایەنە مافیان هەیە گوزارشت لە سیاسەت و هەڵوێستەکانی حزب بکەن، بۆیە من لە هەموو لێکۆڵینەوە و پەرتووک و وتارەکانمدا، جا چ لەگەڵ سیاسەت و هەڵوێستەکانی حزبی شیوعی ئێراق بگونجێت یان نا تەنیا گوزارشت لە ڕاوبۆچوونی تایبەتیی خۆم دەکەم و بەرپرسیارێتیی ئەمە ناکەوێتە سەرشانی هیچ کەس و حزبێک.
دوای ئەم سەرنجە پێویستە، دێم لەم وتارەدا بە هەر سێ ئەلقەیەوە باس لە بۆچوون و سەرنجەکانی بەڕێز ئەیاد سەماوی دەکەم بەپێی ئەو زنجیرانەی لە وتارەکەیدا هاتوون کە بەم ناوەیە (لەژێر مایکرۆسکۆبدا..کازم حەبیب بانگەشە بۆ دابەشبوونی ئێراق و دامەزراندنی دەوڵەتێکی نیشتمانیی کوردستانی دەکات) کە لە ماڵپەڕی («المنتدى الإعلامي الحر في العراق) لە 8ی ئایاری 2015دا بڵاوکراوەتەوە خودی بەڕێز ئەیاد سەماویش بەڕێوەبەری ماڵپەڕەکەیە.
یەکەم: دەربارەی مافی چارەی خۆنووسین
کاتێک گەلان لەپێناو دەربازبوون لە دەسەڵاتی کۆلۆنیالیزمی کۆن خەباتیان دەکرد، بۆ یەکەم جار مافی چارەی خۆنووسین لە بەیاننامەی سەربەخۆیی ئەمریکا لە ساڵی 1776ی زایینی سەری هەڵدا، دواتر بە شێوەیەکی پێشکەوتووتر لە پەیماننامەی مافی مرۆڤی فەرەنسی لە ساڵی 1789 ی زایینی زیاتر دەرکەوت، دوای ئەوە دەوڵەتانی ئەمریکای باشوور کە کەوتبوونە ژێر دەسەڵاتی کۆلۆنیالیزمی ئیسپانی و پورتوگالی سەربەخۆییان لە ماوەی نێوان 1819-1825دا بە دەست هێنا، لە ساڵی 1823 جێمس مۆنرۆی سەرۆکی ئەمریکا پرەنسیپی مۆنرۆی دەرکرد کە بریتی بوو لە ڕەتکردنەوەی هەموو هەوڵەکانی ئەوروپا بە کۆنیالیزەکردنی نیوەی ڕۆژاوای جیهان، ئەو پرەنسیپەشی لە ڕێگای نامەیەکەوە ئاڕاستەی کۆنگرێسی ئەمریکا کرد کە دواتر ڕەزامەندی لەسەر دا.
لە ساڵی 1917دا شۆڕشی سۆشیالیستی ئۆکتۆبەر لە ڕوسیای قەیسەری سەرکەوت، ڕاستەوخۆ دواتر دەسەڵاتی تازەی سۆڤیەت جاڕنامەی پرەنسیپی مافی چارەی خۆنووسینی لە 15ی تشرینی دووەمی 1917 ڕاگەیاند، کە تێیدا هاتبوو (جاڕدانی مافی گەلانی ڕوسیا کە مافی چارەی خۆنووسین دەگرێتەوە لە جیابوونەوە و پێکهێنانی دەوڵەتی سەربەخۆ) ، دواتر ئەم پرەنسیپە لە یەکەم دەستووری سۆڤیەتدا لەلایەن لینینەوە لە ساڵی 1918چەسپێنرا، دەوڵەتی سۆڤیەت لەم هەڵوێستەدا پشتی بەو پرەنسیپە بەستبوو کە ئینتەرناسیۆنالیزمی سۆسیالیستی لە کۆنگرەی بەرلینی ساڵی 1896دا ڕەزامەندی لەسەر دابوو، لەمەدا مافی گەلانی لە دیاریکردنی مافی چارەی خۆنووسین پەسندکردبوو، وەک نموونەش دەبینین بە کردار ئەم مافە لەلایەن گەلی فنلەنداوە پەیڕەوکرا، مافی چارەی خۆنووسین لەلای لینین بریتی بوو لە (مافی نەتەوەکان لە سەربەخۆبوون بە واتای سیاسی، لە ئازادیی جیابوونەوەی سیاسی لە نەتەوەیەکی دەسەڵاتداری چەوسێنەر) ئەمەش پرەنسیپێکی درووستە کە حزبەکانی شیوعی و کرێکاری و هێزو توخمە مارکسییەکان ئەوانەی قەناعەتیان هەیە بە پرەنسیپەکانی ئینتەرناسیۆنالیزمی دژ بە کۆلۆنیالیزم و چەوساندنەوەی گەلان پێوەی پابەندن.
دوابەدوای شەڕی یەکەمی جیهان و کاتێک دەوڵەتانی کۆلۆنیالیزمی سەرکەوتووی ئەم شەڕە دژی دەوڵەتی عوسمانی و ئەڵمانی دەستیان کرد بەدابەشکردنی ناوچەکانی دەسەڵات لەنێوان خۆیاندا، وۆرد ویلسۆنی سەرۆکی ئەمریکا پەیماننامەی 14 پرەنسیپی دەرکرد کە دواتر پێشکەش بە کۆمەڵەی گەلان کرابوو تا پەسندی بکات، لە دەیەمین پرەنسیپدا ئاماژە بۆ مافی چارەی خۆنووسینی دەوڵەتانی کۆلۆنۆلیانیزمکراو کرابوو، بەڵام لە پرەنسیپەکانی ئەو پەیماننامەیە لایان دا کاتێک کۆمەڵەی گەلان ڕەزامەندی دا بە خستنەژێر چاودێری (انتداب) ی گەلان تا ئەو کاتەی پێدەگات!
دوای شەڕی دووەمی جیهان کۆمەڵەی گشتیی نەتەوە یەکگرتووەکان و ئەنجوومەنی ئاسایشی نێودەوڵەتی درووستبوون، کە لەم پەیماننامەیەی دەستەی گشتیدا مافی گەلان لە چارەی خۆنووسیندا دووپاتکرابۆوە . لە بڕگەی دووەمی ماددەی یەکەمی پەیماننامەکدا هاتووە:
(2) : گەشەکردنی پەیوەندیی دۆستایەتی نێوان گەلان لەسەر بنەمای ڕێزگرتنی ئەو پرەنسیپەیە کە بریتییە لە یەکلاییکردنەوەی مافەکان لەنێوان گەلاندا و هەموو گەلێکیش مافی چارەی خۆنووسینی هەیە، هەروەها گرتنەبەری ڕێوشوێنی دیکە کە لەگەڵ

پتەوکردنی ئاشتەوایی گشتیدا کۆکە، دواتر لە ماددەی پەنجاوپێنجەمینی بەشی نۆیەمدا تایبەت بە هاوکاریی نێودەوڵەتی و ئابووری و کۆمەڵایەتییدا هاتووە:
(ئارەزووی بۆ ئامادەکردنی پێداویستییەکانی سەقامگیری و خۆشگوزەرانیی پێویست بۆ دامەزراندنی پەیوەندیی دروستی دۆستایەتیی نێوان گەلان، کە لەسەر بنەمای ڕێزگرتنی پرەنسیپ دامەزرابێت، ئەویش بریتییە لە یەکلایی کردنەوەی مافی نێوان گەلان، هەروەها هەر یەکێک لەو گەلانە مافی چارەی خۆنووسینیان هەبێت) .
هەروەها لە بڕیارەکەی ژمارە 545ی شوباتی 1952ز بە دەق دەڵێت: پێویستە لە ڕێکەوتننامەی تایبەت بە مافە مەدەنی و سیاسییەکان و ڕێکەوتننامەی تایبەت بە مافە ئابووری و کۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیرییەکاندا ماددەیەکی تایبەت هەبێت کە مافی گەلان لە دیاریکردنی چارەنووسیاندا دەستەبەر بکات، دواتر لە 16ی کانونی یەکەمی 1952دا بڕیاری ژمارە 673ی دەرکرد کە بەم پێیە مافی گەلانی لە دیارکردنی چارەنووس کردە مەرجێک لە هەبوونی گشت مافە بنەڕەتییەکاندا، هەروەها پێویستە هەموو ئەندامێکی نەتەوە یەکگرتووەکان پارێزگاریی لە مافی چارەی خۆنووسینی نەتەوەکانی دیکە بکات و ڕێزیان لێ بگرێت.
کۆمەڵەی گشتی لە بڕیاری ژمارە 2787دا کە لە کانونی یەکەمی 1972ز دەریکرد جەختی لە مافی گەلان کردۆتەوە لە دیاریکردنی مافی چارەی خۆنووسین و ئازادی و سەربەخۆیی و شەرعییەتی سیستەمەکەی بە هەموو ڕێگەیەکی دەستەبەرکراو کە لەگەڵ ڕێکەوتننامەی نەتەوە یەکگرتووەکاندا کۆک بێت، لە بڕیاری ژمارە 3970دا کە لە تشرینی دووەمی 1973ز دەریکردووە داوا لە هەموو دەوڵەتانی ئەندام دەکات دان بە مافی گەلاندا بنێن لە دیاریکردنی مافی چارەنووسی و سەربەخۆبوونیان و پێشکەشکردنی پاڵپشتیی ماددی و مانەوی و هەموو جۆرە یارمەتییەک بۆ ئەو گەلانەی کە لەپێناو ئەم ئامانجەدا خەبات دەکەن.
دواتر کۆمەڵەی گشتی لە بڕیاری ژمارە 2200ی خۆیدا کە لە کانونی یەکەمی 1966ز دەریکرد دوو پەیمانی نێودەوڵەتی بڵاوکردەوە کە لیژنەی مافی مرۆڤ پشتی پێیان بەست، پەیمانی یەکەم تایبەت بوو بە مافە مەدەنی و سیاسییەکان، ئەمە لە 23ی ئاداری 1976ەوە کەوتە واری جێبەجێکردنەوە، بەڵام دووەمیان تایبەت بوو بە مافە ئابووری و کۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیرییەکان کە لە 3ی کانونی دووەمی 1976ەوە جێبەجێکرا، ماددەی یەکەمی ئەو دوو ڕێکەوتننامەیە بەم شێوەیە باسی لە مافی چارەی خۆنووسین کردووە:
(هەموو گەلان مافی دیارکردنی چارەنووسیان هەیە، بە پێی ئەم مافەش بۆیان هەیە ئازادبن لە دیاریکردنی ناوەندی سیاسییان و ئازادیی مسۆگەرکردنی گەشەی ئابووری و کۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیریان) . (مافی چارەی خۆنووسین لە یاسای نێودەوڵەتی)
دووەم: مافی چارەی خۆنووسین لەوەتەی کۆتایی شەڕی دووەمی جیهانەوە بە شێوەیەکی تایبەت بۆتە پرەنسیپێکی تایبەت و پیادەکراو، هەروەک دەشبینین ئەم مافە تەنیا دەوڵەتان ناگرێتەوە، بەڵکوو لەبنەڕەتدا گەلانی بچووک و گەورەش دەگرێتەوە، واتا نابێ تەنیا تایبەت بێ بە دەوڵەتانی کۆلۆنیالیزمکراوو پاشکۆوە، هەروەک بەڕێز ئەیاد سەماوی ویستی بەمە ڕازیمان بکات، ئەمە چەند گەلێکیش لەناو یەک دەوڵەتدا دەگرێتەوە، وەک ئێراق بەنموونە، لەسەر ئەم بنەمایە:
أ. مافی گەلی کوردستانی ئێراقە، واتا بەو گەلانەشیەوە کە لە هەرێمی کوردستانی ئێراقدا نیشتەجێن، مافی تەواویان هەیە کە خۆیان بڕیار لە مافی چارەنووسی خۆیان بدەن نەک لەژێر چاودێریی گەلی عەرەبدا، ئەم پرەنسیپەش دەکرێ بەسەر گەلی کوردی باکووری کوردستانو ئێران و سووریاشدا جێبەجێ بکرێت.
ب. لەکاتێکدا داوای پیادەکردنی ئەم مافە دەکرێت، دەربارەی مافی چارەی خۆنووسین پشت بە مەسەلەی بوونی دەق نابەستێت کە لە دەستووری ئێراقیدا هەبێت یان تێیدا نەچەسپێنرابێت، ئەو مافە چەسپاویشەو ناکرێ دەستکاری بکرێت، هەروەها مافی چارەی خۆنووسین لە مافی هەڵبژاردنی خۆبەڕێوەبەری یان ئۆتۆنۆمی یان فیدراڵی یان کۆنفیدراڵی دەست پێدەکات تا دەگاتە ڕاگەیاندنی جوودابوونەوە و پێکهێنانی دەوڵەتێکی سەربەخۆ، باسکردنی ئەم زنجیرەیەش لەو مافانە بە واتای ئەوە نییە کە پێویستە گەلی کورد بەم قۆناغانەدا تێپەڕێت تا دەگاتە دوا قۆناغ، بەڵکوو مافی ئەوەی هەیە هەر شێوەیەکی لەوانەی پێ باش بێت و پێویست و گونجاو بێت بۆ خۆی پیادەی بکات، هەر ئەو بە تەنیا بڕیاری لێدەدات.
سێیەم: وادیارە ئەو چەمکانە لای بەڕێز ئەیاد سەماوی تێکەڵ بەیەکتر بوونە، کاتێ دەڵێت: داواکردنی مافی چارەی خۆنووسین لای گەلی کورد بەتەواوی پەیوەستە بە گۆڕینی نەخشەی جیۆ-سیاسیی ناوچەکە، دواتر هیچ ئاڕاستەیەک بۆ ئەو گۆڕینە لەئارادا نییە، ئەو پرسیارەی پێویستە بیخەینە ڕوو ئەوەیە: کێ ئەو نەخشە جیۆ- سیاسییەی داناوە؟ وەڵامەکە ئەوەیە کە ئەو دەوڵەتە کۆلۆنیالیزمیانەن کە وڵاتە کۆلۆنیالیزمکراوەکانی دەوڵەتی عوسمانییان دابەش کرد و بڕیاری نەخشەی دەوڵەتیان تێدا دەرکرد و هەر دەوڵەتێکیش لەوانە بەشێکی خاکی کوردستانیان پێدان، کە بریتین لە چوار دەوڵەت، تورکیاو ئێران و ئێراق و سووریا، هەروەها چەند خاکێکی عەرەبیشیان دابڕی و خستیانە سەر دەوڵەتی تورکیا، بۆ نموونە شاری ئەسکەندەرۆنە، بێ گومان گەلانی ئەو ناوچەیە مافی تەواویان هەیە لە ئەنجامدانی گۆڕانکاریی گونجاو لەو دابەشکردنە نادادپەروەرانەی جیۆسیاسی کە بەپێی پەیماننامەی کۆلۆنیالیزمی کۆنی سیڤەر ئەنجامدرا. بارودۆخی جیهان و گەلان لە ساڵی 2015دا وەک بارودۆخی سەردەمی ساڵانی 1916-1919 نییە، بۆیە مافی گەلی کوردە کە داوای ئەو مافە ڕەواو دادپەروەرە بکات بە پێی ئەو کاتەی کە بۆی دەگونجێت.
چوارەم: دیارە بەڕێز ئەیاد سەماوی لە جیهانێکی دیکەدا دەژی نەک جیهانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و توانای بینینی ئەو ململانێ و شەڕو پشێوی و کاولکارییانەی ئێستای ناوچەکەی نییە، ئەو پێی وایە تەنیا داواکردنی مافی چارەی خۆنووسین لەلایەن کوردەوە بارودۆخی ناوچەکە دەشێوێنێ نەک ئەو هێزو ڕژێمە شۆڤینی و تایفەگەرو جیاخوازییە ئایینی و ئایینزایانە، ئەمە

سەرباری ئەو ستەم و چەوسانەوەی کە لە مامەڵەکردن لەگەڵ گەلانی ناوچەکە پیادە دەکرێت.
هەر بەدەنگەوەهاتن بۆ وەدیهێنانی مافی چارەی خۆنووسینی گەلی کورد بنەماکانی تێگەیشتن و دۆستایەتی و هاوکاریی و هەماهەنگیی نێوان گەلان دەچەسپێنێت نەک پێچەوانەکەی. بەدرێژایی نزیکەی سەد ساڵ وا پێویست دەکات کە ئێمە بێ دڵەڕاوکێ دان بەوەدا بنێین کە ئەو دەوڵەتە سەنتراڵیانەی وەک دەوڵەتی ئێراق لە مامەڵەکردن لەگەڵ فرەنەتەوەییدا بە تەواوی شکستیان هێناوە، ئەمەشە کە لە ئەڵقەکانی داهاتوودا باسی دەکەین:
پێنجەم: دەستووری ئێراق یاسای بنەڕەتییە کە پەیوەندیی نێوان کۆمەڵگاو دەوڵەت ڕێکدەخات، لەو دەستوورەدا شێوەو سرووشتی دەوڵەت دیاری دەکرێت، هەروەها پەیوەندیی نێوان هەر سێ دەسەڵات و پەیوەندیی لەنێوان تاکەکانی کۆمەڵگادا و لەنێوان کۆمەڵگاو دەوڵەت و لەنێوان دەوڵەت و پێکهاتە نەتەوەییەکانی کۆمەڵگادا. تاد. بەڵام ئەو یاسا بنەڕەتییە چەقبەستوو نییە بەڵکوو دەکرێ لەگەڵ گۆڕانکارییەکانی دەوڵەت و کۆمەڵگەو ئاستی شارستانێتیی تاک و کۆمەڵگەو بنیادی دەوڵەتدا بگۆڕدرێت، دەستوور پابەندبوونێکی هاوبەشە، دەکرێ ئەو پابەندبوونە بگۆڕدرێت و شێوازی دیکە دابنرێت، کاتێ پێویستییەکانی ئەو گۆڕانکارییە دەردەکەون و مافی ئەوانەشە کە دەستوور یان هەندێ لە ماددەکانیان ڕەتکردبێتەوە لەپێناو ئەو گۆڕانکارییەدا بە شێوازی سیاسیی گونجاو خەبات بکەن، بەڵام دەستوورەکەی ئێستا ئاستەنگ ناهێنێتە بەردەم یان ڕێگە لە مافی گەلی کورد یاخود گەلی کوردستان ناگرێت مافی چارەنووسیی خۆی دیاری نەکات، تەنانەت هەتا ئەگەر دەستوورەکەش بەندێکی لەم رووەو تێدا نەبێت، چونکە زۆرینەی ئیسلامی سیاسی و قەومیی ڕاسترەو ڕەتیانکردەوە ئەم دەقە لەو دەستوورەدا دابنرێت، پیادەکردنی ئەو مافە یەکێتیی نیشتمانی هیچ گەلێک لەق ناکات، بەڵکوو توانای پەرەسەندنی ئازادو بووژانەوەی بۆ دەستەبەر دەکات لە حاڵەتی دامەزراندنی دەوڵەتێکی دیموکراسی و دەسەڵاتێکی نیشتمانی دیموکراسی و کۆمەڵگەیەکی مەدەنیی دیموکراسیدا، چونکە ئەو فاکتەرانەی کە ئەو یەکێتییە نیشتمانییەی لەق کردووەو بەهەدەری داوە بریتین لەو سیاسەتانەی بە درێژایی دەیەکانی ڕابردوو پیادەکراون، جا ئەو سیاسەتە قەومییە شۆڤینی و ڕەگەزپەرستیانەی ڕژێمە سیاسییەکانی پێشوو بن بەتایبەتیش ڕژێمە نەتەوەپەرستی و بەعسییەکان، یانیش سیاسەتەکانی ئایینی و تایفەگەری و قەومیی ڕاسترەوی پەردەپۆشکراو و تێکدەری ڕیزەکان و دوورخەرەوەی پرەنسیپی هاووڵاتیبوونی ئازاد و یەکسان هەر لەوەتەی رووخانی دیکتاتۆریەت و دامەزراندنی ڕژێمی سیاسیی تایفەگەری لە وڵاتدا.[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک:	رامیاری، جیۆپۆلیتیک و پەیوەندیی نێودەوڵەتی
جۆری پەرتووک:	رەخنەی سیاسی
جۆری پەرتووک:	یاسایی
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
جۆری دۆکومێنت:	وەرگێڕدراو
زمان - شێوەزار:	کرمانجی ناوەڕاست
وڵات:	باشووری کوردستان
وڵات:	ئێراق

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | www.gulanmedia.com

کاتی تۆمارکردن:	2023/18/1 7:19:50 AM
ناوی تۆمارکار:	هەژار کامەلا

بابەت: 29

دوای پەیماننامەی سیڤەر کورد دەیتوانی دەوڵەتی کوردی ڕابگەیەنێت

https://www.kurdipedia.org/?q=20230309212816473140

دوای پەیماننامەی سیڤەر کورد دەیتوانی دەوڵەتی کوردی ڕابگەیەنێت
هەڤاڵ محەمەد

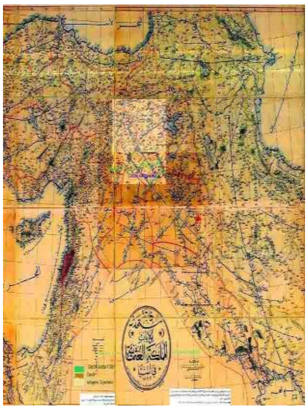

پەیماننامەی (سیڤەر) لە ساڵی 1920 ڕێگەیەکی تایبەتی بۆ کورد کردەوەو بەپێی ئەو پەیماننامەیە کورد مافی ئەوەی هەبووە ببێتە خاوەن کیانێکی سەربەخۆ و دەوڵەتی کوردستان ڕابگەیەنێت، لە چەند بەندێکیدا ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ باس لەو مافەی کورد کراوە. هەندێک لە مێژونووسانیش ئەو پەیماننامەیە بە یەکەم بەڵگەنامەی نێودەوڵەتی دادەنێن کە بەشێوەیەکی ڕوون ئاماژەی بە مەسەلەی کورد کردووە، بۆیە ڕەهەندێکی نێودەوڵەتی وەرگرتووە و ڕێگەی پێداوە لە باکوور و باشووری کوردستاندا کورد دەوڵەتی سەربەخۆ پێکبهێنێت. هەرچەندە پەیماننامەی (سیڤەر) تایبەت بووە بەدابەشکردنی میراتی ئیمپراتۆریەتی عوسمانی لەدوای جەنگی یەکەمی جیهانی، بەڵام لە سێ بەندی (62، 63، 64) بەڕوونی ئاماژەی بەداخوازی و مافەکانی گەلی کوردستان کردووە. ئەمە سەرەڕای ئەو کەموکووڕتییانەی لەپەیماننامەکەدا هەبووە، لەوانە فەرامۆشکردنی خۆرهەڵاتی کوردستانی ژێر دەسەڵاتی ئێران، واتا ئەو پەیمانە دابەشکردنی کۆلۆنیالانەی کوردستانی بەرجەستە کردووەو تەنیا باسی ئەو بەشەی کوردستانی کردبوو کە لەژێر دەسەڵاتی ئیمپراتۆریەتی عوسمانیدا بووە، بۆیە کورد مافی ڕاگەیاندنی دەوڵەتی لەو دوو بەشەی کوردستاندا هەبووە.

دکتۆر ڕێبوار تاڵەبانی لە نووسینێکیدا دەڵێت: درووستکردنی دەوڵەتێکی کوردستانی سەربەخۆ خەونی هەمیشەیی کورد بووە، پەیماننامەی (سیڤەر) ی نێودەوڵەتی بۆ ماوەیەکی کەمیش بێت ئەو خەونەی لە واقیع نزیککردەوە، بەڵام بەرژەوەندی ئابووری و ستراتیژی دەوڵەتە زلهێزەکان لە ناوچەکە، بەتایبەتی هی بەریتانیا بوونەکۆسپ لە بەردەم دامەزراندنی ئەو دەوڵەتە.

د. ڕێبوار تاڵەبانی لەمانگی (6) ی ساڵی 2011 دا لەژێر ناونیشانی (کورد و مافی دیاریکردنی چارەنووسی خۆی) وتارێکی بڵاوکردەوەو ڕایگەیاند کورد لەوێدا کە مەبەستی نووسەر ڕێککەوتننامەی (سیڤەر) ە. وەک نەتەوەیەک لە نەتەوەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست پێناسەکراوە، پێشنیاری دامەزراندنی قەوارەیەکی سیاسی لە شێوەی حوکمێکی زاتی لەو ناوچانەی کە کورد زۆرینە پێکدێنن، تێیدا بڕیاری لەسەر دراوە.

تاڵەبانی دەیگێڕێتەوە: لە کۆنفرانسێکی قانوونی کە لە ڕۆژانی 20 و 21ی مانگی نۆڤەمبەری ساڵی 1999 لە واشنتۆن بەسترا، کە لۆرد (ئێڤبری) یاساناس و سەرۆکی دەستەی مافی مرۆڤ لە پەرلەمانی بەریتانیا ئامادەی بوو، لەو کۆنفرانسە پێشنیازی ئەوەم کرد بڕیارە نێودەوڵەتییەکانی ساڵی 1966 باشووری کوردستان بگرێتەوە، چونکە لە ساڵی 1918ەوە تا کۆتایی 1925 بەشی زۆری باشووری کوردستان ڕاستەوخۆ لەژێردەستی وەزارەتی کۆلۆنیالی بەریتانیا بووەو لەشکری بەریتانیا حوکمی ئەو ناوچانەیان کردووە.

شارەزایەکی بواری پەیوەندییە گشتییەکان دەڵێت لەسیاسەتدا بەرژەوەندی هەیە، نەک دۆستی هەمیشەیی، زۆربەی ڕێککەوتنەکانیش لەگەڵ کورد بە زارەکی بووە بۆیە هەمیشە سەبارەت بەخواستەکانی پشتی تێکراوە ئەمە جگەلەوەی کورد هەمیشە لەناوخۆدا ناکۆک و ناتەبا بووەو شکستهێنانی شۆڕشەکانی بەدەستی لایەنەکانی ناوخۆیی گەواهی ئەو ڕاستییەن، ئەمەش گوزارشت بووە لە ئەقڵیەتی ئەو سەردەمەی کورد، لەگەڵ ئەوەشدا ڕێککەوتننامەی سیڤەر تەنیا ڕێککەوتننامەیەکە بەڕوونی باس لە درووستکردنی کیانێکی سەربەخۆ بۆ کورد دەکات.

دکتۆر بەهادین ئەحمەد مامۆستای کۆلێژی پۆلی تەکنیکی لە سلێمانی کە بڕوانامەکەی لە بواری (پەیوەندییە گشتییەکان) ە، لە ئاخافتنێکیدا بۆ میدیا وتی هەموو ئەو ڕێککەوتننامانەی دەربارەی کورد هەبووە سەبارەت بە کیانێکی سەربەخۆی خۆی، لەلایەن وڵاتانی زلهێزی وەک فەرەنسا و بەریتانیا و وڵاتانی دی لەباربراوە، وتیشی شۆڕش وەکوو شەپۆلی دەریا وایە، ئەو وڵاتانەش چاویان لە هەرێمی کوردستانە لەوە دەترسن شۆڕشەکە

بگوازرێتەوە بۆ پارچەکانی تریش کە ئێستا ڕۆژاوا و باکوور زۆر نزیکن لە درووستبوونی حکومەتی کوردی.

ئەو کەسایەتییە ئەکادیمییە جەختی لەوە کردەوە کە ڕێککەوتننامەی سیڤەر زۆر بەڕوونی باسی لە درووستبوونی دەوڵەتی کوردی کردووە، ئەمەش بۆ ئەوە بوو دەروونی کورد سارد بکاتەوە و بۆ مافەکانی نەجەنگێت، ئەوکاتەش ژەنراڵ ئیحسان نوری پاشا کە پیشتر باڵیۆزی دەوڵەتی عوسمانی بووە لەوڵاتی سوید، کە لە کۆنگرەی پاریس نوێنەری کورد بووە، توانیویەتی مافی کورد لەپەیماننامەی سیڤەردا دەستەبەربکات.

دکتۆر بەهادین سەبارەت بە لێژنەی ئامادەکاری کۆنگرەی نەتەوەیی کورد، وتی سەرەتا بەگومان بووم لێی، چونکە خەریک بوو بەرژەوەندی حزبی تێیدا دەخوێنرایەوە، بەڵام دواتر بەشداری هەموو حزبەکانم بەبێ جیاوازی و ئایدیۆلۆژی بینی، ئەو هەستەم نەما، بۆیە پێم وایە ئەگەر بەشێوەیەکی سیستماتیک کاربکەن و هەوڵ بدەن بۆ ئەوەی بەڕاستی کۆنگرەی نەتەوەیی بێت، ئەوا ئەنجامی زۆر ئەرێنی دەبێت، بەڵام ئەگەر ببێتە کارێکی بنیاتنەر ئەوا پێویستی بەهەوڵ دانی زۆر هەیە، بەوەی هەرکەسەو کاری خۆی و شێوازی ئیشکردن و ئەدای ئیشکردنی دیاری بکرێت.[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەڕتووک:	دۆزی کورد
جۆری پەڕتووک:	لێکۆڵینەوە
جۆری پەڕتووک:	مێژوو
جۆری وەشان:	دیجیتاڵ
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات:	باشووری کوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ماڵپەڕی کۆماریخواز - 13-02-2014

کاتی تۆمارکردن:	2023/9/3 9:28:16 PM
ناوی تۆمارکار:	زریان عەلی

بابەت: 30

دوو دڵۆپ فرمێسک یان دووانە شاکارێک

https://www.kurdipedia.org/?q=20190919213816370896

چەند پەیڤێک بۆ شاکارەکەی کەژاڵ نوری و نالیا ئیبراهیم
دووسەد ساڵێک بەر لە ئێستا کە تورکە مەغۆلە عوسمانیەکان وباوەگەورەی ئەمڕۆی تورکچیە فاشیستەکان بەیداخی پیرمەسورو شێخ هەباس یان دڕی و شارەکەی بابانیان ڕەش پۆش کرد، ئەوساتانە، حەزرەتی نالی پەرێدە بوو، بای سەحەر ی کردە نامە بەر و ڕازی دڵی خۆی لەهەناوی قەسیدە یەکدا ڕۆکرد، هەتا کورد خاوەنی سلێمانی بێ ئەو قەسیدەیەی نالیش هاو تەمەن لەگەڵ مێژووی سلێمانیا ئەمێنێتەوە، هاو ڕاز وهاوکات سالم لەسلێمانیەوە ئەبێتە هاوڕازی نالی و چامە پیرۆزەکەی سالم ئەبێتە تەواوکەری شیوەنی نالی بۆ سلێمانی..
لەسەدەی تەکنەلۆجیادا کورد هەر هەمان کوشتەی دەستی قەسابە مناڵ کوژ و ژنکوژەکانی تورکە، (ئاخر تورک هێندە شومن لەشەخسیش ئەدەن زەرەر)، ئەوشەخسە پیرۆزە ئەو چالاکوانە ژنانەی کوردن کە لەشارێکی جەنجاڵی پاریسا گولەبارانیان ئەکەن، ئەوە ئەو کێشە و جەنجاڵیەیە کە ژنەکوردێک ئەبزوێنێ تاداهێنانێکی بەرز بهێنێتە ناوئەدەب وفەرهەنگی کوردیەوە، ئەو ووتەیەی دکتۆرعەلی ئەلوردی پڕ بەپڕی ئەم ڕاستیەیە کە ئەڵێ : مێشکی ئادەمزاد داهێنان ناکات ئەگەر سەقاڵی کێشەو گرفتێک نەبێت ولەخواستی چارەکردنیا نەبێ، ...
کەواتە گرفت وتوڕەبوون وکێشەیەک کۆمەڵەوێنەیەکی تازە ی شیعری لەلای کەژاڵ نوری ئەخولقێنێ، وێنەی تیرۆکردنی سێ ژنە کورد وێنەی تیرۆرکردنی خوشکانی میرابالە لە دۆمێنیکان و هەڵدانەوەی لاپەڕە تاریکەکانی سەردەمی ژن سوتاندنە لە ئەورویا و هەڵدانەوەی ئێسک وپروسکی ژنانی زیندەبەچاڵکراوی نیمچە دورگەی عارەب و سەدەی ئەنفالی سەردەمی بەعس نشینە..
ئەوە چ هەستێکی بەرزە چ وێنەیەکی پیرۆزە ژنەکوردێک ئەکا بە چەتوونێکی مافخوراو و دەرگا بەدەرگا شەقام بەشەقامی پاریس هەراسان ئەکا و گڵۆپی شەقامەکانیان لێ خامۆش ئەکا و پێیان ئەڵێ ئێوە سیڤەر وسایکس بیکۆتان کردە مۆتەکەی سەردڵی مێژومان و ئێستاش باوەش ئەکەنەوە بۆ تورکی ژن ومناڵ کوژ.. سێ ژن، سی فریشتە، سێ نەورەسی لانە شێواو، شەوکوژ کەن..
توڕەیی کەژاڵ نوری، بووە هاوتۆمارێک بۆپێناساندنی کارەساتەکەی پاریس. ئەوەی کەژاڵ نوری بە شیعرێک کردی وەک ئەرکێکی نەتەوەیی، وەک ئینسانێکی بە ئابروو دژ بە کوشتنی چەند هاوڕەگەزێکی، ڕەنگە هەزاران خۆ بە فیمنست زانی کۆیلەی باوەڕێکی چەوتی کۆمۆنیستی نەتوانن ئاوا کاریگەرانەو ڕاستگۆیانە هاوڕاز و هاوخەمی خۆیان دەربڕن بۆ لەناوچونی چەند ئینسانێک، ئەمە ئەو هێڵە ئەخلاقیەیە کە مرۆڤی هەڵوێست جوان وئازاد جیا ئەکاتەوە لە مرۆڤی کۆیلەی پاژنەهەڵکێش. ئەمە هەمان هەستی هاوخەمی یەکەی نالی یە بۆ سلێمانی وکوردستان، بۆباوان وبۆ ئازارەکانی گەلێکی بێ لانە، هەر ئەم هەستە پیرۆزەی کەژاڵە سالمێکی ساحێبقڕان ئەهێنێتە وەڵام، لە دورەوە
نالیا ئیبراهیم هەمان کارەسات ئەخاتە ئامێزی شیعرێکەوە و توڕەتر لەو هەموو ڕووکەش و بەرگێک دائەماڵێت و زەردەخەنەکەی مۆنالیزا دادەگرێتە خوارەوە وێنەی خەمێکی بەسۆی کچەکوردێکی کوژراوی وەک لەیلا ئەکا بە شاکار و خوای جوانی و لەجێێ مۆزارت وخرۆشی ڕۆحی بێگانە، میزاجی کوردەواری ئەکاتە سەرپشک و ئەوان توڕ ئەدا و بە نەغمەی لاوک و خاوکەر ێک، زۆربا ئاسا سەمایەکی سیرتاکی ئەکا.. ئەم دوو شاکارە، ئەگەرلەپاریس ئەژیامی کەژاڵ و هاوڕێ نامەکەی نالیا برایم جگە لەوەی تەواوکەری یەکن و دوو ئاوازی خەمبارن بۆ هەمان دیاردەو کارەسات لەهەمان کاتدا داهێنان و قوڵکردنەوەی هەمان ستایڵە شیعریەکەی نالی وسالمە لەساتی کارەساتەکانا.. ئەم شاکارانە ئەچنە خانەی نەمری یەوە وهەڵسەنگاندنی زیاتریان پێویستە[1]...

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەڕتووک:	ئەدەبی / ڕەخنەی ئەدەبی
جۆری پەڕتووک:	وتار و دیمانە
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ماڵپەڕی ووتاری کورد
کاتی تۆمارکردن: 2019/19/9 9:38:16 PM
ناوی تۆمارکار: نالیا ئیبراهیم

بابەت: 31
دۆزینەوەی نەوت لە باکووری کوردستان و مەترسییەکانی لەسەر کێشەی کورد
https://www.kurdipedia.org/?q=20230317000310475341
دۆزینەوەی نەوت لە باکووری کوردستان و مەترسییەکانی لەسەر کێشەی کورد
عارف قوربانی

لەدوای جەنگی یەکەمی جیهانی، بەرەی هاوپەیمانان لە هەردوو ڕێککەوتنی سیڤەر 1920 و لۆزان 1923 سزا و مەرجێکی زۆریان بەسەر تورکیادا سەپاند، بەڵام لە هیچ دەقێکی ئەو دوو ڕێککەوتنەدا هیچ بەند و بڕگەیەکی تێدا نییە ڕێگری ئەوەی لە تورکیا کردبێت، کە تاوەکو ماوەی 100 ساڵ مافی گەڕان و دۆزینەوەی نەوت و دەرهێنانی نەبێت لە سنوورەکانی دەوڵەتە تازە دامەزراوەکەی دوای هەڵوەشانەوەی خەلافەتی عوسمانی.

نازانم سەرچاوەی ئەو قسەیە لە کوێوە هاتووە، کە هەندێجار لە میدیای کوردی و عەرەبی باس لە پەیوەستبوونی تورکیا دەکرێت، کە تاوەکو ساڵی 2023 ئەو مافەی نییە بەدوای نەوتدا بگەڕێت، بەڵام تاوەکو ئەندازەیەک جێی تێڕامانیشە سەدەی ڕابردوو کە سەدەی نەوت بوو، لە تەواوی وڵاتانی دەوروبەری تورکیا دەست بە گەڕان و دۆزینەوەی نەوت کرا، تورکیا تا چەند ساڵێک لەمەوبەر دەستی بۆ ئەم سامانە نەبرد. لە کاتێکدا وەکوو ئەڵقەی بازنەیەک جوگرافیای چواردەوری تورکیا لە جۆرجیا و ئازەربایجانەوە بۆ ئێران و ئێراق و سووریا و تاوەکو قوبرس زۆرترین یەدەگی نەوت و گازی سرووشتیی تێدا دۆزراونەتەوە، لۆژیک نییە لەناو جوگرافیاکەی تورکیادا ئەم سەرچاوانەی وزە نەبن. لە کاتێکدا تورکیا یەکێکە لە وڵاتە گەورەکانی بەکاربەری نەوت و گاز و ساڵانە ڕێژەیەکی بەرچاو دەکڕێت بۆ پێویستییە نێوخۆییەکانی.

بەڵام ئەوەی جێی سەرنجە چەند مانگێکە تورکیا بە چڕی لە باکووری کوردستان دەستیکردووە بە گەڕان بەدوای نەوتدا و تاوەکو ئێستا لە پارێزگاکانی مێردین و سێرت و جۆلەمێرگ و شرناخ و چەند ناوچەکی دیکەی باکووری کوردستان نەوتیان دۆزیوەتەوە و دەستکراوە بە پرۆسەکانی هەڵکەندن و دەرهێنانی.

تورکیا دوو ساڵ لەمەوبەر لە دەریای سپی ناوەڕاست دەستیکرد بە گەڕان بۆ دۆزینەوەی گازی سرووشتی، بەڵام کاردانەوەی هەرێمایەتی و وڵاتانی ئەوروپا، شکستی بە خەونەکەی هێنا. ئێستا لە باکووری کوردستان هەڵمەتێکی فراوانی دەستپێکردوە، لە ئاستەکانی حکومەت و تەنانەت سەرۆککۆماریش زۆر بە گرنگییەوە سەرنجیان خستووەتە سەر و ئومێدیان لەسەر ئەوە درووستکردووە لە ئاییندەی نزیکدا ڕێژەی بەرهەمهێنانی نەوت بۆ سەتان هەزار بەرمیلی ڕۆژانە بەرز بکەنەوە.

ئەم بابەتە بۆ گەلی کورد پرسێکی دوولایەنەیە، چەند گرنگە لەناو خاکی کوردستان سامان و سەرچاوە کانزاییەکان بدۆزرێنەوە و پەرە بە ژێرخانی ئابووری بدرێت، لە هەلومەرجێکدا کە هێشتا کورد خۆی فەرمانڕەوای ئەو جوگرافیایە نەبێت، دوو هێندە مەترسیدارە، چونکە ڕەفتار و تێڕوانینی دەوڵەتانی نەتەوەی سەردەستەی تورک و عەرەب و فارس بەو جۆرەیە، هەر ناوچەیەکی کوردستان پێگەی ئابووری بەهێزتربێت، لەبری ئەوەی ئەو ژێرخان و پێگە ئابوورییە ببێتە هۆکار بۆ ئەوەی ئیعتیباری زیاتری بۆ دابنێن، زیاتر خەڵکەکەی دەچەوسێننەوە، دەکەونە دەرکردنی کورد و نیشتەجێکردنی نەتەوەکانی دیکە لەسەر ماڵ و حاڵی کورد. بۆیە بۆ تورکیا لەمە زێدەتر چاوەڕوانکراوە. هەر لەدوای جەنگی یەکەمی جیهانییەوە بوونی نەوت لەناو جوگرافیای کوردستان کاریگەریی لەسەر دابەشکردنی کوردستان هەبووە. لە سەدەی ڕابردووشدا بوونی نەوت لە کەرکوک و خانەقین یەکێک لە هۆکارەکانی پرۆسەکانی بەعەرەبکردن و ئەو لێکەوتە داگیرکاریانەی بووە لەسەر باشووری کوردستان. لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانیش، بەتایبەتی لە کرماشان، نەوت هۆکاری پەرەپێدانی سیاسەتی لە کوردیخستنی شارەکەیە. بۆ تورکیاش سەرباری ئەوەی لە باکووری کوردستان سامانی ئاو بایەخی لە سامانی نەوت زیاتر بووە، بەڵام کە

چاوی لەسەر داگیرکردنی ناوچە کوردییەکانی ڕۆژاوای کوردستان و باشووری کوردستانە تاوەکو موسڵ و کەرکووک، بەهۆی بوونی نەوتەوەیە.

بوونی نەوت لەناو جوگرافیای کوردستان ڕۆڵی سەرەکیی هەبووە لە داڕشتنی ستراتیجی داگیرکاریيانەی دەوڵەتانی نەتەوەی سەردەستەی ناوچەکە. ڕێگرییەکانی بەردەم هەر چارەسەرێکیش بۆ کێشەی کورد لە ئێراق و ئێران و سووریا بەهۆی نەوتەوە بووە. دۆزینەوەی نەوتیش لەناو جوگرافیای باکووری کوردستان بۆ ئێستا دەبێتە بەڵایەکی دیکە بۆ دۆزی کورد لە و وڵاتە.

هەریەک لە سووریا و ئێراق و ئێران، جگە لە و یەدەگە نەوتییانەی لەناو جوگرافیای کوردستانی بن دەسەڵاتی دەوڵەتەکانیان هەیە، زیاتر لە و ڕێژەیە خاوەنی یەدەگی نەوتین لە ناوچەکانی دیکەی وڵاتەکانیاندا. بەڵام چاوی تەماحیان بۆ نەوتی کوردستان ئەو ڕووداوانەی خوڵقاندووە کە لاپەڕەکانی مێژووی بە خوێن سوور کردوون. بۆیە بۆ تورکیایەک کە لانی کەم هێشتا لە شوێنی دیکە یەدەگی نەوت و گازی نەدۆزیوەتەوە، دۆزینەوەی نەوت لە جوگرافیای کوردستان، ستراتیجی داگیرکاریيانەی دەوڵەت دەگۆڕێت بۆ دۆخێکی ترسناکتر لەوەی ئێراق و ئێران بەسەر کورد و ئەو ناوچانەی کوردستانیان هێناوە کە کێڵگەی نەوتیان تێدایە.

پێشتریش ڕەوشی کورد لە تورکیا خراپ بوو، بەڵام دۆزینەوەی نەوت بارودۆخی کورد خراپتر دەکات. ئەم سەرچاوەی وزە و سامانە گرنگە نەک نابێتە هۆکاری بووژاندنەوە و ڕەخسانی دەرفەتی کار و دروستکردنی هەلومەرجێک کە مرۆڤەکان خۆشگوزەرانتر بکات، ڕەنگە ببێتە هۆکار بۆ قۆناخێکی تاریکتری پرۆسەی تەتریک و ئاوارە و دەربەدەرکردنی کورد لە و ناوچانە.

دەبێت ئەو کوردانەی لە باکووری کوردستان خەریکی سیاسەتن بەوردی بیر لەم کێشەیە بکەنەوە. ئەزموونی تاڵی کەرکووک و کرماشان بەباشی ببینن. دەبێت چارەسەری پێشوەختە بدۆزنەوە بۆ پێشهات و لێکەوتەکانی، یان دۆزینەوەی ڕێگایەک کە ڕێگە لەدووبارەبوونەوەی ئەو مێژووە بگرێت، کە نەوت بەسەر کوردی هێنا لە ئێراق و لە ئێران.[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەڕتووک:	لێکۆڵینەوە
جۆری پەڕتووک:	ڕامیاری، جیۆپۆلیتیک و پەیوەندیی نێودەوڵەتی
جۆری پەڕتووک:	ڕەخنەی سیاسی
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
جۆری وەشان:	دیجیتاڵ
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
شار و شارۆچکەکان:	هەولێر
وڵات:	باشووری کوردستان

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ماڵپەڕی ڕووداو - 19-12-2022

کاتی تۆمارکردن: AM 12:03:10 2023/17/3

ناوی تۆمارکار: هومام تاهیر

بابەت: 32

دیوی شاردراوەی پەیوەندیی ئەرمەن و زازا

https://www.kurdipedia.org/?q=20230202171555463366

هێمن عومەر خۆشناو

ئەم نووسینە خوێندنەوەیەکی شیکارییانەیە بۆ پەیوەندیی ئەرمەن و کوردانی زازا، یان بە واتایەکی دی هەوڵ و چاوتێبڕینی ئەرمەنەکانە بۆ زازاکان، کە

بەڵام هەڵبژاردنی زازا لەناو ئەم چوارچێوەیەدا جێگەی هەڵوەستە لەسەرکردنە و ئاسۆی باشی و خراپی پاشەڕۆژی پەیوەندییەکە لە دونیای تێگەیش
قووڵییەکەی، چارەنووسی خاک و زمان بەرەو کوێ دەبات و، دەخاتە ڕوو.

زازاییەکان کێن؟

زازا یان دیملی شێوە ئاخاوتنێکی زمانی کوردییە و بەگوێرەی بۆچوونی لێکۆڵەرانی کورد، ئەم شێوەزارە سەر بە دیالێکتی گۆرانە و وەک هەورامی سەر
ئێرانی دادەنێن، هەروەک هەندێک لە زازاییەکانیش وەها خۆیان دەناسێنن کە زمانێکن لە زمانی کوردی جودان (1) .
بەشێک لە ڕۆژهەڵاتناسانیش لەوانە (مەکەنزی) ، هەروەها (هادانک) لەژێر کاریگەریی (ئۆسکارمان) پێیوایە کە دیملی یان زازایی لە ناوچەی دیملی
مازەندەرانی هەیە. هەر بۆ ئەوەش بەشێک لە توێژەران ڕیشەی زمانی زازایی بە بەشێک لە کرمانجی دانانێن و پێیانوایە (زازاییەکان لەوانەیە لە کەنار
بە دیمیلی دادەنێن کە دەلالەتە لە گرووپێک لە خەڵکی پارێزگای گەیلان دیلیمان/ ناوچەی دیلمان، هەندێک لە زمانەوانانیش پەیڤی دیمیلی یان دیل
لە ئێران و پێیانوایە کە دیمیلییەکان/ زازاییەکان لە دەیلەم دیلمانەوە هاتوون و وەک زمانەکانی ئێستای باشووری کەناری دەریای خەزەر لە وێنەی ز
سەمنانی، تاڵشی/ گەیلەکی....ن. کە پێیانوایە ئەم زمانانە زۆر لە زازایی نزیکن. ئەگەرچی ئەم بۆچوونە لە ڕوانگەی نەسلناسی پاڵپشت ناکرێ، لێکۆڵ
زازاییەکان ئەنادۆڵی بووە و لە ڕوانگەی نەسلناسی دراوسێی کرمانجەکانن و تەنیا لە ڕووی زمانییەوە لەگەڵ باشووری دەریای خەزەر پەیوەندیدارن
بەڵام ئەوەی جێی سەرنجە ئەم ڕۆژهەڵاتناسانە یان بە مەبەست ئەو ئاماژانەیان کردووە و یانیش هاتوون بۆ ماوەیەکی کەم لەناو زازاییەکان ماون و
بۆیە ئەو بڕیارەیانداوە.
لە زانستی زماندا ئەوەی زۆر گرنگە ئەوەیە کە خەڵکەکە خۆیان چی دەڵێن، ئەوە حسێب دەبێ، بۆیە بەگوێرەی لێکۆڵەران پێش ئەوەی زازاییەکان ب
ڕوویان نەدابوو، زۆرینەی هەرە زۆری زازاییەکان لە گوندان بوون، بەڵام بەهۆی خاپوورکردنی زۆربەی گوندەکان و بە هۆکاری تر ڕوویان لە شارەکا
هیچ زازاییەک نەیگوتووە من زازاییم، بەڵکوو هەموویان دەیانگوت من کردم، یان من کیردم، بە کرمانجەکانیشیان گوتووە کردیسی، واتە کوردئاسا
تەنانەت خەڵکی پارچەکانی تری کوردستانیش تائێستاش نەیانزانیوە شێخ سەعیدی پیران و سەید ڕەزای دەرسیمی زازان، ئەوە لەکاتێکدایە ئەوانیش
دەکەین کە نەک هەر ناکرێ بە دیملی ناوببردرێن، بەڵکوو زازابوونەکەش لە کرمانجییەکە جوێ نابێتەوە وەک نەتەوە، ئەوەندە هەیە دەکرێت ئە
ئەدەبی زازاکی، مەولوودنامەی (ئەحمەدێ خاسێ) یە، ئەویش نووسیوەیەتی مەولوودا کردی و بە هیچ جۆرێک ئاماژەی بۆ زازاکی نەکردووە.
(جەلادەت عالی بەدرخان) لە گۆڤاری هاواردا لەژێر ناوی (زاری دوملی و مەولوودا عوسمان ئەفەندی) ، بابەتێکی نووسیوە و لە ناساندنی زازا دا دە
دوملی د وڵاتێ ژۆرین د ڕۆژاڤایێ وی وڵاتێ دە ڕونشتینە. ب پرانی تەڤلی کوردمانجانن و ژێ زارێ خوە پێڤە ب کوردمانجی ژی دزانن) (4) .
خاڵێکی تر هەیە پێویستە بخرێتە ڕوو، ئەویش ستراتیژییەتی ئەو خاکەیە کە زازاکییەکانی لەسەر نیشتەجێن، بەتایبەت بۆ ڕۆژاواییەکان یان بە دەربڕی
هۆی ئەوەی ئەوان حەزیان بەوە کردووە زازا لە کرمانج دابڕنن. بەوەی ناوچەکە بۆ ئەرمەنەکان زۆر گرنگە و لە هەندێک شوێندا لە کاتی خۆیدا ئەر
هەر ماوە کە لە داهاتوودا قەوارەیەک بۆ ئەرمەنەکان دروست بکرێت، یان ئەو دەوڵەتە مەزنەی ئەوان خەونی پێوە دەبینن، باشترین شوێنیش کە
لەبەرئەوەشە ئێستا لە ئەرمینیا و یەریڤان هەوڵی ئەوە دەدرێت بایەخ بە زازاییەکان بدرێت، لەم ڕووە تائێستا لە ماوەی ساڵانی (2012- 2014) دو
مێژوومان دەگەڕێنێتەوە کە شاعیرێکی وەک حاجی قادری کۆیی هەر ئەوکات هۆشیاری ئەوەی دابوو، کە نیازێکی وەها هەیە و ئەرمەنەکان بەتەمان

خاکی جزیرە و بۆتان
یەعنی وڵاتی کوردان
سەد حەیف و سەد مخابن
دەیکەن بە ئەرمەنستان
ئەرمەنەکان چاویان لە خاکی زازاکانە

زازاییەکان بە پەرش و بڵاوی لە زۆر لە ناوچەکانی باکووری کوردستان بڵاوبوونەتەوە، بەتایبەتی لە بەشێک لە پارێزگای ئامەد و تەواوی پارێزگاکانی بن
زازاکی قسە دەکەن. وردتر بڵێین (کوردی زازا، کرمانجکی یان کردکی، دملکی، شوێنی نیشتەجێبوونیان باکووری ڕۆژهەڵاتی کوردستانی بن دەستی تورک
گەرگەر و ئەدیامان و ناو سوێرک و شارۆچکەی ئورفا و گوندەکانی باکووری ئورفایە. هەروەها لەناو سەنتەری قەزاکانی ئامەد وەک چەرموک و چەن
وەک لیجە و حەزرۆ چنار و قولپ، وێڕای شارۆچکەی گمگم و شارۆچکەی موش و چەند گوندێکی قەزاکانی ئەرزەڕۆم وەک خنووس و تەکمان هە
شارۆچکەی سیواس و گوندەکانی. شاری دەرسیم و قەزاکانی وەک بولومۆر و نازمییە و ئۆقاچیخ و خۆزات و جەمیشکەزەک و لە تەواوی (ئەلعەزی
لە شاری بینگۆل و هەموو قەزاکانی و لە زۆربەی شارۆچکەی سۆلخان و قارلی جاف، ئەمانە بە زازاکی دەپەیڤن) (5) .
ئەم ناوچە جۆربەجۆرانەی کە زازایان لێ نیشتەجێن، باشترین دەرفەتە بۆ ئەرمەنەکان، چونکە ئەوان ناتوانن ئەو پەیوەندییە لەگەڵ کورد (کرمانجی
هەستی جیابوونیان لە کورد لەلا وروژێنراوە، کە ئەمە دەوڵەتی تورک و خەڵکێکی زازا ئەم بیرۆکە پەرە پێدەدەن و جگەلەمەش نزیک لە نیوەی زازاییا
لەلایەکی تریشەوە پچڕپچڕی ئەو دانیشتووانەی سەرەوە، قورسایی کرمانجی بەگشتی کەم دەکاتەوە و هەڵکەوتەی شوێنەکەش بۆ ستراتیژییەتی سنو

هەوڵەکانی جیاکردنەوەی زازاکی لە کوردی

میشیل لیزینبێرگ لە پەڕتووکەکەی خۆیدا (کاریگەریی گۆرانی لەسەر کوردی ناوەڕاست) ناوی ئەو نووسەرانە دێنێت کە بۆچوونی تایبەتی خۆیان لە
تێبینی کردووە کە جیاوازیی نێوان زازایی و گۆرانی لەلایەک و کرمانجی و سۆرانیش لەلایەکی ترەوە، ئەوەندە گەورەیە کە ناتوانین بە زاری جیاوازی ه
سەربەخۆ گەیشتۆتە هەمان ئەنجام. نووسەرانی پێشتر، بۆ نموونە: لێر چ (1857) و موولەر (1864) زازاییان بە یەکێک لە زارە کوردییەکان داناوە
دەگەیشتن. ڕیچ بە شێوەیەکی گشتی لای دەکرد بە لای ئەوەدا کە گۆران لە ڕووی ئیتنییەوە بخاتە ناو چوارچێوەی کوردەوە، ئەگەر چی هەندێک
کۆمەڵایەتییەکانی بوو لەگەڵ جافەکانی کوردی زمانی دەوروبەرییان.
(مان) بۆچوونە زمانەوانییەکەی ڕێکخستووە و جەختی کردووە کە قسەی ڕاستت دەوێ زازایی و گۆرانی زاری کوردی نین، بەڵکوو لقێکی سەربەخۆ
زمانەوانی دادەنێت، نەک ئیتنی. ئەگەرچی هەندێک سیمای چاندیی جیاوازی تێبینی کردووە لەناو گۆرانەکان. ئەگەر زازایی و گۆرانی، تا سەردەمی (م
کوردی دانرابن، ئەمە بەگشتی سەبارەت بەوە بووە کە گۆران و زازا زمانەکان، بەبێ دوو دڵی، لە ڕووی ئیتنییەوە بە کورد دانراون. بە جۆرێکی تر بڵێی

هەرچەندە ئەگەر هۆکاری تری ئایینی و خێڵەکی لەگەڵدابایە، وای لێ دەهات. ئەمەش ئەوکاتە باش دەردەکەوێت کە سەیرێکی سەرنج و تێبینی چا
ئەولیا چەلەبی، نووسەری گەشتنامەی سەدەی حەڤدەیەم، لە پەرتووکی چوارەمی سیاحەتنامەکەیدا، زازایی بە یەکێک لە شازدە (لە شوێنی تر پازد
کە لە تبلیس قسەی پێ دەکرێت و پێی دەگوترێت (ڕۆژێکی) بە زارێکی کوردی داناوە، هەرچەندە نموونەکانی وادەردەخەن کە ئەم زارە زۆر ئاشکرایە
چەلەبییەوە پێوەری تری جگە لە پێوەری زمانەوانی هۆکاری یەک لاکەرەوە بوونە لە چەسپاندنی لکانی ئیتنییەوە.
بە هەمان شێوەش، توێژەری پێشەنگی دانیمارکی کارستێن نیبوور (1768) ، کە لە ناوەڕاستی سەدەی هەژدەدا گەشتێکی بە ناوچەکەدا کردووە و لە
زمانەکاندا تێپەڕیوە، بەڵام یەک تاکە جار چییە تێبینی نەکردووە کە ئەم خاکە کۆمەڵێکی ئیتنی جیای تێدابێت، لەبەرئەوەی خۆی نە کوردی دەزانی
جیاوازییەکی زارەکی یان ئیتنی ئێرەیان بۆ نەکردووە. بە جۆرێکی تر بڵێین، دیارە لەوکاتەدا، ئەوانەی بە زازایی دواون (وەک هەن) لە کوردی تر جیانەک
بەڵام تەنانەت ئەم سنوورەش تەواو و کامل نەبووە. بە ئاشکرا باجەلان و لەک و سارلی بە کورد دادەنێت، بەمجۆرە، گۆرانی و زازایی لە ڕووی ئیتنی
ناوەڕاستی سەدەی بیستەم، هیچ دەرک کردنێک بە ناسنامەی تایبەتی زازایی دیار نییە. لەوەدەچێت ئەوکات هۆکاری خێڵەکی و جوگرافی و بەتایبەتی
زازا، وەک گۆرانەکان، بنچینەیان بۆ کەناری باشووری دەریای قەزوین دەچێتەوە، واتە بۆ دەیلەم، کە ئەو (تاقمە کوردە سەرەکییانەی) دواتر گەیش
وەک باس کرا سەرەتای هەوڵەکان بۆ بەشێک لە ڕۆژهەڵاتناسان دەگەڕێتەوە، ئاشکراشە بەشێک لەم ڕۆژهەڵاتناسانە کەسانی سەر بە دەزگا هەوا
دەرەوەی ئەو وڵاتانە بوون و بەمەبەست و بۆ دوارۆژێکی دوور ڕوانینەکانیان خستۆتە ڕوو. یەکەم هەنگاوی ئەرمەنەکانیش لە زمانەوە دەستپێدەکا
(هەندێ ئەرمەنی توندڕەو کە بیرۆکەی دەوڵەتی مەزنی ئەرمەنییان هەڵگرتووە و پێیانوایە ناوچەکانی باکوور و ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەشێکن لەو دە
ئەرمەن نەماون و بەو خەیاڵە دەژیین کە زازا ڕەگەزێکی ئەرمەنین و بەتایبەتی زازایانی عەلەوی لە ناوچەکانی دەرسیم و شێوەئاخاوتنی زازاکیش بە شێ
فارسەکانیش پێیانوایە کە کوردیی بەشێکە لە ئەوان. هەر لەو سۆنگەشەوە بووە بەشێک لە زانا و توێژەرانیش لەبن سێبەری ئەو هێرش و بۆچوونە
لە پەیماننامەی سیڤەریش هاتبوو کە دەبێ ئەرمەنستان و کوردستان و حیجاز سەربەخۆیی خۆیان وەربگرن، لەو نێوانەدا سنووری هەریەکەشیان د
کوردستان دوورخرایەوە، بەمەش ئەمین عالی بەدرخان نەخشەیەکی دیکەی پێشکەش کرد و وانی خستەوە ناو نەخشەی کوردستان و گفتوگۆکانی
هەروەها ئاگری و مووش، کە ئەوکاتیش ئەرمەنەکان بە هی خۆیانیان دادەنا (8) .
ئەم هەڵمەتە ئێستاشی لەگەڵ دابێت هەر لەبرەودایە و کارەکە لە ئاستی زمان دەرچووە و ڕووەو خاک هەنگاوی ناوە، بۆ وێنە (ریمون کیفورکیان) ئ
دەنووسێت کە: (لە شەڕی ئەرمەن و عوسمانییەکاندا ئەرمەنەکان لە (شەش ویلایەتەکەی ڕۆژهەڵات بەتلیس، سیواس، ئەرزەرۆم، وان، ئامەد و
(9) ، دەبینین هەموو باژێڕە کوردییەکان بە هی خۆیان دادەنێن، تەنانەت ئەوەی کە کورد بە پایەتەختی خۆی دادەنێت لە باکوور، ئەوان ئەویش دەخ

مەزهەبی زازا

وەک سەرنج دەدرێ زازاییەکان بەشی هەرە زۆریان لەسەر ڕێڕەوی سوننە مەزهەبن و بەشەکەی تریشیان عەلەوین، ئەگەرچی بەلای هەندێ توێژ
عەلەوین و نیوەشیان سوننین، بەڵام وەک پرسی مەیدانیمان، بۆمان دەرکەوت کە بەشە زۆرەکە سوننین و ئەو بەشەشی عەلەوییە، وەک شیعەکا
کردن نین، بەڵکوو تێیاندا هەیە وەک سوننییەکان دێنە مزگەوت و مەراسیمە ئایینییەکانیان جێبەجێ دەکەن و ئەوانی دیکەشیان نوێژ ناکەن، بەڵام
پێیەوە پابەندن. دیملییە عەلەوییەکان لە ناوچەکانی باکووری ناوەڕاست و دیمیلییەکانی سوننەش لە ناوچەکانی باشوور دەژیین. گوایە (مەزهەبی کۆ
پشتڕاست نەکراوەتەوە.
ئەرمەنەکان زیاتر مەزەبی عەلەویبوونی هەندێ لە زازاکانیان قۆستۆتەوە، بەوەی دەکرێ ئەگەر لەگەڵ سوننی بوونیش نەبن، بەڵام لەگەڵ ئەرمەنە
وەک شوورەیەک دەبێت بۆ سنووری ئەو دەوڵەتە مەزنەی ئەرمەنەکان کە خەونی پێوە دەبینن و لەو نێوانەدا کورد بەگشتی دەکەوێتە نێوان عەلە
ئەرمەنەکانە.

زازا و شۆڕشەکانی کورد

بێگومان لە زۆر بواردا زازاییەکان پێشەنگ بوون، ئەم پێشەنگییەش دواتر وەک ناسنامەی زازاکی بوون نەناسێنراوە، بەڵکوو وەک کوردێک تەماشا
کە لەم بارەیەوە لیزینبێرگ دەڵێت: لە شۆڕشی شێخ سەعیددا، کە بە سەرکردایەتی کوردی سوننی زازایی زمان بوو، کۆنفیدراسیۆنی ملی کرمانجی زما
عەلەوییە زازایی زمان و کرمانجی زمانەکان بەتوندی لە دژی شۆڕشەکە وەستان. لەم حاڵەتانەدا، سنووری ئایینی و خێڵەکی زیاتر لە زمانەوانی دەوری
بەشدارییان کرد (11) . ئەمە لە کاتێکدایە کە بۆچوونی تری پێچەوانە هەن نکۆڵی لەم ڕامالینە دەکەن، بۆ وێنە : (ڤان برۆنسن) هەوڵ دەدات بیس
ڕەسەنی گۆرانی زمانیان بەزاندبێ و ڕایانماڵی بن، کە ئەوانیش لە دەیلەمەوە هاتبن (ئەمە جگە لە دانیشتووانی تەواو ناخێڵەکی کە ئیدمۆنز باسیان دە
یەک پارچەیی monolithic نەبووە و سەرچاوەی مێژوویی هەن ئاماژە بۆکردەوەی تر دەکەن. بۆ نموونە: مینۆرسکی باس دەکات کە گۆران، لە س
لە ئەنجامی ئەو خستنەڕووەی بنگە و بناغەی پەیوەندییەکە دەردەکەوێت کە وێڕای ئەوەی کوردانی ئەرمەنستان هەوڵی بەهێزکردنی پەیوەندیی کو
پەرەسەندنی زمان و ئەدەبی کوردی گێڕاوە، بەڵام ئەوەندەی ئەرمەنستان بایەخی جددی بە کوردانی زازا دەدات، ئەوەندە بەگشتی بایەخ بە کورد ناد
هاتوون لە هەموو پارچەکاندا، نە ئەرمەنستان وەک حکومەت و نە لەسەر ئاستی گەلیش ئیدانە نەکراون و هێشتاش ئەو خەونەیان نەهاتۆتەدی
بەشی زۆری خاکی کوردستان دەبێ بکەوێتە ژێر قەڵەمڕەوی ئەرمەنییەکان.
لەبەرئەوە ئەگەر لە مێژوودا هەردوو گەلی ئەرمەن و کورد تێوەگلاوی شەڕێکی نەگریس بووبن، ئەوا مانای ئەوە ناگەیەنێت کە کورد بە ستەم ڕازی
گەورەیە کە بە پەنهانی خاک و زمانی کوردان خەونی پاشەڕۆژی گەلێکی وەک ئەرمەنە کە بیخاتە ژێر ڕکێفی خۆی.

سەرچاوە و پەراوێزەکان

1 ئەم بۆچوونە لای هەندێک لە لووڕەکان و هەورامییەکانیش ئەم سەردەمە لە برەودایە.
2 زبان زازا (دیملی) ، دکتر سیاوش مرشدی، تهران موسسه نشر بلخ، 1391، ل12.
3 ئەم بۆچوونە نووسەری ناوداری زازا، محەمەد مالمیساژ لە کۆنفرانسی کوردۆلۆژی دەربڕی لە زانکۆی دیجلەی شاری ئامەد لە ڕێکەوتی 22/9/
4 زاری دوملی و مەولوودا عوسمان ئەفەندی، جەلادەت عالی بەدرخان، گۆڤاری هاوار، ژمارە2325، تموز 1933، ل1.
5 اللغة الكردية، مراد جوان، ترجمة دلاور زنكى، مجلة افشين الالكترونيه، بتاريخ 2011/2/24 https://kurdsyria.wordpress.com

6 کاریگەریی گۆڕانی لەسەر کوردی ناوەڕاست، میشیل لیزینبێرگ، و.عەزیز گەردی، سەردەم، سلێمانی، 2004، ل79.
7 اللغة الكردية، مراد جوان، ترجمة دلاور زنكي، مجلة افشين الالكترونيه، بتاريخ 2011/2/24 https://kurdsyria.wordpress.com
8 بۆ زیاتر زانیاری بڕوانە سایتی ویکیپیدیا لەبارەی (پەیماننامەی سیڤەر)
%D9%87%D8%AF%D8%A9_%D8%B3%D9%8A%D9%81%D8%B1.D8.A3.D8.B1.D9.85.D9.8A.D9.86.D9.8A.D8.A7_2
9 مجازر الارمن وتفكك السلطة العوسمانيه الى دولة-أمة تبطن استبعاد غير الاتراک، ريمون كيفوركيان، جريدة الحياة، 8 نيسان/2015.
10 زبان زازا دیمیلی، دکتر سیاوش مرشدی، ل13.
11 کاریگەریی گۆڕانی لەسەر کوردی ناوەڕاست، میشیل لیزینبێرگ، و.عەزیز گەردی، سەردەم، سلێمانی، 2004، ل64.
12 سەرچاوەی پێشوو، ل81.[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەڕتووک:	مێژوو
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
جۆری وەشان:	دیجیتاڵ
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات:	کوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | www.xalkurd.org 01.02.2023
کاتی تۆمارکردن: 2023/2/2 5:15:55 PM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 33
ژن و ناسیۆنالیزم لە کۆمارە کوردییەکەی ساڵی 1946دا
https://www.kurdipedia.org/?q=20220808135249427246

نوسینی: شەهرەزاد موجاب
لە ئینگلیزییەوە: محەمەد حەمەساڵح تۆفیق

پرۆفیسۆر د. شەهرەزاد موجاب:
توێژەر و پرۆفیسۆر و چالاکوانە و لە جیهاندا بە کارەکانی ناسراوە لە سەر کاریگەرییەکانی جەنگ، ڕاگوێزان و ئاوارەبوون و توندوتیژی لەسەر فێربوون و خوێندنی ژن، جەندەر، کۆچ و دیاسپۆرا، فێمینیزمی مارکسی و زانستی پەروەردەی دژە ڕەگەزپەرستی. پرۆفیسۆری خوێندنی گەورە و گەشەکردنی کۆمەڵ، ژن و توێژینەوە جەندەرییەکانە لە زانکۆی تۆرۆنتۆ – کەنەدا. لە گەڵ زانکۆی ئەمەریکی و کەنەدی موحازەرەی لەو بوارانەی سەرەوەدا وتووەتەوە و پۆستی زانستیی بەرزی هەبووە، بەتایبەتی لە بواری جەندەردا و چەندین خەڵاتی زانستی کراوە و لە نێویاندا خەڵاتی کۆمەڵەی شاهانەی کەنەدا لە بواری توێژینەوە جەندەرییەکاندا، ساڵی 2010.
د. شەهرەزاد ژنێکی بە ڕەگەز ئێرانییە و لەدایکبووی شاری شیرازە و چەپڕەوێکی ناسراوە لە ئاستی جیهاندا لە بوارە جۆراوجۆرەکانی مافی مرۆڤ بەگشتی و مافی ژن و جەندەر بەتایبەتی. هاوسەری پرۆفیسۆر د. ئەمیری حەسەنپوور بووە کە زانایەکی ناسراوی بواری زمان و ناسیۆنالیزم بووە و لە بنەچەدا کوردی مهاباد بووە و لە زانکۆی تۆرۆنتۆی کەنەدا پۆفیسۆر بووە و ساڵی 2017 لەو وڵاتە کۆچی دوایی کردووە.
ئەمەی خوارەوە بەشێکە لە کتێب و لێکۆڵینەوەکانی:
• Mojab, Shahrzad, ed. (2015). Marxism and Feminism. London: Zed

.Books
-مارکسیزم و فێمینیزم (2015)......
Mojab, Shahrzad (ed.). Women, War, Violence, and Learning. •
.London: Routledge
-ژن، جەنگ، توندوتیژی وخوێندن و فێربوون.......
Mojab, Shahrzad; Carpenter, S. (eds.). Educating from Marx: Race, •
.Gender, and Learning. New York: Palgrave
-فێربوون لە مارکسەوە: ڕەگەز، جەندەر و خوێندن و فێربوون........
Mojab, Shahrzad; Abdo, N., eds. (2004). Violence in the Name of •
Honour: Theoretical and Political Challenges. Istanbul: Bilgi University
.Press. ISBN 975-6857-98-6
-توندوتیژی بە ناوی شەرەف و نامووسەوە: تەحەدا تیۆری و سیاسییەکان (2004)........
Mojab, Shahrzad, ed. (2001). Women of a Non-State Nation: The •
Kurds. Translated into Turkish by Fahriye Adsay, Sema Kiliç, and Ekin
Uşaklı. Costa Mesa, California: MAZDA Publishers. ISBN 1-56859-093-
.8
-ژنان و گەلێکی بێدەوڵەت: کوردەکان (2001)........ (ئەم کتێبە لە ئینگلیزییەوە کراوە بە تورکی). ئەو بابەتەی ئێمە لێرەدا کردوومانە بە کوردی، بەشی سێهەمی ئەم کتێبەیە.
Bannerji, H.; Mojab, Shahrzad; Whitehead, J., eds. (2001). Of •
Property and Propriety: The Role of Gender and Class in Imperialism
.and Nationalism. Toronto: University of Toronto Press
-خاوەندارێتی و ئادابی کۆمەڵگە: ڕۆڵی جەندەر و چین لە ئیمپریالیزم و ناسیۆنالیمدا (2001)..........
Mojab, Shahrzad; Hojabri, A, eds. (2000). Women of Iran: A Subject •
bibliography. Cambridge, MA: Iranian Women's Studies Foundation.
.ISBN 0-9701413-0-0
-ژنانی ئێران: بابەتێکی بیبلۆگرافی (2000). کامبریج، MA: دامەزراوەی توێژینەوەی ژنانی ئێرانی.....

هەرچەندە کورد وا ناسراون کە گەورەترین گەلی بێدەوڵەتن لە جیهاندا، بەڵام مێژوویەکی دوور و درێژیان هەیە لە حوکمی سەربەخۆییدا. یەکەم مێژووی کوردەکان، شەرەفنامە Sharaf – Name ساڵی 1597 لەلایەن شەرەفخانەوە نووسراوە، کە حوکمڕانی میرایەتیی بەهێزی بەدلیس بووە. ئەو مێژووی بنەماڵە و ڕووداوەکانی نووسیوەتەوە چونکە مێژوونووسان مێژووی حوکمڕانانی کوردستان و بارودۆخیان فەرامۆش کردووە. بە گوێرەی ئەم سەرچاوەیەی کە لە سەر ئاستێکی بەرفراوان ناسراوە، حکوومەتداریی کورد لە فۆرمی بەربڵاوی حوکمی سەربەخۆیی پێکهاتووە، کەوا لە حوکمی پاشایەتییەوە دەیگرێتەوە (سەڵتەنەت) تا حوکمی میرنشینە نیمچە سەربەخۆکان. ئەم سیستەمە تا ناوەڕاستی سەدەی نۆزدە بەردەوام بوو، کاتێ کە هەردوو دەوڵەتی عوسمانی و ئێرانی هێزی سەربازییان بەکارهێنا بۆ ڕووخاندنی دوا شەش میرنشینەکەی کورد.
دروستکردنی دەوڵەت بوو بە چەق و تەوەری خەبات و تێکۆشانی بزووتنەوە نەتەوەییەکانی کورد بە درێژایی سەدەی بیستەم. بایەخدارترین ئەزموون کە دەکرێ جیابکرێتەوە لە پێکهێنانەکانی دەوڵەتی پێش مۆدێرن، کۆمارە کوردییەکەی ساڵی 1946 بوو، کە لە باکووری ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا دروستکرا و ئێستا بەشێکە لە باکووری ڕۆژئاوای ئێران. دەکرێ ئەم دەوڵەتە لە دەوڵەتە پێش مۆدێرنەکانی بەر لەخۆی جیابکرێتەوە نەک هەر لەبەر فۆرمە کۆمارییەکەی، کەوا لە لایەن پارتێکی سیاسی و ئەنجومەنێکی وەزیرانەوە بەڕێوەدەبرا بەڵکو لەبەر سیستەمی خوێندنی مۆدێرنی، میدیای مۆدێرنی، سوپای نیشتمانی، سیستەمی باجی، سروودی نیشتمانی، ئاڵای نیشتمانی، زمانی نەتەوەیی و ئاڕاستەکردنی ژنان بەرەو ژیانی خوێندەواری و کولتووری و سیاسی.
لەکاتێکدا کە ئامادەگیی ژنان لە ژیانی خوێندەواری و ڕۆشنبیری و سیاسیی کۆمارە

کوردییەکەدا جیایدەکردەوە لە هەموو فۆرمە پێش مۆدێرنەکانی حکوومەتداریی کوردی، ئەم فەسڵە مشتومڕ لەسەر ئەوە دەکات کە پیادەکردنی دەسەڵاتی دەوڵەت لە هەردوو حاڵەتەکەدا لە دەستی پیاودا بوو. لەڕاستیدا خەباتی نەتەوەیی لەپێناوی سەربەخۆییدا، زیاتر وەک یاسای نێودەوڵەتی کە پشتیوانیی لە چارەی خۆنووسینی کورد دەکات بەتەواوی سیاسەتێکی بندەسەڵاتی پیاوە (بڕوانە ماکدۆناڵد، لەم بەشەدا).
ئەم بەشە یان فەسڵە باس لە بەشداری و تێهەڵکێشبوونی ژنان دەکات لە کاروباری سیاسەتدا کە بە نەریت دەسەڵاتی پیاو بەسەریدا زاڵە لە کۆمارە کوردییەکەدا. ئەمەش پشت بە ڕووماڵێک دەبەستێت بۆ بڵاوکراوە و بەڵگەنامەکانی دەوڵەتەکە و چاوپێکەوتن لەگەڵ ئەو ژن و پیاوانەی لە سایەی ڕووماڵکردنی گۆڤارەکەدا ژیاون. حکوومەت، لە ماوەی ئەو مەودا کورتەی ژیانیدا ژمارەیەک هەنگاوی نا بەرەو بەشداری پێکردنی ژنان لە ژیانی گشتیدا. بەهەرحاڵ، ژنان چوونە ناو ژینگەیەکی نامۆ و نائاساییەوە لە پشتیوانیکردنی پرسی نەتەوەییدا و زۆربەیان وەک چالاکوان لە بزووتنەوەیەکی ژنان یان وەک سەرکردە یان کادری چالاک لە نێو حیزبی حوکمڕاندا. سەرکردە پیاوەکانی ئەم جووڵانەوە نەتەوەییە لە ڕۆڵی شایستە و شەرەفمەندانەی ژنانیان دەڕوانی هێما و ئیکۆنی گەل و نیشتمانێکی مۆدێرن و وەک شکۆ و شانازییەکیش بۆ دایکانی نیشتمان لەقەڵەمیاندەدا.

ناسیۆنالیزمی نەتەوەیەکی بێدەوڵەت

لە پاش ڕووخانی میرنشینەکان لە ناوەڕاستی سەدەی نۆزدەدا داواکاریی بۆ دەوڵەتێکی کوردی بەردەوامیی هەبوو لە ئەجێندای بنەماڵە لەسەرکار لابراوەکانی میرەکانەوە. حاجی قادری کۆیی (1818 – 1897)، کە مەلا و شاعیرێک بوو کۆچی کرد بۆ ئەستەمبووڵ، بانگەشەی هەستان و ڕابوونی بۆ کورد دەکرد لەپێناوی دروستکردنی دەوڵەتی خۆیاندا. ئەو هانی کوردی دەدا بۆ بەکارهێنانی زمانی خۆیان و ئەدەبی زارەکی و نووسراوی خۆیان کۆبکەنەوە و چاپ و بڵاوی بکەنەوە و زانستی نوێ و سێکولار بەدەستبێنن و بواری خوێندن بۆ مێیننە بڕەخسێنن و بکەونە بڵاوکردنەوەی ڕۆژنامە و گۆڤار. سەرەڕای ئەوەش، هەر لە دەسپێکی سەدەی بیستەمەوە ئینتلێجێنتسیایەکی نوێ پەیدابوون، کەوا لەو فێرگە و قوتابخانە نوێیانەدا خوێندبوویان کە دەوڵەتانی عوسمانی و ئێران دروستیانکردبوون. لە شاری ئەستەمبووڵی پایتەخت و ناوەندە شارستانییەکانی تردا، ئەم چالاکوانانە کەوتنە بڵاوکردنەوە و کار ڕێکخستن. بزووتنەوەی تورکە لاوەکان لە سەرەتاکانی سەدەی بیستەمدا و هاوزەمان لەگەڵ بزووتنەوە نەتەوەیی و دیموکراتییەکانی ئەورووپا و ئاسیادا هانی ئایدیای نەتەوەیی و دەوڵەتێکی مۆدێرنی نەتەوەییان دەدا. یەکەم ڕۆژنامەی کوردی لە ساڵی 1898دا بڵاوکرایەوە و بەدوایشیدا یەکەم ڕێکخراوی سیاسی لە ساڵی 1908دا دامەزرا (بڕوانە کلەین، لەم بەشەدا). لەگەڵ ئەوەشدا، ڕابەرایەتیی ئەم چالاکییانە لە دەستی ئەرستۆکراتییەتی زەویدا بوو.
جەنگی جیهانیی یەکەم وێرانکارییەکی هێجگار گەورەی لە کوردستاندا بەرپاکرد. لە پاش جینۆسایدکردنی گەلی ئەرمەن لە ساڵی 1915دا، دەوڵەتی عوسمانی سەدان هەزار کوردی بۆ ڕۆژئاوای تورکیا ڕاگواست و زۆریان مردن پێش ئەوەی بگەنەجێ. بەهەرحاڵ، ئیمپراتۆرییەت لە جەنگدا دۆڕا و زۆربەی خاک و قەڵەمڕەوی لە نێوان زلهێزە ئەورووپییەکاندا دابەشکرا. هەردوو دەوڵەتی نوێی عێراق و سووریا لەلایەن بەریتانیا و فەرەنساوە دروستکران و وەک ئەنجامێک کوردستانی عوسمانی لە نێوان ئەم دوو دەوڵەتە تازە دروستکراوە و تورکیادا دابەشکرا. براوەکانی جەنگ لە پەیمانی سیڤەری ساڵی 1920دا بەڵێنی دروستکردنی دەوڵەتێکی کوردییان دا. بەهەرحاڵ، بەر لە دروستکردنی ئەم دەوڵەتانە، عوسمانییەکان لەم شکستخواردنە هاتنەوە سەرخۆیان و هێزەکان لەلایەن مستەفا کەمالەوە ڕێکخرانەوە و هێز و دەسەڵاتێکی کاریگەری دروستکرد لەوەی کە لە ئیمپراتۆرییەت مابووەوە، کە ئەو خاکەی ئەمڕۆی تورکیایە. لە سایەی گۆڕینی گۆڕانی تەرازووی هێزەکاندا پەیمانی سیڤەر گۆڕا بە پەیمانی لۆزان، کە باسی دامەزراندنی دەوڵەتێکی بۆ کورد تێدا نەهاتبوو. لە ساڵی 1923دا، تورکیا وەک کۆمارێک ڕاگەیەنرا و دەسبەجێ کەوتە تواندنەوەی کورد لە ناو ڕژێمی ئیتنۆ – ناسیۆنالیستی نوێدا.
خەباتی کورد بۆ سەربەخۆیی بەردەوام بوو لە ژێر سایەی سیاسەتی بەمۆدێرن کردن و سەنترالیزەکردنی حکوومەتەکانی دوای جەنگدا. لە ئەنجامی ئەمەشدا زنجیرەیەک ڕاپەڕین و

شۆڕشی گەورە بەرپابوون لە نێوان ساڵانی 1925 و 1942دا لە ئێران و تورکیا و عێراقدا و بەتوندی سەرکوتکران. لە ژێر داگیرکاریی بەریتانیا و ماندێتی بەسەر عێراقدا، حکوومەتێکی سەربەخۆ دەسەڵاتی گرتەدەست بە سەرکردایەتیی شێخ مەحموود، کە ڕابەرێکی ئاینی و فیوداڵێکی خاوەن ملک بوو، لە کۆتایی ساڵانی 1910 و سەرەتای 1920کاندا. شێخ مەحموود بەرهەڵستیی ئەو سنووردارکردنی دەسەڵاتەی دەکرد کە بەریتانیا بەسەریدا سەپاندبووی و خۆی وەک مەلیکی کوردستان ڕاگەیاند. بەهەرحاڵ، حکوومەتەکەی هاوشێوەی میرنشینەکان بوو کە لەسەر شێوازی دەرەبەگایەتیی (فیوداڵیی) کۆن ڕێکخرابوو، سەرەڕای کابینەکەشی سوپایەکی نیمچە مەشقپێکراو و ڕۆژنامە و بڵاوکراوەی حکوومیشی هەبوو. بەڵام حیزبی سیاسیی نەبوو و هەموو دەسەڵات لە ژێر دەستی شێخ مەحموودا بوو و سەرۆکە فیوداڵەکان لەلایەن خۆیەوە دادەمەزران. هیچ گۆڕانکارییەکیش ڕووینەدا لە ژیانی ژنان و جووتیاراندا کە زۆربەی زۆری دانیشتووانیان پێکدەهێنا.
ئەم سەرلەنوێ دابەشکردنەی کوردستان کاریگەریی جۆراوجۆری هەبوو لە سەر گەشەکردنی کورد وەک گەل و نەتەوە. لەکاتێکدا لە فیوداڵیزم و خێڵەکێتی لە دێهاتی کوردستاندا باڵادەست بوو، کۆمەڵگەی کورد لە ئەرمینیای سۆڤیێتیدا لە گۆڕان و وەرچەرخانێکی سۆشیالیستانەدا بوو لە ناوچە ئۆتۆنۆمیدارەکەی ساڵانی (1923 – 1929)یاندا لە ناگۆرنۆ - قەرەباغ. لەکاتێکیشدا کە تورکیا و ئێران کوردیان خستبووە بەر سەختترین شێوەی لەناوبردنی ڕەگەز و زمان (ethnocide linguicide)، دەسەڵاتی ماندێتی بەریتانیا لە عێراقدا، لە ژێر سەرپەرشتیی کۆمەڵەی گەلاندا، ئازادیی بەخشییە کوردەکان لە بەکارهێنانی زمانی خۆیاندا بۆ چاپ و بڵاوکردنەوە و خوێندنی سەرەتایی.
هەرچەندە زۆربەی گەورەساڵانی کورد تا ئەودەمە نەخوێندەوار بوون، بەڵام کوردەکانی یەکێتیی سۆڤیێت تا ساڵانی 1930کان بەتەواوی بوون بە خوێندەوار. گەلی کورد لە ساڵی 1918وە لە ژێر حوکمی سیستەمی سیاسیی جۆراوجۆردا ژیانیان بەسەردەبرد، لە فەرەنسییەوە (سووریا 1920 – 1946) و تا ماندێتی بەریتانی (عێراق 1920 – 1932) بۆ پاشایەتیی سێکولار (ئێران 1925 – 1979، عێراق 1932 – 1958)، ئاینی یان تیۆکراسی (ئێران لە ساڵی 1979وە) و ڕژێمە کۆمارییەکانی عەلمانی و ناسیۆنالیستی پەڕگر (تورکیا لە 1923وە، عێراق لە 1963وە، سووریا لە 1963وە).
کاتێ کە یەکەم حکوومەتی کوردیی شێوە مۆدێرن هاتەکایەوە، کە ئەویش کۆماری کوردیی ساڵی 1946 بوو کە لە ئێران دامەزرا، مۆرکی دێهات زاڵ بوو بە سەر کۆمەڵگەی کوردیدا لەگەڵ سیستەمێکی پەرەسەندووی بەهێزی پەیوەندیی دەرەبەگایەتی ئەگەرچی پێکهاتەی خێڵەکی بەرەو پاشەکشە دەچوو، بەڵام دانیشتووانی شارنشین بە چەسپاوی گەشەیان دەکرد ئەگەرچی بە خاوی هەنگاوی دەنا لەگەڵ بورجوازییەتی بچووکی بازرگانی و توێژێکی خوێندەواری سێکولاردا. هیچ ئاسەوارێکی پەرەسەندنی پیشەسازیی نوێ و پرۆلیتارایەک لەئارادا نەبوو تەنها لە پیشەسازیی نەوتدا نەبێت لە قەراخ و بیجاخی کوردستاندا لە کەرکووک و کرماشان. بەشبەشبەش کردنی بزووتنەوەی نەتەوەیی بە هۆی سنوورەکانی دەوڵەتە نەتەوەییەکانەوە پرۆژەی بزووتنەوەی نەتەوەیی کوردی زیاتر ئاڵۆز کرد سەبارەت بە بنیاتنانی نەتەوە و دەوڵەت.

سەرهەڵدان و ڕووخانی کۆمارە کوردییەکە
پێکهێنانی دەوڵەتێکی کوردی لە سایەی ئەو بارودۆخە ستراتیجییەی لە سەرەوە باسکرا لە حاڵەتێکی مەحاڵ دەچوو. بەهەرحاڵ، جەنگی جیهانیی دووەم هاوسەنگیی هێزی لە ناوچەکەدا گۆڕی و هەلومەرجێکی لەباری خولقاند بۆ بزووتنەوەی نەتەوەیی لە ئێراندا. پاش ئەوەی ئەڵمانیا لە ساڵی 1941دا هێرشی کردە سەر یەکێتیی سۆڤیێت، هەردوو هێزی هاوپەیمان، بەریتانیا و یەکێتیی سۆڤیێت ئێرانیان داگیرکرد، لەبەر ئەوەی نەوەک ئەڵمانیا دەسپێشخەری بکات و وڵاتەکە داگیر بکات، کە لە سایەی حوکمی ڕەزا شادا بە لای ئەڵمانیادا دایدەشکاند. هێزەکانی سۆڤیێت باکووری ئێرانیان داگیرکرد و لە هەمان کاتیشدا هێزەکانی بەریتانیا باشووری وڵاتەکەیان گرت و ناوچەیەکی بچووکی جیاکەرەوەیان لەنێوان خۆیاندا هێشتەوە.
کوردەکانی باکووری کوردستان بە خۆشحاڵییەوە پێشوازییان لە هاتنی سوپای سوور کرد، هەر هیچ نەبێت لەبەر ئەوەی بوو بە هۆی هەڵوەشانەوەی خێرای دامودەزگا ستەمکارەکانی

دەوڵەتەکەی ڕەزاشا، واتە پۆلیس و سوپا و جاندارمیری (جەندرمە، دەرەک). بە لاوازکردنی دەوڵەتی پەهلەوی، هەستی نەتەوەیی کورد و تورکە ئازەربایجانییەکانی دراوسێیان ئاشکرابوو. هێزە داگیرکەرەکانی سۆڤییێت پابەند بوون بە ڕێزگرتن لە یەکگرتوویی خاکی دەوڵەتی ئێران تا ئەو دەمەی خاکی وڵاتەکەیان لەژێر دەستتدا دەمێنێتەوە لە کاتی جەنگدا. بەهەمان شێوە بایەخیشیان بە پاراستنی یاسا و نیزام دەدا لە کوردستان و ئازەربایجاندا کەوا بەریتانیا و ویلایەتە یەکگرتووەکان وەک ڕاڕەو بەکاریان دەهێنا بۆ ناردنی هاوکاری و یارمەتیی پێویست بۆ بەرەکانی شەڕ لە ستالینگرادەوە بۆ لینینگراد. بەو پێیە، یەکێتیی سۆڤییێت ناسیۆنالیزمی کوردی یان ئازەربایجانییان هان نەدەدا و پەکیانخستبوون، بەتایبەتی لە ساڵی 1941وە تا 1945. بەڵام سەرەڕای ئەم سنووردارکردنانەش هەردوو ناسیۆنالیزمی کورد و ئازەربایجانی گەشەیەکیان بەخۆیانەوە بینی.

تەنانەت لە پێش کۆتایی جەنگیشدا، ویلایەتە یەکگرتووەکان یارمەتیی شای نوێی ئێرانیان دەدا بۆ بنیاتنانەوەی سوپا و دەرەک. خەڵک لە سەرانسەری ئێراندا خەبات و تێکۆشانیان دەکرد لە پێناوی دێموکراسی و سەربەخۆبوون لە بەریتانیا و هەژموونی ڕوولەزیادی ئەمریکا. کۆمپانیا نەوتییەکانی ئەمریکا داوای ئیمتیازی نەوتی باکووری ئێرانیان دەکرد لە حکوومەتی ئێران، کە نزیکی کێڵگە نەوتییەکانی باکۆ بوون. یەکێتیی سۆڤییێت ئەمەی وا لەقەڵەمدا کە نەخشە و پلانێکی ئەمریکی بێت بۆ دامەزراندنی بنکەی چاودێری لە سنووری کۆمارەکانی قەوقازیدا.

هێزە ڕۆژئاواییەکان و بەتایبەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان هەرچەندە شکستخواردنی ئەڵمانیا خۆشحاڵی کردن و لایان بایەخدار بوو، بەڵام نیگەران بوون لە سەرکەوتنەکانی سۆڤییێت و لێی سڵەمینەوە و بە هەمان شێوەش لە سەرکەوتنی حیزبە کۆمۆنیستەکان لە یۆنان و ئەلبانیا و یۆگوسلاڤیا و چین و شوێنەکانی تری جیهان. ئەم سەرکەوتنانە بوون بە پشتیوان بۆ بزووتنەوە سۆشیالیستی و نیشتمانییە ڕزگاریخوازییەکان لە ئێران و وڵاتە ئاسیاییەکانی تردا. بە هۆکاری گۆڕانی بارودۆخی سیاسی لە دواساڵی جەنگدا هێزە ڕۆژئاواییەکان هەوڵی ڕاگرتنی هەڵکشانی بزووتنەوە دژە کۆلۆنیاڵییەکانیان دەدا. ویلایەتە یەکگرتووەکان وایان دەڕوانییە ئێران و تورکیا و یۆنان کە ناوچەی ستراتیجیی سەرەکی بن بۆ دامەزراندنی بنکەکانیان دژ بە یەکێتیی سۆڤییێت و ئابلووقەدانی بزووتنەوە کۆمۆنیستەکان لە وڵاتانی بەڵکان و ڕۆژئاوای ئاسیادا. ناکۆکی و ململانێی تر، کە هەندێکیان کۆن و هەندێکیشیان نوێ بوون، لە نێوان یەکێتیی سۆڤییێت و هێزە ڕۆژئاواییەکاندا لە ئەوروپا و ئاسیا هاتنە بەرپاکردن بە کۆتاییهاتنی جەنگ لە ساڵی 1945دا.

بەگوێرەی ئەم بارودۆخە، یەکێتیی سۆڤییێت ڕەتیکردەوە هێزەکانی لە باکووری ئێران بکشێنێتەوە پاش ئەوەی کە جەنگ کۆتایی هات. بێجگە لەوەش مۆسکۆ هانی ناسیۆنالیستەکانی ئازەربایجان و کوردستانی دا حکوومەتی سەربەخۆی خۆیان پێکبێنن لە چوارچێوەی دەستووری ئێراندا. لە دیسەمبەری ساڵی 1945دا حکوومەتی نیشتمانیی ئازەربایجان دامەزرا و لە 22ی کانوونی دووەمی ساڵی 1946دا کۆماری کوردستان لە مهاباد ڕاگەیەنرا2. هەردوو ڕژێمە سەربەخۆکە بوون بە پێگەی ململانێی نێوان ڕۆژئاوا بە سەرکردایەتیی ویلایەتە یەکگرتووەکان و بەریتانیا و ئێرانی پاشایەتی و یەکێتیی سۆڤییێت و کوردەکان و ئازەربایجانییەکان. بە هاوکاریی ڕۆژئاوا ئێران مەسەلەی ڕەتکردنەوەی کشانەوەی سۆڤییێتی گەیاندە نەتەوە یەکگرتووەکانی تازە دروستبوو. پاشان لە مایسی 1946دا دوا یەکە سەربازییەکانی یەکێتیی سۆڤییێت لە ئێران کشایەوە و شەش مانگ دواتریش لەشکری ئێران هێرشی کردە سەر هەردوو حکوومەتەکە بە بیانووی پاراستنی یاسا و نیزام لە هەڵبژاردنی پەرلەمانی داهاتووی ئێراندا. هەردوو ڕژێمە ئۆتۆنۆمیدارەکە، کە یەکێتیی سۆڤییێت قەناعەتی پێکردبوون، بەرگرییان نەکرد و لە دیسەمبەری 1946دا بە ئۆپەراسیۆنی سەربازی ڕووخان، کە بوو بە هۆی لەسێدارەدانی سەدان کەس لە سەرکردە و بەشدارانی ئەو بزووتنەوەیە.

ژنانی نیشتمان

کۆمارە کوردییەکە لەلایەن حیزبی دیموکراتی کوردەوە (حدک) دامەزرا، کە لە مانگی ئابی 1945دا دروستکرا و لە ئەنجامی هەڵوەشانەوەی کۆمەڵەی ژیانەوەی کوردستانەوە و بە کوردی بە کۆمەڵەی ژێ کاف دەناسرا، هاتەکایەوە. ئەم ڕێکخراوە نهێنی بوو و بانگەشەی دروستکردنی دەوڵەتێکی کوردیی دەکرد کە هەموو پارچەکانی کوردستانی گەورە لەخۆبگرێت و

چەندین بڵاوکراوەی دەردەکرد و تێیاندا هەڵوێستی خۆی لە مەسەلە سیاسییەکان دەردەبڕی و سەرقاڵی پەخشنامە و بڵاوکردنەوەی نهێنی بووبوو، بۆ نموونە، هۆنراوەی نەتەوەیی و نیشتمانی و ڕۆژژمێری کوردی و گۆڤارێکی زۆر بەناوبانگ بە ناوی نیشتمان. فرەجار وا لەقەڵەم دەدرا کە یەکەم حیزبی نەتەوەیی ئاسۆ مۆدێرنە. دامەزرێنەرەکانیشی ئەندامانانی نێرینەی بۆرجوازییەتی بچووکی شارستانی بوون و ڕێکخراوەکە بە ڕێکخراوێکی خێڵەکی و فیوداڵیزم دادەنرا، یان وردتر بڵێین، خاوەن زەوییە خێڵەکی و فیوداڵە نانەتەوەییەکان ڕێگر بوون لە بەردەم گەشەکردنی نەتەوەی کورد و بزووتنەوە سیاسییەکەیدا. هەرچەندە ئەم حیزبە بانگەشەی ڕیفۆرمی زەویوزاری نەدەکرد بەڵام یەکەم ڕێکخراو بوو کە داوای چاککردنی ژیان و گوزەرانی جووتیارانی دەکرد.
دوژمنە دەرەکی و سەرەکییەکانی کۆمەڵە هەر چوار دەوڵەتی ئێران و تورکیا و عێراق و سووریا بوون کە حوکمی کوردستانیان دەکرد و نکووڵییان لە مافە نەتەوەییەکانی کورد دەکرد.
هەڵبەت دوژمنە ناوخۆییە سەرەکییەکانیش خێڵەکێتی و نەخوێندەواری و دواکەوتوویی ئابووری و پیشەسازی بوو. لە چوارچێوەی ئەم کارەدا هەندێ جار داوا لە ژنان دەکرا بچنە پاڵ پیاوان و بەشداریی ڕزگاریی دایکی نیشتمان بکەن. لە چامە شیعرێکدا بە ناوی گفتوگۆی برایان و خوشکان، کە لە گۆڤاری نیشتماندا بڵاوبووەتەوە (هێمن 1943 – 1944 : 23 – 24)، خوشکەکە بە براکەی دەڵێ کە چیتر ستەم و سەرشۆڕی قبووڵ نەکات چونکە گەلانی تر هەموو ڕزگاریان بوو و دەبێ ئەویش ژیان و ماڵی خۆی بەخت بکات بۆ دایکی نیشتمان.
ئەوجا براکەش وەڵامی دەداتەوە و دەڵێ:
دادە گیان، کچە کوردی ژیکەڵە
داوێنی پاکت دووربێ لە پەڵە
لینین هەڵستا زوڵمی چار شێوا
تۆ هێشتا حەپسی لە ژێر چارشێوا
کچی هەموو کەس ئیمڕۆ سەربەستە
هەر هەقی کچی کوردە پێپەستە
بیپسێنە لە پێ تۆ زنجیر و کۆت
دادە گیان بدە یاریی برای خۆت
لە ڕێی نیشتمان بەهیوای خودا
خەریکی کاربین با خوشک و برا
لە گوین ژان دارک هەستە وەک مەردان
دوژمن وەدەرنێ لە خاکی کوردان
(تێبینی: ئەم کۆپلە شیعرە بە سوپاسەوە برای ئازیزم مامۆستا فەرهاد شاکەلی لە گۆڤاری نیشتمانی سەردەمی کۆماری کوردستان دەریهێناوە و بۆی ناردووم و لێرەدا وەک خۆی دامناوەتەوە لەبری ئەوەی جارێکیتر لە وەرگێڕانە ئینگلیزییەکەی خاتوو شەهرەزاد موجابەوە بیکەمەوە بە کوردی کە بێگومان وەک دەقە ڕەسەنەکە دەرناچێتەوە – وەرگێڕ).
ئەم بابەتە لە زۆرێک لە هۆنراوەی نەتەوەیی بە درێژایی ئەم سەدەیە دووبارەبووەتەوە.
مێینەی کورد داوێنپاک و جوانە، بەڵام ئەمیش وەک پیاوانی کورد لەلایەن دوژمنەوە ستەملێکراوە. ئەویش بە هاوکاریی پیاوان، دەتوانێت وەک جان دارک، نیشتمانی دایک ڕزگار بکات. هەمان ژمارەی گۆڤارەکە کورتەباسێکی تێدایە لە سەر خانمە شاعیرێکی کورد بە ناوی حەیران خانمی دونبولی (1943 – 1944 : 29 – 30). هۆنراوەکە بە فارسی نووسراوە و پێدەچێت تەنها بۆ ئەوە باسکراوە بۆ دەرخستنی داهێنانی ژنی کورد لە شیعردا.
دواین ژمارەی گۆڤاری نیشتمان، (7، 8، 9، بەهاری 1944: 10) وێنەیەکی فۆتۆگرافی دوو کچی کوردی تێدایە کە لە تورکیا لەسێدارەدراون. ئەو شیعرانەی لە ژێر وێنەکەدا نووسراون وێنەیەکی نموونەیی ژنان دەخەنەڕوو لە لایەن نەتەوەپەروەرەکانەوە:
هەر کە ئەو سوێندی خوارد کەسێکی تر دەڵێ ئادەی
بێغیرەت بیت وەکو ژنان، دەربێی ژنانت لەپێدابێت!
چ کوڕێک لە جیهاندا هەیە وەک ئەم دوو کچە
ببێتە هێما و سیمبۆڵێک، لە سیاسەتدا، بۆ مەسەلەی دایکی نیشتمان؟
ئەم دوو نەمامە بۆ نیشتمانی دایکی کورد بوون بە قوربانی
وەی لە بەختەوەریی ئەو کوڕەی لەم دوو کچە بچت!

ئەم چامە شیعریە بە شان و باڵی ئەو ژنانەدا هەڵدەدات کە شەڕی دوژمن دەکەن، بەڵام هەموو ژنان دەخاتە بەر توندوتیژیی سیمبۆلیکی باوکایەتی (پاتریارکی) – کە تووڕیاندەداتە لاوە و تەنانەت پۆشاکیشیان بە دزێو دادەنێت. دەکرێ ژن و پیاو تەنها لە ڕێگەی خەبات و تێکۆشانەوە لەپێناوی ڕزگارکردنی نەتەوەدا یەکسانی بەدەستبێنن، لەگەڵ ئەوەشدا لە حاڵەتی ژناندا مەسەلەی سێکس و زایەندی لە پرۆژەی بنیاتنانی نەتەوە و گەل دانابڕێت و پاک و خاوێنیی نەتەوە و هێزی لە داوێنپاکیی ژنەکانی جیانابێتەوە. ئەگەر پێویست بێت دایکی نیشتمان لە هەژموونی بێگانە پاکبکرێتەوە، ئەوە دەبێت ژنی نموونەییش پاکژ و پاکیزە بێت لە ڕووی شەرع و یاساوە.
کۆمەڵەی ژێ کاف بنیاتنانی یەک نەتەوەی کوردی بە ئامانج گرتووە، لە ڕێگەی دروستکردن و پێکهێنانی دەوڵەتێکەوە کە حوکمی کوردستانی گەورە بکات، بەڵام سروشتی ئەم دەوڵەتە بە ڕوونی باس نەکراوە، ئەگەرچی ڕێکخراوەکە ڕایگەیاندووە کە دێموکراسیی یەکێک دەبێت لە مادەکانی دەستوورەکەی مەرامنامە3. بەهەرحاڵ، وەک کۆمەڵەش، بزووتنەوە نەتەوەییەکانی تر، تەنها یەک بیر و باوەڕ لەبارەی دێموکراسییەوە مێشکی داگیرکردبوو، کە ئەویش سەربەخۆیی و ڕزگاربوون بوو لە حوکمی داگیرکەری بێگانە. ڕێکخراوەکە دەمیشی دەکوتا بۆ پێداویستییەکانی دیکەی ژیانی دێموکراسی، چەشنی یەکسانیی جەندەریی نێوان نێوان هەردوو ڕەگەزی نێر و مێ، کەچی تەنانەت بیریشی نەکردبووەوە لە هەڵوەشاندنەوەی پەیوەندییە فیوداڵییەکان. ژن لای ئەوان مڵک و خاوەندارێتی و پاکی و دایکی نیشتمان بوو. بێجگە لە پرۆپاگەندە لە ڕێگەی میدیای چاپەمەنی و شیعرەوە. کۆمەڵە شانۆی بە سەرکەوتوویی بەکاردەهێنا لەپێناوی برەودان بە مەسەلەی نەتەوەیی. یەکەم نمایشی شانۆیی لە بەشەکانی باکووری کوردستانی ئێراندا کە لە سیناریۆ و دەرهێنانی کۆمەڵە بووبێت، شانۆیی دایکی نیشتمان بوو. لەم درامایەدا دایکی نیشتمان کۆت و زنجیر کرابوو بە جلی ڕەش و سەری سپییەوە و داوای لە ڕۆڵە بەشمەینەتەکانی دەکرد لە کۆیلەیی و ستەمی حوکمی ئێران و تورک و عێراقییەکان ڕزگاربن. ئەم دیمەنەی نمایشەکە فرمێسکی لە چاوی جەماوەری ئامادەبووان هێنا. لە پەردەیەکی تری نمایشەکەدا، ڕۆڵەکانی دایکی نیشتمان بە دەم داواکاری و بانگەوازەکەوە چوون و چەکیان هەڵگرت و داگیرکەرانیان ڕاونا و دایکەکەیان ڕزگار کرد. کردارەکەی ئەم دواییە وێنای گەیشتن بە دەسەڵات دەکات لە نیشتمانی دایکدا، کە ئەویش پێکهێنان و دروستکردنی دەوڵەتی کوردییە. هەر پێنج پەردەکەی شانۆییەکە و پشوودانی نێوانیان خوێندنەوەی شیعری حاجی قادری کۆیی و چەندین گۆرانی و سروودی نەتەوەیی تێکەوتبوو. شانۆییەکە، کە چەندین جار لە مهاباد و شارەکانی تردا نمایش دەکرایەوە، کاریگەرییەکی قووڵی دروستکرد و وەک ساتەوەختێکی شکۆدار لە یادەوەریی میللیی خەڵکی ناوچەکەدا مایەوە. بە بێ سەرسوڕمان، کۆمەڵە کە بەرهەمهێنی شانۆییەکە بوو، نەیویست یان نەیتوانی ئەکتەرێکی مێینە بدۆزێتەوە کەوا ڕۆڵی دایکی نیشتمان ببینێت و سەرجەمی دەستە و تاقمی ئەکتەران نێرینە بوون. تەنانەت هەندێ لە کوڕە ئەکتەرە گەنجەکانیش تووشی ڕێگری بوون لەلایەن باوکە دەسڕۆ و دەوڵەمەندەکانیانەوە، کە وا دەیانڕوانییە ئەم کاری دڵخۆشکردن و ڕۆڵبینینی چینی خوارەوە تێیدا کارێک بێت کە نەگونجاو بێت لەگەڵ شکۆ و ناوبانگی چینایەتیی ئەواندا4.

بنیاتنانی نەتەوە لە کۆمارە کوردییەکەدا

کۆمار کە یەکەم ئەزموون و تاقیکردنەوە بوو لە پێکهێنانی حکوومەتێکی سەربەخۆی شێوە مۆدێرندا، لە پراکتیکدا لە دەوڵەتی ئێران سەربەخۆ بوو. دامەزرێنەری کۆمارەکەش سەرۆکێکی خێڵەکی یان فیوداڵ نەبوو بەڵکو لەڕاستیدا حیزبێکی نوێ بوو، کەوا کۆپییەکی ڕیفۆرمکراوی کۆمەڵە بوو. گۆڕانکاریی سەرەکیی ڕێکخراوەکە ئەوەبوو کە داواکاریی دروستکردنی کوردستانی گەورەی پشتگوێ خست و ئەمەش تاڕادەیەکی زۆر بە هۆی بوونی سۆڤیێتەوە بوو لە ناوچەکەدا کە پشتیوانیی لە هەردوو حکوومەتی سەربەخۆی ئازەربایجان و کوردستان دەکرد بەڵام پابەندی پاراستنی یەکگرتوویی خاکی دەوڵەتی ئێرانیش بوو.
لە لایەنی دیمۆگرافییەوە، شاری مهابادی پایتەخت ڕۆڵی بچووک بوو لە بەرانبەر دێهاتدا کە لە ژێر دەسەڵاتی سەرۆک خێڵ و فیوداڵە خاوەن زەوییەکاندا بوو. حیزبی دێموکراتی کورد هیچ کارێکی بۆ هەڵوەشاندنەوەی پەیوەندیی دەرەبەگایەتیی زەویوزار نەکرد، یان تەنانەت ڕیفۆرمیش تێیدا و جووتیارەکانی لە ژێر بارودۆخی زەویبەندەییدا بەجێهێشت. هەڵبەت

شکستهێنان لە هەڵوەشانەوەی پەیوەندییە دەرەبەگایەتییەکاندا کارەساتی لێکەوتەوە. لە ڕووی سیاسییەوە، زۆربەی دانیشتووان لە ژێر کۆنترۆڵی ڕاستەوخۆی فیودالەکان و سەرۆکە خێڵەکییەکاندا مانەوە. لەبەر ئەوە جووتیارەکان ئەو هاووڵاتییانەی کۆمارەکە نەبوون کەوا لە مافەکاندا یەکسان بن بە خەڵکی پایتەخت. بێجگە لەوەش سەرۆکە فیودالەکان پلە و پایەی گرنگیان پێدرا لە بواری سەربازی و کارگێڕیی مەدەنیدا. ئەو سەرۆکانە هەرچەندە ستەم و سەرکوتکردنی زۆریان چەشت لە سەردەستی حکوومەتی ڕەزاشادا (1925 – 1941)، بەڵام بێ خواستی خۆیان و بە ناچاری هاتنە پاڵ کۆمار و چاوەڕێی کەوتنیان دەکرد بۆ ئەوەی بگەڕێنەوە لای حکوومەتی ناوەندی، هەروەها هەستیان بە مەترسی دەکرد لە بوونی سۆڤیێت و هەڕەشەی کۆمۆنیزم و هەڵکشانی سیاسەتی شارستانیی کورد و دەستێوەردانی لە کاروبارياندا. سەرباری ئەوەش کە نەتەوەپەرستەکانی شارستانی داوای هەڵوەشانەوەی دەرەبەگایەتی (فیودالیزم) و خێڵەکێتیشیان نەکردبوو، بەڵام ڕەخنەیان لە بارودۆخی سەرکوتکارانەی دێهات دەگرت و پەست و ناڕازی بوون لەوەی کەوا بزووتنەوەی نەتەوەیی خیانەتی لێدەگرێت لە لایەن سەرۆک خێڵەکانەوە.

کۆمار لە سەر ئەو سیستەمە کارگێڕییە ڕۆیشت کە لەلایەن دەوڵەتی ئێرانەوە دارێژرابوو. حیزبەکەش بیرۆکراتییەتی مەدەنیی بە شێوەیەکی کوردانە پیادە دەکرد و لەکاتێکدا سوپا و جەندرمەی هەڵوەشاندەوە و بە سوپایەکی نیشتمانی جێگەی گرتەوە بە فەرماندەیی ئەو ئەفسەرە کوردانەی لە ڕیزی هێزە چەکدارەکانی عێراق و ئێران هەڵاتبوون. کابینەیەکی حکوومەت و هەروەها ئەنجومەنێک پێکهاتن و دامودەزگاکانی کولتووری، چەشنی کتێبخانە و ئێستگەیەکی ڕادیۆ و چالاکیی سینەما و چاپەمەنی و ڕۆژنامەگەری دامەزران. بە هەمان شێوە حیزبەکە چالاکییەکانی خۆی پەرەپێدا بە دروستکردنی کەرتێکی گەنجان و ڕێکخراوێکی ژنان. ئەوجا کۆمەڵێک کارئاسانی کرا بۆ چاککردنی بارودۆخی خاوەن دووکانە بچووک و هەژارەکان. بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا پەیوەندییەکانی دەرەبەگایەتی لە گونددا هەر وەکو خۆی مایەوە، سەرەڕای بەڵێنی دەستێوەردان لە بەرژەوەندیی هەردوک جووتیاران و خاوەن زەوییەکانیش5.

دایکی نەتەوە و نیشتمان

خاک و قەڵەمڕەوی کۆمار تەنها بەشی باکووری کوردستانی ئێرانی گرتبووەوە و پایتەختەکە شاری مهاباد بوو کە دانیشتووانی نزیکەی شانزە هەزار کەس دەبوو، لەگەڵ گرنگترین شارەکانی کە بۆکان و نەغەدە و شنۆ بوون. بە گوێرەی تۆمارەکانی حکوومەت دانیشتووانی مهاباد لە کۆتایی ساڵی 1948دا، 16455 کەس بووە کە 8189 ی مێ و 8266 ی نێر بووە6 و ژمارەی دانیشتووانی کە لە لایەن سوپای ئێرانەوە پێشکەش کراوە لە ساڵی 1951دا 15971 7 و هەمان سەرچاوە ژمارەی دانیشتووانی بۆکان بە 3074 و شنۆ بە 2212 کەس دادەنێت.

لە نەبوونی زانیاریی ورد لەبارەی ژیانی ئافرەتەوە دەستبکەوێت. یەکەم سەرژمێریی نیشتمانیی ئێران لە نۆڤەمبەری 1956دا ئەنجامدراوە و ئەمەش ڕێک دە ساڵ پاش ڕووخانی کۆمار ئەنجامدراوە و ژمارە ئاماری ورد لە سەر شارەکە و تەواوی هەرێمەکە بەدەستەوە دەدات (بەشی ئاماری مهاباد).

باری فیزیکیی مهاباد بە شێوەیەکی بەرچاو نەگۆڕاوە سەرەڕای تێپەڕبوونی دە ساڵ بەڵکو تەنها ژمارەی دانیشتووانی شارەکە زیادی کردووە بۆ 20332 کەس. بەپێی ئەم زانیارییانەش، دە ساڵ لەدوای کۆمار تەنها 10%ی دانیشتووانی مێینەی تەمەن دە ساڵ و بەرەو سەرەوە خوێندەوار بوون، واتە توانیویانە بنووسن و بخوێننەوە. لە ڕێگەی سوود وەرگرتن لە ژمارەکانی ئەم ئامارەوە دەتوانین بگەینە هەندێ بیر و بۆچوون لە سەر تێکڕای ڕێژەی خوێندەواریی مێینە گەورەکان (15 ساڵ و بۆ سەرەوە) لە ساڵی 1946دا. بۆ نموونە، گرووپی تەمەنی 25 بۆ 34 ساڵ لە سەرژمێریی ساڵی 1956دا تەمەنیان 15 بۆ 24 ساڵ بوون لە ساڵی 1946دا. هەڵبەت زۆر دوورە کە توانا و زیرەکیی خوێندنەوە و نووسینی ئەم گرووپەی تەمەنە لە ماوەی دەیەیەکدا گۆڕابێت. لە ساڵی 1956دا، تەنها 4,6 لە سەدی ڕێژەی مێینە (85 لە کۆی 1321 کەس) لە گرووپی تەمەنی 25 بۆ 34 ساڵ توانیویانە بخوێننەوە و بنووسن. لە ساڵی 1956دا ڕێژەی خوێندنەوە و نووسین بە شێوەیەکی توند دادەبەزێت بۆ 7,3 لە سەد بۆ گرووپە تەمەنی 35 بۆ 44 ساڵ کە دەکاتە (27 لە کۆی 738 کەس) و بۆ 8,

0 له سەد بۆ گرووپە تەمەنی 35 بۆ 44 ساڵ (6 لە کۆی 765 کەس)8. ئەم ژمارانە ئاماژە بۆ ئەوە دەکەن کە ڕێژەی خوێندەواریی گەورانی تەمەن (15 ساڵ و بۆ سەرەوە) لە ساڵی 1946دا لە سەدا چوار زیاتر نەبووە. هەروەها لە سەرچاوەکانی تریشەوە دەردەکەوێت کەوا زۆربەی خوێندەوارەکان لەو قوتابخانانەدا فێری خوێندەواری بوون کە لەدوای ساڵانی 1930کان دروستکراون.
حیزبی دیموکراتی کورد، لەو دەستوورەیدا (پەیڕەو و پرۆگرامەیدا – و) کە کەمتر لە دوو مانگ پێش دامەزراندنی کۆمار بڵاویکردەوە، ڕایگەیاند کەوا لە کوردستان و بە هەمان شێوەش لە هەموو ئەو ئوستانانەی ئێرانیشدا کە کوردیان تێدا دەژی پێویستە بەرژەوەندییەکانی جەماوەری خەڵک بە پێی بنەمای دیموکراسی بپارێزرێن (فەسڵی 2، مادەی 4). هەروەها بەڵگەنامەکە، بە هەمان ئەو زمانەی کە لە دەستوورەکەی کۆمەڵەدا (واتە کۆمەڵەی ژێ کاف – و) هاتووە، ڕایگەیەندووە کەوا ئامانجی حیزب بەرفراوانکردنی دیموکراسییە و بەپێی ئەو بنەمایەش، خەبات کردن و تێکۆشانە لەپێناو خۆشگوزەرانیی مرۆڤدا (مادەی 5).
یەکسانیی نێوان ژن و پیاویش بە شێوەیەکی ئاشکرا بەم جۆرە باسکراوە: لە هەموو کایەکانی سیاسی و ئابووری و کاروباری کۆمەڵایەتیدا پێویستە ژن مافی یەکسانی هەبێت لەگەڵ پیاودا (بەشی 4، مادەی 21)9.
حیزبی دیموکرات لە ماوەی ژیانی کورت و پڕ ئاڵۆزیدا، نەیتوانی کۆنگرەی خۆی ببەستێ وەک لە دەستوورەکەیدا بەڵێنی دابوو، هەروەها نەیتوانی میکانیزمی هەڵبژاردن و دیموکراتییەتی پەرلەمانی دابڕێژێت و حیزبەکە خۆی دەسەڵاتی یاسادانان و جێبەجێ کردن و دادوەری بوو. سیاسەتی جەندەریشی پەیوەستبوو بە هەلومەرجی تێڕوانینی نەتەوەیی بۆ سەرکردایەتیی نێرینە و ئەو ڕێگەیەی کەوا سەرکردەکان و ژنان هەوڵی تێدا دەدەن بۆ گۆڕینی دۆخ و سیاقی سەردەمی کۆمەڵایەتی و کولتووری و سیاسیی ئەو دەمەدا.

حیزبی ژنان
لەکاتێکدا کە سەرکردایەتیی کۆمار نکووڵی لە جووتیارەکان کرد، بەڵام زۆرینەی دانیشتووان، مافە دیموکراتییەکان، نیوەکەی تری دانیشتووان کە ژنانن، پلە و پایەیەکی بەرچاویان پێدرا لە ژیانی شارەکەی پایتەختدا. لە کاتی ئاهەنگگێڕان بە سەربەخۆیی کوردستان لە 22ی کانوونی دووەمی 1946دا، کەوا لە گەڵێ ژمارەی ڕۆژنامەی کوردستاندا ڕاگەیەنراوە و بیست و سێ کەس لە گەورە کاربەدەستانی کۆمار وتاریان بۆ جەماوەر داوە و دوو کەس لەوانەی قسەیان کردووە و وتاریان داوە مامۆستای ژن بوون و قوتابخانەی کچانیش یەکێک بوو لەو چوار قوتابخانەیەی سروود و گۆرانیی نیشتمانییان پێشکەش کردووە10. هەردوو وتاردەرە ژنەکە مامۆستای قوتابخانەی سەرەتایی بوون و بۆ سەربەخۆیی کوردستان ئاهەنگیان گێڕاوە و جەختیان لە سەر پێویستیی بەشداریی چالاکانەی ژنان کردووە لە خەبات و تێکۆشاندا. خەجیجەی مەجدی یەکێک لەو مامۆستایانە بووە کە وتوویەتی:
خوشکە بەڕێزەکان، ئێستا با تەماشای برا ئازیزەکانمان بکەین و دەست بخەینە ناو دەستی یەکتر، چونکە من وایدەبینم کە نیشتمانی دایک چاوەڕوانی کچەکانێتی دەستبەکاربن و دەست بە خوێندن و فێربوون بکەن بۆ ئەوەی ئێمەش بگەینەوە بە براکانمان. جیهانی ئەمڕۆ پێویستی بە کچان و کوڕانە وەک خوشک و برا دەست لە ناو دەستی یەکتر بنێن لەپێناوی ڕزگارکردنی دایکی نیشتماندا11.
ئەم هێڵە سیاسییە هەمیشە لە بڵاوکراوەکانی کۆمەڵەدا گوزارشی لێوەدەکرا و بەردەوام لە گوتار و وتاردانی ژنان و پیاوان و ڕۆژنامە و شیعردا جەختی لە سەر دەکرایەوە12.
لە پاش نزیکەی دوو هەفتە دواتر، مامۆستاکانی قوتابخانەی کچان بۆنەیەکی کۆبوونەوەیان ڕێکخست لە هۆڵی ئۆفیسی پەروەردە بۆ ئاهەنگگێڕان بە سەربەخۆیی و ناساندنی ڕابەری کوردستان13. بە پێی ڕاپۆرتی ڕۆژنامەکە (کە لەدوای دامەزراندنی حیزبی ژنان بڵاوکرایەوە)، خانمی ڕابەر یان پێشەوای کوردستان یان (یای پێشەوای کوردستان) و ژمارەیەکی گەورەی ژنە ئەندامەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستان و خەڵکانی هەموو بوارەکانی ژیان لەم بۆنەیەدا بەشداربوون. لەوێدا خانمی (یەکەم) وتارێکی دا لە سەر پێشکەوتنی ژنان و ئاڕاستەکردنیان. پاشان جووتێ گوارەی ئاڵتوونی پێشکەشی خاتوو ویلما سەیادیانی بەڕێوەبەری قوتابخانەی کچان کرد. خانم لە وتاردانەکەیدا بیری هەموو کەسێکی خستەوە لەبارەی پێویستیی ژنانەوە بۆ فێربوون لە ژنانی دەرەوە کەوا یارمەتیدەری گەورەی پیاوەکانیان بوون لە جەنگی گەورەدا و

گوتی:
نابێت ئێمە هەمیشە چاوەڕێی مێردەکانمان بین پارە و جلوبەرگ و زێڕمان بدەنێ. خانمە بەڕێزەکان، منداڵەکانتان بەدبەخت مەکەن لە ڕێگەی هێشتنەوەیان لە ناو چواردیواری ماڵەوەدا، بیاننێرن بۆ قوتابخانە بۆ ئەوەی وەک پیاو و ژنە نەخوێندەوارەکانیان لێنەیەت و بەڵکو بتوانن بەرگری لە مافە نەتەوەییەکانیان بکەن و بەتایبەتیش بۆ ئەوەی ژنی کورد بتوانن هاوشێوەی ژنە شارستانییەکان بن لە دەرەوە.
قسەکەری دووەم، خانمە بەڕێوەبەری قوتابخانەی کچان، جەختی لە سەر خوێندنی ئافرەتان کردەوە و یەکگرتنیان لەگەڵ پیاودا لەپێناوی توانادار کردنی نەتەوەکەیان بۆ ڕەخساندن و ئەنجامدانی پێشکەوتن. سێهەم قسەکەر، کە عیسمەت قازیی کچی پێشەوای کوردستان بوو وتی کەوا ئێمەی ژنان دەبوو ئاهەنگی زۆر بگێڕین بۆ ئازادیمان بۆ ئەوەی هەموو جیهان بزانێت کە ژنی کورد زۆر زیاتر لە پیاوان ئازادییان خۆشدەوێت. چوارەم قسەکەر خانمە مامۆستایەک بوو بە ناوی کوبرای عەزیمی، کەوا زۆر بە توندی ڕەخنەی لە ژنانی مهاباد گرت:
لەبەرئەوەی کە ئێمە زۆر دواکەوتووین (لەپاشین) و ئەرکمان زۆر سەختە و بارمان تادێت گرانتر دەبێت، کەواتە دەبێ بزانین کە چۆن ئەم بارە قورسە هەڵبگرین و لەکۆڵی بنێین. هەڵبەت بە هێزی ئەقڵ و زانیاری ئەم بارە سووک دەکرێت و لادەبرێت، بەڵام بەداخەوە خەڵکی مهاباد بەو شێوەیە نایبینن. بۆ نموونە، بە دەستی خۆیان کچەکانیان بەدبەخت و نەخوێندەوار دەکەن و داوایان لێدەکرێت لەجیاتی خوێندن جووتێ گۆرەوی بچنن یان کڵاوێک بدوورن یان هەر شتێکی تر و هی وا هەیە دەڵێ: کچەکەم نانێرم بۆ قوتابخانە چونکە ئەدەب و ڕەوشتی تێکدەچێت. خانمانی ئازیز، پێمناڵێن تێکچوونی ڕەوشت و ئەدەبی ئێمە لەکوێدایە؟ ئەوانەی کە بەم جۆرە بیردەکەنەوە زۆر دوورن لە ڕاستییەوە و لە مەسەلەکە تێنەگەیشتوون. بۆ نموونە من خۆم لە گەڵێ کوڕ و کۆبوونەوەدا بیستوومە و هەر کاتێکیش کە ئێمە دەبینن، دەڵێن ئا ئەوانە مامۆستان و بە ڕق و بێزەوە تەماشامان دەکەن. ئێمە ئەگەر سەیری نووسین و کتێبی بیانییەکان بکەین زۆر خەمبار دەبین و دەپرسین خودایە، ئاخۆ ئێمەش وەک ئەوان مرۆڤ نین؟ باشە بۆچی ئێمە لە شارێکی وەک مهاباددا ژنێکمان نیە نەشتەرگەر بێت، پزیشک بێت، دانساز بێت یان تەنانەت مامانێکی جێمتمانە و بڕوانامەدار بێت؟ پاشان بڕیاردەر داوای خۆشحاڵی دەربڕینی کرد بە ڕووخانی دیکتاتۆرێتی ڕەزاشا و دوودڵ نەبن لە ناردنی کچەکانیان بۆ قوتابخانە، کەوا لەوێ بە زمانی دایکیان فێری خوێندن دەکرێن. دواجار بەشداربووان یارمەتی و پارەیان بەخشییە حدک. ڕۆژنامەکە لیستی ناوی 41 ئافرەتی تێدایە کە پارە و ئاڵتوونیان بەخشیوەتە حیزب14. سەیر و سەمەرە لەوەدایە کە هەموو ژنەکان بە ناوی مێردەکانیانەوە ناسێنراون. بۆ نموونە، خانمی بەڕێزی کاک ساڵح شاتری. هەفتەیەک دواتر، ڕۆژنامەی کوردستان باسی بەستنی کۆنگرەیەکی خانمانی کردووە لە مهاباد بەم شێوەیەی خوارەوە:
کۆنفرانسی خانمان لە کۆمەڵەی کولتووری کوردی - سۆڤیێتی
ڕۆژی هەینیی 8ی مارتی 1946، کۆنفرانسێک بەسترا لە لە کۆمەڵەی کولتووریی کوردی – سۆڤیێتی لە لایەن خانمی پێشەوای (سەرۆکی) کوردستانەوە بۆ ڕۆشنکردنەوەی ئەقڵ و هزری ژنانی کۆمەڵگەی کوردستان و ژمارەیەکی زۆر ژنانی ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی دیموکراتی کوردستان و مامۆستایان و قوتابیانی قوتابخانەی کچان و ژنە فەرمانبەرەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستان و فەرمانگەکانی حکوومەت و بازرگانان و دووکانداران (کەسەبە) بانگهێشت کرابوون. یەکەمجار، خانمی پێشەوای کوردستان لەبارەی گرنگیی پێخوێندنی ژنان و کچانەوە قسەی کرد و هەروەها پەرەسەندن و پێشکەوتنی یەکێتیی ژنانی سۆڤیێت و پێویستیی ئەوەی کە ئاگادار و ئاشنایان بین. ئەوجا ژمارەیەکی زۆری خانمە مامۆستا و قوتابی و خانمانی تر وتاریاندا. کۆنفرانسەکە لە کاتژمێر دووی پاشنیوەڕۆ دەستپێکرد و لە کاتژمێر پێنج تەواوبوو15.
لە کۆنفرانسەکەدا هیچ باسێک لە 8ی مارت نەکرا، کە ڕۆژی جیهانیی ئافرەتانە و هەمیشە لە یەکێتیی سۆڤیێت ئاهەنگی بۆ دەگێڕدرا. لە پاش هەفتەیەک ڕێکخراوێکی ژنان دامەزرا و لە ڕۆژنامەی کوردستاندا ڕاپۆرتێکی کورتی لەبارەوە بڵاوکرایەوە:

پێکهینانی حیزبی دیموکرات

(لەلایەن ژنانی کوردستانەوە)
ڕۆژی هەینیی 15ی مارتی 1946، ژمارەیەکی گەورەی ژنانی بەوەج و خوێندەوار لە لایەن خانمی پێشەوای کوردستانەوە بانگهێشت کرابوون و لە کاتژمێر سێی پاشنیوەڕۆدا لە کۆمەڵەی کولتووری کۆبوونەوە و بە چاودێری و ڕێنمایی خانمی پێشەوای کوردستان (مینا خانم.... لێرەدا وشەیەک ناخوێنرێتەوە)، حیزبی دیموکراتی ژنانی کوردستان دامەزرا و ژمارەیەکی زۆری ژنی وەک ئەندام تێدا تۆمار کرا و پێدانی ئابوونەی ئەندامێتییان لەئەستۆگرت لە برە پارەی یەک تومەنەوە تا دە تومەن16.
ناوی ڕێکخراوەکە بە پێی ژمارەکانی دەرچوونی ڕۆژنامەکە دەگۆڕێت. بۆ نموونە، یەکێتیی ژنانی دیموکراتی کوردستان17 (لێرەدا لەگەڵ ئینگلیزییەکەدا ناوە کوردییەکەش بەم شێوەیە نووسراوە – وەرگێڕ) و حیزبی ژنان18 (بەهەمان شێوە بە ئینگلیزی و کوردییەکەشی نووسراوە – و).
بەو پێیە، ڕێکخراوەکە بوو بە باڵی ژنانی حیزبی دیموکراتی کوردستان و دووربوو لەوەی کە لە ئەنجامی بزووتنەوەیەکی فێمێنیستییەوە هاتبێتە کایەوە و حیزبی ژنان وەک ڕێکخراوێک دروستکرا کە بەتەواوی لە ژێر هەژموونی سیاسیی پیاودا بێت. کەسایەتیی سەرکردەشی یای مینای خێزانی سەرۆک کۆمار بوو.
وادیارە حیزبی ژنان ڕێکخراوێکی کراوەی هەبووبێت و لە دوای یای مینا، کە ڕابەر و سەرکردەی ڕێکخراوەکە بوو سەرۆکەکانی هەر دە گەڕەکەکەی مهاباد دەهاتن. لە ڕاپۆرتێکدا سەبارەت بە داهات و خەرجیی حیزبی ژنان لە سێ مانگی بەهاردا (جۆزەردان کە دەکاتە مایس – حوزێران)، ناوی سەرۆکەکان و داهاتی (ئابوونەی ئەندامێتیی) هەر گەڕەکێک بەم شێوەیەی خوارەوە هاتووە19.
ناوی بەرپرسی حیزبیی گەڕەک ناوی گەڕەک برە ئابوونەی کۆکراوە

1 - کەلسووم سوڵتانیان هەرمەنیان 1,305.0
2 - خورشیدی شاتری بازاڕ 282.5
3 - خەجیجەی قازی چۆمێ 227.5
4 - سەید عەیشێ شاتری حاجی حەسەن 822.5
5 - سەدیقەی والیزادە خیرێ 936.5936.5
6 - زیبا خانم قوڵەقەبران 230.5
7 - ئامینەی داودی قیبلە 210.0
8 - زارای مەولەوی ڕزگاریان 200.0
9 - پیرۆزەی موشیری جامیعە 120.0
10 - ماوزەری بیلازادە یەهوودیان 95.0
کۆی گشتی 4,429.0

لە دوو مانگی یەکەمی بەهاردا داهات گەیشتبووە 9291 ڕیاڵ. خەرجییەکانی بریتیبوون لە کرێ خانوو (1200 ڕیاڵ)، گۆڕینی ناوماڵە، فەرشی سەرمێز (5200 ڕیاڵ)، مووچەی دوو مانگی کارمەندێکی ژن (400 ڕیاڵ)، مووچەی سێ مانگی کارمەندێک دیکە (600 ڕیاڵ)، خەڵووز و گواستنەوەی (80 ڕیاڵ)، چەرچیی ناوشار (60 ڕیاڵ) و کۆی بڕی خەرجییەکان (7540 ڕیاڵ)20.
بارەگای حیزبەکە یەکەمجار لە لە قوتابخانەیەکی سەرەتاییدا بوو، بەڵام هەرزوو گواستیانەوە بۆ ئۆفیسێکی نوێ و خانوویەکیان بەکرێ گرت. تێبینییەکی کورتیش داوا لە خانمانی خوێندەوار دەکات کە دەتوانن داواکاری پێشکەش بکەن پۆ ئەم پۆستانەی خوارەوە: ژمێریار (حیسابدار)، ئەمینداری گەنجینە (خەزنەدار)، سکرتێر (مونشی)، ئەمین سندووق (سندووقدار)21.
ئامانجی سەرەکیی حیزبی ژنان ڕێکخستن و جۆشدان ژنانی گەورەساڵ (مەبەست لێرەدا کچان و ژنانی تەمەن گەنج و بۆ سەرەوە دەگرێتەوە – و) بوو لە پشتیوانی کردنی کۆمار و نەتەوەدا. ئەوجا لەبەرئەوەی زۆربەی ئەم ژنانە نەخوێندەوار بوون ئەوە حیزب پۆلی نەهێشتنی نەخوێندەواری کردبووەوە بۆیان و بە هەمان شێوە کۆڕ و کۆبوونەوەی نارەسمیش. چالاکییەکانی تری بریتیبوون لە کۆکردنەوەی پارە و یارمەتی بۆ بۆ سوپای

نیشتمانی و بەشداربوون لە ڕێڕەوت و خۆپیشاندان و نووسین بۆ ڕۆژنامەکە. هاوکاری کردن و یارمەتیدانی سوپای نیشتمانی کاری ژنانەشی دەگرتەوە لە چنینی جلوبەرگ و گۆرەوی و کڵاو بۆ پێشمەرگە. ئەم ڕێکخراوەی ژنان وێنەی دەوڵەتێکی مۆدێرنی دابوو بە کۆمار کە بایەخ بە بووژانەوە و پێشکەوتنی ژن دەدا.

لە کۆتا بەشی سەدەی نۆزدەهەمەوە، نەتەوەپەروەرەکان جەختیان لە سەر فێربوون و خوێندن دەکردەوە وەک هەلومەرجێکی بنەڕەتی بۆ ڕزگاریی نیشتمانی. لە ماوەی سەدەی بیستەمیشدا، زۆرێک لە ڕۆشنبیرانی پیاو و ژن بانگەشەی ڕەخساندنی خوێندنیان دەکرد بۆ ژنان. بەڵام سەرەڕای ئەمەش، هەندێک لە باوکان و دایکان و لەنێویاندا دایکانێک لە مهاباد، بەرهەڵستیی کەمپەینی خستنە بەرخوێندنی کچانیان دەکرد. ڕەخنەگرتنی کوبرا عەزیمی لەو باوک و دایکانەی ڕەتیاندەکردەوە کچەکانیان بنێرنە قوتابخانە، کە لە سەرەوە باسکراوە، ئەو ناکۆکی و ململانێیە ئاشکرا دەکات کە بەرپابووبوو لە نێوان بایەخ پێدانی نەتەوەپەروەرەکاندا بە تێکەڵکردنی ژنان لە کۆمەڵگەدا و ڕێبازە سوننەتییەکە یان نەریتییەکەش، کە دەبووە هۆی دووبارە بەرهەمهێنانەوەی نۆرم و ڕێسای کۆمەڵایەتیی پێش سەرمایەداری و پەیوەندییە جەندەرییەکانی. لەڕاستیدا، هەموو پیاوانی سەرکردایەتیی کۆمار و بەتایبەتی شەخسی سەرکۆمار خۆی، لە گەڵێ ژن زیاتر بە تەنگ ڕەخساندن و پێشخستنی خوێندنی مێینەوە بوون. بۆ نموونە، سەرۆکی حیزبی دیموکرات لە شنۆ یەکەم قوتابخانەی کچانی لە شارۆچکەکەدا کردەوە. ئەو ڕاپۆرتەی کەوا لە لایەن حەسەن کازمیی بەڕێوەبەری قوتابخانەکەوە نووسراوە، سەرنجی ئەوەی داوە کەوا پێویستە هەموو دانیشتووانی (شارۆچکەکە) سوپاسی (سەرۆکی حدک) بکەن بۆ ئەم خزمەتگوزارییە گرنگە و کچەکانیان بنێرن بۆ ئەم قوتابخانەیە بەوپەڕی حەز و دڵگەرمییەوە....22. هەروەها ڕاپۆرتەکە جەختیشی کردووەتەوە لە سەر ئەوەی کە کوردستانێکی ئازاد پێویستی بە ژنانی خوێندەوارە، چونکە ڕزگاری و ئازادی و خوێندن لێکتر جودا نین و بەرزترین دەسکەوت ئەوەیە کە وەک پیاوان بیت. ژنی نەخوێندەوار بارە بە سەر نەتەوە و نیشتمان و بە سەر پیاوی خوێندەواریشەوە. پیاوێک، لە بابەتێکیدا کە لە سەر ژنانی خوێندەوار نووسیوێتی دەڵێ: ڕۆژێکیان لە فەرمانگەی خوێندنەوە دەچوومەوە بۆ ماڵ، ژنێکم بینی کە لە بەردەمی بارەگای حیزبی دیموکراتی کورددا وەستابوو. ژنە ئاوڕی لێدامەوە و بەو زمانەی کە مۆرکی ژنە سادە و نەخوێندەوارەکانمانە پرسی براکەم ئەمە چیە؟ من وایبۆچووم کە ئەگەر وەڵام بدەمەوە کە ئەمە بارەگای حیزبی دێموکراتی کوردستانە، ئەوە ئەو نە لە بارەگا و نە لە حیزب و نە لە دێموکراتیش تێدەگات. بۆیە تاوێک دۆشدامام و بیرمکردەوە و ئەوجا وتم: لێرەدا هەندێ کوردی گرنگ پێکەوە کۆبوونەتەوە و باس لە کاروباری وڵات دەکەن.

پاشان نووسەرەکە مشتومڕی ئەوە دەکات کەوا نابێت کوردەکان وا بیر بکەنەوە کە هەنگاوی گەورەیان ناوە لە سەر ڕێگەی ئازادی و شارستانی تا ئەو کاتەی ژنان فێری خوێندەواری دەبن و ئاشنای مافە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکانیان دەبن (میکایلی 1946: 4). ئەندامانی حیزب پشتیوانییان لە حکوومەت دەکرد لە ڕێگەی بەخشینی دارایی و کۆکردنەوەی پارە لە ژنانی غەیرە ئەندامیشەوە. جارێکیان سەرکۆمار بە یای مینای وتبوو کەوا شاژنی فەرەنسا ئەڵقەی هاوسەرییەکەی پێشکەشی گەلی فەرەنسا کردووە. ئەی ئێوە بۆ پەیڕەویی هەمان شت ناکەن و من دڵنیام کە ئەمە هانی ژنانی تر دەدات بۆ ئەوەی لەڕووی داراییەوە پاڵپشتیی کۆمار بکەن.

ڕێکخستنی دامەزراوەی هاوسەرگیری

پێکهێنانی حیزبی ژنان بەئاشکرا دەرکەوتووترین هەنگاوە کە سەرکردایەتیی حیزب ناویەتی بۆ ڕێکخستن و جۆشدانی ژنان لە پرۆسەی بنیاتنانی نەتەوەدا. کارەکانی تر بایەخ بە دەستێوەردان دەدات لە پەیوەندییە جەندەرییە نەریتییەکاندا، کە یەکێکیان سیاسەتی تاوانبارکردن و سزادانی جۆرێکی تایبەتییە لە هەڵاتن (لێرەدا مەبەست لە ڕەدووکەوتن یان ژنهەڵگرتنە – و). بڕیارێک کە لە لایەن ئەنجومونی نیشتمانییەوە دەرکرابوو لە چەندین ژمارەی ڕۆژنامەکەدا بەردەوام بڵاودەکرایەوە:

(تێبینی)

ڕەدووکەوتنی کچان و ژنان قەدەغەکراوە

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان بڕیاری دەرکردووە کەوا هەر پیاوێک بە زۆری زۆرداری ژنێکی شووکردوو هەڵبگرێت یان (ژنێک کە) نەگوێزرابێتەوە بۆ ماڵ و مێردی خۆی، ئەوە حوکمی لەسێدارەدان دەدرێت و ئەگەر کچێکیش ڕەدووکەوت ئەوە پیاوەکە دەبێ بکوژرێت.
بەڵام ئەگەر پیاوەکە چووە خوازبێنیی کچەکە و نەیاندایە و هیچ کۆسپ و تەگەرەیەکی شەرعی (بۆ هاوسەرگیرییەکەیان) لەئارادا نەبوو و کچەکە شووی نەکردبوو و ڕەزامەند بوو، ئەوە ئەوە سزای نیە، بەپێچەوانەوە سێ مانگ تا شەش ساڵ سزای بەندکردن دەدرێت.
13ی شوباتی 1946، سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان، حاجی بابەشێخ23.
ئەم بڕیارە، لەگەڵ ژمارەیەک بڕیاری تردا، سەربەخۆیی کۆماری دەرخست لە سیستەمی یاسایی دەوڵەتی ئێران و بە شێوەیەکی سەرەکی ئاراستەی ناوچە خێڵەکی و دێهاتنشینەکان کرابوو کەوا ژنهەڵگرتن و ڕەدووکەوتنی تێدا پیادە دەکرا. بەگوێرەی ئەوەی کە ئەم بڕیارە لەلایەن دەسەڵاتێکی ئاینییەوە دەرچووە کە بنکەکەی لە پایەتەختدایە، کەواتە پەلکوتان و دەسەڵاتشکانی سەنتەری شارە بە سەر ناوچە دێهات و ناشارستانییەکاندا، کە لە ژێر حوکم و دەسەڵاتی سەرۆکە خێڵەکی و فیوداڵەکاندا بوو. هەروەها سەپاندنی پرەنسیپە ئیسلامییەکانە بە سەر سیستەمێکی پەیوەندییە جەندەرییەکاندا، کە بەرهەڵستیی هێزی ئاینی دەکرد. زمانی دەقەکە بەئاشکرا دیارە باوکانە یان پاتریارکییە (بڕوانە حەسەنپوور، لەم بەرگەدا). لە ناونیشانی تێبینییەکەوە کە فڕاندن یان ژنهەڵگرتنە تێرمەکە لە لایەنی نێرینەوە بەکارنەهێنراوە. ئەوەی کە جێی سەرنجە کەوا سەرکردایەتیی کۆمار هەوڵی دەستێوەردانێکی هاوشێوەی نەکردووە لە پەیوەندییەکانی زەویوزاردا لە دێهات، کەوا لەو گوندانەی بەپێی بنەمایەکی فیوداڵییانە ڕێکخراون و ڕێز لە مافی ژن نەگیراوە بۆ خاوەندارێتیی زەوی.
لەڕاستیشدا، نەریتی نکووڵی کردنی مافی ژن بۆ بەمیرات مانەوەی زەویی کشتوکاڵی پێشێلکردنێک بوو لە لایەن شەریعەتی ئیسلامییەوە، کە نیوەی پشکی پیاوی داوە بە ژن.
بەڵام تەنانەت بڕیاری هەڵوەشانەوەی ژنهەڵگرتن / ڕەدووکەوتنیش بەتەواوی سەرکەوتوو نەبوو.
لە تێبینییەکی دەگمەندا، محەمەد ئەمین مەنگووڕی، کە بەشداری ئیدارەی سەربازیی کۆمار بووە، ئیشارەتی بەوە کردووە کەوا حوکمدان بە سەر ژنهەڵگرتن/ ڕەدووکەوتندا پێچەوانە بوو لەگەڵ داب و نەریتی کۆنفێدراسیۆنی خێڵەکیی بلباسدا کە قەڵەمڕەوی خێڵەکەیان دەکەوتە ڕۆژئاوای مهابادەوە. خەڵکی ناوچەکەش وایاندادەنا کەوا حوکمێکی ستەمکارانەیە و پێیان ناخۆشە چونکە ڕێگە دەگرێت لە ئازادیی خۆشەویستی و ئەشق و هەڵپەرکێی ڕەشبەڵەک و ژن و کچ فڕاندن و هەروەها گەنج و لاوەکان دەکاتە وشکەسۆفی و جیهانی دڵداری و خۆشەویستییان لێدەشارێتەوە. ئەم مەسەلەیە ڕەخنە و نارەزایی زۆری لێکەوتەوە لای مەنگووڕەکان، چونکە بە تێڕوانینی ئەوان ژنهەڵگرتن بە شکۆ و پیاوەتی لەقەڵەمدەدرا. لای ئەوان هەر ژنێک ڕەدوو نەکەوتایە ڕێزی لێنەدەگیرا و هەمان شت بۆ پیاویش ڕاست بوو: ئەگەر پیاو ژنێکی نەفڕاندایە، پێیدەگوترا تۆ پیاو نیت، خۆ ئەگەر پیاو بوویتایە ئەوە ژنێکت دەفڕاند. مەنگووڕی وایبۆدەچێت کە ئەو تاقە هەڵکەوتەی مێژوو بۆ کوردی ڕەخساندووە دڵداری و پەیوەندیی سەرجێیی ژن و پیاو و ئارەزووکردنی ئازادیی خۆشەویستیی بووە.
لەمەشدا کورد پێشی ئەورووپییەکانی داوەتەوە بۆ چێژ وەرگرتن لەو ئازادییە. هەروەها ئەو باس لەوە دەکات کە ئەم پراکتیزەکردنە کار و فەرمانێکی ئابووریشی هەیە. ژنهەڵگرتن و ڕەدووکەوتن هەمیشە کارێکی سەرکێش و پرمەترسی بووە، بەڵام هەموو لایەنەکان ئاشنابوون بە چۆنێتیی چارەسەری ئەم کێشەیە. چونکە ئەنجامدەرانی کارەکە بەدوای پەناگەیەکدا دەگەڕێن و (پەنا دەبەنە لای سەرۆکێکی خێڵەکی یان خاوەن مڵکێک یان دەسەڵاتێکی ئاینی یان هەرکەسێکی خاوەن ڕێز و بێلایەن) کە لە شوێنێکی ئارامدا داڵدە دەدرێن تا ئەوکاتەی دانوستان دەکەن بۆ چارەسەرێک، کە تێیدا مارەییەکی بووک یان شیربایی یان هەر شتێکی تری مادی دەدرێتە باوکی کچەکە و مەسەلەکە دەبڕێتەوە و لێکتریان مارە دەکەن24.
(تێبینی: زۆر لەگەڵ مێرد و کەسوکاری ژنی شووکردووی هەڵگیراو یان ڕەدووکەوتووشدا سازان و ئاشتەوایی دەکرا و کێشەکە بەوە چارەسەر دەکرا کە ژنە بگەڕێتەوە لای مێردە کۆنەکەی یان شتێ پارە و ماڵ دەدرا بەم مێردە و کەسوکاری ژنە بۆ ئەوەی تەڵاقی بدات و کابرای ژنفڕێن مارەی بکات و کەسیش لەم بەینەدا نەدەکوژرا و کێشەکە بە ئاشتی چارەسەر دەکرا – وەرگێڕ).
لە نێو ئەو چاکسازییانەی کە سەرکردایەتی دەستیدایە بڕیارێکی باڵای سەرۆکایەتی بوو بۆ

وتاردانی ڕۆژی هەینی و بۆ یەکەمجار بە زمانی کوردی و ژمارەیەک بابەت تاوتوێ کران و تیشکیان خرایەسەر کە دەبوو ئەم وتاردانەی نوێژی هەینی لەخۆیی بگرێت و یەک لەوانە کە دەبێت ژن چۆن بێت لە کۆمەڵگەدا. بابەتەکانی تریش ئەمانە بوون: بەگژداچوونەوەی خورافات، ڕێزگرتن لە یاسا ئاینییەکانی شەریعەت، پاکوخاوێنی ڕاگرتن، بنیاتنانی نەخۆشخانە و کاریگەریی ئارامی و ئاسایش لە سەر پێشکەوتن و پەرەسەندنی نیشتمان و شارستانێتی کۆنی کوردستان25.
لە حکوومەتی سەربەخۆی ئازەربایجانی دەراوسێدا، بۆ یەکەمجار لە ئێراندا ژنان مافی هەڵبژاردنیان وەرگرت. لە کۆمارە کوردییەکەدا، هەرچەندە دەنگدان وەک مەسەلەیەک نەخراوەتە بەر باس، بەڵام سەرۆک هاوسۆز بووە لەگەڵ دەنگدانی گشتیدا. لە چاوپێکەوتنێکی ڕۆژنامەوانیدا لەگەڵ قازی محەمەد، پرسیاری لێکرا کەوا حیزبی دیموکراتی ئازەربایجان مافی دەنگدانی بەخشیوەتە ژن لە هەڵبژاردندا، ئایا تۆش هەمان شتت کردووە؟ وەڵامەکەش ئەوە بووە کە هەرچەندە من ئەم کارەی ئازەربایجان بە ئەرێنی دادەنێم، بەڵام پێتانڕادەگەیەنم کە من نەمتوانیوە ئەم سەرکەوتنە بەدیبهێنم26.

پرسی هۆشیاریی ژن (فێمینیستی)
ئەو بەڵگانەی تائێستا خراونەتەڕوو ئەوە دەگەیەنن کە هۆشیاریی ژن یان فێمینیستی ڕوون نەبووە لە ناو ژنانی کۆماردا (لێرەدا مەبەست لە فێمینیستی مێینە یان بارودۆخی ئافرەتە و ئەم بزووتنەوە سیاسی و کۆمەڵایەتییەی فێمینیزمی ئەم سەردەمە نیە و چەمکەکە تەواو جیاوازە – وەرگێڕ). ژنە خوێندەوارەکان باوەڕیان بە خوێندنی مێینە و یەکسانیی فەرمی هەبووە لەگەڵ پیاواندا. بەڵام تەنانەت ئەمانیش بە جیددی بەرەنگاری ئەو سیستەمە زاڵەی پەیوەندییە جەندەرییەکان نەبوونەوە. ڕادیکاڵترین ڕەخنە ئەوەی عەزیمی بوو، کە بوو بە مایەی نارەزایی هەندی ژن. نەبوونی تەنانەت هۆشیارییەکی فێمینیستیی لیبراڵ لە لاپەڕەکانی ڕۆژنامەی کوردستاندا دۆکیومێنت کراوە. یەکێک لە مامۆستاکان ئامۆژگارییەکی بۆ ژنان نووسیوە، کە لە نێو شتەکانی تردا، ئەمانەی خوارەوەی لەخۆگرتووە:
-هەموو ڕۆژێک پێش ئەوەی مێرد لە ماڵ دەربچێت بەرەو بازاڕ، دەبێت ژنەکەی پرسیاری لێبکات چ فەرمانێکت هەیە من جێبەجێی بکەم؟
-ژنی باش و ڕاستگۆ تاجی سەری مێردەکەیەتی.
-ئەگەر مێردەکەت هەڵسوکەوت و ڕەفتارێکی بەدڵ نەبوو نابێ تۆ بیکەیت و جارێکیتر نەچیتەوە سەری.
-قەت بە باشە باسی پیاوێکی بێگانە مەکە، ئەگینا مێردەکەت گومانت لێدەکات و دڵی کرمێ دەبێ لێت.
-ئەگەر تۆ زۆر خەم و خەفەتیشت هەبوو، ئەو خەمە دەرمەبڕە کاتێ کە مێردەکەت هاتە ماڵەوە.
-هەوڵ بدە لە مەزاجی مێردەکەت تێبگەیت بۆ ئەوەی بە گوێرەی ئەوە ڕەفتار بکەیت27.
زۆربەی ئەو ژن و پیاوانەی لەبارەی بەشداریی ژنەوە نووسیویانە لە ژیانی نەتەوەدا ژنانی وڵاتە بێگانەکان بە نموونە دەهێننەوە (لە هەردوک ئەوروپا و یەکێتیی سۆڤیێت)، وەک مۆدێلێک بۆ چاولێکردن. ژنی بێگانە لەو ئەدەب و نووسینانەدا خوێندەوارە و فێری زانست و تەکنۆلۆجیا و هونەر بووە و یەکسانە بە پیاو، هەروەک پیاوانیش هاوکار و بەشدارن لە دروستکردن و بنیاتنانی نەتەوە و نیشتماندا. ناوبەناویش فەرمووده و ڕاسپاردەی پێغەمبەر محەممەدیش وەبیردەهێنرێتەوە سەبارەت بە خوێندن بۆ هەردوک پیاوان و ژنان. هەروەها، قسەکەرێکی تریش کە خانمی شاه سوڵتان فەتتاحی بوو، لە وتاردانێکیدا جەختی دەکردەوە لە سەر پشتیوانیی سەرکۆمار بۆ خوێندنی مێینە بە ناردنی کچەکانی (واتە کچەکەنی ئەم خانمە خۆی) بۆ بۆ قوتابخانە28.
مەسەلەیەکی تر کە ئەویش توانای ژنە بۆ ئەوەی ببێتە جەنگاوەرێکی باش. لە بابەتە نووسینێکدا لە سەر ژنانی ئازەبایجانی سۆڤیێتی (کە لە سەرچاوە سۆڤیێتییەکانەوە گوێزراوەتەوە)، جەختکراوەتەوە لە سەر ئاستی بەرزی خوێندنی ژنان شانبەشانی بەشدارییان لە جەنگی نیشتمانیی دژە فاشیستدا29. لە نووسینێکی تردا لەبارەی ئازادیی ئاین لە ڕووسیای سۆشیالیستدا و ئازادیی ژنانی سۆڤیێت بۆ کارکردن لە دەرەوەی ماڵ و لە هەموو بوارەکاندا جەختی لە سەر کراوەتەوە. سەرنجیش دراوە کەوا ژنی ڕووس شانبەشانی پیاوان کار دەکەن

و جیانەکردنەوەی ژنانی بێگانە لەگەڵ پیاواندا هاوشێوەیەکی هەیە لە وڵاتدا. تۆ بڕوانە بارودۆخی تیرە و هۆزەکان لە کوردستاندا و دەبینی کەوا پیاوان و ژنان پێکەوە و شانبەشان کاردەکەن (لە تۆودان و دروێنە و گێرەکردن و بەروبووم کوتاندا) و یارمەتیی یەکتر دەدەن و سەرەڕای ئەوە ژنان کاروباری ماڵ و منداڵ بەخێوکردنیش ڕاپی دەکەن. بەهەرحاڵ، ئەوەی کە ژنانی ڕووسیا دەیکەن زۆر بەنرخ و بایەخدارە چونکە ئەوان خوێندەوار و بەئاگان، بەڵام ژنانی لای ئێمە زۆر نەزانن30.

ئەنجام
ئەم بابەتەی کە لە ژێر شیکردنەوە و پێداچوونەوەدایە بەشێک لەو ئاڕاستانەی لێکۆڵەرەوانی تر دەسەلمێنێت کە لە بزووتنەوە نەتەوەییەکاندا سەرنجیانداوە لە سەرانسەری جیهاندا. لە کوردستانی ساڵی 1946دا، بزووتنەوەی ژنان لەدواوە بوو بەراورد بە بزووتنەوەی نەتەوەیی. هۆشیاریی نەتەوەیی بەرفراوانتر بوو و زیاتر پەلیکوتابوو و لەپێشتر و کۆنتر بوو. لەکاتێکدا کە لە لای ژنان ئازادی و یەکسانی لە مافەکاندا و بەشداری کردن لە خەبات و تێکۆشاندا چوونە ئەجێندای نەتەوەییەوە و هۆشیاریی تێپەڕی نەکرد لە داواکارییەکانی پلاتفۆرمێکی لیبرالی کاڵ و کرچی ژنانە.
یەکەم ڕێکخراوی ژنانەی کورد ساڵی 1919 دامەزرا لەلایەن کەسانی دەستەبژێری ناسیۆنالیستی کوردەوە لە دوورخراوەیی لە ئەستەمبوڵ. ئەمیش، وەک گرووپە سیاسی و کولتوورییەکانی تری کورد، لە پاش دامەزراندنی کۆماری تورکیا فەوتا و لەناوچوو، کە هەموو چالاکییە نەتەوەییەکانی سەرکوتکرد دوابەدوای ڕاپەڕینی کورد لە ساڵی 1925دا. وادیارە حیزبی ژنانی دیموکراتی کوردستان دووەم ڕێکخراوی ژنان بووە. حەپسە خان، کە ژنێکی سەر بە ئەریستوکراتییەتی مڵکداریی زەوی بوو لە کاتی حکوومەتە سەربەخۆکەی شێخ مەحموود لە سەرەتای ساڵانی 1920کاندا دەرکەوت، بەڵام کارەکانی ئاماژە و دەلالەت نەبوون بۆ سەرهەڵدانی هۆشیاریی ژنان یان ڕێکخراوێکی تایبەت بەخۆیان. حەپسە خان پشتگیریی مەسەلەی نەتەوەیی دەکرد و پەیڕەوی ئەجێندایەکی دەکرد بۆ پێشخستنی ژنان، بەتایبەتی لە مەسەلەی مامەڵەکردنی لەگەڵ خوێندەواری و فێرکردن و خوێندنی مێینەدا.
جووڵانەوەی نەتەوەیی لە ساڵی 1946دا ژنانی هاندەدا بۆ بەشداری کردن لە چالاکییەکانی دەرەوەی ماڵدا، بەڵام گەلێ سنووردانان و کۆتوبەندی دەخستە سەر بوون و ئامادەگیی گشتییان و تەنها وایان بۆدانرابوو تەنها بتوانن هاوکاری و یارمەتیی پیاو بکەن لە مەسەلە نەتەوەییەکەدا. کۆمار یەکەم دەوڵەتی کوردی بوو کە دەیویست و ئیددیعای دیموکراتی و مۆدێرنبوونی دەکرد. هەڵبەت پێکهێنانی ئەم حیزبەی ژنان پشتیوانییەک بوو بۆ ئەم بۆچوون و وێناکردنە و ژنان ئامادەگییان هەبوو لە کایە گشتییەکاندا هەر لە سەرەتای ڕژێمە سەربەخۆکەوە. دروستکردن و ئامادەگیی حیزبێکی ژنان مۆرک و بەشداریی ژنی بە فەرمی کرد لە ژیانی سیاسیی کۆماردا بەڵام لە هەمان کاتدا، پاساویشی دا بە دوورخستنەوەیان لە ڕیزەکانی بڕیار دروستکردن لە حیزبی دیموکراتی کوردستاندا. وەک ڕێکخراوی ژنان لە (حدک)دا، دیسانەوە جیاکردنەوەی خۆی لە ڕیزەکانی گەل فۆرمەلە کرد لە ڕووی هێڵی جەندەرییەوە و هەرلایەک (لێرەدا مەبەستی ژنان و پیاوانە – و) ڕێکخراوی خۆیان هەبوو، کە بەئاشکرا هەردوولا لە یەک ئاستدا نەبوون و یەکسانیش نەبوون.
ڕۆژنامەی کوردستان، کە هەموو دوو ڕۆژ جارێ دەردەچوو، لەگەڵ چەندین گۆڤاردا و دواجاریش ئێستگەیەکی ڕادیۆ، بەرواڵەت کەشێکی جەماوەریی دەنواند، بەڵام لەڕاستیدا، تەنها دەستەبژێرێک و دەوڵەمەندەکان دەیانتوانی بگەنە ئەو ڕادیۆیە و ئەودوای دانیشتووانی پایتەخت هەر دەیانتوانی گوێ لەو بڵندگۆیانە بگرن کە لە چوارڕێیانی سەرەکیی شاردا دایانمەزراندبوون. بەهەرحاڵ، گرنگە تێبینیی ئەوە بکرێت کە هەموو چاپەمەنییەکان و ئێستگەی ڕادیۆ خاوەندارێتی و بەڕێوەبردنیان لەلایەن حیزبی دێموکراتەوە ڕاپی دەکرا و ئەمەش بارودۆخێک بوو کەوا کەشێکی جەماوەریی نەدەگەیاند بە قسەکەر و گوێگری جیاوازەوە و نووسەران و خوێنەرانی سەربەخۆ لە دەسەڵاتی حوکمران. بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ڕووبەرێکیان ڕەخساندبوو بۆ ڕاگەیشتن بە چالاکییەکانی ئافرەتان و سیاسەتێکی فەرمیی جەندەریدا.
حکوومەتی نیشتمانیی ئازەربایجانی دەراوسێ لە کۆمارە کوردییەکە ڕادیکاڵتر بوو، چونکە پێچەوانەی کوردستان، ئازەبایجان ڕیفۆرمی زەویوزاری کشتوکاڵیی دەستپێکردبوو، ئەگەرچی

سنووردراریش بوو، بێجگە لە دانپیانان بە مافی ئافرەت لە دەنگداندا. تەبرێزی پایتەختی ئازەبیجان
دووەم گەورە شاری ئێران بوو و تا کۆتایی سەدەی نۆزدەش گەورەترین سەنتەری شارستانی بوو لە وڵاتدا. هەروەها سەنتەری ڕادیکاڵی شۆڕشی دەستووری (مەشرووتە) 1906 – 1911 بوو لە ئێراندا. میر جەعفەری پێشەوەری سەرۆکی حیزبی (فیرقەی – و) دیموکراتی ئازەربایجان و سەرۆک وەزیرانی حکوومەتە نەتەوەیی/ نیشتمانییەکە یەکێک لە کەسایەتییە سەرەکییەکانی جووڵانەوەی کۆمۆنیستی بوو لە ئێراندا. هەروەها بوونی هێزەکانی سۆڤیێتیش لە ناوچەکەدا دیسان فاکتەر بوو. پاڵپشتی کردنی پێگەی ژن لە کۆمەڵگەی سۆڤیێتیدا مەسەلەیەکی بەردەوام باسکراو بوو لە میدیای چاپ و پەخشی سۆڤیێتیدا. لە چاپەمەنی و پەخشی ڕادیۆی هەردوک ئازەربایجان و کوردستاندا، بەشداریی ژنی سۆڤیێتی لە جەنگدا دژ بە فاشییەت هەمیشە وا دەخرایەروو کە بەڵگەی ئازادییانە. مەسەلەیەکی گرنگە کەوا مافی دەنگدان بۆ ژنی فەرەنسی تا ساڵی 1944 دانی پێدا نەنرا، واتە دوو ساڵ پێش ئازەربایجان. نیو سەدەیەک پێش دروستکردنی حیزبی ژنان، پێدەچێت بزووتنەوەی ژنان لە کوردستاندا هێشتا هەر لە دوای بزووتنەوە نەتەوەییەکەوە بووبێت. سەرکوتکردنی نەتەوەیی بەسەختی باڵی کێشاوە بە سەر جەندەر و چیندا و ئەوەی زیاتر کۆسپ و تەگەرەیە کەوا سەرکردە نەتەوەییەکان جەخت لە سەر خەباتی نەتەوەیی دەکەنەوە و ڕوون و ئاشکرا مەسەلەی نەتەوە زاڵ دەکەن بە سەر جەندەردا و گەلێ لە حیزبە نەتەوەییەکان لە بایەخی چین و جەندەر کەمدەکەنەوە و ئەم مەسەلانە دووردەخەنەوە بۆ پاشەڕۆژ. لێرەدا شیاوی باسکردنە کەوا دوو حیزبی سیاسیی، واتە کۆمەڵە (ڕێکخراوی کوردستانی حیزبی کۆمۆنیست لە ئێراندا) و پارتی کرێکارانی کوردستان (پەکەکە) بواری بەرفراوانتری ژنانیان داوە بۆ بەشداری لە خەباتی چەکداری و ڕێکخستنی سیاسیدا. بەهەرحاڵ، ڕۆڵی ژن لەمەی دواییاندا ساڵی 1946مان بیردێنێتەوە. لەکاتێکدا کەوا زۆرێک لە ژنان تێکەڵی چالاکیی غەیرە نەریتی بوون (بۆ نموونە، ئەرکی سەربازیی شەڕکردن و غەیرە شەڕکردن، ڕۆژنامەی حیزبی و کارکردنی تیم) بەڵام کەسیان نەگەیشتنە پێگەی سەرکردایەتیی باڵا. هەندێ لە حیزبە سیاسییەکان، بۆ نموونە، پارتی دیموکراتی کوردستان - عێراق و یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، کە ئەوی پێشوو لەمی دوایی زیاتر لەواقیعدا کۆسپ و ڕێگر بوون لە بەردەم پێشکەوتن و برەوسەندنی بزووتنەوەی ژناندا. بۆ نموونە، پدک ئیدیعای ئەوە دەکات کەوا کۆمەڵگەی کوردی ئیسلامی و نەریتییە و بەو پێیە دەبێ ژنان دوای فۆرمە ئاینی و نەریتییەکانی یاسا وڕێسای پەتریارکی (باوکانە) بکەون. ئەم گرووپە ناسیۆنالیستانە، بە جەختکردنیان لە سەر دواکەوتوویی کۆمەڵگەی کوردی زیاتر خۆیان تەرخان دەکەن بۆ پاتریارکی وەک لەوەی گرنگی و بایەخ بە مەسەلەی ژنان بدەن بە بیانووی دابونەریتەوە31.
هەڵکشان و پێشکەوتنی شارستانییەت، دروستبوونی چینەکانی ناوەند و کرێکار، پەرەسەندنی خوێندن و سەرهەڵدانی دیاسپۆرای کورد لە ڕۆژئاوا هەر هەموو ڕۆڵیان بینی لە دەرکەوتنی بزووتنەوەی ژنان و پەیوەندیی ڕوولەزیادی لەگەڵ فێمینیستە سۆشیالیست و ڕادیکاڵەکاندا. ڕەخنەگرتن لە سیستەمی پاتریارکی لەلایەن فێمینیستەکانی کوردەوە کە سەر بە هیچ حیزبێک نەبوون تازە دەستپێکردبوو. نووسەرە کوردەکان، بە ژن و پیاویانەوە، کەوتنە گومانەوە لە پاتریارکییەتی کوردی لە کوردستان و دیاسپۆرادا.
مێژووی بزووتنەوەی ڕزگاریی ژنانی کورد وەک خەڵکی کورد خۆی سەرکوتکراوە. بێگومان زانیاریی زۆر کەمە لەبارەی سەرکەوتن و شکستەکانەوە. پەردە لادان لە سەر ئەم مێژووە بەندە بە دۆزینەوە پەردە لادان لەسەر جووڵانەوەکە خۆی.
تاقە جیاوازیی لەنێوان کوردستان و ڕۆژئاوادا بریتییە لە سەرکەوتنی ناسیۆنالیزم لە دیموکراسییەکانی ڕۆژئاوادا. لە سەدەی هەژدەوە ناسیۆنالیزمەکانی ئەوێ دەسەڵاتی دەوڵەتیان گرتەدەست و لە سەرەتایەکی زۆر زووەوە نیشتمان nation ژنی خستە دەرەوە (بڕوانە، لە نێو ئەدەبێکی گەشەکردوودا، نیڵسن 1998). لە هیچ شوێنێک ژنان بە هاوڵاتیی تەواو لەقەڵەم نەدەدران و مەسەلەکە سەدەیەک خەبات و تێکۆشانی ژنانی ویست پێش ئەوەی ڕێگەیان پێبدرێت پراکتیزەی مافی هاوڵاتی بکەن چەشنی مافی دەنگدان. لەڕاستیدا، ژنان لە ڕێگەی خەباتی سیاسیی ڕێکخراو و بەرەنگاربوونەوەی تیۆریی چڕ لەگەڵ پاتریارکییەتدا بۆ بچڕینی یەکسانیی یاسایی لە گەلێ لە دیموکراسییە ڕۆژئاواییەکاندا. بەهەرحاڵ، نایەکسانی بە قووڵی ڕەگی داکوتاوە لە کۆمەڵی سەرمایەداریدا.

ناکۆکی و ململانێ لە نێوان ناسیۆنالیزم و فێمینیزمدا هێشتا هەر بە چارەسەر نەکراوی ماوەتەوە. هەروەها دژبەریش زۆر زەقە لە ناو بزووتنەوە نەتەوەییەکانی جیهانی گەشەکردوودا. نەتەوەکانی تورک و عەرەب و فارسیش لە ساڵانی دوای جەنگی جیهانیی یەکەمەوە دەسەڵاتیان گرتووەتەدەست، کە تۆماری ئەوانیش لە مامەڵەکردندا لەگەڵ پەیوەندییە جەندەرییەکاندا بە هیچ جۆرێک لە هاوشێوە ڕۆژئاواییەکانیان باشتر نیە. لەبەرانبەردا، جووڵانەوە نەتەوەییەکانی کورد هەوڵدەدەن و ئامانجیان ئەوەیە دەسەڵاتی دەوڵەت بەدیبێنن. تا ئەو ئاستەی کە ئەوان حوکمی خۆبەڕێوەبەرییان پراکتیزە کردووە لە ئێراندا لە ساڵی 1946دا و لە عێراقدا لە ساڵی 1992وە، ناسیۆنالیزمی کوردی لەو ئاڕاستەیە لاینەداوە کە لە ڕۆژئاوادا دەستپێکردووە.
لە کوردستاندا شەڕ و ململانێ بەردەوام دەبێت و پاشان بە نێوەندگیری دانوستان دەستپێدەکات و شەڕوەستان دەسەپێت بەسەر هەردوولادا بە هۆی دڕندەیی پاکتاوی ڕەگەزی (ئێتنۆسساید) و پیادەکردنی جینۆساید لەلایەن هەر چوار دەوڵەتە نەتەوەییەکەوە. ماوەتەوە بزانین ئاخۆ جووڵانەوەی ژنانی کورد ڕێگە بە نەتەوەییەکان دەدەن هەر ڕۆڵی پارێزگاریی ببینن لە پاتریارکییەت. بەهەرحاڵ، مەسەلەکە زیاتر سادە و ساکار دەکەینەوە ئەگەر وایدابنێین کە ناسیۆنالیزم تەنها کۆسپ و تەگەرەیە لەبەردەم ڕزگاربوونی ژناندا. وەک جووڵانەوەیەکی هۆشیار بۆ هەڵوەشانەوەی سیستەمی پاتریارکییەت، فێمینیزم لە ناوەوە ملکەچ دەکرێت بە هۆی ئەو هەڵوێستە تیۆرییانەوە کە پێوەر و چوارچێوە بۆ ئاشتەوایی و چارەسەر دادەنێن. لە ڕۆژئاوا بانگەشە کردن بۆ فێمینیزمی ڕەسەن لەلایەن فێمینیستە پۆستمۆدێرنیستەکانەوە دەردەچێت و تیۆریسیانەکانی ناسنامەی سیاسەت هانی چارەسەری دەستهەڵگرتن یان مامناوەندی دەدەن لەگەڵ پاتریارکییەتی ئێتنیکی و نەتەوەیی و ئاینیدا. لەگەڵ ئەوەشدا، سیاسەتی نەتەوەیی کوردی سەبارەت بە مەسەلەی ژن پێش ئەم چارەسەرەی پۆستمۆدێرنیستە دەکەوێت بە چەند دەیەیەک (بڕوانە کلەین، لەم بەرگەدا). لەکاتێکدا ناسیۆنالیزمی کوردی سەرکەوتوو بووە لە پارێزگاری کردنی پاتریارکییەت و ڕەسەنایەتی و تیۆرییەکانی سەرپێشۆڕکردن فێمینیزم بانگهێشت دەکات بۆ ئەوەی ببێتە تووتکەی دەستەمۆی ناسیۆنالیزم. سەرباری ئەو سەرکوتکردن و داپڵۆسینە دڕندانەیەی ناوخۆ کە دژ بە خەڵکی کورد ئەنجامدەدرێت، زۆر پێدەچێت کەوا فێمینیستە کوردەکان لە سیستەمی پاتریارکی نەپارێنەوە و باکیان پێنەبێت لەبەر خاتری ئاین و نەتەوە و پوختی و خاوێنیی ڕەگەز یان ئەتنیک.

تێبینییەکان
1 - ئەم بەشە سەرلەنوێ نووسینەوەی لێکۆڵینەوەیەکی بەردەوامە لە سەر ئەم بابەتە. بۆ ئەم کارە بڵاوکراوەکانی کۆمەڵەی ژیانەوەی کوردستانم (ژێ کاف) بەکارهێناوە، لەگەڵ ڕۆژنامەگەریی کۆماری کوردستان و دەسنووسەکان و چاوپێکەوتنەکان و سەرچاوە لاوەکییەکان.
2 - وشەی جمهووریەت لە ڕۆژنامەی کوردستاندا بەکارهاتووە، کە لە لایەن حیزبی حوکمڕان و قازی محەمەدی ڕابەری حیزب و حکوومەتەوە بەکاردەهات و پێیاندەوت سەرۆکی کۆمار، کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی دیموکراتی کوردستان مەرسوومێکی دەرکرد، کە تێیدا هەموو کەس و لایەکی ئاگادارکردەوە کە لە نامە و نووسراوەکانیاندا بۆ قازی محەمەد ئەم ناونیشانە بەکاربێنن ڕەییس جمهووری کوردستان، واتە سەرۆک کۆماری کوردستان (ڕۆژنامەی کوردستان، 1946، 14ی شوبات، ژمارە 13، لاپەڕە 4). بەڵام لە ژێر فشاری سۆڤیێتدا، ئەم دەستەواژە و ناوەیان لە نووسراوە فەرمییەکاندا بەکارنەدەهێنا و بۆ سەرۆک کۆمار هەر پێشەوا دەنووسرا و دەشگوترا، کە بە واتای ڕابەر و سەرکردە دێت. بەڵام کورد هەر لە سەر ناوهێنانی کۆمار بەردەوام بوون.
3 - ڕێبازی کۆمەڵە دیموکراسیە و هەوڵی تەواو دەدات لەپێناوی بەختەوەریی ژیانی مرۆڤدا، (بابەتە نووسینی 8ی بڵاوکراوە لە گۆڤاری نیشتماندا، 1942، 6: 6)، تەنها سێ بابەت لە بەڵگەنامە دوور و درێژەکەدا بڵاوکراونەتەوە.
4 - دەقی شانۆییەکە نەماوەتەوە. وەسفێکی زۆر وردی لەلایەن فەرشییەوە (1995) باسکراوە. گێڕانەوەیەکی کورتی لە ئیگڵتن (1963) پێشکەش کراوە.
5 - ئەم بەڵێنە لە دەستووری حیزبدا هاتووە (بڕوانە پەراوێزی ژمارە 9، لە خوارەوە)؛

هەروەها بڕوانە ئیگڵتن (963 : 70 – 1).
6 - تۆماری گوندەکانی وڵات (کیتابی ئەسامیی دێهاتی کیشوەر)، (1950 : 26).
7 - فەرهەنگی جوغرافیای ئێران، (1951 : 512).
8 - ئەم زانیارییانە لە حکوومەتی ئێرانەوە وەرگیراوە (1961 : 14 – 5).
9 - مەرامنامەی حیزبی دیموکراتی کوردستان (1970 : 30 – 1).
10 - ڕۆژنامەی کوردستان (1946) 10 (6 ی شوبات) : 1، 4.
11 - کوردستان (1946) 13 (11 ی شوبات) : 1.
12 - گۆڤاری منداڵان (گڕوگاڵی منداڵانی کورد)، بۆ نموونە ئەم هۆنراوەیەی بڵاوکردووەتەوە:
بۆ کچان
ئەی کیژی کورد! ئەتۆش دیسان وەک براگەورەکەت فێرە خوێندەواری دەبێ
هەرگیز پاشگەز مەبەوە لە خوێندن، ئازیزی من
براکەت پێویستی بە یارمەتی و هاوکاریی تۆیە
ئەو تەواو پێویستی بە بیر و هزری جوانی تۆیە
پشتم لە زەوی مەدە و فێربە
چونکە کەسی نەخوێندەوار ئاژەڵە (1946 : 7).
13 - کوردستان (1946) 27 (25ی مارت) : 2 – 3.
14 - کوردستان (1946) 29 (30ی مارت) : 4.
15 - کوردستان (1946) 24 (13ی مارت) : 7.
16 - کوردستان (1946) 24 (13ی مارت) : 3.
17 - کوردستان (1946) 79 (22 ئاب [پێویستە 20ی ئاب بێت، واتە 29ی گەلاوێژ]) : 4.
18 - کوردستان (1946) 85 (5ی ئەیلوول [پێویستە 12ی ئەیلوول بێت، واتە 21ی خەرمانان]) : 1.
19 - کوردستان (1946) 77 (15ی ئاب) : 4.
20 - کوردستان (1946) 77 (15ی ئاب) : 4.
21 - کوردستان (1946) 85 (5ی ئەیلوول [پێویستە 12ی ئەیلوول بێت، واتە 21ی خەرمانان]) : 1.
22 - کوردستان (1946) 24 (13ی مارت) : 5.
23 - کوردستان (1946) 16 (18ی شوبات) : 4.
24 - پاڵپشت بەو دەسنووسەی کە محەمەد ئەمین مەنگووڕی نووسیوێتی (1958 : 176 – 7). دانەر یان نووسەر خۆی لە خێڵی مەنگووڕە لە کۆنفیدراسیۆنی بڵباسدا و پرسیاری کردووە لە سەر کاریگەریی ئەو بڕیارە لە سەر خەڵکی ناوچەکە، لەکاتێکدا کە ئەو خۆی تێدا شاردەوە بە ماوەیەکی کەم لەدوای ڕووخانی کۆمار. بڕوانە ئەدمۆنس (1957 : 225 – 6) لەبارەی ڕەدووکەوتنەوە لە ناو بڵباسەکاندا. من زۆر سوپاسی بەڕێز مەحموودی مەلاعیززەت دەکەم کە ئەم دەسنووسەی خستە بەردەستم. ئەو ئەم دەسنووسەی لە سوێد چاپکردووە.
25 - کوردستان (1946) 10 (4ی شوبات) : 3.
26 - کوردستان (1946) 2 (13ی کانوونی دووەم) : 4.
27 - کوردستان (1946) 27 (25ی مارت) : 3.
28 - کوردستان (1946) 28 (27ی مارت).
29 - کوردستان (1946) 73 (4ی ئاب) : 2.
30 - کوردستان (1946) 72 (30ی تەمووز) : 4.
31 - بە هێنانەوەی نموونەیەک لەبارەی ئەم هێڵەی بیرکردنەوە، من چاوپێکەوتنێکی ساڵی 1993 دەگوێزمەوە لەگەڵ چوار سەرکردەی یەکێتیی ئافرەتانی کوردستاندا، کە یەکێکە لە ڕێکخراوەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان لە عێراق. یەک لەو ئافرەتانە نکووڵیی کردووە لە کوشتنی بەربڵاوی ژنان لە کوردستانی عێراقدا و ئیدیعای ئەوەی کردووە کە تەنها دوو ژن ڕەنگە لە سلێمانی کوژرابێتن. لە پرسیارێکدا سەبارەت بە هەڵوێستی ئەوان لە ڕەدووکەوتن وەک ڕێگەیەک بۆ ڕەتکردنەوە یان خۆدزینەوە لە هاوسەرگیریی ڕێکخراو (ئاسایی) و ژن بە ژن یان فرۆشتنی کچان (شیربایی)، یەکێک لەو ژنانەی چاوپێکەوتنیان لەگەڵ کرا ئەم ڕەفتارەی ڕەتکردەوە، چونکە بە باوەڕی ئەو، ئەمە دژ بە داب و نەریتی گەلی کوردە.

سەرکردەیەکی تری ڕێکخراوەکەی ئافرەتان ڕەدووکەوتن و ژنهەڵگرتنی ڕەتکردەوە و وتی: من ناتوانم ڕاستەوخۆ بڵێم کەوا (ڕەدووکەوتن) شتێکی باشە. بەڵکو پێویستە ڕوون و ئاشکرا لەو کۆمەڵگەیە تێبگەین کە تێیدا دەژین و چ جۆرە کولتوورێکمان هەیە؟ ئێمە ئەگەر لەبارەی مافەکانی ئافرەتەوە قسە بکەین لە چوارچێوەیەکی زۆر بەربڵاودا ئەوە کۆمەڵ خۆی لەدژمان دەوەستێتەوە. ئێمە دەبێت هەنگاو بە هەنگاو لەگەڵ کۆمەڵدا بڕۆین، لەبەرئەوەی کولتووری ئیسلامی و کولتووری کورد بووە بە یاسایەکی کۆمەڵایەتی و ئەگەر ئەم سنوورە بترازێنین ئەوە سەرکەوتوو نابین.

ئەم چوار ئافرەتەی چاوپێکەوتنیان لەگەڵ کرا سەرکردە بوون لە یەکێتیی ئافرەتانی کوردستاندا و لە گەشتێکدا بوون بۆ ئەوروپا لەپێناوی سازکردنی پشتیوانی بۆ کارەکەیان (چنگیانی 1993 : 122، 124).

بیبلۆگرافی

-هێمن، ش. (1943 – 1944) ئاخافتنی خوشک و برایان (گفتوگۆی خوشکان و برایان)، گۆڤاری نیشتمان 4/3 (1322، دیسەمبەر 1943 – کانوونی دووەم 1944) : 23 – 24).

-چنگیانی، جەزا (1993) چاوپێکەوتن لەگەڵ چوار ئافرەتی سەر بە یەکێتیی ئافرەتانی کوردستان، گۆڤاری خەرمانە، 9 – 10 : 122 : 124.

-ئیگڵتۆن، ج. ویلیەم (1963) کۆمارە کوردەکەی ساڵی 1946. لەندەن : چاپی زانکۆی ئۆکسفۆرد.

-ئەدمۆنس، سی. جەی. (1957) کورد و تورک و عەرەب. لەندەن : چاپی زانکۆی ئۆکسفۆرد.

-فەرهەنگی جوغرافیای ئێران (1951)، بەرگی 4، تاران : چاپخانەی ئەرتەش، 1330.

-فەرشی، برایم (1995)، کورتەیەک لە سەر شانۆی 'دایکی نیشتمان'، گۆڤاری گزنگ 7 : 23 – 28.

-گۆڤاری گروگاڵی منداڵانی کورد (1946)، 1 (1)، (21ی مارت).

-حکوومەتی ئێران (1961)، وەزارەتی ناوخۆ، ئاماری گشتی، بەشی ئاماری سەرژمێریی دانیشتووانی یەکەم یەکەم سەرژمێریی نیشتمانیی ئێران، ئابانی 1335 (نۆڤەمبەری 1956)، بەرگی 47، ناوچەی سەرژمێریی دانیشتووانی مهاباد، مایسی 1961 : 14 – 5.

-کیتابی ئەسامیی دێهاتی کیشوەر (تۆماری گوندەکانی وڵات) (1950). بەرگی 1، ئوستانەکانی 1، 2، 3 و 4، تاران، وەزارەتی کیشوەر، ئیدارەی کوللیی ئامار و سەبتی ئەحواڵ، فەروەردین 1329، چاپی دووەم : 26.

-مەنگووڕی، محەمەد ئەمین (1958) بەسەرهاتی سیاسیی کورد لە 1914وە هەتا 12ی تەمووزی 1958، بەرگی 1، دەسنووس. لە سوێد چاپ و بڵاوکراوەتەوە لە ژێر ناونیشانی بەسەرهاتی سیاسیی کورد لە 1914وە هەتا 1958. بەشی 1، 1999.

-مەرامنامەی پارتی دیموکراتی کوردستان. لە گۆڤاری تووده 19، تیر 1349 / 1970 : 30 – 1.

-میکایلی، ڕەسوڵ (1946) حەملاندنی ژنان (خوێندنی ژنان). ڕۆژنامەی کوردستان 75 (11ی ئاب) : 4.

-نێڵسن، دانا (1998). پیاوەتیی نەتەوەیی: هاووڵاتیی سەرمایەداری و خەیاڵی برایەتیی پیاوی سپی. دورهام : چاپی زانکۆی دیوک.

سەرنج: ئەم باسەی د. شەهرەزاد موجاب بەش یان فەسڵی سێهەمی کتێبێکێتی بە ناوی ژنانی گەلێکی بێدەوڵەت WOMEN OF A NON – STATE NATION

بە ناوی: ژنان و ناسیۆنالیزم لە کۆمارە کوردییەکەی ساڵی 1946دا
Women and Nationalism in the Kurdish Republic of 1946
[1].Shahrzad Mojab

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەڕتووک: ژنان

جۆری پەرتووک: مێژوو
جۆری پەرتووک: ڕامیاری، جیۆپۆلیتیک و پەیوەندیی نێودەوڵەتی
جۆری دۆکومێنت: زمانی یەکەم
جۆری وەشان: دیجیتاڵ
زمان - شێوەزار: کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات: ڕۆژهەڵاتی کوردستان
وەرگێڕدراو لە زمانی: ئینگلیزی
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | www.awene.com
کاتی تۆمارکردن: 2022/8/8 1:52:49 PM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 34

سیاسەتی کەمالی لە تورکیا بەرانبەر بە کورد لە 1918 - 1926

https://www.kurdipedia.org/?q=20160101003344128870

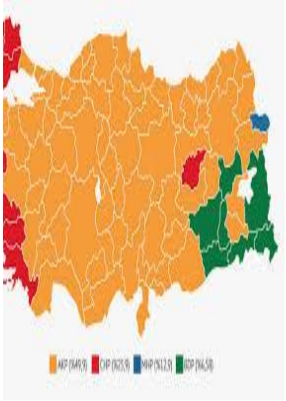

نووسینی: سامان مستەفا ڕەشید
پێشەکی: سیاسەتی کەمالی لە تورکیا بەرامبەر بە کورد لە 1918- 1926 یەکێکە لەو بابەتە گرنگانەی کە زۆر جیگەی
قۆناغێکی زۆر گرنگی مێژوو بووە، چوونکە لەماوەیەدا بو ئیمپراتۆریەتێکی گەورەی وەک ئیمپراتۆرییەتی عوسمانی لەناو
لەماوەیەدا بوو بەپێی بڕیارێکی نێوان دەوڵەتە زلهیزەکان خاکی ئیمپراتۆرییەتی عوسمانی دابەشکرا و لەنێویشدا کوردست
گۆڕاوە. ماوەتەوە بڵێین: ئەم قۆناغە گرنگە لەبەرئەوەی زۆر گۆڕانی گەورەی لەسەر ئاستی سیاسەتی ناوخۆی ئەو هی
کۆی ئەو بەڵینانەی بە کوردیان دابوو هەموو نەک هەر بە مرەکەبی سەر کاغەز مایەوە، بەڵکو بەپێچەوانەوە زۆر بە
و تێکئالاوی ڕووداوەکان پێویستی بە لێکۆڵینەوەی درێژ و بەدیقەتتر لەم باسە کورتە هەیە. ئەم ڕەنگە بەڵگەیەکی باش
بە کورد. کورد و یاسا دەستورییەکان لە تورکیا نووسینی حەسرەتیان، کتیبی (یقڤە الکرد) جرجیس فتح اللە، مێژووی
پێشەکییە کورتە و سێ تەوەری سەرەکی و ئەنجامێکی کورت، لە تەوەری یەکەمدا، سیاسەتی کەمالی بەرامبەر بە کو
جوولانەوە کوردییەکان و کوردەکان، شاڵاوی پڕوپاگەندەی ڕۆژنامەوانی، بێبەشکردنی کورد لە مافەکانی بە یاسا، لەنێ
لە نرخ و بایەخی بابەتەکەمان کەمنەکردبێتەوە، توانیبێتمان تیشکێک بخەیەنەسەر ئەم بابەتە پڕبایەخ و گرنگە. تەو
گرنگترین خاڵە سەربازی و ستراتیژی و ئابورییەکانی وڵاتدا. بەمچەشنە هیزی هاوپەیمانان ئەستەمبوڵ و قەڵاکان دەر
ئینگلیزەکان و فەرەنسییەکانەوە. هەرچی دەوڵەتی تورکیایشە بەپێی پەیماننامەی ئاشتی پاریسی ساڵی 1919 کە دوای
بەڕووی دوژمندا، لەماوەیەکی کەمدا بزاڤە چەکدارییەکان لە هەرچوارلای وڵات بڵاوبوویەوە. هەرزوو کردەی بەرگ
دەستە ڕۆشنبیرەکەوە بوو، بەتایبەت ئەفسەرەکان کە لەڕیزەکانیاندا مستەفا کەمال() دەرکەوت(3). لە 19ی مایسی
کۆمەڵەی بەرگری لە مافەکانیان، هەرزوو بڕیاری ئامادەکاری دا بۆ گریدانی گۆنگرەی ئەرزەڕۆم و سیواس.(5) مستە
گەڕانەوەی خۆی بۆ ئەستەمبوڵ ڕەتکردەوە. بەمەش لە گوێڕایەڵی سوڵتان دەرچووو، لە 8ی تەموزی 1919 دەستلە
لەم کۆنگرەدا مستەفا کەمال بە سەرۆکی کۆمەڵەی بەرگری لە ویلایەتەکانی ڕۆژهەڵات هەڵبژێرا.(7) بەگەیشتنی مست
ئەنادۆڵەوە پێشوازیکرا.(8) ئیدی کۆنگرەی ئەرزەڕۆم بوو بە یەکەم پلاتفۆرمی بەرگرییەکی تاڕادەیەک ڕێکخراو وشوێن
لەکۆنگرەدا پرەنسیپە بنەرەتییەکانی بزاڤی نەتەوەی دیاریکرد. جەخدی لەسەر سنووری دەوڵەت کردەوە وەک ئەوەی
175 نوێنەر 116 نوێنەریان لە پشتیوانانی مستەفا کەمال بوون. بەمەش مستەفا کەمال سەرکەوتنێکی گەورەی بەدە
حکومەتی سولتان زاڵبێت بەسەر بزاڤی نیشتیمانیدا، بەڵام کاتێک زانیان ئەنجومەنی نوێنەران بەزۆرێنەی کەمالی بڕیا
ڕووداوە بە قازانجی ڕادیکاڵیزەکردن جیاخوازەکانشکایەوە لە 23 ی نیسان 1920 ئەنجومەنی نیشتیمانی نوێیان لە ئە
کەمال سەرکردەی ئەو هیزە و بزووتنەوەکەش ناسرا بە بزاڤی کەمالی. ئێستا ئیدی پیمانوایە زوو نییە و جێگەی خۆیە
چیبووە؟ بەرلەوەی بچینەناو وردەکاری ڕەفتاری کەمالییەکان لەم قۆناغە بەرامبەر بە کورد، بەباشی دەزانین بۆچوو
لەبارەی میکانیزمەکانی گەیشتن بە ئامانجەکانیان دیارنەبوو، ئەوەش بە پلەی یەکەم پەیوەستبوو بە پرسی هاوکاری د

هەستی نەتەوایەتی، فاکتەری تۆبۆگرافی بەرزونزمی سەر ڕووی زەوی سەختی لێکدابراوی ناوچەکان لەیەکتر، دابەشب
چالاکانە کەوتنە هەوڵی سیاسەتی ڕاکێشانی کوردەکان بەلای خویاندا و هەوڵی پەیوەندیگرتنی لەگەڵ سەرانی چین و
دیوەشاراوەکەی ئەودیو ئەمجۆرە سیاسەتە نەرمە مستەفا کەمال چیبوو؟ کامانەن ئەو پاڵدەر و بارودۆخە ناوخۆیی
ڕوونکردنەوەی فاکتەرەکانی پەیڕوکردنی ئەوجۆرە لە سیاسەت. ئەوەتا لازاریف لەمبارەیەوە دەڵێت: کەمالییەکان لەس
بۆچووونەی لازاریفەوە ئەوە هەڵێنجین کە کەمالییەکان پەیڕەوی سیاسەتیکی پراگماتیکی و تاکتیکی (کاتی) یان پەیڕەو
کەمالەوە دەگێڕێتەوە بۆئەوەی مستەفا کەمال و هێزەکەی کە بەرووی داگیرکەردا ڕاوەستابوون دەرگیری کەمبودی پ
و ئەویش لەمبارەوە بێدەنگنەبووە پێیوایە کە هۆکاری پەیڕەوکردنی سیاسەتی ناوبراو لەلایەن مستەفا کەمال بەرامبەر
بە قازانجی ئینگلیز و ئەرمەنەکان.(19) لەبەر ڕۆشنایی ژمارەیەک دۆکیۆمینت و بەڵگەنامە کە دواتر هەندێکیان دەخ
سیاسی ویلایەتی موسڵەوە هەبوو.. سێیەمیان، پەیوەندی بە چارەنووسی سیاسی تورکیاوە هەبوو لەوسەردەمەدا تور
بۆ خراپی بارودۆخی کەمالییەکان و لاوازییان، بەجۆرێک لە ئەیلول ساڵی 1920 ئەرمەن هێرشی گەورەی کردەسەر نا
لەوەش زیاتر پێمانوایە مستەفا کەمال وەک سیاسییەکی زیرەک و فێڵباز باش لە کۆمەڵگەی ئەوکات کورد تێگەیبوو
بەهەرحال مستەفا کەمال تەواوی تواناکانی خۆی خستەگەر بۆ پەیوەندیگرتن لەگەڵ سەرانی کورد و ڕاکێشانی بەلای
سەرانی هۆزەکانی کوردی ئەوی بناسێت و پەیوەندی لەگەڵ هەندێکیاندا گرێداوە.(22) دوای ئاگربەست ژمارەیەک
موسا بەگیان هەڵبژارد بە نوێنەر لە ئەنجومەنی نوێنەران. مستەفا کەمال داوای هاوکاری لە جەمیل جتوبەگ کرد کە
بەدەستهێنا، هەتا ئەو سوپایەی کە یونانیەکانی پێدەرکردوە زۆربەیان کوردبوون،(24) هەروەها لە کۆنگرەی سیواسی
سیانیان کوردبوون: حاجی موسا بەگ لە موتکی (mutki)، سەلاح ئەفەندی لە بەتلیس، فەوزی ئەفەندی کە شێخ
کوردەکان و عەرەبەکانی کۆکردەوە باسی لە دژایەتی ئەرمینیا کرا. لەم کۆبونەوەیەدا نوێنەرانی ئازەربایجان ئامادەبوون،
چەتەنین، بەڵکو ڕۆڵەی بەناموسن و لە نەتەوەی عوسمانی دروستبوون.(27) لە ئەیلولی 1919 مستەفا کەمال گوێ
لەدەور دەسوورا.(29) مستەفا کەمال لە هەولەکانی بۆ ڕاکێشانی کوردەکان بەردەوامبووە ئەوەتا لە 07-01-1919 لە
پێکنەهاتووە لە نوێنەری تورکەکان و کوردەکان و چەرکەس و لاز، بەڵکو پێکهاتووە لە نوێنەری کۆمەڵی ئیسلامی یەکگ
بەنرخ بوون، دەتونرێت بگوترێت کە ئەم دوومیللەتە یەکن.(32) لەڕاستیدا سیاسەتی ڕاکێشانی کورد تاڕادەیەکی زۆر
بۆئەوە کردووە و زۆر بەشانوباڵیاندا هەڵیداوە.(33) ئەوەتا نووسەریکیتر کۆمەک و پشتیوانی کورد بۆ کەمالییەکان و
ناوخۆی ئیستامان پێویست بە پێگەی فراوانی جەماوەری هەیە بەشێوەیەک هەموو چین و توێژەکان لە سەرتاسەری
پەسەنددەکەین، پێویستە لەژێر فەرماندەی ئەنجومەنی باڵای گەلدا داواکارییەکانی ژیانیان ڕابگەیەندرێت بەڕێوەبردن
کورد تورکیان بە برای خۆیان دەزانی..(36) کار گەیشتە ئەو ڕادەی لە 10ی شوباتی 1922 ئەنجومەن بڕیاریدا: گونج
نابیت ئەو ڕاستییە لەیادبکەین، کەمالییەکان هەتاوەکو ڕاگەیاندنی کوماری تورکیا و هەڵوەشاندنەوە خەلافەت و بڵا
کەمالییەکاندا خۆی بەیاندەکرد.(38) تەوەری دووەم: سیاسەتی کەمالیستەکان لەنێوان ساڵانی 1923-1926 لە 1
دواتر و لە ساڵی 1924 خیلافەتی ئیسلامی لابرد.(40) هەڵوەشاندنەوەی خەلافەت لە ساڵی 1924و هێرشکردنەسە
وەک دەردەکەوت مستەفا کەمال هەتا کۆتاییەکانی 1923 خواستی ئەوەی هەبوو کورد وەک نەتەوە جیابکاتەوە لە
ناسیۆنالیزمی تورک بۆیە لە ساڵی 1918وە دڵی کوردەکانی ڕادەگرت تا بۆ دژایەتی ئینگلیز و یۆنان و وەرگرتنەوەی موس
قسەکرن لەسەر ئەم تریبیونە بۆ هەردوو نەتەوەی کورد و تورکە. لەوەش زیاتر لە کۆنگرەی تەرسانە لە ئەستەمبول
خوێناوییەکانی خۆی بەرامبەر بە کورد نیشانبدات.(44) گۆران و کودەتا لە بیری مستەفا کەمال بەرامبەر بە پرسی کو
باشووری کوردستان، چوونکە ئەم بیرۆکەی وەک هەڕەشە بۆ سەرخۆیان و گواستنەوەی بۆ باکوور دەدایە قەلەم. ل
بەپێویستیشیانزانی بۆ دروستکردنی تورکیای کەمالی کاربکەن لەسەر کوژانەوەی مەشخەلی نەتەوەی کورد لە ناوخۆ.(
دەوڵەت کەمالیستەکان سیاسەتێکی توندوتیژی گرتەپێش و هەمووجۆرە یاسایەکی پێشیلکرد.(46) ئێستا ئیدی دوای
هەوڵدەدەین لە خوارەوە بەخێرایی تیشکێکیان بخەینەسەر: أ: دەرکردنی یاسا لە دژی کورد: لە کانونی دووەمی ساڵی 3
یاسای ژمارە (356) دەربارەی لەناوبردنی باندیزم (چەتەگەری) پەسەندکرد کە لەلایەن وەزیری ناوخۆوە مەڵخی بەگ
سیاسەتی پشتگویخستنی مافەکانی کورد و سیاسەتی تورکە نەتەوەپەرستەکان بەتەواوی لەم دەستورەدا ڕەنگیدابووە
ماددەی (68): (هەموو تورکێک بە ئازادی لەدایکدەبێت). ماددەی (69): (هەموو تورکەکان لەبەرامبەر یاسادا بەکس
بوو بە ڕێگرێکی یاسایی زۆر بەهێز لەبەردەم گەیشتنی کورد بەلایەنی کەمی مافەکانی، بڕگە و بابەتەکانی ئەم دەستورە ب
وەزیران بڕیاری ژمارە (1547)ی پەسەندکرد. بەگوێرەی ئەو بڕیارە باری نائاسایی لە هەرێمەکە ڕاگەیاند.(50) حکوم
ئەنجومەن لە ئازاری 1925 بڕیاری دامەزراندنی دوو دادگای (دادگاکانی سەربەخۆیی)دا، یەکێکیان بۆ هەموو تورکیا ک
بە فەرمانی ئەم دادگای سەربەخۆیانە چەندین کەسایەتی و شۆڕشگێڕی کورد لەسێدارەدران، ئەم دادگایانە ڕۆلێکی گە
زمان و فەرهەنگ و توانەوەی نەتەوە ناتورکەکان لە بۆتەقەی زمان و فەرهەنگی تورکیدا لەنێویشیاندا زمان و فەرهە
مومارەسەبکەن هەم لە ژیان و هەم لە پرۆسەی خویندن و بەرگری لەخۆکردن لەدادگاکاندا. ماددەکانی ئەم دەستورە
کوردیان نەسەلماند، بەڵکو تەگەرەی گەورەیان خستەبەردەم پێشکەوتنی ئابووری و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی کوردس
سڕینەوەی گشت دەرکەوتە ناتورکییەکانی ژیانی خەڵک بوو. (54) تورکەکان لەسەر ئەم سیاسەتە کاریانکرد. لە ئاداری
8400 قوتابی لە کۆی 382000 قوتابی تورکی لەوێ دەیانخوێند. بەبێ هەبوونی قوتابخانەی کوردی ژمارەی ئەو قوت
خراپی دەگێرا لەئاییندەدا لە زالبوونی زمانی تورکی بەسەر زمانی زۆرینەی خەڵکدا.(56) دامەزرێنەرانی تورکیای تازە، زم

هەبێ، تەنانەت نووسین و بەکارهێنانی وشەی (کورد) قەدەغەکرا و سزای بۆدانرا.(57) هەر لەوسەروبەندەدا بوو بۆ
لەڕاپۆرتیکیدا بۆ عیسمەت ئینۆنۆ() لەبارەی لە ناوبردنی کەلتور و زمانی کوردی چەند خالێکی تیدایە کە بەگرنگی دەز
لایانبەین و دووریانبخەینەوە فێرگەی شەوانەی تایبەتیان بۆ دابینبکرێت و مامۆستای لێوەشاوە و کارامە دیاریبکرێ ب
بۆئەو فێرگانە دابڕێژرێت. ئەمجۆرە گەورەپیاوانی تورک لای منداڵەکان خۆشەویستدەکرێت. زیاتر لەوەش پێدادەگرێ
ئەنجامبدەن. ئەگەرنا گیروگرفتەکە ئالۆسکاوتردەبێت.(59) ناوبراو لەوەش زیاتر پێیلێڕادەکێشێ و بێشەڕمانە و بێسڵ
نواندن پێکبهێنرێت لە دیهاتەکان سینەما و ئێزگە دابمەزرێت، ئەمانە ئەنجامی چاکیاندەبێت.(60) ج: کۆچی زۆرەملی
هەموو کوردەکان لە وڵات یان پەرتەوازەکردنی لە ویلایەتە تورکییەکاندا بەمەرجێک ئەو دوورخراو و کۆچپێکراوانە لە
(بەتایبەت) بە تورککردنی کوردەکان: سیاسەتی دوورخستنەوە، سەرەتا لەساڵی 1927 لەدوای سەرکوتی دڕندانەی ڕاپ
بەپشتبەستن بەو یاسایە دەستکرا بە ڕاگواستنی کورد لە ویلایەتەکانی ڕۆژهەڵاتەوە بەرەو ویلایەتەکانی ڕۆژئاوا. ئەم یا
بەمەش زیاتر ڕاگواستنەکە بەپەلە ئەوکۆچەرانە دەگرێتەوە کە زیاتر ڕۆحی جەنگاوەری و بەرهەڵستیان تێدابووە. بەگ
یەک ملیۆن پیاو و ژن و منداڵی کوردیان ئاوارەی ڕۆژئاوای ئەنادۆڵ کرد. لەهەمانکاتدا بێبەزەییانە خەڵکیان ئازاردەدا.
بژین.(66) تورکەکان دانیشتوانی بایەزیدیان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانەوە گواستەوە بۆ ئێزمیر لە ئەوپەری ڕۆژئاوا لە تو
پەرلەمان دەسەڵاتێکی فراوانی دایە عیسمەت ئینۆنۆ، ئەویش سوودی لەم دەسەڵاتانە وەرگرت و بۆ ڕیشەکێشکردنی
پەنایانبردبووەبەر چیاکان لە ترسی زوڵمی تورک، تورکەکان دەستیانگرتبوو بەسەر ژن و منداڵەکانیان سەریانبڕیبوو یار
لەناوچووون و سەلامەت نەبوون لە گەیشتن بەو شوێنانەی کە بۆی دوورخراونەتەوە، بەڵام دەتوانین بە ژمارەیەکی
چووارچێوەی ئەو پرۆسەی سڕینەوەی شوناس و ناسنامەی کورد لە تورکیا و لەوەش زیاتر ئینکاریکردن و ڕەتکردنەوە
کارگەیشتە ئەوەی وەزیری دەرەوەی تورکیا، تۆفیق ڕوشدی (سراج اغلو) چەند بیروبۆچوونێکی ڕاگەیاند لەناو دەست
کەلتور و خەڵکانی پێشکەوتووتر ناتوانن بژین.. ئەوەندەیە بتوانن بۆ ئێران یان عێراق کۆچدەکەن، لەبارێکدا ئەوانەی
شۆڕشی ئارارات لە ستوونی ڕۆژنامەیەکی کەمالیستیدا ڕای خۆی دەربڕێ و بڵێت بیروڕای من بەمشێوەیە: هەموو دۆ
ئینۆنۆی سەرۆکوەزیران لەمبارەیەوە زیاتر لەمان دەڕوات. ئەوەبوو لەسیفاندا ڕایگەیاند: تەنیا نەتەوەی تورک مافی ئە
(ئیلیری) ئەوەی بڵاوکردووەتەوە: (دەبێ بێگانەکان ئەوانەی بە ڕەگەز تورکنین، یان لەناو تورکێزمدا بتوینەوە یا بمرن).
لەوهەرایەدا دوو باند دروشمی ئازادیيان بەرزکردبووەوە. بێگومان هەمووان دەزانن کە ئێمە گاڵتەمان بە داخوازییەکا
ئاوەدانکراوە، ئەم داخوازییانە شایەنی ئەوەنین لە ئاسیای لانکەی شارستانێتی دێرین دەرفەتی سەردەرهێنان بدرێتێ.
کوردەکان قوربانی سەرەکی ئەو سیاسەتە بوون بۆیە بەرگریکردنیان لەچەندین شۆڕشی نەپساوە خۆی نواندووە. لەو
پەیڕەویکردووە. أ: سەرکوتکردنی شۆڕشی قۆچگیری ساڵی 1921ز: مستەفا کەمال بەهۆی بارودۆخی خودی و بابەتی
ببینێتەوە لە بەکارهێنانی ماددەکانی 62، 63 ی پەیماننامەی سیڤەر بۆ دامەزراندنی حوکمی زاتی لە ئەنادۆڵ.(78) ئە
هەروەها بیریانلەوەکردەوە داوای کۆمەک لە فەرەنسییەکان بکەن لە ئورفە و غازی عینتاب، بەڵام گەنجانی کورد دا
هۆکار، لەوانە: لاوازی کۆمەک ئەوروپا بۆ کوردان، لاوازی ستراکتۆری کۆمەڵایەتی و یەکنەبوونی کورد، جیاوازی مەز
مسۆگەرکرد، چ ترسێکی نەما و شۆڕشی تشرینی دووەمی 1921 شوباتی 1922ی کوردانی لەلایەن جەواد پاشاوە تێکش
هۆکاری هەبوو، ڕەنگە گرنگترینیان ئەمانەبن: هەڵوەشانەوەی خەلافەت لە 03-03-1924.(82) پێداگرتن لەسەر ت
خەیاڵی، نەمانی کەلوپەلی پێویست لەبازاردا، ئیدی کورد تاقەڕێگەی لە ڕزگاری خۆیان لە شۆڕشی نەتەوەییدا بینییەو
بەردەوامبوو تاوەکو مانگی نیسانی ساڵی 1925 کە لە نیسان شێخ سەعید دەستەسەرکرا. دواتر تورک ئەو ناوچانەی
لەسەرکوتکردنی ئەم شۆڕشە. تورکەکان هەموو هەوڵێکی خۆیان خستەگەڕ بۆ چەکداماڵینی هەموو کوردەکان، سووت
دادگاکان لەم شار بۆئەو شار گەڵێکەس ئیعدامکران. لە 4ی ئەیلول شیخ سەعید لەگەڵ 26 کەسیدیکە لە دیاربەرک
پاشایە، ئەوجا نۆرەی شێخ سەعید هات.(88) تورکەکان هەموو ڕق و کینەی خۆیان بەسەر سەرکردایەتی کوردا ڕشت
پیاو و ژن و منداڵەکانیان کوشت، بۆنموونە لە دەوروبەری دیاربەکر، زازاکانیان کۆکردەوە هەموویان لە یەکجێ گولە
زۆرترینیان ژن و منداڵ بوون، 206 دێ وێرانکران، 8758 خانوو سووتێنران، 15200 کەس کوژران.(91) هەرچی س
ئەفەندی ناچاریکردوون بۆ ماوەی مانگێک بە شەووڕۆژ بەپێیان لەبەردەم سوارەکانیدا بڕۆن بە شەق و بۆکس لێیاند
سەیریانکردبوو خێرا گرناگرن، ئەفسەرە تورکەکە دەستوریدابوو کە ژنانیش فڕێبدەنە ناوئاگرەکەوە تا ئاگرەکە باش گر
جێبەجێبکات کە غازی ئەتاتورک دەیەوێ). ئەو دەستورەی بە هێزە سەرکوتکارەکان درا یەکجار توندوتیژە: (گوندەکا
ناوخۆ و دەرەوە، لە ناوخۆ هەندێک لە ئەفسەرانی تورک بێزاری خۆیان لە کوشتنی ژن و منداڵ و پیاوی کورد بێزاربوو
دێنینەوە، لە ناوخۆ ڕائیدێکی جەندرمە کە بۆ بەسەربردنی مۆڵەتێکی کورد هاتبووە دیاربەکر، بە یەکێک لە دۆستەکانی
(مستەفا کەمال تۆزی ڕابردوو لادەدات) کە تایبەتیکردووە بە باسکردنی پێشهاتە سیاسییەکانی تورکیا لە سەردەمی مس
سەرکردەی کورد شێخ سەعید و دکتۆر فوئاد لەسێدارەدران، ئەمانە و ئەوانیتریش لەپێناو سەربەخۆیی کوردستاندا گ
خۆی بگۆڕیت بۆ هێرشکردن و داگیرکردنی ئازادی ئەوانیتر. لە ساڵی 1929 بۆ دووەمجار کوردەکان شۆڕشیان دەستپ
لەبارەی ئەو بابەتەی کە ناونیشانی ئەم پەیپەرەیە. هەوڵدەدەین کورتەی ئەو ئەنجامانە لەچەند خالێکدا کورت و پو
هەبوو، لەڕاستیشدا کەمالییەکان توانیان لەم سیاسەتەدا سەرکەوتووبن، بە بەڵگەی ئەوەی توانییان پشتیوانی ژمارە
و هۆکارەکان سڵیاننەکردەوە دوودڵنەبوون، لەوانە بەکارهێنانی چەکی کلاسیکی: بەکارهێنانی هۆکاری ئایینی و جووڵاند
بەکارهێنا. هەر لەگەڵ قایمبوونی شوێنپێی خۆی و دەرکردنی بێگانەکان لە وڵات، دەستخستنی سەربەخۆیی و دامەز

لەقەڵەمیبدەین چوون بەتەواوی ئامرازەکان کەوتە هەوڵی لەناوبردنی کورد و کۆی خەسڵەتە نەتەوەییەکانی نەتەوەی
زمانی تورکی لە جیگەی. چوارەم: هەموو ئەو هەوڵانەی کەمالییەکان بۆ لەناوبردنی کورد درا هەم بەئاسانی بۆیاننەچو
ئێستاشی لەگەڵیێ بە زیندوویی ماونەتەوە، دەشمێنێتەوە تا ئەوکاتەی کورد بە مافەکانی خۆی دەگات. ●●● سەرچاو
دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس (هەولێر - 2012). 3. د. ئیبراهیم خەلیل ئەحمەد و ئەوانیتر، تورکیای هاوچەر
جوولانەوەی ڕزگاری نیشتیمانی کوردستان، وەرگێڕانی، فەرید ئەسەسەرد، چاپ چوارەم، سەنتەری لیکۆڵینەوەی ست
کەریم، دەزگای توێژینەوە و بڵاوکردنەوەی موکریانی، (هەولێر -2010). 8. عەبدولڕەحمان قاسملوو، کوردستان و کو
سەردەمی نوێدا، وەرگێڕانی، د. دلێر ئەحمەد، مەڵبەندی کوردۆلۆجی، (سلێمانی - 2007). 11. مەیجەر نوئێل، یاداش
2011 2. بیار مصگفی سیف الدین، السیاسه البریگانیه تجاه ترکیا وأپرها فی کوردستان 1923- 1926، دار سبیرز ل
منشورات المکتب التجاری، (بیروت -؟). 5. ڕوبرت أولسون، تاریخ الکفاح القومی الکردی 1880- 1925، ترجمە،
الفکر و التوعیه فی الاتحاد الوگنی الکردستانی، (سلێمانیه، 2007). 8. هنری بارکی و اخرون، القچیه الکوردیه فی ترک
ستراتیژی ی کوردستان دەریدەکات، ژمارە 3، نیسانی 2006.) ئاگربەستی مۆدروس: دوای شکستی ئیمپراۆرییەتی عو
مەرجەکانی ئاگربڕی مۆدروسی لە 30ی تشرینی یەکەم 1918 پەسەندکرد. کە بەریتانیا بە ڕاوێژ لەگەڵ هاوپەیمانان
هاوچەرخ، و. سامان مستەفا ڕەشید، ناوەندی ڕۆشنبیر بۆ چاپ و بلاوکردنەوە، جابخانەی کارو(سلێمانی _2008)،
سەرچاوەی پێشوو، ل 25 3) هەمان سەرچاوە. ل 25. 4) هەمان سەرچاوە، ل 25. 5) بیار مصگفی سیف الدین، ا
بۆز ئەرسەلان، تورکیای هاوچەرخ، وەرگێڕانی لەفرەنسییەوە. نەجاتی عەبدولا،دە زگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس،
44. 14) لازاریف، المساله الکوردیه1917_1923، ت. عبدی حاجی، دار الرازی،(بیروت _ 1991) ص 107. 15)
چاپ و پڵاوکردنەوە (هەولێر _2004) ل 93. دیفد ماکداول، مێژووی کوردی هاوچەرخ، و. ئەبوبەکر خۆشناو،بڵاو
سەرە خێڵەکانی، لەسەرەتاوە لە ناو خیلی (بەختیاری) یەکان کاری دەکرد، ملازم بوە، لە سوپای هندستان ئیشی کرد
ئەفسەری سیاسی لەسەرتای شۆڕشی شیخ مەحمود نێردرا بۆ سلێمانی. یاداشتەکانی مەیجەر نوئیل لە کوردستان، و
بەڵگە نامەکان، وەرگێڕانی، ڕازاو محەمەد. ژمارە 3، نیسانی 2006، لا 131_ 132. 21) جرجیس فتح الله، المصدر
26) لازاریف، المصدر السابق، ص 136. 27) بەڵگەنامەی ژمارە (8) کورد لە نوسین و نامەکانی مستەفا کەمالدا، س
ماکداول، سەرچاوەی پێشوو، ل 313. 33) گۆشنەر دیشنەر، سەرچاوەی پێشوو، لا 93 _ 94. 34) جرجیس فتح
282. 39) حمید بوز ئەرسەلان، سەرچاوە پێشوو، ل 50. 40) ابراهیم داقوقی، کیشەی کورد لە تورکیا، وەرگێڕانی،
کریس کۆچێرا، کورد لەسەدەی نۆزدە و بیست، وەرگێڕانی، حەمە کەریم عارف، ل 103. 44) بلەج شیرکو، قچیە الک
(سلێمانی _ 2006)ل 165 47) م. حسرەتیان، یاسا دەستورییەکانی تورکیا و کورد، وەرگێڕانی، دلێر ئەحمەد حەمە، م
24. 53) عزیز شەمزینی، سەرچاوەی پێشوو، ل 165. 54) دیفد ماداوڵ، سەرچاوەی پێشوو، ل 320. 55) دیڤید
ئینۆنۆ کە لە نزیکیدا یەکیک لە گرنگتررین جەنگەکانی سەربەخۆیی ڕوویدا، عیسمەت ئینۆنۆ دوای مردنی مستەفا کە
61) بلەج شیرکو، المصدر السابق، ص 79_80. ؛ بۆ ژمارە و داتاکانی کۆچپێکراوانی کورد بڕوانە هەمان سەرچاوە، ص
101. 68) عەزیز شەمزینی، سەرچاوەی پێشوو، ل 174. 69) بلەج شیرکۆ، المصدر السابق، ص 101. 70) المصد
پێشوو، ل 166. 76) هەمان سەرچاوە، ل 184. 77) کریس کۆچێرا، سەرچاوەی پێشوو، ل 53. 78) ڕوبرت اولسن
ولسن، المصدر السابق، ص ص 199_ 252. بۆ زانیاری زیاتر و درێژەی ڕووداوەکانی ئەم شۆڕشە، بڕوانە: هەمان س
پێشوو، ل 113. 89) گوشنەر دیشنەر، سەرچاوەی پێشوو، ل 100. 90) ماکداول، سەرچاوەی پێشوو، لا 326_ 7
دیفد ماکداول، سەرچاوەی پێشوو، ل 334. 96) جواهر لال نهرو، لمحات من تاریخ العالم، گ 2، منشورات المک
سامان مستەفا ڕەشید
پێشەکی: سیاسەتی کەمالی لە تورکیا بەرامبەر بە کورد لە 1918- 1926 یەکێکە لەو بابەتە گرنگانەی کە زۆر جیگەی
قۆناغێکی زۆر گرنگی مێژوو بووە، چوونکە لەماوەیەدا بو ئیمپراتۆریەتێکی گەورەی وەک ئیمپراتۆرییەتی عوسمانی لەناو
لەماوەیەدا بوو بەپێی بڕیارێکی نێوان دەوڵەتە زلهیزەکان خاکی ئیمپراتۆرییەتی عوسمانی دابەشکرا و لەنێویشدا کوردست
گۆڕاوە. ماوەتەوە بڵێین: ئەم قۆناغە گرنگە لەبەرئەوەی زۆر گۆڕانی گەورەی لەسەر ئاستی سیاسەتی ناوخۆی ئەو هی
کۆی ئەو بەڵینانەی بە کوردیان دابوو هەموو نەک هەر بە مرەکەبی سەر کاغەز مایەوە، بەڵکو بەپێچەوانەوە زۆر بە
و تێکئاڵاوی ڕووداوەکان پێویستی بە لێکۆڵینەوەی درێژ و بەدیقەتر لەم باسە کورتە هەیە. ئەم ڕەنگە بەڵگەیەکی باش
بە کورد. کورد و یاسا دەستورییەکان لە تورکیا نووسینی حەسرەتیان، کتیبی (یقڤه الکرد) جرجیس فتح الله، مێژووی
پێشەکییە کورتە و سێ تەوەری سەرەکی و ئەنجامێکی کورت، لە تەوەری یەکەمدا، سیاسەتی کەمالی بەرامبەر بە کو
جوولانەوە کوردییەکان و کوردەکان، شاڵاوی پڕوپاگەندەی ڕۆژنامەوانی، بێبەشکردنی کورد لە مافەکانی بە یاسا، لەنێ
لە نرخ و بایەخی بابەتەکەمان کەمنەکردبێتەوە، توانیبێتمان تیشکێک بخەیەنەسەر ئەم بابەتە پڕبایەخ و گرنگە. تەو
گرنگترین خاڵە سەربازی و ستراتیژی و ئابورییەکانی وڵاتدا. بەمچەشنە هیزی هاوپەیمانان ئەستەمبوڵ و قەڵاکان دەر
ئینگلیزەکان و فەرەنسییەکانەوە. هەرچی دەوڵەتی تورکیایشە بەپێی پەیماننامەی ئاشتی پاریسی ساڵی 1919 کە دوای
بەڕووی دوژمندا، لەماوەیەکی کەمدا بزاڤە چەکدارییەکان لە هەرچووارلای وڵات بڵاوبوویەوە. هەرزوو کردەی بەرگ
دەستە ڕۆشنبیرەکەوە بوو، بەتایبەت ئەفسەرەکان کە لەڕیزەکانیاندا مستەفا کەمال() دەرکەوت(3). لە 19ی مایسی
کۆمەڵەی بەرگری لە مافەکانیان، هەرزوو بڕیاری ئامادەکاری دا بۆ گریدانی گۆنگرەی ئەرزەڕۆم و سیواس.(5) مستە

گەڕانەوەی خۆی بۆ ئەستەمبوڵ ڕەتکردەوە. بەمەش لە گوێرایەڵی سوڵتان دەرچووو، لە 8ی تەموزی 1919 دەستلە
لەم کۆنگرەدا مستەفا کەمال بە سەرۆکی کۆمەڵەی بەرگری لە ویلایەتەکانی ڕۆژهەڵات هەڵبژێرا.(7) بەگەیشتنی مستە
ئەنادۆڵەوە پێشوازیکرا.(8) ئیدی کۆنگرەی ئەرزەڕۆم بوو بە یەکەم پلاتفۆرمی بەرگرییەکی تارادەیەک ڕێکخراو وشوێ
لەکۆنگرەدا پرەنسیپە بنەرەتییەکانی بزاڤی نەتەوەی دیاریکرد. جەخدی لەسەر سنووری دەوڵەت کردەوە وەک ئەوەی
175 نوێنەر 116 نوێنەریان لە پشتیوانانی مستەفا کەمال بوون. بەمەش مستەفا کەمال سەرکەوتنێکی گەورەی بەدە
حکومەتی سولتان زاڵبێت بەسەر بزاڤی نیشتیمانیدا، بەڵام کاتێک زانیان ئەنجومەنی نوێنەران بەزۆرینەی کەمالی بڕیا
ڕووداوە بە قازانجی ڕادیکاڵیزەکردن جیاخوازەکانشکایەوە لە 23 ی نیسان 1920 ئەنجومەنی نیشتیمانی نوێیان لە ئە
کەمال سەرکردەی ئەو هێزە و بزووتنەوەکەش ناسرا بە بزاڤی کەمالی. ئێستا ئیدی پێمانوایە زوو نییە و جێگەی خۆیە
چیبووە؟ بەرلەوەی بچینەناو وردەکاری ڕەفتاری کەمالییەکان لەم قۆناغە بەرامبەر بە کورد، بەباشی دەزانین بۆچوون
لەبارەی میکانیزمەکانی گەیشتن بە ئامانجەکانیان دیارنەبوو، ئەوەش بە پلەی یەکەم پەیوەستبوو بە پرسی هاوکاری د
هەستی نەتەوایەتی، فاکتەری تۆبۆگرافی بەرزونزمی سەر ڕووی زەوی سەختی لێکدابراوی ناوچەکان لەیەکتر، دابەشب
چالاکانە کەوتنە هەوڵی سیاسەتی ڕاکێشانی کوردەکان بەلای خویاندا و هەوڵی پەیوەندیگرتنی لەگەڵ سەرانی چین و
دیوەشاراوەکەی ئەودیو ئەمجۆرە سیاسەتە نەرمە مستەفا کەمال چیبوو؟ کامانەن ئەو پاڵدەر و بارودۆخە ناوخۆیی
ڕوونکردنەوەی فاکتەرەکانی پەیڕوکردنی ئەوجۆرە لە سیاسەت. ئەوەتا لازاریف لەمبارەیەوە دەڵێت: کەمالییەکان لەس
بۆچووونەی لازاریفەوە ئەوە هەڵێنجین کە کەمالییەکان پەیڕەوی سیاسەتێکی پراگماتیکی و تاکتیکی (کاتی) یان پەیڕەو
کەمالەوە دەگێڕێتەوە بۆئەوەی مستەفا کەمال و هێزەکەی کە بەڕووی داگیرکەردا ڕاوەستابوون دەرگیری کەمبودی پ
و ئەویش لەمبارەوە بێدەنگنەبووە پێیوایە کە هۆکاری پەیڕەوکردنی سیاسەتی ناوبراو لەلایەن مستەفا کەمال بەرامبەر
بە قازانجی ئینگلیز و ئەرمەنەکان.(19) لەبەر ڕۆشنایی ژمارەیەک دۆکیۆمینت و بەڵگەنامە کە دواتر هەندێکیان دەخ
سیاسی ویلایەتی موسڵەوە هەبوو.. سێیەمیان، پەیوەندی بە چارەنووسی سیاسی تورکیاوە هەبوو لەوسەردەمەدا تورک
بۆ خراپی بارودۆخی کەمالییەکان و لاوازییان، بەجۆرێک لە ئەیلول ساڵی 1920 ئەرمەن هێرشی گەورەی کردەسەر نا-
لەوەش زیاتر پێمانوایە مستەفا کەمال وەک سیاسییەکی زیرەک و فێڵباز باش لە کۆمەڵگەی ئەوکات کورد تێگەیبوو
بەهەرحال مستەفا کەمال تەواوی تواناکانی خۆی خستەگەر بۆ پەیوەندیگرتن لەگەڵ سەرانی کورد و ڕاکێشانی بەلای
سەرانی هۆزەکانی کوردی ئەوی بناسێت و پەیوەندی لەگەڵ هەندێکیاندا گرێداوە.(22) دوای ئاگربەست ژمارەیەک
موسا بەگیان هەڵبژارد بە نوێنەر لە ئەنجومەنی نوێنەران. مستەفا کەمال داوای هاوکاری لە جەمیل جتوبەگ کرد کە
بەدەستهێنا، هەتا ئەو سوپایەی کە یونانیەکانی پێدەرکردوە زۆربەیان کوردبوون،(24) هەروەها لە کۆنگرەی سیواس
سیانیان کوردبوون: حاجی موسا بەگ لە موتکی (mutki)، سەلاح ئەفەندی لە بەتلیس، فەوزی ئەفەندی کە شێخ
کوردەکان و عەرەبەکانی کۆکردەوە باسی لە دژایەتی ئەرمینیا کرا. لەم کۆبونەوەیەدا نوێنەرانی ئازەربایجان ئامادەبوون،
چەتەنین، بەڵکو ڕۆڵەی بەناموسن و لە نەتەوەی عوسمانی دروستبوون.(27) لە ئەیلولی 1919 مستەفا کەمال گوێ
لەدەور دەسوورا.(29) مستەفا کەمال لە هەوڵەکانی بۆ ڕاکێشانی کوردەکان بەردەوامبووە ئەوەتا لە 07-01-1919 لە
پێکنەهاتووە لە نوێنەری تورکەکان و کوردەکان و چەرکەس و لاز، بەڵکو پێکهاتووە لە نوێنەری کۆمەڵی ئیسلامی یەکگ
بەنرخ بوون، دەتونرێت بگوترێت کە ئەم دوومیللەتە یەکن.(32) لەڕاستیدا سیاسەتی ڕاکێشانی کورد تارادەیەکی زۆر
بۆئەوە کردووە و زۆر بەشانوباڵیاندا هەڵیداوە.(33) ئەوەتا نووسەریکێتر کۆمەک و پشتیوانی کورد بۆکەمالییەکان و
ناوخۆی ئێستامان پێویست بە پێگەی فراوانی جەماوەری هەیە بەشێوەیەک هەموو چین و توێژەکان لە سەرتاسەری
پەسەنددەکەین، پێویستە لەژێر فەرماندەی ئەنجومەنی باڵای گەلدا داواکارییەکانی ژیانیان ڕابگەیەندرێت بەڕێوەبردن
کورد تورکیان بە برای خۆیان دەزانی..(36) کار گەیشتە ئەو ڕادەی لە 10ی شوباتی 1922 ئەنجومەن بڕیاریدا: گونج
نابێت ئەو ڕاستییە لەیادبکەین، کەمالییەکان هەتاوەکو ڕاگەیاندنی کوماری تورکیا و هەڵوەشاندنەوە خەلافەت و بڵا
کەمالییەکاندا خۆی بەیاندەکرد.(38) تەوەری دووەم: سیاسەتی کەمالیستەکان لەنێوان ساڵانی 1923-1926 لە 1
دواتر و لە ساڵی 1924 خیلافەتی ئیسلامی لابرد.(40) هەڵوەشاندنەوەی خەلافەت لە ساڵی 1924و هێرشکردنەسە
وەک دەردەکەوت مستەفا کەمال هەتا کۆتاییەکانی 1923 خواستی ئەوەی هەبوو کورد وەک نەتەوە جیابکاتەوە لە
ناسیۆنالیزمی تورک بۆیە لە ساڵی 1918وە دڵی کوردەکانی ڕادەگرت تا بۆ دژایەتی ئینگلیز و یۆنان و وەرگرتنەوەی موس
قسەکرن لەسەر ئەم تریبیونە بۆ هەردوو نەتەوەی کورد و تورکە. لەوەش زیاتر لە کۆنگرەی تەرسانە لە ئەستەمبول
خوێناوییەکانی خۆی بەرامبەر بە کورد نیشانبدات.(44) گۆران و کودەتا لە بیری مستەفا کەمال بەرامبەر بە پرسی کو
باشووری کوردستان، چوونکە ئەم بیرۆکەی وەک هەڕەشە بۆ سەرخۆیان و گواستنەوەی بۆ باکوور دەدایە قەلەم. ل
بەپێویستیشیانزانی بۆ دروستکردنی تورکیای کەمالی کاربکەن لەسەر کوژانەوەی مەشخەلی نەتەوەی کورد لە ناوخۆ.(
دەوڵەت کەمالیستەکان سیاسەتێکی توندوتیژی گرتەپێش و هەمووجۆرە یاسایەکی پێشیلکرد.(46) ئێستا ئیدی دوای
هەوڵدەدەین لە خوارەوە بەخێرایی تیشکێکیان بخەینەسەر: أ: دەرکردنی یاسا لە دژی کورد: لە کانونی دووەمی ساڵی 3
یاسای ژمارە (356) دەربارەی لەناوبردنی باندیزم (چەتەگەری) پەسەندکرد کە لەلایەن وەزیری ناوخۆوە مەڵخی بەگ
سیاسەتی پشتگوێخستنی مافەکانی کورد و سیاسەتی تورکە نەتەوەپەرستەکان بەتەواوی لەم دەستورەدا ڕەنگیدابووە
ماددەی (68): (هەموو تورکێک بە ئازادی لەدایکدەبێت). ماددەی (69): (هەموو تورکەکان لەبەرامبەر یاسادا بەکس

بوو بە ڕێگرێکی یاسایی زۆر بەهێز لەبەردەم گەیشتنی کورد بەلایەنی کەمی مافەکانی، بڕگە و بابەتەکانی ئەم دەستورە
وەزیران بڕیاری ژمارە (1547)ی پەسەندکرد. بەگوێرەی ئەو بڕیارە باری نائاسایی لە هەرێمەکە ڕاگەیاند.(50) حکوم
ئەنجومەن لە ئازاری 1925 بڕیاری دامەزراندنی دوو دادگای (دادگاکانی سەربەخۆیی)دا، یەکێکیان بۆ هەموو تورکیا
بە فەرمانی ئەم دادگای سەربەخۆیانە چەندین کەسایەتی و شۆڕشگێڕی کورد لەسێدارەدران، ئەم دادگایانە ڕۆڵێکی گە
زمان و فەرهەنگ و توانەوەی نەتەوە ناتورکەکان لە بۆتەقەی زمان و فەرهەنگی تورکیدا لەنێویشیاندا زمان و فەرهە
مومارەسەبکەن هەم لە ژیان و هەم لە پرۆسەی خویندن و بەرگری لەخۆکردن لەدادگاکاندا. ماددەکانی ئەم دەستورە
کوردیان نەسەلماند، بەڵکو تەگەرەی گەورەیان خستەبەردەم پێشکەوتنی ئابووری و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی کوردس
سڕینەوەی گشت دەرکەوتە ناتورکییەکانی ژیانی خەڵک بوو. (54) تورکەکان لەسەر ئەم سیاسەتە کاریانکرد. لە ئاداری
8400 قوتابی لە کۆی 382000 قوتابی تورکی لەوێ دەیانخوێند. بەبێ هەبوونی قوتابخانەی کوردی ژمارەی ئەو قوت
خراپی دەگێرا لەئاییندەدا لە زالبوونی زمانی تورکی بەسەر زمانی زۆرینەی خەڵکدا.(56) دامەزرێنەرانی تورکیای تازە، زم
هەبێ، تەنانەت نووسین و بەکارهێنانی وشەی (کورد) قەدەغەکرا و سزای بۆدانرا.(57) هەر لەوسەروبەندەدا بوو بۆ
لەڕاپۆرتیکیدا بۆ عیسمەت ئینۆنۆ() لەبارەی لە ناوبردنی کەلتور و زمانی کوردی چەند خالێکی تیدایە کە بەگرنگی دەز
لایانبەین و دووریانبخەینەوە فێرگەی شەوانەی تایبەتیان بۆ دابینبکرێت و مامۆستای لێوەشاوە و کارامە دیاریبکرێ
بۆئەو فێرگانە دابڕێژرێت. ئەمجۆرە گەورەپیاوانی تورک لای مندالەکان خۆشەویستەکرێت. زیاتر لەوەش پێدادەگرێ
ئەنجامبدەن. ئەگەرنا گیروگرفتەکە ئالۆسکاوتردەبێت.(59) ناوبراو لەوەش زیاتر پێیلێڕادەکێشێ و بێشەڕمانە و بێسڵ
نواندن پێکبهێنرێت لە دیهاتەکان سینەما و ئێزگە دابمەزرێت، ئەمانە ئەنجامی چاکیاندەبیت.(60) ج: کۆچی زۆرەملێ
هەموو کوردەکان لە وڵات یان پەرتەوازەکردنی لە ویلایەتە تورکییەکاندا بەمەرجێک ئەو دوورخراو و کۆچپێکراوانە ل
(بەتایبەت) بە تورککردنی کوردەکان: سیاسەتی دوورخستنەوە، سەرەتا لەساڵی 1927 لەدوای سەرکوتی دڕندانەی ڕا
بەپشتبەستن بەو یاسایە دەستکرا بە ڕاگواستنی کورد لە ویلایەتەکانی ڕۆژهەڵاتەوە بەرەو ویلایەتەکانی ڕۆژئاوا. ئەم یا
بەمەش زیاتر ڕاگواستنەکە بەپەلە ئەوکۆچەرانە دەگرێتەوە کە زیاتر ڕۆحی جەنگاوەری و بەرهەڵستیان تێدابووە. بەگ
یەک ملیۆن پیاو و ژن و منداڵی کوردیان ئاوارەی ڕۆژئاوای ئەنادۆڵ کرد. لەهەمانکاتدا بێبەزەییانە خەڵکیان ئازاردەدا.
بژین.(66) تورکەکان دانیشتوانی بایەزیدیان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانەوە گواستەوە بۆ ئیزمیر لە ئەوپەری ڕۆژئاوا لە تو
پەرلەمان دەسەڵاتێکی فراوانی دایە عیسمەت ئینۆنۆ، ئەویش سوودی لەم دەسەڵاتانە وەرگرت و بۆ ڕیشەکێشکردنی
پەنایانبردبووەبەر چیاکان لە ترسی زوڵمی تورک، تورکەکان دەستیانگرتبوو بەسەر ژن و منداڵەکانیان سەریانبڕیبوو یار
لەناوچووون و سەلامەت نەبوون لە گەیشتن بەو شوێنانەی کە بۆی دوورخراونەتەوە، بەڵام دەتوانین بە ژمارەیەکی
چووارچێوەی ئەو پرۆسەی سڕینەوەی شوناس و ناسنامەی کورد لە تورکیا و لەوەش زیاتر ئینکاریکردن و ڕەتکردنەوە
کارگەیشتە ئەوەی وەزیری دەرەوەی تورکیا، تۆفیق ڕوشدی (سراج اغلو) چەند بیروبۆچووونێکی ڕاگەیاند لەناو دەست
کەلتور و خەڵکانی پێشکەوتووتر ناتوانن بژین.. ئەوەندەیە بتوانن بۆ ئێران یان عێراق کۆچدەکەن، لەبارێکدا ئەوانەی
شۆڕشی ئارارات لە ستوونی ڕۆژنامەیەکی کەمالیستیدا ڕای خۆی دەربڕێ و بڵێت بیروڕای من بەمشێوەیە: هەموو دۆ
ئینۆنۆی سەرۆکوەزیران لەمبارەیەوە زیاتر لەمان دەڕوات. ئەوەبوو لەسیفاندا ڕایگەیاند: تەنیا نەتەوەی تورک مافی ئە
(ئیلیری) ئەوەی بلاِوکردووەتەوە: (دەبێ بێگانەکان ئەوانەی بە ڕەگەز تورکنین، یان لەناو تورکیزمدا بتوینەوە یا بمرن).
لەوهەرایەدا دوو باند دروشمی ئازادییان بەرزکردبووەوە. بێگومان هەمووان دەزانن کە ئێمە گاڵتەمان بە داخوازییەکا
ئاوەدانکراوە، ئەم داخوازییانە شایەنی ئەوەنین لە ئاسیای لانکەی شارستانێتی دێرین دەرفەتی سەردەرهێنان بدرێتێ..
کوردەکان قوربانی سەرەکی ئەو سیاسەتە بوون بۆیە بەرگریکردنیان لەچەندین شۆڕشی نەپساوە خۆی نواندووە. لەو
پەیڕەویکردووە. أ: سەرکوتکردنی شۆڕشی قۆچگیری ساڵی 1921ز: مستەفا کەمال بەهۆی بارودۆخی خودی و بابەتی
ببینێتەوە لە بەکارهێنانی ماددەکانی 62، 63 ی پەیماننامەی سیڤەر بۆ دامەزراندنی حوکمی زاتی لە ئەنادۆڵ.(78) ئە
هەروەها بیریانلەوەکردەوە داوای کۆمەک لە فەرەنسییەکان بکەن لە ئورفە و غازی عینتاب، بەڵام گەنجانی کورد دا
هۆکار، لەوانە: لاوازی کۆمەک ئەوروپا بۆکوردان، لاوازی ستراکتۆری کۆمەڵایەتی و یەکنەبوونی کورد، جیاوازی مەز
مسۆگەرکرد، چ ترسێکی نەما و شۆڕشی تشرینی دووەمی 1921 شوباتی 1922ی کوردانی لەلایەن جەواد پاشاوە تێکش
هۆکاری هەبوو، ڕەنگە گرنگترینیان ئەمانەبن: هەڵوەشانەوەی خەلافەت لە 03-03-1924.(82) پێداگرتن لەسەر ت
خەیاڵی، نەمانی کەلوپەلی پێویست لەبازاردا، ئیدی کورد تاقەڕێگەی لە ڕزگاری خۆیان لە شۆڕشی نەتەوەییدا بینییەو
بەردەوامبوو تاوەکو مانگی نیسانی ساڵی 1925 کە لە نیسان شێخ سەعید دەستەسەرکرا. دواتر تورک ئەو ناوچانەی
لەسەرکوتکردنی ئەم شۆڕشە. تورکەکان هەموو هەوڵێکی خۆیان خستەگەڕ بۆ چەکداماڵینی هەموو کوردەکان، سوو
دادگاکان لەم شار بۆئەو شار گەلێکەس ئیعدامکران. لە 4ی ئەیلول شیخ سەعید لەگەڵ 26 کەسیدیکە لە دیاربەرک
پاشایە، ئەوجا نۆرەی شێخ سەعید هات.(88) تورکەکان هەموو ڕق و کینەی خۆیان بەسەر سەرکردایەتی کوردا ڕش
پیاو و ژن و منداڵەکانیان کوشت، بۆنموونە لە دەوروبەری دیاربەکر، زازاکانیان کۆکردەوە هەموویان لە یەکجێ گولە
زۆرترینیان ژن و منداڵ بوون، 206 دێ وێرانکران، 8758 خانوو سووتێنران، 15200 کەس کوژران.(91) هەرچی س
ئەفەندی ناچاریکردوون بۆ ماوەی مانگێک بە شەووڕۆژ بەپێیان لەبەردەم سوارەکانیدا برۆن بە شەق و بۆکس لێیاند
سەیریانکردبوو خێرا گڕناگرن، ئەفسەرە تورکەکە دەستوریدابوو کە ژنانیش فڕێبدەنە ناوئاگرەکەوە تا ئاگرەکە باش گڕ

جێبەجێبکات کە غازی ئەتاتورک دەیەوێ). ئەو دەستورەی بە هێزە سەرکوتکارەکان درا یەکجار توندوتیژە: (گوندەکا
ناوخۆ و دەرەوە، لە ناوخۆ هەندێک لە ئەفسەرانی تورک بێزاری خۆیان لە کوشتنی ژن و منداڵ و پیاوی کورد بێزاربوو
دێنینەوە، لە ناوخۆ ڕائیدێکی جەندرمە کە بۆ بەسەربردنی مۆڵەتێکی کورد هاتبووە دیاربەکر، بە یەکێک لە دۆستەکانی
(مستەفا کەمال تۆزی ڕابردوو لادەدات) کە تایبەتیکردووە بە باسکردنی پێشهاتە سیاسییەکانی تورکیا لە سەردەمی مس
سەرکردەی کورد شێخ سەعید و دکتۆر فوئاد لەسێدارەدران، ئەمانە و ئەوانیتریش لەپێناو سەربەخۆیی کوردستاندا گ
خۆی بگۆڕیت بۆ هێرشکردن و داگیرکردنی ئازادی ئەوانیتر. لە ساڵی 1929 بۆ دووەمجار کوردەکان شۆڕشیان دەستپ
لەبارەی ئەو بابەتەی کە ناونیشانی ئەم پەیپەرەیە. هەوڵدەدەین کورتەی ئەو ئەنجامانە لەچەند خاڵێکدا کورت و پو
هەبوو، لەڕاستیشدا کەمالییەکان توانیان لەم سیاسەتەدا سەرکەوتووبن، بە بەڵگەی ئەوەی توانییان پشتیوانی ژمارە
و هۆکارەکان سڵیاننەکردەوە دوودڵنەبوون، لەوانە بەکارهێنانی چەکی کلاسیکی: بەکارهێنانی هۆکاری ئایینی و جووڵاند
بەکارهێنا. هەر لەگەڵ قایمبوونی شوێنپێی خۆی و دەرکردنی بێگانەکان لە وڵات، دەستخستنی سەربەخۆیی و دامەزر
لەقەڵەمیبدەین چوون بەتەواوی ئامرازەکان کەوتە هەوڵی لەناوبردنی کورد و کۆی خەسڵەتە نەتەوەییەکانی نەتەوەی
زمانی تورکی لە جیگەی. چوارەم: هەموو ئەو هەوڵانەی کەمالییەکان بۆ لەناوبردنی کورد درا هەم بەئاسانی بۆیاننەچو
ئێستاشی لەگەڵێ بە زیندوویی ماونەتەوە، دەشمێنێتەوە تا ئەوکاتەی کورد بە مافەکانی خۆی دەگات. ●●● سەرچاو
دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس (هەولێر - 2012). 3. د. ئیبراهیم خەلیل ئەحمەد و ئەوانیتر، تورکیای هاوچەر
جوولانەوەی ڕزگاری نیشتیمانی کوردستان، وەرگێڕانی، فەرید ئەسەسەرد، چاپ چوارەم، سەنتەری لیکۆڵینەوەی ست
کەریم، دەزگای توێژینەوە و بڵاوکردنەوەی موکریانی، (هەولێر -2010). 8. عەبدولڕەحمان قاسملوو، کوردستان و کو
سەردەمی نوێدا، وەرگێڕانی، د. دلێر ئەحمەد، مەڵبەندی کوردۆلۆجی، (سلێمانی - 2007). 11. مەیجەر نوئێل، یاداش
2011 2. بیار مصگفی سیف الدین، السیاسه البریگانیه تجاه ترکیا وأپرها فی کوردستان 1923- 1926، دار سبیرز لل
منشورات المکتب التجاری، (بیروت -؟). 5. ڕوبرت أولسون، تاریخ الکفاح القومی الکردی 1880- 1925، ترجمه،
الفکر و التوعیه فی الاتحاد الوگنی الکردستانی، (سلێمانیه، 2007). 8. هنری بارکی و اخرون، القچیه الکوردیه فی ترک
ستراتیژی ی کوردستان دەریدەکات، ژمارە 3، نیسانی 2006.) ئاگربەستی مۆدروس: دوای شکستی ئیمپراۆرییەتی عو
مەرجەکانی ئاگربڕی مۆدروسی لە 30ی تشرینی یەکەم 1918 پەسەندکرد. کە بەریتانیا بە ڕاوێژ لەگەڵ هاوپەیمانان
هاوچەرخ، و. سامان مستەفا ڕەشید، ناوەندی ڕۆشنبیر بۆ چاپ و بلاوکردنەوە، جابخانەی کارو(سلێمانی _2008)،
سەرچاوەی پێشوو، ل 25 3) هەمان سەرچاوە. ل 25. 4) هەمان سەرچاوە، ل 25. 5) بیار مصگفی سیف الدین، ا
بۆز ئەرسەلان، تورکیای هاوچەرخ، وەرگێڕانی لەفرەنسییەوە. نەجاتی عەبدوڵا،دە زگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس،
44. 14) لازاریف، المساله الکوردیه1917_1923، ت. عبدی حاجی، دار الرازی،(بیروت _ 1991) ص 107. 15)
چاپ و پڵاوکردنەوە (هەولێر _2004) ل 93. دیفد ماکداول، مێژووی کوردی هاوچەرخ، و. ئەبوبەکر خۆشناو،بڵاو
سەرە خێڵەکانی، لەسەرەتاوە لە ناو خیلی (بەختیاری) یەکان کاری دەکرد، ملازم بوە، لە سوپای هندستان ئیشی کرد
ئەفسەری سیاسی لەسەرتای شۆڕشی شیخ مەحمود نێردرا بۆ سلێمانی. یاداشتەکانی مەیجەر نوئیل لە کوردستان، و
بەڵگە نامەکان، وەرگێڕانی، ڕازاو محەمەد. ژمارە 3، نیسانی 2006، لا 131_ 132. 21) جرجیس فتح الله، المصدر
26) لازاریف، المصدر السابق، ص 136. 27) بەڵگەنامەی ژمارە (8) کورد لە نوسین و نامەکانی مستەفا کەمالدا، س
ماکداول، سەرچاوەی پێشوو، ل 313. 33) گۆشنەر دیشنەر، سەرچاوەی پێشوو، لا 93 _ 94. 34) جرجیس فتح
282. 39) حمید بوز ئەرسەلان، سەرچاوە پێشوو، ل 50. 40) ابراهیم داقوقی، کیشەی کورد لە تورکیا، وەرگێڕانی،
کریس کۆچێرا، کورد لەسەدەی نۆزدە و بیست، وەرگێڕانی، حەمە کەریم عارف، ل 103. 44) بلەج شیرکو، قچیە الک
(سلێمانی _ 2006)ل 165 47) م. حسرەتیان، یاسا دەستورییەکانی تورکیا و کورد، وەرگێڕانی، دلێر ئەحمەد حەمە، م
24. 53) عزیز شەمزینی، سەرچاوەی پێشوو، ل 165. 54) دیفد ماداوڵ، سەرچاوەی پێشوو، ل 320. 55) دیڤید
ئینۆنۆ کە لە نزیکیدا یەکیک لە گرنگترین جەنگەکانی سەربەخۆیی ڕوویدا، عیسمەت ئینۆنۆ دوای مردنی مستەفا ک
61) بلەج شیرکو، المصدر السابق، ص 79_80. ؛ بۆ ژمارە و داتاکانی کۆچپێکراوانی کورد بڕوانە هەمان سەرچاوە، ص
101. 68) عەزیز شەمزینی، سەرچاوەی پێشوو، ل 174. 69) بلەج شیرکۆ، المصدر السابق، ص 101. 70) المصد
پێشوو، ل 166. 76) هەمان سەرچاوە، ل 184. 77) کریس کۆچێرا، سەرچاوەی پێشوو، ل 53. 78) ڕوبرت اولسن
ولسن، المصدر السابق، ص ص 199_ 252. بۆ زانیاری زیاتر و درێژەی ڕووداوەکانی ئەم شۆڕشە، بڕوانە: هەمان س
پێشوو، ل 113. 89) گوشنەر دیشنەر، سەرچاوەی پێشوو، ل 100. 90) ماکداول، سەرچاوەی پێشوو، لا 326_ 7
دیفد ماکداول، سەرچاوەی پێشوو، ل 334. 96) جواهر لال نهرو، لمحات من تاریخ العالم، گ 2، منشورات المک

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەڕتووک: دۆزی کورد

جۆری دۆکومێنت: زمانی یەکەم

زمان - شێوەزار: کرمانجیی ناوەڕاست

وڵات:	باشووری کوردستان
وڵات:	شانشینی یەکگرتوو (بەریتانیا)
Quick Respons Code:	

کاتی تۆمارکردن:	AM 12:33:44 2016/1/1
ناوی تۆمارکار:	سەریاس ئەحمەد

بابەت: 35

سیڤەر و لۆزان و دەوڵەتی کوردی

https://www.kurdipedia.org/?q=20221217184458452447

فەرید ئەسەسەرد

دۆغۆ ئەرگیل دەڵێ سیڤەر مافی پێکهێنانی دوو دەوڵەتی بەتەنیشت یەکەوە بەکورد و ئەرمەن داوە. ئەرمەنستانی پێشنیارکراو کە ئەمریکا بەتەما بوو ببێتە ماندێتەری، لە رووبەردا زۆر لە کوردستانی باکوور گەورەتر بوو، بەڵام ژمارەی دانیشتوانی ئەرمەنی زۆر کەم بوو. کورد، بەگوتەی ئەرگیل لە ساڵی 1915دا لەئاکامی پرۆسەی جینۆسایدکردنی ئەرمەنەکاندا دەستی بەسەر موڵک و ماڵ و زەویی ئەرمەنەکاندا گرتبوو. بۆیە ئەگەر ئەرمەنستانی پێشنیارکراو دابمەزرایە، دەبووایە هەموو ئەو موڵک و ماڵ و زەویانە بگێڕنەوە بۆ ئەرمەن و ژمارەیەکی زۆریشیان ببنە هاووڵاتیی دەوڵەتی کریستیانی ئەرتۆدۆکس. بەرچاوکردنی تین و تاوی فاکتەری ئایینی لەو سەردەمەدا، ئەم مەسەلەیە بۆ کوردی تورکیا وەک مۆتەکە وابوو. بۆیە بەدرێژایی ماوەی 1920- 1923 هیچ جموجوڵێکی کوردایەتی بۆ جێبەجێکردنی سیڤەر نەهاتە ئاراوەو کورد ئەوەندەی کە بەتەنگ پوچەڵکردنەوەی پرۆژەی دەوڵەتی ئەرمەنستان و پشتگیری کردنی بزووتنەوەی کەمالیستی بووە، ئەوەندە بەتەنگ جێبەجێکردنی پەیمانی سیڤەر نەبووە. ئەوەی درووستیی ئەم بۆچوونە دەسەلمێنێ ئەوەیە کە لە کۆنگرەی ئەرزرۆم کورد هاوپەیمانی لەگەڵ کەمالیستەکاندا درووست کردو دواتر مستەفا کەمال بەخوێنی جەنگاوەرانی کوردو تورک سەرکەوتنە گەورەکەی سەقاریای بەسەر یۆنانەکاندا بەدەست هێناو بناغەی کۆماری تورکیای دانا.

پرۆسەی چارەسەرکردنی مەسەلەی کورد لە تورکیا سەرباری ئەوەی کە هەموو تورکیای سەرقاڵ کردووە، جووڵانەوەیەکی کەلتوریشی لەسەر بنەمای ناسینی مەسەلەی کورد هێناوەتە ئاراوەو تەنانەت هەندێ بۆچوونی تازەشی سەبارەت بەمێژووی پەیوەندییەکانی کوردو تورک وروژاندووە. ئەم جووڵانەوەیە چەند بۆ ڕاستکردنەوەی میتۆدی بیرکردنەوەی تورک پێویستە، ئەوەندەش بۆ پێداچوونەوەی مێژووی سیاسیی کورد و ڕاستکردنەوەی چەوتییەکانی پێویستە.
لەچاوپێکەوتنێکی ئەم دواییەی ڕۆژنامەی (تودەی زەمان) لەگەڵ پرۆفیسۆری بواری سۆسیۆلۆژیای سیاسی دۆغو ئەرگیل، چەردەیەک بیرورا نمایش کراون کە پێویستیان بەتێڕامانە. ئەرگیل ڕاڤەی جیاوازی بۆ مێژوو هەیەو لەو بڕوایە دایە کە کورد لەماوەی 1920- 1923دا دژی پەیمانی سیڤەر بووەو بەشێوەیەکی ئارەزوومەندانە هیچ هەنگاوێکی بۆ درووستکردنی دەوڵەت نەناوە. مەسەلەی هەڵوێستی کورد بەرانبەر بەدوو پەیمانەکەی سیڤەر (1920) و لۆزان (1923) مەسەلەیەکی تارادەیەک ئاڵۆزە. ئەوەی کە مەسەلەکە ئاڵۆزتر دەکا، ئەوەیە کە نەوەی ئەمرۆی کورد بەچاوێکی جیاواز لەنەوەی ساڵانی بیستەکانی سەدەی بیستەم سەیری هەردوو پەیمان دەکا. دیارە هۆی جیاوازیی تێڕوانینەکە زۆرتر پەیوەندیی بەئاستی هەستی ناسیۆنالیستییەوە هەیە لەنەوەیەکەوە بۆ نەوەیەکی تر. زەمان ڕۆڵی لەگۆڕینی تێڕوانینەکاندا هەیە. لەسەردەمی سیڤەر و لۆزاندا، تازە کوردایەتی سەری هەڵدابوو. ئەمەش وایکردبوو کوردایەتییەکی لاوازو شێواو و ناوچەیی و پڕ کەموکوڕی لەئارادا بێ. بەڵام کوردایەتیی 20 ساڵ پاش لۆزان، باسک ئەستوورتر و خەملیوتر و ڕۆشنترە.
ئەرگیل لەڕوانگەی شۆڤێنیستییەوە بۆ مەسەلەکە ناچێ و بەهۆی ئەمەوە ناتوانین، وەک ڕاهاتووین، تۆمەتی شۆڤێنیستیی بخەینە پاڵ. ئەرگیل لە تورکیا بەدۆستی کورد دەژمێردرێ و لەم پرۆسەیەی ئێستای ئاشتیش بەئەندامێکی کۆمیسیۆنی دانایان هەڵبژێردراوە. بۆچوونەکەی لەم بارەیەوە پرسیارێک لەبەردەممان قوت دەکاتەوە ئەویش ئەوەیە کە ئایا کوردی ئێراق و تورکیا دژی سیڤەر بوون؟ سیڤەر یەکەم و گرنگترین دیکۆمێنتی نێودەوڵەتییە کە بەئاشکرا مافی پێکهێنانی دەوڵەتی بە کورد بەخشیوە. بۆیە ئەگەر کورد خۆی دژی سیڤەر بووبێ، ئەمە بەم مانایە دێ کە کورد ڕۆڵێکی سەرەکیی لەبەفیڕۆدانی ئەم هەلە مێژوویەدا هەبووە.
لەم ڕووەوە لێپرسراوەتییەکە کەمتر کوردی باشوور دەگرێتەوە چونکە، لانی کەم، لە سلێمانیدا هەوڵی دامەزراندنی دەوڵەت

دراوە. بەڵام ئەمە کوردی باشوور بێگوناھ ناهێڵێتەوە، چونکە لە ساڵی 1923دا کورد تەواوی ستراتیجی خۆی گۆڕی و کەوتە دژایەتی کردنی بەریتانیای سپۆنسەری سیڤەر و دۆستایەتی کردنی تورکیای نەیاری سیڤەر. بوونی شاندی کوردی باشوور لە ئەنکەرە، هاوکات لەگەڵ بوونی شاندی تورک لە لۆزان، تەنیا یەک مانای هەیە، ئەویش ئەوەیە کە کوردی باشوور هەمان بۆچوونی ئەنکەرەی سەبارەت بە سیڤەر هەیە. بەڵام لێرە مەسەلەی هەڵوێستی کوردی ئێراق لەم ڕووەوە لەدەرەوەی باسەکەیە، چونکە ئەرگیل زۆرتر باسی کوردی تورکیا دەکا. ئەرگیل شتێکی چەوتی نەوتووە. قۆناغی سیڤەر کە کەوتۆتە نێوان 1920- 1923 قۆناغی هەوڵدانی کوردی تورکیا بۆ درووستکردنی دەوڵەت نییە. ئەگەر وردتر بدوێین، دەبێ بڵێین قۆناغی سیڤەر قۆناغی هاوپەیمانیی نێوان کوردو کەمالیستەکانەو ئەم هاوپەیمانێتییە بەکردەوە یەک مانای هەیە، ئەویش ڕەتکردنەوەی سیڤەرە.
ڕەنگە ئەم شیکردنەوەیە شتێکی تازەی تێدا نەبێ. بەڵام ئەوەی کە لەم بارەیەوە تازەیە، ڕاڤەکردنی هۆکانی سڵەمینەی کوردی تورکیایە لە سیڤەر. ئەرگیل دەڵێ سیڤەر مافی پێکهێنانی دوو دەوڵەتی بەتەنیشت یەکەوە بەکوردو ئەرمەن داوە. ئەرمەنستانی پێشنیارکراو کە ئەمریکا بەتەما بوو بیبێتە ماندێتەری، لەرووبەردا زۆر لە کوردستانی باکوور گەورەتر بوو، بەڵام ژمارەی دانیشتوانی ئەرمەنی زۆر کەم بوو. کورد، بەگوتەی ئەرگیل لە ساڵی 1915دا لەئاکامی پرۆسەی جینۆسایدکردنی ئەرمەنەکاندا دەستی بەسەر موڵک و ماڵ و زەویی ئەرمەنەکاندا گرتبوو. بۆیە ئەگەر ئەرمەنستانی پێشنیارکراو دابمەزرایە، دەبووایە هەموو ئەو موڵک و ماڵ و زەوییانە بگێڕنەوە بۆ ئەرمەن و ژمارەیەکی زۆریشیان ببنە هاووڵاتیی دەوڵەتی کریستیانی ئەرتۆدۆکس. بەرچاوکردنی تین و تاوی فاکتەری ئایینی لەو سەردەمەدا، ئەم مەسەلەیە بۆ کوردی تورکیا وەک مۆتەکە وابوو. بۆیە بەدرێژایی ماوەی 1920- 1923 هیچ جموجوڵێکی کوردایەتی بۆ جێبەجێکردنی سیڤەر نەهاتە ئاراوەو کورد ئەوەندەی کە بەتەنگ پوچەڵکردنەوەی پرۆژەی دەوڵەتی ئەرمەنستان و پشتگیری کردنی بزووتنەوەی کەمالیستی بووە، ئەوەندە بەتەنگ جێبەجێکردنی پەیمانی سیڤەر نەبووە. ئەوەی درووستیی ئەم بۆچوونە دەسەلمێنێ ئەوەیە کە لە کۆنگرەی ئەرزرۆم کورد هاوپەیمانیی لەگەڵ کەمالیستەکاندا درووست کردو دواتر مستەفا کەمال بەخوێنی جەنگاوەرانی کوردو تورک سەرکەوتنە گەورەکەی سەقاریای بەسەر یۆنانەکاندا بەدەست هێناو بناغەی کۆماری تورکیای دانا.
پاش تێپەڕینی 90 ساڵ بەسەر هەڵوەشاندنەوەی پەیمانی سیڤەر کەمافی پێکهێنانی دەوڵەتی بە کورد بەخشیوەو واژۆکردنی پەیمانی لۆزان کەمافی پێکهێنانی دەوڵەتی لە کورد زەوت کردووەو تەنانەت بەکەمینەیەکی نژادیشی نەناسیووە، هێشتا هیچ بەڵگەیەک لەسەر ئەوە نییە کە کورد بەهەڵوەشاندنەوەی سیڤەر نیگەران و پەرێشان بووە.
ئەوەی کەپاشتر روویداوە، لەدەرەوەی چوارچێوەی ئەم باسەیە و پەیوەندیی پێوە نییە. ئەمە بەم مانایە دێ کە ناکرێ ئۆباڵی بێبەشکردنی کورد لەمافی پێکهێنانی دەوڵەت تەنیا بخرێتە ئەستۆی هێزە دەرەکییەکانەوە. دەبێ دان بەوەدا بنرێ کە کورد خۆیشی لەم ڕووەوە بەرپرسیارەو بەقەد ئەوەی کە هێزە دەرەکییەکان زوڵمیان لێکردووە، خۆیشی زوڵمی لەخۆی و لەنەوەکانی داهاتووی کردووە.[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک:	دۆزی کورد
جۆری پەرتووک:	مێژوو
جۆری پەرتووک:	ڕەخنەی سیاسی
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
جۆری وەشان:	چاپکراو
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات:	کوردستان
وڵات:	تورکیا
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | www.gulanmedia.com

کاتی تۆمارکردن: PM 6:44:58 2022/17/12

ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 36

سەد ساڵەی پەیمانی سیڤەر 1

https://www.kurdipedia.org/?q=20220316111246408429

سەد ساڵەی پەیمانی سیڤەر 1
کۆتایی هەرس نەکراوی ئیمپراتۆرییەتی عوسمانی
نووسینی: Gerd Brendel لەئەڵمانییەوە هەڵۆ بەرزنجەیی
پەیماننامەی ناوبراو، پێش 100 ساڵ مۆری نا بە چارەنووسی دەسەڵاتدارێتی عوسمانی دا. ئەتاتورک دانوسانی لەسەر سنوورێکی نوێ کرد. بەڵێ ئەردۆغانیش بە پشت بەستن بە میراتی عوسمانی، داوای ناوچەیەکی گەورە و بەرفراوانتر دەکات. ئایا لە دایکبوونەوەی عوسمانی شیاوی هێنانە دیبە؟.
بەندی یەکەم: پەیماننامەکە
ڕۆژی 10.8.1920 لە Sèvres نزیک لە Versailles، لە هۆڵێکی کارخانەی بەناوبانگی فەخفووری، نوێنەرانی هێزە سەرکەوتووەکانی جەنگی جیهانی چاوەڕوانی شاندی تورکی بوون لە ئەستەنبوڵەوە. نزیکەی دوو ساڵ بەسەر ڕێکەوتنامەی ئاگربەستی (مۆدرووس)دا تێپەڕ بووە، کە شەڕی نێوان ئیمپراتۆری بەریتانی و دەسەڵاتی عوسمانی تەواو بووە، دووساڵ دانوساندن لە ڤێرسایی و پاریس..
خاتووی مێژووناس Ellinor Morack دەڵێ کۆنفراسی ئاشتی گەورە لەنێوان هێزە سەرکەوتووەکان دا لە پاریس، کە هەر خۆیان بەشدارییان تێدا کرد واتە هێزە دۆڕاوەکان بەشدارییان پێ نەکرا.. هێزە دۆڕاوەکان لەتەک ئەڵمانیا و نەمسا و هەنگاریادا، دەسەڵاتی عوسمانیش بوو. لە زنجیرە درامای تیڤی (Vatanim Sensin/ وەتەن سانسین/ تۆ نیشمانەکەمی) ئەم گرتەیە دووبارە بۆ بینەرانی تیڤی تورکی پێشکەش کرایەوە.. شاندە سێ کەسییەکەی لە ئەستەمبوڵەوە هاتبوو، بە دڵێکی تەنگەوە واژۆیان لەسەر ڕێکەونەکە دانا.(وەک لە وێنەکەدا دیارە جەنەڕاڵ هادی پاشا، وەزیری جارانی تورکی بۆ ڤێبوونی گشتی، ئیمزای ڕێکەوتنامەی ئاشتی دەکات.و).
لە گرتەیەکی فیلمەکەدا خواستی ئیماندارانەی دیبلۆماتکاری ئەستەنبوڵی و پزیشک و فەیلەسوف ڕەزا تۆفیق خستە بەر باس.... دەبا واژۆکەم ئاشتی بهێنێ. خواستێک کە بۆخۆی نەهاتە دی. مۆراک دەڵێ: پەیماننامەکە (دواجار وەک بەمردوویی لەدایک بووبێت وایە دەشکێ وەک ئەو فەخفورییەی لە هۆڵەکەدا دانراوە، پەیماننامەکە واژۆ دەکرێ لەلایەن کۆستەنتینۆپۆڵەوە، نەک لە لایەن ئەنقەرەوە. لە زنجیرە تەلەفیزیۆنییە تورکییەکەدا وەزیری دەرەوەی بەریتانیا George Curzon ددان دەنێ بە خاڵە لاوازەکانی دا.
ئەنقەرە ئەو شارە بچووکەی ئانادۆڵ کە لە ساڵی 1920 ەوە لە لایەن مستەفا کەمال، کەدواتر بە ئەتاتورک ناسرا، کرا بە شوێنێک کۆبوونەوەی نەتەوەیی گەورەی تێدا ئەنجام دەدرا..بەشێوەیەک دەرکەوت وەک حکومەتی دژی کابینەی سوڵتان لە کۆنیستانتیناپۆل، کە دەسەڵاتی تەنیا لەسەر کاغەز بوو.
سیڤەر هەڵوەشانەوەیی ئیمپراتۆریەتەکەی نەخش کرد
پایتەختی ئیمپراتۆرێتەکە: لەلایەن هێزە سەرکەوتووەکانەوە داگیرکرا بوو، ناوچەکان لە ڕۆژهەڵات و باشوورەوە لە مەککەوە تا قاهیرە، لە دیمەشقەوە تا بەغدا: هەمووی لەژێر کۆنترۆڵی فەرەنسا و بەریتانیادایە. ئیزمیر و کەناری Ägäis بەدەست هێزە یۆنانییەکانەوەیە. پەیماننامەی ئاشتی سیڤەر هەڵوەشانەوە و دابەشکردنی ئیمپراتۆرەکەی خستە قوڵە مستی دەستی سەرکەوتووەکانی شەڕی جیهانیەوە.
تورکۆلۆگ و مێژوونووس خاتوو Ellinor Morack ڕێکەوتننامەکە ناو دەبات بە دەڵێ: دوا ڕاچەنینی ئیمپریالیزم.
دوێنێ ڕۆژێکی شوومتر بوو بۆ وڵاتەکەمان. شاندەکەی حکومەت بۆ واژۆکردن لە ئیستەنبوڵ واژۆی دەستەسڕی کاخەزی سیڤەر یان کرد بەبێ ئەوە چاویان بتروکێن.
ناونیشانی ڕۆژنامەکەکان وەک لە زنجیرە درامای وەتەنم سەنسیین دا بەدەنگی منداڵێک دەخوێندرێتەوە ڕەزا تۆفیق و هاوڕێکانی وەک ناپاک نیشان دەدەن، کە دواتر لەلایەن حکومەتی ئەتاتورکەوە جاڕی لێداوە.
لەوێدا هیچیان بۆ نامێنێتەوە هەروەک مۆراک دەڵێ: حکومەتی سەڵتەنەت 1920 لە

دۆخێکدا نەبوو، بتوانێ بەهیچ شێوەیەک ڕەتی بکاتەوە. دەی دەبوو چ بکەن؟ ئەوان بۆخۆیان کۆنترۆڵی دروست و تەواویان بەسەر لەشکرەکەیاندا نەبوو، چونکە ئەوەی لێی مابوو، لە خزمەتی کەمالیستەکان دا دژی ئەوە بوون، شەڕ بەرپۆوەبەرن - دژ بە مەرجە توندەکانی پەیماننامەکە..بەم پێیە بەشێکی گەورەی Thrakiens و Edirne و بە درێژایی کەناری Ägäis کەوتە یۆنانەوە. ئورفە، مێردین بۆ فەرەنسا، و ڕۆژئاوای ئانادۆڵ بۆ ئیتالیا. ڕۆژهەڵاتی ئانادۆڵ دابەش دەکرێ لەنێوان دوو دەوڵەتی نوێ کە دادەمەزرێن ئەرمینیا و کوردستان.
کۆنستانتینۆپێل/ قوستەنتین، دەخرێتە ژێر بەرپۆوەبەرێتییەکی نێونەتەوەییەوە. فەرەنسا و بەریتانیا ناوچەکە دابەش دەکەن لە نێوان خۆیان دا، بەسەر ئەوەی ئێستا ناوی، عێراق، سووریا، ئەردەن، لوبنان و ئیسرائیلە.
وەتەنم سەنسین/ Vatanim Sensin یەکێکە لەچەندین درامای تەلەفزیۆنی بە پاشخانی مێژووییەوە، کە لەم 10 ساڵەی ڕابووردوودا لە تورکیا بەرهەم هێنراوە: ڕووداو و پێشهاتەکانی خانەوادەی Saga لە 59 ئەڵقەدا لەسەر Smyrna یاخود Izmir ە، کە لە 1919 لەلایەن یۆنانەوە داگیرکرا.
ناوەڕۆکی سەرەکی باس لە خۆشەویستی نێوان خاتوونێکی شۆڕشگێڕی تورک هیلالHilal و ئەفسەرێکی یۆنانی لیۆنیداسLeonidas. پەردەی دیمەنەکە لە سیڤەردا کەموزۆر هاوجووتی هەقیقەتە مێژووییەکەیە. لە تورکیادا پەیماننامەکە تا ئیمڕۆ مادەیەکی خوێندنە.
ئەوەی ئێمە جاران فێری بووین؟ دەمانزانی شەڕێک بووە و بۆ ئێمە سیڤەر بووە بەڵا ئەمە بیرەوەریی Belma Bagdat و مێردە نووسەر و کاریتکارەکەی Hayko Bagdat ە، لە وانەی مێژوویان دا. دوایی ئەتاتورک وڵاتەکەمانی قوتار کرد و ئێستا نیشتمانێکی ئازادی دڵفرێنمان هەیە، لەسەر گۆڕی ئەرمەنییەکان دامەزراوە.
پەیماننامەی سیڤەر وەک وێنەیەکی ترسناک
پەیامانامەی سیڤەر، وەک ئێلینۆر مۆرەک دەڵێ هەر منداڵێک لە قوتابخانەی تورکیا فێری دەبێ وەک وێنەیەکی ترسناک. ئەو مێژوونووسە باس لە سیڤەر سیندرۆمSyndrom سیندرۆم، کۆی نیشانەکانی نەخۆشییەک- سیڤەر دەکات. و. هەروەها دەڵێ : ئیمڕۆ لە زانستی سیاسیدا بەکار دەهێنرێ، بۆئەوەی بۆچوون و ڕامانێک نیشان بدەن، کەوا کاتی خۆی زلهێزەکان و ئێستا ڕۆژئاوا یاخود بەکورتی هەموو وڵاتانی تر مرخیان لەوە خۆش کردووە، ئانادۆڵ لەنێو خۆیاندا دابەش بکەن.
بەهەقیقەت هەر ئەم بیرو بۆچوون و باوەڕە کە هەتا ئیمڕۆ لە لایەن بەشێکی زۆری کۆنپارێزە نەتەوەیی و هێزە نەتەوەییەکانەوە دەبەخشرێتەوە. ئەگەر مرۆ چاوێک بگێڕێ بەسەر پەیماننامەی سیڤەردا، دەتوانین بڵێن: بەهەرحاڵ بەڕاستی ئەوانە ناهەقیان نییە. ئیدی بەڵێ لەڕاستیدا هەوڵێ هەبوو بۆ دابەشکردنی وڵات. ئەوەی نابێ لێرەدا لەبیر دەکرێ: کاتێ ئەوە واژۆ کرا، لە هەموو بارێکدا شیاوی جێبەجێکردن نەبوو..
فەرەنسی و بەریتانییەکان ماندووی دەستی جەنگ بوون و ئەتاتورک لە ئەنقەرە لەگەڵ پاشماوەی هێزەکانی عوسمانیدا خەریکی ڕێکخستنی بەرخۆدان بوو. 9 ڕۆژ پاش ئەو واژۆکردنەکە، کۆنگرەی نەتەوەیی ڕایگەیاندن هەموو ئەوەی بەناوی ئەنجوومەنی تاجی سوڵتانەوە دەنگیان بە پەیماننامەکە داوە، ناپاکی هەرە گەورەن. لەبەرئەوە دوو ساڵ دواتر بە کاریگەرێتی ڕووداوەکەی ساڵی 1920ەوە پەرلەمان دوا سوڵتان (واحدین) ی لە دەسەڵات خست.
(کۆماری تورکیای ئەتاتورک بە ئاگایی و هوشیارییەوە خۆی بە دژە مۆدێلی دەوڵەتی فرەگەلانی عوسمانی دادەنا)، ئەم دێڕە لەتەک وێنەی کەلەسەری ئەتاتورکدا نووسراوە.و.
یاکتام تورکیەڵمازی مێژوونووسی تورک- کورد باوەڕی وایە هەموو ڕژێمێکی شۆڕشگێڕ بانگاشەی کردووە، کە بەتەواوی پەیوەندی نییە و پچڕاوە بە ڕابووردووەوە. بەم جۆرە زۆر لە زانستکاران ساڵانێکی زۆر باوەڕیان بەم حاڵەتە کرد. ئەمە بیروڕای مێژوونووسی تورک کورد یاکتام تورکزاڵمازە/ Yektam Türkyilmaz ە. ناوبراو مێژووی گێڕانەوەی سیڤەری تراوماو و ئاتاتورکی ڕزگارکەری شۆڕشگێڕ دەزانێ.
کۆمارە تورکییەکەیان بە هوشیارانە خۆی بە دژە مۆدێلێکی دەوڵەتی فرەگەلانی عوسمانی دادەنا، بە ڕابەرایەتی سوڵتان کە خۆی بە خەلیفەی ڕابەری ڕۆحی و حوکمداری هەموو موسڵمانان دەزانی. ئەم ترادیسۆنە کەمال مستەفا ناسراو بە ئەتاتورک، باوکی تورکان بە

هوشیارییەوە هێنایە مەیدانەوە. پێڕەوکردنی ئەلفوبای لاتینی، قەدەغەکردنی فێست: کە هەتا ئیمڕۆ نموونەی بەرچاوی ئەو هەڵمەتە خێرایەی مۆدێرنیزمەیە.. بەڵام وەک یاکتان تورکیەلماز دەڵێ: ئەوە ئەو مێژووەیە کە کەمالیستەکان دەیانەوێ وا بکەن باوەڕی پێ بکەین. بەڵام من باوەڕ دەکەم بەردەوامێتی لە نێوان دەسەڵاتی عوسمانی و کۆماردا بایەخدارترە لەوەی بە گشتی وەردەگیرێ.

بەشی دووەم : ڕۆحی نەمرانی دەوڵەت

یاکتان تورکیەڵماز دەڵێ عوسمانیزم هەر ماوە ناوبراو خەریکی توێژینەوەیە لەسەر کوشتاری ئەرمەنییەکان و کۆتاییەکانی دەوڵەتی عوسمانی و مامۆستای زانکۆیە لە Daku University لە ئەمەریکا و ئێستا لە بەرلین دەژی.

چەمکی عوسمانیزم دەگەڕێتەوە گازینۆی ئەفەسەران و سالۆنی دەوڵەتی عالی سەدەی 19. مستەفا کەمال یەکەم ڕیفۆرمخواز نەبوو ناوبراو بە عوسمانیزم وەک بیرۆکەیەک سەری هەڵدا بۆ ڕزگارکردنی ئیمپراتۆریەتەکە، کاتێ دەوڵەتەکە گلۆڵەی کەوتە لێژی بەرەو هەڵوەشانەوە.

لە سەدەی 19 دا تا دەهات وڵاتانی دەڤەری بالکان داوای سەربەخۆیی سیاسییان دەکرد. یۆنان ساڵی 1878 سەربەخۆیی بەدەستهێنا. 1878 بولگاریایشی بەدوادا هات، 1881 ڕۆمانیا، 1882 سەربیاش سەربەخۆیی بەدەستهێنا. لەڕاستیدا بەشێکی گەورەی ئیمرۆی یۆنان Mazedonien & Tkraken بەشێک بوون لە دەسەڵاتی عوسمانی، بەڵام بزاڤی سەربەخۆخوازی ئەم خەونەی دەوڵەتی عالی لەگۆڕنا..

بەدرێژایی سەدان ساڵ سیستەمی- میللەت هەوڵی ڕێکخستنی ماف و ئەرکی کەمینەی کریستیانی و جولەکەی دا. میللەت ڕێگەی دا بە تەرجەمەکردن بە کۆمەڵە ئاینییەکان و ئۆرتۆدێکسێکی میللی لەگەڵ ئۆرتۆدۆکسی- یۆنانی پاتریاکی کۆنستەنتیناپۆل و یەکێکی ئەرمەنی لەگەڵ سەرۆکی باڵای پاتریاکی ئەرمەنی.. لەچوارچێوەی ئەم میللییەتەدا جولەکە و کریستیانی سەربەخۆیی دیاریان هەبوو. دەبوو باجێکی زۆر بدەن تا لە خزمەتی سەربازی و دەوڵەت بەدوور بن. لە سەدەی 19 دا ڕەخنە لە سیستەمی کۆنی میللیەت و بزاڤی ئۆپۆزیسیۆنی جۆن تورک زیادی کرد، کە پروپاندەی بیرۆکەی ناسنامەی هاوڵاتێتی عوسمانی دەکرد.

تەنزیمات بەقۆناخی ڕیفۆرم دەوترێ لە ئیمپراتۆرێتی عوسمانی دا، هەنگاو بەهەنگاو هەتا دەستووری ساڵی 1876 مافی یەکسانی هەموو ڕەعیەتی ژێر دەسەڵاتی سوڵتانی زامن دەکرد- هەتا ئەوکاتە پاش ماوەیەکی کورت پاشا عەبدلحەمیدی دوو یاساکەی لە کارخست. دواتر بە تێروتەسەلی قسە لەسەر ئەمە دەکەین- قسە لەسەر ناسنامەی گشتگری عوسمانی نزیکەی 30 ساڵ مایەوە هەتا لە ساڵی 1908 دا، تورکی لاو دەسەڵاتی سوڵتانیان گۆڕی بە جێگرەوەیەکی گوێڕایەڵ و سەرلەنوێ دەستوور کەوتەوە گەڕ.

ئێمە عوسمانیینی خاوەن بێگەردترین جۆری بیرکردنەوەین

یاکتان تورکیەڵماز دەڵێ: لە پەرلەمانی نوێی هەڵبژێردراودا بە یەکسانی نوێنەرانی یۆنانی و ئەرمەنی و جولەکە هەبوون لەتەک هاوکارە موسڵمانەکانیان دا. لە 1908-1912 عوسانیزم واتای وایە: جیاوازی مەزهەبی و ئێتنیکی هیچ بایەخی نییە. مێژوونووسی ناوبراو چەندەها تەن دیکۆمێنتی ئەو سەردەمەی کۆکردۆتەوە. لەسەر یەکێ لە قەوانەکانی - هی ساڵی 1909 تێنور ئیبراهیم ئەفەندی ستایشی زۆری وڵات و سوپا دەکات... ئێمە عوسمانی خاوەنی باشترین جۆری بیرکردنەوەین..

نیشتمانپەروەری دەستووری عوسمانی.هەروەها دکتۆری لاو و سیاسی ڕەزا تۆفیق لە پەرلەمانی نوێ دایە.11 ساڵ دوای تۆمارکردنی قەوانەکە ئەو لە سیڤەر بە واژۆ لەسەردانانەکەی مۆری نا بە کۆتایی دەوڵەتی عوسمانیەوە.

لەو نێوانەدا دۆڕاندنی یەکەم جەنگی جیهانی هەیە لەگەڵ کۆمەڵکوژی ئەرمەنییەکان دا و کە لەلایەن تورکی لاوەوە ڕێکخراو بوو، ئەو تورکلاوەی تا پێش چەند ساڵێ ناسنامەی عوسمانی گشتگر لای گرنگ بوو.

لە مانگی 1920/4 لە ئەنقەرە پەرلەمان جارێکی تر کۆبۆوە. ئەنجومەنی نەتەوایەتی فراوان ی کە لەلایەن ئەتاتورکەوە داوا کرا.

گەورەترین جیاوازی لەگەڵ پەرلەمانی 1909دا بەزەقی بەرچاو دەکەوێ. تورکیەلماز دەگێڕێتەوە: نە نوێنەرانی کریستیانی و نە هی جوولەکەی تێدا نەبووە. لەگەڵ ئەوەشدا فرە

ئیتنیکی بووە، نوێنەرانی گرووپەکانی: عەرەب و کورد و چەرکەس بەشداربوون.
عوسمانیزم وەک چەترێ، لە سایەیدا چەندین ئێتنیک خۆیان دۆزیبووەوە، بەرەو پێش دەڕیا- بێگومان بە سنووردارییەوە.
خوێندنەوەی کەمالیستی بۆ عوسمانیزم بریتییە لەوەی هەمیشە گرووپی جیاواز جیاواز کۆدەکاتەوە، بەڵام ئێستا باس باسی ئیسلامە و بەتایبەتی ئیسلامی - سونی. لە جێگای ئەوەی قسەکردن لەسەر ناسیۆنالیزمی تورکی بکرێ، پێیان خۆشترە باس لە ناسیۆنالیزمی سونە بکەن... ئەگەرچی پلورالیزمیشە، لێ تێیدا چیتر کریستیان و جولەکە جێیان نەبۆوە.
هایکۆ بەگدات بە تەوسەوە دەڵێ: نیشتمانێکی ئازاد و خۆش و دڵفرێن هەڵچنراوە لەسەر گۆڕی ئەرمەنیەکان. با ئەتاتورک بەرپرسی کوشتارەکەش نەبێت. کۆماری تورکیای لاو سوودی لەو هەڵمەتی کوشتنە دی. کۆمارەکەی پاش کوشتارکە دامەزرێندرا، هەموو ئەو شتانەی پاراست کەوا پێشتر هی ئەرمەنییەکان بوو'. ئەمەش بووەبەردی بناغە بۆ سامانی کۆماری لاو.
ئێلینۆر مۆراکی مێژوونووس درێژەی پێدەدات و دەڵێ: لەکۆتایی جەنگەکەدا ئەو ئەرمەنیانەی مابوون گەڕانەوە. دەڵێ: بەپێی مەزهەب زۆر جیاواز بوون و دەستبەجێ هەرا دروست بوو لەگەڵ ئەوانە هێنرابوونە شوێنەکانیان و نیشتەجێ کرابوون. دیارە کۆمەڵێ خەڵکی زۆریش هەبوون کە سوودمەندبوون لە کوشتارەکە و دەرپەڕاندنی گریکی/ یۆنانی و دەست گرتن بەسەر وڵات و کارخانەکانیان دا.
لەناوەڕاستی یەکەم جەنگی جیهانیدا تورکی لاو بڕیاری لەناوبردنی گەلی ئەرمەنی دا...
حکومەتی نوێی ئەنقەرە بیری لەوە نەکردەوە قەرەبووی ئەو کەمە ئەرمەنەی ماون بکات. لە ئێستادا نزیکە 60,000 هەزار ئەرمەنی لە تورکیا دا دەژین. زۆرینەیان لە ئیستەنبوڵن.
تراومای کوشتارگەلەکە بە قوڵی ڕەگی داکوتاوە...
بۆ ئەوەی کەس تێبینی ئەوە نەکات ئەرمەنە، هایکۆ بێگداد وەک مێردمنداڵێک لەسەر شەقام و کۆڵانەکان دایکی بە ماما بانگ نەدەکرد بەڵکو بە ئەنە/ دایە بە تورکی. ملوانکەیەکی خاچم هەبوو دەبوو لەژێر کراسەکەمەوە لەملی بکەم، نەشم دەزانی بۆچی..
ڕێکەوتنامەیەکی نوێ لەگەڵ هێزە براوەکان دا لە لۆزان...
سێ ساڵ دوای کۆنفرانسی سیڤەر دووەم کەمینەی گەورە، گریگەکانی ئانادۆڵ دەرپەڕێندران. مستەفا کەمال ئەتاتورک سەرکەوتوانە لەشکری گریکی پاشەکشێ پێ کرد. لە سێپتامبەری 1922دا دوا سەربازی گریکی ئاسیای بچووکی بەجێهێشت و 1923 هێزە سەرکەوتووەکانی جەنگی جیهانی لە لۆزان پەیماننامەیەکی نوێیان بەست، ئەمجارە لەگەڵ حکومەتی ئەنقەرەدا. سیڤەر پشتگوێ خرا و کۆماری تورکیا وەک دەوڵەتێکی سەربەخۆ بە سنووری خۆیەوە لە ڕۆژئاوا ددانی پێدا نرا و هەتا ئیمرۆ بەرقەرارە. تورکیا و گریکلاند/ یۆنان ڕێکەوتن لەسەر ئاڵوگۆڕپێکردنی دانیشتوان. نیو ملیۆن موسڵمان پێویست بوو یۆنان بەجێ بهێڵن و نیو ملیۆن ئەرتۆدۆکسیش تورکیا. ئاینن لێرەدا بڕیاردەر بوو، تەنانەت ئەو کریستیانەی بە تورکیش قسەیان دەکرد لە ناوەندی ئانادۆڵ دەرپەڕێندران.
زەحمەتە بارودۆخی دەوڵەتی کەمالیستی بە سێکولار ناو بنێین..سێکۆلاری واتە بە نزیکەیی بێ بایەخی دەوڵەت بۆ ئایی هەیە. بەڵام ئەم دەوڵەتە بایەخی زۆری بۆ ئاین هەس هێندە زۆر تەنانەت کەوا ئەو بڕیار دەدات کێ لە ترۆپکدا بێت... ئەمە قسەی یاکتان تورکیاڵمازە..
لەم خاڵەدا کۆماری تورک خۆی جیاناکاتەوە لە دەوڵەتی عوسمانی. سوڵتان لە خۆیدادەسەڵاتی دنیایی و ڕۆحی کۆدەکردەوە.. وەک خەلیفە و وەک جێگری محەمەد پێغەمبەر، ئەو ئەوەی لەبەرچاوگرتبوو بۆ سەرۆکایەتی ناوبراو بە ئوممە/ کۆمەڵگەی هەموو باوەڕدارانی موسڵمان.
حکومەتی تورکی دەستبەرداری ئەم داوایە بوو، لێ لەوە خۆش نەدەبوو دەسەڵاتێکی تری ڕۆحانی لەتەکیدا بێت. دوای ئەوەی پەرلەمان، ساڵی 1922 دوا سوڵتانی لەسەر حوکم لابرد، نوێنەرانی پەرلەمان کوڕی مامەکەیان هەڵبژارد بە خەلیفە، هەر بۆ ئەوەی پاش دوو ساڵ جارێکی تر لە دەسەڵاتی بخەنەوە..
تورکیاڵماز بەردەوامە خەلافەت کەمالیستەکانی لابرد و خۆشیان دژی مەزهەبی دەستەبژێری دیاریکراو وەستانەوە، بەڵام ئەمە بەو مانایە نا، کەوا بەدڵی خۆیان مەزهەبێکی دەستەبژێری نوێ ساز بدەن. لێرە بەدواوە ئیمامەکان سەر بە وەزارەتی کاروباری ئاینی کران و ئەم ئەرکەیان کەوتە سەر. بانگدان لە ساڵانی 30 ەوە لە عەرەبییەوە کرا بە تورکی. ئێلینۆر مۆراک دەڵێ: بە

جۆرێک لە جۆرەکان ئەمە یەکەم ریفۆرمی سێکولار نەبوو، لەگەڵ ئەوەشدا پێشوازییەکی جەماوەری گەورەی بەدەست نەهێنا.
هەروەها دەسەڵاتی عوسمانی دەوڵەت بڕیاری لەسەر ئاین دەدا، لێرەشدا تەنیا پشتی دەبەست بە دەسەڵاتی سوڵتان وەک خەلیفە، وەک سەرۆکی ئاینی. وای دادەنا کە دەوڵەتی نوێی رۆژئاوایی بەخۆی رەوا بینی، بڕیار لە کاروباروباری ئایینیدا بدات، بەبێ ڕەوایەتی بۆ ئایینەکەی خۆی. لە ڕاستیدا ئەمەش تاکە تێکشکاندن بوو لەگەڵ ئەو ترادیسیۆنەی هەبوو. ئەمەش قسەی ئێلینۆر مۆراکە.[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک:	مێژوو
جۆری دۆکومێنت:	وەرگێڕدراو
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
شار و شارۆچکەکان:	سلێمانی
وڵات:	کوردستان
وڵات:	تورکیا
وڵات:	شانشینی یەکگرتوو (بەریتانیا)
وەرگێڕدراو لە زمانی:	ئەڵمانی
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | kurdistanpost.nu

کاتی تۆمارکردن: AM 11:12:46 2022/16/3
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 37

شکۆ و بوونی نەتەوە لە ناو دەوڵەتدا دروست دەبێت و ڕەنگدەداتەوە

https://www.kurdipedia.org/?q=20230106114141456923

د.محەمەد ساڵح جومعە

ئێستا هەموو خەڵکی کوردستان بایەخێکی زێدە گرنگ بە پرسێک دەدات کە ئەویش سەربەخۆیی کوردستانە، بۆیە منیش دەخوازم لەم بابەتەدا بۆچوونەکانم لەسەر پرسی سەربەخۆیی دەوڵەتی کوردستان چربکەمەوە.
ئەو بارودۆخەی بۆ پرۆسەی سەربەخۆیی کوردستان لە ئێستادا فەراهەم بووە، بە درێژایی مێژوو دەرفەتێکی لەو جۆرە بۆ کوردستان و بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردستان نەهاتۆتەپێشەوە، هەر بۆیە ئەگەر بەدیدێکی تازە و لەبەر رۆشنایی پێشهاتە تازەکاندا خوێندنەوەی ورد بۆ پرۆسەی سەربەخۆیی کوردستان بکەین، بە ڕاشکاوی هەست دەکەین دەرفەتێکی لەبار هاتۆتەپێشەوە و ناکرێت بەهیچ جۆرێک ئەم دەرفەتە لەدەست بدرێت، خۆ ئەگەر بە ئەقڵییەتی دەوڵەتانی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست خوێندنەوە بۆ پرۆسەی سەربەخۆی کوردستان بکەین، ئەوا هەست بە جۆرێک لە ئاستەنگ و تەنانەت ساردبوونەوەش لەم پرۆسەیە دەکەین، بۆیە ئێمە لێرەدا جیا لەوەی دەگەڕێینەوە بۆ بایەخ و گرنگیی دەوڵەت لە مێژووی مرۆڤایەتیدا، لەهەمانکاتدا لە ڕوانگەی ئەو گۆڕانکارییانەوە پرۆسەی سەربەخۆیی کوردستان شرۆڤە دەکەین کە هاوپەیمانی نێودەوڵەتی دژی داعش لە تەواوی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست درووستی کردووە بەرەو ئەوە هەنگاو هەڵدەگرین کە دووبارە هاوکێشەی سیاسیی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست بە جۆرێکی دیکە دابڕێژدرێتەوە.
سەبارەت بە گرنگیی دەوڵەت بۆ شکۆی نەتەوە و بەرجەستەکردنی بوونی نەتەوە، بەپێی تێگەیشتنی من لە پێش شەش هەزار ساڵەوە ئەو ڕاستییە بۆ هەموو جیهان ئاشکرابووە کە دەوڵەت بناخەی پێشکەوتنی هەموو میللەتان بووە و هەموو هیوا و ئاواتەکانیان لەسەر درووستکردنی دەوڵەتی خۆیان بووناد ناوە. ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ سەردەمی دەوڵەتی نەتەوەیی

هاوچەرخیش، ئەوا دیسان هێندەی من لێی تێگەیشتووم، دەوڵەت لەسەر بنەمای فەلسەفەی میکیاڤیلی دامەزراوە، بۆیە ڕاشکاوانە ئاماژە بەوە دەکەم منیش هەوڵمداوە هەر لەو ڕوانگەیەوە سەیری پێکهێنانی دەوڵەتی کوردستان بکەم، ئەمەش بەو مانایەی ئایا دەوڵەتی کوردستان تا چەند لەبەرژەوەندی خەڵکی کوردستانەو چەندیش لەبەرژەوەندی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی و دەوڵەتانی هاوپەیمانی نێودەوڵەتی لە دژی داعشە؟ ئەمەش لەبەر ئەوەی دەخوازم خوێنەری ئەم دێڕانە هەڵوەستە لەسەر ئەو خاڵە گرنگە بکات کە لە ئێستادا تاچەند درووستبوونی دەوڵەتی کوردستان، بەرژەوەندیی خەڵکی کوردستان و دەوڵەتانی هاوپەیمانی نێودەوڵەتی لەدژی داعش پێکەوە گرێدەداتەوە و پێکهێنانی ئەم دەوڵەتە دەکاتە ئامانجێکی هاوبەشی کوردستان و کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی.

لایەنێکی دیکەی گرنگیی دەوڵەت لە بیرکردنەوەی نەتەوەدا، ئەوەیە کە دەوڵەت لە بیرکردنەوەی نەتەوەدا تەنیا پەرستگایەکە کە نەتەوە رووی تێدەکات، بۆیە بەدرێژایی مێژوو نەتەوەکان ئایینیان کردۆتە هۆکارێک بۆ خزمەتی دەوڵەت، بەپێچەوانەشەوە ئەو نەتەوانەی دەوڵەتیان خستبێتە خزمەتی ئایینەوە ئەوا ئەو نەتەوانە نە دەوڵەتیان ماوە و نە بوونی خۆشیان وەک نەتەوەیەکی زیندوو لە جیهاندا ماوە.

لێرەوە ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ شۆڕشی فەرەنسا لە 14ی تەمموزی 1789 ئامانجی سەرەکییان ئەوە بوو کە ئایین و دەوڵەت لە یەکتری جیابکەنەوە، ئەمەش بەو مانایەی کە گەیشتنە ئەو قەناعەتەی نابێت چیدیکە دەوڵەت لە خزمەتی ئاییندا بێت، یان ئایین دەوڵەتی نەتەوەیی ئاراستە بکات.

لەسەر ئەم پرەنسیپانە ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ سەر بارودۆخی کوردستان و تەواوی میللەتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، دەبینین کێشەی سەرەکیی ئێمە ئەوەیە کە ناتوانین ئایین و دەوڵەت، یان حزبی سیاسی و دەوڵەت لەیەکتری جیا بکەینەوە، ئەمەش کارەساتێکی گەورەی بەسەر کورد و تەواوی گەلانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا هێناوەو ڕێگەی لە پێشکەوتنی ئەوان گرتووە.

بۆ ئێستای کوردستان دەبێت ئامانجی هەرە سەرەکیمان لەوەدا چڕبکەینەوە بەوەی ئامانجی ئێمە پێش هەر شتێکی دیکە درووستکردنی دەوڵەتە، لەبەر ئەوەی دامەزراندنی دەوڵەت مافێکی سرووشتیی گەلی کوردستانە، لەم پێناوەشدا دەبێت هەر بیروبۆچوونێک ببێتە ئاستەنگ لە بەردەم ئەم پرۆسەیە، ڕەتبکرێتەوە، ئەوجا ئەو ئاستەنگانە بەناوی برایەتی و ئایینی بێت، یان جیاوازی بیروبۆچوونی حزبایەتی، ئەمەش لەبەر ئەوەیە هەموو ئەو دەوڵەتانەی کوردستانیان داگیرکردووە لەژێر پەردەی هاوئایینی و برایەتی کوردستانیان داگیرکردووەو لەپەنای ئەم دروشمانەشەوە کوردیان بە چاوی کۆیلە و هاووڵاتی پلەدوو و میوان لە نیشتمانی خۆی سەیرکردووە.

لەم ڕاستەوە ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ مێژوو بەگشتی و مێژووی سەرهەڵدانی ئیسلام بەتایبەتی، ئەوا لەو ڕۆژەوەی ئیسلام هاتۆتە وڵاتی ئێمە، گەلی ئێمە گەلێکی موسڵمان بووە، بەڵام لەژێر پەردەی ئیسلامدا لەلایەن عەرەب و فارس و تورکەوە مامەڵەی کۆیلایەتییان لەگەڵ ئەو گەلە موسڵمانە کردووە و هەموو هەوڵیان بۆ ئەوە بووە کە خەبات و مقاوەمەتی دژی کۆیلایەتی و داگیرکاری سەرکوت بکەن و خاکی ئێمەیان بە داگیرکراوی لەژێر دەستی خۆیان هێشتۆتەوە.

بەڵام وێرای ئەوەی داگیرکارانی کوردستان دژی سەربەخۆیی کوردستان هەرچی لەدەستیان هاتبێت درێغیان نەکردووە، لەبەرانبەردا بەدرێژایی مێژوو خەباتی گەلی کوردستان بۆ سەربەخۆیی بەردەوام بووەو ڕانەوەستاوە، بۆیە کاتێک خوێندنەوە بۆ ئەم مێژووە دەکەین، گلەیی و گازندەی خۆمان بۆ نەگەیشتن بەسەربەخۆیی ناخەینە ئەستۆی داگیرکارانی کوردستان، بەڵکوو بەشێکیشی دەگەڕێتەوە بۆ نەزانیی خۆمان کە نەمانتوانیوە بوونی نەتەوەیی خۆمان بخەینە سەرووی هەر شتێکی دیکە و لە ڕەگ و ڕیشەی ئەو قین و بوغزە تێبگەین کە ڕژێمەکانی عەرەب و تورک و فارس بەرانبەر نەتەوەی کورد هەیان بووە.

لە دوای شەڕی یەکەمی جیهانی و لە پەیماننامەی سیڤەر لە بەندەکانی 62 و 63 و 64 بڕیار لەسەر دامەزراندنی دەوڵەتی کوردستان درابوو، بەڵام لەبەر نەزانی و نەشارەزایی ئێمە و زیرەکیی دوژمنەکانمان ئەوە بوو لە ڕێککەوتنی لۆزان لە ساڵی 1923 بڕیاری درووستکردنی دەوڵەتی کوردستان لەبار برا.

لێرەدا بە جێگەی خۆی دەزانم ئاماژە بەوە بکەم کە دوای پەنجا ساڵ تێپەڕبوون بەسەر ڕێککەوتنی لۆزان، ئەو ڕۆژە من و هەڤاڵی بەڕێزم هۆشیار زێباری لە لۆزان بووین، سەرۆکی شارەوانی لۆزانمان بینی و لەو دیدارەدا داوای لێبووردنی لەگەڵی کوردستان کرد بەوەی کە ئەو ڕێککەوتنەی لە شاری لۆزان بۆ لەباربردنی دەوڵەتی کوردستان لە ساڵی 1923 ئیمزاکرا، شارەوانی لوزان لێی بەرپرسیار نییە.

ئەمڕۆ لە سایەی ڕێبازی بارزانی و قارەمانیەتی هێزی پێشمەرگەی کوردستان و وەرچەرخان لەسیاسەتی هاوپەیمانان لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا بارودۆخێکی تازە هاتۆتە پێشەوە، لەم قۆناخە تازەیەدا هەنگاو بەرەو ئەوە هەڵدەگرین کە لە قۆناخێکی سەخت و دژواری کۆیلایەتی دەرباز بین و بەرەو سەربەخۆیی هەنگاو هەڵبگرین، ئەمجارەیان پرسەکە دیسان پەیوەست نییە بەوەی کە ئێمە وەک کورد ڤیچێک شارەزا بووین، بەڵکوو بەشی گرنگی ئەم وەرچەرخانە پەیوەندی بە نەزانیی دوژمنەکانی ئێمەوە هەیە، کە هەست بە گۆڕانکارییەکان ناکەن و بە هەمان ئەقڵییەت و سیاسەتی کۆنیان مامەڵە لەگەڵ دۆزی کورد و کوردستان دەکەن و پێیانوایە دەتوانن هەتا سەر بە چاوی کۆیلە مامەڵە لەگەڵ خەڵکی کوردستان بکەن.

بۆیە ئەوەی ئێمە بەدەستمان هێناوە، بەرهەمی نەزانی و بێ ئەقڵیی دوژمنەکانی ئێمەن، هەر بۆ نموونە ڕژێمی سەدام حسێن کوردستانی کیمیاباران کرد و خەڵکەکەی ئەنفال کرد، ئەمە بووە هۆکاری ئەوەی فیدراڵی بۆ کوردستان بێتەدی، لە ساڵی 2014 کاتێک داعش هات، هەموو دەوڵەتانی داگیرکاری کوردستان خواستیان ئەوە بوو کە کورد لەسەر دەستی داعش قڕبکرێت وکچان و ژنانی کورد بڕفێندرێن و وەک کۆیلە کڕین و فرۆشتنیان پێوە بکرێت، بەڵام مقاوەمەت و بەرگریی

پێشمەرگە 68 دەوڵەتی لەناو هاوپەیمانیی نێودەوڵەتیی دژی داعش کردە پشتیوانی کوردستان.
پشتگیریی 68 دەوڵەتی هاوپەیمانیی نێودەوڵەتی لە کوردستان تەنیا لەبەر ئەوە نییە کورد نەتەوەیەکی مەزڵوومە و پێویستە پشتگیری لێ بکرێت، نەخێر، لەبەر ئەوەیە کە ئەمڕۆ وەک پاڵەوانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و سەڵاحەدینی ئەیووبی باس لە سەرۆک مەسعود بارزانی دەکرێت و هێزی پێشمەرگەی کوردستان وەک ئەو هێزە سەیر دەکەن کە توانی ئەفسانەی تیرۆریستانی داعش تێکبشکێنێت، کەواتە ئەگەر هێزی پێشمەرگەی کوردستان بە سەرپەرشتی سەرۆک مەسعود بارزانی ئەو هێزە بێت کە داعشی تێکشکاندبێت، ئەوا دوای تەواوبوونی شەڕی دژی داعش، مەترسیی تیرۆر و ڕێکخراوی هاوشێوەی تیرۆریستانی داعش تەواو نابێت، لەم چوارچێوەیەدا هاوپەیمانی نێودەوڵەتی ترسیان لە داعشی داهاتوو زیاترە لە مەترسیی داعشی ئێستا.
کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی باش دەزانێت ڕێکخراوی تیرۆریستی داعش، ڕاستە ڕێکخراوێکی تیرۆریستی و درندەیە، بەڵام جۆرە ڕێکخستنێکی هەیە کە دەزانرێت کام ناسنامەی هەڵگرتووە، بەڵام داعشی سبەینێ جۆرێکی دیکە دەبێت و مەرج نییە تەنیا جیهادیی سوننە بن، بەڵکوو لەوانەیە عەرەب، یان فارس، یان تورکیش لەو جۆرە ڕێکخراوەیان تێدا درووست بێت و، هەریەک لەم ڕێکخراوە تیرۆریستییانەش هاوشێوەی داعش مەترسی لەسەر ڕۆژاوا درووست دەکات، ئەوجا بۆ ئەوەی هێزێک هەبێت ڕووبەڕووی داعشەکانی داهاتووش ببێتەوە، ئەوا هاوپەیمانیی نیودەوڵەتی لە دژی داعش پێشتگیری لە سەربەخۆیی کوردستان دەکەن. ئەمەش گەورەترین وەرچەرخان و سەرکەوتنە کە لە مێژووی کوردستاندا هاتۆتەدی. هیچ ڕۆژێک لە مێژووی ئێمەدا نەبووە بەو جۆرە هێزێکی وا گەورەی نێودەوڵەتی پشتیوانیی ئێمەو پشتیوانی لە سەربەخۆیی کوردستان بکەن، لەمەش زیاتر هیچ قۆناخێک لە مێژووی ئێمەدا نییە کە وەک ئێستا داگیرکەرانی کوردستان نەتوانن بەچاوی کۆیلە سەیری ئێمە بکەن، تیرۆریستانی داعش هەوڵیاندا وەک کۆیلە مامەڵە لەگەڵ ئێمە بکەن، لەسەر دەستی هێزی پێشمەرگە تێکشکێندران، خواست و هیوای ئێمە ئەوەیە کە دەوڵەتانی داگیرکاری کوردستان لەوە تێبگەن کە ئێمە دەمانەوێت بە زمانی ئاشتی و دیالۆگ پرۆسەی سەربەخۆیی کوردستان سەربخەین. ئێمە خوازیاری ئەوە بووین کە سیستمی فیدراڵی بۆ دەوڵەتی ئێراق سەرکەوتوو بێت، لەبەر ئەوەی ئەو سیستمە هەم بۆ بەرژەوەندی کورد و هەمیش بۆ عەرەب زۆر باش بوو، بەڵام عەرەبی ئێراق ئامانجیان ئەوە بوو لەژێر پەردەی سیستمی فیدراڵی دووبارە بەچاوی کۆیلە مامەڵە لەگەڵ کوردستان بکەن، بۆ ئەمەش بەناوی سیستمی فیدراڵییەوە چەندین پەیامیان بۆ ئێمە نارد کە ئەوان کورد وەک کۆیلە سەیر دەکەن، کە دیارتریان بڕینی بودجە و مووچەی خەڵکی کوردستان بووا!
ئێستا 85 دەوڵەت لە جیهاندا سیستمی فیدراڵی پیادە دەکەن، ئایا لە هیچ وڵاتیکدا شتی وا هەبووە کە دەوڵەت مووچەی کارمەندەکانی خۆی ببڕێت، تەنیا لەبەر ئەوەی لە نەتەوەیەکی دیکەن؟ کاتێک داعش هێرشی کردە سەر کوردستان، ئایا ئێراق وەک هەرێمێکی فیدراڵی مامەڵەی لەگەڵ کوردستان کرد بۆ ئەوەی داعش خاکەکەی داگیر نەکات؟
بۆیە ئێستا ئێمەی کورد و خەڵکی دوڵەتانی جیهان و عەرەبی ئێراقیش دەزانین کە سیستمی فیدراڵی لە ئێراق سەرکەوتوو نەبووە و شکستی هێناوە، بۆیە ئێستا کوردستان داوای سەربەخۆیی و جیابوونەوە لە ئێراق دەکات، لەسەر ئەو بنەمایەشی کە لە دەستووری فیدراڵیی ئێراقدا هاتووە، کە پێکەوەژیانی کورد لە ئێراقدا پێکەوەژیانێکی ئارەزوومەندانەیە، بۆیە کاتێک ئەم سیستمە سەرکەوتوو نەبوو، ئەوا ئەو سەردەمەش بەسەر چووە کە کورد ڕازی بێت بەوەی عەرەب وەک کۆیلە مامەڵەی لەگەڵ بکات، بۆیە بڕیاری کۆتایی خۆی دەدات. بۆ ئەم بڕیارەش لە پرۆسەی ڕیفراندۆم باشتر نییە، لەبەر ئەوەی لەگەڵ دەستووری ئێراق دەگونجێت.
پرسیاری ئێمە ئەوەیە لە میللەتی خۆمان دەپرسین: بڕیاری سەربەخۆیی دەدەن، یان لە ئێراقدا دەمێننەوە؟ ئەمەش هەم بۆ میللەتی ئێمە باشە و هەم بۆ میللەتی عەرەبیش و کێشەکە یەکلایی دەبێتەوە.
بەڵام ئەوە بەشێک لە شۆڤینیزمی عەرەب یان ئێرانە کە سەبارەت بەم پرۆسەیە دەڵێن، ئێمە نە بە ئەنجامدانی پرۆسەی ڕیفراندۆم و نە بە سەربەخۆیی کوردستان ڕازی نابین! پرسیار ئەوەیە ئایا ئەمە بەدبەختی ئەوان نییە؟ میللەتێک کاتێک بیەوێت لەگەڵ تۆ پێکەوە بژی، یان جیابێتەوە، ئەمە دژایەتی دەوێت، بەڵام دەبێت باش بزانن میللەتی کوردی ئەمڕۆ، میللەتەکەی دوێنێ نییە، ئەمڕۆ 68 دەوڵەت پشتیوانی دەکەن بۆ سەربەخۆیی و ناتوانن دژایەتی پرۆسەی سەربەخۆیی بکەن.
لەناو ئەم چوارچێوەیەدا هەندێک کەس و لایەن لە ناوخۆدا هەن، بە هاندانی دەوڵەتانی دەوروبەر دژایەتی ڕیفراندۆم و پرۆسەی سەربەخۆیی کوردستان دەکەن، من بۆ ئەو کەس و لایانانە دڵم دەسووتێ و پێیان دەڵێم ئەگەر ئەو دەوڵەتانەی ئێوە هان دەدەن خۆیان نەتوانن دژایەتی پرۆسەی سەربەخۆیی کوردستان بکەن، ئێوە چۆن دەتوانن دژایەتی سەربەخۆیی کوردستان بکەن؟
بۆیە ئێستاش ئێمە تورک و عەرەب و فارس بە برای خۆمان دەزانین و دەمانەوێت ئەوانیش تێبگەن و سەربەخۆیی کوردستان لە دژی خۆیان نەبینن و ئەوەی دەیکەین مافی خۆمانە و دەمانەوێت پێکەوە دراوسێیەکی باش بین بۆ یەکتری.
لەدوماهیدا دیسان دووبارەی دەکەمەوە، لە ئێستا سیاسەتی ئیدارەی ئەمریکی بە سەرۆکایەتی دۆناڵد ترەمپ و سیاسەتی ڕووسیا بە سەرۆکایەتی پۆتین و سیاسەتی ئیسرائیل بە سەرۆکایەتی نەتانیاهۆ، هەوڵدانە بۆ داڕشتنەوەی هاوکێشەیەکی تازە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا و بەرەو ڕۆژهەڵاتێکی ناوەڕاستی نوێ هەنگاو هەڵدەگرن، کە یەکێک لە دەوڵەتەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی نوێ دەوڵەتی کوردستانە.[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت
پارت / لایەن: دەوڵەتی ئیسلامی - داعش
جۆری پەرتووک: وتار و دیمانە
جۆری پەرتووک: ڕەخنەی سیاسی
جۆری دۆکومێنت: زمانی یەکەم
جۆری وەشان: چاپکراو
زمان - شێوەزار: کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات: کوردستان
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | www.gulanmedia.com
کاتی تۆمارکردن: AM 11:41:41 2023/6/1
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 38

گرنگترین زانیاریی مێژوویی و ڕوداوەکانی باشووری کوردستان (ڕیزبەندی ڕووداوە سەرەکیەکان بە پێی ساڵەکانی ڕوودانیان)

https://www.kurdipedia.org/?q=20160114165708129082

ساڵی 1918 دوای ڕووخانی ئیمپراتۆریەتی عوسمانی لە پاش جەنگی جیهانی یەکەم، ئینگلیزەکان ئەو ناوچانەیان داگیر کرد کە دەوڵەمەند بوو بە نەوت و ناوچەی ویلایەتی موسڵی دایە دەست دەوڵەتی عوسمانی، بەمەش کورد دەسەڵاتی فراوانتر بوو لەوکاتەی کەوتە ژێر حوکمی ئینگلیز.
ساڵی 1919 ویلایەتی موسڵ خرایە پاڵ عێراق کە دەوڵەتێک بوو تازە دروست بوو بوو.کە ڕاستەوخۆ دوای داگیرکاریەکەی ئینگلیز هات.
ساڵی 1920 پەیمانی سیڤەر، کە لەلایەن دەوڵەتی عوسمانی ڕووخاوەوە واژوو کرا،بە ڕەزامەندی (کۆمەڵەی گەلان) تیایدا ئاماژە بە دەوڵەتی کورد دەدات و بە پێی ماددەی 64ی پەیماننامەکە هەڵبژاردن دەخاتە بەردەم کوردەکان کە لەگەڵ ویلایەتی موسڵدا بمێننەوە یا پێکهێنانی دەوڵەتێکی سەربەخۆ لە داهاتوودا.
ساڵی 1921 مەلیک فەیسەڵی پاشا هاتە سەر تەختی عێراق و موسڵیشی خستە سەر دەسەڵاتی خۆی لە عێراق.
ساڵی 1923 کوردەکان بە سەرکردایەتی (شێخ مەحمود بەرزنجی) کودەتایەکی لە دژی دەسەڵاتی ئینگلیزەکان بەرپا کرد، بانگەشەی کوردستانی سەربەخۆی کرد لە باکوری عێراق
ساڵی 1923 کەمال ئەتاتورک ڕەزامەندی بەدەست هێنا لە پێکهێنانی دەوڵتێکی کۆماری لە تورکیا بە پێی پەیماننامەی لۆزان. پەرلەمانی تورکیا پابەندی بەرامبەر پەیماننامەی سیڤەریان نەنواند و پەیماننامەکەی شکاند.
ساڵی 1924 کورد لە دەست ئینگلیزەکان ڕزگاری بوو.
ساڵی 1932 کوردەکان لە ناوچەی بارزانەوە ڕاپەرینێکیان بەرپا کرد دژ بە دەوڵەتی عێراق چونکە چوونە پاڵ کۆمەڵەی گەلان.کە ئەم هەنگاوە مافی کوردەکانی پێشێل کرد لە داوای خود موختاری کردنی خۆیان.
ساڵی 1943 مەلا موستەفای بارزان سەرکردایەتی ڕاپەرینێکی نوێی تری کرد، سەرکەوتنی بەدەست هێنا لە ئازاد کردنی ناوچەکانی هەولێر و بادینان.
ساڵی 1946 لە مانگی ئابدا، هێزەکانی ئینگلیز بۆردومانی ڕاپەڕینی کوردەکانی کرد لە ناوچەکانی

ڕۆژهەڵات کە بە سەرکردایەتی (قازی محمد) بەرپا کرا، و قازی محمدیش کۆماری مهابادی سەربەخۆی پێکهێنا.
ساڵی 1946 پاش لەناو چوونی کۆماری مهاباد بە دەستی حکومەتی ئێرانی مەلا موستەفا بارزانی لە ماوەی چەند مانگێکی کەمدا پارتی دیموکراتی کوردستانی پێکهێنا لە کۆنگرەی یەکەمیدا کە لە مهاباد بەسترا خۆشی سەرکردایەتی ئەو پارتە نوێی گرتە دەست. و پاشتر بارزنای بەرو یەکێتی سۆڤیەت ڕۆیشت.
ساڵی 1951 نەو نوێیەکانی کورد لە بەشی باشووری کوردستان لە عێراق سەر لەنوێ پارتی دیموکراتی کوردستانیان زیندوو کردەوە و مەلا موستەفایان بە سەرکردە هەڵبژاردەوە کە ئەوکات نەفی کرابوو لە یەکێتی سۆڤیەت، سەرۆکایەتی ئەم پارتە ئیبراهیم ئەحمەد گرتیە دەست.کە پەیوەندیکی پتەوی لەگەڵ حیزبی شیوعی عێراقیدا هەبوو.
ساڵی 1958 سیستمی مەلیکایەتی عێراق ڕێگای بە کوردەکان دا کە خۆیان ئاشکرا بنوێنن پاش چەند ساڵ سەرکوت کردنیان و ڕێگای بە بارزانی سەرکدەشدا لە مەنفا بگەڕێتەوە.
ساڵی 1960 پەیوەندی نێوان کوردەکان و حکومەتی عێراق ئاڵۆزی تێکەوت. کوردەکان ناڕازی بوون بە دەمکوت کردنیان و ماف زەوتکردنیان.
ساڵی 1961 کوردەکان لە باکوری عێراق کودەتایەکیان دژ بە دەسەڵاتی حکومەتی عێراق بەرپاکرد. پێشنیاری مافی خود موختاری پێشکەش بە حکومەتی عێراق کرد.
لە مانگی ئاداری ساڵی 1970 کوردەکان پەیماننامەیەکیان لەگەڵ حکومەتی عێراق مۆرکرد.کە حکومەتی عێراق ڕەزامەندی لەسەر خود موختاری نواند. کە لە پەیماننامەکەدا زمانی کوردی بە شێوەیەکی فەرمی دانی پێدانرا. و لە دەستووری عێراقیشدا ئاماژە بەوە درا کە عێراق لە دوو نەتەوەی سەرەکی پێکهاتووە کە ئەوانیش (کورد و عەرەب)ن.
لە مانگی ئابی ساڵی 1971 پەیوەندی نێوان حکومەتی عیراق و کوردەکان پشێوی تێکەوتەوە، بە مەبەستی یارمەتیدان و هاوکاری کردن مەلا موستەفای بارزان پەنای بردە بەر ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا بۆ بە هاناوە هاتن.
لە مانگی ئاداری ساڵی 1974 حکومەتی عێراق ڕێکەوتننامەیەکی فەرز کرد بەسەر کوردەکان کرد سەبارەت بە مافی خودموختاری بوو، ماوەی دوو هەفتەی دا بە کوردەکان تا وەڵامی ڕەشنووی ڕێکەوتننامەکە بدەنەوە. بارزانی نارازی بوو لەبەر ئەو خاڵەی تیایدا هاتبوو کە کەرکوک بە کێلگە نەوتیەکانیشیەوە لە ژێر دەسەڵاتی عێراقدا بن نەک کوردەکان.و بارزانیش ڕاپەرینێکی نوێی بەرپا کرد.
لە ساڵی 1975 پەیماننامەی جەزائر کە لە نێوان ئێران و عێراقدا ئیمزا، تیایدا ئێران کۆتایی بە هاوکاریکردنی خۆی بۆ ڕاپەڕینی کوردی هێنا و پاڵپشتی حکومەتی عێراقی کرد، مەلا موستەفاش پاشەکشەی لە ژیانی سیاسی کرد.
لە مانگی حوزەیرانی ساڵی 1976 جەلال تاڵەبانی کە ئەندامێکی باڵای پارتی دیموکراتی کوردستان بوو، پارتێکی سیاسی نوێی دامەزراند بە ناوی (یەکێتی نیشتمانی کوردستان) بە سەرکردایەتی خۆی لە دیمەشق.
ساڵی 1978 ناکۆکی نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتی نیشتمانی کوردستان ڕێژەیەکی زۆر کوژراوی لێکەوتەوە.
ساڵی 1979 مەلا موستەفا کۆچی دوایی کرد و مەسعود بارزانی کوڕی سەرکردایەتی پارتەکەی گرتە دەست.
ساڵی 1980 جەنگ لە نێوان عێراق و ئێراندا هەڵگیرسا، هێزەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان پەیوەندی پتەویان لەگەڵ ئێران هەبوو، بەڵام یەکێتی نیشتمانی کوردستان هاوکاری تارانی دەکرد.
ساڵی 1983 هێرشی ئێران بۆ سەر عێراق لە باکوورەوە لە ناوچە کوردیەکانەوە دەستی پێکرد. بە هاوکاری شۆڕشگێڕەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان.و هێزەکانی ئێران توانیان دەست بەسەر شارۆچکەی حاجی ئۆمەراندا گرت. و ڕێکخراوەکانی مافی مرۆڤ دەڵێن هێزەکانی عێراق لە سزای ئەمە نزیکەی 8000 هاوڵاتی لە ناوچەی سەرکردەی پارتی دیموکراتی کوردستان (ناوچەی بارزان) کوشت.
ساڵی 1983 یەکێتی نیشتمانی کوردستان کۆتایی بە ناکۆکی خۆی هێنا لەگەڵ حکومەتی عێراق و دەستیان بە ڕێککەوتن کرد لەسەر حوکمی زاتی بۆ کورد.
ساڵی 1985 فشارێکی زۆر کەوتە سەر عێراق بۆ ڕاگرتنی شەڕ و حکومەتیش لە ڕووخاندا بوو،

بەڵام میلیشیاکانی حکومەتی عێراق براکەی جەلال تاڵەبانی و دوو کچەکەشی کوشت.
ساڵی 1986 حکومەتی ئێران سەرپەرستی دانوستانی نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتی نیشتمانی کوردستانی کرد. لەبەر ئەوەی هەردوو پارتە سیاسیەکە لە تارانەوە پشتیوانیان دەکرا.
ساڵی 1987 مەسعود بارزانی و جەلال تاڵەبانی ڕێککەوتن لەسەر یەکخستنی هێزەکانیان و یەکگگرتنیان لەگەڵ چەند هێزێکی بچوکی تری ناوچەکە بۆ سەر خستنی شۆڕشی نوێ.
ساڵی 1988 وادەی شەڕی نێوان ئێران .عێراق نزیک بووەوە، حکومەتی عێراقی پرۆسەی ئەنفالی بەسەر کوردەکاندا جێ بە جێ کرد. و تیایدا هەزارەها خەڵکی سڤیل و شۆڕشگێڕ لەناو چوون، سەدان هەزار کەس نەفی کران هەموو ئەمانە لەبەر پووکاننەوەی شۆڕشی کوردی بەرپاکرا.
لە 16-03-1988 حکومەتی عێراق بە نامرۆڤانەترین شێوە و بە چەکی کیمیایی شارۆچکەی هەڵەبجەی کوردستانی خاپوور کرد، دڕندانەترین کۆمەڵکوژی ڕوویدا بەهۆی گازی ژەهراویەوە کە تیایدا و دەستبەجێ 5000 کوردی بێ گوناە لە منال و پیر و لاو تیاچوون.پاشتریش هەزارەها کەم ئەندام بوون بەهۆی تێکچوونی جیناتەکانیان.
لە ئاداری ساڵی 1991 پاش دەرکردنی هێزەکانی عێراق لە کوەیت لە هەمان ساڵدا، هەندێ لە کوردەکان (جاشەکان) لە هەردوو پارتەکە (پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتی نیشتمانی کوردستان) هەڵگەڕانەوە و زمانحاڵی حکومەتی عێراقی کاریاندەکرد، بەڵام گەلی کورد و بە پاڵپشتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا ڕاپەڕینێکی گەورەی بەرپا کرد بێ گوێدان بە هەڵگەڕاوەکان و تیایدا زیاتر لە(1500000) یەک ملیۆن و نیو کورد ئاوارە و سەرگەردانی وڵاتە دراوسێکان بوون، بەڵام وڵاتی تورکیا لەو کاتەدا سنووری خۆی داخست ئەمەش بووە هۆی ئەوەی سەدان هەزار کەس ئاوارەی کێو و چیاکان بن لە نێو چیا و دۆڵەکاندا بۆ ژیان و سەربەستی و ئازادی بگەڕێن.
ناوچەی ئاسایش سەقامگیر:
لە بەهاری ساڵی 1991 هێزە هاوپەیمانەکان بانگەشەی ناوچەیەکی ئازاد کراو و ئارام و ئاسایشیان کرد کە سنووری بە سنووری دەسەڵاتی حکومەتی عێراقیەوە بوو و چەندەها ڕێکخراو دەزگا پشتیوانی و هاوکاریان پێشکەش بە ئاوارەکانی ئەو ناوچەیە کرد، سەر لە نوێ مەسعود بارزانی و جەلال تاڵەبانی کەوتنە گفتوگۆ و دانوستانن لەگەڵ سەدام حسێنی سەرۆک کۆماری عێراق لەسەر مافی خود موختاری – ئۆتۆنۆمی
لە تەممووزی ساڵی 1991 دانیشتنەکان لەگەڵ حکومەتی بەغداد درێژەی کێشا، بەڵام هێزەکانی پێشمەرگە توانیان هردوو پارێزگای سلێمانی و هەولێر بە تەواوی کۆنترۆڵ بکەن و لە بەغدادی جیا بکەنەوە. کە تەحەدایەک بوو بۆ دەسەڵاتی حکومەتی عێراق.
لە تشرینی یەکەمی ساڵی 1991 شەڕی نێوان شۆڕشی کوردی و حکومەتی عێراق هەڵگیرسا، حکومەتی عێراق سنوورەکانی باکوری عێراق بە تەواوی توند کرد و ئابلۆوقەی ئابووری بەسەر کوردەکاندا سەپاند.
لە ئایاری ساڵی 1992 هەڵبژاردنێکی پەرلەمانی سەرتاسەری لە ناوچەکە کراو، پارتی دیموکراتی کوردستان ڕێژەی 50.8% ی دەنگەکانی بردەوە و یەکێتی نیشتمانی کوردستان 49.2%ی دەنگەکانی بەدەستهێنا، و حکومەتی نوێی کوردیان بە ڕێژەی یەکسان (50%) پێکهێنا.
لە مانگی ئەیلوولی ساڵی 1992 کۆنگرێسی نیشتمانیی عێراقیی (INC) پێکهات کە کۆمەڵێکی زۆری لە نەیارەکان لەخۆ گرتبوو. لە هاوینەهەواری سەڵاحەدین کە لە ژێر دەسەڵاتی کوردەکان بوو کۆدەبوونەوە. پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتی نیشتمانی کوردستان نوێنەری بەشدار بووان بوون.
لە ئایاری ساڵی 1994 دا ناکۆکیەکانی نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتی نیشتمانی کوردستان شەڕی ناوخۆی لێکەوتەوە. یەکێتی نیشتمانی کوردستان هەردوو شارۆچکەی شەقلاوە و چەمچەماڵی لە دەسەڵاتی پارتی دیموکراتی کوردستان سەند.
لە ئایاری ساڵی 1996 حکومەتی عێراق لەگەڵ نەتەوە یەکگرتووەکان ڕێککەوت لەسەر پرۆگرامی (نەوت بەرامبەر بە خۆراک)، و ڕێژەی 13%ی بڕی نەوتەکە بۆ باکوری عێراق بوو کە زۆربەی لە ژێر دەسەڵاتی هەردوو پارتە کوردیەکەدا بوو.
لە ئابی ساڵی 1996 مەسعود بارزانی داوای کۆمەکی لە حکومەتی عێراق کرد بۆ سەرکەوتن

بەسەر یەکێتی نیشتمانی کوردستاندا.
لە ئەیلوولی ساڵی 1996دا پارتی دیموکراتی کوردستان بە یارمەتی حکومەتی عێراق توانی هەولێر لە دەسەڵاتی یەکێتی بسەنێتەوە و کۆنترۆڵی بکات.و سلێمانیشی لە ژێر دەسەڵاتی یەکێتی نیشتمانی کوردستاندا دەرکرد، پارتی دیموکراتی کوردستان حکومەتێکی نوێی لە پەرلەمانی هەولێر پێکهێنا.
لە تشرینی یەکەمی ساڵی 1996 یەکێتی نیشتمانی کوردستان سلێمانی گرتەوە.
لە کانوونی دووەمی ساڵی 1997 یەکێتی نیشتمانی کوردستان حکومەتێکی نوێی پێکهێنا کە بنکەکەی سلێمانی بوو. بەم شێوەیە باکووری عێراق بە تەواوی کەوتە کۆنترۆڵی هەردوو پارت (پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتی نیشتمانی کوردستان)ەوە.
لە مانگی ئەیلوولی ساڵی 1998 هەردوو سەرۆک پارتەکە (مەسعود بارزانی و جەلال تاڵەبانی) ڕێکەوتننامەیەکی ئاشتیانەیان ئیمزا کرد لە واشینگتۆن. لەگەڵ ئەوەشدا ناوچەکە وەکو خۆی مایەوە لەژێر دەسەڵاتی هەردوو حکومەتەکە.
لە تشرینی دووەمی ساڵی 2000 یەکێتی نیشتمانی کوردستان نامەیەکی ئاراستەی ئەمینداری گشتی نەتەوە یەکگرتووکان کرد و تیایدا سکاڵای حکومەتی عێراقی کردبوو لە ڕاگواستن و دەرکردنی کوردەکانی پارێزگای کەرکووک.
لە ئەیلوولی ساڵی 2001 شەڕێک بەرپا بوو لە ناوچەکانی سنووری سلێمانی لە نێوان یەکێتی نیشتمانی کوردستان و گروپێک بە ناوی جنود لئیسلام (جند ڕلاسلام)، کە دواتر ناوەکەیان بوو بە ئەنێار و لئیسلام- ڕنێار الاسلام
بەرەو یەکخستنەوەی نیشتمانی
لە حوزەیرانی ساڵی 2002 پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتی نیشتمانی کوردستان لەگەڵ هەموو ئەو گروپە عێراقیانەدا دانیشتنیان سازدا کە بە نیاز بوون هاوکاری هێرشە عەسکەریەکەی نەتەوە یەکگرتوەکان بکەن لە ڕووخانی حکومەتی بەعسی عێراق.
لە تشرینی یەکەمی ساڵی 2002 دانیشتنی هاوبەش لە نێوان دیموکراتی کوردستان و یەکێتی نیشتمانی کوردستان دەستی پێکرد لە پەرلەمانی هەولێر بۆ پێکهێنانی حکومەتێکی هاوبەشی ئینتیقالی تا وادەی هەڵبژاردنێکی نوێ.
لە شوباتی ساڵی 2003 وەزیری دەرەوەی ئەمریکا (کۆڵن پاوڵ) گروپی ئەنسارو لئیسلامی بەوە تۆمەتبار کرد کە دەوریان هەبووە لە پەیوەندی نێوان ئوسامە بن لادنی سەرۆکی ڕێکخراوی ئەلقاعیدە و حکومەتی عێراق.
لە شوباتی ساڵی 2003 سەرکردایەتی کورد ئەو پێشنیارەیان ڕەتکردەوە کە هێزی عەسکەری تورکیا لە خاکی کوردستانەوە بێت و شانبەشانی هێزەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان لە ڕووخانی سەدام حسێن بەشدار بن و بۆ ئەم مەبەستەش هەموو کوردستانیانی باکووری عێراق گەورەترین ڕێپێوانیان کرد دژ بەم پێشنیازە.
لە شوباتی ساڵی 2003 لە پەرلەمانی کوردستان بە پرۆژەیاسایەک ئەو پلانەیان ڕەتکردەوە کە تیایدا هاتبوو کە هێزەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان لە خاکی تورکیاوە هێرش بکاتە سەر عێراق بۆ کردنەوەی دەروازەی باکوور.
لە3/ ئاداری/ 2003 بارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتی نیشتمانی کوردستان سەرکردایەتیەکی هاوبەشیان پێکهێنا بۆ سەرۆکایەتی هەردوو سکرتێری پارتەکە مەسعود بارزانی و جەلال تاڵەبانی.
لە20/ ئاداری/ 2003 هێزە هاوپەیمانەکان بە سەرکردایەتی نەتەوە یەکگرتووەکان هێرشیان بۆ سەر عێراق دەستی پێکرد بە هێرشی ئاسمانی و هەردوو پارێزگای (کەرکووک و موسڵ) کە سنووریان بە هەرێمی کوردستانەوەیە ڕووبەڕووی بۆردومانێکی چڕ بوونەوە.
لە22/ ئاداری/ 2003 هێزی کروزی هاوپەیمانەکان بە هێرشی ئاسمانی ساروخ توانیان لە گروپی بەناو ئەنسارو لئیسلام بدەن کە بارەگایان لە ناوچەی خورماڵ بوو بە سەدان کوژراوی لێکەوتەوە.
لە27/ ئاداری/ 2003 سەدان مارینزی ئەمریکی لە باکووری هەولێر بە پەرەشووت نیشتنەوە و داخڵی خاکی کوردستان بوون. بەم شێوەیە دەروازی باکوور بۆ هێزە هاوپەیمانەکان کرایەوەتا بتوانن هێرش بکەنە سەر حکومەتی عێراق.
لە 9/ نیسانی/ 2003 هێرشی هێزە هاوپەیمانەکان بۆ سەر خاکی عێراق دەستی پێکرد و دەسەڵاتی حکومەت شکێنرا لە ناو شاری بەغداد، حکومەتی هەرێمی کوردستانیش بە

هاوکاری هێزە هاوپەیمانەکان کۆنترۆڵی شاری کەرکوک و موسڵ بکەن.
لە حوزەیرانی ساڵی 2003 ئەنجومەنی حکومەتی ئینتیقالی بۆ یەکەمجار کۆبوونەوە، هەردوو کوڕەکەی سەدام حسێن (عودەی و قوسەی) لە هێرشێکی چەکداریدا کوژران.
لە 1/ شوبات / 2004 لە دوو هێرشی خۆکوژیدا سەدان کەس لە هەردوو بارەگای لقی دووی پارتی دیموکراتی کوردستان و مەڵبەندی سێی ڕێکخستنەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان کە بووە هۆی کوشتنی زیاتر لە 56 کەس و بریندار بوونی زیاتر لە 200 کەس، کە لەناویاندا چەند کەسایەتیکی ناسراوی تێدا بوو کە خاوەن پلەی بڵند بوون لە هەردوو پارتەکەدا.
لە کانوونی دووەمی ساڵی 2005 یەکەم هەڵبژاردنی سەرتاسەری لە دوای ڕووخانی حکومەتی بەعسی عێراق کراو هاپەیمانی کوردستانیش پلەی دووەمی لەو هەڵبژاردنەدا بەدەستهێناو 77 کورسی پەرلەمانی بەدەستهێنا.
لە مانگی نیسانی 2005 دا جەلال تاڵەبانی سکرتێری یەکێتی نیشتمانی کوردستان بە سەرۆک کۆماری عێراق هەڵبژێردرا لەلایەن پەرلەمانی کاتیی عێراقەوە.
لە مانگی ئایاری ساڵی 2005 لە هێرشێکی خۆکوژیدا زیاتر لە 500 پۆلیس و ئەفسەر شەهید بوون.
پەرلەمانی کوردستان
لە حوزەیرانی ساڵی 2005 دا یەکەم خولی پەرلەمانی لە هەولێر پێکهێنرا و مەسعود بارزانی بە سەرۆکی ناوچەی ئۆتۆنۆمی هەڵبژێردرا.
لە کانونی دووەمی ساڵی 2005 کۆمپانیایەکی بیانی دەستی بە دەرهێنانی نەوت کرد لە باکووری عێراق (لە سنووری دەسەڵاتی حکومەتی هەرێم)، ئەم هەنگاوەش بووە هۆی دروست بوونی ترس و دڵە ڕاوکێ لە دڵی سەرکردایەتی کوتلەی سونی لە عێراق. دواتر حکومەتی هەرێمی کوردستان ڕاپۆرتێکی ئاشکرا کرد لەسەر بوونی بیرێکی گەورەی نەوت لە باکوور.
لە تشرینی یەکەمی ساڵی 2006 سەرۆک بارزانی داوای گۆڕینی ئاڵای عێراق کرد بۆ ئاڵایەک کە گوزارشت لە هەموو پێکهاتەو نەتەوەکانی عێراق بکات و وتیشی بەهیچ جۆرێک ئەو ئاڵایە لە خاکی کوردستان هەڵنادرێت، بەڵام نوری مالیکی ووتی ئەم ئاڵایەی ئێستا ئاڵای عێراقە و دەبێت لە هەموو گۆشەیەکی عێراق هەڵبدرێت.
لە تشرینی یەکەمی ساڵی 2006 لە پێنج کردەوەی خۆکوژی لە کەرکووک ڕوویدا کە یەکێکیان لە ئۆتۆمبێلێکی بار هەڵگر و ئەوانیتریش ئۆتۆمبێلی بچووک بوون بووە هۆی کوشتنی زیاتر لە 23 هاوڵاتی.
لە کەناڵی (BBC) دابەزێنرا کە تیایدا هاتووە هێزە کوردیەکان لەلایەن هێزە ئیسرائیلیەکان بە نهێنی مەشقیان پێ کراوە لەسەر چۆنێتی بەرەنگار بوونەوەی تیرۆر و پارێزگاری کردنی فرۆکەخانەی نێودەوڵەتی.
لە نیسانی ساڵی 2007 دا سەرۆکی سوپای تورکیا وتی پێویستە تورکیا هێرش بکاتە سەر هێزە کوردە هەڵگەڕاوەکانی باکووری عێراق – گەریلاکان.
لە ئایاری ساڵی 2007 دا هێزە کوردیەکان ئاسایشی هەرسێ پارێزگای (دهۆک، هەولێر، سلێمانی) لە هێزە هاوپەیمانەکان وەرگرتەوە.
لە تەمموزی ساڵی 2007 ڕێکخراوی مافی مرۆڤی جیهانی ڕاپۆرتێکی لەسەر خراپی گوزەران و ژیانی بەندیخانەکانی ژێر دەسەڵاتی کوردەکان لە باکووری عێراق بڵاو کردەوە.
لە ئابی ساڵی 2007 لە چەند کردەوەیەکی خۆکوژی بە نارنجۆکی دەستی بووە هۆی کوشتنی زیاتر لە 300 کەس لە یەزیدیەکان لە باکووری عێراق.
لە ئەیلوولی ساڵی 2007 ئێران بۆردوومانی ناوچە سنووریەکانی باکووری عێراقی کرد.ئێران سنوورەکانی لەگەڵ حکومەتی هەرێمی کوردیتان داخست بە بیانووی ئەوەی هاوڵاتیە ئێرانیەکان لەلایەن هێزەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان دەستگیر دەکرێن.
هێرشەکانی تورکیا
لە تشرینی یەکەمی ساڵی 2007 پەرلەمانی تورکیا ئیشارەتی سەوزی بۆ هێزی سوپا هەڵکرد بۆ هێرش کردنە سەر کوردە هەڵگەڕاوەکانی باکووری عێراق، تورکیا فشاری نێودەوڵەتی خرایەسەر بەوەی هێرش دەکاتە سەر سنوور.
لە کانوونی یەکەمی ساڵی 2007 تورکیا بە هێرشی ئاسمانی بۆردومانی هێزەکانی پارتی کرێکارانی

کوردستانی کرد لەناو خاکی عێراق.
لە شوباتی ساڵی 2008 تورکیا هێرشی سوپایی کردە سەر هێزەکانی پارتی کرێکارانی کوردستانی کرد لەناو خاکی عێراق.
لە ئەیلوولی ساڵی 2008 پەرلەمانی عێراق پرۆژە یاسای هەڵبژاردنی پارێزگاکانی عێراقی پەسەند کرد. بەڵام کەرکووکی لەناو پارێزگاکاندا جیا کردەوە، چونکە کوردەکان دەیانبردەوە.
لە نیسانی ساڵی 2009 تورکیا بە فرۆکە جەنگیەکانی هێرشی کردەوە سەر پارتی کرێکارانی کورستان بە بیانووی ئەوەی پارتی کرێکاری کوردستان لە دوو هێرشدا بوونەتە هۆی کوشتنی سەربارزانی تورک.
لە حوزەیرانی ساڵی 2009 حکومەتی هەرێمی کوردستان نەوتی هەناردەی بازاڕەکانی دەرەوە کرد، بڕی 90،000 بۆ 100،000 بەرمیل لە ڕۆژێکدا لەکێڵگەکانی کوردستانەوە بەرەو تورکیا دەنێرریت. حکومەتی ناوەندی بە مەرجی وەرگرتنەوەی ڕێژەی یاسایی لە حکومەتی هەرێم مۆڵەتی دەرکردنی نەوتی داوە.
لە تەمموزی ساڵی 2009 مەسعود بارزانی بۆ جارێکی تر بە سەرۆکی هەرێمی کوردستانی فیدراڵ هەڵبژێردرایەوە، و لیستی هاوپەیمانی کوردستان کە پێکهاتووە لە (پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتی نیشتمانی کوردستان) زۆرینەی دەنگەکانیان بەدەست هێنا و لیستێکی نوێش بە ناوی گۆڕان توانی ڕێژەی 25 کورسی پەرلەمان لە کۆی 111 کورسی بەدەست بهێنێت.
لە شوباتی ساڵی 2011 خۆپیشاندان دژی ئەو گەندەڵیانە سازدرا کە لەلایەن هەردوو (پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتی نیشتمانی کوردستان)وە دەکرێت لە سلێمانی، و گرووپی گۆڕان ڕێکخەری خۆپیشاندانەکە بوو، و تیایدا دوو خۆپیشاندەر کوژران.

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک:	مێژوو
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات:	باشووری کوردستان
وڵات:	تورکیا
وڵات:	شانشینی یەکگرتوو (بەریتانیا)
Quick Respons Code:	

کاتی تۆمارکردن:	2016/14/1 4:57:08 PM
ناوی تۆمارکار:	سەریاس ئەحمەد

بابەت: 39

لاچین، هەوڵێکی تری سەربەخۆیی کوردستان

https://www.kurdipedia.org/?q=20230310121615473225

لاچین، هەوڵێکی تری سەربەخۆیی کوردستان
ئامادەکردنی: بۆردی ئەکادیمی ناوەندی چاوی کورد

کورتەیەک لەبارەی جوگرافیا
قەوقاز ناوچەیەکی شاخاوییە، دەکەوێتە سنووری نێوان ئاسیا و ئەورووپا. ناوچەی سێگۆشەی نێوان ڕووسیا و ئێران و تورکیایە. لەخۆرهەڵات و باکووری خۆرهەڵاتەوە بەدەریای خەزەر دەور دراوە، لەخۆراوایشەوە دەریای ڕەش لەباشوور و خۆر هەڵاتیشەوە، کوردستانی خۆرهەڵات و کوردستانی باکووری ژێردەستەی ئێران و تورکیا دەبنە سنووری. ناوچەکە شاخاویە و بەرزترین لوتکەی شاخی "چیای ئەلبورز"ە. ئاو وهەواکەی لەهاویندا مامناوەند و لەزستاندا ساردە. ناوچەیەکی دەوڵەمەندە بەسامانی سەرزەوی و ژێرزەوی. بەشێوەیەکی چڕ ڕەزو میوە و باخی هەیە. ڕووبەرێکی فراوان لەوەرگای هەیە، ژمارەیەک ڕووباری بەناوبانگی تێدایە لەوانە "ڕووباری ئاراس" و"کۆرا".
بەدرێژایی مێژوو مرۆڤ لە و ناوچەیە ژیاوە، لەئەشکەوتێکی نزیکی گوندی "ئەرینی" ناوچەی قەوقاز، پێڵاوێکی لەچەرم دروستکراو دۆزرایەوە، کەبە یەکەم پێلاو دادەنرێت کە مرۆڤ دروستی کردبێت، کە لە پێستەی گا دروستکراوە و، دەگەڕێتەوە بۆ هەزارەی چوارەمی پێش زاین، ناونراوە" چاروخ".

دیارترین شارەکان
دیارترین شارەکانی ئەو بەشەی کوردستان: لاچین کەبووە پایتەختی کۆمارەکە و لەوێوە سەربەخۆیی ڕاگەیەنرا، قوبادلی، گوڵبەجار. لەئێستادا بەهەرێمی (ناگۆرنۆ کاراباگ) ناسراوە.

کورد لە قەوقاز
سەرۆکی (وەکیل مستەفاییێف) سەرۆکی کۆماری لاچین، سەبارەت بە مێژووی کورد لەقەوقاز دەڵێت: بوونی کورد لە قەوقاز هەبوونێکی مێژووییە، بەڕادەی خودی مێژووەکە کۆنە، یەکەم کۆچی کورد بۆ قەوقاز لەسەردەمی میدیەکاندا بووە، ئەو دەم بەشێک لەمادەکان بەباشووری دەریای قەزوینەوە، بەرەو ناوچەی کەرەباگی ئێستا کۆچیان کرد. ئەوان پەیوەندییان کرد بە و کوردانەی ترەوە کە لە شاخەکانی زاگرۆس دەژیان. ئەوان بە و کۆچەیان ناوکی نەتەوەی کوردی ئێستایان پێکهێنا. لەدوای سەرکەوتنی مادەکان بەسەر ئاشوردا، بە کوردستانی قەوقاز دەگوترا میدیای بچوک.
هەروەها دەڵێت: بیروڕایەکیش هەیە لەسەر ئەوەی زەردەشتیش هەر لەو ناوچەیە لەدایکبووە.
لەدوای ڕووخاندی ئیمپراتۆریەتی میدیا، کوردستان بەگشتی کەوتە ژێردەستی فارسەکان. بەدەرکەوتنی ڕۆمانەکانیش، کوردستان بووە ستەیجی ململانێی نێوان فارس و ڕۆمان. بەڵام لەڕووی کردەییەوە، دەستەڵاتی داگیرکەر ڕاستەوخۆ نەبوو، بەڵکوو بەناڕاستەوخۆ حوکمی کوردستانیان کردووە.
لەکاتی بڵاوبوونەوەی ئیسلام، ناوچە کوردییەکان دووچاری چەندین نەهامەتی بوون، بەتایبەت لەهەردوو سەردەمی ئەمەوی و عەباسیدا. لەئەنجامیشدا چەندین شۆڕش و ڕاپەڕین لەدژی ئەو دوو دەستەڵاتە سەریان هەڵدا، کەبەناوبانگترینیان شۆڕشی (بابەکی خوڕەمی) بوو. کەعەباسییەکان توانییان بەشێوەیەک لەشێوەکان لەناوی بەرن.
لەنێوان ساڵانی 951-1199 دەوڵەتی (شاهدادیەکان) دروستبوو، کە عەرەبەکان بە (شەدادییەکان) ناوی دەبەن. ئەو دەوڵەتە لەسەدەستی (محەمەد کوڕی شاە داد) پێکهات و لەنێوان دەریان کورە و ئاراس حوکمی دەکرد. دەوڵەتەکە لەدژی پادشاکانی ئەرمینیا بوو بەهاوپەیمانیرۆمە بێزەنتییەکان، بەڵام هێندەی نەبرد کەوت بەرهێرشی دێلەمییەکان و پاشان تورکە سەلجوقییەکان توانییان لەناوی بەرن.
لەوە بەدواوە، کوردستانی قەوقاز، بووەتە ستەیجی ململانێی نێوان عوسمان و سەفەوییەکان، لەڕووی ڕووبەریشەوە کوردستان بەرتەسکتر بووەوە، تاکو وای لێهات چەند ناوچەیەکی کەمی مایەوە، کەبریتی بوو لە: ناگۆرنی کەرەباگ، گوڵبەجار، کوباتلی، زەنگلیان، کارکۆشلاک، کوڕەحاجی، نەخش جوان...هتد.

سایکس بیکۆ و شۆڕش بەلشەفی
ئەم دۆخە بەردەوام بوو تاکو سەرهەڵدانی ڕێککەتنی شومی سایکس بیکۆ. لە و سەردەمەدا بەشی زۆری باکووری کوردستان و قەوقاز، کەوتە دەستی ڕووسیا، بەڵام لەدوای شۆڕشی ئۆکتۆبەر، ڕووسەکان کشانەوە، تەنیا کوردستانی قەوقازیان لەدەستدا مایەوە.
(حسێن حاجیێف) یەکێک بوو لەهاوڕێ نزیکەکانی لینین، هەر لەسەرەتای شۆڕشی بەلشەفییەوە هاوڕێی بوو، ئەوەش وایکرد بتوانێت کوردستانی سوور لە ساڵی 1923دا درووست بکات. بەهەمان هۆیشەوە لینین بایەخی بە کورد دا، ئەوەش لە نامەکانی نێوان لینین و (شێخ مەحمود حەفید) ەوە دەردەکەوێت.
لینین بڕی 33 ملیۆن ڕۆبڵی تەرخانکرد بۆ پەرەپێدانی کورستانی سوور، هاوکات دەیشی ویست (مستەفا کەمال ئەتاتورک) بهێنێتە ڕیزی خۆیەوە، ئەمەش وای لێکرد کوردستانی سوور بلکێنێت بە ئازەربایجانەوە.
لەگەڵ هەموو ئەوانەشدا، ئەو کۆمارە کۆرپەیە ساڵی 1929 لەسەردەستی ستالین هەرەسی هێنا.

نەهامەتی کوردەکان لەسەردەستی ستالین
لەو دەمەدا سەدان هەزار کورد ئاوارە و دەربەدەر کران. بەتانوپۆی سۆڤیەتدا بڵاوکرانەوە. سەدان هەزار کەسیشیان بەهۆی بارودۆخی ناهەموارەوە لەناوچوون.
ساڵی 1930 ئیدارەیەکی فراوان بۆ کورد درووستکرا، بەڵام سەرلەنوێ ستالین کەوتەوە وێزەی کورد، ساڵی 1944 سەدان هەزار کوردی لەناوبرد بەبیانوی ئەوەی نەژادیان ئارییە و هاوکاری ئەڵمانە ئارياييەكان دەكەن.
دۆخەکە بەم جۆرە مایەوە تاکو (گۆرباتچۆف) سیستەمی (پیرۆسترۆیکا) ی ڕاگەیاند، لەئەنجامیشدا کۆمارەکانی یەکێتی سۆڤیەت لێکهەڵوەشانەوە.. کوردەکانیش سەرلەنوێ (کوردستانی سوور) یان دامەزراندەوە، ساڵی 1992 لە (لاچین) ەوە ئەو کۆمارەیان ڕاگەیاند، بەڵام کەمتر لەساڵێک تەمەنی کرد، بەهۆی ململانێی ناوخۆییەوە کۆتایی بە و کۆمارەش هات.
(وەکیل مستەفاییێف) لەمیانەی ئاماژەدان بە ژیانی خۆی، باسی بەشێک لەنەهامەتییەکانی کوردەکانی قەوقاز دەکات.
ئەو دەڵێت: لە 20-06-1936 لە پایتەختی سەمەرقەند لەدایکبووم. برایەکی دایکم هەبوو، ئەفسەر بوو لە (کەی.جی. بی) ئەو سەرپەرشتی ئێمەی کردوو، منیشی بردە ڕیزەکانی سوپای سۆڤیەتەوە. خۆم ئارەزووم لەوەبوو لە هێزی ئاسمانیدا خزمەت بکەم. بەڵام ئەوان قبووڵیان نەکردم و لەتۆپخانە دایاننام.
بەشداری جەنگی مەجەڕم کردو، پلەکەم بەرزکرایەوە بۆ نەقیب، شانبەشانی ژیانی سەربازی، خوێندم و بڕوانامەم لەیاسادا بەدەستهێنا.
لەوماوەیەدا پتر لەجارێک دەستگیرکرام، دواجار هەڵاتم بۆ ئەرمینیا و لەنێو کوردەکاندا خۆم حەشاردا، تاکو لەلایەن سۆڤیەتەوە بڕیاری لێبوردنم بۆ دەرکرا. لە و ماوەیەدا دوو پەرتووکم نووسی، یەکەمیان دەربارەی مێژووی کورد بەگشتی، دووەمیشیان دەربارەی مێژووی کورد لە قەوقاز.

بەڵێنی ڕووسیا بۆ سەربەخۆیی کوردستان
ئەو کە سەرۆکی کۆماری لاچینی کوردییە، دەنووسێت: پاش ماوەیەکی کەم لەهەرەسی یەکێتی سۆڤیەت، بەرپرسانی باڵای دەوڵەتی ڕووسیا بانگیان کردم.
سەرچاوەکان دەڵێن: بەرپرسانی باڵای ڕووسیا بە (وەکیل مستەفاییف) یان ڕاگەیاندووە کە ڕووسیا پاڵپشتی کوردەکانی لاچین دەکات ئەگەر بیانەوێت دەوڵەتێک درووست بکەن، دەوڵەتێک کە ناوچەکانی لاچین و کۆباتلی و گولیجار بگرێتەوە. واتە هەمان ئەو ناوچانەی کە پێشتر (کۆماری کوردستانی سوور) ی لەسەر دامەزرابوو.
هەروەها بەرپرسانی ڕووسیا جەخت لەوە دەکەنەوە کە لەگەڵ بەرپرسانی ئەرمەندا ئەو باسەیان تاوتوێ کردووەو، بەڵێنی هاوکاری ئەرمینیاشیان بۆ کۆمارەکە وەرگرتووە.واتە کۆمارێکی کوردی لە قەوقاز درووست بکرێت.

هۆکارەکانی پشتیوانی کردنی ڕووسیا لەسەربەخۆیی کوردستان
ئەوان لەدورستکردنی ئەو کۆمارەدا ڕەچاوی فاکتەرە سیاسی و ستراتیژییەکان دەکەن، نەک تەنیا لەڕووی هاوسۆزییەوە بۆ کێشەی کورد، بەڵکوو ئەوان پێیان وایە کۆمارەکە دەبێتە گوزەرگایەکی ئارام لەنێوان ئەرمینیا و کارەباگ وخاکی کوردستانیش لە و ناوچەیەدا دەبێتە تاکە پردی نێوان هەرێمی کارەباگ و ئەرمینیا.
هاوکات کۆمارە کوردییەکە لەژێر هەژموونی ڕووسیادا دەبێت و خاوەنی پەیوەندییەکی زۆرباش دەبێت لەگەڵ مۆسکۆدا. ئەوەش دەبێتە بەربەستێکی بەهێز بۆ سڵەماندنەوەی ئازەربایجان و تورکیا کە هێزیان کۆکردبووەوە بۆ چاوترساندنی ئەرمینیا. لە هەمان کاتدا، کۆمارە کوردییەکە ڕێگە دەدات بەوەی ڕووسیا هێزەکانی خۆی لەخاکەکەیدا بڵاوبکاتەوە، ئەوەش بۆ پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ڕووسیاو پاراستنی ئاساییشی دانیشتووانی کوردی ناوچەکە.
کوردەکان ئەو بەڵێنانەیان بەجیدی وەرگرت، چالاکوانەکان دەستیان کردە خۆئامادەکردن و ئامادەکردنی خەڵکی ناوچەی "لاچین" لەپێناوی ڕاگەیاندنی سەربەخۆیی کوردستاندا.
حکومەتی ئازەر هەستی بەمەترسی ئەو جموجوڵانەکرد، ڕاستەوخۆ کەوتەخۆی بۆ لەباربردنی هەوڵەکە، ئەویش لە ڕێگەی دروستکردنی چەندین یەکەی بەرەنگاربوونەوەی پڕوپاگەندە و هەندێک جاشی کوردەوە کەسەربە حکومەتی ئازەر بوون. ئەرکی ئەمانە ئەوەبوو پڕوپاگەندەیان بڵاودەکردەوە بۆ ساردکردنەوەی خەڵک لەسەربەخۆیی.

ڕۆڵی شەرمەزارانەی کوردە جاشەکان لە لاچین
ئەم گرووپانە شاربەشار دەگەڕان و، کوردەکانیان دەترساند لەوەی چارەنووسێکی ڕەش چاوەڕێیان دەکات ئەگەر بەردەوام بن لەکارکردن بۆ سەربەخۆیی.
یەکێکی تر لە وکۆسپانەی هاتنە سەر ڕێی پرۆسەکە، بریتی بوو لە قەناعەتکردن بەزۆرترینی دانیشتووانی ناوچە کوردییەکان تاکو لە پرۆسەکەدا بەشداری بکەن. ئەو ڕۆشنبیرانەی سەرقاڵی هەوڵدان بوون بۆ سەربەخۆیی، نارەحەتییەکی زۆریان هاتە ڕێگە تاکو بتوانن قەناعەت بەخەڵک بکەن مل بدەن بەسەربەخۆیی!.
ئەوان لەم پرۆسەیەدا بەرەوڕووی ئەو کوردانە بوونەوە کە ماوەی چەندین ساڵ حکومەتی ئازەربایجان مێشکی شۆردبوونەوەو، شوناسی نەتەوەییان لەدەستدابوو.
تەنانەت ناچارکرابوون بە زمانی ئازەری بدوێن نەک بە کوردی. هەوروەها ئازەرییەکان کاریان لەسەر ژێی ئایینیش کرد، بەحوکمی ئەوەی ئەوان لەگەڵ کوردەکان هەردوولایان موسوڵمانن، بەڵام ئەرمەنەکان کریستیانن! بۆیە وایان بڵاوکردەوە کە جیابوونەوە لەئازەربایجان گوناهێکە لێخۆش بوونی ئەستەمە!.
لەلایەکی تریشەوە، هەندێ کەسایەتی کورد کەبوونە جاشی گەورە، وەک (ئەسکەندەر حەمیدۆف) کە کوردێکە و سەربەهۆزی کۆلانییەو، پێشتر جێگری وەزیری ناوخۆی ئازەربایجان بوو. ئەم پیاوە هەستا بەدرووستکردنی حیزبێک بەناوی (گورگە خۆڵەمێشییەکان) ئەو پارتە، پارتێکی ڕەگەزپەرستی ئازەری بوو. بەتوندی بانگەشەی بۆ نەتەوەی تورک دەکرد.
هەڵوێستی ئەم جاشە، هەڵوێستەکانی (عیسمەت ئینۆنۆ) مان بیر دێنێتەوە، کە ئەویش کوردبوو، بەڵام بووبە سەرمەشقی سەرکوتکردنی شۆڕشەکانی نەتەوەکەی خۆی لە تورکیادا. ئەو لەتورکەکان زیاتر خۆی بەتورک دەزانی. هەروەها (تەها یاسین ڕەمەزان) کە لە ئێراقدا لەدژی نەتەوەکەی خۆی ڕۆژێک لەڕۆژان کەمتەرخەمی نەکرد و، دەستی هەبوو لە بۆردومانکردنی نەتەوەکەی خۆی بەچەکی کیمیایی!.
هاوکات دەوڵەتی ئێرانیش دەستی کردە هەڕەشەکردن لە ئەرمینیا ئەگەر بێتو هاوکاری پرۆسەی سەربەخۆیی لاچین بکات. ئەرمەنەکانیش پێیان وابوو ئێران تاکە دەروازەی ژیان و مانەوەیانە. لەلایەکی تریشەوە، سوپای تورکیا و ئازەربایجان خۆیان بۆ پەلاماردانی ئەرمینیا ئامادەکردبوو.

ڕاگەیاندنی سەربەخۆیی کوردستان
سەرباری هەموو ئەو ڕێگرییانە، لەمانگی مایۆی ساڵی 1992 بەشێوەیەکی فەرمی سەربەخۆیی (کۆماری لاچینی کوردی) ڕاگەیەنرا. لەدوای دوومانگ لەڕاگەیاندنی سەربەخۆیی، بڕیاری

درووستکردنی حکومەت درا. لە و کاتانەشدا بەردەوام میدیاکانی ڕووسیا باسیان لەوە دەکرد کە کوردەکان توانیویانە ئازەرەکان لەخاکی خۆیان دەربکەن و کۆمارێک بۆ خۆیان درووست بکەن.

چۆنێتی ڕووخانی کۆماری لاچین
بەهۆی ئەوەی ئەو ڕێگریانەی باس کران، هەروەها بەهۆی ئەوەی سوپای ئەرمینیا لەدژی ئازەربایجان سەرکەوتنی گەورەی تۆمارکردبوو، بەڵێنەکانی بۆ پشتیوانیکردن لە سەربەخۆیی کوردستان لەبیرکرد، ویستی زەوی زیاتر بەدەست بهێنێت، ئەوەبوو هێرشی کردە سەرناوچە کوردییەکان و لە 17-05-1992 توانی شاری لاچین پایتەختی کۆمارە کوردییەکە داگیربکات. لەدوای ئەوەی سوپای ئەرمینیا لاچینی داگیرکرد، توانی لە 27-03-1993 دا ناوچەکانی تریش داگیربکات، سەرەتا هێرشی کردە سەر گوڵیجار، بەوجۆرە لە 22-05-1994دا هەریەکە لە ئەرمینیا و ئازەربایجان ئاگربەستیان ڕاگەیاند. کۆماری لاچینی کوردیش هەرەسی هێنا.
لەئەنجامی ئەو شکستەدا، سەرۆککۆماری لاچینی کوردی (دکتۆر وەکیل مستەفاییف) داوای مافی پەنابەری لە ئیتالیا کرد. لەوێشەوە پەرتووکێکی نووسی بەناوی (مێژووی قەوقازیی کوردستان) . لە و پەرتووکەدا ئەم ئەزموونە تاڵەی نووسیوەتەوە کە ئێمە ئەم باسەمان لێوەرگرت.

بەداخەوە دەڵێین: هەمان مێژوو دووبارە بووەوە لەگەڵ کوردەکانی نەقشوان و گوڵیجار (کوردستانی سوور) دووبارە بووەوە کاتێ بیرۆکەی (کۆماری لاچین) یان ڕەتکردەوەو، پشتیوانی بیرۆکەی دەوڵەتێکیان بۆ خۆیان نەکرد. بەڵکوو پێیان باش بوو لەگەڵ ئازەرەکاندا بژین. بۆیە ئێستاش وەکوو پەنابەر لە ئازەربایجان دەژین.
هەمان ئەزموونی تاڵ ساڵی 1923 بەسەر کوردەکانی تورکیاشدا هات، کاتێ ئەندامە کوردەکان پەرلەمانی تورکیا، ئەو پێشنیارەی ئەورووپایان ڕەتکردەوە کە دەوڵەتێکی کوردی درووستبکەن لە ڕۆژهەڵاتی ئەنادۆل بەگوێرەی ڕێککەوتنی (سیڤەر) وایان پێباش بوو لەگەڵ تورکەکاندا بمێننەوە، کەچی دوای تەنیا دووساڵ، تورکەکان لێیان هەڵگەڕانەوە. تاکو ئەم چرکەیەش کوردەکان باجی هەڵەی بابو باپیرانیان ئەدەن کە ڕێککەوتنی سیڤەریان ڕەتکردەوە. لەئەزموونی هەوڵدانی کوردستانی باشووریش بۆ سەربەخۆیی لە 2017دا، هەمان ئەزموونەکان بەوردەکارییەکانیانەوە دووبارە بوونەوە. [1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت
جۆری پەرتووک: دۆزی کورد
جۆری پەرتووک: لێکۆڵینەوە
جۆری پەرتووک: مێژوو
جۆری دۆکومێنت: زمانی یەکەم
جۆری وەشان: دیجیتاڵ
زمان - شێوەزار: کرمانجیی ناوەڕاست
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ماڵپەڕی چاوی کورد - 31-01-2023
کاتی تۆمارکردن: 2023/10/3 12:16:15 PM
ناوی تۆمارکار: زریان عەلی

بابەت: 40

لۆزان کێشەی کورد نەبووە و نییە!

https://www.kurdipedia.org/?q=20180706112334956 02

هاوڕێ باخەوان

زۆرم بیستووە و زۆریشم خوێندووەتەوە لەسەر سیڤەر و لۆزان.. زۆرێکیش ڕایان وایە کە زۆرینەی ئە و نەهامەتییانەی بەسەر کوردا هاتوون هۆیەکەی لۆزانە! تەنانەت خۆشم ماوەیەک ڕایەکی لە و جۆرەم هەبوو!

ئەوەی لە و گفتوگۆ و نووسینانەدا نەمدەبینین، خۆمان و بیرکردنەوەی خۆمان بوو! ئێستا خۆشبەختانە ئە و ڕایانە کەمێک گۆڕانکاریان بەسەردا هاتووە، خەڵکانێک هەن پێش هەموو شتێک پەنجە بۆ نەزانیی خۆمان ڕادەکێشن.. ئەمە پێشتر تابوو بوو و کەم کەس هەبوون جگە لە ستاییش و ڕەشکردنەوەی ئینشایەکی عاتیفییانە دەربارەی ئەوەی کە ئێمە نەتەوەیەکی ئازا و چەوساوە و چاونەترس و زیرەک و چی و چیی ترین! بەهیچ جۆرێک لە وەتەری هەستیاری نەدەدااین!.. هەربۆیە ئە و نووسین و بیروڕایانە نەک هەر جێی خۆیانی نەگرت! بەڵکو بووشنە زیانێکی گەورە بۆ ئێمە و هۆکارێکی گەورەش بوو کە نەمانتوانی لە دوای لۆزانەوە، ببینە هۆی ئەوەی چەندین لۆزانی تر دروستنەبنەوە!.

چەند جارێک چوومەتە لۆزان، پێش چەند ڕۆژێکیش بەرێکەوت بە لۆزاندا تێپەڕیم، هەرچەند دەچمە ئە و شارە یەکسەر بیری خۆمان و کێشەکەمانم دەکەوێتەوە! هەموو جارێکیش دەڵێم لۆزان بەم جوانییەی! بەم دەریاچە ئەفسووناوییەی و ئە و چیا جوانانەیەوە نابێت ببێتە هۆی هەموو نەهامەتییەکانی کوردا! دەبێت هۆیەکی تر هەبێت..

ئەوەی لۆزانی دروستکرد! خودی کورد خۆی بوو، بیرکردنەوەی نەزانانەی کورد خۆی بووا! نەزانیی ئاغا و میر و شێخ و مەلاکانمان بوون! ئێمە نەک ئەوکاتە، ئێستاش نازانین بەتەواوەتی چیمان دەوێت! ئێستاش لە گێژاوی بوون بە نەتەوەداین و لە و بازنە نەفرەتلێکراوەی ئایا سەر بەهۆزێکین یان سەربە نەتەوەیەکین نەهاتووینەتە دەرەوە..

لۆزان چی بکات! شێخی نەمر تا بەیانی لە ئەشکەوتی جاسەنە حەی ئەڵلای بووا!

لۆزان بڵێت چی! سەرۆک کۆماری کوردستان بە هیچ و خۆڕایی خۆیی ڕادەستی هێزەکانی داگیرکەری ئێران کردەوە!

ئەدی لۆزان چی بکات! کە ئێمە ئێستا یادی ئیمامی خوێن و تاوان لە هۆڵی پێشەوای شاری هەولێر دەکەینەوە و داگیرکەری ئێرانیش بە گوڵلە تۆپەکانی چاکەی ئە و یادکردنەوەیەمان دەداتەوە!.

لۆزان نەبوو کە وەک هار بەربووینە یەکتری و بۆ ماوەی دەیان ساڵ یەکترمان کوشت!.

لۆزانیش نییە کە وایکردووە ئەنفالی یەکتری بکەین و سوپای ئەم و ئە و بهێنینە سەر یەکتری..

بڕوا بکەن لۆزان گوناهی نییە کە وایکردبێت ناوی وڵاتەکەمانی کردبێتە هەرێم و لە هەر کات و ساتێکدا بەشێکیمان لەکیسدابێت..

ئەوەی کە واهیی پێکردین تەنها خۆمان بووین! خۆمان و بەس! ئێمە بە و مێژووی هەزاران ساڵەمانەوە جگە لە کۆمەڵێک گرووپی دژبەیەکی لەژێر ناوی میرنشین و هۆز و حیزب و ئیدارە و چی و چیی تر.. زۆرتر هیچی تر نەبووین.. هەتا ئەوە بیرکردنەوەمان بێت و هەوڵی خۆناسین و کێشەکانی خۆمان نەدەین و سەیوانێکی بەرژەوەندیی هاوبەشمان نەبێت، نەهامەتی هەر بەردەوامە.. ئەنفال هەر ڕوودەداتەوە و دیسانیشەوە دەکەوینەوە گیانی یەکتری.. لۆزانی تریش بەڕێوەیە..

2011-08-03

لاهای – هۆڵەندا

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک:	دۆزی کورد
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
Quick Respons Code:	

کاتی تۆمارکردن:	2018/6/7 11:23:34 AM
ناوی تۆمارکار:	هاوڕێ باخەوان

بابەت: 41

له پاش سەدو دووساڵ بە سەر پەیماننامەی سیڤەردا. کۆنفیدراڵی لە ئێستادا باشترین هەلە بۆ ڕزگاربوونی باشووری کوردستان لەو قەفەسە

https://www.kurdipedia.org/?q=20220815230633428520

نووسینی: عارف باوەجانی.
لەم وتارە باس لەم خاڵانەی خوارەوە دەکرێت
1- دەستپێک: مێژووی کورد لە پەیماننامەی سیڤەر و خۆرهەڵاتی ناڤین.
2- پێناسەی پەیماننامەی سیڤەر
3- ئاسانکارییەکانی سیڤەر بۆ سەربەخۆیی کوردستان.
4- باشوری وڵات بەرەو کۆنفیدراڵی ڕیگەی بۆ خۆشکراوە.
5- کورتەیەک لە سەر کۆنفیدراڵی یاخود کۆنفیدراسیۆن (Confederation)
6- نموونەی چەند یەکێتی و کۆنفیدراڵییەکی مێژوویی.
One hundred and two years after the Treaty of Sevres. Confederation is the best chance to get South Kurdistan KRG out of this cage. By Arif Bawecani
مائة واثنان سنة بعد معاهدة سيفر. كونفدرالية هو أفضل فرصة لإخراج جنوب كوردستان من هذا القفص.
دەستپێک: ڕووداوەکانی مێژووی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست و پێشهاتەکانی ئەو سەردەمە لە سەر ئەو سنوورانە، ساڵانە بۆنی نوێبوونەوەیان لێدەکرێت ولاپەڕەکان دووبارە هەڵدەدرێنەوە پێداچوونەوەیان پێدادەکرێت. لەم ئان و ساتەدا کە 102 ساڵ بە سەر ڕێکەوتننامەکەی سیڤەردا تێپەردەبێت، بینەرو بیسەری کۆمەڵێک ڕووداو گۆڕاونکاری ناوچەکانی خۆرهەڵاتی ناڤینین. کە بەرچاوترینیان، ئاشتی عەرەب ئیسرائیل، پەرە سەندنی کێشەی ناوخۆیی شیعە بە شیعە. لاوازبوونی پێگەی ئێرانی لە ناوچەکانی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست. ئاڵۆزی پەلامارەکانی ئەردووغانی تورکیا بۆ سەر کوردستان و کێشەی دیپلۆماسییەکانی لە ئاست جیهاندا. لاوازی سووریا و مانەوەی بە نیوەچڵی، و دەبینین کە سوپای وڵاتانی زلهێز لە سەر خاکەکەی تارتارێنێتی.
گەلی غەدر لێکراوی ئێمەش کە یەکێکە لە نەتەوە ڕەسەنەکانی خۆرهەڵاتی ناڤین، هەمیشە لە سەرەوەی لاپەڕەکانی ئەو مێژووەدایە. لە ڕوێجینەتیکییەوە و لە ڕەگ وریشەشدا، بە هیچ شێوەیەک لە ڕەگەزی فارس و تورک و عەرەب نزیک نین. نە کەمینەیەکی نادیارین لە گۆشەیەکی بچووکی جوگرافیای خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا ژیابین، تا لە مێژووی نەیارانماندا بە ئاسانی ون بکرێین.
هەر بۆیە ئاور لە هەر جۆرە ڕێکەوتننامە و پەیماننامەو گۆانکارییەکی مێژوویی لە خۆرهەڵاتی ناڤین بدەینەوە، کە لە سەدان ساڵ پێشەوە ڕوویدابێت، یا لە سەدان ساڵ پاشتریش ڕووبدات. گەلی ئێمە لەو مێژووانە بە زەقی دیارەو ڕۆڵی کاریگەریشی بووەو دەشبێت.
ڕێکەوتننامە(پەیماننامەی) سیڤەر : سەدو دوو ساڵ پێش واتە لە 10-08-1920 لە سەردەمێکی ئاڵۆزی ناکۆکییەکانی جەمسەرەکانی ناوچەکە. پەیماننامەیەکی گرنگی مێژووی لە شاری سیڤەری فەرەنسا، کە ناسناوی پەیماننامە یا ڕێکەوتننامەی سیڤەری لێنرا، لە نێوان چەند وڵاتێک و ئیمپراتۆرێکی ئەو سەردەمەدا واژۆ کرا. لەو هاوپەیمانییە کە ئەوەی مێژوو باسی لە هێندێک لە ناوی وڵاتەکان کردووە. ئاماژە بە دەوڵەت و ئیمپراتۆرییەکەی خەلافە تی عوسمانی، و دەوڵەتانی دیکەی هاوپەیمانی لە نێوان بەریتانیا و فەرەنسا و چەند دەوڵەتێکی دیکەی ناو ئەو هاوپەیمانیە کراوە. ئەگەر دەچینە ناو وردەکاری ئەو هاوپەیمانییە و دابەشکردن و دیاریکردنی هێندێک سنوور بۆ وڵاتانێک کە ئێستا خۆیان بە زەبەلاح دەزانن، بۆمان ڕووندەبێتەوە کە نە پانتایی ئەرزیان، و نە سەرژمێر، و نە پیت و بەرەکەتی سەر خاکەکەیان، ناگات یەک بەشی داگیرکراوی کوردستان.
بەداخەوە! یا دەکرێت بڵێن لە کەمشانسی کورد لە ناو گرێکوێرەکانی مێژوودا، لەو دابەشکردن و سنوور دیاریکردنەشدا، کورد هەر بە دەوڵەتی سەربەخۆ دیاری نەکرا. بەڵام لە چەند مادەیەکدا ناڕاستەوخۆ ڕێگە ئاسانی بۆ بەرەو سەربەخۆبوونی کوردستان کراوە.
بە شێوەی خوارەوە ئاماژە بە مادەکان وئاسانکارییەکان دەکەین:
لە سەر بڕیاری ئەو هاوپەیمانییە، بەندێک لە ژێر ناوی بەندی 62و بە سەرپەرشتی لیژنەیەکی دیاریکراوی پێوەندیدار بەو بەندەوە، پەسەندکرا، بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کوردەکان. کە نوێنەری 3 وڵاتی گرنگی وەک بەریتانیا و فەرەنسا و ئیتاڵیا لەو لیژنەیە دەبن. ئەو سنوورانەی کە ئەو لیژنە لەو 102 ساڵ پێشە ئاماژەیان پێکردووە، هەموو سنووری کوردستانی مەزنی تا سنووری ئەرمەنستان دەگرتەوە. دوای چەندین مانگ و چەندین دانیشتنی دیکە، کە کوردیش تێیدا بەشدار بووە، پەسەند کردن و زیادکردنی چەندین بەندی دیکەی، وەک بەندی 63 و 64 لێکەوتووەتەوە.
مخابن ئەو شانسە هەر بەر کورد نەکەوت و ئەو کارەش بە دەسیسەی عوسمانییەکان و تورکەکان، تێکچوو. هۆکارە بەرچاوەکەش کە تورکەکانی تەواو ترساندبوو، ئەویش لە بەندی 64 دا بوو، کە لەو بەندەدا ڕەزامەندی تێدادرابوو. واتە بەو شێوە ئەو خاڵە پەسەندکرابوو، کە ئەگەر زۆربەی گەلی کورد لە چوارچێوەی ئەو سنوورەی، کە بە سنوورەکانی پەسەندکراوی بەندی 62 دا دیاریکرابوو. لە پاش ماوەیەکی دیاریکراو، کە هێندێک لە سەرچاوەکان ئاماژە بە ماوەی ساڵێک

تا 2 ساڵ دەکەن.
ئەگەر بیانەوێت و داوای سەربەخۆیی لە کۆمەڵەی نەتەوەکان بکەن، و لە ژێر دەسەڵاتی تورکیا جیاببنەوە، ئەوا مافی خۆیانەو یاساییە و ڕێگەپێدراوە، کە دەوڵەتی خۆیان ڕاگەیەنن. هەر بۆیە تورکەکان چی وەک خەڵک و چی وەک دە وڵەتەکەش بەهیچ شێوەیەک ئەو مافەیان بۆ گەلی کورد پێ ئەزم نەدەکرا. تا سەرئەنجام هەوڵێکی زۆری لۆبیگەرییان لە ڕێگەی بەخشینی ئەرزو ئاو مادییەوە خستەگەڕ، ئەو پەیماننامەیان گۆڕی و پەیماننامە شوومەکەی لۆزان واتە لە ڕێکەوتی24-04-1924 لە شۆێنی سیڤەر دامەزراند.
ئیتر لەو کاتەوە ڕێگەی یاسایی لە دروستبوونی دەوڵەتی کوردی ئاستەنگی تێکەوت، و داگیرکاری و ستەمی داگیرکەران بۆ سەر گەلی کورد لە هەموو بەشەکان پەرەی سەند.
باشوری وڵات بەرەو کۆنفیدراڵی ڕیگەی بۆ خۆشکراوە.
وەک دەبینین کە تورکیا بە بیانووەکانیەوە بەرنامەی پەلاماردانی بەشی زۆری ڕۆژئاوای کوردستانی خستووەتە پرۆژەی کارییەوە. ڕوونە کە مەترسی لە دەستدانی دەسکەوتەکەی ڕێکەوتنەکەی لۆزانی هەیە، دەیەوێت هەنگاوی زیاتر بنێت، و لە حەدی سنوورەکانی ژێر دەسەڵاتی خۆی زیاتر زیادەڕەوی دەکات. تا وڵاتان ناچار بکات بە نیوەیش لەگەڵی ڕێکەون، بۆ ئەوەی زۆر لە سنوورەکانی دەسەڵاتی سەردەمانی لۆزانی لە دەست نەدات.
دۆخی ئێرانیش ڕوونە کە لە چی حاڵێکدایە، چۆن زۆرینەی نەتەوەکانی بندەست، بەرنامە ڕێژی بۆ وەدەرنانی فارسەکان دەکەن لە سەر سنوورەکانیان. یا چۆن لە ئاست ناوخۆ و دەرەوە ڕووبەڕووی دارمانی سیاسی و ئابووری و دیپلۆماسی بووەتەوە.
وەک دەبینین کە ئێراقی پاش2003 بەردەوام بەرەو نا ئارامی و دارمانی سیاسی وئەمنی دەبێتەوە. ئەمەش باشترین بەڵگەیە کە باشووری وڵاتمان بتوانێت ڕێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکان، یا وڵاتانی زلهێز و خاوەن باوەڕ لە ناوچەکە، بهێنێتەوە سەر ئەو باوەڕەی، کە گەرەنتی پێکەوە ژیان لە نێو ئەم ئێراقەدابۆ خوودی ئێراقییە عەرەبەکانیش نەماوە، تا بگات بە مافەکانی گەلی کوردستاندا. لەوەتی ئێراق لە سەردەمانی کۆنی دەسەڵاتی خولەفاکانەوە تا سەردەمانی بە حکومەتکردنیان، بەردەوام لە نێو کێشەی ئاینی و ناوچەیی و تایفەیی بووەو دەبێت. کەوابێت ئێراقێکی یەکپارچەیی و دیمۆکرات سەرکەوتوو نەبووە، بگرە تەنیا چووەتە بواری خەیاڵ و خۆزگەوە. کردەوەکان و شەقامی ئێراقیش دەیسەلمێنن نە ئەم سەردەمە، بگرە و بۆ دەیانساڵی دیکەش چاوەڕوانکراو نییە.
ڕوونیشە کە ئاستەنگیەکانی سیاسی و نێودەوڵەتی لە ئێستادا بۆ هەنگاوی کۆتایی: کە سەربەخۆیی یەکجارییە هێشتا لەئارادایە. کەوابێت دەکرێت لایەن و دەزگاکانی باشووری وڵاتمان، لە دەوری یاسا و پرۆسەیەکی یەکگرتوویی و تەباییەکی سەرنجراکێشدا، دڵنیایی بە دۆستانمان بدات، کە کوردستان بەرەو پێشکەوتن و ئاشتی و ئاوەدانییەکی باش دەڕوات. بەو شێوەیە دەتوانن کار بکەن بۆ کەڵک وەرگرتن لە ڕاگەیاندنی دەسەڵاتی باشووری وڵات بە شێوەی کۆنفیدراڵی. بۆ ئەوەی لە زۆربواردا دووربینەوە لەو کێشەو نائارامییانەی کە پەیتا پەیتا لە بەغدا ڕوودەدات. ئەو کۆنفیدراڵیە دوای ماوەیەک بە کرداری یەکگرتووانە و پێشکەوتوانە و بوژانەوە، بە ئاسانی ڕێگاکە خۆشدەکات بۆ هەنگاوی کۆتایی سەربەخۆیی گەلەکەمان. ئاکامی ڕێفراندۆمی2017 بەڵگەیەکی سیاسی و خواستی گەلی باشووری وڵاتە، کە بە ویستی 93٪ نایانەوێت لە گەڵ ئەم وڵاتە پرگێژاوە بمێنێتەوە.
گەلۆ: کاتێک مێژوو شایەتیمان بۆ دەدات کە سەدو دووساڵ پێش، لە ئاست وڵات و ئیمپراتۆرە گرنگەکانی ناوچەکە حسابی زۆرمان لە سەر کراوە، بۆ دەبێت دوای 102ساڵیش هەر بە گوومانەوە و سارد و سڕی و ترسەوە باس لە مافی سەربەخۆیی گەلەکەمان بکەین. نەوەی دەیان ساڵی دیکە بە تووندی بەر ڕەخنەمان دەگرن و لێمان دەپرسن، باشە ئەوانەی سەدو دوو ساڵ پێشووتر کە ئەگەر زۆر ئەزموون و شارەزاییان نەبوو، ئەی نەوە و تێکۆشەرانی داهاتوومان بۆ نەیانتوانی لەو هەموو گۆڕانکارییانە، هەلێک بقوۆزنەوە و ڕزگارمان بکەن. وا دیسانەوە لاوازی ئێراق هەلێکی زۆر لە بوارە لە ئاست نێونەتەوەییشدا. دەسەلمێندرێت کە گەلی کورد نزیک بە 20 ساڵ چاوەڕوانی ئێراقی نۆییشی کرد ئەویش وڵامی نەدایەوە.
لە 25-09-2017 کە هەلێکی مێژوویی گرنگ لە باشووری کوردستان هاتە ئاراوە، وێڕای ئەوەی کە 93% خەڵک بە خرۆشەوە بە دەنگ ئەو پرۆسە گرنگەوە هاتن، ئەویش جێبەجێکردنی پرۆسەی ڕێفراندۆم بۆ باشووری کوردستان بوو. کەچی ئەوەندەی لایەن و هێندێک بە ناو ڕووناکبیری کورد، تا ئێستاش لۆمەی ئەو ڕێفراندۆمە دەکەن، ئەوەندە لە داگیرکەرانی کوردستان نابیستین. هێندێک دەڵێن ئەو ڕێفراندۆمە وایکردووە، کە بووجە نەماو، وەک ئەوەی وابێت ئەو هەموو مێژووی خەباتەی کوردستان، تەنیا لە پێناو مووچەو پارە بووە کە داگیرکەران بۆمان بنێرن. یا هەندێک دەڵێن ئەگەر ئەو ڕێفراندۆمە نەبایە، کەرکوک و ناوچەکانی دیکە لە دەست نەدەدران، لە حاڵێکدا ئەو ناوچانە تەنیا لە سەردەمانی هاتنی داعشدا دەس کورد کەوتبوونەوە.
هەموو بەڵگەو لێدوانەکانی بەرپرسانی ئێراقی شایەتی لەوە دەدەن، کە ڕێفراندۆم بکرایە یا نەکرایە، ئەوان لە پاش شەڕی داعش هێزەکانی خۆیان بە پشتیوانی تەواوی ئێران دەهێنایەوە بۆ ئەو شوێنانەو، و ئەو گێچەڵەیان هەر بە گەلی کورد و باشووری وڵاتمان دەکرد.
بەو هیوایە کە گەلەکەمان بەو هەموو ڕووداوانەی لە مێژوودا تووشی دەبن، لە ویستی سەربەخۆیی نەکشێنەوەو کۆڵنەدەن، و بگرە فشارە نێونەتەوەییەکان بۆ بە دەستهێنانەوەی ئەو مافە ڕەوایانە هەر لە سەر مادەکانی 62 و63 و64ی پەیماننامەی سیڤەری ساڵی 1920 دووبارە بهێننەوە، ناو کۆڕ و کۆبوونەوەی نەتەوە یەکگرتووەکان و ڕێکخراوە گرنگەکانی جیهان.

کورتەیەک لە سەر کۆنفیدرالی یاخود کۆنفیدراسیۆن (بە ئینگلیزی: Confederation)
بۆ هەرکام لەم چەمک و وشانە، مێژوویەک یا هۆکارێک هەبووە کە هۆکاری سەرهەڵدانی بوون. وشەیەکی فەرانسییە و لە ناوەڕۆکدا مانای یەکێتی ویەکبوون و هاوبەشی دەدا.
بۆ یەکەمجار لە مێژوودا چەمکی کۆنفیدرالی لە وڵاتی سویسرا وەک چارەسەری گوونجاو بۆ هەرێمە جیاوازەکانی ئەو وڵات پێکهاتبوو. چوون لەو سەردەمانە واتە سویسرای کۆن، خاک و جوگرافیای ئەو وڵاتە تایبەت بە یەک نەتەوەو زمان و ڕەگەز نەبوو. بەڵام چەند نەتەوەیەکی هاوسنوور بوون. دواتر کە هەموو نەتەوەکان خۆیان لەم ولاتەدا بە خاوەن خاک و ماف بینییەوە، لە سەر ویستی خۆیان لە کۆنفیدراڵییەوە گەڕانەوە بۆ سوسیرایەکی فیدراڵی.
کۆنفیدراڵی یا کۆنفیدراسیۆنی، واتای بوونی وڵات و کیانێکی سەربەخۆی تەواو، بەڵام وەک ئاڵیانسێک یا جۆرە ڕێکەوتنێک و هاوبەشییەک لە نێوان چەند دەوڵەتێکی سەربەخۆ و هاوسنوور درووست دەبێت. واتە ئەو دەوڵەتانە بێجگە لە ڕاپەڕاندنی کاری خۆیان وەک دەوڵەتێکی تەواو سەربەخۆ، هاوکات پێکەوە لیژنەیەکی کاری هاوبەشیان دەبێت، بۆ هەبوونی هەماهەنگی لە سیاسەتەکانی هاوبەشیان. وەک نموونەی هێزی بەرگری هاوبەش بۆ پاراستنی سنووری ئەو وڵاتانە پێکەوە، وەک گۆڕینەوەی وزەی هاوبەش، وەک سیاسەتی هاوبەش لە ئاست نێونەتەوەییدا و زۆر خاڵی دیکەش کە لە نێو یەک ناوی هاوبەشدا. بەڵام هەرکات هەر کام لەو وڵاتانی ئەندام لەو کۆنفیدراسیۆنە بە دەنگدانی زۆرینەی پێکهاتەکان بیانەوە لەو هاوبەشییە جیا دەبنەوە. کەوابێت کوردستانیش بەو پێناسە دەتوانێت کۆنفیدراڵی ڕاگەیەنێت، ئەگەر باشی ئێراق وایکرد، کوردستان بگەڕێتەوە بۆ فیدراڵی، یا پێچەوانەکەی ئێراق نا ئارام ناچاری بکات بۆ سەربەخۆیی یەکجاری.
لە مێژووە کۆنەکان زۆر سیستەمی کۆنفیداڵی هەبوو، خوێنەر بە هەموویەوە ماندوو ناکەم، من لێرەدا تەنیا ئاماژە بە چەند نموونەیەکی گوونجاو هاوشێوە دەکەم. کە چۆن دوای ماوەیەک پێکەوە کارکردن، لایەنی مەبەستدار بە ئاسانی یا گەڕاونەتەوە ناو وڵات یا بە تەواوی لێی دابڕاون.
نموونەی چەند یەکێتی و کۆنفیدراڵییەک.
1- کە باشترین نموونە هەر لە مێژووی ئێراقدا. درووستبوونی یەکێتی عەرەبی(یەکێتی هاشمی) بوو لە نێوان هەردوو دەسەڵاتی پاشایەتی عێراق وئوردن، هاوشێوەی کۆنفیدرالی لەساڵی1958. لە پاش پێنج مانگ بە هۆی شۆڕش یا کۆدیتای 58 لە ئێراقدا. کۆتایی بەو کۆنفیدراڵیە 2 پاشایەتییە هێنرا.
2- کۆماری عەرەبی یەکگرتوو، کە یەکێتیەکی کۆنفیدراڵی بوو لە نێوان میسر و سووریا و باکووری یەمەندا لە ساڵانی 1958-1961دا. ئەوان کە یەک نەتەوەو یەک زمان و یەک کولتور و یەک ئایینیش بوون، بەڵام چوون پێکەوە نەسازان دوای3 ساڵ کۆتاییان پێهێنا.
3- یەکێتی سۆڤیەت یا یەکێتی کۆمارە سۆشیالیستەکانی سۆڤیەت، بە شێوەی کۆنفیدراڵی پێکهێنەری (دەوڵەتێکی هاوبەشی سۆشیالیستی زلهێز بوو لە نێوان ئاسیا و ئەورووپادا. کە لە ساڵی 1922دا دامەزرا، لە 26-12-1991 هەڵوەشا و کۆتاییهات. هۆکارەکەشی سەرهەڵدانی هەژاری و لاوازبوونی دەسەڵاتی چەند وڵاتێکی ئەندام تێیدا.
4- نموونەی سڕبیا و چیای ڕەش، کە لە نێوان ساڵانی 1982 تا 2006 بەڵام بە هۆی سەرنەکەتوویی چەند وڵاتێک لەو کۆنفیدراڵیە، چوونە دەرەوە و کۆتایی پێهات.
5- کۆنفیدراڵیەتی سێنیگال و گامبیا، لە ئەفریقا لە ساڵانی 1982-1989
6- یەکێتی نێوان شانشینی یەکگرتوویی سوید و نەرویج لە ئاکامی ڕێککەوتنی مۆس لە14-08-1814 درووستبوو. دوای پەسەندکردنی یاسایەکی تایبەت بە سەربەخۆیی نەرویج کە لە 17-05-1814 ئامادەکرابوو. لەو ڕێکەوتەوە لە ڕووی یاساییەوە نەرویج پێگەی دەوڵەتی سەربەخۆیی هەبووە، لە1905بەڕێکەوتنێکی ئاشتیانەی دوولایەنە لەگەڵ سوید، وڵاتی نەرویج یەکلایی بوونەوەی خۆی وەک وڵاتێکی تەواو سەربەخۆ و جیا ڕاگەیاند.
7- یەکێتی یا کۆنفیدراڵێ نێوان دەوڵەتانی ئەفریقا هەندێک جار پێی دەوترێت یەکێتی غانا-گینیا-مالی، لە ساڵی 1958 پێکهات. بەڵام لە ساڵی 1963 هەڵوەشایەوە.
8 - کۆنفیدراڵی وڵاتانی یوگۆسلاڤیا لە 1992 تا 2003 زۆربەیان لێ جیابووەنەوە. لە نێوان 2003 تا 2006 مونتینیگرۆ و سربیا کە 2 وڵاتی پاشماوەبوون لەو کۆنفیدراڵیە گەورەیە مانەوە. بەڵام لە 2006 مونتینگیرۆش سەربەخۆیی خۆی ڕاگەیاند و کۆتایی بە تەمەنی ئەو مێژووەش هات.
سەرچاوەکان:
1- کوردەکان نووسینی: حەسەن ئەرفەع.
2- کوردستان و کورد. نووسینی: د عەبدولڕەحمانی قاسملوو.
3 - کتێبی کوردستان و ستراتیژیی دەوڵەتان، لەنوسینی حسێن مەدەنی،
4 - هەنگاوەکان بەرەو سەربەخۆیی: نووسینی عارف باوەجانی.
5 / چەند سەرچاوەیەکی کتێبی و دیگیتاڵی مێژووی وڵاتانی کۆنفیدراڵی
[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

پارت / لایەن: دەوڵەتی ئیسلامی - داعش
جۆری پەرتووک: دۆزی کورد
جۆری پەرتووک: مێژوو
جۆری دۆکومێنت: زمانی یەکەم
جۆری وەشان: چاپکراو
زمان - شێوەزار: کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات: باشووری کوردستان
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] تۆڕی کۆمەڵایەتی | کوردیی ناوەڕاست | کەناڵی تێلیگرام
کاتی تۆمارکردن: 2022/15/8 11:06:33 PM
ناوی تۆمارکار: سروشت بەکر

بابەت: 42

لە سەد ساڵەی پەیماننانەی (سیڤەر 1920 - 2020) سەربەخۆیی کوردستان فاکتەری چەسپاندنی ئارامییە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا

https://www.kurdipedia.org/?q=20200811143716386758

نووسینی : غەفوور مەخمووری

ئەمڕۆ (10 / 8 / 2020) ؛ ڕۆژێکی گرنگ و دیرۆکییە لە مێژووی گەلی کوردستاندا، سەد ساڵ بەسەر پەیماننامەی (سیڤەر)دا تێپەڕدەبێت، لە ڕۆژێکی وەکو ئەمڕۆدا لە (10 / 8 / 1920) پەیماننامەی سیڤەر مۆرکرا، لەو پەیماننامەیدا کۆمەڵێ ماف کە پەیوەست بوو بەداهاتووی کورد بۆ گەلی کوردستان دیارکرا، بەڵام دواتر پەیماننامەکە وەک خۆی جێبەجێ نەکرا و خەونەکانی گەلی کوردستانیش لەباربران، لەگەڵ ئەوەشدا تا ئێستا و دوای سەد ساڵ کورد بە هیواوە سەیری ئەو پەیماننامەیە دەکەن.

بێگومان بەدرێژایی مێژوو گەلی کوردستان لە خەبات و تێکۆشان و بەرخودانتدا بووە لەپێناو وەدەستهێنانی مافە ڕەواکانی خۆیدا و، لەهەمان کاتدا لە زۆر لاوەش زوڵمی گەورە لە کورد کراوە، گەورەترین زوڵمی مێژوویش کە لە گەلی کوردستان کرابێت ڕێکەوتننامەی (سایکس - پیکۆ) بوو لە ساڵی 1916دا، دوای ئەوەی کوردستان لە ئەنجامی شەڕی چاڵدێران دابەشی سەر هەردوو ئیمراتۆریەتی عوسمانی و سەفەوەی کرا، جارێکی دیکە و سەرلەنوێ کوردستان بەپێی ڕێکەوتننامەی (سایکس - پیکۆ) دابەشی سەر (عێراق و تورکیا و سوریا و ئێران) کرا، ڕاستە ئەو ڕیکەوتننامەیە بۆ دارشتنەوەی نەخشەی سیاسی ئەو ناوچەیە بوو، بەڵام لەهەمان کاتدا زوڵمێکی گەورەش بوو لە کورد و گەلی کوردستان کرا، بێگومان گەلی کوردستان هەر لەسەرەتاوە ڕێکەوتننامەی (سایکس - پیکۆ)ی ڕەتکردەوەو پێی ڕازی نەبوو.

دوای چوار ساڵ لە ڕێکەوتننامەی (سایکس - پیکۆ) هەوڵێک هاتە ئاراوە کە ئەویش پەیماننامەی (سیڤەر) بوو، بەپێی ئەو پەیماننامەیە لە بەندەکانی (62 و 63 و 64) کۆمەڵێ ماف بۆ گەلی کوردستان دیارکرابوو، بەپێی ئەو پەیماننامەیە دەبوایە دوای ساڵێک گەلی کوردستان وەک هەر گەلێکی دیکەی ناوچەکە خۆی بەڕێوەببات و، دواتر هەوڵبدات لەسەر خاکی خۆی بینای وڵاتی خۆی بکات و، هەوڵ بدات وەک چۆن لە ڕابردوودا ڕۆڵێکی کارای هەبووە لە بیناکردنی شارستانییەتی ناوچەکەدا بەهەمان شێوە لەداهاتوودا ڕۆڵێک ببینێت لە بیناکردنی کۆمەڵگایەکی مۆدێرن و پێشکەوتوو لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، بەڵام بەداخەوە ئەو پەیماننامەیە جێبەجێنەکرا و، ئەوە بوو پەیماننامەی لۆزان لەساڵی 1923 کە هاتە پێشەوە ئەو پەیماننامەیە ئەو خەونەی کوردی لەباربرد کە لە سیڤەر بەرنامەڕێژی بۆ کرابوو، جارێکی دیکە لە (لۆزان) زوڵم لە گەلی کوردستان کرایەوە، کەمالییەکان زوڵمێکی گەورەیان لەگەڵ گەلی کوردستان کرد کە مافی ڕەوای گەلی کوردستانیان نەدا و، نەیانهێشت ویلایەتی موسڵ خۆبەڕێوەبەری ڕابگەیەنێ، دواتر کە ویلایەتی موسڵ لەساڵی 1925 کە بەعێراقی عەرەبییەوە لکێندرا جارێکی دیکە ئەو خەونەی کورد لەباربرا.

ئێمە ئەگەر تێبینی بکەین لەماوەی سەد ساڵی ڕابردوودا، کە پەیماننامەی سیڤەر جێبەجێنەکرا، ئەوە بۆتە هۆکاری ئەوەی کە تائێستاکە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و هەموو ناوچەکە هێمنی و ئارامی بەخۆیەوە نەبینێت و شەڕو خوێنڕشتن لە ڕۆژهەڵاتی

ناڤیندا درێژەی هەبێت، جێبەجێکردنی پەیماننامەی (سیڤەر) فاکتەرێکی سەرەکییە بۆ چەسپاندنی ئاشتی و هێمنی و ئارامی لە ڕۆژهەڵاتی ناڤین و بگرە جیهانیشدا، بێگومان پێویستە هەموو لایەک ئەو ڕاستییە بزانن کە دامەزراندنی دەوڵەتی کوردستان و گەیشتنی گەلی کوردستان بەمافە ڕەواکانی خۆی گەورەترین فاکتەری چەسپاندنی هێمنی و ئارامییە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و، تەنها و تەنها لەو ڕێگەیەوە دەتوانرێ ئەو هێمنی و ئارامییەی کە کۆمەڵگای نێودەوڵەتی دەیخوازێت لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا بچەسپێ و وەدەست بهێنرێت، واتە دامەزراندنی دەوڵەتی کوردستان فاکتەری چەسپاندنی ئاشتی و ئارامییە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا.
ئەگەر ئێمە تێبینی بکەین دەبینین کە ئەو پەیماننامە گرنگەی سیڤەر جێبەجێ نەکراوە، ئەوە هۆکاری سەرەکی بووە کە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناڤین هێمنی و ئارامی بەخۆیەوە نەبینێت، ئەمەش شەرمەزارییەکی گەورەیە بۆ تەواوی کۆمەڵگای نێودەوڵەتی کە ئەمڕۆ نەتەوەیەکی زیاتر لە (50) ملیۆن مرۆڤ لەهەموو مافێکی خۆی بێبەشکراوە و، لەلایەن چوار دەوڵەتی ناوچەکە (عێراق و ئێران و تورکیا و سوریا) دەچەوسێندرێتەوەو مافەکانی پێشێل دەکرێت، بۆیە لەسەر کۆمەڵگای نێودەوڵەتی پێویستە جارێکی دیکە هەوڵبدات بۆ زیندووکردنەوەو کاراکردنەوەی پەیماننامەی سیڤەر و، هاوکار بێت بۆ ئەوەی دەوڵەتی کوردستان دابمەزرێت.
بۆ زیندووکردنەوەو کاراکردنەوەی پەیماننامەی سیڤەر ؛ ئێمە وەکو گەلی کوردستان پێویستیمان بەوە هەیە کە لە داهاتوویەکی نزیکدا بڕوردێکمان هەبێت و، وەک ئەرکێکی نەتەوەیی و بەپەلە پێویستە (بۆردی کاراکردنەوەی پەیماننامەی سیڤەر) دابمەزرێنین، بۆ ئەوەی بتوانین لە ڕێگەی ئەو بۆردەوە کاربکەین و جارێکی دیکە ئەو پەیماننامەیە زیندووبکەینەوەو هەوڵبدەین لەو ڕێگەیەوە داوای مافە ڕەواکانی خۆمان بکەین، بۆئەمەش پێویستە هەرسێ ماددەی (62 و 63 و 64)ی پەیماننامەی سیڤەر کارا بکەینەوەو بەپێی ئەو ماددانە داوای مافە ڕەواکانی خۆمان بکەین، لەو پێناوەشدا پێویستە هەموو تاکێکی کوردستان بەو ئاراستەیە کاربکات، لەهەمان کاتدا پێویستە لەسەر ئاستی نێودەوڵەتیش بزاڤێکی خورت بکەین، بۆئەوەی بتوانین کاریگەریمان لەسەر ناوەندە بڕیاربەدەستەکانی ئەمریکا و ئەوروپا و وڵاتانی دیکەش هەبێت، لەم ڕووەوە ڕەهەندی کورد دەتوانێت ڕۆڵێکی کارا بگێڕێت، لێرەوە داوا دەکەین کەوا ڕەهەندی کورد زیاتر ڕێکبخرێت و بەشێوەیەکی ئۆرگانیزەکراو ئاڕاستەی کارو خەبات بکرێت، هەروەها لەناوخۆی کوردستانیش پێویستە هەموومان پێکەوە هەوڵبدەین و بەو ئاراستەیە کاربکەین، لەبەرئەوەی زیندووکردنەوەی پەیماننامەی (سیڤەر) هۆکارێکی گرنگ دەبێت بۆ نزیکبوونەوەمان لە گەیشتن بە مافە ڕەواکانمان.
2020 / 8 / 10
سکرتێری گشتی یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان YNDK[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەڕتووک: دۆزی کورد
جۆری پەڕتووک: مێژوو
جۆری دۆکومێنت: زمانی یەکەم
زمان - شێوەزار: کرمانجیی ناوەڕاست
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ئامادەکردنی کوردیپێدیا - ڕۆژ هەژار
کاتی تۆمارکردن: 2020/11/8 2:37:16 PM
ناوی تۆمارکار: ڕۆژ هەژار

بابەت: 43
میراتی بەریتانیا و پەرەسەندنی ناسیۆنالیزمی کوردی لە ئێراقدا 01
https://www.kurdipedia.org/?q=20230312063112473600
میراتی بەریتانیا و پەرەسەندنی ناسیۆنالیزمی کوردی لە ئێراقدا 01
زەینەب ئەریکانلی: زانکۆی گەڵەتەسەرای – ئەستەمبوڵ
لە ئینگلیزییەوە: محەمەد حەمەساڵح تۆفیق

مەبەستی ئەم باسە لێکۆڵینەوەیە لە چۆنییەتیی ئیدارەدان و مامەڵەکردنی بەریتانیایە بۆ ناسیۆنالیزمی کوردی لە ویلایەتی مووسڵ لە ماوەی ساڵانی 1918 – 1926دا.

مەسەلەی مووسڵ
*تێبینیی وەرگێڕ:
1- زەینەب ئەریکانلی یاریدەدەری پرۆفیسۆرە لە زانکۆ ی گەڵەتەسەرای لە ئەستەمبووڵ و توێژەر و مامۆستای سیاسەت و پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکانە لەو زانکۆیە. دوو بڕوانامەی ماستەری لە ساڵانی 2001 و 2002 لەم بوارەدا هەیە و ساڵی 2016 هەر لەم بوارەدا بڕوانامەی دکتۆرای بەدەستهێناوە. ساڵی 2010 ئەم باسە بەپێز و زانستییەی لەسەر مەسەلەی کورد و مەسەلە مێژووییەکانی ویلایەتی مووسڵ بڵاوکردووەتەوە، لەو دەمەدا کەوا کەمێک کرانەوەی سیاسیی هاتبووە ئاراوە لە تورکیادا بە ئاراستەی جۆرە چارەسەرێک بۆ مەسەلەی کورد. ئەمەش بەڵگەیە کەوا لەو وڵاتەدا هەموو تورکێک ناسیۆنالیستێکی پەرگر و توندڕەو نییە و پێم وایە ئەم توێژەرە گەنجە تورکە یەکێک بێت لەوانە و نموونەی زۆری تری لەم چەشنە پێشتر و ئێستاش هەن.
2- لە خوێندنەوەی ئەم باسەدا هەندێ وشە و دەستەواژە دەبینرێن کە تێرمینۆلۆجی و زاراوەی بەکارهاتووی سەردەمی خۆی بوون وەک ئەمانەی خوارەوە:

•ناوچە یان خاکی داگیرکراو، تێرمێکی یاسای نێودەوڵەتییە بۆ ئێراق (یان هەر وڵاتێکی تر) لە کاتی جەنگی جیهانیی یەکەمدا و دواتر تا ساڵی 1921، ئیدارەدانی ڕاستەوخۆ لەلایەن بەریتانیاوە بوو. ئەم تێرمە بە مانا یاساییەکەی لە ساڵی 2003شدا هاتە ئاراوە کاتێ ئەمریکا و هاوپەیمانان بۆ ماوەیەک ڕاستەوخۆ جڵەوی حوکم و ئیدارەدانیان لە ئێراقدا گرتە ئەستۆ.
•میسۆپۆتامیا، جاران لە ئەدەبیات و نووسینی بەریتانی و نێودەوڵەتیدا بەم وڵاتەی ئێستای ئێراق دەوترا میسۆپۆتامیا، کە وشەکە ڕەگێکی یۆنانیی هەیە و دەگەڕێتەوە بۆ ڕۆژگاری گەشت و تێپەڕینی زینۆفۆنی یۆنانی بەم وڵاتەدا و بە مانای وڵاتی نێوان دوو ڕووبار دێت و بێجگە لە ئێستای ئێراق ناوچەکانی حەوزی هەردوو ڕووباری دیجلە و فوراتیشی دەگرتەوە لە ئێستای سووریا و تورکیادا. بەڵام بەزۆری تێرمەکە بۆ ئێستای ئێراق بەکاردەهێنرا.
•کەرت، بەش، هەرێم یان ناوچە، لە کاتی داگیرکردن و حوکمی ڕاستەوخۆی بەریتانیا بۆ ئەم وڵاتەی میسۆپۆتامیا (ئێراقی دواتر) ، لە کاتی جەنگی جیهانیی یەکەم و دواتردا، هەر یەکەیەکی ئیداری کە ئەفسەرێکی سیاسیی بەریتانی حوکمی دەکرد بە ناوی کەرت و بەشەوە دەناسرا، وەک کەرتی بەسرە، ناسرییە، کەرکووک، سلێمانی، هەولێر، مووسڵ تاد. ئەم کەرت و بەشانەش دواتر بوون بە بناغە بۆ دروستکردنی یەکە ئیدارییەکانی ئێراقی دوای 1921، کە لیواکانیان دەسنیشان کرد، بەڵام هەندێک بەش یان کەرتی سەربەخۆ لێکدران وەک حاڵەتەکەی کەرتی خانەقین کە لەگەڵ باقووبە لەیەکیاندا و لیوای دیالەیان لێدرووستکرد.
•کوردستانی باشوور یان باشووری کوردستان: دەستەواژە یان تێرمێک بوو لە ئەدەبیات و نووسراوە نێودەوڵەتییەکاندا و بەتایبەتی لای بەریتانییەکان بۆ ئەو بەشەی کوردستانی عوسمانییان بەکاردەهێنا کە دەکەوتە خوار ویلایەتی ئامەدەوە و دواتر بەشی زۆری خرایە سەر دەوڵەتە تازەکەی ئێراق، پاش ئەوەی لە کۆنگرەی مارتی 1921دا بەریتانییەکان بڕیاریان لە سەردا.

کوورتەیەک
مەبەستی ئەم باسە لێکۆڵینەوەیە لە چۆنییەتیی ئیدارەدان و مامەڵەکردنی بەریتانیایە بۆ ناسیۆنالیزمی کوردی لە ویلایەتی مووسڵ (1) لە ماوەی ساڵانی 1918 – 1926دا، کاتێ کە هەردوک ناسیۆنالیزمی کوردی و دەوڵەت – نەتەوەی (یان دەوڵەتی نەتەوەیی) ئێراق لە قۆناخی دروستبوون و پێکهاتنیاندا بوون (ئەگەر نەشڵێین قۆناخی ساوایی. لەم مەسەلەیەدا دوو ئارگومێنتی تێکهەڵکێش و بە یەکەوە گرێدراو هەیە: یەکەم، سیاسەتەکانی بەریتانیاش لە ماوەی دوای جەنگی جیهانیی یەکەمدا هەر لە قۆناخی فۆرمەلە و پێکهاتندا بوو لەمیانەی سەرلەنوێ دارشتنەوەی جیۆپۆڵەتیک و نەخشەکێشانەوەی سنوور کە نیزام یان ئۆردەری نێودەوڵەتیی نوێ پێویستیی پێیانە. دووەم، ناسیۆنالیزمی کوردی لە ویلایەتی مووسڵدا بەپێی تێڕوانینی سیاسەتەکانی بەریتانی پەرەیسەندووە و بووە بە کارتێکی براوە و تەحەدایەکیش بۆ دانیشتووانە کوردەکە. من مشتومڕ لەسەر ئەوە دەکەم کەوا ئەم دووفاقییە بووە بە مۆرک و کاراکتەری سەرەکیی ناسیۆنالیزمی کوردی لە شکڵبەندیی داهاتوویدا لە ئێراقدا بەتایبەتی و لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا بەگشتی. ئەم دوالیزمە ئەنجامی ڕاستەوخۆی سیاسەتەکانی بەریتانیا بوو لە قۆناخی دوای جەنگی جیهانیی یەکەمدا و مۆری فرەیی و گۆڕانکاریی گەورەی پێوەنا بەهۆی ئەو دوودڵی و گومانانەی قۆناخی دوای جەنگ هێنابوویە ئاراوە و پێویستیی خۆگونجاندن لەگەڵ سەرەتا نوێکانی سیستەمی نوێی جیهانی و کێبڕکێی نێوان ئیدارەکاندا. ئەم فرەیی و لادان و چاوبەستییە لە پرۆسەی بنیاتنانی دەوڵەتی ئێراقدا دەرکەوت، بەتایبەتی لە پێش چارەسەر و بەلاداخستنی مەسەلەی مووسڵدا، ئەو ویلایەتە کۆنەی دەوڵەتی عوسمانی کە ژمارەیەکی زۆر و بەرچاوی دانیشتووانی کوردی لەخۆدەگرت. بە واتایەکی تر، ئەوە ویلایەتی مووسڵ بوو لەم ماوەیەدا (1918 – 1926) کە سەرلەنوێ سیاسەتەکانی بەریتانیای سەردەمی پاش جەنگی جیهانیی یەکەمی دارشتەوە بە هەموو هەڵبەز و دابەزەکانیەوە.

پێشەکی

ماوەی پاش جەنگی جیهانیی یەکەم هەڵوەشانەوەی نەمسا – هەنگاریا و عوسمانیی بەخۆوە بینی و هەروەها بەدوایشیدا گواستنەوەیەک لە قەوارەی زل و قەبەی فرە نەتەوە و ڕەگەزەوە بۆ قەوارەکانی دەوڵەتی نەتەوەیی. لە دۆخ و سیاقی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا. ئەم گواستنەوەیە، لەنێو ژمارەیەکی زۆری گۆڕانکاریی تردا، ئەوەشی گرتەوە کە نەخشەی ناوچەکە وادانرا کە سەرلەنوێ بە پێی بناغە و پرەنسیپی نەتەوەکان، بە سنووری تاڕادەیەک وشک و ڕەق و ئەمەش بە ڕادەیەکی گەورە نامۆ بوو بە هەرێم و ناوچە ئیسلامییەکان. لەم سیاقەدا ناسیۆنالیزمی کوردی تەحەدایەکی گەورەی پێکهێنا بۆ هەردوو هێزی ماندێت (واتە فەرەنسا و بەریتانیا) کە دەبوو سیاسەتەکانی خۆیان بگونجێنن لەگەڵ سیستەمی نێودەوڵەتیی نوێدا، کە مۆرکی بڕیاردان لە مافی چارەنووس و دەوڵەتانی تازە دامەزراوی لەخۆگرتبوو (بۆ نموونە تورکیا، سووریای ژێر ماندێتی فەرەنسا و فەلەستین و ئێراقی ژێر ماندێتی بەریتانیا) .

هەڵبەت تایبەتمەندیی ناسیۆنالیزمی کوردی یان بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد، کە بەرەنجامی ڕاستەوخۆی هەرەسهێنانی ئیمپراتۆرییەتی عوسمانی بوو و بەرەنجامی هیچ جەنگێکی سەربەخۆیی نەبوو دژ بە داگیرکردن و مەسەلەی بەرهەڵستیی کۆڵۆنیالیزمیش نەبوو، بەڵکوو ئەنجامێکی ڕاستەوخۆ و تەحەدایەک بوو بۆ ئەو دەوڵەتە نەتەوەییانەی تازە درووستکرابوون یان دامەزرابوون. لەو دۆخ و سیاقەدا کەوا کۆمەڵگەی کوردی نیشتەجێی خاک و ناوچەکانی کۆنی عوسمانی کە ئێستا بوون بە دەوڵەتی جیاجیای ژێر ماندێت (ئینتیداب) ، ناسیۆنالیزمی کوردی وەک جووڵانەوەیەک پەرەیسەند بە ئامانجی یەکخستنی خەڵکە پەرتکراو و دابەشبووەکەی لە ناو یەک دەوڵەتی نەتەوەییدا. بەم پێیە، دەوڵەتی نەتەوەیی نەک هەر نەبوو بە شانۆی ململانێی کورد بەڵکوو بوو بە مەسەلە هەرە سەرەکییەکەی و پرۆسەی چارەسەری (کێشەی مووسڵ) بەرجەستە و گەڵاڵەکردنی مەسەلە سەرەکییەکان بوو لەم ماوەیەدا کە مایەی نیگەرانی و دڵەڕاوکێ بوو. لە کۆتایی جەنگی جیهانیی یەکەمدا (هێشتا ڕوون نەبوو کەوا مووسڵ دەبێتە بەشێک لە ئێراق) (2) .

بەم مانایە بێت، ئەوە (مەسەلەی مووسڵ، خاڵی کێشە و ناکۆکی بووە لەبارەی هێڵی پوخت و تەواوی سنووری نێوان تورکیا و ئێراق بووە (واتە) لەبارەی خاوەندارێتیی ویلایەتی مووسڵەوە) (3) . بە مانایەکی فراوانتر، ئەمە پرسێکی (سنوور و خاوەندارێتی) بووە لە ناو سیستەمی نوێی دەوڵەتی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا. ئەوەی کە ئەم پرسیارەی هێناوەتە پێشەوە ڕەتکردنەوەی پەیماننامەی سیڤەرە کە ساڵی 1920 لەنێوان وڵاتانی هاوپەیمان و ئیمپراتۆرییەتی عوسمانیدا ئیمزا کراوە و لەلایەن کۆماری تورکیاوە، کە تازە دامەزرابوو، ئەم پەیماننامەیە (4) هەرگیز وەرنەگیرا و ساڵی 1923 پەیماننامەی لۆزان جێیگرتەوە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا بڕینەوەی پەیماننامەی ئاشتی ناکۆکییەکانی لەبارەی مووسڵەوە چارەسەر نەکرد و ئەمەش هاوکار بوو لە پەرەسەندنی مەسەلەیەکی تردا، کە ئەویش کێشەی کوردە لە ئێراقدا.

تێگەیشتن لە شێوازی بەریتانیا بۆ بەڕێوەبردنی مەسەلەی ناسیۆنالیزمی کوردی لە ویلایەتی مووسڵ لە ماوەی ساڵانی 1918 – 1926دا (5) ، کاتێ کە هەردوک ناسیۆنالیزمی کوردی و بنیاتنانی دەوڵەتی ئێراق لە قۆناخی پێکهاتندا بوون، ئەگەر نەشڵێین قۆناخی ساوایی، کە ئەمەش هاوکارە لە ڕوونبوونەوەی پەرەسەندنی ناسیۆنالیزمی کوردی، وەک دیاردەیەکی نوێ، بێجگە لە تایبەتمەندیشی. یەکەمی دوو ئارگومێنتەکەی من ئەوەیە کە سیاسەتە نوێکانی بەریتانیا لە ماوەی دوای جەنگی جیهانیی یەکەمدا دیسان ئەمانیش لە قۆناخی درووستبووندا بوو، چونکە لە ناو مەسەلەی سەرلەنوێ داڕشتنەوە و نەخشەکێشانەوەی جیۆپۆڵەتیک و سنووردا بوون کە زەڕووڕەتی سیستەمی نێودەوڵەتیی نوێ هێنابوونیە کایەوە. دووەم ئارگومێنتم ئەوەیە کەوا ناسیۆنالیزمی کوردی لە ویلایەتی مووسڵدا لەنێو ئاوێزە و لە چاوی سیاسەتەکانی بەریتانیاوە پەرەیسەندووە و گۆڕانکاریی بەسەردا هاتووە، کەوا کارتێکی براوە و تەحەدایەکی پێکهێنابوو بۆ دانیشتووانی کورد. ئەم دوالیزمە، کە ئەنجامێکی ڕاستەوخۆی سیاسەتەکانی بەریتانیا بوو لە ماوەی دوای جەنگی جیهانیی یەکەمدا، بوو بە مۆرکی سەرەکیی ناسیۆنالیزمی کوردی لە پێکهاتنی دامەزراوە و دەزگاکانی داهاتوودا و لە ئێراق بە شێوەیەکی تایبەتی و ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بە شێوەیەکی گشتی. بە ڕۆڵی خۆیشیان سیاسەتەکانی بەریتانیا لەم ماوەیەدا مۆرکی فرەیی و گۆڕانکاریی گەورەیان بەخۆیانەوە بینی، بە هۆکاری ئەو دڵنیانەبوونەی کە لە ماوەی دوای جەنگی جیهانیی یەکەمدا هاتبووە ئاراوە، وەک پێویستیی خۆگونجاندن لەگەڵ سەرەتا و پرەنسیپە نوێکانی سیستەمی جیهانی و کێبڕکێی نێوان ئیدارەکاندا. ئەم فرەیی و دابەشبوونە لە پرۆسەی بنیاتنانی دەوڵەتی ئێراقدا، بەتایبەتی لە پێش چارەسەری کێشەی مووسڵدا، واتە ئەو ویلایەتە کۆنەی عوسمانیدا کە ژمارەیەکی گەورەی دانیشتووانی کورد لەخۆ دەگرێت. بە واتایەکی تر، سەرلەنوێ داڕشتنەوەی چوارچێوەی سیاسەتەکانی بەریتانیا لە پاش جەنگی جیهانیی یەکەمەوە، بە هەموو هەڵبەز و دابەزەکانیەوە لەو ماوەیە و ناوچەکەدا لەژێر لێکۆڵینەوەدایە.

ئەم نووسینە لەبەر هۆکاری بەجێ، بەنیاز نییە سەرکۆنەی بەریتانییەکان بکات لەبەر ئەوەی خیانەتیان لە بەڵێنەکانیان کردووە، بەڵکوو ڕێبازەکەی ئیلی کەدووری دەگرێتەبەر کاتێ دەنووسێت کەوا: (سیاسەتی دەوڵەتێک لەبەرانبەر دەوڵەتێکی تردا لە باشترین حاڵەتدا شتێکە گۆڕانکاری تێدا خراپە. ئەوە خەیاڵێکە لە گەرمەی فشاری لەناکاوی کارەکاندا و بە پێی سرووشتی مەسەلەکە پێویستە پەنا بباتە بەر نەزانی و نەگونجان و بەدحاڵیبوون. پەیڕەویکردنی ڕێباز و سیاسەت کە گرنگی بە شتەکان نەدات وەکوو خۆیان و وا ئاڕاستە بکرێن کە ئیمتیاز و بەرژەوەندیی مسۆگەر بەدەستبێنن) (6) . لە ڕووی سیاسیشەوە کارێکی نەگونجاوە لە وەڵامدانەوەی دۆخی دوای جەنگدا (7) و هەروەها ئیلهامیشی لە چواردە بەندەکەی ویڵسن وەرگرتووە، کەوا

کوردەکان (کرۆکی کێشەی مووسڵ بوون) (8) و ڕۆڵێکی گرنگیان بینیوە لە پرۆسەی بنیاتنانی دەوڵەتدا لە ماوەی ساڵانی 1920کاندا. شیاوی باسە کەوا هەرچەندە جۆشدان و مۆبیلیزەکردنێکی بەرچاوی کورد هەبوو لە ئەنەدۆڵدا لە ماوەی ئەو کێشە یان مەسەلەیەدا و شیکردنەوە و لەسەروەستانی سنووری ئەم نووسینە تێدەپەڕێنێت، لەبەرئەوە بەدیاریکراوی سەرنجی باسەکەم دەخەمە سەر سیاسەتی بەریتانیا لە میسۆپۆتامیادا و پەیوەندیی نێوان بەریتانییەکان و کورد شیدەکەمەوە لەم چوارچێوەیەدا.
بۆ سەلماندنی بەڵگە و ئارگومێنتەکانم، لەپاڵ تاوتوێکردنی ئەدەبیاتی پەیوەندیداردا، پشکنین لەو کەرەستە ئەرشیفییە بەریتانییەدا دەکەم کە لە ئەرشیفی نیشتمانیدا هەن و بە (ئۆفیسی تۆمارە گشتییەکانیش ناودەبرێت) لە لەندەن و ئەرشیفی ناوەندی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست لە ئۆکسفۆرد. ئەم کەرەستانە کۆمەڵێکی بەرفراوانی ئەو بەڵگەنامانە دەگرێتەوە کە تایبەتن بەو دامودەزگا سەرەکییانەی بەشدار بوون لە لەشکرکێشی و ئۆپەراسیۆنی هەردوک میسۆپۆتامیا و کێشەی مووسڵدا (وەک وەزارەتی دەرەوە، وەزارەتی کۆڵۆنییەکان، هێزی ئاسمانیی شاهانەی (بەریتانی) و دواجاریش بەشی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست کە لە چوارچێوەی وەزارەتی کۆڵۆنییەکاندا درووستکرا بۆ دارشتنی سیاسەتێکی زیاتر هەماهەنگ و چڕ کە تایبەت بێت بە میسۆپۆتامیا) . بێجگە لەوەش، بەتایبەتی نامە و نووسراوکاریی کەسایەتییە زۆر گرنگەکانی ئەو سەردەمە بەکاردێنم وەک (لۆرد کێرزۆن، لۆید جۆرج، سێر پێرسی کۆکس، لۆرد هاردینگ، لۆرد ڕۆبەرت سێسڵ، سێر ئەرنۆڵد ت. ویڵسن، تی. ئی. لۆرەنس، گێرترووود بێڵ و سێر هوبەرت یۆنگ) و ڕاپۆرتەکانی هەواڵگریی حکوومەتی بەریتانی، کە جیاوازیی ڕاوبۆچوونی کاربەدەست و بەرپرسە (مەدەنی و سەربازییەکان) و دەزگا و دامەزراوەکان و سیاسەتمەداران لە لەندەن و مووسڵ و (هەروەها قاهیرە و هندستان) دەردەخات.

داگیرکردنی میسۆپۆتامیا لەلایەن بەریتانیاوە، 1914 – 1918
تا جەنگی جیهانیی یەکەمیش، چاوتێبڕینی سەرەکیی بەریتانییەکان لە باشووری ئاسیادا کەنداوی فارس بوو، چونکە ئەمەیان (دڵی کایەی هندستانی پێکدەهێنا و حکوومەتە یەک لە دوای یەکەکانی هندستان ڕێگە و ڕاڕەوی بازرگانیی بەریتانییان دەپاراست و ئاگربەستێکی دەریاییان بە سەر کەنداودا سەپاندبوو) (9) .
کارەکە بە چالاکییەکانی کۆمپانیای بەریتانیی هیندستانی ڕۆژهەڵات دەستیپێکرد، بەتایبەتی ئەو ڕێککەوتننامە بازرگانییەی کەوا کۆمپانییەکە لەگەڵ شای ئێراندا کردی و بەمە ساڵ بە ساڵ کاریگەریی و دەسەڵاتی بەریتانیا لە کەنداوی فارسدا زیادی دەکرد (10) . ئەم دەسەڵات و کاریگەرییە لە ڕێگەی هەردوک بازرگانانی بەریتانی و دەسەڵاتی دەریایی بەریتانییەوە تەشەنەی کرد. بە گوێرەی قسەکانی گوێخان چەتینسایا بێت، (هەر لە ساڵانی 1830کانەوە بەریتانییەکان تەواوی کاریگەریی ئەورووپییەکانیان بۆ خۆیان قۆرخ کردبوو لە میسۆپۆتامیا و ناوچە دەراوسێکانی دوورگەی عەرەبی و کەنداودا) (11) .
چەتینسایا چالاکییەکانی بەریتانییەکان لەو سەردەمەدا بەم شێوەیەی خوارەوە باس دەکات:
(کەشتییە جەنگییەکانی بەریتانیا بە ڕێکوپێکی پاسەوانییان لە کەنداودا ئەنجامدەدا، کەوا گەڵێ شێخنشینی ناوچەیی تێدابوو، کەوا ڕێککەوتننامەی پارێزگارییان لەگەڵ نوێنەرانی حکوومەتی هندستانی بەریتانیدا مۆرکردبوو. بەشێکی گەورەی بازرگانیی کەنداو لەگەڵ هندستانی بەریتانیدا دەکرا و کەشتییەکانی بەریتانیا و هندستانی بەریتانی هەژموونیان بە سەر بارە بازرگانییەکانی کەنداودا هەبوو و کۆمپانیای لینچی بەریتانیش ئیمتیازی هاتوچۆی بەدەستهێنابوو لە ئاوەکانی هەردوو ڕووباری فورات و دیجلەدا. لە ساڵی 1862وە خزمەتگوزارییەکی پۆستەی بەریتانی کەوتبووەکار لەنێوان میسۆپۆتامیا و هندستاندا و هێڵی تەلگرافی بەریتانیش بەغدای بە هندستان و ئەستەمبوڵ و تارانەوە دەبەست. هەروەها زیارەتکاران و قوتابییانی هندستانی بەڕیتانیاش کە دەهاتنە مەزارە شیعییەکانی باشووری ئێراق ئەو ڕیگەیەیان بەکاردەهێنا کە کاریگەریی و هەژموونی بەریتانیای بەسەرەوە بوو) (12) .
هەردووک ڕێککەوتننامەی سایکس – پیکۆ لە مایسی 1916دا (13) و نامە و نووسراوی نێوان حسێن – مەکماهۆن ئەوەیان سەلماندووە کە چۆن خاوەندارێتی، یان بەلایکەمەوە، کۆنترۆڵکردنی میسۆپۆتامیا وەک مەسەلەیەکی گرنگی ئارامی و ئاساییشی ناوچەکە لەقەڵەمدەدرا و ئەم گرنگییەش بە شێوەیەکی گەورەتر و بەرچاوتر دەرکەوت لە کاتی جەنگدا. لەڕاستیدا، ڕێککەوتننامەی سایکس – پیکۆ و نامە و نووسراوکاریی مەکماهۆن ئەنجامی گەشەکردنی بەرژەوەندییەکانی بەریتانیا و ئەو مەترسییانەی ئاساییش بوو کە جەنگ هێنانیە ئاراوە. بێگومان لەگەڵ تەشەنەکردنی شەڕ و ململانێ و گەشەکردنی بەرژەوەندییەکانی بەریتانیادا (ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بوو بە بەشێکی تەواوکەر و دانەبڕاوی هەریەک لە سیستەمەکانی ئیمپراتۆریی بەریتانی و هندی) (14) .
لەم دۆخ و سیاقەدا، میسۆپۆتامیا جێی خۆی کردەوە لە ناو ئەجێندای بەریتانیدا، وەک ئەنجام و لێکەوتەیەکی پەیوەندی و بەستنەوەی دوورودرێژی هندستانی بەریتانی لەگەڵ کەنداوی فارسدا (15) .
بەو جۆرە، داهاتووی میسۆپۆتامیا بوو بە تەوەری بایەخی حکوومەتی هندستان.

ڕۆبەرت جەی. بلیپ تێبینی ئەوە دەکات کەوا (ئاڵۆزیی هێجگار گەورەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست لە پاش ساڵی 1914 زنجیرەیەک کێشەی بۆ بڕیاربەدەستانی سیاسیی بەریتانی درووستکردووە لە هندستاندا، کە تەحەدای کایەی ئۆپەراسیۆنەکانی چواردەوری حکوومەتی هندستانی کرد و هەل و دەرفەتی نوێی دایە) (16) .

تێکشکاندنی متمانه و قەناعەتەکانی سەدەی نۆزدەی ڕۆژاوای ئاسیا و هەرەسهێنانی ئیمپراتۆرییەتی عوسمانی و دەرکەوتنی ئیمپراتۆرییەتی ئەڵمانی وەک هێزێکی کۆلۆنیالیی نوێ و گیرۆدەبوونی ئیمپراتۆرییەتی ڕووسی بەدەست باری بێسەروبەری و ئاژاوەوە و سەرهەڵدانی ناسیۆنالیزمی عەرەبی و فارسی، بە شێوەیەکی ڕادیکاڵی پەیوەندییەکانی ئەوروپای لەگەڵ ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا گۆڕی (17) .
ئەو سەردەمە وای بۆ بەریتانیای مەزن گەیاند کە پێگەی خۆی بەهێز بکات و بەتایبەتی لە کەنداوی فارسدا. تا ئێرە و هەر کە لەشکرکێشیی لە میسۆپۆتامیا دەستپێکرد، بەریتانییەکان هەوڵەکانی خۆیان چڕکردەوە بۆ دەستەبەرکردن و پاراستنی هەژموونی خۆیان لە نیمچە دوورگەی عەرەبیدا، لە هەردوو بواری دیپلۆماسی و سەربازیدا و بەتایبەتی لە ساڵی 1916وە. لەگەڵ ئەوەشدا، پەیوەست بە میسۆپۆتامیا تەنیا دەبوو باس لە سیاسەتێکی بەریتانیی دیاریکراو بکەین. وەک کەدووری مشتومڕ یان ئارگومێنتی لەسەر دەکات کەوا (لە سەرەتای جەنگدا، سیاسەتێک دڕێژخایەن نەبوو سەبارەت بە میسۆپۆتامیا و هێزێکی ئیستیتلاعی لە هندستانەوە هەندێ ئامانجی زۆر سنووورداری جێبەجێ دەکرد، کە بۆ دابینکردنی دۆخی بەسرە و کۆنترۆڵ کردنی کەنداوی فارس دەنێردرا) (18) .
بگرە ئەی. جەی. بارکەر لەوەش دوورتر دەڕۆیشت و دەیوت (ئەو سوپایەی لە وڵاتی میسۆپۆتامیادابوو سوپایەکی لەبیرکراوی جەنگی جیهانیی یەکەم بوو، یان شتێکی لەو جۆرە دەهاتە بەرچاو بۆ ئەوانەی کە لەوێبوون) ، ئەوجا زیاتر لە سەری دەڕوات و دەڵێ هەموو ئەوەی دەستیدەکەوت زۆر کۆن و زۆر بێکەڵک بوو یان لە شوێنێکی تر نەگونجاو بوو بۆ بەکارهێنان و بگرە زەخیرە و تەقەمەنیش ناونیشانێکی وای بەسەرەوەبوو (دروستکراوی ویلایەتە یەکگرتووەکان و تەنیا بۆ مەشق و ڕاهێنانە. (......) پیاوەکان لە میسۆپۆتامیا زۆر شەکەتی جەستەیی و ئەقڵییش بوون و شکست و نائومێدی باڵی بەسەردا کێشابوون) (19) .
برووسکەیەک کە وەزیری دەوڵەت بۆکاروباری هندستان ناردبووی ئەوە دەردەخات کەوا بەریتانییەکان، هەرچەندە بەسرەشیان داگیرکردبوو، هێشتا هەر پرۆژەیەکی وردیان نەبوو بۆ دواتر: (ئێمە حاڵی حازر لە توانای جەختکردنەوەمان زیاتر نییە، وەک کردوومانە، لە داواکاری و دەسەڵاتشکانی گەورەمان بەولاوە بۆ ڕاسەری کەنداوی فارس) (20) .
بەو پێیە، لە سایەی سەرکەوتنەوە حکوومەتی بەریتانی سیاسەتێکی گرتەبەر، کەوا سێر پێرسی کۆکسی گەورە ئەفسەری سیاسیی هێزە ئیستیتلاعییەکە و سەرەڕای ئەوەش هێرش و لەشکرکێشییەکەی میسۆپۆتامیای کە ساڵی 1917 بە داگیرکردنی بەغدا و ساڵی 1918ش بە داگیرکردنی مووسڵ تەواوی کرد، لە پاش ئیمزاکردنی ئاگربەسی مۆدرۆس. داگیرکردنی مووسڵ خاڵێکی وەرچەرخانی نوێی پێکهێنا لە مێژووی ئێراقدا بەگشتی و مێژووی کوردیشدا بەتایبەتی.

سەرلەنوێ نەخشەکێشانەوە
کورد و چاوڕاوی بەریتانییەکان لە میسۆپۆتامیادا ئەدەبیاتی پەیوەندیدار بە کورد و کوردستانەوە بەشدارە لە دەسنیشانکردنی ئاستەنگی ئیمپراتۆرییەتە جیاوازەکان بۆ کۆنترۆڵکردنی تەواوی ئەم ناوچەیە. مارتن ڤان برووینەسن تێبینیی ئەوە دەکات کەوا (نەبوونی توانای گەیشتن بە کوردستان و توانای جەنگیی دڕی دانیشتووانەکەی هەمیشە کردوویەتی بە سنووری سرووشتیی ئەو ئیمپراتۆرییەتانەی لە چواردەوریدا سەریانهەڵداوە و دروستبوون. هیچکام لەم ئیمپراتۆرییەتانە نەیتوانیوە دەسەڵاتیان بشکێت بە سەر زیاتر لە پارچەیەکی کوردستاندا) (21) ، بە هەمان شێوەش ماکدوواڵ مشتومڕی لەسەر دەکات و دەڵێ (هەوڵدان بۆ کۆنترۆڵکردنی کوردستان و خەڵکەکەی هیچ کاتێ ئاسان نەبووە بۆ بێگانە) (22) ، ئەنجامی ئەمەش وابووە کە کوردستان (بە سنووری سیاسیی دەوڵەتەکانی دەوروبەری دابەشبووە) (23) ، ئەمەش ڕاستییەکە بە درێژایی مێژوو ماوەتەوە. بەم مانایە بێت، لەکاتێکدا کە جەنگەکانی نێوان هەردوو ئیمپراتۆرییەتی عوسمانی و فارسی ڕۆڵیان لەم دابەشبوونەدا بینیوە، ئەوە داگیرکردنی بەریتانی و فەرەنسی لە ماوەی جەنگی جیهانیی یەکەمدا ئەو ئەنجامەی لێکەوتەوە کەوا کوردستان ببێتە چوار پارچەوە. میهردادی ئیزەدی تێبینیی دەکات کەوا (لە سەرەتای جەنگی گەورەوە لە ساڵی 1914دا، ئەو خاکەی کە نزیکەی هەزار ساڵ بوو کوردستانی پێدەوترا لەنێوان فارس و عوسمانییەکاندا دابەشکرا و بەم دواییە ڕووسیاش) (24) ، (پێشتر بە ئێران دەوترا وڵاتی فارس Persia و دواتر لە ساڵی 1934دا بە فەرمی ئەم ناوە بوو بە ئێران – وەرگێڕ) .

ناسیۆنالیزمی کوردی لە ماوەی جەنگدا بە ئاراستەی ئەو پاڵنەرەدا وەرچەرخا و پەرەیسەند کە کۆتایی بەم دابەشبوونە مێژووییە بێنێت و پارچەکانی کوردستان یەکبگرن لە تاقە دەوڵەتێکدا. لە ماوەی جەنگی جیهانیی یەکەم و ڕاستەوخۆ دوای ئەو جەنگەشدا، کایەی بەردەوام گۆڕاوی ناوەڕۆکی سیاسەتەکانی بەریتانیا بەرانبەر بە کورد، ئەم ناسیۆنالیزمە بەو ئاراستەیەدا گۆڕا کە ببێتە کەمینەیەک لە ناو هەر دەوڵەتێکی نوێی تازە دروستبوودا. بە پێی ئەم بارودۆخە، ویلایەتی مووسڵ بوو بە شانۆی ئەم وەرچەرخان و گۆڕانکارییانە.
لەبەرئەوەی ئەم سەردەمە هیوا و ئاواتی کوردی بۆ سەربەخۆیی گەڵاڵە و بەرز کردەوە و بەو پێیە وایکرد کە کورد ئەگەری هاوپەیمانیان تێدابێت لە ناوچەکەدا و لەو سۆنگەیەوە، لە دەسپێکی ساڵی 1917وە بەریتانییەکان کەوتنە دەستپێکردنی پەیوەندیی ڕاستەوخۆ لەگەڵ کوردەکانی میسۆپۆتامیادا. ماکدوواڵ دەنووسێت کەوا (بە ماوەیەکی کوورت لە پاش گرتنی بەغدا لە مارتی 1917دا لەلایەن جەنەراڵ مۆدەوە، نارەزایی ئەو سەرۆک خێڵانەیان بۆ هات (مەبەست نارەزاییە لە تورکەکان) کەوا خانەقین و کفری و هەڵەبجەیان لەژێردەستدا بوو، ئەگەرچی تورکەکان هەوڵی ئەوەیان لەگەڵ کوردەکان دەدا بەوە بیانترسێنن

کەوا بەریتانیا نەخشە و پلانی وایە بیانخاتە ژێر حوکمی عەرەبەوە) (25) .
لە سەرەتای مانگی مایسی 1917وە، ئەفسەرە سیاسییەکانی بەریتانیا پەیوەندیی خۆیان دامەزراند لەگەڵ سەرۆک خێڵەکاندا لە توزخورماتوو و کەرکووک و سلێمانی.

لەم دواییاندا سەرۆک و پیاوماقووڵان بڕیاری درووستکردنی حکوومەتێکی کوردیی کاتییان دا، بە سەرۆکایەتیی شێخ مەحموود بەرزنجی کەوا پێویستە (سیاسەتێکی دۆستایەتیی تەواو لەگەڵ بەریتانییەکان بگرێتەبەر) (26) .
بەم جۆرە بەریتانییەکان دامەزراندنی هەرێم یان ناوچەیەکی کوردیی سەربەخۆیان تاقیکردەوە لەگەڵ مەحمووددا.
بەڵام ئەم کەشی دۆستایەتییە فرەی نەخایاند و هەرزوو بەرەورووی بەرەنگاری بووەوە کاتێ کە مەحموود داوای نوێنەرایەتیی هەمووکوردی کرد، نەک هەر سلێمانی، بەڵکوو ناوچەیەکی فراوانتر کە تا سنەش بڕوات لە ئێران.
جافنا ل. کۆکس لەم ڕووەوە دەڵێ (مەحموود یاخیبوونێکی بەرپاکرد، بەڵام لە پاش ئۆپەراسیۆنێکی کوورتخایەنی سەربازی شکستیهێنا و دەسگیرکرا و دوورخرایەوە) (27) .
سەبارەت بە پێگەی بەریتانیا لە کوردستانی باشووردا و هەروەها ئەو پەیوەندیانەش کە دەبوو لەگەڵ کوردەکان بیبەستێت (بەتایبەتی لەگەڵ خێڵەکاندا) ، ئی. بی. سۆنی یاریدەدەری ئەفسەری سیاسی لە بیرۆی کورد، لە 26ی تەمووزی 1917 دەنووسێت کەوا (بێجگە لە جاف [کە خێڵێک [، هەموو خێڵەکانی تری ئەم سنووورە جێگیرن و بێ هیچ هەڵواردنێک بەنەریت دژی تورکن و داویانەتە پاڵ هەر یاخیبوونێک کە لە پەنجا ساڵی ئەم دواییەدا بەرپاکراون) (28) .

کشانەوەی ڕووسیا لە جەنگ، کە بە دوای شۆڕشی بەلشەڤیکی ساڵی 1917دا هات، کاریگەرییەکی نیمچە دەسبەجێی هەبوو لەسەر هەڵوێستەکانی بەریتانیا لەبەرانبەر داهاتووی سیاسیی میسۆپۆتامیا، بە کوردستانی باشووریشەوە. بەهەرحاڵ، هەڵوێستی بەریتانیا لەبارەی کوردستانەوە هەر بە ناڕوونی مایەوە، چونکە مەسەلەی کوردستان بۆ بەریتانیا هەر بە لاوەکی مایەوە بەراورد بە چارەسەری سیاسیی ئەو هەرێمە سەرەکییانەی کە بایەخ و بەرژەوەندییان فراوانتر بوو، واتە سووریا و میسۆپۆتامیا. بیرکردنەوەی فەرمیی سەرەکیی بەریتانی سەبارەت بە میسۆپۆتامیا هێشتنەوەی بوو، لەپاڵ ئێرلەندا و میسردا، لە ناو سیستەمی ئیمپراتۆریی بەریتانیادا. لەم ڕووەوە ڕۆجەر لویس دەڵێ (ئەگەر ئەم مەبەستە هەنگاوی غەیرە نەریتیی پێویست بێت، ئەوە بەریتانییەکان ئامادەن بینێن) (29) .
سەرەڕای ئەم ئامانجە ورد و ڕوونە، بەڵام بەریتانییەکان هەر بە دوودڵ مانەوە لەبەرانبەر ئایدیالیزمی مادەی 22ی پەیماننامەکە و تەنانەت زیاتر پەشۆکابوون لەوەی کە چۆن مووسڵ و کوردەکان بخەنە پرۆژەکەوە، لەپاڵ جیاوازیی نێوان بەریتانییەکان خۆیاندا، نەک تەنیا لەنێوان ئەوانەی لە ناوچەکدا بوون لەگەڵ ئەوانەی لەندەندا، بەڵکوو لەنێوان ستافی سەربازی و کاربەدەستە سڤیلەکانیشدا. نامەیەک کە لەلایەن پێرسی کۆکسەوە نێردراوە لە ڕۆژی 25ی مایسی 1917دا باشترین نموونەیە بۆ ئەم جۆرە جیاوازییانە. کۆکس ئیشارەت بەوە دەدات کەوا کێشە سیاسییەکان بەردەوام سەرهەڵدەدەن و هەستی کردبوو کەوا "ئەرکی ئەوە حکوومەتی خاوەن شکۆی (بەریتانیا) تێبگەیەنێت لەو هەڵوێستەی کە [بووە] بە هەڵوێستێکی قبووڵنەکراو لە دیدی سیاسییەوە". ئەوجا بەم شێوەیەی خوارەوە بەردەوام دەبێت و دەڵێت:
(سەرکەوتنەکانی جەنەراڵ مۆد سەلماندوویەتی کە ئەو وەک سەربازێک ناوبانگی خۆی لە سەرڕوو هەموو ڕەخنەیەکە بنیاتناوە. بەڵام ئەو تەنیا سەربازێکە و هیچیتر بێئەوی هیچ ئەزموون و شارەزاییەکی هەبێت لە ڕۆژهەڵات و ڕۆژهەڵاتناسیدا و من وایدەبینم، کە بە هیچ لایەکدا نەیشکێنێتەوە و هاوسۆز نەبێت و تا ڕادەیەک لێبووردە نەبێت سەبارەت بە کێشە سیاسییەکان و نەتوانێت مەزندەی کاریگەریی گرنگ بکات بۆ ئەو کێشە سادانەی ڕۆژانە ڕوو دەدەن لە بەرژەوەندیی کێشە سیاسییە یان تەنانەت سەربازییە گەورەکان) (30) .
ئەم ناکۆکی و جیاوازییانە زیاتر ڕوونبوون سەبارەت بە داڕشتنی سیاسەتێکی دیاریکراو بۆ میسۆپۆتامیا. دوو بەڵگەنامەی تر ئەوە پیشاندەدەن کەوا بەریتانییەکان ئایدیایەکی چەسپاویان نەبووە لەبارەی نامەکەوە و بگرە کەمتریش لەسەر مووسڵ و کوردەکان کاتێ کە لەشکرکێشییەکەیان دەستپێکردەوە.
(داگیرکردنی سەربازی بۆ [کوردستانی باشوور] بە هیچ شێوەیەک ڕێی تێناچێت، تەنانەت لەدوای شکشتخواردنی تورکەکانیش و ئاستەنگی دابینکردنی تفاق و زەخیرە و زەحمەتییەکانی تر کە وادەکات تەنانەت گرتنی سەربازگەیەک یان خاڵێکی نزیک لە خۆمانەوە مەحاڵ بێت، با گرنگیی سیاسیشی هەبێت بۆمان وەک [سلێمانی]. لەبەرئەوە، دەبوو تەنیا هەر ئەڵتەرناتیڤی سیاسی بگرینەبەر و [درکیش بەوە کراوە] کە لە خێڵە کوردە باشوورییەکاندا سەریهەڵداوە) (31) .

لە مارتی 1920دا گێرتروود ل. بێل نووسیوێتی:
(کاتێ کە [سلێمانیمان] داگیرکرد، ڕاستەوخۆ لە دوای ئاگربەس، هێشتا لقوپۆکانی مەسەلەی کورد نەزانراو و چاوەڕواننەکراو بوون، یان لەڕاستیدا تا ساڵ وەرگەڕایەوە هێشتا بەتەواوی گەشەی نەکردبوو، بەڵکوو هیوا و ئاواتە نەتەوەییەکانی کورد لە نۆڤەمبەردا پێشکەشکرا لەلایەن جەنەراڵ شەریف پاشاوە و لە کانوونی دووەمیشدا لەلایەن کۆمیتەیەکی سەربەخۆیی کوردییەوە، کە لە میسر درووستکرابوو و داواکاریمانی پێشکەش کردبوو کە یارمەتیمان بدات لە دامەزراندنی دەوڵەتێکی کوردیدا. سێر مارک سایکس پێشنیازی ئەوەی کردبوو کە بۆ درووستکردنی دەوڵەتێکی کوردی پێویستە مووسڵیش بگرێتەوە

(مەبەستی هەموو ویلایەتی مووسڵە – و) ، بەڵام ئایدیاکە لەلایەن م. پیکۆوە ڕەتکرایەوە لەجیاتیی حکوومەتی فەرەنسی) (32) .
کۆتایی جەنگ خێراییەکی دا بە ڕووداوەکان: نەک هەر بەتەنیا شکستهێنانی هێزەکانی عوسمانی لە سووریا و میسۆپۆتامیا، بەڵکوو شۆڕشی سۆڤیێتیی ئۆکتۆبەریش لە ساڵی 1917دا کە ڕێککەوتننامەی نهێنیی سایکس – پیکۆی هەڵوەشاندەوە و کارەکە پێویستی بەوە کردەوە کە جارێکیتر نەخشەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بکێشرێتەوە. ئەمەش بەهێزکردن یان بەرجەستەکردنی "دامەزراندنی سنووری ستراتیجییە لە کوردستان" و ئەوەش بە واتای ئەوە دێت کەوا کورد بخرێنە ناو نەخشە و پرۆژەی میسۆپۆتامیاوە. ئەم تێکهەڵکێش کردنەش بە ڕۆڵی خۆی داگیرکردنی ویلایەتی مووسڵ دەگەیەنێت، کەوا بە شێوەیەکی بنەڕەتی کورد تێیدا نیشتەجێیە. تێکهەڵکێش کردنی ویلایەتی مووسڵ بوو بە بەشێک لە ئەجێندای بەریتانی کاتێ کە لە ئۆکتۆبەری 1918دا ئەفسەرە بەریتانییەکان لە بەغدا تێگەیشتن کەوا (داهاتووی سیاسی و ئابووریی میسۆپۆتامیا بە شێوەیەکی گەورە تۆکمە و بەهێز دەبێت لە ڕێگەی خستنەسەری ویلایەتەکەوە) (33) .

داگیرکردنەکە بەم هەلومەرجانەی خوارەوە پاساوی بۆهێنرایەوە
(هەرچەندە بارودۆخی مووسڵ هێشتا بڕیاری لێنەدراوە، بەڵام [ویلایەتەکە] کەوا جەنگ ویرانی کردووە، نەدەکرا هەروا لێبگەڕێیت بێ کارگێڕی یان یارمەتیی و هاوکاری و هەرکە داگیرکردنی سەربازی ڕوویدا، کۆلۆنێل لیچمان کرا بە ئەفسەری سیاسی. کاتێکیش کە ڕێکخستنی سەرەتایی تەواوبوو ئەفسەران نێردران بۆ ڕۆژهەڵات و باکوور بۆ ئاکرێ و زاخۆ بۆ ئەوەی پەیوەندی لەگەڵ کوردەکان ببەسترێت و زەمانەتی ئاشتی بکەین لە سنوورەکانماندا) (34) .
لە کاتی چاوەڕێکردنی کۆنفرانسی ئاشتیدا و گەڵاڵەکردنی سیاسەتێکی دیاریکراو بۆ داهاتووی کوردستان، لەندەن دەسەڵاتی دا بە کۆلۆنێل ئارنۆلد تی. ویلسنی جێگری کۆمیسیاری مەدەنی بۆ وەرگرتنی کاروباری کارگێڕی و سیاسی و زەمانەتکردنی سەقامگیریی سیاسی و چەسپاندنی ئاشتی و نیزام و دەستپێکردنەوەی چالاکییە ئابوورییەکان لە کوردستانی ژێر کۆنترۆڵی بەریتانیادا (35) .
سەعد ئەسکەندەر ئەوە ڕووندەکاتەوە کە ویلسن (لەلایەن ژمارەیەک لە ئەفسەرانی سیاسییەوە هاوکاری دەکرا بۆ کاروباری کارگێڕی و سیاسی، کە نەک کاروباری لۆکاڵییان ڕاییدەکرد لە ناوچەکانیاندا، بەڵکوو پێشنیازی تایبەتیی خۆیشیان پێشکەش دەکرد سەبارەت بەو ڕێگەیەش کەوا ناوچەکانیان بە شێوەیەکی نموونەیی بەڕێوەببرێت) (36) .
بە واتایەکی تر، لە غیابی هەڵوێستێکی بەریتانیی ڕوون و ئاشکرادا پەیوەست بە مەسەلەی کوردەوە، ئەوە سیاسەتی بەریتانی لەسەر زەوی ڕۆڵێکی گرنگ دەبینێت بۆ کاریگەریی دانان لەسەر ڕەوتی ڕووداوەکان (37) .
لە ماوەی دوو ساڵی ڕابردووی ئاگربەسی مۆدرس بۆ ئیمزاکردنی پەیماننامەی سیڤەر، سیاسەتەکانی بەریتانیا لەبەرنبەر کورددا (تاڕادەیەکی گەورە بریتیبوون لەپاڵپشتی کردنی یەکە سەربەخۆ بچووکەکان یان میرەکانی ناوچەکانی کوردستان، بەتایبەتی لە [میسۆپۆتامیادا]) (38) .
لە هەمان کاتیشدا، بەریتانییەکان هەوڵی ڕێکخستنی پەیوەندییەکانیان دەدا لەگەڵ خێڵە کوردییەکاندا و دەیانویست "ئەو بسەلمێنن کە بەریتانیا بە پشتگیریی کوردستانێکی یەکگرتوو باوەش بۆ هەندێ لە پارچەکانی ئێرانی بکاتەوە (39) .
بە ماوەیەکی کوورت لەدوای ئاگربەس، بەریتانیا و فەرەنسا لە 7ی نۆڤەمبەری 1918دا ڕاگەیاندنێکی هاوبەشیان دەرکرد و بەندی دوانزەمینی چواردە بەندە بەناوبانگەکەی ویلسنیان دووپات کردبووەوە (40) و بە شێوەیەکی تایبەت ئاڕاستەی گەلانی سووریا و میسۆپۆتامیا کرابوو. ڕاگەیاندنەکە بەم شێوەیەی خوارەوەیە:
(ئەو ئامانجەی کەوا فەرەنسا و بەریتانیای مەزن ڕەچاویان کردووە لە شوێنکەوتنی جەنگدا لە ڕۆژهەڵات کەوا چاوتێبڕینی ئەڵمانی تێکیدابوو ڕزگارکردنی کۆتایی و تەواوی ئەو گەلانەیە کە تورکەکان ماوەیەکی دوورودرێژ چەوساندبوونیانەوە و دامەزراندنی حکوومەت و کارگێڕیی نیشتمانی کە دەسەڵاتیان لە پراکتیزەکردنی ئازادانە و دەستپێشخەرانەوە وەرگرتبێت و هەڵبژاردەی خەڵکانی ڕەسەنی وڵاتەکە بن. هەوڵدان بۆ بەدیهێنانی ئەو نیاز و مەبەستانە، فەرەنسا و بەریتانیای مەزن کۆکن لەسەر یارمەتیدانی خەڵکی ڕەسەنەکە و هاوکاری کردنیان لە دامەزراندنی حکوومەت و کارگێڕییان لە سووریا و میسۆپۆتامیا کە بەم دواییە لەلایەن هاوپەیمانانەوە ڕزگارکراون، هاوکات ئەو خاک و ناوچانەش کە کار بۆ زەمانەتکرنیان دەکرێت و بە زووتری کات دانپیانانیان هەر کە بە کردەوە دامەزران.
لەجیاتیی ئەوەی هیچ دەزگا و دامەزراوەیەکی دیاریکراو بسەپێنن بە سەر خەڵکی ئەو ناوچانەدا، ئەما تەنیا بایەخ بە دابینکردنی کاری ڕێکوپێک دەکەن بۆ ئەو حکوومەت و دەزگا کارگێڕیانەی دانیشتووان خۆیان بەئازادی هەڵیاندەبژێرن لە ڕێگەی پشتیوانی و هاوکاریی تەواوەوە، بۆ دابینکردنی دادپەروەرییەکی بێگەرد و یەکسان بۆ هەمووان، بۆ ئاسانکردنی گەشەکردنی ئابووریی وڵاتەکە لە ڕێگەی پاڵپشتی و هاندانی ناوخۆییەوە، بۆ شەرپەرشتی و چاودێری کردنی خوێندن و کۆتاییهێنان بەو جیاوازیانەی کە ماوەیەکی زۆر سیاسەتی تورکی بەکاریدەهێنا. ئەمە ئەو ئەرکەیە کەوا هەردوو هێزی هاوپەیمان دەیانەوێ لەئەستۆی بگرن و دەستبەکاربن تێیدا لە خاک و ناوچە ڕزگارکراوەکاندا.[1]

پەراوێز
(1) ویلایەت: ناوچە یان هەرێمێک کە حوکمدارێکی گشتی بەڕێوەیببات (والی) .

(2) سارا شیڵدز، "کێشەی مووسڵ: ئابووری و شوناس و خستنەپاڵ"، لە ڕیڤا سپێکترا سیمۆن ، (2004) ، "دروووستکردنی ئێراقی مۆدێرن"، (نیویۆرک، جاپی زانکۆی کۆلۆمبیا) ، لاپەڕە 50.
(3) پیتەر جەی. پێک، "مشتومڕێکی بێزارکەر و مەترسیدار: بەریتانیا و چارەسەری کێشەی مووسڵ، 1918 – 1926"، گۆڤاری توێژینەوەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست Middle Eastern Studies، 17 ، ژ 2 (نیسان، 1981) ، ل 256.
(4) بەندی 62ی پەیماننامەی سیڤەر بەم شێوەیەیە: "کۆمیسیۆنێک کە بارەگای لە قوستەنتینییەیە و لە سێ ئەندام پێکهاتووە کە بە دوای یەکدا حکوومەتەکانی بەریتانی و فەرەنسی و ئیتالی دایاندەمەزرێنێت، لە ماوەی شەش مانگدا لە چوونە بواری کارپێکردنی ئەم پەیماننامەیەوە، بە داڕشتنی پلانێکی ئۆتۆنۆمی ناوخۆیی بۆ ئەو ناوچانەی کە زۆرینە کوردن و دەکەونە ڕۆژهەڵاتی فوراتەوە، لە باشووری سنووری خوارووی ئەرمینیاوە، کە دواتر دیاری بکرێت، لەگەڵ باکووری سنووری تورکیا لەگەڵ سووریا و میسۆپۆتامیا، وەک لە مادە 27، 2 (2) و 3دا دیاری کراوە. ئەگەر مسۆگەر نەکردنی کۆدەنگی لەسەر هەر مەسەلەیەک نەکرێت، ئەوە لەلایەن ئەندامانی کۆمیسیۆنەوە بەرەوڕووی حکوومەتەکانیان دەکرێتەوە. دەبێت پرۆژە و پلانەکە زەمانەتی تەواو لەخۆ بگرێت بۆ پاراستنی کلدۆئاشوورییەکان و کەمینە ئیتنیکی یان ئایینییەکانی تر لەم ناوچەیەدا و بەم ئامانجە کۆمیسیۆنێکی پێکهاتوو لە نوێنەرانی بەریتانی و فەرەنسی و ئیتالی و فارس و کورد سەردانی شوێنەکە بکەن و بڕیار لە هەر دەسکاری کردنێک بدەن، ئەگەر هەبێت و پێویستە لە سنوورەکانی تورکیا جێبەجێ بکرێن، کە بە پێی ئەحکامی ئەم پەیماننامەیە ئەو سنوورانە بگونجێن لەگەڵ سنووری وڵاتی فارسدا.
(5) لە ئاگربەسی مۆدرۆسەوە ساڵی 1918 بۆ پەیماننامەی ئەنگۆرا (واتە ئەنکەرە – و) ساڵی 1926: بەریتانییەکان لە پاش مۆرکردنی ئاگربەسەکە ڕاستەوخۆ مووسڵیان داگیرکرد. چارەسەرکردنی کێشەی مووسڵ بە شێوەیەکی کۆتایی لەگەڵ پەیماننامەی ئەنگۆرادا هات کە لەنێوان تورکیا و بەریتانیای مەزندا ئیمزاکرا و ڕادەستی ئێراق کرا وەک ماندێت بەپێی پەیمانی کۆمەڵەی گەلان (1920) .
(6) ئیلی کەدووری (1987) ، "ئینگلاند و ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست: ڕووخانی ئیمپراتۆرییەتی عوسمانی، 1914 – 1921"، (لەندەن و بۆڵدەر: بڵاوکەرەوەی مانسێل و چاپی وێستڤیو) ، ل 1.
(7) دێڤید ماکدووال (2000) ، "مێژووی مۆدێرنی کوردەکان"، (لەندەن و نیویۆرک: ئای. بی. تۆریس) ، ل 151.
(8) عوسمان عەلی، "فاکتەری کورد لە کێشە و ململانێی ویلایەتی مووسڵدا، 1921 – 1925"، گۆڤاری توێژینەوە کوردییەکان The Journal of Kurdish Studies، ژ 4 (2001 – 2002) ، ل 31.
(9) ڕۆبەرت جەی. بلیپ (2003) ، "ئیمپراتۆری ڕاج، هندستان و ڕۆژهەڵاتی ئەفریقا و ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، 1858 – 1947"، (هامپشایەر: پاڵگرەیڤ ماکمیلان) ، ل 15.
(10) ئەی. جەی. بارکەر (1967) ، "جەنگی پشتگوێخراو. میسۆپۆتامیا 1914 – 1918"، (لەندەن: فەیبەر ئەند فەیبەر) ، ل 18.
(11) گوێخان چەتینسایا (2006) ، "کارگێڕیی عوسمانی لە ئێراقدا، 1890 – 1908"، (نیویۆرک، ڕۆتلیج) ، ل 127. بڕوانە ماڵکۆلم ئی. یاپ، "سیاسەتی بەریتانیا لە کەنداوی فارسدا" و "سەدەکانی نۆزدە و بیست"، لە ئەڵڤین جەی. کۆترێڵ (1981) ، "کەنداوی فارس: ڕووماڵێکی گشتی"، (باڵتیمۆر، مێریلاند؛ چاپی زانکۆی جۆنز هۆپکینز) ، لاپەڕە70 – 100 و 41 – 69؛ هەروەها وەزارەتی دەرەوە، "میسۆپۆتامیا" (لەلایەن چەتینسایاوە وەرگیراوە، هەمان سەرچاوە، ل 206) .
(12) هەمان سەرچاوە، ل 127 – 128.
(13) ڕێککەوتننامەی سایکس – پیکۆ ڕێککەوتننامەیەکی نهێنییە لەنێوان حکوومەتەکانی بەریتانیا و فەرەنسادا و ناوچەکانی مڵکی عوسمانییان دابەشکردووە بۆ بازنەی دەسەڵاتیان. بەپێی ئەم ڕێککەوتننامەیە و ڕەزامەندیی ئیمپراتۆرییەتی ڕووسی، مووسڵ خراوەتە بازنەی کاریگەریی بازنەی فەرەنساوە. تێرمەکانی ڕێککەوتننامەکە لە 16ی مایسی 1916دا بڕیاری لەسەر دراوە و لەلایەن سێر مارک سایکسەوە لەبری بەریتانییەکان و فرانسیس جۆرج پیکۆ لەبری فەرەنسییەکان دانووستانی تێداکراوە.
(14) بلیپ، سەرچاوەی پێشوو، ل 132.
(15) هەمان سەرچاوە، ل 133.
(16) هەمان سەرچاوە، ل132.
(17) هەمان سەرچاوە.
(18) کەدووری، سەرچاوەی پێشوو، ل 175.
(19) بارکەر، سەرچاوەی پێشوو، ل 17 – 18.
(20) ف. جەی. مۆبەرلی (1923) ، "مێژووی فەرمیی جەنگ، لەشکرکێشیی لە میسۆپۆتامیادا"، بەرگی 1، ل 137.
(21) مارتن ڤان بڕوونەسن (1992) "ئاغا و شێخ و دەوڵەت: پێکهاتەی کۆمەڵایەتی و سیاسی لە کوردستان، (لەندەن و نیوجێرسی: زەد بووکس) ، ل 13.
(22) ماکدووال، سەرچاوەی پێشوو، ل 151.
(23) بڕوونەسن، سەرچاوەی پێشوو، ل 13.
(24) میهرداد ڕ. ئیزەدی، "کورد و پێکهاتنی دەوڵەت لە ئێراقدا، 1917 – 1932"، لە سیمۆن، سەرچاوەی پێشوو، لاپەڕە

.95

(25) ماکدوواڵ، سەرچاوەی پێشوو، ل 118. لە سەرنجێکی کۆتاییدا، ماکدوواڵ، بە گەڕانەوە بۆ پەڕتووکی دڵسۆزانی Loyalties ئەرنۆڵد تی. ویڵسن، باس لەوە دەکات کەوا بریکارانی تورک جارنامەکەی جەنەراڵ مۆدیان بەکاردەهێنا بۆ دانیشتووانی بەغدا وەک بەڵگەی نیاز و مەبەستی بەریتانییەکان کەوا کورد دەخەنە ژێر حوکمی عەرەبەوە. هەروەها بڕوانە، ئەرنۆڵد تی. ویڵسن (1930) ، "دڵسۆزانی میسۆپۆتامیا، 1914 – 1917. تۆمارێکی مێژوویی شەخسی"، (لەندەن: چاپی زانکۆی کوردستان) ، ل 266. ئەرگومێنت و پاساوی تورکیا بەتایبەتی پشتی بەم ڕاگەیاندنە بەستووە: "ئەوە خواست و هیوای گەلی بەریتانی و وڵاتانی هاوپەیمانە لەگەڵیان کە ڕەگەزی عەرەب جارێکیتر هەڵسێتەوە و بگاتە مەزنی و ناوبانگ لەنێو گەلانی سەر زەویدا"، جارێکیتر لە فیلیپ دەبلیو. ئایرلاند (1937) ، "ئێراق: توێژینەوەیەک لەبارەی گەشەکردنی سیاسییەوە"، (لەندەن: کەیپ) ، ل 457 – 458.

(26) هەمان سەرچاوە.

(27) جەفنە ل. کۆکس، "زەمینەیەکی مەشقی نایاب: گرنگیی هێزی ئاسمانیی شاهانە و ڕۆڵی لە ئێراقدا، 1919 – 1932"، گۆڤاری The Journal of Imperial and Commonwealth History، 13، ژ 2 (کانوونی دووەم، 1985) ، ل 168.

(28) GB165 – 0029، 5/3/1، 26 July 1917، ، "سەرنج لەسەر دۆخی باشووری کوردستان و ئەو هەنگاوانەی دەنرێن ئەگەر ویستمان کەڵک لە خێڵەکان وەربگرین"، لەلایەن ئی. بی. سۆنەوە.

(29) و. ڕۆجەر لویس، "شانشینی یەکگرتوو و سەرەتای سیستەمی ماندێت، 1919 – 1922"، گۆڤاری International Organization، 23 ، ژ. 1 (زستانی 1969) ، ل 92.

(30) . GB 165 – 0341 / 4 / 8، 25 May 1917، Sir Percy Cox to London.

(31) FO371 / 4192، 1919، "کورتەیەک لەبارەی دۆخی کوردستانی باشوورەوە لە ماوەی جەنگی جیهانیی یەکەمدا"، ئۆفیسی کۆمیسیۆنی مەدەنی، بەغدا، ل 9.

(32) GB 165 – 0341 / 2 / 5 / 20، 8ی مارتی 1920، گێرترووود بێل بۆ سێر ئەرپەر هیرتزل "باکووری کوردستان".

(33) ماکدوواڵ، سەرچاوەی پێشوو، ل 117.

(34) بێل، سەرچاوەی پێشوو.

(35) سەعد ئەسکەندەر، "سیاسەتی بەریتانیا لە کوردستانی باشووردا: درووستبوون و کۆتایی پێهاتنی یەکەم حکوومەتی کوردی، 1918 – 1919"، گۆڤاری بەریتانی بۆ توێژینەوەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست British Journal of Middle Eastern Studies، 27، ژ. 2 (نۆڤەمبەر، 2000) ، ل 141.

(36) هەمان سەرچاوە.

(37) هەمان سەرچاوە.

(38) ڕۆبەرت ئۆڵسن (1989) ، "سەرهەڵدانی ناسیۆنالیزمی کوردی و یاخیبوونی شێخ سەعید"، (ئۆستن: چاپی زانکۆی تەکساس) ، 1989، ل 53.

(39) ماکدوواڵ، سەرچاوەی پێشوو، ل 119.

(40) وتارێک لەلایەن ودرۆ ویڵسنی سەرۆکی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا، لە دانیشتنێکی هاوبەشی کۆنگرێس لە 8 ی کانوونی دووەمی 1918دا. خاڵی دوانزەیەم بەم جۆرەیە: بەشی تورکی لە ئیمپراتۆرییەتی ئێستای عوسمانیدا دەبێ سەربەخۆییەکی ئارام دابین بکرێت، بەڵام نەتەوەکانی تر کە ئێستا لەژێر دەسەڵاتی تورکیادا دەبێ ئارامی و ئاسایشێک دابین بکرێت کە گومانی تێدا نەبێت و دەرفەتێکی ڕەهای گەشەکردن برەخسێت و دەردەنێل دەبێ بە هەمیشەیی بکرێتەوە وەک ڕاڕەویکی ئازاد بۆ گشتییەکان و بازرگانیی هەموو وڵاتان لەژێر زەمانەتی نێودەوڵەتیدا. بڕوانە www.lib.byu.edu/index.php/President_Wilson's_Fourteen_Points،

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەڕتووک:	دۆزی کورد
جۆری پەڕتووک:	لێکۆڵینەوە
جۆری پەڕتووک:	مێژوو
جۆری دۆکومێنت:	وەرگێڕدراو
جۆری وەشان:	دیجیتاڵ
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات:	باشووری کوردستان
وەرگێڕدراو لە زمانی:	ئینگلیزی

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ماڵپەڕی چاوی کورد - 2023-02-05
کاتی تۆمارکردن: 2023/12/3 6:31:12 AM
ناوی تۆمارکار: زریان عەلی

بابەت: 44

میراتی بەریتانیا و پەرەسەندنی ناسیۆنالیزمی کوردی لە ئێراقدا 02

https://www.kurdipedia.org/?q=20230312070806473608

میراتی بەریتانیا و پەرەسەندنی ناسیۆنالیزمی کوردی لە ئێراقدا 02
زەینەب ئەریکانلی: زانکۆی گەڵەتەسەرای – ئەستەمبوڵ
لە ئینگلیزییەوە: محەمەد حەمەساڵح تۆفیق

مەبەستی ئەم باسە لێکۆڵینەوەیە لە چۆنییەتی ئیدارەدان و مامەڵەکردنی بەریتانیایە بۆ ناسیۆنالیزمی کوردی لە ویلایەتی مووسڵ لە ماوەی ساڵانی 1918 – 1926دا.

بەپێچەوانەی ئەوەی کە کورد بەتەمای بوو، ڕاگەیاندنەکە پێشنیازی مافی چارەی خۆ نووسینی بۆ میسۆپۆتامیا لەجیاتی خەڵکە کوردەکەی بە بڕیاری نووساندنی باشووری کوردستان بە میسۆپۆتامیاوە.
بێجگە لەوەش، (هەرچەندە بەریتانیا حەزی نەدەکرد ویلایەتی مووسڵ ڕادەستی فەرەنسا بکات، بەڵام مامەڵەکردنی لەگەڵ تەواوی کێشەکانی باکووری مووسڵدا پەیوەست بوو بە گەیشتنە ڕێککەوتنێکی بابەتی لەگەڵ فەرەنسادا) (41) و تا ئەوکاتە لەندەن پرۆژەیەکی کۆنکریتی و ڕوونی نەبوو بۆ ئیدارەدانی ناوچەکە، چجای بڕیاردانی درێژخایەن لەسەر داهاتووی ناوچە کوردییەکان لە مەودایەکی دووردا42. سەرباری ئەم حاڵەتی ناجێگیر و دوودڵییەش جیاوازیی بیروڕای نێوان بەریتانییەکان خۆشیان، بەتایبەتی لە ساڵی 1919وە. بە گەڕانەوە بۆ چالاکییەکانی ئێدوارد ویلیەم چارلس نۆیل، کە بریکارێکی دەزگای هەواڵگریی بەریتانی بوو، (سیاسەتی بەریتانیا لە میانەی ساڵی 1919دا) ، ڕۆبەرت ئۆلسن سەرنجی دەداتێ و دەڵێ (واباشترە ناوی سیاسەتی نۆیلی لێبنرێت) و ئەوجا لە سەری دەڕوات و دەڵێ:
([نۆیل] چالاک بوو لە هەوڵدانیدا بۆ دڵنیابوون لە کەڵک و بایەخی سیاسەتێک کە پشتیوانی لە دەوڵەتێکی کوردیی سەربەخۆ بکات یان لایکەمەکەی ئۆتۆنۆمییەکی شایستەی ژیان بۆ کورد. ئەمە ئەگەر بەدیبهاتایە، ئەوە لە لەژێر چاودێری و سەرپەرشتیی بەریتانییەکاندا دەبوو. نۆیل بە زۆری ناوی (لۆرەنسی دووەمی) لێنرابوو، وەک سووکایەتی و گاڵتەپێکردن لەلایەن کاربەدەستانی ئۆفیسی کۆڵۆنیاڵیی بەرپرس لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست. ئەم کاربەدەستانە دڵنیا نەبوون لە قووڵایی ناسیۆنالیزمی کوردی وەک ئەوەی نۆیل قەناعەتی هەبوو بە هێز و توانای. چونکە بەرپرس و کاربەدەستانی ئۆفیسی کۆڵۆنیاڵی دڵنیا نەبوون لەوەی کەوا (شۆڕشێکی کورد) پێگە و هەڵوێستی بەریتانیا لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا چاکدەکات، بەتایبەتی لەگەڵ تورکیادا لەپاش سەرکەوتنەکانی کەمالییەکان لە ساڵی 1921دا) (43) . جیاوازییەکە زیاتر ڕوونبووەوە کاتێ کە ئەرنۆڵد تی. ویڵسن لە (تێبینی لەسەر پێشنیازەکانی م. کلێمێنسۆ) ئەم ڕاگەیاندنەی خوارەوەی بڵاوکردەوە:
(ئێمە ئێستا ناتوانین ئەوە بکەین کە لە پێش سێ مانگدا دەمانتوانی بیکەین. لە ڕۆژهەڵاتدا وەک چۆن لە ڕۆژاوادا، گیانێکی نوێ لە ئەقڵ و مێشکی پیاواندا هەیە. ناتوانرێت ئیمپراتۆرییەتی تورکی تێکبشکێنرێت، چونکە بەرجەستەی نموونە و ئایدیاڵی ئیسلامە بۆ حوکمی زەمان لەسەر زەویدا بۆ حوکمڕانانی موسڵمان، کەوا نەتوانینی هێزە کریستیانەکان بۆ ڕێککەوتن وروژاندوویەتی، لەکاتێکدا کەوا گەلانی ڕۆژاوا شەکەت و ماندوون و ڕقیان لە جەنگ و شەڕوشۆڕی زیاترە. تاقە چارەسەر کە من ئێستا دەیبینم دانپیانانە بە ئیمپراتۆرییەتێکی تورکیدا لە قوستەنتینییەوە بۆ قەوقاز – بە دیاریکراوی لەگەڵ ناوچەکانی پەنا و قوژبنی ئەرمەنی و نەستۆرییەکاندا، واتە:
کۆنترۆڵێکی ئەورووپی بە سەر قوستەنتینییەدا لەلایەن دەستەیەکی نێودەوڵەتییەوە و نەتەوەی ئەوانەی نوێنەرەکانیان لە ویلایەتەکاندان پەیڕەویی هێڵە گشتییەکانی کاریگەریی و دەسەڵاتی دەوڵەتە جیاجیاکان دەکەن کە ئێستا لەژێر گفتوگۆدان.
ئەمە پابەندمان دەکات کە پشتیوانی تورکیا بکەین و تا ئەم ئاستە مەسەلەکە قەناعەتبەخش دەبێت بە هاوبەشە محەمەدییەکانمان. [...] ئەم سیاسەتە خۆ دوور دەگرێت لە بچڕین و لەخۆگرتنی خاک یان ناوچەی پارێزراو کە پێچەوانە بێت لەگەڵ ویست و خواستی میللیدا.

گێڕانەوەی دەسەڵاتی تورکیا لەژێر سەرپەرشتیی ڕاوێژکارانی بێگانەدا (باشترە بڵێین بەریتانی) لە پارێزگاکانی باکووردا دۆخەکە لە سنووری باکووری میسۆپۆتامیادا ئاسان دەکات، هەروەها لە کوردستانیشدا کە بەم دواییە ئەفسەرێکی سیاسی کوژرا لە ئەنجامی پیلانێکی ڕاستەوخۆی تورکی – کوردیدا (44) .
هاوشان لەگەڵ زیادبوونی گومان و دوودڵی لە ماوەی دوای جەنگدا، فرە سیستەمیش لە ناو دەزگا و دامەزراوەکانی بەریتانیدا زیادی کرد. کێشەی ئەم فرەییە زیاتر ڕوونبووەوە کاتێ کە داهاتووی میسۆپۆتامیا بەگشتی و ئەوی ویلایەتی مووسڵ بەتایبەتی بوون بە جێی پرسیار. (ئەو هەژدە مانگەی تێپەڕی لەنێوان کۆتایی ئۆپەراسیۆنە سەربازییەکان لە نۆڤەمبەری 1918دا و بەخشینی ماندێتی میسۆپۆتامیا بە بەریتانیای مەزن مۆرکی جیاوازی و ناکۆکییەکی زۆری لێنیشت لە سیاسەتی نێوان دەسەڵاتە ئیمپراتۆرییەکان لە لەندەن و بەغدادا) (45) .
شکستی حکوومەتی لەندەن لە گونجاندنی سیاسەتێکی توندوتۆڵ یەکگرتوودا بۆ میسۆپۆتامیا یارمەتیی ئەرنۆڵد تی. ویڵسنی دا بۆ بەهێزکردنی لە وڵاتی داگیرکراودا. ئەرنۆڵد ویڵسن ئیددیعای ئەوەی دەکرد کە جاڕنامەی ئەنگلۆ – فەرەنسی (هەڵەیەکی کارەساتبار) بوو و ئەوەی ڕایگەیاند کەوا (وڵات سەرتاپا بەتەمای ئەم چەشنە پلانە گشتگیرانەی سەربەخۆیی نییە و چاوەڕێیشی ناکات) (46) . بەو ڕەنگە و سەبارەت بە مووسڵ، بەریتانییەکان جیاوازییەکی بەرچاویان سەلماند و ئەمەش لە بنەڕەتدا دەگەڕێتەوە بۆ ئەو ڕاستییەی کەوا (زۆرێک لە ئیدارە حکوومییەکان پشکێکیان لە مەسەلەکەدا هەیە) (47) .

بێک ئەم جیاوازی و مشتومرانە بەم شێوەیەی خوارەوە کوورتدەکاتەوە:
(بۆ نموونە، [ئەم جیاوازییە]، لە سکاڵای لۆرد کێرزنی وەزیری دەرەوەدا دەرکەوت لە ساڵی 1919وە تا 1924، لەبارەی دەستێوەردانی دامودەزگا وئیدارەکان لە سیاسەتیدا. بەڵگە و ئارگومێنتی ستراتیجی، کە پاساوی داگیرکردنی بەریتانی بوو بۆ مووسڵ لە ساڵی 1918دا و گرنگی و بەهای ناوچەکەی شیکردەوە بۆ هەریەک لە پەیوەندییەکانی ئیمپراتۆری و پێگەی بەریتانیا بەگشتی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، ئەوە دەگەیەنێت کەوا کێشەی مووسڵ نەک هەر وەزارەتی دەرەوە و وەزارەتی کۆڵۆنییەکانی سەرقاڵ کردووە بەڵکوو وەزارەتی هندستانیشی گرتووەتەوە. ئارگومێنت و پاساوی ئەم کارەش پشتی بەو ئیددیعایە بەستووە کەوا کۆنترۆڵ کردنی مووسڵ، کە لە ڕووی سرووشتییەوە بە چەند زنجیرە چیایەک لە تورکیا جیابووەتەوە، نەک هەر مانەوەی ئێراق دابین دەکات بەڵکوو سنوورێکی سەلامەت و ئارامتر دەستەبەر دەکات دژ بە تورکیا، چونکە ترس هەبوو کەوا ئەمیان (واتە تورکیا – و) ، کە وەک دەوڵەتێکی ئیسلامیی دوژمنکار تەماشا دەکرێت، ڕەنگە وەک خاڵی دەستپێکردن بەکاربهێنرێت بۆ هێرشکردنە سەر ئێراق و لە کاتی گونجاوی خۆیشیدا بۆ سەر بەرژەوەندییەکانی بەریتانیا لە لە کەنداوی فارسدا) (48) .
بە هەمان شێوە، وینستن چەرچڵ، کە لەو کاتەدا وەزیری جەنگ و هێزی ئاسمانی بوو، لە یاداشتێکیدا کە لە 1ی مایسی 1920دا بەرزیکردبووەوە بۆ ئەنجوومەنی وەزیران ئەوە ڕووندەکاتەوە کەوا (وڵاتەکە مۆتەکەیەکی کارگێڕی بوو و لەنێوان سێ بەشی سەرەکیدا دابەش بووبوو) (49) .
لە ناو ئەم بارودۆخەدا، تاقە دڵنیایی درووستکردنی دەسنەجێی ڕووبەر یان ناوچەیەکی ناوبەینی ژێر کاریگەریی بەریتانیا. ماکدووال دەنووسێت لە ڕووی تیۆرییەوە، جۆرێک لە کۆنفیدراسیۆنی کوردی وێناکرابوو. بەڵام لە ڕووی کردارەوە، کێشەی ڕاستەقینە هەبوو لە دیاریکردنی سنوورێکی ئارام بۆ میسۆپۆتامیا، کە ناوچەیەکی ناوبڕ بێت لە باکووری ئێرەوە بۆ دوورخستنەوەی تورکەکان و دواجاریش سنوورێکی باکووری قبوولکراو بۆ ئەو ناوچە ناوبڕە لەگەڵ دەوڵەتێکی ئەرمەنی مەزەندەکراودا (50) . گەلێ پێشنیاز پێشکەشکران، بۆ نموونە، مێجەر نۆیڵ (لای کورد ئەم ناوە زیاتر بە نۆئێل ڕۆیشتووە – و) داکۆکیی لەسەر سێ پرۆژە دەکرد بۆ کوردستان: باشووری کوردستان کە بنکەی لە سلێمانی بێت و نەهری، ڕەواندز، هەولێر، کەرکووک، کفری و خانەقین لەخۆدەگرێت، ناوەندی کوردستان بنکەکەی لە مووسڵ بێت و ڕۆژاوای کوردستان کە بنکەکەی لە ئامەد بێت و تا ئەوپەڕی باکوور دەکشێت کە کوردی تێدا نیشتەجێبێت و هەر هەموو ئەم پێشنیازانە بە پارێزگاری و ڕاوێژی بەریتانی کراون (51) . ئەرنۆڵد تی. ویڵسن، لەژێر کاریگەریی دابینکردنی سنووری ئارام و سەلامەتدا، پێشنیازی (گێڕانەوەی دەسەڵاتی تورکیای کردووە بە سەرپەرشتیی ڕاوێژکارانی بیانی (باشترە بڵێین بەریتانی) لە ناوچە یان پارێزگاکانی provinces باکووردا. [ئەمەش پێدەچێت] پێگە و هەڵوێست ئاسان بکات لە میسۆپۆتامیا و کوردستانیشدا) (52) . وەزارەتی دەرەوە لە لەندەن و بارەگای گشتی لە قاهیرە، بە ڕۆڵی خۆی، پێشنیازی کشانەوەیەکی تەواوی کردووە لە هەموو کوردستان و تەنیا دەشتاییەکانی میسۆپۆتامیا بهێڵرێتەوە.

ئەرنۆڵد تی. ویڵسن بەم شێوەیەی خوارەوە وەڵامیداوەتەوە:
(بە ڕای من سەبارەت بە کورد پێویستە تەواوی بنەمای کارمان مسۆگەرکردنی سنوورێکی قەناعەتبەخش بێت. چونکە ناتوانرێت ئەم جۆرە سنوورە بەئارامی دابین بکرێت، پێم وایە لە دەشتاییەکانیشدا، بەڵام دەبێ لە چیا کوردییەکاندا ئەوە بکرێت و ... [ئەمەش] پێویستی بەوەیە کە پەنا ببرێتە بەر سیاسەتێکی خێڵەکی) (53) .
ئەم سیاسەتە دژوار و پێچەوانە بەیەک و ناڕوونانە بەرانبەر بە کوردەکان لە کۆبوونەوەیەکی هاوبەشدا ڕوونبووەوە کە دامودەزگا بەریتانییە سەرەکییەکان لە 13ی نیسانی 1920دا ئەنجامیاندا وەک وەزارەتەکانی دەرەوە، کۆڵۆنیاڵی، هێزی ئاسمانی و ئۆفیسی هندستان. لەو دەمەدا بەریتانییەکان گەیشتنە ئەو ئەنجامەی کە دەبوو کوردستان دابڕن، بەو پێیەی کە ناتوانن

هیچ کەسێک بدۆزنەوە بۆ دامەزراندنی دەوڵەتێکی سەربەخۆ لەو بەشەی وڵاتەکەدا (54) . بەڵام ویڵسن پێداگری لەسەر ئەوە دەکرد کە دەستبەردان لە کوردستانی باشوور پێگەی بەریتانیا بەرەورووی مەترسی دەکاتەوە لە کەنداوی فارس و بە هەمان شێوەش لە میسۆپۆتامیادا، کەچی لۆرد کێرزۆن لەگەڵ ئەم ڕایەدا کۆک نەبوو و نەیدەسەلماند. لەبەرئەوەی کە مەحاڵ بوو بگەنە بڕیارێکی کۆنکریتی، لیژنەی کۆبوونەوەکە لەسەر ئەوە ڕێککەوتن لەسەر ڕاپۆرتی ڕەشنووسی پێشنیازی ڕۆبەرت ڤانسیتارت کەوا کوردستان (بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ) جیانەکرێتەوە، بەڵکوو لێبگەڕێن کەوا کێشەکە لە ماوەی ساڵی داهاتوودا چارەسەر بکرێت.
پێشنیازەکانی ڤانسیتارت بوون بە بەندەکانی 62 و 63 و 64ی پەیماننامەی سیڤەر (55) . لە سەروبەندی گفتوگۆدا و لەکاتێکدا ئێدوین مۆنتاگۆی وەزیری دەوڵەت بۆ کاروباری هندستان داکۆکیی لە کوردستانێکی سەربەخۆ دەکرد، لۆرد کێرزۆن ڕایگەیاند کەوا (ئەگەر بەریتانییەکان دەوڵەتێکی نیمچە سەربەخۆ بۆ کورد دابمەزرێنن بە ئیدارەیەکی بەریتانییەوە، لەوانەیە فەرەنسییەکانیش هەوڵی دامەزراندنی دەوڵەتێکی هاوشێوە لە باکووری کوردستان بە سەرپەرشتیی ڕاوێژکارانی فەرەنسی) (56) .

بە هاتنی مانگی مایسی 1919 و لە یەکەم کشانەوە و دەستبەرداربوونیان لە تاقە دەوڵەتێکی کوردستانی باشوور، ڕوویان وەرگێڕا بەرەو بیرۆکەی ویلایەتێکی مووسڵی عەرەبیی دەوردراو بە چەند دەوڵەتێکی کوردی بە سەرکردایەتیی سەرۆکە کوردەکان لەگەڵ ڕاوێژکارانی بەریتانیدا (57) . هەرچەندە بیرۆکەی جیاکردنەوەی سیاسیی نێوان کورد و عەرەب هەر مابوو، بەڵام ڕاپەڕینەکانی ساڵی 1919 بەریتانییەکانی لە ئێراقدا هێنایە سەر ئەو قەناعەتەی کە پێویستە کاروباری ناوخۆ توندتر بگرن و ئاگایان لێبێت. لەگەڵ ئەوەشدا، بڕیاربەدەستانی لەندەن بیریان لەوە دەکردەوە کە دەسبەرداری ناوچەیەکی شاخاوی کەوا کۆنترۆڵکردنی زۆر لە سەریان دەکەوێت. (لەکاتێکدا کە براوەی ئەو ڕۆژە باسی لە کوردستانێکی سەربەخۆ دەکرد و ئێستا تەنانەت ویلایەت و هەرێمە ئۆتۆنۆمیدارەکانیش کەوتوونە بەر دەسکاری و گۆڕانکاری) (58) .
ویڵسن دوابەدوای ڕاپەڕینەکەی شێخ مەحموود برووسکەیەکی بۆ سەرۆکەکانی ناردووە لە لەندەن و تێیدا دەڵێ:
(ڕووداوەکانی ئەم دواییە بە هیچ شێوەیەک دید و بۆچوونی منی نەگۆڕیوە سەبارەت بە کاراکردنی ئەو سیاسەتەی کە لە [9ی مایسدا] حکوومەتی خاوەن شکۆ ڕەزامەندیی لەسەر دەربڕیوە لە بارەی دەوڵەتە سەربەخۆکانی کوردەوە، بەڵام پلەی سەرپەرشتی کردن دەبێ پشت بە پێویستیی وڵاتەکە و مەسەلە ستراتیجییەکان ببەستێت) (59) .
ئەم جۆراوجۆریی ڕاوبۆچوون و پێشنیازانە ڕۆڵیان لەوەدا بینی کەوا کێشەی سنووری باکووری ویلایەتی مووسڵ هەر بە چارەسەر نەکراوی بمێنێتەوە. لەو ماوەیەدا کە باسی لێوەدەکەین، هەوڵ و کۆششی بەریتانییەکان لە دروستکردنی هاوپەیمانیی گونجاوی ناوخۆییدا چڕبووبووەوە و بەدیاریکراویش بۆ دۆزینەوەی (سەرکردە و ڕابەری گونجاوی کورد کە بتوانرێت کاریان لەگەڵدا بکرێت بۆ دۆزینەوەی چارەسەرێک) . جەنەراڵ شەریف پاشا، کە ئەندامێکی پێشووی حیزبی کوردی بووە لە ساڵی 1908دا و هەروەها بەشداریش بووە لە کۆنفرانسی ئاشتیی ساڵی 1919دا و شێخ مەحموودی بەرزنجی و شێخ تەهای نەهری سەرکردەی ناودار و دەرکەوتووی کوردبوون کە بەریتانییەکان هەوڵیانداوە چارەسەریان لەگەڵ بدۆزنەوە و ئەم هەوڵانە هەروا بێئەنجام مانەوە و شتیکیان لێنەهاتەبەر. ئەم تەمومژ و تێکەڵوپێکەڵییە تادەهات زیادی دەکرد بەهۆی دابەشبوونی نێوان کوردەکان خۆیانەوە. دێڤید ماکدوواڵ باس لەوە دەکات کەوا (لە بەهاری ساڵی 1919دا، سێ ئاڕاستەی بیرکردنەوەی سیاسی لە ناو کوردەکاندا هەبوو: سەر بە تورک و سەر بە هاوپەیمانان و دواجاریش، لە ناو کوردەکانی دەرسیمدا، ئارەزوویەک پەیدابوو بۆ سەربەخۆیی تەواو لە هەموو دەستێوەردانێکی دەرەکی. زۆرێک لەو کوردانەی کە گومان و دوودڵیی چواردەور پەشۆکاندبوونی، حەزیان نەدەکرد خۆیان پابەندی یەک ڕەوتی کار بکەن بە شێوەیەک کە گەڕانەوەی تێدا نەبێت) (60) .
بە هاتنی ساڵی 1920، دامزراندن و دروستکردنی کوردستانێکی جیا هەر بە ئاڕاستەیەکی گشتی مایەوە، لەکاتێکدا کە نەدەتوانرا سنوورەکانی دیاری بکرێت و بڕیاری لەسەر بدرێت. بە درێژایی ساڵی 1920 و 1921، گەلێ پێشنیاز و بۆچوون پێشکەشکران. بۆ نموونە، لە 13ی ئابی 1920دا، نامەیەک نێردراوە بۆ سێر پێرسی کۆکس (61) ، کە ئەمەی خوارەوەی تێدا دەخوێنرێتەوە:
(هەروەها گریمانەی ئەوەش دەکەم کە ئەو پەرەسەندەی بارودۆخی گشتی لە ویلایەتەکانی ڕۆژهەڵاتدا [ئاوها] دواتر دەبێتە سەرکەوتنێک بۆ ئۆتۆنۆمییەکی کوردی لەژێر دەسەڵاتی تورکیادا و بەدوایدا داواکارییەکی سەرکەوتوو دێت لە کۆتایی پێنج ساڵی سەربەخۆییدا و بژاردەی جیابوونەوە لە [بەغدا] و هاتنە پاڵ دەوڵەتە کوردییە نوێیەکە (62) .
سەبارەت بەو ناوچانەی کوردستانی باشووریش کە لەئێستادا لەلایەن بەغداوە بەڕێوەدەبرێت، پێمخۆشە پێشنیازی فیدراسیۆنێکی دەوڵەتە کوردییەکان بکەم لەلایەن سەرۆکە کوردەکانەوە لەگەڵ سەرۆکێکی بەریتانی لەلایەنی ئەوانەوە و ئەنجوومەنێکی فیدراڵی کە ڕەنگە لە [سلێمانی] بێت و لە ئێستادا ئەفسەرێکی سیاسیی بەریتانی سەرۆکایەتیی بکات. [...] وەک ئەندامی ئەنجوومەنی فیدراڵی بێجگە لەوانەی [ناخوێنرێتەوە] بە شێوەیەکی ناوخۆیی، من پێمخۆشە حەمدی بەگی بابان ڕاسپێرم وەک نوێنەری بنەماڵەی بەدرخان و بەو سیفەتەشی کە ئەندامی یانەی کوردییە لە قوستەنتینییە) (63) .
بەهەرحاڵ، گوتراویشە کەوا داهاتووی باشووری کوردستان دەکرێت بڕیاری لێبدرێت بەپێی بارودۆخی ناوخۆیی و بەندە بەو هەڵوێستەی کە ویلایەتە یەکگرتووەکان وەریدەگرێت. بێجگە لەوەش، ڕاپەڕینی بەرفراوانی تەمووزی 1920 و هەروەها

هەڵکشانی ناسیۆنالیزمی عەرەبی داهاتووی کوردستانی باشووری زیاتر تەڵخ و لێڵ کرد. لە ئۆکتۆبەری 1920دا سێر پێرسی کۆکس جێگەی ویلسنی گرتەوە و بەزوویی دەستپێشخەریی کرد بۆ پشتیوانیکردنی حکوومەتێکی عەرەبی لە ئێراقدا. بۆ نموونە، لە نامەیەکدا بۆ سێر ویندهام هێنری دیدس (64) ، هوبەرت یۆنگ جەختی لە پێویستیی (پێکهێنانی حکوومەتێکی لەم چەشنە کردەوە و بە عەرەبیی پوخت هێشتنەوەی) (65) . بە هاتنی کۆتایی ساڵ، وادیاربوو هەڵوێستی بەریتانی بەرانبەر بە کورد گۆڕانکاریی زۆری بەسەردا هاتبێت. ماکدوواڵ تێبینی دەکات کەوا (کاتێ پیداچوونەوە بە یاسای هەڵبژاردندا کرا لە دیسەمبەری 1920دا، یاساکە هیچ دانپیانانێکی تێدا نەبوو بەو زەمانەتانەی کە مافی کوردەکانی ئێراق بوو بەدەستیبێنن بەگویرەی پەیماننامەی سیڤەر، کە تەنیا چوار مانگ لەوەوپێش مۆرکرابوو) . لە کۆنووسی کۆبوونەوەی ئەنجومونی وەزیراندا وا ڕوونکراوەتەوە کە یاساکە ناونراوە (لائیحەی هەڵبژاردنی کاتی) و لە دەقەکەیدا واهاتووە:

[...] ئەنجوومەنی نوێنەران یان کۆنگرێس دەبێت لە سەد ئەندام پێکبێت و دەبێت بیست کەسیان لەلایەن [شێخی] عەشیرەتەکانەوە هەڵبژێردرێن. بێجگە لەم نوێنەرایەتییە تایبەتییە، هەر عەشیرەتێکی شایستە دەتوانێت ناوی خۆی لە تۆماری هەڵبژاردندا بنووسێت و وەک هەر هاووڵاتییەکی تری میسۆپۆتامیا دەنگ بدات. هەروەها نوێنەرایەتیی تایبەتی کۆمەڵگەکانی جوولەکە و کریستیانیشی گرتەوە لە ئێراقدا، کە یەک ئەندام بۆ جوو و پێنجیش بۆ کریستیانیەکان بوو.

خاڵە گرنگەکانی تر ئەوەن کەوا ئەو بەندەی باس لە ئێراق دەکات وەک (ناوچە یان هەرێمێکی دیاریکراو لە پەیماننامەی هێزەکاندا) کە بەش یان کەرتی [سلێمانیی] کوردی بوو بەتەواوی لابرابوو و بەهەمان شێوەش ناوچە کوردییەکانی تر لە هەردوو کەرتی مووسڵ و کەرکووک، خرابوونە نێو ئەحکامەکانی ئەم دەقەوە) (66) .

هەرچەندە کوردەکان خرانە نێو کاروباری هەڵبژاردنەوە، لەگەڵ بوونی هەندێ بەندی تایبەتیشدا، بەڵام پێرسی کۆکس پێشنیازی ئەوەی کرد کە بە شێوەیەکی جیاواز مامەڵە لەگەڵ [سلێمانی] و ناوچە کوردییەکانی تردا بکرێت چونکە پێویستیان بە بایەخدانێکی ورد و تایبەتە، کە یەکبگرێتەوە لەگەڵ بەندی 64ی پەیماننامەی ئاشتی لەگەڵ [دەوڵەتی عوسمانیدا] (67) .

سەبارەت بە بارودۆخی کورد، ڕاپۆرتی هەواڵگریی 31ی دیسەمبەری 1920 ڕوونیدەکاتەوە کەوا (ئەفسەرە سیاسییەکانی مووسڵ و کەرکووک و هەولێر وایان دەبینی کە لە ناچەکانیاندا ئارەزوویەک نییە بۆ جیابوونەوە لە ئێراق بەو مەرجەی دڵنیاییان بدەنێ لەبارەی بەردەوامیی کۆنترۆڵی بەریتانییەوە ئەگەرچی هەندێ زەمانەتی ناوخۆیی دابینکراوە سەبارەت بە زمان و شتی لەم چەشنە) (68) . بێجگە لە ڕەچاوکردنی مافەکانی کورد، (ئەمانە بەتەواوی ملکەچی ستراتیجییەتی بایەخپێدانی بەریتانییەکان و (ئێراقییەکان) دەبن) (69) .

گۆڕانکارییەکی گرنگی تر ئەویە کە وەزارەتی کۆڵۆنییەکان جێگەی وەزارەتی هندستانی گرتەوە بۆ کاروباری ئێراق و درووستکردنی بەشی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست لە ناو وەزارەتی کۆڵۆنییەکاندا. ئەم گۆڕانکارییە بە شێوەیەکی سەرەکی دەگەڕێتەوە بۆ دوو هۆکار لەنێو مەسەلەکانی تردا:

1) پێویستیی کەمکردنەوەی تێکهەڵکێشیی نێوان دەزگا و دامەزراوەکان. سەبارەت بەم مەسەلەیە، بۆ نموونە، یۆنگ دەنووسێت: [...] لەبەرئەوەی دەسەڵات و کۆنترۆڵ کردن لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا بووە بە دوو بەشەوە کە دەکرێت بە شێوەیەکی کارا جیاواز و ناکۆک بن لەسەر مەسەلەگەلێکی پرەنسیپ، ئەوکاتە بۆ ئێمە تەواو مەحاڵ دەبێت کە سیاسەتی هاوبەش دابڕێژین (70) .

2) پێویستیی پەرەپێدانی (سیاسەتێکی داڕێژراو بۆ کەمکردنەوەی خەرجی ئیمپراتۆری بە قۆناخبەندیی یەک لە دوای یەک تا نزمترین ئاست) (71) ، بەزۆری لەژێر فشارێکی جەماوەریی گەورەدا. بەشی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بە شێوەیەکی فەرمی لە کۆنفرانسی مارتی 1921ی قاهیرەدا دامەزرا، کە تێیدا بڕیاریش درا کەوا فەیسەڵی کوڕی حسێنی لەمەڕ حیجاز، بکرێتە مەلیکی داهاتووی ئێراق (72) . کۆنگرەی قاهیرە کاریگەرییەکی گەورەی هەبوو لەسەر سیاسەتی بەریتانی سەبارەت بە کورد و کۆنگرەکە (هەوڵدانێک بوو لەلایەن بەریتانییەکانەوە بۆ وەستاندنی داڕووخانی سیاسەتی بەریتانی کە لە ساڵی 1920وە تووشی بووبوو و بەردەوام بووبوو بە مۆرک و خاسییەتی ئەو سیاسەتە لە سەرەتای ساڵی 1921یشدا) (73) . بەشی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست یاداشتێکی لە لەندەن ئامادەکردبوو و بەرزیکردبووەوە بۆ لیژنەی سیاسی لەبارەی کوردستانەوە. لیژنەکە پێکهاتبوو لە وینستن چەرچڵ (سەرۆک) و پاشان وەزیری کۆڵۆنییەکان، پێرسی کۆکس، گێرتروود بێل، کە سکرتێری کۆکس بوو، کۆڵۆنێل تی. ئی. لۆرەنس مێجەر هوبەرت یۆنگ و مێجەر ئی، دەبلیو. سی. نۆیل ئەندامی ڕاوێژ پێکردن بوون. یاداشتەکە ڕوون و ئاشکرا ڕایدەگەیەنێت کە ئەندامان بەتوندی لەسەر ئەو ڕایەن کەوا ئەو ناوچانەی بە پوختی و تەواوی کوردن نابێت بخرێنە سەر دەوڵەتە عەرەبییەکەی میسۆپۆتامیا، بەڵکوو دەبێ پرەنسیپەکانی یەکگرتوویی و نەتەوەیی کورد تا دەتوانرێت بپارێزرێت و پشتگیری بکرێت لەلایەن حکوومەتی خاوەن شکۆی (بەریتانییەوە – و) . لە کۆتایی گفتوگۆکەدا، چوار ئەندام لە کۆی حەوت قەوارەیەکی کوردییان پێ باشتربوو کە لە ئێراق جیابێت و ئەوانیش: چەرچڵ، یۆنگ، نۆیل و لۆرەنس، دژ بە کۆکس و بێل بوون و (مێجەر ڕ. د. بابکۆکی سکرتێری لیژنەکە گفتوگۆ و مشتومڕەکەی بەجێهێشت و چووە دەرەوە) . لەگەڵ ئەوەشدا، لە چەند مانگی دواتردا مەسەلەکە واکەوتەوە کە وەرگەڕانێکی سەرسوڕهێن لە سیاسەتی بەریتانیدا ڕوویدات و سیاسەتەکەی بەشی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و چەرچڵ ڕەتکرایەوە لە بەرژەوەندیی سیاسەتەکی کۆکس"74. بەم ڕەنگە (بیر و ئایدیای ڕێگەدان بە سەرهەڵدان و دامەزراندنی دەوڵەتێکی جیا بۆ کوردستانی باشوور لە دواجاردا خرایەلاوە لە بەرژەوەندیی هێشتنەوەی وەک بەشێک لە ئێراق) (75) .

لە دید و بۆچوونی کۆکسەوە، باشترین سیاسەت ئەوەبوو کەوا کوردەکان بە کەمینەیەک دابنرێن لە ئێراقدا لەگەڵ پێدانی شانسی سێ ساڵ بۆیان و پاشان چاوخشاندنەوە بە بڕیارەکەیاندا [ئاوها هاتووە] (76) . بێگومان ئەمە نیاز و مەبەستی بەریتانییەکان بوو کاتێ کە داکۆکییان لە "ئۆتۆنۆمییەکی ناوخۆیی دەکرد بۆ کوردەکان لە کاتی ئامادەکردنی ڕەشنووسی ماندێتدا و هەروەها لە کاتی گفتوگۆکانی مەسەلەی مووسڵیشدا.

ئەم گۆڕانکارییانە کاردانەوەی جۆراوجۆریان بەرپاکرد لە ناو کوردەکانی ویلایەتی مووسڵدا. ڕژێمە نوێکە پەلیکوتا بۆ سێ ناوچەی سەرەکیی ویلایەتەکە (مەبەستی ویلایەتی مووسڵە – و) کەوا کەرکووک و هەولێر و مووسڵی گرتەوە، (لەکاتێکدا سلێمانی بە ئاشکرا خواستی خۆی دەربڕی بۆ مانەوە لەژێر کۆنترۆڵی ڕاستەوخۆی بەریتانیادا) و (هەموو هەوڵێک درا بۆ پەرەپێدانی ئیدارەی خۆماڵی بە پێی بنەما ئاساییەکان) (77) . وەڵامی بەریتانییەکان بۆ ئەم کاردانەوانە ڕاگەیاندنێک بوو لەلایەن پێرسی کۆکسەوە، کە تێیدا جەختیکردەوە لەسەر ئەوەی کەوا (کۆمیسیاری باڵا ڕەچاوی ئەو ڕێکخستنە ئیدارییانەی کردووە کە پێویستە بگیرێنەبەر بۆ داهاتووی ناوچە کوردییەکان لە ئێراقدا. ئەو وا تێگەیەنراوە کە ترس و نیگەرانییەکی زۆر لەئارادا هەیە لەوەی کوردەکان ببەسترێنەوە بەو حکوومەتی نیشتمانییەوە کە لە بەغدا دامەزراوە و لەبەر ئەم هۆیەیە کە هەندێ داواکاری هەیە بۆ ڕژێمێکی ئۆتۆنۆمی) . لێرەدا گونجاوە کە ئەم ڕاگەیاندنە بگوێزینەوە بۆ دەرخستنی ئەوەی کە ئایدیا و بۆچوونی کوردستانێکی جیاکراوە وازی لێهێنراوە و ئەوەش ڕوونبکرێتەوە کە چۆن بەریتانییەکان هەوڵیانداوە پاکانە بکەن و پاساو بۆ هەڵوێستیان بێننەوە لەبەرانبەر کورددا:

لە هەمان کاتدا، وا دێتە تێگەیشتن کە ڕابەرانی ڕای کوردی بەتەواوی ئاگایان لەو پەیوەندییە ئابووری و پیشەسازییەیە دروستەیە کە ناوچەکانیان بە ئێراقەوە دەبەستێتەوە و ئەو سەغڵەتی و نەگونجانەیە کە جیابوونەوە لەخۆیی دەگرێت. لە سایەی ئەم کەش دۆخەدا ئەگەر بکرێت خاوەن پایە حەز دەکات بەڵگەی خواست و ئارەزووی ڕاستەقینەی کۆمەڵگەکانی کوردی دەستبکەوێت. ئەوان ئەگەر پێیان باشبێت لەژێر سایەی حکوومەتی ئێراقدا بمێننەوە، ئەوە ئەم ئامادەیە ئامادەیە ئەنجوومەنی دەوڵەت ڕاسپێرێت بۆ چارەسەرێک بە پێی ئەم بنەمایانەی خوارەوە:

یەکەم: سەبارەت بەو ناوچانەی کوردستان کە سەر بە کەرتی مووسڵن و دەکەونە چوارچێوەی ماندێتی بەریتانیاوە، ئەوە دەبێت لیوایەکی لاوەکی (78) یان (نیمچە لیوا، بنلیوا) پێکبهێنرێت و لە قەزاکانی زاخۆ و ئاکرێ و ئامێدی پێکبێن و دهۆکیش ببێتە ناوەندی لیوا لاوەکییەکە بۆ ئەوەی لەژێر دەسەڵاتی یاریدەدەرێکی بەریتانیدا بێت [موتەسەڕیف]. دەبێت قایمقامەکانیش (79) لە حاڵی حازردا بەریتانی بن، بەڵام هەر کە پیاوانی کارامە و شایستە پەیدابوون ئەوە دەگۆڕدرێن بە کورد یان ئەو عەرەبانەی دەتوانن بە کوردی قسە بکەن و لای کورد پەسەندبن.

ئەم نیمچە لیوایە بەگشتی و بۆ هەمووکاروباری دارایی و دادوەری ملکەچی حکوومەتی نیشتمانی دەبێت لە بەغدا و بە شێوەیەکی ئاسایی نوێنەرانی خۆی دەنێرێت ئەنجوومەنی دامەزراندن (المجلس التأسيسي) ، بەڵام بۆ مەبەستی کارگێڕیی گشتی قایمقامەکان پەیوەست دەبن بە موتەسەڕیفی نیمچە لیواکەوە (لێرەدا ئەم پێگەیەی بە نیمچە یان خوار موتەسەڕیف ناوبردووە – و) ، لەکاتێکدا کە دامەزراندنی ئیداری لە ڕێگەی خاوەن شکۆ کۆمیسیاری باڵاوە دەبێت بە ڕاوێژ لەگەڵ دەسەڵاتە ناوخۆییەکاندا.

دووەم: کۆمیسیاری باڵا هەوڵدەدات بەشداریی ئەفسەرە بەریتانییەکان ڕێکبخات لەگەڵ ئیدارەی هەولێر، پێکەوە لەگەڵ کۆیسنجەق (80) و ڕواندزدا و ئەوە دابین دەکات کە دامەزراندنی کاربەدەستانی حکوومەت بەپێی خواستی خەڵک دەبێت. هەر کە بارودۆخەکە ڕەخسا وردەکارییەکان ڕادەگەیەنین.

سێیەم: [سلێمانی] وەک موتەسەڕیفلغێک (واتە لیوا – و) مامەڵەی لەگەڵدا دەکرێت و موتەسەڕیفێک حوکمی دەکات و ڕاوێژکارێکی بۆ دادەنرێت و تا ئەو کاتەی کە موتەسەڕیف دادەنرێت ئەوە ئەفسەری سیاسیی بەریتانی مەم سیفەتە ئەو ئەرکە دەبینێت (81) .

لەکاتێکدا کە ئەم هەلومەرجانە لەلایەن کەرتەکانی مووسڵ و هەولێرەوە قبووڵکران، کەچی سلێمانی ڕەتیکردنەوە. هەڵبەت بەزەحمەت دەتوانرێت قسە لەبارەی هەڵوێستی بەریتانیاوە بکات سەبارەت بە کورد. بۆ نموونە، بەیاننامەی 24ی دیسەمبەری 1922 دامەزراندنی حکوومەتێکی کوردیی سەلماندووە لە چواچێوەی سنووری ئێراقدا و لە بەیاننامەکەدا هاتووە کەو (حکوومەتی خاوەن شکۆی بەریتانیا و حکوومەتی ئێراق بەهیوان کەوا لە زووترین کاتدا کەسە جۆراوجۆرە پەیوەندیدارەکانی کورد لەناو خۆیاندا بگەنە ڕێککەوتنێک لەسەر فۆرم و شێوەی ئەو حکوومەتەی دەیخوازن و ئەو سنوورانەی تا کوێ بگرێتەوە و نوێنەرانی بەرپرس بنێرن بۆ بەغدا بۆ گفتوگۆکردنی پەیوەندییە ئابووری و سیاسییەکانیان لەگەڵ حکوومەتی خاوەن شکۆی بەریتانیا و حکوومەتی ئێراقدا) (82) . ئەم بەڵێنانە بە هەر ڕێگەیەک بێت بە بڕیاری ئەنجوومەنی وەزیران سەلمێنرا لە 11ی تەمووزی 1923دا. دەق بڕیارەکە دەڵێت کەوا (حکوومەتی ئێراق بەنیاز نییە هیچ کاربەدەستێکی عەرەب لە ناوچە کوردییەکاندا دابمەزرێنێ بێجگە لە کاربەدەستە تەکنیکییەکان، هەروەها بەنیازنین دانیشتووانی ناوچە کوردییەکان بە زۆر ناچار بکەن زمانی عەرەبی بەکاربێنن لە نووسراوە ڕەسمییەکانیاندا) .

لەگەڵ ئەوەشدا، چارەسەرە مامناوەندییەکە تەنیا ڕووکەش بوو، چونکە کۆکس پێشتر ئەوەی دەربڕیبوو کە (ڕاگەیاندنی ئۆتۆنۆمیی ناوخۆ ناسیۆنالیستی کورد دەکاتە دوو گرووپەوە: (کوردە زۆر ڕۆشنبیر یان مونەوەرەکان) و (ڕەگەزە زۆر نەزان و دەمارگرژەکان) بە سەرکردایەتیی مەحموود (83) . لەو نێوانەدا، ئاژاوە و پشێوی بە شێوەیەکی بەردەوام هەڵکشا لەگەڵ

گەیشتنی فەیسەڵدا. ئەم پیاوە و (مەسەلەی هەڵبژاردنی بۆ تەختی پاشایەتیی ئێراق بارودۆخی سیاسیی گۆڕی) (84) ، کە لەواقیعدا، یەکدەگرێتەوە لەگەڵ ڕەتکردنەوەی سیاسەتەکەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و چەرچڵدا. بەم مانایە بێت (ئاڵوگۆڕی بیروڕا لەنێوان وەزارەتی کۆڵۆنیاڵی و دەسەڵاتەکانی بەریتانیا لە میسۆپۆتامیادا هەڵپەسێردران. بۆ ئەوەی مەسەلەی کورد نەبێتە کۆسپ و ڕێگر لە بەردەم دامەزراندنی فەیسەڵ وەک مەلیکی ئێراق، وەزارەتی کۆڵۆنییەکان (موستەعمەرات) نەک تەنیا نەخشەکێشانی دواخست لەنێوان کوردستانی باشوور و عەرەبی میسۆپۆتامیادا، بەڵکوو داهاتووی سیاسیش بۆ یەکەمیان (واتە کوردستانی باشوور – و)) (85) . ناوچە شاخاوییەکانی ڕەواندز و سلێمانی و بارزان و ئاکرێ بەتایبەتی بووبوونە شانۆی ئاژاوە و پشێویی ڕوو لە هەڵکشان. وەڵامدانەوەی بەریتانییەکان بۆ ئەم دۆخ و هەڵوێستە جێبەجێ کردنی ئۆپەراسیۆنی سەربازیی زەمینی و ئاسمانی. بارودۆخەکە بە دامەزراندنی ئێراق لەژێر حوکمی هاشمیدا خراپتر بوو.
خاڵێکی وەرچەرخانی تر ئەوەیە کاتێ کە جەنگی سەربەخۆیی تورکیا (1919 – 1922) سەرکەوت و کۆماری تورکیا لە ئۆکتۆبەری 1923دا دامەزرا، دوابەدوای مۆرکردنی پەیماننامەی لۆزان لە 24ی تەمووزی 1923دا. لەگەڵ پەیماننامەکەدا، وادیارە بنەمای دامەزراندنی کوردستانێک بەتەواوی سڕایەوە و نەما. پەیماننامەی لۆزان هەموو کێشەکانی لانەبرد لەنێوان ئێراق (کە ڕاستییەکەی بەریتانیابوو) و تورکیادا، (لە کاتی ناکۆکییەوە لەسەر خاوەندارێتیی ویلایەتی مووسڵ، یان ڕاستتر لەسەر هێڵی سنووری وردی نێوان تورکیا و ئێراقدا کە هێشتا لە حاڵەتی بنبەستدان) (86) . مووسڵ بخرێتە کوێ و بەو پێیەش، کورد، کە بووبوو بە یەکێک لە کێشە گەورەکانی ئەو سەردەمە. ئەم پرسیارە بە شێوەیەکی سەرەکی لەبارەی "سنوورەکان و خاوەندارێتییان" کەوا کایەی مشتومڕیان لەسەر ویلایەتەکە درووستکردووە.[1]

پەراوێز
(41) ماکدووال، هەمان سەرچاوە، ل 119.
(42) ئەسکەندەر، هەمان سەرچاوە، ل 140.
(43) ئۆڵسن، هەمان سەرچاوە، ل 53.
(44) 58 / 6 / 0029 – GB165، 23ی نیسانی 1919، "سەرنج لەسەر پێشنیازەکانی کلێمەنسۆ" لەلایەن ئەرنۆڵد تی. ویڵسنەوە.
(45) کریستیان کۆتس ئۆلریچسن، "داگیرکردنی بەریتانیا بۆ میسۆپۆتامیا، 1914 – 1922، گۆڤاری توێژینەوەی ستراتیجی The Journal of Strategic Studies 30، ژ. 2 (نیسانی 2007) ، ل 366.
(46) ویڵسن، سەرچاوەی پێشوو، ل 103.
(47) بێک، سەرچاوەی پێشوو، ل 257.
(48) هەمان سەرچاوە.
(49) کاب 24/ 106، 1ی مایسی 1920، چەرچڵ، یاداشتی ئەنجوومەنی وەزیران، نهێنی: "خەرجیی میسۆپۆتامیا".
(50) ماکدووال، سەرچاوەی پێشوو، ل 120.
(51) FO وەزارەتی دەرەوە 371 / 4149، 6ی نیسانی 1919، "یاداشت: دەستووری داهاتووی میسۆپۆتامیا"، پێچراوەی 8 تێبینیی ئۆفیسی سیاسیی سلێمانی.
(52) بەریتانیای مەزن 58 / 6 / 0029 – GB165.
(53) FO وەزارەتی دەرەوە 371 / 4192، 12ی سێپتەمبەری 1919، تەلگرافێک لە میسرەوە بۆ وەزارەتی جەنگ و کاردانەوەی ویڵسن.
(54) ئۆڵسن، سەرچاوەی پێشوو، لاپەڕە 57. ئەم "نەتوانینە" بە شێوەیەکی سەرەکیبەهۆی شکستهێنانیانی ئەزموونەکەیانەوەیە لە کۆنترۆڵ کردنی ناڕاستەوخۆی بەشە کوردییەکەی ناوچەی B دایە، بە سلێمانی و کەرکووک و کفرییەوە لە کوردستانی باشووردا. لە ماوەی ساڵی 1918 – 1919دا بەریتانییەکان دەستیانکرد بە دامەزراندنی حکوومەتێکی کوردیی سەربەخۆ لەژێر دەسەڵاتی شێخ مەحمووددا و ئەم بەتوندی کەوتە بەرەنگاربوونەوەی پێگە و هەڵوێستی بەریتانییەکان لە ناوچەکەدا، بە ئێددیعاکردنی ئەوەی کەوا مەلیکی تەواوی ناوچە کوردییەکانە. بۆ وردەکاریی ئەم یەکەم حکوومەتە ئۆتۆنۆمییەی کورد، بڕوانە ئەسکەندەر، سەرچاوەی پێشوو، هەروەها سەعد ئەسکەندەر (نۆڤەمبەری 2007) ، "نەخشەدانان بۆ جیابوونەوە: بەریتانیای مەزن و داهاتووی کوردستان، 1915 – 1923"، (سلێمانی: تێزی بڵاونەکراوەی دکتۆرا، 2007) .
(55) هەمان سەرچاوە.
(56) هەمان سەرچاوە.
(57) ماکدووال، سەرچاوەی پێشوو، ل 165.
(58) هەمان سەرچاوە.
(59) ویڵسن، هەمان سەرچاوە، ل 143.
(60) ماکدووال، هەمان سەرجاوە، ل 121.
(61) لە ئۆکتۆبەری 1920دا، کۆکس جێی ئەرنۆڵد تی. ویڵسنی گرتەوە، چەند مانگێک دوای یاخیبوونە گشتییەکەی

تەمووزی 1920.
(62) لە سەردەمی عوسمانیدا، بەدرخان ڕابەر و سەرکردەی یاخیبوونێک بووە لە ویلایەتی مووسڵ دژ بە هەوڵەکانی سێنترالیزەکردن (1843) .
(63) بەریتانیای مەزن GB 165 – 0309 / DS 799.K, 13 August 1920، سیاسی، بەغدا بۆ سێر پێرسی کۆکس.
(64) سکرتاریەتی سەرۆک (1920 – 1922) بۆ سێر هێربەرت سامۆیل، کۆمیسیاری باڵای بەریتانی لە فەلەستین.
(65) بەریتانیای مەزن GB 165 – 0309 / DS 42. 3. 67, 15 October 1920، سێر هەبەرت یۆنگ بۆ سێر ویندهام هێنری دیدس.
(66) وەزارەتی کۆلۆنییەکان (موستەعمەرات) CO 730 / 1, 31 December 1920، ڕاپۆرتی هەواڵگری، لە ڕۆبەرت ل. جەرمەن (1998) ، گۆڤاری ڕۆژانەی سیاسیی جیهانی عەرەب: ئێراق Political Diaries of the Arab World. Iraq ، بەرگی 1: 1920 – 1921 (ئۆکسفۆرد: بڵاوکراوە ئەرشیفییەکان) ، ل 74 – 75.
(67) هەمان سەرچاوە، ل 75.
(68) هەمان سەرچاوە، ل 89.
(69) ماکدوواڵ، هەمان سەرچاوە، ل 166.
(70) بەریتانیای مەزن، سێر هوبەرت یۆنگ بۆ کلەیتۆن، GB 165 – 0309 / DS 42. 3. 67, October 1920 .
(71) هەمان سەرچاوە.
(72) "کۆنگرەی قاهیرە لەلایەن وینستۆن چەرچلی وەزیری کۆلۆنییەکانی ئەودەمەی بەریتانیاوە بەسترا، لەگەڵ سپاردنی فەلەستین و ئێراق بە ماندێت (ئینتیداب) بدرێتە بەریتانیا لە کۆنگرەی سان ڕیمۆدا. چەرچڵ حەزی بە ڕاوێژکردن بوو لەگەڵ پسپۆڕانی ڕۆژهەلاتی ناوەڕاستدا و لەسەر داواکاریی ئەو گێرتروود بێل سیرپێرسی کۆکس و تی. ئی. لۆرەنس و سێر کیناهان کۆرنوالیس و سێر ئەرنۆلد تی. ویڵسن و جەعفەر عەسکەریی وەزیری جەنگی ئێراق و ساسۆن ئەفەندی (ساسۆن حزقێل) ی وەزیری دارایی ئێراق و کەسانیتر لە مارتی 1921دا لە قاهیرەی میسر کۆبوونەوە. دووان لە گرنگترین بڕیاری کۆنگرەکە بەخشینی تەختی پاشایی ئێراق بدرێت بە ئەمیر فەیسەڵی کوڕی حسێن (کە بوو بە فەیسەڵی یەکەم) و ئیمارەتی ترانسجۆردەن یان شەرقی ئوردن (کە ئێستا ئوردونە) بدرێتە براکەی کە عەبدوڵلای کوڕی حسێن بوو. بێجگە لەوەش، هێزی سەربازیی بەریتانی لە ئێراق بە کردەوە کەم بکرێتەوە و بگۆڕدرێت بە پۆلی فڕۆکەی هێزی ئاسمانیی شاهانە و بنکەی سەرەکیی لە حەببانیە بێت. کۆنگرەکە بەرنامەی کاری دا بە ئیدارەی بەریتانی لە هەردوک ئێراق و شەرقی ئوردن و لە بەخشینی ئەم دوو ناوچەیە بە بنەماڵەی هاشمی و کورانی سەریف حسێنی ئیبن عەلیی لەمەڕ حیجاز، چەرچڵ باوەڕی وابوو کە ڕۆح و پەیامی بەڵێنەکانی سەردەمی جەنگی بەریتانیا بۆ عەرەبەکان جێبەجێ کراوە". ئەم زانیارییانە لەم ماڵپەڕە وەرگیراوە
www.answers.com/topic/cairo-conference/.
(73) ئۆڵسن، سەرجاوەی پێشوو، ل 58.
(74) هەمان سەرچاوە، ل 59.
(75) ماکدوواڵ، سەرجاوەی پێشوو، ل 166.
(76) وەزارەتی دەرەوە FO 371 / 5067، 12ی حوزێرانی 1921، کۆمیسیۆنی باڵای میسۆپۆتامیا بۆ وەزارەتی دەوڵەت بۆ کاروباری کۆلۆنییەکان.
(77) ماکدوواڵ، سەرچاوەی پێشوو، ل 167.
(78) لیوا: هەرێم یان ناوچەیەکە موتەسەڕیفێک حوکمی دەکات. (بەرانبەر پارێزگای ئێستایە – و) .
(79) قایممەقام: حوکمداری قەزایەکە. (پلەی سەربازیی موقەدەمیش بووە لە سوپای عوسمانیدا – و) .
(80) سەنجەق یان سنجاق، پلەیەک لە خوار ویلایەتەوە بووە و (بەزۆری بۆ شارۆچکە بەکارهاتووە لە سیستەم کارگێڕیی عوسمانیدا- و) .
(81) بەریتانیای مەزن 165 / 0341، 6ی مایسی 1921، "ئەو بەڵێنانەی بە کورد درابوون"، بەیاننامەی سێر پێرسی کۆکس لەلایەن ڕاوێژکارانی بەریتانییەوە لە کەرتەکانی مووسڵ و کەرکووک و سلێمانی بڵاوکراوەتەوە. هەروەها بڕوانە وەزارەتی دەرەوە 6351/371، 15ی مایسی 1921، ڕاپۆرتی هەواڵگری. هەروەها ئەم ڕاپۆرتە باس لەوە دەکات کە "مەترسی هەیە سلێمانی هیچ چارەسەرێکی پێشنیازکراو قبووڵ نەکات و دەنگ لە دژی خستنەپاڵ ئێراق بدات".
(82) هەمان سەرچاوە.
(83) ئەسکەندەر، سەرچاوەی پێشوو، ل 176. هەروەها بڕوانە وەزارەتی دەرەوە FO 371 / 7782، 16ی نۆڤەمبەری 1922، کۆمیسیۆنی باڵای ئێراق بۆ وەزارەتی دەوڵەت بۆ کاروباری کۆلۆنییەکان.
(84) هەمان سەرچاوە، ل 163. هەروەها وەزارەتی کۆلۆنییەکان 2/730، 23ی حوزێرانی 1921، کۆنووسی ۆفیسی کۆلۆنیالی ژمارە 31558 و FO 371 / 6552، 9ی تەمووزی 1921، وەزیری دەوڵەت بۆ کاروباری کۆلۆنییەکان بۆ کۆمیسیۆنی باڵا.
(85) هەمان سەرچاوە.
(86) بێک، سەرچاوەی پێشوو، ل 256. هەروەها بڕوانە سەڵاحی ڕامسدان سۆنێل، "دیبلۆماسییەتی تورکیا 1918 –

1923، مستەفا کەمال و بزووتنەوەی ناسیۆنالیستیی تورکیا”، گۆڤاری مێژوو: پێداچوونەوەی پەرتووکە نوێکان :History Review of New Books 4، ژ. 1 (1975) ، ل 195 – 226.

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک:	دۆزی کورد
جۆری پەرتووک:	لێکۆڵینەوە
جۆری پەرتووک:	مێژوو
جۆری دۆکومێنت:	وەرگێڕدراو
جۆری وەشان:	دیجیتاڵ
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات:	باشووری کوردستان
وەرگێڕدراو لە زمانی:	ئینگلیزی
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ماڵپەڕی چاوی کورد - 05-02-2023
کاتی تۆمارکردن: 2023/12/3 7:08:06 AM
ناوی تۆمارکار: زریان عەلی

بابەت: 45
میراتی بەریتانیا و پەرەسەندنی ناسیۆنالیزمی کوردی لە ئێراقدا 03
https://www.kurdipedia.org/?q=20230312190420473893
میراتی بەریتانیا و پەرەسەندنی ناسیۆنالیزمی کوردی لە ئێراقدا 03
زەینەب ئەریکانلی: زانکۆی گەڵەتەسەرای – ئەستەمبووڵ
لە ئینگلیزییەوە: محەمەد حەمەساڵح تۆفیق

مەبەستی ئەم باسە لێکۆڵینەوەیە لە چۆنییەتیی ئیدارەدان و مامەڵەکردنی بەریتانیایە بۆ ناسیۆنالیزمی کوردی لە ویلایەتی مووسڵ لە ماوەی ساڵانی 1918 – 1926دا.

جیهانی نوێی ئازا و بوێر: سیستەمی ماندێت و مەسەلەی مووسڵ
دەکرێ ئەو پرۆسەیەی بە بەخشینی ویلایەتی مووسڵ بە ئێراق بەم شێوەیەی خوارەوە کوورتبکەینەوە: سیستەمی ماندێت لە کۆنگرەی ئاشتیی ساڵی 1919وە سەریهەڵدا، کە کۆمەڵەی گەلانیشی پێکهێنا (87) .
بە ئیلهام وەرگرتن لە چواردە بەندەکەی ودرۆ ویلسن کە جەی. سی. سمەتی دەوڵەتمەداری باشووری ئەفریقا پەسەندی کرد و پاڵپشتی لێکرد، پێشنیازی کۆمەڵەی گەلانی کرد وەک پێشنیازێکی پراکتیکی. سیستەمی ماندێت بریتیبوو لە دابەشکردنی خاک و قەڵەمڕەوی ئیمپراتۆرییەتە بەزیوەکان، واتە ئەڵمانیا و ئیمپراتۆرییەتی عوسمانی. هاڵس تێبینی دەکات کەوا، (لە جەنگەکانی پێشوودا، ئەو ناوچانەی داگیر دەکران بەعادەت هەموو خاکە داگیرکراوەکە یان بەشێکی دەخرایە سەر دەوڵەتی داگیرکەر) (89) .
بەڵام سیستەمی ماندێت نکوولییەکی تەواوبوو بۆ هەر خاک بچڕین و داگیرکردنێک. پرەنسیپەکانی ئەم سیستەمە لە مادەی 22ی پەیمانی کۆمەڵەی گەلاندا هاتووە (90) .
مادەی 22 سێ جۆر ماندێتی جیاکردووەتەوە:
1) ماندێتی A لە ناوچەکانی پێشووی عوسمانی پێکهاتووە.
2) ماندێتی B بۆ ناوەڕاستی ئەفریقا.
3) ماندێتی C لە ئۆقیانووسی پاسیفیک (زەریای ئارام) و باشووری ڕۆژاوای ئەفریقا.

کۆنگرەی سان ڕیمۆ کە لە 19 – 26ی نیسانی 1920 بەسترا ماندێتی بە سەر ئێراق و فەلەستیندا دیاریکرد بۆ بەریتانیای مەزن و ماندێتیش بە سەر سووریا و لوبناندا بۆ فەرەنسا. بەهەرحاڵ، مەسەلەی سنوورکێشانی وردی جێهێشت بۆ ئەوەی لەلایەن هێزە سەرەکییە هاوپەیمانەکانەوە دەسنیشان بکرێت و هەلومەرجی ڕێککەوتن تەنیا لەلایەن ئەنجوومەنی کۆمەڵەی گەلانەوە دەسەلمێت و بڕیاری لەسەر دەدرێت لە 24ی تەمووزی 1922دا.
ئێراق دوا وڵات بوو کە وەکوو ماندێتی A دەسنیشانکرا. وەک لە سەرەوە باسمکردووە، بەریتانییەکان دامەزراندنی سیستەمێکی پاشایەتییان هەڵبژارد بۆ ئێراق لەژێر حوکمی هاشمیدا و فەیسەڵیش بکرێتە مەلیک. لە ئابی 1921دا، فەیسەڵ بە زۆرینەیەکی ڕەها بە مەلیک هەڵبژێردرا (91) و دانووستانی لەگەڵ بەریتانییەکان دەستپێکرد بۆ ئەوەی پەیوەندیی نێوان هەردوو وڵات بە پێی بنەمای پەیماننامەیەک دابڕێژرێت. لەئەنجامدا ڕەشنووسێکی ماندێتی ئێراق لە سێپتەمبەردا پێشکەشی ئەنجوومەنی کرا (واتە ئەنجوومەنی کۆمەڵەی گەلان – و) (92) . دامەزراندنی ڕژێمێکی پاشایەتی لەژێر سایەی حوکمڕانێکی عەرەبدا بەم شێوەیەی خوارەوە پاساودرا لەلایەن بەریتانییەکانەوە:
حکوومەتی خاوەن شکۆ (بەریتانیا – و) ڕوانی کە ناتوانێت بەرهەڵستیی خواست و ئارەزووی دڵگەرمانەی گەلی ئێراق بکات بۆ پێکهێنانی حکوومەتێکی نیشتمانی لەژێر سایەی حوکمڕانێکی عەرەبدا. ڕەوتی ڕووداوەکان هێندە خێرابوون و بە ئاستێک بوو کە ڕێگەی نەدا بە ڕاوێژکردن بە ئەنجوومەن لە پێش هەنگاوناندا و دڵنیابوون لەوەی کە ئەو ئەنجوومەنە ڕەزامەندیی لەسەر دەردەبڕێت، کە بەدیاریکراوی دانپیانانە بە مەلیک کە چوونە سەر تەختی بەدوای داواکاریی گشتگیری گەلی وڵاتەکەدا هاتووە (93) .

بەهەرحاڵ، تا ساڵی 1924 بارودۆخی وڵاتەکە شێوەی کۆتایی خۆی وەرنەگرت. بەدوای بڕینەوەی یەکەم پەیمانی ئەنگلۆ – ئێراق لە ئۆکتۆبەری 1922دا، پرۆتۆکۆڵێکی پاشکۆ و تەواوکەری پەیماننامەکە ئیمزاکرا.
هاڵس پرۆسەکە بەم شێوەیەی خوارەوە کوورتدەکاتەوە: ئەم بەڵگەنامانە لەلایەن ئەنجوومەنێکی تازە دامەزراندنی نوێی ئێراقەوە ڕەزامەندیی لەسەر دراوە، پاش ئەوەی بە دواییە تورکیا بەگوێرەی پەیماننامەی لۆزان دەسبەرداری مافەکانی خۆی بوو لە ویلایەتە عەرەبییەکاندا. [...] بەو پێیە لە کۆبوونەوەی خۆیدا لە ڕۆژی [27ی سێپتەمبەری 1924دا]، ئەنجوومەن ڕەزامەندیی دەربڕی لەسەر ئەوکارەی بەریتانیا بە دامەزراندنی سیستەمێکی پاشایەتیی دەستووری لە ئێراقدا، لە ڕێگەی ئامرازێکەوە کە بە بڕیاری ئەنجوومەن ناسراوە نەک بە ماندێتێک، بەڵام بووە بە ئەرک لەسەر بەریتانیای مەزن وەکوو هێزێکی ماندێت مامەڵە بکات لە حاڵەتی ماندێتی Aدا (94) .
هەرچەندە تورکیا دەسبەرداری مافەکانی خۆی بوو لە ویلایەتە عەرەبییەکاندا، بەڵام تا ئەوکاتە هێڵی سنوور دیاری نەکرابوو لەنێوان تورکیا و ئێراقدا و گفتوگۆ و دانووستان بەردەوام بوو لەبارەی لکاندنی ویلایەتی مووسڵ بە تورکیا یان ئێراقەوە. ئەوان لە لۆزاندا نەگەیشتنە هیچ ڕێککەوتنێک، بۆیە کێشە و ناکۆکیی مووسڵ بەرزکرایەوە بۆ ئەنجوومەنی کۆمەڵەی گەلان و ماوەی نۆ مانگی تریش درا بە دانووستان لە دوای پەیمانەکە بەڵام هەر بێسوود مایەوە (95) . لە سێپتەمبەری 1924دا، کۆمیسیۆنێکی تەکنیکی، کە پێکهاتبوو لە مستەر ویرسن و کۆنت تێلێکی و کۆڵۆنێل پاولیس، دەسەڵاتی درایە بۆ لێکۆڵینەوەی دەسبەجێ لە ڕاستییەکانی ویلایەتە لەسەر ئەرزی واقیع. لەو ماوەیەدا، کۆمیسیۆنەکە سنوورێکی کاتیی دارشت کە دەسنیشانی حاڵەتی دۆخی سەربازیی هەنووکەیی یان ئەوکاتەی دیاریکردبوو (الوضع الراهن، status quo) و ئەم سنوورە بە هێڵی برۆکسل ناسرا (96) . لە سێپتەمبەری 1925دا، ئەنجوومەن (مەبەست ئەنجوومەنی کۆمەڵەی گەلانە – و) ڕاپۆرتەکەی کۆمیسیۆنی تاوتوێ کرد، کە تێیدا ڕایسپاردبوو هێڵی برۆکسل بکرێتە بنەمای سنوور و ماوەی بیست و پێنج ساڵی ماندێت بدرێتە بەریتانیای مەزن و سەربەخۆیی کولتووری ببەخشرێتە کوردەکان. لە 16ی دیسەمبەری 1925دا، ئەنجوومەنی کۆمەڵەی گەلان ئەم ناوچە کێشە لە سەرەی بەخشییە ئێراق (بەو پێیەش بە بەریتانیا) بە گوێرەی ئەو مەرجانەی لە سەرەوە باس کراون، ئەگەر ئێراق نەبێتە ئەندامێکی کۆمەڵەی گەلان لە مێژوویەکی پێشتردا (97) . بەم پێیە، کەمینەیەکی نوێ لە چوارچێوەی سیستەمی دەوڵەتدا لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست درووستکرا، کە کورد بوون.

ئەنجام
کوردەکانی مووسڵ: لە ئۆتۆنۆمییەوە بۆ دۆخی کەمینە
هەرچەندە دەکرێت ڕەگوڕیشەی مێژوویی ناسیۆنالیزمی کوردی لە سەدەی حەڤدەوە بدۆزرێتەوە بەڵام لە فۆرمی نوێیدا لە ماوەی نیوەی دووەمت سەدەی نۆزدەدا پەرەسەندنی بەخۆوە بینیوە هاوشان لەگەڵ جووڵانەوە هاوشێوەکانی ڕەعییەتەکانی تری ئیمپراتۆرییەتی عوسمانی لە ئاسیادا، وەک عەرەب و ئەرمەن (98) . بەزین و شکستهێنانی ئیمپراتۆرییەتی عوسمانی ساڵی 1918 لە جەنگی جیهانیی یەکەمدا و ئیمزاکردنی پەیماننامەی سیڤەر، لەپاڵ بەندی دوانزەهەمی چواردە بەندەکەی ودرۆ ویڵسندا، ڕۆڵی خۆیان بینی لە بەرزکردنەوەی ئاوات و خواستی کورد بۆ دەوڵەتێکی سەربەخۆ. پرۆژەکان بۆ دەوڵەتە سەربەخۆیە و بەشداربوونی سیاسی و کۆمەڵایەتی و سەربازی جۆراوجۆر بوون بە درێژایی ماوەی دوای جەنگ و بەتەواوی کاریگەر بوو بەو دوودڵی و گومانانەی باڵیان کێشابوو بە سەر ماوەی دوای جەنگدا. هەروەها لە ساڵی 1918وە تا ساڵی 1926، سیاسەتەکانی بەریتانیاش ڕۆڵی خۆیان گێڕا لە پێکهاتنی ناسیۆنالیزمی کوردیدا. لە حاڵەتی نەبوونی سیاسەتێکی بەریتانیی دیاریکراو سەبارەت بە میسۆپۆتامیا و کوردەکان، ئەوە ناسیۆنالیزمی کوردی بە پێی وەرچەرخان و هەڵبەز و دابەزی دید و

تێڕوانینی بەریتانییەکان پەرەیسەندووە. ئەمەش وادەگەیەنێت کە ئەم ناسیۆنالیزمە بووە بە کرۆکی سیاسەتەکانی بەریتانیا و تەحەدایەکی جیددی بۆ ئەم سیاسەتانە.
بەخشینی ویلایەتی مووسڵ بە ئێراق، واتە بە دیاریکراوی نووساندن و تێکەڵکردنی کوردەکان لەگەڵ دەوڵەتێکی نەتەوەیی عەرەبدا درووستکردنی کەمینەیەکی ئیتنیکی دەگەیەنێت لە ئێراقدا، کە ئەمەش بەتایبەتی یارمەتیدانی قووڵبوونەوەی دابەشبوونی خاک و وڵاتی کوردە. لە ناو ئەم سیستەمە نوێیەی دەوڵەت – نەتەوەدا، ئەم دابەشبوونەش ڕەنگرێژی پەرەسەندنی ناسیۆنالیزمی کوردیی کردووە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا. هاوڕێ لەگەڵ کۆمەڵێک لووتبەرزیی ئەورووپی و مۆرکی گۆڕانکاری و هەڵبەز و دابەزی سیاسەتەکانی بەریتانیا بوون بە بەشێکی پێکهێنەری ئەم پەرەسەندنە و بوون بە سەرەتایەکی زۆر زووی مەسەلەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا.

پاشکۆی 1: بڕیاری ساڵی 1920ی سان ڕیمۆ:
کۆنگرەی سان ڕیمو ، (19 – 26ی نیسانی 1920) ، کۆبوونەوەیەکی نێودەوڵەتی بووە لە سان ڕیمۆی ئیتالیا بۆ بڕیاردان لەسەر داهاتووی ناوچەکانی پێشووی ئیمپراتۆرییەتی عوسمانیی تورکی، کە یەک لە هێزەکانی شکستخواردووی تەوەر بووە لە جەنگی جیهانیی یەکەمدا. بەشدارانی کۆنگرەکە سەرۆک وەزیرانی هەر یەکە لە بەریتانیا و فەرەنسا و ئیتالیا و نوێنەرانی ژاپۆن و یۆنان بەلجیکا بوون.
کۆنگرەکە ڕێککەوتووە لەسەر چوارچێوەی کۆتایی پەیماننامەی ئاشتی لەگەڵ تورکیادا، کە دواتر لە سیڤەر ئیمزاکرا لە 10ی ئابی 1920دا. پەیماننامەی سیڤەر ئیمپراتۆرییەتی عوسمانیی هەڵوەشاندەوە و تورکیای پابەند کرد دەسبەرداری هەموو مافێک بێت لە ئاسیای عەرەبی و باکووری ئەفریقا، هەروەها زەمینەی ڕەخساند بۆ سەربەخۆیی ئەرمینیا و کوردستان و بوونی یۆنانی لە ڕۆژهەڵاتی تراکیا و کەناری ڕۆژاوای ئەنەدۆڵ و کۆنترۆڵکردنی یۆنان بە سەر دوورگەکانی دەریای ئیجە. دواتر لە ساڵی 1923دا و لە ئەنجامی ڕەتکردنەوەی لەلایەن ڕژێمە ناسیۆنالیستە نوێکەی تورکیاوە، پەیمانی سیڤەر گۆڕا بە لۆزان، کە داواکاریی پێشتری هاوپەیمانانی ڕەتکردەوە لە ئۆتۆنۆمیی کورد و سەبەخۆیی ئەرمینیا، بەڵام دانی بە سنووری ئێستای تورکیادا نا.لە کۆنگرەی سان ڕیمۆدا شێوازی ماندێت بۆ ویلایەتە عوسمانییەکان بڕیاری لە سەردرا: سووریا و لوبنان بۆ فەرەنسا و میسۆپۆتامیا (ئێراق) و فەلەستین بۆ بەریتانیا.
(ئە) بۆ قبووڵکردنی مەرجەکانی مادەی ماندێت سەبارەت بە فەلەستین، بەپێی ئەو بنەمایە بەڵێننامەیەک هاتووە لە کۆنووسدا لەلایەن دەسەڵاتی ماندێتەوە کە ئەمە دەسبەرداربوون نییە لەو مافانەی کە تا ئێستا کۆمەڵگەکانی غەیرە جوو هەیانبووە لە فەلەستیندا. ئەم بەڵێننامەیە ئیشارەت نییە بۆ مەسەلەی پارێزگاریی ئایینی لەلایەن فەرەنساوە، کەوا لە کاتێکی پێشتری دوایینیوەڕۆی ڕۆژی پێشتردا چارەسەر کراوە لەلایەن حکوومەتی فەرەنسییەوە کە دانی بەوەدا ناوە کە ئەم مەحمییە تەواوبووە.
(بێ) مەرجەکانی مادەی ماندێت دەبێت وەک ئەمانەی خوارەوە بێت: لایەنە باڵاکانی کۆنتراکتەکە (بەڵێننامەکە) ڕێکدەکەون کەوا سووریا و میسۆپۆتامیا، بە گوێرەی برگەی چوارەمی مادەی 22، بەشی 1 (لە پەیماننامەی کۆمەڵەی گەلان) ، بە شێوەیەکی کاتی وەک دوو دەوڵەتی سەربەخۆ دەناسرێن و دانایان پێدا دەنرێت، بەمەرجێ لایەنێکی ماندێت ڕاوێژ و هاوکاریی ئیدارییان بۆ برەخسێنێت تاوەکو بەتەنیا لەسەر پێی خۆیان دەوەستن. دەوڵەتانی هاوپەیمان سنوورەکا نی ئەو دوو دەوڵەتەی باسیان هاتووە دیاری دەکەن و دەوڵەتانی ماندێتیان بۆ دەسنیشان دەکەن.
لایەنە باڵاکانی کۆنتراکتەکە ڕێکدەکەون بۆ لەئەستۆگرتنی ئەحکامی مادەی 22ی بەڕێوەبردنی فەلەستین، لە چوارچێوەی ئەو سنوورانەی کە دەوڵەتە سەرەکییەکانی هاوپەیمان دیاری دەکەن، بۆ دەوڵەتێکی ماندێت کە ئەم هێزانە هەڵیبژێرن. دەوڵەتی ماندێت بەرپرس دەبێت لە جێبەجێ کردنی ئەو ڕاگەیاندنەی کەوا حکوومەتی بەریتانی لە 8ی نۆڤەمبەری 1917 دەریکردووە لە بەرژەوەندیی دامەزراندنی نیشتمانێکی نەتەوەیی بۆ گەلی جوولەکە لە فەلەستین، کە بائاشکرا ئەمە وادەگەیەنێت کە هیچ کارێک ئەنجام نادرێت زیان بە مافە مەدەنی و ئایینییەکانی کۆمەڵگە غەیرە جوولەکەکان بگەیەنێت کە لە فەلەستیندان، یان ئەو ماف و بارە سیاسییەی جوولەکە هەیبێت لە هەر وڵاتێکی تردا.

پاشکۆی 2: چەند برگەیەک لە ڕاپۆرتی کۆمیسیۆنەکەی مووسڵ
فۆکەسی سەرەکیی ڕاپۆرتی کۆمیسیۆنەکە لەبارەی کێشەکەوە لەسەر خاسییەتە ئیتنیکی و ڕەگەزییەکانی ویلایەتەکەیە.
ڕاپۆرتی کۆمیسیۆنەکە و ئارگومێنتە سەرەکییەکانی تورکیا و بەریتانیای مەزن پاساون بۆ ئەم ڕاگەیاندنە و ڕاپۆرتەکە پێنج جۆر ئارگومێنت جیادەکاتەوە: 1) جوگرافی و ئیتنیکی 2) مێژوویی 4) ئابووری 4) ستراتیجی [ئاوها] 5) سیاسی. 36 لاپەڕە لە کۆی 90 لاپەڕەی ڕاپۆرتەکە بۆ ئارگومێنتە جوگرافی و ئیتنیکییەکانە. ڕاپۆرتەکە وایدادەنێت کە "وڵاتەکە کورد و عەرەب و کریستیان و تورک و یەزیدی و جوولەکەی تێدا نیشتەجێن، بەم ڕیزبەندییە لە ڕووی بایەخی ژمارەوە" و "کورد و عەرەب بە تەنیا بە کۆمەڵی فراوان و ناوچەی بەرفراواندا دەژین و دەکرێ هێڵێکی دابەشبوونی ئیتنیکی لەنێوانیاندا بکێشین.
خواست و ئارەزووەکانی دانیشتووان بەم شێوەیەی خوارەوە گوزارشی لێوە دەکرێت: "بە ڕەچاوکردنی ئەو تەحەفوزانەی لە ڕاپۆرتەکەدا هاتوون سەبارەت بە ڕاوبۆچوونەکان، پێدەچێت ئەو ڕاستیانەی کە دانیشتووان گوزارشیان لێوە کردووە، ئەگەر ناوچەکە بە تێکڕایی وەربگرین بەسەریەکەوە، زیاتر لە بەرژەوەندیی ئێراق بێت تا تورکیا. لەگەڵ ئەوەشدا، دەبێ لەوە تێبگەین

که هەڵوێستی زۆربەی خەڵک بەدەستهێنانی پاڵپشتییەکی کارایە لە سایەی ماندێتدا و لە ڕێگەی ڕەجاوکردنی ئابوورییەوە، زیاتر لەوەی هەستکردن بێت بە هاوسۆزی و یەکگرتن لەگەڵ مەملەکەتە عەرەبییەکەدا. خۆ ئەگەر ئەم دوو فاکتەرە هیچ کێش و بایەخێکیان نەبوایە لەگەڵ ئەوکەسانەی پرس و ڕایان لەگەڵ کراوە، ئەوە ئەگەر هەبووکەوا زۆرینەیان تورکیایان پێ پەسەندتر بوایە وەک لەوەی بچنە سەر ئێراق".

پێکەوە لەگەڵ ئاگومێنت و پاساوەکانی تردا و پەیوەست بە کوردەکانی مووسڵەوە کۆمیسیۆنەکە ڕایسپاردووە کەوا پێویستە ئەو خواست و ئارەزووانە ڕەچاوبکرێن کەوا کوردەکان گوزارشیان لێوەکردووە، کەوا کاربەدەستانی کورد دابمەزرێن بۆ بەڕێوەبردنی وڵاتەکەیان و دادپەروەری بەرقەرار بکرێت و خوێندنی قوتابخانەیان بۆ برەخسێت و پێویستە زمانی کوردی زمانێکی فەرمی بێت لە هەموو خزمەتگوزاری و دامودەزگاکاندا.[1]

پەراوێز

(87) دامەزراندنی کۆمەڵەی گەلان تێکەڵ بە پەیماننامەی ڤارسای ساڵی 1919 کراوە. "کاری فەرمی کۆمەڵەی گەلان لە 10 کانوونی دووەمی 1920 دەستپێکردووە، کاتێ پەیماننامەی ڤارسای کەوتووەتە بواری کارپێکردنەوە و لەگەڵ بەرنامەکەی یەکەم بەشی ئەم پەیماننامەیە پێکدێنن و پەیماننامەکانی تر کە سەپێنراون بە سەر هێزە بەزیوەکانی تەوەردا". بڕوانە جۆرج ئیگەرتۆن ، کۆمەڵەی گەلان: کورتەیەکی مێژوویی، 1920 – 1946. کۆمەڵەی گەلان (1996) ، "کۆمەڵەی گەلان، 1920 – 1946، ڕێکخراوەکە و ئەوکارانەی ئەنجامیداون، وەبیرهێنانەوەی کارەکانی یەکەم ڕێکخراوی جیهانی بۆ چەسپاندنی ئاشتیی جیهانی"، (نیویۆرک و جنێڤ: ئەرشیفی نەتەوە یەکگرتووەکان) ، ل 24 – 29.

(88) لیفتنانت – جەنەراڵ، ژان کریستیان سماتس (1918) ، "کۆمەڵەی گەلان: پێشنیازێکی کردەیی"، (لەندەن و نیویۆرک: هۆدەر و ستۆغتۆن) .

(89) جەیمس جی. هاڵس، "خولقاندن و سەپاندنی سیستەمی ماندێت (لێکۆڵینەوەیەک لە سەرپەرشتیی کۆڵۆنیاڵیی نێودەڵەتی) ، " Transaction of the Grotius Society 25 (کێشەکانی ئاشتی و جەنگ، ئەم پەیپەرە لە ساڵی 1939دا لە بەردەمی کۆمەڵەدا خوێنراوەتەوە (1939) ، ل 188.

(90) برگە یەکەمەکانی (پەیمان ، بەرنامە، میپاق، Covenant) ئەمەی خوارەوەی تێدایە: بۆ ئەوکۆڵۆنی و ناوچانەی کە لە ئەنجامی جەنگی ئەم دواییدا بەتەنیا لە سایەی بارودۆخی سەختی جیهانی نوێدا دەوەستێ و دەبێت ئەو پرەنسیپە جێبەجێ بکرێت کە خۆشگوزەرانیی گەلان و پەرەسەندنیان ئەمانەتی شارستانیی پیرۆزە و زەمانەتی پێکهێنانی ئەم متمانەیە پێویستە لەم بەرنامەیەدا بەرجەستە بێت. باشترین ڕێگەش بۆ کاریگەریی پراکتیکیی ئەم پرەنسیپە ئەوەیە کە باڵکێشان بەسەر ئەم گەلانەدا پێویستە بسپێردرێت بە وڵاتە پێشکەوتووەکان کەوا بە حوکمی سەرچاوەکانیان و ئەزموونیان یان پێگەی جوگرافییان دەتوانن بە باشترین شێوە ئەم بەرپرسیارێتییە لەئەستۆ بگرن و ئامادەشن بۆ قبووڵکردنی و پێویستە ئەم ئەرکە وەربگرن بەو سیفەتەیان کەوا لەلایەن کۆمەڵەی گەلانەوە ڕاسپێردراون بۆ ماندێتکردن و لەبری ئەو ئەم ئەرکە بەجێدێنن. مۆرک و کاراکتەری ماندێت دەبێت بە پێی قۆناخی پەرەسەندن و گەشەکردنی ئەوگەلە و دۆخی جوگرافیی هەرێم یان وڵاتەکە و باری ئابووری و دۆخە هاوشێوەکانی تر بگۆڕێت".

(91) گفتوگۆ لەبارەی ئەم "زۆرینە ڕەهایەوە" کە فەیسەڵیان وەک مەلیکی ئێراق هەڵبژاردووە لە سنووری ئەم باسە دەدەرە.

(92) هاڵس، سەرچاوەی پێشوو، ل 201.

(93) کۆمەڵەی گەلان (1921) ، جۆرناڵی فەرمی Official Journal ، ل 1355.

(94) هاڵس، سەرچاوەی پێشوو، ل 202.

(95) مادە یان بەندی پەیوەندیداری پەیماننامەی لۆزان لەبارەی سنووری نێوان تورکیا و ئێراقەوە بەم شێوەیە:

"سنووری نێوان تورکیا و ئێراق بە سەروبەرگرتنێکی دۆستانەی نێوان تورکیا و بەریتانیای مەزن دەکێشرێت لە ماوەی نۆ مانگدا. لە حاڵەتی ئەوەی کە ئەم دوو حکوومەتە لە ماوەی ئاماژە پێکراودا نەگەیشتنە ڕێککەوتن، ئەوە کێشەکە بەرەورووی ئەنجوومەنی کۆمەڵەی گەلان دەکرێتەوە.

هەردوو حکوومەتی تورکی و بەریتانی لای خۆیانەوە بەڵێن دەدەن کەوا لە کاتی چاوەڕێکردنی بڕیاردان لەسەر بابەتی سنوور، هیچ جووڵەیەکی سەربازی یان هەر شتێکی تر ئەنجام نادەن کەوا دەسکاریی ئەم بارەی ئێستای ئەو زەوییانە بکات کە دوا چارەنووسیان بەندە بەو بڕیارەوە کە لە سەریان دەدرێت". (پەیماننامەی لۆزان، مادەی 3، برگەی 2) . بڕوانە ئەم ماڵپەڕە: www.hri.org/docs/lausanne/part1.html,

(96) هێڵی A کەمێک دەکەوێتە خوار سنووری باکووری ویلایەتی مووسڵەوە.

(97) کۆمەڵەی گەلان، "مەسەلەی سنوور لەنێوان تورکیا و ئێراقدا"، ڕاپۆرتێکە بەرزکراوەتەوە بۆ ئەنجوومەن لەلایەن ئەو کۆمیسیۆنەی کە پێکیهێناوە بە پێی ئەو بڕیارەی لە 30 سێپتەمبەری 1924 دەریکردووە بۆ چارەسەری کێشەکە. جنێڤ، ئابی 1925، لاپەڕە 90 "کۆمەڵەی گەلان، کورتەی مانگانە" 5 (دیسەمبەر، 1925) ، ل 325 – 326. بۆ قۆناخە جیاجیاکانی چارەسەری کێشەکە بڕوانە کوینسی ڕایت "کێسەی مووسڵ"، گۆڤاری جۆرناڵی ئەمەریکی بۆ یاسای نێودەوڵەتی The American Journal of International Law 20، ژمارە 3 (تەمووزی 1926) ، لاپەڕ 453 – 464.

(98) سی. جەی. ئێدمۆندس، "ناسیۆنالیزمی کوردی"، گۆڤاری مێژووی هاوچەرخ Journal of Contemporary

History، 6، ژمارە 1 (کانوونی دووەم، 1971) ، لاپەڕە 87.

سەرچاوە:
ئەڵتەرناتیڤەکان: گۆڤاری تورکیا بۆ پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان بەرگی 9، ژمارە 4، زستانی 2010 ، لاپەڕە 91 – 132
British Legacy and Evolution of Kurdish Nationalism in Iraq
(1918 – 1926) :
What Significance the 'Mosul Question?

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک: دۆزی کورد
جۆری پەرتووک: لێکۆڵینەوە
جۆری پەرتووک: مێژوو
جۆری دۆکومێنت: وەرگێڕدراو
جۆری وەشان: دیجیتاڵ
زمان - شێوەزار: کرمانجیی ناوەڕاست
وەرگێڕدراو لە زمانی: ئینگلیزی
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ماڵپەڕی چاوی کورد - 2023-02-05
کاتی تۆمارکردن: 2023/12/3 7:04:20 PM
ناوی تۆمارکار: زریان عەلی

بابەت: 46

نەبوونی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان شەرمەزارترین تاوانی مرۆڤایەتییە لە ڕۆژگاری هاوچەرخدا

https://www.kurdipedia.org/?q=20230104142711456411

د. ڤیلادیسلاڤ سۆتیرۆڤیچ

لە ئێستادا چەندین گەل و نەتەوە هەن لە جیهاندا کە خاوەن قەوارەی سەربەخۆی خۆیان نین و دەکرێت پێیان بوترێت: «نەتەوە بێ دەوڵەتەکان» یان باشترە بڵێین «کەلتوورە بێ دەوڵەتەکان» یان «گرووپە ئیتنییە- زمانەوانییە بێ دەوڵەتەکان»، بەڵام ئەوەی سەرنج دەدرێت ئەو ڕاستییەیە کە لەنێو ئەم گەلانەدا هەستێکی باڵا و هەڵکشاوی ناسنامەی هاوبەش بەدی دەکرێت، بەڵام لە دەرئەنجامی ڕووداوە مێژوویەکانەوە ئەم گەلانە نەبوونەتە خاوەنی دەوڵەتی خۆیان، تاوەکو ئەو دەوڵەتە هەڵبستێت بە نوێنەرایەتیکردنیان لە پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان و لەسەر شانۆی سیاسەتی جیهانی. کورد لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا هەم نموونەی ئەم واقیعە و هەم قوربانیی دەستی داپڵۆسینی دەوڵەتە بەتایبەتی لە تورکیا و ئێراق سەردەمی سەددام حسێندا. لە هەردوو وڵاتەکەشدا حکومەتی ناوەندی وەک توخم و پێکهاتەیەکی نامۆ لە کوردیان ڕوانیوە.
خاکی ئەو دەوڵەتە نەتەوەییە سەربەخۆیە بۆ کورد لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، دەکەوێتە ناوچەیەکەوە کە ئەم ناوچەیەش لانکەی کۆنترین و دێرینترین شارستانیەت و کەلتووری مرۆییە. بەڵام ڕاستییەکە ئەوەیە کە تا ئێستا ئەم دەوڵەتە نەهاتۆتەئاراوە، ڕەنگە ئەمەش یەکێک لە نادادپەروەرترین حاڵەتەکان و بە دڵنیاییەوە یەکێکە لە شەرمەزارکەرترین تاوانی مرۆڤایەتی لە ڕۆژگاری هاوچەرخدا، ئەویش بە لەبەرچاوگرتنی چەند ڕاستییەکی

حاشاهەڵنەگر:
1. کورد یەکێک لە کۆنترین گەلانی ناوچەکە و یەکێک لە کۆنترین گرووپی ئیتنی و زمانەوانییە لە جیهاندا.
2. کورد گەورەترین گرووپی ئیتنی-زمانەوانیی بێ دەوڵەتە لە جیهاندا و چوارەم گەورەترین گرووپی ئیتنی و زمانەوانییە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا.
3. کوردی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست لە ناوچەیەکدا چڕبوونەتەوە، ئەمەش بە مانای ئەوە دێت کە درووستکردن و داڕشتنی سنووری دەوڵەتێک کە کورد زۆرینە بێت تێیدا کارێکی سەخت و دژوار نابێت.
4. کورد تاکە گرووپی ئیتنییە لە ناوچەکەدا کە دابەشکراوە بەسەر پێنج دەوڵەتدا، بەڵام لە هەر یەکێک لەو وڵاتانەشدا لە ناوچەیەکی دیاریکراودا چڕ بۆتەوە.
5. کورد یەکێکە لە ستەملێکراوترین و چەساوەترین گرووپە ئیتنییەکانی ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست.
6. بە گوێرەی میساقی نەتەوە یەکگرتووەکان و پرەنسیپەکانی پەیوەست بە مافی بڕیاردانی چارەنووس لە سایەی حوکمڕانیی کۆلۆنیاڵیدا لە دوای جەنگی دووەمی جیهانی، کورد شایستەی ئەوە بوو دەوڵەتی سەربەخۆی نەتەوەیی خۆی هەبێت.
لە ئێستادا، کورد لە تورکیا، سووریا، ئێراق و جۆرجیا و ئێران وەک کەمینەیەکی بەهێز نیشتەجێن، هەروەها لە ئازەربایجان و ئەرمینیا و تاجیکستانیش وەک جالییەکی پەرت و بڵاو دەژین. لە ئێستادا مەزەندەی ئەوە دەکرێت ژمارەی کورد بگاتە 30 ملیۆن کەس کە 11 ملیۆنیان لە تورکیان (لە سەدا 20ی دانیشتووانی تورکیا) و چوار ملیۆن لە ئێران (لە سەدا هەشتی دانیشتووانی ئێران) و لە ئێراقدا 2، 5 ملیۆن (لە سەدا 15ی دانیشتووانی ئێراق، لە سووریا 800، 000 کەس (لە سەدا 8ی دانیشتووانی سووریا) و لە جۆرجیا 400، 000 کەس (لە سەدا 8ی تێکڕای دانیشتووانی جۆرجیا) پێکدەهێنن. هەروەها لە چەند شوێنێکی دیکەی وڵاتانی ئەرمینیا و ئازەربایجان و تورکیا و ئێران و تورکمانستان دەژین.
ڕوانگەیەکی مێژوویی
کورد بنەڕەتێکی هیندۆئەورووپی هەیە، ڕەچەڵەکیان دەچێتەوە سەر مێدیاکان (مادەکان) کە لە ڕۆژگاری کۆندا لەئارادا بوون و لای نووسەرەکانی یۆنان و نووسەرانی دیکە ناسراو بوون و لە پەیمانی کۆندا ئاماژەیان پێکراوە و لە چیای زاگرۆسەوە لە باشووری-ڕۆژئاوای ئێرانی ئێستاوە سەرچاوەیان گرتووە. کورد خەڵکێکی غەیرە عەرەبن و لە ڕۆژگاری ئێستاشدا زۆرینەیان سوننە مەزهەبن. ئەوان لە سەدەی 7دا و لەسەروەختی گەیشتنی عەرەبە موسڵمانەکاندا بوونە ئیسلام کە لەوکاتەدا عەرەبەکان بە «کورد» بانگیان دەکردن، ئەگەرچی ئەوان 3000 ساڵ پێش دەستپێکردنی پرۆسەی بە ئیسلامکردن گەیشتبوونە کوردستان. لە ئێستادا 800 هۆز و خێڵ لە کوردستاندا هەن. لە سەدەی 11دا کوردستان لەلایەن تورکە سەلجوقییەکانەوە داگیرکرا و 200 ساڵ دواتریش لەلایەن مەغۆلەکانەوە داگیر کرا. پێش هەڵگیرسانی جەنگی یەکەمی جیهانیش ئەو ناوچانەی کوردی تێدا نیشتەجێ بوون، سەر بە ئیمپراتۆرییەتی عوسمان بوون .
دوای ئەوەی بۆ چەندین سەدە لە سایەی سەڵتەنەتی عوسمانیدا ژیانیان بەسەر برد، کورد وەک موسڵمانەکانی دیکەی نێو دەوڵەتەکە هیچ ناسنامەیەکی ئیتنی فەرمی سەربەخۆی نەبوو، جگە لە ناسنامەی هاوبەشی موسڵمان بوون نەبێت. هێشتا ئەم پراکتیزە لە تورکیادا پەیڕەو دەکرێت کە سەرجەم موسڵمانەکان لە رووی ئیتنی و زمانەوانییەوە بە تورک لە قەڵەم دەدرێن، کە ئەمەش بە باشترین ڕێگە دادەنێت بۆ چونیەککردنی ئیتنی لەنێو دەوڵەتێکی عەلمانیدا. لەگەڵ ئەوەشدا، لە کۆتایی سەدەی 19دا کوردی نێو ئیمپراتۆریەتی عوسمانی، بە چەشنی گرووپە ئیتنییە غەیرە تورکەکانی دیکەی چوارچێوەی سەڵتەنەتەکە کەوتە ژێر کاریگەریی شەپۆلی ناسیۆنالیزم و هەڵکشانی ناسنامەی نەتەوەییەوە.
بەو پێیە کورد بە ناسنامەیەکی نەتەوەیی هاوبەشەوە – کە تەواو گەڵاڵە ببوو- پێی نایە سەدەی بیستەوە کە ئەو ناسنامەیەش لە بنەڕەتدا لەسەر بنەمای زمان و کەلتوور هاتە دامەزراندن نەک ئایین (ئیسلامی سوننە) .
یەکەم پەیماننامەی نێودەوڵەتی کە پرسی کوردی تاوتوێ کردبێت، بریتی بوو لە پەیماننامەی سیڤەر (1ی ئابی ساڵی 1920) کە بە گوێرەی ئەو پەیماننامەیە دەبوو خۆبەڕێوەبەرییەکی کوردی دابمەزرێت. هەروەها گرنگە ئەوە لەبەرچاو بگرین کە شاندی کوردی لە کۆنفرانسی

ئاشتیی پاریس بەشداری کرد لە ساڵی 1919دا. لەگەڵ ئەوەشدا، ئەم پەیماننامەیە جێبەجێ نەکرا، لەبەر ئەوەی پەرلەمانی عوسمانی پەسەندی نەکرد. لەوەش زیاتر، لە دوای هەڵمەتە سەربازییە سەرکەوتووەکەوە بە سەرۆکایەتی مستەفا کەمال (کە دواتر ناوی ئەتا تورکی لێنرا، کە بە واتای باوکی تورک دێت) لە شەڕی یۆنان- عوسمانی (تورکی) لە ساڵی 1919- 1922 ڕێککەوتنێکی نوێی ئاشتی واژووکرا لەگەڵ کۆماری تورکیادا لە لۆزان (24ی تەممووزی ساڵی 1923) کە تێیدا هیچ ئاماژەیەک بە کورد نەکرا. بەڵکوو بە پێچەوانەوە خاکی کورد ئەوەندەی دیکە دابەشکرا، کاتێک بەریتانیا سەرکەوتوو بوو لە بەدەستهێنانی ئینیتداب – لەلایەن کۆمەڵەی گەلانەوە کە تازە لەسەر دەستی خۆیان دامەزرا بوو- بەسەر کێڵگە نەوتییەکانی موسڵەوە لە ئێراقدا.

ڕەنگە یەکێک لە هۆکارە سەرەکییەکانی سەرکوتکردنی بێڕەحمانەی خەباتی کورد لەپێناوی سەربەخۆییدا بۆ ئەوە بگەڕێتەوە کە کوردستانی ئێراق و ئێران دەوڵەمەندن بە کێڵگەی نەوت. یەکەم هەوڵی کورد بۆ سەربەخۆیی لە ساڵی 1924-1932 کاردانەوە بوو لەبەرانبەر ئاوێتەکردنی موسڵ و کەرکووک لەنێو ئێراقدا کە لەو کاتەدا ئێراق لەژێر دەسترۆیشتوویی و کۆنترۆڵی بەریتانیادا بوو. دووەم شەڕ و شۆڕشی جددیی کورد لەپێناوی سەربەخۆییدا لە ساڵانی شەستەکاندا ڕوویدا کە ئەوەش بەشێک بوو لە خەباتێکی چەکداری بەرفراوانتری نێوان ساڵانی 1958-1974 کە هۆکارەکەشی ئەوە بوو حکومەتی نوێی ئێراق ڕێزی لە مافەکانی کورد نەگرت (کە ئەمە حاڵەتەکەش بوو لەسەرجەم ئەو دەوڵەتە دراوسێیانەی کە کوردیان تێیدا نیشتەجێ بوو) .

یەکەم خۆبەڕێوەبەری نەتەوەیی: «کوردستانی ئێراق»

شەڕی ئێراق و ئێران لە ساڵانی 1980-1988 یەکێک بوو لە ڕۆژگار و ڕووداوە یەکلاکەرەوەکانی پرۆسەی بەرەوپێشچوونی «پرسی کورد» لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا. لەسەرەتادا کوردی ئێراق سوودیان لە شەڕەکە بینی. بەڵام هەرچۆنێک بێت، لە کۆتایی شەڕەکەدا سوپاکەی سەددام بە چڕ و پڕی چەکی کیمیایی لە دژی کورد بەکارهێنا، بەتایبەتی لە مانگی ئازاری ساڵی 1988دا. دوای شەڕەکە، لەبەر ئەوەی لەلایەن هیچ هێزێکەوە نەدەپارێزران، کوردی ئێراق دوچاری سەرکوتکاری و دلڕەقییەکی بەربڵاو بوونەوە لەسەر دەستی ڕژێمی ئێراق. سەرکردە سیاسی و نەتەوەییەکانی کورد ڕووبەڕووی هەڵمەتی زیندانیکردن و ئەشکەنجەدان و هەوڵی کوشتنیان بوونەوە. لە میانەی یەکەم شەڕی کەنداو لە ساڵانی 1990-1991 جارێکی دیکە کوردی ئێراق دووچاری پێکدادان بوونەوە لەگەڵ هێزە ئەمنییەکانی ئێراقدا.

ڕۆژگاری سەرکوتکردنی کوردی ئێراق لەسەر دەستی حکومەتەکەی سەددام کۆتایی هات، کاتێک ئێراق لە ساڵی 1991دا شەڕەکەی دۆڕاند و کوردی ئێراقیش لەو کاتەوە تاوەکو ساڵی 2003 (دووەم شەڕی کەنداو) بەهرەدار بوو لە خۆبەڕێوەبەرییەکی پارێزگاری لێکراو لەلایەن هێزەکانی ناتۆوە لە تورکیا. هەر لە ساڵی 1991دا ئێراق ناچار کرا بۆ ئەوەی ڕاگەیاندنەکەی نەتەوە یەکگرتووەکان قبووڵ بکات لەبارەی خۆبەڕێوەبەرییەکی نەتەوەییەوە بۆ کورد لە ناوچەکانی باکووری ئێراقدا. لە ڕاستیدا، باکووری ئێراق بووە «نەوای ئارام» بۆ کورد - کە دوو ساڵ دواتر هەمان میکانیزم پیادە کرا کە ئەوە بوو سێ «نەوای ئارام» بۆ ئاوارە موسڵمانەکانی بۆسنیا-هێرزەگۆڤینیا درووست کرا کە شارۆچکەی سێبرینتچاشی لەخۆگرت. ئەمە لە واقیعدا بە مانای ئەوە هات کە بوار نەدەدرا هێزە ئەمنییەکانی ئێراق لەسەرووی هێڵی 36ەوە بوونیان هەبێت و لە حاڵەتی پێشێلکردنی ئەم ڕێککەوتنەشدا هێزە ئاسمانییەکانی ناتۆ لە تورکیا بەرپرس بوو لە هێرشکردنەسەریان.

ئەوەی لە دوای یەکەم شەڕی کەنداوەوە و ئەوەی لە واقیعدا دەگوزەرا ئەوە بوو دەسەڵاتی حکومەتی مەرکەزی ئێراق بەسەر باکووری ئێراقدا داکشابوو و بگرە لەئارادا نەمابوو. ئەمەش لە بەشێکیدا بەهۆی ئەو ڕاستییەوە بوو کە هێزە ئاسمانییەکانی ئەمریکا و بەریتانیا ناوچەی «دژە فڕێنیان» دامەزراند بۆ ئەوەی پارێزگاری لە شیعە و کورد بکەن لەبەرانبەر تیرۆریزمی سەددام حسێندا.

یەکەم خۆبەڕێوەبەری لە مێژووی «پرسی کورددا» هاوشێوەی ئەو خۆبەڕێوەبەرییە سیاسییە بوو کە ئەلبانییە کۆسۆڤییەکان لە سربیا بەدەستیان هێنا لە ساڵانی 1974 بۆ 1988. کە لەو کاتەدا هەڵبژاردنی پەرلەمان و سەرۆکایەتی لە کوردستانی ئێراقدا ئەنجام دران کە بەغدا ئیعتیرافی پێنەکرد، ئەمەش بە پێچەوانەی حاڵەتی کۆسۆڤۆوە کە بە شەرعی لە

قەڵەم درا لەلایەن دەسەڵاتی سربیاوە. دوو پارتی سیاسی و سەرەکی لە کوردستاندا لەئارادابوون یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان (ینک) و پارتی دیموکراتی کوردستان (پدک) . هەرچۆنێک بێت، کوردستانی ئێراق لە ڕووی ئابوورییەوە کەوتە ژێر کاریگەرییەکی گەورەی ئەو سزا نێودەوڵەتییانەی (ئابڵوقەی ئابووری) کە بەسەر ئێراقی سەردەمی سەددام حسێندا سەپێندرابوون.

«کۆسۆڤۆ»ی تورکیا

کورد لە تورکیادا دوچاری جیاکاری و سەرکوتکارییەکی زۆر بۆتەوە بە بەراورد بە دەوڵەتەکانی ئێستا کە کوردیان تێدا نیشتەجێیە. کورد لە تورکیا وەک کەمینەیەکی ئیتنی و زمانەوانیی ئیعتیرافی پێناکرێت کە خاوەنی زمان و کەلتووری خۆیان بن، ئەمە بە چاوپۆشین لەو ڕاستییەی کە ئەوان یەک لەسەر پێنجی تێکڕای دانیشتیووانی تورکیا پێکدەهێنن و لەگەڵ یۆنان و ئەرمەنییەکاندا کۆنترین دانیشتووانی تورکیا پێکدەهێنن کە لە ئەنادۆلیا ژیابێتن و 3000 ساڵ بەرلە تورکە سەلجوقییەکان لەوێ بوون، کە ئەم تورکانە لە کۆتایی سەدەی 11دا هاتنە ئەو ناوچەیە.

لە ڕاستیدا سێ هۆکاری بنەڕەتی هەن بۆ جووڵانەوەی جوداخوازیی کورد لە تورکیا، کە تێیدا کورد خواست و مافی ئەوەی هەیە خاوەنی دەوڵەتی نەتەوەیی خۆی بێت، وەک یەکێک لە کۆنترین گەلانی –گرووپی ئیتنی زمانەوانی- هەم لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و هەم لە جیهانیشدا:

1. دواکەوتوویی ئابووریی بەرچاوی ناوچە کوردییەکانی ڕۆژهەڵاتی تورکیا بە بەراورد بە بەشەکانی دیکەی وڵاتەکە وەک دەرئەنجامی سیاسەتێکی ئابووری و گەشەپێدانی لاسەنگ لەلایەن ئەنقەرەوە.

2. بەرهەڵستی سەرسەختانەی هەموو حکومەتە تورکییەکان بۆ ئیعتیرافکردن بە بوونی کورد وەک گرووپێکی ئیتنی جیاواز کە خاوەنی زمان و کەلتووری جیاوازی خۆی بێت، ئەویش لە دەرئەنجامی سیاسەتی عوسمانی تورکی بۆ چونیەککردنی سەرجەم دانیشتووانی موسڵمانی وڵاتەکە.

3. ڕەتکردنەوەی ئیعتیرافکردن بە پێگەی کەمینەی کورد کە-ئەم ئیعتیرافکردنە- دەبێتە هۆی ئەوەی باکووری کوردستان ببێتە خاوەنی خۆبەڕێوەبەرییەکی نەتەوەیی-کەلتووری یان سیاسی. ئەمە لە کاتێکدا ئەم خۆبەڕێوەبەرییە لەسەر ئاستی نێودەوڵەتی و بە گوێرەی بەیاننامەی ئاشتی سیڤەر لە ساڵی 1920ا ئیعتراڤی پێکراوە.

لە کۆتاییدا سیاسەتی جیاکاری و سەرکوتکاری و دژەکوردی پەیڕەوکراو لەلایەن ئەنقەرەوە سەریکێشا بۆ دروستبوونی پارتی کرێکارانی کوردستان (پەکەکە) لە ساڵی 1978دا کە هەڵسا بە گرتنەبەری شەڕی گەریلایی وەک ئامرازێک بۆ بەدەستهێنانی ئامانجەکانی. ئەنقەرەش لە ڕوانگەی سیاسیی خۆیەوە پەکەکەی وەک ڕێکخراوێکی ناشەرعی و تیرۆریستی ناساندو بانگەشەی ئەوەی کرد کە ئەم ڕێکخراوە شەڕ دەکات بۆ تێکشکاندنی سیستمی یاسایی و دامەزراوەیی وڵاتەکە، ئەوەی جێی سەرسوڕمانە ئەوەیە ئەگەر لەم ڕوانگە تەکنیکییەوە لە مەسەلەکە بڕوانین، ئەوا ئەمە بۆ سوپای ڕزگاری کۆسۆڤۆش ڕاست بوو، چونکە سوپای ڕزگاری کۆسۆڤۆش هەمان کاری لە دژی سیستمی یاسایی و ئەمنی سربیا دەکرد لە ساڵانی نەوەتەکاندا، کەچی ئەنقەرە لە ڕووی سیاسی و مەعنەوییەوە پشتیوانی لێدەکرد.

هەرچۆنێک بێت لە کۆتاییدا ئەنقەرە ناچار بوو بە فەرمی ئیعتیراف بەوە بکات کورد لە ڕووی کلتوورییەوە پێکهاتەیەکی جیاوازە. ئەگەرچی ئەمە نەبووە هۆی ئەوەی کورد وەک گرووپێکی ئیتنی و زمانەوانی بناسرێت. بەهەر حاڵ، پرسیارە سەرەکییەکە لێرەدا ئەوەیە: چۆن دەکرێت کەلتوورێکی جیاوازت هەبێت، لە کاتێکدا زمانی جیاوازت نەبێت و تەنانەت گرووپێکی ئیتنی جیاوازیش نەبێت؟ چونکە ئەمە حاڵەتێکی بەربڵاوە کە لە بنەڕەتدا خەسڵەتە ئیتنی و زمانەوانییە جیاوازەکان ناسنامەیەکی کەلتووری جیاواز دەخوڵقێنن و ناسنامەی ئیتنی و زمانەوانی و کەلتوورییەکانیش وەک هاوواتا لێیان دەڕوانرێت، بەڵام ئەمە حاڵەتەکە نییە لە تورکیا لە پەیوەندی بە کورد و چەند کەمینەیەکی دیکەی زمانەوانی و ئیتنی کە ئیعتیرافیان پێنەکراوە.

هەرچۆنێک بێت، هەر داواکارییەکی پەکەکە بۆ بەدەستهێنانی خۆبەڕێوەبەرییەکی سیاسی، یان سەربەخۆیی کوردستان لەلایەن ئەنقەرەوە ڕەت دەکرێتەوە. لە دەرئەنجامدا، لە

ناوەڕاستی سالانی هەشتاکانەوە تورکیا ڕاستەوخۆ ڕووبەڕووی ئەو حاڵەتە بۆتەوە کە پێی دەوترێت «حاڵەتی کۆسۆڤۆ». مەبەستم ئەوەیە بڵێم کە کاردانەوەی دەسەڵاتدارانی تورکیا لەبەرانبەر شەڕی دڵڕەقانەی پەکەکەدا بە هەمان شێوە دڵڕەقانە بوو لە بەرانبەر خەڵکانی مەدەنیی کورد لە ناوچەکانی شەڕدا لە ڕۆژهەڵاتی تورکیا. ساڵانە بە سەدان چالاکوان زیندانی دەکرێن و ئەشکەنجە دەدرێن لەلایەن هێزە ئەمنییەکانی تورکیاوە کە لە ساڵی 1999دا سەرکەوتوو بوون لە (ئەو ساڵەی کە ناتۆ دەستتێوەردانی سەربازی کرد لە دژی کۆماری فیدراڵی یوگسلافیا بە پاساوی ئەوەی ڕێگری لە تیرۆریزمی دەوڵەت بکەن لە دژی مەدەنییە ئەلبانییەکانی کۆسۆڤۆ) دەستگیرکردنی سەرکردەی پەکەکە ئۆجەلان (کە بە ئاپۆ ناسراوە) کە دادگایەکی ڕواڵەتی کراو سزای لەسێدارەدانی بەسەردا سەپێندرا و دڵڕەقی دەوڵەتیش بەرانبەر کورد بەرکار بوو. هەرچۆنێک بێت، تەنیا بەهۆی فشاری ڕاستەوخۆی کۆمیسیۆنی یەکێتی ئەوروپاوە لە ساڵی 2002دا فشارەکانی دژ بە کورد تا ڕاددەیەک کەم کرانەوە. واتە کاتێک بووە کاندید بۆ ئەندامێتی یەکێتی ئەوروپا، تورکیا ناچار بوو یاسای لیبراڵی نوێ بگرێتەبەر کە بەهۆیانەوە مافی کەلتووری بە کورد ڕەوا بینرا و دواتر پارێزگاریان بۆ دەستەبەر کرا لەبەرانبەر زیندانیکردنی هەڕەمەکی و دادگاییکردنی سیاسیدا. بە کورتی، بۆ ئەوەی تورکیا ببێتە ئەندامی یەکێتی ئەوروپا، یەکێک لە پێداویستییەکان ئەوە بوو کە دەبێت هەموو هاوولاتییەک مافی گوزارشتکردنی کەلتووری پێ بدرێت، لەنێویاندا کەمینەی سەرەکیی تورکیا، واتە کورد کە بۆ ماوەیەکی دوورو درێژ لەلایەن حکومەتە یەک لە دوای یەکەکانی تورکیاوە خەونەکانیان بۆ بنیادنانی نەتەوە سەرکوتکراوە.

توندوتیژیی دەوڵەت و توندوتیژیی قەوارە غەیرە دەوڵەتییەکان

خواستی کورد بۆ دامەزراندنی دەوڵەت ڕووبەڕووی بەرهەڵستی سەرجەم ئەو دەوڵەتانەوە بووەتەوە کە کوردیان تێدا دەژێت. لە ناوچەکەدا تورکیا بە شێوەیەکی تایبەتی وڵاتێک بووە کە زۆرترین ئازاری چەشتووە بەدەست لایەنە جیاوازەکانی چالاکییە تیرۆریستییەکان و جۆرە جیاوازەکانی توندوتیژی سیاسییەوە. خەباتی دوورو درێژی جوداخوازی لە تورکیا بووە هۆی لەناوبردنی گیانی هەزاران کەس و لە دەرئەنجامدا توندوتیژی دەوڵەت (یان تیرۆریزمی لەسەرەوە سەپێنراو) هاتەئاراوە، هەمان هەلومەرج لە ئێراقدا لە ئارادا بوو لەسەردەم سەدام حسێندا.

کەواتە لە ڕابردوو و لە ئێستاشدا دوو ئاستی توندوتیژی لە تورکیادا لەبەریەک کەوتندان: توندوتیژیی دەوڵەت و توندوتیژیی قەوارەی غەیرە دەوڵەتی. بەڵام کاردانەوەکانی ڕۆژاوا، بەتایبەتی ئیدارەی ئەمریکا، ئیزدواجییانە بووە، واتە تەنیا لایەنە کوردییەکە بە ئەنجامدانی توندوتیژی تۆمەتبار دەکات (پەکەکە) نەک حکومەتی تورکیا. لەگەڵ ئەوەشدا، ئەگەر بەراوردێک بکەین، ئەوا لەسەروەختی قەیرانی کۆسۆڤۆ 1998-1999 ڕۆژاوا و ئەمریکا تەنیا باسی کردەوە توندوتیژییەکانی حکومەتی سربیایان دەکرد، نەک ئەو کارە توندوتیژانەی کە سوپای ئازادی کۆسۆڤۆ ئەنجامی دەدان. هەرچۆنێک بێت، ئەوەی زۆر سەیرە ئەوەیە هەرگیز ئەنقەرە سوپای ئازادی کۆسۆڤۆی وەک ڕێکخراوێک، یان گرووپێکی توندوتیژ سەیر نەکردووە، بەو شێوەیە تورکیا ئەو دەرگایە لە خۆی دەکاتەوە بۆ ئەوەی پەکەکە وەک پارتێکی شۆڕشگێڕی-سیاسی بناسێنرێت کە خەبات لەپێناوی ئازادیدا دەکات.

ئەوەی پەیوەندی بە ئێراقیشەوە هەبێت، ئەوا سیاسەتێکی تیرۆریستی لەلایەنی دەوڵەتی ئێراقی سەردەمی سەددامدا پیادە کرا کە جار دوای جار سەرکوتکاری ئەنجام دەدا لە دژی کورد، بە چەشنی ئەنجامدانی ئۆپەراسیۆنەکانی ئەنفال کە لە ساڵی 1982دا ئەنجامدرا (واتە لەسەردەم شەڕی ئێراق-ئێراندا 1990-1988) ، هەروەها دڵڕەقانەترین کردەوەی سەربازی لە دژی کورد لە ساڵی 1988دا ئەنجام درا، کاتێک سوپاکەی سەددام حسێن زیاتر لە 2000 گوندی کوردی وێران کرد، بەڵام بە بێ ئەوەی ڕووبەڕووی سزای ئەمریکا ببێتەوە، چونکە ئەوکاتە ئێراق هاوپەیمانی واشنتۆن بوو لە ململانێکەیدا لە دژی کۆماری ئیسلامی ئێران (شیعە) بە چاوپۆشین لەو ڕاستییەی کە مەزەندە دەکرێت لەم هەڵمەتی جینۆسایدەدا نزیکەی 200، 000 کورد کوژرابێتن.

دەرئەنجام

کێشەی کورد لە دوای جەنگی دووەمی جیهانییەوە تەنیا نموونەیەکە لەبارەی ئەوەی کە ناسیۆنالیزمی دەوڵەت چیتر نابێتەهۆی پاراستنی یەکێتی دەوڵەتەکە، هەروەک ئەوەی پێشتر ئەمە حاڵەتەکە بوو، بۆ نموونە لە حاڵەتی فەڕەنسا لە دوای شۆڕشی 1789-1794. بە

دڵنیاییەوە کورد لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، بە چەشنی زۆرێک لە «کەلتوورە بێ دەوڵەتەکان» یان «نەتەوە بێ دەوڵەتەکان» لە جیهاندا، وەک باسک، یان فەلەستینیەکان بەرکار دەبێت لە خەباتکردن بۆ سەروەری و سەربەخۆیی. کوردی ئێراق کە پشتیوانییان لە ڕوخانی سەددام حسێن کرد، لە دوای ساڵی 2003وە هەوڵی بەدەستهێنانی سەربەخۆیی بۆ کوردستان دەدەن، بەڵام یەکێک لە ئاستەنگە هەرە سەرەکییەکان بریتی بووە لە بەرهەڵستی هاوبەشی تورکیا و سووریا و ئێران. کە ترسیان هەیە لەوەی ڕەنگە کوردی وڵاتی ئەوانیش جیا ببنەوە، کە ئەمەش دەبێتەهۆی هەڕەشە لەسەر یەکپارچەیی خاکی سێ دەوڵەتی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست. هەرچۆنێک بێت، ڕاگەیاندنی جۆرێک لەسەربەخۆیی لەلایەن کوردەوە تەنیا مەسەلەی کاتە کە بەلای کەمەوە بەشێکی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتیش ئیعتیراڤی پێدەکات بە چەشنی ئەوەی لە حاڵەتی کۆسۆڤۆدا لە ساڵی 2008 بینیمان.
لە ئێستادا، خۆبەڕێوەبەرییەکەی هەرێمی کوردستان کە سێ پارێزگاریی کوردی لە خۆگرتووە لە ئێراقدا گەشەکردووترین بەشە بۆ ئەوەی ببێتە یەکەم کوردستانی سەربەخۆ.
لە کۆتاییدا، کورد لە ئێستادا شایستەی ئەوەیە ببێتە خاوەنی دەوڵەتی نەتەوەیی و سەربەخۆی خۆی، ئەویش بە گوێرەی چەند پێوەرێکی جیاواز (وەک ژمارەی دانیشتووان، توانا و سەرچاوە ئابوورییەکان، ڕەسەنی دانیشتووانەکەی، سەرکوتکاری و .. هتد) ، کە ڕەنگە لە زۆرێک لە دەوڵەتە بچووکەکانی ئێستای جیهانیش شایستەتر بێت، بۆ نموونە، گرووپی ئیتنی لاتڤی لە ساڵی 1991دا بووە دەوڵەتێکی سەربەخۆ (دووەم جار بوو کە سەربەخۆیی بەدەست بهێنێت) ئەمە سەرەڕای ئەوەی دانیشتووانەکەی تەنیا 2، 6 ملیۆن کەس بووە کە نزیکەی لە سەدا 3یان لە ڕووی ئیتنەوە ڕووسین و هیچ سەرچاوەیەکی وزەیان نیە و تەنیا چەند سەرچاوەیەکی کەمی سرووشتییان هەیە، بە بەراورد بە کورد کە ژمارەیان 30 ملیۆن کەسە.[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک:	دۆزی کورد
جۆری پەرتووک:	وتار و دیمانە
جۆری پەرتووک:	ڕەخنەی سیاسی
جۆری دۆکومێنت:	وەرگێڕدراو
جۆری وەشان:	چاپکراو
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات:	کوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | www.gulanmedia.com

کاتی تۆمارکردن: 2023/4/1 2:27:11 PM
ناوی تۆمارکار: هەژار کاملا

بابەت: 47
هەر حزب و لایەنێک دژایەتی سەربەخۆیی کوردستان بکات بەر نەفرەتی مێژوو دەکەوێت
https://www.kurdipedia.org/?q=20230109113308457377
عەتا قەرەداغی
نووسەر و ڕۆشنبیر و توێژەر بۆ گوڵان:

پرۆسەی سەربەخۆیی کوردستان و دامەزراندنی دەوڵەت ڕۆژ لە دوای ڕۆژ هەنگاوی باشتر دەچێتە پێشەوە و خەڵکی کوردستان ئومێدیان بۆ ئاییندەیەکی گەش زیاتر دەبێت، بەڵام لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا کۆمەڵێک کەموکورتی زەق هەن و نێومالّی کورد وەک پێویست یەکڕیز و یەکهەڵوێست نییە، ئەمەش خۆی لە خۆیدا بە ئاستەنگی سەرەکی لە بەردەم ئامادەباشیی کورد بۆ ئەو پرۆسە گرینگە لە قەڵەم دەدرێت. هەڵوەستەکردن لەسەر ئەو ئاستەنگانە و ورووژاندنی پرسیار سەبارەت بەوەی بۆچی وتاری نەتەوەی کورد ئەو پەرتەوازییەی پێوە دیارە؟ بۆچی هەتا ئێستا وتاری نەتەوەیی نەیتوانیوە لەژێر چەتری پرۆسەی سەربەخۆییدا هەموولا پێکەوە کۆبکاتەوە؟ ئەمانە و چەندین پرسی دیکەمان لەگەڵ عەتا قەرەداغی ڕۆشنبیر و نووسەر و توێژەر تاوتوێ کرد و بەمجۆرە وەڵامی پرسیارەکانی گوڵان-ی دایەوە.

* ئاشکرایە نەتەوە لەناو دەوڵەتدا نەبێت، هەست بەئازادی ناکات، بەڵام ئەوە زیاتر لە پێنج سەدەیە لە دوای چاڵدێران و سەدەیەک لە دوای سایکس پیکۆ، نەتەوەی کورد لە مافی دەوڵەت بێبەش کراوە. ئایا وەک ڕۆشنبیرێک چۆن سەیری جەدەلیەتی نێوان نەتەوە و دەوڵەت دەکەیت. ئایا تا چەند دەوڵەت بۆ نەتەوە زەرووڕەتە؟

- ئەگەر ئێمە لە ڕوانگەی کۆمەڵناسییەوە بەگشتی و لە ڕوانگەی مۆدێرنەوە بەتایبەتیی سەیری ئەم باسە بکەین، ئەوا دەبینین بەشێکی زۆری ئەو نووسەرانەی کە لە بواری نەتەوە و دەوڵەت دەنووسن، پێیانوایە ئەوەی نەتەوە درووست دەکات، دەوڵەتە، بە مانایەکی دیکە ئەوان دەیانەوێت بڵێن بە بێ بوونی دەوڵەت شتێک نییە ناوی نەتەوە بێت، بەڵام بەپێی بنەما کلاسیکییەکان دەوڵەت کۆمەڵێک بنەمای دیکەی هەیە، وەک (زمانی هاوبەش و خاکی هاوبەش و دابوونەریتی هاوبەش و مێژووی هاوبەش و ئایینی هاوبەش) ، ئەمانە دەکران بە بنەما بۆ درووستبوونی دەوڵەت. بێگومان ئەگەر لە ڕوانگەی تێڕوانینە کلاسیکییەکانەوە سەیر بکەین، دەبینین کورد هەموو ئەو بنەما هاوبەشانەی هەیە، لەسەر ئەم بنەمایە ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ مێژووی کۆنی دەوڵەتی مید، ئەگەر بتوانین بیسەلمێنن ئەو دەوڵەتە دەوڵەتێکی کوردی بووە، ئەوا لە دوای دەوڵەتی میدەوە کورد شتێکی نەبووە بە ناوی دەوڵەت، دیارە هۆکاریش زۆرن بۆ ئەوەی کورد نەبۆتە خاوەنی دەوڵەتی خۆی، لەوانە هۆکارە کۆمەڵایەتییەکان شانبەشانی هۆکاری سیاسەتی نێودەوڵەتی. لەوانەیە هەندێک پێیانوابێت ئەم قسەیە بۆ سەردەمی کۆن ڕەنگە ڕاست نەبێت، بەڵام بەپێی هەندێک لە بۆچوونەکان هەر لەسەردەمی دەوڵەتی ئەکەدی و بابلی کە دوو دەوڵەتی بەهێز بوون با بڵێین لە میزۆپۆتامیا و دەوڵەتی ساسانی و ئاخمینشیەکانیش کە لە ئێراندا هەبوون و لە تەنیشتیشەوە کە دەوڵەتی ڕۆمی کۆن هەبوون، هەر لەو سەردەمانەوە کوردستان کەوتووەتە ناو چوارچێوەیەکەوە کە دەورە دراوە بە کۆمەڵێک دەوڵەتی گەورە، کە زۆربەی کات بەپێی یەکێک لەو بۆچوونانەی کە هەیە ئەو دەوڵەتانە ڕۆڵیان هەبووە کە لەوەی ڕێبگرن لە کوردستاندا دەوڵەتێکی پتەو درووست بێت. هۆکاری سەرەکیش بۆ ڕێگرتنیان لە درووستبوونی دەوڵەتی کوردستان هۆکاری ئابووری بووە، دەوڵەتانی دەوروبەر ئابووریی کوردستانیان مژیوە و بەلای خۆیاندا بردیوبانە و کوردستانیان تووشی ئەو دیاردەیە کردووە کە پێی دەوترێت: «لەبەر ڕۆیشتنی ئابووری» وەکوو بنەمایەک بۆ پێکهێنانی کۆمەڵگەیەک کە بتوانێت لەسەر پێی خۆی ڕابوەستێت، ئەوەش هەر لە کۆنەوە یەکێک لە پایەکانی دەوڵەتی لە کوردستاندا ئیفلیج کردووە، بە دیوێکی دیکەشدا نەبوونی ئابوورییەکی سەربەخۆ لە کوردستاندا وایکردووە لە قۆناغە جیاجیاکانی مێژوودا چینە کۆمەڵایەتییەکان وەکوو خۆیان نەخەمڵێن، ئەمەش بۆتە هۆکاری ئەوەی دامەزراوە سەرەکییەکانی کومەڵگە کە دامەزراوەی خێڵ و تایفەیە نەتوانن بە شێوەیەکی سرووشتی پەرەبسێنن و لە قۆناغی تایبەتیی خۆیدا دەوڵەتی خێڵ درووست بکەن، وەکوو ئەوەی لە دەوڵەتی ئەکەدی و دەوڵەتی بابلی و ساسانی درووست بووە. دوای ئەوەش بەتایبەتیی لە قۆناخەکانی دوای فەتحی ئیسلامی و لە مێژووی چاڵدێران ەوە، کوردستان دابەشکراوە لەنێوان ئەو دوو ئیمپراتۆریەتە ئیسلامییەدا و هەر یەکەی دەسەڵاتی بە سەر بەشێک لە کوردستاندا هەبووە و بە کەیفی خۆیان بەکاریان هێناوە و کوردستانیان کردووە بە مەیدانێک بۆ ململانێیەکانی خۆیان، بەمەش شەڕەکانی خۆیان هێناوەتە ناو جوگرافیای کوردستان و بەشێکی زۆری ئەو شەڕانەش بە خوێنی کورد و ئابووریی کورد کردوویانە، بۆیە لەو قۆناغانەشدا ئێمە نەمانتوانیوە دەوڵەت درووست بکەین. هەمووومان دەزانین بەپێی سەرچاوە مێژووییەکان و توێژینەوە کۆمەڵناسییەکان ئەوەی دەوڵەتی نەتەوە درووست دەکات، چینی بورژوای ناوەندە، ئەو چینەی هەڵگری پرۆژە و پەیامی دەوڵەتە، بەداخەوە کە دەکرا لە سەدەکانی حەڤدە و هەژدە و نۆزدە و تا سەدەی بیستیش ئەو چینە لە کوردستان پێبگەیشتایە و دەوڵەتی نەتەوەیی درووست بکردایە، بەڵام بەداخەوە درووست نەبووە بۆ ئەوەی ببێت بە هەڵگری پرۆژەی درووستکردنی دەوڵەت لە کوردستاندا. هەروەها لەسەروبەندی کۆتاییهاتنی جەنگی یەکەمی جیهانیدا و لە چوارچێوەی ڕێککەوتنی سایکس پیکۆ، دیسان نەخشەیەکی سیاسیی نوێ بۆ دابەشکردنی کوردستان هاتەئاراوە، کە بێگومان ئەوەی کوردی تووشی ئەو چارەنووسە ڕەشەی ئەم 100 ساڵی ڕابردووە کرد، نەخشەی سایکس پیکۆ و هەڵوەشانەوەی پەیمانی سیڤەر بوو لە پەیمانی لۆزان، کە لە پەیماننامەی سیڤەردا بەڵێن درابوو بە کورد کە دەوڵەتێکیان بۆ درووست بکرێت، ئەو خەونەشمان زیندەبەچاڵ کرا.

* لەماوەی ئەم 100 ساڵەی ڕابردوو، کورد بۆ ساتێکیش دەستبەرداری خەبات و قوربانیدان نەبووە، ئایا لە ماوەی ئەم 100ساڵەدا هیچ دەرفەتێک نەبووە کورد دەوڵەتی سەربەخۆ دابمەزرێنێت؟

- لە دوای درووستبوونی دەوڵەتی ئێراق، باشووری کوردستان لکێنرا بەم دەوڵەتە عەرەبییەوە کە بە ناجۆر و ناجیزە درووستیان کردبوو، لەلایەکی دیکەوە ئەو دەوڵەتەی کە لە ئێراق درووستیان کردبوو، بەتایبەتیی پێش دۆزینەوەی نەوت سەرچاوەیەکی ئابووریی ئەوتۆی نەبوو، بیرکردنەوەیەکیش هەبوو بەوەی کوردستان جوگرافیایەکە سەرچاوەی ئابووری باشی

هەیە، ئەوەش ببێت بە پاڵنەرێک بۆ پەرەپێدانی ئەو دەوڵەتەی بە ناوی ئێراقەوە درووستیان کردبوو، بۆیە دیسان لەمەشدا هەم بەریتانییەکان و هەم فەرەنسییەکان و دەوڵەتانی بڕیاربەدەست لەبەر خاتری تورک و عەرەب جارێکی دی غەدرێکی مێژوویی گەورەیان لە کورد کرد و نەیانهێشت دەوڵەتی کوردی درووست بێت. بەڵام خەباتی کورد هەر بەردەوام بووە، بەتایبەتی لە باشووری کوردستان جۆرێک لە خەباتی نەتەوەیی بەردەوام بووە تا ئەو کاتەی 14ی تەمووز لە ئێراقدا ڕوودەدات، لە ساڵی 1958 لە دەستووری کاتیی ئێراقدا دەوڵەتەکە وەکوو ئەوە پێناسە کرا کە بریتییە لە دەوڵەتی دوو نەتەوە کە کورد و عەرەبن، ئەمە خاڵێکی گرینگ بوو بۆ کورد. لە ساڵی 1961 بە دواوە و لە دوای ئەوەی عەبدولکەریم قاسم لە بەرنامەکەی لایدا بە کاریگەریی عەرەبە شۆڤێنییەکان کە ئەو کات بەشێک لە بەعسییەکان و خەڵکی کە بوون، ئەوە بوو شۆڕشی کورد دەستی پێکردەوە، هەر بۆیە لە ساڵی 1961ەوە کورد لە خەباتدایە بێ ئەم لاو ئەو لا، هەموو خەباتەکەی لەپێناو مافە ڕەواکانی خۆیدا بووە کە ئاستی ئەو خەبات و داوایانەش لەپێناو درووستکردنی دەوڵەتی سەربەخۆی نەتەوەی کوردا بووە . هەتا لە ڕاپەڕینی ساڵی 1991دا بە کردەوە بینیمان لە باشووری کوردستان بەشێکی زۆری جوگرافیای کوردستان لە دەستی داگیرکەری ئێراق ڕزگار بکات و دەرکردنی سوپای داگیرکەری ئێراق لە کوردستان بە کەرکووکیشەوە بەڵگەی ئەوەیە کورد هیچ ساتێک دەستبەرداری دەوڵەتی کوردی و مافە ڕەواکانی خۆی نەبووە. لە ساڵی 1991 کە ئێراق لە شکستدا بوو، ئەو کات زەمینەیەکی لەبار بوو بۆ ئەوەی کورد دەوڵەتی نەتەوەیی خۆی لە باشووری کوردستان ڕابگەیەنێت، بەداخەوە بارودۆخی ناوخۆی کوردستان و ململانێ حزبییەکان و کەمئەزموونی لە سیاسەت وایکرد کە لە بڕیاردان بترسین. بە هەرحاڵ درووستبوونی حکومەتی هەرێمی کوردستان لە 1992 – 2003 دەوڵەتێکی ڕانەگەیندراو بوو، واتە بە جۆرێک لە جۆرەکان سەربەخۆ بووین، بەڵام بەداخەوە کاتێک دەوڵەتی ئێراق ڕووخا، ئێمە چووینەوە بۆ بەغدا، ئەگەر نەچووینایەتەوە بۆ بەغدا وڕادەستی ئەو دیفاکتۆیە نەبووینایە، ڕەنگە لە قۆناغێکی پێشکەوتووتردا دەبووین و بگرە بمانتوانیبایە دەوڵەت درووست بکەین.

* هۆکاری ئەوەی کە نەمانتوانی کەڵک لەو دەرفەتانە وەربگرین، زیاتر بۆ چی دەگێڕیتەوە؟

- هۆکارەکەی دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی ناسیۆنالیزمی کوردی لەسەر ئاستی سیاسی و حزبی و جەماوەریش بەو شێوەیە پەرەسەندوو نەبوو کە کۆمەڵگە یەکبخات و لەپێناوی سەربەخۆیی و دەوڵەتدا ئاراستەی بکات، تەنانەت نەیتوانی حزبە سیاسییەکانی کوردستان و بڕیاربەدەستانی سیاسیی کوردیش ناچار بکات کە بڵێن ئێمە دەوڵەتمان دەوێت، هەر بۆیە کاتێک ناسیۆنالیزم نەبوو بە پڕۆژەیەکی نەتەوەیی و نیشتمانی گەورە، ئەوا وتاری سەربەخۆیی نابێتە وتارێکی جەماوەری، بەڵام ئەزموونی گەڕانەوەمان بۆ بەغدا لە ساڵی 2003 تا ئێستا، سەلماندی کە هیچ ئومێدێک لەگەڵ ئێراقدا نییە. ئەو عەقڵییەتەی لە ئێراقدا حوکمڕانی دەکات عەقڵییەتی ناسیۆنالیزمی عەرەبییە و هیچ گۆڕانکارییەک لە تێڕوانینیان بۆ کورد و مافەکانی درووست نەبووە و ئەگەر پێیان بکرێت بە هەمان شێوەی بەعس بەرانبەر بە کورد ڕەفتار دەکەن. بۆیە بە بڕوای من ئێستا بارودۆخی نێودەوڵەتی لەبارە و ئێراق دەوڵەتێکی زۆر لاوازە و بەشێک لەو سنوورانەی کە سایکس پیکۆ درووستی کردبوون، ئەوەتا داعش ئەو سنوورەیان هەڵوەشاندۆتەوە، بۆیە ئێستا باشترین کاتە بۆ ئەوەی کورد هەم بەرگری لەخۆی بکات، هەم ئەوەی بتوانێت ڕێگری بکات لە زیاتر پەرەسەندن و بڵاوبوونەوەی تیرۆر لە ناوچەکەدا. کورد لە باشووری کوردستان بەشی هەرە زۆری ناوچەکانی خۆی لەژێر دەستدایە و ئەگەر دەوڵەت درووست بکات، زۆر لەوەی ئێستا زیاتر خەڵکی کوردستان بە خۆنەویستانەتر بەرگری لەو دەوڵەتە دەکەن و دەیپارێزن.

* ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ مێژووی دەوڵەتی نەتەوەیی لە ئەوروپا، دەبینین دەوڵەتی نەتەوەیی دوای کۆتاییهاتن بە شەڕی 30 ساڵەی ئایینی درووست بووە، هەر دوای درووستبوونی دەوڵەتی نەتەوەییش ڕۆشنگەری لە ئەوروپا دەستی پێکرد. ئایا تاچەند دەوڵەتی نەتەوەیی بۆ ڕۆشنگەریی نەتەوە گرینگە و دەبێتە چوارچێوەیەک بۆ دەرخستنی ئیرادەی ئازادی نەتەوە؟

- با ئێمە وەکوو کورد سەیری خۆمان بکەین، لە کاتێکدا تۆ ئازادیی تەواوت هەبێت، دەتوانیت گوزارشت لە بوونی خۆت بکەیت. بەبێ ئازادی زۆر ئاستەمە نەتەوە، یان کۆمەڵگە یان تاکەکەس گوزارشت لە بوونی خۆی بکات. واتە بەبێ ئەوەی ببیتە خاوەنی شوناسێک کە شوناسی نەتەوەیە، زۆر ئاستەمە کە بتوانیت پیادەی خواست و ویستەکانی خۆت بکەیت. بۆیە من پێم وایە درووستکردنی دەوڵەتێکی نەتەوەیی تاکە ڕێگایەکە کەسێتی تاکی کورد خۆی تێیدا درووست بکاتەوە، ئەو ئازادییەش بەبێ بوونی دەوڵەت و درووستکردنی دەوڵەت و ڕزگاربوون لە هەژموون و دەسەڵاتی داگیرکارانی کوردستان بە هیچ شێوەیەک نایەتەدی، بۆیە لە ڕاستیدا ئێمە تەنیا لە ئازادی و درووستبوونی دەوڵەتدا دەتوانین کەسێتی و کەلتووری خۆمان بینا بکەینەوە، کاتێک ئێمە سەربەخۆییمان هەبێت، هەموو ئاسۆکان بۆ نەتەوەی ئێمە دەکرێتەوە. ئەگەر ئازادی و سەربەخۆیی بدرێتە نەتەوەی کورد، ئەوا تاکەکانی نەتەوە دەبنە مرۆڤێکی کارا و تاک دەتوانێت ڕووداو درووست بکات لەسەر ئاستی شارستانییەت. من پێم وایە لە ئاستی یەکەمدا درووستکردنی دەوڵەت بریتییە لەو پێداویستییە سەرەکییەی کە دەتوانین بچینە ناو مێژووەوە بەو مانایەی کە لە درووستکردنی شارستانییەتێکی گرینگ بەشداری بکەین، کە شارستانییەتی مرۆڤایەتییە. زۆربەی ئەوانەی ڕۆژهەڵاتناس و سیاسی و ڕۆژنامەنووسن و بەگشتی ئەوانەی دێن بۆ ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست پێیانوایە کورد و کوردستان باشترین ناوچەیە بۆ پیادەکردنی دیموکراتی و ئازادی. لەبەر ئەوەی ماوەیەکی زۆر دوور و درێژە قوربانی دەستی نەبوونی (ئازادی و دیموکراسی و ماف) بووین، هەر بۆیە کاتێک ئێمە دەبین بە خاوەنی خۆمان و دەوڵەت و سەربەخۆییمان دەبێت، لە هەمووکەس زیاتر دەتوانین ئەمانە جێبەجێ بکەین.

* ئێستا ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بە هەمان سەردەمی شەڕی 30 ساڵەی ئایینی ئەوروپا تێپەڕ دەبێت، کێشە و ململانێی مەزهەبی

لەنێوان شیعە و سوننە بە تەواوەتی خەسڵەتی نەتەوەکانی سڕیوەتەوە. ڕاتان لەبارەی دووبارە داڕشتنەوەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست چییە، بەتایبەتیی ئەگەر سەقامگیری و ئاشتی لەو داڕشتنەوە تازەیەدا سەرچاوە بگرێت؟
- ئاشتی و سەقامگیری لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا بە بێ گۆڕینی ئەو نەخشە سیاسییە جوگرافیایەی لە سایکس پیکۆ تا ئێستا بەردەوامە، درووست نابێت، ئەگەر بگەڕێینەوە سەر ئەسڵی پرسیارەکە کە ململانێی سوننە و شیعە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا زۆر خەست بووەتەوە و ئاشکرایە دوو تەوەری هەیە، یەکەمیان تەوەری شیعە کە ئێران پاڵپشتی شیعەی ئێراق و سووریا و حزبوڵا-ی لوبنان دەکات، تەوەری دووەمیان سوننەیە کە لە سعودییەوە بۆ دەوڵەتانی کەنداو و تورکیا درێژ دەبێتەوە، بەڵام بەرژەوەندیی ئێمەی کورد لەم ململانێیەدا ئەوەیە کە بە هیچ شێوەیەک لە شەڕی تائیفی و مەزهەبیی نێوان شیعە و سوننەوە تێوەنەگلێین، چونکە ئەو شەڕە نە هیچ بۆ ناوچەکە بەرهەم دەهێنێت، نە لە ڕووی مرۆڤایەتی و ئازادییەوە هیچ ئەنجامێکی دەبێت. بێگومان ئێمە ئەزموونی سوننەشمان لە ئێراق بینیوە کە چۆن حوکمڕانی کردووە، هەروەها ئێستا ئەزموونی سوننە لە نیمچە دورگەی عەرەبی دەبینین کە چۆن سیاسەت دەکات، هەروەها ئەزموونی سوننە لە تورکیا دەبینین کە ئەویش چۆن سیاسەت دەکات. بۆیە هەموو ئەوانەی بنەمایەکی مەزهەبییان هەیە لە سیاسەتدا کارێکی ترسناکن و ئایین کاتێک جوانە کە جیاکرابێتەوە لە دەوڵەت و پێوەندی بە دەوڵەتدارییەوە نەبێت. ئایین بریتییە لە پێوەندی نێوان تاکەکان و پەروەردگار و هەر کەسێک ئایینی خۆی هەڵدەبژێرێت و دەتوانێت وەک مافی تاکەکەسیی خۆی شوێنکەوتووی ئەو ئایینە بێت، بەڵام بە بنەماکردنی ئایین و مەزهەب بۆ دەوڵەتداری یەکێکە لەو کارەساتانەی دەبێت مرۆڤایەتی خۆی لێ ڕزگار بکات، هەمووشمان دەزانین ئەوروپا کاتێک پێشکەوتووە و پەرەی سەندووە و بۆتە دەوڵەتی قانوون و یاسا سەروەر بووە، ئەمە کاتێک بووە کە ئایین و دەوڵەت لە یەکتری جیاکراوەتەوە و ئایین نێردراوەتەوە بۆ کڵێسە و دەوڵەتیش دراوەتە دەستی ئەو کەسانەی کە دەوڵەتمەدار بوون و زانیویانە دەوڵەت بەڕێوەبەرن، بۆیە هەتا لە ڕوژهەڵاتی ناوەڕاستیشدا ئەم دووانە لێک جیانەکرێتەوە، ناوچەکە سەقامگیری بە خۆیەوە نابینێت.
* لە ناو ئەو گۆڕانکارییە حەتمییەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، کورد ژمارەیەکی دیارە و لەسەر ئاستی ناوچەکە و جیهانیش دەخوێنرێتەوە و حیسابی لەسەر دەکرێت، بەتایبەتیی لە شەڕی دژی داعشدا، ئەمەش مانای ئەوەیە هەر گۆڕانکارییەک بەسەر ناوچەکەدا بێت، کوردیش دەگرێتەوە، ئایا مەزندەتان بۆ ئەو گۆڕانکارییەی بە سەر کوردستاندا دێت چۆنە و بەرەو کام ئاراستە دەچێت؟
- ئێمە هەموومان لەوانەیە ئاواتمان ئەوە بێت، یەک کوردستانی گەورەمان هەبێت، بەڵام لە چوارچێوەی ئەو مەزندانەی بۆ گۆڕانکاری لە نەخشەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا دەکرێت، لە ئاستی یەکەم باشووری کوردستان و لە ئاستی دووەم ڕۆژاوای کوردستان دێت کە مەزندەی گۆڕانکارییان بۆ دەکرێت، سەبارەت بەشی ڕۆژهەڵات کە لەژێر دەستی ئێراندایە، پێم وایە بۆ ئەم گۆڕانکارییە و لە مێژووی نزیکدا دوورە لە گۆڕانکاری، سەبارەت بە باکووریش ڕاستە ئێستا لەو پارچەیە بەرگرییەکی بەهێز هەیە، هەروەها بینیمان کورد بەشداری هەڵبژاردنی کرد بۆ جاری یەکەمیش لەم هەڵبژاردنە ژمارەی کورسییەکانی زیاتر بوو، بەڵام بۆ هەڵبژاردنی پێشوەختەی دووەمی تورکیا، باکوور سیاسەتێکی هەڵەی کرد، هەر بۆیە ئەگەر گۆڕانکاریی گەورەش بۆ باکووری کوردستان لە مێژووی نزیکدا زۆر چاوەڕوانکراو نییە، بە واتایەکی دیکە باکوور و ڕۆژهەڵات ناتوانن بەم زووانە لە هەر دوو دەوڵەتی تورکیا و ئێران جیاببنەوە، لەبەر ئەوەی ئەو دوو دەوڵەتە گەورەن، تەنانەت زۆر جار دەوڵەتە زلهێزەکانی ئەمەریکا و ئەوروپا لە بەرانبەر ئێران و تورکیادا ڕاماون و نازانن چی بکەن، بەڵام هەر دوو دەوڵەتی ئێراق و سووریا کە بۆ مێژوویەکی دوور و درێژ دوو پارچەی کوردستانیان داگیر کردووە، ئێستا لە بەردەمی هەڵوەشانەوەدان، لە ڕاستیشدا ئێستا سیاسەتی نێودەوڵەتی ئەو دوو دەوڵەتەی ڕاگرتووە، ئەگینا لە باری واقیعدا شتێک نەماوە ناوی دەوڵەتی ئێراق، یان دەوڵەتی سووریا بێت. بۆیە بە تێڕوانینی من لەم دوو وڵاتەدا شتێک درووست نابێتەوە کە ناوی دەوڵەت بێت، هەتا ئەگەر بە ئەستەمیش وەک دوو دەوڵەت بهێڵدرێنەوە، ناتوانن ئەو پێکهاتانەی ئێراق و سووریایان لێ پێکهاتووە، جارێکی دیکە پێکەوە کۆبکرێنەوە. هەر بۆیە بە ئاستی یەکەم، باشووری کوردستان هیچ پێوەندییەکی ئەوتۆی لەگەڵ دەوڵەتی ئێراق نەماوە، بۆیە ئەگەر سەیری سیاسەتی نێودەوڵەتی بکەین، دەبینین ئەو بایەخدانەی بە باشووری کوردستان دەدرێت، هاوتای بایەخدانی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتییە بە کوردستان وەک دەوڵەتێک، هەروەها لەسەر ئاستی باشووری کوردستان پێشمەرگەمان هەیە وەک سوپای کوردستان کە دەوڵەتی ئێراق تەنیا فیشەکێکی ناداتێ، هەروەها لە ڕووی ئابوورییەوە ئێراق هیچ پێوەندییەکی بە باشووری کوردستانەوە نەماوە و ئەوە ماوەی دووساڵ زیاترە هیچ بودجەیەکی بۆ کوردستان نەناردووە، لە ڕووی سایکۆلۆژیی کۆمەڵایەتیشەوە کەس نییە لە باشووری کوردستان خۆی بە ئێراقی بزانێت، مەگەر بە دەگمەن ئەویش لەبەر بەرژەوەندیی تایبەتیی خۆیەتی، نەک خواستی گەلەکەی. لەمەش زیاتر خۆشبەختانە لەماوەی دوو ساڵی ڕابردوودا هەموو ئەو ناوچانەی پێشتر پێیان دەگوترا، ناوچە جێناکۆکەکان و ڕژێمی پێشووی بەعس بەعەرەبکردنی کردبوون، ئێستا لە سایەی هێزی پێشمەرگەی کوردستان گەڕاونەتەوە سەر کوردستان و بە دەستی پێشمەرگەوەن. لە ڕووی دیپلۆماتییەوە ئەگەر ئێستا سەیری هەولێر بکەین زیاتر لە 20 کونسوڵخانەی وڵاتانی دەرەوەی تێدا کراوەتەوە، هەروەها شاندی باڵای وڵاتان لەسەر ئاستی سەرۆک و سەرۆک وەزیران و وەزیرانی دەرەوە و بەرگری سەردانی هەولێر دەکەن، هەروەها شاندەکانی هەرێمی کوردستان کە سەردانی دەرەوە دەکەن، وەک شاندی دەوڵەتێکی سەربەخۆ پێشوازییان لێدەکرێت، هەموو ئەمانە بنەمای ئەوەن کە کوردستان وەک دەوڵەت سەیر دەکرێت، لەم ڕوانگەیەوە من وای دەبینم ئێمە لە ئێستادا پێویستمان بە دوو شت هەیە، یەکەمیان ئەوەیە کە نیومالیی خۆمان لە ناوخۆدا زیاتر ڕێکبخەینەوە و کێشەکانی خۆمان چارەسەر بکەین، گرینگە ئەو

ڕاستییەش لەبەرچاو بگرین کە لەپێناوی دروووستکردنی دەوڵەت و ڕێکخستنەوەی نێوماڵی خۆماندا هیچ شتێک تەنازول نییە، بەپێچەوانەوە هەر نەرمی نواندنێک هەڵوێستێکی نیشتمانییە کە لەپێناوی ئامانجی سەربەخۆییدا دەیکەین. بۆیە لەم ڕووەوە پارتی دیموکراتی کوردستان وەک حزبی یەکەم لە کوردستان و بەڕێز کاک مەسعود بارزانی وەک کەسی یەکەم لە کوردستان ئەرکی زیاتریان لەسەر شانە، ئەگەر من لە باتی ئەوان دەسەڵاتم هەبێت، کام لایەن زیاتر نارەزایی و داخوازی هەیە، زیاتر گوێی دەدەمێ بۆ ئەوەی لەم پرۆسەیەدا لەگەڵم بێت، بۆ ئەوەی هەموو دەست لەناو دەست بەرەو ئامانجە گەورەکە هەنگاو هەڵبگرین. هەروەها خاڵی دووەم ئەوەیە لەسەر ئاستی دیپلۆماتی هەڵمەتێک بکەین بۆ شیکردنەوەی ئامانجەکانمان، بەتایبەتیی بۆ هەردوو دەوڵەتی ئێران و تورکیا و پێیان بڵێین، ئێمە دوژمنایەتی ئێوە ناکەین، دەمانەوێت وەک دراوسێ بە ئاشتی پێکەوە بژین. سەبارەت بە سیاسەتی نێودەوڵەتیش، پێم وایە کەس نایەت دەوڵەتمان پێشکەش بکات، بۆیە دەبێت کورد خۆی هەموو کارێک بکات، ئەو تێڕوانینانەشی لە سیاسەتی نێودەوڵەتی دەبینڕدێت، من پێم وایە سیاسەتی نێودەوڵەتی دژی سەربەخۆیی دەوڵەتی کوردستان نییە، سەبارەت بە ڕۆژاوای کوردستانیش دیارە ئەوانیش لەوێ هەندێک هەنگاو چوونەتە پێش، بەڵام هەتا ڕژێمی بەشار ئەسەد بمێنێ، چارەنووسی ئەو بەشە نادیار دەبێت، کە پێدەچێ لە پشتەوە ڕێککەوتنێک لەنێوان ڕووسیا و ئەمەریکا هەبێت بۆ مانەوەی ڕژێمەکەی بەشار ئەسەد، بۆیە نازاندرێت جارێ چارەنووسی ئەو بەشە چۆن دەبێت، کە من ئومێد دەخوازم چارەنووسێکی گەش بێت. بۆیە گرینگە لەم کاتەدا دوو بەشی کوردستان ڕزگاری بێت. ئەگەر سەیر بکەین عەرەب نەتەوەیەکی گەورەیە و چەندین دەوڵەتی درووستکردووە، بۆیە ئەگەر لە باشووری کوردستانیش دەوڵەتێک درووست بێت، ئەوە سەروەرییەکی گەورەیە و دەبێت بە پێگەیەک بۆ کوردستان و سەربەخۆیی کوردستانی گەورە. بۆیە لەم بارودۆخەدا کە ناوچەکە لەسەر لێواری گۆڕانکارییە، ئەگەر ئێمەی کورد بمانەوێت خۆمانی بۆ ئامادەبکەین، ئێمە یەکەم لایەن دەبین کە سوودمەند دەبین لەو نەخشە تازەیەدا و نەخشەی باشووری کوردستان جیادەکەینەوە و خۆمان دەبینە خاوەنی ئەم کیانە.

* بۆ ئێستای کوردستان یەکڕیزی و یەکهەڵوێستیی نێوان لایەنە سیاسییەکان زۆر گرینگە، بەڵام ئەم یەکڕیزی و یەکهەڵوێستییە بوونی نییە، ئایا تاچەند گرینگە بۆ ئەم قۆناخە حزبە سیاسییەکان هەندێ بەرژەوەندیی لاوەکی و حزبی وەلا بنێن و لەسەر ئەم پرسە یەکدەنگ و یەک هەڵوێست بن؟

- بێگومان ئەگەر ناسی???[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

پارت / لایەن:	دەوڵەتی ئیسلامی - داعش
جۆری پەڕتووک:	دۆزی کورد
جۆری پەڕتووک:	ڕەخنەی سیاسی
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
جۆری وەشان:	چاپکراو
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات:	کوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | www.gulanmedia.com

کاتی تۆمارکردن: AM 11:33:08 2023/9/1

ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 48

ڕەهەندە یاساییەکانی پەیماننامەی سیڤەر

https://www.kurdipedia.org/?q=20230219200759468668

ڕەهەندە یاساییەکانی پەیماننامەی سیڤەر

لوقمان مستەفا صاڵح

ئەم پەیماننامەیە لە (10-08-1920) لەنێوان دەوڵەتی عوسمانی و دەوڵەتە هاوپەیمانەکانی سەرکەوتووی جەنگ و بە نوێنەرایەتی هەندێ دەوڵەتی تر مۆرکراوە. لە کاتی بەستنی ئەم پەیمانە کوردستان بەدوو پارچەیی مابووە وە کوردستانی سەر بە دەوڵەتی عوسمانی و کوردستانی سەر بە ئێران.
هەڵبەتە هەلێکی زێڕین بوو بۆ کورد بەپێی ئەو پەیماننامەیە کورد مافی ئەوەی هەبووە ببێتە خاوەن کیانێکی سەربەخۆ و دەیتوانی دەوڵەتی کوردستان ڕابگەیەنێت، لە چەند بەندێکیدا ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ باس لەو مافەی کورد کراوە.
هەندێک لە مێژونووسانیش ئەو پەیماننامەیە بە یەکەم بەڵگەنامەی نێودەوڵەتی دادەنێن کە بەشێوەیەکی ڕوون و ئاشکرا ئاماژەی بە کێشەی کورد کردووە، هەر بۆیە ڕەهەندێکی یاسایی و نێودەوڵەتی وەرگرتووە و ڕێگەی پێداوە لە باکوور و باشووری کوردستاندا کورد دەوڵەتی سەربەخۆ پێکبهێنێت.
هەرچەندە پەیماننامەی (سیڤەر) تایبەت بووە بەدابەشکرددنی میراتی ئیمپراتۆریەتی عوسمانی لەدوای جەنگی یەکەمی جیهانی، بەڵام لە سێ بەندی (62، 63، 64) بەڕوونی ئاماژەی بەداخوازی و مافەکانی گەلی کوردستان کردووە. ئەمە سەرەڕای ئەو کەموکووڕتییانەی لەپەیماننامەکەدا هەبووە، لەوانە فەرامۆشکردنی خۆرهەڵاتی کوردستانی ژێر دەسەڵاتی ئێران، واتا ئەو پەیمانە دابەشکردنی کۆلۆنیالانەی کوردستانی بەرجەستە کردووە و تەنیا باسی ئەو بەشەی کوردستانی کردبوو کە لەژێر دەسەڵاتی ئیمپراتۆریەتی عوسمانیدا بووە،
پرسی سەربەخوی کوردستان بە هۆی پێگەی یاسایی و پاڵپشتی نێودەوڵەتییەوە چانسی گەورەی هەبووە کەلەو پەیماننامەیەدا هاتووە مافی ڕاگەیاندنی دەوڵەتی کوردستانی لەو دوو بەشەی کوردستاندا هەبووە. ئەم پەیماننامەیە لە (13) بەش و (433) بەند پێک هاتبوو، لەبەشی (3) و بەندی (62–63 –64) ڕاستەوخۆ باسی کورد و ئاییندەی کوردەکانی کوردستانی کرد بوو، وە بەیەکەم پەیماننامەی نێودەوڵەتی دادەنرێ کەبەم شێوەیە باسی کورد بکات، هەرچەندە لە بەندەکانی تریش بەشێوەیەکی ناڕاستەوخۆ باسی کورد دەکات بەڵام بێ ئەوەی ناوی کورد بهێنێ .
بۆ بەر چاو ڕوونی زیاتر گرنگە بزانیین مادە یاساییەکانی ناو پەیماننامەکە چییە .!؟ تاشی بکەینەوە:-

بەندی (62) ە و تێیدا هاتووە:
(لیژنەیەک، کە مەڵبەندەکەی لە ئەستەمبوڵ دەبێت و لە سێ ئەندام پێک دێت و، هەر ئەندامێک لە سێ دەوڵەتی: بەریتانیا و فەرەنسا و ئیتالیا دایدەهێنن، لەگەڵ مێژووی بەجێهێنانی ئەم ئۆتۆنۆمییەدا، بە شەش مانگ بۆ دەستنیشانکردنی ئەو ناوچانەی ڕەگەزی کوردیان تێدایە و کەوتوونەتە خۆرهەڵاتی فورات و، باشووری خۆراوای ئەرمینیا وە، وەک لە دوایشدا دەست نیشان دەکرێت. سنوورێکیش بۆ جیاکردنەوەی تورکیا، لە سووریا و، ئێراق، بەو پێیە دیاری دەکرێت، کە لە دەقی دووەمین و سێیەمین برگەی دووی بەندی 27دا هاتووە.
بەڵام لە کاتی ڕێک نەکەوتن لەسەر هەر بابەتێک، ئەوا ئەندامانی لیژنەکە: -کۆمیسیۆنەکە- دەنگ لە حکومەتەکەی خۆی دەگێڕێتەوە، پێویستیشە ئەم پرۆژەیە زامنی تەواوی بۆ پاراستنی کلدان و ئاشووری و، کەمایەتی ڕەگەز و ئایینی تری نێو ئەم ناوچانەی تێدا بێت، لەبەر ئەوە لیژنەیەک لە نوێنەرانی بریتانیا و فەرەنسا و ئیتالیا و-ئێران- و کورد، دەگەڕێت بۆ پشکنین و بڕیاردانی ڕاست کردنەوەکە، ئەگەر بینرا پێویستە دەربارەی سنووری تورکیا بکرێت. چونکە بەپێی بەندەکانی ئەم پەیمانە، سنووری باس کرا و، لەگەڵ ئێران-یشدا پەیڕەو دەکرێت) .

بەندی 63:
(حکومەتی عوسمانی، لەمڕۆوە پەیمان دەدات لە ماوەی 3 مانگدا لەو مێژووەوە کە تیایدا ئاگادار دەکرێت، بڕیارەکانی هەردوو لیژنەی کۆمیسیۆن، کە لە بەندی 67دا باس کراون، لە ئەستۆ بگرێت و جێبەجێیان بکات) .

بەندی 64:
(ئەگەر لە ماوەی ساڵێکدا، لە مێژووی دەستپێکران و جێبەجێکردنی ئەم پەیمانەوە، گەلی نیشتەجێی ناو ئەو ناوچە دەست نیشان کراوانە، کە لە بەندی 62دا هاتوون، داوایەکی پێشکەش بە کۆمەڵی گەلان کرد، کە بڵێ زۆربەی خەڵکی نێو ئەم ناوچانە، ئارەزوو دەکەن لە تورکیا جیاببنەوە و کۆمەڵەی نێوبراویش لەو باوەڕەدا بێت، کە ئەم گەلە دەتوانێت سەربەخۆ بێت و پێسپێری ئەمە بکات، ئەوا تورکیاش لە ئێستا وە پەیمان دەدات ئەو پێ سپێرییە جێبەجێ بکات و دەست بەرداری هەموو ماف و ئیمتیازێکی خۆی دەبێت لەو ناوچانەدا، ئەم دەست بەردار بوونەش بە درێژی، بابەتێکی تایبەتی دەبێت لەنێوان زۆربەی وڵاتانی هاوپەیمان و تورکیادا، بۆیە لە کاتی دەست بەرداربووندا، کە بوو، هیچ بەرهەڵستییەک لەلایەن وڵاتانی هاوپەیمانی نێو هێنراوەوە، ناخرێتە بەرانبەر مەیلی کوردی نیشتەجێی ئەو بەشەی خاکی کوردستان، کە تا ئەمڕۆ، لە ویلایەتی-موسڵ- دان و بە خواستی خۆیان دەیانەوێت لەگەڵ حکومەتە سەربەخۆکەی کوردا یەکبگرن) .
لەمێژا وتراوە لەسیاسەتدا بەرژەوەندی هەیە، نەک دۆستی هەمیشەیی، زۆربەی ڕێککەوتنەکانیش لەگەڵ کورد بە زارەکی بووە بۆیە هەمیشە سەبارەت بەخواستەکانی پشتی تێکراوە ئەمە جگەلەوەی کورد هەمیشە لەناوخۆدا ناکۆک و ناتەبا بووەو شکستهێنانی شۆڕشەکانی بەدەستی لایەنەکانی ناوخۆیی گەواهی ئەو ڕاستییەن، ئەمەش گوزارشت بووە لە ئەقڵیەتی ئەو

سەردەمەی کورد کە بەداخەوە تائێستاش درێژەی هەیە، لەگەڵ ئەوەشدا ڕێککەوتننامەی سیڤەر تەنیا ڕێککەوتننامەیەکە کەبەڕوونی باس لە درووستکردنی کیانێکی سەربەخۆ بۆ کورد دەکات. هەر وەک باسمان کرد لە بەندەکانی تریش بەشێوەیەکی ناڕاستەوخۆ باسی کورد دەکات بەڵام بێ ئەوەی ناوی کورد بهێنێ.
ڕێککەوتننامەی سیڤەر زۆر بەڕوونی باسی لە درووستبوونی دەوڵەتی کوردی کردووە، دەبوو سیاستمەدارانی کوردی ئەوکات سارد نەبوونایەتەوە لەگەڵ ئەو پاڵپشتیە نێودەوڵەتییە بۆ مافەکانی لە خەبات و تێکۆشان بەردەوام بوونایە بۆ جێبەجێکردنی ئەو بەندە یاساییانەی کە لە پەیماننامەکەدا هاتووە.چونکە لە ساڵی 1920 ەوە بۆ 1923 کاتێکی زۆر گونجاوبووە بۆ جێبەجێکردنی ئەو بەندانەی کە پەیوەندیداربووە بە دۆزی کوردەوە.
بەڵام تا ڕۆژگاری ئەمڕۆش نهێنی جێبەجێ نەکردنی ئەو مادانە جێی پرسیارن.!؟ئەگەرچی پەیمانی سیڤەر تا ڕۆژگاری ئەمڕۆش بووە خەونی کورد و بەدی نەهات، بەڵام بێگومان ئەگەر ئەوکات ئەو پەیمانە و بەندەکانی بۆ کورد بچوایەتە بواری جێبەجێ کردنەوە، ئێستا واقیعی ناوچەکە و کورد و کوردستان بە تایبەتی شتێکی تر دەبوو.[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەڕتووک:	دۆزی کورد
جۆری پەڕتووک:	وتار و دیمانە
جۆری پەڕتووک:	ڕامیاری، جیۆپۆلیتیک و پەیوەندیی نێودەوڵەتی
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
جۆری وەشان:	دیجیتاڵ
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات:	باشووری کوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ماڵپەڕی زەمەن - 2022-07-08

کاتی تۆمارکردن:	2023/19/2 8:07:59 PM
ناوی تۆمارکار:	زریان عەلی

بابەت: 49
کورد دوای 99 ساڵ لەواژۆکردنی پەیماننامەی لۆزان
https://www.kurdipedia.org/?q=20220725131629424693
کورد دوای 99ساڵ لەواژۆکردنی پەیماننامەی لۆزان...
ساڵی 1918 لەدوای کۆتاییهاتنی جەنگی یەکەمی جیهانی وڵاتانی براوەی جەنگ بەریتانیا و ئیتالیا و فەرەنسا و ژاپۆن و یۆنان و یابان و ژمارەیەک دەوڵەتی تر، پەیماننامەی سیڤەریان لەشاری سیڤەری نزیک پاریس لەبەرواری10-08-1920 واژۆکرد و ئیمپراتۆریەتی عوسمانی، کە بە پیاوە نەخۆشەکە ناسرابوو هەڵوەشێنرایەوە، شەریف پاشای خەندانیش وەک نوێنەری کورد لەو کۆبونەوەیەدا ئامادە بوە و وەک ئەوانیتر ڕاپۆرتێکی لەسەر ڕەوشی نەتەوەی کورد پێشکەشکردوە، بەپێی سیڤەر کوردستان هەر بە دو پارچەیی بەسەر ئێران و عوسمانیدا مابویەوە، بۆ یەکەمجاریش کوردستان بە گوێرەی پەیماننامەی قەسری شیرینی ساڵی1639 لەنێوان هەردوو ئیمپراتۆریەتی داگیرکاری سەفەوی و عوسمانیدا بۆ دوو پارچە بەسەر خۆیاندا دابەشیانکردوە و ئەو سەردەمە شەڕی چاڵدێران لەئارادا بوە.
لەبەشێک لەبەند و بڕگەی پەیمانەی سیڤەردا باسی گەلی کورد کراوە، کە یەکەمجارە پەیماننامەیەکی نێودەوڵەتی بەو جۆرە باسی کردوە و دانی پێداناوە، پەڕتوکی شەرەفنامە تەواوی بەندەکانی پەیماننامەی سیڤەری بە باشی ڕونکردۆتەوە، گەلی کورد لەسیڤەردا پێگەیەکی گرنگی پێدرا و تورکیایش ناچاری دەستبەرداربوون لەچەند خواستێکی وەک مژاری نەتەوەی ئەرمەنی و وڵاتانی عەرەبی و دەریای ئیجە و چەند دورگەیەکی یۆنان کرا، وەلێ ڕێککەوتننامەی سیڤەر لەلایەن تورکیاوە پەسند نەکرا و ڕەتکرایەوە و دەرەنجامەکەیشی بە واژۆکردنی پەیماننامەیەکی نوێ بە ناوی لۆزانەوە کۆتایی هات.
پەیماننامەی لۆزان لەڕێکەوتی 24-07-1923 لە قەڵای ئۆشی میترۆپۆلی لۆزانی پایتەختی سویسرا واژۆکراو ئەو بەندانەی

لەسود و کەڵکی گەلی کورد لەپەیماننامەی سیڤەردا واژۆ کرابوون، لێی پاشگەزبونەوە و کورد بەپێی لۆزان لەتەواوی مافەکانی بێبەش و پەرتەوازە کرا و تورکیایش بەشێکی زۆر لەو خواستانەی پێشوی گەڕاندەوە و دەستبەرداری چەند بەشێک لەداواکانیشی بوو لەوانە دەستهەڵگرتن لە ویلایەتی موسڵ بە فشار، لەڕێککەوتننامەی لۆزاندا چارەسەرکردنی دۆزی موسڵ بە کۆمەڵەی گەلان سپێردرا، ئەویش لەساڵی1926 بڕیاریدا لەلایەن عێراقەوە بەڕێوەببرێت و ئیتر تورکیا لەو خواستەی نائومێد بوو، بەڵام وەک دەوڵەتێکی نوێ ددانی پێدانرا و سنوری وڵاتەکەی دیاریکرا و باکوری کوردستان خرایە سەر تورکیا، ڕێککەوتنی سیڤەر لەقازانجی بەریتانیا بە پلەی یەکەم لەبەر گرنگی ویلایەتی موسڵ نوسراوە، کە هەموو باشوری کوردستانی گرتۆتەوە.

پاش واژۆکردنی پەیماننامەی لۆزان کوردستان بەسەر چوار دەوڵەتی داگیرکاری عێراق و تورکیا و ئێران و سوریا دابەشکرا، ئیتر سیاسەتی جینۆسایدکردن و کۆمەڵکوژی و تواندنەوەی ناسنامە و زمانی کوردی لەهەر چوار پارچە و باشوری کوردستان بە تایبەتی بەردەوام و درێژەی کێشا، چونکە لە پێش واژۆکردنی لۆزانیشەوە کورد دابەشکراو و چەوساوە بووە و ڕێککەوتنامەی سایکس بیکۆ لەساڵی1916 جارێکی تر ڕۆژهەڵاتی ناوڕاستی لەنێوان وڵاتانی براوەی جەنگ و زلهێزدا دابەشکردەوە و کورد بە یەکجاری لەخەونی سەربەخۆیی و دەوڵەتی کوردی نائومێد کرا، مۆرکردنی پەیماننامەی لۆزانیش جارێکی تر نەخشەکێشان و دابەشکردنەوەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست لەسەر میراتی عوسمانی و لە بەرژەوەندی وڵاتانی تەماعکاری جیهانی و هەرێمیدا بوو، سیاسەتی نکۆڵیکردن و تواندنەوە و قڕکردنی گەلی کورد لە دوای لۆزانەوە لەلایەن هەر چوار وڵاتی داگیرکارەوە بە ڕێکخراوەیی تا ئەمڕۆیش بەردەوامە.

پەیمانی نێوان تورکیا و عێراق:-

لەساڵی1983 وە پەیمانێک لەنێوان تورکیا و عێراق لە بارەی بەزاندنی سنوری یەکتری واژۆ کراوە و بەپێی پەیمانەکە هەر یەکێک لەو دوو دەوڵەتە بۆیان هەیە، دە(10)کیلۆمەتر لەسنوری یەکتری ببەزێن، لەوکاتەوە تا ئێستا تورکیا بە بەردەوامی خاکی عێراق و باشوری کوردستانی بەزاندووە و هاتۆتە ناوەوە و چەندین بنکە و سەربازگەی دروستکردووە، کە ئەمە یەکێکە لەو پەیماننامانەی دەبوایە بەرپرسانی هەرێمی کوردستان و پەرلەمانتاران و بەرپرسانی کورد لەبەغداکاریان بۆ هەڵوەشاندنەوەی بکردایە، کە تا ئێستا زۆرینەیان لە ڕێککەوتنەکە و مەترسییەکانی بۆ کورد بێئاگان.

لەساڵی 1976 وە تورکیا و سوریا و عێراق چەندین جار لە بارەی چارەسەرکردنی گرفتی سەرچاوەکانی ئاوەوە کۆبونەتەوە، ئاوی دیجلە و فورات و سەرچاوە ئاوییەکانی تریان وەک کارتی فشار دژی کورد بەکارهێناوە، ڕێککەوتننامەی 29-03-1947 لە نێوان تورکیا و عێراقدا سەبارەت بە ئاوی هەردوو ڕوباری دیجلە و فورات هەیە، بەپێی ئەو ڕێککەوتنە هیچ یەکێکیان مافی زیانگەیاندن بە دەوڵەتەکەی تریان نییە، بەڵام ئەم بڕیارە کورد ناگرێتەوە و بگرە دژی کورد بەکارهاتوون، تا هەنوکە ئەو ڕێککەوتنانەی زیانی کوردی تێدایە بەرکارن و هەڵنەوەشاونەتەوە و ئەم دوو وڵاتە لە زیانگەیاندن بە دۆزی کورد هاوڕاو و هاوبەشن، لەساڵی1957 یشەوە تورکیا ئامانجی دروستکردنی بەنداوی لەسەر ئەو دوو ڕوبارە هەبووە و بەردەوامە، کە عێراق دەیتوانی لەدادگا نێودەوڵەتیەکان سکاڵای لەسەر تۆمار بکات، بەڵام نەیکردوە و نایشیکات، ئایا کورد دەتوانێت لەم مەترسییە بە وەڵام بێت و هەوڵی هەڵوەشاندنەوەیان بدات؟.

دوای سەدساڵ دەتوانین چی بکەین؟.

دوای 99 ساڵ لە داگیرکاری تا ئێستا عێراقی دوای سەدامیش لەسیاسەتی تەعریبکردنی باشوری کوردستان و هێنانی بە لێشاوی ملیۆنان عەرەب بە بیانوی شەڕی داعش و خراپی کەش و هەوا و ئاسایشەوە بەردەوامە، سەرەڕای ئاسایی بونەوەی ڕەوشی ناوچەکانیشیان نایەوێت بیانگەڕێنێتەوە، تا ئێستا بە پلە دوو تەماشای کورد دەکات و سیاسەتی گۆڕینی دیمۆگرافیا و تواندنەوەی کورد پەیڕەو دەکات، تورکیا چەند بنکەی سەربازی لەباشوری کوردستاندا هەیە و ڕۆژانە بۆردومان و جینۆسایدمان دەکات و ڕۆژ لەدوای ڕۆژ هەوڵی بە دەستهێنانەوەی ویلایەتی موسڵ واتە هەموو باشوری کوردستان دەدات و نەوە لەدوای نەوەی تورکی بە هێنانەدی ئەو خەونە گۆش دەکات، لەباکور و ڕۆژئاوایی کوردستانیش بە هەمان جۆر سیاسەتی تورک ستەمکارانە بەردەوامە.

تورکیا لەساڵی 2014 وە بە پاساوی شەڕی داعش هێزێکی زۆری سەربازی لەشارۆچکەی بەعشیقەی موسڵ جێگیرکردوە و تا ئێستا ئامادەی کشانەوە نین، هەر لەو ساڵەوە عێراق زیاتر لەسێ ملیۆن عەرەبی بە بیانوی جەنگی داعشەوە هێناوەتە هەرێمی کوردستانسلێمانی و هەولێرو ئامادەی گەڕانەوە نین، هەرچەندە جەنگی داعش و مەترسی ناوچەکانیان نەماوە و تا هەنوکە نوێنەرانی کورد لە هەرێمی کوردستان و عێراق شەرمن و بێئاگان و بوێری کار لەسەرکردن و پرسیاری لۆژیکیان لەو بارەیەوە لەکاربەدەستانی عێراق و هەرێمی کوردستان نیە.

بە وتەی توێژەران تا ئێستا پەیماننامەی سیڤەر و لۆزان هەڵنەوەشاونەتەوە و هیچ بڕیارێکیان لەو بارەیەوە لەسەر نەدراوە و ماوەیان دیارینەکراوە، هەرچەندە دوای سیڤەر پەیمانی لۆزانیش واژۆ کراوە، ئەمە لەکاتێکدایە تورکیا ڕۆژانە پڕوپاگەندەی ئەوە دەکات، کە پەیماننامەی لۆزان دوای سەدساڵ بە هەڵوەشاوە ژمێرە دەکرێت و کۆتایی دێت.

دەبێت لە ئاستی نێودەوڵەتییدا کورد کار لەسەر هەڵوەشاندنەوەی پەیماننامەی لۆزان بکەن و سنور بۆ ستەمکاری و جینۆسایدی تورکیا و عێراق و ئێران لەدژی کورد دابنرێت و داوا لەوڵاتانی بەشداری پەیماننامەی لۆزان بکرێت، قەرەبوی کورد وەک نەتەوە و ئەو ناحەقیانەی لە لۆزاندا بەرامبەریان کراوە بکرێتەوە و ستەمی لۆزان بە فەرمی بناسێنرێت.

تورک لەپەیماننامەی لۆزان نارازیین و پەیمانەکە بە ناحەق بەرامبەر بە خۆیان دەناسێنن و پیلانیانە ساڵی 2023 ویلایەتی موسڵ و حەلەبی بۆ پێواژۆی پێش مۆرکردنی ڕێککەوتننامەی لۆزان بگەڕێننەوە، ئایا کورد لە هەر چوار پارچە و ئەوروپایش تا

چەند ئامادەیی ڕووبەڕووبونەوەی ئەو پیلانەن و کار و خەباتی شیاوی بۆ دەکەن؟، پێویستە لەئاستی نێودەوڵەتی و ناوخۆیشدا کورد دژی ئەو پیلانگێڕییەی تورکیا بجوڵێن و ڕای گشتی لەسەر دروست بکەن[1].

تایبەتمەندییەکانی بابەت

پارت / لایەن:	دەوڵەتی ئیسلامی - داعش
جۆری پەرتووک:	دۆزی کورد
جۆری پەرتووک:	مێژوو
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
جۆری وەشان:	دیجیتاڵ
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات:	باشووری کوردستان
وڵات:	شانشینی یەکگرتوو (بەریتانیا)
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] تۆڕی کۆمەڵایەتی | کوردیی ناوەڕاست | Stare Arif

کاتی تۆمارکردن:	7/25/2022 1:16:29 PM
ناوی تۆمارکار:	شەنە ئەحمەد

بابەت: 50

کورد و کات

https://www.kurdipedia.org/?q=20221102113517443132

دکتۆر کەمال میراودەلی

(1)

چەندجارێ لە چەند شوێنێ دا وتوومە کورد، ئەو کوردەی ئێستا، بیرۆکەی (کات) ی نییە. تێگەیشتنی فەلسەفی یان زانستی لە کات نییە، کات لە سێ – دامێن ی: ڕابردوو- ئێستا – ئایندەدا بوونی نییە.

کات ئەو نانەیە ئەمڕۆ (ئەم، سەعاتە، ئەم دەقیقەیە) لەخوانە ؛ لە خوانیش نەبێ مەسەلەیەک نییە، ئاشی نەزان لە خواوە لە گەڕانە.

کات لای کورد لەخۆیەوە هەیە، لە خۆیەوە کاردەکا، بۆخۆی کار دەکا : تا ئێرە قەیناکا. بەڵام بە قودرەتی قادر، بۆ خاتری ئێمەش کاردەکا، بۆ خاتری چاوی ڕەشی ئێمە گۆڕان دروست دەکات : دوو ساڵی تر، سێ، پێنج، دە، دوو دەیەی تر، سەدەیەکی تر، خۆ هەر ڕزگار دەبین، خۆ دنیا هەروا نامێنێ بەبێ ئەوەی بزانین چ (وا) نامێنێ، کێ و چی وای لێ دەکا (وا) نەمێنێ.

نا، نا : لە تونسەوە تەوژمی گۆڕان بۆ ئێمەش دێ، لە (ساحەی تەحریری) قاهیرەوە سەودای سەربەخۆیی ئێمەش دەگرێتەوە، ئەوەندە بەسە ناوی بەردەرکی سەرا بگۆڕین، لاساییەکی بێ ناوەڕۆک و بێ کات و شوێنی ئەوی دی بکەینەوە. ئەرکی ئێمەمانان تەنیا ئەوەندەیە لەجێی خۆمان بچەقین یان بە پاڵەپەستۆی دەورووبەر بلەقین یان بە فانتازیای کارکردنی دەرەکی ماوەیەک بێ بیر و بەرنامەو ئامانج ڕاچلەکین یان هەڵپەڕین. لەگەرمەی ڕاپەڕینی شوباتی 2011 دا کەسانێ کە دەبوو لە ڕیزی پێشەوە بن و ڕاپەرینەکە ڕێبەری بکەن، بە هەموو عەقلی خۆیان پێیان دەوتم : دەبێ چاوەڕێ کەین تا [قەزافی] ش دەروخێ، کێشەی ئێمە بەقەزافی یەوە بەندە ؟ بەڵێ : کێشەی کورد بەهەموو شتێک و هەموو کەسێکی و هێزێکی دەرەکییەوە بەندە، بە ئیرادەو بەرنامەی خۆیەوە نەبێت.

کات خۆی : ئاشتی، ئاسایش، خۆشگوزەرانی و بەدیهێنانی خەونەکانمان بۆ دێنێ. لای کورد (کات) لە دەرەوەی (کار) دایە. کار و کات پشتیان کردۆتە یەک، ئەوەندە بەیەک ناحەزن تا بتوانن لێک دوور دەکەنەوە. ئەوەی هەیە ئەوەیە کە خۆی ڕوودەدا، خۆی خۆی دەسەلمێنێ نەک لەبەربەرەکانی مانەوەی بەهێزترو عاقڵتردا بەڵکو لە گەیشتن وەک ئەرستۆ دەڵێ بە (تیلۆس) بە ئامانج و مەبەست و خواستی لەخۆڕا بڕیاردراوی شتەکان و پرۆسەکان. ماددەی (140) دەبوو ساڵی 2006 جێبەجێ

بکرێ، کاتەکەی، بەرنامە کاتییەکەی ڕۆحی ماددەکە بوو. چش ماددەکە ماوە با کاتەکەش (ڕۆحەکەش) نەمابێ. کات چییە ؟ مانای چییە ؟ ئەمساڵ نا، دووی تر، دەی تر هەر دەبێ جێبەجێ بکرێ، ئێمەش لە دەرەوەی ماددەکە، لە دەرەوەی کات، لە دەرەوەی پرۆسە مرداربۆوەکە هەریەکە خەریکی کاتی (خوانی) خۆمانین. ئەوە بە دوو ساڵیش ئۆپۆزیسۆن شەش پاکێجیان پێشکەشی دەسەلات کردووە، ئێستا خۆشیان بیریان چۆتەوە ئەو شەش پاکیجە چییان تێدایە. بەلام قەیدی چییە ؟ دوو ساڵ چییە ؟ ئەوە بوو بە دەساڵی تەواو کە سەددام رووخا.
بیرکردنەوەی کورد بە هەنگاوە بنبۆشەکانی کاتەکەی خۆیەوە بەستراوەتەوە کەکات لەشوێنێکی دی دەگۆڕێ ئەوسا ئەو لێرە خەبەری دەبێتەوە، خەون دەبینێ ئەوەی سەد ساڵ، دە ساڵ بە تەمای بوو ئێستا بە دوو ساڵ، دە ڕۆژ، دوو ڕۆژ پێی بگا.
کات وەک کیسەڵ لەسەر سک دەخشێ، خەتەری دەرەوەش کیسەڵ بەخەبەر ناهێنێ. وا باوە لە جەنگدا، لە مەترسیدا، لە هاتنی هەڕەشەی دەرەکیدا بیرکردنەوەمان دەربارەی کات بگۆڕێ لە ئێستادا بژین، وریابینەوە و بەخۆمان ڕاپەرمووین، ڕاپەڕین، بجووڵێین و بجمین. بەڵام نا.
مەگەر جارێکی دی تۆپەکان بگەنە ناو ماڵمان، دەبابەکان لەبەر دەرگا ب ن، بۆمباکان لە ئاسمان ببارن، ئەوسا تەنیا، ئەوسا ڕەنگە بیر لە پێوەندی کات و کار بکەینەوە ڕەنگە بیر لە جمینێکی دی بە کۆمەڵ بکەینەوە، ڕەنگە بەدەم هاواری ترس و غەریزەی ترسنۆکییەوە بچین و بیدەینەوە شاخ بەبێ ئەوەی ئەوەشمان لە بیرەوەری و هۆشمەندیدا تۆمار کردبێ : کە شاخ، شاخەکەی کاتی کۆن نییە، ئێستا ئەوسا نییە.
بەڵام ئێستا ئێستایە، نان ئەو نانەیە ئەمڕۆ لە خوانە، بۆمباکانی ئێران و تورکیا ڕەنگە بەسەر هەندێ دێهاتی سەر سنوور و دوور لە سنووریش دابارن. کوردی خۆراوا ڕەنگە لەخەتەرێکی جددی بن و چارەنووسی ئێمەش بە ئەوانەوە بەسترابێتەوە. بە هەموو مانای شتەکان و ڕووداوەکان، سایکسپیکۆ یەکێ نوێ لە گۆڕێیە، تورکیاو فەرەنسا بۆ وا لێک نزیکبوونەوە ؟ فەرەنسا کە لە کاتی دیگۆلەوە تا شەری رووخانی سەددامیش لەگەڵ نەخشەکانی ئەمریکاو بەریتانیا نەبوو، بۆ ئەوەندە بەحەماسەوە لە لیبیا ومالی و ئێستاش سوریادا دەور دەبینێ ؟ بۆچی هێندە هەوڵ دەدەن ڕوسیاش بێننە سەرخەت ؟ ئەوە ڕوسیا بوو دوای شۆڕشی ئۆکتۆبەر کە پەیمانی سایکسپیکۆی ئاشکرا کردو لێی هاتە دەر.
کوا گوتاری یەکگرتووی کورد، نوێنەرایەتی یەکگرتووی کورد، پەیامی یەکگرتووی کورد و لۆبی کوردستانیی یەکگرتوو لە پایتەختەکانی ڕۆژاواو نەتەوە یەکگرتۆکاندا ؟
چی بۆ کوردی ڕۆژاواو باکوور بکەین تا ئەم دەرفەتە نەڕواو وەک سیڤەر بۆ لۆزان، بەراوەژوو نەبێتەوە ؟ ئەردۆگان لە سەر حیسابی خوێن و خەون و نەوت وخاکی ئێمە نەبێتە ئەتاتورکێکی تر؟
بەڵام نە ئەوان ئێمەین نەکاتی ئەوان کاتی ئێمەیە، نە ئێمە ئێمەین، چەمکی نەتەوە دەمێکە بەسەرچووە، ڕەنگە لە ڕووداوەکانی ڕۆژاواو کەرکووک و توزخورماتوو، لە دانیشتنە نهێنییەکان و دەرکەوتنی هێزی شۆڤێنی فاشیستی نوێ لە ڕۆژاوا، تارماییەکی ئەنفالی سەری دەرهێنابێتەوە. بەڵام هەیهوو ! باسی چی دەکەی ؟ کێ ئەنفالی لەبیرماوە ؟ کێ بیر لە ئەنفالکراو و ئەنفالکراوەکان دەکاتەوە لە کاتێکدا دەسەڵاتی کوردیی خۆی ڕۆژانە بەسەد شێوە ئەنفالی خەڵکی کورد دەکا بەکوشتنی کات، بە کوشتنی کاتی (تەمەنی) خەڵک، بە کوشتنی خەڵک لە کاتدا، بە کوشتنی کات لە خەڵکدا، لە فەزای ڕۆژانەی بوونیاندا. کاتی ئەنفال کاتی ئێمە نییە. هەرەشەکەی، ڕەشکوژییەکەی، گۆڕە بە کۆمەڵییەکانی هەر نەبوون، ئێستاش هیچ شتێ نییە، نە تارمایی ڕابردوو بێ، نە مەترسی داهاتوو بێ، کە خوانی ئێستای ئێمە خراپ بکات، ئەوە نییە بە ئارام دەخۆین و دەخۆینەوە، دەخەوین و دەخلافێین، لە جۆلانەی کاتدا دەستی هێواشی شەوو ڕۆژەکان ڕامان دەژێنن و ناهێڵن خەومان برەوێ، خەونی ناخۆش بە داهاتووەوە ببینین. ئەمڕۆ کاتی دۆلارو دەولەمەندییە، کاتی دزیی و داگیرکارییە، کاتی درۆو ساختەکارییە، کاتی بە – خۆ- وێران و خۆ- وێرانییە.
(2)
ئێمە یان کوێرین، یان چاومان لە زۆر لە هەرەشەکان کوێر دەکەین، لەبەر ئەوە کاتی (خەیاڵی) کاتێ (فانتازیای) خۆمان درووست دەکەین ئەو کاتەی کە هەمیشە (ئێستا) خوانێکی خۆش و خەوێکی خۆشی ئەمڕۆ هەڵدەگرین بۆ دوێنێ و چاوەڕێی سبەینێ خۆشەکان دەکەین ئەو سبەینێیانەی خۆیان لە خۆوە، لە خوداوە، لە قەدەرەوە هەموو چارەسەرییەکانمان بۆ دێنن. ئەی خۆ ئەوەندە فەلسەفە دەزانین کە مێژوو لە جێی خۆی ناچەقێ، هەر دەبێ بڕوا، کە بشڕوا هەردەبێ بۆ پێشەوە بڕوا. گەر ئێمە بۆ پاشەوەش بڕۆین لەگەڵ خۆیمان دەبا.
ئیدی : خەوت خۆش
کات بیرێکی ئەفسانەیی وەهمییە، کات هەڵخەڵەتێنەر و بەکاربەر و لەباربەرە. ئەو هیچ شتێ ناکا بۆ ئەوەی گۆڕین لە ئێمەدا و لە دەوروبەرماندا دروست بکا، ئەوە نەبێ لەسەر خوانی ئێمە و جەستەی ئێمە و خەونی ئێمە و ڕۆحی ئێمە دەژێ، کات خەتەرەکان خڕ دەکاتەوە و لەبەر دەممان هەڵیاندەڕێژێ، یان نەبینراوانە بێدەنگانە ئێمە وەک بەرخ تەسلیمی چەقۆکان دەکا.
کات ڕووباری فڕندەیە، زێری نەبینراوە، بەهەشتی خەیاڵکراوە، دۆزەخی دواییە.
کات ئەو بزاڤە دەم تیژەیە هەموو ڕۆژێ دەمان بڕێ بۆ سێ کەرتەوە: دوێنێ، ئەمڕۆ، سبەینێ. گەر خێرا کەرتەکانمان هەڵنەگرینەوە، تێکیان بەردەدا و بە خۆمان نازانین. کات دەبێتە مێژوو، مێژوو دەبێتە پەند، پەند دەیەوێ فێرمان کات بەڵام هیچی لێ فێر نابین، دەبێتە بیرەوەری تا لە بیرمان بێ، بەڵام بە دەقیقە لە بیری دەبەینەوە.
ئایا هەموو پەند و پەڕەکانی مێژوو فێریان کردووین کات ئێمەین و ئێمە کاتین؟ فێریان کردووین لە کاتا لەگەڵ کاتا درۆ نەکەین،

شەڕ نەکەین، یەکتر نەکوژین و نەفریوێین، دەرفەتەکان نەدۆڕێنین، ئەو شتە جادوویی یەی پێی دەڵێن: عەقڵ لە کەللەماندا بکەوێتە کار و پێمان بڵێ:
هەمیشە لە ئێستادا بە خەبەر و چاوکراوە و چالاک بە، هەمیشە دوێنێت بۆ ئەمڕۆ هەڵگرە و بەرنامەی سبەینێت دابنێ.
ئایا کات عاقڵترمان دەکا، ئینسانیترمان دەکا، شادترمان دەکا؟ کە منداڵ بووم لە قوتابخانەی سەرەتایی (پەند) ێکیان فێرکردین:
کات تیغێکە نەیبڕی دەیبڕێ.
لەو کاتەوە دەیان جار ئەو تیغە ئێمەی بڕیوە و جارێک نەمان بڕی.
بەڵام کات دەرفەت و سامان و هێز و وزەشە: ئەوەیە کە هەمانەو لە دەرەوەی خۆمان بوونی نییە، ئەو کاتەی کاتمان بۆش و بێ مانا، بێ ناوەڕۆک، بێ بەرهەم دەکەین مانای وایە خۆمان بێ هۆش و بێ ناوەڕۆک و بێ بەرهەم و بێ مێژوو دەکەین.
ئەو کاتەی کات دەدۆڕێنین، ئێمە خۆمان وەک تاک و وەک کۆمەڵ و وەک نەتەوە دەدۆڕێین
(3)
ئەم دەسەڵاتە بەربەرییە ئەنفالچییە بە بێکارکردن و بەتاڵکردنەوەی تەمەنی هەزاران گەنج، بە بەپارەکڕینی کات و هێزی جەستەیی و وزەی ڕۆحی سەدان هەزار مرۆڤی کورد و چەک لە شانکردنیان بۆ جاشێتی ئەمریکا و عێراق و تورکیا، گەورەترین سەرچاوەی وزەی نەتەوەییمان کە هێزی مرۆیی نەتەوەکەمانە، کە کات و وزە و خواست و پێگەشەی داهێنان و پێشکەوتنی مرۆڤی کوردە: بە خۆڕایی، بە تاوانکاری، بە مەبەستخوازی، بەبێ ئەخلاق بە هەدەری دەدات.
بەتاڵانکردنی سامان، مڵک، بوودجە، پرۆژە، بازاڕ، بازرگانی، نەوت- هـ وە نەوەستاون، کاتی تەمەنی مرۆڤەکانیش، خەونی مناڵەکانیش، ساڵ و سات چرکەکانی ژیان و هێزی جەستەیی و ڕووناکبیریی و ڕۆحی مرۆڤی کوردیان داگیر و تاڵان کردووە.
گەلێکی بێ کات، بێ کار، بێ بیر، بێ بەرنامە، بێ بەرهەم، بێ پاشەڕۆژ، گەلێکی خەمبار و خەوتوو، بخۆری خۆراکی بەسەرچووی سەرەتاناویی و هاتوچۆکەری سەر جاددەکانی مەرگ و دڵکون بە تەماع و حەسادەت بەرامبەر یەکتری و گیرۆدەی نەخۆشی دەروونی کوشندەی سست و خاو یان توندوتیژ: بێ خەم لە کات و هەل و هەواڵ و هەرەشەکانی.
چار چییە ؟ بوەستە و بڕوانە بزانە ئەو شەپۆلە ڕووبارە دەبینی کە دەتوانی دوو جار ئاوی لێ بخۆیتەوە؟
ڕووبارەکەی تۆ لە کوێیە؟ تۆ لە کوێی ڕووبارەکەتی؟ ئەوەتا لە ناخی ناختدا، لەناو دڵ و سی و هەناسەتدا، ئەو ڕووبارە تێدەپەڕێ و دەقیقە دوای دەقیقە بەجێت دێڵێ.
ئەو ڕووبارە تۆی، دەتوانی وەک ئەو ڕووبارە خوڕەت بێ و تازە و چالاک و بەجۆش بی. دەتوانی ئێستاکەت لەدەست نەدەیت، وزە، هێزت بە تاڵان نەدەیت، خواست و خەونەکانت نەخەوێنیت.
کاتێ ئێمە کات فەرامۆش دەکەین، یان لەبەری هەڵدێین، یان لێدەگەڕێین لەگەڵ شەپۆلەکانی ڕامان دا و لە داهاتوویەکی دیدا بە کۆمەڵێک بەرەو بەرهەم و موژدە و مزگێنی یەوە بۆمان بگەڕێتەوە، ئەو کاتە ئێمە ڕاستییەکەی لە مۆتەکەیەکی قورسدا دەبین کە بە ئازار بێدار دەبێتەوە.
تا گرفت و کێشە و داوا و خواست و خەونەکانمان بۆ گەمەی دەمکات هەڵگرین، ئەوە نەک هەر چارەسەرییەکانمان بۆ نایە، بەڵکو خۆشمان دەبینە گرفت بۆ خۆمان.
ئا زەحمەت نەبێ کات چەندە؟
ئایا دەزانی کات چەندە؟
هەموو ساڵێک، ساتێک، دەقیقەیەک، لەحزەیەک دەزانی کات چەندە؟
کاتی میکانیکی نا، کاتی سەعاتەکەی دەستت یان دیجیتاڵی مۆبایلەکەت نا.
نا: کاتی بایۆلۆجی لێدانی دڵت؟ کاتی سایکۆلۆجی خەم و خەونەکانت؟ کاتی سۆسیۆلۆجیت؟ کاتی کەلتوری و ڕووناکبیریت؟ کاتی پیشەیی و پێگەیشتوویت؟ کاتی نەتەوەییت؟ کاتی مێژووییت؟ تۆ لە چ دۆڵێکدایت و کاتەکەت لە چ دۆڵێکدایە؟
کەری کاتەکەت لە کوێ کەوتووەو کوندەی کارەکەت لە کوێ دڕاوە؟
تۆ لە کوێی کاتەکەت کەوتووی، خەوتووی، زیندووی؟
هەمیشە کات دەکەوێتە نێوان ئێمە و کارەکانمانەوە. هەمیشە دەڵێین: سبەی، دووسبەی، حەفتەی ئایندە، ساڵێکی تر.
هەمیشە ئەرکی ئێستا دوا دەخەین، دواخستن بە بەکارخستنی کات دادەنێین نەک پەکخستنی.
نەگۆڕانی کات بە خۆپاراستن و ئاسایش و هێمن و سەقامگیرییەوە دەبەستینەوە.
گەر کات لە جێی خۆی بوەستێ، گەر گۆڕان نەبێ، گەر پێکسازی لە سەر هیچ بکەین، گەر ئەمڕۆ هەڵنەگرین بۆ سبەینێ، سبەینێ زامنی هەڵگرتنی ئەمڕۆمان بێ، ئەوە ئێمە ئەرکی خۆمان بەدی هێناوە.
کات کارمان بۆ دەکا و خۆشمان ساغ و سەلامەت! ئەوە نەبێ: کاتی بایۆلۆجی، کاتی سیاسی، کاتی دیبلۆماسی، کاتی جیهانی گلۆباڵ، وەک هەورێکی ڕەش بەسەرمانەوە شۆڕدەبێتەوە یان لە ناوەوەماندا وەک سەرەتان سەرهەڵدەدا.
کار هەمیشە ئێستایە، ڕاپەڕموونە، ڕاپەڕاندنە، کردنە، ئەنجامدانە، بەرهەمهێنانە، بە جێگەیاندنە، کات ئێستایی یە، نە ڕابردووی هەیە، نە داهاتوو. گەر ئێستا نەبێ نابێ، کات هەڵناگیرێ، خڕ ناکرێتەوە، هەڵناپەسێردرێ، ناخرێتە قوتوو و جانتاوە.
بەڵام ئێمە لە کار دەترسین گەر (کاتە خوانییەکەمان) بروشێنێ، بەزمەکەمان لێ تێک بدا، لەخەوە خۆشەکە خەبەرمان بکاتەوە، بە گژ هەرەشەکانماندا بکات، پێوەندییەکانمان دروست بکاتەوە، کەسێتیمان دابڕێژێتەوە، هیوامان بژێنێتەوە، مرۆڤایەتیمان بە نرخ بکاتەوە، کاتی نەتەوەییمان دروست و زیندوو بکاتەوە.

(4)
کار لای ئێمە بەڵێنە و بەس.
بەڵێنی دەسەڵات.
بەڵێنی درۆ لە دوای درۆ لە دوای درۆ.
کار کاروانی درۆیە بێ ئابڕووەکانی دەسەڵاتە.
کار لای ئێمە کۆمیتەیە، کۆبوونەوەیە.
کۆمیتە خڕبوونەوەیە و بەس، کۆبوونەوە کاتکوشتنە و بەس.
هەڵاتنە لە کات، فریودانی کاتە بە کات، درۆکردن لەگەڵ کاتە بە کات. داپۆشینی درۆی کاتێکە بە درۆی کاتێکی تر. هەموو کات کاتی درۆکانە.
ئەم هەڵسوکەوتە لەگەڵ کات حەقیقەتی بەربەرێتی و بۆشیی دەسەڵاتی کوردی دەردەبڕێ.
کات لای ئێمە دانیشتنی ژوورە تاریکەکانە، لەناو ئە و تاریکاییەدا ڕووناکییەکان، بەرەبەیانەکان، هەتاوهەڵاتەکان، وزە تازەکان و وەرزە نوێکان دەکوژرێن و دەخنکێندرێن و لەبار دەبردرێن.
ئەم کۆبوونەوە نا- دووی تر، دەی تر، سەدی تر، کاتی دەوێ، کاتی دەوێ! کاتی دەوێ!
هیچ شتێ بەدەم و دەست نابێ، کارەکە ئالۆزە، کاتەکە بلۆزە، لە نێوان ئالۆزیی و بلۆزییدا بزوتنەوە مەحاڵە.
20 ساڵ کات نییە، کاتی ساوایی یە، کاتی عەقڵ نییە، کاتی ئەخلاق نییە، کاتی ڕۆشنبیری و خۆرۆشنبیرکردن نییە، کاتی سروشت و سروشت ژیاندنەوە نییە. کاتی مرۆڤ و مرۆڤ پەروەردەکردن نییە، کاتی منداڵ و پەروەردەکردنی منالێتی و پێگەیاندنی نەوەکان نییە، کاتی گەنجان و هاوسەرێتی و ژیانبنیاتنان نییە، کاتی خاک و نوێکردنەوەی ژینگە و ژیان و ئابووری و بەرهەم و دیمەنی جوان نییە.
بیست ساڵ کاتی بۆشی و بەربەرێتی دەسەڵاتە: کاتی دزیی و داگیرکردن، کاتی کوشتن و خوێنرشتن، کاتی خیانەت و خۆفرۆشتن، کاتی ژنهێنان و ژنکوشتن، کاتی دەستدرێژیی و داوێنپیسی، کاتی دواخستن و داپلۆسین، کاتی دۆشین و داوەشان و دارزان.
بەڵام چش- خۆ سبەینێ هەیە.
بخەون، بخەون، بخەون.
کۆمیتەکان لە کۆبوونەوەدان، سەرەکانی شاخ لە تاریکایی ئەشکەوتدا وەک عادەتی 30- 40 ساڵەیان سەریان ناوە بەیەکەوە.
دەسەڵات و ئۆپۆزسیۆن کۆدەبنەوە و کۆنابنەوە، کۆدەبنەوە و کۆنابنەوە.
بخەون، بخەون، بخەون، وەک پیاوانی ئەشکەوت بخەون، وەک خولە خەوخۆش بخەون.
سبەینێیەکی درەنگ کە هەستان هەموو شتێ چاک دەبێ.
سبەینێ (140) دوو ئەوەندە، دە ئەوەندەی خۆی دەبێ بە (1400) و جێبەجێ دەبێ.
سبەینێ سەعدیە و جەلەولا و توز ئاسایی دەبنەوە، سبەینێ بۆمباران خۆش دەکاتەوە و باران دەبارێ و ماڵە وێرانەکان دەبنە کەپرەبەهاریی، سبەینێ هەموو گۆڕە بە کۆمەڵییەکان دێنەوە یەک بە یەک ناوی ئەنفالکراوەکان، تەمەنیان، چیرۆکیان، خەونەکانیان دەنووسینەوە بە درێژایی گەرمیان دیوارە مۆنیومێنتێکی نەتەوەیی دروست دەکەین و ناوی هەموو شەهیدانی لەسەر هەڵدەکۆڵین.
سبەینێ دەبینە نەتەوە.
بەرلەوەی ببینە نەتەوە دەبینە مرۆڤ، کۆمەڵ، شارستانی.
دەبینە دا مەزراوەی سێکوچکەی: زانست، یاسا، دیمۆکراسی
(5)
ئایا کاتێ هەیە لە دەرەوەی هۆشیاریمان؟
کاتێ هەیە هەمیشەیی بەردەوام لە دەرەوە و لە سەرووی بیر و هۆشیارییەوە بێ؟
کاتێ هەیە لە دەرەوەی لێدانی دڵم، جووڵانەوەی جەستەم، هەستیاری هەستەکانم، هوشیاری هۆشم؟ بەردەوام بێ لە بۆشاییدا، درێژ بێتەوە، بەسەریەکدا خڕبێتەوە ببێتە مێژووی من؟
کاتێ هەیە لە دەرەوەی بیری خۆم، بەرنامەی خۆم، بەرهەمی خۆم ؟
بەڵێ ئەو کاتە هەیە بەڵام کاتی من نییە.
گەر کات هوشیاری خۆم نەبێ چالاکی خۆم نەبێ کاری خۆم نەبێ، دەبێ بە نەزانراو.
نەزانراو هەمیشە هەڕەشە و مەترسی دروست دەکات ئەو ساتە کاتەکەم دەبێتە کاتێکی سوودمەند، دۆست، ئاشنا، هاوکار کە بیکەمە هوشیاری خۆم، کاری خۆم، پرۆژە و پلانی خۆم، کە دەستی بەسەردا بگرم و نەهێڵم دەستی بەسەرمدا بگرێ.
ئەو کاتە دەتوانم ببمە خاوەنی کاتی خۆم، تەمەنی خۆم، توانای خۆم، تەمای خۆم.
ئەو کاتە دەتوانم تەنانەت بۆ لەحزەی مردنیش ئامادەبم چونکە ئەوەندەم کات بەکارهێناوە (نەک بەکاری هێنابم) و خستوومەتە خزمەتی خواست، هەست و ئاواتی خۆمەوە کە لێی نەترسم هەناسەی پەشیمانی بۆ هەڵنەکێشم، لەسەر دۆی ڕژاو نەگریم.
ناتوانین بیر نەکەینەوە.

کە لە شتێ دەترسین، بە گومانین دەرەقەتی نایەین، پێی سەغڵەت یان تەریق دەبینەوە، دەڵێین: جا چییە؟ هەر بیریشی لێ ناکەمەوە !
بەڵام ئەوە مانای وایە بە نەکاریش، سەلبییش، بێ بیری لێ دەکەیتەوە، کە لەناو بیرتدا لەبەری هەڵدێی، بەڵام خۆتی لێ ناکەیتەوە.
ئێمە بە بیرکردنەوەمان، بە هەستیارییمان، بە نەخشەسازییمان، بە کردەوەمان ناهێڵین کات بە نادیاری بڕژێ، بپژێ، بچێتە ناو بۆشایی سبەینێوە، ببێتە دوارۆژێکی نادیار، خەتەرناک، ترس هێنەر.
بەم هەڵوێستە چالاکە، بەم وریایی و هۆشیاریی و کردەیی یە، کار لە بێکاریی، چالاکی لە خاویی، ئێستای زیندوو لە کات و کاری دواخراو، ژیان لە مردن جیا دەکەینەوە.
کات دەبڕین نایەڵین کات بمان بڕێ.
کات بەکاردەهێنین ناهێڵین کات سەرفمان بکا.
زەماوەندی ژیان دەکەین نایەڵین پێی مەرگ بە خشکەیی لێمان تێک بدا.
دەبێ ئامادەبین هەموو ڕۆژێ بمرین و لە دایک ببینەوە.
ئەفلاتون لەسەر زمانی سۆکرات بەر لە ژەهرخواردنەکەی دەڵێ: فەلسەفە ڕاهاتنە، ڕاهێنانە لەسەر مردنی ڕۆژانە.
دەبێ هەموو بەرەبەیانییەک، دوێنێمان بمرین و بنێژین بۆ ئەوەی ئەمڕۆ بە تازەیی لەدایک ببینەوە.
ئێمە بۆیە لە مردن دەترسین چونکە نازانین چۆن بژین.
ئێمە لە کۆتاییەکی تراجیدی دەترسین چونکە نازانین لەو پرۆسە بوونیارییەی بوونماندا، چۆن پاڵەوانێکی بوێر و بە بیر و چالاک بین
ئێمە کە نەتوانین هەموو ڕۆژێ بمرین بۆ ئەوەی سبەینێ لەدایک بینەوە، چۆن دەتوانین لە مردن نەترسین و بە هیوای زیندەگییەکی ئەبەدی بین.
مردنی ڕۆژانەت: مردنی کاتە مردووەکانە، مردنی هەستە مردووەکان و بیرە نەزۆکەکانە، مراندنی ئەو تەماو هەڵپە و خواستە ناشیرین و نەکارانەیە کە تەنیا قورسایی ڕۆح و گرانباریی هۆش و خولیای نامرۆڤایەتی و هەڵپەخوازییت زیاد دەکەن.
خۆپاک کردنەوە لە تەماع، درۆ، دوو ڕوویی، ساختەکاری، کۆیلەیی، بەراوردیی، بەربەرەکانی، بیرکردنەوەی نەخۆش، پرۆژەی نائەخلاقی.
مردنی ڕۆژانە بەتاڵکردنەوەی شەوانەی مێشکە لە بیرە مردووەکان، لە بەرژەوەندییە گەندەکان، لە هزرە نەخۆشەکان، لە بەڵێنە درۆکان.
بەم جۆرە دەتوانین وەک مار هەموو شەو توێژی دوێنێ فڕێ دەین و ڕەنگێکی نوێ پێشوازی بکەین. دەتوانین بەردەوام لە ئێستادا بین و ئاڵوگۆڕیی ڕۆحی بەرپا بکەین.
دەتوانین لە مردنەکانی ڕۆژانەمان ئازادبین و زەماوەندی لە دایکبوونەوەی ڕۆژانە بگێڕین.
ئێستا دەتوانین پڕ بە حەزەکانمان، پڕ بە تەماکانمان، پڕ بە خەونەکانمان باوەش بە ئێستادا بکەین، بە بیر، بە کار، بە چالاکی، بە پاکی.
دەتوانین هەموو لەحزەکانمان تامی ئازادی و خۆشەویستی ڕاستەقینە بچێژین، بە مەردی بژین و لە مردن نەترسین.
دەتوانین کاتی خۆمان و کاتی سسیتمە گەندو کوشندەکەمان بگۆڕین.[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەڕتووک:	کۆمەڵایەتی
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
جۆری وەشان:	دیجیتاڵ
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات:	کوردستان

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | www.wtarikurd.info

کاتی تۆمارکردن:	2022/2/11 11:35:17 AM
ناوی تۆمارکار:	هەژار کامەلا

بابەت: 51

کورد و کوردستان لە پەیماننامەی سیڤەر

https://www.kurdipedia.org/?q=20220104182610400383

ناونیشان: کورد و کوردستان لە پەیماننامەی سیڤەر
دوای جەنگی یەکەمی جیهانی و لەو کاتەی کە براوەکانی جەنگ زەوی دۆڕاوەکانی جەنگیان دابەش ئەکرد کە هەریەکە لە (عوسمانی و ئەڵمانیا و نەمسا-هەنگاریا) بوون کورد وەکو نەتەوەیەکی ژێردەستی عوسمانی نوێنەری خۆی ناردە کۆنفرانسی ئاشتی لە شاری سیڤەر بە هیوای ئەوەی کە وەکو نەتەوەکانی تری ژێردەستی عوسمانی ئەمانیش دەوڵەتێکی سەربەخۆیان پێبدرێت لە لایەن براوەکانی جەنگەوە، نوێنەری کورد ژەنەراڵ (شەریف پاشا) بوو و توانی مافەکانی کورد جێ بکاتەوە لە بەندەکانی (62 و 63 و 64) لە (پەیماننامەی سیڤەر)، کە ئەمەش لە کۆی 433 بەند لە ڕێکەوتنامەی سیڤەر 1920 تەنها 3 بەندی تایبەت بوو بە کورد و کوردستان کە ئەمەش دەقی بەندەکانە:-
پەیمانامەی سیڤەر
بەشی سێیەم
کوردستان
بەندی 62/ لیژنەیەک لە (کۆنستانتین) دادەنیشێت و پێک دێت لە سێ ئەندام کە ئەندامەکان دیاری دەکرێن لەلایەن (بەریتانیا، فەرەنسا و ئیتاڵیا)، پێویستە حوکمەتەکان بەپێی ڕێزبەندی ڕەشنوسێک لە ماوەی شەش مانگدا ئامادەبکەن لەکاتی چونە بواری جێبەجێکردنی ئەم پەیمانامەیەدا بەرنامەیەکی خۆبەڕێوەبەری ناوخۆیی بۆ زۆرینەی کوردەکان لە ناوچەکانی خۆرهەڵاتی فورات، باشور لە باشوری سنورەکانی ئەرمینیا کە ئەمەش لەوەیە لەمەولا دیاری بکرێت، وە باکوری سنوری تورکیا لەگەڵ سوریا و میسۆپۆتامیا، وەک لە بەشی دووەم، بەندی 27 برگەکانی 2 و 3 پێناسە کراوە، ئەگەر نەتوانرێ بە گشتی پارێزگاری لەسەر پرسێک بکرێت، ئەوا پەسەند دەکرێت لەلایەن ئەندامانی لیژنەکە بە پلەبەندی حوکمەتەکان، پێویستە بەرنامەیەک دابنرێت تیایدا بەتەواوی پارێزگاری لە (کلد و ئاشوری) و نەتەوە و ئاینەکانی تر بکات لەو ناوچەیە، وە لەگەڵ ئەم ئامانجانەشا لیژنەیەکی تێکەڵ کە پێویستە (بەریتانیا، فەرەنسا، ئیتاڵیا، ئێران، کوردەکان) نوێنەری خۆیان هەبێت و سەردانی شوێنەکان بکەن بۆ پشکنین و بڕیار بدەن چی چارەسەر بکرێت، لەکاتی ڕاستکردنەوەی سنور ئەبێ لە سنوری تورکیادا بێت لە ژێر ڕۆشنایی ئەم پەیماننامە بێت ئەو سنورەش لەگەڵ ئێراندا یەکبگرێتەوە.
بەندی 63/ حوکمەتی تورکیا ڕازیبێت بەوەی کە ڕەزامەند و جێبەجێ کاری بڕیارەکانی هەر دوو لیژنەکە کە لەبەندی 62 ئاماژەی پێکراوە لە ماوەی سێ مانگدا لەکاتی ئاگادارکردنەوەی حوکمەت.
بەندی 64/ لە ماوەی یەک ساڵدا لەکاتی چونە بواری جێبەجێکردنی ئەم ڕێکەوتنامەیە ئەوا کوردەکانی ئەو ناوچانەی کە لە بەندی 62 ئاماژەی پێکراوە ویستی خۆیان دەردەبڕن لە بەردەم (ئەنجومەنی کۆمەڵەی گەلان) بەشێوەیەک کە پیشانی بەن زۆرینەی دانیشتوانی ئەو ناوچانە ویستی ئەوەیان هەبێت کە سەربەخۆبن لە تورکیا، لە پاشاندا ئەنجومەنکە ڕەچاوی ئەوەدەکات کە ئەو خەڵکە توانای ئە جۆرە سەربەخۆییەیان هەیە، ڕاسپاردەی ئەوە دەکات کە سەربەخۆییان دابینبکرێت، تورکیا ڕازی دەبێت بە جێبەجێکردنی ڕاسپاردەکە و وە دەستبەرداری هەموو ماف و ناونیشانەکانی خۆی دەبێت لەو ناوچانەدا.
وردەکاری ئەو دەستبەرداربونەش بە ڕێکەوتنێکی جیا ئەکرێت لە نیوان تورکیا و هاوپەیمانانێدا.
ئەگەر کاتێک ئەم دەستبەرداربونە ڕوبدات نابێ هاوپەیمانان نارەزایەتی دەربڕن بۆ ئەو کوردانەی کە خۆبەخشانە ئەچنە ناو دەوڵەتە سەربەخۆ کوردیەکەوە لەم جۆرەش ئەو کوردانەی کە دانیشتوی ئەو بەشەی کوردستانن ئەوەیکە تا ئێستا لە ژێر ویلایەتی موسڵدا بووە.
لە پاش هەستانەوەی دەوڵەتی تورکیا و ڕوخاندنی خەلافەتی عوسمانی، تورکیا وەک براوەیەک هاوپەیمانانی ناچار کرد کە (پەیمانامەی لۆزان) ببەستنو جێی (پەیمانامەی

سیڤەر) بگرێتەوە، بەمەش کورد هەلی بوون بە دەوڵەتی لەدەستدا.

ئامادەکردن: ڕێکان جیهان
نەخشە: مەجید سەرتیپ[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەڕتووک:	دۆزی کورد
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات:	باشووری کوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] تۆڕی کۆمەڵایەتی | کوردیی ناوەڕاست | مەجید سەرتیپ

کاتی تۆمارکردن:	2022/4/1 6:26:10 PM
ناوی تۆمارکار:	ڕۆژگار کەرکوکی

بابەت: 52

کوردیش بە چەشنی فەلەستینییەکان شایستەی دەوڵەتن

https://www.kurdipedia.org/?q=20230108111018457217

شلۆمۆ ئاڤینەری

لە ڕۆژگاری ئێستادا و لەنێو دیموکراسیەتە ڕۆژاواییەکاندا، کەسانێکی کەم هەن بوونی پاساوی ئەخلاق بۆ درووستبوونی دەوڵەتی فەلەستینی ڕەتدەکەنەوە، بەڵام کاتێک باس دێتەسەر کوردی باکووری ئێراق- کە تێیدا هەرێمی کوردستان دەوڵەتێکی نیمچە سەربەخۆی هەیە کە بە باشی کاروبارەکانی هەڵدەسووڕێنێت- ئەوا ڕۆژاوا لە بری پاساوی ئەخلاقی، سیاسەتێکی عەمەلی دەگرێتەبەر، کە ئەمەش مایەی شەرمە.
لە ئێستادا، نزیکەی هەموو کەس هاوڕاییە لەگەڵ ئەوەدا کە فەلەستینییەکان شایستەی دەوڵەتن و بانگەشەی ئەوە دەکەن کە نابێت گەلی فەلەستینی لە سایەی حوکمڕانی ئیسرائیلدا بمێنێتەوە. زۆربەی ئیسرائیلییەکان هاوڕان لەگەڵ ئەم تێڕوانینەدا، تەنانەت سەرۆک وەزیرانیش، بنیامین نەتنیاهۆ بە دوودڵییەوە ڕایگەیاند کە پابەندە بە بوونی دوو دەوڵەتەوە- دەوڵەتی فەلەستین لەپاڵ دەوڵەتی ئیسرائیلدا-. هەروەها لە زۆرێک لە دیموکراسیەتە ڕۆژاواییەکاندا، باڵی بەهێزی چەپڕەو بەردەوام خۆپیشاندان ڕێکدەخات بۆ پشتیوانیکردن لە سەربەخۆیی فەلەستین.
لە بنەڕەتدا بانگەشەی دەوڵەتی فەلەستینی لەسەر بنچینەی پاساوێکی ئەخلاقی دارێژدراوە بۆ مومارەسەکردنی مافی بڕیاردانی چارەنووسی نەتەوەیی، بەڵام کاتێک مەسەلەکە دێتەسەر دەستەبەرکردنی هەمان ماف بۆ گەلی کورد، ئەوا ڕۆژاوا بە چەشنێک بێدەنگە کە هەم مایەی شەرمەزاری و هەم مایەی سەرسوڕمانە.
دیموکراسیەتە ڕۆژاواییەکان هیچ پشتیوانییەکیان لە ڕیفراندۆمی سەربەخۆیی هەرێمی کوردستان نەکرد- کە لە ئەیلوولی ڕابردوودا ئەنجامدرا-، هەروەها دەنگیان بڵند نەکرد لە دژی هەڕەشەکانی هەردوو حکومەتی ئێراق و تورکی بۆ تێکشکاندنی هەوڵی هەرێمی کوردستان بۆ سەربەخۆیی لە ڕێی بەکارهێنانی هێزەوە.
کاتێک بەرپرسانی یەکێتی ئەوروپا، یان ئەمریکا هۆکارێک دەخەنەڕوو بۆ بەرهەڵستیکردنی سەربەخۆیی کوردستان، ئەوا هەمیشە ئەمە وەک سیاسەتێکی عەمەلی لێکدەدرێتەوە. پێمان

دەوترێت کە دەبێت یەکپارچەیی خاکی ئێراق بپارێزرێت و سەربەخۆیی کوردستان دەبێتە هۆی ناسەقامگیرکردنی تورکیا و ئێران، لەبەر ئەوەی کەمینەیەکی گەورەی کورد هەن لەو وڵاتانەدا.
بەڵام ئەمە تەنیا پەردە لەسەر بوونی ئیزدواجییەت و دووپێوانەیی لا دەدات. بانگەشەی ئەخلاقی پەیوەست بە بڕیاردانی چارەنووسەوە و تەنیا لە کەیسی فەلەستیندا باس دەکرێت و بە هیچ شێوەیەک ئاماژەی پێناکرێت لە وتاری نێودەوڵەتیی پەیوەست بە کوردستانەوە.
لەوەش خراپتر، سەرکوتکردنی دڵڕەقانەی چەند ساڵە دژ بە کورد بە تەواوەتی فەرامۆش کراوە. لە سەردەمی سەددام حسێندا، کورد ڕووبەڕووی هێرشی کۆمەڵکوژی و کیمیایی بوونەوە. لە تورکیاش سوپای ئەو وڵاتە بە سەدان گوندی تەخت و وێرانکردووە.
ئەوە دووڕووانەترین و ناڕاستترین پاساوە کە بە ناوی بەرگریکردن لە یەکپارچەیی خاکی ئێراقەوە ڕێگری لە کورد بکەیت مومارەسەی مافی بڕیاردانی چارەنووس بکات. کاتێک دەوڵەتدارانی بەریتانی لە دوای جەنگی یەکەمی جیهانی و تێکشکاندنی ئیمپراتۆریەتی عوسمانییەوە ئێراقیان وەک قەوارەیەکی جیاوازی سیاسی درووست کرد، ئەم کارەیان لەسەر بنەمای بەرژەوەندییە ئیمپریالیی‌یەکانیان ئەنجامدا. بەو پێیە ئەوان مێژوو و جوگرافیا و دیموگرافیا و فرەیی ئیتنی و ئایینی ئەو خاکەیان نادیدە گرت.
واتە لەو کاتەدا پرس بە دانیشتووانی ئەم دەوڵەتە دەستکردە نەکرا، ئایا دەیانەوێت لە وڵاتێکدا بژین کە زۆرینە تێیدا شیعە بێت و کەمینەگەلێکی گەورەی وەک کورد و کریستیانشی تێدا بێت. هەروەها بە دڵنیاییەوە پرسیان پێنەکرا کە ئایا دەیانەوێت لەلایەن خانەوادایەکی سوننەوە- کە بەریتانییەکان لە حیجازەوە، کە ئێستا بەشێکە لە سعودیە، هێنابوویان- حوکمڕانی بکرێن.
لە سەرەتادا و بە گوێرەی ڕێککەوتنامەی سیڤەر-کە ئیمپراتۆریەتی عوسمانیی دۆڕاوی شەڕ لە ئابی ساڵی 1920دا واژووی کرد- کوردیش بە چەشنی ئەرمەنییەکان بەڵێنی دەوڵەتێکی سەربەخۆیان پێدرا. بەڵام دواتر هێزە هاوپەیمانە سەرکەوتووەکان پشتیان لەم بەڵێنە کرد، لەو کاتەوە کورد لەژێر سایەی سەرکوتکارییەکی بەردەوامدا دەژی. کوردیش لەو ناوچەیەدا کە بووە باکووری ئێراق، بە چەشنی کریستیانیە ئاشوورییەکان، بۆ چەندین دەیە نکۆڵی لە زمان و کەلتووری جیاوازی کرا لەلایەن حوکمڕانە عەرەبەکانی بەغداوە. لێرەدا و لەم سیاقەدا، چەمکی یەکپارچەیی خاک هیچ نییە، جگە لە پاساوێک بۆ سەرکوتکاری ئیتنی، یان ئایینی.
بە هەمان شێوە، دەیان ملیۆن کوردی تورکیا و ئێرانیش لە مافە مرۆیی و کلتوورییە بنەڕەتییەکانیان بێبەشکران. کەواتە مایەی تێگەیشتنە کە حکومەتەکانی تورکیا و ئێران دژ بە هەوڵەکانی سەربەخۆبوونی هەرێمی کوردستان بوەستنەوە: چونکە لەوە دەترسن ئەگەر هاتوو سەرکەوتوو بوو، ئەوا بزووتنەوەی هاوشێوە لەنێو کوردی سەرکوتکراوی وڵاتەکەیاندا سەرهەڵدەدات.
بەڵام هیچ کاتێک ئەگەری ناسەقامگیربوونی ئوردون بەهۆی سەربەخۆبوونی فەلەستینەوە نەکراوەتە پاساوی دژایەتیکردنی درووستبوونی دەوڵەتی فەلەستینی کە نابێت ئەم پاساوەش لە دژی کوردی ئێراق بەکار بهێنرێت. لەوەش زیاتر، حاڵی حازر هەرێمی کوردستان کۆمەڵگەیەکی تا ڕاددەیەک کراوە و فرەڕەنگی درووستکردووە. وەک هەرێمێکی نیمچە سەربەخۆ، کوردستانی ئێراق سیستمێکی فرەحزبی هەیە، کە هاوشێوەی ئەم سیستمە لەنێو دەوڵەتە دراوسێ و عەرەبییەکاندا بەدی ناکرێت، ئەمە ئەگەر هەر باسی تورکیا و ئێران نەکەین، کە زیاتر و زیاتر بەرەو خۆسەپێنی دەچن.
مافی بڕیاردانی چارەنووس، مافێکی جیهانییە و نابێت ئەو گەلانەی لێ بێبەش بکرێت کە لە سایەی ڕژێمێکی نادیموکراتی سەرکوتکاردا دەژیین. کەواتە پێویستە ئەو پاساوەی بۆ فەلەستین دەهێنرێتەوە بە هەمان ئەندازە بۆ کوردیش بهێنرێتەوە. ئەو چالاکوانانەی مافەکانی مرۆڤ کە خۆپیشاندان دەکەن بۆ پشتیوانیکردن لە دەوڵەتی فەلەستینی، پێویستە بە هەمان شێوە پشتگیری لە دەوڵەتی کوردیش بکەن. هەروەها پێویستە هەمیشە بانگەشەی مافەکانی مرۆڤ- جگە لەو کاتانەی وەک پەردە و پاساوێکی دووڕووانە بەکار دەهێنرێن- زاڵبن بەسەر گرتنبەری سیاسەتی عەمەلیدا.
لە ماوەی مێژووی دوورو درێژ و کارەساتباری خۆیاندا، کورد جار لە دوای جار لەلایەن ڕۆژاواوە پشتیان تێکراوە، کە ئەمەش مایەی شەرمەزارییەکی گەورەیە. پێویستە جارێکی دیکە ئەمە دووبارە نەبێتەوە. پێشمەرگەی کوردستان دڵسۆزترین هاوپەیمانی دیموکراسیەتە

ڕۆژاواییەکان بوو لە شەڕی دژ بە داعشدا. گاڵتەجاڕییەکی تاڵە کە لە سەروەختی پێویستیدا کورد لەژێر ڕەحمەتی حکومەتەکانی ئێراق و تورکیا جێبهێڵرێت.

نووسینی: شلۆمۆ ئاڤینەری
لە سایتی project syndicate بڵاوکراوەتەوە.[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

پارت / لایەن:	دەوڵەتی ئیسلامی - داعش
جۆری پەرتووک:	دۆزی کورد
جۆری پەرتووک:	ڕەخنەی سیاسی
جۆری دۆکومێنت:	وەرگێڕدراو
جۆری وەشان:	چاپکراو
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | www.gulanmedia.com

کاتی تۆمارکردن:	2023/8/1 11:10:18 AM
ناوی تۆمارکار:	هەژار کامەلا

بابەت: 53

کۆماری ئارارات، ئاوڕدانەوەیەک لە مێژوو

https://www.kurdipedia.org/?q=20230310124629473244

کۆماری ئارارات، ئاوڕدانەوەیەک لە مێژوو
چۆمان تەقیەدین

ساڵی (1908ز) کودەتاکەی کۆمەڵەی ئیتحاد و تەرەقی تورکی بە سەر سوڵتان عەبدولحەمیدی دووەم (1876-1909ز) ڕێگەی خۆش کرد بۆ کورد کە بتوانێت پارت و کۆمەڵەی تایبەت بە خۆی دابمەرزێنێت.

گردبوونەوەی شۆڕشگێڕانی کورد
لە ڕێکەوتی (25-09-1908) کۆمەڵەی تەعالی و تەرەقی کورد دامەزرا لە شاری ئەستەنبوڵی پایەتەختی ئەو سەردەمەی دەوڵەتی عوسمانلییەکان لەلایەن هەر یەکە (شێخ عەبدولقادری نەهری و ئەمین عالی بەدرخان و ژەنەڕاڵ شەریف پاشای خەندان و خەلیل خەیاڵی و داماد ژوکفل پاشا و چەندان کەسایەتی تری نیشتمانپەروەری کوردەوە) . چەندین ڕۆنشبیر و ئەفسەر و قوتابی کورد کە لە زانکۆکانی شاری ئەستەنبوڵی پایەتەختی ئەو سەردەمەی دەوڵەتی عوسمانلییەکان دەیانخوێند، پەیوەندیان کرد بە و کۆمەڵەیەوە کە یەکێک لە وانە (ئیحسان نوری پاشا) بوو، بووە ئەندامی ئەو کۆمەڵەیە.

پەیماننامەی سیڤەرو دەوڵەتی کوردی
دوای واژۆکردنی پەیمانی سیڤەر لە ڕێکەوتی (10-08-1920) لە نێوان دەوڵەتانی هاوپەیمانان و دەوڵەتی عوسمانی کە بە پێی بەندەکانی (62 و 63 و 64) بڕیار لە دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆیی کوردی دەدات لە بەشێکی باکووری کوردستان، ئەوە بوو ژەنەڕاڵ ئیحسان نوری پاشا هەوڵیدا پەیوەندی بەو شۆڕش و ڕاپەرینانەی کورد بکات کە لە دوای جەنگی یەکەمی جیهانیدا لە ناوچەکانی کوردستان بەرپا بوو، بەوەش ناچاربوو پەنا باتە بەر وڵاتی شام و دواتر بەرەو باشووری کوردستان کۆچی کرد کە ئەو سەردەمە لەژێر داگیرکاری بەریتانیادا بوو و نەیدەویست هاوکاری هێزەکانی بەریتانیا بکات بۆیە پەنایبردە بەر خۆرهەڵاتی کوردستان.

ئیحسان پاشا و شۆڕش
دواتر گەڕاوەتەوە بۆ باکووری کوردستان و لە ناوچەی ئەلکێ (بیت الشباب) ژەنەڕاڵ ئیحسان نوری پاشا سەرکردایەتی جووڵانەوەیەکی کردووە لە دژی دەوڵەتی تورک و یەکێک بووە لە ئەندامە باڵاکانی کۆمەڵەی ئازادیی بە ناوی یوسف زیا لە ڕێگەی عەلی پاشای براییەوە پەیوەندی پێوە دەکات، ئەوەش لە کاتەدا بوو کە ژەنەڕاڵ ئیحسان نوری پاشا بە هاوکاری هەر یەکە لە ڕاسم و تۆفیق جەمیل و خۆرشید خۆی ئامادە دەکرد بۆ جووڵانەوەیەکی گەورە، بۆ ئەو مەبەستە ژەنەڕاڵ ئیحسان نوری پاشا لە ڕێکەوتی (04-09-1924) بەرەو ناوچەکانی (چەلێ و جۆلەمێرگ و ئەلکێ) هێزەکانی جوڵاند، بەڵام بە داخەوە بروسکەکە بە هەڵە لێکدرایەوە.
هەندێک سەرچاوەی تر دەڵێن چەند سەرکردەی هۆزی خۆرمیک ناپاکیان کرد و کارەکەی خۆیان و کۆمەڵەی ئازادی ئاشکرا دەکەن، بەوەش ڕاپەڕینەکە گورزێکی گەورەی بەرکەوت، دواتر ژەنەڕاڵ ئیحسان نوری پاشا لەگەڵ نزیکەیی (500) کەس لە هێزەکانی بەرەو باشووری کوردستان کشانەوە و ئینگلیز داوایان لێ دەکات پەیوەندی بە ڕیزەکانی سوپای ئێراقییەوە بکەن، دواتر شۆڕش لە دژی تورکیا بکەن، بەڵام ئەوە ڕەت دەکەنەوە و دوای ئەوە ڕوو دەکەنە ئێران بۆ ئەوەی چاویان بە سەرکردەی شۆڕشگێر سمکۆی شکاک بکەوێت و بەرەیەک لە ناوچەی وان و هەکاری بکەنەوە زیان بە دەوڵەتی تورک بگەێنن، هەروەها داوا دەکەن کە مەلیک مەحمودی نەمر بینین، بەڵام ئینگلیزەکان ئەوە پەسند ناکەن وە ڕەوانەی خۆرهەڵاتی کوردستان دەکرێن و چاویان بە سەرکردە سمکۆی شکاک کەوت.
کاتێک کە شێخ سەعیدی پیران ئامادەکاری دەکرد بۆ شۆڕشێکی گەورە لە دژی دەسەڵاتی دەوڵەتی تورکیای کەمالی و لە هەمان کاتدا کەمالییەکان سیاسەتێکی دوژمنکارانەیان دژی کورد پەیڕەودەکرد، ئەوە بوو یاسای نوێ لە تورکیا دەرچوو، کە تەنیا دانی بە نەتەوەی تورک لە تورکیا دادەنا و نەتەوەی کورد و نەتەوەکانی تری بە تورک ئەژمارکرد بوو، کوردیان بە تورکی چیایی ناوبرد و زمانی تورکی کرایە زمانی فەرمی دەوڵەتی تورکیا و زمانی کوردی قەدەغە کرا. بەمەش سەرجەم گۆڤار و ڕۆژنامە و یانەکوردییەکان داخران، هەرووەها دەستیان کرد بە سیاسەتی ڕاگواستنی کورد لە ناوچەکانی خۆیان بۆ خۆراوای ئەنادۆڵ و نیشتەجێکردنی تورک لە شوێنیان، وەرگرتن و کۆشتن و دوورخستنەوەی شۆڕشگێران و سەرکردەکانی کورد. گەمارۆیان خستە سەر ئابووری کوردستان و ناچارکردنی جوتیارانی کورد کە زەوییەکان بەجێ بهێڵن و جوتیارە تورکەکان دەستیان بە سەر ئەو زەوییانەدا دەگرت، لەگەڵ هێنانی ژمارەیەکی زۆری فەرمانبەر و سەرباز و پۆلیسی تورک لە ناوچە تورکنشینەکان بۆ باکووری کوردستان بە مەبەستی پچراندنی پەیوەندی کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئابووری و بازرگانی کوردانی باکوور لەگەڵ کوردانی باشوور و خۆرهەڵات و خۆراوای کوردستان و سەپاندنی باج بەسەر دانیشتووانی باکووری کوردستان، ئەوەش ژیان و گوزەرانی خەڵکی کوردی قوورسترکرد، کە ئەوانەش وایان کرد کوردان دەست بکەن بە خۆڕێکخستن بە شێوەیەکی نهێنیی بۆ بەرپاکردنی شۆڕش بە سەرکردایەتی شێخ سەعیدی پیران، کە شۆڕشگێرانی کورد ڕێکەوتن دەستپێکی شۆڕشەکە ڕێکەوتی (21-03-1925) بێت.
هێزێکی زۆری تورک لە مانگی شوبات هێرشیان کردە سەر گوندی (پیران) ی ناوەندی سەرەکی شۆڕشگێران، بەمەش شۆڕشەکە بەر لە وادەی دیاری کراوی خۆی بەرپابێت، کە شۆڕشگێران توانیان هێزەکەی تورک تێکبشکێنن و شاری ئامەد ئازادکرا، ئەوەش وای لە ئەنجوومەنی نیشتمانی گەورەی تورکیا کرد کە کۆبوونەوەیەکی نائاسایی سازبکەن بهمەبەستی لە ناوبردنی شۆڕش کە چەند بڕیارێکیان دا:
1- حوکمی عورفی لە زۆربەی پارێزگاکانی باکووری کوردستان ڕاگەیەنرا.
2- ڕەوانەکردنی نزیکەیی (25) هەزار سەرباز لە ڕێگەی هێڵی شەمەندەفەری سووریا لە باکووری حەڵەب، فەرەنسییەکان ڕێگەیان پێدان و هاوکاریان کردن وە سنووری سووریان بۆ کردنەوە.
3- ناردنی هێزێکی ترکە پێکهاتبوو لە (9) تیپی پێادە و (9) لیوای تۆپخانە و (3) تیپی سوارە ، وە پێشتریش (6) تیپی پێادە وە ڕەوانەی ناوچەکانی (سەعرت ، ماردین ، میدیات ، کارس) کرا بوو.
4- بانگ کردنی ئەوگەنجانەی تەمەنیان لە نێوان (20 بۆ 28) ساڵی دایە بۆ خزمەتی سەربازی.
5- دامەزراندنی دادگای تایبەت بە شۆڕشگێران لە ئامەد و ئەنکەرا و شوێنەکانی تر کە دەسەڵاتی تەواویان هەبوو لە دەرکردن و جێبەجێکردنی هەر بڕیارێک و حکومەێک دەربارى لە سێدارەدانی شۆڕشگێرانی کورد.
6- عیسمەت پاشا (عیسمەت ئینۆنۆ) کە کورد بووە و دۆستی نزیکی مستەفا کەمال ئەتاتورک بوو کرایە سەرۆک وەزیران ئەوەیش، هێزێکی (25) هەزارکەسی کە لە (8) تیپ پێکهاتبوو وە هێزێکی مەشق پێکراو بوون وە چەکدار کرا بوون بە چەکی تازەی خۆراوایی لەگەڵ هەشت فرۆکەی جەنگی نادرە کوردستان. بەمەش ژمارەی هێزەکانی تورکیا لە باکووری کوردستان گەیشتە نزیکەیی (90) بۆ (100) هەزار سەرباز .

دەستپێکردنی شۆڕش
شەڕ و پێکدادان لەنێوان هێزەکانی سوپای تورکیا و هێزەکانی شۆڕشگێرانی کورد دەستی پێکرد کە هێزەکانی سوپای تورکیا توانیان بەرەو ناوچەئازاد کراوەکان پێشڕەویی بکەن و دووبارە داگیربکەنەوە، ئەوەبوو شۆڕشگێران تەنیا دۆڵی (دارەخان) ی گوندی پیرانیان بە دەستەوە مابوو کە دوا داستانی شۆڕشگێران بوو بە سەرکردایەتی شێخ سەعیدی پیران لە ئەنجامدا شۆڕشگێران شکستیان هێنا ئەوە بووشێخ سەعیدی پیران و د.فۆئاد و هاوڕێیان بە دیل گیران لە دادگایی کردنی ڕووگەشی

بڕیاری لە سێدارەدان بۆ شێخ سەعیدی پیران و د.فۆئاد و چل و حەوت کەس لە هاوڕێیان دەرچوو وە لە ماوەی (2.30) کاتژمێر و نیو بڕیارەکە جێ بە جێ کرا لە ڕێکەوتی (29-06-1925) لە شاری ئامەدەوە ژەنەراڵ ئیحسان نوری پاشا و سەرکردە و ڕۆشنبیران و شۆڕشگێران و سەرۆک هۆزە نیشتمانپەرەوەرەکانی کوردی باکووری کوردستان ئاوارەی وڵاتانی سووریا و ئێراق و لوبنان بوون، بەڵام دواتر بە ئامادە بوونی سەرکردەیەکی ئەرمەنی بە ناوی (ف.پاپازیان) لە ڕێکەوتی (05-08-1927) لە هاوینەهەواری بحەمدون لە وڵاتی لوبنان کۆ بوونەوەو کۆبوونەوەکە بووە یەکەم کۆنگرەی پارتی خۆیبوون، هەرووها پارتی خۆیبوون پەیوەندییەکی باشی لەگەڵ پارتی نەتەوەپەرستی ئەرمەنی تاشناک (داشناک) دا هەبووە.
کۆمەلەی خۆیبوون لە دەر ئەنجامی یەکگرتنی چەند و ڕێکخراوەیەکی کوردی باکوور پێکهات بریتی بوون لە (ڕێکخراوی یەعالی کوردستان ، کۆمەڵەی ڕێکخراوە کوردییە کۆمەڵایەتییەکان، لیژنەی سەربەخۆیی کوردستان، کۆمەڵەی نەتەوەیی کورد، کۆمەڵەی پێشکەوتن) . لەوکۆنگرەیە پارتی خۆیبوون بڕیاریدا دووبارە بەرخودان لە باکووری کوردستان بەرپا بکات وەکوو هەڵگیرساندنی شۆڕش لە ناوچەی ئارارات لە باکووری کوردستان. بۆ ئەو مەبەستەش ژەنەراڵی نیشتمانپەرەوەر ژەنەراڵ ئیحسان نووری پاشا گەڕایەوە بۆ باکووری کوردستان بە مەبەستی ئامادەکاری بۆ دەستپێکردنەوەی شۆڕش وە کرایە سەرکردەی هێز ەچەکدارەکانی شۆڕشی ئارارات.

خۆڕێکخستن و دامەزراندنی کۆمار
هێزە شۆڕشگێرەکانی کورد لە باکووری کوردستان کە پەرتەوازبوون بوون، ڕوویان کردە ناوچەی ئارارات و دەستیان کرد بە خۆڕێکخستن و مەشقی سەربازی. لە ڕێکەوتی (28-10-1927) سەربەخۆیی کوردستان و دامەزراندنی کۆماری ئارارات ڕاگەێنراو ژەنەراڵ ئیحسان نووری پاشا کرایە سەرۆک کۆماری ئارارات و ئیبراهیم هەسکی (ئیبراهیم پاشا) سەرۆک هۆزی جەلالی کرایە جێگیری سەرۆک کۆمار، لادێی (کورداڤا) کرایە پایەتەختی کۆمار لە پارێزگای ئاگریێ.
شۆڕشگێران بە سەرکردایەتی ژەنەراڵ ئیحسان نووری پاشا توانییان ناوچەکانی (وان، بیلیس، موش، ئیگدیر، کارس (قارس) ئازادبکەن. بەوەش ڕووبەری کۆماری ئارارات بەرفراوان بوو، کە ئەم ڕووداوانەی شۆڕشی ئارارات لە ڕۆژنامەی (ئاگرێ) کە لەلایەن پارتی خۆیبوون دەریدەکرد، بڵاودەکرایەوە بۆ ئەوەی خەڵکی باکوور و پارچەکانی تری کوردستان لە شۆڕش ئاگادار بن.
شۆڕشگێران بە سەرکردایەتی ژەنەراڵ ئیحسان نوری پاشا هەستان بە پەیوەندیکردن بە سەرکردەی شۆڕشگێرانی کوردانی خۆرهەڵاتی کوردستان سمکۆی ئاغای شکاک کە دژی داگیرکەرانی ئێرانی لە خەبات و تێکۆشاندا بوون. هەروەها داوای هاوکارییان کرد لە کوردانی پارچەکانی باشوور و خۆراوای کوردستان.
هەر لەو چوارچێوەیەدا پارتی خۆیبوون دەستیکرد بە پەیوەندیکردن بە وڵاتانی زلهێزی ئەو سەردەمەی جیهان وەکوو بەریتانیا و فەرەنسا و یەکێتی سۆڤیەتی پێشوو. پەیوەندیی کرد بە ڕێکخراوی کۆمەڵەی نەتەوەکان (عصبه الامم) .

هێرش بۆ سەر کۆماری ئارارات
ئینگلیزەکان و فەرەنسییەکان و سۆڤیەتییەکان بە وردی چاودێری ئەو شۆڕشەیان دەکرد، بەڵام داگیرکەرانی تورکیای کەمالی دەستەوەستان نەوەستان لە دژی شۆڕشەکە. ئەوە بوو هێرشیان کردە سەرشۆڕشگێران، بەڵام سەرەتا لە بەرانبەر بە شۆڕشگێرانی کورد شکستیان هێنا، بەڵام لە سەرەتای ساڵی (1932) هێزەکانی سوپای تورکیا کە نزیکەیی (40) هەزار سەرباز دەبوون بە سەرکردایەتی ژەنەراڵ ساڵح پاشاو بە پشتیوانی نزیکەیی (50) فرۆکەی جەنگی هێرشیان کردە سەرشۆڕشگێران و توانییان بەرەبەرە بەسەرشۆڕشگێرانی کورد زاڵ بن کە بەداخەوە توانییان بەرەبەرە ناوچە ڕزگارکراوەکان داگیرکرانەوە و شۆڕشگێرانیان ناچاکرد بەرەو ناوچە شاخاوییە سەختەکانی سەر سنووری باکوور و خۆرهەڵاتی کوردستان پاشەکشە بکەن. ئەوش وای کرد ئێرانیش هاوکاری تورکیا بکات بەوەی ڕێگەیدا بەشێک لە هێزەکانی سوپای تورکیا بچنە ناو خاکی خۆرهەڵاتی کوردستانی بندەستی ئێرانەوەو لەپشتەوە هێرش بکەنە سەرشۆڕشگێرانی کوردی باکووری کوردستان.

شەهیدبوونی جێگری سەرۆک کۆمار
لە دوای یەک مانگ بەرگری سەرسەختی شۆڕشگێرانی کورد کە لە هەرچوار لاوە گەمارۆ درابوون. ئیبراهیم پاشا هەسکی جێگیری سەرۆک کۆمار و کۆمەڵێک شۆڕشگێری تر کەوتنە بۆسەی هێزەکانی تورکیا و ئێرانەوە و سەرجەمیان شەهید کران لە ڕێکەوتی (17-09-1932) . هەندێکی تریان بە دیلی کەوتنەدەست هێزەکانی تورکیا بەڵام ژەنەراڵ ئیسحان نووری پاشا توانی خۆی لە گەمارۆی هێزەکانی تورکیا دەربازبکات و ڕووی کردە ناوچەکانی تری خۆرهەڵاتی کوردستان و لە ڕێگەی چەند کەسایەتی ناوداری کوردانی خۆرهەڵاتەوە خۆی ڕادەستی ئێرانییەکان کرد، ئەوانیش دەستگیریان کرد، بەڵام ڕادەستی تورکیایان نەکردەوە. سەرەتا خستیانە زیندانەوەو دواتر بۆ شاری تارانی پایەتەختی ئێران گواسترایەوەو لە ماڵێکدا دەست بەسەریان کرد. بەوەش نەیتوانی هاوکار بێت لە دامەزرانی کۆماری کوردستان لە ناوچەی مەهاباد و دەوروبەری لە پارێزگای ئازەربایجانی خۆراوای خۆرهەڵاتی کوردستان بە پێشەوایەتی قازی مەحمەد. دوای هەوڵ و ماندووبوونێکی زۆر ژەنەراڵ بارزانی چاوی کەوت بە ژەنەراڵ ئیسحان نووری پاشا.

مەرگی ژەنەراڵ

له پاش (46) ساڵ له ئاوارەیی، ژەنەراڵ ئیحسان نووری پاشا کە ئەوکات تەمەنی (84) ساڵ بوو، لە ڕێکەوتی (25-03-1976) بە هۆی ڕووداوی هاتوچووە کۆچی دوایی کرد و لە گۆرستانی بەهەشتی زەهرا و لە شاری تارانی پایتەختی ئێران بە خاک سپێدرا.[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک: لێکۆڵینەوە

جۆری پەرتووک: مێژوو

جۆری دۆکومێنت: زمانی یەکەم

جۆری وەشان: دیجیتاڵ

زمان - شێوەزار: کرمانجیی ناوەڕاست

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ماڵپەڕی چاوی کورد - 31-01-2023

کاتی تۆمارکردن: 2023/10/3 12:46:29 PM

ناوی تۆمارکار: زریان عەلی

بابەت: 54

کۆنگرەی ئاشتی و چارەنووسی گەلی کورد

https://www.kurdipedia.org/?q=20220213212628404969

کۆنگرەی ئاشتی و چارەنووسی گەلی کورد

ڕەسول بۆسکێنی

لەگەڵ کۆتایی هاتنی جەنگی یەکەمی جیهانی، ئەو وڵاتانەی لەجەنگدا سەرکەوتنیان بەدەستهێنا، بڕیاریاندا لە 6ی شوباتی1919 (کۆنگرەی ئاشتی) پێکبێنن، کۆنگرە بۆ سێ بابەتی گرینگ بەسترا، یەکێک لەوانە چارەنووسی زەوییە داگیرکراوەکان، کەپێشتر لەژێر دەسەڵاتی دەوڵەتی عوسمانی دابوون، هۆکارێکی تر دانانی نەخشەیەکی تازە بوو بۆ ئەوروپا، چونکە هەریەک لە بەشداربووانی جەنگ دەیانویست پێگەی خۆیان لە ڕۆژهەڵات دیاری بکەن، بەتایبەتی لەناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی دەوڵەتی عوسمانی، هۆکارێکی تر بۆ یەکلایی کردنەوەی ئەو پەیماننامە نهێنیانەی پێش کۆنگرە بەسترابوون، وەکو پەیماننامەی سایکس– بیکۆ و سان ڕیمۆ، بۆ سەر لە نوێ دابەشکردنی ئەو دەستکەوتانەی لەجەنگ بەدەستیان هێنابوو، ئامانجیش لەبەستنی ئەم کۆنگرەیە لەدوای جەنگ چەسپاندنی ئاشتی بوو، لە جیهان و ئاوردانەوە لەناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی دەوڵەتە تێکشکاوەکانی جەنگ، لە بەرامبەردا ئەو نەتەوانەی ماوەیەکی زۆر بوو، لەژێر دەسەڵاتی عوسمانیدا چەوسێنرابوونەوە، تێدەکۆشان ئازادی و سەربەستی بەدەستبێنن، نەتەوەی کوردیش یەکێک بوو لەو نەتەوە چەوسێنراوانە. ئەم کۆنگرەیە تایبەت نەبوو بە کورد، بەڵام کۆمەڵێک هۆکار هاندەربوون بۆ ئەوەی کوردیش بەشداری لەم کۆنگرەیەدا بکات، یەکێک لەو هاندەرانە بڵاوبوونەوەی چواردە بەندەکەی (ویلسن)ی سەرۆکی ئەمریکا بوو، بەتایبەتی بەندی دوانزە، کەباس لە چارەنووسی نەتەوە ژێر دەستەکانی دەوڵەتی عوسمانی بوو، کوردیش یەکێک بوو، لەو نەتەوانەی ژێر دەسەڵاتی عوسمانی، دەیویست مافی چارەی خۆنووسینی بەدەست بێنێ، هۆکارێکی تر بوونی چەندین ڕێکخراوی سیاسی بوو لە ئەستەمبوڵ، بۆ نموونە (کۆمەڵی تەعالی کوردستان) کۆمەڵێک سیاسی و ڕۆشنبیری کورد تیایدا بەشداربوون، هەوڵیان دەدا لەمەیدانی سیاسەتدا بەشێک لە مافەکانی کورد بەدەست بێنن، ئەمانە وای کرد، کورد نوێنەرێک هەڵبژێرێ تا لە کۆنگرەی ئاشتیدا داکۆکی لەمافەکانی خۆی بکات.
لەبەر ئەوە شەریف پاشا بووە نوێنەری کورد لە کۆنگرەی ئاشتی، ڕەفیق حیلمی دەڵێت: کۆمەڵی نیشتمانی کورد لە ئەستەمبوڵ، لەگەڵ نوێنەری دەوڵەتە سوێند خۆرەکان کەوتە گفتوگۆکردن، هەموویان بڕیاریاندا شەریف پاشا بەناوی نوێنەری کوردەوە لەکۆنگرەی ئاشتیدا، داوای مافی نەتەوەی کورد بکات.
لە باشوری کوردستانیش هەوڵدرا شەریف پاشا وەک نوێنەری خۆیان بناسێنن، شێخ مەحمود وەکو سەرکردەیەکی شۆڕشگێڕ بۆ پشتگیری شەریف پاشا، مەزبەتەیەک بەعەشایەرەکان و ڕۆشنبیرانی ناوچەکە مۆردەکات، نوێنەریشی نارد بۆ ئێران، ئەو

مەزبەتەیە بە کوردەکانی ئەوێش مۆر بکرێت، دواتر هەموو مەزبەتەکان نێردران بۆ شەریف پاشای خەندان و مافی ئەوەی پێدرا بەناوی کوردەوە لە کۆنگرەی ئاشتی داوای مافی کورد بکات. بەڵام نوێنەرەکان لەرێگا گیران و نەیانتوانی مەزبەتەکان بگەیەننە شەریف پاشا، بەڵام کوردەکانی باکوور توانیبوویان داواکارییەک بەناوی خۆیان و هەموو کوردەوە بنێرن، بۆ شەریف پاشا و بیکەن بەنوێنەری خۆیان، لە(کۆنگرەی ئاشتی) لەپاریس.

جەنەراڵ شەریف پاشا بەشێوەیەکی دیبلۆماسیانەی زۆر بەرز توانی لە کۆنفراسی ئاشتی لەپاریس دەوڵەتانی هاوپەیمان قایل بکات، یاداشتنامە بەناوبانگەکەی لەگەڵ نەخشەی کوردستاندا پێشکەش بکات، ئەم دبلۆماسیەتە بووە هۆی ئەوەی لەرێکەوتننامە بەناوبانگەکەی سیڤەری 1920 بەئاشکرا دانرا بەمافی گەلی کورد، بۆ دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆ، (ئەدموندس) دەربارەی چالاکیەکانی شەریف پاشادەڵێت: هۆی باسکردنی نەتەوەی کورد لەڤرسای دەگەرێتەوە بۆ ئەو کۆششەی شەریف پاشای خەندان کەخەڵکی سلێمانی بوو دابووی، شەریف پاشا ڕۆڵێکی زۆر گەورەی بینیووە، لەدانان و دارشتنی ئە و مادانەی پێوەندیان بەکوردەوە هەبوو، لەکۆنگرەی ڤرسای دا.

شەریف پاشا کەسێکی دیپلۆماتکار و شارەزا بوو، سەرەرای هەوڵەکانی لەکۆنگرەی ئاشتی بۆ بەدەستهێنانی مافی کورد، بەهەوڵە دیپلۆماسییەکەی توانی لەگەڵ نوبار پاشای نوێنەری ئەرمەنەکان کۆبێتەوە، دۆستایەتی کورد و ئەرمەنەکان بەهێزبکا و ئەو ناکۆکیەی جاران نەهێڵێ، کەتورکەکان دەیانویست تاوانەکانیان بەرامبەر بە ئەرمەنەکان بخەنە ئەستۆی کوردەوە، دوای گفتوگۆیەکی دۆستانە، رێکەوتننامەیەکی لەگەڵ ئەرمەنەکان مۆر کرد، بەهەردوو لایان یاداشتێکی دوو قۆڵیان دا بەکۆنگرەی ئاشتی و توانی سەرنجی وڵاتانی کۆنگرە بەرامبەر ڕووی ئاشتیخوازانەی گەلی کورددا ڕابکێشێت و یاداشتێک بەزمانی فەرەنسی پێشکەش بەکۆنگرەی ئاشتی بکا، باسی نوێنەرایەتی خۆی و مافی نەتەوایەتی کوردی تێداکردووە. کەبووە هۆی ئەوەی لەقازانجی گەلی کورد سێ بەندی (62، 63، 64) دەربارەی باسی سەربەخۆیی کورد و کوردستان بخرێتە پەیمانی سیڤەرەوە.

بەداخەوە کۆمەڵێک هۆکار بوونە هۆی سەرنەگرتنی هەوڵەکانی شەریف پاشا، سەرەرای هۆکاری دەرەکی بەتایبەتی ئینگلیز و فەرەنسا و عوسمانی و کەمالیەکان بۆ دژایەتی هەوڵەکانی شەریف پاشا، کۆمەڵێک هۆکاری ناوخۆی کورد هەبوون، کەهەوڵەکانی شەریف پاشا بۆ دەوڵەتی سەربەخۆی کورد پێکنەیەت، لەوانە: دووبەرەکی و ناکۆکی ناوخۆی کورد هۆکارێکی سەرەکی شکستهێنانی هەوڵەکانی شەریف پاشا بوو، لەو سەردەمەدا بەهۆی دووبەرەکی و ناکۆکی نێوان کوردان دابەش بوون بۆ دووبەرە، بەرەیەکیان پشتیوانی لەهەوڵەکانی شەریف پاشا دەکرد، بۆ بەدەستهێنانی مافی سەربەخۆیی، بەرەکەی تر داوای دروستبوونی دەوڵەتێکی ئۆتۆنۆمی دەکرد، لەچوارچێوەی دەوڵەتی عوسمانیدا. ئەوە بوو بە کێشەیەک لەنێوان سیاسیەکانی کوردستان و ڕۆشنبیرەکان.

لەبەڵگەنامەیەکی بەریتانیا ژمارە (F.o- 371-5067) -No. 27 ی ڕۆژی (22-02-1920) لەلاپەڕە (160)دا، باسی نامەیەکی ئەدمیرال دەکا، لەئەستەمبوڵەوە ناردوویەتی بۆ وەزارەتی دەرەوەی بەریتانیا، دەربارەی ناکۆکی کوردەکانی تورکیا لەناو خۆیاندا دەڵێت: کێشەیەکی گەورە پەیدابووە لەناو کوردەکاندا، بەهۆی شەریف پاشاوە، دوور نیە ئەو ناکۆکیە ببێتە هۆی ئەوەی کوردستان بکەوێتە ژێر دەسەڵات و چاودێری دەوڵەتی فەرەنسا و بەریتانیاوە، شەریف پاشا دەیەوێ سەربەخۆیی بۆ هەموو کوردستان بێ، بەڵام یەکێکی وەکو عەبدولقادر شەمزینی دەیەوێ کوردستان لەژێر سایەی تورکیادا بێت، بەڵام وادیارە بەدرخانییەکان لەگەڵ ئەوەدا نین.

لەئەنجامی ئە و ناکۆکیەدا کار گەیشتە ڕادەیەک عەبدولقادر شەمزینی و هاورێکانی بڵاویانکردەوە، ئیتر شەریف پاشا بەنوێنەری کورد ناژمێردرێ لەکۆنگرەی پاریسدا، هەرچەندە شەریف پاشا گوێی بەو تەلگرافە نەدا و خۆی تەلگرافێکی نارد کە نوێنەری کوردە، بەڵام دواتر شەریف پاشاش وەکو تورەبوونێک وازیهێنا و لە 27-04-1920 دەست لەکارکێشانەوەی خۆی لەنوێنەرایەتی کردنی گەلی کورد ڕاگەیاند، ئەم هەڵوێستە سوودێکی زۆری هەبوو بۆ تورکیزمەکان.

ڕەفیق حیلمی لەیاداشتەکانیدا ڕەخنەیەکی توندی گرتووە، لە هەڵوێستی کوردەکانی تورکیا، بەرامبەر بەشەریف پاشا وتویەتی: کوردەکانی تورکیا پشتیوانیان لەشەریف پاشا نەکردووە، بەڵکو بەهاندان و چاو ترساندن و دەم شیرین کردن، بەتەقەلای مستەفا کەمال و تورکیزمەکان، توانرا بەناوی کورد تەلگراف بنێرن بۆ کۆنگرەی ئاشتی، وتبوویان شەریف پاشا نوێنەری کورد نییە.

هەوڵەکانی شەریف پاشا و بەندەکانی پەیمانی سیڤەر هەنگاوێکی گەورە بوو، بەرەو سەربەخۆیی کوردستان، بەڵام کورد ئەم هەلە گەورەیەی لەدەستچوو، هیچی دەستنەکەوت، لەبەر نەشارەزایی و کەمتەرخەمی و کەم ئەزمونی و پەرتەوازەیی، سوودی لەم دەرفەتە گرینگە وەرنەگرت و هیوای سەربەخۆیی کورد و کوردستان بوو بە بڵقی سەر ئاو.

خەبات و قوربانیدان و فیداکاری کورد کرایە قوربانی سیاسەتی دەوڵەتان و ئەو ڕۆشنبیر و سیاسیانەی کورد، کە بەداخەوە بەهۆی نەبوونی یەکێتیی و دووبەرەکی و ململانێی نێوانیان بۆ هەڵپەی بەرژەوەند خوازی و ساویلکەیی و کورت بینی لەناو کوردەکاندا ئەو هەل و دەرفەتە لەدەستچوو، ماڵوێرانی کوردی لێکەوتۆتەوە. ئەگەر چاوێک بەیاداشت و نووسینەکانی خۆماندا، وەکو: بلەچ شێکۆ و جەلادەت بەدرخان و ڕەفیق حلمی و ئەحمەد تەقی...هتد بێگرین، بەئاشکرا بۆمان دەردەکەوێ کەمتەر خەمی کورد خۆی، بووە هۆی کێشە و ململانێ و هەڵپەی سەرکردایەتی کردن، ئەمانەش هەمووی بەزیانی کورد و دەستگیر نەبوونی مافی کورد، بەهۆی خۆیەوە بووە و دوژمنانی کورد، هەمیشە سوودیان لەو نارێکی و دووبەرەکیە وەرگرتووە کەلە نێوان کوردەکاندا هەبووە، لە بەرامبەردا هەمیشە دوژمنانی کورد هاوکاری یەکتریان کردووە، بۆ لەناوبردنی هەوڵ و تێکۆشانی کورد، زۆرجار بەپیلان و گوشار هەندێک حزبەکانیشیان لەیەکتر هانداوە، دواتر هاوپەیمانان

لەبەڵێنە نارِوونەکانیان لەپەیمانی سیڤەر پەشیمانبوونەوە و بەریتانیا و تورکیا لەناو خۆیاندا ڕێکەوتن، بریاریاندا پرسی ویلایەتی موسڵ ڕەوانەی کۆمەڵەی گەلان بکرێت، دواتریش درا بە عێراق، و مادەکانی پەیمانی سیڤەر کاڵبوونەوە و لەدواییدا سڕێنرانەوە، ئیدی ئەو بەڵێنانەی لەپەیماننامەی (سیڤەر)دا هەبوون بوونە بەشێک لە بیرەوەریی و هیوای کوردەکان، لەئەنجامدا ئەو هەموو خەبات و تێکۆشانەی گەلی کورد هەمووی بەفیڕۆ چوو.
ئایا کورد تاکەی لەکێشە و ململانێ لەگەڵ یەکتر بەردەوام دەبن و هەڵەکانی ڕابردوویان دووبارە دەکەنەوە و چارەنووسی خۆیان تێکدەشێنن.[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک:	دۆزی کورد
جۆری پەرتووک:	مێژوو
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
وڵات:	تورکیا
وڵات:	شانشینی یەکگرتوو (بەریتانیا)
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] تۆماری تایبەت بۆ کوردیپێدیا | کوردیی ناوەڕاست | ئەم بابەتە بەتایبەتی لەلایەن (نووسەر)ەوە لە ڕۆژی 2022-02-13 بۆ کوردیپێدیا نێردراوە

کاتی تۆمارکردن:	2022/13/2 9:26:28 PM
ناوی تۆمارکار:	زریان عەلی

بابەت: 55
کەرکوک، ئاوڕێک لە ڕابردوو دیدێک بۆ ئاینده
https://www.kurdipedia.org/?q=20220616200722418888
کەرکوک، ئاوڕێک لە ڕابردوو دیدێک بۆ ئاینده
کامۆ حەویزیی

ئەم کتێبە بە یەکێک لە کتێبە زۆر گرنگەکانی مێژووی کەرکوک و ناوچەجێناکۆکەکان ژمێرە دەکرێ، بەو پێیەی بابەتەکانی دووتیۆی ئەم کتێبە زۆر گرنگن و بە هەردوو زمانی کوردی و عەرەبی نووسراون، ئێمە لەم کورتە نووسینەدا ناتوانین قسە لەبارەی تەواوی بابەتەکانی نێو ئەم کتێبە بکەین، وامان بەباشزانی سەرەتا ناونیشانی بەشێک لەو بابەتە گرنگانەی ئەم کتێبە بخەینەڕوو بۆ ئەوەی خوێنەری کورد و بەتایبەتی ئەوکەسانی سەرقاڵی بابەتی مێژووی کەرکوک و ناوچە جێناکۆکەکانن پێی ئاشنا بن. وێڕای پێشەکی، کەرکوک لە مێژووی کۆندا، کەرکوک لە مێژووی هاوچەرخدا. ڕێککەوتننامەی سایکس _ بیکۆ. کۆنگرەی ریککەوتن_پاریس. ڕێککەوتننامەی سیڤەر. پەیماننامەی لۆزان. کێشەی ولایەتی موسڵ (کوردستانی باشوور. دەقی ماددەی (58) ی یاسای بەڕیوەبردنی دەوڵەت بۆ قۆناغی گواستنەوە. ماددەی 140ی دەستووری هەمیشەیی عیراق. ماددەی)24(ی یاسای هەڵبژاردنی پارێزگاکان. کەرکوک و سیاسەتی نێودەوڵەتی و چەندین بابەتی گرنگی دی، کە دەکرێت خوێنەر لە دووتوێی کتێبەکەدا بیانخوێنێتەوە.
کەرکوک و سیاسەتی نێودەوڵەتیی
سەرەڕای جەختکردنەوەی بەردەوام لەلایەن سیاسەتی (عیراق و ئیقلیمیی و نێودەوڵەتی)یەوە، کە پێویستە کێشەی ناوچە جێناکۆکەکان بەتایبەت کێشەی کەرکوک وەک کێشەیەکی ناوخۆیی عیراق مامەڵەی لەگەڵدا بکرێت و زەمینەسازیی چارەسەری کێشەکەش لەو چوراچێوەیەدا ئەنجام بدرێ بە لەبەرچاوگرتنی مافی سەرجەم پێکهاتەکان. بەڵام لەگەڵ دروستبوونی دەوڵەتی عیراق و لکاندنی کوردستانی باشوور بەو دەوڵەتەوە، لەسەرجەم هەل و مەرجە جیاجیاکانی مێژوودا بۆ ساغکردنەوەی کێشەی کەرکوک لەنێوان حکومەتی ناوەند و نوێنەرانی کورد دا، سیاسەتی ئیقلیمی یاخود سیاسەتی نێودەوڵەتی ڕۆڵی بەرچاو و تارادەیەک بڕیاردەریان هەبووە، چ لەڕووی هێشتنەوەی کێشەکە بە هەڵپەسێردراوی یاخود

ئاڕاستەکردنی بەئاقارێکدا بە قازانجی حکومەتی ناوەند بەبێ لەبەرچاوگرتنی پاراستنی مافی پێکهاتەی کورد لەو ناوچانە و دابڕینیان لە سنوری جوگرافی هەرێمی کوردستان.

نەتەوەیەکگرتووەکان و چارەنووسی ناوچە جێناکۆکەکان
نوێنەری تایبەتی سکرتێری نەتەوەیەکگرتووەکان) ستیڤان دیمستۆرا) لەچوارچێوەی جێبەجێکردنی بڕیاری ئەنجوومەنی ئاسایشی ژمارە) 1770 لە 10\8\2007 بە مەبەستی هاوکاریکردن بۆ چارەسەری کێشەی ناوچەدابڕاوەکانی کوردستان، لە سێ قۆناغدا چەند پێشنیارێک پێشکەش دەکات.
قۆناغی یەکەم، تایبەت دەبێت بە ناوچەکانی مەخمور، ئاکرێ ، مەندەلی، حەمدانییە.
قۆناغی دووهەم، تایبەت دەبێت بە ناوچەکانی) تەلەعفەر، تەلکێف، شێخان، شنگار، خانەقین.
قۆناغی سێهەم تایبەت دەبێت بە پارێزگای کەرکوک.
لەگەڵ ئەوەشدا نەتەوە یەکگرتووەکان جەخت دەکاتەوە کە کاری نێردراوی نەتەوە یەکگرتووەکان پێشکەشکردنی هاوکاریی و ئامادەکردنی ڕاپۆرتی شیکارییە سەبارەت بە ناوچە جێناکۆکەکان و حکومەتی عیراق خۆی ڕاپۆرتی بڕیارە لە میتۆد و پرۆسەی چارەسەرکردنی کێشەکە، بەڵام لە دووتوێی ڕاپۆرتێکدا شێوازێک لە دەستێوەردانی نەتەوە یەکگرتووەکان بەدیدەکرێت و پێشێلکردنی مافە دەستورییەکانی عیراق لە خۆدەگرێت بە هەنگاوی دوورکەوتنەوە لە ماددەی 140 ماددەی (23)ی یاسای هەڵبژاردنی پارێزگاکان.
ئەم بەشەی کتێبەکە بۆ دەستنیشانکردنی گرفت و چارەسەرکردنی کێشە یاسایی و موڵکدارییەکانی پارێزگای کەرکوک و سەرجەم قەزاو ناحیەکانە، بۆ ئەم مەبەستە چەندین ئالییەت بۆ چارەسەرکردنی گرفتەکان لەڕێی دەستوورەوە دیاری کران.
یەکەم: ئەنجامدانی پرۆسەی هەڵبژاردن لە پارێزگای کەرکوک و قەزاو ناحیەکانی، دوای جێبەجێکردنی دابەشکردنی دەسەڵاتی کارگێڕی و ئەمنی و وەزیفە گشتیەکان بە هەر سێ پۆستی سەرۆکی ئەنجوومەن و پارێزگار و جێگری پارێزگار لە نێوان پێکهاتەکان و... هتد.
دووهەم: پێکهێنانی لیژنەیەک کە پێکدێت لە دوو نوێنەر بۆ هەریەک لەسێ پێکهاتە سەرەکییەکەی پارێزگای کەرکوک، کە نوێنەرایەتی پارێزگای کەرکوک لە ئەنجوومەنی نوێنەرانی عیراق دەکەن هتد...
سێهەم: هەڵبژاردنی ئەنجوومەنی پارێزگای کەرکوک ئەنجام دەدرێت، دوای پێشکەشکردنی ڕاسپاردە و ئەنجامە وەدەستهاتووەکانی لیژنەکە بۆ ئەنجوومەنی نوێنەران، بەو پێیەش ئەنجوومەنی نوێنەران هەڵدەستێت بەداڕشتنی یاسایەکی تایبەت بۆ یەک خولی هەڵبژاردنی ئەنجوومەنی پارێزگای کەرکوک.
چوارەم: هەردوو حکومەتی فیدراڵی و حکومەتی خۆجێی کەرکوک بە یەکسانی و بەپێی دەستوور سەرجەم پێداویستییەکانی جێبەجێکردنی کارەکان لیژنەکە دەگرنە ئەستۆ.
وێڕای ئەم خاڵانە ئەم کتێبە باسی گرنگی لە بارەی کێشەی گەڕانەوەی کەرکوک لە خۆ دەگرێت، ئەو خوێنەرە ئازیزانەی مەبەستیانە شارەزایی تەواویان لە بارەی مێژووی کەرکوک و گرفتەکانی لەگەڵ حکومەتە یەک لەدوای یەکەکانی عیراق شارەزابێت دەتوانێ ئەم کتێبە بەسەر بکاتەوە.[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری پەرتووک:	ڕانانی پەرتووک
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
شار و شارۆچکەکان:	کەرکوک
وڵات:	باشووری کوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ماڵپەری کوردستانی نوێ - 2022-06-16

کاتی تۆمارکردن: PM 8:07:22 2022/16/6
ناوی تۆمارکار: زریان عەلی

بابەت: 56

بانگەوازێک بۆ ئاشتی و بەرەنگاربوونەوەی شاڵاوی داگیرکارانەی تورکیا

https://www.kurdipedia.org/?q=20200618150006385013

جیهان و ناوچەکە بەهەلومەرج و ڕیزبەندی نوێدا تێ دەپەڕن، دۆخی ژیانی خەڵک و بێ موچەی و نادادی، ژیانی لەهەرێمی کوردستان سەخت و دژوار کردوە، نەخۆشی کۆرۆنا ماڵ بەماڵی یەخەی بەخەڵک گرتووە و ناعەدالەتی هیچ پاساوێکی بۆ ئەم ئەزموونە پڕ شکستەی هەرێم نەهێشتووەتەوە و متمانەی خەڵک بە حکومەت و بە هێزەکانی دەسەڵات لە دوا سنوری خراپی خۆیدایە. سەرباری ئەمانە مەترسی شەڕ و مەترسی داگیرکاریو شاڵاوی تورکیا لە باشوری کورستان ڕۆژبە ڕۆژ زیاتر دەبێت و چەند ڕۆژێکە لە چوارچێوەی ئەو داگیرکارییە لە مێژینەیەدا ئۆپەراسیۆن و شاڵاوێکی نوێی بەناونیشانی تازەوە ڕاگەیاندووە. وەک دەزانن ناوچە سنوورییەکانی هەرێم و بناری چیا و گوندنشینان و شۆڕشگێڕان، تەنانەت کەمپەکان و بارەگاکانیان لە نێو جەرگەی خاکی هەرێم و عێراقدا، ڕۆژانە لە لایەن تورکیا و ئێرانەوە بۆردومان دەکرێن و تورکیا بە ئاشکرا سنوری عێراق و هەرێمی کوردستانی بەزاندوە و سەروەری خاکەکەی پێشێلکردوە و تۆپباران و موشەکبارانی ئێرانیش هەر بەردەوامە.

ئێمە، ئەوانەی واژۆمان کردوە، هەمولایەک، هاوڵاتیان و ئەنجومەنی نیشتمانی عێراق و ڕای گشتی لەمەترسی هەڵگیرسانی شەڕ و داگیرکاری باشوری کوردستان ئاگادارەدەکەین و داواکارین لە هەموو هێز و لایەنەکانلەسەر ئاستی ناوخۆ و دەرەوە، ڕێگای توند و یەکلاکەرەوە بگرنە بەر بۆ چارەسەری هەموو کێشە و ئارێشە ناوخۆییەکان بە زمانی گفتوگۆ و ئاشتی و بەتوندی دژ بە ئاگری شەڕ و داگیرکاری لەباشوری کوردستان بوەستنەوە. دەبێت هەموو بۆردومان و پێشێلکارییەک ڕابوەستێ و بێ هیچ مەرجێک هێزی داگیرکەری تورکیا چەک و سەنگەرەکانی بپێچێتەوە، لە سەر ئاستی کوردستان و عێراقیش بە هەموو شێوەیەک ڕێگە لە دەسدرێژی و پەلامار و بۆردومان و دەستێوەردانەکانی تورکیا و ئێران بگیرێت. دەبێت ئەنجومەنی نیشتمانی عێراق و هەر سێ سەرۆکایەتییەکەی، لە سەر ئاستی ناوخۆ و دەرەکی، هەوڵی تەواوی خۆیان بخەنەگەڕ بۆ پاراستنی دەسکەوتە مێژووییەکانی هەرێم و عێراق و لە پەیوەندیدا بە مەترسیەکانی لەشکرکێشی و داگیرکاری تورکیاوە تەواو هەستیار و یەکلاکەرەوە هەنگاوبنێن و لایەنە سیاسییە کوردی و عێراقییەکان ڕەتکردنەوەی هەر هێرش و پەلامارێک بۆ سەر خاکی کوردستان بە هەر بیانوویەک و پاراستنی ئاشتی و یەکڕیزی بە بەنما بگرن و بڕیارە پەیوەندیدارەکان لەو بارانەوە جێ بەجێ بکەن و ئاسایش و سەلامەتی هاوڵاتیانی عێراق و پاراستنیان لە جەنگ و داگیرکاری لە پێش هەر پرسێکی دیکەوە ببینن.

ناوەکان:

فایەق موحەمەد پزیشک و ئەندامی پێشووی پەرلەمانی کوردستان

شێرکۆ حەمە ئەمین ئەندامی پێشووی پەرلەمانی کوردستان

هاوژین ملا أمين مامۆستای زانکۆ

کەژاڵ عبدولقادر پەندروستی کار و چالاکی مەدەنی

گەشە دارا جەلال حەفیدئەندامی خولی پێشوی پەرلەمان

لەتیف فاتیح فەرەج نووسەر و چالاکی سیاسی چەمچەماڵ

تارا حسين چالاكی سياسی ناشط سیاسی

پەیمان عز الدين ئەندامی خولی پێشووی پەرلەمان کوردستان

ئومێد صديق ئەحمەد کاسب پێنجوێن

سمکۆ سابیر چالاک لە بواری ئەنفال کەلار

محمد عسمان عەبدولسەلام مامۆستا کەرکوک

ئامێد سلێمان نوسەرو ڕۆژنامەنوس

ئەڵمانیا جمعه کەریم محمد شێوەکار

کەلار شوان ئاوارە وەرزشکار و خوێندکاری زمان بەریتانیا

ڕەئوف ئیبراهیم سالح سۆفی ژمێریار بەریتانیا

ئەبوبەکر مەجید مەعروف یاریدەدەری پزیشک سلێمانی

نیاز عەبدوللە پەیکەرتاش و سیناریۆ نوس سوید

نازدار محمد سعید فەرمانبەر سلێمانی

نەوروز مەحمود چالاکوانی مەدەنی ئەڵمانیا

لیدا وێرتس چالاکوان لە کۆمیسیۆنی باشوور.. نەرویج

داستان معروف ڕەسوڵ چالاکوانی بواری ژنان بەریتانیا

قەیوان معروف ڕسوڵ مامۆستا بریتانیا

کانی وەهاب غەفور چالاکەوانی سیاسی خوێندکاری زانکۆ ئەمریکا

سیڤەر محمد عزیز سلێمانی

شەیما عدنان ساڵەح کەلار

بەناز غەریب ڕەشید سلێمانی
بێریڤان محمد چالاکوانی سیاسی و ژنان
زلێخا نوری محمود چالاکوان
شەهێن محمد حسن چالاکوان سلێمانی
شیرین کەریم موراد چالاکوانی سیاسی
محمەد عەبدوڵلە هاوسەرۆکی تەڤگەری ئازادی باشووری کوردستان
دیار بکر کۆڵن ئەڵمانیا هاوسەرۆکی ناوەندی گەل
شەماڵ ڕەشید فەرەج سویسرا کاریکاتێرست و شاعیر
کارا محمد سیدسادق چالاکوانی هونەری
سوارە محمود حسن سلێمانی
شۆڕش حەمە علی کەلار ژینگەپارێز
شاهین علی چالاکی مەدەنی
دڵشاد ڕەشید علی کاسب
هێمن شێرکۆ عەبدولقادر خوێندکار گەرمیان
نەهرۆ سەلام چەمچەماڵ
ئەسکەندەر سەلیم کەرکوک
حسێن علی ڕشید کەرکوک
حەیدەر علی گەرمیان فەرمانبەر
سارا ڕەزا علی تەڤگەری ئازادی سلێمانی
ئاسۆی مەلا ڕۆژنامەنوس ئەمریکا
نورالدین علی ئەحمد ناسراو بە هەڤاڵ حاجی کەرکوک
فەرەیدون کونجرینی ڕۆژنامەنوس وچالاکوان ئەڵمانیا
شێروان محێدین ئەحمەد د.دەرمانساز کەرکوک
ئارام ئیبراهیم ئەحمەد دەستەی سەرۆکایەتی بەرەی دیموکراسی گەل کەرکوک
نەجمەدین صابر علی فەرمانبەر
کۆمەڵ سەرمەد هاوسەرۆکی تەڤگەری ئازادی ئەنجومەنی هەرێمی کەرکوک
ڕێحان حەمادی حەمید کەرکوک
عەبدالوەهاب ئەحمەد عەبدوڵلە تەڤگەری ئازادی سلێمانی
حمەگەرمیانی چالاکوانی مەدەنی نەرویج
هیوا فائق قادر مامۆستا کەلارڕ
زگاری محمەد علی ڕەسوڵ کرێکار ئەڵمانیا
سهیل خورشید عەزیز فەرمانبەر کفری
ئیدریس عەبدوڵلە محمود مامۆستا قەڵادزێ
هەرێم محمود سەمەن ئەندازیاری تەلار سازی کەلار
عدنان فایق حاتەم ژمێریار ڕۆژهەڵات
سلام عەبدوڵا نووسەر و چالاکی سیاسی خانەقین
ڕووبار قەدی چالاکی مەدەنی ئۆسلۆ
بەرهەم لەتیف ڕۆژنامەنرس
بۆتان گەرمیانی ڕۆژنامەنوس
کامەران شوانی چالاکوانی مەدەنی لەندەن
علی محمد ئیسماعیل کارمەندی کۆمپانی بی ئێم دەبلیو
سروە نوری عسمان وەرگێڕ و خوێندکاری دکتۆرا بەریتانیا
ئیبراهیم محمدفەرەج چالاکی سیاسی سلێمانی
ئاسۆ فەقێ چالاکوانی مەدەنی نەرویج
شۆڕش خدر چالاکی سیاسی سلێمانی
هاورێ جەبار کەلار چالاکی سیاسی
عادل عسمان محمەد چالاکی سیاسی سلێمانی
بەهرۆز حسێن بابەکر کاسب بەریتانیا
سەما محمد چالاکوانی مەدەنی سلێمانی

نەورۆز فازل چالاکی مەدەنی
مەسعود حمە ڕەشید حمە ساڵح فەرمانبەر سیدسادق
گوڵی فایەق علی چالاکوانی مەدەنی سیدسادق
ڕۆژان عەبدوالله کریم کەرکوک
ئاکۆ حیدر اکبر پیشە، مامۆستا، ڕزگاری
شە هلا حە فید
پۆلا شێخ مارف بە ڕزنجی، کە سایە تی سیاسی
شە هلا حە فید قادر نادر چالکوانی مەدەنی
بە ختیاروە لی سوید
یوسف حە سە ن احمد سلێمانی
سوزان حە مە تاتە، پە ڕلە مانتاری پێشوی عراق سوید
پە یمان حە مە تاتە سوید
ڕفیق غفور کە نە کە
زە کە ڕیا هە ورامی، کە نە کە
عوسمان اسماعیل ماموستای زانکو، بە ڕیتانی
سایە عوسمان سە عید ماموستای زانکو لە بە ڕیتانیا
ئاراز مە سیفی نوسە ڕ ئە لمانیا 7-دلشاد حافز چالە کوانی مە دە نی بە ڕیتانیا
بنار اسماعیل بپارێزە ڕ بە ڕیتانیا
فەرهاد محێدین
ئیسماعیل ئیبراهیم
نەوزاد کەریم
جەمیل عەزیز سورچی
کامەران فتاح
تاهیر بامەڕنی
کاکۆ گەردی
ڕێزان ساڵح
هیوا ڕەشید
نزار شەهاب
ستار شوانی
ئارام بۆگدی
دلێر وریا
یاری بەکر
دیار بالیسان
زەردەشت عەلی
سەمیر دوسکی
تەها مام شەلی
عەلی بەرزنجی
نەزیر شێخ سەیدا دوسکی
عوسمان محەمەد سد
سەردار ئەمین
نەجات عەبدول ڕەحمان
فەرهاد خۆشناو
بەکر عومەر
دلێر تاهیر
بەرزان ئەحمەد
هەندرێن مامەند شێروانی
مەریوان ساڵح میرزا
ساوان بەرزان ئەحمەد
ئیدریس سابیر

عبدولرەمان عەلی ڕەزا
نزار محەمەد چالاکوانی مەدەنی
مەهاباد محەمەدئەمین عەبدوللا ئەندامی خولی یەکەمی پەرلەمانی عیراق
هەڤاڵ کویستانی ئەندامی خولی پێشوی پەرلەمانی عیراق
الیا ابراهیم چالاکی مه ده نی سوید
حه مید به درخان نوسه ر
دلشاد کویستانی شیوه کار فه ڕه نسا لاله عه بده شیوه کار المانیا
نه وروز مه لا علی سیاسی سوید
قاسم عەبدوڵلا مەرزانی, مامۆستای زانکۆی سەلاحەدین
مژده عه باس، مامۆستای زانکۆ
دەریا قادر یاریدەدەری تاقیگەکەلار
شەیدا نجات، مامۆستا، کەلار
دیلان نەوزاد، مامۆستا، کەلار
نادیە کوردین فەرمانبەر ستوکهولم
شەیما عەدنان چالاکوانی سیاسی کەلار
چالاک فاتیح غەفور چالاکوانی مەدەنی فەرەنسا
سەنگەر فاتیح غەفور کاسب کەرکوک
کۆچەر فاتیح غەفور کاسب کەرکوک
نەبەز فاتیح غەفور کاسب فەرنسا
نەترس فاتیح غەفور کاسب فەرەنسا
هێمن فاتیح غەفور خوێندکار کەرکوک
سامان فاتیح غەفور مامۆستا کەرکوک
ڕوناک ئەحمەد کۆڵن ئەڵمانیا
کاردو ناصح چالاکوانی مەدەنی کەرکوک
هەژار مەرگەیی ئیتاڵیا پێشمەرگەی
دیرین هەڵمەت عبدلله هەولێر
جبار محمد ژمیریار سلێمانی
حه کیم ده ربه ندیخانی سلێمانی
خوشناو مه ریوانی وه رگێر سوید
نه وروز مه لا علی سیاسی سوید
په رویز شیخ محمد شیخ علی هوله ندا
حاکم جه لال عبدالله سوید
وریا قه ره داخی راویژکار له یو ئین هوله ند
شانیا فایق محەمەد خوێندکاری زانکۆ
ناجح مەحەمەد گوڵپی پزیشکی ڤیتەرنەری و لێکۆڵەری زمانەوانی
محەمەد حەمەرەزا مامۆستای پەیمانگا هەلەبجە
ناسح عەبدولرەحیم جالاکی مەدەنی هەڵەبجە
نەوشیروان محەمەد جالاکی مەدەنی هەڵەبجە
یوسف ئیبراهیم کاسب
جەیران ئەحمەد دایکی شەهید
سه رگول فقی علی سوید
هاوار صالح زه ریفی به ریتانیا
ئارام رسوڵ حمه کاسب قەڵادزێ
مهدی علی عبدالله کاسب قەڵادزێ
ئایدیا محمود عبدالله خوێندکار قەڵادزێ
سعید رسوڵ حمه مامۆستا قەڵادزێ
همین احمد محمد ژنی ماڵەوه قەڵادزێ
محصوم عبدالله محمود ژنی ماڵەوه قەڵادزێ
شۆخان عبدالله محمود خوێندکاری زانکۆ قەڵادزێ

هونەر مەولان پیرۆت پیشه دەلاک بریتانیا
ئومێد حسن حسن مامۆستا قەڵادزێ
محمد عبدالله محمود مامۆستا قەڵادزێ
محمد حسن حسن کرێکار بەریتانیا
ڕسوڵ حسن حسن پۆلیس قەڵادزێ
عمر حسن حسن دەلاک نەمسا
شاڵاو محمود حمه دەلاک بەریتانیا
ڕێبوار محمد ابڕاهیم کاسب قەڵادزێ
ڕۆکان عبدالله محمود حسین کاسب قەڵادزێ
جبار سعید متقاعد سلێمانی
بورهان عبدالله محمود کاسب قەڵادزێ
بارزان عبدالله محمود پێشمەرگە قەڵادزێ
محمود عبدالله محمود مامۆستا قەڵادزێ
ڕێبوار کریم - بەریتانیا
ابوبکر عبدلله - چالاکوان بەریتانیا
امل بکر - مامۆستا سلێمانی
ارام شوانی میدیاکار
نه خشین ابراهیم حه فید
سۆلاڤ ابراهیم حه فید
نازه نین ابراهیم حه فید
ژیلا دارا
ئامین عبدالله
نه سرین جلال
ئارێز دارا
ئه حمه د یوسف عبدالعزیز
ره ند دارا جلال
نارین کامیل
سارا کامیل
لارا ئومێد ڕووف
هوما دارا
ئارا ئومێد ڕووف
گێلاس عبدالله ڕه شید
ئومێد ڕووف صاڵح
الماس عبدالله ڕه شید
ڕێژه ن نه وره س ابراهیم
شلێر معروف محمد
ئاری کامل عبدالرحمن
ره وه ند دارا جلال
دلاوه ڕ نه وره س ابراهیم
کامل عبدالحمن محمد
کامران عبدلله - مامۆستا – شارەزوور
ئه لند دارا جلال
شاد نه وره س ابراهیم
علی حسێن کریم پ.م.دیرین شارەزوور قەرەگۆل
مژده علی حسێن شارەزوور قەرەگۆل
سەروین علی حسێن خوێنکاری زانکۆ شارەزوور قەرەگۆل
نۆنا علی حسێن خوێنکار قەدەم خێر
علی حسێن خوێنکار سلێمانی
سەفین نەوزاد کاکه حه مه کاسب سلێمانی

سەنگەر نەوزاد کاکە حەمە کاسب سلێمانی
نایلە حسێن کریم ژنی ماڵەوە سلێمانی
عوسمان حسێن کریم کاسب شارەزوور
سدیق فەتاح عەزیز کاسب شارەزوور
بورهان فەتاح عەزیز کاسب شارەزوور
فاتمە عزیز قازی ژنی ماڵەوە شارەزوور
نەسرین عەباس ڕەشید ژنی ماڵەوە شارەزوور
ترێ محمود شاعیرو ڕاگەیاندن کار
ئومیدجمعة محمد کاسب کەلار
ئاسودە شهاب عزیز پەرستار کەلار
هاوکار ئیکرام پەرستار ڕزگاری
هوزان زبیر ڕۆژنامەنوس هەولێر
ڕامیارحسن چالاکوانی مەدەنی نەرویج
محمد تاهرسعید کاسب ڕزگاری
ئالان لقمان علی کاسب کلار
ئەبوبکر محمد پارێزەر کەلار
ئاکۆئەحمەدعلی کاسب سیدصادق
ئامانج حەمید بەرگدوور کەلار
هاوکار نەسرەدین فەرمانبەر کەلار
ارسلان احمد چالاکوانی مەدەنی کەلار
نیگار عومەر چالاکوان ڕزگاری
ئومید جمعة محمد کاسب کەلار
بەسۆز احمد پەرستار بناری بەمۆ
دەشنێ نریمان پزیشک سلێمانی
عامر صلاح شفیق چالاکوانی مەدەنی بریتانیا
شاهۆ عبداللة کریم چالاکوانی مەدەنی کەلار
سەرکەوت حسن دەرمانساز کەلار
نەبەرد احمد کریم مامۆستا کەلار
بەمۆ بەکر سعید پێشمەرگە کەلار
هە لو عوسمان کاسب کفری
ابراهیم عبدالرحمان کاسب کفری
ئازاد ئیبراهیم پێشمەرگە ڕزگاری گەرمیان
حەمەی پوور ڕۆژنامەنوس کەلار
دەریا قادر صابر ی.تاقیگە کەلار
شەیدا نجات مامۆستا کەلار
دیلان نەوزاد مامۆستا کەلار
زەرداو حیدر احمد کاسب کفری
سورین ابراهیم مامۆستا ڕزگاری
محمد ڕحیم کریم خانەنشین کەلار
علی سالح ڕۆستم خانە نشین کەلار
کاروان ڕحیم کەریم کاسب کەلار
محمد شەمسەڵا کاسب کلار
محمد حمەساڵح کارگێڕی مەڵبندی یەکێتی کەلار
سامان عبدلرحمان صنعان تەقتەق
سیروان عبید محمد ڕۆژنامەنووس
کۆسار شمسلا شەمسەدین قوتابی کەلار
لبنان مەریوان سەباح هۆمەر دکتۆری ڤێرتەرنەری بریتانیا
پێشەوا عسمان عبدللە چالاکوان ڕۆژهەڵاتی کوردستان
حسین حسن محمد پزیشکی ڤێتەرنەری کەلار

بکر شاکر خوبیار کاسب گەرمیان
رزگاری بە ژوار سیروان صلاح کاسب، کفری
سە یوان علي محمد پێشمەرگە، کفری
احمد محل حمید کاسب، کفری
سالار رحیم خورشید پیشمەرگە، کفری
شالاو انور صمد کاسب، کفری
زمناکو حسن صالح کاسب، کفری
زمناکو محمد حسین کاسب، کفری
محمد ادریس قادر کاسب، کفری
هاشم متحت احمد پولیس، کفری
مبارک عباس مصطفی کاسب، کفری
جزا محمد حسین پولیس، کفری
کاظم متحت احمد پولیس، کفری
سەباح محمدقادر کاسب، کەلار
کارزان طلعت حسن کاسب، کفری
بەختیار عوسمان کاسب کفری.
محمد حسن حسین کاسب، کفری
شاهو عوسمان عبدالکریم کاسب، کفری
عادل احمد رحیم کاسب، کەلار
ریباز نازم علي پیشمەرگە، کفری
بە ژوار سیروان صلاح کاسب، کفری
هیوا عباس عزیز پولیس، کفری
حە مرین هندرین مە تحە ت پیشمەرگە، کفری
طە بکر شاکر کاسب، کفری
عبدالله بکر شاکر کاسب، کفری
ریبین هندرین مە تحە ت کاسب، کفری
فلاح حسن حسین کاسب، کفری
سەفین مە تحە ت احمد پۆلیس، کفری
ئاکۆ حیدر اکبر مامۆستا، گەرمیان
دڵنیا عاصی عزیز مامۆستا، گەرمیان
بختیار محمد ساڵح مامۆستا، سەیدسادق
هێلین فائق ساڵح خوێندکار، سەیدسادق
کارزان عسمان محمد مامۆستا، کەلار
محمد ڕشید امین فەرمانبەر، کەلار
هێمن جبار محمد فەرمانبەر، کەلار
ناسکە محمد عزیز فەرمانبەر، گەرمیان
نیگار حمید غیدان فەرمانبەر، گەرمیان
بشدرا عارف محمد مامۆستا، سەیدسادق
محمد کریم علی فەرمانبەر، کەلار
هێمن علی خورشید فەرمانبەر، ڕزگاری
ئاسۆ علی محمد چالاکوان، گەرمیان
حیدر علی محمد فەرمانبەر، گەرمیان
محمد مکرم ساڵح فەرمانبەر، ڕزگاری
کۆچەر عمر محمد فەرمانبەرڕزگاری
مەریوان سعید مدحت مامۆستا، گەرمیان
عدنان علی قادر فەرمانبەر، گەرمیان
ئارام ئەمین محمد پۆلیس، گەرمیان
ئاسۆ عدنان علی کاسب، ڕزگاری
بەهار هیوا مجید خوێندکاری زانکۆ

ڕێز لەتیف فاتیح خوێنکاری زانکۆ
ڕاز لەتیف نوسەر
دانا عەسکەر شاعیر
عوسمان عبد الله چالاکوان
ئاسۆ سلیم کۆساری چالاکوان
لەتیف فاتیح فەرەج نووسەر و چالاکوانی مەدەنی
2020-06-18

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
شێوازی دۆکومێنت:	چاپکراو
وڵات:	باشووری کوردستان
وڵات:	شانشینی یەکگرتوو (بەریتانیا)
Quick Respons Code:	

کاتی تۆمارکردن:	2020/18/6 3:00:06 PM
ناوی تۆمارکار:	بەناز جۆڵا

بابەت: 57

پرسەنامەی بافڵ تاڵەبانی بۆ کۆچی دوایی سیفەر بورهان عەبدوڵلا

https://www.kurdipedia.org/?q=20220615165117418658

دەقی پرسەنامەکەی بافڵ تاڵەبانی:
بەڕێز کاک هەڵکەوت عەبدوڵا، ئەندامی سەرکردایەتی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان.
بەداخەوە هەواڵی کۆچی دوایی (سیفەر بورهان عەبدوڵا)ی برازای بەڕێزتانم بیست.
بۆ ئەم خەمە گەورەیە پرسە و هاوخەمی خۆم ئاڕاستەی ئێوە و خانەوادە تێکۆشەرەکەتان دەکەم و هاوبەشی خەمتانم.
لەخوای گەورە داواکارم ڕۆحی کۆچکردوو بە بەهەشتی بەرین شادبکات و سەبووری و ئارامی بە هەموولایەک ببەخشێت.
دڵسۆزتان
بافڵ جەلال تاڵەبانی
سەرۆکی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان
2ی حوزەیرانی 2022 [1]

⚠ تێبینی: ئەم بابەتە بە ڕێنووسی سەرچاوەی ئاماژە پێکراو نووسراوە، کوردیپێدیا هیچ دەستکارییەکی نەکردووە!

تایبەتمەندییەکانی بابەت

پارت / لایەن:	یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
شێوازی دۆکومێنت:	چاپکراو
وڵات:	باشووری کوردستان

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ماڵپەڕی یوک میدیا - 2022-06-02
کاتی تۆمارکردن: PM 4:51:17 2022/15/6
ناوی تۆمارکار: ڕۆژ هەژار

بابەت: 58
پەیماننامەی (لۆزان) هۆکارە کە تا ئێستا ڕۆژهەڵاتی ناڤین و ناوچەکە هێمنی و ئارامی بەخۆیەوە نەبینیوەو شەڕو خوێنڕشتن بەردەوامە
https://www.kurdipedia.org/?q=20220907120925432708
میدیا - ئێسن- ئەڵمانیا :

غەفوور مەخمووری سکرتێری گشتیی یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان YNDK پەیامێکی ئاراستەی مەراسیمی ڕاگەیاندنی کۆمیتەی پەیماننامەی لۆزان کردووە، کە ئامادەسازی بۆکراوە، ئەمڕۆ 12 / 6 / 2022 لە شاری (ئێسن)ی وڵاتی ئەڵمانیا بەڕێوەدەچێت، لە پەیامەکەیدا ڕایگەیاندووە کەوا لەو کاتەوەی پەیماننامەی (لۆزان) ئیمزاکراو جێبەجێکرا، تا ئێستا ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و هەموو ناوچەکە هێمنی و ئارامی بەخۆیەوە نەبینیوە و، شەڕو خوێنڕشتن لە ڕۆژهەڵاتی ناڤیندا درێژەی هەیە، هەروەها دەڵێت : (جێبەجێکردنی پەیماننامەی (لۆزان) فاکتەرێکی سەرەکی بوو بۆ ئەوەی ئاشتی و هێمنی و ئارامی لە ڕۆژهەڵاتی ناڤین و بگرە جیهانیشدا بەرقەرار نەبێت.)، هەر لە پەیامەکەیدا مەخمووری داوای هەڵوەشانەوەی پەیماننامەی (لۆزان) دەکات و دەڵێت: (پێویستە هەموو لایەک ئەو ڕاستییە بزانن کە هەڵوەشاندنەوەی پەیماننامەی (لۆزان) و دامەزراندنی دەوڵەتی کوردستان و گەیشتنی گەلی کوردستان بەمافە ڕەواکانی گەورەترین فاکتەری چەسپاندنی هێمنی و ئارامییە لە ڕۆژهەڵاتی ناڤین و، تەنها و تەنها لەو ڕێگەیەوە دەتوانرێ ئەو هێمنی و ئارامییەی کە کۆمەڵگای نێودەوڵەتی دەیخوازێت لەرۆژهەڵاتی ناڤیندا بچەسپێت و وەدەست بهێنرێت.). ئەمەش دەقی پەیامەکەیە :

بەڕێزان کۆمیتەی پەیماننامەی لۆزان

خوشکان... برایان... ئامادەبووانی بەڕێز

سڵاوی سەرخۆبوون و ئازادیتان لێبێت...

بەڕێزان ؛ ئەمڕۆ ئێوەی بەڕێز کارێکی گرنگ و دیرۆکی ئەنجام دەدەن کە پەیوەستە بەداهاتووی گەلی کوردستان، ئەویش کارکردنە بۆ هەڵوەشاندنەوەی پەیماننامەی لۆزان، کەوا تا ئێستا و دوای سەد ساڵ لەسەر بنەمای ئەو پەیماننامەیە زوڵم لە گەلی کوردستان دەکرێت.

وەکو خۆتان دەزانن گەلی کوردستان بەدرێژایی مێژوو لەخەبات و تێکۆشان و بەرخوداندا بووە لەپێناو وەدەستهێنانی مافە ڕەواکانی خۆیدا و، گەورەترین زوڵمی مێژوویش کە لە گەلی کورد کرابێت ڕێکەوتننامەی (سایکس - پیکۆ) بووە لە ساڵی 1916دا، دوای ئەوەی کوردستان لە ئەنجامی شەڕی چاڵدێران دابەشی سەر هەردوو ئیمراتۆریەتی عوسمانی و سەفەوی کرا، جارێکی دیکە و سەرلەنوێ کوردستان بەپێی ڕێکەوتننامەی (سایکس - پیکۆ) دابەشی سەر (عێراق و تورکیاو سوریاو ئێران) کرا، ڕاستە ئەو ڕیکەوتننامەیە بۆ داڕشتنەوەی نەخشەی سیاسی ئەو ناوچەیە بوو، بەڵام لەهەمان کاتدا زوڵمێکی گەورەش بوو لە کورد و گەلی کوردستان کرا، بێگومان گەلی کوردستان هەر لەسەرەتاوە ڕێکەوتننامەی (سایکس - پیکۆ)ی ڕەتکردەوەو پێی ڕازی نەبوو.

دوای چوار ساڵ لە ڕێکەوتننامەی (سایکس - پیکۆ) هەوڵێک هاتە ئاراوە کە ئەویش پەیماننامەی (سیڤەر) بوو، بەپێی ئەو پەیماننامەیە لە بەندەکانی (62 و 63 و 64) کۆمەڵێ ماف بۆ گەلی کوردستان دیارکرابوو، بەپێی ئەو پەیماننامەیە دەبوایە دوای ساڵێک گەلی کوردستان وەک هەر گەلێکی دیکەی ناوچەکە خۆی خۆی بەڕێوەببات و، دواتر هەوڵبدات لەسەر خاکی

خۆی بینای وڵاتی خۆی بکات، هەوڵبدات وەک چۆن لە ڕابردوودا ڕۆڵێکی کارای هەبووە لە بیناکردنی شارستانییەتی ناوچەکەدا بەهەمان شێوە لەداهاتوودا ڕۆڵێکی کارا ببینێت لە بیناکردنی کۆمەڵگایەکی مۆدێرن و پێشکەوتوو لە ڕۆژهەڵاتی ناڤیندا، بەڵام بەداخەوە ئەو پەیماننامەیە جێبەجێنەکرا و، ئەوە بوو لەساڵی 1923 پەیماننامەی لۆزان هاتە پێشەوەو ئەو پەیماننامەیە ئەو خەونەی گەلی کوردستانی لەباربرد کە لە سیڤەردا بەرنامەڕێژی بۆ کرابوو، جارێکی دیکە لە (لۆزان) زوڵم لە گەلی کوردستان کرایەوە، کەمالییەکان زوڵمێکی گەورەیان لەگەلی کوردستان کرد کە مافی ڕەوای گەلی کوردستانیان نەدا و، نەیانهێشت ویلایەتی موسڵ خۆبەڕێوەبەری ڕابگەیەنێ، دواتر کە ویلایەتی موسڵ لەساڵی 1925 کە بەعێراقی عەرەبییەوە لکێندرا جارێکی دیکە ئەو خەونەی کورد لەباربرا.

ئێمە ئەگەر تێبینی بکەین لەماوەی سەد ساڵی ڕابردوودا، کە پەیماننامەی (لۆزان) ئیمزاکراو جێبەجێکرا، ئەوە بووە هۆکاری ئەوەی کە تا ئێستا ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و هەموو ناوچەکە هێمنی و ئارامی بەخۆیەوە نەبینێت و، شەڕو خوێنڕشتن لە ڕۆژهەڵاتی ناڤیندا درێژەی هەبێت، جێبەجێکردنی پەیماننامەی (لۆزان) فاکتەرێکی سەرەکی بوو بۆ ئەوەی ئاشتی و هێمنی و ئارامی لە ڕۆژهەڵاتی ناڤین و بگرە جیهانیشدا بەرقەرار نەبێت، بێگومان پێویستە هەموو لایەک ئەو ڕاستییە بزانن کە هەڵوەشاندنەوەی پەیماننامەی (لۆزان) و دامەزراندنی دەوڵەتی کوردستان و گەیشتنی گەلی کوردستان بەمافە ڕەواکانی خۆی گەورەترین فاکتەری چەسپاندنی هێمنی و ئارامییە لە ڕۆژهەڵاتی ناڤین و، تەنها و تەنها لەو ڕێگەیەوە دەتوانرێ ئەو هێمنی و ئارامییەی کە کۆمەڵگای نێودەوڵەتی دەیخوازێت لەرۆژهەڵاتی ناڤیندا بچەسپێت و وەدەست بهێنرێت، واتە دامەزراندنی دەوڵەتی کوردستان فاکتەری چەسپاندی ئاشتی و ئارامییە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا.

ئەگەر ئێمە تێبینی بکەین دەبینین کە ڕێکەوتننامەی گرنگی سیڤەر جێبەجێنەکراوو پەیماننامەی لۆزان جێبەجێکرا، ئەوە بووە هۆکاری سەرەکی کە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناڤین هێمنی و ئارامی بەخۆیەوە نەبینێت، ئەمەش شەرمەزارییەکی گەورەیە بۆ تەواوی کۆمەڵگای نێودەوڵەتی کە ئەمڕۆ نەتەوەیەکی زیاتر لە (50) ملیۆن مرۆڤ لەهەموو مافێکی خۆی بێبەشکراوە و، لەلایەن چوار دەوڵەتی ناوچەکە (عێراق و ئێران و تورکیا و سوریا) دەچەوسێندرێتەوەو مافەکانی پێشێل دەکرێت، بۆیە لەسەر کۆمەڵگای نێودەوڵەتی پێویستە هاوکاربێت بۆ هەڵوەشاندنەوەی پەیماننامەی لۆزان و، هەوڵبدات بۆ زیندووکردنەوەو کاراکردنەوەی پەیماننامەی سیڤەر و، هاوکاربێت بۆ ئەوەی دەوڵەتی کوردستان دابمەزرێت.

ئامادەبووانی بەڕێز...

بۆ هەڵوەشاندنەوەی پەیماننامەی لۆزان و زیندووکردنەوەو کاراکردنەوەی پەیماننامەی سیڤەر ؛ ئێمە وەکو گەلی کوردستان پێویستیمان بەوە هەیە بۆردێکی کارکردنمان هەبێت، وەک ئەرکێکی نەتەوەیی و بەپەلە پێویستە (بۆردی هەڵوەشاندنەوەی پەیماننامەی لۆزان و کاراکردنەوەی پەیماننامەی سیڤەر) دابمەزرێنین، بۆ ئەوەی بتوانین لەرێگەی ئەو بۆردەوە کاربکەین بۆ هەڵوەشاندنەوەی پەیماننامەی لۆزان و، جارێکی دیکە پەیماننامەی (سیڤەر) زیندووبکەینەوە، بۆئەمەش پێویستە هەرسێ ماددەی (62 و 63 و 64)ی پەیماننامەی سیڤەر کارابکەینەوەو بەپێی ئەو ماددانە داوای مافە ڕەواکانی خۆمان بکەین، لەو پێناوەشدا پێویستە هەموو تاکێکی کوردستان بەو ئاراستەیە کاربکات، لەهەمان کاتدا پێویستە لەسەر ئاستی نێودەوڵەتیش بزاڤێکی خورت بکەین، بۆئەوەی بتوانین کاریگەریمان لەسەر ناوەندە بڕیاربەدەستەکانی ئەمریکا و ئەوروپا و وڵاتانی دیکەش هەبێت، لەم ڕووەوە ڕەڤەندی کورد دەتوانێت ڕۆڵێکی کارا بگێڕێت، لێرەوە داوا دەکەین کەوا ڕەڤەندی کورد زیاتر ڕێکبخرێت و بەشێوەیەکی ئۆرگانیزەکراو ئاراستەی کارو خەبات بکرێت، هەروەها لەناوخۆی کوردستانیش پێویستە هەموومان پێکەوە هەوڵبدەین و بەو ئاراستەیە کاربکەین، لەبەرئەوەی هەڵوەشاندنەوەی پەیماننامەی (لۆزان) و زیندووکردنەوەی پەیماننامەی (سیڤەر) هۆکارێکی گرنگ دەبێت بۆ نزیکبوونەوەمان لە گەیشتن بە مافە ڕەواکانمان.

لە کۆتاییدا؛ جارێکی دیکە دەستخۆشیتان لێدەکەین و هیوای سەرکەوتنتان بۆ دەخوازین و هەموو پشتیوانییەکی خۆمانتان پێڕادەگەیەنین، ئومێد دەکەین لەچەند ساڵی داهاتوودا ئێمەیش وەکو نەتەوەکانی دیکە بە سەربەخۆیی خۆمان بگەین و ببین بە خاوەنی دەوڵەتی نەتەوەیی خۆمان.

بێتەدی هیواو ئاواتی گەلی کوردستان، بێتەدی کۆماری کوردستان، لەگەڵ ڕێزو خۆشەویستی دووبارەمان بۆ هەموو لایەک.

بژی کورد... بژی کوردستان.

براتان

غەفوور مەخمووری
سکرتێری گشتیی
یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان YNDK.[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

پارت / لایەن:	یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان YNDK
جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
سەدە:	سەدەی 21 (2000-2099)
شێوازی دۆکومێنت:	دیجیتاڵ
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | www.yndk.com
کاتی تۆمارکردن: 2022/7/9 12:09:25 PM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 59

نارەزایەتی کۆمەڵێک پزیشک بەرانبەر هەر جۆرێک لە وەرگرتنی پارە بەرانبەر خزمەت کردنی نەخۆشانی کۆرۆنا

https://www.kurdipedia.org/?q=20210318112920392800

بەڕێزان:-
سەرۆکی حکومەتی هەرێم
پەرلەمانی کوردستان
وەزارەتی تەندروستی
کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان
ئێمە وەک کۆمەڵێک پزیشک کە لە خوارەوە ناومان هاتووە، نارەزایەتی خۆمان دەر دەبڕین بەرانبەر هەر جۆرێک لە وەرگرتنی پارە بەرانبەر خزمەت کردنی نەخۆشانی کۆرۆنا.
ئەمەش دوای ئەوەی کەبینیمان لە چەند رۆژی رابردودا چەند نرخێک بێ رەچاوکردنی باروگوزەران و بێ موچەیی خەڵکی کوردستان دیاری کرا.
دیاریکردنی نرخ و خزمەتگوزاری تەندروستی بە پارە بۆ نەخۆشەکانی کۆرۆنا کارێکی نامرۆڤانەو نا داد پەروەرانەیە، بەتایبەتی کە ئێستا ژمارەیەکی زۆری خەڵکی کوردستان توشی ڤایرۆسەکە بوون، بە شێوەیەک چەندین خێزان بە گروپ بە دەستی یەوە دەناڵێنن، پرسیارەکە ئەوەیە ئایا چ خێزانێک دەتوانێت ئەو هەموو پارەیە بدات ؟ بۆکامە ئەندامی خێزانەکەی بدات ؟.
ئایا کێ سودمەندی یەکەمە لەم نەهامەتی یە ؟
بەپێی هەموو ستاندارده جیهانی یەکانی کاری تەندروستی، و بەڕێوەبردنی قەیران، خزمەت کردنی ئەو جۆرە لە نەخۆش و بەرگرتن لە بڵاوبونەوەی پەتا بە خزمەتە کەشی یەوە، ئەرکی سەرەکی وەزارەتی تەندروستی و حکومەتە.
جگە لەوەش بە پێی ماددەی 47 لە یاسایی تەندروستی گشتی عێراق، وەزارەت دەتوانێت دامەزراوەکانی کەرتی تایبەت بە کار بهێنێت و لەوێوە خزمەتگوزاری لەسەر ئەرکی خۆی پێشکەش بکات، نەک بە دەرکردنی نرخ یارمەتی بازرگانی کردن بدات بەژیان و گوزەرانی خەڵکەوە و رەوایەتی بەو بازرگانی یە بدات.
جێی خۆیەتی ئەوەش بە بیر خەڵک و ئێوە بهێنینەوە کە دەرکردن و نرخ دانان بۆکەرتی تایبەت دڵساردی دەبەخشێتە جەنگاوەرانی کەرتی تەندروستی لە پزیشک وکارمەند کە چوار مانگە بێ سڵ کردنەوەو بێ موچە ژیانی خۆیان خستۆتە مەترسی یەوە.
بەڕێزان ئەوەی لە کەرتی تەندروستی روودەدات، بەرەوکارەساتی گەورەتر مان دەبات.
لە ساڵانی رابروودا، تاوەکو ئێستا ش بینیمان شکۆی نەخۆشخانە گشتی یەکان و ئەوانەی لەوێ کاردەکەن لەرێی میدیاوە

بێت بە مەبەست یان لەرێگەی خەڵکانی خاوەن دەسەڵاتی حیزبی و سیاسی یەوە بێت شکێنران.
کەرتی گشتی بەدەست هەژاری بودجە، دەرمان و پلانەوە دەناڵێنێت، لە کاتێک دا نەخۆشخانەکان و کۆمپانیاکانی دەرمانی سەر بە حیزب و سیاسی یەکان و سەرمایەدارە حیزبی یەکان لە گەشەکردن دان، لەم بارەدا پزیشک و کارمەندی تەندروستی لەبەردەم نەشتەردان، بێ ئاگا لەوەی ئەوەی هەمو ئەمانەبەرێوە دەبات سیستمی تەندروستی و بێ پلانی یەکەیەتی کە پزیشک و کارمەندیش وەک نەخۆش دەکاتە قوربانی، پزیشکێکی گەنج و کارمەندێک لە بێ پارەیی و بێ ئیشی و بێ موچەیی دا دەکاتە مەندوبی دەرمان، و موچە خۆری نەخۆشخانەیەکی حیزبی.ئەم جۆرە لە کارکردن لە کوردستان، تەندروستی دەکاتە کاڵاو ئێمەش ئەکاتە کاڵا فرۆشی کۆمپانیاکان.
بە جۆرێک کە لە داهاتوودا، خزمەتی تەندروستی ببێتە مەکرەمەی حیزب و لە بەردەم بارەگاکان دا ببەخشرێتەوە.
ئێمە لەم دۆخە دا داوادەکەین،
1- خزمەتگوزاری بۆ نەخۆشی کۆرۆنا لە نەخۆشخانەی گشتی بێت یان تایبەت بە بێ بەرانبەر بێت، ئەگەر ژمارەی تەخت و ئۆکسجین ی کەرتی گشتی تەواو نەتوانێت وەڵام دەرەو بێت پێویستە وەزارەت لە کەرتی تایبەتیشەوە ئەو خزمەتە پێشکەش بکات بە پێی ماددەی 47 لە یاسای تەندروستی گشتی و بە بەکارهێنانی بودجەی تایبەت بە کۆرۆنا.
2- پێویستە موچەی پزیشک و کارمەندانی تەندروستی بە بێ کەمکردنەوە وبێ جیاکاری حیزبی بە تایبەتی بۆ کارمەند و پزیشکانی هێڵی پێشەوە دابین بکرێت.
3-ئەم قەیرانە تەندروستی یەی بە هۆی کۆرۆناوە دروست بووە بکرێت بەهەل بۆ پێداچونەوەی سیستمی تەندروستی و باشتر کردنی خزماتگوزاری یەکان.
4- پێویستە کەرتی گشتی و کەرتی تایبەتی تەندروستی لە یەکتر جیا بکرێتەوەو سنورێکیش دابنرێت بۆ بازرگانی کردن بە دەرمانەوە.
هەموو حکومەتەکان لە جیهان دا، خەریکی کەمکردنەوەی بارگرانی ئەم دۆخەن لەسەر هاووڵاتیانی ووڵاتەکەیان. حکومەتی هەرێمیش ئەرکی سەرشانیەتی کە بارگرانی لەسەر هاووڵاتی کەم کاتەوە، دیاری کردنی نرخ رەوایەتی یە بۆ ئەو بازرگانی یە، خزمەتگوزاری تەندروستی بۆ نەخۆشانی کۆرۆنا دەبێت بێ بەرانبەر بێت.
ئەوەی سودمەندە ئێستا کۆمەڵێک کەسن کەلە ئاوی لێڵ دا ماسی دەگرن و کاسبی بەسەر تەندروستی خەڵکی کوردستانەوە دەکەن
تکایە سنۆرێک بۆ ئەم کارانە دابنێن.
بۆ ئەوەی نە ئێمەو نە ئێوە قەرزاری بەردەم مێژوو وخەڵکی کوردستان نەبین
1.ئەژین هاشم علی
2.سنور قادر محمود
3.ئارەزوو جمال
4.رایان صدیق
5.نارین شاسوار
6.ئەژین احمد
7.شایان کاکە صالح
8.دلسوز عبدالعلي
9.پاوان جمال
10.ئاسیا رەمە زان
11.هیرو ابوبکر
12.چاوان حمە صالح
13.تارا عبدالله
14.رازاو محمد
15.سوز فواد
16.شادیة عبدالرحمن
17.پە یام بکر
18.تاڤگە عمر
19.ئەڤین انور
20.روخۆش حسن
21.سازگار محمد
22.بەناز طاهر
23پاوان خالد
24.دەریا ئومید

25.کەنار فایق
26.شۆخان محمد
27.دڵنیا غفور
28.شەونم بابکر
29.دەرون امین
30.کاشما خالد
31.گەشە ڕۆوف
32.راز هیمن
33.شەیما حمە جزا
34.تاڤگە ڕسول
35.نوخشە محمد
36.ئەژین کریم
37.ڤیان فایەق
38.پرژە ڕوشدی
39.دلسۆز عمر
40.سنور لوقمان
41.نەغەدە توفیق
42.شەنگە بەرزان
43.کۆژین ئیسماعیل
44.سۆلاڤ محمد
45.ئاشتی احمد
46.نیان شوان
47.ڤیان احمد
48.میخەک صابر
49.سازان کەمال
50.سۆما فاضل
51.هۆزان حیکمەت
52.پەیمان خالید
53.دونیا علی
54.نیاز احمد
55.دەریا وەهاب
56.سۆکار نورالدین
57.ئاشتی قادر
58.سۆز تەیمور
59.سروە محمد
60.شادان فایەق
61.ئاسیا دیاری
62.ریزان عمر
63.داستان احمد
64.ئاریان نایف
65.دەریا ئیسماعیل
66.دەریا خالید
67.ریما ابراهیم
68.میران عیرفان
69.دەوەن حویزی
70.تروسکە ڕسول
71.فرمیسک طاهر
72.سامان احمد
73.بەستە جەلیل

74.شادی عبدالله
75.سیروان ئیسماعیل
76.دلشاد حەمە خورشید
77.شکار نەوزاد
78.شەونم عبدالسلام
79.ئامینە طاهر
80.چۆپی عبدالکەریم
81.هەوری محمد
82.سیڤەر عبدالخالق
83.روناک عبدالقادر
84.سروشت جەمال
85.ئالتون محموود
86.دیمەن حسین
87.ئاویستە

تایبەتمەندییەکانی بابەت

جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
شێوازی دۆکومێنت:	چاپکراو
وڵات:	باشووری کوردستان
Quick Respons Code:	

کاتی تۆمارکردن:	2021/18/3 11:29:20 AM
ناوی تۆمارکار:	بەناز جۆڵا

بابەت: 60

نامەیەکی کراوە بۆ کۆنسەی سەرکردایەتی کەجەکەو فەرماندەیی هێزی پێشمەرگەی کوردستان

https://www.kurdipedia.org/?q=2015021210504584758

لەبەر ڕۆشنایی ئەو بارودۆخە هەستیارەی گەلەکەمانی پیا تێپەڕ دەبێ لەڕوی سیاسی و عەسکەریەوە، بە ڕەچاوکردنی ئەو هەمو قوربانیەی کورو کچانی گەلەکەمان لەهەر چوار پارچەی کوردستان لە پێناو هێشتنەوەی سەلامەتی گیان و ماڵی هاوڵاتیانی باشور و ڕۆژاوا، بە هەستکردن بەو بەرپرسیارێتیەی تەواوی چین و توێژەکانی گەلی کوردمان لە ئەستۆیەتی لەهەمبەر پاراستنی یەکریزی نەتەوەی و دانانی ڕێزو وەفا بۆ گیانی ئەو پێشمەرگەو گەریلایانەی لەبەرەکانی جەنگدا شەهید دەکرێن، وەک ڕێزو وەفایەک بۆ کەسوکاریان و دڵدانەوەیان لەوەی نەتەوەکەمان یەک نەتەوەیە گەرچی سنورە دەسکردەکان لێکیان دابڕیوین، بەڵام شەهیدەکانمان جا لەبەرگی گەریلادابن یان پێشمەرگە یان شەڕوان، هەر یەکەو هەر شکۆمەندن و تاجەگوڵینەی سەر سەرمانن. بۆیە بەباشی دەزانین پەیامێ ئاراستەی هاوخەباتانی گەلەکەمان بکەین لە ناو ڕیزەکانی کەجەکە لەوەی ئێمە بەیەکەوە جوانین و بەیەکیشەوە دەتوانین بە بەهێزی بمێنینەوە.
دەمانەوێ وەبیرتانی بخەینەوە سەرکەوتنەکانی کۆبانی دەسکەوتی یەکریزی و تەبایی و ئیرادەی پۆڵاینی گەلەکەمانە، ئێستا کە داعشی تیرۆریست تەواوی هێزەکانی بەرەو کەرکوک ئاراستە دەکا بە ئامانجی بەدیهێنانی خەونە گڵاوەکانی دوژمنانی کورد، ناکرێ هەنگاوی وا بنرێ بە ئاراستەی ترازانی سەنگەرەکان و هێزی بەرگریدا.
تیرۆریستان و دوژمنانی گەلەکەمان ئەمڕۆ لەهەموکات زیاتر چاویان بریوەتە دروستکردنی کەلێن لەنێوانماندا، بۆیە پەیامی خۆمان ئاراستەی هەڤاڵانی کۆنسەی سەرکردایەتی کەجەکە دەکەین لەوەی داوایان لێدەکەین پاشگەزبنەوە لەهەوڵی کێشانەوەی گەریلاکان لە سەنگەرەکانی هێڵی بەرگری لە خاک و خەڵکی باشور و خوشکو برایانە لەگەڵ هێزی پێشمەرگەدا دژ بە دوژمنانی گەلەکەمان شانی مەردایەتی بخەنە ژێر باری ئەو ئەرکە مرۆڤی و نەتەوەی و نیشتمانیە.
ئێمەی کوردستانیانی باشور ئێوە بە کەسوکاری خۆمان دەزانین و ئێوەش لەماڵی خۆتان شەرەفمەندانە بەرگری دەکەن و

کردوتانە، ناکرێ خوشک و براکانتان لەم وەختە تەنگاوەدا بەتەنها جێ بهێڵن، چاوەڕوانی وەڵامی ئەرێنیتانین و دڵنیاین لە ئاست بەرپرسیارێتی مرۆیی و نەتەوەی و نیشتمانیدان.
هاوکات، داواش لە حکومەتی هەرێم و وەزارەتی پێشمەرگە دەکەین هەرچی زووە لەگەڵ فەرماندەیی هێزی پاراستنی گەل و یەکینەکانی پاراستنی گەل، فەرماندەییەکی هاوبەش و زمانحاڵیکی هاوبەش پێکبهێنن بۆ تۆکمەکردنی بەرەکانی شەڕ و پاراستنی گیانی پێشمەرگە و گەریلاو شەرڤانەکان.
(تکایە ناوی خۆتان وکارتان و شوێنی نیشتەجێبون بنوسن بە کۆمێنتێک، ئەوەش دەتوانێ با شەیری بکا تا زۆرترین ئیمزا کۆ بکرێتەوە)..
ئیمزاکان
- کەمال ڕەئوف
- نیازی حامد
-ڤیان مەجید
ئەوانەی تا ئێستا ئیمزایان بۆ ئەم کەمپینە کردوە،
1. شێرزاد عەزیز.. سەرنووسەری مالمۆکورد... سوید
2. ئازاد ئیبراهیم....ڕۆژنامەنووس...کوردستان
3. سەربەست محمد
4. هیمن بە ڕزنجی...هە لسوراوی گۆران.....ئە مریکا
5. کەیوان هەورامی... هەڵەبجە
6. محمد حمدامین هە ولیر
7. هانا عەلی، چالاکی بواری مافەکانی ژنان، کەنەدا
8. جەزا حەمەصاڵح والی/ توێژەری کۆمەڵایەتی / سلێمانی
9. یونس سلێمان ئەحمەد، ڕۆژنامەس
10. سە بری بە همە نی _ ڕوژنامە نووس کوردستان
11. هاوکار حمە سعید. (بیشمەرکە. خویندکاری زانکۆ) کەلار
12. هەندرێن هەورامی/ ڕۆژنامەوان / بەلجیکا
13. جەبار عەزیز... ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی زەحمەتکێشانی کوردستاند
14. فەرهاد فەرەج عەبدولرەحمان... نەرویج
15. دیار عومەر کاکە -خوێندکاری دکتۆرا- بەریتانیا
16. ڕزگار ابراهیم خویندکاری زانکو. کوردستان
17. زاگرۆس ئەندەریاری - خوێندکار- سوید
18. عەبدولا ئە حمەد _روزنامە نوس
19. ڕوان باسل صابر
20. پێشمەرگە و خوێندکاری زانکۆ، شەقلاوە
21. دانا سەعدی مەحمود - کارمەند - نەمسا
22. علی محمود،خوێندکاری زانکۆ،بەشی مێژوو،تەکێ
23. هاوکار... خوێندکاری ماستەر، باکوری کوردستان... وان
24. ئاریان محمد ڕۆژنامەنوس سلێمانی
25. ڕیژین جمال / ماموستا / سلێمانی
26. سۆران ڕەسوڵ- مامۆستا- سکۆتلەندا
27. ڕەشاد وکوردە.. هونەرمەند.. سوید
28. ئاریان مەحەمەد – خوێنکاری دکتۆرا- ئەمریکا
29. سەرهەنگ محەمەد /خوێندکاری زانکۆی سەلاحەدین- بەشی زمان / سەیدسادق- سلێمانی
30. ابوبکرصابر ئە لمانیا
31. ئازاد موکری دانیشتووی ئە مریکا ئازادی خواز
32. ڕۆستەم عەزیز...تانگەر
33. هێرش عەبدول... خوێنکاری دکتۆرا... ئەمریکا
34. ڕەوەند عمر جیهاد بەریتانیا ئازادی خواز
35. نەژاد نوری / سلێمانی
36. ئازادی خواز
37. ڕابەر ڕەشید- (پ.م)ی دێرین و سەرنووسەری پردێی ئازاد. کەرکوک- پردێ

38. مەریوان ئەحمەد... خوێندکاری ماستەر... ئەمریکا
39. ئاودێر حمەخان /مامۆستا/لندە ن
40. گۆران هەڵەبجەیی دانیشتووی دانمارک
41. بیلال ئەحمەد - قووتابی زانکۆ - هەولێر
42. سوران جاف- کاندیدی دکتورا/ امریکا
43. بختیار مغدید -هەولیر...رۆنامەنوس
44. شوان چاوشین... بەرێوەبەری کورد تیڤی... مەنەدا
45. خالید عومەر / چالاکی مەدەنی / ئەمریکا
46. دانا رەشید،ئەڵمانیا، کارگەر ی پۆست
47. د.محەمەد کیانی/ ئەندامی پێشوی پەرلەمانی عێراق
48. مەریوان بابان - ڕاگەیاندکار / سوید - یوتوبوری
49. أنور عپمان محمد/ مامۆستای زانکۆ
50. جەمال سەییدسادقی کەنەدا
51. بیلال سەنگەسەری بریتانیا
52. وەرزیر محمد/دەرچوی بەشی زانستەڕامیاریەکان/هەڵەبجە
53. میران(شارە زوریی) چالاکوانی مە دە نی بە ڕیتانیا
54. ناصر ئیمامی.هەولیر
55. مەهدی فەتاحی. ئەڵمانیا
56. هیوا کەریم، ئیرلەندا، میدیاکار
57. ئەحمەد ساڵەح ئەحمەد، پارێزەر، کاندیدی دکۆرا،بەریتانیا
58. محسن علی احمد -زانکۆی پلیتەکنیکی سلێمانی - سلێمانی
59. ڕێبوار هەژار، ڕۆژنامەنووس، لەندەن
60. ڕێبوار شارەزووری بەریتانیا
61. لوقمانی حاجی کەریم/ نوسەر و ڕۆژنامەنووس/ بەریتانیا
62. فەرەیدون حەمەڕەشید / سویسرا
63. فریاد جمال بە ڕیتانیا
64. عوسمان محەمەد/خویندکار/بریتانیا
65. شالیار کوردۆ - خوێندکار - فینلەندا
66. گۆران قادر- بەریتانیا- کاسبکار.
67. بیلال غفور ڕە حیم
68. شاری کایانی ولاتی فنلاند
69. 00358465554741یاسر گوڵی، ئاڵمانیا، هاوڵاتی
70. یاسر گوڵی، ئاڵمانیا، هاوڵاتی
71. سیامە ند حە مە شە ڕیف/ بە ڕیتانیا
72. صڵاح حەسەن ئەمین لە قەزای دوکان . فەرمانبەر
73. لوقمان موستەفا... دانیمارک
74. ئاوارە مجید
75. ئاکۆ صمد . سلێمانی
76. شکۆ عومەر/ شانۆکار/ کەرکوک
77. مشەخت دهوکی /پێشمەرگەی دێرین / دهوک
78. فە ڕهادە عوسمان
79. دڵشادهەرتەلی/رۆژنامەنووس/هەولێر
80. ڕەنج ساڵەیی - ڕۆژنامەنوس - ئاژانسی هەواڵو ڕدیۆ ناوخۆ
81. ئاسۆ هاشم..باریزەری ڕاویزکار و ڕۆزنامەنوس
82. زانا احمد. سلێمانی. کاسب
83. ابراهیم محمد فرج / مامۆستا / سلێمانی
84. دانا علی فە ڕمانبە ڕ ڕانیە
85. کارۆخ محمد حمد - مامۆستای زانکۆ - هەولیر
86. د.ڕێبوار کریم محمود_مامۆستای زانکۆ_سلێمانی

87. دلشاد على حمه- فەرمانبەر-سیدصادق
88. ئازار سه ڕچاوی- قه ڕه داغ
89. عومەر شیرەمەڕ
90. هوگر عمر احمد. خویندکاری ماستر لەزانستی سیاسی. ویلایەته یەکگرتوەکانی ئەمریکا.
91. احمد ڕه حیم فره ج. کاسب
92. لەتیف حسین- نووسەرو ڕۆژنامەنوس- سلێمانی
93. ئەیوب حسین قادر،ئەفسەر،کەلار
94. یونس سیڤەر ڕۆژنامەنوس هەولێر
95. ئاودیر شیخ عومەر
96. ڕۆژنامەنووس
97. سلێمانی
98. شیرزاد عبدالحافڤ شریف
99. پە ڕله مانتاری خولی پیشوی کوردستان
100. شاهۆ زیرەک سەرهەنگ ئەندازیار سلێمانی
101. جهانگیر ئەحمەد،ڕاگەیاندنکار،کفری
102. فلاح سەڵاح عەبدوڵلا.
103. خالید ڕەزا/ هۆڵەندا
104. ڕێبوار مەعروف.گۆرانی بێژ.فینلەند
105. هاوری توانا میرکه سه ری
106. هەورامان عەلی، نوسەر فنلەندا
107. ڕەوف گوڵبەدەن / فێنلاند
108. ەهدی حەمەرەشید -بەریتانیافلاح محمود-وەرگێر/ بریتانیا
109. شادمان ڕۆستەم بەگ - سوید
110. ئاوات عوسمان له بەریتانیا
111. پێشەوا حەسەن سەندیکای کرێکارانی سلێمانی
112. گۆران حەسەن.. خوێندکار... سلێمانی
113. ئاکار خالید ////// هەولێر/ ڕۆژنامەوان
114. عماد علی - خانەقین – ڕۆژنامەنوس
115. کەمال حوسەینی... فینلەندا
116. ئاراس عوسمان / ڕۆژنامەوان/ سلێمانی.
117. مەریوان قوربانی... فەرمانبەر... سلێمانی
118. کامەران کامیار... زانکۆی تاران
119. ئاکۆ هەورامی/هۆڵەندا.
120. کارزان زرار /ڕۆژنامەوان/ هەولێر
121. بێستون ژاڵەیی /ڕۆژنامەنووس وچالاکی مەدەنی_گەرمیان
122. سلێمان ئەبوبکر، هاورێ سێمان گولانی.
123. دلشادعەبدوڵلا حمه /ئەفسەری بۆلیس/سلێمانی
124. ئەرکان دارا، ڕۆژنامەنووس، سلێمانی
125. نەرمین وەیس... دانیشتوی ئەڵمانیا
126. ئاکو عبدالمجید/ سلێمانی
127. محەمەد عەلی وەلی/ ڕۆژنامەنووس/گەرمیان.
128. هیدی ڕانیەی سۆمالیه
129. مەهدی ئەبوبەرکر/ ڕۆژنامەنوس و مامۆستای زانکۆ.
130. سامان شۆڕش نەرویج
131. شڤان دۆلبیشکی. سلێمانی. ئه ندامی کۆمه له ی گه نجانی وولاتپارێز
132. ئاری سەباح... بیرمینگام
133. ئامانج هەرتەلی /شکارته
134. ئەندازیار فاتح عەبدوللا
135. بشتیوان باهر،مامۆستا،کەلار

136. دانا ئەسعەد، ڕۆژنامەنوس
137. ئاریز عمر - خویندکاری زانسته ڕامیاریه کان - سلێمانی
138. بەهرۆز ڕەحیم، ڕاکەیاندنکار
139. پشکۆ ڕەسوڵ ژاژڵەیی - ڕۆژنامەنوس - سلێمانی
140. زانکۆ ئەحمەد
141. ئاراس انور. خوێندکاری زانکۆ.
142. ئاوارە -هەولێر
143. کاوە شێخ عەبدوڵلا..
144. ئاریز داراپوور چاودیری سیاسی --- ئالمانیا
145. محمد نوری سەییدسادق خالید تاتانی
146. د.ئارامی حەمەی مینا
147. کوردۆ شوانی-- نوسەر و ڕۆژنامەنوس
148. هه زار احمد.. ڕانیه
149. سۆران ئەحمەد... ڕۆژنامەنوس – سلێمانی
150. هەلمەت گۆران نەرویج
151. عەلی کەریمی
152. فەرهاد محمد مانچستر بریتانیا
153. کارزان عبدالرحمن،مامۆستا، سلێمانی
154. حسن عزیز. فه رمانبه ر سلێمانی
155. سولەیمان ڕەحمانی،(ڕۆژهەڵات)
156. کاوان بهادین / کادری حزب/
157. شمال خلیل/ماموستا/که لار
158. خدر زوحاک /چالاک وانی سیاسی /ئه ڵمانیا
159. ژیان محەمەد مامۆستا فلەند
160. کامیل احمد /المانیا /
161. حمد گولانی..دانیمارک
162. جابرعبدالله/خۆشنووس/سۆران
163. عەباس عەبدولقادر بازرگان
164. کەمال ڕەوف، سەرنوسەری شارپرێس، سلێمانی
165. ڤیان مەجید، نوسەر و کاندیدی بڕوانامەی دکتۆرا، مەدرید
166. نیازی حامد، ئەندازیار، هەولێر
167. پرۆفیسۆر کرمانج گوندی،زانکۆی تێنسی، ئەمەریکا
168. د.بێریڤان دۆسکی، چالاکوان و شاعیر، مەدرید
169. سلێمان عەبدوڵلا یونس، ڕۆژنامەنوس، سلێمانی
170. کەمال چۆمانی، کوردستان
171. بەڵێن ساڵح، ڕۆژنامەوان، واشنتۆن دیسی
172. ڕوناک شوانی، نوسەر، سوێد
173. چلورە هەردی، چالاکوان، سلێمانی
174. شەهلا حەفید، چالاکوان، سوێد
175. مریەم فەتحی، هەرێمی باسک، ئیسپانیا
176. د.نەوزاد ڕەشید، ئوسترالیا
177. ئەنوەر ئەڵمان، نوسەر و وەرگێڕ، ئەڵمانیا
178. کوردۆ شوانی، نوسەر و ڕۆنامەوان
179. هەڤاڵ نەژاد، پارێزەر و نوسەر، هەولێر
180. بابان سەقزی، نوسەرو لێکۆڵیار، دانیمارک
181. محەمەد ئەحمەد، میدیاکار، سلێمانی
182. ئەڤین عەزیز (ڕێکپۆش)، ڕەفتارناس، سوێد
183. پشتیوان زاهیر، ڕۆژنامەنوس، سلێمانی
184. چۆمان عوسمان مەعروف، ڕۆژنامەنوس، کوردستان

185. تارا توانا، چالاکوان، سوێد
186. ئارێز ئەندەریاری، ڕۆژنامەوان، سوێد
187. نەوزاد بیلال، ئەندازیار
188. نەژاد سیوەیلی، کەنەدا
189. ستیڤان ئەحمەد سەید عەلی شەمزینی، نوسەر و ڕۆژنامەنوس، سلێمانی
190. ئازاد ئیبراهیم، ڕۆژنامەنوس، کوردستان
191. لەتیف حوسێن، ڕۆژنامەنوس، سلێمانی
192. وریا فەتاح، ڕۆژنامەنوس
193. شادمان مەلا حەسەن، نوسەر، هەولێر
194. شاسوار مامە، مێدیاکار، ئامەد
195. کاوە خوسرەوپور، چالاکوانی سیاسی، ئەڵمانیا
196. کاوە بێسارانی، چالاکی سیاسی و مەدەنی، بەریتانیا
197. سەباح مورادی(شەماڵ)، چالاکوانی سیاسی، ڕۆژنامەنوس، هەڵەندا
198. قاسم شوانی، شاعیرو یاساناس، هەولێر
199. کامەران سەرسپی، هەولێر
200. زمناکۆ خەسرەو عەلی، پزیشکی دەرونی، ئەمەریکا
201. شنەخالید عەبدوڵلا، پزیشکی دەرونی، ئەمەریکا
202. میهرەبان مەجید فەرەج، بەڕێوبەر، سلێمانی
203. تالیب ڕەسول، هۆڵەندا
204. سەلمان عەلی، بەریتانیا
205. نادیە سەڵاح، سوێد
206. خالید تێکان، پزیشک، ئیسپانیا
207. موحسن عەلی، مێژونوس و لێکۆڵیار و پزیشکی گیای، کۆیە
208. کەریم مەرەسەنە، ڕۆژنامەنوس، سوێد
209. ڕەنجدەر گراوی، چالاکوانی مەدەنی، بەلجیکا
210. شادمان ڕۆستەم بەگ، سوێد
211. دڵڤین سادق، مافناسو کۆمەڵناس، ئوسترالیا
212. فەرمان محەمەد حەسەن، مامۆستا
213. ئەمین قادر، هۆڵەندا
214. بێریڤان محەمەد، ڕۆژنامەوان، سلێمانی
215. حەمید مستافا محەمەد، ڕۆژنامەنوس و هونەرمەند، سۆران
216. حەمە سەرتەکی، ڕۆژنامەنوس
217. بروسک ئیێڤەری، ئوسترالیا
218. ژیلەمۆ جاف، ڕۆژنامەوان، سلێمانی
219. شەیدا نادر فەیسەڵ، ڕۆژنامەوان، سلێمانی
220. شیلان شاکر، سلێمانی
221. ئاریان کەریم، پزیشکی دان، سوێد
222. پیرۆت ئەیزدخواۆ، خوێندکاری ماستەر یاسا، بەریتانیا
223. نەژاد نوری، ئازادیخواز، سلێمانی
224. نەژاد شوانی، ئەڵمانیا
225. والی شێخ عەلی، وەرگێڕ و ڕۆژنامەوان، سلێمانی
226. کوێستان داودی، چالاکوانی سیاسی، سوێد
227. فریاد عەلی قادر، چۆمان
228. ئیسماعیل شارەوانی، بزنسمان، بەریتانیا
229. نەجیبە قەرەداغی، بەلجیکا
230. قادر سەڵاح، هەولێر
231. یوسف مام تەیب، مەڵبەندی کەرکوک، کوردستان
232. ئاوارە قادر، کەرکوک
233. کۆچەر ڕەواندوزی، هەولێر

234. تەها فەرەج ئەحمەد، سلێمانی
235. ڕێباز ڕزگار، بەڵێندەر، سلێمانی
236. خالید سەعید، سۆران
237. فەرشید کوردستانی، سنە
238. سەلام عەزیز، مامۆستا، کەلار
239. سەڵاح خدر، سەرنوسەری ئاژانسی ڕۆژنیوز، سلێمانی
240. شاڵاو محەمەد، مامۆستا، سلێمانی
241. شەماڵ حەمە عەزیز، فرۆشیار، ئەڵمانیا
242. ڕاوێژ ڕێبین،
243. ئاگری باشور، چالاکوانی سیاسی، کەرکوک
244. ژیان دانا، سوێد
245. ئەحمەد ڕەجەب
246. بژار س، ش، خوێندکاری ماستەر لە یاسا، ئەمەریکا
247. کاروان ئیبراهیم، خوێندکاری ماستەرو ڕۆژنامەنوس، هندستان
248. مێگر ئازاد عەولا، چالاکوان، هەولێر
249. باهۆز شوانی، کادری حزبی ئایندەی کوردستان، کەرکوک
250. د. فایەق گوڵپی، پزیشک و سیاسەتمەدار
251. ئەردەلان عەلی، ڕاوێژکار لە ئەنجومەنی شارەوانی لایپزیک، ئەڵمانیا
252. جەزا ئەحمەد فارس، زانکۆی سلێمانی، باشوری کوردستان
253. قارەمان عومەر، ئەندازیاری میکانیکی، باشوری کوردستان
254. ڕێبوار حەمەساڵح حسێن، کەلار
255. حەکیم کەلهوڕی، بەڕێوبەر لە وەزارەتی تەندروستی، باشوری کوردستان
256. ڕێبوار جەمال حەسەن، باشوری کوردستان
257. عوسمان عەلی، باشوری کوردستان
258. ئیحسان مەلا فوئاد ڕۆژنامەنوس

تایبەتمەندییەکانی بابەت

وڵات: باشووری کوردستان

وڵات: شانشینی یەکگرتوو (بەریتانیا)

Quick Respons Code:

کاتی تۆمارکردن: 2015/12/2 10:50:45 AM

ناوی تۆمارکار: هاوڕێ باخەوان

بابەت: 61

ڕاگەیاندنی هاوبیرانی کوردایەتی سەبارەت پەیامەکەی ئوجەلان لە نەورۆزی 2013دا

https://www.kurdipedia.org/?q=2013032912433582631

2013-03-28

بەپێی ئەو ڕاستییەی کە مەسەلەی کورد لەهەموو پارچەکانی کوردستاندا، یەک مەسەلەیە و هەر گۆڕانکاریەک لە هەر پارچەیەکیدا،کاریگەری ئەرێنی یان نەرێنی لەسەر پارچەکانیتر ئەبێ. بە ئەرکی خۆمانی ئەزانین باری سەرنجمان بەرامبەر پەیامە سەرسورهێنەرەکەی بەڕێز عەبدوڵلا ئوجەلان پیشانبدەین.
سەرەتا ئەڵێین، بەپێی هەموو پێوەرە یاساییەکان کەسێکی زینداندکراو ئەهلیەتی یاسایی نیە و خاوەنی ئیرادەی تەواوەتی خۆی نیە چجای کەسێکی وەک ئوجەلان کە14 ساڵە لە زینداندێکی تاکە کەسیدایە و لەژێر گوشار و ترس و تۆقاندنی ڕەگەزپەرستانی تورکدایە کە ئەوەش لەوانەیە بوویێتە هۆی نا ئومێدی ئەو، سەرباری ئەوەی ئەو بەڕێزە دوورە لە واقیعی نەتەوەکەی و

گۆرانکاریەکانی کوردستان و جیهان.
لەماوەی ساڵانی زیندانیەکەیدا هەندێ هەڵوێستی هەبووە کە دژ و پێچەوانەی دید و بۆچوونەکانی پێش زیندانیکردنەکەی بوو. لەوانە، وەک ویستبێتی حاشا لە کوردبوونی خۆی بکا، جارێک وتویێتی من دایکم تورکە. لە پەیامێکیشیدا کەوتبووە مەدح و پیاهەڵدان بەسەر پەیمانی لۆزاندا!! ئەوە جگە لەوەی ئامانجی پەکەکەی لە سەر بەخۆییەوە گۆڕی بۆ پێکەوە ژیان لەگەل تورکدا. ئێستاش لەم پەیامەیدا وەک ناوی پەکەکەی لەبیرنەمابێ، یا وەک ئەوەی خۆی بەگەورەتر لە پەکەکە و کورد بزانێ (کەئەمانە ئاسایی نین) بەناوی تەنیا خۆیەوە ئەدوێ! هەروەها بەبێ ڕا و ڕاوێژی سەرکردایەتی پەکەکە و ڕێکخراوە سیاسیەکانی تری باکور بریاری تاکەکەسی ئەدات!. بۆیە لەخوارەوە بەکورتی ئەو پەیامە و هەڵوێستی دەسەڵاتی تورکیش ئەخەینە ژێر هەندێ پرسیارەوە.
دوای ئەوەی هەوڵەکانی تورک لەماوەی 90 ساڵی ڕابردوودا بۆ قەلاچۆ و تواندنەوەی کورد، ئامانجیان نەپێکا، دیسان دوای 30 ساڵیش شەڕی پەکەکە، نەیتوانی چۆک بەگەریلاکانی کورد دابدات. هەروەها دوای زیندانیکردنی عەبدوڵلا ئوجەلان، ئەو خەونەی نەهاتەدی کە بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد لە باکووردا لەناوبەرێ، بەلکو بەپێچەوانەوە، ئاگری بزووتنەوەکە تاێ زیاتر کڵپە ئەسێنێ، بۆیە ئێستا ڕووی لەرێبازێکی تر کردووە تا ئەوەی بەشەر بەدەستی نەهێنا، بە ئاشتی بەدەستی بهێنێ،ئەویش چەک دانانە بە گەریلا و کۆتایی هێنانە بە شۆڕشی گەلی کوردستان لە باکووردا. پەیامەکەی ئوجەلانیش (کە جێگەی چەندین گومان و پرسیارە) وائەنوێنێ بەشێکبێ لەو هەوڵەی تورک!. ئێمە لەگەڵ ڕێزماندا بۆ خەبات و بەرهەمەکانی ئوجەلان، ئاماژە بۆ ئەو ڕاستیەش ئەکەین کە ئەوبەڕێزە، ئەگەرچی لەسەردەمێکدا تێکوشەرێکی ماندوونەناس و ڕابەرێکی بەتوانابوە، بەڵام ئێستا بەپێی ئەوەی زیندانیەکە و چەن ساڵێکە کاربەدەستانی تورک هەموو هۆکارێکی ترساندن و پزیشکی و هونەریان لەگەڵدا بەکارهێناوە بۆ شتنەوەی مێشکی، هەر ڕا و بڕیارێک لەو بەرێزەوە، لەم بارودۆخەی ئێستایدا ئاسایی نیە و ئەبێ گەلێ حیسابی لۆجیکی و زانستیانەی بۆبکرێ و فەرمانەکانی کوێرانە جێبەجێ نەکرێن و پیت بەپیتی وتەکانی شیکرێتەوە و بزانرێ لەژێر چ کاریگەریەکدا و بۆ چ مەبەستێک ئەدوێ یا بەکۆمەڵێ دەستەواژەی تەمومژاویەوە هێناویانەتە دواندن، وەک: (دەسپێکی سیاسەتی دیموکراتیک و مۆدێرنتەو..هتد) کە ئەمانە زیاتر دەستەواژەی فەلسەفین و چەندین لێکدانەوەی جیاواز هەڵئەگرن نەک دەستەواژەی سیاسی کە ئەبێ وەک زمانی ماتماتیک ڕوون و بێ تەمومژبێ. ئەم شێوازە تەمومژاویەش هەمیشە دوژمنانی کورد لەکاتی لاوازیاندا بەکاریان هێناوە بۆ ئەوەی لەکاتی هێزیاندا بۆ بەرژەوەندیی خۆیان شرۆڤەی بکەن!
لەم ڕوانگەیەوە ئێمە بەئەرکی خۆمانی ئەزانین کە ئەم باری سەرنجانەمان بخەینە ڕوو:
- لەپایچی دوای 30 ساڵ قوربانیدان گەریلاکانی پەکەکە چەک دانێن و کۆتایی بە شۆرشەکەیان بێنن!؟
- دەرکردنی گەریلاکان لە نیشتمان و لە زێدی خۆیان، مانایچی!؟ لە کۆتایی چ جەنگ و چ شۆرشیکدا، مەرجی وا ئابرووبەر، قبوولکراوە؟ بۆچی ئەو تێکۆشەرانە، شۆڕشیانکرد و هەزاران شەهیدیاندا، بۆ ئەوە بوو لە ئەنجامدا شاربەدەرکرێن و لە خێزان و منداڵیان دوور خرێنەوە!؟
- بەرامبەر بەچی، دیلە تورکەکان ئازادکران؟ لەکاتێکدا دەهەزار تێکۆشەری کورد لە زیندانەکانی تورکیادان و هیچ هەنگاو و بەڵێنێک نیە بۆ ئازادکردنیان.
- بەرامبەر ئەم پەیامەی ئوجەلان، دەسەڵاتی تورک نەهەنگاوێکی ناوە، نەهیچ گفتێکی داوە بۆمافی نەتەوەیی زیاتر لە 30ملیۆن کورد لەباکووردا.
- هێشتا پەیامەکەی ئوجەلان، 3 ڕۆژی بەسەردا تێنەپەریبوو، ئەردۆگان و گیول کەوتنە گلەیی و گازندە و بروبیانوو سەبارەت بەوەی لە ئاهەنگەکانی نەورۆزدا ئاڵای تورک بەرزنەکراوەتەوە. ئەمەشیان بە ئاستەنگێک دانا لە ڕێگەی پرۆسەی ئاشتیدا. هەروەها سەر ۆکی پەرلەمانی تورکیا جەمیل چیچەک، دوای پەیامەکەی ئوچەلان، بە گەریلاکانی قەندیل ئەڵێ (تیرۆرست و پیاوکوژ و بەبێ پیاوکوشتن ناتوانن دانیشن). بەپێی ئاژانسی جیهانی تورکیش، دەستەی ئەرکانی سوپای تورکیا، هەواڵەکانی وەستاندنی پرۆسەی سەربازی ڕەتدەکاتەوە!
- دروستکردنی ئەنجومەنی دانایان، گوایە بۆ چاودێری پرۆسەی ئاشتی و کۆتایی هێنانە بەتیرۆر! ڕاستییەکەی بۆ خڵافاندنی کوردە تا ئەردۆگان بەتەواوی مەبەستەکانی ئەپێکێ. ئەم ئەنجومەنە وەک ئەو لیژنانەیە کە بۆ لەگۆڕنانی مەسەلەیەک پێک ئەهێنرێن. ئەگینا کێشەیەکی گەورەی وەک کێشەی کورد بە ئەنجومەنێکی لەو جۆرە چارەسەر ناکرێت. تورکیا دەوڵەتێکە خاوەنی پەرلەمان و حکومەت و دەستور و یاسایە. ئەو کێشەیە ئەبێت لەو کەناڵانەوە چارەسەر بکرێ.
- ئوجەلان کاتێک ئەتوانێ ڕایەکی دروست و جێگەباوەر بدات کە لەزیندان ئازادکرێ و لە ژێر هیچ گوشارێکدا نەمێنێ.
- ڕژێمی تورک ئەگەر بەراستیتی ئاشتەوایی ئەوێ، ئەوا ئەبێ جگە لە ئوجەلان،لەگەڵ قەندیل و دیاربەکریش دانوستان بکات. سەرەتا ئەبێ بەفەرمی واز لەو دروشمە شۆڤێنیەی بێنێ کە ئەڵێ: (یەک نە تەوە،یەک زمان، یەک ئاڵا، یەک نیشتمان). هەموو زیندانیە کوردەکان بە ئوجەلانیشەوە ئازادکات، بەفەرمی ئاگربەست ڕاگەیەنێ.
- ڕژێمی تورک لە سۆنگەی هێزەوە داوای ئاشتەوایی ناکات. بەڵکو گورزە کوشندەکانی گەریلا و خۆڕاگری قەندیل و ڕاپەڕینی جەماوەری شارەکانی باکوور و پەلەقاژەی بۆ بەئەندامبوون لە یەکێتی ئەوروپا و زاڵبوونی PYDلەرۆژئاوای کوردستان و چاوبڕینە نەوت و بازارەکانی باشوور پاڵیان پێوەناوە کە پەنا بباتە بەر بەرێز ئوجەلان بەڵام بە هەرزانترین نرخ!! لە هەمان کاتیشدا ئەیەوێ بە تیرێک 2 نیشان بپێکێ کە نیشانی دوەم نانەوەی 3بەرەکیە لەنێوان ئیمراڵی و قەندیل و دیاربەکردا!.بەرامبەر ئەم ڕاستیانەش ئێستە تای ترازووی کورد سەنگینترە و ڕۆژ ڕۆژی پێداگرتنە نەک سازش یا

دەسخەرۆبوون بە بەڵێن یا دواخستنی خواستەکان و دابەشکردنی بەسەر چەند قۆناغێکدا!
لەبەر ئەوە، داوا لە سەرکردایەتی پەکەکە ئەکەین کە خۆڕاگربن و ئەو ڕاستییە بزانن کە ئیستە لەلوتکەی هێزدان و نەکەن بەو پەیامە دەستخەرۆبن. گەریلاکانیشیان لە باکوور نەکشێننەوە تا مافە نەتەوەییەکانی کورد لە دەستووری تورکیادا جێگیر ئەکرێ و بەکردەوەش و بە گەرەنتی و بە زەمانەتێکی نیودەوڵەتیش ئەو مافانە پارێزراوبن. لەبارەی چەک دانانیشەوە، بەهیچ جۆرێک چەک دانەنێن، بەڵکو تابتوانن چەکەکانیان زیاتر و کاریگەرتر بکەن. چەک بۆ هەمووکاتێک پێویستە. لەسەردەمی شۆرشدا بۆ بەرگری، لەسەردەمی قەوارەیەکی کوردیدا بۆ پاراستنی ئەو قەوارەیە. یا وەک بەڕێز بێشکچی ئەڵێ: بۆچی هەموو لایەک چەکداری هەبێ و تەنیا داوا لە کورد بکرێ چەک دانێ!؟
نابێ پەکەکە خۆی و خوێنی ئەو هەموو شەهیدانە بکاتە قوربانی ئەم پەیامەی ئوجەلان کە جێگەی گەلێ گومانە!، یا بۆ ئازادکردنی ئوجەلان،کە تورکیا، یا هەر ئازادیناکا، یا ئەگەر ئازادیشیکرد ئەوا دوای گورزێک لە تەندروستی ئوجەلان ئازادی ئەکات. دیسان نابێ پەکەکە بەو پشتگیریە فرەلایەنە بۆ پەیامەکەی ئوجەلان دەسخەرۆبێ. ئەوانە هەر یەکەو لە گۆشەنیگای بەرژەوەندیی خۆیەوە ئەو پشتگیرییە ئەکات!
لەلایەکیترەوە،نەپەیامەکەی ئوجەلان و نە وتەکانی ئەردۆگان تا ئێستە ئاماژەیەکیان تیانیە بۆ مافی نەتەوەیی کورد.
بەپێچەوانەوە، ئوجەلان لە نامەکەیدا ئەڵێ (ئەمرۆ ڕۆژێکی نوێیە بۆ تورکیایەکی نوێ) ئەمەش ئەوە ئەگەیەنێ کە ئەگەر ئوجەلان لەژێر گوشارێکدا ئەو پەیامەی بڵاونەکردبێتەوە، ئەوا بە داخەوە ئەو ئێستە لەخەمی تورکیادایە نەک کورد.
ئەم پەیامەی ئوجەلان ئەگەر نسکۆیەکی بەدوادابێ، ئەوا ئەبێتە کوشندەترین گورز بۆ هەر چوارپارچەکەی کوردستان، بەتایبەتی بۆ ڕۆژئاوای کوردستان کە ئێستا کوردی ڕۆژئاوا خەریکە ئەکەوێتە سەرپێی خۆی. هەروەها گورزێکی گرانە بۆ ئامانجی سەربەخۆیی کوردستان و ساڵەهایەک دوایئەخات،لەکاتێدا ئێستە گەلێ ئاماژە هەیە بۆگەیشتن بەو ئامانجە. گریمان ئەردۆگان و حیزبەکەی نیهادیان پاکبێ، بەڵام ئەبێ بزانین کە حاکمی ڕەها لە تورکیادا تەنها ئەوان نین. تورکیا وڵاتێکە تا ئێستە عەسکەر خاوەنی بریاری کۆتاییە تیایدا، ئەوە جگە لەبوونی چەند حیزبێکی تری ڕەگەزپەرستی کەمالی کە لەهەر هەڵبژاردنێکدا ئەگەری هاتنە سەر حوکمیان هەیە. ئەوەشمان لەبیرنەچێ کە ئەم هەنگاوەی ئوردوگان بەناوی ئاشتەواییەوە، جگە لەو مەبەستانەی ئاماژەمان بۆکرد، هەوڵێکیشە بۆ لەباربردنی نەخشەی نوێی ڕۆژهەڵاتی ناوەراست کە کوردستانێکی سەربەخۆی لەخۆگرتوە. هەروەها پروپاگانتەیەکە بۆ هەڵبژاردنەوەی پارتەکەی.
ئێمە وەک ژمارەیەک هاوبیرانی کوردایەتی، بڵاوکردنەوەی ئەم ڕاگەیاندنەمان هەفتەیەک دواخست تا بزانین کاردانەوە و هەلوێستی ڕژێمی تورک چی ئەبێ،لە ئەنجامدا دەرکەوت یەک هەنگاو لە لووتبەرزی و ڕەگەزپەرستیی خۆی نەهاتۆتە دواوە! وەک پەکەکە شکست و دۆڕاوی جەنگبێ!. بۆیە وا ئێستە ڕاگەیاندنەکەمان، وەک نامەیەکی کراوە، ئاراستەی سەرکردایەتیی پەکەکە و ڕای گشتی ئەکەین. داواش لە هەر لایەن و هاوبیر و ڕۆشنبیریکیدی ئەکەین (ئەوانەی پێرانەگەیشتین پەیوەندیان پیوەبکەین) دەنگیان بخەنە پاڵ دەنگمان بە ناردنی ناویان بۆ ئەو کەناڵانەی ئەم ڕاگەیاندنە بڵاوئەکەنەوە، تا ناوەکانیان بخرێنە پاڵ ناوەکانمان، یا بە وتاریک، یا بە بەدواداچوونیک ڕای خۆیان پیشاندەن.
بە ڕێزو سوپاسەوە.
ناوەکان: کامیل ژیر، پشکۆ ئەمین، فەرهاد عەبدولحەمید، فەرهاد کاکە خاس، حەمەرەشید هەرەس، د. دلێر شاوەیس، د.هۆگر مەحمود، د. ئەحمەد میراودەلی، د. حسەین خەلیقی، د. حسەین محەمەد عەزیز، د. ئازاد مەنتک، سیروان کاوسی، سمکۆ عەلی ئەمین وەیسی، شوان بەرزنجی، یونس سیڤەر، هاورێ میرۆیی، کەژاڵ مەرزبان، رزگار موکری، ڕێبوار نەلاسی، حەسەن مەرزبان، نیعمەت کاوسی،حەکیم کاکەوەیس، هەڵۆ محەمەد بەرزنجی، بەختیاری شەمەیی، عوسمان تۆفیق، ئارام قادر، عەلی حەمە ساڵح، ئاراس نوری ئەحمەد تەها، بروسکە ئیبراهیم، ئیسماعیلی دەلاک. ئەیوب ڕەحمانی، شوان خەفاف، زمناکۆ نوری ئەحمەد تەها، تەها دەروێش نادر، ساسان دەروێش. بەرزان سەعید گەوهەر، ئومێد سەعید گەوهەر، کارزان سەعید گەوهەر، ئاکۆ ئەحمەد محەمەد پۆلیس، نزار ئەحمەد عارف، کاروان ئەمین ئەحمەد خەفاف، نەورۆز مەلا عەلی، بینایی پشکۆ، رزگار شەمەیی.
لایەنەکان:
پاسۆک - لقی ئەوروپا،
مەڵبەندی ئاوێستا،
بزووتنەوەی لاوانی 17ی شوبات،
کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستان – باشوور.
2013-03-28

تایبەتمەندییەکانی بابەت

زمان - شێوەزار: کرمانجیی ناوەڕاست

:Quick Respons Code

کاتی تۆمارکردن: PM 12:43:35 2013/29/3

ناوی تۆمارکار: هاورێ باخەوان

بابەت: 62

یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان: لەشکرکێشی تورکیا و شەهیدکردنی هاوڵاتیانی سڤیلی باشووری کوردستان ئیدانە دەکەین

https://www.kurdipedia.org/?q=20180322214745968466

- جەماوەری وڵاتپارێزی کوردستان...
- حزب و لایەن و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی...
- کەسوکار و بنەماڵەی سەربەرزی شەهیدانی کوردستان...

دوای دەستگیرکردنی چەندان پەرلەمانتار و سەرۆک شارەوانی و هاوسەرۆک و کادیرانی HDP لە باکووری کوردستان و داگیرکردن و تاڵانکردنی عفرین و جینۆسایدکرنی خەڵکەکەی لە ڕۆژئاوای کوردستان لەلایەن تورکیاوە، چەند ڕۆژێکە سوپای خوێنڕێژی تورکیا جارێکی دیکە بەقوڵایی 15کم لە سنووری ناحیەی سیدەکان، سنوری خاکی باشووری کوردستانیان بەزاندووە و ئەمشەویش لە دەڤەری باڵەکایەتی بەهۆی بۆردمانی فڕۆکەکانی ڕژێمی داگیرکەری تورکیا چوار هاوڵاتی سڤیل شەهیدبوون.

پەلاماردان و تۆپبارانکردن و لەشکرکێشی سوپای تورکیا بەهۆکاری بوونی گەریلاکانی پارتی کرێکارانی کوردستان نیە، بەڵکو هاتنی ئە و سوپایە بۆ داگیرکردنی باشووری کوردستانە و دەیەوێ بنکەی سەربازی زیاتر دابنێ و تاقمی تیرۆریستی داعش و نوسرە لە قەندیل جێگیر بکات و دۆزی گەلی کوردستان بچوک بکاتەوە.

پەلاماردان و هێرشەکانی تورکیا بەپێی بەرنامەڕێژی ئە و دەوڵەتەیە بۆ داگیرکردنی کوردستان و بەرپرسانی تورکیا ئایشارنەوە ئەوەی لەعفرین کردوویانە لەباشووری کوردستانیش دەیکەین و، بەپێی ئەزمونەکان تورکیا بچێتە هەر شوێنی جێی ناهێلێ بۆ نمونە لەحەفتاکانەوە چۆتە ناو بەشێک لە قوبرس و نەکشاوەتەوە، لەهەمان کاتدا تورکیا دوژمنی سەرسەختی گەلی کوردستانە و بە درێژایی مێژوو هەمووکات دژی کیان و دەستکەوتی کورد وەستاوەتەوە، باشترین نمونەش هێنانە کایەی پەیمانی لۆزان بوو لەجێگەی سیڤەر.

ئێمە لەیەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان YNDK لەشکرکێشی و هاتنی سوپای تورکیا بۆ ناو خاکی باشووری کوردستان و شەهیدکردنی چوار گەنج لەدەڤەری باڵەکایەتی بە توندی ئیدانە و مەحکوم دەکەین و داوا لە سەرجەم هێزو لایەنە سیاسییەکان و حکومەت و پەرلەمانی کوردستان دەکەین، درک بە و مەترسیە گەورەیەی هاتنی سوپاسی تورکیا بۆ باشووری کوردستان بکەن و لەرێگەی ڕێکخراو و کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی و نەتەوە یەکگرووەکان، ئە و سنوور بەزاندن و هێرش و پەلامارانەی تورکیا بوەستێنن، لەبەرئەوەی مەترسی گەورە لەهاتنی ئە و هێزە بەدیدەکرێت و کارەسات و جینۆسایدی دیکە لە لایەن تورکیا بەسەر گەلەکەمان دەهێندرێت.

- مردن و ڕووڕەشی بۆ دوژمنان و داگیرکەرانی کوردستان.
- سەربەرزی بۆ چوار شەهیدەکەی باڵەکایەتی و گشت شەهیدانی کوردستان.

مەکتەبی سیاسی
یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان YNDK
2018-03-22 هەولێر- باشووری کوردستان

تایبەتمەندییەکانی بابەت

پارت / لایەن: یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان YNDK

جۆری دۆکومێنت:	زمانی یەکەم
زمان - شێوەزار:	کرمانجیی ناوەڕاست
شار و شارۆچکەکان:	هەولێر
شێوازی دۆکومێنت:	چاپکراو
وڵات:	باشووری کوردستان
وڵات:	تورکیا
Quick Respons Code:	

کاتی تۆمارکردن:	2018/22/3 9:47:45 PM
ناوی تۆمارکار:	هاوڕێ باخەوان

بابەت: 63

لەهەولێر 187 کەناڵی میدیایی هەیە و لەسەر ئاستی عێراق یەکەمە

https://www.kurdipedia.org/?q=2016100212473596750

دوارۆژ، نوسینگەی هەولێر

بەپێی ئامارەکانی وەزارەتی رۆشنبیری حکومەتی هەرێمی کوردستان، لەتەواوی پارێزگاکانی عێراق، پارێزگای هەولێر لە پلەی یەکەم دێت لە هەبوونی کەناڵی لۆکاڵی و ئاسمانی.

بەپێی ئامارەکانی بەڕێوبەرایەتی راگەیاندنی هەولێری سەر بەوەزارەتی رۆشنبیری حکومەتی هەرێمی کوردستان، تەنها لە هەولێر نزیکەی 80 کەناڵی تەلەفیزۆنی لۆکاڵی و 27 کەناڵی ئاسمانی و 55 رادیۆ و 25 نوسینگەی میدیایی و ئاژانسی جیهانی هەن کە بە زمانەکانی کوردی و عەرەبی و ئینگلیزی و فارسی و تورکمانی و سریانی پەخشدەکەن و زۆربەی ئە و کەناڵانەش حزبین یاخود سەر بە کۆمپانیایەکی دیاریکراون.

سیڤەر محمود، بەرێوبەری بەرێوبەرایەتی راگەیاندنی هەولێر بە دوارۆژی راگەیاند رێکخستنی کەناڵە لۆکاڵیی و ئاسمانییەکان بەپێی رێنمایی ژمارە 1ی ساڵی 2014ی تایبەت بە رێکخستنی فریکوێنسی سپەیسە لە هەرێمی کوردستان.

سیڤەر ئاماژەی بەوەشکرد کۆمپانیایەک پرۆژەیەکیان پێشکەشکردووە، لەرێگای سیستمی کێبل و کۆد بۆ هێنانی پەخشی تەلەفیزۆنەکان بۆ ماڵان و لەرێگای کێبل و کۆدەوە، لەبەرامبەردا پارەیەکی رەمزی وەردەگرن، ئەمەش خزمەتێکی زۆر بە وەرگرو ئاسایشی نەتەوەیی دەکات.

ناوبراو، ئەوەشی خستەروو بەخشی کەناڵی لۆکاڵی ئەنەلۆگ ماوەی ساڵێکە خەریکە بە تەواوی دەگۆرێت بۆ سیستمی دیجیتاڵی، ئەمەش لەقازانجی ئاست بەرز و کوالیتی میدیا بیستراو و بینراوەکانە.

- 2016-10-02

تایبەتمەندییەکانی بابەت

شار و شارۆچکەکان:	هەولێر
وڵات:	باشووری کوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ماڵپەری دوارۆژ

کاتی تۆمارکردن:	2016/2/10 12:47:35 PM
ناوی تۆمارکار:	هاوڕێ باخەوان

بابەت: 64

بزاڤا نەتەوەیی یا کوردی یا ئازادیخوازی ل کوردستانا عیراقێ (1939-1945)

https://www.kurdipedia.org/?q=20130912145944922 70

فایلی پی دی ئێف: هێشتا ئامادە نییە

نڤیسین: عەزیز حەسەن بارزانی
چاپا: یەکێ - 2002

ڤەکۆلینەکە ل دۆر بزاڤا نەتەوەیی یا ئازادیخازی یا کوردی ل کوردستانا عیراقێ هەر ل دەستپێکا پەیدابوونا وێ پشتی پەیمانا سیڤەر ل تەباخا (1920)، وکارتێکرنا جەنگا جیهانی یا دووێ (1939-1945) ژ لایێ ئابۆری و سیاسی ڤە.

تایبەتمەندیێن بابەتی

پەرتووک:	مێژوو
زمان - شێوەزار:	ک. باکوور
PDF:	نەخێر
وەڵات - هەرێم:	باشووری کوردستانێ
Quick Respons Code:	

کاتی تۆمارکردن: 2013/12/9 2:59:44 PM
ناوی تۆمارکار: هاوڕێ باخەوان

بابەت: 65

Kurd. Efsaneya Rohilatê” – 42”

https://www.kurdipedia.org/?q=20220317182542408555

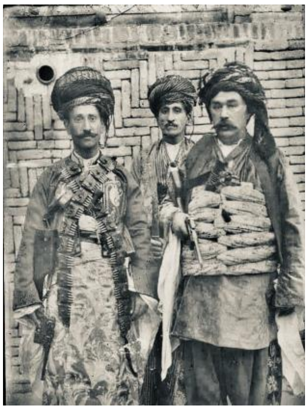

Kurd. Efsaneya Rohilatê” – 42”
Malpera me bi rêzenivîseke nû dest bi çapkirina berhemên ser dîrok, çand, ziman, wêje û zargotina kurdî dike, ku wê wergerên ji rûsî yên ji neftê û pirtûka gelekî delal ”Kurd. Efsaneya Rohilatê” bin, ku şîrketa gazê ya Rûsîyayê ”Gazprom”ê bi naverokeke gelekî xurt û dagirtî bi .zimanê rûsî çap kirîye
Bi bawerîya me, eva pirtûka ji hemû pirtûkên derheqa kurdan û Kurdistanê da, ku heta niha çap bûne, ya here serketî û bi bûyeran va têr û tije ye: him bi nivîskar û zanyarên di cihanê da gelekî binavûdeng va, ku nivîsên wan yên ser dereceya bilind û li ser bingehê ulmî, bi belgeyan va dewlemend di vê berhemê da cî girtine, him bi mîzanpaj û dîzayna xwe va, him jî bi xemilandina wêneyên dîrokî va, ku piranîya .wan heta niha li tu cîyan çap nebûne
Mizgînîyeke din jî ew e, ku ev berhema bêhempa xênji zimanê rûsî, bi zimanên îngilîsî, bi du zaravên zimanê kurdî – kurmancî û soranî jî çap .bûye
Berhema me a îro ha tê binavkirin: ”Kurd di sînorên dewletên nû yên gorî peymanên Sevrê (1920) û Lozanê (1923) da”. Em îro ji sê beşên .wê beşa pêşin çap dikin

Amadekar û wergera ji rûsî: Têmûrê Xelîl

Kurd di sînorên dewletên nû yên gorî peymanên Sevrê (1920) û Lozanê (1923) da -1

V. Vêrtyayêv

Di destpêka Şerê hemcihanê yê pêşin da rola Kurdistanê di karê dijberîya leşkerî-stratêgî ya dewletên mezin da bi carekê va bilind bû. Di dema şêr da alîyên dijberî hev, hewil dan piştgirîya eşîretên kurdan bistînin, wana bînine alîyê xwe, lê ew yek bû sebeb, ku gelê kurd bêy daxweza dilê xwe bû ziyankêşê berjewandîyên dewletên mezin, lê tevgera kurdan ya miletîyê bo otonomîyayê û serxwebûnê hate .têkbirin, ji hev ket û kete ser plana duduyan

Eger em behsa peyva "Kurdistan" bikin, di komên dîplomasî yên wê demê bikaranîna wê xwedî taybetmendîyê bû. Pir caran di bin gotina Kurdistan da axa başûr-rohilata Anadolîyê heta başûr û başûr-rohilata bajarê Dîyarbekirê tê fêmkirin. Herêmên din, ku kurd lê dijîn, kiribûne nava femdarîyên erdnîgarî yên din: Ermenîstan, Mûsil (wilayeta Mûsilê), Mesopotamîya, Ûrmîye, Azirbêcana Farizistanê, herwiha Kêrmanşah jî, ku herêmeke Farizistanê ye, piranîya niştecîyên wê kurd in. Lema jî dijwar e di hêla sîyasî da bidine zelalkirin ka Kurdistana ku .daxweza serxwebûnê dike bi xwe li kîderê ye

Di dema Şerê hemcihanê yê pêşin, sala 1916an, welatên Antantayê (Fransa, Brîtanîya Mezin û Rûsîya) peymaneke surî girêdan, ku bi paşnavên êkspêrtên ku ew amade kiribûn dihate binavkirin, ku rohilatzan û diplomat Marka Sayks (Sykes) û Fransûa-Pîko (Picot) bûn. Armanca wê peymanê paravekirina hukumê li ser Rohilata Nêzîk bû di navbera dewletên serketî da. Lê Kurdistan bi tu awahî di wê lihevkirina surî da nedihate destnîşankirin: Qedera kurdan qet ne di xema dewletên şerê hev dikirin da bû û di wan deman da herwiha qîmetekî mezin nedidane dewlemendîyên binerd yên axa kurdan. Tenê nefta Mûsilê bala wan dikişand, lema jî ji bo wê di navbera Brîtanîya Mezin û Fransayê da dijberî çê bû, paşê jî Brîtanîya Mezin û Tirkîya Kemalîstîyê li hev ketin. Piştî wê çend salan di rûyê serhildan û pevçûnên eşîretan sînor hatine guhartin. Piştî dawîhatina Şerê hemcihanê yê pêşin şertên peymana Sykes-Picot piştguh kirin jî, lê Kurdistana serbixwe dîsa jî bû .aletê guftûgoyên dîplomasî di navbera welatên ku bi ser ketibûn da

Di dawîya Şerê hemcihanê yê pêşin (çirîya paşin, sala 1918an) piştî raqetandin, zêrandin û asîmîlekirina ermenîyan li Împêratorîya Osmanîyê kurd li herêmên Osmanîyê yên Bîtlîsê, Wanê, Diyarbekirê, Xarpêtê û Qersê piranî bûn. Di salên 1917-1918 da, tam piştî zevtkirina Bexdayê, casûsîya Îngilîs di nava ereban û kurdan da agîtasyoneke xurt dest pê kir bona wana ji Împêratorîya Osmanîyê veqetîne û di bin bandora Brîtanîyayê da Kurdistana "serbixwe" damezirîne. Lê di destpêka meha çirîya paşin sala 1918an Mûsil û tevaya wilayeta .Mûsilê jî ji alîyê leşkerên Îngilîs da hatine zevtkirin

* * *

Piştî Şoreşa Sibatê ya bûrjûawzîyê di sala 1917an da Hukumeta demkî ya Rûsîyayê xwe li riya îdêya sazkirina Kurdistana otonom girtibû, qesta wê axa kurdan ya li Îranê bû, ku di zona zevtkarîya Rûsîyayê da bû. Lê piştî Şoreşa Oktobirê ya bolşêvîkan di sala 1917an da Rûsîya

xwe ji helwêsta tevgelîya aktîv ya bo perçekirin-parevekirina Rohilata Nêzîk bi dûr xist: leşkerên rûsan ji axên zevtkirî yên Anadolîyayê û Kurdistana Rojava hatine derxistinê, lê serokatîya nû ya welêt hûrgilîyên Peymana Sykes-Picot ya sala 1916an eşkere kir. Yekîtîya Sovyet bi helwesta xwe va da fêmkirin, ku piştgirîya mafên miletan û gelan dike bo xwerêvebirinê, di nav wan da herwiha Tirkîyê jî, di şerê .wan yê bi zevtkarên welatên dereke ra

Piştî Rûsîyayê Dewletên Amêrîkayê yên Yekgirtî behsa mafê miletan ya bo xwerêvebirinê kir. Di meha çileya paşin sala 1918an gorî deklarasyona ji 14 xalan serokkomarê DAY Woodrow Wilson xeberda. Xala 12an a wê deklarasyonê dibêje, ku ”herêmên Împêratorîya Osmanîyê, ku gelên ne tirk lê dijîn, destxweda dû şêr ra gerekê ji wan ra bê garantîkirin, ku ew dikarin bi serî xwe bijîn û bo wan şert bêne .sazkirinê bona pêşketinê”1

Bona çareserkirina dijberîyên navdewletî û êtnîkîyê, ku bûn sebebê Şerê Hemcihanê yê yekê, dest bi avakirina sîstêmeke pêwendîyên navnetewî ya nû bi navê Sîstêma Versalîyê kirin, ku bingehê wê li Konferansa Parîsê ya Aşîtîyê hatibûne danîn, ku di çileya paşin sala 1919an hate derbazkirin. Xebata konferansê bi navbirîyan va weke salekê kişand. Welatên Antantayê texmîn dikirin ku ew bi hêz in û lema jî xwe bi heq didîtin, ku şertên xwe bi situyê têkçûyîyan va – Împêratorîya Osmanîyê – bialînin, ango şertên xwe bi wan bidine qebûlkirin. Konferansê hewil dida rola hukumeta hemcihanî bilîze, armanca wê ew bû, ku Koma Miletan saz bike û Peymana aştîyê di navbera welatên di nava şêr da bûn amade bike. Lê pirsa qedera milkê .welatên têkçûyî yên Împêratorîyê bû pirsgirêka here sereke

* * *

Komeleya Tealîya Kurdistanê” (bi tirkî: ”Kürt Teali Cemiyeti”. – Not ” ya redaktor), ku piştî şêr li Stembolê bi serokatîya Seyîd Ebdulqadir hate damezirandin, bangawazîyek da delegasyona Îngilîs bi daxweza ku otonomîyê bidine kurdan, bi şertê ku yekîtîya axa Împêratorîya Osmanîyê bê parastinê. Lê di nava wê rêxistina kurdan da herwiha terefdarên serxwebûna Kurdistanê hebûn, wek nimûne, neferên binemala torinên kurdan – binemalên Bedirxanîyan û Cemîlpaşazadeyan. Li Konferansa Parîsê a Aşîtîyê General Şerîf Paşa (1865-1951), ku endamekî delegasyona Împêratorîya Osmanîyê bû, hewil da piştgirîya mafên gelê kurd yên miletîyê bike. Hema di dema konferansê ew ji teşkîla nûnerên Osmanîyê derket û îlan kir, ku ew piştgirê daxwezên gelê kurd e, ku ji navê ”Komeleya Tealîya Kurdistanê” li wir e

Di projeya daxwezên kurdan da, ku Şerîf Paşa bo konferansa Parîsê amade kiribû, daxwez dihate dîyarkirin, ku li ser axa Kurdistana Başûr ya ji alîyê Brîtanîya Mezin da dagirkirî rêvebirîya kurdan ya xweser saz bikin, di paşdemê da jî hevraxeberdanên aşîtîyê derbaz bikin bona wan mafan bidine kurdan jî, ku îngilîsan dane ereban. Di bangawazîya Şerîf Paşa ya 22ê adarê sala 1919an da, ku bi zimanê fransî hatibû nivîsar, daxwez dihate kirinê dewleta kurdan ya yekgirtî bidine avakirinê, ku wê ne tenê axa Anadolîya Rohilatê bikeve nave, lê herwiha tevaya wilayeta Mûsilê û Kurdistana Îranê (Farizistanê) jî. Em

wê jî bêjin, ku Şerîf Paşa mecbûr bû li konferansê bi dîplomasîyê bi kar bîne, di têlêgramên xwe da Sultanê tirkan dida bawerkirin, ku hereketên wî wek nûnerê kurdan wê parastina yekparî û tambûna .wan axên Împêratorîya Osmanîyê bin, ku mabûn

Şerîf Paşa piştî van sozdayînên ku dabû sultanê tirkan, xerîta Kurdistanê raberî Konferansa Parîsê kir. Dema amadekirina wê xerîtê di navbera Şerîf Paşa û serekê delegasyona ermenîyan Poxos Nûbar-Paşa da hevraxeberdanên dijwar derbaz bûn, ermenîyan digot, ku axên dorberên Behra Wanê û bakurê wê gerekê bikevine nava axa dewleta ermenîyan. Di encama hevraxeberdanên di dema konferansê da delegasyonên kurdan û ermenîyan îlan kirin ku dixwezin bi hev ra bigihîjine çareserkirina wan pirsgirêkan, ku bi qedera herdu gelan va .girêdayîne

Lê kurdan bi xwe Xerîteya Kurdistanê, ku Şerîf paşa raber kiribû, ne pejirandin, berî hemûyan jî cîgirê serokê Komeleya Tealîya Kurdistanê Mehmed Emîn Elî Bedirxan, yê ku ser wê bawerîyê bû, ku axa Kurdistanê gerekê zêdetir be û gerekê li ser xerîteyê ew hemû dever û navçe hebin, ku piranîya niştecîyan li wan deran kurd in û herwiha .gerekê sînorên Kurdistanê bi Behra Sipî ra jî hebe

Di hêlekê va dikare fikireke wisa serî hilde, ku Şerîf paşa li Konferansa Parîsê ya Aşîtîyê, herwiha li Sevrê jî, zêde bi biryar nîbû bona parastina berjewendîyên kurdan yên miletîyê. Di hêleke din va jî – ji ber ku ew dîplomat bû, hewil dida bi riya guftûgoyan nerazîbûnên axê di navbera delegasyonên kurdan û ermenîyan da çareser bike. Di encamê da ji Kurdistanê ser navê Konferansa Parîsê a Aşîtîyê telegram dihatin sitendinê, ku di wan da kurdan de`w dikir nehêlin axên kurdan bexşî ermenîyan bikin. Beşeke pir ya serekên kurdan dilxemîya xwe dîyar dikirin di hindava hevraxeberdanên Şerîf Paşa bi delegasyona ermenîyan ra û destpê kirin piştgirîya tevgera tirkan ya miletîyê-azadarîyê ya piştî hilweşîna Împêratorîya Osmanîyê ya bi serokatîya Mustefa Kemal kirin2, ji ber ku ser wê bawerîyê bûn, ku şerê tirkan û kurdan yê tevayî dijî Roavayê û dijî împêrîyalîstîyê dikare rê ber wan veke bona pêkanîna berjewendîyên xwe yên miletîyê û bidestxistina .mafên xwe yên bo xwerêvebirinê

Herwiha pêwîste bê destnîşankirin, ku paşeroja Kurdistana Başûr (Îraqê) bo serokatîya Brîtanîya Mezin a dagirkar zêde balkêş bû, ne ku qedera tevaya Kurdistanê. Ew yek piranî bi wê rewşa nû va girêdayî bû, ku li wilayeta Mûsilê saz bûbû. Herwiha çavên Fransayê jî li ser wê axê bû, ku hêvîya xwe danîbû li ser mîsyonerên xaçparêz yên pirjimar û komên êtnîkîyê yên wê herêmê, ku di hêla mezheb û miletan da pircûre û pirreng bûn. Lê îngilîsan sala 1919an fransiz mecbûr kirin dest ji daxwezên xwe yên li ser wilayeta Mûsilê bikişînin, dewsê wê hukumê fransizan li ser Sûrîyê nas bikin. Bi wê ra tevayî, paşeroja sîyasî ya Mûsilê piştî şêr wek berê ne zelal bû, ji ber ku Brîtanîya Mezin û hukumeta kemalîstan ya nû, di dema îlankirina Komara Tirkîyê sala [1].1923an da nikaribûn li ser axê li hev bikin

Taybetmendiyên babetê

Mêjû :Pirtûk

Zimanî yekem	:Cureya belgeyê
Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn	:Ziman - Şêwezar
Kurdistan	:Welat- Herêm
	:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Kurmancî - Kurdîy Serû | krd.riataza.com
کاتی تۆمارکردن: PM 6:25:42 2022/17/3
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 66

Dîroka Kurdistana Sor

https://www.kurdipedia.org/?q=20220917101906434481

Guhertinên dîrokî çawa girîngiya xwe ya neteweyî hene wiha jî di çaroveya welatek de girîngiya xwe hene. Guhertinên dîrokî ew in, ku nexşeya (xerîte) cîhanê diguherînin û bandora xwe li ser paşeroja polîtîkaya navnetewî dikin. Di encama van guhertinan de hin dewlet têne herifandin û hinên din derdikevin holê. Bi gotineke din, sîstema pêwendiyan a li navbera dewletan tê guhertin. Guhertinên di çarçoveya welatek de bi tenê rola xwe di qedera wî miletî ku li ser .xaka wî welatî dijî de dilîze

Di vê nivîsê de em dê bi tenê li ser guhertinên dîrokî yên di sedsala bîstem de çêbûne rawestin. Êdî pirs ev e, ku gelo di vê sedsalê de çend ?guhertinên dîrokî pêk hatine

Ji kêmbextiyariya vê qonaxê sê car şerên navnetewî çêbûn. Her şerek guhertinên navnetewî bi xwe re anîn. Ji ber vê çendê ew guhertin wek .guhertinên navnetwî têne nîşandan

Bi vê yekê re em dikarin bibêjin ku guhertinên dîrokî yên pêşî di sedsala 20an de, di navbera salên 1914 û 1918an de çê bûn. Ji ber encama vî şerî du împaratorî herifîn: Împaratoriya Osmanî û Rûsyaya Qeyserî. Û di nexşeya cîhanê de dewletên wek Polonya, Fînlandiya… peyda bûn. Helbet dabeşkirineke nuh pêk hat û welatê me jî duyemîn [1].car hate parçekirin

Bêguman di vê guhertinê de hin dewlet herifîn û hin jî hatin damezrandin, ji bilî parçebûna Kurdistanê, pahra me ji van guhertinên dîrokî çi bû? Berî her tiştî, pêkhatina peymana Sevrê û danîna .Kurdistana Sor, du guhertinên girîng bûn di dîroka me kurdan de

NEXŞEYA KURDISTANA SOR

Wek ku tê zanîn, li gor peymana Sevrê, li ser bingeha xalên 62. û 63. û 64. diviyabû ku di nav salekê de -ger kurdan bixwesta- ew dikarîbûn bi awayekî serbixwe bijîn. Li ser vî esasî Yekîtiya Netewan (Y.N) dê piştgiriya daxwazên wan bikirana û mafên wan biparastina. Û her wisa tê zanîn ku ev peyman (Sevr) piştî biencambûna peymana Lozanê têk .çû. Lê heçî Kurdistana Sor e, em dê li dawiya vê nivîsê li ser rawestin

Guhertina dîrokî ya din, di Şerê Cîhanê yê duyem de dest pê kir ku di navbera salên 1939 û 1945an de çê bûbû. Di encama vê guhertinê de jî împaratoriya Almanî herifî û dîsa nexşeya cîhanê hate guhertin û bi .dehan dewletên nuh ên serbixwe hatin damezrandin

Ji vê guhertinê pahra me kurdan Komara Mahabadê bû, ku di sala 1946an de hate damezrandin lê mixabin piştî salekê (11 meh) ev pahr .jî ji destê me kurdan çû û em dîsa man bêdewlet

Guhertina dîrokî ya sêyem jî di encama şerê sar de (1991) têkçûna .Yekîtiya Sovyetan bû

Di encama vî şerî de Împaratoriya Sovyetan herifî û nêzîkî 20 dewletên nuh hatin ser nexşeya cîhanê. Ji encama vî şerî pahra me kurdan aniha .Kurdistana azad e ku îro li başûrê welatê me peyda bûye

Gelo çima kurd nikarîbûn di wan her du guhertinên pêşîn de mafên xwe biparêzin? Em dikarin bi kurtî bibêjin, ji ber ku vîyana (îrade) me !di wan biryarên navnetewî de nîn bû

Lê heçî Kurdistana azad e, ku di despêkê de em başdarî biryara damezrandina wê nebûn jî, lê ji ber gelek merc û hoyan ev sîwan hate parastin û niha jî em bi awayekî eşkere dikarin bibêjin ku qedera gelê me li başûrê welêt di destê me kurdan de ye. Bêyî beşdariya nûnertiya gelê kurd, çi herêmî û çi navnetewî, êdî tu hêz dê nikarîbe biryaran bistîne. Bi gotineke din, azadiya welatê me bi hêzên me yên sereke ve girêdayî ye û digel wan jî, dê vîyana gelê me di paşerojan de rê nede !şerên birakujiyê

Wek ku me di destpêkê de got, niha em dê hewl bidin xwe ku bi .berfirehî li ser Kurdistana Sor rawestin

Kurdên Rûsyayê û Sovyetan

Di sala 1966an de pirtûkek bi navê “Kurdên Li Pey Qafqasyayê” derketibû. Nivîskara vê pirtûkê kurdnasa (kurdolog) sovyetî T. A. :Arîstova ye. Ew dinivîse

Li Azerbaycanê kurd li Zengîlan, Kelbajar, Kubatî û Laçînê kom dibin û “ ”.her wiha, li herêma Îsmaîlîye jî hene

Di heman demê de Arîstova dibêje, ku di îstatîstîkên sala 1959an de li Azerbaycanê kurdan xwe wek azerî nîşan dane. Gelo çima van kurdan xwe ji neteweya xwe bêrî kirine, nivîskara kitêbê ji me re nade :xuyakirin! Lê Arîstova rastiyeke din a ji rastiyên tal ji me re dibêje

Li Azerbaycanê naşiyên (ciwan) kurdan bes bi zimanê azerî dipeyivin, “ ”.lê kesên navsere du zimanan dizanin

Divêt careke din bête pirsîn, gelo çima kurdên Ermenîstanê yên ku sînorên wan bi sînorê Azarbaycanê ve ye zimanê xwe parastin û her wiha bi pêş ve jî birin, lê li Azarbaycanê birayên wan dest ji zimanê xwe berdan? Li gor min ev diyardeyeke (fenomen) balkêş e, divêt diroknasên kurd mijûlî vê zuhura anormal bibin. Ne dereng, aniha, di vê heyam û serdema nuh de kurdnasên me divêt li pirêzeya xwe .vegerin û gotina rast çi ye, bêtirs bînin ser zimên

Ji bo ku dîsa em ji problema li ber xwe dûr nekevin, ez dê cardin vegerim ser rûpelên pirtûkên ku derheqê kurdên Azerbaycanê de ne. Arîstova, di pirtûka xwe de bi berfirehî li ser têkoşîna gelê kurd radiweste û vedigere ser mişextîbûna wan a ji Îranê û akincihbûna wan a li Azerbaycanê. Arîstova, mişextîbûna kurdan dibe sala 1807an

û dinivîse, ku di vê salê de serokê malbatê Mihemed Sefî Soltan ji Îranê bi 600 malî ve derbasî sînorên Rûsyayê bûn û li Qerebaxê niştecih bûn. Jê pê ve jî, kurd di salên 1813, 1828 û 1914an de hatine .Azerbaycanê

Piştî Şoreşa Oktobrê û sazbûna Yekîtiya Sovyetan, Arîstova dibêje ku "Herêma Kurdan a li Azarbaycanê di salên 1920an de hate avakirin ku ".ev herêm ji van bajaran pêk dihat: Laçîn, Kelbajar, Kotulîn û Zengîlan

Kevintirîn gotara ku li ser kurdên Azerbaycanê ew e, ku di sala 1925an de li bultena Akademiya Zanistî ya komara Gurcistanê hatiye weşandin. Lêkolîna ku di vê bultenê de bi navê "Kurdên Azerbaycanê" li ser kurdan hatiye weşandin, di bin vî sernavî de, di nava du kevanên mezin de nivîskar babeta lêkolîna xwe wiha rave kiriye: "Çend Peyvên Etnografî". Li gor ku xwediyê vê nivîsê G. Çûrsîn dinivisîne, "Kurdistankî Ûyêzd" ango Herêma Kurdistanê wek herêmeke îdarî di sala 1923an de li devera ku pirraniya rûştivanan kurd bûn, hatiye avakirin. Rûbera cografyaya Kurdistankî Uyêzd 3.105 fersex e. Lê rûnişvanên wê 44 hezar kes in. Ji sedî 80 (% 80) kurd û ji sedî 20 (% 20) ".azerî ne

Ji materyalên heyî tê xuyakirin ku Herêma Kurdistanê di nav şêngeha Azerbaycanê de bi hêsanî nehatiye avakirin, berovajiya vê yekê, di nav deh salan de xirecireke mezin li ser forma avakirna wê çê bûye. Ji ber vê yekê, di navbera du demên cihê de komîsyon û heyetên têkel hatine herêma kurdan û raporên xwe li gor dîtin û baweriyên xwe şandine cihên fermî yên ji xwe bilindtir. Komîsyona ku di bin serokatiya A. Bûkşpan de li sala 1930 hatiye şandin yek ji van komîsyonan e. Dû re, rapora komîsyona A. Bûkşpan wek pirtûkek bi navê "Kurdên Azerbaycanê" di sala 1932an de li Bakuyê tê belavkirin. .Niha em dê bi firehî li ser vê pirtûkê rawestin

Şoreşa Oktobrê zincîrên kevin qetand û hin ji gelên windabûyî derxist " "meydanê, jiyan û pêşketineke nuh bexşî wan kir.(Stalîn)

Nivîskarê pirtûka "Kurdên Azerbaycanê" A. Bûkşpan bi van peyvên Stalîn rûpelên pêşîn ên rapora xwe dixemilîne. Jê pê ve jî di şûna ku Gelên Windabûyî mafên xwe li ser rûpelên pirtûka A. Bûkşpan cihê !xwe bigirin, ditemisin û winda dibin

Rapora Bûkşpan di despêka salên 1930an de, ne di berjewendiyên kurdan de bû. Lê niha ev materyal giranbiha ye. Çunke ew mafên herî hindik ku hukumeta Azerbaycanê di wê heyamê de tesbît kiribûn di roja îro de ew maf jî tune ne! Ji bilî viya, em bi saya vê pirtûkê li ser materyalên din ên derheqê herêma Kurdistanê de agahdar dibin. Di vî .warî de numûne pirr in û em dê pêşkêşî xwendevanên xwe bikin

Wek mînak, di havîna sala 1929an de heyeteke pispor di bin serokatiya Prf. B. A. Gurke-Kryajîn de diçe Kurdistana Azerbaycanê (Diyar e ku di wê heyamê de ev terîm bikar dihat. Lê heçî Bukşpan e, navê "Kurdistana Azerbaycanê" bi gotina qaşo! bikar tîne.). Mixabin, materyalên vê heyetê nehatine belavkirin. Bes bi alîkariya du gotarên serokê vê heyetê Gurke-Kryajîn, ku li rojnameyeka gurcî ya bi navê "Zariya Votoska (Elinda Rojhilatê)" di 12ê Tebaxa sala 1929an (no: 186/2154) û di 18ê Tebaxa heman salê de (no: 188/2156) hatiye weşandin, ku ew ligel firehkirina statuya Herêma Kurdî bûye. Lêbelê,

A. Bûkşpan li dijî vê nihêrînê bûye û li gor baweriya wî ev yeka han di pirsa netewî de rasterast li dijî nihêrînên Marksîzm-Lenînîzmî ye. Û di warê siyasî de jî pirr kêmasî têde hene! Ne dûrî aqil e ku ji ber van kêmasiyên siyasî rapora Prf. Gurke-Kryjîn nehatiye qebûlkirin û her wisa jî nehatiye belavkirin. Her wiha jî dê ne dûrî aqil be, ew komîsyona ku di bin serokatiya A. Bûkşpan de hatiye şandin da ku wan çewtiyan li ser bingehê rastiya hebûna kurdan a li vê herêmê bide xuyakirin! Loma jî, ew muhawele dike ku hejmara kurdan li wir kêm bike. Li gor nihêrîna A. Bûkşpan gelek tirkên Azerbaycanî li ser nufûsa !kurdan hatine qeydkirin

Diyar e, ji ber van pirsên bi nakokî dê ji xwendevanan re ravekirina naveroka pirtûka “Kurdên Azerbaycanê” bi firehî pêwîst be. Her wiha jî, dê nasandina formata wê jî pêwîst be. Ji ber vê yekê em dê li vir hin :pêzanînan raxin ber çavan

:Pirtûk ji 92 rûpelan pêk hatiye, ji qalibê orte ye û 8 beş e. Ew jî ev in

.Pêşgotin.1

.Kurdên Azerbaycanê.2

Erd û Sînorên Kurdistanê (Mebest, Kurdistana azerbaycanê ye – .3 Nivîskar.)

.Rewşa aborî li Kurdistanê.4

.Pêwendiyên civakî û aborî di nav kurdan de.5

.Berdewamiya avakirina êlî (eşîrkî) û avakirina sosyalîzmê.6

.Terkîba netewî.7

.Problema kurdî li Azerbaycanê.8

.Xerîteya cihên ku kurd têde dijîn.9

Di beşa “Problema kurdî li Azerbaycanê” de nivîskarê pirtûkê vedigere ser materyalên arşîva navendî ya Azerbaycanê. Jixwe, ji vana jî tê xuyakirin ku pirsa wek herêmeke îdarî cudakirina Kurdistana Azerbaycanê gelek caran di nav endamên komîsyona hukumetê (ewên ku mijûlî vê pirsê dibûn) de û her wiha jî di rêxistina partiyê de bûye meydana munaqeşeyan. Pirsa kurdî wisa serê xwe radike ku heya di komîteya navendî ya Partiya Komînîst a Azerbaycanê de dibe sedemê stendina biryara şandina komîsyonê ya ji bo tesbîtkirina sînor û forma .îdarî ya Nagornîy-Qerebax û Kurdistanê

Di nihêrîna A. Bûşkpan de ev hebû, ku “Di nav endamên komîsyonê de tu şik ji bo dayîna Nagornîy-Qerebaxê nîn bû, lêbelê, ji bo Kurdistanê ”.ev pêwîstî tune bû

Di wê qonaxê de pirsa kurdî li Azerbaycanê di hundirê çend mehan de tê nîqaşkirin. Meclisa Bilind a Azerbaycanê sê biryaran distîne. Ev biryar çi ne, nivîskarê vê kitêbê ji me re nade xuyakirin lê bes dîroka .wan ji me re dibêje

Li gor ku ew dibêje, biryara pêşî ya 21. 10. 1922an e. Biryara duyem, .ya 20. 11. 1922an e. Û biryara sêyem jî, ya 30. 12. 1922an e

Lêbelê digel viya jî di 13ê Kanûna 1923an de pirsa Kurdistanê dîsa tê nîqaşkirin. Du protokolên vê komîsyonê di arşîva Estîtuya Dîroka Partiyê de, bi navê “Stîpan Şaûmyan” hatine parastin. Ji têksta protokola pêşîn tê xuyakirin ku nêhêrînên endamên komîsyonan li ser pirsa Kurdistanê ne wek hev in. Ev tiştên han di nav biryar û .pêşniyarên têkel de xuyanî dibin

Têksta Protokola Pêşî
:Du pêşniyar hene
Cudakirina Kurdistanê wek herêmeke îdarî ya taybet, ku li ser .1 bingeha mafên statuya herêmî ya ku pêwîst e ew bi desthilatiya .navendî ve girêdayî be
Kurdistan ji Cewanasîn, Şûngîn, û Kubatlî pêk tê. Sebeb (di têksta orîjînal de wisa hatiye gotin û mebest jê ev e, ku wek herêmeke îdarî sebeba cudakirina Kurdistanê): Dûrbûna Kurdistanê ji navenda Baku û veqetandina wê ji Qerebaxê û pirrbûna rûniştvanên wê ku 40 hezar .kes in
.Kurdistan wek herêmek bi ser Qerebaxê ve girêdayî bimîne.2
Têksta Protokola Duyem
Protokola duyem li ser rojeva civîna 7ê Temûza sala 1923an bi vî rengî :hatiye
.Me bihîst (Birûsk)
.Li ser Kurdistanê.2
:Me biryar stend
Ji bo avakirina Otonomiya Kurdistanê dê navend û sînorê wê bête danîn. Piştî sînordanînê dê ji Otonomîya Nagornîy-Qerebax bête .veqetandin
Çi bi serê vê biryarê de hat û çima neçû serî? Em pê nizanin. A. :Bûşkpan wiha rave dike
Dîroka pêşketina vê pirsê di pêş de ji me ve nexuyaye, lê ji biryara ku “ li dû wê hatiye stendin, wisa dixuye ku meqamên bilind miwafeqa xwe nedan û ji ber vê çendê ev biryar têk çû. Lêbelê di heman wextê de Kurdistan wek formek îdarî di forma “Îdareyê” de hate avakirin û di Tebaxa sala 1923an de Gûsî Haciyev (dibe ku ev nav bi awayekî din bête xwendin, lê ji ber ku bi zimanê rûsî wiha hatiye loma me jî li gor ”.wî nivîsad) bû serokê komîta karger
A. Bûkşpan di nav pirsa kurdî ya li Azerbaycanê de hinek jî vedigere ser dîroka her çar perçeyên Kurdistanê û li ser vê pirsê radiweste da ku ji me re bibêje, “Tiştê ku me li azerbaycanê daye wan, zêdeyî serê wan e!” Ji bilî vî tiştî gelek çewtî di nihêrîna Bûkşpan a li ser dîroka gelê kurd de hene. Wek mînak, Bûkşpan serhildana Şêx Seîd ne tenê kevneperest dihesibîne, her wiha ew kesên ku beşdarî serhildanê .bûne jî wek ajanên îngilîzan dibîne
Li gor tê dîtin kurdên Azerbaycanê wisa bi hêsanî negihîştibûn mafên xwe ku di formek herî piçûk ji formên mafê netewî ye. Her wiha jî, em pê dizanin ku ew li ser bingeha hejmara xwe ya pirr gîhane vî mafî. Loma jî şovenên Azerbaycanî bi her awayî xwestine ku hejmara wan bikin. Di vî warî de em dê bi tenê numûneyek ji pirtûka A. kêmtir :Bûkşpan bidin, ku dibêje
Di civîneke giştî de bi riya axiftina bi xelkê Çêraxê re me fam kir ku ji “ ;şeş malbatan
Wavîlî.1
Kezaxlî.2
Fatiklî.3
Xelefî.4
Çûrûllo.5

Tomisto.6

Bes malabata “Çûrûllo” ya ku bi eslê xwe ji Mîrekê ye kurd e. Û ji vê malbatê bi tenê 20 kes dikarin bi zimanê kurdî bipeyivin! Heçî malbatên din in, bi kurdî nizanin û xwe tirk dihesibînin.”

Ger xwendevan dêna xwe bide, navê pênc malbatên ku A. Bûkşpan wan dike tirk, dê bi hêsanî bibîne ku ev nav bi qertafa ‘lî’ bûne tirk!

Pirsa ku bête kirin ev e, ku çima di civîna giştî de wan xwe kirine tirk? Em bi xwe pê nizanin lê tiştê ku em pê dizanin, ew malbatên ku di sala 1931ê de xwe kurd didîtin, pirraniya wan di roja îro de li ser dokumantên fermî bûne tirkên Azerbaycanê. Û tiştên din ên ku ji çavên kor jî nayêne veşartin jî ev in: Di sala 1923an de biryara Otonomiya Kurdistanê hebû. Wisa diyar e ku ev biryar ne li gor dilê hukumeta Azerbaycanê bûye. Ji ber vê çendê, bi lez û bez Îdareya Kurdî saz kirin û dû re jî ev mafê wan ê herî piçûk jî daqurtandin! Lê tiştê ku em niha dikarin bibêjin ev e, neheqiya ku li kurdên Azerbaycanê hatiye kirin ji ber çavan nayête veşartin.

Gelo ev yek çi tiştî bi pêş me kurdên Kurdistanê dike? Xwendevan dikare bi dehan pirsên din bike lêbelê tiştê ku divêt em ji bîr ve nekin ev e, mirovê bêxwedî kes lê nabe xwedî û ew neteweya ku xwe neparêze dê di ber lingan de here!…

Li gor ku tê gotin, di wê heyamê de ji bo bidestxistina kar û xwendina di zanîngehan de desthilata azerî kurdan tengav dikir; ger mirovek xwe wek kurd didît, riya pêşketinê li ber dihate girtin. Loma jî di dema jimartina akincihan de mirovên kurd ji tirsa windakirina karê xwe, di nasnemyan de li xaneya netew de kurdan “Azerî” dinivîsand. Û li gundan jî dema ku memûrên azerî ji wan dipirsî ku netewa te çi ye? Ger bersiv wek “Ez kurd im” bûya, hingê ewê memûr lê vedigerand û digot, “Ma tu ne musluman î?” Dema ku ewê kurd bigotana, “Belê” ewê memûr dîsa digot, “Em hemû musluman in, em hemû azerî ne. Ma çi ferq têde heye?!” Û bi vî awayî mirovên kurd bêyî zanebûn û îradeya xwe dibûn azerî!

Ji ber encama vê siyasetê hejmara kurdan ku di sala 1916an de nêzîkî 30 hezarî bû lê di hejmartina sala 1970an de dadikeve 250 kesî.

Lêbelê desthilata Sovyetan qet nepirsî, bê ev çawa bû ku ew civaka kurdî ya xwedî pirrzarok di hundirê 50 salan de di şûna ku ew zêde bibin de, ber bi tunebûnê ve çûn?! Lêbelê xêrnexwazên kurdan baş dizanîbûn ku çi dikin, bi tunekirina kurdan re dê îdareya wan jî nas nekin. Her bi vî awayî di salên 1930an de Kurdistana Sor wek realîteyek li ser cografyayeke îdarî û siyasî rabûbû û ji bo xapandinê be jî di çapemeniyê (rojname) de bi navê “Kurdistan” heya sala 1964an jiyana xwe berdewam kir.

Dijminên kurdan xebata xwe kirin û gihaştin armanca xwe. Gelo kurdan çi dikir? Bi vê pirsê em derbasî xala duyemîn a ji sedemên têkçûna Kurdistana Sor bibin.

Gelo me kurdan çima nekarî van kêmtirîn mafan biparastana? Ev gunehkarî ya kê ye? Beriya her tiştî divêt bête gotin ku di wê qonaxê de Kurdistan di rewşeke dijwar re derbas dibû. Li Tirkiyê kemalîstan bi her awayî gelê me bêçare kiribûn, û li başûr jî îngilîzan bi ereban re şerê kurdan dikir da ku ew bêmaf bimînin. Û li rojhilatê jî, şahînşahiyê

bêhn li kurdan çikandibû. Bi gotineke din, kurdistan di nava dijwariyeke wisa de bû ku ew bi xwe pêwîstî bi alîkariyê hebû. Loma jî kurdên li welêt qet nikarîbûn ji birayên xwe yên li Sovyetan re bibine .alîkar

Lêbelê, heçî kurdên Sovyetê ne, yên ku xwediyê mafên bidestxistî bûn, bi her awayî li hember Kurdistana Sor xemsar man. Gelo çima? Pêwîst e ku li vir bête îşaretkirin ku civaka kurdî ji bilî belavbûna di nav Sovyetan de, belavbûneke wan a giyanî jî hebû! Belavbûna giyanî, ji tunebûna hestên netewî bû. Kurdên musluman ên nezan bêhtir ji pirsa netewayetiyê girîngî didan olê (ayîn, dîn). Kurdên yezîdî jî nasnameya xwe wek “Yezîdîtîyê” nîşan didan; ew jî dûrî hesta netewî bûn. Û zanayên civaka kurdî xwe wek komunîst nîşan didan ku enternasyonalîzm li ber wan ji netewayetiyê girîngtir bû. Ev herêm bi vî awayî ma li erdê û barê wê ketibû. Û tu dibêjî qey tunebûna !Kurdistana Sor ji bo kurdan ji hebûna wê çêtir bûye

Û heya bi zanayên kurd ên Sovyetan jî ne dûrî vê xemsariyê bûn. Rojek ji rojan ji van zanayan tu kesek derheqê babeta hebûn û tunebûna Kurdistana Sor de tu lêkolînek nenivîsand. Zanayên dîroknas ên kurd li ser hemû qonaxên dîroka Kurdistanê deqên xwe nivîsandin, bi saya vê yekê bûn lêkolîner, doktor û profesor, lêbelê kesek jî ji wan xwe bi nêzî .babeta Kurdistana Sor nekir

Ji bilî van sedemên li jor, sedemeke din jî ya olî (dîn) ye, ku hişt Kurdistana Sor winda bibe. Kurdên musluman ên ku xwedîyê “Îdareya Kurdî” bûn, desthilata Sovyetan gelek ji wan surgunê komarên Asyaya Navîn kir, ku mafê vegerê jî ji bo wan tunebû. Ewên mayî jî, ji ber vê tirsa surgunkirinê, desthilatiyê çi bigota, wan nedigot “Na!” Û azeriyan heta dawiyê vê yekê li hember kurdan wek suîstîmalek bi kar anî. Ne dûrî aqil e ku ji ber vê yekê kurdan di bin sîwana olî de bi hêsanî xwe ...wek azerî qebûl kirin

Lê heçî kurdên yezîdî ne, wan bi çavên dijminatiyê li birayên xwe kurdên musluman dinihêrî. Birîna yezîdiyan a ji ber qirkirin û talankirinê hîn necebirî bû. Ji ber vê çendê, ew jî xwedî li Kurdistana Sor derneketin... Ev jî ne bêyî alîkariya Ermenîstanê bû; ger azeriyan bi asîmilekirina kurdên li cem xwe, kurdên Krdistana Sor tune kirin, hingê ermenan jî bi riya xwedîlêderketina li kurdên li “Cem” xwe hiştin ku ew .jî bi dûr bikevin

Lîstika van her du komaran (Ermenîstan û Azerbaycan) piştî herifîna Yekîtiya Sovyetan jî berdewam bû. Di qonaxa şerê li ser Qerebaxê yê di navbera Ermanîstan û Azerbaycanê de ev lîstik bi şêweyeke vekirî hate lîstin. Dema ku Ermenîstanê di encama şer de Qerebax û herêma Kurdistana Sor xistin bin destê xwe, hingê ji kurdan xwestin ku ew vegerin herêma xwe û bi xwe jî îdareya xwe bikin. Tiştê ku girî û ken bi xwe re dianî, danîna Hukumeta Kurdî li Erîwanê, ku wek ordiyeke bêleşker bû! Û dema ermenan dîtin ku kurd bi ya hukumetê nakin û venagerin ciyê xwe, çawa ku wê hukumetê bi destê xwe çêkiribûn, her .wiha bi destê xwe xira jî kirin û pirsa Kurdistana Sor ji holê rakirin

Ev dibe ji dehsalan zêdetir ku Qerebax û pê re jî herêma Kurdistana Sor di bin kontrola artêşa (ordu) Ermenîstanê de ne. Îcar pirsa Kurdistana Sor ji aliyê Ermenîstanê ve hîç nayête ser zimên. Kurd,

çawa ku berê jî ne di bala kesî de bûn, niha jî her wisa ye. Lê tiştê balkêş ev e, êdî azerî kurdan didehfînin (teşwîk dikin) ji bo doza mafê .xwe yê herêma Kurdistana Sor ji Ermenîstanê bikin

Kurdên nuh jî, çawa ku li heyamên berê xwedî li herêma xwe derneketibûn, niha jî her wisa dernakevin. Û birîna Kurdistanê ji mêj .ve bûye pênc birîn

Ev gotar, ji Kovara NÛBÛN, hejmara 57-58, Çiriya Pêş în, Çiriya Paş în, 2004, Hewlêr-Kurdistan hatiyê wergirtin, lê ji bo Kovara BÎR bi tenê ji aliyê rêzimanî ve hatiye redaktekirin (R. Lezgîn)

Mamoste Mihemed

Taybetmendiyên babetê

:Pirtûk	Lêkolînewe
:Pirtûk	Mêjû
:Cureya belgeyê	Zimanî yekem
:Cureya Weşanê	Çapkiraw
:Weşanxane û belavkirin	Weşanên Ava
:Ziman - Şêwezar	Kurmanciya Bakur
:Welat- Herêm	Bakûrê Kurdistan
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | /https://candname.com

کاتی تۆمارکردن: AM 10:19:06 2022/17/9

ناوی تۆمارکار: ئەڤین تەیفوور

بابەت: 67

EBDUREHİM REHMÎ HEKARÎ Û (GAZİYA WELAT) 2

https://www.kurdipedia.org/?q=20220816131802428601

EBDUREHİM REHMÎ HEKARÎ Û (GAZİYA WELAT) 2

Lêkolîner Sedat Ulugana ev gotara delal ji malpera me ra şandîye û hîvî dike, dibêje: -Eger hûn .vê gotarê di malpera xwe da çap bikin, ez dê kêfxweş bibim

Em him daxweza wî zaneyî pêk tînin, him jî sipasîya xwe jê ra dibêjin. Em hîvîdar in hûn ê jî jê ra bêjin sipas. Fermo, beşa wê a duduyan bixwînin û wek me lezetê jê bibînin. Beşa yekê me duh .çap kiribû

Dİ ÇERÇOVEYA MODERNİZM Û NETEWPERVERTİYA

”KURDÎ DE EBDUREHİM REHMÎ HEKARÎ Û “GAZİYA WELAT

Sedat Ulugana, lêkolîner

Di kovara Jînê de yekûn sîh (30) nivîsên E. Rehmî hatine weşandin. Ji van (bang, Qewî bi Xwarina Zeîfan Dijîn, Eşqa Welat, Destê Tenê Deng jê Nayê-Yekbûn, Selaya paşîvê, Bo Neslê Têt, Deng, Nalîna Sêwîkî, Hayyealessela, Sersal, nûr, Nezanînî, Mirovînî, Loma jî Bilbil, Ji Bo Şerîf Paşa, Ji Bo Cîvata Dayîkan, Gazîya Dûmahîkê, Firqet, Wuslet) nuzdeh (19) heb helbest in, yek pîyes (Memê Alan) e, Ji van nivîsan yek (Bir Kürd Mahbubesinin Sabah Meşguliyeti) çîrok û yek jî

(Van Ne Haldedir?) bîranîn e. deh heb jî (Xewa me, İtîfaq, Piçûkê Negirit memikê naxut, Halê Meyê Hazir, Şerên Topan Xilas Bû îro Şerê Qeleman e, Kürd Muhacirleri Ne Halde, Piçûkek Îbret, Welat) gotar in. tevahiya helbestên wî kurdî ne ku ji vî sîh nivîsî, sê heb nivîsên wî (Kürd Muhacirleri Ne Halde, Van Ne Haldedir? û Bir Kürd Mahbubesinin Sabah Meşguliyeti) bi tirkîne û yên din bi kurmancî ne ku kurmanciya wî devoka Başkalan e (devoka Başkalan dişibe devoka Colemêrgê). Nîşeya ebdurehîm Rehmî di bin nivîsên wî yên kurdî û helbestan de bi avayê Ji Mala Hekariyan E. Rehmî ye û di nivîsên wî yên tirkî de jî wek Hakkarili Abdurahîm Rahmî .derbas dibe

Piştî Girtina kovara Jînê me çava behsê kiribû, komeleya Kürd Tealî Cemiyeti ji ber cûdatiya fikrên endamên dibe du par. koma ku seroktiya wê Seyîd Abdulqadir dikir (yên ku ji bo Kurd û Kurdistanê muxtariyet-otonomî dixwastin) komeleyeke bi navê (Kürd Kulubü) Kuluba kurdan ava dikin, koma ku pêşengtiya wê Memdûh Selîm dikir jî (Kurdistaneke serbixwe dixwastin) Kürd İçtimaî Cemiyeti) Komeleya Civakî ya kurdan ava dikin. em dizanin ku vê carê jî ji aliyê komeleya Kürd İçtimaî Cemiyeti ve rojnameyek bi navê Jînê (1) hatiye derxistin. Mudurê rojnameyê jî dîsa Memdûh Selîm Beg e. Di hejmara Rojnameya Jînê ya sîh û şeşan de nivîseke balkêş heye. Tê zanîn ku di dawiya sala 1919an de ji bo karên rêxistinê û propagandaya Kurdistaneke azad û serbixwe, Komela Tealî ya Kurd Hemzayê Muksê dişîne devera Mêrdîne. Hemze li wî ji aliyê îtîhat-terakîcîyan ve tê binçavkirin û paşê jî tê girtin.Lê nameyek ji hevalên wî yên li Stenbolê re tê şandin û tê de hatibû gotin ku Hemzayê Muksê ji aliyên dewletê ve hatiye kuştin. (Lê ev cav ne rast bû. Hemzeyê Muksê heya sala 1958an jiyaye.) Li ser vê nameyê, di rojnameya ya jînê de (Jin 21, pûşper 1920) no:36, r.2) ji bo Hemze nivîseke tirkî ya bi navê Şehîd-î Millet hatiye weşandin. Îhtimaleke mezin ev nivîs ji aliyê Memdûh Selîm ve hatiye nivîsîn ku tê de navê Ebdurehîm Rehmî wek Milli Şaîrîmiz (Helbestvanê me yê Netewî) derbas dibe. Ev bernavk ji aliyê Jînê ve ji bo wî birêk hatiye dîtin. “Helbestvanê Netewî” di vê nivîsa tirkî de ji bo Hemzeyê Muksê helbestek nivîsîye ku navê helbestê jî Şehîdê Kurdistan e. Dîsa di heman hejmarê de tabloyek di derbarê lekerên kurdî de (ku li hemberî wan wateya wan a tirkî û li gor deman kişandî) di rûpelekî de amade kiriye. Li ser tabloyê jî îbareya “ Dîyarîyek e ji bo zaroyê …”kurdan

Gaziya Welat

Rehmî Hekarî Helbestên xwe yên kurdî di bin navê Gaziya Welat de çap kiriye. cara yekem em di bîst û yekemîn hejmara kovara Jînê (Jîn.h.21) de pê dihisin ku E. Rehmî Hekarî mecmûayeke helbestan derxistiye ku tê de tenê helbestên wî hene û navê wê jî Gaziya Welat (Kitaba Ewel) e. Heya niha navê Gaziya Welat dihat zanîn lê haya me ji naveroka wê tinebû. Cildê Yekemin di pirtûkxaneya Zanîngeha Ataturkê (Erzirum)(2) û Pirtûkxaneya lêkolîneriyê ya Serment Çifter (Stenbol) heye. Lê cilda duyem a Gaziya Welat (kitêba duyem) li ber destan nîne. Lê ez bi avayekî tesadüfî, di sala 2011an de di pirtûkxaneyekî de rastî wê hatim. Min jê fotokopiyek girt.Eve helbestên ku di Gaziya Welat cilda duyem (Gaziya Welat kitêba duyem) de cîh girtine, yekem car ji aliyê me ve hatin weşandin. Mixabin berî weşandina min, min kopiyek min ji dostekî re şandi bû. Kesekî bi navê Necat Zivingî bê îzna min ev cild girtibû û di pirtûka xwe de weşandi bû.Hema nebe divê ji bo exlaqê zanîstê vê şaşiya xwe êdî rast bike. Lewma ev tişt di .warê zanistî de di cîhanê de tawanekî mezin e lê sed heyf ku li Kurdistanê tiştên weha pir in Wekî din tê gotin ku, tevahiya Gaziya Welat çar cilde û cildê çarem jî destnivîs e û nehatiye çapkirin. cildê sêyem jî mixabin vê gavê li ber destan nîne. Dibe ku wî ev cild, piştî avakirina Komara Tirkiyê (29 tîrmeh 1923) nikaribûye bide çapkirin. îhtîmaleke mezin li bal malbata Zapsû .him cilda sêyemîn û destnivîsa ya çaremîn heye

Helbestên wî yên ku di cildê I. û II. yên Gaziya Welat de cîh girtine, ji aliyê naverokê ve eşq û kelecana Kurdîstanê di xwe de dihewînin. Hin helbestan de Kurdistan dayîk e, hinekan de jî Zozan e. Di hin helbestan de kurd wek karikên di bin pencên şêran in, nezan û bêtifaq in, di hinekan de jî lehengên utopya helbestvan in…Lê di hemûyan de jî Kurdistan bê taqet û bê

mecal e ku derdê Kurdistanê hîn cîyan de kew tînin ziman hîn baxên xerab de jî kundên kor… Kurtayî wek navê berhemê Welat dike gazî… Ji ber ku “welat (Kurdistan)” li ber mirinê ye û “zarên welêt (kurd)”, ji ber Şerê Cîhanê yê Yekemîn li dîyarên dûr -nêzîk belav bûne… Welat nexwaşe ku dike gazî, gazî dike ku zaroyên wî paş ve vegerin û werin lê bibin xwedî… Welat ji ber bêxwedîtiyê gazindan dike, Welat tarûmar û perîşan e. Gel birçi, bajar û gund xerabe ne.Muterekeya Mondorosê hatiye şanenavkirin, Peymana Sevrê hatiye amadekirin, gelên împaratoriyê yek û yek ji tirkan vediqetin lê hê jî haya kurdan ji bayê dinê tineye, Welat (Kurdistan) dike gazî ku welatî (kurd) li welatê xwe xwedî derkevin, wê azad bikin…Welat dike gazî ku prensibên “cenabê Wîlson” jî li ber çavan in, divê her netew qedera xwe, pêşeroja xwe tayîn bike. Lê kurd hê jî ne netew in, Divê pêşiyê bibn netew.. pêşve biçin, modernîteyê zeft bikin, bên perwerdekirin û bibin yek… Eve Welat ji ber van hemû sedeman dikir gazi…Wisane ku her helbestên Gaziya Welat wek manîfesto, wek sirûdan e. Lewma Jînê E. Rehmî Hekarî, wek “Helbestvanê Netewî” ragihandibû. “Helbestvanê Netewî” baş dizanibû ku rewşa kurdan giran, qedera Kurdistanê di xeterê de ne. Lewma ev helbestên wî, di bin navê “Gaziya welat” de hatin çapkirin. Di heman demê de Gaziya Welat duyemîn cilda Gaziya Welat (kitêba duyem) de navê .helbesteke wî ye

Yekemin cild a Gaziya Welat (Gaziya Welat kitêba ewel) di sala 1919an de li Stenbolê di çapxaneya Necm-i Îstîkbal de çap kiriye.cilda duyem di sala 1921an de dîsa di heman çapxaneyê de çap kiriye. Em di hejmara kovara Jînê ya bîst û yekan de (18 pûşper 1919) dibînin ku yekem cilda Gaziya Welat hatiye çapkirin.kovar di vê hejmara xwe de bernasîya vê berhemê dike ku bihayê wê jî deh quriş e.Ev helbestên ku di yekem cilda Gaziya welat de hatine weşandin, ji helbestên wî yên ku di kovara Jînê de hatine weşandin cûdatir nînin. Tenê helbesta bi navê Bêhêvî nebin û di Jînê de nehatine weşandin lê di yekemîn cilda Gaziya Welat de hatiye weşandin Naveroka Gaziya Welat a Kitêba Ewel, ji helbestên bi navên Eşqa Welat (Jîn, h.3), Qewî Bi Xwarina Zeîfan Dijîn (Jîn, h.2), Heyye ‘Ele’s-Selat Jîn, h.13), Mirovînî (Jîn, h.18), Bêhêvî Nebin, Destê Tenê Deng jê Nayêt–Yekbûn (Jîn, h.5), Selaya Paşîvê (Jîn, h.6), Bang (Jîn, h.1), Jîn, h.10), Nalîna Sêwîkî (Jîn, h.11), Sersal (Jîn, h.14) pêk hatiye, ku yekûna wan, yanzdeh) Deng .(11) helbest in

Cildê duyemîn ya Gaziya Welat (kitêba duyem) di sala 1921an de li Stenbolê, dîsa di heman çapxaneyê de (Necm-i İstikbal Matbası) hatiye çapkirin. Heya niha, Ev cild nehatibû dîtin û li ber destan tinebû.Cilda duyem ya Gaziya Welatc (Kitêba duyem), yekem car di vê berhemê de tê weşandin. Ev cild ji helbestên bi navên Yekbûn, Gaziya Welat, Loriya Welat, Bihûşt, Firqet, wuslet, Kef (Kew), Hewar, Zozan, Fekkirhu illa ma se’a (“jı bili xebata wî” bibîrbîne), Kulu we-şrebu wela tusrifu (bıxun vexun, lê israf nekin).Yekûna helbestên ku di vê cildê de cîh girtine jî yanzdeh (11) in. Ji van Helbestan Firqet di bîst û çaremîn (Jîn, h.24.) de, Wuslet jî di bîst û pêncemîn (Jîn, h.25.) hejmarên kovara jînê de hatine weşandin. Yên mayî – 8 helbest heya niha .nehatine weşandin, yekem car di vê berhemê de cîh digrin

Helbestên ku di cilda duyem a Gaziya Welat de cîh digrin de jî helvesteke polîtîk heye. Temaya Kurdistanê di helbestên wî de xurt e, Bîrkirina Welêt,rengê xwe daye hemû helbestên wî. Ev helbestên wî jî ji yê ku Jîn û Gaziya Welat Kitêba Ewel de hatine çapkirin cûda nînin. îhtimaleke mezin, ev helbestên wî di serdema kovara Jîn (1918-1919) û rojnameya Jînê (1920-?) de hatine nivîsîn. Dibe ku ji van helbestan hinek di rojnameya Jînê de jî hatibin weşandin. Lê vê gavê tenê haya me ji hejmarên 33. û 36. yên rojnameya Jînê heye Di hejmara 33. de helbest û nivîsên E. Rehmî cîh negirtine. Di hejmara 36. de çawa me gotibû ku helbesta ku ji bo Hemzayê Miksê .nivîsî bû ya bi navê “Şehîdê Kurdistan” cîh girtiye

Cilda duyem a Gaziya Welat (kitêba duyem) bi navê xwedê destpê dike. Mesela di Gaziya Welat kitêba ewel de ev yek nîne. piştî besmeleyê di helbestên bi navên Fekkirhu illa ma se’a (“jı bili xebata wî” bibîrbîne) û Kulu we-şrebu wela tusrifu (bıxun vexun, lê israf nekin) de şîretan li xwendevanan dike ku ew şertên ola îslamê bicîh bînin. Mijar hewcebûna kirinên olî û termên

exlaqî û sosyal in. Di helbesta wî ya bi navê Firqat de, tama helbesta klasîk heye, helbest di heman demê de,di bîst û çaremîn hejmara kovara Jînê de jî hatiye weşandin Me çawa di perên paş de jî gotibû, firqet jê dûrketin e, Lewra hejmarek şûn de Jîn dê bê girtin.Helbestvan yê ji Jînê yanî ji merama xwe dûr bikeve, Ji ber ku Jîn ji bo wî bedena Kurdistanê ye ku di Jînê de tê temsîlkirin. Di Jînê de di bin helbestê de wek jêrenot hatiye dîyarkirin ku ev helbest ji bo Jînê di trenê de, di dîroka 25 Tîrmeh 1919an de hatiye nivîsin. Piştî vê helbestê, helbesta wî ya bi navê Wuslet tê. Dîsa Ev helbest jî di bîst û pêncemîn hejmara kovara Jînê de hatiye weşandin. Di bin nusxeya ku Jînê de hatiye weşandin de hatiye dîyarkirin ku ev helbest li Helebê di dîroka 9 Tebax 1919an de hatiye nivîsîn. Di helbestê de mijar, "xwe gîhandina dayikê" ye. Lê di vir de dayik ne mitov e, dayik Kurdistan e, yanî Kurdistan di vê helbestê de jî temayeke xurt e. Ev helbest piştî dîlmayîna xwe ya Bakû yê nivîsîye. Çawa behsê deke, ji Kurdistanê pênc sal dûr maye, Di vê navberê de Şerê Cîhanê yê Yekemîn (1914-1918) derbas bûye. Kurdistan vala û xerab bûye, niştecîyên wê yan hatine mişextkirin yan jî bi xwe koçber bûne. Di rewşeke weha de Kurdistan ji bo E. Rehmî dayîkeke perîşan e. Di vê helbestê de Kurdistanê dide axaftin. Yanî di helbestê de hunera teşhîs heye. em perîşanbûyina Kurdistanê ji zimanê wê dibîhîsin. Di Helbesta wî ya bi navê Kef (Kew) de jî dîsa ev temaya Kurdistanê heye. Helbestvan di vê helbestê de du kewan dide axaftin, heman huner di vê helbestê de jî heye, di naverokê de em rexneyê jî dibînin ev rexne him şexsî û him jî polîtîk e. Ji ber ku welatxwazî (Kurdistanxwazî) ne karekî hêsan e, bilî propagandaya sîyasî, axaftin, belkî karên weşangeriyê, pêwîste di nav gel de, pê bi pê mirov bigere, hal û kar li ber çavên xwe bibîne. Wekî din di helbestê de wek bêje çîya derbas dibe, E. Rehmî di jêrenotê de dîyar dike ku ev çiya li devera Pazarcixê ye. Yanî, mirov .dikare bibêje, ev helbest piştî ger û nêrînan hatiye nivîsîn

Di helbesta Yekbûn de E. rehmî fabl bikar aniye. lehengên me du sê karik, gidik û şêrek e. Çawa hûnê jî texmîn bikin, ji bo ziktêrkirina xwe şêr ê karikan bixapîne û wan bixwe Lê lazim bû karik bibûnan yek û nehatina xapandin. Bi avayekî zelal tê xuyan ku ev helbest sembolîk e, di şexsê karikan de rewşa kurdan a civakî, sîyasî û di şexsê şêr de jî dijminên wan ên bihêz û xurt hatine temsîlkirin. Peymana xwe bi vî avayî digîhîjîne xwendevanan. Helbesta bi navê Lorîya Welat … Mirovek çima dike lorî ? yan ji bo razandina zarokekî yan jî ji ber êş û kederan… Di vê helbestê de (ku li serê helbestê bêjeya "istran-stran)" heye) "dayika Kurdistan" ji ber êş û kederê nexweş û bêhal e, helbestvan ji bo dayikê dilorîne.Helbesta bi navê Hewar de wek sirûdeke netewî ye, di helbestê de gaziya şer, xencer û rîmên şervanan hene. Lê em dizanin ku nivîsa xwe ya jînê de gaziya qelemê heye, Hema wek hemû rewşenbîrên kurd, di cîhana E. Rehmî de jî şûr û qelemhev temam dikin. Qelem şûr tûj dike di qada şer de, şûr jî qelemê tûj dike li ser maseyê. Di gera "şer û peyman" de helbesta Hewar, peywira şûr tîne cîh. Ji bo çi ? li gor E. Rehmî, helbet ji bo "dîn (îslam) û milet (kurd) " heman tema di pîyesa wî ya bi navê Memê Alan de jî heye. Helbesta bi navê Gaziya Welat, navê xwe daye berhemê. di sernava vê helbestê de jî bêjeya istran (stran) Me çawa gotibû ku Gaziya Welat, gaziya Kurdistanê ye. Kurdistan nexweş e û di nav nifînan de ye, zaroyên wê (kurd) jê dûr ketine ku di dema mirinê de jî nayên li bal wê…Me çawa gotibû ku Kurdistan li şerê cîhanê hê nûr derketibû, xerab û wêran bibû, kurd jî koçber, birîndar, nexweş û xizan bibûn. împaratorî li hev belav bibû, gelên împaratoriyê ji xwe re komarên nû ava kiribûn lê kurd bê par û bê çare mabûn Her weha Gaziya Welat jî, qêrîna Kurdisitana birîndar û wêran bû. E. Rehmî, bilî gazind û rexneyên polîtîk hêvîyên xwe yên ji bo kurd û Kurdistanê jî tîne ziman. Em di helbesta wî ya bi navê Bihûşt de van hêvîyên wî dibînin. Mirov dikare vê helbestê re terma utopya jî bikar bîne. Utopyaya E. Rehmî Hekarî ya di derbarê kurd û Kurdistanê … Di utopya wî de mekan ne bajar e, gund e, Lê ne gundekî kilasîk e, gundekî "modern" û pêşketîye. riya gund ne xwelî ye bi "sel", "selbend" û "cede" ye. her dû terefên cedeyê de darên "çinar" hatine danîn. Di gundan de "mekteb" (dibistan) hene. Gundî zane û bi îlm û irfan in. Çawa me got ku mekan gund e, gundiyan "ziraet" islah kiriye, programa wan a rojane kifş e, dema xebatê xebat e û dema bêhnvedanê jî seyran e. Kurdên utopyaya wî jî

mirovên nûjen in. Xwarina xwe li ser “kursiyan” dixwin ku firaxên her yekî ji hev c’uda ne û kevçiyan bi kar tînin. Keçik “pîyano” yê dixe, malbat “musîkê îcra” dike, Zaroyên ku diçin dibistanê, ger ku nikaribin spartekên xwe çê bikin, malxê û kebanî ji wan re dibin alîkar Ji ber ku “ bav û dêyen zane” ne Vanan, mînakên moderniteya ku E. Rehmî ji bo kurdan derpêş dikir bûn, Lê di modernîteya wî de helbet îbadetên olî jî hebûn ku piştî mûsîkê malxê cimaetê dawetê nimêjê dike. Di vir de mirov baş dibîne ku rewşenbîrên kurd, ji têgeha “modernîteyê” çi fehm kirine, ku modernîteya wan fehm kiriye, modernîteyeke serveyî (rûbarî) ye. Bi vî avayî jiyaneke weha li gor E. Rehmî, ji bo kurdan “bihûşt” e. Bihûşta kurdan,gundên weha nin. “Pîyano”, .“ziraeta islahkirî ”, “mektep”, “kursî” jî amûrên jiyana bihûştî ne

Helbesta dawî Zozan e. Em di jêrenota helbestê de dibînin ku zozanê Engîzek li hêla Elbîstan e (Mereş), zozanekî eşîra Sînemîlîyan e. Dîsa em ji vê helbestê hîm dibin ku -çawa me behsê kiribû – E. Rehmî ji bo propagandakirina Kurdistaneke serbixwe li van deveran geriyaye.Di bin helbestê de bi teqwîma rûmî dîroka 29 Tebax 1335 heye ku di teqwîma mîladî de ev dîrok teqabulê 11 Îlon 1919an dike. Ev helbest bilî zelalkirina xalekî, di aliyê naveroka xwe ve jî balkêş e. Tê de hesreta helbestvan a li hemberî cîhê ku jê dayik bûye heye. Heftkanî, Çilkanî, Wan û Başkale… Helbestvan ji zozan dixwaze ku emir bide bayê xwe û bayê wî biçe devera wanê û bibêje wan ; “Lawê we êdî hatiye.” Sînemilî û Başkala …Her du jî ji bo helbestvan welat in, lê û “zozan” (yên Sînemîlîyan), “welat” tînin bîra E. Rehmî. ”Başkala şirîntirîn e. wek mekan “çiya Divê ava Engîzekî ya sar, dil hinavên helbestvan yên ku ji ber dûrketin û hesreta welat hatine sotin û şewitî hênik bikin, Ew lawê çiya û zozanan e… Ji welêt 5 sal dûr maye, birîndar û .hesretkêş e lê êdî divê dawiya derd û kulan were û lawê çiya û zozanan bigîhîje mirazê xwe

Bilî van helbestan, vê gavê li ber destên me helbestên wî êdî tinene. Lê dîyar e ku wî pir helbest nivîsînîne. Bawer dikim ev mijûltiya wî ya bi helbestê re heya dawîya emrê wî berdewam kiriye. Tê zanîn ku keça wî, Hale Xanimê hîn helbestên wî dane birêz M. Emîn Bozarslan, ku ev helbest hê jî li bal wî ne. Bi rastî mirov pir meraq dike gelo ev helbest bi çi aweyî hatine nivîsîn û mijarên …wan çi ne

.tenê du hejmarên rojnameyê (no: 33 û no: 36) ji aliyê Malmisanij ve hatine dîtin .1

Merkez Kütüphane, Seyfettin Özege Salonu, no : 0114961 /7361 S.Ö 1335-1337/ 1919 .2 .(Berhem,bi xeletî di bin navê “Kaziya Velat” de hatiye qeydkirin

[1]

Taybetmendiyên babetê

Edebî	:Pirtûk
Danasîna pirtûkan	:Pirtûk
Zimanî yekem	:Cureya belgeyê
Born-digital	:Cureya Weşanê
Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn	:Ziman - Şêwezar
Yerevan	:Bajêr
Ermenistan	:Welat- Herêm
	:Quick Respons Code

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | Kurmancî - Kurdîy Serû | krd.riataza.com

کاتی تۆمارکردن: PM 1:18:02 2022/16/8

بابەت: 68

”FÊLA PEYMANA “SEVRÊ” Û XIYANETA “MISAQÎ MILÎ

https://www.kurdipedia.org/?q=20221223122229453685

HISÊN CIMO

Werger ji erebî: Kendal Cûdî

Dibe ku tu vegotineke rewanbêjiyê tune be ku meylên Kurdan ên beriya kongreyên lihevanînê piştî Şerê Cîhanê yê Yekemîn, rave bike. Lê di hemû insiyatîf, destpêşxerî û helwest de, asta şaşiyê ji ya rastiyê zêdetir bû. Lewra lêkolîna li ser helwestên kesayetên Kurd ên wê demê, bi van şaştiyan ve girêdayî ye.

Lê belê, pêwîstî bi cûdahiyekê, di navbera dubendiya gûman ku tê seranserkirin û tevlîhevkirin, heye. Lê ev cûdahî ku nayê peydakirin, di salên dawî de gihîştiye lûtkeya dawî, ew jî dubendiya xayin û yên ku şaştî kirine. Dema ku kesê şaştî kiriye, bi îxanetê tê binavkirin, bi vê yekê dîwarekî parastinê ji bo îxanetên ku rastî çêbûne ên hêzên dijber ku li ser esasê berjwendiyên kesayetî, an jî malbatî an jî partîtî dixebitin, diparêze. Ev yek jî heta roja îro li Efrîn û Serêkaniyê têne kirin. Ne tenê kesayeta Hesen Xeyrî pirsgirêk e, tevî ku bû serkêşê çîrokên”îxanetê” ye. Mirov dikare bêje ku kesê yekemîn ê ku fêm kiriye di her kiryarekî de şaştî heye û li ser vî esasê kete nava tevgerê, şêxê mamoste Seîd Kurdî(Newrsî) ye. Newrsî bi tena xwe rêyeke cûda girt ku cihê balkêşî û seyr bû. Ev rê di demeke zehmet a di navbera Peymana Sevrê (10`ê Tebaxa 1920) û Lozanê(24`ê Tîrmeha 1923), dest pê kir.

Ravekirinên şaş ên di xwendina jînenîgariya kesayetên kurdî yên serdema borî de, sedema xwe xwendina şaş û parçekirina stasyonên sereke yên di qada siyasê de ye. Li ser vî esasî, di berdewamiya nivîsê de, em ê balê bikişînin ser van stasyonên bi pirsgirêk, ew jî Peymana Sevrê ye. Bi destpêkirina vê peymanê re, wê derî li pêşiya danansîna hawîrdora siyasî ya ku Hesen Xeyrî û hevalên wî têde kar kirin, were vekirin. Ew jî xefika qirkirina di her quncikekî li quncikên xebata siyasî û têkoşîna şoreşgerî ye.

Ji aliyê analîzkirin û fikirî de, 4 kesayetên Kurd bi rexne an jî bi gûman, bendên Peymana Sevrê xwendin, ango sê bendên girêdayî Kurdan di vê peymana mezin a ku ji 433 bendan pêk tê. Ev kesayetên ku lêkolînên dîrokî nirxandine ev in: Mihemed Emîn Zekî, Kemal Mizher Ehmed, Ebdulrehman Qasimlo û Ebdulah Ocalan(li gorî zanyariyên nivîskar). Armanc ne pêşkêşkirina nêrînên berfireh e, lê belê eşkerekirina cehwerê Peymana Sevrê ye. Li ser esasê fêmkirina her kesî ji vê foruma navdewletî ve ku li xwe mukir hat ev peyman mirî ye, wê meylên pêşerojê diyar bibin û wê bijardeyên xwe di dema niha de heta astekê, diyar bike.

Gelo ma “Sevrê”fersendek bû ji dest çû?Kî ev fersend winda kir?Gelo eger bûyeran piştre meyleke diyarker hilbijart û eşkere bû ku rêveberên Kurdan ên ku wê demê”Sevrê”red kirin, altirnatîfê wan xerabtir bû. Gelo ev têrê dike ku xwendevan û lêkolîner ji zelalkirina valahiyên di peymanê de, lêkolîn nekin.

Lê pirsa giring di vê çarçoveyê de, gelo rêveberên teşwîqî”Sevrê”nebûn, li ser esasê hezkirina ji radestbûna Tirkan re bû? Li gorî helwestên belgekirî, gelek Kurdan bi rastî rola îxanetê li dijî têkoşîna gelê xwe lîstin. Ev rol di Ithad û Tereqî de dewam kir, piştre derbasî keştiya Mustefa Kemal û hevalên wî bûn û heta ketina masikan piştî Lozanê. Lê ne Hesen Xeyrî û ne jî hevalên wî yên ku nameya”Yek dewlet ji Kurd û Tirkan re”rêkirin, di nava wan kesan de hebûn.

Kurd bi tevahî, bi hersê bendên girêdayî xwe yên di Peymana Sevrê de, mijûl bûn. Ev bendên dîrokî ne û bûne sedem ku doza Kurdan were destgirtin. Eger tenê ji bo tomakirina û hebûna Kurdan di giringtirîn kongreyên navdewletî piştî Şerê Cîhanê yê Yekemîn de be, ev destkefiyeke giring e. Bi vî rengê Kurd bi nivîsê (Bendan) mijûl bûn û wêne ango nexşereya Sevrê, paşguh kirin.

Lêvegera li ser nexşereyên"Sevrê" heta radeyeke mezin diyar dibe ku çima beşekî giring ji Kurdan li dijî vê peymanê derketine. Redkirina wan li ser esasê derketina hin herêmên Kurdan ji "Dewleta Kurdî ya Pêşniyazkirî"de bû. Ji vê nexşreyê diyar dibe ku çima piraniya rêveberên: Bedlîs, Wan, Mûş, Serhed, Mardîn, Nisêbîn, Urfa, Sirûc, Maltiya, Adiyeman, Mereş û Dîlok li dijî vê peymanê derketin û beşek biçûk ji Kurdên Botan, Amed û Dersimê, piştgirî dane vê peymanê. Nexşereya piştgirî, gumanbarî û redkirinê, bi sînorê rêveberî yê pêşniyazkirî a dewleta Kurdan, li "Sevrê"girêdayî ye. Herêmên navborî yên ku ev peyman redkirin, li dervayî .projeya dewleta Kurdan bûn

Di heman roja pesendkirina peymanê, guhartinek li ser peymanê hate kirin, ji ber di peymanê de tu wesayîtên dewletê ji bo dewleta Kurdan a pêşniyazkirî, tune bû. Lê belê ev mijar, ji "Esbit Umem" ango "Civata Neteweyan"re hate hîştin. Lê bi awayekî lezgîn, nûnerên Birêtaniya, Fransa û Îtaliyayê lihev rûniştin û herêmê di nava xwe de dabeş kirin. Fransa û Birêtaniyayê, dewleta Kurdan ya pêşniyazkirî di nava xwe de dabeşî du herêman kirin: Herêma Botanê wekî dewleteke kurdî di bin serpereştiya Birêtaniyayê û herêma Rojavayê Kurdistanê û navenda wê .Diyarbekir wekî dewleteke kurdî di bin serpereştiya Fransayê de ye

Lê Herêma Başûrê Kurdistanê û navenda wê Silêmaniyê bi awayekî piratîk li dervayî Peymana Sevrê ma, lê di bin serweriya yekser a Birêtaniyayê ya li ser Iraqê de maye. Her wiha benda 64`an jî derî li pêşiya tevlêbûna Başûrê Kurdistanê ji dewleta "Sevrê"re bi forumeke ne zelal vekirî hîşt. Foruma ne zelal a têkildarî mijarê wiha ye:"Dewletên sereke yên hevpeymanê, li pêşiya tevlêbûna dilxwazî ya Kurdên li wî parçeyî Kurdistanê ku heta niha di nava wîlayeta Mûsilê de ye ji dewleta Kurdan a serbixwe re, tu astengiyan çênake". Di heman demê de, herêmên Kurdan ji Mardîn, heta Urfa, Eyntab û Efrîn di bin serweriya yekser a Fransayê de ma, .da ku piştre bibe parçeyek ji dewleta Sûriyê ya ku nû ava bûye

ku ji aliyê erdnîgarî ve belavayî bû, ji aliyekî din parçekirina Kurdistanê bi Peymana Sevrê awayekî rêxistinkirî bû. Nexşereya Kurdistanê wekî dewlet hate pêşniyazkirin, lê gelek herêmên berfireh ne di nava vê nexşereyê de bûn. Kurdên ku li dervayî nexşereya Sevrê man, bi metirsiyên hebûnê re rû bi rû bûn. Ji bo wan, cihê wan ne di nava dewleta Ermeniyan ya pêşniyazkirî de bû û wê neçar bimînin ku koçber bibin an jî werin tunekirin. Her wiha Kurdan bi awayekî xurt lihev kiribûn ku wê nekevin bin serweriya desthildariya Ereban çi li Sûriyê an jî li Iraqê. Êdî li herêmê, nîşaneyên komkujiyên mezin li pêşiya vê xelkê diyar dibû û bi awayekî xurt .li dijî vê peymanê derketin

Di bendên ji 88-93 a Peymana Sevrê ku ew bend taybet girêdayî doza Ermeniyan bû, careke din behsa Kurdan tê kirin. Peymanê Serokê Amerîkayê Woodrow Wilson erkdar kir ku sînorê dewleta Ermeniya a serbixwe bi dewleta Kurdan a pêşniyazkirî de, xêz bike. Ocalan bi awayekî hostayî behsa vê kêşeyê dike û dibêje:"Projeyên Eremen û Kurdan, projeyên du neteweyên li ser yek axê ye. Ji ber vê yekê jî Kurdan bi gûmaneke pir mezin li hemberî 'Sevrê' hîs dikirin. Propogandeya erênî ya herdu malbatan Bedirxan û Cemîl Paşa bê rê radibûn, belavbûna ."metirsiya li ser piraniya parçeyên Kurdistanê ji holê ranekir

Niha, dema ku em lêkolîn bikin çima birêz Ebdulaqdir Elnehrî tevlîhev bû û çima Seîd Kurdî dev ji siyasetê berda, çawa beşek mezin ji Kurdan di şerê rizgarkirinê de tevlî Mustefa Kemal bû, çima beşekî mezin ji Kurdan bi dewleteke hevbeş a neteweyî bi Tirkan re razî bûn, çawa Yûsif Diya Beg, Hesen Eywnî, Hesen Xeyrî, Şahîn û Bozan Beg, tevî hemû parlamenterên Kurdistanê ên di Meclisa Neteweyî ya mezin de, nameyek ji Lozanê re rêkirin û otonomî a li ser esasê Misaqî Milî li ser tevahiya erdnîgariya Kurdistanê ku wê demê Kurdan xêz kiribû, tercîh kirin…Ev .hemû pirs, bersivên wan di Peymana Sevrê ya şeklî de ye

Lê ji aliyekî din ve jî, Peymana Sevrê çîrokeke xwe ya ne fermî jî heye. Ev çîrok jî, di çarçoveya, nakokiya di navbera hikûmeta Enqerê û Istenbolê de ye. Pêşniyaza ku Enqereyê bi serokatiya Mustefa Kemal pêşkêş kiriye, gav bi gav bû. Di destpêkê de, Kongreya Erziromê di 23`ê Tîrmeha 1919`an de û Kongreya Sêwasê di Îlona 1919`an de hate lidarxistin. Hebûna Kurdan di Erziromê

de li gorî lêkolîner Robert Olson di pirtûka xwe" Emergence of Kurdish Nationalism"gotiye, xurt bû. Ev pirtûk ji aliyê Dr. Ehmed Xelîl ve bi sernavê"Dîroka Têkoşîna Neteweyî ya Kurdan", wergerî erebî bû. Kurd di Kongreya Erziromê de, biser ketin û desteya nûnertî 9 kes hatin hilbijartin, bi kêmasî sê kes ji wan Kurd bûn û navê wan wiha ye: Hacî Mûsa Beg ji Mutka, Selah .Efendî ji Bidlîsê û Fewzî Efendî ji Erziromê

Olson di herdu kongreyan de, behsa naskirina otonomî nake. Ev mijar ne cihê gûmanê ye, ji ber di belgeyên kongreyê de, ku Kurdên di nav de vegotine, wê demê Kurdan hemleyek hewldanê ji bo dewleteke hevbeş a kurdan û Tirkan, dane destpêkirin. Lê Olson di encama lêkolîna xwe de got"Eger ne ji piştgiriya Kurdan bûye, wê tevgera neteweyî ya Tirkiyê ev serkeftin bi dest nexistiye". Bi awayekî giştî, biryarên van herdu kongreyan di 28`ê Sibata 1920`an ketin nava"Misaqî Milî", ango beriya 6 mehan ji îmzekirina Peymana Sevrê di 10`ê Tebaxa 1920`an .de

Naveroka peymana Misaqa Milî avakirina welatekî hevbeş ji bo Kurd û Tirkan bû. Her wiha her du aliyan soz dan ku wê dewlet pabendî vegerandina hemû deverên kurdî yên ku di bin serweriya Birîtanya û Fransa de li Sûriye û Iraqê de, bê. Di heman demê de, bajarên Heleb û Mûsilê jî wê bixin bin serweriya xwe. Tevgera hevbeş a Kurdan û kemalîstan ne ji nezaniya siyasî .bû, wek ku piştre hatiye vegotin û propogande kirin

Kurdan di dawiyê de ne tenê ji aliyê kemalîstan ve hatin xapandin, lê belê ji aliyê îngilîzan jî bi awayekî paralelî hatin xapandin. Lê divê bûyer ji çarçoveya wê neyê derxistin. Dema ku Kurd di nav gelek bijardeyan de belav bûn, diviyabû di nirxandina îroyîn de, ji bîr nekin ku pêşerojek ji her kesî re, heta Mustefa Kemal jî nediyar bû. Wek ku di axaftinên wî (Mustefa Kemal) yên di rojên destpêkê yên şerê rizgariyê de jî diyar dibû, ew bi tiştekî ne bawer bû. Ne ji serketinê û ne .jî bi rizgarbûna welat ji dagirkeriyê

Sînorê Ermenistanê

Lewra, heta 28`ê Sibata 1920`an, roja qebûlkirina Mîsaq Milî, Mustefa Kemal û hevkarên wî yên Kurd ji aliyê avakirina hevpeymanekê li ser esasê berjewendiyên hevbeş û çarenûsa hevbeş, di rewşeke baş de bûn. Kurdan, ev xebat bi çavekî ku wê Kurdistanê hemû bike yek, lê temaşe dikir û bi Anadolê ve di dewleteke hevbeş de, were girêdan. Lê helbet divê, faktorê olî û aborî yên giring neyên paşguhkirin, ji ber ku hevkarên Mustefa Kemal, eniyeke tundî li dijî tu projeyên ku hebûneke siyasî ya Ermenan li wîlayetên rojhilat ava bike, ava kiribûn. Bi vê yekê, beşekî mezin ji Kurdan pêşniyazên serokê Amerîkayê Wilson ên xêzkirina sînorê dewleta Ermenistanê, wekî dijminahiyeke amerîkî didîtin. Şêx Seîd Newrsî jî di civîneke bi rayedarên Ewropayê re, ev .yek diyar kir dema li pêşiya hêzên rojavayî rekberî kir ku derbasî çiyayên Kurdistanê bibin

Lê divê were eşkerekirin ku nîqaşên paralel ên di parlamentoya Enqereyê de, ji 6 bendên Mîsaqê zelaltir bûn. Dibe ku ev kêmasiyên giring bin ên ku hîştin Mustefa Kemal û hevalên wî bi .bendên Mîsaqê bilîzn, bê ku tengav bibin

Misaqî Milî di naveroka xwe de, pêkanîna yekitiya Kurdan û Tirkan bû û piştre gotûbêjên wê li ser Rêveberiya Xweser a Kurdistanê hatin kirin. Li ser vî esasî, herdu aliyan şerê rizgariyê li dijî dagirkeriya rojavayî meşandin, bi armanca ku Anadolê û Egeyê rizgar bikin û jinûve Kurdistanê .bikin yek piştî ku parçeyên wê yên ji aliyê Birêtaniya û Fransayê hatine dagirkirin, rizgar bikin

Lê ji aliyekî din ve jî, projeyên ku Birêtanyayê û hevkarên wê yên Kurd amade dikirin, pir lawaz bûn û di navbera herêmên di bin serwreiya Birêtanî li Londonê, Hindistanê û Istenbolê de û piştre, Nivîsgeha Rojhilata Navîn li Qahîreyê di Adara 1921`an de tevlî wan bûbû, belavayî bûn. Her daîreyeke birêtanî, li ser burokratiya siyasî, fikirek pêşkêş dikir. Lê xala hevbar a di navbera van hemû daîreyan de, dûrxistina Kurdistana Rojhilat(Îran) ji doza Kurdî bû û hîştina wê di bin serweriya Farisan de bû. Piraniya pêşniyazên Birêtaniyayê, ji ber belavbûna wê û nakokiyên dijwar ên di navbera nêrînên rêveberên Hindistanê, Londn, Bexdad, Qahîre û Istenbolê de, nayên lêkolîkirin. Pirtûka zanyarê rûsî Mîxayîl Lazarev a bi navê"Pirsgirêka Kurd 1917-1923", di çend beşên wê de, nelihevkirina birêtanî li ser siyasetekê ji bo Kurdan, nîşan dide. Ev yek heta

Kongreya Londonê di Sibata 1921 û piştre heta Qahîre di Adara 1921`an de dewam kir, dema ku Londonê deriyê lihevkirinê bi tevgera Kemalîst re vekir û bi Başûrê Kurdistanê sînordar ma, bê .ku serxwebûnê bide wê

Ji bilî dayîna Rojhilatê Kurdistanê ji hikûmeta Îranê re, lihevkirine din a Birêtaniyayê hebû, ew jî vegerandina seweriya malbata Bedirxaniyan li Cizîra Botanê bû, lê bê ku dateyên wê eşkere bike. Lê ev mijar, di peyamên fermandar William Noel û Cîgirê Wezîrê Karûbarên Hindistanê .Arnold Wilson, di çend bîranên Wezareta Karê Derve ya Birîtaniyayê, hatiye bibîrxistin

Misaqî Milî gelekî bi hêz bû, ku rê neda siyasteke Birêtaniyayê ya lawaz li dijî Kurdistanê pêk were. Lê bi saya berjewendiyên navdewletî yên hevbeş, Birêtaniya û Fransa hîştin ku hikumeta Sultan a li Istenbolê ya ku dijmanatiya xebata hevbeş a Kurdan û Tirkan di Misaqî Milî de dikir, li ser Peymana Sevrê di 10`ê Tebaxê de, îmze bike. Ev peyman wekî bersiveke ji Istenbolê û Birêtaniyayê da ku Mustefa Kemal li Kurdistanê hêzeke sereke bi dest bixe û Misaqî Milî, têk .bibe

Sevrê" bê parastin e"

Lê li gorî Mihemed Emîn Zekî ev peyman "vala" ye, li gorî Ocalan jî "parçebûne", li gorî Kemal Mezher Ehmed jî, "Guldaneke şikestî ye û li gorî Ebdulrehman Qasimlo jî"Mirî hatiye dunyayê". Piştî ragihandina wê bi çend mehan, bi awayekî lez mirina wê eşkere bû. Ya herî xeternak, tiştê ku di buhara 1920`an de çêbûye, ango beriya peymanê bi çend mehan, dema ku Birêtaniyayê stratejiya xwe li Mezopotamyayê û Kurdistanê guhart û rêkirina hêzên bejahî ibtal kir û xwe spart hêza hewayî. Ev guhartin, Peymana Sevrê, ji naveroka wê vala derxist. Birêtaniyayê piştî dîrokê, ne amade bû ku leşkerekî xwe jî rêbike, yekser Îtalyayê jî îmze nekir û piştrast kir ku vê .ew leşkerekî jî naşîne ji bo pêkanîna Peymana Sevrê

Di heman demê de, Wezîrê Karûbarê Hindistanê Edwin Montagu bi awayekî tund Peymana Sevrê red kir. Her wiha dema ku xîbata xwe ya îstifakirina ji kar di 10`ê Adara 1922`an de weşand, yek ji sedemên ku îstifakirina xwe rewa kir, astengiyên xeter ên ku rastî wezareta Hindistanê ji Musilmanan ji ber vê peymanê dihat, nîşand da. Ev yek di rojnameya "Leeds .Mercury – Friday 10 March 1922", hatiye weşandin

Heger em van daneyên ku me li jorê anîne ziman, deyînin pêşiya her lîderekî Kurd ê wê demê, dê meşa li dû Birêtaniyaya avantûr be, ku ji bilî veqetandina Başûrê Kurdistanê û girêdana wê bi Iraqê ve, tu planeke wan tune bû. Ev nayê wê wateyê ku hevkariya bi Mustafa Kemal re jî .guncav bû. Her gav şaştiyek bû û rewş bi yawayekî giştî xefikek tevahî bû

Di dema niha de ku arşîva Birêtaniyayê bi giştî li ber destê lêkolînvanan e, akademsiyekî payebilind ê wekî Robert Olsen diyar dike ku ew nikare bi awayekî giştî tiştê ku Birêtaniyayê di siyaseta xwe de li hemberî Kurdan dixwaze, bi dest bixe. Lewra, di demekê de ku peywendî û veguhistina agahiyan li ser hevdîtinên kesayetî, an jî şopandina hin rojnameyan ku piraniya xwe jî xwedî meylên diyarker bûn, gelo wê Kurd di wê demê de niyetên Birêtaniyayê çawa zanibin? Du çavkaniyên tenê hebûn ku jê agahî dihatin wergirtin ku piraniya xwe jî bi awayekî yekser ne rast bûn; çavkaniyê yekê birêz Ebdulqadir Elnehrî li Istenbolê û çavkaniyê duyemîn jî malbata .Bedirxaniyan a di navbera sirgûnên Istenbol, Şam, Qahîre û Ewropayê de, belave bûn

Eger heta roja îro têgihîştineke ji siyaseta Birêtaniyayê re tune ye, tevî hebûna arşîvê wê yê ezin, gelo di wê serdemê de çi li gel Kurdan hebû da ku van siyasetan zanibin? Bê gûman tiştek tune bû. Dibe ku gotina "Tiştek tune bû" isbat bike, wê demê Emîn Alî Bedirxan û kurê wî Celadet, ku piştgirî didan "Sevrê", di 25`ê Gulana 1921`an de berê xwe dane baylozxaneya Birêtaniyayê ya li Istenbolê, wekî ku di arşîvê kolonyalîsta Brîtanyayê de hatiye belgekirin. Bedirxan dixwest ku têkiliyan bi Yewnanistê re deyînê yên ku wê demê herêma Egeyê dagir kiribûn û ber bi kûrahiya Anadolê ve dihatin. Lê ji ber ku Bedirxan nizanibû ku Birêtaniyayê ji vê têkiliyê razî ne yan na, berê xwe da baylozxaneyê da ku wan agahdar bike. Eger Birêtanî nêrîna wan li ser vê mijarê neyînî be, wê paşve gav babêje. Dibe ku ev belge bibe sedemeke ku piştre em behsa şoreşa ku cihê xwe di dîroka Kurdan a nûjen de negirt bikin, ew jî şoreşa Koçgerî ya li

.herêma Dersimê di navbera dawiya sala 1920`an heta Buhara 1921`an

!Şerê çarenûsî

Di 10`ê Tebaxa sala 1920`an de Peymana Sevrê hat ragihandin. Lê dema mirov vê peymanê bixwîne, divê matmayî nemîne ku beşekî mezin ji Kurdan çima ev peyman red kirin, lê divê di çarçoveya şopandinê de lê binêre. Beriya wê jî “Misaqî Milî” hebû, wekî teorekî ev proje ji bo gelek Kurdan ji pêşniyaza ne cidî ya Sevrê ya avakirina dewleteke Kurdan ku di nava xwe de 20 ji sedî ji erdnîgariya ku Kurd lê dimînin nahewîne, baştir bû . Di heman demê de, çawa şopdarên neteweperestên Kurd di nifşên pêşerojê de, ji kesên ku Sevrê red kirin, matmayî bimînin? Çawa xeyal kirin ku rêveberên Wan, Bidlîs, Mardîn û deşta wê ya başûr, Nisêbîn, Urfa û deşta Sirûcê, wê parastina vê peymanê bikin ku wê wan ber bi çarenûseke ne diyar ve bibe? Ev pêşgotineke .giring e ji bo were naskirin çawa Kurd ji Sevrê derbasî Lozanê bûne

Di vê çarçoveyê de, mirov dikare fêm bike ku çima Şahîn û Bozan Beg, Hisên Ewnî û Hesen Xeyrî jî piştgirî dane projeya otomanî ya Kurdistanê di çarçoveya”Welatê hevbeş” de. Beriya ku ji her kesî re were eşkerekirin tiştê di Lozanê de hatiye avakirin, ne binpêkirina “Sevrê” bû, lê belê ji wê xetertir bû. Wekî Ocalan dibêje” Têkbiriina têkoşîna hevbeş û “Xiyaneta dîrokî” li dijî Misaqî Milî bû û mayîndekirina parçekirina Kurdistanê di navbera Tirkiye û hêzên navneteweyî de bû. Di encamê de, bû sedema veqetandina dawî ya Kurdan. Piştî Lozanê “xiyanetkar” hatin eşkerekirin ên ku di refê Komarê de man . Lê ji aliyekî din ve, Kurdên ji alîgirên “Sevrê” û “Misaqî Milî” di eniyeke hevpar de kom bûn û dawî li parçebûna ku di sala 1918`an de dest pê .kir, anîn

Her wiha hemû hêza kurdî yên mayîn jî bi xwe re rakirin û hemû cebilxaneyên ruhê berxwedanê ji dema wêrankirina dawîn a Kurdistanê di sala 1914`an de dest pê kir û şerê dawî yê çarenûsî di 15`ê Sibata 1925`an de lidar xistin. Di encamê de, şer bi têkçûneke mezin a Kurdan bidawî bû û .valahiya şoreşgerî ya demdirêj çêkir, heta ragihandina şerê têkoşîna çekdarî sala 1984`an

Balkêş e ku di şerê çarenûsî yê sala 1925`an de, tu kesî daxwaza pêkanîna “Sevrê” ji Komarê nekir. Tevî ku slogan “Serxwebûna Kurdistanê” bû, ji ber ku “Sevrê ” ji bo Kurdan mirî bû. Hevrûkirina gengaz heye, eger em li rêzên pêşkeftî yên şoreşê vegerin. Her çiqas nûnertiya yekbûna du şepêlên kurdî dikir “Mîsaqa Millî û Sevrê”, lê piraniya lîderan dijberên “Sevrê ” bûn û alîgirên “Misaqî Milî” bûn. Di serî de, Şêx Seîd Piran, Xalid Beg Cebirî, Yûsif Diya Paşa, Hesen Xeyrî Beg û ji bilî wan. Ji ber sedemeke ku heta niha nayê şirovekirin û lêkolînên cidî li ser nehatine kirin, alîgirên Sevrê ji malbata Bedirxan Beg heta malbata Cemîl Paşa, di vî şerê [1].çarenûsî de di refê duyem de bûn, yan jî bêalîbûn

Taybetmendiyên babetê

Doza Kurd	:Pirtûk
Ramiyarî	:Pirtûk
Zimanî yekem	:Cureya belgeyê
Born-digital	:Cureya Weşanê
Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn	:Ziman - Şêwezar
Kurdistan	:Welat- Herêm
	:Quick Respons Code

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | https://nlka.net/- 23-12-2022 موقع

کاتی تۆمارکردن: PM 12:22:29 2022/23/12

بابەت: 69

Ji 16’ê Tebaxa 1945’an heya 15’ê Tebaxa 1984

https://www.kurdipedia.org/?q=20230110181839457641

Ji 16’ê Tebaxa 1945’an heya 15’ê Tebaxa 1984
Kakşar Oremar
Meha tîrmehê bi tije rûdanên girîng derbas bû. Meha tebaxê û dîsa dema ku rûpelên salnameya kurdî dikevin ber çavên me, di meha tebaxê de jî tevî hemû rojên xweş û nexweş pêngavên girîng hatine avêtin. Li vir ez ê tenê çendek ji wan destkeftiyên di qada siyasî de bi .bîra we xwendevanên hêja bînim
!Li pey Ûrmiyeyê, Mehabad hat
Ji salên 1914’an heya 1930’an herêma Urmiyeyê navenda şer, berxwedan û serhildanên kurdên rojhilatê Kurdistanê ye. Ji xeynî çalakiyên siyasî Ûrmiye û Xoy du navendên kar û çalakiyên çandî, perwerde û ragihandinê ne jî. Li pey şehîdbûna Simkoyê Şikak, vê carê Mehabad dibe navenda kar û xebatên siyasî-çandî. Derfetên ku li pey çêbûna şerê cihanê yê duyemîn li herêmê hatine pêş ji hêla rêveberên Komeley Jiyanewey Kurd(J.K) bi baştirîn awayî têne bikar anîn. Bi awayê rojane rêveberên kurd dixwazin ji derfetê sûdê werbigirin û gav li pey a din mezintir e. Civak bi hemû germahiya xwe dikeve nav liv û lebatên siyasî. Nav cihê xwe din hev û li Mehabadê J.K jî cihê xwe dide Hizbî Demokratî Kurdistan (HDK). Kesayetiya karîzmatîk Qazî Mihemed (1900-1947) e ku pêşengiya van guherandinên dîrokî dike. Haya wî ji rewşa siyasî ya cîhan, Îran û Kurdistanê heye. Rêberên J.K’ê Ebdulrehman Zebîhî û Husên Firûher bêyî dilman û nexweşî serokatiya Qazî dipejirînin û weke du xebatkarên partiya nû li pey şopa wî ne. Armanc ew e ku ji derfetên hatine pêş bi awayê herî baş sûd bê wergirtin û karekî bikin ku derd û êşên bindestiyê li Kurdistanê bêne binbirkirin. Çavê wan li kursî, meqam û mezinahiyê nîn e û bi li ber çavgirtina pêwîstiyên demê, dev ji dirûşmên nasyonalîstî, hisî û radîkal jî berdidin. Li gor siyaseta demê carna stratejîya xwe diguherînin û .carna jî taktîkên baş bi kar tînin ku dengê wan bigihêje her derê
Ew hema hingî bi ser ketibûn û rêbaza ku wan danî heya roja îro her .carê bi rengekî delal di bizav û xebateke bêrawestan de ye
Ji 16’ê tebaxa sala 1945’an 73 sal derbas bûne, lê di wê rojê de armanc pir pîroz û mezin bûn. Jêrxaneke bihêz ji dîwarê mal û siya banekê re hate çêkirin ku bibe mîrasekî bêmirin. Ew mîras li pey îdama Pêşewa Qazî bi hemen giraniya xwe a destpêkê ma û bi pêşengiya Ismet Qazî, Mîna Qazî, Xenî Bilûriyan û şoreşgerên din qada siyasî qet vala nema, .lê hezar mixabin ku di roja îro de ew mîras bûye çend perçe
Roja îro ku dîsa derfetên bêhtir ji wan salên destpêkê hatine pêş û mixabin ku êdî “Qazî Mihemed”ekî me tune ye û derfetên zêrîn ji dest .diçin
Di salroja damezirandina Hizbî Demokratî Kurdistan ya di bin pêşengiya Pêşewa Qazî Mihemed de, daxwazên herî mezin ji partî û rêxistinên siyasî li rojhilatê Kurdistanê; hevgirtin, yekitî, yekbûn,

.stratejiyeke hevbeş û eniyeke yekgirtî ye

Qazî Mihemedê mezin û xwedî ramanên Kurdistanî” dikarî bi “ rênimûniyên xwe yên tije dilsojî kurdên çar parên welat li dora xwe kom bike û teva ji bo armancekê bihev re bide xebitandin. Ew weke bavekî mezin û dilovan ne li dijî keda lîderên beriya xwe diaxivî û ne jî ji bo berjewendiyên rojê dixwest ji bo xwe û malbata xwe sûdê ji îmkanên doza Kurdistanê bistîne. Wî di şertên herî dijwar û hesas de tevî hevalên xwe roja 22.01.1946’an Komara Kurdistan ragihandin ku ew pêngava girîng bû destpêka ronesans an jî werçerxaneke hemû alî. Yek sala komarê pirbar û dewlemend bû. Komarê di bin siyasî, bîr û ramanên pêşverû yên rêberên kurd de dehan destkeftiyên dîrokî bi xwe re afirandin. Gotin û daxwazên Qazî Mihemed weke “Ayetên îlahî” ji hêla xelkê ve dihatin pejirandin û zû jî diketin kirasê kiryarê. Qazî ne tenê di gotinê de belkî di roja tengaviyê de jî îspat kir ku dikare .heta ji bo azadiyê canê xwe jî feda bike

Rewşa ku îro li Îranê hatiye pêş ev cara çaremîn e li pêşberî hêzên .kurdî ye

Cara yekê di şerê cihanî yê yekemîn (1914-1918) de ku Simkoyê .1 Şikak bi awayê herî baş ew derfet bikar anîn û bêdengiya li pey têkçûna serhildana Şêx Ûbeydulahê Nehrî (1880) bi azadkirina nîva .rojihilatê Kurdistanê, şikand

Cara duyemîn J.K û HDK bûn ku di dema şerê cihanî yê duyemîn .2 (1939-1945) û nakokiyên di navbera zilhêzên demê de bi îlana komara .Kurdistanê re rûpeleke nû ya şoreş û xebatê li wira dane destpêkirin

Cara sêyemîn jî di şoreşa gelên Îranê di sala 1979’an de bû ku Dr. .3 Qasimlo (1930-1989) ji gelê kurd xwest ku referanduma dengdayînê ji komareke îslamî re boykot bikin. Wî ji hemû siyasetmedarên wê demê re bêhtir pêşbînî kiribû ka “îslama siyasî” yê çawa di pêşerojeke nêz de hemû maf û îmkanên civakê ji bo hinek meremên vala bikar bîne. Piraniya nêrînên wî rast û durist derketin û rewşa Îranê a îro li ber çavan e û kûrbûna anlîzên wî mirovê zana û akademîsyen ji me re .îspat dike

Cara çara û dawiyê jî rewşa îro ye ku Amerîka bi hemû awayî li dijî .4 desthilata rejîmeke îslamî a totalîter disekine. Îslama siyasî a şiayên Îranê bi hatina xwe ya serkar tenê bûye sedem ku di hemû temenê xwe de ji bêkarî û bextreşiyê û pêde tiştek nebe para xelkê. Giranî û binpêkirinên mafan li her dera Îranê û bi taybetî jî li Kurdistanê di asta .xwe ya herî dijwar û nexweş de bûne

!Bila derfet ji dest neçin

Bila bi derfetên heyî re partiyên siyasî bibin yek da ku xwezî û hesretên: Emîrxanê Lepzêrîn, Şêx Ûbeydulahê Nehrî, Simkoyê Şikak, Qazî Mihemed, Dr. Qasimlo û hezaran şehîdên din yên doza me ya rewa bêne cih. Ev daxwaz ya çend milyon Kurdên Xorasan û hemû .Rojhiatê Kurdistanê ye

PDK, PDK-Îran, Komele (ku bûye pênc beş), PJAK an jî Kodar, PAK û hemû rêxistinên din pêwîst e di rewşeke wiha de sûdê ji rewşa heyî bistîn û bi avakirina “Eniyeke hevgirtî a siyasî-leşkerî” hem xwedî stratejiyeke yekgirtî û hevpar bin, him jî bi avakirina “Kongreyeke netewî “ re dikarin bêhtir ji her carê bala zilhêzên cihanê ber bi xwe ve

.bikişînin
Bila ji bîra me neçe ku ger derfetên di atmosfêreke wiha de nekevin qada piraktîkê dîsa jî dê mezintirîn derfetên dîrokî ji dest biçin. Hingî êdî nivîsandina bîranîn û hev û din sûçdarkirinê tenê yê biqasî “ henek bi hest û derfetên ji destçûyî yên doza neteweyekê” bêne nirxandin. Bila bi hilanîna pêngavên erênî re dawî li bextreşî, îdamên rojane, kuştinên bêlêpirsîn, şewitandina daristan û siyaseta înkar û tunekirina .milyonan Kurdên Kurdistan û Xorasanê bê
ê Tebaxa sala 1946’an’16
Li pey avabûna HDK li Mehabadê, li roja 16.08.1946’an Partî Demokratî Kurdistan-Iraq li Bexdayê bi rêya kesên weke nemir Îbrahîm Ehmed û Elî Ebdulah hate damezirandin. Generalê Komarê Mele Mistefa Barzanî (1903-1979) ku hingî li rojhilatê Kurdistanê bû, weke serokê wê partiyê hate hilbijartin. Li ser karnameya PDK’ê biqasî ku pêwîst be, hatiye nivîsandin lê li gor min avakirina hikûmeta herêmê li başûr û pêkanîna referandûma Kurdistanê di sala 2017’an de destkeftiyên herî berçav yên wê partiyê ne. Ji xeynî wê gilî û gazind jî li wê rêxistinê gelek zêde ne û biqasî temenê xwe yê 72 salan destkeftiyên din yên ber bi çav nekirine para dîroka azadîxwaziya .Kurdistanê
!ê Tebaxê û sînorê wê pêngavê’15
Sinorê pêngava roja 15’ê Tebaxê û çalakiya rêheval “ Egîdê qehreman “ ji sinorê tîra pehlewanê Îranî “Areşê Kemanger” dûrtir bû. Areşê Kemanger bi avêtina tîrekê li ser çiyayê Demawend sinorê Îran û Turanê heya ser dara gozekê li kêleka rûbarê Ceyhûn da diyarkirin. Wî bi hemû hêza xwe tîrek danî ser kevana xwe a bi qasî hêza bask û milên wî mezin û ber bi Turaniyên dagirker ve avêt, pêre jî canê xwe ji dest da, lê sînorek ji hêzên wan yên talanker û dagirker re danî ku heya roja îro jî nekarîbûne mîna gurên har bikevin karê dirandin û vexwarina xwînê. Agirê 15’ê Tebaxê ku wê rojê hilbû, bû agirê mala .dagirkeran û bû ronahiya mala kurdan
Ew roj 15’ê Tebaxa sala 1984’an li hemû Kurdistana mezin bû, lê bila di .”…bîra me de ev rastî jî bimîne ku: “Nextê wê rojê pir giran e
Sînorê pêngava 15’ê Tebaxê ji sinorê destçêkirî yên peymanên Qesrî-Şirîn, Lozan, Sevr û Sedabadê mezintir e. Ew roj bi tena serê xwe bi qasî şoreşa cotmeha sala 1917’an a li Rûsyayê xwedî bihayeke dîrokî ye. Tirkên Kemalîst û şovenîst bi siyaseteke tije tundî û kuştin re civak ji halê fetisandinê derbasî rewşa tunekirinê kiribûn. Kesayetiya kurd hatibû halê mirinê. Wêje, ziman û huner jî bi rêya kesên caş û xwesfiroş ketibû xizmeta siyaseta asîmîlasyonê. Çirûska ronahiya kesên mayîn jî hêdî-hêdî dihate vemirandin. Bişaftina ku bi hemû hêz û gavên xwe yên bilind ne tenê li bakurê Kurdistanê belkî li sê pereçên din yên Kurdistanê jî xwedî bandor bû, bi awayê rojane dihate birojkirin. Niha werin û di rewşeke wiha tije tarîtî û hovîtiyên bêdawî de bi teqandina guleyekê, nêrînên xwe li ser destkeftiyên wê roja bihagira beyan bikin. Werim em tev bi qedirnasîyeke bêdawî û rêzeke .bilind re hemû şehîdên doza Kurdistanê bi bîr bînin
!Encam û daxwaza herî mezin
Di jiyana hinek neteweyan de kesek bûye sedema xêrê û bi

destkeftiyên giranbiha re qedereke tije xweşî û paşerojeke geş kirine para doza mirovahiyê û a gelê xwe. Belkî mînaka herî baş kesekî weke siyasetmedarê Almanî nemir Botto Eduard Leopold von Bismarck(1815-1898) ku bû sedema hevgirtina axa Almanya û bi îlana “şerê çandî- kulturkampf” re him ziman û wêjeya neteweyekê a dêrîn û dewlemend derbasî rûpelekî tije ronahî kir û him jî kesayetî, serxwebûn û dehan destkeftiyên din kirin para gel û welatê xwe. Ew ji ber kar, tedbîr, şervanî û ramanên xwe yên durist û dûrbînane bû yekemîn qral an jî serokkomarê Almanya û di dîrokê de weke “Serokê Hesinî” hatiye binav kirin. Qedirnasiya hemû neteweyên di parzemîna Ewropa û cihanê de ji kesên weke Bismarck re bêdawî û di rûpelên .dîroka cihanê de navekî giran e

Ger di rewşeke wiha de kurd jî tenê bihevgirtinekê re bibin xwedî yek hêza siyasî û leşkerî, tu dewletek li herêmê dê nekarîbe li pêşberî .serkeftina doza Kurdistanê li ber xwe bide

Bi wê hêviyê ku di van dem û dewranên tije tevlihevî, hesas û dîrokî de .“ Bismarck”ekî me kurdan jî peyda bibe

Ev xweziya herî mezin û dawiyê ya milyonan mirovên bênasneme û [1].dewlet e

Taybetmendiyên babetê

:Pirtûk	Doza Kurd
:Pirtûk	Hevpeyvîn & Gotar
:Cureya belgeyê	Zimanî yekem
:Cureya Weşanê	Born-digital
:Ziman - Şêwezar	Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn
:Bajêr	Mehabad
:Bajêr	Urmîye
:Welat- Herêm	Rojhelatê Kurdistan
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | Kurmancî - Kurdîy Serû | https://www.rewanbej.com/- 10-01-2023 موقع

کاتی تۆمارکردن: PM 6:18:39 2023/10/1

ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 70

Peymana Serxwebûna Kurdistanê (Sîver)

https://www.kurdipedia.org/?q=20230212182519466286

Peymana Serxwebûna Kurdistanê (Sîver)

Berî 101 salan, peymanek dîrokî ya ku serxwebûna Kurdistanê nas dike, bi navê Peymana Sîvrê, li bajarê Sîver a Firansê, li nêzîkî Parîsê, hat wajo kirin. Di 10 ê Tebaxa 1920 an de, di navbera “Îngilistan û Firansa, Îtalya, Japon, Beljîka, Yûnanistan, Romanî, Polonya, Portekîz,

Çîkoslovakîya, Yûgoslavîya, Hîcaz û Ermenistan"ê ji aliyekî ve, û Impiratoriya Osmanî ji aliyekî .dinê ve."Pirsgirêka Kurd di Peymana Sîverê de cihekî girîng girt

Beşa Sêyemîn ya peymanê ji bo çareserkirina pirsgirêka Kurd hatibû veqetandin, û ev beş sernavê Kurdistan girtibû û ew ji bendên 62, 63, 64 ê pêk dihat ku armanca wan avakirina dewleteke serbixwe ya Kurdî bû. Li Tirkiyeyê, Kurdên Kurdistana îraqê (Wîlayeta Mûsilê) eger .bixwaze dikare tevlî wê bibe

Di wê peymanê de di dema gotûbêjkirina pirsa Ermenîyan û pirsa kêmnetewên li hundirê Tirkiyê de jî carekê zêdetir li ser pirsgirêka Kurd disekinî. Weke beşa çaremîn, ku armanca wê parastina kêmnetewan e. Di beşa şeşemîn a bi sernavê Ermenîstan û beşa heftemîn a bi :sernavê Sûriye, Mezopotamya, Filestîn de tiştên ku bi Kurdan re têkildar in wiha hatin rêzkirin

Bend 62: Komîteyek ku ji sê endaman pêk tê ji hêla hikûmetên Brîtanya, Firansa û îtalya yên li Stenbolê biryar dan, ku di nav şeş mehan de ji roja cîbicîkirina vê peymanê, pêşnimayek xweseriya herêmî ji bo deverên ku tê de amade dike. Kurd piraniyê pêk tînin û li rojhilatê Firatê û li başûrê Firatê ne. Sînorê başûrê Ermenîstanê, wekî ku li vir hatî destnîşan kirin, û li bakurê sînorê Tirkiyê bi Sûriye û Mezopotamyayê re li gorî danasîna li 3,2,11 ya Benda 27 ya Enstîtûyan, û di derbarê cûdahiya nerînê de li ser mijarek, Cûdahî ji hêla endamên komîteyê ve ji hikûmetên wan re tê pêşkêş kirin, û divê ev pilan garantiyên tevahî ji bo parastina Aşûrî-Keldanî û kêmaniyên din ên li van deveran. Cihên ku guheztinên divê bêne kirin, gava ku hewce be, di sînorên Tirkiyê de li her deverê ku ew bi sînorên îranê re rû bi rû dimînin bêne lêkolîn .kirin, û li gorî biryarên vê peymanê

Benda 63: Hikumeta Tirkiyê ji nuha û pê de biryar dide ku biryarên her du komîteyên ku di xala 62 -an de hatine gengeşe kirin nas bike û di nav sê mehan de ji roja agahdarkirina wan bicîh .bîne

Benda 64: Ger Kurdên ku li herêmên ku di Benda 62 -an de hatine gengeşe kirin di nav salekê de ji ketina fermeriyetê ya vê peymanê serî li Konseya komeleya Miletan bidin, ev nîşan dide ku piranîya rûniştevanên van deveran serxwebûnê dixwazin. - Bi dayîna wê ji wan re, Tirkiye ji nuha û pê de soz dide ku wê fermanê bicîh bîne, dev ji hemî maf û nîqaşên xwe yên qanûnî di van waran de berde, û hûrguliyên vê berdanê dibin mijara peymanek taybetî di navbera welatên sereke yên hevalbend û Tirkiyê de. Di wê de, welatên sereke yên hevalbend wê tu astengiyan li pêşiya hatina dilxwazî ya Kurdên ku li wê beşa Kurdistanê dijîn, ku heta niha hîn jî di nav Wîlayeta Mûsilê de ye, ji vê dewleta kurdî ya serbixwe re nehêlin. mafên Kurdan heta serxwebûnê misoger bike, hemî nîşan diyar kirin Ku hevalbend di pêkanîna şertên peymanê de ne tekezûn , ji ber ku ew ji hêla hemî welatên îmzekar ve ji bilî îtalya, di encama guherîna balansê de nehatiye pejirandin. hêz û xurtkirina pozîsyona Kemalîstên li Enqerê ku hikûmeta Ferîd Paşa, ya ku Peymana Sîverê mor kiriye, û ji derve nas nakin. Bi xêra damezrandina pêwendiyên nêzîk bi Yekîtiya Sovyetê re, û girêdana Peymana Moskovê Peymana Biratî û Dostiyê bi Federasyona Rûsyayê re di 3/16/1921 -an de, ku tê de hevkariya hevbeş a di navbera her du welatan de, peydakirina aborî û leşkerî piştgiriya ji bo Tirkiyeyê, ji bilî diyarkirina sînorên di navbera her du welatan de û parvekirina hin erdan, bû sedema guherîna helwesta welatên rojavayî li hember Tirkiyeyê

Di derbarê gelê Kurd de, peymana Sîverê hêviyên avakirina dewletek serbixwe ya kurdî zêde kir, û dema ku ji wan re hat piştrast kirin ku hikûmeta Kemal Ataturk vê peymanê nas nake, û nahêle ku tu mafê kurdan bide wan (tewra xweser jî), serokên kurd ji bo bicihanîna vê yekê

tevgeriyan. Xalid Begê Jibrî, bi hevkariya EbdulQader Alê Nahri, Ebdulrehman Hekarî û Yûsif Zia, çalakiyek berfireh meşandin û ji bo bicîhanîna bendên Peymana Sîverê li ser erdê xebitîn. Civaka Vejîna Kurdistanê çend bîranîn ji komeleya Miletan re şandin ji bo cîbicîkirina tiştên ku di Peymana Sîverê de hatine gotin, lê mixabin ew li gorî berjewendiyên navneteweyî, bi peymanek nû ya reş û bi dijî mafê Kurdan, a bi navê (Peymana Lozanê) hat guherîn. lê mileltê kurd di vê .rojê ve heya niha berdewan doza serxwebûna Kurdistanê didomîne

Naveroka vê nivîsê, nerîn û dîtina nivîskar bi xwe ye û malpera Kurdistan Media jê berpirsiyar [1]nine

Emer Ismayîl

Taybetmendiyên babetê

:Pirtûk	Coxrafya
:Pirtûk	Doza Kurd
:Pirtûk	Mêjû
:Pirtûk	Raport
:Cureya belgeyê	Zimanî yekem
:Cureya Weşanê	Born-digital
:Ziman - Şêwezar	Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn
:Welat- Herêm	Kurdistan
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | Kurmancî - Kurdîy Serû | kurdistanmedia.com

کاتی تۆمارکردن:	PM 6:25:19 2023/12/2
ناوی تۆمارکار:	سارا کامەلا

بابەت: 71

Peymana Serxwebûna Kurdistanê (Sîver) 10 Tebax 1920

https://www.kurdipedia.org/?q=20230212125128466201

Peymana Serxwebûna Kurdistanê (Sîver) 10 Tebax 1920

Berî sed û yek salî, peymanek dîrokî ya ku serxwebûna Kurdistanê nas dike, bi navê Peymana Sîvrê, piştî bajarê Sîverê yê Fransî, li nêzîkî Parîsê, hat wajo kirin. Di 10 Tebax 1920 de, di navbera îngilistan û Firansa, îtalya, yapon, Beljîka, Yewnanistan, Romanya, Polonya, Portekîz, Çîkoslovakîya, Yûgoslafîya, Hîcaz û Ermenistan ji aliyekî ve, û Empiremperatoriya Osmanî ji aliyekî ve. Ji aliyekî din ve. ”Pirsgirêka Kurd di Peymana Sîverê de cihekî girîng girt. Beşa Sêyemîn ya peymanê ji bo çareserkirina pirsgirêka Kurd hatibû veqetandin, û ev beş sernavê “Kurdistan” girtibû û ew ji bendên 64, 63, 62 pêk dihat ku armanca wan avakirina dewleteke serbixwe ya Kurdî bû. Li Tirkiyeyê, Kurdên Kurdistana îraqê (Wîlayeta Mûsilê) eger bixwaze dikare tevlî wê bibe.Di peymanê de di dema gotûbêjkirina pirsa Ermenîyan û pirsa kêmnetewên li hundirê Tirkiyê de jî carekê zêdetir li ser pirsgirêka Kurd disekinî. Weke beşa çaremîn, ku armanca wê parastina kêmnetewan e. Di beşa şeşemîn a bi sernavê “Ermenîstan” û beşa heftemîn a bi sernavê “Sûriye, Mezopotamya, Palestîn” de tiştên ku bi Kurdan re têkildar in :wiha hatin rêzkirin

Bend 62: Komîteyek ku ji sê endaman pêk tê ji hêla hukûmetên Brîtanya, Firansa û îtalya yên li Stenbolê hatine biryardan, di nav şeş mehan de ji roja cîbicîkirina vê peymanê, pêşnumayek xweseriya herêmî ji bo deverên ku tê de amade dike. Kurd piraniyê pêk tînin û li rojhilatê Firatê û li başûrê Firatê ne. Sînorê başûrê Ermenîstanê, wekî ku li vir hatî destnîşan kirin, û li bakurê sînorê Tirkiyê bi Sûriye û Mezopotamyayê re li gorî danasîna li “3,2,11” ya Benda 27 ya Enstîtûyan, û di derbarê cûdahiya nerînê de li ser mijarek, Cûdahî ji hêla endamên komîteyê ve ji hukûmetên wan re tê pêşkêş kirin, û divê ev pilan garantiyên tevahî ji bo parastina Aşûrî-Keldanî û hindikahiyên din ên li van deveran. Cihên ku guheztinên ku divê bêne kirin, gava ku hewce be, di sînorên Tirkiyê de li her deverê ku ew bi sînorên îranê re rû bi rû dimînin bêne .lêkolîn kirin, û li gorî biryarên vê peymanê

Bend 63: Hukumeta Tirkiyê ji nuha û pê de biryar dide ku biryarên her du komîteyên ku di xala 62 -an de hatine gengeşe kirin nas bike û di nav sê mehan de ji roja agahdarkirina wan bicîh .bîne

Bend 64: Ger Kurdên ku li herêmên ku di Benda 62 -an de hatine gengeşe kirin di nav salekê de ji ketina meriyetê ya vê peymanê serî li Konseya komeleya Miletan bidin, ev nîşan dide ku piranîya rûniştevanên van deveran serxwebûn ji Tirkiyê dixwazin. – Bi dayîna wê ji wan re, Tirkiye ji nuha û pê de soz dide ku wê ferman bicîh bîne, dev ji hemî maf û nîqaşên xwe yên qanûnî di van waran de berde, û hûrguliyên vê berdanê dibin mijara peymanek taybetî di navbera welatên sereke yên hevalbend û Tirkiyê de. Di wê de, welatên sereke yên hevalbend wê tu astengiyan li pêşiya hatina dilxwazî ya Kurdên ku li wê beşa Kurdistanê dijîn, ku heta nuha hîn jî di nav Wîlayeta Mûsilê de ye, ji vê dewleta kurdî ya serbixwe re nehêlin. mafên Kurdan heta serxwebûnê misoger bike, hemî nîşan diyar kirin Ku hevalbend di pêkanîna şertên peymanê de ne tekezûn , ji ber ku ew ji hêla hemî welatên îmzekar ve ji bilî îtalya, di encama guheztina balansê de nehatiye pejirandin. hêz û xurtkirina pozîsyona Kemalîstên li Enqerê ku hukûmeta Ferîd Paşa, ya ku Peymana Sîverê mor kiriye, û ji derve nas nakin. Bi xêra damezrandina pêwendiyên nêzîk bi Yekîtiya Sovyetê re, û girêdana Peymana Moskowê “Peymana Biratî û Dostiyê” bi Federasyona Rûsyayê re di 3/16/1921 -an de, ku tê de hevkariya hevbeş a di navbera her du welatan de, peydakirina aborî û leşkerî piştgiriya ji bo Tirkiyeyê, ji bilî diyarkirina sînorên di navbera her du welatan de û parvekirina hin erdan. bû sedema guherîna helwesta welatên rojavayî li hember Tirkiyeyê

Di derbarê gelê Kurdistanê de, peymana Sîverê hêviyên avakirina dewletek serbixwe ya kurdî zêde kir, û dema ku ji wan re hat piştrast kirin ku hukûmeta Kemal Ataturk vê peymanê nas nake, û nahêle ku tu mafê kurdan bide wan (tewra xweser jî), serokên kurd ji bo bicihanîna vê yekê tevgeriyan. Khaled Beg Jabri, bi hevkariya Abdel Qader Al Nahri, Abdel Rehman Hakarî û Youssef Zia, çalakiyek berfireh meşand û ji bo bicîhanîna bendên Peymana Sîverê li ser erdê xebitî. Civaka Vejîna Kurdistanê çend bîranîn ji komeleya Miletan re şandin ji bo cîbicîkirina tiştên ku di Peymana Sîverê de hatine gotin, lê mixabin ew li gorî berjewendiyên navneteweyî, bi peymanek nû ya gunehkar a bi navê (Peymana Lozanê) hat teqandin.lê mileltê kurd [1].berdewan doza serxwebûna Kurdistanê di ke ta nuha

Taybetmendiyên babetê

Coxrafya	:Pirtûk
Doza Kurd	:Pirtûk
Mêjû	:Pirtûk

Raport	:Pirtûk
Zimanî yekem	:Cureya belgeyê
Born-digital	:Cureya Weşanê
Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn	:Ziman - Şêwezar
Kurdistan	:Welat- Herêm
	:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Kurmancî - Kurdîy Serû | kurdishdc.org

کاتی تۆمارکردن:	PM 12:51:28 2023/12/2
ناوی تۆمارکار:	سارا کامەلا

بابەت: 72

Peymana Sevrê

https://www.kurdipedia.org/?q=20230212123931466197

Peymana Sevrê

Peymana Sevrê (bi fransî: Traité de Sèvres; bi inglîzî: Treaty of Sèvres) peymaneke aştiyê bû ku di navbera Hevalbendên Şerê Cîhanî yê Yekem, bil ji Amrîkayê û Împeratoriya Osmanî da li 10ê tebaxa 1920ê piştî dumahiya Şerê Cîhanî yê Yekê ji bo sulh û aşîtiye li bajarê Parîsê hat morkirin. Ji dewleta Osmaniyan û saziyên Ermenî û Kurd jî xwest ko ji bo parastina mafê xwe û pêşkêşkirina daxwaziyên xwe nûnerên xwe bişînin lihevhatinê. Ermeniyan Bagos Nubar Paşa, komele û cemiyetên Kurdan jî Şerîf Paşa şandin. Qedera Bakurê Kurdistanê di vê peymanê de gelek hate gengeşe kirin ku heta hindek mercên di derheqê kurdan de hebûn. Ji aliyê Osmaniyan çar kesan peyman mor kir. Ji ber ko parlemana Osmaniyan li 18ê adara 1920ê hatbû hilweşandin, peyman jibo erêkirinê negehişt ber destê parlemanê û bi vî awayî jî negehişt ber destê Sultan Mehmedê Şeşemîn û di Takvim-l Vakayi, rojnameya fermî ya Osmaniyan da jî .nehat belavkirin

Şerê Serxwebûna Tirkiyê bi seroktiya Ataturkî û berjewendiyên hevalbendên mîna Brîtanya û Fransayê karekê weha kir ko careka dî ew vegerin ser mêza danûstandinan û li şûna bicihkirina .Peymana Sevrê, Peymana Lozanê hat morkirin

Şerîf Paşayê nûnerê gelê Kurd 2 daxwazname jibo maf û xwestekên Kurdan pêşkêşî kongreyê kirin: ya yekê li 22ê adara 1919ê, ya duyê li 1ê adara 1920ê. Her wiha Şerîf Paşa bi nunerê Ermeniyan nîqaş vekirin, lihevhatin û nêzikayi cekir, bi hevre li 20e heyva Çirya Paşîn sala 1919ê .daxuyaniyeka hevbeş pêşkêşî kongreyê kir

Li 10ê tebaxa 1920ê, Peymana Sevrê hat pejirandin. Ji bo gelê Kurd di xalên 62, 63, 64an da ev biryar hatin girtin. Di nav sînorê Osmaniyan da wê dewleteka Kurd a xudmuxtar bihêt sazkrin, Salekê pîştî dengdaneka giştî li ser daxwazên gelê Kurd, dewleteka kurdî a serbixwe were damezirandin. Kurdên herêma Mûsilê jî, wê têkevin nav sînorê vê dewleta serbixwe. Lê ev xal .hemî li ser kaxizê man

Bi dûçûna Peymana Sevrê, li ser axa Împaratoriya Osmanî biryara damezirandina dewleteke

Kurdistanê (û Ermenistanê) hebû. Bendên vê peymanê yên 62, 63 û 64an destnîşan dikin, bê di çi rewşê de û çawa Kurdistaneke serbixwe dê bê damezirandin. Benda 62an Kurdistanê weha dide nasîn: Devera di navbera rojhilatê Firadê, başûrê Ermenîstan, Tirkiyê û Sûrî, yên ku tixûbên wan dê di pêşerojê de bên diyar kirin, herêmên ku Kurd tê de bi piranî ne. Di destpêkê de, di bin ewlekariya hikûmetên Brîtanî , Fransa û Îtalya de, dê mîna herêmek xweser bimîne. Di maweya vê salê de gelê Kurd, ango gelê vê herêmê heger bi piranî daxwaz bike ku ji Tirkiyê bi tevahî veqete û serbixwe bibe û serî li Civata Gelan bixe û Civat, baweriya xwe pê bîne ku kapasîteya vî gelî, ya damezirandina serxwebûnê heye û damezirandinê qewêtî bike, Tirkiyê ewletî dide ku ji bo vê damezirandinê dest ji tevahiya mafên xwe berde, (Bend: 64). Dawiya vê beşa peymanê wiha ye: Heger piştî damezirandina dewleta serbixwe ya Kurdistanê, Kurdên li wilayeta Musulê, ku beşek ji Kurdistanê ye, daxwaz bikin ku tevî Kurdistanê bibin, ti îtîrazên .hêzên hevalbend dê nebin

Heman dewletên ku bi van gotinan damezirandina Kurdistanê dipejirandin, paşî dev ji gelşên navxweyi berdan û ji bo ku Yekîtiya Komarên Sovyeta Sosyalîst dorpêç bikin, berevajî bicihanîna bendên peymanê, destek dan damezirandina Komara Tirkiyê û gelê Kurd feda kirin. Bi peymana bi Komara Tirkiyê re, ya 24ê tîrmeha 1923an li Lozanê, hîmê dewleta neteweyî ya yekpare hate danîn heyf hezar heyf

Mercên Peymanê

Peymanê bi awayekê fermî, û li goreyê lihevhatineka nepenî di navbera hevalbendan da ko binaxeyê wê li heyva Nîsana 1920ê di Konfransa San Rîmoyê da hatbû danan, Împeratoriya Osmanî parçeparçe kir. Ev peyman xwedî 433 madeyan e, sê madeyên vê peymanê; madeya .62,63 û 64ê rasterast li ser xweserbûna Kurdistanê disekine

Rojhilata Navîn

Li goreyê Peymanê, dibê xweserî jibo Komara Demokratîk ya Ermenistanê (Ermenistana Wîlsonî) û Hîcazê ra misoger bibûya. Piştî heyamekê û li goreyê hindek mercên mîna rapirsîn anko referandumekê Kurdistaneka xweser bihatiba afirandin. Li goreyê bendên 62-64ê ji pişka .3ê ji Peymanê, dibê Wîlayeta Mûsilê jî bihatiba ser wê Kurdistana xweser

Brîtanyayê mafê Serperiştiya Îraqê û Felestînê wergirt. bi biryareka paştir Felestîn kevt bi .serperiştiya Neteweyên Yekgirtî. Fransayê mafê Serperiştiya Libnanê û Sûryaya Mezin wergirt

Anadolî

Yewnan: Agirbesa Murosê, û piştra jî, Dagîrkiina Izmîrê ji aliyê Yewnanian ve, li 21ê gulana 1919ê desthilata wan herêman êxist destê Yewnanian. Li 30ê tîrmeha 1922ê ew herêm wekî herêmeka parêzgarîkirî hat ragehandin û li goreyê Peymana Sevrê jî benderê serekî yê Izmîrê Smîrna û piraniya deverên Trakiyaya Rojhilatê û hindek deverên rojavaya Anadolê dikevtin bin .desthilata Yewnanian

[1]:Îtalya

Taybetmendiyên babetê

Coxrafya	:Pirtûk
Doza Kurd	:Pirtûk
Mêjû	:Pirtûk
Zimanî yekem	:Cureya belgeyê
Born-digital	:Cureya Weşanê
Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn	:Ziman - Şêwezar
Derwe	:Welat- Herêm
Kurdistan	:Welat- Herêm

:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Kurmancî - Kurdîy Serû | wikipedia.org
کاتی تۆمارکردن: PM 12:39:31 2023/12/2
ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 73

(1) Peymana Sevrê û serxwebûna Kurdistanê

https://www.kurdipedia.org/?q=20230212125711466203

Peymana Sevrê û serxwebûna Kurdistanê
sal derbas bûn û tevî çêbûna hemû liv û lebatên siyasî-leşkerî ên Kurdan di dirêjahiya 100 100 salên bihûrî de hêşta jî welatê me di bin nîrê koloniyalîstên dagîrker de ye. Ji 10 Tebaxa sala 1920 û şûnde şerê li dijî Kurdan derbasî pêvajoyeke dijwartir bû û pêre jî serhildanên .serxwebûnxwaziyê jî li her dera Kurdistanê dest pêkirin

Ji 10ê Tebaxa 1920´an heya 15ê Tebaxa 2020´an tenê rojekê jî li Kurdistanê aştî tunebûye. Her .carê li pareke axa welatê me agirê serhildanekê geş bûye
Gelo sedemên çêbûna peymanên siyasî-leşkerî li dijî mafên Kurdan çi bûne? Derfetên demê ?çiqas hatine bikar anîn? Faktorên binketina doza siyasî li Kurdistanê çi bûne

Nasnameya peymana Sêvrê
”Nav:” Peymana aştiyê a Sêvrê
Sêvres komonek a welatê Fransayê ku dikeve başûrê rojavayê bajarê Parîsê û 9 km ji navenda .bajarê Parîs dûre. Rûberê Sêvrê 3,91 km çargoşe û nêzî 25 hezar kes jî rûniştvanên wira ne

:Aliyên peywendîdar
Welatên hevgirtî(Rusiye, Birîtaniya, Fransa, Japon û Îtaliya)
Imperatoriya Osmanî
:Sedemên çêbûna peymanê
Osmanî di dema şerê cihanî yê yekê(1914-1918) de li kêleka du Împeratoriyên Alman û Ostreiş-Mecaristanê ketibûn şer li dijî welatên hevgirtî. Herwiha êdî bi pêşkeftina endustrî re pêwîstiya welatên zilhêz bi enerjiyê jî sedemeke din a hilweşîna wê împeratoriya nexweş bû ku .ji xeynî rojhilatê Kurdistanê sê parên din yên axa Kurdan di nava sinorên wê de bûn
Hilweşîna Î. Osmanî
Îmrperatoriya Osmanî di bin dirûşma” Devlet-i Ebed-mûddet -Dewleta xwedî temenê bêdawî ” ji sala 1299´an heya 1922´an biqasî 623 salan di rûberekî berfireh yê cihanê de xwedî desthilatdariyek berfireh bû. Di dirêjahiya temenê wê dewletê de li Kurdistanê hinek serhildan ji bo bidest xistina mafên netewî çêbûn, lê ji ber sedemên siyasî, leşkerî û olî wan nekarîn biser .bikevin
Di salên ku êdî bi serhildana erebên mislman re sinorê împeratoriyê tengtir dibûn li rojhilat û başûrê Kurdistanê di bin serkêşiya Şêx Mehmûdê Berzencî û Simkoyê Şikak de jî şerekî germ li .dijî Îranî û Îngilîzan hebû ku li Îraqê hakim bûn

Ji 433 madeyên wê peymanê tenê bendên 62,63 û 64 li ser mesela Kurdan bûn ku bi kurtî têde

hatibû diyarkirin: pareke axa bakurê Kurdistanê yê ji axa Imperatoriyê bihata cudakirin û wilayeta Musil jî yê salek şûnde li ser zêde û dewleteke Kurdî a serbixwe li jêr serpereştiya wan hêzan bihata ava kirin. Nunerê Kurdan Mihemed Şerîf Paşayê Xendan(1865-1945) bû ku di .dema xwe yek ji generalên leşkerê Osmanî bû

Sala 1919´an di germahiya gûherandinên li pey bidawîhatina şerê cihanî yê yekemîn çalakiya siyasî û dîrokî a herî berçav ji hêla Şerîf Paşayê Xendan li bajarê Silêmaniyê derket pêş. Wî weke nûnerî cihê baweriyê yê doza Kurdan ji aliyê Şêx Mehmûd Berzencî ve nameyeke tije zaniyarî li ser dîrok û daxwazên Kurdan pêşkêşî Kongireya Aştiyê a Parîsê kir ku pêşzemîneyên ji bo girêdana peymana Sêvrê li wê kongireyê hatin diyarkirin. General Şerîf paşa bi şandina xerîteyeke mezin a erdnîgariya Kurdistanê ji birêveberên kongireyê daxwaza damezorandina dewleteke serbixwe a binavê Kurdistanê kiribû. Zaniyarîyên berfireh û îtibara ku bi kesayetîya wî ji hêla birêveberên kongirê hebû bû sedem ku bihayekî taybetî bidene daxwazên Kurdan. Ew name bû sedem ku piştre di sê bendên 62,63 û 64an de navê Kurdan û daxwazên wan di peymana Sêvrê da hate diyarkirin. Sê sal şûnde bi çêbûna peymana Luzan di 24ê Tîremha sala 1923an re hemû xweziyên Kurdan hatibûn ji bîrkirin. Vê yekê li ser rewşa tenduristiya Şerîf Paşa bandoreke pir xerab çêkir û bi nexweşiya derûnî li dawiya sala 1945an li bajarê Napolî yê welatê Îtaliya wefat kir. Wî di wesiyeta xwe da dabû diyarkirin ku:” Ji ber ku welatekî me tune, termê min bişewtînin û xûliya wê jî bavêjin nava deryayê…” Ew daxwaza wî nehate bicih anîn û li .goristana Xidêwîyên qahirê hate veşartin

!Sedemên cî bi cînekirinê

Bi çêbûna her du şerên cihanî re dîzayeneke nû jî li ser erdê bû sedema hinek gûherandinên girîng. Li pey bidawîhatina şerê cihanî yê yekê jî dehan netewe-dewletên nû ava bûn. Bi çêkirina peymana Sevrê re ew weke hêcet an jî amrazekê bû ku Kurdistanê pêre bikene çar perçe. Ji ber wê jî siyesetmedarên Kurd yên çalak di qada xebata siyasî de bi dilsarî pêşwazî jê kirin. :Sedemên jêr nehiştin ku sê bendên peymanê werin cî bicîhkirin

Jeopolîtîkbûn û dewlemendiya axa Kurdistanê ji mêjda bû ku li pey gerên domdirêj ên – .siyasetmedar, berpirsên leşkerî û gerîdokên biyanî ketibû rojeva dewletên Rojavayî

Hevnegirtineke bihêz di navbera birêveberên Kurd de ku di nava komeleyên weke Cemîyeta – Tealî a Kurd de kar û xebat dikirin. Ev di rewşekê de bû ku hestên Tirkan yên netewî bi rêya komeleyên wan hatibûn gûherandin û Ereb jî zêdetir ji Kurd û Tirka bi dawîhatina şer re .ketibûne nava xebata avakirina dewletên xwe yên serbixwe

:Bi destnîşankirina sê bendên 62, 63 û 64an re peyamên girîng hebûn –

Tenê li pareke axa Kurdistan ku dikete rojhilatê çemê Firatê(pareke axa Kurdistanê li bakur) .destpêka desthilatdariya Kurdan yê bi awayê otonomî bûya

Di dema salekê de, ger gelê Kurd bixwaze bi temamî ji Tirkiyê veqete û serxwebûnê bixwaze û piştre ji vê daxwazê re serî li Koma Netewan bide û ew jî qenaetê pê bînîn ku Kurd xwedî wê kapasîtêne û dikarin daxwaza serbixwebûnê pêk bînîn, hingî Tirkiye garantî dike ku ewê vê daxwazê bi temamî bînin cih, anku yê hemû mafên xwe yên li Kurdistanê ji bîr bike. Di pareke wê peymanê de wiha hatibû nivîsîn: “Piştî ku serbixwebûna dewleta Kurdistanê pêkhat, ger Kurdên li wilayeta Mûsilê dijîn ku pareke axa Kurdistanê ye, bixwazin tevî Kurdistana serbixwe ”.bibin, di vê rewşê de hêzên hevalbend yê nikaribin îtirazê li vê yekê bikin

Di peymana Sevrê de behsa pareke mezin a Kurdistanê anku rojhilat nayê kirin ku hevçax bi amadekarî pêkanîna wê peymanê Simkoyê Şikak li nîva wê perçê de hakim û xwedî desthilateke .nefêrmî an jî hêşta neîlankirî ye, lê dewleta Îranê jî li wira bêbandore

Sinorên nediyar di navbera axa Kurdistan û Ermenistanê de hema zû bû sedem ku nunerên du aliyan li dijî hev xwedî helwest bin. Yanî piraniya wilayet û bajarên ku diketin nava sinorên dewleta Ermenistanê ji kevin de cihwarê Kurdan û weke axa Kurdistanê dihatin naskirin ku siyasetmedar Şerîf Paşa di nameya xwe a ji konferansa aştiyê re ew xal bi zelalî raxistibû ber çavan. Vê yekê dikir ku bi awayekî dûrbînane her du alî haydar bin ku ger dewleteke serbixwe a bi navê Ermenistanê li ser axa Kurdistanê bê ava kirin êdî du gelên dêrîn ku hezaran sal bû tevî hev dijiyan, yê bibûna dijminên hev. Nakokiya yekê ji vira dihate pêş û dida diyar kirin ku dewletên çavdêr li ser peymanê, tenê ji bo berjewendiyên xwe yên rojê li dora hev kom [1].bûne

Taybetmendiyên babetê

:Pirtûk	Coxrafya
:Pirtûk	Doza Kurd
:Pirtûk	Mêjû
:Cureya belgeyê	Zimanî yekem
:Cureya Weşanê	Born-digital
:Ziman - Şêwezar	Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn
:Welat- Herêm	Kurdistan
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Kurmancî - Kurdîy Serû | www.rojikurd.net

کاتی تۆمارکردن: PM 12:57:11 2023/12/2
ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 74

(2) Peymana Sevrê û serxwebûna Kurdistanê

https://www.kurdipedia.org/?q=20230212130147466205

Peymana Sevrê û serxwebûna Kurdistanê
!Bêtifaqî û hevnegirtin

Bêtifaqiya serekên Kurdan her carê ziyaneke mezin li doza hemû Kurdan dide. Vê yekê wîsa ew ji hev dûr xistine ku ev nakokiya biqasî hemû êşên giran û dîrokî hêşta jî sarêj nebûne. Ev yeka jî bû sedemeke bingehîn ku li dijî hemû bêhiqûqiyên dagirkeran li Kurdistanê heta dijberiyeke .!devkî jî neyê kirin

Naveroka peymanên ku li dijî Kurdan hatine girêdan heta ji hêla siyasetmedarên me ve jî baş nehatine analîzkirin. Sûd ji hin xalên nava peymana Sevrê û Luzanê nehatine standin. Yanî derfetên mezin ji siyasetmedar û hiqûqnasên Kurd re hebûn ku bi şirovekirina xal û bendên wan peymanên navbirî qet nebe rê li ber siyaseta asîmîlasyona Tirkan a li hemberî Kurdan bigirin. Mînaka vê yekê em dikarin îşare bi vê rastiyê di peymana Lusan de bikin:" Xala 38´an wiha ye:" Dewleta Tirk raziye ku hemû kesên li Tirkiyê dijîn di warê zayîn, girêdana bi civatekê anku nationalite, ziman, nîjad an bi olî ti cudatîyê nexe navbera wana, jiyan û azadîya wan tam û

".bêkêmayî biparêze
Peyman di xala 39´an û benda (d) de jî rastiyeke wiha radixe ber çavên me:" Herkes ji himwilatiyên Tirkiyê di peywendiyên taybetî û bazirganiyê da, di karê olî, medya an her babetê weşan û civînên vekirî (di raya giştî) da dikane her zimanî bikar bîne, ji bo bikaranînê ti asteng "…nayên çêkirin
Di heman xalê da, benda (e) jî li ser bikaranîna zimanênm cuda ji Tirkî wiha hatiye nivîsandin:" Her çiqas zimanê fermî yê dewletê hebe jî, himwilatiyên ku bi zimanekî din diaxivin, di dadgehan de ji bo zimanê xwe yê devkî bikarbînin, pêwîste her babet bi gengazî bên temîn ".kirin

Mixabin di nasnadina mijarên wiha de ji bo raya giştî a cihanê heta roja îro jî dengê Kurda zêde .bilind nîne
Nunerên Kurd û Ermen li Sevrê
Nunerên Kurd û Ermen ku Bagos Nubar Paşa û Mihemed Şerîf Paşyê Xendan bûn li ser qedera Kurdên bakurê Kurdistan û Ermenan xwedî yek nêrîn nebûn. Ev rewş beriya îmzakirina peymanê diyar bû. Gengeşeyên wisa tund di navbera wan de bûne sedem ku bi rêya cudabûna mezhebê Kurd û Ermenan siyasetmedarên Osmanî ji bo berjewendiyên xwe yên pêşerojê sûdê bistînin û bi awayekî zîrekane serok eşîretên Kurd ber bixwe ve bikişînin. Kurd sade bûn û gelekî ji pilanên Kemalîstan yên salên piştre xafil û bêxeber bûn. Mezhebê wan yê hevpar yê li ser diyarkirina qedera wan a paşerojê ziyanek mezin hebûya. Di rewşeke wiha de nunerên du gelan :jî bêkar nerûniştin

Şerîf Paşayê nunerê gelê Kurd 2 daxwazname ji bo maf û xwestekên Kurdan pêşkêşî kongreyê kirin: Ya yekê li 22´ê Adara 1919´an, ya duyê jî li 1´ê Adara 1920an. Her wiha Şerîf Paşa bi nunerê Ermeniyan re nîqaş vekirin, di encamê de ew lihevhatin û piştî çend mehan tevîhev daxûyaniyeke hevbeş pêşkêşî kongreyê kirin. Ev pêngava du aliyên Kurd û Ermen bi dilê Tirkan .nebû ku ji hemû rûberê Împeratoriya wan pareke biçûk a axê di dest da mabû
Her sê bendên peymana Sevrê tije nakokîyên ji bo paşerojê bûn. Mînak vê yekê benda 62´an ya :wê peymanê wiha ye
Benda 62'an sinorên Kurdistanê weha dide nasandin: "Herêm an jî deverên di navbera rojhilatê çemê Firatê, başûrê Ermenistan, Tirkiyê û Sûriyê de, yên ku tixûbên wan yê di pêşerojê de bên "…diyar kirin, ew herêmên ku Kurd tê de bi piranî ne
Balkêşe ku bê zanîn: Kurd li Bilîs û Wanê jî piranî bûn, lê ew du wilayet li gor benda 62´an .nediketin nava sinorê Kurdistana serbixwe

Di benda 64´an anku dawiyê a peymanê de wiha ye:" Ger piştî damezirandina dewleta serbixwe ya Kurdistanê, Kurdên li wilayeta Musilê(ku beşek ji axa Kurdistanê ye), daxwaz bikin ku tevî ".Kurdistana serbixwe bibin, yê ti îtîrazên hêzên hevalbend nebin
Sevr û Tirkên Osmanî û Ciwan
Tirk bi vê dilxweş bûn ku carê di nava sinorên dewleta Osmanîyan de yê Kurd xwedî dewleteke otonom bin. Salekê pîştî dengdaneka giştî li ser daxwazên gelê Kurd, dewleteka Kurdî a serbixwe yê were damezirandin. Li ser têketina nava sinorên wê dewletê jî Kurdên wilayeta Musil yê salek şûnde biketana nava sinorên dewleta serbixwe a binavê Kurdistanê. Tirk bigiştî li dijî hebûna Kurdistanê bûn, bes ew haydarî dîroka serhildanên Botan, Rewandiz û Şemzînan bûn. Lê ya girîng di wê peymanê de navê "KURD Û KURDISTANÊ" bû ku li pey çêbûna peymana Luzan heya roja îro jî parlementoya Tirkiyê bi awayekî fêrmî nas nake. Di dema Osmaniyan de navê Kurdistanê yasax nebû. Ji aliyê Osmaniyan çar kesan peyman îmzakirin. Ji ber ku parlemana Osmaniyan roja 18´ê Adara sala 1920´an hatbû hilweşandin, peyman ji bo erêkirinê negehişt ber destê serok û endamên parlemanê. Bi vî awayî jî negehişt ber destê Sultan

Mihemedê Şeşemîn(1861-1926) û weke hemû rûdanên din yên siyasî di rûpelên Takvim-El Veqayî ku weke rojnameya fermî ya Osmaniyan hemû tiştek tomar û belav dikirin jî nehat weşandin û dîtin. Mistefa Kemal ku şeherazayî pêşîniya helwest û dijberiya gire-gir û siyasetmedarên Kurd bû baş dizanî ku bi hebûna Kurdên ku li dijî yên beriya wî jî rabibûn, yê xwedî kapasîteya ji bo avakirina dewleteke serbixwe bin. Ji ber wê jî zû li ser mesela ol, mezheb û biratiya du gelan bi kesayetiyên weke Hesen Xeyrî, Diyapaxa û hinek kesên diyar ji malbatên weke Şemzînî û Cemîlpaşa re kete nava peywendî û diyalogê. Şerê serxwebûna Tirkiyê tenê dikarîbû bi hêza Kurdan re bigehe encamê. M Kemal ev yeka baş dizanî. Ew şer bi seroktiya wî û berjewendiyên hevalbendên wan yên pêşerojê anku Fransa û Birîtaniya Mezin bû sedem ku ew carek din vegerin ser maseya hevdîtinên siyasî, lê bi mercekê ku serkêşên çêkirin û têkdana wan peymanên ser kaxezê aliyê Tirk razî bikin ku berjewendiyên wan yên aborî têne garantîkirin. Ji hêla din jî rejîma ku nû tê avakirin yê di warê siyasî de jî yê hevalbendê stratejiya wan li hemberî rejîma nûhatî a sosyalîstî li Soveyetê biparêze. Peymana Luzan bi wan şertan hate dinê û êdî hemû daxwazên Kurd, Ermen û Yunaniyan yên di peymana Sevrê da tenê li ser kaxezê .man

!Dewletên Ewropî û doza Kurd

Heman dewletên ku bi van gotinan û di serî de jî Fransayê damezirandina Kurdistanê dipejirandin, piştre dest ji hemû nakokî û gengeşeyên bêencam di navbera xwe de berdan, Kurdistan kirin çar perçe. Dibe ku çêbûna şoreşa Oktober a 1917´an bû sedem ku fikra dorpêçkirinê bi rêya rejîmeke girêdayî berjewendiyên welatên hevalbend bû sedema îbtalkirina peymana Sevrê. Ji ber wê jî berevajî bicihanîna bendên peymana Sevrê yên li ser mesela Kurd, Ermen û Yunanî û herwiha kêmnetewên din yên herêmê, destek dane damezirandina Komara Tirkiyê(TC) û tevî fedakirina gelê Kurd, fermana Ermeniyan jî êdî nehate bîra wan. Fermanên ku bi hatina Kemalîstan re vê carê li dijî Kurdan û li ber çavê dewletên mezin berdewam bû. Nasnameya herî diyar a dewlet an jî komara Tirkiyê ew hîmê wê yê netewe peresetî û yekpareye ku hêşta jî bi dirûşmên:” Yek al, yek netewe, yek welat û hwd” ne tenê li dijî hebûna .Kurdên bakur belkî li hemberî xwestekên rewa yên Kurdên perçên din yên Kurdistanê ye jî

!Piştî peymana Luzanê

Piştî peymana Luzanê li Kurdistanê serhildanên mezin li dijî siyaseta Kemalîstan a înkarkirinê çêbûn. Ji wê xeratir jî bi mûbadeleya erd û nifûsê ku bi dewleta Yunanîstan re hat kirin gelek kes mecbûr man cih û warê bav û kalên xwe yê hezaran salan biterikîn. Pêre jî li bajarên weke Izmir û Istembolê bi nêrînên rasîstî ter-hişk ketin ber agirê hêrsa Kemalîstan. Mal û milkê wan hatin dagîrkirin û gelek kes jî hatine kuştin. Bi vê yekê re êdî ew plan bi çavgirtina dewletên serdeset hatin meşandin. Diyarkirina qedera paşerojê ne bi dengdan û lêpirsînê belkî tenê berjewendiyên aborî-siyasî bûn ku gotina dawiyê dikir. Ev karê han ferzkirineke nemeşrû, dûr ji exlaq û ûrfên siyasî û 100% berevajî daxwaza Kurd, Ermen û netewên din bû. Nerînên çewt yên rêveberên welatên Ewropî ku tenê li ser berjewendiyên xwe ên maddî bi qedera gelên din dilîzin, di dema şerê cihanî yê duyê de jî(1939-1945) jî felaketên mezin û hemû alî ji Ewropa re jî çêkirin. Helwest û siyaseta ku heya roja îro jî berdewame û tevî hemû teror, înkar û siyasetên hejmonîxwaziyên rayedarên Tirkiye dîsa jî ew li dijî bizava netewî a Kurd xwedî helwesteke .erênî nînin

!Helwesta dewletên Ewropî ji 1920an heya roja îro

Dewletên Ewropayî bi îmtiyazên ku li ser axa Kurdistanê didan Ermeniyan û bi diyarkirina gelek bendên wê peymanê hemû aliyên hiqûqî ên Ermenan rave dikirin. Ev jî bû sedema dilsariya têkeliyên di navbera nunerên Kurd û welatên Ewropî de.Wan salan Sureya Bedirxan bi damezirandina Komîteya Serxwebûna Kurdan, kesên weke Silêman Nezîf, Seyîd Ebdulqadir Geylanî, Seyîd Teha Şemzînî, Dr. Ebdulah Cewdet, Simkoyê Şikak û Şêx Mehmûdê Berzencî bi xebatên berfirh re li dijî vê yekê bûn ku faktora ol bibe sdema pêkanîna dewletek serbixwe ji Ermenî û Asûriyan re ku li Kurdistanê hindkahî bûn. Sala 1918´an li Urmiyê ev yeka bû sedama

kuştina Mar Şîmûn bi destê Simkoyê Şikak. Ew di nava Kurdan de weke berdevkên tevgera serxwebûna Kurdistanê li Silêmaniyê, Urmiyê û Istembolê rêberên xwedî şiyan û di qada xebatê .de jî karê wan li ber çavan bû

Nakokiyên di navbera Kurd, Ermen û alîgiriya bêlêkolîn a nunerên welatên Ewropî bûne sedem ku vê carê “Tirkên Ciwan” bi rêya propagandeyên olî û şandina kesên weke Şêx Ebdulqadirê Geylanî bo Cizîr û Zaxoyê gelek gire-gir û eşîretên Kurdan ber bixwe ve bikişînin ku her du mislmanin û dikarin bihev re dewleteke Kurdî-Tirkî ava bikin. Ji sala 1920 heya 1923an di bin serokatiya Mistefa Kemal de kar û xebatên bêrawestan li dijî welatên ku di peymana Sevrê da bo yekemîn car Kurd weke neteweke cuda û xwedî maf hatibûn dîtin, hatin kirin ku encam jî bû vala derxistina hemû bendên peymana Sevrê û çêbûna peymana Luzanê di 24 Tîrmeha sala .1923´an de

”:Di vê derbarê de lêkolînvana hêja Eslîxan Yildirim wiha dinivîse

Niyeta perçekirin û dabeşkirina Kurdistan ya li Sewrê kir ku bêhtir Kurd û Osmanî ber bi hev de herin. Bi îmzekirina Peymana Sewrê ya rayedarên Osmanî, dewra Împaratoriya Osmanî jî hatibû girtin. Ji Împaratoriya Osmanî bi tenê herêmek biçûk ya Anatoliyaya bakurê rojava mabû. Hemû erdên din ên Împaratoriya Osmanî di navbera Îngiltere, Frensa û Îtalyayê de hatibûn parvekirin. Tenê Kurd mabûn li dora Osmaniyan ku serekên Kurdan digotin, di vê rewşa xeternak de gerek .em dev ji birayên xwe yê Tirk bernedin

Kurd bi milîsên xwe yê herêmî li Maraşê, li Entabê, li Mêrdînê, li Mûsilê li ser piyan bûn û nedihiştin biyanî têkevin erdê wan. Bi hevdîtinên bi rayedarên Dewleta Osmanî re, rêberên Kurdan ji bo welatê wan perçe nebe, bi lihevhatina li ser otonomiyê bi Osmaniyan re li hev kirin. Dewleta ku nuh wê bihata avakirin ji erdên Kurd û Tirkan wê pêk bihata ku di meclisa Osmanî ”.de di civîna 28’ê Çileya 1920’an de ev wek “Mîsaki Millî” hate fermîkirin

!?Ders û daxwaz çine
Dersên dîrokî ji peymanên Sevrê, Luzan, Qesrî-Şirîn, Seidabad û yên din ewe ku êdî tenê bi yekbûn, stratejiyeke hevgirtî û hevgirtina partiyên siyasî li hemû Kurdistanê Kurd dikarin di diyarkirina qedera xwe a siyasî û pêşerojê de karekî bikin. Şerê ji bo cî bicîkirina bendên peymana Mîsakî Millî li ser axa Kurdistanê îro jî Erdogan dide meşandin. Sinorê kiriyarên wî berfireh û netenê bakur belkî li Rojava û başûrê Kurdistanê jî xwedî planên qirêj li dijî doza Kurdistanê ye. Di vê planê de Îran, Sûriye û Îraq jî hevalbendên wan in. Gelo bi vê rewşa heyî û li ber çavan re ma êdî hewceye ku em Kurd hertim behsa yekgirtin û hevgirtinê bikin?! Ma êdî partiyên siyasî li Kurdistanê ji gel çi xwestine û dixwazin ku gel bi can, mal û xwîna xwe ji !?daxwazên wan re nebûye bersiva herî baş li dijî dahgîrkerên Kurdistanê jî

Jêrnivîs û çavkanî
Peymana Luzan a 24.07.1923 .(1,2,3)
Eslîxan Yildirim, PEYMANA SEWR Û REWŞA KURDAN (4)
Çavkanîyên lêkolînê
Dîroka Kurdistan, M Emîn Zekîbeg –
Dîroka Împeratoriya Osmanî –
Serhildana Simkoyê Shikak, Shêx Mehmûdê Berzencî û Shêx Seîdê Pîran –
[1]Kurd û Kurdistan – Vasîlî Nîkîtîn –

Taybetmendiyên babetê

Coxrafya :Pirtûk
Doza Kurd :Pirtûk
Mêjû :Pirtûk
Raport :Pirtûk
Zimanî yekem :Cureya belgeyê
Born-digital :Cureya Weşanê
Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn :Ziman - Şêwezar
Kurdistan :Welat- Herêm
:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Kurmancî - Kurdîy Serû | www.rojikurd.net
کاتی تۆمارکردن: PM 1:01:47 2023/12/2
ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 75

Peymana Sîver, piştî sed salan

https://www.kurdipedia.org/?q=20220316105307408428

Peymana Sîver, piştî sed salan
Suleiman Sulevani

„Şoreşa mezin a di dîroka mirovatiyê ya berê, niha û pêşerojê de“
”.şoreşa ew kesên ku biryar dane azad bibin
John F. Kennedy*, (35emîn serokê Amerika 1917-1963)

Pirtûkeke jêhatî bi soranî hatiye nivîsîn bi navê “Peymanî Sîversed sal dwatir” ku ji aliyê mamosteyê Universiteya Lundê profisorê yarîder Dr.Burhan Yasîn ve hatiye nivêsîn. Pêşî min dixwest nivêsînekê weke resensyon û nasandin ser binvîsim, wê binerxînim û dîtinên xwe ser bêjim, lê zû pê hesiyam ku ew ê pir dirêj be û ji ram û tîvilê gotarekê derkeve, loma ez ê bi çend .gotinan neku wê bi firehî bidim nasîn, belku bi kurtî bînim bîranîn

Pirtûk 133 rûpel in û agahdariyên pir giring derbarê Peymana Sîver hene, salên piştî wê peymanê û bi taybetî 1920-1930, rola dewleta Tirk û Mistefa Kemal di perçiqandina mafên kurd, terorkirin û kuştina hestê netewî yê kurdî, xebata serxwebûnxwazan û analizên ser wan di .van sedsalên dawî de heya roja îro

Gelek boçûn û têgehiştinên jêhatî di pirtûkê de hene lê hin dîtinên min yên cuda jî hene nemaze yên derbarê referandoma başûrê Kurdistanê 25 september 2017, xiyaneta 16 oktoberê û polîtîkahin partiyên desalata kurdî û opozisyon weke PDK, PUK, Goran, partiyên îslamî, Newey .Nû û hwd

Roja 10.08.2020 tam sed sal derbas bûn ser Peymana Sîver, hêvî dihat kirin ku hêzên siyasî yên Kurdistanî, komeleyên akademîk, rêxistinên civata sivîl (medenî) û bi taybetî ew navendên ku xwe netewî û serxwebûnxwaz li pênûs didin; çalakî û aktivîtetên zêde lidar bixistana. Pêwist bû hemû sala 2020 bikin sala bîranîna Peymana Sîver bi konferans, workshop, seminar û belavokên .cuda cuda weke rengek ji zindîkirina hişê netewî û bilindkirina bîranîna sedsala wê peymanê

Gereke vê bizanin ku Peymana Sîver yekem car û dawî car e behsa serxwebûna kurdî li ast û

danpêdanên navdewletî hat kirin û ew ket ser nexşeya cihanê bi taybetî ew beşê peywendî bi doza kurd û xewna dirustkirina dewleta Kurdistanê ya serbixwe hebû. Beşê sêyem taybet bû bi Kurdistanê ku ji bendên 62, 63 û 64 pêk hatibûn. Mixabin ne tenê hemû sala2020 nebû sala Peymana Sîverê, belku roja 10.08.2020 jî ewqas nehat pîroz kirin û jibilî hine nivîs û hewlên .takekesî ew roj bi bêdengî derbas bû

Peymana Sîver weke serkevtineke mezin tê dîtin lê mixabin ew serkevtin temen kurt bû û zû şikest, sedema vê şikestinê jî nasyonalisma tirkên Kemalîst bû. Wan bi dirêjaya 100 salên derbasbûyî bi dijwarî dij kurd bûn, ne tenê li bakur belku li hemû beşên Kurdistanê derketin. Bingehên fikrî yên nasyonalisma tirk ku bi navê şeş (6) îsmên Mustefa Kemal tên nasîn, weke nasyonalism, populism, reformism, sekularism, statism (dewletkarî) û repuplikanism (komarkarî). Ev 6 îsm bûn beşek ji destura tirkî û siyaseta tirkan. Nasyonalistên tirk îro jî bi hêza .agir û asin dij daxwazên kurd e li bakur, başûr, rojava û her dereke kurd lêhebin

Miletek bê dewlet nikare bergirî li xwe bike, miletek bê dewlet li ser nexşeya şaristanî (sivîl) ya modern cihê rêz nîne, miletek bê dewlet ne tenê nikare xwe biparêze belku berdewam tirsa ji !holê rakirinê ser heye û nemana wî weke milet, weke kurd

:Du rastîyên dij hev hene

Di sed salên derbasbûyî de dewlet jibo kurdan problem bû. Netewên serdest xwedan dewlet bûn, wan ew dewlet bi kêfa xwe weke alav û instrumenteke stem û zulmê bikaranî û jibo nemana kurdan her tişt kir, weke kîmyabaran, jenosîd û kuştina bi komel, plan û programeke dilhişk jibo asîmîlasyon û helandina kurdan, guhastina bi darê zorê û bi komel ji warê bav û kalan. Netewên serdest polîtîkeke hişk û nemirovane dij kurdan bikar anî û hema bêje biçûktirîn mafê kurdan hat binpêkirin, mîna qedexekirina zimanê kurdî, çanda kurdî û windakirina dîroka .kurdî, navê kurdî û her tiştê girêdayî kurd û Kurdistan be

Rastiya duwem ew e, heya kurd nebe xwedî dewleta xwe, ew nabe xwedî wê navgînê ku arîkariyê dide jibo manînê û xweparistinê, ew nabe xwedî wê malê ku têde parastî be û bikare .bi hêminî û aramî têde bijî û pê bihese

Formula cuhuyan piştî şerê cihanê yê duwem (1939-1945) pir hêsan û sade bû û ji çend gotinên sade, lê pir wate pêkdihat: heya Cuhu nebe xwedî dewleta xwe, ew parastî nabe, ji wê jî wê xirabtir bibe, ji bêdewletiyê çaverê li Holokostên din jî dibe. Her ev daxwaz û formula sade !cihan xist berpirsiyariya exlaqî ku nedîtina wê rastiyê nehêsan bû, bi taybetî li cihana Rojawa

Partiyên siyasî li Kurdistanê û diaspora kurdî li derveyî welat gereke giringiyê û giraniyê bidin ser formula cuhuyan û vê rastiya sade û hêsan bibînin ku sedî sed derbasî gelê kurd dibe, erê heya kurd nebe xwedî dewleta xwe, ew tim di bin metirsîya ji holê rakirinê de ye, jixwe nuha beşekê mezin ji kurdan bûne tirk, ereb û faris. Ev helandin û malwêranî gereke bisekine, bila .yên mayî jidest neçin

Serxwebûna Kurdistanê pêdiviyeke haşalênekir e, kesê naxwaze bibîne yan dij derkeve cihê goman û jêr pirsyar e, her çend berjewendîperest hebin, neyar û bê jî xem hebin lê hêvî bilind dijî, kesên serbixwe û serxwebûnxwaz li meydan in, heval û dostên kurdan yên bihêz li herêmê û cihanê hene. Tenê maye rêberên kurdan, kesayetiyên kurd û intelektualên serbixwe xwedî wijdan bin û vê xwesteka gel bikin bingeha siyaseta xwe û ew bi hêz, jidil û bi wijdan daxwaza Serxwebûna Kurdistana xwe bikin. Bêyî vê daxwaza kurdan ya bihêz û jidil kes nikare Kurdistanê .pêşkêşê kurdan bike û wan bike xwedî dewlet

Bi hêviya bîranîna Peymana Sîver 10.08.1920 bibe paldanek jibo geşbûn û bilindkirina bîra serxwebûna Kurdistanê, dewleta kurdî take çare ye jibo kurdan, ger kurd bixwazin bimînin [1].!weke kurd, weke mirov

Taybetmendiyên babetê

Danasîna pirtûkan :Pirtûk

Zimanî yekem :Cureya belgeyê
Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn :Ziman - Şêwezar
Silêmanî :Bajêr
Başûrê Kurdistan :Welat- Herêm
:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Kurmancî - Kurdîy Serû | krd.riataza.com
کاتی تۆمارکردن: AM 10:53:07 2022/16/3
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 76

Sed sal piştî peymana Sevrê

https://www.kurdipedia.org/?q=20230212124639466199

Sed sal piştî peymana Sevrê
Îro 10.08.2020 sed sal derbas bûn li ser mohr kirina peymana Sevr di navbera hêzên serkeftiyên şerê cîhaniyê yekê (Brîtanya û Fransa û Îtalya) û dewleta Osmaniya ya şikestî û di şer da têkçûyî .de

Di peymana Sevrê da damezrandina dewleteke ji bo Ermeniyan hatibû binecîhkirin ku beşek ji axa Kurdistanê jî dida Ermeniyan. Ji bo Kurdistaniyan jî li ser nêzîkî % 20 ji axa Kurdistanê otonomiyek hatibû berçav kirin ku paşiyê da giştpirsiyek bête kirin. Eger Kurdan daxwaza .serxwebûnê kirin, da civata gelan alîkar bin ji bo daxwaza Kurdistaniyan

Mixabin ji encama pêdagiriya tirkan ji aliyekê û cîddî nebûna hêzên serkeftiyên şer ji aliyekê din ve û amade nebûna Kurdistaniyan û rêkxistin û saziyên dewletxwaz yên Kurdan ji aliyê dîtir ve, Kurdistanê ew balkêşiya aborî û siyasî û civakî jî nebû ji bo hevpeymanan heta şer ji bo wê bikin û pêdagiriyê li ser peymana Sevr bikin. Piştî çar salan tirkan karî bi mohr kirina peymana Lozanê, peymana Sevrê bişîne di arşîvê da. Ev ladana ji peymana Sevrê wisa kir Kurdistanî van sed salan .nerûnin û berdewam bin di xebat û cengek mezin da ya ji bo azadî û serxwebûnê

Heta niho jî doza Kurdistanê wek dozeka asayîşî li her çar welatên dagîrkerên Kurdistanê di -1 .gel da dihête serderî kirin

Her çar welat wekî netewe û wekî niştiman serderiyê digel hebûna Kurdistaniyan nakin. -2 .Belku hemûyan wekî babetek ji bo helandin û asîmîlasyonê digel da reftar kiriye û dikin

Li şûna geriyan û hewldana ji bo gihîştina bi çareseriyeka ramyarî, dagîrkerên Kurdistanê û -3 civaka navdewletî eger viyabin rewşa Kurdistanê baştir bikin piranî li pey çareserên civakî û demokrasî geriyane û gelek zû jî poşman bûne. Ev çareseriye jî tu demekê doz û daxwaza .Kurdan bêdeng nake

Hîç yek ji van çar dewletan di van sed salan da nekarîne bi aramî û aştî jiyana welat, dewlet û -4 welatiyên xwe derbas bike. Her dem di şer û kuştin û berhevkirina leşker û kirîna çekan da

.bûne

Bêguman Kurdistanî narawestin û dest ji maf û daxwaziyên xwe bernadin. Çareser kirina -5 doza Kurdistanê di qazanc û berjewendiya Kurdistaniyan û hemû gelên deverê bi giştî û yên her .çar welatên dagîrkerên Kurdistanê daye

Piştî nêzîkî sed salan me şiya wê giştpirsiyê bikeyn ewa di peymana Sevr da hatiye. Ew jî -6 mixabin rûbirûyê dijayetiya hêzên siyasiyên Kurdistanê bi xwe hatiye, Ya dijminan ji xwe diyar û .çaverê kiriye

Me Hikûmetek otonom ava kiriye li tixûbê wê cihê jêra dihate gotin Wîlayeta Mûsil. Mixabin -7 dîsa hêzên bi nav siyasiyên Kurdistanî bi eşkere û bê şerm daxwaza hilweşandina Herêmê û .hatina hêza Ereban dikin

Mixabin PKK û tirk ji aliyekî bi ser ve dijmin û ji nav da wekî temamkerê hevdu hewl didin ji bo hilweşandina vê herêmê û nehêlana desthilata Kurdistanê. Ji aliyekê din ve nêzîkî hemû hêzên Başurê Kurdistanê li serekîne ji bo lawaz kirin û hilweşandina Hikûmeta Herêma Kurdistanê. Di vê guhertinê de diyar bû ku tenê partiye(PDK) dixwaze encamên wê peymana ji ber çûyî bigihîne rastiyê, yên din yan Hikûmeta Kurdistanê ji navxwe binkol dikin û yan jî li Bexda bi rêya [1].Ereban deng li dijî Kurdistanê kom dikin

Taybetmendiyên babetê

:Pirtûk	Coxrafya
:Pirtûk	Doza Kurd
:Pirtûk	Mêjû
:Pirtûk	Raport
:Cureya belgeyê	Zimanî yekem
:Cureya Weşanê	Born-digital
:Ziman - Şêwezar	Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn
:Welat- Herêm	Kurdistan
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | Kurmancî - Kurdîy Serû | rojevakurd.com

کاتی تۆمارکردن: PM 12:46:39 2023/12/2

ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 77

(1925-1882) Serokê Komîteya Îstiqlal û Rizgarîya Kurdistanê: Xalid Begê Cibran

https://www.kurdipedia.org/?q=20221029092155442470

Tehemmûl wan nekir Xalid Beg û Yûsif Zîya kuştin
”?Çirayê me vekuştin, ma kesî ‘eqlî li ser hiştin
Evdirehîm Rehmî Hekarî

Di vê nivîsa li ber destê we de, bi giranî ez dê behsa portreya Xalid Begê Cibran û Cemîyeta Îstiqlal û Îstihlasa Kurdistanê bikim. Lewra di gelek nivîs û çavkanîyan de û bi taybetî jî yên ku di bin tesîra îdeolojîya fermî de hatine nivisîn, rêxistina amadekar a Tevgera 1925an yan bi nezanî tê jibîrkirin yan jî bi zanîn tê veşartin. Ger tevgerek civakî û neteweyî, ji pêvajoya çêbûna rêxistin û honandina wê bête qutkirin, ew tevger, wek tevgereke ferdî tête nîşandan û bi vî awayê jî alîyê wê yê sîyasî û neteweyî tête veşartin, mîrasgirên wê yên civakî û sîyasî .têne xapandin

Tevgera 1925an, ji ber pêşengî û serkirdeyetîya şêx û ulemayan; ji alîyê hinek çepgiran ve wek tevgereke dînî û kevneperest tête binavkirin û rexnekirin, ji alîyê hinek îslamîyên sîyasî ve jî tenê wek tevgereke cîhadî û dînî tête pênasekirin. Di rastîyê de her du alî jî nerast in, dixwazin tevgera îstiqlal û rizgarîya Kurdistanê ya sala 1925an, ji naveroka wê ya neteweyî dûr bixin û her yek alîyek kirasê .xwe yê îdeolojîk lê bikin

Tevgera sala 1925an, bi amadekarîya rêxistina Cemîyeta Îstiqlala û Îstihlas Kurdistanê (Cemîyeta Serxwebûn û Rizgarîya Kurdistanê) yan jî bi navê xwe yê kurt ji alîyê Komîteya Îstiqlala Kurdistanê ve hatîye amadekirin û serokê vê rêxistinê jî mîralayî Xalid Begê Cibran bû. Li gor yên berîya xwe du xusûsîyetên cuda yên vê rêxistina nû hebûn: Yekem, ev rêxistin di şiklê cepheyekî neteweyî de hatibû sazkirin û di nav de gelek grubên cuda hebûn; ya duyem, ev rêxistin yekemîn rêxistina îlegal û modrn a wê demê ye ku li ser erdê Kurdistanê hatîye .damezrandin û pirranîya kadroyên wê yên navendî li Kurdistanê bûne

Ciyê jidayikbûn, malbat û perwerdeya Xalid Begê

Xalidê Mehmûd Beg, di sala 1882an de li Gimgima (Varto) Mûşê ji dayik bûye. Navê bavê wî Mehmûd Selîm Beg e û yê dayika wî jî Helîme Xanim e. “Mehmûd Selîm Beg, ji mala Siwar kurê Elî Axayê Cibran bû û qumandarê alaya duyem a eşîreta Cibran bû bi rutbeya Yarbayî. Wî di şerê Uris da salên (1877-1878)an jiyana xwe wenda kirîye. Dayika Xalid Beg, qîza Mele Mihemedê Melekan e. Gulê Xanima dayika Şêx Seîd jî, qîza Mele Mihemedê Melekan bû. Yanî Şêx Seîd Efendî û Xalid Beg lawxaltîyê hev bûn. Mele Mihemedê Melekan, birayê Şêx Ebdulyê mezin bû. Gundê Melekan (Mellê Kal), ser bi .navçeya Solxan e û bi girêdayî Bîngolê ye

Eşîra Cibran, li ser erdekî berfireh belav bûye; ji 4-5 gundên nehîya Sencaxa Bîngolê dest pê dike, ber bi rojhelatê ve gundên sunnîyên Kanîreşê (Qarlîova) û Gimgimê, ji wir ve bakurê Mûşê û Rojavayê ”.Bulanixê bigre heta gundên başûrê Xinûsê dirêj dibe

Heşt zarokên Mehmûd Selîm Beg hebûn; “çar ji wan law (kur) û çar jî

keç bûn; Xalid, Mihemed Emîn, Ehmed, Selîm, Fatîma, Gulê, Nafîye û Hewa. Mihemed Emînê birayê Xalid Beg, di sala 1916an de li herêma Heranê ji ber nexweşîyê mirîye. Selîm Beg, piştî şikestina tevgerê bi tevî gruba xwe li çîya şer didomîne û sala 1926an li herêma Qirtuzê di pevçûnekê de bi xeletî hatîye kuştin. Ehmed Begê ku ji serî heta dawî di nav tevgerê de bû, di sala 1973an de koça dawî kirîye. Fatîmaya xuşka Xalid Beg, bi Şêx Seîd Efendî re zewicî bû: Gulê, bi Elî Begê pismamê Xalid Beg re zewicî bû û piştî mirina mêrê xwe cara didoyê bi Bînbaşî Qasim re zewicî bû; Nafîye Xanim, bi Latîf Begê ji malbata Eledîn Paşayê Xinûsî re zewicî bû; Hewa Xanim jî, bi Betal Efendîyê ”.Erzurumî re Zewicî bû

Xalidê Mehmûd, xwendina xwe ya seretayî li mal û medreseyên herêmê dest pê dike. Ji wê şîn ve ji bo xwendinê, qeyda wî di sala 1892an de li Mekteba Eşîretan hatîye çêkirin. Mekteba Eşîretan, sala ku Alayîyên Hemîdî hatibûn sazkirin yanî di sala 1891an de ji alîyê Siltan Abdulhemîdê Duyem ve li Îstenbulê hatibû vekirin. Siltan Abdulhemîdê Duyem dixwest bi rêya Mekteba Eşîretan; sîyaseta xwe ya panîslamîst di nav unsirên osmanî de belav bike, supayên dahatûyê ji bo Alayîyên Hemîdî perwerde bike, piştî perwerdeyîyê çerxa burokrasîyê bi zarokên eşîran bide nasîn û wan bikşîne nav vê çerxê, mexsederkê vekirina ve mekteban jî li hemberê îhtimala serhildana eşîran, wek tedbîrekî rehîngirtina zarokên serokeşîran e ji alîyê Seraya Îstenbulê ve. Di nav çar salan de tenê qeyda 21 zarokên kurd di vê mektebê de hatîye çêkirin û yên mayî zarokên ereb, arnawid û wd. .bûn

Ji eşîra Cibran qeydê sê zarokan di vê mektebê de hatîye çêkirin; “ Xalid, Qasim û M. Şerîf.” Xalid, di Tebaxa 1896an de xwendina xwe ya di Mekteba Eşîretan de temam kirîye. Ew xwendevanekî jêhatî û pirr serkevtî bû. “Xalid Beg piştî ku Mekteba Eşîran temam kirîye ji bo Mekteba Herbîye ya Yıldizê (Yıldız Mekteb-i Harbiye) hatîye şandin. Di sala 1902 de bi pileya (rutbe) yaver yuzbaşîtîyê ji Herbîyeyê derçûye.” Wî bi zimanê erebî, farisî, fransizî û kurdî baş zanîbû. Piştî ku wî Mekteba Herbîyeyê xelas kirîye, bi tevî hêza leşkerîya eşîra Cibran rêkirine cepheya Filîstinê. Ew nêzîkê deh salan li bajar û herêmên wekî Cerablûs, Yemen, Hema û Humûsê xebitîye. Di salên 1912-13an de vegerîyaye Gimgimê û ji ber ku bavê wî rehmet kirîye di şûna bavê xwe de bi rutbeya bînbaşîtîyê bûye qumandarê Alaya Duyem a eşîra Cibran. Berîya destpêkirina Şerê Cîhanê yê Yekem, bi Guledndam Xanima qîza malmidurîyê Gimgimê re zewicîye ku bi eslê xwe ji xelkê Bedlîsê bû. Xanima wî piştî salekî di dema zayistanî de bi tevî zarokê xwe mirîye. Piştî ku jina wî mirîye, Xalid Beg, cara didoyê ji Xinûsê bi Nafîye Xanima qîza Mehmûd Axayê Behadîn Beg re zewicîye. Ji vê .zewacê, bi navê Mehmûd û Îbrahîm du zarokên lawîn jê re çêbûne

Zabîtên ku li Îstenbulê di Mekteba Eşîretan de xwendine û ji wê şûn) ve jî Mekteba Herbîye û Mulkîyeyê Şahane xelas kirin û bi rutbeya yuzbaşîtîyê derçûne û bûne fexrî yawerê Hezretî Şehrîyar. (Wêne, ji alîyê nûçegihanê mecmua Servet-i Fünun ve li Ezirganê hatîye kişandin

(.û di jimara 380an de hatîye belavkirin
Yên rûniştî ji alîyê rastê ve: 1- Ji eşîra Qerapapaxê Enes Efendîyê Erzerumî, 2- Ji eşîra Cibran Xalid Begê Bedlîsî, 3- Ji eşîra Şemsikî Îzed Efendîyê Wanî, 4- Ji eşîra Qerebalî Cemîl Efendîyê Xarpûtî, 5- Ji eşîra Şemsikî Tahir Efendîyê Wanî, 6- ji eşîra Qerepapaqê Muslim Zekî Efendîyê Erzerumî, 7- ji eşîra Şikakî Sidiq Efendîyê Wanî, 8- ji eşîra Qerebalî Ramiz Efendîyê Xarpûtî, 9- ji eşîra Qerebalî Şukrî Efendîyê Xarpûtî, 10- ji eşîra Qerebalî Elî Mehder Efendîyê Xarpûtî, 11- ji eşîra Qerepapaxê Welî Efendîyê Erzerumî, 12- ji eşîra Qerebalî Sebrî (.Efendîyê Xarpûtî, 13- ji Sîwasê Muslaq Nadir Efendî
Piştî ku Şerê Cîhanê yê Yekem dest pê kir, li navçeya Gimgimê bû “ serokê Alayîya Suwarî ya Cibran. Dû re tevayî çekdarên eşîra Cibran ketin bin fermandarîya Xalid Begî.” Ew, di nav alayîyên Cibran û millîsên kurd de gelek bi edalet tevgerîyaye. Dema ku Şerê Cîhanê yê Yekem dest pê dike, li herêma Serhedê artêşa Osmanî têkdiçe û beşekî girîngê Kurdistanê dikeve bin hikumdarîya leşkerên Rusya. “Xalid Beg bi rutbeya Mîralayî, bi tevî Reşîd Begê nevîyê Bînbaşî Îbrahîmê qumandarê Alayîya Yekem a Cibran, bînbaşî Xalid Begê Mexsûdî yê qumandarê alayîya Sêyem a Cibran, bînbaşî Selîm Begê Fezlî yê qumandarê alayîya çarem û bînbaşî Reşîd Beg digel hêzên millîs û eşîran li hemberê Rusyayê tevlî şer dibin. Cesaret û qebîlîyeta wî ya leşkerî, ji alîyê hevalên wî û qumandarên artêşê ve daîm hatîye teqdîrkirin.” Lêbelê xweragirtina wan a li hemberê artêşa Rusyayê bi ser nakeve û di dawîya sala 1915an de mecbûr dimînin ku bi tevî malbatan, xwe ber bi paş ve bikşînin alîyê Çebexçûrê û ji wir ve jî çûne gundê Sekrata Paloyê. Xalid Begê di dema komkujîya Ermenan de, li Gimgimê (Varto) û Muşê gelek Ermen ji qirkirinê rizgar kirine. Di sala 1916an de Xalid Begê bi wezîfe rêdikin cepheya Sûriye û Îranê. Piştî ku li Rusyayê di 17ê Çirîya Pêşîn a 1917an de Şoreşa Bolşewîk çêdibe, .Rusya hêzên xwe ji herêma Serhedê paş ve dikşîne

Sala 1918 ku şerr bi dawî hat, Xalid Beg, malbatên wan ên li herêma “ Palo û Xarpêtê vedigerine warê xwe yê Serhedê. Di dema vegerê de Nafîye Xanima jina wî, ji ber nexweşîya koleraye li gundekî (çanakçı) Paloyê wefat kirîye. Ji sala 1918an şûn ve ku Xalid Beg vedigere Gimgimê, ji Bulanixê bi Xetîce Xanima qîza Beglerê Sîmo yê Çerkez re ”.dizewice

Xalid Beg kesayetekî (şexsîyetekî) neteweperwer û xwedî bîr û bawerî bûye. Di heman demê de, bi dîn, bi çand, bi ziman xwe û edetên Kurdistanî ve girêdayî bûye. Ew di nameyekê xwe de dibêje: “Di mesela dîn û millet de, mazaretê tu kesekî qebûl nakim. Rêya min rêya rast e. Durûtî û lêbokî (çaplûsî) li nik min nîne. Serê min fedayê dîn û miletê min e.”[8] Ew bi van fikr û bawerîyên xwe, di dawîya sala 1918an de dibe endamê Cemîyeta Tealîya Kurdistanê (CTK). Qedrî Cemîl Paşa li ser damezrandina vê rêxistinê dibêje: “Bi agirbesta Mondrosê ve dawî li Şerê Cîhanê yê Yekem hat û welatperwerên kurd yên li Stenbolê ji bo serxwebûna neteweya Kurdistanê bi navê Komeleya Tealîya Kurdistanê rêxistineke sîyasî damezrandin.” Ew bi

tevî kar û xebata sîyasî, li ser ziman û kultura kurdî jî xebitîye; "daîm şîretan li xelkê kurd dikir û digot her tim cil û bergên netewî li xwe bikin û bi zimanê kurdî bixwînin û binivîsin. Ji bo vê yekê jî, Xalid Begê kitêbên wekî Nûbara Piçûkan, Mem û Zîna Ehmedê Xanî û Dîwana Melayê Cizîrî li gundan belav dikir."

Xalid Beg li pey mal, milk, mewqî û meqam ne gerîyaye û her dem xwedî doza xwe bûye. Di riya doza xwe de jî canê xwe feda kirîye û hîç wextekî ji dijminên xwe re serî nedanîye. Ew, di têkilîyên civakî de bêalî û adil bûye; qîmet û girîngîya pêdivî daye hemû kom û alîyên civata kurd, bi taybetî di navbera eşîrên Sunnî û Alewîyên kurd de bûye wek pirekî pêbawer. Ji bo ku nakokîyên di navbera kurdên Alewî û Sunnîyan ji holê rake, gelek xebat kirîye. Di nav eşîretên Sunnî û Alewî de qedrê wî gelek bilind bûye, ji her du alîyan jî serokeşîr û giragirên wan bi Xalid Begê pirr bawer bûne. "Dema Xalid Beg ji Îranê vedigere Gimgimê, ji berk u xanîyên wan xera bûne di nav eşîretên Alewî yên wekî Avdelî, Kimsorî û Kilawsî de bi mêvanî di mala Îsmaîlê Seyidxanê Avdêlî dimîne. Bi wan re têkilîyên germ saz dike, ji bo ku pirsgirêkên navbera eşîretan çareser bike û ji holê rabike gelek xebatan dimeşîne. Ji vî qasî, keç û xortên Alewî û Sunnî bi hevûdu re dizewîcîne."

"Tê gotin, ku, di vê demê de li gundê Qalçixê, di mala Îsmaîlê Seyidxanê serokê eşîra Avdelan de civînek berfireh hatîye sazkirin. Di civînê de biryar tê girtin ku, Xalid Beg biçe Erzerumê. Lewra li bajarê Erzerumê konsolxaneyên dewletên wek Uris, Îran û Îngilizan hebûne. Xalid Beg ji bo ku bikaribe bi van dewletan re têkilî çêbike, li çûyina bajarê Erzerumê erênî mêze kirîye û li bajarê Erzurumê bi cih bûye." Ew, di sala 1919an de dibe qumandarê alayîyê, bi girêdayî Orduya li Erzerumê dest bi wezîfeyê dike.

Xebata rêxistinî û sîyasî; Xalid Begê Cibran endamê Cemîyeta Tealîya Kurdistanê û serokê Komîteya Îstiqlala Kurdistanê bû

Ji îmzekirina Peymana Mondrosê (30.10.1918) şûn ve, di roja 17ê Kanûna Ewela 1334 (1918)an de bi serokîya Seyîd Abdulqadirê kurê Şêx Ubeydulayê Nehrî Cemîyeta Tealîya Kurdistanê (CTK) hatîye avakirin. Navenda CTKê li Îstenbulê bû û ev rêxistin bi navê "Cemîyeta Kurdistanê" jî hatîye binavkirin. Di heqê rêxistinbûna CTKê de, T. Z. Tunaya dibêje "Cemîyetê li her derê Kurdistanê şûbeyên xwe damezrandine. Li Dîyarbekir, Elezîz (Xarpêt), Arapgîr, Xerzan, Xozat (Dêrsim), Erzerum, Wan û Adanayê şûbeyên xwe vekirine." Li ser hev "19 Şubeyên CTKê hebûn." Xalid Beg, bi girêdayî şubeya Erzerumê endamên CTKê bû.

CTKê, bi tevî pêkanîna xebatên komelayetî û kulturî, ji alîyê sîyasî ve jî dixwest ku "Prensîbên Wîlsonî" ji bo çareserîya meseleya miletê kurd bêne tetbîqkirin. Ev daxwaza cemîyetê, ji alîyê Şerîf Paşayê nûnerê kurd ve, ji bo Konferansa Aşitî ya Parîsê jî hatîye pêşkêşkirin û dibêje: "Li gor Prensîbên Wîlsonî, mafê kurdan heye ku dewleteke azad û

serbixwe damezrînin.” “Armanca esasî ya CTKê ev bû; ku bikare ji vê rewşa nû ya piştî Şerê Yekem îstîfade bike û dewleteke serbixwe ya Kurdistanê damezrîne.” Ji bo pêkanîna vê armancê CTKê, bi tevî xebatên rêxistinî û civakî û sîyasî, di warê çapemenîyê de jî kovarên wekî Jîn, Kurdistan û rojnameya Serbestî çap kirine. Hem desthilatdarîya sîyasî ya Îsenbulê û hem jî tevgera Mistefa Kemal ji rêxistin û xebata CTKê pirr aciz bûn. Ji çêbûna Peymana Sevrê (10ê Tabaxa 1920) şûn ve, nerehetî û acizîya hikûmetê li hemberê xebatên CTKê hîn bêtir bûn. Lewra bi îmzekirina Peymana Sevrê, îhtîmala çêbûna Kurdistan û Ermenîstanek serbixwe derketîbû meydanê. Di vê pêvajoyê de, li Kurdistanê xebata tevgera Kemalîst jî her ku diçû pêş diket û zixtên wan ên li ser tevgera kurd û gelê Kurdistanê jî zêdetir dibûn. Ji ber vê, “ji alîyê hikûmetê ve biryara girtina CTKê hate dayin.” Ji xwe berîya wê jî, dest bi girtina hinek şûbeyên CTKê kiribûn. Li hemberî tevgera kurd û CTKê, helwest û polîtîkaya Saraya Osmanî û Heyeta Temsîlîye ya Mistefa kemal yek bû. Di encama vê helwesta yekgirtî ya Stenbol û Anqereyê de, “Di Temûza 1920an de, ji alîyê hikûmeta Osmanî ve biryara girtina CTKê hatîye dayin.”…

Di rûpela pêşî ya kovara Jînê ya hejmara 33an de, bi sernivîsa “Şûbeyên Cemîyeta Kurd çima hatine girtin?”, meqeleyek bênav hatîye nivîsandin û nivîskar di vê meqeleya xwe de, bi kin û kurtayî bersiva vê pirsê weha daye: “Ji ber ku ev cemîyet yên kurda bûn, hatin girtin. Lewra armanca sîyasî û sereke ya hemû hikumetan ev ku kurd negihîjin mafên xwe.”

Piştî girtina navend û rawestandina xebata CTKê ji alîyê desthilatdarîya sîyasî ya Îstenbul û Anqerê ve. Xalid Beg û hevalên xwe dest bi hewldana çêkirina rêxistineke nû ya binerd (îlegal) dikin. Nûrî Dêrsimî di Xatiratên xwe de dibêje: “Qehremanê kurd Mîralayî Xalid Begê Cibran û hevalên xwe, bi dîrektîfa Cemîyeta Tealîya Kurdistanê ya navenda Îstenbulê, li ser erdê welatê xwe dest bi çêkirina rêxistina kurd û Kurdistanê kiribûn.” Ji bo avakirina rêxistineke nû, bi gelek alîyan re; bi sîyasetmedar, rewşenbîr, mîr, axa, şêx, serokeşîr, zabît û meleyên Kurdistanê re hevdîtinan pêk dihêne û di encama vê xebata berfireh de rêxistineke nû tête avakirin.

Xalid Begê, çûn û bicîbûna li bajarê Erzerumê bi taybetî tercih kiribû. Bajarê Erzerumê bi çend taybetmendîyên xwe ve girîng bû: Li wê derê nûner û konsolxaneyên dewletên gewre yên wê demê hebûn; bi taybetî Erzerum li ser sînorê dewletekê gewre ya wekî Rusyayê bû; yek ji bajarên girîng ê navenda bazirganîyê bû ku ji gelek herêmên Kurdistanê ve hatûçûna ji bo wê derê çêdibû. Ji ber vê rewşa taybet, li wê derê bicî bûye. “Piştî bicihbûna li Erzurumê, Xalid Beg, bi gelek serok eşîrên kurd yên bi nav û deng re peywendî sazkirîye. Wek: Evdilmecîd Begê Sipki, Kor Huseyîn Paşa yê Heyderî, ji eşîreta Zirkan Keremê Qolaxasî, Selîm Begê Madragê, Qulîxan Begê û Xalid Begê Hesenî. Xalid Beg ji dervayê van serokeşîrên kurd, li bajarê Erzeurum û Qersê bi hinek eşîretên Turkmenan re ji têkilîi sazkirîye. Wek; Serokê

”.eşîreta Karakarutê Abbas Begê Qaxizmanê

Erzerum heman demê ji her alî ve bona tevgera Mistefa Kemal û hevalên wî jî cîyekî girîng bû. Mistefa Kemal dixwest bi girêdana Kongreya Erzerumê (di navbera 23yê Temûzm-7 Tebaxê de), serokeşîr û giragirên kurdan bikişîne alîyê xwe û bi vê awayê hukma xwe ya li ser Kurdistanê bihêztir bike. Xalid Begê, Mistefa Kemal ji berê ve nasdikir, fikir û nîyeta wî ya li ser kurd û Kurdistanê jî dizanî. Ji ber vê yekê xwe jê dûr dixist, bi tevî ku vexwendîyê Kongireya Erzerumê bûye beşdar nebûye. Ji sazkerên kongreyê Süleyman Necati dibêje: Ji alîyê heyeta merkezî ve ji kesayetê muhterem û fazîletdarê kurdan Mîralayî Xalid Begê Cibran re nameyek hate şandin ji bo vexwendina Kongreyê. Xalid Begê, bersivekê welatperwerane da got: Ez û eşîretên kurdan bi girêdayî Erzerumê ne û biryarên ku bêne girtin ji bo me jî qebûl in, lêbelê ji ber hinek sebeban nikarim beşdarê civîna we ya mesûd bibim.” Ji alîyê kurdan ve Hecî Mûsa Begê Xwêtî, ji bo heyeta Nûnerên Kongreya Erzerumê hatibû hilbijartin lêbelê beşdarê Kongrê nebûbû. Dema Komîteya Îstiqlalê hatîye avakirin ew jî beşdarên vê rêxistinê .bûye

Ji ber helwest û xweragirtina wî, rêvebirên leşkerî yên wê demê, ji xebat û tevgera wî guman kirine û ew ji karê aktîf dûrxistine. Dema ku Xalid Beg li Erzerumê di nav orduyê wezîfedar e, “Kazim Karabekir Paşa guman pê dikir ku Xalid Begê Cibran bi awayekî nepenî xebata teşkîlatekê dike. Ji ber vê yekê di roja 19.08.1919an de wî ji kar û xebata aktîf a qiteayê girtîye, bi rûtbeya mîralayîyê ji bo Serokatîya Komîsyona Dîwana Muhasebeya Qolorduyê wezîfedar kirîye.” Bi vî awayî xwestîye ku ew li navenda Erzerumê bimîne, ji bajarê Erzerumê .nederkeve û dûr nekeve

Bi rastî jî Xalid Beg û hevalên xwe, bi navê Cemîyeta Kurdistanê yê şaxê Erzerumê dest bi lêgerîn û xebatekê nû kiribûn. Rêxistina “Komîteya Kurd a Erzerumê” di encama vê lêgerînê de dest bi xebatên binerd (veşartî) kirîye û bi Komîteya Îstenbolê re jî têkilîyên xwe yên veşartî domandine. Xalid Begê Cibran bi xwe jî endamê CTKê bû. Li gor agahîyên konsolosê Rusî yê Erzerumê jî, di dawîya sala 1920an de li Erzerumê bi navê “Cemîyeta Îstiqlala Kurdistanê” yan jî “Komîteya Îstiqlala Kurdistanê” rêxistinek hatîye damezrandin û Xalid Beg jî wek serokê komîteyê hatîye hilbijartin. Di raporteke veşartî ya Hêzên Hawayî yê Brîtanyayê de, li ser têkilîya CTKê û Komîteya Îstiqlala Kurdistanê weha hatîye gotin: “Ev rêxistin, berdewamîya Cemîyeta Kurd a Stenbolê ye. Ji ber zixt û gumanên hikûmetê, Cemîyetê sala 1921ê qerargeha xwe ji Îstenbulê ve birîye Erzerumê û ji wê rojê ve ”.hetanî îro xebata xwe li vê navendê pêşxistîye

Îsmaîl Heqî Şaweys

Di vê demê de herweha berhevkirina îmzeyan ji bo tetbîqkirina Peymana Sevrê, têkilî û xebata ji bo yekgirtina rêxistin û grubên kurd jî berdewam bû. Di encama van hewldanan de, Komîteya Navendî ya li

Îstenbulê û Komîteya li Erzerumê, yekîtîya xwe pêk anîne. "Mîralayî Xalid Begî Cibrî ku serokê eşîra Cibran bû û li navçeya Mûş-Xinis danişti bûn, sala 1921ê li Erzurumê komela penihanî ya "Komîteya Îstîqlala Kurdistan"ê damezrand û di demekê kêm de ev komele li Kurdistana Tirkiya li her şeş wîlayetên din da hate damezrandin û dest bi kar kir. Komeleyên aşkera û nihênîyên Kurdistanê; wekî Komeleya Tealîya Kurdistanê, Teşkîlatê Îctîmaîye, Hêvî, Demokrat û Sosyalîstên Kurdistanê hemûyan li nav Komîteya Îstiqlala Kurdistanê xwe gihandin hev û ji xeynê wan li Anqerê jî Yusif Zîya Beg ku nûnerê bajarê Bedlîs û yê de komelekê 1922 serokê Mehkemeyekê Îstiqlalê bû, wî jî di sala penihanî bi navê Îstiqlala Kurdistanê dirûst kiribû û leqên wê li navçeyên Wan û Bedlîs û Anqera û Îstenbulê pêk hatibûn. Ev komele jî tevlî Komîteya Îstiqlala Kurdistanê bû û bi vî awayî di salên 1921-1922an de hemû partî û komeleyên sîyasî yên aşkera û nihênîyên gelê kurd li Kurdistana Tirkiyê de çûne jêr alaya Komîteya Îstiqlala Kurdistanê û hemûyan hevûdu girtin ji bo rizgarî û serbixweyîya Kurdistanê bi hev re peyman bestin." Di dawîya hewldan û xebatên yekgirtinê de "Komîteya Kurd a Îstenbulê", "Komîteya Kurd a Erzerumê" û bi tevî hin grub û rêxistinên din bi navê "Komîteya Navendîya Kurdistanê" rêxistineke nû damezrandin ku paşê navê wê hate guhartin û bû "Komîteya Îstiqlala Kurdistanê". Di çavkanîyê cûda û hinek belavokên rêxistinê û belgenameyên mehkemeyê de navê rêxistinê, bi zimanê tirkî wek "Kürdistan İstiklâl ve İstihlâs Komitesi (Kürdistan Bağımsızlık ve Kurtuluş Komitesi)" derbas dibe. Bi kurdî "Komîteya Îstiqlal û Îstihlas Kurdistanê" yan jî "Komîteya Serxwebûn û Rizgarîya Kurdistanê". Bi îhtimaleke mezin "Komîteya Îstiqlala Kurdistanê", kurteya navê "Komîteya Îstiqlal û Îstihlas Kurdistanê" ye. Îsmaîl Heqî Şaweys dibêje: "Di navbera salên 1921-1922an de, çi eşkera çi nihênî, hemû partî û komeleyên sîyasî yên gelê kurd xwe dan bin alaya "Komîteya Îstîqlala Kurdistanê" û bi hev girtin." Di hinek çavkanîyan de jî bi navê "Komîteya Azadîya Kurdistanê" yan jî bi navê xwe yê kurt, wek "Azadî" tête binavkirin. Bînbaşî Qasimê Cibran dibêje: "Di rastîyê de Cemîyeta Tealîya Kurdistanê nav guherî û bi ".veşartî (îlegal) bû Cemîyeta Îstiqlal û Îstihlasa Kurdistanê

Di derbarê dîroka damezrandina Komîteya Îstiqlala Kurdistanê de, fikrên cûda hene. Garo Sasunî, li gor raportek Îsmaîl Heqî Şaweys ku di hejmara kanûna 1925an ya kovara Troşak de hatîye belavkirin, neqil dike û dibêje: "Komîteya Îstiqlala Kurdistanê, di sala 1920an de li Erzerumê bi serokatîya Xalid Begê bi veşartî hatîye avakirin. Armanca komîteyê, xelasbûna ji bindestîya tirkan û pêkanîna serxwebûna Kurdistanê bû." Îsmaîl Heqî Şaweysê ku ew bi xwe jî yek ji damezrênerê vê rêxistinê ye di bîranînê xwe de dibêje: "Di sala 1921ê de li Erzerumê navenda Komîteya Îstîqlala Kurdistanê hate danîn ku 24 qehremanan tê de cih digirt." Li gor nivîsandina Dr. Nûrî Dêrsimî, "Komîteya Kurdistanê ya li Erzerumê, di nav sala 1919an de li ser dîrektîfa navenda Îstenbulê ya Cemîyeta Tealîya Kurdistanê, bi serokatîya qehremanê kurd Xalid Begê Cibran hatîye damezrandin. Li gor Sasûnî, "rêxistin pêşîyê ji alîyê Xalid Beg ve di Çirîya Pêşîna 1920an

de li Erzerumê bi navê “Komîteya Serxwebûna Kurdistanê” hatîye avakirin.” Mehmed Emîn Severê birazîyê Xalid Beg jî dibêje: “Rêxistina Azadî di bihara sala 1921an de hatîye avakirin.” Li gor neqilkirina Mele Xalid, Fehmîyê Bîlal jî dibêje: “Komîteya Îstiqlala Kurdistanê, di sala 1921ê de hatîye avakirin û di nav zemanek kurt de li tevayîyê herêmê rêxistina xwe pêk anîbû.” Tahsîn Sever dibêje: “Xebatên rêxistina Azadî, bi kadroyên pirr hindik di destpêka sala 1919an de bi awayekî veşartî (îllegal) dest pê kirîye. Giranîya xebata rêxistinê, di nav kurdên lejker de bûye. Ji salên 1923an şûn ve dest bi rêxistineka gelêrî ya berfireh kirîye.” Li gor neqilkirina R. Olson, “Cemîyeta Îstiqlala Kurd ku di nava xelkê de bi navê Azadî dihête nasîn, sala 1921ê li Erzerumê hatîye avakirin.” Li gor raporta Pavlovskyê Konsolosê Rusyaya Federal li Erzerumê, “Komîteya Kurd a Îsenbulê û Komîteya Kurd a Erzerumê di Nîsana 1922yê de yekîtîya xwe pêkanîne.” “Komîte, li Erzerumê di sala 1922an de hatîye avakirin.” Li gor M. Van Bruinessen, Rêxistina Azadî di sala 1923an de hatîye avakirin. Rojnamevan Uğur Mumcu jî dibêje: “Cemîyeta Îstiqlala Kurdistanê, di Gulana 1923an de li Erzerumê hatîye avakirin.” Murat Bardakçı dibêje: “Komîte di navbera salên 1919-1922an de çêbûye.” Li gor gotina Abdulmelîk Firat, “Cemîyeta Azadî di sala 1923an de hatîye avakirin û armanca wê damezrandina dewleteke serbixwe ya kurd bû.” “Mele Selîm ji devê kesên nav tevgerê neqil dike û dibêje: Hîzba Azadîya Kurdistanê, di meha Hezîrana sala 1923an de li Erzerumê di mala Xalid Beg de hatîye damezrandin.” Di raprotek veşartî ya bi hejmara “FO 371/10121” ya Konsolxaneya Îngiliz de, Komîteya Îstiqlala Kurdistanê, wek berdewamîya CTKê hatîye destnîşankirin û dibêje, ev rêxistin bi wesîteya Dr. Mehmed Şûkrî hatîye naskirin û herweha têkilîya wan bi Şerîf Paşa re jî heye. Ji ber xweparastin û gumanên hikûmetê, sala 1921ê qerargeha xwe birine Erzerumê û serokê wê jî Mîralayî Xalid .Beg e

Komîteya Îsiqlalê, rêxistineke modrn bû, ji bêgavîyê bi awayekî îllegal kar dikir û teşkîlata wê li ser bingeha hucreyan hatîbû honandin. “Komele, li ser esasê hêlane hêlane (hucreyan) hatîbû çêkirin her hêlaneyek (hucreyek) pêk hatîbû ji 12 kesan. Van 12 têkoşeran hev nas dikir lêbelê endamên her hucreyek bi navgînîya serokê hucreyê pêwendî bi hucreyeke din re datanî. Endamên hucreyek endamên hucreyeke din nas nedikirin. Li gor Bînbaşî Qasim ku ji devê Xalid Beg û Yusif Zîya neqil dike û dibêje: Teşkîlat li ser esasê grubên pêncane hatîye avakirin û endamên grubek ji yên din neagadar in. Navnîşana hucreyan jî wisa bû: Her hucreyek navekî xwe yê nihênî hebû ku bi navê gul û giyayek an jî bi navê dever û deviyeke Kurdistanê dihate navkirin. Wek hucreyên Beybûn, Rebenok, Sorgul, Leylak, Guleşevîn an jî hucreyên Çiya, Şax, Kew, Zevî, Çem û hucreyên Gulecot, Yaregul, “ ...Gezîne, Nêrgiz û Lûleper

Arme (Dirûşm û sembolên komeleya Komîteya Îstîklala Kurdistanê) jî “ wisa bû: Qelemeke dirêj li ser huburdankekê, li ser paçek gûşeyê pembû û simbila genim, di nav wan de jî xencerek, di nav qada

hemûyan de jî roj hebû. Ev remz û nîşana Komîteya Îstiqlala Kurdistanê bû." Di nav kadro û pêşengên rêxistinê de; kesayetên sîyasetmedar, rewşenbîr, lejker û ulema hebûn, lêbelê pirranîya "Kadroyên esasî yên Azadî, ji supayên kurd ên nav artêşê pêk hatibûn ".ku pirranîya wan endamê Alayîyên Hemîdî bûn

Komîteya Îstiqlalê, Kurdistan ji alîyê rêxistin û teşkîlatê ve kirîye sê beş (qisim): "Qismê yekem; Kurdistana Tirkîye û Bakûrê Sûrîyeyê, Qismê duyem; Kurdistana Iraqê, Qismê sêyem; Kurdistana Îranê." Komîteya Îstîqlala Kurdistanê li hemû deverên Kurdistana Tirkiyê bi awayekî nihênî hate damezrandin. Li gor Îsmaîl Heqî Şaweys; "Komîteya Îstîklala Kurdistanê", li Kurdistana Tirkiyê di demeke kurt de li her şeş bajarên mezin belav bû û dest bi xebatê kir." Di nav demekê kurt de, li gelek bajarên Kurdistanê şubeyên xwe ava kirin. M. Van Bruinessen dibêje: Azadî, rêxistineke rastîn û ji 18an zêdetir teşkîlatên wê yên herêmî û pîlanekê wê yê çalakîyan hebû." Li gor Tehsîn Sever, "Di 23 bajar û bajarokan de şaxên wê hatine danîn." Rêxistinê hewl daye ku xwe bigehîna hemû beşên civaka Kurdistanê. "Komîteya Îstiqlala Kurdistanê; bi tevî xebata rêxistinî û pêkanîna têkilîya digel serokeşîr, şêx, ulema, supayên kurd ên nav orduya tirk û xwendekaran, karê ".berhevkirina edebîyata devkî û belavkirina kitêbên kurdî jî dikir

Herweha teşkîlat û têkilîyên xwe bi rêxistinên li başûr û rojavayê Kurdistanê re jî pêkanîbûn. Ji nameya Dr. Fuad ku di roja 21ê Sibata 1925an de ji Ferîd Paşa re hatîye nivisîn weha dîyar dibe ku têkilî û şubeyên rêxistina Komîteya Îstiqlala Kurdistanê (Azadî); bi navendên wekî Bexdad, Heleb û Mûsilê re jî hebûne. Î. Heqî Şawey dibêje: "Xalid Begî li ser mebestên komîteyê bi Simko û Cemîlpaşazadeyên Diyarbekir û nevîyên Şêx Evdilqadirê Şemzînan re li hev kiribû." Ji bo rêvebirina van têkilîyan, zabîtên wekî Tewfîqê Silêmanî, Îsmaîl Heqî Şaweys û Salih Efendî hatibûn wezîfedarkirin. Armanc, rêbaza xebatê, dirûstkirina şûbe (şax) û awayê rêxistinbûna Komîteya Îstiklalê, di Nîzamnameya Hundirîn û Nîzamnameya Derveyî ya rêxistinê de hatine .destnîşankirin

Komîteya Îstiqlala Kurdistanê, pirr girîngî daye têkilîyên navdewletî, xwestine piştgirîya dewletên wekî Brîtanya, Rusya û Fransayê bigrin. Di Nîzamnameya Derveyî de, bi taybetî navê Hikumeta Îngiliz bi aşkerayî hatîye nivisîn û dibêje; "Armanca Komîteyê ev e ku di navbera kurdan de yekîtîyê çêbike û bi alîkariya Hukûmeta Îngilîz serxwebûna kurdan dabîn bike." Têkilîyên bi Brîtanyayê re bi giranî li ser komîteya Seyid Ebdulqadir dihate meşandin. Xalid Begê Îstenbulê û bi destê dixwest bêtir bi Rusya Bolşewîk re têkilî pêş bixe. Hevdîtinên bi Rusya Bolşewîk re, ji alîyê Xalid Beg û Yusif Zîya Beg ve dihate meşandin. Ji bo vê yekê ber bi dawîya sala 1920an nameyekê ji Lenînê serokê Rusya Bolşewîk re hatîye şandin. Lêbelê desthilatdarîya Bolşewîkan, pê li prensîbên xwe kirine û guh nedane hewara neteweya kurd, berûvajê fikira sîyaseta çepgirî ya enternasyonalîst, piştgirîya dewletek serdest û kolonyalîst kirine. Di destpêkê de Seyid Taha û Simko jî nêzîkê pêşxistina têkiliyên bi Rusyayê re bûn, lêbelê hêvî û bendewarîya wan

.pêk nehat û paşê wan jî xwe nêzîkê xeta îngiliz kirin

Di raportek veşartî yê Hêzên Hawayî yên Îngilizan de, di bareyê rêxistin, şûbeyên (şaxên) wê yên li Kurdistanê, serokên van şûbeyan, navê eşîret û serokeşîrên piştgir, kadroyên pêşeng û endamên leşkerî yên nav dewlet û orduyê hatine dîyarkirin. Li van bajar û navçeyan şûbeyên rêxistinê hatine avakirin û navê rêvebirên wan wisa hatine dîyarkirin: “Erzerum (navenda rêxistinê ye û serokê wê Mîralayî Xalid Begê Cibran e), Stenbul (serokê şûbeyê Seyid Abdulqadir e), Qers (serokê şûbeyê Yuzbaşî Tewfîq Efendî ye), Bazîdê (Şêx Îbrahîm), Eleşgirt, Melezgird (Kor Husên Paşa), Varto (Xalid Begê Hesenî), Xinûs (Rûştî Efendî), Muş, Bedlîs (Yusif Zîya Beg), Wan (Mele Abdulmecîd Efendî), Sêrt (Yuzbaşî Îhsan Beg), Şirnax (Silêman Axa), Cizîr (Hecî Dûrsin Efendî), Dîyarbekir (Ekrem Cemîl Paşa), Mêrdîn (Hecî Xidir Efendî), Erzingan, Dêrsim (Kangozâde Elî Heyder), … ” Li gor nivîsîna Qedrî Cemîl Paşayê Dîyarbekirî, şûbeya Dîyarbekirê ji van kesan pêk hatîbû: Dr. Fuad, Qasim Begê Cemîl Paşa, Mihemed Efendîyê wekîldawe, Hecî Axtî yê meşûr bi navê Bavê Tûjo û Ekrem Cemîl Beg. Bi tevî agahîyên weha, di bareyê desteya serkirde û hejmara endamên rêxistinê de, li ber destê me belgenameyên pêdivî û agahîyên pirr zelal nînin. “Kesê ku di dereceya yekemîn de serkêşîya vê xebatê dikir Xalid Beg bû, ew Mîralayî bû, kar û barê dewletê dizanî, pirr kêrhatî û kesayetekî fazîletdar (bijarte) bû.” Li gor agahîyên xwecihî; deftera qeydkirina endemên rêxistinê, piştî derdestkirina Xalid Beg, ji alîyê apê wî yê Îsmaîl Axa ve hatîye şewitandin, da ku nekeve ber destê .rêvebirên dewletê

Desteserkirina Xalid Beg, Yusif Zîya Beg û Hecî Mûsa Begê Xwêtî
Di 23yê sala 1923an de pêkhatina Peymana Lozanê, di 29 ê Çirîya Pêşîn (Cotmeh)ê de jî ragehandina Cimhurîyetê û di Qanûna Esasî ya sala 1924an de derbasnebûna navê kurdan, hemû hêvî û bendewarîyên li hemberê hikumeta nû ya Cumhûrîyetê têkbirin. Pirranîya sîyasetmedar, rewşenbîr û ulemayên kurd pê îqna bûn ku tirk kurdan wek hevparek (şirîkek) qebûl nakin, ji xeynî cudabûn û xwe bi xwe îdarekirinê, tu riyekê li ber wan nemaye. Ji bo pêkanîna vê armancê, Komîteya Îstiqlala Kurdistanê bi serokatîya Xalid Beg, xabat û rêxistina xwe ya di nav civaka kurd de roj bi roj berfirehtir dikir. Xalid Beg, di nav pirranîya efkarê umûmîye ya Kurdan de xwedî cîyekî pêbawer, miletperwer, dilawer, dilsoz û xemxurê miletê kurd dihate qebûlkirin. “Ji ber ku Xalid Beg bi kurdên hemû alî re di nav têkilîyê de bû, di demekê kurt de raya giştî bi nîsbeta ji %80ê zivirandîye ber bi kurdîtîyê ve.”[58] Pirr hewl dida ku kesayet û serokeşîrên mixalif tevlî tevger û xebata neteweyî bike û bi taybetî jî hinek eşîret û serokeşîrên kurdên Alewî yên li herêmê. Ew di mefkûreya qewmî de xwedîyê xetên sor bû, di nameya xwe ya roja 7ê Temûza 1923an de, li sr vê babetê dubare hişyarî dide Bînbaşî Qasimê Cibran û ji wî re dibêj: “Ew ên ku mixalifê mefkûreya qewmî bin, di nava miletê de nefret ji wan ”.tête kirin

Xalid Beg zanîbû ku ew di bin çavdêrîya dewletê de ye û bi taybetî piştî bûyera Beytuşebabê, mala wî û têkilîyên wî bi temamî di bin çavdêrîyê de bû. Roj bi roj agahîyên sazî û rêvebirên Hikumeta Cumhurîyetê di derbarê xebata Komîteya Îstiqlala Kurdistanê de zêdetir dibûn; ji alîyek ve îxbarên îstixbarata navxweyî, ji alîyê din ve jî înformasyona (agahiyên) ku ji alîyê îngilizan ve ji subayên kurd ên bi girêdayî bûyera Beytuşebabê hatibûn bidestxistin gihîştibû ber destê tirkan, bi îhtimaleke mezin Konsolxaneya Rusya Sowyetîk a Erzerumê jî agahiyên di derbarê xebat û têkilîyên rêxistinê de bi Kemalîstan re parve kirîbû. Piştî bûyera fîrarkirina çar supayên kurd li Beytûşebabê di 4ê Eylûla 1924an de, Xalid Beg jî li Erzerumê li mala xwe daîm dihate kontrolkirin. Bi tevî van hemû agahîyan, ji bona ku Anqera di derbarê rewşa Kurdistanê de serwext bibe, Mistefa Kemal Paşa bi xwe, bi sebeba erdlerza navçeya Pasînê, di roja 1-4ê Çirîya Pêşî ya 1924an de serdana Erzerumê kirîye. Di vê serdana Erzerumê de, gelek îxbar û agahîyên nû hatine bidestxistin. Dema ku Mistefa Kemal li Erzerumê ye, Bînbaşî Qasimê Cibran bi tevî şanda Mûşê serdana M. Kemal dikin û ew bi xwe dixwaze bi wî ra hevdîtinek taybet bike. Di vê hevdîtinê de derheqê tevger û Komîteya Îstiqlala Kurdistanê de gelek agahîyên nû û girîng dide M. kemal. Îxbar û agahîyên bi vî rengî, ji alîyê pirr kesan ve hatibûn girtin û bidestxistin. Di vê seferê de, hevdîtinek M. Kemal û Xalid Beg jî çêdibe; M. Kemal, Xalid Beg dawetê xwarinê dike da ku hem wî îqna bike û hem jî mesajekê tehdîdwarî bide wî, Xalid Beg bi tevî yawerê xwe bînbaşî Reşîd Beg îcabetê vê dawetê dike. Di vê hengameyê de Mistefa Kemal teqtîkek daîmî ya osmanîyan jî bi kar dihêne; dixwaze bi rişwet, meqam û tehdîd Xalid Beg îqna bike û ji dozê veqetîne. Paşê jî M. Kemal ji bo vê yekê, qasidek şandîye nik wî da ku dev ji armanc û doza xwe berde. Li gor nivisîna Tahsîn Sever, Îlyas Samîyê mebûsê Mûşê ji alîyê Mistefa Kemal ve bi xusûsen hatîye wezîfedarkirin ji bo gihandina mesajeke taybet bona Xalid Begê. Îlyas Samî dibêje: "Rojekê Hezretî Xazî gazî min kir û ji min xwest ku ez ligel Xalid Begî hevdîtinekê bikim. Hezretî Xazî ji min xwest ku ez Xalid Begî îqna bikim da ku ew dev ji vê dozê berde. Her wiha, got pê bide zanîn, em amade ne ku bi her awayî îhtiyên kesane yên Xalid Begî bi cih bînin, lê heke ew îqna nebe dê ji bo wî qet jî baş nebe… Ez çûm Erzerumê mala wî û min vê mesajê gihande wî. Piştî van gotinên min, bi ser min de vegerîya û bi kurtî got "Heke we ji bo serê min kindirek amade kiribe, ez amade me.”

Di rewşekê weha de, di encama xelet têgihîştina têlgirafekê de, bi hênceta bûyerên Beytûşebabê (3-4 Îlona 1924), "Yusif Zîya Beg di 10ê Cotmehê de û paşê Xalid Beg jî di 20ê Qanûna Pêşîn a 1924an de têne desteserkirin." Yusif Zîya Beg, di nav desteya sîyasî ya rêxistinê de, merivê duyemîn bû. Di navbera desteserkirina Yusif Zîya Beg û Xalid Begê de demekê nêzîkî çil rojan derbas bûye. Xalid Beg, berîya ku bête desteserkirin ji alîyê hinek kesayet û endamên rêxistinê ve hatîye hişyarkirin da ku ji bajarê Erzerumê derkeve û nekeve ber destê hêzên hikumetê. Ji van kesan yek jî Şêx Seîd Efendî ye; berîya desteserkirinê, Şêx Seîd ji wî daxwaz dike ku ji Erzerumê derkeve û biçe nav eşîra

Cibran. Ehmed Begê (Ahmet Sever) birayê Xalid Beg jî di Kanûna Pêşîn a 1924 de diçe serdana wî li Erzerumê û dibêje: “Dema ku min ji Xalid Beg re got, jiyana te di xetereyê de ye, divêt tu ji Erzerumê derkevî”. Wê demê wî ji min re got: “Ez hay jê heme ku li dora min xetere heye lê çi dema ku ez vê serê zivistanê ji Erzerumê derkevim, ev dê ji bo kurdan bibe felaket, teqez divêt em li benda biharê bimînin. Piştî van gotinan, lê zêde dike û dibêje “Herin, xwe amade bikin lê bisekinin heta ku bihar têye.” Lê mixabin neyaran wê firsendê neda û berîya .derçûna ji bajar ew desteser kirin

Berîya ku Xalid Beg bête girtin, Hecî Mûsa Begê Xwêtî hatîye Girtin. Ji wê şûn ve jî Xalid Begê Cibran hatîye girtin û wî ji Erzerumê bi rêya Agirî-Patnos-Erdîşê birine Bedlîsê ji bo darizandina di Memkemeya Mexsûse ya Dîwana Herbê de. Lêbelê Hecî Mûsa Begê Xwêtî bi hewldana Nûh Begê birayê xwe û bi mudaxeleya meqamên bilind hatîye berdan bi kefaletê. Dema ku ew hatine girtin, walîyê Bedlîsê Kazım Dirik bûye. Kazım Dirik, di navbera 15ê Tebaxa 1924 û 16ê .Adara 1926an de walîtîya Bedlîsê kirîye

Ji hepiskirina Xalid Beg û Yusif Zîya Begê şûn ve, armanca dewleta Cumhurîyetê ew bû ku piranîya desteya bilind a rêxistinê û şexsîyetên pêşhatîyên kurd desteser bike. Xalid Begê serokê eşîreta Hesenan, Keremê Qolaxasî yê serokê eşîreta Zirkan jî hatin vexwendin ji bo îfadedayina mehkemê. Xalid Begê Hesenan û Keremê Qolaxasî neçûn îfadeyê û xwe nedan dest. Di heman demê de Şêx Seîd jî li Qolhîsarê bi minasebeta girtina îfadeyê hatibû vexwendin ji alîyê mehkemê ve, lêbelê ew bi sebebê nexweşîya xwe û rewşa xerab a zivistanê neçûye Bedlîsê û xwestîye ku li Xunûsê îfadeya xwe bide mehkemê. Ji vê bûyerê şûn ve, êdî Şêx Seîd berê xwe dide meydana xebatê û ji Qolhîsara Xunûsê derdikeve da ku aqubeta Xalid Begê û Yusif Zîya .Begê bi ser wî de neyê

Hewldanên ji bo xelaskirina Xalid Begê .4.1

Desteserkirina Xalid Beg û Yusif Zîya Beg, ji bo teşkîlata rêxistina Komîteya Îstiqlala Kurdistanê (Azadî) û tevgera neteweyî ya kurd, darbek giran bû. Ji geşepêdana bûyeran weha dîyar dibe; berîya ku Xalid Beg û Yusif Zîya Beg bêne girtin, ji alîyê hikumeta M. Kemal ve cîyê hepiskirin û mehkemekirina wan hatîye destnîşankirin. Bajarê Bedlîsê ji bo vê yekê cîyê herî minasib hatîbû dîtin. Lewra desthilatdarîya sîyasî, li gor têkilîya xwe ya civakî û hêza xwe ya leşkerî, ew der cîyê herî ewlekar hesab dikir. Ji ber vê yekê, divîya ji bajarê Erzerumê ve bi rê û îstiqameteke saxlem û pêbawer bigîjin Bedlîsê. Du rê û îstiqamet li ber wan hebûn: Rêya herî nêzîk rêya Xunûs, Gimgim û Mûşê; rêya dinê jî rêya Agirî, Patnos û Erdîşê bû. Eger ku bi rêya Xunûs, Gimgim û Mûşê bihatana, mecbûren wê bi ser herêma eşîrên Cibran ra derbas bûna. Derbasbûna di vê rê û guzergahê de, îhtimala rizgarkirina Xalid Begê dianî meydanê. Xet û rêya Agirî, Patnos û Erdîşê jî di ser herêma eşîra Heyderan re derbas dibû. Kor Husên Paşayê serokê eşîra Heyderan bi xwe jî endamê rêxistina Azadî bû û heman

demê serokê şûbeya Melezgirdê bû. Dewleta tirk rê û îstiqameta dirêj .a bi ser Agirî, Patnos û Ercîşê re tercih kirîye

Di vê rêwîtîya dirêj de rizgarkirina Xalid Begê ji destê tîmekê pêkhatî ji pêncî-şêst leşkeran, mimkun bû û pirr girîng bû. Lewra tenê wî dikarîbû di navbera hêzên eşîret û lejkerên din ên kurdan de kordînasyonek serkevtî pêk bianîya. Li gor nivîsîna Îhsan Nûrî Paşa, Xalid Beg di herêma eşîra Heyderan de, ji Kor Husên Paşa re mesajek rêdike da ku wî ji destê leşkerên tirk rizgar bike, lê mixabin Husên Paşayê Heyderî xwe tevnedaye û mudaxeleya pêdivî nehatîye kirin. Ji geşepêdana bûyeran weha dîyar dibe ku sebebê esasî yê mudaxelenekirina Kor Husên Paşa, ji ber hesabên li ser menfaetên malbatî û eşîrî ye. Wekî gelek serkirdeyên din, wî jî menfaetên şexsî bi ser yê millî re girtine. Di belavokekê Komîteya Îstiqlal û Îstihlasa Kurdistanê de ku piştî darvekirina Şêx Seîd û hevalên wî hatîye belavkirin, bi awayekî aşkere rexne û gazind ji helwesta serokeşîr û kesayetên wekî Husên Paşayê Heyderî hatîye kirin û weha nivîsandine: “Di dema qiyama Hezretî Şêx Seîd Efendî de, axa û serokeşîrên wekî Cemîlê Çeto, Emînê Ramanî, Hacoyê Mîdyatî, Resûlê Zîlanî, Husên Paşayê Heyderî û wd. bîleksê tevgerê piştgirîya tirkan kirin lêbelê piştî ”.têkçûna tevgerê muameleya ku bi wan re hatîye kirin li ber çava ye

Ji bo rizgarkirina Xalid Begê, pîlanek din jî hatîye amadekirin; li gorî vê pîlanê dê herêmên Solxan, Varto-Gimgim, Melezgird, Mûş ji alîyê hêzên serokeşîrên Cibran, Sêx Ebdula, Xalid Begê Hesenî û Şêx Elîriza ve bihatana girtin û ji wê şûn ve jî dê hêzên Şêx Ebdula êrîş bibira ser Erzerumê, Xalid begê Hesenî û Şêx Elîriza jî dê berê xwe bidana Bedlîsê ji bo girtina bajar û xelaskirina Xalid Beg û hevalên wî. Pêkanîna pîlanê dê serê meha Adarê dest pê bikira. Li gor vê pîlanê Gimgim roja 11ê Adarê kete destê şervanên kurd lêbelê berxwedana eşîretên Xormek, Lolan û Çarekê bi piştgirîya hêzên dewletê serkevtina vê pîlanê pûç .kirîye

Dema ku ew li Bedlîsê girtî ye, du şexsîyetên kurd serdana wî dikin di hepisxaneyê de; Şêx Masûmê kurê Şêx Zîyadedînê Norşînê û melayê wan ê Mihemed Emîn. Kazim Dirik ê walîyê Bedlîsê, bi şertê ku bi wî re bi zimanê tirkî bipeyvin, destûrê dide hevdîtina wan. Lêbelê Xalid Beg, şertê walî qebûl nake, dibêje ez dê bi zimanê kurdî bipeyvim. Walî ji ber hesasîyeta kulturî ya kurdan û têkilîya bi şexsîyetên pêşhatîyên kurdan re, dawîyê razî dibe ku ev zîyaret çêbe. Di vê zîyaretê de, Şêx Eladîn dixwaze hinek mejasan bide wî lêbelê ew di bersivê de dibêje: Ji bona yar û miradan me serî danîye vê rêyê. Li ser vê bersiva wî, Şêx Eladîn dibêje: Xwedê te xelas bike. Xalid Beg jî di bersiva xwe de ji wî re dibêje: Xelasbûna min nexwazin, ji Xwedê re dea bikin ku miletê .kurd xelas bike

Roja ku Şêx Seîd û hevalên xwe li Çarbihura pira Ebdurehman Paşa hatine desteserkirin, di şeva berîya wê de Xalid Beg û Yusif Zîya, bi biryarekê sîyasî, ji alîyê Mehkema Mexsûse ya Dîwanê Herbê ve li

bajarê Bedlîsê bi gulebaranê hatine kuştin. Berîya şehîdkirinê Xalid Beg dibêje: “Ez li hemberê we ne tenê me. Di pişta min de li Îranê, Mezopotamya û Tirkiyeyê neteweyekî gewre yê kurd heye. Îro hun min darve dikin, lêbelê em qet guman ji vê yekê nakin ku dê siberoj neviyên me jî we tune bikin.” Li gor nivîsîna Uğur Mumcu, “Di roja 14ê Nîsanê de Xalid Begê Cibrî di hepisxaneya Bedlîsê de hatîye gulebarankirin û roja 15ê Nîsanê jî Seyîd Evdilqadirê serokê CTKê li Îstenbulê hatîye derdestkirin. Di eynî rojê de Şêx Seîd û hevalên xwe jî li Çarbihûra pira Ebdurehman Paşa hatine desteserkirin. M. V. Bruinessen dibêje: “Xalid Beg û Yusif Zîya di hucreya xwe de hatine gulebarankirin.”[68] Xalid Begê, di 43 salîya xwe de bêguman canê xwe yê şîrîn gorîyê miletê kurd û doza wê ya rewa kirîye. Berîya wê roj û gava reş, wî di nameyekê xwe de nivîsî bû: “Mirina bi şeref, ji jîyan ”.bêşeref baştir e

Serkirdayetîya Tevgera 1925an û armanca Komîteya Îstiqlal û Îstihlasa Kurdistanê

Çawa ku di destpêka de jî min anî ziman, ev meqaleya ber destê we, bi giranî li ser portreya Xalid Beg û rêxistina Komîteya Îstiqlal û Îstihlasa Kurdistanê (Komîteya Serxwebûn û Rizgarîya Kurdistanê) hatîye honandin. Li ser Tevgera 1925an, bi awayekî giştî di vê çarçoveyê de .hatîye behskirin

Rêkxistina Tevgera 1925an, ji alîyê Komîteya Serxwebûn û Rizgarîya Kurdistanê ve hatîye destpêkirin. Serkirdayetîya Komîteya Serxwebûn û Rizgarîya Kurdistanê bi giranî û pirranî pêkhatibû ji kesayetên sîyasî, rewşenbîr, ulema, supay û serokeşîrên Kurdistanê. Serokê Komîteyê Xalid Begê Cibran, mektebê herbîye xwendibû, di artêşa Osmanî de mîralayî bû û herweha qumandarê alayîyên Hemîdî bû. Piştî desteserkirina Xalid Beg û Yusif Zîya Begê, “Di şûna Xalid Begê de, ji bo serokatîya rêxistinê û serdarîya giştî, Şêx Seîdê Paloyî hatîye hilbijartin.” Li gor neqilkirina Uğur Mumcu, “Di Tebaxa 1924an de li Erzerumê hevdîtinek di navbera Şêx Seîd, Xalid Begê û Musa Begê serokê eşîra Mutkî pêk hatîye û di vê civînê de Şêx Seîd ji bo serokîya ”.vê cemîyetê hatîye hilbijartin

Piştî têkçûna statuya mîrektîyên Kurdistanê, rola sîyasî û dînî bi hev re derbasê şêxan bûbû û vê pêvajoyê bi tevgera Şêx Ubeydullahê Nehrî di sala 1880an de dest pêkiribû. Wê demê bandoreke girîng ê şêx û ulema li ser xelkê misilmanê Kurdistanê hebû, têkilîya wan bi hemû alîyên civakê re baş bû û ji alîyê aborî ve jî hal û hebûna wan baş bû. Bi van xusûsîyetên xwe ve, karibûn tesîreke pirr girîng li ser civakê bikin. “Ji ber vê, rêxistinê di temsîla serokatîyê de Şêx Seîd û şêxên din tercih kirîye.” Li gor dîtina Bînbaşî Qasim, “Xalid Begê Cibran, ji bo pêkanîna xîyala damezrandina Kurdistanek serbixwe dest bi xebatê kiribû lêbelê wî dizanî ku di nava civata kurdan de qasê pêdivîyê fikra nasyonalîzmê nekemilîye. Ji ber vê yekê, ji bo gihîştina armaca xwe, dîn wekî sîlehek îdeolojîk bikaranîye.” Kazım Karabekirê ku wê demê li Erzerumê qumandarê qolorduya 8an bû, di derheqê armanc û naveroka tevgerê

de dibêje: “Mesle, îstiqlala kurdan bû lêbelê ji bo hêsankirina muvafakîyetê rengekî dînî dabûnê.” Ji bo vê, dest bi rêxistinkirina şêx û ulema kirîye û di nav rêxistinê de du komên serkirdayetî çêbûne; koma “Dînîyûn” (yên dînî) û koma “Sîyasîyûn” (yên sîyasî). “Xalid Beg û Kerem Beg ji koma sîyasî ne, ew komîte û rêxistin çêdikin. Şêx Seîd Efendî ji koma dînîyûn e. Serokê koma Sîyasîyûn jî û yên dînûyûn jî li Îstenbulê ye. Seyid Evdilqadir, serokê hemûyan e.” Dema em baş bala dîn û xwe bidin armanc û mahîyeta tevgera 1925an, em dibînin ku neteweperwerî (nasyonalîzm), ji alîyê serkirdayetîya rêxistinê ve wek .du unsurên temamkerê hev hatine dîtin

Rêxistina Azadî, “Yekemîn kongreya xwe, di sala 1924an de sazkirîye, Şêx Seîd jî tevlî vê kongreyê bûye û di vê komcivînê de qumandarên Hemîdî ji bo serxwebûna Kurdistanê hatine îqnakirin. Divê kongreyê de du biryarên girîng hatine girtin: 1- Dê serhildanekê giştî li Kurdistanê bête destpêkirin û ji wê şûn ve jî serxwebûna Kurdistanê bête ragehandin. Ji bo vê yekê, demeke dirêj lazim e û divê serhildan dê bi her alîyê xwe ve bête pîlankirin, kesên wezîfedar û beşdarvan dê ji bo wezîfeyên xwe bi giştî bêne agadarkirin. 2- Tevgera me dê bixebite ji bo wergirtina piştgirîya dewletên derve yên wekî Brîtanya, Fransa û Rusyayê.” Lê mixabin bi taybetî hewldanên ji bo pêkanîna benda duyem bi ser neketine. Rusya Sovyetîk û dewletên Awrûpayî yên wekî Brîtanya û Fransa, ne ji bo serxwebûnê û ne jî ji bo otonomîyê, piştgirî nedane tevgera neteweyî ya kurdan. Berûvajê vê yekê, ji ber menfetên xwe yên giştî û herêmî, piştgirîya dewletên serdest ên herêmê kirine. Li gor dîtina Tahsîn Sever, sala 1924an kongreyekê bi vî rengî pêk nehatîye, di vê demê de bi giranî hevdîtinên dualî û piralîyên bi şexsîyet û giragir û komên cûda yên civata kurd re çêbûne. Mîsal; di payîza 1924an de hevdîtina bi Şêx Seîd, Bedîûzeman Seîdê Kurdî, Xalid Begê Hesenî û Mele Ebdulhabitê Meleka û hevdîtina …bi gelek serokeşîrên Kurdan re

Piştî desteserkirina Xalid Beg, “di şûna wî de, ji bo serokîya rêxistinê û qumandarê giştî yê tevgerê, Şêx Seîd Efendîyê Paloyî, bi yekdengî ji alîyê endamên qiyadeyê ve hatîye hilbijartin.” Li gor agahîyên pirranîya çavkanîyan, ji bo amadekarîya pêdivî, dê tevgera netewî ya kurd, bihara 1925ê yan jî di demekê hîn dereng de dest pê bikira lêbelê ji ber çêbûna hinek bûyerên nepîlankirî, tevgera neteweyî ya kurd, berîya dema destnîşankirî, di “13ê sibata 1925an” de bi serokîya Şêx Seîdê Palewî li Pîranê ji bêgavîyê (neçarîyê) dest pê kirîye. Berîya bûyera Pîranê, ji bo provakasyonê sê bûyerên girîng çêbûne; hedîseya Beytûşebabê, êrîşa li ser Keremê Qolaxasî, êrîşa li ser Xalid Begê .Hesenî

Armanca Komîteyê, pêkanîna îsiqlala Kurdistanê bû.” Di “ nîzamnameya Derveyî ya Komîteyê de li ser armanca rêxistinê weha hatîye nivisîn: “Armanca Komîteyê ev e ku di navbera kurdan de yekîtîyê çêbike û serxwebûna Kurdistanê pêk bîne.” Di metna protokola ku bi destê Pavloskîyê Konsolosê Erzerumê ji bo Yekîtîya

Sovyetê roja 20.12.1922an hatîye pêşkêşkirin de, sînorên Kurdistanê û armanca rêxistinê ji alîyê komîteyê ve weha hatine destnîşankirin: “1- Kurdistan; ji bajarên Erzerum, Wan, Mûsil, Bedlîs, Dîyarbekir, Xarpêt û herêma Rojavayê Suriyê, Kermanşah, Sinê Saqiz, Mehabad, Ûrmîye û Salmas pêk tê. 2- Di van wîlayetan de dê Kurdistanekê serbixwe bête avakirin.” Kazım Karabekir ji beyannameyekê Cemîyeta Îstiqlala Kurdistanê neqil dike û dibêj: “Beyannameya cemîyetê ya bi tarîxa roja ”.21ê Teşrîna Ewela 1921an, kurdan dawetê îstiqlalê dikir

Li ser armanca rêxistinê, di hinek çavkanîyan de fikrên cûda jî hatine nivisîn. Di raportekê ku roja 07.11.1922an de ji alîyê daîreya îstixbarata Artêşa Kafkas a Sovyetê de hatîye nivisîn, dibêje: Rêxistina bi serokatîya Xalid Begê Cibran dixwaze Kurdistaneke otonom bête çêkirin.” Herweha Pavloskîyê konsolosê Rusya Sowyetîk jî di raportekê xwe de dibêje: “Vê gavê Komîteya Kurd jî, bi girêdayî hikumeta TBMMyê, ji Kurdistanê re otonomî dixwaze. Ji xeynî van agahîyan, materyalên ku stratejî û nexşeyeka rêk û pêk a rêxistinê nîşan bide li ber destê me nîne. Eger ev agahî rast bin, weha xuya dibe ku ji serhildana 1925an şûn ve di sîyaseta Azadîyê de guherînek çêbûye û ev guherîn di belavokekê rêxistinê de jî xuya dibe. Piştî darvekirina serkirdeyên Tevgera 1925an, ji alîyê Merkeza Umûmî ya Komîteya Îstiqlal û Îstihlasa Kurdistanê ve beyannameyek hatîye belavkirin û naveroka vê beyannameyê jî kêm-zêde teqabûlê otonomîyek an jî sîstemeke federalî dike û çarçoveya daxwazên millî yên kurdan bend :bi bend weha hatine pêşkêşkirin

Komîteya Kurdistanê, hîç nebûye aletê dewletekê. Armanca wê, :bidestxistina heqê xwe yê millî ye. Ew jî

Divê di dîyarkirin û destnîşankirina hududê millî, xizmet û wezîfeyên .daxilî de xwedîyê merkezekê musteqîl û heyetekê îdarî ya musteqîl be

Divê zimanê kurdî, di nav hududên millî de wek zimanê resmî bête .qebûlkirin

.Divê memûrên li herêmê, ji kurda bin

.Divê teşkîlata cendirmeyan ji kurdan pêk bihête û bi girêdayê wan be

Divê efrad û zabîtên kurd di orduya (artêşa) muşterek de, talîm û .terbîyeya xwe bi zimanê kurdî bibînin di qiteayên pêkhatî yê xusûsî de

Heta ku em bigîjin armanca xwe ya millî, dê pevçûn dewam bike. Hikumeta Anqerê mesûlê maddî û manewî yê xusarê hundir û derva, .xwîna biratî ya ku bête rêtin e

Komîteya me, amade ye ku vê doz û dawayê bi rêya aşitî çareser bike û li ku derê bête xwestin dê bi rêya rêvebirên şûbeya wê derê ji .muzakereyê hazir be

.Rêtina xwînê çiqasî zêde bibe, dê şertên kurdan jî ew qasî giran bibin

Dawîyê em dikarin bibêjin ku tevgera 1925an, bi tevî hemû kêmanî û xeletîyên xwe ve, bi xebat, canfîdayî û keda hemû rêber û serokên xwe yên hêja, bi xebat û rêxistinkirina Komîteya Îstiqlal û Îstihlasa Kurdistanê (Komîteya Îstiqlala Kurdistanê) yan jî bi navê xwe yê kurt Rêxistina Azadî hatîye amadekirin. Serokê damezrênerê Komîteya Îstiqlala Kurdistanê Xalid Begê Cibran bû û armanca rêxistinê jî

pêkanîna serxwebûna Kurdistanê bû. Xalid Begê, bi xetên sor û gotinên pirr zelal mefkûreya kurd û tirkan ji hev cûda kirîye û bang li kurdan kirîye ku bi alîyên xwe yên hişk û nerm ve xweyîtî li doza neteweyî bikin. “Mefkûreya tirkan ji bona me bê îmkan e, lêbelê em dikarin di nav xwe de fikrên nerm û hişk bînin ber hev. Ewê ku dijî mefkûreya qewmî bin, di nava miletê de nefret ji wan tête kirin.” Piştî ku Xalid Beg hatîye desteserkirin, Şêx Seîd Efendî ji bo serokîya rêxistinê hatîye hilbijartin. Tevgera sala 1925an, li meydanê di bin serokatîya Şêx Seîd de, bi xebat û amadekarîya vê rêxistina nasyonalîst a kurd çêbûye. Li gor raportên li ser tevgerê û biryara Mehkema Îstiqlal a Şerqê; “Armanca hemû kom û alîyên nava rêxistinê, damezrandina hikumetekê kurd û îstiqlala Kurdistanê bû.” Lê mixabin ji ber hinek sebebên civakî û sîyasî yên navxweyî û navneteweyî, tevgera millî ya 1925an bi ser neket. Sebebên esasî yên navxweyî; lawazbûna teşkîlata Rêxistina Azadî û pêşnekevtina fikirên millî û qewmî yên nav civata Kurdistanê bûn. Ji ber vê yekê, gelek şêx û serokeşîr û malbatên giragirên ku bextê piştgirîyê dabûn, bi soz û bextê xwe ve girêdayî neman. Şêx Elîrizayê kurê Sêx Seîd, vê destkişandin û teref guhartinê wek sebebê esasî yê têkçûna tevgerê dibîne û di derheqê vê babetê de gazindên xwe dike û dibêje: “Bi rastî di têkçûnê de, tesîra herî girîng ya Bînbaşî Qasim û Şêxên Taxî bûn; bavê Qasimê Kufrewî, Şêx Selehedînê Hîzanî bi hukumetê re bûn. Herweha Eşîreta Ademan, Heyderan û Husên Paşa, Musa Begê Xwêtî, Mihemed Beg û Xelîl Begê kurên Îbrahîm Paşayê Millî pêra bûn, wan trênê mihafeze dikir. Beşekî kurên Cemîl Paşa xizmetê dikir û beşekî wan jî bi hikûmetê re bûn.” Sebebê esasî yê navneteweyî jî, tunebûna piştgirîyek leşkerî û sîyasî ya navdewletî bû, wê demê dewletên wekî Rusya, Fransa û Brîtanyayê bi hikumeta nû ya Turkiyê re li hev kiribûn, [1].bi tu awayî piştgirî nedidan tevgera neteweyî 1925an

Taybetmendiyên babetê

Doza Kurd	:Pirtûk
Lêkolînewe	:Pirtûk
Raport	:Pirtûk
Zimanî yekem	:Cureya belgeyê
Born-digital	:Cureya Weşanê
Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn	:Ziman - Şêwezar
Kurdistan	:Welat- Herêm
	:Quick Respons Code

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | http://kovarabir.com

کاتی تۆمارکردن: AM 9:21:55 2022/29/10

ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 78

The Kurds in Iran - Wolfgang Behn

https://www.kurdipedia.org/?q=20220730201137425568

فایلی پی دی ئێف: هێشتا ئامادە نییە

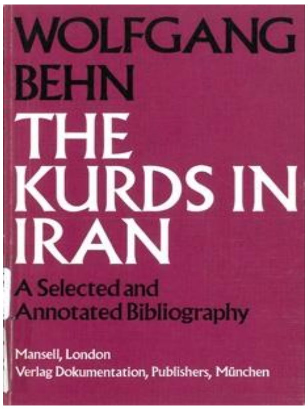

The Kurds in Iran - Wolfgang Behn
London
published: Mansell Information
1977

Together with western technology western ideas and concepts have reached the countries of the Middle East and penetrated even the most isolated segments of its population. The Kurds, who, until quite recently, have been living on the borderlines between traditional and modern Middle Eastern society, have thus been influenced by modern western ideas such as nationalism. The origins of the Kurds' aspirations for national independence go back to the nineteenth century. Kurdish hope reached its height when, in the Treaty of Sevres, provision was made for an autonomous Kurdistan. However, in the Treaty of Lausanne, which superseded the Treaty of Sevres, no mention was made of this promise. The Kurdish struggle for freedom has been going on ever since, and it was temporarily successful when the Kurdish Republic of Mahabad was proclaimed in 1946. But Kurdish independence was short-lived, and the years following have seen more or less of a continual struggle against the central governments .of Iran and Iraq

The problem of the Kurds is a difficult one. In numbers they amount to a significant part of Iran, Iraq, and Turkey. Their deep attachment to their own language and customs makes it more natural for them to [1] .look to reunion with their fellow-Kurds

Items Property

Kurdish Issue	:Book
Original language	:Document Type
Printed	:Publication Type
English	:Language - Dialect
German	:Language - Dialect
Kurdish - Kurmanji - Latin	:Language - Dialect
No	:PDF
Yes	:Published more than once
United Kingdom	:Country - Province
	:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Kurmancî - Kurdîy Serû | institutkurde.org
کاتی تۆمارکردن: PM 8:11:37 2022/30/7
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 79

ASSYRIANS ALONG THE KHABUR RIVER FACE EXTINCTION

https://www.kurdipedia.org/?q=20230320064255476196

By Lazghine Ya’qoube

The U.S. invasion of Iraq in 2003 (with all of its relentless ramifications) and the Arab Spring in 2011, have had colossal impacts on Assyrians in the Middle East in general, and in Syria (Rojava) and Iraq (Kurdistan Region) in particular. These impacts have been magnified by the fact that Assyrians have continually fallen prey to .radical Islamist-extremist groups ever since

While the ancient history of the Assyrian people as an ethnic group is shrouded in uncertainty, they were undoubtedly one of the first peoples to embrace Christianity in the first, second, and third centuries. However, this religious aspect of their identity has then .made them targets of persecution for centuries

Being heirs to one of the greatest and mightiest early empires, Assyrians have been one of the most deeply rooted nations in Mesopotamia. For instance, they were the only Christians to flourish during the Sasanian Empire (224-651 AD). However, their recent history has been marked by persecution, ethnic cleansings, and forced migration. Since antiquity, endless controversial debates have been produced over whether “Syria” has a linguistic connection with “Assyria”, with many theories suggesting the former is a corrupt form .of the latter, while others oppose such a hypothesis

In retrospect, the Assyrian question (or rather dilemma) first originated in the aftermath of World War I, when upon dismantling the Ottoman Empire, colonialist powers reneged on pledges made to various peoples under the Ottoman yoke during the war. Following that, the Assyrian question recurrently posed itself in search of a settlement. Yet, the collective agony of the Assyrian people has .unfortunately remained unaddressed since 1918

More recently, however, and within the context of the false dawn of the so-called Arab Spring, the so-called “Islamic State” in Iraq and Syria (ISIS) unleashed horrendous violence against religious minorities. The two most notable cases of such atrocities were the Yazidis in Şengal (Sinjar) and the Assyrians in Hasaka, though it must be said .that the former suffered far more devastation comparatively

Emergence of ISIS

In January 2014, ISIS declared Raqqa as its de-facto capital. At the height of its rule, the Islamic State held about a third of Syria. On June 10 of the same year, ISIS captured Mosul, Iraq’s second largest city where Kurds, Arabs, Yazidis, Shi’ites, Sunnis, Turkmen, Shabak,

Assyrians, Syriacs, Armenians, Sabaean-Mandaeans, Kakais among .others had lived for centuries

On 29-06-2014, Abu Bakr al-Baghdadi delivered a religious sermon in Mosul’s al-Nuri Mosque, announcing the existence of the Islamic State Caliphate, and thereby installing himself as the Caliph. The new caliphate straddled large parts of Syria and Iraq, which was also one of .the last remaining places where Assyrians resided

ISIS had its roots in grievances harboured by Sunni Iraqis towards the Shiite-controlled states in Baghdad and Damascus, with its initially declared aim being to depose “heretic” Iraqi (Shi’ite) and Syrian (Alawite) regimes. Eventually, however, it embarked on a campaign of abduction, forced conversion, and mass murder against all religious .minorities in areas it captured and held

The newly formed Islamic State issued a number of decrees regulating its newly formed hierarchies, including more strict and puritanical religious laws, which gave the upper hand in the Caliphate to loyal Sunni Muslims, thereby marginalizing or rather dehumanizing all other sects or religions. Consequently, the ethno-religious diversity which .distinguished Mesopotamia historically was soon to be curtailed

On 14-07- 2014, it was announced that if Christians wanted to live under the umbrella of the self-proclaimed Caliphate, they should either embrace Islam, pay Jizya (tax to Muslims), or leave ISIS lands .within five days—under threat of being put to the sword

Traditionally, in the Middle Eastern areas where Muslims ruled, Christians had been classified as “People of the Book” (owing to the same lineage through Abraham/Ibrahim) and been protected by giving Jizya (taxes). However, to justify its exclusionist approach, the .”Islamic State falsely dubbed Christians as “People of the Cross

Under ISIS, adherents of religions considered infidel or apostate (including Yazidis) were to either convert, or face death. Essentially, all non-Sunni-Salafist Muslims who did not agree with the ISIS worldview, were to be subject to expulsion or forced conversion. Then on August 7th, 2014, Iraq’s largest Christian city, Qaraqosh, fell under the heel of the Islamic State. The ultimatum to convert to Islam or face death .resulted in mass panic and displacement

Elsewhere in Syria, as the ISIS Caliphate was escalating, it sought unsparingly to storm the city of Hasaka (Heseke in Kurdish / Hasake in Syriac). Failing that, an easy prey was lying further west. At predawn of 23-02-2015, descending from Mount Kazwan (Abdul Aziz), fighters of the Caliphate opened a full-front engagement against all Assyrian villages on the southern bank of the Khabur River, which was flowing heavily that night. The ill-equipped forces of Nattoreh (the Assyrian self-protection units) could not repel the attack, and nine people were .killed while defending their villages

The unusually high levels of the Khabur River – flowing from Turkey – prevented people from seeking safety elsewhere. Eventually, 253 people (58 children, 82 women, and 113 men) were taken hostage. Initially, there had been informal protection granted to Assyrians by the Islamists. However, early in February, the village of Tal Hormuz

was attacked. Crosses were removed from churches, while headstones and graves were destroyed. It was a precursor of what .was to follow days later

The geographical concentration and territorial isolation of Tal Tamr (Girê Xurma in Kurdish) had its role in making the Assyrian people even more vulnerable. Assyrians were living in remote and largely exposed pastoral villages. Additionally, they were also falsely perceived as loyal to the ruling regime in Damascus, which served as an additional excuse for their persecution. On February 25, 2015, the United Nations Security Council condemned the abduction by the Islamic State of Assyrians from Hasaka. That approach, however useless in protecting the Assyrians, remained the dominant narrative in relation to diplomatic statements internationally. Yet, since the .Assyrians are a stateless people, they were left friendless

Consequently, nearly 900 families fled their homes in the aftermath of the attack; 700 settled within the city of Hasaka, while the remainder headed to Qamishli further northeast. Meanwhile, ISIS extremists then destroyed properties and holy places on both banks of the Khabur River. Among those damaged were the Virgin Mary Church (built in 1934), which was rigged with explosive devices and blown up .on April 5, coinciding with the day marking Easter

ISIS militants then destroyed 11 further churches in the subsequent months. These included: St. Mary Church, (Tal Nasri), St. John Church, (Tal Jazira), St. Bishu Church, (Tal Shamiram), St. Slewa Church, (Tal Talaa), St. Shimun Church (Abu Tina), St. Qiryaqos Church (Qabr Shamiya), St. Shimun Church (Tal Baluaa), St. Shimun Church (Kharita), St. Qiryaqos Church (Tal Maghas), St. Odisho Church (Tal Taal), Raban .Pityou Church (Tal Hormuz)

Earlier in the month, the murder of 21 Coptic Orthodox Christians in Libya, served to further terrify the captives that they may face a similar end. However, this time, captives were each asked to pay a .50,000 USD ransom for their freedom, or they would be executed

Following strenuous negotiations, played in large part on the Assyrian side by the Hasaka-based bishop Mar Afram Athneil, the captives were released one after another. However, this was after exorbitant ransoms sent from the community members abroad were paid. On 26-05- 2015, two elderly women were freed. On June 16 another man was released. On August 11, another 22 were liberated. However, on September 23, the day marking Eid al-Adha, Abdul Masih Azraya Noya, Asur Perwer Rastam, and Bassam Michel Issa were killed by an ISIS firing squad. In October, footage was aired by the group’s affiliate media outlets showing the gruesome murder of the three innocent men. Many more were threatened with a similar end if ransoms were not promptly paid. The murder on Eid al-Adha was seemingly to incite .religious hatred

In November 2015, 37 elderly people, mostly in their 60s and 70s were released. That was followed by another batch of releases in December where 22 women and children were freed. In January 2016, another batch of 16 people were released. On February 22, 2016, 42

captives arrived in Hasaka. Maryam David Talya arrived a month later, being the last to be freed. The amount of money exchanged to secure .the hostage’s freedom has never been revealed

Historical Roots

The Assyrians of Tal Tamr – whose presence in Hasaka dates back to 1933 – follow the Church of the East, which broke lines with the Catholic Church in 1692. Ruled by the Mar Shimun line, with headquarters based in the Hakkari village of Qudshanis, they enjoyed .a kind of a vassal enclave up to 1915

However, as northern Mesopotamia was initially a recognized Russian sphere of influence according to the Sykes-Picot Agreement (1916), which imposed the foundation stone for the partition of the crumbling Ottoman Empire, Tsarist Russia was eager to pay court to different peoples living in the region. Russia was thereby supportive of the .creation of an Assyrian entity in northern Mesopotamia

Late in 1914, Sheikh Abdul Salam of Barzan, the Assyrian Patriarch Mar Shimun Benjamin, and the Armenian military commander Andranik Ozanian visited Tblisi (Tiflis) to meet Russian officials. While details of the meeting(s) remain sketchy, the impact of the trilateral discussions were to unravel soon. Returning from Tiflis, Abdul Salam was trapped, captured, and eventually hanged to death by the Turks in December 1914. Months later, in April 1915 to be exact, Mar Shimun declared war on the Ottoman Empire, rendering invaluable help to Russia. However, following the Russian withdrawal from the war in the wake of the October Bolshevik Revolution in 1917, the .Assyrian nation was abandoned

To make matters worse, Mar Shimun was treacherously killed in March 1918. This murder was a turning point which resulted in the Assyrians being leaderless. In turn, the Assyrians and Armenians formed a line of defense against the advancing Ottoman forces, but not for long. Had the Assyrian commander Petros Elia of Baz coordinated with Ozanian, they would have been able to keep their hold on Urmia until the Mudros Armistice was signed, but both commanders were defeated by the Turks, one after another. Petros was a tactician but not a strategist, resulting in his ultimate defeat .with tragic consequences

On July 8th, a plane piloted by British Captain K.M. Pennington landed in Urmia with a scheme. Pennington had a letter from the Commander-in-Chief of the British troops in Mesopotamia, saying, “We are aware of all your exploits and your bravery against the Turks. Resist yet three or four days more, and we will arrive with help, we ”.are at Sain Kaleh and Pizhder

On July 31 – three exact months ahead of Mudros – and on the day Urmia fell to the Ottomans, the Assyrians left the city. The masses of displaced people reached Sain Kaleh on August 3. Moving 300 miles south-eastward in disordered retreat with their families, livestock, and possessions, the nation arrived at Hamadan on its last legs on August 21, having been nearly decimated on the road. From Hamadan, where a small British detachment resided, survivors were relocated to

Ba’quba, where a modern city of refugees was founded under Britain’s supervision. In Iraq, destitution and inflated by British promises to return home, Assyrians were enlisted in the Levy Forces. Unfortunately, the Assyrian people were unknowingly brought into .the shifting sands of British policy and national interests

The Armistice of Mudros which came into effect on31-10- 1918, and officially declared the Ottoman Empire as a dead entity, gave rise at the same time to legal – though controversial – grounds for further Allie occupations of territories still held by the Ottoman Empire when the deal was signed. The dispute over the takeover by the British forces of Mosul, lay at the heart of the Assyrian plight. Dictated by victorious Allies, Mudros set new borders in the Middle East, ushering in endless political disputes and most importantly long decades of oppression to which Assyrians, among many others, had their bloody .share

The idealist notion of self-determination, coined first by American President Woodrow Wilson, raised the hopes of peoples formerly under Ottoman rule. Great Britain and the U.S. (pushed by oil-related reasons and promises from Great Britain) denied the Assyrian delegates the right to present Assyrian demands (to return home and .have a separate entity) at the Paris Peace Conference

While the initial peace treaty of Sevres guaranteed full protection of Assyrians, the Lausanne Treaty omitted such a scheme. The question of restoring the Nestorians to their homeland was not raised at all. Consequently, they were not permitted to return to their ancestral lands. The Mandate over Iraq by Great Britain raised Assyrian hopes of a peaceful solution, in either returning home or be treated as a nation within the Iraqi state. As the “Mosul Affair” was eventually excluded from the second round of Lausanne Conference, the dispute over the former Ottoman vilayet of Mosul (roughly overlapping the current day Kurdistan Region of Iraq) became a contesting issue between Great .Britain and Turkey

However, Britain succeeded in reducing the issue to an “exact” delimitation of the northern border of Mosul. Yet while Britain on the surface allegedly sought to include Beit Shabab (Elki in Kurdish), Julamerg, and Shamdinan in the newly invented state of Iraq, the strategic aim was to secure a border that could guarantee the defense of Iraq against any Turkish invasion. To serve that end, Britain used .Assyrians as a pressing card against Turkey

When the issue reached a deadlock, Great Britain referred the case to the League of Nations, which on December 16, 1925, handed Mosul over to Iraq. While Turkey was begrudgingly assuaged with 10% of oil revenues for 25 years, the issue fell short of Assyrian expectations. Their homes remained in Turkey, while they became a minority in Iraq, while they were also isolated culturally and environmentally. While the decision of the League of Nations – the precursor body to the United Nations – dashed Assyrian hopes, it marked a new era of .migration and displacement

Nearly at the same time and following the repression by Turkish

forces of the Sheikh Said Rebellion in 1925, Assyrians in Azakh were systematically targeted and accused of mediating between the Kurdish Sheikh Said and the British Mandatory authorities in Iraq to provide the Kurdish resistance with arms and ammunition. While the Turkish version of the mediating role played by the Assyrians could not be verified, oppression was unleashed in Azakh.

Essentially, the proposal to settle Assyrians in northern Iraq failed. In 1932, as the British Mandate was drawing to a close, the Assyrian people refused to become part of an Arab-predominant state of Iraq. Instead, they chose to be recognized as a "nation within a nation." The damage caused during the Simele Massacre in August 1933, which has since been marked as the Assyrian Martyr Day, was beyond repair.

The Simele massacre served as the final blow to settle Assyrians on Iraqi soil. And showing how history always haunts the present, the Assyrians of today are the grandchildren of the Simele Massacre's survivors. From 1933 up to 1935, the Assyrians of Hakkari were relocated to the Syrian Jazira, which was at the time under the French Mandatory authorities. Turkey conditioned that France settle Assyrians some 50 km distance to its borders.

According to Assyrian figures, nearly 17,000 people crossed into Syria in 1933-1935. Due to the French, and against voices of Syria's political elite represented in the National Bloc, Assyrians were granted Syrian citizenship. Since then, they have lived in 33 villages along the Khabur River extending between the city of Hasaka and the town of Tal Tamr. The latter remained purely Assyrian up until the 1960s. However, from the 1970s up to the 1990s large numbers of Assyrians migrated to Australia, Canada, and the United States among other countries.

Yet, prior to 2011, there were still nearly 17,000 Assyrian people in Tal Tamr affiliated to the Assyrian Patriarchate of the Church of the East in Syria. But by 2015, that number had already been reduced by half. Then following February 2015's attack, 90% of the population living on the Khabur River left their villages. As the years 2015-2016 marked the culmination of the Christian exodus from Syria, including Assyrians. Tragically, today, less than 1,500 Assyrians live in Hasaka and Tal Tamr.

Continuing Turkish Aggression

Exacerbating the tragedy, since Turkey's "Operation Peace Spring" in Sere Kaniye (Ras al-Ain) and Tal Abyad (Girê Spî) in 2019, Tal Tamr has become a frontline between Rojava's Syrian Democratic Forces (SDF) and the Turkish-backed mercenaries of the Syrian National Army (SNA)—a group whose barbarity is not that different from the ISIS extremists which preceded them.

As a result, the Assyrian villages of Tal Tawil, Um Waghfa, Tal Kefji, Um al-Keif, Tal Juma', Tal Ahmar, and Tal Shanan are constantly shelled by Syrian opposition factions, or bombarded by Turkish war planes and drones. In May 2022, Turkish forces targeted the Assyrian village of Tal Tawil causing structural damage to the Mar Sawa Church, and a number of villages have been rendered inhabitable. Moreover,

isolated Turkish drone strikes are ordinary occurrences in Tal Tamr, sporadically induced by Ankara to terrorize the population into .leaving

In the aftermath of Turkey's operation, mass numbers of people fleeing Sere Kaniye relocated to Assyrian villages on the Khabur. Initially meant to be temporary, the settlement has become a permanent one, arousing Assyrian fears of unintentional demographic change with the passage of time. For their part, the Assyrian people .say they have been betrayed by the international community

Today, Tal Tamr occupies a vitally important position. The town which is located at a juncture on the strategically important Aleppo-Hasaka highway, commonly referred to as the M4, is a contested point between U.S., Russian Forces, Syrian Democratic Forces (SDF), Turkey, .and its affiliated SNA

Regrettably, it seems the systematic agony of the Assyrian people is meant to trail on endlessly. A century ago, the Assyrian people were uprooted from their historical lands. Like the Kurds, they were ignored by the international community represented then by the League of Nations. The recent Assyrian plight also bears a striking resemblance to that of the Yazidis of Şengal. Attacked by the same radical group, both communities have been shattered and dispersed. As their voices go unheard, in the Middle East, history could and usually does repeat .itself

Author
Lazghine Ya'qoube

Based in Rojava, Lazghine Ya'qoube Atteh is a translator, author, and researcher on the modern history of Mesopotamia with a special focus on Kurdish, Yazidi and Assyrian affairs in Turkey, Syria, and Iraq prior to, during, and in the aftermath of World War I. His articles have appeared on Hawar News Agency, Rudaw English, Kurdistan 24, North Press Agency, and Levant News. He has written on the Islamic State's 2014 Yazidi Genocide, Hasaka's al-Hawl Camp, the October 1998 Crisis, the Adana Agreement of 1998, and Syrian-Turkish relations [1] .prior to and following the Syrian Crisis

Items Property	
:Party	ISIS
:Book	Terrorism
:Book	Human Right
:Document Type	Original language
:Publication Type	Born-digital
:Language - Dialect	English
:Country - Province	South Kurdistan
:Country - Province	West Kurdistan

:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | English | nlka.net23-02-2023
کاتی تۆمارکردن: AM 6:42:55 2023/20/3
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 80

Factbox-Death of woman in police custody puts plight of Iran's Kurds in focus

https://www.kurdipedia.org/?q=20220922134249435471

Shafaq News/ The death of young Iranian Kurdish woman Mahsa Amini in police custody in the Iranian capital Tehran has ignited nationwide anger and cast light on the status of her ethnic .community

At least three people were killed in Iran's Kurdish region on Monday when security forces opened fire during protests over her death, a Kurdish rights group said, on a third day of .turmoil over the incident last week

Amini's death could raise tension between the establishment and the Kurdish minority, which human rights groups say have been long oppressed by Iran's leadership. The Islamic Republic .denies persecuting Kurds

Here are some facts about Iran's Kurds, part of a community that is spread across several .Middle East countries which is one of the world's largest people without a state

HISTORY

Minority Kurds, mainly Sunni Muslims in Shi'ite-dominated Iran, speak a language related to Farsi and live mostly in a mountainous region straddling the borders of Armenia, Iraq, Iran, .Syria and Turkey

Kurdish nationalism stirred in the 1890s when the Ottoman Empire was on its last legs. The 1920 Treaty of Sevres, which imposed a settlement and colonial carve-up of Turkey after World .War One, promised Kurds independence

Three years later, Turkish leader Kemal Ataturk tore up that accord. The Treaty of Lausanne, .ratified in 1924, divided the Kurds among the new nations of the Middle East

Kurdish separatism in Iran first bubbled to the surface with the 1946 Republic of Mahabad, a Soviet-backed state stretching over Iran's border with Turkey and Iraq. It lasted one year .before the central government wrested back control

Iran's 1979 Islamic Revolution touched off bloodshed in its Kurdistan region with heavy clashes between the Shi'ite revolutionaries and the Kurdish Party of Iranian Kurdistan (KDPI) which .fought for independence

After the 1980 eruption of the Iran-Iraq war, regular Iranian armed forces and Revolutionary Guards doubled down on their repression of Kurds so as to prevent them becoming a fifth .column in Tehran's fight against Saddam Hussein

New militant groups such as the Kurdistan Free Life Party (PJAK) have emerged over the past two decades and have occasionally clashed with security forces. Their leaders have often .sought refuge in Iraqi Kurdistan and have been targeted by Iranian missiles

Kurdish claims have oscillated between full-on separatism and autonomy within a multi-ethnic Iranian state, spanning a wide political spectrum from left-leaning secularism to right-wing .Islamist thought

SOCIETY
With 8-10 million Kurds living in Iran, Tehran fears pressure for secession will grow among a .minority with a long history of struggle for its political rights
Rights groups say Kurds, who form about 10 percent of the population, along with other .religious and ethnic minorities face discrimination under Iran's Shi'ite clerical establishment
Kurds in Iran have long suffered deep-rooted discrimination. Their social, political and cultural " rights have been repressed, as have their economic aspirations," rights group Amnesty .International said in a report
Kurdish regions have been economically neglected, resulting in entrenched poverty. Forced " evictions and destruction of homes have left Kurds with restricted access to adequate ".housing
The elite Revolutionary Guards have put down unrest in the Kurdish community for decades, .and the country's judiciary has sentenced many activists to long jail terms or death
[1]Source: Euronews

Items Property

:Book	Kurdish Issue
:Book	Women
:Book	Human Right
:Document Type	Original language
:Publication Type	Born-digital
:Language - Dialect	English
:Country - Province	East Kurdistan
:Country - Province	Iran
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | shafaq.com
کاتی تۆمارکردن: PM 1:42:49 2022/22/9
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 81

?Is Ankara Promoting Zaza Nationalism to Divide the Kurds

https://www.kurdipedia.org/?q=20221009160128438817

By: Wladimir van Wilgenburg

Until recently, speakers of the Zaza language within Turkey have been considered part of the vast Kurdish ethnic group spread over Turkey, Iraq, Iran, and Syria. In the 1980s, the creation of a Latin alphabet suitable for Zaza-language publishing created a renewal in Zaza literature and culture, leading to the development of a type of Zaza nationalism that some Kurds suspect is inspired by Turkey's intelligence agencies as a means of dividing the Kurds and weakening the Kurdish militants of the Kurdistan Workers .Party (Partiya Karkeren Kurdistan - PKK)

Zaza nationalism is still opposed by some Zaza-speakers who consider themselves Kurds. [1] Zaza nationalism is focused on the Zazaki dialect and native Zazaki speakers in Turkey. Some Zaza nationalists also want an independent Zaza homeland called Zazaistan in Turkey, potentially weakening the appeal of .the PKK among speakers of the Zazaki dialect

In terms of faith, the Zaza (whose numbers depend on still-contentious ethnic and linguistic definitions but may be placed between one to three million) are roughly divided between Sunni Muslims and Alevis. Usually Zazaki speakers are called Kurds, and Zazaki is considered as a Kurdish language by Kurdish nationalists and many scientists. Zaza nationalists argue that they form their own people on the basis of a lack of mutual comprehensibility between Zaza and the Kurmanci dialect of Kurdish, spoken by nearly 80% of all ethnic Kurds. Some linguists argue that Zaza is not related to the Kurdish language or its dialects. However, ethnic identities are influenced by subjective factors as much as objective factors like genetics .and linguistics. Ethnic identities in general are social constructions and can be influenced by state policies

Zaza nationalism grew primarily in the European Zaza diaspora where the differences between the Kurmanci and Zazaki dialects became more visible due to the freer environment. In Europe, migrants from Turkey were not forced to learn Turkish, but could choose between Kurmanci and Zazaki as a “mother language.” This resulted in Zaza-nationalism in some cases. [2] Another factor was the opposition of some Kurdish nationalists to Zazaki publications. Currently Zaza “nationalism” is still largely a matter of exile politics and seems to be a marginal phenomenon, but it is also starting to influence the debate on ethnic .identity in Turkey

The recent discussion about “mother language education” in Turkey and the policy of the Justice and Development Party (Adalet ve Kalkınma Partisi - AKP) government to open a Kurdish-language television station could strengthen the divisions between Kurmanci and Zaza speakers (see Terrorism Focus, January 13). The current TRT 6 channel only broadcasts in Kurmanci, but there are also plans to broadcast in the “Kurdish dialects Zaza and Sorani” (Hurriyet, January 2). This was welcomed by several Zaza speakers (Bianet.org, January 7). On internet forums, however, Zaza nationalists have already emphasized that they .want a Zaza channel, not a Kurdish Kurmanci channel

Anthropologist Martin van Bruinessen has described the popular conspiracy theory among Kurds that Zaza nationalism is a machination of the Turkish intelligence services. [3] The claims of Kurdish nationalists may not be completely unfounded. In fact, many Turkish nationalists support the notion that Zazas are not .Kurds. They think this could hasten the assimilation of Kurds and weaken support for the PKK

In 1996 the Turkish Democracy Foundation (TDF - a non-governmental organization devoted to “the creation of a stable democracy in Turkey”) published a small booklet condemning the PKK’s brand of Kurdish nationalism. They focused on the “heterogeneous” nature of Kurds and emphasized that some Zazas do not see themselves as Kurdish. The booklet noted that Kurds would rather be part of a democratic Turkey than become “part of a heterogeneous community entangled in intertribal violence and marked [4] ”.with the hegemony of tribal thinking

But Turkish interest in the cultural heterogeneity of Kurds is older. The Turkish nationalist Hasan Resit Tankut proposed in 1961 to create a Turkish corridor between Zaza and Kurmanci speakers to accelerate their integration into Turkish culture. Some other Turkish authors have presented the Zaza speakers as a [5] .distinct ethnic group, different from the Kurds

Some Kurds have suggested a link between the Sunni founder of Zaza-nationalism, Ebubekir Pamukcu (d.1993), and the Turkish intelligence services, accusing Pamukcu of helping split the Kurdish nation. The

Zaza-nationalistic movement was welcomed and financially supported by certain circles in Turkey's intelligence establishment and Pamukcu has since been accused of having ties to Turkish intelligence. [6] A Zaza publisher in Ankara is believed by some Kurds to be controlled by the Turkish intelligence services. In an interview with Kurdmedia, Kurdish nationalist and Zazaki linguist Mehemed Malmisanij said the name of this "Zazaistan" publisher was the "Zaza Culture and Publication House" and was part of the Turkish intelligence services with the task of attacking the Kurdish nationalist movement. "The conclusion that I draw… is that these [Zaza nationalist groups] were groups based in the state, or with a more favorable .expression, groups that thought in parallel with the state" (KurdishMedia.com, October 6, 2003)

PKK-leader Abdullah Ocalan also claimed that Turkey's National Intelligence Organization (Milli Istihbarat Teskilati – MIT) is behind the growing political and cultural activities of the Zazas in Turkey: "The MIT is [7] ".behind this. They are doing this to stop the development of Kurdish national consciousness

There are also signs a separate Zaza identity is getting more attention in the political sphere. Turkey's Nationalist Movement Party (Milliyetci Hareket Partisi - MHP) has never used the Kurdish language in political statements, but MHP member Abdullah Arzakcı made a surprising speech in Kurdish in 2006 in which he said, "I'm Zaza, I'm Kurd. There is no Kurdish problem." (Zaman, 15 may 2006). Arzakcı intended .to show that it is no longer a problem in Turkey to call oneself Kurdish or Zaza

In 2007 the polling company Konda took an important step by making an ethnic differentiation between Zazas and Kurds (Milliyet, March 22, 2007). Earlier a Turkish nationalist think-tank reported on "Zaza-Kurds" and there are steadily more Turkish newspapers and online publications that conclude Zazas are not Kurds. An example is the contribution of a Zaza reader to the newspaper Today's Zaman. She stressed that there are "millions of Kurds, Zazas and Laz who do not see themselves as different from their Turkish brothers and sisters, and their problems are no different from the problems of this country." The writer .emphasized her loyalty to Turkey (Today's Zaman, August 23, 2008)

Even Turkish premier Recep Tayyip Erdogan made a distinction between the Zazas and Kurds when he visited Hakkari in November 2008 (Zaman, November 2, 2008). The former mayor of Sur in Diyarbakir province, Abdullah Demirbas (a member of the ethnic-Kurdish Democratic Society Party – DTP), recently denied the existence of any influence from Zaza-nationalism on the population of southeast Turkey, but it is clear Turkish politicians are starting to distinguish between the Zazas and Kurds (Kurmanci-speakers), .apparently to weaken Kurdish nationalist claims (Kurdmedia.com, January 20)

Most Zaza nationalists are hostile to the PKK, something that can be useful to Ankara in its fight against Kurdish militancy. Zaza nationalists accuse the PKK of "anti-Zaza" activities and blame both the Turkish military and the PKK for the depopulation of Zaza regions. [8] Zaza nationalists fear assimilation from both .Kurdish nationalists and the Turkish state

It is likely that the Zaza identity could become another tool in the political battle between Turkey and the Kurdish nationalists. A freer cultural climate in Turkey with more space for education in native tongues like Zazaki and Kurmanci could also eliminate the concept of a "Turkish enemy" among non-Turkish ethnicities. In this case the nationalism of the Kurds could become a bigger threat to Zaza speakers than Turkish .nationalism

The problem is that Turks fear that this will result in the end of the state due to the presence of many ethnicities in Turkey. The Ottoman Empire was divided into ethnic regions (Greek, Armenian, Kurdish, etc) by the Allied Forces after World War I with the 1920 Treaty of Sevres. This has made the Turks afraid of ".once more losing territory to ethnic nationalists, a condition some call "Sevres paranoia

In the end Zaza-nationalism could play a role in the ongoing Turkish-Kurdish debate, but it is not clear whether the Zaza-identity will become popular among Zaza-speakers who still classify themselves as Turks and Kurds. If the Zaza-identity becomes more popular, this could decrease support among the one to three .million Zazas for the PKK and weaken Kurdish nationalism

:Notes

Martin van Bruinessen, Kurdish Nationalism and Competing Ethnic Loyalties, Original English version of: .1
.Nationalisme kurde et ethnicités intra-kurdes, Peuples Méditerranéens no. 68-69 (1994), pp.11-37
.http://www.let.uu.nl/~martin.vanbruinessen/personal/publications/Competing_Ethnic_Loyalties.htm
.Martin van Bruinessen, op cit .2
.Ibid .3
Turkish Democracy Foundation, Fact Book on Turkey Kurds and the PKK terrorism, 1996. URL: .4
.http://www.geocities.com/CapitolHill/8572/ii.htm
Martin van Bruinessen, "Constructions of ethnic identity in the late Ottoman Empire and Republican .5
Turkey: The Kurds and Their Others," March 8, 1997.
.http://www.let.uu.nl/~martin.vanbruinessen/personal/publications/constructions_of_ethnic_identity.htm
.Ibid .6
Unpublished interview by Paul White with PKK leader Abdullah Ocalan, at the Mahsum Korkmaz .7
.Akademisi, Lebanon, July 2, 1992
Technik & Zulfü Selcan, Grammatik der Zaza-Sprache, Nord-Dialekt (Dersim-Dialekt), Wissenschaft .8
[1].Verlag, Berlin, 1998

Items Property

:Book	Kurdish Issue
:Book	Interviews & Articles
:Book	Politic
:Publication Type	Born-digital
:Language - Dialect	English
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | http://www.zazaki.net/

کاتی تۆمارکردن: PM 4:01:28 2022/9/10
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 82

Kurdistan on the Sevres Centenary: How a Distinct People Became the World's Largest Stateless Nation

https://www.kurdipedia.org/?q=20221120213929446687

Kurdistan on the Sevres Centenary: How a Distinct People Became the World's Largest Stateless Nation.
By Loqman Radpey.
Nationalities Papers, 29.09.2021, 1–30. [1]

ARTICLE

Kurdistan on the Sèvres Centenary: How a Distinct People Became the World's Largest Stateless Nation

Loqman Radpey

University of Edinburgh, School of Law, Edinburgh, Scotland

Abstract

In August 1920, the political fate of the Kurdish nation, along with its territory, Kurdistan, were on the line, after the Allies asserted their interest in national rights to self-determination following World War I. Under the Treaty of Sèvres, Kurds were acknowledged as an ethno-political entity in the Wilsonian perspective, yet the ideal of self-determination failed to crystallize as a full legal right to independent nationhood. Thus, Kurdish statehood was annulled. In contrast, the drawing of states' boundaries in Europe took place mostly along national lines. The result has been an untenable diversity across regions affected by the War in the varieties of self-determination, arguing that some peoples' nationhood was credited with less legitimacy than others. The departure of imperial powers and subsequently the League of Nations from self-determination for achieving territorial independence came as a result of imperialist world policies to reorder political influence. With the adoption of self-determination as one of the purposes of the UN in 1945, and with the crystallization of self-determination as a legal right in 1966 and the subsequent campaign of decolonization, it could be argued the Kurds' status was not repositioned and in some way is invisible to the law of self-determination, as applied.

Items Property

:Book	Kurdish Issue
:Book	History
:Book	Politic
:Document Type	Original language
:Publication Type	Born-digital
:Language - Dialect	English
:Country - Province	Kurdistan
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | English | academia.edu

کاتی تۆمارکردن: 2022/20/11 9:39:29 PM

ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 83

The Sevres Centennial: Self-Determination and the Kurds

https://www.kurdipedia.org/?q=20221121101116446752

The Sevres Centennial: Self-Determination and the Kurds.
Loqman Radpey.
Publication Name: American Journal of International Law (ASIL Insights), 10. august.2020. [1]

Items Property

:Book	Kurdish Issue
:Book	History
:Document Type	Original language
:Publication Type	Born-digital
:Country - Province	Kurdistan
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | English | academia.edu

کاتی تۆمارکردن: AM 10:11:16 2022/21/11
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 84

?Who are the Kurds

https://www.kurdipedia.org/?q=20191009233949374515

Between 25 and 35 million Kurds inhabit a mountainous region straddling the borders of Turkey, Iraq, Syria, Iran and Armenia. They make up the fourth-largest ethnic group in the Middle East, but they .have never obtained a permanent nation state

?Where do they come from

The Kurds are one of the indigenous peoples of the Mesopotamian plains and the highlands in what are now south-eastern Turkey, north-eastern Syria, northern Iraq, north-western Iran and south-western .Armenia

Today, they form a distinctive community, united through race, culture and language, even though they have no standard dialect. They also adhere to a number of different religions and creeds, .although the majority are Sunni Muslims

?Why don't they have a state

In the early 20th Century, many Kurds began to consider the creation of a homeland - generally referred to as Kurdistan. After World War One and the defeat of the Ottoman Empire, the victorious Western .allies made provision for a Kurdish state in the 1920 Treaty of Sevres

Such hopes were dashed three years later, however, when the Treaty of Lausanne, which set the boundaries of modern Turkey, made no provision for a Kurdish state and left Kurds with minority status in their respective countries. Over the next 80 years, any move by Kurds .to set up an independent state was brutally quashed

?Why were Kurds at the forefront of the fight against IS

n mid-2013, the jihadist group Islamic State (IS) turned its sights on three Kurdish enclaves that bordered territory under its control in northern Syria. It launched repeated attacks that until mid-2014 were repelled by the People's Protection Units (YPG) - the armed wing of .(the Syrian Kurdish Democratic Union Party (PYD

An IS advance in northern Iraq in June 2014 also drew that country's Kurds into the conflict. The government of Iraq's autonomous Kurdistan Region sent its Peshmerga forces to areas abandoned by the .Iraqi army

In August 2014, the jihadists launched a surprise offensive and the Peshmerga withdrew from several areas. A number of towns inhabited by religious minorities fell, notably Sinjar, where IS militants .killed or captured thousands of Yazidis

In response, a US-led multinational coalition launched air strikes in northern Iraq and sent military advisers to help the Peshmerga. The YPG and the Kurdistan Workers' Party (PKK), which has fought for

Kurdish autonomy in Turkey for three decades and has bases in Iraq, .also came to their aid

In September 2014, IS launched an assault on the enclave around the northern Syrian Kurdish town of Kobane, forcing tens of thousands of people to flee across the nearby Turkish border. Despite the proximity of the fighting, Turkey refused to attack IS positions or allow Turkish .Kurds to cross to defend it

In January 2015, after a battle that left at least 1,600 people dead, .Kurdish forces regained control of Kobane

The Kurds - fighting alongside several local Arab militias under the banner of the Syrian Democratic Forces (SDF) alliance, and helped by US-led coalition air strikes, weapons and advisers - then steadily drove IS out of tens of thousands of square kilometres of territory in north-eastern Syria and established control over a large stretch of the .border with Turkey

In October 2017, SDF fighters captured the de facto IS capital of Raqqa and then advanced south-eastwards into the neighbouring province of .Deir al-Zour - the jihadists' last major foothold in Syria

The last pocket of territory held by IS in Syria - around the village of Baghouz - fell to the SDF in March 2019. The SDF hailed the total elimination of the IS caliphate, but it warned that jihadist sleeper cells .remained a great threat to the world

The SDF was also left to deal with the thousands of suspected IS militants captured during the last two years of the battle, as well as tens of thousands of displaced women and children associated with IS fighters. The US called for the repatriation of foreign nationals among .them, but most of their home countries refused to do so

Now, the Kurds face a military offensive by Turkey, which wants to set up a 32km (20-mile) deep safe zone inside north-eastern Syria to protect its border and resettle up to 2 million Syrian refugees. The SDF says it will defend its territory at all costs and that hard-won gains in .the battle against IS are being put at risk

The Syrian government, which is backed by Russia, also continues to .promise to take back control of all of Syria

?Why does Turkey see Kurds as a threat

There is deep-seated hostility between the Turkish state and the .country's Kurds, who constitute 15% to 20% of the population

Kurds received harsh treatment at the hands of the Turkish authorities for generations. In response to uprisings in the 1920s and 1930s, many Kurds were resettled, Kurdish names and costumes were banned, the use of the Kurdish language was restricted, and even the existence of a Kurdish ethnic identity was denied, with people .designated Mountain Turks

In 1978, Abdullah Ocalan established the PKK, which called for an independent state within Turkey. Six years later, the group began an armed struggle. Since then, more than 40,000 people have been killed .and hundreds of thousands displaced

In the 1990s the PKK rolled back on its demand for independence, calling instead for greater cultural and political autonomy, but continued to fight. In 2013, a ceasefire was agreed after secret talks .were held

The ceasefire collapsed in July 2015, after a suicide bombing blamed on IS killed 33 young activists in the mainly Kurdish town of Suruc, near the Syrian border. The PKK accused the authorities of complicity and attacked Turkish soldiers and police. The Turkish government subsequently launched what it called a synchronised war on terror .against the PKK and IS

Since then, several thousand people - including hundreds of civilians - .have been killed in clashes in south-eastern Turkey

Turkey has maintained a military presence in northern Syria since August 2016, when it sent troops and tanks over the border to support a Syrian rebel offensive against IS. Those forces captured the key border town of Jarablus, preventing the YPG-led SDF from seizing the territory itself and linking up with the Kurdish enclave of Afrin to .the west

In 2018, Turkish troops and allied Syrian rebels launched an operation to expel YPG fighters from Afrin. Dozens of civilians were killed and .tens of thousands displaced

Turkey's government says the YPG and the PYD are extensions of the PKK, share its goal of secession through armed struggle, and are [1].terrorist organisations that must be eliminated

Items Property

:Language - Dialect	English
:Country - Province	Kurdistan
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | BBC NEWS

کاتی تۆمارکردن: PM 11:39:49 2019/9/10

ناوی تۆمارکار: جوان عومەر ئەحمەد

بابەت: 85

Rotes Kurdistan“: Aserbaidschanische Kurden im Interesse der Sowjetrepublik„

https://www.kurdipedia.org/?q=20230224153546470272

Asif Masimov

n während der Sowjetzeit waren deren Siedlungsgebiete insbesondere die Sowjetrepubliken Aserbaidschan und n und Karabach. In der Region Karabach lebten sie vermehrt in den aserbaidschanischen Provinzen Kälbädschär, hen Provinz Sjunik einst Sangesur (auch Sängäsur) bildeten, waren bis Ausbruch des ersten Bergkarabachkrieges ungen in Armenien bzw. in der Stadt Kapan zu finden. Die armenische Region Sjunik bildete demzufolge mit den zd[1]) Sangesur, der im Jahr 1921 durch das Kaukasische Büro (Kavbüro) mit Teilnahme von Josef Stalin auf zwei

bei der östliche Teil innerhalb Aserbaidschans beibehalten und der westliche Teil Armenien zugesprochen wurde
eines kurdischen autonomen Gebiets in der Aserbaidschanischen Sozialistischen Sowjetrepublik (SSR).[3] [4] So
ne autonome kurdische Provinz, die in die historische Literatur als „Rotes Kurdistan“ (Krasnij Kurdistan) oder als
[5].Kurdischer Ujezd (Kurdistanskij Ujezd) einging

Bevölkerung und Siedlungsgebiete: Die Kurden in Transkaukasien am Ende des 19. Jahrhunderts

ach der russischen Eroberung der entsprechenden Gebiete erhalten werden, obwohl die Bildung der kurdischen
denreiches im 17. und 18. Jahrhundert begonnen hatte. Die Kurden besiedelten in Transkaukasien während des
die Oblast Kars. Ein wichtiger Ujezd innerhalb des Gouvernements Elisavetpol war Sangesur, wo im 20. Jh. nach
schans gegründet wurde. Laut der zarischen Volkzählung von 1886 lebten in den genannten Gebieten insgesamt
[6].100.043 Kurden

Tabelle 1: Die kurdische Bevölkerung im Gouvernement Eriwan am Ende des 19. Jahrhunderts

Gouvernement Eriwan	Die Anzahl der kurdischen Bevölkerung
Ujezd Eriwan	8.129
Ujezd Alexandropol	3.739
Ujezd Nachitschevan	473
Ujezd Novobajazit	2.443
Ujezd Surmalinsk	14.619
Ujezd Šaruro-Daralagezskij	880
Ujezd Ėčmiadzin	6.195
Gesamtzahl der Kurden im Gouvernement Eriwan	36.478

vod statističeskich dannych o naselenii Zakavkazskogo kraja, izvlečennych iz posemejnych spiskov 1886 g. S. 212
im Gouvernement Elisavetpol. Die folgende Tabelle 2 verdeutlicht die kurdische Bevölkerungszahl nach Ujezden

Tabelle 2: Die kurdische Bevölkerung des Gouvernements Elisavetpol am Ende des 19. Jahrhunderts

’Gouvernement Elizavetpol	Die Anzahl der kurdischen Bevölkerung
Ujezd Areš	359
Ujezd Džebrail	1.452
Ujezd Dževanšir	5.527
Ujezd Sangesur	26.824
Gesamtzahl der Kurden im Gouvernement Elisavetpol	34.162

vod statističeskich dannych o naselenii Zakavkazskogo kraja, izvlečennych iz posemejnych spiskov 1886 g. S. 278
a 2,13 Prozent der regionalen Gesamtbevölkerung aus. Davon lebten 36.478 Kurden, wie bereits in der Tabelle 1
savetpol (vgl. Tabelle 2). In der Oblast Kars lebten hingegen nur 26.434 Kurden. In den Gouvernements Tiflis und
[7].Kutaissi lebten zusammen insgesamt 2.969 Kurden
ausgewerteten Statistik (vgl. Tabelle 2) ersichtlich ist. Es gab dort auch Aserbaidschaner und Armenier, aber der

kasien 21,5 Prozent. Die aserbaidschanischen Kurden gehören in der Regel dem schiitischen Zweig des Islams an

Die Kurdenfrage nach dem Ersten Weltkrieg

ten des Südkaukasus wurde die politische Situation in der Region sehr instabil. Die neu gegründeten Republiken eorgien begannen, ihre Territorien aufzuteilen und starteten alsbald militärische Operationen gegeneinander.[9 il 1920 durch Rotarmisten annektiert wurde. Bis zur Annexion waren die Ujezden Sangesur, Nachitschewan und vischen Armenien und Aserbaidschan in dieser Region vermehrt Gefechte stattfanden, sodass auf beiden Seiten [12].jeweils Territorien unter die Kontrolle des Gegners gebracht wurden

rgien wurden von Kurden bewohnt. Bewaffnete Angriffe hatten große Auswirkungen auf die Zusammensetzung st floh und suchte Zuflucht in Nachitschewan. Zu der Zeit, als sich die sowjetische Herrschaft in den drei Staaten .des Südkaukasus etablierte, lebten die meisten Kurden in Aserbaidschan

n auch, die kurdische Nationalbewegung beschleunigt.[13] Die britische Regierung versuchte von Anfang an, die des historischen Kurdistans zu erlangen. Die britische Militärführung unterstützte demnach die nationalistische rapide schwand. Es ist anzumerken, dass die Idee des unabhängigen kurdischen Staates von der kurdischen Elite s einfache Volk ums Überleben kämpfte und als Folge der ständigen Konflikte die Massenauswanderung begann hre Macht auszuweiten. Aserbaidschan wurde am 28. April 1920 früher angegliedert, während Armenien wenig ächst viele Gebiete im Westen Aserbaidschans, um deren Sympathie zu gewinnen.[15] Des Weiteren begann die enfalls religiöse und nationale Faktoren eine Rolle spielten. Am 12. Januar 1921 wurde während der Tagung des d Sangesur auf westliche und östliche Gebiete nach nationalem Prinzip aufzuteilen[16], indem der westliche Teil il (3.105 km²) wegen der aserbaidschanisch-kurdischen Bevölkerung innerhalb des sowjetischen Aserbaidschans es ehemaligen Ujezds Sangesur als „Kurdistan“ bezeichnet.[17] Diese Ankündigung wurde dann am 16. Juli 1923 ie Entstehung der kurdischen Autonomie nur dank Lenins Deklaration der Rechte der russischen Völker vom 15. cht der Völker Russlands auf freie Selbstbestimmung bis hin zur Sezession und Bildung unabhängiger Staaten ein

Die Kurden während und nach der ersten Aserbaidschanischen Republik

row bej Sultanow ein prominenter Vertreter der kurdischen Nationalität, der Militärminister (Mai bis Juni 1918), Generalgouverneur von Karabach und Sangesur war. Es gab sowohl kurdische Vertreter unter den muslimischen [20] [Abgeordneten im aserbaidschanischen Parlament als auch kurdische bewaffnete Einheiten.[19

nen Föderativen Sowjetrepublik (RSFSR) und der Vierten Union geschlossen, wonach Sowjetrussland seine 1918 besiedelt. Im Jahr 1920 wurde der Vertrag von Sèvres (Artikel 62, 63, 64) verabschiedet, der die Gründung eines rsah.[21] Nach drei Jahren löste der Vertrag von Lausanne den Vertrag von Sevres auf: Das historische Kurdistan ilt, wobei Frankreich ein Mandat über Syrien und England eines über den Irak erhielt.[22] Die Verträge, die dem s 20. Jahrhunderts einen unabhängigen Staat versprachen, hatten allerdings nur in der Theorie wirklich Bestand

“Sowjetisierung und „Rotes Kurdistan

n Aserbaidschan vorsah, hatte die Grenzen dieser Entität nicht festgelegt. Eigentlich bestand das Rote Kurdistan habrail sowie Dschawanschir umfassten. Ursprünglich war das Zentrum der Region die Stadt Schuscha, dennoch [23].wurde es 1924 zunächst nach Minkend, dann nach Abdallar und schließlich nach Latschin verlegt

Bezirk, sodass das Vieh krank und schwach war und kein Einkommen brachte.[24] Zur gleichen Zeit brachen die us. 1924 beschloss das Präsidium des Zentralkomitees der AKP (b), das Politische Büro Kurdistan vom Politischen [25].Büro der Region Bergkarabach zu trennen und die Grenzstreitigkeit zwischen diesen Gebieten zu lösen

er sowjetischen kurdischen Regierung wurde Husu Hajiyev. Der bekannte Schriftsteller Taghi Schachbazi, der als Abdallar als Hauptstadt der neuen Region. Bei der Auswahl eines neuen Standorts für das Zentrum mochte Taghi en Namen „Latschin“, die fortan als Zentrum fungierte.[27] Die Verwaltung Kurdistans befand sich innerhalb des baidschans zwischen dem sowjetischen Armenien im Westen und der autonomen Oblast Bergkarabach im Osten oten Kurdistans insgesamt 51.200 Menschen, davon waren 37.470 (73,1 Prozent) Kurden, 13.520 (26,3 Prozent) [28].Aserbaidschaner und 256 Armenier (0,5 Prozent)

ch große Aufmerksamkeit gewidmet. Mir Dschäfär Bagirov, Volkskommissar für innere Angelegenheiten, wurde agirov beschrieb die Situation in dem Bezirk als schrecklich. Er stellte fest, dass die hohe Arbeitslosigkeit und das r Sowjetregierung den Bezirk selbst stark diskreditierten.[29] Bagirov führte zahlreiche praktische Initiativen zur tobahnen und ein Sägewerk zu bauen, Milchviehbetriebe zu etablieren, Betriebe zur Herstellung von Butter und lien sinnvoll zu nutzen und abzubauen, das Wasserkraftpotenzial der Region zu untersuchen sowie medizinische

[30].Sanatorien auf der Grundlage der hiesigen Mineralquellen zu schaffen
AKP (b) eine Reihe von Resolutionen – es stärkte die staatliche und parteipolitische Arbeit in der Region, erhöhte
glichkeiten.[31] Anschließend beteiligte sich der Sowjetstaat aktiv an der Bestimmung des Status der kurdischen
e der Etablierung rechtlicher Normen und der Organisation des Bildungssystems unter den Kurden fortan große
tizierten immer noch das Volkgericht. In Kurdistan wurden bald Schulen, Theater sowie Krankhäuser gebaut und
enfalls ein kurdisches Alphabet entwickelt, sodass der Unterricht in den Schulen auf Kurdisch stattfinden konnte
al an Kurden in Aserbaidschan aufgrund der Einwanderer aus der Türkei und dem Iran: In diesen Ländern fanden
de und innerländischen Probleme kehrten viele kurdische Stämme in das sowjetische Aserbaidschan zurück.[33]
Kurden politische Freiheit, Land, Werkzeuge und Zugtiere. Die Kurden wurden vorübergehend in Nachitschewan
ucha[34] umgesiedelt wurden. Am 5. November 1927 wurde beschlossen, die Kurden aus der Türkei, die noch in
en einige Kurden in aserbaidschanische Regionen Aghdam und Jewlach umgesiedelt. Am 16. Januar 1929 wurde
m nach Nucha erlassen.[35] Einige der Kurden weigerten sich jedoch, umzuziehen, da sie sich bereits in Jewlach
ere beschlossen wiederum, in den bergigen Teil der Sharur-Region zu ziehen; der Rest ging nach Nachitschewan
aus führte sie allerdings eine gewaltsame Kollektivierung und Entkulakisierung durch, was zu Unruhen und einer
die Möglichkeit ein, in die Türkei zurückzukehren, sodass der Rat der Volkskommissare der Aserbaidschanischen
Nachitschewan umzusiedeln. Die Kurden waren sich jedoch nicht einig, ob sie nun auf dem aserbaidschanischen
der Türkei, dann in Aserbaidschan und Armenien.[36] Infolgedessen stimmte die türkische Regierung Mitte der
hre der Forderung kurdischer Überläufer zu und so begannen sie Schritt für Schritt, in die Türkei zurückzukehren
30 sollte das autonome Gebiet in einen Kreis (Okrug) mit gleichem Namen umgewandelt werden.[37] Es wurden
."jedoch stattdessen kleinere Bezirke gegründet[38] und somit endete die Existenz des „Roten Kurdistans

Die Kurden nach der Autonomie

gene Kultur entwickeln: Es wurde unter anderem vorgeschlagen, ein kurdisches Alphabet zu schaffen.[39]In den
nn die Produktion von Lehrbüchern für Grundschulklassen in kurdischer Sprache.[40] Alle Gesetze, Dekrete und
gen um den Ausbau der kurdischen Kultur hielten allerdings nicht lange an: Später wurden im Unterricht wieder
utzte nur noch die aserbaidschanische Sprache in der Lehre. Mitte des 20. Jahrhunderts übernahm die Mehrheit
gab es auch einen anderen, objektiven Grund, denn Kurden und Aserbaidschaner heirateten einander und nach
[41].dem Tod von Lenin begann alsbald die Assimilationspolitik von Stalin
ts die Repressalien gegen die Inteligencija begann. Unter dieser Gruppe befand sich auch die kurdische Elite, die
hen und aserbaidschanischen Kurden wurde im Jahr 1937/38 nach Zentralasien, insbesondere nach Kasachstan,
nter den vertriebenen Kurden auch circa 2.000 iranische Kurden, die vor Kurzem noch sowjetische Pässe hatten
rbaidschans war durch mehrere internationale und regionale Faktoren motiviert. Die unerfahrenen Bolschewiki
nheit unter den Kommunisten bezüglich des administrativen Verwaltungssystems, sodass die Deklaration Lenins
g der kurdischen Autonomie war gleichermaßen durch interne und externe Faktoren motiviert. Zunächst wollte
schan mithilfe der Schaffung einer Autonomie reduzieren. Armenien war selbst kein Befürworter der kurdischen
slimische Kurden, die später ebenfalls einen Anspruch auf die Autonomie hätten oder möglicherweise sogar den
.Anschluss mit Kurdistan einfordern würden
ähnt werden, wo große kurdische Minderheiten lebten, die sich ein ähnliches Verwaltungsmodell wünschten. In
ngesprochen, dank denen die Idee des Roten Kurdistans im Kaukasus abgeschafft wurde. In den 40er-Jahren des
smal jedoch auf dem iranischen Territorium, das sich in der sowjetischen Zone befand. Die sogenannte Republik
[43].Mahabad existierte aber nur circa ein Jahr

ngsform im zarischen Russland, die während der Sowjetmacht durch Kreise und später Bezirke ersetzt wurde [1]
.Vgl. Bunijatov, Z. M.: Istorija Azerbajdžana po dokumentam i publikacijam, Baku, 1990, S. 25 [2]
Karabachskoj Avtonomnoj Oblasti Azerbajdžanskoj SSR 1918–1925, Dokumenty i Materialy, Baku, 1989, S. 96 [3]
en Sowjetrepubliken Transkaukasiens geworden, welche später in die ZSFSR umgewandelt wurde und somit [4]
en der UdSSR darstellte. Erst ab dem 5. Dezember 1936 ist die Aserbaidschanische SSR Teil der UdSSR geworden
emejnych spiskov 1886 g. (Sammelband der statistischen Angaben über die Bevölkerung der Transkaukasien- [6]
listen 1886, Tiflis 1893, S. 449, Im Internet: https://viewer.rusneb.ru/ru/000199_000009_005403186?page=212
.am 15.04.2021
.Ebd. S. 449 [7]

n Situation in Aserbaidschan), po dannym na 1 janvarja 2019 g. S. 3, Im Internet: https://www.ipd-az.org/wp- [8]
.content/uploads/2019/12/Religious-statistics-Azerbaijan-2019-ru.pdf, letzter Zugriff am 15.04.2021

: Das armenisch-aserbaidschanische Verhältnis und der Konflikt um Bergkarabach, Wiebaden, 2012, S. 23-24 [9]

n eine Militäroperation zwischen Armenien und Georgien), Nationalarchiv Georgiens, f. 1878, d.1. op. 1, S. 3 [10]

tvami Kavkaza (na primere Azerbajdžana i Armenii), (Sowjetrussland und die Bildung der Grenzen zwischen [11]
vetskaya-rossiya-i- ,Globalizacija&den Kaukasusstaaten (am Beispiel von Aserbaidschan und Armenien)), Kavkaz
nits-mezhdu-gosudarstvami-kavkaza-na-primere-azerbaydzhana-i-armenii/viewer, letzter Zugriff am 17.04.2021

.Vgl. Bunijatov, Z. M.: Istorija, S. 155-156 [12]

n Russland. (Siehe: Kappeler, Andreas: Nationalbildung und Nationalbewegungen im Russländischen Reich, [13]
ortal/servlets/MCRFileNodeServlet/jportal_derivate_00021289/afs-2000-067.pdf, letzter Zugriff am 17.04.2021

930-e gg. (Die kurdische Frage in der Politik der Sowjets in den 1920er- und 1930er-Jahren), Voprosy Istorii, [14]
, S. 2. Im Internet: https://www.academia.edu/35719867/курдский_вопрос_PDF, letzter Zugriff am 17.04.2021

an poterjal Zangezur (Wie Aserbaidschan Sangäsur verlor), Irs Nasledie, Nr. 1 (61), 2013, S. 21, Im Internet: [15]
.https://www.academia.edu/40754328/Как_Азербайджан_потерял_Зангезур, letzter Zugriff am 18.04.2021

gung des Präsidiums des Zentralkomitees der AKP am 16. Juli 1923 deutlich, in: Gulieva, D. P.: K istorii, S. 96 [16]

.Vgl. Närimanoghlu, Hacı: S. 199 [17]

.Vgl. RGASPI, f. 2, op. 1, ed. chr. 24219 [18]

Vgl. Mamedzade, Namig: Na puti k velikoj missii, Chosrov bek Sultanov byl odnoj iz jarčajših zvezd [19]
f dem Weg zur großen Mission, Chosrov bey Sultanov war einer der hellsten Sterne am politischen Horizont des
erbaidschans), Im Internete: http://www.elibrary.az/docs/jurnal/jrn2017_360.pdf, letzter Zugriff am 17.04.2021

publik, Fatali Chan Choyki, auch kurdischer Abstammung war, wobei sein Nachname für seine Heimatstadt [20]
mid, Azərbaycan kürdləri (Aserbaidschanische Kurden), 12. Juni 2020, [https://azlogos.eu/azərbaycan-kurdləri/])

eace between the British Empire and Allied Powers and Turkey, 10. August 1920, Sèvres, S. 21, Im Internet: [21]
org/web/20140531175547/http://treaties.fco.gov.uk/docs/pdf/1920/TS0011.pdf, letzter Zugriff am 18.04.2021

.Vgl. Mammadova, Šalala: Kurdskij vopros, S. 3 [22]

.Ebd.: S. 4 [23]

.Ebd.: S. 4 [24]

.Vgl. Gulieva, D. P.: K istorii, S. 154 [25]

,Vgl. Upravlenie delami Prezidenta Azerbajdžanskoj Respubliki, Prezidentskaja biblioteka [26]
konflikt: S. 33, Im Internet: https://files.preslib.az/projects/azerbaijan/rus/gl7.pdf, letzter Zugriff am 18.04.2021

nazirläri vä silachdaschlari 1918–1920 (Die Innenminister der Volksrepublik Aserbaidschan und Militärleute [27]
.1918–1920), Baku, 2013, S. 306

Allunionsvollzählung von 1926), T. ChUP. Sojuz Sovetskich Socialističeskich Respublik, Moskau, 1926 S. 8–14 [28]

.Vgl. Gulieva, D. P.: K istorii, S. 116 [29]

.Vgl. Mammadova, Šalala: Kurdskij vopros, S. 5 [30]

.Vgl. Gulieva, D. P.: K istorii, S. 119 [31]

v sovetskuju sistemu (Kurden in der UdSSR in den 1920er- bis 1930er-Jahren: Prozesse der Anpassung und [32]
Integration in das sowjetische System), Moskau, 2010, S. 75–76. Im Internet:
Adaptasyonu_Курды_СССР_в_1920_30_ые_гг_процессы_адаптации_и_интеграции_в_советскую_систему_,
.letzter Zugriff am 18.04.2021

.Vgl. Mammadova, Šalala: Kurdskij vopros, S. 6 [33]

.Früherer Name von Schäki [34]

.Vgl. Ebd. S. 6 [35]

.Vgl. Ebd. S. 7 [36]

.Vgl. Upravlenie delami: S. 4 [37]

.Vgl. Konak, Ismet: Kurdy SSSR, S. 72 [38]

.Vgl. Ebd. S. 64 [39]

et: https://www.researchgate.net/publication/264562648_The_Rise_of_Red_Kurdistan (letzter Zugriff am [40]
.20.04.2021)

n kürdläri, 12. Juni 2020, Im Internet: https://azlogos.eu/azərbaycan-kurdləri, letzter Zugriff am 10.05.2021 [41]
.Vgl. Konak, Ismet: Kurdy SSSR, S. 87 [42]
hichte der kurdischen Umsiedlung in Kasachstan), In: Bajmyrzaev K.A. Kostanaj memlekettik pedagogikalyk [43]
[1].institutynyn Žaršysy, №3 (19), 2010, S. 91

Artikeleigenschaften

:Buch	Kurdenfrage
:Buch	Politik
:Buch	Politische Kritik
:Art der Veröffentlichung	Born-digital
:Dialekt	Deutsch
:Provinz	Azerbaijan
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Deutsch | masimovasif.net/
کاتی تۆمارکردن: PM 3:35:46 2023/24/2
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 86

"الميثاق الملي" تحت عنوان "المنطقة الآمنة"

https://www.kurdipedia.org/?q=20221018102641440560

*رفيق خوري
الشرق اليوم- الرئيس رجب طيب أردوغان لا يرى مسافة بين طموحاته السياسية والشخصية وبين مستقبل تركيا. والمفارقة أنه يزيد من الالتفات إلى الوراء والتفرد بالسلطة منذ بدايات القرن الحادي والعشرين بمقدار ما تتطلع الأجيال التركية الجديدة إلى الأمام. ما حصل عليه الرئيس سليمان ديميريل عام 1998 من دمشق عبر التهديد بغزو سوريا، وهو التخلي عن ورقة حزب العمال الكردستاني وزعيمه عبدالله أوجلان وتوقيع "اتفاق أضنة" الذي يسمح لتركيا بالمطاردة الساخنة داخل مسافة من سوريا، يريد أردوغان الحصول على أكثر منه بالغزو على مراحل. أما التفاوض، فإنه مع أمريكا التي تحمي الكرد شرق الفرات وروسيا التي تحمي النظام، وسط الادعاء بأنه لا يطلب إذناً من أحد. وأما الأدوار الخارجية الخطيرة في حرب سوريا، فإن أخطرها هو الدور التركي. من التفاوض مع دمشق على حصة للإخوان المسلمين في التسوية السياسية إلى دعم الإخوان بالمال والسلاح لإسقاط النظام وتقديم ممر إلى سوريا لكل أشكال الإرهابيين المتطرفين أمثال "داعش" و"القاعدة". ومن تنظيم ميليشيات سورية تابعة لتركيا والانضمام إلى روسيا وإيران في "مسار أستانة" إلى الغزو المباشر لسوريا بالتفاهم مع أمريكا أيام دونالد ترامب، ومع روسيا والدائم فلاديمير بوتين. وكل عملية غزو تحمل اسماً رمزياً ومناقضاً للحرب:
"درع الفرات في جرابلس، غصن الزيتون في عفرين، نبع السلام بين تل أبيض ورأس العين، درع السلام في إدلب". أما العملية الجديدة "نبع السلام-"، فإن توسيعها إلى شرق الفرات حتى الحدود مع العراق اصطدم بالرفض الأمريكي والروسي، لتصبح في حدود منبج وتل رفعت.
والهدف المعلن منذ البدء هو إقامة "منطقة آمنة" على طول الحدود التركية مع سوريا بعمق 30 كيلومتراً، لا مكان فيها لقوات سوريا الديمقراطية ذات الغالبية الكردية، التي خاضت أصعب حرب مع "داعش".
وهذا جزء من طموحات إمبريالية تختفي وراء عناوين "الأمن القومي"، كما هي حال الهجوم الروسي على أوكرانيا. بوتين ادعى القيام بعملية "وقائية" لمنع كييف الراغبة بأن تكون أطلسية، من تهديد الأمن القومي الروسي. وأردوغان يقول، لا فقط إن حزب العمال الكردستاني الذي يسجن زعيمه إرهابي بل أيضاً إن حزب الشعوب الديمقراطي، الذي نال ستة ملايين صوت في الانتخابات إرهابي ويمثل واجهة لحزب العمال. كذلك قوات سوريا الديمقراطية في سوريا.
ولا منطق في الدنيا يبرر اتهام ملايين المواطنين الأتراك بالإرهاب لمجرد أنهم كرد وسجن زعمائهم وإقالة رؤساء البلديات

التابعة لهم. ولا منطقة أمنية تحول دون الإرهاب، لأن الإرهابيين يستطيعون القيام بالعمليات في أية منطقة أمنية ويستحيل إنشاء "منطقة آمنة" تماماً. وها هو "داعش" الذي احتفلت واشنطن وموسكو وبغداد ودمشق وطهران بالانتصار عليه، يقوم بعمليات إرهابية في سوريا والعراق وليبيا وأفغانستان وأماكن أخرى.
الواقع أن المنطقة الآمنة ليست سوى جزء مما يريده أردوغان، إلى جانب أمور أخرى: تغيير ديموغرافي في شمال سوريا على حساب سكانها من الكرد، إعادة مليون لاجئ سوري في تركيا إلى سوريا ليعيشوا مكان الكرد. بحث عن شعبية في الانتخابات الرئاسية والبرلمانية العام المقبل، وفتح باب جديد للمساومة مع أمريكا وروسيا حول أهداف في طموحات أردوغان. أليس أردوغان الخائف من الكرد هو من توصّل في الماضي إلى اتفاق مع القوى الكردية وهدنة مع "حزب العمال الكردستاني" حين كان ذلك يخدم آماله في دخول الاتحاد الأوروبي؟ أليس أردوغان الذي يحكم بلداً عضواً مهماً في الحلف الأطلسي أقرب إلى الأوراسية منه إلى الأطلسية، بحيث عمد في تطهير الجيش بعد القضاء على المحاولة الانقلابية الأخيرة، إلى تقريب الضباط الأوراسيين وإبعاد أو طرد الضباط الأطلسيين؟
لعبة أردوغان أوسع، بصرف النظر عن كونها أكبر من قدرته. هو يطمح للعودة إلى "الميثاق الملي" لعام 1920، الذي رسم حدود تركيا بعد الحرب ووضع ضمنها شمال سوريا والعراق وبعض جزر بحر إيجه والبحر المتوسط، لكن "معاهدة سيفر" عام 1925 جرّدتها من بعضها. وبريت ماكغورك، المسؤول عن الشرق الأوسط في مجلس الأمن القومي الأمريكي، الذي كان موفد التحالف الدولي ضد "داعش"، يصرّح بأنه سمع أردوغان يقول "إن 400 ميل مربع بين حلب والموصل هي منطقة أمنية تركية". وقديماً قالت "العرب": تسمع بالمعيدي خير من أن تراه.ومن ثم، هناك التوقعات الإجمالية في ما يتصل بالاقتصاد الكلي. سيحصل نوع من التباطؤ، واحتمال تحوله إلى ركود تقني- فصلان متتاليان من النمو السلبي– يبدو لي أقل أهمية من الصورة الأشمل والمتعلقة بما لو كان هناك نمو جيد للسنوات الخمس المقبلة، وليس الأشهر القليلة المقبلة. والواقع أنني متفائل إلى حد كبير بأن المملكة المتحدة ستتجنب الركود، لكنني أقر بأنني قد أكون مخطئاً.
*اندبندنت عربية[1]

خصائص السجل

الحزب:	داعش
الكتاب:	مقالات ومقابلات
الكتاب:	النقد السياسي
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	تركيا

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | marsaddaily.com
کاتی تۆمارکردن: 2022/18/10 10:26:41 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 87
100 عام على اتفاقية سايكس بيكو - الأردن: صمود واستقرار وسط موجة تحديات مستمرة
https://www.kurdipedia.org/?q=20230130092141462663

بواسطة أندرو جيه. تابلر

المقالة الثالثة: «الأردن: صمود واستقرار وسط موجة تحديات مستمرة» بقلم ديفيد شينكر

قلة قليلة اعتقدت أن المملكة الهاشمية لإمارة شرق الأردن ستصمد عندما تمّ إنشاؤها في عام 1946. وعند تأسيسها، كانت المملكة تضمّ 250 ألف نسمة فقط معظمهم من البدو، وتمتلك القليل من الموارد الطبيعية التي يمكن الحديث عنها. وبعد فترة وجيزة، في عام 1948، تورطت المملكة في حرب مع دولة إسرائيل الناشئة، ووفرت ملجأ لنحو 650 ألف لاجئ فلسطيني، واكتسبت مساحة إضافية بلغت 5600 كيلومتر مربع غرب نهر الأردن. ثم، بعد أقل من ثلاث سنوات، اغتيل الملك برصاصة أردته قتيلاً، تاركاً المملكة الصحراوية الناشئة في عهدة ملك يبلغ من العمر 17 عاماً وسط انقلابات هزت دولتين مجاورتين.

وكانت تلك الأعوام الخمسة الأولى فقط. وخلال العقود اللاحقة، استمرت سلسلة من التحديات الاقتصادية السياسية والعسكرية بلا هوادة. ففي عام 1958، على سبيل المثال، طلب القصر الملكي الدعم العسكري من بريطانيا لحماية المملكة من المخاطر التي شكّلها جمال عبد الناصر. وخلال حرب عام 1967 مع إسرائيل، دخل 250 ألف لاجئ فلسطيني إضافي إلى الأردن، وبين عامي 1970-1971، حارب الجيش الأردني آلاف المسلحين الفلسطينيين المقيمين داخل المملكة الذين حاولوا السيطرة على الدولة وانتصر عليهم. ثم أتى اللاجئون العراقيون، الذين وصلوا بمئات الآلاف في عامي 1991 و2003، ونحو 400 ألف فلسطيني كانوا قد طُردوا من الكويت في عام 1991، ووجد العديد منهم طريقه إلى المملكة.

وعلى الرغم من الصعوبات، بقيت المملكة مثابرة. فقد تحوّل الملك حسين، العاهل الأردني الشاب، إلى رجل دولة إقليمي وصانع سلام يحظى باحترام وتقدير واسع، وسفير رفع المكانة الدولية لدولته الصحراوية الصغيرة والفقيرة، مما ساهم في النهاية في استقطاب مبالغ كبيرة من المساعدات النقدية. والأهم من ذلك، أن العاهل الأردني تمكّن مع مرور الوقت من رأب صدع الخلافات العرقية العميقة بين الرعايا الفلسطينيين وأولئك من أصول قبلية. وسار نجل الملك حسين، عبدالله الثاني الذي تولى العرش في عام 2000، على خطى والده، مما ساعد في النهاية على إخراج الأردن من فلك العراق وضمّه إلى المعسكر المؤيد للغرب.

وخلال العقد والنصف الماضي، عزّز الأردن بشكل أكبر حتى تحالفاته السياسية والعسكرية مع الغرب والولايات المتحدة بوجه خاص، مما أفسح المجال أمام ازدياد التعاون الإستراتيجي والمساعدة المالية من واشنطن. وفي حين لم تحم العلاقات الوثيقة مع واشنطن المملكة من التحديات الإقليمية، إلا أنها ساعدت الأردن على مواجهة بعض أصعب الأزمات والعواصف السياسية التي هددت الاستقرار الداخلي في البلاد.

نهج فعال إزاء المشاكل

لم يكن التحالف مع الغرب سوى واحد من سلسلة من المقاربات الجديدة إقليمياً في وجه التحديات التي ساهمت في ضمان صمود المملكة. وتتضمن مقاربات مثمرة أخرى كانت قد ساعدت القصر الملكي على تخطي المحن ما يلي:

· التركيز على الشرعية الدينية. أشار الملك حسين على نحو متواتر إلى نسب الهاشميين - كونهم منحدرين مباشرة من سلالة النبي محمد - لمحاولة جمع السكان المتباينين وتعزيز شرعية حكمه الذي نُقل أساساً من الحجاز في شبه الجزيرة العربية.

· حوكمة أفضل نسبياً. وفقاً لمنظمة فريدوم هاوس، إن الأردن ليس حراً. لكن وفقاً للمعايير الإقليمية، يطبّق الأردن سياسة قمعية معتدلة نسبياً. فلا يلجأ حكامه إلى التعذيب بالدرجة

نفسها المعتمدة في دول أخرى في المنطقة.

· عمليات قتل أقل. تُعتبر السيطرة الذكية على الحشود، السمة المميزة للشرطة الأردنية. فعند وقوع تظاهرات، لا تطلق قوات الدرك - الشرطة ورجال الأمن - الأردنية النار على الحشود حتى لو كان يعني ذلك تعرّض عناصر هذه القوات لإصابات.

· ساطة الصراع المجتمعي. على مرّ السنوات، كان القصر الملكي بمثابة الحكم التقليدي بين السكان من أصول قبلية الذين تقدّر نسبتهم ب 40 في المائة وأولئك من أصول فلسطينية الذي يشكّلون 60 في المائة. ويسود استياء كبير في كلا الجانبين - على الصعيد الاجتماعي والاقتصادي والسياسي - لكن النظام وجد صيغة لنزع فتيل التوترات والحدّ من العنف. كما أن معدل تزاوج يناهز 30 في المائة بينهما، بما فيه الملك نفسه، يساهم في تحسين الأوضاع على الأرجح.

· السيطرة الذكية على الإسلاميين. تصرَّف القصر الملكي بحكمة في تعامله مع إسلاميي المملكة. ومن خلال مزيج من الاسترضاء والدمج تارةً والترهيب والقمع طوراً، نجحت السلطات الأردنية بمهارة في إدارة ما كان يمكن أن يشكّل تهديداً كبيراً للنظام ولتوجهات المملكة الموالية للغرب.

· جمع التمويل بشكل ممتاز. كان الأردن دولة مدينة منذ عام 1946 لكنه حصل على التمويل من دول الخليج، والعراق تحت حكم صدام حسين، والولايات المتحدة، وأوروبا، واليابان. وقد ارتقى القصر الملكي بعملية جمع التمويل لتصبح فناً، فعزّز موقعه الإستراتيجي وحرص على الاعتدال واللين لانتزاع إيجارات أعلى باستمرار من الولايات المتحدة التي تساهم حالياً في نحو 10 في المائة من ميزانية الأردن السنوية.

· قبول اللاجئين. سمح الأردن لعدد أكبر من اللاجئين للفرد الواحد بالدخول إلى أراضيه ربما أكثر من أي بلد آخر. وقد شكّل أولئك اللاجئون عبئاً كبيراً على المملكة، على الصعيدين الاقتصادي والاجتماعي. لكنهم كانوا أيضاً مركزاً للربح الثابت، حيث أدخلوا عائدات ومساعدات مالية، وأحياناً رأس مال جديد إلى المملكة.

· الحظ. بحلول أواخر عام 2012، كانت المملكة تواجه تحدياً صعباً من المعارضة القبلية المعروفة باسم الحراك التي كانت تقترب أكثر فأكثر من جماعة «الإخوان المسلمين»، استناداً إلى تركيز مشترك على فساد القصر. وللمفارقة، فإن الحرب في سوريا والاضطرابات في مصر والفوضى في ليبيا وانهيار اليمن، شكّلت كلها عوامل مثبطة للأردنيين أثنتهم عن الاحتجاج. وعوضاً عن التظاهر، لازم الأردنيون منازلهم وفضّلوا العيش في بلد مستقر ومتسامح نسبياً.

التحديات الرئيسية

على الرغم من أن ثقافة الأردن السياسية المعتدلة، غير الإيديولوجية والتي تعزف عن الثورة هي عامل ملطّف قوي، يُعتبر خطر اندلاع اضطرابات محلية اليوم أكبر من أي وقت مضى منذ الفترة الدموية التي عرفتها البلاد بين عامي 1970-1971. ويرتبط هذا الخطر في جزء كبير منه بامتداد الحرب السورية لتطال المملكة الهاشمية. فحتى يومنا هذا، عبَرَ ما يقرب من 1.4 مليون لاجئ سوري إلى الأردن. ويطرح هؤلاء اللاجئون الذين يشكّلون نحو 13 في المائة من سكان الأردن، تحدياً فريداً من نوعه بالنسبة للقصر الملكي.

يُذكر أن أقل من 120 ألفاً من هؤلاء السوريين يعيشون في مخيمَين للاجئين المتوافرَين في المملكة الهاشمية، حيث تنتشر الأغلبية الساحقة في أرجاء البلاد وتثقل كاهل الاقتصاد الضعيف بشكل دائم في الأردن، حيث يمثّل خلق فرص العمل مشكلة كبيرة. وبالفعل، فوفقاً لمكتب المفوضية السامية للأمم المتحدة لشؤون اللاجئين، يقبع 86 في المائة من

اللاجئين الذين يعيشون خارج المخيمين تحت خط الفقر. ووفقاً للأرقام الرسمية، يناهز معدل البطالة 15 في المائة، وهو رقم أسوأ بكثير عندما يأخذ المرء في الحسبان معدّل المشاركة المنخفض في القوى العاملة البالغ 36 في المائة. ووفقاً لبعض التقارير بلغ معدل البطالة في أوساط الشباب 40 في المائة. وبالتالي، ليس من المفاجئ أن يؤدي دخول مئات الآلاف من السوريين إلى سوق العمل إلى زيادة معدل البطالة بشكل إضافي بين الأردنيين في ظل إقدام الشركات على استبدال المواطنين باليد العاملة السورية الأرخص. ووفقاً ل منظمة العمل الدولية، ازداد معدل البطالة بين الأردنيين في المناطق التي تشهد تمركزاً كبيراً من اللاجئين السوريين إلى 22 في المائة.

ويمارس هؤلاء اللاجئون الضغوط على البنية التحتية في المملكة، بما فيها قطاعات المياه والكهرباء والتعليم، ويدفعون بأسعار المنازل صعوداً. ففي عام 2015، بلغت تكاليف استضافة اللاجئين 17.5 في المائة من ميزانية البلاد وكانت سبباً رئيسياً في العجز الأردني الذي بلغ ملياريْ دولار. وكانت هذه العوامل قد دفعت مؤخراً بالملك عبدالله إلى القول إن الوضع وصل إلى حدّ الغليان ...عاجلاً أو آجلاً، أعتقد أن الأمور ستخرج عن السيطرة. ونحو نهاية عام 2015، بدأ الأردن يحد من دخول السوريين ويقتصر ذلك فقط على من هم بحاجة ماسة إلى عناية طبية.

وفي حين أن هناك تأثير كبير للاجئين السوريين على المستويَيْن الاقتصادي والاجتماعي، يمثّل الأمن مبعث قلق أكثر إلحاحاً. فوفقاً للتقديرات، يناهز عدد الأردنيين الذين يقاتلون حالياً في سوريا 2500 عنصر. وعلى الرغم من أن القوات المسلحة الأردنية تمنع بشكل فعال عمليات التسلل وتحارب المسلحين والمهربين السوريين على طول الحدود، تتزايد المؤشرات على أن بعض اللاجئين - والمواطنين الأردنيين - يخضعون لتأثير إيديولوجية الإسلام السلفي أو تنظيم «الدولة الإسلامية» الذي نصّب نفسه بنفسه.

ويمكن القول إنه قبل أن يُقدم تنظيم «داعش» على قتل الطيار الأردني [معاذ الكساسبة] - الذي أُسقطت طائرته في سوريا في كانون الثاني/يناير 2015 - بإحراقه حياً، أعلن 62 في المائة فقط من الأردنيين أنهم يعتبرون تنظيم «الدولة الإسلامية» منظمة إرهابية - واعتبر نحو 31 في المائة فقط أن «جبهة النصرة» - فرع تنظيم «القاعدة» في سوريا - منظمة إرهابية. ووفقاً لذلك الاستطلاع نفسه الذي أجراه مركز الدراسات الإستراتيجية في الجامعة الأردنية في أيلول/سبتمبر 2014، اعتَبر 44 في المائة فقط من المستطلَعين الأردنيين تنظيم «القاعدة» جماعة إرهابية.

لا شكّ في أن مقتل الطيار الأردني قد أثّر في بعض هذه الآراء. ومع ذلك، تتصاعد وتيرة الحوادث والاعتقالات المرتبطة بالإرهاب في المملكة الهاشمية. ففي مطلع آذار/مارس، أفادت دائرة المخابرات العامة الأردنية عن مقتل ثمانية عناصر من خلية تابعة لتنظيم «الدولة الإسلامية» كانوا يخططون لشنّ هجمات على أهداف مدنية وعسكرية في البلاد، من خلال تبادل لإطلاق النار في إربد. وفي حزيران/يونيو، تمّ استهداف مقر للمخابرات يقع على بعد عشرين ميلاً شمالي عمّان، كما فجّر التنظيم سيارة مفخخة في مركز الركبان الحدودي شرقي الأردن، مما أسفر عن مقتل سبعة جنود.

ما الذي يجب أن تفعله الولايات المتحدة للمساعدة؟

أمام واشنطن دور مهم تضطلع به لمساعدة الأردن على الصمود في وجه العاصفة الإقليمية الراهنة. ففي آذار/مارس 2016، نشر كاتب هذا المقال والمدير التنفيذي ل معهد واشنطن روبرت ساتلوف، دراسة مقدّمة إلى مجلس العلاقات الخارجية بعنوان تزايد الضغوط على الأردن، حثّا من خلالها الولايات المتحدة على اتخاذ الخطوات التالية للمساعدة على تخفيف الضغوط التي ترزح تحت وطأتها المملكة الهاشمية:

· زيادة المساعدة الإنسانية. في عام 2016، زوّدت الولايات المتحدة الأردن مساعدات

عسكرية واقتصادية تجاوزت قيمتها 1.6 مليار دولار. وفي عام 2015، منحت واشنطن المملكة أيضاً تمويلاً إضافياً بقيمة 180 مليون دولار لمساعدة اللاجئين، أو ما يقرب من نصف المبلغ الذي منحته الولايات المتحدة للبنان. ونظراً إلى أهمية الأردن الإستراتيجية، على واشنطن بذل المزيد من الجهود. ففي عام 2015، منحت واشنطن دعماً للاجئين السوريين بقيمة 533 مليون دولار في دول شرق أوسطية أخرى. ويمكن إعادة تخصيص بعض هذا التمويل إلى الأردن. على واشنطن أن تضغط على حلفائها الأوروبيين والعرب (على سبيل المثال، المملكة العربية السعودية والإمارات العربية المتحدة والكويت) لإضافة عنصر دعم للميزانية السنوية بقيمة مليار دولار على مشاريع استثماراتها في البنية التحتية القائمة في المملكة والتي التزمت بها في عام 2013.

· دعم عملية توظيف اللاجئين السوريين. إن ارتفاع معدلات البطالة وعدم كفاية فرص العمل والهجرة الخاضعة للرقابة، كلها عوامل تدفع على ما يبدو على هجرة الرجال السوريين إلى أوروبا. لذلك، فمن أجل إغراء السوريين للبقاء في المنطقة، إن لم يكن في سوريا نفسها، سوف يتطلب توفير درجة معينة من الفرص الاقتصادية. يجب على واشنطن تشجيع الدول الأوروبية على الاستثمار في مبادرات لخلق فرص عمل في الأردن، حالما يوفر الأردن تصاريح عمل لعدد أكبر من اللاجئين السوريين. وقد تم تحديد عملية توفير فرص العمل المحلية للاجئين كأولوية أوروبية خلال مؤتمر المانحين لسوريا الذي انعقد في لندن في شباط/ فبراير 2016. ومقابل قروض البنك الدولي والهبات الأوروبية، التزم الأردن منتصف عام 2016 بالسماح للسوريين بالعمل في المملكة. ومن المهم أن تحافظ عمّان على التزامها هذا.

· زيادة التعاون في مجالي الدفاع والاستخبارات. إن تبادل المعلومات الاستخباراتية والتعاون الأمني بين واشنطن وعمّان عاملان قويان بالفعل بشكل استثنائي. ومن أجل تعزيز العلاقة وتحسين قدرات الأردن على جمع المعلومات الاستخباراتية حول جنوب سوريا، يجب على إدارة أوباما [والإدارة الأمريكية القادمة] تزويد المملكة الأردنية بقدرات متقدمة من خلال طائرات بدون طيار للمراقبة والهجوم.

· إنشاء منطقة آمنة حقيقية. على الرغم من أن الأردن قد بذل بعض الجهود بعيداً عن الأنظار لدعم المجتمعات المحلية على الجانب السوري من الحدود، إلا أن تلك الجهود تفتقر إلى الموافقة الرسمية لإنشاء منطقة آمنة إنسانية مدعومة دعماً كاملاً والحفاظ عليها، حيث تقدم قوات التحالف بقيادة الولايات المتحدة الأمن للمأوى والتغذية للسوريين النازحين داخلياً. وبالتالي، فإن إنشاء مثل هذه المنطقة مع الشركاء في التحالف الذي يكافح تنظيم «الدولة الإسلامية» سيخدم كل من المصالح الإستراتيجية للولايات المتحدة في الحفاظ على الأردن ومصادر القلق الإنسانية من خلال حماية المدنيين.

المساعدات الأمريكية في الحوكمة والسيطرة على الأراضي والتنمية البشرية

في حين أن نظام الحكومة في الأردن أكثر تسامحاً وتعددية مقارنةً بالدول الأخرى في المنطقة، أظهرت منظمة فريدوم هاوس أن المملكة ليست حرة خلال السنوات القليلة الماضية، من حيث الحقوق السياسية والحريات المدنية. فقبل انتفاضات عام 2011، كان الإصلاح السياسي مكوّناً مهماً في أجندة الولايات المتحدة الخاصة بالأردن. وربما ليس من المفاجئ أن أولوية الإصلاح تراجعت - بالنسبة لواشنطن والأردنيين على حد سواء - نظراً إلى التطورات الإقليمية. ومع ذلك، تساعد الولايات المتحدة حالياً على دعم مشروع لامركزية أساسي في المملكة من شأنه، في حال نجاحه، أن يعزّز الإصلاح السياسي. وفي الوقت نفسه، أطلق الأردن في عام 2015 قانوناً انتخابياً جديداً يبدو أنه يشجّع على تطوير الأحزاب السياسية، وهو عنصر أساسي في ذلك النوع من الإصلاح السياسي الذي ينادي به الغرب.

ويكتسي التطوير الإنساني أهمية بالغة أيضاً من أجل تعزيز استقرار المملكة على المدى الطويل. غير أنه كما هو الحال مع العديد من دول المنطقة، أثبتت هذه الخطوة حتى الآن

أنها تشكّل تحدياً كبيراً بالنسبة للأردن. ورغم تفاؤل كل من صندوق النقد الدولي والبنك الدولي إزاء الآفاق الاقتصادية في الأردن، إلا أنه وفقاً لاستطلاع أجراه مركز الفينيق للدراسات الاقتصادية والمعلوماتية ومقرّه عمّان الصيف الماضي، يَعتبر 57 في المائة من الأردنيين أن الاقتصاد سيئ أو سيئ للغاية. ويشكّل استحداث فرص العمل سبباً رئيسياً، لا سيما نظراً إلى العدد الهائل من خرّيجي الجامعات الأردنيين الذين لا تتاح أمامهم فرص كبيرة للحصول على وظيفة تلائم مستواهم العلمي. وكانت عمّان قد أعلنت عن خطط للمساعدة على استحداث 180 ألف وظيفة جديدة بحلول عام 2025. وفي حين سيمثّل هذا العدد بداية جيدة، إلا أنه قد لا يكون كافياً. ففي عام 2013، قدّر صندوق النقد الدولي عدد الوظائف الجديدة التي من الضروري توافرها بحلول عام 2020 بحوالي 400 ألف وظيفة. يُذكر أن واشنطن خصصت ملايين [الدولارات] لمساعدات إنمائية للأردن لمعالجة هذه المسألة، لكن تأثيرها لم يكن كبيراً.

ولحسن الحظ، لا يزال حفظ الأمن، نسبياً، من السمات الأساسية للحكومة الأردنية. فأداء كل من الجيش ودائرة المخابرات العامة لا يزال يرتقي إلى مستوى رفيع إقليمياً. وفي حين يخطط تنظيم «الدولة الإسلامية» وجماعات مسلحة أخرى لشنّ هجمات في المملكة - ستستهدف في النهاية الحكومة أو المدنيين أو السياح على الأرجح - تعتمد عمّان إستراتيجية استباقية على صعيد أمن حدودها ودفاعها المحلي. غير أن المشكلة الفعلية تكمن في أن هذه الإيديولوجية تتجاوز الحدود. فكلما استمرت الحرب في سوريا لفترة أطول، تنامى خطر الإرهاب الموجّه ضد المملكة. أما بالنسبة لواشنطن، فهذا يعني أن مفتاح الاستقرار الطويل الأمد في الأردن يتمثّل بالمساعدة على إنهاء القتال الدائر في سوريا المجاورة في أسرع وقت ممكن.

ديفيد شينكر هو زميل أوفزين ومدير برنامج السياسة العربية في معهد واشنطن.

المقالة الثانية: «تحديد الدولة المستقرة» بقلم مايكل نايتس

لا تُشكّل أرض العراق الّتي تظهر حالياً على الخرائط النتيجة الدقيقة لاتفاقية سايكس-بيكو- التي قسّمت العراق كما هو عليه اليوم بين منطقتي نفوذ فرنسية وبريطانية - بل هي بالأحرى ناشئة عن عملية جمع ثلاث ولايات عثمانية (بغداد، البصرة والموصل) في دولة واحدة. وفي السنوات ما بين 1921 و 1932، تم تحديد حدود العراق مع المملكة العربية السعودية وسوريا وتركيا وإيران. وحتى منذ ذلك الحين، انتُقد العراق على أنه دولة مصطنعة، خاصةً لأنه يفتقر إلى التجانس العرقي والطائفي. وقد انضم تنظيم «الدولة الإسلامية» إلى صفوف النقاد في حزيران/يونيو عام 2014، عندما أصدر شريط فيديو بعنوان نهاية «سايكس-بيكو» هدد فيه ب غرس المسمار الأخير في نعش مؤامرة «سايكس-بيكو»

ويمكن القول أن وضع الخطوط بدقة على الخريطة - أي الحدود الخارجية للعراق - كان الموضوع الأقل إثارةً للجدل خلال البداية الاستعمارية للبلاد. وكانت المنافذ في المناطق الحدودية مع السعودية والأردن وسوريا، ومع تركيا، إلى حد ما، قليلة السكان ويسهل اختراقها من الناحية التاريخية لكي تسمح بقيام تجارة تقليدية واتصالات بين المجتمعات العابرة للحدود. وحيث لامست الحدود المناطق الاستراتيجية والغنية بالنفط بالقرب من الخليج العربي، الذي هو منفذ العراق الوحيد إلى البحر، أدّى موضعها دوراً في اندلاع حربان كبيرتان مع إيران والكويت. وتنطبق دينامية مماثلة على العديد من الدول في مناطق كثيرة من العالم.

تنوّع دون تمثيل

تسببت الجوانب الأكثر إثارة للجدل في ولادة العراق الحديث، من التقاء مجموعة فريدة ومتنوعة من الأعراق والطوائف والطبقات الخاضعة لأشكال حكومات غير تمثيلية. فالأول والأكثر إثارة للجدل، أدت الحدود التي أُنشئت مع تركيا في عام 1926 إلى عزل جزءٍ من

الأمة الكردية داخل الحدود الإدارية الحديثة للعراق. كما فُوضت مجموعات مهمة أخرى من الأقليات - التركمان واليهود والمسيحيين الآشوريين، على سبيل المثال لا الحصر - لتحكم من بغداد. كذلك، تم إخضاع الشيعة العرب، الذين هم أكبر مجموعة عرقية طائفية منفردة، إلى حكومة تسيطر عليها جهات غير شيعية.

وفي حين أصبحت الحدود الحديثة للعراق وقوميته حقيقةً واقعة، تم الحفاظ على وحدة هذه المجموعات بوسائل متنوعة. فغالباً ما كانت القوة العسكرية الخاصة بالحكومة مهمة جداً في تدارك الثورات والانتفاضات التي قام بها الأكراد والشيعة. وأدّت الثروة النفطية والسياسة الحزبية إلى تحقيق التقدم الاجتماعي وبداية دولة ريعية شعر فيها المواطنون بالطمأنة من خلال رعاية الدولة. إلا أن ديكتاتورية صدام حسين العنيفة إلى حد كبير فقدت السيطرة على الشمال الكردي، وبدأت السلطة المركزية للدولة تضعف بشكل كبير في ظل العقوبات الغربية.

وعوضاً عن الديكتاتورية، سعى الائتلاف إلى فرض ديمقراطية تمثيلية تحفّز العضوية الوطنية لكافة المكوّنات العراقية - أي شكل من أشكال الحكم لم يطوّره يوماً أبناء البلاد في العراق. وقد لا تكون هذه الفكرة قد فشلت نهائياً، لكن من الواضح أن العرقية والطائفية القائمة على أساس الحصص، والديمقراطية التي تهيمن عليها الأحزاب في الوقت الحالي لم تحقق التماسك بين العراقيين، بل في الواقع على العكس تماماً من ذلك.

ولم تكن بعض الظروف مثل بروز تنظيم «الدولة الإسلامية» وانخفاض أسعار النفط مساعدة أيضاً. كما أن القوى المركزية في العراق - أي القوة العسكرية والنفوذ الاقتصادي للحكومة - لم تكن يوماً ضعيفة إلى هذا الحد. ولم تبدُ فكرة تداول السلطات على أساس الهوية العرقية الطائفية جذابة بتاتاً إلى هذه الدرجة بالنسبة إلى الكثير من العراقيين منذ ولادة الدولة.

ويثير كل ما سبق علامات استفهام حول الكيفية التي يجب أن تنظر بموجبها الولايات المتحدة إلى العراق، وكيف يمكن للمصالح الأمريكية أن تتفاعل مع طبيعة الدولة العراقية وشكلها. فهل يجب أن تسعى الولايات المتحدة إلى نتيجة حاسمة، أي إلى سياسة عراق واحدة أم، على العكس من ذلك، إلى «دولة كردستان» المستقلة؟ أم يجب على الولايات المتحدة أن تنتظر إلى أن يقوم العراقيون بتحديد جدول أعمال؟

تسهيل إعادة ضبط العلاقات بين بغداد والأكراد

تشكّل مسألة كردستان نقطة بداية مهمة لأنها قد تكون الشائبة الأكثر وضوحاً في البداية الحديثة للعراق. وعلى الرغم من أنه بإمكان المرء أن يجادل بشأن الأراضي المنخفضة المتنازع عليها، لا شك في أنه ليست هناك مصلحة أو مطالبة حقيقيتين للدولة العراقية التي يهيمن عليها العرب، ولسكان العراق في السيطرة على معظم المرتفعات والمناطق الجبلية التي تديرها «حكومة إقليم كردستان». وتعود جذور معارضة العرب وآخرين من غير الأكراد للاستقلال الكردي إلى معاملة المناطق المتنازع عليها المختلطة عرقياً والمهمة اقتصادياً، وخاصةً كركوك الغنية بالنفط.

بين عامَيْ 1991 و 2003، كان الأكراد العراقيون مستقلين إدارياً عن الدولة العراقية، على الرغم من أن ميزانيتهم كانت ما زالت تُستمد من حصة تديرها الأمم المتحدة من صادرات النفط العراقية. وقد وافقوا على إعادة الاندماج مع العراق في عام 2003 كنوعٍ من تجربة في إدارة منطقة فدرالية غير متناسقة داخل العراق. وقد تُجري «حكومة إقليم كُردستان» استفتاء [خلال العام المقبل] لجمع الأدلة على أن معظم الأكراد العراقيون يريدون إنهاء هذه التجربة والعودة إلى علاقة أكثر مساواة مع بغداد، إما كتوأم يتألف من كيانين سياديين داخل عراق إتحادي، أو، على الأرجح، كدولة كردية مستقلة معترف بها من قبل الأمم المتحدة.

ومن بين القوى الخارجية، يبدو أن تركيا قد تراجعت حقاً عن معارضتها لقيام دولة كردية سيادية، ويرجع ذلك جزئياً لأن أكراد العراق صريحين بأنهم سيحكمون فقط داخل حدود العراق التي رُسمت إبان الإستعمار في زمن الانتداب. وتبدو إيران معادية جداً للفكرة، ويعود ذلك جزئياً إلى تقوية العلاقات بين تركيا و«حكومة إقليم كردستان» وجزئياً لأنها قد تشكل مثلاً يحتذي به الأكراد الإيرانيون، ولكن لا أحد يستطيع أن يجزم فيما إذا كانت إيران ستستمر في معاداتها [لهذه الفكرة] إذا ما دعَم المجتمع الدولي إلى حد كبير حكومة سيادية للأكراد العراقيين. وإذا ما تم التعامل مع المناطق المتنازع عليها بشكل صحيح، فهناك الكثير من العلامات التي تشير إلى أن بغداد قد تكون أكثراستعداداً لتقبُّل الطلاق الودّي.

يتعيّن على الولايات المتحدة الإضطلاع بدور الوسيط الناشط في المساعدة على هذا الانفصال الودّي والتأكد من أن الكيانين العراقي والكردي يعيشان [بسلام] كجيران طيّبين. وتتمتع الولايات المتحدة بمستوى مرتفع جداً من الفطنة والخبرة إزاء المشكلة الشائكة الخاصة بالمناطق المتنازَع عليها في العراق، ويُنظر إليها على أنها وسيطاً نزيهاً. ويمكن أن تساعد القيادة الأمريكية في بروز جهود متعددة الجنسيات من أجل العثور على حلول تدريجية طويلة المدى لمناطق مثل كركوك. كما يجب أن تساعد الولايات المتحدة في ضمان عدم إهمال الأقليات - أي التركمان والمسيحيين واليزيديين والشبك والكاكائيون، وغيرهم - نظراً إلى أنها جماعات هامة من أصحاب المصالح في المناطق المتنازع عليها مع مظالم وطموحات فريدة من نوعها.

إتّحادية فاعلة في العراق العربي

إلى جانب وضوح مسألة النزعة الانفصالية الكردية، يبرز تحدي المصالحة الصعب والهوية الوطنية داخل العراق الفدرالي، ويعني ذلك الأجزاء ذات الغالبية العربية في البلاد. وتتعلق بعض الانقسامات بالدور السياسي المتقلص للمجتمع الشيعي في العراق، لا سيما في عهد نظام صدام حسين. وثمة انقسامات أخرى أكثر حداثة وهي: معاناة جميع الطوائف من العنف المستشري والتمييز منذ عام 2003. فعلى سبيل المثال، في القتال ضد تنظيم «الدولة الإسلامية»، خلقت الجرائم التي لحقت بالسنّة العراقيين من قبل إخوانهم في الدين تحدياً كبيراً للمصالحة داخل المجتمع السني، وليس فقط بين السنة والشيعة.

ويحتاج العراقيون في المناطق غير الكردية أيضاً إلى إثارة بعض المسائل الراسخة بشأن مستقبل الدولة العراقية وتمثيلها. بمعنى آخر، من الذي سيحكم العراق وكيف سيحكمون العراق؟ وقد تزايدت الدعوات الانفصالية السنية من خلال رفض شرعية الحكومة التي يقودها الشيعة في بغداد ومن ردة الفعل على معاملة السنة كمواطنين من الدرجة الثانية في المناطق المختلطة. وتشير الدلائل إلى أن الفترة الكارثية لحكم تنظيم «الدولة الإسلامية» في المناطق السنية من العراق أدت إلى التبرير المنطقي لطرفيْ الانقسام الطائفي. فقد خفّ حديث القادة السنة على المستوى المحلي عن إعادة الزمن إلى الوراء إلى ما قبل عام 2003، بينما زاد حديثهم حول ضمان عودة المواطنين إلى مدنهم وتأمين تلك المناطق بالاشتراك مع الحكومة. فقد عاش مئات الآلاف من المشردين السنّة لمدة تصل إلى عامين في مجتمعات شيعية وكردية، والتحق أولادهم بمدارس محلية، وبالكاد نتج حادث عنف واحد بين هؤلاء السكان المشردين. وقد تكون هناك فرصة للقيادة الشيعية المرهقة لتقديم تنازلات للمجتمعات السنية التي عانت من الذل بشكل كامل.

ويُحتمَل أن تتمتع الفدرالية بإمكانات جيدة للنجاح في المناطق غير الكردية من خلال حكام الأقاليم ومجالسها ذوي النفوذ الأكبر. وتتمتع الولايات المتحدة بمركز جيد يوفّر لها وجودها المطمئن مجالاً للتعاطي بين الكتل الشيعية والممثلين الناشئين للمجتمع السني - أي المحافظين، ورؤساء مجالس المحافظات، ومدراء المناطق، وقادة الميليشيات التي تدعمها الحكومة. ومجدداً، تتمتع الولايات المتحدة ببعض الخبرة في دعم كل من النموذجيْن التدريجييْن التنازلي [من الأعلى إلى الأسفل] والتصاعدي [من الأسفل إلى

الأعلى] للمصالحة في العراق، وكلاهما ضروريان في الوقت الراهن. وتشكّل إعادة البناء، وتطوير قوات الأمن المحلية، وتحسين الحوكمة والاستثمار المحلي مجالات تستطيع القيادة الأمريكية أن تحقّز بشأنها برامج مساعدات طويلة المدى من بلدان متعددة.

دور الولايات المتحدة في عراق اليوم

يجب أن تُلقي الولايات المتحدة نظرة فاحصة على أفكارها المسبقة حول العراق، لكن عليها ألا تحاول وضع جدول أعمال لمستقبل البلاد. وقد يكون من المفيد الحفاظ على حدود العراق الخارجية وتأمينها، وبالفعل لا يوجد أحد على الأرجح مهتم بتغييرها. إلا أن الوضع الداخلي للعراق هو شئ يبدو أن العراقيين أنفسهم يدركون أنه بحاجة إلى تغيير. وإذا كان العراقيون منفتحين على الانفصال العادل عن الأكراد، فلا يمكن للولايات المتحدة أن ترغب في وحدة العراق أكثر من العراقيين أنفسهم. ولواشنطن مصلحة كبيرة في [قيام] علاقات اقتصادية وسياسية وعسكرية ودبلوماسية وثيقة بين عراق أكثر تماسكاً وكيان كردي جديد. وفي النهاية، يشكّل كلٌّ من هذين الجارين حليفاً قوياً للولايات المتحدة. فأين لا تريد الولايات المتحدة أن يكون حليفاها المقرّبان على وفاق مع بعضهما البعض؟

وقد يؤدي الانفصال البطيء إلى نوع آخر من عراق ذي أغلبية عربية - أي إلى مكان تكون اللامركزية على مستوى الأقاليم، والمصالحة الوطنية والمجتمعية هما الأهم؛ وأيضاً إلى مكان يتعيّن أن يعمل فيه الاقتصاد غير النفطي والاقتصاد الهيدروكربوني جنباً إلى جنب، حيث يؤمّن أحدهما فرص العمل بينما يؤمّن الآخر حصة كبيرة من الميزانية الآخذة في التراجع ببطء. وسيساعد ذلك على ضمان الارتباط المستدام بين المناطق الحاوية للنفط والمناطق غير النفطية.

ومهما كان من الصعب تصوّر ذلك أحياناً، سيتسنّى خدمة الحوكمة التمثيلية والمتعددة الثقافات والمذاهب واللغات على نحو أفضل بالنسبة إلى جميع الأراضي داخل العراق اليوم. ومهما ينتهي المطاف بكردستان والمناطق المتنازَع عليها والعراق الفدرالي، إلا أنه لا يمكن أن يكون هناك انفصال كامل للنسيج العراقي المتنوع تماماً - ويجب أن يؤخذ في الاعتبار في الحكومة المستقبلية. بالإضافة إلى ذلك، يجب ألا تتخلى الولايات المتحدة عن إيمانها بالفكرة الأساسية المتمثلة في تعزيز الحكومة التمثيلية في العراق. وفي الواقع، يتعيّت على الولايات المتحدة مساعدة العراقيين على تنفيذ هذه الرؤية بشكلٍ كامل في الوقت الذي يناسبهم، مما يؤدي في النهاية وربما في وقت سريع، إلى قيام حكومة أغلبية تتألف من كتل من جميع المجموعات العرقية الطائفية. وكما قال زعيم شيعي رفيع المستوى إلى الكاتب: مهما كان عدد الشيعة، لن يُسمَح لنا أبداً بإدارة عراق ناجح طالما يجب على كل حكومة أن تكون حكومة وحدة وطنية. وربما علينا أن نُنهي «الائتلاف الوطني» [الذي يشمل عموم الشيعة]. ويشير هذا النوع من الأفكار، الذي يتفوه به زعيم عراقي طائفي إلى حد كبير، إلى الطريق الصحيح بالنسبة للسياسة الأمريكية في العراق وهو: عدم وضع جدول أعمال، بل بالأحرى مساعدة العراقيين بنشاط على تنفيذ أفكارهم الجيدة الخاصة بهم.

مايكل نايتس هو زميل ليفر في معهد واشنطن، وكان قد عمل في جميع محافظات العراق وأمضى بعض الوقت ملحقاً مع قوات الأمن في البلاد.

المقالة الأولى: «إنهاء قرن من الخضوع: إرث سايكس بيكو للأكراد» بقلم ديفيد بولوك

يتمّ أحياناً وصف الأكراد، الذين يعيشون في أراضٍ عابرة للحدود المعاصرة المنتشرة بين تركيا وإيران وسوريا والعراق، ويناهز عددهم 35 مليون نسمة، بأنهم الجماعة العرقية الأكبر في العالم من دون بلد خاص بها. وفي الحقيقة، ربما يعود هذا الشرف المريب إلى السكان التاميل في الهند (وسري لانكا)، وسكان المحافظات المختلفة في باكستان، وغيرهم الكثيرين

في شبه القارة الهندية؛ ولكن لِمَ الاعتبار. فحتماً تُعتبر تطلعات الأكراد لإسقاط الخطوط التي رسمتها اتفاقية سايكس بيكو أو على الأقل إضعافها، والتي تعود إلى قرن من الزمن من أهم المسائل العرقية الدولية المعاصرة.

ونظراً إلى أن عدد الأكراد هائل فعلاً، فإنهم غالباً ما يتمسكون بشدّة بلغتهم وثقافتهم وهويتهم العرقية الخاصة المميزة بشكل عام، وبتاريخهم الخاص المميز؛ وقد بقي العديد منهم متيقنين من أنهم محرومون من الاستقلال الذي وعدتهم به نوعاً ما القوى الغربية المنتصرة في الحرب العالمية الأولى قبل قرن من الزمن. واليوم، يكمن المأزق الناتج الذي وقعوا فيه في صميم أحد أسوأ النزاعات في المنطقة وأكثرها حدّةً، حيث أن إيجاد حلّ له بطريقة أو بأخرى يُعتبر بالضرورة عنصراً أساسياً في أي خطة طويلة الأمد لإحلال السلام وإرساء الاستقرار في كامل الجزء الشمالي من منطقة الشرق الأوسط الكبير.

ولم يكن وعد الأكراد بالاستقلال عملياً جزءاً من اتفاقية سايكس بيكو السرية، التي قَسّمت الأراضي التي تسكنها أغلبية كردية بين بريطانيا وفرنسا في الوقت الذي لم يُعرض الاستقلال لأي منها. وعوضاً عن ذلك، وفي إطار مساعي الرئيس الأمريكي وودرو ويلسون ل حق تقرير المصير خلال مؤتمر فرساي للسلام ومن ثم خلال معاهدة سيفر في عام 1920، نال الأكراد تعهداً باحتمال الحصول على أمة سيادية. ولكن في غضون سنوات قليلة، تم سحق ذلك التعهد قسراً.

لقد ثار الأكراد أولاً ضد حكومة مصطفى كمال أتاتورك التركية الجديدة، الأمر الذي تسبّب في خسارتهم جزءاً كبيراً من أرضهم ونحو نصف عددهم الإجمالي، وسرعان ما هُزموا. وفي غضون ذلك، ضمّ البريطانيون ولاية الموصل العثمانية سابقاً والمناطق المجاورة لها، إلى جانب قسم كبير من السكان الأكراد، في إطار الانتداب على العراق الذي منحتهم إياه عصبة الأمم. أما الفرنسيون، وبما يتماشى أيضاً مع اتفاق سايكس بيكو، فقد تولّوا الانتداب على سوريا، على الطرف الجنوبي من كردستان التاريخية. بالإضافة إلى ذلك، أبقت حكومة رضا شاه الجديدة وجيوشه في إيران المحافظات في أقصى الشمال الغربي ذات الغالبية الكردية تحت سيرة طهران الأوتوقراطية بشكل حازم.

وبحلول الفترة التي أُبرمت خلالها معاهدة لوزان عام 1923، والتي ثبّتت تقريباً حدود وطنية جديدة لهذه المناطق، انقطع الحديث تماماً عن استقلال الأكراد؛ غير أنه منذ ذلك الحين - وخلال العقود القليلة الماضية بشكل متزايد - أبقى العديد من الأكراد هذا الحلم حياً في أذهانهم. إلا أن قوى هذا التحرك اتخذت أشكالاً مختلفة كلياً خلال أوقات مختلفة تماماً، في مختلف البلدان التي تم فيها توزيع الأكراد.

وكما هو معروف إن الأكراد مُقسمين داخلياً، وليس فقط بين جميع تلك الحدود الدولية الجديدة ولكن أيضاً في كل منها. فالقبائل والفصائل والأحزاب والشخصيات واللهجات والإيديولوجيات والتحالفات الإقليمية المتنافسة، والانقسامات الأخرى كلّفتهم جميعها ثمناً باهضاً. بالإضافة إلى ذلك، أصبح العديد من الأكراد مواطنين موالين للحكومات المركزية الجديدة في البلدان المتواجدين فيها، في حين استأنف الآخرون الكفاح من أجل الحكم الذاتي.

وفي إيران، في أعقاب الحرب العالمية الثانية، تعاون بعضهم لفترة وجيزة مع الاتحاد السوفياتي من أجل تأسيس جمهورية جيلان الكردية الجديدة ومقرها في مهاباد. وسرعان ما أحبطت طهران تلك الفرصة، بدعم قوي من بريطانيا والولايات المتحدة. وفي تركيا، وبعد مرور أكثر من نصف قرن من الدمج القسري والهدوء النسبي، بدأ بعض الأكراد بحرب عصابات ضد أنقرة في جنوب شرق تركيا عام 1984، تحت راية «حزب العمال الكردستاني». وتستمر هذه الانتفاضة العقيمة، بصورة متقطعة وغير منتظمة، حتى يومنا هذا.

وفي العراق، [قامت حكومة رئيس الوزراء عبد الكريم قاسم بحملة عسكرية على معاقل الزعيم الكردي مصطفى البارزاني في شمال البلاد عام 1961، في أعقاب فشل المناقشات حول منح الأكراد بعض مطالبهم القومية. واستمرت حكومات الرؤساء عبد السلام عارف وعبد الرحمن عارف وأحمد حسن البكر في اتباع هذا المسار، على الرغم من توقيع اتفاقيتين - بين الأكراد والحكومة المركزية في بغداد في عامي 1964 و 1970 - تضمنتا منح الأكراد حقوقاً ثقافية والإسهام في الحكم وبعض الحقوق الأخرى]. وقد ثار الأكراد ضد الحكومة المركزية بدءاً في السبعينيات ومرة أخرى في أعقاب حرب الخليج عام 1991، بعد حملة الأنفال للإبادة الجماعية التي شنها صدام حسين ضدهم في عام 1988. وتعرّضت مقاومتهم للخطر بسبب انقسامات داخلية بين المنافس الرئيسي «الحزب الديمقراطي الكردستاني» و«الاتحاد الوطني الكردستاني»، بلغت ذروتها في حرب أهلية مصغرة بين الأشقاء خلال عام 1996. غير أنه تحت غطاء جوي أمريكي، نجح أكراد العراق حالياً في الحصول على إقليم مستقر نسبياً يتمتع بحكم ذاتي، وهذا الوضع مستمر لفترة دامت ربع قرن، على الرغم من العديد من التحديات الأمنية والاقتصادية الداخلية والخارجية.

ويفتخر «إقليم كردستان» الذي يتمتع بالحكم الذاتي، والذي يبلغ عدد سكانه الأصليين ما يقرب من خمسة ملايين شخص - بالإضافة إلى مليوني لاجئ تقريباً معظمهم من العرب والمشردين داخلياً - ب «حكومة إقليم كردستان» الخاصة به، مع رئيسها، وبرلمانها، وجيشها (البيشمركة) الخاص بها. لكن اقتصاده القائم على النفط يواجه صعوبات، ومازال يعتمد على خطوط الأنابيب وغيرها من أشكال الدعم من جارتيه تركيا، أو العراق، أو كليهما. وأكثر ما يلفت النظر، بعد مرور عقدين من العلاقات المتوترة جداً والعدائية أحياناً، أن «حكومة إقليم كردستان» وتركيا أصبحتا في السنوات الخمس الماضية من أقرب الأصدقاء، في المجالات السياسية والعسكرية والاقتصادية.

وفي سوريا التي تضمّ أصغر تجمّع للأكراد، بالأرقام المطلقة والنسبية على حد سواء، بقي نحو ثلاثة ملايين كردي متركزين في جيوب شمالية على طول الحدود التركية وهادئين نسبياً حتى فترة ليست ببعيدة. وتمكّنوا من شنّ حملة وجيزة من الاحتجاج والعصيان المدني بين عاميْ 2004 و2005، انتهت بعملية قمع قاسية قام بها بشار الأسد. ومع ذلك، فبعد وقت قصير من بدء الانتفاضة السورية في عام 2011، انسحبت قوات الأسد إلى حد كبير من تلك المناطق الكردية، وتركت الأكراد مع نوع من الحكم الذاتي الفعلي الذي ما زال قائماً حتى هذا اليوم.

وللمفارقة، منذ منتصف عام 2014، استفاد الأكراد بوجه عام في كل من العراق وسوريا من ظهور عدو مشترك جديد، ألا وهو: تنظيم «الدولة الإسلامية» («داعش»). ففي آب/أغسطس 2014، كاد تنظيم «داعش» أن يجتاح مدينة أربيل عاصمة «إقليم كردستان»، ولكن تم صده من قبل قوات البيشمركة - وبدعم من الولايات المتحدة وإيران. ومنذ ذلك الحين، زوّدت الولايات المتحدة (ودول التحالف الأخرى) القوات الكردية في العراق بمساعدات عسكرية مباشرة، سواء في الجو أو على الأرض، وخففت من إصرارها السابق بأن على «حكومة إقليم كردستان» أن تخضع اقتصادها إلى بغداد. وفي سوريا، قدّمت الولايات المتحدة أيضاً الدعم العسكري المباشر للحزب والميليشيا الكرديين المحليين الرئيسيين اللذين يحاربان تنظيم «الدولة الإسلامية» وهما: «حزب الاتحاد الديمقراطي» و«وحدات حماية الشعب». وتتمثّل النتيجة، سواء كانت مقصودة أم غير مقصودة، بتعزيز الحكم الذاتي للأكراد في كل بلد.

إلا أن النتيجة لم تكن استقلال الأكراد. فالولايات المتحدة ومعظم الدول الأخرى، وخاصة تركيا وإيران ولكن أيضاً فيما يتخطى حدودهما، بالإضافة إلى الحكومتين المركزيتين الضعيفتين في بغداد ودمشق، لا تزال تعارض بشدة هذا الأمر. لذلك، عندما يحذر رئيس «إقليم كردستان» مسعود البارزاني مراراً وتكراراً من الاستفتاء المقبل حول الاستقلال، يميل أكثر المراقبين المطّلعين إلى شطبْ ما يقوله ويصفونه بأنه خدعة أو ورقة مساومة مصممة بشكل ذكي للحفاظ على موقفه الداخلي في الوقت الذي ينتزع فيه أفضل اتفاق

ممكن من جيرانه والمحاورين الآخرين.

وعلى نحو مماثل، حين أعلن «حزب الاتحاد الديمقراطي» هذا الشهر عن خطط رسمية لإقامة إقليم كردي فدرالي يتمتع بحكم ذاتي في سوريا، نجح في إدارة الإنجاز المميز المتمثل بتوحيد كل واحد من جيرانه في المعارضة، بل أكثر من ذلك: نظام الأسد، والمعارضة السورية، وتركيا، والولايات المتحدة، وحتى «حكومة إقليم كردستان» المنافسة على الجانب الآخر من النهر في العراق. وكانت روسيا هي الوحيدة التي أعلنت أن هذا الأمر قد يكون مقاربة معقولة من أجل التوصل إلى حلّ للحرب الأهلية في سوريا. وفي الوقت نفسه، تجنّب كل من «حزب الاتحاد الديمقراطي» وتركيا عموماً الدخول في أي مواجهات مباشرة عبر الحدود المشتركة بينهما - على الرغم من أن أنقرة تعتبر رسمياً هذا الحزب جزءاً من «حزب العمال الكردستاني» الإرهابي. إن ذلك يُبقي أكراد سوريا يتمتعون بحكم ذاتي فعلي ولكن ليس بحكم القانون ضمن الرقعة الخاصة بهم في البلاد.

لكن داخل تركيا، تخلت حالياً الحكومة المركزية و«حزب العمال الكردستاني» على السواء وبشكل مأساوي عن مقاربة التوقّف عن القتال التي اعتُمدت بين العامَيْن 2013-2015 واستأنفا حرباً مباشرة منخفضة الحدّة. وفي حين يطالب «حزب العمال الكردستاني» بحكم ذاتي للأكراد، عمل «حزب العدالة والتنمية» الحاكم في أنقرة على دراسة احتمال منح المواطنين الأكراد المزيد من الحريات الثقافية والحريات السياسية المحلية على الأقل. وبدا أن الفجوة بين الحزبَيْن قد تقلّصت قبل عام واحد فقط لتعود وتبدو الآن متسعة للغاية، غير أنه قد يُصار إلى سدّها يوماً ما - إن لم يكن ربما مع «حزب العمال الكردستاني»، فعندئذ مع الأحزاب الكردية الأصيلة الأخرى، مثل «حزب ديمقراطية الشعوب». وفي هذه الحالة يمكن على الأرجح تطبيق مقولة لا حل عسكري.

أما الدولة التي لا تنفك تضيّق الخناق ضمن هذه اللائحة، من حيث منح الأكراد حقوقهم، فهي إيران. ونظراً لأن الجمهورية الإسلامية لم تكن يوماً طرفاً في اتفاقية سايكس بيكو، لا يمكن لوم هذا الإرث الإمبريالي على الظروف الصعبة التي يعيشها أكراد إيران الذين يتراوح عددهم بين سبعة إلى عشرة ملايين شخص. وعلى الرغم من أنهم يشاركون في ما تمر به السياسة الوطنية الإيرانية، إلا أنهم مُحرمون من أي حكم ذاتي فعلي محلي أو حتى من هوية. فطهران تعيّن حكامهم الذين لا يكونون من الأكراد في أغلب الأحيان. وبالكاد يُسمح لهم باستخدام لغتهم؛ وقد أُجيز افتتاح أول معهد للتعليم العالي باللغة الكردية في إيران في العام الماضي فقط. كما يتمّ قمع أي معارضة علنية بشكل عنيف كما هو الحال في أحداث الشغب التي وقعت في منطقة مهاباد في العام الماضي. يُذكر أن عمليات إعدام الأكراد والكثيرين غيرهم ممن يُعتبرون كفاراً ازدادت بشكل ملحوظ خلال عهد الرئيس حسن روحاني، بعشرة أضعاف من مُعدل كل فرد في المملكة العربية السعودية عبر الخليج. وكالعادة، لا تتوانى إيران عن الانحطاط إلى حدّ استخدام الورقة الطائفية: فالعديد من المواطنين الأكراد المفضلين لديها هم من الشريحة الأقلية الشيعية للأكراد المتمركزة في مدينة سنندج الريفية. ويَطلق بعض الأكراد المناهضين للنظام، من كلا الطائفتين، وبسخرية لقب الجحوش على المتعاونين، كما فعلوا في السابق مع زمرة الأكراد المؤيدين لصدام حسين في العراق.

وفي الخلاصة إذاً، ما هو مصير الأكراد استناداً إلى اتفاقية سايكس بيكو؟ يمكن ذكر العديد من النقاط تباعاً، وجميعها ترتكز على التحليل السابق. أولاً، لا تزال الحدود القديمة قائمة على نحو مفاجئ. وببساطة ليس هناك مشروع كردي كامل مطروح لأسباب لا تتعلق بسيادة الدولة فحسب بل بالانقسام[1]

خصائص السجل

الحزب: داعش

الكتاب: تأريخ

الكتاب: سياسة
الكتاب: النقد السياسي
نوع الوثيقة: ترجمة
نوع الأصدار: ديجيتال
اللغة - اللهجة: عربي
الدولة - الأقليم: كوردستان
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | www.washingtoninstitute.org
کاتی تۆمارکردن: 2023/30/1 9:21:41 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 88
100 عام على سايكس بيكو
https://www.kurdipedia.org/?q=20230219085154468492
100 عام على سايكس بيكو
قامت اتفاقية سايكس بيكو لعام 1916على اتفاق وتفاهمً سريً بين فرنسا والمملكة المتحدة بمصادقة من الإمبراطورية الروسية على اقتسام منطقة الهلال الخصيب بين فرنسا وبريطانيا لتحديد مناطق النفوذ في غرب آسيا بعد تهاوي الدولة العثمانية التي كانت تسيطر على هذه المنطقة. وقد تم التوصل إلى هذه الاتفاقية بين نوفمبر عام 1915 ومايو عام 1916 من خلال مفاوضات سرية بين الدبلوماسي الفرنسي فرانسوا جورج بيكو والبريطاني مارك سايكس، وتبادل وثائق تفاهم بين وزارات خارجية فرنسا وبريطانيا وروسيا القيصرية آنذاك. وتم الكشف عن الاتفاق بوصول الشيوعيين إلى سدة الحكم في روسيا عام 1917، مما أثار غضب الشعوب التي تمسها الاتفاقية وأحرج فرنسا وبريطانيا.
DW:البروفيسور راينكوفسكي، اتفاقية سايكس بيكو أدت قبل 100 عام إلى تقسيم الشرق الأوسط بين فرنسا وبريطانيا. ما هي الأهداف المحورية التي كانت آنذاك لدباريس ولندن؟
البروفيسور راينكوفسكي: حتى تلك اللحظة كانت الإمبراطورية العثمانية هي المسيطرة على تلك المنطقة. وكانت باريس ولندن تؤمنان بأن الإمبراطورية العثمانية قد انتهت. وبالتوصل إلى تفاهم سايكس بيكو كان الهدف هو العمل على تفادي وقوع نزاعات محتملة بعد كسب الحرب العالمية الأولى وتوزيع غنيمتها. وكانت هناك لاحقا خلافات كبيرة بين فرنسا وبريطانيا حول الرسم الدقيق للحدود، وبالتالي كانت تلك الاتفاقية فقط محاولة أولى للتقسيم الذي تجسد فيما بعد بشكل آخر.
مازال ذلك الاتفاق حتى بعد مرور 100 عام يثير المشاعر في العالم العربي. لماذا؟
يُنظر إلى الاتفاقية بالتأكيد لأنها شكلت رمزا للنظام الجديد المعقد والمتشعب في تلك المنطقة بعد الحرب العالمية الأولى. هناك سلسلة من الاتفاقيات وإعلانات النوايا، وأريد هنا فقط ذكر معاهدة بيلفور في نوفمبر 1917 التي وعد فيها وزير الخارجية البريطاني أرثور جيمس بيلفور الجالية اليهودية في بريطانيا بإقامة وطن قومي لهم على أرض فلسطين أو كذلك المراسلات بين حسين ومكماهون التي يتحدث فيها زعيم الحجاز حسين ابن علي والمفوض السامي البريطاني هنري مكماهون في مصر عن ضرورة تأسيس دولة عربية مستقلة. كل هذه الاتفاقيات شكلت نوعا من البساط لمخططات ووعود. السبب وراء آنية اتفاقية سايكس بيكو يرتبط بتاريخ الكشف عنها. فبعد الثورة البولشيفية في روسيا، نشر المفوض السابق للشؤون الخارجية ليو تروتسكي محتوى تلك الاتفاقية كمثال واضح على غدر القوى الكبرى ومطامعها الامبريالية. وحتى الخريطة المرتبطة بالاتفاقية تعكس رسوم التفكير الامبريالي، إذ يتم فرض حدود بمئات الكيلومترات من حيفا إلى كركوك. وهناك في العالم العربي ما يشير عبر التاريخ الطويل لتآمر الغرب على المشرق وعلى الشعوب العربية أو أيضا على العالم الإسلامي. إذن اتفاقية سايكس بيكو تدخل في قالب هذا النوع من نظريات المؤامرة، حيث إنها كانت سرية وتخدم فقط مصالح القوى الكبرى.
عندما فجر إرهابيو تنظيم "داعش" قبل سنتين مركز مراقبة حدودي بين العراق وسوريا، فعلوا ذلك في بهرجة تشير إلى نهاية اتفاقية سايكس بيكو. هل يمكن لهؤلاء الإرهابيين الناقمين على الدول الوطنية الحصول على دعم واسع من قبل السكان؟

أعتقد أن ذلك ممكنا. لكن بداية إليكم ملاحظة المؤرخ، وهي أن إلغاء الحدود بين سوريا والعراق لم تكن نسفا لحدود اتفاقية سايكس بيكو. هذه الحدود وردت لاحقا في الاتفاقيات الفرنسية البريطانية بصفة نهائية ضمن الانتداب البريطاني الفرنسي الذي أقيم هناك نهاية العشرينيات.
الرمزية المبدئية مازالت تأتي بمفعولها. هناك رفض كبير لدى المواطنين العرب للتاريخ الطويل الذي مارسة التأثير الغربي في الشرق الأوسط. العرب يرون وجود العديد من الآسباب التي أدت إلى الوضع الكارثي الراهن في السياسة الغربية والتي تجلت بقوة بعد الحرب العالمية الأولى.
ولكن إذا سألنا لبنانيين أو أردنيين عن مدى رغبتهم في الانضمام لتنظيم "داعش" أو مدى قبولهم لدولة سوريا الكبرى، فإن الغالبية الساحقة سترفض ذلك.
ما هو الدور الذي لعبته اتفاقية سايكس بيكو بالنسبة للإسلام السياسي؟
تعد اتفاقية سايكس بيكو لبنة لقوة الغرب ولتدخله في العالمين العربي والإسلامي. لكنني أعتقد أن سايكس بيكو احتلت الآن الصدارة في الاهتمامات، لأنه بضرب استقرار العراق عام 2003 وسوريا منذ عام 2011 باتت المنطقة غير مستقرة والتي كانت ترسم حدودها تلك الاتفاقية.
هل الأكراد هم الخاسر الأكبر في تلك الاتفاقية؟
ليس في إطار اتفاقية سايكس بيكو، ولكن في خضم اتفاقية سيفر عام 1920 التي ظلت مبهمة بشأن إمكانية إقامة كيان كردي في شرق الأناضول حيث يشكل الأكراد الغالبية. ولم يتم تطبيق اتفاقية سيفر بسبب الحركة القومية التركية بقيادة أتاتورك، وتم تعويضها باتفاقية لوزان في 1923 التي تعترف قانونيا بتركيا الحديثة. وفي اتفاقية لوزان لا ذكر للأكراد، وبالتالي هناك شعور بالظلم التاريخي لدى الأكراد الذين لم يحصلوا على دولة مستقلة.
قبل 100 عام قام دبلوماسيون غربيون برسم حدود الشرق الأوسط بجرأة. هل هناك اليوم مخططات لتعديل عادل لتلك الحدود في المنطقة؟
إنها المشكلة الكبيرة المتمثلة في نظرية إقامة نظام عادل (يعني منح الأكراد إمكانية العيش في دولة فيدرالية) ونهج سياسة واقعية من ناحية أخرى. الدول الغربية تفكر بقوة باتجاه نهج سياسة الواقع: فهي تريد إلى حد كبير الإبقاء على الحدود القائمة، لأنها لا تعرف ما إذا كان تغيير الحدود سيكون له تأثيرات مسترسلة مثل لعبة الدومينو.
يمكن أن نتخيل بالطبع تقسيما للعراق، لأن العلاقات هناك واضحة نسبيا. الشيعة في الجنوب حتى بغداد، والسنة في الوسط والأكراد في الشمال. أما الوضع في سوريا فهو مختلف تماما، فليس هناك حاليا استقرار في ميزان القوى وكيفية توزيع السلطة غير معروفة.
وعليه فإنني أعتبر أن السياسة تحاول الآن بحذر إنقاذ ما يمكن إنقاذه مع الحفاظ على بعض المعطيات الأساسية، بما في ذلك ضمان وجود إسرائيل، وتأمين الأنظمة الخليجية التي هي أيضا جد مهمة بالنسبة للاستقرار في المنطقة، وكذلك الاعتراف بالمكانة المميزة الحالية لتركيا كشريك استراتيجي للولايات المتحدة الأمريكية وأوروبا.
ماوروس روانيكوفسكي أستاذ في العلوم الإسلامية في قسم العلوم الاجتماعية لجامعة بازل السويسرية منذ 2010. وتركز بحوثه على التاريخ المعاصر للشرق الأوسط وشرق البحر الأبيض المتوسط.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	مقالات ومقابلات
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع https://ara.yekiti-media.org/- 19-02-2023

کاتی تۆمارکردن:	2023/19/2 8:51:54 AM
ناوی تۆمارکار:	ئاراس حسۆ

بابەت: 89
99 سنة على معاهدة الغدر
https://www.kurdipedia.org/?q=20221201174430448653
د.آزاد أحمد علي
يصادف هذه الأيام مرور 99 سنة على معاهدة لوزان بتاريخ 24 تموز/ يوليو 1923، وهي معاهدة وقعت في مدينة لوزان السويسرية بين القوى المنتصرة في الحرب العالمية الأولى، والمتصارعة على تقاسم تركة الإمبراطورية العثمانية المهزومة.عرف الاتفاق رسمياً بمعاهدة "حل معضلات الشرق الأوسط"، اذ جرت مفاوضات صعبة وطويلة في الفترة الواقعة بين (1 -11- 1922 وحتى 24 – 7- 1923)، جرت المفاوضات بين الإمبراطورية العثمانية من جهة وكل من الدول التالية من الجهة الأخرى: بريطانيا العظمى، فرنسا، إيطاليا، اليونان، رومانيا، صربيا، كرواتيا.
تم المناقشة والاتفاق على 143 بند درجت في نص المعاهدة، لا يتطرق ولا بند واحدة منها الى المسألة الكوردية. هذا وقد ترأس الوفد التركي الشخصية السياسية توأم أتاتورك الفكري ذات الأصول الكوردية عصمت اينونو.
لقد كان مؤتمر لوزان أحد أطول المفاوضات الأخيرة بين الدولة العثمانية والدول التي تختلف معها على قضايا عديدة: كترسيم الحدود والتبادل السكاني، فضلاً عن قضايا سياسية وكولونيالية مشتركة...
وكنتيجة مختزلة، يمكن اعتبار أن أهم وأخطر مخرجات هذه المعاهدة انصب على وضع نهاية لنتائج الحرب العالمية الأولى، وطي صفحة مؤتمر السلام الذي عقد في الضاحية الباريسية سيفر، الذي اختتمت أيضاً بمعاهدة تنهي عملياً السلطنة العثمانية وتشرعن عملية تفككها وتوارثها بين الشعوب المنضوية تحت لواءها. وكانت خاتمة مفاوضات سيفر يوم (10 -8 -1920).
لقد تم بموجب معاهدة لوزان القفز فوق مقترح اجراء انتخابات حول حق تقرير المصير السياسي لكوردستان العثمانية بناء على اتفاقية سيفر. لذلك انتصرت تركيا من هذه الزاوية بشكل حاسم وتم دفن مشروع استقلال كوردستان والانتقال الى مشاريع فرعية لتقسيم كوردستان وإزالة ثقافة شعب كوردستان وطمس هويته.
من حيث الجوهر شكلت معاهدة لوزان أحد أهم المحطات القبيحة للتسوية السياسية وتقاسم النفوذ في الشرق الأوسط، والتي تم بموجبها التمهيد لبناء (جمهورية تركيا) بحدودها الراهنة، وجعلها دولة قابلة للحياة، بعد ان اختزلت السلطنة العثمانية في ثلاث ولايات داخلية من اناضول الغربية. لكن القوى الأوربية المنتصرة توافقت مع تركيا وبالتنسيق – بصيغة ما – مع روسيا السوفيتية على تأمين مصالح كل الدول الموقعة على المعاهدة، في ظل غياب تام لممثلي كوردستان وأرمينيا والبلاد العربية.
لقد مهدت معاهدة لوزان لصعود كمال أتاتورك، وساهمت في التأسيس للكمالية (العلمانية) وتم تنصيب جمهورية ذات طابع قومي عنصري عدواني بمساعدة أوربية، حيث كان شعارها ومازال (شعب واحد، لغة واحدة، علم واحد). لذلك جرت بمساعدة أوربية عمليات تبادل سكاني وتغيير ديمغرافي هائلة لصالح تكثيف العنصر التركي في الأناضول.
اليوم، وبمناسبة مرور 99 سنة على توقيع هذه المعاهدة الكولونيالية الغادرة يمكن القول بموضوعية، أن كل شعوب الشرق الأوسط قد تضررت منها، وتوصيفها بإيجاز شديد:
معاهدة لوزان 1923 غير مشروعة ولا تمتلك الشرعية القانونية ولا الاخلاقية وقد طمست حق شعوب المنطقة وخاصة حق شعب كوردستان في تقرير مصيرها السياسي.
شكلت تلك المعاهدة بداية الغدر بالكورد ومهادنة لعملية تذويب لهويتهم وثقافتهم، بل ساعدت حكومة تركيا للسير على منهج سياسات الإبادة الجماعية.
أحد نتائج هذه المعاهدة الغادرة تنفيذ العديد من المجازر بحق مجتمعات كوردستان، كانت أحد أكبرها من نصيب الجزيرة الفراتية، فقد نفذت في عام 1925 مجزرة بحق قروويي منطقة آليان، وتم تجميع الأهالي العزل في قرية آلا قمش. وجرت عملية قتل جماعي وحرق حوالي 1450 شخص من الرجال والنساء والأطفال مع عدد من المصاحف التي كانت في أيادي بعض السكان للحماية بالكتاب المقدس ودرء خطر القتل... واستمرت هذه المجازر واعمال العنف ضد شعبنا بصيغ مختلفة حتى يومنا هذا.
التأكيد على أن كل الأطراف الموقعة مع الطرف التركي على هذه المعاهدة هم شركاء ومشاركين في تلك الجرائم الموجهة ضد الإنسانية وضد شعب كوردستان بشكل خاص. وخاصة حكومات: بريطانيا وفرنسا وإيطاليا.
يجب المطالبة من الجهات الدولية على انهاء هذه المعاهدة والتعويض عن الأضرار التي لحقت المجتمعات والأفراد جراء تطبيقها.
لقد جرت خلال عشرة أشهر التي مهدت لمعاهدة لوزان الكثير من المفاوضات والبازارات، حصل كل طرف بموجبه على ما يريده، فقط وفقط حرم الشعب الكوردي من كامل حقوقه وتعرض لحملة إبادة طول قرن من الزمان... تظل معاهدة لوزان معاهدة الغدر والاجرام الكولونيالي، ويظل يوم التوقيع يوما للغدر بالشعب الكوردي المسالم.[1]

خصائص السجل

الكتاب: القضية الكردية
الكتاب: تأريخ
الكتاب: مقالات ومقابلات
نوع الوثيقة: اللغة الاصلية
نوع الأصدار: ديجيتال
اللغة - اللهجة: عربي
الدولة - الأقليم: كوردستان
الدولة - الأقليم: سويسرا
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | موقع 01-12-2022 -https://nlka.net/
کاتی تۆمارکردن: 2022/1/12 5:44:30 PM
ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 90
أتاتورك والأكراد: شعارات الدمج وسياسة التتريك القسري
https://www.kurdipedia.org/?q=20230214121450466869
د. عبدالحق الصنايبي

"عدد هائل من الجماهير المنفية لم يقاوم أبدًا هذا النفي، ويجهل السبب الحقيقي المشؤوم لهذا الإبعاد معتبرً إياه إجراء محتومًا لظروف الحرب، لقوا حتفهم جوعًا وبؤسًا في الطريق"

مقتطف من كتاب "قانون إبعاد وتشتيت الأكراد" ل "أمير جلادت بدرخان"

شكّل وصول مصطفى كمال أتاتورك إلى السلطة قطيعة مع نمط الحكم وبنية النظام السياسي في الآستانة، خصوصًا بعد إعلان سقوط ما أطلق عليها "الخلافة الإسلامية" وإنهاء حكم سلالة آل عثمان. هذا التحول في بنية الحكم، تلقاه الأكراد بأمل كبير واستبشار أكبر بالنظر إلى مشاركتهم الفعلية في الدفاع عن الأراضي التركية إبان الحرب العالمية الأولى وأيضا الوعود التي قطعها لهم أتاتورك بالإضافة إلى الزخم الدولي حول القضية الكردية، الذي تجسد في عدة معاهدات أهمها معاهدة سيفر التي فتحت الآمال والمجال للأكراد للمطالبة باستقلالهم أو على الأقل بحكم ذاتي موسع في إطار السيادة التركية.

ويلاحظ، مرة أخرى، بأن الأكراد وقعوا ضحية سوء تقديرهم، وربما سذاجة بعضهم، عندما وثقوا في وعود أتاتورك التي وصلت إلى حد التلويح بمنحهم الاستقلال التام شريطة تأخير هذا المطلب إلى غاية التخلص ممن أطلق عليهم أعداء الداخل، مع ضرورة مساهمتهم في تمكين أتاتورك من جميع خيوط الحكم في تركيا. هذا المعطى يؤكد بأن الأكراد لم يحسنوا التعامل في استغلال اللحظة التاريخية وبذلك انطبق عليهم المثل الفرنسي القائل "عندما تُخلف الموعد مع الفرصة فإنك تخلف الموعد مع التاريخ" "Tu rate l'occasion tu rate l'histoire ».

في هذا الصدد، ناور أتاتورك على المستويين الداخلي والخارجي من أجل عزل الأكراد عن الحاضنة الدولية كمقدمة لعزل القضية الكردية والقضاء عليها عسكريًا وهُوياتيًا من خلال بعض التدابير التي أعادت اجترار استراتيجية العثمانيين تجاه بقية الأعراق وخاصة العرب منهم، حين حاول باشوات الدولة العثمانية تغيير البنية الديموغرافية للعرب ولو تطلب الأمر تتريك هذه القبائل أو تهجيرها كما حدث في مسيرة الإبادة التي عرفت ب "سفر برلك".

ويمكن القول بأن فكرة تتريك العرق الكردي، على خلاف التوجه الأتاتوركي، لم تكن على رأس أولويات حكام آل عثمان إلى غاية أواخر القرن 19م وبدايات القرن 20م، على اعتبار أن العثمانيين لم يكن أغلبهم يعترف بانتمائهم إلى العرق التركي، بل كان المصطلح يحيل على مرادفات التحقير والتنقيص. هذا التوجه سينقطع مع بدايات القرن العشرين عندما رأى العثمانيون في الترك الحاضنة العرقية والعصبية التي يمكن الانطلاق منها والبناء عليها في مواجهة باقي المجموعات العرقية التي سُميت ب "الأقليات".

وإذا كان تركيز العثمانيين أكثر على البعد الديني في مسألة احتواء الأكراد أو قمعهم، باعتبارهم رعايا يدينون بالولاء للباب العالي وأي تمرد على السلطة المركزية يتم تكييفه "دينيًا" على أنه خروج على الحاكم الشرعي، فإن أتاتورك قطع مع المرتكز الديني في تعامله مع باقي العرقيات وشدد على ضرورة الانتماء إلى الدولة التركية في رمزيتها السياسية وحاضنتها العرقية. وهو التوجه السياسي الذي انطلق منه أتاتورك لرسم طبيعة التعامل مع العرق الكردي من خلال العمل على تكريس منطق الدولة (بمفهوم الكاردينال ريشيليو) من جهة، ومن جهة أخرى قرر تفكيك الجبهة الكردية عن طريق محاولة إذابتها ضمن المجتمع التركي عبر محاولات تتريك العرق واللغة وإلغاء جدار الفصل المناطقي مع الأراضي الكردية الحدودية.

ويبدو أن أتاتورك، الذي ظل يدافع عن المبادئ الديمقراطية في الحكم، لجأ إلى أساليب دكتاتورية لمحو الهوية والثقافة الكرديتين من خلال استراتيجية "التتريك القسري" التي لجأ إليها عبر رزنامة من القوانين كان أهمها "خطة إصلاح الشرق" التي تم تبنيها من خلال مرسوم صادر عن رئاسة الجمهورية دون المرور عبر مؤسسة البرلمان. هذه الخطة، التي تضمنت 27 مادة، كان الهدف منها تغيير البنية الثقافية والتاريخية واللغوية للأكراد، وهي الأعمدة المشكلة للحضارة الكردية، كمقدمة لتذويب الأكراد وصهرهم في وعاء الثقافة التركية. وكان من مظاهر هذه الخطة ترحيل الأكراد من موطنهم الأصلي ومنع الحديث بالكردية في الأماكن العامة والتضييق على حق استعمال الأسماء الكردية.

واستنادًا إلى ما سبق، لم يقتنع أتاتورك بالاحتلال المادي للأراضي الكردية فقط بل عمل على وضع الخطط لإعادة صناعة تاريخ جديد ولغة جديدة للأكراد وكانت المنطلقات، حسب المؤرخ سادات أولوغانا، هي منع اللغة والثقافة الكردية، ليبدأ احتلال شمال كردستان من جميع النواحي. لقد سعت الترويكا (رئاسة الجمهورية، مجلس الوزراء ووزارة الداخلية) إلى القضاء على الطموحات الكردية في الاستقلال من خلال العمل على تفتيت الوحدة المجتمعية للأكراد وتشتيت تكتلاتها السكانية ومن ثم إنهاء جميع المحاولات والمساعي المستقبلية للحصول على الحرية والانعتاق من القبضة التركية.

وبالرجوع إلى أهم بنود "خطة إصلاح الشرق" نجدها تنص على تهجير الأكراد المشاركين في الثورات وتوطينهم في الغرب، أي في المناطق ذات الأغلبية التركية (المادة التاسعة)، كما منعت مجموعة من المواد (من 13 إلى 17) التحدث باللغة الكردية في الأماكن العامة، وتم حظر كل ما له علاقة بالثقافة الكردية من فنون وأدب وتاريخ تحت طائلة الغرامات المالية أو السجن.

خلاصة القول، ورغم النجاح النسبي لمثل هاته الإجراءات، الذي تتجسد في تراجع التداول باللغة الكردية بين الطبقات المتوسطة، بالإضافة إلى هيمنة اللغة التركية في التعاملات بين الأكراد في المناطق الحضرية، إلا أن رغبة تركيا في الانضمام إلى الاتحاد الأوروبي وخضوعها إلى الأصوات المطالبة باحترام المجموعات العرقية وحقها في تقرير مصيرها والنموذج السياسي الذي يحدد تعاقدها مع الحاكم بالإضافة إلى انتشار الأغاني الوطنية الكردية وحصول أكراد العراق على حكم ذاتي موسع، كل هذه العوامل وغيرها، أعطت الأمل للأكراد في إمكانية تحقيق حلم الاستقلال عن تركيا إما كُلِّيًا أو في إطار الحكم الذاتي باختصاصات واسعة وهو النموذج المعترف به حاليًا في الدول التي تضم مجتمعات عرقية ذات امتداد وثقل ديمغرافي مهم.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	حقوق الإنسان
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي

الدولة - الأقليم: شمال كردستان

الدولة - الأقليم: تركيا

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | عربي | whiteink.info

کاتی تۆمارکردن: 2023/14/2 12:14:50 PM

ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 91

إيران - كردستان: مغامرة بارزاني الثانية

https://www.kurdipedia.org/?q=20221127084801447995

ليست هذه هي المرّة الأولى التي تجد فيها إيران نفسها في صِدام مع «الحزب الديموقراطي الكردستاني»، الذي يمثّل دخوله على خطّ التظاهرات في المناطق الكردية الإيرانية، حلقة في جهد منسّق تنخرط فيه السعودية والإمارات، وتقوده إسرائيل، لمؤازرة المشاركين في التظاهرات التي تشهدها الجمهورية الإسلامية، وتسليح بعضهم بهدف تعميم الفوضى. لكن في كلّ مرّة كان يحصل فيها مِثل هذا التصادم، كان الحزب الذي يقوده مسعود بارزاني يتأكّد من أن مغامرات من النوع المذكور، ترتدّ عليه أوّلاً، لا على سِواه

منذ عشرات السنين، تلاحق الأكرادَ لعنةُ الجغرافيا. قد تكون الجِبال التي يَسكنونها مُغريةً للقتال الطويل الأمد. ولكن بالمعنى الحدودي للجغرافيا، ما زال الأمر الآن، كما كان قبل مئة عام، عند انهيار الإمبراطورية العثمانية، والذي أدّى إلى رسْم حدود كلّ دول الشرق الأوسط، باستثناء دولة الأكراد التي كان يُفترض أن تقوم في شرق الأناضول ومحافظة الموصل العراقية، بموجب «معاهدة سيفر» التي قسّمت تلك الإمبراطورية في عام 1920. منذ ذلك الزمن، صار الأكراد، وتحديداً في شمال العراق وجنوب شرق تركيا، يتعاملون مع دول المنطقة، صراعاً أو اتّفاقاً، بالقِطعة، إلّا أنهم أدركوا شبه استحالة إقامة دولة كردية، إلّا إذا تَغيّرت الخريطة بحجم التغيّر الذي حصل آنذاك، وهذا يتطلّب انتصار إمبراطوريات وانكسار أخرى.

وعلى رغم أن جزءاً من أكراد العراق، وتحديداً جماعة مسعود بارزاني، يتعاملون مع الحُكم الذاتي في شمال البلاد، بصِفته مشروع دولة مستقبلية، إلّا أن مِثل هذه الدولة لا يمكن أن تقوم، ليس بسبب رفض العراق أو إيران لها، وإنّما بسبب معارضة تركيا التي تَعتبر إقامة الدولة الكردية، بمثابة نهايتها وتفكّكها هي. ولذلك، تَبرز تلك الحساسية العالية لدى الأتراك، والتي تجعل أنقرة ترفض أيّ تَفاوض من أيّ نوع مع الأكراد حتى لو على افتتاح مدرسة تُعلّم باللغة الكردية، وتُخيّرهم دائماً بين التخلّي كلّياً عن أحلام الانفصال وبين الحديد والنار. هذه الحساسية ليست موجودة في الحالة الإيرانية، على رغم وجود مناطق كردية في إيران، بل إن الأخيرة تتعامل مع أيّ استهداف أمني أو سياسي يتأتّى من كردستان العراق، بوصْفه اختراقاً يتقاطع عليه الأكراد مع جهات عديدة تستفيد منهم، من بينها إسرائيل وبعض دول الخليج. ولذا، يَسهل على طهران إسقاط هذا النوع من الاختراقات، الأمر الذي حصل أكثر من مرّة في السنوات الأخيرة.

تتمثّل محاولة الاختراق الراهنة في سماح حزب بارزاني للأحزاب الكردية الإيرانية المعارِضة بتهريب السلاح إلى إيران لاستخدامه ضدّ قوات الأمن الإيرانية، التي تتعامل مع المتظاهرين في مناطق كردية إيرانية، الأمر الذي تردّ عليه طهران بصورة مباشرة من خلال قصف مقارّ تلك الأحزاب، ما يدفع بجماعة بارزاني إلى محاولة استغلال القصف سياسياً، وجرّ العراق

إلى موقف غير منسجم مع مصالحه. وتؤكّد مطالبة نواب أكراد في البرلمان العراقي بنصْب منظومات دفاع جوّي في كردستان العراق، أن المُراد هو ربْط المنطقة الكردية بمشروع تطويق إيران؛ إذ يحاكي هذا الطلب عملاً دؤوباً تقوم به السعودية بشكل غير معلَن، والإمارات والبحرين بشكل شبه معلَن، لنصْب منظومات دفاع جوّي على أراضيها لمواجهة طهران. ومن بين التناقضات العديدة التي ينطوي عليها موقف حزب بارزاني أيضاً، أن رفْع الصوت ضدّ إيران يأتي في الوقت الذي لا يحرّك فيه الحزب ساكناً إزاء التوغّلات والهجمات الجوّية التركية في شمال العراق، وهي أعمق بكثير من الردود الإيرانية التي لم تَصل بعد إلى مرحلة التحرّك البرّي، بل ويُواصل تجارته بالنفط مع تركيا التي تشكّل المورد المالي الأساسي لعائلة بارزاني، عبر شركات تابعة للأخيرة. كما يحرص على منْع تواجُد عناصر «حزب العمال الكردستاني» في المحافظات الواقعة تحت سيطرته، بينما يتذرّع بعدم قدرته على فعْل ذلك إزاء الأحزاب الكردية الإيرانية.

قصْف طهران سيستمرّ إلى أن يقتنع بارزاني بالتوقّف عن استغلال الأوضاع الداخلية لإيران

وعلى رغم أن «الحزب الديموقراطي» يتحكّم إلى حدّ كبير بسياسة إقليم كردستان نتيجة ارتباطاته الخارجية، إلّا أن «الاتحاد الوطني الكردستاني»، الذي تسيطر «البيشمركة» التابعة له على نصف الإقليم، أظْهر قدرته على التأثير في الأحداث في المفاصل المصيرية. ويدرك الاتحاد أن الفشل هو مصير محاولة التلاعب بالحدود، بل يتحدّث عن تورُّط إسرائيلي وخليجي في منْع إنهاء الحالة الكردية الإيرانية المسلّحة في إقليم كردستان، وبالتالي يرى أن أحداً لا يستطيع منْع إيران من القيام بذلك بنفسها، كما تفعل أنقرة في مناطق أخرى ولا يمنعها أحد (راجع: «الأخبار»، 22 تشرين الثاني 2022، «الكردستاني» يجيّش ضدّ إيران). ولذا، سيكون لـ«الوطني الكردستاني» دورٌ في إسقاط هذا الاختراق، مثلما كان له دور في إسقاط مغامرة بارزاني التي تمثّلت في الاستفتاء على الانفصال عام 2017 على يد إيران نفسها.
كذلك، انتهت إلى الفشل محاولة التأثير في موقف الحكومة العراقية، حيث أكثر ما يمكن أن يحصل عليه الحزب من شركائه، هو أن يلعب هؤلاء دور الوسطاء بينه وبين طهران التي تَعرف بارزاني جيداً، وشهدت علاقتها معه تذبذبات على مدى سنوات طويلة، تدهورت أحياناً إلى المستوى الذي هي عليه الآن، فيما تحسّنت أحايين أخرى إلى حدّ أن إيران كانت الوحيدة قبل سنوات قليلة التي لبّت نداءه حين اضطرّ للاستنجاد بالشهيد قاسم سليماني لدفْع الخطر المُحيق الذي مثّله وصول «داعش» إلى حدود كردستان العراق، حيث كان مصير الإيزيديين ينتظر الأكراد في ما لو نجح التنظيم في اختراق مناطقهم. وبالنتيجة، فإن إيران تعاملت دائماً، بلا أدنى تهاون، مع التهديدات التي لاحت من إقليم كردستان، سواء أكانت أميركية أم إسرائيلية أم كردية إيرانية.

في المقابل، دائماً ما كان بارزاني يختار ظروفاً يراها مُؤاتية كي يضرب ضربته، ليتّضح سريعاً أنها غير ذلك. وتتزامن محاولة الاختراق الكردية هذه المرّة، مع مساعي ترتيب العلاقة بين بغداد والإقليم، الأمر الذي يتطلّب التوصّل إلى حلّ لقضايا عالقة كثيرة، تبدأ بملفّ النفط، ولا تنتهي بالخلافات بشأن وضْع مدينة كركوك وبعض المناطق المحيطة بها، وفق المادة 140 من الدستور التي تشمل «المناطق التي تعرّضت للتغيير الديموغرافي ولسياسة التعريب على يد نظام صدام». تلك المساعي تأتي ضمن الصفقة التي أدّت إلى قبول الحزب بالمشاركة في حكومة محمد شياع السوداني، فيما تجري حالياً مفاوضات بين أربيل وبغداد لتذليل خلافاتهما، علماً أن الأولى دائماً ما تسعى إلى تحقيق نقاط على طريق الانفصال، وفي الوقت نفسه تُطالب بغداد التي لا تمارس أيّ سلطة أمنية على كردستان باتّخاذ موقف من القصف الإيراني، على رغم تموضع الإقليم على طرف نقيض من المركز من خلال تحالفه مع إسرائيل ودول خليجية. وفوق هذا، تُطالب برفع حصّة الإقليم من الميزانية الاتحادية من 12% إلى 17%، فيما تُواصل تهريب النفط من كردستان، ولا تُحوّل ما يتوجّب من عائداته إلى الحكومة المركزية.
على رغم كلّ ما تَقدّم، فالأبواب ليست مغلَقة بين إيران وبين حزب بارزاني. ويعود ذلك إلى الإمكانات الكبيرة التي تمتلكها طهران في التعامل مع هذا الملفّ، والتي بفضلها كانت

العلاقات تعود دائماً من حافّة هاوية العداء الذي لا رجعة عنه، إلى حلّ الخلافات بالتفاوض. إلّا أن القصف الإيراني سيستمرّ إلى أن يقتنع الحزب بالتوقّف عن استغلال الأوضاع الداخلية الحالية في إيران، خصوصاً أنه لن يستطيع إثارة الضجّة التي يريدها ولا إثارة الداخل أو الخارج ضدّ طهران، بسبب ضعف موقفه هو في المقام الأوّل.[1]

خصائص السجل

الحزب:	داعش
الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	النقد السياسي
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	جنوب كردستان
الدولة - الأقليم:	شرق كردستان
الدولة - الأقليم:	ايران

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | al-akhbar.com
کاتی تۆمارکردن: 2022/27/11 8:48:01 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 92
أيَرى الكورد ولادة دولتهم في سايكس- بيكو آخر؟
https://www.kurdipedia.org/?q=20230213180409466685
إدريس سالم
أيَرى الكورد ولادة دولتهم في سايكس- بيكو آخر؟
لعلّ الكورد أخفقوا في تثبيت حقوقهم في اتفاقيتي لوزان وسيفر، بمؤامرة من إحدى المنظمات السرية التي تحكم العالم أو بتخلٍّ من دولة عظمى، فحدود سايكس – بيكو يجب أن تبقى كما هي، وأيّ تغيير في بنودها هو دمار وكارثة لمصالح فرنسا وبريطانيا وروسيا القيصرية آنذاك، ولأن هناك بند رئيسي في الاتفاقية يؤكّد على أن مدّة الاتفاقية هي 100 عام، إذاً فجغرافية كوردستان تلاشت وتقسّمت بين حدود أربع دول بموجب مصالح الدول الموقّعة والمعنية بضرورة تطبيق الاتفاقية على الأرض «فهل سنرى ولادة الدولة الكوردية في سايكس – بيكو آخر؟»، فيما المسلمون والعرب يستميتون اليوم بكلّ قوّتهم في المحافظة على هذه الكعكة، التي قسّمها لهم الدولتان الكبيرتان فرنسا وبريطانيا مع الإمبراطورية الروسية، ونسوا أو تناسوا أن هذه الكعكة هي ملك لهم، وهناك مَن قسّمها لهم وأخذ الحصة الأكبر، عدا كوردستان التي هي ملك لأبنائها الميديين، وما نشاهده ويشاهده العالم اليوم وخاصة العالم العربي ليس انفصالاً أو اقتطاع جزء من أراضٍ عربية، بل هو الأرض الكوردية التي وزعوها بين أربع دول، ويجب استعادتها بكل السبل.
سايكس – بيكو آخر قادم، ولكن بطريقة مبتكرة ووجوه جديدة وحدودٍ ترسم بالدماء، «تفتيت المفتّت وتمزيق الممزّق وتقسيم المقسّم، وربّما بتحرير وتوحيد جزأين كورديين من أصل أربعة أجزاء»، أضف إلى هذه الطريقة وجود الطبّاخ الأمريكي الشرس الذي يمسك عدّة سكاكين بيد واحدة، فسوريا ستنقسم إلى ثلاث دول أو دويلات (كوردية، سنية، علوية)، والعراق الذي يعاني التفكّك منذ 2003 ومهدّد بالتقسيم بشكل كبير وحتمي «الرحلة العربية – الكوردية داخل الخريطة العراقية مرشحة للانتهاء. هكذا يقول غسان شربل في لقاء أجراه مع الرئيس مسعود بارزاني لصالح صحيفة الشرق الأوسط»، بعد دخوله مرحلة الفوضى العارمة والاضطرابات الشديدة والصراعات العقيمة بين السنّة والشيعة، مع دخول تنظيم داعش واستيلائه على مساحات شاسعة من مناطق العرب السنة في العراق «أيّاً سيؤول إليه مصير تنظيم داعش

سواء بتحجيم محدّد أو زوال تام، فإن مستقبل سوريا والعراق بات أمراً محلّ شكّ كبير من قبل القوى العظمى»، وسط التحركات الحكيمة والعميقة للحكومة والقيادة الكوردية في إقليم كوردستان للعمل بشكل جادّ وديمقراطي وعصري على تنفيذ استفتاء شعبي والوصول إلى الاستقلال الكامل وإقامة الدولة الكوردية، بعدما فشلت العلاقات والوعود بين الجانبين وطغى عليها التوتر وعدم الانسجام، لدرجة أنها وصلت في بعض الأحيان إلى التصادم العسكري، حيث حرّك رئيس الوزراء السابق نوري المالكي الجيش العراقي لمهاجمة قوات البيشمركة في خانقين وكركوك ومناطق كوردستانية.
ولكن المراهنة ليست على التقسيم، فالتقسيم حسب معطيات الواقع ومصالح الدول الراعية والمُديرة لكل الأزمات الراهنة في ساحة الشرق الأوسط فهو أمر مُحتّم، وسط خسائر علاقات الشراكة مع الحكومة الاتحادية التي يديرها القم الإيراني «تُعتبر مليشيا الحشد الشعبي ذراع إيران الطولي في العراق»، المراهنة تكمن على ما بعد التقسيم، وهل هذه الدول الجديدة قادرة على أن تدير جيشاً وشعباً ومؤسسات حكومتها، وتطبّق قوانينها ومواد دستورها، قادرة على تطوير المجالات الصناعية والتجارية والزراعية والتعليمية، مثلما نجح في هذا الأمر إقليم كوردستان إلى حدّ كبير، الذي شكّل جيشاً من البيشمركة وازدهرت مدنها بشكل مرموق «أتقبل الدول المهدّدة بالتقسيم بحتمية التقسيم والواقع القادم؟»، خاصة أنه يربطها بدول إقليمية تبادلات تجارية ضخمة في قطاع النفط والغاز، وتوقيع الآلاف من الشركات الدولية اتفاقات معها في مجالات التصدير والاستيراد، كان آخرها اتفاق بين شركة روسنفت الروسية وإقليم كوردستان، لإنشاء أنبوب غاز إلى تركيا ثم أوروبا، وتصل طاقة تصدير الغاز الطبيعي من خلال هذا الأنبوب نحو 30 مليار متر مكعب، وتركيا أول المستفيدين، مما يجعل اقتصاد الإقليم من الاقتصادات الواعدة، وهذا الاتفاق سيفتح الباب أمام شركات جديدة «روسنفت تسعى لمنافسة غازبروم».
أياً تكن السيناريوهات الأيام القادمة فإن أولى بوادر نجاح الاستفتاء هو وجود رغبة وإرادة شعبية كوردستانية في التصويت ب (نعم) في يوم الاستفتاء، فمنذ انطلاقة مهرجان كولن في ألمانيا وإلى اليوم والشعب منتفض راغب في حقه وحريته، ثانياً أن قيادة إقليم كوردستان تجاوزت مرحلة التلويح بالاستقلال، ثائر ضد رفض الديكتاتوريات والتمييز العنصري، حيث لوّحوا سابقاً بين الفينة والأخرى وفي مناسبات متفرقة علىّ بغداد تطبّق الدستور بشكل قانوني دون التعدّي على حقوق الكورد الشرعية، لكنهم كانوا مزاجيين في تطبيقه «إيران تتحكم في مزاج قادة العراق»، إلا أنها هذه المرة حددت تاريخ الاستفتاء وأعدت لذلك عدتها، وثالثاً وهو الأهم قانونياً أن الاستفتاء غير محظور بموجب القانون الدولي ولا يعتبر انتهاكاً، لأن خطوة إقليم كوردستان الأولية المتمثلة في إجراء استفتاء على الاستقلال لا تتعارض مع القانون الدولي، فعلى مدى القرن الماضي أجرى عدد مفاجئ من كيانات الدولة الفرعية استفتاءات تتعلق بالاستقلال، ففي الفترة ما بين عامي 1905 – 1991 عقدت 52 كياناً من كيانات الدولة الفرعية استفتاءات تتعلق بالاستقلال، ومنذ عام 1991 تم إجراء 53 استفتاء ذات صلة بالاستقلال، بما مجموعه 105 استفتاء، ومن المقرر أن تحدث بحلول نهاية عام 2019 أربعة استفتاءات (كوردستان في العراق، كاتالونيا في إسبانيا، كاليدونيا الجديدة في فرنسا، بوغانفيل في بابوا غينيا الجديدة)، بحسب "بول ويليامز" الاستاذ في القانون والعلاقات الدولية في الجامعة الأمريكية، وهذه بعض من الدلائل الواقعية على أن الكورد سيرون دولتهم، التي لطالما ناضلوا من أجلها قرابة أكثر من قرن كامل.
فالأنظمة التي حكمت المنطقة منذ عهد العثمانيين مروراً بالبعثيين وصولاً الى مسوخ الأنظمة الحاكمة الراهنة «ديمقراطيون ديكتاتوريون»، عملت بكل قوتها بعقل استبدادي على ضرب التعايش المشترك والتعددية ورفض التنوّع وقبول الآخر، وفشلت في تنفيذ مواثيق المواطنة والمساواة، فلم تعطِ القوميات حقوقها الثقافية والتعليمية بل مارست بحقها العنف والاضطهاد، فها هي الحكومة الاتحادية في بغداد ومن ورائها الأنظمة المحيطة ومعها جماهير غفيرة من العالم العربي تستكمل اليوم مسار أسلافها من القرون الماضية باستعمال خطاب شمولي عدائي رافض لحق الكورد في الحرية والاستقلال، وبالتالي إعطائهم مبرراً إضافياً يزيد إصرارهم على بناء تجربتهم الخاصة في الحكم وتمسكهم بخيار الاستقلال، إلا أن الكورد تعلموا واستخلصوا الدروس من تجربة تقسيم المنطقة منذ مئة عام، حين وضعتهم اتفاقية سايكس – بيكو (بين فرنسا وبريطانيا) ومعاهدة سيفر (بين الدولة العثمانية والحلفاء) ووضعت معهم جميع شعوب المنطقة خارج الحسابات وبعيداً عن دائرة القرار لرسم خريطة الشرق الأوسط، وبالتالي حرمتهم من حقهم في تقرير مصيرهم.
كلمة أخيرة لقادة الحركة الكوردية في غربي كوردستان « PYD المنهمك والغارق مع القبائل ومعارك ليست له، وENK-S المهمل لقضية شعبه والراكض وراء غيره وبيانات وأحلام وردية» أن يستفيدوا من تجارب نضال ثورات جنوبي كوردستان وتعاملهم مع الخصوم، ويتوقفوا عن تبادل الاتهامات وتخوين الآخر «أنت ضدي إذاً أنت عزرائيل، أنت معي إذاً أنت ملاك»، وعلى أتباعها أن يصحوا من حرب الشتائم والتحزّبيات العمياء، فعندما تنتقد عبد الله أوجلان فلا يعني أنك أردوغاني طوراني، وكذلك عندما تنتقد البارزاني لا يعني أنك بعثي أو أسدي أو صدامي، لنتخلص من هذه الأحكام الثقيلة والجاهزة، ولنؤيّد أي إرادة أو مطالب كوردية في أي جزء من كوردستان، دون أن نهمل أو ننسى قضايا الجزء الذي ولدنا فيه وننتمي إليه.[1]
كاتب وصحفي كوردي

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية

الكتاب: مقالات ومقابلات
نوع الوثيقة: اللغة الاصلية
نوع الأصدار: ديجيتال
اللغة - اللهجة: عربي
الدولة - الأقليم: كوردستان
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع https://www.kurdistan24.net/- 13-02-2023
کاتی تۆمارکردن: 2023/13/2 6:04:09 PM
ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 93

اخفاق الكورد في تشكيل دولتهم بموجب معاهدة سيفر1920

https://www.kurdipedia.org/?q=20230313122707474181

فؤاد حمه خورشيد

استغرق تثبيت الحدود العراقية - الايرانية وامتداداتها الجغرافية الشمالية حوالي 474 سنة، ابتداءا من معركة جالديران 1514 وحتى نهاية الحرب العراقية الايرانية عام 1988، وهذه الحدود هي اول حدود دوليةقسمت الوطن الكوردي الى نصفين، شرقي(كوردستان الشرقية) خاضع لايران، وغربي (كوردستان الغربية) خاضع للاتراك.
بعد الحرب العالمية الاولى(1914-1918) لم يطراء اي تغيير على خارطة كردستان الشرقية،لان ايران كانت محايدة في تلك الحرب ومحتلة من قبل بريطانيا وروسيا لضرورات الحرب واستنادا الى معاهدة1907 بينهما ، في حين تقسمت كوردستان الغربية العثمانية ، مرة اخرى،في نهاية الحرب الى ثلاثة اقسام لثلاث قوى جديدة هي روسيا وبريطانيا وفرنسا بوجب معاهدة سايكس بيكو 1916، ومن ثم بين بريطانيا وفرنسا وتركيا، بعد ان فشل الحلفاء في فرض معاهدة سيفر على تركيا الكماليةعام 1920 التي ظهرت كقوة مؤثرة ولاعب قوي جديد على مسرح الجغرافي للانضول . لقد استفاد اتاتورك من تخاذل كل من فرنسا وايطاليا وتوقيعهما معه معاهدات صلح في وقت مبكر في عام 1921، فضلا عن توطيده لعلاقة بلاده مع روسيا السوفيتية بمجب معاهدة صداقة وتعاون في نفس العام ، واخيرانجرار بريطانيا الى توقيع معاهدة صلح معه في العام التالي1922 .
هكذا تغير المسرح الجيوبولتيكي ضد القضية القومية الكوردية، بسبب تغير موازين القوى والمصالح الدولية، فبدلا من ان تنشئ بريطانيا وفرنسا الدولة الكوردية ضمن مناطق احتلالهم التي رسمتها معاهدة سايكس- بيكو بعد الحرب على اسس حق تقرير المصير التي وضعها الرئيس الامريكي ودرو ولسن في 11-10- 1918، والتصريح الانكلو- فرنسي المؤيد لذلك في 7 -11- 1918والتي تضمنتها البنود 62و63و64 من معاهدة سيفر(10 -08- 1920) ، بدأو بالتودد للاتراك من اجل تثبين مناطق احتلالهم في ولاية الموصل وبلاد الشام بعد ان عجزو عن الاحتفاظ بمناطق احتلالهم السابقة وفق تقسيمات سايكس- بيكو.
لقد تخلى الفرنسيون والايطاليون اولا، ثم البريطانيون ثانيا عن معاهدة سيفر، وبدأت بريطانيا مباحثاتها ومراسلاتها مع الاتراك والتي انتهت بتوقيع معاهدة لوزان في 24 -07- 1923 والتي انهت كل ما قيل وكتب عن معاهدة سيفر ودولة كوردستان، وهكذا اصبحت كوردستان ضحية التسويات لمؤتمر السلام في فرساي وذلك للاسباب المساعدة التالية:
أ – ان الحلفاء بنو تصوراتهم بشان المسالة الكوردية على سياسة الامر الواقع على السلطان المهزوم محمد السادس ، لديهم وعلى ، و اساس هزيمة الكماليين المحتملة .
ب – مرض الرئيس الامريكي ودرو ولسن، وخسارته للانتخابات الرئاسية وانتقال الرئاسة الى الديمقراطيين الذين اهملوا بنود حق تقرير المصير وحصروها بالدول الاوربية، فضلا عن تبنيهم لسياسة العزلة في سياستهم الخارجية.
ج – بروز روسيا السوفيتية ، بدل روسيا القيصرية الحليفة ، كقوة جديدة معارضة للمخططات الانكلو - فرنسية بما في ذلك مشروع انشاء دولة كوردستان، والداعمة لاتاتورك والرافضة لمشروع تجزئة الانضول ، بما في ذلك معاهدة سيفر، واعتبار ذلك من المشاريع الكولونيالية .

د – انتقال السلطة داخل تركيا من السلطان المهزوم محمد السادس الى مصطفى كمال اتاتورك الذي اصبح القوة المعترف بها دوليا لتمثيل الشعب التركي والتعامل معه والرافض لتسويات السلام .
هـ – انتهاء فترة رئاسة (لويد جورج) للوزارة البريطانية وصعود المحافظ(اندرو لو)الذي اهمل القضية الكوردية، والذي ادمجت في فترة رئاسته ولاية الموصل بولايتي بغداد والبصرة، وتشكيل دولة العراق للملك فيصل بتاثير المندوب السامي البريطاني في بغداد(وليم ولكوكس)، ووزير المستعمرات البريطاني انذاك (ونسن تشرشل) ، دون اخذ راي الشعب الكوردي بذلك .
و – الوضع السياسي الداخلي المضطرب ، وغير الواضح وغير الموحد ،داخل كوردستان الجنوبية ، وفي كوردستان الشمالية(الانضول) ، وفي كواليس مؤتمر السلام بباريس
وعلى ضوء ذلك تشضت كوردستان العثمانية السابقة الى ثلاث اقاليم كوردية مدمجة بثلاث دول جديدة في الشرق الاوسط هي تركيا والعراق وسوريا والتي لا يزال سكانها يعانون من وطأة ذلك الدمج الصسري الذي لم يخيروا فيه، بل فرض عليهم بارادة استعمارية اجنبية، الوان شتى من سياسات التميز والصهر والتعريب والتتريك .[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | ahewar.org.

کاتی تۆمارکردن:	2023/13/3 12:27:07 PM
ناوی تۆمارکار:	هەژار کامەلا

بابەت: 94
اسألوا التاريخ.. كم عانى الكُرد!
https://www.kurdipedia.org/?q=20230109170850457463
مظفر مزوري
الكُرد جزء من أُمة عظيمة وهي الأمة الكُردية المجزأة والمظلومة تاريخيا وسياسياً، شعبٌ توّاقٌ للحياة والحرية على أساس الحقوق الثابتة حسب الديانات السماوية والمواثيق والمعاهدات الدولية، شعبٌ عاشِقٌ للجبال لأنها كانت الملاذ الآمن لها من سلاح العنصرية والاضطهاد الفكري الضيق والممارسات المختلفة القاسية من الانظمة التي تعاقبت على المناطق التي يقطنها الكُرد.
مِن حق الكُرد إنشاء دولة مستقلة لأنه شعب بلا دولة وأكبر قومية في العالم بدون دولة، الحركات التحررية الكُردية في مختلف الازمان قاتلت وقدمت مئات الآلاف من الضحايا في سبيل إثبات الهوية للشعب الكُردي والدفاع عن وجودهم ضد حملات الإبادة التي تعرض لها الكُرد، هذا الدفاع عن النفس والقتال في سبيل الحرية دفع العديد من العقليات العنصرية إلى توجيه التهم الباطلة للكُرد ووصفوا الكُرد بأنهم دعاة الانفصال وأن الكُرد عملاء.
رغم حق الكُرد في إقامة دولة مستقلة وحسب القوانين الدولية والاتفاقيات الدولية مثل معاهدة سيفر (1920) إلا أن الكُرد بعد سقوط النظام العراقي السابق اختاروا الاتحاد مع بقية العراقيين العرب والقوميات الأخرى في العراق لبناء عراق ديمقراطي تعددي إلا أن الشركاء في الوطن استكثروا على الكُرد هذا الحق أيضاً الذي يشكل الحد الأدنى من حقوق الشعب الكُردي.
أنظمة الحكم المتعاقبة في العراق استخدمت سياسة الحديد والنار ضد القضية الكُردية وخاصة في عهد الرئيس العراقي صدام حسين آنذاك
أثبت الكُرد من طرفهم مراراً و تكراراً كل بوادر النية الحسنة والتسامح ومد جسور السلام مع الاشقاء في الوطن بكل قومياته

ومذاهبه ولا يخفى على أحد أن ليس هناك أي عداء بين الكُرد والعرب وإنما عانى الكُرد الأمرّين بسبب الأنظمة الدكتاتورية في العراق فقد كانت أنظمتهم السياسية ضيقة الأفق ومتشبعين بالأفكار العنصرية المريضة وخاصة في فترتي حكم حزب البعث الأولى سنة (1963) وفي فترة حكم حزب البعث الثانية منذ سنة (1968) وحتى زوال هذا الحكم من الوجود في (9) نيسان سنة (2003)، منذُ ذلك الوقت تعرّض الشعب الكُردي لأقسى حالات الاضطهاد وصنوف الجرائم وإهدار الحقوق المشروعة للشعب الكردي وقمع حركاته التحررية الوطنية.
بعد الانقلاب على نظام الحكم الملكي في العراق سنة (1958) تم تقييد الحريات العامة وانعدمت الديمقراطية والتعددية وظهرت سياسة التمييز في العراق وذلك بحسب القومية والمذهب وكانت نتيجة هذه السياسة الخاطئة هو جلب الكوارث على كافة القوميات في العراق من ضمنهم القومية الكردية.
أنظمة الحكم المتعاقبة في العراق استخدمت سياسة الحديد والنار ضد القضية الكُردية وخاصة في عهد الرئيس العراقي صدام حسين آنذاك، عدم تفّهم حقوق الشعب الكُردي المشروعة كان السبب الأبرز في المآسي التي لحقت بالعراق، إذ لا يمكن شرعاً وقانوناً تفضيل قومية على قومية أخرى كون العراق يتألف من عدة قوميات فالبشرُ متساوون في الحقوق والواجبات والقيمة الإنسانية داخل البلد.
حاول النظام العراقي اغتيال قائد الحركة التحررية الكُردية ملا مصطفى بارزاني وحاولت اغتيال نجله الزعيم إدريس بارزاني أيضاً ومن ثم حاولت اغتيال الزعيم مسعود بارزاني في النمسا سنة (1979)، عملت أيضا على التصفية الجسدية للعديد من القادة والسياسيين الكُرد، وقامت بعمليات الإبادة الجماعية ضد الشعب الكردي في عمليات الأنفال التي راح ضحيتها (190.000) كُردي بريء تم دفنهم تحت التراب وهم أحياء، قصف مدينة حلبجة بالأسلحة الكيمياوية المحرمة دولياً راح ضحيتها (5000) كُردي بريء معظمهم نساء وأطفال وشيوخ، لم يكتف النظام العراقي بهذا وإنما قام بحرق وتدمير الآلاف من القرى الكُردية وترحيل أهلها إلى مدن وسط وجنوب العراق وقامت أيضا بجلب مواطنين عرب وأسكنتهم في مناطق كُردية وتم تعريب تلك المناطق بما فيها مدينة كركوك والكثير من الجرائم الأخرى التي ارتُكِبت ضد الشعب الكُردي. [1]

خصائص السجل

الكتاب: القضية الكردية
الكتاب: تأريخ
الكتاب: مقالات ومقابلات
نوع الوثيقة: اللغة الاصلية
نوع الأصدار: مطبوع
اللغة - اللهجة: عربي
الدولة - الأقليم: كوردستان
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع 09-01-2023 https://www.aljazeera.net/-
کاتی تۆمارکردن: 2023/9/1 5:08:50 PM
ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 95

الأكراد ومحنة الأقليات العرقية في إيران تخشى السلطات من تزايد الضغوط من أجل الانفصال

https://www.kurdipedia.org/?q=20220921120455435288

أثارت وفاة الشابة الكردية – الإيرانية مهسا أميني خلال احتجازها لدى الشرطة بالعاصمة طهران موجة غضب في أنحاء البلاد وسلطت الضوء على حال مجتمعها العرقي.
وبحسب منظمة حقوقية كردية قتل ما لا يقل عن ثلاثة أشخاص في المنطقة الكردية بإيران، الإثنين 19 سبتمبر (أيلول) الحالي، عندما فتحت قوات الأمن النار خلال احتجاجات على مقتل مهسا في ثالث يوم من الاضطرابات على خلفية الحادثة التي وقع الأسبوع الماضي.

وفاقمت وفاة مهسا أميني التوتر بين النظام والأقلية الكردية التي تقول جماعات حقوقية إنها تتعرض للقمع منذ فترة طويلة على يد القيادة الإيرانية، فيما تنفي طهران اضطهاد الأكراد.
وفي ما يلي بعض الحقائق حول أكراد إيران الذين يمثلون جزءاً من مجتمع منتشر في عدد من دول الشرق الأوسط ويشكلون واحداً من أكبر شعوب العالم التي من دون دولة.

التاريخ

تتحدث الأقلية الكردية ومعظم أفرادها من المسلمين السنة الذين يعيشون في إيران ذات الغالبية الشيعية، لغة مرتبطة بالفارسية ويقطنون غالباً في منطقة جبلية تمتد عبر حدود أرمينيا والعراق وإيران وسوريا وتركيا.
وصعدت النزعة القومية الكردية في تسعينيات القرن ال19 عندما كانت الإمبراطورية العثمانية في مرحلة الأفول ووعدت معاهدة سيفر لعام 1920 التي فرضت تسوية وتقسيماً استعمارياً لتركيا بعد الحرب العالمية الأولى، الأكراد بالاستقلال.
وبعد ذلك بثلاثة أعوام مزق الزعيم التركي كمال أتاتورك المعاهدة ووزعت "معاهدة لوزان" التي تم التصديق عليها عام 1924 الأكراد بين الدول الجديدة في الشرق الأوسط.

وبرزت النزعة الانفصالية الكردية في إيران للمرة الأولى على السطح مع جمهورية مهاباد عام 1946 وهي دولة مدعومة من الاتحاد السوفياتي تمتد عبر حدود إيران مع تركيا والعراق واستمرت لعام واحد قبل أن تستعيد الحكومة المركزية السيطرة مرة أخرى.
وتسببت الثورة الإسلامية في إيران عام 1979 بإراقة الدماء في منطقة كردستان، إذ دارت اشتباكات عنيفة بين الثوريين الشيعة والحزب الديمقراطي الكردستاني الإيراني الذي قاتل من أجل الاستقلال.
وبعد اندلاع الحرب العراقية – الإيرانية عام 1980 ضاعفت القوات المسلحة الإيرانية النظامية و"الحرس الثوري" قمع الأكراد حتى لا يكونوا طابوراً خامساً في قتال طهران ضد صدام حسين.
وظهرت مجموعات مسلحة جديدة على غرار حزب الحياة الحرة الكردستاني على مدى العقدين الماضيين ودارت في بعض الأحيان اشتباكات بينها وقوات الأمن الإيرانية وكثيراً ما لجأ قادتها إلى كردستان العراق واستهدفتهم صواريخ إيرانية.
وتأرجحت مطالب الأكراد بين الانفصال الكامل والحكم الذاتي داخل دولة إيرانية متعددة الأعراق تشمل طيفاً سياسياً واسعاً من العلمانية ذات الميول اليسارية إلى الفكر الإسلامي اليميني.

تركيبة المجتمع

في ظل وجود ما يتراوح بين 8 و10 ملايين كردي في إيران تخشى السلطات من تزايد الضغوط بهدف الانفصال بين أبناء أقلية لديها تاريخ طويل من الكفاح من أجل حقوقها السياسية.
وتقول جماعات حقوقية إن الأكراد الذين يشكلون نحو 10 في المئة من السكان، إلى جانب أقليات دينية وعرقية أخرى، يواجهون تمييزاً في ظل حكم المؤسسة الدينية الشيعية في إيران، وذكرت منظمة العفو الدولية في تقرير أن "الأكراد في إيران يعانون من تمييز متجذر منذ فترة طويلة. يتم قمع حقوقهم الاجتماعية والسياسية والثقافية شأنها شأن تطلعاتهم الاقتصادية"، وأضافت أن "المناطق الكردية مهملة اقتصادياً، مما أدى إلى ترسيخ الفقر. كما أن عمليات الإجلاء القسري وتدمير المنازل قوضت وصول الأكراد لسكن مناسب".
ويقمع "الحرس الثوري" الاضطرابات في المجتمع الكردي منذ عقود، كما يصدر القضاء كثيراً من الأحكام بالسجن لفترات طويلة أو حتى بالإعدام على عدد من النشطاء فيه.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	حقوق الإنسان
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	شرق كردستان

الدولة - الأقليم: ایران

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | alsafina.net

کاتی تۆمارکردن: 2022/21/9 12:04:55 PM

ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 96

الأنساق المؤسسة للمجتمع الكردي في سوريا

https://www.kurdipedia.org/?q=20220217004806405298

الأنساق المؤسسة للمجتمع الكردي في سوريا
سامي داوود

استهلال:

المادة الإجتماعية مُلغزةٌ بطبيعتها.إذ تنفتح، ليس فقط على بيئتها كنسق خارجي مؤثر. بل و أيضا على الأفق الغائب عنها بتعبير هوسرل. لذلك تدخل في تأسيس الفعل الاجتماعي مؤثرات غير مترابطة، كالموت ،والحدود ،والأمن ،والغذاء ،والهبة و التقنيات الجسدية الظاهرة شعائرياً و غيرها من التراكيب الخاصة بكل تجمع بشري لإنتاج هويته هو بالذات. فاعلية صريحة في الزمان لتقطيع زمنه الخاص/تاريخه في المجرى العام للأحداث.
دون أن يعني ذلك وجود أفكار منظمة لجعل خصائص ما جوهرانية بالنسبة إلى مجتمع ما. إذ يتجاوز الأمر وجود تبرير معرفي لممارسة شيء ما كضرورة يتوقف مآل الجماعة على حفظها. بل يتأسس ما يسميه آيرك فروم بالطبع الاجتماعي الذي :" تشكله التقاليد و هو يحرض الإنسان من دون اللجوء إلى عقله " (1).
لذلك يكون البحث في وجود نسق مجتمعي مستقل و متمايز عن بيئته أمر تضليلي أكثر من كونه خطأ سوسيولوجي. إذ لا يوجد حدث محض، منعزل عن حركة أحداث أخرى لا يمكنها أن تترابط سببياً ثمة رتم مستقل عن الترتيب. تواريخ متضافرة ترفد ذات الظاهرة بنشاطات متنوعة إلى درجة يمكن أن تجعل مؤسسة ما متضمنة على الشيء و نقيضه.
لذلك اعتمدت إجرائياً في هذا البحث. تركيباً منهجياً من عدة مستويات، للبحث في طبيعة المجتمع الكردي في سوريا.
أُحيطّتْ القضية الكردية بحزمة من الكتابات الأيديولوجية الكاذبة. و رسَّخت موقفاً معادياً بناءا على سرديات مفبركة، و ذات دلالة مزدوجة. وذلك عبر إزاحة الوثيقة التاريخية الداعمة لأصالة الكردي في أرضه. وتحوًيرها إلى درجة التزييف لعلاقة الموضوع بأدوات قراءته، لتعديل مسار الوثائق المعتمدة، و اختزال ماهية هذا المجتمع إلى حدود هوياتية شحيحة. فكانت بذلك، ذهنية معاداته و تداول هذه العدائية في الكلام و السياسات الرسمية و الشعبية محل ترحيب تاريخي.
و كنتيجة لتحولات في هوية الهيمنة الدولية على الأراضي الكردية، و التحرك المستمر للحدود في الجغرافية السياسية، تحوَّلت معها و إنزاحت هذه الأراضي جغرافياً عن المجال الكردي المتمثل في الواقع الإداري المستقل للإمارات الكردية قبل و أثناء المرحلة العثمانية. ومن ثمَّ، بعد دخولها في المجال السوري الذي بدأ نظرياً مع انهيار الامبراطورية العثمانية و توقيع سلسلة اتفاقات لبناء الدولة الكردية المزمعة/ معاهدة سيفر 1920/ .و من ثم تقويضها عبر اتفاقات أخرى انتهت ب لوزان 1922. و من ثم بدء مرحلة التحولات في موقع الخط الحدودي الذي كان يتنقل في سلسلة الإتفاقات الفرنسية التركية السورية. إلى أن ظهرت سكة القطار الألمانية الممتدة بين بغداد و استنبول عام 1939.(2).
تجاذبت عدة قوى دولية الخط الحدودي الذي أفرز الجغرافيا بين تركيا و سوريا الخارجتين

من المجال العثماني إلى نطاق القوى التي كانت تتقاسم المنطقة، وبناءا على نفس المبدأ الذي وضع هذه البلاد تحت السيطرة العثمانية... القوة الغاشمة. فأصبحت الأراضي التي كانت حتى نهاية الحكم العثماني مستقلة تحت اسم إمارة كردستان مجزأة.وبات على إثرها جزءا كرديا داخل الكيان الجديد لسوريا. قبل ذلك، لم تكن هناك منطقة حدودية تحد أو تفصل الجغرافية الكردية من حدود سهل أربيل إلى مدينة آمد/دياربكر وصولا إلى كليس و عفرين في أقصى شمال غرب سوريا. و حرية التنقل العشائري كانت مكفولة بغياب سلطة مركزية تحد من حركة المجموعات البشرية التي اختلطت فيما بينها و أنتجت بؤر حضرية صغيرة بناءا على حاجتها إلى التكاتف القبلي. إلى جانب النسق القسري الذي ارتبط بعملية الإصلاح الزراعي العثماني منذ نهاية القرن 17. و الذي فرض الإستقرار في أراضٍ قابلة للزراعة. غير أن ذكر هذه التواريخ يبقى مبتسرا دون ذكر عوامل أخرى أدت إلى زيادة الكثافة السكانية في هذه المنطقة، و تحول معها العامل الديموغرافي إلى نسق تحليلي مضاف لفهم بنية المنطقة اجتماعياً.

وثائقية مضادة:
ثمة تدرج وثائقي يؤرخ وجود الكرد في منطقة ميزوبوتاميا. و مصادر متنوعة المرجعية، تؤلف مجتمعة ركيزة تاريخية متينة لوجود هذا الكرد. هذا الشعب الذي أحاطه الشر بأسوأ الأنظمة الإستبدادية في المنطقة. ومن جملة هذه الوثائق، تلك التي أسست المشاريع العنصرية الرامية إلى إبادة الكرد.و هي تقدم إجرائياً دلالة مزدوجة و متعارضة في آن. فهي موجهة في الأساس إلى نفي الوجود الذي تدعي أنه غير موجود. وفي الوقت ذاته تتضمن على البيانات التقريرية المتعلقة بالحالة التي تريد أن تنفذ في حقها مشاريعها العنصرية. لتكون بذلك قد أرّخت الموضوع الذي تتوجه إلى إلغائه. لتستحيل هذه الوثيقة توكيداً من خلال النفي. و ذلك باستخدام أبسط الأسس المنطقية لتحليل النسق التاريخي للأحداث و لمكوناتها.
نستعرض ههنا وثيقتين يمكننا تسميتهما بالوثائق المضادة. إحداها أسست لحزمة من المشاريع العنصرية التي تمَّ تنفيذها ضد الكرد في سوريا. و التي سجلها ضابط الأمن السوري في محافظة الحسكة محمد طلب هلال. الذي قدم مخططه لتعريب الكرد في محافظة الجزيرة و بناء حزام عربي(بطول 356كم و عمق 20 كم) و تهجير الكرد منها. و الوثيقة الأخرى هي الشهادة التاريخية المعتمدة من قبل وقف البحوث العثمانية في أنقرة، والتي يقدمها المؤرخ التركي أحمد آق كوندوز في مؤلفه الحواري " الدولة العثمانية المجهولة ".

الوثيقة البعثية:
قدم ضابط الأمن طلب هلال تقريره الأمني إلى المؤتمرالقطري لحزب البعث في دمشق 1963. و طالب بتوطين العرب في شمال شرق سوريا نظراً للكثافة السكانية الكردية فيها. مستخدماً أكثر التعابير العدوانية الممكنة لصياغة بيان شديدة الكراهية ضد الكرد. و قد تضمن تقريره إلى جانب عنف اللغة التي باتت لغة الدولة السورية ضد الكرد، تضمن خيبة أمل رجل الأمن العصب الجيوسياسي لسوريا منذ عقود،بعدم وجود العرب في المدن الكردية.(3)
يشكل هذا التقرير اعترافاً رسمياً و توثيقاً مجانياً قدّمه واحد من أسوأ أعداء القضية الكردية في سوريا.فالتقرير الأمني يرسّخ الوجود الكردي وكذلك التطور الزراعي و التعليمي للكرد قياساً إلى مستويات التعليم حينذاك. و يطالب بتدمير هذا الوجود، من خلال منع الكرد من التعليم و حثَّ العشائر الكردية على محاربة بعضها بإثارة الفتن فيما بينها.و بجلب العشائر العربية من بادية الشام إلى المدن الكردية...إلخ. إن لم يكن الكرُد موجودين. إذن، لماذا تطالب بتعريب المنطقة ؟!
لاحقاً، أصبحت هذه الوثيقة المشروع الرسمي للبعث ضد الكرد. و نفذته على نحو تفصيلي. شملت المجالات الحياتية كافة ،من تعليم و عمل و زواج و حراك سياسي و غيرها من التفاصيل التي أسست البيئة الجاهزة لضرب الكرد. و قد تحللت هذه السياسات إلى لغة و أفعال و ردود أفعال. فلم يتحول قتل الكرد و قمعهم إلى إحراج أخلاقي داخل المجتمع السوري. ليس حينذاك وحسب، بل ولاحقاً في التحولات الأعنف التي فتحت المجال الاجتماعي السوري على إفتراس ذاته. ترسخت بنية سايكولوجية ملموسة في اللغة و

النداءات التي ما زالت تجد في قمع الكرد، و كأنه شأن قانوني من طبيعة سير الامور في الحياة اليومية.
كانت العدائية ممهورة بالرضى العام.و لم يتأخر ظهور العنف اللغوي المتمثل في مساءلة الكردي بالتالي: " هل أنت كردي أم مسلم.". و تأسس ما يمكن مقاربته ب"عادية الشر" الذي طرحته "هانا آرندت" في " آختمان في القدس ". عدائية عادية تقبلها مجمل الشارع السوري دون أدنى اعتراض أو إحساس بالمشاركة في مشروع الكراهية الممنهجة. و التي تحولت إلى سرديات خرافية مزجت بين الكرد و الجن. كمحاولة لشيطنة هذا الوجود و سحب التراب من تحت قدميه. و رغم سذاجة تلك السرديات، إلا انها لم تحظى باعتراضات. كان المهم في سياق تلك الأدلجة الخبيثة للتاريخ، هو الحصول على علية تافهة لتشغيل الشر ضد الكرد. فاستباحوا حياة الكردي، إلى درجة ظهرت عبر منابر الجوامع في مدينة الحسكة، دعوات دينية إلى سبي نساء الكرد (2004) و اعتبار أموال الكرد غنائم.
استباحة مشرَّعة بالقوانين التي حولت العيش في محافظة الحسكة إلى حرب أهلية مفتوحة. فجاءت مشاريع التعريب التي بدأت بتهجير الفلاحين الكرد من أراضيهم، وتوطين المستوطنين العرب محلهم. و لم تكن الدعاية الخاصة بتكفير الكرد غائبة عن هذه المشاريع. إلى جانب التهمة المحببة إلى البعث و نظرائه من غير البعثيين، أي تهمة العمالة لإسرائيل و الخطر على أمن الدولة، و استقطاع جزء من الأراضي السورية و إلحاقها بدولة أجنبية..إلخ.
فأصبحت الأنساق التي ترتبت على تنفيذ و تعقيد صور ذلك التقرير، بمثابة وشم كراهية يتلمسه الكردي في المحيط العربي الذي بات يحيطه. و تأسس بموجب العدوانية التي أسست و مهّدت لها هذه الوثيقة. تأسس شعور عدواني في الوسط الأجنبي الذي وَفَدَ إلى البيئة الكردية، مسلحا بحقد أيديولوجي جعله يعتقد أنه يخدم الأمة العربية عبر كراهية غير العرب. فاستوطن المكان مزهوا بقدرته على ضرب الكرد دون محاسبة.
تحول رجل الأمن إلى مرجعية كاملة.كاهن شرير مسلح بمسدس منحه القانون حرية قتل من يريد من الآخر الكردي. فخرجت المحاكم عن فكرة العدالة. و ظهرت الجباية القسرية المتعلقة بالمحاصيل الزراعية لصالح رجال الأمن. و فتحت المدارس أبوابها للهراوات المتحركة تحت قوس العمالة لإسرائيل. و فرز الطلاب الكرد داخل المدارس، وتخصيص غرفة الأدوات الرياضية لممارسة التعذيب بحقهم. ومواجهة الطلاب الكرد بالإختيار بين كرديته و إسلامه. كانت حصة التربية العسكرية و التربية الرياضية في المدارس الإعدادية بالحسكة، بمثابة عمليات فرز عسكرية للمراهقين الذين وقفوا بذهول أمام تصنيفات عنصرية.
فأصبحت محافظة الجزيرة معسكرا لإكراه الناس على الهرب منه. و ليس جزءا من دولة لا حضور لها سوى حضورها كلص أو كقاتل. لم تكن مشاريع الكراهية الموجهة نحو إثنية محددة، مجرد فقرة في همجية نظام البعث. فذلك نوع من التبرئة لذهنية لم تخرج حتى هذه اللحظة من السياسات المنتهجة ضد الكرد في سوريا. كانت الكراهية رسالة العروبة التي وضعها ساطع الحصري و ميشيل عفلق لتعريب من لا يستعرب. وقد مُرِست بفجاجة و علانية عبر مؤسسات لم تضطر إلى إخفاء ما تقوم به.
أصبحت الكراهية زهوا ذو أساس أيديولوجي،ومنظماً مؤسساتياً. في تقاطع مع بعض السياسات النازية التي وجهت عدوانيتها تحت أسماء عادية و رسمية. كانت النازية كما يحللها زيغموت باومان تستخدم اسم : " قسم الادارة و الاقتصاد. و هو الاسم الرسمي لأحد أقسام المركز الرئيس لفرق الحرس الخاصة المعروفة بال أس أس. و كانت مهمته إبادة اليهود الأوربيين. لذا فإن تسميته أكذوبة إلى حد ما، لكنها تتبع قواعد الكلام المعروفة آنذاك. و هي قواعد وضعت لتضليل من شاهد الجرائم دون قصد... كانت هذه التسمية تريحهم من تأنيب الضمير لأنها كانت تعكس بكل دقة المعنى التنظيمي للعمل".(4). كانت تلك نسخة من الصيغ التي عممتها مؤسسات البعث في محافظة الجزيرة. و جعلت تنفيذها عبر وكلائها المخبرين و أشباههم شرفاً شعبوياً. فبدأ زمن الوشاة.
رافقت راحة الضمير جميع الجرائم التي حدثت في المناطق الكردية. و الجريمة الأقرب إلى التنظيم المؤسساتي المنسق. هي جريمة إحراق السجناء الكرد في سجن الحسكة المركزي 1993. إذ اختزلت بنية الحدث إلى مهاجمة الناس للمشفى الوطني بحي العزيزية صباح اليوم التالي من المجرزة التي وقعت يوم 24 آذار. بحثا عن ناجين من المحرقة. و انتهاء

الحدث بكتم ملف الحرق، و تهديد عوائل الضحايا بالعقاب الشديد في حال محادثتهم لأي أحد عن الحدث. و استدعاء الأمن السياسي لزعماء الأحزاب الكردية و تهديدهم بأنهم سيحولون الحسكة إلى "حماة" ثانية، إن لم يطلبوا من الحشود الكردية العودة إلى بيوتهم.بعدها سحلت قرابين مزيفة إلى حبل المشنقة.و تم إعدام أربعة أشخاص في ميدان"مرشو" بالحسكة. لذلك تأخرت شهادة الشهود إلى السنوات القليلة الماضية.
دخل كل ما تقدم كنسق مؤسس في فكرة الكردي المتخارجة عن نفسه و في بنية المؤسسات التي انتجها حفاظا على بقائه. إذ التخارج هنا مفتوح، لكن بوصفه جبهة أكثر من كونه تفاعلا وتثاقفا. لذلك طوَّر المجتمع الكردي في داخله زمانية مضمرة بتعبير "كاستورياديس". هيئات ثابتة بديلة للمؤسسات التي يتطلبها المجتمع لينظم علاقات أفراده.و دخل بذلك نظام البعث في الضد بتعبير سارتر.
تحولت المكتبات الصغيرة و القراءة إلى شبه إلتزام داخل المجتمع الكردي. و ازداد تكاتفا وتمأسسا. و علقت على جدران كل بيت آلة التنبور/ الشبيهة بآلة البزق. و ازداد الحس القومي الذي ترجم إلى تحول الآلاف من شباب الكرد إلى مقاتلين في الثورات الكردية في بقية أجزاء كردستان. وبالرغم من هول العقبات التي وضعت لحرمان الكرد من الدراسة الجامعية. إلا أن الدراسة الجامعية باتت الهم الأكبر لجميع الطبقات. علما أن إمكانية توظيف الكردي كانت ضعيفة و لم يتسنم أي كردي منصباً موافقا لكفاءته أو لشهادته العلمية.
حتى في العمل الثقافي. بذل المثقف الكردي جهوداً مضاعفة مقارنة مع أقرانه من الأثنيات الأخرى ليحظى بشرعية التواجد في المجال الثقافي. وبالنسبة إلى معظمهم كان التواجد داخل سوريا يذهب بداية إلى خارج سوريا. عبر مؤسسات لبنانية أو أجنبية.

الوثيقة العثمانية:
الوثيقة المضادة الثانية. هي تلك المتمثلة في الاعتراف التفصيلي الذي قدمه المؤرخ التركي كوندوز في حواره التأريخي و ضمن فقرات متعددة حول الكرد. بدءا بمعركة جالديران 1514م. التي قامت فيها الإمارات الكردية بمساندة الدولة العثمانية و ساهمت بشكل فعال في الانتصار على الصفويين. دون أن تكون تلك الإمارات حينذاك تابعة و أو جزءا من أية دولة أخرى. فحتى تاريخ تلك المعركة لم يكن شرق الأناضول تابعا للدولة العثمانية(5).و لم يكن للصفويين أي سلطة تذكرعلى الأمراء الكرد الذين بايعوا الدولة العثمانية طواعية وفقاً لوصفه . و حينما يتحدث كوندوز عن اعتراف السلطان " ياووز سليم" بوجود دولة كردية مستقلة في شرق الأناضول. فإنه يؤكد على وجودها بالإنسجام مع النظام الإداري للدولة العثمانية التي كانت تسمح بوجود استقلال إداري كبير إلى درجة أن حاكم " أيالة كردستان "كان يحكمها حتى وفاته و يرثه أبناؤه. مع ترك السياسة الخارجية للدولة العثمانية في يد السلطان العثماني(6).
هذه الشهادة المرفقة بإحالات من المصادر العثمانية، توثق ثلاث نقاط أساسية: أولاً: أصالة الوجود الكردي وعدم تبعيته في شرق الأناضول للسلطة العثمانية حتى بداية القرن ال 16. ثانياً: وجود حكومات كردية صغيرة تابعة اسمياً للدولة العثمانية و مستقلة في ادراتها لشؤونها وفقا لنظام تفويض السلطة الذي كان متاحاً في النظام الاداري العثماني، حتى ولادة الدولة التركية بقيادة حركة تركيا الفتاة (1889). و لاحقاً مع ظهور أتاتورك الذي كان يخاطب حكام كردستان باسم كردستان، و من ثمّ نكثه بعهده و انقلابه عليهم.
ثالثا: المساحة الجغرافية التي كانت تابعة للحكم الكردي الإمارات و الأيالات لم تكن مجزأة و لا تابعة للتحول الذي حدث في الجغرافية السياسية التي باتت هذه المنطقة على إثرها متضمنة على حافتي حدود دولتين هما تركيا و سوريا. لم تكن حدودهما موجودة في هذه المنطقة قبل تاريخ 1921م حتى أن سوريا الكبرى التي تسلمها الملك فيصل في بداية 1919 و حاول ممارسة صلاحيته التي فوضها له الجنرال اللنبي في 1928. كانت تشمل سوريا الداخلية المؤلفة من دمشق و حمص و حماه و حلب فقط. دون ذكر لأي مجال جغرافي آخر.(7). لذلك كانت القبائل الكردية الموجودة في هذه المنطقة، تمتد على مساحات كبيرة بحكم نفوذها و ملكيتها التي كانت تماثل تماماً ملكيات "وضع اليد" للدول الأوربية الإقطاعية التي أوجدتها تقسيمات صلح وستفاليا 1648. و الجدير ذكره في هذا السياق، هو الوثيقة التي صدرت عن البرلمان السوري سنة 1919، بخصوص حدود سوريا

الطبيعية. حيث أصدر البرلمان :" قراراً بالإجماع على استقلال سورية السياسي الكامل. من طوروس إلى العقبة و من نهر الفرات إلى البحر المتوسط." (8) وفقا لما يورده جوردي تيجيل في مؤلفه الذي يقدم الكثير من الوثائق المتعلقة بتاريخ الكرد ضمن حدود سوريا الحالية، و في ظل الانتداب الفرنسي. آنذاك ، لم تكن المناطق الكردية جزءا من سوريا. و استمرت هذه الاستقلالية في إدارة المناطق الكردية حتى بعد تأسيس جيش سوري سنة 1947. مؤلف من عدة أفواج، بينها (فوج الأكراد) الذي كان مؤلفاً من ضباط و جنود كرد. تفككت أراضي الإمارات الكردية بفعل بطش قوى كولونيالية تقاسمت فيما بينها مناطق نفوذها في المنطقة التي باتت تعرف ب المسألة الشرقية. و على إثرها تحولت فكرة التخوم التي كان بها يحدُّ الأمير الكردي ملكيته، إلى شيء آخر هي الحدود، هذه التي جاءت بثلاث دول ظهرت فجأة على إثر انهيار دولة أخرى.
تحول الحطام العثماني على الجغرافية الكردية إلى حدود دولية، جعلت الكرد ينقسمون فيما بينهم إلى مجتمعات منفصلة بشكل مزدوج: منفصلة عن ارتباطاتها العشائرية التي كانت تمنحها خصوصياتها الطقسية و حصنها الأمني. و ذلك بحكم تفكك العشائر الموجودة في المنطقة الحدودية على ثلاث دول حديثة/ العراق،سوريا،تركيا/. و انفصالهم عن مجتمعات الدول التي ألحقت بها قسرا لعاملين إثنين: أولهما بُعد المنطقة الكردية عن بقية المناطق السكانية في الدول التي أُلحِقت بها. ثانيا: إختلاف اللغة والثقافة.مع ذلك، يجري اليوم الحديث عن شرعية القيام بتطهير الأراضي الكردية من الكرد. إزاحة الكرد من تركيا إلى خارجها و من سوريا إلى خارجها. هل ثمة برزخ لإحتواء هذه الإزاحة المركبة.
ليس مجرد تناقض في بناء المقولات ما يجعل النظرة التركية ساذجة في تسويغها لكراهيتها. بل و إنما ضعف معرفي يجبل منه المقولات التي يصيغ بها الأتراك عدوانيتهم. فالمؤرخ التركي أحمد آق كوندوز يستخدم عبارة غير قابلة للتعريف في وصفه للعرق التركي الذي يقول عنه بأنه :" العرق العثماني المستند إلى الدين" و يقول بأن العثمانيين هم أتراك بدلاً من قول العكس. فالعثمانيون هم آخر الوافدين إلى منطقة ميزوبوتاميا. إذ وَفَدَ آل عثمان بقبيلة " قايي " من منطقة " ماهان" في أيران أيام الحكم السلجوقي (1037 م 1157م) وكانوا مسلحين بأربعمئة فارس فقط، وفقا لروايتهم الرسمية عن أنفسهم. دخلوا إلى منطقة الأناضول بقيادة سليمان شاه والد أرطغرل غازي الذي بعثه السلاجقة للدفاع عن الحدود السلجوقية. ومع انهيار السلاجقة و توسع غزوات آل عثمان. أعلن عثمان بك تأسيس دولته العثمانية سنة 1299. و تبنت الإسلام دينا. ما منح حروبها قدسية و نهبها لثروات الآخرين شرعية.(9). و هو ما لا ينكره الأتراك اليوم.
لذلك ينحدر تحليل المؤرخ التركي من السياق الذي أوجده. و يتسق تماماً مع تصاريح وزير العدل التركي في حكومة أتاتورك. و الذي قدم تصريحاً في منتهى الهمجية. و قد كانت تلك إحدى الركائز التي صاغت الدستور التركي و منحت تركيا اليوم هويتها. و التي يمكن اعتبارها محورا لعنصرية تأسيسية متناسلة في تركيا. تمثل التصريح الذي قدمه الوزير محمود عزت برهورت لصحيفة " ملليت " 1930/9/16. في الجلاء التالي:" أننا نعيش في البلد الأكثر حرية في العالم...في البلد الذي يحمل اسم تركيا. و التركي هو السيد الوحيد في هذا البلد. و من ليسوا من أصل تركي صرف، ليس لهم سوى حق واحد في هذا البلد: الحق في أن يكونوا خدماً ، الحق في أن يكون عبيداً."(10).يوفر هكذا تصريح لممثل مؤسسة رسمية تمثل مفهوماً غير عادل عن العدالة. وبرهاناً من البراهين التي يمكن أن توفرها العنصرية ضد نفسها. و التناقض فيما يقوله الوزير عن حرية مُعرقنة في اكثر البلاد حرية، تكشف البنى النفسية للإستهبال العرقي الذي تبنته الدولة التركية في سياساتها. نذكر هذا التصريح للوزير التركي لأنه حتى تاريخ هذا التصريح لم تكن محافظة الجزيرة في شمال شرق سوريا ضمن حدود الراهنة للدولة السورية. و هو يتسق إلى حد الإستلهام، مع البيان العنصري الذي كتبه في السنة ذاتها، مؤسس حزب الشباب أكرم الحوراني في مدينة حماة. قائلا في مبادئ حزبه أن من لا يستعرب سيعد دخيلاً على الأمة.
مع انتهاء الدولة العثمانية 1922. و بدء مرحلة الانتدابات الأوربية و صراعها مع المد السوفيتي عبر اذربيجان و أرمينيا و بحر قزوين. ظهرت كمية كبيرة من الوثائق التي قدمها ضباط بريطانيون و فرنسيون تمّ ايفادهم إلى المنطقة .ليكتبوا تقاريرهم التي عكست الوقائع الديموغرافية و الاقتصادية و السياسية المتعلقة بإمكانية إعلان دولة كردستان وفقاً لاتفاقية سيفر 1920. إلى جانب الوثائق الروسية الأكثر تفصيلاً و كثافة و التي ازدادت مع

تشجيع الحكومة السوفيتية للغة الكردية و التاريخ الكردي في مؤسسات أقامتها 1930 في العاصمة الأرمنية يريفان.

الكرد في أرشيف الجباية العثماني و روايات الرحالة المسلمين:
جاء الأرشيف العثماني خلال القرن 18 المتعلق بجباية الضرائب، موثقا بشكل تفصيلي حركة القبائل الكردية و مناطق نفوذها. وكذلك الإمارات الكردية الحاكمة في المنطقة الممتدة من آمد/ ديار بكر بجنوب تركيا اليوم، مروراً بمدينة (وان) إلى مدينة كلّس و كرداغ/عفرين في اقصى شمال غرب سوريا. مع توضيح لأسباب تمرد الإمارات الكردية و اصطداماتها المستمرة ضد السلطات العثمانية التي كانت تحتار في كيفية فرض الجباية و التبعية الفعلية على تلك الإمارات.
لم تتردد مرويات الرحالة المسلمين الذين وصلوا إلى المنطقة من ذكر اسم " بلاد الكرد" عوضا عن اسم كردستان في تأريخهم للحيوات التي تعرفوا عليها و على التركيبة الديموغرافية لبلاد الكرد التي زاروها.(11). أبعد من هذه المرجعيات التاريخية، نحصل فقط على إشارات مقتضبة عن الكرد في الأدبيات الأغريقية التي تشير إلى الوجود الكردي، تماما في المنطقة التي يتواجد فيها الكرد حتى اليوم.ثم ينفتح البحث التاريخي بعد هذه التواريخ على هجانة إثنية و هجرات جماعية كانت شيئاً و تحولت إلى شيء آخر نقيض. و خليط بشري لا يعينه سوى الوهم على تأسيس صورة متخيلة تجعله يعتقد أنه يكون ما يكونه.
هذا التمثل الاجتماعي لا يرتبط بالأساس النَسَبي لإحالة الجماعة إلى جماعة أقدم. ثمة حدود مفتوحة على الأجنبي سواء أكان هذا الأجنبي عاملا بشريا أم اقتصاديا أم سياسيا. مع تنمية داخلية لشعائر محلية تتكرر باستمرار لتؤسس خصوصية ما تكون بمثابة هويته هو بالذات. لذلك يصف نكلاس لومان النسق الاجتماعي بأنه نسق مَغزَوي Sinnsysteme.(12) ترتبط دراسته بتحولات في النسق بحد ذاته و في البيئة و في موقع المراقب لِما يراقبه.فما أن نتعمق في تاريخ هذه المنطقة زمنيا- مع الأخذ في الحسبان ضآلة العامل الديموغرافي و تفاعله مع التخلف التقني في إنتاج الغذاء. حتى نصل إلى الخارطة المتحركة التي فصلها بدقة آرنولد توينبي في تحليله للنزوحات الجماعية التي كانت تتم في منطقة ميزوبوتاميا و بحر أيجة في الفترة الممتدة بين عامي 1250 إلى 950 ق.م. هربا من الموت جوعا و بحثا عن ملاذات غذائية.(13)
فقد شهدت تلك المرحلة كارثة مادية و بشرية جعلت جميع الشعوب الموجودة حينذاك تختلط أو تختفي .و تظهر مدن صغيرة جديدة من بقايا مدن أخرى. و قد كانت سوريا الأقل تضرراً نظرا لعدة أسباب. يأتي في مقدمتها تأخر ظهورالمدينة السورية في الشريط الساحلي على حافتي الحضارة الأكادية و الفرعونية 2000 سنة قبل الميلاد.(14) و الخلط البشري الذي كانت تعيد إنتاجه تلك النزوحات المترافقة مع الضرورات الأمنية و الغذائية. إلى جانب ما أتت به تجارة المرتزقة لدى بعض المدن الإغريقية التي كانت تقايض الجنود بالمواد الغذائية ، الحالة التي طعَّمت المجموعات البشرية بجينات متفرقة، أضفت على فكرة الإتساق العرقي المزيد من الوهم. لذلك نحتسب في النسق التوثيقي لتاريخ الكرد في أرضه الوثائق المتوفرة والتي يمكن جمعها في حزمة منطقية لتأسيس هوياتي ممكن.
لفت انتباهي أثناء مراجعتي لدراسة ستيفان وينتر "كرد سوريا في مرآة المصادر العثمانية " إشارته إلى أمرين إثنين:
أولا: زخم الوثائق العثمانية التي تؤرخ الوجود الكردي في أرضه سكانياً و إدارياً و سياسياً. و تعمد معظم ما يتناول تاريخ الكرد في سوريا إلى تجنب البحث في هذه الوثائق.
ثانيا: مستوى الوهم المؤسس لتمثل الجماعة لذاتها. إذ يتضمن سجل الضرائب العثماني في القرن 17 على قوى كردية قبلية كبيرة تدير عملية جبي الضرائب و تتهرب ضريبيا من السلطة العثمانية و تستقل إدارياً عنها و تصطدم نتيجة لذلك مع الباب العالي/استنبول. و قد أدى ذلك إلى نزوح قبائل كردية كبيرة من مدينة كلّس المحاذية لعفرين و من آمد/دياربكر إلى الإستقرار في مدن عربية في الساحل السوري و في جبل لبنان و مدينة طرابلس التي استقرت فيها عائلتان أميريَّتان هما عائلة جان بولات Janpolat التي تعني بالكردي الروح الفولاذية. و عائلة (معن). إلى جانب عائلة (حماده) في إمارة الكورة. و قد كانت تتمتع بحكم ذاتي وكانت جلّها عوائل إقطاعية (15). لكن قد يحدث اليوم أن يدخل

كردي في هذه المدن اللبنانية أو في الساحل السوري و يتعرض للعدوانية لكونه كردي من قبل أشخاص يعتقدون أنهم عرب أو نسوا أنهم في الأصل كرد.
إذن كيف يمكننا البحث في النسق الضائع من النسيج المؤسس لفكرة الجماعة عن نفسها. تتعلق هذه الملاحظة بأساس منهجي هو موضوع التعريف. فبالرغم من الكلمة المفتاحية التي أشرت إليها مستعيناً بنظرية الأنساق العامة لنيكلاس لومان. إلا أن لومان و كذلك مارسيل موس يشترطان لدراسة المادة الاجتماعية وجود تعريف موضوعي يلامس " المؤسسة في ذاتها " بتعبير موس (16) لتنهيج القراءة الدقيقة.و تعضيدها باشتراطات بحثية يؤدي غيابها إلى تحويل الدراسة إلى حكم نمطي. وذلك لئلا نعزل ظاهرة ما عن أخرى أو نغفل عن تأثيرهما المتبادل. إلى جانب دور الصدفة و بعض المصادر التي تبدو ثانوية لكنها تحدث تغييرات و تعدل مسارات أفعال اجتماعية كثيرة. مثلما يحدث في قضايا الشرف و موقع المرأة في المجتمع الكردي مثلا في سوريا. إذ ظهرت تقارير إعلامية تحدثت عن مصادر دينية في بناء فكرة الشرف. و هو أمر خاطئ فيما يتعلق بالمجتمع الكردي في سوريا. إذ لا يشكل الدين هنا عامل محرك لفكرة الشرف، بل و إنما متانة العائلة و ثقلها الأخلاقي. فالدين أقرب إلى الحالة الفردية منه إلى مؤسسة تتوسط العلاقات و تنظمها داخل المجتمع الكردي في سوريا. لذلك يدخل ههنا عنصر غير مؤثر في بناء تعريف خاطئ لظاهرة اجتماعية تجعلنا أكثر بعداً عن حقيقة ما يحدث و كيفية حدوثه.

القرابة و أشكالها المتعددة:
الأرمن الكرد..Bavfilleh.
يتضمن المجتمع الكردي في داخله على شريحة كبيرة من ال Bafilleh. و الكلمة مركبة من Bav أي الأب، و Filleh. أي المسيحي. تشير هذه التسمية إلى الأرمن والسريان الذين نزحوا إلى المناطق الكردية، اثر مجزرة 1915م وتمّ انقاذهم من قبل العوائل الكردية ، إذ كانت العوائل الكردية تختطف الأطفال من الأرتال المسيرة في جماعات لتموت بسبل متعددة. و تدمجهم في نسيجها العائلي كتورية هوياتية لإنقاذهم.و كذلك من ما تبقى من العوائل الأرمنية التي أنقذها ابراهيم باشا الملي من المذبحة، و التي يقدر عددها بعشرة آلاف شخص وفقا لِما يورده هوكر طاهر توفيق في كتابه الضخم عن العلاقة الكردية الأرمنية (17). و كذلك في كتاب الباحث فارس عثمان الذي يتناول الموضوع ذاته، و يذكر بالتفصيل كيف لجأت الكثير من العوائل الأرمنية إلى كنف الحماية الكردية، و استقرارهم في الأراضي الخاضعة لحكم ابراهيم باشا الملي (18). و قد نزحت بعض العوائل إلى المناطق الكردية في غرب كردستان.
تبنت العوائل الكردية في كردستان سوريا، الأطفال الأرمن و اطلقوا عليهم اسماء كردية.و باتت اللغة الكردية هي لغة هؤلاء الأطفال. تزوجوا في الوسط الكردي و أنجبوا أطفالاً ليست لهم أية هوية أخرى سوى هوية الوسط الكردي الذي كبروا فيه و باتوا منه. وبالرغم من وجود أعداد كبيرة من الأطفال الذين وُشِمَت بطونهم بالصليب، إلا أن هؤلاء الأرمن – الكرد أو السريان الكرد، لم تكن لديهم أية ارتباطات شعورية غير كردية. و نظراً للمرونة الاجتماعية الهائلة التي يمتاز بها الكرد في سوريا، فإنهم لم يمايزوا في تعاملاتهم اليومية أو في التنظيم السياسي بينهم و بين عناصر أخرى مؤسسة للنسيج المجتمعي الكردي. فعلى سبيل المثال. أحد أعمام السياسي الكردي عبد الحميد درويش هو من السريان الذين نزحوا من مدينة ماردين. و بات فرداً في هذه العائلة و حصل على ميراثه كبقية "إخوته" في العائلة التي تملك أراضٍ زراعية كبيرة في منطقة الدرباسية. و قد تعرَّف مؤخراً على جذوره السريانية، إلا أنه لم يعد يجد نفسه ممثلاً في هوية غير كردية. و تنسحب هذه المرونة المجتمعية أيضا على الكرد الأيزيديين، الذين لم تتحول ديانتهم إلى عامل اختلاف بينهم و بين الكرد المسلمين، بل و إنما تطورت إلى ابتداع مؤسسة قرابة ال (كريف Kriv)التي نظمت التواصل بين الكرد الأيزيديين و الكرد المسلمين، والتي تأتي على عكس من طبيعة تحليل المحرم التي أسست القرابة في العالم وفقا لأنتروبولوجية كلود ليفي شتراوس. حيث يتم هنا تحريم المحلل عبر تقارب عائلتين في طقس ختان الذكور. إلى جانب المرونة المتمثلة في عادية تزاوج الكرد مع بقية المذاهب و الأديان الموجودة في سوريا. و التي سنأتي على تحليلها بالتفصيل.

قرابة الكريف Kriv:
إلى جانب الأشكال القرابية التي تتوفر عليها المجتمعات الأخرى المجاورة للكرد في سوريا، ثمة إلى جانب قرابة التبني للأرمن الناجين من الإبادة، إضافة أخرى يمتاز بها المجتمع الكردي. وهي قرابة الكريف. التي تتأسس على عكس الأسس التي يضعها كلود ليفي شتروس لإظهار نواة ذرة القرابة. وفقاً لشتراوس فإن :" بنية من القرابة، مهما كانت بسيطة، لا يمكن أن تتكون من أسرة بيولوجية مؤلفة من والدين و أولادهما، و إنما تنطوي دائما على علاقة مصاهرة.معينة منذ البداية"(19). و مبدأوها المحرك هو مبادلة المحارم بالنسبة إلى الذكور في جميع خطوط القرابة .أبوياً كان المجتمع أم أمومياً. غير أن الذي يحدث في قرابة الكريف أمر لا ينتمي إلى الأسس التي تنبني عليها القرابة إلى الترسيمة التي يتخذها شتراوس كنواة لذرة القرابة. فالمقومات جميعها إبداعات لا نظير لها. تربط حدوداً من العلاقات لا يمكن ردها إلى مرجعيات مفهومة خارج هذا النمط من التعايش.
البنية الطقسية المؤسسة لذرة القرابة ههنا فريدة. تتكون من وجود عائلتين لا تجمعهما أية صلة قرابة سواء بالدم أو بالمصاهرة. كانت تتم في البداية بين الكرد الأيزيديين و الكرد المسلمين لتتحول معها العائلتان إلى كيان عائلي واحد. يصبح بموجب صك القرابة هذا أفراد العائلتين بمثابة الأخوة في الرضاعة. و تمارس شعائر هذه القرابة باتفاق العائلتين على موعد محدد لختان أحد الأطفال الذكور. مع إعلام بعض العوائل الأخرى بذلك، الذين يشكل حضورهم طقساً بروتوكولياً لإشهار هذه القرابة. يجلس الطفل في حضن رجل من العائلة الأخرى و يقوم المطهر بختان الطفل. بمجرد القيام بهذه التفاصيل و ترتيب وليمة بهذه المناسبة تدخل العائلتان في علاقة قرابة. و يصبح كلاهما كريفا للآخر. و ينادون على بعضهما بلقب الكريف. و تصبح إناثهما المتاحات للزواج شرعاً، محرمات بحكم قرابتهما الجديدة. يفقد الذكر حقه في الارتباط بإبنة كريفه و العكس أيضا. و قد يشذّ عن هذا التحريم فرد أو آخر. لكنه يكون قد خرج بذلك عن معيارية المصنع الاجتماعي الذي صك بنية هذا التحريم.
تطورت هذه العلاقة و انتقلت من بنية ذات دينين مختلفين إلى بنية متماثلة في الدين و العرق. و من ثم باتت علاقة تتوسط الكرد و العرب لتمتين العلاقة بين عائلات كردية و أخرى عربية وجدت في بعضها ثقة كبيرة ليغدوا أقرباء. و استمرت ذات القوانين تحكم هذا النمط الفريد من القرابة، بتحريم الزواج بين العائلتين، رغم عدم وجود أي مانع شرعي غير التزامهما بالكيفية التي تحكم هذا النمط من القرابة.

الدين:
لا توجد مؤسسة دينية ذات سلطة أو مرجعية لتنظيم العلاقات الاجتماعية في كردستان سوريا. حاول البعث أن يؤسس مرجعية دينية مستلبة سياسياً لأجل سلب المجتمع الكردي اهتمامه السياسي دون جدوى. بل و إنما كان و مازال رجال الدين الكرد مساهمين في الحياة الثقافية و السياسية الكردية رغم كل الضغوطات التي مارسها النظام ضدهم بما في ذلك الاغتيال/ الشيخ معشوق الخزنوي 2005/. لذلك لا يوجد داخل المجتمع الكردي نزاع أو محاولة لإخضاع العامل الديني للعامل السياسي أو العكس.
ثمة خروج من الديني بالمعنى الذي يقدمه مارسيل غوشيه(20). لكن، دون المقدمات التي يفترضها غوشيه لحصول الخروج من الديني؛ إذ لا يوجد تقويض لسلطة المؤسسة الدينية من قبل مجتمع مدني ينظم علاقته في غياب سلطة الدين. ثمة مرونة مرتبطة بعدة مصادر. إحداها عدم تحول التكية الصوفية و أئمة المساجد الكرد إلى مصادر للذهنية العقائدية المتطرفة. و تفوق العامل القومي على العامل الديني في تعضيد الهوية الكردية. فالكرد بالرغم من كونهم مسلمين، إلا أنهم تعرضوا لجميع أنواع التمييز العنصري من قبل شركائهم في الدين. وقد كان سبب القمع إثنيا و سبب التهوه أيضا.
حتى أن المعتقد الديني الإسلامي موجود و مختلط بممارسات زرادشتية مُغفلة في السلوك. معظم النسوة الكرد غير المتعلمات تقسمن حتى الآن بالشمس و النار دون الانتباه لرميزية هذه الإشارات.
الكرد العلويون الموجودون في منطقة معبطلي بعفرين ،يتصاهرون مع بقية الكرد على أساس قومي. دون التفكير بوجود فروق مذهبية بينهم و بين الكرد السنة. لكن ذلك لا يعكس وجود مؤسسات تهندس الذهنية التي تشرع وجود الدين في موقع الحياد من الحياة

العامة. لذلك يمكنني أعتبار هذه الحالة، شكل خاص من مفهوم غوشه حول الخروج من الديني.
لذلك يتجانس دور الدين في المجتمع الكردي برمته في كونه دور غير توسطي. لا يؤسس المجتمع الكردي في سوريا علاقاته عبر الوسيط الديني. بناءا عليه، نخمّن أنّ سبب رفض الفئات المتعلمة من المجتمع الكردي و الطبقة الوسطى منه للدوغما المفروضة قسرا من قبل حزب العمال الكردستاني. يعود إلى أن هذا المجمتع بطبيعته لا يحول الأفكار الطوطمية إلى نظام توسطي لعلاقاته المجتمعية. كل ديانة دَنيوية تحاول أن تدخل إلى المجتمع الكردي تحت ظروف الحرب الحدية، ستقابل برفض كبير. مع ذلك، يبقى المجتمع الكردي حتى هذه اللحظة مجتمعا لا ينظم الدين بناءه الإجتماعي. لكنه يفقد فرصته في أن يبقى على ما هو عليه نظراً للظروف القاسية التي تفرضها الحرب و القوى العسكرية التي تحاول أن تؤدلج المجتمع بأكثر الأدوات قساوة...الحاجات الحياتية الأولية.
و نظرا للدور النهضوي الذي قام به رجال الدين في مجمل الحياة الاجتماعية و الثقافية الكردية. و اهتمامهم بالأدب الكردي الذي ترجم إلى العربية من قبل رجال الدين الكرد. كترجمة " العقد الجوهري" لملاي جزيري والتي قدمها الملا احمد بن ملا محمد الزفنكي مفتي القامشلي . و ترجمات العلامة محمد سعيد رمضان البوطي لملحمة "مم و زين" لأحمد خاني وملحمة"سيامند و خجي". و ظهور الحجرات التعليمية والتكايا الصوفية في مدينة عامودا التي قدمت فقهاء لغويون ضليعين في الأدب العربي و الكردي، كالعلامة عفيف الحسيني و سليم الحسيني و غيرهما. تحولت حجرات الجوامع و التكايا إلى منتديات ثقافية فريدة. ساهمت في إبعاد الذهنية الدينية العقائدية عن الممارسة الدينية داخل المجتمع الكردي في سوريا. و ظلت هذه الممارسة أقرب إلى الإيمان الفردي دون أن تنتظم في إطار عقائدي. فلم تظهر أحزاب دينية. و لم يصبح المعتقد الديني بين الكرد الأيزيديين و الكرد المسلمين فاصلاً بينهما.

المرأة:
مكانة المرأة في كردستان سوريا هي ذاتها من أقصى نقطة إلى أقصى نقطة. و ليس حضورها في جميع المجالات أيُّ بُعدٍ أيديولوجي يفسره. فقد ظهرت آراء متفرقة حول دور حزب العمال الكردستاني في إخراج المرأة من بيتها في مدينة كوباني بالتحديد. ثم حاولت تعميمها مع الاهتمام الإعلامي العالمي بمشاركة المرأة الكردية في الحرب ضد داعش. وبعيدا عن البعد الدعائي و التسويق الأيديولوجي لهذه الفكرة. يجب الإقرار بأن هذا الحزب منح المرأة الكردية فرصة أكبر للمساهمة في الشؤون العامة و السياسية. لكن، دون أن يكون ذلك تأسيسا لوجود الهابيتوس/ الإستعداد الاجتماعي لدور و مكانة المرأة في الشأن العام. فالمرأة الكردية في كردستان سوريا مشاركة للرجل في جميع المجالات و المجالس الاجتماعية. و عوائل كثيرة تعرف باسم نسائها. سواء في مدينة عامودا أو عفرين أو ديريك..إلخ. و تدرس جميع الاختصاصات التي يدرسها الرجل. و تذهب من كل المدن الكردية لوحدها إلى الجامعات السورية. و لم تربط حضورها بفكر جندري أو ايديولوجي. إذ لا يوجد فكر معادي للمرأة بالأساس في المجتمع الكردي في سوريا. لا توجد أمثال تجسد المرأة كعورة أو كناقصة عقل. بل على النقيض من ذلك. ثمة امثال تتحدث عن الشهامة و الشجاعة سواء أكانت صادرة عن رجل أم إمراة. لذلك يمكن اعتبار المجتمع الكردي في سوريا بيئة مناسبة للأفكار التي تتحدث عن المساواة الجندرية. دون ربط ذلك بحراك نسوي. و نظراً لعادية حضور المرأة و احترام مكانتها الاجتماعية فإنها تعرف الحدود الدقيقة الفاصلة بين الجسارة و البذاءة. بين الحرية و الإنحلال الأخلاقي.
و من القيم التربوية الموجودة في كامل النظام التربوي من عفرين إلى مدينة ديريك.توارث الثقة داخل العائلة. إذ تستقبل المرأة ضيوف زوجها من الرجال دون أن تخذل ثقته بقدرتها على إدارة شؤون البيت في غيابه. لذلك نجد الآن في النقاشات الاجتماعية رفضا كبيرا للدراما التركية التي تتمحور في مجملها حول الخيانات الزوجية و تعميم عاديتها. و حدثت بعض الحملات الإلكترونية التي تمتدح النساء اللواتي ترفضن مشاهدة هذه المسلسلات. ولأن هذه الدراما والتقنيات الحديثة باتت عوامل جديدة في تدمير المجتمعات الحديثة. و أقحمت الإنحلال الأخلاقي في ثوب الموضة التي تسوق النساء الحديثات كمنبهات جنسية وحسب. فقد ظهرت مؤخراً مشكلات متناقضة. إحداها مناهض لأدلجة مكانة المرأة

إعلامياً. و أخرى مناهضة لمحاولة إنتاج نسوية مزيفة مناهضة لذكورية غير حقيقية. أضف إلى ما تقدم، أن الإقتصاد في المجتمع الكردي ليس له تقسيم جندري. ولا حتى تفكير بملكية منفصلة داخل العائلة الواحدة. و حتى فيما يتعلق بتوزيع التركة. لا تلتزم معظم العوائل بالقسمة الإسلامية ((فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الأُنثَيَيْنِ)) سورة النساء:الآية176.) التي تمنح الذكر مقداراً مضاعفاً. بل توزع بشكل متساو ما تمتلكه على الورثة دون تمييز بين النساء و الرجال. يضاف إلى ذلك وجود حالات أخرى تتنازل فيها النساء عن كامل حصتها في التركة لصالح إخوتها الذكور كعرف مجتمعي ضمن بعض العوائل. حتى ربة البيت التي ليس لها عمل خارج البيت. تساهم في الاقتصاد المنزلي بمقدار مساهمة الرجل. كون المنطقة الكردية تعتمد في غذائها على ما تنتجه من غذاء في جميع الفصول. و نظراً للقوانين العنصرية التي ضربت سوق العمل في المنطقة الكردية. فإن كل ربة بيت كردية هي بمثابة معمل غذائي صغير تنتج لعائلتها ما تستهلكه من غذاء على مدار السنة. و هو غذاء بيئي و غني و متنوع.و تخلو سلة البيت المالية من حدود ملكية بين الرجل و المرأة. ما تملكه المرأة و ما يملكه الرجل هو ما تملكه العائلة كعائلة في إدارتها لاحتياجاتها.

السياسة:
بدأت التجمعات الثقافية الكردية ذات الطابع السياسي تتأسس في المجتمع الكردي مع حركة خويبون 1927. و بعدها تجمع مجلة " هوار" 1930م بدمشق. ثم تتالت الإتحادات الطلابية إلى أن تأسس أول حزب كردي في سوريا سنة 1957. (21) وذلك بجهود مجموعة من المثقفين و السياسين الذين كانوا يمثلون جميع المناطق الكردية في سوريا. هم: عثمان صبري و حمزة نويران، و عبد الحميد درويش، و الشيخ محمد عيسى، و رشيد حمو، و محمد علي خوجة، و شوكت حنان، و محمد خليل. تركيبة سياسية مثلت المجال الجغرفي الكردي من مدينة ديريك / المالكية إلى مدينة عفرين. لم يكونوا ممثلين عن المدن التي ينحدرون منها في قبة المكتب السياسي. بل و أنما ممثلين عن الوعي السياسي الكردي و عن الأمل المتمثل في بناء حكم ذاتي يحفظ للكرد حقوقهم التي بدأوا يخسرونها مع نمو قوة الدولة السورية، والتي وصلت الحقوق الكردية إلى الدرجة صفر مع استلام البعث لمقاليد الحكم في البلاد سنة 1963. الطموح السياسي الكردي في سوريا هو ذاته. فيدرالية أو حكم ذاتي في دولة سورية تحترم القوانين الدولية المتعلقة بحقوق الإنسان. و تكون المواطنة المجردة عن فكرتي الأغلبيات و الأقليات و عن الذهنية العرقية و الدينية، أساساً لبنائها. جعل نظام البعث السياسة أساساً للوجود الكردي. سلة الغذاء السورية موجودة في المدن الكردية. إلا أنّ الكرد محرومون من الاستفادة من هذه السلة. و لم تحل مشكلة طوابير الخبز منذ استلام البعث للحكم حتى هذه اللحظة. ناهيك عن تقديم أسوأ أنواع الطحين للأفران. لذلك يتحول الحديث في الخبز إلى الحديث في سياسات الدولة العنصرية و ليس في سياساتها المالية التي هي أساساً استراتيجات سياسية للقمع. فالتراخيص المتعلقة بتنمية العمل في جميع المجالات ممنوعة على الكرد ومباحة للآخرين. و دون الاستطراد في النسق العنصري. دخل هذا النسق في تأسيس المجتمع الكردي لنفسه و بشكل تنموي متقن.

الصداقة و الجوار كمقاربات قرابية:
فرض النظام السوري قوانين مركبة لحرمان المدن الكردية من الحياة الطبيعية. و حول الإشعار البعثي إلى قيد قسري لدخول معظم المجالات. و عمل بكل السبل إلى تجريد الحياة من مجرياتها الطبيعية. فرض الحدود بين المكونات التي استقرت لأسباب متباينة في المنطقة ذاتها. محاولاً أن يؤسس أقليات في مواجهة أقليات. و فضاء غير متجانس من الضعفاء الذين يشكل الولاء البعثي مصدراً لقوتهم و حقوقهم. و ضمن هذه الحالة تعرض الكرد لإقصاء صريح من المجال الرسمي و توزعت الاختصاصات على الفئات التي آثرت الصراع ضمن استراتيجيات البعث العدائية على التفاعل فيما بينها. و هكذا أصبحت لدينا على غرار الجغرافية اللبنانية المقسمة على أساسٍ طائفي، أحياء سكنية من مكونات إثنية أو دينية انغلقت على نفسها، و سوَّرت علاقاتها مع بعضها بمتاريس ملموسة من التنابذ المتبادل.
و قد حظيت هذه الحالة بمباركة رسمية مستمرة مع تضمين التنابذ في إدارة المؤسسات الخدمية و التعليمية. ظل الكرد خارج إدارة مدنهم و بلداتهم. واتهام الكردي ب" خطر على

أمن الدولة" امتدّ من مخالفات المرور إلى نزوات الغرفة الأمنية في معهد إعداد المعلمين و المدارس الثانوية. هذا الإقصاء الحاد للكرد من الحياة العامة، و الذي رسمته الحكومة و انضمت إليه الفئات الشعبية، هَندَست الشرخ المجتمعي في محافظة الجزيرة بين الكرد و العرب الذين وَفدوا إلى المنطقة تحت مسميات مختلفة عرب الغمر أو مشروع الحزام العربي .و بين هذين المكونين و بين المسيحيين الذين تحولت حاراتهم إلى أرخبيليات منعزلة في المنطقة الوسطى بالقامشلي و الحسكة. لذلك لا يمكننا أن نصف الفضاء المجتمعي العام في محافظة الجزيرة بأنه كان مستقرًا. يمكننا تحديده بفضاء راكد على المستوى التواصلي. و كيانات متنابذة على مستوى الأثر المتعلق بالتأثير و التأثر. لذلك ثمة خصوصية مغلقة فيما بين هذه المكونات التي فرضت عليها سياقات قسرية التحايث معا بدلاً من التعايش.

و ضمن هذه الأنساق تأسست علاقات الجوار و الصداقة داخل المجتمع الكردي. و ظهرت حدود جديدة من نظم التحريم و التكاتف المجتمعي. محرمات غير مسماة لكنها ملموسة بذاتها في الفعل. كعزوف الأصدقاء الذين جمعتهم الصداقة و الجوار عن التفكير في الزواج من حبيبات أو أخوات أصدقائهم. و تكثيف هذا الفعل بالثقة التي تضع الصديق في مكانة الإبن المتبنى. حتى أنه بمجرد أن يرتبط شاب بفتاة و لو نظرياً بين ثلة من الأصدقاء، كانت تلك الفتاة تلقب بزوجة الأخ و يتجنب بقية الأصدقاء التفكير في الارتباط بها حتى لو لم يتمكن صديقهم من إقناع الفتاة أو لم تأتيه الجسارة على محادثتها. لا منطق خارج إطار هذا النمط المجتمعي يمنح معقولية ما لتحريم من هذا القبيل. و هذه إحدى الأسباب التي منحت العائلة الكردية متانة خاصة مستمدة من الأسس التواصلية خارج إطار العائلة.

يعيش الأصدقاء في بيوت بعضهم بكل التفاصيل التي يستلزمها العيش في بيت واحد. إقامة و نوم و مأكل مع بقية افراد العائلة التي تدعم هذه العلاقة عبر تبنيًّها للعلاقة في تواصلهم مع صديق العائلة كفرد من أفرادها. و يتحول الأمر إلى مسؤولية تضامنية اقتصادياً و أمنياً. ينسحب التحريم الضمني السابق على علاقة الجوار. حيث يشترك أهالي الحي في تدبر كل شيء مع بعض. و يجمعهم حس نقابي في تسيير أعمالهم الموسمية المتعلقة بإنتاج الغذاء. كسلق القمح تحضيرا لإنتاج مشتقاته من برغل و سميد و دقيق إلخ. ويكون طقساً جماعياً لسكان الحي بمجمله. وكذلك الأمر بالنسبة إلى المشاركة في التحضير لمراسم العزاء أو الزواج. و ربما الأهم هو أيام الأعياد الدينية أو عيد النوروز رأس السنة الكردية. حيث كل شيء ينسق وفقاً لأفعال نقابية تضامنية تحول الجيران إلى عائلة كبيرة. لذلك يؤمن الجار جاره على أموره المادية و الأخلاقية على حدٍ سواء. وقد دفعت هذه الأنساق إلى ظهور تحولات في شعائر إجتماعية أخرى،كالتحول الذي حصل في مجالس العزاء، التي استدمجت في ذاتها أفعال تنتمي إلى عمل محاكم البداية والصالون الاجتماعي.

Dermale و شعيرة رأس السنة الميلادية:

ثمة طقس فريد آخر هو الذي يطلق عليه بالكردي اسم ال Dermale.و هي الدابة التي يتم شراؤها في الصيف من قبل عائلة ما أو عائلتين. تشتركان في تربيتها حتى بداية الشتاء. تجتمع عدة عوائل لذبح الدابة و إعداد الطعام لمدة يومين من لحم تلك الدابة. ثم يقومون بإعداد المؤونة الغذائية من اللحم المملح المجفف. حدث جماعي و شراكة عائلية تفتح معابر ثقة و تكاتف بين عدة عائلات عبر هذه العملية.

تتناظر الحالة الوظيفية للمحتفلين برأس السنة الميلادية في سوريا بجميع مكوناتها. و جميع المكونات تحاول أن تضيف اختلافاً شعائرياً لطريقتها في الاحتفال بهذه المناسبة العالمية. و قد أنتج المجتمع الكردي في سوريا شعيرة فريدة به وخصوصية طقسية للإحتفال بمناسبة عامة.بإنتاج مشهد درامي خاص بالأطفال، أقرب إلى المسرح الجوال. حيث يقوم الأطفال بزيارات ليلية إلى بيوت الحارة ليجمعوا بعض النقود و هم يرددون الجملة الآتية :

.Sarê Salê binê sale xudê lawikekî bidi kevaniya male

أي : نهاية عام و بداية عام...ليرزق الله ربة البيت طفلا

بينما تجري بقية الشعائر كسائر المكونات الأخرى بمشابهات طقسية تحولت مع العولمة إلى نسخ كربونية من فقرات تلفزيونية.

إذن.تضافرت عدة عوامل في هيكلة العلاقات المجتمعية و سبكها في قوالب عشائرية و

مناطقية يمكن رفعها إلى مقام الخصائص العامة للمجتمع الكردي في كردستان سوريا. الجغرافية السهلية المنبسطة أمام حركة بشرية سبقت الترسيم الحدودي. و الإصلاح الزراعي العثماني الذي أنتج بؤر حضرية مبثوثة. و التلاقح القبلي بناءا على ضرورات أمنية و غذائية بالمعنى الحرفي. و هشاشة العامل الديني أمام العامل الإثني في لعب دور الوسيط المجتمعي، رغم تفوق العامل الديني على الإثني في ترسيم استراتيجيات سياسية مع الإثنية العربية أثناء الإنتداب الفرنسي.و تجانس الكتلة الثقافية للكرد في سوريا على مستوى اللغة / إذ لا يوجد تعدد لهجات. فقط الكردية الكورمانجية. و على مستوى الدين المتمثل في الإعتدال السني و الديانة الأيزيدية المندمجة مع الفضاء الديني العام.وبالرغم من وجود هذه المستويات لتبادل العلاقات و بنية الأسس المجتمعية بين الكرد في سوريا. إلا أن علة التبادل الرمزي لهذه العلاقات تكاد تكون متماهية. ثمة مرويات لتطير الشرور و مرويات لتقريب المحبين. خطيفة يحكمها العرف العشائري في غياب أي عرف آخر. و أزمات اقتصادية تعيد تمتين الأسس القبلية لإنتاج بدائل تعاونية تمنح القبيلة صفة النقابة المبنية على أساس صلة الدم.

إختلافات غير دقيقة

نعم توجد تسميات متعددة تحاول أن تؤسس تقسيمات مناطقية بافتراض وجود اختلافات تمايز منطقة عن أخرى. إلا أن دراستنا لهذه التقسيمات و طبيعة الاختلافات المفترضة و التي تتسبب أحيانا بظهور مشاكل ما بين الصبية المراهقين. لم نلاحظ وجود فروق جوهرية أو خصائص يمكن رفعها إلى مستوى التمايز الشعائري أو الوظيفي. فمن مدينة (ديريك) شمال شرق سوريا تظهر تسمية ال كوجر لتمييز مجموعة قبائل كردية تلفظ بطريقة مختلفة بعض المفردات التي لا يتغير معناها و لا توظيفها الاجتماعي بالانتقال إلى منطقة (تربه سبي)، حيث نحصل على اسم آخر يستخدمه الكرد لوصف لكنة أخرى لا تمتلك مقومات الإختلاف لتكون لكنة أخرى. بل مجرد تخفيف أو تفخيم بعض الألفاظ و إضافة مفردات أخرى إلى الكلام. يطلق عليهم الآشيتيون. الذين يفصل نهر الجقجق في مدينة القامشلي بينهم و بين الغربيين نسبة إلى الحي الغربي في القامشلي الذين يقيمون في بقية المناطق الكردية و يستخدمون نفس الكلمات للتعبير عن نفس الأشياء. و الأمر ذاته ينطبق على عفرين و كوباني. لا يتغير القول الإجتماعي ليؤسس نظاما رمزياً مغايراً في علاقة الكلمات بالأشياء الإجتماعية. تتم إدارة الحياة و التقاليد المؤسسة للطبع الإجتماعي بناءا على أسس متقاربة جداً تكاد تكون هي ذاتها.

نعم ثمة اختلاف مثلاً في أيقاع الدبكات بين عفرين و القامشلي. لكنها تقنيات جسدية لها تكييف فيزيقي مرتبط بالجانب الطبوغرافي المختلف بين المنطقتين. الدبكات الكردية الموجودة في الأرض السهلية تمتاز بأيقاع سريع و حركات متنوعة جانبية وأمامية وتشغل حركياً مساحة أكبر. بينما في عفرين حيث الطبيعة الجبلية التي تؤثر في بناء الأيقاع الحركي للدبكة و مجالها الذي تشغله. يظهر البطء الأيقاعي مع براعة عالية في تحويل الأيقاعات الخفيفة إلى ارتجاجات دقيقة في الكتفين و ميلان الركبة. فكل تفصيل جسدي هو تقنية أولى وتركيب رمزي لأثر طبيعي و نفسي تتم مواصلته وفقا ل موس في :" في سلسلة من الأفعال المدبرة، وهي مدبرة لدى الفرد ليس بواسطته وحده، وإنمّا أيضا بواسطة التربية والمجتمع الذي ينتمي إليه، و ذلك في المكانة التي يشغلها فيه" (22) . دون أن نلاحظ فروقات ترقى إلى مستوى اعتبارها اختلافات جوهرية بين المنطقتين.

خُلاصة:

ثمة اجتماع بشري و تأسيس لهوية هذا الإجتماع دون أن يكون هناك عرق. لا تدعم العلوم الطبيعة ولا الإنسانية فكرة الأصل العرقي بأي سند موضوعي للتأسيس عليه. الهوية اتفاق نفعي و تنسيق لمجموعة متقاربة من الصفات المشتركة أو غير المشتركة التي قد تجمعها المنفعة في بؤر جماعية لتستقر على أرض ما. الهويات موجودة اليوم كحقائق مطلقة. لكن حقيقتها هي الهجانة الإثنية و الثقافية في آن. وحدها الكراهية تصنع الأعراق و تغذيها أيديولوجياً في أنماط فكرية لتبرئة الإجرام العرقي.

أخذاً بالمعطى الأثري. كانت العشائر البشرية الأولى محدودة العدد 30 نفراً يمكن نقلهم الآن في باص صغير.وقد كانت قبل عدة آلاف من السنين، ضعيفة و لا تجيد إنتاج طعامها

ولا تحصين مسكنها. و الثورة الزراعية 9000 ق.م أحدثت استقرارت مبثوثة في مدن أولى صغيرة دون أن يزامنها تطور تقني في انتاج الغذاء. تلاشت تلك المدن على يد مدن أخرى لحقتها في الاختفاء. يختصر و يكثف لنا الوافدون العثمانيون بفرسانهم الأربعمئة، نموذجا مجنونا من الذهنية العرقية المزيفة. و يمنحنا الخط الحدودي الذي أنتج سوريا الحالية و تركيا الحالية،ترميزاً مضاعفاً للضياع الهوياتي الذي تعرض له الشعب الكردي في هذه المنطقة. الأنكى من ذلك. هو مساهمة الحركة الكردية السياسية في ترسيخ مداخل مزيفة إلى الهوية الكردية، تفكك ما دمره التاريخ بالإبادات المتتالية.

هل من سبيل لتهذيب العلاقة داخليا في إنتاج هوية كردية متماسكة. ليس على غرار هويات الدول التي احتلت كردستان. بل و إنما هوية منفتحة على الممكن الإنساني فيما بين الكرد و بينهم و بين جيرانهم من الشعوب التي لا يفصلنا عنهم سوى الوهم بوجود مسافة يستدعي ردمها. ليس عبر ذهنية الحرب التي يروج لها أمراء الحرب الرسميين و المنضوين في اقتصادها. بل و إنما عبر الوعي بأن الهوية التي تؤسسنا تنفتح على المركبات الثقافية ذاتها.

الهوامش:

1 فروم. آيرك. تشريح التدميرية البشرية.الجزء الأول. ترجمة: محمود منقذ الهاشمي. منشورات وزارة الثقافة السورية.دمشق 2006.ص: 392.

2- رسول.عمر. دراسة الحدود الدولية بين سوريا وتركيا. موقع مدارات كرد. على الرابط التالي:

3- طلب هلال .محمد. دراسة عن محافظة الجزيرة من النواحي القومية، الإجتماعية، السياسية. موقع حزب المساواة الكردي في سوريا. على الربط التالي: F/

4- باومان. زيجمونت. الحداثة و الهولوكوست. ترجمة: حجاج أبو جبر دنيا رمضان. مدارات للنشر. القاهرة 2013.ص 68.

5- آق كوندوز. أحمد/ أوزتورك.سعيد. الدولة العثمانية المجهولة. ترجمة :أورخان علي عوني لطفي أوغلي. إصدارات وقف البحوث العثمانية. استنبول 2008.ص: 219.

6- نفس المصدر السابق. ص: 225

7- فرومكين.ديفيد. انهيار الدولة العثمانية و تشكيل الشرق الأوسط. ترجمة: وسيم حسن عبدو. دار عدنان. بغداد 2015. ص: 346.

8- Tejel.Jordi. Syria's Kurds.History, Politics and society.Routledge Advances Middle East and Islamic studies. 2009. U.K. P 14.

9آق كوندوز. أحمد/ أوزتورك.سعيد. الدولة العثمانية المجهولة. مصدر ذكر سابقا. ص 50

10- طرابيشي. جورج. هرطقات 2/ عن العلمانية كإشكالية إسلامية – إسلامية. دار الساقي .بيروت 2008. ص: 196.

11- سيدا.محسن. أكراد الجزيرة في المصادرالعربية الإسلامية. موقع مدارات كرد. B3%/

12- لومان.نيكلاس. مدخل إلى نظرية الأنساق. ترجمة: يوسف فهمي حجازي. منشورات دار الجمل. بغداد/كولونيا ألمانيا 2010. ص: 62.

13- توينبي.آرنولد. تاريخ البشرية. ترجمة: د.نقولا زيادة. الأهلية للنشر و التوزيع. بيروت 1988.ص: 143

14- نفس المصدر السابق. ص: 167.

15- وينتر.ستيفان. كرد سوريا في مرآة مصادر الأرشيف العثماني خلال القرن 18. ترجمة د. نضال درويش. مجلة زين العدد 6/ كانون الأول السليمانية 2014.ص: 284/283.

16 – موس. مارسيل. بحث في سوسيولوجيا الصلاة. ترجمة: د.محمد الحاج سالم. دار الكتاب الجديد. بنغازي/ بيروت 2017. ص: 57.

17 طاهر توفيق. هوكر. الكُرد و المسألة الأرمنية. دار آراس و الفارابي. هولير/ دمشق 2014.ص: 352.

18 عثمان.فارس. الكرد و الأرمن، علاقات تاريخية. مكتبة جارجرا. 86/

19 – شتروس.كلود ليفي. الأنتربولوجيا البنيوية.الجزء الثاني. ترجمة: مصطفى صالح. إصدارات وزارة الثقافة السورية. دمشق 1983. ص: 124.

20 – غوشيه.مارسيل. الدين في الديمقراطية. ترجمة: د.شفيق محسن. المنظمة العربية للترجمة. بيروت 2007. ص: 157.

21 – ميراني.علي صالح. الحزب الديمقراطي الكردي في سوريا (البارتي) .. من التأسيس الى الثورة. موقع مدارات كرد
22- موس.مارسيل. تقنيات الجسد. ترجمة: حسن أحجيج. الملفات البحثية/ تراث الأنتربولوجيا الفرنسية. مؤسسة مؤمنون بلا حدود 2016. ص: 173.[1]

خصائص السجل

الحزب:	داعش
الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	أجتماعي
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
الدولة - الأقليم:	غرب كردستان
الدولة - الأقليم:	كوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | medaratkurd.com
کاتی تۆمارکردن: 2022/17/2 12:48:06 AM
ناوی تۆمارکار: ڕاپەر عوسمان عوزێری

بابەت: 97
الاستفتاء السوداني والمقاربة الكردية
https://www.kurdipedia.org/?q=20230213094538466484
عبد الحسين شعبان
يثير موضوع الاستفتاء حول مصير جنوب السودان 9 كانون الثاني (يناير) 2011 تعارضات واختلافات شديدة، لا بين أهل الشمال وأهل الجنوب والنخب السياسية والفكرية السودانية حسب، بل بين من يؤيد إبقاء الحال على ما هو عليه، على الرغم من أن الحلول المطروحة حتى الآن وصلت إلى طريق مسدود، وبخاصة الحل العسكري الذي جرّبته الحكومات المتعاقبة من دون أن تتمكن من القضاء على الحركة الجنوبية أو تخفيض سقف مطالبها، مثلما لم تتمكن الحركة الجنوبية تحقيق أهدافها بالوسائل العسكرية، وبين من يريد التغيير بأي ثمن .
وكنت قد طرحت هذا السؤال بصيغته الواضحة على الرئيس السوداني عمر حسن البشير في حوار مع نخبة من المثقفين العرب العام 2001 في الخرطوم نقله التلفزيون السوداني وتلفزيون "المستقلة" في حوار مفتوح دام ثلاث ساعات، فكان رأيه أنه إذا وصلنا إلى طريق مسدود، فلن يكون غير الاستفتاء، حتى لو تقرر به الانفصال، ولم تعد الدعوات حول الفيدرالية والوحدة الوطنية مجزية بعد تجارب عديدة مريرة، وبعد استقطابات واصطفافات داخلية وخارجية، ليست بمعزل عن تداخل قوى خارجية، على الرغم من أن جوهر المشكلة ومآلها يبقى سودانياً .
وكنت قد كتبت في صحيفة "الخليج" الإماراتية بتاريخ 2010/8/25 مقالة بعنوان "كوسوفو وقرار محكمة لاهاي: أي دلالة مستقبلية؟" وعدت لمناقشة هذا الأمر حول بلجيكا في ذات الصحيفة بتاريخ 2010/9/22 تحت عنوان "هل بات انقسام بلجيكا وشيكاً؟" بالمقارنة والمقاربة ملمّحاً تارة ومفصحاً أخرى عن حالات كثيرة، فلم تعد الأنظمة الشمولية وحدها معرّضة للانقسام كما نعتقد لأسباب إثنية وقومية ودينية، بل إن أنظمة ديمقراطية عريقة، وفوق ذلك فيدرالية تتعرض، للانقسام أيضاً، لكن الفرق بيننا وبينها أنها تتوصل إلى الحلول بطريقة سلمية وحضارية، لاسيما باستبعاد الحرب والنزاعات المسلحة، في حين أن نار العداوة والبغضاء تستمر معنا من دون أن تقينا شرور الانفصال، أو تمكننا من التمتع ببركات الوحدة .
وإذا كانت البيئة الدولية في فترة الحرب الباردة غير مشجعة على الانقسام، فإنها قد أصبحت على العكس من ذلك، لاسيما بعد انتهاء عهد الحرب الباردة وتحوّل الصراع الآيديولوجي من شكل إلى آخر جديد، حيث انقسمت دولاً وكيانات، وشهد العالم قيام دول جديدة، سواء على نحو حضاري، كما حدث في الانقسام المخملي بين التشيك والسلوفاك بعد فيدرالية دامت عقوداً من الزمان، أو من جرّاء حروب ونزاعات وأعمال عنف ودماء غزيرة، كما حدث في يوغسلافيا وبعض جمهوريات

الاتحاد السوفياتي السابقة .
أحسب أن الرأي العام العربي منقسم على نحو حاد لدرجة التأثيم والتجريم إزاء موضوع جنوب السودان، الذي غدا مشكلة حقيقية لا يمكن حلّها، وبات التدخل الخارجي، باسم الأمم المتحدة أو المحكمة الجنائية الدولية أو التدخل الإنساني باسم دارفور، تحصيل حاصل طالما وصلت أوضاع السودان الى ما هو عليه الآن، ولأن جميع الاتفاقيات التي جرى التوقيع عليها بين الشمال والجنوب أصبحت من مخلفات الماضي، باستثناء الاستفتاء حول الوحدة والانفصال، فلم يعد من مناص سوى قبول نتائج الاستفتاء، طالما تقرر من الطرفين ولا يمكن التنصّل عنه، وإن حصل ذلك فسيعني اندلاع حرب لا قدر للطرفين على تحمّل نتائجها، ولا مفرّ من ضغوط دولية هائلة ستمارسها قوى متنفذة للوصول إلى ما ستعجز الحرب عن حلّه، وذلك سيعني خسارة مضاعفة، بالحرب وبالإقرار بنتائج لا مهرب منها، وقد تكون أكثر كارثية .
الولادة الجديدة أو إعادة صياغة مشروع الدولة السودانية التي حصلت على استقلالها في العام 1956 كان ممكناً لو توفّرت مستلزمات المشترك الإنساني، وبخاصة حقوق المواطنة الكاملة والمتساوية على قاعدة الحرية والمشاركة والعدالة والهوية الجامعة العامة، مع الاحتفاظ بالهويات الفرعية، التي يمكن أن تكون عامل رفد للهوية الوطنية المتعددة والمتنوّعة والموحدة في الآن ذاته، أما وقد وصلنا إلى حالة العجز، فلا يمكن ندب الحظ أو الحديث عن مؤامرات خارجية وأطماع استعمارية وإن كان ذلك موجوداً، خصوصاً أن المشكلة مستفحلة والخراب شامل والحل في الوحدة المأمولة بعيد المنال، كما أن عوامل الجذب الطوعية الاختيارية أصبحت بعيدة أو غير سالكة، وعلى أية حال فإن نتائج الاستفتاء ستظهر الحقيقة عارية ودون قناع أو ادّعاء .
لعل الجديد في الموضوع السوداني هو السابقة القانونية الدولية التي يمكن التأسيس عليها، وأعني بذلك قرار محكمة العدل الدولية في لاهاي التابعة للأمم المتحدة في 24 تموز (يوليو) ،2010 القاضي بأن انفصال كوسوفو لا يتعارض مع قواعد القانون الدولي، الأمر الذي أعطى انفصال كوسوفو عن صربيا "شرعية قانونية دولية"، وقد ارتفع عدد الدول التي اعترفت بها إلى 69 دولة رغم معارضة صربيا وروسيا لأسباب قومية ودينية وسياسية .
إن الانقسام والاصطفاف بشأن الوضع السوداني قائم وسيتعمق، ولكنه سيمتد إلى أقطار مختلفة وإلى دعاة الوحدة بأي ثمن، مثلما الى دعاة الانفصال بأي ثمن، ولكن ماذا لو أصبح العيش المشترك مستحيلاً؟ فما السبيل لحل المشكلة الجنوبية، وخصوصاً إذا كان بقاء الجنوب في كنف الدولة القائمة غير ممكن، فإمّا الحرب وحدّ السيف أو الرضوخ والقبول، طالما يصبح الأمر الواقع واقعاً منذ سنوات، إنه مثل الطلاق "أبغض الحلال عند الله" كما وصف لينين "الانفصال" في إطار حق تقرير المصير، خصوصاً أن الاتحاد الاختياري الطوعي، تحوّل إلى هيمنة واستعلاء ولم يفضِ الى احترام الحقوق وتأمين المواطنة المتساوية والكاملة حسبما يبدو .
وإذا كان استفتاء الجنوب السوداني سيؤدي إلى الانفصال في أغلب الظن فإن مثل هذه النتائج ستكون حافزاً مشجعاً لشعوب ظلّت تطمح الى اقتناص اللحظة التاريخية للتمكّن من حقها في تقرير مصيرها، وهو ما سترنو إليه الأنظار في شمال العراق "كردستان" وهو أمرٌ طبيعي، ولدى أكراد إيران وأكراد تركيا وأكراد سوريا، وإنْ كان الأمر بدرجات متفاوتة، وسنكون في هذه الحال أمام ديناميكية انفصالية، خصوصاً أن هذه البلدان لم تتمكن من حل المشكلة القومية تاريخياً، والتي أدّت إلى تفاقمها وسببت في أزمة الكيانات القائمة .
ظلّت المشكلة الكردية في العراق على سبيل المثال من دون حل، عشية تأسيس الدولة العراقية، لاسيما منذ أن تم الالتفاف على معاهدة سيفر العام ،1920 خصوصاً بإبرام معاهدة لوزان 1923 حيث طويت القضية الكردية، حتى عادت إلى الأروقة الدولية بعد غزو القوات العراقية للكويت في العام 1990 وذاك بصدور القرار 688 الخاص بكفالة احترام حقوق الإنسان والحقوق السياسية لجميع المواطنين ووقف القمع الذي تعرضت له المنطقة الكردية وبقية مناطق العراق، تحت باب التدخل الإنساني والأمر الواقع ،1991 حيث فرض خط العرض 36 "الملاذ الآمن Safe haven" وفيما بعد الحظر الجوي No Fly Zone (لجنوب العراق) .
وبعد أن وصلت نصوص دستورية واتفاقيات سياسية بين الكرد والحكومة العراقية إلى طريق مسدود، من دستور العام 1958 الذي أقرّ "شراكة العرب والأكراد" إلى دستور العام 1970 الذي اعترف بأن الشعب العراقي مؤلف من قوميتين رئيستين هما العرب والأكراد والذي أعقب اتفاقية 11 آذار حول الحكم الذاتي الذي سن على أساسها قانوناً بالاسم ذاته ،1974 لكن الحرب وعمليات الإبادة تركت ذكريات مأسوية ومؤلمة، بما فيها قصف حلبجة بالسلاح الكيماوي وعملية الأنفال التي راح ضحيتها عشرات الآلاف من المواطنين الأكراد، ولم يكن ذلك بمعزل عن تداخلات خارجية وصولاً لوقوع العراق تحت الاحتلال في العام 3002 .
وإذا كان الدستور العراقي النافذ 2005 قد أقرّ مبدأ الاتحاد الفيدرالي، وكان برلمان كردستان قبله قد اتّخذ مثل هذا القرار من طرف واحد العام ،1992 فإن استمرار حال الاحتدام وعدم الثقة وبقاء الكثير من المشاكل عالقة، في ظل ضعف هيبة الدولة وعدم استكمال قيام المؤسسات الاتحادية (الفيدرالية)، سيعاظم من نزعات التباعد بدلاً من التقارب، ولعل ذلك سيكون عنصر تشجيع، إذا سمحت به الظروف وإذا أصبح العيش المشترك مستحيلاً، عبر تضخيم الذات أو محاولة فرض حلول من طرف واحد، أو الشعور بضرورة الاستقلال كيانياً بما يحقق الطموح المشروع في إطار حق تقرير المصير .
إن الدرسين السوداني الجنوبي والعراقي الكردي وغيرهما يؤكدان على نحو لا لبس فيه أو غموض، أن نظاماً يلبّي الحقوق ويقرّ بمبادئ المواطنة المتساوية والكاملة، ويحترم الهويات الفرعية سيكون أساساً سليماً للوحدة الجاذبة الطوعية، الاختيارية،

طبقاً لمبدأ حق تقريرالمصير، وعلى العكس من ذلك، فإن أية وحدة لن تدوم ما دام الفريق المُضطَهد تاريخياً، يعتقد بانعدام المساواة وبالحيف والغبن، فضلاً عن الرغبة في التمكّن من التعبير عن حقوق أصيلة لا تتعارض مع القوانين الدولية، عندها سيكون الأمر الواقع واقعاً .
إن السبيل القويم للحفاظ على وحدة وطنية سليمة يتطلب الإقرار بالحقوق الإنسانية والتعددية والتنوّع الثقافي، وبالمساواة والمواطنة الكاملة، القائمة على العدل وأولاً وقبل كل شيء احترام إرادة البشر وحقهم في تقرير مصيرهم بحرية ودون إكراه .
أكاديمي وباحث عراقي.[1]

خصائص السجل

نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	جنوب كردستان
الدولة - الأقليم:	السودان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | www.ahewar.org 27.10.2010
کاتی تۆمارکردن: AM 9:45:38 2023/13/2
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 98
الاقليم الكردي الموحد في سوريا
https://www.kurdipedia.org/?q=20220520144040414444

الاقليم الكردي الموحد في سوريا
الباب الثالث والعشرون من كتاب الكرد في منطقة الباب واطرافها
علي مسلم

يعيش الكرد في الجزء الشمالي والشمالي الشرقي من سوريا على طول حدود الدولة التركية ولمسافة أكثر من 800 كم متواصلة وبدون انقطاع ،وتمتد بالقرب من شواطئ المتوسط غرباً وحتى الحدود العراقية في المثلث الذي يلتقي فيها فيش خابور مع نهر دجلة شرقاً ، وبعمق غير متجانس يتراوح ما بين 15كم في بعض المناطق حتى اكثر من 40 – 50 كم في بعض المناطق الاخرى ، بشكل مواز لمناطق تواجد أقرانهم في تركيا على طول الحدود في المحافظات التالية (الحسكة – الرقة – حلب – ادلب – حماة – اللاذقية), وقد تم ترسيم الحدود بين تركيا وسوريا بعد اتفاقات سايكس بيكو بين فرنسا وبريطانيا عام 1916 بعد انهيار الامبراطورية العثمانية إثر خسارتها في الحرب العالمية الاولى (1914 – 1918)

خارطة توضح توزع الشعب الكردي على طول الحدود السورية التركية
الواقع السياسي لكردستان قبل الحرب العالمية الاولى
تعود جذور المشكلة الكردية إلى ما قبل الميلاد بفترة طويلة وإن لم تكن تعرف بهذا الوصف، حيث تسبب سقوط الإمبراطورية الميدية التي أسسها الكرد على يد الفرس الأخمينيين وتعرضهم لاستعباد الأقوام الهندوأوروبية التي نزحت لمنطقة كردستان الحالية، في ظهور شعور مبكر بالظلم واغتصاب الهوية، لم يتخذ ذلك مظاهر قومية واضحة في حينها لكنه أسس للمشكلة التي مرت عليها فترات هدوء بعد الفتح الإسلامي الذي منح الكرد بعضاً من الحرية في تأسيس إمارات عديدة كردية تحكم نفسها بنفسها في إطار الدولة

الإسلامية، وذلك قبل أن تبدأ المعالم الحديثة للمشكلة الكردية بالتشكل منذ بدايات القرن السادس عشر.

بدايات ظهور المشكلة الكردية :
بدأت ملامح المشكلة الكردية بالظهور بصورة واضحة في العصر الحديث عند اصطدام الدولتين الايرانية والعثمانية عام (1514م) في معركة جالديران ، كان من نتائجها تقسيم كردستان عملياً بين الدولتين الايرانية والعثمانية حيث كانت كردستان قبل سنة (1514م) تدار على شكل إمارات مستقلة تقوم بتنظيم شؤونها الداخلية، لكن سوء معاملة الشاه إسماعيل إضافةً إلى الاختلاف المذهبي أدى إلى وقوف أكثرية الإمارات إلى جانب الدولة العثمانية فضلاً عن جهود العلامة ملا إدريس البدليسي الذي لعب دوراً كبيراً في استمالة الكرد إلى جانب الدولة العثمانية، وجاءت نتائج المعركة المذكورة لتضع أغلبية أراضي كردستان تحت سيطرة العثمانيين.
وفي عام 1515 قام العلامة إدريس البدليسي، بتفويض من قبل السلطان العثماني، بعقد اتفاقية مع الأمراء الكرد، يتضمن اعتراف الدولة العثمانية بسيادة تلك الإمارات على كردستان وبقاء الحكم الوراثي فيها ومساندة الأستانة لها عند تعرضها للغزو أو الاعتداء مقابل أن تدفع الإمارات الكردية رسومات سنوية كرمز لتبعيتها للدولة العثمانية وأن تشارك إلى جانب الجيش العثماني في أية معارك تخوضها الإمبراطورية إضافة إلى ذكر اسم السلطان والدعاء له من على المنابر في خطبة الجمعة. تضمن هذا الاتفاق اعترافا من الدولة العثمانية بالسلطات الكردية.
وفي عام (1555م) عقدت الدولتان الايرانية والعثمانية اتفاقية ثنائية عرفت ب اتفاقية "أماسيا" وهي أول معاهدة رسمية بين الدولتين. وتم بموجبها تكريس تقسيم كردستان رسمياً وفق وثيقة رسمية نصت على تعيين الحدود بين الدولتين، وخاصة في مناطق شهرزور، وقارص، وبايزيد(وهي مناطق كردية صرفة). وتلت تلك المعاهدة، معاهدات واتفاقيات لاحقة منها: معاهدة "زهاو" أو تنظيم الحدود عام (1639م) بين الشاه عباس والسلطان مراد الرابع، وتم التأكيد على معاهدة أماسيا بالنسبة لتعيين الحدود، وهذا زاد من تعميق المشكلة الكردية، ثم عقدت بعد ذلك معاهدات أخرى مثل "أرضروم الأولى" (1823م) و "أرضروم الثانية" (187م) واتفاقية طهران (1911م) واتفاقية تخطيط الحدود بين الدولتين: الإيرانية والعثمانية عام (1913م) في الأستانة، وكذلك بروتوكول الأستانة في العام نفسه.

كرست جميع هذه المعاهدات تقسيم كردستان وشعبها بشكل مجحف، وبسبب ذلك تعقدت المشكلة الكردية يوماً بعد آخر، ولا سيما بعد بدء انتشار الأفكار القومية في الشرق، وبالأخص منذ بداية القرن التاسع عشر، حيث بدأت الدول الأوروبية تحتك بكردستان عن طريق الرحالة الأجانب والإرساليات التبشيرية، وكذلك عن طريق بعض القنصليات وأهمها البريطانية والروسية والفرنسية ثم الأميركية. ومارست كل هذه الجهات أدوارا مهمةً في تحريض العشائر الكردية ضد الدولة العثمانية خاصةً، ثم الإيرانية، لكي يأخذوا الامتيازات، أو يزداد نفوذهم في الدولة العثمانية خاصة. وبالرغم من هذا، فإن الدولتين العثمانية والإيرانية، لم تتمكنا من بسط سيطرتهما على كردستان لأسباب عدة، منها طبوغرافية كردستان المعقدة، ودفاع الكرد عن أراضيهم ببسالة.

بداية تدويل القضية الكردية :
يمكننا القول إن اشتداد الصراع الدولي في الشرق، وخاصة بين القوتين البريطانية والروسية أثرّ بشكل سلبيً على مستقبل الشعب الكردي، وأخرج المشكلة الكردية من الطابع الإقليمي إلى الطابع الدولي، كما يتضح من خلال النقاط الآتية :
أولاً: الاتصال المبكر بالكرد من قبل روسيا، ثم بريطانيا، حيث كانت الحكومة الروسية شديدة الاهتمام بأوضاع البلدان والشعوب المتاخمة لحدودها، ونظرت الحكومة البريطانية بقلق إلى المطامح الروسية خوفاً من أن يمتد الروس إلى بلاد ما بين النهرين. وكانت شركة الهند الشرقية من أهم بؤر التجسس في المنطقة، كما كانت هناك محاولات فرنسية للتغلغل في كردستان عن طريق الإرساليات التبشيرية. ويمكن القول إن أميركا كانت

موجودة في المنطقة على عكس ما كان شائعاً من تطبيقها لمبدأ "مونرو" الذي يؤكد على عدم التورط في المشاكل السياسية خارج أميركا.
ثانياً: محاولات الكرد أنفسهم للتقرب من الأجانب، وخاصة البريطانيين في بداية القرن العشرين، حيث كانت جهود الدبلوماسي الكردي شريف باشا واضحة في هذا المجال، إذ حاول الاتصال بالإنجليز عام (1914) لكي يعرض خدماته، لكن الحكومة البريطانية لم تستجب له، وبحلول عام (1918) وعند احتلال بريطانيا للعراق طلبت وزارة الخارجية البريطانية من السفير برسي كوكس أن يلتقي بشريف باشا في مدينة مرسيليا الفرنسية للاستماع إلى أقواله فقط !
ثالثاً: اتفاقية سايكس بيكو عام (1916) حيث اجتمع وزراء الخارجية الروسية والبريطانية والفرنسية، ودارت بينهم مباحثات سرية حول الترتيبات المقبلة للشرق الأوسط، بعد أن أصبحت هزيمة ألمانيا وحليفتها الدولة العثمانية وشيكة، وتضمنت الاتفاقية تقسيم تركة الدولة العثمانية، وبما أن القسم الأكبر من كردستان كان تحت السيطرة العثمانية، فقد شملها التقسيم، وهذا الوضع الجديد زاد من تعقيدات المشكلة الكردية، وأخرجها من نطاقها الإقليمي إلى النطاق الدولي، حيث تعد معاهدة سايكس بيكو أول معاهدة دولية اشتركت فيها ثلاث دول كبرى، وقوضت الآمال الكردية في تحقيق حلمهم المشروع في تقرير المصير ، بعد الحرب العالمية الاولى برزت إمكانية حل المشكلة الكردية إلى الوجود لأول مرة ، ولعل أحد أهم أسبابها إيجاد منطقة عازلة بين أتراك الأناضول والأقوام التي تتكلم اللغة التركية في آسيا الوسطى والقفقاس وبصورة خاصة في أذربيجان" ، تحرك الكرد لاستثمار الظروف الدولية الجديدة وهزيمة الدولة العثمانية بالحرب العالمية الأولى لنيل حقوقهم المشروعة والاستفادة من مبادئ ويلسون بحق الشعوب في تقرير المصير" وقد تحرك الكرد وبذلوا جهوداً مضنية لإيصال صوتهم إلى مؤتمر الصلح في باريس عام (1919) على أمل أن ينالوا حقوقهم المشروعة، ولا سيما بعد أن أعلن رئيس الولايات المتحدة الأميركية ويدرو ويلسون عن مبادئه التاريخية بحق الشعوب في تقرير مصيرها في بنوده الأربعة عشر المشهورة، ولم يكن للكرد كيان سياسي مستقل حتى يشارك وفدهم رسمياً في ذلك المؤتمر، شأنهم شأن القوميات والشعوب المضطهدة الأخرى، ولذلك خول الشعب الكردي من خلال العشائر والجمعيات السياسية شريف باشا لتمثيلهم والمطالبة بالحقوق الكردية المشروعة.
أصدر الحلفاء بعد استكمال تحضيراتهم للمؤتمر قراراً في شهر يناير/كانون الثاني 1919 نص على ما يأتي: "... إن الحلفاء والدول التابعة لهم قد اتفقوا على أن أرمينيا وبلاد الرافدين وكردستان وفلسطين والبلاد العربية يجب انتزاعها بكاملها من الإمبراطورية العثمانية وانطلاقاً من هذا القرار قدم الممثل الكردي شريف باشا مذكرتين مع خريطتين لكردستان إلى المؤتمر، إحداهما بتاريخ (1919/3/21م) والأخرى يوم (1920/3/1). كما طلب من القائمين على شؤون المؤتمر تشكيل لجنة دولية تتولى تخطيط الحدود بموجب مبدأ القوميات، لتصبح كردستان المناطق التي تسكن فيها الغالبية الكردية، وإضافة إلى ذلك فقد جاء في المذكرة الأولى "إن تجزئة كردستان لا يخدم السلم في الشرق...". كما جاء في المذكرة الثانية "إن الترك يتظاهرون علناً بأنهم مع المطالب الكردية، وإنهم متسامحون معهم، لكن الواقع لا يدل على ذلك مطلقاً..." كما طالب شريف باشا رسمياً من رئيس المؤتمر جورج كليمنصو أن يمارس نفوذه مع حكومة الأستانة لمنع اضطهاد الشعب الكردي، وجاء في رسالته إلى رئيس المؤتمر (إنه منذ أن تسلمت جماعة الاتحاد والترقي السلطة فإن جميع الذين يحملون آمال الحرية القومية قد تعرضوا للاضطهاد المستمر.. وإنه من الواجب الإنساني في المجلس الأعلى أن يمنع إراقة الدماء مجدداً، وإن السبيل لضمان السلم في كردستان هو التخلي عن مشروع تقسيم هذه البلاد أي كردستان) ودل كل ذلك على أن المشكلة الكردية تقدمت خطوة كبيرة إلى الأمام في أعقاب الحرب. وما تصريح كليمنصو عندما أعلن على الملأ في مؤتمر الصلح إلا إحدى العلامات حيث قال "إن الحكومة التركية ليست كفؤة وغير قادرة على إدارة الأمم الأخرى، لذلك لا يمكن الوثوق بها ولا يجوز أن تعاد إلى سيطرة الأتراك قومية عانت من مظالم الأتراك واستبدادهم" وعندما رأى شريف باشا أن تعاطف الدول الأوروبية كثير للقضية الأرمنية "ربما بسبب الانتماء الديني للأرمن" بادر إلى عقد اتفاقية مع ممثل الأرمن بوغوص نوبار وبحضور الرئيس المؤقت لوفد جمهورية أرمينيا أوهانجيان، وقع الجانبان باسم الشعبين الاتفاقية، مؤكدين

فيها على أن للكرد والأرمن مصالح وأهدافا مشتركة هي: الاستقلال، والتخلص من السيطرة العثمانية.. وقدما نص الاتفاقية بمذكرة رسمية إلى المجلس الأعلى للمؤتمر، ووافق المجلس مبدئياً على المذكرة، ووصف المندوب السياسي البريطاني في الأستانة الاتفاقية بأنها من أسعد البشائر.

معاهدة سيفر 1920
وقد نصت هذه المعاهدة على:
منح تراقيا والجزر التركية الواقعة في بحر إيجه لليونان.
الاعتراف بكل من سوريا والعراق كمناطق خاضعة للانتداب.
الاعتراف باستقلال شبه الجزيرة العربية.
الاعتراف باستقلال أرمينيا.
اعتبار مضائق البسفور والدردنيل مناطق مجردة من السلاح وتحت إدارة عصبة الأمم.

وفيما يتعلق ببنود المعاهدة الخاصة بالشأن الكردي فقد نصت على:
حصول كردستان على الاستقلال حسب البندين 62 و 63 من الفقرة الثالثة، والسماح لولاية الموصل بالانضمام إلى كردستان استنادا إلى البند 62:
خارطة سيفر 1920 – تموضع آماكن الاقليات
نجح شريف باشا في إدخال ثلاثة بنود تتعلق بالقضية الكردية في معاهدة سيفر التي أبرمها الحلفاء بباريس في أغسطس /آب 1920، وقد كرس ذلك عملية تدويل القضية الكردية بصورة رسمية، رغم أن الدولة العثمانية حاولت مراراً أن تصف القضية الكردية بأنها قضية داخلية تستطيع الدولة حلها. وتعد معاهدة سيفر وثيقة فريدة في تاريخ القضية الكردية، حيث نصت على تحقيق حل المشكلة الكردية بمراحل، وإذا اجتاز الكرد هذه المراحل، وطالبوا بالاستقلال، ورأت دول الحلفاء أهلية الكرد لذلك يصبح الاستقلال أمرا واقعياً، وعلى الحكومة التركية الاعتراف بذلك... ويعد هذا أول اعتراف رسمي دولي بحقوق الشعب الكردي، ولا سيما حق تقرير المصير حيث طرحت المسألة في العرف القانوني للمعاهدات الدولية، وقد وصف كمال أتاتورك المعاهدة بأنها بمثابة حكم الإعدام على تركيا، وحاول بمختلف الوسائل وضع العراقيل لمنع تطبيق المعاهدة... ولذلك بقيت معاهدة سيفر حبراً على ورق، إلا أن هذا الورق أصبح وقوداً لنضال الحركة القومية الكردية فيما بعد .

معاهدة لوزان (1923) :
خارطة لوزان 1923
جاءت فكرة عقد معاهدة لوزان بعد الانتصارات الكبيرة التي حققتها الحكومة التركية الجديدة على الجيش اليوناني، وبذلك ظهرت تركيا كدولة فتية قوية لأول مرة بعد قرنين، وقامت الحكومة الجديدة بتحسين العلاقة مع جارها الاتحاد السوفياتي، وعقدت مباحثات المعاهدة على فترتين: استمرت الأولى نحو ثلاثة أشهر بين نهاية العام 1922 وبداية العام 1923، والفترة الثانية استمرت الفترة ذاتها ما بين ربيع وصيف عام 1923.ونصت معاهدة لوزان على أن تتعهد أنقرة بمنح معظم سكان تركيا الحماية التامة والكاملة، ومنح الحريات دون تمييز، من غير أن ترد أية إشارة للكرد فيها، كما لم تجر الإشارة إلى معاهدة سيفر، واعتبر الكرد أن هذه المعاهدة شكلت ضربةٌ قاسية ضد مستقبلهم وحطمت آمالهم... وبذلك يتحمل الحلفاء المسؤولية الأخلاقية الكاملة تجاه الشعب الكردي ولا سيما الحكومة البريطانية التي ألحقت فيما بعد ولاية الموصل – التي يشكل الكرد الأغلبية المطلقة فيها.
وساهم ذلك في زيادة تعقيدات المشكلة الكردية بعد أن أصبح وطن الشعب الكردي مقسماًعمليا وقانونيا بين أربع دول بدل دولتين، لتزداد معاناته وليبدأ فصل جديد من فصول علاقته بالدول الجديدة طغى عليها التوتر والعنف الذي لم يجد حتى اليوم حلولا عادلة، فيما بدأت الأحزاب والقوى القومية الكردية تتشكل لكي تقود النضال والكفاح من أجل حق تقرير المصير.

بدايات ترسيم الحدود بين تركيا وسوريا

جانب من تبعات الحدود بين سوريا وتركيا

ورد في الملحق 1 للاتفاقية التركية الفرنسية بتاريخ 30 أيار عام 1926التي رسمت الحدود بين الدولة السورية والدولة التركية في ثلاثة قطاعات:
القطاع الاول: من البحر الأبيض المتوسط إلى محطة چوبان- بي والمقصود جوبان بيك (الراعي بعد تعريبها) وهي مركز ناحية تابعة لمنطقة الباب شمال حلب
القطاع الثاني: من محطة چوبان- بي إلى نصيبين (مدينة كردية ضمن حدود تركية مقابل مدينة القامشلي)
القطاع الثالث: من نصيبين إلى جزيرة ابن عمر. هذا وقد تم بموجب ملحق آخر، بتاريخ 22 حزيران عام 1929حول ترسيم الحدود التركية – السورية المتضمن في الاتفاقية بين تركية وفرنسة، ترسيم القطاع الثالث من الحدود الممتد بين نصيبين والتقاء فش خابور بدجلة في المثلث الحدودي .

الوجود الكردي في سوريا :
يمتد تأريخ الكورد في سوريا الحالية إلى ما قبل التاريخ حيث الكورد هناك كانوا جزئاً من السوباريون والذين كانوا يعرفون بالهورو Huru أو الخوريون ، والعالم هورست كلينكل يقول أن الهوريين بدؤوا بالظهور في سورية منذ مطلع الألف الثالث قبل الميلاد و استطاعوا تسلم القيادة السياسية في عدد من الحواضر السورية .
و بحسب بعض المصادر أيضا فإن مواطن الهوريين كانت تمتد غربا لغاية جبال أمانوس على الساحل الشمالي الشرقي للبحر الأبيض المتوسط . إستمر الحوريون حتى القرن السابع عشر قبل الميلاد والذين إنفصلوا عن الشرق ليستقطبوا أقوام أرية كوردية أخرى ليشكلوا مملكة ميتاني ، والذين برزوا بشكل كبير في القرن السادس عشر قبل الميلاد.ولكن تحول الحكم من الأكراد الخوريون في كوردستان سوريا الى حكم الآشوريون عام 732 ق.م. ولكن هذا لم يستمر طويلاً حيث عاد الأكراد الميديون كقوة كبرى في شرقي كوردستان خلال القرن السابع قبل الميلاد فقد تمكنوا من القضاء نهائيا على الآشوريين عام 612 ق. م ثم تقاسموا مع حلفائهم البابليين بلادهم التي كان الآشوريين يسيطرون عليها . فنال البابليون كلا من جنوب البلاد ما بين النهرين و سورية و فلسطين حيث تشكلت الامبراطورية البابلية الثانية . أما الميديون فقد استردوا شمال ما بين النهرين و باقي كوردستان بكاملها بما فيها مناطق الهوريين و الميتانيين اضافة الى بلاد فارس و كبادوكية مناطق الحثيين في أواسط الاناضول حيث تشكلت امبراطورية ميديا الكبرى . ومع مرور الزمن تم في هذه الامبراطورية اختلاط كافة الفئات الكوردية فيما بينها بشكل عام بما فيها الهوريون و الميتانيون .
على أن خط الحدود التي رسماها بين امبراطوريتهما منذ ذلك الزمن يؤكد ما كانت عليه مواطن الهوريين و الميتانيين أي شمال سورية الحالية و الجزيرة العليا مناطق أساسية من كوردستان . إذ كان خط الحدود بين الامبراطوريتين بعد انحرافه غربا و اختراقه نهر دجلة الى الشمال من مدينة – أكاد – كان يتجه شمالا في قوس كبير الى الغرب من آشور و الموصل تاركا إياهما ضمن كوردستان ثم ينحني غربا باتجاه شمال سورية الحالية ليجتاز نهر الخابور و يمر من جنوب جبل عبد العزيز و يجتاز نهر الفرات و يمر بجنوب جبل الاكراد ليصل الى الساحل الشمالي الشرقي للبحر الأبيض المتوسط .
كما أن الآثار التي اكتشفت حديثا في محافظة الجزيرة الحسكة من المملكة الهورية الميتانية القديمة لها دلالاتها البينة على أن هذه المحافظة بأرضها و سكانها هي كوردية :
ذكر منذ أقدم العصور المدن الكوردستانية في سوريا ، فقد جاء في كتاب ايبلا = عبلا ص 31 أن بعثة أثرية بريطانية برئاسة ماكسويل مالاوان حققت في تل شاغر بازار الواقع جنوب القامشلي حيث عثر فيه على أثريات هامة يتراوح تاريخها بين عصور ما قبل التاريخ و الألف الثاني قبل الميلاد .
تل براك : شمال الحسكة حققت نتائج باهرة حيث أزاحت الستار عن معبد يرقى تاريخه الى مطلع الألف الثالث قبل الميلاد و أكتشف إثر ذلك مدينة ميتانية و القصر الملكي فيها و كذلك الكثير من رقم ملوكها . ثم قامت بعثة أثرية المانية برئاسة انطوان مورتتان بين عامي (1955-1956) بمواصلة التحريات في موقع تل الفخيرية شمال سورية في أعالي نهر الخابور حيث سبق لهذه البعثة أن اكتشفت آثار مدينة يعود تاريخها الى العهد الهوري

الميتاني في الألف الثاني قبل الميلاد . وحديثا اكتشف فيها آثار أخرى تؤكد افتراض المنقبين السابق بأن عاصمة الميتانيين المعروفة باسم واشوكاني تقع في ثنايا هذا التل .
تل موزان : قرب بلدة عامودة الذي اكتشف فيها جورجيو بوتشيلاتي قصر الملك توبكيش الهوري – وسبق الحديث عنه – ومن الآثار الهورية الرائعة هو ضريح النبي هورو الذي لايزال قائما منذ ذلك الزمن القديم سليما حتى اليوم في جبل الاكراد شمال غربي حلب .
ولاشك في أن ما كان عليه هذا النبي من مكانة مقدسة بين الهوريين قد جعل اسمه يتمثل اسم الهوريين نفسهم . وهكذا نرى في ذلك كله ما يثبت بشكل قاطع استيطان الاكراد في شمال سورية منذ اقدم العصور ، وينفي نفيا قاطعا ادعاء الدكتور سهيل زكار من أن الاكراد لم يستقروا في الجزيرة قط !.
حدثت الهجرات العربية إلى كوردستان مع الهجمات السامية المتمثلة بالآراميين الساميين والآشوريين هذا قبل الإسلام ، أما بعد دخول البلاد الإسلام وبالتحديد في عهد الخليفة المنصور (754-775م) الذي كلف يزيد بن أسيد بالتوجه الى حران الواقعة بين تل أبيض جنوبا و أورفا شمالا لتحريرها من البيزنطيين وبعد أن نجح في مهمته فانه نظمها وأقام فيها .
وفي هذه الفترة كانت هذه المنطقة من كوردستان هدفا لنزوح بعض القبائل العربية إليها و الأستقرار فيها كالقبائل اليمنية و بني قيس و النزارية . فكان ذلك هي المرة الثانية بعد الآراميين لتغلغل العناصر العربية الى هذه المناطق الكوردية و التي أصبحت فيما بعد على طرفي الحدود بين تركيا و سورية . و منذ القرن العاشر الميلادي و بعد اضمحلال الدولة العباسية و ضعف البيزنطيين في الغرب و كذلك انقسام الدولة السلجوقية التركية الى دويلات أتابكية و الصراع بينها و بروز بعض الامارات الكوردية تمثل دورها على مسرح التاريخ فان الشرق الاسلامي كان قد أصبح هدفا سهلا للصليبيين من الغرب ، ثم لقمة سائغة للمغول من الشرق ولما كان للكرد الدور الرئيسي في الحروب الصليبية و الانتصار فيها ، فمن المعروف إن الدعم الكردي للزعيم صلاح الدين الأيوبي كان يأتيه من جميع أنحاء كوردستان و تصله عبر تجمعه في الموصل وجزيرة بوتان و ديار بكر . وهذا ما يؤكد ثانية على كردية الجزيرة في سورية الحالية .
أما بعد الحروب المذهبية بين الإيرانيين و العثمانيين على أرض كوردستان ثم احتلال العثمانيين للبلاد العربية منذ عام 1516م و الذين تقاسموا كوردستان مع الإيرانيين . فكان هناك كوردستان الإيرانية و كوردستان العثمانية التي من ضمنها كوردستان سورية التي عرفها العثمانيين باسم ولاية حلب العثمانية . كما ان تلك الامارات الكردية السابقة الذكر قد أصبحت منذ عام 1747م تحت حكم الدولتين المباشر .
إن ما عاناه الاكراد من الفرس بين العهد المكدوني وأخيرا من العثمانيين ما لبث أن أصبح حافزا قويا أثار المشاعر ضد كل ما هو مجحف بحقهم كأمة لها كيانها خاصة لما كانت عليه العصور الحديثة آنذاك من خصائص الروح القومية بين الشعوب . فكان أن حدث انعطافهم التاريخي نحو المصلحة القومية الكردية .الامر الذي أدى مجددا الى بروز إمارات كوردية حديثة و ثارت ضد العثمانيين المحتلين الذين نجحوا في القضاء عليها تباعا . وقد اخترنا من هذه الامارات في كوردستان ما كانت مناطق كل منها تشمل أجزاء من شمال سورية الحالية أبان احتلال العثمانيين للبلاد العربية و عدم وجود أية حدود سابقة وعلى الرغم من فشل هذه الثورات فإن الباب العالي كان يبقي على علاقته بتلك القاعدة الاجتماعية الكردية التي كان بوسعه الاعتماد عليها في حروبه ، وكم من مرة نال البعض من زعماء هذه الثورات العفو السلطاني العثماني .
ان أولى هذه الثورات كانت في امارة جانبولات=جنبلاط 1607م وكان مركزها كلس التي كانت تشمل جبال الاكراد الى الغرب منها و كذلك منطقة حلب الى الجنوب الشرقي منها أيضا وبعد ان قتل العثمانيون أميرها الأمير حسين الذي كان يتولى شؤون الامارة من حلب لأنه لم يلتحق و رجاله بالسلطان العثماني في إحدى حروبه فما كان من أخاه الأمير علي إلا ان أعلى الثورة من حلب ولكن العثمانيين قضوا عليها .
كما أن إمارة بدرخان باشا خلال الاعوام (1812-1848 م) كان مركزها جزيرة بن عمر = بوتان الواقعة في تركيا الحالية قرب الحدود السورية في أقصى الشمال الشرقي منها .
أما امارة إبراهيم باشا المللي فكان مركزها ويران شهر الواقعة الى الشمال من بلدة رأس العين وكانت تمتد الى الجنوب من رأس العين لمسافة تزيد عن 50 كم داخل شمال سورية الحالية أيضا و قد ثارت هذه الامارة بعد ان اتحد الاكراد و القبائل العربية التي كانت تستقر في هذه

المنطقة منذ أيام العباسيين . إلا أن العثمانيين ضيقوا الخناق على إبراهيم باشا في جبل عبد العزيز و قبضت عليه و أعدمته عام (1908)
وعلى ذلك فان المناطق الكردية في شمال سورية الحالية يثبت أيضا قدم استقرار الكرد فيها و ما كان بينهم كأصحاب الارض الأصليين و بين العرب و الآشوريين من علاقات وطيدة.
أما منذ أواخر القرن التاسع عشر الميلادي وما حدث للكرد من مآسي بعد قضاء الاتراك على ثوراتهم الآنفة الذكر و غيرها . فان مناطق هؤلاء الاكراد في شمال سورية أصبحت مرة أخرى عرضة لتواجد بعض القبائل العربية الذين انتشروا على ضفاف الخابور جنوب الحسكة .
وعن هذه الفترة يقول أحد أبناء منطقة الجزيرة والعارف بأحوالها , كانت الجزيرة في أوائل هذا القرن يسكنها عدد قليل من السكان قدر آنذاك بحوالي أربعين ألف نسمة و كانوا ينتمون في غالبيتهم الى العنصر الكردي و العربي و قليل من اليعاقبة. و كانت العشائر العربية في حالة البداوة و كانت تسكن جنوب القامشلي و الجبور و حول الحسكة ثم البكارة في منطقة جبل عبد العزيز و الشرابيين في منطقة رأس العين و عدد قليل من عشيرة شمر التي كانت في غالبيتها الساحقة في العراق . أما الاكراد فكانوا نصف حضر يسكنون الى الشمال من هؤلاء العرب وفي الجزيرة العليا جنوب سلسلة جبل طوروس في العديد من القرى وهم ينتمون لعدد من العشائر الكردية . وينقل عن السيد محمد علي إبراهيم باشا في مخطوطته المعدة للطبع تعداده للعشائر الكردية الموجودة في الجزيرة عندما قامت عشيرة شمر عام (1904) بحملة واسعة ضد عشيرة الملية الكردية التي كانت تنافسها على النفوذ في منطقة الجزيرة ، و ان العشائر الكردية في الجزيرة آنذاك كانت ميران – سنان – آشيتية – عباسيان – اليان – دقورية- ملاني خضر – كيكية وهذا منقول عن شهادات العشرات من المعمرين عربا و أكراداً وعن العديد من المؤرخين و الوثائق المكتوبة .. مما يثبت و جود العشائر الكردية المذكورة في هذه المنطقة منذ أمد بعيد ،على عكس ادعاءات الدكتور سهيل الزكار من أنهم قدموا إليها بعد ثورة الشيخ سعيد عام 1925م .
أما بعد خروج العثمانيين من البلاد العربية في الحرب العالمية الأولى (1914-1918) وانتداب الفرنسيين و الإنكليز عليها وجعلها مناطق نفوذ بموجب اتفاقية سايكس بيكو 1916 ، فان هذه الاتفاقية الاستعمارية قد اشتملت على تقسيم كوردستان العثمانية أيضا بحيث قسمت بين تركيا و كل من العراق و سورية اللتان أنشئتا حديثا ، وبقي القسم الشرقي من كوردستان تحت الحكم الإيراني . فكان أن حرم الاكراد من التمتع بمبدأ تقرير المصير للشعوب الواقعة تحت السيطرة العثمانية الذي أعلن رسميا آنذاك .
(مملكة ميتّاني الحورية)

الاقليم الكردي الموحد ومشكلة الجيوب غير الكردية :
مما لا شك فيه أن المراحل التاريخية التي تعاقبت على منطقة الهلال الخصيب لم تشهد في يوم من الايام أي شكل من الاستقرار والهدوء ، وعانت على الدوام من تبعات الحروب وويلاتها , وقد أنعكس ذلك على استقرار سكانها فكانوا كالكثبان الرملية تراهم في حراك دائم بحثاً عن الاماكن الهادئة والبعيدة عن ساحات الحروب , الى جانب قدوم العديد من الاقوام الأخرى من مناطقهم الاصلية كجنود ومقاتلين في قوام الجيوش الغازية والتي لم تكن تكترث لأي رادع أخلاقي سوى البحث عن إخضاع المزيد من المناطق لنفوذها وبسط سيطرتها بالدم , كما حدث للعرب حيث استقروا في المناطق التي غزوها تحت مسمى الفتوحات الاسلامية بالتزامن مع انتهاء الفتوحات حوالي عام 733م , وكذلك التركمان الذين وفدوا الى هذه المناطق هرباً من بطش المغول قبل انتهاء الالفية الاولى للميلاد ، اما في عهد المغول وسيطرة السلاجقة والعثمانيين فان النزاعات التي سادت بين الكرد والقبائل التي رافقت هذه الغزوات تكثر ورودها في بطون التواريخ الإسلامية وكان أغلب هذه النزاعات تتمحور حول السيطرة على الثغور والمراعي حيث ان القبائل الغز التركمانية التي سادت المنطقة بعد غزو السلاجقة المغول كانت قبائل رحالة تبحث عن الكلأ لقطعانها. وأجزم أن هذه المنطقة لاقت من الحروب والغزوات ما لم تلقه أية بقعة أخرى على وجه الارض بما في ذلك الساحات الاوربية لما تتمتع بها من موقع جيو- استراتيجي هام ، يضاف الى ذلك غناها بالموارد الطبيعية من مصادر مياه ومعادن وبترول والتي جذبت الغزاة من أقاصي المعمورة .
وربما كانت المرحلة العثمانية التي امتدت من عام 1516 – 1918 من أكثر المراحل قباحة

في هذا الاتجاه , فقد لعبت دوراً محورياً في مسار التغيير الديموغرافي لهذه المناطق ، وذلك عبر منهجيتها المعهودة والتي اعتمدت على الموارد الزراعية كاقتصاد حرب وتمويل خزائن السلطنة بالمال ، حيث اعتمدت بالدرجة الاولى على الضرائب والاعشار وأطلقت يد اتباعها في حرية فرضها وسبل جمعها ، وقد رافق ذلك كما ذكرنا سابقاً جملة من القيود على ملكية الاراضي وسنت قوانين قاسية بغية تحكيم قبضتها على مصادر تمويل حروبها مثل قانون الاراضي عام 1858م والتي عمدت من خلالها الى احكام سيطرتها على الاراضي وتأكيد حقها فيه في وجه القوى المحلية وبقايا الاقطاع ، كما اصدرت فيما بعد قوانين لاحقة مثل قانون عام 1859م والتي احتوت على لائحة تعليمات بحق سندات الطابو وقانون الطابو عام 1861 وملحقات قانون الطابو عام 1867م , وقد أباحت في آخر مراحل حكمها يد جامعي الضرائب من أتباعها من العسكريين في حرية مصادرة واستملاك الاراضي والتيمارات وتوزيعها على أقربائهم مما ساهم في تشكيل الاقطاعات العسكرية الواسعة ، وانحسار ملكية الاراضي الاميرية التي كانت بيد القرويين في الارياف .
وحسب اعتقادي بأن هذا الامر(فرض الضرائب واستملاك العقارات بالقوة) بالإضافة الى جملة من الممارسات الاخرى كالتهجير القسري للسكان الاصليين وتوطين الغرباء من الاتباع والمقربين في هذه المناطق قد ساهمت في مجملها على تبديل وتغيير البنية الديموغرافية لهذه المناطق الى حد كبير ، حيث نرى مناطق ذات أغلبية كردية مطلقة ، الى جانب وجود مناطق ذات غالبية كردية نسبية , ووجود مناطق تستحوذ على حالات من التوازن بين الكرد والمكونات الأخرى من عرب وأتراك وسريان , كما في مناطق تل أبيض وجرابلس وبعض أطراف منطقة أعزاز , وهذا بطبيعة الحال سوف لن يؤثر على السياق العام لجعل هذا الاقليم الحيوي الكردستاني متواصلاً من شرقها حتى غربها , وهذا ما سوف يعزز مستقبلاً من امكانية التعايش المشترك، وسيشكل قاعدة مادية صلبة للبناء عليها .[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	تأريخ
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
اللغة - اللهجة:	عربي
المدن:	عفرين
المدن:	كوباني
الدولة - الأقليم:	غرب كردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | medaratkurd.com
کاتی تۆمارکردن: 2022/20/5 2:40:40 PM
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 99
الثورة والقضية الكردية
https://www.kurdipedia.org/?q=20221031111858442793
نبذة تاريخية
الكرد ليسوا قومية وافدة حديثاً إلى العراق لاعتبارها أقلية، وإنما قومية وجدت في بلاد خاصة بها، لها حدودها الجغرافية قبل الفتح العربي الإسلامي للعراق وحتى ما قبل كتابة التاريخ. لذا لا يمكن إعتبار أي شعب أقلية في وطنه، فالشعب الكردي

وكأي شعب آخر، يعيش في وطن خاص به اسمه كردستان. واعتنق الكرد الإسلام دينا لهم عند ظهوره. وفي مرحلة دولة الخلافة الإسلامية، جاهد الكرد في نشر الإسلام والدفاع عن حياضه بإسم الإسلام وليس بإسم القومية إذ لم تكن الحركة القومية معروفة في ذلك الوقت عند أية أمة، بل كان الشعور الديني الإسلامي هو الطاغي على الناس. ودور القائد صلاح الدين الأيوبي معروف في التاريخ، وهو كردي من قبيلة شيركوه (أسد الجبل)، وانتصاره الحاسم على الحملة الصليبية وتأسيس الدولة الأيوبية معروف.
وفي نهاية القرن التاسع عشر وبداية القرن العشرين، بدأت المشاعر القومية عند أمم الشرق بالظهور، والنضال من أجل قيام دولهم الخاصة بهم، والكرد ليسوا بإستثناء. فكانت منطقة كردستان العراق في العهد العثماني تشكل جزءً من ولاية الموصل. وبعد الحرب العالمية الأولى (1914-1918) وموت الرجل المريض (الدولة العثمانية) كان الكرد، كغيرهم من الأمم، يطمحون في أن تكون لهم دولتهم القومية الخاصة بهم. وفعلاً أقر الحلفاء لهم هذا الحق في معاهدة سيفر في 1920/8/10، ومن بين بنودها نصت على قيام دولة كردية بموجب المواد 62، 63، و64. ولكن رفض الإنكليز بعد ذلك هذا الحق، فألغيت هذه البنود وفق معاهدة لوزان في عام 1923 التي حلت محل معاهدة سيفر. وحصل ظلم فاحش بحق الكرد وتم تقسيم بلادهم، كردستان، على أربع دول محيطة بها. ومنذ ذلك التاريخ بدأت المأساة الكردية ولحد هذا اليوم.
ورداً على موقف الإنكليز هذا، قامت معركة بين الأكراد بقيادة الشيخ محمود الحفيد في السليمانية في يوم 21 أيار 1919 وحررها من الإنكليز، وقبض على الحكام السياسيين فاعتقلهم، وأعلن نفسه حاكماً عاماً. وكان رد الإنكليز عنيفاً فقضوا على حركة الشيخ محمود ونفوه إلى الهند. وألحقت كردستان الجنوبية بالدولة العراقية الحديثة عند تأسيسها عام 1921 بقرار دولي يشترط إقامة حكومة كردية داخل الحدود العراقية التي رسمت بعد إنتهاء الحرب العالمية الأولى ببضع سنوات، كما هو مثبت وأكدته وثيقة بريطانية عراقية مشتركة في 1925/12/25. ولكن الحكومات العراقية المتعاقبة لم تف بتحقيق الحكم الذاتي الحقيقي.
على إن الحركة الكردية استمرت في نضالها والمطالبة بتحقيق الحقوق القومية المشروعة للشعب الكردي ضمن الوحدة العراقية. ففي الأربعينات قامت ثورة البارزانيين بقيادة الزعيم الكردي الملا مصطفى البارزاني، وتم القضاء عليها ونفي القائمون بها إلى الإتحاد السوفيتي ولم يعودوا إلى العراق إلا بعد ثورة 14 تموز 1958.

موقف الثورة من القومية الكردية

كانت الحركة الكردية ومنذ تأسيس الدولة العراقية، جزءً من الحركة الوطنية في العراق تناضل من أجل تحقيق الإستقلال الوطني الكامل وإنهاء السيطرة الأجنبية والقضاء على الإقطاع وتحقيق العدالة الإجتماعية. كما وكان للمناضلين الأكراد دور بارز في تأسيس الأحزاب الوطنية مثل الحزب الشيوعي العراقي الذي ضم في صفوفه أعضاءً من جميع الموزاييك العراقي، والحزب الديمقراطي الكردستاني الذي تبنى القضية الكردية وحقوق الأكراد القومية ضمن الوحدة الوطنية العراقية. ولم يرفع الكرد يوماً شعار الانفصال عن العراق، وإن كان هذا من حقهم وذلك وفق مبدأ حق الشعوب في تقرير المصير.
وساهم الضباط الأكراد في تنظيمات الضباط الأحرار التي هيأت للثورة وساهموا في حمايتها.
وقد نص الدستور المؤقت للثورة في المادة الثالثة منه على أن العرب والأكراد شركاء في هذا الوطن ويقر هذا الدستور حقوقهم القومية ضمن الوحدة العراقية وهي خطوة لم تكن موجودة في القانون الأساسي (الدستور في العهد الملكي) الذي ألغي في 14 تموز 1958.
وعند اندلاع الثورة صبيحة 14 تموز 1958، ضم مجلس السيادة، من بين أعضائه الثلاثة، عضواً كردياً وهو العقيد خالد النقشبندي، كما مثل الأكراد وزير واحد وهو بابا علي الشيخ محمود الحفيد، من أصل عشرة وزراء تضمهم الوزارة الأولى للثورة وتم تعيين ضابط كردي المقدم عبدالفتاح الشالي عضواً في المحكمة العسكرية العليا الخاصة.
لقد أحدثت الثورة زلزالاً قوياً في إيقاظ الشعور القومي الكردي بعد كل ذلك الكبت والقهر والإستلاب عبر قرون. وأصدرت الثورة قراراً بالعفو العام عن البارزانيين ودعتهم للعودة إلى وطنهم وذلك في 3 أيلول 1958. وفي 5 تشرين الأول /أكتوبر 1958 عاد الملا مصطفى البارزاني ومعه شقيقه الشيخ أحمد البارزاني وأولاده وعائلته، وخصصت لهم الحكومة العراقية بيت نوري سعيد في الصالحية للسكن فيه. كما خصصت له سيارة عبد الإله لتنقله، وصرفت لهم رواتب سخية فكان الملا مصطفى يتقاضى راتباً قدره 500 دينار والشيخ أحمد 150 دينار. كما وخصصت حكومة الثورة رواتب لكل بارزاني قادم من هناك تتراوح بين 30 ديناراً إلى 150 ديناراً.

تظاهرة بَحرية في شط العرب

وفي 16 نيسان 1959، عاد إلى العراق على متن الباخرة السوفيتية (جورجيا) 755 شخصاً من أتباع البارزاني. ولن أنسى صبيحة ذلك اليوم المشمس الجميل وأنا صبي، طالب متوسطة في مدينتي الفاو، وقد نظمت النقابات والإتحادات المهنية والطلابية مظاهرة بحرية كبيرة لإستقبال البارزانيين العائدين من الإتحاد السوفيتي. فخرجتْ الألوف من العمال والموظفين والطلاب والكسبة على ظهور العشرات من بواخر ميناء الفاو وزوارق أهلية متجهين جنوباً نحو الخليج. وعند مصب شط العرب استقبلنا الباخرة السوفيتية (جورجيا) وهي تشق عباب البحر نحونا. وعندما اقتربت منا الباخرة خففت سرعتها وأحاطت بها بواخرنا مطلقة صفاراتها التي اختلطت مع هتافات الجماهير: (أهلاً بإخواننا الأكراد، وعلى صخرة إتحاد العرب والأكراد والقوميات الأخرى تتحطم المؤامرات الإستعمارية ضد جمهوريتنا الفتية). وكانت جماهير الأكراد قد احتشدت على سطح الباخرة السوفيتية وهي ترد بالتحية وتقوم بدبكات كردية جميلة. وفي نفس الوقت كان سرب من طائرات القوة الجوية

العراقية تحوم علينا مرحبة بمقدم البارزانيين. واستمرت المسيرة الجماهيرية البحرية وهي تردد الأهازيج العربية الممزوجة بالدبكات والهتافات الكردية إلى أن تجاوزنا مرسى البواخر في مدينة الفاو ولعدة أميال شمالاً ثم رجعنا تاركين الباخرة (جورجيا) تواصل سيرها نحو البصرة. لا يمكن أن يختفي ذلك المنظر الجميل في ذلك اليوم المشهود عن ذاكرتي والذي كان بحق عرساً جميلاً من أعراس الثورة وهي في سنتها الأولى والذي مر كالحلم الجميل سرقه منا أعداء العراق، المغول الجدد يوم 8 شباط 1963.

وفي المساء رست الباخرة في ميناء البصرة وقد استقبلتهم جماهير غفيرة من المواطنين وعلى رأسها الملا مصطفى البارزاني وحمزة سلمان عبد الله من المكتب السياسي للحزب الديمقراطي الكردستاني. كما كان على رأس المستقبلين أيضاً وفد من حكومة الثورة يضم مدير شرطة بغداد وضباط آخرون.

العلاقة بين الثورة والحركة الكردية

كانت العلاقة بين الثورة والحركة الكردية في بادئ الأمر تبشر بالخير لو سمح لها أعداء الطرفين أن تواصل مسيرتها بسلام. وتوثقت العلاقة بين الزعيم عبدالكريم قاسم والقائد الكردي الملا مصطفى البارزاني. وساهم الأكراد بقيادة البارزاني في الدفاع عن الثورة والقضاء على حركة الشواف في الموصل. وقد حققت الثورة بعض المنجزات للشعب الكردي، فبالإضافة إلى إقرار شراكة العرب والكرد في الوطن معترفاً بالحقوق القومية للشعب الكردي ضمن الوحدة الوطنية العراقية الصادقة وتأسست مديرية المعارف الكردية والتدريس باللغة الكردية في مدارس كردستان وطبع مئات الألوف من الكتب باللغة الكردية واستخدام هذه اللغة في بعض مراحل التعليم. كما وأجازت الحزب الديمقراطي الكردستاني في 9 شباط 1960 وصحيفته (خه بات) الناطقة باسمه قبل ذلك التاريخ وعدد من الصحف الكردية الأخرى وذلك لأول مرة في تاريخ العراق. واعترفت بعيد نوروز عيداً قومياً للشعب الكردي.

ويمكن التعبير عن هذا التلاحم بين الشعبين العربي والكردي والوحدة الوطنية في الأغنية الجميلة التي نظمها الشاعر الكردي الخالد زاهد محمد زهدي: (هربجي كرد عرب رمز النضال) والتي يقول فيها:

من تهب انسام عذبة من الشمال\
عَ الضفاف الهور تتفتح اقلوب\
ولو عزف عَ الناي راعي بالجبال\
عَ الربابة يجاوبه راعي الجنوب

وقد غناها المطرب الراحل أحمد الخليل وهو كردي أيضاً. وراحت هذه الأغنية تتردد على كل لسان من أبناء الشعب العراقي.

بداية التوتر

ولكن خصوم الثورة والحركة الكردية لم يرتاحوا لهذه العلاقة لذا لم يتركوا الأمور تسير بهذا الصفاء. فقد كانت حكومة الزعيم عبدالكريم قاسم ملغومة بعدد غير قليل من العناصر الشوفينية التي كانت تضع العراقيل بينه وبين الكرد وتعمل على عدم تنفيذ ما وعدت به الثورة للكرد من حقوق وخاصة المادة الثالثة من الدستور المؤقت. وفي نفس الوقت كانت المكتسبات التي حققتها الثورة مثل الإصلاح الزراعي قد ألحقت ضرراً كبيراً بالأغوات والإقطاعيين في كردستان وهم ليسوا من الحركة الكردية أساساً. وقد هرب هؤلاء بعد ثورة تموز وإصدار قانون الإصلاح الزراعي إلى إيران. وكانت حكومة الشاه تخاف أن تصل عدوى الإصلاح الزراعي إلى الفلاحين الإيرانيين فيطالبون بقانون مماثل. لذلك قامت الحكومة الإيرانية بتدريب عدد من الإقطاعيين وأتباعهم وجهزتهم بالسلاح للقيام بأعمال التخريب في كردستان.

ويقول الدكتور محمود عثمان (أحد قياديي الحزب الديمقراطي الكردستاني آنذاك) بهذا الصدد: كما إن القوى الأجنبية التي كانت ضد الثورة التي قضت على بعض مصالحها في العراق، حاولت توسيع الثغرات في العلاقة بين الحكم والقيادة الكردية وخلق المزيد من الخصومات بينها، وهكذا تفاقم الوضع بسرعة واتخذت السلطة إجراءات ضد الجانب الكردي فخلقت ردود فعل واسعة على الصعيد الكردي، حيث أن الشعب الكردي كان يريد الحفاظ على وجوده ومكاسبه ومستعداً لدفع الثمن..

ويضيف الدكتور عثمان: لقد لعب الشعور القومي المتصاعد في كردستان دوراً هاماً في الرد على سياسة السلطة وإجراءاتها، بإجراءات كانت في بعض الأحيان غير مدروسة بدقة، الأمر الذي صعَّد التوتر بشكل خطير. كذلك فإن جهوداً أخرى كردية إضافية لم تنجح في إبعاد القتال بين الطرفين. ومن أهم هذه الجهود إرسال وفد كردي كبير ومسئول إلى بغداد لعرض المطالب الإدارية والثقافية التي كانت في إطار القرارات الإيجابية لثورة تموز نفسها. إلا إن الوضع كان متأزماً لدرجة أن عبد الكريم قاسم لم يقابل الوفد كما لم تسفر جهود بعض الجهات الصديقة للطرفين كالإتحاد السوفيتي وغيرهم عن نتائج إيجابية... وهكذا أدى التصعيد في الوضع إلى الإقتتال المؤسف بين الطرفين والذي كان له دور في إضعاف الثورة وتهيئة الأرضية للمزيد من التآمر لإسقاطها، إضافة إلى أضراره البالغة بالكرد وبكردستان وبالعلاقات العربية-الكردية والوضع في العراق بشكل عام.

الصدام المسلح

توترت العلاقة بين حكومة عبد الكريم قاسم والحزب الديمقراطي الكردستاني بسبب مماطلة الحكومة في تحقيق الإصلاحات في المنطقة الكردية وخاصة المادة الثالثة من الدستور المؤقت، فبدأت جريدة (خه بات) تهاجم الحكومة. ثم نشرت مذكرة المطالبة بالإصلاحات.

غير إن الزعيم عبد الكريم قاسم رفض ما جاء في المذكرة، لأنه كان محاطاً بعدد من الشوفينيين الذين كانوا يخططون للوقيعة بين الطرفين كما ظهر فيما بعد. فاستمرت الحشود العسكرية في المناطق الشمالية للقضاء على أعمال الشغب التي قامت بها بعض العناصر المسلحة من الإقطاعيين والأغوات الأكراد الذين هربوا بعد قيام ثورة 14 تموز 1958 وإصدار قانون الإصلاح الزراعي إلى إيران، ضد مراكز الحكومة في الأقضية والنواحي الشمالية من القطر، ومن بين هؤلاء حسين أغا المنكوري وعباس مامند، واحتل آخرون سد دربند خان مما حدا بالحكومة إلى تسليح بعض القبائل الموالية لها وأمرها بالزحف على الأغوات المتمردين وعلى مقاطعة برزان أيضاً.
وقد حذر الحزب الشيوعي العراقي من تدهور الوضع بين حكومة الثورة والحركة الكردية وقد جاء في بيان الحزب الصادر في 22 آب 1961 حول الوضع الراهن في كردستان مؤكداً على النضال لتسوية الوضع المتأزم في كردستان بضرب نشاط عملاء الإستعمار وحلف السنتو في المناطق المتاخمة للحدود الإيرانية وبالوقوف ضد أي صدام بين القوات الحكومية المسلحة والمواطنين البارزانيين.. كما جاء في تقرير اللجنة المركزية للحزب الشيوعي في تشرين الأول 1961 أن حزبنا وقف موقف الحذر واليقظة من الأحداث التي وقعت في كردستان وكان يراقبها عن كثب ولقد نبه حزبنا منذ مدة طويلة إلى تفاقم النشاط الإستعماري الرجعي في كردستان، إذ استغل العملاء والإقطاعيون سوء الأوضاع الإقتصادية والسياسية المعادية للديمقراطية... ويضيف البيان ولكن الحكم الفردي لم يصغ إلى هذه النصيحة بل تمادى في سياسته فأوغل فيها.. ونبه (الحزب) القوميين الأكراد إليها وطلب منهم أن يتحاشوا الإنجرار وراء الإستفزازات وأن يفضحوا نشاط العملاء المشبوهين الذين يحاولون إستغلال سوء الأوضاع والتقرب إليهم، وأن يلتزموا الحكمة وعدم التورط في أعمال إنعزالية مغامرة يائسة.
وقد أظهرت الحوادث أن القوميين الأكراد لم يصغوا إلى نصائحنا وكانوا نشيطين في كسب أي أغا مهما كان مريباً أو مفضوحاً كعميل لمجرد مساهمته أو رغبته بالمساهمة في حركتهم ومضى التقرير يقول: إن اشتراك عملاء الأمريكان والإنكليز في الحوادث الأخيرة في كردستان في ظروفنا الراهنة إضعاف للإستقلال الوطني أولاً بتصدع الوحدة بين الشعبين وثانياً بخلق استياء لدى الشعب الكردي جراء موقف الحكومة منه مما يمكن إستغلاله من قبل الإستعماريين في الوقت المناسب وقد طالب التقرير بتحقيق مطالب الشعب الكردي.
ومن جانبه، اتهم الزعيم عبد الكريم قاسم في مؤتمره الصحفي الذي عقده في مبنى وزارة الدفاع بتاريخ 23 أيلول 1961، الشركات النفطية الإحتكارية بتحريض الإقطاعيين الأكراد على التمرد ليمارسوا ضغطاً على العراق في مجالين:
مفاوضات النفط (التي كانت جارية آنذاك).
مطالبة العراق بالكويت والإنزال البريطاني فيها.
وقال أيضاً: لقد صرفت السفارة البريطانية ما يقارب نصف مليون دينار على هذه الأعمال العدوانية الخبيثة التي لفت الرجعية وقطاع الطرق والسراق والإنتهازيين وعملاء الإستعمار
ويذكر السفير البريطاني في بغداد (همفري ترفليان) بأنه قام بجولة في جبال العراق اجتمع خلالها بالشيوخ الأكراد. إلا إنه لم يذكر دعمه المالي لهؤلاء الشيوخ.
كما وأكد الحزب الشيوعي العراقي في بيانه المشار إليه أعلاه بتاريخ 22 آب 1961 (حول الوضع الراهن في كردستان) دور أمريكا بالإضافة إلى دور السفير البريطاني جاء فيه: .. في الفترة بين 20-23 تموز 1961، اجتمع السفير الإمريكي في إيران (هولمز) وبمساعدة الملحقين العسكريين الإمريكان وقنصل أمريكا في مدينة رضائية الإيرانية- بعد أن نظموا سفرات في المناطق الكردية من إيران واتصلوا ببعض الشيوخ والأغوات- وفي نفس الوقت قام رئيس الإستخبارات الإيرانية ببعض السفرات المريبة في المناطق الكردية من إيران. وكانت باكورة النشاط التآمري الإمريكي على الجمهورية العراقية إرسال علي حسين أغا المنكوري على رأس عصابة مسلحة بالأسلحة الإمريكية بإشراف مبعوثين أمريكيين والسلطات الإيرانية، وقد اجتاز الحدود العراقية ليفرض سيطرة عصابته المسلحة على ناحية ناودشت ويعتقل بعض موظفيها
من الواضح أن الزعيم عبدالكريم قاسم كان في اقتتاله مع الحركة الكردية متألماً ومرغماً، وفي أغلب الأحوال كان في حالة الدفاع، على العكس من الحكومات القومية التي جاءت بعده والتي كانت تحارب الكرد كأعداء حقيقيين. إذ يقول المرحوم عبداللطيف الشواف، وزير التجارة في حكحومة عبدالكريم قاسم في هذا الخصوص: [لقد سمعت من صديق أثق بخلقه وكفائته أنه لما نشب الخلاف بين المرحوم الملا مصطفى البرزاني وعبدالكريم قاسم في الستينات وسرعان ما وصل إلى مواجهات عسكرية خطيرة في شمال العراق – حاول الشاه استغلال الوضع للحصول على مكاسب سياسية فعرض سراً – على عبدالكريم بواسطة الملحق العسكري الإيراني في بغداد – التعاون للقضاء على الثورة الكردية، فجوبه برفض المرحوم عبدالكريم قاسم وقوله له: بأنه لا يتآمر ضد أبناء شعبه – يقصد الملا مصطفى والثورة الكردية – إن الذي روى لي هذه الرواية هو الزعيم عبدالله العمري (صديق عبدالكريم وصديق الحزب الوطني الديمقراطي وعميد كلية الأركان في عهد المرحوم عبدالكريم)].
أهداف الإقتتال
أما أهداف الإقتتال (عام 1961) كما يوجزها الباحث ليث الزبيدي بثلاثة:
1-إرباك الوضع الداخلي وإضعاف حكومة عبدالكريم قاسم في المفاوضات النفطية التي كانت جارية آنذاك، والضغط عليه بغية دفعه للإستسلام والتراجع عن المطالب العراقية المشروعة في هذه المفاوضات.
2-الضغط على عبدالكريم قاسم لسحب ادعاءاته بالكويت التي هي مركز النفط في الشرق الأوسط والذي تسيطر عليه

الشركات البريطانية والأمريكية.
3-إعاقة تطبيق قانون الإصلاح الزراعي في شمال العراق، لأنه أدى إلى تضرر الأغوات والإقطاعين كما إنه يؤدي إلى ضغط الفلاحين في إيران على حكومتهم من أجل سن قانون مماثل للإصلاح الزراعي.

الجهات الدافعة للقتال

كما ذكرنا في بداية هذا الفصل إن القضية الكردية في العراق ليست جديدة، بل ظهرت إلى الوجود منذ تأسيس الدولة العراقية عام 1921. إلا إنها اتخذت طابعاً جديداً بعد قيام ثورة 14 تموز 1958 . فأغلب الدراسات والدلائل تشير إلى أن الحزب الديمقراطي الكردستاني لم يكن المخطط والمنفذ للصراع المسلح في كردستان عام 1961 في بداية الأمر، وإنما بدأها الأغوات والإقطاعيون الذين تضرروا من الثورة وقانون الإصلاح الزراعي، الذين هربوا إلى إيران. وقد ابتدأت الحركة المسلحة من جهتين الأولى من قبل الأغوات وكبار الملاكين الرجعيين الذين بعثت بهم إيران وحلف السنتو والدوائر الإستعمارية الأمريكية والبريطانية، والثانية من قبل بعض العشائر والعناصر الكردية العراقية دفاعاً عن حقوقها وضد استفزازات واعتداءات الجهة الأولى. وكما يقول الباحث الدكتور ليث الزبيدي: ولكن الحزب الديمقراطي الكردستاني وقد حَسَبَ أن عناصر التذمر والتمرد قد تصاعدت، زج بنفسه في هذه الحركة محاولاً السيطرة عليها وتسخيرها لأهدافه ضد عبدالكريم قاسم بعد أن اعتقل أعضاء اللجنة المركزية للحزب وأغلق جريدة الحزب المركزية (خه بات)، ولتلافي العزلة المتصورة في حالة عدم المساهمة في هذه الحركة. وقد جاء تأكيد ذلك على لسان أحد قادة الحزب الديمقراطي الكردستاني في مؤتمر جمعية الطلبة الأكراد الذي انعقد في مدينة هانوفر بألمانيا الإتحادية عام 1964 بعد فترة قصيرة من الإنشقاق الذي حدث في الحزب المذكور في نفس العام.

تحالف الحركة الكردية مع الجبهة القومية العربية

من المعلومات المتوفرة عن شخصية عبد الكريم قاسم وخروجه على سياسة التمييز العرقي وطائفي التي كانت متبعة في العهود السابقة، نعرف أنه لم يكن دموياً ولا محباً للقتال مع أي جهة كانت، سواءً مع الأكراد أو غيرهم. ويشهد بذلك طالب شبيب (وزير خارجية حكومة 8 شباط 1963) فيقول: قاتل عبد الكريم قاسم ضد الحركة الكردية بمسئولية السياسي، في حين قاتل عماش وعبد لكريم فرحان والعقيلي وطه الشكرجي وإبراهيم فيصل الأنصاري وصبحي عبد الحميد الأكراد، كضباط فنيين يعادون عدواً شطرنجياً أو مختبرياً، ويختلف الإسلوبان إختلافاً جوهرياً. ويضيف: .. واعتقد أن قاسم كان يقاتل الأكراد متألماً...

وقد سادت في شتاء 1962-1963 فترة هدوء نسبي بين الجانبين، بل وفي غضون ذلك أصدر عبد الكريم قاسم أوامره بوقف الهجمات على الأكراد ووجه إنذاراً يدعو فيه المتمردين إلى الإستسلام واعداً بالعفو حتى أيلول من آذار 1963، ولكن حدوث إنقلاب شباط 1963 أدى إلى وقف الحرب في الشمال مؤقتاً لإتفاق سابق بين الأكراد والجبهة القومية يقضي بوقف القتال في حالة قيام حركة شعبية ضد عبد الكريم قاسم...

فقد نجح علي صالح السعدي (زعيم حزب البعث آنذاك) قبيل ثورة رمضان بعقد أول لقاء رسمي بينه وبين صالح اليوسفي، حيث اتفقا على بعض الأمور. وقد أبلغ اليوسفي الملا مصطفى البرزاني بوعده الأخير بأن سيكون أول المؤيدين إذا ما تمكن البعث من إسقاط عبد الكريم قاسم، وسيتم وقف إطلاق النار المتبادل بين الجيش العراقي وقوات البشمركة الأكراد.

*- وعندما وقع الإنقلاب 8 شباط 1963، أرسل البارتي إلى مجلس الثورة برقية نصها إن ضربات الشعب الكردي تلاحمت بالثورة المجيدة على العدو اللدود للقوميتين الشقيقتين العربية والكردية وبقية الشعب العراقي على الجلاد الأوحد لشعبنا الكردي المسلم وعلى أوكار الخيانة الملطخة بعار دماء شهداء الشعب وقواته المسلحة وكوارثهم وويلاتهم. التوقيع: صالح اليوسفي، فؤاد عارف (مستقل).

ومن الجدير بالذكر أن صحيفة (نداء الكرد) اللندنية أجرت مؤخراً مقابلة مع الأستاذ حبيب محمد كريم، سكرتير الحزب الديمقراطي الكردستاني آنذاك، ولما سُئِل عن برقية اليوسفي وعارف إلى الإنقلابيين أجاب قائلاً: أن برقية التأييد التي أرسلها إلى القيادة الجديدة كل من المرحوم الأستاذ صالح اليوسفي والأستاذ فؤاد عارف لم تكن موضع إرتياح لدى البارزاني الخالد الذي وصف مرسليها بالتسرع الذي لم يكن له أي مبرر ودون أخذ رأيه مسبقاً ولم يبادر إلى تكذيبها أو نفيها دفعاً للإحراج لأن البارزاني كان يعتبر قيادة البعث عملاء للغرب وكان هناك نوع من التنسيق بين البارزاني وبينهم في حينه مع ملاحظة أنه لم يتم الإتفاق مع البعثيين على أي شيء وسرعان ما تم إستئناف القتال معهم بعد بضعة شهور من المفاوضات غير المجدية.

وكان سلام عادل قبل مقتله بأيام قد كتب رسالة يقول فيها: إن القوميين الأكراد حاربوا قاسم بصورة عمياء، طالبوا العون والمساعدة من أية جهة لإسقاط قاسم، وغازلوا القوميين العرب اليمينيين وتعاونوا معهم، وتصوروا بأن إنقلاب 8 شباط 1963 كما لو كان إنتصاراً لهم، إن هذه السياسة تنم عن ضيق الأفق القومي وقصر النظر البرجوازي، إنهم يجابهون الآن عدواً أشرس من قاسم. إن مطامح الشعب الكردي تتعارض مع أهداف الإنقلاب على خط مستقيم تماماً . وكانت جريدة نيويورك تايمز قد نشرت مقالاً بقلم دانا شميدت يقول فيها إن الملا مصطفى البرزاني زعيم الثورة في جبال المنطقة الشمالية يطلب الآن المساعدة الإمريكية بإلحاح وإصرار، وهو يعرض لقاء ذلك الإطاحة برئيس الوزراء العراقي اللواء قاسم ويتحول العراق إلى أقوى حليف للغرب في الشرق الأوسط ، وقال إن الحكومة الإمريكية أجرت في نهاية 1962 مفاوضات سرية مع الحكومة الإيرانية لحملها تأييد حركة التمرد ومساعدة المتمردين بالأسلحة وكان ذلك قد تزامن مع تصاعد المعركة بين قاسم وشركات

النفط حول قانون رقم (80).
ومن نافلة القول أن حكومة إنقلاب 8 شباط 1963 لم تكن جادة في وعودها مع قيادة الحركة الكردية إذ كانت قد بيتت لها حلاً عسكرياً شرساً كما تبيَّن فيما بعد. ولم يدم شهر العسل بين الطرفين طويلاً، ولا يبدو أن الحكومة كانت تأمن جانب الأكراد، كما إن الحركة الكردية آوت في الجبال الشيوعيين الفارين من جحيم المطاردات عقب الإنقلاب المذكور.
فبعد الإنقلاب مباشرة وتبادل برقيات التهنئة، أرسل البارتي وفداً إلى بغداد للبدء بالمفاوضات. ومن أول جولة تبين مدى البون الشاسع بينهما. فرفض وفد البعث المفاوض المطالب الكردية رغم بساطتها وشرعيتها فافترقا. وبينما كان أعضاء الوفد الكردي في طريق العودة إلى السليمانية ألقي القبض عليهم في كركوك وأودعوا رهن الإعتقال لأن حكومة البعث قد قررت حسم الموقف عسكرياً سلفاً.
فكان من رأي العسكر أن يشن الجيش عملية واسعة ضد الأكراد، هدفها إحراز النصر التام كي يستعيد الجيش معنوياته المفقودة، ورأوا أن إنجاز النصر مهمة قابلة للتحقيق في فترة وجيزة جداً، واحتجوا بأن عبد الكريم قاسم لم يكن يقاتل الأكراد بجدية.
وكان أبشع العمليات العسكرية الحاقدة التي شنها الجيش أيام حكم البعث الأول ما يسميه الأكراد باليوم الأسود وهو يوم 6 حزيران 1963 حيث قام العميد صديق مصطفى بمجزرة ضد المدنيين العزل في مدينة السليمانية راح ضحيتها أكثر من أربعمائة من الأبرياء العزل من سكان المدينة.
الدرس البليغ
من المؤسف أن انتصر أعداء ثورة تموز والحركة الكردية في نهاية المطاف وخسر الطرفان خسارة كبرى. وكان من الممكن تجنب ذلك لو توفرت الحكمة والتفاهم بين الطرفين. لقد تدخل الشوفينيون من الجانبين العربي والكردي وعملوا على عزل الثورة عن حليفها الكردي وتصعيد التوتر بينهما إلى حد الإقتتال. وبسبب ذلك، خسرنا أعظم ثورة واغتيل أنزه زعيم وطني عرفه العراق في تاريخه الحديث. كذلك خسرت الحركة الكردية خسارة كبرى، فمنذ إنقلاب 8 شباط 1963 ولحد الآن، دفع الشعب الكردي الكثير بسبب الحروب التي شنتها عليه السلطات الفاشية المركزية وعمليات الأنفال وحلبجة وغيرها. ويؤكد ذلك وبشجاعة نادرة القائد الكردي الأستاذ مسعود البارزاني في تقييمه لعبدالكريم قاسم فيقو: كان خطأً كبيراً السماح للسلبيات بالتغلب على الإيجابيات في العلاقة مع عبدالكريم قاسم، مما ساعد على تمرير مؤامرة حلف السنتو وعملائه في الداخل والشوفينيين وإحداث الفجوة الهائلة بين الحزب الديمقراطي الكردستاني وعبدالكريم قاسم. فمهما يقال عن هذا الرجل فإنه كان قائداً فذاً له فضل كبير يجب أن لا ننساه نحن الكرد أبداً. لا شك أنه كان منحازاً إلى طبقة الفقراء والكادحين وكان يكن كل الحب والتقدير للشعب الكردي وكان وطنياً يحب العراق والعراقيين وكان التعامل معه ممكناً لو أحسن التقدير
لقد أثبتت التجارب المريرة التي عاشها الشعب العراقي بجميع مكوناته أن الكفاح المسلح ليس الحل الأوحد، بل الحل الأسوأ. وكما قال الدكتور محمود عثمان بحق: إن هناك وسائل وطرقاً كثيرة بديلة عن الصراع المسلح وكان يمكن طرقها للوصول إلى حلول وسلام كردي عربي وطيد في العراق. وكان يمكن تطوير الفكرة التي وردت في المادة الثالثة من الدستور العراقي المؤقت الذي أعلنته حكومة عبدالكريم قاسم عام 1958 إن العراق يتكون من الشراكة العربية الكردية وهذا مبدأ كان يمكن تطويره بالحوار الطويل الصبور والمفاوضات وإرادة السلام.
لقد آن الأوان أن يعيد العقلاء من السياسيين العراقيين، ومن كافة مكونات الشعب العراقي، النظر في سياساتهم ويركنوا إلى التفاهم والحكمة والصبر والديمقراطية وحق تقرير المصير، السبيل الوحيد والأسلم ليجنبوا البلاد من ويلات أخرى وليعيش الجميع بسلام ورفاه وتحقيق العدالة والتآخي والمساواة في عراق ديمقراطي فيدرالي، وطن القوميات المتآخية.
المصادر

-د.ليث عبدالحسن الزبيدي، نفس المصدر ص 288 عن إدمون غريب، الحركة القومية الكردية، دار النهار للنشر، بيروت، 1973، ص28-29.
-ليث عبدالحسن الزبيدي نفس المصدر ص288 عن صحيفة إتحاد الشعب، العدد 71، 20 نيسان 1959.
-د. محمود عثمان، محاضرة ألقاها في ندوة الذكرى 42 لثورة 14 تموز في لندن مساء 15 /7/2000.
-د. ليث عبدالحسن الزبيدي، نفس المصدر، ص 289-292.
- د.ليث عبدالحسن الزبيدي، نفس المصدر، ص 295-297.
- د.ليث عبدالحسن الزبيدي، نفس المصدر، ص 300.
- عبداللطيف الشواف، كتاب: عبدالكريم قاسم وعراقيون آخرون، دار الوراق، ط1، سنة 2004، لندن، ص 94.
- د.ليث عبدالحسن الزبيدي، نفس المصدر، ص 299-300.
-د.ليث عبدالحسن الزبيدي، نفس المصدر، ص 299 .
-د.علي كريم سعيد، عراق 8 شباط 1963، ص 262.
-د.ليث عبدالحسن الزبيدي، المصدر السابق، مقابلة شخصية مع الأستاذ صديق محمد شنشل بتارخ 05-04-1976 ص293 .
-د.علي كريم سعيد، نفس المصدر، ص248.
-د. علي كريم سعيد، نفس المصدر،ص 250.

-صحيفة نداء الكرد، لندن، العدد الخامس، شباط 2002.
-علي كريم سعيد، عراق 8 شباط، ص 250.، نقلاًكتاب خليل إبراهيم حسين، موسوعة 14 تموز، عبد الكريم قاسم، السقوط، ص192.
-د.علي كريم سعيد،المصدر السابق، ص 256.
-مسعود البارزاني، زعيم الحزب الديمقراطي الكردستاني، فصل عن ثورة 14 تموز 1958، من كتاب: البارزاني والحركة التحررية الكردية.
-د.علي كريم سعيد، المصدر السابق، ص 263.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	جنوب كردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | www.kurdiu.org

کاتی تۆمارکردن:	2022/31/10 11:18:58 AM
ناوی تۆمارکار:	هەژار کامەلا

بابەت: 100
الجذور التاريخية لقضية أكراد سوريا
https://www.kurdipedia.org/?q=20230121172727460137

يُعد الأكراد في سوريا جزءًا من تركيبها الديموغرافي منذ العهد الأيوبي؛ إذ سكنوا حلب ودمشق (في حارة الأكراد) ومنطقة حوض نهر العاصي وجبل الأكراد في الساحل الشامي. كما يزعم باحثون أن سكان بعض المناطق في لبنان إضافة للمسيحيين النساطرة ودروز جبلي الشيخ وحوران ما هم إلا نتيجة لاختلاط الأكراد بأهالي تلك المناطق.
إلا أنه عند الحديث عن الأكراد السوريين، لا بد من التفريق بين نوعين منهم؛
الأول: هم الأكراد القدماء الذين سكنوا بلاد الشام منذ العهد الأيوبي وما قبله، وهؤلاء قد تعرّبوا ونسوا لغتهم وانصهروا بشكل كامل مع باقي مكونات الشعب العربي السوري إلى درجة أن أحد رموز الوطنية السورية، «إبراهيم هنانو»، هو أحد أولئك المتحدرين من الأكراد القدماء، وقد تولى بعضهم مقاليد حكم بلاد مثل «أديب الشيشكلي».
الثاني: هم الأكراد الذين يقطنون منطقة الجزيرة الفراتية أو محافظة الحسكة تحديدًا ومناطق أخرى متفرقة قريبة منها، الحريصون على كرديتهم، وهم الذين بدأت تطفو مشكلتهم على السطح منذ عام 1925، نتيجةً لما أطلق عليه «أرشاك سافراستيان» اسم «الاضطهاد التركي للأكراد» فيما بعد معاهدة لوزان؛ ما سبّب هجراتهم لشمال سوريا. كما يؤكد سافراستيان أنهم في مراحلهم الأولى عملوا مزارعين في جنوب خط سكة قطار بغداد في الأراضي السورية، وكل ذلك مع التأكيد على أنهم لم يشكلوا أغلبية في تلك المناطق أبدًا. [1]
وتجدر الإشارة إلى أن الأكراد (أكراد الأطراف) يعيشون في سوريا في ثلاثة أجزاء متفرقة

رئيسية متاخمة لمواطن الأكراد خارج سوريا، وهي أجزاء من جبل الأكراد «كرد داغ» ومنطقة عين العرب وما حولها، إضافة للجزيرة السورية التي كانت مرتعًا للقبائل البدوية الرعوية العربية والكردية على حد سواء.

ويظهر تأثر القبائل الكردية البدوية المتنقلة– على جانبي ما عُرفت فيما بعد بكونها حدودًا دولية بين سوريا وتركيا- بالقبائل العربية حتى بلغ الأمر حد دخول عشائر كردية في قبائل عربية كبرى مثل قبيلة طيء.

ويُقرِّر المؤرخ العراقي «محمد أمين زكي» أن الأكراد في سوريا- ما قبل 1925- كانوا يعيشون على شكل قبائل جوّالة، إلا أن منطقة الجزيرة شهدت هجرات كردية متلاحقة أدت لوجود كردي كبير فيها. [2]

والأكراد السوريون غالبيتهم مسلمون سنيّون ويتكلمون باللهجة الكرمانجية بشقيها الشمالي والجنوبي (البهديناني)، وتوصل تقديراتٌ نسبتهم إلى نحو 10%؛ ما يجعلهم القومية الثانية في سوريا، وتُعد مناطقهم مناطق ثروة نفطية مثل حقول «رميلان».

وتجدر الإشارة إلى أن حركات الانفصال في الشرق، ومنها الحركات الكردية، إنما برزت نتيجة للقسرية التي بُنيت بها الدولة الحديثة في الشرق، إضافة لاصطدامها مع طبيعة المجتمعات الشرقية التي لم تكن منسجمة مع الطبيعة الرأسمالية الناتجة عن الثورة الصناعية، على عكس الحركات الانفصالية في أوروبا التي كان للتأثير الاقتصادي العامل الأبرز في صعودها.

مشكلة تركية

بالنظر إلى مُسبِّبات نشوء المسألة الكردية في سوريا ومآلاتها، يمكن القول إن المسألة الكردية السورية مشكلة تركية في أصلها. ويمكن إعادة ذلك تاريخيًا إلى توقيع معاهدة لوزان عام 1923، والتي أنهت وجود «رجل أوروبا المريض» نهائيًا، بكونها بديلًا عن معاهدة سيفر عام 1920.

لقد كان ذلك الاستبدال نتيجة لانتصارات الأتراك في حرب استقلالهم الوطني؛ مما حدا بالقوى المنتصرة في الحرب العالمية الأولى أن تستبدل معاهدة سيفر بمعاهدة لوزان؛ هذه الأخيرة التي نُظر إليها بكونها مماثلةً لمعاهدة «ويستفاليا» ولكن بطابع شرقي أنهى ما عُرف بالمسألة الشرقية.

فيما بعد استطاعت القوى السياسية الكردية أن تعيد صوغ المسألة الكردية بكونها مشكلة سورية أصيلة، خصوصًا بعد أن حطمت معاهدة لوزان ما كان قد أُقر من اقتراحات لإنشاء كيان كردي قابل للتطور خلال سنة واحدة ليصبح دولة مستقلة في معاهدة سيفر.

وقد نُظر للأراضي التي أُزمع إنشاء كيان كردي عليها على أنها «كردستان الشمالية» من قبل الأكراد القوميين، وبكونها أرمينيا الجنوبية من قبل الأرمن القوميين، وبكونها تركية أو عربية شامية من قبل نظرائهم الأتراك أو العرب.

وقد وصف «ديفيد مكدول» حدود تلك الدولة الكردية التي كان مزمعًا إقامتها بأنها «مضيق ضيق له منفذ على البحر الأبيض المتوسط شمال لواء الإسكندرونة تمامًا والموصل والضفة اليسارية لنهر دجلة وصولًا إلى مندلي والجانب الشرقي من بحيرة أرومية». [3]

وقد جاءت بنود معاهدة لوزان التي عالجت موضوع الكيان الكردي في المواد 62 و63 و64. وقد تناولت المادة 62 وضع اللجنة الثلاثية- من ممثلي بريطانيا وفرنسا وإيطاليا- خطة الحكم الذاتي لمناطق الأكراد.

وتناولت المادة التالية أن على الأتراك أن يوافقوا على مقترحات اللجنة خلال ثلاثة أشهر، بينما عالجت المادة 64 إمكانية استقلال الأكراد خلال سنة وإمكانية انضمام ولاية الموصل العثمانية للدولة الجديدة.

وقد أدى قيام تركيا الحديثة على طريقة النمط القومي الأوروبي إلى ثورات عشائرية كردية، بلغت سبع عشرة ثورة بين عامي 1925-1938 ضد الدمج القومي التركي للأكراد؛ ابتداءً بثورة «سعيد بيران» عام 1925، وانتهاءً بثورة «سيد رضا» عام 1938. وقد بدأ بالقضاء على ثورة 1925 التدفقات البشرية الكردية المهجرة قسرًا إلى سوريا الانتدابية، وقد تركّز الثقل الكردي المهاجر آنذاك في منطقة الجزيرة السورية.

وقد كانت النظرة من أكراد سوريا لأنفسهم- ممثلين في حركة خويبون- على أنهم لاجئون ليس إلا؛ بدلالة خرائط الحركة نفسها التي لم تُشر لما يُعرف اليوم بالمناطق الكردية في سوريا في تلك الخرائط، وهي منطقة الجزيرة «منقار البط» وجبل الأكراد (كرد داغ) في عفرين وعين العرب، ولكن لا بد من الإشارة هنا إلى خريطة عام 1948 التي لم تدخل من

سوريا فيها- بكونها أرضًا كردية- سوى مناطق من عفرين. وذلك لم يتغير سوى في منتصف الأربعينيات، رغم التدخلات الفرنسية لاستغلال منطقة الجزيرة لمصالحها وإنشاء كيانات تُدار ذاتيًا وتُقارب بعض الأكراد مع المشاريع الفرنسية؛ لأن القيادات الكردية كانت في سوريا آنذاك قادمة أو مهتمة بمناطق الأكراد في تركيا والعراق فقط.
ولكن القوميين الأكراد يرفضون رد المسألة الكردية للأوضاع في تركيا؛ حيث يرون أن منطقة الجزيرة كانت على الدوام منطقة كردية، مُستدلين بالآثار الغابرة لبعض الشعوب القديمة، مع أن هناك خلافًا حول أصول الأكراد القديمة.
السياسة الفرنسية الكولونيالية
كانت أبرز السياسات التي انتهجها الفرنسيون في سوريا هو تقسيمها طائفيًا وإثنيًا إلى دويلات أو أقضية مستقلة ذاتيًا تتبع للدويلات، عملًا بمبدأ «فرق تسد» divide et impera، وكانت تلك النزعة لدى الفرنسيين من أجل إيجاد توازن بين تلك الطوائف والعرب السنة أيضًا.
هذا الأمر ساعد على استقبال الانتداب الفرنسي للاجئين الأكراد الذين بدأ لجوؤهم إلى سوريا منذ عام 1925، عبر توجههم لمنطقة الجزيرة السورية التي كانت محط أنظار الفرنسيين لإكمال مشروعهم الإثني الطائفي التقسيمي؛ إذ كانت هناك نوايا لتشكيل عدة كيانات في منطقة الجزيرة، تحولت في الثلاثينيات من القرن العشرين لكيان واحد يضم العرب البدو والأكراد والكلدان/ الآشوريين؛ لمجابهة حكم الكتلة الوطنية بين عامي 1936-1939.
وقد ظهرت السياسة الفرنسية تلك جلية في تنامي أعداد السكان المطرد في الجزيرة السورية، فقد بلغ عدد سكان الجزيرة المسجلين فقط عام 1937 أكثر من 105 آلاف نسمة. هذه الأرقام تعني أن الهجرات الكردية أسهمت بتحويل المنطقة من البداوة للعمران بعد أن بقيت مدمرة منذ القرن الرابع عشر.
وقد شهد إقليم الجزيرة انخفاض نسبة النمو السكاني من 6,5% إلى 1% بين عامي 1943 و1947، مع أن ارتفاعًا قليلًا شهدته نسبة النمو السكاني في السنوات القليلة اللاحقة.
لقد كان ذلك الانخفاض نتيجة عمل الحكومة السورية «الوطنية» في مرحلة ما قبل الاستقلال على تقييد تسجيل المكتومين خوفًا من المشروع الانفصالي الفرنسي في الجزيرة السورية، ومع ذلك فإن التدفق الكردي المهاجر من سوريا لم يتوقف.
هُنا لا بد من الإشارة للفروق بين أعداد الساكنين الحقيقية والمسجلين رسميًا؛ فقد استمرت هجرة الأكراد من تركيا نحو الجزيرة رغم إعادة تركيا لجزء من الأكراد لأماكن في العمق التركي. ويمكن تلخيص أسباب الهجرة في الروابط العشائرية على جانبي الحدود؛ مما حدا بقسم كبير من الأكراد للهجرة نحو الجزيرة، التي مثّلت لهم جنة مقارنة بجحيم الأتراك؛ ذلك أن تحول الزراعة التركية للآلات بدأ في الوقت الذي انطلقت فيه الزراعة في الجزيرة، خصوصًا القطن الذي زاد الطلب عليه نتيجة للحرب الكورية، بالتزامن مع توجه مزارعين سوريين للعمل في الصناعات التحويلية الناشئة، التي استطاعت أن تستقطب عددًا كبيرًا من الأكراد أيضًا بسبب شح الأيدي العاملة، إضافة لفرار كثير من الشباب الكردي من التجنيد العسكري الإلزامي في تركيا.
المراجع
أرشاك سافراسيان، "الكرد وكردستان"، أحمد محمود خليل (مترجم)، الطبعة الثانية، السليمانية – دار سردم 2008، ص 187-188.
محمد أمين زكي، "خلاصة تاريخ الكرد وكردستان من أقدم العصور التاريخية حتى الآن"، القسم الأول، ترجمة محمد علي عوني، دار الشؤون الثقافية العامة، بغداد، الطبعة الثانية 2005، ص 94..
ديفيد مكدول، "تاريخ الأكراد الحديث"، دار الفارابي-بيروت، راج آل محمد (مترجم)، الطبعة الأولى 2004، ص 34.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	مقالات ومقابلات

الكتاب: تقرير
نوع الوثيقة: اللغة الاصلية
نوع الأصدار: ديجيتال
اللغة - اللهجة: عربي
الدولة - الأقليم: غرب كردستان
الدولة - الأقليم: سورية
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | https://www.ida2at.com/- 21-01-2023 موقع
کاتی تۆمارکردن: 2023/21/1 5:27:27 PM
ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 101
الجريمة والعقاب في التاريخ التركي
https://www.kurdipedia.org/?q=20220929215730436670

من المألوف جداً أن تقرأ في كتب التاريخ التركي الرسمية مئات الصفحات، التي تتحدث عن الترك بوصفهم ضحايا للمذابح، التي ارتكبها اليونان والبلغار والأرمن وغيرهم. وأن هذه الأمة تكالب عليها، ولايزال، المتآمرون الأعداء في الداخل والخارج، وأنه على الدوام كانت هنالك مؤامرة تحاك ضد وجود الأمة التركية التي يعتقد معظم الساسة ومنظّري الفكر الطوراني، أنها أمة عظيمة واستثنائية على مسرح التاريخ البشري. ومن هذا الموقع بالذات شرعوا يبررون، بعقلية ذرائعية، كلّ الوسائل والأساليب، جميع الممارسات والأخطاء، التي ارتكبت في تاريخهم ولا تزال، دون أدنى شعور بالمسؤولية الإنسانية أو التاريخية.
وبالمقابل، تتجاهل تلك الكتب على نحو شبه كلّي، سلسلة المذابح والمجازر التي ارتكبها الجيش التركي، طوال قرون، ضد القوميات والأمم غير التركية، كالأرمن والكرد واليونان والعرب. وإذا ما اضطرت إلى الإشارة لواقعة ما من هذا القبيل، فإنها تتحدث عن الضحايا غالباً بوصفهم متآمرين استحقوا العقاب القاسي، دون أدنى تأنيب للضمير.
طوال قرن من الزمان عدّ مصطلح الإبادة الأرمنية بمثابة القفل الصدئ للصندوق الأسود لتاريخ تركيا الحديث، ممنوع تداوله أو العبث به، ولا يجوز الإقرار به أو الإفصاح عنه. فهذه المسألة تثير بالدرجة الأولى الشرعية الأخلاقية والسياسية للدولة القومية الحديثة، التي تأسست على جماجم الملايين من الضحايا المختلفين دينياً وعرقياً عن الترك، كما تثير السؤال عن مسؤولية الدولة التركية عن جرائم القتل والتهجير القسري التي حدثت منذ أواخر القرن التاسع عشر وحتى اليوم.
إن التعريف الذي أقرّته الأمم المتحدة عام 1948 عن الإبادة العرقية أو التدمير المتعمّد لشعب ما ينطبق تماماً على المآسي التي حصلت للأرمن في مطلع القرن العشرين وكذلك للقوميات الأخرى غير التركية، التي تأبى الدولة التركية حتى الآن الاعتراف بحدوثها أو بمسؤوليتها الأخلاقية والسياسية والقانونية إزاءها.
لقد تنصلت الدولة التركية على الدوام من الاعتراف بهذه الجريمة الشاملة أو المسؤولية نحوها، وكانت تصف حرب الإبادة هذه، التي بلغ عدد ضحاياها بين المليون والمليون والنصف، بأنها مجرد مأساة أو نتيجة عرضية، غير متعمدة للحرب. وتنفي عن الدولة العثمانية أيّة نيّة ممنهجة لتصفية الأرمن أو أيّ تخطيط مركزية يستهدف إبادة عرق معين، فهي لم تكن سوى انحراف تاريخي عرضي لا يتسق مع الدور التركي في مسيرة الحضارة بحسب وصف منظري الدولة ومؤرخيها القوميين!
لقد أقرّت معاهدة سيفر 1920 حق مقاضاة مجرمي الحرب، وبخاصة مرتكبي المجازر

بحق الأرمن، إلا أن المصالح السياسية للدول الأوروبية وإنتهازيتها وقتئذ حالت دون تنفيذ هذا الإقرار. على العكس من ذلك، صادق البرلمان التركي عام 1926 على اعتبار المتورطين الرئيسيين في تلك المجزرة أبطالاً قوميين للأمة التركية، لهذا كان من المتعذر على العقل السياسي التركي عدّ عددٍ من مؤسسي دولته وأبطاله القوميين ورموزه مجرمي حرب. فهذا الإقرار كان من شأنه أن يقوّض الشرعية الأخلاقية والسياسية للدولة القومية.
يبرز في هذا السياق الدور الخفي لتواطئ قناصل الدول الأوروبية مع الجلاد، عبر التزامهم الصمت إزاء حملات الإبادة الشاملة وغضّ الطرف عنها في حينها. وقد استمر هذا التواطؤ لعقود طويلة وقاسية من الصمت والمماطلة من جانب الحكومات الأوروبية والأمريكية بغرض عدم إغضاب تركيا، حتى اعتمد مجلس النوّاب الأمريكي أخيراً، وبأغلبية ساحقة القرار رقم(296) الذي اعترف بقيام الدولة التركية بارتكاب مجازر إبادة ضد العرق الأرمني في تركيا أوائل القرن العشرين.
بدا القرن التاسع عشر من التاريخ العثماني هو الأطول والأقسى واستمر بظلّ شعورٍ سائد وعميق، بالضعف والارتياب والخوف من التقسيم. فقد استمرت الدولة العثمانية أكثر من قرن آخر لا لأنها كانت قويّة، إنما بفضل ضعفها، ولأن الموت لم يكن ليأتيها إلا من خارجها. وتمثّل ذلك بانشغال الدول الكبرى خلال هذه الفترة بكيفية تقاسم جثة الرجل المريض الآخذة بالتفسخ التدريجي. هكذا تطورت الهويّة التركية الحديثة وسط رعب من محيطها وقلق نحو مستقبلها. وقد وجد الاتحاديون والقوميون الأتراك في مطالب المسيحيين والقوميات غير التركية سبباً رئيساً في تفكك الإمبراطورية، وعدّوهم بهذا الاعتبار طابورا خامساً لتدخل الدول الأجنبية. وهذا ما برر، من وجهة نظرهم، استخدام العنف الشامل ضدهم وإبادتهم.
لقد سيطر على الاتحاديين قناعة مفادها أن تركيا كي تحيا وتحافظ على أراضيها فعليهم التخلّص من {الخطر الأعظم} المتمثل في الأمم والشعوب غير التركية، ومن ثم ينبغي خلق تجانس عرقي وهويّاتي داخل الدولة، أيّ هوية إسلامية في صيغة تركية سائدة ومهيمنة على الهويّات الأخرى، بخلاف النظام الملّي الذي تأسست عليه الإمبراطورية العثمانية.
من هذا المنطلق سوّغ الاتحاديون فعلتهم في إبادة أمة بكاملها، وفي مرحلة تالية انصرفوا إلى تتريك القوميات الأخرى من المسلمين كالكرد عبر تهجيرهم قسريّاً وترحيلهم إلى المناطق التركية ودمجهم في مجتمعات غالبيتها تركية. أي تتريك الإمبراطورية بالدم والنار.
ربما كانت المشاعر الدينية الإسلامية في البداية قاسماً مشتركاً بين كل من شارك في المذبحة، ومنحتهم مبرراً عقائدياً للقيام بتلك الأفعال، إلا أنها لم تكن الحافز الرئيس لها. فالعامل السياسي التحريضي المباشر المستند إلى دوافع عرقية- سياسية هدفها التخلص من مجتمع مختلف عن الهوية التركية واجتثاثه من جذوره، كان وراء كل تلك الأفعال، التي حدثت باسم الإسلام، والمتمثل في خلق هوّية متجانسة عرقياً وثقافياً تطغى على الكل. إن المفارقات التاريخية التي صاحبت وقائع الإبادة تكشف بوضوح عن درجة استغلال مهندسيها للمشاعر الدينية في تنفيذ مخططهم. فالأرمن الذين أجبروا على اعتناق الإسلام كي يتجنبوا الأذى أو القتل، أو تحولوا إلى الإسلام كي يستطيعوا البقاء في مناطقهم أكرهوا على الترحيل وسلبت أملاكهم بأمر مباشر من طلعت باشا، بسبب من هويتهم القومية المختلفة.
لقد تطورت القومية التركية في صيغتها الطورانية على جماجم الأرمن والكرد، الذين شكلوا عقبة ديموغرافية وحاجزاً بين تركيا والعديد من المجموعات التركية في آسيا الوسطى، حيث سعى الاتحاديون للتواصل الجغرافي معهم بهدف إحياء إمبراطورية طورانية خالصة. فما أن تخلّص هؤلاء من الأرمن حتى شرعوا بارتكاب مذابح عرقية بحق الكرد وعمدوا إلى تهجيرهم قسراً وقمعهم عرقياً بالحديد والنار، بخاصة في النصف الأول من القرن العشرين. وكان الهدف الرئيس، كما بدا واضحاً، هو التخلص من السكان الأصليين غير الأتراك في الداخل، وتحقيق امتداد جغرافي وثقافي مع أتراك آسيا الوسطى. هكذا شرع العقل السياسي التركي يتخلص من رهاب شعوره بالعزلة الجغرافية والقلق والخوف من محيطه غير التركي. وكان ثمن هذا الطموح الأيديولوجي، المنحرف والمستحيل، باهظاً على الشعوب الأصلية كالأرمن والكرد والعرب والسريان. في نهاية المطاف سيظل الأرمن والكرد وسواهم يتذكرون آلامهم وحقد عدوهم عليهم مثلما لن ينسوا الصمت المستمر حتى اليوم من جانب أصدقائهم.[1]

خصائص السجل

الكتاب: تأريخ
الكتاب: سياسة
نوع الوثيقة: اللغة الاصلية
نوع الأصدار: ديجيتال
اللغة - اللهجة: عربي
الدولة - الأقليم: كوردستان
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | https://ar.rojava.net/
کاتی تۆمارکردن: 2022/29/9 9:57:30 PM
ناوی تۆمارکار: ئەڤین تەیفوور

بابەت: 102

الدولة الكردية ..هل من فرصة؟

https://www.kurdipedia.org/?q=20230107203857457166

د. لقاء مكي
حلم الدولة أو ربما وهمها، كان أبرز ما يميز جدلا مازال مستمرا حول الكرد أو في داخل أوساطهم بعد أن تمكنوا خلال العقد الأخير على الأقل من وضع قضيتهم المضنية الطويلة على طاولة العالم، أصبح للكرد دور وقرار في تقرير شأن المنطقة من بوابة العراق، لكنهم اكتفوا رغم ذلك بالوقوف على أعتاب أمل الدولة مكتفين بالوعود والهواجس والأماني القريبة أو ربما المستحيلة.
الحلم الطويل
لم يعرف الكرد عبر تاريخهم الطويل دولة مستقلة تجمعهم، وظلوا منذ سقوط الدولة المدينية قبل نحو 3000 سنة جزءا من أمم أخرى أو في أحسن الأحوال إمارات متناثرة في إطار دول أكبر سادت المنطقة مثل الدولة العربية الإسلامية أو الدولة العثمانية، لكن المهم أن هذا الأمر لم يكن عنصرا شاغلا للوعي الكردي أو الهاجس الشعبي، إنه لم يكن مطروحا بالأساس كضرورة أو حتى رغبة فرعية لأن مفهوم الدولة الحديثة لم يكن قد ظهر أو وصلت أفكاره المنطقة حتى نهايات القرن التاسع عشر.

لم يعرف الكرد عبر تاريخهم دولة مستقلة وموحدة تجمعهم، لاسيما بعد أن ضاعت منهم اللحظة التاريخية الأنسب لتأسيس هذه الدولة في عشرينيات القرن الماضي

في ذلك الوقت بدأ العرب يبحثون عن دولة وظهرت بواكير الفكر القومي العربي قبل أن تتحول إلى أحزاب وتيارات وثورات وتحالفات، وكذلك الأمر في تركيا من خلال جمعية الاتحاد والترقي، لكن الجار الكردي المنتشر بين القطبين العرقيين لم يكن متنبها بشكل مؤثر لما يجري، كان لدى بعض مثقفيه هواجس وأفكار لكن قياداته الفاعلة كانت ما تزال آنذاك محشورة تحت سقف الإقطاعية الضيق ومعها شعب فرقت بين أبنائه الجغرافيا القاسية حتى ساد بين الكرد افتقاد للإحساس باللحظة التاريخية، لحظة انهيار عالم وتشكيل عالم جديد، لحظة تحول العالم من عصر الإقطاع إلى عصر الرأسمالية ولحظة تصدع الإمبراطوريات التقليدية وبدء عصر الدولة الحديثة.
وهكذا وبدلا من أن يجتهد زعيم كردي مثل الشيخ محمود الحفيد لتوحيد الشعب الكردي في إطار دولة مستفيدا من مشاعر سادت عقب الحرب العالمية الأولى تعترف بحق الكرد بدولة، بدلا من ذلك اهتم بتأسيس مملكته الخاصة في السليمانية، وهي المملكة التي لم

تدم بعد أن اصطدمت بواقع التقسيم السياسي ومصالح البريطانيين وعدم تنبه الشيخ الحفيد إلى أن العصر الجديد كان بحاجة إلى رؤية جديدة وسلوك جديد، فكان أن حصل الأتراك على دولتهم وحصل العرب على مجموعة دول، فيما ظل الكرد بلا كيان سياسي مستقل بل وتوزعوا بين ثلاث من الدول الجديدة إلى جانب وجودهم السابق في إيران.

ضياع الفرصة

عموما ومن غير استغراق في التاريخ يكفي أن نقول إن أخطاء الكرد أنفسهم بما في ذلك صراعاتهم الداخلية المستمرة القائمة على أساس قبلي وإقطاعي والسماح للآخرين باستغلالهم لم يكن ذلك أقل أثرا من مواقف الآخرين لا سيما تركيا الكمالية ولا من سطوة الطبيعة الممزقة لهم في تفويت فرصة الدولة الكردية خلال لحظة تاريخية نادرة تلت الحرب العالمية الأولى وإبرام معاهدة سيفر عام 1920، صحيح أن الكرد بذلوا بعض الجهد من خلال محاولات دبلوماسي كردي هو شريف باشا الذي أجرى اتصالات بالدول المنتصرة وحضر مؤتمر الصلح في باريس، لكن هذه الجهود لم تكن كافية إذ وضع الكرد بيضهم في سلة بريطانيا التي خانتهم ومالت بعد ذلك إلى صف كمال أتاتورك وتناست كل وعودها في معاهدة لوزان عام 1923.

هذا الوضع أسس لما بعده، حيث كان تقسيم الكرد بين أربع دول قد أنتج وضعا إقليميا سرعان ما تحول بعد جيل أو جيلين إلى نمط سياسي وجغرافي غير قابل للتغير، ولم تعد المخيلة الشعبية أو السياسية في هذه الدول وحتى على الصعيد الدولي قادرة على استيعاب فكرة دولة كردية تقود إلى إعادة رسم المنطقة وتغيير حدود دولها بعد اقتطاع أجزاء من أراضيها وهو ما ظل مرفوضا إقليميا ودوليا.

من جانبهم أصبح الكرد أكثر واقعية، فتركوا الإلحاح على موضوع الدولة واكتفوا بمطالب الحقوق الثقافية والسياسية والحكم الذاتي، بل وتراجعت أحلامهم إلى مجرد المطالبة بالاعتراف بوجودهم كما في تركيا أو تصاعدت إلى مستوى الحق في تقرير المصير كما في العراق عقب الاحتلال، لكن المطالبة بدولة كبرى تضمهم جميعا ظل أملا داخليا لم يطرحوه رسميا منذ فقدوا فرصة الدولة في عشرينيات القرن الماضي.

معوقات الدولة

لا تؤسس الدول على أساس الأحلام فقط حتى لو كانت هذه بدايات كل المشروعات الكبيرة في التاريخ، وفيما يتعلق بالدولة الكردية المنشودة، فإن الكرد مازالوا يحلمون، وكثير من المثقفين وطبقة الشباب لا يرون خلاصهم بأي حل غير دولة مستقلة تجمع كل الكرد في المنطقة وتحديدا في الدول الأربع، لكن الواقع على الأرض يعترض هذا الحلم بجملة مصاعب حقيقية بعضها يرتبط بالطبيعة والجغرافيا والبعض الآخر يتعلق بالظروف الإقليمية والدولية والحقائق الجيوسياسية التي لا يمكن تخطيها.

هناك أولا مشكلة التضاريس الصعبة، فأرض الكرد أو كردستان هي عبارة عن سلاسل مستمرة من الجبال والمرتفعات التي تبلغ أحيانا حدا شديدا من التعقيد، هذه التضاريس كانت هيأت الظرف لحماية واستمرار العمل الكردي المسلح عقودا طويلة، وحفظت لمئات السنين تراث الكرد وثقافتهم، لكنها في الوقت نفسه وعلى امتداد الأزمان مثلت عنصر إعاقة جوهريا أمام بناء دولة كردية موحدة، بل وحتى توحيد الكرد ومنع تشرذمهم إلى تجمعات متباعدة ومنعزلة من الصعب أن تتفق فكريا وثقافيا وسياسيا.

لقد تسببت التضاريس المعقدة في تقسيم كردستان عمليا قبل تقسيمها سياسيا، وهذه التضاريس كانت أحد عوامل تحديد طبيعة العلاقة بين الكرد أنفسهم، فالعلاقة بين كرد العراق مثلا لا سيما في السليمانية هي أكثر وضوحا وتواصلا مع كرد إيران من العلاقة مع كرد تركيا التي تفصلها عن العراق تضاريس معقدة.

وهناك ثانيا الخلافات الكردية- الكردية أو صعوبة التنسيق في أحسن الأحوال، إذ مازال كرد كل دولة في المنطقة متميزين عن الآخرين من بني جنسهم في رؤاهم السياسية وأساليب عملهم بين عسكرية وسياسية وكذلك في تحالفاتهم الخارجية لا سيما الإقليمية أو مع الولايات المتحدة.

إن كرد تركيا مثلا ينشطون من خلال حزب العمال الكردستاني يساري التوجه الذي عاد للعمل المسلح بعد سنين من اعتقال قائده عبد الله أوجلان، وهذا الأخير كان يعتبر قيادات كرد العراق مجرد زعامات إقطاعية مصيرها الهزيمة، ولذلك لم يجد كرد تركيا ملاذا لدى أشقائهم في العراق، فظلوا في منطقة الشريط الحدودي المعقدة والعصية على كل

خصومهم.
وهناك ثالثا الموانع الإقليمية الرافضة لأي توجه كردي نحو الاستقلال حتى لو كان جزئيا، وتقف تركيا في مقدمة هذا المنهج، ورغم أن معظم الكرد يتمركزون في هذه الدولة (حوالي 16 مليونا)، فإن الدستور التركي يرفض الاعتراف حتى بوجود الكرد ويسميهم (أتراك الجبل)، والسلطات التركية لم تسمح إلا مؤخرا باستخدام اللغة الكردية بشكل علني إلى جانب السماح ببعض الأنشطة الخاصة بالكرد، التي تقتصر على نيل جزء من حقوقهم الثقافية والقومية، ويقترب الأمر من ذلك في سوريا، وبشكل ما في إيران، ولذلك فإن هذه الدول ترفض بإصرار أن تتشكل دولة كردية في العراق مثلا وهي يمكن أن تمارس عليها حصارا خانقا، بل إن أيا منها –لا سيما تركيا- يمكن أن تقوم بعمل عسكري ضد كرد العراق إذا ما حصل ذلك، علما بأن كردستان العراقية هي وحدها المؤهلة اليوم للحصول على مكاسب تتعلق بالحكم الذاتي والفدرالية أو بحق تقرير المصير.
ضعف الاقتصاد يمثل البعد الرابع، ذلك أن دولة كردية في جزء من كردستان الكبرى ولتكن في العراق مثلا لن تكون قادرة على الحياة حتى لو لم تواجه موانع إقليمية أو دولية، فاقتصاد مثل هذه الدولة سيكون ضعيفا بسبب قلة الموارد الطبيعية والجو الإقليمي المعادي الذي يمكن أن يقبل بنشوئها لكنه لن يسمح لها على الارجح بالتنفس خوفا من انتشار عدواها إلى الكرد في الدول المجاورة، وحتى مع النفط الذي يمكن أن يكون موجودا في شمال العراق، بل حتى إذا ما سيطر الكرد على كركوك فإن دولة كردية مستقلة لا منفذ لها على البحر لن تتمكن من بيعه أو تصديره اذا ما رفضت دول الجوار التعاون معها للتواصل مع العالم، ناهيك طبعا عن توافر أساليب اخرى للحصار تجعل من هذه الدولة معتمدة بالكامل على المعونات الدولية في حال وجودها أصلا.
ويبقى المعوق الدولي الذي ما زال يصر على رفض أي إعادة لرسم خريطة المنطقة والسماح بتأسيس دولة كردية تنسف الواقع الجغرافي لمرحلة ما بعد الحرب العالمية الأولى، إن الأمر هنا يتعلق بالقانون الدولي بقدر ما يتعلق بالمصالح الدولية لا سيما مصالح الدول الكبرى، إذ إنه فضلا عن أن المنطقة حساسة أكثر مما يجب لإثارة اضطرابات شديدة تصاحب تأسيس دولة كردية، فإن إرادات مختلفة ينبغي أن تتفق قبل الشروع بذلك حتى لو سلمنا بأن الإرادة الأميركية ستكون حاسمة هنا.
وفي كل الأحوال لا يمكن القفز على أي من هذه العقبات لصالح أخرى فهي كل مترابط وسيكون على الكرد عمل الكثير لتجاوزها، وربما لا يكون هذا الأمر ممكنا في حياة جيلنا الحالي على الأقل.
رؤية بديلة
رغم كل العوائق التي تمنع قيام دولة كردية، وهي جميعا عوائق جدية وحقيقية ومتداخلة، هل يمكن تصور الأمر من زاوية مختلفة، أكثر خيالا وتحررا من تفاصيل الواقع الإقليمي والدولي الراهن؟

رغم كل العوائق فإن تاسيس دولة كردية تبدأ بالعراق وتمتد لتشمل بقية الدول الأخرى لن يبقى مجرد وهم أو حلم إذا ما اتفقت عليه مصالح وإرادات القوى الكبرى واجتهد له الكرد مستفيدين من أخطاء الماضي

وبغية تحديد أوضح للفكرة نعود إلى تقرير جرى تداوله بين أعضاء الكونغرس الأميركي في أغسطس/ آب 2005 ويتعلق بشكل محدد بخطة مستقبلية لقيام ما وصفه التقرير دولة كردستان.*
يقول التقرير الذي أعده مركز للدراسات في واشنطن إن أميركا يمكن أن تشجع قيام دولة مستقلة للكرد في العراق تمهيدا لقيام كردستان الكبرى، ويمضي التقرير في سرد التحولات الإستراتيجية التي ستتحقق في المنطقة في حال تشجيع واشنطن قيام دولة كردستان في العراق، ومنها ضمان وجود دولة صديقة وحليفة للولايات المتحدة والغرب وإسرائيل، وتطوير واستثمار مشاعر الملايين من الكرد، المتعاطفة مع الولايات المتحدة في منطقة إستراتيجية، لا سيما أن الولايات المتحدة تواجه خزينا من الكراهية المتنامية عند الشعوب العربية.
ويمضي التقرير إلى أن تشكيل الدولة الكردية المقترحة التي ستتوسع مستقبلا لتضم مناطق

الكرد في إيران وتركيا وسوريا يهدف أيضا إلى إيجاد حليف إستراتيجي لدولة إسرائيل يمكن أن يشكل لها عمقا سياسيا وعسكريا واقتصاديا وسوقا رائجا لبضائعها، فالكرد -حسب التقرير- لا يتحسسون من أي انفتاح مع إسرائيل، بفعل تاريخ قديم من العلاقات ومن الدعم السياسي والعسكري للكرد منذ عهد الزعيم الكردي الملا مصطفى البارزاني، إلى جانب تشكيل قوة إستراتيجية عسكرية واقتصادية لها القدرة على إيجاد توازن إقليمي حقيقي مع إيران والدول العربية، وأيضا مع العراق أو ما يتبقى منه في حال أفرزت الديمقراطية فيه تيارا سياسيا متطرفا.

ويسهب التقرير في سرد الضرورات الإستراتيجية لقيام دولة مستقلة للكرد في العراق، ويورد خاصة دورها في ما يسمى بمكافحة الإرهاب لا سيما بعد أن تتوسع لتصبح كردستان الكبرى ذات الـ40 مليون نسمة وعلى رقعة كبيرة من الأرض قد تصل إلى نصف مليون كيلومتر مربع.

لم لا؟

هذا التقرير الذي خرج من أحد مراكز البحوث الأميركية لا يبدو واقعيا بالطبع في الوقت الراهن، لكن الكثير من تبريراته للدولة الكردية المقترحة تبدو منطقية ومقبولة بل ومطلوبة بحسابات البراغماتية الأميركية، لا سيما أن تركيا التي ما زالت أهم أسباب الرفض الأميركي الرسمي لدولة كردية لن تعود في المستقبل حليفا لا يمكن الاستغناء عنه أميركيا بعد انهيار الاتحاد السوفياتي وتغير الأوضاع الدولية والإقليمية لا سيما في أواسط آسيا وإثر انضمامها للاتحاد الأوروبي وأيضا مع التحولات لصالح الإسلام الاجتماعي والسياسي فيها.

ولأن الإستراتيجيات الأميركية غالبا ما تبدأ من مجرد أفكار تصدر من مراكز البحوث، فلم لا يكون هذا التصور الأميركي غير الرسمي بداية لمشروع قد يأخذ بعض الوقت لكنه ينتهي بما يبدو الآن مستحيلا؟، ولماذا نعتمد على الواقع الجيوسياسي الراهن في المنطقة معيارا لتقويم الرؤية للمستقبل؟ أو لم يكن هذا الواقع مختلفا تماما قبل قرن مضى، حتى رتبته الظروف والمصالح الدولية بالشكل الذي نعرفه اليوم؟ فلماذا لا نتخيل إذن واقعا إقليميا جديدا تكون دولة كردية كبرى إحدى ركائزه الأساسية إذا ما اقتضته مصالح القوى الكبرى، وعمل باتجاهه الكرد بشكل وأسلوب وخبرة تتجاوز خطايا وأخطاء الماضي؟ ألن يصبح حينها الحلم الكردي القديم بدولة واقعا في متناول اليد بعد أن ظل لقرون مجرد وهم مستحيل.

قسم البحوث والدراسات الجزيرة نت

المصادر

أرشيف الجزيرة نت

* http://www.voltairenet.org/article91335.htmlarticle91335

[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	مقالات ومقابلات
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | عربي | https://www.aljazeera.net/- 07-01-2023 موقع

كاتی تۆمارکردن: PM 8:38:57 2023/7/1
ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 103

الدولة الكردية والجغرافيا السياسية في اسيا

https://www.kurdipedia.org/?q=20230125175047461403

سميح خلف

نصت معاهدة سيفر نسبة لمدينة سيفر المجاورة لباريس بانشاء دولة كردية في الاراضي التركية وبعد سقوط الدولة العثمانية في الحرب العالمية الاولى وتقسيم اراضيها وكان لبريطانيا وفرنسا النصيب الاكبر وتقسيم الارض العربية التي تحت سيطرة الامبراطورية بين تلك الدول وذلك في 20 اب عام 1920م ولكن كمال اتاتورك مؤسس تركيا العلمانية الحديثة لم يعترف بتلك المعاهدة ، وكان يمكن لتلك الدولة ان تمتد الى اربيل في شمال العراق اما الاكراد في الدول المجاورة فلهم الحق بالاندماج مع تلك الدولة او انشاء كيانيات خاصة بهم .

خاض صدام حسين حرب ضروس مع الاكراد استمرت 14 عام محافظا على وحدة العراق الى ان اجتاحت القوات الامريكية العراق فطالب الملا برازان توسيع سلطات الحكم الذاتي الممنوحة للاكراد حرب الاجتياح الامريكي ودول التحالف عام 2003م التي انهارت امامها الدولة العراقية حيث اعاد المبعوث الامريكي للعراق برايمر اعادة تشكيل الجيش العراقي والمؤسسات السيادة في العراق وفي ظل مقاومة عنيفة من فصائل مقاومة عراقية استمرت لعام 2011م حيث بدأ الربيع العربي الذي افرز فصائل اسلامية متطرفة امتدادا لدولة الزرقاوي السنية وباسم جديد داعش والتي اتت من خلال اضطهاد مذهبي من دولة يسيطر عليها النفوذ الشيعي وبالتالي حكمت الاغلبية الشيعية الاقليات من السنة والاكراد والاركن والمسيحيين والازيديين .

في ظل ضعف الدولة العراقية منح الاكراد مزيدا من ادارة شؤونهم والاستيلاء على ابار النفط التي تقدر قيمة صادراتها عبر الاراضي التركية الى 750 الف برميل يوميا مع ارتباط شكلي بالحكومة المركزية في بغداد وبوجود رئيس للدولة من الاكراد حيث الدستور ينص في العراق بدولة برلمانية وليست رئاسية .

سياسيا الحرب على الارهاب وعلى داعش واستعادة الموصل التي شارك فيه الجيش العراقي وقوات الحشد الشعبي المدعومة من ايران وقوات البشمركة التي كان لها ذراع كبير في مواجهة داعش سواء في شمال العراق او في الشمال الشرقي من سوريا وعلى حدود تركيا وبتعزيز لوجستي امريكي ما فتح شهية الاكراد للاعلان عن دولتهم ورجوع الزعيم الكردي لنصوص معاهدة سيفر عن طريق اعلان استفتاء بالاستقلال .

اليوم الاثنين 25/ 9/ 2017 بدأ الاستفتاء في اربيل ومناطقها المجاورة في ظل رفض كامل لمثل هذا الاستفتاء ن قبل الحكومة المركزية في بغداد ومطالبة الحكومة العراقية حكومة كردستان بتسليم المطارات والمعابر الحدودية ومناشدة الدول بعدم التعاون مع تلك الحكومة في تصدير النفط اما موقف الحكومة التركية فاعلنت بانها لن تسمح لهذا الاستفتاء في تهديد تركيا وانابيب النفط المارة من تركيا للمتوسط تحت سيطرة الحكومة المركزية في بغداد وتحالف ايراني تركي وزيارة عاجلة لرئيس الاركان التركي لايران لبحث تداعيات هذا الاستفتاء اما بغداد فقد اعلنت انها ستتخذ الاجراءات المناسبة للحفاظ على وحدة العراق.

الموقف الاسرائيلي وكما افادت وسائل بعض الوسائل الاعلامية تتحدث عن دعم لوجستي اسرائيلي وعسكري واتفاقيات لنقل اليهود الاكراد الى منطقة كردستان .

وجود دولة كردية ستهدد الامن القومي لتركيا وايران والعراق وسوريا وستخدم الحلف العربي الامريكي في تهديد الهلال الايراني الممتد من ايران الى العراق الى سوريا ولبنان ، صراع متداخل يحدث تعديلات في الجغرافيا السياسية للمنطقة وهذا ما كان يرنو اليه مبتدعي الربيع العربي وتقسيم جديد لدول المنطقة ، السعودية التي ما زالت في خطر حقيقي يهدد وحدة اراضيها بسيطرة الحوثيين على اليمن وحكومة مذهبية في بغدادن قد يكون من المفيد تأييد السعودية لدولة كردية في شمال العراق لاضعاف حكومة بغداد واشغالها في حرب مع الاكراد كما هو الحال لايران التي يوجد على اراضيها ملايين من الاكراد .

الدول الكرى ما زالت صامته بريطانيا وفرنسا وامريكا وروسيا والمانيا

الاكراد الاصول والتواجد:

ترجع اصول الاكراد الى غرب اسيا وينتشرون في تركيا والعراق وسوريا وايران وغرب ارمينيا ولبنان واذربيجان ويبلغ عددهم 40 مليون نسمة وتعود اصولهم لاصول ايرانية ويمثل اكراد تركيا 65% من عدد افراد الاكراد في العالم اما اكراد ايران فيمثلون16% واكراد سوريا 6% واكراد ارمينيا1 ونصف% والباقي موزع على دول العالم.

يخشى الاتراك من ان تمتد الدولة الكردية فيشمال العراق الى تركيا والاراضي السورية مما يهدد الامن القومي لوحدة الاراضي التركية وكذلك الايرانيين اما العراقيين فهم واقعين تحت التقسم لدولة سنية بحكم ذاتي وشيعية وكردية والارمن رغم ان حكومة العبادي اتت بمطلب امريكي لارساء منظومة الدولة بعيدة عن المذهبية .

برزاني اصر على عمل الاستفتاء رغم تحذيرات متعددة فهل ينجح في ولادة دولة كردية في المنطقة ام ان العوامل الجغرافية

ستسقط هذا الخيار فيحد الدولة الكردية المنشودة في شمال العراق الحكومة المركزية في بغداد واراضي متنازع عليها في كركوك والموصل واراضي اخرى وايران وتركيا التي تتحكم في خطوط النفط تلك الدولة المحاصرة التي لا تمتلك ميناء بحرى ومحاصرة من جميع النواحي هل يقدر لها النجاح..؟؟ لن تستطيع تلك الدولة ان تبقى حية بدون ان يكون لها شريك على حدودها والاهم الحدود التركية ومن خلال قائمة مصالح تربط الاكراد مع اسرائيل من ناحية وبين اسرائيل وتركيا ثانيا اما ايران والعراق وسيطرة تلك الدولة على ابار البترول في كركوك وشمال العراق اما سوريا تجد من بلورة تلك الدولة خطرا ليس فقط على وحدة العراق العربية بل تهديد للبنية السياسية والجغرافية والاجتماعية لكلا من ايران وسوريا ولبنان .
اذا نحن نشهد نتائج الفوضى التي بدأت بغزو العراق وامتدت وتجذرت بما يسمى الربيع العربي وضظهور ظاهرة الارهاب الداعشي الممنهج ليكون ذريعة لتقسيمات جغرافية معدلة وبعضها لم ينفذ في اتفاقية سايكس بيكو.[1]

خصائص السجل

الحزب:	داعش
الكتاب:	جغرافيا
الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	مقالات ومقابلات
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع https://www.amad.ps/- 25-01-2023
کاتی تۆمارکردن: 2023/25/1 5:50:47 PM
ناوی تۆمارکار: ئەڤین تەیفوور

بابەت: 104
الدولة الكردية... آفاق وتحديات
https://www.kurdipedia.org/?q=20230123231820460840
أ. منصور ابو كريم
برزت القضية الكردية في المنطقة منذ نهاية الحرب العالمية الأولى، بعد أن غيبت اتفاقية سايكس بيكو الأكراد من المشهد السياسي في المنطقة، وتأكد هذا في معاهدة سيفر 1920، وانحياز القوى الكبرى إلى جانب تركيا الكمالية، جرى إبرام معاهدة لوزان 1923 التي تناست الكرد وحقوقهم، وكان ذلك بداية هذه القضية التي أصبحت مصدر قلقٍ وتوتر للعديد من دول المنطقة وازدادت تعقيداً مع مرور الأيام تاركة آثاراً سياسية وإنسانية كبيرة وخطيرة، لقد حظيت القضية الكردية بأهمية كبيرة لتوزعها على أربع دول في المنطقة، بالإضافة للأهمية الجيوسياسية الاستراتيجية والاقتصادية.
وخلال النضال الكردي المستمر من نهاية الحرب العالمية الأولى وحتي اليوم برز اتجاهان للتعامل مع حق تقرير المصر الكردي، الاتجاه الأول يرجح الحل العسكري، وتعود جذور هذا التيار الذي ينتمي إلى المدرسة القومية التقليدية إلى بعض النزعات الاستعلائية والتنكر لحقوق الشعب الكردي، والاتجاه الثاني هو الذي انتشر على المستوى الشعبي (في العراق بشكل خاص) ويدعو إلى اعتماد الحل السلمي للقضية الكردية والاعتراف بحقوق الشعب الكردي وشراكته في الوطن سواء عن طريق الحكم الذاتي أو من خلال شكل من أشكال الفيدرالية أو أية صيغة تضمن هذه الحقوق.
لكن خلال الفترة الأخيرة حاول الأكراد استغلال الظروف الاستثنائية التي تمر بها المنطقة منذ بداية الربيع العربي، ، ليتقدموا خطوة باتجاه تحقيق حلم الدولة القومية. وأيًا تكن ردأت الفعل والمواقف حيال استفتاء الاستقلال، فإن أحدًا من الأطراف الدولية والإقليمية، والأصوات المعترضة على ذلك، لم يقترب من مسألة الحق في ذلك الإجراء، أي حق تقرير المصير، الذي تكفله المواثيق والأعراف الدولية، وهو حق أصيل للأكراد كما للفلسطينيين، وشعوب العالم كله من دون

تمييز، لكن اعتراضها جاء على التوقيت وعلى عدم التنسيق مع الحكومة الاتحادية العراقية التي رأت فيه خروجًا على مبادئ دستور 2005، لكن قيادة إقليم كردستان العراق لم تجد بيئةً سياسية ملائمة، كالمرحلة التي تمر بها المنطقة، من أجل القيام بعمل أحادي الجانب، كما سمّاه وزير الخارجية الأميركي تيلرسون.
استفتاء أكراد العراق، وضع القضية الكردية في بؤرة الاهتمام الدولي الإقليمي، بصورة لم تحدث من قبل، على الرغم من كل السياسات البراغماتية التي اتبعتها إدارة الإقليم، في نسج علاقات مع أطراف دولية وإقليمية، بما في ذلك (إسرائيل)، ولكنه - أيضًا- فتح المجال واسعًا أمام تحديات جديدة، في منحيين، يتمثل الأول في أنه وضع المنطقة على فوهة بركان، تضاعفت فيه الإشكالات السياسية والدستورية المختلف بشأنها في الأصل، منذ إقرار الدستور العراقي قبل نحو اثني عشر عامًا، لم يجر خلالها أي مسعًى جاد لحلّ الخلافات، بين الإقليم ذي الحكم الذاتي في شمال العراق، وحكومة بغداد الاتحادية، ولم تبذل أي قوة دولية، مثل الولايات المتحدة بحكم دورها ومكانتها ومصالحها في العراق، أي جهد في هذا السياق.
الأمر الثاني يتجلى في إعادة بناء تحالفات إقليمية، كانت قائمة فيما سبق بشأن المسألة الكردية، ثم ما لبثت أن تراجعت بسبب الخلاف حول المسألة السورية. فعلى سنوات طويلة، ولا سيّما بعد اتفاق أضنة السوري – التركي 1998، شكّلت كلّ من تركيا وإيران وسورية والعراق، لجنة مشتركة، تتصل بالملف الكردي في المنطقة، والجامع المتفق عليه فيما بينها، هو بناء سياسات متوافقة على الاستمرار في تحجيم الحراك الكردي، فيما يتصل بالانفصال وإقامة دولة قومية.
لذلك ثمة معارضة واسعة للاستفتاء محلياً وإقليمياً ودولياً، ولا يكاد يقف إلى جانب البارزاني علناً غير دولة الاحتلال الإسرائيلي، بينما تتحفظ واشنطن على التوقيت وإن وافقت على المبدأ. وبالنسبة لأنقرة، فإن مبدأ تقسيم العراق أمر مرفوض لما يمكن أن يسببه من فوضى قد تنعكس عليها، فضلاً عن الانعكاسات السلبية المباشرة على الملف الكردي الداخلي، وهو ما يجعلها تعتبر الاستفتاء مسألة أمن قومي. تتصاعد التصريحات والمواقف التركية مع مرور الوقت، حيث بدأت بتحذير وزير الخارجية من حرب أهلية عراقية، مروراً بتلويح رئيس الوزراء التركي بالخيار العسكري.
لربما يكون خطأ أكراد العراق أنهم ما زالوا يفكرون في عام 2017 بمنطق حقبة ما بعد الحرب العالمية الأولى وانتشار المد القومي، فيصرون على مسار الاستقلال وإنشاء الدولة القومية، فيما تسعى معظم شعوب الأرض اليوم إلى فكرة المواطنة والحقوق المتساوية بين جميع الأعراق والأديان. كأن الدولة القومية أو الوطنية أثبتت نجاحها في العالم العربي مثلاً، ليعاد تكرارها في جنوب السودان وشمال العراق، في ظل هذه المعضلات تقف الدولة الكردية أمام مجموعة من التحديات أهمها، الجغرافيا السياسية الخانقة، والتوتر الذي يسود المنطقة، وتخلي العالم عن فكرة الدولة القومية لصالح الدولة المدنية والمواطنة والحقوق المدنية والسياسية المتساوية، بالإضافة لعلاقات الأكراد بإسرائيل، فكل تلك التحديات مازالت تقف حجر عثرة أمام الحلم الكردي في الحرية والاستقلال، فهل يغيروا الأكراد طريقة تفكيرهم ؟[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	مقالات ومقابلات
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع https://www.amad.ps/- 23-01-2023
کاتی تۆمارکردن: 2023/23/1 11:18:20 PM
ناوی تۆمارکار: ئەڤین تەیفوور

بابەت: 105
الدولة الكردية، حلم قومي مشروع، أم مخطط للتقسيم؟!
https://www.kurdipedia.org/?q=20230214113245466865

عبدالغني سلامة
كاتب وباحث فلسطيني
مقدمة
"هل تريد أن يصبح إقليم كردستان والمناطق الكردستانية خارج الإقليم دولة مستقلة؟" كان هذا سؤال الاستفتاء الذي جرى في يوم 25 أيلول/سبتمبر 2017، في إقليم كردستان، وبعض المدن العراقية التي يعيش فيها أكراد.. بعد أن رفضت القيادة الكردية كل الضغوطات لتأجيل الاستفتاء، وأصرت على تنفيذه في موعده.. دون توافق عراقي داخلي، ودون غطاء دولي.. ويبدو أن الأكراد أيقنوا أنهم أمام اللحظة التاريخية التي طالما انتظروها، وأن الاستفتاء سيقدمهم خطوة نحو حلم الدولة المستقلة، وأنه لا مجال لإضاعة هذه الفرصة الذهبية التي قد لا تتكرر، خاصة مع بروز الدور الكردي أكثر في الإقليم وتصاعد دورهم في الحرب على داعش.
وإزاء مسألة استفتاء الأكراد على الانفصال، انقسم الشارع العربي، والفلسطيني على وجه الخصوص، بين مؤيد ومعارض، وليست هناك إحصائية تبين أي الفريقين أكبر عددا.. هذا ليس مهما، المهم أن من يؤيد الاستفتاء، يفعل ذلك انطلاقا من تأييده حق الشعوب بتقرير مصيرها، وحق الأكراد بأن يكون لهم دولة مستقلة، أسوة بشعوب العالم.. ومن يرفض الاستفتاء، يرفضه إما تخوفا من حسابات سياسية معقدة، ونتائج وخيمة ستنجم عن الانفصال، ستعود على المنطقة وعلى الأكراد بالضرر، وربما بالويلات.. وإما رفضا مطلقا لأي مشروع انفصالي، وباعتبار أرض العراق كلها أرضًا عربية.. أو لاعتبارات وطنية، خاصة بعد مشاهد رفع العلمين الكردي والإسرائيلي، وتأييد إسرائيل المشبوه للاستفتاء..
أما دول الإقليم فقد أجمعت على رفض الاستفتاء، ورفض الاعتراف بنتائجه، والاستعداد للتدخل العسكري، أو لفرض عقوبات وحصار على إقليم كردستان، في حال بدأ بتنفيذ خطوات انفصالية، والسبب طبعا خشيتها من انتقال العدوى لبلدانها، سيما وأن ملايين الأكراد يعيشون على أراضيها.. كما رفض مجلس الأمن والاتحاد الأوروبي والولايات المتحدة، الاستفتاء... دول أخرى آثرت الصمت والترقب، لكنها على الأرجح لن تقف إلى جانب الكرد ضد دول إقليمية كبيرة ومهمة تربطها بها مصالح وتحالفات..
وقد حاول الأكراد تبديد مخاوف بغداد، ودول الإقليم والأطراف الدولية، وطمأنتهم بأن الاستفتاء لا يعني إعلان الدولة الكردية من طرف واحد، بل هو إعلان عن تطلعات الشعب الكردي المشروعة.. ورغم تعهد رئيس الإقليم "مسعود بارزاني" بإعادة بناء العلاقات بين الشعبين العراقي والكردي على أسس جديدة بعيدا عن الحسابات الطائفية والقومية؛ إلا أن المؤشرات الأولية تظهر بأن المواجهات العنيفة والدماء والحرب هي الطريق التي ستسلكه أطراف الأزمة عاجلا أم آجلا.
الأكراد ليسوا وافدين، بل هم من شعوب المنطقة، ومن سكانها الأصليين، وهم جزء من تاريخها وثقافتها وأديانها، ولديهم رموزهم والتي هي جزء من رموز التاريخ العربي السياسية والثقافية.. وبالتالي له الحق بتقرير مصيرهم، والعيش بحرية وكرامة.. هذا كله من حيث المبدأ، ولكن في هذا السياق أيضا يمكن طرح الأسئلة الأصعب: أيهما أهم: حق الشعوب والأقليات في تقرير مصيرها، أم المحافظة على وحدة البلاد والسلم الأهلي؟؟ أيهما أكثر قداسة: أن يكون لكل شعب أو أقلية دولة مستقلة، أم أن يعيش الأفراد والمواطنون بكرامة وأمن في دولة المواطَنة؟؟ وهل حدود الدول أهم من حياة الناس؟ هل الانتصار في الحروب أكثر قيمة من التعايش السلمي بين الناس من مختلف المنابت والأصول؟ هل حدود العراق، وحدود سايكس– بيكو مقدّسة، وأكثر قداسة من حياة المواطنين؟؟
هذه الأسئلة، سنحاول الإجابة عليها في سياق هذا البحث..
مدخل
الأكراد ليسوا عربًا، هم من العرق الآري، لهم تراثهم وقوميتهم ولغتهم الخاصة (هناك 3 لهجات كردية مختلفة: الفيلية، وهي لأكراد بغداد وجنوب العراق ممن ينتمون إلى الطائفة الشيعية. واللهجة السورانية الجنوبية، والكرامنجية الشمالية، في كل من إيران وتركيا ([1])، وقد تم تشتيتهم كقومية وكشعب بين إيران وتركيا والعراق وسورية، وتم تقسيم أراضيهم بين تلك البلدان الأربعة، ومع ذلك عاشوا وتكيفوا، مع نتائج اتفاق سايكس بيكو، كما تقسم العرب وتمزقوا دولاً وشعوبًا.
وعلى مدى تاريخ طويل، عاش الأكراد حياة قائمة على الرعي في سهول ما بين النهرين، وفي المناطق الجبلية المرتفعة الموجودة الآن في جنوب شرقي تركيا، وشمال شرقي سوريا، وشمالي العراق، وشمال غربي إيران، وجنوب غربي أرمينيا. واليوم يشكلون مجموعة متميزة، يجمعها العرق والثقافة واللغة، رغم عدم وجود لهجة موحدة. كما أنهم ينتمون لمجموعة مختلفة من العقائد والديانات، وإن كان أكثرهم يصنفون كمسلمين سُنّة.([2])
ويتراوح عددهم الإجمالي بنحو ثلاثين مليونا، وهم رابع أكبر مجموعة عرقية في الشرق الأوسط. أغلبيتهم في تركيا ثم إيران ثم العراق؛ حيث يعيشون في إقليم شبه مستقل، يبلغ عدد سكانه 5.2 مليون نسمة، يضم محافظات دهوك، أربيل، والسليمانية وحلبجة، كما يوجد أكراد في كركوك وبنسبة قليلة في الموصل وديالى، ويضم الإقليم أيضا قوميات أخرى.
في تركيا لا توجد إحصاءات دقيقة لعدد الأكراد، لكن التقديرات تشير إلى أن عددهم يقدر بنحو 15 مليون نسمة، ويشكلون 56% من أكراد العالم، و20% من سكان تركيا، ويعيش معظمهم في جنوب شرق البلاد. أما في إيران فتشير التقديرات إلى أن عدد الأكراد يتراوح بين ثمانية وعشرة ملايين نسمة، ويشكلون 16% من أكراد العالم، وما بين 10 و12% من سكان إيران، ويعيش معظمهم في غرب وشمال غرب البلاد. وفي سوريا يقدر عدد الأكراد ب 1,6 مليون نسمة، ويشكلون 6% من أكراد العالم، و8% من سكان سوريا، ويتمركزن في مناطق شمال شرقي البلاد.([3])

خلفية تاريخية
تاريخيًا، لم يكن للأكراد دولة مستقلة. وعاشوا في كنف الإمبراطوريات والدول التي حكمت المنطقة، ولكن، في نهاية القرن التاسع عشر، ومطلع القرن العشرين، ومع انتشار الفكر القومي والدولة الوطنية، بدأ الكثير من الأكراد يفكرون بتكوين دولة مستقلة، باسم "كردستان". وبعد هزيمة الدولة العثمانية في الحرب العالمية الأولى، وضع الحلفاء الغربيون المنتصرون تصورا لدولة كردية في معاهدة سيفر عام 1920، إلا أن آمال الأكراد تحطمت بعد ثلاث سنوات، إثر توقيع معاهدة لوزان التي وضعت الحدود الحالية لدولة تركيا، بشكل لا يسمح بوجود دولة كردية؛ فانتهى بهم الحال كأقليات في الأربع دول. وعلى مدار العقود التي تلت، سُحقت كل المحاولات الكردية لتأسيس دولة مستقلة.
وفي واقع الأمر، بدأت القضية الكردية تبرز للوجود منذ مستهل القرن السادس عشر؛ حين تحاربت الدولتان الصفوية والعثمانية في معركة "جالديران" عام (1514) التي نجم عنها تقسيم ما يُعرف بمنطقة كردستان بين الدولتين الصفوية والعثمانية.
قبل ذلك التاريخ كانت كردستان إمارات محلية متناثرة مشغولة بشؤونها الداخلية، لكن تمايز الأكراد الطائفي عن الدولة الصفوية، وسوء معاملة الشاه إسماعيل لهم دفع بالكثيرين منهم للانضمام إلى جانب الدولة العثمانية، وجاءت معركة "جالديران" لتضع أغلبية أراضي كردستان تحت سيطرة العثمانيين، مع اعتراف من الدولة العثمانية بالإمارات الكردية، مقابل أن تدفع تلك الإمارات رسوما سنوية كرمز لتبعيتها للسلطان، وأن تساند جيشه في معاركه، وتدعو له على المنابر.
وفي عام (1555) عقدت الدولتان الصفوية والعثمانية أول معاهدة رسمية بينهما عرفت باتفاق "أماسيا"؛ تم بموجبها تكريس تقسيم كردستان رسميًا، مع ترسيم الحدود بين الدولتين، وتبعت تلك المعاهدة، اتفاقيات أخرى مثل معاهدة "زهاو" و"أرضروم" التي تم التأكيد فيها على معاهدة "أماسيا"، وتعيين الحدود بين الدولتين: الإيرانية والعثمانية، الأمر الذي عمّق المشكلة الكردية، وكرس تقسيم كردستان وشعبها بشكل مجحف.([4])
ومع احتدام الصراع بين بريطانيا وروسيا في المنطقة، تأثرت القضية الكردية بشكل سلبي، ففي اتفاقية سايكس بيكو تم تقسيم تركة الدولة العثمانية، وبما أن القسم الأكبر من كردستان كان تحت السيطرة العثمانية، فقد شملها التقسيم، وبالتالي تحطمت الآمال الكردية في نيل حقهم في تقرير المصير. ولكن، بعد الحرب العالمية الأولى برزت إمكانية حل المشكلة الكردية نتيجة إيجاد منطقة عازلة بين أتراك الأناضول والأقوام التي تتكلم اللغة التركية في آسيا الوسطى والقفقاس وأذربيجان. فحاول الأكراد الاستفادة من ظروف ما بعد الحرب، وهزيمة العثمانيين، فتحركوا لإيصال صوتهم إلى مؤتمر الصلح في باريس 1919، والاستفادة من المناخ الدولي المؤيد لحق الشعوب في تقرير المصير (مبادئ ويلسون).
في معاهدة سيفر التي أبرمها الحلفاء بباريس في آب/أغسطس 1920، نجح الوفد الكردي في إدخال ثلاثة بنود تتعلق بالقضية الكردية، ونجحوا بذلك بتدويل قضيتهم بعد أن ظلت الدولة العثمانية تصفها بالقضية الداخلية التي تستطيع الدولة حلها.
دعت معاهدة سيفر إلى تحقيق حل للمشكلة الكردية على مراحل، وإذا اجتازها الكرد نالوا الاستقلال، وعلى الحكومة التركية الاعتراف بذلك.. بيد أن "كمال أتاتورك" وصف المعاهدة بأنها بمثابة حكم الإعدام على تركيا، وحاول بمختلف الوسائل وضع العراقيل لمنع تطبيقها؛ فبقيت حبرًا على ورق، إلا أن هذا الورق أصبح وقودًا لنضال الحركة القومية الكردية فيما بعد.
وبعد عام ونصف العام على توقيع معاهدة سيفر، دعا أتاتورك لإعادة النظر فيها، وفي مؤتمر لندن (1921) دعا الحلفاء لبحث المشاكل العالقة، ومن ضمنها المشكلة الكردية، حيث اعتزم الحلفاء إعطاء تنازلات مهمة في هذه القضية، لكن الحكومة التركية أصرت على أن المسألة شأن داخلي، يمكن حلها داخليًا، لاسيما وأن الكرد لهم الرغبة في العيش مع إخوانهم الأتراك حسب ما زعمت آنذاك، ثم قامت الحكومة التركية الجديدة بإلغاء جميع الاتفاقيات والمعاهدات التي أبرمتها حكومة الأستانة ومن ضمنها معاهدة سيفر. وبفشل مؤتمر لندن تم توجيه ضربة إضافية للآمال القومية الكردية.([5])
وبعد الانتصارات الكبيرة التي حققتها الجيش التركي على اليوناني، ظهرت تركيا كدولة فتية قوية لأول مرة منذ قرنين، وقامت الحكومة الجديدة بتحسين العلاقة مع الاتحاد السوفيتي، وعقدت معه معاهدة لوزان (1923)، التي نصت على تعهد أنقرة بمنح جميع سكان تركيا الحماية التامة والكاملة، ومنح الحريات دون تمييز، من غير أن ترد أية إشارة للأكراد فيها، ودون إشارة إلى معاهدة سيفر، وعدّ الكرد هذه المعاهدة ضربة قاسية ضد مستقبلهم ومحطمة لآمالهم.([6])
وهكذا، بقي الأكراد موزعين بشكل رئيسي بين سورية والعراق وتركيا وإيران. وشكلوا جزءا من النسيج المجتمعي لتلك الدول بكل تجلياته وتعبيراته، السياسية والثقافية بالذات.([7])
النضال الكردي
اندمجَ الأكراد في الدول والمجتمعات التي عاشوا فيها، (حاولوا ذلك، أو فُرض الأمر عليهم)، بيد أن حكومات تلك الدول كانت استبدادية، ليس ضد الأكراد وحسب، بل وضد كل مكونات الشعب.. وهذه الدول الأربعة فضلا عن طبيعتها الشمولية، كانت متناحرة ومتحاربة في كل شيء، لكنها متفقة في منع الأكراد من ممارسة حقهم في تقرير المصير، كما أنها لم تكتفِ بتنكرها لحقوقهم القومية، بل وأيضا حقوقهم المدنية والثقافية، فكان ممنوع عليهم التكلم بلغتهم، أو تدريسها، أو ارتداء لباسهم الشعبي، أو تسمية أسماء ذات معانٍ أو دلالات كردية (خاصة في تركيا)..
وبصورة أخرى، استغلت إيران وتركيا الدين للتنكر للحقوق الكردية، حيث اعتبرتا الحديث عن المسألة القومية بدعة وضلال، لأن المسلمين متساوون "كأسنان المشط". في محاولة لتضليل الرأي العام.

وفي العراق وسوريا اللذين كانا تحت حكم حزب البعث، بحجة القومية العربية والدولة الوطنية تم صهر الأكراد في بوتقتها.. في سورية، لم ينل معظم الأكراد الجنسية.. بيد أن أوضاعهم في العراق كانت الأفضل .. فقد قدم "صدام حسين" في اتفاق آذار 1970 للأكراد في العراق ما لم يقدمه أحد غيره من السابقين واللاحقين (حكم ذاتي، جامعات ومدارس، وإذاعة وتلفزيون، وحق إبراز الفلكلور والتراث الكردي..)، ولكن يبدو أن هذا لم يكن كافيا بالنسبة لهم.([8])

وهكذا، عندما تفشل الدولة في تذويب سكانها في بوتقة المواطنة، وعندما تفاضل بين مواطنيها على أساس عرقي أو قومي أو مذهبي أو ديني، يصنع المستضعفون دروعهم ويتمترسون خلفها، وتتكتل الأقليات حول بعضها، ويصبح هاجسها الانفصال، بعد أن فقدت الأمن والكرامة.. وحينها لا تعود الدولة تمثل المظلة التي تظلل كل سكانها.. وهذه كانت من أهم أسباب ومطالب النضال الكردي..

وحول أسلوب ومنهجية النضال الكردي برز اتجاهان: الأول قومي، يتبنى العنف والحل العسكري، ينطلق من النزعة القومية الانفصالية، وبرز من داخل هذا الاتجاه بعض التيارات ذات الأفق الضيق، كرد فعل ناشئ من الإحساس بالمرارة من جراء التنكر للحقوق الكردية، لديها الاستعداد للتحالف مع قوى معادية للبلاد، حتى لو كانت إسرائيل (لاسيما في حالة العراق) على أمل الحصول على بعض المكاسب.([9])

والاتجاه الثاني شعبي يدعو إلى اعتماد الحل السلمي.. هو الذي انتشر على المستوى الشعبي (في العراق بشكل خاص) ويدعو إلى اعتماد المفاوضات والحل السلمي للقضية الكردية والاعتراف بحقوق الشعب الكردي وشراكته في الوطن، سواء عن طريق الحكم الذاتي، أو من خلال شكل من أشكال الفيدرالية، أو أية صيغة تضمن هذه الحقوق.

وكان من ثمار هذا الاتجاه إقرار "شراكة العرب والكرد في الوطن العراقي"، وتحقيق بعض المنجزات القانونية والإدارية للشعب الكردي، وتحصيل بعض الحقوق القومية والثقافية، الأمر الذي أدى إلى استنهاض الشعور القومي الكردي في كل من إيران وتركيا وسوريا.

في تركيا خاض حزب العمال الكردستاني (بزعامة عبد الله أوجلان) حربا طويلة ضد الحكومة، راح ضحيتها آلاف القتلى من الطرفين، وتوقفت نسبيا بعد اعتقال أوجلان، وفي إيران أيضا خاض الأكراد نضالا قاسيا ضد الحكومات المتعاقبة، وقد قُمعت بشدة، خاصة الانتفاضة الكردية في العام 1979.

في العراق خاض الأكراد حربا شرسة ربما كانت الأعنف ضد الحكومة، أثمرت آخر انتفاضة كردية عام 1991 عن إنشاء مناطق كردية تتمتع بإدارة ذاتية بحكم الأمر الواقع، إلى أن أصبح الأمر رسميا بعد العام 2003، ولكن في إطار الدولة العراقية.

محاولات لإقامة دولة كردية

ظلَّ حلم "دولة كردستان" يراود الأكراد منذ زمن قديم، وربما بدأت بوادر هذا الحلم في عهد الدولة العباسية بعد دخولهم الإسلام؛ لكن فكرة الدولة لم تظهر إلى العلن إلا في العصر الحديث، أي في ظل إعادة تشكيل النظام العالمي الجديد في أعقاب الحرب العالمية الأولى، وشيوع فكرة الدولة/الأمة..

بعد معاهدة سيفر تنشط الأمل بإمكانية تحقيق الحلم، وفي عام 1922 أسس "حفيد البرزنجي" مملكة كردية في منطقة السليمانية، وعين نفسه ملكا عليها، لكنها لم تعمر سوى عامين، وتم القضاء عليها من قبل الجيش البريطاني والعراقي، وانتهت بمغادرة "البرزنجي" وأسرته إلى إيران.

في العام 1925 جرت محاولة لتشكيل كيان مستقل في المناطق الكردية في تركيا بقيادة الشيخ "سعيد بيران"، لكن "كمال أتاتورك" ألقى القبض على الشيخ ورفاقه وأعدمهم جميعا.([10])

وفي عام 1946 أراد "ستالين" إقامة كيان كردي في إيران، ردا على دعم الشاه "رضا بهلوي" لِ"أدولف هتلر"، والذي هرب من إيران بعد توغل الجيش السوفيتي في أراضيه، فانتقل الحكم إلى ابنه "محمد رضا بهلوي"، وبعدها فعلا تم إنشاء ما عرف في ذلك الوقت بجمهورية "مهاباد"، التي أسسها قاضي محمد وأقيمت على 30% من أراضي كردستان، ولم تعمر تلك الجمهورية سوى 10 أشهر وتم القضاء عليها.([11])

وفي العراق جرت محاولات كثيرة للانفصال، قادها الملا "مصطفى البرزاني"، ومن بعده ابنه "مسعود"، توقفت قليلا في آذار من العام 1970 بموجب اتفاق حكومة بغداد، بقيادة صدام حسين، مع الحركة الكردية المسلّحة على إنهاء النزاع العسكري، وباعتراف العراق بالقومية الكردية، ومنحهم حكمًا ذاتيًا موسعًا، والسماح بتدريس اللغة الكردية. لكن "البرزاني" رفض الاعتراف بذلك، وواصل قتال الدولة المركزية.([12])

وبعد هزيمة الجيش العراقي في حرب العام 1991، حصلت انتفاضات شعبية في عموم العراق، بما في ذلك انتفاضة كردية أفضت إلى حكم ذاتي كردي، بحكم الأمر الواقع، في شمال العراق، وبعد احتلال القوات الأمريكية للعراق عام 2003 انتعشت آمال الأكراد بتحقيق حلمهم فأصبح لديهم جيش منظم (البشمركة) وبرلمان وأحزاب سياسية وعلم ونشيد وطني وأصبح يسمى إقليم كردستان العراق، الذي أقره الدستور العراقي الجديد، وهناك العديد من الاتفاقات بينه وبين الدولة المركزية في بغداد وقد أُعطي منصب رئيس الجمهورية للأكراد، فكان "جلال الطالباني" أول رئيس، ومن بعده "محمد فؤاد معصوم"، كما أعطي للأكراد العديد من المناصب السيادية ومن ضمنها وزارة الخارجية.([13])

استغلال الأطراف الخارجية للقضية الكردية

لم تمنع عدالة القضية الكردية، ومشروعية مطالب شعبها مختلف القوى الإقليمية والدولية، من استغلال القضية الكردية

لصالحها، واستخدامها ورقة لخدمة أهدافها الخاصة، فقد كانت تلك الدول مثلا تدعم الأكراد في الدول المجاورة بسبب خلافاتها معها، بينما تضطهد الأكراد المقيمين فيها!
ومنذ بروز القضية الكردية أوائل القرن العشرين، استغلتها القوى الكبرى آنذاك في خدمة صراعاتها: بريطانيا، والاتحاد السوفيتي، وتركيا وإيران والعراق، وفيما بعد الولايات المتحدة وإسرائيل.. وكانت الورقة الكردية جاهزة على الدوام ل "اللعب والاستثمار" من جانب القوى الدولية والإقليمية، ولم يكن ذلك بعيدًا عن المخططات الإمبريالية والصهيونية، فالقضية الكردية إضافة إلى كونها نزاعًا داخليًا في تركيا وإيران والعراق بالدرجة الرئيسية فإنها مصدر خلاف وصراع وتحريك بينها، وكانت بالقدر نفسه مصدر اتفاق ومساومة وصفقات بين الحكومات التي يجمعها قاسم مشترك أعظم هو التنكر للحقوق القومية للشعب الكردي، وظلت بؤرة ساخنة وعامل قلق دائم.([14])
ومنذ وقت مبكر تنبهت إسرائيل للقضية الكردية، وإمكانية الاستفادة منها في إضعاف أعدائها، خاصة العراق، ففتحت خطوط اتصال مع الملا مصطفى البرزاني، وقدمت له ما يحتاج من دعم وتدريب وسلاح ومعلومات.
الموقف الإسرائيلي الراهن، المنفرد بتأييده للاستفتاء ولإقامة دولة كردية مثير للريبة والتناقض، ويخضع لحسابات لا يوجد بينها مصلحة الشعب الكردي الفعلية؛ فإسرائيل، دعمت سابقا القضية الكردية، لا حبًا بالكرد، وليس انحيازًا لقضيتهم العادلة وحقوقهم القومية المهدورة، بل فعلت ذلك لتقسيم العراق وإضعافه، فالشعب العراقي بعربه وكرده، كان دائمًا مع الشعب الفلسطيني، وضد المشروع الإسرائيلي.. وبتقسيم العراق وإشعال المنطقة تكسب إسرائيل بضربة واحدة متعددة الأهداف إضعاف كل من العراق وإيران وتركيا، حيث تهدف إلى استغلال الأكراد لإشعال حروب الانفصال في تلك البلدان.. إسرائيل كدولة كولونيالية إقليمية تريد موطئ قدم لها في مواجهة إيران (وتركيا) المنافسين القويين على النفوذ الإقليمي، وتريد كيانا يحتاجها بسبب عزلته، وتجعل منه حليفا لها ونقطة ارتكاز أمنية في منطقة بالغة الحيوية، وتريد استمرار النزاعات الإقليمية، وصرف الأنظار عن سياساتها الاستيطانية وممارساتها التعسفية في فلسطين، وتوجيهها نحو حروب وأخطار بعيدة، هناك في كردستان. أما وجه التناقض في الموقف الإسرائيلي فيتجلى في تأييد حق الأكراد في تقرير مصيرهم، ورفض حق الشعب الفلسطيني في تقرير مصيره.
إيران أيضا (في زمن الشاه وزمن الخميني) استغلت الأكراد، فمثلا، عند إعلان بيان 11 آذار/مارس 1970 الذي هو بمثابة اتفاق بين الحكومة العراقية والثورة الكردية على إنهاء القتال ووضع أسس حل سلمي، لم تكن إيران مرتاحة من تثبيت بعض الحقوق الكردية، خصوصًا أن العلاقات الإيرانية العراقية كانت على درجة عالية من التوتر، حيث أقدمت إيران من طرف واحد على إلغاء معاهدة عام 1937 العراقية الإيرانية بخصوص تنظيم الحدود خلافًا للقانون الدولي.([15])
فشجعت إيران استمرار الأكراد قتالهم ضد الحكومة العراقية، ثم تخلت عن دعمهم عام 1975، لأسباب مختلفة، ما يدل على أن هدفها لم يكن دعم الشعب الكردي، وإنما إضعاف العراق وإشغال جيشه بنزاع داخلي.
وفي أواسط الثمانينات خصوصا في ظروف الحرب العراقية الإيرانية، انقسمت الحركة الكردية العراقية، فالحزب الديمقراطي الكردستاني (حدك) تعاون مع إيران، في حين تعاون الاتحاد الوطني الكردستاني (أوك) مع الحكومة العراقية، خصوصًا عشية وبُعيد مجزرة بشتاشان 1983 ضد الأنصار الشيوعيين في كردستان.([16])
ومن المفارقة أن قيادة الحزب الديمقراطي الكردستاني استعانت بالحكومة العراقية عام 1996 لاستعادة أربيل من الاتحاد الوطني الكردستاني، الذي كان يتعاون مع إيران في تلك الفترة، بما يؤكد فكرة تلاعب القوى الإقليمية والدولية بالقضية الكردية ومحاولة استغلالها.([17])
كما أن القيادة السورية كانت تستقبل القيادات الكردية العراقية وتبدي تعاطفًا مع كرد العراق، في حين تمتنع من تلبية أهم حقوق المواطنة لأكراد سورية، بما في ذلك منح عشرات الآلاف منهم الجنسية.
وفي النتيجة أدى استغلال الأطراف الخارجية للقضية الكردية، وتعاون أطراف كردية مع هذا الاستغلال بطريقة أو بأخرى، أدى ذلك إلى عدم وضوح مطالب الأكراد، وإلى التشويش على قضيتهم، وبالتالي تراجع تعاطف العالم معهم، واهتزت الثقة بالقيادات الكردية، ما أخّر وأعاق إيجاد حل لهذه القضية.
الخلفية السياسية للقضية الكردية
تصاعدت القضية من جديد بعد إيقاف بغداد تمويل إقليم كردستان في شهر كانون ثاني من عام 2014، وذلك على إثر قيام حكومة إقليم كردستان بمحاولة تصدير النفط خلال خط الأنابيب الشمالي عبر تركيا، ثم تصاعد الخلاف بين الطرفين بسبب إعلان "مسعود البرزاني" في اليوم الأول من شهر تموز/يوليو 2014 عن نيته تنظيم استفتاء لاستقلال الإقليم. ولكن بعد هجوم داعش في نفس الفترة واستيلائه على الموصل ومساحات واسعة من شمال وغرب العراق، ومع انسحاب الجيش العراقي من تلك المناطق تدخلت قوات البشمركة الكردية، وسيطرت على مدينة كركوك، وبعض المناطق الشمالية حولها، والتي أرادت حكومة إقليم كردستان ضمها، وهي خارج حدود إقليمهم رسميًا.
في شهر أيلول/سبتمبر من نفس العام، عُزل "نور المالكي"، وعُيّن "حيدر العبادي" رئيسًا للوزراء، ووافقت القيادة الكردية على تأجيل الاستفتاء إلى وقت آخر، لينحصر التركيز على قتال داعش، وأكد حينها رئيس وزراء إقليم كردستان بأن الاستفتاء لن يُعقد إلا بعد تحرير الموصل.
وفي حزيران 2017، أعلن "مسعود برزاني"، المنتهية ولايته القانونية منذ عام 2015 بأن استفتاء الاستقلال سيعقد يوم 25 من شهر أيلول/سبتمبر سنة 2017.

الاستفتاء وتداعياته السياسية

في اليوم المحدد، ورغم كل التهديدات العراقية والتركية والإيرانية والدعوات الدولية بالتأجيل، نفذ الأكراد في إقليم كردستان العراق الاستفتاء الشعبي بمشاركة 72% من السكان الذين يحق لهم التصويت وبعدد يبلغ 3,305,925 نسمة. وكانت النتيجة لصالح تأييد فكرة الاستقلال عن الدولة العراقية، حيث أظهرت النتائج أن 90% من الأكراد المصوتين هم مع الاستقلال. وهذا يعتبر تغييرًا بالغ الأهمية في العلاقة بين الأكراد والدولة العراقية وبينهم وبين دول الإقليم ذات العلاقة بالمسألة الكردية.

وإزاء الاستفتاء انقسم الشارع العربي بين مؤيد ومعارض، لكن الموقف الرسمي كان أكثر وضوحا وتماسكا: كان رافضا، أو متحفظا.. والأسباب معروفة.

يرى معارضو الانفصال أن إصرار القيادة الكردية على هذه الخطوة في هذه الظروف لن يكون في مصلحة الشعب الكردي، فمن ناحية هناك قوى أقلية من داخل إقليم كردستان نفسه، تعتبر الاستفتاء فاقدا للشرعية، أو تعارضه بشدة، ومنهم من يرى الأمر عبارة عن موقف متشدد لعشيرة كردية، تريد فرض سيادتها على العشائر الكردية الأخرى، بالسلطة والمال والنفوذ.. وهم يرون أن سلطة عشيرة البرزاني لا تختلف عن سلطة البوناصر "عشيرة صدام حسين"، وأيضا هناك اتهامات للبرزاني، أنه خلال السنوات العشر الماضية كان يبيع النفط لجهات عدة، وكان ريعها يذهب لأسرته.([18])

بعيدا عن المنطق العشائري، ومن حيث المبدأ، يحق للأكراد ممارسة الاستفتاء، على الأقل هذه ممارسة ديمقراطية، وبأسلوب سلمي حضاري.. وهو تعبير مشروع ومعتمد لمعرفة توجهات وتطلعات الشعب.. وبناء عليه، وطالما أن نتيجة الاستفتاء أكدت أن أغلبية الشعب الكردي مع خيار الدولة المستقلة، فعلى العالم احترام هذه الرغبة، ودعمها..

ولكن، الأمر ليس بتلك البساطة، فحتى أشد المؤيدين للقضية لكردية عبّروا عن مخاوفهم من خطوة الانفصال، وعن خشيتهم من الاحتمالات التي قد تقود إلى نتائج وخيمة ومدمرة، على العراق وعلى الأكراد على حد سواء.. وتحفظوا على إصرار القيادة الكردية على المضي قدما بمشروع الانفصال، خاصة الآن، وهذا التحفظ تبرره التخوفات التالية:

بداية، ترفض بغداد مشروع الدولة الكردية، لأنه سيعني حرمان العراق من مساحة كبيرة، في غاية الأهمية لأمنه واقتصاده، فمنطقة كردستان تعتبر سلة غذاء العراق، وفيها أهم المناطق السياحية، بالإضافة لمنطقة كركوك التي فيها أكبر وأهم منابع النفط.. كما أن بغداد تخشى أن يتبع خطوة الانفصال خطوات أخرى باتجاه تقسيم وتفتيت وحدة العراق، وربما إنهاء الدولة العراقية..

انفصال كردستان العراق سيقود حتما إلى تشجيع الكثير من طموحات ومشاريع الانفصال المؤجلة والمكبوتة في منطقة الشرق الأوسط وشمال إفريقيا، بدءًا من أكراد إيران وتركيا وسورية وانتهاء بانفصال الأمازيغ في المغرب العربي، وهذا سيقود إلى مزيد من مشاريع التجزئة والتفتيت، والتي لن تحدث دون حروب ودماء وخراب، ستكون المستفيدة الأولى منه إسرائيل.

مشاريع الانفصال ستوفر المناخات المناسبة لتأجيج المزيد من الحروب الأهلية والصراعات الطائفية والإثنية.. وكل النزاعات والحروب القائمة الآن ربما تكون مجرد نزهة مقارنة بما يمكن أن يحدث، إذا انفتحت أبواب جهنم مرة واحدة..

وإذا تحققت هذه السيناريوهات المخيفة، لا قدر الله، سيظهر الكرد وكأنهم هم من بدأ بتقسيم العراق وتمزيقه، مستغلين أزمته الداخلية، وهم من فتح أبواب الحروب على مصراعيها، وهذا سيضر كثيرا بسمعة قضيتهم العادلة، التي يجب أن تبقى نقية وبعيدة عن المؤامرات التي تستهدف العراق: الوطن الذي حضنهم وكانوا مواطنين فيه.

في الجانب الكردي، سيؤدي الانفصال إلى ميلاد دولة ليس لها منفذ بحري، محاطة بدول معادية من الجهات الأربع، ستكون محاصرة، بحيث لا تستطيع تصدير بترولها ومنتجاتها، ولا استيراد غذائها واحتياجاتها، وقد هددها "أردوغان" بالمجاعة، كما بدأت منذ الآن تتعرض لإجراءات عقابية من بغداد..

ولأن هذه الدولة، لا تحظى باعتراف المجتمع الدولي، ومعرّضة لحرب عنيفة من قبل جاراتها، من المرجح أن تنسحب منها كافة المنظمات والهيئات الدولية، والشركات الكبرى، والاستثمارات الأجنبية، وستتوقف الحركة السياحية، وربما تتجمد الأنشطة التجارية.. ما سيؤدي إلى عزلتها، وانهيار اقتصادها.. ما يعني أن مستقبل هذه الدولة غير مضمون، بل إن هذه الخطوة قد تؤدي إلى الإطاحة بالحلم الكردي كله، وتأجيله إلى أجل غير معلوم، وربما للأبد..

ثم إن من يفكر بالانفصال في ظروف غير مواتية، أو وفق مفهوم إملاء الشروط وزيادة الضغوط عليه أن يتذكر أن هناك ربما أكثر من ربع الكتلة البشرية الكردية خارج الإقليم، في بغداد وغيرها، وعليه أن يخشى على هؤلاء الأبرياء، وبالذات إذا ترافق الانفصال مع تفشي الروح القومية الشوفينية، التي تدفع إلى حقد قومي أو تجدد الثارات القديمة .. لاسيما إذا انفلت عقال الأمن، سيكون هؤلاء مهما حاولت الحكومة تطمينهم في خوف دائم وقلق.([19])

ومن المؤكد أن دول المنطقة لن تسمح بتكون دولة كردية مستقلة، ولن تسمح بأي تغيير جيو-سياسي، أو ديمغرافي في المنطقة لأنه سيكون على حسابها، وسببا لإضعافها وتجزأتها .. وبالتالي على القيادة الكردية أن تدرك أنَّ كسر العظم لا ينفع دائمًا في السياسة والعلاقات الدولية .. قد يُنتج شيئًا ما اليوم، لكنه سيظل قلقًا وغير آمن، بل وشديد الهشاشة .. وإذا كانت تراهن على المجتمع الدولي أو الحماية الخارجية فهي مخطأة .. أمريكا لا تستطيع حماية دولتين في المنطقة (إسرائيل والدولة الكردية)، وحماية الخليج، وهي لا يمكن لها أن تضحي بجزء مهم من حلف شمال الأطلسي (تركيا) من أجل الأكراد، مهما كانت المغريات .. أوروبا أيضًا لن توفر لها لا الحماية ولا الدعم الكافي، إلا إذا كان هناك إجماع دولي، وهو غير موجود .. إسرائيل التي تشجع الانفصال وتبيع الأوهام للأكراد، لن تقدم لهم شيئا، ليس لأنها غير قادرة على ذلك وحسب، بل لأنها غير

راغبة أصلاً، لأنها بعد الانفصال ستتخذ دور المتفرج والمراقب الذي يريد جني الثمار..
تتمتع اليوم كردستان العراق بالأمن والرخاء، وتبدو مزدهرة وهادئة قياسًا لأحوال العراق، حيث الاقتتال المذهبي سنّة/شيعة، ومقارنة بسورية حيث الحرب الأهلية. ولدى كردستان علمها القومي المعترف به من الحكومة المركزية، وحكومتها الاتحادية تضم وزراء أكرادا، ورئيس الجمهورية كردي أيضًا.. لكن حدود إقليم كردستان، واقتسام حصص النفط والميزانية العامة بقيت موضع خلاف، كذلك موضوع محافظة كركوك (النفطية)، وأي محاولة للانفصال دون توافق داخلي ستعني التضحية بكل المنجزات الكردية، وستؤدي إلى انفجار الوضع في كافة المدن والمناطق المختلطة، التي تضم عربا، وأكرادًا، وتركمانًا، وأشوريين، وكلدانيين...([20])
وبالتالي (وبلغة المصالح) على القيادة الكردية أن تتأنى بخطواتها، وتدير معركتها بحكمة، على قاعدة التوافق والتراضي مع بغداد أولا، ومع دول الجوار ثانيا، ومع المجتمع الدولي ثالثا، وأن تدرك أن الشيء الوحيد الذي سيحمي الأكراد من تبعات المواجهة مع دول الإقليم هو الاتفاق مع الدولة العراقية. وخلاف ذلك، فإن المنطقة قد تتفجر فيها حروب قومية وطائفية لن تنتهي في المدى المنظور..
في مقابل كل ذلك، يرى مؤيدو الانفصال (سواء من الأكراد أم من غيرهم) أن للأكراد حقًا طبيعيًا غير قابل للتصرف، هو حق تقرير المصير، وإنشاء كيان مستقل.. وهذا هو الحلم الكردي الذي ناضلت أجيال عديدة من أجله، وقدمت في سبيله تضحيات جسامًا.. وتحقيق أي حلم من الطبيعي أن يكون أمرا صعبا وشاقا، ومن المتوقع أن ينجم عنه وترافقه أخطار عديدة، وعراقيل غاية في الصعوبة.. لكن الأمر يستحق المغامرة.. وأصحاب هذا الرأي مقتنعون أنهم أمام لحظة تاريخية فارقة، وفرصة لن تتكرر، لا ينبغي تفويتها مهما كلف الأمر..
الأكراد السوريون
اعتبر الكاتب الأردني "عريب رنتاوي" أن ما يجري في شمال العراق، "بروفة" يترقبها أكراد سورية بكل شغف واهتمام، فإن أفلت أكراد العراق بدولتهم واستقلالهم، سيكون ذلك فألاً حسنًا لأكراد سورية، وإن نجحت القوى الإقليمية في دفن حلم الدولة الكردية، كان ذلك بمثابة صفعة للأكراد وطموحاتهم بعيدة المدى.
وفي مقالته على الأيام كتب: "أعلن أكراد سورية إقليمهم الفيدرالي، وها هم يسيرون على خطى نظرائهم العراقيين، ولكن بخطوات أكثر تسارعًا.. لهم جيشهم وتمثيلهم الدبلوماسي، ولهم وزاراتهم "السيادية"، وقد أعلنوا إدارة مدنية ذاتية، وأجروا انتخابات المجالس المحلية، وربما غدًا أو بعد غدٍ، سيستكملون بناء مؤسساتهم الفيدرالية، فإن سارت الأمور على ما يرام، انتقلوا بعدها للمطالبة بالاستقلال، مرورًا باستفتاء عام، على غرار ما يجري في جوارهم القريب".
وأضاف "الرنتاوي": "لن يعود أكراد سورية إلى ما كانوا عليه قبل اندلاع الأزمة السورية في آذار من العام 2011، وهم يدركون تماما أن الوقت غير مناسب للانفصال بدولة مستقلة، فدون ذلك خرط القتاد، إن لم يكن من قبل سورية وحليفتها إيران، فمن قبل تركيا وحلفائها في المنطقة كذلك.. لذا لا نرى مطلب الدولة حاضرًا بقوة في خطاب أكراد سورية، لكن "تقرير المصير" سيكتسح أدبياتهم، على نطاق واسع وليس تسللاً كما ظل يحصل حتى الآن".([21])
الكاتب والمحلل السياسي "ماجد كيالي" أوضح في دراسة نشرها على الجزيرة، أنه لا يوجد للأكراد في سوريا كيان مستقل، أو تجربة كيانية سابقة، ولا مناطق كردية خالصة، على النحو الموجود بالدول الثلاث الأخرى، ولذلك، فإن القوة الكردية المهيمنة (قوات سوريا الديمقراطية) لا تطرح الانفصال، وإنما تطرح إقامة دولة فدرالية أو اتحادية -ذات نظام ديمقراطي- لكل مكونات الشعب السوري.
ويؤكد "كيالي" أن المسألة الكردية في سوريا نشأت كنتاج للسياسات الظالمة والتهميشية، التي انتهجها النظام ضد الشعب السوري بأكمله، لكن الأكراد لم يتم اضطهادهم كمواطنين فقط؛ بل تم ذلك باعتبارهم كردًا أيضًا، وهو ما يتجلى في تهميش مناطقهم وحرمانها من الموارد، وفي حرمانهم من الجنسية.
ومع ذلك، لا توجد لدى الأوساط الكردية توافقات حول المستقبل، فثمة من يرى أن الوقت حان لإقامة كيان قومي مستقل، وهناك من يرى أن الوضع يتطلب إقامة كيان حكم ذاتي في إطار فدرالي، وثمة من يرى أن دولة المواطنة الديمقراطية تحل الأمر.([22])
إشكالية الهوية في المسألة الكردية
بالعودة إلى سؤال البحث المركزي، أيهما أهم: حق الشعوب والأقليات في تقرير مصيرها، أم المحافظة على وحدة البلاد والسلم الأهلي؟؟ أيهما أكثر قداسة: أن يكون لكل شعب أو أقلية دولة مستقلة، أم أن يعيش الأفراد والمواطنون بكرامة وأمن في دولة المواطَنة؟؟ وهل حدود العراق، وحدود سايكس– بيكو مقدّسة، وأكثر قداسة من حياة المواطنين؟؟
لا شك أن إجابات القيادات السياسية على هذه الأسئلة ستنطلق من محددات مصالح الطبقات الحاكمة، وبعيدا عن أي قيم أخلاقية وإنسانية، وكل ما يُقال عن مصالح الشعب وحقوقه الوطنية والتاريخية، وهيبة الدولة، وحماية حدودها.. إنما هو لتجميل صورة الحرب والاستبداد ونظام الحكم في أعين الجماهير، بل ولجعلهم وقودا لحروب تلك القيادات السياسية.. وأقصد هنا كل القيادات السياسية لدول الإقليم.. وهذا ينطبق على جميع الأنظمة وعلى مر التاريخ..
ولكن هذا يحيلنا إلى سؤال تعريف الهوية الإشكالي.. كمدخل علمي وإنساني لفهم المسألة.. الكاتب العراقي "كاظم حبيب" يطرح وجهة نظره في هذا الموضوع قائلا: "أرى أن الهوية بمفهومها الملموس هي التعبير عن، أو التجسيد لوعي الفرد وإدراكه لذاته وثقافته ضمن المجموعة الثقافية أو الحضارية التي هو منها ويعيش معها، إنه الوعي الذي يضع الإنسان أمام خياره

ورغبته الملحة في إثبات ذاته، وفيما يسعى إليه. وهي باختصار إدراك معنى الحرية كضرورة، كرؤية فلسفية. والهوية بهذا المعنى لا تقتصر على عنصر واحد، فهي تجمع بين ماضي الفرد والجماعة وحاضرهما ورؤيتهما المشتركة للمستقبل، وهي تجمع بعض أو كل العناصر التي يمكن أن تشكل الهوية، ومنها: الثقافة، واللغة، والتاريخ، والذاكرة، والقومية، والوضع النفسي والتطلعات، والعادات والتقاليد، والجغرافية، أو المكان".

وعن الهوية الكردية يضيف "حبيب": "الفرد الكردي له هويته المشتركة مع البشرية كلها، إنها هوية إنسانيته، ولكن له خصوصيته في هويته، كما لبقية البشر، فهو كردي القومية، واللغة، والثقافة، والتاريخ، وكردستاني المكان، أو الجغرافية، وهو عراقي المشاركة في التاريخ والهموم، كما إنه شرق أوسطي وآسيوي في آن واحد. ومن هنا نرى أنه ليست للإنسان، ومنهم الفرد الكردي، هوية واحدة، بل هوية مركبة من هويات فرعية، وتعددها لا يلغي الهوية التي يرى فيها شخصه أو شخصيته وثقافته ويركز عليها كفرد ضمن الجماعة التي هو منها. كما علينا أن نرى بأن الهوية ليست ثابتة بل متحركة ومتطورة بتطور وعي الإنسان وقدرته على وعي ذاته وحقوقه ولاسيما حريته باعتبارها وعي الضرورة".([23])

وكما وصفها أمين معلوف في كتابه الشهير "هويات قاتلة"، تصبح الهوية قاتلة بالفعل حين تكون ذات نزعة قومية شوفينية أو عنصرية، أو دينية متعصبة، أو طائفية متزمتة، تميز بين أتباع الديانات والمذاهب، وتمارس التمييز بين الناس على أساس ذلك، وتمارس القاعدة الفاشية "من ليس معنا فهو ضدنا"، ويمكن أن تنشأ مثل هذه الهويات القاتلة لدى جميع الشعوب والقوميات دون استثناء! ([24])

القانون الدولي والإنساني يقر بأنه لجميع الشعوب الحق في تقرير مصيرها بحرية وإرادة واستقلال وفقًا لما تريدهُ بإرادتها الحرة والواعية، وأن تتمتع بحرية التعبير والعقيدة والتحرر من الخوف والاضطهاد، بعيدًا عن أية قوة أو تدخل أجنبي، وبعيدًا عن أية أعمال قمعية تحت أي مسمى..([25])

فهل يحق للشعب الكردي ممارسة هذه الحقوق بكل حرية؟ الجواب نعم دون تردد.. لكن ممارسة هذا الحق يجب أن تأتي في إطار إنساني أولاً؛ أي بعيدا عن كل القيم العنصرية والقومية الشوفينية، وأن تشكل دافعا للرّقي الاجتماعي والحضاري لشعبها ولشعوب المنطقة، ولتحقيق مستوى أرفع للحياة في جوٍ من الحرية الإنسانية والتسامح والأخوة والعيش المشترك، كأسمى ما ترنو إليه النفس البشرية، هذا ثانيا.. أما ثالثا، فإن مثل هكذا حل، وبهذه الصيغة الإنسانية المنفتحة يتطلب تحقيق التوافق الداخلي ثم الإقليمي لتجنيب المنطقة ويلات الصراعات والحروب.. ويتطلب أيضا ضمان حقوق كل المواطنين والمجموعات التي تعيش في الإقليم.

خلاصة

الأكراد شعب عريق وتاريخه ممتد لآلاف السنين. هذا الشعب تحمل الظلم والقمع والإنكار والتطهير العرقي والإبادة الجماعية.. ومع ذلك بقي صامدا ومتمسكا بهويته الوطنية، وفي هذا الجانب من الصمود والمقاومة أصبح أكثر شبها بالشعب الفلسطيني. الشعب الكردي ليس شعبًا طارئا في المنطقة، وهو ممتد جغرافيًا في أراضي أربع دول كبيرة. أكثر من ثلاثين مليون كردي يعيشون في هذه المنطقة الجغرافية، ويشتركون بتاريخ واحد ولغة واحدة حافظوا عليها رغم حرمانهم من استخدامها من قبل الأنظمة المختلفة على مر العقود الماضية. وفي المعايير الدولية تنطبق على الأكراد كل المعايير التي تنطبق على الفلسطينيين، والتي استندت عليها الدبلوماسية الفلسطينية في تحقيق الاعتراف الدولي والثنائي وفي الأمم المتحدة.([26])

ولا شك أن الأكراد تعرضوا لظلم تاريخي، وحُرموا من حق تقرير المصير، وأن الدول الأربع التي عاشوا في أكنافها أذاقتهم الويلات.. وسلبتهم حقوقهم الوطنية وحتى المدنية، وبالتالي من حقهم، وبعد التضحيات الجسيمة التي قدموها، وبعد مسيرة طويلة من الكفاح المرير، أن ينالوا استقلالهم، وأن يعيشوا بحرية وكرامة وسلام فوق أرضهم التاريخية..

ونحن كفلسطينيين، كنا وما زلنا نؤيد العراق، وتعاطفنا معه بكل صدق في الحروب العدوانية التي شُنّت عليه، بيد أننا أيضا نتعاطف مع حق الأكراد في تقرير مصيرهم، وفي حقهم المشروع في دولة قومية ديمقراطية.. لأن من يناضل من أجل الحرية والاستقلال ويؤمن بعدالة قضيته، عليه أن يتضامن مع كل من له قضية تشبه قضيته، فالعدالة لا تتجزأ.

وقد حظيت القضية الكردية بأهمية كبيرة، نظرا لتوزعها على أربع دول، من أهم دول المنطقة، وأي حل أو تصعيد للمشكلة الكردية يؤثر مباشرة في أوضاع ومستقبل تلك الدول.. إضافة إلى أهمية منطقة كردستان الجيوسياسية والإستراتيجية والاقتصادية وتمتعها بالموارد، خصوصًا النفط، إلى جانب كونها تعج بالإثنيات والجماعات القومية والطوائف، في منطقة وزمن تشتد فيهما حدة الصراعات القومية والدينية والطائفية، والمشاكل الإثنية والعرقية، ومشاريع الانفصال.. التي تؤثر على دول المنطقة وعلى المصالح الإقليمية والدولية.

لذلك، خرجت القضية الكردية من العراق، بل ومن محيط المنطقة كلها، وانتقلت من الدائرة المحلية إلى الدائرة الدولية، لتصبح من ألحّ القضايا الدولية المعقدة التي تتطلب حلولاً عاجلة وسريعة. وإذا ما استثنينا القضية الفلسطينية وعدوان إسرائيل المتكرر والبعد الإنساني والسياسي لقضية اللاجئين، فلربما كانت القضية الكردية من القضايا ذات البعد الإنساني والسياسي الأكثر سخونة والتهابًا بعد القضية الفلسطينية. وقد كان صدور القرار 688 في 5 نيسان 1991 من مجلس الأمن الدولي عودة جديدة بالقضية الكردية إلى الأروقة الدولية، وتحديدًا في إطار الأمم المتحدة، منذ معاهدة سيفر 1920.([27])

ومع أهمية وجسامة التضحيات الكردية، وعدالة مطالبهم، إلا أن القضية الكردية كانت موضع استغلال ومساومات، وقد

تلاعبت بها الأطراف الإقليمية والدولية، كلٌ لمصلحته الخاصة، دون مراعاة لمصالح الشعب الكردي نفسه، وقد تساوقت قيادات كردية مع هذا، على أمل تحقيق بعض المكاسب، ولكن ذلك أضر كثيرا بالقضية الكردية.

في التاريخ البعيد نسبيًا للشعب الكردي، بعد الحرب العالمية الأولى، أَقرت "معاهدة سيفر" بحق الشعب الكردي بتقرير المصير، والتي ألغاها أتاتورك بعد ثلاث سنوات، في "معاهدة لوزان"، وبذلك وُضع الشعب الكردي تحت سيطرة الدول الأربع.([28])

وفي التاريخ القريب نسبيا، بيان آذار 1970 الذي مُنح بموجبه أكراد العراق ما يشبه الحكم الذاتي، ونالوا حقوقا جعلت أوضاعهم هي الأفضل نسبيا مقارنة بأكراد الدول الأخرى، وفي تاريخ أقرب، أقام أكراد العراق ما يشبه الكيان المستقل في ثلاث محافظات شمالية، دون موافقة بغداد في مطلع الأمر، أي بعد انتفاضات 1991، ثم بموافقتها رسميا بعد الاحتلال الأمريكي 2003.

إن حل القضية الكردية (في العراق أولا، ثم في بقية الدول) ينبغي أن يتركز على إقامة دولة المواطنة، التي يعيش فيها جميع المواطنين أحرارا ومتساوين، في ظل نظام ديمقراطي ودولة مؤسسات وقانون.. لا تمييز فيها بين المواطنين على أسس مذهبية أو عرقية أو قومية.. يمكن أن يكون كل ذلك في إطار دولة فدرالية، تقوم على أساس جغرافي/مناطقي لا على أساس إثني أو طائفي، لأن الفدرالية تعني وحدة الأرض والشعب والدولة، وتحول دون التقسيم وإعادة إنتاج نظام الاستبداد، الذي يتغذى من الدولة المركزية التي تحتكر السلطة والموارد.([29])

وهذا النظام كفيل بحماية وصيانة حقوق الإنسان وحقوق الأقليات والجماعات القومية، واحترام ثقافتهم وخصوصيتهم. فحل القضية الكردية لا ينبغي أن يكون على حساب الأقليات والجماعات الأخرى التي تعيش في المنطقة.. ولا على حساب وحدة العراق..

وسعت قطر للقيام بدور إقليمي متصاعد مستغلة الانحسار المرحلي لأدوار العديد من الدول العربية المحورية لأسباب متعددة، رغم أنها كانت تفتقد لبعض عناصر القوة التي تؤهلها لذلك (حجم المساحة الجغرافية، عدد السكان، القوة العسكرية والعلمية ... إلخ) باستثناء الثروة المالية. وأدى ذلك إلى تعثر جهودها الإقليمية تارة، واستياء دول في المنطقة تارة أخرى من تصاعد الدور القطري الطموح على هذا النحو.

([1]) قيس قدري، القضية الكردية بين العاطفة والحقائق الجيوستراتيجية، دنيا الوطن، 2017/9/26.

([2]) من هم الأكراد، محطة قيس مراد قدري، القضية الكردية BBC بالعربي 2014/10/22:
http://www.bbc.com/arabic/middleeast/2014/10/141022_who_are_kurds

([3]) أعداد وتوزع الأكراد، الجزيرة نت، 2017/9/22: http://cutt.us/uAW5Q

([4]) عبد الله محمد علي العلياوي، جذور المسألة الكردية، الجزيرة نت:
http://www.aljazeera.net/specialfiles/pages/4f935dae-8e08-4c54-83ca-16f692c7ab35

([5]) عبد الله العلياوي، المرجع السابق.

([6]) المرجع السابق نفسه.

([7]) صادق الشافعي، عن كردستان والاستفتاء والكيانية المستقلة، جريدة الأيام، 2017/9/16.

([8]) عبد الرضا حمد جاسم، شمال العراق، كردستان، الحوار المتمدن، العدد ، 5620، 2017/8/24:
http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=569878

([9]) عبد الحسين شعبان، القضية الكردية.. استحقاقات التجربة، الجزيرة نت، 23-5-2006:
http://www.aljazeera.net/specialfiles/pages/33651bd2-21ab-4bb9-bacf-1c283e3ba1c3

([10]) قيس قدري، القضية الكردية، مرجع سابق.

([11]) المرجع السابق نفسه.

([12]) حسن البطل، نعم للاستفتاء؛ "لعم" للاستقلال!، جريدة الأيام، 2017/9/21.

([13]) قيس قدري، القضية الكردية، مرجع سابق.

([14]) عبد الحسين شعبان، القضية الكردية، مرجع سابق.

([15]) المرجع السابق نفسه.

([16]) المرجع السابق نفسه.

([17]) المرجع السابق نفسه.

([18]) قيس قدري، القضية الكردية، مرجع سابق.

([19]) عبد الرضا جاسم، شمال العراق، كردستان، مرجع سابق.

([20]) حسن البطل، نعم للاستفتاء؛ مرجع سابق.

([21]) عريب الرنتاوي، الأنظار تتجه إلى أربيل... ماذا عن «روج آفا»؟، جريدة الأيام، 2017-09-25.

([22]) ماجد كيالي، المشكلة الكردية السورية، الجزيرة نت، 2017/10/16: http://cutt.us/tAqd

([23]) كاظم حبيب، إشكالية الهوية وحقوق المكونات القومية، الحوار المتمدن، العدد 5652. 27-9-2017.

([24]) كاظم حبيب، إشكالية الهوية، مرجع سابق.

([25]) انظر: حق الشعوب في تقرير مصيرها، قرار الجمعية العامة للأمم المتحدة رقم 421 الصادر في 4/ كانون الأول/1950.
([26]) نور عودة، واجب فلسطين تجاه الشعب الكردي، صحيفة الحدث، 2017/9/25.
([27]) عبد الحسين شعبان، القضية الكردية. مرجع سابق.
([28]) حسن البطل، نعم للاستفتاء؛ مرجع سابق.
([29]) ماجد كيالي، المشكلة الكردية، مرجع سابق.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	النقد السياسي
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	مطبوع
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | arabaffairsonline.com 03.03.2018/

کاتی تۆمارکردن:	2023/14/2 11:32:45 AM
ناوی تۆمارکار:	هەژار کامەلا

بابەت: 106
الدولة الكوردية والمعايير الدولية
https://www.kurdipedia.org/?q=20230313122259474180
فؤاد حمه خورشيد

ان العناصر الاساسية لتكوين اي دولة مستقلة في النظام الدولي (بعد تأسيس عصبة الامم ثم هيئة الامم المتحدة) هي معايير بسيطة وسهلة وتتلخص بما يلي :
1- الاقليم ، أو الوطن القومي ، ومن هذه الناحية تقدر مساحة كوردستان ، وهي الوطن القومي للامة الكوردية ب 500000 كم مربع، وهي مساحن متوسطة مقارنة بمساحة الدول ذات المساحة العملاقة كروسيا البالغة 17 مليون كم مربع ، مع ذلك فان مساحة كوردستان اكبر من مساحة لبنان ب 48 مرة، واكبر من اسرائيل ب 23 مرة ، واكبر من البانيا ب 17 مرة ، واكبر من مساحة جمهورية الجيك ب 6 مرات .
2- تكوين اثني (سكان) ، وفي هذا الجانب يقدر عدد افراد الامة الكوردين في وطنها كوردستان بمابين 30 – 40 مليون نسمة، وهو رقم يفوق عدد سكان الكثير من الدول المستقلة الاعضاء في الامم المتحدة الان ، وهم بهذا الحجم يشكلون رابع اكبر امة ، اوقومية في الشرق الاوسط لا دولة لها لحد الان، وفي الجغرافية السياسية والقانون الدولي لا توجد هناك رقم محدد لا لمساحة الدولة ، ولا لعدد سكانها كشرط لكي تمنح الاستقلال ، ومن شأن هذه المساحة، وهذا العدد السكاني ان يمنح كوردستان الشكل الامثل للدولة المستقلة في الشرق الاوسط .
3- قيادة اوسلطة او ادارة مقبولة من قبل كل أو غالبية السكان . وهنا ربما يكمن الاشكال الرئيسي عند الكورد ، والسبب في ذلك هو حرمان الكورد من قبل القوى الاجنبية المسيطرة والمجزئة لكوردستان منذ قرون لوحدتهم القومية ، ومحاربة نضالهم ووحدتهم القومية في اجزاء كوردستان الاربعة الملحقة بكل من ايران وتركيا والعراق وسوريا .
4-اقتصاد داخلي يضمن العيش والامن الغدائي. وفي هذا الجانب كانت كوردستان ولاتزال تعتبر واحدة من اهم سلال الخبز في الشرق الاوسط من الناحية الزراعية، كما ان غناها بالموارد الطبيعية ، وبخاصة النفط والغاز، زاد من قيمتها الاقتصادية والاستراتيجية ، ومن تكالب القوى الاجنبية ضد تطلعات شعبها في الحرية والاستقلال.
5- السيادة وتعني الاعتراف الدولي بسلطة ادارة او قيادة ذلك الاقليم الداخلية والخارجية من خلال قبولة عضوا في المجتمع

الدولي والاعتراف به لتصبح دولة ذات سيادة كاملة على سكانها واراضيها وجدودها ومواردها واجوائها ، اي منح الدولة مقعدا في هيئة الامم المتحدة .
لوطبقت هذة الاسس والمعايير على كوردستان ، عند رسم خارطة الشرق الاوسط من قبل الدول الاستعمارية الحليفة بعد الحرب العالمية الاولى ، لوجدناها كانت تفتقر الى عنصرين اساسيين منها ، هما الثالث والخامس لذلك اعتبرت ، وخاصة بعد تعذر تطبيق معاهدة سيفر عام 1920 ،هي وسكانها ، مجرد غنيمة جغرافية من غنائم الحرب اضيفت وفق المساحات المحصصة لدول الحلفاء المساهمين في معاهدة سايكس – بيكو ، باستثناء ذلك الجزء الذي خضع لتركيا بموجب معاهدة لوزان لعام 1923.
فبريطانيا ، في مباحثات لوزان ،حرصت على ان تبقى كوردستان الجنوبية(ولاية الموصل) بثرواتها النفطية برمتها ضمن مناطق احتلالها قبل ان تتبلور فكرة الحاق هذه الولاية الغنية بالنفط بدولة العراق التي انشئت فيما بعد ، ومن اجل هذا الهدف استطاعت بريطانيا ان تقنع فرنسا في عام 1919 بالتنازل عن منطقة بهدينان، من ولاية الموصل والتي كانت من حصة فرنسا بموجب معاهدة سايكس-بيكو ، وضمها الى مناطق احتلالها مقابل منحها حصة من نفط الولاية .
وقبل ان تتبلور فكرة الحاق كوردستان الجنوبية بدولة العراق، المزمع اقامتها للملك فيصل من قبل الانكليز، كانت هناك فكرتان حول مصيرها في الدوائر السياسية البريطانية:
1 – وزارة المستعمرات كانت تطالب بتحويلها،في الفترة من اواسط1921 ولغاية نهاية 1922، الى دولة كوردية ذات ادارة ذاتية تحت الاشراف البريطاني لتكون دولة حاجزة بين مناطق النفوذ البريطاني في بلاد ما بين النهرين والدول الاخرى.
2 - في حين كان المندوب السامي البريطاني في بغداد يلح ، كسابقه ولسن ، بدمج ولاية الموصل بكاملها بدولة العربية المزمع تأسيسها في ولايتي بغداد والبصرة لضرورات استراتيجية واقتصادية لتلك الدولة.
وكانت النتيجة قبول وزير المستعمرات ونسن تشرشل بفكرة المندوب السامي وايدها واقرتها الحكومة البريطانية، ثم اقر مجلس عصبة الامم الحاق الولاية بالعراق رسميا في 16 كانون الاول 1925 ، وهكذا اصبحت حقول النفط في كوردستان الجنوبية من حصة بريطانيا والعراق لاحقا ، لذلك لم تلتفت الى حقوق الشعب الكوردي ، وبذلك أصبح النفط نقمة على كوردستان وليس نعمة عليها في السياسة الدولية ، وهذا يحمل بريطانيا اعباء وتبعات الجزء الاكبر لكل المأسي والمظالم التي حلت بالكورد في كوردستان الجنوبية منذ معاهدة سيفر وحتى يومنا هذا .
وعلى ضوء جملة من التغيرات السياسية والدبلوماسية والعسكرية رسمت خارطة جديدة لدول جديدة في الشرق الاوسط ، كانت الضحية فيها دولة كوردستان ، وبرزت فيها دول تركيا والعراق وسوريا الحديثة.
وهنا اود ان استشهد بثلاثة اقوال حول هذا الموضوع :
فالسيد (سكومو نكديمو) يقول حول الموضوع :(رسمت حدود المنطقة بين زجاجات الويسكي والكافيار وفق اسس وتقديرات باردة ومصالح وحشية تحت تاثير القوة ، لقد قامت الدول الكبرى بتمزيق الشعوب والقبائل وايقاع الظلم بالعديد من الشعوب ومنها الشعب الكوردي) .
أما السيدان (بيا سالنجر) و (ارك لوران) فيقولان: (تعتبر الفكرة التالية افضل تعبير عن هذا الواقع:(العراق حصيلة نوبة جنونية أصابت تشرشل الذي اراد الجمع بين حقول النفط ولهذا السبب جمع ثلاثة من الشعوب التي لا يجمعها جامع ، الكورد والسنة والشيعة) .
وقول السيد (جورج انلونيوس): (كانت رغبة بريطانيا في وضع اليد على منابع نفط ولاية الموصل- بما فيها كركوك – نتج عنها ضم الولاية برمتها الى الدولة العربية الحديثة وصيرورتها اقليما من اقاليمها ، والفضل في هذا يرجع الى الدبلوماسية البريطانية ، وهذا ادى الى تعاون فعال ووثيق انكلو- عراقي بخصوص التصدي للقضية الكوردية ، فالكورد يعيشون في قلب منطقة الشرق الاوسط الغني بالنفط وهذا ما يوحد ضدهم بعد اكتشافه كل الحكومات الطامعة بهذه الثروة .) وهذا يعني ان بريطانيا كانت مهتمة بمصالحها النفطية وليس بمصالح الامة الكوردية .[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	جنوب كردستان

:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | ahewar.org
کاتی تۆمارکردن: PM 12:22:59 2023/13/3
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 107

الرؤية التركية الرسمية لاتفاقية لوزان

https://www.kurdipedia.org/?q=20221016111211440132

*الاناضول،TRT

في أعقاب الحرب العالمية الأولى أجبرت دول الحلفاء الحكومة العثمانية على القبول بتوقيع معاهدة سيفر في 10 أغسطس/آب 1920، التي بشروطها القاسية والمجحفة أسست لبداية حقبة الاحتلال الغربي للأراضي التركية.

وعلى الرغم من توقيع معاهدة سيفر التي تضمنت بنوداً ثقيلة جداً حول تقاسم دول الاستعمار الأراضي التركية، فقد وُلدت ميتة قبل أن تدخل حيّز التنفيذ بفضل الكفاح الوطني الذي بدأته الأمة التركية بمجرد وصول القائد مصطفى كمال أتاتورك إلى ميناء سامسون يوم 19 مايو/أيار عام 1919، وهو النضال الذي استمر حتى تحرير إزمير من الاحتلال اليوناني يوم 9 سبتمبر/أيلول عام 1922، وانسحاب آخر جندي إنجليزي من إسطنبول في 4 أكتوبر/تشرين الأول 1923.

وتتويجاً للانتصارات العسكرية على الدول الغازية، بدأ الأتراك حرباً دبلوماسية وسياسية بقيادة عصمت إينونو، الرئيس الثاني للجمهورية التركية، اختُتمت بتوقيع معاهدة لوزان في 24 يوليو/تمّوز 1923، التي مهّدت بدورها لإعلان الجمهورية التركية المستقلة في 29 أكتوبر/تشرين الأول من عام 1923.

أصل الحكاية

أرجأت دول الحلفاء، التي انتصرت في الحرب العالمية الأولى، المفاوضات مع الأتراك إلى وقت لاحق، إذ لم يتمكنوا من التوصل إلى توافق في الآراء بشأن تقسيم الدولة العثمانية. وما إن اتفقوا حتى وُقّعَت معاهدة سيفر في 10 أغسطس/آب 1920، بمتحف السيراميك في سيفر، إحدى ضواحي باريس.

واعتُبرت بنود وشروط معاهدة سيفر أكثر قسوة وإجحافاً إذا ما قورنت بشروط معاهدة فرساي التي فُرضت على الإمبراطورية الألمانية في وقت سابق من ذلك العام.

ومنذ اليوم الأول رفض الشعب التركي الوصاية الغربية بجميع أشكالها، وبطبيعة الحال معاهدة سيفر، فما إن بدأت قوات الحلفاء النزول من السفن الراسية في إسطنبول بعد توقيع هدنة موندروس نهاية عام 1918، حتى بدأ الشعب وخلايا الجيش المتناثرة في أنحاء الأناضول تشكيل نواة المقاومة الشعبية الأولى، فيما اعتُبرت خطبة أتاتورك الشهيرة التي ألقاها فور وصوله إلى سامسون الشرارة التي أشعلت أعظم حروب التحرير والاستقلال على مستوى العالم، التي حدّدَت فلسفتها وعنفوانها عبارته الخالدة إما الاستقلال وإما الموت.

الطريق إلى لوزان

عقب الانتصارات المتوالية والكاسحة التي حقّقها الأتراك خلال حروب التحرير والاستقلال التركية بين عامَي 1919 و1922، جرى التوقيع على هدنة مودانيا في 11 أكتوبر/تشرين الأول 1922 التي أعلنت فعلياً انتهاء حرب التحرير والاستقلال بانتصار الأتراك، بعد تمزيق معاهدة سيفر وتوقيع معاهدة لوزان التي تجاهلت ما أقرّته معاهدة سيفر من بنود وشروط مجحفة.

وبموجب معاهدة لوزان التي وُقّعَت بمدينة لوزان السويسرية يوم 24 يوليو/تموز 1923 بين دول الحلفاء والقوى الوطنية التركية المنتصرة في حرب الاستقلال، أعلن مصطفى كمال أتاتورك ورفاقه تأسيس الجمهورية التركية الحديثة يوم 29 أكتوبر/تشرين الثاني 1923.

وعلى أثر معاهدة لوزان أيضاً رُسّمَت الحدود بين تركيا واليونان، واعتُرِفَ بالجمهورية عقب حرب الاستقلال بقيادة مؤسس الجمهورية مصطفى كمال أتاتورك. فيما نصَّت بنود المعاهدة التي تضمنت 143 مادة، على استقلال تركيا وتحديد حدودها، وحماية الأقليات المسيحية اليونانية الأرثوذكسية في تركيا، مقابل حماية الأقليات المسلمة في اليونان.

لوزان بين الحقيقة واللغط

تُعتبر معاهدة لوزان باختصار اتفاقية سلام بين الجمهورية التركية الحديثة ودول الاستعمار التي كسبت الحرب العالمية الأولى، فضلاً عن كونها صكّ طابو الجمهورية الفتيَّة التي أسَّسها بالسلاح قائد حرب الاستقلال التركية مصطفى كمال

أتاتورك ورفاقه.
وحسب التقرير الذي نشرته الأناضول حول اللغط الدائر حول معاهدة لوزان في تركيا والعالم العربي، أشارت الأناضول إلى الأقوال الكاذبة التي يتم ترويجها بأن تركيا أُجبِرَت على توقيع المعاهدة تحت تهديد دول الحلفاء، وهو كلام غير صحيح جملةً وتفصيلاً، خصوصاً أن لوزان وُقّعَت بعد انتصار تركيا على اليونانيين وطردهم من الأراضي التركية. في حين أن هذا الكلام قد يصحّ على معاهدة سيفر التي وقعت في ظلّ خسارة الدولة العثمانية الحرب، وهي المعاهدة التي لم يعترف بها الأتراك الذين أشعلوا حرب التحرير والاستقلال التركية، كما أسلفنا.
ومن بين أهمّ ما يُروَّج بلا مصداقية أيضاً، مقولة أن صلاحية معاهدة لوزان تنتهي العام المقبل 2023، في حين أن نَصّ المعاهدة بموادِّها كاملة وملاحقها لم يأتِ على ذكر سقف زمني لنهايتها.
الأغرب من كل ذلك، من يقول إن المعاهدة منعت تركيا من التنقيب عن البترول، وهو ما لم تأتِ المعاهدة على ذكره تصريحاً ولا تلميحاً، إذ تنقّب تركيا عن النفط منذ سنوات طويلة على أراضيها وفي البحار بلا أي اعتراض من أي دولة معنيَّة بالمعاهدة.
إلى جانب كل ما ذكرنا، يوجد لغط حول سيادة تركيا على المضايق التركية، المتمثلة في البوسفور والدردنيل، وأن تركيا بموجب معاهدة لوزان لا يحقّ لها تحصيل رسوم مرور السفن عبر المضايق. هذا الكلام أيضاً عارٍ تماماً عن الصحة، لأن من يقوله يتجاهل معاهدة مونترو، التي دخلت حيّز التنفيذ عام 1936، وتنظّم حركة السفن في المضايق التركية الاستراتيجية، وتُعتبر مكملة لمعاهدة لوزان.
99 عاما على وثيقة استقلال تركيا
وأحيت تركيا، الأحد، ذكرى مرور 99 عاماً على إبرام معاهدة لوزان للسلام، الوثيقة التي شكلت اعترافاً دولياً بسيادة واستقلال البلاد.
المعاهدة المكوّنة من 143 بنداً ومقدّمة و4 فصول، دخلت حيّز التنفيذ يوم 23 أغسطس/آب 1923، عبر المصادقة عليها من قبل البرلمان التركيّ الثاني.
ونصّت بنود المعاهدة على استقلال تركيا وتحديد حدودها، وحماية الأقليات المسيحية اليونانية الأرثوذكسية فيها، مقابل حماية الأقليات المسلمة في اليونان.
كما احتوت بنوداً تتعلق بتنظيم وضع تركيا الدولي الجديد، وترتيب علاقتها بدول الحلفاء المنتصرين في الحرب، ورسم الجغرافيا السياسية لتركيا الحديثة وتعيين حدودها مع اليونان وبلغاريا.
كما تضمنت تنازل الدولة التركية النهائي عن ادّعاء أيّ حقوق سياسية ومالية وأيّ حق سيادي في الشام والعراق ومصر والسودان وليبيا وقبرص، بجانب تنظيم استخدام المضائق البحرية التركية في وقت الحرب والسلم.
ومن خلال المعاهدة المذكورة، ضمنت تركيا اعترافاً دولياً بسيادتها واستقلالها، كما أنها ألغت أحكام معاهدة سيفر التي كانت الدولة العثمانية قد وقّعتها في 10 أغسطس 1920.
كذلك نصّت معاهدة لوزان على الاعتراف بحدود اليونان كما وردت في معاهدة مودانيا، فيما تنازلت (اليونان) عن منطقة قرة أغاج لصالح تركيا، كتعويض عن الحرب.
وفي خطوة لإحياء رمزية انضمام قرة أغاج (تقع حاليا بولاية أدرنة) إلى تركيا من جديد، شيّد نصب معاهدة لوزان التذكاري بالتعاون مع جامعة تراقيا وبلدية أدرنة، داخل حرم جامعة تراقيا في قرة أغاج، وافتتح رسمياً في 19 يوليو/تموز 1998، بحضور الرئيس التركي آنذاك، سليمان ديميريل.
ويضمّ النصب التذكاري رموزاً ودلالات لها معانٍ تشير إلى بعض بنود معاهدة لوزان، ولا يزال قائماً حتى الآن، كشاهد على مجريات وأحداث تلك الحقبة قبل قرابة قرن من الآن.
وفي حديث للأناضول، قالت الأكاديمية نورتان جتين، مديرة مركز مبادئ أتاتورك وتاريخ الانقلاب للأبحاث التابع لجامعة تراقيا، إن معاهدة لوزان كانت بمثابة وثيقة اعتراف بسيادة واستقلال تركيا التي كانت قد خرجت للتوّ من الكفاح الوطني.
وأضافت أن الظروف التي كانت سائدة عام 1919، جعلت من الأتراك أسرى في وطنهم الأم، الأمر الذي دفع مصطفى كمال أتاتورك ورفاقه لإطلاق عملية الكفاح الوطني، والتي استمرّت لأعوام، إلى أن كانت معاهدة لوزان للسلام، إحدى ثمارها ونتائجها.
وأشارت جتين إلى أن دول الحلفاء والقوى الإمبريالية، وبعد عام 1922 وانتصارات عملية الكفاح الوطني بقيادة أتاتورك، أدركت أن اليونان التي كانت بمثابة رأس حربتهم في منطقة الأناضول لا تستطيع المقاومة أمام الأتراك، فلجأت إلى عرض هدنة على الدولة التركية.
وأفادت بأن جهود القوى الغربية لتوقيع هدنة مع الدولة التركية أسفرت عن توقيع هدنة مودانيا في 11 أكتوبر/تشرين الأول 1922، التي ألغت أحكام هدنة موندروس المبرمة مع الدولة العثمانية عام 1918.
وأوضحت الأكاديمية التركية أن هدنة مودانيا ساهمت بانضمام تراقيا الشرقية إلى الأراضي التركية دون قتال، قبل أن يتم تحديد حدودها النهائية عبر معاهدة لوزان للسلام.
وأفادت بأن المعاهدة ضمنت أيضاً ضمّ جزر غوكجة أدا وبوزجا أدا الواقعتين قبالة السواحل التركية في بحر إيجة، إلى الأراضي التركية.

وذكرت أن الوفد التركي في مباحثات معاهدة لوزان كان ممثلاً حينها بعصمت إينونو، مشيرة إلى وجود مذكرة تعليمات بيد الوفد التركي، مقدمة من قبل دولتهم.
وشددت جتين على ضرورة تقييم بنود وتفاصيل معاهدة لوزان للسلام، وفق الظروف والمعادلات التي كانت سائدة حين توقيعها، من أجل استيعابها بشكل صحيح.
وفيما يخصّ نصب معاهدة لوزان التذكاري في قرة أغاج، قالت إن أعمدته الثلاثة ترمز إلى مناطق الأناضول وتراقيا وقرة أغاج، فيما يشير حوض الماء قرب النصب، إلى البحار التي تحيط بتركيا من جهاتها الثلاث.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	سياسة
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان
الدولة - الأقليم:	تركيا
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | marsaddaily.com
کاتی تۆمارکردن: 2022/16/10 11:12:11 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 108
الشرق بعد لوزان
https://www.kurdipedia.org/?q=20230319114540475870
بقلم أرنولد ج. توينبي/ أيلول (سبتمبر) 1923

تعليق: حسين جمو

كتب المؤرخ البريطاني، أرنولد توينبي، هذا المقال بعد التوقيع على معاهدة لوزان في سويسرا بتاريخ 24-07- 1923. نسخة من المقال منشورة في مجلة فورين أفيرز الأميركية، وهي مؤرشفة في المجلة بتاريخ أيلول/ سبتمبر 1923، أي بعد التوقيع على المعاهدة بأقل من شهرين. كان توينبي يبلغ من العمر 37 عاماً حين كتب المقال، ولم يكن قد ذاع صيته كمؤرخ في ذلك الحين، فقد كان قريباً من أجواء سياسات الشرق الأوسط البريطانية، حيث عمل في قسم الاستخبارات في وزارة الخارجية البريطانية منذ عام 1915، ومندوباً في الوفد البريطاني في مؤتمر باريس للسلام عام 1919 ، عمل أستاذاً للدراسات البيزنطية واليونانية الحديثة في جامعة لندن. و من عام 1921 إلى عام 1922 كان مراسل صحيفة مانشستر غارديان أثناء الحرب اليونانية التركية، وهي تجربة أدت إلى كتابته عدداً كبيراً من المقالات عن تركيا واليونان في الصحف البريطانية. ومن تتبع عدد من مقالاته، يلاحظ أنه انتقل من النظرة العدائية لتركيا خلال سنوات الحرب العالمية الأولى وحتى نهاية حرب الاستقلال عام 1922، إلى تفهم "القومية التركية" وتجسيدها في دولة مستقلة مع كل ما يتطلبه ذلك من إجراءات، حتى التبادل السكاني المجحف إنسانياً بين اليونان وتركيا. ذلك أن تركيا التي كانت في طور التأسيس، قد لاقت هوى في نفس توينبي وفق نظريته في تأسيس الدول على حدود قومية والتخلي عن فكرة الحدود الطبيعية، لأن الدولة القومية مقيدة في نزعة التوسع مقارنة بالحدود الطبيعية التي ترى في جبال ما قد تكون بعيدة هو الحد الطبيعي لأمة من الأمم. وقد أدى ترويجه للأتراك في الصحافة إلى استعدائه من قبل النخب اليونانية التي نجحت في النهاية من إبعاده عن كرسي دراسة التاريخ اليوناني والبيزنطي في جامعة لندن. عموماً، تكشف سيرته عن حيوية في بناء المواقف، تظهر على شكل تقلبات وانقلابات، كما في حالتي اليونان وتركيا، وكذلك توصيته في العام 1936 وزارة الخارجية البريطانية بأخذ وجهة نظر أدولف هتلر على محل الجد في فكرة التحالف الألماني البريطاني، ثم موقفه أيضاً من الصهيونية، فقد انتقل من تشجيع الهجرة اليهودية إلى فلسطين عام 1917 إلى تحول انقلابي في العام 1922 بسبب تأثره بأطروحات وفد عربي زار لندن، وقد التزم بهذا الموقف المؤيد للقضية

الفلسطينية حتى وفاته عام 1975.

بالنسبة لموقفه من الكرد، فلم يكن هذا الشعب ممن التفت توينبي إليهم رغم سنوات عمله الخطرة في القضية العثمانية. وقد شارك في توثيق شهادات عن الإبادة الوحشية ضد الأرمن في العام 1915، ورفع تقريره إلى مجلس اللوردات تحت عنوان "قتل أمّة". ويمكن ملاحظة أن كافة التحولات التي مر بها المؤرخ البريطاني، كان تحت تأثير اللقاءات الشخصية أكثر من القراءة والاطلاع، و ربما لو أنه التقى قبل لوزان بشخصية كردية من وزن الشيخ عبدالقادر نهري أو سعيد الكردي (نورسي)، كان سيكون له رأي مفصل عن الكرد وقضيتهم.

أخيراً، ليس هناك شيء في المعاهدة تدعى "بنود سرية" غير متداولة، و ما التلميحات التي يطلقها الرئيس التركي رجب طيب أردوغان حول تحديد صلاحية معاهدة لوزان ب100 عام سوى تلاعب سياسي بالحشود.

بالنسبة لمعاهدة لوزان التي يتناولها هذا المقال، فيعد الأساس القانوني لظهور الشرق الأوسط بصورته الحالية، ففيها تم تحديد الحدود بين تركيا واليونان، وحدود دول البلقان، و المصادقة على اتفاقية أنقرة للحدود بين فرنسا المنتدبة على سوريا وبين تركيا، و تم البت في مسألة الموصل لإحالتها للجنة دولية من عصبة الأمم. وفي هذه المعاهدة تم وضع الملف الكردي في الأدراج، و تمزيق قضية الإبادة ضد الأرمن. وبنظرة أكاديمية، تعد معاهدة لوزان ألفباء السياسة لأي شخص ينوي الخوض في عالم السياسة. ونجد في هذا المقال، وكثير غيره في تلك الفترة، أنه لا يتم التطرق إلى القضيتين الكردية والأرمنية، فقد تجاوزتهما الدبلوماسية الدولية سريعاً وعلى نحو قاسٍ في تنازل يعطي تركيا حرية التصرف بشأنهما بدون أي قيود قانونية. و رغم أن هذا المقال في الأصل يتجاوز 5 آلاف كلمة، فإن المرء ليعتقد لوهة أن هناك سطوراً خاصة بالكرد فيها، و هو ما لن يجده القارئ هنا.

تم اختصار أجزاء من المقال في الجوانب التقنية حول إمكانية توسيع اليونان حدودها السياسية والنزاع الداخلي في اليونان عقب الانقلاب العسكري بعد هزيمة الأناضول.

تم إرفاق توضيحات في المادة وإدراجها بين قوسين (..) وإضافة عناوين للمحاور الرئيسية.

نص المقال: الشرق بعد لوزان

بعد انقضاء أكثر من ثمانية أشهر على عقد المؤتمر، وأكثر من تسعة أشهر على توقيع هدنة مودانيا، تم أخيراً التوقيع على معاهدة السلام في لوزان. كانت الهدنة الحدث الأهم فيما يتعلق بتجنّب الحرب، وبمجرّد تحقق هذه الخطوة، لم يعد هناك أي خطر حقيقي من أن يؤدي انهيار المفاوضات الدبلوماسية إلى تجدد الأعمال العدائية، على الرغم من أن ذلك تحديداً كان وراء استحالة التنبؤ بموعد انتهائها.

الآن وبعد أن انتهى الدبلوماسيون من عملهم، هل قدّموا لنا سلاماً جيداً أم سيئًا؟ الإجابة على السؤال تعتمد على معنى كلمة "جيد". بالنسبة للقارئ العادي، لا شك أن معاهدة السلام مثل الرواية أو المسرحية، مقبولة بقدر ما هي متماسكة ومتسقة وواضحة، وهذه المواصفات تعتمد بشكل عام على طبيعة التأليف. في حين أن معاهدة السلام الجيدة، على عكس معظم الأعمال الأدبية الجيدة، يجب أن تكون بالضرورة نتاجاً للتعاون. في الواقع، الوضوح التام في بنود المعاهدة يشير إلى أن أحد الطرفين كان لديه الكثير من المطالب. معاهدة سيفر، على سبيل المثال، كانت بمثابة فشل دبلوماسي كارثي لأنها تجاهلت تماماً وجهة نظر أحد الموقّعين عليها، وعندما يتم نشر النص الكامل لمعاهدة لوزان، سيكون بالتالي من قصر النظر التقليل من قيمتها لأنها مليئة بالأخطاء. تشهد هذه العيوب على مساعٍ طويلة وناجحة في نهاية المطاف لدمج نسختين في نسخة واحد، ويجب اختبارها من خلال النظر في متانتها. فيما النهايةً، سيكون من التسرع التنبؤ، لكن مؤتمر لوزان على الأقل كان أول محاولة حقيقية لإيجاد تسوية بين المهزومين والمنتصرين في الحرب الأوروبية.

من الملفت أن القضايا السياسية والإقليمية بين آخر متحاربيْن محليين، اليونان وتركيا، تمت تسويتها بصعوبة وتأخير أقل من القضايا الاقتصادية والمالية بين تركيا والقوى الغربية. والجدل الأخير حول العملة التي يتم بها تحديد الدَيْن (دفع الكوبونات) يعكس إلى أي حد يعد نظام الامتيازات (التي منحتها الدولة العثمانية للدول الأجنبية) الجوهر الأساسي لاضطراب الشرق الأدنى. لكن قوى الحلفاء الرئيسية، بعد التخلّي عن مصالح اليونان وأرمينيا، اتّبعت الحكمة حتى النهاية بالتخلي عن مصالحها أيضاً. لقد كان هذا الطريق الهدف الصحيح، لأنه كان من الواضح أنه لا يمكن تعزيز أياً من هذه المصالح، حيث ستتضرر جميعها أكثر باستئناف الحرب.

سيتم الحكم على معاهدة لوزان في التاريخ من خلال تأثيرها على التطور الداخلي والعلاقات المتبادلة بين الدول التي أبرمت المعاهدة فيما بينها.

كما هو الحال بين اليونان وتركيا، فإن المصالحة لا يمكن إلا أن تكون مسألة وقت، لأن مزاياها تتجلى مع تلاشي العوائق أمامها. لن يكون صراع الطموحات الإقليمية منذ قرن من الزمان قضية مستمرة في المستقبل القريب. تضاءل احتمال حصول اليونان على أي شيء شرق نهر ماريتسا (يفصل الحدود البرية بين اليونان وتركيا) أو على البر الرئيسي للأناضول، إذا لم نقل أنها اختفت تماماً. بينما لم تعد تركيا تطمح في شيء من أوروبا باستثناء سعيها للحصول على عمق بري ما لحماية مضيق القسطنطينية (البوسفور).

إن التبادل السكاني الذي نجحت اليونان وتركيا في التفاوض بشأنه في اتفاقية منفصلة خلال الدورة الأولى في لوزان، سيسهل إلى حد كبير العلاقة بين البلدين، كتعهد بحسن نية وكإلغاء لاحتمالات وفرص الاحتكاك. وإذا توصّلت الحكومتان إلى اتفاق بشأن هذه النقطة المؤلمة بشكل خاص، في وقت بلغت فيه المرارة بين الشعبين ذروتها، فمن المرجح أن تتبعها الترتيبات الأخرى مع مرور الوقت وتلاشي المشاعر السلبية. بغض النظر عن الوقت الذي قد يستغرقه اليونانيون والأتراك ليشعروا بحسن النية بشكل متبادل، يجب أن تعلّمهم العوائد الإيجابية للاتفاق بشكل سريع الثبات أمام الأجانب، خاصة عندما يدركون مع الوقت أن خلافاتهم تمثل ثغرات قابلة للاستغلال من قبل القوى الأجنبية، وعلى الرغم من أن هذه القوى قد تميل كما هو الحال الآن، إلى إبقاء تركيا واليونان في حالة خلاف، إلا أن هناك عوامل جديدة في عالم ما بعد الحرب (العالمية الأولى) قد تمكّن البلدان الصغيرة من الاستغناء عن الرعاية الخطيرة لجيرانها الكبار.

الحدث المهم في هذا الصدد هو قرار مجلس عصبة الأمم للتشجيع على منح قرض دولي من أجل إعادة توطين 750 ألف لاجئ يوناني من شرق تراقيا والأناضول ضمن الحدود اليونانية الجديدة. يرجع الفضل الرئيسي في ذلك إلى الدكتور نانسن، ولكن يبدو أن الدافع الأخير قد تم من قبل منظمات الإغاثة الأمريكية التي تحمّلت حتى الآن العبء الرئيس المتمثل في رعاية اللاجئين، وقد هددت منظمات أمريكية بالانسحاب من هذه العملية ما لم يتم البدء سريعاً بتدشين البنية التحتية لتوطين اللاجئين.

يجب أن يكون هذا القرض لليونان استثماراً أفضل من ذلك الذي تم تخصيصه للنمسا؛ ففي حين أن النمسا بلد تلاشت مصادر ثروته، فإنه يجب توطين اللاجئين اليونانيين في أراضٍ ذات إمكانيات كبيرة قابلة للتطوير، ومن المتوقع أن تتحول أعداد هؤلاء اللاجئين ومهاراتهم إلى مصدر مهم للإنتاجية في حال تأمين رأس المال اللازم.

إن نجاح القرض الدولي ينبغي أن يساهم في تأسيس ثروة مقدونيا اليونانية. ومن خلال ملء المقاطعة بسكان متجانسين بدلاً من خليط من الأتراك واليونانيين والبلغار الذين سكنوها حتى الآن، فإنه سيتم دعم استقرار الحدود السياسية الحالية لهذه المنطقة، لكن استتباب السلام هو بالطبع الشرط الأساسي الذي بدونه لن تكون للإمكانيات المادية أي قيمة، لأنه إذا أصبحت هذه الأراضي مرة أخرى منطقة حرب فسيهلك اللاجئون وسيخسر المستثمرون الخيّرون أموالهم، وبالتالي فإن المصلحة الأساسية والمتطابقة لجميع شعوب الشرق الأدنى تكمن في السلام، والابتعاد عن مكائد وطموحات القوى العظمى، وفي الدعم المعنوي والاقتصادي لبعض المنظمات الدولية مثل عصبة الأمم، والتي في إطارها هناك العديد من القوى الصغيرة التي إذا تمكنت من التعاون، فسوف تتعلم كيف تحافظ على مصالحها أمام القوى العظمى. هل ستسعى القوى الصغيرة في الشرق إلى هذا الخيار الأخير في المستقبل القريب؟ ربما نقترب أكثر من الإجابة بعد إلقاء نظرة سريعة على الموقف الحالي لليونان وتركيا.

المعضلة اليونانية

على مدار القرن الماضي، أو بعبارة أخرى منذ أن أصبحت دولة مستقلة، كانت اليونان تعيش خارج حدودها أكثر مما تعيش داخل حدودها؛ خاصة في الأراضي "غير المستردة" التي كانت تأمل في النهاية تضمينها في نطاقها الوطني (الهدف الأسمى هو القسطنطينية)، و أيضاً عوائد استثمارات المهاجرين اليونانيين في جميع أنحاء العالم، من السودان المصري إلى روسيا ومن البنغال إلى شيكاغو. خلال السنوات القليلة الماضية التي سبقت الحرب الأوروبية، وصلت التحويلات المالية من اليونانيين في الولايات المتحدة إلى أرقام كبيرة لدرجة أنها رفعت بشكل ملحوظ تكلفة ومستوى المعيشة المادية في البلد الأم، ولكن المردود المعنوي والفكري القادم من الخارج لم يقل أهمية عن المردود المالي، حيث جلب لها مهاجروها رؤية جديدة عن العالم، وألهموا العالم بالتعاطف معها من خلال خلق روابط شخصية عن طريق الزواج والتجنيس لم تكن موجودة قبل ذلك بين الغرب والشعوب الشرقية غير التجارية. إن تطلّع اليونان إلى جمال وذكريات القسطنطينية وثروات غرب آسيا الصغرى منحها شيئاً من الأمل في المستقبل شبيه بالأمل الذي منحها انفتاح الكنديين والأميركيين على المهاجرين اليونانيين.

لكن الكوارث العالمية في السنوات الأخيرة حرمت اليونان الآن بشكل مباشر و غير مباشر من جميع مصادر الحياة والقوة الخارجية تقريباً، حيث تم تحديد خط توسّعها الإقليمي شمالاً وشرقاً من قبل قوّتين أقوى منها _يوغوسلافيا وتركيا_ وهي بالكاد يمكن أن تحافظ على ما بين يديها جهة ألبانيا وبلغاريا.

إن فقدانها القسطنطينية وسميرنا (إزمير) وأدريانوبل والمنستير وكوريتسا، نال من أفقها السياسي. تم دفع مئات الآلاف من أقلّياتها في هذه المناطق نحو مناطق مجاورة لها، وسيتعين من الآن فصاعداً تأمين أوضاعهم داخل حدودها الضيقة الحالية، يضاف إلى ذلك، أن "تشتتها بين الأمم" تسبب لها بمشاكل مختلفة؛ لقد دمرت البلشفية اليونانيين في أوديسا والمراكز التجارية الأخرى في روسيا. قد تدمّر النزعة القومية أولئك المقيمين في الهند ومصر، إذا ما اتخذت السياسة نفس المسار كما في آسيا الصغرى (تركيا)، ولكن ربما كانت الضربة الأشد هي تقييد الهجرة إلى الولايات المتحدة، وإذا تم استمرار هذا العائق، فقد يكون تأثيره النهائي على اليونان أكثر خطورة، على الرغم من أنها أقل مأساوية من طرد الإغريق من الأناضول. إذا أرادت اليونان البقاء في ظل هذه الظروف الجديدة والأكثر صرامة، فسيتعين عليها تحويل طاقاتها إلى الداخل وتطوير الموارد في منتجاتها وموقعها وعدد سكانها الذي أهملته حتى الآن جزئياً على حساب القيام بمغامرات في الساحات الأكثر بعداً عنها.

اليونان و دول الوفاق الصغير

إذا نجح قرض إعادة التوطين الذي اقترحته عصبة الأمم، فقد ينتهي باستيطان أقليتي الأناضول والتراقيين في مقدونيا. من وجهة النظر الوطنية اليونانية، إنه نعمة حقيقية، لكن لن يكفي أن تستعمر اليونان مقدونيا وتطور الزراعة والتجارة المحلية، لأنه ما لم تستغل موقعها الجغرافي إلى أقصى حد بصفتها الساحل اليوناني الضيق لمنطقة نائية شاسعة غير يونانية، فلن تتمكن حتى بشكل دائم من الاحتفاظ بالمقاطعة تحت سيادتها، ناهيك عن تطوير إمكانياتها التجارية والصناعية الأوسع. سيكون هذا العامل الجغرافي إما أكبر خطر أو أكبر قوة لليونان، حسب تعاملها معها. إذا أساءت استخدامه لعرقلة وصول يوغوسلافيا وبلغاريا إلى البحر المفتوح، فستتحد هاتان الدولتان في النهاية للاستيلاء على الشريط الساحلي منها.

من ناحية أخرى، إذا بذلت جهداً لتقديم التسهيلات لجيرانها الداخليين، فإن تجارتهم لن تعوض فقط ثروات سالونيك وكافالا وديديجاش وموانئ أخرى (مقابل خسارة سميرنا)، ولكنها ستفتح الباب أمام دخول اليونان في التركيبة السياسية للوفاق الصغير _وهو التقارب الذي سينقذها من عزلتها الحالية_ وما يترتب على ذلك من عدم الركون إلى الاعتماد السلبي على القوى العظمى. (الوفاق الصغير: تحالف عسكري تشكل في عام 1920 و1921 بين كل من رومانيا وتشيكوسلوفاكيا ويوغسلافيا بهدف الدفاع المشترك ضد الأطماع المجرية).

في هذا الاتجاه، حققت اليونان بداية جيدة، منذ كارثتها العسكرية في آسيا الصغرى، من خلال توقيع اتفاقية مع يوغوسلافيا لإنشاء منطقة حرة يوغوسلافية في ميناء سالونيك. من مصلحة اليونان تفعيل هذه الاتفاقية على أرض الواقع وليس مجرد تنازل على الورق، وأيضاً للوصول إلى تفاهم مماثل مع بلغاريا فيما يتعلق بالمنفذ على بحر إيجة الذي وعد به الأخير، بموجب معاهدة نويي من قبل الحلفاء الرئيسيين. (معاهدة نويي بين بلغاريا وبلدان الوفاق الثلاثي. وفق هذه المعاهدة تخلت بلغاريا عن 4 مقاطعات على حدودها الغربية ليوغوسلافيا وتم وضع تراقيا الغربية تحت إدارة دول الحلفاء الرئيسية ثم تسليمها لليونان، حيث فقدت بلغاريا منفذها على بحر إيجة).

لسوء الحظ، لم تنجح المحاولات التي قام بها الحلفاء في لوزان لتأمين تفاهم يوناني بلغاري حول هذه النقطة، وتغيير الحكومة في بلغاريا قد يعطي اليونان سبباً جديداً أو عذراً للتعنت في موقفها. ومع ذلك، لا يمكن لليونان أن تترك بلغاريا معزولة عنها بشكل دائم، على الرغم من أن بلغاريا بدون جيش وأراضيها مبتورة، فهي ليست عدواً في الوقت الحالي، إلا أنها مع ذلك قادرة في المستقبل، كما كانت في الماضي ، على قلب التوازن في جنوب شرق أوروبا، وهناك ظروف، إذا ما حدث فيها ذلك، ستكون مدمرة لليونان إذا ألقت بلغاريا بثقلها على الجانب التركي أو اليوغوسلافي.

هناك أيضا مشكلة السياسة الداخلية، حيث كانت الاغتيالات ضد أعضاء الحكومة السابقة من قبل الحكومة الثورية الحالية ذروة أعمال العنف المتصاعدة. يتجلى توتّر الحكومة الثورية الحالية في أثينا من خلال تأجيلها للانتخابات، لكن جميع اليونانيين الذين لديهم غريزة سياسية سليمة، بغض النظر عن حزبهم، يخضعون لأقوى التزام مشترك تجاه بلدهم، لأن السلام الداخلي ضروري مثل السلام الخارجي من أجل التعافي الوطني، وإذا لم يتم وقف الخلاف في هذه المرحلة لا يمكن أن تنتهي إلا بمثل سابقاتها قبل قرن من الزمان: حرب أهلية.

في المحصلة فإن "السلام داخل الحدود الحالية" هو الشعار المناسب لليونان خلال فترة إعادة الإعمار، لكن لا تزال هناك

ثلاث طرق ممكنة وشرعية لتوسيعها، وهي جزر دوديكانيز وقبرص والبطريركية المسكونية.

تحقق الميثاق الملّي

سيكون هذا المقال غير مكتمل بدون بعض الاستقصاء عن موقف تركيا نفسها. تَبِع انتصارها العسكري البارع على اليونان، وبشكل غير مباشر على داعمي اليونان، نجاحات مدهشة بنفس القدر في لوزان، حيث حصد عصمت باشا (إينونو) بالدبلوماسية بقدر ما حصده في السابق بسيفه، إلى أن تحقق "الميثاق الملي" التركي بالكامل تقريباً.

اكتسبت تركيا معظم نقاطها في المؤتمر لأنها كانت قوية بما يكفي للإصرار عليها، ولم تكن سترضخ إلا للضغط العسكري، الخطير والمكلف والواسع النطاق، لدرجة أن أياً من قوى الحلفاء لم تحاول ولو للحظة واحدة أن تمارسه. كانت هذه المعادلة "براءة اختراع" على قدم المساواة للأتراك وللحلفاء المفوضين، وقد تم تحديد نتائج المؤتمر مسبقاً من قبلهم.

سيبدأ صراع الإرادات الحقيقي الآن عندما يتم توقيع السلام وتبدأ تركيا بترتيب بيتها الداخلي. لا يمكنها إعادة بناء حياتها الاقتصادية دون اقتراض المال والتقنيات الجديدة من الغرب. وعلى الرغم من قدرتها على إملاء الشروط التي يجب أن تعمل عليها المؤسسة الغربية ضمن حدودها، إلا أن تركيا عاجزة عن إجبارها على الدخول في شاركة معها حول المستقبل. بعبارة أخرى، إذا شعرت المؤسسة الغربية بالقلق والغضب من سياسة تركيا الجديدة تجاه الأجانب (سواء كانت شرعية من الناحية النظرية أم لا)، فإنها ستقاطع تركيا وتفضل استثمار طاقاتها في الصين أو المكسيك أو أي مجال آخر حيث المخاطر والصعوبات هي أقل مما كانت عليه. وإذا حدثت مثل هذه المقاطعة (غير المستوحاة من الحقد بل من المصلحة) ، فإن الآفاق الاقتصادية لتركيا ستكون سوداء. لقد دمّرت حرب الأناضول البائسة (حرب الاستقلال) هذا البلد تماماً مثل اليونان. تم تدمير المدن والقرى الإقليمية بشكل منهجي من قبل الجيش اليوناني على طول خط انسحابه النهائي من أفيون قره حصار إلى سميرنا. دمرت الحرائق الكبيرة التي اندلعت خلال القتال بين القوات التركية والقوات الأرمينية غير النظامية في الحي الأرمني، مدينة إزمير. تم تفجير جسور السكك الحديدية، وتحطيم أو إتلاف العربات والقاطرات، وعلى الرغم من أن "المساعدة الذاتية" قد أحدثت العجائب في القرى (كما رآه الكاتب بنفسه في نيسان (أبريل) الماضي) لا تستطيع تركيا إعادة بناء مدنها، ناهيك عن السكك الحديدية، دون مساعدة من الخارج.

هل ستدفع تركيا القومية الثمن الذي ستأتي به هذه المساعدة لوحدها؟ لقد عانت كثيراً خلال القرن والنصف الماضيين من إساءة استخدام "الامتيازات الخاصة" من قبل البعثات الأجنبية والمقيمين الأجانب، لدرجة أنها أصبحت مناصرة لمبدأ السيادة الوطنية المطلقة على كل فرد مقيم داخل الحدود الوطنية، وهو مبدأ تم العمل به إلى أقصى الحدود في أوروبا الغربية منذ الثورة الفرنسية والتي تعلمها الطلاب الأتراك والمنفيون في باريس. من المتوقع أنها قد تضحي بفرص انتعاشها الاقتصادي للحفاظ على سلامتها السياسية، وقد تنخفض إلى المستوى الاقتصادي لأفغانستان، أو بالأحرى إلى المستوى الذي كانت فيه أفغانستان راضية عن البقاء به حتى بدأت في الخروج من عزلتها قبل بضع سنوات. ومع ذلك، فإن هذا الاحتمال، أي انحدرها الاقتصادي، يبدو غير محتمل بشكل عام لأي شخص زار أنقرة مؤخراً ورأى شيئاً مما تفكر فيه الطبقة الحاكمة والفلاحون، لأن هؤلاء سيلاحظون أن الرغبة في الراحة والكفاءة، والتي بدأت تظهر حتى في أفغانستان، أقوى وأكثر انتشاراً في الأناضول. ليس من المستغرب أن نجد هذا في القادة، الذين اعتادوا العيش ليس فقط في القسطنطينية ولكن في المدن الكبرى للحضارة الغربية حيث انتقل تقديرهم لهذه المزايا إلى مدن الأناضول الريفية، لكن المهم أن الثورة بدأت تخترق ذهنية الفلاحين الأتراك. إن التوق الواعي إلى السلام والازدهار الملحوظ بينهم اليوم في جزء منه هو رد الفعل الطبيعي لعشرات السنين من الحرب المستمرة وما يقرب من قرن من التجنيد الإجباري. لكن هذا يرجع أيضاً إلى تأثير الأفكار الغربية التي أثّرت على الفلاحين في جنوب شرق أوروبا خلال القرن الماضي.

تركيا.. الازدهار أم السيادة؟

في الواقع، لقد ألهم الغرب الشعوب الشرقية بفكرتي التقدم الاقتصادي والسيادة السياسية، والتي ستيبدوان غير ملائمتين في التطبيق العملي إذا جرى فرض الحدود القصوى منهما على البلدان غير المتطورة.

من الصعوبة تحقيق برامج تركيا الحالية الخاصة بالسيادة والتقدم في الحد الأقصى، ولكن من غير المرجح أن يتم التضحية بأحدهما لحساب الآخر. على الأرجح أنه سيتم التوصل إلى حل وسط، ليس على أساس نظري ولكن من خلال الحقائق الصعبة للتجربة، وأنه بعد فترة من الكساد الاقتصادي، ستجد خلالها المصالح الأجنبية صعوبة في الصراع من أجل البقاء (بينما ستظل غالبية السكان الأتراك تعاني من بلاء أكبر) وسيتم استعادة نوع من التوازن. السيادة النظرية، بعد كل شيء، هي نعمة سلبية إلى حد ما. وعلى الرغم من أن الحياة قد تبدو غير محتملة حتى يتم بلوغها (أي بلوغ السيادة الكاملة) فهي بديل

غير مرضٍ للرفاهية المادية. وبالتالي، قد يتعين على المشروع الغربي أن يواجه وقتاً سيئاً في تركيا في المستقبل القريب، لكن لا داعي لليأس إذا كان بإمكانه تحمل وجهات نظر طويلة.

يتم تحفيز الرغبة التركية في التنمية الاقتصادية أيضاً من خلال اعتبارات السياسة الخارجية. من السمات البارزة في الحالة الذهنية الحالية للأتراك أنهم لم ينبهروا بنجاحاتهم العسكرية الأخيرة، وإدراكهم بشكل عام أن انتصاراً مؤقتاً في الحرب (حرب الاستقلال)، أصبح ممكناً بفضل مرحلة خاصة وانتقالية في الوضع الدولي، لن تصون بشكل دائم وجودهم الوطني ما لم يتبعها جهد مستمر في كل مجال من مجالات الحياة الاجتماعية.

التحالف التركي الروسي مؤقت

في الوقت الحالي، روسيا وألمانيا ضعيفتان، والقوى الغربية منهكة للغاية لاتخاذ إجراءات فعالة في الشرق، في حين أن اليونان، التي كانت في حالة حرب منذ سنوات عديدة، مثل تركيا، واضطرت إلى خوض القتال بمفردها في الأناضول، عانت من هزيمة لا يمكن نسيانها. لكن تركيا تعلم أنها لا تستطيع أن تكتفي بما حققته من أمجاد بينما يتعافى جيرانها. فقد بدأ ظل روسيا يلقي عليها بشدة مرة أخرى. لم يكن للتحالف التركي الروسي الحالي أن ينشأ أبدًا الحالي (المقصود تفاهمات لينين ومصطفى كمال) لو لم تتوقف روسيا، في الظروف الحالية، عن كونها قوة عسكرية عظيمة، وإذا لم تجبر الدبلوماسية المذهلة ل"قوى الوفاق- البلقانية" عدوين لدودين على البحث عن توافق غير طبيعي. لكن هذا التوافق لم يستمر إلى ما لا نهاية، فحين تراجع التوتر السياسي بين تركيا والغرب منذ هدنة مودانيا (عقدت بين تركيا والقوى الغربية المحتلة بتاريخ 11 أكتوبر 1922) أصيب الوفاق التركي الروسي بالفتور، والآن بعد أن استعادت تركيا فعلياً سيادتها الكاملة على المضائق والقسطنطينية، أعيد الصراع الجغرافي للمصالح بين البلدين إلى شكله القديم.

لقد كان التحالف بين روسيا وتركيا منفعة متبادلة مؤقتة، وسينهار مع اختفاء المصالح المشتركة الملموسة التي أنتجته، لأنه لم يُبن على أسس أخلاقية، مثل تلك التي تجذب المثقفين الأتراك تجاه الثقافة الفرنسية أو الإنجليزية مهما كانت درجة العداء سياسياً تجاه إنجلترا و فرنسا. من الواقعي أن نتنبأ بأن تركيا ستشعر بضغط روسيا مرة أخرى قريباً، وأن هذا الخطر سيحفزها على تطوير قوتها من خلال ضبط بيتها الداخلي.

خلال القرن ونصف القرن الماضي، اعتمدت تركيا في الدفاع عن نفسها أمام روسيا على استجداء الدعم الغربي حيث أن قوتها الذاتية لم تكن لتحميها. لكن ثمار هذه السياسة الخطيرة أثبتت تكلفتها الباهظة بالنسبة لها كما كانت بالنسبة لليونان. لقد أعطت بشكل عام أكثر مما حصلت عليه، تم الترحيب بها باعتبارها محمية ثم بدأت حملة الاستغلال، وكانت معاملتها من قبل ألمانيا هي خيبة أملها الأخيرة، ومثل اليونان مرة أخرى، أدركت ضرورة التحرر من سياسات القوى العظمى، لكن عليها أن تقترض اقتصادياً واجتماعياً من الغرب إذا أرادت أن تصبح قوية بما يكفي لتأكيد استقلالها السياسي عن الغرب، وإذا أرادت اتخاذ خطوات عملية في هذا الاتجاه فإن عليها التقارب السياسي مع جيرانها في الشرق الأوسط. في الوقت الحالي، لتركيا مكانة عالية عسكرياً بين الدول الشرقية من مصر إلى أفغانستان، وإذا تمكنت أيضاً من اكتساب الريادة في التطور المادي والفكري، فقد يكون لها مستقبلاً عظيماً كجسر للوفاق الغربي الآسيوي، على غرار "الوفاق الصغير" في جنوب شرق أوروبا.

يبدو أن نتيجة هذا الاستطلاع الموجز هو أنه عقب التسوية، تتحرك اليونان وتركيا في اتجاهات متوازية، وأن هناك بعض الاحتمال لإقامتهما علاقات أفضل مما كانت عليه في الماضي من أجل مصلحتهما. المشكلة الأساسية التي يعتمد مصيرهما على حلها هي القضاء على القوى الأجنبية وخصوماتها في ساحتي الشرق الأدنى والأوسط. لكن هذه المشكلة تشمل دائرة أوسع من الدول مقارنة بالأطراف المشاركة في لوزان.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	تأريخ
نوع الوثيقة:	ترجمة
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان

ترجم من اللغة: انجليزي
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | nlka.net 26-07-2022
کاتی تۆمارکردن: 2023/19/3 11:45:40 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 109
الصحافة الموصلية .. ايام زمان
https://www.kurdipedia.org/?q=20230323115604477058
معن عبد القادر آل زكريا
باحث ومؤرخ
•صدرت جريدة (موصل) في 25 حزيران سنة 1885 وباللغتين العربية والتركية ، بصفتها جريدة رسمية لولاية الموصل .
•عاودت الصدور في 15 تشرين الثاني سنة 1918 وبإيعاز من سلطات الاحتلال البريطانية . وأوكل أمر إصدارها إلى الصحافي اللبناني الجنسية أنيس الصيداوي .

ثم تولى رئاسة تحريرها الصحافي الموصلي يونان عبو اليونان سنة 1921 بحسبها ناطقة بلسان الحكومة العراقية ، حتى توقفت عن الصدور سنة 1934 .
•• على مستوى القطر العراقي ، كانت مدينة الموصل سبّاقة في إصدار الصحف بعد الانقلاب العثماني سنة 1908 (سنة المشروطية(
أقدم جريدة لموصلي صدرت في بغداد هي (جريدة بابل) أصدرها داوود صليوا سنة 1911 .
•• مجموع ما صدر من الصحف في الموصل منذ سنة 1908 وحتى سنة 1958 (سبعٌ وسبعون) صحيفة يومية وأسبوعية ومجلة شهرية .
•اثنتا عشرة جريدة (أصحابها مواصلة) صدرت في بغداد ، وأخرى صدرت في البصرة (سليمان فيضي) منذ تأسيس الدولة العراقية سنة 1921 ولغاية 14 تموز سنة 1958 - نهاية العهد الملكي - . وبذلك تكون صحف المواصلة في بغداد قد شكّلت ثمانين في المئة من مجموع الصحف الصادرة في بغداد للمدة المنوّه عنها .
* * *
إثر انعقاد (معاهدة سيفر) بين الحلفاء من جهة ، ووريثة الدولة العثمانية (دولة تركيا) من جهة أخرى ، في العاشر من شهر آب سنة 1920 ، فقد أعطت هذه المعاهدة الصفة القانونية لاتفاقية سان ريمو ونظام الانتداب على العراق بموجب المادة الرابعة والتسعين (الفقرة الرابعة من المادة الثانية والعشرين من ميثاق عصبة الأمم) . كما نصت المادة نفسها على تشكيل لجنة لتعيين خط الحدود التركية العراقية الموصوف في المادة السابعة والعشرين من المعاهدة .
ولغرض التعرف على مواصفات هذا الخط ، فهو يمتد شرقاً مع الحدود التركية السورية حتى نقطة على خط الحدود الشمالية لولاية الموصل ... ومنها شرقاً حتى نقطة التقاء الحدود التركية الإيرانية . كما نصت المادة على تعديل عمق خط الحدود الشمالي لولاية الموصل ، ليمر جنوب مدينة العمادية . كما نصت المادة نفسها على أن الدول الحليفة الرئيسة ستعمل على تعيين حدود العراق الأخرى .
وبعد سنة 1920 ، التي امتدت إلى 17 كانون الأول من سنة 1925 ، وبعد مفاوضات صعبة ومعقدة ، والتي كان أطرافها كل من بريطانيا (الدولة المنتدبة) والعراق (الدولة الواقعة تحت الانتداب) وتركيا (وريثة الدولة العثمانية) ... دخل طرف فاعل رابع إلى أطراف المعادلة في موضوع اللعبة الدولية ... وهي الولايات المتحدة الأميركية .
وبعد التسوية التي أعطيت بموجبها - إلى جماعة النفط الأميركية - ما نسبته 25 % من أسهم شركة النفط التركية ... نقول دخل إلى قاعة الشراكة الطرف الأميركي وأقفل الباب وراءه . وبعد أن فرضت سلطة الانتداب البريطاني على العراق الدخول في معاهدة صداقة لمدة ربع قرن ... انتهت مشكلة الموصل التي أثارها الأتراك ، لتثبت ولاية الموصل أرضاً عراقية قلباً وقالباً ، بعد أن أقرّت ذلك اللجنة التي أرسلتها منظمة عصبة الأمم لتثبيت الحدود بين العراق وتركيا .
أقول ، منذ أن ظهرت هذه المشكلة للعلن ، انبرى لها العراقيون على نحوٍ عام (والمواصلة) على نحوٍ خاص ، يرسلون البرقيات ويقومون بالاحتجاجات ويقودون

التظاهرات ، منادين بعروبة الموصل ، رافضين الحاقها بدولة تركيا (ما عدا قلة قليلة من أركان بعض بيوتات الموصل لا ننوي الترويج لأسمائهم) ... كانوا يرون أن لا بأس من انتمائهم إلى الدولة المسلمة (تركيا) أفضل من بقائهم تحت (احتلال الكافر الإنكليزي) ... لكنهم ، وقد أثبت التأريخ خطل رؤيتهم قصيرة النظر ، انحسروا عن المشهد السياسي ولم يعد يسمع لهم صوت ... حتى خمسينات القرن الماضي ، ليصير بعضهم نواباً في برلمان العراق أو أعياناً في مجلس الأعيان ... ثم كان وأن صاروا في ظل دولة العراق الحديثة تجاراً وأثرياء انشغلوا بجمع المال وتركوا السياسة جانباً ...

وإذ نؤرخ لصحافة الموصل في هذه العجالة ، يتحتم علينا - من باب الأمانة - أن نثبت معلومة جدّ هامّة ، وهي أن الصحافي الشيخ (شيخ الصحافيين المواصلة) احمد سامي الجلبي قد همس في أذن الزمن عبر كتابه (صفحات مطوية من تأريخ الصحافة الموصلية) سواء عبر (توطئته) أو في (مقدمته) ... فضلاً عن ما ورد في تراتيب الفصول المتتابعة في المطبوع آنف ذكره ، بل تحولت تلك الهمسة إلى صرخة بوجه كل ناكري الحقائق ، لتقرّ ان أسرة الجلبي (ابراهيم وأولاده) قد أرسوا دعائم راسخة عبر ميدانين اثنين :

واحد- تبوؤ المغفور له ابراهيم الجلبي صدارة ميدان العمل الصحفي منذ ثلاثينات القرن الماضي ، واستمراره - عبر مطاولة شاقة ومضنية - وولديه (محمود وسامي) في شق عصا الطاعة على كل من أراد إطفاء قوانين النور ، وسنواتٍ تأرجحت فيها دقّة المركب - أكثر من مرة - ناهيك عن صراع الأسرة الدامي وطواحين سنوات عجفاوات ، دفعت بأسرة الجلبي - أسرة ليس لها سند سياسي أو عشائري - من التصدي لها والاستمرار في مقارعتها ... يوم كانت لا تملك غير ذخيرة عظيمة من عزيمة حقة وإيمان راسخ ، ورؤيا صادقة في تعميق اللحمة الوطنية وتفعيل مصداقية العمل الصحفي بعيداً عن التشنج والتحزب .

إثنان - الصمود أمام الصعاب ، والاستمرار على النهج ، والبقاء أحياء على بساط ريح الصحافة ، في الوقت الذي انسحب فيه آخرون من أمام مظلة صاحبة الجلالة - السلطة الرابعة - ... ففيهم من غادر في أول المشوار ، وفيهم من توزع ولاؤه هنا وهناك لينتهي إلى ما انتهى إليه أصحاب شأنه . وآخرون أغراهم المنصب الوظيفي فباعوا الصحافة وهرولوا وراءه ، ثم عادوا خائبين ... فخسروا الصنعتين ...

وبعض من كان يقف في أول صف الصحافة خاف من غلظ العصا المرفوعة ، فأحنى قامته واندلف مع المستورين . بقيت هناك قوانين الصحافة التي مرّت على العراق ... ففي أحيانٍ كانت (عاطفة) على (بعض) الصحافيين ، وفي أحيانٍ أخرى كانت (جائرة) على (بعض آخر) ... لينتهي أغلب الجمع ، إما إلى الاندحار أو الانضواء تحت لواء آخرين ، أو الاختفاء (طوعاً أو كرهاً) ... وآخرون جعلت منهم الانقلابات العسكرية وتعاقب أنظمة الحكم (هم وصحفهم ومكائن طباعتهم) جعلت منهم بجرة قلم نسياً منسيا ....!

وإذ انحنى (البعض المؤمن) لمشيئة الأقدار السياسية بما فيها أهواء المصالح الفئوية والحزبية التي عصفت بالعراق ... دارت الأقدار ... بل قل شاءت أن تأتي ظروف دولية نفضت الغبار عن منام اليقظة ، فاهتزّ العراق من اقصاه إلى أقصاه يرفض وجود المحتل ، يتقدم فيهم (سامي الجلبي) يعيد الروح إلى (فتى العراق) ... وينفخ فيها من وحي قلمه . ثم أعاد (الجذوة) التي كادت أن تنطفئ ... إلى ما تبقى من ذكريات المواصلة ... أعاد إليهم ... (فتى العراق) ...

وفي باب آخر ، يدعونا الواجب أن لا ننسى أفضال المواصلة الذين استنجدوا (يومها) بالأحزاب والصحف - في بداية تأسيس دولة العراق الحديث - ليعالجوا مشاكل وطنية وقضايا قومية ، كان لابد لهم والأمر كذلك من تثوير أقمارها وشموسها . فقد تأسست أحزاب سياسية وصدرت صحف محلية ، كان هدفها من التأسيس أو الإصدار ، الدفاع عن قضية الموصل ... وإذ انحلّت هذه القضية على وفق رأي أرضى العراقيين والمواصلة ، انحلّت تبعاً هذه الأحزاب ... وتوقفت تلكم الصحف عن الصدور ...

وكانت قد صدرت مجلة (أكليل الورد) ، وهي مجلة دينية أدبية أصدرها الآباء الدومينيكان في الأول من شهر كانون الأول سنة 1902 ، ثم توقفت عن الصدور سنة 1908. وجريدة نينوى التي صدرت في 15 تموز سنة 1909 باللغتين العربية والتركية وصاحب امتيازها متي فتح الله سرسم ، ومديرها المسؤول محمد أمين الفخري . أما جريدة النجاح ، فقد صدرت كذلك باللغتين العربية والتركية في 12 تشرين الثاني سنة 1910 ، وكان صاحب امتيازها محمد توفيق ، ومديرها المسؤول خير الدين الفاروقي العمري ، ثم صار من بعده عبد الله رفعت العمري .

وترويحاً عن نفس المواطن الموصلي تجاه ما كان يعاني منه من تعسف السلطة العثمانية وبطشها ، فلا بأس أن نذكر شيئاً عن صحافة العهد العثماني ، كيما نرى مجلة من مثل (جكه باز - الثرثار) وهي مجلة هزلية أسبوعية صدرت في الموصل في 27 حزيران سنة 1911 باللغتين العربية والتركية ، وكان صاحبها عبد المجيد أفندي حيالي . وبعد (جكه باز) صدرت جريدة (عصمانلي أجانسي) وجريدة (حقي طوغرو) ومجلة النادي العلمي .

وبعد أن صدرت جريدة الموصل منفردة على الساحة الصحفية ، أعقبتها جريدة الجزيرة التي صدرت في 24 آذار سنة 1922 ، ثم تحولت إلى مجلة سنة 1923 لصاحبها محمد صدقي مكي الشريتي .

أما حزب الاستقلال ، فقد تأسس في الأول من شهر أيلول سنة 1924 من السادة : آصف أفندي آل قاسم أغا ، مكي الشريتي (سكرتير الحزب) ، محمد صدقي سليمان المحامي (معتمد الحزب) ، الدكتور جميل دلالي ، سعيد الحاج ثابت ، ابراهيم عطار باشي ، عبد الله الحاج علي ، وشريف الصابونجي .

أما صحافة حزب الاستقلال ، فقد أصدر جريدة العهد في 20 كانون الثاني سنة 1925 لصاحبها العراقي محمد صدقي سليمان المحامي ، ورئيس تحريرها عثمان قاسم (السوري الجنسية) . وكانت تصدر ثلاث مرات في الأسبوع ويحررها أعضاء الحزب

والأدباء من المواصلة . إلا أنها لم تدم فترة طويلة ، إذ تلاصق إصدار الجريدة باستمرار نشاط الحزب ، وما أن انتهت مشكلة الموصل في أواخر سنة 1925 كما يريد العراقيون ، انتهى عمر حزب الاستقلال ، وتناثر أعضاؤه بين الأحزاب الأخرى ... وأغلق مركزه الكائن في شارع نينوى في مدينة الموصل .
وفي سنة 1927 صدرت جريدة صدى الجمهور لصاحبها عيسى محفوظ ، ثم آلت ملكيتها فيما بعد إلى علي الجميل ، ومن ثم إلى متي فتح الله سرسم ... حتى أوقفتها السلطات لعنف معارضتها للحكومات العراقية المتعاقبة ومطالبتها الدائمة بالإصلاح السياسي والاجتماعي . كما أصدر محي الدين أبو الخطاب المحامي جريدة المعارف (جريدة تبحث في العلوم والفنون) سنة 1928 ، ثم أصدر في الخمسينات جريدة الأديب التي أغلقت سنة 1969.
وعلى أثر إغلاق جريدة صدى الجمهور لصاحبها عيسى محفوظ ومديرها المسؤول المحامي عبد الله فائق ، أصدر متي فتح الله سرسم العدد الأول من جريدة فتى العراق في 15 آذار سنة 1930 . وإذ عطّلتها الحكومة ، عادت جريدة صدى الجمهور إلى الصدور حتى صدر منها العدد (116) ثم توقفت ، لتصدر محلها جريدة البلاغ مكملة لجريدة صدى الجمهور بالعدد ذي الرقم (117) . وبين التعطيلين ، أصدر متي فتح الله سرسم جريدة الإخلاص .
وفي 5 أيلول سنة 1931 تقدم أحمد سعد الدين زيادة بطلب إصدار جريدة العمال (يا عمال اتحدوا) ، أرادها أن تكون ناطقة بلسان حزب العمال المقترح تأسيسه . ولما لم تتم إجازة الحزب المقترح إنشاؤه ، ظلت جريدة العمال تصدر ناطقة بلسان صاحبها ورئيس تحريرها المسؤول ، ثم واصلت مسيرتها حتى أصدرت العدد (176) ثم توقفت عن الصدور . وبعد توقف جريدة العمال أصدر احمد سعد الدين زيادة (خمسين عددٍ) من جريدة فتى العراق خلال الفترة 1931-1930 وكان مدير إدارة الجريدة في تلك الفترة ابراهيم الجلبي . وفي سنة 1931 ، أصدر جميل الجميل جريدة أدبية بعنوان صدى الجميل .
وأصدر متي فرنكول في سنة 1932 - الذي صار فيما بعد نائباً عن مسيحيي الموصل أكثر من مرة - مجلة شهرية بأسم مجلة المعرفة .
وفي سنة 1932 ، أصدر حمدي جلميران جريدة الحق ، وصار المحامي ضياء يونس مديرها المسؤول . أما جريدة الجزيرة (امتياز جديد) فقد أصدرها فضيل محفوظ في شباط سنة 1937 وكان مديرها المسؤول المحامي نوئيل رسام (النائب عن مسيحيي الموصل .
وفي سنة 1934 حصل احمد سعد الدين زيادة على امتياز جديد لجريدة فتى العراق يشاركه في إدارتها ابراهيم الجلبي حتى سنة 1940 . ثم قام ابراهيم الجلبي بشراء امتياز جريدة فتى العراق بإسمه في العاشر من آب سنة 1940 ، وأوكل أمر مسؤوليتها إلى المحامي ابراهيم وصفي رفيق . وقد تعاقب على منصب المدير المسؤول كل من يحيى نزهت والمحامي محمود الجلبي . وإذ تعطلت سنة 1949 وألغي امتياز إصدارها ، اتفق ابراهيم الجلبي ومحمد رؤوف الغلامي في إصدار جريدة الأخير (صدى الأحرار) وكتب عليها عبارة (صدى الأحرار تعوّض لمشتركي فتى العراق) . كما أصدر المحامي محمود النعيمي جريدة الواقع سنة 1956 .
ثم عاد ابراهيم الجلبي سنة 1951 فحصل على امتياز اصدار جريدة فتى العرب (تعوّض لمشتركي جريدة فتى العراق) إلى أن عُطّلت سنة1953 . وفي العام نفسه حصل الجلبي على امتياز جديد لفتى العراق ليصير مديرها المسؤول المحامي عبد الرحمن صبري الصافي وذلك في الأول من نيسان سنة 1953 .
وإذ ألغيت هذه المرة ، أصدر الجلبي عوضاً عنها جريدة الذكرى لصاحبها رؤوف الشهواني رئيس جمعية المحاربين القدماء . ثم عادت فتى العراق إلى الصدور في 31 كانون الأول سنة 1954 وأصبح مديرها المسؤول المحامي محمود الجلبي لتستمر حتى الرابع عشر من تموز سنة 1958 .
وإذ توقفت عن الصدور بسبب المد الأحمر سنة 1959 ، عادت في شهر آب من السنة نفسها إلى الصدور بعد أن أصبح المحامي محمود الطائي مديرها المسؤول وحتى شباط سنة 1963 . وبعد أن توقفت عن الصدور في جو سياسي مضطرب ، عادت إلى الحياة مرة أخرى في 7 نيسان سنة 1963 ليتولى أمر إدارة مسؤوليتها المحامي سامي محمود النائب .
ومن الجدير بالتنويه له أن إدارة جريدة فتى العراق على وفق كل مديات إصدارها من الثلاثينات حتى نهاية الستينات (إدارة ابراهيم الجلبي) كانت قد أصدرت خلال مسيرتها تلك العديد من الصحف تعويضاً عن فتى العراق لظروف متنوعة غاية في الإحراج ، ومنها : الهلال وصدى الأحرار والذكرى ومجلة الثقافة .
ومن نافلة القول ، أن المرحوم ابراهيم الجلبي كان يساعده أولاده في إدارة الجريدة مساعدة لصيقة ، وفيهم المحامي محمود الجلبي والصحافي سامي الجلبي ... وإذ يدور الزمان دورة كاملة تأتي حكومة 1968 لتلغي امتياز كل الصحف ، ثم أعادت إصدار الصحف التي تتفق وسياستها ، فتوقفت فتى العراق عن الصدور نهائياً بداية سنة 1969 ، بعد أن أصدرت عدداً خاصاً بالجيش العراقي بمناسبة عيد تأسيسه في 6 كانون الثاني .
وكان ابراهيم الجلبي قد أصدر في 20 نيسان سنة 1938 جريدة الرقيب شراكة مع طاهر حامد الخفاف (شقيق المصور المعروف وجيه حامد الخفاف صاحب ستوديو بغداد الواقع من طرف جامع الخضر قبالة الأعدادية الشرقية ومجاوراً لستوديو روكسي وقبل أن تهدم هذه البنايات ليحل محلها الكورنيش) ، وكان مديرها المسؤول المحامي يوسف الحاج الياس .
وصدرت جريدة البرهان سنة 1938 لصاحبها ومديرها المسؤول عبد الله الصوفي ، كما تولى تحريرها الشيخ بشير أفندي الصقال ، ولم يصدر منها سوى بضعة أعداد ثم أُلغي امتيازها .

وبعد فشل حركة رشيد عالي سنة 1941 ، سمحت السلطات العراقية لجرائد موالية للحكومة بالصدور ، فصدرت جريدة نصير الحق لصاحبها محمود مفتي الشافعية (أبو فوزية). كما صدرت جريدة الهلال لصاحبها طاهر حامد الخفاف المنوه عن اسمه آنفاً .

وفي سنة 1940 أصدر المحامي والنائب الموصلي (عن المسيحيين) نوئيل رسام جريدة النضال ، وكان قبلها قد أصدر مجلة الجزيرة ، كما أصدر مجلة (أ . ب . ت) في 4 مايس سنة 1954 . ثم قام فيما بعد بالتنازل عن امتياز جريدة النضال ليصدرها حزب الاستقلال العراقي ، ثم يصدرها بامتياز جديد المحامي حازم المفتي والمحامي عبد القادر العبيدي مشاركة وتحت شعار (النضال لسان حال حزب الاستقلال فرع الموصل) .

وصدرت جريدة (صوت الأمة) سنة 1941 لصاحبها ابراهيم حداد . كما صدرت مجلة (جوهرة) سنة 1945 لصاحبها جمال ، وكذلك صدرت مجلة المشرق في الأول من شهر شباط سنة 1946 عن مطرانية الكلدان الأورثودوكس .

وفي 26 آذار سنة 1947 أصدر المحامي فخري الخيرو جريدة الهدى التي كانت من أعنف الصحف هجوماً على سلطات الحكم الملكي ، وكان من محرريها الدائميين غربي الحاج احمد ومدير إدارتها نجيب فاضل الصيدلي .

كما صدرت جريدة (صوت الحق) سنة 1948 لصاحبها عبد الله زهدي الدملوجي ومجلة (كشاف المشرق) في الأول من أيلول سنة 1948 لصاحبها ومجلة الفجر الصادرة في 15 تشرين الثاني سنة 1948 لصاحبها المحامي حازم الدبوني ، الذي تنازل عنها إلى سليم نعمان . كما صدرت مجلة الرافدين سنة 1948 لصاحبها صديق يحيى . وقد أصدرت مكتبة الشباب القومي التي كان يديرها كل من محمد غانم العناز وأحمد سامي الجلبي وتاج الدين العمري مجلة (الابتكار) سنة 1948 . ثم بعدها أصدرت المكتبة صحفاً عديدة منها (اللواء) لصاحبها المحامي محمود الجلبي في العاشر من أيلول سنة 1951.

ثم صدرت جريدة المستقبل (يومية سياسية) لسان حال الحزب الوطني الديموقراطي بتأريخ 25 تشرين الثاني سنة 1948 ، وكان صاحبها ومديرها المسؤول حسن زكريا المحامي ثم أصبحت بأسم المحامي يوسف الحاج الياس ، وسكرتير تحريرها عبد الغني الملاح ، ومديرها المسؤول المحامي يعقوب البنا .

وإذا انتقلنا إلى عقد الخمسينات ، نرى أنه قد صدرت جريدة المثال سنة 1951 لصاحبها عبد الباسط يونس ، ثم حوّل اسمها فيما بعد إلى جريدة الهدف . ثم صار وأن نقل امتياز جريدة الهدى إلى الجبهة الشعبية فرع الموصل ، وأسند أمر إصدارها سنة 1952 إلى معتمد الجبهة الدكتور عبد الجبار الجومرد .

وفي سنة 1954 صدرت مجموعة كبيرة من الصحف على الرغم من صدور الأحكام العرفية إثر تسلم الفريق نور الدين محمود رئاسة الوزارة . فصدرت جريدة الذكرى لسان حال جمعية المحاربين فرع الموصل لصاحبها الضابط المتقاعد رؤوف الشهواني ومدير إدارتها ابراهيم الجلبي ومديرها المسؤول احمد اسماعيل تعويضاً عن جريدة فتى العراق المعطلة ، وصدرت جريدة الأساس لصاحبها أمين عبد الله أغا ، كما صدرت مجلة الثقافة لصاحبها احمد سامي الدبوني .

وكذلك صدرت جريدة الإنشاء تعويضاً عن جريدة نصير الحق لصاحبها محمود مفتي الشافعية ومديرها المسؤول المحامي عبد المنعم الدباغ . وفي 4 حزيران سنة 1958 أصدر المحامي جرجيس فتح الله جريدة الرائد حتى الرابع عشر من تموز سنة 1958 . وبذلك تكون عند طباعتها وتوزيعها صبيحة هذا اليوم بصفحتين أول جريدة تصدر في العراق في ذلك اليوم الذي انتهت فيه الملكية .

كما يجدر بنا أن نذكر جريدة الكشكول الهزلية التي صدرت ابتداءً في الأول من نيسان سنة 1939 لصاحبها حمادي الناهي ورئيس تحريرها المسؤول المحامي يوسف النجدي . ثم عادت إلى الصدور في فترات متقطعة ما بين الخمسينات والستينات حتى توقفت نهائياً سنة 1969 . وأثناء فترة من فترات توقفها ، أصدر حمادي الناهي عوضاً عنها جريدة لسان الكشكول سنة 1954 . مع العلم أن حمادي الناهي الذي سكن الموصل ردحاً من الزمن لم يكن موصلياً ، بل كان على أغلب الظن من أهالي الناصرية .

وبهذه المناسبة علينا أن لا نغمط حق الرجل الشجاع حمادي الناهي وقتما أسس - عبر جريدة الكشكول - حزباً أسماه (حزب الحمير) . وكان بذلك العرض يقدم أقسى رمزٍ دلالي في مهاجمة الحكومة ، ساخراً من كل الذين يعملون على الساحة السياسية . وقد أسرّ لي مؤخّراً صديقي عادل عبد الجبار العاني (زميل أيام التلمذة والوقت الحاضر) ، أنه قد اشترك يوماً من أيام ربيع سنة 1955 في الاستعراضات الرياضية الخاصة بالمنتوجات الزراعية والحيوانية لمدينة الموصل ، وكانت إحدى فقراتها (مسابقة الحمير) ، وقد فاز بالمرتبة الأولى لمسافة 400 متر . ولما سمع حمادي الناهي بذلك قدِمَ زائراً (إلى سيف والده جبوري العاني) وكان غاضباً ومتجهم الوجه عندما التقى - عوضاً عن جبوري - شقيقه السيد محسن العاني معاتباً ومحتجّاً في عدم إخباره بذلك السباق وهذا الفوز كونه (رئيساً لحزب الحمير) . وزاد في احتجاجه في مقال سطره في جريدة الكشكول بعنوان : كيف يقيمون السباق دون أخذ رأي حزب الحمير الذي أنا زعيمه ...؟! وعلى كل حال ... وبهذه المناسبة نهنئ جبوري العاني وولده عادل ...

ومن ما يتحتم علينا ذكره ونحن نوثق لصحافة الموصل ، أن لا ننسى دور الصحافيين المواصلة الرواد الذين نقلوا جلجلة أصواتهم وأسرار المهنة الصعبة إلى العاصمة بغداد ، فحققوا بذلك نجاحاً يفوق الوصف . إذ ثبتوا أقداماً راسخة لتمثال صاحبة الجلالة (السلطة الرابعة) ، أُمّ المشاكل والبحث عن المتاعب . وقد ثبت بالدليل القاطع أنهم كانوا ردحاً من الزمن أهلاً لتلك الريادة في عصرٍ كان السباق فيه على أشده قساوةً وضراوةً فيما بين التأسيس والنشر وقوانين التعطيل والحجب والسجن . فقد كانت الساحة بحق مضمار تنافس كبير يشهد أن عمالقة كبار كانوا واقفين على الساحة الصحفية أمثال

الصحافي روفائيل بطي وولده فائق أصحاب جريدة البلاد . والصحافي توفيق السمعاني صاحب جريدة الزمان ، والصحافي عادل عوني صاحب جريدة الحوادث ، والصحافي يحيى قاسم صاحب جريدة الشعب ، والصحافي جبران ملكون صاحب جريدة الأخبار . أولئك كانوا في الأربعينات وفي الخمسينات من القرن الماضي بمثابة أعمدة الصحافة العراقية الأربعة .
وكانت جريدة البلاد لروفائيل بطي التي تأسست سنة 1929 في بغداد قد قدمت إلى المحاكمة سنة 1930 وحكم على صاحبها بالسجن لمدة ستة أشهر. مع العلم أن روفائيل بطي كان قد أصدر جريدة الربيع في بغداد في الثاني من شهر مايس سنة 1924 ، في بواكير تأسيس دولة العراق الحديث . ولم يصدر من جريدة الربيع سوى عدد واحد لا غير وتوقفت عن الصدور .
وكان جمال عبد النور قد أصدر جريدة الوحدة التي لم تستمر طويلاً فاحتجبت نهائياً. كما أصدر رمزي العمري جريدة الوميض (جريدة يومية سياسية) صدرت سنة 1954 ، التي سرعان ما احتجبت عن الصدور . وكان رؤوف الغلامي قد نقل امتياز جريدته صدى الأحرار من الموصل إلى بغداد سنة 1954 . أما داوود صليوا فيعد أقدم موصلي يصدر صحيفة بابل في بغداد سنة 1911 . وتبقى جريدة الأخبار لصاحبها جبرائيل ملكون من الجرائد المتميزة ، إذ شبهها البعض بجريدة الأهرام المصرية .
أما سليمان فيضي ، فهو الآخر يعدّ من أوائل رواد الصحافة المهاجرة ، ولكن هذه المرة ليست مهاجرة إلى بغداد بل إلى البصرة ، ولظروفٍ خاصةٍ بالفيضي دفعته في بداية شبابه إلى الهجرة إلى البصرة فنشأ هناك وترعرع وخاض غمار الصحافة والسياسة على حد السواء ، حتى صار رمزاً يشار إليه بالبنان عند التكلم عن بدايات استقلال دولة العراق الحديث .
يقول سليمان فيضي في كتابه في غمرة النضال الصادر سنة 1952 على الصفحات 71 و 73 و 74 :
(... كانت الرغبة الملحة في القيام بأعمال وطنية تتأجج في نفسي ، فأزمعتُ على إصدار صحيفة حرّة تنادي بالإصلاح ، وتفصح عن رغبات الشعب في تعميم اللغة العربية وفتح المدارس ومجانية التعليم . فحصلتُ على إجازة لإصدار جريدة (الإيقاظ) فصدر العدد الأول منها في 2 مايس سنة 1909 فكانت بذلك أول صحيفة أهلية تصدر في البصرة ، عدا الجريدة الرسمية التي تنشر القوانين والأنظمة باللغة التركية . لقد لاقت جريدتي رواجاً منقطع النظير قياساً إلى الأوضاع السائدة في ذلك الوقت . فبلغ عدد ما يوزع منها أسبوعياً ألف نسخة . وهناك مشتركون بالجريدة ترسل إليهم خارج العراق كالهند ، والمحمرة والكويت والبحرين وعدن ومسقط وجدة وسنغافورة . ويعلم الله كم لاقيتُ بسبب صحيفتي من المتاعب والمشاكل ، فضلاً عن تعنت المسؤولين وتجبّرهم . ان النجاح الذي أصابته جريدة (الإيقاظ) شجّع فريقاً من أدباء البصرة على إصدار جرائد أخرى ، فصدرت جريدة التهذيب وجريدة إظهار الحق .
وفي أواخر تشرين الأول سنة 1910 احتجبت الإيقاظ عن الصدور بسبب سفري إلى الحجاز لأداء فريضة الحج ... فكان احتجابها نهائياً . لكنني لم أتوقف عن الانهماك عن العمل السياسي والخيري الاجتماعي ...) .
ويحكى عن نوري باشا السعيد أنه قال في معرض حديثه عن الوضع السياسي على نحو عام وعن الصحافة العراقية على نحو خاص - متهكماً بصحافيي بغداد - : (... يولّوا أشوف أهل الموصل أكلوكم أكل بالصحافة ... وما طلع منكم نفّاخ نار ...!!) .
وتعد جريدة العُقاب لصاحبها السائح العراقي يونس بحري (أبو السبع صنايع) من الجرائد المهمة على الساحة العراقية منذ تأسيسها سنة 1931 وحتى تعطيلها نهائياً سنة 1939. وما بين السنوات تلك اضطر يونس بحري أثناء التعطيلات الوقتية أن يصدر عوضاً عن جريدة العُقاب جريدة الميثاق خلال السنوات 1935-1934 فصدر منها 24 عدداً كانت بامتياز المعوض المناسب عن جريدة العُقاب ، وتقبع تحت اسم مجلة أسبوعية علمية أدبية جامعة يحررها نخبة من الشباب ويرأس تحريرها السائح العراقي يونس بحري . وفي العدد ذي الرقم 19 الصادر في 29 أيار سنة 1934 يدبّج البحري كلاماً يخاطب به القرّاء بعنوان يقع أسفل الصفحة الأولى داخل مستطيل : (إلى مشتركي جريدة العُقاب الكرام - نأسف جد الأسف لاحتجاب العُقاب عن حضراتكم . وبما أننا أصدرنا هذه المجلة فإنها ستُقدم إليكم عوضاً عن العُقاب إلى أن تستأنف صدورها أو يقضي الله أمراً كان مفعولا - رئيس التحرير) . ثم يضيف البحري إلى ندائه نداءً آخر يقول فيه : (إذا أعجبتك الميثاق فأخبر أصحابك ... واذا وجدت بها نقصاً فأخبرنا) .
ومن باب إرجاع الحقوق إلى أصحابها ، فقد كان البحري أول من أسس للصحافة العراقية خارج العراق . فأصدر جريدة العرب في باريس سنة 1945 ، ثم نقل امتيازها في بداية الخمسينات إلى بيروت . وكان البحري قد أصدر خلال السنوات 1932 - 1930 شراكة مع المؤرخ الكويتي البارز المرحوم عبد العزيز رشيد (مجلة الكويت والعراقي) في بتافيا - من أعمال أندونيسيا . كما أصدر بعدها جريدة الحق في المكان نفسه . مع العلم أن الجريدتين كانتا تصدران بإيعاز من المغفور له الملك عبد العزيز آل سعود وبتمويل منه . ودافعه في ذلك ، الردّ بواسطة صحفيين عرب ومسلمين على دعوة (منحرفة عن الإسلام) دعا إليها الأفّاك الهندي عبد العليم ، التي كانت تهدف إلى تحريم الحج إلى بيت الله الحرام .
واذا انتقلنا إلى السنوات ما بعد تموز 1958 ، نكون أمام جريدتين لصحفيين مواصلة صدرتا في بغداد : الأولى منهما كانت بأسم جريدة الثورة لصاحبها يونس الطائي ، أما الثانية فكانت بأسم جريدة بغداد لصاحبها خضر العباسي . وقد صدرت جريدة الثورة في زمن رئيس الوزراء عبد الكريم قاسم وبإيعاز منه ، بحسبه صديقاً شخصياً للطائي الذي كان يتكلم من خلالها بأسم عبد الكريم قاسم من مثل موقف هيكل من عبد الناصر في جريدة الأهرام ... مع فارق المدة والظروف الخاصة بكل منهما . وقد كانت جريدة الثورة أول جريدة تهاجم الشيوعيين علناً بعد حوادث الموصل سنة 1959 .
وإذ نرمي إلى إعطاء بعض الشرح الوافي لمجلة (المجلة) دون سواها ... فالسبب أن هذه المجلة كان لها طوال عمرها

الصحافي سواء على صعيد الموصل أو على صعيد بغداد ، أصداءٌ طيبة في المجالين الثقافي والسياسي . لقد صدرت مجلة (المجلة) في تشرين الأول سنة 1934 (أدبية ثقافية عامة) ، صاحبها المحامي يوسف الحاج الياس ورئيس تحريرها المحامي عبد الحق فاضل . وكان ابراهيم الجلبي مديراً لإدارتها فترة من الزمن . عن ردود أفعال صدورها في بغداد ، يقول ذو النون أيوب في قصة حياته - القسم الرابع - الصادر في فيينا سنة 1983 وعلى الصفحتين 35 و 38 ما يأتي : (... تسلمتُ نسخة من العدد الأول من مجلة تصدر في الموصل اسمها المجلة وقرأتها من الغلاف إلى الغلاف ... أدركتُ على الفور ظهور طبقة جديدة من مثقفي العراق المستنيرين الأحرار ... من جماعة الأهالي ...) . (... وبدأت علاقتي بمجلة المجلة وبصاحبيها ، إذ نشأت بيننا رابطة أخوية وصداقة وتفاهم دام حتى الآن ...) . (... بواسطة المجلة تعرفتُ على شعر عبد الحق وعلى شعر أخيه أكرم وعلى حسن زكريا وجورج حبيب الخوري ... وعلى السوري المدرّس في بغداد وصفي البني ...) . (... زرتُ الموصل لتثبيت الروابط فتعرفتُ على ابراهيم الجلبي - أبو محمود - صاحب المطبعة التي تطبع المجلة في الموصل . كما تعرفتُ على أحد المعجبين وهو غانم الدباغ ...) . (... وإذ قبل عبد الحق فاضل الالتحاق بوظيفة في وزارة الخارجية ، تهدد وضع المجلة ، بحيث وجد يوسف الحاج الياس المحامي نفسه لا يستطيع تحمل تبعات المجلة وحده مالياً واجتماعياً وسياسياً ...) .

(... وتم نقل المجلة إلى بغداد ، إذ تولى نوري الحاج أيوب - أخي - أمر صاحب الامتياز والمحامي عبد بربات من انصار المجلة مديراً مسؤولاً ، وذو النون الحاج أيوب رئيساً للتحرير ... فصدرت في بغداد ، وكانت جريئة في طروحاتها السياسية والثقافية ...) .

(...وفتحت المجلة أبوابها لكل الأحرار.. من أقصى اليمين ... إلى أقصى اليسار..). (... وكان من أشهر الكتّاب في المجلة الذين يرفدونها بمقالاتهم القيّمة كتّاب كثر ... ويأتي على رأسهم خالد بكداش من سوريا . وبقي عبد الحق فاضل ويوسف الياس يتناوبان

كتابة الافتتاحيات والمقالات وقصائد الشعر ... إلى أن انضم إليهم أخيراً الشاعر بشير مصطفى - قغيع - ...) .

يقول ذو النون الحاج أيوب في خاتمة حديثه عن مجلة المجلة : (... من يقرأ المجلة منذ نشأتها حتى نهاية عمرها ، أي مدة الست سنوات ، يجدها قد نهجت نهجاً ديموقراطياً خالصاً ، غير متنكرة للتراث والعروبة ، وغير خارجة عن النطاق القومي ومناصرة فلسطين والقضية العربية ... غير ميّالة إلى احتقار المبادئ السياسية الأخرى...).[1]

خصائص السجل

الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	اعلام
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
المدن:	موصل
الدولة - الأقليم:	جنوب كردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەكان

[1] ماڵپەڕ | عربي | almadasupplements.com 09-09-2012

كاتی تۆماركردن: AM 11:56:04 2023/23/3

ناوی تۆماركار: هەژار كامەلا

بابەت: 110

الصحافة الموصلية.. البدايات

https://www.kurdipedia.org/?q=20230323120134477061

معن عبد القادر آل زكريا

* صدرت جريدة (موصل) في 25 حزيران سنة 1885 وباللغتين العربية والتركية ، بصفتها جريدة رسمية لولاية الموصل .

* عاودت الصدور في 15 تشرين الثاني سنة 1918 وبإيعاز من سلطات الاحتلال البريطانية . وأوكل أمر إصدارها إلى الصحافي اللبناني الجنسية أنيس الصيداوي . ثم تولى رئاسة تحريرها الصحافي الموصلي يونان عبو اليونان سنة 1921 بحسبها ناطقة بلسان الحكومة العراقية ، حتى توقفت عن الصدور سنة 1934 .
* على مستوى القطر العراقي ، كانت مدينة الموصل سبّاقة في إصدار الصحف بعد الانقلاب العثماني سنة 1908 (سنة المشروطية) .
* أقدم جريدة لموصلي صدرت في بغداد هي (جريدة بابل) أصدرها داوود صليوا سنة 1911 .
* مجموع ما صدر من الصحف في الموصل منذ سنة 1908 وحتى سنة 1958 (سبعٌ وسبعون) صحيفة يومية وأسبوعية ومجلة شهرية .
* اثنتا عشرة جريدة (أصحابها مواصلة) صدرت في بغداد ، وأخرى صدرت في البصرة (سليمان فيضي) منذ تأسيس الدولة العراقية سنة 1921 ولغاية 14 تموز سنة 1958 - نهاية العهد الملكي - . وبذلك تكون صحف المواصلة في بغداد قد شكّلت ثمانين في المئة من مجموع الصحف الصادرة في بغداد للمدة المنوّه عنها .

* * *

إثر انعقاد (معاهدة سيفر) بين الحلفاء من جهة ، ووريثة الدولة العثمانية (دولة تركيا) من جهة أخرى ، في العاشر من شهر آب سنة 1920 ، فقد أعطت هذه المعاهدة الصفة القانونية لاتفاقية سان ريمو ونظام الانتداب على العراق بموجب المادة الرابعة والتسعين (الفقرة الرابعة من المادة الثانية والعشرين من ميثاق عصبة الأمم) . كما نصت المادة نفسها على تشكيل لجنة لتعيين خط الحدود التركية العراقية الموصوف في المادة السابعة والعشرين من المعاهدة .
ولغرض التعرف على مواصفات هذا الخط ، فهو يمتد شرقاً مع الحدود التركية السورية حتى نقطة على خط الحدود الشمالية لولاية الموصل ... ومنها شرقاً حتى نقطة التقاء الحدود التركية الإيرانية . كما نصت المادة على تعديل عمق خط الحدود الشمالي لولاية الموصل ، ليمر جنوب مدينة العمادية . كما نصت المادة نفسها على أن الدول الحليفة الرئيسة ستعمل على تعيين حدود العراق الأخرى .
وبعد سنة 1920 ، التي امتدت إلى 17 كانون الأول من سنة 1925 ، وبعد مفاوضات صعبة ومعقدة ، والتي كان أطرافها كل من بريطانيا (الدولة المنتدبة) والعراق (الدولة الواقعة تحت الانتداب) وتركيا (وريثة الدولة العثمانية) ... دخل طرف فاعل رابع إلى أطراف المعادلة في موضوع اللعبة الدولية ... وهي الولايات المتحدة الأميركية .
وبعد التسوية التي أعطيت بموجبها - إلى جماعة النفط الأميركية - ما نسبته 25 % من أسهم شركة النفط التركية ... نقول دخل إلى قاعة الشراكة الطرف الأميركي وأقفل الباب وراءه . وبعد أن فرضت سلطة الانتداب البريطاني على العراق الدخول في معاهدة صداقة لمدة ربع قرن ... انتهت مشكلة الموصل التي أثارها الأتراك ، لتثبت ولاية الموصل أرضاً عراقية قلباً وقالباً ، بعد أن أقرّت ذلك اللجنة التي أرسلتها منظمة عصبة الأمم لتثبيت الحدود بين العراق وتركيا .
أقول ، منذ أن ظهرت هذه المشكلة للعلن ، انبرى لها العراقيون على نحوٍ عام (والمواصلة) على نحوٍ خاص ، يرسلون البرقيات ويقومون بالاحتجاجات ويقودون
التظاهرات ، منادين بعروبة الموصل ، رافضين الحاقها بدولة تركيا (ما عدا قلة قليلة من أركان بعض بيوتات الموصل لا ننوي الترويج لأسمائهم) ... كانوا يرون أن لا بأس من انتمائهم إلى الدولة المسلمة (تركيا) أفضل من بقائهم تحت (احتلال الكافر الإنكليزي) ... لكنهم ، وقد أثبت التأريخ خطل رؤيتهم قصيرة النظر ، انحسروا عن المشهد السياسي ولم يعد يسمع لهم صوت ... حتى خمسينات القرن الماضي ، ليصير بعضهم نواباً في برلمان العراق أو أعياناً في مجلس الأعيان ... ثم كان وأن صاروا في ظل دولة العراق الحديثة تجاراً وأثرياء انشغلوا بجمع المال وتركوا السياسة جانباً...
وإذ نؤرخ لصحافة الموصل في هذه العجالة ، يتحتم علينا - من باب الأمانة - أن نثبت معلومة جدّ هامّة ، وهي أن الصحافي الشيخ (شيخ الصحافيين المواصلة) احمد سامي الجلبي قد همس في أذن الزمن عبر كتابه (صفحات مطوية من تأريخ الصحافة الموصلية) سواء عبر (توطئته) أو في (مقدمته) ... فضلاً عن ما ورد في تراتيب الفصول المتتابعة في المطبوع آنف ذكره ، بل تحولت تلك الهمسة إلى صرخة بوجه كل ناكري الحقائق ، لتقرّ ان أسرة الجلبي (ابراهيم وأولاده) قد أرسوا دعائم راسخة عبر ميدانين اثنين :
واحد- تبوؤ المغفور له ابراهيم الجلبي صدارة ميدان العمل الصحفي منذ ثلاثينات القرن الماضي ، واستمراره - عبر مطاولة شاقة ومضنية - وولديه (محمود وسامي) في شق عصا الطاعة على كل من أراد إطفاء قوانين النور ، وسنواتٍ تأرجحت فيها دقّة المركب - أكثر من مرة - ناهيك عن صراع الأسرة الدامي وطواحين سنوات عجفاوات ، دفعت بأسرة الجلبي - أسرة ليس لها سند سياسي أو عشائري - من التصدي لها والاستمرار في مقارعتها ... يوم كانت لا تملك غير ذخيرة عظيمة من عزيمة حقة وإيمان راسخ ، ورؤيا صادقة في تعميق اللحمة الوطنية وتفعيل مصداقية العمل الصحفي بعيداً عن التشنج والتحزب .
إثنان - الصمود أمام الصعاب ، والاستمرار على النهج ، والبقاء أحياء على بساط ريح الصحافة ، في الوقت الذي انسحب فيه آخرون من أمام مظلة صاحبة الجلالة - السلطة الرابعة - ... ففيهم من غادر في أول المشوار ، وفيهم من توزع ولاؤه هنا وهناك لينتهي إلى ما انتهى إليه أصحاب شأنه . وآخرون أغراهم المنصب الوظيفي فباعوا الصحافة وهرولوا وراءه ، ثم عادوا

خائبين ... فخسروا الصنعتين ...
وبعض من كان يقف في أول صف الصحافة خاف من غلظ العصا المرفوعة ، فأحنى قامته واندلف مع المستورين . بقيت هناك قوانين الصحافة التي مرّت على العراق ... ففي أحيانٍ كانت (عاطفة) على (بعض) الصحافيين ، وفي أحيانٍ أخرى كانت (جائرة) على (بعض آخر) ... لينتهي أغلب الجمع ، إما إلى الاندحار أو الانضواء تحت لواء آخرين ، أو الاختفاء (طوعاً أو كرهاً) ... وآخرون جعلت منهم الانقلابات العسكرية وتعاقب أنظمة الحكم (هم وصحفهم ومكائن طباعتهم) جعلت منهم بجرة قلم نسياً منسيا ....!
وإذ انحنى (البعض المؤمن) لمشيئة الأقدار السياسية بما فيها أهواء المصالح الفئوية والحزبية التي عصفت بالعراق ... دارت الأقدار ... بل قل شاءت أن تأتي ظروف دولية نفضت الغبار عن منام اليقظة ، فاهتزّ العراق من اقصاه إلى أقصاه يرفض وجود المحتل ، يتقدم فيهم (سامي الجلبي) يعيد الروح إلى (فتى العراق) ... وينفخ فيها من وحي قلمه . ثم أعاد (الجذوة) التي كادت أن تنطفئ ... إلى ما تبقى من ذكريات المواصلة ... أعاد إليهم ... (فتى العراق) ...
وفي باب آخر ، يدعونا الواجب أن لا ننسى أفضال المواصلة الذين استنجدوا (يومها) بالأحزاب والصحف - في بداية تأسيس دولة العراق الحديث - ليعالجوا مشاكل وطنية وقضايا قومية ، كان لابد لهم والأمر كذلك من تثوير أقمارها وشموسها . فقد تأسست أحزاب سياسية وصدرت صحف محلية ، كان هدفها من التأسيس أو الإصدار ، الدفاع عن قضية الموصل ... وإذ انحلّت هذه القضية على وفق رأي أرضى العراقيين والمواصلة ، انحلّت تبعاً هذه الأحزاب ... وتوقفت تلكم الصحف عن الصدور ...
وكانت قد صدرت مجلة (أكليل الورد) ، وهي مجلة دينية أدبية أصدرها الآباء الدومينيكان في الأول من شهر كانون الأول سنة 1902 ، ثم توقفت عن الصدور سنة 1908. وجريدة نينوى التي صدرت في 15 تموز سنة 1909 باللغتين العربية والتركية وصاحب امتيازها متي فتح الله سرسم ، ومديرها المسؤول محمد أمين الفخري . أما جريدة النجاح ، فقد صدرت كذلك باللغتين العربية والتركية في 12 تشرين الثاني سنة 1910 ، وكان صاحب امتيازها محمد توفيق ، ومديرها المسؤول خير الدين الفاروقي العمري ، ثم صار من بعده عبد الله رفعت العمري .
وترويحاً عن نفس المواطن الموصلي تجاه ما كان يعاني منه من تعسف السلطة العثمانية وبطشها ، فلا بأس أن نذكر شيئاً عن صحافة العهد العثماني ، كيما نرى مجلة من مثل (جكه باز - الثرثار) وهي مجلة هزلية أسبوعية صدرت في الموصل في 27 حزيران سنة 1911 باللغتين العربية والتركية ، وكان صاحبها عبد المجيد أفندي حيالي . وبعد (جكه باز) صدرت جريدة (عصمانلي أجانسي) وجريدة (حقي طوغرو) ومجلة النادي العلمي .
وبعد أن صدرت جريدة الموصل منفردة على الساحة الصحفية ، أعقبتها جريدة الجزيرة التي صدرت في 24 آذار سنة 1922 ، ثم تحولت إلى مجلة سنة 1923 لصاحبها محمد صدقي مكي الشريتي .
أما حزب الاستقلال ، فقد تأسس في الأول من شهر أيلول سنة 1924 من السادة : آصف أفندي آل قاسم أغا ، مكي الشريتي (سكرتير الحزب) ، محمد صدقي سليمان المحامي (معتمد الحزب) ، الدكتور جميل دلالي ، سعيد الحاج ثابت ، ابراهيم عطار باشي ، عبد الله الحاج علي ، وشريف الصابونجي .
أما صحافة حزب الاستقلال ، فقد أصدر جريدة العهد في 20 كانون الثاني سنة 1925 لصاحبها العراقي محمد صدقي سليمان المحامي ، ورئيس تحريرها عثمان قاسم (السوري الجنسية) . وكانت تصدر ثلاث مرات في الأسبوع ويحررها أعضاء الحزب والأدباء من المواصلة . إلا أنها لم تدم فترة طويلة ، إذ تلاصق إصدار الجريدة باستمرار نشاط الحزب ، وما أن انتهت مشكلة الموصل في أواخر سنة 1925 كما يريد العراقيون ، انتهى عمر حزب الاستقلال ، وتناثر أعضاؤه بين الأحزاب الأخرى ... وأغلق مركزه الكائن في شارع نينوى في مدينة الموصل .
وفي سنة 1927 صدرت جريدة صدى الجمهور لصاحبها عيسى محفوظ ، ثم آلت ملكيتها فيما بعد إلى علي الجميل ، ومن ثم إلى متي فتح الله سرسم ... حتى أوقفتها السلطات لعنف معارضتها للحكومات العراقية المتعاقبة ومطالبتها الدائمة بالإصلاح السياسي والاجتماعي . كما أصدر محي الدين أبو الخطاب المحامي جريدة المعارف (جريدة تبحث في العلوم والفنون) سنة 1928 ، ثم أصدر في الخمسينات جريدة الأديب التي أغلقت سنة 1969.
وعلى أثر إغلاق جريدة صدى الجمهور لصاحبها عيسى محفوظ ومديرها المسؤول المحامي عبد الله فائق ، أصدر متي فتح الله سرسم العدد الأول من جريدة فتى العراق في 15 آذار سنة 1930 . وإذ عطّلتها الحكومة ، عادت جريدة صدى الجمهور إلى الصدور حتى صدر منها العدد (116) ثم توقفت ، لتصدر محلها جريدة البلاغ مكملة لجريدة صدى الجمهور بالعدد ذي الرقم (117) . وبين التعطيلين ، أصدر متي فتح الله سرسم جريدة الإخلاص .
وفي 5 أيلول سنة 1931 تقدم أحمد سعد الدين زيادة بطلب إصدار جريدة العمال (يا عمال اتحدوا) ، أرادها أن تكون ناطقة بلسان حزب العمال المقترح تأسيسه . ولما لم تتم إجازة الحزب المقترح إنشاؤه ، ظلت جريدة العمال تصدر ناطقة بلسان صاحبها ورئيس تحريرها المسؤول ، ثم واصلت مسيرتها حتى أصدرت العدد (176) ثم توقفت عن الصدور . وبعد توقف جريدة العمال أصدر احمد سعد الدين زيادة (خمسين عددٍ) من جريدة فتى العراق خلال الفترة 1931-1930 وكان مدير إدارة الجريدة في تلك الفترة ابراهيم الجلبي .
وفي سنة 1931 ، أصدر جميل الجميل جريدة أدبية بعنوان صدى الجميل . وأصدر متي فرنكول في سنة 1932 - الذي صار فيما بعد نائباً عن مسيحيي الموصل أكثر من مرة - مجلة شهرية بأسم مجلة المعرفة .

وفي سنة 1932 ، أصدر حمدي جلميران جريدة الحق ، وصار المحامي ضياء يونس مديرها المسؤول . أما جريدة الجزيرة (امتياز جديد) فقد أصدرها فضيل محفوظ في شباط سنة 1937 وكان مديرها المسؤول المحامي نوئيل رسام (النائب عن مسيحيي الموصل) .
وفي سنة 1934 حصل احمد سعد الدين زيادة على امتياز جديد لجريدة فتى العراق يشاركه في إدارتها ابراهيم الجلبي حتى سنة 1940 . ثم قام ابراهيم الجلبي بشراء امتياز جريدة فتى العراق بإسمه في العاشر من آب سنة 1940 ، وأوكل أمر مسؤوليتها إلى المحامي ابراهيم وصفي رفيق . وقد تعاقب على منصب المدير المسؤول كل من يحيى نزهت والمحامي محمود الجلبي . وإذ تعطلت سنة 1949 وألغي امتياز إصدارها ، اتفق ابراهيم الجلبي ومحمد رؤوف الغلامي في إصدار جريدة الأخير (صدى الأحرار) وكتب عليها عبارة (صدى الأحرار تعوّض لمشتركي فتى العراق) . كما أصدر المحامي محمود النعيمي جريدة الواقع سنة 1956 .
ثم عاد ابراهيم الجلبي سنة 1951 فحصل على امتياز اصدار جريدة فتى العرب (تعوّض لمشتركي جريدة فتى العراق) إلى أن عُطّلت سنة1953 . وفي العام نفسه حصل الجلبي على امتياز جديد لفتى العراق ليصير مديرها المسؤول المحامي عبد الرحمن صبري الصافي وذلك في الأول من نيسان سنة 1953 .
وإذ ألغيت هذه المرة ، أصدر الجلبي عوضاً عنها جريدة الذكرى لصاحبها رؤوف الشهواني رئيس جمعية المحاربين القدماء .
ثم عادت فتى العراق إلى الصدور في 31 كانون الأول سنة 1954 وأصبح مديرها المسؤول المحامي محمود الجلبي لتستمر حتى الرابع عشر من تموز سنة 1958 .
وإذ توقفت عن الصدور بسبب المد الأحمر سنة 1959 ، عادت في شهر آب من السنة نفسها إلى الصدور بعد أن أصبح المحامي محمود الطائي مديرها المسؤول وحتى شباط سنة 1963 . وبعد أن توقفت عن الصدور في جو سياسي مضطرب ، عادت إلى الحياة مرة أخرى في 7 نيسان سنة 1963 ليتولى أمر إدارة مسؤوليتها المحامي سامي محمود النائب .
ومن الجدير بالتنويه له أن إدارة جريدة فتى العراق على وفق كل مديات إصدارها من الثلاثينات حتى نهاية الستينات (إدارة ابراهيم الجلبي) كانت قد أصدرت خلال مسيرتها تلك العديد من الصحف تعويضاً عن فتى العراق لظروف متنوعة غاية في الإحراج ، ومنها : الهلال وصدى الأحرار والذكرى ومجلة الثقافة .
ومن نافلة القول ، أن المرحوم ابراهيم الجلبي كان يساعده أولاده في إدارة الجريدة مساعدة لصيقة ، وفيهم المحامي محمود الجلبي والصحافي سامي الجلبي ... وإذ يدور الزمان دورة كاملة تأتي حكومة 17 تموز سنة 1968 لتلغي امتياز كل الصحف ، ثم أعادت إصدار الصحف التي تتفق وسياستها ، فتوقفت فتى العراق عن الصدور نهائياً بداية سنة 1969 ، بعد أن أصدرت عدداً خاصاً بالجيش العراقي بمناسبة عيد تأسيسه في 6 كانون الثاني .
وكان ابراهيم الجلبي قد أصدر في 20 نيسان سنة 1938 جريدة الرقيب شراكة مع طاهر حامد الخفاف (شقيق المصور المعروف وجيه حامد الخفاف صاحب ستوديو بغداد الواقع من طرف جامع الخضر قبالة الأعدادية الشرقية ومجاوراً لستوديو روكسي وقبل أن تهدم هذه البنايات ليحل محلها الكورنيش) ، وكان مديرها المسؤول المحامي يوسف الحاج الياس .
وصدرت جريدة البرهان سنة 1938 لصاحبها ومديرها المسؤول عبد الله الصوفي ، كما تولى تحريرها الشيخ بشير أفندي الصقال ، ولم يصدر منها سوى بضعة أعداد ثم أُلغي امتيازها .
وبعد فشل حركة رشيد عالي سنة 1941 ، سمحت السلطات العراقية لجرائد موالية للحكومة بالصدور ، فصدرت جريدة نصير الحق لصاحبها محمود مفتي الشافعية (أبو فوزية). كما صدرت جريدة الهلال لصاحبها طاهر حامد الخفاف المنوه عن اسمه آنفاً .
وفي سنة 1940 أصدر المحامي والنائب الموصلي (عن المسيحيين) نوئيل رسام جريدة النضال ، وكان قبلها قد أصدر مجلة الجزيرة ، كما أصدر مجلة (أ . ب . ت) في 4 مايس سنة 1954 . ثم قام فيما بعد بالتنازل عن امتياز جريدة النضال ليصدرها حزب الاستقلال العراقي ، ثم يصدرها بامتياز جديد المحامي حازم المفتي والمحامي عبد القادر العبيدي مشاركة وتحت شعار (النضال لسان حال حزب الاستقلال فرع الموصل) .
وفي 26 آذار سنة 1947 أصدر المحامي فخري الخيرو جريدة الهدى التي كانت من أعنف الصحف هجوماً على سلطات الحكم الملكي ، وكان من محرريها الدائميين غربي الحاج احمد ومدير إدارتها نجيب فاضل الصيدلي .
ثم صدرت جريدة المستقبل (يومية سياسية) لسان حال الحزب الوطني الديموقراطي بتأريخ 25 تشرين الثاني سنة 1948 ، وكان صاحبها ومديرها المسؤول حسن زكريا المحامي ثم أصبحت بأسم المحامي يوسف الحاج الياس ، وسكرتير تحريرها عبد الغني الملاح ، ومديرها المسؤول المحامي يعقوب البنا .[1]

خصائص السجل

الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	اعلام
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال
اللغة - اللهجة: عربي
المدن: موصل
الدولة - الأقليم: جنوب كردستان
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | almadasupplements.com 13-01-2013
کاتی تۆمارکردن: 2023/23/3 12:01:34 PM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 111

الصراع القومي في الشرق الأوسط "صراعات لا منتهية"

https://www.kurdipedia.org/?q=20221125194544447666

أحمد دالي

هو ليس مجرّدَ مصطلح جغرافي أو تعبيراً عن تجمعات بشرية "الشرق الأوسط". إنه تركيب لغوي مركب من كلمتين فقط ليس إلا، لكنه في جوهره ينطوي على دلالات مكانية تحمل الكثير من التشعبات العرقية والأثنية، وعلى الرغم من أنه أي الشرق الأوسط يتغنّى بجملة من المدائح التاريخية والصفحات الروحية، ويتباهى بأسبقيته على أماكن وجغرافيات كثيرة من هذا العالم بمناقب ومآثر محمودة؛ إلا أنه في الوقت نفسه كان وما يزال هذا الجزء من الشرق بؤرة للصراع العالمي إن لم نقل إنه من أكثر بؤر الصراع اشتداداً واستعاراً على مرّ الزمان.

دوائر الصراع في الشرق الأوسط تكاد لا تتوقف، لأن مسارات هذا الصراع في أساسها بالغة التعقيد والتشعّب والانشطار، ولأن هذا التنوع القومي والديني والأثني ظلّ ومازال يشعل فتيل التناحر والتباعد كلما تطلب ذلك، حتى غدا هذا الجزء من الشرق بحيرة تغرق فيها العديد من الأطراف الدولية والإقليمية، نتيجة تصاعد المخاطر وتضارب المصالح وتصارع القوى. إن ردّات الفعل السلبية الناجمة عن كل هذا تصطدم بها شعوب المنطقة نفسها، فهي التي تدفع ضرائب وفواتير صراعات وحروب في غالب الأحيان ليس لها يد فيها، بل نستطيع أن نقول إنه في أغلب الأحيان قد لا تدري شعوبها بما يدور من حولها من تجاذبات وتباعدات بين القوى المهيمنة، وما يُرسم لها من أقدار وحدود اصطناعية وأقدار جبرية.

الشرق الأوسط في الوقت الراهن يحمل في جعبته حرباً تتسم بالعالمية أو ذات امتداد دولي على الإرهاب، على اعتبار أن كبريات القوى في العالم تشارك في هذه الحرب، وفي هذه البقعة من العالم بالتحديد، وعلى الرغم من أن ظاهر الأمر يوحي أن العدوّ واحد وهو الإرهاب إلا أن واقع الحال ليس كما يبدو من النظرة السطحية للأمور، فهذه التقاربات بين القوى العالمية الفاعلة والمؤثرة تنطوي على مصالح متناقضة فيما بينها، أو مع بعض القوى الإقليمية المؤثرة في المشهد الشرق أوسطي، حيث تتبدل المعطيات على الأرض، وهذا ما يستدعي في كل مرة التغيير في المواقف، ويحدث أن تبرز أولويات طارئة على السطح سواء عن قصد ومنهجية، أو كردّ فعل على المستجدات الطارئة، وهذا كله بطبيعته يقود إلى رسم خيارات جديدة. لا يبدو التواجد الغربي في منطقة الشرق الأوسط حديث العهد؛ أي مع انطلاق ما يُسمى الربيع العربي وما نتج
عنه من صراعات وحروب داخلية وتداعيات وإرهاصات لتدخلات خارجية، من بينها ظهور الحركات والفصائل المتطرفة على المشهد، مثل داعش والنصرة وشبيهاتهما، بل إن إعلان آلة الحرب على الإرهاب والفكر الإرهابي وزعاماته في الألفية الجديدة يعود إلى أحداث أيلول 2001 وما تبعها من الحرب على أفغانستان، ثم الحرب على العراق، ومع كل تلك

المشاهد الغارقة في الغموض والإبهام تبقى الأدوات السياسية الكفيلة بحلّ قضايا وصراعات الشرق الأوسط مغيّبة ومجهولة إلى يومنا هذا، في ظلّ تصاعد دور آلة الحرب والقتل والتدمير، ويظلّ إغفال وتهميش الشروع في تحولات ديمقراطية تكون كفيلة لحلّ القضايا والصراعات القومية العالقة سيّد الموقف.

ميادين وأشكال الصراعات في الشرق الأوسط

صراعات الشرق الأوسط مفتوحة على ميادين ومجالات غنية وثرية، فهي غير متوقفة على الصراع على الأطماع التوسعية وحروب احتلال الأراضي، وليست محصورة في خلق بؤر الأزمات وافتعالها ومن ثم

تسويقها إلى خارج الحدود. إن صراعات الشرق الأوسط اللا منتهية تجد في كل مرة من ينفخ في نارها ويزيدها اشتعالاً، ويبدو أنه ثمة أرضية خصبة للتعارك والمصارعة في منطقة غنية جداً بالأعراق والقوميات والديانات والأثنيات، إلى جانب غناها بالثروات الطبيعية السطحية والباطنية، وليس خافياً على أحد أن زمام إدارة الشرق الأوسط وتسيير أمور شعوبه المتعددة واستثمار خيراته وثرواته المتوفرة؛ ليس بأيدي حكومات

وإدارات هذا الشرق في غالب الأحيان، فالقوى المتحكّمة بالعالم لا تستثني من تحكُّمِها هذه البقعة بما تحتويها ومن عليها. بالعودة إلى ميادين الصراع والأزمات الموجودة في الشرق الأوسط، فهي صراعات قديمة حديثة في آن معاً،

لأن هذه الجغرافيا لم تعرف الهدوء والسكينة والاستقرار يوماً، فأحد أشكال الصراع هو "الصراع القومي" الذي كان وما يزال كبركان نشِط لا يعرف الخمود، بفعل النزعات الإقصائية والمتطرفة التي تنكر على الآخر

وجوده قبل الحديث في الحقوق أصلاً، ثم يأتي "الصراع الديني" الذي يستمدّ قوته وشرعيته من السماء، ووفق هذه الشرعية التي لا تترك لأحد مجالاً للتكلم فيها؛ فإن كل فريق يجد في فضاء شريعته أنه على الحقّ وغير على باطل، ناهيك عن التفرعات والتشعبات والمذاهب المتصارعة المتناقضة داخل كل ديانة على حدة، من هنا وُلد ما يمكن أن يكون تسمية حاضرة وبقوة بمسمّى "الصراع الديني". بالإضافة إلى الميادين السابقة سنجد أن الثقافات أيضاً تتخبّط وترزح تحت نوع آخر من الصراع؛ هو صراع إنكار الهوية والثقافة الخاصة بكل شعب وملّة، وصراع إلباس الآخر المختلِف ثقافةً مفصّلة ومعينة وإرغامه على ارتدائها، ومن ثم فرض لون واحد ولو بالقوة والإكراه بدلاً من ترك الأمور تجري مجراها الطبيعي في منطقة مثل الشرق الأوسط، تتميز بكل هذا الغنى الحضاري والثقافي والقومي والديني والتاريخي والروحي. بقي أن نقول إن تلك المجالات والميادين للصراعات كانت وماتزال تأخذ أشكالاً وصوراً متعددة لتطبيقها على الأرض وفرضها على البشر، وقد لا تكون آلة الحرب وحدها الوسيلة المعروفة في هذا الشأن، وإنما سنجد أن اقتطاع الأراضي واحتلالها، وترهيب الإنسان، وتشويه الأخلاق، والتلاعب بالبيئة والطبيعة، جميعها وسائل وأدوات وأشكال تدخل في خدمة الصراعات، ويتم توظيفها من قبل راسمي وواضعي السياسة الدولية العميقة لتبقى المنطقة دائماً على شفير الحرب واللا استقرار، ولتبقى شعوبها على صفيح ساخن من الاستسلام واليأس

والهجرة. أبرز الصراعات القومية في الشرق الأوسط طالما أن الشرق الأوسط غني بشعوبه وقومياته، ومع غياب الحريات وتغييب الديمقراطية، وبالإضافة إلى الأسباب التي أوردناها فيما سبق؛ فإن أبواب الصراع القومي ستبقى مشرعةً، وسيكون في كل مرة هناك من يصب الزيت على النار.

الصراع العربي التركي

الصراع العربي التركي صراع قديم حديث متشابك، فمن جهة كانت هناك مشاكل الأطماع التوسعية العثمانية التركية في الأراضي العربية سابقاً وحالياً وليس من الغريب أن تستمر لاحقاً، ومن جهة ثانية كان ثمة صراع على زعامة العالم الإسلامي والوصاية على الأماكن المقدسة وتسلّم مفاتيحها، وهذه النزعة لا يمكن أن تختفي من الذهنية التركية العثمانية، إذ لا يمكن للتاريخ أن يحذف من ذاكرته القرون الأربعة من الزمن التي حكم فيها

العثمانيون المنطقة العربية بجميع شعوبها، وباستثناء "قصيري الذاكرة أو فاقديها" فإنه لا يمكن لأحد أن ينسى تلك المظالم العثمانية بحق جميع المكونات والتشكيلات السكانية في المنطقة، ثم إن الذهنية الاحتلالية للدولة

التركية الحديثة لم تتوانَ لحظة في تصيّد كل فرصة سانحة لتحقيق أطماعها في الأراضي

العربية، من لواء إسكندرون إلى الوقت الحالي، إذ تحتل تركيا حالياً مناطق واسعة من الجغرافية السورية، وإن لم تكن مناطق متصلة ببعضها، ولكن يبقى الاحتلال احتلالاً، والفعل والنية للاحتلال قائمة سواء أصالةً أم بالوكالة. إن الاجتياح التركي الأخير في الأراضي السورية أثار أفكاراً تستحق التوقف عندها مجدداً ومطوّلاً، فقد وجد المتأمل في الحالة السورية أنه أمام مشهد دموي يستدعي الماضي المشين للحكم التركي على المنطقة، وهو ما يدعو القارئ المتبصّر المتأمّل إلى الربط بين التاريخ العثماني الاستعماري والأفعال والممارسات التركية الحديثة، وحينها سوف تتكشّف الأطماع التركية العثمانية وتظهر إلى العلن، وسوف يبرز بوضوح لا يدعو إلى الشكّ اللعب التركي على وتر المذهبية والطائفية، كما هو الحال في دعم تركيا لفصائل وجماعات بعينها في سوريا.

وفي مصر هناك صراع عربي تركي من نوع خاص، يمكن أن نقول إنه صراع بارد، وهو نابع من دعم تركيا للإخوان المسلمين، وهذا ما يزعج مصر ويدفعها إلى اتخاذ مواقف سياسية من تركيا وتوجهاتها في المنطقة العربية عموماً وفي مصر على وجه الخصوص، هذا إلى جانب التدخل التركي في ليبيا، ودخولها في تجاذبات مع بعض دول الخليج العربي على حساب إيذاء سوريا والشعب السوري، وهذا الأمر أيضاً أدى إلى خلق صراعات باردة جديدة بين باقي دول الخليج وتركيا، بالإضافة إلى العلاقات غير المستقرة بين العراق
وتركيا بشكل شبه دائم.

هناك الصراع التركي الكردي، والصراع التركي الأرمني، والصراع التركي الفارسي، بل إن تركيا لا تكاد تخلو من الصراعات مع جميع جيرانها وجميع الشعوب التي تعيش على جغرافيتها الشاسعة، ولا يمكن بأي
شكل من الأشكال إخراج هذه الصراعات من دائرة الصراع القومي، فالسلطنة العثمانية لم تكن تتعامل بفوقية وعنجهية مع الشعوب المنضوية تحت راية الحكم العثماني سواء بالترغيب أم بالترهيب إلا على أساس أنهم
من قوميات مختلفة عن القومية التركية، وعلى أساس أنها شعوب لها كيانها ولغتها وخصوصيتها، ومن المحتمل أن يكونوا مصدر خطر على العثمانيين وحكمهم، ولذلك فإن التاريخ سجّل تلك الحقبة بصفحات من الظلام والسواد، والأمر مستمر إلى يومنا الحاضر، وبصفحات ليس أقلّ ظلماً وظلاماً من سابقاتها هذا إن لم تزد عليها، لأن الدولة التركية الحالية تعرف جيداً نسيجها وتركيبتها السكانية والديمغرافية، وماذا يعني إذا ما
توفرت مقومات الديمقراطية وانفتحت الشعوب المتنوعة التي تعيش فيها على حقوقها، وهذا بطبيعة الحال يقود إلى صراع قومي يظهر في منازعات عسكرية وأزمات سياسية، وتندرج القضية الكردية في تركيا تحت هكذا نوع من المسائل والصراعات، فهي قضية شعب ذي قومية مستقلة وهوية قائمة بذاتها وتحمل جميع المقومات المطلوبة مثل اللغة والتاريخ والآمال والتطلعات المشتركة والجغرافيا.

الصراع التركي الفارسي

في أواخر القرن السادس الميلادي (588 589) وقعت حرب بين الفرس والأتراك تُعرف في التاريخ باسم "الحرب الفارسية التركية الأولى"، وبالتحديد بين الإمبراطورية الساسانية الفارسية وإمارات الهياطلة التركية
ومنها إمارة غوكتورك أكبر تلك الإمارات، إذ بدأ ذلك الصراع عندما غزا الأتراك الإمبراطورية الساسانية الفارسية، لكنه انتهى لمصلحة الساسانيين بانتصار حاسم وتمكنوا من استعادة الأراضي الساسانية المحتلة.

ثم كانت "الحرب الفارسية التركية الثانية" بين الأعوام (606 608) ميلادية مع غزو غوكتورك والهياطلة للإمبراطورية الساسانية مجدداً، وانتهت هذه الحرب أيضاً كسابقتها بهزيمة الأتراك على يد الساسانيين.

أما "الحرب الفارسية التركية الثالثة" فكانت على عكس الحربين السابقتين من حيث ميدان وأرض المعركة، فقد اندلعت هذه الحرب في القوقاز بدلاً من آسيا الوسطى، وانطلقت الأعمال الحربية في عام 627 للميلاد
على خلفية الحرب البيزنطية الساسانية. ثم كانت سلسلة طويلة من الحروب العثمانية الصفوية، بين القرنين الساس عشر والثامن عشر للميلاد، إما على أسس مذهبية وإما على أسس وأطماع توسعية، وصولاً إلى الوقت الراهن وما يشهده من منافسة بين الدولتين الجارتين حول مدّ النفوذ في كل من العراق وسوريا بالدرجة الأولى، وفي منطقة الخليج

العربي بالدرجة الثانية، فحيث تكون المصالح متناغمة يكون هناك توافق سياسي، وكلما تناقضت المصالح وتضاربت برز على سطح العلاقات بينهما توترٌ يحمل طابعاً ذا صراع على أساس قومي تاريخي قديم "فارسي تركي".

الصراع التركي الأرمني

الشعب الأرمني من الشعوب العريقة في منطقة الشرق الأوسط، وهو مثل باقي أكثر شعوب العالم ليس محصوراً في البقعة الجغرافية التي تحمل اسم دولة أرمينيا كدولة قومية لهذا الشعب، فالشعب الأرمني منتشر في عدة دول ومنها تركيا، والحقيقة أن جميع الشعوب في العالم باتت متداخلة جغرافياً، فلكلّ شعب جاليات كبيرة أو صغيرة بصرف النظر عن العدد في دول ومجتمعات أخرى، وقد تصل أعداد أفراد بعض الجاليات في بعض الأحيان إلى عدد يفوق عدد سكان دولة مستقلة. على العموم يمكننا تلخيص الصراع التركي الأرمني بلمحة عن المجازر التي ارتُكبت بحق الأرمن الذين كانوا يعيشون ضمن السلطنة العثمانية في الحرب العالمية الأولى بداية القرن الماضي، وهو الأمر الذي مازالت تنكره الدولة التركية التي قامت على أنقاض الدولة العثمانية بعد نهاية الحرب العالمية الأولى، لكن الوقائع التاريخية تشير إلى ارتكاب تلك المجازر، وقد شهدت السنوات الأخيرة تحرّكاً دولياً ولو خجولاً نحو الاعتراف بمجازر الأرمن في تركيا. حصلت أرمينيا على استقلالها عام 1918 وتم الإعلان عن الجمهورية الأولى، على مساحة 12 ألف كيلو متر مربع، وعاصمتها ييريفان، كان ذلك عند توقيع أول اتفاقية مع تركيا حيث اعترفت تركيا باستقلال أرمينيا، وفي عام 1919 تم تحرير مساحات أخرى من الأراضي الأرمنية لتصل مساحتها إلى 60 ألف كيلو متر مربع، وبعد مؤتمر باريس عام 1920 حصل اعتراف دولي بأرمينيا، وفي مؤتمر سيفر وقّعت الدول العظمى وتركيا على اتفاقية مؤيدة لأرمينيا، ولكن الصراع بين تركيا وأرمينيا عاد إلى الظهور مجدداً مع تسلم حكومة أتاتورك زمام السلطة في تركيا، وبذلك خُلقت ظروف جديدة، وعلى إثر ذلك لم تعترف الحكومة الكمالية لا بتلك الاتفاقية ولا بجمهورية أرمينيا، ونتيجة لهذا الواقع الجديد تم التوقيع في شهر آب من العام 1920 على اتفاقية في موسكو بين روسيا وتركيا تعترف بموجبها روسيا بوحدة أراضي تركيا، فأصبحت هذه الاتفاقية بهذا الشكل عائقاً أمام استقلال وسيادة أرمينيا.

الصراع العربي الفارسي

يعود تاريخ هذا الصراع إلى ما قبل الميلاد على شكل اتهامات متبادلة من كل طرف للآخر، فالفرس منذ القديم وإلى يومنا هذا يتهمون العرب بأنهم كانوا سبباً بشكل أو آخر في الزوال التدريجي للدولة الساسانية ونهايتها، في حين أن العرب يحمّلون الفرس في كل مناسبة سانحة مسؤولية نهاية بعض الكيانات العربية، وقد اشتدّ هذا العداء الفارسي العربي وتنامى مع الحقبة الإسلامية، فقد أخذ الصراع بعداً دينياً على خلفية الغزوات العربية

ذات الطابع الإسلامي ومحاولتهم فرض دينهم الجديد على الفرس،" هذا بحسب رؤية الفرس للمشهد وتحليلهم له"، وهذا ما لم يرضَ به الفرس الذين يعتقدون أن هذه الغزوات أقصت الديانة الزردشتية السائدة بين شعوب

بلاد فارس، لتطغى بذلك النزعة الدينية على الحقيقة المبطّنة للصراع القومي بين شعبين، هذا الصراع الذي يسعى في الخفاء إلى مدّ النفوذ والتوسّع على الأرض والسيطرة على المناطق. الشكل الآخر للصراع الفارسي العربي أخذ طابعاً مذهبياً، حيث أصبح المذهب الشيعي جزءاً مرتبطاً بالقومية الفارسية في مقابل المذهب السني الذي ينضوي تحته الغالبية العظمى من العرب المسلمين، بالإضافة إلى

مشاكل الصراع على الأرض كما في العراق، والمخاوف العربية كما في دول الخليج، ومحاولة إيران التدخل في شؤون عدد من الدول العربية الأخرى.

الصراع العربي الإسرائيلي

هذا الصراع الذي كان في وقت من الأوقات حديث الساعة في المحافل العربية والإسلامية وعلى المنابر الإعلامية؛ ما يزال يعيش حالة غير واضحة من ناحية الوصول بالصراع إلى حلول نهائية، وعلى الرغم من

أن الصراع محصور بالشعب الفلسطيني وأرض فلسطين، إلا أن الموضوع أخذ بعداً قومياً يتجاوز الحدود الفلسطينية، إلى درجة أن بعض الدول العربية اتخذت من الصراع الفلسطيني الإسرائيلي صراعاً عربياً

يخصّ الأمة العربية بأكملها، ومع أن هناك قرارات أممية من مجلس الأمن الدولي بخصوص

فلسطين، ومع وجود أطروحات ومبادرات دولية وأممية حول حلّ الدولتين "إسرائيل وفلسطين"، إلا أن القضية ماتزال عالقة
ولا وجود لآفاق حلول واضحة أو قريبة. ولا يغفل على أحد التطور في مسار العلاقات العربية الإسرائيلية في السنوات الأخيرة، حيث ظهرت فكرة التطبيع بين عدة دول عربية مع إسرائيل، وبغضّ النظر عن الإرهاصات التي تولّد عنها هذا التطبيع، سواء كان الموضوع يستوي على نار هادئة منذ وقت قديم أم إنه ظهر بشكل طارئ نتيجة ظروف وتجاذبات موضوعية معينة، على خلفية ما تمرّ بها منطقة الشرق الأوسط عموماً والدول العربية بشكل خاص؛ فإن العبرة في الختام أن هذا التطبيع سيكون من شأنه أن يخفف من حدّة اللغة السياسية على الأقل والخطاب الدبلوماسي بين الطرفين، وهو ما قد يؤدي بالنتيجة إلى تخفيف حدّة الصراع مع الأيام.
خاتمة
من الواضح أن معظم الصراعات القائمة في العالم أجمع ومنه الشرق الأوسط؛ قائمة على أساس المطامع والمصالح المتضاربة، وإذا كانت المصالح والتقاطعات الاقتصادية والتوسعية وفرض الهيمنة تأخذ أبرز
أشكال وأسباب تلك النزاعات والصراعات، إلا أنه لا تخلو في بعض الأحيان من المواقف الأيديولوجية والدينية والمذهبية، وفي الوقت نفسه لا تخلو من الكثير من الدوافع القومية، لتأخذ الصراعات في نهاية
المطاف طابعاً قومياً يهيمن على الأسباب والصور الأخرى، وبالتالي يطغى الطابع القومي على مجمل النزاعات المعروفة في العالم بأسره ومن ضمنه الشرق الأوسط. واقع الحال أن الحلول تكاد تكون مفقودة ومستعصية في حالة اتخاذ الصراع طابعاً قومياً، في حال ما إذا كانت السلطات الحاكمة التي بيدها مفاتيح جميع الأمور ومقاليد كل الحلول؛ إذا كانت هذه السلطات ذات طابع
شمولي تسلطي سمته إنكار الآخر المختلف معه وإقصاؤه، وهذه النماذج متوفرة في دول وقوميات الشرق عموماً، وخاصة تلك التي أخذها جنون العظمة التاريخية أو المصطنعة، والحال هذه؛ لا بدّ من أن يصعب التعامل مع من يجد في نفسه صاحب دماء زرقاء ملكية، أو من يظن في نفسه أنه أفضل خلق الله وخير البشر، لأن الأمور حينها تختلط ببعضها، فيختلط التعصب القومي بالديني، وينصهر الفكري بالعنصري والثقافي
بالمذهبي والمعرفي بالفوقي، وكل ذلك يتحطم في النهاية على صخرة العصبية الإنكارية للآخرين.[1]

خصائص السجل

الحزب:	داعش
الكتاب:	بحث
الكتاب:	مقالات ومقابلات
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | https://alawset.info/- 25-11-2022 موقع
کاتی تۆمارکردن: PM 7:45:44 2022/25/11
ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 112

القضية الآشورية ومؤتمر لوزان, لجنة الموصل,وثائق من الأرشيف

https://www.kurdipedia.org/?q=20230226092218470607

جميل حنا

هذا البحث يتناول ظروف عمل لجنة الموصل التي تشكلت بقرارمن عصبة الأمم في مؤتمرلوزان 1924لتحديد تابعية ولاية الموصل لدولة العراق أم لتركيا.وقد أنجزت هذا العمل منذ سنوات طويلة جداً من خلال الأطلاع الشخصي ودراسة وثائق الأرشيف فيمعهد المحفوظات الوطنية الهنغارية في بودابست.وسأرفق البعض منها التي تنشرلأول مرة مع هذا البحث او بالأحرى محتوى الوثائق مترجم إلى اللغة العربية.
الموضوع جلب إهتمامي منذ أيام الدراسة الجامعية في هنغاريا لسببين السبب الرئيسي الأول هولماذا تم التغاضي عن حق تقرير المصير للشعب الآشوري,كشعب أصيل في أرضه التاريخية في بلاد آشور.والسبب الثاني هوأن أحدى أعضاء اللجنة الرئيسيين كان من هنغاريا وكنت أرغب معرفة دوره الخاص في اللجنة,سأتي على ذكر بعض الجوانب من سيرته الذاتية ودوره الشخصي في اللجنة الثلاثية أي لجنة الموصل.وكذلك هل كان للجنة وتحضيرتقريرها والدراسات الميدانية المقدمة إلى عصبة الأمم 1925 أي تأثيرعلى مصيرالشعب الآشوري وبقية المكونات من الأقليات القومية في العراق و بلدان الشرق الآوسط بشكل عام.كان يهمني معرفة آليات عمل اللجنة وكيفية إتخاذ القرارات والمنهج المتبع لدراسة الوضع الجغرافي والإجتماعي والتاريخي والحضاري لبلاد ما بين النهرين. كما كنت أبحث عن وثائق تتعلق بمجازرالإبادة العرقية التي أرتكبت ضد أبناء الأمة الآشورية أثناء الحرب االكونية الأولى في أعوام 1914-1918.لأن هنغاريا كانت جزء من الأمبراطورية النمساوية الهنغارية حليفة ألمانيا والدولة العثمانية في تلك الحرب الكارثية.لقد حصلت على بطاقة باحث من الجامعة التي كنت اعمل فيها من أجل الحصول على الموافقة للدخول إلىمعهد المحفوظات الوطنية الهنغاريةلإجراء البحث في هذه المواضيع المذكورة.سأضع بين أيدي القراء الكرام بعض الرسائل المتعلقة بعمل اللجنة وهذه المراسلات توضح بعض جوانب آليات عمل اللجنة وكذلك المراسلات مع مراكزأبحاث علمية وأكاديمية,إضافة إلى ذلك المصادر التاريخية المستخدمة في إعداد التقريرالنهائي للجنة الثلاثية المقدمة إلى عصبة الأمم في لوزان.وكما سيتم الأطلاع على الأراء والمواقف المختلفة بين كافة الأطراف المعنية بخصوص رسم الحدود النهائية بين العراق وتركيا وموقف بريطانيا ودورها في هذا الصراع,وكذلك موقف الآشوريين وبقية الإثنيات العرقية الأخرى.وقد نسخت أيضاً مجموعة من الوثائق تتعلق بتوطين الآشوريين في الخابورفي عام 1933 بعد مذبحة سيميل التي ارتكبتها الحكومة العراقية بالتعاون مع بعض العشائر العربية والكردية. عندما دخلت بين المصنفات الموضوعة حسب تسلسل حرفي ورقمي منتظم على الرفوف المفتوحة كان الغبارالناعم قد تراكم عليها.وما يكاد المرء ان يحركها حتى تبدأ ذراة الغبار تتصاعد في هواء القاعة.وفي هذه الحالة يكون المرء ليس واقفاً امام وثائق تاريخية جامدة سيقرأها بل أمام غبارعقود من الزمن قد تراكم على هذه الوثائق,تتجلى فيها مآسي فظيعة حصدت أرواح حياة الملايين من البشر قتلوا في الحروب والإبادات ومنهم أبناء الأمة الآشورية.
لقد قمت بتصوير مجموعة كبيرة من الوثائق بعدة لغات بعد الحصول على الموافقة اللازمة بتصويرها وهي مجموعة من الرسائل باللغة الإنكليزية والفرنسية والمصادر التاريخية باللغة العربية.كما قمت بتصوير وثائق تتعلق بهذا الخصوص من صحف تلك الحقبة عن معاهدة تريانون بين هنغاريا والدول المنتصرة في الحرب بريطانيا وفرنسا,والبعض الآخرلم يكن مسموح لي بتصويرها.وما كان علي إلا كتابة محتواها بخط اليد منها ملاحظات ومشاهدات شخصية تتعلق بعمل اللجنة والسفرإلى العراق والضغوط التي واجهت اللجنة.
كانت الحرب العالمية الأولى وما تمخض من نتائج تلك الحرب كارثية بالنسبة لبعض البلدان والشعوب في آوربا والعالم,كما كانت الحرب بحد ذاتها مأساة فظيعة حصدت حياة الملايين من البشر.ولكن حجم المآسي ومذابح الإبادة التي تعرض لها أبناء الأمة الآشورية قد تجاوزكل التصورات والأفكار والأعمال البربرية التي عرفها التاريخ حتى وقوعها على يد العثمانيين وبعض العشائرالكردية المتحالفة معهم بإبادة مئات الآلاف من أبناءالأمة الآشورية بكل تسمياتهم الكنسية بين أعوم 1914-1918والتي كانت استمرارية للمذابح التي سبقتها قبل ذلك التاريخ.
أنتهت الحرب العالمية الأولى بهزيمة السلطنة العثمانية وإنهيارها على يد الدول الحليفة.وهذه الهزيمة فتحت الإمكانية أمام الدول المنتصرة لفرض هيمنتها على الدول التي كانت رازحة تحت نيرالسلطنة العثمانية التي أحتلتها وحكمتها لبضعة قرون بقوة الحديد والناروالدمار.
وبعد إنتهاء الحرب الكونية الأولى عقد مؤتمرالسلام1919 في قصرفرساي في باريس لترسيخ أسس الأمن والسلام العالمي.وقد بحث المؤتمر قضايا هامة جداً مثل رسم الحدود بين الدول الأوربية وحق تقريرالمصير للأقليات القومية ومسألة التعويضات ومسائل المضائق البحرية والشؤون المالية والتمويل والمراقبة وكذلك ما سيكون عليه مصيرالدولة العثمانية وغيرها من القضايا للحد من النزاعات والحروب الجديدة.ولكن الحقائق على أرض الواقع كانت أكثر كارثية على شعوب العالم بأندلاع الحرب العالمية الثانية في عام 1939.وقد وضعت الخارطة الجديدة للعالم وتوزيع بلاد ما بين

النهرين وبشكل عام بلدان الشرق الآوسط التي كانت رازحة تحت سلطنة العثمانيين بين الدول المنتصرة في الحرب وخاصة بريطانيا وفرنسا.وقد كانت مشاركة الوفود الآشورية بشكل محدود وغيرمؤثرفي مؤتمر السلام 1919المنعقد في باريس.ولم يكن بحجم الدورالعظيم والتضحيات الجسيمة التي قدموها في الأرواح والممتلكات أثناء الحرب العالمية الأولى وكحلفاء منتصرين مع أنكلترا وفرنسا,وذلك بسبب العراقيل والمناورات السياسية اللائيمة لهؤلاء الحلفاء وخاصة إنكلترى.
عندما إنعقد مؤتمر الحلفاء الاعلى في سان ريمو -فرنسا - في الفترة من 19-25 نيسان –ابريل 1920 للنظر في شؤون السلطنة العثمانية وممتلكاتها.وفي 26 نيسان 1920 أعلنت القرارات المتعلقة بتوزيع االانتداب بين الدول المنتصرة,حيث منحت بريطانيا الانتداب على العراق وفلسطين وأعطيت فرنسا الانتداب على سوريا ولبنان.وكان هذا التوزيع مبنيا على اتفاقية سايكس –بيكو.
. وفي 10 آب 1920،وقع الحلفاء مع الامبراطورية العثمانية معاهدة سيفر التي اعطت الصفة القانونية لاتفاقية سان ريمو ونظام الانتداب.وكان الوفد العثماني الذي أرسله السلطان محمد الخامس رضا توفيق والصدرالاعظم أي رئيس الوزراء الداماد فريد والسفيررشيد مخلص وهادي باشا وزيرالمعارف.ووقعها عن بريطانيا السير جورج ديكسون غراهام , وعن فرنسا الكسندر ميلران, وعن ايطاليا وولو نجاري.
وعندما عقدت معاهدة سيفر10/آب /1920 أقرت جميع الأطراف الموقعة على المعاهدة بحق تقريرالمصيرللأقليات القومية, وذلك كما نصت عليه المادة(63)على أنه يجب أن تضمن للآشوريين إمكانية التطورالقومي وإعادة كافة أراضيهم وممتلكاتهم التي فقدوها أثناء الحرب.وأكدة تلك المعاهدة أيضاً ضمن المادة(62-64) ما يضمن حل مشاكل القوميات الأخرى في العراق.ولكن تلك المعاهدة ولدت ميتة ولم تبصر النوروبقيت تلك البنود حبرعلى الورق.
وكانت دول الحلفاء من الناحية النظرية بريطانيا وفرنسا وإيطاليا واليونان ومن خلف الكواليس الولايات المتحدة الأمريكية التي دعمت محاولات الشعوب بالإستقلال والتحرر بالطرق الدبلوماسية والعسكرية لتحقيق أهدافهم وطموحاتهم القومية.والنقاط الأربعة عشر للرئيس الأمريكي وودرو ولسون يذكرفي البند الثاني عشر(يجب تأمين إمكانيات التطور الذاتي لجميع القوميات التي تعيش تحت حكم السلطنة العثمانية بدون مضايقات).ولكن الشرق الآوسط الغني بآبارالنفط وضع هذه المسألة الحيوية والهامة جانبا,امام تحقيق الرغبات الإقتصادية لمصلحة بريطانيا.وقد بحث المؤتمر قضايا هامة جداً مثل رسم الحدود بين الدول الأوربية وحق تقريرالمصير للأقليات القومية ومسألة التعويضات وكذلك ما سيكون عليه مصيرالدولة العثمانية,والأنتداب البريطاني والفرنسي.
وبعدها أضيفت المسألة الآشورية الى جدول أعمال مؤتمرلوزان والذي عقد من أجل استبدال مقررات معاهدة سيفرالتي أقرت بحق تقريرالمصيرللشعوب وللأشوريين بحقوق الأقليات القومية غيرالمسلمة في تركيا.حيث أكدة معاهدة لوزان التي وقعت في 24 تموز 1923 بين مختلف الأطراف المشاركة في الحرب العالمية الأولى.وهذه المعاهدة وضعت اسس جديدة للعلاقة بين كافة البلدان المشاركة في هذه الإتفاقية تتضمن مسائل الأمن والسلام وحقوق الأقليات القومية سواء في أوربا اوتركيا.وفي هذه المعاهدة نصوص واضحة بالنسبة للحقوق السياسية والدينية والقومية والثقافية واللغوية لغيرالمسلمين من الآشوريين والأرمن واليونان في الدولة التركية الحديثة,إلا أن هذه البنود لم تطبق في الجمهورية التركية منذ تأسيسها عام 1923 حتى اليوم .وقد بحث المؤتمر مسألة في غاية الأهمية ألا وهي رسم الحدود النهائية بين العراق وتركيا.وشكلت عصبة الأمم لجنة ثلاثية لدراسة الوضع الميداني في العراق وتقديم تقريرها لعصبة الأمم ليتم على أساسها الأقرار النهائي لوضع الموصل والحدود الفاصلة بين الدولتين.
حيثيات تشكيل اللجنة والوقائع السائدة آنذاك
لقد دخلت قوات الجيش البريطاني لأحتلال بغداد في 9 من آذارعام 1917,وفيما بعد في 30 تشرين الأول عام 1918 دخلت مدينة الموصل.وفي مؤتمرسان ريمو, فرنسا بتاريخ 19-25 نيسان عام 1920 الذي عقده المجلس الأعلى للحلفاء وحضره الحلفاء الرئيسيون في الحرب العالمية الأولى يمثلهم رئيس وزراء المملكة المتحدة (جورج لويد)، رئيس وزراء فرنسا (ألكسندر ميلران)، رئيس وزراء إيطاليا (فرانسيسكو سافريو نيتي) وسفير اليابان (ك. ماتسوي)، للبحث في شروط الحلفاء للصلح مع تركيا طبقاً لمعاهدة سيفر10 آب 1920.حيث عقدت معاهدة السلام وقررت دول التحالف بأن تساعد جميع القوميات التي كانت ترزح تحت حكم السلطنة العثمانية.وان يُمنحوا حق تقرير المصيرللشعوب سواء في تركيا وفي آوربا.كما تضمنت قرارات أخرى بأن تكون الدول الناشئة حديثا في بلاد ما بين النهرين والشرق الآوسط تحت حكم الدول المنتدبة(إنكلترى, وفرنسا) حتى تتمكن الدول الحديثة من إدارة شؤونها بشكل مستقل.وحسب إتفاقية سيفرالموقعة في العاشر من آب 1920تضم الموصل إلى العراق,وتكون تحت الإنتداب البريطاني.ولكن لم يتم التوقيع على الإتفاقية من قبل تركيا بقيادة كمال آتاتورك وبدأ بشن الحرب ضد قوات التحالف واليونان.وألحق هزيمة باليونان في عام 1921 في شهرآب في ساكاريا وبعد عام في دوملوبيران وبهذا تم حسم المعارك لصالحه.لم يتلق اليونان أي دعم لأن القوات البريطانية في العراق وخاصة في الموصل كانت تواجه إنتفاضة السكان ضدها.ولم ترغب في الدخول في حرب مع تركيا لأسباب عسكرية وإقتصادية كانت تتطلع إليها في العراق.وقد قررت دول التحالف إعادة النظر في الإتفاقيات المبرمة سابقاً.وفي معاهدة لوزان 24 تموز تم رسم الحدود التركية بإستثناء حدودها مع العراق.وقد ألتقى وزير خارجية بريطانيا اللورد كورزون ورئيس الوفد التركي عصمت انونو لبحث الخلاف حول الحدود الفاصلة بين العراق وتركيا.ولم يتوصل الطرفين لحل المشكلة وطلب من عصبة الأمم لتقديم المساعدة اللازمة لحل المشكلة.كانت مساحة ولاية الموصل تشكل 87890 كم2 وعدد سكانها كان يقدر 800000 ألف

نسمة وسكان مدينة الموصل 100000 من مختلف القوميات والأديان.ولكن نقطة الحسم في هذا الخصوص كانت المصالح الإقتصادية,حيث كانت نقطة تقاطع طرق المواصلات وشبكة الحديد,وتواجد عسكري تحت الأنتداب البريطاني.وما أعطى أهمية قصوى للمنطقة توقعات وجود كميات كبيرة من النفط,وبعد أعوام تبين أن 13,5% من الإنتاج العالمي مصدره الموصل.بعد إنتهاء الحرب العالمية الأولى أعتبرالإنكليزأهم الأمورهو بناء سكة الحديد الذي أشرف على نهايته ولذلك يمكن نقل البترول الخام إلى الخليج وموانىء البحرالابيض المتوسط,وبناء خطوط سكة الحديد بحد ذاته كان مشروعا إقتصادياً مربحا.

وقد أعتبرت عصبة الأمم من الناحية النظرية أن أهم القضايا التي تهتم بها هي حقوق الإثنيات العرقية إنسجاما مع الأهداف المعلنة,كما طرحها الرئيس الأمريكي وودرو ولسن أي المبادىء 14 التي عرفت بإسمه.ولكن في حقيقة الأمركانت القرارات تتخذ على أساس المصالح الإقتصادية والجوسياسية للدول المنتصرة في الحرب.عصبة الأمم بدأت نقاشاتها حول رسم الحدود بين العراق وتركيا وفي 24 من شهر تشرين الأول 1924 وضع خريطة ترسم الحدود مؤقتا بما صار يعرف بخط بروكسل والذي كان يطابق حدود ولاية الموصل من الشمال.

في اجتماعات عصبة الأمم طرح كلا الطرفين الإنكليزي والتركي المتنازعين وجهة نظرهما حول الحدود الجديدة بين البلدين. ماتفييف,ص 126(وقد اقترح رئيس الوفد التركي اجراء استفتاء عام في ولاية الموصل,إلا انه كان لدى اللورد كيرزون كل الأسس المستوجبة للوقوف ضد هذا الاقتراح.وقد صرح هذا الوفد الانكليزي من اجل تعزيز موقفه هذا ان الحكومة الانكليزية تقف وراء تأسيس حكومة للأكراد والآشوريين في ولاية الموصل,بيد ان اينونو في اجابته على ذلك صرح بأن للأتراك حقوقا مشروعة في الموصل).وكانت تركيا ترغب بإجراء إستفتاء بين سكان المنطقة لتحديد موقفها من تابعية ولاية الموصل.وكانوا يعملون على توسيع الحدود الجنوبية للولاية حتى منطقة مناخية مغايرة لأنهم كانوا يعتقدون بأنهم سوف يحصلون عليها.إلا أن الطرف العراقي والبريطاني وقعا مذكرة تفاهم بهذا الخصوص رافضين الطلب التركي وعدم توفر إمكانية إجراء إستفتاء محايد في غياب الظروف الملائمة للأشراف على الإنتخابات والتحضير لها.وأيضا بفعل التأثير الديني والجهل بين السكان وأستغلال التعصب الديني ضد الإنكليز.وإن إجراءالإستفتاء سيزيد من الصراعات الإثنية والدينية في المنطقة.وكان الأتراك واثقون إلى حد كبيربأن أصديقائهم من الأكراد سيختارون الأنضمام لتركيا في ظروف الدولة التركية الحديثة الذي سيكون أكثرإيجابية لحقوق الأقليات المسلمة.وذلك على ضوء العلاقة الجيدة القائمة بين الطرفين التركي والكردي أثناء الحرب الكونية الأولى وبين آتاتورك في بداية ترأسه للجمهورية التركية. وفي السادس من آب(1924) طلبت الحكومة البريطانية من عصبة الأمم إدراج مسألة تسوية الحدود العراقية التركية ضمن جدول أعمال الدورة(30) لمجلس العصبة وحصل الاقرار بالتسوية النهائية لمشكلة الحدود في (تشرين أول من عام 1924) والذي سمي بخط بروكسل وأصبح ساري المفعول واعتمد في حل النزاع الحدودي بين الدولتين واعتراف اللجنة المشكلة بذلك الخصوص في ضرورة حماية الآشوريين الذين أصبحت بعض أراضيهم شمال خط بروكسل.ماتييف ص.126(وهكذا لم تحل مسألة الموصل لا في المؤتمر ولا في الفترة الاضافية المحددة فيما بعد من قبل الاطراف ذات المصلحة في ذلك وقد ضم بشكل اوتوماتيكي إلى جدول اعمال مؤتمر القسطنطينية, ذلك المؤتمر الذي عقد ضمن اطر عصبة الامم في الفترة الواقعة بين 19 أيار و5 حزيران 1924 م وانطلاقامن التصورات الستراتيجية, طلب الممثل الانكليزي السير بيرسي كوكس في هذا المؤتمر توسيع الحدود الشمالية للعراق على حساب منطقة هاكاري (موطن الآشوريين في تركيا).

لجنة الموصل,تشكيلها والبدأ بالخطوات الفعلية لمهمتها وإجراء الدراسات الميدانية.

لقد ناقشت عصبة الأمم في جلستها المنعقدة في 30 من أيلول 1924 في جنيف تشكيل بما يعرف (لجنة الموصل) لتبحث أدق التفاصيل المتعلقة بأوضاع المنطقة.وأول الأسماء المطروحة كان أسم الكونت تيلكي المعروف كعالم جغرافي ورئيس وزراء هنغاريا سابقاً.

هنا سأذكر نبذة مختصرة جداًعن حياة الكونت تيلكي عضو اللجنة المكلفة من قبل عصبة الأمم 1924 لدراسة تابعية الموصل لتركيا ام للعراق.لقد كُتبت أبحاث وكتب كثيرة عن شخصيته التي مازال الجدل قائم حوله بأعتباره أحدى الشخصيات البارزة والجدلية في التاريخ الهنغاري بين أعوام 1920-1941بعد إنهيارالإمبراطورية النمساوية الهنغارية في نهاية الحرب العالمية الأولى.

تيلكي سليل عائلة إقطاعية كبرى ومن العائلات النبيلة المشهورة التاريخية في هنغاريا حيث شغل والده مناصب كبرى في الإمبراطورية النمساوية الهنغارية كوزير للداخلية.ولد في عام 1879 في بودابست بعد إنهاء دراساته شغل مناصب علمية في العديد من الجامعات وأكاديمية العلوم الهنغارية وهوعالم جغرافي وأونيط به كسياسي العديد من الحقائب الوزارية في عام 1920 رئيس الوزراء والخارجية ووزير شؤون الأقليات القومية.وفي عام 1924 أختير كعضو في لجنة الموصل من قبل عصبة الأمم لتحديد الحدود الجديدة بين الدولة العراقية وتركيا الحديثة.وبين عام 1939- 1941 شغل مجدداً منصب رئيس الوزراء.في عام 1940 أنضمت هنغاريا إلى دول المحور ألمانيا وإيطاليا واليابان.لقد كانت نهاية تيلكي نهاية مأساوية لقد وجد مقتولاً أومنتحراً في مكتبه في صباح يوم 3نيسان عام 1941معترضاً على أستخدام أراضي هنغاريا من قبل جيوش هتلر النازية للهجوم على يوغسلافيا وقد ترك خلفه رسالة مؤثرة موجهة لحاكم هنغاريا (هورتي ميكلوش),الذي كان حليفاً مقرباً من هتلر.وكان الهنغار يطمحون إلى إستعادة أراضيهم التي خسروها بعد إنتهاء الحرب العالمية الأولى.عقد مؤتمرالسلام في قصر فرساي ,ومعاهدة تريانون الموقعة بين هنغاريا والدول المنتصرة في الحرب العالمية الأولى وضعت خارطة الحدود الجديدة

بين هنغاريا والدول المجاورة. وكانت هذه الإتفاقية مجحفة بحق الهنغار حيث خسرت مساحات واسعة من أراضيها عقاباً لها بسبب مواقفها وتحالفها مع المانيا.بحسب المعاهدة تم تقليص مساحة المجر من283 ألف كم مربع إلى 93 ألف كم مربع وعدد السكان من 18,2 مليون إلى 7,6مليون إنسان.حيث لم يستطع عضو الوفد الهنغاري الكونت تيلكي آنذاك في مباحثات السلام وأثناءعقد إتفاقية الصلح تريانون مع دول الحلفاء إقناعها بمراعاة مبادئه حول حقوق الإثنيات العرقية المختلفة,ورغبتها في العيش في ظل الدولة التي تختارها.ولذلك تجرعت هنغاريا الكأس المرمن نتائج الحرب العالمية الأولى,وحلت بهم كارثة وطنية يعانون منها حتى هذا الزمن.

وقد اختير الكونت تيلكي في اللجنة ليس بصفته كسياسي وإنما كعالم جغرافي معروف على المستوى العالمي.حيث بدأ دراساته في علم الإجتماع والجغرافية والزراعة في جامعة العلوم الهنغارية في عام 1897.وفي عام 1903 حصل على درجة الدكتوراه ,وكانت أطروحته النشأة الأولية للدولة,ومنذ البدأ أهتم بالمواد الجغرافية ونشر العديد من الدراسات الجغرافية.وفي عام 1909 كانت أولى أهم أبحاثه تاريخ أطلس الجزر اليابانية ومنح عليه وسام فرنسي رفيع المستوى كما نال آوسمة أخرى.وأنجز أبحاث علمية بين أعوام 1907-1912 في كل من السودان وأوربا والولايات المتحدة الأمريكية.وشغل منصب مدير المعهد الجغرافي بين أعوام 1909-1913 ,كما شغل العديد من المناصب العلمية للعديد من المؤسسات كما كان عضو مراسل أكاديمية العلوم الهنغارية.وأثناء مباحثات تريانون للسلام بعد الحرب العالمية الأولى ومنذ عام 1918 عمل بدون إنقطاع على دراسة التوزيع الجغرافي للأقليات القومية الساكنة في حوض كاربتيا.وحدد نسبة الهنغار في هنغاريا التاريخية وجهز خارطة التوزيع الدقيق لمختلف القوميات وسميت بالخارطة الحمراء, والتي لم تُأخذ باالحسبان في محادثات تريانون كما ذكر أعلاه.إلا أنها جلبت إنتباه العالم إلى منطق تفكيره والأساليب العلمية المستخدمة من قبله.وأعتبرت هذه الناحية إيجابية لدراسة أوضاع الموصل ذوالتنوع الديني والقومي.هذه كانت لمحة مختصرة جداً عن سيرة حياة عضو لجنة الموصل الكونت تيلكي.كان تليكي شخصية علمية مرموقة على المستوى العالمي وحظى بأهتمام من قبل معاهد أبحاث وجامعات مشهورة كما توضح الوثائق أدناه من خلال تبادل المراسلات بين هذه الأطراف وبين تيلكي.وكما توضح الرسالة المرفقة الموجهة من رئيس قسم الجغرافيا في جامعة كاليفورنيا يطلب نصيحة من الكونت تيليكي بخصوص أملاء منصب شاغر بشخص متخصص في العلوم الجغرافية من آوربا.

(الكونت بول تيليكي ،

جامعة بودابست,

بودابست ، هنغاريا

تشرين الثاني11. 1924

عزيزي الكونت تيليكي

من المحتمل أن يتم فتح مركز مؤقت في هذا القسم خلال العام 1925-1926.أحد الأعضاء في القسم يخطط لقضاء عام في الدراسة في آوربا.إذا تم تنفيذ ذلك في الخارج,سيكون لدينا شاغر ومن أجل ذلك نود أن نؤمن جغرافياً آوربياً شاباً يستطيع التحدث باللغة الإنكليزية.

نظراً لمعرفتك سواء في الساحة الآوربية والظروف الأمريكية أود أن أطلب نصيحتك.الشيء الثابت الوحيد المطلوب في العمل بغض النظرمن يأتي سيحتاج إلى مساعدتي في دورة أولية حول مناطق العالم.خلاف ذلك سيكون لديه حرية الأختيار تقريباً فيما يتعلق بالدورات التعليمية, فقط بإستثناء الجيومورفولجيا الذي يخضع هنا لقسم الجيولوجيا.تم تخصيص 2500.00 دولارأمريكي للأشهر التسعة.أوصى البروفسور دي جيرالدكتور جيزلرمن جينا,والبروفيسور جونز من شيكاغو اقترح الدكتور شميدر والبروفسور فايبل.سأرحب كثيراً برأيك فيما يتعلق بهؤلاء الرجال,وكذلك أقتراح أي شخص آخر من قبلك قد يأخذ في الأعتبار.لدينا الفرصة الأكثر جاذبية للجغرافيا هنا، آمل أن نتمكن قريبًا من إنشاء منصب أستاذ زائر براتب كامل ؛مما سيتيح لنا فرصة التعرف بشكل متزايد على زملائناالأوربيين. يؤسفني أنه لم تتح لي فرصة سماعك في معهد ويليامزتاون،خاصة بعد أكثر الروايات حماسة لعملك هناك التي حصلت عليها من أصديقائي البروفسورلاورنس مارتن و جيسي ريفر.

لك تحياتي الصادقة, كارل اوو سوير, رئيس القسم).

وكان العضو الأخرفي اللجنة العقيد البيرت باوليس البلجيكي,المتعهد في المستعمرات الإفريقية.وقد أقترح من قبل ممثل الحكومة البلجيكية الذي كان يرأس جلسة المحادثات.

والعضو الثالث ورئيس اللجنة أيناراف فيرسين السفير السابق في بخارست وقد أقترحه رئيس وزراء السويد يلماربرانتينغ.وقع الأختيارعليه بأعتبار السويد كانت دولة محايدة في الحرب.وقد شارك في البعثة أعضاء آخرون سكرتيرومسؤول مالي وكاتب.ولذلك رافق السكرتير الشخصي لتلكي معه إلى العراق إنسي بيتر وكمترجم الهولندي يوهانس هندريك والبرفسور كرامرس المدرس الجامعي في جامعة لايدن الهولندية.

ألتقى الأعضاء الثلاثة في جنيف في الثالث عشرمن تشرين الثاني(فيرسين, وتيلكي ,وباوليس)وتشكلت اللجنة رسمياً لجنة الموصل. وبدأت اللجنة بدراسة وثائق عصبة الأمم ومعاهدة لوزان للسلام.ومنذ البدأ بأستلام مهمته انعكف تيلكي على دراسة كافة الوثائق المتعلقة بالقضية ومواقف مختلف الأطراف المتنازعة.وقد تلقى المساعدة من المعهد الهنغاري في برلين, حيث جمع كم كبيرمن المعلومات عن المنطقة,كما حصل على تقارير القنصلية الفرنسية.وقد أستخدم تيلكي كتب

تاريخية وجغرافية للمرحلة الإعدادية الصادرة في مصر بين أعوام 1922-1923 وكذلك الأطلس سأرفق مع البحث وثائق مصورة عن المصادر التاريخية لمؤرخين أستخدمها تيلكي لدراسة تاريخ وجغرافية وشعوب المنطقة,ومن هذه المصادر(تقويم البلدان لأبي الفداء,معجم البلدان لياقوت الحموي,, مختصر جغرافية العراق لرزوق عيسى, تاريخ الموصل للقس سليمان صائغ,المسلك والممالك لأبي القاسم محمد بن حوقل البغدادي,أبو احمد بن علي القلقشندي,في كتابه صبح الأعشى في كتابة الأنشاء...).وبخصوص المصادر التاريخية لست بصدد تقييمها من ناحية المصداقية اوعدمها وعلى الأغلب كانت كتابة التاريخ عبرالأزمان تعكس وجهة نظرالمؤرخ والفئات الحاكمة اوالمسيطرة على مقاليد الحكم اوتخضع لأجندات سياسية وقومية ودينية معينة وأشياءآخرى.وكما قلت سأرفق هذه المصادراوالوثائق المصورة مع البحث,ولكن سوف لن أنسخ محتوى جميعها ضمن البحث, فمن يرغب بالأطلاع عليها فهي مرفقة أدناه كما ذكرسابقاً.وهذه المصادرأستخدمتها اللجنة في أعداد تقريرها ومعرفة تاريخ المنطقة وشعوبها في مختلف العهود.أعود وأقول أن هذه المصادرالتاريخية تبحث في الحدود الجغرافية للموصل وتاريخها القديم والشعوب التي سكنت المنطقة. ولذا نرى أحد الكتب المهمة من تأليف القس سليمان صائغ تاريخ الموصل طبع في مصر 1342هجرية,(1924م) استوفى فيه الكلام على الموصل وموقعها واقدميتها قديما وبعد دخول العرب فيها بعد الاسلام وعلى موقعها الجغرافي وثروتها الطبيعية وتأسيس نينوى وخرابها وأصل منشأ مدينة الموصل وسكانها قبل الفتح الاسلامي ومن سكنها بعد العرب وفي الدول التي استولت عليها من عهد الخلفاء الراشدين وبني أمية وبني العباس وكثرة الخوارج فيها في زمن بني العباس,وفي دولة الحمدانيين ودولة بني عقيل والدولة السلجوقية والدولة الاتابكية فيها.وفي الدول التي حكمت الموصل الى الوقت الحاضر).وهنا سأتي على ذكر مصدرآخر وهو ابو العباس احمد بن على القلقشندي المتوفي 821 هجرية, ذكر القلقشندي في كتابه صبح الاعشى في كتابة الانشاء في الجزء الرابع الطبعة الاميرية في 1332هجرية الموافق 1914 م ....وإليك ما قاله القلقشندي في صفحة 314 من الجزء الرابع المذكور,الأقليم الأول: الجزيرة الفراتية وهي أقرب أقطار هذه المملكة الديار المصرية والشامية لمجاورتها لبلاد الشام.قال في تقويم البلدان:ويحيط بها الفرات من حدود بلاد الروم وهو طرف الحد الغربي الجنوبي للجزيرة.فيمتد إلى الحد الجنوبي الغربي مع الفرات إلى ملطية إلى شمشاط,إلى قاعة الروم إلى البيره,الى قبالة منبج,الى السن,الى الرقة,إلى قرقيسيا, الى الرحبة, الى هيت,الى الأنبار.ثم يخرج الفرات عن تحديد الجزيرة ويعطف الحد من الانبار الى تكريت, وهي على نهر دجلة,الى بالس ,الى الحدبة على دجلة,الى الموصل,ثم يعطف من الموصل الى جزيرة ابن عمر,الى آمد.ثم يصيرالى الحد غربا ممتداً بعد أن يتجاوز آمد على حدود آرمينية,الى حدود بلاد الروم إلى الفرات عند ملطية من حيث وقع الابتداء.......وقال القلقشندي أيضاً في صفحة 315 من الجزء الرابع المذكور نقلاًعن مسالك الأبصار لابن فضل الله العمرى المولود في شوال المتوفي في ذي الحجة 749

.....وهي مدينة من الجزيرة من الاقليم الرابع من الآقاليم السبعة حيث الطول سبع وثلاثون درجة, والعرض ست وثلاثون درجة وثلاثون دقيقة.وهي على دجلة من الجانب الغربي, ويقابلها من الجانب الشرقي مدينة نينوى التي بعث يونس النبي عليه السلام الى اهلها, وهي الآن خراب وفي جنوبي الموصل مصب نهر الزاب الأصغر في دجلة. وهي في مستوٍ من الأرض.ولها سوران قد خرب بعضهما.وسورها أكبرمن سور دمشق.........وقال القلقشندي ايضاً في صفحة 316 من الجزء الرابع المذكور:ثم بها عدة مدن وقلاع مشهورة. وهي مذكورة في الجزء الرابع من ضفحة 316327 وعد منها:ماردين, وحصن كَيفَا,وحران, وشمشاط, وحيزان,وميافارقين, وقرقيسي, وماكسين, ونصيبين, وجزيرة ابن عمر, وسنجار, وتل اعفر, والحديثة,وعانة, وآمد,وسِعِرت, أو إسعِرت, وتكريت,وبرقعيد, والعمادية,وقلعة كشاف,وقلعة مَنَك,ولشوسن,وعقرالحميدية,والهتاخ,وحانى وقال القلقشندي في آخر الكلام على الجزيرة الفراتية صفحة 326 من الجزء الرابع المذكور ما نصه: واعلم ان هذه الجزيرة مجاورة لمملكة الديار المصرية من حيث اتصالها بالبلاد الشامية من الجهة الشرقية.وقد تقدم ان بعض بلادها داخلة في اعمال جَلَبَ من ممالك الديارالمصرية, كالرها,وقلعة جَعبَروما والاهما. والمسافة بين حلب والرها معلومة ومن الرها الى حران يوم واحد.ومن حران الى رأس العين ثلاثة أيام. ومن رأس عين الى نصيبين ثلاث مراحل.ومن نصيبين الى الموصل أربع مراحل.وقد تقدم أن الموصل هي قاعدة بلاد الجزيرة في القديم. ومن الموصل الى تكريت سبعة ايام. وقد تقدم أن تكريت هي آخر مدن الجزيرة مما يلي العراق. زمن الموصل أيضا الى آمد اربعة أيام ومن آمد الى شمشاط ثلاثة أيام).

الموصل (عن كتاب المقدس وياقوت)

وهي واقعة على الشاطىء الغربي من دجلة وكانت تسمى في زمن الساسانيين باسم بوذ اراد شير,وفي زمن بني آمية كان لها شأن عظيم.وقد بنى بها جسر يصل هذه المدينة بمدينة سنحرائب نينوى. والموصل صارت عاصمة للجزيرة في حكم مروان الثاني آخر خلفاء بني آمية. كما استخدم غيرها من المصادر في دراسته وأعداد التقرير.

وقبل السفر إلى العراق ألتقى أعضاء اللجنة في لندن بممثلي وزارة الخارجية والمستعمرات البريطانية للتعرف على وجهة نظرهم.وقد كتب سكرتيروزارة الخارجية البريطانية السيد د.اوسبورني الرسالة التالية بتاريخ 8 كانون الأول 1924 إلى رئيس اللجنة الثلاثية السيد فيرسين يؤكد فيها تزويد أعضاء اللجنة بالوثائق اللازمة المتعلقة بهذا الشأن.

(سيدي,

وجهني السيد وزيرالخارجية بشكل مباشر أن أنقل إليكم ثلاث نسخ من الوثائق التالية: -

محضر اجتماع لجنة حدود العراق لعصبة الأمم ، ثلاثة اجتماعات في لندن..1

رد حكومة جلالة الملك على الاستبيان الذي سلمته إليها اللجنة..2
3.رد حكومة جلالة الملك على المذكرة التي قدمتها الحكومة التركية إلى مجلس عصبة الأمم في سبتمبر / أيلول الماضي.
اتفاقية هدنة مودروس.*4.
المؤتمر الأنجلو فرنسي في ديسمبر 1920.5
6.قائمة الدول الأوروبية التي تحتفظ بالقناصل في العراق والتي نشرت تقارير قنصلية عن ذلك البلد قبل الحرب.
سيتبين أن مزاعم حكومة جلالة الملك حول مسائل المبادئ العامة قد أعيد ذكرها في الرد على المذكرة التركية.
امتثالا للاقتراح الذي قدمه الكونت تيليكي في اجتماع اللجنة في 29 نوفمبر،تم إرسال نسخ إضافية من الوثيقة إلى أعضاء اللجنة من خلال ممثلي جلالة الملك في بروكسل وبودابست وبوخارست، ولكن بسبب قصرالوقت المتاح،ربما لم يتم استيلامها في الوقت المحدد.إذا كان الأمر كذلك، فإن مجلس حكومة جلالة الملك تعبر فقط عن أسفها، ولكن يجب أن يُعزى هذا الإغفال إلى الوقت المحدود المتاح.
الوثائق والخرائط المشار إليها في الردود على الأسئلة الرابع والسابع والعاشر والثاني قيد الإعداد،وسيتم إرسالها بشكل جيد في أقرب وقت ممكن.
أنا , سيدي , خادمك المطيع).
* (مودروس),(طبقاً لهذه المعاهدة استسلم العثمانيون في مواقعهم المتبقية خارج الأناضول،ووافقواعلى أن يسيطرالحلفاء على مضائق البسفوروالدردنيل،والحق في احتلال أي إقليم عثماني في حالة وجود تهديد للأمن.تم تسريح الجيش العثماني، وأصبحت الموانئ والسكك الحديدية والنقاط الإستراتيجية الأخرى متاحة لاستخدام الحلفاء.في القوقاز،تراجع العثمانيون إلى حدود ما قبل الحرب.
ومن الشروط التي أملتها انجلترا على تركيا:
تسريح الجيش التركي ووضع رقابة الحلفاء على الإذاعة و التلغراف والطرق الحديدية.
. احتلال مضايق البوسفوروالدردنيل ومرورالسفن الحربية التابعة للحلفاء من خلالها
. استسلام القوات التركية في البلدان العربية (اليمن، العراق، سوريا،الحجاز)
انسحاب القوات التركية من إيران ومن الأجزاء المسيطرة عليها فيماوراء القوقاز..
احتلال الحلفاء باكو و باتوم مع احتفاظهم بالحق في احتلال أية مواقع إستراتيجية في داخل تركيا ذاتها في حالة ما إذا استجدت ظروف تهدد أمنهم وسلامتهم.
إعادة أسرى الحرب من المواطنين التابعين لدول الحلفاء دون أية شروط وإبقاء اسرى الحرب الأتراك تحت تصرف الحلفاء).
وبعد الإنتهاء من اللقاءات مع ممثلي وزارة الخارجية البريطانية في لندن سافرأعضاء اللجنة الثلاثية إلى تركيا.وفي 3 من كانون الثاني 1925 استلموا مذكرة الحكومة التركية في أنقرة,ومن ثم سافر أعضاء اللجنة إلى قونيا وهناك عقدوا مباحثات مع كمال آتاتورك رئيس الجمهورية التركية.وأستمع أعضاء اللجنة هناك أيضاً حول وجهة النظر التركية حول مسألة الموصل ورسم الحدود الجديدة بين العراق وتركيا.وبعد ذلك سافرأعضاء اللجنة بالقطارإلى دمشق ومن هناك بالسيارة حتى بغداد.وقد ألتقى أعضاء الوفد بالملك فيصل في 17 كانون الثاني وأثناء حديثة حاجج اعضاء الوفد بالقضايا التاريخية وأهمية الموصل بحيث توفر ملايين الهكتارات من الأراضي الخصبة للإنتاج الزراعي.وأهمية إنهاء بناء سكة الحديد بين الموصل وبغداد وتسهيل عمليات التنقيب عن النفط.وقد عبرعن رؤيته لمسألة الموصل وقال :الموصل يتبع العراق وهو جزء رئيسي لا يمكن فصله عن بقية الأجزاء العراقيةوأضاف بأن العراق يريد العيش بسلام وصداقة مع الجيران,والعراقيون يحترمون الشعب التركي.
وأثناء تواجد اللجنة في بغداد عقدت عدة لقاءات مع مختلف الوزارات وزيارة للأكاديمية العسكرية وبعض المستشفيات ومؤسسات تعليمية وبعض الأسواق التجارية ومخازن الحبوب والأخشاب ومراكز تجارية من أجل وضع خارطة إقتصادية للعاصمة وعلاقاتها مع بقية الأجزاء وخاصة مع الموصل.وخلال تواجدهم في بغداد كانوا ضيوف المعتمد البريطاني سيرهنري دوبس,والذي حاول التأثيرعلى أعضاء اللجنة,وقد أنتقد ممثلي الحكومة التركية المتواجدين في العراق وممارساتهم وطالب بتغييرهم,إلا أن اللجنة رفضت هذا الطلب,وأبلغت بالحادثة للحكومة التركية.وكانت اللجنة تتعرض لضغوط من مختلف الجهات المشاركة في الصراع وتعمل لفرض وتحقيق رغباتها من خلال التقرير النهائي الذي سيقدم لعصبة الأمم.ولذا نرى التحذير التالي في رسالة السكرتير العام الأول لعصبة الأمم السيد إيريك دروموند إلى الكونت تيليكي بخصوص الترجمة والمترجمين,واليقظة حيال بعض الطلبات بشأن الأنخراط في عمل اللجنة من خلال بعض المترجمين.
(عصبة الأمم _ جنيف
24 كانون الأول 1924
عزيزي الكونت تيليكي,
شكراً جزيلاً على رسالتك المؤرخة في 21 أيلول.أنا آسف جداً بأن اللجنة تجد صعوبة في مسألة مترجم.لكن ليس لدي شك في ذلك بطريقة ما أو أخرى سيتم العثورعلى شخص أو أشخاص ترضون عنهم. لقد أرسلنا البرقيات للأشخاص المذكورين في البرقيات الواردة منك ومن مندوبنا في باريس وشاهد مديراللغة ل إيكولي لانجويس آورينتاليس فيفانتس. مم دي بورتاليس وشاريرسيجلبون معهم وسوف تظهر لك نتائج هذه الزخارف عندما يتم إستلامها,حتى بعد وقت مغادرتهم جنيف,وبعد ذلك سيتم إرسال الردود إلى اللجنة في القسطنطينية,وأشياء أخرى على قدم المساواة, ونظراً إلى المهمة الحساسة للغاية

للجنة وموقفها من الحكومتين المعنيتين.أنا أشك بأخذ رغبة أي شخص خدم أثناء الحرب في القوات الألمانية في الأراضي التركية, ولكن بالطبع إتخاذ القرار بهذه المسألة يقع بالكامل على عاتق اللجنة نفسها.أتمنى منك بأن يكون ممكناً تجنب طلب بعض الدومونيكان للخدمة.يمكن أن يكون هناك أعتراضات واضحة بهذا الشأن بالرغم من عدم وجود أي أساس له من الصحة, من المحتمل أن تكون ضارة.أسمح لي أن أغتنم هذه الفرصة للتعبيرعن أملي بألا تكون رحلتك مرضية فقط في نتائجها ولكن أيضاً ممتعة في حد ذاتها وخالية من أي نوع من الصعوبات.

تفضلوا بقبول فائق الأحترام , إيريك دروموند,

صاحب السعادة الكونت بال تيليكي

يوجيف تير 7 ,بودابست ,هنغاريا).

الدراسات الميدانية في الموصل:

لقد وصل أعضاء اللجنة في 27 من كانون الثاني إلى الموصل.وقد أقاموا في المقر الملكي السابق للملك فيصل حيث أصبح مقراللجنة.وفي نفس اليوم الذي وصل فيه الوفد إلى الموصل تجول تليكي في المدينة برفقة مساعديه وقد لحق بهم الجنرال جيفاد باشا بالزي العسكري رئيس الوفد التركي.وأثناء التجوال تجمع حولهم مجموعة من الأشخاص مرحبين بالجنرال التركي ويرفعون شعارات يحيون تركيا.وبدأة أعداد الجموع تزداد شيئاً فشيئاً,وعندها ظهر بعض رجال الشرطة ومعهم ضابط إنكليزي,وبدأو بتفريق الجموع وحدثت مصادمات أيضا في السوق.وعندما وصل الجموع أمام النادي الوطني العراقي,كان هناك مظاهرة مضادة من جموع من الشباب الطلبة يحملون شعارات عراقية وينادون بهتافات تحيي العراق والملك فيصل.وكل التحركات الميدانية والصدامات الدموية بين مختلف المجموعات السكانية كانت مخططة لها من قبل الأنكليزوالحكومة العراقية والأتراك لفرض كل طرف في هذا الصراع شروطها وتحقيق غايتها حول رسم مستقبل الحدود الجديدة وتقرير مصير ولاية الموصل.

كان هناك أختلاف وتناقض بين الرؤية البريطانية التي كانت ترى بأن عصبة الأمم هي التي ستقررفي مصيرالموصل,بينما الأتراك كانوا يرون في العصبة وسيط بين الأطراف لتحديد مصيرإنضمام الموصل للعراق أم لتركيا.كان الأتراك يصرون على إجراء إستفتاء بين سكان الولاية لتحديد جهة ضم ولاية الموصل,لأنها كانت واثقة بأن الغالبية ستختار تركيا المسلمة على الحكومة العراقية المتحالفة مع بريطانيا الكافرة من وجهة نظرهم.

بعد قضاء بضعة إيام في الموصل أفترق أعضاء اللجنة فيرسين(السويدي) بقي في الموصل لإجراء إتصالاته بالعشائرالمحيطة بالموصل وبالعشائرالعربية المتواجدة غرب نهر دجلة.وأجرى باوليس(بلجيكا) دراسة أوضاع محيط مدينة كركوك,كما قام تليكي(هنغاريا) بدراسة أوضاع محيط آربيل.ألتقى اعضاء اللجنة مجدداً في الخامس والعشرين من شهر شباط.ومن ثم بدؤا سويا بدراسة أوضاع مدينة كركوك وتأثير خط بروكسل المقررمسبقا وما هو مدى تأثيره على حياة العشائربفصلها بعضها عن البعض.

كانت تركيا ترغب بتحديد الحدود الجنوبية للموصل حتى جبل حمرين,ولكن اللجنة لم تأخذ بالأقتراح التركي لعدم توفرالأسباب التاريخية ولا الجغرافية ولا من حيث المناخ.بينما كان الأقتراح الإنكليزي بتحديد الحدود الشمالية في المناطق الجبلية أكثرواقعياً بسبب الكثافة السكانية القليلة في هذه المناطق.ومن الناحية الأخرى لتأمين الحماية اللازمة للشعب الآشوري,وإلتزام بالدورالفعال للآشوريين كحلفاء مخلصين في الحرب ضد الجيوش العثمانية وحليفتهم المانيا.(وحسب ما جاء على لسان ممثل القوات البريطانية في قيادة ما وراء القفقاس في الاجتماع الموسع الذي عقد في مدينة أورميا الإيرانية (1917/1/28) والذي حضره الزعماء الآشوريون مع قادة عسكريون من فرنسا وروسيا إضافة إلى بيان الحكومة البريطانية (1924/5/31) والذي نص: أن الحكومة البريطانية تنظر في حماية مصالح الشعب الآشوري واضعةً نصب عينيها الخدمات التي أدوها لقضية الحلفاء أثناء الحرب العظمى وعلاقتهم في المستقبل بالدولة العراقية وقد قررت أن تسعى إلى مد حدودها إلى أبعد حد ممكن في الشمال لكي تستحوذ على القسم الأكبر من الشعب الآشوري. المصدر(تأريخ الوزارات العراقية).عبدالرزاق الحسني. وكما يقول يوسف مالك في كتابه الخيانة البريطانية للآشوريين ص.13 ويكفي كضرورة ملحة إعادة كلمات السير هنري دوبس في المذكرة الموجهة الى السيدة سورما بيث مار شمعون في 31 آيار1924,إن حكومة جلالة المملكة البريطانية اخذت على عاتقها,لمدة من الزمن مسألة الشعب الآشوري, وحماية مصالحهم آخذين بعين الاعتبار الخدمات الجليلة التي قدموها للحلفاء خلال الحرب من جهة ومستقبل علاقاتهم مع دولة العراق من جهة اخرى

وقد وجدت اللجنة صعوبات بتحديد تواجد السكان في المنطقة وخاصة البدوالرحل.وقد أعتمدت اللجنة معطيات أحصاء عام 1922-1924 لسكان المنطقة.وأثناء عمل اللجنة كانت الجدالات محتدمة بين ممثلي بريطانيا وأعضاء اللجنة وأتهامات متبادلة بين إنكلترا وتركيا.

كانت اللجنة الثلاثية المشكلة من قبل عصبة الأمم لرسم الحدود بين العراق وتركيا, لها صلات بأوساط أكاديمية أخرى لتبادل الأراء.ورسالة رئيس الجمعية الجغرافية الأمريكية إلى الكونت تيلكي يوضح مقدارالأهتمام والثناء على ما أنجزمن أعداد التقرير وخاصة الشق الجغرافي منه.كما يتضح من الرسالة إنخراط أوساط أكاديمية عريقة في تقديم المشورة والتعاون مع لجنة عصبة الأمم.

((الجمعية الجغرافية الأمريكية

برودوي شارع 156 ت هـ , نيويورك 17 آيلول 1925

عزيزي تيليكي
قبل بضعة أسابيع وصلني تقريرك إلى مكتبي عن النزاع الحدودي بين العراق وتركيا. ولكن كنت بعيداً في ذلك الوقت, فقط اليوم تمكنت من الشروع في دراسة جادة للتقرير.أجد كل من النص والخرائط رائعين إلى أعلى درجة.حالما أنتهي بأسرع وقت من القراءة والمراجعة الجغرافية سوف أجهزها للنشر في شهر كانون الثاني. يبدو أنه عمل رائع وأنا أهنئكم على الجزء الذي لعبتم فيه دور, وأشكرك على لطفك بتذكري والجمعية بنسخة منه.فكم سيكون من الأسهل تسوية مواضيع من هذا النوع إذا تم وضع أساس جغرافي ثابت في المقام الأول
مع الأمنيات الطيبة والتحيات الدائمة
تحياتي للكونتيسة تيليكي
صدقني كما هو الحال دائماً
, صديقك المخلص
إيشياه بومان).
لقد غادر أعضاء اللجنة الموصل بتاريخ 18 آذار 1925 أثناء تواجد الوفد في المنطقة قطعوا مسافات طويلة مشياً على الأقدام او التنقل على ظهور الخيول او بالسيارات او بالطائرة.وقد أستمعوا إلى ثمنمائة شخص من سكان المنطقة من مختلف الإثنيات العرقية والدينية.وقد أجتمع أعضاء اللجنة الثلاثية بممثلي كافة الكنائس المسيحية في العراق من أبناء الكنيسة الكلدانية والسريانية وكنيسة المشرق الآشورية والسريان الكاثوليك وغيرهم وبممثلي الشعب الآشوري وهذه الرسالة الموجهة من أحد رجال الإرساليات المسيحية (أعتقد ذلك من فحوى الرسالة,وقراءة الأسم ليس واضحاً بدقة) الذين عاشوا بين أبناء الأمة الآشورية إلى الكونت تيليكي يُذكرُ بهم.
(رسالة المبشر الأسم في اسفل الرسالة المرفقة_ جنيف , 13 حزيران 1925
لحساب تيلكي
عضو لجنة عصبة الأمم للموصل _ جنيف
سيدي المحترم
قد تتذكر لقائنا في الموصل.أتذكرالاهتمام الذي أعربت عنه بالسيدة سورما وشعبها (الآشوريين,المترجم) وتعاطفك الواضح معهم.أرفق نسخة من ورقة أعدتها كمحاولة لحل مشكلتهم.تم وضع نفس الشيء في أيدي لجنتكم هنا في جنيف والأشخاص المسؤولين الآخرين المرتبطين بالعصبة.ستشرح الورقة نفسها بنفسها ولست بحاجة إلى التوسع فيها، فقط يجب الأعترف بأن لها ميزات تجعل قبولها صعبًا للغاية.وعلى كل حال يجب أن يتم تقديمها فقط باحترام باعتبارها تتضمن كافة الاحتمالات.
إذا كنت مذنبًا بارتكاب مخالفة في مخاطبتك لهذا الموضوع، فأنا على ثقة من أنك ستعفو عني وتنسبه إلى حماسة ولدت لدي منذ ثمانية وثلاثين عامًا في الخدمة بين هؤلاء الناس وأنا معهم في المجاعة والطاعون والمذبحة - والتي بسبب عدم وجود أي شخص آخر لمناصرة قضيتهم أضطريت إلى المجيء والتحدث بكلمة نيابة عنهم.
صدقني,
خادمك المطيع جداً).
وقد لفتت اللجنة الأنظارنحو مسائل الإثنيات العرقية المتنوعة الآشوريين,العرب والكرد, والأرمن,واليزيديين والتركمان واليهود والصراعات القائمة بين المسلمين والمسيحيين واليزيديين,ونحو الأوضاع الجو سياسية السائدة
آنذاك,والجغرافية,والتاريخية.لقد أجروا دراسات ميدانية على جغرافية وجيولوجية المنطقة وأستمعوا إلى مختلف الأراء والمطالب,ومن الناحية الرسمية كان فرسين(السويد) رئيس البعثة يقود المباحثات
والدراسات الميدانية كان يقودها تيلكي والغالبية من الدراسات مرتبطة بأسمه شخصياً.
لقد عملت اللجنة بتحضير تقاريرها حسب المعلومات المتوفرة لها من المصادر التاريخية والجغرافية وكذلك من المشاهدات والدراسات الميدانية,ومجموع اللقاءات التي أجراها أعضاء الوفد مع ممثلي الجهات الرسمية للدولة العراقية والبريطانية,والتركية بالأضافة إلى اللقاءات التي تمت مع ممثلي مختلف الأديان والقوميات العراقية,ومع أفراد من عامة الشعب,وحسب الأنطباعات والتجارب الشخصية لأعضاء اللجنة.وأثناء عمل اللجنة وتواجدها في الموصل كانت الأوضاع متوترة بين مختلف الجهات وحدثت مناوشات وصدامات عسكرية وسياسية بين مختلف الفرقاء.
وقد اتخذت عصبة الأمم ومحكمة العدل الدولية في لاهاي في عام 1925 قراراتها بالضد من توصية اللجنة الثلاثية التي طالبت بإستصدار قوانين حماية الأقليات,ولكن المنظمة الدولية قررت حسب رؤيتها للموضوع على أساس المصلحة الإقتصادية.
في الجلسة المنعقدة لعصبة الأمم في 29 تشرين الأول 1925 كان التركيز يتمحور في قضية الحدود العراقية التركية ولم تطرح فيها معالجة قضايا الإثنيات العرقية المختلفة في العراق اوتركيا.وبهذا فقدت جميع القوميات في العراق حق
تقريرالمصير,وتحطمت آمالهم التي أنتعشت بعمل اللجنة الثلاثية وتقريرها المقدم إلى عصبة الأمم.وبالرغم من خسارة تركيا الحرب لم يتم محاسبتها كما تم محاسبة ومعاقبة هنغاريا,وذلك بسبب السياسة البريطانية الجديدة من الجمهورية التركية الحديثة,والقائم على أساس المصالح الأقتصادية والعسكرية والجوسياسية الجديدة في العالم بعد الحرب العالمية

الأولى.تقرير لجنة الموصل طالب ودافع عن حق تقريرالمصيرللشعوب, وقد أصيبت اللجنة ذاتها بخيبة أمل من قرار عصبة الأمم بهذ الخصوص والتخلي عن هذا المبدأ الأساسي.كان تشكيل اللجنة الثلاثية خطة إنكليزية لكسب الوقت لكي تصل إلى تفاهمات مع الحكومة التركية الجديدة بقيادة كما آتاتورك.لقد خاض الآشوريين الحرب العالمية الأولى مع الحلفاء إنكلترا وفرنسا منتصرين

على دول المحور تركيا والمانيا,وبالرغم من ذلك كان الآشوريون أكبرالخاسرين من تلك الحرب المأساوية ليس فقط بسبب عدم تحقيق حقهم التاريخي في حق تقريرالمصيروقيام كيانهم القومي على أرض آشورفي شمال العراق وحكاري ,بل أيضاً بسبب التضحيات الجسيمة التي قدموا مئات الآلاف من الشهداء والجرحى,وتم تحطيم وحدتهم الجغرافية والإجتماعية وفقدان ممتلكاتهم وتدمير مقومات العيش والحياة الأساسية لتبدأ مرحلة جديدة من رحلة العذاب للبقاء على قيد الحياة بسبب الأمراض والمجاعة والأضطهاد والقتل الفردي والجامعي والتنقل القسري بين أجزاء الوطن المقسم بين تركيا والعراق وسوريا وإيران.لم يحصل في التاريخ العالمي بأن يعاقب المنتصرفي الحرب إلا الآشوريين ,وأن يكافأ المهزوم في الحرب إلا تركيا.وهو تأكيد صارخ أخر على الخيانة البريطانية للآشوريين وتخاذل وغدرمن كافة الدول المشاركة في صناعة القرارات النهائية في عصبة الأمم.وفي الختام وبكل ألم أقول بأن المؤسسات والأحزاب السياسية والثقافية والمدنية والكنسية لم تستطع على مدارما يقارب من مئة عام على تفعيل اوتحريك الرأي العام العالمي ولا المؤسسات الدولية من الأمم المتحدة إلى اتحاد الدول الآوربية ولا الدول الموقعة على معاهدة لوزان 1923,ولا محكمة العدل الدولية ولاالجنائية الدولية ولا المنظمات الحقوقية الإنسانية لإجبار تركيا على تنفيذ بنود معاهدة لوزان فيما يخص حماية حقوق الأقليات غير المسلمة في تركيا بأعتبارها معاهدة دولية موقعة بين ممثلي الجمهورية التركية الحديثة في عهد كمال آتاتورك والعديد من الدول المشاركة مثل الإمبراطورية البريطانية, فرنسا,إيطاليا,اليابان,اليونان,رومانيا,والدولة الصربية الكرواتية السلوفينية من جهة وتركيا من ناحية أخرى.ولم تعترف تركيا حتى اليوم بمذابح الإبادة العرقية ضد أبناء الأمة الآشورية ولا الأرمنية ولا اليونانية التي أرتكبتها خلال الحرب العالمية الأولى.

2021.12.21

يوسف مالك , ترجمة إيليا يونان إيليا ,الخيانة البريطانية للآشوريين
قسطنطين بيتروفيج ماتفييف بارمتي,الآشوريون والمسألة الآشورية في العصر الحديث
مجموعة الرسائل والمصادر التاريخية المرفقة مع البحث
جميل حنا,معاهدة لوزان 1923 وحقوق الأقليات القومية والدينية في تركيا
https://ankawa.com/forum/index.php?topic=1014682.msg7750540
msg775o540
https://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=715225
Ormos Maria, Padovatol Trianonig ,1918-1920
Galantai Jazsef , Trianon es a kisebbsegvedelem
Raffay Erno,Trianon, Magyar tragedia –Trianon 75 eve cimu könyev vitaja
Nyári Gábor: Nemzetiségi és vallási jogok kontra politikai és gazdasági érdekek.Teleki Pál és a Moszul-kérdés, 1924-1925.International Relations Quarterly, Vol.7. No.1. (2016. Tavasz) 12
[1]..p

خصائص السجل

الكتاب:	تأريخ
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | www.ahewar.org 22-12-2021

بابەت: 113

القضية الكردية هي أيضاً... قضية عربية

https://www.kurdipedia.org/?q=20230303101913471495

القضية الكردية هي أيضاً... قضية عربية
د. جمال الأتاسي
كتبَ المفكرُ والسياسي العربي السوري الدكتور جمال الأتاسي مقدمةً قيمةً للطبعة الأولى لكتاب الأستاذ منذر الموصللي المعنون ب»عربٌ وأكرادٌ- رؤية عربية للقضية الكردية» -1985.
ونظراً لما تحملهُ هذه المقدمة من أفكارٍ نيّرة حيالَ القضية الكردية العادلة، وتنمُّ عن عمقِ ثقافةٍ وروحٍ مشبعة بالإنسانية وغايةٍ نبيلة، وبهدف إطلاع أبناء الشعبين العربي والكردي على هذه الأفكار، ولتنشيط الحوار العربي الكردي الذي نحنُ جميعاً بأمسّ الحاجة إليه في ظل الظروف والسياسات الدولية الراهنة التي يغيبُ عنها الجانب الإنساني، تنشر «أسرة تحرير مجلة الحوار» تلك المقدمة المهمة.
«أسرة تحرير مجلة الحوار»
من هو جمال الدين الأتاسي:
ولد جمال الدين الأتاسي في حمص عام 1922، درس في مدارس حمص ثم انتقل إلى فرنسا لدراسة الطب، حيث حصل على شهادة الدكتوراه في الطب النفسي. كان من أبرز أعضاء حزب البعث العربي الاشتراكي منذ بدايات التأسيس، كان من مؤيدي الوحدة المصرية-السورية.
أيدَ انقلاب الثامن من آذار 1963 وعين وزيراً للإعلام في حكومة صلاح الدين البيطار الأولى، ثم أصبح أميناً عاماً لحزب الاتحاد الاشتراكي العربي في سوريا. توفي في مطلع عام 2000 عن عمر يناهز 78 عاماً.
«...وإذا ما وقفت هنا لأؤكد أن يقظة القضية القومية العربية أكثر سبقاً ومقوماتها أكثر تركيزاً في الزمان والمكان وأكثر تكاملاً من حيث مراحل التطور، في الاقتصاد والثقافة والسياسة فليس هذا لانتقاص في شيء من الحقوق القومية للشعب الكردي، ومنها حقه الأول في تقرير مصيره بنفسه، وحقه في حياة حرة كريمة على أرضه التي يتواجد عليها منذ أجيال بعيدة، وأن يكون له كيان ووطن..»
مؤلف هذا الكتاب صاحب قضية، قبل أن يكون باحثاً في تاريخ الأقوام والقوميات، وفي علوم التاريخ والاجتماع والاتنولوجيا وفي الجغرافيا السياسية، وإن كان قد أقحم هذه المواضيع كلها في بحثه، ليجعلنا نمسك معه بالقضية التي يبشر بها، وليحثنا على أن نتعاطف وإياه معها، وكأنه يريدنا أن نتحرك بأفكارنا ومواقفنا نحو إيجاد حل معقول وعادل لمسألة من المسائل الوطنية الصعبة التي تطرح نفسها على ساحة الشرق الأوسط والشرق العربي، وفي هذه المرحلة المتأزمة من مراحل صراعات المنطقة والعالم، ألا وهي المسألة الوطنية الكردية، والتي يكاد يجعل منها مسألة عربية – كردية. والتأكيد على القضية وما يرمي إليه الكتاب من أهداف، يبرز أمامنا منذ تلاوة صفحاته الأولى، وما أن يبحث في جغرافيا الأرض التي يسكنها الشعب الكردي كموطن « أصلي» له وفي معالمها وحدودها وتخومها وامتداداتها، ثم في السكان وأصولهم ومنابتهم.
فالمؤلف في سياق كتابه كله، كثيراً ما نجده يقدم أمامنا قناعاته وأحكامه على الأمور، ويرد على القناعات المغايرة ويناقشها، من قبل أن يقدم عرضه الموضوعي للوقائع التاريخية والمصادر الاتنولوجية وللعوامل الثقافية والحضارية والأيديولوجية المتوافرة، أو هو يقدم لنا تلك القناعات في سياق البحث والعرض. فهو من خلال معايشته للقضية الكردية خلال فترة طويلة من الزمن، يعرف ما تطرحه هذه القضية من أسئلة ومسائل، وهو يرد عليها ويجيب، وهو يميل ويتعاطف ويحب، وإنما يتوجه في ذلك كله من منطلقه القومي العربي، بل ومن منطلق «بعثي» أيضاً.
فالأستاذ منذر الموصلي يريد أن يؤكد أمامنا على الوجود القومي للأكراد. وهو في هذا « السفر « الطويل، والذي سيتبعه كما يعدنا بدراسة مكملة تتناول جوانب أخرى من المسألة، يقدم لنا الكثير من المعطيات، سواء ما يتعلق بها بجغرافيا الأرض والوطن، أو ما يرتبط بالتاريخ ومصادره ومساراته، وبالثقافات التي تملكها هذه الجماعة الإنسانية وبالأيديولوجيات الدينية والمذهبية التي اعتنقتها، ويسرد ما هو قائم في تقاليدها وعاداتها وطباعها وأزيائها، ويسهب في الحديث عن عشائرها وأصولها وعن زعاماتها الأسرية ومنابتها. ويحدثنا عن عوامل تشتتها وتفرقها وعن عناصر تلاحمها ووحدتها. ويذكرنا بما قام لها في الماضي البعيد والقريب من ولايات وإمارات، بل ومن جمهورية إقليمية لم تعمر طويلاً. ويعرض ما بذل لها من وعود دولية أو ما أخذت به من أحلام وطموحات. إنه ليسوق هذا كله وكأنما يريد القول، أن أولئك القوم المتحدرين من ذلك الشعب العريق، الجبلي المقاتل الشجاع، والذين تسموا من خلال هذه المزايا والصفات، كرداً وأكراداً، إنما يحملون مقومات جماعة متماسكة عبر تشكلها التاريخي ومقومات شعب، ليكون من حق هذا الشعب أن يستكمل مقومات وجوده القومي كأمة، وأن يكون له كيان قائم بذاته ووطن. ومن الممكن بل ومن الحق أن يقوم كيان قومي لهذا الشعب، أسوة بغيره من القوميات والأمم. هذا إذا ما أردنا أن ندفع بالمعطيات التي يقدمها المؤلف والاستنتاجات التي يستخلصها إلى نهايتها. وهو

إن لم يقلها تأكيداً فإنها تبقى في المضمون. فهناك شعب يناضل منذ عشرات السنين في عدد من أقطار المعمورة، وبإصرار وتصميم وبذل وتضحيات كثيرة ليحظى بالاعتراف بوجوده القومي، وليصل إلى هذا الحق كاملاً غير منقوص.
إن صاحب هذه القضية ليس ولم يكن كردياً، والقضية الكردية ليست قضيته التزاماً من حيث أنه ينطلق من منطلق قومي في النظر إلى وجود الشعوب والأوطان والدول والعلاقات فيما بينها. أما قضيته الأساسية فهي قضية القومية العربية والالتزام بمشروع لتحرر الأمة العربية وبناء وحدتها وتقدمها، ومن هذا المنطلق يأتي إلى القضية الكردية، وإلى القومية الكردية كحق طبيعي وإنساني، وكحقيقة تاريخية لشعب مضطهد وممزق ومازال يمسك به الانقسام والتخلف، ليصبح شاغل المؤلف بل والقضية التي يتمسك بها، أن لا يقوم تعارض أو تصادم بين القومية العربية والقومية الكردية، وأن لا يقوم بين الشعبين العربي والكردي تحارب أو عداء، وأن لا يتصادم المشروع العربي للتحرر والوحدة، في أي موقع أو مرحلة، مع المشروع الكردي في أن يكون للشعب الكردي وطن وكيان. وهكذا فإن المؤلف يمضي في كتابه من البداية إلى النهاية ليؤكد على التواصل العربي الكردي، وعلى ما يؤلف بين الشعبين من روابط تاريخية ودينية وثقافية. فتاريخ الإسلام مشترك بينهما ومن معتقداته وقيمه الأخلاقية يستمدان جل مقومات كل منهما الثقافية والأيديولوجية، وهناك النضال المشترك الذي خاضاه عبر مراحل التاريخ، حيناً في خطوط متوازية وأحياناً في وحدة واندماج ضد الغزاة، سواء القادمين من الغرب أو الوافدين من أقاصي الشرق والشمال. ويقف بنا مثالاً وتفصيلاً عند الدولة الأيوبية التي قامت كياناً عربياً – إسلامياً تحت قيادة وحكم أسرة كردية المنبت والأصول. تلك الدولة التي يعتز بها كل عربي كمأثرة من مآثر تاريخه وكملحمة من ملاحم نضال أمته. ثم أن كلاً من الشعبين وقع تحت وطأة الظلم وعهود الإقطاع والاستبداد الشرقي وفي ظلمة الغيبية والتغييب عن مسرح التاريخ. وكلاهما وقع تحت وطأة عهود التأخر وتحت تعسف الامبراطورية العثمانية وطغيان حكامها. ثم جاء الغزو الكولونيالي الغربي ليبسط نفوذه على المنطقة التي يعيشان فيها كلها. لقد قامت الدول الاستعمارية المنتصرة في الحرب العالمية الأولى، ومن خلال تصفية التركة العثمانية وتقاسم مناطق النفوذ والسيطرة في العالم، باحتلال الشرقين الأوسط والأدنى، وأقامت حدوداً للأقطار والأقاليم وتوازعت الانتداب عليها، وفقاً لما سمي بالنظام الشرق أوسطي. وإذا كان ذلك النظام في التجزئة والتقسيم الذي أقامه النظام الاستعماري الكولونيالي، ثم جاء الاستعمار الجديد بصورته الامبريالية الرأسمالية يؤكده، قد أقام حدوداً فاصلة وسدوداً إقليمية بين شعوب أقطار المشرق العربي، ليضيف إليها فاصل الكيان الصهيوني كاستعمار استيطاني توسعي، فإن ذلك النظام لم يبق للشعب الكردي من أرض ولا وطن، بل هو بعثر الشعب كما وزع الأرض التي يعيش في حِمى وِديانها وجبالها وبين بحيراتها وأنهارها، بين أقطار عدة لأمم مختلفة. وإذا كان «الحلفاء» الغربيون قد أعطوا وعداً للوطنيين الأكراد، بإمكانية تأييدهم ليقام دولة مستقلة لهم في كردستان العليا من خلال تصفية تركة الامبراطورية العثمانية المهزومة في الحرب، كما جاء في معاهدة سيفر لعام 1920 فإنهم مالبثوا أن مسحوا ذلك الوعد كله في معاهدة لوزان لعام 1923 التي جاءت إرضاء لدولة أتاتورك التركية ولكسبها إلى حلفها الغربي، وبذلك تم وضع معظم أراضي المنطقة المسماة بكردستان في إطار حدود الدولة التركية الجديدة، ولم تشترط تلك المعاهدة على تركيا، كما لم يشترطوا على بقية أقطار المنطقة المتاخمة والواقعة تحت الانتداب، والتي يتواجد على أراضي ضمن حدودها المرسومة دولياً شعب كردي، كالعراق وإيران، إلا مبدأ «احترام الحريات الثقافية والمدنية والسياسية لكل الأقليات»، الذي جاء هكذا على وجه التعميم.
إن المشروعَ العربي للتحرر القومي والوحدة، قد اصطدم ومازال يصطدم حتى الآن، وإن عبر صيغ متغيرةٍ، بذلك النظام الشرق أوسطي للهيمنة الامبريالية على المنطقة، بكل ما يحمله ذلك النظام وما يتداخل في تركيبه ويتوالى على تأكيده من مصالح وتوازنات دولية وقوى خارجية، وبكل ما يمسكه ويتمسك به من تناقضات محلية وكيانات مصطنعة ومصالح إقليمية وفئوية. إن حركة التحرر العربي لم تستطع اختراق ذلك النظام أو كادت إلا إبان موجة نهوضها الشعبي العارمة، في مرحلة النهوض الناصري، وما حققته من وحدة القطرين المصري والسوري ومن إسقاط حلف بغداد في بغداد، وهزم سياسة الأحلاف الدولية والقواعد العسكرية والامتيازات الأجنبية، بدءاً من تأميم قناة السويس، وكلنا يعرف ما قام في وجه ذلك الاختراق دفعاً على طريق وحدة أمتنا، من تآمر استعماري دولي ومن تواطؤ رجعي محلي، ومن حروب وحملات عدوانية تأتي بين شواهدها الكبرى حرب السويس عام 56 والعدوان الكبير في حرب حزيران عام 67، وما أعقب ذلك من حركات ردة وارتداد وصولاً إلى حرب لبنان وإلى التفجر الطائفي في لبنان، وإلى محاولة إيقاع المنطقة كلها في الانقسام الطائفي والصراعات الإقليمية. وإذا كان هذا بعض ما تعثر به المشروع القومي العربي وما قام في وجهه أو مازال يقوم، من معوقات كثيرة، مع كل ما هناك من تواصل بين الأقطار العربية ومن مقومات وحدة نضال ومصير بين شعوبها وقواها الشعبية وما لها من مؤسسات مشتركة، فإن أمام المشروع القومي الكردي وأمام قدرته على اختراق ذلك النظام الشرق أوسطي التجزيئي، مع كل ما تداخلت فيه من معطيات جديدة ومن صراعات وتعجزات، عقبات تبدو كبيرة ومسائل أشد تعقيداً.
وإذا ما وقفت هنا لأؤكد أن يقظة القضية القومية العربية أكثر سبقاً ومقوماتها أكثر تركيزاً في الزمان والمكان وأكثر تكاملاً من حيث مراحل التطور، في الاقتصاد والثقافة والسياسة فليس هذا لانتقاص في شيء من الحقوق القومية للشعب الكردي، ومنها حقه الأول في تقرير مصيره بنفسه، وحقه في حياة حرة كريمة على أرضه التي يتواجد عليها منذ أجيال بعيدة، وأن يكون له كيان ووطن.. إنه شعب يناضل بإصرار في سبيل أن يكون له وجود قومي ووطن، والمصادر التاريخية تقول لنا أن ثورات هذا الشعب، مازالت تتوالى منذ بدايات القرن التاسع عشر حتى اليوم، وقد بلغت ذروتها بعد الحرب العالمية الثانية. ولكن في أي مصب راحت تصب هذه الثورات، بل الانتفاضات وحركات التحرر والعصيان، وعلى أي طريق تمضي، وإلى أية

أهداف مرحلية أو بعيدة تهدف، وأين تلتقي ومن أي منظور تاريخي واستراتيجي تنظر؟ ذلك ما يبقى سؤالاً مطروحاً، وكذلك يبقى سؤالنا «القضية» هنا، وهو كيف يمكن للمشروع العربي الوحدوي أن يتقدم، وأن يعم سورية ويصل إلى العراق، من غير أن يتصادم مع تلك الأهداف الوطنية الكردية، أو أن تأتي لتعترض سبيله، في وقت تتداخل فيه الأرض الوطنية والمواطن البشرية، وتتصارع مصالح إقليمية وأخرى دولية، وتتشابك أيديولوجيات وقوى، وتقوم تحالفات منها الوطنية ومنها غير الوطنية، كما تقوم صراعات نظم وقوى حزبية تشد في هذا الاتجاه أو ذاك، وتغذى عصبيات كانت لمراحل ما قبل القومية وهي ما دون الوطنية، وقد تصد عنها وتشتت أهدافها ووحدتها.

فكيف للمشروع القومي الكردي، إذا ما أعطيناه أبعاده كمشروع تحرر وطني ووحدة شعب وأرض، أن يتلاقى ويتعاون، وأن لا يتعارض أو يتصادم، مع الأهداف والمطامح العربية التحررية والوحدوية، في إطار الظروف الراهنة المطبقة على المنطقة.

وإذا ما وقفنا مع المؤلف نؤكد على القربى والإخاء وروابط الدين والتاريخ، فهل حال ذلك كله دون نشوب ذلك الصراع الدامي، والذي طال وتوالت حلقاته على أرض العراق العربي ومن حوله؟ وهل حال أيضاً دون أن تأتي العديد من الحركات والتحركات السياسية الكردية تعترض سبيل المشاريع والتحركات العربية الوحدوية؟ وفوق ذلك أولم يشر الكثيرون إلى أن بين العوامل التي جعلت بعض الأحزاب الشيوعية العربية تعارض مشاريع الوحدة بين مصر وسورية ثم بينهما وبين العراق، العصبية الكردية التي كانت تشد بعض قيادات تلك الأحزاب لتقف موقفاً لا قومياً من قضية الوحدة العربية، ولتقف إلى جانب القوى السلبية التي فوتت على أمتنا فرصة من الفرص التاريخية الكبرى؟

وإذا جئنا إلى سورية أخيراً وإلى التعامل القومي العربي – الكردي فيها، وحيث لم تقم هناك مشكلات أو إشكالات بارزة من هذه الناحية، فهل حالت القرابة والقربى، بل والاندماج الوطني لكثير من الأكراد، دون أن يعتمد نظام الحكم، ذات يوم، خططاً وإجراءات في منطقة الجزيرة وشمالي سورية، أقل ما يقال فيها أنها غير عادلة وغير إنسانية، تجاه المواطنين الأكراد المتواجدين في تلك المنطقة وتجاه النازحين إليها هرباً من اضطهاد السلطات التركية. فمنذ عام 1967 أقامت الحكومة السورية ما يسمى بالشريط العربي أو الحزام العربي توطيناً وتمليكاً، كما حجبت عن كثير من الأكراد المقيمين في تلك المنطقة الجنسية والهوية السورية، بما في ذلك العديد من الأسر التي استوطنت هناك منذ زمن طويل ولها من مواطنيتها السورية أباً عن جد، فهل هي الشوفينية تأخذ مجراها، أم هي احتياطات غير موفقة تقدم تبريراً لها التحسب تجاه ما قد يراود بعض القوميين الأكراد، من إيجاد وطن بديل على الأراضي السورية، لما حيل بينهم وبينه في بلدان مجاورة؟

إن المؤلف لا يريد أن يتعصب لعروبته وحدها، ولا يريد أن يأخذ بالوطنيين العراقيين والسوريين أو بالقوميين العرب عموماً، التعصب والنزعات الشوفينية ومقولات التمثل والدمج، كما ولا يريد للقوميين الأكراد أن تأخذ بهم العصبيات أو أن يحجب عنهم التعصب رؤية الواقع والممكن. وهو يعرض أمامنا المآخذ التي يأخذها على «غلاة الأكراد» والمتطرفين منهم، أولئك الذين يحرفون وقائع التاريخ والحدود الجغرافية فيمدون أرضهم الوطنية حسب دعوتهم وتصوراتهم، فوق أراضي الآخرين وأوطانهم، ويشدون تخومها ومراميها إلى الخلجان والبحور، وبذلك لا يعود تطلعهم مجرد تطلع إلى موطن فعلي أو وطن لشعب مقيم، وإنما لما يشبه الامبراطورية الكردية، وهذا ما ينعكس سلباً على المشروع القومي الكردي نفسه كمشروع تحرر وطني لشعب يريد لنفسه حرية تقرير المصير ويريد وحدته، ويريد أن يلتقي بحركات تحرر الشعوب ويتعاون معها. وهو كما يقيم تصادماً بين الحركات الشعبية في المنطقة، يقيم الانقسام أيضاً داخل الشعب الكردي نفسه، كما يفسح مجالاً كبيراً للزعامات الإقطاعية والعشائرية والأسرية، ولتمسك بزمام الحركة الوطنية الكردية، من خلال نزعاتها العصبوية وعقليتها المتخلفة وإثاراتها الشوفينية، وهذا ما يترك السبيل ممهدة أمام تدخل اللعبة الدولية وصراعات النفوذ في المنطقة لتحكم مسارها ولتحرف هذه الحركة عن أهدافها الوطنية المباشرة، بما تشد إليه مثل هذه الزعامات من مصالح خاصة وفئوية، ومن علاقات تابعية ومن ارتباطات خارجية.

إننا نجد أنفسنا هنا أمام إشكالية سياسية واستراتيجية تطالب بإجابات عليها، وتفتح باباً للحوار، وتطالب بالوضوح وتحديد المقاصد والأهداف، القيادات السياسية والحزبية المتقدمة إلى ساحة الفعل والتأثير في كل من الجانبين. وإذا كان المؤلف لم يطرحها بصيغتها المباشرة في كتابه، فإنها تظل تطل علينا من كل جوانب عرض المسألة في الكتاب، وما أن نريد الوصول بها إلى غاية، وما أن نحاول الانتقال من سياق العرض التاريخي الذي يقدمه، إلى معترك الأحداث الراهنة في الساحتين العراقية والإيرانية وما بينهما، وكذلك على أرض كردستان تركيا. وإلا فماذا يبقى من هدف للكتاب بعد طول الشرح والتفصيل للجذور والمقومات القومية، إلا أن يضعنا أمام توجهات، وأمام معايير لتبديد هذه الإشكالات، ولإزالة أسباب التصادم بين حركتي التحرر العربية والكردية.

إن ما ورد في الكتاب لا يصل بنا إلى طرح محدد لهذه الإشكالية ولعله يتفاداها. بل هو يعترض طرحها وينفي مبرراتها من خلال التأكيد على العوامل والعلاقات الإيجابية، وهو يقف عند الحلول الراهنة التي يقدمها الحكم العراقي لتسوية المسألة الكردية ولوضع حد للصراع المدمر الذي دار حولها على أرض العراق، كتعبير عن هذه الإيجابية من غير أن يخوض في خلفيات ذلك الصراع ومجريات أحداثه وتطوراته. والمؤلف يأتي هنا ليؤكد مجدداً على التسامح العربي المنزه عن العصبية والتعصب، ويأتي ليدافع عن الموقف البعثي «الأصيل»، وما أعطاه أو ما يقدمه الحكم البعثي في العراق لأكراده من فرص وإمكانات لتعزيز ثقافتهم القومية ووجودهم الوطني. وهو على هذه الصورة إنما يعطينا الجواب من غير الخوض في مقدماته ولا البحث في متمماته، فهل يكون بذلك قد أنهى الإشكال أو قدم حلاً للمشكلة؟

ليت أن الأمور كانت كذلك، ولكن ليعذرني إن قلت بأن عواطفنا الشخصية الطيبة ليس لها من دور فاعل في اللعبة

السياسية الكبرى التي تطبق علينا وتجري من حولنا، وإن الإشكالية قائمة وهي تطالبنا جميعاً بالوضوح، وضوح الأفكار ووضوح المواقف والمقاصد.
ما أظن أن قناعات مؤلف هذا الكتاب أو منظوراته للقضية التي يعرضها يمكن أن تتوقف بهذه القضية أو أن توقف حركة تاريخها عند هذه النقطة الراهنة والحلول الجارية وكأنها محط الرحال، من غير تدارك لدروس الماضي ومن غير تحديد لمنظور مستقبلي لها. فهل أن التعقيدات السياسية الكثيرة التي تحيط بها وبنا في المرحلة التاريخية الراهنة التي تمر بها الصراعات الدائرة في المنطقة ولعبة التوازنات الإقليمية والدولية ولعبة المصالح الكبرى المتزاحمة، أصبحت تسد الطريق أمام الآمال القومية الكردية أو تبقيها معلقة، كما جمدت وعلقت الكثير من طموحاتنا العربية الوحدوية وطعنت أو فوتت علينا العديد من فرص تحقيقها... أم هل هي تجعل الخوض في هذه المسألة ضرباً من المخاطرة الذهنية أو بالأحرى السياسية، والتي لا تضمن عواقبها؟
لقد رضيت لنفسي هذه المخاطرة منذ أن رضيت التقديم لهذا الكتاب، والمسألة الوطنية الكردية واحدة من المسائل الوطنية الأساسية لهذه المنطقة، وفتح ملفها ودعوة القوى السياسية العربية إلى الحوار من حولها وتحديد الموقف منها، إنما يتناول بالضرورة قضيتنا القومية العربية ذاتها، ومقوماتها ومبادئها، كما يتناول مسائل وحدتنا العربية وسبل تحقيقها.
لقد بدأت من القول بأن مؤلف هذا الكتاب له التزامه الفكري السياسي بقضيته القومية العربية ووحدة هذه الأمة. ولكن قضيتنا القومية ذاتها هي اليوم أيضاً في مأزق صعب وأمامها تحديات كثيرة، ونحن عندما نبحث في المسألة الكردية ومستقبلها، فلما لها أيضاً من تداخل مع قضيتنا القومية ومن علاقة بها، وعندما نسأل عن مستقبلها فلأن له علاقته بمستقبلنا. هذا عدا ما يلزمنا به المنطلق المبدئي، الأخلاقي والإنساني، وما تلزمنا به الأهداف المشتركة لحركة تحرر الشعوب في العالم.
ولعل مؤلف هذا الكتاب ما دفع إليّ به لأقرأه وما طلب مني أن أقدم له إلا لما يعرفه من موقفي تجاه هذه القضية وبأنها تعنيني، هذا فوق ما بيننا من ودّ قديم. لقد جاء يذكرني بأيام خلت ومواقف لنا من هذه القضية وغيرها كانت مشتركة، عندما كنا رفاق درب واحدة، تحدونا آمال كبيرة باقترابنا من تحقيق أهدافنا القومية، ثم تفرق مسارنا وافترقت مواقفنا. وهو إذا ما ظل كما أحسب على الحنين إلى «البعث» القديم أو على الوفاء له، فإن منهج حزب «البعث» لم يعد نهجاً لي منذ زمن طويل، فلقد خرجت منه وخرجت عليه ووقفت في معارضته منذ عام 1963، أي منذ أن أصبح البعث دولة ونظام حكم، ثم أصبح نظماً مختلفة وشيعاً. ولقد جاء هذا الافتراق من خلال اجتهاد كان لي ومازال، في أن بعض قيادات حزب البعث منذ أن أخذ بها النزوع للسلطة والتفرد بها، وقفتْ لتعترض طريقَ المنهج القومي الناصري في إنجاز مهمات الثورة العربية كثورة قومية ديمقراطية، وليفوّتَ على نضال الأمة فرصة تاريخية لتحقيق وحدتها، الفرصة التي توفرت لها بنهوض قيادة عبد الناصر التاريخية ونهوض مصر عبد الناصر، وما أمكن حتى الآن التعويض عن فوات تلك الفرصة، إلا بهذا التقهقر الكبير الذي تراجعت إليه قضية تلك الثورة وجماهيرها وقواها. وأنا اليوم من الذين مازالوا يعتزون بناصريتهم، ويأخذون بمنظور مستقبلي ومتجرد لها. وما أتيت على ذكر الانتماءات هذه وتحديدها، إلا توضيحاً للمنطلقات التي نتوجه منها إلى تحديد مواقفنا من القضايا القومية التي يعرضها هذا الكتاب، وأولها ما يتعلق بموقفنا كقوميين عرب من قضايا القوميات الأخرى والأقليات القومية الموجودة ضمن الحدود المرسومة للوطن العربي ولعدد من الأقطار العربية، ومن قضية القومية الكردية تخصيصاً. وأستبق ما سنأتي على سرده من أحداث مرت ومواقف مضت لها دلالتها بهذا الشأن، لأذكر بأن جمال عبد الناصر كان دائماً ينطلق من موقف وطني متفتح، ولقد جاء في عدد من مواقفه ومنذ عام 1959 أي منذ أن خرجت المسألة الكردية نفسها بشكل جاد على مسرح الأحداث في العراق وعلى العلاقات العربية والمشاريع الوحدوية، كان يؤكد دائماً على الإخاء العربي الكردي وعلى ضرورة إزالة كل أسباب التصادم بين الشعبين العربي والكردي، وكان يدفع دائماً لتأييد مشاريع التوفيق بينهما في العراق، كما كان في طليعة القادة العرب القوميين الذين أكدوا على مبدأ حق الشعب الكردي في الحصول على حقوقه القومية.
وعندما جاءني الأخ منذر بكتابه هذا، رحنا نسترجع معاً تلك المواقف التي سبقت تجاه هذه القضية، وعدنا نسترجع بعض الذكريات التي تدور حول المسألة التي يطرحها كتابه. ولقد كان حاضراً في ذهني دائماً الهواية الصحفية للأستاذ الموصلي، تلك الهواية التي أخذت كبيراً من اهتماماته وعمله في مرحلة مبكرة من شبابه، ومن قبل أن ينهي دراسته وأن يأخذ مواقعه المتدرجة في عمله كضابط وخلالهما. ولقد اشتركنا معاً عام 1956 في إعادة إصدار جريدة «البعث» الأسبوعية وبناءً على تكليف القيادة. كنا أربعة قد تولينا هذا الواجب آنذاك. الرفيقان الآخران هما عبد الكريم زهور وجلال فاروق الشريف. ولما كنت أعهده بالمؤلف من هواية ودراية صحفية فقد طلبت منه أيضاً في آذار 1959 وألححت ليترك عمله كضابط وليأتي ويؤدي واجبه في مجال آخر ويأخذ مكانه إلى جانبي في العمل الصحفي رئيساً لتحرير جريدة «الجماهير» التي أصدرتها آنذاك بتكليف من الرئيس عبد الناصر أيام الوحدة. ولم تساعد الظروف على مشاركته، وتلك الجريدة لم أستطع الاستمرار بها لأكثر من مائة يوم. كما دعوته مرة ثانية للمشاركة معي واستلام منصب إعلامي كبير «مدير عام هيئة الإذاعة والتلفزيون» عندما استلمت وزارة الإعلام لفترة لم تطل، بعد حركة 8 آذار عام 63، وحالت الظروف في المرة الثانية أيضاً دون مشاركته.
هذا ولا بدّ بهذا العرض من ملاحظة أن تلك الهواية الصحفية للمؤلف تبرز أمامنا في كثير من الاستطرادات التي يستطرد إليها في عدد من فصول كتابه. لقد بعدت تلك العهود التي أشرت إليها وباعدت بيننا ولكن تجربتها كان لها دورها في تحديد توجهات كل منا. وهو عندما جاءني اليوم بعد انقطاع طويل، لأشاركه قضيته في كتابه هذا لم أستطع أن أتخلف، ولا يحدوني

في ذلك، تجديد المودة والتعويض عما فات، وإنما لأن القضية التي يعرضها تعنيني سياسة وفكراً، ولأدفع معه لما يدفع إليه من تجديد للحوار حول مسألة أشغلتنا معاً، وهي مازالت مطروحة وإن في صيغ قد اختلفت بالضرورة بتغير الظروف والأدوار، وهي مسألة العلاقات العربية الكردية وما يتشعب عنها من مسائل.
وإذا كنت قد أشرت إلى المنطلق «البعثي» الذي ينطلق منه المؤلف في منظوره القومي العربي وفي موقفه من قضية القومية الكردية والتعامل معها، وهذا ما يبرز أمامنا كمواقف يتخذها وأحكام يطلقها في عدد من فصول كتابه، فلأشير بالمقابل إلى أن حزب «البعث» في إطاره العام لم يكن دائماً موحداً في موقفه من هذه القضية، وهو مازال، شأنه في ذلك شأن العديد من القوى والأحزاب القومية العربية، لأنه لم يكن موحداً بالأساس من حيث منظوره القومي العربي ذاته. والدليل ما قام داخله من صراعات بين يمين ويسار، وحول قضية الوحدة والانفصال، ثم ما آلت إليه الأمور عند التطبيق وعندما أصبح حزب البعث حاكماً أو مؤثراً في الحكم في أكثر من قطر عربي. وكذلك ما كانت عليه مواقف أطراف أو حكومات بعثية من المطالب والتحركات الوطنية الكردية، وما سارت إليه في أشكال التعامل أو التقاتل معها.
لقد كان هناك في حزب البعث تيار أساسي يتطلع من منظور إنساني وديمقراطي تقدمي، في مقولاته القومية وفي العمل لبناء وحدة الأمة ودولة هذه الأمة، وفي التعامل مع القوميات الأخرى ومع حركات تحرر الشعوب في العالم. وذلك التيار لم يكن يقف عند الاعتزاز بأمجاد الماضي ودعوات الرجعة، وكان ينكر الشوفينية ويرفض العصبيات والتعصب والتمايز الفئوي وكل أشكال الظلم والاستغلال، وكان يتطلع من منظور مستقبلي إلى بناء دولة قومية ديمقراطية حديثة. وأذكر بهذا المعرض واقعة شهدتها في صيف عام 1957 عندما شاركت في وفد بعثي حزبي لمؤتمر عُقِد في أثينا للحركات الوطنية في دول البحر الأبيض المتوسط، تحت شعار التحرر الوطني ومكافحة الاستعمار، وكان الموضوع الأول في جدول أعماله التعاطف مع الثورة الجزائرية. ولقد دخل على ذلك المؤتمر نفر من القوميين الأكراد، راحوا يطرحون في كواليسه على الوفود قضيتهم ويوزعون عليها منشوراتهم ويندددون بما يعانون من قهر واضطهاد في عدد من الأقطار. ولم تعرض تلك القضية في الجلسات الرسمية للمؤتمر واستُبْعِد طارحوها، إلا أن الجواب عليها من الجانب العربي، جاء في الكلمة التي ألقاها الأستاذ ميشيل عفلق الأمين العام لحزب البعث ومنظّره ذلك الحين، إذ وقف يتحدث عن المعاناة التي مرت بها ومازالت تمر الأمة العربية، من ظروف الظلم والاستعمار، وما فرض عليها من تجزئة وتخلف واستغلال وعما ترسخ في وجدان شعبها بحكم تلك المعاناة، من معان إنسانية عميقة ومن تطلع للتحرر الكلي للبشر. وكان في أقواله ما يعني أن حركة التحرر العربي، حين تتطلع من منظور قومي للمستقبل، وحين تحرص على حقها في الوجود كأمة وعلى تحررها الكامل ووحدتها، فهي بالضرورة لا يمكنها إلا أن تنظر من منظورها الإنساني ذاته لبقية الشعوب والقوميات المظلومة والمقهورة، فأمتنا العربية التي عانت التجزئة والاضطهاد والاستعمار طويلاً لا يمكن لها وهي تنهض اليوم مناضلة لتحقيق أهدافها، أن تقبل لنفسها اضطهاد قوميات أخرى تعيش في جنباتها أو على تخومها، وهي إذ تنشد حريتها فإنها تريدها في الوقت ذاته لشعوب العالم جميعها.
ولقد كان لتلك الكلمة وقع طيب على المؤتمرين، لما أسبغته من جو إنساني وروحي على المسائل، فصفقوا لها طويلاً، وتوقف الجدال والنقاش، وكأنها جاءت الرد والجواب.
تلك كانت مبادئ ومقولات، ومن بعدها جاءت ممارسات وضعت القائلين بها على المحك، وقامت لهم أنظمة وحكومات، ووقعت مفارقات وتغيرات. ولكن مؤلف الكتاب ظل على تلك المبادئ والأفكار، وظل على الولاء لذلك التيار الإنساني الديمقراطي في أحكامه على الأمور، ولم يبدلها مع تبدل المواقف والأزمان. وأنا مع المؤلف من حيث منطلقه المبدئي الرئيسي، وإن اختلفت معه حول عدد من التفاصيل. فقد أخذت عليه مثلاً العودة إلى مقولة «الرسالة الخالدة» في شعار البعث ليدلل على التمسك بالمبادئ والعهود، ورجوت أن يكون ذلك الشعار قد جرى على لسانه بحكم العادة كما هو الأمر بالنسبة لكثيرين غيره، ومن غير تمحيص، فمثل تلك المقولة «الشعار» عن الرسالة الخاصة للأمة وخلودها، تتنافى كل المنافاة مع النزعة الديمقراطية والإنسانية التي أخذنا بها، وتردُّنا إلى المنظورات القومية الشوفينية والامبراطورية، وتدفع للتميز والتمايز وتبرر لنزعات السيطرة والشمولية والتسلط، وهي بذات الصورة التي تعطى بها صفة الإطلاق والمطلق للأمة تعطيها بالنتيجة أيضاً لحزبها ولزعامة الفرد. إلا أن ما جاء عليه المؤلف في كتابه، يدحض مثل هذا التوجه ويرفضه. وهو لا يقف عند الدعوة للإخاء العربي الكردي، بل ويؤكد على الانتماء الوطني وعلى المواطنية الحرة لكل من الشعبين، ويرفض الدعوات العنصرية والتمايزات الفئوية.
لعلني خرجت عن موضوعات الكتاب ومقاصده المباشرة عندما أخذت هذا المنحى في الربط بينها وبين منظوراتنا القومية. ولكن أوليس المنحى الذي نتخذه في تصورنا لقضيتنا العربية ووحدة أمتنا، والنهج الذي تسير عليه قوانا السياسية وأنظمة الحكم في معظم البلدان العربية، في معالجة مسائلنا الوطنية، وما تقوم عليه العلاقات بين الحاكمين والمحكومين في أقطارنا، هي التي تحدد من حيث الواقع والنتيجة طريقة فهمنا للقوميات الأخرى وتعاملنا معها؟
فالقومية عندما تأخذ بها النزعة للشوفينية، لا تعود تنظر إلا بهذا المقياس للقوميات الأخرى، أي من خلال عصبيتها وتعصبها. والدولة القومية التي يقوم نظام حكمها على الاستغلال والتمايز الطبقي أو الفئوي، هي التي تنحو نحو استغلال الشعوب الأخرى واضطهادها. والنظم التي تقوم على التسلط والاستبداد، فهي بمقدار ما تضطهد شعبها ذاته وتفرض عليه هيمنة سلطاتها وتستخف بإراداته الوطنية الحرة، تضطهد أيضاً الأقليات القومية أو الشعوب القومية الأخرى المقيمة على أرضها أو على تخومها وتعمل لبسط السيطرة عليها وتستخف بحقها في تقرير المصير.
إن هناك نقطة مبدئية أعتقد أنني ملتق فيها مع مؤلف هذا الكتاب، من حيث منظورنا القومي الديمقراطي بل والاشتراكي

أيضاً. فبمقدار ما نقترب من المفهوم الديمقراطي للوطن والمواطنة والسيادة الحرة للشعب في بناء نظمنا الوطنية وفي إنجاز مهمات تحقيق وحدتنا العربية، فإن مسألة الجماعات القومية غير العربية المقيمة في هذه المنطقة أو تلك من وطننا العربي، والتي لم تندمج بنا في الماضي وتحرص على وجودها القومي الخاص وخصوصيتها، لا بدّ أن تطرح نفسها علينا من خلال ذات المعايير الديمقراطية والإنسانية التي توجه مسارنا، ولا بدّ أن نقف منها الموقف الذي أردنا في تحررنا القومي، أي أن تكون لها إرادتها الوطنية الحرة وحقها في تقرير المصير.

كذلك، بمقدار ما نقترب من التطبيق الاشتراكي كصيغة في البناء الاجتماعي والاقتصادي لدولنا الوطنية أو لدولتنا القومية الموحدة، وكموجه للعلاقات بين القوى المنتجة ووسائل الإنتاج، والعلاقات بين المواطنين والدولة الناظمة لتلك العلاقات، أي بمقدار ما ينزل حكم الطبقة المستغلة والفئة المتسلطة وحكم الأسرة والعشيرة والفرد، ليقوم حكم الشعب والمصلحة العامة للشعب بالاحتكام لحاجاته الأساسية، أي بمقدار ما نقترب من المساواة بين المواطنين وتذويب الفوارق بين الطبقات ومن العدالة الاجتماعية، فإننا نقترب إلى صيغة سليمة وعادلة في العلاقات بين الشعوب والقوميات، وفي التقريب فيما بينها وإزالة أسباب تصادم مصالحها وأهدافها.

فلا بدّ أن تكون مثل هذه التوجهات واضحة، لا في مقولات أحزابنا القومية العربية والشعارات التي ترفعها فحسب، وإنما في ممارساتها والمواقف الفعلية التي تتخذها لكي نصل إلى إزالة أسباب التصادم، وإلى إيجاد صيغة للتعاون بل والتحالف الاستراتيجي أيضاً بين حركة التحرر العربي الوحدوية، وبين الحركة الوطنية التحررية الكردية، ولكي نصل من ذلك إلى الحلول المرحلية المناسبة للوجود القومي الكردي داخل الحدود المتعارف عليها دولياً لقطر عربي واحد بالتحديد أو لأكثر من قطر، ومن خلال منظور مستقبلي له ملامحه العامة الواضحة، بحيث لا يعترض سبيل برنامجنا القومي الوحدوي، ولا يقطع طريق التطلعات القومية الكردية، والتي لا تقف عند حدودنا العربية بل تتعداها في كثير إلى دول مجاورة وقوميات مختلفة. ومثل هذا التوجه يمكن أن يقدم حلاً أو طريقاً لحل، لا للمسألة الكردية في العراق وحده بل وللمطالب الوطنية والاستقلالية لمجموعات قومية أخرى كما هي الحالة بالنسبة لسكان جنوبي السودان. فالحركة القومية العربية حين تتركز مقوماتها الديمقراطية والإنسانية والتقدمية، وحين تسير كما سارت أيام النهوض الناصري في نهج قاطع ضد الامبريالية وضد كل أشكال السيطرة أو الهيمنة لشعب على غيره، ولدولة أو كتلة دول على غيرها، فإنها لا تقبل لنفسها ولا تريد بأية حال أن تفرض سيطرتها ولا الدمج والاندماج، على أي شعب آخر أو أية أقلية قومية تعيش في حيثياتها.

لقد أردت أن نبدأ بأنفسنا كعرب وأن نحاسب ونطالب أحزابنا ونظمنا، قبل أن نحاسب ونطالب الأطراف القومية المقابلة، وأن نراجع مواقفنا وممارساتنا بل وأفكارنا أيضاً بهذا الشأن، وأن نحدد أهدافنا القومية والمسار الذي نتبعه لتحقيقها، قبل أن نحاصر الطرف الآخر ونسائله ولعلنا بذلك نستطيع تضييق أسباب الافتراق والخلاف ونقطع طريق التناحر والاقتتال، ولعل الوضوح الذي نعطيه لاتجاهنا القومي يساعده على أن يكون هو أيضاً موحداً في اتجاهه وواضحاً. ولكن من المطلوب أيضاً من الطرف الآخر أن يراجع مساره وأن يحدد هو أيضاً أهدافه والمراحل التي يمكن أن يمر بها للوصول إليها والوسائل التي يتبعها لبلوغها. وإذا ما أشرنا إلى الأخطاء التي وقعت أو تقع فيها نظم أو قوى قومية عربية، فإن الحركات الوطنية الكردية وقعت في أخطاء وانقسامات أفدح، وسارت في مسالك متعثرة، ومرت بتجارب قاتلة، وخضع الكثير منها لقيادات عشائرية متعصبة ومتخلفة، وذهب بعضها إلى التفتيش عن مساندات له وتحالفات مع قوى خارجية معادية لحركات التحرر الوطني للشعوب، فلقد ذهبت «الثورة» البرازانية مثلاً في العراق خلال السبعينات، إلى أن تمد ارتباطاتها إلى عملاء الامبريالية لتستمد منها العون. وكثيراً ما سخرت أطراف منها نفسها، ومن غير بصيرة سياسية أو منظور استراتيجي ومستقبلي، في لعبة الصراعات الإقليمية، وخلافات النظم المتجاورة أو منازعاتها على الحدود. فهي قد لعبت دوراً في النزاع الإيراني العراقي أثناء حكم الشاه البهلوي، وبعضها مازال مستمراً بعده، وتقلبت بين هذا المعسكر أو ذاك، كما لعبت ومازال بعض منها يلعب أدواراً تابعة، أو يوظف قواه في خدمة الصراع المستحكم بين نظامي سورية والعراق، ذلك الصراع الذي لم يكن يوماً في مصلحة القضية القومية العربية، بل ولا في مصلحة الحركة الوطنية الكردية، هذا إذا ما نظرنا للأمور حسب المعايير القومية التي سبق ذكرها، أو من منظور استراتيجي هادف.

لعله كان مفروضاً من خلال ما يقدمه أمامنا هذا الكتاب، أن لا نصل إلى مثل هذا التعثر والضياع، فالتجربة التاريخية الماضية والروابط العديدة المشتركة بين العرب والأكراد، والتي أدت إلى أن الكثير من الأكراد استعربوا أو هم أخذوا مواقعهم الثقافية والاجتماعية والسياسية في عدد من الأقطار العربية كمواطنين سوريين أو مصريين أو عراقيين أو لبنانيين في غير لبس (وهذا الكتاب يقدم أمامنا العديد من الأمثلة على ذلك)، أو هم عندما لاحقهم الظلم والاضطهاد في مواطنهم الأصلية في تركيا بخاصة وفي إيران، وجدوا ملاذاً كريماً لهم في الأقطار العربية المتاخمة، كما أدت بالمقابل إلى أن مجموعات من العرب استكردت هي أيضاً في حقبات تاريخية مضت واندمجت بالأكراد في مواطنهم ومعاقلهم، استيطاناً وثقافة وانتماء.. كان من المفروض أن تقرب ولا تباعد، وأن تقدم لحركتي التحرر العربية والكردية قواسم مشتركة عديدة للاتفاق والتحالف، وأن تصل بهما إلى منظور مشترك لبلوغ الأهداف القومية لكل منهما. لقد كان مفروضاً أن يلقى العرب من الحركة الوطنية الكردية مساندة لهم في معاركهم التحريرية ضد الامبريالية والصهيونية (وهذا ما حدث أحياناً بالفعل) وأن يرى الوطنيون الأكراد في الوحدة العربية وفي قيام دولة عربية موحدة قوية، سنداً لقضيتهم ومساعداً على تحقيق تطلعاتهم القومية وكيانهم الوطني، لا أن يروا فيها اعتراضاً على وجودهم القومي أو تهديداً له، خاصة وأن الطلائع القومية الأكثر تقدماً لدى الطرفين، أصبحت تحمل في مبادئها وشعاراتها والأهداف التي تعلنها، رايات التحرر الوطني ومحاربة الامبريالية والصهيونية،

بل وترفع معاً شعارات الديمقراطية والاشتراكية والوقوف في صف حركة التحرر العالمي.
هذا ما كان من المفروض، وهذا هو المعقول والمطلوب، ولكن الأمور لم تجر مع الأسف على هذا المنوال، ليحل الحذر المتبادل والتشكيك بالنيات المبيتة محل التفاهم، وليقوم تنازع واقتتال في هذا الموقع أو ذاك، وتقوم حركات تمرد وعصيانات وثورات..
وهنا يأتي بالضرورة مثال العراق ليفرض نفسه، والمسألة الكردية تمس القطر العراقي بالتحديد وإن كانت تعني الأمة العربية كلها من خلال أن العراق جزء لا يتجزأ من الوطن العربي، وكذلك من خلال منظورها الإنساني والتحرري. فمنذ أكثر من نصف قرن والمسألة الكردية جرح نازف في الجسم الوطني للعراق ويمتد به إلى ما حوله. وهو قد استنزف الشعبين العراقي العربي والكردي في غير طائل إلا إشغال العراق عن ممارسة دوره القومي والتحرري الصحيح. بل قد كان لذلك الصراع الدامي على أرض العراق دور مباشر في إثارة هذه الحرب المستعرة، والتي لا تعرف حتى الآن نهاية منظورة بين العراق وإيران. فمن خلال ذلك الصراع وبسببه ذهبت «الثورة البرازانية» إلى التحالف مع الشيطان، حين راحت تتواطأ مع النظام الإيراني وتستمد العون من النظام الشاهنشاهي المعادي للقضية العربية والمتواطئ بدوره مع الامبريالية الأمريكية والصهيونية، قبيل انهيار ذلك الشاه ونظامه. وهذا ما أدى بالحركة الوطنية الكردية إلى إسكات حركات تمردها في إيران نفسها وإسكات مطالبها الوطنية عندها، مقابل ما أخذت تستمده من عون وتسليح إيرانيين وما أعطي لها من حرية التنقل والحركة. كما أدى ذلك من جانب آخر إلى أن يقدم العراق ما قدمه من تنازلات للنظام الامبراطوري، حول الأرض والحدود والمياه، حسب اتفاقية الجزائر بين الجانبين، ليصل الحكم العراقي من ذلك إلى إخماد الثورة البرازانية التي أصبحت تهدد كيانه، ثم نشبت بعد ذلك الحرب العراقية الإيرانية عندما أخذ العراق يعمل لاسترجاع حقوقه بعد سقوط حكم الشاه وقيام الدولة الخمينية. وامتدت تلك الحرب ثم امتدت ليكتوي الجميع بنارها ودمارها.
بل ومثل ذلك، وفي مرحلة هامة من مراحل النهوض القومي لحركة التحرر العربي في الخمسينات والستينات، المرحلة التي تهدف تأميم قناة السويس وقيام الجمهورية العربية المتحدة وثورة 14 تموز في العراق (التي توجهت بالعراق أول ما توجهت نحو الوحدة ثم ارتد به نظام عبد الكريم قاسم عنها)، وشهدت حركة 8 شباط في العراق وحركة 8 آذار في سورية ومحادثات الوحدة الثلاثية بين مصر وسورية والعراق في نيسان عام 63، وما رافق ذلك أو أعقبه من أحداث ومتغيرات.. في تلك المرحلة التاريخية الهامة، التي أتيحت فيها لحركة التحرر العربي فرص كبرى لتحقيق إنجازات متقدمة على طريق بناء وحدتها القومية، وما كان لها بأية حال أن تقبل فوات هذه الفرصة أو اعتراض سبيلها، في هذه المرحلة بالذات طرحت القضية القومية الكردية في العراق ضمن معترضة أو اعتراض، وجاءت التهديدات الكردية بعد ذلك والتمردات والعصيانات لتعطي تبريرات إضافية أو لتستخدم كمبررات، سواء من قبل نظام عبد الكريم قاسم الذي وقف ضد تيار الوحدة العربية المتدافع بعد أن جاء إلى الثورة وإلى الحكم باسم تلك الوحدة، أو من قبل «بعث 8 شباط» الذي قام بثورته على «قاسم العراق» باسم إسقاط انفصاليته واستئناف مسيرة الوحدة مع عبد الناصر، ثم جاء في مباحثات الوحدة الثلاثية يطالب بالتمهل والتأجيل لأن لدى العراق معوقات ومشكلات داخلية لا بد من تسويتها أولاً، وكانت المسألة الكردية من أولى تلك المعوقات والمشكلات أو التبريرات. بل وبعد ذلك، وبعد أن انفرط عقد مسيرة الوحدة الثلاثية بين مصر وسورية والعراق، وضاعت فرصة تاريخية على الأمة أو ضيعت، ظلت هناك فرصة لقيام وحدة تعويضية بين سورية والعراق، بعد أن انفرد حزب البعث بالحكم فيهما وأصبح القطران تحت قيادة حزب قومي واحد. وهنا أيضاً جاءت الظروف القطرية «الخاصة» والإشكالات الإقليمية، وجاءت تلك المعترضة ذاتها تعترض الطريق، فلم يقم بين سورية والعراق وحدة ولا اتحاد، لا ولم يستطع النظامان البعثيان فيهما أن يرفعا الحواجز الجمركية بينهما، كل ما استطاعا عمله كمظهر من مظاهر «النضال المشترك» والوحدة، ذلك الجحفل العسكري الذي أرسلته الحكومة السورية تحت قيادة «الأخ فهد»* والذي سمي بفوج اليرموك، ليقاتل إلى جانب الجيش العراقي ضد العصيان الكردي في شمالي العراق.
إنني ما أردت التذكير بتلك التجارب المتعثرة إلا لأدلل على مقدار ما جرته تلك الصراعات والتعارضات من خسائر على الشعبين وعلى القضيتين القوميتين معاً، العربية والكردية، وما جاء ذلك، إلا من خلال قصور كان لدى القيادات السياسية التي أمسكت بحركة تلك الصراعات من الطرفين، سواء من حيث حسها التاريخي أو من حيث منظورها القومي والاستراتيجي، وتقديمها ما هو آني وعارض، على ما هو استراتيجي ومستقبلي.
ولكن يبدو أن الأمور في الآونة الأخيرة، ومنذ عام بالتحديد حتى اليوم، بدأت تأخذ طريقاً أكثر استقامة وجدوى، فيما يتعلق بحل مسائل الخلاف والصراع بين حكومة بغداد والحركة الوطنية الكردية. فما كان وعداً في شباط عام 63 ثم «اتفاقاً للسلام» في 11 آذار عام 1970، ثم تجدد قراراً وإقراراً بالاستقلال الإداري أو الحكم الذاتي في آذار عام 75، من قبيل الحكومات البعثية المتوالية في العراق، قد أخذ طريقه إلى التطبيق أخيراً بعد تعديلات أدخلت عليه تنصف الأكراد أكثر وتجعل من «كركوك» مدينة للإخاء القومي وللمصالحة القومية، ولتقوم بوادر وفاق وطني عراقي – كردي، جاءت عبر الحوار الطويل بين الأطراف المعنية ومن خلال التركيز على المصالح المشتركة والأهداف المتوافقة، والأمل بأن يكون في هذا الاتفاق إنهاء لمرحلة طالت من الصراعات اللامجدية، وأن يكون بداية لمرحلة جديدة من العمل الوطني المشترك والتعاون القومي المشترك أيضاً. ولكن أو ما كان مثل هذا الوفاق ممكناً منذ البداية. ثم أو ما كان من الممكن، لو وضحت التوجهات القومية لدى الطرفين، تفادي كل تلك الاقتتالات المنهكة وكل ذلك الدمار والتعطيل للقضيتين معاً، بل وتفادي هذه الحرب الدائرة بين إيران والعراق، والتي تتهدد وجودهما الوطني بالتمزق، كما تتهدد المشرق العربي كله، لتوضع القضية الكردية في

العراق أخيراً على طريق حلها وتذليل ما وقف في وجه الحل من اعتراضات أو شكوك واحتياطات من هذا الطرف أو ذاك؟ والذي ساعد على ذلك لم يكن تغيراً في الحكم والحكام وإنما في المناخ الشعبي الوطني العام الذي أخذ يفرض نفسه لدى الطرفين كإرادة شعبية تدفع على هذا الطريق، والذي يجد مصيره من جانب آخر في صعود قيادات وطنية أكثر عقلانية وأكثر تجربة وتبصراً، على رأس الحركة الوطنية الكردستانية في العراق وإيران معاً أخذت تعطي للعمل القومي الكردي وللوحدة الوطنية الكردية هنا وهناك، صيغاً أكثر تقدماً وأكثر إفادة من التجارب الماضية وأكثر تلاؤماً مع معطيات الواقع والممكن، بل إن حركة (الكومالا) اليسارية التي تنهض من جديد وتنظم ثوارها الفتيان، حاملة معها ذكريات جمهوريتها التي قتلت عام 1946 في مهاباد، تبدو اليوم أكثر بصيرة وتصميماً، وتأخذ مكانها إلى جانب حزب قاسملو «الديمقراطي» في تنسيق ووحدة نضالية، دفعاً على طريق دعم نهج الوفاق الوطني العربي الكردي في العراق، وإرساء قواعد «الحكم الذاتي»، على اعتباره إنجازاً هو في مصلحة التحرر الوطني الكردي والحركة القومية الكردية عموماً.
ولكن إلى أين يمكن أن يمضي مثل هذا التصميم الوطني الكردي وما الذي يمكن أن يعترض سبيله من داخله أي من داخل الجماعات الكردية الأخرى أو ما يمكن أن يعترضه من خارجه وحوله في هذه الظروف الضاغطة والصعبة، فذلك ما ستجيب عليه حركة الأحداث القادمة، وذلك ما سيجيب عليه المستقبل القريب، وما نحن إلا شهود ومشاهدون.
ولعلي أخذت جانب التفاؤل، في ظروف تراكمت فيها الخيبات، ولكنه الرهان على اليقظة الوطنية للشعوب يبقى رصيداً، والأمل بعقلانية الرجال المثابرين، ممن عركتهم التجارب واستخلصوا عبرها...
لقد وجدتني هنا بحاجة إلى وقفة تأمل ومراجعة لبعض الذكريات، لئلا أمضي في تعقيباتي على القضية المطروحة، بعيداً عن مقاصد الكاتب ومخطط الكتاب فأحملهما ما لا يحملان وأقول عنهما ما لا يقولان. ولقد ذهب المؤلف مذاهب شتى في بحثه، ليعرض أمامنا المقومات الفعلية للقومية الكردية، بما في ذلك الوطن والشعب، والتاريخ والثقافة، وذهب من القضية الكردية إلى كل ما يجاورها ويتعامل معها وتفرع منه أو يفرع عنها. وأعطى آراء وأصدر أحكاماً، ولست معه دائماً في كل ما ذهب إليه...[1]
(يتبع في العدد القادم)

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	مقالات ومقابلات
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع https://yek-dem.net/- 03-03-2023

کاتی تۆمارکردن:	2023/3/3 10:19:13 AM
ناوی تۆمارکار:	ئاراس حسۆ

بابەت: 114

القضية الكردية.. ومقوماتها القانونية

https://www.kurdipedia.org/?q=20230223200857469956

القضية الكردية.. ومقوماتها القانونية
مظفر مزوري
يوماً بعد يوم والعالمُ في تطور مستمر، لكنه من ناحيةٍ أخرى هناك شعوبٌ محكومٌ عليهم أن يعيشوا في ظروفٍ لا تحقَّقُ لهم أبسط الحقوق وهي العيش في ظل دولة مستقلة ذات سيادة، انتهاكات حقوق الإنسان لا زالت تحصل في الكثير من المناطق في شتى أنحاء العالم، صراعات دولية مسلحة واجتماعية انتهكت فيها العديد من الدول حق الشعوب في العيش بحرية كما نص عليه القانون الدولي، أجيالاً بعد أجيال تُجبّل عقولها على الحروب والإرهاب، وتولدُ على أصوات وكوارث ونكباتْ ما تخلفهُ الحروب.

من المعروف أن القضية الكُردية من أهم القضايا الدولية المعاصرة، فالشعبُ الكُردي تعرّضَ لسنواتٍ طويلةٍ لأشرسَ وأوسع الحملات ضد تطلعاته وكانوا دائماً ضحيةً للتوافقات الدولية ومصالحهم، كانت طموحُ الكُردِ تصطدِمُ دائماً بمطامع السيطرةِ العثمانية والصفوية كما واصطدمت فيما بعد بشوفينية وعنصرية حُكّام العراق الدكتاتوريين، وهنا أذكُر مقولة للبارزاني الخالد الملا مصطفى الذي قاد الحركة التحررية الكُردية لعقود حيث قال إن الثورة والحرب ضد الحكومات لا يعني الحرب ضد شعوبها لأن الحكومات تذهب والشعوب باقية.

القضية الكُردية لها أهمية كبيرة أيضاً فهي تحملُ معها العديد من انتهاكات حقوق الإنسان من قبل الأنظمة السياسية في الشرق الأوسط، ولعل القضية الكردية تكون لها انعكاسات أمنية خطيرة على الأمن الإقليمي في الشرق الأوسط والأمن الدولي أيضاً في حال عدم إيجاد الحلول المناسبة لها، فهي قضية واضحة وتمتلك كل عناصر القضية العادلة ومضى عليها العديد من السنوات وهي بانتظار حل عادل طبقاً للقانون الدولي.

لهذه القضية مقومات أيضا وكما يلي:

المقومات – أولاً: السند القانوني:

الكُردُ لم يعرفوا عبر تاريخهم الطويل دولة مستقلة كبيرة تجمعهم، فقد انشأوا عدة حكومات مدن صغيرة حتى تمكنوا من إنشاء دولة كبيرة هي الدولة الميدية التي سقطت بفعل الاحتلال الفارسي

حسب القانون الدولي والمواثيق الدولية هناك وثائق قديمة عُدَّتْ البداية الفعلية لنهوض حق تقرير المصير على الساحة الدولية، فهو ما ورد في بيان الاستقلال الأمريكي في تموز سنة 1776، ومن بعده وثيقة حقوق الإنسان الفرنسية سنة 1789، والحركة الاشتراكية الدولية التي أُنشأت سنة 1869 وأعلن فيها حق الشعوب في تقرير مصيرها وتبنت هذا الحق الاشتراكية النمساوية والألمانية والروسية وأثرت في جميع الحركات الاشتراكية في أوربا.

أما حديثاً فقد دُوِّنَ حق تقرير المصير من خلال مؤتمر السلام الذي أعقب الحرب العالمية الأولى في باريس سنة 1919، إذ تم التمييز في هذا المؤتمر بين الاقاليم الأوربية وغير الأوربية، فالأولى منحت الاستقلال استناداً إلى المبدأ، في حين تم الالتفاف على حق الشعوب الأخرى في ابتكار نظام الانتداب في المادة 22 من عهد عصبة الأمم لتطبيقه على الأقاليم غير الأوربية، والتي صنفت في ثلاث فئات اعتبرت احداها فقط هي الفئة (أ) جديرة بنيل الاستقلال على أن تتلقى خلال فترة غير محددة الإرشاد والمساعدة من الدولة المنتدبة، ولهذا السبب انسحبت الولايات المتحدة الأمريكية من عصبة الأمم لتقاطع المادة 22 مع ثوابت دستورها وقيمها، تم ادراج حق تقرير المصير في ميثاق حلف الشمال الأطلسي الذي تم إعداده بعد عقد اجتماع في 14 تموز سنة 1941 بين رئيس الولايات المتحدة و رئيس وزراء بريطانيا وقد اتفقوا على الرغبة في عدم إحداث أي تغييرات إقليمية ضد رغبات الشعوب، وهناك قرارات أخرى أيضا في مسألة حق تقرير المصير للشعوب والأمم في مواثيق وقرارات الأمم المتحدة وقرارات الجمعية العامة للأمم المتحدة واتفاقيات دولية أخرى مثل اتفاقية فيينا واتفاقية فرساي واتفاقية سيفر واتفاقية هلسنكي .

المقومات – ثانياً: السند السياسي:

السند السياسي يعني وجود مطالبة بالاستقلال من قبل الشعوب والأمم بشكل متواصل ولفترة طويلة وبالطرق الشرعية، فالكُردُ لم يعرفوا عبر تاريخهم الطويل دولة مستقلة كبيرة تجمعهم، فقد انشأوا عدة حكومات مدن صغيرة حتى تمكنوا من إنشاء دولة كبيرة هي الدولة الميدية التي سقطت بفعل الاحتلال الفارسي بحدود 3000 سنة قبل الميلاد، وقاموا الكُرد على مر التاريخ بحركات سياسية كثيرة في الدول التي يعيشون فيها مثل الحركة السياسية الكُردية في تركيا والحركة السياسية الكُردية في إيران والحركة السياسية الكُردية في العراق والحركة السياسية الكُردية في سوريا وأرمينيا ايضاً، كانت فيها محاولات استقلالية ايضاً لنيل الحقوق المشروعة والقانونية للشعب الكُردي .

المقومات – ثالثاً: السند الحضاري:

تشير الدراسات الحضارية الأولى إلى أن الكُرد حكموا منطقة كُردستان الحالية في التاريخ القديم مثل شعب lullu وشعب جودي cuta وشعب الكوشيون kassita وجائت مسميات الدولة الكُردية قبل الميلاد عند الاشوريين والاراميين باسم كورتي، أما الفرس فقد أطلقوا على الكُرد اسم كارتيوي، واليونانيون عرفوا الكُرد باسم كاردوسوي، والمؤرخ اليوناني المعروف اكزينوف ذكر الكُرد في كتابه (الزحف) 400 سنة قبل الميلاد باسم كاردوخ، أي الشعب الذي قاوم تراجع الإغريق من بلاد العجم في المناطق المحيطة بجبال رواندوز في اربيل، وبحكم توسط الكُرد بين غرب اسيا وجنوب أوربا وشمال الجزيرة العربية وشرق بلدان البحر الأبيض المتوسط فقد لعبوا دوراً متميزاً في نشر الإسلام والحضارة الإسلامية ايضاً، منذ ذلك الوقت تطورت الخصائص البشرية الوراثية والاقتصادية والاجتماعية ولا سيما في مسائل اللغة والثقافة، لتكوّن شخصية قومية مميزة للكُرد، وأهم ميزة قومية للكُرد هي بقائهم في أرضهم منذ ذلك الوقت ولغاية اليوم والتي تعرف حاليا بكُردستان .

يتضح مما سبق أن عدم حل القضية الكُردية سوف يرتب تهديدات للأمن المحلي في العراق وتركيا وسوريا وإيران، وسيؤثر كل ذلك على الأمن الدولي والاقتصاد الدولي والتجارة الدولية وخطوط النقل العالمية البرية والجوية والبحرية، وأن البداية في الخطوة الأولى من حل القضية في كُردستان العراق يعطي أملاً بتخفيف التهديدات للأمن والاقتصاد الدوليين في طريق حل القضية الكُردية في الدول الأخرى.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	المنهج الدراسي
الكتاب:	مقالات ومقابلات
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع https://www.aljazeera.net/- 23-02-2023
کاتی تۆمارکردن: 2023/23/2 8:08:57 PM
ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 115

القضية الكوردية و معاهدة سيفر

https://www.kurdipedia.org/?q=20230215093930467155

كريم شكاكي

تظل القضية الكردية احدى القضايا الملتهبة في الشرق الأوسط كقضية خرق وانتهاك حقوق الإنسان وحرياته الطبيعية من قبل الدول والأنظمة الدكتاتورية المسيطرة كل واحدة منها على جزء معين من كردستان . تعود الجذور التأريخية للقضية الكردية بالأصل الى تجزأة كردستان بين عدة دول وحرمان الأكراد من حق تقرير مصيرهم على ارض اجدادهم عبر قرون طويلة . فتركت هذه التجزأة القسرية اثارها السلبية على التطور الإجتماعى والسياسى والإقتصادى في المجتمع الكردي .
بدأت التجزأة الفعلية بسمتها المذهبية التى حددتها معركة جالديران عام1514 بين الدولة العثمانية السنية والدولة الفارسية الشيعية . وثبتت حدودها رسميا بين الدولتين في عام 1639 حيث اصبح الجزء الأكبر من كردستان المجزأة تحت سيطرة السلطة العثمانية الى نهاية الحرب العالمية الأولى .
يشهد التاريخ السياسى لكردستان على فترات كانت فيها بعض الإمارات ا لكردية مستقلة ، تمتلك معالم دويلات تتمتع بإستقلالية نسبية تحكم مناطقها المعينة ، مستغلة الصراع و التنافس المذهبى القائم بين الدولة الإيرانية الشيعية والدولة العثمانية السنية. وكانت كل من الدولتين المتنافستين- الإيرانية والعثمانية تسعيان الى كسب صداقة عشائر كردية وتعزيز توسيع نفوذهما في المناطق الكردية . .فبدأ السلطان سليم الأول وبالتعاون مع احد مستشاريه في الشؤون الكردية المدعو الملا ادريس من اصل كردى كسب رؤساء العشائر الكردية الى جانبهم من خلال منحهم استقلالية لإدارة اماراتهم ، بأعتبارها دويلة كردية او حكومة كردية محلية مسؤولة عن منطقتها . فوقع السلطان العثمانى اتفاقية التحالف العسكرى والسياسى مع ثلاث وعشرين إمارة كردية . تضمنت بنودا من اهمها :-
* - تحتفظ كافة الإمارات الكردية الموقعة على المعاهدة باستقلالها التام .
* - تنتقل الإمارة بالوراثة من الأب الى الأبن . او يتم تنظيم ذلك استنادا على قوانين البلاد و يقوم السلطان بالإعتراف بالوريث الشرعى بأصدار فرمان سلطانى.
1- * د. وليد حمدى الكرد و كردستان في الوثائق البريطانية لندن 1992،ص.17.
و على الأكراد ان يساهموا بموجب الإتفاقية الى جانب السلطان العثمانى في جميع الحروب التى يخوضها ضد اعدائه . كما اصبح رؤساء الإمارات مسؤولين عن جمع الضرائب السنوية لمصلحة الحكومة المركزية . مع مرور الوقت ومجيء حكومات عثمانية مختلفة بدات تتجاهل التزاماتها وبشكل رئيسى ما يتعلق بمسالة استقلالية الإمارات الكردية ، والتى بدات تختزلها تدريجيا الى أن جردت الإمارات منها وفرضت عليها ادارة مركزية صارمة ومباشرة. وقامت السلطات العثمانية المركزية بتعيين حكام متشددين على هذه الإمارات ويمارسون كل انواع الإضطهاد والتعسف تجاه الأكراد الذين كانوا يرفضون الإدارة العثمانية المباشرة ويواجهون أساليبها القسرية بالرفض والوقوف في وجهها , مما جعل من بعض العشائر الكردية ان تعلن الثورة او الإنتفاضة ضد الحكام المحليين والحكومة المركزية ويطالبون بإستقلال كردستان .
في اواخر القرن التاسع عشر وبداية القرن العشرين ،كان العالم الراسمالى ، الذى كان يشمل انذاك بالأساس بريطانيا و فرنسا كأقدم بلدان راسمالية وأثناء ذلك لحقت بهما كل من المانيا والولايات المتحدة الأمريكية ،قد سجلت تطورا ملحوظا في

الإنتاج الصناعى، يفوق حجم حاجات اسواقها الداخلية، وكان بقاء هذا الفائض بدون تسويقه قد يؤدى الى خلق بؤرة الأزمة فى اقتصاديات هذه البلدان . فأضطرت الى ان تبحث عن اسواق خارجية لتصريف فائضها الصناعى. فاحتدم الصراع و التنافس بينها من خلال سعيها الى إيجاد هذه الأسواق فى بلدان اخرى ، والى تثبيت اقدامها وترسيخ مواقعها الإقتصادية والسياسية فيها. كان الوضع بالنسبة الى بريطانيا وفرنسا افضل بحكم وجود مستعمرات لهما تحولت بالأساس الى مصدر تستمد منه موارد الطاقة والمواد الخام الأولية الضرورية لإمداد صناعاتها الوطنية من جانب ، ومن الجانب الآخر كانت هذه المستعمرات قد اصبحت اسواق اضافية لتصريف منتوجات الدول الصناعية , فادى التنافس والصراع بينها على الأسواق الى اشتداد وتعميق التناقضات بينها واصطدمت مصالحها مع بعضها , فقادت الى توتر الأجواء السياسية والعسكرية الدولية واخيرا نشوب الحرب العالمية الأولى , التى جلبت للعالم كوارث و خسائر هائلة ماديا و بشريا.
كانت منطقة الشرقين الأوسط والأدنى من بين تلك المناطق التى تجذب إنتباه وإهتمام الدول الكبرى ، وجمعياتها ومنظماتها الخيرية و التبشيرية المختلفة ولا سيما فى بريطانيا وفرنسا وروسيا و اخيرا المانيا واميركا، وذلك لأهمية موقعها الجغرافى الإستراتيجى الذى يشكل حلقة الوصل بين الشرق والغرب من جانب ، ومن الجانب الآخر لوجود ثروات طبيعية ذات اهمية اقتصادية استراتيجية ومن اهمها ثروة النفط التى اكتشف الخبراء منابعها فى المنطقة ، و بشكل معين فى كردستان التى تقع ضمن منطقة الشرق الأوسط , ولهذا نلاحظ كما كتب المؤرخ الكردى المعروف الدكتور كمال مظهر احمد ما يلى وهكذا فإن ثروات كردستان الطبيعية وموقعها الإستراتيجى كانت تجلب اليها اهتمام الدول الكبرى يوما بعد يوم أكثر من ذى قبل . وقد أدى ذلك لأن تولى هذه الدول ولاسيما المانيا وبريطانيا وروسيا انتباها كبيرا لتثبيت مواقعها فى كردستان، و قد تجلى ذلك فى سنوات ما قبل الحرب و خلالها بوضوح*
*2- الدكتور كمال مظهر أحمد كردستان فى سنوات الحرب العالمية الأولى ترجمة محمد الملا عبد الكريم- بغداد 1977 ص. 28.
فى اواخر القرن التاسع عشر كانت المانيا تتمتع بنفوذ قوى فى اوساط عثمانية حاكمة وحصلت مؤسساتها على الأمتياز لمد خطوط سكك حديدية فى الأمبراطورية العثمانية . و من اشهر المشاريع التى حصلت المانيا على الأمتياز لأستثماره كان مشروع مد سكة حديد بغداد، التى كانت تمر ايضا بمناطق كردية.ولكن ظلت منابع النفط والإستحواذ عليها تشكل العصب الحقيقى والقوة الفاعلة التى تتعاظم اهميتها باستمرار فى المخططات السياسية للدول الكبرى وبشكل خاص بريطانيا.
بالرغم من أن ألمانيا سبق وأن حصلت فى عام 1903 على الأمتياز لإستثمار حقول النفط الواقعة على مساحة 20 كيلومتر على جانبى سكة حديد بغداد، إلا أن المنافسة كانت شديدة وتتعاظم باستمرار بين الشركات الألمانية والإنجليزية , وفى نهاية الأمر ادركت هذه الشركات بأنها تدور فى دوامة الصراعات العنيفة لا تبشرها بنهاية ايجابية ، سوى عليها أن توحد جهودها وإمكانياتها المشتركة .فإتفقت على انشاء شركة النفط التركية ، و قبل بدء الحرب حصلت على الإمتياز لإستخراج النفط فى ولاية الموصل العثمانية. وبعد الحرب وضع الإنجليز يدهم على حصة المانيا فى الشركة .
أصبحت كردستان و بشكل خاص الجنوبية منها لأسباب و عوامل مذكورة اعلاه مطمع أنظار وإهتمام الجميع ، وتحتل مكانة هامة فى مفاوضات علنية و سرية وفى اروقة دبلوماسية الدول الكبرى، تسعى كل واحدة منها لأن يكون لها موقع مميز وقوى فى كردستان، من خلال كسب ود رؤوساء العشائر الكردية والشخصيات المتنفذة . فكانت تبعث بخبرائها ودبلوماسييها للإتصال ولإقامة روابط متينة مع رؤساء العشائر الكردية والشخصيات المعروفة والإطلاع على الأوضاع الإجتماعية و السياسية والإقتصادية مع وعودها بالإطمئنان بأنها تسعى الى تحقيق آمال الأكراد وتدعيم توجهاتهم الى التحرر والإستقلال عن الحكم العثمانى المستبد . فكانت بريطانيا سبق وان اقامت وكونت روابط وعلاقات واسعة مع الأكراد منذ النصف الثانى من القرن الثامن عشر عندما بدأ رجال شركة الهند الشرقية يتجولون فى كردستان والإطلاع على اوضاعها الإجتماعية والسياسية والإقتصادية .
لقد شهدت السنوات ما قبل الحرب واثناء الحرب ايضا على نهوض نوعى واسع من المشاعر القومية والوطنية لدى اوساط تركية معينة من المثقفين ، فنشأت تنظيمات و جمعيات مثل حركة الإتحاديين أو تركيا الفتاة وغيرها تنشد التحرر والتقدم ، وتدعو الى إقامة نظام دستورى معاصر بدلا من النظام الإستبدادى للسلطنة العثمانية القائمة تحت راية فكرة الجامعة الإسلامية . ونشطت هذه الحركة تحت قيادة مصطفى كمال، الضابط فى الجيش العثمانى، الذى تدرج فى مناصب عسكرية قيادية وحكومية، وقامت فى عام 1908 بالثورة الدستورية ووعد ت الشعوب داخل الإمبراطورية ومن ضمنها الشعب الكردى بمنحها حقوقها القومية المشروعة . كما وجد ذلك تأثيره فى اوساط واعية من الشعوب والقوميات الأخرى الرازحة تحت النير العثمانى ، و بعضها ساهمت فى تنظيمات حركة الإتحاديين. فعلى سبيل المثال إنضم الى هذه الحركة عدد من المثقفين الأكراد , وتدل جميع المعلومات بان الأكراد قد برهنوا عن تضامنهم الوثيق وتعاونهم مع الحركة القومية التحررية التركية. فكان احد القرارات الهامة الصادرة من مؤتمر قادة الحركة الوطنية الكردية، تشكيل قطعات مسلحة كردية ، على ان تعتبر القسم الأساسى من الجيش التركى اثناء محاربته الإنكليز والفرنسيين واليونانيين. ومن دلائل التعاون مع الحركة الوطنية التركية ، هو مشاركة عدد كبير يمثلون اكراد المناطق الشرقية فى المؤتمر الوطنى العام . ولكن رغم كل التضحيات التى قدمها الأكراد وتعاونهم الوثيق مع الحركة الوطنية التركية، هو سرعان ما تخلى الإتحاديون بعد استلامهم للسلطة عن وعودهم و تعهداتهم بمنح حقوق الشعوب المضطهدة. وبدأوا يمارسون سياسة عنصرية تسعى الى القضاء على هوية القوميات الأخرى وصهرها فى بودقة الشوفينية التركية القائمة على اساس فكرة الوحدة العثمانية، وفكرة أمة عثمانية واحدة و فى واقع الأمر لا

تختلف الفكرتان فى مدلولهما عن بعضهما ، وبل تشكلان فكرة واحدة، تعنى سياسة التتريك المكشوفة ، ومع اشتداد الإستبداد و الظلم صعَّد الشعب الكردى من نشاطه النضالى ليتصدى للسياسة العنصرية للإتحاديين وقام بإنتفاضات بطولية ،كما هى ثورة الشيخ سعيد بيران فى عام 1925، التى تم قمعها و القضاء عليها وعلى قادتها من قبل القوات التركية بوحشية وقدمت قادتها وشخصيات كردية معروفة الى محاكم صورية واصدرت احكام الإعدام بعدد كبير منهم . وفى ظل هذه الظروف كانت الحركة القومية الكردية تتبلور ويتعمق مضمونها الإجتماعى و الديموقراطى وتكتسب قاعدة اجتماعية شعبية اوسع واشد متانة لتقف فى وجه الأعداء الغاصبين لتربة الوطن . وتجسد كل ذلك فى توسيع انشاء منظمات و جمعيات و تفعيل نشاطها بإصدار وتوزيع مطبوعات تحمل افكار التحرر والتقدم و القيم و المبادىء الإنسانية المتعلقة بحقوق الإنسان وحرياته الطبيعية، ومكافحة الأفكار العنصرية، بهدف رفع وتعزيز الوعى القومى التحررى فى الجماهير الكردية . كما اهتمت المنظمات بنشر التعليم ومكافحة الجهل والأمية بين الأطفال والشباب والإهتمام بتطوير اللغة الكردية والأدب الكردى , وكرست شخصيات كردية جهودها خاصة فى انشاء مدارس لنشر التعليم باللغة الكردية وتدريس الأدب والتأريخ الكردى . لقد تطلب الظرف الجديد إعادة تنظيم صفوف الحركة الكردية القومية التحررية وإغناء طليعتها القيادية بالعناصر النوعية الواعية والمتسلحة بافكار التحرر والتقدم وبالقيم الإنسانية وامكانية التفاعل بسرعة مع المستجدات على الساحة الكردية والإقليمية والدولية نتيجة التطورات الإجتماعية والسياسية والفكرية والإقتصادية . لقد انعكست أثار هذه التطورات على نضوج افكار وآراء لطرح الصيغ والأشكال المناسبة تنظيميا وسياسيا ومرحليا مع ظروف تقدم الحركة القومية الكردية وتوازن القوى محليا ودوليا ، تكون مؤهلة لقيادة النضال القومى التحررى للشعب الكردى من اجل الحرية والإستقلال لوطنه كردستان ، على أساس ما وعدت به دول الحلفاء بعد انتصارها على الإئتلاف العثمانى الألمانى فى الحرب العالمية الأولى.ولكن كما تبين بأن الحلفاء خططوا الأمور وفقا لمصالحهم الإستراتيجية . فخلال سنوات الحرب العالمية الأولى واحتلال قوات الحلفاء لمنطقة الشرق الأوسط , كانت هناك محادثات سرية و علنية بين الحلفاء(بشكل رئيسى بريطانيا ، فرنسا ، روسيا القيصرية ، ايطاليا) حول مصير الممتلكات العثمانية- الألمانية. و بعد مساومات وتنازلات بشكل رئيسى بين بريطانيا وفرنسا وروسيا توصلت هذه الدول فى 1916 الى اتفاقية تسمى اتفاقية سايكس- بيكو لتقاسم ممتلكات الأمبراطورية العثمانية الأسيوية فيما بينها. وهى احدى اخطر الإتفاقيات الإستعمارية كما يقول المؤرخ الكردى المعروف الأستاذ كمال مظهر لقد تم ابرام واحدة من اخطر المعاهدات الإستعمارية فى تاريخ الد بلوماسية السرية وهي دخلت التاريخ بأسم معاهدة سايكس- بيكو*

*3- د. كمال مظهر احمد كردستان فى سنوات الحرب العالمية الأولى بغداد 1977، ص. 306.

الجدير بالإشارة هو أن إنتصار ثورة أكتوبرفى روسيا القيصرية فى عام 1917 و إنسحاب روسيا من جميع المعاهدات التى وقعتها مع دول الحلفاء وكشف البنود السرية لهذه المعاهدات ، قد غير من ميزان القوى على الصعيد الدولى وطبيعة العلاقات الدولية . كما ان إقامة نظام بلشفي قريب من منطقة الشرق الأوسط كان له اهمية استراتيجية ، خاصة حينما طرح اسس حل المسألة القومية لشعوب الشرق، اثار قلق الدول الغربية وفى مقدمتها بريطانيا، وبدأت الدول الغربية ، تسعى لإيجاد حلول مناسبة لمعالجة مخلفات الدولة العثمانية بالصورة التى توفر الضمان لمصالحها ، ووعودها وتعهداتها تجاه شعوب المنطقة ، من خلال إقامة النظم التى تضمن مصالحها الإستراتيجية وفى مقدمتها هيمنتها على منابع النفط والتصدى للنفوذ السوفيتى . ولقد ركزت بريطانيا اهتمامها على الهيمنة العسكرية والسياسية على المنطقة , وبشكل خاص فى العراق ومع ظهور بوادر استسلام تركيا والتوقيع على الهدنة ، بدأت القوات البريطانية المحتلة للبصرة بالزحف السريع نحو الشمال الى أن وصلت مدينة الموصل فأحتلتها و طردت الإدارة العثمانية منها.ومن الطرف الآخر بادر القائد العسكرى البريطانى بإعتباره الجانب المنتصر، بالإستعجال على التوقيع على الهدنة فى 30-تشرين الأول عام 1918، الذى جرى على متن الباخرة البريطانية الراسية فى بحر إيجة بدون حضور أي طرف اخر مشترك فى الحرب باستثناء القائد العسكرى البريطانى بصفة المنتصر فى الحرب ، وقائد القوات العثمانية الذى استسلم بعد اندحار قواته فى الحرب .

بعد التوقيع على الهدنة عقد مؤتمر الصلح فى باريس الذي استمر حوالى سنة إعتبارا من 18/كانون الثانى عام 1919 – 21/كانون الثانى عام 1920 وبالرغم من ان الولايات المتحدة الأمريكية لم تشارك فى الحرب ، إلا أنها اصبحت كمشارك كامل الحقوق فى المؤتمر ضمن جبهة الحلفاء فى مناقشة وإقرار جميع المسائل المطروحة على المؤتمر. كانت المسالة الأساسية التى يدور حولها النقاش الحاد، هى إقرار مصير الممتلكات العثمانية الألمانية و مصير الشعوب الداخلة ضمن الدولة العثمانية والتى كانت تناضل بإستمرار فى سبيل تحررها و استقلال بلدانها من السيطرة العثمانية. فاستبشرت الشعوب المضطهدة بالشعارات التى حملها الحلفاء تعبيرا عن هدفهم لتحرير جميع الشعوب من النير العثمانى ، وهكذا ايضا بمبادىء الرئيس الأمريكى التى تؤكد على حق تقريرالمصير فى تحقيق طموحاتها القومية فى الحرية والإستقلال، التى تتأمل ان تتحقق فى مؤتمر الصلح فى باريس. كانت جلسات المؤتمربعضها سرية والأخرى علنية تتسم بنقاشات حادة تعكس مطامع كل واحدة من هذه الدول فى الحصول على حصة الأسد من تقسيم الممتلكات العثمانية وبشكل اساسى فى جزئها الأسيوى الذى يشمل منطقة الشرق الأوسط بما فيها ولاية الموصل العثمانية مع كردستان الجنوبية التى تحتوى على مصادر غنية من النفط , وبالأضافة الى أهمية موقعها الجغرافى الذى يربط بين الشرق والغرب . كما تمخضت النقاشات داخل المؤتمر بإقرار مبدأ الإنتداب و تطبيقه عند الضرورة.

لقد حضر المؤتمر وفد كردى برئاسة الجنرال العسكرى والدبلوماسي المعروف ومن أصل كردي ، الذي سبق له ان خدم فى

الجيش العثمانى والدبلوماسية العثمانية فى السويد، وهو معروف بنشاطه واتصالاته قبل الحرب مع ممثلى الدول الكبرى لمناقشة القضية الكردية ومستقبلها .كان الوفد الكردى يتمتع بتأييد و مساندة اوسع الأوساط الكردية من جميع مناطق كردستان و بشكل رئيسي من قبل الشيخ محمود الحفيد .

كان الوفد يقوم بنشاط واسع من خلال اتصالاته مع رؤوساء وفود الدول الكبرى وغيرها من المنظمات والأحزاب الحاضرة الى المؤتمربهدف طرح القضية الكردية وتوضيح نضال الشعب الكردى من اجل حقوقه القومية المشروعة بما فيها حق استقلال كردستان . فقدم مذكرتين باسم الشعب الكردى، الأولى فى 22. أذار.عام 1919 متضمنة المطالب الكردية، و الثانية فى آذار عام 1920 مرفقة بخريطة كردستان التكاملية. وفى 20. كانون الأول عام 1919 قدم مذكرة مشتركة مع الوفد الأرمنى تؤكد على اتفاقهما حول استقلال كل من ارمينيا وكردستان وتشملان الأراض التى كانت تحت الحكم العثمانى. بالنسبة الى كردستان تشمل كردستان الشمالية وكردستان الجنوبية وكان ذلك قبل الحاق كردستان بالعراق الحديث ، مع التأكيد على ان حل اية من القضيتين الأرمنية او الكردية ، لا يمكن ان يعيق حل القضية الثانية. و اقترح الوفد لرئاسة دولة كردستان، اسماء عدد من شخصيات كردية معروفة، ورغم بعض الصفحات السوداء فى العلاقات التاريخية بين الأرمن والأكراد فى الفترات الماضية وبشكل خاص اثناء مذابح الأرمن فى 1915 التي قامت بها السلطات التركية، اثارت المذكرة والإتفاق بين الوفد الأرمنى والكردى إنتباه واهتمام اوساط سياسية وإعلامية واسعة , ولكن المؤتمر بحث القضية الكردية فى اطار عام و بإرتباطها فى اوجه عدة بالمسالة الأرمنية والتى لإعتبارات معينة كانت لها مكانة بارزة ضمن المسالة الشرقية.فإحدى الحلول المحتملة للمسالة الكردية هو فى منح الحكم الذاتى لكردستان . طرحت هذه الفكرة ليس من قِبل احدى الدول الحليفة ، بل من قِبل الزعيم القومى الأرمنى نوبار باشا فى مذكرة قدمها الى وزير الخارجية الفرنسية ، تضمنت خطة حل المسالة الأرمنية مع مقترح منح الحكم الذاتى لكردستان بشرط ان يكون تحت حماية احدى الدول الحليفة او جميعها.*

*4- م.س. لأزاريف المسالة الكردية فى 1917 موسكو 1972،

ولكن عندما نبحث بعمق وموضوعية فى جوهر الأهداف الحقيقية للحلفاء فى منطقة الشرق الأوسط بما فيها كردستان ، نكتشف حقيقة سياساتهم الخاصة بالمنطقة التى تعكس طموحاتهم واهدافهم الإستراتيجية فى الهيمنة السياسية والأقتصادية والعسكرية فى المنطقة اما من خلال فرض حالة إنتداب إحدى الدول الكبرى على الدويلات التى يقيمونها فى المنطقة، أو بعد ان يتم تفتيت الممتلكات العثمانية وتقاسمها فيما بينها بحيث ما يتبقى من هذه الممتلكات لا يمكن أن يجعل من دولة تركيا الحديثة قوة اقليمية تسعى لإسترجاع عظمتها العثمانية. فكانت بريطانيا تراقب التطورات السياسية الجارية تحت قيادة مصطفى كمال . فإلتجأت بريطانيا الى تفتيت ولاية الموصل العثمانية الى جزئين : الجزء الشمالى الذى يتضمن كردستان الشمالية او المركزية والجزء الجنوبى أى كردستان الجنوبية التى خططت لإلحاقها بالعراق العربى , ولإستخدامها كلما إقتضت مصلحتها كورقة ضغط سواء على الحكومة الكمالية او العراقية المرتقبة. وفى نهاية الأمر طبخت بريطانيا معاهدة سيفر التى تم التوقيع عليها فى اليوم العاشر من أب ، عام 1920 بين بريطانيا ، فرنسا، أيطاليا، اليابان، بلجيكا، اليونان، رومانيا، بولونيا، البرتغال، جيكوسلافيا، يوغوسلافيا، الحجاز، وأرمينيا من جهة و الإمبراطورية العثمانية من الجهة الأخرى. تحتوى على 13 بابا و 433 بندا , فقد لعب الإنجليز دورا أساسيا فى صياغة بنودها المتعلقة بالمسالة الكردية ، التى كانت تشمل الباب الثالث والبنود 62، 63، 64.وأن نص هذه المواد ملحق فى نهاية المادة منقول من كتاب كردستان فى سنوات الحرب العالمية الأولى للمؤرخ الكردى المعروف الدكتور كمال مظهر احمد .

بغض النظر عن ما آلت اليها هذه المعاهدة ببنودها المتعلقة بالقضية الكردية التى تدور حولها اراء متباينة فى تقييمها كما بين المثقفين والكتاب الأكراد وهكذا بين الخبراء بالشؤون الكردية. يقيِّمها البعض ايجابيا باعتبارها صورة من صور العدل فى حل المسالة القومية.وثمة آراء سلبية فى تقييمها، لأنها لم تحقق هدفها الرئيسى فيها..أجل انها لم تأت من فراغ ، بل هى النتيجة المعقدة للحركة القومية الكردية ومستوى تفاعلاتها مع المستجدات، وهى حقا ثمرة نضال الأكراد واضطهادهم وتشريدهم وتضحياتهم من اجل حرية وطنهم كردستان وهى ثمرة تمسك الكرد وتعلقهم بهويتهم الكردية. وهى الوثيقة الدولية الأولى التى تعترف بكل ما اشرنا اليه اعلاه ، بالرغم من انها تجمدت والغيت قبل ان يجف حبرها على الورق الذى كُتبت عليه بنودها، لقد كُتبت صفحات فى تقييمات ايجابية وسلبية سوف نشير اليها مع ملاحظات بسيطة. فالمعاهدة كوثيقة دولية اولى من نوعها تشير بصراحة الى اقامة حكم ذاتى لكردستان فى اطار تركيا ومع حق تحويلها الى كردستان مستقلة ولكن ما يفضح مدى مصداقية الدول الكبرى، فى أهتمامها ورعايتها لمصير الشعوب المضطهدة ، هو ما يشير اليه المؤرخ الكردى الدكتور كمال ..... وهو انه فى اليوم نفسه الذى تم فيه الإعلان عن التوقيع على معاهدة سيفر ، عقدت بريطانيا وفرنسا وايطاليا اتفاقا ثلاثيا خاصا لتقسيم مناطق النفوذ فى كردستان الشمالية فيما بينها مستندة على بنود معاهدة سيفر نفسها .*

* 5- د. كمال مظهر كردستان فى سنوات الحرب العالمية الأولى بغداد 1977، ص. 348 .

و لكن الدبلوماسى الروسى المعروف والخبير بالتأريخ الكردى. ب. نيكيتين يقيِّم المعاهدة من منظور الأهمية الدولية للأعتراف بالقضية الكردية التى لحد ذاك الوقت لم يهتم بها الراى العام العالمى رغم ممارسة ابشع اساليب القمع والإضطهاد والتشريد بحق الأكراد، بسبب نضالهم العادل من اجل حقهم المشروع فى الحرية والإستقلال.، فيقول نيكيتين رغم أن معاهدة سيفرالتى وقعت فى 10.اب.1920 ظلت حبرا على ورق، الا أنها تعتبر مع ذلك نقطة تحول خطير جدا فى

تطورالقضية الكردية. فلأول مرة فى التأريخ بحثت وثيقة دبلوماسية فى فصلهاالثالث (المواد62-64) الإستقلال المحلى للمناطق التى تعيش فيها اكثرية كردية. *

* 6- باسيلى نيكيتين الأكراد الطبعة العربية – نقله عن الفرنسية د. نورى طالبانى - الطبعة الثالثة، سليمانية 2007 ، ص. 328

اراد الخبير الكوردولوجى نيكيتين أن يؤكد على انه اصبح من الصعب تجاهل اهمية الحركة الكردية، ليس فقط بحكم ما تتميز كردستان باهمية استراتيجية لموقعها الجغرافى الذى يربط بين الشرق والغرب وبل ايضا بعدالة القضية التى تمثلها و تحملها، وان حلها حلا ديموقراطياً سيكون عاملا فعالا للإستقرار فى المنطقة . هذه الحقيقة قد اثبتتها الأحداث السياسية حتى فى ايامنا الراهنة حيث لا يمكن أن يسود الإستقرار فى المنطقة ما لم تحل هذه القضية بشكل عادل ومنطقى، فيقول نيكيتين لمنطقة كردستان اهمية جغرافية واقتصادية كبرى فهى احدى الصلات بين الشرق والغرب وفيها تنفجر ينابيع غزيرة من النفط الحيوى للعالم. فمن مصلحة العالم كله ان يسود السلام فى هذه المنطقة...... ولا شك أن الضمير العالمى يود ان تسود مبادىء العدالة و مبادىء حقوق الأنسان*

* 7- ب. نيكيتين الأكراد الطبعة العربية ص. 11.

اجل أن الأحداث الأخيرة التى تعرض لها الشعب الكردى تؤكد على تشخيص نيكيتين. فالراى العام الديمقراطى لم يتجاهل هذه المرة مصيبة الأكراد على يد النظام الفاشى البعثى فساعدهم فى اقامة الإدارة الفيدرالية فى كردستان العراق، وأقرها الدستور الجديد للعراق. لقد اصبحت هذه التجربة كما يشخصها ساسة معروفون كنموذج ناجح للعراق فى المستقبل فى ممارسة الديمقراطية لإدارة جهاز الدولة والمجتمع.

هناك اراء مختلفة عن ذلك فى تقييم هذه المعاهدة بشكل اخر منهم المؤرخ الكردى المعروف محمد امين زكى يقول بأن هذا المؤتمر العالمى الذى كان يتمشدق بكلمات العدل والإنصاف والعمل على إنقاذ الشعوب المحكومة وتحريرها قد اثبت ببرهان جلي ودليل ساطع امام الإنسانية جمعاء ان هذه الكلمات جوفاء لا معنى لها ولا مدلول فى عالم السياسة والواقع*

* 8- محمد امين زكى خلاصة تأريخ الكرد و كردستان تاجزء الأول الطبعة الثانية بغداد 1961، ص.27.

أن حقيقة البنود المتعلقة بحل القضية الكردية لم تخرج عن اطار ارتباطها مع حل القضية الأرمنية التى كرست لها معاهدة سيفر بجزئها الأعظم، ضمن مسالة الولايات الشرقية، و اقامة ارمينيا الكبرى على اربع ولايات كبيرة عثمانية سابقا من خلال تفتيت الممتلكات العثمانية الآسيوية وكما اشرنا سابقا بهدف قطع الطريق امام تركيا لتتحول على حساب الممتلكات العثمانية الى دولة اقليمية قوية. ولكن المسالة الهامة التى تجاهلتها الدول الكبرى، ما يتعلق الأمر بمصير كوردستان الشرقية ، التى نتيجة لمعركة جالديران بين ايران والإمبراطورية العثمانية فى عام 1514 ظلت ملحقة بايران قسرا وبغض النظر عن ارادة الشب الكردى ونضالاته من اجل التحرر والإستقلال . بهذه الخطوة كرست المعاهدة تجزئة كوردستان ومنحتها صفة الشرعية الدولية بهذه المعاهدة . بالرغم من النشاط السياسى الذى قام به الوفد الكردى، ولكن يبدو لم يكن كافيا لكسب ثقة الحلفاء الى جانب الأكراد. وعدا ذلك كان تحقيق البنود الخاصة بالأكراد مشروطا بإجراء استفتاء بين السكان الأكراد فيما أذا كانوا راغبين فى الإنفصال عن الأتراك ام لا ، و الشرط الثانى تخضع نتائج الإستفتاء الى دراستها واقرارها من قبل عصبة الأمم فى ضوء جدارة الشعب الكردى بالإستقلال أم لا .فى الواقع تدل هذه الشروط على القصد الحقيقى لأطراف المعاهدة ، بامكانية المضاربة والتلاعب بهذه الشروط حسب ما تمليها مصالحهم فى المنطقة.

كانت سياسة بريطانيا تجاه مسالة انشاء دولة كردية مستقلة مترددة غير ثابتة و يدور حولها اراء ووجهات نظر متباينة بين مختلف مراكز القرار البريطانى، ومرتبط ايضا بمدى اطمئنان الإنكليز على تعزيز سيطرتهم على المنطقة من خلال دويلة خاضعة لمصالحهم وإمكانية صد توسع النفوذ السوفيتى نحو الجنوب حيث حقول النفط الغنية. كما ان تطور الأحداث السياسية فى المنطقة وتغير توازن القوى تبدو لم تتمكن القيادات الكردية والشخصيات المعروفة انذاك من استيعاب الأحداث والتطورات السياسية والتفاعل معها والإنتفاع منها فى كسب التأييد الكامل لقضية انشاء دولة كردية مستقلة على غرار ما جرى من حالات عديدة من هذا القبيل. لهذا السبب كانت معاهدة سيفر ولادة مشلولة وضعيفة المدلول قبل ان يجف حبرها، والدليل على ذلك هو فى المادة 62 نفسها قد ألزمت تركيا بأن توافق عليها وأن تتنازل عن جميع حقوقها وإمتيازاتها فى المناطق التى شملتها. إلا أنها فى حقيقة الأمر كانت تخضع لإرادة المنتصر ومصالحه. يقال بأن التأريخ يكتبه المنتصرون ، وهذا يعنى بالنسبة الى الأكراد ، بأن أعداءهم كتبوا التأريخ ، بغض النظر عن فترات معينة من تأريخهم كانوا بفضل طبيعة جبالهم الشامخة بين حين وآخر يتمتعون بنوع ما من الحرية والإستقلال عن حكامهم المستبدين . ولكن بقدر ما كان الحماس والشوق عميق فى داخلهم ، للأسف الشديد ، لم يكن ما توازيه وحدة متماسكة لصفوفهم ، غنية بمواهب سياسية كدستها خبرة النضال البطولى عبر قرون طويلة لمواجهة مساعى أعدائهم الذين يسعون لحد الآن أن يظل الأكراد متفرقين و منقسمين ويفتقرون الى قيادة سياسية محنكة صقلتها الخبرة والتجربة النضالية قادرة على قطع رؤوس أخطبوط اعدائهم . لهذه الظروف لم تكن ارادة الشعب الكردى هى التى وضعت بنودها ورسمت خطوطها ، بل كما يريد ان يقول الدبلوماسى الأميريكى والخبير بالشؤون الكردية وليم الأبن ليعبر عن المدلول السيا سى لهذه المعاهدة التى الغيت قبل أن يجف حبرها ، كما ارادها الجانب الكردى، فيقول الكاتب إلا أن المعاهدة كانت وثيقة ميتة ساعة التوقيع عليها، لأن يد مصطفى كمال كتبت التأريخ بصورة تختلف عما رسمته*

*9- وليم أيغلتن الأبن جمهورية مهاباد 1946 الكردية الطبعة الثان]ة أربيل 1992 ، ص.31.

وهذه الصفحة من تأريخ الشعب الكردى لم تمليها ارادته الصلدة، بل ارادة الد اعدائه وفرضتها مصالح القوى العظمى، بالشكل الذى تقول بأنه لامكانة فيما بعد لشعب كردى أو شعب أرمنى ، و أى عنصر اثنى آخر فى تركيا الحديثة.وهذا لا يعنى مجرد رفض الحق المشروع للشعب الكردى ، بل اراد مصطفى كمال أن يضمن لدولة تركيا الحق القانونى فى مكافحة كل حركة قومية تطالب بحقوقها المشروعة، وقمعها كحركة خارجة عن القانون، كحركة يقوم بها قطاع الطرق والمخربون.فكانت تركيا تبحث عن دعم دولى لهذه السياسة، فوافقت على التنازل والمساومة مع بريطانيا فى حل مشكلة الموصل العثمانية بما فى ذلك كوردستان الجنوبية (كوردستان العراق الراهنة) بإلحاقها بدولة العراق الحديثة ، من خلال عقد اتفاقية دولية ، تحل محل إتفاقية سيفر، بدون الإشارة الى اقامة حكم ذاتى ، أو أى شكل آخر من الإدارة الذاتية للأكراد او اية جماعة اثنية اخرى .كانت بريطانيا مصممة على إلحاق كوردستان الجنوبية التى كانت ضمن ولاية الموصل بدولة العراق والتى كانت تحت سيطرتها فعلياً. فكانت بريطانيا تستهدف من سياستها هذه ، تأمين مصالحها البترولية فى هذه المنطقة. فلما جلس الحلفاء مرة اخرى مع الحكومة التركية عام 1923 لوضع معاهدة جديدة تجاهل الحلفاء تاييدهم للكرد، كما تجاهل الأتراك وعودهم المعسولة لهم. وفى 23/تموز/1923 وقعت تركيا مع الحلفاء على معاهدة لوزان لتحل محل معاهدة سيفر . فجاءت معاهدة لوزان كما ارادها مصطفى كمال منذ البداية.

من وجهة نظر القانون الدولى ووضع الحركة القومية التحررية الكوردية، تعتبر معاهدة لوزان خطوة الى الوراء مقارنة مع معاهدة سيفر وضربة خطيرة للحركة الكردية وتراجعا الى الوراء من وجهة نظر القانون الدولى ، وهى المخاض العسير الذى تعانيه الحركة القومية الكردية منذ نشأتها ، مما يجعلها عرضة لتنازلات ومساومات فرضتها عوامل ذاتية وموضوعية منها:-

اولا- فقدان قيادة عصرية موحدة وواعية بمصالح الشعب الكردى فى تمييزها بين الأطراف ذات الصلة بالقضية الكردية التى تتمثل اولا بالإمبراطورية العثمانية، و فى الوقت الراهن النظم الدكتاتورية المعادية للديمقراطية، التى دوما تجسد قوانين واساليب القرون الوسطى للمرحلة الإقطاعية فى ادارة المجتمع و تفتقر الى الأفكار والقيم الإنسانية واحترام حقوق الإنسان وحرياته.

الطرف الثانى يتمثل بالعالم الغربى الذ ى رغم انانيته الإمبريالية ونظامه الإستعمارى الذى مارسه و طبقه على بلدان اخرى فى اسيا وافريقيا وامريكا اللاتينية عقود طويلة، إلا أنه قد وصل الى مرحلة متقدمة فى بناء الحضارة الإنسانية المعاصرة القائمة على منظومة ديمقراطية من المبادىء والقيم والأحكام التى تحترم حقوق الإنسان وحرياته الطبيعية وبدأ بتطويرها وتحسينها وفقا لمتطلبات كل مرحلة من مراحل تطور المجتمع.

ثانيا - ظهور طبقة واعية من داخل المجتمع التركى متأثرة بالتقدم الفكرى والإجتماعى الحاصل فى العالم الغربى واخذت تناضل ضد اشكال واساليب القرون الوسطى التى تمارسها السلطة العثمانية . تميزت هذه الحركة بصعود جماهيرى يقودها مصطفى كمال والتفت حولها قوى وطنية تركية وإنضمت اليها مجموعة من المثقفين الأكراد. استطاع مصطفى كمال أن يسيطر على الحكم ويقوم ببعض التحولات التقدمية ، منها فى عام 1924 اعلن الغاء الخلافة الإسلامية وقيام جمهورية تركيا العلمانية اكتسبت هذه الفئة نفوذا واسعا من الشعب التركى وفئات مثقفة من الشعوب المضطهدة ضمن الإمبراطورية العثمانية.ولكن هذه الفئة لم تستطع ان تتحرر من جذور التعصب القومى الشوفينى فاستندت على فكرة الوحدة العثمانية او الجامعة العثمانية ،تدعو الى سياسة التتريك لجميع الشعوب والقوميات غير التركية.

ثالثا- النجاحات التى حققتها حكومة الكماليين فى دحر القوات اليونانية و طردها من الأراضى التركية(الأناضول) و فى انسحاب القوات الفرنسية . كانت للقوات الكردية مشاركة فعالة الى جانب القوات التركية فى طرد القوات الأجنبية من تركيا.

رابعا- مارست النخبة الحاكمة من انصار كمال اى من الكماليين سياسات مساومة مع الغرب و موالية له، بشرط ان تتخلى بريطانيا ودول غربية اخرى عن مساندة اقامة ارمينيا الكبرى وكردستان المستقلة اى بمعنى آخر الغاء معاهدة سيفر بدلا عنها وإقرار معاهدة لوزان التى تم التوقيع عليها فى 23تموز عام 1923. نتيجة تآمر الأمبراليين الحلفاء والرجعية التركية*

* 10- البروفيسور.م.أ. هسرتيان كردستان تركيا بين الحربين رابطة كاوا للثقافة الكردية بيروت 1987 ، ص.56.

. خامسا – فرضت معاهدة لوزان على الدول الكبرى كبريطانيا وفرنسا وغيرها التى سبق وان خرجت قريبا من الحرب العالمية الأولى منتصرة ، ولكن منهوكة من الخسائر البشرية والمادية الهائلة غير مستعدة لمواجهة عسكرية اخرى ومزيداً من الإنفاق . فأضطرت أن تتساوم على مسائل كثيرة تواجهها فى العلاقات الدولية ، مادامت توفر ضمانات لمصالحها الإستراتيجية فى منطقة الشرق الأوسط ، و دعم انقرة للغرب فى مواجهة نفوذ الإتحاد السوفيتى . فهكذا اصبحت تركيا فيما بعد عنصرا هاما فى مرحلة سيا سة الحرب الباردة.

سادسا – حققت بريطانيا هيمنتها على اغنى حقول النفط بعد الحاق ولاية الموصل العثمانية بما فيها كوردستان الجنوبية الغنية بحقول النفط المتواجدة فيها.

فى تقييمه لمؤتمرى سيفر ولوزان كتب نيكيتين يقول لتكن معاهدة سيفر خطة غير موفقة من
الناحية السيسية و لهذا، من الجائر، انها غير قابلة للتطبيق. وليس فى نيتنا تعديل تاريخ دبلوماسية ما بعد الحرب فى آسيا الأمامية . إلا انها باعترافها بمبدأ الحكم الذاتى لكردستان ، من جملة المبادىء الأخرى اكدت هذه المعاهدة على القانون الدولى , فى حين ان معاهدة لوزان لم تفعل هذا، وتعتبر طبعا من وجهة نظر تطور القانون الدولى خطوة الى الوراء *

* 11- ب. نيكيتين الأكراد الطبعة العربية بيروت ، ص. 308.

ويمكن ان نقول بان هذه المعاهدة هى بمثابة ازالة الصفة الشرعية عن الحركة الكردية القومية التى تناضل من اجل تحقيق

إستقلال كردستان من جانب ، ومن الجانب الآخر وفرت الحق القانونى للسلطات التركية بأن تقوم بقمع كل حركة او انتفاضة كردية تطالب بحقوق الشعب الكردى المشروعة ، بحجة اتهام هذه الحركة بخلق الإضطراب و القلاقل فى البلاد.وكما يقول نيكيتين بانه من وجهة نظر القانون الدولى فمعاهدة لوزان هى ضربة قاضية على الحركة التحررية الكردية لأنه تبين بالأساس بان بريطانيا استخدمت القضية الكردية كورقة ضغط على تركيا حول مصير ولاية الموصل بما فيها كردستان الجنوبية و مسألة استقلال كردستان. فاستطاعت بريطانيا ان تحصل على ولاية الموصل والحقتها بدولة العراق الحديثة التى اقامتها تحت انتدابها. بهذه الخطوة دفنت بريطانيا فكرة استقلال كردستان التى كانت تراود ولحد الآن كل كردى وطنى غيور لتحقيقها فيما اذا توفرت فى الوقت الراهن الظروف الذاتية والموضوعية لضمان الإستقرار والتقدم السلمى فى المنطقة .

و خلاصة الأمر كانت معاهدة لوزان بديلا معاكسا لمعاهدة سيفر التى قبل ان يجف حبرها بدأت الدول التى وقعت عليها تقلقها الظروف المستجدة من النجاحات التى تحققها الحركة الكمالية بطرد القوات الأجنبية من اراضيها و تطوير علاقاتها مع روسيا السوفيتية من جانب ومن الجانب الآخر بسبب التنافس القائم بين الدول الكبرى فى سبيل الهيمنة وضمان مصالحها فى المنطقة بما فيها كردستان، كما كان يبدو لم يكن هناك اجماع حقيقى لإبرام معاهدة سيفر، لهذا السبب تعرضت منذ البداية الى الهجوم على بنودها و تنصل عن الإلتزام بها. فبدات بريطانيا التراجع عنها. و فى مؤتمر وزراء خارجية انجلترا وفرنسا وايطاليا بباريس(كانون الثانىمن العام 1921) تقرر عقد مؤتمر خاص فى لندن لإعادة النظر فى (معاهدة سيفر) حيث اصبحت البنود 62، و 63، و64، الضحية الأولى.*12

*12- د. كمال مظهر احمد- كردستان فى سنوات الحرب العالمية الأولى – ترجمة محمد الملا عبدالكريم- بغداد 1977، ص. 351.

اما الشخصية الكردية المعروفة يكشف حقيقة مدلول سياسة بريطانيا بالنسبة الى القضية الكردية فيقول كانت بريطانيا تسعى الى منح الأكراد حق تأسيس دولة كردية مستقلة ولكنها موالية لسياستها فى المنطقة ، لضمان سيطرتها فى المنطقة ولدرء توسع النفوذ السوفيتى.*

*13 د. قاسملو، عبد الرحمان كوردستان والأكراد – بحث سياسى و اقتصادى ترجمة عبد الله زاده الى الكوردية عام 1973.

و لكن تتجلى الحقيقة بشكل ساطع اكثر من اتفاقية موقعة بين بريطانيا والعراق وتركيا بهدف ترسيم الحدود بين العراق وتركيا كما ارادتها بريطانيا.فتم بشكل نهائى إلحاق كوردستان الجنوبية بدولة العراق الحديثة والقائمة تحت الإنتداب البريطانى، فالقضية الكردية لم تكن سوى مداورات سياسية وموضوع مساومات رخيصة ليس إلا *

*14- محمد امين زكى خلاصة تاريخ الكرد و كردستان الجزء الأول- الطبعة الثانية – بغداد 1961، ص. 267.

اى أن لا وعود الحلفاء ولا المبادىء ال 14 التى اعدها الرئيس الأميركى ويلسن حول حقوق الشعوب المضطهدة الرازحة تحت النير العثمانى، ولا الوعود المعسولة لكمال اتاتورك التى وعد بها الأكراد ، حققت شيئا جوهريا من التطلعات القومية للأكراد، ورغم كل ذلك ورغم ان بريطانيا العظمى العريقة فى تقاليدها الديمقراطية – منها احترام حقوق الإنسان وحرياته الطبيعية والقائمة على اساس المساواة فى مبدأ حق تقرير المصير لجميع الشعوب،إلا انها بحكم مصالحها الإمبريالية الأنانية قد حفرت قبرا عميقا للإنسان الكردى ليدفن أحد أجمل احلامه الإنسانية ، وهى الحرية ، حرية الإنسان الكردى ان يعيش تحت راية كردستان حرة مستقلة ، لا كردستان متجزأة ومتقطعة الأوصال ، فى الوقت الذى يشكل الأكراد رابع أكبر قومية فى الشرق الأوسط وربما اكبر جماعة اثنية فى العالم ليس لها دولة خاصة بهويتها القومية التى لا تربطها باية صلة عرقية بالأمم التى ارتبطت بها قسرا وبلا ارادتها.

حقا حينما يردد المثل الكردى ليس للكردى اصدقاء سوى الجبال

++++++++++++++++++++++++++++

المراجع العلمية الرئيسية

1- د. وليد حمدى الكرد و كردستان فى الوثائق البريطانية لندن-عام 1992،.

2-د.كمال مظهر احمد كردستان فى سنوات الحرب العاملية الأولى بغداد 1977

3- البروفيسور لازاريف المسالة الكردية – موسكو، عام 1978

4- ب. نيكيتين الأكراد الطبعة العربية ، نقله من الفرنسية الى العربية الدكتور نورى طالبانى.

5- محمد امين زكى خلاصة تأريخ الكرد وكردستان الطبعة الثانية بغداد 1961،

6- البروفيسور م.أ. هسرتيان كردستان تركيا بين الحربين بيروت -1987[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي
الدولة - الأقليم: كوردستان
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | www.ahewar.org 23.10.2008
کاتی تۆمارکردن: 2023/15/2 9:39:30 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 116

القضيّة الكرديّة في المعادلة الشرق_أوسطيّة

https://www.kurdipedia.org/?q=20230103215024456296

القضيّة الكرديّة في المعادلة الشرق_أوسطيّة.
مسعود داود.
مركز الفرات للدراسات.
2018/02/20
أبرز المنعطفات التاريخيّة – آفاق وحلول
ملخّص.
تعدّ القضيّة الكردية واحدة من أهمّ القضايا في المعادلة الشرق-أوسطية، لما لهذه القضية من تعقيدات وتشابكات على مختلف الصُعد، لأنّها قضيّة شعب تعرّض للمظلوميّة التاريخيّة بأقسى صورها، وخاصة طوال القرن الماضي، بدءا من اتفاقية سايكس-بيكو وحتى الوقت الحالي، فقد حرم الشعب الكردي طوال تلك الفترة من المشروعيّة القانونية وخضع لمنطق القوة، فقسّمت جغرافيته وألحقت بأربعة كيانات جديدة (تركيا-سورية- إيران -العراق) حديثة التكوين والتنوّع تشكّل أغلبها على أنقاض الإمبراطورية العثمانية التي حكمت المنطقة أكثر من أربعة قرون.
لذا فإنّ هذا البحث يتناول أبرز المنعطفات التاريخية التي شهدها القرن الماضي وأثرها على القضية الكردية، والتي تمخّضت عنها حروب عالمية اجتاحت العالم برمته، ونتجت عنها تحوّلات كبيرة أفرزت نتائج إيجابية وأخرى سلبية كان لها الدور الأكبر في تحديد مصير ومستقبل شعوب المنطقة في هذه البؤرة المتوترة من العالم التي تمتاز بموقع جيواستراتيجي مهمّ، يجعلها مركزا للصراعات وعدم الاستقرار، وما نشهده اليوم من حروب خير دليل على ذلك، حيث ترك الاستعمار الغربي بعد رحيله وراءه مجتمعات في غاية التعقيد، فقد ساد فيها التخلّف والجهل وتوقّفت مسيرة التنمية، وتمّ تقسيمها على أساس قومية مهيمنة وأخرى مظلومة، فازداد القمع والتسلّط والاستبداد، وانعدم الأمان والاستقرار، وبدأ كلّ فرد يشعر بأنّ أمنه وحياته في خطر، لكن ما يلفت الانتباه في تاريخ المنطقة خلال هذه الفترة هو غياب المثقف الحقيقي في هذه الدول التي ألحقت بها جغرافية كردستان، ليقوم بمسؤوليته التاريخية في لعب دور في إنقاذ مجتمعاتنا من الهلاك والمآسي، من خلال الدعوة إلى الانفتاح على الآخر، واحترام خصوصيته القومية والدينية والثقافية من أجل بناء مجتمع سليم ينبذ الكراهية والعنف ويسهم في البناء الحضاري، فالعداء للشعب الكردي من قبل الآخر لا يجلب سوى العنف والدمار، والخاسر الوحيد هي الشعوب، لذا واجب على مثقفيّ الدول المقتسمة لكردستان أن يبادروا إلى إيجاد حلّ لهذه القضية الإنسانية التي تهمّ شعوبهم بقدر ما تهمّ الكرد، إذا لا مفر من القفز فوقها او إهمالها، فحلها اليوم قبل غد هو الحلّ الناجع للجميع.
مقدمة
بعد مضيّ أكثر من مئة عام على قيام الدولة القوميّة التي اختطفتها الأنظمة الاستبداديّة في الشرق الأوسط، ومرور المنطقة بعدّة منعطفات تاريخيّة، ابتداء من الحرب الكونيّة الأولى، وما تلاها من قيام الحرب الكونيّة الثانية، وفترة الحرب الباردة بين قطبي العالم (الولايات المتّحدة الأمريكية والاتحاد السوفياتي سابقا)، والتي تمخّضت عن مجملها نتائج إيجابيّة وأخرى سلبيّة، كان لها الأثر الأكبر في ترسيم وتعديل خرائط المنطقة، وكذلك خلق مجتمعات، وقولبة صياغتها، وفق مفاهيم مطروحة ورؤى جديدة تتوافق مع المصالح الاستعماريّة، وتتناسب مع طبيعة كلّ مرحلة وخصوصيّتها، فعلى الرغم من ذلك لا زال يشعر كلّ فرد في المنطقة أنّ حياته وأمنه في خطرٍ شديد، ولا يقتصر هذا الخطر على جانب معيّن، بل يشمل كلّ جوانب الحياة السياسيّة والاقتصاديّة والاجتماعيّة والثقافيّة وحتى النفسيّة، وإذا تمعّنا في الجذور التاريخيّة للمشكلة سنكون أمام معضلة يصعب إيجاد حلّ سحريّ لها بين ليلة وضحاها، لما تحمله من حيثيات تاريخيّة وموروث فكريّ وثقافيّ

تراكم خلال البنية المتحوّلة لهذه المجتمعات عبر عشرات السنين، والتي بُنيت في مجملها على أساس فلسفة إقصائيّة للآخر المختلِف، ديدنها "إمّا أنا وإمّا أنت" فازدادت الأوضاع تعقيدا بمرور الزمن، وانعدم الأمن والسلام المجتمعي، لما لعبته تلك المنعطفات من أهميّة على الصعيدين المحلّي والعالميّ، لأنّها سبّبت في تغيير جغرافية الكثير من الدول، وبالتالي أثّرت على السياسة الدوليّة واتّجاهاتها المستقبليّة، ومن جرّاء ذلك انهارت دولٌ وتكوّنت دول أخرى، وتغيّرت نوعية العلاقات بين الدول، حتّى غدت مصيريّة لبعض الشعوب.

فهذه المنعطفات التاريخية التي شهدها القرن الماضي أثرت على القضيّة الكردية، وكان لها الدور الأكبر في تحديد مصير ومستقبل شعوب المنطقة في هذه البؤرة المتوترة من العالم التي تمتاز بموقع جيواستراتيجي مهمّ، يجعلها مركزا للصراعات وعدم الاستقرار، وما نشهده اليوم من حروب خير دليل على ذلك، حيث ترك الاستعمار الغربي بعد رحيله وراءه مجتمعات في غاية التعقيد.

أولاً- الشرق الأوسط طوال القرن الماضي:

لا مبالغة حين نقول بأنّ الشرق الأوسط طوال القرن الماضي أصبح غارقاً في بركة من الدماء، ولا سيّما بعد رحيل الاستعمار الغربي الذي خلّف وراءه مجتمعات في غاية التعقيد، تتناحر وتتقاتل فيما بينها، وتتغذّى على أفكار وأيديولوجيات هدّامة، تهدف إلى استمرار الصراعات والعنف والعنف المضاد، وإبقاء المنطقة رهينة للمصالح الدولية للسيطرة على مقدّراتها واستثمار خيراتها وثرواتها، لذا فظهور التنظيمات الإرهابيّة اليوم ما هو إلا نتيجة للحالة الفكريّة الرجعيّة التي عشعشت في بنية هذه المجتمعات، بسبب التراكمات الثقافية للذهنية المنغلقة التي نمت وتطوّرت نتيجة لحالة القهر الاجتماعي والفكري التي ولّدتها أنظمة الاستبداد في منطقتنا، والتي أدّت إلى تخلّف المجتمع وعجزه عن مواكبة مسيرات التنمية والتي توقّفت بشكل نهائيٍّ، لا بل كانت في حالة تراجع مستمرّ في ظلّ تلك الأنظمة التي حجبت نور الحضارة والتقدّم أمام شعوبها، وفي ظلّ هذه المعمعة الممجوجة بعِلل الجهل والفقر والمرض والاستبداد والتسلّط تمّ تقسيم المنطقة على أساس قومية مهيمنة وقومية مظلومة، وكانت القوميّة الكرديّة القاسم المشترك للمجتمعات العربيّة والفارسيّة والتركيّة، والتي قسّمت على إثر اتفاقيات استعمارية بدءاً من سايكس –بيكو وانتهاءً بلوزان، وخاصة مرحلة سيفر- لوزان والتي تمثّل ما يمكن نعته بالحدث المأساوي في تاريخ النضال الكردي في سبيل الاستقلال والحريّة، حيث يقول بيشكجي:(1) (أنشأ المستعمرون بعد الحرب العالميّة الأولى؛ أي بعد انهيار الامبراطوريّة العثمانيّة دولاً مستعمَرة "بلدان تحت الانتداب" كما هو الحال في العراق وسوريا والأردن وفلسطين ولبنان، ولم يؤسِّسوا دولة كردستان، وعلى ذلك، لم تُستعمَر كردستان، وإنّما جرى تقسيم الأمّة الكرديّة، وكلّ ما يمُت بصلة إلى الكرد وكردستان كي تختفي لغتهم من بين اللغات ويندثر تاريخهم ...وأخمدت انتفاضات الكرد ضدّ هذا الظلم...وقمعت من خلال العمل المنسّق والعمليات العسكريّة المشتركة التي قادها الإمبرياليون البريطانيون وعملاؤهم الإقليميون في الشرق الأدنى...).

إنّ خلق حدود قومية لدول جديدة بعد معاهدة سيفر عام 1923م أدّى إلى توزّع الكرد بين عدّة دول؛ هي تركيا وإيران وسوريا والعراق وأجزاء من الاتحاد السوفيتي، وهذا ما أقحم القضية الكردية في أزمة حادّة مازالت تداعياتها تلازمها إلى اليوم، فبالرّغم من أنّ الشعب الكردي يعيش على أرضه التاريخية منذ آلاف السنين أسوة بالشعوب التي تجاوره، إلا أنّه حرم من المشروعية القانونيّة وتمّ اخضاعه لقانون القوّة، وعلى الرغم من امتلاكه لكلّ المقومات التي تؤهّله ليكون له الحقّ في تقرير مصيره وبناء دولته إلا أنّه حرم من ذلك، وبقيت قضيته رهينة بيد المخابرات الإقليميّة والدوليّة طوال القرن الماضي، وكلّ ذلك كان مقصوداً والهدف منه إبقاء السيطرة الاستعماريّة غير المباشرة على المنطقة، ولتكون القضية الكردية ورقة ضغط في يد الدول العظمى من أجل التحكم بالمنطقة، تحرّكها متى ما شعرت بخطرٍ يهدّد مصالحها وتواجدها، لذا فقد انشغلت المنطقة بكاملها ومنذ أكثر من مئة عام في صراع مدمّر يقوده العملاء الإقليميون بمساعدة المخابرات الدوليّة ضدّ الشعب الكرديّ الأعزل الذي حرم من حقّه في إنشاء دولته المستقلّة، وكانت التهمة جاهزة، فبمجرّد مطالبة الكرديّ بحقّه كان يتّهم بأنّه إرهابي وانفصالي، وهكذا كانت الدول التي ألحقت بها أجزاء كردستان تتعامل مع الشعب الكردي وفق قانون "إمّا أنا وإمّا أنت " فترتكب بحقّه أبشع المجازر والجرائم، وحتى أنّها لم تتردّد في استعمال الأسلحة المحرمة دولياً منذ بداية القرن الماضي وإلى اليوم، فكان بحقّ مسلسلاً رهيباً ترك آثاره البعيدة على مستقبل شعوب هذه المنطقة الحسّاسة من العالم والتي تتميّز بتنوّع ديني وطائفي وفكري وقومي، حتى أنّ النزعة الطائفية لم تكن واضحة المعالم كما نشهدها اليوم، وإنما كان هناك اصطدام مباشر للتيار القومي: الفارسي، والعربي، والتركي مع التيار القومي الكرديّ الذي كان يحارَب من قِبلهم ويصنّف في قائمة الإرهاب والانفصال، وكان هناك تنسيق منظّم وعلى مستوى عالٍ بين مخابرات الدول الأربعة من خلال الزيارات الدورية للقضاء على الحلم الكردي والتعتيم عليه، وقمع كلِّ صوت ينادي بتحرير الشعب الكردي تحت زعم حماية الأمن القومي لهذه الدول.

ثانيا: القضيّة الكرديّة والمنعطفات التاريخيّة:

لقد شهد القرن الماضي ثلاثة منعطفات تاريخيّة هامّة، تمخّضت عن حروب عالميّة اجتاحت العالم برمّته، ونتجت عنها تحوّلات كبيرة أفرزت نتائج إيجابيّة وسلبية لا زالت تُلقي بظلالها على مصير العالم والمنطقة، لما لعبته وتلعبه من دور رئيس في تحديد مستقبل بعض الشعوب وخاصّة في هذه المنطقة "الشرق الأوسط" التي تتمتّع بفسيفساء قوميّ ودينيّ وطائفيّ وعرقيّ، وتضمّ شعوبا وأمما عديدة، وأبرز هذه المنعطفات هي:

1-الحرب الكونيّة الأولى: والتي بدأت شرارتها الأولى في عام 1914وانتهت عام 1918، وعلى إثرها أزيلت الإمبراطورية

القيصرية الروسيّة والدولة العثمانية من الوجود، وبالتالي ظهرت دول جديدة على الخارطة السياسيّة الدوليّة، وبالطبع جرى تقسيم جديد لمناطق النفوذ بين الدول الكبرى، وتمّ تقسيم كردستان للمرّة الثانية بين عدّة دول في منطقة الشرق الأوسط، ومع ذلك كان لهذا المنعطف جوانبه الإيجابية، كقيام الدولة الاشتراكيّة الأولى وهي الاتحاد السوفياتي، وكان لكلّ شعب من الإيجابيات والسلبيات، فأمّا الجوانب الإيجابية لهذا المنعطف التاريخي الهام بالنسبة للشعب الكردي فكانت معاهدة سيفر عام 1920 ومنح الحكم الذاتي لكردستان الحمراء في 7 تموز عام 1923.(1)

2- انتهاء الحرب العالميّة الثانية: والتي بدأت 1939 وانتهت في العام 1945، ومن نتائج هذا المنعطف أن تجزّأت ألمانيا، وبالتالي فقدت نفوذها في جزءٍ كبير من هذا العالم، ولذا جرى توزيع جديد لمناطق النفوذ، وجرّاء ذلك ظهرت دول اشتراكية جديدة، ودول ذات سيادة في العالم الثالث، وأمّا الجوانب الايجابية لهذا المنعطف التاريخي بالنسبة للكرد، فكانت تأسيس جمهورية كردستان في مهاباد عام 1946 والتي لم تدُم سوى أحد عشر شهرا، لذلك يُعد هذا المنعطف نكسة تاريخية للشعب الكردي، وأصبحت الجمهوريّة الكرديّة الفتية ضحيّة المؤامرات الدوليّة والمصالح الاستعماريّة.

3- الحرب الباردة بين القطبين العالميين: فكان من نتائجه انتهاء الحرب الباردة بين المعسكرين الرأسمالي والاشتراكي عام 1991، والتي هزم فيها الاتحاد السوفياتي، وعلى إثرها اندلعت حرب الخليج، وظهرت دولٌ جديدة على الخارطة السياسيّة للعالم، ومن نتائجه الإيجابيّة بالنسبة للشعب الكردي قيام إقليم كردستان العراق الذي يعدّ مكسباً تاريخياً للشعب الكردي في الأجزاء الأخرى بعد نضال طويل، والذي يتطلع إليه الشعب الكردي كنواة لدولة كردستان المستقبليّة.

فعندما انتهت الحرب الباردة بدأت مرحلة جديدة في صفحات تاريخ الشرق الأوسط، وأخذت تطفو على السطح معطيات جديدة، تتوضّح ملامحها شيئا فشيئا. بدأت بتفكّك الاتحاد السوفياتي، وما تلاه من سقوط النظام الديكتاتوري في العراق، وما نشهده اليوم من ثورات وانتفاضات ضدّ الحكّام المستبدّين، وظهور داعش الذي من مؤشراته ما يبدو وكأنّه سيشكل منعطفاً تاريخياً رابعاً في المستقبل القريب وبالتالي يمكن إضافته إلى تلك المنعطفات التي ذكرناها، وسيكون كذلك لهذا المنعطف كما المنعطفات السابقة نتائج إيجابية وسلبية على مستقبل المنطقة وشعوبها، ولا يُستبعد ظهور دول جديدة وزوال أخرى، وخاصة في هذه البؤرة المتوترة في الشرق الأوسط المليء بالصراعات التي خلّفتها الحقب السابقة والتي تحتضن بلاد الكرد، والتي تمتاز بموقع جيواستراتيجي هام.

والسؤال هو ما الذي يمكن أن تفعله هذه الشعوب لتخفّف من أعبائها ومأساتها وتعيش بأمان وسلام؟ وما الذي يمكن أن تفعله هذه الشعوب كي لا تتكرّر مآسي التاريخ من جديد، ويكون الخاسر الوحيد وقتها هو هذه الشعوب؟ لماذا لا تستفيد هذه الشعوب من دروس التاريخ وتبني مستقبلها بيدها؟ لماذا لا تبني هذه الشعوب مجتمعاً خالياً من العنف والصراعات، ويساهم في البناء الحضاري أسوة ببقية شعوب العالم المتطوّرة؟ على هذه الشعوب إدراك المرحلة الجديدة، وما ظهور التنظيمات الإرهابيّة كداعش ومثيلاتها إلّا إشارات قويّة في هذا المنحى في تاريخ المنطقة.

ثالثاً- القضيّة الكردية والبحث عن الحلّ:

إنّ المنطقة تشهد الآن منعطفا هاما في تاريخها، وبعد مرور مئة عام على اتفاقية سايكس- بيكو، ولاسيما بعد ظهور تنظيم داعش الذي يُعتبر الوجه الأعنف لأنظمة الدول التي تحتلّ كردستان وتقسّم أجزائه، ويشكل مرحلة جديدة في تاريخ المنطقة التي لم تعرف الاستقرار طوال القرن الماضي ومطلع القرن الجديد، وكما هو معروف فإنّ تنظيم داعش أداة من صنع المخابرات الاقليميّة والدوليّة، فللمخابرات الإقليميّة اليد الطولى في إنشاء هذا التنظيم الإرهابي الذي يظهر من خلال أعماله وتصرُّفاته أنّه يعادي الشعب الكردي وتطلّعاته القومية بالدرجة الأولى، حيث يمدّ هذا التنظيم بالمال والسلاح من خلال شخصيات وجهات اقليمية تضمِر العِداء للشعب الكردي وتسعى بشتّى الوسائل للتعتيم والقضاء على الوجود الكردي وإجهاض هذه الفرصة التاريخية التي قلّما يجود الزمان بمثلها، فالعقلية الشوفينية للدول التي تحتلّ كردستان لا زالت مستمرّة في إنكار حقوق الشعب الكردي وقمعه من خلال الإرهاب الذي يبثّ الخوف والرعب في كلّ مكان، فطوال مئة عام لم تستطع هذه الحكومات القضاء على الشعب الكردي وتجريده من خصوصيته وإرثه الثقافي، فبالرّغم من سياسات التعريب والتتريك والتفريس والمشاريع العنصرية وسياسات الجينوسايد بحقّه، بقي الكردي محافظاً على شخصيته المستقلة، واستطاع أن يتكيّف في كلّ جزءٍ مع تلك السياسات، ويحمي نفسه من خطر الإبادة، والسؤال الأهمّ لمثقفي هذه الدول هو: ما الذي يمكن أن يجنوه من الاستمرار في عدائهم للشعب الكردي؟ لماذا يرون دائماً بأنّ العنف هو الوسيلة الناجعة لحلّ القضايا والمشاكل؟ أليست النتيجة تدمير هذه المجتمعات وجعلها تغوص في الوحل أكثر فأكثر؟ فلماذا الإيرانيون ينسبونهم إلى أصل فارسيّ؟ بينما يدّعي الأتراك بأنّهم طورانيون وأتراك الجبال؟ أمّا العربُ فيحاولون التقليل من شأنهم فينسبونهم إلى أولاد الجنّ، لماذا يستمرّ هؤلاء في محاولاتهم لإبقاء الكرد مهملين يعانون العزلة والتخلّف؟

حتّى أنّ الأمر وصل بدولة تركيا إلى عدم الاعتراف بوجودهم فيها، كلّ ذلك بهدف الوصول إلى دمجهم بشعوبهم واعتبار بلاد الكرد جزءاً من بلادهم، وفي كثير من الأحيان تحوّل الكردي إلى مواطنٍ من الدرجة الثانية وأدنى، إذاً كيف يمكن لنا أن ننقذ مجتمعاتنا من الهلاك والويلات.

للإجابة على هذا السؤال لابدّ لنا في البداية أن نتكاتف جميعاً نحن أبناء هذه المنطقة الهامة في العالم، لنبني مجتمعاً يسوده الأمن والاستقرار و السلام الاجتماعي، ولبناء هذا المجتمع السليم لابدّ من إيجاد مناخ مناسب للانفتاح على الآخر واحترام خصوصيته القوميّة والدينيّة والثقافيّة بدلاً من اللجوء إلى العنف وإقصاء الآخر، لنبني مستقبلاً تنعم فيه شعوبنا بالأمن والسلام، ولنساهم معاً في بناء مجتمع عصريٍّ يجيدُ قراءة التاريخ ويملك رؤية تاريخيّة يرسم من خلالها أهدافه

الاستراتيجيَّة بناءً على احترام الأخر المختلف وعلى قاعدة" أنا وأنت سنبني أوطاننا ونحترم خصوصيات بعضنا الآخر".
وبذلك سنكون في النتيجة أمام مجتمع جديد خالٍ من الظلم والإقصاء ويسهمُ في البناء الحضاري الإنساني من دون أن يكون رهيناً بيد سلطة أو أن يكون أداة يحركها الآخرون كيفما يشاؤون، مجتمعٍ يكون لإرادة شعوبنا دورٌ فعّالٌ في صياغته، لا أن يكون مجرد دمى بأيادٍ خارجيّة توجّهه حسب ما تمليه عليها مصالحها.
إنّ الحرب طويلة الأمد التي خاضها الشعب الكردي مع الحكومات العراقيّة المتعاقبة، وكذلك التركيّة والإيرانيّة كانت نتيجة لاتفاقية سايكس-بيكو ومن مساوئها، لذا من الضروري أن يبادر المجتمع الدولي إلى تغيير صياغة خارطة المنطقة وفقاً لميول الشرائح المختلفة من أجل استتباب الأمن والاستقرار لمناطق الشرق الأوسط مرّة أخرى، ولاسيما مثقفو الدول المحتلة لكردستان الذين غابوا عن القيام بدورهم المنوط بهم طوال القرن الماضي، لا بل ساهم الكثير منهم بشكل أو بآخر في ترسيخ الفكر المتطرّف ومعاداة الشعب الكردي إلى جانب الأنظمة االديكتاتورية التي كانت تمارس القمع بحقّ الشعب الكردي، لكن أصعب ما في الأمر هو أنّ بعض المشاريع الشوفينية ساهم في صياغتها مثقفو هذه الدول التي تقتسم كردستان.
إذاً، بعد هذا الصراع المديد الذي لم يجلب سوى الدمار والخراب للمنطقة، أليس حرياً بمثقفي هذه الدول أن يبحثوا عن الحلول المناسبة لكافة القضايا التي تعيق تقدّم مجتمعاتهم، وفي مقدّمتها القضية الكردية التي لم تخمد نيران ثورتها طيلة القرن الماضي، لذا فإنّ بقيت هذه القضية من دون حلٍّ جذري في السنوات القليلة القادمة، فإنّنا سنكون أمام مسلسل تراجيدي جديد، أكثر بشاعة وألماً من ذي قبل، وخاصة بعد انتشار الإعلام وشبكات التواصل الاجتماعي التي لعبت دورا كبيراً في تنمية وعي الجماهير وتعريفها بقضاياها ومشكلاتها، ونشر وإظهار كلّ ما يحدث على الأرض هنا وهناك بالصوت والصورة.
فالحلّ واضح- بغض النظر عن الشكل- يكمن في وضع مجموعة من الأسس والمعايير تحدّد كيفية إيجاد حلٍّ لقضية شعب يتجاوز عدده حسب بعض الإحصائيات الخمسين مليوناً وحرم من حقّه في إقامة دولة مستقلّة على أرضه التاريخية، وتعرّض لشتى حملات الإبادة خلال التاريخ الحديث، وبناءً عليه فإنّه واجب إنساني وأخلاقي على كلّ مثقفي الشرق أن يضعوا خطوات جريئة لإيجاد حلّ لهذه القضية الشائكة يضمن الأمن والاستقرار لكلّ شعوب المنطقة سيما أنّ هناك قواسم مشتركة بين أبناء المنطقة يمكن الاستناد إليها وبيان أهميتها في تفعيل لغة التقارب بين كلّ الأطراف للجلوس على طاولةٍ تجمعهم وبالتالي إدراك المسؤوليّة التاريخيّة الملقاة على عاتقهم تجاه شعوبهم، فالحدّ من ظاهرة الاستعلاء القومي تحت يافطة الحفاظ على الأمن القومي للدول التي تحتلّ كردستان والتي مارست وتمارس (الأنظمة الحاكمة) بذريعة حمايته شتى أساليب القمع والإرهاب بحقّ الشعوب التي تتعايش معها، يحتاج إلى إعادة النظر في هذه المفاهيم التي لا تزيد الطين إلّا بلّة، فلا زالت هذه الأنظمة تعتمد في رؤيتها للقضايا على عقلية مرتكزة على تفكير أحادي الجانب، وبعيدة كلّ البعد عن أهمّ وأخطر قضية ستعاني منها ليست الأنظمة وحسب، بل وكلّ شعوب المنطقة لما تمتاز به هذه القضية من تعقيدات سياسية وجغرافية وتاريخية، وما نشهده اليوم من مشاهد مروعة كلّها تنصب في هذا الجانب، لذا فإنّ الرؤية القاصرة والإقصائيّة لهذه القضية جلبت وستجلب المزيد من الويلات والهلاك، فحلّ هذه القضية هو مسؤولية الجميع؛ العربي، والتركي، والفارسي قبل الكردي.
لقد أفرزت الأحداث التي عصفت بالعالم في العقد الأخير من القرن الماضي وبداية القرن الجديد تبدّلات وتغييرات في المفاهيم السياسية والثقافية والاقتصاديّة والاجتماعيّة السائدة، وذلك بسبب تنوّع الأخطار وتعدّد المشكلات على مستوى العالم كظاهرة العنف واللااستقرار والهجرة والإرهاب وغيرها، وقد أدّى ذلك إلى ظهور تصوّرات ورؤى جديدة لإعادة النظر في ترتيب الخارطة العالميّة بما ينسجم ويتلائم مع المعطيات الجديدة للفكر العالمي الجديد.
وبما أنّ منطقة الشرق الأوسط تعتبر بقعة مهمّة في الخارطة العالميّة، بدأت الأنظار تتّجه إليها لإعادة ترتيبها من جديد وخاصّة أنّها في السنوات الأخيرة أخذت تعاني من اللااستقرار بسبب تزايد المشكلات والقمع نتيجة الاستبداد، وخاصة من قبل الأنظمة الحاكمة بحقِّ الشعب الكردي الأعزل، لذا نجد اليوم أنّ القضيّة الكرديّة بدأت تستقطب القوى العظمى في العالم التي تقدّم كلّ الدعم والمساندة لها في مواجهة قوى الشرّ والإرهاب، وأصبحت لها موازينها وأثقالها في قاموس السياسة الدوليّة، لا بل في عناوينها الأولى، ممّا أكسبها بُعداً دولياً وإقليمياً، وتتجلّى اليوم في التعاون والتنسيق العسكري بين الكرد والدول العظمى في مواجهة أقوى وأشرس إرهاب يهدّد العالم، وفي مقابل ذلك نجد أنّ الأنظمة الشموليّة في المنطقة لم تجلب سوى الويلات لشعوبها وتعيش اليوم في أسوأ حالاتها وغير قابلة للإصلاح لما أصابها من المرض والترهل والفساد، وفي حالة سريريّة يرثى لها، لأنّها لا زالت تتغذّى على أوهام الاستعلاء والتعصُّب وتعاني من التخبّط والانهيار.
لذلك يجب أن يعلم الجميع أنَّ القضيّة الكرديّة اليوم تخطّت حدود الدول التي تقتسمها، وتجاوزت الخطوط الحمر التي رسمها أصحاب الفكر الشوفيني المتعصّب، وأصبحت متداولة في المحافل الدولية بقوّة لأنّها قضيّة شعب يعيش على أرضه التاريخية، وله كما لغيره كامل الحقوق في أن يكون له دولة أسوة بغيره من الشعوب التي تتعايش معه في المنطقة، إذ لا استقرار في المنطقة بعد اليوم من دون حلٍّ لقضيتهم، فالكرد أمّة لها كما للآخرين ثقافة وحضارة وتاريخ عريق، لذا يجب أن يبادر مثقفو الدول التي تحتلّ كردستان إلى إيجاد حلّ لقضيتهم التي تهمُّ هذه الشعوب بقدر ما تهم الكرد، إذ لا مفرّ من القفز فوقها أو إهمالها، وأن يسعوا إلى تقريب وجهات النظر وفتح الملف بكلِّ جرأة ودعوة كافة الفعاليات السياسية والثقافية والاجتماعيَّة في هذه الدول إلى تبني هذه القضية وتحديد موقفها منها وإيجاد حلٍّ منصف وعادل لها، وذلك

بالانطلاق والارتكاز على النقاط التالية:
1.تقديم الاعتذار للشعب الكردي، وإدانة الظلم التاريخي الذي تعرّض له.
2.اعتراف كلّ دولة بالجزء الكردستاني الذي ألحق بها، وبالوجود الكردي التاريخي عليه كشعب له خصوصيته القوميّة.
3.سيادة لغة الحوار كمنهج حضاري بدلاً من ثقافة العنف والدمار وإقصاء الآخر.
4.تفعيل دور المنتديات والمحافل والجامعات في هذه الدول لشرح القضية الكردية وتعريف الرأي العالم بعدالتها والسبل السلمية لحلّها.
5.استنهاض الروح الثقافية المشتركة والقيم المثلى عبر التاريخ التي تكفل إيجاد انسجام بين شعوب المنطقة.
إجمال
مع أنّ الشعب الكردي-كما يؤكّده التاريخ- كان له الدور البارز في توطيد وترسيخ وجود الشعوب المجاورة والمتعايشة معه في مراحل بنائها الحضاري ونضالها الوطني، لذا فهذه مسؤوليّة كلّ المثقفين وأصحاب الرأي والمتنوّرين في المنطقة، فكما هو معروف كلّما ساد الأمن والاستقرار السياسي والاقتصادي والاجتماعي في مجتمع ما ساد معه قيم الارتقاء والعدل، وقلّت فيه مظاهر العنف والفوضى بمختلف أشكالها وأنواعها، وكذلك الأمر على المستوى الدولي، فمع ترسيخ العدالة في العلاقات بين الأمم يسود البيئة الدوليّة الأمن والاستقرار.
المصادر
1 – كانت كردستان الحمراء جمهورية ذاتية الحكم تابعة لحكومة أذربيجان تأسست في بداية عهد لينين في 7 تموز/يوليو من عام 1923 وانتهت بشكل تراجيدي في الثامن من نيسان/أبريل عام 1929. تجدها في ويكيبيديا، الرابط:
https://goo.gl/BwYBy7
2 – كردستان مستعمرة دولية، إسماعيل بيشيكجي، ترجمة زهير عبد الملك، منشورات APECللطباعة والنشر. ص 17.
[1]

خصائص السجل

الحزب:	داعش
الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | 02.02.2018 firatn.com
کاتی تۆمارکردن: 2023/3/1 9:50:24 PM
ناوی تۆمارکار: ڕاپەر عوسمان عوزێری

بابەت: 117
الكرد شعب عظيم
https://www.kurdipedia.org/?q=20230317145521475433

الكرد شعب عظيم
صلاح مندلاوي

دخلنا اربعة من الطلبة الكرد عام 1966 الى نادي كلية الاقتصاد والعلوم السياسية فقال قائلهم لقد جاء (صباغي الاحذية) هي هكذا تعامل ولايزال قادة الدول التي شاءت ارادة قوى الارغام الدولية بعد الحرب الكونية الاولى و الثانية ان يكون الكرد جزءآ من مجتمعاتهم فصرنا مثل السمك مأكول ومذموم .
وبدأت رحلة (كوباني) وانطلقت الفتاة الكردية الرائعة الروح قبل الجمال فأوقفت الزحف المغولي كما فعلته كولنار وزوجها الامير بيبرز البندق باري الذي اوقف الزحف المغولي الاصلي في (رملة فلسطين) .
لقد سطرت البيشمركة أمجادآ نضالية صارت مفخرة الدنيا اليوم الرئيس (بلا راتب) الاول في التاريخ يقول عن الكرد انهم (شعب عظيم) كلمتان ادخلتا قائلهما التاريخ بقدر اعتذار قوى التحالف الدولي عبر المعاهدات الدولية التي ساهمت في تقسيم المجتمع الكردي بين الحربين الكونيين الاولى والثانية معاهدة سايكس بيكو ومعاهدة سان ريمو واختتمت بمعاهدة سيفر التي ساهم الامريكيون فيها والكلمة اعتذار للكرد عن انهاء الوجود المسلح الكردي لعام 1975 وانتم ايها الاخوة الثلاثة في ايران وتركيا والعراق قولوها لطالما كانت اقاويلكم سمآ تجري في عروق الكرد فأبطالهم خونه في نظركم وبطولاتهم افرغتموها من حرب القرم الى وقف الزحف الداعشي بحدود الموصل .
فشكرآ مستر ترامب لقد كانت كلمة والكلمة مفتاح الجنة والكلمة رأب الصدع والكلمة زلزلة الظالمين لشعب كاد يفقد الثقة بعالم تتغنى بالحرية الكلمة جاءت كحركة يد للسيد المسيح الهم اجعل بركاتك على من حوله من سجناء الايام السوداء زمن الاجرام في العراق والكلمة ايقاف لزحف امير المؤمنين الجديد والكلمة توجيه رهيب ستكون يوم الفصل في التعامل مع القضية الكردية .
وأنتم ياأخوة الايمان صرتم بأمس الحاجة الى القول الفصل من لدن النجاشي الحبشي وشتان بين هذا وذاك لا تتركوها تمر بسلام ارفعوها على الرايات على الابنية على نشرات الاخبار اجعلوها في سنادين الزهور (الكرد شعب عظيم) من عظيم دولة تعتبر الدولة العظمى الرئيسة في العالم وقديمآ قالوا (المهم ان تشعر انت بأنك على حق) وستأتيك الدنيا لتقول انك على حق ياكرمانج فشكرآ مستر ترامب والف شكر للشعب الذي اختارك قائدآ وللعالم رائدآ . [1]

خصائص السجل

الكتاب:	مقالات ومقابلات
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع https://shafaq.com/- 17-03-2023

کاتی تۆمارکردن: 2023/17/3 2:55:21 PM
ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 118

الكرد في إيران بين الماضي والحاضر.. تاريخ عاصف ودموي

https://www.kurdipedia.org/?q=20221014115523439696

*سوسن مهنا
Independent Arabia*

فيما تتواصل التظاهرات في الداخل الإيراني منذ نحو أسبوعين على التوالي احتجاجاً على وفاة الشابة الكردية مهسا أميني (22 سنة)، والتي فارقت الحياة أثناء احتجازها لدى شرطة الأخلاق، ترد سلطات طهران إما بقمع المتظاهرين، إذ قالت منظمة حقوق الإنسان الإيرانية، ومقرها النرويج على تويتر إنه تم التأكد من مقتل 83 شخصاً على الأقل بينهم أطفال في احتجاجات إيران، كما تم اعتقال عشرات النشطاء والطلاب والفنانين، إذ أشارت لجنة حماية الصحافيين على تويتر إلى أنها علمت أن قوات الأمن اعتقلت 28 صحافياً على الأقل حتى 29 سبتمبر (أيلول)، أو بقيام الحرس الثوري باستهداف وقصف مواقع المعارضة الإيرانية الكردية في بربزين ضمن ناحية سيدكان، وكذلك أطراف قرى هورنا وبن بريز ودرهول وبن رشكين على حدود برادوست في أربيل بكردستان العراق، إذ أكدت وسائل إعلام كردية أن الحرس الثوري استخدم طائرات مسيرة في قصف المناطق الحدودية التابعة لمناطق سيدكان وجومان، موضحة أن المناطق التي تعرضت للقصف يتمركز بها مقاتلو الحزب الديمقراطي الكردستاني الإيراني وحزب الحياة الحرة الكردي بيجاك، لليوم السابع على التوالي.

إيران تتهم المعارضة بزعزعة الأمن

وكانت قناة برس تي في الحكومية قد نقلت أن قوات إيرانية تابعة لالحرس الثوري الإيراني شنت هجوماً مدفعياً على قواعد عسكرية على المناطق الكردية شمال العراق. وقالت القناة باستخدام نيران المدفعية من قاعدة حمزة (...) هاجم (الحرس الثوري) الإيراني قواعد الإرهابيين المعادين لإيران على حدود إيران الشمالية الغربية وهاجم بعض القواعد الحدودية في بلدنا. وتحمل طهران المجموعات الكردية على طول الحدود مسؤولية إرسال أسلحة وشن هجمات في الداخل. وكانت وكالة فارس شبه الرسمية قد نقلت بدورها عن مصدر عسكري مطلع قوله لقد جاء الهجوم المدفعي ل(الحرس الثوري) رداً على الاضطرابات وتصرفات العصابات وبهدف معاقبة وضرب هذه المجموعات، وستتواصل هذه الهجمات المدفعية، بحسب قوله.

كردستان

لا يعتبر الكرد أنفسهم حزباً سياسياً، وليسوا طائفة أو شعباً دخيلاً على المنطقة، بل هم جزء من الأمة الكردية، يتمتعون بكل المواصفات التي تعطيهم الحق بدولة، ودولتهم ليست منة أو عطية، لهم لغتهم الكردية، كردستان أي وطن الكرد. لم تشكل كردستان بلداً مستقلاً ذا حدود سياسية معينة في يوم من الأيام، على رغم أنه يسكنها شعب متجانس عرقاً. وظهرت كلمة كردستان كمصطلح جغرافي أول مرة في القرن ال 12 الميلادي في عهد السلاجقة، عندما فصل السلطانالسلجوقي سنجار القسم الغربي من إقليم الجبال وجعله ولاية تحت حكم قريبه سليمان شاه وأطلق عليه كردستان. وكانت هذه الولاية تشتمل على الأراضي الممتدة بين أذربيجان ولورستان (مناطق سنا، دينور، همدان، كرمنشاه.. إلخ)، إضافة إلى المناطق الواقعة غرب جبال زاجروس، مثل شهرزور وكوي سنجق. تتوزع كردستان بصورة رئيسة في ثلاث دول هي العراق وإيران وتركيا مع قسم صغير يقع في سوريا، فيما يوجد عدد من الكرد في بعض الدول التي نشأت على أنقاض الاتحاد السوفياتي السابق. وتشكل كردستان في مجموعها ما يقارب مساحة العراق الحديث. وتختلف التقديرات في شأن عدد الكرد بين 25 إلى 40 مليوناً، موزعين بنسبة 46 في المئة في تركيا، و31 في المئة في إيران، و18 في المئة في العراق، و5 في المئة في أرمينيا وسوريا. ويتكلم الكرد في تركيا وسوريا وقسم منهم في كل من إيران والعراق باللهجة البهدينانية، في حين يتكلم معظم الكرد في العراق وإيران اللهجة السورانية. والدين الإسلامي هو دين الأغلبية الساحقة في كردستان، وفي غالبيتهم العظمى سنيون شوافع، ويوجد بينهم القليل من الشيعة يرتكزون في جنوب

كردستان.

الكرد في إيران

ظلت المناطق الكردية جميعها جزءاً من الأراضي الإيرانية التاريخية إلى أن قسمتها معركة جالديران الفاصلة بين الدولتين العثمانية والصفوية عام 1514، فخضعت بعدها مساحات شاسعة من تلك المناطق، وصفت لاحقاً بكردستان العثمانية وضمت كردستان الشمالية وكردستان الغربية وكردستان الجنوبية، لسيطرة الإمبراطورية العثمانية المنتصرة في هذه المعركة. بحسب صابر كل عنبري، كاتب وباحث إيراني لم تكن هذه المعارك السبب النهائي في سيطرة العثمانيين على معظم المناطق الكردية، وإنما لعب قادة وأمراء كرد، على رأسهم الشيخ إدريس البدليسي دوراً محورياً في إطلاق هبات شعبية ضد الدولة الصفوية بدوافع مذهبية، ولاستمالة الكرد نحو الانضمام إلى الإمبراطورية العثمانية. ظلت كردستان الشرقية ضمن الأراضي الإيرانية، لكنها بقيت في صدام مرير مع الدولة الصفوية، في بدايات تأسيس هذه الدولة التي كانت تسعى إلى فرض المذهب الشيعي بالقوة، وبالذات في عهد مؤسسها الشاه إسماعيل الأول. ويشكل عهد الصفويين منعطفاً مهماً في تاريخ الكرد بالمنطقة، إذ فضلاً عن انفصال مناطق كردية شاسعة عن إيران، فإن العلاقة التناحرية بين الكرد والصفويين غرست بذور القومية في الوجدان الكردي بإيران، وباتوا يشعرون بأنهم هم الآخر المختلف.

البعض يعتبر الكرد ثاني مجموعة عرقية بعد الفرس والأذربيجانيين الإيرانيين، ويشكلون نحو 10 في المئة من سكان البلاد، لكن وبحسب وكالة الاستخبارات المركزية الأميركية (CIA)، يأتي ترتيبهم كثالث مجموعة عرقية على الأراضي الإيرانية روجهيلات، أو كردستان الشرقية، هكذا يسمي الكرد مناطقهم في شمال غربي إيران التي يرى عديد منهم أنها واقعة تحت الاحتلال من عجمستان أي إيران، كما يسمونها، حيث يشكل الفرس نسبة 35 في المئة فقط من مجموع سكان هذا البلد، أما البقية فينتمون لقوميات وعرقيات متنوعة، من الكردية والعربية والأذرية والبلوشية، فإن النظام يفرض ثقافته ولغته الفارسية على الجميع بالقوة. يتراوح تعداد الكرد في إيران ما بين 8 و10 ملايين نسمة، ويتركز وجودهم في محافظات كرماشان، وإيلام وكردستان وأذربيجان الغربية ولورستان، في شمال وغرب إيران، إضافة إلى محافظتي، خراسان وطهران، شمال وشرق البلاد. ويرجع تاريخ وجود الكرد في المنطقة إلى نحو عام 1500 قبل الميلاد، عندما هاجرت قبائل آرية من حوض نهر الفولغا، لتستقر على ضفاف بحر قزوين. واستطاعت هذه القبائل تشييد ممالك في أزمان لاحقة، كان أهمها مملكة ميديا التي يرجع تاريخ تأسيسها إلى القرن السابع قبل الميلاد، وبلغت ذروة اتساعها خلال القرن السادس قبل الميلاد.

وخلال العصور الوسيطة، وبعد الدخول في الإسلام، ظهرت عدة إمارات كردية في المنطقة، كالإمارة الحسنوية البرزكانية (959 – 1015)، والعنازية (990 - 1117)، وقد حاول الصفويون أثناء فترة حكمهم إخضاع القبائل والإمارات الكردية تحت نفوذهم، وأدت هذه المحاولات إلى صراعات دموية انتهت بهزيمة الكرد، وعقاباً لهم قام الصفويون أثناء حكم تاهماسب الأول (1514 - 1576) بتدمير معظم القرى الكردية، وتهجير ساكنيها إلى منطقة جبال البرز وخراسان، حيث لا يزالون يوجودون هناك إلى اليوم. وتعد معركة دمدم التي يسميها الكرد ملحمة دمدم واحدة من أهم المعارك التاريخية الموثقة في تاريخهم، ووقعت عام 1609، بالقرب من بحيرة أرومية، حيث فرض الصفويون حصاراً على القلعة من شتاء عام 1609 إلى صيف عام 1610، وقام الصفويون بعد ذلك بحملة إبادة وتهجير بحقهم في تلك المنطقة. ويعتبر هذا الحدث من قبل الكرد ملحمة تاريخية ذات أهمية بالغة.

محاولات الكرد للاستقلال

استمرت محاولات الكرد للاستقلال عن الحكم الفارسي إلى التاريخ الحديث، فمع نهاية الحرب العالمية الأولى، اندلعت في مناطق الكرد انتفاضة، قامت ضد الحكم القاجاري

الإيراني، قادها الزعيم الكردي سمكو آغا من قبيلة توركوفون، وينظر إلى هذا التمرد باعتباره أول محاولة لإقامة كردستان المستقلة داخل إيران الحديثة. وبعد أن نصت معاهدة سيفر عام 1920 على إقامة دولة كردية، جاءت معاهدة لوزان عام 1923 لتنسف أي أمل بهذه الدولة، إذ قضت بتوزيع الكرد بين البلدان الأربعة، تركيا وإيران والعراق وسوريا. وعلى رغم من ذلك عزم سمكو آغا على الاستمرار في ثورته حتى تحقيق مطالب الدولة الكردية المستقلة، حيث استمرت حركات التمرد والعصيان ضد الحكم الإيراني حتى عام 1930، إذ استدرجت الحكومة الإيرانية سمكو آغا إلى مدينة شنو للتفاوض ونصبت له كميناً واغتالته غدراً. وفي خريف عام 1931، ظهرت في همدان حركة جعفر سلطان هورمان المسلحة التي تم القضاء عليها بقسوة شديدة، وكان من نتائجها أن اعترف ممثل الكرد في البرلمان الإيراني بأن ليس ثمة مشكلة كردية، وأن الكرد يعتبرون أنفسهم إيرانيين، وقد منعوا من استعمال لغتهم أو من ارتداء زيهم القومي، وذلك تحت طائلة العقوبة.

وبعد حركة هورمان بنحو 10 سنوات خرجت عام 1941 حركة قبلية مسلحة قادها الشيخ حمه رشيد خان الذي استولى على مهاباد وإقليم ساقز - بانة، ولكن الجيش الإيراني ما لبث أن طرده فلجأ إلى العراق عام 1942، إذ ألقي القبض عليه. وعاد لإيران مجدداً عام 1945 مع مجموعة من رجاله قوامها 200 رجل، ولكن حركته انتهت من دون أي نتائج تذكر. بعد دخول قوات الحلفاء إيران عام 1941 خلال الحرب العالمية الثانية، مع القوات الروسية للقضاء على حكم رضا شاه بهلوي الموالي للنازيين، أعلن الأذر في شمال إيران إقامة حكومة يسارية مستقلة، مدعومة مادياً وسياسياً من روسيا، وقد شجع بقاء جزء من الشمال الإيراني، وبالتحديد في مناطق الكرد، بعيداً من قوات الدول الحلفاء، الكرد على إعلان المنطقة، منطقة سيادة كردية، وبذلك أعلن عن تأسيس جمهورية مهاباد في 22 يناير (كانون الثاني) عام 1946، برئاسة زعيم الحزب الديمقراطي الكردستاني قاضي محمد، واتخذت من مدينة مهاباد عاصمة لها.

إلا أن الضغط الكبير الذي مارسه الشاه رضا شاه على الولايات المتحدة، والتي ضغطت بدورها على الاتحاد السوفياتي لسحب قواته، كان كفيلاً بإسقاط الجمهورية الوليدة بعد 11 شهراً من قيامها، وتم إعدام قاضي محمد في مارس (آذار) 1947 في ساحة جوارجرا بمدينة مهاباد، وشقيقه صدر قاضي الذي كان عضواً في البرلمان الإيراني، وابن عمه سيف قاضي وزير دفاع مهاباد، وغيرهم كثيرون.

وبعد سقوط الدولة واصل البرزانيون مواجهتهم للقوات الإيرانية، وتعرضت مراكز إقامة عائلاتهم للقصف بالطائرات، مما دفعهم للتوجه نحو العراق، حيث كانت القوات العراقية بانتظارهم واشتبكت معهم مما اضطرهم لأن يتركوا الأطفال والنساء في بارزان، بينما دخل الرجال (ويقال إن عددهم كان 500)، تركيا، ومنها عادوا مجدداً إلى إيران لمواصلة حركتهم المسلحة إلى أن عبروا نهر أوراس ودخلوا الاتحاد السوفياتي لاجئين، ولم يعودوا للعراق إلا بعد قيام الثورة العراقية عام 1958.

مهاجمة الكرد

ونتيجة لتعرضهم للاضطهادات المتتالية من حكومات الدولة البهلوية المتعاقبة، شارك الكرد في الثورة على دولة الشاه، وأسهموا في إسقاطها خلال ثورة الخميني عام 1979، وقاموا بتشكيل ميليشياتهم الخاصة باسم البيشمركة. وبسبب رفض مرشد الثورة الخميني إعطاءهم حكماً ذاتياً (وبخاصة الحزب الديمقراطي الكردستاني)، دخلوا في مواجهات مع القوات الإيرانية في كثير من المدن الكردية التي تعرضت لهجمات عنيفة من الحرس الثوري الإيراني، مما اضطر البيشمركة لأن تلجأ للجبال

. وبعد الثورة قامت الحكومة الإيرانية الجديدة بإرسال لجان تقصي حقائق للوقوف على حقيقة المظلومية التي يرفعها الكرد، لكن لم يستطع الطرفان التوصل لحل في ظل سقف مطالب الكرد المرتفع الذي وصل إلى حد المطالبة بأحقية الحكم الذاتي. وعقب فشل

المفاوضات اندلع التمرد الكردي في منتصف مارس (آذار) عام 1979، وأصبح الأكبر بين الانتفاضات على مستوى الدولة في إيران ضد النظام الجديد. وبعد تحقيق المسلحين الكرد بعض المكاسب، أعلن المرشد الأعلى للثورة روح الله الخميني الجهاد ضد الكرد، وقصف مدنهم بالطائرات، واستمرت هذه الانتفاضة حتى أواخر 1983، إذ هاجمت قوات الحرس الثوري الإيراني المناطق الكردية في هجوم واسع أدى إلى سقوط آلاف الضحايا من الكرد.

الحرب العراقية - الإيرانية

عند اندلاع الحرب بين العراق وإيران عام 1980-1988 تعرض خلالها الكرد لنكسات ومجازر عدة، منها مذابح حلبجة وسانجاق وباهدينان وليسير عام 1988، ولكن الوضع في نهاية المطاف استقر للسلطات الإيرانية وأصبحت المواجهات المسلحة في المناطق الكردية الإيرانية متقطعة وغير ذات أهمية، وتعرض في هذه الفترة عدد من زعماء الكرد في الخارج للاغتيال من أبرزهم زعيم الحزب الديمقراطي الكردستاني عبدالرحمن قاسملو. وبعد سقوط بغداد 2003، وقدوم الحكومة العراقية الجديدة وتمتع كردستان العراق بحكم ذاتي معترف به، أعطت هذه الأوضاع دفعاً لكرد إيران الذين يتخذون من الشريط الحدودي الإيراني - العراقي أرضاً لمعسكراتهم، وكثر الحديث عن هجمات متفرقة تتعرض لها القوات الإيرانية، في الوقت الذي أكد فيه بعض قادة الكرد، ولا سيما الحزب الأبرز الحزب الديمقراطي الكردستاني أنهم يمتلكون بيشمركة خاصة بهم وأنها تعمل وفق ظروفها الخاصة.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	تأريخ
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	شرق كردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | marsaddaily.com
کاتی تۆمارکردن: 2022/14/10 11:55:23 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 119
الكرد في التاريخ الحديث
https://www.kurdipedia.org/?q=20230215105633467167

محسن ظافرغريب

روسيا ستالين(محور موسكو) ودب قطب العصر السوفيتي الأول على كوكبنا في مواجهة الغرب الجائر على الكرد في التاريخ الحديث بدء بمعاهدة
سيفر و(لعبة الأمم) وصولا الى غزو الكواكب(حرب النجوم) والكويت!، روسيا لم تحم علم ربيبتهاجمهورية مهاباد الكردية الأولى والأخيرة في التاريخ الحديث التي قامت في نتوء شمالي أرض فارس الأرض التي لاحقا قامت على كامل ترابهاالجمهورية الإسلامية الإيرانية حتى رمال خليج المياه الدافئة وحراك رمال جزر الخليج الثلاث في لعبة الأمم ذاتها، ولم تدم(معاهدة سيفر)، وإنطلقت(حركة خاتش) للمسيحيين الكورد، نصارى الرب في مشرق الشمس KURD CHRIST مؤخرا(آذار 2008م) وسط أجواء إغتيال المطران العراقيبولص فرج رحو على أطراف مدينة الموصل(- http://www.kurdchrist.com
info@kurdchrist.com).

بعد أشهر من مولد دولة مهاباد القومية الكردية سنة مولد رئيس إقليم الشمال العراقيبارزاني الإبن 1946م، سقطت وهزم رئيس أركانهابارزاني الأب الى القطب الموسكوفي وتوفي في قطب واشنطن ودفن جثمانه في أرض فارس إبان(لعبة الأمم) التي تلاقفت القضية الكردية حتى إستقر علم مهاباد في ظل ملاذه الأخير الآمن الذي إرتضاه رئيس إقليم الشمال العراقي بارزاني الإبن، علمالله أكبر العراقي، وقد عاد الإبن بعد مدلولات توقيت الإجتياح التركي الشتوي الأخير الى هديالله أكبر، وكان حليفا الى من نقشها(صدام المعدوم)، حليفا ضد خلف صدام المعدوم(رئيس جمهورية العراقطالباني)، كما كان علم مهاباد خلفا لعلم الشيخ السورانيمحمود الحفيد(من محافظة السليمانية العراقية) الحدودية مع إيران، وعلم(الحفيد) يتألف من هلال أحمر على أرضية خضراء وللهلال والأرضية رمزية واقعية مكثت على الأرض علها تنفع الناس وذهب الزبد جفاء!، وقد ضم علم عهدالمملكة العراقية الذي أقره القانون الأساسي نجمتين بلون أبيض رمزاً لعرب وكراد العراق ثم تم تصميم العلم والشعار الجمهوري العراقي من قبل الفنان العراقي الراحلجواد سليم يشيرا إلى الأكراد: دائرة صفراء وسط نجمة ثمانية حمراء، واللون الأصفر يرمز إلى لون راية القائد العراقي المسلم الكردي محرربيت المقدس من حملات الفرنجة(صلاح الدين الأيوبي)، وتضمن شعارجمهورية العراق الخنجر الكردي. وإستمر عرس الدم والدم يستحث ويستثير الدم حتى حلبجة الشهيدة في ذكراها 20 السنوية ق آذار الزوابع والعواصف والغبار، مع أهزوجة عرب وكرد(فد حزام) راية واحدة أبدا؛ هتا هتا هتايه كرد وعرب به رايه!. وأغنية المطرب العراقي الكردي الراحلأحمد الخليل، الجميلة التي نظمها الشاعر العراقي الكردي الراحلزاهد محمد زهدي: هربجي هربجي كرد عرب رمز النضال:

من تهب أنسام عذبة من الشمال على ضفاف الهور تتفتح كلوب
ولو عزف عَ الناي راعي بالشمال عَ الربابة يجاوبه راعي الجنوب
هاي خوّتنا وتاريخ إنكتب إلنا حافل بالمجد والتضحيات
هاي خوّتنا ومعدنهه صلب ما تهزهزها العواصف للأبد
إيد إبإيد وكلب مشدود لكلب حلوه مرّة إثنينّا نعيش الحياة
كلوبنا تخفق سوا جنوب وشمال!.

موقف الكرد في محيط العراق الإقليمي، يزداد حرجا ويتفاقم حرجا بإضطراد طردي مع نبذ العراقيين لظاهرة بارزاني الإبن الصوتية ونبذ المحيط الإقليمي العراقي والعالم المتدن لتبني حزب العمال التركي كردي لأعمال الإرهاب الدولي، وهو ذات توجه بارزاني الأب بالأمس، وتنظيمي القاعدة السلفية والبعث الفاشي اليوم. ففضلا عن كون روسيا ستالين لم تحم ربيبتهاجمهورية مهاباد الكردية، فإن سوريا الأسد بدورها تعتبر كردها بدو بدون جنسية، وحليفتها الإقليمية إيران تهتدي بدستورها الإسلامي الذي ينص على:

المادة الثالثة عشرة: الإيرانيون الزرادشت واليهود والمسيحيون هم وحدهم الأقليات الدينية المعترف بها، وتتمتع بالحرية في أداء مراسمها الدينية ضمن نطاق القانون. ولها أن تعمل وفق قواعدها في الأحوال الشخصية والتعاليم الدينية.

المادة الخامسة عشرة: اللغة والكتابة الرسمية والمشتركة، هي الفارسية لشعب إيران، فيجب أن تكون الوثائق والمراسلات والنصوص الرسمية والكتب الدراسية بهذه اللغة والكتابة. ولكن يجوز استعمال اللغات المحلية والقومية الأخرى في مجال الصحافة

ووسائل الإعلام العامة، وتدريس آدابها في المدارس إلى جنب اللغة الفارسية.
المادة الرابعة والستون: عدد نواب مجلس الشورى الإسلامي هو مائتان وسبعون نائباً وابتداء من تاريخ الاستفتاء العام سنة 1368 هجرية شمسية وبعد كل عشر سنوات مع ملاحظة العوامل الإنسانية والسياسية والجغرافية وأمثالها يمكن إضافة عشرين نائباً كحد أعلى، وينتخب الزرادشت واليهود كل على حدة نائباً واحداً، وينتخب المسيحيون الآشوريون والكلدانيون معاً نائباً واحداً، وينتخب المسيحيون الأرمن في الجنوب والشمال كل على حدة نائباً واحداً. نطاق الدوائر الانتخابية وعدد النواب يحددهما القانون
أما الجارة الشمالية القوية المسلمة المعتدلة التي تتطلع للإنضمام الى عضوية الإتحاد الأوربي تركيا، التي تجتاح الشمال العراقي وفي آن معا تستقبل رئيس جمهورية العراق طالباني بصفته من الشمال العراقي ومعني بشأن الشمال العراقي بزيارته هذي بالذات الأولى بصفته رئيس جمهورية العراق، وتسمح لفخامته بذكر إقليم الشمال العراقي بإسم كردستان لأول مرة بحضرة القادة الأتراك، فينص دستورها على: المادة 42: لا لغة عدا التركية يجب أن تدرس كلغة أم للشعب التركي.
المادة 66: كل من يرتبط بدولة تركيا من خلال رابطة المواطنة فهو تركي.
العراق الحضاري وحده في تاريخه الحديث في القرن الماضي والحالي بعهديه الملكي ثم الجمهوري بدء بعام 1925، أقرحقوق كرده الثقافية وبالإدارة المدنية لمناطقه التي تقطنها أغلبية كردية وتوكيد أول ملوك العراق الحديث فيصل الأول في آب عام 1923م للشيخ محمود الحفيد على: انه مع سياسة منح الأكراد حكماً ذاتياً في إطار الدولة العراقية.
وإلى قرار الحكومة العراقية في 11 تموز 1923م(في يوم عودة الشيخمحمود الحفيد من منفاه في الهند)، الذي اقر ما يأتي:
أولاً- إن الحكومة لا تنوي تعيين موظف عربي في الأقضية الكردية ما عدا الموظفين الفنيين.
ثانياً: ولا تنوي إجبار سكان الأقضية الكردية على استعمال اللغة العربية في مراجعاتهم الرسمية.
ثالثاً: أن تحفظ كما يجب حقوق السكان والطوائف الدينية والمدنية في الأقضية المذكورة.
وإلى الخطاب الذي ألقاه رئيس الحكومة عبد المحسن السعدون في مجلس النواب في 21 كانون الثاني 1926:
لا يمكن أن تعيش البلاد ما لم تعط جميع العناصر العراقية حقوقها. ينبغي أن نمنح الأكراد حقوقهم، وينبغي أن يكون موظفوهم من بينهم، يجب أن تكون لغتهم الرسمية، ويجب أن يتلقى أبناؤها الدروس في المدارس بلغتهم (تصفيق).
وعلى اثر ذلك وزع المنشور الآتي على جميع الوزارات:
(لا شك أن معاليكم قد اطلعتم على الخطاب الذي ألقاه فخامة رئيس الحكومة في مجلس النواب، المنشور في جرائد اليوم التالي. يتضمن هذا الخطاب السياسة التي انتهجتها الحكومة، والتي ستنتهجها في إدارة المناطق الكردية، بأن يكون الموظفون من الأكراد، وأن تكون اللغة الرسمية اللغة الكردية، وعليه فقد أمرني فخامته بأن أرجو معاليكم أن تبذلوا جهدكم في تطبيق هذه السياسة، والتمسك بها في جميع ما يتعلق بمؤسسات المنطقة المبحوث عنها).
ولربط هذه الأقوال بالواقع الميداني ندرج الجدول أدناه، والذي يبين الوضع الإداري للمناطق الكردية في عام 1926:
النشاط عدد الموظفين عدد الموظفين الأكراد
النسبة عدد الموظفين الأكراد في المناطق غير الكردية
وزارة المالية والداخلية 57 43 75 % 9
وزارة العدلية* 13 10 77 % 6
الدوائر الأخرى* 55 38 69 % 78
تجري المرافعات باللغة الكردية، وتحرر محاضر الجلسات في السليمانية، وكوي سنجق التابع إلى لواء(محافظة) أربيل العراقي باللغة الكردية، وترتبط بها الترجمة العربية عند إحالة الدعوى إلى محكمة الاستئناف أو محكمة التمييز.
الأرقام لا تشمل الفراشين وصغار الكتبة حيث يجري تعينهم من قبل السلطات المحلية.
وفي نفس الفترة كان هناك: عينين (العين: عضو في مجلس الأعيان) من مجموع 20 عين هم

من الأكراد واثنين نصف أكراد.
أربعة عشر مندوباً من مجموع 88 هم من الأكراد، من المندوبين للمجلس التأسيسي العراقي المشكل في 26 آذار 1924.
وزيري المالية والأشغال في أول حكومة كانا من الأكراد.
24 % من قوة الشرطة أكراد.
14 % الجيش أكراد.
23 % من مستخدمي السكك الحديدية أكراد.
عدد المدارس في المناطق الكردية 25 مدرسة:
5 مختصة بالمسيحيين وتستعمل فيها اللغات الكلدانية والعربية
16 مدرسة كردية
4 مدارس مسيحيين وأكراد تدرس العربية.
وليقارن أي منصف بين ما ذكرنا وبين ما كان في دول الجوار.
وقد عزز هذا بنص القانون الأساسي على ما يأتي:
القانون الأساسي العراقي الصادر في 21 آذار 1925م:
المادة السادسة: لا فرق بين العراقيين في الحقوق أمام القانون، وإن اختلفوا في القومية، والدين، واللغة. (الإشارة إلى الاختلاف بالقومية لا تجد له أية إشارة في الدستورين التركي والإيراني)
المادة السادسة عشر: للطوائف المختلفة حق تأسيس المدارس لتعليم أفرادها بلغاتها الخاصة والاحتفاظ بها، على أن يكون ذلك موافقاً للمناهج العامة التي تعين قانوناً.
وشارك الأكراد بفاعلية في جميع مفاصل إدارة الدولة في العهد الملكي، وكان رئيس الحكومة يوم 13 تموز 1958 أحمد مختار بابان ووزير داخليته الكردي سعيد قزاز ووزير بلا وزارة محمود بابان .
وإن المجلس النيابي لم يخل من تمثيل الأكراد لمناطقهم في كل دوراته الستة عشر.
إلا أن حركات البيشمركة أضعفت الدولة العراقية الحديثة التي بدء بالشيخ محمود الحفيد ثم الشيخ أحمد برزاني ثم شقيقه الأصغر ملا مصطفى برزاني، كان ذاك أحد أسباب قبول العراق بشروط معاهدة 1930م حسب تصريح رئيس الحكومة نوري السعيد، والسبب الرئيس لسعي العراق لتشكيل حلف بغداد(بريطانيا والعراق وتركيا وإيران وباكستان وكانت أميركا بصفة مراقب داعم في مجال المواصلات) حسب ما ذكره عميد الصحافين العربمحمد حسنين هيكل لقناةالجزيرة الفضائية في برنامجمع هيكل،أخبرنوري السعيد بهعبدالناصر مصر: إن سعيه لعقد حلف بغداد ودعوة مصر للإنضمام إليه للتحصن بالتحالف مع دول الجوار حفاظا على وحدة الكيان العراقي من النزعات التقسيمية ولمنع دول الجوار بدعم واستغلال هذه النزعات!.
العهد الجمهوري صبيحة 14 تموز 1958م: ضم مجلس السيادة الذي كان يتولى منصب رئاسة الجمهورية من بين أعضائه الثلاثة عضواً كردياً(العقيد خالد النقشبندي)، كما مثل الأكراد وزير واحد(بابا علي الشيخ محمود الحفيد) من أصل عشرة وزراء تضمهم الوزارة الأولى وتم تعيين ضابط كردي(المقدم عبد الفتاح الشالي) عضواً في المحكمة العسكرية العليا الخاصة.
وقد نص دستور الجمهورية العراقية الأول(المؤقت) الصادر 27 تموز 1958م:
المادة (3) يقوم الكيان العراقي على أساس من التعاون بين المواطنين كافة باحترام حقوقهم وصيانة حرياتهم ويعتبر العرب والأكراد شركاء في هذا الوطن ويقر هذا الدستور حقوقهم القومية ضمن الوحدة العراقية.
وفي ضوء هذه السياسة تم إصدار العفو العام عن البرزانيين، ودعتهم الدولة للعودة إلى وطنهم في 3 أيلول 1958، وفي 5 تشرين الأول 1958 عاد ملا مصطفى بارزاني ومعه شقيقه الشيخ أحمد بارزاني وأولاده وعائلته، حيث شهد لواء(محافظة) البصرة العراقي استقبالاً حافلاً لهم، وخصصت الحكومة العراقية لملا مصطفى بارزاني بيت نوري سعيد في الصالحية للسكن فيه. كما خصصت له سيارة الأمير عبد الإله لتنقله، كما صرفت لهم رواتب سخية فكان ملا مصطفى يتقاضى راتباً قدره 500 دينار والشيخ أحمد 150 دينار.
كما خصصت رواتب لكل بارزاني قادم من هناك تتراوح بين 30 ديناراً إلى 150 ديناراَ، علماً بأن راتب رئيس الحكومة عبد الكريم قاسم والقائد العام للقوات المساحة العراقية وزير

الدفاع الزعيم الركن كان فقط 180 دينار عراقي لاغير.
وقد حققت الحكومة المنجزات للشعب الكردي، ففضلا عن إقرار شراكة العرب والأكراد في الوطن معترفة بالحقوق القومية للشعب الكردي ضمن الوحدة الوطنية العراقية، تأسست مديرية المعارف الكردية والتدريس باللغة الكردية في مدارس الشمال العراقي وطبع مئات الألوف من الكتب باللغة الكردية. كما وأجازت الحزب الديمقراطي الكردستاني في 9 شباط 1960 وصحيفتهخه بات(النضال) الناطقة باسمه قبل ذلك التاريخ وعدد من الصحف الكردية الأخرى. وأقرت عيد 21 آذار الربيع/ الشجرة ورأس السنة الشمسية(نوروز) عيداً قومياً لكرد العراق.
لكن بيشمركة البرزانيين بعد أربعة أشهر شاركت في أحداث الموصل التي عرفت بثورة الشواف في آذار 1959، وبعدها بأربعة أشهر وفي 14 تموز 1959م قاموا بمجازر كركوك.
واستمر التصعيد ومن جانبهم، وبدفع من دوائر خارجية أميركية وناصرية مصرية،
كشفهاعبدالكريم قاسم في مؤتمره الصحافي الذي عقده في مبنى وزارة الدفاع بتاريخ 23 أيلول 1961م، الشركات النفطية الإحتكارية بتحريض الإقطاعيين الأكراد على التمرد ليمارسوا ضغطاً على العراق في مجالين:
1- مفاوضات النفط (التي كانت جارية آنذاك).
2- مطالبة العراق بالكويت والإنزال البريطاني فيها.
وقال سيادته:لقد صرفت السفارة البريطانية ما يقارب نصف مليون دينار على هذه الأعمال العدوانية الخبيثة التي لفت الرجعية وقطاع الطرق والسراق والإنتهازيين وعملاء الإستعمار!.
هذا إضافة إلى إعاقة تطبيق قانون الإصلاح الزراعي في شمال العراق، لأنه أدى إلى تضرر الآغوات والإقطاعيين وهو ما سيؤدي أيضاً إلى ضغط الفلاحين في إيران على حكومتهم من أجل سن قانون مماثل للإصلاح الزراعي.
ويذكر أن السفير البريطاني في بغداد(همفري ترفليان) قام بجولة في جبال العراق خلال هذه الفترة اجتمع خلالها بالشيوخ الأكراد.
وأكد الحزب الشيوعي العراقي في بيانه بتاريخ 22 آب 1961م(حول الوضع الراهن في كردستان) إلى دور أميركا بالإضافة إلى دور السفير البريطاني جاء فيه: في الفترة بين 20-23 تموز 1961م، اجتمع السفير الأميركي في إيران(هولمز) وبمساعدة الملحقين العسكريين الأميركان وقنصل أميركا في مدينة رضائية الإيرانية- بعد أن نظموا سفرات في المناطق الكردية من إيران واتصلوا ببعض الشيوخ والآغوات- وفي نفس الوقت قام رئيس الإستخبارات الإيرانية ببعض السفرات المريبة في المناطق الكردية من إيران. وكانت باكورة النشاط التآمري الأميركي على الجمهورية العراقية إرسالعلي حسين آغا المنكوري على رأس عصابة مسلحة بالأسلحة الأميركية بإشراف مبعوثين أميركيين والسلطات الإيرانية، وقد اجتاز الحدود العراقية ليفرض سيطرة عصابته المسلحة على ناحية ناودشت ويعتقل بعض موظفيها
وكانت صحيفةنيويورك تايمز قد نشرت مقالاً بقلمدانا شميدت يقول فيه إن لملا مصطفى بارزاني زعيم الثورة في جبال المنطقة الشمالية يطلب الآن المساعدة الأميركية بإلحاح وإصرار، ويعرض لقاء ذلك الإطاحة برئيس الوزراء العراقي اللواء قاسم وتحويل العراق إلى أقوى حليف للغرب في الشرق الأوسط، وقال إن الحكومة الأميركية أجرت في نهاية 1962 مفاوضات سرية مع الحكومة الإيرانية لحملها على تأييد حركة التمرد ومساعدة المتمردين بالأسلحة وكان ذلك قد تزامن مع تصاعد المعركة بين قاسم وشركات النفط حول قانون رقم (80).
وعندما تعاون القوميون الناصريون وأذنابهم القوميين(عرب وكرد العراق) مع الأجنبي الطامع من وراء الحدود كما يجري اليوم ضد سيادة وقيادة العراق الوطنية وعلى رأسها الشهيد الخالد عبد الكريم قاسم في 8 شباط 1963، أرسل حزب بارزاني(البارتي) إلى مجلس 8 شباط، برقية نصها: إن ضربات الشعب الكردي تلاحمت بالثورة المجيدة على العدو اللدود للقوميتين الشقيقتين العربية والكردية وبقية الشعب العراقي على الجلاد الأوحد لشعبنا الكردي المسالم وعلى أوكار الخيانة الملطخة بعار دماء شهداء الشعب وقواته المسلحة وكوارثهم وويلاتهم.
مركز بغداد للدراسات: البيشمركة تنظيم عسكري، متطوع خاضع للحزبين الكرديين. وهو أول المليشيات المتطوعة التي تم إنشاءها في العراق. ولم يكن من مهام البيشمركة حماية

العراق، أو حماية كرد العراق. بل كان إنشاء هذا التنظيم أساسا لمحاربة الجيش العراقي وقتل الاكراد.. منذ العهد الملكي على مدى نصف قرن من الزمن الردىء، وبعد ثورة 14 تموز الخالدة عام 1958م تنظيم عسكري حتى الوقت الحاضر تابع للحزبين الكرديين. وهذا ما ينطبق عليه وصف الإرهاب طبقا للمفهوم الأميركي ولقرارات مجلس الأمن الصادرة عام 2001.

وعندما انشق طالباني عن بارزاني، انشقت البيشمركة على نفسها، وبدأت تقاتل بعضها، وراح ضحية ذلك عشرات الآلاف من الكرد. وقامت البيشمركة بقتل العراقيين الذين كانوا يأمنون الطرق في المنطقة الشمالية وسفاحها على سفح جبل قنديل الساقط عسكريا على أيدي الجارة الشمالية المسلمة العزيزة تركيا، سفاح بشت آشان الشهير كلبن أربيل وكلحم الخروف معروفطالباني خلف صدام الإجرام . والبيشمركة أول من أدخل طريقة الذبح للعراق، خلال أعوام 1980-1990، بذبح طلاب المدارس في طريق أربيل حاجي عمران، وقتل طلاب كليتي الشريعة والإقتصاد والقانون في قادر كرم بقيادة المجرم(مام ريشة). ومثلوا بالجثث. http://www.youtube.com/watch?v=shaOZnhHuQw

ومن بطولات البيشمركة(بشقيها) العمل مع الأجنبي كما هو شأن رفاقها البعثيين منذ نكبة العراق في سيادته وقيادته بدء بخيانة 8 شباط الأسود 1963م الإجرامية العميلة، فمن التعامل مع إيران وتركيا وإسرائيل إلى بريطانيا والولايات المتحدة الأميركية لمواجهة العدو الأكبر العراق. وقد أسهم تنظيم البيشمركة بتدمير العراق والتعاون بشكل علني مع الاحتلال الأميركي، وقام بالعديد من عمليات القتل والتدمير، وتهريب الأسلحة والمعامل إلى الدول المجاورة بعلم القيادتين الكرديتين.

البيشمركة تهاب قوة الجيش التركي والجيش الإيراني لو اراد احتلال شمال العراق و أي دولة أرادت أن تحتل شمال العراق!. فهل تحمي كراد العراق؟!!. بيشمركة تقاضى رواتب من العراق وتيعش على خيراته!!. أبطال أفواه وأرانب على العراقيين، وأرانب أمام العدو الحقيقي.

إن العراق أول دولة أطلق كلمة كردستان العراق، وأول من اصدر بيان 11 آذار، وأول من أصدر قانون الحكم الذاتي عام 1974. وهو الدولة الوحيدة في المنطقة أشركت أكراد في جميع الوزارات المتعاقبة على العراق.

العرب والتركمان شعبكم. فلا تقتلوا شعبكم. وأن تركيا لن تنسحب من شمالنا الحبيب، وستكون ضيفا ثقيلا عليكم. وإذا ما انسحبت، فان الضيف(سيشرفكم!) بين الفينة والأخرى. فلا منجى ولا ملجأ لكم غير شعب العراق كله بجميع أطيافه. ضعوا شعب العراق وشرفكم أمام الله والضمير.

في عهدعارف الأول صدر الدستور المؤقت الصادر في 29 نيسان 1964م ونص على:
مادة 19 العراقيون متساوون في الحقوق والواجبات العامة بلا تميز بسبب الجنس أو الأصل أو اللغة أو الدين أو أي سبب آخر، ويقر هذا الدستور الحقوق القومية للأكراد ضمن الشعب العراقي في وحدة وطنية متآخية.

تم إقرار النسر الذي كان موجوداً في راية صلاح الدين الأيوبي كشعار للجمهورية العراقية.
إضافة إلى ذلك سعى عبد الرحمن البزاز رئيس الوزراء في ذلك العهد للوصول إلى حلول سلمية وعملية توجت ببيان 29 حزيران 1966م، في محاولة أخرى والتي لم تنجح أيضاً في حل المسألة الكردية. وعند العودة الأخيرة لحزب البعث في خيانة عسكر عارف الثاني 17 تموز في 1968، كانت من أولوياته حل المسألة الكردية لاستقرار البعث، فهذه المسألة أصبحت حصان طروادة الذي تتسلل من خلاله جميع القوى المعادية للعراق. فنص أول دستور مؤقت للجمهورية العراقية أقرته حكومة البعث(صدر في 21 أيلول 1968م):
المادة الحادية والعشرون العراقيون متساوون في الحقوق والواجبات أمام القانون لا تميز بينهم بسبب الجنس أو العرق أو اللغة أو الدين ويتعاونون في الحفاظ على كيان الوطن بما فيهم العرب والأكراد ويقر هذا الدستور حقوقهم القومية ضمن الوحدة العراقية.
الاتفاق بالدستور المؤقت الثاني للجمهورية العراقية الصادر في 16 تموز 1970م الذي نص:
المادة 5: ب - يتكون الشعب العراقي من قوميتين رئيستين، هما القومية العربية والقومية الكردية ويقر هذا الدستور حقوق الشعب الكردي القومية والحقوق المشروعة للأقليات كافة ضمن الوحدة العراقية.
المادة 7:

أ - اللغة العربية هي اللغة الرسمية.
ب - تكون اللغة الكردية لغة رسمية إلى جانب اللغة العربية في المنطقة الكردية.
ج - تتمتع المنطقة التي غالبية سكانها من الأكراد بالحكم الذاتي وفقا لما يحدده القانون. (أضيفت هذه الفقرة بموجب قرار مجلس قيادة البعث رقم 247 المنشور في الوقائع العراقية عدد 2327 في 1974/3/11).

وصدر قانون الحكم الذاتي لمنطقة(كردستان العراق!) لسنة 1974م، وضع هذا القانون الأكراد في موقع متقدم بخطوات واسعة جداً على وضع الأكراد في إيران وتركيا وسوريا و روسيا، لكن كما كانت أجواء الوئام في بداية عهد عبد الكريم قاسم تترافق مع صدور قانون رقم 80 حول امتيازات شركات النفط الاحتكارية التي أدت إلى تحريك قادة الحركة الكردية لضرب الدولة، كانت أجواء صدور قانون الحكم الذاتي تتزامن مع تأميم النفط في 1 حزيران 1972 وانتصار التأميم في 1 آذار 1973 (اتفاقية التسوية التي وقعتها شركات النفط الثلاث وحملة الأسهم والشركات المؤتلفة معها مع الوفد العراقي في 28- 2- 1973 التي حرص عراق عبد الكريم قاسم علي إصدارها بقانون في اليوم التالي لتاريخ توقيعه)، في هذه السنة مشاركة الجيش العراقي في حرب تشرين 1973م، وهذه الأسباب أدت إلى تصعيد الحركة الكردية عملياتها العدائية ضد الدولة بشكل خطير، وأوصلت العراق الذي عانى آنذاك من حصار في تجهيز الأسلحة والذخائر من الإتحاد السوفيتي إلى تلفيق بوتفليقة وآخر ملوك فارس بهلوي وصدام المخلوعين إتفاقية الجزائر 1975م ومنح بموجبها نصف شط العرب وأراض حدودية عراقية نفطية أخرى لإيران(الأمر الذي أدى إلى انهيار التمرد الكردي خلال 24 ساعة وهروب قادته ووقوف مقاتليه بطوابير لتسليم أسلحتهم والعودة إلى الصف الوطني، وهو ما يؤكد ميزة أن التمرد الكردي لا ينشط إلا بدعم خارجي رغم أن الطبيعة الجبلية للمنطقة تساعده في الاعتماد على قواه الداخلية!)، وتعليق الحذاء العسكري(البسطال) برقبة القائد العراقي وسلموه وأقلوه بطائرة سمتية إلى إيران سجنإيفين في طهران، وإثر ذلك ألغيت الفرقة وشكلت بدلها الفرقة 48 مشاة، وفي هكذا معارك ضارية يبذل فيها الجيش العراقي آلاف الأرواح ضحايا ومآس بين المدنيين، لإستعادة أي راقم (قمة جبل) يحتل من قبل الإيرانيين. مشروع الدستور الدائم في 7 تموز 1990م نص على حقوق للأكراد القومية:

المادة السادسة: يتكون الشعب العراقي من العرب والأكراد. ويقر الدستور حقوق الأكراد القومية ويضمن الحقوق المشروعة للعراقيين كافة ضمن وحدة الوطن والدولة والمجتمع.

المادة السابعة: اللغة العربية هي اللغة الرسمية. وتكون اللغة الكردية لغة رسمية إلى جانب اللغة العربية في منطقة الحكم الذاتي.

المادة الثانية عشر: تتمتع المنطقة التي غالبية سكانها من الأكراد في العراق بالحكم الذاتي بموجب القانون، في إطار وحدة العراق القانونية والسياسية والاقتصادية، ووحدة شعبه.

المادة الثانية والعشرون: ثانياً: يعمل المجتمع على تأكيد قيم التالف الاجتماعي العليا بما يمنع ترويج الأفكار والمناهج الطائفية، أو العنصرية، أو الإقليمية، أو الشعوبية.

وفترة حزب البعث كانت مشاركة في مفاصل الدولة، فنائب رئيس الجمهورية وعضو مجلس قيادة البعث طه محي الدين معروف كأحد 15 قيادياً كردياً أسسوا الحزب الديمقراطي الكردستاني(بارتي) في 17 تموز 1946م، عين في زمن البكر التكريتي بترشيح من القيادة الكردية(لقاء مجلةالوسط اللبنانية قبل عقد من الزمن مع جلال طالباني عام 1998م)، وإن كبرى القوى الكردية كانت ضمن صف البعث مثل الزيباريين والهركيين، وإن الإتحاد الوطني الكردستاني بقيادة جلال طالباني والحزب الديمقراطي الكردستاني بقيادة مسعود بارزاني ونيشيرفان بارزاني كانوا على علاقة وثيقة معالبعث(الفساد العشائري البعثبارزاني المستشري في كردستان العراق يتراءى اليوم في كل العراق!) حتى فراره من شرف المسؤولية في(ربيع بغداد) ذكرى ميلاده في نيسان 2003م. اليوم: حزب الحرية والعدالة الكردي إنضم الى جبهة معارضة قوامها؛ بعثيو عزة الدوري، ممثلو الجناح السياسي لعدد من فصائل الجهاد والتحرير، الحزب الشيوعي العراقي – إتحاد الشعب، الجبهة الوطنية لمثقفي وجماهير العراق، التجمع الإسلامي، مكتب تنسيق عشائر العراق، حركة نساء ضد الإحتلال والهيمنة، حركة شباب ضد الإحتلال ملحقة بهذه الجبهة المعارضة روابط مهنية وإبداعية متخصصة شملت: رابطة الأدباء العراقيين، رابطة الصحافيين العراقيين، رابطة الفنانين

والشعراء الشعبيين العراقيين، رابطة الأكاديميين وذوي الكفاءات العراقيين، رابطة القانونيين وحقوق الإنسان، رابطة البرلمانيين العراقيين.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | عربي | www.ahewar.org/ 19.04.2008

کاتی تۆمارکردن: 2023/15/2 10:56:33 AM

ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 120

الكرد كقرابين دولية بين سيفر ولوزان

https://www.kurdipedia.org/?q=20221017091802440312

كتب ذات مرة اللورد كرزون وزير خارجية بريطانيا (إنه يمكن إعطاء ما يحلو من الوعود فالوضع سيتغير فيما بعد) ويبدو أن ذلك كان قاعدة في السياسة البريطانية كما اتضح

مع نهاية الحرب العالمية الأولى وهزيمة الدولة العثمانية واستسلام قواتها في هدنة مودرس 1918م طالبت الصحف والجمعيات الكردية باستقلال كردستان ورافق ذلك الوعود البريطانية بتحرير الشعوب الخاضعة للإمبراطورية العثمانية عبر الضابط الانكليزي نوئيل الذي جس نبض القبائل والعشائر الكردية بالوعود انه يجب فصل كردستان عن تركية خاصة وإن دول الحلفاء عقدت العزم لعقد مؤتمر الصلح في باريس الذي دام لغاية عام 1920م لتقاسم تركة الدولة العثمانية بين دول الحلفاء بريطانيا وفرنسا وروسية وايطاليا ولعب الكرد دورا ايجابيا في المطالبة بحقوقهم القومية وأراضيهم بما ينسجم والمصالح الغربية سواء أكانت بريطانية أو فرنسية معتمدين على الوعود البريطانية ومبادئ الرئيس الأمريكي ولسن (حق الشعوب في تقرير مصيرها)ودحضوا المزاعم التركية فيما يتعلق بالخلافات بينهم و بين الأرمن ورفع الجنرال شريف باشا رئيس الوفد الكردي مذكرتين إلى رئيس مؤتمر الصلح كليمنصو رئيس وزراء فرنسا آنذاك ، وجاءت قرارات المؤتمر لصالح الحلفاء خاصة فرنسا وانكلترا وعقدت معاهدة سان ريمو عام 1920م والتي كانت توافقا بريطانيا وفرنسيا وتمهيدا لاتفاقية سيفر 10 آب عام 1920م التي أقرت بالحقوق الكردية والقومية في المواد الخاصة بهم 62 و63 و64 وكذلك السماح بانضمام ولاية الموصل إلى المنطقة الكردية إن أرادت ذلك وعندما تأكدت النخب الكردية من رفض كمال أتاتورك للمطالب الكردية وكذلك لمعادة سيفر قام خالد بك جبري بالتعاون مع عبد القادر النهري بنشاط واسع من أجل تطبيق معاهدة سيفر ورفعوا مذكرات إلى عصبة الأمم وإلى مجلس الأمة التركي مطالبين بدولة كردية وفق معاهدة سيفر وإلا سوف يلجئون إلى قوة السلاح وفعلا اندلعت ثورة كردية عام 1921م جرى قمعها بشدة

تغير الظروف الدولية والانقلاب على سيفر :

حدث تغير في مواقف الدول الأوربية جراء بعض العوامل الهامة الإقليمية والدولية منها قيام دولة الاتحاد السوفييتي المناهضة للغرب والولايات المتحدة الأمريكية وإقامتها علاقات مع مؤيدة وداعمة للجمهورية التركية وحكومة أتاتورك وتحقيق كمال أتاتورك انتصارات على الفرنسيين في كيليكية وكذلك تحقيق انتصارات عسكرية على اليونانيين في عام 1922 وعام 1923م مما رجحت كفته وأثار خوف الغرب على مصالحه في المضائق والممرات المائية الهامة كالبوسفور والدردنيل

والخوف على طرق التجارة العالمية والاستراتيجية الهامة، الأمر الذي دفع كل من بريطانيا وفرنسا إلى التقرب وكسب ود كمال أتاتورك عبر التوقيع على معاهدة لندن في 8 آذار 1921م (حسب كتاب كردستان سوريا خلال الانتداب الفرنسي ص 77)شملت التنازل عن مزيد من الأراضي ومن ضمنها كردستان لصالح تركية فيما سمي بإعادة ترتيب للمنطقة .

كما أبدت الحكومة الفرنسية عن استعدادها للتنازل والوصول إلى اتفاق مع تركية الكمالية والحصول على صداقتها والحفاظ على مصالحها في المنطقة برمتها وحصوصا في سوريا ودخلت فرنسا في مفاوضات مع مصطفى كمال أتاتورك وانقلبت بدورها على بنود معاهدة سيفر من خلال عقد مؤتمر لندن الذي مر ذكره سابقا وتخلت فرنسا عن أكثر من نصف الأراضي التي كسبتها لصالح تركية الجديدة وعرفت الاتفاقية الفرنسية التركية باسم فرانكلين بويون في تشرين الأول 1921م مع وزير الخارجية التركي كمال يوسف وتم إبطال اتفاقية سيفر في الشرق الأوسط (حسب كتاب كردستان سوريا خلال الانتداب الفرنسي ص 78) الامر الذي مهد بالتالي لعقد اتفاقية لوزان(المترجمة إلى اللغة العربية بكامل نصوصها وفقراتها لأول مرة من قبل المعهد المصري للدراسات من قبل الاستاذ عادل رفيق)

مؤتمر لوزان في20 تشرين الثاني من عام 1922 م.

استمر المؤتمر ثمانية أشهر وسط انقطاعات دامت ثلاثة أشهر هدفت على التفاوض من أجل معاهدة جديدة بين الحلفاء وتركية التي رفضت الاعتراف بمعاهدة سيفر، ترأس الوفد التركي عصمت اينونو ومنذ الجلسة الافتتاحية أعربت كل من فرنسا وبريطانيا عن استعدادهما للتنازل والرضوخ للشرط التركي بعدم مشاركة أو حضور أي وفد كردي وكما أعربا عن استعدادهما للوصول إلى حلول وسط ترضي الطرفين وكان الخوف من ارتماء تركية في أحضان الاتحاد السوفييتي كما نوهنا سابقا وبذلك تم إلغاء الخلافة والسلطنة العثمانية وإعلان الجمهورية وتم رسم الحدود بين تركيا وبلغاريا واليونان وبقاء المضائق الهامة متاحة للسفن والتجارة الدولية مع الألتزام بعد التنقيب عن النفط والغاز وتجاهلت كل من فرنسا وبريطانيا مصير الشعب الكردي ووعودهم بإنشاء دولة كردية رغم استخدام اسم كردستان والكرد من قبل جميع الدول في المنطقة والعالم للابتزاز كما هو اليوم ولعل أبرز ما يهم الكرد في الآونة الأخيرة الإحساس بالمرارة والخيبة والغدر بقرب حلول مائة عام على اتفاقية لوزان وربما يجدون الحاجة إلى عقد لوزان كردي ، يستنهضون الهمم ويطرحون الخطط في طريق تحريرهم ونيلهم الحرية كما أنه وفي ذات الوقت تنتظر تركيا مرور مائة عام على لوزان لأسباب وعوامل عدة 1- إعادة أمجاد الدولة العثمانية الآفله لتطبيق الاتفاق الملي وإلحاق كل من حلب وشمال شرق سوريا والموصل وكركوك بحدود الجمهورية التركية ، وهذا قيد التنفيذ بالاحتلال والتغيير الديموغرافي .

2- استعادة بعض الجزر من اليونان التي لاتزال محل جدل وخلاف بين الطرفين .

3- أخذ الرسوم والضرائب والعائدات من السفن المارة من البحار والمضائق التركية .

4- القيام بالتنقيب عن النفط والغاز والحصول على ثروات جديدة للتخلص من الأزمات الداخلية مثل التضخم وتدهور الليرة التركية .

بقى أن نقول إن هذه المعاهدات لم تحقق الاستقرار والسلام النهائي بين شعوب المنطقة والدول الإقليمية كونها بقيت كنارٍ تحت الرماد إلى أن ينال جميع شعوب الشرق الأوسط حقهم في الحرية والاستقلال بما فيها شعوب ميزوبوتاميا وكردستان بكل مكوناتهم الدينية والعرقية.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان

:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | www.nrls.net
کاتی تۆمارکردن: 2022/17/10 9:18:02 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 121
الكرد كورقة مصالح بيد قوى الاستبداد
https://www.kurdipedia.org/?q=20221207194512449677

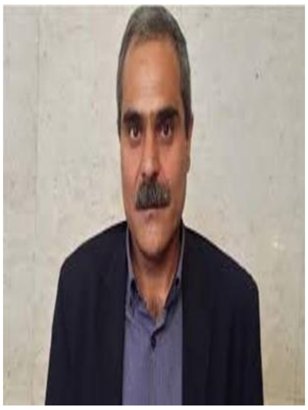

محمد أرسلان علي
في ظل غياب التعريفات السليمة للمصطلحات يفقد الموضوع أهميته وليتحول مع مرور الزمن لحالة من اللاشيء أو عديم الأهمية لذاته بالدرجة الأولى ولمن حوله مشكلة، ولربما تكون قضية شائكة تعاني منها مجتمعات وشعوب المشرق المتوسطي منذ أكثر من قرنٍ وحتى راهننا.
إذ، حينما يفقد الموضوع ذاته وجوانبه ومعناه، سنكون في مواجهة فقدان الهوية الذاتية بدءاً من الإنسان ومن خلاله العائلة فالمجتمع إلى أن نصل للوطن، وبالتالي سندخل مستنقع الصراعات الفكرية السفسطائية والدوغمائية وحتى البراغماتية في إثبات وتعريف الانتماء والولاء ولمن ستكون الأولوية.
العالمية أو الكونية شكلياً وخارجياً متناقضة تماماً مع النزعة الفردانية الفظة التي نحلم بها داخلياً. صراع لم يهدأ منذ القدم ولا زال مستمراً بكل عنفوانه في كل مفاصل حيواتنا. نعتقد أننا محور الكون وأن كل شيء ينبغي أن يدور ويلتف حولنا، وبنفس الوقت لا نفكر بما يحتاجه هذا الكون كي يستمر بدورانه حولنا وماذا سنقدم له، بل جلَّ تفكيرنا محصور بماذا سيقدم الكون لنا كي نبقى محوراً له. الفردانية التي نتشبث بها جعلتنا لا نفكر إلا بذواتنا الداخلية وكل ارهاصاتها وجشعها ونهمها الغريزي الذي باتت كجهنم تردد "هل من مزيد". والفردانية لا يمكن لها الاستمرارية إلا اعتماداً على المركزية الفظة التي لا تقبل بوجود الآخر، لان الآخر والكونية تنتفي وجودها بإصرار النزعة الفردانية على وجودها على حساب الآخر. لهذا تأليه ال "أنا – الذات" على حساب الآخر لن يجر معه سوى مزيداً من الجشع والتمسك بالسلطة للتربع على عرش الأنانية المفرطة والتي لا تكون إلا على حساب المجتمع والشعب والتنوع والاختلاف، وبالتالي الوصول لمجتمع نمطي ذي لون واحد أصابه داء عمى الألوان.
ظاهرة الاغتراب عن الذات باتت صفة متلازمة لشخصيتنا ولذاتنا بعد حالات الانفصام التي ورثناها من الثقافات الدخيلة على ثقافة مجتمعاتنا الحقة. صراع الثقافات والهويات كانت ولم تزل مستمرة بأشكال مختلفة وبطرق مباشرة أو غير مباشرة، مع ثبات الأدوات في أداء أدوارها الوظيفية بحكم تربعها على عرش السلطة والتفرد به، وإيهام الآخرين بأنهم هم فقط من يدرك ويعرف ويعلم ماذا يريد المجتمع والإنسان وعليه يهندسون المجتمع وفق أمزجتهم الفردانية، لجعله صورة مستنسخة ومسخة منهم، يقلدون الفرد الفرداني الذي أحاط ذاته بهالة من القدسية الرثة.
ثقافات لا ترى ذاتها وماهيتها وكينونتها إلا بالقضاء على الثقافات الأخرى. كذلك فعل من حمل راية نشر الدين بأسمائه ورسله وأنبيائه المختلفة، وسار على نفس الدرب القومجيون واليساريون والمحافظون والدينويون والدنيويون، من يمينهم حتى يسارهم تشاركوا المنطق نفسه في جعل "كلٍ" بحد ذاته هو المحور وأما من تبقى فليسوا سوى عبارة عن شرذمة من الخوارج العملاء.
فها هي أمريكا تحاول بشتى السبل كي تبقى متربعة على هيمنة العالم كقطب وحيد ولا ينافسها أحد، فتنشر الفوضى بكل مسمياتها الخلاقة منها والهدامة، إن كان في سوريا أو

العراق أو اليمن وليبيا وأوكرانيا وصولاً لتايوان، لجر روسيا والصين لحرب استنزاف تنهكهما من الداخل لعرقلتهما للمشاركة في الهيمنة القطباوية الأحادوية. وكذلك نرى تركيا وإيران وإسرائيل، كيف أن الصراع بينهما محتدم للهيمنة على المشرق المتوسطي، ليعمل كل طرف على إنهاء الآخر بأي وسيلة كانت، يراها كل طرف بأنها مشروعة في دفاعها عن ذاتها ووجودها وبسط هيمنتها الماضوية (الدينية)، بمسمياتها وتفرعاتها.

في ظِل فوضى المشاريع المطروحة في المنطقة، المشاريع الماضوية منها والحداثوية المرتبطة بالنيوليبرالية والوليدة من الثورات التكنورقمية من الجيل الرابع، والتي لا تعير للتاريخ ولا للجغرافيا ولا لثقافات المجتمعات والشعوب أي اهتمام ولا تفكر بهذه الأمور، بقدر ما تفكر في كمية الربح التي تسعى لربحه من كم الحروب التي نشرتها بأسمائها الدينية والقومجية.

فالصراع العثماني الصفوي المعاصر محتدم في المشرق المتوسطي وكل طرف يعمل جاهداً على اللعب بكافة الأوراق التي بجعبته كي يبقى مشروعه مستمراً وباقٍ ويتمدد. صراع ماضوي كان منذ قرون عدة، التقى فيه الطرفين (العثماني والصفوي)، بعد نزاع طويل على طاولة التفاوض فالاتفاق على ترسيم الحدود عام 1639 على مضض. الآن يحاول كِلا الطرفين التمدد فيما وراء تلك الحدود، وحدود الحرب الكونية الأولى والتي تم تثبيتها في الحرب الكونية الثانية على أنه لا يمكن المساس بها.

صراع ما بين أطراف ثلاث على حدود مقدسة وملعونة بنفس الوقت بالنسبة لهم. مقدسة بالنسبة للعالم العربي الذي يريد أن تبقى الحدود على ما هي عليه من دون المساس بها وخاصة بالنسبة للعراق وسوريا، ويعتبر هذا الطرف أن أي مساس بهذه الحدود هي الاقتراب من المقدسات والمحرمات، على اعتبار أن الأمن القومي العربي يبدأ من هاتين الدولتين. أما الطرف الثاني؛ إيران التي تعتبر هذه الحدود ملعونة ولا قدسية لها لأنها عملت على تقويض جغرافيا الحقبة الشيعية الممتدة من (الفاطميين مروراً بالصفويين). وعليه تحاول استرجاع ما فقدته عبر التاريخ. أما الطرف الثالث الذي يرى أنه لا قيمة لهذه الحدود وينبغي تجاوزها هي؛ تركيا التي تحاول منذ هجرتها الى منطقة المشرق المتوسطي على زمن التتار والمغول أي في أواخر المرحلة العباسية وتأسيسهم أمارة سلجوق. ترى أن هذه المنطقة وحتى الشمال الأفريقي من نصيبها، نظراً لاحتلالها هذه المنطقة وانتشارها أثناء الاحتلال العثماني لهذه المنطقة والذي استمر أربعة قرون ونيّف. وأساس الصراع ما بين هذه الأطراف الثلاث هي جغرافية كردستان، التي تم تقسيمها ما بين أربعة دول على مذبح اتفاقيات سيفر ولوزان وسايكس بيكو. وكان الكرد القربان الوحيد الذي تم تقديمه للإله الجديد الذي سمي فيما بعد "الدولة القومية".

طرف رابع يريد أن يقحم نفسه في هذه الجغرافيا ليكون له موطئ قدم فيها. ويسعى هو أيضاً الى أن يفرض سيطرته على المشرق المتوسطي بتبنّيه لماضوي ديني موسوي واللعب على التاريخ والجغرافيا لينال حصته ووجوده في المنطقة تحت شعار "من الفرات إلى النيل".

أربعة أطراف ارتدت عباءة الدين وقلنسوته لتفرض ما وعدهم الله به من تاريخ وجغرافيا على حساب الشعوب والمجتمعات والسكان الأصلاء لها. فلم يكن ماركس معتوهاً حينما وصف الدين بأنه "أفيون الشعوب"، حينما يتم الاستثمار به سياسياً واقتصادياً ومجتمعياً وثقافياً. حينها لا يبقى من الدين شيء سوى المصالح البعيدة عن القيم الحقيقية للدين. تشيؤ الدين وجعله سلعة، يعتبر أسوء عمل قامت به طبقة السلطة من أجل استثماره في حروبها العبثية. حينها لا يتبقى شيء اسمه قيم وأخلاق وليتحول كل شيء إلى سلعة تباع وتشترى في أرخص مواخير النخاسة. وأفظع ما تقوم به في راهننا قوى الهيمنة الرأسمالية هي تسليع وتشييء الشعوب والجغرافيا والتاريخ، كما فعلت مع الثقافة والفن.لهذا نرى أنه كل شيء تحول إلى مادة ومصالح على حساب القيم المشتركة.

الكرد، بات هذا الشعب المغلوب على أمره وكما تم وصفهم بأنهم "شعب الله المحتار". فالكل محتار ولا يعرف كيف يتصرف معهم وكيف يتقرب منهم، ولا حتى الكرد باتوا يدركون كيف يتقربون ويتحالفون مع جيرانهم من الدول والشعوب. الكل محتار في ظِل الفوضى التي خلقتها القوى الرأسمالية المهيمنة والتي من أهم أهداف هذه الفوضى، هي أن يبقى الكل محتار في "كيف يعيش"؟

الكل يرفضهم ويعمل كل ما في وسعه للقضاء عليهم أو جعلهم ورقة بيدهم ليستثمروا بهم

في مصالحهم وأجنداتهم وأطماعهم. فلا التركي يعترف بالكرد، وهم بنظره "أتراك الجبال". ولا الفارسي يعترف بهم على أساس أنهم "فرس برابرة". ولا حتى أشقائهم في الدين والتاريخ المشترك أي العرب، يعترفون بالكرد، وهم بنظرهم "عرب بدو". والكل يحاول سرقة تاريخ الكرد وثقافتهم وينسبها إليه، لهدف صهر الكرد وجعلهم من دون تاريخ وثقافة ولا حتى جغرافيا. صلاح الدين الأيوبي، معظم العرب ينسبونه للعروبة، والأتراك تركّوه كما فعلها الفرس بتفريسه. تركيا تدعي زوراً بأن هذه الجغرافيا لها وكذلك إيران والعرب أيضا مع عدم إغفال إسرائيل. الكل عينه على كردستان. فقط الكرد ليس لهم أي شيء في هذه الجغرافيا الملعونة والمقدسة بنفس الوقت. مع العلم أن الكرد متواجدين ويعيشون على جغرافيتهم هذه قبل أن يأتي الأتراك العثمانيين والفرس والعرب.

فلا يمكن التقرب من الكرد على أساس أنه لا أصدقاء لهم تحت حجة سرقة تاريخهم وجغرافيتهم وثقافتهم. لأنه لطالما لعب الكرد دوراً مشرفاً في كافة مراحل التاريخ وحتى الآن. ويكفيهم شرفاً أنهم الذين قضوا على داعش، في وقت هربت من أمامهم جيوش دول (سوريا والعراق)، ودعمتهم دول مثل تركيا، والتي لا زالت تقدم لهم كافة أنواع الدعم لإبقائهم أدوات وظيفية بيدها، لتنفيذ أطماعها في المنطقة.

بات الكرد اليوم أصحاب مشروع وفلسفة تعتمد العيش المشترك ما بين كافة ثقافات الشعوب على أساس فلسفة الأمة الديمقراطية للمشرق المتوسطي. فلسفة طرحها السيد أوجلان علّه ينقذ ما تبقى من قيم المنطقة وشعوبها ومجتمعاتها. وبكل تأكيد اليوم ليسوا ورقة بيد أحد كي يلعبوا بهم كيفما شاؤوا وأينما أرادوا. بل بات الكرد اليوم أصحاب مشروع لإنقاذ المنطقة بشعوبها من الفوضى التي هم فيها. وحدهم المستبدين والظلام ولقطاء التاريخ والجغرافيا يعملون على إخضاع الكرد وجعلهم ورقة بيدهم أو أنهم "فرق عملة".

ومن حقائق المنطقة التي غابت عن المستبدين أنها، لا تعطي مكانة لأي مستبد كي يعيث فيها فساداً. الكثير منهم ظهروا وأرادوا ذلك، لكن إرادة وثقافة المنطقة قضت على أعتى الظالمين والفاسدين الذين يتقمصون الدين من أجل بلوغ أهدافهم. لم يفلح نمرود ولا فرعون بذلك. وبكل تأكيد لن يرحم التاريخ أمثال أردوغان وغيره من النظم المستبدة في المنطقة، وما أكثرهم في راهننا.

ثقافات الشعوب في منطقة المشرق المتوسطي غنية جداً من حيث النوع والكم، والتي من خلال هذا الغنى في التنوع، كانت مهداً للحضارة الإنسانية قديماً. وللخروج من هذا المستنقع الذي نعيشه لا بدّ من الرجوع إلى الذات والخروج من حالة الاغتراب التي نعيشها في ذاتنا. وكذلك وظائف ومسؤوليات جسام تقع على عاتق المثقفين في تعريف الشعوب بحقيقة الأنظمة السلطوية التي تستثمر بالدين والقومية، وأن لا شيء مقدس أكثر من الإنسان بحد ذاته. وألا يحثوا الشعوب على إتباع الأنظمة الاستبدادية تحت حجة الأمن والاستقرار. لأن الأنظمة المستبدة لا يهمها الشعوب ولا المجتمعات ولا الثقافات ولا الغنى الذي تتمتع به المنطقة، بقدر ما يهمهم بقائهم مستمرين على عرش السلطة، وليذهب عدا ذلك للجحيم.

وينبغي المعرفة أنه لا يمكن لثقافة واحدة أن تسطو على الثقافات الأخرى تحت أي مسمى كان. منطقة المشرق المتوسطي بغناها الثقافي يمكن لها أن تكون مرة أخرى مهداً للقيم الحضارية المعنوية البعيدة عن ال "أنا" الفردانية. لأن الوحدة الجيوثقافية والجيوتاريخية لمنطقتنا المشرق المتوسطي منذ آلاف السنين، كانت وستبقى معيناً ومصدراً للقيم المشتركة لكافة شعوب المنطقة.[1]

خصائص السجل

الحزب:	داعش
الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي

الدولة - الأقليم: كوردستان
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | موقع https://pydrojava.org/ - 07-12-2022
کاتی تۆمارکردن: 2022/7/12 7:45:12 PM
ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 122

الكرد و الدولة القومية .. ابتداءً من معاهدة سيفر وصولاً إلى إعلان الفيدرالية في شمالي سوريا

https://www.kurdipedia.org/?q=20230215084607467150

أحمد حسن

منذ مطلع القرن العشرين والكُرد يحلمون بدولةٍ مستقلّة، وقد انتعشت أحلامهم بعد انتصار الحُلفاء على العثمانيين في الحرب العالميّة الأُولى وسقوط دولة الرجل المريض. لكن ثمة جملة من المصاعب الحقيقية التي تعترض تحقيق هذه الأحلام على الأرض والتي يرتبط بعضها بالطبيعة والجغرافيا وبعضها الآخر بالظروف الاقليمية والدولية والحقائق الجيوسياسية التي لا سبيل إلى تخطيها.

ويرى بعض الباحثين أن الفترة الممتدة بين نوفمبر/ تشرين الأول 1918 (بُعيد توقيع هدنة مودروس) ويونيو/ حزيران 1919 أتاحت للكرد فرصة ذهبية لم تسنح لهم على مرّ تاريخهم الطويل لإنشاء دولتهم القومية. غير أن الكرد لم يتمكّنوا من استغلال هذه الفرصة التاريخية النادرة، وفشلوا في صياغة تطلعات قومية مشتركة في مواجهة دول شرعت في بناء دولتها القومية المركزية، ورفضت الاعتراف بهويتهم و حقوقهم اللغوية و الثقافية، ناهيك عن حقهم في تقرير المصير.

وبدا أن مسألة إنشاء دولة قومية للكرد المقسّمين بين تركيا وإيران والعراق وسوريا، قد انتهت ودفنت مع الوعود التي قُطعت لهم عشية انهيار الدولة العثمانية. بيد أن دور الكرد في محاربة تنظيم الدولة الإسلامية "داعش" وّفر لهم اليوم فرصة فريدة لعرض هويتهم و مطالبهم السياسية في مقدمة مسرح الأحداث.

المسألة الكردية في نهاية الحرب العالمية الأولى

إن تقويض الدولة العثمانية الذي قرره الحلفاء في نهاية الحرب العالمية الأولى أعطى الكرد أملاً بالحصول على أرض مستقلة. وقد نصت معاهدة سيفر الموقّعة عام 1920 على إنشاء دولة كردية، وفقاً لمبدأ ويلسون في حق تقرير المصير. وتمّ تعيين حدود كردستان بالمنطقة المأهولة بالسكان الكرد حول ديار بكر. و أُعطي لأرمينية وعد بمنحها منطقة شاسعة تقع إلى الشمال أكثر، حول بحيرة وهي أيضا مأهولة بالكرد. ودخل الجيش البريطاني إلى الموصل منذ توقيع الهدنة من أجل ضمان إنشاء دولة عربية خاضعة لسيطرتها (وفقا لتقسيم مناطق النفوذ المنصوص عليها في اتفاقيات سايكس بيكو السرية)، وتشمل العديد من حقول النفط في الجزء الكردي من بلاد ما بين النهرين. ولم تتأثر إيران بإعادة التقسيم هذه نظراً لوقوفها على الحياد وعدم مشاركتها في الحرب، ولم يكن من المتوقع ضمّ المنطقة الكردية الغربية الواقعة حول بحيرة أورميه إلى كردستان الجديدة على الرغم من قيام انتفاضة مطالبة بالاستقلال فيها عام 1919.

لكن وصول مصطفى كمال أتاتورك إلى سدّة الحكم أعاد توزيع الأوراق. فقد ترأّس مصطفى كمال حركة قومية في غربي الأناضول من أجل الدفاع عن تركيا ضمن حدودها السابقة بتاريخ توقيع الهدنة، يعني تركيا مع شمال العراق ومعظم الأراضي الكردية. وبمواجهة الاتحاد السوفييتي تمكّن مصطفى كمال من استعادة ولاية قارس. وفي الجنوب تمكّن من الحصول على ترسيم جديد للحدود مع سوريا في عهد الانتداب الفرنسي، يتطابق مع الحدود الحالية بدون لواء الإسكندرون (شمال غربي سوريا في عهد الانتداب)، والذي أُلحق بتركيا في وقت لاحق. و قد تمّ تثبيت هذه الحدود بموجب اتفاقية لوزان التي تمّ توقيعها في 24يوليو/ تموز 1923 و قضت بضم كردستان إلى تركيا على الرغم من الوعد الذي قطعه مصطفى كمال للزعماء الكرد مقابل تقديم الدعم له. وألحقت عصبة الأمم منطقة الموصل بالانتداب البريطاني على العراق في عام 1926 فأنهت بذلك الأطماع التركية فيها.

ازدادت صعوبة وضع الكرد في تركيا خلال عشرينيات القرن العشرين: فقد رفض كمال الاعتراف بخصوصيتهم لصالح رغبته في تشكيل شعور قومي تركي. ولهذا السبب منع استخدام اللغة الكردية. كما أن إلغاء الخلافة وعلمنة الدولة بالقوة وتدمير الأطر الاجتماعية التقليدية دفع بالكثيرين من الكرد إلى العصيان المسلّح في فترة ما بين 1920 و 1930.

وقد تمّ سحق جميع هذه الثورات ولجأت تركيا إلى التعاون مع العراق و إيران من أجل القضاء على ‹العصابات المسلّحة› الكردية – على حد وصفها- وبخاصةِ تلك التي تقوم بعملياتها في المناطق الحدودية.[1]

لماذا فشل الكرد في استغلال الفرصة التاريخية التي سنحت لهم؟
عندما نشبت الحرب العالمية الأولى، كان الكرد متأخرين عن ركب التطوّر مقارنةً بالحركات الأخرى ضمن السلطنة العثمانية وخاصة تلك التي ظهرت في منطقة البلقان وشرقي الأناضول، وقد تجلّى ضعف الحركة القومية الكردية في عجزها عن استثمار الفرصة التاريخية المواتية في ظل الفراغ السياسي الذي أعقب الحرب من عام 1918 إلى عام 1920 إثر سقوط الدولة العثمانية. وحول هذه النقطة، يقول مدير المعهد الكردي في باريس، الدكتور كندال نزان [2] «اقترب المجتمع الكردي من الحرب العالمية الأولى و هو مقسّم، بلا قيادة حقيقية وبلا مشروع مشترك يعبّر عن مستقبلهم. ثم جاءت اتفاقيات سايكس-بيكو المنعقدة عام 1916 لتكرّس تقسيم بلادهم. ودخل الكرد في صراع حول مستقبلهم: ففي حين أن البعض المؤمن بالخلافة الإسلامية، كان يرى خلاص الكرد في الاستقلال الذاتي الثقافي والإداري في إطار الدولة العثمانية، كان البعض الآخر المتسلّح بالأيديولوجيا القومية وأفكار الثورة الفرنسية ومبادئ ويلسون، يناضل من أجل الاستقلال التام لكردستان[3]». و في السياق ذاته أفاد الباحث الكردي، الدكتور نضال حاج درويش ل ARA News: «بعد انهيار السلطنة العثمانية كانت الطاقات الكردية مشتتة ولم تكن تملك قيادات ناضجة قادرة على فهم سياسات الدول الكبرى (كأتاتورك بالنسبة للأتراك) وجذب الناس للالتفاف حول مشروع قومي». ومن جهته قال الباحث والكاتب الكردي، الدكتور علي ميراني في تصريح ل ARA News: « لقد عانى الكرد من صعوبات جمة لم تتح لهم الفرصة كي يستغلوا الاوضاع، كما إن تصدي الكمالية للمشهد في تركيا ووجود عدد من الساسة البريطانيين والفرنسيين ممن لم يكونوا في وارد الاعتراف بالكرد كقومية كان السبب في ذلك، خاصةً وأن دعايات مغرضة نُقلت عن الكرد بانهم ضد الاقليات المسيحية».
تجربة جمهورية مهاباد
في 20أغسطس / آب 1941 دخلت القوات السوفيتية والبريطانية إلى إيران وقضت على نظام رضا شاه، الأمر الذي ساهم في إضعاف مراقبة السلطة المركزية في المناطق الكردية. فأصبح القسم الأعظم من منطقة مهاباد واقعاً خارج مناطق تمركز القوات السوفيتية والبريطانية، وبعد مغادرة السلطات والقوات المسلحة الإيرانية للمنطقة، أخذت تتشكل فيها أجهزة إدارة ذاتية كردية، رفضت الاعتراف بسلطة الحكومة المركزية الإيرانية.
وفي22 يناير/ كانون الثاني 1946 تمّ الإعلان عن قيام جمهورية مهاباد برئاسة قاضي محمد، وقد ضمت أجزاء واسعة من منطقة مهاباد وشنو وميرگه ور وتيرگه ور وسردشت وبانه ومناطق أخرى [4]. وشملت مساحتها 30% من المساحة الإجمالية لكردستان الشرقية. وجاء إعلان تأسيس الجمهورية بعد بضعة أيام من قيام الحكومة الإيرانية بتقديم شكوى إلى هيئة الأمم ضد الاتحاد السوفياتي متهمة إياه بالتدخل في شؤونها الداخلية وعدم تنفيذ بنود معاهدة 1942.
وقد فشلت مساعي الحكومة الإيرانية في إقناع قيادة الكرملين بسحب قواتها من إيران، غير أنها تمكّنت من الحصول على دعم بريطاني وأمريكي في مواجهتها السياسية مع موسكو فحدث انفراج مفاجئ في هذه المواجهة، إذ أعلن الاتحاد السوفياتي استعداده للانسحاب من الأراضي الإيرانية بعد حصوله على امتيازات نفطية في إيران. وأصبحت إيران بعد الانسحاب السوفياتي جزءً من منطقة النفوذ البريطاني والأميركي، وكان القضاء على جمهوريتي مهاباد وأذربيجان من أولى نتائج هذه المتغيرات، فبعدما تأكدت السلطات في طهران من حقيقة الموقف البريطاني الأميركي الداعم لها, وانسحاب القوات السوفياتية، قامت القوات الإيرانية في ديسمبر/كانون الأول عام 1946 باقتحام جمهورية أذربيجان ثم بعد ذلك بأيام اقتحمت هذه القوات مهاباد لتقضي على هذه الجمهورية الفتية، ثم لتقوم بعد ذلك وتحديدا في مارس/آذار 1947 بإعدام قاضي محمد وعدد من معاونيه من قادة الجمهورية ومناضلي الحركة الكردية.
لم يكن شعار جمهورية مهاباد الانفصال بل الحصول على حق الحكم الذاتي رسميا داخل إيران. وشهدت التجربة التي استمرت نحو أحد عشر شهراً تشكيلات وزارية بزعامة قاضي محمد وقوات عسكرية محلية بزعامة مصطفى البارزاني (القائد الكردي العراقي بعد إخفاق تجربته في العراق عام 1945).
ثمة عوامل عديدة دولية وإقليمية وداخلية أدت إلى الانهيار السريع للجمهورية الفتية، أمّا العوامل الدولية فقد تجلّى أبرزها في الصراع السوفياتي مع الغرب الذي استثمرته حكومة طهران، وأمّا العوامل الداخلية فكانت تتعلّق بالمصالح الاقتصادية والاجتماعية للقبائل الكردية وعدم استطاعة الحزب الديمقراطي الكردستاني/إيران اعتماد سياسة دبلوماسية ناجحة في احتوائها فضلا عن الافتقار إلى استراتيجية قومية مع أجزاء كردستان الأخرى (تركيا، العراق، سوريا) إضافة إلى محدودية مساحة الجمهورية إلى جانب الارتجالية والعفوية والعاطفة القومية التي كانت من سمات هذه التجربة[5] .
تنظيم الحركات الكردية في الفترة الأخيرة
اشتعلت ولايات الأناضول الشرقية مجدداً في منتصف ثمانينيات القرن العشرين. وبدأت الأعمال القتالية من جانب حزب العمال الكردستاني PKK الذي أعلن ‹الكفاح المسلّح› ضد الجيش التركي في 15أغسطس / آب 1984، وهو حزب ذو توجه ماركسي لينيني تأسّس عام 1978. وقد نفّذ الحزب حملة اغتيالات بحق موظفين وزعماء قبائل موالين لتركيا. وكانت ردّة فعل الجيش التركي عنيفة، تمثّلت في تدمير آلاف القرى الكردية وتشريد ثلاثة ملايين كردي. وفي فبراير/شباط 1999 ألقت الاستخبارات التركية القبض على عبدالله أوجلان، زعيم حزب العمال الكردستاني، موجّهةً بذلك ضربة قاصمة للحزب[6].
مع سقوط نظام الشاه وانتصار الثورة الإسلامية في إيران، رفض مرشد الثورة الخميني إعطاء الكرد حكما ذاتيا، فدخلت القوات الكردية (بيشمركة الحزب الديمقراطي الكردستاني/إيران) في مواجهات مسلحة مع القوات الإيرانية في كثير من المدن الكردية التي تعرضت لهجمات عنيفة من الحرس الثوري الإيراني ممّا اضطر البيشمركة للجوء إلى جبال كردستان.

وعندما نشبت الحرب بين العراق وإيران عام 1980 تلقى كرد إيران دعما من العراق، واستمرت الموجهات بين الطرفين خلال التسعينيات وقد تعرّض الكرد في هذه الأثناء إلى نكسات عديدة، وتخللتها مفاوضات في بعض الأحيان، لكن في نهاية المطاف استقر الوضع للسلطات الإيرانية وأصبحت المواجهات المسلحة متقطعة و غير ذات أهمية، وفي هذه الفترة تعرّض عدد من زعماء الكرد في الخارج للاغتيال و من أبرزهم زعيم الحزب الديمقراطي عبد الرحمن قاسملو[7].
وفي العراق هدأت حدة الدعوة الانفصالية التي كان سائدة في ثمانينيات القرن العشرين مع إنشاء إقليم كردستان في عام 1991، عقب انتهاء حرب الخليج، بضغط من الولايات المتحدة الأمريكية التي صدمتها عمليات الأنفال السيئة الصيت: قاد صدام حسين في عام 1988حملة عسكرية تمّ خلالها تدمير مئات القرى وقتل الآلاف من المواطنين الكرد وإجبار قرابة نصف مليون مواطن كردي على الإقامة في قرى أقامتها الحكومة العراقية آنذاك خصيصا كي تسهل السيطرة عليهم وتمّ إلقاء القبض على ما يقارب 182,000 مواطن كردي جرت تصفيتهم ودفنهم في قبور جماعية في مناطق نائية من العراق. وقد اعترف الدستور العراقي الجديد في عام 2005 بمنطقة الحكم الذاتي في كردستان البالغ عدد سكانها 4 ملايين نسمة برئاسة مسعود البارزاني. كما سمح الدستور للحكومة الكردية بأن يكون لها جيشها الخاص (100000 بشمركة) وعلمها ونشيدها و برلمانها وتمثيلها الدبلوماسي في الخارج. وبدأت ملامح دولة كرديّة تلوح في الأفق، تضمّ كلّ المُكوِّنات والمؤهلات لدولة مُستقِلّة. لديها الأرض والسُكّان والعوائِد والحكومة التي تُتيح ظهور دولةٍ مُستقلّة في الشرق الأوسط[8].
في سوريا، وبتاريخ 12 مارس / آذار 2004 اندلعت في مدينة القامشلي ذات الأغلبية الكردية انتفاضة كردية عقب مباراة كرة قدم شهدت مواجهات بين مشجعي الفريق المحلي (الجهاد) ومشجعي فريق مدينة دير الزور المجاورة (الفتوة)، وامتدت هذه الانتفاضة إلى باقي المدن الكردية واستمرت لمدة 6 أيام. وقد كشفت أحداث القامشلي عن وجود مشكلة كردية في سوريا حاول النظام إنكارها حتى ذلك الوقت. تسّبب قمع هذه الانتفاضة بسقوط عدد من الضحايا بين الكرد وأدّى إلى تجدد المظاهرات في المناطق الكردية في حلب ودمشق، لكن النظام تمكن في النهاية من إخمادها.
ومع انطلاق ‹الثورة السورية› في عام 2011 ظهر الاحتجاج الكردي مجدّدا. وقد أفسحت التعبئة الكردية المجال للخصومة بين حزب الاتحاد الديمقراطي (PYD) والمجلس الوطني الكردي في سوريا (ENKS). فحزب الاتحاد الديمقراطي الذي يُعتبر فرعا من حزب العمال الكردستاني(PKK)، بالرغم من أنه ينتقد النظام، اتّخذ موقفا غامضا من الثورة. وسعى إلى تقديم نفسه كطرف ثالث.
أمّا المجلس الوطني الكردي في سوريا (ENKS) فهو أقرب إلى الحزب الديمقراطي الكردستاني(PDK) وقد انضم الى المجلس الوطني السوري المعارض. أحكم حزب الاتحاد الديمقراطي قبضته على المناطق الكردية في شمال سوريا. وقد تمكّن من وضع قوانينه الخاصة وعدالته الخاصة به وحصل على الإيرادات من الرسوم الجمركية ومبيعات الوقود دون أن يهدّد النظام إدارته الذاتية هذه لأنه لا يريد أن يحارب على جبهة جديدة[9].
الكرد والحرب على تنظيم الدولة الإسلامية ‹داعش›
تحول اهتمام الصحافة العالمية نحو الكرد أثناء تقدم الإسلاميين المتطرفين في شمال العراق صيف عام 2014 وخاصة بعد سيطرتهم على الموصل، المدينة الثانية في البلاد. أعطت فرنسا وغيرها من الدول الغربية الأسلحة والمعدات العسكرية إلى كردستان العراق لمساعدتها على مواجهة الموقف. ومنذ ذلك الحين، وكردستان تقاوم، تستضيف اللاجئين وتدافع عن المدن الكردية المهدّدة في سوريا. وأصبح لدى الكرد فرصة لتوسيع نفوذهم خارج منطقة الحكم الذاتي والسيطرة على مواقع جديدة في مناطق شمال العراق لطالما طالبت بها الحكومة الكردية منذ سنوات.
وقد سيطرت قوات البيشمركة التي تشكّل الآن الجيش النظامي لكردستان العراق، على مدينة كركوك في حزيران 2014 عندما فرّ الجيش العراقي أمام وصول جهاديي تنظيم الدولة الإسلامية ‹داعش›. إن السيطرة على هذه المدينة التي يعيش فيها العديد من الجماعات العرقية والدينية والغنية بحقول بالنفط سوف تشكّل من الآن فصاعدا مكسبا كبيرا لدولة كردستان المستقلة، أو تشكّل قوة إضافية لإجراء مفاوضات مع الحكومة العراقية من أجل الحصول على مساحة أكبر ومزيدٍ من الحكم الذاتي.
أما كرد سوريا فقد أصبحوا بدورهم رمزاً لمقاومة تنظيم الدولة الإسلامية ‹داعش› منذ معركة كوباني / عين العرب التي امتنعت تركيا عن الدفاع عنها خشية أن يتعزّز نفوذ حزب العمال الكردستاني في المنطقة. وقد قدمت الولايات المتحدة الدعم الجوي للمقاومة الكردية وبدأت في أواخر تشرين الاول عام 2014 بإسقاط الإمدادات الطبية والأسلحة إلى حزب الاتحاد الديمقراطي. حاولت أنقرة إثبات حسن نواياها من خلال السماح ل 160 عنصر من البيشمركة، الذين أرسلتهم قيادة اقليم كردستان العراق، بعبور الحدود التركية إلى كوباني. ولكن هذه القوات لم تكن موضع ترحيب كبير، ذلك أن حزب الاتحاد الديمقراطي كان يريد الاحتفاظ بقيادة العمليات وينظر بعين الشك إلى تدخّل اقليم كردستان في شؤونه.
كرد سوريا والفيدرالية
بعد نحو ثلاث سنوات من إعلانه ‹الإدارة الذاتية› في ‹كانتونات› عفرين، الجزيرة / الحسكة، كوباني / عين العرب، بادر حزب الاتحاد الديمقراطي PYD إلى إعلان إقليم فيدارالي (فيدرالية روج آفا- شمال سوريا) في المناطق الخاضعة لسيطرته في شمال سوريا، وذلك في مؤتمر عقد بمنطقة رميلان على الحدود السورية- التركية- العراقية، بمشاركة نحو 40 حزباً ومنظمة، بينها ممثلون عن العرب والتركمان والمسيحيين. غير أنّ تحديات كبيرة تواجه هذه الفيدرالية وتقلّل من فرص نجاحها، بالنظرإلى ردود الفعل الرافضة لهذا المشروع، سواء من المعارضة أو النظام، أو الأطراف الإقليمية والدولية وبالنظر إلى

خارطة توزّع السكان تاريخياً، وتداخل المكوّنات السورية في بعض مناطق الإقليم المعلن عنه.
ثمة من يرى أن هذه الفيدرالية غير قابلة للحياة عملياً، ويعتبرها مجرد ورقة تكتيكية ترمي من خلال رفع السقف إلى الضغط على سير المفاوضات بين السلطة والمعارضة بغية مراعاة حقوق الكرد والتعددية السورية. في حين يرى البعض الآخر أن هذا الإعلان كان قراراً استراتيجياً من جانب كرد سوريا، يهدف إلى اكتساب الشرعية وكسب التأييد الدولي عند قيام سوريا الجديدة.
وقد تنوعت آراء الأكاديميين الكرد حول فيدرالية التي أعلن عنهاPYD و شركائه، إذ أكّد ل ARA News الدكتور علي ميراني تأييده لهذه الخطوة بقوله : «أنا معها حتى لو كانت مزيّفة، المهم أنها خطوة يمكن البناء عليها، ويبقى الخطأ الأكبر لها أنها لم تعلن من قبل كل الاطراف»، فيما عبّر الدكتور نضال حاج درويش ل ARA News عن رأيه حول الموضوع بصورة مختلفة: « إن إعلان أي مشروع قومي كردي ومن بينها الفيدرالية يجب أن يأخذ في الحسبان مواقف الدول الإقليمية والدولية بالدرجة الأولى، ونحن لا نعلم على ماذا يستند PYD في طرحه للفيدرالية، خاصة وأن القوى الدولية لم تبدي اعترافها بالمشروع ولم تضغط من أجل مشاركتهم في مؤتمر جنيف كما رفضت فرنسا فتح ممثلية لهم في بلدها، هذه الأمور وأمور أخرى تدفعنا للخوف من المجهول. مع كل ما ذكر يبقى مصير الكرد في سوريا مجهولاً وننتظر ما خططه الآخرون لنا».
أما الكاتب الصحفي خورشيد دلي فيرى أن «توقيت إعلان الكرد الفيدرالية مدروسٌ لجهة الظروف والمواقف والتطورات الميدانية على الأرض، إذ سبق أن طرحت أحزاب كردية، ولا سيما المنضوية في الائتلاف الوطني السوري المعارض، الفيدرالية من دون الإعلان عنها، فيما كان وقتها يرفض حزب الاتحاد الديمقراطي الفيدرالية، ويتبنى فكرة الإدارة الذاتية، وسط جدلٍ بشأن طبيعة الفيدرالية ومضمونها، بين من يرى أنها ينبغي أن تكون على أساس قومي، كما هو حال الكرد، تعبيراً عن توقهم إلى إقليم قومي، ومن يرى أن الفيدرالية ينبغي أن تكون إداريةً لا أكثر، شكلاً من أشكال الحكم المحلي، بدلا من المركزي، فيما أغلبية القوى السورية المعارضة ترفض الفيدرالية جملة وتفصيلاً، إذ ترى فيها مدخلاً للتفتيت والتقسيم»[10].
ومهما اختلفت الآراء حول هذا الإعلان غير المسبوق للفيدرالية، فإنّه يشكّل رسالة قوية مفادها أن الكرد مصمّمون على تقرير مصيرهم ولا يمكن تجاهلهم، خاصةً وأنهم باتوا يشكلون رقماً صعبا في مجال محاربة ‹داعش›. وقد بات الكرد مقتنعين، بحكم التجربة، أنّهم يشكّلون حالة خاصة لا يمكن مقاربتها إلّا من خلال الطرح الفيدرالي أو ربما الذهاب إلى أبعد من ذلك بالنسبة للراديكاليين.

[1]– Corentin Denis, «Les Kurdes et le Kurdistan par les cartes : du traité de Sèvres à la guerre contre l’État islamique (EI) » , Les Clés du Moyen-Orient, 13 novembre 2014,
[2] – كندال نزان عالم فيزياء فرنسي من أصل كردي، وُلد في كردستان تركيا عام 1949 و هو يدير المعهد الكردي في باريس منذ تأسيسه في شباط 1983 و حتى الآن. له العديد من المقالات و المؤلّفات (بالفرنسية) في الشأن الثقافي و السياسي الكردي.
[3] - Kendal NEZAN, un aperçu de l’histoire des kurdes, www.institutkurde.org, consulté le 15 juillet 2016.
[4] – م. س. لازاريف و آخرون، تاريخ كردستان، ترجمة د. حاجي عبدي، أربيل، الطبعة الثانية، 2011، ص 260-261.
[5] –أورماني، جمهورية مهاباد، 2 يونيو/ حزيران 2009 ، معهد زاخو التقنيztie.org
[6] – Corentin Denis, «Les Kurdes et le Kurdistan par les cartes : du traité de Sèvres à la guerre contre l’État islamique (EI) », ibid.
[7] – شفيق شقير، محطات العمل المسلح للكرد في إيران، الكرد و دروب الحياة الوعرة، منشورات شبكة الجزيرة، 2006، ص 79.
[8] – Corentin Denis, ibid.
[9] – Corentin Denis, ibid.
[10] – خورشيد دلي، كرد سورية و الفيدرالية، العربي الجديد، 29 مارس 2016.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	النقد السياسي
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | www.sotaliraq.com
کاتی تۆمارکردن: 2023/15/2 8:46:07 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 123

الكرد والاعتقال السياسي في سورية (1920-2017)

https://www.kurdipedia.org/?q=20220330183720409489

الكرد والاعتقال السياسي في سورية (1920-2017)
عمر رسول

نشرت الدراسة في العدد الثاني من مجلة قلمون للدراسات المعاصرة

ملخص البحث
يهدف هذا البحث النظري-التاريخي إلى تسليط الضوء على قضية الاعتقال السياسي للكرد في سوريا، منذ الانتداب الفرنسي في العشرينيات من القرن الماضي وحتى منتصف الثلث الأول من القرن الحادي والعشرين.
لقد ركّز البحث على خصوصية كلّ مرحلة من المراحل التي تصاعدت فيها حدة الاعتقالات طبقاً للظروف على الصعيد الداخلي أو الخارجي، وذلك من خلال التركيز في البداية على موضوع الاعتقال عموماً في المراحل المختلفة تاريخياً، وربطه بماهية السلطة السياسية وحلقات الصراع الثلاث، الأيديولوجية والاقتصادية، والسياسية. دون أن يغفل البحث عن تتبع حيثيات تطور السجن عبر التاريخ وتعريف المعتقل السياسي، والمواقف المختلفة من قضية المعتقل السياسي من الأطراف المختلفة أيديولوجياً، هذا فضلاً عن ملحق خاص بمجموعة من الوثائق الفرنسية التي تلقي الضوء على العلاقة الفرنسية التركية في رصد الحدود وتعقب الشخصيات الكردية غير المرغوبة فيها.
ومن المؤكّد أنّ التركيز على الاعتقال السياسي للكرد، لا يعني البتة التمييز بين اعتقال واعتقال، بل الهدف الأساسي من ذلك هو الجانب المعرفي، وتهيئة المناخ الفكري لتقريب وجهات النظر التي من شأنها فتح آفاق جديدة لكل القضايا العالقة وإيجاد حلولٍ مناسبةٍ لها في إطار وعي حضاري معاصر شامل.

مقدمة:
إنّ بلدان الشرق الأوسط بما فيها سورية أمام تحولات كبرى في هذه اللحظة التاريخية. لقد أوصلت النظم السياسية فيه بلدانها إلى حافة الهاوية، إن لم نقل الهاوية بعينيها، وقد لا تخرج منها لسنوات عديدة قادمة إن لم تتوفر شروط لذلك. وعند البحث عن الأسباب المنطقية التي أوصلت هذه البلدان إلى هذا الوضع الكارثي على المستويات كافة، سيتبيّن أنّ السلطة السياسية وطبيعتها وممارساتها اللاعقلانية ستكون على رأس قائمة الأسباب الأساسية.
فما نشهده من تراجيديا دموية عاصفة في هذه البلدان، صراعاً على السلطة السياسية، لا تترك إلاّ فسحةً ضئيلةً للمشاريع الفكرية النهضوية لدى قطاع واسع من المفكرين، والسياسيين، والمثقفين الذين كرّسوا جُلّ حياتهم من أجل إيجاد حلول جذرية لقضية السلطة السياسية، كي يتمكّنوا من التغلب على أهم التحديات التي تعيق مشاريعهم النهضوية، وتمنعهم من إنتاج فضاء تتحرك فيه طاقات أممهم لتنفتح على الحضارة والمستقبل في آن، وتستعيد زمام التفاعل مع محيطها مرة أخرى من جديد.
إنّ تناول موضوع الاعتقال السياسي عموماً يدفعنا أن نتساءل: هل للمعتقل السياسي

تعريف واحد عند الجميع؟ وهل يوجد فرق بين المعتقل السياسي ومعتقل الرأي؟ وكيف ينبغي النظر إلى المعتقل السياسي، هل ننظر إليه من الزاوية الحقوقية القانونية المحضة، أم ننظر إليه من الزاوية السياسية الطبقية أيضاً؟ وهل يعتبر قضية المعتقل الذي يطالب بالحقوق القومية هي نفس قضية المعتقل الذي يطالب بالسلطة السياسية؟
ستحاول هذه الدراسة الإجابة على هذه الأسئلة، والتركيز في سياقها على موضوع الاعتقال السياسي الكردي في سورية بدءاً من عشرينيات القرن الماضي وحتى العقد الثاني من هذا القرن لرسم خارطة للنضالات الكردية الوطنية السلمية في المراحل المختلفة من تاريخ سورية الحديثة من جهة، ولإلقاء المزيد من الضوء على قضية السلطة السياسية التي باتت من أهم التحديات التي تواجه جميع السوريين بلا استثناء من جهة أخرى.

السلطة السياسية والاعتقال
مدخل نظري-تاريخي
استغرق الوقت طويلاً مع الكائن البشري حتى انتقل خلال مسيرة تطوره في التاريخ من الإنسان إلى المواطن، أي من الطبيعة إلى المدينة، من الحياة الطبيعية التي لا تحكمها سوى غريزتي الجوع والخوف إلى الحياة المنتظمة التي تسودها الشرائع المنظّمة لحياة المواطنين وعلاقتهم بالدولة وفقاً لمصالح أشخاص أو طبقة سائدة تتحكم بمفاصل السلطة وتسعى من خلالها إلى هيمنة سيطرتها بالعنف والقوة.
لقد تشكّلت منذ ذلك الوقت السلطة السياسية التي عرفت أشكالاً مختلفة مع تطور المجتمعات والأمم عبر التاريخ، بدءاً من أقدم العصور حتى العصر الحديث مروراً بعصر النهضة الأوربية.
لعبت الفلسفة اليونانية دوراً بارزاً في تطوير وبلورة الفكر الفلسفي بشكل عام والفكر السياسي والحقوقي كأساس للدولة والسلطة بشكل خاص.
لقد طرح فلاسفة اليونان قضايا فكرية تتعلق بصلب الدولة والسلطة السياسية والقانون، في محاولة منهم وانطلاقاً من الضرورة التاريخية، لإرساء الأسس المعرفية الأولى لفهم الوجود وتفسيره على أساس عقلاني لا على أساس ديني أو خيالي ميثولوجي.
بدأت معركة العقلانية والتنوير منذ ذلك الحين في أثينا لتحرير الأفكار من هيمنة الأسطورة من جهة، ولطرح ومناقشة الشروط التي ينبغي توافرها لتكريس سيادة الدولة وتحقيق شروط الدولة الفاضلة من جهة أخرى. وما كانت تشريعات "دراكون" و"صولون" وغيرهما في أثينا إلّا خطوة ملموسة في هذا الاتجاه لتحقيق تلك الغاية.
وككل مجتمع اختلفت الآراء السياسية لدى المفكرين والفلاسفة الأوائل حول القضايا الرامية إلى تنظيم المجتمع والقضايا القانونية التي تمسّ حياة الناس وتوثّق العلاقة بينهم وبين الدولة لتقديم الطاعة المطلقة للقانون السائد.
بالرغم من ظهور شرائع عديدة في التاريخ كشريعة "حمورابي" وشريعة "مانو" وشرائع أخرى في حضارات قديمة مختلفة والتي لا تقلّ سموّاً من تلك التي ظهرت في أثينا، فإنّها لم تتطور مثل قرينتها في أثينا ربما لافتقارها للزخم الفلسفي والفكري الذي رافق التشريعات في اليونان والتي كان لها تأثير كبير على المجتمع الإنساني ولا يزال حتى يومنا هذا.
فقد تمحور الفكر السياسي السفسطائي في أثينا، على سبيل المثال، حول أنّ "الحق والقوة شيء واحد، وأنّ العدالة هي تحقيق مصلحة القوي، والظلم هو ألا يعمل الضعيف من أجل مصلحة القوي، وهي صورة أولية للفكر البراغماتي الأمريكي"[1].
أما أفلاطون فقد رفض الفلسفة السياسية للسفسطائيين واعتبر "إنّ الفضيلة هي المعرفة، والمجتمع السياسي لا يقوم بدون فضيلة، والفضيلة لا يوفّرها إلاّ أصحاب المعرفة وهم الفلاسفة والعلماء، وأن السلطة السياسية وإدارة الحكم لا تكون إلاّ لهؤلاء، وبهذا المعنى يتجاهل أفلاطون الديمقراطية لاعتقاده بعدم صلاحيتها"[2].
ولكن خلافاً لفلسفة السفسطائيين وأفلاطون كانت فلسفة أرسطو السياسية أكثر واقعية منهما لأن "الدولة الدستورية هي مثله الأعلى، واعتبر أن الضمان الوحيد للحكم هو القانون"[3]. "كان يرى إنّ علم السياسية هو علم السعادة الجماعية، في حين إنّ علم الأخلاق هو علم السعادة الفردية، وإنّ وظيفة الدولة هي أن تقيم مجتمعاً يحقق أعظم سعادة لأكبر عدد من الناس"[4].
فمنذ ألفي عام وأكثر، بدءاً من أفلاطون وأرسطو ومنتسكيو مروراً بفولوبيوس وشيشرون في

العصور القديمة، وميكافيللي في فجر العصور الحديثة، وهوبز وسبينوزا في القرن السابع وروسو على أعتاب الثورة الفرنسية....وحتى يومنا هذا، والفلاسفة والمفكّرون لا ينفكون عن البحث عن أفضل السبل لإرساء قوانين الحكم ومبدأ فصل السلطات استناداً إلى المنهج العقلي لا التجريبي.

إلى جانب هذه الحركة الفكرية وبفعلها كان النظام القضائي يتبلور ويرتقي في كل من أثينا أولاً ومن ثم في روما وبعدها في أوروبا في عصر النهضة.

لقد كان للقانون الأثيني شأن عظيم في حياة الناس إذا ما عرفنا ما كان يشعر به كل أثيني تقريباً من احترام عظيم له، فقد كان القانون في اعتقاده "هو روح المدينة، ومصدر سعادتها"[5]. وأصبحت مصدراً للشرائع في الدول اليونانية الأخرى، فاستعارت الجزء الأكبر منها إلى أن قال إيسقراط (436-338 ق م) بهذا الصدد: "ليس هناك من ينكر أن شرائعنا هي مصدر الكثير من الخير العظيم في حياة البشرية". ففي أثينا نجد المرة الأولى في التاريخ حكم القوانين لا حكم الناس.[6]

والتشريع اليوناني في هذا كما هو في غيره من المسائل أساس للتشريع الروماني الذي أصبح بدوره فيما بعد الأساس القانوني للمجتمع الغربي.

لقد شهدت أثينا ومن بعدها روما أشكالاً عديدة للعقوبات، وكانت العقوبة الشائعة في اليونان القديمة هي "الضرب، والغرامة، والحرمان من الحقوق السياسية، والكي بالنار، ومصادرة الأموال، والنفي، والإعدام، وقلما كان المذنبون يعاقبون بالسجن، وكان من المبادئ المقررة في القانون اليوناني أن يعاقب العبد في جسمه، وأن يعاقب الحرّ في ماله"[7].

أما العقوبات في روما فقد "كانت تختلف باختلاف منزلة المحكوم عليه، وكانت أقساها ما يوقع على العبيد، فقد كان بالاستطاعة أن يحكم على العبد بالصلب، أما المواطن فلم يكن يُستطاع صلبه، ولم يكن يستطاع جلد المواطن الروماني أو تعذيبه أو قتله."[8]

وكانت من العقوبات الشديدة الشائعة "أن يفقد المجرم حقوقه المدنية. وكان فقدان هذه الحقوق يتدرج من فقد الأهلية للميراث إلى الطرد من البلاد، إلى الاسترقاق(...) وقلما كان يُلجأ إلى السجن ليكون عقوبة دائمة"[9].

كما يبدو من جملة العقوبات في كل من أثينا وروما لا يحتل الاعتقال والسجن، أياً كانت دواعيه، سياسية أم قضائية، المرتبة الأولى في قائمة العقوبات، كما هو في الوقت الحاضر، بل كان يأتي في أسفل المراتب.

ويعتقد الكثير من المؤرخين أن تاريخ السجون يعود إلى الفراعنة حيث أنهم كانوا أول من توصلوا إلى فكرة السجن لإيداع المتهم فيه ريثما يتم البت في أمره.

وقد ورد ذكر السجن في القرآن الكريم، في سورة يوسف، في إشارة إلى سجن النبي يوسف عليه السلام[10]. كما ورد ذكر السجن في التوراة والعهد القديم على أنه كان موجوداً في القدس منذ عصر النبي موسى عليه السلام وما قبل ذلك.

في دراسته لتاريخ مؤسسة السجن نجد ثلاث مراحل عند "فوكو" لتطور هذه المؤسسة. فقد كان السجن يأتي في أسفل درجات العقاب إبان عهود الحكم المطلق لوجود أشكال أخرى من العقوبات الشديدة لكل حالة اختراق للسيادة المطلقة للحاكم. وفي المرحلة الثانية، مع الغاء العقوبات التي تكشف عن جبروت وسطوة الحاكم غير المحدودة، ذات النزعة الانتقامية الرامزة للسلطة المطلقة، يغدو السجن هو المؤسسة المركزية للعقاب. وفي المرحلة الثالثة، يخرج عن حدوده المغلقة مع اصلاح القوانين الجنائية، ويتعمّم ليطبع نسخته على مؤسسات أخرى معدّة للرعاية والإصلاح والتأهيل كالمصنع والمدرسة والثكنة...الخ[11].

وبخصوص ولادة السجن بالمعنى الحديث للكلمة يذكر فوكو "فلقد تحقق في منعطف القرن الثامن عشر والقرن التاسع عشر، انتقال إلى عقوبة الاعتقال، هذا صحيح وكان شيئاً جديداً"[12]. ويمضي الفيلسوف الفرنسي في إعطاء المزيد من التحليل للظروف التي ساد فيها الاعتقال كعقوبة مثلى حيث يقول: «عند منعطف القرنين (الثامن عشر والتاسع عشر)، عَرّفَ تشريعٌ جديدٌ سلطةَ العقاب بأنّها وظيفة عامة في المجتمع تمارس بذات الشكل على أعضائه، وفيها يكون كل منهم ممثلاً على قدم المساواة، ولكن التشريع الجديد جعل الاعتقال العقوبة المثلى، أدخل إجراءات سيطرة تمييزية لنمط خاص من السلطة، عدالة تصف نفسها بأنّها "المساواتية"، وجهاز قضائي يصف نفسه بأنه "ذو استقلال

ذاتي"، ولكنه تجتاحه فروقات أشكال الإخضاع الانضباطية، ذلك هو ظروف ولادة السجن، "عقوبة المجتمعات المتحضرة"».[13]
ومن ثم في مرحلة أخرى حوالي منتصف القرن التاسع عشر، ظهر الحبس الانفرادي بموجب «التعميم المؤرخ في 9 آب 1841 حول بناء بيوت التوقيف، وأخرى أصبحت أبنية هندسية فعلية جداً. مثل "بتيت روكيت"، petite Roquette حيث تحقق في فرنسا لأول مرة الحبس الانفرادي».[14]
عندها اكتمل السجن كمؤسسة عقابية وغدا أداة هامة بيد السلطة السياسية لإنزال العقوبة "الشرعية" بحق معارضيها والمخالفين لقوانينها.
ولأداء وظيفتها باتت تستخدم التعذيبَ والتنكيل بالمتهم جسدياً، ومع مرور الزمن ولإنجاز وظيفتها انتقل التركيز من التعذيب الجسدي إلى نمطٍ آخر من التعذيب أشد قسوة وهو «إنّ التكفير الذي يتكالب على الجسد قد استبدل بقصاص يعمل بالعمق على القلب والفكر والإرادة والاستعدادات. ولمرة أخيرة صاغ "مابلي" المبدأ "فليتناول القصاص، إن أمكن التكلم هكذا، الروح قبل الجسد"».[15] الأمر الذي فتح الباب واسعاً أمام أشكال متنوعة للتعذيب النفسي لتحطيم إرادة المعتقل وجعله الرضوخ للقانون والانصياع لسلطة الطبقة السائدة أياً كانت طبيعتها.
السلطة السياسية وحلقات الصراع الثلاث:
الأيديولوجية – الاقتصادية – السياسية
إنّ طبيعة السلطة السياسية كإحدى العناصر المكوِّنة للدولة تتحدّد بالطبقة المسيطرة على تلك السلطة. وتسعى هذه الطبقة دائماً إلى إخضاع تطور البنية الاجتماعية لسيطرتها السياسية، وبالتالي الطبقية، لضمان أنّ التطور سيبقى في إطار علاقات الإنتاج القائمة، وتفرض بالعنف الإطار البنيوي الذي يمنع خروج الصراع الطبقي عن الإطار البنيوي لتطوره. لهذا يظهر الصراع الطبقي بمظهر الصراع الأيديولوجي أو الاقتصادي. وبناءً على ذلك، يتخذ الصراع الطبقي من أجل السلطة السياسية أشكالاً مختلفة من الممارسات تتحرك على المستويات المميزة للبنية الاجتماعية. حيث هناك ممارسة سياسية وممارسة اقتصادية وممارسة أيديولوجية للصراع الطبقي. وبما أن الممارسة السياسية للصراع الطبقي يستهدف أساساً إلى التحويل الثوري في علاقات الإنتاج، وبالتالي، انتزاع السلطة السياسية من يد الطبقة المسيطرة، نرى أنّ الممارسة السياسية للطبقة المسيطرة تتمحور حول منع الطبقات الخاضعة لسيطرتها من الممارسة السياسية لصراعها الطبقي معها. أي أنّها تحتكر الممارسة السياسية لنفسها كطبقة مسيطرة في صراعها الطبقي في مواجهة الطبقات الخاضعة لسيطرتها، وتدفع بذلك الممارسة السياسية للصراع الطبقي على السلطة ضمن حركة تنابذية/ تجاذبية إلى الحقلين الاقتصادي والأيديولوجي ما أمكن، لضمان استمرارية سيطرتها الطبقية[16].
كان هذا هو التفسير الطبقي لمستويات الصراع على السلطة السياسية فيما مضى، ولكن بعد انهيار الاتحاد السوفياتي كالقطب الممثّل للنظام الاشتراكي النقيض للنظام الرأسمالي تراجعت هذه المفاهيم إلى حدٍّ كبير، على الأقل، في هذه المرحلة من التطور البشري على الصعيد العالمي، لصالح مفاهيم أخرى لا زالت موضع جدال كبير.
ومع ذلك فإنّ هاجس السلطة السياسية الأول هو ألاّ يصل الصراع المعارِض، إن جاز التعبير، إلى الحلقة السياسية، إنها تبذل قصارى جهدها وتستنفر كل قواها لإجهاض أي ممارسة سياسية للقوى الساعية إلى التغيير بمعزل عن توجهها السياسي أو الطبقي.
وما يدور من صراع على السلطة السياسية في سوريا الآن لهو دليل ملموس يؤيد هذا الرأي.
الاعتقال السياسي-رؤى مختلفة
يعتقد المرء للوهلة الأولى، بعدم وجود أي خلاف في الرأي فيما يخص قضية المعتقل السياسي، أياً كانت هويته أو أيديولوجيته أو اتجاهه السياسي. ولكن عند القيام ببحث معمّق للرؤى المتباينة سرعان ما سنكتشف أن اعتقادنا يصطدم بجدار من الوهم وذلك لوجود هوة واسعة بين المفاهيم المتعلقة بقضية السجين السياسي عند الفرقاء المختلفين.
في الواقع، يمكن التمييّز بين فئتين رئيسيتين في هذا المجال، وهما رجال القانون ورجال السياسة. فرجال القانون يتفقون عموماً على التعاريف القانونية للمعتقل السياسي وحقوقه، ويميّزون بين درجات هذا الاعتقال انطلاقاً من الأسس الحقوقية التي تتفق عليها معظم المنظمات الحقوقية الدولية وتتبناها دفاعاً عن المعتقل.

إنّهم يجمعون على تعريف "الاعتقال السياسي" بأحد المعنيين وفقاً لتعريف منظمة العفو الدولية:
الأول: سجناء الرأي، وهم هؤلاء الذين يعتقلون في أي مكان بسبب معتقداتهم السياسية أو الدينية أو أية معتقدات أخرى نابعة من ضمائرهم، أو بسبب أصلهم العرقي، أو جنسهم، أو لونهم، أو لغتهم، أو أصلهم القومي أو الاجتماعي، أو وضعهم الاقتصادي، أو مولدهم، أو أي وضع آخر، دون أن يكونوا قد استخدموا العنف أو دعوا إلى استخدامه.
الثاني: يعرّف السجناء السياسيين على أنهم الذين يعتقلون بسبب آرائهم/هن أو معتقداتهم/هن السياسية الموجهة ضد السلطة الحاكمة في بلدانهم.[17]
كما أن هناك شبه إجماع على التمييز بين مفهوم "المعتقل السياسي" و "السجين السياسي"، حيث يتفقون على أن الفرق بين الاثنين هو أن "السجين السياسي يكون قد صدر بحقه حكماً قضائياً بالحبس والسجن أما المعتقل فهو من تُحتجز حريته دون قرار قضائي.
كما يلاحظ ثمة تقاطع كبير بين التعريفين، إلاّ أنّ تعبير "معتقل الرأي أشمل من تعبير "المعتقل السياسي".
أما رجال السياسة والأيديولوجيا فلدى فئة منهم رأي مختلف كلياً عن رأي الحقوقيين والقانونيين في هذا الشأن. إنّه في الواقع رأي إشكالي عميق يستند إلى المنطلقات الأيدولوجية في النظر إلى قضية المعتقل السياسي. إنّهم يرفضون رفضاً تاماً كل تعريفات الحقوقيين ويتبنون موقفاً نقيضاً لموقف كل المنظمات الحقوقية!
ويظهر هذا الرأي جلياً في مواقف بعض الأحزاب اليسارية الماركسية.
إنّ هذا التيار يربط تناول الاعتقال السياسي بالمنهج الذي يعكس الإطار الفكري العام الذي يحدّد بدوره الموقع الطبقي الذي يدافع عنه.
وبناءً على هذا الفهم يطرح هذا التيار السؤال التالي: هل يجب دعم المعتقلين السياسيين بغض النظر عن خلفياتهم الأيديولوجية والسياسية؟ أو هل يجب الاعتماد على القانون من أجل الدفاع عنهم حتى لو كانوا حاملين ومدافعين عن تصور رجعي مثل الظلاميين والفاشيين وغيرهم؟
ويأتي جواب أصحاب هذا الرأي على الأسئلة المطروحة أعلاه كالآتي: «ينطلق التصور الحقوقي عامة من قاعدة المساواة بين الناس وبين "المواطنين" وعلى أرضية هذه القاعدة يتأسس كل الإطار العام لما يسمى ب"حقوق الإنسان" الذي يشكّل المرجعية الفكرية لكافة المواقف السياسية التي يرفعها أصحاب هذا التصور بما فيها الموقف من الاعتقال السياسي وكيفية التعاطي معه. إنّ الانطلاق من قاعدة المساواة بين أفراد المجتمع، هو أساس الدعاية البرجوازية حول المساواة أمام الحق وأمام القانون، وأمام الدولة التي كثّفها السياسيون البرجوازيون في شعار "دولة الحق والقانون" الذي تنبثق عنه مختلف الشعارات السياسية الأخرى التي يرفعها أصحاب التصور الحقوقي مثل الشعارات المرتبطة بمناهضة الاعتقال السياسي والمطالبة بالحرية، وحرية التعبير، والحركة الفكرية "والمحاكمات العادلة"، وغيرها».[18]
يعتبر أصحاب هذا الرأي إن التصور الحقوقي للمساواة بين جميع الناس في المجتمع الواحد ما هو إلا وهم يخدع به الناس في ظل مجتمع طبقي.
إن الفريقين يرفعان معاً شعارات مناهضة الاعتقال ولكن بتصورين مختلفين، فبالنسبة للتصور الحقوقي، «يتحدّد الأفق السياسي في النضال من أجل دولة "الحق والقانون" و"سيادة القانون" و"استقلال القضاء في ظل مجتمع طبقي متناحر. أما بالنسبة للتصور الشيوعي فإنه يعلن من البداية استحالة ذلك بدون قلب علاقات الإنتاج ومنه يتحدد اتجاه النضال في التهيؤ والقيام بالثورة».[19]
ومن هذا المنطلق يعتبر التصور الشيوعي واجباته تجاه المعتقلين هي الدفاع عنهم لتحسين أوضاعهم في السجون، وفي التعريف بهم كمناضلين وبالقمع والاضطهاد الذي تعرضوا له، بل وفي الدعاية للمشروع الثوري وللقضية التي اعتقلوا من أجلها والاستفادة من ذلك للتشهير بالنظام تشهيراً سياسياً، يفتح وينمّي وعي الجماهير حول الطريق الصحيح: وطريق الثورة، على حد وصف هذا التصور.
ويكثّف أصحاب التصور الشيوعي هذا وجهة نظرهم بخصوص المعتقلين الذين يخالفون أفكارهم وتصوراتهم في بناء المجتمع والدولة، حيث يرون أن دعم المعتقلين ينبغي أن

يحقق هدفين أساسيين، وهما: التشهير بالنظام الرجعي القامع، وكذلك التشهير بالمشروع السياسي الرجعي أو الفاشي بغض النظر عن حامله، هل هو خلف القضبان أم خارجها.[20]
بالمقابل، فإن الإسلاميين لديهم محدداتهم النظرية للسياسة والمجتمع والاقتصاد، إنّهم طبقاً لمواثيق الإخوان المسلمين، على سبيل المثال، يهدفون إلى الإصلاح السياسي والاجتماعي والاقتصادي من منظور إسلامي شامل في كل الدول العربية التي يتواجد فيها الإخوان المسلمون وخاصة في مصر.
فتلك المحددات تنفي مسبقاً كل التيارات السياسية العلمانية، قومية كانت أو ليبرالية أو يسارية، إنْ كان حامليها في السجون أم خارجها.
وإنّهم يحدّدون شكل الحكم الذي يرونه مناسباً من وجهة نظرهم ويسعون في ممارستهم السياسية الوصول إليه، ويصفون نظام حكمهم بما يلي: "لا نعترف بأي نظام حكومي لا يرتكز على أساس الإسلام ولا يستمد منه، ولا نعترف بهذه الأشكال التقليدية التي أرغمنا أهل الكفر وأعداء الإسلام على الحكم بها والعمل عليها، وسنعمل على إحياء نظام الحكم الإسلامي بكل مظاهره، وتكوين الحكومة الإسلامية على أساس من هذا النظام".[21]
من هذا المنطلق لا يمكن أن يدافع الإسلامي عن العلماني في السجون، لأنهم يرون أن الذين يعارضون الإسلام "هم المتأثرون بالأفكار الغربية... والذين يعتنقون الفلسفات الهدامة، والأفكار الشخصانية من العلمانيين وغيرهم، وهناك الملحدون والذين يعدّون الدين خرافة، وأخيراً أعداء الدين من اليهود وأصحاب الديانات المحرّفة، الذين يعتبرون الإسلام عدوهم اللدود".[22]
ومع مجيء "الثورة" السورية تحولت كل الحركات الإسلامية في سوريا إلى حركات جهادية أو حركات مسلحة، وتشكلت العديد من الفصائل المسلحة التي تدعو إلى تطبيق الشريعة الإسلامية مثل جند الشام وأحرار الشام وصقور الشام ولواء التوحيد والجيش الحر، وكذلك المجموعات الجهادية مثل: جبهة النصرة، والدولة الإسلامية في العراق والشام (داعش).
إلاّ أن جميع هذه التنظيمات تزعم أنها تريد اسقاط النظام، ولكن من دون أن تقول إنها تريد تحقيق الحرية، أو إرساء قوانين تتماشى مع روح العصر وتعكس التنوع في بنية المجتمع السوري.
وقد تحولت وسط "الانسداد السوري الرهيب" إلى جماعات تكفيرية فاقت تجاوزاتها اللاإنسانية بحق الشعب السوري تجاوزات النظام ذاته.
لقد تغيّر موقع هذه الجماعات بمجرد امتلاكها القوة العسكرية حيث "أنّ موقع الإسلاميين تبدّل من ضحايا، وسجناء ومنفيين، وشركاء لنا في الموقع، إلى قوى متسلطة وفاشية، وهذا بالتوازي مع تصدّر السلفيين المشهد الإسلامي. بينما بقينا نحن (ليس كلنا!) في الموقع نفسه: موقع من يعملون على تجديد منظورات التفكير والسياسية، ومَن يُسجنون ويُعذَّبون ويُقتَلون. ويُهجَّرون...اليوم المسألة هي شرعيتنا نحن كيساريين وليبيراليين وعلمانيين، وحقّنا في الوجود العام والعمل العام. فقد حطمت الجماعات الإسلامية قضيتنا التحررية بقدر ما حطم النظام بلدنا ومجتمعنا".[23]
هكذا يبدو الموقف من قضية المعتقل السياسي بمثابة "الباروميتر" الذي يمكن أن نقيس به مجمل الأزمة البنيوية العميقة في الوعي لدى التيارات المختلفة، وكم أن هذا الوعي يبتعد في ممارسته في اللحظة الراهنة عن الأولويات الأساسية التي يتوقف عليها مجمل المستقبل السوري الخاص والعام، ويتحدّد بها.

مراحل الاعتقال في المجتمع الكردي في سوريا

1-بداية الاعتقالات بين الكرد وطبيعتها في مرحلة الانتداب الفرنسي

من الصعب إجراء أي مقاربة أولية لفهم قضية الاعتقال السياسي في صفوف الكرد في سوريا في العشرينيات وما بعدها من القرن الماضي في ظل الانتداب الفرنسي، ما لم نقف قليلاً على حقيقة الأوضاع السياسية التي بدأت تعصف بالمنطقة بعد قرون من الركود في ظل الحكم العثماني، ومن ثم الوقوف على حيثيات المسألة الكردية وتداخلها بشدة بين البلدين في تلك الفترة الزمنية، ولا تزال.
سورياً، "تم الحاق جزء مستقطع من كردستان المركزية (العثمانية) بدولة سوريا وفقاً لاتفاقية أنقرة في 20 تشرين الأول عام 1921 والتي عرفت بمعاهدة فرانكيلين- بوييلون (فرانكلان-بويون)، ووضع تحت الانتداب الفرنسي بموجب اتفاقية سايكس بيكو، ووفقاً

لهذه الاتفاقية تم فصل (غرب كردستان) بشكل نهائي عن (شمال كردستان) وأصبح جزءاً من دولة سوريا"[24] حديثة التكوين.
أما على الصعيد التركي، فقد تقلّصت حدود إمبراطوريتها الشاسعة بعد الحرب العالمية الأولى إلى رقعة جغرافية ممتدة بين أناضول الشمالية والقسطنطينية فقط، حسب بنود اتفاقية سيفر في 10 آب عام 1920.
فبموجب اتفاقية سيفر "وضعت المضائق التركية تحت إشراف لجنة أوروبية، وسلّمت ما تبقى من القسم الأوروبي من تركيا إلى اليونان. وأعطيت لكل من إيطاليا وفرنسا مناطق في جنوب تركيا، وقد تم الإقرار بإنشاء دولة كردية ذات حكم ذاتي، وإنشاء دولة أرمنية مستقلة. وعلى أن تكون مملكة الحجاز العربية مستقلة، في حين تم وضع المناطق العربية الأخرى تحت إشراف إدارة كلٍّ من المملكة المتحدة، وفرنسا، وإيطاليا".[25] أي أن تنحصر مساحة تركية بموجب تلك الاتفاقية بين أناضول الشمالية والقسطنطينية.
لهذا كان الهدف الرئيسي لأتاتورك كممثل للتيار القومي التركي الصاعد بعد وصوله إلى الحكم في أكتوبر 1923، هو إلغاء اتفاقية سيفر بأي ثمن، وهذا ما حصل بالفعل لقد تمكّن من إلغاء مقررات سيفر بالتوقيع على اتفاقية لوزان عام 1923. وبإلغاء الاتفاقية قضى أتاتورك وأركان حكمه على الأمل الكردي في دولة مستقلة
حينئذٍ شعر الكرد بهول الكارثة، وبمصيرٍ ومستقبلٍ غامضين، لقد تنكّر الجميع لوعودهم، ولم يبق لهم خيار سوى الثورة للدفاع عن وجودهم وحقهم كشعب وأمة في الحياة، فكانت ثورة الشيخ سعيد هي بمثابة رد طبيعي على الأكاذيب والألاعيب التي انتهجتها أركان السلطة التركية مع ممارسة شتى أشكال القمع والاستبداد.
وللقضاء على هذه الثورة تمكّن أتاتورك من استمالة عدد كبير من زعماء القبائل الكردية إليه بوعوده السخية ومكافأتهم على دعمهم له لمحاربة "العدو الدنيء"، عميل الإنكليز، كما كان يصف الشيخ سعيد. كما أنه تصالح في هذه الأثناء مع فرنسا التي كانت سلطة منتدبة في سوريا "واتفق معها على نقل قواته عبر الخط الحديدي الذي يشكل الحدود بين تركيا وسوريا، رغم أن معاهدة انقرة لعام 1921 بين فرنسا وتركيا تمنع قطعاً استخدام ذلك الخط لأغراض عسكرية"[26]
وفي تصوير تراجيدي مؤلم، كتب نورالدين ظاظا في مذكراته عن تلك الحقبة المظلمة بالكلمات التالية: "في الفترة التي بدأت بتشرين الثاني 1925، عرفتْ كردستان تركيا أحلك أيام تاريخها، لقد هدمت كردستان بالحديد والنار، وعُذّب الرجال وقتلوا، وأحرقت القرى واتلفت المحاصيل، وخُطفت النساء والأطفال وأُغتيلوا. وقد ذبح أتراك مصطفى كمال الكردَ بوحشية وفظاظة كالتي أظهرها أتراك السلطان في تعذيب اليونانيين والأرمن والبلغار. وأقام مصطفى كمال محاكم عسكرية خاصة أطلق عليها محاكم (الاستقلال) فشنقت، ونفت، واعتقلت الآلاف بسرعة كبيرة. أما النساء والأطفال الذين قاوموا الجيش التركي كثيراً فقد زُجّوا في أفنية المنازل وأطلقت عليهم نيران الرشاشات من قبل الجنود الموجودين على سطوح المنازل. وكان مصير المثقفين الذين تعاطفوا مع الثورة مأساوياً حيث تم تقطيع العشرات منهم إرباً إرباً ووضعوا في أكياس ولقوا في بحيرة وان".[27]
كان هول محاكم الاستقلال يتضخم يوماً بعد يوم، وخلقت الأحكام الاستبدادية لهذه المحكمة الاستثنائية، وأغلبها أحكام بالإعدام نفذت حال صدورها، جواً من الرّعب والهلع.[28]
وحسب ما ورد في تلك المذكرات كان علي صائب، رئيس محكمة الاستقلال في ديار بكر، يتباهى في المقابلات الصحفية بأنه "زين المشانق بجماعة المتمردين"، لم يكن كلامه مجرد ادعاء، فقد شنق 55 من زعماء الثورة بعد شهر من اعتقالهم، ومن بينهم الشيخ سعيد، زعيم الثورة المسلحة البالغ من العمر ثمانين عاماً.
وتورد المذكرات نفسها في الصفحة 25، هذا المشهد قبيل إعدام كل من الدكتور فؤاد من دياربكر، والمحامي حاجي آختي من ليجة، اللذين يجلّهما الشعب الكردي، ولا زالت ذكراهما خالدة في ذاكرة هذا الشعب. لدى مثول "آختي" أمام المشنقة خاطب بهدوء قائلاً:
-إنكم بقتلنا تقضون على العلاقة التاريخية والعاطفية بين الكرد والأتراك. إنكم ترتكبون خطأً عظيماً واعلموا أن الشعب الكردي لن يتأخر في الأخذ بالثأر.
ولما وضع الجلاد الحبل حول رقبته، صاح يقول:
-عاشت كردستان!

فطعنه الجنود بحرابهم، لكن "آختي" تغلّب على آلامه واستجمع قواه ليصيح:
-عاشت الجمهورية الكردية المستقبلية، تسقط....
لكن قبل أن يكمل الجملة كان الجلاد قد سحب الكرسي من تحته، وبقي "آختي" معلقاً في الفراغ.
وبقيت معه المسألة الكردية معلّقة في الفراغ أيضاً منذ ذلك الحين حتى الآن بدون أي نوع من الحلول، رغم كل الخسائر البشرية والمادية الباهظة التي دفعها الشعبين الكردي والتركي خلال هذه السنوات.
نتيجة لهذه الظروف القاسية التي أحلّت بالكرد في تركيا وخاصة بالشخصيات الاعتبارية من المثقفين الكرد ومن لفّ لفّهم من سادة المجتمع، والساخطين على سياسات كمال أتاتورك وقيم جمهوريته الجديدة، هرب الكثير منهم إلى سوريا حيث كانت تحت الانتداب الفرنسي.
وراحت هذه الكوكبة من القادة والمثقفين من الأسر البارزة في شمال كردستان كالبدرخانيين (جلادت وكاميران بدرخان)، وممدوح سليم، والدكتور أحمد نافذ، والمهندس عارف عباس، وقدري جميل باشا وأكرم جميل، وحاجو آغا، وعثمان صبري وآخرين انضموا إليهم فيما بعد هرباً من بطش أتاتورك وسياساته الإبادية، راحت تؤسس جمعية خويبون "الاستقلال"[29] في عام 1927 في لبنان لتقود ثورة آگري بين الأعوام 1927-1930 بقيادة إحسان نوري باشا انطلاقاً من سوريا الواقعة تحت الانتداب الفرنسي. "ومن أجل إخماد الثورة الكردية لجأ النظام التركي بعد عجزه عن إحراز نتائج مرضية إلى طلب المساعدة من السوفييت وإيران، وبعد حصوله على ضمانات من هاتين الدولتين بالمساعدة تمكن من إخماد ثورة آگري بشكل كامل عام 1930، وتسلل عدد كبير من الثوار إلى عمق الأراضي الإيرانية".[30]
كان لا بدّ من استخدام هذه الجملة الاعتراضية الطويلة نسبياً للأحداث كي تبدو صورة الأوضاع واضحة فيما يخص موضوع الملاحقات والاعتقالات بين الكرد في سوريا فيما بعد.
ومنذ هذه اللحظة، بعد أن غرقت الثورات الكردية في كردستان تركيا في الدماء بوحشية، كان نظام الحكم في أنقرة يراقب في كل مكان أدنى حركة يثيرها الكرد، ويتدخل في غير ما يجب، بشكل مباشر أو غير مباشر. وكان المناضلون الذين نزحوا من تركيا بالإضافة إلى المناضلين السوريين يجازفون بحياتهم في كل لحظة، لأنّهم كانوا معرّضين أن يخبر أحد عنهم، وتطاردهم الحكومة التركية تحت اسم (مجرمي الحكومة المشتركة)، لقد كانوا يُطاردون ويُخطفون ويُغتالون.[31]
في حين تساهلت سلطات الانتداب الفرنسي مع الشخصيات الكردية البارزة الهاربة من محاكم الاستقلال، أعطت الكثيرين اللجوء السياسي مع راتب شهري، وفسحت المجال أمامهم، بل وأطلقت أيديهم للقيام بالنشاطات السياسية والفنية والتنقل في القرى الكردية وبث النشاطات القومية بين الفلاحين، في الوقت الذي كانت السلطات نفسها تقمع أولئك الفلاحين عند اظهار مشاعرهم القومية، وبتعبير أحد الفلاحين مخاطباً نورالدين ظاظا: "أنتم الحضريون لا أحد يلمسكم ولكننا نحن الفلاحون لو أظهرنا مشاعرنا القومية الكردية فإننا سنجد على الفور مطرقة الدرك فوق رؤوسنا".[32]
لقد تمسكت سلطات الانتداب الفرنسي بالورقة الكردية من خلال (خويبون) بالاتحاد مع منظمة الطاشناق القومية الأرمنية في إطار "ميثاق تحالفي بين الطرفين" كعامل ضغط على تركيا واستخدامها وفقاً لتطور مسار العلاقات بين كل من إدارة الانتداب والحكومة التركية.[33] وخاصة فيما يتعلق بتخطيط الحدود بين تركيا وسوريا الذي كانت ترفضه تركيا.
ومع ذلك فإنّ هذه السياسة المرنة حيال الشخصيات الكردية لم تردع سلطات الانتداب الفرنسي من الدخول في اتفاقيات التعاون وحسن الجوار وبروتوكولات أمنية مع تركيا ضد الكرد. وما كان بروتوكول 29 حزيران عام 1929 سوى واحدة من تلك الاتفاقيات، والموقعة بين سلطات الانتداب الفرنسي وتركيا، والقاضي بالحيلولة دون قيام أعمال "شقاوة" على طرفي الحدود، وإبعاد القائمين بأعمال "الشقاوة" عن منطقة الحدود، وألا يسمح لهم أن يقيموا فيها أبداً. وكان المقصود "بأعمال الشقاوة" هنا هم الثوار الكرد المناهضين للدولة التركية، وأكثر من ذلك، فقد تعرضت قيادات (خويبون) إلى الاعتقالات والإبعاد والنفي والإقامة الجبرية.[34]
وفي السياق نفسه، بعد أن حسمت بريطانيا مشكلة جنوب كردستان (ولاية الموصل)

لصالحها وضمها إلى صنيعتها المملكة العراقية، حذّرت ضابط ارتباطها في بيروت من التطرق في المستقبل إلى قضية الكرد بأي شكل من الأشكال، وهذا ما دفعها إلى الاتصال بالمفوض السامي الفرنسي في بيروت لاتخاذ موقف صارم ضد جمعية (خويبون)، فعهدت السلطات الفرنسية في صيف 1928 إلى إغلاق مكتب خويبون في حلب وأمرت بتحديد نشاطهم، ونتيجة لذلك اضطر قادة خويبون الالتزام بما تعهدوا به لفرنسا سابقاً من اقتصار عملهم ونشاطهم السياسي على كردستان تركيا فقط دون الأجزاء الكردستانية الأخرى.
كما قررت سلطات الانتداب البريطاني في عام 1928 يدعمها في ذلك المندوب السامي الفرنسي في سوريا، إيقاف منح تأشيرة الدخول إلى العراق لكل مواطن سوري يشتبه في اشتراكه في نشاطات الحركات الكردية-الأرمنية، وخصوصاً بعد الزيارة التي قام بها جلادت بدرخان (رئيس خويبون) إلى بغداد في أوائل حزيران 1928.[35]
كما اتفق الطرفان التركي والفرنسي على وضع نظام خاص بمراقبة كامل الحدود السورية-التركية، وسمحت لتركيا بطلب منها الدخول في عمق (50 كم) في الأراضي الكردية لأسباب أمنية، إضافة إلى أنهما توصلا إلى اتفاق لملاحقة المواطنين على جانبي الحدود وتبادل لوائح بأسماء الأشخاص غير المرغوب فيهم، فضلاً عن نزع سلاح العشائر الكردية وتعيين نقاط العبور الإجبارية على الحدود، وتم مراقبة تطبيق نظام الحدود من السلطات المختصة المكوّنة من والي ماردين على الجانب التركي، وممثلين عن دير الزور من الجانب السوري، وتجتمع هذه السلطات كل شهرين. إلى أن تكللت هذه اللقاءات والعلاقات بالتوقيع على معاهدة الصداقة بين فرنسا وتركيا بتاريخ 28 تموز 1938، وبموجب هذه المعاهدة، فقد تعهد الطرفان المتعاقدان بعدم الدخول في أي تحالف سياسي أو اقتصادي أو عسكري موجه ضد أي منهما.[36]
وكملحق خاص بهذه الدراسة نستعرض في نهاية هذا البحث بعض الوثائق الفرنسية في العشرينيات من القرن الماضي، ترجمها الأكاديمي خالد ولي عيسى مشكوراً، ونشرها على حلقات في موقع "مركز كلكاميش للبحوث والدراسات الكردية" بين السنوات (2008-2010). اخترنا منها ما يمكن أن تكشف عن العلاقة الأمنية الفرنسية-التركية من جهة، وآلية الاعتقال والنفي والإبعاد والإقامة الجبرية، فضلاً عن محاولات تركيا الحثيثة لاسترجاع الشخصيات ذات النفوذ إلى تركيا ثانية بشتى الوسائل بعد الهروب منها خشية أن تصبح أدوات بيد الفرنسيين ضدها، والقضاء عليهم فيما بعد بطرق مختلفة.
لم تكن تنطبق هذه الصورة على كل الكرد في المناطق الكردية الأخرى في سوريا. إذا ما أخذنا بعين الاعتبار أن النضال الكردي المسلح بدأ باكراً في المناطق الغربية من سوريا، حيث يذكر أكثر من مصدر تاريخي بأن من أطلق الرصاصة الأولى ضد الفرنسيين كان الكردي محو إيبو شاشو في ربيع 1919 في منطقة وعرة من سهل العمق، قبل أن يبدأ هنانو بثورته. لهذا السبب كانت حركة الرصد والاعتقال في صفوف الكرد لا يختلف عن اعتقال بقية الوطنيين السوريين.
ولكن سرعان ما وحّدت سلطات الانتداب من سياستها تجاه الكرد، وصارت لا تفرّق بين كردي هنا أو هناك، فبدأت تهاجم الكرد نتيجة لوقوفهم ومساندتهم للوطنيين السوريين سنة 1937 في النضال من أجل استقلال سورية، "فاتخذت إجراءات قسرية ضد الكرد عامة والمثقفين منهم خاصة، فتم توقيف العشرات منهم ونفيهم إلى دمشق وتدمر، ومن بينهم عارف عباس الذي كان يسكن ديريك".[37]

2-الاستقلال ومقدمات الاعتقال السياسي للكرد في سوريا
بمغادرة آخر جندي فرنسي الأراضي السورية، في السابع عشر من نيسان عام 1946، رفع شكري القوتلي رئيس الجمهورية علم الاستقلال على دار الحكومة، وأعلن بأنه لن يرفع بعد اليوم إلا علم الوحدة العربية، دون إعطاء أي اعتبار لحقوق الشعب الكردي الملحق بسوريا، وعدم إعطاء أي اهتمام إلى مطالبه كشريك في مقارعة الاستعمار الفرنسي حتى نالت سوريا استقلالها.
لقد برز الفكر القومي العروبي ذي النزعة الشوفينية بعد الاستقلال في فكر معظم التيارات والأحزاب السياسية. وسارت الحكومات المتعاقبة بما فيها حكومات عهد الانقلابات على هذا النهج، واحتكرت السلطة والثروة بيد طبقة من التجار والجنرالات العسكرية. وباشرت على الفور بإغلاق الجمعيات والنوادي والمطبوعات الكردية التي كانت تصدر في ظل

الانتداب الفرنسي، بموجب قرار أصدره صبري العسلي وزير الداخلية في حكومة سعدالله الجابري التي تشكلت كأول حكومة في عهد الاستقلال في 26 نيسان عام 1946، وكان القرار يقضي بحل جميع الأحزاب والهيئات والمنظمات السياسية التي لم تؤسس برخصة رسمية من الحكومة. وهذا كان إيذاناً بظهور تيارات قومية وفئات حاكمة جديدة أشرس وأعنف تجاه الكرد من سلطات الاحتلال الفرنسي.

لقد سارت الأوضاع في ظل الانقلابات العسكرية من سيء إلى أسوأ، لقد هدّد حسني الزعيم بتسليم قادة خويبون إلى تركيا، وراح الشيشكلي يحظر المطبوعات الكردية رسمياً، وازدادت المضايقات على القوميين الكرد، وأساليب التعريب بعد اتجاه الشيشكلي نحو الحكم المركزي الصارم ودعوته إلى فكرة القومية العربية ووحدتها واعتبار سوريا قاعدة للتحرر العربي. وفي هذا السياق أصدرت السلطات تعليماتها بمراقبة القوميين الكرد ورصد نشاطاتهم السياسية.[38]

ويذكر أحد الضباط في المخابرات السورية بهذا الصدد: "إن الشيشكلي نفسه كان قد كلّفه بالذهاب إلى القامشلي من أجل تقوية مركز الشعبة الثانية التي تمثل الدائرة الأمنية المكلفة بمراقبة الكرد في الجزيرة، ويذكر الضابط أنه نجح في مهمته تلك، واستطاع الحد من نشاط القوميين الكرد".[39]

وفي وثيقة بريطانية، تمت الإشارة إلى برقية القنصل البريطاني في دمشق الذي كان قد زار منطقة الجزيرة سنة 1950، حيث جاء فيها: "إنّ لدي انطباع بأن السوريين يراقبون الزعماء القوميين الكرد بشكل جدي، وبالأخص شخص جلادت بدرخان، وخوفاً من أن تثير السياسة السورية مشاعر الكرد القومية، قامت الحكومة البريطانية بتحذير الحكومة السورية من عواقب سياستها تجاه الكرد".[40]

وبالرغم من هذا التحذير البريطاني فإن الدستور الذي وضعه الشيشكلي تجاهل حقوق الكرد، وحقوق الأقليات الاثنية، وأكد أن الشعب السوري جزء من الأمة العربية.

3-ميلاد الحركة السياسية الكردية عام 1957
والاعتقال السياسي في سنوات الوحدة بين مصر وسوريا

كان الخطاب القومي العروبي يتصاعد يوماً بعد يوم منذ الاستقلال، وكانت الحركات والتنظيمات والأحزاب السياسية بعد الاستقلال وعهد الانقلابات تتمركز حول نفسها قومياً، وتنكمش وطنياً بحجج مختلفة. لقد كانت ثملى بالشعارات الوحدوية العروبية، وكل لون آخر في النسيج السوري كان متهماً بالإمبريالية والصهيونية وإلى ما ذلك من الأوصاف والنعوت. وقد كان هذا واضحاً في برامج معظم التيارات والأحزاب وخاصة حزب البعث القومي وحزب الشيوعي الكسموبوليتي في أواخر الخمسينيات. لقد خُدِع الكرد بالحزب الشيوعي المفترض أن يكون أممياً ومدافعاً عن حق الشعوب والقوميات المضطهَدة، "ولكنه في الحقيقة، محامٍ للقومية العربية عند العرب ومروِّج لأيديولوجية المواطنة العالمية في الأوساط الكردية، والكردي الذي كان يُنظّم في الحزب الشيوعي السوري كان عليه أن يقرأ منشوراته باللغة العربية وينذر الرأي العام العالمي ضد أخطار الإمبريالية التي تهدّد العالم، ويجمع التبرعات لمساعدة الجزائر التي كانت في حالة حرب ضد فرنسا، ويضحي بنفسه على الحدود السورية-الإسرائيلية، ولكن عليه ألاّ يطلب شيئاً من أجل شعبه! كان عليه أن يصمت إزاء الحرمان الثقافي والإبادة العرقية اللذين كان الكرد ضحيتهما في سوريا وتركيا والعراق وإيران".[41] وعند إثارة الكردي أي نقاش حول هذه السياسة الشيوعية العدمية في الوسط الكردي، كان أول ما يتهم به هو "التعصب القومي".

لقد كانت الأحزاب الشيوعية في كل من إيران وتركيا والعراق وسوريا تشترك في رؤيتها العدمية للمسألة الكردية، ولا زالت البعض منها حتى الآن. لقد كانت تنتهج شوفينية الأغلبية في هذه البلدان وتتمسك كثيراً بوحدة الأهداف وتعظِّمها. "كما لم يتجرأ أي حزب شيوعي في الشرق الأوسط على ذكر المسألة الكردية علناً. وحسب رأي الشيوعيين الأتراك فإن الكرد غير موجودين أصلاً، أما بالنسبة للحزب الشيوعي العراقي، فإن الكرد الذين لم يشكلوا أمة بعد، قلّما يتجاوزون مفهوم أقلية عرقية تافهة، أما بالنسبة لأعضاء حزب تودة، فمع أنهم يعرفون جيداً يوجد الكرد في إيران، إلا أنهم يقولون لم يحن الوقت بعد للاهتمام بهم ولا التحدث عنهم. وأخيراً، بالنسبة للحزب الشيوعي السوري، فقد كانت المسألة الكردية في ذلك الوقت هي مسألة الأمة العربية. وحسب تصور زعيمه (خالد بكداش) وهو

دمشقي من أصل كردي، أنه على الكرد أن ينسوا ذاتيتهم وينخرطوا في الحزب الشيوعي ويناضلوا من أجل وحدة وعظمة الأمة العربية".[42]
في ظل هذا الاغتراب الوطني لم يكن أمام الكرد خيار سوى اللجوء كبقية الأطراف إلى تأسيس حزب كردي يهدف إلى صون خصوصيتهم وهويتهم القومية والنضال من أجل تحريرهم القومي ضمن إطار الدولة السورية. وقد تحقق ذلك بقيام نورالدين ظاظا وكوكبة من رفاقه بإنشاء أول حزب سياسي كردي في سوريا عام 1957، وهو الحزب الديمقراطي الكردستاني[43]، بعد أن تلقى التشجيع والدعم كما يقول "من طلاب الثانويات والمدارس في دمشق ومن المحاربين القدامى، ومن الملالي والاقطاعيين والفلاحيين البسطاء في المناطق الكردية في سوريا".
وكان أهداف الحزب تكمن في الدفاع عن الكيان القومي الكردي لكرد سوريا، وتأمين الحقوق الثقافية والإدارية لهم (في إطار نظام ديمقراطي لمجموع البلاد).
سرعان ما بدأ الحزب بتنظيم نفسه والتغلغل في الأوساط الكردية في كل المناطق في سورية دون استثناء، لقد كانت الجماهير الكردية متعطشة لوجود تنظيم كردي يدافع عن هويته ووجوده وسط المناخ القومي العروبي العدائي. الأمر الذي أثار الهجوم عليه من كل الأطراف، وكان الشيوعيون هم أول من قادوا الهجوم على الحزب، حتى قبل أن يتأسس، وبعد التأسيس بدأ الأعضاء الكرد في الحزب الشيوعي يتركونه وينخرطون في الحزب الكردي الجديد. لقد أعلن الحزب الشيوعي "حرباً شعواء ضد الحركة الكردية، ووصفها بأنها شوفينية، رجعية، مرتبطة بالاستعمار وأنها من صنيع المخابرات وغيرها من التهم الباطلة (...) وكان الحزب الشيوعي بموقفه الهجومي ذاك، في الحقيقة كان يدافع عن نفسه، عن تنظيمه بين الأكراد".[44]
على العكس من هذا الموقف الهجومي البعيد عن الموضوعية، كان ميلاد حركة سياسية قومية كردية بمثابة إنذار كبير لما توصّلت إليه الأوضاع السياسية في سوريا من اغلاق على الذات والابتعاد عن الروح الوطنية وعدم الانفتاح على المكونات السورية المختلفة، قبل أن يكون إطاراً سياسياً كردياً يجد فيه الكردي نفسه ليخفّف شيئاً من وطأة الاغتراب في وطنه بعد كل التضحيات في سبيله.
وسرعان ما وجد الحزب الكردي هذا نفسه أمام آلة الاستبداد الناصري-السرّاجي (نسبة لعبد الحميد السرّاج وزير داخلية حكومة الوحدة) المفروضة على سوريا بعد وحدة مصر وسوريا في 1958. خاصة أن الحزب الديمقراطي الكردستاني كان يعارض وحدة سوريا مع مصر في ظل الحدود المفروضة من قبل عبد الناصر. لقد خلقت الوحدة استياءً عاماً وشاملاً نتيجة الأزمة الاقتصادية ناهيك عن مفاسد السلطة الاستبدادية لعبد الحميد سرّاج المفروضة على كل السوريين.
فبدأ المصريون ومعهم حلفاءهم السوريين بالبحث عن كبش فداء وفعلاً وجدوه في شخص الشعب الكردي، وخاصة في الحزب الديمقراطي الكردستاني، فأطلقوا عليه حينئذٍ تسميات عديدة مثل "الخونة" و"المخربين لصالح الدول الأجنبية" و"الانفصاليين الذين يستهدفون استقطاع جزء من سورية لإلحاقه بدولة أجنبية" و"الشعوبيون الذين لم يتعربوا" و"العملاء المأجورين في خدمة الدول الأجنبية للعروبة"[45].
وبعد هذا الهجوم الإعلامي الرهيب شن رجال المباحث حملة اعتقالات كبرى وواسعة على "البارتي"[46] وبدأوا باعتقال أعضاء اللجنة التنفيذية في حلب في الخامس[47] من آب عام1960. كان رجال المباحث سعداء جداً لأنهم وجدوا "خطير المعاشرة" الذي هو سبب جميع شرور البلاد وبدأوا بالملاحقات، وخلال بضعة أيام أوقف أكثر من (5000) خمسة آلاف شخص من بينهم أطفال تتراوح أعمارهم بين 12-15 عاماً، من كل أنحاء سوريا، فضربوا وعذبوا ثم أفرج عن قسم كبير منهم[48]. أما نورالدين ظاظا مؤسس الحزب ورئيسه فاعتقل في 8 آب من الشهر نفسه.
لقد تم تحويل كل من نورالدين ظاظا، دكتوراة في العلوم الاجتماعية والتربوية من جامعة لوزان، رئيس الحزب الديمقراطي الكردي، وعثمان صبري، سكرتير الحزب وأحد المؤسسين الأوائل للحزب، تم تحويلهما من دمشق إلى القضاء العسكري بحلب، حيث كان العدد الأكبر من المعتقلين للحزب المذكور هناك. حينها طلب ملازم التحقيق العسكري من ظاظا كتابة تقرير يبين فيه أسباب تأسيس الحزب الديمقراطي الكرد في سوريا، وكان هذا هو تقريره في اليوم الثاني من وصوله إلى حلب:

"إذا كنا قد أسسنا الحزب الديمقراطي الكردي في سورية، فهذا يعود إلى أنه منذ 1949 لم تفعل السلطات المتعاقبة سوى أنها داست بقدمها على الديمقراطية في سورية والغت الحقوق التي كان يتمتع بها الكرد تدريجياً. ومنذ 1955، لجأت السلطات التي تسيطر عليها البعثية الشوفينية إلى تحطيم أشرطة الكاسيت، ذات الموسيقى الكردية في مقاهي ومطاعم المناطق الكردية، والحكم بالسجن على الكرد الذين عثر معهم على كتب باللغة الكردية.
إن وحدة مصر وسورية، التي لم يُتوقع منها أن تقيم العقبات في طريق هذه السياسة الرامية إلى التخلف الثقافي، جعلت هذه السياسة أكثر عنصرية وفاشية واستبدادية. واليوم ليس هناك ضباط كرد في الجيش ولا موظفون ذوي مستوى عال في الإدارة، ولا معلمون ولا شرطة كردية في المناطق الكردية، لا نتجرأ أبداً التحدث بلغتنا بحرية، فالمستقبل يبدو لنا مظلماً ويرغمنا على أن نتحد وهذا ما دفعنا أن نؤسس الحزب الديمقراطي الكردي في سورية"[49].
وبعد التحقيقات في حلب أطلق سراح معظم المعتقلين، "وتم الاحتفاظ بإثنين وثلاثين سجيناً"[50]. "وبعد عدة أسابيع من المحاكمة، (من 15 كانون الأول عام 1960 وحتى 20 شباط 1961)، طلب وكيل النيابة وعلى أساس بنود القانون الجزائي المدني والعسكري أيضاً وبتوجيه من السلطات السياسية للبلاد، إنزال عقوبة الإعدام بثلاثة منا وهم (عثمان صبري، رشيد حمو، نورالدين ظاظا)"[51].
كانت كل المرافعات بلا فائدة أمام المحاكم العسكرية، وأحكامها السياسية الجاهزة سلفاً حتى قبل البدء بالمحاكمات، ولولا تنظيم حملات التضامن مع السجناء الكرد والاحتجاجات الواسعة التي قام بها الكرد أمام سفارات الجمهورية العربية المتحدة في كل من بغداد وبيروت، وتغطية الصحافة اللبنانية ذات النزعة الديمقراطية للمحاكمات، والعرائض التي وقعتها مئات المثقفين والأدباء والفنانين والعلماء المشهورين السويسريين وتقديمها إلى السلطات المصرية-السورية ومطالبة الكرد في فرنسا وألمانيا والسويد وبلجيكا وإنكلترا وإيطاليا، بالإضافة إلى أصدقائهم ومعارفهم، ممثلي الجمهورية العربية المتحدة في تلك البلدان بإطلاق سراح السجناء الكرد، فلولا كل هذه الحملات التضامنية الواسعة لما لجأت السلطات مضطرة إلى تخفيف العنف تجاههم، وبالتالي، تخفيف أحكام الإعدام والسجن مدى الحياة، والسجن من (7 إلى 15) عاماً إلى عام ونصف عام، وإلى سبعة أشهر من السجن.
وهكذا نجا المهددون بالموت من حبل المشنقة، ونقلوا بعد ستة أشهر من سجن المزة إلى سجن دمشق المركزي والذي لم يكن سوى قلعة قديمة بناها الكردي صلاح الدين الأيوبي للدفاع بها عن دمشق من الغزاة!
وفي ختام فصل السجن الأول لقيادة الحزب الكردي، يكتب ظاظا في مذكراته: "وبينما كانت إقامتنا تقترب من نهايتها، أحيل العقيد (برازي) البالغ من العمر أربعين عاماً إلى التعاقد كبقية الضباط الكرد الآخرين، بالرغم من ارتباطه بالنظام وخضوعه لصنائع ناصر ومواهبه الكبيرة كمدير ومربي. وكان معاونه بسيطاً وجد نفسه مكلّفاً بإدارة إصلاحية (سجن الإصلاح) حيث كان أكثر من ثلاثة آلاف سجين يعيشون فيه سوية. وهو الذي صدّق على أمر إطلاق سراحنا في 8 آب 1961"[52].
ما عدا رشيد حمو، الذي خرج بعد أيام قليلة من رأس السنة الجديدة، وعثمان صبري الذي خرج في منتصف شباط 1962.[53]

4-الاعتقالات السياسية بعد الانفصال حتى 1963
لم يمرّ الكثير من الوقت على خروج أغلبية المعتقلين السياسيين من قيادة الحزب الديمقراطي الكردي من السجن حتى وقع الانفصال في 1961/9/28 على يد "القيادة العربية الثورية العليا للقوات المسلحة"، سرعان ما بادرت القوى الوطنية إلى تأييد الحركة الانفصالية كرد فعل طبيعي على الممارسات البوليسية الإرهابية بحق السوريين كافة، أحزاباً وشخصيات وطنية، وضد الحركة الكردية بشكل خاص من قبل المكتب الثاني برئاسة حكمت مينة الذي كان ينشر الرعب في المناطق الكردية. وكان من الطبيعي أن يؤيد الكرد الحركة الانفصالية كبقية السوريين الوطنيين والتقدميين بسبب المواقف السلبية لحكومة الوحدة ضد ملف القضية الكردية في سوريا جملة وتفصيلاً، والممارسات الإرهابية ضد الناشطين الكرد في عموم سوريا.

لقد استغل الكرد هذه الفرصة، وقاموا بتشكيل وفدٍ كردي كبيرٍ مؤلفٍ من 27 عضواً من كافة أنحاء سوريا لتقديم التهنئة لرئيس الحكومة، مأمون الكزبري، وإظهار التأييد للعهد الجديد. وكان الوفد بقيادة حسن حاجو، وضم أيضاً الدكتور نورالدين ظاظا، وقدري جميل باشا، والمحامي محمد منان، وشاهين شاهين، وعبدالحميد درويش وآخرين. أُستقبل الوفد من قبل رئيس الحكومة مأمون الكزبري في دمشق، وركز الوفد في لقائه على "ضرورة معاملة المواطنين الكرد السوريين معاملة منصفة، ومساواتهم ببقية المواطنين في البلاد، والتأكيد على ضرورة ترسيخ الحياة الديمقراطية في البلاد، وإجراء انتخابات نزيهة في أقرب وقت"[54].

ولكن سرعان ما راح هذا الأمل أدراج الرياح، فبعد الإعلان عن الدستور الجديد للبلاد في 15 تشرين الثاني سنة 1961 خلا مواده من أي إشارة للكرد كثاني قومية في سوريا. وأجرى حكام الانفصال انتخابات نيابية في 1 كانون الأول من عام 1961، تميّزت بعدم النزاهة وخاصة في المناطق الكردية.

ففي الجزيرة ترشح كل من الدكتور نورالدين ظاظا والشيخ محمد عيسى محمود لصالح قائمة البارتي، وكان هناك إقبال شديد لم يشهد له مثيل على التصويت لصالح المرشحين رغم الحواجز، ولكن تدخلت سلطات الانفصال وقوات البادية من (الهجانة) بشكل سافر، وزوّرت نتائج الانتخابات واعتقلت العشرات من وكلاء المرشحين بما فيهم المرشحين أنفسهم[55].

فقد كشف الانفصاليون عن حقيقتهم بممارساتهم التي استهدفت الشعب الكردي، حيث كان عهد الانفصال أكثر ضراوة وتحاملاً على هذا الشعب من غيره. وفي إطار الممارسات الشوفينية التي اعتادت عليها السلطات، يرى عبدالحميد درويش أنه تم تدبير مؤامرة خسيسة من قبل مسؤولي الانفصال، حيث تم اعتقال أكثر من 30 شخصاً من أعضاء ومؤيدي البارتي في مدينة عامودا في 12 شباط عام 1962، بعد أن ألصقت بهم تهمة ملفقة حاكها المسؤولون وهي تمزيق العلم السوري، وتعرّض المعتقلون جرّاء ذلك للتعذيب النفسي والجسدي البشع، انتقاماً لكونهم كرداً ليس إلا.[56]

لقد لجأت سلطات الانفصال بعد اندلاع ثورة أيلول التحررية في 11 أيلول 1961 في كردستان العراق، بقيادة مصطفى البارزاني وتأثيرها المباشر على الوعي القومي الكردي في مجمل أجزاء كردستان، لجأت إلى التفكير بمخططات شوفينية بعيدة المدى تستهدف الوجود الكردي برمته، لا فقط حركته السياسية، فكان الإحصاء الاستثنائي في الجزيرة ذات الأغلبية الكردية بغية "تعريبها" بقرار من خالد العظم، في 1962/10/5، هو أوّل برنامج متكامل استهدف الوجود الكردي في تاريخ سوريا الحديث والمعاصر، بغية صهره في بوتقة القومية العربية، و"لم يكن قد مضى على تربع وزارته في الحكم أكثر من ثلاثة أسابيع حتى قامت بإجراء إحصاء عام للسكان في محافظة الحسكة"[57].

في هذه المرحلة صارت الحكومات المتعاقبة مع أجهزتها الأمنية تعمل بشكل منظّم ومخطّط على أعلى المستويات على خطين متوازيين، الأول تضييق الخناق والحصار على الحركة القومية الكردية عبر الاعتقالات والملاحقات اليومية، والثاني وضع خطط ومشاريع تستهدف الوجود الكردي ككل.

ففي شهر كانون الأول عام 1962، وبأمر من الملازم محمد رمضان الذي كان يومذاك رئيس مخفر عامودا (المعروف عند الكرد بجلاد عامودا) قامت السلطات بتوقيف مائتي تلميذ مدرسي في مدينة عامودا تتراوح أعمارهم بين (12و16) سنة بتهمة الكتابة على الجدران ضد الانفصال وانزال العلم السوري في إحدى المدارس وكتابة شعارات كردية-وتعريضهم لأشد أنواع التعذيب النفسي والجسدي، وقام رجال الشرطة بنزع ثياب بعض الأطفال وهددوا باغتصابهم[58].

ثم تلا الإحصاء مشروع الملازم محمد طلب هلال، رئيس الشعبة السياسية في الجزيرة تحت عنوان "دراسة عن محافظة الجزيرة من النواحي السياسية-الاجتماعية-القومية) والذي قدمه إلى الجهات العليا في سلطة البعث بدمشق رسمياً في 1963/11/12، وكان من أخطر المشاريع التي لا مثيل لها في العالم كله، قوامه تجهيل وتجويع وتهجير الكرد من مناطقهم عبر شتى الوسائل.

5-الاعتقالات السياسية في ظل سلطة البعث (1963حتى 2011)

يمكن القول إن عهد البعث كان أسوأ وأخطر العهود التي مرت على سوريا بعد الانفصال. فمنذ صعوده إلى السلطة في 8 آذار 1963، انتهج سياسة معادية للكرد، يستند في ذلك على وضع مخططات استراتيجية مغلّفة بالكثير من الحقد والكراهية السوداء، والاقدام على تنفيذها أمنياً وحكومياً عبر كافة أجهزة الدولة كنوع من الموت البطيء للعنصر الكردي أو ما يمكن تسميته بالتطهير العرقي الصامت في ظل قانون الطوارئ والأحكام العرفية.
لقد التزم البعث عقائدياً بنهج محمد طلب هلال المدمّر ومشروعه المقترح لتصفية القضية الكردية في سوريا. لم يعترف البعث يوماً بالكرد أو بوجود مسألة قومية كردية في سوريا تحتاج إلى حل في إطار وطني ديمقراطي، بل على العكس من ذلك كان يعتبر الكرد "دخلاء" و"مهاجرين" وصنيعة الاستعمار والصهيونية"، لذا أطلق البعث العنان لمخططاته الأمنية للتعامل مع الملف الكردي. "وساد المناطق الكردية الإرهاب البوليسي الأسود، حيث كانت السيارات تجوب القرى الكردية في أوقات متأخرة من الليل، لملاحقة الوطنيين الكرد، وبث الذعر والخوف من خلال مداهماتهم المفاجئة"[59]، تمهيداً لتنفيذ مخططاته ومشاريعه بحق الشعب الكردي من دون مقاومة.
لم يبق البارتي الديمقراطي الكردي صامتاً إزاء هذه الممارسات بل راح يشجب هذه السياسة بشدة في جريدته "دنكى كرد" (صوت الكرد) في العدد الصادر في تموز عام 1963 [60]، بل وقاد طلاب الصف التاسع في إعدادية أبو علاء المعري في عامودا مظاهرة في ربيع عام 1963 ضد الممارسات القمعية البوليسية للنظام البعثي. على أثرها عقد مجلس قيادة الثورة بدمشق اجتماعاً طارئاً برئاسة أمين الحافظ واتخذ قراراً بإرسال عدد من قوات اليرموك المتواجدة بالقامشلي إلى عامودا، وعلى أن يحقق رئيس الأمن السياسي بالقامشلي الملازم أول محمد الخطيب مع الطلاب بنفسه، لهذا جلب الطلاب إلى مخفر عامودا وباشرت عناصر الشرطة بضربهم وتعذيبهم، وأهالي الطلاب مجتمعون على الجسر ينتظرون ماذا سيحصل وسط صيحات وصرخات أبنائهم وهم يتعذبون بشدة، ومع غروب الشمس تم اعتقال غالبية طلاب الصف التاسع وسوقهم إلى زنزانات وأقبية المخابرات في القامشلي لاستكمال التعذيب والتحقيق. ولولا تدخل مدير المدرسة عدنان الزعيم، كان من الإخوان ومنفياً إلى المنطقة الكردية، لدى ابن خالته قائد المنطقة العسكرية بالقامشلي ببذل أقصى جهوده لمنع تنفيذ العملية العسكرية المقررة بحق أبناء عامودا، وهذا ما حصل ونجت عامودا من مذبحة كان يدبرها النظام السوري البعثي ضد الكرد في عامودا[61].
لقد استمر نظام البعث في فرض المزيد من الإجراءات الأمنية على الصعيدين الحزبي والشعبي استمراراً في نهجه المعادي للوجود الكردي. ففي الوقت الذي كانت قيادة البارتي منهمكة لعقد مؤتمره عام 1964، "شن الأمن السياسي في 1964/5/21حملة اعتقالات ثانية على قيادة البارتي، واعتقلت أعضاء المكتب السياسي للحزب وأعضاء اللجنة المركزية والمنطقية والفرعية، وتمكن البعض من التواري عن الأنظار والاختفاء، بذا أصبح كل الأعضاء معتقلين أو ملاحقين ثانية"[62].
وقد ظل المعتقلون في السجن أكثر من سبعة أشهر، حيث أطلق سراحهم مع بداية العام الجديد 1965[63].

6-انقلاب 23 شباط 1966 واعتقالات الكرد
في صراع بين جناحي البعث، بين القيادة القطرية والقيادة القومية، وتحت شعار ابعاد الجناح اليمني عن قيادة الحزب، أطاح صلاح جديد بانقلاب عسكري دموي في فجر 23 شباط 1966 بأنصار ميشيل عفلق وأمين الحافظ وصلاح بيطار وغيرهم من القيادة القومية اليمينية. و"تم ابعاد حوالي أربعمائة ضابط وموظف من سلكي الجيش والحزب، واقتيد أمين الحافظ ومحمد عمران والقادة الموالون إلى سجن المزة. وقد عين الدكتور نورالدين الأتاسي رئيساً للجمهورية، ويوسف زعين رئيساً لمجلس الوزراء، وإبراهيم ماخوس وزيراً للخارجية، وحافظ الأسد الذي وقف مع جديد ضد عمران وزيراً للدفاع"[64].
لم يتبدل موقف الحكم الجديد من القضية الكردية في سوريا، بل راح يشدد قبضته على الكرد، والقيام بمزيد من الإجراءات التي تخلخل بنية المجتمع السوري، حيث أقدم قادة الحكم الجديد، التيار اليساري المزعوم في البعث، على تنفيذ مخطط محمد طلب هلال تحت يافطة الاشتراكية لإنهاء الوجود الكردي في سوريا، وقد بدأوا بالخطوات التمهيدية لتنفيذ مشروع الحزام العربي على أرض الواقع. ففي حزيران عام 1966، أبلغ مدراء نواحي

ورؤساء المخافر الشرطة الفلاحين الكرد على امتداد الحدود مع تركيا، لمغادرة مناطقهم واختيار مكان جديد للعيش في المناطق الجنوبية ذات الطابع العربي، لذلك اعتبرت المنطقة منطقة أمنية وراحت الدوريات تجوب المنطقة وتبلغ أهالي القرى للضغط عليها لترك أراضيها حتى تستولي عليها الدولة، وتتصرف بها.
وفي يومي 20 و21 آب عام 1966 قامت السلطات بحملة اعتقالات كانت الأوسع في تاريخ الحركة القومية الكردية في سوريا والثانية من حيث الترتيب بعد "اعتقالات عام 1960 والتي تركزت أساساً في منطقة الجزيرة"[65]. شملت معظم الفئات والطبقات الاجتماعية للشعب الكردي في كافة مناطق الجزيرة "ديريك، قامشلو، عامودا، درباسية، حسكة، وسرى كانيى"[66]. حيث "بقي منهم في المرحلة الأخيرة نحو 56 شخصاً في سجن غويران بالحسكة"[67].
وفي بداية عام 1967 باشرت السلطات السورية بتنفيذ المرحلة الثانية من الحزام العربي بالهجوم المسلح وبث الرعب والإرهاب بين السكان الكرد واعتقال العديد من الفلاحين بسبب رفضهم المغادرة وتمسكهم بأراضيهم، في أعقاب هزيمة سوريا في حرب الخامس من حزيران عام 1967. حينذاك شهدت العشرات من القرى الكردية مواجهات دامية مع قوات الشرطة والأمن المجهزة بالأعتدة والمدعومة بقوات الهجانة، رافضين الهجرة القسرية من أراضيهم، فقد عمت هبة جماهيرية من قرية علي فرو غربي القامشلي وحتى نهر الجراح شرقاً واعتقل المئات من الفلاحين الكرد، وتعرضوا إلى التعذيب والإهانة نتيجة لمواقفهم.[68] وهكذا تحدى سكان قرية علي فرو المخابرات وشرطة المنطقة، وجلسوا أمام المصفحات والآليات العسكرية السورية، وقالوا "اسحقونا واقتلونا، ولكن لن نخرج من ديارنا، فاعتقلت السلطات السورية أكثر من مائتي كردي من تلك القرية الصامدة وكان معظمهم من النساء والأطفال وساقوهم إلى سجن الحسكة والدماء تسيل منهم من شدة الضرب بأعقاب البنادق..."[69]
لقد وجدت هذه الحادثة صداها في الصحافة الأجنبية في حينها، لقد كتبت صحيفة لوموند عن الحادثة في أيار 1967، كما أن الصحفي الفرنسي جان بيير رينو الذي زار محافظة الحسكة عام 1972، تحدث عن ذلك في مقالة. كما أن جريدة Evening Standard اللندنية الصادرة في 14 كانون الأول 1967 كتبت قائلة: "وصلت تقارير إلى لندن عن اضطراب واسع مع اندلاع عنف مسلح في المنطقة ذات الأغلبية الكردية على الحدود مع تركيا، الاضطرابات وقعت نتيجة سياسة الحكومة السورية لتذويب النفوذ الكردي في الشمال بواسطة محاولة التهجير القسري للسكان الكرد، ولمنطقتهم أهمية بسبب وجود آبار النفط"[70].
وقد جاءت هذه الاعتقالات بعد أن باشرت القيادة الجديدة لحزب البعث بتطبيق المشاريع العنصرية، وفقاً لخطة محمد طلب هلال "وكانت اعتقالات احترازية تخوفاً من تنامي روح المقاومة لمخطط "الحزام العربي"، والخروج من تحت السيطرة، بعد قرار التصدي في مؤتمر الحزب الديمقراطي الكردي اليساري"[71].
وقد توجه الزعيم مصطفى البارزاني برسالة إلى الرئيس السوري آنذاك د. نورالدين أتاسي يطالبه بإطلاق السجناء السياسيين الكرد وتخفيف معاناتهم. في الوقت الذي كانت الصحف التابعة للحزب الديمقراطي الكردستاني-في العراق، "خبات" و"التآخي"، وإذاعة صوت كردستان العراق، تغطي أخبار الكرد في سوريا. وتحت عنوان "رسالة من سوريا" كتبت مجلة (كردستان) الصادرة عن جمعية الطلبة الكرد في أوروبا جاء فيها: "في يوم 21 آب من عام 1966، كان قد اعتقل 150 شخصاً من الكرد من مختلف فئات الشعب، حيث تم سجنهم وتعذيبهم لأكثر من تسعة أشهر دون محاكمة أو توجيه تهمة إليهم"[72]. وقضى السجناء فترة اعتقالهم في سجن غويران بالحسكة.
فيما يتعلق بالأراضي المستهدفة، فقد تبنى المؤتمر القطري الثالث لحزب البعث في أيلول 1966هذه الخطوة رسمياً، وقد جاء في الفقرة الخامسة من توصياته ما نصه: "إعادة النظر بملكية الأراضي الواقعة على الحدود السورية التركية، وعلى امتداد 350 كم وبعمق 10-15 كم، واعتبارها ملكاً للدولة، وتطبق فيها أنظمة الاستثمار الملائمة بما يحقق أمن الدولة"[73].

7-المرحلة الثانية من التعريب واعتقالات 1973

استكمالاً للمرحلة الأولى من التعريب، والنهج المعادي للوجود الكردي في سوريا قومياً واجتماعياً، أكد المؤتمر القطري الخامس لحزب البعث في أيار 1971 على الاستمرار في تطبيق هذه السياسة. لذا فقد تم تشكيل الأداة والمرحلة التنفيذية لسياسة التعريب والتهجير ضد الكرد للمرحلة الثانية في ظل حكم حافظ الأسد، في الوقت الذي كان الكرد يتطلعون إلى وقف هذه السياسات الظالمة بحقه من الرئيس الجديد، والبدء بتأسيس مرحلة مختلفة مع الكرد والاعتراف بوجودهم دستورياً انطلاقاً من الأسس الوطنية، ولكن هذا لم يتم أبداً. لقد كان كل من مشروعي الحزام والاحصاء يشكلان وجهان لنهج تدميري واحد، "وكانا يسيران في خطين متوازيين ويفعلان فعليهما في تحطيم بنية المجتمع الكردي الريفي وتفتيته"[74].

وقبل البدء بتنفيذ مشروع الحزام العربي (الحزام الأخضر في الوثائق الرسمية) بأقل الخسائر الممكنة، جرى التمهيد له بحذر شديد أمنياً وسياسياً. لقد قامت الأجهزة الأمنية بدعم وتغطية من قيادة الجبهة الوطنية "بخلخلة الجبهة الكردية المقاومة لمشروع الحزام، إذ تم اعتقال قيادات كردية من الحزبيين المعارضين للمشروع وخاصة من الحزب الديمقراطي الكردي (البارتي) في 1973/7/29 وهم: دهام ميرو (سكرتير الحزب)، كنعان عكيد، محمد نذير مصطفى، محمد أمين شيخ كلين هوري، خالد مشايخ، محمد فخري، عبدالله ملا علي، ولاحقاً حميد حسين سينو الذي تم اعتقاله في عام 1977. وقد أمضوا أكثر من ثمانية سنوات في سجون النظام، وهي أطول فترة سجن لقادة وساسة كرد في تاريخ سورية"[75]، حتى ذلك الحين. فضلاً عن اعتقال المئات من القرويين الرافضين للمشروع. بعد ذلك "بدأت عمليات الترحيل في خريف عام 1974 وانتهت جميع عمليات التوطين في ربيع عام 1975"[76]. رغم أن الكثير من المرحّلين العرب الذين أجبروا على المجيء إلى المناطق الكردية، لم يكونوا يرغبون بالمجيء وترك مواطنهم الأصلية في الرقة ومحيطها وغيرها من المناطق.

يمكن للمرء أن يفهم حتى الآن الهدف من وراء هذه الاعتقالات حيث هناك سلطة استبدادية لها مخطط يستهدف وجود شعب، وهناك بالمقابل رفض من هذا الشعب لهذا المخطط. ولكن مالا يمكن فهمه بأي منطقٍ هو أن يُعتقل الكردي لأنه أطلق بشكل جماعي الشعارات التي كانت تتبجح بها تلك السلطة آنذاك، ولكن إضافة كلمة كردي إلى الشعارات كانت كافية لزجّهم في السجون والمعتقلات.

ففي صبيحة الثامن من آذار عام 1970، وخلال المهرجان الخطابي في سينما دمشق بالقامشلي، بمناسبة استلام البعث للسلطة، حضر عدد من طلبة الثانوية من الصف الحادي عشر والثاني عشر من مدرستي عربستان والعروبة بالقامشلي وكلهم أعضاء في الحزب اليساري الكردي، وقاموا بترديد الهتافات التالية:

عاشت الأخوة العربية الكردية.

على صخرة الأخوة العربية –الكردية تتحطم مؤامرات الاستعمار والصهيونية.

عاشت نضال المرأة العربية –الكردية،...الخ.

وفي اليوم التالي تم استدعاء هؤلاء الطلاب من مدارسهم من قبل شعبة الأمن السياسي بالقامشلي التي كان يرأسها آنذاك ضابط أمني باسم فريد شهلا. وقد تعرّض الطلاب لأبشع أنواع التعذيب على أيدي عناصره، وتم توقيفهم (37) يوماً في القامشلي، ومن ثم تحويلهم إلى المحكمة العسكرية بالقامشلي، ومن ثم إلى المحكمة العسكرية بدير الزور للتحقيق أمام قاضي الفرد العسكري، حيث تم سجنهم لأكثر من عام في سجن القلعة المركزي بدمشق بتهمة ايقاظ النعرات العنصرية وفق المادة (285) من قانون العقوبات العام.[77]

هكذا كانت السلطة تمارس الإرهاب الأمني وتحفر بعمق الهوة بين المكونات السورية باسم القانون والعروبة والاشتراكية!

8-الكرد واعتقالات 1987

إنّ الممارسات الأمنية الممنهجة ضد الحركة السياسية الكردية أضعفت كثيراً تلك الحركة مما فقدت مصداقيتها لدى الجماهير الكردية وخاصة فئة الشباب منها. وإن أكثر ما تميز به البعث في ظل سلطة الأسد الأب هو قدرة الأجهزة الأمنية على إفراغ الحركة الكردية من مضمونها الثوري المقاوم، ودفعها نحو الخلافات والانشقاقات التي لا تعدّ ولا تحصى، ولا تعبّر معظمها عن أي خلاف جوهري في أساليب النضال أو الأهداف السياسية المرحلية أو

الاستراتيجية.
في ظل انحسار نفوذ الأحزاب الكردية عموماً، ظهر على الساحة السورية في أواخر السبعينيات وبداية الثمانينات "حزب العمل الشيوعي" المعروف باسم "الرابطة" في الأوساط الشعبية. وكان الحزب يتبنى اسقاط السلطة في البداية، ولكن حينما تحول من الرابطة إلى الحزب في المؤتمر الأول في بيروت عام 1981، بعد أحداث حماة، تبنى شعار دحر الدكتاتورية بدلاً من اسقاط السلطة. وكان للحزب المذكور رؤية مختلفة للقضية الكردية عن الأحزاب الشيوعية الكلاسيكية. لقد طرح قضية حق تقرير المصير للكرد للنقاش في أواسط الثمانينيات قبل المؤتمر الثاني الذي لم ينعقد بسبب الاعتقالات والمداهمات الأمنية المتواصلة في صفوف قيادته. وكانت هذه أول مرة يطرح حزب شيوعي شعاراً من هذا النوع وسط بحرٍ من الشوفينية العربية، الأمر الذي لفت أنظار الكرد إليه، وخاصة الفئة الشبابية. ولكن قبل أن يتمكن الحزب من إنشاء تنظيم له في الوسط الكردي بدأت المداهمات والاعتقالات التي طالت أعضاء الحزب ووسطه، وكان ذلك في الشهر التاسع من عام 1987، أثناء دورة المتوسط للألعاب الرياضية في اللاذقية. ثم امتدت الاعتقالات وطالت الوسط الكردي أيضاً في شهر ديسمبر/ كانون الأول من العام نفسه، فقد اعتقل أكثر من 40 شخصاً، من قامشلي وعامودا وديريك بشكل أساسي. وكانت هذه أول اعتقالات سياسية جماعية في الوسط الكردي بعد اعتقال قيادة الحزب الديمقراطي الكردي في سوريا في 1973. قام فرع المخابرات العسكرية في القامشلي والفروع التابعة له بهذه الاعتقالات في الفترة التي كان يرأسه محمد منصورة. تم إحالتهم إلى فرع فلسطين ومن ثم إلى فرع التحقيق العسكري وبعد ذلك إلى سجن صيدنايا العسكري الأول. أطلق سراح البعض من الفروع، ولكن وصل 28 شخصاً إلى السجن المذكور، وبقي 4 أشخاص في فرع فلسطين، ولم يكن من بين كل هؤلاء إلا شخص واحد فقط منتمٍ إلى الحزب، أما الآخرون فلم يكن لهم أية علاقة تنظيمية به. لقد اتبعت الأجهزة الأمنية نظرية السمكة والماء في هذه الحملة على خلاف الحملات السابقة بحق الحزب المذكور، أرادوا تجفيف الماء حتى يكون اصطياد السمكة محتوماً، أي أنهم ركّزوا في هذه الحملة على الوسط الحزبي، أو البيئة الحاضنة، وليس الأعضاء فقط، وضربه بقوة. وبالرغم من هذه الحقيقة، فقد احتفظت بهم السلطات كغيرهم واحيلوا إلى المحاكم بعد ثلاث سنوات ونصف السنة وامتدت المحاكم ثلاث سنوات حتى اتخذت محكمة أمن الدولة العليا في دمشق أحكاماً في غاية القساوة بحقهم. تراوحت أحكامهم بين 6 سنوات و12 سنة مع التجريد من الحقوق المدنية لمدة سبع سنوات بعد انتهاء الحكم. أما الأربعة الذين بقوا في الفروع فلم يقدّموا إلى المحاكمات، وأطلق سراحهم بعد أربع سنوات. وكانت التهم الموجهة إلى المعتقلين في هذه الحملة، هي: الانتساب إلى جمعية سرية تستهدف قلب النظام السياسي، ومعاداة أهداف الثورة، ومعاداة تطبيق الاشتراكية في البلد!
ومنذ تلك اللحظة أعادت السلطات الأمنية حساباتها، وبدأت تنتهج سياسة أكثر ليونة مع الأحزاب الكردية، بل وحتى سمحت لها القيام بالاعتصامات والمظاهرات في نهاية الثمانينيات وأوائل التسعينيات، وذلك حتى تعيد الحيوية المطلوبة أمنياً، إن جاز التعبير، لهذه الأطر الكردية لاستيعاب القشرة السياسية القومية المتحركة في المجتمع الكردي مرة أخرى، طالما أنها تحت القبضة الأمنية ولن تستطيع أن تسجّل أي خرقٍ خطيرٍ في جدار السلطة الاستبدادية، وذلك بعدما أدركت خطأها في الضغط المفرط على تلك الأحزاب وإفراغها من مضمونها، وكانت النتيجة هي أنّ الشباب الكرد بدأوا بالبحث عن بدائل وطنية مركزية راديكالية، وهذا ما كان يرعب النظام، لا سيما حزباً يطرح شعار دحر الدكتاتورية، لهذا السبب أرخى الحبل قليلاً مرة أخرى للأحزاب الكردية السورية لتنظّم الكرد في صفوفها من جهة، ولحزب العمال الكردستاني الذي أعلن الكفاح المسلح عام 1984 ضد تركيا، للقيام بالدور نفسه من جهة أخرى. وكان النظام يفضّل الأخير على الأولى طالما أن مجمل نشاطه هو باتجاه ساحة أخرى-تركيا، لهذا السبب تغاضى الطرف عن نشاطاته السياسية والتنظيمية في الساحة السورية في تلك المرحلة، ومع ذلك كان كل تحركاته تحت المراقبة والقبضة الأمنية المشدّدة، ويُعتقل الكثير من أعضائه بين حين وآخر لأسباب مختلفة، ولم تفرغ السجون منهم أبداً، ففي بداية التسعينيات كان يوجد أكثر من 30 معتقلاً من الحزب المذكور في سجن صيدنايا العسكري فقط، وكان هناك الكثير من معتقلي هذا الحزب في السجون الأخرى أيضاً، هذا بالرغم من التحالف الظاهري بين النظام والحزب المذكور.

9-قضية الملصقات واعتقالات 1992

في عشية الخامس من تشرين الأول عام 1992، وفي إطار تفعيل الحراك الكردي في سوريا، وإعادة ثقة الجماهير بحركتها السياسية، قام حزب الوحدة الديمقراطي الكردي في سوريا(يكيتي)، الذي كان قد تشكّل مؤخّراً من عدة مجموعات حزبية، بنشاطٍ بمناسبة الذكرى السنوية للإحصاء الاستثنائي الذي جرد بموجبه أكثر من 120 ألفاً من جنسيتهم السورية، والذي جرى في 5 تشرين الأول عام 1962 في محافظة الحسكة في إطار السياسات الهادفة للقضاء على الوجود الكردي في سوريا. وكان النشاط هو عبارة عن إلصاق البيان الصادر بتلك المناسبة في أماكن مختلفة في كل المناطق الكردية وفي مدينتي حلب ودمشق أيضاً، لكن لم ينفذ النشاط في دمشق لأسباب داخلية، وعرف ذاك النشاط ب"قضية الملصقات" في الأدبيات الحزبية الكردية. وبهذا الصدد يقول القيادي نواف رشيد في حزب يكيتي الكردي الذي كان جزءاً من حزب الوحدة الديمقراطي آنذاك، بأن الحزب قام بهذا النشاط لسببين أساسيين: "أولاً، إعادة اللحمة بين أعضاء الحزب الذي تشكل من تيارات عدة، وثانياً، إعادة ثقة الجماهير بحركتها السياسية"[78]. وكان هذا أول نشاط من نوعه في أوساط الحركة الكردية منذ السبعينيات.

على إثر ذلك بدأت الأجهزة الأمنية، الأمن السياسي، وأمن الدولة في القامشلي وفروعهما في باقي المدن، بحملة اعتقالات واسعة في محافظة الحسكة، شملت الحسكة ورأس العين والدرباسية وعامودا، والقامشلي، وديريك، وحلب والمناطق الكردية الأخرى، وقد تم توقيف أكثر من مائة شخص في هذه الحملة. أطلق سراح معظمهم بعد التحقيقات في الفروع، وأحيل 17 شخصاً إلى محكمة أمن الدولة العليا في دمشق، وقد وزع السجناء بين سجن عدرا وسجن صيدنايا. وكانت أحكام الذين كانوا في سجن عدرا سنة ونصف السنة، أما الذين كانوا في سجن صيدنا ثلاث سنوات![79]

وكانت التهمة الموجهة إليهم هي: " الانتماء إلى جمعية سرية ومحاولة اقتطاع جزء من الأراضي السورية لضمها إلى دولة أجنبية" وفقاً للمادة 267 عقوبات عام (ع.ع)، وجدير بالذكر أن معظم المواطنين الأكراد الذي يعتقلون ويحالون إلى محكمة أمن الدولة، يحاكمون وفق هذه المادة مهما كانت انتماءاتهم السياسية وبغض النظر إذا ما كان لهم مثل هذه الانتماءات أم لا[80].

10-اعتصام الأطفال الكرد أمام مقرّ اليونيسيف في 2003 والاعتقالات

قامت مجموعة من الأحزاب الكردية بتنظيم اعتصام مؤلف من 200 طفل من الأطفال المجردين من الجنسية (أجانب الحسكة) أمام مقرّ اليونيسيف في دمشق في 25/6/ 2003 للمطالبة بإعادة الجنسية السورية إليهم، واعتبار اللغة الكردية لغة رسمية في البلاد حتى يتمكنوا من التعليم بلغتهم الأم.

وعلى إثر المشاركة في هذا الاعتصام السلمي اعتقل سبعة اشخاص في اليوم ذاته وهم: خالد أحمد علي، عامر مراد، محمد شريف رمضان، محمد مصطفى، سالار صالح، هوزان محمد أمين، حسين رمضان، واعتقل مسعود حامد فيما بعد بتاريخ 2003/7/24 بسبب التقاطه صوراً لتظاهرة الأطفال الكرد في دمشق، اعتقل من قاعة الامتحان من قبل فرع الأمن السياسي، وأحيل إلى محكمة أمن الدولة العليا وحكم كزملائه وفقاً للمادة 267 ع.ع سابقة الذكر.

وكانت الأحكام كالشكل التالي: 4 أشخاص حكموا بسنة واحدة من السجن، و3 أشخاص حكموا بسنتين، وشخص واحد بثلاث سنوات[81].

وفي دراسة احصائية تتعلق بملف المعتقلين الكرد نشرها صلاح بدرالدين في أواخر عهد الأسد في جريدة "الاتحاد"، لسان حال منظمة الحزب آنذاك في الخارج، مستنداً إلى معلومات دقيقة حسب قوله، بأنّه قد توصّل إلى نتائج مذهلة حيث بلغ عدد المعتقلين الكرد الذين تراوحت أحكامهم بين شهر و 13سنة في سنوات حكمه لأسباب سياسية قومية 17000 معتقلاً، وعدد الذين استجوبوا لدى دوائر الأمن 21000 معتقلاً، والذين جردوا من الحقوق المدنية 51000 معتقلاً.[82]

11-أحداث 12 آذار 2004 وحملة الاعتقالات

بعد سقوط نظام صدام حسين وانتهاء حقبة البعث في العراق في 9 نيسان 2003 على يد القوات الأمريكية والبريطانية، كانت هناك أحداث كبيرة تتفاعل في المنطقة وبشكل أساسي في العراق المجاور لسوريا. لقد كان إقليم كردستان العراق يتكون شيئاً فشيئاً بالمعنى السياسي وتتبلور فيه السلطة السياسية الكردية مع وجود برلمان منتخب فضلاً عن حكومة ورئيس للإقليم. بالإضافة إلى هذا كان رائحة مشروع الشرق الأوسط الكبير تتصاعد في كل مكان في المنطقة، فاستشعرت الأنظمة الاستبدادية الرّعب في الشرق الأوسط، وخاصة بعد سقوط نظام البعث في العراق، لذا حظي المشروع باهتمام كبير في الأوساط السياسية والحكومية وفي اجتماعات القمم العربية وغيرها من الاجتماعات. كما أنه أصبح لازمةً لكل النشرات الإخبارية والبرامج السياسية التحليلية في معظم القنوات العربية آنذاك. وكان المشروع الذي أطلقته إدارة الرئيس الأمريكي جورج دبليو بوش يشمل منطقة واسعة تضم كامل البلدان العربية إضافة إلى تركيا، وإسرائيل، وإيران، وأفغانستان وباكستان، وذلك في إطار مشروع شامل يسعى إلى تشجيع الإصلاح السياسي والاقتصادي والاجتماعي، حسب تعبيرها، في المنطقة.

أُعلِن عن نص المشروع في شهر آذار/مارس 2004 بعد أن طرحته الإدارة الأمريكية على مجموعة الدول الصناعية الثماني ليتم مناقشته في قمة حزيران/يونيو في الولايات المتحدة في العام نفسه.

كانت سوريا من بين الدول العربية إلى جانب لبنان ومصر والسعودية ترفض هذا المشروع جملة وتفصيلاً، ولكن بدلاً من الالتفات إلى الداخل والبدء بجرأة بحركة إصلاحات استباقية فعلية وعميقة في كافة الميادين لقطع الطريق على التدخلات الخارجية مهما صغرت، فعلى العكس من ذلك، سارت السلطة السورية في الطريق الخاطئ، واعتبرت سلفاً إنّ الكرد في سوريا مرشحون كشعب مضطهد ومحروم من حقوقه أن يلعبوا دوراً ما في إطار مشروع الشرق الأوسط الكبير، وبالتالي، أن يكونوا رأس الحربة في التغيير في سوريا وخاصة بعد المكتسبات التي حققها الكرد في كردستان العراق. لذا سرعان ما بحثت السلطة عن أداة لجرّ الكرد إلى معركة قبل الأوان، وكانت الأداة هي استغلال مباراة كرة القدم بين فريق القامشلي "جهاد" وفريق دير الزور "الفتوة" على أرض ملعب القامشلي في 12 آذار 2004.

لقد بدأت الشرارة الأولى من الملعب بين جمهور الفريقين، ظاهرياً، ولكن كانت القضية أعمق بكثير من مجرد شغب في الملعب، وراحت الأمور تسير، فيما بعد، وفق خطة مدروسة لمسرحية ذات فصول متعددة، وكل الهدف هو دفع بعض مؤيدي نظام البعث في العراق القادمين من دير الزور كمشجعين لفريق الفتوة في القامشلي، أولئك الذين أصابهم اليأس والاحباط بعد سقوط نظام صدام حسين، للاصطدام بالكرد ومواجهتهم في سوريا، وبدعم مسلح من السلطات، انتقاماً من كرد العراق، وكسر إرادتهم قبل أي خطوة ملموسة على طريق الشرق الأوسط الكبير.

بهذه اللعبة الخطيرة بكافة المعايير من جانب النظام، فلتت زمام الأمور من يد السلطات والأجهزة الأمنية على حد سواء، ومن يد الأحزاب الكردية أيضاً. لقد تحولت "الفتنة – المؤامرة"، بتعبير أحد السياسيين، إلى انتفاضة عارمة امتدت كالنار في الهشيم إلى كل المناطق الكردية وإلى حلب ودمشق أيضاً. لقد وحدّت "المؤامرة" الكرد في كل مكان بامتياز، حتى أن كرد الدياسبورا قد احتلوا السفارات السورية في بعض الدول الأوروبية احتجاجاً على الأساليب القمعية التي اتبعتها السلطات في مواجهة الكرد.

لقد استخدمت السلطات الرصاص الحي بقرار من محافظ الحسكة "سليم كبول" ضد المدنيين الكرد الذين تتراوح أعمارهم بين عشر سنوات إلى ستين سنة، وبناءً على ذلك ردّت "السلطات السورية على الاحتجاجات باستخدام القوة المميتة، مما أسفر عن مقتل ما لا يقل عن 36 شخصاً وإصابة أكثر من 160 واعتقلت أكثر من [83]2000 شخص، وسط تقارير واسعة النطاق عن التعذيب وإساءة معاملة المعتقلين. أُفرِج عن معظم المعتقلين في نهاية المطاف، بما في ذلك ال 312 سجيناً الذين أُفرج عنهم بموجب عفو رئاسي أصدره الأسد في 30 مارس/آذار [84]2005".

12-نوروز 2008 واستشهاد المحمدون الثلاث

استكمالاً لأحداث آذار 2004 وللنهج الدموي الذي أصبح اعتيادياً لدى الأجهزة الأمنية في مواجهة الكرد، قامت السلطات الأمنية عشية نوروز 2008 في القامشلي، بإطلاق النار

عشوائياً على مجموعة من الشبان كانوا يشعلون الشموع احتفاء بقدوم رأس السنة الكردية "نوروز" الذي يصادف في 21 آذار من كل عام، مما أدى إلى استشهاد ثلاثة شبان وجرح خمسة آخرين، وهم: محمد[85] محمود حسين (18 عاماً)، ومحمد زكي رمضان (25 عاماً)، ومحمد يحيى خليل (36 عاماً). كما جرح 5 آخرون، وهم: رياض حسين، وكرم إبراهيم اليوسف، ورياض يوسف شيخي، ومحي الدين جميل عيسى، ومحمد خير عيسى. وكان جروح بعضهم خطيرة[86].

13-نوروز الرقة 2010 والاعتقالات

منذ توقيع اتفاقية أضنة الأمنية بين كل من سوريا وتركيا في مدينة أضنة التركية في يوم 20 أكتوبر/تشرين الأول 1998، بدأ النظام السوري إحكام قبضته على حزب العمال الكردستاني، واضطر إلى إخراج عبدالله أوجلان من سوريا، بتهديد تركي بالاجتياح، وفيما بعد إحكام القبضة الأمنية على حزب الاتحاد الديمقراطي فرع العمال الكردستاني في سوريا، بعد تأسيسه في عام 2003.

لهذا كانت الأجهزة الأمنية السورية قد وضعت كافة أشكال الحظر على نشاطات هذا الحزب منذ ذلك الحين. ومع ذلك كان الحزب يحاول أن يبلور وجود السياسي بين الكرد في سوريا مستغلاً كل المناسبات القومية، وعلى رأس هذه المناسبات عيد نوروز.

في هذا المسعى كان حزب الاتحاد الديمقراطي يستعد للقيام باحتفال نوروز 2010 في محافظة الرقة، حيث توجد جالية كردية كبيرة، ولكن كانت الأجهزة الأمنية والمتعاونين معها بالمرصاد، سرعان ما حولت الاحتفال إلى مجزرة "راح ضحيتها شابين وشابة في مقتبل العمر بالإضافة إلى 41 جريحاً أصيبوا بالرصاص الحي، كما تم اعتقال جميع الجرحى.[87]"

اندلعت شرارة الصدام بعد نقاش بين مجموعة من العرب وأعضاء حزب الاتحاد الديمقراطي، بعد أن انزعج العرب من رفع صورة زعيم حزب العمال الكردستاني عبد الله اوجلان، على المسرح.

تطور النقاش إلى شجار استخدمت فيه قوى الأمن المتواجدة هناك رشاشات المياه لتفريق الحشود. رد أعضاء حزب الاتحاد الديمقراطي بقذف الحجارة على عربات قوى الأمن، الأمر الذي استفزها وجعلها تطلق الرصاص الحي على الجمهور... وعقب أحداث الرقة، تم اعتقال عدد كبير من الأشخاص ورفعت بحق بعضهم دعاوى إثارة النعرات الطائفية والعرقية. أفرج عن بعضهم بينما بقيت ملفاتهم مفتوحة لدى المحكمة.[88]

و في سياق منفصل، تم اعتقال عدة أشخاص في الحسكة بتاريخ 21 آذار (مارس) 2010، وهم في طريقهم للاحتفال بعيد نوروز. ومن بين المعتقلين قهرمان ابراهيم علي (مواليد 1974) ونعمان سليمان أحمد (مواليد 1971). ومنهم أيضا لازكين حسنو، بنكين حسنو، فيصل خليل، محمد خليل وكانيوار خليل الذين اتهموا بإثارة النعرات الطائفية والعرقية وحجزوا في سجن القامشلي[89].

14-النساء الكرد والاعتقال السياسي[90]

لقد كانت المرأة الكردية توأم شريكها الرجل في كل ميادين الحياة والكفاح والنضال. لم تتوانى عن الانخراط في النضال السياسي منذ اللحظة الأولى وحتى الآن لتخفيف معاناتها ومعاناة أبناء أمتها، بحثاً عن شروط حياة أكثر كرامةً وحريةً في وطنٍ يحترم حقوقها كامرأة وخصوصيتها كشعب.

وكانت سينم[91] جكرخوين، ابنة الشاعر الكردي المشهور، هي أول فتاة كردية تعتقل لأسباب سياسية في القامشلي في عهد الشيشكلي عام 1954. وعن اعتقالها يكتب والدها جكرخوين في مذكراته: "لقد اعتقلوا فيما بعد[92] زبير[93] وسينم، وتم تعذيبهم بأمر من أبو علي حيث لاقوا الضرب والتعذيب والفلقة، لقد كانوا يجعلون كل واحد منهما يشاهد تعذيب الآخر. كانت تلك هي المرة الأولى التي يضعون فيها النساء والفتيات في الفلقة ويضربوهن على أسفل القدم، وأستطيع أن أجزم بأن ابنتي كانت الوحيدة، فقد كانوا يعاقبونها بسببي. وكانوا يعتقدون بأنني أطلب دولة كردية باسم الشيوعية[94]، أو دولة كردية بلشفية، لهذا كانوا يحاربونني بكل وحشية. ولم يتم الإفراج عنها إلاّ بعد رجاء كثير من قبل حلفائهم"[95].

أما آسيا خليل من ديريك (المالكية) فقد اعتقلت كثاني فتاة كردية في 1992/12/13، أي

بعد سينم جكرخوين بحوالي أربعين سنة، بسبب نشاطها مع حزب العمال الكردستاني وكانت قد أنهت علاقتها مع الحزب العمال الكردستاني آنذاك. أُعتلقت في الفترة التي حاول محمد شَنَرْ القيام بمحاول انشقاقية في الحزب، المحاولة التي لم تنجح وكانت سبباً في تصفيته في القامشلي في ظروف غامضة في 1992. وكانت التهمة الموجهة إليها ومعها أربعة أشخاص آخرين (رجال) هي الانتساب إلى جمعية سرية أنشئت بقصد تغيير كيان الدولة الاقتصادي والاجتماعي، ومناهضة أهداف الثورة، واقتطاع جزء من الأراضي السورية، مع تهمة حيازة السلاح للرجال، وقد حُكِمت المجموعة من قبل محكمة أمن الدولة العليا في دمشق بتاريخ 1995/10/22 بأربع سنوات قضتها آسيا في سجن دوما للنساء، والآخرين في سجن صيدنايا.

كما تم اعتقال كل من السيدتين لطيفة منان وزينب هورو، من عفرين، بعد سبعة عشر عاماً من اعتقال آسيا خليل، بتهمة محاولة سلخ جزء من الأراضي السورية وضمها لدولة أجنبية في إشارة لانتمائهما لحزب العمال الكردستاني المحظور، (يسمى في سورية حزب الاتحاد الديمقراطي).

لقد قضت المحكمة (محكمة أمن الدولة العليا) في جلستها المنعقدة يوم الثلاثاء 2009/4/14 بالسجن خمس سنوات على كل من السيدتين لطيفة منان وزينب هورو، وكان معهما مجموعة أخرى من ستة رجال، تراوحت أحكامهم بين ست وسبع سنوات من السجن[96].

ومن ثم سيتم اعتقال القيادية فصلة يوسف، نائبة رئيس المجلس الوطني الكردي في 18 أيار 2017، بعد ثماني سنوات من سجن السيدتين لطيفة منان وزينب هورو، لكن ولأول مرة في تاريخ كرد سوريا، على يد أجهزة تابعة ل "سلطة كردية"!

أفرجت قوات الأسايش التابعة للإدارة الذاتية عن فصلة يوسف نائبة رئيس المجلس الوطني الكردي بعد 22 يوماً من اعتقالها بعد مشاركتها في احتجاجات ضد اغلاق مكاتب المجلس، واعتقال الإدارة أعضاء الأمانة العامة للمجلس في 9 أيار/ مايو 2017.

بذلك ستصبح اعتقال فصلة يوسف بداية لمرحلة جديدة للاعتقال السياسي في الوسط الكردي، وهي مرحلة ما بعد 2011، حيث العنف المعمّم باسم "الثورة" في كل مكان، وحيث غياب استبداد السلطة المركزية الواحدة السابقة لصالح استبداد سلطات عديدة تابعة لمجموعات مسلحة مختلفة في طول البلاد وعرضها، لا تأخذ شرعيتها إلاّ من قوة السلاح بيديها

لقد وصل الاستبداد الممارس من قبلها إلى الذروة في سوريا منذ خمسة عقود ونيف. ومع دخول سوريا في هذه الحقبة المظلمة، دخل الكرد معها في حقبة جديدة تختلف كلياً عمّا سبق من حيث وتيرة الاعتقالات من جهة، والجهات التي تقوم بهذا الاعتقال من جهة أخرى. حقبة يمكن تسميتها ب"آكلة أبنائها"، وفي ظل هذه الحقبة بدأ الجميع يستهدف الكرد اعتقالاً وقتلاً بهدف إبادتهم وإزالتهم كعرق من التاريخ ومن الجغرافيا، بما فيها غالبية الأطراف التي رفعت راية "الثورة" على الظلم والاستبداد لاسترداد الحرية للسوريين وكرامتهم المنتهكة.

ولكن ما لا يمكن تفسيره بأي شكل من الأشكال، هو أن يصبح الكردي العلماني، ممثلاً بالمجلس الوطني الكردي، في هذا المشهد، هدفاً لكرديٍّ علماني آخر، ممثلاً ب"سلطات الإدارة الذاتية"، التي تمتلك الأجهزة والسلاح، دون إدراك من الأخير بأنه يتحول بذلك إلى أداة عمياء بيد التاريخ يستهدف نفسه بنفسه بسخاء منقطع النظير، وتحت شعارات وحجج مختلفة لا تستقيم على أي معيار من المعايير الوطنية أو القومية أو الديمقراطية أو حتى الطبقية و السياسية.

15-خاتمة:

هكذا نرى أنّ الاعتقال السياسي يرتبط ارتباطاً وثيقاً بطبيعة السلطة السياسية وبأيديولوجيتها، وبقدر ما تحقّق تلك السلطة ذاتها على الصعيد الوطني دستورياً، وتعزّزها بثقافة التشارك، والقانون، والحريات الديمقراطية، والتعددية الحزبية، والانتخابات البرلمانية، والانفتاح الحقيقي على جميع الأطياف والمكونات والاعتراف بحقوقها، بهذا المقدار يتراجع الاعتقال السياسي في ظلها، ويتقلص عدد السجون لصالح المؤسسات المدنية التي تبني المجتمعات وتحميها من التآكل الذاتي، وتتوطد الثقة والعلاقة المتينة بين

أبناء البلد الواحد، العامل الأكثر أهمية في بناء أي بلد حضاري. وعكس ذلك، هو الطريق الحتمي للانهيار الشامل، وأن ما تشهده سوريا اليوم لهو أكبر برهان على الفشل الذريع للبعث وجبهته الوطنية التقدمية لعدم تبني الخيار الأول كنمط للسلطة السياسية.
وسيبقى الموقف الإيجابي من الكرد وقضيتهم عموماً، وفي سوريا على نحو خاص بمثابة الخطوة الأولى للسير على الطريق الصحيح الذي يؤسس لكل الخطوات التالية على الصعيد الوطني، وبدون الاعتراف بهذه القضية في برامج وخطط التيارات السياسية المختلفة، ستبقى كل الجهود ناقصة لبناء بلد يمتلك القدرة على التفاعل الحضاري، والديناميكية المطلوبة للتجديد والتطوير راهناً وفي المستقبل

قائمة المراجع

.وِل وايريل ديورانت: قصة الحضارة (7) الجزء الثاني، المجلد الثاني، ترجمة محمد بدران، مطبعة دار الجيل بيروت، لبنان 1953م.
.وِل وايريل ديورانت: قصة الحضارة (10) الجزء الثاني، المجلد الثالث، ترجمة: محمد بدران، مطبعة دار الجيل بيروت، لبنان 1988م.
.ميشيل فوكو: المراقبة والمعاقبة ولادة السجن"، ترجمة د. علي مقلد، مراجعة وتقديم مطاع الصفدي، مركز الإنماء القومي بيروت 1999م.
.مهدي عامل: مقدمات نظرية لدراسة أثر الفكر الاشتراكي في حركة التحرر الوطني، ط7، دار الفارابي، بيروت، لبنان.
.عامر شماخ: الإخوان المسلمون...من نحن؟ وماذا نريد؟ – القاهرة في 6 من مارس 2011م.
.د. إسماعيل محمد حصاف: تأريخ كردستان سوريا المعاصر، ج1، ج2، ج3، ط1، أربيل 2017م.
. نورالدين ظاظا: حياتي الكردية أو صرخة الشعب الكردي، ترجمة: روني محمد دُملّي، دار آراس، ط1، أربيل 2001م.
.روهات آلاكوم: خويبون وثورة آگري، مراجعة: شكور مصطفى، ط1، (رابطة كاوا للثقافة الكردية، 2001م).
. نواف محمد مراد: موقف الحزب الشيوعي السوري من القضية الكردية في سوريا 1924-1963م، دراسة تاريخية سياسية، الأكاديمية الكردية، أربيل 2013م
.أيوب بارزاني: المقاومة الكردية للاحتلال 1914-1958، سويسرا، 2002م
.محمد أحمد ملا: صفحات من تاريخ حركة التحرر الوطني الكردي في سوريا، ج1، ج2.
.عبد الحميد درويش: أضواء على الحركة الكردية في سوريا، أيار 2000م.
. محمد جمال باروت: التكوّن التاريخي الحديث للجزيرة السورية، أسئلة واشكاليات التحول من البدْونة إلى العمران الحضاري، المركز العربي للأبحاث ودراسة والسياسات، ط1، تشرين الثاني/نوفمبر 2013م.
.صلاح بدرالدين: الحركة القومية الكردية في سوريا، رؤية نقدية من الداخل، ط1، أربيل 2003م.
.محمد جزاع: المناضل حمزة نويران (صفحات من الذاكرة) منشورات مؤسسة مارغريت (د.ت).
.جواد ملا: كردستان والكرد وطن مقسم وأمة بلا دولة، تقديم د. جمال نبز، ط2، منشورات المؤتمر الوطني الكردستاني، لندن 2000م.
. علي صالح ميراني: الحركة القومية الكردية في كردستان سوريا، أربيل 2004م
.جكرخوين: سيرة حياتي، دار بافت للطباعة والنشر.

[1] – السلطة السياسية بين بين الماضي والحاضر، د. طارق علي الصالح، موقع إيلاف 23 يونيو 2011.
[2] – المصدر السابق.
[3] – المصدر سابق.
[4] – ول ديورانت، قصة الحضارة-المجلد الثاني، ترجمة محمد بدران شهر مارس من عام 1953، ص 529

[5] – ول ديورانت، قصة الحضارة-المجلد الثاني، ص 265

[6] – وِل ديورانت، قصة الحضارة (7) الجزء الثاني من المجلد الثاني، (ترجمة: محمد بدران، مطبعة الجيل بيروت- لبنان، ديسمبر 1953)، ص 35.

[7] – قصة الحضارة الجزء الثاني المجلد الثاني، مصدر سابق، ص33.

[8] – قصة الحضارة (10) الجزء الثاني، المجلد الثالث، ترجمة: محمد بدران، مطبعة دار الجيل بيروت، لبنان 1988 ، ص 383.

[9] – المصدر السابق، قصة الحضارة (10)، ص 384.

[10] – ورد ذكر السجن تسع مرات في سورة يوسف في الآيات: (25، 32، 33، 35، 36، 39، 41، 42، 100 ومرة واحدة في سورة الشعراء في الآية -29)، http://arabnyheter.info/ar/archives/54715

[11] – انظر إلى مقدمة كتاب "المراقبة والمعاقبة ولادة السجن"، ميشيل فوكو، مركز الإنماء القومي بيروت 1999- ترجمة د. علي مقلد، مراجعة وتقديم مطاع الصفدي.

[12] – ميشيل فوكو، "المراقبة والمعاقبة ولادة السجن"، ص235.

[13] – ميشيل فوكو، "المراقبة والمعاقبة ولادة السجن"، ص 235

[14] – ميشيل فوكو، "المراقبة والمعاقبة ولادة السجن"، ص 238

[15] – ميشيل فوكو، "المراقبة والمعاقبة ولادة السجن"، ص 57

[16] – مهدي عامل، مقدمات نظرية لدراسة أثر الفكر الاشتراكي في حركة التحرر الوطني، ط7، دار الفارابي، بيروت، لبنان. (الصفحات 51-61).

[17] – الاعتقال السياسي: مدخل نظري/ اللجنة السورية لحقوق الإنسان 31 تشرين الأول 2006.

[18] -الاعتقال السياسي: أفكار ومواقف لتطوير النقاش، (الموقع: Gethows.com)

[19] – الاعتقال السياسي: أفكار ومواقف...، المصدر السابق.

[20] – للمزيد راجع المصدر السابق

[21] -عامر شماخ: الإخوان المسلمون...من نحن؟ وماذا نريد؟ – القاهرة في 6 من مارس 2011م، ص33.

[22] – المصدر السابق، الإخوان المسلمون...من نحن؟ وماذا نريد؟ ص15-16.

[23] -حوار شامل مع الباحث والمناضل السوري ياسين الحاج صالح –جريدة النهار 15 آب 2014-أجرى اللقاء عبدالله أمين الحلاق.

[24] – د. إسماعيل محمد حصاف، تأريخ كردستان سوريا المعاصر ج2، ط1، أربيل 2017، ص 12.

[25] – وزارة الخارجية الأمريكية، دراسة الحدود، العدد 163، اصدار 6 آذار 1978، الحدود بين سوريا وتركيا،
ترجمة: عمر رسول نشر في موقع مدارات كرد medaratkurd.com بتاريخ 2015/1/6.

[26] -نورالدين ظاظا: حياتي الكردية أو صرخة الشعب الكردي، ترجمة: روني محمد دُمِلّي، ط1، أربيل 2001، دار آراس ص 22.

[27] -المصدر السابق، حياتي الكردية... ص 22-23.

[28] -المصدر ذاته ص 23.

[29] – تأسست جمعية خويبون (الاستقلال) في بحمدون، لبنان في 1927 وحلت نفسها في 1946.

[30] -روهات آلاكوم: خويبون وثورة آگري، رابطة كاوا للثقافة الكردية، ط1، 2001، مراجعة: شكور مصطفى، ص 82.

[31] -نورالدين ظاظا: حياتي الكردية أو صرخة الشعب الكردي، ترجمة: روني محمد دُمِلّي، ط1، أربيل 2001 منشورات دار آراس ص 69.

[32] – نورالدين ظاظا: حياتي الكردية...ص 67

[33] – د. إسماعيل محمد حصاف: تأريخ كردستان سوريا المعاصر، ج1، ط1، أربيل 2017، ص297.

[34] – تأريخ كردستان سوريا المعاصر...، ج1، ص298.

[35] -المصدر السابق، تأريخ كردستان سوريا المعاصر، ج1، ص 297-298.

[36] -المصدر السابق، تأريخ كردستان سوريا المعاصر، ج1، ص 299-300.

[37] – نورالدين ظاظا: حياتي الكردية...، ص 63.
[38] -إسماعيل محمد حصاف: تأريخ كردستان سوريا المعاصر،... ج2، ص41.
[39] – نواف محمد مراد: موقف الحزب الشيوعي السوري من القضية الكردية في سوريا 1924-1963، دراسة تاريخية سياسية-الأكاديمية الكردية، أربيل 2013، ص93-94.
[40] -أيوب بارزاني: المقاومة الكردية للاحتلال 1914-1958، سويسرا، 2002- ص334
[41] -نورالدين ظاظا: حياتي الكردية....، ص108
[42] – نورالدين ظاظا: حياتي الكردية...، ص102.
[43] – إنّ اسم الحزب المؤسس ذاك العام في كتاب محمد ملا أحمد: "صفحات من تاريخ التحرر الوطني الكردي في سوريا"، هو الحزب الديمقراطي الكردستاني، أسوة بالحزب الديمقراطي الكردستاني في كل من كردستان إيران وكردستان العراق، ولكن في مذكرات نورالدين ظاظا الاسم هو الحزب الديمقراطي الكردي، ويرجح أن التسمية الأولى هي الأصح، وفيما بعد أخذ الحزب المذكور تسمية الكردي بدلاً من الكردستاني عندما عدّل من أهدافه من تحرير وتوحيد كردستان إلى الحقوق السياسية والثقافية والإدارية.
[44] – محمد أحمد ملا، صفحات من تاريخ حركة التحرر الوطني الكردي في سوريا، ج1، ص 53.
[45] -نورالدين ظاظا، حياتي الكردية...، ص109
[46] – اختصار لاسم الحزب الديمقراطي الكردستاني في سوريا.
[47] في كتاب محمد أحمد ملا، صفحات من تاريخ حركة التحرر الوطني...، تاريخ الاعتقالات هو 12 آب، وليس 5 آب.
[48] نورالدين ظاظا، حياتي الكردية...، ص109
[49] نورالدين ظاظا، حياتي الكردية...، ص115-116.
[50] – المصدر السابق، ص126.
[51] -المصدر ذاته، ص 127.
[52] – نور الدين ظاظا، حياتي الكردية، ص 137.
[53] -محمد أحمد ملا، صفحات من تاريخ حركة التحرر...،ج2، ص8.
[54] – د. إسماعيل محمد حصاف، تأريخ كردستان سوريا...، ج2، ص 270.
[55] – عبد الحميد درويش، أضواء على الحركة الكردية في سوريا، أيار 2000، ص59.
[56] – عبدالحميد درويش، أضواء على الحركة الكردية....، ص60.
[57] – محمد جمال باروت، التكوّن التاريخي الحديث للجزيرة السورية، أسئلة واشكاليات التحول من البدْونة إلى العمران الحضاري، المركز العربي للأبحاث ودراسة والسياسات، ط1، تشرين الثاني/نوفمبر 2013، ص 721.
[58] – د. إسماعيل محمد حصاف، تأريخ كردستان...، ج2، ص203.
[59] – د. إسماعيل محمد حصاف، تأريخ كردستان...، ج3 ، ص25.
[60] -المصدر السابق، ص32.
[61] – د. محمد علي الخالد: الانتفاضة الكردية 63 والعقاب بمذبحة؟ 29 تشرين الثاني 2014، موقع: Gemya Kurda
[62] – محمد أحمد ملا، صفات من تاريخ حركة التحرر...، ج2، ص 69.
[63] – المصدر السابق، ص71.
[64] – تأريخ كردستان سوريا...، ج3، ص77.
[65] – صلاح بدرالدين: الحركة القومية الكردية في سوريا، رؤية نقدية من الداخل، ط1، أربيل 2003، ص74.
[66] – محمد جزاع، المناضل حمزة نويران (صفحات من الذاكرة) منشورات مؤسسة مارغريت (د.ت)، ص 97.
[67] – عبدالحميد درويش: أضواء على الحركة الكردية في سوريا، ص103
[68] – تأريخ كردستان سوريا...، ج3، ص89.
[69] – جواد ملا: كردستان والكرد وطن مقسم وأمة بلا دولة، تقديم د. جمال نبز، ط2، منشورات المؤتمر الوطني الكردستاني، لندن 2000، ص 81.
[70] -علي صالح ميراني، الحركة القومية الكردية في كردستان سوريا، أربيل 2004، ص 238.

[71] – تأريخ كردستان سوريا...، ج3، ص 80.
[72] - Kurdistan, Annual Journal of Kurdish Students Society in Europe, vol.17, 1974
[73] -د. آزاد علي: الحزام (العربي) في الجزيرة السورية، أكبر تغيير ديمغرافي في الشرق الأوسط، مركز رووداو للدراسات، 24 حزيران 2015، ص5.
[74] – د. آزاد علي: الحزام (العربي) في الجزيرة السورية...، ص7
[75] – المصدر السابق، ص7-8.
[76] -المصدر السابق، ص8.
[77] -تأريخ كردستان سوريا...،ج3، ص221.
[78] – المصدر: نواف رشيد، قيادي في حزب يكيتي الكردي في سوريا، يقيم حالياً في أربيل.
[79] -المصدر: نواف رشيد، قيادي في حزب يكيتي الكردي في سوريا.
[80]– تقرير جمعية حقوق الإنسان في سورية 2003
http://www.thefreesyria.org/f-s-1/kadaia-1104.htm
[81] – المصدر: عامر مراد أحد المعتقلين، وتقرير جمعية حقوق الإنسان في سورية لعام 2003.
[82] – تأريخ كردستان سوريا...، ج3، ص175
[83] – أشيع في حينه في الوسط الكردي بأن عدد الذين زاروا الفروع الأمنية بغية التحقيق معهم وصل إلى أكثر من 6000 شخص.
[84]– العقد الضائع، حالة حقوق الانسان في سوريا خلال السنوات العشر الاولى من حكم بشار الأسد، تقرير منظمة هيومن رايتس ووتش، تموز 2010، ص26.
[85] -البعض يقول إن اسمه كان أحمد محمود حسين.
[86] -المرصد السوري لحقوق الإنسان،2008/3/23:
http://www.fouadzadieke.de/vBulletin/showthread.php?t=16254
[87] – http://rojmaf.ahlamontada.com/t4083-topic
[88] – نيسان (ابريل) 2010، http://www.kurdwatch.org/?aid=516&z=ar
[89] – نيسان (ابريل) 2010، http://www.kurdwatch.org/?aid=516&z=ar
[90] – إن ما أوردته من معلومات عن اعتقال النسوة الكرد ليس إلاّ أمثلة فحسب، ولا ينتابني أدنى شك بأن هناك الكثيرات ممن اعتقلن لأسباب سياسية مباشرة أو غير مباشرة، فعلى سبيل المثال أعتقل الكثير من النسوة في أحداث قرية علي فرو، وغيرها من القرى المذكورة سابقاً، وهناك ممن اعتقلن لأيام في حملة 1987، لذا أطلب الصفح مسبقاً إن لم أذكر أسماءهن.
[91] – كان عمرها 18 سنة، حسب قول أختها سعاد (بونيه) جكرخوين.
[92] – بعد اعتقال الشاعر جكرخوين نفسه.
[93] – ابن اخ الشاعر جكرخوين.
[94] – كان الشاعر في الحزب الشيوعي السوري آنذاك، واعتقل أكثر من مرة.
[95] – جكرخوين، سيرة حياتي، دار بافت للطباعة والنشر، ص347.
[96] – اللجنة السورية لحقوق الإنسان تقرير 2010[1]

خصائص السجل

الحزب:	داعش
الكتاب:	تأريخ
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
اللغة - اللهجة:	عربي
المدن:	حسكة
المدن:	حلب
المدن:	دمشق (شام)
الدولة - الأقليم:	غرب كردستان

الدولة - الأقليم: تركيا
الدولة - الأقليم: سورية
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | medaratkurd.com
کاتی تۆمارکردن: 2022/30/3 6:37:20 PM
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 124

الكرد والقومية الكردية في سوريا الانتدابية

https://www.kurdipedia.org/?q=20220219093419405569

الكرد والقومية الكردية في سوريا الانتدابية
نيلدا فوكارو: تحمل درجة الدكتوراه، مؤرخة فرنسية وأستاذة تاريخ الشرق الأوسط الحديث في جامعة نيويورك أبو ظبي.
ولها كتاب موسوم ب (كردٌ آخرون: الايزيديون في العراق الانتدابي 1999)
ترجمة محمد شمدين: مترجم وطالب ماجستير في العلاقات الدولية

ملخص:
تتناول مقالة نيلدا فوكارو هذه ،والتي هي ضمن كتاب، (مقالات حول أصول القومية الكردية (من تحرير عباس ولي والصادر عام 2003، الظروف التاريخية لتشكّل وتطوّر القومية الكردية في سوريا الانتدابية، وهو جانب جرى دراسته كثيراً عند البحث في التاريخ الكردي. تهتم فوكارو، بشكل أساسي، بنشأة الوعي القومي الكردي والتعبير عنه في خطاب وممارسة المنظمات السياسية والثقافية الناشئة في عشرينيات القرن الماضي. أما النقطة المحورية في تحليلها هي تشكيل خويبون في عام 1927، والذي جاء من خلال تفاعل مجموعة معقدة من الظروف والأدوار التي اضطلعت بها مجموعات من القوى السياسية والثقافية، الكردية وغير الكردية، داخل وخارج حدود سوريا الانتدابية. إن ظهور الدولة الكمالية والإيديولوجية في تركيا والمنطقة الكردية، بالنسبة لفوكارو، هي من الأسباب المباشرة لميل متصاعد للتنظيم في سوريا، لكن التأثير السياسي والأيديولوجي للكمالية، كما تقول، حل محلّه الصعود وانتشار القومية العربية في سوريا والدول العربية المجاورة، والتي هيمنت على الاتجاهات القومية بين الكرد، خاصة بعد قمع المعارضة الكردية المبكرة للكماليين في تركيا.

المقدمة
أظهرت المجتمعات الكردية في سوريا اثناء الانتداب الفرنسي مواقف مختلفة تجاه الأفكار الجديدة لتقرير المصير السياسي والثقافي الكردي والتي كانت قد اكتسبت أرضية في المنطقة مع نهاية عشرينيات القرن الماضي. فمن ناحية، كانت هذه المواقف انعكاسا للواقع السياسي والاجتماعي والاقتصادي المتنوع للمستوطنات الكردية المتناثرة في الأرض السورية، ومن ناحية أخرى، ساهم عدد من العوامل المرتبطة بالمخاوف الوطنية والدولية لفرنسا المنتدبة (خاصة في علاقاتها مع تركيا الكمالية ومع القوميين السوريين) في خلق ولاءات خلافية ومتضاربة بين المجتمعات الكردية المختلفة. الفترة الطويلة من الحكم الانتدابي الفرنسي، والاندماج البطيء والمضطرب نسبياً للحكومة الوطنية المحلية (على الأقل بالمقارنة مع تركيا والعراق المجاورتين)، سمحت لبعض المجتمعات الكردية السورية، خاصة تلك التي استقرت في الشمال الشرقي من البلاد بالسعي نحو خطط الحكم الذاتي حتى أواخر الثلاثينيات.
وتجدر الاشارة إلى أن نمو الوعي القومي بين الكرد السوريين اعتمد على تلك التطورات التي تؤثر على الكرد الذين يعيشون في تركيا، وقد نمت أفكار الشعور القومي بشكل أساسي بين مجتمع المهاجرين الكرد من تركيا الذين وصلوا إلى سوريا بعد عام 1925. وبالتالي فإن تطور القومية الكردية في سوريا مرتبط ارتباطا وثيقا بالتوسع غير العادي لقومية الدولة في تركيا في عشرينيات القرن الماضي. وعلى الرغم من هذا الازدهار، أثبت نمو وتأكيد القومية العربية في سوريا، على المدى البعيد، أنها خصم أقوى لتطلعات القوميين الكرد هناك. كان لتطور حركة الاستقلال بقيادة القوميين العرب السوريين تأثير على مختلف مراحل التطور السياسي داخل الدولة الانتدابية السورية الناشئة حديثا. حيث أعادت فرنسا كقوة إلزامية تشكيل سياساتها وفقا لذلك لكنها استمرت في تعزيز الهويات الخاصة للقطاعات غير السنية و / أو غير العربية من السكان المحليين، لا سيما

في المناطق الريفية. فإلى حد كبير، كان دعمها للمجتمعات مثل الدروز والعلويين والمسيحيين بمثابة رادع لوجود معاقل وطنية قوية في المدن السورية الرئيسية[1]. لا يزال الدور المحدد الذي لعبته المسألة الكردية في تطوير السياسة العرقية في سوريا، والطرق التي أثرت بها على الحكم الاستعماري، في سياق التعبئة السياسية والأيديولوجية للكرد، غامضًا إلى حد كبير حتى الآن[2]. ستدرس هذه الورقة تطور القومية الكردية وتداعياتها على تشكيل هوية كردية محددة في سوريا، على خلفية الحكم الانتدابي، وتصاعد القومية العربية، وزيادة مركزية سلطة الدولة.

الكرد السوريون: الوحدة والتنوّع في ظل الانتداب الفرنسي

وفق الاحصائيات السكانية لعام 1943 يقدر عدد الكرد في سوريا بين 5،7 الى 8% من مجموع سكان سوريا. يقدر المجتمع الكردي بين 200 ألف الى 220 ألف نسمة، حوالي 22 ألف منهم من المهاجرين من تركيا[3]. استقر غالبية هؤلاء اللاجئين في سوريا بعد انهيار التمرد الكردي عام 1925، الذي اندلع في شرق تركيا تحت قيادة شيخ سعيد بالو، وهو زعيم ديني نقشبندي كردي. على الرغم من قيادتها الدينية، كانت لهذه الانتفاضة تفاعلات قومية خفية قوية، هزّت أسس الدولة التركية وحدّدت السياسات القمعية المتزايدة للكماليين تجاه السكان الكرد على مدى العقود اللاحقة[4].

ضمّت المستوطنات الكردية المحلية مجتمعات المهاجرين، ومعظمهم من كردستان تركيا والعراق، إلى جانب آخرين سكنوا شمال سوريا منذ العصور القديمة. في العهد العثماني، ازداد عدد الكرد الذين يعيشون في سوريا بشكل كبير، سواء نتيجة الترحيل القسري للقبائل الكردية، أو نتيجة إنشاء فرق عسكرية كردية لحماية طريق الحج إلى مكة المكرمة، وخاصة في مدينة دمشق[5]. مع إنشاء نظام الدولة في المنطقة بعد الحرب العالمية الأولى، تأثرت المناطق الكردية في الشمال بشكل خاص بإنشاء الحدود السورية التركية التي أعقبت اتفاقية لندن عام 1921 بين فرنسا وتركيا الكمالية. في الواقع، نتيجة لهذا الترتيب الحدودي الجديد، تم عزل الجيوب الكردية في الجزيرة العليا في الشمال الشرقي ومنطقة جرابلس عن جبال كردستان التركية، وعن المراكز الرئيسية لجزيرة ابن عمر (بوطان) وماردين ونصيبين وأورفة، والتي كانت ضمن تركيا.

اضطرت العديد من القبائل الكردية التي مارست الهجرة الموسمية في المنطقة سابقا إلى تغيير أنماط الهجرة وأنماط الحياة. على النقيض من ذلك، تُعرف المنطقة الكردية باسم جبل الكرد (باللغة التركية كرد داغ/ حاليا يطلق عليها منطقة عفرين)، الواقعة في الشمال الغربي، وقد تم تضمينها بالكامل في سوريا، وهي بالتالي شكلت وحدة اجتماعية واقتصادية متراصة. تميزت هذه المنطقة جغرافيا عن البيئة المحيطة بها، وقد سكنتها القبائل الكردية لقرون، وكان معظم أفرادها يمارسون الزراعة المستقرة[6].

جاءت أهم التغييرات الاجتماعية والاقتصادية التي أثرت على السكان الكرد في شمال سوريا خلال الانتداب الفرنسي نتيجة لعملية توطين واسعة النطاق، والتي بدأت بإقامة الحدود السورية التركية (بموجب اتفاقية دولية عام 1929)، وشجعت بشكل كبير الخطط الفرنسية للإعمار الزراعي للجزيرة. تم هذا الاعمار جنبا إلى جنب مع الاحتلال العسكري لشمال سوريا بين عامي 1920 و1930. تطلبت العملية زيادة عدد السكان في المنطقة، التي عانت من توسّع البدو والدمار الناجم عن العمليات العسكرية في الحرب العالمية الأولى. كما أدى التطور الزراعي للجزيرة إلى إنشاء مراكز تجارية جديدة، للتعويض عن خسارة الأسواق التقليدية في المنطقة، والتي أصبحت بعد عام 1919 تحت الإدارة التركية. ونتيجة لذلك، أنشأت السلطات العسكرية الفرنسية في عشرينيات القرن الماضي مدينتي الحسكة والقامشلي، اللتين أصبحتا المركزين الإداريين والاقتصاديين للمنطقة[7]. بحلول عام 1932، كانت عملية التوطين بين السكان الرحل الكرد في الشمال الشرقي قد تقدمت إلى حد ما، وواصلت قبيلتان فقط هجراتهما الموسمية إلى تركيا والعراق: اتحادي ملي وميران، اللتين عاشتا على أطراف مناطق الاستيطان الزراعي[8].

على المستوى الثقافي، كان هناك تقسيم واضح بين الكرد في المناطق الحضرية والريفية. عادة ما كان الكرد الذين يعيشون في المدن ينتمون إلى مجتمعات اندمجت في الثقافة الحضرية العربية والمجتمع لقرون، وخاصة كجزء من المؤسسة العسكرية والإدارية العثمانية. في دمشق، التي شكلت أكبر وأهم مستوطنة حضرية كردية في سوريا، تعرّب 40٪ من السكان الكرد المحليين بالكامل[9]. تنتمي شخصيات مهمة مثل محمد كرد علي، المفكر البارز في القومية العربية، وخالد بكداش، الذي أسس عام 1936 الحزب الشيوعي السوري، إلى هذه المجموعة من الكرد[10]. كان من المفهوم أن رجال القبائل الكردية الذين يعيشون في الجزيرة أو في كرد داغ قد واجهوا صعوبات في تعريف أنفسهم ككرد حضريين في سوريا، خاصة وأن الانقسامات الاجتماعية والاقتصادية والسياسية كانت واضحة للغاية أيضا. في الريف الشمالي، أدت عملية التوطين المتقدمة إلى روابط دائمة بين العديد من رجال القبائل الكردية والأرض، وبالتالي فرض نوع من الوحدة الاجتماعية والاقتصادية على المستوطنات الكردية. في الوقت نفسه، باستثناء كرد داغ، التي كان يسكنها الكرد بشكل شبه حصري، ساهمت التركيبة العرقية والدينية المختلطة للسكان المحليين في الجزيرة – والتي تضمنت إلى جانب الكرد العديد من العرب البدو والشركس والتركمان والمسيحيين واليهود – بشكل كبير، لحدوث عملية تداخل اجتماعي، لا سيما فيما يتعلق بتطوير الممارسات الثقافية المشتركة.

في الواقع، بدا أن اللغة الكردية هي المؤشر الوحيد المستمر على القيم الثقافية الكردية في سوريا، حيث كان الانتماء الديني بين الكرد متنوعا أيضا. إلى جانب غالبية المسلمين السنة، وخاصة في المناطق الحضرية، كان عدد كبير من المسيحيين واليهود والإيزيديين يعيشون في الجزيرة[11]. تشير المصادر السورية في أوائل الخمسينيات من القرن الماضي إلى أنه في

بداية الأربعينيات، كان 8.5٪ من سكان سوريا من المتحدثين باللغة الكردية، على الأرجح باستخدام اللهجة الكرمانجية الكردية. أعدادهم أعلى بقليل من نسبة الكرد (كإثنية) المشار إليهم في إحصائيات فرنسا للفترات السابقة (7.5-8٪). على الرغم من أن هذه الفروقات يمكن تفسيرها من خلال المصادر المختلفة، سواء وجود العديد من المسيحيين واليهود من أصول عرقية كردية، أو يتحدث البعض منهم الكردية كلغة تواصل، ولكن انتماءهم العرقي لم يكن معروفًا للفرنسيين الذين قاموا بتجميع البيانات، بناء على ذلك يمكن أن يفسر الأرقام المختلفة[12].
يعكس الموقف السياسي للكرد في سوريا تجاه إقامة إدارة انتداب فرنسية وجود ولاءات قبلية ودينية قوية في المناطق الريفية في الشمال. في أوائل عشرينيات القرن الماضي، بينما كان الفرنسيون يحتلون المنطقة، ساهمت الدعاية الكمالية والقومية الإسلامية القادمة من تركيا بشكل كبير في إثارة الاضطرابات بين القبائل. في دمشق، رحبت المجتمعات الكردية المحلية بشكل عام بالحكم الفرنسي. كان الملك فيصل وأنصاره، الذين أسسوا حكومة عربية قصيرة العمر في سوريا بين عامي 1918 و1920، ينظرون إلى الكرد بريبة كبيرة بسبب صلاتهم الوثيقة بالإدارة العثمانية السابقة، وما ترتب على ذلك من موقف مؤيد للعثمانيين خلال الحرب. من المفهوم أن الكرد في دمشق استقبلوا تغيير النظام بارتياح[13].

خويبون والأرمن 1927-1932
تزامن ظهور الدعاية القومية الكردية المنظمة في سوريا بعد الحرب العالمية الأولى مع إنشاء منظمة خويبون عام 1927، وهي منظمة قومية كردية مقرها بيروت، ولها فروع في دمشق وحلب والحسكة كما في تركيا والعراق، وباريس ولندن وديترويت[14]. جمعت خويبون نشطاء قوميين كرد من خلفيات متنوّعة، إلى جانب مثقفين وضباط عثمانيين سابقين وزعماء قبائل. وضمت قيادتها عددا من القوميين الكرد من تركيا، الذين استقروا في سوريا بعد عام 1925 نتيجة تدهور العلاقات الكردية الكمالية بعد تمرد الشيخ سعيد المذكور أعلاه. ومن بين هؤلاء الإخوة الثلاثة جلادت، كاموران، وثُريا بدرخان، أحفاد بدرخان بك، آخر أمير لإمارة بوطان الكردية، الذي ثار على الحكومة العثمانية في النصف الأول من القرن التاسع عشر. تلقى أحفاد بدرخان بك، تعتبره الأساطير القومية أب القومية الكردية، تعليمهم في تركيا العثمانية. هناك انخرطوا في تطوير الحركة القومية الكردية تحت تأثير والدهم الأمير عالي بدرخان (علي بدرخان)، الذي كان أحد داعمي جمعية تعالي وترقّي الكردية، بوصفها أول جمعية قومية تأسست في اسطنبول عام 1908[15]. وكان من بين أعضاء الجمعية الآخرين عدد من القوميين الذين كانوا مرتبطين سابقا بأنشطة دائرة بدرخان في تركيا، مثل ممدوح سليم بك، الأمين العام السابق للرابطة الاجتماعية الكردية التي تأسست في اسطنبول عام 1920 من قبل الأمير عالي بدرخان، الذي أصبح عضواً دائماً في لجنة خويبون بحلب[16]. على الرغم من أن مروجي خويبون زعموا أن التنظيم جمع كل الجمعيات القومية الكردية السابقة العاملة في تركيا، إلا أنه من الواضح أن خويبون مثّلت استمرارا للأنشطة السياسية لعائلة بدرخان التي أيد أعضاؤها فكرة كردستان المستقلة منذ عام 1919[17].
شكّل تأسيس خويبون مرحلة جديدة في تطوّر القومية الكردية. في المقام الأول تم تصوير خويبون على أنها المكتب السياسي والدعائي للتنظيم العسكري، ومقره حول جبل أرارات (آكري بالكردية) في كردستان التركية، ويعمل كقيادة عامة للقوات الكردية المسؤولة عن تدريب مجموعات من رجال القبائل القادمين من مناطق كردية مختلفة على حرب العصابات. كان الهدف الرئيسي لهذه القيادة هو التحضير لانتفاضة عامة ضد الحكومة التركية بقيادة الجنرال إحسان نوري باشا، القائد السابق في الجيش العثماني. لذلك يجب النظر إلى جميع أنشطة خويبون في سوريا وتركيا والعراق بين عامي 1927 و1932 في هذا السياق. سعى التنظيم وفروعه المختلفة إلى تحقيق الهدف الاستراتيجي المتمثل في تعبئة القبائل الكردية لثورة آرارات. في عام 1927، بعد فترة وجيزة من إنشاء خويبون، بدأ إحسان نوري باشا بتنفيذ عمليات عسكرية ضد الحكومة التركية، ما أفضى إلى إنشاء جمهورية أرارات الكردية في عام 1928. ومع ذلك، في عام 1930، سحق الجيش التركي تمرد نوري، ما أجبر القائد العسكري على البحث عن ملاذ في إيران[18].
على الرغم من فشل ثورة أرارات، كان لخويبون تأثيرها الكبير على التطور اللاحق للخطاب والممارسة القومية في كردستان، ذلك أنها كانت أول جمعية قومية كردية تروج لدعاية قبلية واسعة النطاق وتحاول تكوين منظمة عسكرية قبلية عظمى من أجل استثمار الإمكانات القومية للقبائل الكردية. وقبل عام 1927، كان القوميون الكرد يميلون إلى جذب الدوائر المحلية، أكثر من جذب القبائل ذات النفوذ السياسي الأوسع، وكانت أنشطتهم في تنظيم الثورات القبلية الكردية هامشية تماما. إلى حد ما، فإن أيديولوجية "حرب العصابات" الجديدة التي تدعمها خويبون، والتي ربما تكون مستوحاة من حركات الاستقلال في أمريكا اللاتينية، قد أدخلت الكرد إلى لغة التعبئة القومية الحديثة[19].
يرتبط تأثير القومية الأرمنية بشكل خاص بأنشطة خويبون، وكذلك بالتطور المستقبلي للقومية الكردية في سوريا؛ في منتصف العشرينات من القرن الماضي، أصبحت سوريا مركزا للدعاية القومية الأرمنية، حيث بدأت الجمعيات القومية الأرمنية الكبرى بالظهور في الأراضي السورية بعد سنوات من الأنشطة السرية في تركيا. علاوة على ذلك، بين عامي 1921 و1925 غادر ما يقرب من 55000 أرمني تركيا إلى سوريا نتيجة الضغوط المتزايدة من جانب الكماليين. ساهم الطاشناق، وهو أحد أهم الأحزاب القومية الأرمنية في حلب، بشكل كبير في تشكيل الهيكل السياسي لخويبون. كما دعم أنشطة المنظمة الكردية في سوريا من خلال توفير دعم مالي وسياسي ولوجستي كبير للمتمردين الكرد في أرارات[20]. على المستوى السياسي، كان هذا التحالف الكردي-الأرمني في سوريا دليلاً على تطور إضافي في الاتصالات التي تم إنشاؤها بالفعل بين

القوميين الكرد والأرمن في مؤتمر فرساي للسلام عام 1919. بعد الحرب العالمية الأولى، حاول المنظمتان بشكل متزايد إيجاد أرضية مشتركة للتعاون، بما يتماشى مع رغبتهما المعلنة في إنشاء دولتهما المستقلة. ومع ذلك، كان هذا التحالف محل نزاع ساخن من كلا الجانبين، بسبب مطالبهما الإقليمية المتداخلة والدعاية الإسلامية الشاملة التي نفذتها القيادة التركية بين القبائل الكردية بين عامي 1919 و1922. نجح النداء التركي للوحدة الإسلامية في استقطاب دعم العديد من الكرد خلال حرب الاستقلال. علاوة على ذلك، فإن تورط الكرد في المذابح الأرمنية الشائنة في 1894-1895 و1914 لا يزال يعزز الشعور بالكراهية والعداء بين الطائفتين[21]. كانت حلب معقل حزب الطاشناق في سوريا، سرعان ما أصبحت مركزا للأنشطة المشتركة لخويبون والطاشناق، ومن هنا كانت المركز الرئيسي لنشر الدعاية القومية الكردية في أرياف شمال سوريا، حيث كانت الأغلبية من الكرد[22].

القومية القبلية

على الرغم من أن خويبون كانت حركة حضرية ذات مكون أيديولوجي قوي، إلا أن تركيزها الرئيسي كان تعزيز الوعي القومي بين القبائل. كان ذلك نابعاً من إيمان قيادة المنظمة الراسخ في أهمية التعليم "القومي" للمجتمع القبلي في كردستان. لكن لا يبدو أن استراتيجية خويبون كانت ناجعة دوما. فهي لم تفشل فقط في تقديم الدعم العسكري المأمول لثورة أرارات، ولكنها أيضًا لم تكن قادرة على حشد القبائل للانضمام إلى صفوف المتمردين. يعود فشل خويبون في تجنيد القوات العشائرية إلى عدد من الأسباب السياسية والأيديولوجية المهمة. أولاً، تشديد الرقابة على الحدود، مما حال دون وصول مجموعات كبيرة من رجال القبائل من سوريا والعراق إلى منطقة العمليات العسكرية. أثار خطاب خويبون المعادي للكمالية والشخصية القوية للمنظمة انتباه كل من إدارات الانتداب الفرنسية والبريطانية. في عام 1928، قررت سلطات الانتداب البريطاني، بدعم من المفوض السامي الفرنسي، وقف منح تأشيرات دخول للعراق لأي مواطن سوري يشتبه في تورطه في أنشطة الحركات الكردية الأرمينية، خاصة بعد زيارة جلادت بدرخان إلى بغداد في أوائل يونيو 1928[23]. ثانياً، خطاب خويبون، الذي ركز بوضوح على الولاءات الوطنية الحديثة بدلاً من الولاءات القبلية، والذي لم يلق قبولاً من قبل رجال القبائل الكردية ممن وجدوا صعوبة في فهمه وقبوله، خاصةً عندما تم تقديمه كجزء من مشروع وطني للاستقلال الذي شمل أيضًا الأرمن. ثالثًا، شدد خطاب خويبون السياسي على إنشاء وتطوير حركة مسلحة كردية تحت سيطرة عسكرية منظمة ومركزية، ولم ترق للقيادة القبلية. من المفهوم أن العديد من زعماء القبائل كانوا مترددين في التخلي عن دورهم المحوري في الشؤون العسكرية مما ساعد على إضفاء الشرعية على سلطتهم في السياقات القبلية والمشتركة بين القبائل.

ومع ذلك، بين عامي 1927 و1930 انتشرت الدعاية القبلية لخويبون بانتظام بين العديد من القبائل السورية. كان للمنظمة وصول سهل نسبيا إلى المناطق الريفية من مراكزها الحيوية في دمشق وحلب والحسكة. كانت هذه الدعاية جذّابة بشكل خاص للسكان الكرد المهاجرين من تركيا، بسبب إيحاءاتها القوية المناهضة لتركيا والكمالية. لكن السلطات الفرنسية غضت الطرف عن أنشطة القوميين الكرد في مناسبات عديدة، لا سيما في الجزيرة، حيث احتاجوا إلى دعم محلي قوي لإنشاء إدارة أكثر ديمومة. في العراق، كانت خويبون أقل نجاحا، حيث كانت قطاعات كبيرة من السكان الكرد، سواء من المناطق القبلية أو المراكز الحضرية، تميل إلى اعتبار بريطانيا العظمى أفضل خيار للاعتراف بالحقوق الكردية داخل العراق[24].

جاءت الأفكار القومية التي روجت لها خويبون، إلى حد كبير، من بيئة فكرية تأثرت كثيرا بالفكر الليبرالي الغربي. تمثل هذه الأفكار بلا شك تطلعات المثقفين الكرد، وبالتالي لا يمكن فهمها بسهولة من قبل رجال القبائل، الذين كانت آفاقهم محصورة بشكل صارم في شؤون قبائلهم وقراهم ومناطقهم القبلية. وهكذا ظلت رسالة خويبون القومية محلية إلى حد كبير. كان لا بد من تكييفها مع المزيد من المصالح المحلية من أجل الاستجابة بشكل فعّال لتطلعات رجال القبائل وزعماء القبائل. وبالتالي، أصبح دعم زعماء القبائل المؤثرين الذين يعيشون في سوريا أمرا محوريا في الانتشار الناجح للدعاية القومية لخويبون في المناطق الريفية، وخاصة في الجزيرة. في الواقع، بعد عام 1927، تم تنسيق الدعاية القبلية للتنظيم من قبل حاجو آغا من اتحاد قبائل هفيركان، عضو فرع الحسكة من خويبون، والذي ستتم مناقشة حياته وأنشطته في الأقسام التالية، ومصطفى وبوزان شاهين بك برازي، زعيم قبيلة البرازي في شمال سوريا، الذي عمل من حلب. مصطفى شاهين بك برازي كان عضو في البرلمان السوري عن منطقة جرابلس[25]. حمل هؤلاء الزعماء موضوع الدعاية على عاتقهم سواء من خلال زيارة القبائل او من خلال التواصل مع رؤسائها ، على سبيل المثال كان حاجو آغا ينشط بشكل خاص بين العشائر القاطنة حول نصيبين وماردين ومديات في تركيا وكذلك بين العشائر الكردية في الجزيرة العراقية وبشكل دوري كان يتواصل مع العديد من القوميين الكرد المقيمين في بغداد[26].

عبّر الأدب القومي الذي عممه خويبون بين القبائل عن أفكار عن الأمة والمجتمع الوطني والتي تأثرت بشكل واضح بالقومية الأوروبية في القرن التاسع عشر. نقلت هذه الأفكار التعبير العاطفي عن القومية الأوروبية الحديثة من خلال الصور الرومانسية القوية، المستعارة من التقاليد المحلية. في كثير من خطاب خويبون القومي، تم تصوير الشعب الكردي على أنه كيان وطني موحد قائم منذ الأزل. بعبارة أخرى، تم تمثيل الأمة الكردية ككيان تاريخي، يجب إحياؤه وإعادة تشكيله على أسس حديثة من خلال الجهود الموحدة للقوميين الكرد. وهكذا أصبح انتقاد القبلية الكردية جزءا من الروح الحداثية لخطاب خويبون القومي. كانت الولاءات البدائية، وخاصة الدين والقيم القبلية، مرفوضة عادة. كانت الانقسامات القبلية تعتبر "الشر الثاني بعد الأتراك" وكان يُنظر إلى الروابط القبلية على أنها تعبير عن المصالح الشخصية البحتة لرؤساء

القبائل[27]. ومع ذلك، لم تكن المنظمة بأي حال من الأحوال غير حساسة لمقتضيات الدعاية السياسية في الظروف القبلية. وعلى الرغم من معارضة خويبون للقبلية في كردستان، فقد كانت حريصة على استغلال التقاليد والمشاعر القبلية الكردية لتعزيز رسالتها القومية. يستلزم خطاب المنظمة بعض الأمثلة المثيرة للاهتمام لتكييف الرموز والأفكار القومية مع احتمالات البيئة القبلية. نص قسم الولاء لخويبون الذي انتشر على نطاق واسع بين قبائل سوريا:

أقسم بموجب هذا على شرفي وإيماني أنه لمدة عامين من توقيعي على هذا التعهد لن أستخدم السلاح ضد أي كردي، ما لم يهاجم حياتي وشرفي أو الأرواح وشرف أولئك الذين أنا مسؤول عن سلامتهم من قبل الأسرة أو الالتزام الوطني. أنني سأؤجل كل الخلافات والنزاعات الأخرى لمدة عامين، وسأبذل قصارى جهدي لمنع إراقة الدماء بين الكرد في الأمور الخاصة خلال هذين العامين. كل كردي يخالف هذا التعهد يعتبر خائنا لوطنه، وقتل أي خائن واجب[28].

ومن ثم، فمن الواضح أنه في خطاب خويبون، أصبحت القيم القبلية مثل الشرف والدين جزءا من المفردات القومية، واعتبرت روابط القرابة (الأسرة) مرادفة للواجب الوطني. علاوة على ذلك، اقتصر نبذ الممارسات القبلية مثل الثأر على فترة عامين من أجل جعلها أكثر قبولا لدى رجال القبائل.

بعد أواخر عام 1927، بدأت الدعاية الأرمنية أيضا في الانتشار بين القبائل الكردية في سوريا والعراق، مما يعكس تحالف خويبون مع الطاشناق الأرمني. تم الإبلاغ عن المحادثة التالية بين قومي أرمني ورجال قبائل كرد في الجزيرة السورية إلى عميل استخبارات جوية بريطانية في عام 1930 كدليل على الخط الذي تبنّته الحركة الأرمينية لتوطيد تحالف كوردو أرمني بين القبائل:

ج (وكيل أرمني): ما هو الفرق بينك وبين الأرمن؟

ك (رجل قبلي كردي): الدين.

ج: وماذا عن الجنسية؟

ك: لا شيء. لأن الأكراد والأرمن والإيزيديين من نفس الأصل، أي أرمني[29].

من الواضح أن الأرمن كانوا يحاولون بناء "أسطورة" عن الإثنيّة بين القبائل الكردية التي ربطت الكرد والأرمن معا على أساس الأصل العرقي المشترك المتخيّل. على الرغم من أن اللجنة المركزية لخويبون سعت لتبرير التحالف الكردي الأرمني على أسس مماثلة، يبدو أنه لم يتم تنفيذ أي دعاية قبلية من قبل المنظمة لهذا الغرض، والتي ربما كانت بسبب حقيقة أن العديد من رجال القبائل الكردية وزعماء القبائل لم ينسوا بعد العلاقات المضطربة بين المجتمعين[30].

لم تدم أنشطة خويبون والقوميين الأرمن طويلاً بما يكفي لتحقيق نتائج ملموسة، سواء في سوريا أو في أي مكان آخر. ومع ذلك، كان لخطاب خويبون تأثير دائم على التطور اللاحق للوعي القومي الكردي. لقد وفرت الإطار الأيديولوجي والسياسي الذي كان من خلاله العديد من الكرد السوريين على اتصال وثيق بالأفكار القومية. نجحت هذه المنظمة أيضا إلى حد كبير في نشر رسالتها عبر المجتمع، وتجنيد أتباعها من بين طبقات مختلفة داخل المجتمع الكردي في سوريا.

إحياء الثقافة الكردية

كان لفشل الحركة الكردية المسلحة في جبل أرارات، والتي سيطرت على جهود القوميين الكرد في سوريا حتى عام 1932، نتائج مهمة على تطور القومية الكردية والهوية القومية في سوريا. أقنعت العديد من القوميين النشطين بعدم جدوى الكفاح المسلح، واختار الكثيرون التخلي عن الحلول العسكرية لصالح النشاط الثقافي. نتيجة لذلك، بدأت الهوية الكردية في سوريا تتجلى بشكل متزايد من خلال إحياء ثقافي كردي، روج له جلادت بدرخان وشقيقه كاموران. بشكل عام، تأثر هذا الإحياء بالنهضة الثقافية الكردية التي بدأت تتطور في السوفييت الأرميني وفي العراق بعد الحرب العالمية الأولى[31]. على وجه الخصوص، يبدو أن أفكار تقرير المصير الثقافي، التي روج لها القسم القومي الأرمني الطاشناق في حلب، كان لها تأثير كبير على جلادت بدرخان ودائرة القوميين المنتمين إلى خويبون. منذ منتصف عشرينيات القرن الماضي، عززت الطاشناق سياسة ثقافية قوية بين الجالية الأرمينية الكبيرة في المدينة من أجل حماية "شخصية" الأمة الأرمنية. شجع الحزب على افتتاح عدد من المدارس الأرمنية، وتنظيم الأحداث الفنية والأدبية، وإنشاء مكتبات حيث كانت الكتب باللغة الأرمنية متاحة بسهولة للرجوع إليها[32]. اعتقد الطاشناق أن الكرد بحاجة إلى تطوير وعي قوي بهويتهم كأمة إذا أرادوا إقامة تحالف طويل الأمد مع الأرمن، وساهموا بشكل كبير في الاتجاه القومي الجديد من خلال نشر فكرة أن الإحياء الثقافي والتعليم كان ضروريا لتحرير الكرد كمجتمع قومي[33].

كانت مسألة الإحياء الثقافي وتعليم الكرد مدرجة بالفعل على جدول أعمال عدد من القوميين الكرد قبل عام 1930. في عام 1928، طالب خمسة نواب كرد في البرلمان السوري، على الأرجح تحت تأثير خويبون، بالاعتراف باللغة الكردية كلغة رسمية للمناطق الكردية وتطوير نظام تعليمي باللغة الكردية. على الرغم من أن الاقتراح لم يرفض من قبل السلطات الفرنسية من حيث المبدأ، إلا أن توظيف اللغة الكردية كوسيلة للتعليم واجه عددًا من العقبات الخطيرة الناتجة عن النقص الحاد في المواد التعليمية والمدربين المؤهلين[34]. في عام 1932، بعد فترة وجيزة من توقف أنشطة خويبون، جرت محاولات لإنشاء جمعية إنسانية وخيرية كردية في الجزيرة السورية، ربما من قبل أعضاء سابقين في المنظمة. كان هذا المجتمع يهدف إلى توفير عدد من المرافق للمجتمع الكردي المحلي، مثل الإسكان والمدارس. علاوة على ذلك، كان يهدف إلى تعزيز تعليم الشباب الكرد في الخارج، وكذلك توفير المواد التعليمية والمنشورات باللغة الكردية[35].

على الرغم من أن هذا لم يتم تأسيسه بالفعل، يمكن ربط المبادرة نفسها بنشر هاوار (Hawar)، التي بدأت في نفس العام. كانت مجلة هاوار مجلة شهرية مملوكة لجلادت بدرخان، صدرت في دمشق من عام 1932 إلى عام 1935. وتضمنت أهدافه الترويج لنهضة الأدب الشعبي الكردي وإنتاج مواد تعليمية باللغة الكردية. علاوة على ذلك، فإنه يوفر منتدى لمناقشة عدد من المواضيع، والتي تراوحت من اللغويات والقواعد واللهجات الكردية إلى القضايا الاجتماعية والثقافية. كما تم تصور هاوار كوسيلة لتحديث اللغة الكردية من خلال إدخال نظام التحويل الصوتي في النص اللاتيني. على الرغم من أن المجلة كانت باللهجة الكرمانجية، فقد تضمنت أيضا مقالات باللغة الفرنسية[36]. كان لهاوار تأثير طويل الأمد وغير مسبوق – في كثير من النواحي – في مجال تشكيل لغة كردية موحدة، وخاصة العمل على توحيد اللهجات الكرمانجية.
كان لهاوار توجه قومي واضح. وشددت على أهمية التراث الثقافي الكردي، والتعليم واللغة كوسيلة لتحديد الهوية الذاتية للمجتمع الكردي بأكمله. لم يقتصر الأمر على أنها أصبحت مؤثرة للغاية في جميع أنحاء كردستان، ولكن الأهم من ذلك أنها فتحت أيضا حوارا بين مختلف طبقات المجتمع الكردي في سوريا. بين الطبقات المثقفة (وجهاء ومثقفين ومهنيين) من جهة، وبين النخب القبلية الحضرية من جهة أخرى. يعتقد مروجو المجلة أن الاعتراف بالتراث الثقافي الكردي المشترك كان ضروريا لإنهاء الخلافات القديمة بين الآغا والمثقفين الحضريين، مما يمهد الطريق للتعبئة الوطنية الفعالة للأكراد. نتيجة لذلك، انضمت مجموعة من الزعماء القبليين المؤثرين الذين كانوا مرتبطين سابقا بخويبون (مثل حاجو آغا من الهيفركان وابنه جميل؛ مصطفى بك شاهين برازي وشقيقه بوزان؛ ورحمن فوزي من قبائل جيلان؛ وغيرهم) الأنشطة الثقافية التي روج لها جلادت بدرخان[37]. في عام 1933 نشر حاجو آغا مقالاً بعنوان "شيخ وآغا ومثقفون" يوضح الجدل الدائر حول هذه القضية[38]. أثبت المقال أهميته في تعزيز تعليم اللغة الكردية بين بعض زعماء القبائل. تم إنشاء عدد من المدارس القرآنية الخاصة في الجزيرة تحت رعاية الآغوات المحليين، حيث تم تدريس مواضيع مثل الدين والأدب الكردي الكلاسيكي باللغة الكردية. قام حاجو آغا، الزعيم القبلي الأكثر نفوذاً في جيله، بتوزيع الكتب باللغة الكردية على زواره في مقره في الحسكة، وشجع بقوة على تدريس اللغة[39].
قدمت سلطات الانتداب الفرنسية عددا من التسهيلات للتطلعات الثقافية الكردية وأكدت على القيمة الروحية العالية للنهضة الثقافية الكردية. في عام 1933، تم قبول بعض الكرد في المدرسة العسكرية بحماة، وتم منح منحة دراسية كل عام لطالب كردي من الجزيرة. بعد ذلك، دعم الفرنسيون دورة في اللغة الكردية في المعهد العربي للتعليم العالي بدمشق وأقاموا دورة في اللغة الكردية للمسؤولين الفرنسيين[40]. على أي حال، من الواضح أن الدعم الفرنسي لإحياء الثقافة الكردية في سوريا الانتدابية لم يكن غير مشروط. كانت سلطات الانتداب على استعداد لتعزيز التطلعات الثقافية للقوميين الكرد، طالما أن هذه التطلعات تخفف من حماستهم السياسية.

التعبئة السياسية الكردية في الجزيرة
حاولت السلطات الفرنسية بشكل عام تهميش النفوذ القومي لخويبون، وتقليص توزيعه وتداوله كمروج لهوية كردية مميزة في سوريا. وهكذا حاول المسؤولون الفرنسيون في كثير من الأحيان إظهار أن غالبية الكرد لا يتفقون مع أهداف المنظمة. كان هذا صحيحًا إلى حد كبير، فقد نجحت دعاية خويبون بين بعض مجتمعات الكرد في دمشق، وبين مجتمعات اللاجئين في الجزيرة، الذين أثار شخصية زعماء مثل جلادت بدر خان وهاجو آغا هفيركاني مشاعرهم القومية. في كرد داغ، وفي منطقة جرابلس، وفي المستوطنات الحضرية الكردية الأخرى، لم يُظهر العديد من الكرد اهتماما خاصا بأنشطة خويبون. ونتيجة لذلك، عندما طالب النواب الكرد الخمسة في البرلمان السوري في عام 1929 بالاستقلال الإداري للمناطق الكردية، رفض الفرنسيون الاقتراح ببساطة على أساس أن الكرد لا يشكلون أقلية دينية مثل العلويين والدروز، وأن توزع أراضيهم غير المتكافئ يحول دون ذلك. كما أشاروا إلى أن السكان الكرد في سوريا لم يُظهروا موقفا سياسيا موحدا تجاه القوميين الكرد أو الإدارة الفرنسية الانتدابية[41]. علاوة على ذلك، أدت التطورات السياسية في سوريا بعد الثورة الكبرى في 1925-1927 إلى تغيير الموقف الفرنسي تجاه إنشاء مناطق الحكم الذاتي محليا. كانت البلاد منذ عام 1922 مقسمة إلى خمس وحدات مستقلة كبيرة، والتي تضمنت منطقتين (جبل العلويين وجبل الدروز) مأهولة بالأقليات المدمجة. في النصف الثاني من عشرينيات القرن الماضي، منعت المطالب المتزايدة من جانب القوميين السوريين لمزيد من المشاركة في السياسة الوطنية ولمزيد من وحدة الدولة السورية سلطة الانتداب الفرنسية من تشجيع المزيد من اللامركزية السياسية والإدارية في المنطقة. في عام 1936، كان لتحول غير متوقع في السياسة السورية تداعيات مهمة على مشاعر الكرد والأقليات الأخرى التي تعيش في الأراضي السورية. تم تحديد هذا التغيير من خلال الشروط التي فرضها الجناح الراديكالي للكتلة الوطنية، التي مثلت القوميين في المدن السورية الرئيسية، على ما نصت عليه المعاهدة الفرنسية السورية. سمحت هذه الشروط لسوريا بالحصول على الاستقلال وللقوميين السوريين بالسيطرة على السياسة الوطنية بحلول عام 1939. على الرغم من أن أحكام المعاهدة قد تم عكسها عشية الحرب العالمية الثانية، عندما فرضت فرنسا مرة أخرى سيطرتها المباشرة على سوريا، حاول القوميون السوريون توطيد الطابع العربي للدولة السورية في الفترة الفاصلة القصيرة من عام 1936 إلى عام 1939. علاوة على ذلك، في عام 1937، فقدت سوريا سنجق الإسكندرية في شمال غرب البلاد، والذي تم دمجه في تركيا[42]. تغير الظروف السياسية، ونجاح القومية العربية – التي أدت بوضوح إلى زيادة دراماتيكية للدعاية المعادية للكرد في جميع أنحاء سوريا – والمطالبات الإقليمية لتركيا في شمال البلاد، أدت على الفور إلى تعبئة عدد كبير من الكرد. لكن ردود الفعل الكردية على

أحداث 1936-1937 كانت متنوعة. هذه الردود تعكس الافتقار إلى الوحدة إلى حد ما غياب أي منظمة سياسية قومية كردية قادرة على العمل في مختلف الجيوب الكردية في الإقليم. لكن في السنوات المضطربة التي أعقبت نص المعاهدة الفرنسية السورية، أظهر الكرد السوريون ارتباطا ثابتا بالولاءات المحلية والإقليمية. في كرد داغ، ونمت حركة إحياء ديني تعرف باسم المريديين (أو المريدية، كما يطلق عليها الفرنسية)، والتي اكتسبت دعما بين أفقر قطاعات السكان المحليين منذ عام 1930، وازدادت قوتها واتخذت موقفا مناهضا للاستعمار بشكل ملحوظ[43]. في دمشق وغيرها من المدن السورية، أصبح العديد من الكرد من المؤيدين المتحمسين للحكومة القومية الجديدة بقيادة جميل مردم. فقط في الجزيرة حدثت التعبئة الكردية في سياق الحركة الاحتجاجية المحلية ضد الحكومة السورية الناشئة حديثا. سرعان ما أدت أنشطة الحركة الاحتجاجية هذه إلى مواجهة مفتوحة مع الحكومة، وكان لها تداعيات مهمة على التطور اللاحق للسياسة الوطنية السورية. لقد نجح التطور الاجتماعي والاقتصادي والسياسي للجزيرة في ظل الحكم الفرنسي بلا شك في تشكيل هوية إقليمية، خاصة بين سكانها المستقرين[44]. أدى إنشاء مراكز تجارية جديدة كانت عادة تحت سيطرة المسيحيين من جهة، وتوطين العديد من القبائل الكردية من جهة أخرى، إلى زيادة الاتصالات بين المجتمعات المسيحية والكردية في المنطقة. في الوقت نفسه، أصبحت مدن مثل الحسكة والقامشلي الساحة السياسية حيث يتم تحديد مستقبل الجزيرة. من المفهوم أن المعاهدة الفرنسية-السورية لعام 1936 سرّعت عملية التعبئة بين الطوائف، لأنها عرّضت للخطر، بشكل واضح، موقف كل تلك المجموعات التي حظي استيطانها وتنميتها الاقتصادية بدعم واسع من فرنسا[45]. في وقت مبكر من عام 1932، قدم الزعماء الكرد والمسيحيون المحليون التماسات بالفعل إلى السلطات الفرنسية للمطالبة بإنشاء إدارة خاصة للجزيرة. بحلول عام 1936، عندما كان المناخ السياسي السوري في حالة اضطراب، ظهر ائتلافان في السياسة المحلية للمنطقة. الأول يمثل التحالف الكردي-المسيحي بقيادة حاجو آغا الهفيركان، ومحمود بيك من اتحاد الملي وميشيل دوم، رئيس بلدية القامشلي المسيحي. طالب المسيحيون والكرد بالاستقلال الإداري تحت حماية فرنسا وتعيين مسؤولين محليين. والثانية ضمت أنصار الحكومة القومية السورية في دمشق بقيادة دهام الهادي شيخ قبيلة شمر البدوية. اعتمدت هذه المجموعة على الدعم المالي والسياسي والعسكري من القوميين السوريين[46].

تعرضت السلامة العامة في الجزيرة لخطر شديد بسبب اندلاع العنف الدراماتيكي بين هذين الفصيلين في سياق الانتخابات البرلمانية التي دعت إليها الحكومة القومية الأولى خلال 1936-1937. تسلط هذه الأحداث، وما تلاها من تطور للأعمال العدائية، الضوء على التعقيد والطابع العابر للتحالفات السياسية المحلية. تم تقويض هذه التحالفات إلى حد كبير بسبب التنافس بين القبائل والحقائق الاجتماعية والاقتصادية، والتي غالبا ما تجاوزت الحدود العرقية والطائفية. كان المسيحيون يمثلون التجمع الأكثر تجانسا وتوحيدا في المنطقة، بينما تم تقسيم الجبهة الكردية: في عام 1936، دعم ما يقرب من ثلث السكان الكرد في الجزيرة التحالف العربي. وبحلول بداية عام 1937، أثرت الحملة الإسلامية الشاملة بقيادة أنصار القوميين السوريين من بين القبائل الكردية على الولاءات المحلية، مما أدى إلى زيادة عدد الكرد الذين ينضمون إلى القادة العرب المحليين المرتبطين بدمشق. نتيجة لذلك، في شهري يوليو وأغسطس 1937، شارك أتباع الزعماء الدينيين الكرد المؤثرين في اضطرابات واسعة النطاق في الحسكة وعامودا والقامشلي، ودعموا الكتلة العربية بنشاط. أدت هذه الاضطرابات إلى مقتل العديد من المسيحيين. أصبح الوضع العام فوضويا لدرجة أن فرنسا اضطرت لنشر الجيش لاستعادة النظام[47]. بعد عام 1937، أصبحت التعبئة الكردية أكثر تقييدا، كما يتضح من تناقص وزن الكرد في السياسة المحلية. ظهرت انقسامات عميقة داخل التحالف الكردي-المسيحي خلال اضطرابات عام 1937. علاوة على ذلك، أدى إنشاء السيطرة المباشرة من قبل فرنسا في المنطقة (التي استمرت حتى بداية الحرب العالمية الثانية) إلى ظهور مجموعة جديدة مرتبطة بالفرنسيين، وهو المجتمع الصغير من المسيحيين الكاثوليك السوريين الذين وصلوا من ماردين في عام 1915-1916 نتيجة الاضطهاد العثماني والكردي. وتدهورت العلاقات بين الكرد وفرنسا، وساد جو من عدم الثقة والريبة على نشاط حاجو آغا، الذي لا يزال الزعيم المعترف به للحركة الكردية[48]. على الرغم من السيطرة الفرنسية، في نهاية الثلاثينيات، بدأ كرد الجزيرة يتأثرون بشكل كبير بالسياسات التي نفذها القوميون السوريون في دمشق. الدعم الذي كانت تخصصه الحكومة لحاجو آغا منذ عام 1930 توقف فجأة في عام 1939. علاوة على ذلك، على الرغم من أن الكرد كانوا يشكلون في ذلك الوقت ثلثي سكان الجزيرة، إلا أنهم كانوا ممثلين بشكل ضعيف في المجالس الإدارية المحلية، وكانوا مثقلين بالضرائب المحلية والوطنية الباهظة[49].

القومية والقبلية: حاجو آغا الهفيركي

منحت حياة ونشاط حاجو آغا، رئيس اتحاد قبائل هفيركان، درجة من الاستمرارية للمراحل المختلفة في عملية التعبئة الكردية في سوريا. يتضح هذا بوضوح من خلال ارتباطه بخويبون في السنوات الأولى من أنشطته كقومي كردي، ومشاركته اللاحقة في النهضة الثقافية الكردية بقيادة هاوار، والدور البارز الذي لعبه في الحركة الإقليمية للجزيرة في منتصف الثلاثينات من القرن الماضي. جسد حاجو أيضا العديد من تناقضات الحركة الوطنية الكردية الصاعدة. من ناحية، كداعية للوطنية، خاطب حاجو المجتمع القبلي الكردستاني، داعياً إلى التضامن الكردستاني من خلال الصور والأفكار التي تهدف إلى تعزيز الولاءات الوطنية، على عكس القبلية. من ناحية أخرى، نجح في حماية مصالحه الشخصية كقبيلة من خلال السعي لتحقيق أهداف أكثر خصوصية ومحلية. كان حاجو آغا الزعيم المؤقت لاتحاد القبائل الكردية الكبير من الهفيركان، والذي

كان يضم مسلمين ويزيديين ومسيحيين. عاش الهفيركان في طور عابدين (المعروفة عند العرب بجبل الطور)، وهي منطقة جبلية تقع بين ماردين وجزيرة ابن عمر(بوطان) التي تم ضمها إلى تركيا بعد الحرب العالمية الثانية[50]. في عام 1926، هاجر حاجو إلى سوريا مع 400 عائلة من عشيرته، بعد محاولة قصيرة الأمد لقيادة ائتلاف قبلي ضد الحكومة التركية. منذ أواخر عام 1926، أصبح الداعم القبلي الرئيسي للوجود العسكري لفرنسا في شمال شرقي سوريا. بالإضافة إلى إمداد الجيش الفرنسي بوحداته القبلية الخاصة به، حشد حاجو آغا عددا من المحليين من أجل القضية الفرنسية، ولا سيما بعض أقسام عشيرة الطي العربية والاتحاد القبلي لعشائر ميران الكردية. في عام 1927، كانت له إقامة دائمة في قرية تربه سبيه/قبور البيض، الواقعة بالقرب من الحدود التركية، والتي أصبحت أحد الأعمدة الرئيسية للتوسع العسكري الفرنسي في المنطقة[51]. مع التوطيد التدريجي للحكم الفرنسي في الجزيرة، مُنح زعيم الهفركان الجنسية، واكتسب الأراضي الصالحة للزراعة. في عام 1931انتقل الى إقامة دائمة في الحسكة، حيث أدار ممتلكاته – بما في ذلك 14 قرية في منطقة تربه سبيه.
على الرغم من أن غالبية أفراد قبيلة حاجو كانوا يمارسون الزراعة المستقرة، إلا أن الزعيم الهفركان استمر في كونه قائدا عسكريا قويا، مع حاشية مسلحة من 200 مقاتل، بما في ذلك العديد من أفراد عائلته الكبيرة. تشير الأدلة إلى أنه بحلول عام 1936، تم ترسيخ موقعه كمالك أرض شبه إقطاعي، وبدأ في التأثير بشكل كبير على هيكل سلطة قبيلة هفيركان. سجل حاجو باسمه القرى التي احتلتها الأقسام المسيحية من قبائله في منطقة تربه سبيه. قام بفصل مخاتيرهم المسيحيين، ووضع أفراد عائلته في مناصب رئيسية في الإدارة المحلية. من المفهوم أن موقع حاجو المتنامي كمالك للأرض غني وقوي يعني أن السلطة القبلية كانت مركزة بشكل متزايد في يديه[52].
استمر حاجو اغا في تمثيل النظام القبلي القديم، على الرغم من انخراطه في الأوساط القومية. ظلت القبيلة أساس سلطته السياسية والاقتصادية وبالتالي مركز هيبته الاجتماعية. أدت أنشطته كقومي كردي إلى زيادة سمعته بشكل كبير بين القبائل الكردية في الجزيرة. في منتصف الثلاثينيات أسس عددا من الأندية الكردية في المنطقة وعرض العلم الكردي خارج مقر إقامته في الحسكة. يمكن تفسير وظيفة حاجو الرائعة في الوسط القومي والقبلي من خلال عدد من الظروف المواتية. أولاً، حقيقة أن حاجو آغا لم يكن زعيما دينيا وهو ما جعله أكثر قبولا لحلقة جديدة من القومية، والتي اعتبرت الولاءات الدينية إرثا لنظام اجتماعي "بدائي"، وبالتالي فهي تتعارض مع التطلعات القومية للكرد. ثانيا، عندما استقر حاجو آغا في سوريا، كان وجوده متوافقا بشكل جيد مع الوضع السياسي والاجتماعي والاقتصادي للجزيرة، خاصة وأن الفرنسيين كانوا بحاجة إلى الدعم القبلي دون وجود قاعدة قوة قوية في المنطقة. ثالثا، كان حاجو في وضع يمكنه من الاستفادة من توزيع الأراضي التي نفذها الفرنسيون، ومن توطين العديد من المجتمعات القبلية الكردية خلال هذه السنوات المضطربة.

الخاتمة

حدد التفاعل بين محاولات التعبئة السياسية وتأكيد الذات الثقافي المجال الذي يعمل فيه القوميون الكرد في سوريا في ظل الانتداب الفرنسي. لم تمثل الحركة الكردية تطلعات العديد من الكرد السوريين، الذين كانوا يبحثون بوضوح عن هوية محددة (كردية وسورية وما إلى ذلك). لكنها كانت خاصة بالنسبة لأكبر عدد ممكن من الكرد، خاصة عن طريق سد الفجوة بين المدن والجهات المجاورة، وبين المجتمع الحضري / الفكري والقبلي. من المفهوم أن القوميين الكرد اعتمدوا على البنية القبلية التقليدية، والتي لا تزال توفر أشكالا قوية من الهوية المجتمعية لأعداد كبيرة من الكرد. علاوة على ذلك، سعوا للحصول على الدعم، الأيديولوجي والسياسي، من القوميين الآخرين الذين ظهروا في العالم الاجتماعي والثقافي المجزأ لسوريا الإلزامية. ونتيجة لذلك، اتخذت التعبئة الكردية أشكالاً متنوعة. ارتبطت محاولات خويبون لتعزيز الاستقلال ضمن الأراضي الكردية في تركيا بشكل واضح بالتطورات الدولية للقضية الكردية وكانت انعكاس لنشوء الشتات الأكراد والأرمن في سوريا. على النقيض من ذلك، عبرت الحركة المستقلة للجزيرة عن نهج أكثر قانونية لمسألة تقرير المصير الكردستاني واعتمدت إلى حد كبير على دعم كل من المسيحيين وسلطة الانتداب. علاوة على ذلك، يعود ترسيخ الوعي القومي الكردي، الذي اعترف بالدولة السورية الجديدة كإطار مؤسسي يمكن من خلاله تحقيق التطلعات الكردية، إلى منتصف الثلاثينيات. إن تطور القومية الكردية في سوريا هو مثال واضح على الانتقال المؤلم والمثير للانقسام الذي حدث في السياسة والمجتمع الكردستاني في عصر الحكم الاستعماري في الشرق الأوسط. كما يوضح الطرق التي تغلغلت بها الأفكار الجديدة للأمة والمجتمع الوطني (القومي) في المجتمع الكردي التقليدي من خلال وساطة أشكال ثقافية محددة وعمليات إيديولوجية.

[1] ف. خوري، سوريا والانتداب الفرنسي: سياسة القومية العربية، لندن: آي.بي. تاوريس، 1987. إن دراسات وكتب خوري هي أفضل مساهمة في دراسة سوريا تحت الانتداب، وخاصة تركيزها على تطور القومية العربية والعلاقات الفرنسية السورية.
[2] لا توجد ادبيات تدرس كرد سوريا في فترة الحرب، فيما عدا بي. روندوت، "كرد سوريا"، فرنسا في البحر المتوسط وافريقيا 4/1، 1938، الصفحة 81-126.
[3] المصادر الرئيسة حول البيانات السكانية في فترة الانتداب هي: "الكرد الفرنسيون"، 1945 سي أي، من 12 صفحة، أرشيف نانت الدبلوماسي (يعرف ب BEY)، BEY 1364؛ روندوت، "كرد سوريا"، الصفحة 98؛ نقيب. larrieste "إشعار حول القبائل الكردية في كرد داغ" ، بدون تاريخ ، من 51 صفحة ، ذكريات في التدريب. مركز الدراسات الإدارية العليا في

إفريقيا وآسيا الحديثة (يشار إليه فيما بعد ب CHEAM)، CHEAM رقم 657؛ S.J. Poidebard، "تقرير أعده الأب Poidebard S.J حول وضع اللاجئين الكرد في الجزيرة العليا (تشرين الأول 1927)"، إدارة جهاز استخبارات بلاد الشام، 20-1-1928، رقم 327 / k2، BEY 569. انظر أيضًا الجدول 1-2 " توزيع سكان الحضر والريف في سوريا حسب المحافظة (1943) " في خوري، سوريا والانتداب الفرنسي، 12. للاطلاع على التقديرات الأخيرة للسكان الكرد في سوريا، انظر M. Nazdar، "الكرد في سوريا" في شعب بلا دولة: الكرد وكردستان، إد ج. شالياند لندن: كتب زيد، 1993، 2. طبعة، ص 194.

[4] حول ثورة شيخ سعيد انظر آر. أولسون، ظهور القومية الكردية وثورة الشيخ سعيد، 1880-1925، اوستن: مطبعة جامعة تكساس، 1989؛ مارتن فان برينسون، " الإسلام الشعبي والقومية الكردية والثورة الريفية: قال تمرد الشيخ في تركيا (1925)" في الثورة الدينة والريفية، التحرير. جي. إم باك/ جي. بينيك، مانشستر 1990.

[5] روندوت، "كرد سوريا"، 90-97، "الكرد في سوريا"، 196-198؛ "كرد سوريا. دراسة المخبر"، من دون تاريخ BEY 569.

[6] في عام 1940 قدر عدد الكرد في الجزيرة العليا ب 80 ألف، 60 ألف في منطقة جرابلس، 60 ألف في كرد داغ، 20 ألف دمشق و10 في المدن الرئيسة في سوريا ولبنان (بيروت، حمص، حماه وحلب). "الكرد الفرنسيين"، 1940 سي. أي، صفحة 12، BEY 1364

[7] حول التطور في الشمال الشرقي في سوريا انظر إل. ديلمان، "الفرنسيون في الجزيرة العليا 1919-1939"، الدورية الفرنسية للتاريخ في الخارج، 66 (1979)، الصفحة 33-58؛ إل ديلمان، "الفرنسيون في الجزيرة العليا، نجاح متجاهل على هامش الفشل السوري"، من دون تاريخ من 70 صفحة، CHEAM الرقم 50538؛ سي فيليود، تجربة الإدارة الإقليمية في سوريا خلال الانتداب الفرنسي. الفتح والاستعمار وتطوير الجزيرة، 1920-1936، أطروحة دكتوراه في جامعة لومير ليون الثانية: 1991. في 1930، عندما تمت السيطرة على شمال شرق سوريا، أسس الفرنسيون سنجق الجزيرة، والحسكة عاصمة لها القرار الرقم 2392 الموافق 19 أيلول/ سبتمبر 1930/ ملفات وزارة الطيران البريطانية (تعرف ب AIR)، AIR 23/94

[8] حول عملية التوطين في الجزيرة والاثار الاجتماعية الاقتصادية انظر آر.مونتاغن، "بعض جوانب مستوطنة الجزيرة العليا"، نشرة الدراسات الشرقية 1(1932)، الصفحة 53-55؛ وانظر سي. فيليود، " نظام الأراضي والمباني الزراعية في الجزيرة السورية خلال النصف الأول من القرن الخامس " في terroirs والشركات في المغرب العربي والشرق الأوسط، ندوة IRMAC 1983-1984 والمائدة المستديرة الفرنسية الامريكية CNRS/NSF، ليون حزيران 1984، ليون: فندق اورينت، 1987، الصفحة: 161-194.

[9] حول الدور الذي لعبه الكرد في مؤسسة الجيش والإدارة في دمشق في الفترة العثمانية انظر زي. غزال، الاقتصاد والسياسة في دمشق خلال القرن التاسع عشر، الهياكل التقليدية والرأسمالية، دمشق 1993، الصفحة 22، 50-51، 162؛ وانظر إل. سكاتكوسكي سكيليجر، العائلات والسياسية والجماعات الدمشقية والعقارية في القرنين الثامن عشر والتاسع عشر، (شتوتغارت: فرانز سفينر ويرلغ، 1985)، الصفحة 147-52، 160-65، 167-68. حول الكرد في دمشق بعد الحرب العالمية الأولى انظر نيلدا فوكارو. "كرد دمشق خلال الانتداب الفرنسي" ورقة قدمت في مؤتمر دولي بعنوان الكرد والمدينة، سيفر 21/20/19 أيلول 1996.

[10] في أواخر الثلاثينات من القرن الماضي، هدف الحزب الشيوعي إلى زيادة عدد أعضائه من خلال هؤلاء الكرد المستعربين، وخصوصا في مدينة دمشق. بحلول عام 1946، ازدادت عضوية الحزب بشكل كبير لدرجة أن ازداد الخوف من التأثير الشيوعي على السكان الأكراد في المدينة كان واسعا، لا سيما في الدوائر الحكومية. خوري، سوريا والانتداب الفرنسي، الصفحة 309؛ عبد الله حنا، الحركة العمالية في سوريا ولبنان، دمشق: 1973؛ مقتطفات من تقارير استخباراتية 1946، مراسلات وزارة الخارجية (يطلق عليها FO)، FO 371/52874 E 3453. حول حياة والدور السياسي لبكداش انظر حنا بطاطو، الطبقات الاجتماعية القديمة والحركة الثورية في العراق، برينستون: مطبعة جامعة برينستون، 1978، الصفحة 581-586.

[11] الشرق الحديث 18 (1938)، الصفحة 121.

[12] خوري، سوريا والانتداب الفرنسي، الصفحة 15؛ الكرد الفرنسيين"، من 12 صفحة، BEY 1364. عاش المسيحيون بشكل مندمج مع القبائل الكردية، مثل اتحاد قبائل هفيركان، او كانوا على اتصال مباشر مع المجتمعات الكردية على مدار قرون.

[13] "كرد سوريا، دراسة تجريبية"، غير معروف التاريخ، من 10 صفحات، BEY 569.

[14] في تركيا نشطت خويبون في ماردين، ديار بكر، شرناخ وسيرت، وفي العراق كان المركز الرئيس للمنظمة في بغداد، كما يبدو ان خويبون كانت نشطة كثيرا في المنطقة الكردية وخصوصا في كركوك، السليمانية، زاخو وراوندوز. "النشاط الكردي" تقرير من مكتب الامن في القامشلي إلى مكتب الامن في حلب، 17-9-1931، رقم S.G.K/777.، الصفحة 3-4، BEY 571؛ نشرة سرية من ضباط الخدمات السرية في الموصل إلى ضابط الاستخبارات الجوية هنايدي، 19-10-1930، المصدر: I/M/33, AIR 23/418؛ مذكرة من ضابط الاستخبارات في السليمانية إلى ضابط الاستخبارات في بغداد، 10-9-1928،

المصدر: I/36, AIR 23/414؛ مذكرة سرية من ضابط الاستخبارات في السليمانية إلى ضابط الاستخبارات في بغداد/ 1-5-1929، المصدر: I/36, AIR 23/415.
[15] محمد طايفون، " جمعية تعالي وترقي الكردية"، ورقة قدمت في المؤتمر الدولي (الكرد والمدينة)، سيفر 21/20/19 أيلول/ سبتمبر 1996؛ سي. كيوتشيرا، الحركة القومية الكردية، باريس فلاماريون، 1979، الصفحة 13-16، 20-22؛ سي جي ادموندز، القومية الكردية"، مجلة التاريخ المعاصر 1/6 (1971)، الصفحة 89؛ "جلادت بك" مذكرة استخبارية في AIR 23/413.
[16] "النشاط الكردي"، تقرير من مكتب الامن في القامشلي إلى مكتب الامن في حلب 17-9-1931، الرقم S.G.K/777، الصفحة 3-4، BEY 571؛ "ملاحظة حول المسالة الكردية"، 1-9-1929، القسم 7، BEY 568؛ قائمة بالقوميين الكرد والارمن غير العراقيين، استخبارات في FO 371/13759. كيوتشيرا، الحركة الكردية، من 32 صفحة.
[17] يتضح هذا من تكوين ثلاث جمعيات قومية من أصل أربع، والتي، وفقًا للجنة المركزية لخويبون، اندمجت في التنظيم من: جمعية تعالي وترقي كردستان، جمعية استقلال كردستان، والتي تأسست في 1918 من قبل ثريا بدرخان في القاهرة. الرابعة من هذه المجموعة: فرقة الشعبة الكردي، مع الأسف غير معروفة. "النشاط الكردي" تقرير من مكتب الامن في القامشلي إلى مكتب الامن في حلب، 17-9-1931، الرقم S.G.K/777، من 2 صفحة، BEY 571؛ بي. جيرغوه (ثريا بدرخان)، المسالة الكردية أصولها واسبابها، منشورات جمعية القومية الكردية خويبون الرقم 6، القاهرة: 1930، من 32 صفحة
[18] تشيرغوه، المسالة الكردية، الصفحة: 34-35؛ الجنرال احسان نوري باشا، الثورة الكردية في آكري داغ "ارارات"، جنيف، النسخة الكردية حنيف 1986.
[19] دعاية في خويبون موجهة إلى عدد من الجاليات الكردية التي تعيش في الولايات المتحدة، يُطلق على التعبئة العسكرية للتنظيم اسم "حرب التحرير" التي تعبر عن "حق جميع الشعوب في تقرير المصير"، عبد الستار طاهر شريف، الجمعيات والمنظمات الكردية في نصف قرن، بغداد: 1979، 72.
[20] تيري، "أرمينيا والارمن"، شباط 1931، من 77 صفحة، الصفحة 24-26، 60، 71-73، CHEAM الرقم 61؛ "ملاحظات على المسألة الكردية والارمنية تأليف إم. بروتش، مدير الامن في حلب"، التاريخ غير معروف، الرقم: AIR 23/414؛ "النشاط الكردي"، تقرير من ضابط الامن في القامشلي إلى مديرة الامن في حلب، 17-9-1931، الرقم S.G.K/777، الصفحة 5-8، BEY 571. هراج بابازيان، واحد من قادة طاشناق في سوريا وعضو سابق في البرلمان العثماني، اصبح العضو الأساسي لفرع خيوبون في حلب،وبعد 1928 كان المتحدث الثاي في المنظمة بعد جلادت بدرخان.
[21] إلى حد ما، مثلت مشاركة الأرمن في خويبون مصالحة متأخرة بين الطائفتين، كما أشار حميد بوز أرسلان، ليس من الواضح إلى أي درجة يمكن اعتبار منظمة خويبون منظمة كردية- ارمنية، على الأقل بالنسبة إلى نشاطاتها في سوريا. الانطباع العام هو انه على الرغم من لعب الأرمن دوراً مهماً في تطوير خويبون في سوريا، فان دعاتيهم بين قبائل اكراد المنطقة لم تندرج ضمن اسم المنظمة. ان انحراط الطاشناق في نشاطات خويبون يمكن شرحه بحقيقة ان القوميين الأرمن كان ياملون بان استحواذ موقف مؤثر في الكيان المستقبلي للكرد في جبل ارارات، والذي يتاخم أرمينيا السوفيتية. في الحقيقة بعد 1923، الطاشناق منع من طرف ارمنيا السوفينية بسبب نشاطات مناهضة للبشلفية. حميد بوز أرسلان، "ملاحظات حول العلاقة التاريخية الكردية الأرمنية" مجلة الدراسات الكردية 1 (1995)، الصفحة 65-68؛ سي جي والكر، أرمينيا: بقاء امة، لندن، روتليدج، 1980، الصفحة 341، 351-353.
[22] كان لدى حزب الطاشناق شعبية كبيرة في المجتمع الأرمني في حلب، والذي كان عام 1930 بحدود 40 ألف مهاجر، وهو يعتبر أكبر تجمع ارمني في سوريا. تيري "أرمينيا والأرمن"، شباط 1931، من 77 صفحة، 37، CHEAM الرقم 61.
[23] رسالة تيلغرام من اللجنة العليا البريطانا في حلب 23-6-1928، الرقم B/104، AIR 23/413؛ مذكرة سرية من سكرتارية اللجنة العليا البريطانيا إلى وزير الشؤون الخارجية العراقية في بغداد، 15-7-1928، الرقم S.O 1587، AIR 23/413؛ FO 371/13032، E3584 وE3707
[24] دلائل عن نشاط خويبون في العراق وجدت في ملفات AIR 23/414;415;418;419 "الحركة القومية الكردية" وفي المذكرة السرية من مكتب الطيران في بغداد إلى الهيئة البريطانية العليا، 15-6-1928، المصدر: N.I/407,FO371/13032 E 4074.
[25] "قائمة بالأرمن والكرد والأتراك المنخرطين في نشاطات معادية لتركيا في العراق" مرفقة مع C/3551، 30-8-1928، FO 371/13032 E4591. مذكرة من مدير البريد في جرابلس إلى مدير الامن في ولاية حلب، 25-8-1931، تاريخ غير معروف، الصفحة 1-2، BEY571.
[26] المرفق رقم 1، مذكرة إلى امن حلب، 26-8-1931، تاريخ غير معروف، BEY 571، دليل على نشاطات حاجو اغا في سوريا والعراق ضمن ملفات AIR 23/411 "تشكل دولة كردستان المستقلة"، AIR 23/411; 412;413;414;415;415 "الحركة القومية الكردية" وفي AIR 23/589 "موجز لسياسة الاستخباراتية، 1933".
[27] رسالة من حاجو اغا الهفيركان إلى زعماء الكرد في جبل سنجار، تاريخ غير معروف ضمن مذكرة سرية من ضابط الاستخبارات الخاصة في الموصل إلى المخابرات الجوية في بغداد، 27-3-1927، الرقم b/016, AIR23/146/9؛ رسالة

من حاجو اغا إلى توفيق افندي، 24-11-1927 ضمن مذكرة سرية من ضابط الاستخبارات الخاصة في الموصل إلى المخابرات الجوية في بغداد 6-12-1927، الرقم I./M./608, AIR 23/288؛ "الاستخبارات الكردية" في مذكرة سرية من ضابط الاستخبارات الخاصة في الموصل إلى المخابرات الجوية في بغداد 7-7-1927، الرقم b/333, AIR23/411/9

[28] "من قسم خويبون الاجتماعي" ضمن مذكرة سرية من ضابط الاستخبارات الخاصة في الموصل إلى مديرية الاستخبارات الجوية في بغداد، 26-2-1930، المصدر: I/M/42/B, AIR26/416

[29] ترجمة رسالة وجدت في مار اريس اوهانيس ضمن مذكرة من قسم التحقيق الجنائي العراقي إلى المستشار البريطاني في وزارة الداخلية العراقية، 30-5-1927، S.B./574, AIR 23/389. إيجاد اسطورة الأصل المشترك بين الاسلاف كانت منتشرة ضمن عدد من التجمعات الدينية والاثنية في الشرق الأوسط في فترة ظهور القوميات المحلية. على سبيل المثال في العراق الانتدابي السكان المسيحيين المحليين اثبت ادعاءهم بوحدة العرق مع اليزيدين الكرد بشكل أساسي على أرضية ان جميعهم في الأصل اشوريون، يشار إلى الاشوريين إلى سكان اشور في شمال العراق في الالفية الأولى قبل الميلاد، فوكار، الايزيديون تحت حكم الانتداب، العشيرة، الطائفة، والدولة في العراق الحديث، 1919-1932.

[30] تشيرغوه، المسالة الكردية، 34-35؛ تيري، "الأرمن وأرمينيا" شباط 1931 من 77 صفحة، الصفحة 72-74، CHEAM الرقم 61.

[31] في العراق ظهرت النهضة الثقافة الكردية في سياق محاولة تأسيس إدارة كردية في المحافظات الشمالية في سبيل انهاء الانتداب البريطاني. تطبيق قانون اللغة في 1931، الذي هدف إلى تشريع الكردية كلغة الإدارة، التعليم والقضائي في عدد من المناطق الكردية، واجهة معارضة شديدة بسبب عداء القوميين العراقيين والضعف في السياسة اللغوية. ا. حسنبور، القومية واللغة في كردستان، 1918-1985، سان فرانسيسكو: منشورات جامعة ميلين للأبحاث، 1992، 102-118؛ بي، روندوت، "المطبوعات الكردية في الالفباء اللاتينية"، نشرة الشرق المعاصر 2 (1932)، الصفحة 300؛ بيت روندوت، "ثلاث محاولات للاتينية للالفباء الكردية: العراق، سوريا، الاتحاد السوفياتي"، نشرة الشرق المعاصر 5 (1935)، الصفحة 1-31.

[32] تيري، "أرمينيا والارمن"، شباط 1931، من 77 صفحة، الصفحة 59-60، CHEAM الرقم 61.

[33] الاستخبارات السرية في المخابرات الجوية في بغداد، 2-11-1928، المصدر: A.O.C.C.S.O, AIR 23/414

[34] روندوت، "الكرد في سوريا"، 105-108؛ "الكرد الفرنسيين" (1940 سي اي)، الصفحة 21-22، BEY 1364. في ابريل 1930 قدم التماس مشابه إلى الهيئة الفرنسية العليا موقعة من جميع أعضاء خويبون. نص الالتماس ضمن BEY 571

[35] لائحة جميعة المساعات الفقراء الكرد في الجزيرة 1932

[36] بعد عام من نشر عرض فريق التحرير ل هاوار، الذي شمل كل من كاميران بدرخان، نشرت عدد من كتيبات للمدارس الابتدائية. روندوت، " المطبوعات الكردية"، 304. على الرغم من السلطات الفرنسية منعت طباعة هاوار في 1937 بسبب التحريض من القوميين العرب في دمشق، طباعة هذه النسخ استمرت، واستمرت هاوار لغاية 1943. روندوت، " الكرد في سوريا"، من 123 صفحة. في عام 1942 قدمت السلطات الفرنسية منحة صغيرة إلى جلادت بدرخات لطباعة أسبوعية مصورة ملحقة ل هاوار (روناهي) والتي استمرت إلى 1945. حسن بور، القومية واللغة في كردستان، الصفحة 225-230، الجدول رقم 30؛ "الكرد الفرنسيين" (1940 سي اي)، من 24 صفحة، BEY 1364

[37] روندوت، "كرد سوريا"، من 121 صفحة؛ روندوت، " المطبوعات الكردية"، الصفحة 300-301

[38] حاجو اغا هفيركان، "شيخ واغا و " هاوار 15 (1933): الصفحة 1-2

[39] "الكرد الفرنسيين" (1940 سي اي)، من 14 صفحة، BEY 1364؛ روندوت، "كرد سوريا" الصفحة 108؛ "الحركة الكردية في الجزيرة"، 13-3-1940، BEY 571. التعليم لزعماء القبائل في كردستان لما يكن بدعة: في عام 1892 السلطان العثماني عبد الحميد أسس في إسطنبول مدرسة لأولاد زعماء القبائل، والتي كانت تستقبل الكرد أيضا. آي روجان، " مدرسة العشائر: مدرسة عبد الحميد الثاني للعشائر (1892-1907)" المجلة الدولية لدراسات الشرق الأوسط 28 (1996)، الصفحة 83-107

[40] "الكرد الفرنسيين" (1940 سي اي)، 22 صفحة، BEY 1364

[41] "الكرد الفرنسيين" (1940 سي اي)، 22 صفحة، BEY 1364؛ روندوت، "كرد سوريا" الصفحة 105-107

[42] خوري، سوريا والانتداب الفرنسي، الصفحة 397-582

[43] روجر ليسكوت، "حركة المريدين في كرد داغ"، دراسات كردية 1-5 (1988)، الصفحة 101-125. في عام 1936 القوميون السوريون في حلب والكماليون بدؤوا في دعم الحركة على امل في اضعاف الفرنسيين في المنطقة. المصدر السابق الصفحة 110-113

[44] يشير كتيب غير معروف مؤلفه بوضوح إلى أن سكان الجزيرة قد طوروا هوية محلية بحلول عام 1937، على الرغم من التكوين العرقي والديني المختلط للمنطقة والاستيطان الأخير للعديد من المجتمعات. الحقيقة حول احداث الجزيرة (بيروت: صحيفة الكاثوليك، 1937) الصفحة 10-11

[45] فيلود، خبرة في الإدارة الإقليمية، الصفحة 492-512. في 1939 السكان المستقرين ونصف المستقرين في الجزيرة تضمن 43،400 نسمة في قضاء الحسكة، 51،200 في قضاء القامشلي و16،700 في قضاء دجلة. في وقت يشكل الكرد

الغالبية من السكان في قضائي القامشلي ودجلة (تقديريا على التوالي 73% و75%)، كان العرب أكثر من الكرد في الحسكة (63% من سكان القضاء). بشكل تقديري 86% من مجموع السكان في الجزيرة من السنة بينما 12% مسيحيين، البقية شمل اليزيدين واليهود. بينما شكل المسيحيون الغالبية من سكان المدن حوالي (71 %) المصدر السابق. الصفحة 522-525.

[46] الالتماس ضنت مذكرة من المفوض السامي الفرنسي إلى وزارة الشؤون الخارجية، 15-7-1932، الرقم 0573، BEY 571. إم ايمه، "التنافس العربي الكردي في الجزيرة السورية. فيفري 1936- ايلول1937" ديسمبر 1937، 30 صفحة، الصفحة 7-10، CHEAM الرقم 223. الالتماس من قادة كرد ومسيحية إلى المفوض السامي الفرنسي، 5-4-1936 ضمن BEY 571. خوري، سوريا والانتداب الفرنسي، الصفحات 527-528.

[47] ان اضطرابات 1937/1936 موصوفة في ام ايمه، "التنافس العربي الكردي في الجزيرة السورية. شباط 1936-سبتمبر 1937"، ديسمبر 1936، مكون من 30 صفحة، CHEAM الرقم 223. حول الدعاية الإسلامية انظر المصدر السابق الصفحة 24 اف اف. قام خوري بالاعتماد بشكل موسع على ايمي في محاضرته حول احداث 1936-1937 في الجزيرة. خوري، سوريا والانتداب الفرنسي، الصفحات 528-531. فيلود الخبرة الإدارية الإقليمية الصفحة 228

[48] "الكرد الفرنسيين" (1940 سي اي)، لصفحة 24-25، BEY 1364؛ انون "الوضع المسيجي في سوريا بعد احداث الجزيرة"، 12-11-1937، 4 صفحات. CHEAM الرقم 185؛ خالد بكداش، ماذا في الجزيرة؟ (من منشورات الحزب الشيوعي السوري، عير معروف التاريخ). شكل المسحين السوريين الكاثوليك فقط 10% من المسحيين في الجزيرة. "الكرد الفرنسيين" الصفحة 25

[49] الحركة الكردية في الجزيرة، 13-3-40، ضمن BEY 571؛ الشرق المعاصر 18 (1938) الصفحة 121.

[50] حول حاجو اغا والهفيركان انظر مارتن فان برونسن، اغا والشيخ الدولة، البنى الاجتماعية والسياسة في كردستان، لندتد، مكتبة زيد، 1992، الصفحة 101-105. المعلومات المتفرقة حول نشاطات زعماء القبائل المستخدمة في هذا القسم كانت من ضمن الأرشيف البرطاني والفرنسي، خاصة في BEY 569-572 الاكراد والارمن AIR23/89-95 (تقارير سوريا وصحراء سوريا) و AIR 288-290 (تقارير موصل)

[51] فيلود، الخبرة الإدارية الإقليمية، الصفحة 140-141؛ ديلمان، "الفرنسيون في الجزيرة العليا"، 44-50. في 1930، عندما قل تجنيد مقاتلي القبائل، اعطى الدمج مع الحضور الفرنسي في الجزيرة، 30 من أفضل مقاتلي حاجو وثلاثة من أبنائه استروا في الخدمة في الفرقة 32. ورقة حاجو فيلود

[52] مراسلة إلى المفوض السامي الفرنسي من القادة المسيحية في قبائل الهفيركان، 1-8-1936، غير معروفة التاريخ BEY 572[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
نوع الوثيقة:	ترجمة
اللغة - اللهجة:	عربي
المدن:	حسكة
المدن:	قامشلي
الدولة - الأقليم:	غرب كردستان
الدولة - الأقليم:	كوردستان
الدولة - الأقليم:	سورية
ترجم من اللغة:	انجليزي
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | عربي | medaratkurd.com

کاتی تۆمارکردن:	2022/19/2 9:34:19 AM
ناوی تۆمارکار:	ڕاپەر عوسمان عوزێری

بابەت: 125

الكرد وخيارات الأبواب المغلقة

https://www.kurdipedia.org/?q=20220825202422430339

أحمد الدرزي

وقع الكرد ضحية للمشاريع الغربية بامتداداتها الإقليمية، وضحية عدم إدراك استحالة تغيير البنى السياسية القائمة، لكونها نتاج نظام دولي ما زال مستمراً حتى الآن كقوة رئيسية متحكمة في واقع الدول ومستقبلها.

ما إن تتابعت تصريحات المسؤولين الأتراك عن توجهات تركيا الجديدة بشأن إصلاح العلاقة مع دمشق، حتى أدرك القادة الكرد في شمال سوريا أنَّ هناك واقعاً جديداً بدأ بالتشكّل بعد اجتماع طهران الثلاثي في 19 تموز/يوليو الماضي، ثم لقاء سوتشي بعده في 5 آب/أغسطس بين الرئيسين الروسي والتركي، الذي ظهرت نتائجه الأولية بتزايد العمليات العسكرية التركية الاستخباراتية في الشمال السوري، واستهداف قيادات وعناصر عسكرية ومدنيين، في إشارة واضحة إلى تغير المناخ الإقليمي والدولي تجاه المشروع السياسي الذي تشكّل عام 2014.

تعرّض الكرد لظلم مضاعف بعد تقسيم أراضي الإمبراطورية العثمانية المتهالكة، فقد تعرّضوا مع بقية شعوب المنطقة المتداخلة جغرافياً وسكانياً لعملية جراحية تجزيئية، بما يخالف المسار التاريخي الحضاري لتعاقب الإمبراطوريات عليها، فتشكلت مجموعة من الدول غير القابلة للحياة التلقائية، كنتيجة للحرب العالمية الأولى.

وقد حرموا، وفق التصورات القومية التي طغت على المنطقة، من إنشاء كيان سياسي جامع لهم، أسوةً ببقية الدول المُشكَّلَة، فاندفعوا إلى إنشاء كيانات سياسية، في تكرار للخطأ الذي وقعت فيه بقية الدول في محاولاتها لتأكيد نفسها، متناسيةً أنها نتاج هيمنة نظام غربي على العالم، وتمت هيكلتها بهذه الحدود خدمةً للمصالح الغربية واستمرارها، وأنَّ حرمان الكرد من كيان سياسي لم يكن عبثاً، على الرغم من اعتراف معاهدة سيفر عام 2020 بحكم ذاتيّ لهم في تركيا العثمانية آنذاك، بل لاستمرار التوتر في المنطقة، ودخولها في صراعات دموية متناوبة ومتنقلة ومانعة لعودة هذه المنطقة كمحور لحركة التاريخ خلال 5 آلاف عام.

وقع الكرد ضحيّة للمشاريع الغربية بامتداداتها الإقليمية، وضحية عدم إدراك استحالة تغيير البنى السياسية القائمة، لكونها نتاج نظام دولي ما زال مستمراً حتى الآن كقوة رئيسية متحكّمة في واقع الدول ومستقبلها بعد حربين عالميتين، على الرغم مما حصلوا عليه في العراق إثر التدخل العسكري الأميركي الواسع بعد احتلال العراق، ولكنه كان محكوماً بمصالح الولايات المتحدة التي رفعت الغطاء عن أربيل بعد محاولتها إجراء استفتاء الاستقلال 2017.

لا يختلف واقع كرد سوريا عن بقية الكرد في المنطقة، على الرغم من غياب تجربة دموية مع دمشق وفيما بينهم، وعلى الرغم مما أنجزوه، بالتعاون مع الولايات المتحدة، من القضاء على تنظيم داعش وتعزيز مشروعهم السياسي الإدارة الذاتية، إلا أنهم لم يدركوا مدى تأثير بنية النظام الدولي الحالي المانعة لأي تحولات سياسية إلا وفقاً للحسابات الخاصة للولايات المتحدة، ومعها بريطانيا وفرنسا.

من هنا يأتي الرهان الخاطئ على تعزيز المكتسبات السياسية والاقتصادية واستمرارها، من خلال وعود أميركية لم تفِ واشنطن بأيٍّ منها، بل كانت واضحة منذ بداية دخولها غير الشرعي كقوات احتلال للشمال السوري بعدم اعترافها بالكيانية السياسية للكرد السوريين، وحصرها التعاطي معهم ضمن عنوان مكافحة إرهاب داعش فقط، كذريعة للبقاء في المنطقة لمواجهة كلٍّ من إيران وروسيا والصين، وهي الدول المتحالفة التي تشكّل تهديداً متصاعداً للنظام الدولي الحالي.

وعلى الرّغم من التجارب المريرة للعلاقة مع الولايات المتحدة، إن كان بالتخلّي عن الكرد في عفرين وما تسبّب من عملية تهجير واسعة لهم بعد احتلال الجيش التركي لها عام 2018، ثم احتلال الشريط الحدودي بين تل أبيض ورأس العين، وبعمق يتجاوز 30 كم عام 2019، فإنَّ ذلك لم يوقف رهانات بعض القادة لهم على إمكانية حصول تغيير في السياسات الأميركية تجاههم، رغم كلّ مؤشرات التواطؤ الأميركي الحالية مع تركيا، من خلال تصاعد هجماتها بالطيران المسيّر.

يعيش الكرد قلقاً عميقاً جراء إغلاق الخيارات أمامهم، فالحليف الدولي الأميركي له أجندته الخاصة، وهو يعاني صراعات داخلية قد تتسبّب بالحرب الأهلية، وانكفاءً خارجياً متزايداً في كل مكان، كما أن القوة الروسية الدولية الصاعدة تتعاطى معهم من خلال أولوياتها الأوراسية التي ترتكز في نجاحها على العاملين التركي والإيراني كشرطين أساسيين لنجاح مشروعها، وهذا سيكون على حساب المشروع السياسي للكرد في سوريا وداخل تركيا وإيران.
ولا يختلف الموقف الدولي الصيني عن الموقف الروسي، الذي يستند في نجاح مشروعه مبادرة الحزام والطريق إلى إيران وتركيا، بحكم الجغرافيا السياسية المهمة لكلا البلدين.
لا يختلف الأمر على المستوى الإقليمي، بل يزداد إغلاقاً للخيارات أمامهم، فإيران، أهم قوة إقليمية في المنطقة، لها أولوياتها في إخراج الأميركيين من العراق وسوريا، بل من كل غرب آسيا، إضافة إلى أولوية علاقتها مع تركيا لضرورات أمنها القومي واصطفافها بشكل تام مع توجهات دمشق السياسية.
الأمر ينطبق على الدول العربية، وخصوصاً السعودية والإمارات، ومعهما مصر، فقد انتهت عملياً سنوات الغزل والدعم للتجربة الكردية، بعد أن تلمّست بشكل واضح تضعضع القوة الأميركية وصعود الرباعي الصيني الروسي الهندي الإيراني، وأنَّ هناك نظاماً إقليمياً جديداً قيد التشكل يفترض اصطفافات سياسية جديدة تجاه سوريا وتركيا وإيران، بما يحفظ هذه الدول من تداعيات تغير النظام الدولي القادم.
ويزيد شدة إغلاق الخيارات أمامهم عدم توفر شروط نجاح أيّ مقاومة ممكنة لاحتلال تركي جديد، فالبنية العقائدية الصلبة محصورة بدائرة ضيقة من الأوجلانيين وما يترك ذلك من آثار في تفاوت المقدرات القتالية، إضافةً إلى غياب البيئة الحاضنة بالمعنى الحقيقي، جراء حسابات وحساسيات كردية-كردية، وكردية-عربية، وعربية-عربية.
يترافق ذلك مع بيئة مكشوفة للاستخبارات التركية، بحكم الاختراق الواسع الذي يسهّل الاستهداف المستمر للقيادات والعناصر ومخازن السلاح والأنفاق، إضافة إلى غياب جبهة خلفية داعمة ذات بعد إقليمي أو دولي، بما في ذلك أربيل التي تقوم بمحاصرتهم.
يشي الواقع الحالي بسوداوية المشهد أما الكرد السوريين، والكرد عامةً، في أي مشروع سياسي يتم العمل عليه، فلا النظام الدولي الحالي المنكفئ يقبل بأي مشروع وفقاً لأولوياته، ولا النظام الدولي الجديد الصاعد يمكنه أن يقبل بأي تغيير سياسي وحدودي للدول، وفقاً لثوابته المعارضة للسياسات الأميركية وأولوية إيران وتركيا فيه، ما يغلق باب الخيارات أمام أي مشروع سياسي وإمكانية استمراره، ويدفع إلى إعادة التفكير في طبيعة العلاقة مع دمشق التي بدأت بمراكمة أوراقها الخارجية، وهم لا يمتلكون ترف الوقت والخسائر تتراكم.
وقد يكون الأنجع في الوقت الحاضر التخلي عن المشروع السياسي والذهاب نحو التغيير الجذري الهادئ، بالعمل على مشروع وطني جديد قابل للولادة والحياة مع كل السوريين، فأولوية الوجود والبقاء مُقدمة على أي مشروع سياسي.[1]

خصائص السجل

الحزب:	داعش
الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	سياسة
الكتاب:	النقد السياسي
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | www.almayadeen.net
کاتی تۆمارکردن: 2022/25/8 8:24:22 PM

بابەت: 126

الكورد الفيليون في العراق / تاريخ في ذاكرة الشجن

https://www.kurdipedia.org/?q=20230308091806472652

احمد الحمد المندلاوي

مقدمة

قبل الخوض في سرد الموضوع لابد وأن نشير الى أنَّ الكورد الفيليين في عراقنا الحبيب لهم مزايا قلّ ما تجدها في الإثنيات الأخرى في المنطقة وغيرها،وذلك لثلاثة أمور تتسم بها هذه الشريحة دون غيرها،وهي:

1- الكورد الفيليون ،من التسمية يظهر جلّياً،بأنَّهم من القومية الكوردية بلا أدنى شك في ذلك، فما للأكراد لهم أيضاً من التراث الحضاري والانساني، وما الى ذلك من التبعات التاريخية و الثقافية،إذن فهم حسب الانتماء القومي أكراد .

2- الكورد الفيليون، أغلبيتهم (98./.) مسلمون،وهناك الكاكائية (1)،،وقلة قليلة من اليهود (2)،هذا من ناحية الديانة ،ومذهبياً هم من الطائفة الشيعية (الأثنى عشرية) ،بينما بقية الكورد من الطائفة السّنّية (غالبيتهم من الشافعية)،إذن فهم مسلمون شيعة،و لهم باع مشهود في حبهم للطائفة ،وترسيخ أركانها في البلاد.

3- الكورد الفيليون، تقع مناطق سكناهم في وسط العراق وجنوبه ،أي أنَّهم حلقة وصل بين شمال الوطن وجنوبه ،وأمسى بذلك جسر المودة و المحبة بين طرفي البلاد في تواجدهم .

والنتيجة الحاصلة من الأمور الثلاثة في كيان المواطن الكوردي الفيلي ،هي:

- الكوردي الفيلي قومياً جزء من الكورد عموماً و يشاركهم في الحس القومي.
- الكوردي الفيلي عقائدياً جزء من المسلمين عموماً، ويشاركهم في الحس الإسلامي.
- الكوردي الفيلي مذهبياً جزء من المسلمين الشيعة، ويشاركهم في الحس المذهبي.

من هنا يلتقي الكوردي الفيلي مع الكورد قومياً،و يلتقي مع العرب المسلمين السنة وغير العرب دينياً(عقيدة)، و يلتقي مع العرب المسلمين الشيعة و غير العرب مذهبياً ،فمن هنا يلتقي مع الجميع في معاملاته التجارية و غير التجارية ،و ترفع الحواجز و الستائر بينهم و بين من يعايشونهم ،ويساكنونهم ،وهذه ميزة فريدة لهذه الشريحة المظلومة،بل ترسخت في أعماقهم ،و سرت في دمائهم،و أمست جزءاً مهماً من التكوين الثقافي لهم عبر حياتهم الاجتماعية ،و السياسية ،و هناك عشرات المئات من الأمثلة الواقعية ،والحقائق المبينة على الساحة المدنية و الشعبية،من حالات الزواج و الانخراط في الاحزاب السياسية والمنظمات الاجتماعية ،والاعمال التجارية،و تسري هذه الحالات بلا أي أدنى تحفظ، رغم الجور و الاضطهاد المبرمج لهم من قبل الانظمة على مسار الزمن، فمنذ تشكيل الدولة العراقية(1923م)،بل كانت ردود الفعل لتلك الانتهاكات الفظيعة ،والمخالفة الجهورية لمبادئ للاعلان العالمي لحقوق الانسان بالنسبة للشريحة ايجابية أكثر من ذي قبل ،و تمثّلت في موردين رئيسين ،و هما:

ألف – المطالبة بحقوقهم المشروعة وفق الشريعة الاسلامية ،والقوانين الدولية،و بعيداً عن ممارسات العنف،والردّ بالمثل.

باء – تكوين أنفسهم (مادياً و معنوياً) في بلاد المهجر ومدّ يد العون لكل عراقي مغترب يعاني من جور النظام البائد وانتهاكاته الفظيعة لحقوق الانسان.

من هنا أمسى الكورد الفيليون جسر المودة بين جميع أطياف المواطنين في فسيفساء عراقنا الحبيب .

من هنا يأتي بحثنا المتواضع الموسوم ب (الكورد الفيليون في العراق ،تاريخ في ذاكرة الشجن)،في أربعة مباحث مختصرة،وعلى الوجه الآتي:

1- تعريف موجز للكورد الفيليين
2- قضية الكورد الفيليين في التاريخ السياسي المعاصر
3- الكورد الفيليون والدولة العراقية..
4- الكورد الفيليون،وحلُّ الأزمات

المبحث الأول

تعريف موجز للكورد الفيليين

الكورد الفيليون أو الأكراد الفيلية (بفتح الفاء وتسكين الياء)،ترمز إلى شريحة من اللور التي تنسب إلى القومية الكوردية التي تقطن المناطق الحدودية من العراق وإيران أبتداءً من مناطق جلولاء و خانقين و مندلي في محافظ ديالى شمالاً، إلى منطقة علي الغربي جنوباً مروراً بمناطق بدرة و جصّان و زرباطية و الكوت و النعمانية و العزيزية وتقع أغلب هذا المناطق في محافظة واسط العراقية إضافة إلى بعض قرى محافظة ميسان،والكثير منهم (الكورد الفيليون)يسكنون في بغداد العاصمة منذ أمد بعيد،و أُطلق عليهم الكورد الفيليون،و لو إنَّ لهذا الاصطلاح آراء عديدة بين الرفض و التأييد،كما إنَّ هناك تفاسير كثيرة له ، وكأنَّما أصبح من نظريات (الأمر الواقع)لإستخدامه الشائع في الهيئات الدولية،ومادام هذا الاصطلاح يجمع الكورد

الفيليين لايجادحلّاً لمعاناتهم المزمنة ..فدعه عنواناً لجمعهم ،الى تستقر آراء الباحثين و المتخصصين على اصطلاح أدقّ و أشمل،و هذا الطرح هو بحث شائك يحتاج الى دراسة مستفيضة. (3)
والكورد الفيليون معظمهم يدينون بديانة الأسلام،وهم من المسلمين الشيعة وعلى المذهب الجعفري الأثنى العشري،ولهجتهم الكوردية تختلف عن مثيلاتها في كردستان العراق وإيران بعض الشيء حيث تسمى اللهجة الكرمانجية الجنوبية (المعروفة في تقسيم اللهجات الكوردية باللهجة اللوريّة). (4)
سكن الكورد الفيليون في عاصمة العراق بغداد، وكان العديد منهم يزاول النشاط التجاري فيها وقد تم أبعاد الكثير منهم قسراً من العراق أبان حكم الرئيس الأسبق أحمد حسن البكر في 1970م وأبان حكم الدكتاتور صدام حسين في نيسان/1980 بحجة التبعية من أصول إيرانية.
وكان يبلغ تعداد الكورد الفيليين عام 1947م حسب أرقام واردة من وزارة الشؤون الاجتماعية ب 30 ألف نسمة، وبذلك يشكلون 0.6% من سكان العراق آنذاك حيث كان يسكن منهم حوالي 14 الف نسمة في المدن في حين يسكن 16 الف نسمة آخرين في الريف. (5)
أما أشهر عشائرهم في العراق،منهم :كلهور،قره لوس،لور، أركوازي،باولي،سويره ميري،خزل،هواسي،لك،شوهان،زركوش،قيتويل،ملكشاهي،كورده لي،علي شيروان،كلاواي،هيني مني،ماليمان، و غيرهم(6).
و برز منهم في العراق شخصيات عديدة بل نجوم في شتى مرافق الحياة ،و خدموا الوطن بكل جدية واخلاص و تفانٍ ،و قوبلوا بذلك الاضطهاد الذي لا نظير له في العالم ..

الفصل الثاني

قضية الكورد الفيليين في التاريخ السياسي المعاصر

في هذا الفصل نذكر بعضاً من الحقائق الواردة في التاريخ السياسي المعاصر للدولة العراقية بخصوص قضية الكورد الفيليين،والتي تعتبر من القضايا المعقدة التي شهدها التاريخ السياسي الحديث لمنطقة الدول المطلة على الخليج، وخصوصاً بعد انهيار الأمبراطورية العثمانية، لما لهذه المنطقة عموماً من اهمية ستراتيجية بسبب موقعها المهم الذي تحتله ضمن الرقعة الجغرافية لمنطقة الصراع العالمي من أجل الذهب الاسود وقد أدى ذلك بصورة حتمية لظهور هذه القضية ضمن القضايا البالغة الاهمية بل وأعقدها والتي يصعب ايجاد حلول دائمية لها وبسبب كون مطلق الحلول سواء المتبعة منها أم المطروحة، كانت جميعها تهدف الى تحقيق أكبر المصالح على حساب هوية شعب بالتغاضي عن حقوقه مما أدى الى فشل كل المحاولات والتي تسمى بوجهة نظر القيادات السياسية حلولاً لاغلاق ملف هذه القضية حيث كانت تطفو على السطح دوماً وخصوصا مع التطورات التي يشهدها الملف الكوردي بصورة عامة والتغيرات في علاقات العراق وايران البلدين المتجاورين.
اما اسباب تعقد هذه القضية فلها جذورها التأريخية بدءاً بالخلافات التي كانت تعصف بين الحين والآخر بالعلاقات بين الدولتين الجارتين العثمانية والايرانية، وبين الدولة العراقية والايرانية فيما بعد اذ بقيت هذه الخلافات تعكر صفو العلاقات بين الدولتين على مدى اكثر من أربعة قرون ونصف.
وتعود أسباب الخلافات أصلاً الى التنازع المستمر بين البلدين على سيادة الاراضي المحاذية لمنطقة التخصر الحدودي بين العراق ايران (7)، وخلال فترات مختلفة حاولت الدولتان انهاء ذلك الصراع عبر اتفاقيات صلح ومعاهدات وبرتوكولات عديدة عقدت بينهما لهذا الغرض الا ان هذه الاتفاقيات مافتئت ان تنهار بسبب الانتهاكات والاعتداءات التي تظهر بين فترة وأخرى والتي كانت تشتعل بين الطرفين في تلك المناطق لكونها نقاط التماس الحيوية بين الدولتين لا سيما في مناطق مندلي و بدرة و خانقين .
اما الاتفاقيات المعقودة بين الدولتين العثمانية والايرانية بلغت ثماني اتفاقية ،بدأت باتفاقية قسطنطينة في عام 1555م،وانتهت باتفاقية اسطنبول 1931م، والتي عرفت ببروتوكول الاستانة ومما يلاحظ في تلك الاتفاقيات انَّ بنودها كانت تتغير تبعاً لتغيير الظروف السياسية حينها، والتي تفرض نفسها في حسم الصراع بصورة (مؤقتة) بين الدولتين اللتين لم تكونا على وفاق تبعا لطبيعة المصالح والامتيازات التي يسعى لتحقيقها الطرفان بشتى السبل والوسائل المتاحة والتي دعت في كثير من الاوقات الى استخدام القوة وفرض السيادة بما ينتج عنه الموقف بينهما فكانت كل اتفاقية تحمل بين طياتها اوراق المنتصر حيث في كل اتفاق جديد كان يعقد بين الدولتين لم يكن يتعد عن تغيير السيادة للمناطق التي تم تقسيمها اصلاً في اتفاقيات سابقة ودون مراعاة لما لهذا التقسيم من آثار سلبية على سكان تلك المناطق، حيث من الطبيعي ان نجد مثلا جزءا من افراد عشيرة معينة يوجدون في مناطق تعود تبعيتها حسب الاتفاقيات المعقودة الى ايران والجزء الآخر من العشيرة نفسها يقطنون في مناطق تعود بتبعيتها الى الدولة العثمانية أو الى العراق فيها بعد مما سبب هذا التقسيم حدوث الكثير من المشاكل الاجتماعية لدى أبناء العشائر القاطنة في تلك المناطق موضع النزاع أضف الى ذلك تأثيرات نفسية ومشاكل قانونية تخص حقوق الملكية والتبعية والجنسية وغيرها كما حدث في العراق مطلع السبعينات والثمانينات من القرن العشرين، الأهم من ذلك كله ما لهذه الاتفاقيات من دور واضح في الاعتداء على حقوق المواطنة لسكان تلك المناطق مما يعد خرقاً للأعراف والاتفاقيات الدولية وبتعبير أدق ان تلك الاتفاقيات والبروتوكولات لم تأخذ بنظر الاعتبار الجوانب والاعتبارات الانسانية ،لا سيما مجالات حقوق الانسان التي يجب مراعاتها فيما يخص سكان المناطق (الفيلية) محور الصراع. (8)

الفصل الثالث

الكورد الفيليون والدولة العراقية

في هذا الفصل نذكر بعضاً من التداعيات السياسية التي حصلت بعد الحرب العالمية الأولى و انعكاساتها على شريحة الكورد الفيليين،فبعد انهيار الدولية العثمانية اثر هزيمتها في الحرب العالمية الاولى وسيطرة دول الحلفاء على معظم المناطق التي كانت خاضعة لنفوذ الدولة العثمانية، حيث استطاع الانكليز الاستيلاء على الكثير من المناطق في العراق بدءاً من شط العرب الذي كان بداية لتلك الحملة، والتي بدأت في تشرين الثاني 1914م ،مستمرة بها حتى تم اعلان الهدنة في 28 -04-1918م، ومن ثم توقيع اتفاقية سيفر بين تركيا (9) و بين الحلفاء من جهة أخرى في 10-08- 1920م، حيث أصبح العراق تحت السيطرة البريطانية بموجب الانتداب الذي خول بريطانيا تشكيل حكومة عراقية وانتخاب ملك للعراق حسب استفتاء تجريه لهذا الغرض ،ومما يذكر بهذا الشأن ان والي (بشتيكوه) غلام رضا خان، وهو والي مستقل من أمراء لورستان كان من ضمن المرشحين لتولي عرش العراق، حيث كان من مصلحة الانكليز تأمين علاقاتها في مناطق لورستان الفيلية، والحفاظ على علاقات طيبة مع الوالي(10).

ورغم التطورات التي شهدتها المنطقة بعد الحرب العالمية الاولى الا ان الخلاف بين الدولتين الايرانية والعراقية (الحديثة آنذاك) مافتىء ان يظهر على المسرح السياسي حيث لم يكن قد حسم بعد وبلغت هذه الخلافات اشدها عام 1932م حيث كان التوتر بين البلدين قد بلغ منحى كبيراً بسبب التجاوزات والاعتداءات المستمرة على القرى والمخافر الحدودية واتجه الخلاف الى اتخاذ مسار جديد بعد ان تقدمت الحكومة العراقية بالعديد من المذكرات الى الخارجية الايرانية والتي لم تسفر عن شيء ليعرض العراق المشكلة على عصبة الامم في 25-10-1934 بين فيها قلقه من تصرفات الحكومة الايرانية المخلة بالاتفاقيات المعقودة بين البلدين، ففي عام 1934 قدم نوري السعيد وزير الخارجية العراقي آنذاك مذكرتين الى عصبة الامم احتوتا على حقائق تأريخية استند اليها السعيد في معرض بيان عائدية المناطق المتنازع عليها واستند ايضا الى الاتفاقيات التي اصبحت ملزمة للبلدين قبل الحرب العالمية الاولى بما في ذلك بروتوكول تعيين الحدود الموقع عليه في استانبول في 04-11- 1913ورغم هذه المذكرة المقدمة من الجانب العراقي الا ان مجلس عصبة الامم كان قد سحب موضوع الخلاف من جدول اعماله بعد ان تعهد وزير الخارجية الايراني بتقديم مقترحات في هذا الموضوع ترضي الحكومة العراقية كما أوصى مجلس العصبة بحل الخلاف عن طريق التفاوض المباشر بين العراقي وايران.

وتجددت المفاوضات بين البلدين بدءاً من عام 1935 وانتهت بعقد معاهدة بينهما في 04 -07-1937 التي اعطى فيها العراق بعض التنازلات لايران في شط العرب مقابل الاحتفاظ ببعض المناطق المتنازع عليها تحت سيادة العراق.

وربما لم يكن الامر مصادفة حين صدر قانون الجنسية العراقية في العام نفسه أي عام 1937 حيث كان الكثير من العوائل الكوردية الفيلية مازالت تحتفظ بجنسيتها الايرانية فكما ذكرنا سابقاً كانت مناطقهم معرضة على الدوام للتنقل بين سيادة الدولتين الايرانية والعراقية اثر كل اتفاقية او معاهدة وبقيت هذه العوائل محتفظة بجنسيتها الايرانية لضمان عدم شمول ابنائها بقانون الخدمة العسكرية الاجبارية (11)..

ومن مقارنة للاحداث بين صدور قانون الجنسية العراقية رقم (42) لسنة 1924 (12)..، وصدور القانون الجديد للجنسية عام 1937 نجد ان الاسباب التي صدر من اجلها القانون عام 1924 كانت لغرض سحب الجنسية عن الكثير من الأرمن والآثوريين غير المرغوب بوجودهم آنذاك، ليتضح لنا ابعاد واهداف قانون الجنسية العراقية الذي صدر عام 1937 بعد ان وقع برتوكولا مع ايران حول تقسيم الحدود فيتضح لنا المشروع الذي يهدف الى تصفية الوجود الكوردي (الفيلي) من مناطق التخصر الحدودية بين العراق وايران فهي خطة مدروسة ولكن لربما لم تكن بالشكل الذي تم تنفيذه منها مطلع السبعينيات والثمانينيات، فقد كان قانون الجنسية العراقية منذ بداية صدوره يعتمد على التبعية العثمانية كأساس لحقوق المواطنة في الوطن العراقي الحديث وقسمت الجنسية العراقية المواطن العراقي الى فئات ودرجات خلافاً لما هو متعارف عليه في معظم دول العالم معتمدين بذلك على التعدد القومي والطائفي في العراق وتمرير المخططات الرامية لمواجهة الاكثرية بالاقلية الحاكمة حيث يمكن تجريد اية طائفة من جنسيتها اذا ما واجه منها أي تهديد معين، وعلى ضوء ذلك تم استبعاد الكثير من ابناء الشعب العراقي عموماً باسقاط جنسيتهم ومن بينهم الكورد الفيليون.

المبحث الرابع

الكورد الفيليون و حلُّ الأزمات

كان للكورد الفيليين دور مهم كما ذكرنا مقدمة البحث ، ويتجلّى هذا الدور في بناء تاريخ العراق و حضارته الأصيلة ،وتركوا طابعاً متميزاً في مسيرة هذا التاريخ العظيم ، ولهم دور مهم ومتميز في حل كثير من المشكلات والأزمات ، فمثلاً في سنة 1996 عندما حدثت أزمة في كردستان العراق بين الأخوة الكورد فكان للفيليين دورٌ مهم في حل الأزمة لأنهم كانوا ضمن الوسطاء الموثوق بهم من جميع الأطراف ، وبالأمس القريب كان لهم الدور الايجابي في اخماد الفتنة الطائفية التي كادت تعصف بالبلاد وتحرق الأخضر واليابس لعلاقة الفيليين الطيبة مع جميع المذاهب الإسلامية ، وكذلك اليوم لهم الدور المهم في حلحلة أزمة كركوك لعلاقتهم التاريخية الجيدة مع جميع مكونات اهل كركوك فالكورد الفيليون لهم الدور الريادي في نشر التعايش السلمي في وسط المجتمع العراقي وأسباب ذلك كثيرة منها(13):

1- لتواجد الفيليين في اكثر مناطق العراق وتعايشهم السلمي مع المجتمع وبالتالي اصبحت لديهم علاقات تاريخية وتجارية ومصاهرة وغيرها مع العرب (بكافة مذاهبهم الاسلامية) ومع التركمان ومع اخوانهم الآخرين مع الاكراد وهذا واضح جداً في

مدينة مندلي و خانقين و كركوك وبغداد وغيرها،حتى أمسى البيت الكوردي الفيلي رمزاً للتآخي والوئام،و بالمناسبة أعرف أحد البيوت الفيلية يضم الكوردي الشيعي و الكوردي السني،والعربي الشيعي و العربي السني،و التركماني الشيعي والتركماني السني،فأمسى هذا البيت بيتاً عراقياً بمعنى الكلمة.

2- ولأن التركيب النفسي للكورد الفيليين هو واضح ويتميزون بالطيبة،والتسامح حتى أصبحوا معروفين عند العراقيين بالمثل الشعبي (جماعة القلب الطيب) ،لا يحملون حقداً علة أحد،حتى الذي أساء اليهم..

3- ولدورهم البارز في احتضان العراقيين في المهجر وبدون تمييز طائفي أو قومي ولأنهم ظُلموا قبل غيرهم في الجريمة المعروفة (بالتسفيرات) ،مما أدى الى تواجدهم في المهجر بأعداد كبيرة ،فتقاسموا بقية العراقيين في مسكنهم ومشربهم وملبسهم ...

4- ولحب الكورد الفيليين لوطنهم وشعبهم تراهم يحرصون دائما ان يعيش العراق في أمان وسلام ،وكرامة ،وبالتالي يبذلون الغالي والنفيس في سبيل تقدم، ورفعة العراق .

و هناك شواهد كثيرة في هذا المضمار. ولكنهم عوقبوا على هذه السجايا الحميدة بأعمال عنيفة يدنى لها جبين البشر،بل أصابتهم مظالم بلا حدود، أنظر الوثائق الصادرة من النظام البائد بخصوص مظلومية الكورد الفيليين (14)،وبعد التحرير كوفؤا بالأقوال الجميلة وبانتظار التطبيق وليس ذلك ببعيد إن شاء الله على أيدي المخلصين العاملين على الساحة العراقية.

المبحث الخامس

مناطق تواجد الكورد الفيليين في العراق

الكورد الفيليون متواجدون في شتى أنحاء البلاد و لعدة أسباب ،و منهم من يتواجدون خارج البلاد ، و قسم منهم استلموا مناصب عليا في تلك البلدان ،أو عملوا في التجارة،هنا نذكر محل تواجدهم بشكل أولي:

1- بغداد/ مدينة الثورة- 10000 عشرة آلاف
2- بغداد/ حي الكفاح- 100000 مائة ألف
3- بغداد/ حي جميلة- 120000 مائة و عشرون ألف
4- بغداد/ العطيفية- 50000 عشرة ألف
5- بغداد/ الحرية- 20000 عشرون ألف
6- بغداد/ حي المنصور- 15000 خمسة عشر ألف
7- بغداد/ اليرموك- 8000 ثمانية آلاف
8- بغداد/ البياع- 15000 خمسة عشر ألف
9- بغداد/ حي الدوريين- 2000 ألفان
10- بغداد/ الزعفرانية- 25000 خمس وعشرون ألف
11- بغداد/ ديالى جسر ديالى- 25000 خمس وعشرون ألف
12- بغداد/ الحسينية - 50000 خمسون ألف
13- بغداد/ حي الشعب- 15000 خمسة عشر ألف
14- بغداد/ حي الربيع- 10000 عشرة آلاف
15- بغداد/ راغبة خاتو ن -20000 عشرون ألف
16- بغداد/ الكرادة - 50000 خمسون ألف
17- بغداد/ بغداد الجديدة- 15000 خمسة عشر ألف
18- بغداد/ المشتل- 15000 خمسة عشر ألف
19- بغداد/ البلديات- 25000 خمس وعشرون ألف
20- بغداد/ حي العمالي- 3000 ثلاثة آلاف
21- بغداد/ حي الحبيبية- 10000 عشرة آلاف
22- بغداد/ الكاظمية - 3000 ثلاثة آلاف
23- بغداد/ شارع فلسطين- 100000 مائة ألف
24- بغداد/ حي العقاري - 50000 خمسون ألف
25- محافظة ديالى - الاجمالي- 100000 مائة ألف
26- محافظة واسط - الاجمالي- 500000 خمسمائة ألف
27- مدينة السماوة - 150 عائلة
28- مدينة الناصرية - 100 عائلة
29- مدينة البصرة - 2500 عائلة
30- مدينة العمارة - 2500 عائلة
31- و منهم في أقليم كوردستان : دهوك،أربيل ،السليمانية وكركوك.و عدة دول في أوربا و كذلك في أمريكا.

الهوامش

1- الكاكائية:طائفة دينية لهم معتقدات خاصة بهم، أهمها الإيمان بالوهية الامام علي (ع)، ولهم كتاب خاص بذلك المعتقد يُسمى(سرانجام) مكتوب باللغة الكوردية القديمة ويعني (البداية،أوالمقدمة) ،يسكنون في مناطق مندلي،دوشيخ،وخانقين،وكفري ومناطق أخرى في كوردستان،و يسمى كبيرهم (باوه)،و يُسمون في بعض المناطق ب (علي لاهية، أو صارلية) .

2- كان لليهود تواجد في خانقين و مندلي (من توابع محافظة ديالى).

3- أما من الجانب الإيراني فتتوزع مناطق الكورد الفيلية والذين يسمون اللُر في منطقة لورستان التي تشمل محافظات كرمانشاه و أيلام وخوزستان ومدنها من الشمال إلى الجنوب هي خسروي و قصر شيرين و كرمانشاه و أسلام أباد غرب و سريل ذهاب و إيلام و بدرة الإيرانية و مهران و انديمشك التي تحاذي الجنوب العراقي في محافظة ميسان. ويسمى موطن الاكراد الفيلية باسم (لورستان) او لرستان، و إنهم يتكلمون بلهجتهم الخاصة،ويقال لها في العراق الفيلية وفي إيران اللورية .

4- اللغة واللهجات الكوردية (دراسة جغرافية) - الدكتور فؤاد حمه خورشيد

5- أكراد فيلية – الموسوعة الحرة – انترنت

6- الأيام العصيبة:شهادات حيّة لعوائل وأفراد و أحزاب / الاستاذ عبد الأمير ملكي

7- منطقة التخصر الحدودي بين العراق ايران / البروفيسور د.خليل اسماعيل محمد.

8- صحيفة التآخي،العدد: 5488 في 05-01-2009/ الكورد الفيليون في العراق / حقائق من التاريخ السياسي المعاصر للدولة العراقية/جليل ابراهيم المندلاوي

9- تركيا التي تأسست على أنقاض الدولة العثمانية.

10- اللور(الكورد) الفيليون في الماضي والحاضر/تأليف عبد الجليل فيلي

11- صحيفة التآخي، العدد: 5488 في 05-01-2009 / الكورد الفيليون في العراق:حقائق من التاريخ السياسي المعاصر للدولة العراقية/جليل ابراهيم المندلاوي .

12- ملاحظات حول الملف الفيلي / الباحث رياض جاسم الفيلي

13- صحيفة صوت الفيلي ،العدد: 4 في17-11-2008 المهندس حسن محمد مجيد البدراوي

14- الملاحق:1،2،3 ،وثائق صادرة من النظام البائد بخصوص مظلومية الكورد الفيليين.

المصادر

1- أكراد فيلية /الموسوعة الحرة

2- الأيام العصيبة:شهادات حيّةلعوائل وأفراد و أحزاب /الاستاذ عبد الأمير ملكي

3- دراسة عن تاريخ و نشأة الشعب الكورديو تكويناته العشائرية في الوقت الحاضر/ الدكتور عدنان محمد قاسم

4- صحيفة التآخي، العدد: 5488 في05-01-2009

5- صحيفة صوت الفيلي ،العدد: 4 في 17-11-2009

6- عشائر العراق الكوردية/ المحامي عباس العزاوي

7- عشائر و بيوتات مندلي/ الدكتور عدنان محمد قاسم

8- اللغة واللهجات الكوردية (دراسة جغرافية)/الدكتور فؤاد حمه خورشيد

9- اللور(الكورد) الفيليون في الماضي والحاضر/تأليف عبد الجليل فيلي

10- ملاحظات حول الملف الفيلي / الباحث رياض جاسم الفيلي

11- منطقة التخصر الحدودي بين العراق ايران /البروفيسور د.خليل اسماعيل محمد

12- المركز الوثائقي لحقوق الانسان في العراق– في المهجر -1989-2003م.

13- لقاءات و مشاهدات شخصية مع الأهالي.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	تأريخ
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	جنوب كردستان
الدولة - الأقليم:	عراق

:Quick Respons Code
سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | www.ahewar.org
کاتی تۆمارکردن: AM 9:18:06 2023/8/3
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 127
الكورد بين حق تقرير المصير والدولة الكوردية
https://www.kurdipedia.org/?q=20230312102018473640
فؤاد حمه خورشيد

تشكل الدولة المستقلة ذات السيادة ، حجر الاساس في بناء النظام الدولي المعاصر. وان أي دولة عضو فيه هي لاعب من لاعبي هذا النظام. وان أول اتفاقية دولية تم صياغتها لاقامة مثل هذا النظام هي معاهدة السلام الموقعة في وستفاليا عام 1948 والتي انهت حرب الثلاثين عاما بين دول وامبراطوريات القارة الاوربية والتي خسرت فيها المانيا نصف سكانها. وفي بنود هذه المعاهدة صيغت الاسس والقواعد لاقامة الدول على اساس قومي ومنحها (حق السيادة) باعتراف دولي ، اي منحها السلطة القانونية المنفردة في السيطرة على اقليمها وادارة سكانها كما ترغب وتريد دون تدخل الدول الاخرى .والسيادة الممنوحة للدولة ذو مفهوم قانوني يخولها امتلاك سلطة (سيادية)داخلية قانونية كاملة و مطلقة ، أي حق الدولة في ممارسة وظائفها وصلاحياتها واختصاصاتها داخل اقليمها الجغرافي القومي، وسلطة خارجية مستقلة في بناء علاقاتها الدولية كما تريد، هذا يعني ايضا ان مفهوم السيادةيرتبط بمفهوم الاستقلال .وتبعا لهذه السيادة اصبحت الدولة القومية هي الكيان المهيمن في النظام الدولي بسبب قوة مفهوم السيادة، سواء أكان هذا النظام ممثلا للشعب ، أو او نظام دكتاتوري قمعيا .

والدولة القومية ، بتعريف بسيط ،كما جاء في (معاهدة مونتيفيديو) الموقعة في اوروكواي بتاريخ 26-12-1933 هي تنظيم اجتماعي، سياسي وقانوني متكامل لمجموعة بشرية يمتاز بالمواصفات التالية:-

1-سكان دائميون 2- منطقة ،أو اقليم محدد . 3- حكومة . 4- قدرة في بناء علاقات مع الدول الاخرى .

والدولة القومية، كما اشارت لها المعاهدة ، هي مفهوم ايديولوجي، اساسه ان يكون سكان الدولة منحدرين من مجموعة قومية واحدة ، لكن لو نظرنا الى غالبية دون العالم اليوم لوجدناها تفتقر الى هذا الشرط ،لان كل واحدة منها تضم عددا من القوميات والاثنيات ، ولو امكن في حينة تشكيل دولة كوردستان لكانت اليوم تشكل واحدة من أكثر الدول القومية الانموذجية في الشرق الأوسط وفق المواصفات الوستفالية الدولية .

يبلغ عدد الدول الأعضاء في الامم المتحدة اليوم 196 دولة مستقلة ، لكن كوردستان، البالغة مساحتها 500000 كم مربع وسكانها المقدر عددهم اليوم بأكثر من 30 مليون نسمة ، لا تزال محرومة من هذه العضوية، رغم ان الامة الكوردية تشكل اليوم رابع اكبر قومية في الشرق الاوسط لا دولة لها ، و رغم اكتمال كل شروط الدولة فيها ،من وطن قومي، وموارد اقتصادية، وقدرات وامكانات ادارية وسياسية وثقافية . ومع ان ثورات كوردية عديدة قامت في القرنين التاسع عشر والعشرين من اجل انشاء الدولة القومية الكوردية ، الا ان هذه الثورات اخفقت في تحقيق ذلك بسبب توافق مصالح الدول الاقليمية والدولية في منع الامة الكوردية من تحقيق ذلك الهدف ، خوفا على تلك المصالح، وخشية من وحدة اراضي دولها الاقليمية ، التي تبتلع مساحات هامة من اراضي كوردستان.

أما حق تقرير المصيرللشعوب، وخاصة الشعب الكوردي، وتحررها من ربقة العبودية والاندماج القسري بالامم والحكومات الاخرى فقد ورد صراحة بعد الحرب العالمية الاولى في بنود الرئيس الامريكي ودرو ولسن والمعروفة بالنقاط الاربعة عشروبالذات النقطة الثانية عشرة التي نصت على (يمنح الجزء التركي من الامبراطورية العثمانية الحالية سيادة مطمئنة وكاملة،لكن الجنسيات الاخرى التي هي تحت الحكم التركي يجب ان تتمتع بامن مضمون، وفرصة دون اي تدخل لتطورها وادارتها الذاتية) ، وهي النقاط التي اعلنها في خطابه امام الكونكرس الامريكي في 8-01-1918 والتي اصبحت من معيارا لاعادة رسم خريطة الدول الاوربية ودول الشرق الاوسط من قبل زعماء مؤتمر فرساي بباريس للسلام ، واصبحت شعوب العالم التي ليست لها دولة تتطلع الى هذا الحق ، اذا عندما جرح واسر الشيخ محمود الحفيد في معركة دربندي بازيان عام 1919 من قبل القوات البريطانية كان يحتفظ بالترجمة الكوردية لهذا البند مشدودا على ذراعه .

كان بامكان قوى الحلفاء بموجب قرارات معاهدة وستفاليا ، وبنود الرئيس الامريكي ودرو ولسن ، ان يؤسسوا الدولة

الكوردية على كامل تراب كوردستان العثمانية لتوفر كل عناصرها ومستلزماتها، الا ان ماجرى من تغيير في موازين القوى انذاك ، ودعم روسيا السوفيتية لاتاتورك ، والتنافس البريطاني الفرنسي، وازاحة السلطان العثماني واعتراف الحلفاء السريع بحكومة اتاتورك الجديدة ، أدى الى الغاء معاهدة سيفر 1921 واستبدالها بمعاهدة لوزان 1923 والغاء مشروع الدولة الكوردية . ومنذ ذلك التاريخ تجاهلت القوى الغربية ذكر موضوع القضية الكوردية في اروقتها او في المؤتمرات الدولية ولغاية 1990، لأن مصالحا الاقتصادية والستراتيجية ارتبطت بسياسات الدول التي انشأتها في الشرق الاوسط ، وبتوازنات القوى الاقليمية والدولية التي افرزتها الحرب الباردة.
وحق تقرير المصير معناه ان كل أمة - بما فيها الأمة الكوردية – موهلة لأن تختار طريقها الخاص بتطورها، وان تتصرف في مصيراراضيهاومواردها الطبيعية والبشرية والاقتصادية، وان تتمتع بكامل استقلالها على امتداد وطنها الجغرافي ،ورغم ان هذا الحق جاء مكفولا بميثاق هيئة الامم المتحدة في الفقرة ثانيا من البند الاول والذي جاء بما نصه:- (انماء العلاقات الودية بين الأمم على اساس احترام المبدأ الذي يقضي بالمساوات في الحقوق بين الشعوب ، وبان يكون لكل منها تقرير مصيرها، وكذلك اتخاذ التدابير الأخرى الملائمة لتقرير السلم العام) مع ذلك فان الامة الكوردية لا تزال لا تتمتع بهذا الحق، لا لانها غير مؤهلة لذلك ، بل لان وطنها مجزأ وملحق بأربعة دول ذات سيادة في العرف الدولي ، وبات موضوع الخوض في حقوق الامة الكوردية واستقلالها، موضوعا يمس أمن وسيادة تلك الدول وتدخلا في شئونها الداخلية، ومساسا بوحدتها الاقليمية ، مهما عظمت المظالم التي يتعرض لها الشعب الكوردي جراء سياسات تلك الحكومات القمعية، ورغم تعدد الثورات التي قام بها من اجل ضمان ذلك الحق .
اذا كان موضوع حق تقرير المصير واستقلال كوردستان الكبرى يواجة بعض الصعوبات الذاتية ،والاقليمية والدولية في الوقت الحاضر ، فان كل المؤهلات الفنية والسياسية والادارية والاقتصادية والجغرافية الضامنة لحق تقرير المصير وتكوين الدولة تتوفرالان ، وفق شروط معاهدة مونتفيديو المشار اليها انفا وقواعد القانون الدولي، في احد اقاليم كوردستان وهو اقليم كوردستان الجنوبية(اقليم كوردستان العراق)هي: الاقليم الجغرافي وحدوده ، وسكانه الكورد ، وحكومتهم الفدرالية، واقتصادهم الذاتي، والقدرة على اقامة التعامل الدبلوماسي مع الاطراف الاقليمية والدولية ، والامكانية الذاتية في حماية الاقليم وسلامته.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | ahewar.org
کاتی تۆمارکردن: 2023/12/3 10:20:18 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 128
الكورد في ولاية الموصل - محاضرة المراحل التي مرت بها مشكلة ولاية الموصل (كوردستان الجنوبية-العراق) ذات الاغلبية الكوردية
https://www.kurdipedia.org/?q=20230228150323470985
الفريق الركن الدكتور
عبد العزيز عبد الرحمن المفتي

الكوردية

حددت وزارة الخارجية البريطانية موعداً أخيراً لقبول المعاهدة البريطانية - العراقية لعام 1922 في العاشر من حزيران 1924( )، بعد أن وصلتها أخبار رفض التصديق وتأجيل الاجتماعات المتكررة في شهر آذار 1924م. أشارت المعلومات إلى أن (كورنواليس) مستشار بريطانيا في وزارة الداخلية العراقي قد همس بأذن رئيس الوزراء العراقي (عبد المحسن السعدون)، ليخبرهُ أن السيد (برسي كوكس) المندوب السامي البريطاني في العراق لمس وجود تسهيلات في إبقاء ولاية الموصل (كوردستان العراق) للعراق عند وصوله إلى الأستانة، ولكن عندما سمع الأتراك بما حدث من نقاشات داخل المجلس التأسيسي العراقي في آذار 1924 غيروا رأيهم وصاروا يطالبون بولاية الموصل (كوردستان العراق)، وأضاف أن آخر المعلومات تقول أن الأتراك يرفضون إحالة الأمر إلى عصبة الأمم. وذلك هو ما أجبر الملك فيصل الأول للتدخل في التاسع من حزيران 1924م ليقول لأعضاء المجلس التأسيسي (البرلمان)، أن لا وقت للعواطف وأوحى لهم بأن قبولها للمعاهدة 1926م أنفع لمصلحة البلاد ( ). وفي مخرج للأزمة وجد عبد المحسن السعدون في ليلة العاشر من حزيران 1926م أن يأخذ برأي تقرير (جعفر العسكري) وهو راي الحكومة العراقية دون تقرير (ياسين الهاشمي وسالم الخيون) وهو راي المعارضة . ثم والتصديق على المعاهدة 1926( ) التي سرعان ما أقرتها عصبة الأمم في السابع والعشرين من تموز عام 1924م( ).

* الحوار البريطاني - التركي حول ولاية الموصل –كوردستان العراق (4- 31) كانون أول 1922م

بدأت المراسلات بشأن قضية ولاية الموصل (كوردستان العراق) بين الطرفين البريطاني الذي مثله وزير الخارجية اللورد (كيرزون) والتركي (مثلهُ وزير الخارجية (عصمت اينونو باشا) وهو من اصل كوردي في الرابع من شهر كانون الأول 1922م واستمرت حتى الحادي والثلاثين منه كانون الاول 1922( ). تحدث (اللورد كيرزون) عن قضية الحدود بين ولاية الموصل (كوردستان العراق) وتركيا الحديثة، فيما كان (عصمت باشا إينونو) يتحدث عن استفتاء لتقرير مصير أهل ولاية الموصل، (كوردستان العراق) وخاصة أبناء القوميتين (التركية والكوردية) ورغبتهما في الانضمام إلى تركيا الحديثة،( ) وهو ما ترفضه بريطانيا التي عرفت حجم الدعاية التركية بين أبناء ولاية الموصل/ كوردستان العراق (مستغلة الدين الإسلامي ضد البريطانيين المسيحيين الكفار)، وسعت بريطانيا بكل جهد إلى دفع الطرف التركي ، وفي تفكيرها (بريطانيا) أن أي لجنة (لتقصي الحقائق) تشكل في عصبة الامم سوف تشكل لحل إشكالية ولاية الموصل (كوردستان العراق) وستكون من صالحها نظراً لتأثيرها (بريطانيا) كدولة منتصرة في الحرب (العالية الاولى)، ولن يؤخذ رأي الجانب التركي المهزوم( ).
ومع استمرار الجدل بين الطرفين (التركي والبريطاني)، ركز الأول (التركي) بالقول أن سكان ولاية الموصل (كوردستان العراق) يطلبون عاجلاً بأن يعودوا إلى أحضان تركيا الحديثة المسلمة( )، فيما أنكر الثاني (البريطانيون) بالقول أن يكون الأكراد لا يريدون الانضمام إلى تركيا الحديثة، وذلك لأن الأكراد ليسوا من العرق الطوراني التركي الذي ينتسب إليه الأتراك كما روّج له الاتحاديون (الأتراك) في نبذ الدين الإسلامي، وأضاف اللورد كيرزون وزير خارجية بريطانيا أن لغة الأكراد وعاداتهم تختلف عن لغة الأتراك وعاداتهم( ). ورد (عصمت اينونو باشا) وزير خارجية تركيا بأن الأكراد لا يختلفون عن الأتراك وأن كانوا يتكلمون لغتين مختلفين، وأشار إلى أن الشعب الكوردي على استعداد لأن يتحمل أي تضحية وسيكافحون لأن يكونوا جزءاً من تركيا الحديثة( ). استثمر (اللورد كيرزون) وزير خارجية بريطانيا البيانات التي بين يديه – أعدها الضباط السياسي البريطانيون طيلة أربع سنوات - وجددوها في عام 1920م ليقول لنظيره التركي (عصمت باشا اينونو)، أن (نفوس) سكان ولاية الموصل الكوردية ما بين (80- 90) ألفاً، وعدد العرب والأكراد يتراوح ما بين (50- 60) ألفاً، بينما قدّر الأتراك عدد العرب بحدود من مجموع سكان ولاية الموصل( )، وقال (اللورد كيرزون) بأن أتراك ولاية الموصل (المقصود التركمان في منطقة كركوك الكوردية) ليسوا من الأتراك العثمانيين، فهم يسمّون أنفسهم تركمان، ولا يتكلمون لغة أهل اسطنبول، ومن المؤكد أنهم جاءوا إلى العراق قبل أن يؤسس عثمان بك الإمبراطورية العثمانية أو (كقوة لمسك طرق المواصلات) طريق الحرير بين اسطنبول وولاية الموصل، بغداد( )، وظهر جلياً من البيانات التي حملها الطرفان البريطاني والتركي مقدار الفارق في نفوس الأكراد والأتراك، حيث ادعى الثاني التركي أن الأكراد يؤلفون (5/4) سكان ولاية الموصل، في حين يؤلف العرب وغير المسلمين أقل من (5/1) سكانها( ). انظر الجدول رقم (1).

الجدول رقم (1)
البيانات التي أوردها وزير الخارجية التركي عصمت باشا واللورد كيرزون وزير الخارجية البريطاني كانون أول 1922م( )
الأثنيات البيانات التركية البيانات البريطانية
أتراك 146960 66000
أكراد 263830 455000
عرب 043210 186000
مسيحيون ....
يزيديون 18000 ....

غير مسلمين 31000 ....
يهود 17000
المجموع 786000 50300
المصدر: الموسوعة العسكرية البريطانية.

وذكّر اللورد كيرزون وزير خارجية بريطانيا نظيره التركي (عصمت اينونو باشا) الذي كان يتحدث بالنيابة عن رغائب سكان ولاية الموصل ذات الاغلبية الكوردية، وبياناته (الغير دقيقة) عن حجم العرب بالقياس إلى الأكراد والأتراك، ليقول له أن الأكراد إيرانيون لأن لغتهم التي يتحدثون بها هي أقرب إلى اللغة الإيرانية( )، وأنهم منحدرون من الماذيين / الماديين اجداد الكورد وأن أوصافهم فارسية أكثر مما هي تركية. أما عدد الأتراك الذين قدرهم (عصمت باشا إينونو) فإنهم أكثر من ضعفي العدد الذي تحدث به كيرزون وزير خارجية بريطانيا( ).
أصر وزير الخارجية التركي (عصمت باشا اينونو) على عدم عرض قضية ولاية الموصل الكوردية على مجلس عصبة الأمم، فيما رد نظيره البريطاني (اللورد كيرزون)، بأنه متمسك بالمادة الحادية عشر من ميثاق عصبة الأمم التي تقول بأن أية حرب، أو أي تهديد بالحرب، سواء كان يؤثر بصفة مباشرة على أي من أعضاء عصبة الأمم أو غيرهم، فإنه من اختصاص العصبة، وأن عصبة الامم سوف تتخذ أي إجراء يبدو حكيماً لصيانة سلام الأمم( )، وفي هذه النقطة انضم ممثلو اليابان، فرنسا، إيطاليا إلى تأكيد قول اللورد كيرزون وزير خارجية بريطانيا دون رأي عصمت إينونو باشا، وفي الحادي والثلاثين من شهر كانون الثاني 1923، أحالت بريطانيا موضوع ولاية الموصل (كوردستان العراق) إلى عصبة الأمم( ). ويعتقد الباحث، أن النفوذ البريطاني في عصبة الأمم كان كبيراً، فهي الدولة المنتصرة في الحرب، وهي نفسها التي خاضت الحرب ضد الأتراك العثمانيون وطردتهم خارج ولاية الموصل (كوردستان العراق)، كما أنها هي نفسها (بريطانيا) تحتكم إلى عصبة الأمم لصيانة السلام الدائم، ولكن بالطريقة التي هي تريدها.

* كوردستان في اتفاق سيفر 10 آب/ أغسطس 1920
تضمنت اتفاقية (سيفر 1920) فيما يخص كوردستان بموجب المواد الموضحة: 62، 63، 64، ما يلي( ):
1- فقدان تركيا الحديثة مناطق ما بين النهرين وجنوب شرق الأناضول وسوريا وهي المناطق التي يقطنها الأكراد (كوردستان)، بالإضافة إلى المناطق العربية الأخرى التي كانت تحت سيطرة السلطة العثمانيين.
2- كان المقصود بكوردستان في (اتفاق سيفر10 اب 1920) المنطقة الواقعة جنوب شرق الأناضول أي كوردستان الشمالية- كوردستان تركيا- المركزية.
3- منح الاستقلال الذاتي للأكراد في كوردستان تركيا والتنويه بإمكان منحهم (الاكراد) الاخرين الاستقلال ايظا إذا ما أثبت الشعب الكوردي رغبته في ذلك.

* الاستقلال الذاتي للأكراد كما ورد في (معاهدة سيفر10 اب 1920) كان مشروطاً بتحفظات قوية وهي:
1- استفتاء أهالي المنطقة الكوردية كوردستان (ولاية الموصل) فيما إذا كانوا يريدون الانفصال عن تركيا الحديثة أم لا؟
2- يعرض نتيجة الاستفتاء اهالي المنطقة الكوردية (ولاية الموصل –كوردستان العراق) على عصبة الأمم وتقرر في ضوء ذلك ما إذا كان الأكراد في منطقة كوردستان جديرون بالاستقلال أم لا.
3- إذا ما قررت عصبة الأمم جدارة الأكراد بالاستقلال (الاكراد) في كوردستان يبلغ ذلك إلى تركيا الحديثة التي عليها أن تنفذ قرارات عصبة الأمم في هذا الشأن. ولا يمانع الحلفاء عندئذ من انضمام أكراد ولاية الموصل (كوردستان العراق) الى الدولة الكوردية المقترحة في كوردستان( ).
أما كوردستان إيران والجزء الكوردي من سوريا فقد استبعد من الدولة الكوردية المستقلة المقترحة (كوردستان) ولم يرد بشأنه إشارة في (اتفاق سيفر10 اب 1920)( ).
ينشأ سؤال عما إذا كانت (بريطانيا وفرنسا) مهتمتين حقا كما أكدت (اتفاقية سيفر) على ضمان (حق تقرير المصير للشعب الكوردي) في كوردستان؟ أم كان همهما الحقيقي الحيلولة دون اتساع الأثر الذي أحدثته ثورة أكتوبر الاشتراكية في روسيا سنة 1917. وقد رأت الدولتان (بريطانيا وفرنسا) إقامة دولة متخلفة إقطاعية تكون بمثابة العازل بين (تركيا وروسيا السوفيتية) وكنقطة إستراتيجية محتملة ضد الاتحاد السوفيتي قريبة من حقول النفط في القوقاز وقد أرعبهم التعاون بين الأكراد والكماليين الأتراك فرموا بهذه الخطة إلى فصل الأناضول الشرقي أي كوردستان تركيا فيضعفون بذلك موقف الكماليين الأتراك وكان البريطانيون بوجه خاص يعتقدون بأن هذه الدولة (الكوردية في كوردستان) لدى قيامها ستكون تحت نفوذهم في الوقت الذي كانت بريطانيا تسعى إلى انتزاع ولاية الموصل (كوردستان العراق) من تركيا بصفة نهائية( ).

* هجرة معاكسة للكورد من كوردستان تركيا إلى كوردستان العراق
أصبحت الأوضاع في المنطقة الكوردية من ولاية الموصل (كوردستان العراق) خلال عام 1925 وأوائل عام 1926، أكثر هدوءاً مما كانت عليه قبل سنوات مضت. ففي (محافظة السليمانية)، أدى فتح طرق المواصلات، وبناء مخافر الشرطة ومقراتها، إلى تحديد الحركات والانتفاضات الكوردية التي كان الشيخ محمود الحفيد ومن معه من الأكراد. بتنفيذها ضد القوات البريطانية والعراقية ونظراً للعمل الذي قام به الجيش العراقي والشرطة العراقية، فقد أضطر الشيخ محمود الحفيد إلى أن يتسلل عبر مدينة حلبجة والمناطق الأخرى التي يديرها العراق العربي الجديد، إلى داخل الحدود الفارسية (كوردستان إيران). كما أنه أخفق الشيخ محمود الحفيد في كسب تعاون عشائر كوردية منهم غيرهم من الجاف معه، كما لم ينجح من كسب بعض العشائر الكوردية.
لم يعد في مدينة راوندوز الكوردية أي وجود لأي نشاط تركي مباشر، كما أن النزاع في منطقة بشدر الكوردية قد انتهى بمصالحة كانت لفائدة رئيس (عشائر البشدر بابكراغا البشدري). أما في الحدود الشمالية-كوردستان تركيا التي كانت تمثل المظهر المهم لتلك الفترة، فإنه إلى جانب الزيارة التي قامت بها لجنة التحقيق الاممية (لجنة تقصي الحقائق الاممية) والوصول لتلك الحدود وهجرة المسيحيين ومنهم الاثوريين الذين طردوا من كوردستان تركيا الحديثة، كان يوجد زخم من اللاجئين الأكراد، الذين قدموا من المناطق الكوردية التي نشبت فيها الثورة الكوردية بزعامة (الشيخ سعيد بيران) في شهر شباط عام 1925، والتي أدعى نجاحها المبكر إلى أقدام الأتراك على اقتراف أعمال انتقامية وعنيفة ضد الأكراد.
وكان الجماعات الكوردية في كوردستان تركيا التي نجت من انتقام الأتراك من هؤلاء الأكراد النازحين إلى كوردستان العراق تحت قيادة ابن سيد قادر رئيس عشيرة نيري وابن الشيخ سعيد بيران نفسه وأخيه. وقد تم توطين هؤلاء اللاجئين داخل كوردستان العراق الجديد وفي أماكن بعيدة عن الحدود.
توجهت جماعات واسعة من الأكراد في أواخر عام 1925 بمحاولة (جذب عراقي بريطاني لهم) فاجتازت الحدود طلباً للجوء إلى كوردستان العراق الجديد، أي إلى ولاية الموصل الكوردستانية. وكانت هذه الجماعات تضم أعداداً من عشيرة ميران تحت زعامة نايف بك قدمت في شهر شباط 1926 وتم توطينهم في ذات المنطقة الكوردية من كوردستان التي اعتادوا الرعي فيها أثناء الشتاء على ضفاف نهر دجلة، كذلك تم في شهر تشرين الثاني عام 1925 توطين سبعة آلاف عائلة من عشائر الكويان الكوردية أيضاً.
وفي أعقاب هؤلاء جاء زهاء ألف شخص من المسيحيين الذين قدموا من منطة (طور عابدين) الكوردية في ذات الوقت الذي توافد فيه حوالي عشرة آلاف شخص من الكورد ، كما قيل، من عشائر الآتروش الكوردية إلى منطقة العمادية في كوردستان، وذلك نتيجة ضغط من القوات التركية التي قاتلتهم وأبعدتهم إلى هناك.
كانت المشكلة التي واجهتها السلطات العراقية العربية الجديدة نتيجة لجوء هذه الأقوام الكوردية، غير المرغوب فيها والمعدمة تقريباً، من المشاكل المعقدة بصفة خطيرة. وبصفة عامة كان النظرة في هذه الفترة إلى المنطقة الكوردية من كوردستان العراق الجديد، تبدو ملائمة. ذلك أن الأكراد لم يتأثروا بالانتفاضات والثورات الكوردية التي حلت في كوردستان التركية الحديثة. كما إن الإدارة الاعتيادية ومن نمط أساسي، قد سادت الولايات الكوردية الأربع (السليمانية، أربيل، كركوك، دهوك) ما عدا منطقة صغيرة من محافظة السليمانية تقع عند الحدود مع بلاد فارس (كوردستان إيران).
قدمت مكافآت ملموسة وبسخاء حسن، إلى الأكراد المشككين في موضوع استخدام اللغة الكوردية، والقانون الدولي، والإجراءات المطبقة، والمدارس، وتعيين الموظفين. فقد كان المئات من الأكراد يعملون في الدولة العراقية الجديدة، في الوظائف المدنية والعسكرية من جميع المستويات. وهو ما ساهم إلى ظهور قوات مدربة من الجيش وقوات المرتزقة الليفي تابعة للحكومة في كل زاوية داخل الريف الذي كان الأكراد يعيشون فيه. وتم بناء الطرق أو إصلاح ما عطب منها، وفرضت الحراسة عليها، ومدت خطوط البرق، وشجعت تجارة التبوغ وتم تنظيم المؤسسات. كان للحكومة المركزية يداً وقدماً هناك، وأصبح الأمن عاماً. كذلك احتل النواب الأكراد مقاعدهم في مجلسي النواب والأعيان وفي الوزارة العراقية ذاتها.
وبذلك أصبح اندماجهم التام في الدولة العراقية الجديدة، يؤلف أملاً ليس من المستحيل تحقيقه.
وعلى الرغم من الحنق الذي أصاب العراقيين من وجود الأقلية الاثورية المتمردة، الجامحة التي تصعب إدارتها، فقد ظهر بأن هؤلاء يجب أن يتم توطينهم في كوردستان العراق الجديد وليس في مكان آخر. لم تستطع البقية الباقية من هؤلاء، والتي يقدر عددها بعشرين ألف شخص، أن تتمركز في مكان واحد، وذلك لأن العراق الجديد لا يستطيع أن يوفر مكاناً وافياً، مزروعاً، لا يحتله أحد. وهكذا انتشرت مئات العوائل الاثورية من عشائر باز وجيلو في سهل الموصل، وفي منطقة التيارية العليا وتاخوما في مناطق دهوك والعمادية، وكذلك التيارية السفلى حوالي برواري بالا. وكان المؤمل فيما بعد أن يتم إيجاد مكان لتوطين حوالي ألف أسرة في منطقة برادوست في قضاء راوندوز. وعدد أكثر من ذلك، في منطقة برواري زير. وتم جمع الأموال في لندن لمساعدة الاثوريين( ) وزودوا بالبذور وبالماشية. كما أن ما كان يحصل عليه المنضمون منهم إلى قوات المرتزقة الليفي من مرتبات (رواتب)، قد جعل الكثير من عوائلهم تعيش سوية. غير أن احتفاظهم بهويتهم الاثورية كأقلية واعتزازهم بديانتهم وتقاليدهم المسيحية كانت تنتقل إلى من بعدهم، مثلما انتقلت طويلاً إلى الآخرين من الأقليات المسيحية الأخرى في العراق العربي الجديد.

وكان من الطبيعي أن يحدث انقسام بين أهالي ولاية الموصل عند قدوم اللجنة (تقصي الحقائق) بسبب اختلاف السكان وأوضاعهم الاجتماعية. فمنهم من كان يريد الرجوع إلى الحكم التركي بدافع أن دين الإسلام هو من يجمعهم، دون الالتزام بحكم الإنجليز (الكفار) الذين مدمنون على شرب الكحول. وكان نقيض الكورد المتدينون، وجود الأقليات المسيحية واليهودية التي جندت وبشدة الحكم الإنجليزي على الحكم التركي. والواقع أن الأكراد الذين يؤلفون اكثر من (5/3) من ولاية الموصل الكوردية كانوا على نقيض من الحكم (العربي والتركي)، ربما باستثناء مجموعة من كبار الملاكين الكورد أصحاب المصالح) الذين يريدون تبعية الولاية الموصل الكوردية لحكومة بغداد العربية. هذه هي حال الكورد والعرب والأقليات الأخرى، إلا أن الاستثناء الكبير في جذب
الكورد لهذا الطرف أو ذلك، هو أن أكراد السليمانية قد عارضوا أي وصاية عربية أو تركية وحتى الإنجليزية دون ضمانات.
وأن ما يجمعهم (الاكراد) مع الأتراك ليس أكثر من دين الإسلام.
وعندما قوض مصطفى كمال أتاتورك الخلافة العثمانية الإسلامية آذار 1924 صارت تركيا الحديثة علمانية اصبح الاتراك دون رابط يجمعهم مع الكورد.
وقد وصفت مذكرة موقعة من رموز أهل السليمانية لعصبة الأمم أن ضم أكراد ولاية الموصل الكوردية إلى تركيا جريمة ضد حقوق الإنسان عامة وضد حقوق الكورد خاصة. وختمت المذكرة الأولى الالتماس من مجلس عصبة الأمم أن يساعدون الكورد على تحسين حالة (الشعب الكوردي) شعب منسي ومهجور ليخدم السلم والرقي في الشرق الأدنى.
كما أرسلت الجمعية الكوردية في السليمانية مذكرة أخرى إلى عصبة الأمم تذكرها أن الواجب هو أن ترفع العصبة صوت كوردستان بين دول العالم المتمدن، وهي تعارض بشدة مطالب حكومة أنقرة لامتلاك ولاية الموصل الكوردية لأن أكثرية سكان هذه الولاية من الأكراد.

الفريق الركن الدكتور
عبد العزيز عبد الرحمن المفتي
عمان اذار 2015

Quick Respons Code:

كاتى تۆماركردن: PM 3:03:23 2023/28/2
ناوى تۆماركار: هەژار كامەلا

بابەت: 129
المؤتلف والمختلف في قضايا الكرد واليهود والفلسطينيين .. نظرة نقديّة مُوجزة
https://www.kurdipedia.org/?q=20220606162059416541

آلان بيري
المحتويات
مُقدمة. 2
القضية الكُرديّة والقضية الفلسطينيَّة. 2
القضية الكُرديّة والقضية اليهوديّة. 4
خاتمة. 9
قائمة المصادر والمراجع. 10

مُقدمة
أعلم جيداً أن قضية الصراع الفلسطيني – الإسرائيلي معقدة للغاية، وهي ما تزال تشهد تطورات مستمرة منذ أولى الحروب التي دارت بين الطرفين عام 1948. كما وأنني مدركٌ جيداً لضرورة توخي الحذر حين إبداء الرأي بهذا الصراع عموماً وبما يستجد منه بين الحين والآخر خصوصاً. فهو صراعٌ مستمر مشحونٌ بالتناقضات، ولم ينتهِ بعد.
هناك توجهٌ شبه عام في الوسط الكُردي يشتمل على مقارنة القضية الكُردية بالقضية الفلسطينيَّة، كما وهناك توجهٌ آخر مغاير للأول تمامًا يشتمل على مقارنة القضية الكُردية بالقضية اليهودية – الإسرائيلية.

التوجه الأول ينطلق من عدالة وشرعية القضيتين وأن الكُرد والفلسطينيين شعوب مُضطهدة وأراضيهم التاريخية مُحتلة؛ في حين ينطلق التوجه الثاني من قضية إشكاليّةِ عدم التحول إلى دولة قومية لدى الشعبين الكُردي واليهودي، وكيف أنهما تعرضا للإبادة الجسدية في القرن العشرين. فلا اليهود كان لديهم دولة تحميهم من الإبادة، ولا الكُرد لديهم دولة تحميهم من الإبادة.
كلا التوجهين ينطويان على عدة مغالطات كان جديراً بالوسط الكُردي عدم الدخول في متاهته. سأقف في إطار هذا البحث على بعض تلك المغالطات محاولاً في الآن نفسه توضيح أوجه الشبه والقواسم المشتركة الصحيحة المُنسجمة مع تاريخ تطور وتشكل القضايا الثلاث.

القضية الكُرديّة والقضية الفلسطينيَّة
لا شك أن القضية الفلسطينيَّة قضية عادلة (إنني اتعمد استخدام اصطلاح "القضية الفلسطينيَّة" لتأكيد خصوصيتها الفلسطينيَّة جغرافياً وتاريخياً دون مزجها بالوسط العروبي – الإسلامي)، إلا أنها مختلفة عن القضية الكُردية من حيث الجوهر. الركيزة الأساسية في القضية الكُردية تاريخياً – منذ التقسيم الأول لكُردستان بموجب اتفاقية قصر شرين في العام 1639 بين المملكة الصفوية والسلطنة العثمانية – هي الحقيقة الكُردية. فمسائل العدالة والشرعية في القضية الكُردية لا تتمتع بالدرجة الأولى من حيث الأهمية، فهي قضايا لا يسعى الكُرد إلى إثباتها نظراً للتاريخ الطويل المشترك الذي يجمع الكُرد بالشعوب التركية والعربية والفارسية. فوجود الكُرد في هذه الرقعة الجغرافية أي في كُردستان (الأرض التاريخية للكُرد) لم يكن موضوع الحديث إلا مؤخراً وذلك أعقاب الحرب العالمية الأولى. ولم يبحث الكُرد عن إثبات عدالة وشرعية قضاياهم من المنظور الحقوقي، مع التأكيد على أن ميدان الحقوق بصيغته الراهنة (أي ببصمة الحضارة الأوروبيّة الحديثة) لم يساعد في تقدم القضية الكُردية خلال القرن العشرين قيد أنملة. فالوثيقة الحقوقية الوحيدة المعنية بالقضية الكُردية بصيغتها الحديثة في بدايات القرن العشرين كانت البنود 62، 63، 64 من اتفاقية سيفر من العام 1920، والتي أُلغيت بموجب اتفاقية لاحقة وهي اتفاقية لوزان لعام 1923 (عثمان 2016). وبذلك لم يبقَ ما يمكن تثبيته حقوقياً وإقراره بموجب القانون الدولي أو ما يُسمى حق الشعوب أو حتّى في إطار "علم العناصر الثلاث" كما صاغه حقوقي الدولة الألماني- النمساوي جورج يلينك (يلينك 1905: 381–420).
كما أن القضية الكُردية لم تكن قضية حقوقية في كل من الدول تركيا، سوريا وإيران. فالجانب الحقوقي للقضية الكُردية يظهر فقط ضمن حدود دولة العراق الحديث. ففي العراق ثمة وثائق حقوقية تُقرُّ بالحقوق السياسية والثقافية الكُردية في إطار الحكم الذاتي. اتفاقية الحكم الذاتي الأولى تعود إلى العام 1970 والأخرى إلى بداية التسعينات من القرن الماضي وذلك بعد صدور قرار مجلس الأمن رقم 688 الخاص بالكُرد عام 1991. كما وشهدت القضية الكُردية في العراق تطورات أخرى مثيرة للاهتمام على الصعيد الحقوقي بعد سقوط نظام البعث عام 2003.
أمّا بالنسبة للجهود المبذولة في الدول سوريا، تركيا وإيران لإقرار الحقوق الكُردية دستورياً فقد باءت جميعها بالفشل. فالقضية الكُردية في الأجزاء الكُردستانيّة الثلاث لم تلقَ آذاناً دوليّة صاغية كما في الحالة الكُردية العراقيَّة.
فعلى سبيل المثال: جميع مرافعات عبد الله أوجلان الموجهة لمحكمة حقوق الإنسان الأوروبيّة لم تجلب أية نتائج خاصة بالقضية الكُردية ضمن تركيا. كما أن جهود عبد الرحمن قاسملو أيضاً في دفع المجتمع الدولي لإقرار وتثبيت الحقوق السياسية والثقافية للكُرد في إيران باءت بالفشل. أمّا في سوريا فلم تغدُ القضية الكُردية موضوع الحديث دولياً إلا مؤخراً في ظل الحرب الدائرة في البلاد، مع الإشارة إلى أنها كانت ولفترة وجيزة على أجندة الاستعمار الفرنسي إبان حركة الاستقلال الذاتي أو ما كان يُسمى حينها أيضاً "بالتحالف الكُردي – المسيحي" عام 1937 (آلسوب 2014: 58 – 61).
إذاً والحال هذه، فإننا أمّام سيناريوهات تاريخية مختلفة فيما يخص القضيتين الكُردية والفلسطينيَّة. فقد تم إقرار تقسيم فلسطين – إسرائيل الحالية إلى دولتين بموجب قانون أممي يعود إلى العام 1947، وقد تَبِعَ ذلك القرار جهودٌ دوليةٌ أخرى خاصة بحل الصراع بين الطرفين، وما تزال هذه الجهود قائمة حتى اللحظة. أمّا بالنسبة للواقع الفلسطيني الحالي فهو "أفضل" بكثير مما هو عليه الواقع الكردي الحالي. ففي الضفة الغربية توجد حكومة مُعترفٌ بها دولياً، كما وهناك اعترافٌ بدولة فلسطين من قِبَلِ 138 دولة في العالم. كما وتتمتع فلسطين بوضع "دولة مراقبة غير عضو" في الأمم المتحدة ولها عضوية كاملة في اليونسكو وجامعة الدول العربية ومنظمة التعاون الإسلامي. كما أن حماس كحركة سياسية مُقابلة لمنظمة التحرير تنفرد بحكم قطاع غزة منذ قرابة 14 عاماً من النواحي كافة.
وعليه، فإن وضع الفلسطينيين مختلفٌ تماماً عن وضع الكُرد. فإسرائيل لم تمنع اللغة والثقافة العربية أبداً، وتعترف بمنظمة التحرير الفلسطينيَّة مُمَثِلةً للشعب الفلسطيني بحسب اتفاقية أوسلو. أمّا في تركيا فقد كانت اللغة الكُردية ممنوعة والتحدث بها يُعتبر جرماً يُحاكم عليه القانون التركي، كما ومنعت الحكومات التركية

المتتالية ،منذ تأسيس الجمهورية مطلع عشرينات القرن المنصرم وحتى بداية الألفية الثالثة ، الثقافة الكُردية. عدا عن أن إنكار الوجود الكُردي كان الخطاب السائد في تركيا حتى أمد قريب. فتركيا الجمهوريَّة لم تكن تعترف بوجود الكُرد أصلاً وتعتبر كُرد تركيا أتراك الجبال فقط لا غير.

أمّا في سوريا ومع صعود حزب البعث إلى السلطة في سنة 1963 فقد تعرض الكُرد للتهجير القسري والاضطهاد السياسي على نحو مُكثف. كما ومُنعت اللغة والثقافة الكُردية، وعاشت المناطق الكُردية في وضع أسوأ من وضع المُستعمرة من النواحي كافة. أمّا في إيران فلم يكن الأمر مختلفاً كثيراً. ففي عهد الشاه قُمِعَتِ الثورات الكُردية (انتفاضة سمكو شكاك 1919 وإعلان جمهورية مهاباد 1946) وفي عهد الثورة الإسلامية الشيعيّة ازداد الوضع بالنسبة للكُرد أكثر سوءاً.

أوجه التطابق بين القضية الكُردية والفلسطينيَّة تتلخص في أمرين أثنين هُما: واقع الاحتلال والاضطهاد المُمَارس مع ضرورة التميز بين حجم وتبعات واستمرارية الأمرين. ففي الواقع الفلسطيني شمل الاضطهاد الجوانب السياسيَّة بالأكثر، كما أن إسرائيل لا تحتل غزة ولا الضفة الغربية. أمّا في الواقع الكُردي فالاضطهاد يشمل الجوانب اللغوية، والثقافية، والسياسية، والاقتصادية، والحقوقية كافة. كما أن الدول المُحتلة لكُردستان – من منظور الحركة القوميّة الكُردية قديماً، وخصوصاً تلك الحركات التي كانت تنادي بتحرير وتوحيد كُردستان كاملةً – تحتل كُردستان من خلال سلطتها المركزية، وما على الكُرد إلا مقاومة تلك السلطات وإعادة أوصال كُردستان المُجزأة . أمّا واقع الحراك القومي الكُردي فمختلفٌ تماماً عما كان عليه من قبل. فالحركات السياسية الكُردية تُطالب اليوم بإدارات ذاتية وحكم ذاتي محلي في الدول التي يعيش فيها الكُرد. فالحزب الديمقراطي الكُردستاني – إيران على سبيل المثل يطالب بإيران ديمقراطيّة فِدراليّة. أمّا الإدارة الذاتية لشمال وشرق سوريا فتسعى لنفس المطالب مع تأكيد التعدديَّة الإثنيَّة والدينية للإدارة الحالية وتطوراتها المُستقبلية. الجهود ذاتها نلاحظها في تركيا أيضاً. فحزب العمال الكُردستاني هو الآخر يسعى لتثبيت واقع مُشابه لما تسعى إليه القوى الكُردية في كل من إيران وسوريا. الاختلاف الوحيد هُنا يظهر مرة أخرى في الجزء الكُردي ضمن دولة العراق الحاليّة. فالكُرد في جمهوريّة العراق الفِدرالية يتمتعون بحكم ذاتي مُوسع منذ سنوات طويلة وقد سعوا منذ فترة وجيزة من خلال استفتاء شعبي عام لإعلان الاستقلال عن العراق وتشكيل أول دولة قومية كُردية مُكتملة الأركان في المنطقة.

القضية الكُرديّة والقضية اليهوديّة

والآن سنأتي لمناقشة التوجه الثاني المعني بوضع كُلٍ من القضيتين الكُرديّة واليهوديّة في إطار واحد.

بداية عليَّ التبيان جيداً أننا في هذا السياق نتحدث عن اليهود بصفتهم شعب تعرضوا للإبادة الجسديّة والثقافيّة والتهجير القسري منذ قرون، على عكس الكُرد. ومن الناحية الزمنية سأقتصر هُنا على مناقشة واقع الشعبين خلال القرن العشرين والحادي والعشرين على نحو مُوجز مع إعطاء لمحة تاريخية .

قضيّة التحول إلى دولة قومية لدى اليهود تبلورت على نحو جاد من خلال نشاطات المنظمة الصهيونيّة العالميّة نهايات القرن التاسع عشر وحتَّى العقد الثاني من القرن العشرين. فقد تعرض اليهود في أوروبا إبان الحرب العالمية الثانية لإبادة جسدية واسعة، عُرفت في الأدبيات التاريخية لشدة هولها "بالمحرقة اليهودية" أو "الهولوكوست"، مارستها ألمانيا النازية على نحو مُمنهج للغاية. وبعد انتهاء الحرب العالمية الثانية وسقوط "الرايخ الثالث" أصبحت حاجة اليهود الناجين من الإبادة (Shoa) لتأسيس دولة تحميهم من إبادات أخرى مُحتملة، مُلحة أكثر فأكثر. وبالفعل فقد حققت الصهيونية بوصفها ايديولوجيّا قومية النجاح على درب التحول إلى دولة. حيث كانت تسود الأوساط اليهودية الأوروبيّة آنذاك توجهات أخرى مغايرة للصهيونيّة وكانت التناقضات قائمة بين مختلف شرائح اليهود الأوروبيين. فمنهم من كان يرى على سبيل المثال ضرورة اندماج اليهود ضمن المجتمعات الأوروبية الديمقراطية، والتعايش مع الأوروبيين وفق أُسس السلم الأهلي والمجتمعي.

بالنظر إلى سياق تحول اليهود إلى دولة يتضح لنا على الفور أنه مختلفٌ تماماً عن ماضي وراهن القضية الكُردية. فالحركة السياسية القوميّة اليهودية أسست لدولة إسرائيل على أرض لا يسكنها يهود بأعداد كبيرة، ما يُنافي بالمقام الأول – من المنظور الحقوقي على أقل تقدير – مبادئ "علم العناصر الثلاث" بحسب يليك، واعتمدت في تحديدها واتخاذها لجغرافية فلسطين أرضاً للوطن الجديد على نصوص دينية موجودة في العهد القديم. وحين قَدِمَ اليهود في سياق الهجرات الكبيرة قبل وبعد تأسيس الدولة عام 1948 فلم يجدوا "أرضهم" بطبيعة الحال أرضاً خالية من السكان، فسكنوها. بالعكس تماماً فهذه الجغرافية مأهولة بالسكان منذ قرون.

ما يمكن تأكيده في هذا السياق من أوجه الشبه بين القضيتين هو حقيقة أن كُلاً من الشعبين الكُردي واليهودي قد تعرضا للإبادة الجسدية والثقافية المُمنهجة، إلا أن الاختلاف الجوهري للقضية الكُرديّة عن القضية اليهودية يكمن في مساعي التحول إلى دولة قومية.

فالكُرد وعلى عكس الشعب اليهودي يعيشون على أرضهم التاريخية منذ قرون طويلة وقد أسسوا على هذه الأرض الممالك القوية (مملكة ميتاني حوالي 1450 ق.م، ومملكة ميديا حوالي سنة 850 – 550 ق.م) والإمارات والحكومات وسلطات الحكم الذاتي المُوسعة بشكل مستمر، نذكر منها على سبيل المثال:

1. الحكومة الروادیَّة في أذربیجان (حكمت بین أعوام 844 – 1221 میلادیّة).

2. الدولة الحسنویة أو ما تُسمى أیضاً البرزیكانیة في همذان (حكمت بین أعوام 941 – 1014 میلادیّة).

3. الدولة الشَّدَّادیة في أرّان (حكمت بین أعوام 951 – 1072 میلادیّة)، وتتوزع أرّان بین جمهوریات أرمینیا وجورجیا وأذربیجان الحالیّة.

4. سلطة الحكم الدوستكیة بشمال كُردستان الحالیة والتي تُعرف أیضاً بالدولة المروانیة (حكمت بین أعوام 961 – 1085 میلادیّة).

5. سلطة الحكم العنازیة في حلوان بجنوبي كُردستان الحالیة (حكمت بین أعوام 990 – 1054 میلادیّة).

6. سلطة الحكم الشبانكاریة بفارس (حكمت بین أعوام 1021 – 1259 میلادیّة).

7. سلطة الحكم اللوریة الكبرى في لورستان بشرق كُردستان الحالیة (حكمت بین أعوام 1155 – 1423 میلادیّة).

8. سلطة الحكم اللوریة الصُغرى في لورستان بشرق كُردستان الحالیة (حكمت بین أعوام 1174 – 1834 میلادیّة).

9. سلطة الحكم الأردلانیة في شرق كُردستان الحالیة (حكمت بین أعوام 1220 – 1867 میلادیّة).

10. الحكومة الملكیة الكُردیة في خراسان في شرق كُردستان الحالیة (حكمت بین أعوام 1245 – 1383 میلادیّة).

11. سلطة الحكم الزَندیَّة في شرق كُردستان الحالیة (حكمت بین أعوام 1753 – 1787 میلادیّة).

12. سلطة الحكم البراخُوئیة في بلوشستان (حكمت بین أعوام 1758 – 1882 میلادیّة).

هذا بالإضافة إلى عدد من الإمارات الكُردیة نذكر منها:

1. إمارة حصن كیفا (حوالي 1335 میلادیة).

2. إمارة سلیفاني: والتي ظلت قائمة حتّى مطلع القرن العشرین.

3. إمارة بدلیس: (حكمت بین أعوام 1182 – 1847 میلادیّة).

4. إمارة بابان: (حكمت بین أعوام 1649 – 1850 میلادیّة).

5. إمارة سُوران: (حكمت بین أعوام 1816 – 1850 میلادیّة).

6. إمارة بادینان: تأسست هذه الإمارة في النصف الأول من القرن الخامس عشر المیلادي وانتهت منتصف القرن التاسع عشر.

7. إمارة الهكاریَّة: (حكمت بین أعوام 1390 – 1845 میلادیّة).

هذا فضلاً عن وجود عدد من الدول والممالك الأخرى التي أسسها الكُرد، والتي لم تكن بطبیعة الحال سلطات حكم كُردیّة على أراضٍ كُردیّة. نذكر منها على سبیل المثال:

1. الدولة الأيوبيّة في مصر والشام (حكمت بين أعوام 1171 – 1254).

2. الحكومة السالاريّة في أذربيجان (حكمت بين أعوام 913 – 1029). والجدير بالذكر هنا أن جمال رشيد أحمد ذكر في كتابه "لقاء الأسلاف" أن الأسرة المؤسِسة لهذه الحكومة ديليمية الأصل (أحمد 1994: 212). في حين يعتبر المؤرخ محمد أمين زكي في كتابه "خلاصة تاريخ كُرد وكُردستان" هذه الأسرة من أصول كُردية (زكي 1939: 82) (الخليل 2013: 239 – 241).

أمّا في العصر الحديث فقد كانت هناك محاولات عديدة لتشكيل كيان كُردي، إلّا أن معظمها قد باءت بالفشل. نذكر منها بحسب التسلسل الزمني على سبيل المثال:

1. ثورة الشيخ عبيد الله النهري (1826 – 1883) عام 1880 في مناطق شرق كُردستان. وقد طالب الشيخ النهري بالاستقلال الذاتي ضمن الإدارة العثمانيّة.

2. ثورة محمود البرزنجي (1881 – 1956) عام 1919. هو الآخر طالب بحكم ذاتي للكُرد في جنوب كُردستان، كما وعين نفسه ملكاً لكُردستان.

3. ثورة سمكو شكاك (1887 – 1930) عام 1919. أعلن سمكو في عام 1920 جمهورية آزادستان المُستقلة، والتي دامت لأشهر قليلة.

4. منطقة الحكم الذاتي ضمن الاتحاد السوفياتي سابقاً والتي عُرفت بكُردستان الحمراء وعاصمتها لاجين. تأسست هذه الإدارة الذاتية عام 1923 ودامت حتّى عام 1929.

5. ثورة الشيخ سعيد بيران (1865 – 1925): كان يترأس الشيخ بيران جمعية آزادي لتحرير كُردستان، وقد بدأ الثورة المُسلحة عام 1925.

6. عصيان وانتفاضة آغري بين أعوام 1926 – 1930 والتي سعت لتحرير كُردستان.

7. انتفاضة سيد رضا (1863 – 1937): قاد سيد رضا في سنة 1937 في منطقة ديرسم بشمال كُردستان عصياناً مُسلحاً ضد الدولة التركية لانتزاع الحقوق السياسية والثقافية الكُرديّة.

8. جمهورية مهاباد: أسسها القاضي محمد (1893 – 1947) في شرق كُردستان. دامت إحدى عشر شهراً.

9. ثورة أيلول 1961: ثورة مُسلحة دامت لعدة سنوات، قادها المُلا مصطفى البرزاني (1903 – 1979) من جبال كُردستان. انتهت بإعلان الحكم الذاتي في جنوب كُردستان عام 1970 (بيري 2020: 4 – 8).

أمّا الشعب اليهودي فقد عاش قطيعة زمنية طويلة الأمد فيما يخص الاستيطان على "أرضه التاريخيّة". وأولى مساعي التحول إلى دولة قومية جاءت في وقت كانت التناقضات في الشرق الأوسط في أوجها. فهندسة الدول القوميّة المُستحدثة بعد الحرب العالمية الأولى على يد القوى الاستعماريّة اقتطعت للشعب اليهودي أيضاً أرضاً تستوطنه وهي نفسها أيضاً الدول (بريطانيا وفرنسا) التي حرمت الشعب الكُردي من الاحتماء في ظل دولة قوميّة خاصة به. فهذا الواقع الجديد الذي اقره الاستعمار الأوروبي للشرق "حَمَا" اليهود من إبادات أخرى قد يتعرض لها في حال لم يحتمِ في ظل دولة قومية، وزج بالكُرد في الوقت نفسه في حضن دول قوميّة مُستحدثة مارست بحقهم شتى أنواع الإبادة الجسدية والثقافية وأفظعها على الإطلاق.

يقول عبد الله أوجلان واصفاً الإبادة الثقافية التي تعرض لها الكُرد ما يلي: "ومن بين الشعوب المُعرضة للإبادة الثقافية، يمثلُ الكُرد حالَ الشعبِ الذي يعاني من ويلاتِ هذه الإبادة الثقافية بأكثر أشكالها لفتاً للأنظار. فبينما يُفرضُ اجترارُ الألم على الشعب الكُردي ضمن آلية الصَّلبِ التي تَنصبُها الدولُ القوميّة المُسيطرةُ وتُسَلِّطُها على جميع قيمه الثقافية المادية والمعنوية، فإن مواردَ الغنى، التحتية منها والفوقية، والإرث المجتمعي بأكمله – وعلى رأسه قيم الكدح – يُعرَّضُ للسلبِ والنهبِ المكشوفين، ويُتركُ الباقي يواجهُ المحوَ والبطالة والعطالة والتفسخ، ويُجعَلُ قبيحاً، ويُقحمُ في وضع لا يُطاق وبمنأى عن النظر إليه. كأنه لم يبق سوى طريقٌ واحدٌ أمّام

الإنسان الكُردي: الانصهارُ في بوتقة الدولةِ القوميّة المُهيمنة" (أوجلان 2018: 35).
لا يمكن وضع الكُرد واليهود بالنظر إلى الحقائق التاريخية التي أفرزت واقع الشعبين في الإطار نفسه ووصفهما "بضحايا الحرمان من الدولة القوميّة"، ذاك الحرمان الذي زج بهما في جحيم الإبادة. فمن حَمَا اليهود من الإبادة أرغم في الآن نفسه الكُرد على التعايش معها قرناً من الزمن.
علاوة على ذلك فإن دولة إسرائيل بوضعها الراهن لا تشبه كُردستان المرجوة أبداً. فكُردستان بوصفها الأرض التاريخية للكُرد منذ أقدم العصور ظلت مأهولة بالكُرد حتَّى اللحظة، وقد كانت وطناً، ليس للكُرد فحسب وإنما لمجموعة من الشعوب الأخرى التي عاشت على هذه الأرض وخاضت حروبها عليه وولَّدت التناقضاتِ وراكمتِ الأزمات التي لا تنفك قائمة إلى الآن. ثم أن لاسم كُردستان دلالة سياسية وتاريخية في حين أن لإسرائيل دلالة دينية محضة. فكُردستان كأرض للكُرد معروفة في السجلات التاريخية منذ القرن الثاني العاشر الميلادي. وقد ظهر هذا الاسم بوصفه أرضاً للكُرد خلال حكم السلطان السلجوقي سَنجر (نيكيتين 2001: 69). عدا عن وجود إشكاليات جَمَّة حول تكون وتطور الشعب اليهودي. فهناك آراء مُثيرة للاهتمام في هذا المضمار تنفي وجود شعب يهودي بالأصل وفقاً للمعنى المُتفق عليه والرائج الآن في الأوساط.
فلو ألقينا نظرة على كتاب أستاذ التاريخ المُعاصر بجامعة تل أبيب شلومو ساند "اختراع الشعب اليهودي" سنجد آراء راديكاليّة جديرٌ بالمرء الوقوف عندها. ولأنني لن أخوض هُنا نقاشاً من هذا النوع ولن أقارن ما قاله ساند وبما قاله آخرون من آراء مغايرة لكيلا تكون الرؤية من وجهة نظر واحدة، فسأكتفي بالإشارة فقط إلى بعض الجوانب التي أثارها ساند في كتابه الآنف الذكر، لأتخذ منها مادة مقارنة فيما يخص الحالة الكُردية.
عليَّ بداية تلخيص ما جاء في الكتاب لتوضيح الصورة على نحو أفضل. يرى ساند أنه ليس هناك وجودٌ تاريخيٌ للشعب اليهودي بالمعنى المتفق عليه إجمالاً، بل ثمة مجموعة أقوام يهوديّة، وهي تتمتع بثقافات مختلفة لا يجمعها سوى الشعائر والطقوس الدينية المشتركة.
ويعتمد ساند في تعريفه للشعب على معنى سائد في علوم الأنثروبولوجيا والسوسيولوجيا والقائل: بأن مصطلح "شعب" يُستخدم للدلالة على مجموعة بشرية مُعينة تجمعها مجموعة خصائص ثقافيّة مُعينة من مثل: اللغة والأدب والموسيقى والفن وشروط ثقافيّة أخرى، وهي ما لا تتوفر في مجموعة الأقوام اليهودية. فهو يرى أن الشعب اليهودي "اختراعٌ" صهيونيٌّ بحت لا يمتّ للحقيقة التاريخيّة بصلة.
ويوضح ساند فكرته بطرح مثال الثقافة. حيث يؤكد على عدم وجود ثقافة مشتركة بين اليهود القاطنين في دول مختلفة. فلا شيء يجمع يهود ألمانيا بيهود المغرب على سبيل المثال من النواحي اللغوية والثقافية والفنية كافة. كما ولا توجد ثقافة مُشتركة متكاملة بين يهود العراق ويهود فرنسا وهكذا. بالإضافة إلى ما ذُكر يتناول ساند شرطاً آخر خاص بتحديد وتعريف مصطلح "الشعب"، وهو مسألة الانحدار من جذر مشترك أو أصل واحد. فهو يرى أن ما دأب مروجو الحركة الصهيونيّة على ترويجه فيما يتعلق بأصل الشعب اليهودي وأرضه فلسطين، الذي طُرد منه سنة 67 ميلادية من قبل الإمبراطوريّة الرومانية في عهد القيصر تيتوس محض أسطورة، لا تُثبتها أية أدلة تاريخيّة دامغة. ويُناقش ساند في كتابه أيضاً أن الديانة اليهوديّة كانت في البدء ديانة تبشيرية وقد انتشرت على إثر ذلك في منطقة الشرق الأوسط، إلا أنها سرعان ما انكفأت على نفسها وانحسر تأثيرها (ساند 2011).
إذاً والحال هذه، فنحن أمام واقعين مختلفين. فالشعب الكُردي المتحدث بالكُرمانجيّة مثلاً يتمتع بخصائص ثقافية مشتركة كثيرة من مثل: اللغة والأدب والموسيقى وثقافة الطعام واللباس أيضاً. فسكان مدينة ديريك الكُرد الواقعة أقصى الشمال الشرقي في سوريا يتحدثون بنفس لكنة سُكان مدن جزيرة بوطان الواقعة في تركيا ومدينة زاخو الواقعة في إقليم كُردستان العراق. ثلاثة مدن في ثلاثة دول يتميزون بالخصائص الثقافية نفسها. وإذا ما اتجهنا من ديريك غرباً بمحازاة الحدود السوريَة – التركيّة سنجد أمثلة أخرى مُثيرة للاهتمام أكثر. فسكان مدينة قامشلو الكُرد تربطهم بمدن نصيبين وماردين وسائر القرى التابعة لها علاقات قرابة ما تزال قائمة حتى الآن. كما أن المشترك الثقافي واضحٌ لا يقبل اللبس والشك في كل تفاصيله. حيث إن اللغة واللهجة واللكنة (كيفية نطق الأحرف ومخارج الأصوات والحروف) متطابقة، فضلاً عن وجود قواسم ثقافية مشتركة أخرى متمثلة في الأدب والفنون. وهكذا إلى أن نصل عفرين الواقعة في شمال غرب سوريا. فكل مدينة وقرية على الطرف السوري تشبه المدن والقرى الواقعة على الطرف الآخر من تركيا على نحو مُذهِلْ. وتفسير هذا الواقع أمرٌ بسيطٌ للغاية. فهذه البلاد كانت منذ ما يقرب المائة سنة أرضاً واحدة لا يفصلها حدود مُصطنعة وأسلاك شائكة وشريطٍ حدوديٍ مزروعٍ بالألغام.
الأمر نفسه نجده بين المدن والبلدات والقرى الكُردية الواقعة على طرفي الحدود بين العراق وإيران. ما يمكن تأكيده والحال هذه هو تمتع الكُرد في الأجزاء الأربعة بخصائص أنثروبولوجيّةٍ وسوسيولجيّةٍ مُشتركة رغم الحدود الدوليّة المُصطنعة التي قَطَّعت أوصال جغرافيتهم على مدى عقود طويلة، وفي حالة شرق كُردستان قرون طويلة، ورغم شتى أشكال الإبادات الثقافية التي تعرضوا لها حتَّى وقتٍ مُبكِرْ.

خاتمة

يمكن تلخيص ما سبق على الشكل الآتي: ليست هناك أوجه شبه محددة بين قضايا الشعوب الثلاث (الكُرد والفلسطينيين واليهود) ولكل قضية سياسية من هذه القضايا واقعٌ خاصٌ به وتطورٌ تاريخي مغاير ومختلف عن الآخر. كما أن قضايا العدالة والشرعية وعدم التحول إلى دولة قومية والتعرض الممنهج للإبادة الجسدية والثقافية تحمل في بعض جوانبها القواسم المُشتركة للقضايا السياسية الثلاث بحالتها الراهنة. فما يمكن تأكيده هو وجود واقع يتمثل في أن وطن الكُرد ما زال مُقسماً بين أربع دول قومية، حيث تعرض فيها الشعب الكُردي حتى أمد قريب للإبادة الثقافية والجسدية المُمنهجة. وهناك شعبٌ فلسطيني مُنقسمٌ على نفسه أشد انقسام بين معسكرات ثلاث غير مُنسجمة بالمعنى السياسي: وهي السلطة الفلسطينيَّة في الضفة الغربية وعاصمتها الإدارية رام الله، وحركة حماس الإسلاميّة حاكمة قِطاع غزة، وعرب 48 الذين تحولوا إلى مواطنين إسرائيليين ويعيشون الآن ضمن حدود دولة إسرائيل الحالية. أمّا واقع اليهود كشعب وإسرائيل كدولة قومية لليهود والعرب الفلسطينيين فهو في تطور مستمر منذ إعلان الدولة في سنة 1948 وحتَّى اللحظة. هذه التطورات تشمل شتى مناحي الحياة العلمية، والثقافية، والاقتصادية، وتكنولوجيا الأسلحة، والجيش. فاليهود كواقع شعب يعيش الآن على أرض لن يرحل عنها إلا في حال تعرض للإبادة مرة أخرى فعلاً، وهو ما يستحيل حدوثه في ظل تحالفات إسرائيل الحالية وواقعها المُتقدم على مُختلف الصُعد، في حين أن الإبادة الجسدية ما تزال مُستمرة في الواقع الكُردي، وكانت أخرها الفرمان الرابع والسبعين الذي تعرض لهُ الكُرد الإيزيديين في شنكال بجنوب كُردستان.

قائمة المصادر والمراجع

المصادر العربية:

أحمد، جمال رشيد (1994): لقاء الأسلاف: الكُرد واللان في بلاد الباب وشَرْوان، لندن: رياض الريس للكتب والنشر.

الخليل، أحمد محمود (2013): تاريخ الكُرد في العهود الإسلاميّة، أربيل & بيروت: دار آراس & دار الساقي.

زكي، محمد أمين (1939): خلاصة تاريخ كُرد وكُردستان، القاهرة: مطبعة السعادة.

ساند، شلومو (2011): اختراع الشعب اليهودي، عمّان: الأهلية للنشر والتوزيع.

عبد الله، أوجلان: مانيفستو الحضارة الديمقراطية: الحضارة الكُردية وحل الأمة الديمقراطيّة، ديرك: مطبعة هركول.

عثمان، فارس (2016): الكُرد بين سيفر ولوزان]أونلاين[
https://www.medaratkurd.com/2016/01/%D8%A7%D9%84%D9%83%D8%B1%D8%AF-%D8%A8%D9%8A%D9%86-%D8%B3%D9%8A%D9%81%D8%B1-%D9%88%D9%84%D9%88%D8%B2%D8%A7%D9%86] 28.05.2021].

نيكيتين، باسيل (2001): الكُرد: دراسة سوسيولوجية وتاريخية، بيروت: دار الساقي.

المصادر الألمانية والإنكليزية:

Allsopp, Harriet (2014): The Kurds of Syria. Political Parties and Identity in the Middle East, London & New York: I.B. Tauris.

آلسوب، هارييت (2014): كُرد سوريّا. الأحزاب السياسيّة والهويّة في الشرق الأوسط، لندن & نيويورك: أي.بي. تاوريس.

Jellinek, Georg (1905): Allgemeine Staatslehre. Recht des modernen Staates, Bd. 1, Berlin, 2. Aufl.

يلينك، جورج (1905): علم الدولة العام. قانون الدولة الحديثة، المجلد الأول، برلين، الطبعة الثانية.

Pire, Alan (2020): Barzanis September-Revolution 1961. Politische Betrachtung der ersten kurdischen Autonomie, München: Grin Verlag.

بيري، آلان (2020): ثورة بارزاني أيلول 1961. رؤية سياسيّة لأول تجربة حكم ذاتي كُردي، ميونخ: دار غرين.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	النقد السياسي
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | www.medaratkurd.com

کاتی تۆمارکردن:	2022/6/6 4:20:59 PM
ناوی تۆمارکار:	هەژار کامەلا

بابەت: 130

المرأة والقومية في جمهورية كردستان عام 1946م

https://www.kurdipedia.org/?q=20220219224217405682

المرأة والقومية في جمهورية كردستان عام 1946م
عمر كور نعسان

لمحة:
هذا المقال هو ترجمة لفصل من كتاب بعنوان (نساء من أمة بدون دولة: الكرد) باللغة الانكليزية من إعداد شهرزاد موجاب ومن منشورات (كوستا ميسا، كاليفورنيا: مازدا ناشرون، 2001م) ويقع في 263ص، هذا الكتاب هو المجلد الثالث من سلسلة الدراسات الكردية ومؤلف من عدد من المقالات بقلم عدد من الكُتّاب منهم: سوزان ماكدونالد، جانيت كلاين، أمير حسنبور، وآخرون. قامت بكتابة هذا الفصل الدكتورة شهرزاد موجاب وهي ناشطة أكاديمية وأستاذة في التدريس في قسم القيادة والتعليم العالي وتعليم الكبار ومعهد دراسات المرأة والجنس في جامعة تورنتو في كندا.

مقدمة:
مع أن الكرد معروفون بأنهم أكبر أمة في العالم مجزّأة و ليست لها دولة، إلّا أنّ لديهم تاريخ طويل من الحكم السيادي. ألّف حاكم إمارة بدليس القوية شرف خان البدليسي عام 1597م الكتاب الأول في تاريخ الكرد (شرفنامة) لأن المؤرخين تجاهلوا التدوين عن "حكام كردستان وأحوالهم"، وفقاً لهذا المصدر المشهود على نطاق واسع تتمثل الدولة الكردية بأشكال متنوعة من أنظمة الحكم بدءاً من الممالك (السلطنات) إلى الإمارات شبه المستقلة، تلك الأنظمة استمرت حتى منتصف القرن التاسع عشر عندما استخدمت الدولتان العثمانية والإيرانية القوة العسكرية للقضاء على آخر الإمارات الست الكبرى.
كان النضال من أجل إقامة دولة يقع في صلب تركيز الحركات القومية الكردية خلال القرن العشرين، وقد كانت التجربة الأهم والتي يمكن تمييزها عن تشكيلات الدولة قبل العصر الحديث هي الجمهورية الكردية عام 1946م التي أُنشئت في شمال شرق كردستان التي هي الآن جزء من شمال غرب إيران، حيث يمكن التمييز ليس فقط من خلال شكلها الجمهوري الذي كان يديره حزب سياسي ومجلس وزراء، ولكن أيضاً من خلال نظامه التعليمي الحديث ووسائل الإعلام الحديثة والجيش الوطني والنظام الضريبي والنشيد الوطني والعلم الوطني واللغة الوطنية، إلّا أنّ ما يميّزها بسهولة هو مشاركة المرأة في الحياة التعليمية والثقافية والسياسية.

يناقش هذا الفصل كون ممارسة سلطة الدولة في كلتا الحالتين ذكورية، والواقع أنّ النضال القومي من أجل السيادة مثله مثل القانون الدولي الذي يدعم حق تقرير المصير الكردي (انظر ماكدونالد، هذا المجلد) هو سياسة ذكورية تماما، ويدرس هذا الفصل مساهمة المرأة في المجالات الذكورية التقليدية للسياسة في الجمهورية الكردية ويستند إلى مسح لمنشورات ووثائق الدولة ومقابلات مع رجال ونساء عاشوا في الجمهورية، وقد بيّنت الدراسة تصوُّرَ القادة الذكور للحركة القومية دوراً مناسباً ومشرفاً للمرأة كرموز لدولة عصرية وأمهات الوطن المجيدات، واتخاذَ الحكومة خلال حياتها القصيرة عدة خطوات نحو مشاركة المرأة في الحياة العامة، إذ دخلت النساء الميادين غير المنزلية لدعم القضية القومية ولم تكنّ مجرد ناشطات في حركة نسائية أو قيادات أو كوادر فاعلة في الحزب الحاكم.

قومية أمة بدون دولة

بعد سقوط الإمارات في منتصف القرن التاسع عشر استمرت المطالبة بدولة كردية على جدول أعمال عائلات الأمراء المعزولين، إذ دعا الملا والشاعر الذي هاجر إلى اسطنبول حاجي قادري كويي (1818-1897)م الكردَ إلى النهوض وإقامة دولة لهم كما وشجعهم على استخدام اللغة الكردية، وجمع ونشر أدبهم الشفوي والمكتوب، واكتساب العلوم العلمانية الحديثة، والسماح بتعليم الإناث، والانخراط في نشر الصحف والمجلات. لتظهر مع بداية القرن العشرين مجموعة مثقفة جديدة تلقت تعليمها في المدارس الحديثة التي أنشأتها الدولتان العثمانية والإيرانية، ففي العاصمة اسطنبول وغيرها من المراكز الحضرية الكبرى شارك هؤلاء النشطاء في النشر والعمل التنظيمي. كما شجعت حركة تركيا الفتاة في أوائل القرن العشرين وكذلك الحركات القومية والديمقراطية في أوروبا وآسيا لفكرة أمة كردية حديثة ودولة قومية. ليتوَّج النشاط بصدور أول صحيفة كردية عام 1898م وتلاها تأسيس أول تنظيم سياسي عام 1908م (انظر كلاين، هذا المجلد). إلا أنّ قيادة هذه الأنشطة كانت في أيدي الأرستقراطية المالكة.
تسببت الحرب العالمية الأولى في دمار هائل لكردستان، فقد قامت الدولة العثمانية بعد الإبادة الجماعية للشعب الأرمني عام 1915م بترحيل مئات الآلاف من الكرد إلى غرب تركيا مما أدى إلى لقاء الكثيرين حتفهم قبل وصولهم إلى وجهتهم، وأدت هزيمة الإمبراطورية في الحرب إلى تقسيم جزء كبير من أراضيها بين القوى الأوروبية وإنشاء الدولتين الجديدتين في العراق وسوريا من قبل بريطانيا وفرنسا وبالتالي تقسيم كردستان العثمانية بين الدول التي تم تشكيلها حديثاً وتركيا. وعد المنتصرون في الحرب بإقامة دولة كردية في معاهدة سيفر عام 1920م، لكن تعافي العثمانيين من الهزيمة قبل تشكيل هذه الدولة وقيام القوى – التي أعاد مصطفى كمال تنظيمها- بإنشاء سلطة فعالة فيما تبقى من الإمبراطورية (أي في أراضي تركيا الحالية) أدى إلى تغيير توازن القوى ليتم استبدال معاهدة سيفر بمعاهدة لوزان التي لم تذكر إنشاء دولة كردية، ويتم إعلان تركيا جمهورية بحلول عام 1923م التي سرعان ما بدأت في الدمج القسري للكرد في النظام العرقي القومي الناشئ.
استمر النضال الكردي من أجل السيادة تحت حكم الدول المركزية المشكلة حديثاً في سنوات ما بعد الحرب، إلّا أنّه تم قمع سلسلة من الثورات الكبرى التي حدثت بين عامي 1925م و 1942م في إيران وتركيا والعراق بشدة. قاد الزعيم الديني والإقطاعي الشيخ محمود حكومة مستقلة وصلت إلى السلطة أوائل العشرينات من القرن الماضي في ظل الاحتلال البريطاني والانتداب على العراق، وقاوم القيود التي فرضتها عليه بريطانيا وأعلن نفسه ملكاً على كردستان، لكن حكومته كانت شبيهة بالإمارات القديمة المنظمة إقطاعياً رغم وجود مجلس الوزراء والجيش المدرّب جزئياً الصحافة الحكومية ، إلا أنه لم يكن هناك حزب سياسي، وكانت السلطة بيد الشيخ محمود والطبقة النبيلة الإقطاعية المعيّنة من قبله إلى حد كبير، ولم يطرأ أي تغيير على حياة النساء والفلاحين الذين شكلوا غالبية السكان.
كان لإعادة تقسيم كردستان آثار متضاربة على تطور الكرد كأمة، فبينما كان الإقطاع والقبلية سائدين في ريف كردستان، كان المجتمع الكردي في أرمينيا السوفيتية يمر بتحول اشتراكي في منطقتهم المتمتعة بالحكم الذاتي (1923-1929)م في ناغورنو قره باخ. وبينما عرّضت تركيا وإيران الكرد لأقسى أشكال الإبادة اللغوية والعرقية، منح الانتداب البريطاني في العراق تحت إشراف عصبة الأمم الكردَ حرية استخدام لغتهم في النشر والتعليم الابتدائي. رغم أن غالبية الكرد البالغين كانوا أميين حتى وقت قريب، إلا أن أكراد الاتحاد السوفييتي أصبحوا متعلمين بالكامل بحلول الثلاثينيات. عاش الشعب الكردي منذ عام 1918م تحت حكم أنظمة سياسية متنوعة: من الانتداب الفرنسي (في سوريا: 1920-1946م) والبريطاني (في العراق: 1920-1932م) إلى الملكية العلمانية (في إيران: 1925-1979م، والعراق: 1932- 1957م)، الحكم الديني (في إيران منذ 1979م)، والأنظمة الجمهورية العلمانية القومية المتطرفة (في تركيا منذ عام 1923م، والعراق منذ عام 1963م، وسوريا منذ عام 1963م).
عندما تم إنشاء أول حكومة مستقلة من النمط الحديث وهي الجمهورية الكردية عام 1946م في إيران، كان المجتمع الكردي في الغالب ريفياً مع نظامٍ ناشئ من العلاقات الإقطاعية وتشكيلات قبلية قوية وإن كانت آخذة في التراجع، وسكان حضريون يتزايدون ببطء وباستمرار، وبرجوازية صغيرة وتجارية، ونخبة مثقفة مدنية ناشئة، إلّا أنّه لم يكن هناك أي أثر للتنمية الصناعية الحديثة وطبقة العمال إلا في صناعة النفط على أطراف كردستان في كركوك وكرمانشاه (كرماشان بالكردية). أدى تجزؤ الحركة القومية بسبب حدود الدول القومية إلى زيادة تعقيد مشروع الحركة القومية الكردية لبناء الأمة والدولة.

قيام وسقوط الجمهورية الكردية

بدا تشكيل دولة كردية في ظل الظروف الجيوستراتيجية الموضحة أعلاه مستحيلاً، لكن الحرب العالمية الثانية غيّرت توازن القوى في المنطقة وخلقت ظروفاً مواتية للحركة القومية في إيران، فبعد فترة وجيزة من هجوم ألمانيا على الاتحاد السوفييتي عام 1941م قامت قوتان متحالفتان هما بريطانيا والاتحاد السوفييتي بغزو إيران من أجل استباق الاحتلال الألماني للبلاد التي كانت تميل في عهد رضا شاه نحو ألمانيا، حيث احتلت القوات السوفيتية شمال إيران بينما سيطر البريطانيون على الجنوب ليفصلهما منطقة عازلة صغيرة.
رحب أكراد شمال كردستان (شمال شرقي كردستان-المترجم) جزئياً بوصول الجيش الأحمر لأنه أدى إلى التفكك الفوري لأجهزة السلطة لدولة رضا شاه – وهي الشرطة والجيش والدرك- مما أدى إلى ظهور الوعي القومي بين الكرد والأتراك الأذربيجانيين المجاورين مع إضعاف الدولة البهلوية، وقد كانت قوات الاحتلال السوفييتي ملتزمة باحترام سلامة أراضي الدولة الإيرانية طالما أنها احتلت البلاد أثناء الحرب، وكانت مهتمة أيضاً بالحفاظ على النظام في كردستان وأذربيجان اللتين استخدمتهما بريطانيا والولايات المتحدة كطريق لإرسال مساعدات حيوية إلى ساحات القتال من ستالينجراد إلى لينينغراد، وهكذا لم يشجع الاتحاد السوفييتي القومية الكردية أو الأذربيجانية خاصة من عام 1941م إلى عام 1945م، إلّا أنّ القوميتان الكردية والأذربيجانية شهدتا نهضةً رغم هذه القيود.
كانت الولايات المتحدة حتى قبل نهاية الحرب تساعد شاه إيران الجديد في بناء الجيش والدرك، وكان الناس في جميع أنحاء إيران يناضلون من أجل الديمقراطية والاستقلال عن الهيمنة البريطانية والأمريكية المتزايدة. أدّت مطالبة شركات النفط الأمريكية الحكومة الإيرانية بامتيازات نفطية في شمال إيران بالقرب من حقول النفط في باكو إلى اعتبار الاتحاد السوفييتي ذلك بمثابة خطة أمريكية لإنشاء قواعد مراقبة على حدود جمهورياته القوقازية.
على الرغم من اهتمامها بهزيمة ألمانيا إلا أنّ القوى الغربية وخاصة الولايات المتحدة شعرت بالقلق من انتصارات الاتحاد السوفييتي ونجاحات الأحزاب الشيوعية في اليونان وألبانيا ويوغوسلافيا والصين وأجزاء أخرى من العالم، وقد عززت هذه الانتصارات الحركات الاشتراكية والتحرر الوطني في إيران ودول آسيوية أخرى. في ظل الظروف السياسية المتغيرة للعام الأخير من الحرب كانت القوى الغربية تحاول منع تصاعد الحركات المناهضة للاستعمار، واعتبرت الولايات المتحدة إيران وتركيا واليونان مناطق استراتيجية رئيسية لتأسيس قواعدها ضد الاتحاد السوفييتي واحتواء الحركات الشيوعية في البلقان وغرب آسيا، لتظهر صراعات أخرى بعضها قديم وبعضها الآخر جديد بين الاتحاد السوفييتي والقوى الغربية في أوروبا وآسيا مع انتهاء الحرب في عام 1945م.
رفض الاتحاد السوفييتي في ظل هذه الظروف سحب قواته من شمال إيران بعد انتهاء الحرب وشجعت موسكو علاوة على ذلك القوميين في أذربيجان وكردستان على تشكيل حكوماتهم ذاتية الحكم في إطار الدستور الإيراني، لتتأسس "الحكومة الوطنية لأذربيجان" في كانون الأول عام 1945م ويتم إعلان "جمهورية كردستان" في مهاباد في 22 كانون الثاني عام 1945م [2]. أصبح نظاما الحكم الذاتي موقعاً للصراع بين الغرب (بقيادة الولايات المتحدة وبريطانيا) والملكية الإيرانية واتحاد الجمهوريات الاشتراكية السوفيتية، والكرد والأذربيجانيين. تبنّت إيران بمساعدة الغرب حالة الرفض السوفييتي للجوء إلى الأمم المتحدة المشكلة حديثاً، ليهاجم الجيش الإيراني الحكومتين بعد ستة أشهر من انسحاب آخر الوحدات السوفيتية من إيران في أيار 1946م زاعماً أنها كانت عملية الحفاظ على القانون والنظام لأجل انتخابات البرلمان الإيراني المقبل، ولم يقاوم نظاما الحكم الذاتي مقتنعَين بالاتحاد السوفييتي مما أدى إلى سقوطهما من خلال العمليات العسكرية في كانون الأول عام 1946م وإلى إعدام مئات القادة والمشاركين في الحركة.

نساء الوطن

تأسست الجمهورية الكردية من قبل الحزب الديمقراطي الكردي (KDP) الذي تم تشكيله في آب عام 1945م من خلال الحزب القومي المنحل كومله ("جمعية إحياء كردستان" والمعروف باللغة الكردية باسم Komeley J.K.) الذي كان سرياً وغالباً ما يُعتبر الحزب الكردي الأول ذو النظرة القومية الحديثة، فقد روَّج لتكوين دولة كردية تضم جميع أجزاء كردستان الكبرى، وأصدر العديد من المنشورات التي تشرح موقفها من القضايا السياسية، وشارك في النشر السري، وعلى سبيل المثال: الشعر القومي، والتقاويم الكردية، ومجلة شهيرة للغاية هي الوطن (نيشتمان). كان المؤسسون له أعضاء من الذكور في البرجوازية الصغيرة الحضرية، وقد اعتبر القبليّة والإقطاعية وبشكل أدق الزعماء القبليين والإقطاعيين غير القوميين عقبات أمام تطور الأمة الكردية وحركتها السياسية، وكان أول منظمة تروج للحاجة إلى تحسين ظروف حياة الفلاحين على الرغم من أنه لم يطالب بالإصلاح الزراعي.
كان أعداء كومله الرئيسيون في الخارج هم الدول الأربع إيران وتركيا والعراق وسوريا وهي التي حكمت كردستان ونفت الحقوق القومية للأكراد، أمّا الأعداء الرئيسيون في الداخل هم العشائرية والأميّة والتخلف الاقتصادي والصناعي. وفي هذا الإطار دُعيت النساء أحياناً للانضمام إلى الرجال والمشاركة في تحرير الوطن الأم، ففي إحدى قصائد "محادثة الأخوات والإخوة" المنشورة في مجلة نيشتمان (هيمن. 1943-1944: 23-4)، أخبرت أختٌ أخاها بأن عليه ألا يتسامح مع التبعية لأن جميع الشعوب الأخرى قد تحررت وعليه أن يضحي بحياته وممتلكاته من أجل قضية الوطن الأم، ليجيب الأخ:

أختي العزيزة (dêde)، أيتها الفتاة الكردية الذكية والجميلة

لربّما لا تتلطخ عفتك.
انتفضَ لينين وجورُ الحجاب قد زال
لكنّك ما زلتِ متقوقعة في النقاب.
الفتيات بين كل الشعوب أحرار الآن
فقط الفتيات الكرديات حقوقهن مهضومة.
اكسري القيود والسلاسل من قدميك
أختي العزيزة (dêde) بمساعدة أخيك!.
في سبيل الوطن بعون الله
لنعمل معاً مثل الأخوات والإخوة.
مثل جان دارك، انتفضي مثل الرجال
اطردي العدو من الأرض الكردية!

تكرر هذا الموضوع في الكثير من الشعر القومي الكردي طوال هذا القرن، فالأنثى الكردية عفيفة وجميلة ولكنها مضطهدة كالرجل من قبل العدو، وبمساعدة الرجال يمكنها مثل جان دارك تحرير الوطن الأم. يحمل العدد نفسه من المجلة مقالاً موجزاً عن "الشاعرة الكردية حيران خانمي دنبلي" (1943-1944: 29-30) التي نظّمت الشعر باللغة الفارسية، ويبدو أن المقال مذكور فقط لإظهار مدى وصول المرأة الكردية في الشعر.
يحمل العدد الأخير من نيشتمان (7-8-9 [ربيع] 1944: 10) صورة سيدتين كرديتين تم إعدامهما في تركيا، إذ تُقدم الأبيات الشعرية الموجودة أسفل الصورة تصويراً نموذجياً للمرأة من قبل القوميين:
أيّاً من كان سيصرخ على شخص آخر قائلاً: "اذهبْ
ليكنْ جُبنك (bêxîretî)) مث
ل النساء، وليكنْ سروالك مثل النساء! ".
أيوجدُ امرؤٌ في أي مكان في العالم مثل هاتين المرأتين
ليكون رمزاً سياسياً لقضية الوطن؟.
تم التضحية بهاتين الشتلتين من أجل الوطن الكردي
كم سيكون سعيداً المرءُ الذي يمكن أن يكون مثل هاتين الفتاتين!.
تمجّد هذه القصيدة النساء اللواتي يقاتلن العدو لكنها تُخضع جميع النساء للعنف الذكوري الرمزي – تركِهن بوصفهن "جبناء". ويمكن للنساء والرجال تحقيق المساواة فقط في نضالهم من أجل تحرير الوطن؛ أمّا في حالة المرأة فإن قضية الجنسانية لا تنفصل عن مشروع بناء الوطن، فطهارة الوطن وقوته غير منفصلة عن عفة نسائه (dawênpakî, be namûsî) وإذا كان يجب تطهير الوطن الأم من الهيمنة الأجنبية فيجب أن تكون المرأة المثالية أيضاً عفيفة ومرتبطة بالرجل بطريقة مشروعة.
هدف كومله إلى بناء وطن كردي واحد من خلال تشكيل دولة تحكم كردستان الكبرى، إلا أنّ طبيعة هذه الدولة لم تُشرح بشكل واضح رغم إعلانه أن "الديمقراطية" هي إحدى مواد دستورها (meřamname) [3]. ومع ذلك كانت كومله مثل الكثير من الحركات القومية الأخرى منشغلة بمبدأ واحد فقط للديمقراطية ألا وهو الاستقلال عن الحكم الأجنبي، وكانت المنظمة لا تعالج متطلبات الحياة الديمقراطية الأخرى مثل المساواة بين الجنسين إلا بالكلمات، ولم تفكر حتى في إلغاء العلاقات الإقطاعية، فقد كانت المرأة تعتبر ملكاً للوطن والأمّ العفيفة.
نجحت كومله بالإضافة إلى الدعاية من خلال وسائل الطباعة والشعر في استخدام المسرح لدعم القضية القومية، فقد قام كومله بتأليف وإخراج العرض المسرحي الأول في الأجزاء الشمالية من كردستان إيران والمسمى "أم الوطن" (Daykî Nîştman)، وقد كانت الوطن الأم في هذه المسرحية مقيدة بالسلاسل ومرتدية ملابس سوداء وذات شعرٍ أبيض وكانت تدعو "أبناءها المعرضين للخطر" للتحرر من نير الحكم الإيراني والتركي والعراقي، وقد أثار هذا الفعل الدموع في عيون الحضور. وفي الفصل التالي لبى أبناء الوطن الأم النداء وحملوا السلاح وأرغموا المحتلين على الهرب وحرروا الوطن. يصور الفصل الأخير وصول الوطن الأم إلى السلطة – تشكيل الدولة الكردية. تخللت فصول المسرحية الخمسة والاستراحات مع شعر حاجي قادري كويي والعديد من الأغاني القومية. وقد كان تأثير المسرحية التي تم إجراؤها مراراً وتكراراً على صالات ممتلئة في مهاباد ومدن أخرى عميقاً، فقد بقيت كل لحظة مجداً في الذاكرة الشعبية للمنطقة. ليس من المستغرب أن منتج المسرحية (كومله) لم يحاول أو لم يتمكن من العثور على ممثلة تلعب دور الوطن الأم، فقد كان طاقم الممثلين بأكمله من الذكور، حتى أن بعض الممثلين وفناني الأداء الشباب واجهوا عوائق من آبائهم الأثرياء الذين نظروا إلى الترفيه والتمثيل كمهن من الطبقة الأدنى لا تتوافق مع مرتبتهم الطبقية وسمعتهم [4] .
بناء الوطن في جمهورية كردستان
الجمهورية التي هي أول تجربة كردية في تشكيل حكومة مستقلة من النمط الحديث كانت مستقلة عملياً عن الدولة الإيرانية. لم يكن مؤسس الجمهورية زعيماً قبلياً أو إقطاعياً بل كان حزباً جديداً هو النسخة المعدلة من كومله. كان التغيير

الرئيسي في المنظمة هو تجاوز المطالبة بإنشاء كردستان كبرى، يُعزى هذا إلى حد كبير بسبب الوجود السوفيتي في المنطقة الذي دعم حكومتي أذربيجان وكردستان المتمتعتان بالحكم الذاتي ولكنه كان ملتزماً بحماية السلامة الإقليمية للدولة الإيرانية.
تضاءلت العاصمة مهاباد من الناحية الديموغرافية أمام الريف الذي كان تحت حكم زعماء القبائل وملاك الأراضي الإقطاعيين. لم يتحرك الحزب الديمقراطي الكردي لإلغاء العلاقات الإقطاعية على الأرض – ناهيك عن الإصلاح- التي تركت الفلاحين تحت ظروف العبودية، وقد ثبت أن التقصير في إلغاء العلاقات الإقطاعية كان كارثياً. ظل غالبية السكان سياسياً تحت السيطرة المباشرة للزعماء الإقطاعيين والقبليين لذلك لم يكن الفلاحين في الجمهورية مواطنين يتمتعون بحقوق متساوية مع سكان العاصمة، بالإضافة إلى أنّه تم منح الزعماء القبليين والإقطاعيين مناصب مهمة في الإدارة العسكرية والمدنية. على الرغم من أنهم تعرضوا لقمع كبير في ظل حكومة رضا شاه (1925-1941)م انضم الكثيرون إلى الجمهورية عن غير قصد وكانوا ينتظرون سقوطها وعودة الحكومة المركزية وكانوا خائفين من الوجود السوفيتي والخطر الشيوعي وظهور السياسة الكردية الحضرية وتدخلها في شؤونهم. على الرغم من أن القوميين الحضريين لم يطالبوا بإلغاء الإقطاع والقبلية إلا أنهم انتقدوا الظروف القمعية في الريف واستاءوا من انغرار الحركة القومية بزعماء القبائل.
ورثت الجمهورية النظام الإداري الذي أنشأته الدولة الإيرانية في مدينة مهاباد والمنطقة. وقد قام الحزب بتكريد البيروقراطية المدنية، في حين تم تفكيك الجيش والدرك واستبدالهما بجيش وطني يقوده في الغالب ضباط أكراد تركوا صفوف القوات المسلحة العراقية والإيرانية، تم تشكيل مجلس الوزراء والمجلس الوطني والمؤسسات الثقافية مثل المكتبات ومحطة الإذاعة والسينما والمطابع والصحافة، ووسع الحزب نشاطه من خلال تشكيل قسم شبابي ومنظمة نسوية، وتم اتخاذ تدابير لتحسين أوضاع أصحاب المتاجر الصغيرة والفقيرة، إلا أن العلاقات الإقطاعية في القرية بقيت على حالها على الرغم من الوعد بالتدخل لصالح كل من الفلاحين وملاك الأراضي [5].

أمهات الوطن

اقتصرت أراضي الجمهورية على الأجزاء الشمالية من كردستان الإيرانية. كانت العاصمة مدينة مهاباد التي يبلغ عدد سكانها حوالي 16000 نسمة وكانت أهم مدنها بوكان ونغدة وشنو. كان عدد سكان مهاباد وفقاً لسجلات الحكومة في نهاية عام 1948م حوالي 16455 نسمة منهم 8189 من النساء و 8266 من الرجال [6]. كان عدد السكان الذي قدمه الجيش الإيراني عام 1951م هو 15971 نسمة [7]، والمصدر نفسه يحسب بوكان عند 3074 نسمة وشنو عند 2212 نسمة.
من الصعوبة بمكان توفير معلومات دقيقة عن حياة المرأة في ظل عدم وجود بيانات إحصائية من هذه الفترة. يوفر أول إحصاء وطني لإيران تم إجراؤه في تشرين الثاني عام 1956م أي بعد عشر سنوات بالضبط من سقوط الجمهورية، أرقاماً إحصائية حيوية للمدينة والمحافظة بأكملها (منطقة الإحصاء مهاباد).
لم تتغير حالة مهاباد الطبيعية بشكل واضح على الرغم من مرور عشر سنوات، فقد زاد عدد سكان المدينة إلى 20332 نسمة. وفقاً لهذه البيانات وبعد مرور عشر سنوات على الجمهورية كانت نسبة 10 في المائة فقط من الإناث بعمر 10 سنوات وما فوق متعلمة أي "قادرة على القراءة والكتابة"، وباستخدام أرقام الإحصاء هذه من الممكن الحصول على بعض اللمحات عن معدلات معرفة القراءة والكتابة للإناث البالغات (15 عاماً وما فوق) عام 1946م، فعلى سبيل المثال كانت الفئة العمرية من 25 إلى 34 عاماً في إحصاء عام 1956م تتراوح من 15 إلى 24 عاماً في عام 1946م، ومن المستبعد جداً أن تكون مهارات معرفة القراءة والكتابة لهذه الفئة العمرية قد تغيرت خلال العقد. وفي عام 1956م كانت نسبة المتعلمات من الإناث من الفئة العمرية 25 إلى 34 عاماً هي 6.4 في المائة فقط (85 من أصل 1321 شخصاً)، ومعدلات الإلمام بالقراءة والكتابة لعام 1956م تنخفض بشكل حاد إلى 3.7 في المائة (27 من 738 شخصاً) للفئة العمرية من 35 إلى 44 عاماً، وإلى 0.8 في المائة للفئة العمرية من 35 إلى 44 عاماً (6 من 765) [8]. تشير هذه الأرقام إلى أن معدل معرفة القراءة والكتابة للإناث البالغات (15 سنة فأكثر) عام 1946م لم تتعدى أكثر من أربعة في المائة. ومن الواضح أيضاً من مصادر أخرى أن غالبية المتعلمات تلقّين تعليمهن في المدارس الحديثة التي تأسست بعد الثلاثينيات (من القرن العشرين).
أعلن الحزب الديمقراطي الكردي في دستوره الذي نُشر في كانون الأول عام 1945م قبل أقل من شهرين من إنشاء الجمهورية أنه في كردستان وكذلك في جميع محافظات إيران التي يعيش فيها الكرد "يجب أن تصان مصالح جماهير الشعب على أساس الديمقراطية" (الفصل 2، المادة 4)، كما أعلنت الوثيقة وبنفس الصيغة المستخدمة في دستور كومله أن "هدف الحزب هو توسيع الديمقراطية وعلى هذا الأساس هو النضال من أجل رخاء البشر" (المادة 5)، وتم النص على المساواة بين الرجل والمرأة بشكل واضح: " يجب أن تتمتع المرأة بحقوق متساوية مع الرجل في جميع الشؤون السياسية والاقتصادية والاجتماعية " (الفصل 4، المادة 21) [9].
خلال حياته القصيرة والمضطربة لم يتمكن الحزب من عقد مؤتمر على النحو الموعود في دستوره، كما أنه لم ينشئ آليات للانتخابات والديمقراطية البرلمانية، فقد كان الحزب هو السلطة التشريعية والتنفيذية والقضائية، وكانت سياسته الجنسانية مشروطة بالنظرة القومية للقيادة الذكورية والطريقة التي حاول بها القادة والنساء تغيير الوضع القائم ضمن السياق الاجتماعي والثقافي والسياسي في ذلك الوقت.

حزب المرأة

وإذا كانت قيادة الجمهورية قد حرمت غالبية السكان وهم من الفلاحين من الحقوق الديمقراطية، فقد أُعطيتْ النصفَ الآخر من السكان وهم النساءُ مكانةً بارزةً في حياة العاصمة. خلال احتفالات استقلال كردستان (serbexoyî w istiqlal) في 22 كانون الثاني عام 1946م والتي نُشرت في عدة أعداد من صحيفة كردستان خاطب 23 شخصية بارزة من الجمهورية الجمهورَ، ومن أصل ستة عشر من الذين تحدثوا كانت اثنتان من النساء، ومدرسة البنات كانت واحدة من المدارس الأربعة التي قدمت أغاني وطنية [10]. واحتفلت المتحدثتان، وكلاهما معلمات في المدرسة الابتدائية، باستقلال كردستان وأكدتا على الحاجة للمشاركة الفعالة للمرأة في النضال، وقالت إحدى المعلمات خاجيجاي مجدي:

أيتها الأخوات العزيزات، الآن دعونا ننظر إلى إخوتنا الأعزاء ونمد أيدينا لبعضنا البعض، لأنني أرى أن الوطن يتوقع من بناته أن يبدأن العمل والتعليم حتى نلحق أيضاً بإخوتنا الأعزاء؛ عالم اليوم يحتاج إلى الفتيات والفتيان للانضمام إلى بعضهم البعض مثل الأخوات والأخوة من أجل تحرير الوطن [11].

هذا الخط السياسي الذي تم صياغته بالفعل في منشورات كومله تم التعبير عنه مراراً وتكراراً في كل من خطابات الإناث والذكور والصحافة والشعر[12].

نظمت معلمات مدرسة البنات بعد حوالي أسبوعين تجمعاً في قاعة مكتب التربية للاحتفال بالاستقلال والتعريف بقائد كردستان [13]، وبحسب تقرير الصحيفة (الذي نشر بعد تشكيل الحزب النسائي) شاركت في هذا الحدث "السيدة زوجة زعيم كردستان" (yay Pêşeway Kurdistan) وعدد كبير من النساء الأعضاء في الحزب الديمقراطي الكردستاني وأشخاص من جميع مناحي الحياة، وألقت السيدة [الأولى] كلمة حول "النهوض بالمرأة وتوجيهها" ثم قدمت زوجاً من الأقراط الذهبية لمديرة مدرسة البنات ويلما صياديان، وذكّرت الجميع في حديثها بضرورة أن تتعلم النساء من النساء في الخارج اللواتي "قدمن مساعدة كبيرة لأزواجهن في الحرب العظمى" ثم قالت:

لا ينبغي أن نتوقع دائماً من أزواجنا [أن يعطينا] المال والملابس والذهب. السيدات العزيزات، لا تجعلن أطفالكن بائسين (bedbext kirdin) من خلال [إبقائهم] بين الجدران الأربعة في المنزل؛ أرسلوهم إلى المدرسة حتى لا يكونوا مثل الرجال والنساء الأميين وحتى يتمكنوا من الدفاع عن حقوقهم الوطنية وخاصة حتى تتمكن المرأة الكردية من أن تكون على قدم المساواة مع النساء المتحضرات في الخارج.

شدّدت المتحدثة التالية وهي مديرة مدرسة البنات على تعليم المرأة واتحادها مع الرجل من أجل تمكين وطنها من التقدم، قالت المتحدثة الثالثة وهي عصمت قاضي ابنة زعيم كردستان: إنه كان علينا نحن النساء أن نقوم بعدة احتفالات بحريتنا حتى يعرف العالم كله أن المرأة الكردية تحب الحرية أكثر من الرجال، والمتحدثة الرابعة كبرا عزمي وهي معلمة انتقدت بشدة نساء مهاباد:

نظراً لأننا أكثر تخلفاً (le paşîn) فإن مهمتنا أصعب وسيكون حملنا أثقل. يجب أن نعرف كيف نرفع هذا العبء الثقيل عن ظهورنا، وبالطبع سيتم إزالته بقوة المنطق والعلم. لكن للأسف فإن أهل مهاباد لا يرون الأمر بهذه الطريقة، على سبيل المثال يجعلون بناتهم الصغار بائسات (bedbext) وأميّات، ويطلبون منهن نسج زوج من الجوارب أو غطاء للرأس وإلا يقولون: "أنا لا أرسل ابنتي إلى المدرسة لأنها ستكون سيئة الأخلاق"، سيداتي الأعزاء: ما هي الأخلاق السيئة عندنا؟ أولئك الذين يفكرون بهذه الطريقة بعيدون جداً عن الحقيقة ولم يفهموا المسألة، فعلى سبيل المثال لقد سمعت بنفسي في العديد من التجمعات عندما يروننا يقولون: "ها هي المعلمات" وينظرون إلينا بازدراء، وإذا نظرنا إلى كتابات ومؤلفات الأجانب سنكون حزينين للغاية ونسأل: "يالله، هل نحن بشر مثلهم؟ لماذا لا يجب أن يكون لدينا في مدينة مثل مهاباد جراح أو طبيبة أو طبيبة أسنان أو حتى قابلة قانونية؟".

ثم دعت المتحدثة النساءَ للاستمتاع بسقوط دكتاتورية رضا شاه و"عدم التردد في إرسال بناتهن إلى المدرسة" حيث سيتم تعليمهن بلغتهن الأم. تبرعت المشاركات في وقت لاحق بالمال للحزب الديمقراطي الكردستاني، وتحمل الصحيفة قائمة من 41 سيدة تبرعت بالمال والذهب للحزب [14]. ومن المفارقات أن جميع النساء يُعرفن بأسماء أزواجهن؛ وعلى سبيل المثال: السيدة "زوجة السيد صالح شاطري". لقد أعدت صحيفة كردستان قبل أسبوع تقريراً عن عقد مؤتمر للسيدات في مهاباد:

مؤتمر السيدات في الجمعية الثقافية الكردية السوفيتية

في يوم الجمعة الواقع في 8 آذار عام 1946م عقدت السيدة زوجة قائد [أي رئيس] كردستان مؤتمراً في الجمعية الثقافية الكردية السوفييتية لتنوير عقول المجتمع النسائي في كردستان، وتمت دعوة عدد كبير من السيدات [زوجات] أعضاء اللجنة المركزية [للحزب الديمقراطي الكردي] ومعلمات وطالبات مدرسة البنات وموظفات الحزب الديمقراطي والمكاتب الحكومية والتجار وأصحاب المتاجر (kesebe). وقد تحدثت أولاً السيدة زوجة زعيم كردستان عن أهمية تعليم النساء والفتيات وتقدم الاتحاد النسائي السوفييتي وضرورة التعرف عليهن، بعد ذلك ألقى الخطب عدد كبير من المدرسات والطالبات وغيرهن من السيدات. المؤتمر الذي بدأ الساعة 2:00 بعد الظهر انتهى عند الساعة 5:00 [15].

لم يرد ذكر يوم 8 آذار وهو اليوم العالمي للمرأة والذي كان يتم الاحتفال به دائماً في الاتحاد السوفيتي. تم إنشاء منظمة نسائية بعد أسبوع وكان هناك تقرير موجز في صحيفة كردستان:

تشكيل الحزب الديمقراطي
(من قبل نساء كردستان)
في يوم الجمعة الواقع في 15 آذار عام 1946م دعت السيدة زوجة قائد كردستان عدداً معتبراً من سيدات كوردستان، وتجمعن في الساعة 3:00 مساءً في الجمعية الثقافية وأسسن تحت إدارة السيدة زوجة زعيم كردستان (السيدة مينا ... [كلمة واحدة غير مقروءة]) الحزبَ الديمقراطي لنساء كردستان؛ وقد سجل عدد كبير من النساء أنفسهن وتعهدن بدفع رسوم العضوية من واحد إلى عشرة تومان[16].
يختلف اسم المنظمة باختلاف أعداد الصحيفة؛ على سبيل المثال: اتحاد النساء الديمقراطيات في كردستان (Yeketî Jinanî
Demokratî Kurdistan) [17] وحزب السيدات (Ĥizbî Yayan) [18]].
وعليه كانت المنظمة هي الجناح النسائي للحزب الديمقراطي الكردستاني، وبعيداً عن كونه نتاجاً لحركة نسوية تم إنشاء حزب المرأة من قبل منظمة سياسية يهيمن عليها الذكور تماماً، وكانت الشخصية البارزة فيها ياي مينا التي هي زوجة رئيس الجمهورية.
يبدو أن حزب النساء كان له تنظيم واسع، فبجانب ياي مينا التي قادت المنظمة كانت هناك رئيسات (serok) الأحياء العشرة (geřek) في مهاباد. في تقرير حول إيرادات ونفقات الحزب النسائي في الشهر الثالث من الربيع (cozerdan ، أيار-حزيران) تم ذكر أسماء رئيسات وإيرادات (رسوم العضوية) كل حي: [19]

تسلسل الاسم الحي الرسم
1. كلثوم سلطانيان هارمانيان 1305.0
2. خوشيدي شاطري بازار 282.5
3. خجيجاي قازي جومة 227.5
4. سيد عاشياي شاطري حاجي حسن 822.5
5. صديقاي ولي زادة خيرة 936.5
6. زيبا خانم قولاقابران 230.0
7. أميناي داودي قبلا 210.0
8. زاراي ماولاوي رزغايان 200.0
9. بيروزاي مشيري جامعة 120.0
10. ماوزري بلازادة ياهوديان 95.0

المجموع 4429.0
بلغ الدخل في الشهرين الأولين من الربيع 9291 ريالاً. اشتملت النفقات على الإيجار (1200 ريال)، وتغيير الأثاث ومفارش المائدة (5200 ريال)، وراتب شهرين لموظفة واحدة (400 ريال)، وثلاثة أشهر راتب لموظفة أخرى (600 ريال)، والتنقل والفحم (80 ريالا)، ومنادي البلدة (carçî، 60 ريالا)، وبقيمة إجمالية 7540 ريالا [20]. كان مقر الحزب في البداية في مدرسة ابتدائية ولكن سرعان ما انتقل إلى مكتب جديد وهو منزل مستأجر. تطلب مذكرة موجزة من "السيدات المتعلمات" التقدم لشغل الوظائف التالية: محاسبة (ĥisabdar)، أمينة صندوق (xezanedar)، سكرتيرة (munşî)، صرافة (sindûqdar) [21].
كان الهدف الأساسي للحزب النسائي هو حشد النساء البالغات لدعم الجمهورية والأمة. ونظراً لأن غالبية هؤلاء النساء أميات فقد نظم الحزب فصولاً لتعليم القراءة والكتابة بالإضافة إلى تجمعات غير رسمية، وشملت الأنشطة الأخرى جمع التبرعات للجيش الوطني والمشاركة في المسيرات والمظاهرات والكتابة في الصحيفة، كما وشملت المساعدة للجيش الوطني عمل النساء في حياكة الملابس والجوارب للجنود "البيشمركة" (pêşmerges). لقد أعطى التنظيم النسائي للجمهورية صورة الدولة الحديثة المهتمة بالنهوض بالمرأة.
أكد القوميون منذ الجزء الأخير من القرن التاسع عشر على التعليم كشرط رئيسي للتحرر الوطني. وخلال القرن العشرين دعا العديد من المثقفين ذكوراً وإناثاً إلى توفير التعليم للمرأة لكن بعض الآباء بمن فيهم الأمهات في مهاباد عارضوا حملة تعليم الفتيات، إن انتقاد كبرا عزمي للآباء والأمهات الذين رفضوا إرسال بناتهم إلى المدرسة، مذكور أعلاه، يكشف عن تضارب بين المصلحة القومية في دمج النساء في الوطن والنهج التقليدي الذي من شأنه إعادة إنتاج النظام الاجتماعي السابق للرأسمالية والعلاقات بين الجنسين. في الواقع كانت قيادة الجمهورية المكونة من ذكور فقط، ولاسيما الرئيس نفسه، أكثر اهتماماً من كثير من النساء بتعزيز تعليم الإناث، على سبيل المثال رئيس الحزب الديمقراطي الكردستاني في شنو افتتح أول مدرسة للبنات في المدينة، وأشار التقرير الذي كتبه المدير حسن كاظمي عن المدرسة إلى أنه "من الضروري أن يشكر جميع أهالي [المدينة] [رئيس الحزب الديمقراطي الكردستاني] على هذه الخدمة المهمة وأن يرسلوا بناتهم إلى هذه المدرسة بحماس ورغبة. ... " [22]. يتم التأكيد على أن كردستان المحررة تحتاج إلى نساء متعلمات، إذ أنّ التحرير والحرية والتعليم لا

تنفصل عن بعض، وإنّ المرأة غير المتعلمة عبء على الوطن وعلى الرجل المتعلم وإنّ أعظم إنجاز هو أن تكون مثل الرجال. كتب رجل في مقالته عن "تعليم المرأة":
ذات يوم كنت ذاهباً إلى المنزل من مكتب التربية ورأيتُ امرأة واقفة أمام مقر الحزب الديمقراطي الكردي وجهتْ وجهها نحوي وسألتْ بلغة تميز نسائنا الأميات والبسيطات: "أخي، ما هذا؟" اعتقدتُ أنه إذا أجبتُ أن هذا هو مقر الحزب الديمقراطي الكردستاني، فإنها لن تفهم لا "المقر" ولا "الحزب" ولا "الديمقراطي"، وبلا حول ولا قوة فكرت لبرهة وقلت: "هنا يجتمع بعض الكرد المهمين ويتعاملون مع شؤون البلاد".
ثم يناقش الكاتب بأنه لا ينبغي للكرد أن يفكروا في أنهم اتخذوا خطوة كبيرة على طريق الحرية والحضارة حتى تتعلم المرأة وتعرف حقوقها السياسية والاجتماعية (ميكائيلي 1946: 4).
دعم أعضاء الحزب الحكومة من خلال التبرعات المالية وتحصيل الأموال من غير الأعضاء، وذات مرة أخبر رئيسُ الجمهورية ياي مينا أنّ "ملكة فرنسا قد تبرعت بخاتمها للشعب الفرنسي فلماذا لا تحذين حذوها وأنا متأكد من أن هذا سيشجع النساء الأخريات على دعم الجمهورية مالياً".

تنظيم مؤسسة الزواج
كان تشكيل الحزب النسائي على ما يبدو الخطوة الأبرز التي اتخذتها قيادة الحزب لتعبئة النساء في عملية بناء الدولة، وتظهر إجراءات أخرى اهتماماً بالتدخل في العلاقات التقليدية بين الجنسين، أحدها كان سياسة تجريم ومعاقبة أنواع معينة من الهروب، ومن أحد القرارات التي اتخذها المجلس الوطني وأعيد طبعه بانتظام في عدة أعداد من الصحيفة:
(إشعار)
حظر هروب (redûkewtin) الفتيات والنساء
يقرر المجلس الوطني الكردستاني أن أي رجل يفر بالإجبار مع امرأة متزوجة أو [امرأة] لما انتقلتْ بعد إلى [منزل الزوج] سيُحكم عليه بالإعدام؛ وإذا كان الفرار مع فتاة يجب قتل الرجل؛ أما إذا طلب الرجل يد الفتاة ورُفض ولم يكن هناك مانع شرعي [للزواج] و [الفتاة] غير متزوجة وبرضاها، فلا عقاب، وإلا فسيسجن من ثلاثة أشهر إلى ثلاثة سنوات.
13 شباط عام 1946م
رئيس المجلس الوطني الكردستاني حاجي بابا شيخ [23].
هذا القرار إلى جانب عدد من القرارات الأخرى أظهر استقلال الجمهورية عن النظام القانوني للدولة الإيرانية، وقد كان موجهاً بشكل رئيسي إلى المناطق القبلية والريفية حيث يتم ممارسة الاختطاف أو الهروب، وصدر عن سلطة دينية متمركزة في العاصمة كانت امتداداً لسلطة المركز/المدينة على المناطق غير الحضرية التي كانت تحت حكم زعماء القبائل الإقطاعية، كما وكان أيضاً فرضاً للمبادئ الإسلامية على نظام العلاقات بين الجنسين الذي قاوم سلطة الدين. من الواضح أن أسلوب النص قائم على سلطة الأب (انظر حسنبور، هذا المجلد)، ففي عنوان الإشعار لم يتم استخدام مصطلح الاختطاف (jin heĺgirtin) الذي هو مصطلح الجانب الذكوري من الممارسة. ومن الجدير بالذكر أن قيادة الجمهورية لم تحاول تدخلاً مشابهاً في علاقات الأراضي في الريف والتي كانت في القرى الخاضعة للإقطاعيين استغلالية كما ولم تحترم حق المرأة في امتلاك الأرض، وفي الواقع كان تقليد حرمان المرأة من حق وراثة الأرض الزراعية انتهاكاً للشريعة الإسلامية التي تخصص للمرأة نصف نصيب الرجل، لكن حتى إلغاء الاختطاف/الهروب لم يكن ناجحاً تماماً.
في تعليق نادر أشار أحد المشاركين في الإدارة العسكرية للجمهورية محمد أمين منكوري إلى أن الحكم المتعلق بالاختطاف/ الهروب يتعارض مع تقاليد اتحاد بلباس القبلية في غرب مهاباد، واعتبره أهل المنطقة حكماً "جائراً ومكروهاً" لأنه لا يسمح ب "حرية المحبة والمغازلة والوقوع في الحب والرقص المختلط والاختطاف، فقد حولت الشباب إلى نسّاكين (wişkesofî) وأخفت عنهم عالم الحب". وفقاً لمنكوري كان هناك الكثير من الانتقادات للحكم لأن الهروب كان يعتبر شرفاً، إذ لو لم تهرب المرأة لما كانت ستُحترم، والشيء نفسه ينطبق على الرجال: "لو لم يخطف رجل امرأة لقيل له: أنت لست رجلاً؛ لو كنت رجلاً لكنت قد خطفت امرأة". ادعى منكوري أن "الصدفة الوحيدة التي أسبغ التاريخ على الكرد كانت" الحب والرغبة الجنسية (diĺdarî w ʻelaqey cinsî) وحب الحرية"، وأنّ الكرد كانوا متقدمين على الأوروبيين في التمتع بهذه الحريات، كما يذكر أن لهذه الممارسة وظيفة اقتصادية. مغامرة الهروب محفوفة بالمخاطر دائماً لكن جميع الأطراف على دراية بكيفية حل النزاع، إذ يبحث الرجل والمرأة عن ملجأ (مع زعيم قبلي أو مالك عقار أو سلطة دينية أو أي شخص محترم ومحايد) حيث سيكونان بأمان حتى يتم التفاوض على تسوية؛ عادة ما يُمنح والد الفتاة "مهر العروس" أو "مهر اللبن" (şîrbayî)، وقد يربح آخرون أيضاً مادياً [24].
ومن بين الإصلاحات التي بادرت بها القيادة هو مرسوم رئاسي بإقامة خطبة الجمعة لأول مرة باللغة الكردية، لقد تم تسليط الضوء على عدد من المواضيع التي سيتم تناولها في هذه الخطب، ومن بينها "كيف يجب أن تكون المرأة في المجتمع"، كما وكانت هناك مواضيع أخرى: مكافحة الخرافات، واحترام الشريعة، والصرف الصحي وبناء المستشفيات، تأثير الأمن على تقدم الوطن، وحضارة كردستان القديمة [25].
تمتعت النساء في حكومة أذربيجان المجاورة ولأول مرة في إيران بحقوق الاقتراع، أما في الجمهورية الكردية كان الرئيس متعاطفاً مع الاقتراع العام على الرغم من عدم إثارة التصويت كقضية، وفي مقابلة صحفية مع قاضي محمد سُئل: "منح

الحزب الديمقراطي الأذربيجاني المرأة حق التصويت في الانتخابات فهل فعلتَ نفس الشيء؟"، كان الجواب: " على الرغم من أنني أعتبر عمل أذربيجان إيجابياً ينبغي أن أبلغك أننا لم نتمكن من تحقيق هذا النجاح"[26].

مسألة الوعي النسوي

يتضح من الأدلة المقدمة حتى الآن أن الوعي النسوي لم يكن واضحاً بعد بين نساء الجمهورية، إذ تؤمن النساء المتعلمات بتعليم الإناث والمساواة الرسمية مع الرجال لكنهن لم يتحدّين بشكل جدي حتى النظام السائد للعلاقات بين الجنسين، وقد كان النقد الأكثر تطرفاً هو للسيدة "كبرا عزمي" مما أدى إلى استياء بعض النساء، ويمكن توثيق غياب الوعي النسوي التحرري من خلال صفحات كردستان، إذ كتبت إحدى المعلمات "نصحاً للنساء" تضمنت من بين أمور أخرى ما يلي:

- يجب على الزوجة أن تسأل الزوج قبل أن يغادر كل يوم إلى السوق: "هل لديك أية طلبات [لي لأدائها]؟"
- إنّ المرأة الطيبة والصادقة تاج على رأس زوجها.
- إذا كان زوجك لا يحب سلوكاً، فلا يجب أن يعجبك ولا تفعليه أيضاً....
- لا تتحدثي بشكل إيجابي عن رجل غريب وإلا سيشعر زوجك بالريبة.
- لا تكوني متجهمة عندما يعود إلى المنزل حتى لو كنتِ حزينة جداً.
- حاولي أن تتفهمي مزاج زوجك بحيث تتصرفين وفقاً لذلك. [27]

قدم معظم الذكور والإناث الذين كتبوا عن مشاركة المرأة في حياة الأمة "النساء في البلدان الأجنبية" (في كل من أوروبا والاتحاد السوفيتي) كنموذج يحتذى به، حيث إنّ المرأة الأجنبية في هذه الكتابات تلقت تعليمها في العلوم والتكنولوجيا والفنون وتتمتع بالمساواة مع الرجل وتساهم مثل الرجل في بناء الوطن، كما يتم من حين لآخر ذكر توصية النبي محمد بشأن التعليم لكل من الرجال والنساء، كما شددت إحدى المتحدثات السيدة شاه سلطان فتاحي في كلمة ألقاها على دعم الرئيس لتعليم الإناث بإرسال بناتها إلى المدرسة [28].

ثمة موضوع آخر هو قدرة المرأة على أن تكون مقاتلة جيدة، ففي مقال عن النساء في أذربيجان السوفيتية (مقتبس من مصادر سوفيتية) تم التأكيد على المستويات العالية لتعليم النساء وكذلك مساهمتهن العسكرية في الحرب الوطنية ضد الفاشية[29]، وفي مقال محرر آخر حول "حرية الدين في روسيا الاشتراكية" تم التأكيد على حرية المرأة السوفيتية في العمل خارج منازلهن وفي جميع المجالات، مع ملاحظة أن المرأة الروسية هنا تعمل جنباً إلى جنب مع الرجال. وقد كان لعدم الفصل بين النساء والرجال الأجانب مثيل في الوطن "انظر إلى وضع القبائل في كردستان وسترى أن الرجال والنساء يعملون معاً (في الحصاد والبذر والدرس) ويساعدون بعضهم البعض وتعتني النساء بالإضافة إلى ذلك بالمنزل والأطفال، ومع ذلك فإنّ ما تفعله النساء الروسيات له قيمة كبيرة لأنهن على دراية ومتعلمات أمّا نسائنا فهنّ جاهلات جداً" [30].

الاستنتاجات

. تؤكد الحالة قيد البحث بعض الاتجاهات التي لاحظها باحثون آخرون في الحركات القومية في جميع أنحاء العالم، فقد كانت الحركة النسوية متخلفة عن الحركة القومية في كردستان عام 1946م وكان الوعي القومي أكثر اتساعاً وأقدم بكثير، وبينما دخلت حرية المرأة والمساواة في الحقوق والمشاركة في النضال في الأجندة القومية لم يتجاوز الوعي مطالب البرنامج النسوي التحرري البسيط.

. تم تشكيل أول منظمة نسائية كردية عام 1919م من قبل أعضاء النخبة القومية في المنفى في اسطنبول مثل الجماعات السياسية والثقافية الكردية الأخرى التي اختفت بعد قيام الجمهورية التركية التي قمعت جميع الأنشطة القومية في أعقاب الثورة الكردية عام 1925م، ويبدو أن حزب المرأة هو ثاني منظمة نسائية كردية. كانت العضوة في الطبقة الأرستقراطية المالكة للأراضي حبسة خان نشطةً خلال حكومة الشيخ محمود المستقلة في أوائل العشرينات من القرن الماضي، لكن عملها لم يُؤشر إلى صعود الوعي أو التنظيم النسوي، فقد دعمت القضية القومية واتبعت أجندة للنهوض بالمرأة لاسيما في الوصول إلى محو الأمية والتعليم.

. شجعت الحركة القومية عام 1946م النساء على المشاركة في الأنشطة غير المنزلية لكنها وضعت عدة حدود لحضورهن العام: يتم تقدير النساء فقط إذا كان بإمكانهن مساعدة الرجال في القضية القومية، وكانت الجمهورية أول دولة كردية تدعي أنها ديمقراطية وحديثة، وقد عزز تشكيل حزب نسائي هذه الصورة: إذ كانت النساء حاضرات في الأماكن العامة منذ بداية نظام الحكم الذاتي، وأدى وجود حزب نسائي إلى إضفاء الطابع الرسمي على وجود المرأة في الحياة السياسية للجمهورية ولكنه في الوقت نفسه برر استبعادها من مناصب صنع القرار في الحزب الديمقراطي الكردستاني، وباعتبارها المنظمة النسائية للحزب الديمقراطي الكردستاني فقد أضفت الطابع الرسمي أيضاً على الفصل بين المناصب على أساس الجنس، وكان لكل منهما منظمة خاصة بهما لكن من الواضح أن الاثنين لم يكونا على قدم المساواة.

. جريدة كردستان التي تُنشر كل يومين مع العديد من المجلات ومن ثم محطة إذاعية أعطت مظاهر الحياة العامة في طور النشوء، ومع ذلك لم يتمكن من الوصول إلى أجهزة الراديو سوى النخبة والأثرياء في حين أن بقية السكان في العاصمة كان بإمكانهم الاستماع إلى مكبرات الصوت المثبتة في التقاطع الرئيسي للمدينة، ومع ذلك من المهم ملاحظة أن جميع الصحافة

والمحطة الإذاعية كانت مملوكة ومدارة من قبل الحزب الديمقراطي الكردستاني، وهو وضع لا يشبه الحياة العامة مع وجود متحدثين/مستمعين وكتاب/قراء مستقلين عن السلطة الحاكمة، ومع ذلك فقد وفرت مساحة لتغطية أنشطة المرأة والسياسة الرسمية الخاصة بالجنسين.

. كانت الحكومة الوطنية الأذربيجانية المجاورة راديكالية أكثر من الجمهورية الكردية، إذ أجرت أذربيجان على عكس كردستان استصلاحاً للأراضي على الرغم من محدوديتها واعترفت بحقوق المرأة في التصويت. ذلك لعدة عوامل منها أنّ عاصمة أذربيجان تبريز ثاني أكبر مدينة في إيران وكانت حتى نهاية القرن التاسع عشر أكبر مركز حضري في البلاد وكانت أيضاً المركز الراديكالي للثورة الدستورية الإيرانية 1906-1911م، وأنّ زعيم الحزب الديمقراطي الأذربيجاني ورئيس وزراء الحكومة الوطنية مير جعفر بيشاوري كان أحد الشخصيات الرئيسية في الحركة الشيوعية الإيرانية، ولقد كان وجود القوات السوفيتية في المنطقة عاملاً أيضاً. كان الوضع المعزّز للمرأة في المجتمع السوفييتي أحد الموضوعات المتكررة في وسائل الإعلام المطبوعة والمسموعة السوفيتية، ففي الصحافة الكردية والأذربيجانية تم تقديم مشاركة المرأة السوفيتية في الحرب ضد الفاشية دائماً كدليل على تحررها، ومن الجدير بالذكر أنه لم يتم الاعتراف بحقوق المرأة الفرنسية في التصويت إلا عام 1944م أي قبل عامين من أذربيجان.

. بعد نصف قرن من تشكيل الحزب النسائي يبدو أن الحركة النسوية في كردستان ما زالت متخلفة عن الحركة القومية، لقد طغى الاضطهاد القومي الوحشي على الاضطهاد الطبقي والجندرية، والأكثر إعاقة هو تركيز القادة الوطنيين على النضال الوطني، فمن الواضح أنهم يميزون الوطني على النضالات بين الجنسين والطبقية ؛ ويقلل العديد من الأحزاب القومية من شأن الهيمنة الطبقية والجندرية وتحيل مثل هذه القضايا إلى المستقبل، إلّا أنّ حزبان سياسيان كومله (المنظمة الكردستانية للحزب الشيوعي الإيراني) وحزب العمال الكردستاني سمحا للنساء بمساحة أكبر في الكفاح المسلح والتنظيم السياسي، ومع ذلك فإن دور المرأة في الحالتين الأخيرتين يذكرنا بعام 1946م فبينما انخرطت العديد من النساء في أنشطة غير تقليدية (على سبيل المثال: الوظائف العسكرية القتالية وغير القتالية والصحافة الحزبية والعمل الجماعي) لم تصل أي منهن إلى المناصب القيادية العليا.تمت إعاقة انتشار الحركة النسائية في الواقع من قبل بعض الأحزاب السياسية وعلى سبيل المثال الحزب الديمقراطي الكردي – العراق والاتحاد الوطني الكردستاني، الأول أكثر من الأخير، حيث يدعي الحزب الديمقراطي الكردستاني على سبيل المثال أن المجتمع الكردي إسلامي وتقليدي وبالتالي يجب على النساء إتباع الأشكال الدينية والتقليدية لسيطرة الذكور، وفي سياق التأكيد على تخلف المجتمع الكردي فإنّ هذه المجموعة من القوميين تقول المزيد عن إخلاصهم لنظام التسلط الذكوري أكثر من اهتمام النساء بالتقاليد [31].

. إنّ تزايد التحضر وتشكيل الطبقات الوسطى والعاملة وتقدم التعليم وظهور الجالية الكردية في الغرب كلها عوامل تساهم في انتشار الحركة النسوية وتواصلها المتزايد مع النسويات الاشتراكية والراديكالية، وقد بدأ بالفعل نقد نظام التسلط الذكوري من قبل النسويات الكرديات اللواتي لا ينتمين إلى أي حزب، إذ شكك الكتّاب الكرد إناثاً وذكوراً في عنف التسلط الذكوري الكردي في كردستان والمهجر.

. إن تاريخ حركة تحرير المرأة الكردية مثل الشعب الكردي نفسه مكبوت ولا يُعرف سوى القليل جداً عن إنجازاتها وإخفاقاتها، ويعتمد الكشف عن هذا التاريخ على تطور الحركة نفسها.

. أحد الاختلافات بين كردستان والغرب هو انتصار القومية في "الديمقراطيات الغربية"، فمنذ أواخر القرن الثامن عشر تولّت الحركات القومية الغربية سلطة الدولة وبنت أوطانها ودولها القومية، منذ البداية أقصت "القومية" النساء (انظر، من بين أدبٍ ناشئٍ، نيلسون 1998) ولم يتم اعتبار النساء "مواطنات" كاملات واستغرق الأمر أكثر من قرن من النضال النسوي قبل أن يُسمحَ لهن بممارسة حقوق المواطنة مثل التصويت، وقد تمكنت النساء فعلاً من خلال النضال السياسي المنظم والمواجهات الفكرية واسعة النطاق مع نظام التسلط الذكوري من انتزاع المساواة القانونية في العديد من "الديمقراطيات الغربية". ومع ذلك فإن عدم المساواة متجذّر بعمق في المجتمع الرأسمالي.

. لا يزال الصراع بين القومية والنسوية دون حل والتناقض أكثر وضوحاً في الحركات القومية في العالم النامي، فقد تولت القوميات التركية والعربية والفارسية سلطة الدولة في سنوات ما بعد الحرب العالمية الأولى، إنّ سجلهم في التعامل مع العلاقات بين الجنسين ليس أفضل بأي حال من نظرائهم الغربيين، وعلى النقيض من ذلك تهدف الحركات القومية الكردية إلى تحقيق سلطة الدولة، وبقدر ما اكتسبوا خبرة من خلال الحكم الذاتي في إيران عام 1946م والعراق منذ عام 1992م لم تنحرف الحركات القومية الكردية عن الاتجاه الذي بدأ في الغرب.

. في كردستان سيستمر الصراع في التوسط من خلال المفاوضات والتسويات المفروضة على الجانبين من خلال وحشية الإبادة العرقية والإبادة الجماعية التي تمارسها الدول القومية الأربعة، ويبقى أن نرى ما إذا كانت النسويات الكرديات ستسمحن للقومية بأن تظل الحارس لنظام التسلط الذكوري. ومع ذلك سيكون من السذاجة افتراض أن القومية هي العقبة الوحيدة أمام تحرير المرأة، وكحركة واعية لإلغاء نظام التسلط الذكوري يتم إخضاع النسوية من الداخل من خلال المواقف النظرية التي تصدر دعوات المساومة. إن الدعوة في الغرب ل "النسويات المحلية" الصادرة عن النسويات ما بعد الحداثة ومنظري سياسات الهوية تشجع على التسويات مع نظام التسلط الذكوري العرقي والقومي والديني. ومع ذلك فإن السياسة القومية الكردية "لقضية المرأة" تسبق دعوات ما بعد الحداثة بعقود (انظر كلاين، هذا المجلد). في حين أن القومية الكردية نجحت في القيام بدور الحارس للنظام الذكوري فإن المذهب المحلي ونظريات "الإذلال" تدعو النسوية إلى أن تكون مطيعة

للحركة القومية. على الرغم من القمع القومي الوحشي الذي يُمارس ضد الشعب الكردي فمن المرجح أن النسويات الكرديات لن تلجأن إلى النظام الذكوري من أجل الدين والقومية والنقاء العرقي.

ملاحظات
1. هذا الفصل هو إعادة كتابة أخرى لبحثي المستمر حول هذا الموضوع، لقد استخدمت منشورات "Komeley J.K" (انظر أدناه) وصحافة جمهورية كردستان والمخطوطات والمقابلات والمصادر الثانوية.
2- استُخدمت كلمة "جمهورية" في جريدة كردستان الصادرة عن الحزب الحاكم، ولُقِّب قاضي محمد زعيم الحزب والحكومة ب "رئيس الجمهورية"، كما وأصدرت اللجنة المركزية للحزب الديمقراطي الكردي قراراً أبلغت فيه الجميع باستخدام لقب "رئيس جمهورية كردستان" (re'îsî cumhûrî Kurdistan) في مراسلاتها مع قاضي محمد (كردستان، (1946م) 14، 13 شباط، ص 4) إلا أنه تحت الضغط السوفيتي تم إسقاط الاسم في السياقات الرسمية وأطلق على الرئيس لقب "الزعيم" (pêşewa)، بينما يواصل الكرد تسميتها "الجمهورية".
3. "عقيدة كومله هي الديمقراطية وتسعى جاهدة لإسعاد حياة البشر" (المادة 8 من البرنامج المنشور في نيشتمان (1942م) 6: 6، تم نشر ثلاث مقالات فقط من الوثيقة الطويلة).
4. فُقد نص المسرحية وتم توفير الوصف الأكثر تفصيلاً بواسطة (فارشي، 1995) وتقديم سرد موجز في (ايغلتون، 1963).
5. جاء هذا الوعد في دستور الحزب (انظر الحاشية 9 أدناه)، انظر أيضاً (ايغلتون، 1963: 1-70).
6. سجل قرى البلاد (Ketāb-e Asāmi-ye Dehāt-e Keshvar) (1950: 26).
7. قاموس إيران الجغرافي (Farhang-e Joghrāfiyā'i-ye Irān) (1951: 512).
8. معلومات مستمدة من الحكومة الإيرانية (1961: 14-5).
9. دستور الحزب الديمقراطي الكردستاني(Marāmnāme-ye Hezb-e Demokrāt-e Kordestān) (1970: 30-1).
10. كردستان (1946م) 10 (6 شباط): 1، 4.
11. كردستان (1946م) 13 (11 شباط): 1.
12. نشرت مجلة الأطفال مناغاة الأطفال الكرد (Giřûgalî Mindalanî Kurd) هذه القصيدة:

إلى الفتيات
أيتها الفتاة الكردية! تعلمي أيضاً مثل أخيك الأكبر ولا تتراجعي أبداً عن التعليم يا عزيزتي. أخوكِ يحتاج إلى مساعدتك فهو بحاجة ماسة إلى أفكارك الرائعة. لا تخذليني، تعلمي لأن من يكون أمياً يكون أشبه بالحيوان. (1946: 7)
13. كردستان (1946م) 27 (25 آذار): 2-3
14. كردستان (1946م) 29 (30 آذار): 4
15. كردستان (1946م) 24 (13 آذار): 7.
16. كردستان (1946م) 24 (13 آذار): 3.
17. كردستان (1946م) 79 (22 آب [يجب أن يكون 20 آب، أي 29 من شهر Gelawêj]): 4.
18. كردستان (1946م) 85 (5 أيلول [يجب أن يكون 12 أيلول، أي 21 من شهر 1 :([Xermanan.
19. كردستان (1946م) 77 (15 آب): 4.
20. كردستان (1946م) 77 (15 آب 1946): 4.
21. كردستان (1946م) 85 (5 أيلول [يجب أن يكون 12، أي 21 من شهر Xermanan]): 1.
22. كردستان (1946م) 24 (13 آذار): 5.
23. كردستان (1946م) 16 (18 شباط): 4.
24. استناداً إلى المخطوطة التي كتبها محمد أمين منكوري (1958: 176-7) كان المؤلف نفسه من قبيلة منكور في اتحاد بلباس واستفسر عن تأثير الحكم على سكان المنطقة عندما كان مختبئاً هناك بعد سقوط الجمهورية بفترة وجيزة. انظر ادموندز (1957: 225-6) عن الفرار بين بلباس. أود أن أشكر السيد محمود ملا عزت على إتاحة المخطوطة لي والتي قد نشرها في السويد.
25. كردستان (1946م) 10 (4 شباط): 3.
26. كردستان (1946م) 2 (13 كانون الثاني): 4.
27. كردستان (1946م) 27 (25 آذار): 3.
28. كردستان (1946م) 28 (27 آذار).
29. كردستان (1946م) 73 (4 آب): 2.
30. كردستان (1946م) 72 (30 تموز): 4.
31. لإعطاء مثال واحد على هذا الخط في التفكير أقتَبسُ من مقابلة أجريت عام 1993م مع أربعة من قيادات اتحاد نساء كردستان (Yeketî Afretanî Kurdistan) وهو أحد منظمات الحزب الديمقراطي الكردي في العراق، لقد أنكرت إحدى

النساء القتل الواسع النطاق للنساء في كردستان العراق وزعمت أن امرأتين فقط ربما قُتلتا في السليمانية، وعند سؤالها عن موقفهن من الهروب كوسيلة لتجنب الزواج المرتب أو تبادل البنات أو بيع البنات عارضت إحدى النسوة الأربعة هذه الممارسة لأنها كانت تتعارض على حد قولها مع تقاليد الشعب الكردي، وقد عارضت زعيمة أخرى في المنظمة النسائية الهروب وقالت:

لا أستطيع أن أقول بشكل مباشر إن [الهروب] أمر جيد، يجب أن نفهم المجتمع الذي نعيش فيه بوضوح ونتساءل أي ثقافة لدينا؟ وإذا تحدثنا عن حقوق المرأة في إطار واسع للغاية فإن المجتمع (komeĺ) نفسه سيقف ضدنا، يجب أن نسير مع المجتمع خطوة بخطوة، لقد أصبحت الثقافة الإسلامية والثقافة الكردية قانوناً مجتمعياً (yasay komeĺayetî) وإذا تجاوزنا هذه الحدود فلن ننجح.

كانت النساء الأربعة اللواتي تمت مقابلتهن من قيادات اتحاد نساء كردستان، وكُنّ في رحلة إلى أوروبا من أجل حشد الدعم لعملهن (جنكياني 1993: 122، 124).

المراجع

هيمن، م. (1943-4). محادثة الأخوات والإخوة (Axaftinî Xuşk û Birayan). نيشتمان ⅘ (1322، كانون الأول 1943م-كانون الثاني 1944م): 23-4.

جنكياني، جزا (1993م). مقابلة مع أربع نساء ينتمين إلى اتحاد نساء كردستان (Çaw pêkewtinêk legeĺ çuwar afretî ser be Yekêtî Afretanî Kurdistan). خرمانه 9-10: 122؛ 124.

ايغلتون جونيور، وليام (1963م). الجمهورية الكردية عام 1946. لندن: مطبعة جامعة أكسفورد.

ادموندز، س.ج. (1957م). الكرد والأتراك والعرب. لندن: مطبعة جامعة أكسفورد

قاموس إيران الجغرافي (Farhang-e Joghrāfiyā'i-ye Irān) (1951م) المجلد. 4. طهران- مطبعة آرتيش، 1330.

فارشي، برايم (1995م). موجز (ملاحظة) عن مسرحية "الوطن الأم" (Kurteyek le ser şanoy "Daykî Nîştman).كزنك 7: 23-28.

مناغاة الأطفال الكرد (Giřûgaĺî Mindaĺanî) (1946م). 1 (1) (21 آذار).

الحكومة الإيرانية (1961م). وزارة الداخلية، الإحصاء العام، إحصائيات منطقة التعداد الوطني الأول لإيران، أبان 1335 (تشرين الثاني 1956م)، المجلد 47، منطقة تعداد مهاباد، أيار 1961م: 14-5.

سجل قرى البلاد (Ketāb-e Asāmi-ye Dehāt-e Keshvar) (1950م). المجلد. 1، المقاطعات 1 و 2 و 3 و 4، طهران، وزارة الزراعة ، إدارة الإحصاء والمواطنة (Vezārat-e Keshvar, Edāre-ye Koll-e Āmār va Sabt-e Ahvāl, 1329 (Farvardin، الطبعة الثانية: 26.

منكوري، محمد أمين (1958م). القصة السياسية للكرد من 1914م إلى 12 تموز 1958م (Beserhatî Siyasî Kurd le 1914-ewe heta 12-ey Temûzi 1958)، المجلد 1، مخطوطة. نُشر في السويد بالعنوان نفسه الجزء 1، 1999م.

دستور الحزب الديمقراطي الكردستاني(Marāmnāme-ye Hezb-e Demokrāt-e Kordestān). في: توده 19، تير 1970/1349: 30-1.

ميكائيلي، رسول (1946م). تعليم المرأة (Ĥamlandinî Jinan). 'كردستان 75 (11 آب): 4.

نيلسون، دانا (1998م). الرجولة الوطنية: المواطنة الرأسمالية والأخوّة المتخيلة للرجال البيض. دورهام: مطبعة جامعة ديوك.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	النساء
الكتاب:	تأريخ
نوع الوثيقة:	ترجمة
اللغة - اللهجة:	عربي
المدن:	مهاباد
الدولة - الأقليم:	شرق كردستان
ترجم من اللغة:	انجليزي

:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | medaratkurd.com
کاتی تۆمارکردن: 2022/19/2 10:42:17 PM
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 131

المرافعة التاريخية للرئيس مام جلال حول كركوك

https://www.kurdipedia.org/?q=20221029100138442493

*المرصد..فريق الرصد والمتابعة

قبل 18 عاما وفي كلمة تأريخية له خلال اجتماع لمجلس الحكم يوم الثلاثاء 2004/2/9، دعا السيد جلال طالباني الأمين العام للاتحاد الوطني الكردستاني عضو الهيئة الرئاسية لمجلس الحكم، الى إعادة الكرد والتركمان الذين رحلهم نظام صدام حسين من مدينة كركوك واجراء استفتاء لتحديد هويتها.
وأثبت الرئيس طالباني عبر الوثائق والخرائط بأن مدينة كركوك جزء من اقليم كردستان لكنه أكد مع ذلك انه لايطالب بضمها الى الاقليم في الوقت الحاضر بل بشكل يحفظ التآخي بين مكوناتها وينصف التاريخ وحقوق الكرد المشروعة.
وشدد طالباني على ضرورة تثبيت حقوق شعب كردستان في قانون ادارة الدولة الذي يناقشه المجلس حاليا مبتدئا بعرض الحقائق عن وجود شعب باسم شعب كردستان منقسم على اربع دول وهي تركيا والعراق وايران وسوريا وقال انه تم الحاق الشعب الكردستاني بالدولة العراقية عام 1925 بقرار من عصبة الامم ونقل عن لسان ادمونز ممثل بريطانيا في لجنة عصبة الامم للنظر في مصير مستقبل ولاية الموصل الشمالية آنذاك قوله تم الحاق كردستان الجنوبية بالعراق بعدة شروط منها: ان يكون الاداريون في هذه المنطقة الكردستانية من الكرد وان يكون اللغة الكردية لغة رسمية وابقاء وضع كردستان على ما هو عليه واضاف بان ادمونز عمل على محو الصبغة الكردستانية من لواء كركوك ووصف ذلك بانه انتهاك صارخ للتعهدات التي قطعت لعصبة الامم من قبل العراق وبريطانيا.
واضاف ان التعهدات التي اعطيت للشعب الكردي لم تنفذ وانما تم انتهاكها من قبل الحكومة العراقية وبريطانيا ووصل الامر الى التطهير العرقي وترحيل الكرد والتركمان من لواء كركوك وتوطين العرب مكانهم في زمن صدام حسين واكد على حقوق التركمان والكرد في عودة المرحلين منهم الى ديار آبائهم واجدادهم في المناطق التي تم ترحيلهم منها كما نقل عنه موقع الاتحاد على الانترنيت الاربعاء.
وفي جانب آخر من حديثه قرأ طالباني جانبا من اعلان لجنة عصبة الامم حول حدود العراق والتي قال إنها لم تتخط ابداً حدود العراق جبل حمرين وتبدأ حدود كردستان من جبل حمرين على الرغم من وجدود بعض التركمان في مدنها، ومن ثم اشار مام جلال الى كتاب مشكلة الموصل والذي جاء فيه كردستان ليس جزءاً من العراق او من الاناضول.
واشار ايضاً الى كتاب قاموس الأعلام وقرأ الفقرة التي تقول: ان ثلاثة ارباع كركوك من الكرد، ووضع خارطة تاريخية كبيرة للسلطات العثمانية على طاولة مجلس الحكم والتي تم تحديد موقع كركوك ضمن حدود كردستان في هذه الخارطة، وقال طالباني: نحن لا نطالب حالياً بضم كركوك الى كردستان العراق بل نطالب باعادة المرحلين من الكرد والتركمان الى أماكنهم الاصلية في كركوك وعودة العرب الذين استوطنهم النظام البائد في كركوك الى اماكنهم في وسط وجنوب العراق وبعدها يتم اجراء استفتاء بين اهالي كركوك من الكرد والتركمان والعرب الاصلاء على اساس احصاء دقيق يجرى لتحديد مستقبل ومصير كركوك. وطالب بالاعتراف رسمياً باللغة الكردية الى جانب اللغة العربية في العراق واعتبر ذلك حقاً شرعياً للكرد.
ونستذكر كل عام تلك المرافعة التاريخية للرئيس مام جلال، حيث أثبت الرئيس طالباني في يوم التاسع من شباط 2004، كردستانية مدينة كركوك في إجتماع لأعضاء مجلس الحكم في العراق، ومن خلال عرض العديد من الوثائق والمصادر التاريخية التي قدمها لمجلس الحكم والرأي العام العالمي.
وبحسب المراقبين فانه لحد الان لم يستطع احد اثبات عكس ما طرحه الرئيس مام جلال من وثائق وخرائط تثبت كردستانية كركوك.

حقائق حول كركوك

وفي حوار صحفي حول تاريخ تأسيس الدولة العراقية قال الرئيس مام جلال: لقد شرحت للاخوة أعضاء مجلس الحكم خلال مرافعتي بأنه عند تأسيس الدولة العراقية، كانت كردستان ضمن ولاية تسمى ولاية الموصل التي لم تكن جزءاً من هذه الدولة التي تأسست عام (1920) وعند التأسيس جاء الانكليز وعرضوا استفتاءً على (الملك فيصل) واستثنوا كردستان من هذا الاستقتاء وهو مذكور في كتاب (تأريخ الوزرات العراقية) ايضاً كالآتي:يشترط أن تكون المناطق الكردية مخيرة في الاشتراك في الانتخابات او عدمه والا يؤثر ذلك على قرارهم النهائي تجاه حكومة العراق ومنزلتهم لديها.
واضاف ان معاهدة سيفر كانت نافذة آنذاك والتي سمحت لكردستان العراق بالانضمام لكردستان المركزية التي كان لها حكم ذاتي، وقال انه حسب البنود (62، 63، 64) من معاهدة سيفر فإن:الدول الحليفة الرئيسة لن تضع اية عراقيل بوجه الانضمام الاختياري للكرد القاطنين في ذلك الجزء من كردستان الذي مازال حتى الآن ضمن ولاية الموصل، الى هذه الدولة المستقلة.
وقال: لقد شرحت للاخوه أعضاء مجلس الحكم أنه في عام (1922) اتفقت الحكومتان العراقية والانكليزية على تشكيل حكومة في كردستان وصدر البيان في (25) ديسمبر (1922). وكان رائجاً في ذلك الوقت بأن هذا البيان بمثابة هدية عيد الميلاد (كريسمس) للكرد واصدر العراق والانكليز بيانا أعلنوا فيه اعترافهم بحق الكرد في دولتهم وطلبوا منهم ارسال ممثلين الى بغداد لترسيم الحدود والاتفاقات الجمركية. وقد ذكر ذالك في كتاب (تاريخ الوزارات العراقية) (ج 1- ص274) كمايأتي:

تعترف حكومة صاحبة الجلالة البريطانية والحكومة العراقية معاً بحقوق الكرد القاطنين ضمن حدود العراق في تأسيس حكومة كردستانية ضمن هذه الحدود وتأملان أن الكرد على اختلاف عناصرهم سيتفقون في أسرع ما يمكن على الشكل الذي يودون ان تتخذه تلك الحكومة وعلى الحدود التي يرغبون ان تمتد اليها وسيرسلون مندوبيهم المسؤولين الى بغداد لبحث علاقاتهم الاقتصادية والسياسية في حكومتي انكلترا والعراق.
وأوضح الرئيس مام جلال: هذه الحقيقة مخفية ولكنها موثقة في هذا الكتاب بكل وضوح وكذلك في العديد من الكتب الاخرى عن تاريخ العراق.
واضاف الرئيس مام جلال: قلت لزملائي الكرام في مجلس الحكم بانه قبل (82) عاما تم اعطاؤنا الحق من قبل العراق والانتداب البريطاني بتشكيل دولتنا وتأتون بعد هذه الاعوام وتناقشوننا على الفيدرالية؟ بينما المفروض ان تقدروا مطالبتنا الفيدراليه بعد (82) سنة من حق الاستقلال.
وقال الرئيس مام جلال: في جميع مراسلات الملك فيصل مع المندوب السامي كان هذا الامر واضحاً، ففي إحدى الرسائل يسأل الملك فيصل المندوب السامي عن حدود مملكته في ذالك الوقت، رد عليه تشرشل الذي كان وزيرا للمستعمرات ويقول له: قل لجلالة الملك وعدناه بدولة عربية وليس امبراطورية وأن حدود دولته جبل حمرين، من حمرين الى الشمال توجد بلاد اسمها (كردستان) بالرغم من وجود اقليات تركمانية في كفري وكركوك و أربيل وآلتون كوبري ولكن هذا البلد هو كردستان.
وأضاف الرئيس مام جلال، بأنه شرح للحاضرين قراراً آخر لعصبة الامم الذي صدر في (1924-1925) تقول اللجنة: بحثنا جميع كتب الجغرافيا وكتب الرحالة القديمة وكذلك كتب الجغرافيا التي كانت تدرس في مصر وتبين لنا بأن العراق لم يتجاوز الانبار وتكريت او جبل حمرين في اي وقت مضى. احيانا كانت سامراء جزءاً في الانبار وفي بعض الاوقات كانت جزءاً من تكريت والباقي لم يكن عراقاً، اما المملكة الواقعة شمال هذه الحدود فتسمى كردستان وأن ولاية الموصل لم تكن ابداً جزءاً من العراق وان هذه المناطق ليست جزءاً من تركيا لأنه توجد بينهما كردستان المركزية وسوريا واذا استمعنا للغة سكانها علينا ان نؤسس دولة كردستانية ولكن ذلك غيرممكن ويسردون بعض الحجم في هذا الصدد.
واوضح الرئيس مام جلال: وعندما قررت عصبة الامم ان تلحق ولاية الموصل بالعراق وضعت بعض الشروط للعراق لإرضاء الكرد بأن يكونوا جزءاً منه حيث ذكر نصا: يجب مراعاة رغبات الكرد فيما يخص تعيين موظفين كرد لإدارة مملكتهم وترتيب الأمور العدلية والتعليم في المدارس وأن تكون اللغة الكرية لغة رسمية في هذه الامور.

وقال الرئيس مام جلال: ممثل الانكليز في لجنة عصبة الامم أصدر قراراً يقضى بأن احد الشروط هو عدم المساس بهوية كركوك الكردستانية، ويقول بأنه لو تم المساس بهوية كركوك الكردستانية سينتهي الاتفاق الذي ألحقت بموجبه ولاية الموصل بالعراق.

وقال الرئيس مام جلال: شرحت ذلك لزملائي في مجلس الحكم وقلت: اذا اردتم أن تفككوا وحدة العراق فهذا هو كلام المبعوث البريطاني.

كركوك خط أحمر

من جهته أكد بافل جلال طالباني يوم الاربعاء، ان المرافعة التاريخية لفقيد الامة الرئيس مام جلال قبل 18 عاما، ثمرة نضال عشرات الاعوام للرئيس مام جلال، لافتا الى ان كركوك خط أحمر.

وقال بافل جلال طالباني في بيان بمناسبة ذكرى تلك المرافعة:

قبل 18 عاما، وضع فقيد الامة الرئيس مام جلال، الحجر الأساس للنضال القانوني، الدستوري، التاريخي، لكردستانية كركوك والمناطق المستقطعة، في تاريخ العراق الجديد الحافل بالصراعات والتجاذبات السياسية، وأثبت كردستانية كركوك استنادا للوثائق والخرائط التاريخية.
إن هذا المكسب التاريخي الذي سمي بالمرافعة الكبرى، ثمرة نضال مام جلال لعشرات السنين، من أجل بقاء الكرد، الارض، اللغة، والتعايش في تلك المدينة التي منحها تسمية القدس كردستان.
واليوم إذ نستذكر هذه المناسبة بإجلال، نجدد العهد أمام الدور التاريخي للرئيس مام جلال، أن نكون أوفياء لهذا النضال المتواصل بما حفل من تضحيات.
إن كركوك بالنسبة للاتحاد الوطني الكردستاني ولنا أيضا، جزء لايتجزأ من نضالنا المستمر، ونعتبر انفسنا اصحاب كركوك الحقيقيين، فكما لم يتركها آباؤنا وأجدادنا وقدموا في سبيلها التضحيات، نحن أيضا لن نتركها، وسنحافظ على كرديتنا والتعايش المشترك بين جميع القوميات والمكونات والاديان، والسلم الاجتماعي في هذه المدينة هي من أولويات مهامنا.
واليوم، فضلا عن إنجاز المهام القومية والوطنية، همنا سيكون ضمان الحياة والاستقرار لمواطني كركوك.

كما أكدنا دوما، فإن كركوك والكركوكيين خط أحمر، ولن نساوم على شبر من ارضنا التي أثبتنا بالدماء كردستانيتها.

تحية لأرواح شهداء كردستان الطاهرة.
بافل جلال طالباني
2022/2/9

لا مساومة

من جهته استذكر قوباد طالباني المشرف على مكتب سكرتارية الرئيس مام جلال يوم الاربعاء، المرافعة التاريخية لفقيد الامة الرئيس مام جلال قبل 18 عاما، امام اعضاء مجلس الحكم يوم الثلاثاء 2004/2/9.

وقال طالباني في بيان:

قدم الرئيس مام جلال، قبل 18 عاما، مرافعة تاريخية امام اعضاء مجلس الحكم العراقي، حيث اثبت بالوثائق كردستانية كركوك.
ان فقيد الامة الرئيس مام جلال، لم يترك أي مجال لانكار تلك الحقيقة، وكانت المرافعة التاريخية عاملا رئيسيا لتثبيت المادة 58 في قانون ادارة الدولة للمرحلة الانتقالية ومن ثم المادة 140 من الدستور العراقي الدائم.
وأكد، أن كركوك في فكر الرئيس مام جلال والاتحاد الوطني الكردستاني، مسألة مهمة وستراتيجية، ولا مساومة عليها، لافتا الى انه يمتلك نفس الرؤية، ويجب العمل ضمن خطة وطنية بعيدة عن المزايدات من اجل استتباب الاوضاع في كركوك والمناطق المستقطعة الاخرى.

موقف تاريخي

واستذكر مركز تنظيمات بغداد للاتحاد الوطني الكردستاني الأربعاء، المرافعة التاريخية لفقيد الأمة الرئيس مام جلال، مبينا ان مام جلال بهذا الموقف، سجّل موقفا تاريخياً لن يُنسى.
وقال المركز في بيان: يستذكر مركز تنظيمات بغداد للاتحاد الوطني الكردستاني، المرافعة التاريخية لفقيد الأمة الرئيس مام جلال، اذ أثبت في مثل هذا اليوم التاسع من شباط عام 2004 كردستانية كركوك في إجتماع مجلس الحكم العراقي، حيث عرض على المجلس والرأي العام العالمي مجموعة من الوثائق والأدلة تثبت كردستانية كركوك.
واضاف: ان مام جلال بهذا الموقف، سجّل موقفا تاريخياً لن يُنسى، كما أن هذا الموقف أدى إلى تثبيت المادة 58 في قانون إدارة الدولة، والمادة 140 من الدستور.

ألف تحية لروح فقيد الامة الرئيس مام جلال.

مكونات كركوك تحيي ذكرى المرافعة

أحيت مكونات مدينة كركوك، يوم الاربعاء، ذكرى المرافعة التاريخية للرئيس مام جلال قبل 18 عاما، حيث دعا في كلمة تأريخية له خلال اجتماع لمجلس الحكم يوم الثلاثاء 2004/2/9، الى إعادة الكرد والتركمان الذين رحلهم النظام البائد من مدينة كركوك واجراء استفتاء لتحديد هويتها وقدم فقيد الامة العديد من الدلائل والوثائق التي اثبتت كردستانية مدينة كركوك.
واعربت مكونات كركوك عن اشادتها بموقف فقيد الامة الرئيس مام جلال في الدفاع عن جميع المكونات دون تمييز والعمل على ترسيخ روح الاخوة والوئام بين ابناء المدينة.
وطالبت مكونات كركوك، الاطراف السياسية بالاسراع في تشكيل الحكومة الجديدة لمنع دخول العراق في فراغ دستوري، كما طالبت بعدم التلاعب بمواد الدستور، العمل بشكل جاد من قبل الحكومة الاتحادية وحكومة اقليم كردستان على تطبيق المادة 140 الدستورية.[1]

خصائص السجل

الحزب:	الاتحاد الوطني الكردستاني
الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	سياسة
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	جنوب كردستان
الدولة - الأقليم:	عراق
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | marsaddaily.com
کاتی تۆمارکردن: AM 10:01:38 2022/29/10
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 132
المشكلة الكردية في الشرق الأوسط
https://www.kurdipedia.org/?q=20230210114619465570
شيرين الضاني

مقدمة

انطلاقا من الاهتمام بتحولات الجماعات والطوائف والأقليات المختلفة قامت الباحثة باختيار موضوع دراستها حول تاريخ الأكراد بهدف تقديم نبذة حول الأكراد وتاريخهم وبعض القضايا ذات الصلة بمشكلة الأكراد في الشرق الأوسط؛ حيث تعرضت الدراسة الأكاديمية لتاريخ الأكراد إلى صعوبات عديدة بسبب الواقع السياسي للأكراد مما أدى بالبعض إلى الاستناد إلى روايات تاريخية غير أكاديمية عن الأكراد كانحدار الكرد من الجن والعفاريت على سبيل المثال ولم يكن هناك إشارة إلى أسماء الدول والإمارات الكردية التي كانت قائمة في العهد الإسلامي.

ويعتبر الأكراد من إحدى أكبر القوميات التي لا تملك وطنا أو كيانا سياسيا موحدا معترفا به عالميا. وهناك الكثير من الجدل حول الشعب الكردي ابتداءً من منشأهم وامتدادا إلى تاريخهم وحتى في مجال مستقبلهم السياسي وقد ازداد هذا الجدل التاريخي حدة في السنوات الأخيرة وخاصة بعد التغيرات التي طرأت على واقع الأكراد في العراق عقب حرب الخليج الثانية وتشكيل منطقة حظر الطيران التي أدت إلى نشوء كيان إقليم كردستان في شمال العراق.

وقد اعتمدت الباحثة في دراستها المنهج التاريخي حيث أنه أكثر مناهج البحث العلمي ملاءمة لموضوع الدراسة.

أولاً: تاريخ الأكراد

من هم الأكراد:

إن مصطلح (الأكراد) أو (الكرد) الواردة في المصادر التاريخية والجغرافية العربية في العصر الوسيط، نصادفها في الروايات ذات الطابع التاريخي والأسطوري.

ففي فترة الحكم الأمموي والعباسي بدأ المؤلفون الذين كتبوا باللغة العربية، يستخدمون بانتظام مصطلح (الكرد) الذي أسبغوه على الشعوب الإيرانية التي كانت تقطن في مختلف مناطق الخلافة، حيث كانوا يستخدمون في أغلب الأحيان صيغة (الأكراد) و(الكردي) أما صيغة (الكرد) فنادرا ما استخدمت.

منذ نهاية القرن التاسع عشر بدأت تتكون في مؤلفات المستشرقين وجهة نظر مفادها إن مصطلح (الكرد) في المصادر المكتوبة باللغة العربي، يعني أيضا القبائل البدوية التي تعيش في الجبال وتتكلم الإيرانية ويتجلى هذا الرأي في أبحاث ت.نولدكه. وف. ف بارتولد، ووب. ويلتشيفسكي، وي. وليمبتون وغيرهم.

وبهذا الصدد تنبغي الإشارة بأن استخدام مصطلح (كردي) كان يحمل معنى محددا، منها مثلا على أنه (بدوي راعي) حيث نجدها واردة بهذا المعنى في مؤلفات الجاحظ والدينوري والطبري وابن الأثير وغيرهم.

أما لدى البحث في المصادر العربية وغيرها، يستدل على أن مصطلح (كرد) في العصور الوسطى، كان ذا معنيين: فعلاوة المعنى السلالي، فإنه كان يعني أحيانا مربي المواشي، البدوي، ولا يمكن أن نعتبر من قبيل الصدفة إن هذا الاتجاه قد ظهر بالدرجة الأولى لدى الشعوب الإيرانية نفسها. وهكذا فإن حمزة الأصفهاني (القرن العاشر) يقول إن الفرس قد سمو (الديلمين) (أكراد طبرستان) والعرب (أكراد سروستان). وتحت التأثير الإيراني أصبح هذا المعنى لكلمة (الكرد) فيما بعد مقبولا لدى المؤلفين العرب ودخل في مؤلفاتهم وقد حدث هذا على ما يبدو لأن كلمة (كرد) كمرادف لمفهوميهم (كربي الماشية) أصبحت تستخدم لتدل على تلك القبائل التي كانت حسب معيشتها تشبه الأكراد، رغم أن لها خصائص أخرى.

وكانت تقاليد الرعي لدى الأكراد التي امتدت قرونا هي على الأرجح السبب الذي جعل الإيرانيين يسبغون على المعنى السلالي لكلمة (الكرد) معنى اجتماعي.

لم تبدأ دراسة تاريخ القبائل الكردية في الفترة ما بين القرنين السابع والعاشر إلا في الربع الأول من هذا القرن. وكانت أوائل الأبحاث في هذا الإتجاه للمستشرقين المعروفين غ.درايفر منهاوف. منيورسكي، يستعرض درايفر في مقاله (انتشار الأكراد منذ القدم) مسألة أصل الأكراد، بهذا الصدد فهو يورد الشهادات المعروفة لدى كسينوفون واسترابون وغيرهما من المؤلفين القدماء حول تسمية (كردوخ) و(قردي) وغيرهما.

وجاء في المقال أيضا تلخيص لبعض المعلومات حول أصل (كرد) طبقا لمعلومات المؤلفين الذين كتبوا باللغة العربية، وذلك في الفترة الواقعة ما بين انتشار الإسلام والقرن الخامس عشر، ومع أن المؤلف لم يتعرض بالنقد للمصدر الذي أخذ منه، إلا أن المقال بحد ذاته هام.

إن مقال منيورسكي (كردستان والأكراد) الذي كتبه للموسوعة الإسلامية لا يزال حتى يومنا هذا محط اهتمام المختصين بالشؤون الكردية، فعلاوة على بحثه في قضايا التاريخ السلالي واللغة والأدب وغيرها، فإن منيورسكي حينما يصف الفترة الواقعة ما بين القرنين السابع والعاشر مستندا إلى المعلومات التي أوردها البلاذري والطبري والمسعودي والأصطخري وابن حوقل وابن الأثير وغيرهم، إنما يلقي الضوء بشكل مختصر على المناطق التي فتحها العرب والتي سكنها الأكراد، وكذلك على نضال الأكراد ضد الفاتحين.

ويعتبر كتاب ب.شفارتس (إيران في العصور الوسطى من وجهة نظر الجغرافيين العرب) ذو أهمية كبرى لأنه يتضمن على مجموعة معلومات أساسية حول التاريخ الجغرافي لإيران، حول تاريخها في فجر الإسلام ومدنها وسكانها وعقائدها. وقد استسقى معظم معلوماته عن الإصطخري وابن الفقيه والمقدسي والطبري والبلاذري وابن الأثير وغيرهم.

وقد ساهم محمد أمين زكي المؤلف الكردي والشخصية السياسية الاجتماعية المعروفة في القرن العشرين، مساهمة كبيرة في دراسة تاريخ الأكراد ومنبتهم السلالي، ففي مؤلفاته (تاريخ الدول والإمارات الكردية في العهد الإسلامي) و(خلاصة تاريخ الكرد وكردستان) وعلى الرغم من استناده على المؤلفين العرب، إلا أنه لم يبحث سوى في الخطوط العامة من تلك الفترة علاوة على ذلك، فغن محمد أمين زكي لم يملك بالتفصيل المواد التي استقاها من المصادر العربية، ولم يصف الفتوحات العربية وسياسة الخلافة الإسلامية ودروها بالنسبة للقبائل الكردية، لقد صاغ نظرية مثيرة للجدل ولا تؤكدها الوقائع وهي أن عملية دخول الأكراد في الإسلام قد بدأت قبل الفتح العربي أي في زمن الرسول.

وينحو رشيد سامين نفس المنحى بالنسبة لتاريخ الأكراد في تلك الفترة وكذلك بالنسبة للمصادر العربية، ففي مؤلفة يعير اهتمامه الرئيسي إلى مسألة أصل الأكراد، أما مسألة فترة سيطرة الخلافة العربية فلا يتطرق إليها إلا بالخطوط العريضة حيث نجده يورد بعض المعلومات المستقاة من مؤلفات السعودي والطبري وابن الأثير.

ومن الناحية العلمية فإن هذه المسألة لم يجر التطرق إليها لدى المؤلفين السوفيات والمهتمين بالشؤون الكردية أمثال أو.ويلتشيفسكي، وأ.مينتييشا مشفيلي وغيرهم.

الأكراد في ظل الخلافة العربية:
استنادا إلى المعلومات التي وصلت من المراجع الأصلية التي تعود للعصور الوسطى، يمكن الإفتراض إنه خلال السنوات الثلاثين من بداية القرن السابع، أي في الفترة التي سبقت عهد الفتوحات العربية، كانت القبائل الكردية تعيش تقريبا في المنطقة التي نسميها الآن (منطقة كردستان العراقية والإيرانية) وبعض المناطق الإيرانية.
وكانت الحروب مستمرة بين الساسانيين في إيران والأمبراطورية البيزنطية قد جلبت ضررا كبيرا إلى تلك المناطق التي يعيش فيها الأكراد، وقد عانى الأكراد الذين كانوا يعيشون في منطقة ما بين النهرين وفي شهر زور قرب المنابع الشمالية الشرقية لنهر دجلة، من تلك الحروب، لأن هذه المناطق أصبحت إحدى المسارح الرئيسية للحرب الدائرة بين أقوى دولتين في ذلك الزمن وكما هو معروف، فمنذ بداية القرن السابع بدأ يبرز تفوق إيران العسكري على بيزنطة واحتل الساسانيون خلال عدة سنوات (628/602م) القسم الأكبر من مناطق العدو (بين النهرين، سورية وأرمينيا ومصر) ولكن في العام 622م شنت بيزنطة هجوما معاكسا وقد قهر الإمبراطور هرقل (641/610م) قوات خسرو الثاني وتقدم حتى وصل إلى ناخية الساسانيين كنيسيفون،(المدائن). لكن الأرستقراطية الفارسية التي لم تكن راضية عن تطور الأحداث، أطاحت في العام 628م خسرو الثاني، وبغية تعزيز مركزه، فقد عقد ابنه قاواد صلحا مع الإمبراطور هرقل سحب بموجبه القوات الفارسية من المناطق التي كانت خاضعة للحكم البيزنطي (سوريا، أرمينيا، مصر)، ونتيجة للفتوحات العربية في غزي آسيا ونجاحها في احتلال إيران في نهاية الثلاثينيات من القرن السابع فقد وضع حد للصراع بين الإمبراطوريتين الفارسية والبيزنطية، وذلك لأسباب رئيسية تعود إلى التطورات الداخلية التي كانت تجري آنذاك في كلتا الدولتين, وكان من إحدى النتائج المترتبة على فتح إيران هو دخول المناطق التي يسكنها الأكراد والتي كانت جزءا من الإمبراطورية الساسانية في عدد مناطق الخلافة العربية المترامية الأطراف.

مسألة النشوء العرقي للأكراد:
النشأة العربية للأكراد:
إن مسألة النشوء العرقي للأكراد شغلت حيزا واسعا من اهتمامات المؤلفين العرب ولفترات تاريخية متعاقبة، اشتهرت منذ القرن الثامن الميلادي، فالمحاولات الأولى التي تمت في هذا المجال كانت مكرسة للبرهنة على تحدرهم من أصل عربي، والتي لاقت انتشارا وقبولا واسعا خلال القرون الوسطى حتى ضمن واقع المجتمع الكردي نفسه أيضا وفرضية الانتماء العربي للأكراد تضمنتها المؤلفات التي تبحث في الشؤون الكردية. إلا أن أول من تطرق إلى البحث في هذه الفرضية وتناول دراستها ومناقشتها هو الباحث الأرمني السوفيتي غ. آكوبوف، حيث تطرق خلال أبحاثه لدراسة مؤلفات مكتوبة بلغات عديدة مختلفة لها علاقة بهذا الموضوع، كما تناول بالبحث جملة من القضايا ذات الصلة من جوانبها المختلفة، لكنه وعلى الرغم من استعراضه لفرضية الانتماء العربي للأكراد بخطوطها العريضة، إلا أن مواضيع محدودة ومعينة لمؤلفات عدة من المؤرخين والجغرافيين العرب قد غابت عنه ولم يتطرق إليها عدا ذلك فإن غ.آكوبوف اكتفى بمناقشة وتحليل المواضيع المتعلقة بدراسة الخصائص العرقية البحتة فقام بالتركيز على عدد من الأسماء لأصول عرقية دون أن يتطرق في البحث عن الأسباب التاريخية التي دعت إلى نشوء تلك الفرضية ومراحل تشكلها وتطورها.
فمن المعروف بأن القضية القائلة بأن الأكراد يتحدون من أصول عربية والتي راجت في القرون الوسطى، كانت قد ظهرت في المدونات العربية ولأول مرة خلال القرن الثامن الميلادي، حيث تطرق إليها سحيم بن حفص أبو اليقظان، من القرن الثامن. إن ما أورده أبو اليقظان في مؤلفاته فيما يتعلق بنشاة الأكراد تبناها المؤلفون العرب الآخرون من بعده حيث أشاروا إلى أن أبا اليقظان ذكر في كتابه ذي العنوان كتاب النسب الكبير بأن الجد الأكبر للأكراد هو كرد بن عمر بن عامر بن صعصعة.
أما المفكر العربي ابن هشام الكلبي (ابن الكلبي) القرن 8-9م وفي كتابه كتاب النسب الكبير يرى بأن الجد الأكبر للأكراد هو كرد بن عمر بن عامر ماء السماء.
فالأسماء التي ذكرها أبو اليقظان تتحدر من قبيلة مضر وهي تنتمي إلى العرب المستعربة، بينما الأسماء الواردة في النموذج الذي اقترحه ابن الكلبي فإنها تنتمي إلى قبائل العرب العاربة.

أما المؤرخ ابن دريد (من القرن التاسع الميلادي) نجده بالإضافة إلى إقراره وقبوله بتحدر الأكراد من الأصول العربية فإنه يعتبر أن جدهم الأكبر هو كر بن مرد بن عمر بن عامر. كما أننا نجد أن بعض المؤرخين العرب نسبوا تحدر الأكراد على أنهم أحفاد من كرد بن مردبن عمرو بن صعصعة بن معاوية بن بكر بن هوزان بن عكرمة بن خصفة بن قيس بن عيلان بن مضر بن نزار بن معد بن عدنان.
أما المؤرخ بن رسول فإنه يكرر تقريبا النموذج الذي أورده أبو اليقظان لكنه يشير إلى أنهم أحفاد من صعصعة واثق بن منبه.
إن النماذج العديدة الت يتم اقتراحها فيما يتعلق بانتماء الأكراد إلى الأصول العربية قد استقرت أخيرا على صيغة مقتضية

ونهائية في القرن العاشر الميلادي على يد المسعودي.
فمن خلال كتاباته بهذا الصدد يتضح لنا بالإضافة إلى أنه كان على احتكاك مباشر مع الأكراد فإنه قام أيضا بتدوين مواضيع استقاها من صلب الوسط الكردي نفسه.
ولقد أشار المسعودي قائلافأما أجناس الأكراد وأنواعهم، فقد تنازع الناس في بدئهم: فمنهم من رأى أنهم من ربيعة بن نزار معد بن عدنان من بكر بن وائل.. ومن الناس من رأى أنهم من مضر بن نزار وأنهم ولد كرد بن مرد بن صعصعة بن هوزان...ومنهم من رأى انهم من ربيعة ومضر ثم يتابع في قوله مشيرا إلى ما يلي وما قلناه في الأكراد فالأشهر عند الناس والأصح في أنسابهم أنهم من ربيعة بن نزار. ويتضح جليا من خلال الأمثلة أن المسعودي ومن خلال بحثه عن نشأة الأكراد، ركز على انتسابهم وتحدرهم من الأجداد التقليديين للعرب مثل ربيعة بن نزار ومضر بن نزار، والأخيران يعتبران شقيقان، وبالتالي منهما حفيدان من عدناهن، الجد الأكبر للعرب المستعربة.

إن النماذج المختلفة والمتعددة التي طرحت في سياق فرضية تحدر الأكراد من أصول عربية أخذت تنتشر تباعا لتشمل بعض الأكراد الأيوبيين أيضا، فالمعروف أن العائلة الأيوبية المتمثلة بشخص صلاح الدين قد قامت بإنجازات عظيمة خلال القرون الوسطى الإسلامية ومعظم المؤلفين أجمع بأن هذه العائلة تنتسب إلى الأكراد من قبيلة (الروادية) وأن جدهم الأكبر الشاذي كان قد جاء من منقطة دوين اربيل في ارمينيا إلى بغداد ومنها انتقل إلى تكريت حيث استوطن فيها وهناك باشر بتدعيم وتنظيم شؤون عشيرته وأتباعه.نجد أن فكرة انتماء الأكراد إلى الأصول العربية قد لاقت قبولا وبعض الرواج بين القبائل الكردية المنتشرة هنا وهناك في أرجاء دولة الخلافة العربية فالجغرافي ابن حوقل قد ذكر معلومات عن هذا القبيل فيما يخص الأكراد القاطنين في منطقة كرمان الجبلية، كما أن الإصطخري ذكر معلومات مماثلة بالنسبة لأحياء الأكراد في ولاية فارس، فضلا عن أن المسعودي قد أورد بعض التفاصيل بهذا الصدد. ففي كتابه مروج الذهب ذكر أن بعض القبائل الكردية تنسب تحدرها من ربيع بن نزار ومضر بن نزار.

أما المقريزي كتب يقول بأن الأكراد من القبيلة المروانية يعترفون بتحدرهم من سلالة القائد الأموي مروان بن الحكم والمنتمي إلى العائلة الأموية المعروفة كما أن البعض من قبيلة الهكارية يربطون تحدرهم في نسبهم إلى الأصول العربية ايضا، أن المصادر الكردية أوردت من جانبها افكارا متوافقة مع ما ذكرناه بل وأكدت عليها ايضا، وقد أشار شرف خان البدليسي (القرن 16م) في كتابه شرف نامة أو شرفنامة بأن بعض القبائل الكردية مثل داسني، خالدي باسيان، وقسما من البوهتانيين، وكذلك قبائل المحمودي ودومبلي يربطون تحدرهم في نسبهم من الأمويين العرب، وهو يعتقد بأن أمراء قبيلة الهكارية وقبيلة شامبو يتحدرون من سلالة الخلفاء العباسيين في حين أن أمراء الجزيرة يتحدون في نسبهم من القائد الإسلامي خالد بن الوليد.
أما المؤرخ الكردي ملا محمود بيازيدي (القرن التاسع عشر) فقد كتب في مقدمة بحث له مؤيدا وجهة النظر القائلة بالنشأة العربية للأكراد حيث استهلها قائلا ليلعلم طلابنا الأكارم والعارفين من الناس بأن الأقوام الكردية قد نشأت من البدو أسلاف العرب، فلقد انفصل قسم من تلك الأقوام العربية في الماضي وجاؤوا مع عائلاتهم وأولادهم لستوطنوا في هذه الأماكن، حيث كانوا جميعا يشكلون قبيلة واحدة متضامنة بالإضافة إلى أن لغتهم في الماضي كانت العربية، ويضيف البيازيدي بأن الأقوام العربية تلك ونتيجة لاستيطانها في المناطق الكردية الحالية أخذت شيئا فشيئا تنسى لغتها العربية.
وهكذا نجد أنه على الرغم من الإنتشار والقبول الواسع الذي لاقته فرضية الإنتماء العربي للأكراد عبر القرون الوسطى الإسلامية، إلى أن مسألة تحديد النشوء العربي للأكراد ظلت مع ذلك بلا حل ومثارا للنقاش والجدل. فبعض المؤرخين العرب أمثال ابن قتيبة والطبري والدينوري والمقدسي وابن الأثير والدميري وغيرهم من خلال استنادهم على الأساطير الدينية الإيرانية والروايات التقليلدية الساسانية إلى نشاة الأكراد وتحدرهم من الأصول الإيرانية في حين نجد أن بعض المؤرخين كان لهم مواقف مترددة من هذا الأمر.

ثانياً: واقع الأكراد الاجتماعي والثقافي والسياسي والاقتصادي
الحياة الاجتماعية في كردستان:

ويتميز الشعب الكردي بخصالة القومية الخاصة به بتأثير صراعه مع الطبيعة ومع الأعداء. فالصفات المشتركة لهذا الشعب هي استعداد دائم للقتال. فلقد علمت الحياة الكردي أن العالم ملك للشجاع، والأكراد يدينون بالإسلام وهناك مذهبان رئيسيان السنة والشيعة، فالأكراد الذين يعيشون فيالعراق وكردستان الإيرانية في غرب ازربيجان وحوالي ثلثي أكراد تركيا هم على المذهب السنة بينما الآخرون على المذهب الشيعي. كما توجد عدة مذاهب أخرى كعلي اللهي. وهم الذين يعتقدون أن علي ابن أبي طالب فيه نفحة من الألوهية، ويقطن هؤلاء أساسا في جبل سنجار والشيخان في شكال غرب العراق. كما توجد جيوب من اليزيديين في إيران وفي تركيا وشمال شرق سوريا.
كما يمتاز الأكراد بنظامهم العشائري وروحهم القبلية. فالأكراد كانوا يعيشون في جماعات بمعزل عن المجتمع المحيط بهم. فنراهم يشكلون دولة وسط دولة، وكانت المجتمعات العشائرية إلى عهد قريب تتمتع بشيء كثير من النفوذ والإستقلال

القضائي والإداري الذي يعتمد على الحق العرفي وليس الحق المدني. ولم يشعر أفراد العشائر منذ عصور طويلة بضرورة الخضوع إلى تنظيم سياسي أو إداري غير العشيرة، لقد كان الجميع من أهل القبائل والعشائر يدينون لزعيم القبيلة، والكردي يلبي رغبة زعيمه ليس فقط قياما بواجب وإنما في أحيان كثيرة عن إيمان راسخ واندفاع عنيف فرجال القبائل في مساحات واسعة من كردستان كانوا يكنون الولاء إلى قادتهم أكثر من رجال السلطة سواء كانت السلطة العثمانية أو غيرها.

من أهم القبائل الكردية العراقية:
الهماوند: ويتركزون في مركز جمجمال ريلزيان.
الجاف: في شهر زور وجلبجة وخرمال وبوجه عام في وسط كردستان. سكنوا قديما في جوانرو في كردستان إيران وهي إحدى مقاطعات أردلان، ومنها أتوالى العراق.
بارزان: أشهر قبائل كردستان العراق. تستقر في قضاء الزيبار شمال نهر الزاب الكبير . وجنوب جبل شيرين.
يرزنجي: يستقرون في لواء كركوك ناحية خانقين وهم زراع مستقرون.
شيرمان وبرادويست: ويتواجدون في أقصى قضاء راوندوز.
البابان: حول السليمانية.
الهركي: شمال شرق أربيل وجزء من هذه القبيلة في إيران عند جبل دلانبور ،حيث تلتقي الحدود الإيرانية العراقية التركية.
الطالبانية: بين كركوك وخانقين في لواء كركرك.
بشدر: حول قلعة دزة شرق كردستان العراق في لواء السليمانية وبالقرب من الحدود الإيرانية.
زنكة: جنوب لواء كركوك وفي أطراف كفرى. وهم زراع مستقرون ويتواجدون أيضا وراء الحدود حتى كرمنشاه في إيران.
اليزيديون: شمال غرب الموصل. في جبل سنجار.
الدلو: في جنوب لواء كركوك وفي سركاه وهم ايضا زراع مستقرون.
السروجي: في شرق لواء الموصل جنوب بارزان.
الباجيلان: بالقرب من خانقين ومن الحدود الإيرانية.
شمزينان: شمال شرق كردستان العراق وعلى الحدود الإيرانية العراقية التركية.

الأكراد هم خاصرة تركيا الضعيفة والثغرة القابلة للاختراق حاضرا ومستقبلا:

الدولة التركية لا تعترف بوجود قضية كردية وتصر في كل بياناتها وأدبياتها على مواجهة الإرهاب الذي يمثله حزب العمال الكردستاني منذ 14 سنة.
رسميا تطلق أنقرة على الأكراد اسم أتراك الجبال نسبة إلى معاقلهم الوعرة في جبال جنوب شرق الأناضول. والتسمية ليست بريئة إذ تتعمد طمس الهوية الخاصة للأكراد والإيحاء بأن الأتراك والأكراد شعب واحد. كما أكد لي رئيس جامعة دجلة في ديار بكر الدكتور محمد أوزيدان الذي قال إن الأكراد هم أتراك يتحدون من جذور تركية أتت من شمال غرب بحر قزوين.
وعدم الإعتراف بالهوية الكردية السياسية والثقافية هو من صلب سياسة الجمهورية التركية التي وقفت ضد إقامة دولة أو كيان كردي في جنوب شرق الأناضول. ومعلوم أن أتاتورك دخل في حروب لإلغاء معاهدة سيفر (1920) التي أبدت حق الأكراد في إقامة دولة مستقلة.
وفي معاهدة لوزان (1922) أسقط البند المتعلق بالأكراد نهائيا وتحولوا موظفين في الدولة الكردية، وهو الخط الرسمي الذي تتمسك به تركيا اليوم وتحارب على أساسه حزب العمال الكردستاني الذي يشهر السلاح في وجه الدولة ويدعو إلى الإنفصال وإقامة دولة كردية مستقلة تجسد الهوية الثقافية واللغوية الكردية.
الدولة التركية لا تعتبر الأكراد أقلية مع أن عددهم يتجاوز 12 مليون نسمة. الاقليات في المفهوم التركي هم اليهود والنصارى أي غير المحمديين، وشرح المدير العام للإعلام والصحافة في أنقرة ايدان سيزغين القضية الكردية بقوله إن النظام السياسي التركي يقوم على صهر الاثنيات والأعراق التي يتألف منها الشعب التركي في بوتقة واحدة مثل أميركا، وينص الدستور التركي على ضرورة اندماج الأقليات والأعراق في الثقافة التركية وليس استيعابها، كما تمنح الجنسية على أساس الثقافة مثل فرنسا وليس العرق مثل ألمانيا.
وعندما نسأل المسؤولين الأتراك أين وصلت الحرب على الأكراد يجيب سيزغين انتهت محاصرتهم عسكريا داخل تركيا ويحاول الجيش اقتلاع قواعد حزب العمال الكردستاني من شمال العراق.
والحرب يبدو أنها انكفأت إلى قمم الجبال بعد الضغط العسكري الكبير الذي تعرض له المقاتلون الأكراد في العامين الأخيرين وتحسين أساليب مكافحة الإرهاب التي اعتمدها الجيش التركي خصوصا شراء مروحيات اباتشي.

والحرب على الإرهاب الكردي تكلف الخزينة التركية ثمانية مليارات دولار سنويا، وهي أحد الأساب الرئيسية للعجز في الموازنة والدين الخارجي، خصوصا وأن التصدي للمقاتلين الأكراد أخذ منحى مكلفا بعدما أقامت تركيا شبه حزام أمني داخل شمال العراق يشبه إلى درجة كبيرة الحزام الأمني التي تقيمه إسرائيل في جنوب لبنان.

ويؤكد المسؤولون الأتراك أن الدولة مصممة على القضاء على الإرهاب وتجاهل النداءات المتكررة لوقف النار التي يطلقها زعيم حزب العمال الكردستاني عبد الله أوج الآن، وآخرها كان النداء الذي أطلق بمناسبة تسلم الجنرال حسين كيفريك أوغلو رئاسة الأركان خلفا للجنرال المتشدد اسماعيل حقي كرادي.
كرامة الجيش وضغوط أخالي الشهداء من عسكريين ومدنيين سقطوا في المواجهات مع حزب العمال الكردستاني والذي يقدر عددهم بثلاثين ألفا منذ قيام الحرب في 1984 يمنعان قيادة الجيش من التفاوض مع أوج الان.
رهان الدولة وخصوصا الجيش يقوم على هزيمة أوج الان والقيض عليه فمحاكمته كمجر حرب، كما يقرا الجيش المناخ الشعبي غير المتعاطف مع حزب العمال الكردستاني نتيجة أعمال العنف التي ارتكبها ضد الأبرياء في مرحلة ترويع المدن بين 1988 و 1995.
والمقاتلون الأكراد في نظر الدولة باتوا الآن في موقع ضعيف، ربما الأضعف منذ نشوء الحرب، وهذا التراجع الميداني والعسكري والسياسي مرده إلى عوامل عدة هي:
• حملة التهجير الشرسة والمنظمة التي قام بها الجيش التركي ضد السكان الأكراد بين 1992 و 1995 والتي أدت إلى إفراغ ثلاثة آلاف قرية كردية في جبال جنوب شرق تركيا من سكانها.
• بروز انقسامات سياسية وصراعات شخصية بين أوج الان وكبار معاونيه، وآخر دليل على ذلك هروب الرجل الثاني في الحرب شمدين واعتقاله في دهوك على يد القوات التركية.
• تغيير الخطاب السياسي لأوج الان الذي تخلى عن المطالبة بالإنفصال والإستقلال عن جزء من الأناضول في كردستان الشمالية وإبداله بالحديث عن الحقوق السياسية والثقافية واللغوية للأكراد ضمن الكيان التركي الموحد.
وتراجع حزب العمال الكردستاني ميدانيا وعسكريا عوضه النجاح الديبلوماسي والتعاطف الدولي الذي تحظى به القضية الكردية في الغرب، لا سيما في أوروبا حيث يعيش نصف مليون كردي موزعين بين ألمانيا وفرنسا وانكلترا والدنمرك والسويد وهولند ولجيكا.
وبفضل نشاط الأكراد السياسي في أوطانهم الثانية الأوروبية احتلت الفضية الكردية اهتماما واسعا في الدوائر السياسية الأوروبية جميعها، الحاكمة والمعارضة، كما أبدى الإعلام الغربي تعاطفا مع الأكراد مصورا السياسة التركية الرسمية حيال الأكراد باعتبارها انتهاكا صريحا لحقوق الإنسان.
وبإزاء العزامل هذه، استطاعت الدعاية الكردية خلق تشويش حقيقي على صورة تركيا في أوروبا إلى درجة أن معاملة الدولة التركية السيئة للأكراد كانت أحد العوامل في منع دخول تركيا إلى الاتحاد الأوروبي.
عام 1995 برز حدث ثقافي سياسي مهم في حياة الأكراد عندما افتتح حزب العمال الكردستاني تلفزيون ميد الذي يبث من لندن ومقره بروكسيل، أخبار الحزب بالكردية والتركية والإنكليزية، علما بأن بيوتا كردية وتركية كثيرة تتلقى برامجه عبر الأقمار الاصطناعية. ومثلما كان ظهور حزب العمال الكردستاني حدثا سياسيا مهما في 1984 في إثارة المشاعر الوطنية والقومية الكردية وخلق وعي سياسي في أواسط الشباب والمثقفين الذين انخرطوا في صفوفه وأصبحوا ثوارا ومقاتلين، استطاع تلفزيون ميد إنعاش الأكراد روحيا وثقافيا إلى درجة أنه مع كل نشرة أخبار تذاع بالكردية تنهمر دموع المشاهدين الأكراد المسنين لأنهم لا يصدقون ما يسمعون.
والمجتمع الكردي كسائر المجتمعات التركية الأخرى يعيش فترة التحولات الكبرى ويتعرض لعوامل التغيير التي تساهم في كسر التقاليد الموروثة وصقل العقليات والمواقف السياسية.
فالتغيير حصل للأكراد ولا شيء يستطيع الوقوف في وجهه، وجاء نتيجة عوامل أربعة مؤثرة هي حزب العمال الكردستاني وتلفزيون ميد ومشروع الغاب والهجرة الكردية إلى المدن الكبرى في أنقرة واسطنبول وإلى الخارج.
والمعروف أن تركيا لا تسمح للأكراد بفتح مدارس خاصة بهم لتعلمي اللغة الكردية والطالب التركي يستطيع أن يتعلم أي لغة إلى الكردية. كما لا تسمح الدولة بفتح إذاعة أو تلفزيون كرديين، لكن هناك برامج بالكردية تبث عبر قنوات الدولة الرسمية.
فالدولة التركية تحارب أي نزعة استقلالية أو إنفصالية للأكراد وترفض حتى الآن منح الأكراد حكما ذاتيا على غرار ما فعل العراق عام 1974. ويتساءل مدير عام الإعلام والصحافة التركي إيدان سيزغين من سيستفيد من الحكم الثاني إذا كان الأكراد غير متجمعين في بقعة جغرافية واحدة وموزعين على اسطنبول وأنقرة وأزمير وديار بكر؟
وتعتبر اسطنبول أكبر تجمع للأكراد إذ فيها نحو مليونين ونصف مليون كردي، نزحوا من جنوب شرق الأناضول طلبا للرزق وهربا من الحرب. وهم يعيشون في الأحياء الفقيرة في سلطان باليه ونشار شومبا وغازي وتشنجيه، ومعظمهم يعملون في المقاهي والمطاعم وفي التنظيفات والنقل.
وتقف تركيا ضد إقامة دولة كردية في شمال العراق أو أي مكان آخر خوفا من انتقال العدوى إليها. وهي ضد تقسيم الكيانات السياسية القائمة في المنطقة، وتعتبر أن مجرد التفكير فيه خطا، وبالمنطق نفسه تعتبر أن إقامة دولة كردية في شمال العراق أو جنوب شرق تركيا فكرة غير عملية لأنها ستكون مطوقة لا منفذ لها على البحر وستكون عامل عدم استقرار.
ويحرص المسؤولون الأتراك على التميز بين الأكراد، وعدم وضع الجميع في سلة واحدة.
وفي نظرهم ينقسم الأكراد فئتين: الغالبية المسالمة والأقلية المشاغبة أو الإرهابية، الأولى تتعايش مع الأتراك بأمان واطمئنان وتؤلف جزءا من النسيج الوطني، واستطاعت أن تصل إلى أعلى المناصب في الدولة، مثل الرئيس الراحل تورغت أوزال والرئيس الحالي لمجلس النواب حكمت تشتين، ويقولون أن ثلث أعضاء مجلس النواب هم من الأكراد، بعضهم أحفاد

الشيخ سعيد الذي قاد الثورة الكردية في عام 1926.
وللأكراد وزن مالي واقتصادي كبير في قطاعات الزراعة والصناعة والأعمال وبرزت منهم شخصيات مالية مهمة وأغنياء كبار أمثال تطلي جلال واينتش كاليلار وأنورلار وغيرهم.
ويصل الإندماج بين الأكراد والأتراك إلى درجة أن بعض الأكراد مثل النائب كمران أنان يرفض وجود قضية كردية في تركيا ويعرف عن نفسه بأنه زعيم تركي لا كردي مع أنه زعيم عشرية كردية كبيرة.
وصف القضية الكردية بأنها موجودة في أدراج وزارتي الخارجية الإنكليزية والألماني اللتين تشجعان بعض الأكراد على الإنفصال لإيجاد موطئ قدم لهما في تركيا وخدمة مصالحهما الإستراتيجية في الشرق.
وعلى رغم غياب الحديث عن حل سياسي ينهي الحرب بين حزب العمال الكردستاني والدولة ورفض الجيش الحوار مع أوج الان وتجاهل مبادراته،يرفض الجيش أيضا التفاوض مع ممثلين للأحزاب الكردية الأخرى المرخصة من الدولة مثل حزبي هاديب و ديب اللذين زج مسؤولهما في السجه أثناء تظاهرة في اسطنبول رددت فيها عبارات اعتبرها الجيش مؤيدة لحزب العمال الكردستاني.
أمين فرع اسطنبول خليل ساغليك دعا الجيش إلى التفاوض مع حزب العمال الكردستاني لأن الحوار يستطيع إنهاء القتال. وأكد إن الأكراد يريدون العيش مع الأتراك في إطار الإعتراف بالهوية السياسية والثقافية واللغوية لأن قضية الأكراد هي قضية حقوق الإنسان بالأساس.
ويرى كثير من العقلانيين الأتراك أن لا حل للضية الكردية في تركيا إلا بالحوار لأنه يستحيل تحقيق انتصار عسكري على شعب، رغم ضعف حزب العمال الكردستاني وتقهقره؟
الأكراد يريدون اعتراف تركيا العلني بهويتهم الثقافية واللغوية، ولأن الشعب الكردي مسيس وفخور بأصله وجذوره يتطلع إلى اليوم الذي يستطيع التباهي بكرديته في تركيا. والدعوة إلى الحوار بين الدولة والأكراد ينادي بها المجتمع المدني أي الفئات المدنية والليبرالية والإسلامية التي تتطلع إلى بروز قيادات كردية معتدلة، لا علاقة لها باوج الان تكون ممثلى للطموحات الكردية ومجسدة لمشاعرهم ومطالبهم.
حزب العمال الكردستاني المتأثر بسائر الحركات التحررية في العالم، مثل منظمة التحرير الفلسطينية وجيش التحرير الإيرلندي وإيتا الإسبانية، يعي أهمية لحظة اعتناق الخل الديبلوماسي بعد حروب التحرير الطويلة، وأوج الان يمد اليد إلى الجيش ويبدئ استعدادا للتخلي عن السلاح شرط الدخول في الدولة، والجيش يرفض ويصر على هزيمته ومحاكمته.

ثالثاً: المشكلة الكردية في الشرق الأوسط

الأكراد قبل الحرب العالمية الأولى :
تعني كردستان الأرض التي يؤلف عليها الأكراد اكثرية من السكان حيث يتخطى عددهم كثيرا الأقليات الساكنة بين ظهرانيهم وكردستان بالمفهوم الواسع يقصد بها ديار الكرد بوصفه بمجتمع ذو وحده قوسيه متجانسة.
وهذه المنطقة الكردية لا حدود سياسية لها وهي مجزأة بين تركيا والعراق وإيران فذلا عن نتوءات داخله في سوريا. ففي تركيا يتركز الأكراد في حوالي 30% من مساحتها في الجزء الشرقي منها كما يقطن الأكراد الحزء الشمالي للعراق ومعظمهم يقطن في الويسة السليمتنية واربيل وكركوك وأقضية الموصل راخو ودهوك وعقرة وفي أقاليم مثل خانقين ومندلي من لواء ديالي وفي مدن الكويت وبغداد، كما يتركزون في شمال غرب إيران وخاصة حول بحيرة أورميه وسنناداج ومهاباد. كما يتواجدون في شمال شرق سوريا وفي بعض أجزاء من جمهورية أرمينيا السوفيتية، وفي بلاد مثل لبنان والأردن وقد أتى الأكراد إلى هذه البلاد من تركيا عبر سوريا من الإضطهاد ولكن بأعداد صغيرة.
وكلمة كردستان لا يعترف بها قانونا أو دوليا، وهي لا تستعمل في الخرائط والأطالس الجغرافية. كما أنها لا تستعمل رسميا إلا في إيران حيث تطلق فقط على إقليم سنه من كردستان إيران.
وكردستان منطقة جبلية وعره يبلغ ارتفاع القمم الجبلية بها من ثلاث آلاف قدم إلى اثني عشر الف قدم وأعلى جبالها ارارات في أقصى الشمال كما تكثر بها الهضاب المرتفعة مثل الهضبة التي تستقر في كردستان فإن الشكل العام لهذه الجبال لا يختلف بعضه عن الآخر في كل كردستان، فجبال شمال الموصل لا يختلف في شيء عن المنطقة الكردية الإيرانية أو المنطقة الكردية في تركيا.
أن سطح كردستان ممزق تحجزه بعضه عن سلاسل جبلية وأنهار عديدة تتألف من ينابيع مياهها التي لا يحصى لها عد ولا ترتبط بخطوط مواصلات حديثة تسهل اتصال الأكراد بعضهم ببعض وحجزتها عن بعضها البعض حدود الدول التي اقتسمتها فيما بينها.
وقد أدى هذا الواقع الجغرافي إلى قيام الإمارات الكردية الكثيرة التي عرفها التاريخ والتي كانت تعتمد على ضعف وانحطاط المراكز الحضارية المجاورة أو اشتداد الصراعات فيما بينها.
ومن جانب آخر فإن الطبيعة الجبلية التي يصعب التغلغل فيها مكنت الشعب الكردي من ممارسة حياته الإعتياتدية بصورة مستقلة أو شبه مستقلة عبر القرون.

ولكن الحضارات المجاورة حيث ظهرت وتوطدت وقامت على أساس المركزية والتجمعات السكانية الكبيرة شكلت امبراطوريات واسعة في فترات مختلفة من التاريخ..ولذلك أصبحت كردستان مطمحا لهذه الإمبراطوريات المجاورة وهدفا للغزاة والفاتحين عبر التاريخ. وبدلا من أن تفلح الأمة الكردية في بناء وحدتها وجدت نفسها مقسمة بين الدول المجاورة.
وقد ساعد على استمرار تمزقها فقدان الترابط الإقتصادي بسبب وعورة الأرض وصعوبة المواصلات مما أدى إلى خضوع كردستان إلى هذه الدول وقد تحولت إلى تخوم تفصل بينها وقد أثرت هذه الطبيعة التخومية التي فرضت على كردستان في تكوين الطبقات المالكة وفي مجرى الصراع الطبقي والقومي.
كما أصبحت كردستان مسرحا للإضطرابات والفتن، وكثيرا ما كان حكامها الأكراد يثور بعضهم على بعض، والذي يهزم منهم يفر إلى فارس يمينا أو تركيا يسارا لاجئا، وكانت صلة هذه المطاحنات بالعلاقة العامة بين فارس والدولة العثمانية واضحة في كل عام ..الخ وبرغم ذلك فقد صان الأكراد احتفاظهم بمعاقلهم الجبلية من غزوات العالم الخارجي ومن مؤثراته فكان ذلك من الأسباب التي جعلت لهم مزايا خاصة فهم كشعب جبلي أقوياء ذو بأس شديد يتعصبون لقوميتهم تعصبا شديدا ويتحدث الأكراد اللغة الكردية بالإضافة إلى اللغة العربية في العراق وسوريا والفارسية في إيران والتركية في تركيا.
وتنتمي اللغة الكردية إلى مجموعة اللغات الإيرانية التي تمثل فرعا من أسرة اللغات الهند وأوروبية وهي تضم اللغات الكردية والفارسية والأفغانية والطاجيكية وعلى ذلك فاللغة الكردية ليست لغة مشتقة عن الفارسية أو محرفة عنها، وقد أصبح من الوضوح بمكان أن اللغة الكردية ليست أيضا لهجة فارسية محرفة مضطربة بل هي لغة آرية نقية لها مميزاتها الخاصة وتطوراتها القديمة. صحيح أن اللغتين متصلتان بصلة النسب. إلا أن البون شاسع بينهما ونقاط اختلافهما عديدة سواء في المفردات أو النحو أو النطق وكان الأكراد يستعملون الأبجدية الخاصة بلغتهم قبل الإسلام. ولكن انتشار الإسلام وفتح المسلمين لما بين النهرين ودخول كردستان تحت سلطة الدولة العربية الإسلامية كان من نتيجة أن استعمل الأكراد الأبجدية العربية في كتابة لغتهم حتى اليوم في كردستان العراق وإيران بينما يستعمل أكراد تركيا وسوريا الأبجدية اللاتينية.
وأما أكراد الإتحاد السوفيتي فيستعملون بالطبع الأبجدية الروسية.
وقد أدت وعورت السطح في كردستان وصعوبة الإتصالات إلى تفرق السكان إلى قبائل منعزلة متباعدة حيث أدى ذلك إلى اختلاف كبير في اللهجات التي يتكلمون بها الكردية ومع تطور الزمن لذلك اختلفت اللهجات من واد إلى واد ومن منطقة جغرافية إلى أخرى. وتنقسم اللهجات الكردية الحالية إلى أربع لهجات رئيسية وهي: الكرمانجيه، الجوزانيه، الكلهريه، السورانيه كما توجد لهجة الزازا ما بين ديار بكروارزنجان.
فاللهجة الكرمانجيه يستعملها أكثر من 50% من الأكراد وتستعمل في الكتابة والتعليم خاصة في المنطقة الكردية الشمالية في العراق. كما يتكلم بها معظم الأكراد في تركيا وسوريا والإتحاد السوفيتي.
وأما في المنطقة الجنوبية من كردستان العراق فتوجد بها قسمان من اللهجات:
1. القسم الموكري: أي لهجة قبائل الموكري وسوران.
2. القسم السليماني: أي قسم السليمانية وأردلان.
وتعتبر لهجة موكربان التي هي أساس اللهجات المحلية التي يتكلم بها أكراد مناطق موكربان وسنه وسقز والسليمانية واربيل وكركوك أنقى اللهجات الكردية وهي اللهجة الأكثر تطورا في منطقة السليمانية حيث هي غنية باشتقاقات ومصطلحات جديدة خاصة خلال الخمسين عاما المنصرمة وبها تكتب الكتب والقصص والمجلات.
فلهجة سليماني تم الإجماع على أنما التعبير الأدبي الأول لا في العراق وحده بل وفي الجهة الأخرى من الحدود الإيرانية، وربما عزى جانب من هذا التفوق اللغوي إلى الرعاية التي بسطها أمراء بابان على الآدب الكردي في النصف الأول من القرن التاسع عشر كما يعزي بضه إلى إنشاء الأتراك مدرسة عسكرية في السليمانية يرسل خريجوها إلى كليتي الأركان والحربية في استنبول فوصلت مستوى من الثقافة لم يبلغ شأنه مجتمع كردي آخر. والاكثر من هذا أن اللغة الكردية اعتبرت سنة 1918 ولأول مرة في السليمانية مصدرا لتخريج عدد كبير من موظفي الأقاليم الكردية ومنذ العام 1925 بدأت مطابع السليمانية واربيل وراوندوز فضلا عن مطابع بغداد تصدر صحفا ومجلات أسبوعية وشهرية مستمرة بأعداد كبيرة جدا. وطبعت أيضا دواوين شعرية قديمها وحديثها وكتب تاريخية ودينية وسياسية.
أن تقدير عدد سكان كردستان الأكرادمن الصعوبة بمكان بسبب تضارب الإحصائيات وتنوعها وخضوعها للتيارات السياسية السائدة في المناطق التي تضم أكرادا. فالتقديرات الرسمية تختلف عن التقديرات الحقيقية في هذه البلاد بسبب إنكار بعض هذه الدول لحقوق الأكراد أو حتى لوجودهم كمقومية لها ما للقوميات من حقوق فإحصاء عدد الأكراد في تركيا مثلا أشق الأمور لأن الحكومة لا تسميهم كردا وإنما أتراكا وتنكر عليهم إنكارا تاما دعواهم القومية، وزيهم الوطني محرم ارتداؤه في مرالكز وحدات الإدجراة على الأقل. ولا يعرف إلا القدر اليسير عن عدد الضحايا الذين صرعوا في سلسلة متتابعة من الثورات كما لايعلم شيئ عن عمليات التهجير التي كانت تتم في اعقاب تلك الثورات عادة.
ولا زالت إيران تنكر على الأكراد حقوقهم القومية أو تشير إليهم بهذا المعنى في أي إحصاءات رسمية. وهناك عقبه أخرى وهي امتناع العشائر والفلاحين الأكراد عن تسجيل أنفسهم أثناء الإحصاءات الرسمية خوفا من التجنيد والضرائب. أما في العراق فلا توجد خلافات كبيرة بين تقديرات الأكراد لعددهم وتقديرات الحكومة. فالعراق بلد متعدد القوميات والأديان وأن القومية الرئيسية لسكانه هي القومية العربية وتليها القومية الكردية حيث تمثل الأولى حوالي 80% من السكان بينما تمثل الثانية حوالي 17% من السكان.

وقد بلغ عدد سكان العراق حسب إحصاء 1980 حوالي 12.330.000 فيكون مجموع الأكراد سنة 1980 هو2.091000 نسمة وذلك إذا ما أخذنا بوجهة نظر الإحصاءات الرسمية العراقية رغم أن معدلات نمو السكان في المنطقة الشمالية يزداد باستمرار عن المنطقة الوسطى والجنوبية.
وهذه التقديرات لا تختلف كثيرا عن تقديرات الأكراد أنفسهم فقد قدر الاستاذ/الطالباني أكراد العراق بحوالي المليونين بما فيهم الأكراد الساكنون خارج المنطقة الكردية في العراق، كما يقترب من تقديرات الكتاب الغربيين فقد قدرهم مال لورين في كتابه الدور السياسي لجماعات الأقليات في الشرق الأوسط بحوالي مليونين، ولو أنه قدر نسبتهم ب 20% من العدد الإجمالي للسكان ليصبح عددهم في سنة 1980 (2.46نسمة) ولا يقل عدد الأكراد الآن على أي حال عن مليونين ونصف في كردستان العراق. أما أكراد إيران فتتضارب الآراء حول العدد الإجمالي لهم للأسباب السياسية التي يعيشون فيها فقد قدرتهم لجنة عصبة الأمم التي جاءت عام 1952 للتحقيق في مستقبل ولاية الموصل بحوالي 700.000 نسمة، وقدرت سكان العراق الأكراد بحوالي 500.000 نسمة فتكون النسبة بين أكراد إيران إلى أكراد العراق 5:7 ، وإذ1 كان سكان العراق الأكراد عام 1980 يزيدون على المليونين فمعنى ذلك أن عدد أكراد إيران حوالي ثلاثة ملايين كردي.
ويقدر الدكتور عبد الرحمن قاسملو نسبة عدد الأكراد في إيران إلى العدد الإجمالي للسكان بحوالي 17%، وإذا ما عرفنا أن عدد سكان إيران سنة 1980م، قد بلغ 35.210.000 نسمة فيكون عدد الأكراد بها 5.95.000 نسمة، يقدر ماك لورين نسبة الأكراد في إيران إلى العدد الإجمالي للسكان بحوالي 12.55 وفي رأينا أن هذه النسبة معقولة فإذا ما عرفنا أن عدد سكان إيران سنة 1980 حوالي 35.21.0.000 نسمة يكون عدد الأكراد بها في نفس العام هو: 35.21.0.000 نسمة.
كما يقدر عدد أكراد تركيا بما يساوي عددي أكراد إيران والعراق، وتوزع نسب الأكراد في الدول التي يعيشون فيها كالآتي:
فالأكراد في تركيا يؤلفون 46.20% من مجموع الشعب الكردي.
والأكراد في إيران 30.74% من مجموع الشعب الكردي.
والأكراد في روسيا وسوريا 4.72% من مجموع الشعب الكردي.
أي أن أكراد تركيا يقاربوا فعلا عدد أكراد إيران والعراق وعلى ذلك يكون عدد أكراد تركيا في سنة 1980 هو:
العراق + إيران = 2.091.000 + 4.401.250 = 6.492.250
لذلك فإن مجموع الشعب الكردي في كردستان يزيد على ثلاثة عشرة مليون أو أربعة عشر إذا أضيف إليهم أكراد سوريا والإتحاد السوفيتي الذي يزيدون عن نصف مليون.
وهذا يخالف ما يعتقده الأكراد الذين يقدرون عدد الأكراد ما بين 16 إلى 18 مليون نسمة.

ϖ الأكراد في العراق:
حياة الأكراد في العراق لم تكن أقل منها اضطرابا وإثارة عند إخوانهم في تركية وإيران الذين كانت لديهم الأهداف نفسها التحررية والحركات المناوئة.
في أول أيار 1920م وفي سان ريمو انتدبت بريطانية من عصبة الأمم لتحكم العراق وفلسطين انتدابا، ولكن الأكراد لم ينتظروا تلك المبادرة الرسمية، فبادروا إلى الإتصال بالإنكليز الذين كانوا يحتلون منطقتهم آنذاك حتى قبل معاهدة مروس بل منذ احتلال بالد ما بين النهرين وكركوك في أيار 1918م وذلك بواسطة الرائدين سوان ونزيل اللذين كانا على الإستعداد التام لبدء العمل ولموجب عريضة وقعت من قبل زعماء نحو 40 قبيلة كدرية قدمت إلى المندوب السامي السير آرنولد ولسون في كانون الأول 1918م يطلبون فيها إقامة دولة كردية تحت حماية البريطانيين ومشاركة مع العراق. وعندما تم الأمر بالإيجاب عين الشيخ محمود برزنجي (1880-1956م) حاكما عاما لها في أيار 1919م وفي آذار 1920م أعلن الأمير فيصل ملكا على سورية مقره دمشق، الوقت نفسه الذي وقعت فيه معاهدة سيفر التي تمخضت عن هياج بين الأكراد، أخرج الملك فيصل من سورية من قبل الفرنسيين، معين ملكا على العراق في 23 آب 1921م، وبعد مرور سنة كاملة في أيلول 1922م، سمح للشيخ محمود الذي كان في ذلك الوقت منفيا بالهند بالعودة إلى السليمانية، ولكن الشيخ الذب كان مقيدا في دولته بسبب سيطرة الإنكليز الذي سعوا كثيرا لكسب ودهم، إلا أنه لم يحتمل أن يماشي البدو في تلك المناطق في خضوعهم إلى الإنكيز، فأعلن نفسه في أكتوبر تشرين الأول 1922م حكمدارا أي ملك كردستان فشكل حكومة، وأنشأ الطوابع البريدية وطوابع ضريبة الدخل ..الخ ..فهل كان للإنكليز أي يد بتلك المبادرة؟ على أي حال لم يمض وقت طويل حتى جاء في بيان رسمي بتاريخ 24 كانون الأول 1922م أن دولة صاحبة الجلالة البريطانية ودولة العراق، يعترف كلاهما بحق عيش الأكراد ضمن الحدود العراقية لتأسيس الدولة الكردية داخل تلك الحدود..للأسف لم تدم الحال طويلا فسرعان ما نشأ خلاف بين الملك محمود ومعاونيه الذين اضطروه إلى اللجوء إلى بنجوين حيث بقي فيها حتى 1930م ذلك العام الذي أنهى فيه الإنتداب على العراق.

كانت الحماية البريطانية أنهيت بشكل درامي عندما أصطدمت المملكة الهاشمية مع الأكراد والآشوريين كرستها (مذبحة سميل في آب 1933م) حيث عمدت الحكومة العراقية بعدها مباشرة لفرض الموظفين العرب عوضا عن الأكراد وإلغاء استعمال اللغة الكردية في الدوائر الحكومية في الشمال، ما لبث أن نتج عن هذه الإجراءات توترا تطور إلى ثورة مفتوحة، ولا سيما عندما فتح العسكر العراقيون النار على المدنيين العزل في السليمانية في أيلول 1930م عاد أثناءها الشيخ محمود ثانية

إلى بلاده وتولى زعامة الحركة وطالب بالحكم الذاتي تحت الحماية البريطانية مجددا وقد تراءى للجيش العراقي بأنه عاجز عن سحق الثورة التي استمرت 9 أشهر فاستدعى الطيران الحربي الملكي (R.A.F) ثانية الذي تدخل لقمع الثورة مما أثار سخط المتمردين على ذوي الرتب العالية أمثال ولسون والجنرال دوبز اللذين صرحا بأنهما كانا يتنبآن مثل تلك الأحداث المؤلمة، وقد وضع الشيخ محمود قيد الاعتقال في بيته في بغداد.

وقد لعبت الدولة الهاشمية العراقية دورها المعروف مع بدء الإضطرابات، وفي تموز 1931م أثار بدوره الشيخ احمد برزان ثم ثار ثانية في عام 1933م وأخيرا نفي إلى كركوك ثم السليمانية حيث بقي فيها حتى عام 1945م.

منذ ذلك الحين وبعده أصبحت كردستان العراقية هادئة، وفي عام 1941م بعد مغامرة رشيد عالي الكيلاني، ثبت البريطانيون أقدامهم ثانية في العراق،ومن أجل أن يكسبوا ود الأكراد فقد لجؤوا إلى تجنيد عدد منهم بالجيش البريطاني، ثم خصصوا لقسم كبير مناطق حكم ذاتي في كردستان رسميا.

في عام 1943م كان الملا مصطفى البرزاني أخو الشيخ احمد يقبع بالإقامة الجبرية في السليمانية يعاني من ظروف صحية سيئة من حيث الطعام وأمور أخرى فرضها عليه أولي الأمر، تلا ذلك هربه إلى منطقة برزان صحبة الشيخ لطيف بن الشيخ محمود ومن هنا اندلعت نواة الثورة، فقد تدخل أحد الأكراد البارزين يدعى مجيد مصطفى لتهدئة الأمر حيث عين وزيرا للدولة العراقية، تجاوب البرزاني معه شرط أن تزود المناطق الكردية بالمؤن والمواد الغذائية بشكل أحسن وأن يكون الموظفون من الأكراد فقط دون العرب وأن تفتح المدارس والمستشفيات في كردستان، وقد وافق نوري السعيد رئيس الوزراء على تلك الشروط جميعها بينما عارضها الوصي عبد الإله ولم تفلح المبادرة، وفي ربيع 1945م انفجرت الثورة ثانية بشكل أعنف مما مضى، هذه المرة كان الأمر خطيرا، وأحرز الأكراد انتصارات مذهلة، بينما كانت خسارة الجيش العراقي باهظة جدا في الرجال والعتاد بلغت مليون دينار كما صرح أحد النواب، مما حدا بالدولة آنذاك لإدخال الطيران الحربي في المعركة، ليلعب دوره في إنقاذ العراق والمملكة الهاشمية فيها، وهكذا تمت العملية بنهاية شهر آب، وانسحب الملا مصطفى إلى إيران ثانية مع بعض رجاله وغنائمه وقد تخلف عنه أرعين من ضباطه ممن وثقوا بوعود العفو وهم مصطفى خوشنا، وعزت عبد العزيز، محمد محمود وخير الله عبد الكريم، ولكن الوعود بدا أنها مزيفة وحل محلها الغدر والخيانة، وحوكم الضباط الأربعة وأعدموا في 19 حزيران 1947م بعد أن كان مقررا رد اعتبارهم وتكليفهم بمراكز مرموقة من قبل عبد الكريم القاسم. بعد إعلان الدولة العراقية، وبعد تلك الحروب التي انتصرت فيها القوة، لم يعد لأكراد العراق شيئا سوى متابعة الكفاح السري وهذا ما فعلوه..حيث أسسوا الحرب الديمقراطي الكردي بجناحه ذي الميول اليسارية، فقاموا بإعلان منشوري أزداي ورزجاري في عدده الثاني تشرين الأول 1946م جاء فيه ما يدعو بحماس شديد لتشكيل اتحاد كردي- أرمني، وفي تلك الأثناء تساءل الكولونيل الفنستون رئيس دائرة الاستخبارات فيما إذا كانت تلك المحاولة ستؤدي إلى إنشاء الدولة بالإتحاد السوفييتي على النمط الكردي- الأرمني.

على أي حال فقد ساد الهدوء، وانتهز الأكراد الفرصة بما تبقى لهم ليعملوا بحماس أكبر في حقل المعرفة والعلم، فظهرت المجلات الأدبية والمجموعات الشعرية ومواد عن تاريخ كردستان، ونشر كثيرا عن ماضي مشاهير الأكراد وقد أصبحت السليمانية المركز النشط للثقافة وبؤرة القومية.
سقوط العرض الهاشمي الذي أسهم فيه بشكل كبير وإعلان الجمهورية العراقية 14 تموز 1958م فتح عصرا جديدا من العلاقات العربية-الكردية، وقد أوردت المادة 3 من الدستور المؤقت ما ينص على أن العرب والأكراد شركاء في هذا الوطن. وقد شمن لهم الدستور حقوقهم الطبيعية كعنصر متكامل في الوجود الوطني، علاوة على ذلك فقد صدر قرار في 2 أيلول 1958م بالعفو عن الملا مصطفى وسمح له بالعودة إلى العراق وقد عرف فيما بعد بأن قاسم كيف أو رد بحالة ضعف تلك المادة من الدستور، وفي أيلول 1961م ثار صدام مسلح عراقي استمر حتى سقوطه وكان تصرف عبد الكريم أحد أسباب سقوطه، وبناء لكثير من الشهود والصحفيين الغربيين الذين كانوا في موقع الحدث، فقد ثبت بأن الأكراد لم يسبق أن اتحدوا مثل ما كانوا عليه من الإتحاد والشجاعة أثناءها والكفاح من أجل قضاياهم الوطنية، وخلف قاسم المارشال عبد السلام عارف،ولكن لم يكن يبدو واضحا تماما تلك الفترة التي لم يكتب لها النجاح، إذ تجدد القتال في 10 حزيران 1963م ما لبث أن أعقبه إقرار وقف لإطلاق النار حينئذ، وكان حسب رغبة عبد السلام عارف الشديدة المنتصر في ذلك الإنقلاب العسكري الأخير. منذ ذلك الحين سكت الجانبان وسكتا.
إن الإحساس بالترابط الوثيق الذي يضمن حقيقة الإنتماء والمواطنة الكردية يجب ان يؤدي إلى حل منصف وعادل لتلك المشكلة التي يمكن أن تستمر لوقت طويل، فتعكر التوازن والإستقرار في الشرق الأوسط..

ϖ الأكراد في سوريا

يتميز الأكراد في سوريا في المنطقة الواقعة على الحدود السورية العراقية التركية حيث يقطنون الجزيرة العليا ولإقليم دجلة

ومدينة القامشلي في لواء الخابور وولاية الحسكة كما يتواجدون في ولاية حلب حيث توجد جبال الأكراد وتعد مدينة أفرين Afrin مركز الأكراد هناك كما يتواجدون في المدن العربية الكبرى مثل دمشق فهناك حي خاص بهم هو حي الشالحية والذي يحوي أ:ثر من ثلاثين ألفا من السكان الأكراد، وقد ازداد عدد الأكراد في سوريا نتيجة للهجرات المستمرة الناتجة عن أعمال القمع في تركيا ويستقر المهاجرون الأكراد في دامس العين والدوباس وعامودا والقامشلي وقرى شمال منطقة الحسكة وشمال ناحية تل خميس وقد أدت هذه الهجرات إلى انتعاش مدن الحسكة والقامشلي خاصة بعد اندحار حركة الشيخ سعيد بيران في تركيا سنة 1925م والحركات التي تليها.
وبالرغم من أن أكراد سوريا يتركزون في أرض الجزيرة بصفة أساسية إلا أن المستعمرة الكدرية في دمشق تحتل حيا خاصا بها وهو مركز الوطنيين النشط خلال السنوات العجاف.
الأكراد في سوريا فلاحون مرتبطون بالأرض بينما يتمركز الأكراد في عدة قرى أقيمت حديثا. وهم بذبك على عكس العرب الذين مازالت عادات الترحال متأصلة فيهم. ومنهم قبيلة شكر بالجزيرة التي تنتمي إلى شمر الكبير بالعراق، وبوجه عام فالأكراد في سوريا يشكلون ثلاث مجموعات. مستقرون، نصف بدو، بدو، وقد استمر البدو أقوياء بسبب عدم تفرقهم عند هجرتهم من تركيا، وأكراد سوريا بتنظيمهم القبلي ينتسبون إلى البرازي Barazi، المللى Milly ومعظمهم ليس له تبعية سياسية فلا يعرف إلا قبيلته ولم تختلف أوضاع أكراد سوريا سواء الاقتصادية منها أو الإجتماعية عن أوضاع سائر الأكراد في البلدان الأخرى. وقبيل الحرب العالمية الثانية وبعدها كان لأكراد سوريا مطبوعاتهم باللغة الكردية غير أن تغييرات عديدة طرأت على أوضاعهم في السنوات التي أعقبت الحرب. وبطبيعة الحال لم يطرأ على أحوال الشعب الكردي أي تحسن جذري ولكن آفاق ضمان حقوقه القومية كانت تتحسن.
وضعت سوريا بعد الحرب العالمية الأولى تحت الإنتداب الفرنسي وقد دخلت القوات الفرنسية سوريا لتحل محل القوات البريطانية نتيجة للتسويات التي عقدت بين الدولتين في أعقاب الحرب.
تم تحديد الحدود السورية التركية بين فرنسا من جانب وتركيا من جانب آخر تطبيقا لاتفاق أنقرة لتوطيد السلام بين الدولتين والذي وقع في 20 أكتوبر سنة 1921 حيث نصت المادة الأولى على انتهاء حالة الحرب بين الدولتين كما نصت المادة الثالثة على تحديد الحدود بين الفرنسيين في سوريا وتركيا، وكان من نتيجة تحديد هذه الحدود أن قسمت عري سكان الجزيرة الأكراد عن بقية أجزاء كردستان.
كان الفرنسيون ينظرون إلى الأكراد على أنهم أقلية مفيدة لحفظ التوازن مع باقي الأقليات وقد شجعهم الفرنسيون في فترات متفاوتة على إمكان إنشاء كردستان مستقلة ولكن رغم أن الأكراد سمح لهم بإنشاء منظمات سياسية إلا أن الحرية التي تمتعوا بها نسبيا كانت جزئية فلم يسمح لهم بحمل السلاح.
وقد ألقت فرنسا في سوريا فرق سميت بالفرق الخاصة كان قوامها الأكراد بالإضافة إلى الدروز والشركس والعلويين.
ولكن فرنسا لم تنجح في هذا المجال فالمسلمون الأكراد والعرب لم يكونوا مخلصين لفرنسا تماما لذلك لم تستطع استغلالهم. ولذلك تممت فرنسا وجهها شطر المسيحيين وجعلت منهم الطعم الذي يمكن رميه في أية لحظة لعرقلة الحياة العادية في مقاطعة الجزيرة. وكان المسلمون متفقين على دعم الحكم المركزي ولم يحاربهم الأكراد في ذلك بسبب ميولهم القومية.
كانت السياسة الفرنسية تحرص في أحيان كثيرة على تشجيع الأقليات الكردية للضغط على الحركة الوطنية العربية. ولكن الأكراد لم ينالوا تأييدا مماثلا لتأييد فرنسا للأقليات المسيحية أو الدرزية فلم تعط فرنسا استقلالا داخليا للأكراد بالدرجة التي أعطتها لجبل الدروز كما أنها لم تشأ تقوية الأكراد على حساب العناصر الغير إسلامية التي كانت تعيش بين ظهرانيهم كالأرمن وغيرهم ويضاف إلى ذلك حرصها على علاقاتها بالدول المجاورة خاصة تركيا التي بها جماعات كردية.

الحركة الوطنية الكردية في سوريا

شارك الأكراد السوريون في الحركات التحررية التي نشبت في الأجزاء الأخرى من كردستان واتسمت بالطابع الثوري فقد شكلوا قوات كردية وأرسلوها عبر الحدود إلى كل من تركيا والعراق خاصة أثناء ثورة الشيه سعيد بيران في تركيا سنة 1925. فقد ساهم فيها كثير من أكراد سوريا كما اشتركوا في الحركات العسكرية التي تلت حركة الشيخ سعيد خاصة حركة إحسان نوري 27/ 1930.
وفي سنة 1928 طلب الرؤساء الأكراد من السلطات السورية الإعتراف باللغة الكردية كلغة رسمية في المناطق الكردية السورية. وما يترتب على ذلك من أن تصبح لغة المواطنين في معاملاتهم.
كما بدأ المتعلمون الأكراد في سنة 1930 يعملون على تنمية الشعور القومي الكردي من خلال تنظيم حزب خوئيبون حيث أصدروا نشرات باللغة الكردية وبعد توقيع الإتفاقية الفرنسية السورية لسنة 1936 طلب العديد من الأكراد في الجزيرة أن يعطوا مزيدا من الوظائف الحكومية. كما طالبوا بأن يكون الإقليم مستقلا ذاتيا عن الدولة السورية. وقد اتسمت هذه المطالب بالعنف فقد أثاروا سنة 1937 بسبب تعيين بعض العرب في الوظائف الهامة في الجزيرة.

ϖ أكراد تركيا:

لقد تحولت كردستان إلى ميدان للحرب كنتيجة لدخول تركيا الحرب العالمية الأولى ضد الحلفاء وعلى رأسهم روسيا وبريطانيا ثم غزو الجيش القوقازي الروسي شرق تركيا وتوغله في كردستان. فقد دخل الأكراد هذه الحرب تلبية لنداء الجهاد الذي أعلنته الدولة العثمانية مما أدى إلى توجيه الأكراد وجهة ضاره مصالحهم الوطنية، ولم تكمن المذابح التي ارتكبها الروس والأرمن والآثوريون بالأكراد بالإضافة إلى انتشار المجاعات والأوبئة بينهم إلا الثمن الذي دفعه الأكراد لدخولهم الحرب إلى جانب عظمة السلطان.

وحينما وقعت الهدنة في 30 أكتوبر سنة 1918 بين تركيا وبريطانيا على ظهر الباخرة اجاممنون في البحر كانت بريطانيا قد احتلت كل ما يعرف- الآن باسم كردستان العراق. وبعد الهدنة ظل الأكراد في تركيا على ولائهم إلى السلطة العثمانية حيث جاهد الأتراك في تلك الفترة في العمل على اكتساب ثقة الأكراد فقد استمروا يرددون نعمة الأخوة التركية الكردية. وأن تركيا هي الوطن الأم للأكراد ثم وعدوهم بتحقيق أهدافهم القومية.

بادر الباب العالي بتشكيل هيئة وزارية تدرس القضية الكردية وتبحث عن طريقة إدارية تنفذ في كردستان بحيث لا تجعله يخرج من الإدارة العثمانية. وقد بادر توجيه الدعوة إلى أبناء بدرخان والزعماء الأكراد الآخرين للإستراك في الهيئة الوزارية التي ستعقد جلساتها لدراسة هذا الموضوع، وقد تألفت الهيئة المشكلة لهذا الغرض من شيخ الإسلام إبراهيم أفندي الحيدري الكردي ونائب الصدر الأعظم حينذاك عبوق باشا ناظر الأشغال، وعوني باشا ناظر البحرية، ومن أعضاء جمعية تعال كردستان الأمير أمين عالي بدرخان ومراد بدرخان والسيد عبد القادر أفندي الكيلاني- من أعضاء مجلس الأعيان لبحث المسألة الكردية واجتمعت هذه الهيئة الوزارية في الباب العالي وعقدت عدة جلسات قررت في نهايتها الإتفاق الذي توصلت إليه ونقضي ب:

1. منح كردستان الإستقلال الذاتي بشرط قبول الأكراد البقاء في الجامعة العثمانية.
2. اتخاذ التدابير الفعالة لإعلان هذا الإستقلال والشروع في تنفيذ مقتضاه حالا.

ولكن حكومة فريد باشا 1919/3/4 إلى 1919/5/16، التي كانت تستند إلى الإنجليز كانت قد ماطلت في تنفيذ هذه المقررات وبظهور مصطفى كمال أتاتورك تغير الوضع بالنسبة للأكراد.

أرسل فريد باشا الصدر الأعظم، مصطفى كمال لإحدى الفرق إلى الأناضول مع مجموعة مختارة من اثنين وأربعين ضابطا. وكان مصطفى كمال قد اشترك في مفاوضات السلام لعقد الهدنة بين تركيا والحفاء الفترة من الوقت وقد ازداد استياؤه بعد ما كان يدعو باستسلام الزعماء الأتراك في القستنطينية للحلفاء في مدروس.

دعى مصطفى كمال الوطنيين إلى الإشتراك في مؤتمر عام أصبح بمثابة جمعية وطنية في منتصف سنة 1919 وقد وضع الأتراك أسس هذه الجمعية الوطنية في مجلس الوزراء صلاحية القيام بنقل كل الأشخاص الذين كانوا زعماء وبيكات وأغوات وشيوخا للقبائل فضلا عن الأشخاص الذين يشك في كونهم جواسيس بالقرب من الحدود والأشخاص الذين كانوا يتمتعون بمكانة بارزة في شرق الأناضول إن نية تشتيت وتدمير الأكراد كشعب تدل عليها بكل وضوح العبارة التي وردت في القانون التركي والتي تنص على أن الأشخاص الدين يتكلمون لغة وطنية خاصة غير اللغة التركية يمنعون من تأسيس أي قرى جديدة أو أحياء . أو مجتمعات سكنية ونحظر عليهم الانتفاع من احتكار أي مهنة أو فرع من فروع الأعمال , وكل هده السياسة مخالفة لالتزامات تركيا الدولية وخاصة لمعاهدة لوزان وهكذا فالأتراك الذين لم يمض وقت قصير على كفاحهم من أجل حريتهم عمدوا إلى سحق الأكراد الذين سعوا بدورهم إلى نيل حريتهم وممن الغريب أن تنقلب الأمة المدافعة إلى قومية معتدية وينقلب الكفاح من أجل الحرية إلى كفاح من أجل التحكم بالآخرين هذا هو بالضبط ما فعلته الحركة الكمالية بالشعب الكردي بعد نجاحها هذا النجاح الذي يدين بالكثير للأكراد الذين ساهموا في تحقيقة بقسط كبير.

لذلك ألقى الأكراد بثقلهم إلى جانب مصطفى كامل في المعركة الدائرة بينه من جهة وبين الأرمن واليونانيين من الناحية الأخرى . فقد قرر مؤتمر قادة الحركة الكردية سنه 1920العطف على الحركة الكمالية والتعاون الوثيق مع الحركة القومية التحررية للشعب التركي . وإيفاء لتعهدات المؤتمر فقد شكلت القطاعات التركية المسلحة القسم الأساسي من الجيش التركي أثناء محاربته للإنجليز والفرنسيين واليونانيين وقد أشاد قادة الأتراك بدور الأكراد في تحرير تركيا ومنهم مصطفى كامل باشا نفسه وعصمت اينونو وفتحي بك وحسين بك هوني , الذي أشار في خطاي له في المجلس الوطني التركي الكبير ان حق التكلم من فوق هذه المنصة هو للأمتين التركية والكردية كما قال وزير الدفاع التركي عند القاء خطاب على قبر الجندي المجهول أغلب الظن أن هذا الجندي كردي في نفس الوقت الذي كان يعقد فيه مؤتمر الكماليين المسمى بمؤتمر الدفاع عن الحق جمعية الدفاع عن حقوق الأناضول وروميليا.

وقد بادر القائد التركي كاظم قوة بكر إلى مقاتلة الأرمن بجيش مؤلف معظمه من الأكراد . كانت القوات الفرنسية تعضد الأرمن في ذلك القتال.

لم تقتصر مساعدة الأكراد لمصطفى كمال على الساحات الشرقية والجنوبية وحسب بل تعداه إلى معارك التحرير ضد الجيش اليوناني ففي 26 أغسطس سنة 1922 حينما بدأ الجيش التركي يتحرك للأمام ضد اليونانيين فيما أصبح يعرف عند الأتراك بالهجوم العظيم .

امتدت جبهات الهجوم من اذنيك إلى أفيون قره حصارا وقاتل الأكراد إلى جانب الأتراك في معارك سفاريا وافيون قره حصار

وأين أوني اينونو وهي المعارك الكبرى التي نتج عنها الانتصار النهائي للكماليين وانتصار اليونانيين حين أعلن مصطفى كمال في 18 سبتمبر أن الجيش اليوناني قد دمر كليا ولا يجهل أحد دخول فرق الخيالة الكردية مدينة أزمير في مقدمة الجيش التركي المالي ورميها الجيش اليوناني في البحر.
ولكن رغم مساعدات الأكراد سرعان ما تنكر الأتراك لهذه المساعدات مما دفع الأكراد للثورة.

رابعاً: القومية الكردية
إن الفقرة المبينة في تلك الأسطر القليلة السالفة تذكرنا دائما بأن هناك قومية كردية قائمة فعالة وحيوية، يجب ألا نتعامى عنها أو ننكرها..فالشعور القومي، حب الأرض، حب تراب الوطن، تاريخه وتراثه، مبادئه وعاداته وتقاليده، كل ذلك شهور طبيعي وعالمي قائم بين جميع شعوب هذه الأرض، ذلك الشعور الإنساني، وما يتحلى به من روح وانتماء يجب ألا يدفعنا في أي حال لمحاولة الاستيلاء على أراضي الآخرين مثلا، وخاصة أراضي الجوار، وإن تنوعت أصولهم ومدينتهم وأعراقهم وثقافتهم.
الأكراد كما هو معروف شغوفون جدا بقوميتهم كغيرهم من الشعوب. هذا الإحساس والإدراك المتميز لأصول شخصيتهم لم يتكون اتفاقا أو بطريق المصادفة، فهو بأقل تقدير يعد ثابت التكوين كالقومية العربية مثلا. ليس هناك من لديه معرفة حقيقة بالأكراد ويفوته تقدير تلك المشاعر المتقدمة التي تنبثق لا يكون لدينا ما نستطيعه سوى أن نقدم موجزا مجردا من هذه المادة يكون كافيا ليعطي فكرة واضحة من مدى تقدمها وبعدها التاريخي وعمقها.

القومية الكردية قبل التاريخ:
منذ سقوط نينوي عام 612 قبل الميلاد وحتى تحول الأكراد لاعتناق الإسلام. يمكن القول إن تاريخ تشكل الشعب الكردي في كردستان اليوم يتوافق وزمن الإمبراطورية الفارسية، وهذه الناحية لا تخفى على الأكراد ويعرفونها حق المعرفة، فالأساطير الملحمية التي يفخرون بها ويعدونها إرثا لهم ولأجدادهم الواردين في كتاب الملوك الذي يتضمن ذكر أبطالهم أمثال رستم وحاتم وأبطال آخرون غيرهم يعدهم الفرس مفخرة لهم أيضا، يجب أن نشير مع ذلك أنه في باكورة تلك الفترة وفي الوقت نفسه تكون كردستان العراقية قد تشكلت فعلا من الأكراد وبقيت موطنهم حتى انبثاق فجر الإسلام، وقد يمتد هذا إلى ناحية الشرق أكثر مما هو عليه الآن، ويمكن أن نؤكد بصورة جازمة، بأنه حتى قبل القرون الوسطى كان الأكراد يشغلون معظم تلك المناطق أي غربي وشمالي نهر الدجلة بأعداد قليلة نسبيا، ولكن منذ بدء عهد الخلافة، وإنشاء قواعد عسكرية على الحدود البيزنطية ابتدأ التقدم نحو الغرب خلال القرن الحادي عشر بتأثير ضغط بعض القبائل التركية.
ولم تتم عملية التحول إلى الإسلام من دون بعض المعارك والاصطدامات في أثناء نشر الدين الإسلامي بين الأعراق المتباينة إلا أن الأكراد ما لبثوا أن استوعبوا الحضارة الإسلامية. والإسلام في الحقيقة لم يطمس شيئا من الشخصية الكردية، وأثناء الفترة الفارسية الفاصلة كما يسميها (ف.منوركسي) ظهرت بعض الممالك الكردية الصغيرة المستقلة، انفصلت عن سلطان الخلفاء المسلمين الحازم خلال القرن العاشر، وعلى مدى قرن تقريبا بعد ذلك نرى بأنه قد برزت بعض السلالات الحاكمة الكردية. وهي كالتالي: الأولى. الشدادية (1951-1088م) عبر قوقازية في دابيل وجانجا اللتين كانتا على مستوى من الثقافة والتبصر حيث سادت الثقافة الفارسية لدى المحاكم فيها، ونحو تلك الفترة ظهرت الحسن وحيد (1941-1014م) وقد بسطت سلطانها في جبال خوزستان وامتد نفوذها على همدان ونهاوند وكرمنشاه وشاريزور، تفرع منها قبيلة تدعى بدر (979-1014م) اشتهرت بإقامة العدالة المالية، والتربية والتعليم، وحماية الفلاحين. ثم ما لبث أن حل محلها بنو عيار أو بنو عناز (991-1117م)، إلا أن أكثر السلالات الكردية شهرة هم المروانيون (990-1096م) الذين بسطوا سلطانهم في أردمشت وآمد ودياربكر وحصن كيفا وميافارقين. وكان نظام الإمارة يماثل إلى حد كبير نظام الخلافة في بغداد. وقد حكم أبو نصر أحمد لمدة طويلة جدت استمرت فترة (1011-1061م) وخلال تلك الفترة عمل على دعم وازدهار التجارة وإشادة الأبنية التي كانت بقدر إفادتها على درجة عالية من الفن والجمال، وكان بلاطه يزخر بمشاهير العشراء، وكان لامعا متألقا جدا. هذا الملك الذي كان واسع الثراء، كان يضم-أكثر من 300 امرأة في حريمه، ولكن هذه الممالك الصغيرة ما لبثت أن قضي عليها السلجوقيون.

وهنا لا بد لنا أن نذكر صلاح الدين (1137-1193م) هذا الفارس المغوار دون مواربة ولا وجل هو من أسس مملكة الأيوبين، ويعد أحد الأبطال الذين وحدوا المسلمين في وجه الصليبيين، وقد كان كرديا أصيلا، أحاط نفسه بفرق من الأكراد جندهم من قبائل هكاري ومهراني وهضباني، وكان تعداد هؤلاء أكثر من التركمان وحتى أكثر من العرب في جيشه، وقد لعبوا دورا هاما ورئيسيا في الحرب ضد الصليبيين، وخصوصا في معركة عكا وانتصارهم الساحق في حطين عام 1187م بالفترة نفسها، إذن فالأكراد استطاعوا أن يثبتوا وجودهم وامتيازهم عن أقرانهم من الجنود، وأن يثبتوا أنهم جنود شجعان، مهرة بارعون وإداريون شرفاء مخلصون وبناة ومحبون للفنون، ومع هذا لا يمكن القول بأنهم استطاعوا أن يقيموا حكومات كردية تماما كما في الغرب مثلا، حيث طغت العقيدة المسيحية على الناحية القومية ولكن من دون تجاهلها، وهكذا نرى بالشرق الأدنى والأوسط أن الإسلام قد استحوذ على الشعوب وأصبحت ممالكهم إسلامية بحتة. ولو لا أولئك المؤسسات لما كما لما كان

للأدوار الكردية على وجه الحصوص أي أثر في جميع الأحداث. وسقوط الدولة الأيوبية الذي تبعه أحلك فترة في تاريخ الأكراد، هي زجف قبائل المغول على كردستان حيث كانت أفظع كارثة عشيت تلك المناطق، شهرزور عام 1247م وديار بكر عام 1252م. وفي عام 1257م دمر هولاكو منطقة كرمنشاه وإربيل، كما أقام السلب والنهب في هكاري والجزيرة في عام 1259م، وأعمل السيف والقتل في سكان تلك المناطق، وعلى مدى قرنين ونصف من الزمن (1260-1502م) كانت مقاومة الأكراد لقوى خانات المغول وبطش تيمورلنك ومن بعده ضارية لا تتوقف أبدا، وقد ساعدهم في ذلك الأرمن استوطنوا تلك المنطقة على مدى قرنين من الزمن، وبمجرد هدوء العاصفة والقضاء على المغول بادر السكان لترميم الخراب وإعادة الإعمار، وفي غضون سنين قليلة استطاعوا أن يعيدوا بناء صناعتهم وتجاربهم وجميع أعمالهم من جديد.

تصادم القومية الكردية مع القوميات المجاورة:
لتقويم سياسة ما بعد الحرب نرى أنه بالرغم من توفر بعض الآمال التي ما لبثت أن تحطمت بسرعة، وما أعقبها من سلبيات جعلت وضع الأكراد أكثر تأرجحا، عندما كان الأكراد قبل عام 1914م يعيشون في دولتين فقط هما تركية وفارس، ساقتهم الظروف فتفرقوا في خمس دول مختلفة، تركية، إيران، العراق، وعدد لا بأس به في سورية، وقلة في أرمينية، هذا التقسيم الذي رفضه الأكراد لكردستان جعل الثورات المتكررة تقض مضجع بعض تلك الدول وتعكر صفوها.
هناك بعض الألعاب التي تكون خطرة. فمثلا: الصبي الذي يثير كلبه عندما يمنحه عظمة ثم يعود فيحرمه تلك العظمة باستمرار، حينئذ عليه ألا يلوم إلا نفسه إذا بادره ذلك الكلب بعضة أليمة، وهكذا في السياسة، لكي تنهر أبصار الآخرين وتغريهم بإمكانية إقامة عهد إستقلالي تام من ناحية أخرى. تبذل الوعود وتمني الأكراد بأنهم سوف يتمتعون بحقوقهم الطبيعية باستعمال لغتهم الخاصة، لثقافتهم، لإقامة دولتهم الخاصة المحلية ثم سرعان ما تنكل وترفض منح تلك الحقوق وتسلبها، إذن فهي كارثة سياسية ونكبة إنسانية بديهي أن تؤدي إلى الإضطراب والزعزعة وعدم استقرار مستمر في منطقة الشرق الأوسط، إضافة لاضطراباتها الذاتية الكافية.
مثل هذه التصرفات المخزية بما تحمله من خطورة كبيرة بمضمونها بالنسبة إلى الأكراد، وبمنظور آخر نرى أن شعوبا أخرى أقل تقدما بكثير من الأكراد منحت مجانا الإستقلال والحكم الذاتي، ولا سيما بعد الحرب العالمية الثانية، من هذا يتضح لنا بأن الأكراد عليهم أن يدركوا بقراراتهم مدى خديعتهم وما أصابهم من غدر في أعماقهم وعليهم أن يناضلوا من أجل التمسك بموقعهم تحت الشمس مثل الشعوب الأخرى.
دعونا نلخص الوضع كما يبدو لنا في الأقاليم الثالثة الرئيسية التي يقطنها الأكراد. تركية، إيران، العراق، في أرمينية حيث الأقلية الكردية قد حصلت على حقوقها الثقافية تماما ولا يكاد يوجد أي مشكلة لهذه الفئة البسيطة حيث يتبين بأنهم يتمتعون بالحقوق والامتيازات نفسها الثقافية والاجتماعية التي للأرمن، ويمكن القول بأن الوضع نفسه ينطبق على الأكراد في سورية من حيث المبدأ، إذا كانت الجالية الكردية لم تتمكن من إقامة مدارسها الخاصة بها فإنها تتمتع بالحقوق المدنية والسياسية نفسها التي لغيرهم من المواطنين تماما.

خاتمة

باستثناء الدولة الفيديرالية الكردية التي تمثل أمرا واقعا في شمال العراق منذ تشرين الأول/اكتوبر 1992، يبدو أن قدر الأكراد هو العيش في ظل حكومات تتنكر لحقوقهم الخاصة (لغتهم معترف بها رسميا في فرنسا وإيران وليس في تركيا حتى اليوم) كما تتنكر كذلك للحقوق الأساسية لسائر بقية مواطنيها. وبالرغم من وجود مقاطعة إدارية في إيران تحمل اسم كردستان فإنها لا تضم كل مناطق سكن الأكراد هناك.
إن مشاركة الأكراد في الحياة السياسية للبلدان ذات الحكومات المتسلطة أشبه بالتحدي الدائم ولا يمكن فصلها عن التوجه العام نحو الديمقراطية لهذه البلدان. ففي إيران هناك نواب أكراد يقدمون أنفسهم بهذه الصفة لكن السجون الإيرانية كما التركية والسورية تعج بالسجناء السياسيين من الأكراد. وبالرغم من كونها مفترقاً استراتيجياً ورغم مخزونها الزراعي والمنجمي الكبير، فإن اقتصاد المناطق الكردية يعاني من إهمال حكومات الدول ومن الصعوبات البيروقراطية والبوليسية وضعف الاستثمارات وحجم التهريب (النفط والأسلحة والسجائر والمخدرات والعمال غير الشرعيين) ودور الميليشيات.
ويتميز الأكراد بدينامية ديموغرافية متواصلة وقد أطلقت خطط للتنظيم الأسري من أجل مكافحة ما تسميه قيادة الأركان التركية قنبلة موقوتة ديمغرافية. وتؤدي هذه الدينامية الى إعادة تحديد التوازنات المحلية والإقليمية كما بين السريان والأكراد في جنوب شرق تركيا. بيد أن نسبة وفيات الأطفال لا تزال مرتفعة. ان الأكراد هم اليوم شعب مبعثر ومتحرك حيث الهجرات الموسمية التقليدية مستمرة فوق مساحات شاسعة في اتجاه المناطق الزراعية وورش العمل في المدن الكبرى.
إضافة إلى أن النزوح من الريف يتزايد قسرا أو اختيارا نحو مدن كردستان وأكثر فأكثر إلى خارج كردستان في اتجاه اسطنبول ودمشق وطهران أو بغداد وحتى إلى خارج الشرق الأوسط.
وكبرت ظاهرة أكراد المنفى وتنوعت منذ الثمانينات. فإضافة إلى الهجرة الداخلية وحتى إلى بلدان الانتماء برزت منذ 1990 هجرة كثيفة نحو الخارج البعيد (هناك اليوم أكثر من مليون كردي في اوروبا، كما تدل ظاهرة مراكب المهاجرين غير الشرعيين

على تنامي هذه الظاهرة). في تركيا والعراق تم تنظيم العودة إلى القرى المهجورة بعد نزيف الأعوام 1985 1995. لكن الشروط لا تتوافر من أجل نجاح إعادة استثمار المساحات الزراعية المتداعية. وهكذا يتحول الأكراد أكثر فأكثر إلى أهل مدن دائمين أو مؤقتين وباتت غالبيتهم تعيش خارج كردستان.

للمزيد:

1. توماس بوا؛ ترجمة: محمد تيسير ميرخان، تاريخ الأكراد، ط1، دار الفكر، دمشق، 2001.
2. حامد محمود عيسى علي: المشكلة الكردية في الشرق الأوسط منذ بدايتها حتى سنة 1991، د.ط، مكتبة مدبولي، مصر، 1992.
3. عايدة العلي سرى الدين: المسألة الكردية في ملف السياسة الدولية، د.ط، دار الآفاق الجديدة، بيروت، 1999.[1]

خصائص السجل

الكتاب: القضية الكردية

الكتاب: تأريخ

الكتاب: سياسة

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

الدولة - الأقليم: كوردستان

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | عربي | www.ahewar.org/ 26.10.2010

کاتی تۆمارکردن: 2023/10/2 11:46:19 AM

ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 133

المشكلة الكُرديّة: منعًا للكارثة

https://www.kurdipedia.org/?q=20230214101918466858

منير الحمش

فجّرت الحربُ في سورية، وعلى سوريّة، العديدَ من المشكلات والأزمات، بعضُها رئيسٌ وأساس، وأغلبُها فرعيٌّ وثانويّ يمكن التغلّبُ عليه. ويمكن القول إنّ حقيقةً جديدةً من تاريخ سوريّة الحديث بدأتْ في التشكّل، وسيكون اليومُ التالي لوقف إطلاق النار إيذانًا بانطلاق تلك الحقبة.

لعلّ من أهمّ المشكلات التي أظهرتها تداعياتُ الحرب هي المشكلة الكُرديّة السوريّة. ولا يعني ذلك أنّ هذه المشكلة قد جرى تصنيعُها خلال الحرب (إذ كانت موجودةً قبلها)، وإنّما يعني أهميّةَ التوقّف عندها بعد أن برزتْ مجدّدًا من خلال المشروع الأمريكيّ الصهيونيّ لتقسيم سوريّة.

على أنّ مشروع تقسيم سورية نفسَه ليس جديدًا تمامًا، بل الجديدُ فيه هو صفتُه الأمريكيّة. فقبل ذلك، أيْ بعد الانتداب الفرنسيّ على سوريّة، وبخاصّةٍ في ثلاثينيّات القرن الماضي، كان هذا المشروعُ فرنسيًّا، يهدف إلى إقامة كيان كرديّ كلدوآشوريّ قبَلي عربيّ، تحت الحماية الفرنسيّة، وبإدارة حاكمٍ فرنسيّ. ومنذ بداية الانتداب، كانت فرنسا تريد خلقَ كيان في الجزيرة السوريّة يميّزها من باقي المناطق السوريّة؛ وكان ذلك واضحًا في برقيّة الرئيس

الفرنسيّ إلى الجنرال غورو. أمّا اليوم فإنّ المشروع يقدَّم بلبوسٍ أمريكيّ صهيونيّ، وبمباركةٍ أوروبيّة، ويختلف عمّا سبقه في أنّه يتوسّع إلى كامل منطقة شرق الفرات وشمال سوريّة، ويأتي في إطار المشروع الأكبر، مشروع الشرق الأوسط الكبير، ويترافق مع إقامة قواعدَ أمريكيّةٍ ثابتةٍ في أرجاء المنطقة، تحت شعار مكافحة الإرهاب أيْ مكافحة الوجود العربيّ السوريّ وكراهيّة القوميّة العربيّة.

***

نشأت المشكلة الكُرديّة في تركيا بعد انهيار الإمبراطوريّة العثمانيّة. فقد أسرعت الدولُ المنتصرة في الحرب العالميّة الأولى إلى اقتسام تركة الرجُل المريض، وإلى ترتيب المنطقة وفقًا لمصالحها. فكانت معاهدةُ سيفر (1920)، التي أُجبرتْ فيها الحكومةُ العثمانيّة على القبول بإقامة دولةٍ كرديّة، وأخرى أرمنيّة، على الأراضي التي كانت تحت السلطة العثمانيّة. إلّا أنّ أتاتورك، بمقاومته قيامَ أيّ دولةٍ غير الدولة التركيّة، وبتقدُّمه على مختلف الجبهات، أسقط مشروعَي الدولتين. ومن خلال التسويات مع الدول الكبرى، عُقد مؤتمرُ لوزان (1923)، الذي نجم عنه توقيعُ معاهدةٍ كرّست انحلالَ الإمبراطوريّة العثمانيّة، وقيامَ نظام الدولة القوميّة المستقلّة الخاضعة لفترة انتقاليّة من الانتداب الأوروبيّ.

أرست هذه المعاهدة قواعدَ التطوّر الجيوسياسيّ لنظام الدول بعد الحقبة العثمانيّة. وكانت تركيا الحديثة الرابحَ الوحيد فيها، إذ تمكّنتْ من إلغاء مفاعيل معاهدة سيفر، وكرّستْ تقسيمَ سوريّة الطبيعيّة التاريخيّة، وسمحتْ لتركيا بعقد الاتفاقات مع الدول الأوروبيّة وفقًا لمصالحها.

اعتبر الاتحادُ السوفياتيّ حكومةَ أتاتورك الجديدة حركةَ تحرّر وطنيّ، وسلّمها معظمَ الأراضي الأرمنيّة، مُنهيًا أملَ الأرمن في تنفيذ معاهدة سيفر. وجرت تفاهماتٌ بين تركيا الأتاتوركيّة وفرنسا على ترسيم جديد للحدود السوريّة التركيّة، فتنازلتْ فرنسا عن نحو 18 ألف كم^2 من الأراضي السوريّة لتركيا. كما جرى الاتفاق على نظام استقلاليّ ثقافيّ وإداريّ خاصّ للواء الإسكندرون، مَهّد لسلخِهِ عن سوريّة في العام 1939.

***

يعود ظهور مصطلح كردستان إلى القرن الثاني عشر، ثمّ استُخدم للإشارة إلى الإمارات الكُرديّة في إيران وتركيا. ومع أنّ حدود كردستان الجغرافيّة لم تتفق دائمًا مع النواحي الإثنيّة، فقد جرى تحديدٌ لخريطتها، أيّدتْه عصبةُ الأمم المتّحدة عام 1920. وهذه الحدود تقع ما بين خطَّي العرض 34 و40 شمالًا، وخطّي الطول 38 و48 شرقًا، وبمساحةٍ بلغتْ 410 آلاف كلم^2، توزّعتْ بين: كردستان التركيّة (165.1 ألف كم^2)، وكردستان الجنوبيّة (العراقيّة 130.3 ألف كم^2)، وكردستان الشرقيّة (الإيرانيّة 114.6 ألف كم^2).

كان تركُّزُ الأكراد الأهمّ في كردستان التركيّة. ومع أنّ معاهدةَ لوزان نسفتْ مشروع الكيان السياسيّ الكرديّ في تركيا، كما ذكرنا، فقد مَنحت الأقليّةَ الكرديّةَ بعضَ الحقوق القوميّة واللغويّة، بضمانةٍ دوليّة. إلّا أنّ كلام الكماليّين على شراكةٍ بين الأتراك والأكراد كان للاستهلاك فقط، إذ ساروا قُدُمًا على طريق قوْمنة الأتراك والأكراد وسائرِ العناصر الأخرى وتتريكهم، وفاقًا للمبادئ القوميّة العَلمانيّة للجمهوريّة التركيّة الجديدة، التي رسم أهدافَها المنظّرُ القوميُّ التركيّ غوك آلب...

في مواجهة خطّة التتريك، شكّل الأكرادُ عددًا من الجمعيّات، ضمّت نوّابًا ووجهاءَ وشخصيّاتٍ كرديّةً معروفةً، من أجل العمل على أسسٍ جديدة، بانتهاج أساليب العصيان والثورة المسلّحة. وقد تبلورتْ هذه الأساليب سنة 1925 بثورة النورسي، زعيمِ الطريقة النقشبنديّة، الذي انضمّ إلى الثورة تحت رايته الخضراء والمصحف، لا تحت راية القوميّة الكرديّة. وقد استطاعت السلطاتُ الكماليّة القضاءَ على الثورة، وإعدامَ قادتها، والقبضَ على آخرين، وإبعادَهم عن مناطق نفوذهم. ثمّ استخدمت أساليبَ التهجير المنهجيّ، وعملتْ على تدمير القوى وقتل الأبرياء. وكان ذلك إيذانًا ببدء مرحلةٍ جديدةٍ من الثورات (1925 1938)، نجمتْ عنها هجراتٌ واسعة إلى الجزيرة السوريّة، ما أدّى إلى تعاظم التواجد الكرديّ فيها.

إذا كانت سوريّة قد تلقّت العديدَ من الهجرات (الأرمنيّة والسريانيّة والكرديّة)، فإنّ أعظمَها كانت الهجرةَ الثالثة (1925 1940)، التي حصلتْ خلال الانتداب الفرنسيّ على خلفيّة التوافق بين السياسة الإثنيّة الفرنسيّة وسياسة القمع والتتريك الكماليّة. وقد تكوّنتْ هذه الموجاتُ الأخيرة من قبائل كُرديّةٍ على نحوِ رئيس، ومن السريان العرب والآشوريين، واستقرّ

معظمُ أفرادها في الجزيرة السوريّة. وكان أهمّ ما يُميّزها هو الهويّة الإثنيّة المركّبة: ذلك أنّ هؤلاء جاءوا من أراضٍ سوريّة خضعتْ للاحتلال التركيّ (بموافقة أوروبيّة) بموجب معاهدة لوزان، وكان ما يَجمع بينهم عربًا (مسلمين ومسيحيين) وأكرادًا وأرمنًا واقعٌ من التداخل والتمازج، هو من نتاج تفاعلاتٍ تاريخيّةٍ تعود إلى القرن السادس عشر، حين أصبح إقليمُ الجزيرة أحدَ أبرز مسارح التاريخ التي اختلطت فيها الصراعاتُ والإثنيّات.
تلقّت سوريّة العديدَ من الهجرات، أعظمُها تلك التي حصلتْ خلال الانتداب الفرنسيّ وتكوّنتْ من قبائل كُرديّةٍ
جاءت الهجرةُ الكبرى الثالثة من تلك المنطقة (وهي الآن جنوب شرق تركيا) من مصدريْن: مدينيّ، يقوم اقتصادُه على التجارة والخدمات، ويسمّى الماردنل أو الماردليّة، نسبةً إلى ماردين وما حولها؛ وريفيّ/جبليّ، وكان يدعى طوخلاركيّ أو طورانيّ، نسبةً إلى طور عابدين. وكانت هذه الهجرة مؤلّفةً من عشائر كُرديّة وسريانيّة (يعقوبيّة) وأرمنيّة مُختلطة. وإذ غلب على المصدر المدينيّ الأول الطابعُ السريانيّ العربيّ، فقد كان أغلبُ المهاجرين القادمين من جبل الطّور وأزخ من العشائر الكُرديّة وهم فقراء وغير متعلّمين. وتشكّل العشائرُ الملّيّة أقوى اتحاد عشائر، وهي مؤلّفة من عشائر كرديّة وعربيّة وتركمانيّة نصف حضَريّة (تسكن بين مثلّث ديار بكر وماردين وأورفَة)، ويعكس تشكّلُها طبيعةَ التكوين الاثنيّ للعشائر الملّيّة، كما يعكس حالة التمازج الثقافيّ واللغويّ والإثنيّ التي تكوّنت عبر التاريخ.
من جهة أخرى، ثمّة تمازجٌ بين الأكراد والمسيحيين في المنطقة، متمثّلًا في العشائر الهويركيّة الكُرديّة. ويعتقد العديد من العشائر الكُرديّة بالأصل العربيّ للأكراد. ولئن كان هذا الاعتقاد لا يستند إلى أساسٍ علميّ، فإنّه يوحي بواقع الانسجام والتداخل بين جميع سكّان تلك المناطق. وقد انتقل هذا التمازج بين العرب (مسلمين ومسيحيين) والأكراد والآشوريين والأرمن إلى الجزيرة السوريّة، التي انتقل إليها هؤلاء. وتلقّفتْه السلطاتُ الفرنسيّة بمشروعها (الكرديّ الكرد آشوريّ القبليّ العربيّ) ضمن مشروعها التقسيميّ لسوريّة، الذي التقى مع سياسة التهجير والتتريك التركيّة الكماليّة.
نتيجةً لهذا التوافق الفرنسيّ الكماليّ في الجزيرة السوريّة، نشأ مجتمعٌ محلّيّ مركّب، ومندمج بالسكّان الأصليّين، الذين كانت من بينهم العشائرُ العربيّةُ البدويّةُ والمتحضّرة. وفي حين كانت تركيبة المهاجرين الاجتماعيّة تتيح إمكانيّة التكامل الاجتماعيّ بحكم التاريخ والجغرافيا، فإنّ سياساتِ الهويّة الفرنسيّة عملتْ على تعميق الفوارق عبر قوْمنة الهويّات، بهدف استخدام المجموعات المهاجرة المندفعة ضدّ الحركة الوطنيّة في الداخل السوريّ، ولخدمة المشروع الفرنسيّ التقسيميّ.
هنا نشير إلى أنّ الوطنيين السوريين اتّهموا السلطاتِ الفرنسيّة بأنّها شجّعت الهجرةَ إلى الجزيرة السوريّة، وعملتْ على الإكثار من الغرباء، بهدف إضعاف المجتمع السوريّ. ومع ازدياد الضغط الشعبيّ في هذا الاتجاه، أوْفدت الحكومةُ وزيرَ المعارف في ذلك الوقت، محمد كرد علي، وهو من مؤرّخي الشام ومن الأكراد المندمجين والمتعرّبين، إلى الجزيرة لدراسة الواقع. فأعدَّ تقريرًا في أواخر العام 1931، حذّر فيه من مخاطر الهجرة من تركيا على أمن سوريّة، واقترح إسكانَ المهاجرين... في أماكن بعيدة عن حدود كردستان لئلّا تَحْدث من وجودهم مشاكلُ سياسيّةٌ تؤدّي إلى اقتطاع الجزيرة من جسم الدولة السوريّة... كما طرح إعادةَ توزيع الأرض بشكل عادل، وانتهاجَ سياسةٍ اندماجيّةٍ قوميّةٍ مُبكرة، وأن يمتزج الكردُ والأرمن بالعرب في القرى الواقعة في أواسط البلاد، لا على حدودها... وهنا لا بدّ من الإشارة إلى أنّ العديد من الأكراد سكن واندمج مع العرب السوريين على مدار التاريخ. وكانت لهم في بعض المدن أحياءٌ يشكّلون فيها غالبيّةَ الحيّ، كما هو الحال في حيّ الأكراد بدمشق. كما كان لهم دورٌ مهمّ في الحركة الوطنيّة السوريّة تحت الانتداب، وفي المرحلة الوطنيّة، وفي الحركة الناصريّة الوحدويّة.
وفي إطار السياسة الفرنسيّة الإثنيّة، رعت المفوضيّةُ الفرنسيّة جمعيّة خويبون (الاستقلال) الكُرديّة، وهي منظمة قوميّة كُرديّة تركيّة تعمل من أجل تحرير كردستان التركيّة. وقد نزح زعماؤها وبعضُ مريديهم إلى الجزيرة السوريّة بعد قمع حركتهم في تركيا، وكانت رعايةُ فرنسا لها تُستخدم وسيلةً للضغط على تركيا من أجل التوصل إلى اتفاق الحدود السوريّة التركيّة. ولكنْ بعد الوصول إلى هذا الاتفاق، قامت السلطات الفرنسيّة باعتقال بعضهم، وإبعاد البعض الآخر إلى الساحل السوريّ ودمشق. وبعد أن استتبّ الأمرُ للفرنسيّين أفرجتْ عن قادة خويبون، وشجّعت التطوّرَ القوميّ للأكراد في مواجهة التيّار القوميّ العربيّ. وقد انقسم

أعضاءُ خويبون في الجزيرة إلى مجموعتين: الأولى تعمل على تحرير كردستان التركيّة (ويمثّلها آلُ جميل باشا)، والثانية اتّجهت إلى إقامة كيان كرديّ في الجزيرة السوريّة (آل بدر خان). وفي العام 1932، نظّم بعضُ أكراد المجموعة الثانية، إضافةً إلى شخصّيات كُرديّة ومسيحيّة (من أعيان الجزيرة)، وبتشجيع من الفرنسيّين، عريضةً رفعوها إلى المفوّضيّة الفرنسيّة، طالبوا فيها بإقامة حكم ذاتيّ (كُرديّ مسيحيّ) في الجزيرة تحت الانتداب الفرنسيّ (على غرار الحكم الذاتيّ في لواء اسكندرون مُضافًا إلى جبلَي الدروز والعلويّين).

سنة 1933 تشكّل تحالفٌ من ثلاث جهات، بتوجيه من الاستخبارات الفرنسيّة، وهي عشائرُ المليّة والهوبركيّة وميشيل دوم (سريان كاثوليك). واستخدمتْ فرنسا هذا التحالف للضغط في المفاوضات الجارية بين الكتلة الوطنيّة ووزارة الخارجيّة الفرنسيّة. وبتوجيه من الاستخبارات الفرنسيّة، عقَد حلفاءُ فرنسا (أنصارُ الانفصال) مؤتمرًا أعلن التمسّكَ بالعرائض المُقدّمة إلى المفوّضيّة، معلنًا الإضرابَ العامّ وعدمَ استقبال أيّ موظّف سوريّ.

ونتيجةً لذلك، عقد بعضُ القادة الوحدويين العرب والأكراد والمخاتير مؤتمرًا أكّدوا فيه وحدةَ البلاد السوريّة ووحدةَ شعبها. وأظهرت انتخاباتُ العام 1936 الانقسام داخل العشائر العربيّة والكُرديّة، وعملتْ فرنسا على إسقاط مرشّحي الكتلة الوطنيّة لتبرير خطّتها في إنشاء الكيان الكرديّ الكلدو آشوريّ البدويّ في الجزيرة السوريّة.

إلّا أنّ موقفَ الكتلة الوطنيّة، وتطوّرات الأوضاع الداخليّة والإقليميّة، أسقطت المشروعَ التقسيميَّ الفرنسيّ. فكانت نهايةُ حركات الانفصال مع بدء الاستقرار في الجزيرة السوريّة، وترافق ذلك مع الاستقلال وبدء الثورة الزراعيّة فيها. وهذا ما ضَمن عودة الحياة السياسيّة في سوريّة بأكملها. فانخرطَ الشعبُ (بكافّة فئاته) في الجزيرة في النشاط الاقتصاديّ والخدميّ، الذي كانت ثمرتُه الأولى الثورةَ الزراعيّةَ الحديثة. وهو ما أدّى إلى اتساع رقعة الأراضي المزروعة والمستصلحة، وإلى إدخال الآليّات والتقنيّات الحديثة في الزراعة، وإلى انخراط الجميع في العمل سعيًا وراء الثروة والمكانة الاجتماعيّة.

وفي هذا المناخ المنفتح على العمل والإنتاج، بدأتْ تتبلور بعضُ النشاطات المُريبة، ومنها التوجّهُ الأوروبيّ للاهتمام بالجزيرة وبإمكاناتها الاقتصاديّة ومواردها الطبيعيّة. كما ازداد تدفّقُ المهاجرين من تركيا، ونشأتْ عن ذلك مشكلات فرعيّة (مثل الهويّات المزوّرة).

***

رافق التطوّرَ الاقتصاديَّ حراكٌ سياسيٌّ مختلفُ التوجّهات، انعكاسًا للحركات السياسيّة في الداخل السوريّ. وبرز الشيوعيّون جبهةَ استقطابٍ واسعةً للأكراد السوريّين، الذين توزّعوا ما بين الحركة الشيوعيّة والتنظيم الكرديّ (البارتي).

وكانت مسألةُ التعريف الوطنيّ السوريّ للشعب الكرديّ في الجزيرة، والموقفُ من الحركة الكُرديّة في العراق، هما المسألتيْن الأكثر أهميّةً في الخلاف داخل الحركة الكُرديّة السوريّة. وتبلور الانقسامُ في الإجابة عن تلك الأسئلة بين ما بات يُعرف باليسار الكرديّ، الذي قاده عثمان صبري بدعمٍ من مسعود البارزاني، والحزب الديمقراطيّ الكرديّ (اليمينيّ)، برئاسة عبد الحميد درويش بدعمٍ من جلال الطالبانيّ (1967).

ومن أبرز الخلافات الإيديولوجيّة بين الأكراد السوريين موقفُ الحركة الكُرديّة من فكرة كردستانيّة المناطق ذات الغالبيّة الكُرديّة في سوريّة، والموقفُ من انفصال الكيان الكرديّ عن الجسم السوريّ. وتراوحت الاتجاهات الفكريّة والسياسيّة داخل الحركة الكرديّة بين الدعوة إلى حقوق الشعب الكرديّ السوريّ بوصفه جزءًا من حقوق الشعب السوريّ، وبين المطالبة بالاعتراف الدستوريّ بالأكراد كقوميّة ثانية. وتباينت الأفكار المطروحة بين اللامركزيّة الواسعة، والفدراليّة، وصولًا إلى حقّ تقرير المصير.

***

في ثمانينيّات القرن الماضي، وفي ظلّ الخلافات السوريّة التركيّة في شأن مياه الفرات ولواء الإسكندرون وبعضِ قضايا الحدود، كانت الحكومةُ السوريّة تدعم حزبَ العمّال الكردستانيّ (PKK)، بزعامة عبد الله أوجالان، كحركة وطنيّة تحرريّة، وبهدف الضغط على تركيا. لكنّ السلطات التركيّة استطاعت تطويقَ أعمال هذا الحزب داخل تركيا واعتقالَ قادته. ولذا لجأ أوجالان إلى سوريّة، التي استضافته وقدّمتْ إليه التسهيلات اللازمة لانطلاق نشاطه من سوريّة، مُعلنًا تحالفَه مع النظام التقدميّ الوطنيّ في سوريّة. وهذا ما أتاح له شنَّ حرب عصابات منظّمة داخل الأراضي التركيّة. وقد عمدت السلطاتُ التركيّة إلى قمع حركة الحزب، وإلى الضغط على سوريّة وتهديدها عسكريًّا.

ومع تأزم الأوضاع السوريّة التركيّة، تصاعد نشاطُ الحزب داخل سوريّة. وفي المقابل، تصاعدت التهديداتُ التركيّة. غير أنّ تركيا عبّرتْ عن استعدادها لمناقشة مسألة المياه لقاء اعتراف سوريّة بضمّ لواء اسكندرون، والحدّ من دعم حركة أوجالان، وإخراجه من سوريّة وإغلاق قواعده العسكريّة. وقد قطعتْ تركيا مياه الفرات شهرًا كاملًا في العام 1990، الأمر الذي أدّى إلى انخفاض منسوب مياه بحيرة الأسد وتخفيض انتاج الكهرباء. وبعد مفاوضات معقّدة عام 1992 تمّ التوصّلُ إلى اتفاق يضمّن منعَ العبور غير الشرعيّ للحدود، واستئنافَ عمل اللجان الفنيّة حول مياه الفرات. وقد ماطلتْ تركيا في تنفيذ الاتفاق، فتصاعدتْ عمليّاتُ حزب العمّال، وازداد الضغطُ على سوريّة. وفي ضوء موازين القوى الإقليميّة والدوليّة، قامت مصر بمسعى وساطة قاد إلى إخراج اوجالان من سوريّة بالتفاهم معه، وتمخّض عن اتفاق أضنة عام 1998 بين سوريّة وتركيا.
كان من أهمّ نتائج التحالف مع أوجالان في سوريّة إحداثُ نهضة في الوعي القوميّ الكرديّ، أدّت إلى صعود التيّارات اليساريّة، وإضعافِ الأحزاب التقليديّة. وإذ طرح الابوجيون مسألةَ تركيّةِ أكرادِ سوريّة، وإعادتهم إلى تركيّا، فقد استمر الحزب بالعمل في سوريّة تحت اسم الاتحاد الديمقراطيّ، كحزب كرديّ سوريّ، مستندًا إلى القاعدة الشعبيّة الواسعة التي بناها أوجالان.
***
مع بدء الأزمة السوريّة سنة 2011، تصاعدتْ حدّةُ المطالبات الكُرديّة، وانخرط بعضُ الأكراد في العمل المسلّح بغطاءٍ أمريكيّ غربيّ صهيونيّ، وذلك ضمن مقولة محاربة الإرهاب. فجرى تزويدُهم بالسلاح والمال، وأعلنوا الحكمَ الذاتيّ في ما دعوْه المناطقَ المحرَّرة. كما طرحوا مشروعَهم الفدراليّ من خلال حملةٍ إعلاميّة واسعة، بمساعدة الإعلام الأمريكيّ الغربيّ الصهيونيّ الخليجيّ ورعايته، ودعم العسكريين الأمريكان والأوروبيين والقواعد العسكريّة التي أقامها الأمريكيّون في تلك المناطق (شرق الفرات وشمال سوريّة).
حقّق المجهودُ الأمريكيّ للولايات المتّحدة قوةً محلّيّةً تُغْني عن الاستخدام الكثيف للعسكر الأمريكيين، كما أوجد لها النّواةَ الأساسَ لمشروعها التقسيميّ في سوريّة. وأدى ذلك إلى خلافات مع تركيا (الأطلسيّة) التي تناهض أيَّ مشروع كرديّ الطابع في المنطقة المحاذية لحدودها الجنوبيّة مع سوريّة.
***
على أنّ سوريّة العربيّة، كما نرى ونجزم، ليست ضدّ القضيّة الكرديّة في أراضيها التاريخيّة (كردستان). وهي مع الأكراد السوريين كمواطنين سوريين، لهم ما لباقي فئات الشعب، وعليهم ما عليهم. والعروبة التي تؤمن بها سوريّة ليست عنصريّةً ولا فاشيّة، بل منفتحة لتتّسع لجميع أطياف الشعب. أنّها عروبةٌ جامعة، لا انعزاليّة، ولا منكفئة على ذاتها. وهي حامية للوطنيّة السوريّة، وليست عبئًا عليها.
والعروبة في سوريّة، إذ تؤيّد المطالبَ الاجتماعيّة والثقافيّة لمواطنيها من الأكراد، فإنّها تؤْمن بأنّ جميعَ المشاكل المحلّيّة قابلةٌ للنقاش والحوار؛ فإذا ما اقتنع مواطنوها الأكراد بالتخلّي عن المشروع الأمريكيّ (قبل أن تتخلّى عنه أمريكا نفسُها)، وكما فعلتْ فرنسا مع مشروعها التقسيميّ الاثنيّ، فإنّ أبواب الحوار مفتوحةٌ أمامهم، كباقي فئات الشعب، وتحت سقف الوطن، وانطلاقًا من قاعدة المواطنة الرحبة والديمقراطيّة الحقّة.
أختم بمقولة ماركس: التاريخ يعيد نفسَه، في المرّة الأولى كمأساة، وفي المرة الثانية كمهزلة. وأضيف: أما المرّة الثالثة فيعيد نفسَه ككارثة ولا نريد لمواطنينا من الأكراد وغيرهم أن يعيشوا كارثةً أخرى!
دمشق
منير الحمش
ولد في القامشليّ سنة 1938. وحاز الدكتوراة في فلسفة الاقتصاد. شغل منصب رئيس مجلس إدارة الجمعيّة العربيّة للبحوث الاقتصاديّة. من مؤلّفاته: تطوّر الاقتصاد السوريّ الحديث، مبادئ التسويق الحديث، التجارة الدوليّة والبلدان النامية، التكامل الاقتصاديّ العربيّ، الاتجاهات الحديثة في الماليّة العامة، النظام الإقليميّ العربيّ، السلام المدان، الشرق الأوسط الجديد.[1]

خصائص السجل

الكتاب: القضية الكردية
الكتاب: سياسة
نوع الوثيقة: اللغة الاصلية
نوع الأصدار: ديجيتال
اللغة - اللهجة: عربي
الدولة - الأقليم: غرب كردستان
الدولة - الأقليم: سورية
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | al-adab.com/ 28.01.2019
کاتی تۆمارکردن: 2023/14/2 10:19:18 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 134

المظلومية الكردية سورياً

https://www.kurdipedia.org/?q=20230205210440464249

المظلومية الكردية سورياً
إعداد : ليلى قمر و وليد حاج عبدالقادر
توطئة : بعد هزيمة الدولة العثمانية ووصول قوات الدولتين الفرنسية والبريطانية إلى البقع الموسومة في الخرائط الموضوعة مسبقاً ، هذا الأمر الذي نُفذ على الأرض بعد توقيع العثمانيين على معاهدة مودرس ومن ثمّ قرار التوجّه إلى مؤتمر الصلح وتشكّل عصبة الأمم وبدء توقيع معاهداتٍ متفرّقة سواءً بخاصية العرب أو كُردستان ، وبإيجازٍ شديد سنذكر هنا كردياً اتّفاق سيفر وما تلاها من لوزان وتراتبيات الحدود التي خضعت لتوافقات سايكس بيكو وتجاوزها بالتدرّج بين بريطانيا وفرنسا التي – تقدّمت – قواتها بقيادة غورو واحتلّت سوريا ، ومن ثم على أرضية ذلك ما تمّت من تتبّعات إعادة ضبضبة وتقسيمٍ لسوريا وصولاً إلى خارطتها الحالية ، وهنا وبسبب التغييب المتعمّد للشأن الكُردي الذي تداخل مع الشان السوري والعراقي إلحاقاً وبالضدّ من كلّ الاتفاقات والتفاهمات التي تمّت قبل الثورة العربية الكبرى – اتفاق فيصل كليمنصو و مراسلات حسين / مكماهون – وباختصارٍ فقد تمّت اجراءات ترتيبات الحدود الأخيرة وتثبيتها خاصةً بعد رفض الكُرد لأمرين وهما : دويلة كُردية وعدم الانضمام إلى تركيا ،وذلك بشرط أن تمنحهم الدولة السورية الحكم الذاتي ، ولكن كان للنفط من جديدٍ كلمة حيث كان لتدفّق نفط بروج – قره جوخ – دور هام في ترسيخ فرنسا لخارطةٍ جديدة قابلها المد لتركيا في المتوسط على حساب تقطيع أوصال الولايات الحدودية الآن مثل الموصل وماردين وروها ووو .. ورغم السعي الفرنسي لإيجاد نوعٍ من الموائمة مع الكُرد إلا أنها لم تنجح وحدثت مصادمات كما في بياندور قرب القامشلي وكذلك في عامودا وريف الحسجة ، وكان للانفتاح السياسي نسبياً في تلك المرحلة دافع للكُرد أيضاً في الانخراط بالعمل الاجتماعي والسياسي ، وظهرت لهم جمعيات ونوادٍ كُردية واخذت بعض المظاهر الثقافية أيضاً تتبلور وشارك رجالات كُرد في دورات برلمانية كما شهدت حالاتٍ للتطوّع بالجيش ، وظهرت كوادر وقيادات من أصول كُردية في مراكز وطنية سورية ، إلا أنّ الرياح لم تجرِ كما اشتهت السفن ، خاصةً مع صعود التيارات القومية العروبية ، والتي استهدفت الكُرد بمنهجيةٍ توازت بالفعل كما الحكم إعداماً و بالمقصلة ، وذلك بحزمةٍ من القرارات التي تمّت قوننتها من خلال بوابة الجنسية ، هذه البوابة التي سنسعى إلى إعادة اختزالها لإماطة اللثام عنها وفي إيجازٍ توضيحي لقانون الجنسية التي فُصلت خصيصاً لاستهداف الشعب الكُردي والدفع به إما إلى ماوراء الخط الحدودي الذي تشكّل أو تهجيره تحت عناوين عديدة إلى العمق السوري والبوادي شبه الصحراوية ، في استهدافٍ صريح لانتزاعهم من مناطقهم ودفعهم صوب تغريبةٍ انصهارية أشبه ما تكون بالكُرد الذين رافقوا الأيوبيين واستقرّوا في بقاع ومدن عديدة ، وفي العودة إلى قانون الجنسية والتي بدأت الاستعدادات لصياغتها وتماست لتتقاطع وأيضاً لتتناقض مع مفهوم رعايا السلطنة العثمانية ونقلهم إلى تابعية الدول المتشكّلة ، والتي – هنا – وبخاصية سوريا ومن خلال مفاوضات دولة الانتداب مع الدولة التركية ، حيث راعت و بفرضٍ منها حرية الانتماء والتنقّل ، هذا الأمر الذي استمرّ معمولاً به إلى ما بعد الاستقلال أيضاً حين ظهور أول قانون للجنسية ، وهنا لاستسهال الاطّلاع ودرءاً للتداخل

والمراحل بتواريخها سنبدأ اولاً في عرض القوانين المؤسّسة والتي على أرضيتها أوجدت سلسلةً من القوانين الإجرائية والتنفيذية . واول قانون للجنسية صدر في سوريا – بعد الاستقلال – تمّ في 21 – 5 – 1951 كان من إعداد حقوقيين سوريين برقم 98 تلاه قانون الجنسية الصادر بالمرسوم التشريعي رقم 21 تاريخ 1953/2/24. والذي عّدِل بالقانون رقم 492 تاريخ 1957/2/16. وحتى هذا التعديل يمكن القول إنّ قوانين الجنسية في سوريا هي (.. في الأصل قراءة عربية اعتمدت النسب الأبوي أولاً وأخذت بعين الاعتبار وضعية المرأة في الفقه الإسلامي وبعض القواعد من المشرّع الفرنسي و ... أول تفاعلٍ بين قانونين عربيين للجنسية تمّ في القانون رقم 82 الصادر في 1958/7/22 والذي أقرّ في الجمهورية العربية المتحدة (سوريا ومصر) ..) وذلك من إعداد قانونِيين مصريين و سوريين ، تلاه قانون للجنسية أصدرته حكومة الانفصال الذي صدر بالمرسوم التشريعي رقم 67 في 1961/11/31. وبعد انقلاب البعث وسيطرته على الحكم ، صدر المرسوم التشريعي رقم 276 تاريخ 1969/11/24 والذي يحتوي على قانون الجنسية السارية إلى يومنا هذا وإن جرت عليه بعض التعديلات لاحقاً . وفي جردةٍ سريعة لآليات تنظيم الجنسية في القوانين السورية ونصوص دساتيرها يمكننا ملاحظة وذكر نماذج عديدة مثل : جاء في دستور الجمهورية العربية السورية لعام 1973 مادتين تتعرّضان لقضية الجنسية هما: المادة 43: ينظّم القانون الجنسية العربية السورية ويضمن تسهيلاتٍ خاصة للمغتربين العرب السوريين وأبنائهم ولمواطني أقطار الوطن العربي. المادة 83: يشترط في مَنْ يرشّح لرئاسة الجمهورية أن يكون عربياً سورياً متمتعاً بحقوقه المدنية والسياسية متمماً الأربعين سنة (تمّ تعديل العمر إلى 34 إثر وفاة حافظ الأسد وتسمية ابنه مرشحاً لخلافته في عام 2000). المادة 153: تبقى التشريعات النافذة والصادرة قبل إعلان هذا الدستور سارية المفعول إلى أن تعدّل بما يوافق أحكامه . وفي عودةٍ للقانون السوري الذي لايزال ساري المفعول إلى الآن (المرسوم 276/ تاريخ 1969/11/24) والذي يعتمد أولاً على مبدأ حقّ الدم (Jus sanguinis)حيث جاء في المادة الثالثة منه(1): يُعتبر عربياً سورياً حكماً: آ- مَنْ وِلد في القطر أو خارجه من والدٍ عربي سوري. ب- مَنْ وِلد في القطر من أمٍّ عربية سورية ولم تثبت نسبته إلى أبيه قانوناً. ج- مَنْ ولِد في القطر من والدين مجهولين أو مجهولي الجنسية أو لا جنسية لهما ويُعتبر اللقيط في القطر مولوداً فيه وفي المكان الذي عُثر عليه فيه ما لم يثبت العكس. د- مَنْ ولد في القطر ولم يحقّ له عند ولادته أن يكتسب بصلة البنوة جنسيةً أجنبية.

هـ – مَنْ ينتمي بأصله للجمهورية العربية السورية ولم يكتسب جنسية أخرى ولم يتقدّم لاختيار الجنسية السورية في المهل المحدّدة بموجب القرارات والقوانين السابقة. ويسري حكم هذه المادة ولو كان الميلاد قبل تاريخ العمل بهذا المرسوم التشريعي. – وفي فصل التجنس ومنحها : نجد (.. في المادة الرابعة جواز "منح الأجنبي الجنسية بمرسومٍ بناءً على اقتراح الوزير و على طلبٍ خطي يقدّمه الطالب يشترط فيه كامل الأهلية والإقامة المتتالية خمس سنوات في القطر والخلو من الأمراض السارية والعاهات المانعة من مزاولة مهنة وحسن السلوك وعدم وجود حكم قضائي وامتلاك اختصاص أو خبرة والإلمام باللغة العربية قراءةً وكتابة. وتنصّ المادة الثامنة من القانون على منح الزوج الجنسية لزوجته بقرارٍ وزاري. وفي المادة 16 أحكام تسهيلية خاصة بتجنيس أبناء البلدان العربية ودائماً بقرارٍ من وزير الداخلية. ومنذ 1976/2/25، أي صدور القرار 92 يكلّف رئيس إدارة الهجرة والجوازات /فرع الجنسية/ ورؤساء فروع هذه الإدارة في المحافظات بقبول طلبات التجنس والاسترداد و التخلّي والاختيار وإسقاط الجنسية العربية السورية وكلّ ما هو منصوص عليه في المرسوم التشريعي رقم 276 تاريخ 1969/11/24، وذلك بموجب إيصالٍ يُعطى لصاحب العلاقة. وقد عُدلت الفقرة المتعلّقة بامتلاك اختصاص أو خبرة بمن لديه وسيلة مشروعة للكسب أو يملك ما يغنيه عن مساعدة الغير. وقد ارتأى المشرّع السوري، نتيجة انتشار السوريين في كثيرٍ من بلدان العالم واضطرارهم لاكتساب جنسيةٍ أخرى لقضاء المصالح الخاصة عدم تطبيق عقوبة الغرامة أو الحبس لمن يتجنّس بجنسية أخرى دون موافقة حكومته السارية حتى عام 1961. وعدم تطبيق هكذا عقوبة إلا عند اقتضاء المصلحة مع وضع نص يجيز التجريد من الجنسية العربية السورية، بمرسومٍ بناءً على اقتراح وزير الداخلية ..) . وفي العودة إلى الموضوع الكُردي في سوريا – ومن جديد – بعد تسلل النزعات العروبية إلى مفاصل الدولة وتحكّمها في صياغة القرارات إلى لحظة سيطرتها الانقلابية على الحكم ، حيث يقدّر غالبية المتابعين عدد الكُرد إلى أكثر من 2 مليون وذلك في غياب أية احصائيةٍ عملية ودقيقة ، أي بما لا يقلّ عن 10 – 15 ٪ ، فيما تتجاوز الإحصائيات الكُردية المتوقّعة وأيضاً نسبة إلى استبيانات وتقاطعات تجمعية إلى أنّ العدد قد يتجاوز الثلاثة ملايين من الكُرد ، وأنّ التسبة المئوية لن تقلّ عن 18 – 22 ٪ هذه النسبة التي لا يشمل فيها الكُرد الذين انسجموا في بيئاتهم ومناطقياتهم في العمق الداخلي السوري . وأهم المناطق التي لازال الكُرد يعيشون فيها، جبل الأكراد (عفرين) ومنطقة الجزيرة وفي جبل سمعان وعزيز وعين العرب (كوبانية) ومدن حلب وحماه ودمشق واللاذقية ، هذه المناطق التي – لانرى لزاماً و بكلّ بساطةٍ – الخوض في جدلية تاريخية حول الوجود التأريخي لهذا الشعب وعلى أرضه التاريخية ، بقدر ماهو وللإستئناس إرتأينا ذكر بعض المؤشّرات الدالة على الوجود الكُردي – في جبل الأكراد مثلاً – حيث تؤكّد بعض المخطوطات العربية على حسن العلاقات العربية الكُردية زمن العباسيين كما والعثمانيين ، هذه العلاقات وخاصةً العربية منها ومع حلول فجر الإستقلال في سوريا يوم 17 نيسان سنة 1946 ولغاية سنة 1962، ساد جو من الوئام والتعاون في العلاقات بين الشعبين جسّدها النضال ضدّ الاستعمار الفرنسي والتشارك العربي الكُردي فيها سواءً في الجزيرة وجبل الأكراد وجبل الزاوية والغوطة . هذه المرحلة التي شهدت حضوراً كُردياً فاعلاً في كافة المجالات السياسية والثقافية والإجتماعية السورية ، ونشطت فيها الحركة الثقافية الكُردية ، وظهر الكتّاب والأدباء الكُرد ، وانتشرت الألفباء الكُردية ومعها تعليم الكُردية علانيةً ، حيث بقيت مسموحةً حتى منتصف الخمسينات ، وشهدت هذه الفترة أيضاً إصدار أول دورية كُردية فصلية تحت اسم – هاوار – وتعني الصرخة ..

ولكن وللأسف الشديد مالبثت الشوفينية العربية أن كشفت بكلّ وضوحٍ عن وجهها الحقيقي وبشكلٍ خاص بعد الإعلان عن ولادة أول تنظيمٍ سياسي كُردي والذي تمّ استهدافه بحملة اعتقالاتٍ واسعة ولتدخل معها القضية الكُردية في سوريا إلى نفقٍ شوفيني قاتم كنتيجةٍ عملية لممارسات النظم التي تعاقبت والذي هو مثار نقاشنا في المحور الثاني من إعدادنا هذا 2 – يبدأ هذا المحور من صدورالمرسوم رقم 93 الذي أصدره رئيس الجمهورية ناظم القدسي بتاريخ 23 – 8 – 1962 والذي عمّم بموجبه وتحت ذات الرقم 93 رئيس مجلس الوزراء بشير العظمة الذي سمح بإجراء إحصاءٍ خاص بمنطقة الجزيرة ، والذي نُفِذ في يوم 5 ت1 (اوكتوبر) وتمّ بموجبه تجريد حوالي 120 ألف كُرديٍ من الجنسية السورية ، فيما زعمت المعرفات الحكومية بأنّ العدد لم يتجاوز 60 ألفاً ! .. وترافق مع هذا الإحصاء الاستثنائي والذي تمّ. في الأصل لتصبح الركيزة الرئيس في تطبيق سلسلةٍ من الإجراءات الشوفينية ، فكان مشروع الحزام العربي الذي استهدف إبعاد الكُرد مسافة 10 كم كحدّ أدنى عن الشريط الحدودي مع تركيا وتوطين عربٍ مكانهم ، هذه المخططات وضِعت قيد التطبيق العملي بخطواتٍ ابتدأت مع إعلان حالة الطوارئ، في 8 آذار 1963، حيث أخذت تظهر نتائج الإحصاء الاستثنائي والتي بموجبها صنِف الكُرد إلى فئاتٍ ثلاث : مواطنون ومجرّدون اجانب ومكتومون – مجهولي القيد ؟! ولتنكشف الوقائع وتفصح بجلاءٍ واضح على أنّ هذه الإجراءات هي ذات طابعٍ سياسي ، وطبيعي أنّ المجموعة التي جُردت من الجنسية أصبحوا ضحايا تحت رحمة القوانين التعسفية تلك ، وفي العموم فقد تجاوز عدد الذين جُرِدوا من الجنسية بمختلف مسمياتها أكثر من نصف مليونٍ ذاقوا من جرائها ظلماً تراكم وليمتدّ أثرها في أجيالٍ عديدة منهم ومسّت كلّ جوانب حياتهم .. وفي العودة إلى بعضٍ من التفاصيل التي بقيت مخفية لفترة وإن اخذت مخرجاتها تظهر في الواقع العملي وبشكلٍ خاص بعد إعلان حالة الطوارئ، في 8 آذار (مارس) 1963، حيث انتقلت الحكومات الجديدة إلى سياسة التطبيق العملي لتلك الممارسات . ولم يخفِ حزب البعث تصوّراته كما ومخططاته في استهداف الوجود الكُردي، وكانت للدراسة التي أعدّها محمد طلب هلال مسؤول الأمن السياسي في المنطقة خلص فيها بأنّ الكُرد هم شعب لا لغة أو أصل وحضارة لهم ، هم مجرد مجموعات همجية عبثية مدمّرة ، وقدّم هلال خطة من 12 نقطةً كبرنامجٍ متكامل استهدف منها استئصال الوجود الكُردي من سوريا وهذه هي النقاط : 1 – التهجير للداخل (عبر نقل السكانِ) 2 – التجهيل (حرمان الأكراد من التعليم والتأهيل العلمي) 3 – سد باب العمل (الحرمان من العمل والمساعدة) . 4 – الإبعاد (تسليم المتمرّدين للبلدان المجاورة) . 5 – فرّق تسُد (تحريض الأكراد ضدّ بعضهم) . 6 – تطبيق الحزام العربي . 7 – سياسة إسكانية للعرب . 8 – عسكرة المنطقة .. اي اعتبارها للمنطقة كمنطقةٍ عسكرية / أمنية 9 – إنشاء لجنة لمزارع الدولة مرتبطة بالقيادة القطرية . 10 – حرمان مَنْ لا يتكلّم اللغة العربية من حقوقه السياسية . 11 – إرسال رجال دينٍ عرب للمنطقة ونزع الصفة الدينية عن رجال الدين الأكراد أو نقلهم إلى داخل البلاد . 12 – تنظيم حملةٍ تعبوية ضدّ الكُرد في صفوف العرب . وقد ترافقت تلك الإجراءات ببلاغٍ لوزير الداخلية عام 1963 منع بموجبه أبناء محافظة الحسكة من نقل قيودهم المدنية إلى المحافظات. في 1964، صدرَ المرسوم 1360 باعتبار كامل محافظة الحسكة منطقة حدودية بالرغم من أن عمقها حوالي 200 كيلو متراً . وفي خطوةٍ شوفينية أكثر أعلنت الحكومة عن مشروع "الحزام العربي" بعمق 15 كم وعلى طول 280 كم على الحدود التركية وذلك في تهديدٍ عملي لسكان أكثر من 332 قرية ودفعهم للهجرة من قراهم . ومع الزمن اخذت ممارسات وخطط البعث العنصرية تظهر بكلّ وضوحٍ ، فتحت عنوان تحقيقات في التطبيق الاشتراكي نشرت جريدة "المناضل" الداخلية لحزب البعث في العدد الحادي عشر عام 1966 تقريراً رفعه رئيس مكتب الفلاحين في الحزب يطالب فيها بالتعامل مع الوجود الكُردي على اعتباره مؤامرة تهدف إلى خلق إسرائيل ثانية في المنطقة. وفي عام 1967، ألغت كتب الجغرافيا المدرسية أية إشارةٍ للأقلية الكُردية في سوريا ، واعتباراً من ذلك التاريخ أخذ موظفو الأحوال الشخصية بممارسة الضغوط على المواطنين لعدم إطلاق الأسماء الكُردية على أبنائهم .
وشهدت هذه الفترة وتحت يافطة حالة الطوارئ وفي استهدافٍ عملي من النظام حينها قامت بموجة اعتقالاتٍ كبيرة استهدفت شخصيات سياسية واجتماعية بارزة وذلك لتحييدهم من جهةٍ والبدء بالخطوات التنفيذية للمشاريع العنصرية التي تتالت فيما بعد والتي دخلت التنفيذ العملي مع انقلاب حافظ أسد وتسلّمه للسلطة في عام 1970 ، حيث اتخذت الأمور مساراً تنفيذياً وباشرت لجنة إعمار مزارع الدولة التابعة للقيادة القطرية في تنفيذ واعمار قرى نموذجية ووضعت خطة التغيير الديمغرافي قيد التنفيذ وذلك بنقل واستيطان عشرات الآلاف من مغموري ، حوض الفرات إلى المنطقة الكُردية ، وقد كان من تداعيات الاستعداد لهذه الخطوات التطبيقية ، اعتقال النظام لدفعة من قيادات وكوادر البارتي منهم السكرتير دهام ميرو ، ولعلّ نظام الأسد وابنه هم الأكثر وضوحاً كانوا في الاستهداف البنيوي لجوهر القضية الكُردية كتغطيةٍ إنْ لمذهبيته من جهة وأيضاً لإرضاء غلاة العروبين و التوجهات السنية أيضاً ، وقد شهدت فترة حكمه المزيد من التقييد للكُرد قابلها نشاطات وتوترات أحياناً كما قضية نوروز دمشق سنة 1986 أثناء مواجهة الأمن للمواطنين الكرد ومنعهم من الاحتفال وسقوط جرحى وقتلى . وفي 1986/11/11 نشر محافظ الحسكة القرار رقم 25 / ص / 1012 منع بموجبه استخدام اللغة الكُردية في أماكن العمل . – في 3 / 12 / 1989 ، اصدر محافظ الحسكة محمد مصطفى ميرو (رئيس الوزراء اليوم) القرار 1865/ص/25 ليؤكّد هذا المنع ويضيف إليه الأغاني غير العربية في الأعراس والأعياد في تعارض مع معطيات الدستور السوري نفسه . وفي 5 – 10 – 1992 اصدرت مجموعة من الأحزاب السورية نداءً في ذكرى مرور 30 عاماً طالبوا فيها النظام بالحدّ من ممارساتها العنصرية وإعادة الجنسية للذين جُردوا منها ، وعلى إثرها ردّت الحكومة السورية بحملة اعتقالات واستجوابات واسعة بقي منهم 40 شخصاً في المعتقل * وقد ترافقت هذه الحملة بعدة إجراءات تمييزية جديدة بحقّ الأقلية الكُردية منها إبعاد 21 عامل من مؤسسة حكومية من عملهم ومنع أكراد من السفر . – وصدر في ذات السنة 3

أيلول (سبتمبر) القرار 122 عن وزير الداخلية الذي ربط تسجيل الأطفال الكُرد بالجهات الأمنية المختصة، ومنذ ت1 (أكتوبر) 1992، رفض تسجيل عشرات الأطفال الأكراد لأن أهلهم اختاروا اسما كردياً . وهكذا ، وباختصارٍ لاحظنا كيف أنّ التنصيص القانوني للجنسية ، والذي استخدم كسيفٍ لتجريد المواطنين من انتمائهم ، ولاحظنا كيف أنه وبناءً على المرسوم التشريعي رقم 1 تاريخ 1962/4/30 وعلى القرار الصادر عن مجلس الوزراء رقم 106 بتاريخ 1962/8/22 صدر المرسوم التشريعي رقم 93 في تاريخ 1962/8/23 الذي ينصّ في المادة الأولى على: 1 – يجري إحصاء عام للسكان في محافظة الحسكة في يوم واحد يحدّد تاريخه بقرار من وزير التخطيط بناءً على اقتراح وزير الداخلية. وجاء في المادة التاسعة منه : وتعتبر المادة 17 من المرسوم كلّ تذاكر الهوية ملغاة ويستبدل المرسوم كلّ قيود السجلات القديمة بالسجلات الجديدة ، ولعل د . محمد جمال باروت هو خير من وصف إحصاء 1962 المشؤوم / ... لهذا قامت سلطات الإحصاء بالتوثيق من الهوية الإثنية للمكتومين وكان التوثيق يتمّ وفق نمط علاقة السلطة والمجتمع يومئذ عن طريق موظفي جهاز الدولة ومخافر الشرطة ومفرزة الشعبة السياسية والوجهاء وزعماء العشائر الذين لم تكن مصالحهم تخلو من التضارب وتمّت عملية الإحصاء برمتها تحت إشراف عرّابها الحقيقي الذي دفع بها من ألفها إلى يائها سعيد السيد محافظ الجزيرة وكان السيد يصف نفسه في سيرته الذاتية بأنه قومي عربي متطرّف يعمل للوحدة العربية بكلّ جوارحه وهي شغله الشاغل وأمله الوحيد في الحياة وكان السيد شقيقاً لجلال السيد أحد مؤسّسي حزب البعث الذين انشقّوا عنه مبكراً بسبب نزعاته الاشتراكية وموقفه من الوحدة مع العراق لكنه لم يكن بعثياً / المحافظ / بل أقرب إلى الجيل القومي التقليدي الذي كان بعض رجاله متأثرين بالفكر القومي المتطرّف والشوفيني ولعبت اتجاهات السيد هذه دوراً حاسماً في تقرير نتائج واتجاهات عملية الإحصاء بسبب إحكامه السيطرة على مركز السلطة في محافظة الجزيرة .... / .. ويضيف باروت ... / ... قلّص هذا التصنيف من عدد الأكرادونسبتهم إلى المجموعات الثقافية / الأثنية الأخرى وترتّب عليه اخراجهم من عملية الملكية والسياسة والإنتخابات وإضعافهم عموماً مع قياداتهم في توازنات القدرة والسلطة / .. ولتتوضّح لاحقاً الأهداف الحقيقية للخطوات العنصرية التي تتالت تباعاً خصوصاً وايضاً استناداً على السيد باروت / ... برز تعريف منطقة الجزيرة من خلال النفط في اعتبار حكومة العظم أنّ / عملية تسلل الأكراد السورية بأنها تشكّل مؤامرة تهدف إلى توطين بعض الفئات غير العربية ضمن المثلث البترولي في سوريا .. / .. وقد تمّت كلّ هذه الإجراءات وفق تسويغات أمنية وكيانية / على حد قول باروت / .. كان سعيد السيد هو العرّاب الحقيقي لعملية الإحصاء فهو مَن تولّى صياغة المسوغات والتبريرات فقد قام بعد تكريس نتائجها بتبرير ذلك بقوله بأنّ هجرة الأكراد الأتراك الى سوريا تشكّل خطراً كبيراً على سلامة سوريا العربية في محاولة لاستثارة الرأي العام السوري .... / .... ويضيف باروت / ... لم يكن الأمر مدفوعاً بسياسة نظامية مركزية من حكومة العظم الثالث لإبادة الزعامات بقدر ما كان نتاج حرب الإبادة بين هذه الزعامات هكذا سمحت فوضى الصراع لسلطة السيد حتى بتجريد أبناء إبراهيم باشا الملي وأحفاده من الجنسية وهم الذين كانوا سادة الجزيرة خلال الفترة العثمانية وحتى أواخرها وحاربوا الانتداب الفرنسي ليس لدواعٍ وطنية وقومية بل للدفاع عن سلطاتهم التاريخية الكبرى التي كانت لهم بالفعل ... / .. وقد. شمل التجريد حتى النائب والوزير السابق عبدالباقي نظام الدين وشقيقه اللواء المتقاعد توفيق نظام الدين الذي كان رئيس هيئة أركان الجيش السوري في العام 1955 ... وفي ختام هذا العرض لابدّ من التاكيد على أنّ القضية الكُردية في سوريا هي قضية شعب وأرض .. هذه القضية التي ارتأت غالبية أطراف حركتها السياسية بالمطالبة بحقوقها السياسية ضمن سوريا ديمقراطية موحدة وبالعذر من السيد محمد جمال باروت فلن نجد أحسن من خاتمته لدراسته أن نختم عرضنا .. يقول السيد باروت / .. هكذا تمّ تغريب ابناء محافظة الحسكة في سوريا داخل مسقط رأسهم والذين لم يعرفوا سوى سوريا وطناً لهم في أواخر عهد جمهورية الانفصال التي قلّصت السلطة لصالح أصحابها أما اليوم فقد آن لهذه المأساة أن تنتهي بضربةٍ واحدة أي بقرارٍ واحد يعادل وزنه خطة إقصاء ثنائي السيد العظم لهؤلاء عن الدولة الوطن ففي الدروس المنهجية لعلم السياسة نعرف أن موضوع العلم هو دراسة القدرة لكن غاية العلم نفسه هي الحرية لقد آن لفضيحة العظم الثالث السيد التي تُخجل بضمّ التاء تاريخ أي دولة في العالم أن تنتهي وأن تكون الدولة لجميع مواطنيها / . .... هوامش : هذا الإعداد تمّ بالإستناد على مراجع عديدة ولحصر الفهارس وعدم تكرار ذكرها تمّت الإشارة اليها مع إيضاحٍ نؤكّد بأنْ هناك مقاطع تمّ تدوينها ضمن قوسين خاصة لكتابنا وباحثينا الكُرد * واحد من المعدين (وليد حاج عبدالقادر) هو من معتقلي عام 1992 – انظر كتاب الدولة العلية ... القاب السلطان العثماني – من مقال / دراسة للأستاذ القدير الراحل محمد ملا احمد .. وكذلك دراسات وترجمات لوثائق عن المرحلة الفرنسية في سوريا .. سواءً المنشورة منها في مواقعنا الكُردية أو المرسلة إلي...لكتاب كُرد نعتزّ بأعمالهم وجهودهم ... – انظر مقالة محمد جمال باروت : الإحصاء الاستثنائي وجروح الهوية الوطنية .. كيف نشأت مشكلة / أجانب تركيا في سوريا / ... عن ... monde diplomatique العدد 30/ / جريدة الخليج .. اغسطس 2009 – محمد جمال باروت : باحث ومفكر سوري له مؤلفات متعددة ... الخليج المصدر السابق – مقال في موقع ولاتي مه (وليد حاج عبدالقادر) إن لم تستح فافعل ما تشاء (2009/8/14) – موقع نون بوست .. أحمد التلاوي .. سايكس بيكو .. 2016/5/16 – مراسلات حسين مكماهون – ويكيبيديا – حكومة المملكة المتحدة .. – المصدر السابق : موقع نون بوست الكاتب محمد وليد 18 / 5 / 2016 – مجلة قلمون للدراسات والأبحاث العدد الثاني آب 2017 الكُرد والعشائر الكُردية في أرشيف الدولة – من كتاب الكُرد في منطقة الباب وأطرافها – تأليف وإعداد : علي مسلم – مقال بعنوان : إعادة انتاج المسألة الشرقية (وليد حاج عبدالقادر) منشورة بمواقع عديدة 1/25 /2020 – حاولنا قدر الإمكان عدم

الإسترسال النظري والإعتماد على مصادر سهلة الوصول اليها ومتوفرة في غوغل وتحاشيت رغم تقاطع كثير من المعلومات الاستناد على دراسات لكتاب او معاهد كردية .[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	مقالات ومقابلات
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
الدولة - الأقليم:	غرب كردستان
الدولة - الأقليم:	سورية
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع https://ara.yekiti-media.org/- 05-02-2023

کاتی تۆمارکردن:	2023/5/2 9:04:40 PM
ناوی تۆمارکار:	ئاراس حسۆ

بابەت: 135

المواقف الإقليمية من القضية الكردية في العراق 1919 -1975

https://www.kurdipedia.org/?q=20230124081010460850

تتناول هذه الدراسة المواقف الإقليمية من القضية الكردية في العراق 1919 -1975 , وقد اختار الباحث عام 1919 م كنقطة بداية لبحثه لأنه العام الذي شهد بداية الثورات الكردية في العراق, وجاء عام 1975 م ليكون نهاية للدراسة لأنه العام الذي عُقدت فيه اتفاقية الجزائر 1975 م والتي تعد منعطفاً هاماً وخطيراً في تطور المسألة الكردية.
ويقصد الباحث بالقوى الإقليمية دول الجوار للعراق وهي تركيا , إيران , الكويت , السعودية, سوريا , الأردن , ومصر بصفتها الدولة العربية التي تلعب دوراً هاماً ومؤثراً في حركة تاريخ العالم العربي , والدول العظمى التي تؤثر بشكل مباشر أو غير مباشر في تطور أحداث المنطقة العربية وتتورط بصورة أساسية في تلك الأحداث والتي يرتبط بعضها بميراث استعماري والبعض الآخر يتطلع إلى أن يرث هذه الوضعية المتميزة لمصالحه , ويمثل رضاء أو عدم رضاء هذه القوى العظمى مؤشراً رئيسياً لتفسير الأحداث التاريخية في العالم العربي ويقصد بالقوى العظمى , القوى التقليدية (بريطانيا _ فرنسا) والقوى الحديثة (الولايات المتحدة الأمريكية والإتحاد السوفيتي).
وقد دفع الباحث لاختيار هذا الموضوع ما يلي :
1- انتماء الباحث لإقليم كردستان العراق واهتمامه بقضية أكراد العراق .
2- حاجة المسألة الكردية بصفة عامة ومسألة أكراد العراق بصفة خاصة لمزيد من الدراسة للفهم والتحليل .
3- حاجة المكتبة التاريخية لمؤلفات ودراسات تتناول هذه المسألة الهامة .
4- سوء الفهم وخلط الأوراق المتعمد حيناً والتلقائي حيناً آخر لمفهوم المسألة الكردية والصراع الدائر حولها .
5- محاولة الباحث رسم سيناريو مستقبلي لمسألة أكراد العراق ومحاولة نزع فتيل أزمة مفتعلة يوجد من يدبر لها وتفويت الفرصة على نشوب أزمة خطيرة في المنطقة .
أهمية الموضوع :
1- بروز القضية الكردية بصفة عامة وقضية أكراد العراق بصفة خاصة كأحد أهم القضايا التي تشغل حيزاً كبيراً من الأهمية على المستوى العربي والمستوى الإقليمي بل والمستوى الدولي .
2- تشتت مشكلة الأكراد بين عدة دول في المنطقة حيث توزع هؤلاء بين العراق وتركيا وإيران وسوريا وأرمينيا , واختلاف توجهات هذه الدول نحو المطالب القومية والمشروعة للشعب الكردي .
3- القلق الدولي من إمكانية توحد شتات الأكراد في كيان قومي واحد يصعب سيطرة القوى العظمى عليه .

4- تصاعد المدى الكردي في وقت كانت شعوب المنطقة ومنها العراق تناضل للحصول على استقلالها والسعي نحو بناء مؤسساتها المختلفة لتكون دولاً حديثة .
5- التعامل مع القضية الكردية على أنها قضية عنصرية وثقافية ولغوية وعراقية وعربية وإسلامية تتأثر بمسألة التوازن الإقليمي والدولي مما أدى إلى تعقيد هذه المشكلة .
6- أثر هذه المسألة على كيان العراق نفسه والذي انقسم إلى ثلاثة قطاعات البصرة وبغداد والموصل وتلعب بغداد دور رمانة الميزان فترتبط مع البصرة من خلال العروبة وترتبط بالموصل من خلال اعتناقهما الاسلام السني .
7- حاجة هذه القضية لإعادة قراءة تطور تاريخها للخروج بنتائج جديدة وهذا ما يمثل أهمية أكاديمية نظرية بالنسبة للدراسة .
8- ضرورة الاستفادة من تطور التجربة الكردية في العراق لوضع نتائجها أمام متخذي القرار السياسي للاسترشاد بها في صياغة مستقبل المنطقة ككل ومستقبل كرد العراق بصفة خاصة لأن التاريخ أصبح يستشرف آفاق المستقبل .
تساؤلات الدراسة
تحاول الدراسة الإجابة على التساؤلات التالية :
1- ما المقصود بالقوى الإقليمية بالنسبة لقضايا الكرد في العراق؟
2- كيف تمكنت الحركة الكمالية في تركيا من إقناع الحلفاء بأن القضية الكردية مسألة داخلية؟ وأجبرت بريطانيا وفرنسا وروسيا على رفض بنود اتفاقية سيفر المتعلقة بالأكراد .
3- ما أثر التحالف السوفيتي التركي على تسوية قضية الموصل في مؤتمر لوزان عام 1923م؟
4- ما أثر المعاهدات البريطانية – العراقية 1922 م و تعديلاتها و 1930 م ومشروع بورتسموث 1948 م على القضية الكردية؟
5- ما الأهداف الرئيسية لميثاق سعد آباد لعام 1937 م وأثرها على القضية الكردية؟
6- ما أبعاد المخططات الإقليمية لحلف بغداد لعام 1955 م على الحركة الكردية في العراق؟
7- كيف كانت ردود الأفعال الإقليمية تجاه (الثورات الكردية _ الثورات القومية _ المعاهدات البريطانية _ الأحلاف الغربية)؟
8- إلى أي مدى تشابهت المواقف التركية الإيرانية من تطورات القضية العراقية وارتباطها بالشأن الكردي سلباً وإيجاباً ؟
9- ما أوجه الخلاف بين الحكومة العراقية والكرد في العراق خلال الأعوام 1958 م – 1970م؟
10- ما أسباب فشل بيان الحكم الذاتي للأكراد عام 1974 م؟
11- ما أسباب تدخل الولايات المتحدة في دعم الحركة الكردية في العراق خلال الأعوام 1972م – 1974 م؟
12- هل كانت ردود الأفعال المصرية إزاء القضية الكردية ثابتة أم متغيرة ومدى ارتباطها بالمصالح المصرية؟. [1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	سياسة
الكتاب:	شرح الكتاب
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	جنوب كردستان
الدولة - الأقليم:	عراق
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] تۆری کۆمەڵایەتی | عربي | التواصل الاجتماعي فيسبوك؛ الصفحة (المكتبة الاكاديمية الكوردية) ؛ تاريخ 24-01-2023

کاتی تۆمارکردن:	2023/24/1 8:10:10 AM
ناوی تۆمارکار:	ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 136

الموصل عراقية..دور الموصليين في الدفاع عن عراقية الموصل

https://www.kurdipedia.org/?q=20230322084211476675

سفانة هزاع الطائي

تعد مشكلة الموصل، من القضايا المهمة في تكوين الدولة العراقية الحديثة فقد شغلت الحكومة العراقية وخاصة بعد انتهائها من عقد معاهدة عام 1922. اذ أن هذه المشكلة نشأت بعد الحرب العالمية الاولى، نتيجة لانحدار الدولة العثمانية وانحلالها، وقيام الدولة العراقية. اذ اخذت الحكومة التركية تطالب بولاية الموصل وتحشد قواتها على الحدود العراقية

وكانت القوات البريطانية قد احتلت الموصل بعد اعلان هدنة مودروس في (30 -10- 1918) مستندة في ذلك على المادة السابعة من الهدنة والتي تنص بأن ((للحلفاء الحق بأن يحتلوا أي نقاط ذات اهمية عسكرية في حالة حدوث ما يهدد سلامة الحلفاء)). وقد تنازلت تركيا بموجب معاهدة سيفر المعقودة بينها وبين الحلفاء في 10 -08- 1922 عن العراق بأجمعه بما فيه ولاية الموصل.

مشكلة الموصل :

عملت بريطانيا على ايجاد حل لمشكلة الموصل. فعقدت (مؤتمر لوزان) وفي هذا المؤتمر رفع الوفد البريطاني مذكرة تحوي على خلاصة الاسباب التي من اجلها لايمكن قبول مطالب الوفد التركي باعادة ولاية الموصل لتركيا وهذه الاسباب جنسية وسياسية وتاريخية واقتصادية وكل منها يدحض الدعاوي التي يعتمد عليها الوفد التركي. الاول في 20 1-10- 1922، ومؤتمر لوزان الثاني في 13 -04- 1923. وذلك لإيجاد حل لهذه المشكلة، غير ان التوقيع على معاهدة لوزان في 24 تموز 1923 بين تركيا والحلفاء. لم يحل مشكلة الحدود بصورة حاسمة بين تركيا والعراق. اذ نصت المادة الثالثة منها على ان يعين خط الحدود بين تركيا والعراق بترتيب ودي بين تركيا وبريطانيا خلال تسعة اشهر، واذا لم يتوصلا الى اتفاق بينهما خلال المدة المذكورة سترفع قضية الموصل الى عصبة الأمم كما عقد ((مؤتمر القسطنطينية)) في (19 أيار – 9 حزيران 1924). لحل المشكلة الا ان هذا المؤتمر اخفق ايضاً في حل المشكلة، لذلك تمت احالتها الى عصبة الأمم.

وفي 30 -07- 1924 قررت عصبة الامم، تأليف لجنة دولية، وعلى هذه اللجنة ان تقدم الى المجلس كل المعلومات والاقتراحات الخاصة بقضية الموصل والتي تساعد المجلس على اصدار قراره.

وصلت اللجنة الى الموصل في 27 -01- 1925. فبدأت اعمالها على نطاق واسع، اذ قامت بزيارات عديدة لمركز المدينة والاقضية والنواحي التابعة للواء الموصل، كما أجرت اتصالات عديدة مع السكان للتعرف على رغباتهم وارائهم في مستقبل المنطقة. وفي 19-03-1925 انهت اللجنة اعمالها وقررت مغادرة العراق الى جنيف، ثم قدمت في 16-07-1925 تقريراً عن قضية الموصل، اوصت فيه بعدم تقسيم ولاية الموصل، وضمها الى العراق، بشرط ان تبقى المنطقة المتنازع عليها تحت انتداب عصبة الامم لمدة 25 عاماً، مع مراعاة رغبة الاكراد فيما يتعلق باشغال الوظائف في الادارة والقضاء والتعليم.

في 16 -12- 1926 أقر مجلس عصبة الامم، بقاء ولاية الموصل ضمن حدود العراق، والزم بريطانيا بعقد معاهدة جديدة مع العراق تجعل مدة الانتداب على العراق 25 عاماً.

وفي 13-01- 1926 تم التوقيع على المعاهدة الجديدة بين العراق وبريطانيا، التي اعادت بريطانيا فيها مواد المعاهدة العراقية-البريطانية الجائرة لسنة 1922. كما تم التوقيع على المعاهدة العراقية التركية البريطانية في 5 حزيران 1926، اذ اعترفت تركيا بموجب هذه المعاهدة بعائدية ولاية الموصل للعراق.لقد استقبل الموصليون قرار مجلس العصبة الذي اعطى ولاية الموصل لعراق بالابتهاج والسرور، اذ رفع الاهالي العلم العراقي على دورهم، كما قاموا بتنظيم المهرجانات التي شارك فيها كل ابناء الموصل، ولكن استنكروا التدابير الموصى باتخاذها في بقية فقرات القرار ولاسيما الثانية، والتي نصت على تجديد اجل الانتداب على العراق 25 سنة.

- دور الاحزاب والجمعيات الموصلية في الدفاع عن الموصل :

شرع رجال الحركة الوطنية بتأليف احزاب وجمعيات سياسية اخذت على عاتقها مهمة الدفاع عن عروبة الموصل ازاء المطامح التركية، فكانت كل من حزب الاستقلال العراقي، وجمعية الدفاع الوطني والحزب الوطني العراقي.

فحزب الاستقلال العراقي : تأسس في الاول من ايلول 1924 في الموصل، وتألفت هيئته الادارية من : اصف وفائي ال قاسم اغا (رئيساً)، جميل دلالي (كاتماً للاسرار)، سعيد الحاج ثابت (كاتباً)، محمد صدقي المحامي (معتمداً)، وابراهيم عطار باشي (اميناً للصندوق).

كان هدف الحزب الاساسي ((الاستقلال التام للقطر العراقي بحدوده الطبيعية، على ان تكون حكومته ملكية دستورية ديمقراطية، تستمد سلطتها من الشعب العراقي نفسه ...)) وان ((العراق المستقل لايتجزأ)). كما اصدر الحزب جريدة (العهد) لسان حاله، وصدر العدد الاول منها في 20 كانون الثاني 1925 وكانت معظم مقالاتها تدور حول قضية الموصل، اذ

ركزت على الجوانب التاريخية والاقتصادية والجغرافية للمشكلة، كما انها ذكرت العراقيين بمظالم الاتراك.
أظهر الحزب نشاطاً واسعاً اثناء وجود اللجنة الدولية في الموصل، اذ قام بتنظيم التظاهرات، وتقديم البيانات، التي دافع من خلالها عن عروبة الموصل.كما كان لرئيس الحزب أصف وفائي دور كبير، في قضية الموصل، اذ انه فند الادعاءات التركية، واكد على ان الموصل جزء لايتجزأ من العراق، اذ قال ((ان الجزء في جميع الاحوال تابع للكل))، كما انه تحدث عن الفظائع والمظالم التي احدثها الاتراك بحق العراقيين.
اما جمعية الدفاع الوطني، فقد تأسست في 26 كانون الثاني 1925. وضمت هيئتها الادارية : احمد الفخري (رئيساً)، وحبيب العبيدي (نائباً للرئيس)، وأرشد العمري (السكرتير)، وثابت عبد النور، ابراهيم كمال، كما أسهم فيها اعضاء من حزب الاستقلال وهم اصف وفائي ومحمد صدقي سليمان وجميل دلالي.
كان هدف الجمعية ((المحافظة على ولاية الموصل بحدودها الطبيعية لكونها عراقية وجزءاً لاينفك من العراق ...)). وقد ساندت الجمعية، حزب الاستقلال العراقي مساندة فعالة في الدفاع عن حقوق العراق بولاية الموصل.
وكان للجمعية نشاطاً ملحوظاً اثناء وجود اللجنة الدولية في الموصل، اذ قدمت في 6 شباط 1925 تقريراً مفصلاً عن قضية الموصل واهمية ارتباطها بالعراق، واخذت على عاتقها مهمة الاتصال باللجنة الدولية، الى جانب اصدارها البيانات الكثيرة وقيامها بالتظاهرات في سبيل القضية.
اما الحزب الوطني العراقي، فقد تم تأسيسه في 21 -05- 1925 في الموصل برئاسة عبد الله ال سليمان. وعبد الله العمري (نائباً لرئيس)، مجيد العمري، احمد الجليلي، احمد الشريتي، مجدي النائب،توفيق النائب، والدكتور محمد محفوظ الذي تولى بعد ذلك رئاسة الحزب. دعا الحزب الى مقاومة الدعاية الضارة بالوحدة العربية، والسعي لاستقلال العراق التام(. وقدم احتجاجاً لدى عصبة الامم على اعتداءات الاتراك على حدود الموصل. وأوفد الحزب بعض اعضائه وهم أحمد الجليلي، وعبد الله باش عالم، واحمد الشريتي الى العاصمة للتداول مع قادة البلاد ومفكريها واحزابها السياسية فيما يتعلق بقضية الموصل، وذلك على اثر نشر تقرير اللجنة الدولية، كما أوفد حزب الاستقلال ابراهيم عطار باشي لنفس الغاية.
ورغم كون حزبي الموصل وجمعيته، منظمات وقتية هدفها قضية الموصل بالدرجة الاولى، اذ ما أن انتهت هذه القضية حتى لم يبقَ لوجود الحزبين او الجمعية أية اهمية، الا انه يمكن القول أنهم أدوا واجباً وطنياً تجاه بلدهم ووطنهم.ومن الجدير بالذكر فإن الذين أسسوا حزب الاستقلال وجمعية الدفاع الوطني التحقوا بالاحزاب المعارضة في بغداد، لكي يستمروا في مقاومة السياسة البريطانية.
وفضلاً عن النشاط الحزبي، كان للنشاط الطلابي دور في الدفاع عن عروبة الموصل فقد أسسوا (جمعية النهضة المدرسية) في الموصل برئاسة علي حيدر سلمان، واستطاعت هذه الجمعية ان تؤثر في الرأي العام عند اجراء الاستفتاء حول قضية الموصل، وكان النشاط الطلابي في هذا الميدان قد جلب انتباه الصحافة العراقية التي استمرت تتحدث عنه حتى بعد حسم القضية بما يقارب السنتين.

- موقف الموصليين في الدفاع عن الموصل :
أخذت الحركة الوطنية على عاتقها مهمة الدفاع عن ولاية الموصل منذ ان بدأت تركيا تطالب بها، فقدمت الحركة البيانات والاحتجاجات، كما قامت بتنظيم التظاهرات وتأليف الاحزاب والجمعيات التي اخذت تدافع عن عروبة الموصل. نال اهل الموصل التشجيع والدعم من قبل اخوانهم الموصليين المقيمين في بغداد، اذ عقد هؤلاء الاجتماعات الوطنية، وقرروا تحرير بيان خاص يوزع في الموصل، ويدعون فيه الموصليين الى انتخاب ممثلين عنهم ليمثلوهم في مؤتمر قضية الموصل، اثار هذا البيان اهتمام الموصليين، فعقدوا اجتماعات عديدة، لانتخاب ممثليهم(.لقد وقع على هذا البيان كل من مولود مخلص، ثابت عبد النور، عبد الاله حافظ، شاكر سليم، توفيق النائب، محمد سليم الجراح، محمد علي مصطفى، محي الدين ابو الخطاب وغيرهم.

ففي 21 -01- 1924، رفع (49) وجيهاً من وجهاء الموصل وتجارها عريضة الى الملك فيصل، اعتبروا فيها مسألة الموصل في غاية الخطورة، وطالبوا حكومة جعفر العسكري الاولى (22 -11- 1923-2-08-1924)، ارسال وفد من الموصل وبغداد الى المؤتمر الذي سيعقد خصيصاً حول قضية الموصل، ليدافع من خلاله عن عروبة الموصل. كما أرسل معظم الموصليين القاطنين في الاقضية والنواحي التابعة لولاية الموصل، العديد من البرقيات الى الملك فيصل، التي عبروا فيها عن رغبتهم في بقاء الموصل ضمن العراق، ومما جاء في احدى تلك البرقيات : ((الموصل لايمكن فصلها من العراق لان شعبها واحد ولغتها وقوميتها واحدة وهذا اكبر شاهد على هذا التاريخ... ثم نرفض بتاتاً كل طلب يقدم بخصوص الموصل والذي – سيؤثر - على وحدتنا العراقية ...)).
وتضامناً مع الحركة الوطنية، فقد اكد الملك فيصل على عروبة الموصل اثناء زيارته لها، اذ القى خطاباً، اعلن فيه ان ولاية الموصل جزء لايتجزأ من العراق، ولن تستطيع حكومة بغداد ان تعيش يوماً واحداً بدونها، وأكد أن لمشكلة الموصل علاقة بالسلام في الشرق كله، وأعرب عن اعتقاده بطمع الاتراك بنفط الولاية ومعادنها، ورجا ان يكافح سكان الموصل لاستقلال العراق التام ومن ضمنه الموصل.
ادى وصول اللجنة الدولية الى الموصل الى تصاعد الروح الحماسية لدى اغلبية الموصليين، إذ استقبلها الموصليين استقبالاً

حاشداً، وسارت مظاهرات في شوارع المدينة، شارك فيها الطلاب، معبرين من خلالها عن انتماء الموصل للعراق. تتكون اللجنة الدولية من الكونت بول تلكي الجغرافي المشهور ورئيس وزراء المجر سابقاً وأي. اف. فرسن وزير السويد المفوض في بخارست وأ. بولس عقيد متقاعد في الجيش البلجيكي.
ومع ذلك، عندما وصلت هذه اللجنة المذكورة، كان هناك ثلاث فئات ذات اتجاهات مختلفة : (الاولى)، وهي التي كانت تمثل رأي الاغلبية،كانت تؤكد على عراقية الموصل، فقد اعلنوا في دعوتهم ان الموصل جزء لا يتجزأ من العراق.وكانت الفئة (الثانية) تدعو من اجل الرجوع الى الحكم التركي، الا انه لم يكن لها تأثير يذكر. في حين ان الفئة (الثالثة) وقفت مترددة امام القضية وفضلت مصالحها الذاتية على الوطنية.

صدى دخول العراق في عصبة الامم عند الموصليين:
في 3-10- 1932 أعلن رسمياً الغاء الانتداب واصبح العراق دولة مستقلة. بعد أن تم تنفيذ معاهدة 1930، وكان لهذا الحدث الاثر الواضح في مدينة الموصل وأعتبرت هذه خطوة نحو استقلال العراق بالكامل من قبل بعض رجال الحركة الوطنية، وقد نظم الوطنيون في الموصل الاحتفالات واقاموا مظاهر الزينة والابتهاج ليعبروا عن فرحهم بهذه المناسبة، كما شارك وفد من رجال الموصل في الاحتفالات التي تقام في بغداد وهم كل من : الشيخ عبد الله النعمة، واحمد الشريتي، وصالح حديد، وعبد الاحد عبد النور، ونعمان الدباغ، ونجيب قندلا ورئيس البلدية خير الدين العمري ومتصرف اللواء تحسين العسكري. وارسل المواطنون الموصليون برقيات التهنئة الى بغداد ليعبرواعن فرحهم بدخول العراق عصبة الامم، وقد جاء في احد هذه البرقيات ما يلي : ((فوز الوزارة السعيدية بدخول العراق عصبة الامم سجل لها مفخرة تاريخية تدعو الى التقدير والاعجاب فليحيي رجال البلاد العاملين تحت ظل جلالة سيدنا العظيم)). والذين ارسلوا مثل هذه البرقيات كل من: عبد الله رفعت العمري، نقيب اشراف الموصل عبد الغني ال النقيب، فيضي ال سليمان بك، احمد ال المفتي رشيد، ال الديوه جي، احمد الفخري ال سليمان بك فؤاد قاسم الفخري ال صالح بك سعيد، ال سليمان بك صديق، رؤف النقيب وغيرهم،

عن رسالة (الموصل في سنوات الانتداب البريطاني).[1]

خصائص السجل

الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
اللغة - اللهجة:	عربي
المدن:	موصل
الدولة - الأقليم:	جنوب كردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | almadasupplements.com 09-07-2017
کاتی تۆمارکردن: AM 8:42:11 2023/22/3
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 137
الميثاق الملّي وسلب أوطان الشعوب
https://www.kurdipedia.org/?q=20221017101015440323
بعد أن وضعت الحرب العالمية الأولى أوزارها (1914-1918م) وبعد أن تكبدت جيوش دول المحور الهزائم المرّة من قبل قوات الحلفاء، ومنها الجيش العثماني الذي انهزم في الحرب شرَّ هزيمة وعلى مختلف جبهات القتال وساحات المعارك الطاحنة؛ تم عقد هدنة بين المتحاربين عُرفت بهدنة "مودرس" في 30 تشرين الأول 1918م، لكن الدولة اليونانية خرقت الهدنة وقامت بغزو غرب الأناضول في أيار 1919م وعلى إثر ذلك قام الجنرال (مصطفى كمال أتاتورك) بإطلاق ما يسمى

بحرب التحرير في 19 أيار من عام 1919م لاستعادة غرب الأناضول من القوات اليونانية؛ وأمر كمال بعقد اجتماع شامل للبرلمان العثماني (أي مجلس المبعوثان) بتاريخ 28 كانون الثاني من عام 1920م وكان هذا الاجتماع آخر اجتماع له والذي أصدر إعلان سُمّي بالميثاق الملّي([1]) مع أمر باللجوء إلى القوة العسكرية لتطبيقه، ومن بنود ومقررات هذا الاتفاق مايلي:

جميع الأماكن والمناطق الجغرافية التي تعيش وتقيم فيها غالبية تركية فهي تعدّ من الآن فصاعداً وطناً وسكناً للأتراك وديارا ًأزلية للأمة التركية.
اعتبار سكان هذه المناطق من الكرد والسريان والعرب جزءاً من الأمة التركية.
ضمّ تراقيا الغربية وقبرص وجزر بحر إيجة إلى الدولة التركية كون قسم من سكانها أتراك.
لكن هذه المطالب التركية جوبهت بالرفض من قبل الحلفاء، وتم رفض الميثاق الملي جملة وتفصيلاً، وهذا الميثاق بمثابة إنكار مطلق لهزيمة الجيوش العثمانية، وتتالى الهجوم اليوناني العسكري حتى إلى عمق الأناضول، ففرض الحلفاء معاهدة سيفر بشروط وبنود قاسية حصرت حدود الدولة التركية المفترضة في مساحة تقل عن نصف مساحة الأناضول (آسيا الصغرى).
رفض كمال المعاهدة واتهم الحكومة العثمانية الموقعة على بنود سيفر بخيانة الميثاق الملّي، وشكّل حكومة في أنقرة وخاض حرباً قاسية مع اليونان إلى أن انتصر عليها، فنالت حكومة كمال اعترافاً دولياً، وتم دعوة تركيا إلى مؤتمر لوزان بسويسرا عام 1920م. طالب رئيس هيئة أركان الجيش التركي آنذاك عصمت إينونو بالموافقة على بنود الميثاق الملّي، فرفض على نحو قاطع من قبل الحلفاء ومنهم فرنسا، بريطانيا، إيطاليا، اليونان... إلخ، وتأجلت المفاوضات إلى الجولة الثانية في نيسان من عام 1923م، ليتم منح كامل الأناضول للدولة التركية الجديدة مقابل اعتراف تركيا بحدود الدول المستقلة عن الإمبراطورية العثمانية بما فيها سوريا والعراق وبحدودهما المعروفة حالياً من قبل الجميع.

واليوم بعد أن بدأت تركيا بالتدخل العسكري في المناطق المحررة من شمال سوريا من خلال عملياتها العسكرية الثلاث تحت مسميات تضليلية، وهي:

عملية درع الفرات في عام 2016م؛ واحتلال جرابلس وألباب وأعزاز.
عملية غصن الزيتون في عام2018 م؛ واحتلال عفرين بعد ستين يوماً من المقاومة التي هزّت الضمير العالمي.
عملية نبع السلام في عام 2019م؛ واحتلال سري كانيه/ رأس العين وكري سبي/ تل أبيض.
وتقوم من خلال توغلها العسكري بإجراء عمليات تغيير ديمغرافي من خلال توطين المرتزقة في المناطق المحتلة، ومحاولة إقامة منطقة آمنة له وصولاً إلى إنشاء إقليم تابع لتركيا يمتد من إدلب غرباً وحتى الحدود العراقية شرقاً، أي ضمن حدود ما يسمى بالميثاق الملّي وذلك بعد مئة عام من رفضه في لوزان عام 1923م؛ فهي محاولة تركية لنقض بنود لوزان وتجاوز الحدود إلى منطقة الموصل بما فيها المناطق التي تديرها حكومة إقليم كردستان العراق وكركوك والمناطق المتنازع عليها من قبل كل من الإقليم وبغداد، والدليل تصريح وزير الداخلية التركي سليمان صويلو الذي أعلن أن الموصل وحلب كانتا ضمن حدود الأمة التركية، كما ضموا سابقاً لواء اسكندرون وقضم المزيد من أراضي جيرانه خاصة سوريا والعراق.

واليوم يحاول أردوغان إحياء الميثاق الملّي العثماني الذي اعتمده مجلس المبعوثان العثماني عام 1920م والذي يعتبر كامل شمال وشرق سوريا وجنوب كردستان بما فيها الموصل وأجزاء من اليونان وأرمينيا مناطق تركية يجب إعادتها إلى السيطرة التركية وكأن التاريخ المأساوي للمنطقة يكرر نفسه من جديد..

[1] الميثاق عبارة عن مستند أو وثيقة أو خارطة توضح وترسم الحدود الجديدة لتركيا....[1]

خصائص السجل

الكتاب:	حقوق الإنسان
الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان
الدولة - الأقليم:	تركيا

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | www.nrls.net
کاتی تۆمارکردن: 2022/17/10 10:10:15 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 138

الوجود الكردي في سوريا تاريخياً واجتماعياً (1)

https://www.kurdipedia.org/?q=20230218163429468154

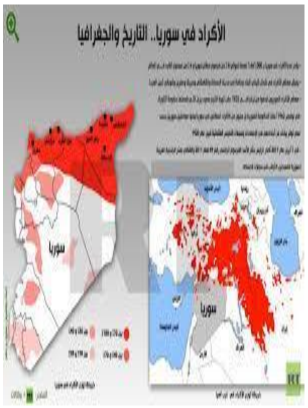

الوجود الكردي في سوريا تاريخياً واجتماعياً
مقدمة
يعود تاريخ المسألة الكردية في سوريا الحديثة إلى بدايات تشكل الكيان السياسي باسم دولة سوريا. وهي واحدة من المسائل التي لم تتمكن الأنظمة المتعاقبة من معالجتها ضمن إطار مشروع وطني سوري عام كان من شأنه طمأنة سائر المكونا السورية، عبر إشراكها في الواجبات والحقوق، والتوزيع العادل للثروات والفرص بين الجميع. وقد حاول الحكم البعثي بكل الوسائل انكار وجود هذه المسألة، وسعى عبر مختلف المشاريع والإجراءات الإستثنائية على تغييب الوجود القومي الكردي عبر التجريد من الجنسية، وسلب الأراضي، وفرض التعريب القسري، والتعتيم الإعلامي، والتشكيك الشمولي.
وقد جاءت انتفاضة قامشلي في 12 أذار/مارس 2004 لتؤكد حجم المسألة المعنية، وعمق جذورها، الأمر الذي أدى إلى تركيز الأضواء عليها إقليمياً ودولياً، وعلى مختلف المستويات الرسمية والشعبية.
وفي خضم الثورة السورية المستمرة، احتلت هذه المسألة من جديد مركز الصدارة في المشهد السوري، وباتت موضوعاً لتقاطعات وطنية- إقليمية- دولية. ونظمت الكثير من اللقاءات والندوات والمؤتمرات في العديد من الدول من أجل الوقوف على أبعاد هذه المسألة، ومعرفة حدة تشعباتها، وامكانية الوصول إلى توافقات عادلة بين مختلف المكونات السورية.
ونحن سنتوقف من جانبنا في القسم الأول من هذا البحث عند الخلفية التاريخية لهذه المسألة، وذلك بالعودة إلى المباحثات والاتفاقيات التي تمت بعد الحرب العالمية الأولى بين الحلفاء من جهة، وبين فرنسا وتركيا من جهة ثانية.
أما في القسم الثاني فسنتناول أهم المراكز الحضرية في المناطق الكردية في سوريا. ونحاول تقديم صورة موجزة عن طابع المجتمع الكردي السوري بصفة عامة.
وسنعتمد في دراستنا المنهج التاريخي النقدي، إلى جانب المنهج الوصفي بغية إماطة اللثام عن العديد من القضايا الإشكالية. وتقديم صورة موضوعية ضمن حدود الإمكان لواقع حال المناطق الكردية السورية قبل الثورة، وذلك باعتبار أن المتغيرات التي طرأت على الوضعية الكردية بعد الثورة، خاصة في السنين الأخيرة، مازالت متفاعلة غير مستقرة، وهي متغيرات لها علاقة مباشرة بالصراع الدخلي السوري من جهة، والصراعات الإقليمية والدولية في سورية وعليها من جهة أخرى.
أولاً – الجذور والأبعاد التاريخية للمسألة الكردية في سوريا.
كانت جميع المعطيات تشير عشية الحرب العالمية الأولى 1914-1918 إلى أن أيام الامبراطورية العثمانية قد باتت معدودة، الأمر الذي أدى بكل طرف إلى شحذ الهمم والدخول في مفاوضات سرية، علنية، ثنائية، متعددة الأطراف؛ وذلك بغية الحصول على قسط من الميراث المغري. أما بالنسبة لكردستان،، فقد كانت مقسمة آنذاك بين الإمبراطورية العثمانية والدولة الإيرانية وريثة الإمبراطورية الصفوية (بموجب جالديران 1514) كان القسم الأكبر منها خاضعاً للإمبراطورية العثمانية التي انهزمت في الحرب، هذا

القسم الذي غدا – شأنه شأن بقية المناطق التي كانت خاضعة للإمبراطورية المعنية – موضوع مناقشات ومفاوضات طويلة معقدة رافقت وأعقبت الحرب. وما يهمنا هنا بصورة خاصة هو ما جرى من حديث ومباحثاا واتفاقيات حول المناطق الكردية في العراق وسورية، نظراً لارتباط ذلك بصورة مباشرة بموضوعنا هنا.
فقد كانت ولاية الموصل، بالإضافة إلى المناطق الجنوبية الغربية من كردستان بموجب اتفاقية سايكس – بيكو، جزءاً من منطقة الانتداب الفرنسي. لكن هذه الاتفاقية خضعت لتعديلات عديدة نتيجة الأطماع البريطانية في ولاية الموصل، حيث كانت رائحة النفط بدأت تفوح، بالإضافة إلى الثروة المائية، فضلاً عن الموقع الاستراتيجي المتاخم لتركيا وإيران والقرب من روسيا، التي كانت قد أصبحت سوفيتية في المراحل الأخيرة من الحرب 1917.
تمت مناقشة هذه التعديلات في مؤتمر الصلح الذي انعقد بباريس عام 1919، واتخذ قرارٌ مبدئي – بناء على اقتراح من الرئيس الأمريكي ويلسن – يقضي بسلخ أرمينيا، وكردستان، وسوريا، وميسوبوتاميا، وفلسطين، وشبه الجزيرة العربية عن تركيا. الأمر الذي دفع بالمؤرخ الأمريكي هوارد إلى القول: (بأن الدول الأوربية الكبرى قد أعلنت في 30 كانون الثاني 1919 نهاية الإمبراطورية التركية).
وكانت هناك مناقشات واسعة حول مشروع القرار هذا في مجلس العشرة بتاريخ 30 كانون الثاني 1919، اتضح من خلالها جانب مثير للفضول (حيث تبين أن عبارة " كردستان " لم تكن موجودة في المشروع الأول الذي تقدم به المجلس، وقال لويد جورج (رئيس وزراء بريطانيا في ذلك الحين) حرفياً بعد إدخال تعديل على مشروع الوفد البريطاني: مما يؤسف له أنه أغفل بلداً داخلاً في عداد تركيا لأنه ظن أن ميسوبوتاميا وأرمينيا تغطيان عليه، لكنه أبلغ بأن الأمر ليس كذلك. وهذا ما يتعلق بكردستان التي تقع بين ميسوبوتاميا وأرمينيا، لهذا فإنه يقترح إن لم تكن ثمة اعتراضات بضم ((كردستان أيضا)) إلى المشروع، ولم يعقب ذلك أية اعتراضات).
وقد استمع المؤتمر المذكور إلى وجهة نظر كل من الزعيم الأرمني اوتيس اهارونيان والأمير فيصل بن شريف مكة حسين بن علي، حليف بريطانيا الذي دعا إلى استقلال (شعوب آسيا الناطقة باللغة العربية). كما قدم الجنرال شريف باشا، سفير الإمبراطورية العثمانية سابقاً في السويد، مذكرة حدد فيها (المطالب المشروعة للأمة الكردية) بناء على وجهة نظره، وانحصرت هذه المطالب في تأسيس دولة كردية مستقلة وفق مبادئ تقرير المصير المعلنة في (البنود الأربعة عشرة لمبادئ الرئيس ويلسن). في حين دعا ممثل تركيا المهزومة فريد باشا (إلى ضرورة إبقاء الجزء الأكبر من كردستان تحت سيطرة الدولة التركية، بالإضافة إلى الممتلكات الآسيوية الأخرى التابعة لها). فرد عليه بلفور وزير خارجية بريطانيا حينئذ قائلاً: (بما أن تركيا هاجمت عمداً ودون أية ذريعة أو استفزاز الحلفاء، وهُزمت فقد كان على الدول المنتصرة أداء واجب صعب وهو تقرير مصير الشعوب المختلفة في الإمبراطورية التركية المتعددة القوميات).
من ناحية أخرى، طالب الوفد الإيراني في مؤتمر باريس بالمناطق الواقعة في آسيا الصغرى حتى الفرات (أي كردستان وديار بكر والموصل إضافة إلى ما وراء القفقاس ومرو وهوى).وهذا فحواه أن الدولة الفارسية تجاوزت الدولة التركية في مطالبها الخاصة بكردستان، إذ كانت تريد كردستان بأسرها، الأمر الذي حدا بالمؤتمر إلى رفض حتى مجرد الاستماع إلى الوفد الإيراني نفسه.
ونظراً لتعارض، بل وتناقض المطامح القومية مع المطامع الاستعمارية، وتباين وجهات النظر بخصوص رسم الحدود، واستشفاف إرادة الشعوب، ورغبة في إيجاد صيغة من التوفيق المقبول بين مختلف الفرقاء، اقترح ويلسن – الرئيس الأمريكي آنذاك – تشكيل لجنة دولية مهمتها دراسة الوضع ميدانياً في المناطق التابعة للدولة التركية، وذلك بغية التعرف عن كثب على أحوالها ورغبات شعوبها، ومن ثم تقديم المقترحات بشأن المستقبل، وخاصة ما يتصل منها بمسألة الانتدابات.
رفضت فرنسا إرسال وفدها إلى اللجنة المقترحة، بينما عبرت بريطانيا عن عزمها على المشاركة، لكنها اقتدت لاحقاً بفرنسا رغبة منها في كسب ودها في ما يتصل بمطامعها في فلسطين وميسوبوتاميا. وهكذا لم يبقَ في اللجنة سوى الوفد الأمريكي الذي ضم كلاً من هنري كنغ وتشارلز كراين، (قامت اللجنة في العاشر من حزيران ولغاية 23 تموز بزيارة فلسطين وسورية (مع لبنان) وكيليكية لإجراء استفتاء للسكان، وقد سلم في 28 آب تقرير

لجنة كنغ – كراين إلى الوفد الأمريكي في باريس).
واستناداً إلى هذا التقرير – الذي تضمن مقترحات شتى تناولت مختلف الأوضاع في المنطقة، نركز هنا على ما يخص منها المسألة الكردية – قدّم عضو الوفد الأمريكي في مؤتمر باريس البروفسور البرت ليبي مذكرة تضمنت برنامجاً لحل القضية الكردية، جاء فيها (أنه يجب منح الأكراد المنطقة الجغرافية الطبيعية بين أرمينيا المقترحة في الشمال، وميسوبوتاميا في الجنوب، وبين الفرات ودجلة على الحدود الغربية وبين الحدود الفارسية من الشرق ويجوز منح هذه الأراضي الواقعة تحت حكم انتدابي صارم الإدارة الذاتية لإعدادها للاستقلال أو لاتحاد فيدرالي مع جارتها على أساس اتحاد له إدارة ذاتية واسعة).
لكن هذا التوجه لم يكن ينسجم مع الأطماع البريطانية والفرنسية في نفط ميسوبوتاميا وكردستان، بالإضافة إلى رغبتهما في إيجاد حاجز أمنى بين مستعمراتها في كل من سورية وميسوبوتاميا (التسمية التي كانت تطلق في وثائق الحلفاء على المنطقة الواقعة جنوبي ولاية الموصل – العراق).
ولما تأكدت المطامع البريطانية شيئاً فشيئاً بالنسبة إلى ولاية الموصل، كان الرد الفرنسي واضحاً، وتمثّل ذلك في المذكرة التي بعث بها كليمنصو إلى رئيس وزراء بريطانيا في ذلك الحين لويد جورج، بتاريخ 2 كانون الأول عام 1919 وجاء فيها: (بما أن الأمر يتعلق بفرنسا فان إعطاء الموصل كتعويض أمر ضروري يلح عليه البرلمان الفرنسي والصناعة الفرنسية بنفس القدر، بإقامة المساواة التامة في استثمار المصادر النفطية في ميسوبوتاميا وكردستان.. وتعطى لهذه المسألة أهمية كبيرة نظراً لفقدان النفط تماماً في فرنسا وحاجة البلاد إليه).
وهكذا استمر إجراء المباحثات، وتبادل المذكرات إلى حين عقد مؤتمر سان ريمو عام 1920 الذي بدأ أعماله في 19 نيسان بمناقشة مسائل عدة من بينها المسألة الكردية، وبناء على اقتراح من لويد جورج، تم الاعتراف في هذا المؤتمر بمصالح إيطاليا الخاصة في جنوب الأناضول، وبمصالح فرنسا في كيليكية وفي الجزء الغربي من كردستان المتاخم لسورية، وحتى جزيرة ابن عمرو (جزيرة بوطان)، وبمصالح بريطانيا إلى الشرق من نهر دجلة.
مهّد مؤتمر سان ريمو بصورة فعلية للتوقيع على معاهدة سيفر من ضواحي باريس في 10 آب عام 1920. في سيفر حصل الشعب الكردي (على الاعتراف العالمي بالدولة). وقد حظيت المسألة الكردية على العموم بأهمية خاصة، وقد تمثل ذلك في تناولها ضمن الفصل الثالث " كردستان " المواد 62-64 في الجزء الأساسي من المعاهدة بعد فصلي " القسطنطينية " و"المضائق ".
إلا انه بدا واضحاً منذ البداية أن بريطانيا لم تكن راضية بمعاهدة سيفر التي لم تضع النقاط على الحروف تماماً في ما يتصل بمخططاتها الاستعمارية، ورغبتها في السيطرة على نفط المنطقة، ومن ثم التحكم بطريق الهند.وقد كان يقابل عدم الرضا هذا تباين وجهات نظر أركان الإدارة البريطانية بخصوص ملامح مستقبل المنطقة، لذلك ارتأى ونستون تشرشل – الذي كان قد تسلّم للتو منصب وزير المستعمرات بدلاً من منصب وزير الحربية – عقد مؤتمر خاص لتناول قضايا الشرق الأدنى. وقد انعقد هذا المؤتمر في القاهرة في 12 آذار عام 1921 بمشاركة رؤساء الإدارة البريطانية في العراق، وفلسطين، وشرق الأردن، ومصر وكبار الضباط في القوات البريطانية المسلحة المتمركزة في الشرق الأوسط وكذلك خبراء مهرة من شبكة الاستخبارات الإنكليزية مثل لورانس، ونوئيل، والرئد يانغ ، وغيرترودبيل، وغيرهم).
تداول المشاركون في المؤتمر مختلف المسائل ذات العلاقة بتوجهات السياسة البريطانية في الشرق الأدنى وقد حظيت المسألة الكردية باهتمام لافت للنظر في المناقشات، وقد كان مصدر ذلك الاهتمام هو انبعاث رائحة النفط من منطقة الموصل، وقد اختلفت آراء المشاركين حول كيفية التعامل مع قضية الموصل، لكنها تمحورت جميعها حول أهمية المنطقة بالنسبة لبريطانيا، وضرورة إيجاد صيغة من العلاقة معها تقطع الطريق على الدولة التركية التي كانت تريد من ناحيتها فرض سيطرتها على كردستان، رغبة منها في الاحتفاظ بالورقة الكردية لنفسها، تمهيداً لابتلاعها بصورة نهائية إذا تسنّى لها ذلك. بينما كانت الإدارة البريطانية تريد هي الأخرى من جهتها استباق الأمور، ووضع فرنسا أمام الأمر الواقع الذي من شأنه إلزامها بالموافقة النهائية على ضم الموصل إلى منطقة الإنتداب البريطاني. وهذا ما عبّر عنه تشرتشل بدعوته إلى ضرورة التقارب بين العراق وكردستان تحت إشراف المندوب السامي البريطاني، ليكونا مستقبلاً دولة واحدة خاضعة لبريطانيا، وأعلن ((أن ثمة تشابهاً

تاماً بين وظائف الحاكم العام في جنوب أفريقيا (بالنسبة لاتحاد جنوب أفريقيا وروديسيا) والمندوب السامي البريطاني بالنسبة لميسوبوتاميا وكردستان)).
وقد كانت المعاهدة الأنكلو- فرنسية التي جرى التوقيع عليها في باريس في 23 كانون الأول 1920 – قد مهدت لهذه الخطوة، إذ اتفقت الدولتان البريطانية والفرنسية بموجبها على تحديد حصتيهما من أراضي الانتداب في كل من سوريا والعراق، (واعتباراً من هذا التاريخ بدأ اسم كردستان الجنوبية الغربية بالظهور، وذلك أن الحدود الجديدة ضمت جزءاً من الأراضي الكردية إلى سورية)17). لكن الوليد الجديد لم يكن قد اكتمل بعد، الأمر الذي اقتضى إجراء عملية قيصرية ثانية في إطار مؤتمر لندن الذي انعقد في الفترة ما بين 21 شباط ولغاية 14 آذار عام 1921. والأمر الذي أثار الانتباه في هذا المؤتمر هو أن وزير خارجية المجلس الوطني التركي الكبير سامي بك ترأس الوفد التركي الموحد الذي كان يمثل كلاً من حكومة مصطفى كمال في أنقرة، والإدارة العثمانية في استنبول، وهذا ما كان في حد ذاته مؤشراً في غير صالح المسألة الكردية. إذ انه دل على وجود رغبة لدى الحلفاء في الوصول إلى توافق مصلحي يرضي كل طرف ضمن الإمكانيات المتاحة، وهذا ما كان بطبيعة الحال على حساب الطرف الأضعف.
جرت في إطار المؤتمر المذكور سلسلة من المناقشات، خصت مستقبل الأوضاع في المناطق غير التركية التي كانت خاضعة للدولة العثمانية. وقد استأثرت المسألة الكردية باهتمام كبير في المداولات، نظراً لموقع كردستان الفاصل بين مناطق النفوذ والانتداب في كل من إيران، والعراق، وسوريا، وتركيا، فضلاً عن مجاورة كردستان لأراضي روسيا السوفيتية آنذاك، العدو المنتظر.
لم يتوصل مؤتمر لندن إلى شيء محدد سوى إبراز ضرورة النظر في معاهدة سيفر. لكن الذي حدث هو قيام بكير سامي بك بإبرام جملة من الاتفاقيات مع عدد من ممثلي الدولة المشاركة، وذلك على هامش أعمال المؤتمر. وما يهمنا هنا يتمثّل في الاتفاقية التي عقدها مع وزير خارجية فرنسا آنذاك بريان. تلك الاتفاقية التي اتسمت بطابعها العسكري ، السياسي ، الاقتصادي. وحصلت فرنسا بموجبها على اعتراف بالنفوذ في كيليكية وجنوب شرق الأناضول , مقابل الحد من تواجدها العسكري هناك ؛ كما تضمنت الاتفاقية في الوقت عينه (رسم الحدود التركية السورية). ولعله ليس من الصعوبة بمكان (أن نلاحظ أن هذه الاتفاقية سواء من حيث جانبها الجغرافي أم السياسي- الاقتصادي، قد مسّت المناطق الكردية في سوريا، (وأصبحت المسألة الكردية وللمرة الأولى موضوعاً مباشراً للمفاوضات التركية – الفرنسية، وحصل الفرنسيون على إمكانية التغلغل في المناطق الكردية الواسعة الغنية).
هنا نستطيع القول: بأن الملامح شبه النهائية لحدود كردستان سوريا، أو المناطق الكردية في سورية قد بدأت تتضح شيئاً فشيئاً. فبعد أن تحددت تخومها الشرقية نتيجة الاتفاق الإنكليزي – الفرنسي، ها هي حدودها الشمالية ترسم بموجب الاتفاق المبدئي بين كل من بريان وبكير سامي بك، ذاك الاتفاق الذي مثّل في واقع الحال مسودة معاهدة الصلح التركية – الفرنسية، معاهدة فرانكلين بويون التي تم التوقيع عليها في أنقرة بتاريخ 20 تشرين الثاني عام 1921، وهي المعاهدة التي أكدت بصورة لا غبار عليها سقوط معاهدة سيفر، وأنهت حالة الحرب بين فرنسا وتركيا، كما أنها تضمنت تخلياً فرنسياً عن نظام سيفر، وأقرت باعتراف فرنسا بحكومة أنقرة الكمالية، بالإضافة إلى ما تقدم، تم الاتفاق بموجب هذه المعاهدة على رسم الحدود بين تركيا وسورية، وأصبحت أنطاكية تابعة لتركيا، بينما باتت اسكندرونة تابعة لسوريا مع إجراءات خاصة.
إلى جانب ذلك، انسحبت فرنسا من كيليكية (ومن المناطق الواقعة إلى الشمال من الحدود التركية – السورية، وبقيت سكة حديد بغداد الهامة من الناحية الاستراتيجية والممتدة من تشوبان بك " محطة الرعي" وحتى نصيبين داخل الحدود التركية. ونالت تركيا حق نقل المعدات العسكرية عبر الخط الحديدي الذي يمر في الأراضي السورية).
وفي المقابل حصلت فرنسا على امتيازات في جنوب شرق الأناضول. وقد كان لهذه المعاهدة تأثير مباشر على القضية الكردية بصورة عامة، إذ أنها (أبعدت إحدى أعضاء دول الحلفاء الرئيسة من نظام سيفر، وبالتالي حكمت على معاهدة سيفر نفسها وموادها الكردية بفشل محتوم).
لكن التأثيرات التراجيدية لهذه المعاهدة كانت محلياً أوضح للعيان، إذ قضت بخلخلة

بنيوية في المجتمع الكردي في المنطقة، وفصلت عرى القرابة بين الأسر، كما أحدثت خلخلة كبرى في أوضاع المنطقة على مختلف الصعد، خاصة على الصعيد الاقتصادي، إذ باتت المناطق التي ألحقت بسورية معزولة عن مراكزها الاقتصادية، الأمر الذي أثر بصورة سلبية في نموها الاقتصادي اللاحق، وحتى في توازنها المجتمعي، ومستواها الثقافي والتعليمي، وعلى صعيد امتلاكها للوعي المديني، إذا أن المناطق الريفية الزراعية منها والرعوية هي التي أصبحت في الجانب السوري، بينما ظلت المراكز الحضرية والمدن الكبرى في الجانب التركي. لقد مست هذه المعاهدة بصورة مباشرة كردستان الجنوبية الغربية (وأقرّت بصورة نهائية السيطرة الفرنسية على جزئها السوري. ووطدت المواقع العسكرية والسياسية لحكومة الكماليين في المناطق الجنوبية من كردستان تركيا، وفي آن واحد أصبحت لدى تركيا إمكانية تحسين مواقعها العسكرية – الاستراتيجية وبشكل ملموس على حدود كردستان الجنوبية).

كما أعطت المعاهدة المذكورة دفعة حيوية للحكومة الكمالية التي أعدت نفسها في ظل الأوضاع الدولية المستجدة للمطالبة بإلغاء معاهدة سيفر، وهي التي كانت قد ألزمت الدولة التركية بضرورة الموافقة على الاعتراف بالدولة الكردية حسب المواد 62، 63، 64 من القسم الثالث من المعاهدة المذكورة ، وذلك إذا عبّر الشعب الكردي عن رغبته في إقامة مثل هذه الدولة. لكن الصورة الآن قد تغيّرت ، فتركيا التي كانت الخصم التقليدي لروسيا القيصرية ، كانت قد تحولت في عهد مصطفى كمال إلى صديق لروسيا السوفييتية. أما على الصعيد الداخلي، فقد كانت مسألة السلطة قد حسمت لصالح مصطفى كمال الذي ألغى في 1 تشرين الثاني عام 1922 السلطنة ، ومعها حكومة الباب العالي ، في حين كان الخليفة عبد المجيد الذي ترك وشأنه كمجرد رمز ديني ينتظر نهايته. وهكذا غدت حكومة الكماليين حكومة المجلس الوطني التركي الكبير، سيدة وحيدة من دون منازع، تتحكّم في مجمل أوضاع البلاد. وبعد مرور عام ، أعلنت أنقرة في تشرين الأول عام 1923 عاصمة رسمية للجمهورية التركية ؛ (وفي أوائل آذار عام 1924 ألغيت الخلافة). هذه المعطيات، بالإضافة إلى تلك الخاصة بكل من بريطانيا وفرنسا، مهدت السبيل لعقد مؤتمر لوزان عام 1923، الذي تجاهل مسألة الدولة الكردية....

وهكذا فتحت صفحة مأساوية بالنسبة للواقع الكردي أرضاً وشعباً، فعلى صعيد الأرض قسمت كردستان إلى أربعة أجزاء بعد أن كانت مقسمة إلى جزئين قبل الحرب، وعلى صعيد الشعب، توزع الشعب الكردي بين أربع دول ذات أنظمة اجتماعية اقتصادية ، ثقافية، سياسية مختلفة، الأمر الذي أحدث شروخاً عميقة في الجسد الكردي، وأدى إلى تباين نوعي في مستوى النمو والوعي، وما كان يزيد في مأساوية الوضع هو اتفاق الدول الأربع وإصرارها على إلغاء الشخصية الكردية القومية بشتى السبل، بدءاً من الكلام المعسول الفضفاض الخالي من أي مضمون واقعي، وانتهاء بالكيماوي، والأنفال وإعلان الجهاد على "الأكراد الكفار ".

لكن الوضع بالنسبة لكردستان سوريا كان هو الأكثر إيلاماً، إذ ألحقت بموجب الاتفاقية الإنكليزية- الفرنسية الخاصة بالحدود العراقية – السورية، والاتفاقية الفرنسية – التركية بشأن ترسيم الحدود التركية – السورية، ثلاث مناطق كردية بسوريا الكيان السياسي الحديث، هذه المناطق تبدو منفصلة بعضها عن بعض إذا ما نظر إليها المرء من الجنوب، لكنها من الشمال والشرق ترتبط بصورة عضوية بكردستان تركيا وكردستان العراق، الأمر الذي يؤكد مرة أخرى مدى اعتباطية التقسيم الاستعماري للمنطقة، والبعد الكارثي للنتائج التي ترتبت عليه، هذه النتائج المتفاقمة حتى يومنا هذا.

ثانياً- الواقع الإداري والإجتماعي للمناطق الكردية في سوريا.

آ- الواقع الإداري.

مصطلح المناطق الكردية في سوريا/كردستان سوريا يشمل المناطق التالية: الجزيرة، كوباني (عين العرب)، عفرين.

1-الجزيرة: وهي المنطقة الكردية الأكبر في سوريا، ترتبط إلى الشرق بكردستان العراق، وإلى الشمال بكردستان تركيا. كانت المنطقة الكردية في القسم العلوي منها تابعة لولاية ديار بكر، وفي ما بعد لولايتي دياربكر وماردين. يسكنها نحو مليون كردي، إلى جانب المكوّنات الأخرى، مثل العرب، السريان، الكلدان ، الأرمن، والآشوريين. هذا في حين أن الكرد هم أقلية في الجزيرة السفلى بالنسبة إلى العرب. وفي سبيل المحافظة على الطابع الأقوامي في المنطقة من قبل الحكومات السورية المتعاقبة، كان الإصرار الدائم على الربط الإداري بين الجزيرة

العليا ومناطق واسعة من الجزيرة السفلى، لتكوّن في المحصلة المنطقة الإدارية المعروفة بمحافظة الحسكة.
المدن والبلدات الكردية الرئيسة في الجزيرة من الشرق إلى الغرب هي:
1-ديريك: وهي اليوم مركز المنطقة التي تعرف رسمياً بالمالكية، وهي تضم ناحية ÇILAXA (الجوادية) وتل كوجر GIRÊ KOCERA (اليعربية)، بالإضافة إلى QERE ÇOX والرميلان ، حيث حقول النفط الشهيرة في أقصى الشمال الشرقي من سورية. كما ترتبط بديريك أكثر من 150 قرية كبيرة نسبياً، مقارنة مع القرى الأخرى في الجزيرة. حالياً تعرف ديريك رسمياً – كما أسلفنا – بالمالكية، وهو الاسم المعرب الذي أطلق عام 1957. ومن الجدير بالذكر هنا أن مركز المنطقة انتقل إلى ديريك عام 1936، وقبل هذا التاريخ كانت قرية عين ديور السياحية الشهيرة على ضفة دجلة الغربية هي المركز، بينما كان القضاء يسمى حينئذ قضاء دجلة.
كانت المنطقة قبل التقسيم ورسم الحدود تتعامل اقتصادياً مع جزيرة بوطان ، والموصل ، وزاخو . إلا أنه بعد التقسيم بدأت حكومة الانتداب تركز على ديريك التي تستمد اسمها من دير مسيحي صغير، ما زال هيلكه العام قائماً إلى ا ليوم. ولكن في أواخر الخمسينات ارتأى مدير المنطقة – الذي يبدو انه كان من أسرة عدنان المالكي – أن يعرّب الاسم، فاقترح ذلك على السلطات المختصة، وكان الاسم الجديد المالكية بموجب المرسوم 346-
24أذار/مارس 1957، وهذا الاسم لا يستخدم سوى في المعاملات الرسمية، في حين أن المواطنين يتداولون فيها بينهم الاسم الأساسي. تتميز منطقة ديريك بطابعها الهضابي، وتربتها الخصبة، إلى جانب أمطارها الغزيرة، وهي تعد من منطقة الاستقرار الأولى، وفق المصطلحات التي تستخدمها دوائر الزراعة السورية. بمعنى أن الزراعة البعلية فيها مضمونة. الثروة المائية في المنطقة لابأس بها، خاصة إذا وضعنا في اعتبارنا وجود نهر دجلة، بالإضافة إلى الوديان الأخرى. طبيعة المنطقة تجمع بين خصائص السهل والجبل.
عدد الكرد في المنطقة يقدر بحوالي 200 ألف نسمة، حوالي ثلثهم في مركز المنطقة، والباقي في القرى التابعة لها.
مساحة المخطط التنظيمي لمدينة ديريك هو 250 هكتار.
إلى الغرب من ديريك بحوالي 70 كم تقع بلدة تربه سبي التي خضع اسمها للتعريب مرتين. المرة الأولى كانت حينما ترجم اسمها إلى العربية حرفياً، فغدا "قبور البيض"، الأمر الذي لم يشف غليل المسؤولين عن التعريب الأول، فاتفقوا فيما بينهم على أن يكون الاسم الجديد للبلدة هو القحطانية. عدد سكان تربه سبي والقرى التابعة لها حوالي 70 ألف، منهم حوالي 20 ألف في مركز البلدة، في حين أن الباقي يتوزعون على القرى التابعة لها.
إلى الغرب من تربه سبي بحوالي 30 كم تقع مدينة القامشلي، العاصمة الإقليمية الفعلية لمنطقة الجزيرة. يضم مركز المدينة حوالي 300 ألف نسمة (25)، أما القرى التابعة لها فهي تضم أكثر من 150 ألف.نسبة السكان الكرد في المدينة هي في حدود 70 في المائة، أما النسبة الباقية فتضم االسريان والعرب، بالإضافة إلى المكونات الأخرى مثل الأرمن والكلدان والآشوريين...
مدينة القامشلي حديثة نسبياً، أنشأها الفرنسيون لسد حاجة المنطقة إلى مركز إداري، تجاري بعد عملية رسم الحدود التي فصلت منطقة الجزيرة عن الجزيرة بوطان ونصيبين، بالإضافة إلى ماردين.
وقد استمدت المدينة اسمها من نبات القاميش – قامر (القصب) الذي كان يغطى ضفاف نهر جغجغ الذي يقسم المدينة إلى قسميها الشرقي والغربي. تعد مدينة القامشلي عقدة المواصلات الأساسية بين منطقة الجزيرة والمناطق الداخلية، إذ فيها بالإضافة إلى المطار، ومحطة القطار الجديدة التي تربطها بدمشق واللاذقية، مروراً بدير الزور والرقة وحلب. إلى جانب المحطة القديمة التي كانت تربطها سابقاً بحلب وبغداد بوساطة سكة خط قطار الشرق السريع، وهي التي أصبح القسم الأكبر منها تابعاً لتركيا بموجب الاتفاقية الفرنسية – التركية المشار إليها سابقاً.
تعتبر القامشلي المركز التجاري والصناعي الأهم في منطقة الجزيرة، كما أنها فضلاً عن ذلك تضم أهم المراكز الصحية في المنطقة. ونظراً لحيوية المدينة بالنسبة إلى الكرد، استقرت فيها قيادات الفروع الأمنية في محافظة الحسكة ، على الرغم من أن الحسكة هي مركز المحافظة وليست القامشلي.

القامشلي مدينة مهملة، شأنها في ذلك شأن المدن الكردية الأخرى، سواء في محافظة الحسكة أو في محافظة حلب، لدرجة أن المرء يدرك منذ الوهلة الأولى مدى البون الشاسع في التعامل بين المناطق الكردية والأخرى العربية داخل سورية. هذا رغم أن المناطق الكردية، خاصة الجزيرة، هي التي تمد الاقتصاد السوري بثروات أساسية تمثل عماد الاقتصاد الوطني، ونخص بالذكر: النفط والحبوب بأنواعها، والقطن، فضلاً عن المنتوجات الزراعية الأخرى، إلى جانب الثروة الحيوانية.

تتبع منطقة القامشلي ثلاث نواحي هي: عامودا، تربه سبيي تل حميس. بالإضافة إلى اكثر من 200 قرية بينها قرى كبيرة مثل: تل معروف التي كانت إلى وقت قريب المركز الأقوى للطريقة النقشبندية في المنطقة. مساحة المخطط التنظيمي لمدينة القامشلي 2000 هكتار.

إلى الغرب من القامشلي، بحوالي 30كم تقع مدينة عامودا التي تبعد في اتجاه الغرب حوالي ثمانية كيلومترات عن أوركيش/تل موزان عاصمة الحوريين. المدينة التي يعود تاريخها المثبت في ذاكرة المعمرين إلى اكثر من ثلاثة قرون، إذ هناك أسر كثيرة في المدينة يعدد المسنون فيها أسماء أجدادهم حتى الرقم الثامن والتاسع وربما العاشر أحياناً. كما أن مقابر المدينة تشهد على تاريخها، إذ يعود تاريخ مقبرتها الحالية إلى عام 1929 وهو العام الذي توفي فيه الملا عبيد الله "سيدا" وكان أول من دفن فيها، في حين أن المسنين لا يعرفون شيئاً عن بدايات المقبرة الأقدم. من المعالم الأثرية في المدينة، تلها الشهير Girê Shermola وجامعها المعروف في المنطقة بأسرها، إذ كانت تتبعه مدرسة دينية، تخرج منها منذ بدايات القرن العشرين وحتى منتصف الستينات العشرات من حملة الإجازة العلمية في الفقه والشريعة وعلوم التفسير، فضلاً عن النحو والصرف والبلاغة والمنطق، بلغت هذه المدرسة أوج ازدهارها في العشرينات من هذا القرن تحت إشراف المرحوم العالم ملا عبيد الله هيزاني "سيدا". حيث كان يتوافد طلبة العلم من مختلف مناطق كردستان على المدرسة ونذكر من طلاب هذه المدرسة المرحوم العالم ملا عبد الحليم إسماعيل الذي كان ضليعاً في المذاهب الفقهية الإسلامية الأربعة، وكان معروفاً لدى العلماء المسلمين في العديد من الدول الإسلامية.كما أن الشاعر الكردي الشهير جكرخوين "ملا شيخموس " هو نفسه من بين طلبة هذه المدرسة. هذا بالإضافة إلى كل من ملا عبد اللطيف إبراهيم، وملا شيخموس قرقاتي رحمهم الله جميعاً. عدد سكان منطقة عامودا حوالي 150 ألف نسمة، بينهم نحو 50 ألف في المدينة نفسها، أما البقية فهم يتوزعون على البلديات والقرى التابعة لها وعددها في حدود 150 قرية. نسبة الكرد في منطقة عامودا هي 98 بالمائة، أما البقية فهم عرب ومكونات أخرى. ومما تجدر الإشارة إليه هنا هو أن تل عامودا اصبح في الجانب التركي من الحدود، وذلك بموجب الاتفاقية الفرنسية – التركية السالفة الذكر. في حين أن الطريق التي كانت تربط عامودا بماردين أصبحت غير سالكة بفعل التقسيم، علماً بأن هذه الطريق ما زالت تعرف حتى الآن بين السكان بطريق المدينة Riya Bajêr كما توجد طرق أخرى تسمى:

Riya Darê. أي طريق داري التي كانت تربط بين عامودا وقرية داري الشهيرة بآثارها التاريخية القديمة، وهي تقع اليوم نتيجة التقسيم في الجانب التركي من الحدود. تستمد عامودا حيويتها من كونها المركز الإداري التجاري للمنطقة الزراعية الخصبة التي تحيط بها. ففيها توجد المحلات التجارية التي تلبي حاجة المستهلكين، بالإضافة إلى الورشات الصناعية التي تخدم القطاع الزراعي، وتسد الحاجات المنزلية.

إلى الغرب من عامودا تقع بلدة الدرباسية التي تبعد عنها 26 كم، وهي ناحية مرتبطة بمنطقة رأس العين.سابقاً كانت قرماني هي مركز الناحية. تقع في مواجهتها درباسية فوق الخط كما يسميها سكان المنطقة Dirbêsiya Serxetê.وهي الواقعة في الجانب التركي من الحدود بموجب اتفاقية رسم الحدود. يفصل بين المدينتين الخط الحديدي، والألغام المزروعة على الحدود. منطقة الدرباسية زراعية في المقام الأول، وهي موطن العشائر الكيكية التي قسّمت ما بين تركيا وسوريا. ويبلغ تعداد سكان المنطقة حوالي 150 ألفاً، منهم حوالي 30 ألفاً في مركز الناحية والقرى الملاصقة لها، مثل: تليلون وجطلي وكربتلي، أما الباقي فيتوزع بين اكثر من 100 قرية تابعة لمركز الناحية. ترتبط البلدة مع عامودا بطريق موازية لسكة الحديد. كما ترتبط بطريق مع مدينة الحسكة التي تقع إلى الجنوب منها حوالي 70 كم، ومع مدينة رأس العين التي تقع إلى الغرب منها بمسافة 70كم. نسبة الكرد في

منطقة الدرباسية حوالي 80 % أما البقية فهم عرب ومكونات أخرى مثل السريان.
Serê Kanyê سري كاني (رأس العين):هي إدارياً مركز المنطقة، كانت مرتبطة سابقاً قبل ترسيم الحدود بويران شار Wêran Şehir .تتمركز فيها أسرة إبراهيم باشا ذات الدور الكبير في المنطقة أيام السلطة العثمانية، خاصة في عهد السلطان عبد الحميد. فقد كانت المنطقة الممتدة حتى جبل عبد العزيز مسجلة كمراعٍ باسمها، أما نفوذها الحيوي فقد شمل مساحات أبعد من ذلك.تشتهر منطقة رأس العَين بينابيعها التي تعد مصدر الخابور، ومن هنا كان اسمها سري كاني، هذا الاسم الذي عرّب حرفياً فغدا رأس العين.إلا أن غزارة ينابيع المنطقة قد انخفضت في السنوات الأخيرة بنسبة كبيرة، وذلك نتيجة المشاريع المائية التركية الكبيرة، والحفر العشوائي للآبار الارتوازية.. عدد سكان المنطقة أكثر من 150 ألف نسمة، منهم حوالي 40 ألفاً في مركز المدينة، أما الباقي فيتوزع على القرى التابعة وعددها يربو على المائة. توجد في المنطقة ثروة مائية جارية هامة، تتمثل في نهر الخابور، بالإضافة إلى الينابيع الكبريتية، هذا إلى جانب الثروة المائية الباطنية.المنطقة زراعية في المقام الأول، وزراعتها مروية بصورة أساسية. أهم محاصيلها: الحبوب والقطن، إلى جانب الأشجار المثمرة.وفضلاً عما تقدم، تشتهر المنطقة بطابعها الأثري إذ تضم المنطقة تل حلف الشهير الذي يعد فخاره واحداً من أبرز ما تم العثور عليه من فخار العصور القديمة، وبه يؤرخ لمرحلة هامة من مراحل التاريخ ما قبل المكتوب. كما أن المنطقة كانت ذات أهمية خاصة في عهود الميتانيين والحثيين والأقوام التي أتت من بعدهما، ويشار هنا إلى تل فخيرية الذي يعتقد حتى الآن بأنه يضم موقع عاصمة الميتانيين واشوكاني.
وأخيراً نأتي إلى مركز المحافظة، الحسكة المدينة التي بدأ الاهتمام بها في عهد الفرنسيين، وكبرت بصورة ملحوظة في السنوات الأخيرة، عدد السكان في منطقة الحسكة حوالي 500 ألف نسمة. المنطقة تضم الحسكة المدينة، ومجموعة من النواحي والبلديات مثل: تل تمر، تل براك، الشدادة، الجبسة، مركدة، بالإضافة إلى أكثر من 150 قرية. نسبة الكرد في المدينة نفسها حوالي 40 بالمائة، أما النسبة الباقية فهي تضم العرب والسريان والآشوريين والأرمن والكلدان والجاجان... القرى التي تقع شمال مدينة الحسكة تتصف بطابعها الكردي، في حين أن نسبة الكرد تقل بصورة ملحوظة في القرى الواقعة إلى الجنوب والشرق من المدينة. المدينة حديثة نسبياً وقد اهتمت بها الحكومة بصورة لافتة للنظر على حساب مدينة قامشلي، المدينة الأكبر والأهم بالنسبة لموقعها. مساحة المخطط التنظيمي للحسكة هو 800 هكتار. تشتهر المدينة بنهر الخابور الذي يجري في وسطها، لكنه مع الأسف تأثر بالجفاف إلى حد بعيد.تعد الحسكة المركز الإداري للمنطقة، وقد حرصت الحكومات المتعاقبة باستمرار على اعتماد المركزية الإدارية الصارمة في تسيير المعاملات. وكانت في الوقت ذاته حازمة أمام مطالبة الأهالي بضرورة إحداث محافظة القامشلي، أسوة ببقية المحافظات الأخرى المستجدة مثل طرطوس والرقة، علماً أن اتساع المنطقة وأهميتها الاقتصادية، يستلزمان مثل هذا التقسيم الإداري. فابن ديريك مثلاً عليه أن يسافر مسافة 200كم من اجل الحصول على توقيع إداري أو ما شابه. لكن السلطات كانت متشددة في رفضها هذا المطلب على الرغم من مشروعيته ومعقوليته، انطلاقاً من هواجسها الشوفينية التي تريد قطع الطريق بصورة نهائية أمام إحداث محافظة يكون الكرد فيها الأغلبية السائدة بصورة لا تدع المجال لأي شك، وذلك تحسباً لأية احتمالات مستقبلية.
أما المنطقة الكردية السورية الثانية فهي منطقة كوباني، التي استمدت اسمها من اسم الشركة الألمانية التي أنشأت خط قطار السريع عام 1912، ولكنه – الأسم- غدا لاحقاً عين العرب في إطار سياسة التعريب المتبعة نحو المناطق الكردية. وقد سألت بنفسي العديد من المسنين في المنطقة أثناء زياراتي العديدة لها عن حكاية هذه التسمية الأخيرة، وما أجمعوا عليه هو أنه كان يوجد في المنطقة نبعان: الأول كان يسمى كانيا مرشدي أي نبع مرشد، (مرشد بينار بالتركية)، في حين سمي الثاني بكانيا عربا – نبع العرب، (عرب بينار بالتركية)، لأن العرب الرحل كانوا يأتون صيفاً مع مواشيهم إلى المنطقة من بوادي الرقة وكان النبع مصدر مياههم، وهذا معناه أن سكان المنطقة الكرد هم الذين أطلقوا اسم عين العرب على نبع يقع ضمن منطقتهم هم. وما عرفته من أولئك المسنين أن الشيوخ العرب في تلك الفترة كانوا يقرون بالوضع، ويعترفون بكون برية كوباني تابعة للمنطقة الكردية منذ البدايات. المنطقة كانت تابعة سابقاً لأورفة، ولكن بعد تقسيم الحدود أصبحت كوباني

مركزاً للمدينة الحديثة. المنطقة تابعة إدارياً لمحافظة حلب، وكانت كذلك خلال العهد العثماني تضم المنطقة حوالي 300 ألف نسمة، بينهم اكثر من 70 ألفاً في مركز المدينة، بينما البقية تتوزع على نحو 200 قرية تابعة لها. تفصل بين كوباني والجزيرة تل أبيض التي يسكنها مزيج من العرب والكرد والمكونات الأخرى، وهناك العديد من العديد من القرى الكردية بين كوباني وتل أبيض، وبينها وبين الرقة،.لكن كلتا المنطقتين " الجزيرة وكوباني " ترتبطان مع المناطق الكردية في تركيا، وتلتقيان من خلالها، الأمر الذي يؤكد مرة أخرى مدى قساوة وتعسفية التقسيم.

تقع مدينة كوباني/ عين العرب إلى الشرق من نهر الفرات على مسافة 30 كم. والمنطقة بصورة عامة هي امتداد لسهل سروج الذي يقع اليوم في الجانب التركي. تشتهر المنطقة بزراعة الحبوب خاصة الشعير. وكذلك القطن والأشجار المثمرة مثل المشمش واللوز والفستق الحلبي.

وأخيراً نأتي إلى منطقة عفرين التي استمدت اسمها من نهر عفرين. منطقة عفرين كانت المنطقة تابعة إداريا في السابق لكلس مركز القضاء التي بقيت بموجب التقسيم بموجب الاتفاق الفرنسي- التركي في الجانب التركي. في عهد الانتداب الفرنسي تم تشكيل قضاء جديد باسم كرداغ/جبل الكرد، وذلك بموجب القرار رقم 33، تاريخ- 4-أيلول/سبتمبر 1922، وكان يضم في ذلك الحين اربع نواحي هي: "1- الحمام. 2. قاطمة. 3- راجو. 4- بلبل".

تتشكل منطقة عفرين في يومنا الراهن من سبع نواح هي: عفرين المركز، شران، معبطلي، بلبل، راجو، جنديرس، شيخ الحديد. بالإضافة إلى حوالي 400 قرية ونحو 160 مزرعة. يقدر عدد سكان منطقة عفرين بنحو 500 ألف نسمة.. المنطقة جبلية، تجمع بين مناخ الجبل والمتوسط لقربها من البحر.

وتجدر الإشارة هنا إلى العديد من سكان المنطقة هاجر منها إلى القسم الشمالي من كردستان التابع حالياً لتركيا، في حين أن قسماً آخر لا يستهان به توجه نحو مدينة حلب بحثاً عن فرص عمل أفضل، وذلك نتيجة واقع الإهمال الذي تعاني منه المنطقة، شأنها في ذلك بقية المناطق الكردية الأخرى. تشتهر منطقة عفرين بالزيتون والزيت الكرديين، بالإضافة إلى الأشجار المثمرة خاصة الفستق الحلبي، والمشمش، والعنب، إلى جانب الخضروات والحبوب والبقوليات، كما أن طبيعة المنطقة خلابة ساحرة، تمتلك إمكانيات سياحية كبيرة، فضلاً عن كنوزها الآثارية خاصة في منطقتي كفر جنة والنبي هورو.

ب- الواقع الإجتماعي.

المجتمع الكردي السوري في أصوله مجتمع ريفي- عشائري زراعي مع بؤر حضرية إذا صح التعبير. وذلك نتيجة واقع التقسيم الذي حصل في المنطقة بعد الحرب العالمية الأولى كما أسلفنا من قبل. ولكن الواقع الجديد دفع بسكان المنطقة إلى الاستقرار الزراعي بصوة أشمل، كما أدى في الوقت ذاته إلى ظهور تجمعات سكانية جديدة، سرعان ما تحولت إلى مدن، حلت مكان المدن التي ظلت في الجانب التركي وذلك لتلبية احتياجات المنطقة من جهة، وتلبية متطلبات سلطات الانتداب الفرنسية الأمنية والإدارية منها والاقتصادية. ولكن الطابع العشائر ظل له وزنه لبعض الوقت.

ومع تطبيق الاصلاح الزراعي أيام الوحدة السورية- المصرية 1958، وتعاظم حجم المدن المستحدثة، تراجعت أهمية العشيرة على صعيد الدور الموجه في المجتمع. وحلت محلها الأسرة الكبيرة، أو نظام العائلات، خاصة في المدن التي ظلت ظلت على علاقة وثيقة مع الريف. إذ أن غالبية سكانها كانوا يمتلكون الأراضي الزراعية في القرى المحيطة، بل كان قسم كبير منهم يمتلك البيوت أيضاً، ويتنقلون بصورة دورية بين القرية والمدينة. وهذا ما أدى بدوره إلى سيادة العلاقة الاجتماعية المحافظة في تلك المدن. كما أن الريف المحيط بات أكثر انفتاحا نتيجة التواصل المستمر مع المدن.

المجتمع الكردي بصورة عامة مجتمع متدين محافظ، ولكنه غير متزمت، ويتجلى ذلك في حالة الاختلاط بين الجنسين في المناسبات الاجتماعية والمواسم الزراعية والحياة العامة، وحتى في العمل السياسي. ربما الصورة تختلف من منطقة إلى أخرى، ولكن الاتجاه العام غير المتشدد هو السائد. ولعله من اللافت هنا أن نلاحظ خلو المجتمع الكردي تقريباً من ظاهرة الإسلام السياسي. وبالتوافق مع هذا التوجه، يتسم المجتمع الكردي بانفتاحه على أتباع جميع الأديان والمذاهب الأخرى. واحترامه لدور العبادة الخاصة بهم، واحترام المناسبات والطقوس الدينية الخاصة بهم. بل هناك مشاركة اعتيادية في الكثير من هذه

المناسبات.
هذا مع العلم أن الغالبية الساحقة من كرد سورية هم من المسلمين السنة، ومن المذهب الشافعي تحديداً. هناك أقلية محدودة من أتباع المذهب العلوي في منطقة عفرين. وأقلية محدودة من أتباع الديانة الايزيدية في مناطق قبور البيض/تربة سبيي والحسكة وعامودة ورأس العين/ سري كاني وعفرين.
يحتفل الكرد السوريون بمناسباتهم الدينية والقومية، خاصة عيد نوروز، الذي يعتبر بداية السنة الكردية الجديدة، ويصادف موعد الانقلاب الربيعي 21 أذار/مارس.
الشعور بالهوية القومية لافت وقوي لدى الكرد السوريين، وما يعززه أكثر يتمثّل في سياسات الاضطهاد المزودج التي مارسها النظام السياسي، خاصة في مرحلة البعث بحقهم.
ومن هنا نلاحظ الانتشار الواسع للأحزاب الكردية ومنظمات المجتمع المدني والفعاليات المجتمعية التي تأخذ بالمنحى القومي.
أما على صعيد النشاط الاقتصادي والوضع المعيشي، فالزراعة بفرعيها المروي والبعلي هي العمود الفقري للاقتصاد في مختلف المناطق الكردية، إلى جانب الثروة الحيوانية. أهم المزروعات هي الحبوب بأنواعها التي تشتهر بها منطقة الجزيرة، والقطن، والسمسم والكمون والخضروات والفواكه، والزيتون الذي تشتهر به منطقة عفرين. أما القطاع الزراعي فهو يقتصر على المشاغل والورش الصغيرة التي توفر مستلزمات الانتاج الزراعي بالدرجة الأولى، إلى جانب الاحتياجات المنزلية. وهناك قطاع خدمات مقبول نسبياً، يخدم العملية الانتاجية، ويقدم الخدمات للمواطنين على مختلف المستويات. لا توجد مشاريع اقتصادية كبرى خاصة أو حكومية في المناطق الكردية. ومن هنا كان ذاك الثقل للطبقة الوسطى التي حافظت على التوازنات المجتمعية، وأسهمت في الحفاظ صيغة من الاعتدال في المواقف والآراء.
غير أن هذه الصورة في مجملها قد تغيرت كثيراً في وقت الراهن في ظروف الثورة والمتغيرات التي حدثت في المناطق المعنية. هناك حالة هجرة مخيفة، خاصة بين الجيل الشاب، الأمر الذي أدى إلى خلخة قوية في البنية المجتمعية. كما أن ظروف الحرب أفرزت مجموعة من الفئات التي استفادت من واقع الحرب، مقابل تراجع الوضع المعيشي لغالبية السكان، الأمر الذي دفع بالكثيرين نحو الهجرة سواء الهجرة الخارجية أو الداخلية نحو الأرياف.
عبد الباسط سيدا
المركز الكردي السويدي للدرسات
[1]

خصائص السجل

الكتاب: تأريخ
الكتاب: مقالات ومقابلات
الكتاب: أجتماعي
نوع الوثيقة: اللغة الاصلية
نوع الأصدار: ديجيتال
اللغة - اللهجة: عربي
الدولة - الأقليم: غرب كردستان
الدولة - الأقليم: سورية
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع https://ara.yekiti-media.org/- 18-02-2023
کاتی تۆمارکردن: 2023/18/2 4:34:29 PM

بابەت: 139

الوجود الكردي في سوريا تاريخياً واجتماعياً (2)

https://www.kurdipedia.org/?q=20230218164950468155

عبدالباسط سيدا:الوجود الكردي في سوريا تاريخياً واجتماعياً (2)
مقدمة.. خلاصات أو ملاحظات لا بد منها
1-مغالطة المجتمع الكردي القبلي

جرت العادة بين جمهور من الدارسين للتاريخ الكردي العام– انطلاقاً من دوافع يُشك في جدارتها العلمية– على تناول المجتمع الكردي بصورة عامة بوصفه مجرد قبائل تعيش على الرعي والزراعة الموسمية غير المستقرة. فهم لا يشيرون من قريب أو من بعيد إلى الحياة المدينية في المجتمع الكردي. ولا يتحدثون عن المدارس الدينية الكردية التي يعود تاريخها المعروف لدى المسنين من أبناء المنطقة إلى ثلاثمائة عام على الأقل.كما يتحاشى هؤلاء عن قصد في معظم الأحيان تناول الاستقرار الزراعي الكردي منذ القديم، هذا فضلاً عن تطور النشاط التجاري بين الأكراد، وإتقانهم مختلف الحرف، فضلاً عن اهتمامهم الجاد باكتساب المعارف العلمية، إلى جانب الإسهام الفاعل في التنظيمات السياسية والاجتماعية، والإصرار على الاحتفاظ باللغة الكردية السليمة، والسعي من اجل تطويرها من خلال الأدب والنقد، وما إلى ذلك على الرغم من جميع المحظورات.

كل هذا يترك جانباً، بغية إفساح المجال أمام وجهة نظر لا أساس لها من العلمية فحواها أن المجتمع الكردي هو مجرد جملة من القبائل المتخاصمة، المتصارعة التي لم تستقر بعد، كما انها عاجزة عن تحمل أية أعباء إدارية، أو مستلزمات المجتمع المدني المعاصر الضرورية.

ومن اجل التغطية على هشاشة هذه الآراء المتهافتة أصلا، يعود أصحابها إلى مرجع قديم مشكوك في علميته ومصداقيته، يتحدث عن الكرد في القرن الثامن العشر أو ربما قبله، ليمارسوا نهجاً انتقائياً، يختارون بموجبه ما يتناسب وتوجهاتهم غير العلمية.. لذلك ليس غريباً أن نجد ثبتاً كاملاً لدى هؤلاء بأسماء العشائر الكردية، التي ينسبون إليها ما يحلولهم من صفات. متناسين أن هذه العشائر قد باتت منذ وقت طويل مجرد ذكرى لا دور لها في الحياة الواقعية بتشعباتها اليومية، خاصة على الصعيد السياسي، إذ تضم التنظيمات السياسية أبناء مختلف العشائر التي كانت. فهؤلاء وجدوا أن الرابطة القومية أعم واشمل من أية رابطة أخرى، لذلك التزموها، وعملوا من أجلها. وفيما يخص المناطق الكردية في سورية ، يلاحظ ان سكانه عرفوا الاستقرار الزراعي منذ القرن الثامن عشر على الاقل، وذلك استناداً إلى المعطيات المتوفرة حالياً، خاصة ذاكرة الاجيال.كما انهم اتقنوا جميع الحرف، ولعل الورشات الصناعية الموجودة بكثرة في سائر المدن والبلدات الكردية، إلى جانب العدد الهائل من خريجي الجامعات، والكتاب، والأدباء، والفنانين بالمعنى الأوسع لهاتين الكلمتين الأخيرتين، لعل كل ذلك يستحق إعادة النظر في زعم قبلية المجتمع الكردي الذي يتكئ عليه بعضهم بقصد التنصل من ضرورة الاعتراف بحقوق هذا الشعب، وذلك عبر التشكيك في وجوده أصلاً.

هشاشة زعم الوجود الكردي الطارئ في سوريا

ينطلق العديد ممن يتناولون المسألة الكردية في سورية من موقع رغبوي انكاري في كتاباتهم وتصريحاتهم من الزعم القائل: بأن ظهور الكرد في سورية ((كان نتيجة هروبهم من الظلم التركي، فوجدوا في سورية ملاذاً آمناً، وكرماً عربياً، كان الأحرى بهم الاعتراف بفضله، لكنهم اختاروا التنكر بكل معانيه، وطالبوا بما ليس لهم؛ خاصة حديثهم عن وجود جزء من كردستان في سورية)).

قبل كل شيء، لا بد من الملاحظة ان هؤلاء يركزون على الجزيرة وحدها، وكأنهم يريدون الترويج لزعم مفاده ان الوجود الكردي في كردستان سورية ينحصر في هذه المنطقة وحدها، من دون كوباني وعفرين، اللتين تضمان نحو من 800 ألف كردي، فضلاً عن القرى الكردية الكبيرة في منطقة الباب وإعزاز وحلب، والتواجد الكردي الكبير في مدينتي حلب ودمشق، وريف دمشق، ومعظم إن لم نقل جميع المحافظات السورية. أما في ما يتصل بموضوع الهجرة، فهؤلاء يتجاهلون عن سوء نية واقع المنطقة قبل الحرب العالمية الاولى وبعدها.. فهؤلاء يختزلون التاريخ والجغرافيا والحقوق الكردية المشروعة بمزاعم لا تتطابق مع الوقائع، ولا تمثل أساساً لأية مقاربة موضوعية من شأنها الإسهام في معالجة المشكلة.

وباعتبار أن موضوع هجرة الكرد إلى سورية يتكرر كثيراً، وهناك من يربط بين تلك الهجرة والمخططات الاستعمارية ، فسنتناوله بشيء من التفصيل بغية التوضيح.

تعرض الكرد أثناء الحرب العالمية الاولى 1914-1918، في المنطقة الممتدة من الحدود الروسية إلى بدليس، لضغط مزدوج من قبل الجيش الروسي المقتحم من جهة، والجيش التركي الذي كان يرهق السكان من جهة ثانية، فقد كان هذا الأخير يجند الرجال ويسيطر على كل شيء في سبيل الحرب، إزاء هذا الوضع الصعب والمعقد، اضطر الناس في المنطقة المشار إلى ترك قراهم وممتلكاتهم إنقاذاً لارواحهم، فتحركوا في جميع الاتجاهات. قسم محدود من هؤلاء توجه نحو الحنوب، وهم في ذلك كانوا يبحثون عن ملاذ آمن ضمن حدود وطنهم الذي لم يكن قد قسم بعد. فاستقروا في المدن والقرى الكردية إلى الشمال

والجنوب من سكة القطار الشرق السريع التي تفصل اليوم بين تركيا وسورية في منطقة الجزيرة – أنجزت هذه السكة في عام 1912- لكن استقرار هؤلاء لم يستمر طويلاً، إذ أن البنية الاجتماعية لم تستوعبهم، بل ظلوا بالنسبة لها مجرد عناصر هامشية تحوم حول المجتمع، ولا تجد سبيلاً أمامها لتتحول إلى عنصر يأخذ دوره ضمن شبكة العلاقات الاجتماعية التي كانت قائمة حينذاك، رغم اشتراكهم في المنبت القومي نفسه. وما ترتب على ذلك تمثل في التعامل معهم على صعيد الاعتبار الاجتماعي بوصفهم أدنى مرتبة من سكان المنطقة الأصليين، وهذه مسألة معروفة، نجد نماذج لها في مختلف مناطق الأزمات، نشير هنا على سبيل المثال لا الحصر إلى وضعية اللاجئين الفلسطينيين بعد عام 1948 في كل من سورية ولبنان ومصر، كما نشير إلى النازحين السوريين من الجولان اثر حرب 1967 والمهجرين اللبنانيين أثناء الحرب الأهلية اللبنانية 1975-1990 لذلك عاد القسم الأكبر من هؤلاء إلى مناطقهم، إلى بيوتهم واملاكهم بمجرد انتهاء الحرب، نتيجة عدم قدرتهم على التكيف مع المناخ الجديد، وصعوبة تحملهم للنظرة الدونية من قبل أبناء جلدتهم الكرد الذين لم يكن الوعي القومي بمفهومه المعاصر قد تأصل بينهم بعد بما يكفي. إلى جانب ذلك، كان معظم هؤلاء المهاجرين قد تركوا وراءهم أراضي خصبة، وبيئة اعتادوها على مختلف المستويات، خاصة الاجتماعية والمناخية منها. وفي المقابل لم يجد هؤلاء في المنطقة وسيلة إنتاج مناسبة، تمكنهم من تأمين مصدر معيشي مناسب. لذلك ارتأوا العودة لدى أول فرصة سنحت لهم. مجموعة صغيرة محدودة العدد هي التي بقيت، وذلك بفعل ظروف كل أسرة، لكنها كانت تمتلك كامل مشروعية في البقاء، إذ ان هجرتها كانت داخلية، ضمن إطار وطنها، شأنها في ذلك شأن هجرة العرب بين الأقطار العربية. لكن هذه المجموعة ذاتها فوجئت في ما بعد بعملية التقسيم في العشرينات من القرن الماضي، هذا التقسيم الذي كان في البداية ضبابياً، إذ استمر الناس في التنقل عبر طرفي الحدود من دون أي تدقيق حقيقي، ولكن مع الوقت اشتدت الإجراءات، وباتت المسألة اكثر ضبطاً وحزماً، لذلك فضل قسم من هذه المجموعة العودة إلى منطقته الأولى، بعد أن أدرك ان الصلات بينه وبين ذوي القربى ستنقطع نهائياً أن استمر في البقاء. الكثير من هؤلاء كانوا يمتلكون الجنسية السورية، لكنهم استغنوا عنها وعادوا أدراجهم إلى قراهم، ولم يكونوا في أي يوم من الأيام عناصر " مؤامرة استعمارية كبيرة تهدد عروبة الجزيرة العليا المحاذية للحدود مع تركيا " –الكردية أصلاً- كما يحلو لأصحاب العديد من الكتابات اللا مسؤولة الترويج له. ويستطيع أي مهتم "قادر " أن يعود بنفسه – فيما إذا سمح له – إلى السجلات المدنية في مدن الجزيرة، ليتأكد بنفسه من عدد هؤلاء الذين غادروا ممن امتلكوا الجنسية السورية بطرق مشروعة، كونهم كانوا في المنطقة قبل تأسيس الدولة السورية.

أما الادعاء الأخر القائل بان الكرد في سوريا هم من أولئك الكرد الذي لاذوا بسوريا في منتصف العشرينات، على اثر إخفاق ثورة الشيخ سعيد بيران عام 1925، فهو أمر مردود، لان العدد الذي وصل إلى سورية من الكرد في هذا التاريخ كان محدوداً للغاية، معظمهم كانوا من الفعاليات السياسية المثقفة، التي توجهت إلى أبناء شعبها في المناطق الكردية السورية، كي تلتقط أنفاسها، وتعد العدة لعمل جديد. وهذا ما أقدمت عليه حقيقة. لذلك عاد القسم الأكبر من هؤلاء لاحقاً ليستشهد أو ليعتقل، في حين أن قسماً آخر استفاد من العفو الذي أصدره الحزب الديمقراطي التركي لدى استلامه السلطة في أنقرة عام 1950 ومن هؤلاء (أفراداً ينتمون إلى قبيلة جيتو وخليكا سلان).

وبمناسبة الحديث عن ثورة الشيخ سعيد بيران نعيد إلى الأذهان الدور الفرنسي المناهض لتلك الثورة، فنقل (الجيش التركي بواسطة السكة الحديدية من أنقرة إلى ديار بكر عبر سورية لم يكن ممكناً لولا مساعدة الفرنسيين، وعلينا ألا ننسى أن سورية كانت آنذاك مستعمرة فرنسية. ولو كانت فرنسا قد منعت الجيش التركي من المرور عبر سورية لربما نجحت ثورة الشيخ سعيد. أو لربما أتيحت لها فرصة تسجيل نصر على الأقل.

وحينما قدم العديد من رجالات الثورة إلى سورية كان مستوى الوعي القومي قد تقدم نسبياً، وذلك بفعل تطور الأحداث المتلاحقة بعد الحرب العالمية الأولى؛ وشعور الناس بان أموراً كبيرة يجري ترتيبها من حولهم. لذلك استقبلوا القادمين بترحاب خاص، وقدموا لهم ما كان في مقدروهم من تسهيلات. إلا أن هؤلاء لم يكن في ذهنهم البقاء مطلقاً ، بل كانوا يتطلعون نحو انتفاضات جديدة تعيد الحق إلى أصحابه ، نذكر من هؤلاء الأمير جلادت بدرخان الذي ظل حتى أواخر أيامه يحلم بوطن كردي , ويعمل من أجله بمختلف السبل.

أما الهجرة الثالثة التي يجري الحديث عنها أحياناً فهي التي كانت إلى لبنان عبر سوريا في الثلاثينيات والأربعينيات. إذ اضطر عدد من الكرد تحت وطأة الاضطهاد نتيجة السياسة الكمالية في تركيا ، وبفعل الظروف المعيشية الصعبة في تلك الفترة، إلى ترك قرارهم والبحث عن وضع أفضل ، فتحركوا جنوباً نحو منطقة الجزيرة علّهم يجدون هناك استقراراً نسبياً ، ريثما تنجلي الأمور في منطقتهم. ومعظم هؤلاء كانوا ينتمون بصلة القرابة إلى الكرد القاطنين هناك. الغالبية العظمى من مجموعة المهاجرين هذه كانت من منطقة جبال أومريان التي كانت قد أنهكتها المصاعب المعيشية ، إلى جانب الاضطهاد الحكومي، والخلافات المستمرة بين الآغوات ، تلك الخلافات التي كانت تؤدي بالمنطقة إلى الدوران في حلقة عنف لا نهاية لها ،, فنزل هؤلاء إلى " بن ختي " تحت الخط ، بصورة اعتيادية ، وكانت حركتهم نحو الجنوب قبل التقسيم مألوفة وأكثر سهولة. إلا أن أقامتهم لم تدم طويلاً في منطقة الجزيرة ، لذلك اختاروا التوجه إلى لبنان حيث كانت الظروف المعيشية تبدوا أفضل ، وإمكانيات الحصول على عمل ما كانت أكبر.

3. خلفية المسألة الكردية في سوريا

المسألة الكردية أوالقضية الكردية – وهو المصطلح المستخدم من قبل الأحزاب السياسية الكردية- في سوريا هي حصيلة تفاعل نتائج التقسيم الاعتباطي الذي تعرضت له منطقتنا بعد الحرب العالمية الأولى مع عجز الحكومات السورية

المتعاقبة، خاصة في مرحلة حكم البعث الطويلة نسبياً، من التأسيس لمشروع وطني سوري، كان من شأنه طمأنة كل المكونات السورية، عبر الاعتراف بخصوصياتها، وحقوقها، خاصة حقها في المشاركة الفاعلة في الحكم ومؤسسات الدولة، والاستفادة من مشاريع التنمية، وامتلاك الفرصة العادلة لتطوير ثقافتها وفعاليتها المجتمعية، واستخدام لغتها في التعليم والنشر ووسائل الإعلام. فقد استمر النظام البعثي، خاصة في المرحلة الأسدية، في عناده واصراره على رفض الاعتراف بالوجود الكردي في سورية، متجاهلاً حقائق التاريخ والجغرافيا، ولم يكتف بذاك الرفض الايديولوجي اللاتاريخي، بل طبق كل المشاريع العنصرية التي كان يريد من خلالها تحقيق صيغة من المواءمة بين تطلعاته العقائدية والواقع العياني على الأرض. ونشير هنا على سبيل الذكر لا الحصر إلى مشاريع الحزام والإحصاء والتعريب القسري، والقوانين والمراسيم الخاصة بالمناطق الكردية.

وكل ذلك أسهم في تعقيد الوضعية، ولكن بقيت القضية قائمة فاعلة من دون أي حل.

وفي يومنا الراهن باتت هذه القضية تطرح بحدية ضبابية لافتة في ضوء المتغيرات الجديدة. وباتت ورقة يستخدمها الآخرون لبلوغ مأربهم بمنأى عن الكرد والسوريين عموماً.

ولكن في جميع الأحوال تبقى القضية الكردية في سوريا قضية وطنية سورية اساسية رغم أبعادها الإقليمية والدولية. وحلها الأمثل لن يكون إلا عبر المشروع الوطني السوري المتكامل الذي يطمئن الجميع، ويعزز اجراءات الثقة بصورة واقعية لا مجاملاتية خاوية. مشروع يعترف بالحقوق والخصوصيات، ويقطع مع المقاربات العقيمة التي كانت حتى الآن. فالمسالة في جوهرها ليست مسألة الأحقية والأقدمية، بل هي مسألة المكون السوري الثاني من جهة الحجم السكاني الذي كان باستمرار موضوعاً للنبذ والقهر والتغييب والصهر.

الملحق

الاتفاقية الفرنسية – التركية

أنقرة، اكتوبر 1921.

لقد تم التوصل بين حكومة المجلس التركي الكبير والجمهورية الفرنسية إلى ضرورة عقد اتفاقية فيما بينهما. وقد كلف لإنجاز هذا الأمر عن المجلس الكبير وزير الخارجية والنائب السيد يوسف كمال بك. وعن الجمهورية الفرنسية الوزير السابق السيد هنري فرانكلين بويون. وقد منحا كامل الصلاحيات من اجل إنجاز هذا الموضوع.

بعد المداولة ومقارنة الوثائق، اتفق السيدان المشار إليهما على المواد التالية:

يؤكد الطرفان المشاركان في هذه الاتفاقية على انه بمجرد التوقيع عليها سيتم إبلاغ الجيش والمؤسسات المدنية والمواطنين بالمستجدات المترتبة عليها.

بناء على هذه الاتفاقية، سيقوم الطرفان بإطلاق سراح أسرى الحرب، والمساجين، من المواطنين الفرنسيين أو الأتراك، من قبل الجانبين.

يتكفّل الطرف الذي يقوم بإطلاق سراح السجناء الموجودين لديه بنفقات إيصالهم إلى أقرب نقطة من موقع تسليمهم إلى الطرف الآخر. ويشمل مفعول هذا الاتفاق جميع السجناء، سواء من المحكومين أو الموقوفين، وبغض النظر عن مدة محكوميتهم أو مدة بقائهم في السجن.

ستقوم القوات الفرنسية بعد التوقيع على هذه الاتفاقية، بناء على المادة الثامنة منها، بالانسحاب إلى جنوب الخط الحديدي (خط قطار الشرق السريع)، في حين أن القوات التركية تنتقل إلى شمال الخط المذكور وذلك في غضون شهرين على الأكثر.

ستتكون هيئة مشتركة تتألف من الطرفين، يناط بها مسؤولية اتخاذ القرارات بخصوص تحديد المناطق التي سيتم الانسحاب منها، وتلك التي سيتم الاستقرار فيها، وذلك ضمن المدة الزمنية المشار إليها في المادة الثالثة.

بعد استقرار كل طرف في الأراضي المخصصة له، سيعلن الطرفان العفو العام.

تلتزم حكومة المجلس التركي الكبير بمراعاة حقوق الأقليات الواردة في الميثاق الوطني التركي. وذلك استناداً إلى ما اتفق عليه من مبادئ تتناول حقوق الأقليات، بين دول الحلفاء وخصومهم.

فيما يتعلق بمنطقة اسكندرونة، سيكون هناك نظام إداري خاص. وسيكون في استطاعة المواطنين من أصول تركية الاستفادة من جميع الطاقات بغية تطوير ثقافتهم، وستحظى اللغة التركية هناك بمكانة رسمية.

سيتم رسم الخط الوارد ذكره في المادة الثالثة كما يلي: يبدأ خط الحدود من خليج اسكندرونة من نقطة تقع جنوب بانياس، ويتجه نحو ميدان اكبس (محطة القطار تبقى في الجانب السوري، بالإضافة إلى المنطقة المحيطة بها).

وبموجب هذا الخط ستبقى نقطة دسو (هكذا ورد الاسم في النص التركي) في الجانب السوري، في حين أن كاربنا وكلس ستكونان في الجانب التركي (في منطقة ميدان اكبس). ثم يتجه الخط الحدودي نحو الجنوب الغربي حيث يلتقي مع محطة الراعي. بعد ذلك يسير مع سكة القطار (قطار الشرق السريع). وستبقى هذه السكة من محطة الراعي إلى نصيبين في الجانب التركي؛ ومن هناك يسير الخط المذكور على الطريق التي توصل بين نصيبين وجزيرة ابن عمرو، ليصل إلى دجلة. ستكون نصيبين إلى جانب جزيرة ابن عمرو بالإضافة إلى طريق التي تربط بينهما في الجانب التركي. ولكن من حق الدولتين (الموقعتين) الاستفادة من الطريق المشار إليها على قدم المساواة. أما بالنسبة للمحطات الرئيسة والفرعية الواقعة ما بين محطة الراعي ونصيبين، فهي تعتبر جزءاً من سكة الحديد نفسها، لذلك ستكون لتركيا.

بعد التوقيع على هذه الاتفاقية، ستتشكل لجنة تضم ممثلين من الطرفين، مهمتها رسم خط الحدود بين الدولتين، وذلك في غضون شهر.
سيعد قبر سليمان شاخ جد السلطان عثمان (مؤسس الإمبراطورية العثمانية) المعروف بالمقبرة التركية في قلعة جابر أرضاً تركية، بالإضافة إلى المنطقة المحيطة به. وسيكون من حق تركيا وضع الحراس ورفع العلم التركي هناك.
10- توافق حكومة المجلس التركي الكبير على التنازل عن جميع امتيازاتها بخصوص استثمار خط القطار من بوزاني إلى نصيبين، بالإضافة إلى جميع المؤسسات التابعة لها، الموجودة في ولاية أضنة، إلى جانب سائر امتيازات العمليات التجارية وما يتصل منها بالاستخدام، على أن تسلمها إلى شركة فرنسية توافق عليها الحكومة الفرنسية.
من حق الدولة التركية أن تنقل قواتها العسكرية على خط قطار الشرق السريع في المنطقة الواقعة ما بين ميدان اكبس ومحطة الراعي. (الخط يقع ضمن الأراضي السورية). وفي المقابل، من حق سورية أن تقوم بنقل قواتها العسكرية من محطة الراعي إلى نصيبين على الخط الحديدي نفسه، وذلك على القسم الواقع ضمن الأراضي التركية. ولن تكون هناك من حيث المبدأ أية فوارق بين الطرفين من جهة تعرفة استخدام هذه السكة والخطوط المتفرعة عنها. (أي لن يكون هناك امتياز لطرف على حساب الطرف الأخر). وإذا ما اقتضت الضرورة بتجاوز هذا المبدأ؛ فسيكون حينئذ من حق الدولتين العمل بما تتفقان عليه في ما بينهما، والتحقق منه. ولكن في حال عدم الاتفاق على المبدأ المشار إليه، سيتصرف كل طرف وفق ما يراه مناسباً.
11- بعد التصديق على هذه الاتفاقية، ستقوم تركيا وسورية، بتشكيل لجنة مشتركة مهمتها وضع اتفاقية جمركية بين الطرفين، على أن يتم تحديد شروط ومدة تطبيق الاتفاقية المقترحة من قبل اللجنة المعنية. ولكن الى حين التوصل إلى اتفاقية من هذا القبيل، سيتمتع الطرفان بحرية الحركة المعفاة من الرسوم الجمركية.
12- سيتم تقسيم مياه نهر قويق بين حلب والمناطق الواقعة إلى الشمال منها في الجانب التركي، وذلك بما يراعي حقوق الطرفين ويرضيهما.
13- سيكون من حق السكان المستقرين وأنصاف المستقرين الاستفادة كالسابق من المراعي وتملكها على جانبي خط الحدود المشار إليه في المادة الثامنة. ومن اجل تأمين مستلزمات الانتفاع المذكور، سيكون بإمكان هؤلاء الانتقال عبر طرفي الحدود بحرية مع قطعان حيواناتهم وأدواتهم وآلاتهم ومنتجاتهم، بالإضافة إلى ما يحتاجون إليه من بذار، من دون أن يدفعوا أية رسوم جمركية، أو تلك التي تخص المراعي. وسيدفع هؤلاء الضرائب لتلك الدولة التي يتبعونها (بصورة رسمية) من دون دفعها للدولة الأخرى (التي ينتقلون إليها بصورة مؤقتة).
20 أكتوبر 1921
أنقرة على نسختين
يوسف كمال YUSUF Kemal
هنري فرانكلين بويون Henri Franklin Bouillon
المصدر: حسن بيركي ديلان: سياسة تركيا الخارجية، 1929-1939 الترجمة من التركية الى الكردية: احمد فريد، ومن الكردية إلى العربية: عبد الباسط سيدا. مخطوط.
ملاحظة: تمت الموافقة على هذه الاتفاقية في 18 شباط 1926. وقد وقع على التصديق من الجانب التركي توفيق رشدي آراس. ومن الجانب الفرنسي السفير الفرنسي في اسطنبول. وفي اليوم عينه صادق كل من تركيا وبريطانيا والعراق على اتفاقية مماثلة فيما بينهم ، وذلك بخصوص الحدود بين تركيا والعراق.
المواد التي تناولت المسألة الكردية في معاهدة سيفر
نورد فيما يلي نص المواد الثلاثة التي ضمنها معاهدة سيفر، وهي تلك المواد التي تناولت وضع وآفاق الشعب الكردي آنذاك. وقد اعتمدنا النص العربي الذي أورده زهير عبد الملك في كتابه: الأكراد وبلادهم كردستان بين سؤال وجواب، السويد 1999، ص 160-161. وذلك بعد مقارنته مع النص الإنكليزي الذي اعتمده
Maxime, R, in: Chliand. G. (ed.) 1980 People without Country, The Kurds and Kurdistan, translated by Michael Pallis, London. PP43-43
المادة 62- تتولى هيئة، تتخذ مقرها في اسطنبول، مكونة من ثلاثة أعضاء تعينهم حكومات كل من بريطانيا وفرنسا وايطاليا، التحضير، أثناء الأشهر الستة الأولى التي تعقب تنفيذ هذه الاتفاقية، لوضع خطة لمنح حكم محلي للمناطق التي تسكنها غالبية من الأكراد والتي تقع إلى شرق الفرات والى جنوب الحدود الأرمنية التي ستحدد فيما بعد، والى شمال الحدود بين تركيا وسورية وبلاد ما بين النهرين، وعلى النحو المحدد في المادة 27 من القسم الثاني (2و3). وفي حالة عدم توافر إجماع في الآراء بصدد أي قضية، يحيل أعضاء الهيئة المذكورة كل إلى حكومته.
ينبغي أن توفر الخطة ضمانة كاملة لحماية الآشوريين والكلدانيين والجماعات العرقية أو الدينية الأخرى في المنطقة. ولهذا الغرض ستزور المنطقة هيئة مكونة من ممثلي بريطانيا وفرنسا وايطاليا وبلاد فارس والأكراد لكي تتولى تحديد أي تعديل – إن وجد- ينبغي إدخاله على الحدود التركية أينما تلتقي مع الحدود الفارسية وذلك على النحو الموضح في هذه المعاهدة.
المادة 63: توافق الحكومة العثمانية من الآن على قبول وتنفيذ القرارات التي تتخذها الهيئتان المقرر تشكيلهما في المادة

62 أعلاه خلال ثلاثة اشهر من تاريخ إخطارها بتنفيذ تلك القرارات.
المادة 64: وإذا ما طلب السكان الأكراد في المناطق المحددة في المادة 62 في غضون سنة واحدة من تاريخ تنفيذ هذه الاتفاقية من مجلس عصبة الأمم وأعربت غالبية سكان تلك المناطق عن رغبتها في الاستقلال عن تركيا، وإذا ما ارتأى المجلس أن هؤلاء السكان مؤهلون للاستقلال وأوصى بمنحهم إياه، توافق تركيا من الآن على قبول مثل هذه التوصية، وتتنازل عن جميع حقوقها و امتيازاتها في تلك المنطقة. وستكون تفاصيل هذا التنازل موضوعاً لاتفاقية خاصة تعقد فيما بين تركيا والدول الحليفة الكبرى.
وإذا تم التنازل، لن تعترض الدول الحليفة الكبرى إذا ما سعى الأكراد الذين يقطنون في ذلك الجزء من كردستان والذي يقع حالياً ضمن ولاية الموصل لأن يصبحوا مواطنين في الدولة الكردية المستقلة حديثاً.
عبد الباسط سيدا
المركز الكردي السويدي للدرسات[1]

خصائص السجل

الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	مقالات ومقابلات
الكتاب:	أجتماعي
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	غرب كردستان
الدولة - الأقليم:	سورية
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع https://ara.yekiti-media.org/- 18-02-2023
کاتی تۆمارکردن: 2023/18/2 4:49:50 PM
ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 140

بداية الأدب الكردي (الحلقة الأولى)

https://www.kurdipedia.org/?q=20230113133844458136
(الحلقة الأولى)
تأليف: محمد أوزون (بحث)
ترجمة: دلاور زنكي
المدخل
من المألوف أن النظريات الأدبية والسياسية لا تلتقيان وليس فيها انسجام ومطابقة وهذا الأمر لا يساهم في إثراء الآداب أو أغنائها. ولكن... وا أسفاه- أنا مكره على الشروع في هذا البحث المقتضب من رؤية سياسية. لأن الباحث حين يسعى إلى الخوض في شؤون الأدب الكردي مقسر على التريث والوقوف لدى الأحوال السياسية في بلاد كردستان. ففي كردستان يرتبط كل شيء- والآداب ضمناً- بالسياسة والحياة الاجتماعية "ربما لن نعثر في أية رقعة من الأرض على آداب أمة أو شعب ترتبط بالسياسة ارتباطاً وثيقاً كما هو الحال في الأدب الكردي".(1)
ينبغي للمرء –أول وهلة- أن يعلم بأن بلاد كردستان منذ عام 1071م وحتى الآن تحدق بها الأخطار الجسام والنذر التي توعدها بالضياع. ولهذا التاريخ أهمية بالغة لدى الأكراد، حيث اقتحمت القبائل الطورانية الغازية المدن وفتحت بوّابة الأناضول وتشبثت بالأرض ورسخت فيها أقدامها. وفي هذا التاريخ اندحر سكان الأناضول البيزنطيون ولحقت الهزيمة بالأكراد في موقعة "ملازكير" لدى مقاومة الغزاة والتصدي لهم. وقد غدت هذه الانتكاسة مصدر ويلات ومآسٍ للأكراد لا

تنتهي...
وقد غدا عام 1071م بداية ضياع البيزنطيين، وحين تمكن الأتراك من فتح القسطنطينية عام 1453م انهارت الإمبراطورية البيزنطية ولم تعد قادرة على المقاومة فخُرجت من ساحة التاريخ وضاعت.
أما بالنسبة للأكراد فإن الإخفاق في معركة "ملازكير" كان بداية حياة مسحوقة وممزقة عظيمة البؤس. ومنذ ذلك التاريخ دأب الأكراد على التصدي للقوات والجيوش الخارجية ومحاربة الدخلاء لحماية أنفسهم.
وقد ارتبطت كردستان بالدولة العثمانية –أول مرة- في عهد السلطان سليم الذي أبرم الوثائق والعهود بينه وبين الأمراء الأكراد الذين شاركوا ببعض قواتهم الجيوش العثمانية لمقاومة الصفويين الذين كانوا آنذاك أهل قوة وبأس.(2) وبعد تلك المعاهدات شرع الأكراد يحاربون القوات الإيرانية في جهات بحيرة "وان" ومناطق "جالديران".(3) وقد ورد ضمن وعود السلطان سليم أن الأكراد من حقهم تشكيل حكومة مستقلة وإدارة شؤونها بأنفسهم. وقد جرت المباحثات في هذا الصدد بين الأمراء الأكراد والسلطان سليم عن طريق الشيخ "إدريس البدليسي" بصفته الممثل السياسي للسلطان سليم ومؤرخه الخاص(4) وهو أول من دوّن تاريخ العثمانيين.(5)
ومما لا شك فيه أن توزع كردستان بين إمبراطوريتين كبيرتين الحق الضرر الفادح بكردستان ووقف عقبة كأْداء في سبيل تقدمها فما استطاعت الإمارات الكردية أن تتوحد وما استطاعت الآداب واللسانيات أن ترتقي وتتطور كاللغة الفارسية.
وبسبب هذه السلبيات والواقع الزريّ وقعت كردستان تحت وطأة المتنازعين وصارت ساحة للمعارك الطاحنة التي لم تكن لها فيها ناقة أو جمل، فهي مستولى عليها سواء اذا انتصر الفرس أو انتصر العثمانيون والأكراد من بعد ذلك محكوم عليهم بالإذعان لهذه الإمبراطورية أو لتلك. وفي خاتمة المطاف تمخض هذا الأمر في عام 1639م عن انشطار البلاد وتحولها إلى جزئين. ثم ان الإمبراطورية الفارسية والعثمانية –آنذاك- وجدتا من الخير لهما الكف عن القتال واللجوء إلى الهدنة وأنهما تفتقران إلى أرض محايدة تفصل بينهما وفي معاهدة "قصر شيرين" اتفقتا على تقسيم كردستان(6) التي تحولت فيها –بعد هذا التقسيم- الحياة الاجتماعية والسياسية والثقافية إلى أسوأ الأحوال من فقر وجهل واضطراب. وقد تحدث الشاعر العظيم ملا أحمد الخاني في مؤلفه الشهير "مم و زين" عن هذا الاتفاق الغاشم:

Bifikir ji Erab heta ve Gurcan
Kurmanc çi bûye şubhê bircan
Ev Rûm û Ecem bi van hesar in
Kurmanc hemî li çar kenar in
Herdû terefan qabîlên Kurmanc
(7) Bo tîrê qeza kirine amanc

ويقول الشاعر حجي قادر كويي من القرن التاسع عشر- الذي جاء في أعقاب ملا أحمد الخاني.

Le mabeynî kilaw şûr û kilaw reş
(8) Perêşan in,dibine mîsalî gay beş

بعد مرور ثلاثمائة عام على هذا التقسيم الأول، تعرضت البلاد إلى تقسيم آخر، ففي أعقاب الحرب الكونية الأولى عندما اجتمعت تركيا والدول الحليفة المنتصرة في مؤتمر لوزان عام 1923م تحولت بلاد الأكراد إلى أربعة أجزاء وقبل انعقاد مؤتمر لوزان بثلاثة أعوام عام 1920م كانت الدولة العثمانية والدول المتحالفة المظفرة قد أصدرت لدى انعقاد مؤتمر سيفر عام 1920م وثيقة أقرت فيها منح الأكراد الحقوق القومية والحقوق الإنسانية، ولكن اسم الأكراد – بعد مرور ثلاثة أعوام- حذف من الأوراق في مؤتمر "لوزان" وأعيدت تجزئة بلادهم. لقد كانت معاهدة "لوزان" نكبة قاصمة للأكراد(9) لأنها قضت بتجزئة كردستان إلى أربعة أجزاء وقد كانت المعاهدة قاتلة حقيقية لهذه البلاد إذ تمزقت الأرض وتشتت الشعب.(10)
بعد أن وضعت الحرب العالمية الأولى أوزارها نالت جميع الشعوب والأمم حقوقها دون أن يظفر الأكراد بأي نصيب من هذه الحقوق علاوة على تمزق بلادهم.
ومنذ ذلك التاريخ وحتى هذه الأيام ما زال الأكراد في كردستان يعيشون حياة مشتتة يخوضون معركة بين البقاء والفناء أو بين العدم والوجود... لذلك كان من الواجب على المرء أن يلقي نظرة متمعنة على حرب العدم والوجود اذا شاء أن يبحث في قضية اللغة والأدب.

الأدب الكردي: الصراع بين البقاء والفناء

إنني أميل منذ الآن إلى البوح بهذه الحقيقة: إن الآداب الكردية لم تتطور ولم ترتق إلى درجة يمكن مقارنتها بالآداب العالمية أو الموازنة بينهما. لأنها أي الآداب الكردية لم تتح لها الظروف الملائمة في حياتها السياسية والاجتماعية التي تعد شرطاً من الشروط التي يقوم عليها بنيان أيّ أدب من الآداب. إن الأهوال والملمات السياسية التي حاقت بالشعب الكردي أغلقت السبل أمام آدابه وحرمتها من وسائل التطور والارتقاء. إلا أنه من الممكن أن يتحدث المرء عن الأدب الكردي ويضفي عليه نعوتاً حسنة في فترة "الأعوام الألف 1000م" ونعني الأدب الكردي المدوّن الذي ظل مزدهراً ومتألقاً وناضجاً حتى الفترة التي تجزأت فيها كردستان وتوزعت بين الدول. لأن البلاد طيلة هذه المدة كانت موحدة ومتمتعة بالحرية والاستقلال ولها وشائج وعلاقات جيدة مع جاراتها من الدول... وفي هذه الأيام برز رجال أفذاذ في العلوم والآداب وغيرهما من المعارف.

إن هذا الجزء الأكبر الذي كان يقع ضمن حدود الدولة العثمانية وهيمنتها كان عبارة عن ثلاث دول معروفة باسم "الدولة الكردية" موزعة في دياربكر والرقة والموصل.(11) تحكمها ثلاث عائلات كردية. وعلى الرغم من نظام الدولة العثمانية فإن هذه الدول الكردية كانت شؤونها تدار وتسيّر حسب الأعراف والتقاليد الكردية، أي أنها لم تكن خاضعة في إدارة أمورها للأنظمة العثمانية. وهذه الأعراف والتقاليد الاجتماعية كانت تنفذ وتطبق في رعاية الأمراء وتدبيرهم، ولأن هذا الأمر داخل في صلب موضوعنا وله علاقة بهذا البحث فلا بُدَّ لنا من التوقف عند إمارة "جزيرة بوتان=جزيرة ابن عمرو" لأن الفطاحل من الشعراء التقليديين "الكلاسيكيين" المعروفين بأصحاب المدرسة "الكرمانجية الشمالية" عاشوا في ارجائها مثل: علي الحريري (1425-1490) وملا أحمد باتي (1414-1495) وملا أحمد الجزيري (1570-1651) وفقي طيران (1590-1660) وأحمد خاني (1651-1707).(12)

وليس خافياً أن اللغة العربية بعد أن اعتنق الأكراد الإسلام كان لها تأثيرها البالغ في كردستان، وعلى الرغم من هذا التأثير العميق فقد نظم علي الحريري قصائده باللغة الكردية وأصدر بها ديواناً وحسب ما يقال فإن الحريري هو أول شاعر كردي نظم شعراً باللغة الكردية بعد ظهور الاسلام في كردستان.(13)

إن "الملا" الجزيري الصوفي المذهب له شهرة واسعة بين جميع الطبقات الكردية ولاسيما بين رجال الدين وطلاب "الفقه". اسمه الحقيقي هو: الشيخ أحمد، ولد في مدينة "جزيرة" وكان شاعر أمير جزيرة "بوتان" وقد ألف شعراً بليغاً ورائعاً جمعه في ديوان وقد جعله هذا الديوان أحد أهم الشعراء الكلاسيكيين التقليديين الخالدين.(14) ولغته واسلوبه لهما خصوصيتهما في الأدب الكردي وكان معاصراً للشاعر الفارسي الكبير: حافظ شيرازي. ويبدو لنا أنه كان على معرفة به حيث يقول في إحدى قصائده:

Ger lûlû yê mensûr ji nezmê tu dixwazî
Der şihîrê Melê be, te bi Şirazî çi hacet

ونعتقد أن اللغة الفارسية كانت اللغة الأدبية التي تجذب إليها الأدباء وتحظى بأعلى الدرجات، لذلك نرى الجزيري في البيتين السابقين يدعو القراء المعجبين بالأدب الفارسي: إن كنت تبحث عن اللؤلؤ المنثور فهذا هو شعر الملا "الجزيري".. فما افتقارك إلى "الشيرازي" يدعوهم إلى الالتفاف حول لغتهم الكردية والعودة إليها. وتداولها في الآداب.

إن "محمد" المعروف باسم "فقي طيران" هو من أهالي "مكوس= Mikusê" وحسب ما صرح م. محمود بيازيدي ل.آ. جابا فقد عرف فقي طيران بثلاثة أعماله هي: "الشيخ الصنعاني" و "قيساي برسيايي" و "قوْلي هسبي رش".(15)

كان فقي طيران من تلاميذ الشاعر ملا أحمد الجزيري وقد تأثر بمدرسته الشعرية وكتب الشعر على منوال أستاذه الملا أحمد الجزيري وسار على منهجه في أسلوبه الشعري في بداياته(16) ولما اكتملت شاعريته ابتكر لنفسه أسلوباً سهلاً رقيقاً، اسلوباً سهلاً ممتنعاً كما يقال ولكنه في متناول فهم الجميع وهو خالٍ من الانبهام والغموض. وبهذا الأسلوب والمنهج أصبح فقي طيران من الشعراء الخالدين الذين تقرأ قصائدهم بنهم وشوق. وعلى النقيض من شعر الملا أحمد الجزيري فإنّ الشاعر فقي طيران حرر شعره من أسر التصوف وقيوده وكتبه بأسلوب واضح شعبي يفهمه عامة الناس. وحتى الآن ما يزال شعره يقرأ بكثرة في الأوساط الكردية ويعاد طبع ديوانه بين حين وآخر. ومن المعروف والمشهور أن أحاديث وروايات تُنقل وتُروى عن "فقي طيران".(17)

يقول جلادت عالي بدرخان في بعض كتاباته القيّمة التي تحمل عنوان "كلاسيكيونا"- الأدباء والشعراء الكلاسيكيون": إن "فقي طيران" أثيرت عنه حكايات تزعم أنه كان يفهم لغة الطيور. وفي هذا المعنى صيغت رواية طويلة. وآخر الشعراء المنتمين إلى مدرسة "الجزيري" هو أحمد الخاني الذي يعد دون شك ودون مراء اكبر وأعظم شاعر وكاتب كردي. ومن أعظم آثاره روايته الشعرية "مم و زين" التي نسجها على غرار ملحمة "ممي آلان" الأسطورية القومية. وأحداث "مم و زين" مستقاة من ينبوع هذه الملحمة ومقتبسة من ضوئها..(18) وقصة "مم وزين" حكاية حب بائس مفعم بالآلام واللوعة واللهفة بين قلبين عاشقين.. إلا أن الملا أحمد الخاني كتبها بأسلوبه الجذاب ولغته البليغة وسبكها في قالب جديد من صناعته وصاغ الملحمة صياغة فريدة سكب فيها وجدانه وضميره ومشاعره وأخرجها إخراجاً رائعاً ممتعاً. والشاعر أحمد الخاني عالم ومفكر قومي يحمل هموم قومه ووطنه بكل ما في ذلك من المعاني، فهو أول من فكّر متأنياً متمهلاً في شأن الآداب واللغة والثقافية الكردية ودعا إلى توحيدها. ولا تزال قصة "مم وزين" أثراً فذاً رائعاً في الأدب الكردي. وليس من شك في أن أحمد الخاني عالم كبير متضلع من اللغة والأدب. وأهمية أحمد الخاني وجلال قدره في الأدب الكردي تضاهي أهمية شكسبير وسرفانتس ودانتي والفردوسي في آداب ولغات بلادهم.

ولقد تحدث هذا الشاعر الجليل عن الأدباء والشعراء القدماء الأكراد في مستهل عمله الأدبي حيث يقول:

Ger dê hebûya me jî xudanek
Alîkerîmek, letîfe danek
Ilim û huner û kemal û îzan
Şiêr û xezel û kitab û dîwan
Ev cîns bibûya li ba wî mamûl
Ev neqd ê biba li ba wî meqbûl
Min dê elema kelamê mewzûn

Alî bikira li banê gerdûn
Bînave riha Melê Cizîrî
Pê hey bikira Elî Herîrî
Keyfek we bida Feqihê Teyran
(19) Hetta bi ebed bimayî heyran

وفي ذلك العهد كانت اللغة العربية والفارسية تدوّن بهما الآداب وتنظم القصائد وتكتب العلوم، إلا أن الملا أحمد خاني أصدر عمله الأدبي ذا الشهرة الواسعة "مم و زين" باللغة الكردية لأسباب يذكرها في هذه الأبيات:

Da xek nebêjitin ku Ekrad
Bê marîfet in, bê esl û binyad
Enwayî milet xwedan kitêb in
Hem ehlê nezer nebên ku Kurmanc
Işqê nekirin ji bo xwe amanc
Têkda ne di taib in, ne metlûb
Vêkra ne mihîb in ew, ne mehbûb
Bê behre ne ew, ji eşqbazî
(20)...Farix ji heqîqiy û mecazî

أي أنه فعل ذلك حتى لا يخطر على بال أحد أن الأكراد ليسوا أصحاب مجد وليسوا أهل آداب. إن ملحمة "مم و زين" التي أخرجها "الخاني" في ذلك القالب القشيب والصورة الزاهية ليست مجرد رواية حب طاغ أو قصة عشق حزين ولكنها في الوقت نفسه عمل أدبي رقيق الحاشية مطرز بأسلوب عذب يبلغ أقصى درجات العذوبة والجزالة والبيان لا نجد في الأعمال الأدبية له نظيراً.

إن أبطال ملحمة الخاني هم أشخاص ورد اسماؤهم في ملاحم قديمة غارقة في القدم وفيهم أيضاً أشخاص عاصروه من رجال الثقافة والمجتمع والسياسة فهو يتحدث عنهم يقول الخاني:

Sazê dilê kul bi zêr û bem bit
.Sazendeyê işqê Zîn û Mem bit

ثم يتابع:

Şerha Xemê dil bikim fesane
Zînê û Memê bikim behane
Nexme we ji perdeyê derînim
(21).Zînê û Memê ji nû ve vejînim

إن " مم و زين" هما رمزان من رموز الأكراد ولغتهم وبلادهم كردستان. والملا أحمد الخاني في هذا الأثر العظيم الذي تركه للأجيال المتلاحقة يصف بإسهاب أحوال زمانه وصفاً دقيقاً بأسلوب شائق جذاب يجعل المرء يشعر بطلاوة اللغة الكردية ويحثه على احتضان لغته ورعايتها قراءة وكتابة. وهذه هي المرة الأولى التي يجعل فيها "الخاني" الحس القومي والشعور الوطني جزءاً من حياة الأكراد.

يحاول الباحث: "باسيل نيكيتين" الموازنة بين الشاعر ملا أحمد الخاني وبين الشعراء النابغين في ذلك العهد مثل: جلال الدين الرومي، ويتحدث عن الخاني على الشكل التالي:

"مما لا شك فيه أن الشاعر أحمد الخاني هو أحب الشعراء إلى نفوس الأكراد وأعظمهم قدراً... إن ثقافة الخاني ومعرفته باللغة الرصينة والمعاني الشريفة وإتيانه بالصور والأخيلة وعشقه المتدفق وحبه وأشواقه جعلته أعظم شاعر يأخذ بالألباب ويسبي الأفئدة".(22)

لقد ألّف الشاعر الخاني –علاوة على ملحمة "مم و زين" معجماً منظوماً في اللغة العربية والكردية للمبتدئين والناشئين، وحسب ما نعلم فقد كان الخاني يدرّس اللغة الكردية في مدرسته في مدينة "بيازيد".. ولما وضع معجمه آنذاك كان يعتقد أن تلاميذه بحاجة إلى مثله. يتحدث الخاني عن عمله في مقدمة معجمه على الشكل التالي:

Ev çend kelîme ne, ji luxatan
Vêk êxistin Ehmedê Xanî
Navê (Nûbihara Biçûkan) lê danî
Ne ji bo sahib rewacan
(23).Belkî ji bo biçûkêt Kurmancan

يقول الشاعر هنا ما فحواه:" هذه كلمات لغوية ألفها "أحمد خاني" بعنوان" نوبهار" –أي الربيع الجديد" لصغار الأكراد". وينقل الرواة عن الشاعر أنه ألّف كتاباً في علم الفلك... ولقد كان لأحمد خاني التأثير الفعّال في أساليب أولئك الكتاب والشعراء الذين أتوا من بعده، وساروا على نهجه فاستفادوا من علمه وأدبه وشعره ودليلنا في ما ذهبنا إليه أن الشاعر الكبير

"حاجي قادر كويي"(1817-1897) الذي يعتبر ويعرف بين الأكراد بلقب أحمدي خاني الثاني- يلهج بذكره في شعره ولا يكف عن الثناء عليه والاعتراف بفضله ونبوغه وتفوقه وسمو قدره.(24)
ولا مندوحة لنا من العودة إلى الشاعر:"فقي طيران" والتحدث عنه فهو أول شاعر يمارس كتابة النثر ويسهم في بناء هيكل النثر الكردي والارتقاء به.
وكتابه النثري بعنوان "برسيس Ber Sîs" هو النموذج أو المثال الأول عن النثر الكردي، وفي هذا الكتاب يتناول موضوعاً اسطورياً خرافياً "ميثولوجيا" مشبعاً بالمردة والجان والعمالقة والغيلان إلى جانب تناوله الحياة الاجتماعية في تلك الفترة من الزمن... وهذا الكتاب يقدم للقارئ معلومات مفيدة ومثيرة.(25)
إضافة إلى إمارة "بوتان" التي احتضنت الآداب واللغة الكردية وسارت بها إلى مراتب عالية، علينا أن لا نغفل أمر الإمارات الكردية الأخرى مثل إمارة: أردلان، وبابان اللتين ساهمتا مع إمارة " بوتان" في أداء دور عظيم في مجال تطوير الأدب واللغة والسعي بهما إلى الكمال... من هذه الإمارات إمارة "بابان" التي كانت تقع في رقعة من الأرض التي تعرف اليوم باسم "العراق". وقد ظلت هذه الإمارة أقوى الإمارات منذ عام 1500م حتى عام 1850م وكان لها أبلغ الأثر في سياسة الدولة العثمانية كما كان لها إسهام كبير جداً في آداب اللهجة الكردية الجنوبية (اللهجة الصورانية) ولغتها.(26)
إن مدينة "السليمانية" التي كانت هي مركزاً للعلوم والآداب والثقافات في غابر الأيام هي اليوم أيضاً أهم مركز للأدب والثقافة والعلوم والفنون... تكثر فيها المدارس والمعاهد والجامعات ودور العلم.. وهي موقع تجاري هام تنشط فيها الحركات التجارية تأتيها الوفود والسياح والزوار.. تتمتع بحرية مطلقة واستقلال داخلي.. وبفضل تلك الآداب والثقافات من علوم ولغات بلغت هذه المدينة تلك الدرجة الرفيعة من الحضارة والرقي. وضمن رقعة الأرض البابانية (إمارة بابان) نشأت مدرسة خاصة بلغة الجنوب أيْ "الصورانية" على غرار تلك المدرسة التي نشأت في إمارة "بوتان".
وبريادة شعراء وكتاب مثل نالي (1797-1855)م، وسالم (1800-1866)م، وكردي (1803-1849)م وقعت جميع أرجاء كردستان تحت تأثير هذه النهضة التي تحدثت عنها.(27)
إنّ الشاعر "نالي" و"سالم" من الكتاب الأكراد الخالدين، كان هذان الكاتبان الشاعران صديقين حميمين تربطهما وشائج متينة من الصداقة، وكان كل منهما يقيم في مكان بعيداً عن الآخر، يثابران على تبادل الرسائل شعراً.
ولدى دراسة آثار هذين الشاعرين نجد أن "نالي" قد أرسى قواعد شعره على صعيد مشاعره وتجاربه الشخصية ولغته ثرة وغزيرة، مترعة بالرموز والإيحاءات. وقد كان "نالي" مؤمناً بتوحد الأكراد وتضامنهم وكان يسعى إلى تحقيق ذلك. ويتمنى بكل صدق وحرارة أن تنهض إمارة "بابان" بدور قيادي في توحيد الأكراد. إلا أن أحلامه لم تثمر، وبسبب الضغوط غادر وطنه وهاجر إلى بلادٍ غريبة، وعاش في المنفى... في دمشق واستانبول وفي مكة ومات في بلاد الاغتراب، من بلاد المنفى كان يراسل خلّهُ وصديقه "سالم" بشعر على غاية من العذوبة والطلاوة، وقصائده هي أجمل شعر كتب باللغة الكردية دون مراء. وكان شعره ينضح بلواعج وأحزان ولهفة شاعرٍ نفي عن أرضه، زاخراً بالآمال الجسام والدعوة إلى غايات ومقاصد شريفة ميمونة، يضجُّ بالصراخ والتمرد على الحياة البائسة المشردة، حافلاً بالتحريض على مواجهة الطغاة والظالمين وكسر شوكتهم والتصدي لهم بكل بأس وعنفوان والثورة على طغيان الدولة العثمانية وجبروتها، مليء ببلاغة وعذوبة لا حدّ لهما، طافح بالمعاني الأدبية الشفافة وبالمشاعر الإنسانية وأحاسيس الصداقة.. فكأنما أبيات تلك القصائد درر ولآليء منظومة براقة... ونجد في ردود الشاعر "سالم" أسلوباً رائعاً في التعبير عن خبيئة نفسه من الشوق والحب والعواطف الجياشة التي يكنها لصديقه في بلد المنفى.
ومن غير هذين الشاعرين ظهر شعراء وكتاب بارزون جديرون بالذكر وعلى الجهات الأدبية الإعلامية إيراد أسمائهم في تاريخ الأدب الكردي مثل: حاجي قادر كويي (1817-1897)م، والشيخ رضا طالباني (1836-1910)م، و وفائي (1836-1892)م، وأديب (1862-1917)م، ومحوي (1830-1909)م. ومن بين هؤلاء الشعراء على المرء أن يتذكر حاجي قادر كويي.
كان الشاعر حاجي قادر كويي من أكثر الشعراء الذين ساروا على نهج أحمد خاني، نباهةً ونبوغاً، فقد أثرى وأغنى اللغة الكردية وآدابها بأفانين شعره وبدائع نظمه وسار بها نحو الرفعة والسمو. وببلاغة لغته وجزالة قصائده غدا أعظم شاعر باللغة الصورانية (لهجة الجنوب) كما كان أحمد خاني أعظم الشعراء في جزيرة بوتان، ... وبفضل أدبه الرفيع وأحاسيسه الإنسانية والقومية أصبح أكبر وأعظم شعراء القرن التاسع عشر.(28)
في بعض قصائده يتوجه بالسؤال إلى القراء الذين يجدون غضاضة في اللغة الكردية على الشكل التالي:

Kurdî axir bilê çi ye eybî?
Her kelamî heq e, niye eybî?
Ya legel farisî çi ferqî heye?
Bo çi ev rast e, bo çi em kemiye?(29)

هل من عيب في اللغة الكردية؟
وهل بينها وبين الفارسية بَوْنٌ؟
ولماذا تكون تلك صحيحة وهذه معتلة؟

والشاعر الذي يلهج باسم الأكراد في قصائده ويكثر من ذكرهم ويتحدث عن تأخرهم عن الحضارة وتخلفهم عن المعرفة هو في كل الأحوال ليس سوى الشاعر: حاجي قادر كويي.

يذكر "أمير حسان بور" في عمله القيم لنيل شهادة الدكتوراه أن كلمتي "Nûsîn نوسين" و "كتابKîtab " وردتا مراراً في قصائد الشاعر حاجي قادر كويي وهما من أكثر الكلمات التي زخر بها شعره. عاش أعوامه الأخيرة في عاصمة الدولة العثمانية حيث اختلط بأفراد الأسر الكردية الكبيرة، وغدا أكثر قرباً من العالم الحديث. وفي هذه الأثناء درّس أفراد الأسرة الكبيرة، أسرة آخر أمراء بوتان. الأمير بدرخان التي كانت تقيم في منفاها في استانبول (كان الأمير بدرخان يقيم آنذاك في دمشق حيث وافته المنية إلا أن أسرته كانت مقيمة في استانبول).

لقد كانت لتجاربه وحياته الجديدة أثر إيجابي عميق في شعره.

أما إمارة "أردلان" فكانت تقع في رقعة الأرض التي يطلقون عليها اليوم اسم "إيران".. وكانت هذه الإمارة من أقوى الإمارات الكردية التي نشأت على أرض كردستان ازدهرت فيها الآداب والثقافات متفوقة على سائر الإمارات في الثقافة والقوة. كثر فيها الشعراء والكتاب وأهل المعرفة. وكان الناس في هذه الإمارات يتكلمون اللغة الكردية (اللهجة الهورامية) وبها كان الكتاب والأدباء والشعراء يدونون كتاباتهم وينظمون قصائدهم، وجميع الأعمال التي كتبت بهذه اللغة (اللهجة الهورامية) تبلغ درجة عالية من البلاغة والأداء وقد حافظت على قيمتها الفنية وتأثيرها حتى هذه الأيام ولم تفقد منها شيئاً على مرّ الزمن.

كانت اللهجة "الهورامية" هي اللغة الرسمية لدى طريقة "أهل الحق"(30) وهي الطريقة الصوفية الكردية ذات الانتشار الواسع وكثرة الأتباع في إمارة "أردلان". وظلت اللهجة الهورامية لغة أدبية رفيعة في مدى القرنين السابع عشر والثامن عشر وبقيت كذلك حتى آخر أيام انهيار الإمارة الاردلانية في القرن التاسع عشر. وقد خرّجت هذه الإمارة عدداً هائلاً من الشعراء والأدباء والعلماء الذين يتداولون اللهجة الهورامية. ولا بد لنا من ذكر أسماء هؤلاء الشعراء: البصراني (1641-1702)م، خاناي قوبادي (1700-1759)م، مولوي (1806-1882)م وأحمد بكي كوماسي. وأكبر الشعراء الذين كتبوا باللهجة الهورامية هو الشاعر: المولوي. الذي أحبه الأكراد وأعجبوا بشعره إعجاباً كبيراً وحفظوه وتداولوه ونال بينهم حظوة كبيرة وشهرة واسعة، وقد حاز تلك المحبة والتقدير وذيوع الصيت إبّان حياته. وكان عشاق شعره يتمثلون به ويستشهدون بأبياته وينشدون قصائده واسمه الحقيقي هو سيد عبدالرحمن وكان شعره في ميدان التصوف يفوق شعر المتصوفين سمواً ورفعة من بينهم ملا أحمد الجزيري وال"محوي". ولديوانه سمعة حسنة وشهرة واسعة بين الجماهير الكردية وهو الذي نشر أول مرة بفضل الشاعر "بيرمرد" في كردستان العراق عام 1936م وما زال الناس حتى هذه الأيام يحفظون مواعظه الدينية. وقبل أن توافيه المنية بزمن قصير كفّ بصره ومع ذلك ظل مثابراً على الكتابة والتأليف. إنه بعد اسطوناً من أساطين الشعر الكردي ومدماكاً في أسس النظم.(31)

بيد أن هذه النهضة التي تحدثنا عنها قليلاً كان عليها أن تزداد تطوراً مع مرور الأيام (32) إلا أنها –واأسفاه- إنهارت وتداعت للسقوط بعد تمزق أوصال الإمارات الكردية وخلت منها ساحة الأدب.(33)

لقد سبق لنا آنفاً أن نوهنا بأن إمارة "بوتان" كانت أكثر الإمارات الكردية ثقافة وأكثرها اهتماماً بالآداب... هذه الإمارة التي زالت على يد العثمانيين.

في أعوام 1800م ظهرت حالة من أحوال اليقظة والإباء القومي والرفض في أنحاء كردستان. ففي تلك الأعوام بدأت الوثبة القومية والتمرد على الظلم في إمارة "هكاري" وإمارة "بادينان" وإمارة "صوران" وكذا إمارة "بابان" (كانت هذه الإمارات مرتبطة بالدولة العثمانية) وإمارة "أردلان" وإمارة "موكري" (كانت هاتان الإمارتان تابعة للدولة الصفوية-الإيرانية). بعد اندحار انتفاضة الأمير محمد الرواندوزي عام 1926م بدأت ثورة الأمير بدرخان. كانت إمارة جزيرة "بوتان" تحكمها أسرة "أزيزان" منذ مائة عام وفيما بعد، وكان الأمير بدرخان آخر أمراء هذه الإمارة الذي تسنم سدة الإمارة عام 1821م.(34) هذا الأمير الذي نشأ وترعرع وهو يرضع لبان الشعر والحكمة من ديواني ملا أحمد الجزيري وملا أحمد الخاني وتشبع فكره وحسه بالمفهوم القومي فجعل نشر هذا الوعي همه الأول ودأب على رأب صدع الإمارات والحاكميات وتوحيدها في دولة واحدة وقوية لمقاومة السلطة العثمانية وزرع هذا الفكر في عقول الأفراد حتى صار جزءاً من حياتهم الاجتماعية والسياسية.

اتصل الأمير بدرخان بأمير "هكاري" نورالله وأمير "موكس" محمود خان واتفق معهم على بعض الأمور السياسية فقويت شوكتهم السياسية والعسكرية في "سرحدان" و "موش" و "قارس" وذاعت دعوتهم في جميع أرجاء كردستان وكادت الأمور أن تستقيم لهم إلا أن أحداثاً وقعت فشب عداء وخصومات بين الأكراد والنسطوريين جعلت الجميع في شغل شاغل. شن الأمير بدرخان حملة شعواء على النسطوريين وألحق بهم هزيمة منكرة. إلا أن هذا الهجوم كان بداية النهاية للإمارات الكردية، لأن الدول الأوروبية استنكرت هذه العملية ونددت بها وشجبتها بعنف ولاسيما انكلترا وفرنسا وألحت هذه الدول على السلطات العثمانية أن تثأر للنسطوريين، وكانت الدولة العثمانية على كامل الأهبة والاستعداد لمثل هذا المطلب وتبحث عن ذريعة للاعتداء وفي عام 1947م جهزت جيشاً جراراً مدججاً بالأسلحة والعتاد واقتحمته في جزيرة "بوتان" فلما تمكنت من الانتصار على الأمير بدرخان الذي كان يُعرف مثل "ملك" لكردستان أرسلته مع أفراد أسرته الكبيرة إلى المنفى. استقرت الأسرة في استانبول واستتب بها المقام أما الأمير بدرخان فقد أبعدته الدولة العثمانية للإقامة في جزيرة "كريت" ومن "كريت" فيما بعد أرسلته إلى دمشق حيث توفي هناك عام 1868م.(35)

لقد أدت الأسرة البدرخانية دوراً عظيماً في تاريخ الأكراد الحديث، ولهذا أطلت الحديث عن الأمير بدرخان ونفيه ونفي أسرته. وفي الحقيقة فإن أولاد الأمير بدرخان وأحفاده قدموا للأكراد منافع جليلة في العمل السياسي وفي مجال اللغة والثقافة والأدب وسوف أتحدث عن كل مآثرهم كلما مرّ شيء من ذلك بذاكرتي فقد ظلوا دائبين على تطوير الآداب حتى عام 1978م وتركوا آثارهم العميقة الخالدة في بنية الثقافة الكردية وملامحها.

يتضح مما سبق من السطور أن الآداب والثقافات واللغة الكردية كانت تحت هيمنة ثقافات لغات أخرى ومهددة بالضياع والانقراض. وبسبب انقسام البلاد والظلم الواقع على الجماهير وتمزق الأواصر بين الأفراد وتفكك بنيان المجتمع والاضطرابات الداخلية والخارجية لم تدع للإنسان الكردي فرصة للتفكير في شؤون أدبه وثقافته فما أنشأ الأكراد مؤسسات ومدارس ومعاهد أو جامعات ولم يقيموا دوراً للنشر والطباعة والتوزيع ولم يصدروا صحيفة أو مجلة ولم يستطيعوا –وهذا هو الأهم- أن يزيحوا شعار العزلة ويكسروا طوق التشتت ويخلقوا جواً للتواصل بين الكتاب والمثقفين والمتنورين والفنانين حتى يستطيع هؤلاء الناس مجتمعين بتضافر جهودهم أن ينيروا عقول العامة ويؤثروا في فكرهم.
ولهذه الأسباب- فإن المرء لا يستطيع أن يجد أدباً رفيعاً جداً أو ثقافة عالية في بلد مثل كردستان حيث يعيش الشعب في أحوال بائسة مزرية يرزأ تحت الهموم محروماً من تلقي العلوم والثقافة، والتدوين.
وليس في وسع المرء أيضاً أن يقارن الأدب الكردي بآداب الأقوام الأخرى التي قطعت شوطاً بعيداً في ميادين المدنية والحضارة والاستقلال الفكري.
(يتبع)[1]

خصائص السجل

الكتاب:	ادبي
الكتاب:	النقد الأدبي
نوع الوثيقة:	ترجمة
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان
ترجم من اللغة:	ک. شمال ح. لاتين
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع https://dilawererebi.wordpress.com/- 13-01-2023

کاتی تۆمارکردن:	2023/13/1 1:38:44 PM
ناوی تۆمارکار:	ئاراس حسۆ

بابەت: 141

بواكير الحركة السياسية الكوردية في سوريا: المنفى، جمعية خويبون، اختراع "غرب كوردستان"

https://www.kurdipedia.org/?q=20230101134156455816

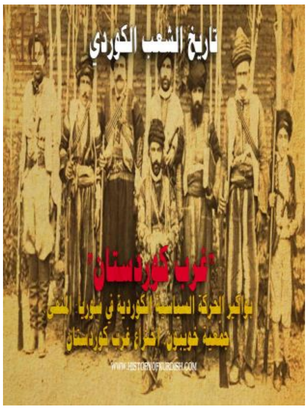

لم تشهد الساحة السورية قبيل سنة 1956 م أي بوادر تنظيمية كردية تحمل تطلعات سياسية ذات توجهات قومية داخل سوريا، وقد اقتصر النشاط القومي الوحيد قبل الاستقلال عن فرنسا على نخبة من اللاجئين السي اسيين الأكراد في سوريا، وكان موجها بالأساس لحركة النضال إلى خارج سوريا، كما ترافق مع إنشاء مراكز سياسية وثقافية كردية بارزة في دمشق وبيروت.[1]
كان الإنجاز الأهم لتلك الطبقة السياسية والنخبوية من الأكراد هو تأسيس منظمة الاستقلال الكرديّة تحت اسم (خويبون)، التي نجحت في عقد مؤتمرها الأول في 7 تشرين الأول سنة 1927م في منطقة بحمدون اللبنانية،[2] وكان غرضها الأساسي من هذا الاجتماع هو صياغة لغة قومية مشتركة للكفاح ضدَّ النظام التركي الكمالي،[3] وإدارة النشاطات الكردية ضدَّ الترك،[4] والسعي الى استقلال كردستان من نير الأتراك.[5]
ينقسم هذا البحث إلى قسمين رئيسيين نستعرض من خلالهما مايلي:
الأول: مرحلة ثورة الشيخ سعيد بيران الكردي ضدَّ الاتراك عام 1925م.
الثاني: مرحلة تأسيس جمعية خويبون الكردية في سوريا، ودورها في بناء الوعي القومي

الكردي.
ثورة الشيخ سعيد الكردي 1925
شكلت ثورة الشيخ سعيد الكردي[6] ضدَّ الكماليين سنة 1925م نقطة تحوّل أساسية في التاريخ الحديث للأكراد، وذلك على الرغم من انطلاقتها تحت شعارات دينية بداعي الحفاظ على الشريعة، واتهام السلطات الكمالية بمحاولات القضاء على الإسلام. إلا أن الأحداث التي تلت ثورة الشيخ سعيد، وانتهت باعدامه، كانت بمثابة الحدث الذي استطاعت بعض النخب الثقافية الكردية توظيفه من أجل تعزيز مفهوم التضحية في سبيل القضية القومية الكردية، انطلاقا من أن التضحية هي الآلية المركزية التي تضمن تحديد هوية الأمة المتخيّلة. إضافة الى أن استمرار ضمان إعادة التذكير والاحتفال بذكرى الشهيد الأول (سعيد بيران)، عند أولئك الذين يعيشون القضية، كان بمثابة الحدث القادر دوما إلى إعادة التأكيد على حقيقة الجماعة المتخيلة الكردية في مواجهة قتلتها (الأعداء الذين يمكن دائماً، إن دعت الحاجة التعرف على ذراريهم)[7].
يصف برونسن حركة الشيخ سعيد بوصفها كانت جزءاً من الحركات الصوفية الجهادية المعادية للاستعمار، والتي استُعملتْ كوعاء لاحتواء المقاومة وتوجيهها ضدَّ العدو المغتصِب للحقوق، ولذلك غالبا ما تمت مقارنة هذه الحركة، التي استخدمت الطريقة النقشبندية في حركتها، وبين الحركة السنوسية في ليبيا.[8] كذلك يعطي عبد الملك فرات حفيد الشيخ سعيد تصوراً مشابهاً عن حركة جده فيقول: "إن حركة جدي كانت شبيهة بالحركات الإسلامية المناوئة للاستعمار كالحركة السنوسية في ليبيا، والحركة المهدية في السودان، وحركة الخلافة في الهند، لكن الفرق بين هذه الحركات وحركة الشيخ سعيد أفندي، أن الأولى كانت موجهة ضد الاستعمار المباشر، في حين كانت حركة الشيخ سعيد موجهة ضد الاستعمار الجديد التركي، والذي تُجسده حكومة مصطفى كمال اللادينية الغربية"[9].
عبّر الشيخ سعيد عن توجهه في خطبته التي ألقاها في قرية بيران في بداية الانتفاضة في 13 آذار 1925 وجاء فيها: "إن حكومة أنقرة ألغت المدارس الإسلامية، والإدارات والمؤسسات المتعلّقة بالإسلام، وخاصة الأوقاف، وربطت تلك المدارس بالمدارس القومية الحديثة، وفي هذه الأيام بدأ بعض الملحدين يطاولون اللسان على الدين والرسول الكريم، فإني سأبدأ الجهاد، إذا استطعت، ولن أدّخر جهداً في هذا، إن شاء الله".[10]
في حين يشير تقرير استخباراتي فرنسي صادر في 25 شباط 1925م إلى ثورة الشيخ سعيد التي جاءت وفق تقدير كاتبه للمطالبة بما منحتهم إياه اتفاقية سيفر، ومما جاء فيه: "هؤلاء الأكراد المحرّضون من قبل الشيخ سعيد، مستثمرين المشاعر الدينية العميقة لجمهور جاهل، يطالبون من جديد بالاستقلال الذي كان قد منحتهم إياه اتفاقية سيفر"[11]. إن الأحداث التي أعقبت ثورة الشيخ سعيد سنة 1925م كانت مأساوية، خاصة بعد عصيان عشائر قوجان، وبعد العصيان المسلح أيضاً في جبال آغري عام 1926م والذي شاركت به عشائر جلالي وحسنانلي وحيرانلي تحت قيادة برخو الجلالي مطالبين بعودة كافة المهجرين الأكراد إلى ديارهم.[12] إذ نجحت القوات التركية في القضاء على الثورة كما تشير نشرة خويبون المنشورة سنة 1930م،[13] وجاء فيها: "أن القوات التركية دفعت بالثوّار للاعتصام برؤوس الجبال، كما أجبرت آخرين على أن يلجأوا إلى البلاد الإيرانية والعراقية والسورية"[14]. يشير أرشاك سافرستيان الذي عاصر تلك الأحداث إلى التدفق الكردي الكبير من تركيا إلى سوريا آنذاك، واستقرارهم هناك، ولا سيما في الزاوية الشمالية الشرقية المتاخمة للحدود العراقية التركية.[15] وبهذا بات آلاف الأكراد النازحين من تركيا يعيشون داخل الأراضي السورية تحت سلطة الفرنسيين، والتي شجعت عملية استقبال المزيد من النازحين للإقامة في الجزيرة.[16] وبحسب التقارير الفرنسية فقد ارتفع عدد القرى الكردية في المنطقة من 45 قرية سنة 1927م إلى نحو 700 عام 1939م.[17]
وفي ظل تلك الظروف تأسست (الجمعية الخيرية للكرد المشردين) في مدينة الحسكة سنة 1932م برعاية خويبون، وكان هدفها مد يد المساعدة للمُبعدين والمهجرين الكرد من تركيا بعد فشل الحركات الكردية فيها.[18]
حركة خويبون 1927- 1946
إن ممارسات الحكومة التركية بعد فشل ثورة الشيخ سعيد الكردي كانت قد طالت بطبيعة الحال جميع أعضاء الجمعيات والمنظمات السياسية الكردية الذين كانوا يمثلون الطبقة

المثقفة، كما طالت العديد من زعماء العشائر والشخصيات الاجتماعية المؤثرة، واضطرار هؤلاء إلى اللجوء إلى سوريا والعراق.[19] وقد عمل هؤلاء على محاولة جمع شتاتهم لقيادة نضال كردي جديد، والعمل على تأسيس تنظيم سياسي كردي، و إجراء اتصالات مع شخصيات وقوى خارج المجال الكردي، كالأرمن الذين كانوا مناوئين للأتراك أيضاً، وقد ساهم ممدوح سليم في إجراء اتصالات معهم ساعدت على تأمين دعم مالي ومعنوي للتنظيم الكردي الجديد،[20] الذي أطلق عليه خويبون، وهي تسمية كردية يقابلها بالعربية (كُن أنت نفسك).

كان تركيب حركة خويبون متناقضاً من حيث وجود أقلية متعلمة قومية ميسورة كأبناء عائلة بدرخان، وآل جميل باشا وغيرهم من المعارضين القادمين من اسطنبول، وبعض الرجال العسكريين كإحسان نوري، إضافة إلى آغوات وشيوخ عشائر كان من الصعب إقناعهم بالتخلي عن طموحهم بالزعامات المحلية واستبدال الولاء القبلي بالولاء القومي،[21] كما واجهتهم أيضاً صعوبات في بادئ الأمر لايجاد صيغة لتمرير التحالف الاستراتيجي مع الطاشناق الأرمني "المسيحيين"، أمام آغوات الأكراد الذي نظروا إليهم في تلك المرحلة كأعداء لدودين وخونة.[22]

انْصبَّت جهود خويبون بشكل خاص على الكرد اللاجئين إلى سوريا ومن أصل تركي (على حد تعبير البرفيسور جوردي غورغس)[23]، اعتقاداً بأنهم الأكثر تأثراً بالخطابات المعادية للكمالية، وكانت النتائج بالفعل مشجعة كما يشير جوردي[24] في الشمال السوري خاصة بعد وصول لاجئين جدد سنة 1929م، الذي أعطى بدوره زخماً للحركة القومية الكردية.[25]

وتوضح مقررات المؤتمر التأسيسي لأول حركة سياسية كردية منظمة، أن الحركة كانت تدعو للنضال ضمن إطار وجغرافية تركيا الحالية فقط، ومما جاء في المقررات:[26]

إدامة الثورة والنضال ضدّ الترك، إلى أن يغادر آخر جندي تركي الأراضي الكردية الطاهرة.

تأسيس علاقات أخوية دائمة مع الحكومة الإيرانية والشعب الفارسي الشقيق.

تأسيس العلاقات الأخوية والحبية الدائمة، مع حكومتي العراق وسوريا، والاكتفاء بالحقوق التي خولتها صكوك الانتداب، وعدم مطالبة حكوميتهما بأي حق سياسي آخر.

الرعيل الأول في منظمة خويبون ونشاطاته:

لا تزال التقارير التي تتحدث عن أسماء مؤسسي خويبون متضاربة، لكن هناك أسماء مشتركة أو شبه مجمع عليها عمّن حضر المؤتمر التأسيسي، وهم : (جلادت بدرخان، فاهان بابازيان، ممدوح سليم وانلي، د. شكري سكفان، فهمي لجي، حاجو آغا، كامل أفندي[27]، كريم أفندي، أمين أحمد بريخان، بدر الدين آغا، بوزان شاهين بك، مصطفى شاهين بك، ملا أحمد شوزي[28]، فقه عبد الله جزري).[29]، وقد نقل بعض المثقفين الكرد كصلاح بدر الدين معلومات خاطئة بخصوص أسماء من حضروا المؤتمر، فذكر في لائحته اسماء مثل (قدري بك جميل باشا، وأكرم بك جميل باشا، وعثمان صبري، والدكتور نافذ، وعارف عباس، وشوكت زلفي)، وهؤلاء جميعاً جاؤوا إلى سوريا بعد تأسيس خويبون بفترات متفرقة، وبعضهم لم يحضر إلى سوريا أصلاً، كما ورد في تاريخ كتاباتهم.[30]

اتجهت خويبون إلى الانخراط في العمل العسكري في آب 1930، بيد أن ذلك الخيار لم يكن مدروساً بالشكل الكافي، فمنيت بفشل كبير. كما أظهر هذا الخيار هشاشة نقص في وحدة العمل الكردي وخوار زعماء القبائل الكردية وفق تعبير بيير روندو الذي ينقله غورغاس،[31] فحاجو آغا تردد في اقتحام مدينة ميديات وتساءل عن ردة فعل الفرنسيين، وعبر عن هواجسه في شأن مستقبل قبيلته وفي شأن وضعه كوجيه في الجزيرة العليا،[32] وكذلك لم تقدم القوى التي كان يقودها أبناء شاهين بك وأبناء ابراهيم باشا الملي على المشاركة، وذلك لأسباب تتعلق بالمصالح والامتيازات التي اكتسبوها في ظل الحماية الفرنسية. [33]

ربما تلك الأسباب ذاتها دفعت أوصمان صبري إلى أن يكشف في مذكراته عن استياءه البالغ من ضعف وعجر خويبون، كما اتهم بعض العوائل الكردية الكبيرة التي كان زعماءها مؤسسين في خويبون، والتي تعيش على الحدود السورية التركية وسوقت نفسها كعوائل وطنية وتحمل الهمّ القومي الكردي، بأنهم جواسيس للفرنسيين، يرسلون قطّاع الطرق واللصوص من عشائرهم إلى داخل الأراضي التركية لغزو العشائر الكردية هناك وتقاسم الغنائم.[34] كما ينقل صبري شهادة إلياس ديركي الذي هاجر إلى سوريا سنة 1929م مع

أبناء جميل قدري باشا، فيتحدث متنهداً عن واقع خويبون بالقول: "من لم يعرف رجال خويبون يعتقد أنهم من الرجال الوطنيين، لكن عندما يتعامل المرء معهم ويتعرف عليهم، يدرك تماماً أن هؤلاء الرجال هم أعداء الشعب الكردي".[35]

ويضيف إلياس ديريكي في حديثه عن واقع الأكراد العام على الحدود آنذاك فيقول: "لقد دمَّرنَا بيتنا عندما تركنا أوطاننا وجئنا إلى هنا نصرف المال الحرام من النهب، يبعدنا الفرنسيون عن الحدود عندما لا ننفذ ما يطلب منا ويمنعونا عن التحرك. كنا ندفع أنفسنا للقتل ونبحث عن تدمير شعبنا الكردي، فليدمر الله بيوت من كان السبب".[36]

وعلى المستوى الثقافي، يبدو أن المنظمة حققت نجاحات جيدة، وذلك بفضل الجهود الحثيثة التي بذلها المثقفون القوميون الكرد داخل المنظمة، وخاصة أبناء بدرخان الذين استخدموا الأحرف اللاتينية منذ عام 1932م على اعتبار أن اللاتينية هي أكثر انسجاماً مع سياق الاحرف الصوتية الكردية، كما أن هذا الخيار بالنسبة لهم كان يساعدهم على التقرب أكثر من البلدان الغربية التي تستخدم اللاتينية. في هذا السياق وضع جلادت بدرخان كتاب الصرف وكتاب "نحو الكردية "، كما قام بتحرير المجلة الثنائية اللغة (الكردية الفرنسية) هاوار وملحقها روناهي. أما شقيقه كاميران فقد ساعد في البداية أيضا في مسألة تحريرهاوار، وصار فيما بعد مسؤولاً عن جريدة روزانو "اليوم الجديد" وملحقها ستير "النجمة".

وكاميران هو ايضاً صاحب ترجمة للقرآن إلى اللغة الكردية وقاموس كردي الماني، وكتب مدرسية كردية عديدة ومؤلفات بالفرنسية عن الأدب الكردي، وعمل أيضاً كمذيع في إذاعة الشرق في بيروت لبرنامج في فرنسا حيث كان يدير منذ عام 1947 كرسي اللغة الكردية في معهد اللغات الشرقية في باريس.

وفي هذا السياق، يمكن أن نشير الى أهم الشخصيات التي لعبت دوراً فاعلا في المنظمة وهي كالتالي:

جلادت بدرخان: (1893-1951)

هو ابن أمين عالي بدرخان (حفيد بدرخان باشا)، ولد في اسطنبول، ونشأ في العاصمة العثمانية ودرس في مدارسها الابتدائية والثانوية متنقلاً بين عدة ولايات عثمانية مرافقاً لوالده آنذاك،[37] وبعد الحكم عليه بالإعدام من قبل النظام الكمالي الجديد، توجه إلى بيروت حيث شارك في المؤتمر الاول لرابطة خويبون عام 1927م.

جلادت بدرخان

وعن علاقته بالفرنسيين يشير جوردي غورغس[38] بالقول: "لقد تحوّل مع أخيه كاميران لاتصالهما الدائم بالسلطات المنتدبة كمخبرين مميزين للفرنسيين".[39] ابتعد جلادت بدرخان عن خويبون وعن السياسة، ليصبح أحد محركي الحركة الثقافية الكردية في سوريا. وأخيراً، وضع حادث حصل قرب منزله في دمشق عام 1951 حداً لحياته.

كاميران بدرخان: (1895-1978)

شقيق جلادت، ولد في اسطنبول،[40] وأكمل دراسته الابتدائية والثانوية فيها، وكان مجازاً بالحقوق من جامعة إسطنبول. بات كاميران ممثلاً لخويبون في بيروت وصار فيما بعد المحرك الآخر للثقافة الكردية باللهجة الكرمانجية، وظل كاميران خلال السنين التي أمضاها في فرنسا مدافعاً عن القضية الكردية لدى الدول الغربية الكبرى.

سوريّا بدرخان: (1883-1938)

الشقيق الأكبر لجلادت، غادر نهائياً تركيا عام 1913م وأعاد إصدار جريدة كردستان خلال الحرب العالمية الأولى في القاهرة حتى عام 1917، وأنشأ ايضاً في القاهرة لجنة استقلال الكرد. وصل إلى سوريا عام 1927م ، وانضم لاحقاً إلى رابطة خويبون، وقد منع منذ عام 1930 من الإقامة على الاراضي الخاضعة للانتداب الفرنسي فاضطر إلى الذهاب إلى باريس حيث مثل رابطة خويبون.

ملا أحمد شوزي (1907- 1982)

اسمه أحمد عبد الرحمن شاهين آغا، ينسب إلى مسقط رأسه (قرية شوز) التابعة لولاية سرت التركية. بعد مقتل والده هرب إلى قرية باسرت عند خالته (زوجة الشيخ حسين والد الشيخ إبراهيم حقي)[41]، نزح مع عائلة الشيخ إبراهيم حقي إلى الموصل بعد اندلاع ثورة الشيخ سعيد، واستطاع ملا أحمد إكمال دراسته في بغداد في مدرسة رواس للعلوم الدينية، وشارك في مؤتمر خويبون. تنقل بين العراق وسوريا، وعاش في ديريك ثم استقر سنتين في قرية عابرة ثم سكن القامشلي سنة 1946م. [42]

ممدوح سليم وانلي (1897-1976)
(وانلي) نسبة إلى مسقط رأسه بلدة وان في تركيا، درس العلوم السياسية في اسطنبول. كان من أنصار استقلال كردستان وجمعية ترقي كردستان KTC، ولجأ بالتوالي إلى مصر، بيروت، أنطاكية حيث صار معلماً، ثم انتقل لدمشق، وأصبح ضمن رابطة خويبون التي ظل فيها حتى حلها. كان من أنصار اللغة الفرنسية، ويصفه الضباط الفرنسيون كرجل حازم ومستقيم وجدير بالثقة.[43] اعتزل مبكراً العمل السياسي، تزوج من شركسية وعاش في دمشق.[44]
إحسان نوري (1893-1976)
ولد في بدليس في تركيا الحالية، درس في الأكاديمية العسكرية الحربية في اسطنبول، صار قائداً في الجيش العثماني وأرسل إلى الجبهة الروسية لمقاتلة جند القيصر، تم اختياره من قبل خويبون لقيادة القوات المسلحة، فقاد انتفاضة آرارات، وأُنيط به مهام إدارة الحركة القومية الكردية في ديرسيم.[45] وقد لجأ إحسان نوري بعد هزيمة الانتفاضة إلى إيران، وبقي في طهران إلى تاريخ وفاته في سنة 1976م حيث قضى بعد أن دهسته دراجة في طهران[46].
فهمي الليجي (1887-1967)
الليجي او اللجي نسبة إلى مسقط رأسه بلدة ليجه جنوب شرق تركيا، واسمه الحقيقي فهمي بلال[47]. كان كاتباً للشيخ سعيد الكردي قائد الثورة سنة 1925 وقريباً منه، ثم اختار المنفى في سوريا هرباً من القمع الكمالي، وشارك في الأنشطة الأولى في رابطة خويبون. لكنه ابتعد عن خويبون بسبب التحالف الكردي الأرمني الذي دافع عنه آل بدرخان، وعبر الليجي عن مخاوفه في وقوع كردستان في يد الأرمن.[48]
حاجو آغا (1888-1940)
زعيم قبيلة الهفيركا في منطقة طور عابدين، تُظهر التقارير الفرنسية التعاون الذي كان قائماً بينه وبين السلطات التركية، إلى حد أن وضع الأتراك بعض العناصر العسكرية بزي مدني تحت تصرفه[49]. عند انطلاق ثورة الشيخ سعيد الكردي سنة 1925م كان حاجو آغا يقيم تحالفاً مع الكماليين الأتراك، لذلك لم يفتح جانباً للثورة، لكنه وفق بعض المصادر لم يشارك في قمعها كما فعلت القبائل الاخرى، فقاطعه الكماليون بعد بضعة أشهر وبدؤوا بدعم خصومه في القبيلة لانتزاع زعامتها منه.
حاجو اغا جالسا برفقة أعضاء من جمعية خويبون
اضطر إلى اللجوء إلى العراق بعد أن سمحت له السلطات البريطانية بذلك فانتقل ولاؤه إلى البريطانيين، لكن سرعان ما اشترطوا نزع سلاحه وأفراد قبيلته وإقامته ببغداد بعيداً عن المنطقة الكردية في العراق، فاستدار حاجو آغا بصحبة زعماء أكراد لاجئين ومنهم أمين آغا إلى السلطات الفرنسية في سوريا من جديد، و التي سمحت له أخيراً بالإقامة في سوريا، مقابل الرضوخ للأوامر التي تعطى له ولزعماء آخرين،[50] وأعطاه الفرنسيون بعد ذلك نظراً لموالاته أربع قرى منها قبور البيض (Kubre el Bid) – القحطانية لاحقاً. انضم حاجو آغا لخويبون الأمر الذي أدى إلى تعزيز سمعته كزعيم قومي في الجزيرة، وكان على علاقة متينة مع الإخوة بدرخان.
بوزان شاهين (1895-1968) ومصطفى شاهين (؟-1953)
زعيما قبيلة البرازي المقيمة تقليدياً في سهول أورفا، وقد انتخب مصطفى نائباً في البرلمان السوري، وانتسب الأخوان إلى خويبون حتى حلها.
الشيخ عبد الرحمن غاريزي (1869-1932)
ولد في غورجة في منطقة بوتان جنوب شرق تركيا. درس في اليمن قبل العودة إلى بلده، ولجأ إلى سوريا بسبب عدائه للإصلاحات العلمانية. انتسب الشيخ عبد الرحمن إلى خويبون وكلف بمهمات كثيرة في منطقة بوتان وهكّاري. كما أُرسل إلى أوروبا للدفاع عن القضية الكردية في مؤتمر التضامن مع الشعوب المقهورة سنة 1930، وبعد ستة أشهر عاد إلى دمشق حيث تعاون مع حزب الطاشناق الأرمني، وقتل نتيجة خيانة خلال مهمة في تركيا بحسب ما ينقل جوردي عن أحمد نامه.
أكرم جميل باشا (1891-1974)
ولد في ديار بكر في عائلة وجهاء، ودرس في اسطنبول وأكمل دراسته في أوروبا بين عامي 1912-1913، قبل أن يعود إلى اسطنبول، حيث أسس مع طلاب كرد آخرين الهيفي. بعد الحرب العالمية الأولى عاد إلى ديار بكر وصار عضواً مؤسساً في الجمعية الكردية ترقي.

انتسب في ديار بكر إلى لجنة أزادي، واختار اللجوء إلى سوريا عام 1929 برفقة ثلاثة من أبناء عمومته : قدري، محمد، بدري جميل باشا، ووصل أخوه مقداد إلى سوريا بعدهم بفترة وجيزة، وانتسب أكرم إلى رابطة خويبون وأصبح أميناً عاماً لها بين عامي 1939-1944.
قدري جميل باشا (1892-1973)
ولد في ديار بكر، ودرس أيضاً في اسطنبول، ، صار بعد الحرب عضواً في الجمعية الكردية ترقي KTC، وبعد نفيه إلى سوريا أصبح عضواً في رابطة خويبون وأميناً عاماً لها بين عامي 1934-1939.
عثمان صبري (1905-1993)
ولد في قرية نارين في اقليم اديمان في تركيا، وهو أحد أبناء زعيم قبيلة المرداس، لجأ إلى سوريا عام 1929، حيث اتصل بقادة رابطة خويبون، وقاد ما بين عامي 1930-1932 العديد من الحملات العسكرية على تركيا. وأوصمان (أو عثمان) صبري واحد من ثلاثة اشخاص أسسوا أول حزب كردي في سوريا، تزعم الحزب الديمقراطي الكردي اليساري في سوريا سنة 1965، واتخذ في أواخر حياته موقفاً مؤيداً لأوجلان ضدّ مسعود البرزاني.[51]
أحمد نافذ يوسف زازا (1902-1966)
اسمه مركب (احمد نافذ) وهو ابن الملا يوسف زازا. أصله من مدينة معدن (مادن) التركية، درس فيها ثم في ديار بكر، وأنهى دراسة الطب في إسطنبول. اختار اللجوء إلى سوريا سنة 1930، بعد مناقشات طويلة مع صديقيه عارف عبّاس و شوكي زلفت اللذان أغرتهما فكرة اللجوء إلى سوريا أيضاً، فتمكنوا سنة 1930م من الوصول إلى حلب، وطلبوا حق اللجوء[52]. عمل طبيباً في دمشق حيث اتصل مع أعضاء خويبون، ثم استوطن عين ديوار بعد أن تم تعيينه فيها طبيباً شرعياً.
نور الدين يوسف زازا (1919-1989)
شقيق أحمد نافذ الاصغر، كان عمره عشر سنوات فقط عندما لجأ مع شقيقه أحمد نافذ عام 1930. التحق بمدرسة داخلية في حلب، ولم يلبث أن انتقل مع شقيقه إلى دمشق، متجهين بادئ الأمر إلى حي الأكراد إلى منزل علي آغا زلفو. وكان حي الأكراد حينها ينقسم إلى ثلاثة أقسام من حيث اللغة كما يصف زازا، قسم يتحدث الكردية ومليء بالمنفيين القادمين من تركيا، وقسم تختلط فيه اللغتان، وقسم نسي سكانه لغتهم ولم يعرفوا إلا العربية.[53] انخرط نور الدين في العمل السياسي خلال الحرب العالمية الثانية، وعمل عام 1946 مساعداً لكرمان بدرخان في إذاعة برنامج اللغة الكردية من راديو الشرق في بيروت، وصار فيما بعد أحد مؤسسي الحزب الديمقراطي الكردي في سوريا عام 1957، ثم اختار المنفى في سويسرا وتوفي فيها.
عارف عباس (1900-1984)
من مدينة معدن (مادن) ومن وسط ميسور، وهو والد الدكتور دارا عارف. درس في اسطنبول منذ العاشرة من عمره وتابع تعليمه في المعهد الزراعي وعين مديراً للزراعة في ديار بكر، وفي سنة 1930 اختار المنفى في سوريا. وقد وجد عارف عباس عملاً في الجزيرة (الحسكة) بصفة اختصاصي في مكافحة الجراد،[54] وانتسب في سوريا إلى رابطة خويبون، وفي عام 1936 قررت السلطات الفرنسية بضغط من تركيا نقله إلى تدمر.
شوكت زلفي (1899-؟)
أصله من معدن أيضاً، عُيِّنَ استاذاً في ديار بكر لمدة 6 سنوات، وعاد إلى معدن، لكنه نقل إلى أضنة. لجأ إلى سوريا عام 1930 مع نافذ وعباس، عمل مترجماً في عين ديوار في خدمة الأجهزة الخاصة الفرنسية، وعاد إلى دمشق بعد تسريحه عام 1932 لمدة سنة ونصف. وشغل شوكت زلفي منصب سكرتير المؤسسة الخيرية الكردية في الجزيرة، وهي مؤسسة ارتبطت بخويبون. ثم منصب سكرتير لبلدية عين ديوار.
جكر خوين (1903-1984)
كان يعرف باسمه : شيخموس حسن (ملا شيخموس) ولد في قرية هزار بمنطقة ماردين من عائلة فقيرة وأقام في عامودا. ظل بدون تعليم حتى سن الثامنة عشرة، ثم بدأ دراسة دينية في حجرة عبيد الله سيدا القادم من هيزان. انضم إلى خويبون وكان يعتبر متطرفاً مثل عثمان صبري في علاقته مع الآغوات الأكراد، وأخذ يعبّر عن الامل بإصلاحات اجتماعية لمصلحة الشعب في مواجهة الأقوياء في المجتمع الكردي التقليدي. كان عضواً في منظمة الحزب الشيوعي، قبل أن تحدث خلافات في المنظمة انسحب على أثرها بعد رفاقه وشكلوا حزب

آزادي (الحرية) في آواخر 1957م. نجح الحزب الديمقراطي الكردي في سوريا بإقناعهم بحل الحزب وانضمامهم لصفوفهم، وهذا ماحصل بعد بضعة أشهر.[55]

تطور الخطاب الكردي 1949- 1957

حتى بداية تأسيس أول حزب سياسي كردي في سوريا، لم تكن هناك أي إشارة لأي طموح سياسي كردي في سوريا. ورغم تطور الخطاب الكردي في الخمسينات، فان الأكراد الذين اضطروا للهروب باتجاه سوريا بعد عام 1925م بقوا في نظر عشائرهم بوصفهم يعيشون خارج وطنهم كردستان، الأمر الذي يشير اليه صبري في روايته عن هجرة عشيرته بعد غدر حلفائها بها.[56] بالإضافة لذلك، فإن القوميين من الرعيل الأول الكردي ظلوا يقطعون العهود على أنفسهم بأن ثورتهم لا تنتهي إلا بطرد جميع الأتراك من جنود وموظفين من أراضي كردستان العزيزة الطاهرة، أو بإطلاق آخر رصاصة في كردستان، أي باستشهاد آخر مجاهد كردي على حد تعبير جلادت بدرخان.[57]

ولذلك فان الحركة السياسية والثقافية الكردية في سوريا لم تكن تنظر أبداً إلى الأكراد المتواجدين على الأراضي السورية بأنهم جزء مما بات يعرف بكردستان الكبرى كما بات يتجه الخطاب الكردي لاحقاً، ولعل ما يؤكد ذلك هو التقرير الصادر عن جمعية خويبون حول سكان كردستان المنشور في باريس سنة 1948م، حيث يشير التقرير الى أكراد سوريا والاتحاد السوفيتي بوصفهم أكراد يعيشون خارج كردستان.[58]

مع ذلك، فان الخطاب الكردي سيشهد تطوراً مع نهاية الأربعينات. فالبنود التي وضعتها خويبون حول احترام سيادة العراق وإيران وبناء علاقات أخوية مع حكومتيها، وعدم وجود مطلب سياسي لها في العراق، يبدو أنها بدأت تتلاشى مع تفجّر مفاجآت جديدة في المنطقة. اذ أعلن القاضي محمد في 22 كانون الثاني 1946م عن إنشاء جمهورية كردية في مهاباد – إيران- [59]، وتم تعيين مصطفى البرزاني إضافة إلى ثلاثة زعماء محليين آخرين برتبة مارشال لقوات مهاباد[60]، وبالتالي اتسعت جبهة نضال الأكراد لتشمل بلدين آخرين إضافة إلى تركيا التي كانت البلد الوحيد الذي تهيمن على كردستان وفق المفهوم الكردي آنذاك.

يظهر ذلك التطور في خطاب كاميران بدرخان أحد أبرز رموز (خويبون)، وابن العائلة التي أقامت حكومة شبه ذاتية في جزيرة ابن عمر في النصف الثاني من القرن التاسع عشر. ففي محاضرته التي حملت عنوان "المشكلة الكردية" أمام الجمعية الملكية الآسيوية بلندن في 6- تموز – 1949م، يذكر نتيجة مفادها: "استولت على الشعب الكردي ثلاث دول، لذلك انقسمت كردستان بين هذه الدول الثلاث وهي إيران وتركيا والعراق"[61].

كذلك نجد رأي نور الدين الديرسمي (وهو شخصية قيادية كردية معروفة آنذاك) الذي يستعرض القضية الكردية بشرح مطول منشور عبر جريدة الحرية في عددها العاشر لسنة 1957م فيقول: " لقد قسمت الأطماع الغاشمة كردستان إلى ثلاثة أجزاء، كان أولها من حصة تركيا، والقسم الثاني من حصة إيران، والقسم الثالث ضمن حدود الدولة العراقية"[62].

مع ذلك، ستبقى سوريا بعيداً عن أي طموح أو مطالب كردية لفترة طويلة قبل أن تنضم لقائمة الدول التي باتت وفق المخيال الكردي ضمن الدول التي "تغتصب" أرض كردستان، كما سيمر معنا.

تأسيس أول حزب كردي في سوريا 1956م

هناك عدة روايات متداخلة حول تاريخ تأسيس أول حزب كردي، ونواته الحقيقية، ومؤسسيه الفعليين. وعلى الرغم من أن التصوّر السائد في الشارع الكردي بأن عام 1957م هو عام ميلاد أول حزب كردي في سوريا، إلا أن بعض المعطيات تشير إلى أن فكرة إنشاء أول حزب كردي كانت قد انطلقت سنة 1956م، وهذا ما يؤكده أوصمان صبري في مقابلة له في نشرة أرمانج سنة 1984م.[63] وقد تطورت نواته وتوسعت، لتعلن عن انطلاقته في عام 1957م كما سيمر معنا. وتتوافق معظم المصادر والشهادات والوثائق على أن عثمان صبري (أوصمان) الذي لجأ سنة 1930 لسوريا هو صاحب مبادرة تأسيس أول حزب كردي في سوريا سنة 1956م[64]. وذلك امتداداً لتأسيسه في عام 1955م ((جمعية إحياء الثقافة الكردية))[65].

تم اختيار نور الدين زازا الذي لم يكن يعرف حرفاً عربياً حين لجأ إلى سوريا سنة 1930م وفق ماجاء في مذكراته[66]، رئيساً للحزب الكردي الجديد في سوريا سنة 1958م. غير أن

عبد الحميد درويش يشير إلى أن نور الدين زازا انضم للحزب في بداية 1958م، واختارته اللجنة المركزية التي كانت قائمة قبله رئيساً للحزب[67].
في نفس السياق، يعرض الكاتب الكردي هوشنك أوسي معلومات أخرى عن تاسيس أول حزب، ويربطها بالعلاقات الجيدة التي كانت تربط الملا مصطفى البرزاني بالقوميين العرب من ناصريين وبعثيين، والذين رحبوا بإنشاء حزب كردي لمواجهة نوري السعيد وحلف بغداد، بشرط ألا يهتم الحزب بكرد سوريا، بل يكون نشاطه موجهاً لإثارة القلاقل في تركيا[68].
من جانب آخر، يشير صلاح بدر الدين (السياسي والكاتب الكردي)، أنه بالإضافة إلى اعتبار خويبون تشكل المنظمة – الأم- للحركات السياسية الكردية، فأن أكراد سوريا استفادوا من أسبقية تجربة أكراد إيران والعراق في تشكيل حزبيهم، والتأثير المتزايد في حركات البرزاني الخالد – على حد تعبيره- وتصاعد وهج الفكرالقومي لديهم. [69] وكذلك يشير محمد نيو من الرعيل الأول إلى الميول الاشتراكية أيضاً في برنامج الحزب الكردي الأول منذ بدء تأسيسه ويتفق بذلك مع صلاح بدر الدين.[70]
عبد الحميد درويش الذي سيمثل الجناح اليميني للحزب بعد انشقاقه في الستينات، يذكر بأنه كان أحد ثلاثة مؤسسين فقط للحزب في أواسط سنة 1956م برفقة عثمان صبري وحمزة نويران، وأن نور الدين زازا كان مؤيداً لتأسيس مثل هذا التنظيم.[71] ويشير درويش القريب من جناح الطالباني في العراق، بأن التسمية التي اتفقوا عليها حول اسم الحزب كانت: حزب الأكراد الديمقراطيين السوريين. وأن بين من ساعدهم في تأسيس أول حزب كردي السيد جلال الطالباني، الذي تواجد في سوريا آنذاك بسبب ملاحقته من قبل الحكم الملكي في العراق.[72] بعد أن كان قد أخذ ضوءاً أخضر من المسؤول الأمني البارز عبد الحميد السراج للاتصال بالنخب الكردية السورية آنذاك.[73] مع مرحلة الستينات والسبعينيات، أخذت الساحة السياسية الكردية في سوريا، تشهد توزعا وانشطارات سياسية جديدة، وذلك على الرغم من أن معظمها أبقى على برامجه السياسية وشعاراته كما هي بعد الانشقاق، بل حتى أسماء الأحزاب كانت متشابهة ومتطابقة في كثير من الأحياء، لا يتغير فيها سوى اسم رئيس الحزب الجديد (المنشق). وسنتناول مرحلة الانشقاقات في الحركة الكردية في بحث مستقل نظراً لأهمية الملف وتشعبه.
خُلاصة
لعل مراجعة الحركة السياسية الكردية، والعاملين عليها منذ بداياتها في سوريا، تُظهر بأن الرعيل الأول لهذه الحركة كانوا يمثلون النخبة الثقافية والسياسية والاجتماعية لما يمكن أن نسميه (أكراد المنفى)، وذلك بعد سلسلة ثورات قام بها الأكراد في تركيا منيت بالفشل لأسباب متعددة، أهمها ضعف الجبهة الداخلية الكردية، والانقسامات في المجتمع الكردي وبشكل خاص في عصر الزعامات القبلية، وتمكن الأتراك غالباً من جذب بعض القبائل الكردية إليهم واستخدامهم لضرب الأكراد الثائرين، تماماً كما حدث بين الأتراك وكور حيسن باشا رئيس عشيرة حيدران الكردية الذي ساهم بقمع ثورة الشيخ سعيد، وكان متهماً بالخيانة والتعاون مع العدو [74].
يعاني الخطاب السياسي الكردي من الضبابية وعدم الوضوح، وشهد في كل مراحله تذبذباً وانقساماً، فقد كان الخطاب الكردي يستثني سوريا من مجال الطموح القومي للأكراد، كونهم اعتبروا سوريا ملجأً آمناً لهم وقاعدة لانطلاق نضالهم تجاه المناطق الكردية التي فرض الأتراك السيطرة عليها. وبدأت تلك المعطيات تتغير مع ظهور الجيل الثاني والثالث، خاصة بعد انتعاش الحركة الكردية في المجال العربي وبشكل خاص في العراق، وشهد الخطاب الكردي في سوريا تطوراً واضحاً في إطار المطالب القومية المتصاعدة، بدءا من عام 2004م بعد الغزو الأمريكي للعراق، ليبلغ الخطاب القومي الكردي ذروته في سوريا بعد اندلاع الثورة السوريّة حيث بات أكثر حديةً في طرح مشروع قومي كردي في سوريا وفق تعريف المسألة الكردية في سوريا بأنها [قضيّة أرض وشعب]
المراجع:
[1] وديع جويده، الحركة القومية الكردية، نشأتها وتطورها، قدم له مارتن برونسن، مجموعة مترجمين، الفارابي، (بيروت 2013)، ص 352
[2] ديفيد مكدول، تاريخ الأكراد الحديث، ترجمة راج آل محمد، دار الفارابي، (بيروت 2004) ، ص 318

[3] جوردي غورغاس، الحركة الكردية التركية في المنفى، ترجمة جورج البطل، دار آراس (أربيل 2013)، ص 147
[4] وديع جويده، المصدر السابق، ص 352
[5] د. بله ج شيركوه، القضية الكردية، ماضي الكرد وحاضرهم، جمعية خويبون الكردية الوطنية، النشرة الخامسة، ص 113
[6] هو الشيخ سعيد بن محمود بن علي (البالوي) قضاء بالو بولاية لازغ، ولد سنة 1865، وكان أحد مشايخ الطريقة النقشبندية.
[7] جوردي غورغاس، المصدر السابق، ص 206
[8] Bruinessen, Martin, Agha, Shaikh and State, The Social and Political Structures of Kurdistan. 1992, Zed books ltd، London & New jersey. P. 296-297
[9] عثمان علي، الحركة الكردية المعاصرة، المعهد العالمي للفكر الإسلامي، ط2 ، (فرجينيا 2008) ، ص 556
[10] المصدر السابق ص 557.
[11] المفوضية العليا للجمهورية الفرنسية في سورية ولبنان ، إدارة المخابرات ، بيروت ، (وارد) هيئة الأركان العامة- قسم الدراسات
رقم 988 .تاريخ 16 أذار1925، راجع الرابط.
[12][12] د. ابراهيم الداقوقي، أكراد تركيا، دار المدى للثقافة والنشر، (دمشق 2003)، ص 195
[13] د. بله ج شيركوه، القضية الكردية، ماضي الكرد وحاضرهم، جمعية خويبون الكردية الوطنية، النشرة الخامسة، ص 95
[14] المصدر السابق
[15] أرشاك سافراستيان، الكرد وكردستان ، لندن 1948، ترجمة الدكتور أحمد خليل، مؤسسة سما للثقافة الكردية 2007، ص 169
[16] جوردي غورغاس، المصدر السابق، ص 62
[17] جوردي غورغاس، المصدر السابق ص 65
[18] الأسرة البدرخانية، نشاطها السياسي والثقافي، ص 150
[19] د. صلاح محمد سليم هروي، الأسرة البدرخانية، نشاطها السياسي والثقافي، الدار العربية للموسوعات، ط1 (بيروت 2006) ، ص 116.
[20] المصدر السابق، ص 116
[21] المصدر السابق ، ص 147
[22] هوكر طاهر توفيق، الكرد والمسألة الأرمنية، دار آراس، ط1، (أربيل 2012)، ص 314
[23] جوردي غورغس، المصدر السابق، ص 148
[24] جوردي غورغس باحث متخصص في التاريخ الحديث وعلم الاجتماع و محاضر في جامعة فريبورغ وجامعة نيوشاتل وعامل في مؤسسة العلوم الوطنية السويسرية على ابحاث تختص بالأقليات في الشرق الأوسط.
[25] المصدر السابق
[26] د. بله ج شيركوه، القضية الكردية، ماضي الكرد وحاضرهم، جمعية خويبون الكردية الوطنية، النشرة الخامسة، ص 108
[27] كريم افندي من اكراد العراق
[28] ملا أحمد عبد الرحمن شاهين آغا، يلقب ب (ملا احمد شوزي)، ولد سنة 1907م في قرية شوز التابعة لولاية سرت في تركيا،
[29] مذكرات ملا احمد شوزي، راجع مجلة القلم الجديد الصادرة عن رابطة الكتاب والصحفيين الكرد في سوريا، العدد 8، كانون الثاني/ يناير 2013.
[30] راجع مذكرات نور الدين زازا (حياتي ككردي)، ومذكرات اوصمان صبري، وفي سبيل كردستان لزنار سلوبي.
[31] جوردي غورغاس، ص 302
[32] المصدر السابق

[33] جوردي غورغاس، المصدر السابق
[34] جوردي غورغاس، المصدر السابق،ص 108
[35] المصدر السابق 108-109
[36] المصدر السابق 108
[37] الأسرة البدرخانية، المصدر السابق ص 84
[38] جوردي غورغاس، المصدر السابق، ص 155
[39] جوردي غورغاس، المصدر السابق، ص 155
[40] الأسرة البدرخانية، نشاطها السياسي والثقافي، ص 82
[41] مجلة القلم الجديد، العدد 8 ، كانون الثاني ، 2013، الذكرى الثلاثون لرحيل ملا احمد شوزي، ص 12
[42] المصدر السابق
[43] غورغسي، نقلاً عن وثيقة فرنسية صادرة من دمشق في 29 سبتمبر 1927 تحمل الرقم 571 .
[44] نور الدين زازا، حياتي ككوردي، ص 231
[45] مذكرات إحسان نوري باشا، ترجمة عبد الستار قاسم كلهور، مؤسسة موكرياني للبحوث والنشر، ط1 (دهوك 2008)، ص 22
[46] المصدر السابق، ص 88
[47] محمود محمود، الصراع الكردي – الكردي ، رؤية أدبية عبر ترجمة فصل من رواية الفيلسوف، الحوار المتمدن، العدد 1682، 23 ايلول 2006.
[48] Zinar Shiro, (Neteweperwer û xebatkarê kurd: Fehmiyê Licî), Armanc newspeaper issued by the Demokratic Union of Kurdish worker, N 71, April 1987
[49] برقية مرسلة من الجنرال القائد المؤقت للفرقة الثانية إلى الجنرال المفوض السامي، إدارة المخابرات والمكتب العسكري، وارد سكرتارية المفوضية في 3 ايلول برقم 1615، دولة حلب 30 آب 1923. راجع الرابط.
[50] جوردي غورغاس، المصدر السابق، ص 84
[51] صلاح بدر الدين، ص 56
[52] نور الدين زازا، حياتي ككوردي، ترجمة خسروا بوتاني، ص 73
[53] نور الدين زازا، المصدر السابق، ص 89-90
[54] نور لدين زازا، المصدر السابق، ص 93
[55] عبد الحميد درويش، اضواء على الحركة الكردية في سورية، ص 23
[56] أوصمان صبري، ص 24
[57] د. بله ج شيركوه، القضية الكردية، ماضي الكرد وحاضرهم، جمعية خويبون الكردية الوطنية، النشرة الخامسة، برعاية رابطة كاوا الثقافية، دار الكتاب ، ط1، (بيروت 1986)، ص 123
[58] الدكتور شاكر خاصباك، الأكراد، دراسة جغرافية اثنوغرافية، الدار العربية للموسوعات، ط1، (بيروت 2005)، ص 519
[59] ديفيد مكدول، تاريخ الأكراد الحديث، ص 374
[60] المصدر السابق
[61] البدرخانيون في جزيرة بوطان – ماليميسانز- وثائق جمعية العائلة البدرخانية – ترجمة كولبهار بدرخان – مطبعة اميرال ، لبنان- بيروت صفحة 193.
[62] نشرت في مجلة الحرية في العدد 10، تاريخ 21 آيار سنة 1957، وفي جريدة الوعي العربي في العدد 96 في 23 تموز 1957، راجع: من أدب القضية، وثائق، دولار زنكي وأحمد شهاب، ط1 ، طبعة خاصة، (ألمانيا 2011) ، ص 67.
[63] نشرة أرمانج، العدد الرابع، تشرين الثاني، 1984م، مقابلة مع عثمان صبري
[64] عبد الحميد درويش، ندوة في القامشلي بتاريخ 3 تموز 2007 ، منشورة في جريدة التقدمي، جريدة نصف شهرية يصدرها الحزب الديمقراطي التقدمي الكردي في سوريا، العدد 503، أوائل آب 2007م. ومنشورة عبر ولاتي مه: راجع الرابط.
[65] عبد الحميد درويش، أضواء على الحركة الكردية في سوريا، ص 13

[66] نورد الدين زازا، المصدر السابق، ص 85
[67] عبد الحميد درويش، إضاءة على الحركة الكردية في سوريا، ص 21
[68] هوشنك أوسي، صحيفة العرب اللندنية، عبد الحميد درويش طالباني سوريا واللحظة الكردية بين المحاور المتصارعة، 20 فبراير 2016، العدد 10191، ص 13.
[69] صلاح بدر الدين، الحركة القومية الكردية في سورية، 25-26
[70] مجلة الحوار الثقافية الكردية، السنة 15، العددان 60-61، سنة 2008، ص 27
[71] عبد الحميد درويش، أضواء على الحركة الكردية في سوريا، ص 14
[72] عبد الحميد درويش ، المصدر السابق.
[73] هوشنك أوسي، صحيفة العرب، عبد الحميد درويش طالباني سوريا واللحظة الكردية بين المحاور المتصارعة، 20 فبراير 2016، العدد 10191، ص 13.
[74] مذكرات إحسان نوري باشا، ترجمة عبد الستار قاسم كلهور، مؤسسة موكرياني للبحوث والنشر، ط1، (دهوك 2008)، ص 48[1]

خصائص السجل

الكتاب:	سيرة
الكتاب:	تطوير
الكتاب:	مقالات ومقابلات
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
الدولة - الأقليم:	غرب كردستان
الدولة - الأقليم:	سورية

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع https://historyofkurdish.com/- 01-01-2023
کاتی تۆمارکردن: 2023/1/1 1:41:56 PM
ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 142

تاريخ تقسيم كوردستان بدءاً من معركة جالديران انتهاءاً باتفاقية لوزان

https://www.kurdipedia.org/?q=20170815140641142248

بدأت المشكلة الكوردية تظهر بصورة واضحة في العصر الحديث عند اصطدام الدولتين الصفوية الشيعية والعثمانية السنية عام (1514م) في معركة جالديران التي كانت كبيرة وغير حاسمة، كان من نتائجها تقسيم كوردستان لأول مرة، حيث تم إحتلال قسم منها من قِبل العثمانيين والقسم الآخر إحتله الصفويون. في 17 ايار سنة 1639، تمّ تثبيت ذلك التقسيم نهائياً بموجب معاهدة قصر شيرين (زهاب) التي أُبرمت بين الإمبراطوريتين المذكورتَين كان للكورد دوراً حاسماً في إنتصار الدولة العثمانية على الدولة الصفوية، حيث تحالف معظم الأمراء الكورد مع العثمانيين. لعِب العامل الطائفي دوراً بارزاً في التحالف الكوردي – العثماني، حيث أن أكثرية الكورد والأتراك ينتمون الى المذهب السُنّي (1)
في عام (1515م) قام العلامة إدريس، بعد تفويضه من قبل السلطان العثماني، بعقد اتفاقية مع الأمراء الكورد، يتضمن اعتراف الدولة العثمانية بسيادة تلك الإمارات على كوردستان، وبقاء الحكم الوراثي فيها، ومساندة الأستانة لها عند تعرضها للغزو أو الاعتداء مقابل أن تدفع الإمارات الكوردية رسوم سنوية كرمز لتبعيتها للدولة العثمانية، وأن تشارك إلى جانب

الجيش العثماني في أية معارك تخوضها الإمبراطورية، إضافة إلى ذكر اسم السلطان والدعاء له من على المنابر في خطبة الجمعة. وقد تضمن هذا الاتفاق اعترافًا من الدولة العثمانية بالسلطات الكوردية.....

ومنذ ذلك الحين تغيرت مخططات الكورد لمستقبلهم، وصاروا يتطلعون إلى الاستقلال عن كل الدول التي يعيشون فيها، وإقامة دولة كوردية تقوم على وحدة العِرق الكوردي، وليس على أية رابطة أخرى، ومن ثَمَّ الانفصال عن الخلافة الإسلامية الكبرى القائمة في عصرهم وهي الخلافة العثمانية.(2)

اتفاقيات ومعاهدات بين العثمانيين والصفويين

عام (1555م) عقدت الدولتان العثمانية والصفوية اتفاقية ثنائية بين السلطان العثماني سليمان القانوني والشاه طهماسب عُرِفت باتفاقية أماسيا لتعيين الحدود تُعدُّ هذه المعاهدة أول معاهدة رسمية بين الدولتين.

وتمَّ بموجبها تكريس تقسيم كردستان رسميًّا وفق وثيقة رسمية، نصت على تعيين الحدود بين الدولتين، وخاصة في مناطق شهرزور، وقارص، وبايزيد (وهي مناطق كوردية صرفة) هذه الاتفاقية تلتها عدة اتفاقيات معاهدات اخرى

أ-معاهدة زهاو أو تنظيم الحدود عام (1639م)

ب-أرضروم الأولى (1823م)

ج-أرضروم الثانية (1847م)

د-اتفاقية طهران (1911م)

هـ-واتفاقية تخطيط الحدود بين الدولتين: الإيرانية والعثمانية عام (1913م) في الأستانة هذه الاتفاقيات والمعاهدات كانت بمثابة صفعة لآمال الشعب الكوردي في الحصول على استقلالهم......... (3)

ضُرِبَت الجهود الكوردية للاستقلال في مقتل إثر اتفاقية سايكس بيكو عام (1916م)؛ التي ضمت القسم الاكبر من كوردستان العثمانية الى ثلاث كيانات سياسية مصطنعة تركيا،سوريا،العراق حيث اجتمع وزراء الخارجية الروسية والبريطانية والفرنسية، ودارت بينهم مباحثات سرية حول الترتيبات المقبلة للشرق الأوسط، بعد أن أصبحت هزيمة ألمانيا وحليفتها الدولة العثمانية وشيكة، وتضمنت الاتفاقية تقسيم تركة الدولة العثمانية، وبما أن القسم الأكبر من كردستان كان تحت السيطرة العثمانية، فقد شملها التقسيم، وهذا الوضع الجديد عمَّق بشكل فعّال من تعقيد المشكلة الكوردية؛ حيث تُعَدُّ معاهدة سايكس بيكو أول معاهدة دولية اشتركت فيها ثلاث دول كبرى، وحطمت الآمال الكوردية في تحقيق حلمهم في تقرير المصير.

ركز الكورد اهتمامهم نحو مؤتمر الصلح الذي انعقد في باريس في مارس 1919م، خاصة وأن هذا العام قد حفل بالآمال بالنسبة للكورد والعرب والأرمن، فقد أقبلت هذه السنة ومعها وعود ويلسون بتقرير مصير الشعوب.

ففي البند الثاني عشر يقول

12. ضمان سيادة الأجزاء التركية وإعطاء الشعوب الأخرى غير التركية التي تخضع لها حق تقرير المصير، وحرية المرور في المضائق لجميع السفن بضمان دولي. (4)

اتفاقية سايكس بيكو 1916

اتفاقية سيفر

وقّعت حكومة إسطنبول برئاسة علي رضا باشا يوم 10-08-1920 على معاهدة (سيفر) والتي نصّت على الاعتراف بأرمينيا، والعراق وسورية تحت الانتداب الفرنسي والبريطاني.

كما نصّت البنود 62، 63، 644 من الفقرة الثالثة على منح المناطق الكورديّة الحكم الذاتي، واحتمال حصول كوردستان على الاستقلال، والسماح لولاية الموصل بالانضمام إلى كوردستان، طبقاً للبند 62. ونصّ البند 64 من الاتفاقيّة على التالي: (في غضون سنة واحدة من هذا التاريخ، إذا ظهر الشعب الكوردي القاطن ضمن المناطق المحددة في المادة 62، أن اغلبيّة سكان تلك المناطق ترغب في الاستقلال عن تركيا، واذا رأى المجلس (مجلس عصبة الأمم) أن هؤلاء جديرون بهذا الاستقلال، وإذا أوصى بأن تمنح لهم، فعلى تركيا أن توافق على تنفيذ مثل هذه التوصية، وان تتنازل عن كل حقوقها وامتيازاتها في تلك المناطق). (5)

الأتراك والعرب والفرس يتبجحون بأن كوردستان لم تكن مستقلة في السابق في العصر

الحديث ولذلك لا يحق لها الإستقلال، بينما كانت كوردستان جزءاً من الإمبراطورية العثمانية، كغيرها من المناطق وأن العراق الحالي وسوريا وتركيا ولبنان والسعودية والأردن الحالية وغيرها من دول المنطقة، لم يكن لها وجود قبل الحرب العالمية الأولى ككيانات سياسية، حالها حال كوردستان
اتفاقية سيفر-الاراضي المخصصة لدولة كوردستان تظهر بالون الاصفر والابيض
اتفاقية لوزان
رفضت حكومة أنقرة هذه المعاهدة سيفر واعتبرتها إذلالاً للسلطنة وظلماً بحقّها، وتخاذلاً من حكومة إسطنبول والسلطان، وان الفريق الحاكم في إسطنبول قد خان الوطن.
ففي 30-10-1922 قدّم مصطفى كمال اتاتورك مشروع قرار إلى البرلمان يطالب فيه بإلغاء السلطنة ويتهم السلطان بالخيانة العظمى. ووافق البرلمان على ذلك في 01-11-1922 بفصل السلطنة عن الخلافة وإلغاء الأولى!.
نجحت حكومة أنقرة في إقناع الكورد بإرجاء مطالبهم القوميّة، عبر قطع الوعود لهم، فأرسل مصطفى كمال وفداً إلى مؤتمر لوزان، برئاسة صديقه عصمت إينونو (1884 - 1973). وأثناء تواجد الوفد هناك، طلب مصطفى كمال من النواب الكورد في البرلمان (72 برلماني)، الرد على الاستفسار، الذي وصله من إينونو (كوردي الأصل)، في مؤتمر لوزان، حول رغبة الكورد في البقاء ضمن الدولة التركيّة الجديدة. فردّ النائب الكردي عن محافظة (أرضروم) جنوب شرقي تركيا، حسين عوني بيك، قائلاً: (إن هذه البلاد هي للأكراد والأتراك. وإن حقّ التحدّث من هذه المنصّة (البرلمان)، هو للأُمتَين، الكرديّة والتركيّة). وأيده النواب الكورد في البرلمان. وبموجبه، أعلن إينونو في مؤتمر لوزان، أن (تركيا هي للشعبَين، التركي والكوردي، المتساويَين أمام الدولة، ويتمتعان بحقوق قوميّة متساوية).
وحين وجد المشاركون، أن الكورد، لا يريدون الانفصال عن تركيا، وأن الأخيرة وعدت بتلبية مطالبهم القوميّة، وافقوا على غض النظر عن أي فكرة لاستقلال كردستان، وحذفوا ذكر الكورد من وثائق المؤتمر.
وتمّ التوقيع على معاهدة لوزان بين الحلفاء وحكومة أنقرة في 24-07-1923.
وبعد إعلان مصطفى كمال – أتاتورك ولادة الجمهوريّة التركيّة في 29-10-1923، وضمانه دعم الغرب والقوى العظمى، وتغاضيها عن مذابح الأرمن وحقوق الكورد بدأ أتاتورك التنصّل مما جاء في معاهدة لوزان أيضاً، ووعوده للكورد.
وبدأت مرحلة مريرة ومظلمة في حياة كورد تركيا. وكردّ فعل على (خيانة) أتاتورك لوعوده التي قطعها للكورد، اندلعت انتفاضة الشيخ سعيد بيران، عام 1925، وساندها الأرمن والشركس والعرب والأشوريين في مناطق جنوب شرقي تركيا. وانتهت هذه الانتفاضة بالسحق واعتقال الشيخ سعيد وإعدامه مع رفاقه في 30-05-1925. ثم اندلعت انتفاضة جبل آغري، بقيادة الجنرال في الجيش العثماني، إحسان نوري باشا (1893 – 1976) عام 1926 واستمرّت لغاية 1930. وأيضاً تمّ سحقها.
ثمّ أتت انتفاضة الكورد العلويين في محافظة ديرسم، بقيادة سيد رضا، عام 1937 - 1938. وتمّ سحقها عبر استخدام الطيران. وكانت ابنة أتاتورك بالتبنّي، صبيحة غوكتشن (أوّل أمرأة تقود طائرة حربيّة في تركيا والعالم. ويقال إنها من أصول أرمنيّة، بحسب الكاتب التركي الأرمني الراحل هرانت دينك) هي التي تقصف مدينة ديرسم بالقنابل.
وراح في المجازر التي ارتكبت في سحق الانتفاضات الكورديّة عشرات الألوف من الكورد، ومئات الألوف من المشرّدين والمهجّرين قسراً. (6)[1]
مصدر: موقع الكتروني: ديروكا- كردي

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	تأريخ
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	جنوب كردستان
الدولة - الأقليم:	شمال كردستان

الدولة - الأقليم: غرب كردستان
الدولة - الأقليم: شرق كردستان
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | ديروكا-كردي
کاتی تۆمارکردن: 2017/15/8 2:06:41 PM
ناوی تۆمارکار: سەریاس ئەحمەد

بابەت: 143

تاريخ موجز لمشكلة الأكراد

https://www.kurdipedia.org/?q=20230121175917460155

دينا حلمي

لا أصدقاء لنا سوى الجبال.

كانت هذه إحدى المقولات الشائعة لدى الأكراد، التي ثبت صحتها تاريخيًا وعادت اليوم لتؤكد ذلك مرة أخرى. فعلى مدار سنوات طويلة، كافح الأكراد الذين يتراوح عددهم بين 25 و35 مليون نسمة، للحصول على دولة كردستان المستقلة، لكن الصراع القديم بين الدولة العثمانية والدولة الصفوية، والصدام بينهما في معركة جالديران عام 1514 كان سببًا في ظهور المشكلة الكردية وخروجها إلى العلن.

تسببت تلك المعركة في تقسيم كردستان عمليًا بين الدولتين، حرصت الدولة العثمانية بعدها على تشجيع الأكراد على الانقلاب على الدولة الصفوية، مستغلة تدهور أحوالهم وسوء معاملتهم بداخلها. نجحت في ذلك عام 1515، حيث عقدت اتفاقية مع الأكراد تعترف فيها بالسيادة الكردية على كردستان، مقابل تبعيته للدولة العثمانية.

لم تكن الاتفاقية تصريحًا بإقامة الدولة الكردية، لكن خطوة هامة حصلوا من خلالها على ما يشبه الحكم الذاتي، وشجعتهم على توسيع آفاق طموحاتهم نحو الانفصال. هذا الطموح، سريعًا ما تلاشى مع انتكاسة الأكراد عقب تخلي الدولة العثمانية عنهم وعقدها اتفاق مع الدولة الصفوية لتعيين الحدود بينهما عام 1555. بموجب هذا الاتفاق، تم تقسيم كردستان رسميًا بين الدولتين ما شكّل صفعة للطموح الكردي بالاستقلال.

أصدقاء الجبال وتجدد الطموح

جاءت الحرب العالمية الأولى سنة 1914، لتشكل صفعة أخرى لكن للدولة العثمانية هذه المرة، فبنهاية الحرب وهزيمة العثمانيين، تم توقيع معاهدة سيفر عام 1920، وتعززت معها تطلعات الأكراد في إقامة دولتهم، إذ نصت المعاهدة على حصول كردستان على الاستقلال والسماح لولاية الموصل بالانضمام إليها، مشيرة إلى أنه بعد التأكد من أهلية الأكراد لإقامة دولة مستقلة، واعتراف عصبة الأمم بها، فإن تركيا تتعهد بقبول الاستقلال وتتخلى عن حقها بهذه المنطقة.

كان ذلك أول اعتراف رسمي دولي بالمشكلة الكردية وبحقوق الأكراد في تقرير المصير. وبالطبع لم يكن يروق لأنقرة التي وصفت المعاهدة على لسان رئيسها آنذاك كمال أتاتورك بأنها بمثابة حكم الإعدام على تركيا، وحاولت بمختلف الطرق منع تطبيقها.

بالفعل نجحت مرة أخرى في إبقائها حبرًا على ورق، وتخطت الأمر لتقضي على التطلعات الكردية بالانفصال بمعاهدة لوزان عام 1923. فالمعاهدة على عكس معاهدة سيفر، لم تنص على أي حق للأكراد في الحكم الذاتي، كل ما نصت عليه تعهد أنقرة بمنح سكان تركيا الحماية والحريات الكاملة، دون أي إشارة للأكراد، ما ساهم في تبدد آمالهم، خاصة بعد أن وجدوا أنفسهم موزعين عمليًا وقانونيًا بين 4 دول (تركيا، إيران، العراق، سوريا)، بدلاً من دولتين.

لم تكن المعاهدة تأتي بتلك النصوص لولا الانتصارات الكبيرة التي حققتها تركيا الجديدة على الجيش اليوناني، لتظهر من خلالها كدولة قوية، ولتزداد معها معاناة الأكراد في الدول الأربعة، فيواجهون بالقوة أو الاضطهاد والتهميش ما دفعهم إلى التراجع والاحتماء بالجبال كملاذ يسمح لهم بالقتال ضد حكومتهم.

تركيا: الأتاتوركية بمواجهة الكردية

وبعد إعلان الجمهوريّة عام 1923، تنصل أتاتورك مما جاء بمعاهدة لوزان من وعود بمنح الحريات، أنكر التنوع القومي، أطلق عليهم أكراد الجبال، وأقصى كل من دافع عنهم تحت شعار العلمانية والتحديث.

لم يستسلم الأكراد لهذه السياسات، شنوا ثورات عدة ضدها، كان أولها عام 1925، لكن أنقرة قمعتها سريعًا. تلا ذلك ثورة

أخرى عام 1926، لم يختلف مصيرها عن سابقتها، إذ حاصرها الجيش في المناطق الجبلية وقطع عنها الإمدادات. بعد ذلك اندلعت ثورة ديرسيم، استمرت حتى عام 1938 واستخدم بها الجيش التركي الطيران الحربي والدبابات بكثافة ما تسبب بمقتل أكثر من 70 ألف كردي.

نتيجة هذا العنف، توقفت الثورات الكردية، ازداد القمع التركي للأكراد، طُمست هويتهم وثقافتهم، حُظرت أسماؤهم ولغتهم، أصبح مصير كل من يتحدث عن الهوية الكردية أو يطالب بها القتل أو الاعتقال. وفي المقابل، بدأ الأكراد الصراع المسلح، فتم تأسيس حزب العمال الكردستاني عام 1978 على يد عبد الله أوجلان الذي نادى بتأسيس دولة مستقلة في تركيا، بدأ الحزب الكفاح المسلح في 1984.

عام 2012، بدأت أنقرة محادثات سلام مع الحزب، تم الاتفاق على وقف إطلاق النار لمدة سنة، وتراجع مقاتلي الحزب إلى شمالي العراق، حدث ذلك عمليًا عام 2013، لكنه لم يستمر كثيرًا إذ انهار وقف إطلاق النار في يوليو 2015 بعد عملية انتحارية اعتبر تنظيم «داعش» مسؤولاً عنها وأسفرت عن مقتل عدد من النشطاء الأكراد في مدينة سروج ذات الأغلبية الكردية قرب الحدود السورية، واتهم حزب العمال السلطات بالتورط في الهجوم.

مع تمدد التنظيم بسوريا وانخراط الأكراد في مواجهته، ازدادت المخاوف التركية من زيادة نفوذهم، واحتمالية تأسيس دولة كردية، فتدخلت ببعض المناطق السورية على حدودها الجنوبية مثل مدن الباب وجرابلس، إدلب، فضلاً عن شن عمليات عسكرية من قبيل عفرين وغصن الزيتون وأخيرًا نبع السلام.

الأكراد بسوريا: مشكلة خلقتها الحكومات

لم تتضح معالم القومية الكردية بسوريا، انتشر الأكراد بالمدن عفرين، الحسكة، عين العرب بشكل طبيعي دون أية تفرقة. لم تظهر المشكلة، إلا نتيجة الحكومات غير الديمقراطية التي اتخذت من التعصب القومي مصدرًا لمشروعيتها.

اتخذت تلك الحكومات إجراءات تميزية ضد الأكراد جاء في مقدمتها «إحصاء الحسكة» عام 1962 الذي حرم أكثر من 70 ألف كردي من الجنسية. قسم الإحصاء الأكراد إلى من يتمتعون بالجنسية السورية، ومن يتجردون منها ومسجلون في السجلات الرسمية على أنهم أجانب، ومن هم مجردون من الجنسية وغير مقيدين في السجلات. تلا ذلك مشروع الحزام العربي مطلع السبعينيات الذي استهدف تهجير الأكراد في الحسكة على الحدود السورية التركية، واستبدالهم بالعرب، لقطع امتداداتهم القومية خارج سوريا.

رافق هذا سياسات لطمس الهوية الكردية من قبيل حرمان الأكراد من التحدث بلغتهم الخاصة، تغيير الأسماء الكردية التاريخية للقرى واستبدالها بأسماء عربية، وحرمانهم من تعلم لغتهم. وجاءت الضربة الأقوى في مارس/ آذار 2004 مع انتفاضة المناطق الكردية.

منحت الانتفاضة الأكراد ثقة كبيرة للمطالبة بحقوقهم السياسية والثقافية، ما ردت السلطات عليه بحملة قمع للمعارضة السياسية، ومختلف أنواع التنكيل حتى عام 2011، حيث شارك الأكراد بالاحتجاجات. وبادروا بالسيطرة على مناطقهم بعدما انسحبت القوات السورية لتركز على قتال المعارضة في مناطق أخرى.

العراق: امتيازات لا تنفي القمع

حصل الأكراد بالعراق على العديد من الامتيازات، لكن ذلك لا ينفي القمع الذي تعرضوا له. فعام 1946 أسسوا الحزب الديمقراطي الكردستاني بقيادة مصطفى البارزاني بهدف الحصول على الحكم الذاتي في كردستان. تمكنوا بعد ثورتهم عام 1958، من الحصول على اعتراف الدستور بالكردية كقومية، لكن ذلك لم يلب تطلعاتهم نحو الحكم الذاتي، فأعلنوا القتال المسلح عام 1961، وبعد ثلاث سنوات وقعوا مع الحكومة العراقية اتفاقية منحتهم حكمًا ذاتيًا واعترفت بحقوقهم الثقافية.

علاقاتهم بالحكومة تأزمت مرة أخرى عام 1974 بعد مطالبة البارزاني بالحصول على آبار نفط كركوك. وبنهاية السبعينيات، شنت الحكومة حملة تعريب بالمناطق الكردية خاصة كركوك الغنية بالنفط. قامت بتوطين العرب وإخراج الأكراد، لتغيير التركيبة السكانية. ازداد التصعيد بنهاية الثمانينيات (1988)، إذ شن الرئيس الراحل صدام حسين هجومًا بالأسلحة الكيماوية راح ضحيته نحو 5 آلاف كردي.

دفع التصعيد الأكراد نحو الانتفاضة مستغلين هزيمة العراق بحرب الخليج 1991، نجحوا في الحصول على الحكم الذاتي، إلا أنه لم يكن النهاية. فقد لعب التناحر الداخلي بينهم دورًا كبيرًا في تدهور أوضاعهم. وكان ذلك التناحر بدأ عام 1971، حينما انقسم الحزب الديمقراطي الكردستاني بقيادة البارزاني وتم تأسيس الاتحاد الوطني الكردستاني بقيادة جلال طالباني.

منذ ذلك الحين شهد الطرفان صراعات دموية احتدمت عام 1994، مع الحرب بين الحزبين التي تقدمت فيها قوات الاتحاد الوطني وانتزعت أربيل عاصمة الإقليم من بارزاني، فما كان من الأخير إلا أن ذهب إلى بغداد طالبًا العون من صدام حسين، الذي تدخل لينتزع السيطرة على العاصمة.

بعد الغزو الأمريكي للعراق عام 2003، اتفق الحزبان على تقاسم السلطة. تعاونا في إدارة الإقليم، فسيطرت قوات الاتحاد الوطني على السليمانية، وتحكمت قوات الديمقراطي في أربيل ودهوك. تولى البارزاني رئاسة الإقليم، فيما أصبح الطالباني أول رئيس للجمهورية من الأكراد.

بهذا استقر وضع الأكراد، كان الإقليم يتمتع برئيس وحكومة وبرلمان مستقل عن الحكومة المركزية في بغداد، ثم عادا لتوتر من جديد حينما أبدى الأكراد رغبتهم في استقلال كردستان ونظموا استفتاء للاستقلال عام 2017، حينها رفضت الحكومة

المركزية الاستفتاء واعتبره غير قانوني، ثم تنحى البارزاني عن موقعه كرئيس للإقليم.
إيران: إجهاض دولة الأكراد الوليدة
كاد الأكراد بإيران أن يحققوا حلم الدولة عام 1946، إذ أعلنوا في يناير من ذلك العام تأسيس جمهورية مهاباد، لكن السلطات الإيرانية في عهد الشاه محمد رضا بهلوي نجحت، في ديسمبر من العام ذاته، في القضاء على الدويلة الوليدة.
استمرت علاقة المد والجز مع نظام الشاه. تعرض الأكراد للاضطهاد، شاركوا في الثورة الإسلامية عام 1979، بعدها رفضوا الدستور الإيراني الجديد، اعتبروه تكريسًا للعنصرية، مما دفع المرشد آية الله الخميني إلى إعلان الجهاد ضدهم، فقصفت الطائرات الإيرانية عدة مناطق كردية، وشنت قوات الحرس الثوري هجومًا أوسع عام 1983 أدى إلى سقوط آلاف الضحايا من الأكراد.
استمرت الاحتجاجات الكردية في إيران دون أن تحقق نتائج ملموسة، ما دفعها عام 2004 إلى تأسيس حزب الحياة الحرة الكردستاني، كحزب مسلح، تابع لحزب العمال الكردستاني في تركيا. أطلق الحزب تمردًا مسلحًا، قُتل على إثره مئات من الأكراد والقوات الإيرانية. انتهى التمرد عام 2011، حيث انتهت أنشطة الحزب بعد حملة شنتها طهران على قواعده.
تاريخ من الاستغلال: أحدثه الولايات المتحدة
تخللت المحطات السابقة بتاريخ الأكراد مواقف عدة بينت مدى تخاذل الدول الكبرى وتراجعها عن وعودها لهم بالاستقلال تفضيلاً لمصالحهم السياسية والاقتصادية. كانت أبرز المواقف الاتفاق بين تركيا وبريطانيا بمعاهدة لوزان، التي تخلت فيها الدولتان عن وعودهما للأكراد بالاستقلال الذاتي، خشية من ارتماء أنقرة بأحضان الاتحاد السوفييتي، وحفاظًا على مصالحها بالداخل التركي.
على النهج البريطاني والفرنسي سارت الولايات المتحدة، فلم يكن قرارها مؤخرًا بعدم الوقوف منذ البداية في طريق الغزو التركي، الأول إذ سبقه في ذلك مرات عديدة كان أبرزها في الثمانينيات، حينما سمحت واشنطن بالهجوم الكيماوي الذي شنه نظام صدام حسين ضدهم، خشية من تعاونه مع طهران إذا وقفت لجانب الأكراد.
وفي التسعينيات عقب إخراج الجيش العراقي من الكويت، تمت دعوة الأكراد والشيعة العراقيين إلى الثورة ضد صدام حسين. وعندما فعلا ذلك، عزفت عن دعمهما عسكريًا، فارتكب النظام مجازر بحقهما تسببت بمقتل الآلاف منهم وهجرتهم إلى الجبال.[1]
والسؤال هنا يبقى قائمًا: لماذا تعرض الأكراد لكل محاولات الاستغلال السياسي هذه؟ هل هو عدم قدرة على الإدارة السياسية والمناورة، أم أنه قلة حيلة ومحاولات للتمسك بأي بأمل يساعد في إقامة دولتهم المنتظرة، أم أن للأمر أسبابًا أخرى؟

خصائص السجل

الحزب: داعش
الكتاب: القضية الكردية
الكتاب: تأريخ
الكتاب: مقالات ومقابلات
نوع الوثيقة: اللغة الاصلية
نوع الأصدار: ديجيتال
اللغة - اللهجة: عربي
الدولة - الأقليم: كوردستان
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع 21-01-2023 -/https://www.ida2at.com
کاتی تۆمارکردن: 2023/21/1 5:59:17 PM
ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 144
تركيا والموصل والخرائط

https://www.kurdipedia.org/?q=20230211123618465809

عبد الحسين شعبان
أكاديمي ومفكّر عربي

برّرت تركيا إرسالها قوات عسكرية إلى العراق، بحماية الأمن القومي التركي ومكافحة الإرهاب، وهما مبرّران مشروعان يحق لتركيا بموجبهما الدفاع عن أراضيها وحماية مواطنيها من شرور الإرهاب، لكن هذين المبرّرين لا يعطيان الحق لتركيا أو لغيرها في اختراق سيادة بلد آخر أو اجتياز حدوده الدولية.

وإذا كانت سيادة العراق معوّمة ومجروحة بفعل عناصر متداخلة ومعقّدة، منها تداعيات الاحتلال الأمريكي، ثم سيطرة داعش على الموصل وأجزاء واسعة من مناطق غرب العراق، يضاف إليها النفوذ الإيراني المهيّمن على السياسة العراقية، لكن ذلك ليس مبرّراً لتركيا لانتهاك السيادة أو ما تبقّى منها، بحجة أن الآخرين يخرقونها.

إن مثل تلك المبرّرات تعني العودة إلى القانون الدولي التقليدي الذي كان يجيز الحق في الحرب والحق في الغزو بزعم حماية المصالح القومية، ولكن ذلك أصبح من تراث الماضي، ولا سيّما بعد تأسيس الأمم المتحدة.

لقد حاول الرئيس التركي رجب طيب أردوغان البحث عن سند قانوني يدعم المطالب التركية، من خلال إعادة قراءته وتحفّظه على معاهدة لوزان المبرمة في العام 1923، والتي رسمت الحدود بين الدولة التركية الجديدة وجيرانها على أنقاض الإمبراطورية العثمانية التي جرى تقاسمها وفقاً لاتفاقية سايكس – بيكو السرّية لعام 1916، وتبعاً لنتائج الحرب العالمية الأولى.

وقال أردوغان: إن المشكلة الأساسية في الموصل هي إعادة بناء المنطقة وفقاً لخطة تطبّق فيها، وهي ليست في مصلحة تركيا، بل تهدّد بقاءها. وذهب أبعد من ذلك حين صرّح بخصوص محاربة الإرهاب: لن ننتظر حتى تدقّ المنظمات الإرهابية أبواب بلادنا، سنقوم من الآن بملاحقتها وننقضّ عليها أينما وجدت، وأضاف: إن وجود قوات تركية في منطقة بعشيقة قرب الموصل هو من أجل حماية استقلالنا ومستقبلنا.

أردوغان على حق حين يسعى لحماية بلاده، ولكن عليه اتباع الوسائل القانونية وعدم التجاوز على حقوق الآخرين، الأمر الذي يتطلّب التعاون مع دول الجوار، ولا سيّما العراق، إضافة إلى قوات التحالف الدولي، بخصوص مكافحة الإرهاب. أما اتخاذ قرارات فردية ودخول الأراضي العراقية حتى دون التشاور مع حكومة البلد، فإن ذلك سيزيد من تعقيد المشاكل، كما أنه لا يساعد على توحيد الجهود للقضاء على الإرهاب.

لم يكتفِ أردوغان بذلك، بل حذّر العراق وسوريا بقوله: لقد بدأنا بتنفيذ خطتنا، وأن النار التي تحاولون إشعالها ستحرقكم أكثر منّا. ولم ينسَ في ظل هذا الاندفاع والحماسة البعيدة عن الدبلوماسية والقواعد القانونية الدولية التعاهدية أو العرفية، أن ينتقد معاهدة لوزان، ويقول إنها كانت مفروضة على تركيا مثلما تم فرض معاهدة سيفر عليها، العام 1920.

لقد حدّدت معاهدة لوزان الحدود لعدّة بلدان كانت ضمن الإمبراطورية العثمانية، مثل بلغاريا واليونان وقبرص ودول المشرق العربي، والتي حكمتها لنحو أربعة قرون، فكيف يمكن إعادة القديم إلى قدمه؟ أليس في ذلك ضرب من إسقاط الرغبات على الواقع؟ فالعالم تغيّر كثيراً منذ نحو قرن من الزمان، والأمر لا يتعلّق بدول المنطقة فحسب، بل يشمل أوروبا وآسيا وإفريقيا وأمريكا، وعلى من لديه خيال أن يتصوّر ماذا تعني إعادة القديم إلى قدمه، غير نزاعات وحروب وحرائق ستندلع لتشمل العالم كلّه؟

إذاً ماذا تعني إعادة جريدة ديليليش (وهي الجريدة المؤيّدة للرئيس التركي) نشر الخرائط التركية الجديدة القديمة، وهي تضمّ فيها أجزاء من العراق وسوريا وبلغاريا وأرمينيا وجورجيا إلى تركيا؟ وبالطبع، فكركوك والموصل وإربيل وحلب وإدلب والحسكة هي في الصدارة من ذلك. أليس في الأمر ثمة أزمة، وهي أزمة تفكير وواقع؟

يمكنني القول: إن تلك الآراء كانت تظهر وتختفي تبعاً لتوازن القوى، فكلّما كان العراق ضعيفاً، وهو ما حصل منذ الحرب العراقية – الإيرانية، وبعد الاحتلال الأمريكي، وكذلك كلّما كانت سوريا ضعيفة ومنقسمة كما هي اليوم، بسبب الاحترابات الداخلية، تطلّ تلك المطالبات برأسها، فضلاً عن ارتفاع منسوب الشحنة القومية الاستعلائية فيها.

إن الخطاب العالي النبرة الذي ذهبت إليه القيادة التركية، والذي ازداد تطرّفاً بعد محاولة الانقلاب العسكري الذي حدث في تركيا في شهر يوليو/ تموز الماضي (2016)، يستبطن الرغبة في توجيه الأنظار نحو الخارج وصرفها عن المشاكل الداخلية المستفحلة، وهو أحد الأسباب الأساسية لتصعيده في الفترة الأخيرة، كما يمكن تفهّم محاولة أنقرة مداعبة المشاعر القومية للتركمان تحت عنوان حمايتهم، وخصوصاً في تلعفر التي تسكنها غالبية تركمانية، إضافة إلى كركوك التي فيها نسبة تركمانية وازنة.

ولكن حماية التركمان وبقية المجموعات الثقافية واجب، يستلزم من تركيا إذا أرادت تحقيقه، مخاطبة الحكومة العراقية باحترام حقوق الإنسان وإقرار مبادىء المساواة والمواطنة المتكافئة وعدم التمييز واعتماد مبادىء المشاركة والشراكة الحقيقية، وكذلك مناشدة الهيئات الدولية لممارسة ضغوطها لتحقيق ذلك، الأمر الذي يتطلّب منها أولاً وقبل كل شيء احترام حقوق الكرد في تركيا، وتلبية مطالبهم العادلة والمشروعة في حكم ذاتي أو إدارة ذاتية، والسماح لهم باستخدام لغتهم بصورة رسمية وحقّهم في التعلّم بها، وممارسة حقوقهم السياسية كاملة كمجموعة ثقافية متميّزة، وتأكيد ذلك دستورياً، والأمر يشمل الحقوق الثقافية للمجاميع المتنوّعة الأخرى بمن فيهم العرب.

أعتقد أن خشية القيادة التركية من تفجّر الموضوع الكردي في تركيا، ما بعد تحرير الموصل وما بعد حسم الصراع في سوريا،

ومطالب الكرد في البلدين بصيغة من صيغ الحكم الذاتي أو اللاّمركزية أو الفيدرالية أو غير ذلك، هي التي تدفعها إلى هذا الخطاب المتشدّد بدلاً من البحث فيما يمكن التعاون به لمكافحة الإرهاب من جهة، ومن جهة ثانية لإيجاد تسويات لمشكلات تتعلّق بالمسألة القومية والهويّة وذيولها.
إن الدعوة لإعادة النظر بمعاهدة لوزان ومخرجاتها، ليس ورقة خاسرة فحسب، بل هي مسألة غير ممكنة، فقد مضى نحو قرن من الزمان على حسمها وتثبيت عائدية الموصل إلى العراق، وقد شكّل مجلس عصبة الأمم لجنة للتحقيق الأممي في 30 سبتمبر (أيلول) العام 1924، وأجرت هذه اتصالات وقامت بزيارات إلى لندن وأنقرة ودمشق وبغداد والموصل، وقابلت عدداً من الشخصيات والأعيان وأهالي المنطقة، وقرّرت في نهاية العام 1925، ضم الموصل إلى العراق لاعتبارات جغرافية وقومية وتاريخية واقتصادية وعسكرية وسياسية، كما ورد في تقريرها، ووافقت عليه تركيا مع تعديلات طفيفة، ووقّعت في تلك الفترة معاهدة عراقية – تركية – بريطانية.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	سياسة
الكتاب:	النقد السياسي
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	ك. جنوبي
اللغة - اللهجة:	عربي

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | www.ahewar.org 26.10.2016
کاتی تۆمارکردن: 2023/11/2 12:36:18 PM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 145

تشكّل الهوية السياسية لكرد سوريا 1920-1957

https://www.kurdipedia.org/?q=20220219102127405570

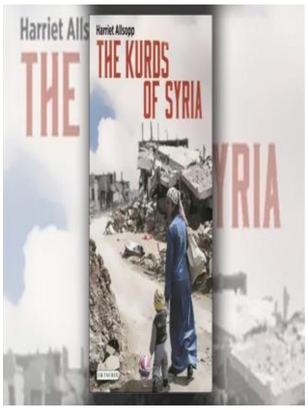

تشكّل الهوية السياسية لكرد سوريا 1920-1957
هاربيت ألسوب
الترجمة عن الإنكليزية : الدكتور مسلم عبد طالاس

واجه الكرد في سوريا ومناطق أخرى من كردستان مهمة صعبة تمثلت في تنظيم مقاومة قومية سياسية ضد محاولات إنكار هويتهم العرقية في بيئة شديدة التعقيد. الهوية القومية الكردية هي ظاهرة عابرة للدولة، وبدأت القومية (السياسية) nationalism الكردية حياتها قبل أن تظهر عراقيل الحدود الدولية الثابتة والسيادة والمنافسات بين الدول التي قسمت الأراضي الكردية. تنقسم منطقة كردستان اليوم بين أربع دول في الشرق الأوسط بالإضافة إلى أراضي الاتحاد السوفيتي السابق ، وكلها ذات ديناميكيات سياسية داخلية معقدة ترتبط هوية الدولة فيها بالهويات العرقية والقومية و / أو الدينية. تعرض تطور القومية الكردية والهوية الكردية لتحديات انقسام الكرد وانعكاس ذلك على القومية(السياسية) الكردية العابرة للدولة والتنظيم السياسي داخل كل دولة. كان على الكرد في كل منطقة التكيف السياسي مع البيئات السياسية والمادية المختلفة مع الحفاظ على فكرة ومثل الأمة الكردية بأكملها. وبالتالي ، طورت كل منطقة في كردستان هويتها السياسية الخاصة وأشكالها

الخاصة من التنظيمات السياسية القومية.
يلقي هذا الفصل نظرة تاريخية إلى الوراء لدراسة تطور قضايا السياسة الكردية في سوريا. ويبحث على وجه التحديد في نقطتين: في كيفية تشكل الهوية السياسية الكردية السورية ، وما الذي أدى إلى إنشاء أول حزب سياسي كردي عام 1957. ويتم ذلك من خلال دراسة التنظيمات السياسية الكردية التي نشأت داخل الدولة السورية بعد تأسيسها عام 1920. لا شك ثمّة ضرورة للحصول على بعض المعرفة فيما يتعلق بالقضايا السياسية الكردية في الفترة التي سبقت ذلك لفهم تطور القومية الكردية والهوية السياسية الكردية السورية، لكن الأمثلة المستخدمة هنا لا تمتد إلى ما هو أبعد من القرن التاسع عشر. وبناءً عليه ، يبحث هذا الفصل أولاً في الأوضاع في سوريا وقت قيام الدولة السورية والمرحلة التي كان يمر بها تطور القومية الكردية في المنطقة. وانطلاقا من ذلك يرصد تطور القومية والسياسة الكردية في سوريا. وينظر بشكل خاص إلى الهيكل السياسي والقيادة في أربع منظمات متميزة ضمت الكرد وكانت موجودة قبل إنشاء أول حزب سياسي كردي, وهي: 1)جمعية خويبون Xoybûn، 2) حركة الاستقلال الذاتي الكردية والمسيحية عام 1937 ، 3) حركة المريدين. 4) الحزب الشيوعي السوري (SCP)[1]. ترتبط هذه المنظمات الأربع بتطورات معينة في كردستان بأكملها، وفي سوريا وفي المناطق الكردية في سوريا. يكشف دراستها في سياق التغيرات في الظروف الاجتماعية والاقتصادية والسياسية الإقليمية والمحلية ، أن السياسة الكردية السورية على وجه التحديد لم تبدأ كظاهرة منظمة إلا بعد الاستقلال السوري.

تطور القومية الكردية

نهاية العهد العثماني

في المرحلة التي أصبحت فيها سوريا دولة ، كانت الهوية الكردية راسخة بالفعل. دافع الكرد عنها لقرون في وجه الحكومات والغزوات الأجنبية. وقد وجد البعض أمثلة تعتبر مؤشرات فعلية للقومية الكردية تعود إلى القرن السادس عشر في شعر وكتابات شرف خان بدليسي (توفي عام 1596) وشاعر القرن السابع عشر، أحمد خاني[2]. ويعتبر القوميون الكرد هذه الأمثلة المقنعة دليل على وجود أمة كردية متميزة ورغبة في دولة كردية تعود إلى قرون.
تُظهر مثل هذه الأمثلة من التأريخ المكتوب والشفهي تفرد الهوية الكردية والمحاولات المستمرة للدفاع عنها وحمايتها، إلى جانب الثقافة والأراضي الكردية، من الحكومات المركزية. بالتأكيد ، كان الأكراد مشاركين في تاريخ غني ومعقد من الحضارات والإمبراطوريات والإمارات والقبائل العظيمة.
وفقًا لروبرت أولسن ، تطورت القومية الكردية الحديثة على أربع مراحل. تميّزت الأولى بصعود الشيوخ (شيوخ الطرق الصوفية- المترجم) إلى السلطة في أعقاب انهيار الإمارات الكردية في القرن التاسع عشر. فقد كانت كردستان في ظل الدولة العثمانية مقسمة إلى إمارات تتمتع بدرجة كبيرة من الحكم الذاتي.[3] لكن في عهد السلطان محمود الثاني (1808-1839) جرت محاولات لكسر سلطة الأمراء الكرد ومركزة سلطة الدولة [4]. واستكمل هذه السياسة ابن السلطان محمود وخليفته ، عبد المجيد (1839-1861)[5]. وقد نتج عن ذلك تآكل ما تبقى من سلطة متبقية أو حكم ذاتي في المناطق الكردية. ونتيجة تدخل الدولة في شؤون الأمراء Mîr الكرد والتهديد الذي يشكله ذلك عليهم ، اندلعت أولى الحروب من أجل الوحدة الكردية والاستقلال. سقطت آخر إمارة كردية عام 1846 وهي إمارة الأمير بدرخان بك في جزيرة بوطان في عام 1846. تلى ذلك ظهور السياسات القبلية ثانية وسيطرتها على المشهد وعمت حالة من الفوضى شكلت السياق الذي ظهرت قيادة المشايخ ضمنه. أدت المخاوف من صعود الأرمن في المناطق الكردية ومحاولة مقاومة المزيد من الإصلاحات داخل الدولة العثمانية إلى ظهور أحد هؤلاء القادة، الشيخ عبيد الله من نهري، الشيخ الطريقة النقشبندية الصوفية ، الذي تمرد في عام 1880 ، مطالبا بكردستان مستقلة .[6]
المرحلة الثانية في تطور القومية الكردية تميزها تشكيل الأفواج الحميدية (1891-1914)، ويمكن وصف هذه المرحلة أيضًا بأنها تراجع وليس تطورًا. لكن أولسن يعتبر ذلك تطورا لأن الحميدية ركزت القوة والسلطة في أيدي الكرد ومنحت العديدين منهم تدريبات وخبرات عسكرية[7]. وكانت المرحلة الثالثة هي إنشاء منظمات قومية كردية عامة. والتي أسسها مثقفون أكراد، وعلى رأسهم أبناء الأمراء والشيوخ الذين عاشوا في المنفى في اسطنبول

وأوروبا. دخلت تلك المنظمات في صراع مع حكومة تركيا الفتاة التي استولت على السلطة عام 1908 وتم اغلاقها. ومن ثم تعليق التنظيم القومي الكردستاني إلى ما بعد الحرب العالمية الأولى, حيث تم إحياء المنظمات الكردية وبُذلت عدة محاولات لتأمين موقف الأكراد ضمن سياسات القوة العظمى في هذه الحقبة التي تركز على مخططات تقسيم الدولة العثمانية. كانت المرحلة الرابعة والأخيرة في مخطط أولسن هي تمرد الشيخ سعيد عام 1925 والذي كان أول تمرد كردي واسع النطاق.[8] وتعاون زعماء القبائل ورجال الدين لمواجهة جيش أتاتورك. لكن هُزم التمرد وفر الآلاف من الأكراد عبر الحدود إلى سوريا الواقعة تحت الانتداب .

في الوقت الذي منحت فيه عصبة الأمم السلطة الفرنسية الانتداب على سوريا عام 1920، كانت القومية الكردية في المرحلة الثالثة من تطورها حسب مخطط أولسن، والتي تميزت ببروز المثقفين الحضريين الكرد، والذين سيتم فحص دورهم أدناه. لكن استمرت بقايا السياسات القبلية تطارد العلاقات الاجتماعية والاقتصادية الكردية بقوة تفاوتت من منطقة لأخرى. كانت هناك فوارق كبيرة داخل الأراضي السورية في قوة العلاقات القبلية بين المناطق الكردية المختلفة. في كرد داغ ، انتهت الحرب القبلية الأخيرة في عام 1850, وحتى إنشاء الدولة السورية ظلت المنطقة سلمية في الغالب, واحتلت من قبل الفرنسيين بين عامي 1918 و 1920 بسهولة نسبية[9]. كان التوجه والتنظيم القبلي في منطقة الجزيرة أقوى بكثير وكانت السياسة معنية في المقام الأول بالقضايا القبلية المحلية. واجه الفرنسيون معظم المقاومة في هذه المنطقة، حيث قاموا بغزوات بطيئة ومؤلمة بين عامي 1920 و 1929. انعكست النزاعات بين الدول، ولا سيما بين الدولتين فرنسا وتركيا ، في السياسة الكردية المحلية واستغلت القبائل هذه الديناميكيات الدولية، مما أدى إلى تغذية الخصومات و إطالة عمر السياسة التقليدية بين كرد الجزيرة. تحالفت القبائل المحلية والمنفيون من تركيا الذين فروا من قمع تمرد الشيخ سعيد مع الفرنسيين أو قاوموا حكمهم وفقًا للصراعات القبلية؛ حتى أن البعض عقد تحالفات مع الحكومة التركية وقاتلوا ضد الفرنسيين من أجل تأمين مصالحهم ضد الأعداء المحليين والحصول على الأرض والسلطة في الدولة التركية الجديدة. انحازت الغالبية إلى الفرنسيين بعد القمع التركي لتمرد الشيخ سعيد، لكن العروض التركية بالعفو والأرض[10] دفعت الآخرين إلى العودة إلى الأراضي التركية ومحاربة القوات الفرنسية عبر الحدود.[11] نتيجة لذلك لم تستطع فرنسا بسط سيطرتها على كامل الجزيرة حتى عام 1930.

تم استبدال النظام القبلي المتدهور بأرستقراطية الأرض الجديدة التي استندت في قوتها وسلطتها على الممتلكات النقدية وملكية الأرض. كان المجتمع الكردي في شمال سوريا عبارة عن مجتمع زراعي إلى حد كبير, كثيرا ما يمتلك فيه اصحاب الأراضي (أو الآغاوات) مناطق تشمل أكثر من 20 قرية.[12] حافظ كبار ملاك الأراضي على العلاقات شبه الإقطاعية مع الفلاحين في منطقة سيطرتهم[13]. فقد كانوا يقدمون الارض والبذور للفلاحين, وعند الحصاد يتم اقتطاع الضرائب والنفقات من وكذلك أي أموال اقرضت (بفائدة) للمزارع ويحصل المزارع على ربع المحصول المتبقي لا أكثر.[14] ظل الحال على هذا المنوال إلى أن اندلعت إصلاحات الأراضي, في الخمسينيات والستينيات من القرن الماضي, وقوضت سلطتهم. تولى هؤلاء "الملاك" (أو الآغاوات) قيادة اجتماعية واقتصادية وسياسية في المناطق الكردية وكان موقعهم في الغالب وراثيًا.

حتى الخمسينيات من القرن الماضي ، كانت السياسة المحلية من اختصاص الآغاوات المحليين. في معظم الأمسيات ، كان رجال القرية يجتمعون مضافة الآغا لمناقشة القضايا المحلية وسياسات الدولة التي تؤثر على المنطقة. وأي شخص يتغيب عن الاجتماع دون سبب وجيه يعاقب، وغالبًا ما يقضي عقوبة في سجن الآغا. كان الآغا هو المالك، وممثل القرية ، أو عددًا من القرى ، وغالبًا ما كان له مقعد في المجلس المحلي. كان رؤساء القرى وكبار ملاك الأراضي هم فقط من يتعاملون مع الدولة أو مع المجالس المحلية. غير أن روايات السكان المحليين تكشف أن البنية التحتية للقرية قد تم تطويرها وبنائها إلى حد كبير من قبل الناس أنفسهم وعلى نفقتهم الخاصة دون دعم من الآغاوات .[15]

الانتداب الفرنسي

بعد استقلال سوريا عام 1946 فقط ، بدأت سياسة كرد سوريا تستوعب تقسيم كردستان

بين سوريا والعراق وتركيا وإيران والاتحاد السوفيتي السابق في تنظيمها السياسي. لم يكن للانتداب الفرنسي تأثير كبير ومباشر على المناطق الكردية. لم يكن لدى الكرد إحساس كبير بأنهم جزء من دولة وهوية سورية أكبر أو ينتمون إليها. واصلت قبائلهم وأرضهم تحديد حياتهم، بعيدًا عن مراكز القوة والمراكز الاقتصادية للدولة السورية. واصل الأكراد العبور بين تركيا والعراق وسوريا وكأنه لا توجد حدود.
نتيجة تدهور العلاقات بين فرنسا وتركيا كانت هناك ضرورة لتأمين الحدود الشمالية لسوريا, ,هذا ما دفع الفرنسيين إلى التسلل إلى المناطق الكردية. تودد الفرنسيون إلى الآغاوات الكرد وزعماء العشائر لتسهيل احتلالهم للمناطق الشمالية. كانت علاقات القادة الأكراد مع القوى الاستعمارية الفرنسية مختلطة إلى حد ما. دعمت عدة قبائل الفرنسيين. وكان معظم هؤلاء من المسيحيين أو القادة الأكراد الذين اعتمدت سلطتهم المحلية على الإدارة اللامركزية للسلطات العثمانية ما قبل 1908.[16] وعكس موقفهم السياسي تجاه السلطات الفرنسية رغبتهم في الحفاظ على مناصبهم ومن ثم على الوضع الراهن. انضم آخرون إلى القبائل العربية أو الحركات الدينية التي رفضت الحكم الفرنسي على سوريا ودعمت الحركات المناهضة للاستعمار والداعمة الاستقلال السوري في الثلاثينات .[17] وتحالف آخرون أيضًا مع تركيا التي ، كما ذكرنا سابقًا ، عرضت الأرض والسلاح مقابل الدعم وقتال الفرنسيين في المناطق الحدودية المتنازع عليها[18] .
في سياق سياسة "فرق تسد الفرنسية" تم دعم النظام الاجتماعي والسياسي القائم في دمشق الذي اتسم بالسلطة اللامركزية وسيطرة الوجهاء الحضريين السُنِّيين والعائلات التجارية الراسخة. في الوقت نفسه ، كانت السلطات الفرنسية تأمل في تمديد حكمها من خلال الحد من سلطة الجماعات المهيمنة. كما حاولوا وقف صعود القومية العربية في سوريا من خلال رعاية الاستقلال الذاتي للأقليات. اعتمد الحكم الفرنسي على سوريا على جيش الشرق الذي تكون أساسا من الأقليات، بما في ذلك الجماعات الكردية والعلوية والدرزية والمسيحية ، وجعلتهم في مواجهة بعضهم البعض.[19] تم تجنيد الأكراد في الجيش بأعداد كبيرة و تم استخدامها لضبط السكان العرب .[20] ساهم استخدام الأكراد والأقليات الأخرى في الدفاع عن القوى الاستعمارية واحتلالهم لسوريا في تلطيخ السمعة الكردية في أذهان الأغلبية العربية السنية وتسبب في تفاقم الأثنية. والتوترات الطائفية في الوحدة السياسية الجديدة في سوريا.[21] بدأ السكان العرب السوريون ينظرون إلى الأكراد على أنهم "مجموعة مشبوهة"[22] ، و لا تزال ديناميات هذه السياسة تؤثر على العلاقات المجتمعية الداخلية في سوريا اليوم.
في هذه البيئة بدأت الحركة السياسية القومية الكردية في سوريا. ومع ذلك ، في البداية ، لم يكن المخططون الرئيسيون لهذه الحركة من الكرد الأصليين في المناطق الكردية التي تشملها سوريا ، ولكن كانوا من الكرد الذين فروا من قمع الجمهورية التركية. بدأ هؤلاء القادة الكرد ، المليئين بالاحساس بظلم الدولة التركية الجديدة ، في التنظيم ثقافيًا وسياسيًا داخل سوريا تحت راية القومية الكردية.

الكرد ينظّمون أنفسهم

تم تطوير التنظيم القومي الكردي الحديث والعام تحت تأثير النخبة الكردية، التي كانت في الغالب من المثقفين المتعلمين والمقيمين في اسطنبول أو أوروبا، والذين تبنوا المفاهيم الغربية للقومية. شكل القومية الذي تبنوه يشبه المرحلة الثالثة من مخطط تطور روبرت أولسن. نمت من جمعيات ومنظمات ثقافية كردية بسيطة ليس لها أجندة سياسية كبرى في عهد الخلافة العثمانية إلى حركة سياسية واجهت النظام القومي التركي الجديد وتعصبه للتعبير عن الهوية الكردية. وتطورت جنباً إلى جنب مع القوميات الأرمنية والعربية استجابة للأيديولوجية القومية التركية التي هددت وجودها. كان البدرخانيون رواد الحركة القومية الكردية في سوريا وبناء الهوية القومية الكردية،[23] وكان لعملهم تداعيات مهمة على تطوير السياسة الكردية في سوريا والتي لا تزال ذات تأثير حتى يومنا هذا.

الأخوة البدرخانيون

على الرغم من أن الأخوة البدرخانيون[24] لم يكونوا وحدهم المسؤولين عن بدء السياسة الكردية وتطورها في سوريا، ولم يكونوا منخرطين في حركة الأحزاب السياسية الكردية

السورية تحديدًا التي نشأت في الخمسينيات، إلا أنهم يستحقون بعض الاهتمام هنا. يمكن القول إن جهودهم الرائدة وعملهم من أجل الحكم الذاتي الكردي ومساهمتهم في إحياء الثقافة الكردية هي التي حددت المسار المستقبلي لتطور القومية السياسية الكردية في سوريا. تم تبني تفسيراتهم للثقافة والهوية الكردية واستراتيجياتهم لإحيائها وتطويرها لاحقًا من قبل الأحزاب السياسية الكردية في سوريا.

الأخوة جلادت و كاموران وثريا بدرخان، هم أبناء مير أمين عالي بدرخان (1851-1926)[25] وأحفاد مير بدرخان بك من بوطان، آخر أمير كردي قاوم سياسة إلغاء الإمارات من قبل السلاطين العثمانيين. شارك الثلاثة في تنظيم قومي وسياسي كردي في سوريا الانتدابية. لقد اكتسبت عائلة بدرخان شهرتها من خلال عدالتها الظاهرة ومقاومتها للجهود المركزية للدولة العثمانية، وكلاهما تم تكريسهما في الأساطير والرمزية القومية الكردية[26] . في بداية القرن العشرين ، تأثر المنفيون الأكراد ، وخاصة الأعيان والأرستقراطيين ، الذين كانوا يعيشون في عاصمة الإمبراطورية العثمانية اسطنبول، بالهوية العثمانية وفكرة العثمنة وكذلك بالأفكار الأوروبية للهوية الوطنية ، السيادة وتقرير المصير. كان هذان المساران من الفكر متعايشين ، مما سمح بانتقاد السلطان بسبب سياساته في كردستان مع الحفاظ على الولاء للدولة والخلافة .[27] كان أمين عالي وجلادت وكاموران بدرخان مسؤولين عن عدد من الجمعيات والمنظمات الكردية ومشاركين فيها في ظل الإمبراطورية العثمانية. تأسست أول جمعية قومية كردية عامة في عام 1908 في اسطنبول على يد أمين علي بدرخان ، واللواء محمد شريف باشا ، والشيخ سعيد عبد القادر النهري (ابن الشيخ عبيد الله) ، وأحمد ذو الكفل باشا ، وهو منسلالة بابان في السليمانية وآخرين. كانت الجهات الفاعلة الرئيسية في المجموعة تعمل جميعًا في مناصب عليا في الإدارة العثمانية. كانت الجمعية تحت اسم تحت كردستان Ta’ali ve Teraqi Cemiyati (جمعية نهوض وتقدم كردستان) ، وأصدرت صحيفة ، Kürt Teavün ve Terakki Gazetesi ، والتي ركزت على التاريخ والأدب الكردي. كما شاركت الجمعية في افتتاح عدد من المدارس للأطفال الكرد في اسطنبول يتم فيها تدريس اللغة الكردية.[28]

في السنوات التالية تم إنشاء عدد من الجمعيات الكردية الأخرى.[29] والتي كانت في ذلك الوقت ثقافية واجتماعية بالدرجة الأولى، مع التركيز على تطوير المناطق الكردية، و تبني مسألة معالجة التخلف والأمية في المناطق الكردية. كما شجعوا الوحدة الكردية كوسيلة للتغلب على الخصومات القبلية ومعالجة النزاعات على الأراضي بين الكرد والأرمن. في هذه المرحلة، سعوا للحصول على دعم حكومي لمعالجة هذه القضايا دون المطالبة بحقوق سياسية خاصة للكرد.[30] لكن دعمهم للاتحاديين العثمانيين كان بمواصفات خاصة بهويتهم الكردية ودعوا لدولة عثمانية ليبرالية لامركزية. لقد سعوا إلى تعزيز هويتهم العرقية المتميزة وتطوير المناطق والشعب الكردي مع الحفاظ على الامتيازات التي أمنتها الدولة لهم.

في أعقاب ثورة تركيا الفتاة وتطور القومية التركية، تم إغلاق جمعية تعالي وترقي كردستان من قبل تركيا الفتاة الذين "راوا أنه ليس من مصلحتهم السماح للكرد بالتنظيم".[31] وعلى اثر ذلك حظرت جميع الجمعيات الكردية مما اضطرت غالبيتها الى وقف نشاطها وبدأت تعمل بشكل سري . في هذه الفترة أجرى الأخوان بدرخان اتصالات مع القيادة التقليدية في المناطق الكردية، من أجل إثارة المعارضة ضد لجنة الاتحاد والترقي الحاكمة والترويج لفكرة الحكم الذاتي الكردي. أثارت تجربة الحرب العالمية الأولى تعاونًا جديدًا بين المثقفين الحضريين ورجال القبائل الريفية، وشهدت هدنة 31 أكتوبر 1918 عودة النشاط القومي الكردي .[32] استأنفت جمعية تعالي وترقي كردستان في عام 1918 نشاطها تحت اسم جمعية تعالي كردستان (جمعية نهوض كردستان) وتضم أفراد القبائل الشرقية بالإضافة إلى القوميين المتعلمين الحضريين. تم إحياء أو إنشاء العديد من المنظمات الأخرى في هذه الفترة ؛ ازدهر التنظيم القومي الكردي وبذلت عدة محاولات للاستقلال.

تقسيم كردستان

بعد سقوط الإمبراطورية العثمانية وانكشاف نوايا القوى العظمى في تقسيم غنائم الحرب العالمية الأولى فيما بينها ، قام العديد من زعماء القبائل والمثقفين الكرد على حد سواء بمحاولات لتأمين مصالحهم والحصول على شكل من أشكال الحكم الذاتي أو الاستقلال

للكرد. أرسلت وفود تمثل المنظمات القومية الكردية إلى مؤتمرات في جميع أنحاء العالم ، لتقديم التماسات من أجل حقوق الكرد في تقرير المصير.[33] تخلل هذا العصر من التاريخ الكردي حركات التمرد والمفاوضات والتماسات الحكم الذاتي التي نظمها زعماء القبائل والشيوخ والمثقفون. على الرغم من الوعد بالحكم الذاتي لجزء كبير من "كردستان" في معاهدة سيفر في عام 1920،[34] فإن التغييرات في ميزان القوى في المنطقة والمصالح الاستعمارية وسياسات القوة العظمى أدت إلى استبعاد الكرد من معاهدة لوزان اللاحقة التي حلت محل سيفر في عام 1923. انقسم الكرد بين خمس دول مختلفة، اثنتان منها ، العراق وسوريا، وضعا تحت الانتداب البريطاني والفرنسي باعتبارهما كيانات سياسية هشة.
مع توسع سلطة الحكومة التركية القومية الجديدة وتحويل أتاتورك اهتمامه إلى السيطرة على المناطق الكردية ، تعرضت الحركات القومية الكردية، وكذلك القوى القبلية التي حاولت تأمين مصالحها ضد الحكومة، لضغوط متزايدة. في محاولة متعمدة لتخليص تركيا من القومية والمعارضة الكردية، بدأ أتاتورك عددًا من السياسات المصممة لطرد السكان الأكراد من المنطقة. وشملت هذه السياسات حملة عسكرية في المناطق الكردية أجبرت الآلاف على الفرار عبر الحدود إلى الجزيرة السورية وما وراءها.[35] اندلعت عدة ثورات في المناطق الكردية على مدى السنوات القليلة التالية، أشهرها ثورة الشيخ سعيد عام 1925. كان قمع الثورة وحشيًا: دمرت الأرض ، وأحرقت القرى ، وتم ترحيل الكرد ومضايقتهم من قبل السلطة التركية.[36] تم شنق الشيخ سعيد ومعظم قادة التمرد في 29 يونيو. وتعرضت القيادة القومية الكردية للهجوم وأجبرت على الفرار عبر الحدود إلى مناطق في كردستان أو دول بعيدة عن سيطرة أتاتورك. فر الأخوان بدرخان من الدولة التركية الجديدة، وانتقل جلادت عالي بدرخان إلى سوريا في عام 1931 (ربما يقصد المؤلف الاقامة الرسمية – المترجم)بعد فراره أولاً إلى مصر ثم العراق. لقد رفضه البريطانيون لذلك لجأ إلى سوريا حيث مكث حتى وفاته عام 1951.
استقبلت سوريا العديد من القيادات الكردية القومية والتقليدية القادمة من تركيا. وشمل ذلك على سبيل المثال أمين عالي بدرخان ، وأبنائه جلادت عالي (1893-1951) ، وكاموران (1895-1978) وثريا بدرخان (1883-1938) ، الذين شاركوا في الأنشطة الثقافية والسياسية الكردية في ظل الإمبراطورية العثمانية، وإحسان نوري شا (1893-1976) الذي كان سيقود ثورة أرارات ، وكلا من أكرم جميل باشا (1891-1974) وقدري جميل باشا (1892-1973) ، بالإضافة إلى المثقفين الكرد مثل عثمان صبري (1905-1993). واصل هؤلاء الكرد المنفيين, أثناء وجودهم في سوريا, جهودهم لتعزيز الثقافة الكردية وتنظيم الكرد ضد الحكومة التركية. جدد الأخوان بدرخان نضالهم من أجل الاستقلال والوحدة الكردية ، وكان جلادت بدرخان أحد الأعضاء المؤسسين لرابطة خويبون Xoybûn ،[37] وهي أول منظمة سياسية كردية تسعى إلى الاستقلال لكردستان وتجمع القادة الأكراد من جميع مناطق كردستان.

التنظيم السياسي الكردي في سوريا
يلخص القسم السابق مرحلة تطور القومية الكردية وسياقها السياسي عند قيام الدولة السورية. بحلول نهاية تمرد الشيخ سعيد ، تم سحق كل التنظيمات السياسية الكردية الموجودة سابقًا على يد أتاتورك ، وغني عن القول ، لم تكن هناك منظمة سياسية كردية ذات أجندة قومية كردية، موجودة في ذلك الوقت ، داخل دولة سوريا. كانت المنظمات السياسية التي كان من المقرر أن تتطور داخل المجتمعات الكردية في سوريا بعد تقسيم كردستان تحددها في الغالب الظروف والمصالح المحلية. على الرغم من أن هذا صحيح، إلا أن هذه المنظمات دائمًا ما تضمنت نوعًا من الالتصاق بالهوية الكردية وطورت شكلاً من أشكال الأجندة الكردية. قد ويمكن ان نعزو ذلك الى عدة اسباب منها: – تطور الأجندة القومية الكردية، والطابع المحلي للجمعيات ، ورد الفعل على التطورات السياسية الجديدة في المنطقة وواقع سيادة الدولة.
من المتعارف عليه عمومًا أن التنظيم السياسي القومي الكردي المبكر في سوريا كان يضم في المقام الأول المنفيين الكرد من الجمهورية التركية الجديدة.[38] بالتأكيد ، كانت الحكومة التركية هي التي شكلت تهديدًا مباشرًا للكرد داخل أراضيها وبدأت جهود تنظيم الكرد في سوريا سياسيًا من خلال تنظيم تم تشكيله لمواجهة الحكومة التركية. واصل القوميون

والنشطاء ، القبليون واالمثقفون ، الذين فروا من اضطهاد الحكومة التركية ، مساعيهم من على الأراضي السورية الآمنة. أقام هؤلاء المنفيون صلات بين مختلف القيادات العشائرية والدينية في سوريا والعراق ، واقترحوا تنظيم القيادة الكردية في تنظيم واحد موحد بهدف مواجهة القوات التركية عسكريًا وإقامة دولة كردية مستقلة.

جمعية خويبون [39]وتبعاتها

بلغت جهود المنفيين الأكراد ذروتها في تأسيس جمعية خويبون في عام 1927. وكانت اللجنة التي اجتمعت لتأسيسها رسميا في لبنان[40] مكونة من مثقفين أكراد وزعماء عشائر وشيوخ ومقاتلين من تركيا وسوريا والعراق.[41] شرعت المجموعة في توحيد الحركة الكردية حول هدف واحد: توحيد جهودهم السياسية وتحويل نضالهم نحو تركيا وتحرير الكرد من "المخالب" التركية.[42] في هذا الوقت ، كان يُنظر إلى الحكومة التركية على أنها "العدو" الأساسي للكرد. الحكومات العربية التي ستهدد فيما بعد الهوية الكردية ووجودها لم تكن قد تأسست بعد في سوريا أو العراق ، وكان يُنظر إلى سلطات الانتداب على أنها سلطات مؤقتة تحافظ على دولة لامركزية. من أجل تنمية العلاقات الجديدة التي طورها القوميون الكرد مع سلطات الانتداب الفرنسي والبريطاني، حددت المبادئ التأسيسية ل Xoybûn أن جهود المنظمة يجب أن تكون موجهة نحو تركيا وليس نحو المكاسب السياسية الكردية في أي جزء من سوريا أوالعراق أو إيران. في الواقع تم السعي لتطوير العلاقات مع حكومات هذه الدول ، واعتبار أن الحقوق الممنوحة للشعب الكردي من قبل سلطات الانتداب في العراق وسوريا كانت كافية وأنه لا ينبغي تقديم أي مطالب لحقوق سياسية أخرى لهذه الحكومات.[43] وعلى الرغم من أن السلطات الفرنسية لم تقمع التعبير الثقافي الكردي عن نفسه، لكنها قاومت منح أي حقوق ثقافية أو سياسية محددة للكرد ولعبت الورقة الكردية على النحو الذي تراه مناسبًا.

جمعت Xoybûn بين العناصر التقليدية والحديثة للمجتمع الكردي وانطوت على تناقضاتهم وصراعاتهم ومشتركاتهم. انعكست هذه المعادلة التي يحتمل أن تكون متناقضة في خطاب المنظمة، لا سيما في القسم الذي كان على جميع الأعضاء أداؤه .

"أقسم بشرفي وديني أنه من تاريخ توقيعي على هذا الوعد، ولمدة عامين، لن أستخدم السلاح ضد أي كردي إلا إذا قام به هو بالاعتداء على حياتي وشرفي أو على حياة وشرف أولئك الذين أنا مسؤول عن سلامتهم من خلال الالتزام العائلي أو الوطني. سأؤجل حتى انقضاء هذين العامين، جميع الثأرات والخلافات الأخرى ، وأبذل قصارى جهدي لمنع إراقة الدماء بين كرديين في الأمور الخاصة. والكردي الذي يحاول مخالفة هذا التعهد يعتبر خائنا لوطنه وقتل كل خائن واجب ".[44]

كان شعار الجمعية يحتوي على سنبلة قمح وريشة على جانبي خنجر [45]يمثل الارتباط التقليدي للكرد بالأرض والمساعي الإصلاحية الحديثة للمثقفين الكرد المتحدين في الكفاح المسلح. في حين أن استيعاب هذين القطاعين من المجتمع الكردي كان جديدًا ورائدًا من نواح كثيرة ، وفقًا لمحمد ملا أحمد ، مؤلف كتاب " جمعية خويبون والعلاقات الكردية الأرمنية" استمرت المنظمة في كونها تمثل انعكاسا وتكوينا لمصالح البرجوازية وملاك الأرض[46]. وبالتالي لم يكن للتنظيم سوى القليل من الارتباط الحقيقي بالجماهير الكردية التي ظلت, في غياب حركة الفلاحين أو أي مناصر لحقوقهم، خاضعة صيغة شبه إقطاعية للعلاقة بين السيد والخدم في علاقتهم مع الملاك ورؤساء العشائر ضمن الجمعية. سوف يتطلب الأمر تغيرًا اجتماعيًا واقتصاديًا كبيرًا في المناطق الكردية لتسييس الفلاحين وكسر سلطة الملاك والقيادة التقليدية لتوسيع جاذبية التنظيم القومي والسياسي الكردي.

كان الدور الأكثر أهمية ل Xoybûn هو مشاركتها في تخطيط وتنفيذ ثورة أرارات (أو Agrî Dagh)[47] التي وقعت في تركيا بين عامي 1928 و 1931. هدفت المنظمة إلى تنسيق الحركات الكردية في سوريا وتركيا والعراق لدعم المتمردين الكرد في منطقة أرارات من خلال مهاجمة مواقع عسكرية تركية رئيسية داخل الأراضي التركية. في المؤتمر الوطني الكُردي ، الذي نوقشت فيه فكرة التنظيم ، أُعلنت "كرد آفا " في أغري داغ(جبل أرارات) عاصمة لكردستان. في الاجتماع التأسيسي في بيروت، تم إعلان إحسان نوري باشا قائدا أعلى للقوات الكردية في أغري داغ. في عام 1928 بدأ التمرد وقاد إحسان نوري باشا رجاله إلى جبل أرارات وأنشأ شبه دولة كردية صغيرة ترفع العلم الكردي ولديها الآلاف من القوات المدربة

والمسلحة ومستودعات الإمدادات[48].
مع بداية ثورة أرارات في عام 1928 وتحت ضغط من تركيا، فرض الفرنسيون والبريطانيون قيودًا شديدة على المرتبطين ب Xoybûn.[49] قامت السلطات التركية بمحاولات للتصالح مع القوات الكردية. ومع ذلك ، لم يتم التوصل إلى تسوية ، وفي عام 1930 بدأت السلطات التركية حملة عسكرية ضد المتمردين الكرد، محاصرة جبل أرارات من جميع الجهات. في 15 يونيو ، شنت القوات الكردية هجمات مضادة في العديد من المناطق ، مما أدى إلى تحويل مسار القوات التركية بحيث اضطر الجيش إلى التخلي عن هجومه ضد أغري داغ. وفي الشهر نفسه، عقد جلادت بدرخان اجتماعا في منزله شارك فيه زعماء كرد. تم وضع خطة عمل تضمنت تسلل مجموعات كردية إلى الأراضي التركية من ثلاث نقاط على طول الحدود مع سوريا. بحيث تؤدي مشاركة مجموعات خويبون السورية في الثورة إلى تعجيل ثورة كردية جديدة في منطقة أخرى غير أرارات ، باستخدام العلاقات القبلية وامكانية الحركة على جانبي الحدود. [50] وكان قد تم التخطيط لهجوم الذي كان بغاية فتح جبهة جديدة في ليلة 3 أغسطس. وأمام جبروت القوات التركية التي ااستخدمت سلاح الجو انشق عدد من الأكراد وعادوا إلى سوريا. كان تأثير الهجوم الكردي محدودًا، وعلى الرغم من تصميم جلادت على الاستيلاء على ميديات والمساعدة في إشعال تمرد أوسع عبر مناطق دياربكر وبوتان وماردين، انسحب جميع القادة الكرد إلى سوريا بين 5 و 7 أغسطس.
في أعقاب محاولة التمرد، اتخذت السلطات الفرنسية إجراءات إضافية لإبعاد زعماء خويبون من المناطق الكردية في سوريا. نُقل أبناء جميل باشا وحاجو آغا وأبنائه إلى دير الزور ثم إلى دمشق. منع جلادت وكاموران بدرخان وممدوح سليم وهراتش بابازيان (أرمني) من دخول مناطق شرق الفرات. تم وضع مصطفى وبوزان أبناء شاهين قيد الإقامة الجبرية في حلب ، وتم نقل أبناء إبراهيم باشا إلى الحسكة ، ونفي قدور بك ورسول آغا وسامي بك الملية إلى دير الزور. [51]تم وضع العديد من القرى تحت المراقبة و / أو نزع سلاحها.
لقد هز فشل ثورة أرارات الحركة الكردية الوليدة ووضع خويبون و وطريقتها في العمل موضع التساؤل.[52] فقد العديد من المشاركين الأمل في التنظيم ، بمن فيهم رئيسه جلادت بدرخان. وخلص جلادت إلى أن ما يفتقر إليه الأكراد هو العقل والفهم والوعي السياسي الكامل، وبالتالي فإن النجاح في نضالهم مستحيل.[53] وبناءً على ذلك ، استقال من خويبون وأطلق حركة ثقافية ، ووجه اهتمامه مرة أخرى إلى نشر الثقافة والتعليم بين الكرد. تم التخلي عن الثورة المسلحة كتكتيك لصالح هذا النهج الثقافي، وتم الرهان على استخدام الثقافة والتقاليد الكردية كطريق للتنوير وكوسيلة لمواجهة المضطهدين. تم محاولة تعزيز الانتماء الكردي إلى المجتمع أو المجموعة الوطنية من خلال استعادة اللغة الكردية ، وإحياء الأدب الكردي ، وتطوير التعليم في مجال التاريخ واللغة الكردية ، وكل ذلك كان ممكنًا على الرغم من الانتكاسات التي واجهتها جهودهم العسكرية . هذه المهمة المتمثلة في تحديث و «تمدين» الشعب الكردي وتثبيته ككيان سياسي وقعت على عاتق المثقفين الكرد الذين أطلقوا شكلاً من أشكال النهضة الثقافية[54] التي كان من شأنها أن تحدد الحركة الكردية والهوية القومية الكردية في سوريا حتى يومنا هذا.
حتى عام 1930 ، لم يكن هناك نظام تعليم رسمي في المناطق الكردية في سوريا. في الواقع ، وفي ظل غياب التعليم الحكومي ، كان معظم السكان أميين. القلة المتعلمة تلقوا تعليمهم في المدارس الكردية التقليدية . أو تعلموا القرآن في المدارس القرآنية الموجودة في بعض القرى الكردية.[55] لكن هذا التعليم الأدبي والديني علم اللغة العربية بدلاً من اللغة الكردية.
بشكل عام ، كان المثقفون الكرد يستخدمون اللغة العربية أو التركية أو الفارسية كوسيلة للتعبير، وعند الكتابة باللغة الكردية، استخدموا الحرف العربي. نتيجة لذلك ، افتقر المجتمع الكردي إلى تقاليد التدوين مما يعني غياب تدوين الاساطير و الادب في المجتمع . ما كان موجودًا بين السكان الكرد كان تقليدًا شفهيًا غنيًا للأدب الشعبي والفولكلور والأساطير والأغاني. حتى يومنا هذا، لا يزال هذا التقليد الشفوي قويًا بين الكرد ولا يزال الكثير من التاريخ والقصص التقليدية موجودًا في عقول وأغاني وحكايات الجيل الأكبر سناً ، الذين لا يزال الكثير منهم أميين مع معرفة أساسية فقط باللغة العربية. [56]
رأى المثقفون القوميون الكرد وضعا تحتوي فيه الثقافات المهيمنة للأتراك والعرب والفرس الهوية الكردية وتستهلكها ، وخشوا, مع هيمنة اللغات الرسمية للدولة ومعاناة اللغة الكردية من الضعف والقصور, أن تتلاشى اللغة الكردية إن لم تضافر الجهود في مواجهة

ذلك. وبالتالي ، سعوا إلى إحيائها وتحديثها ونشر استخدام الأبجدية الكردية التي طورها جلادت بدرخان عام 1919 ، والتي استخدمت الحرف اللاتيني. من خلال هذا كانوا يأملون أن تصبح اللغة الكردية هي وسيلة للكتابة والقراءة بين السكان الكرد وأن تتطور بشكل عام من خلال هذا الاستخدام الأدبي. كما سعوا إلى ترسيخ الكرد كسكان متحضرين حديثين من خلال "تغريبهم" من خلال التعليم والمساعي الفكرية. وستكون نتيجة ذلك هي الهيمنة الثقافية للكرد على قطاعات من السكان

بمساعدة السلطات الفرنسية في سوريا ، تم إطلاق عدد من المجلات من قبل جلادت عالي وكاموران بدرخان في هذه الفترة ، أولها هاوار Hawar (الاستغاثة) التي صدرت بين عامي 1932 و 1935 ومرة أخرى بين عامي 1941 و 1943) وقد ركزت على نشر الأبجدية الكردية وتطويرالقواعد ونشر الكلاسيكيات الكردية والفولكلور والدراسات التاريخية والإثنوغرافية. في الواقع، حتى عام 1941 ، كانت المجلة نصف شهرية تُكتب باستخدام الحرف العربي والفرنسي. ولكن منذ عام 1942، استخدم هاوار ومجلة شهرية أخرى اسمها روناهي (وتعني النور ، نُشرت في الفترة من 1 أبريل 1942 إلى 1945)[57] الأبجدية الكردية. تم توزيع هاتين المجلتين في سوريا وتم تهريبهما إلى تركيا. من خلالهما انتشرت الأبجدية الكردية وأصبحت وسيلة للنشر للكرد في تركيا.[58] ونظرا لكونها ثقافية في المحتوى ، شكلت هاتان المجلتان أساسًا لتطوير الهوية القومية الكردية في سوريا وخارجها. اليوم لا تزال تلك المجلات ومؤسسوها يحظون بالاحترام ويعتبرون محوريين في التراث القومي الكردي.

بقيت الحقيقة أن هذا كان جهدًا فكريًا وأن غالبية السكان الكرد (ولا سيما الفلاحين والنساء) لم يتأثروا إلى حد كبير بالمفاهيم الحداثية للهوية الوطنية المرتبطة بالدولة القومية. دفع النقد المتزايد للعلاقات الإقطاعية العديد من الكرد إلى الانخراط في السياسة والتعاطف مع الحركات الشيوعية والدينية بدلاً من الانخراط مباشرة في القضية القومية الكردية. لكن الطبيعة المتماسكة للمجتمع الكردي، وتجربة القمع من قبل السلطات التركية، ونشر المعلومات بين الكرد ، ساعدت على تحفيز الوعي السياسي الكردي في سوريا وساعدت على فهم عواقب تقسيم كردستان وضرورة تأمين الحقوق الكردية.

حتى بعد ثورة أرارات وتأمين الحدود السورية التركية في الثلاثينيات ، ظلت الهوية القومية الكردية هوية مشتركة امتدت عبر حدود الدولية الجديدة التي قسمت كردستان. عكس Xoybûn ومشاركتها في ثورة أرارات هذه الهوية وأكدتها. في وقت لاحق ، تم اتهام Xoybûn باهتمامها بالكرد في الدولة التركية وتجاهل الكرد في المناطق الأخرى.[59] صحيح أن خريطة الدولة الكردية التي تصورها خويبون لم تشمل المناطق الكردية في سوريا. لكن يبرر الأمر بأن الوضع كان خطيرا لدرجة أن الهوية والأرض الكردية كانتا تحت تهديد الدولة التركية الجديدة وكانت المنظمة تعتمد على الدعم الضمني من سلطات الانتداب الفرنسي. لم يكن تقسيم كردستان حقيقة مقبولة. لم يتعرض الكرد، تحت الانتداب الفرنسي والبريطاني في الدول الناشئة في سوريا والعراق، إلى قمع أو إنكار لثقافتهم أو هويتهم. مع مرور الوقت، خلقت هذه الحدود نفسها حقائق جديدة للشعب الكردي، فالمساحة السياسية في كل دولة تؤثر بشكل مختلف في كل قسم من كردستان وبالتالي تعرض الشعب الكردي لديناميكيات سياسية اجتماعية اقتصادية جديدة وفصائل سياسية جديدة. نتيجة لذلك ، اضطر التنظيم السياسي للكرد في كل دولة إلى التكيف مع سياسات السيادة والأراضي المحدودة والإدارة المركزية. بعد فشل خويبون لم يكن الانتقال إلى التنظيم السياسي القومي الكردي السوري فوريًا. تبع ذلك انسحاب المثقفين القوميين الكرد إلى المجال الثقافي وظهور المزيد من المنظمات والحركات المحلية التي كانت الهوية الكردية فيها أقرب للصدفة أو ثانوية بالنسبة لمصالح القيادة التقليدية.

حركة الاستقلال الذاتي الكردية المسيحية

حركة سياسية أخرى شارك فيها الكرد في الجزيرة هي حركة الاستقلال الذاتي الكردية-المسيحية عام 1937. قبل ذلك، تقدم العديد من القادة الكرد بعدد من المطالب للاستقلال والحكم الذاتي في عشرينيات القرن الماضي. على سبيل المثال ، طالب النائب نوري كاندي من كرداغ (عفرين) بالحكم الذاتي لجميع المناطق ذات الأغلبية الكردية على طول الحدود السورية التركية بينما حذر من العواقب الضارة المحتملة للقومية العربية على

المصالح الفرنسية في هذه المناطق. كذلك قدمت القبائل المتحالفة مع قبائل عليدين من اتحاد البرازي مطالب مماثلة؛ وطالب زعماء جرابلس بالحكم الذاتي لمنطقة سيطرتهم فقط.[60] ووفقًا لجوردي تيجيل ، فإن هذه الالتماسات من أجل الحكم الذاتي تظهر رغبة هؤلاء القادة في أن يصبحوا دعمًا محليًا للسلطات الفرنسية بدلاً من الرغبة في الحصول على الحقوق السياسية والثقافية لكرد هذه المناطق.[61] لكن فيما يتعلق بالالتماسين الأولين المذكورين بشكل خاص، قد يكون من الممكن أن تكون الأهداف القومية قد صيغت ضمن خطاب مصمم لإرضاء السلطات الفرنسية وتأمين المصالح الكردية. مع وصول واستقرار المنفيين الكرد من تركيا ، تم تقديم عريضة للحكم الذاتي الكردي تضمنت مسائل مثل إدخال اللغة الكردية كلغة رسمية في المناطق الكردية ، واستبدال الموظفين العرب في تلك المناطق بالكرد، وتشكيل فوج كردي مكلف بحراسة الحدود الشمالية لسوريا وتقديم المساعدة لتسهيل توطين اللاجئين الكرد في محافظة الحسكة.[62] وهذا يعكس عمل المهاجرين الكرد وخلفيتهم الفكرية وأيديولوجيتهم القومية. رفض الفرنسيون الاقتراح، لكن الصراع القائم داخل الإدارة الفرنسية بين الأجهزة المدنية والاستخباراتية وفر فرصًا لكرد منطقة الجزيرة لتحقيق مصالحهم. الكابتن بيير تيربيه من أجهزة المخابرات، على وجه الخصوص ، فهم إمكانات الكرد في استعمار الجزيرة وحل النزاعات الحدودية مع تركيا. لقد وضع خطة لمواجهة مطالب الاستقلال الكردي أو الحكم الذاتي لجميع المناطق الكردية في سوريا، من خلال توجيه القادة الكرد المحليين لتركيز الجهود على منطقة الجزيرة حيث كان الحكم الذاتي ممكنًا. تضمنت الخطة ترشيح موظفين كرد في الجزيرة ، وتشكيل كتيبة كردية-مسيحية ضمن المجموعات الفرنسية ، وتأسيس فصل كردي في الكلية العربية للتعليم العالي بدمشق، ودروس ليلية كردية في بيروت، وإذن بنشر مجلة هاوار ومنح وثائق الهوية للاجئين الكرد. تم تقديم كل ما سبق بين عامي 1928 و 1936.[63]

كان التحالف الكردي المسيحي والعريضة للحكم الذاتي لعام 1937 بمثابة رد فعل على المعاهدة الفرنسية السورية لعام 1936 ، التي وافق فيها الفرنسيون من حيث المبدأ على استقلال سوريا وإقامة حكومة مركزية عربية قومية في دمشق ، والتي ، في الواقع، أنهت العلاقات الفرنسية الكردية. تمت إزالة الحاجة الفرنسية إلى الحماية في المنطقة، مما هدد موقف ومصالح زعماء القبائل الكردية في المناطق الريفية ووجهاء المسيحيين الحضريين المدعومين سابقًا من قبل الفرنسيين مقابل تأمين الجزيرة ضد المصالح التركية. بدأت الاضطرابات عندما تم استبدال المسؤولين الفرنسيين المؤيدين للقادة المحليين بسوريين من خارج الجزيرة. وبتشجيع من المسؤولين الفرنسيين المحليين، بدأ عدد من الشخصيات البارزة في المنطقة يطالبون، كحد أدنى، بأن يكون المسؤولون المعينون في منطقة الجزيرة من بين سكان المنطقة.[64] ولجأ الكرد إلى العنف عندما تم تجاهل هذه المطالب وتم تعيين المسؤولين من خارج المنطقة في الحسكة في حزيران 1937.

قدمت قيادة الحركة التماسات متكررة إلى سلطات الانتداب والحكومة، وطالبت باللامركزية الاقتصادية والإدارية للجزيرة تحت حماية فرنسا وإدارة المنطقة من قبل الكرد والمسيحيين المحليين. مع تطور الحركة، أعلن القوميون العرب الجهاد ضد المسيحيين.[65] ثم تصاعدت التوترات بين الكرد والمسيحيين الاستقلاليين من جهة والقوميين المحليين الذين تدعمهم الحكومة العربية المركزية من جهة أخرى. بدأت الحكومة القومية العربية في تشجيع العرب السوريين من مناطق حلب وحماة وحمص على الانتقال إلى الجزيرة في محاولة لترسيخ الطابع العربي للمنطقة. في الوقت نفسه، تم طرد المسؤولين المحليين الذين دعموا الحكم الذاتي للجزيرة، أي الكرد والمسيحيين، من وظائفهم واستبدالهم بالعرب السنة الموالين للحكومة المركزية.[66]

في أغسطس 1937 ، تعرض الحي المسيحي في بلدة عاموده لهجوم من قبل مؤيدي الحملة الإسلامية وتم ذبح المسيحيين،[67] وقمع الفرنسيون الاضطرابات باستخدام القصف الجوي وأعادوا السيطرة المباشرة على الجزيرة. أدى هذا إلى زيادة استقلالية المنطقة مؤقتًا عن الحكومة المركزية وسمح الفرنسيون بتأسيس عدد من المنظمات والنوادي الاجتماعية والثقافية الكردية.[68] بدأت سلطات الانتداب في تشجيع المسيحيين على تأمين عيشهم في سوريا من خلال التعاون مع الحكومة العربية السنية. لكن حقوق الأقليات لم يتم تأمينها من قبل سلطة الانتداب الفرنسية نفسها، كما أن الفرنسيين ، الذين لم يعودوا يعتمدون على السكان الكرد في المنطقة من أجل الأمن ، تخلوا عن رعاياهم المحليين.

كان الفاعلون الكرد المشاركون في حركة الحكم الذاتي في الغالب شخصيات قبلية وكبار ملاك الأراضي. على سبيل المثال ، كان أبرز أعضاء الحركة حسن حاجو آغا وقدور بك وخليل بك إبراهيم باشا – وجميعهم من أصحاب العقارات وزعماء القبائل الذين أصبحوا حلفاء مقربين للسلطات الفرنسية. كان حاجو آغا زعيمًا لاتحاد قبائل هفيركان وأحد أوائل المنفيين الكرد الذين استقروا في الجزيرة.[69] بعد خضوعه للفرنسيين في عام 1926 ، أصبح حاجو أغا الداعم الأكثر موثوقية وامتيازًا في الجزيرة وعدوًا لتركيا.[70] كان قدور بك هو القائممقام نصيبين السابق. كان قد أنشأ ميليشيا خاصة به في عام 1924 ، والتي حاربت الفرنسيين وكان مالكًا للضفة اليسرى لنهر جغجغ ، بما في ذلك الأرض التي تحتلها القامشلي الآن. أصبح نائبا لسوريا عن الجزيرة عام 1936 عندما خاض الانتخابات التشريعية في المنطقة وانتخب مع خليل بك ابراهيم باشا وسعيد اسحق.[71] كان خليل بك إبراهيم باشا زعيم قبيلة الملية. علاوة على ذلك ، ونظرًا لأن حلفاءهم المسيحيين كانوا في الغالب من المناطق الحضرية ، فقد سمح تحالفهم ببسط نفوذهم في مدن المنطقة بدلاً من المناطق الريفية فقط. بالنسبة للمسيحيين ، سمح لهم التحالف بالحفاظ على السيطرة على الشؤون المحلية وضمان مستقبلهم في الجزيرة كأقلية دينية.[72]

كان تأثير هذه الحركة على التنظيم القومي الكردي مختلطًا. أعاقت الحركة نفسها والدعم الفرنسي في بعض النواحي تطور التنظيم السياسي الكردي وحدتهم القومية داخل سوريا. كان لقرار تركيز الجهود من أجل الحكم الذاتي في الجزيرة ، كما شجعتهم خطة تيربيه، تأثير سلبي دائم على تماسك المناطق الكردية في سوريا. عندما تفاوض الفرنسيون على المركزية الإدارية في سوريا وارتفعت الدعوات من جميع المناطق من أجل الحكم الذاتي الكردي ، أتيحت فرصة التعاون الكردي الفعال عبر المناطق الكردية في سوريا نفسها. ومع ذلك ، فإن تركيز هؤلاء الزعماء القبليين الأكراد على الحكم الذاتي في الجزيرة وحدها عمل على إضعاف محاولات بناء هوية كردية موحدة وصورة سياسية موحدة لهم في سوريا ، مما أدى إلى حدوث انقسامات بين المناطق الكردية الثلاث وتطورها الاجتماعي والسياسي. بالإضافة إلى ذلك ، انعكست الخصومات بين القبائل الكردية المحلية على ما إذا كان زعيم ما قد تحالف مع جماعة الحكم أو وقف مع جماعة تحالف دمشق السوريين القوميين،[73] مما أعاد إنتاج التوترات والخلافات داخل المجتمع الكردي في الجزيرة. في الوقت نفسه، أشار تقرير الانتداب الفرنسي إلى أنه في هذه الفترة كان القائمون على الحكم الذاتي الكرد يتعاونون مع الكرد عبر الحدود في تركيا لإنشاء كيان مستقل في الجزيرة ، وإعادة توحيده في كردستان وإعلان دولة مستقلة.[74]

استمرت الدعوات إلى الاستقلال في المنطقة حتى الرحيل الفرنسي في عام 1946 ، لكن تأثير هذه الحركة على السياسة الكردية كان محليًا في المقام الأول.[75] لقد طورت السياسة القومية الكردية في المنطقة ، مما أدى إلى توعية السكان ببعض الآثار المحتملة للحكومة العربية المركزية على المنطقة وعلى علاقات القوة المحلية. من المستحيل تقريبًا، مع ذلك، تحديد مدى اتساع تأثير القومية على الفلاحين في المنطقة ، حيث سيطرت العلاقات القبلية في هذا الوقت على الولاءات السياسية وأملتها.

المريدين[76]

في كرد داغ (عفرين)، كان Xoybûn ضعيفًا نسبيًا بسبب غياب المنفيين الأكراد من تركيا؛ حيث تركز هؤلاء في منطقة الجزيرة ودمشق. على الرغم من الدعوات إلى الاستقلال في المنطقة، (مثل تلك التي أطلقها نوري كاندي المذكورة أعلاه) فقد أحبطت السلطات الفرنسية والسياسة المحلية فرصة قيام حركة مستقلة مستدامة. في هذا المجال ، لم تترك التحولات الاجتماعية والاقتصادية في النصف الثاني من القرن التاسع عشر سوى عدد قليل من العائلات القبلية مع سلطة حقيقية. كان البعض الآخر في حالة تدهور ، إن لم يكن قد دمر بالفعل. في مكانهم ، نشأت أرستقراطية جديدة من الأراضي التي تدين بسلطتها ونفوذها لامتلاك الأرض والازدهار المادي بدلاً من القوة العسكرية أو عدد الأتباع كما في حالة زعماء القبائل القدماء. أعطى وجود هذه العائلات والتفكك السريع للعلاقات القبلية الكرد داغ طابعًا سياسيًا واجتماعيًا واقتصاديًا مختلفًا بشكل كبير عن المناطق الكردية الأخرى.[77] لم يكن الفلاحون مقيدين بالولاءات القبلية لأصحاب الأرض، مما أدى إلى ظهور علاقات اجتماعية واقتصادية متنوعة للغاية بين الملاك والمستأجرين وزيادة الوعي

بإمكانية العمل السياسي بين الفلاحين.
بين الأكراد بشكل عام، شكل الزعماء الدينيون بدائل للأغاوات المحلية كمصادر للدعم والقيادة. لكن في منطقة كرد داغ، لم يكن الحال كذلك. لم يكن هناك تواجد مهم للجماعات الدينية الكبيرة بشكل جيد. تم تمثيل الطريقة القادرية الصوفية بشيخ واحد فقط. وكانت الرفاعية تتألف من قرابة مائة شخص بقيادة الشيخ عبد الحنان من قرية بلوط. بالنسبة إلى النقشبندية كان هناك الشيخ أحمد لمعة الذي يأتي موسمياً من دمشق ليقوم بالوعظ في المنطقة المحيطة بإعزاز. كان في كرداغ أقل عدد من المساجد على مستوى سوريا ولم يتم اتباع القواعد والممارسات الدينية على نطاق واسع.[78] ومع ذلك، نشأت حركة في الكرد داغ في الثلاثينيات من القرن الماضي ، بقيادة شيخ نقشبندي ، كانت هويتها دينية وحصلت على دعم واسع من السكان المحليين.
تفسر شعبية ونجاح حركة المريدين في كرد داغ الظروف الاجتماعية والاقتصادية المحلية أكثر من الطابع الديني للحركة. كانت هذه حركة دينية واجتماعية ، وكانت أيضًا نضالًا ضد اضطهاد الملاك الإقطاعيين. وقاتلت لاحقًا سلطات الانتداب الفرنسي في المنطقة كجزء من حركة استقلال سوريا.[79] باستثناء روجيه ليسكوت (المستشرق والدبلوماسي الفرنسي) وعدد قليل من المثقفين والقوميين الكرد المحليين ، لم تجتذب هذه الحركة سوى القليل من الاهتمام الأكاديمي أو غيره على الرغم من شعبيتها الكبيرة وتأثيرها في المنطقة ومساهمتها في حركة الاستقلال السورية.[80] نجح الحركة في تغيير بعض الممارسات الاجتماعية لدى سكان كرد داغ ، على سبيل المثال ، تقليص المهر في عقود الزواج.[81] ومع ذلك ، كان انخراطها ومساهمتها في القومية الكردية وتنظيمها السياسي في حده الأدنى.
كانت حركة المريدين بقيادة الشيخ النقشبندي إبراهيم خليل. جاء إبراهيم خليل إلى سوريا عام 1925 ، حيث درس العلوم الدينية في دمشق وحمص. هويته العرقية، سواء أكانت تركية أم كردية، غير واضحة لكن عائلته جاءت في الأصل من المنطقة الغربية من كرد داغ. نشأ مع والده في تركيا العثمانية ، وخدم إبراهيم خليل في كل من الجيش العثماني وجيش الجمهورية التركية الجديدة. أثناء وجوده في الأخير، شارك في قمع تمرد الشيخ سعيد في عام 1925 ، مما يشير إلى أنه لا يهتم كثيرًا بالقومية الكردية. لكنه كان يتحدث باللغتين التركية والكردية ، وعبّر فشعره عن ارتباطه بالقومية الكردية.[82]
وصل إبراهيم خليل إلى منطقة كرد داغ عام 1929 ، وأقام في ديرسوان ، برعاية فائق آغا من عائلة الشيخ إسماعيل زاده ، وحصل من خلالها على وثائق الهوية السورية وأصبح رجلاً قوياً ومؤثراً في المنطقة ، سواء بين الناس هناك ومع السلطات الفرنسية. بدأ كمدرس للقرآن الكريم يدرس أبناء ديرسوان وأولاد الآغاوات. تجربته مع الآغاوات – قلة إخلاصهم ، وانغماسهم في الكحول واضطهاد الفلاحين – دفعته إلى مغادرة ديرسوان إلى النبي هوري.[83] وهناك اكتسب من خلال خطبه عددًا من الأتباع من بينهم حنيف عرب وعلي غالب ورشيد إيبو وإخوانه وآخرين من الفلاحين. وشكلت المجموعة تنظيمًا رسميًا برئاسة وبرنامج ، حيث تولى إبراهيم خليل منصب الرئيس ، والشيخ حنيف عرب منصب الشؤون المدنية والدينية ، ورشيد إيبو منصب نائب الشيخ إبراهيم خليل ورئيس الفرع العسكري للتنظيم.[84]
كانت أهداف المنظمة دينية واجتماعية وبعضها قومية. كانوا يهدفون إلى تعزيز اتباع الإسلام الصحيح وفقًا للتقاليد النقشبندية (الامتناع عن شرب الخمر والتدخين والقمار وما إلى ذلك) ، ومنذ عام 1936 وجهوا نضالهم ضد الاحتلال الفرنسي لسوريا. كانت غالبية أتباعها من الفلاحين والطبقات المحرومة من المناطق الشمالية من بلبل وراجو ، وهي أراضي قبائل بيان وشيخان ، حيث كانت سيطرة كبار ملاك الأراضي ضعيفة نسبيًا. جنوب هذه المنطقة كان الآغاوات قادرين على كبح توسع حركة المريدين. غير أن بعض الآغاوات دعموا الحركة ،[85] وإن لأسباب مختلفة: قدم بعضهم المساعدة مقابل حماية مصالحهم (مثل زعماء قبيلة الشكاك ، كور رشيد وعائلة الحاج عمر في ديرسوان). سعى آخرون لكسب التأييد في الانتخابات (مثل حسني عوني ، زعيم شيخان ، الذي انتُخب في البرلمان السوري كنائب لكرداغ في عام 1936 بدعم من المريدين). ومع ذلك ، استخدمه آخرون لتقوية مركزهم في المنافسات والصراعات بين العائلات. كان هذا صحيحًا بشكل خاص بالنسبة لأولئك الذين كانت لديهم خلافات مع الشيخ إسماعيل زاده ، الذي انقلب على الحركة. كما

اكتسب المريديون دعمًا شعبيًا رائدًا في مجال حقوق الفلاحين ضد مصالح الأغوات من خلال تسوية الديون ، والعمل على إعادة الأرض لمن انتزعت منهم ظلماً ، وما شابه. وتحقيقا لهذه الغاية ، نظمت المجموعة هجمات متفرقة من قطع الطرق ، معظمها تحت قيادة رشيد إيبو ، ضد كبار الملاك الذين لم يرعوا التنظيم. شعرت عائلة الشيخ إسماعيل زاده أن مصالحها وموقعها في المنطقة مهددة من قبل المريدين وأثارت غضب السلطات الفرنسية ضد الشيخ إبراهيم خليل الذي اعتقل في يوليو 1931 بتهمة التحريض على الاضطرابات في المناطق الحدودية.[86]

بحلول عام 1936 ، حول حركة المريدين انتباهها إلى الأنشطة المناهضة للاستعمار في كرد داغ. كان هذا التغيير في التركيز جزئيًا نتيجة العلاقات التي طورتها مع الكتلة الوطنية. أيضًا ، كان يُنظر إلى الفرنسيين على أنهم متواطئون في الحفاظ على علاقات الهيمنة في دعمهم للأغاوات في المنطقة. عزز الفرنسيون مواقف الآغاوات، وضمن ذلك احتفاظ الأغوات ببعض الامتيازات والمزايا على حساب الفلاحين. في عام 1936 ، بدأت الحركة انتفاضة مسلحة في المنطقة ضد الفرنسيين ، عُرفت محليًا باسم "ثورة كرد داغ" ، والتي استمرت حتى عام 1940.

في أواخر عام 1936 ، بدأ أغلبية الأغوات يدركون أنه من مصلحتهم التجمع معًا لمواجهة المريدين . ومع ذلك ، فإن سياسات السلطة المحلية ، وكذلك المنافسات الشخصية ، أحبطت الجهود المبذولة لتوحيد هذه الطبقة وواصلت كل عائلة الدفاع عن أراضيها وشرفها دون مساعدة الجيران أو الأقارب. في الواقع ، وفقًا لروجيه ليسكوت ، عكس صراع المريدين والأغاوات إلى حد ما الصراع بين قبيلتي بيان وشيخان: كان عدد الشيخان بين المريدين أكبر بكثير ممن ينتمون لقبيلة بيان. [87]

بحلول عام 1939 ، امتد نفوذ المريدين شرقا إلى مسافة ثلاثة كيلومترات من اعزاز حيث كانت تتمركز أجهزة المخابرات الفرنسية. حشدت القوات الفرنسية قواتها واستخدمت الدبابات والقوات الجوية وضربت معاقل المريدين في المناطق الحدودية الشمالية ، ودمرت القرى وأجبرت اتباع الحركة وعائلاتهم وسكان محليين آخرين للنزوح عبر الحدود إلى تركيا. عاد البعض فقط بعد أن أصدر الفرنسيون عفواً عاماً للمدنيين بعد عدة أشهر. عاد آخرون فقط بعد انسحاب القوات الفرنسية.[88] بعد ذلك ، تراجعت قوة ووجود المريدين في كرداغ حتى انسحاب الفرنسيين في عام 1946 الذي أزال هدفهم الأساسي. وحاول الشيخ إبراهيم خليل وأنصار آخرين إحياء التنظيم، بداية بعدد من المداهمات عبر الحدود عام 1940. لكن السلطات التركية استدعت الشيخ ابراهيم إلى الداخل التركي وزودته بالأراضي الزراعية. لم يسمع عنه شيء بعد ذلك ، لكن بقي المريدين في كرداغ مخلصين له حتى وفاته عام 1952. [89]

زعم خليل رشيد إبراهيم ، نجل رشيد إيبو ، أنه على الرغم من توجههم الديني واتجاه نضالهم ضد الفرنسيين ، إلا أن المريدين كان لهم هدف قومي كردي ضمني. وادعى أنه في اجتماع للمريدين أعلن إبراهيم خليل أنه إذا سقطت كرداغ تحت سلطة المريدين فإن الجماعة ستطلب حكمًا ذاتيًا شبيهًا بالحكم الذاتي الممنوح لإسكندرون / محافظة هاتاي. كان الرد الفرنسي على ذلك أنه سيتم النظر فيه ، بشرط أن يتفق جميع قادة كرد داغ.[90] ودفع هذا الاجتماع الشيخ للقاء القيادات الكردية في المنطقة. لكن لم يتم التوصل إلى اتفاق بين الأغوات والمريدين ، وبالتالي ، لم يُمنح أي حكم ذاتي في المنطقة. من غير الواضح ما إذا كان هذا السعي للحصول على الحكم الذاتي قد تم إعلامه بالفعل من خلال الميول القومية أو الاهتمام بتأمين السلطة في المناطق. وبالفعل ، يبدو أن قادة المريدين لم يبذلوا أي جهد للاتصال بالقادة الوطنيين الكرد في سوريا ، مما يوحي بأن التفسير الأخير ارجح.

من الواضح ، في هذه الحالة ، أن المصالح المباشرة للأغاوات المحليين والخلاف بينهم وبين المريدين تفوق على أي تيار قومي كان موجودًا في كرداغ. بالمقارنة مع الحركة الكردية المسيحية في الجزيرة (صراع من أجل الحكم الذاتي حيث كانت المصالح تتمثل إلى حد كبير في الحفاظ على قواعد السلطة الحالية والسيطرة على الأراضي المحلية) ، كانت الدوافع التي قامت عليها حركة المريدين هي تغيير الوضع الراهن. فيما يتعلق بالعلاقات بين الفلاحين المحليين والأغاوات، فقد سعوا لفضح علاقات الهيمنة وقطعها. على الصعيد السوري الأوسع، انضموا إلى الحركة الوطنية السورية وحركة إبراهيم هنانو في محاولة لإزالة

النفوذ الفرنسي من المنطقة. كان الدافع وراء هذه المجموعة هو التحرر من الاضطهاد سواء كان مصدره الطبقات الحاكمة أوالقوى الاستعمارية. في المقابل، كانت القومية الكردية في هذه المرحلة تهيمن عليها في الغالب النخبة الفكرية والأرستقراطية المالكة للأرض.
توضح الحركتان الموصوفتان أعلاه التباين في المصالح بين الطبقات الحاكمة والفلاحين بين الأكراد وبين المناطق الكردية في سوريا. في ظل عدم وجود تهديد مركزي للهوية والأراضي الكردية في سوريا ، تم صيانة هذه المصالح المحلية المباشرة من خلال العلاقات مع السلطات الفرنسية. ظلت القومية الكردية في الغالب مجالًا للمفكرين الكرد ، وحتى الخمسينيات من القرن الماضي ، وجدت تعبيرها ليس في التنظيم السياسي بل في التنظيم الثقافي.

الحزب الشيوعي السوري
بالنظر إلى محدودية الوصول إلى التعليم في المناطق الكردية وتفشي الأمية في ذلك الوقت ، فمن المحتمل أن النهضة الثقافية الكردية التي بدأها المثقفون الكرد فشلت في الوصول إلى غالبية السكان.[91] كان التأثير العملي للمريدين على العلاقات بين الأغوات والفلاحين في كرد داغ محدودًا وظل الأول استغلاليًا وقمعيًا. استولى الأغوات على نسب كبيرة من المحاصيل ، وسيطروا على القرى ، وسيطروا على أي نشاط سياسي يحدث بين السكان.
على الرغم من أن الظروف الاجتماعية والاقتصادية في المناطق الكردية خلال عشرينيات وثلاثينيات القرن الماضي أدت إلى زيادة وعي الفلاحين بظروفهم الاقتصادية وعلاقتهم بأسيادهم الإقطاعيين ، إلا أن مسألة الاستغلال لم يتم تناولها من قبل الحركة القومية الكردية. حتى تأسيس الأحزاب السياسية الكردية في أواخر الخمسينيات. لم تكن قيادة خويبون وحركة الحكم الذاتي الكردية المسيحية مستعدة لمناصرة حقوق الفلاحين. كما لم يكن المثقفون مستعدين لمناصرة حقوقهم داخل Xoybûn بسبب رغبتهم في دمج وتوحيد القيادات الحديثة والتقليدية داخل المجتمعات الكردية. وبالتالي ، لم يتمكن المثقفون الكرد أصحاب المثل الإصلاحية والتغريب من مواجهة الآغاوات أو زعماء القبائل في موضوع الاغتصاب والاستغلال. وقد لوحظ بالفعل أن تكوين وطابع Xoybûn أكد العلاقات الاجتماعية والاقتصادية القائمة والتقليدية. نشأ أعضاء لجنة Xoybûn من مثلث Karput-Bitlis-Botan (مدن تقع جنوب شرق تركيا الحالية)، وبالتالي تركزت أنشطتها وعضويتها في شرق سوريا ، لا سيما في منطقة الجزيرة حيث استقرت غالبية المنفيين من تركيا. كما دافعت الحركة الكردية – المسيحية عن مصالح القادة الأكراد التقليديين وملاكي الأراضي في الجزيرة. في الوقت نفسه ، كانت القومية الكردية مركزية في هذه الحركة وروجت للهوية الكردية للمنطقة وربطتها بحقوق معينة في تقرير المصير.
وبينما دافعت حركة المريدين عن حقوق الفلاحين ، فإن تركيزها على التحرر من الاستغلال يعني أنها اندمجت في حركة الاستقلال السورية ضد الفرنسيين وتضاءل نفوذها مع انسحاب القوات الفرنسية في عام 1946. لم تكن القومية الكردية قوة دافعة في هذه الحركة ولم تفعل الكثير لنشر القومية الكردية بين الفلاحين .
أدى انسحاب الفرنسيين عام 1946 وإدخال الزراعة الآلية إلى اضطرابات اجتماعية واقتصادية كبيرة في المناطق الكردية. دخلت سوريا في فترة انتقالية تصارعت فيها مجموعات اجتماعية ودينية وسياسية مختلفة على السلطة.[92] ظهرت طبقات اجتماعية جديدة ارتبطت بنظام الدولة السورية. في الوقت نفسه ، فقدت النخبة والأعيان التقليديون الكثير من قاعدة قوتهم مع إزالة المصالح الاستعمارية والمحسوبية الفرنسية.
أدت التطورات في الزراعة وإدخال الزراعة الآلية إلى تهميش وبطالة أعداد كبيرة من عمال المزارع.
على الجبهة القومية الكردية ، حدثت تطورات مهمة عديدة في المناطق الكردية في العراق وإيران. في أوائل الأربعينيات من القرن الماضي ، قاد الملا مصطفى بارزاني انتفاضة ضد بغداد. بعد فشله ، انسحب إلى إيران حيث لعب هو ومقاتليه دورًا أساسيًا في تشكيل وتنظيم والدفاع عن جمهورية مهاباد ، التي تأسست في يناير 1946. تأسس الحزب الديمقراطي الكردستاني في إيران عام 1945 وفي العراق عام 1946. لا يمكن المبالغة في الأهمية الرمزية لهذه التطورات للحركة القومية الكردية في سوريا. لكن تمرد بارزاني وحياة الجمهورية لم يعمرا طويلا. بعد هروب بارزاني إلى الاتحاد السوفيتي واغتيال قاضي محمد

عام 1947 (أعدم قاضي محمد – المترجم) ، لم يكن لدى النشطاء السياسيين الكرد في سوريا سوى أمل ضئيل أو حماسة لجهود سياسية جديدة. فقدت الحركة السياسية الكردية زخمها ، وحرم الانسحاب الفرنسي البدرخانيين من الدعم المالي لمساعيهم الثقافية.
ونتيجة لذلك ، نشأ فراغ في القيادة السياسية والقومية بين الكرد في نفس الوقت الذي أصبح فيه عدد كبير من العمال الساخطين أكثر تسييسًا.
لذلك ، في نهاية الأربعينيات من القرن الماضي ، تحول الكثير من الكرد إلى الحزب الشيوعي السوري (SCP) باعتباره منفذهم السياسي. الحزب الشيوعي الذي تشكل عام 1927 ، كان بقيادة الكردي خالد بكداش. أصبح الحزب يتمتع بشعبية خاصة في كرداغ حيث أثار التغيير الاجتماعي والاقتصادي تجاه الملكية الرأسمالية بالفعل توترات وصراعات بين الفلاحين والأغاوات. وجدت عقيدة الحزب الشيوعي للمساواة وحقوق الفلاحين وإعادة توزيع الثروة جمهورًا مرحبًا به بين الفلاحين والإصلاحيين والمثقفين الكرد.[93] قد يكون الدعم الذي قدمه الاتحاد السوفيتي للملا مصطفى بارزاني بعد فترة وجوده في المنفى عاملاً يؤثر على الانجذاب الكردي إلى الحزب الشيوعي.
اجتذب الحزب الشيوعي السوري شخصيات كردية مثل جيكرخوين[94] ومحمد فخري ورشيد حمو وشوكت نعسان. كان الشاعر جيكرخوين من الجزيرة مسؤولا بشكل كبير عن تجنيد الكرد من الجزيرة للحزب في عام 1950 ، ومن خلال اتصالاته مع الجمعية الثقافية الكردية السرية في كرداغ ،[95] قام بترويج الحزب بين كرد هذه المنطقة أيضًا. في عام 1952 انضم رشيد حمو وشوكت نعسان إلى الحزب وأسسوا أول منظمة شيوعية في عفرين. انتشر نفوذ الحزب بسرعة بين الفلاحين الفقراء في المنطقة ، وبشكل عام ، حصل على دعم كبير في كرداغ بالمقارنة مع كوباني أو الجزيرة. استقطب الحزب أنصار وأعضاء من مختلف قطاعات المجتمع الكردي ، بما في ذلك Xocê Xilalka ، إمام مسجد قرية Xilalka خلالكا، والذي كان ، خلال سنواته العشر كإمام للقرية ، عضوًا في الحزب الشيوعي.
في عام 1953 ، أسس الحزب نقابة للفلاحين في المنطقة للدفاع عن حقوقهم.[96]
يظهر من خلال جميع الروايات أنه, بالنسبة للعديد من الكرد ، كانت حوافزهم للانضمام إلى الحزب مبنية على المصالح القومية الكردية والميول اليسارية وليس على المصالح الطبقية أو الإيمان باليوتوبيا الشيوعية. ولكن التقت هذه المصالح إلى حد كبير. راقب الكرد باهتمام حركات التحرر الاشتراكية ، ومثل العديد من حركات التحرر اليسارية الأخرى في هذا الوقت ، فقد تبنوا الأيديولوجيات الماركسية اللينينية وتنظيم الحزب الشيوعي كوسيلة لتحقيق التحرر والمساواة والعدالة للشعب الكردي. في الواقع كان من المفترض أنه يمكن للكرد أن يدركوا حقوقا قومية من خلال الحزب الشيوعي السوري لا يمكن الحصول عليها بغير ذلك.[97] حقيقة أن زعيم الحزب هو نفسه ، خالد بكداش ، كردي أعطى دعما هذه المعتقدات وأصبحت الإيديولوجية الشيوعية والاشتراكية هي الأيديولوجية العامة لسياسات المقاومة الكردية في هذه الحقبة. يُفسَّر نجاح الحزب الشيوعي بين كرد كرداغ أيضًا بالاقتصاد الأكثر تطورًا نسبيًا في منطقة عفرين ، وغياب النفوذ القبلي في المنطقة والطبقة الراسخة من ملاك الأراضي. أيضًا ، كان الطابع الطبقي لحركة المريدين السابقة يعني أن الفلاحين والطبقات الدنيا كانوا ، إلى حد ما ، مسيسين بالفعل أو على الأقل لديهم بالفعل بعض الخبرة في التنظيم السياسي.
إن الفرضية الشيوعية الأساسية التي مفادها أنه يمكن تجنب النزعة القومية تعني بطبيعة الحال أن الوجود الكردي في الحزب ووصف هذا الحزب بأنه "حزب كردي" لا ينسجم مع أيديولوجيته الاممية ويهدد شعبيته بين العرب في سوريا. ونتيجة لذلك ، تبنى الحزب موقفًا رسميًا ضد الاعتراف بالحقوق القومية الكردية في سوريا. في النصف الثاني من الخمسينيات من القرن الماضي، ترك عدد كبير من الكرد صفوف الحزب الشيوعي عندما وجدوا أن الحزب متردد في دعم هذه القضية أو استخدام اللغة الكردية في منشوراتهم التي كتبت في الجزيرة باللغتين العربية والأرمنية.[98]
كشف الحزب عن نزعة قومية معادية للأكراد عندما قام أعضاء قوميون في الحزب مثل جيكرخوين ومحمد فخري ورشيد حمو بتقديم التماس للحزب لطباعة منشورات الحزب باللغة الكردية حتى يمكن فهمها بشكل أفضل من قبل السكان المحليين. وبدلاً من ذلك ، بدأ الحزب في تقييد المطبوعات الثقافية الكردية مثل "دنكي جوتكار" (صوت الفلاحين) الذي يشرف عليه جيكرخوين ، و "ألف با" ، وهو كتاب باللغة الكردية لعثمان صبري.

واعتبرت هذه المنشورات أمثلة على "الثقافة القومية الكردية البرجوازية" في صفوف الحزب.[99] وبحسب مصادر كردية، فإن ممثلي الحزب الشيوعي في منطقة الجزيرة استخدموا ذريعة أن القراءة والكتابة باللغة الكردية كانت محدودة وعدم توفر الآلات الكاتبة المناسبة. ساهم فخري وجيكرخوين في تمويل المشروع وبدآ الكتابة باللغة الكردية للحزب.[100] لكن مصادر كردية تدعي أن قيادة فرع الجزيرة لم تبذل أي جهد لتمرير طلبها إلى القيادة المركزية. ومن هذه النقطة نمت الخلافات مما أدى إلى استقالة فخري وجيكرخوين. وتبعهم كثيرون آخرون في الجزيرة.[101] بالتزامن مع ذلك، في كرداغ ، قوبلت محاولات رشيد حمو بعقد محاكمة حزبية سريعة. وقد اتُهم بنشر أفكار قومية برجوازية والقيام بدور ممثل الشعب الكردي داخل الحزب. قيل له أن الكرد غير قادرين على أن يكونوا شيوعيين. وخلصت المحاكمة إلى أن على رشيد حمو أن يوقف فوراً جميع أنشطته داخل الحزب وتم نشر القرار في صحيفة النور الحزبية. استقال العديد من الكرد الآخرين من الحزب احتجاجًا على التهم الموجهة إلى رشيد حمو وعلى ما كان يعتبر توجهًا شوفينيًا داخل الحزب.[102] وبعد طرد حمو من الحزب تراجع تواجده في كرداغ بشكل مطرد ، تاركًا مرة أخرى، فراغ سياسي في المنطقة.

في حين أن علاقة الحب بين الكردي السوريين والحزب الشيوعي لم تدم طويلاً نسبيًا ، كان لها تأثير دائم على الكرد وعلى حركتهم السياسية في سوريا. أولاً ، زود الحزب الشيوعي العديد من القوميين الكرد بالخبرة السياسية اللازمة لاستمرار الحركة القومية في إطار حزب سياسي ، وكان له تأثير دائم على هيكل وتنظيم السياسات الحزبية الكردية في سوريا. ثانيًا ، جمعت الكرد من كلٍ من كرد داغ والجزيرة. ثالثًا ، ساهم الحزب الشيوعي فعليًا في التعلم والتعليم في منطقة كرد داغ من خلال إرسال مئات الطلاب إلى الدول الاشتراكية في منح دراسية. رابعا ،حافظ قطاع كبير من الأحزاب السياسية الكردية على التزامها بالاشتراكية والشيوعية والماركسية اللينينية. مثل الحركات القومية والتحرير الأخرى في جميع أنحاء العالم في هذا الوقت ، قدم خطاب المساواة وتحرير المظلومين الكرد إطارًا للتعبير عن مطالبهم ومصالحهم السياسية.

جمعت التجربة داخل الحزب الشيوعي القوميين الكرد من كرداغ والجزيرة معًا في منظمة واحدة وبدا أنهم تعاونوا فيها في محاولة تأمين الحقوق الكردية في إطار الحزب. حتى هذه المرحلة من تاريخ التنظيم القومي الكردي في سوريا ، يبدو أن هذه المناطق ظلت مستقلة إلى حد كبير عن بعضها البعض في أنشطتها ومساعيها القومية ، على الرغم من بعض المحاولات لجسرها.[103] في السنوات التي أعقبت الانسحاب الكردي من الحزب الشيوعي، جرت محاولات لتشكيل منظمات وأحزاب سياسية جديدة ، مثل آزادي الطبقي (الحرية) [104]، الذي أسسه في ربيع 1958 جكرخوين وفخري وآخرون من الجزيرة من الذين تركوا الحزب الشيوعي. ومع ذلك، كان آزادي منظمة في منطقة الجزيرة ، ولم تتحد القيادة السياسية والقومية لجميع مناطق سوريا وجميع المجتمعات الكردية في منظمة واحدة إلا مع إنشاء الحزب الديمقراطي الكردي في سوريا في عام 1957.

في هذه الأثناء، على الساحات الحكومية والإقليمية، كانت القومية العربية تزداد قوة. أدت إزالة الديكتاتورية العسكرية لأديب الشيشكلي في عام 1954 ، واستعادة الحكومة المدنية ثم الانتخابات البرلمانية الديمقراطية ، إلى حصول الحركة اليسارية السورية على سلطة برلمانية غير مسبوقة. وحصل حزب البعث العربي على 22 مقعدًا،[105] وفاز خالد بكداش بمقعد عن الحزب الشيوعي السوري لأول مرة في تاريخ الحزب. تسبب صعود اليسار في السياسة الوطنية السورية في قلق الدوائر الحاكمة في العراق وتركيا وإيران وزاد من الضغط على سوريا للالتزام بتحالفات عربية إقليمية.

في مواجهة القوة والشعبية المتزايدة للقومية العربية ودمجها في سياسة الدولة، كانت هناك حاجة واضحة لحزب يمثل المصالح الكردية في سوريا. أدى ذلك في عام 1956 إلى عقد اجتماع عدد من النشطاء الكرد لدعم مشروع إنشاء حزب سياسي كردي في سوريا. بعد ذلك بعام ، في 14 حزيران (يونيو) 1957، أُعلن عن تأسيس أول حزب سياسي كردي سوري.

نحو منظمة سياسية كردية سورية

ركز هذا الفصل على المنظمات السياسية الكردية الأربعة الرئيسية في تلك الفترة: خويبون وحركة الاستقلال الذاتي الكردية – المسيحية عام 1937 وحركة المريدين والحزب

الشيوعي السوري. لقد وصف أغراضهم، والجهات الفاعلة والمصالح الرئيسية التي دفعتهم ، ونظر في مساهمتهم في تطوير التنظيم القومي الكردي في سوريا. كانت Xoybûn تنظيما قومياً بشكل صريح و منظمة عسكرية ،ولكن له أتباع محدودين ويمثل النخبة الكردية والبرجوازية. في حين أن الحركة الكردية المسيحية هي أيضًا قومية في جوهرها، إلا أنها كانت مدفوعة أيضًا بالمصالح القبلية والرغبة في حماية السلطة والامتيازات من التغييرات في التنظيم السياسي للدولة السورية، ولا سيما مركزية الحكومة. يمثل المريدين قطاعًا مختلفًا تمامًا من المجتمع وكان لديه اهتمام أكبر بتحدي الوضع الراهن بدلاً من الحفاظ عليه. لقد عكس التوترات المتصاعدة بين الفلاحين والأغاوات ، لكنه أصبح مرتبطًا بالحركة الوطنية السورية والمناهضة للاستعمار بدلاً من القومية الكردية. أخيرًا ، كان الحزب الشيوعي أول حزب سياسي استقطب التمثيل الكردي من جميع المناطق الكردية في سوريا. كانت الدوافع للانضمام إلى الحزب هي القومية الكردية والسعي لتحقيق المساواة الاجتماعية. كان يعتقد أنه يمكن إيجاد حل للمسألة الكردية داخل هذا الحزب وأنه يجب تحدي العلاقات الاجتماعية والاقتصادية الاستغلالية في المجتمع الكردي. في دولة عروبية تزداد نزعتها العدائية تجاه الكرد ،كان من الطبيعي لهؤلاء الاهتمام بالحصول على الحقوق القومية أكثر بكثير من السعي لتحقيق العدالة الاجتاعية . وتبين أن الإيمان بقدرة الحزب على تقديم هذه الحقوق لا أساس له من الصحة. استمر الكرد يبحثون عن تمثيل سياسي يمكن أن يدمج مصالحهم القومية.

كانت التنظيمات السياسية التي سبقت تأسيس الحزب الديمقراطي الكردي في سوريا(Partîya Dêmokrat a Kurd li Sûriyê) متنوعة في طبيعتها ودوافعها التي دفعت الفاعلين المعنيين. أظهر الجميع، باستثناء الحزب الشيوعي، ميلًا نحو التنظيم المحلي، وحتى القوة الخاصة لهذا الحزب في كرداغ عكست الظروف الاجتماعية والاقتصادية المحلية. جاء توطين السياسة الكردية في سوريا في وقت كانت فيه القومية الكردية تزداد وتيرتها وكانت الثورات تجتذب مشاركة أوسع. يمكن إرجاع هذا التراجع الواضح عن التنظيم القومي(على المستوى الكردي- المترجم) إلى عدد من العوامل. في المقام الأول ، تلقت الحركة القومية الكردية عددًا من الضربات القوية مثل القمع الوحشي لتمرد الشيخ سعيد وثورة أرارات. تم رفض المقاومة المسلحة والتمرد كاستراتيجية لتحقيق الأهداف الكردية وتركت المنظمات القائمة مهزومة ومهجورة. لا شك أن هذا كان له تأثير سلبي على المشاركة في التنظيم القومي الكردي. علاوة على ذلك ، فيما يتعلق بمسألة إنشاء الدولة السورية ، كان المجتمع الكردي لا يزال يتم تعريفه بشكل أساسي من خلال العلاقات مع المجتمع المحلي وكانت القيادة في الغالب إما قبلية و / أو مرتبطة بالدولة العثمانية. في الوقت الذي انتشرت فيه القومية الكردية بشكل كبير، لم تكن فكرة الدولة الكردية كافية لإيقاظ وتوحيد السكان الكرد، ولا سيما القبائل، في تنظيم سياسي واحد، في ظل غياب أي احتمال حقيقي لتحقيق تلك الدولة وتأمين مصالحهم داخلها. هناك سبب آخر هو تمركز المنفيين والقوميين والناشطين السياسيين في الجزيرة وتقاطع الأهداف القومية مع مصالح زعماء القبائل المنفيين، مما يعني أن هذه المنطقة شهدت تنظيمًا قوميًا أكثر من تنظيم كرداغ أو كوباني. كان التنظيم بين المنفيين أنفسهم الذين احتشدوا ضد الدولة التركية، ويرجع ذلك جزئيًا إلى المظالم الشخصية. جرت محاولة صغيرة لإشراك الكرد في مناطق أخرى داخل سوريا. تفاقمت الأمور بسبب سياسة فرّق تسد الفرنسية التي عملت على إثارة الانقسامات بين المناطق الكردية. لم يتعامل الفرنسيون مع الكرد كمجموعة واحدة ولكن كمناطق منفصلة، وطبقوا سياسات مختلفة على مناطق مختلفة. وقد عمل ذلك على تفاقم الفروق الاجتماعية والاقتصادية والتنموية بين المناطق. أخيرًا ، ساهمت الاختلافات المادية بين المناطق الكردية في عرقلة توحيد المنظمات القومية ، بينما أدت المستويات غير المتكافئة من التنمية الاجتماعية والاقتصادية إلى ظهور اختلافات في المصالح السياسية والاجتماعية ، مما زاد من التفاوتات القائمة.

لم تتم محاولات توحيد كرد سوريا حول هدف مشترك يتمثل في ضمان حقوقهم في التعبير عن هويتهم وممارسة ثقافتهم وتمثيل أنفسهم سياسيًا داخل الدولة السورية إلا بعد استقلال سوريا عام 1946. في هذه المرحلة ، بدأت مصالح الكرد في سوريا كمجموعة تتهدد بسبب صعود القومية العربية والحكومة السورية المركزية. يمثل انجذاب الكرد إلى الحزب الشيوعي السوري ومحاولتهم إيجاد تمثيل سياسي داخله تغييرًا مهمًا في طريقة فهم

العديد من الكرد لموقفهم في سوريا وكردستان. بدأ التحول: الابتعاد عن التنظيم بوصفهم قوميين كرد عابرين للحدود والتماهي مع المصالح المحلية وتصور الكرد في سوريا ككيان سياسي مستقل يحتاج إلى تمثيل سياسي خاص به. تم تشكيل أول حزب سياسي كردي سوري في عام 1957 ، ومن هذه النقطة فصاعدًا ، أصبحت الأحزاب السياسية الشكل الرئيسي للتنظيم السياسي للكرد في سوريا.

فصل من كتاب:
HARRIET ALLSOPP
THE KURDS OF SYRIA: Political Parties and Identity in the Middle East
Co Ltd, London – New York, 2015 & I.B.Tauris

[1] – في حين أن هناك منظمات الأخرى وجدت بالفعل ، وكثير منها ثقافي ، فإن نقص المعلومات المتاحة يستبعد مناقشة ذات مغزى لها. لعبت المنظمات الأربع التي تم تناولها في هذا الفصل أدوارًا مهمة في تحديد مسار التطورات السياسية والاجتماعية والاقتصادية للمناطق الكردية.
[2] – كاتب ملحمة ممو وزين الشعرية
[3] – عندما كتب شرفخان كتابه كان هناك أربعون إمارة من هذا النوع
[4] – McDowall 2000: 41–47.
[5] – Zurcher 2001: 52–54.
[6] – Olsen 1989: 5–7.
[7] – Ibid., 7–15.
[8] – Ibid., 153.
[9] – Lescot 1988/1940: 103.
[10] – Velud 1991: 334.
[11] – Velud 1991: 334–336 and n.214, p.398.
[12] – كانت عائلة شيخ اسماعيل زادة تمتلك 20 قرية في منطقة عفرين (Lescot 1988/1940: 105), كما كان الحالة مع حاجو آغا في الجزيرة.
[13] – سواء كانوا يعملون في ارض الاغا أو طالبين للحماية لديه.
[14] – Lescot 1940 (arabic translation): 54.
[15] – مقابلات في سوريا عام 2007
[16] – على نحو خاص عائلة اليوسف وشمدين في حي الاكراد دمشق. McDowall 2000: 467–468.
[17] – كان ابراهيم هنانو قائد الثورة في ادلب وكرداغ كرديا Ahmad 2001: 54.
[18] -Velud 1991: 334.
[19] – van Dam 1996: 4; Bou-Nacklie 1993: 647.
[20] – Torrey 1964: 10.
[21] – van Dam 1996: 4; McDowall 1998: 16.
[22] – Torrey 1964: 10.
[23] – See for example Tejel 2006.
[24] – جلادت عالي (1893-1951) وكاموران (1895-1978) وثريا (1883-1938)
[25] – كان أمين عالي أحد أبناء بدرخان بيك وكان أحد قادة ثورة إرزينجان عام 1889. وقيل أن بدرخان بيك قد أنجب ما يصل إلى 99 طفلاً، لعب العديد منهم أدوارًا مهمة في الحركة القومية الكردية.
[26] – في سياق التمرد ، أعلن بدرخان استقلال أراضيه وبدأ في سك العملات المعدنية الخاصة به. في مواجهة قوة الدولة العثمانية ، التي كانت مدعومة من بريطانيا وفرنسا ، استسلم بدرخان في عام 1846. تم نفي أو إعادة توطين معظم النبلاء الكرد في اسطنبول حيث يمكن مراقبتهم والسيطرة عليهم بسهولة أكبر. تم نقل بدرخان نفسه أولاً إلى اسطنبول عام 1847 ثم نُفي إلى جزيرة كريت.
[27] – انتقدت صحيفة "كردستان"، التي أسسها نجل مير بدرخان بيك (مقداد – المترجم) مدحت بك بدرخان في القاهرة عام 1887 (صدرت صحفية كردستان عام 1898-

المترجم)ونشرها أخوه عبد الرحمن بدرخان في جنيف وفولكستون عام 1892 ، السياسة التركية في كردستان.

[28] – Özo lu 2004: 80; Olsen 1989: 15.

[29] –Kűrdistan Neşri Cemiyeti (جمعية نشر التعليم الكردي) 1910, Kűrdistan Muhibban Cemiyeti (جمعية اصدقاء كردستان) 1912, and Kűrt Hevi Talebe Cemiyeti (جمعية الطلبة أمل الكرد) 27 July 1912. Özo lu 2004: 80.

[30] – Özo lu 2004: 79.

[31] – Olsen 1989: 15.

[32] – Ibid., 18, 21.

[33] – على سبيل المثال في مؤتمر باريس للسلام 22 مارس 1919 عرض شريف باشا خريطة كردستان. Özo lu 2004: 39.

[34] – تناولت المواد 62-64 من معاهدة سيفر بشكل خاص الكرد وكردستان ، حيث تم النص على أن الإقليم الكردي سيكون له الحكم الذاتي المحلي والحق في الاستقلال الذي تمنحه عصبة الأمم بعد إجراء استفتاء ، بعد عام واحد من توقيع المعاهدة.

[35] – See for example Jwaideh 2006; Tejel 2007; McDowall 2000.

[36] – Olsen 1989: 126.

[37] – تعني الاستقلال باللهجة الكرمانجية الكردية.

[38] – يعتبر التمييز بين تركيا وسوريا في هذه الفترة مضللًا إلى حد ما لأن كلاهما كانا دولتين حديثتي الإنشاء ولم يكن لهما معنى يذكر بالنسبة للسكان الكرد بصرف النظر عن الاضطهاد الواضح الذي عانى منه الكرد داخل حدود الدولة التركية. حتى عندما تم ترسيم الحدود ، استمر الكرد في التمسك والعمل على أساس شبكات القرابة والقبلية التي امتدت عبر هذه الانقسامات الجديدة (Jwaideh 2006: 144). عندما فر الكرد إلى سوريا، بقوا داخل المناطق الكردية. كما أن هناك القليل من الأبحاث التي تبحث في انغماس الكرد من المناطق الكردية المدرجة في سوريا في المنظمات القومية الكردية التي تطورت مع نهاية الإمبراطورية العثمانية وما إذا كانوا قد استمروا في هذه الجهود بعد تقسيم كردستان. يذكر جويدة أن المفكرين والقوميين الكرد كانوا حاضرين أيضًا في دمشق وحلب. في عام 1919 نشرت صحيفة "المفيد" التي تتخذ من دمشق مقراً لها والتي كان يملكها يوسف حيدر وخير الدين الزركلي مقالاً طويلاً عن الاستقلال الكردي شجع الأكراد على المطالبة بكردستان حرة. ووزعت نسخ من هذه الصحيفة في حلب وانتشرت نسخ من المقال في العديد من البلدات الكردية (Jwaideh 2006: 144).

[39] – كلمة كردية تلفظ أيضا هويبون.

[40] – هناك جدل حول توقيت المؤتمر التأسيسي, أنظر Ahmed 2000: 37-38

[41] – ومن بين المشاركين في المؤتمر التأسيسي: جلادات بدرخان ؛ والدكتور نوري ديرسيمي ؛ وشكري محمد سكفان, وحاجو آغا ، رئيس قبيلة هفيركان ؛ وبوزان شاهين بك ، رئيس قبيلة برازان ومصطفى شاهين بك شقيق بوزان بك, وأمين أحمد بريخان رئيس قبيلة رمّان, و بدرالدين آغا حبسباني ؛ وممدوح سليم من قيادة الحزب الكردي في تركيا, وفهمي لجي كاتب الشيخ سعيد, وملا أحمد شوزي, و فقه عبد الله الجزري (Ahmed, 2000: 44; Jwaideh 2006: 211).

[42]– Ahmed 2000: 37–38.

[43] – Ibid., 45–46.

[44] – cited by Tejel 2009: 18. Also quoted in Arabic by Ahmed 2000: 46.

[45] – Ahmed 2000: 46.

[46] – Ahmed 2000 Jama'iyat Khoybun wa al-'alaqat al-kurdiyah-armaniyah. (KAWA, BonnGermany), p.47.

[47] – أيضا تعرف بثورة آرارات والمنطقة والجبل يسمون بالكردية آغري Agrî

[48] – Jwaideh 2006: 211.

[49] – McDowall 2000: 468

[50] – Tachjian 2004: 24–25.

[51] – Ibid., 26–28.
[52] – Hamo n.d.: 25; Tejel 2009: 21–22.
[53] – Hamo n.d.: 25.
[54] – Tejel 2009: 21–22.
[55] – Hamo n.d.: 17.
[56] – هذا أكثر شيوعًا في كرداغ وكوباني حيث يكون السكان أقل اختلاطًا مع المجتمعات الناطقة باللغة العربية
[57] – Hamo n.d.: 28–29.
[58] – Izady 1992: 180.
[59] – مقابلات مع قوميين كرد في سوريا
[60] – Tejel 2009: 27–28.
[61] – Ibid., 27–28.
[62] – Ibid., 27–28.
[63] – Ibid., 29.
[64] – Jwaideh 2006: 146.
[65] – اصطف بعض الكرد مع هذه الحركة المضادة.
[66] – Savelsberg et al 2003: 14–15.
[67] – Ibid., 15–16.
[68] – حسب احمد : استنكرت تركيا تأسيس مثل هذه الاندية الكردية بالقرب من حدودها ودعت فرنسا بدورها إلى اغلاقها عام 1939 . Ahmed 2001: 54–55.
[69] – Tachjian 2004: 14.
[70]– Velud 1991: 333.
[71] – Ibid., 291, 300, 301, n.167, p.392; Tejel 2009: 30.
[72] – Tejel 2004: 30.
[73] – Tejel 2009: 29–32.
[74] – The report of Msgr. Hebbé cited by Tejel 2009: 36
[75] -Tejel 2009: 13.
[76] – تعني اتباع الطريقة الصوفية.
[77] – Lescot 1988/1940: 104.
[78] – Ibid.
[79] – Eli n.d.: 501.
[80] – مثل رشيد حمو والدكتور محمد علي وكلاهما من كرداغ
[81] – مقابلات مع كرد من منطقة كرداغ
[82] – Poem quoted by Eli n.d.: 502.
[83] – النبي هوري ، المعروف أيضًا باسم سيرهوس ، بقايا مدينة بيزنطية ، أصبح برجها مزارًا لرجل دين مسلم محلي ، النبي هوري. يقع الموقع على بعد 70 كم شمال حلب بالقرب من اعزاز.
[84] – مقابلة مع خليل رشيد ابراهيم حفيد رشيد ايبو (قائد للمريدين) في 31 يوليو 2006.
[85] – Lescot 1988/1940: 109.
[86] – Ibid., 108, 110; Eli n.d.: 502–503.
[87] – Ibid., 110 and n.13.
[88] – Eli n.d.: 505–506. فقط عادت عائلة رشيد أيبو إلى سوريا بعد الاستقلال حسب ما قاله حفيده
[89] – Eli n.d.: 506. توفي الشيخ إبراهيم خليل في ظروف غامضة.
[90] – مقابلة مع حفيد رشيد ايبو31 يوليو 2006
[91] – يمكن القول إن معظمهم كان على علم بنشر المجلات الكردية الجديدة وربما بعض محتوياتها حتى لو لم يتمكنوا من قراءتها بأنفسهم.
[92]– See for example Perthes 1995; van Dam 1996; Steale 1998.

[93] – Ahmed 1988: 21.
[94] – انضم جكرخوين للحزب الشيوعي عام 1948
[95] – وكان من بين الأعضاء رشيد حمو ، وشوكت نعسان ، ومحمد علي خوجة ، وقادر إبراهيم. كشف عن التنظيم عام 1952 واعتقل المتورطون فيه وسجنوا في سجن المزة بدمشق. Ahmed 1988: 23.
[96] – Eli n.d.: 516–517, 526.
[97] – كان هناك حافز آخر للانضمام إلى الحزب هو توفير المنح الدراسية للدراسة في الاتحاد السوفيتي. على هذا النحو غادر عدد كبير من الكرد سوريا. Ahmed 2001: 58.
[98] – Ahmed 1988: 21.
[99] – Hamo n.d.: 41.
[100] – Ahmed 1988: 21; Hamo n.d.: 41.
[101] – Ahmed 1988: 21.
[102] – Hamo n.d.: 41–42.
[103] – يروي أحمد أن رشيد حمو ومحمد علي خوجة قد زارا الجزيرة في عام 1949 في محاولة للانضمام إلى صفوف خويبون ، إلا أن عبد الرحمن علي يونس أخبرهما أنها اغلقت. وأثناء وجودهم في الجزيرة ، أجروا اتصالات مع شخصيات سياسية أخرى مثل الدكتور أحمد نافذ وحاجو آغا. Ahmed 1988: 23.
[104] – Ahmed 1988: 21.
[105] – Torrey 1964: 262. Torrey cites 17 seats. Hopwood 1988: 37.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
نوع الوثيقة:	ترجمة
اللغة - اللهجة:	عربي
المدن:	حسكة
المدن:	حلب
المدن:	قامشلي
الدولة - الأقليم:	غرب كردستان
الدولة - الأقليم:	كوردستان
الدولة - الأقليم:	سورية
ترجم من اللغة:	انجليزي
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | medaratkurd.com
کاتی تۆمارکردن: 2022/19/2 10:21:27 AM
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 146
تصادم الهويات في الشرق الأوسط
https://www.kurdipedia.org/?q=20230319164506475941
تصادم الهويات في الشرق الأوسط – كفاح محمود
لقد كان وما يزال الشرق الأوسط نقطة ارتكاز عالمية قلقة تتنافس وتتصارع وتتوازن فيها وعليها القوى الدولية الكبيرة

اقتصادياً وعسكرياً، ليس اليوم بل عبر حقب التاريخ تعرضت هذه المنطقة من العالم إلى صراعات بين الأقوام والكيانات حتى احتضن ترابها ملايين المتصارعين في حروبٍ قاسية، سادت فيها أقوام ثمّ بادت، واختلطت الأعراق فيها والأنساب حتى تشابهت السحن والعادات، ورغم ذلك لم تنجح معظم تلك الكيانات في أن تضع خارطة طريق لتنظيم تلك الهويات على أساس التفاعل وملاقحة الحضارات بديلاً للتصادم والإقصاء الذي أنتج عشرات الحروب وأضاع مئات الفرص الذهبية للتطور والتقدم.

إن اتفاقية سايكس بيكو السرية بين بريطانيا وفرنسا عام 1916م، وموافقة إيطاليا وروسيا على تقسيم قلب الشرق الأوسط وتوزيع غنائمه بينهم عقدت أوضاع المكونات الأصغر لولا أن اتفاقية سيفر في عام 1920م منحتهم بارقة أمل لتحقيق مطالبهم في إنشاء دولة كردية، إلا أن معادة الصلح في لوزان بعد ثلاث سنوات -أي في عام 1923م- ألغت اتفاقية سيفر ونسفت تلك الأحلام التي وعدت الكرد بتحقيق حلمهم في إقامة دولتهم كبقية الشعوب التي نالت استحقاقاتها كجزء من مخرجات تلك الاتفاقيات، و أعطت إشارة البدء لحقبة من الصراعات الدموية التي وصفها أحد الدبلوماسيين الأمريكان في حفل توقيع معاهدة الصلح بأن الموقعين عليها إنما وقعوا على حقبة من الحروب والمآسي!

عيش مشترك

ولم تلبث سنوات قليلة حتى تحققت نبوءة الدبلوماسي الأمريكي، حيث مزّقت تلك الاتفاقية في لوزان العيش المشترك بين المكونات المختلفة عرقياً وثقافياً، دينياً ومذهبياً، وكانت بداية لاشتعال الحروب وحقبة التصادم بعد سنوات ليست طويلة وبالذات بعد قيام دولة تركيا الحديثة التي وضع أسسها كمال أتاتورك وما تلاها من أنظمة الانقلابات في كلّ من العراق وسوريا وإيران بمختلف توجهاتها من أقصى اليمين إلى أقصى اليسار، لكنها كانت تشترك تماماً في معالجاتها لقضية المكونات وبالذات المكون الأكبر في الشرق الأوسط الذي أهمل في اتفاقيات سايكس بيكو ولوزان، وأقصد هنا الكرد في أجزاء وطنهم المجزئ إلى أربعة أقسام في كلّ من تركيا وإيران والعراق وسوريا، حيث فشلت تلك الأنظمة في إيقاف عجلة التصادم وإقامة دولة المواطنة التي يرتقي فيها الانتماء على كلّ الهويات والثقافات، لأنها اختزلت المواطنة في الانتماء إلى القومية الأكبر والانصهار فيها، واستخدمت عمليات التتريك والتفريس والتعريب سيئة الصيت مع الكرد وغيرهم.

إن المنطقة اليوم تدفع ثمن تلك السياسات الفاشلة والشمولية في إقصاء المكونات القومية والعرقية، وما يحصل الآن في كلّ من تركيا وايران والعراق ولبنان وسوريا واليمن، ومتوقع أن يحصل في المغرب والجزائر وليبيا والسودان، إنما يؤكد فشل وانهيار الأنظمة الشمولية القومية والمذهبية المتشددة، التي ما تزال تصرُّ على نهج إلغاء الآخر المختلف قومياً أو دينياً أو مذهبياً، وفرض إرادة المكون الأكبر دون الأخذ بحقوق الآخرين الشركاء في الأرض والمال، مما يرفع وتيرة التصادم بين الهويات القومية والعرقية والمذهبية، وخير دليل على استمرار هذا النهج هو النزف الدائم في فلسطين وتركيا وإيران وسوريا واليمن، التي خسرت فرصاً ذهبية للتطور والتقدم لما حباها الله بثروات وإمكانيات تتفرد بها في المنطقة.

فشل الانظمة

ما يجري اليوم من دوامة العنف والعنف المضاد وما يتعرض له إقليم كردستان العراق من هجمات صاروخية ومدفعية تركية وإيرانية لملاحقة معارضيهما الهاربين إلى العراق منذ سبعينيات وثمانينيات القرن الماضي يؤكد وبعد قرن من الزمان على فشل تلك الاتفاقيات القديمة، وفشل الأنظمة والكيانات التي تستمد قوتها وتطيل بقائها في السلطة على هذا التصادم الدموي بين الهويات القومية والثقافية، وقد آن الأوان لوضع حلول جذرية لأخطاء فظيعة وقعت فيها الدول العظمى وتسببت في إنتاج مآسي وكوارث بين الشعوب، وحريٌ بها اليوم وتحديداً الولايات المتحدة وروسيا وبريطانيا وفرنسا التي كانت تتقاسم العالم، وما تزال تهيمن على مقدراته ومستقبله، أن تعمل مع ممثلي المكونات المتضررة في هذه الدول، لوضع أسس خارطة طريق جديدة لاتفاقية دولية ضامنة، ترسم حدوداً للتعايش السلمي والحضاري بين المكونات، بما يضمن حقوقها السياسية والثقافية من خلال تشريع قوانين لحمايتها وإتاحة فرصة لإنشاء نظام جديد في المنطقة بعيداً عن ذلك الإرث الفاشل من سياسة الشراكة القسرية والاحتواء، وتطوير نظم الإدارة السياسية والثقافية والاقتصادية بما يمنح تلك المكونات حقوقها أما بنظام فيدرالي كالنموذج العراقي في حلّ القضية الكردية أو باستفتاء على حق تقرير المصير كما حصل في كلّ من جيكوسلوفاكيا وتيمور الشرقية وجنوب السودان والعديد من الأقاليم والدول الفيدرالية المتعددة الهويات كما في بلجيكا وسويسرا والولايات المتحدة وروسيا الاتحادية.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	سياسة
الكتاب:	النقد السياسي
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | [موقع https://www.azzaman.com/- 19-03-2023](https://www.azzaman.com/-)
کاتی تۆمارکردن: 2023/19/3 4:45:06 PM
ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 147
تقسيم كردستان خطيئة أما الاقتتال فهو جريمة!
https://www.kurdipedia.org/?q=20230211151336465905
عبد الحسين شعبان

لم أكن على موعد مسبق مع الباحث و المفكر العراقي المعروف الدكتور عبدالحسين شعبان لأجراء هذا الحوار معه، و لقد قمتُ بزيارته للإستفسار عن صحته التي اعتلّت مؤخراً حيث يزور اقليم كوردستان الآن بعد تحسّنه، وبعد الجلوس معه طلبتُ منه إجراء حوار مفصل معه، فوافق مشكوراً، ومن ثم بدأتُ بطرح أسئلتي عليه و التي تضمّنت بحث الأوضاع الراهنة في العراق و اقليم كوردستان والشرق الأوسط ودور الرئيس مسعود بارزاني في رئاسة اقليم كوردستان، حيث وصفه في معرض إجاباته عن الأسئلة بأنه رجل دولة و قائد محنّك مشيراً إلى أنه لا يجامل أحداً في هذا الوصف، وإنما يتحدّث عن الواقع كما هو، مضيفاً إن هذه حقائق يجب أن تُذكر، وفيما يأتي نص الحوار الذي أجريته مع الدكتور عبدالحسين شعبان.

حاوره/ رئيس التحرير(فرهاد محمد – إربيل)

• كيف تنظر إلى الوضع السياسي في أقليم كوردستان؟
يسرّني و يشرّفني أن أزور كوردستان كأول زيارة لي بعدما تعرّضت له من أوضاع صحية صعبة في الفترة الأخيرة، وأعتبرها أول زيارة عمل بهذا المعنى، خصوصاً للمشاركة في فعاليتين – الأولى ، لمناقشة كتابي أغصان الكرمة – المسيحيون العرب والثانية لإلقاء محاضرة حول الأزمة الراهنة في العراق: الطائفية ، الأقاليم، الدولة. وكما تعلمون فإن لهذا الجزء العزيز من الوطن مكانة خاصة في قلبي، وأقصد به كوردستان العراق.
الشيء الثاني ما يجري في كوردستان العراق، يهمّني لعدد من الاعتبارات، الاعتبار الأول أن هذه التجربة الكوردستانية، إذا ما نجحت، وإذا ما تعمّقت، وإذا ما تقدّمت، ستنعكس إيجاباً على عموم دول المنطقة، والاعتبار الثاني تهمّني هذه التجربة لأسباب تتعلّق بالرؤيا إزاء قضية شعب ناضل طويلاً من أجل حقه في تقرير مصيره، والآن فإن هذا الشعب على مفترق طرق، فأي طريق سيختار؟ هل الوحدة الاختيارية الطوعية مع تردّي الأوضاع الداخلية لعموم العراق؟ أو أنه سيختار كياناً مستقلاً نسمّيه دولة ذات طبيعة إستقلالية وفق مبدأ حق تقرير المصير؟
وحق تقرير المصير من الناحية القانونية والسياسية يرتكز على عنصرين أساسيين: أما اتحاد إختياري أخوي طوعي، أو الإنفصال بما فيه تكوين دولة. هذا الأنفصال أو الانقسام أو الإستقلال، نستطيع أن ندرجه تحت هذه العناوين، وهو لا يعني سوى الطلاق، وإنْ كان هذا الأخير أبغض الحلال عند الله، ولكنه قضية مشروعة، فيما إذا وصل العيش المشترك إلى طريق مسدود.
الاعتبار الثالث أن نجاح هذه التجربة سينعكس إيجاباً على الأوضاع داخل العراق، وعلى حلّ الأزمة العراقية الراهنة، وهي أزمة مستفحلة وطاحنة،خصوصاً في ظل انعدام أو ضعف الثقة السياسية بين الناس وبين الحكومة من جهة، وبين الأطراف السياسية ذاتها المتحالفة والمتعادية، من جهة أخرى.
وإذا تمكّنت هذه التجربة من تجاوز عقباتها وسارت إلى الأمام بتحقيق الوحدة الوطنية الكوردية أو الكوردستانية، فإن الأمر سيكون في غاية الأهمية لحقوق وآمال الشعب الكردي، إذْ أن أي اختلال في معايير الوحدة الكوردستانية، سيؤدي إلى تدهور وضع الحركة الكوردية وأوضاع الشعب الكوردي، الإقتصادية والسياسية والاجتماعية والثقافية، وهذه الفرصة ستضيع من يد الشعب الكردي المتطلّع إلى حق تقرير المصير، وقد تتبدّد.
قلت مرّة من المرّات أثناء القتال الكوردي- الكوردي 1994-1998، إذا كان تقسيم كوردستان وأقصد بذلك(السليمانية ، أربيل) خطيئة سياسية، فالإقتتال هو جريمة، بكل ما تعني هذه الكلمة من معاني بحق الشعب الكوردي، ولهذا ينبغي تجنّب الخطيئة، والحيلولة دون الوقوع فيها ومقاومة كل ما يدفع إلى الجريمة.

لهذا السبب هناك حاجة لتسوية الخلافات بروح التضامن والتسامح والمشترك النضالي والحرص على مستقبل التجربة التي هي ليست عزيزة على الكورد فحسب، وإنما عزيزة على العرب العراقيين التقدميين الذين يتمنّون لهذا الشعب كل الخير ويتمنّون أن يحقق آماله و طموحاته في أن يعيش في إطار من الحرية متطلعاً لحقه في التعبير عن كيانته وهوّيته ذات الأبعاد الإنسانية، أسوة بشعوب المنطقة من العرب والفرس والترك.
هنا يمكن البحث عن المشترك الإنساني على الرغم من مرارة التجربة التي بقدر ما فيها من السلبية والتمييز والاضطهاد، ففيها نوع من التضامن والتعاضد والتفاعل والتواصل الإنساني، إضافة إلى درجة من التسامح، سواء في السابق أو في الحاضر.
• يمرّ إقليم كوردستان الآن بأوضاع صعبة ومنها الحرب الشرسة مع داعش والحرب الأقتصادية واستقبال الملايين من النازحيين واللاجئيين، وأقليم كوردستان يقوده السيد مسعود بارزاني، وأنتم على معرفة تامة بسيادته منذ أكثر من ثلاثين عاما، وأنتم الآن تزورون كوردستان ما هو تقيمكم للأوضاع المستقرة في الإقليم دون وجود حالة طارئة أو إستثنائية؟

أنت تعرف ما لعبته العائلة البارزانية من دور في قيادة الشعب الكوردي، سواءً في القيادة التأريخية الخالدة لمصطفى البارزاني، وفيما بعد لأولاده وأحفاده، الذين كان لهم دور كبير في تأسيس هذه الكيانية الكوردية، وفي المنجزات التي حصل عليها الشعب الكوردي.
بالطبع هم ليسوا لوحدهم، وإنّما هناك أطرافاً كوردية أخرى ساهمت مساهمة مهمة في قيادة الشعب الكوردي وفي تحقيق هذه المنجزات التي نالها بكفاحه الطويل وبتضحياته الجسام..
أستطيع القول إن هناك أربعة تحدّيات أساسية تواجهها منطقة أقليم كوردستان:
التحدّي الأول هو الوحدة الوطنية الكوردستانية،التي ينبغي الحفاظ عليها مثلما يتم الحفاظ على حدقات العيون.
التحدّي الثاني هو خطر الإرهاب، لاسيّما من جانب (داعش) الذي أحتل الموصل في العاشر من حزيران (يونيو) عام 2014، وأصبح على مرمى حجر من عاصمة الأقليم، هذا الخطر سيبقى مستمراً إلى أن يتم القضاء على داعش و دحره، ولكن كيف يتم دحر داعش؟ يتم من خلال صمود كوردستان وتعاون القوى العراقية في الحكم وخارج الحكم، ثم التعاون مع القوى الدولية التي تهمّها مكافحة الأرهاب، يضاف إلى ذلك التعاون مع القوى الأقليمية التي تخشى من أن ينتقل الإرهاب إلى ساحتها.
لهذا يحتاج الأمر إلى تعاون وثيق ما بين هذه الأطراف مجتمعة للوصول إلى وضع حد في البداية لداعش ولتنظيماته الأرهابية وللقضاء عليه لاحقاً. ولا يمكن القضاء على الإرهاب وعلى هذه المخاطر الجدّية التي يواجهها الشعب الكردي وإقليم كردستان أو عموم الشعب العراقي بالوسائل العسكرية وحدها، بل يتطلّب ذلك إعادة النظر بالعلاقات ما بين القوى السياسية واتباع نهج يختلف عن السياسات السابقة، من خلال وضع حدّ للطائفية السياسية ونظام المحاصصة ومحاربة الفساد وتحسين الخدمات واحترام كرامة المواطن العراقي، وهي مطالب مشروعة لحركة الاحتجاج. وبالطبع فذلك يحتاج إلى التسامح وتوسيع دائرة الحريات والمزيد من توفير المستلزمات المادية لمجابهة داعش ومواجهة الإتجاهات الأرهابية المتطرفة.
التحدّي الثالث هو التحدّي الاقتصادي، والسؤال الكبير الذي يواجه الإقليم هو كيف يمكن لها أن يستمر في نهوضه الاقتصادي وتحقيق التنمية الاقتصادية المستدامة؟
ربما هناك تجارب كثيرة حصل فيها نوع من النمو الأقتصادي، ولكن هناك فارقاً كبيراً بين النمو الأقتصادي وبين التنمية المستدامة، حسب توصيفات الأمم المتحدة والبنك الدولي وصندوق النقد الدولي، وعندما نقول التنمية المستدامة نقصد بذلك التنمية السياسية والأقتصادية والأجتماعية والثقافية والقانونية والتربوية والتعليمية والصحية والبيئية وكل ما يتعلق بشؤون الحياة، هذه التنمية هي ككل مترابط، وتتعلّق بمدى احترام الحقوق والحريات وبمدى حرية التعبير، وتمكين الناس بالدفاع عن مصالحهم وحماية أهدافهم.
هي أيضاً ترتبط بمدى حصول المرأة على حقوقها كاملة وغير منقوصة، وحقوق المجاميع الثقافية، المقصود بذلك كما يذهب البعض الأقلّيات، لكنني سبق أن أبديت على هذا المصطلح تحفظات جدية، لأن فيه انتقاص من الآخر واستعلاء عليه، وأفضّل بدلاً عنه استخدام مصطلح المجاميع الثقافية أو التنوّع الثقافي أو التعدّدية الثقافية وحقوق المجاميع الثقافية، وأراها أقرب إلى مبادئ المساواة.
عن الهوّية
وبتقديري إن كردياً واحداً يعادل كل العرب، لأنه يعبّر عن قومية متميّزة لها خصوصيتها وتتمتّع بالقدر نفسه من المساواة، وهو ما تؤكده الشرعة الدولية لحقوق الإنسان، مثلما إن عربياً واحداً يعادل كل القوميات الاخرى، وهكذا إن مسيحياً واحداً يعادل كل المسلمين، مثلما إن مسلماً واحداً يعادل كل الأديان الأخرى، لأنه يعبّر عن خصوصيته وهوّيته، وهذه الهوّية هي لها مواصفات خاصة وبعضها مشترك.

الهوّية ليست معطى جاهزاً أو بركة مغلقة، بل هي أقرب إلى أرخبيل مفتوح يمكن أن تصبّ فيه جداول وفروع، وهكذا فالهوّية قابلة للإضافة والحذف والتفاعل مع محيطها. ولكن ينبغي توفر الشروط الأساسية في الهوّية وأهمها هو اللغة، والدين أو الأديان في حال مجتمع متعدّد الأديان، ويمكن الحديث عن التاريخ المشترك وعن الحضارات المشتركة وعن

الثقافات المشتركة والمزاج المشترك عن كذا وكذا إلى أخره.. والأساس في ذلك هو اللغة، لأن اللغة تمثّل الرابط بين هذه التشكيلة البشرية الإنسانية التي تعبّر من خلالها عن التفاهم المشترك والعيش المشترك والمصير المشترك.
لهذا عندما نقول إن الكرد أمة وقعت تحت التقسيم القسري، فإنما نعني إن اتفاقيات استعمارية ومصالح دولية وإقليمية هي التي ساهمت في إبقاء الأمة الكردية على ما هي عليه، وعندما انتهت الحرب العالمية الأولى، وكان الكرد يتطلّعون مثل غيرهم إلى كيان سياسي يعبّر عن طموحاتهم، لكن القوى المنتصرة الإمبريالية لم تعر اهتماماً بذلك، وقد ذهبت معاهدة لوزان لعام 1923 إلى التنكّر لبعض حقوق الشعب الكردي الجزئية المحدودة التي تطرقت إليها معاهدة سيفر لعام 1920، ومثلما تعتبر الأمة الكردية (مقسّمة)، فقد ساهمت اتفاقية سايكس – بيكو لعام 1916 (السرّية) التي كشفتها ونشرتها الحكومة البلشفية بعد ثورة اكتوبر العام 1917، في تقسيم الأمة العربية، إلى أجزاء ويراد اليوم تقسيم المجزأ.
اللغة عنصر جامع للتكوينات والمشتركات الأخرى، سواء كان الدين أو العادات أو التقاليد أو الثقافة إلى آخره، وبالطبع فإن العادات والتقاليد وطريقة العيش، من المأكل والملبس والمشرب والفنون والآداب، هذه كلها في مرحلة التطور والديناميكية والتغيير، ولاسيّما عاداتنا وتقاليدنا قبل مئتي سنة هي غيرها الآن.. وطريقة عيشنا آنذاك تختلف عن طريق العيش الأن. إن هذا العامل هو عامل مهم.
التحدّي الرابع الذي يواجه الشعب الكردي وتجربة كوردستان هو التحدّي الإقليمي فهناك تداخلات إقليمية، خصوصاً في البلدان التي لم تُحَلْ فيها المشكلة الكوردية.. أعني بذلك إن تركيا لديها مشكلة كوردية قديمة ومزمنة وبوجود PKK والعمل المسلح تفاقمت المشكلة.
وهذا ما دفع تركيا للتسلّل أو التوغل داخل الأراضي العراقية لملاحقة عناصر حزب العمال الكردستاني، وأحياناً لبسط نفوذها على أجزاء من كردستان، ولكنها بنفس الوقت تضطر إلى التعامل مع تجربة الإقليم، لكنها تسعى لعدم تمدّدها خارج النطاق المنطقة المحصورة، بل تسعى لإجهاض هذه التجربة كلما سنحت الظروف مستقبلاً.
التحدّي الأخر هو التحدّي إيراني، فهناك أيضاً مشكلة كوردية في إيران، صحيح إن هذه المشكلة أنها لم تتبلور مثلما حصل بالنسبة للمشكلة الكوردية في العراق، برفع شعار الديمقراطية للعراق والحكم الذاتي لكوردستان، ثم تطوّر الشعار إلى الفيدرالية، على أساس حق تقرير المصير، بإعتباره مبدأً قانونياً يمكن أن يطبق اليوم أو يطبق بعد 20 سنة، ومن أدنى صوره حتى أرقاها.
ولم تتطوّر الحركة الكردية في إيران مثلما تطورت في تركيا، وخصوصاً بعد تأسيس pkk في أوائل الثمانينيات (حزب العمال الكردستاني). وتواجه الحركة الكردية، وخصوصاً في تركيا وفي إيران تحدّيات تتعلق بكيانيتها ومستقبلها، وينعكس ذلك على الوضع الكوردي العراقي. أما الوضع الكردي في سوريا فقد ازداد بؤساً بعد حركة الاحتجاج التي بدأت في 15 آذار (مارس) 2011، وتفاقم بعد المعارك في المناطق الكردية، وأصبحت كوباني عين العرب معروفة لما شهدته من قتال وحصار دام أشهر غير قليلة.
تركيا لا تعترف بوجود القومية الكوردية وتعتبر الأكراد أتراكاً سكنوا جنوب تركيا. وإيران لا تعترف بالقومية الكوردية، وتقول أن الجميع مسلمون وتستند إلى قول الرسول (ص) لا فرق بين عربي وعجمي الاّ بالتقوى، أو المسلمون متساوون كأسنان المشط، أي أن مبدأ المساواة يطغى على مبدأ الهوّية ذات الأبعاد القومية. بهذا المعنى تعتبر إيران الإسلامية، القومية بدعة، وكل بدعة ضلالة، وكل ضلالة في النار. هذا الجانب الفكري الفقهي القانوني لهذا الموقف هو التحدّي الإقليمي في المنطقة.
ماذا يريدون من التجربة الكوردية؟ يريدون الاحتواء، فهم لا يستطيعون الآن إجهاض هذه التجربة، لاعتبارات كثيرة، وهذه التجربة حظيت بشكل أو بآخر بدعم الحركة الوطنية العراقية، لاسيّما اليسارية والشيوعية التي أيدت القضية الكوردية منذ البداية، لكن ذلك غير كاف لتحقيق طموح الشعب الكردي.
الأطراف الأخرى تعترف الآن بحق الكرد، سواء لمصلحة لديها، أو تطور حصل عندها، أو أنها مجبرة على ذلك، بفعل الحضور الكردي وما حققه من انجازات قياساً بالقسم العربي من العراق، وتنظر القوى الشيعية أو السنّية، أو سمّها ما شئت إلى التجربة، ظرفياً أو آنياً، وليس ستراتيجياً بعيد المدى، وإذا لم يكن بالإمكان، قبر أو إجهاض هذه التجربة كما تتمنّى في سرّها، فإن بالإمكان احتوائها، أو بالإمكان السعي لتشجيع الخلافات الداخلية في صفوفها التي من شأنها أن تؤدي إلى مزيد من التوتّر والتراجع.
قلت هناك أربعة عوامل وأريد هنا أن أعود للعامل الأقتصادي، فالنفط الأن يشكّل محور الحياة في العراق، ومن يحصل على النفط يحكم العراق، ومن يحصل على النفط يستطيع أن يدير كياناً مستقلاً في المستقبل مع مراعاة الضغوط الخارجية الدولية والأقليمية والمحلية. هذا العامل ما زال هناك خلاف شديد حوله، وهذا الخلاف يتعلّق برؤية وستراتيجية كوردية أيضاً، هل تريد كوردستان البقاء في الدولة العراقية؟ إذن ينبغي أن تتصرّف بتوافق مع الدولة. إذا كانت كوردستان لا تريد البقاء، إذاً ينبغي أن تتصرّف بمعزل عنها سيخلق سياقات أخرى؟ وهنا لابد من إيجاد تكييف للعلاقة القانونية الاقتصادية النفطية التي جاءت بصور مبهمة و ملغومة بشأنه في الدستور (المادتان 111 و112).
يضاف إلى ذلك استمرار مشكلة كركوك دون حل وليس هناك أفق لحل قريب، سواء بموجب المادة 58 من قانون إدارة الدولة للمرحلة الانتقالية أو المساواة 140 من الدستور العراقي الدائم، وكذلك المناطق الأخرى المتنازع عليها، وسيؤثر بقاء الحال على ما هو عليه من التوتر والاستنفار بحيث يؤدي إلى المزيد من التحدّيات التي تواجه التجربة.
• وماذا عن الإرهاب الدولي؟

بدأت موجة الإرهاب الدولي تتصاعد في التسعينيات ، وتوّجت بأحداث 11 أيلول (سبتمبر) الإرهابية الإجرامية التي حصلت في الولايات المتحدة العام 2001، وهنا تنبهت القوى الغربية إلى أن الإرهاب الذي لم يكن يعنيها كثيراً، خصوصاً عندما كان بيضه يفقس في العالم العربي وفي بعض الدول الإسلامية والعالمثالثية، أصبح يهدّدها بالصميم، وامتدّ ليضرب معاقل اقتصادية وسياسية وعسكرية داخلها، الأمر الذي احتاج إلى إعادة نظر وبناء ستراتيجيات جديدة.
من أهم عناصر هذه الستراتيجية هو إجراء تحوّلات سمّيت ديمقراطية في هذه البلدان وتغيير مناهج التربية والتعليم ووضع حد للظاهرة الإرهابية، لكنه لم يتم معالجة أسبابها الاقتصادية والاجتماعية والثقافية، حيث ينتشر الفقر والأمية والتخلف، وتجري محاولات لغسل أدمغة الشباب باسم الدين.
لقد انكسرت موجة التغيير في العالم العربي، عند شواطئ البحر المتوسط في أواخر الثمانينيات وأوائل التسعينيات، بعد أن شملت أوروبا الشرقية، لاسيّما بعد التحوّلات التي حصلت في بعض دول أوروبا الغربية التي ظلّت مستعصية على الخيار الديمقراطي بعد الحرب العالمية الثانية، ونعني بها اليونان التي دخلت في حزمة من الإنقلابات العسكرية، والبرتغال وإسبانيا، وهذه كلّها أنجزت عملية الانتقال وصياغة دساتير ديمقراطية وإجراء انتخابات في أواسط السبعينيات.
كما إن العديد من دول أمريكا اللاتينية وآسيا وأفريقيا اتجهت إلى شكل من أشكال التحوّل الديمقراطي بدرجات متفاوتة أو مختلفة. ومن أبرز معالم تلك التجارب المهمة هو تجربة العدالة الانتقالية، وكشف الحقيقة والمساءلة وجبر الضرر والتعويض للضحايا تمهيداً لإصلاح النظام القانوني والقضائي والأمني.
التغيير هو جزء من صيرورة كونية وشعاراته الرئيسية هو الديمقراطية وإجراء انتخابات دورية واحترام حقوق الإنسان والاعتراف بالتعدّدية والتنوّع.
وقد رفعت حركة الاحتجاج الشعبي العربي ثلاث شعارات أساسية هي : احترام الكرامة الإنسانية والحرية والعدالة الاجتماعية، وهي شعارات تكاد تكون مركزية ومثلها كانت حركة الاحتجاج في العراق التي توّجت هذه الشعارات بمحاسبة الفاسدين والمفسدين وتحقيق الخدمات الأساسية لاسيّما الكهرباء والماء الصافي والخدمات الصحية والتعليمية وإيجاد فرص عمل.
التحوّل الديمقراطي ضرورة لكل المجتمعات ، وليس صحيحاً أن يُنسب إلى القوى الخارجية ، ومهما كانت هذه تتمتع من نفوذ، فلا يمكنها تحريك هذه الجموع الغفيرة التي نزلت إلى الشوارع والميادين مطالبة بحقوقها كما إن حركة التغيير لها تاريخ في هذه البلدان.
لقد أرادت القوى الغربية أن تواجه الإرهاب، وإذا بها أمام حركات إسلامية أو إسلاموية مناهضة للغرب بسبب سياساته إزاء دول المنطقة وتأييد إسرائيل، علماً بأن قضية الصراع العربي- الإسرائيلي، كانت شمّاعة علقت عليها الحكومات العربية كل أخطائها وتصرفاتها المعادية للديمقراطية ونهجها الاستبدادي الديكتاتوري، بزعم أن العدو يدقّ على الأبواب، وهكذا تمت مقايضة الديمقراطية والتنمية بالتسلّح وكبت الحريات، وفي نهاية المطاف وبعد أن ضاعت البلاد وتشتّت العباد، ولم نحصل على التنمية المنشودة والديمقراطية الموعودة.

- وماذا عن سوريا واليمن كيف ترى الوضع ؟

إذا كانت أوضاع تونس قد سارت باتجاه إيجابي بعد التغيير وتم احتواء أزمة النظام وتقدمت البلاد خطوات مهمة في طريق الانتقال الديمقراطي واتخذت بعض الإجراءات فيما يتعلق بالعدالة الانتقالية، فإن جزءًا من الأمر يعود إلى عقلانية القوى السياسية ونضج المجتمع المدني ودور اتحاد الشغل ونقابة المحامين، وإدراك حزب النهضة، إن التشبث بالمواقع السلطوية سيقود البلاد إلى تناحر وصدام وربما إلى كارثة، وإن القوى الإرهابية ستستغل الانقسام وتجهز على التجربة الوليدة، وعندما جرت الانتخابات لم يحصل النهضة على المقاعد الأساسية، وأصبح الحزب الثاني بعد حزب نداء تونس، وجنّب تونس وتجربتها ما حصل في مصر، خصوصاً إصرار الأخوان المسلمين على التمترس في الحكم.
أما في ليبيا فقد انقسمت البلاد وبفعل التدخل الخارجي وانحلال مؤسسات الدولة وانتشار السلاح بيد جماعات خارج الدولة وظهرت جميع النزعات ما قبل الدولة من عشائرية وجهوية، وذلك بسبب غياب سلطة موحدة تمسك بمقاليد الأمور وتتجه صوب التحوّل الديمقراطي بعد حكم استبدادي دام أكثر من 41 عاماً.
وفي سوريا فالوضع مختلف حيث لا زالت الحرب الأهلية قائمة، واتجهت حركة الاحتجاج إلى حمل السلاح والانخراط في صراع عنفي ضد الدولة التي لا تزال متماسكة حتى الآن، جيشاً وحزباً ومؤسسات، بما فيها جهازها الدبلوماسي، ولم تظهر هناك عمليات انشقاق تُذكر، ولكن بالطبع حلّ الخراب والدمار، لاسيّما بالبنية التحتية، فضلاً عن الأوضاع المزرية إنسانياً، حيث يوجد ما يزيد عن ثمانية مليون لاجئ ونازح سوري.
إن دخول روسيا على خط الأزمة ودعوتها لمحور رباعي ومباشرتها بقصف المناطق التي تسيطر عليها داعش، يعتبر تطوراً جديداً جيوسياسياً، لاسيّما مع وجود إيران ومسلحين من حزب الله، وتراجع الجماعات المسلحة وانقساماتها وضعف المعارضة الأخرى، بما فيها المدنية الداخلية والخارجية. ولكن الحل يبقى سياسياً وذلك بالانتقال الديمقراطي وإجراء انتخابات حرّة نزيهة وفي ظروف طبيعية وبإشراف الأمم المتحدة ووضع دستور جديد للبلاد يأخذ بنظر الاعتبار التعدّدية والتنوّع الثقافي.
في اليمن سار الوضع باتجاه آخر، فقد سيطر الحوثيون على السلطة وقضموها تدريجياً بعد فترة دامت سنتين ونيّف

لاحتواء الصدام، بفعل مبادرة مجلس التعاون الخليجي، ولكن اتجهت البلاد إلى جهة أخرى حيث ساد العنف بدلاً من الحوار والتفاهم. وقد أخاف هذا التطور دول الخليج التي أطلقت عاصفة الحزم تحت عنوان إعادة الشرعية، خصوصاً القلق من التدخل الإيراني، ومنذ أشهر والصراع الدموي والنزاع العسكري مستمر، دون إمكانية حسمه، والقوى الدولية تتفرّج وتبيع السلاح وترهن بعض موارد المنطقة بشكل مباشر أو غير مباشر.
اليمن بئر عميقة ومخيفة، ولا يعرف أحد أين قرارها؟ وكيف يمكن إيجاد حل للأزمة؟ إذْ كلّما استفحلت وطالت ازدادت تعقيداً والقوى اليمنية ازدادت تباعداً ونفوذ القوى الخارجية ازداد تأثيراً.
لقد اختُبِر الحل العسكري سواء في ليبيا أو سوريا أو اليمن أو غيرها، لكن نتائجه كانت وخيمة على الجميع، ولم يحقق أحد أهدافه أو مطالبه عبر السلاح، وحتى لو كان الأمر دفاعاً عن النفس، ففي نهاية المطاف لا بدّ من الجلوس إلى طاولة المفاوضات لإيجاد حلول للأزمات، سواء على صعيد كل بلد أو على الصعيد الإقليمي، ويمكن إشراك الأمم المتحدة لتحمّل مسؤولياتها على هذا الصعيد.
الصراع في المنطقة سيبقى حاداً وشرساً، خصوصاً إذا بقيت بؤرة توتر، تهدّد بالانفجار في أية لحظة، في ظلّ استمرار هدر حقوق الشعب العربي الفلسطيني وعدم تمكينه من تقرير مصيره بنفسه وعلى أرض وطنه وعاصمتها القدس وعودة اللاجئين وتسوية مشاكل الحدود والمياه وغيرها. ولا يمكن الحديث عن تحوّلات كبرى وحقيقية في المنطقة دون إيجاد حل عادل وسلمي للمشكلة الفلسطينية.
لو أقدمت الدول على إجراء إصلاحات داخلية وقامت بعمليات انفتاح واعتراف بالحقوق الإنسانية، لجنّبت نفسها مخاطر التدخل الخارجي، إن الإقرار بحق المواطنة يعني الامتثال لقواعدها الأساسية وهي :
1- الحرية
2- المساواة
3- المشاركة
4- العدالة ولاسيّما الاجتماعية، إذ لا مواطنة كاملة مع الفقر، وستبقى المواطنة ناقصة ومبتورة وهشّة، مع التمييز وانعدام تكافؤ الفرص، واستمرار التفاوت الاجتماعي والطبقي في الثروة.
إن جوهر علمية التغيير التي ينبغي أن تجري في المنطقة طبقاً لخصائص وظروف كل بلد تاريخياً وتطوره الداخلي، ويمكن أن تتخذ أشكالاً وطرقاً مختلفة، وكل بلد سيصل إليها ولكن ليس تقليداً أو استنساخاً من تجارب سابقة، حتى وإن كان هناك مشتركات للانتقال الديمقراطي منها:
1- إعلاء مبدأ حكم القانون
2- تأكيد استقلال القضاء، مع فصل السلطات .
3- إجراء انتخابات دورية وتأكيد تداولية السلطة سلمياً .
4- احترام التعدّدية والتنوّع في إطار احترام حقوق الإنسان.
ويمكن اعتبار المجتمع المدني شريكاً فعالاً ورقيباً مسؤولاً مع الدولة في صنع القرار ومتابعة تنفيذه، وخصوصاً عندما يتحوّل إلى قوة اقتراح وليس قوة احتجاج واعتراض فحسب، بحيث يقدّم اقتراح مشاريع القوانين واللوائح ويقترح أنظمة وهياكل من خلال مبادرات للدولة، خصوصاً عندما يتم تجسير الفجوة بينه وبينها.

• كلمة أخيرة لكولان ؟
إنني مثلما كنت في السابق وعلى مدى خمسة عقود أتفهم مطالب وحقوق الشعب الكردي المشروعة وأدعمها ما استطعت إلى ذلك سبيلا عراقياً وعربياً وإقليمياً ودولياً. وأتمنى أن أراه يقف بصلابة على أرضه بتأكيد حقه في تقرير المصير الذي هو حق له دون منازع، سواء بقي في إطار الدولة العراقية أو دول المنطقة القائمة، أو استقل بكيان خاص أو حتى بأكثر من كيان. أمنيتي في أن تتوحد الأمة الكردية، مثلما أمنيتي أن تتوحد الأمة العربية، كما أتمنى أيضاً أن تستمر وتتعمّق علاقات الأخوة والصداقة والشراكة في العراق، تحت أية صيغة كانت، سواء بالاتحاد والعيش المشترك أو حتى عندما يرفرف علم كردستان في الأمم المتحدة، فالكثير من المشتركات تجمعنا وأهمها المصير المشترك والنضال المشترك، ناهيك عن وجود مصالح مشتركة اقتصادية واجتماعية وثقافية وتاريخية.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	مقالات ومقابلات
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي

الدولة - الأقليم: كوردستان

:Quick Respons Code

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | عربي | ahewar.org.

کاتی تۆمارکردن: 2023/11/2 3:13:36 PM

ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 148

ثريا بدرخان وغريس مارغريت.. محادثة عن شعب بلا قيادة وحرب لن تتوقف

https://www.kurdipedia.org/?q=20220924115515435915

في خريف عام 1928، بدأ أحمد ثريا بدرخان، سليل العائلة الأميريّة الكرديّة الأشهر، المعروف إعلاميّاً باسم ثريا بدرخان، رحلة خارجيّة طويلة على متن سفينة بخاريّة متجهة إلى الولايات المتحدة. كانت جمعية خويبون (الاستقلال) الكرديّة تأسست في بيروت قبل عام، وتولى الأمير ثريا مسؤوليّة الدعاية الخارجيّة، فمن بين أفراد عائلته، وهو أكبر أبناء أمين عالي بدرخان سناً، كان ثريا الأقل حضوراً في الوسط الكرديّ والأكثر تمثيلاً للكرد في الخارج.

رفقة رحلة... لقاء وقضية

على متن هذه السفينة، كانت هناك امرأة بريطانيّة شابة مميزة تدعى غريس مارغريت هاي درموند-هاي. Grace Marguerite Hay Drummond-Hay، ذات الاسم المركب الطويل، هي أشهر امرأة في الإعلام الغربيّ آنذاك بسبب شخصيتها المحبّة للمغامرة؛ فهي أول امرأة حلّقت برحلة قاريّة عبر منطاد قبل رحلتها على السفينة البخاريّة بشهور، لتصبح نجمة في الصحافة الأنغلوساكسونيّة.

بدأت قصة نجاحها بزواجها في 1923 من الرجل الذي حملت لقبه بقية حياتها: الدبلوماسي البريطانيّ روبرت هاي درموند هاي الذي يكبرها ب50 عاماً، وما لبث أن توفي، لترث غريس ثروة طائلة وعلاقات واسعة سهّلت لها امتهان الصحافة والكتابة عن السياحة والسفر عبر الرحلات الجوية الأولى عبر العالم في ذلك الوقت.

لقاء غريس وثريا بدرخان غير موثّق في أرشيف العائلة البدرخانيّة، فهو مجرد صدفة جمعت بين شخصين على متن رحلة، وربما لم يترك أيّ انطباع لدى ثريا، إذ جرت بينهما دردشة سياسيّة سردتها غريس في مقالٍ لها نُشر في صحيفة SPHERE البريطانيّة في الثاني من أغسطس/آب 1930.

بدأت غريس مارغريت مقالها بالإشارة إلى أن الصعوبات التي تواجهها بريطانيا العظمى في مصر والهند تهيمن على مشهدِ الثورات في العالم. لذلك، فإنَّ التطوراتِ الأخيرة في «المشكلة الكرديّة» المستمرة في تركيا تمر من دون أن تلفت انتباه أيِّ أحدٍ، وتقصد الكاتبة هنا ثورة آغري الكبيرة بقيادة الجنرال إحسان نوري باشا، ميدانيّاً، وجمعية خويبون، سياسيّاً.

تضيف الكاتبة أن ما يحدث (ثورة آغري – آرارات) «تعبير آخر جلي لمبدأ حق الشعوب في تقرير مصيرها، وأيضاً الشرق ضد الغرب، الكرديّ السنيّ المسلم المحافظ والمتشدد ضد التركيّ ذو الروح الغربيّة»، وتسرد غريس مارغريت ملامح سريعة من انعدام الثقة في العلاقات الكرديّة التركيّة منذ معاهدة التحالف بين الطرفين عام 1514، وتقول إنّ وجهةَ نظر الكرد تحمّل تركيا مسؤولية تدهور العلاقات، فالكرد أوفوا بالتزاماتهم كاملةً بينما استولت تركيا على بلادهم لجعلها أرضاً تركيّة. وتبدو غريس مطلعة على تفاصيل من سيرة الكرد، ولا شك أنّ وجهة النظر الكرديّة هذه تعود إلى الأمير ثريا بدرخان، فهي لم تلتقِ كرديّاً آخر غيره. لذلك، تحدثت عن سقوطِ آخر معقل للكردِ في أيدي الجيشِ العثمانيّ عام 1848 و«خيانة» ابن عم بدرخان بك له، وتضيفُ: «ومنذ ذلك الحينِ، أصبحوا أقليّة بلا قيادة، يواجهون مصير جميع الأقليات ويشتكون من أنّهم ناشدوا الدول (الكبرى) من دون

جدوى، ومرة أخرى قرروا تولي زمام الأمور بأنفسهم».
تنتقل غريس في مقالها إلى لقاء جمعها مع شخصية كردية شهيرة، فكتبت:
«قبل عامين (1928) سافرت عبر المحيط الأطلسي على متن سفينة بخاريّة مع الأمير ثريا بدر خان، القوميّ الكرديّ، من نسل خالد بن الوليد، الذي تعرض النبي محمد على يديه إلى هزيمته الوحيدة. لمدة ثلاثة عشر قرناً، حكم أجداد الأمير ثريا دولة الجزيرة الكرديّة. أخبرني الأمير بفخر أنّ الإمبراطور الأيوبي صلاح الدين، خصم ريتشارد قلب الأسد، كرديّ. ثم أشار بامتعاضٍ إلى أن هذه الثروة الغنية في نفط الموصل (المقصود حقول كركوك) هي مُلك وطني للشعب الكرديّ. وأشار في الوقت نفسه إلى أنّ معاهدة سيفر عام 1920 تنصَّ على قيام دولة كرديّة لم تتحقق بعد».
الحربُ مستمرةٌ وستستمرُّ
في الجزء التالي، تتحدث غريس مارغريت عن سبب توجه ثريا إلى الولايات المتحدة والدول الغربية، وهي، كما تبدو، مستمعة جيدة، وحفظت حتى تاريخ تأسيس جمعية خويبون؛ التنظيم الكرديّ الذي أعاد رسم معالم القومية الكرديّة في النصف الأول من القرن العشرين.
تقول غريس: «يسافر بدرخان ويعمل بلا كلل كممثل عن جمعية خويبون التي تأسست في تشرين الأول/ أكتوبر من عام 1927، وطالبت باستقلال كردستان على النحو المنصوص عليه في معاهدة سيفر، وأعلنت كرد آفا، في جبل آغري، عاصمةً مؤقتة. لقد تقربوا بحذر من بلاد فارس وأرمينيا والعراق وسوريا، مقابل تصميمهم على شن حرب لا هوادة فيها ضد الأتراك».
حين التقت الصحافية البريطانيّة بالأمير ثريا، كانت الكفة تميل للكرد في ثورة آغري عام 1928، وحين نشرت هذا المقال، كانت الثورة تشارف على نهايتها إثر مساومات أفضت في النهاية إلى اتفاق الجمهورية التركيّة مع كلٍّ من الاتحاد السوفييتي وإيران على السماح لقواتها باستخدام أراضيهما لمحاصرة القوات الكرديّة في الجبل الحدوديّ. وإثر هذه التفاهمات، خاصةً مع الجانب الإيرانيّ، فقدت الثورة الكرديّة خط الإمداد الرئيسيّ. في المقابل، أجرت إيران وتركيا تسوية تضمنت تبادلاً للأراضي حصلت تركيا بموجبها على امتداد جبل آرارات (آغري) الواقع داخل الأراضي الإيرانيّة، ومنحت في المقابل للدولة الإيرانية أراضٍ بديلة تمثلت في بلدة قتور.
في المحادثة بين الأمير والصحافية عام 1928، ذكر ثريا بدرخان أنَّ «الحربَ بين الترك والكردِ مستمرةٌ.. وستستمرُّ حتى يتم تحقيق هدف الكرد»، وعلّقت غريس مارغريت في مقالها على هذا التصريح بالقول: «سواء كان هذا التهديدُ يعني شيئًا أم لا بالنسبة لكمال باشا –الفاتح– فإنَّ الكرد الذين فروا من تركيا بعد تمرد (ثورة) الشيخ سعيد عام 1925 إلى الخارج، نجحوا بالتأكيد في أن يصبحوا شوكةً في خاصرة الدكتاتور التركيّ».
مهندس العلاقات الخارجيّة
كان من المقرر أن يمثل ثريا بدرخان المطالب الكرديّة خلال مؤتمر الصلح في باريس ثم معاهدة سيفر عام 1920، لكن لسببٍ ما، لم يستطع السفر، فتم انتداب شريف باشا خندان ليكون مفوضاً للحديث باسم الكرد. ومنذ هروبه النهائي من إسطنبول عام 1913، عقب فراره من السجن ونجاته من حكم الإعدام، أقام ثريا في مصر بشكل أساسي. وعلى الرغم من أنه الأكبر من أبناء بدرخان والأكثر حراكاً على الساحة الدبلوماسية الدولية، فإن ابتعاده الطويل عن كردستان شكّل عائقاً أمام ثقة الإنكليز به، فهو من دعاة الانتداب البريطاني على كردستان والانفصال النهائيّ عن تركيا العثمانيّة، وموالٍ للإنكليز على نحوٍ لافتٍ. ترك ثريا انطباعاً إيجابيّاً لدى الضابط البريطانيّ الميجور نوئيل الذي قام برحلة عبر شمال كردستان من أجلِ استكشاف إمكانيات الاستقلال الكرديّ برفقةِ شقيقي ثريا –كاميران وجلادت-، فأشادَ نوئيل به في كتابه «كردستان والكرد» بالقولِ: «لقد أنجز أعمالاً هامة لصالح الكرد. وكان أكثر من عرّف العالم الخارجيّ بالقضية الكرديّة، وساهم بشكلٍ خاصٍ في إيصال فكرة استقلال كردستان إلى الشعب الإنكليزيّ». وحين فكر الإنكليز، لفترة وجيزة، في بداية احتلالهم العراق، بتأسيس دولة للكرد، كان ثريا بدرخان مرشحاً ليكون رئيساً لدولة كردستان.
في العام 1930، نُشِر كتاب باللغة الفرنسيّة في باريس نال نصيبه من التوزيع والترويج تحت عنوان «القضية الكرديّة.. جذورها وأسبابها»، وتمت ترجمته إلى العربيّة باسم جمعية خويبون بعنوان «القضية الكرديّة.. ماضي الكرد وحاضرهم» لمؤلف لم يسبق أن

سمع به أحدٌ، وستبقى صورته مجهولة. كان الجميع يعلم أن «الدكتور بلج شيركو» اسم مستعار. ونُسب الكتاب إلى جلادت بدرخان حين بدأ كتّابٌ كرد في النبش عن اسم المؤلف الحقيقي، ومن بين هؤلاء، هزار موكرياني وكمال مظهر أحمد وآخرون ذكرهم الدكتور نجاتي عبدالله في تقديمه لطبعة «دار آراس» من كتاب بلج شيركو. وبحث نجاتي أيضاً عن وثائق في الأرشيف الفرنسي، وتوصل إلى رأيٍ جديد وحاسم، فالمؤلف هو السياسي والمثقف الكردي ثريا بدرخان، الذي أصدر كذلك كتاباً ثانياً بالاسم المستعار ذاته في باريس عام 1931 بعنوان «نداء كرد الجنوب إلى عصبة الأمم».

يعد كتاب «بدرخانيو جزيرة بوتان» للكاتب الكردي مالميسانج، من ترجمة شكّور مصطفى، من أهم الأبحاث عن العائلة البدرخانية، ويتضمن معلومات قيمة عن ثريا بدرخان. (هناك ترجمة أخرى للكتاب إلى العربية أنجزها دلاور زنكي).

من خلال مقدمة نجاتي عبدالله لكتاب شيركو بلج، والوثائق التي تضمنها كتاب مالميسانج، نعلم أن ثريا بدرخان قصد الولايات المتحدة بعد أن غادر بلاد الشام في خريف 1928، وهو عضو مؤسس لجمعية خويبون، وفي طريقه، نزل في إيطاليا أولاً والتقى الزعيم الإيطالي بينيتو موسوليني. تقدر فترة بقائه في الولايات المتحدة بين تشرين الثاني/ نوفمبر 1928 وحتى نيسان/أبريل 1929 بغرض تنظيم شؤون الكرد في أميركا والدعم والدعاية لجمعية خويبون (جمعية استقلال الكرد)، وعقْدِ عددٍ من الاجتماعات في ديترويت بميشيغان، من دون أن يصرح ثريا بدرخان بنتائج لقاءاته والشخصيات التي قابلها، وحين عاد إلى بيروت ثم دمشق، كانت ثورة آغري (آرارات) ضد الجمهورية التركيّة على مشارف الهزيمة بعد صمودها أربع سنوات إثر تلاقي مصالح كل من روسيا وتركيا وإيران وفرنسا في مساومات ومقايضات ثنائيّة وثلاثيّة من أجل خنق طرق إمداد الثورة. وعلى إثرها، نفت فرنسا عدداً من السياسيين الكرد المقيمين على أراضي الانتداب في سوريا، وبناءً على طلب تركيا، نفذت فرنسا عمليات نزع السلاح في المناطق المعنية بالقضية داخل الأراضي الملحقة بالانتداب الفرنسيّ: تعلك، قامشلو، قبور البيض، وما يحيط بها. وفي 4 آب/ أغسطس 1930، صدر قرار طرد من سوريا ولبنان بحق ثريا بدرخان الذي كان يحمل جواز سفر مصريّاً، وانتظر شقيقه جلادت مصيراً مشابهاً، لكنه نجا منه لأنه اختار الجنسية السورية في وقتٍ سابق، أما الزعماء الكرد الآخرون، الأقل نفوذاً وارتباطاً ب«خويبون»، تم وضعهم قيد الإقامة الجبريّة في دير الزور.

بقي ثريا في باريس حتى وفاته عام 1938. له ابنة اسمها قُدرت وابن يدعى حقي. تزوجت قدرت من الأمير راكان الهاشميّ، من العائلة الملكية الأردنيّة، ولهما ولدان وأربعة بنات، وأطلقا على الابنة الكبرى اسم نوزاد.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	تأريخ
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	وثائق مصورة
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | https://ronahi.net/

کاتی تۆمارکردن: 2022/24/9 11:55:15 AM

ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

ثورة الشيخ سعيد بيراني.. ثورة وطنية تحررية.. لا حركة دينية

https://www.kurdipedia.org/?q=20220608064120416810

عبد الوهاب بيراني

في أحد سياقات كتابة التاريخ أو تدوينه فإنه يعتمد على تاريخ الأديان، أو تاريخ الحروب، أو تاريخ المكتشفات، أو تاريخ الأوبئة، أو تاريخ المدن والأمكنة، ولعل من أبرز التدوينات المفصلية في التاريخ هي تأريخ الثورات بجميع أشكالها، والتاريخ الكردي، أو تاريخ المنطقة الكردية، يمكننا تتبعه عبر تفاصيل ثوراته ضد الظلم والطغيان، فالثورات في القرنين الماضين تكاد تؤرخ لتاريخ المنطقة عموماً، والكردية خصوصاً، فمنذ منتصف القرن التاسع عشر إلى بداية القرن العشرين لم تتوقف العصيانات والتمردات والحركات التحررية. ولعل من أبرز الأحداث في بدايات القرن العشرين، والتي جاءت كمفصل تاريخي هام قبل الحرب العالمية الأولى، وبعدها ظهرت جمعيات كردية خاصة بين عامي 1908 -1923.

وكانت هيفي (الأمل) التي تأسست 1910 وانضم إليها المثقفون والوطنيون الكرد، وتوقف نشاط المنظمة أثناء الحرب العالمية الأولى بسبب أوضاع الحرب وصعوبة التنقل والتواصل، لكنها عادت للعمل لاحقا بالإضافة إلى جمعية آزادي (الحرية) التي تحرك قادتها للنضال والعمل من أجل تحرير كردستان وذلك بعد فشل تمرد إبراهيم باشا المللي على السلطان عبد الحميد الثاني ومحاولته إقامة إمارة كردية خاصة به، حيث أعلن نفسه أمير أمراء كردستان (ميري ميران) والتي انتهت عملياً عام 1907 بوفاته، ومن المعلوم أن حركة الباشا الكردي المللي شكلت أملاً نحو نيل الاستقلال، أما في أتون الحرب العالمية الأولى وما لاقاه الكرد والأرمن والعرب وغيرهم من صنوف القتل والتجويع والنفي وهو ما توضح في إنكار حق الكرد لاحقاً، وبإبادة الشعب الأرمني والتي تجلت بمجازر ومذابح 24 نيسان عام 1915 ومن ثم إعلان روسيا وقف الحرب من جهتها والانسحاب من جبهات القتال إثر نجاح الثورة البلشفية في القضاء على القيصر الروسي، وفضح اتفاق سايكس – بيكو الذي قسم المنطقة وكردستان.

انهيار السلطنة العثمانية

مع بدء مرحلة الجمهورية التركية الأولى التي اعتمدت العنصر القومي والدولة القومية الفاشية رغم الادعاءات بالعلمانية منهجاً وأسلوباً لحكم البلاد والعباد، والتي لاقت المساندة والدعم من حكومة لينين السوفيتية وعدت أعمال أتاتورك بمثابة ثورة في الشرق، كما كان لنهاية الحرب العالمية الأولى نتائج متعددة وذلك بظهور كتل دولية تمثل إرادة الدول المنتصرة والدول العظمى، حيث لاح مفهوم المجتمع الدولي كقوة لها فاعليتها عالمياً، فعقدت الاتفاقيات وأبرمت المعاهدات، وبرزت حينذاك اتفاقيتا لوزان وسيفر اللتان تناولتا الشأن الكردي والقضية الكردية في أجزاء من موادها الأساسية.. وكانت لنتائج اتفاقية سيفر والدور الخياني لزعماء بعض القبائل والعشائر الكردية وأيضاً خيانة كمال أتاتورك لمبادئ "ثورته"، وخداعه للشعب الكردي، والنزعة التحررية التي سادت المنطقة، وظهور دول جديدة على الخريطة العالمية، كل ذلك كان إيذاناً لبدء وضرورة إعلان الثورة في ظروف جيوسياسية صعبة، وهكذا بدأت، واستمرت التحضيرات الأولية للثورة.

شرارة الثورة

قامت الحكومة التركية باعتقال بعض قادة جمعية آزادي الكردية مثل خالد جبران ويوسف زيا اللذين أعدما رمياً بالرصاص في مدينة بدليس في خريف 1924. عندئذ، وقع الاختيار على الشيخ سعيد ليكون رئيساً للجمعية التي عقدت مؤتمراً في تشرين الثاني 1924 في حلب حضره علي رضا، ابن الشيخ سعيد ممثلاً عن والده، إلى جانب معظم القادة الكرد في تركيا وسوريا. قرر المشاركون في المؤتمر الكردي القيام بانتفاضة شاملة لانتزاع الحقوق القومية الكردية، على أن تبدأ في يوم العيد الكردي، أي في يوم النوروز 21 آذار 1925. وقد وصل الشيخ سعيد في الخامس من شباط 1925 إلى قرية بيران الواقعة في الجبال شمال "آمد" برفقة مئة فارس، وتصادف وصوله مع وصول مفرزة تركية جاءت لاعتقال بعض الكرد، وعندما طلب الشيخ سعيد من قائد المفرزة احترام وجوده، واعتقال من يشاء بعد أن يغادر القرية، رفض الضابط التركي ذلك، فوقع صدام مسلح بين قوات المفرزة ورجال الشيخ، قتل فيها بعض الجنود الأتراك وأسر آخرون.

وعندما انتشر خبر تلك الحادثة ظن قادة الكرد بأن الشيخ أعلن الانتفاضة، فهاجموا القوات

التركية وسيطر الشيخ عبد الرحيم، أخو الشيخ سعيد، على مدينة كينج التي اختيرت عاصمة مؤقتة لكردستان، وانتشرت الانتفاضة بسرعة كبيرة وسيطر المنتفضون لفترة قصيرة على أراضي واسعة في ولايات الأناضول الشرقية، وفرض الثوار الحصار على مدينة آمد التي صمدت في وجههم حتى وصول القوات التركية المعززة بالأسلحة الثقيلة، ولم يتمكن المتمردون من السيطرة على المدينة رغم اقتحامهم لها، فأمر الشيخ سعيد قواته بالتراجع. بعدها، حاصرت القوات التركية الثوار ومنعتهم من الفرار إلى العراق وسوريا وإيران. وفي أواسط نيسان 1925 اعتقل الشيخ سعيد مع عدد من قادة الانتفاضة التي خبت نارها..

الشيخ سعيد ورغم أنه شيخ الطريقة النقشبندية في باكور لم يلجأ إلى فرض سيطرته أو زعامته الدينية، إلا أن هيبته وكاريزمته القياسية وعمق وعيه ومعرفته، جعلت منه القائد المقبول لدى كل الأطراف وتوحدت الآراء في قرار قيادته، وقام قبل الثورة بجولة واسعة في أنحاء كردستان وعمل على إصلاح ذات البين بين العشائر الكردية. ونجح في تقريب وجهات النظر والصلح، وحصل على وعود بالمشاركة، لما كان يتمتع بحس وشعور وطني، وغيرة قومية ووعي وفكر عميقين، وكان يدرك أن الاتراك محتلين وأنهم أبعد ما يكونون عن الإيفاء بوعودهم للكرد، وتبين ذلك حينما حنثوا بوعودهم إثر اتفاقيات لوزان وسيفر وإعدام قادة "جمعية آزادي" الذين كانوا يدعون إلى إنهاء الحكم التركي وضرورة تحرر الولايات الكردية والشعب الكردي من ربقة السلطنة، ومن إطار الجمهورية التركية لاحقاً، وجاء اختيار جمعية آزادي لشخصية الشيخ سعيد بيراني ليس فقط لكونه رجل دين يتبع له أغلب سكان المناطق الكردية من كرد وأرمن وعرب وشركس مسلمين، ومسيحين فحسب، بل كان رجل سياسة وله علاقات مع الجمعيات الكردية والتنظيمات الأرمنية، وله مكانته البارزة كشخصية وطنية عند الكرد والعرب والترك والشركس والسريان والأرمن وغيرهم؛ هو شخصية عملت على الدوام على حقن الدماء وإرساء الصلح والسلام بين القبائل والعشائر المتنازعة، ويشهد له حمايته لأملاك الأرمن وحماية أرواحهم من المذابح، فقد أنقذ ما يربو على عشرة آلاف عائلة أرمنية، ومنع الزواج من نسائهم ولم يقبل أن يتم أسلمتهم وإنما منع على مريديه ذلك، حيث كان الكرد والأرمن وفي قرى عديدة يسكنون متجاورين ويشكلون نسيجاً اجتماعياً واقتصادياً وثقافياً واحداً ولمئات السنين، وكانت له صلات وثيقة مع العائلات الوطنية كعائلة بدرخان بك وعائلة الشيخ عبيد الله النهري، ولهذا سطع نجمه في سماء كردستان لدرجة أن جواهر لال نهرو ذكره وسرد بعضاً من تفاصيل ثورته ومدى توحش الأتراك وأساليبهم في القضاء عليه وعلى ثورة الكرد في سبيل الاستقلال.

الدور التآمري للدول الإقليمية وروسيا وحكومة حزب أتاتورك

أدرك اتاتورك بأنه ضعيف أمام مواجهة ثورة كردية مركزها الأقاليم الكردية وأنه لا يستطيع إيقافها بقوة السلاح.. فلجأ إلى المكر والخداع كما فعل حينما أسقط مقررات لوزان في اتفاق سيفر أيضاً، فلجأ إلى شراء الذمم وتجنيد الخونة والمرتزقة في صفوف الثورة، واستطاع إقناع الكثير من الكرد وزعاماتهم واستدعاهم إلى أنقرة، ودفع لهم مبالغ مالية عالية، وطلب منهم الانخراط في الثورة وتفكيكها من الداخل والعصيان وعدم تنفيذ الأوامر، بل تنفيذ تعليمات أنقرة، ووعدهم بالجاه والمال والمناصب.

أما الذين لعبوا دوراً فعالاً لإخفاق الثورة وإفشالها عن طريق تفجير مستودعات السلاح التي كانت تقع بيد الثوار وزرع الفتن، ونشر الإشاعات، وبث الذعر، وتفكيك روابط الثورة وحواملها، وعدم قيامهم بتنفيذ الأوامر الموكلة لهم، مثل: عدم تفجير جسر طرابلس وعدم قطع الخط الحديدي المار بأراضي سري كانيه؛ فقد توجهوا إلى أنقره لاستلام ثمن خيانتهم ملبين دعوة أتاتورك، هذه الخيانات بالإضافة إلى أسباب خلقتها الثورة واستخدام الجيش التركي القوة المفرطة كعادته في إخماد حركات التحرر القومية، أدت إلى فشل الثورة.

بقي الشيخ وقواته محاصرين بين قوة عسكرية عنيفة أحرقت الأخضر واليابس وجيش من العملاء المختفين خلف أقنعة الثوار، وطابور خامس يلهج بزعامة أتاتورك، وحينما أراد الانسحاب لم يكن له سوى طريق الجبال نحو "روج هلات كردستان"، فقد كان الإنكليز في العراق وكردستان يحاربون طموحات الشيخ محمود الحفيد، بل ضربوا المدن بالطائرات الحربية، وحينما أراد التواصل مع الفرنسيين وجدهم أكثر خيانة من الإنكليز، فقد ساعدوا الأتراك بنقل جنودهم عبر الأراضي التي يسيطرون عليها في سوريا لقاء كميات من الذهب، واتصل الشيخ سعيد بالروس لكنهم خذلوه ولم يردوا له أي جواب، بل زادوا من دعمهم

لكمال أتاتورك و"جمهوريته" وعدّوها ثورة الشرق وبأنها حاربت وأسقطت السلطنة التي كانت تشكل أكبر تهديد لمطامع روسيا، حيث أن روسيا الاشتراكية وقفت ضد رغبات الكرد في التحرر، وعليه كان على قيادة الثورة أن تلجأ إلى جبال شرقي كردستان للاحتماء بها من وحشية الجيش التركي، لكن العملاء والجواسيس ساعدوا الجيش في إلقاء القبض عليهم، وللعلم فقد استخدمت الحكومة التركية 35 ألف جندي و12 طائرة حربية.
ودفع الأتراك بمائة وعشرة آلاف جندي إلى "آمد" لإخماد الثورة، وأشار الشيخ سعيد القائد بمحاصرة هؤلاء الجنود الجدد، ولكنه أخفق نتيجة الفساد ودور العملاء، وأصبح يائساً من استمرار ونجاح ثورته التحررية. وهكذا وقع أسيرا بيد الجيش التركي.
المحاكمة ومصير قادة الثورة... والثوار
قُدِّم الشيخ سعيد ورفاقه إلى المحاكمة، وسيقوا إلى محاكم عسكرية، عرفت باسم "محاكم الاستقلال" ثم شنقوا، وتركوا معلقين على أعواد المشانق.
وفرّ قسم من المقاتلين إلى رؤوس الجبال، أو إلى الدول المجاورة، سوريا والعراق وإيران، وبدأت محاكمة الشيخ سعيد، التي استمرت شهراً كاملاً، وكان معه في قفص الاتهام، الشيخ عبد الله، والشيخ إسماعيل، والشيخ عبد اللطيف، والرائد قاسم إسماعيل، وحاجي خالد عبد الحميد، والشركسي رشيد، وعدد آخر من قادة الانتفاضة.
ثم أعلن رئيس المحكمة، الذي حكم بالإعدام على ثلاثة وخمسين زعيماً من زعماء الثورة، وسيق الشيخ سعيد إلى المحكمة وحكم عليه بالإعدام شنقاً حتى الموت، ونفذ الحكم في اليوم التالي.
وأمام حبل المشنقة قال الشيخ سعيد: "إذا مت فكل كردي سعيد وسيخلصون كردستان ويخرجونها من عيونكم"، وأضاف: "إن الحياة الطبيعية تقترب من نهايتها، ولم آسف قط عندما أضحي بنفسي في سبيل شعبي، إننا مسرورون لأن أحفادنا سوف لن يخجلوا من أمام الأعداء"، وكان ذلك في ال30 من أيار عام 1925.
مصير العملاء
أما العملاء الذين ساعدوا الأتراك في القبض على زعامات الثورة فقد تم دعوتهم لزيارة أنقرة والالتقاء بكمال أتاتورك الذي خاطبهم قائلاً: "إنكم أيها العملاء أخس وأرذل من وجد على وجه الأرض، حيث خنتم ثورتكم، وبلادكم، وشرفكم، ودينكم، وعزتكم" وأمر بإعدامهم جميعاً.
انتقام أتاتورك
قال أتاتورك مشيراً إلى قبره: "هنا يرقد الشعب الكردي وإلى الأبد، ولا كرد بعد اليوم.. وإنه فقط هناك جمهورية تركية... وطن السعداء والشجعان، وإنه عليك أن تكون سعيداً كونك تركي".
بعدما قام الترك بإبادة وقتل وذبح وترحيل أكثر من ثلاثة ملايين أرمني، جاء أتاتورك مكملاً الوحشية والتدمير، فنكل بالكرد مدمراً أكثر من 900 قرية ممارساً التدمير والحرق والتهجير والتتريك، وأُحرق 8758 منزلاً، وقالت يومها جريدة "وقت" التركية: "ليس هناك مسألة كردية، حين تظهر الحِراب التركية"، وتكبّد كلٌّ من الكرد والأتراك، خسائر فادحة وكان من نتائجها صدور قانون الحفاظ على الأمن أو (تقرير سكون قانوني)، الذي جرى بموجبه تشتيت آلاف الأُسر الكردية وتهجيرها، ودمِّر كثير من القرى الكردية، ونُفي زعماؤها الذين لعبوا فيها بعد أدوار قيادية في حركة التاريخ الكردي، وخاصة في سوريا.
ثورة الشيخ سعيد ثورة إنسانية وطنية تحررية وليست حركة دينية
العديد من الباحثين والدارسين الذين تناولوا ثورة الشيخ سعيد بيراني تاريخياً، قالوا بأنها ثورة دينية، ولكن يمكننا القول أنها لم تنطلق من الجوامع أو المساجد وأنه تم اتخاذ قرار البدء في مؤتمر لحركة آزادي (الحرية)، والتي انطلقت في الخامس من شباط لأسباب قاهرة رغم أن ساعة الصفر تم تحديدها بالحادي والعشرين من آذار، والذي يصادف عيد النوروز، العيد القومي الكردي الأكبر ورأس السنة الكردية، التي تعد رمز قوتهم ونضالهم التحرري عبر التاريخ، ذلك اليوم الذي تم اختياره لما يحمله نوروز من رمزية قومية كردية إنسانية تحررية، وقد تم إقرار الثورة بناء على قرار جمعية آزادي وبعد مشاورات واتصالات مع زعماء ورؤساء القبائل الكردية وعشائرهم، وعبر التواصل مع عرب وأرمن المنطقة، ولم يكن قراراً صادراً عن تكية دينية، ولا يمكن أن يغفل التاريخ عن تلك الروح الثورية للمقاتلين والمحاربين والثوار وهم يندفعون نحو جبهات القتال ويقدمون أرواحهم رخيصة في سبيل

الحرية وهم يطلقون الجملة الثورية الخالدة "عاشت كردستان"، وإن كانت حركة دينية إسلامية فما حقيقة مشاركة السريان والأرمن بالثورة، ولو كانت ثورة كردية خالصة فما معنى مشاركة بعض عشائر العرب فيها، ومما سبق يمكننا القول بأنها كانت ثورة كردستانية شاملة ضد الشوفينية التركية وسياسة حكومة أتاتورك التتريكية، ولم يكن هدفها إعادة الخلافة أو نظام السلطنة العثمانية وإلا كان السلطان المخلوع وأتباعه من داعميه وسيوفهم وبنادقهم مع الشيخ لا عليه.
كانت الثورة رداً على حنث الأتراك بوعودهم لاتفاق لوزان وسيفر، وكان الكرد والأرمن كغيرهم من الشعوب التي كانت تسعى للاستقلال عن أراضي السلطنة العثمانية المنهارة كالبلغار واليونانيين والعرب الذين أنشؤوا دولهم وحازوا على استقلالهم، ومهما اختلفت الآراء حول ثورة الشيخ سعيد من قبيل أن الشيخ ورفاقه كانوا يسعون إلى إعادة الخلافة، التي ألغاها مصطفى كمال أتاتورك، عام 1923، فإن الأعداء قبل الأصدقاء رددوا آنذاك بأن الكرد انفصاليين وأنهم يسعون للاستقلال، فقد قالت الجرائد التركية: "إن الجمعيات الكردية، دبرت الثورة تحت ستار الدين، لتصل إلى غايتها الوحيدة، وهي إنشاء كردستان مستقلة"، فلو كانت ثورة الشيخ لإعادة الدولة العثمانية لالتجأ إليهم السلطان في الولايات الشرقية من تركيا، إلى مختلف الولايات التركية العثمانية في ذاك الوقت.
لكن الحق أن ثورة الشيخ سعيد كانت ثورة تحررية لتطبيق العدل ورفع الظلم عن كاهل شعبه ولاستقلاله. وهنا يمكننا إيراد ما قاله رئيس محكمة ما تم تسميتها آنذاك بمحاكم الاستقلال في إشارة إلى إن الاستقلال جريمة، والذي حكم بالإعدام على ثلاثة وخمسين زعيماً من زعماء الثورة قائلاً: "لقد اتخذ بعضكم إساءة استعمال السلطة الحكومية، والدفاع عن الخلافة، ذريعة للثورة، ولكنكم كنتم متفقين جميعاً على إقامة كردستان المستقلة".[1]

خصائص السجل

الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ronahi.net
کاتی تۆمارکردن: 2022/8/6 6:41:20 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 150

جذور المشكلة الكردية

https://www.kurdipedia.org/?q=20230223200023469952

د. عبد الله محمد علي العلياوي

تعود جذور المشكلة الكردية إلى ما قبل الميلاد بفترة طويلة وإن لم تعرف بهذا الوصف، فقد تسبب سقوط الإمبراطورية الميدية التي أسسها الكرد على يد الفرس الأخمينيين وتعرضهم لاستعباد الأقوام الهندوأوروبية التي نزحت لمنطقة كردستان الحالية، في ظهور شعور مبكر بالظلم واغتصاب الهوية، لم يتخذ ذلك مظاهر قومية في حينه لكنه أسس للمشكلة التي مرت عليها فترات هدوء بعد الفتح الإسلامي الذي أنقذ الكرد ومنحهم حقوقا قومية وحرية تأسيس إمارات عديدة تحكم نفسها بنفسها في إطار الدولة الإسلامية، وذلك قبل أن تبدأ المعالم الحديثة للمشكلة الكردية بالتشكل منذ بدايات القرن السادس

عشر.
البدايات
بدأت المشكلة الكردية بصورة واضحة في العصر الحديث عند اصطدام الدولتين الصفوية والعثمانية عام (1514م) في معركة جالديران التي كانت كبيرة وغير حاسمة، كان من نتائجها تقسيم كردستان عملياً بين الدولتين الصفوية والعثمانية.
كانت كردستان قبل سنة (1514م) تسود فيها إمارات مستقلة مشغولة بتنظيم شؤونها الداخلية، لكن سوء معاملة الشاه إسماعيل الصفوي إضافةً إلى الاختلاف المذهبي أدى إلى انضمام أكثرية الإمارات إلى جانب الدولة العثمانية فضلاً عن جهود العلامة ملا إدريس البدليسي الذي لعب دوراً كبيراً في استمالة الكرد إلى جانب الدولة العثمانية، وجاءت المعركة المذكورة لتضع أغلبية أراضي كردستان تحت سيطرة العثمانيين.

قسمت معركة جالديران كردستان عمليا بين الدولتين الصفوية والعثمانية قبل أن تنظم اتفاقيات تكرس هذا التقسيم قانونيا

تقسيم كردستان
في عام (1515م) قام العلامة إدريس، بعد تفويضه من قبل السلطان العثماني، بعقد اتفاقية مع الأمراء الكرد، يتضمن اعتراف الدولة العثمانية بسيادة تلك الإمارات على كردستان وبقاء الحكم الوراثي فيها ومساندة الأستانة لها عند تعرضها للغزو أو الاعتداء مقابل أن تدفع الإمارات الكردية رسومات سنوية كرمز لتبعيتها للدولة العثمانية وأن تشارك إلى جانب الجيش العثماني في أية معارك تخوضها الإمبراطورية إضافة إلى ذكر اسم السلطان والدعاء له من على المنابر في خطبة الجمعة.
تضمن هذا الاتفاق اعترافا من الدولة العثمانية ٍبالسلطات الكردية، وهذا الأمر ليس شيئا هيناً، حيث يقدم اعترافاً واضحاً بوجود المشكلة الكردية، يقتضي حلها، حتى لو كان الحل وقتياً!!
وفي عام (1555م) عقدت الدولتان الصفوية والعثمانية اتفاقية ثنائية عرفت بأماسيا وهي أول معاهدة رسمية بين الدولتين. وتم بموجبها تكريس تقسيم كردستان رسمياً وفق وثيقة رسمية نصت على تعيين الحدود بين الدولتين، وخاصة في مناطق شهرزور، وقارص، وبايزيد(وهي مناطق كردية صرفة).
وتبعت تلك المعاهدة، معاهدات واتفاقيات لاحقة منها: معاهدة زهاو أو تنظيم الحدود عام (1639م) بين الشاه عباس والسلطان مراد الرابع، وتم التأكيد على معاهدة أماسيا بالنسبة لتعيين الحدود، وهذا زاد من تعميق المشكلة الكردية، ثم عقدت بعد ذلك معاهدات أخرى مثل أرضروم الأولى (1823م) و أرضروم الثانية (1847م) واتفاقية طهران (1911م) واتفاقية تخطيط الحدود بين الدولتين: الإيرانية والعثمانية عام (1913م) في الأستانة، وكذلك بروتوكول الأستانة في العام نفسه.
وكرست جميع هذه المعاهدات تقسيم كردستان وشعبها بشكل مجحف، وبسبب ذلك تعقدت المشكلة الكردية يوماً بعد آخر، ولا سيما بعد بدء انتشار الأفكار القومية في الشرق، وبالأخص منذ بداية القرن التاسع عشر، حيث بدأت الدول الأوروبية تحتك بكردستان عن طريق الرحالة الأجانب والإرساليات التبشيرية، وكذلك عن طريق بعض القنصليات وأهمها البريطانية والروسية والفرنسية ثم الأميركية.
ومارست كل هذه الجهات أدوارا مهمةً في تحريض العشائر الكردية ضد الدولة العثمانية خاصةً، ثم الإيرانية، لكي يأخذوا الامتيازات، أو يزداد نفوذهم في الدولة العثمانية خاصة. وبالرغم من هذا، فإن الدولتين العثمانية والإيرانية، لم تتمكنا من بسط سيطرتهما على كردستان لأسباب عدة، منها طبوغرافية كردستان المعقدة، ودفاع الكرد عن أراضيهم ببسالة.
تدويل القضية
ويمكننا القول إن اشتداد الصراع الدولي في الشرق، وخاصة بين القوتين البريطانية والروسية أثرّ بشكل سلبيّ في مستقبل الشعب الكردي، وأخرج المشكلة الكردية من الطابع الإقليمي إلى الطابع الدولي، كما يتضح من خلال النقاط الآتية:

بدأت روسيا ثم بريطانيا في وقت مبكر اتصالاتهما بالكرد كما حاولت فرنسا الأمر ذاته

أولاً: الاتصال المبكر بالكرد من قبل روسيا، ثم بريطانيا، حيث كانت الحكومة الروسية شديدة الاهتمام بأوضاع البلدان والشعوب المتاخمة لحدودها، ونظرت الحكومة البريطانية بقلق إلى المطامح الروسية خوفاً من أن يمتد الروس إلى بلاد ما بين النهرين. وكانت شركة الهند الشرقية من أهم بؤر التجسس في المنطقة، كما كانت هناك محاولات فرنسية للتغلغل في كردستان عن طريق الإرساليات التبشيرية.
ويمكن القول إن أميركا كانت موجودة في المنطقة على عكس ما كان شائعاً من تطبيقها لمبدأ مونرو الذي يؤكد على عدم التورط في المشاكل السياسية خارج أميركا.
ثانياً: محاولات الكرد أنفسهم للتقرب من الأجانب، وخاصة البريطانيين في بداية القرن العشرين، حيث كانت جهود الدبلوماسي الكردي شريف باشا واضحة في هذا المجال، إذ حاول الاتصال بالإنجليز عام (1914) لكي يعرض خدماته، لكن الحكومة البريطانية لم تستجب له، وبحلول عام (1918) وعند احتلال بريطانيا للعراق طلبت وزارة الخارجية البريطانية من

السفير برسي كوكس أن يلتقي بشريف باشا في مدينة مرسيليا الفرنسية للاستماع إلى أقواله فقط !
ثالثاً: اتفاقية سايكس بيكو عام (1916) حيث اجتمع وزراء الخارجية الروسية والبريطانية والفرنسية، ودارت بينهم مباحثات سرية حول الترتيبات المقبلة للشرق الأوسط، بعد أن أصبحت هزيمة ألمانيا وحليفتها الدولة العثمانية وشيكة، وتضمنت الاتفاقية تقسيم تركة الدولة العثمانية، وبما أن القسم الأكبر من كردستان كان تحت السيطرة العثمانية، فقد شملها التقسيم، وهذا الوضع الجديد عمق بشكل فعّال من تعقيد المشكلة الكردية، وأخرجها من الطابع الإقليمي إلى الطابع الدولي، حيث تعد معاهدة سايكس بيكو أول معاهدة دولية اشتركت فيها ثلاث دول كبرى، وحط مت الآمال الكردية في تحقيق حقهم المشروع في تقرير المصير.
ما بعد الحرب
برزت إمكانية حل المشكلة الكردية إلى الوجود لأول مرة في أعقاب الحرب العالمية الأولى، ولعل سببها إيجاد منطقة عازلة بين أتراك الأناضول والأقوام التي تتكلم اللغة التركية في آسيا الوسطى والقفقاس وبصورة خاصة في أذربيجان.

تحرك الكرد لاستثمار الظروف الدولية وهزيمة الدولة العثمانية بالحرب العالمية الأولى لنيل حقوقهم المشروعة والاستفادة من مبادئ ويلسون بحق الشعوب في تقرير المصير

وقد تحرك الكرد وبذلوا جهوداً مضنية لإيصال صوتهم إلى مؤتمر الصلح في باريس عام
(1919) على أمل أن ينالوا حقوقهم المشروعة، ولا سيما بعد أن صرح رئيس الولايات المتحدة الأميركية ويدرو ويلسن بحق الشعوب في تقرير مصيرها في بنوده الأربعة عشر المشهورة، ولم يكن للكرد كيان سياسي مستقل حتى يشارك وفدهم رسمياً في ذلك المؤتمر، شأنهم شأن القوميات والشعوب المضطهدة الأخرى، ولذلك خول الشعب الكردي من خلال العشائر والجمعيات السياسية شريف باشا لتمثيلهم والمطالبة بالمطالب الكردية المشروعة.
وأصدر الحلفاء بعد استكمال تحضيراتهم للمؤتمر قراراً في شهر يناير/كانون الثاني 1919 نص على ما يأتي: ... إن الحلفاء والدول التابعة لهم قد اتفقوا على أن أرمينيا وبلاد الرافدين وكردستان وفلسطين والبلاد العربية يجب انتزاعها بكاملها من الإمبراطورية العثمانية.
وانطلاقاً من هذا القرار قدم الممثل الكردي شريف باشا مذكرتين مع خريطتين لكردستان إلى المؤتمر، إحداهما بتاريخ (1919/3/21م) والأخرى يوم (1920/3/1). كما طلب من القائمين على شؤون المؤتمر تشكيل لجنة دولية تتولى تخطيط الحدود بموجب مبدأ القوميات، لتصبح كردستان المناطق التي تسكن فيها الغالبية الكردية، وإضافة إلى ذلك فقد جاء في المذكرة الأولى إن تجزئة كردستان لا يخدم السلم في الشرق....
كما جاء في المذكرة الثانية إن الترك يتظاهرون علناً بأنهم مع المطالب الكردية، وإنهم متسامحون معهم، لكن الواقع لا يدل على ذلك مطلقاً... كما طالب شريف باشا رسمياً من رئيس المؤتمر جورج كليمنصو أن يمارس نفوذه مع حكومة الأستانة لمنع اضطهاد الشعب الكردي، وجاء في رسالته إلى رئيس المؤتمر: إنه منذ أن تسلمت جماعة الاتحاد والترقي السلطة فإن جميع الذين يحملون آمال الحرية القومية قد تعرضوا للاضطهاد المستمر.. وإنه من الواجب الإنساني في المجلس الأعلى أن يمنع إراقة الدماء مجدداً، وإن السبيل لضمان السلم في كردستان هو التخلي عن مشروع تقسيم هذه البلاد (أي كردستان)..
ودل كل ذلك على أن المشكلة الكردية تقدمت خطوة كبيرة إلى الأمام في أعقاب الحرب. وما تصريح كليمنصو عندما أعلن على الملأ في مؤتمر الصلح إلا إحدى العلامات حيث قال إن الحكومة التركية ليست قادرة وكفؤة لإدارة الأمم الأخرى، لذلك لا يوثق بها ولا يجوز أن تعاد إلى سيطرة الأتراك قومية عانت من مظالم الأتراك واستبدادهم.
وعندما رأى شريف باشا أن تعاطف الدول الأوروبية كثير للقضية الأرمنية -ربما بسبب الانتماء الديني للأرمن- بادر إلى عقد اتفاقية مع ممثل الأرمن بوغوص نوبار وبحضور الرئيس المؤقت لوفد جمهورية أرمينيا أوهانجيان. ووقع الجانبان –باسم الشعبين- الاتفاقية، مؤكدين فيها على أن للكرد والأرمن مصالح وأهدافا مشتركة هي: الاستقلال، والتخلص من السيطرة العثمانية.. وقدما نص الاتفاقية بمذكرة رسمية إلى المجلس الأعلى للمؤتمر، ووافق المجلس مبدئياً على المذكرة، ووصف المندوب السياسي البريطاني في الأستانة الاتفاقية بأنها من أسعد البشائر.
معاهدة سيفر (1920)
نجح شريف باشا في إدخال ثلاثة بنود تتعلق بالقضية الكردية في معاهدة سيفر التي أبرمها الحلفاء بباريس في أغسطس /آب 1920، وقد كرس ذلك عملية تدويل القضية الكردية بصورة رسمية، رغم أن الدولة العثمانية حاولت مراراً أن تصف القضية الكردية بأنها قضية داخلية تستطيع الدولة حلها.
وتعد معاهدة سيفر وثيقة فريدة في تاريخ القضية الكردية، حيث نصت على تحقيق حل المشكلة الكردية بمراحل، وإذا اجتاز الكرد هذه المراحل، وطالبوا بالاستقلال، ورأت دول الحلفاء أهلية الكرد لذلك يصبح الاستقلال أمرا واقعياً، وعلى الحكومة التركية الاعتراف بذلك... ويعد هذا أول اعتراف رسمي دولي بحقوق الشعب الكردي، ولا سيما حق تقرير المصير حيث طرحت المسألة في العرف القانوني للمعاهدات الدولية، وقد وصف كمال أتاتورك المعاهدة بأنها بمثابة حكم الإعدام على تركيا، وحاول بمختلف الوسائل وضع العراقيل لمنع تطبيق المعاهدة... ولذلك بقيت معاهدة سيفر حبراً على ورق، إلا أن هذا الورق أصبح وقوداً لنضال الحركة القومية الكردية فيما بعد.

انتهاك الوعود
ولم تر معاهدة سيفر النور، وذلك –حسب رأيي- للأسباب الآتية:
أولاً: صعود نجم مصطفى أتاتورك والحركة الكمالية، وتوسيع مناطق نفوذها، إضافة إلى تأسيس المجلس الوطني الكبير في أنقرة بديلاً لسلطة الأستانة.

تراجع الغرب عن وعوده للكرد في معاهدة سيفر وتناساهم في معاهدة لوزان التي جاءت لصالح ما أرادته تركيا الكمالية

ثانياً: خوف الدول الأوروبية، وبالأخص بريطانيا، من استغلال الشيوعيين في الاتحاد السوفياتي الصراع الكمالي-الأوروبي لصالح نفوذهم في المنطقة.
ثالثاً: ذكاء مصطفى كمال باستغلاله الصراع الدولي لإلغاء معاهدة سيفر وقبرها.
لذلك لم يمر عام ونصف العام على توقيع معاهدة سيفر حتى طرحت فكرة إعادة النظر فيها، وجاءت هذه المواقف من قبل بريطانيا وفرنسا وإيطاليا، واتخذ المجلس الأعلى للحلفاء قراراً بهذا الشأن يوم (25 يناير 1921) إضافة إلى توجيه الدعوة إلى وفد حكومة أنقرة لحضور المؤتمر القادم، الأمر الذي دلّ على اعتراف الحلفاء بالواقع الجديد في تركيا.
مؤتمر لندن (1921)
عقد مؤتمر بلندن في فبراير/ شباط 1921 لبحث المشاكل العالقة، ومن ضمنها المشكلة الكردية، حيث اعتزم الحلفاء إعطاء تنازلات مهمة في هذه القضية، لكن الحكومة التركية أصرت على أن المسألة داخلية، يمكن حلها داخلياً، لا سيما وأن الكرد لهم الرغبة في العيش مع إخوانهم الأتراك حسب ما زعمت آنذاك، وأثناء انعقاد مؤتمر لندن، عقدت حكومة أنقرة عدداً من الاتفاقيات الدولية التي كرست الشرعية الدولية القانونية للنظام الجديد في تركيا... ثم قامت الحكومة الجديدة بإلغاء جميع الاتفاقيات والمعاهدات التي أبرمتها حكومة الأستانة ومن ضمنها معاهدة سيفر. كل ذلك أدى إلى تعزيز مكانة الحكومة التركية الجديدة.. وبذلك فشل مؤتمر لندن لتوجه ضربة إضافية للآمال القومية الكردية.
معاهدة لوزان (1923)
جاءت فكرة عقد معاهدة لوزان بعد الانتصارات الكبيرة التي حققتها الحكومة التركية الجديدة على الجيش اليوناني، وبذلك ظهرت تركيا كدولة فتية قوية لأول مرة بعد قرنين، وقامت الحكومة الجديدة بتحسين العلاقة مع جارها الاتحاد السوفياتي، وعقدت مباحثات المعاهدة على فترتين: استمرت الأولى نحو ثلاثة أشهر بين نهاية العام 1922 وبداية العام 1923، والفترة الثانية استمرت الفترة ذاتها ما بين ربيع وصيف عام 1923.
ونصت معاهدة لوزان على أن تتعهد أنقرة بمنح معظم سكان تركيا الحماية التامة والكاملة، ومنح الحريات دون تمييز، من غير أن ترد أية إشارة للكرد فيها، كما لم تجر الإشارة إلى معاهدة سيفر، وعدّ الكرد هذه المعاهدة ضربةٌ قاسية ضد مستقبلهم ومحطمة لآمالهم... وبذلك يتحمل الحلفاء المسؤولية الأخلاقية الكاملة تجاه الشعب الكردي ولا سيما الحكومة البريطانية التي ألحقت فيما بعد ولاية الموصل -التي يشكل الكرد فيها الأغلبية المطلقة- بالعراق.
وأدى كل ذلك إلى ازدياد المشكلة الكردية تعقيداً بعد أن أصبح الشعب الكردي موزع عمليا وقانونيا بين أربع دول بدل دولتين، لتزداد معاناته وليبدأ فصل جديد من فصول علاقته بالدول الجديدة طغى عليها التوتر والعنف الذي لم يجد حتى اليوم حلولا عادلة، فيما بدأت الأحزاب والقوى القومية الكردية تتشكل لكي تقود النضال والكفاح من أجل حق تقرير المصير.

أستاذ التاريخ الحديث المساعد، جامعة صلاح الدين/ أربيل
المصادر
1– طه باقر، مقدمة في تاريخ الحضارات القديمة.
محمد أمين زكي، تاريخ الدول والإمارات الكردية
باسيل نيكتين، الكرد.
2- عبد الله محمد علي، كردستان في عهد الدولة العثمانية.
3- سعدي عثمان، كردستان والإمبراطورية العثمانية (1514-1851).
4- نجاتى عبد الله، كردستانء كێشةى سنوورى عوسمانى-فارسى (1639-1847).
5- د.إبراهيم خليل وخليل علي مراد، إيران وتوركيا.
6- منذر الموصلي، الحياة الحزبية في كوردستان.
7- لازاريف، المسألة الكردية (1917-1923).
8- محسن محمد المتولي، كرد العراق (1914-1958).
9- روبرت أولسن، المسألة الكردية في العلاقات التركية الإيرانية.
10- د.أحمد عثمان أبو بكر، كردستان ڤي لجنة كينغ كراين.
11- د.عبد الستار طاهر شريف، الجمعيات والمنظمات والأحزاب الكردية في نصف قرن (1908-1958).

12- د.نوري طالباني، مذكرة جنرال شريف باشا إلى مؤتمر فرنسا.
13- محمود درّة، القضية الكردية.
14- د.أحمد عثمان أبو بكر.
15- كاظم حيدر، الأكراد من هم وإلى أين؟[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	مقالات ومقابلات
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع https://www.aljazeera.net/- 23-02-2023

کاتی تۆمارکردن:	2023/23/2 8:00:23 PM
ناوی تۆمارکار:	ئاراس حسۆ

بابەت: 151

جمهورية كردستان الحمراء

https://www.kurdipedia.org/?q=20230222091613469481

جمهورية كردستان الحمراء
جمهورية كوردستان الحمراء بالكوردية (Kurdistana Sor) وبالاذرية(قيزيل كوردستان Qьzьl Kyrdistan)
وبالروسية(كراسنايا كوردستان Красный Курдистан /Krasnyy Kurdistan)
كردستان الحمراء
كانت جمهورية ذاتية الحكم تابعة لحكومة أذربيجان تأسست في بداية عهدلينين في 7 تموز/يوليو من عام 1923 وانتهت بشكل تراجيدي في الثامن من نيسان/أبريل عام 1929. كانت عاصمتها لاجين وتضم مدن كلباجار وقوبادلي والتي تقع اليوم داخل منطقة ناكورنو قراباغ التي يسيطر عليها الارمن منذ 1992.
وكان الكورد يشكلون 72% من سكانها اي 37120 نسمة ولكن تدخل ستالين والقمع السوفيتي المستمر ضد الاقليات في القفقاس أدى إلى اضمحلال الوجود الكوردي عبر سياسات التتريك الآذرية والتهجير السوفياتية التي اتبعها ستالين (ستالين اصلا من جورجيا). حيث هجر الالاف من الكورد من أذربيجان وأرمينيا وجورجيا إلى قفارى كازاخستان وسيبيريا ليلاقوا هناك الموت المحتم بدعومساندة الهجوم النازي وشمل هذا التهجير أغلبية الاقليات والقوميات الصغيرة في القوقاز من شيشان وابخاز وكوردو داغستانيين بين سنة 1935-1944. قليلون هم من عاد من الكورد إلى ديارهم.
تم في مايو 1930 إنشاء وحدة إدارية سميت كوردستان وشملت بعض المناطق الجديدة منها زنكلان وجبرايل ولكن الفشل كان بالمرصاد نتيجة معارضة وزير الشؤون الخارجية للدولة السوفيتية لأي تحرك كوردي قد يؤدي بالضرر على كل من الجارة تركيا وإيران ومنع لأي تحرك سياسي كوردي على حدود الدولتين حيث كانت ثورة اغري الكوردية بقيادة احسان نورى الباشا مستعرة في جبال جبل أرارات ضد تركيا وإيران.
استمر الوضع الكوردي بالاضمحلال مع اتساع سياسة التهميش والتتريك الاذريين. وبعد سقوط الاتحاد السوفيتي السابق وتفكك جمهورياته، سيطر الارمن على منطقة ناكورنو قرباغو مناطق الكورد فيها, وحاول الارمن استمالة الكورد ..
هل التاريخ يعيد نفسه ؟
"التاريخ يعيد (أو يكرِّر) نفسه".. إنَّها عبارة طالما سمعناها، أو قرأناها، أو قلناها، وكأنَّها، لجهة معناها، في منزلة "القانون التاريخي"، أو "المسلَّمة الفكرية" التي بحكم معناها ليست بحاجة إلى إثبات، وينبغي لنا أنْ نتَّخِذ منها دليل نفي أو إثبات، فما يوافقها هو "الحقيقة"، وما يخالفها، أو يناقضها، هو "الباطل".

ومن معناها، انبثقت وتفرَّعت عبارات أخرى، منها على سبيل المثال، أو على وجه الخصوص، عبارة "لا جديد تحت الشمس"، مع أنَّ معنى هذه العبارة أوسع وأعم وأشمل من عبارة "التاريخ يعيد نفسه".
أمَّا ما يدهشني ويحيِّرني (ولكن ليس كثيراً) فهو إدمان كثير من "أهل الفكر والقلم" عندنا، ومن مدبِّجي المقالات السياسية الصحافية اليومية على وجه الخصوص، على استعمال عبارة "التاريخ يعيد نفسه"، متوهِّمين أنَّ زركشة مقالاتهم بها، أو افتتاحها، أو اختتامها، بها يمكن أن يعلي من شأنها، ومن شأنهم، أو أن يرفع منسوب "الفكر" في النصِّ الذي يتوفَّرون على كتابته ..!!
وبعد نكسة 16 تشرين الاول 2017، والتي ادت الى الانشقاق والخلاف الواضح في الموقف الكوردي (السياسي والعسكري)، خيّمت من جديد سحابة سوداء قاتمة من الاحباط والانكسار واليأس على الكوردستانيين، بعد ان مُنيت محاولاتهم السابقة لتشكيل دولة كوردية مستقلة بالفشل جراء اتباع سياسة المراوغة والكيل بالمكايل والخداع وتراجع الدول العظمى والإقليمية من وعوداتهم ومعاهداتهم والغاء جميع المواثيق التي وقعوا عليها بعد معركة (جالديران) عام (1514 م)، تلك المعركة التي وقعت بين الدولتين (الصفوية والعثمانية) و انتهت بانتصار القوات العثمانية واحتلالها مدينة (تبريز)عاصمة الدولة الصفوية واستلائها على مناطق كثيرة منها جزء من (ارض الكورد موطن الكورد كوردستان)، ونتيجة لهذه الحرب، تجزأت أرض كوردستان لأول مرة في التاريخ وقُسمت بين العثمانيين والصفويين.
وبعد معركة (جالديران)، وفي عام (1555م) عقدت الدولتان (الصفوية والعثمانية)معاهدة ثنائية عرفت بمعاهدة (أماسيا)، وهي أول معاهدة رسمية بين الدولتين (العثمانية والصفوية) والتي تم بموجبها تعيين الحدود بينهما، وتقسيم كوردستان رسميا.
واستكمالاً لمعاهدة (أماسيا) جاءت اتفافية (قصر شرين) والتي عقدت بين الدولة العثمانية والدولة الصفوية في عام 1639، بعد ان توقفت الحرب التي استمرت بين الجانبين لاكثر من (150)عاماً من الحروب المتقطعة، وكان من أهم بنودها رسم الحدود بين الجانبين، فتم الاتفاق على أن تكون (يريفان من نصيب الدولة الصفوية)، وجميع بلاد ما بين النهرين (بما في ذلك بغداد) للعثمانيين..
ومن الجدير بالذكر، ان الدولتان (الصفوية والعثمانية) وقعت على ما لا يقل عن 18 معاهدة تتعلق بخلافات حدودية وذلك مابين عام 1555 و عام 1918، والتي كرست تقسيم المنطقة بشكل عام وكوردستان بشكل خاص وكبلت شعبها بسلاسل لا يمكن الفكاك منها بسهولة، على سبيل المثال معاهدة (أرضروم الأولى عام 1823م) ومعاهدة (أرضروم الثانية عام 1847 م)، مرورا بإتفاقية (طهران عام 1011)، واتفاقية تخطيط الحدود عام 1913)، وصولاً إلى اتفاقية (سايكس بيكو سازانوف، عام 1916) والتي جاءت نتيجة محادثات دارت بين ممثل بريطانيا (سير مارك سايكس) و ممثل فرنسا (مسيو جورج بيكو) وممثل الجانب الروسي (سيرغي سازانوف)، تضمنت الاتفاقية على تقسيم تركة الدولة العثمانية، والقسم الأكبر من كوردستان التي كانت تحت السيطرة العثمانية.
وفي عام 1923 عقدت في لوزان بسويسرا معاهدة عرفت ب(لوزان الثانية) بين كل من (تركيا وبريطانيا وفرنسا)والتي ضمنت (143)مادة موزعة على 17 وثيقة ما بين(اتفاقية وميثاق وتصريح وملحق)، وتناولت هذه المواد ترتيبات الصلح بين الأطراف الموقعة على المعاهدة، لإعادة تأسيس العلاقات الدبلوماسية بينها وفقا للمبادئ (العامة للقانون الدولي)، و(بمعنى ادق، لإعادة تأسيس العلاقات الدبلوماسية بينها (وفقاً للمصالح والاطماع التوسعية للدول العظمى والدول الكولونيالية الإقليمية) من جهة، و لإبطال العمل ب(معاهدة سيفر والتي تُعرف ايضا بمعاهدة الصلح) التي وقعت في(10 اب 1920 في سيفر، بفرنسا)بعد الحرب العالمية الاولى، بين الدولة العثمانية المتمثلة ب(المؤتمر الوطني الكبير لتركيا الحركة الوطنية التركية) وقوات الحلفاء المنتصرة (فرنسا،بريطانيا، إيطاليا) والتي تضمنت بنودا عدة تم الاتفاق عليها بين الطرفين من جهة ثانية، حيث نصت المادة (62) التي خصت القضية الكوردية على مايلي:
(تشكيل لجنة يكون مقرها (القسطنطينية او قسطنيطنبول)، وتتالف من اعضاء ثلاثة تعينهم الحكومات (البريطانية والفرنسية والإيطالية) لتضع في عضون (ستة اشهر) من التوقيع على المعاهدة المذكورة، مشروعا للحكم الذاتي المحلي للمناطق التي تسكنها غالبية كوردية والواقعة شرق نهر الفرات، وجنوب الحدود الجنوبية لأرمينيا، كما ستقرر فيما بعد،وشمال حدود تركيا مع سوريا، وبلاد ما بين النهرين،و نصت المادة (63) استكمالا للمادة (62) على مايلي: في غضون (سنة واحدة) من تاريخ التوقيع على المعاهدة، إذا اظهر الشعب الكوردي القاطن ضمن المناطق المحدودة في المادة (62) إن غالبية سكان تلك المناطق ترغب في الإستقلال عن تركيا، وإذا رأى (مجلس العصبة) ان هؤلاء جديرون بهذا الإستقلال، وإذا أوصى بأن تمنح لهم، فعلى تركيا أن توافق على تنفيذ مثل هذه التوصية، وان تتنازل عن كل حقوقها وامتيازاتها في تلك المنطقة).
لقد قضت معاهدة (لوزان) على حلم الدولة الكوردية، بعد ان تعهدت الحكومة التركية في المادة (38) (بمنح جميع سكان تركيا لحماية الكاملة والمطلقة لأرواحهم وحريتهم من غير (تمييز بالميلاد أو الجنسية أو اللغة أو العنصر أو الدين)وبذالك قضت (لوزان) على حلم ولادة الدولة الكوردية حسب البندين(62 و63) من معاهدة (سيفر).
من إعداد
مدير إدارة منتدى_البزيني_للتنمية_الفكرية

المصادر:
A HISTORY OF IRAQ – Charles Tripp 1
2 كورد وكوردستان للعلامة محمد امين زكي المجلد الاول والثاني والثالث) مطبعة دار السلام (بغداد) 1350 هـ 1931 م
3 م. س لآزاريف تاريخ كوردستان.
4 الكورد والمسألة الكوردية الدكتور شاكر خصباك منشورات الثقافة الجديدة.
5 منذر الموصلي، الحياة الحزبية في كوردستان.
6 فلاديمير ايليتش أوليانوف لينين، مسائل بناء الاشتراكية والشيوعية في الاتحاد السوفيتي موسكو دار التقدم.
7 كوردستان ودوامة الحرب الدكتور محمد احسان.
8 سنوات المحنة في كوردستان اهم الحوادث السياسية والعسكرية في كوردستان والعراق من 1958 الى 1980 المحامي شكيب عقراوي.
9 حنا بطاطو العراق، الطبقات الاجتماعية والحركات الثورية، الكتاب الاول.
10 لازاريف، المسألة الكوردية (1917-1923)..
11 لقاء الكاتب مع سكرتير الحزب الشيوعي العراقي السابق الراحل (عزيز محمد) 2016.
12 ملحق مذكراتي (الشاعر الوطني الكوردي الكبير احمد دلزار الجزء الاول والثاني).[1]

خصائص السجل

الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	مقالات ومقابلات
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان الأحمر في الأتحاد السفياتي
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع https://ciyaye-kurmenc.com/- 22-02-2023
کاتی تۆمارکردن: 2023/22/2 9:16:13 AM
ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 152

جيوبولتيكية ماسي الكورد وزيارة الرئيس المرتقبة للولايات المتحدة الأمريكية

https://www.kurdipedia.org/?q=20230313105211474178

فؤاد حمه خورشيد

ليست هذه هي المرة الاولى التي يزور فيها الرئيس مسعود البارزاني للقطب الجيوبولتيكي الابرز في السياية العالمية ، والاكثر جلبا لانتباه العالم، فيما يخص التحرك الدبلوماسي الرتيب للزعيم الكوردي على الصعيدين الاقليمي والدولي وارتباطه بالوضع المختمر للقضية القومية الكوردية منذ زمن ، رغم ان هذه الزيارة قد لا تكون الزيارة الاخيرة بطبيعة الحال.
بعد خلاص الاقليم من جيوبولتيكية تطويق الدائرتين، المحلية والاقليمية، وتبعيتهما منذ عام 2003، و تحرر سياسته الداخلية والخارجية ،بحكم الوضع الفدرالي، فان القضية الكوردية هي الاخرى انطلقت من شرنقتها المحلية الى الاجواء العالمية، واصبح للمظالم التاريخية التي تعرض لها الكورد ، بقديمها وجديدها ،انعكاسات ايجابية في ضل النظام الدولي الجديد لما بعد احرب الباردة، وقفزت به القضية الكوردية الى مطاف القضايا الدولية واجبة الحل ، اذ يعد الامر بالنسبة للشعب الكوردي ، كما يقول المثل (لا صديق لنا سوى الجبال) ، بل اصبح الواقع يشير الى ان هناك المزيد من القوى الصديقة للقضية القومية الكوردية وزعامتها على الصعيدين الاقليمي والدولي ، بمعنى ان كل من الاصدقاء الاقليميين والدوليين باتوا ينظرون الى الرئيس مسعود البارزاني وطروحاته ، ازاء مطالب امته المشروعة ، بمنظار جديد وفق حسابات جيوبولتيكية في اي محفل ،أو مؤتمر ، أو دعوة رسمية يتلقاها من بلدانهم بدلالة استقباله لديهم ،بكل برتوكولات واتكيتات

الاستقبال ، وكانه رئيس دولة غير معلنة .
الرئيس مسعود البارزاني ، على الصعيد الانساني رجل بسيط ومتواضع ، وعلى الصعيد السياسي رجل متفتح ومتفهم لظروف العصرومتطلبات بلاده وشعبه اقليميا ودوليا، وعلى الصعيد القومي هو رجل الكلمة الموثوق والمعتمد، وفي ميدان المبادئ هو الرجل الاكثر صدقا وصراحة ودفاعا عن مبادئ امته وامالهاوتطلعاتها المستقبلية في الحرية والسيادة، وفوق كل ذلك فهو على الصعيد الجيوبولتيكي الاقدر على فهم السياسة الاقليمية والدولية ولعبة الامم وان يكيف القضية القومية الكوردية مع تقلباتها ومفاجاتها من دون الاضرار بها . وتبعا لذلك ليست هناك ، في كوردستان ، اية غرابة او شكوك اينما حل ورحل البارزاني ،منفردا كان او ضمن وفد ، بل ان كل زيارة من زياراته الى الخارج تزرع في بيت كل كوردي باقة من الورد والامل، لما تبعثة من الامل والارتياح على المستقبل الكوردي الذي طال انتظاره .
علمتنا السياسة ان نقرأ الكثير مما في قلب هذا الرئيس الفذ من عينيه ، ومن ملامح وجهه كلما رأيناه على منصة يخطب ، او منضدة يناقش، او حتى لدى استقباله لزواره من الرساء والسفراء والقناصل اوقيادات الاحزاب. وفي هذه السفرة نتطلع ، جيوبولتيكيا ،الى ان حقيبة الرئيس هذه المرة ستكون مليئة بامور جديدة كثيرة خاصة(كوردستانية) وعامة (اقليمية) ، وما يهمنا منها هو الخاص لوحده ، ذلك الذي يتعلق بمصير قضيتنا القومية اليوم ، سواء بحث ذلك مع الجانب الامريكي بشكل مباشر او غير مباشر.
ان سيناريو الخاص،(حسب الاستشراف المستقبلي للجيوبولتيك)، يتضمن حقيبتين: الاولى تحتوي على عتاب تاريخي للشعب الكوردي على الصديق الامريكي، والثانية تحمل فتح ملف (حق تقرير المصير) للشعب الكوردي. فالعتاب على الولايات المتحدة ،هنا، ياتي في سياق العتاب على دولة عظمى صديقة اختارت الشعب الكوردي ، هي الاخرى ، كصديق وحليف لها في المنطقة لاهمية كوردستان وقيمتها الجيوستراتيجية وفاعليتها كاقليم جغرافي ديموقراطي متميز وسط بحر من عدم الاستقرار الشرق اوسطي المهدد لمصالحها. وقد يتضمن هذا العتاب تذكير الصديق بالمظالم الكبيرة التي الحقت بالشعب الكوردي جراء تجميد حقه في تقرير مصيره منذ نهاية الحرب العالمية الاولى وحتى اليوم.
1- العتاب على الصديق لعدم استخدام نفوذه لدى شاه ايران عام1947 لمنعه من اعدام الشهيد قاضي محمد.
2-عتاب للصديق لعدم تنفيده لبنود رئيسه وودرو ولسن الخاصة بحق تقرير المصير للشعوب المعلنة من قبله عام 1918.
3-العتاب على الصديق لضعف دوره في تنفيذ معاهدة سيفر عام 1920.
4- العتاب على الصديق لعدم استخدام نقوذه لوقف الانتهاكات التي مورست ضد الكورد بعد معاهدة لوزان 1923.
5- عتاب على الصديق لدوره في تجميد ثورة ايلول باتفاقية الجزائر عام 1975.
6-عتاب على الصديق لعدم معاقبته النظام السابق عند استخدامه للاسلحة الكيمياوية والابادة الجماعية ضد الشعب الكوردي عام 1988.
ولكن ، وكما يقول المثل (اذا كنت في كل الامور معاتبا صديقا، لم تلق الذي لا تعاتبه)!!فهذا العتاب كله لا يعني انكار الدور الايجابي الذي لعبته الولايات المتحدة في دعم المطالب الكوردية في فرض الملاذ الامن ، والحكم الفدرالي، والاسناد الجوي للبيشمه ركة ضد العدوان الداعشي، وانما للتذكير وحسب .
اما الحقيبة الثانية فالمتوقع، جيوبولتيكيا، انها تضم مطالب الامة الكوردية في حق تقرير المصير اسوة ببقية شعوب الارض التي نالت استقلالها وحريتها بأقل من ربع تضحيات الشعب الكوردي، وهو الحق الذي طالبت به الولايات المتحدة عام 1918، اي قبل 27 عاما من اقرار هذا الحق في ميثاق هيئة الامم المتحدة لدى انشائها في عام 1945.وهذا يعني،ليس احتمالا ، بل حتميا، من وجهة النظر الجيوبولتيكية، ان طرح موضوع الدولة الكوردية المستقبلية ، او اعلان حق تقرير المصير للشعب الكوردي لتشكيل كيانه السياسي كيفما يريد ويختار،سيكون احد مدارات الحوار الثنائي الكوردي - الامريكي على اكثر الاحتمالات ، لتتبناه الادارة الامريكية كبند من بنود اجندتها الحوارية الجيوبولتيكية مع حلفائها الاوربيين والتوصل معهم بشانه الى صيغة تنصف الامة الكوردية ،وترفع الحيف ،الذي حرمها من تاسيس دولتها المستقلة، عنها. فالامة الكوردية اليوم هي اكبر امة يقدر عدد سكانها من 30-40 مليون نسمة ولا تزال امة بدون دولة قومية مستقلة.
ان تم ذلك، وان من خلف الكواليس، فان في ذلك فتحا بينا للعقلية الجيوبولتيكية للرئيس مسعود البارزاني، فليس مستبعدا ان يكون هذا المسعى القوني الكبير والخطير هو ما يختتم به رئاسته الثانية في قيادة الاقليم التي اتسمت بالامن والاستقرار والرخاء للشعب الكوردي، والتي زادت من ثقة ويقين كل الاطراف بقيادته للمرحلة الحالية والمستقبلية ، وربما لدولتهم المرتقبة كذلك.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي

الدولة - الأقليم: جنوب كردستان
الدولة - الأقليم: الولايات المتحدة الأمريكية
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | www.ahewar.org
کاتی تۆمارکردن: 2023/13/3 10:52:11 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 153

جيوبوليتك العلاقات العربية – الكردية

https://www.kurdipedia.org/?q=20230212072547466125

عبد الحسين شعبان

لا تخرج العلاقات العربية – الكردية من دائرة الجيوبوليتك بحكم المشتركات الكثيرة الجغرافية والسياسية والتاريخية والدينية والاجتماعية والاقتصادية وغير ذلك، فالعرب والكرد عاشوا باشتراك في الأرض والدين والتاريخ والعلاقات المختلفة، وإن كانت بينهما خصوصيات واختلافات تتعلّق بالهوّية، لاسيّما اللغة والثقافة والتراث، ناهيكم عن العادات والتقاليد.
وكان لنهاية الحرب الباردة وبداية مرحلة جديدة من الصراع الآيديولوجي وانهيار الأنظمة الشمولية، وبخاصة في أوروبا الشرقية أثره الكبير في احتدام الصراع بين هوّيات كبرى وصغرى، و هوّيات تابعة ومتبوعة و هوّيات عليا ودنيا، و هوّيات قوية وضعيفة، رغم ميلي إلى تسميتها هوّيات فرعية و هوّيات كلية بمعنى هوّيات عامة أو شاملة وهوّيات خاصة أو خصوصية، الأمر الذي عرّض بعض الكيانات الكبرى (الدول المتعدّدة الثقافات) إلى التصدّع والتآكل، خصوصاً بتبلور بعض خصوصيات الهوّيات الفرعية، التي وجدت الفرصة مناسبة للتعبير عن كياناتها بعد طول انتظار وكبت وشعور بالغبن والحرمان.
وكان مثل هذا قد انعكس إقليمياً ودولياً على كُرد العراق بشكل خاص، والكرد بشكل عام منذ الحرب العراقية – الإيرانية 1980-1988، وبشكل خاص في العام 1990، إثر غزو القوات العراقية للكويت، وما بعد تحريرها في العام 1991، وابتداء مسلسل العقوبات والحصار على العراق وتعرّض كيانيته إلى التفتت والتشظي على نحو تدريجي.
إذا استثنينا الصراع العربي – الإسرائيلي منذ قيام إسرائيل ودعمها من جانب الغرب وتزويدها بكل مستلزمات الاستقواء على الأمة العربية، والاستمرار في ممارسة دورها العدواني المتأصل، فإن المسألة الكردية تكاد تكون إحدى أهم وأبرز وأخطر القضايا العقدية التي واجهت منطقة الشرق الأوسط، بل واستنزفت دولها، موارداً وبشراً وتنمية، وهي لا تزال بعيدة عن إيجاد حلول مرضية ومقبولة من جانب الفرقاء جميعاً.
لعلّ الأمر لا يخص البلدين العربيين اللذين يعانيان من عدم إيجاد حلول تاريخية للقضية الكردية، ونعني بهما العراق بالدرجة الأساسية، وسوريا التي بدأت تأخذ القضية الكردية فيها بُعداً جديداً، ولاسيّما بعد اندلاع حركة الاحتجاج السورية في 15 آذار (مارس) 2011، بل هي تعني دولتين كبيرتين، أقرب إلى قطبين متصارعين تاريخياً، وهما تركيا وإيران، لاسيّما وأن عدد أكراد تركيا يتجاوز 18 مليون إنسان، وهناك أكثر من 13 محافظة غالبيتها من الكرد، خصوصاً ديار بكر التي يتجاوز سكانها على مليون نسمة، بل إن مدينة اسطنبول يمكن اعتبارها أكبر مدينة كردية، لأن عدد الكرد فيها يربو على أربعة ملايين، كما أن عدد الكرد الإيرانيين يتراوح بين 10- 12 مليون نسمة، وهناك مناطق سكانية كاملة فيها أغلبية كردية .
وإذا كانت بغداد أكبر مدينة كردية عراقية كما يطلق عليها أحياناً مجازاً، لأن سكانها من الكرد يقاربون مليون كردي، علماً بأن العراق الأكثر دينامية في احتضان الحركة الكردية، بتفاعل الاتجاه اليساري مع الاتجاه القومي الكردي واضطرار الحكومات العراقية، إلى الاستجابة لبعض مطالب الكرد القانونية والسياسية والثقافية، الاّ أنه في الوقت نفسه كان الأكثر قسوة في التعامل مع الشعب الكردي وحركته السياسية، وحفل التاريخ بتناقضات وصراعات واتفاقات واختلافات، تركت تأثيراتها السلبية والإيجابية على العلاقات العربية- الكردية.
خمسة مستجدات أساسية طرأت على نمط التفكير الخاص بالعلاقات العربية -الكردية، ولاسيّما في إطار الجيوبوليتك، حيث يمكن رصدها:
المستجد الأول- هو قيام كيان كردي في كردستان العراق مدعوم دولياً، وذلك منذ أواخر العام 1991 إثر انسحاب الإدارة

الحكومية العراقية من المنطقة، وأعقب ذلك صدور قرار أمريكي – بريطاني – فرنسي، بإقامة ملاذ آمن Safe Haven، وجاء ذلك متساوقاً مع القرار الدولي الصادر عن مجلس الأمن برقم 688 والخاص بكفالة احترام حقوق الإنسان والحقوق السياسية لجميع المواطنين، واعتبار القمع الذي تعرّضت له المنطقة الكردية وبقية مناطق العراق بمثابة تهديد خطير للسلم والأمن الدوليين، وهي إشارة دولية جديدة وسابقة لم يكن لها وجود قبل ذلك.

وبعد صدور هذا القرار عادت القضية الكردية إلى الأروقة الدولية، ولاسيّما في الأمم المتحدة، بعد أن غابت منذ العشرينات، حين أبرمت معاهدة لوزان العام 1923 بمساومة بين الحلفاء وتركيا، التي أبطلت فعلياً معاهدة سيفر لعام 1920 التي اعترفت بجزء من حقوق الشعب الكردي.

لعلّ التطور الخطير للقضية الكردية في التسعينيات دفع دول المنطقة الثلاث الأخرى المعنية بالقضية الكردية إلى عقد اجتماعات دورية متلازمة مع اجتماعات مجلس الأمن بخصوص العراق(باستثناء صاحب العلاقة المباشرة المفروض عليه عقوبات دولية بموجب قرارات من مجلس الأمن الدولي، بلغت عشية الاحتلال العام 2003 ما يزيد عن 60 قرار)، وهي دول كان بينها ما صنع الحدّاد ونعني بها: تركيا وإيران وسوريا، لكن ما يوحّدها هو الحيلولة دون تمكّن الشعب الكردي، بما فيها في العراق، من إقامة كيانية خاصة به، بزعم الدفاع عن وحدة وسيادة العراق.

المستجد الثاني- صدور حزمة من قرارات دولية بخصوص إعلان حق تقرير المصير والانفصال عن دولة الأصل، وقيام كيانية خاصة جرى الاعتراف بها دولياً وهي :

1- استقلال تيمور الشرقية، فبعد سقوط حكم سوهارتو في أندونيسيا العام 1998 عاود أهل تيمور الشرقية الأرخبيل المتميّز في الجزر الأندونيسية وغير البعيد عن استراليا، حيث يبعد حوالي (400 ميل) إلى المطالبة بالاستقلال، بعد أن خضعت للاستعمار البرتغالي منذ القرن السادس عشر، حيث كانت تعرف بتيمور البرتغالية. وعندما أعلن استقلال تيمور الشرقية في العام 1975 جرى ضمّها عسكرياً من قبل أندونيسيا، واعتبرت المحافظة ال27 من المحافظات الأندونيسية. وفي العام 1999 نُظّم استفتاء برعاية الأمم المتحدة حول حق تقرير المصير، حيث أعلنت انفصالها عن اندونيسيا وانتمت إلى الأمم المتحدة في 20 أيار (مايو) العام 2002، وتهيمن الكنيسة الكاثوليكية الرومانية عليها مثلما هي في الفيليبين. وكلمة تيمور تعني باللغة الأندونيسية والملاوية الشرق وتكنّى أحياناً ب الشمس المُحرقة واسمها الرسمي الآن جمهورية تيمور الشرقية الديمقراطية.

2- انفصال كوسوفو عن صربيا، حيث قررت محكمة العدل الدولية في لاهاي التابعة للأمم المتحدة في 24 تموز (يوليو) 2010 القاضي، بأن انفصال كوسوفو لا يتعارض مع قواعد القانون الدولي، الأمر الذي أعطى انفصال كوسوفو عن صربيا العام 2008 شرعية قانونية دولية، خصوصاً عندما ارتفع عدد الدول التي اعترفت بكوسوفو إلى 69 دولة بعد فترة قصيرة من قيامها، وزاد هذا العدد اليوم، على الرغم من معارضة صربيا وروسيا لأسباب قومية ودينية وسياسية.

3- انفصال جنوب السودان، حيث حدّد الاستفتاء السوداني مصير الجنوب الذي تم في 9/كانون الثاني (يناير) 2011، أي عشية وخلال موجة الربيع العربي، حين صوّت الجنوبيون بنسبة تزيد عن 98% باختيار الاستقلال الانفصال، وقاد ذلك إلى قيام جمهورية جنوب السودان لاحقاً والاعتراف الدولي بها وقبولها عضواً في الأمم المتحدة.

ولا شكّ أن هذا التطور في الفقه القانوني الدولي، ولاسيّما في جوانبه التطبيقية، شجّع القوميين الأكراد الذين يطمحون لحق تقرير المصير وإقامة كيانية خاصة بهم ومستقلة، إلى التفكير الجدي بمسألة إعلان شكل من أشكال الاستقلالية، سواء عبر الدعوة إلى الاستفتاء أو التلويح بخيارات أخرى في حال عدم الاستجابة إلى مطالبهم في فيدرالية موسعة وبصلاحيات كبيرة، مثلما أشاع في الوقت نفسه جوّاً من القلق والتوجّس عند بعض الجهات ذات التفكير الآحادي سواء بدوافع قومية وإسلاموية استعلائية أو بغيرها، حيث أخذت تتخوّف من احتمال انفصال دول عربية أو إسلامية موحدة، يشكّل فيها الكرد مجموعة عرقية متميّزة، كانت مهضومة الحقوق تاريخياً ووجدت الفرصة للانعتاق، خصوصاً وأن العقلية السائدة للحكام هي أقرب إلى العقلية الشمولية للدولة المركزية، معتقدين أن كل فيدرالية ستقود إلى الانفصال.

إن هذه السوابق القانونية والقضائية الثلاث يمكن الاستناد إليها دولياً لإعلان الاستقلال من طرف واحد، إذا كانت الظروف الموضوعية والذاتية تستجيب لذلك، حيث تصبح الوحدة دون رضا جزء من السكان، شعب، مكوّن ثقافي (قومي أو ديني) مفروضة، وتحتاج إلى فكّ ارتباط رضائي ، سلمي، وإلاّ فإن الاحتراب سيستمر ويستنزف المزيد من البشر والمال.

المستجد الثالث- الفيدرالية الكردية التي تم تأسيسها وفقاً لاتفاق بين الفرقاء، وصيغت في الدستور العراقي قانون إدارة الدولة للمرحلة الانتقالية المؤقت العام 2004 وانتقلت إلى الدستور العراقي الدائم العام 2005، وبغض النظر عن الملاحظات حول الدستور والألغام التي احتواها وصيغة المحاصصة الطائفية- الإثنية، فإن النصوص التي جاء بها بخصوص الفيدرالية تعكس حالة عدم الثقة، ولاسيّما من جانب الكرد نظراً للتاريخ الدموي الذي عاشوه على يد الحكومات المتعاقبة ، بعد أن وصلت نصوص دستورية واتفاقيات سياسية بين الكرد والحكومة العراقية إلى طريق مسدود، من دستور العام 1958 الذي أقرّ "شراكة العرب والأكراد" إلى دستور العام 1970 الذي اعترف بأن الشعب العراقي مؤلف من قوميتين رئيستين هما العرب والأكراد والذي أعقب اتفاقية 11 آذار (مارس) 1970حول الحكم الذاتي الذي سنّ على أساسها قانوناً بالاسم ذاته ، لكن الحرب وعمليات الإبادة تركت ذكريات مأسوية ومؤلمة، بما فيها قصف حلبجة بالسلاح الكيماوي وعملية الأنفال التي راح ضحيتها عشرات الآلاف من المواطنين الكرد (في الثمانينيات)، ولم يكن ذلك بمعزل عن تداخلات خارجية وصولاً لوقوع العراق تحت الاحتلال في العام 2003.

وإذا كان الدستور العراقي النافذ 2005 قد أقرّ مبدأ الاتحاد الفيدرالي، وكان برلمان كردستان قبله قد اتّخذ مثل هذا القرار من طرف واحد العام 1992، فإن استمرار حال الاحتدام وعدم الثقة وبقاء الكثير من المشاكل عالقة (المادة 140 وموضوع المناطق المتنازع عليها وقضايا النفط وملحقاته وإقرار الميزانية وغيرها)، في ظل ضعف هيبة الدولة وعدم استكمال قيام المؤسسات الاتحادية (الفيدرالية)، سيعاظم من نزعات التباعد بدلاً من التقارب.
أما في سوريا فلم تتبلور المطالب والشعارات الكردية على نحو محدد ومجمع عليه، والأمر يعود إلى ضعف الحركة الكردية السورية من جهة، مقارنة بالحركة الكردية في العراق التي اتخذت شعار الحكم الذاتي لكردستان منذ العام 1961 وربطت ذلك بالديمقراطية للعراق، وإلى ضعف حلفائها من جهة ثانية، ولاسيّما من طرف اليسار، ولكنها بعد اندلاع حركة الاحتجاج المطالبة بالتغيير بدأت تتبلور، على الرغم من أن النظر لمطالبها من جانب القوى الأخرى، لا يختلف كثيراً عن شعارات الأمس وليس شعار المستقبل، التي تتطلب إعادة النظر بصيغة الدولة من خلال مواطنة كاملة وهوّية سورية موحّدة، وحقوق خاصة للشعب الكردي بشكل حكم ذاتي أو فيدرالية أو أية صيغة تتفق عليها الأطراف السورية.
المستجد الرابع- احتلال الموصل ووصول تنظيم الدولة الإسلامية داعش إلى مشارف بغداد بخط يمتد على ضفة نهر الفرات من الرقة إلى دير الزور وصولاً إلى صلاح الدين والأنبار وفي الموصل مع دجلة، باستحواذها على ضفتي النهر، أي إن الخطر أصبح على الأبواب والجميع مستهدفون وهو ما أدركت القوى الدولية والإقليمية قبل القوى المحلية، حيث سارعت الأولى إلى إصدار قرارات بتحريم داعش والتنظيمات الإرهابية الأخرى، وذلك بصدور قرار من مجلس الأمن الدولي حمل رقم 2170 في 15 آب (أغسطس) 2014.
وبموجب هذا القرار اتخذت واشنطن خطة لقيادة تحالف دولي ضم 50 دولة وحدّد له الرئيس أوباما 3 سنوات وخصص له 30 مليار دولار، حيث طلب 5 مليارات في الوقت الحاضر من الكونغرس للموافقة عليها، ولكن الحرب قد تطول لدرجة أن وزير الدفاع الأمريكي السابق ليون بانيتا قال أنها قد تمتد إلى ثلاثين سنة، وكأننا عدنا إلى الصراع الآيديولوجي وفترة الحرب الباردة والصراع بين الشرق والغرب، وكأن داعش هي الاتحاد السوفييتي السابق محور الشرّ.
المستجد الخامس- قضية كوباني والستراتيجيات الجديدة، حيث تستمر المعارك فيها منذ نحو ثلاثة أشهر، بعد أن استولت عليها قوات داعش، ولعلّ كوباني اليوم بدأت تحدّد ملامح جيوبولتيك جديد بالنسبة للكرد بشكل عام ولسوريا بشكل خاص، فبعد أن حاول الكرد عدم إقحام أنفسهم في المعارك بين النظام والمعارضة، وكانوا يقدّمون خطوة ويؤخّرون خطوتين، فإنهم سعوا في الوقت نفسه إلى إقامة إدارة ذاتية في المناطق التي يشكلون فيها أغلبية وهي القامشلي وعفرين وكوباني، ولكن بعد دخول قوات التحالف على الخط وشعورهم بالخطر المباشر، ووصول إمدادات كردية عراقية، من البيشمركة وهي سابقة جديدة، ستكون لها تداعياتها لاحقاً، شكّلوا إدارة موحدة لهذه المناطق، التي ستكون حسب تقديري نواة لكيانية كردية، حكم ذاتي أو فيدرالية أو مشروع دولة مستقبلية على أساس حق تقرير المصير.
والأمر ليس له علاقة بالشك أو اليقين، وإنما ينبغي التعامل معه على أساس الجيوبولتيك والمستجدات والمتغيرات، وهو الأمر الذي سمحت به تركيا رغم عدائها لحزب العمال الكردستاني PKK من انتقال قوات البيشمركة إلى كوباني لتعزيز ودعم المقاتلين الكرد، ولم يكن ذلك بمعزل عن الضغوط الدولية، فتركيا لا تزال عضواً مؤثراً في حلف الناتو ولها علاقات متميزة مع الغرب، وكذلك مع إسرائيل، ويجب ألاّ ننسى أن بعض الكرد كانوا قد تعاونوا مع داعش في كوباني وغيرها، وبالتالي فإن آثار هذا الصراع أو المواقف المتناقضة لم تظهر بعد، لاسيّما في ظل الاصطفافات الجديدة.
إن أوضاع كرد العراق وكرد وسوريا لا بدّ أن توضع على مشرحة التحليل الجيوبولتيكي، ذلك أن إقامة علاقة ودية وإيجابية من جانب العرب والاعتراف والتفاهم على أساس المشتركات، سيجنّب المنطقة فداحات جديدة ومؤلمة، كما استنزفتها من قبل، الأمر الذي تعطّلت فيه التنمية والاصلاحات الديمقراطية، وتمكّنت القوى الخارجية من اللعب على الأقليات (المجموعات الثقافية، الإثنية والدينية) في ظل هضم حقوقهم، وذلك يستوجب نظرة شاملة من الطرفين، فلا الهيمنة ومحاولات التسيّد والاستعلاء القومي وإلغاء الآخر أو تهميشه التي اتبعتها الحكومات بالتنكر للحقوق الإنسانية، ناهيكم عن اعتماد الحلول العسكرية قادت إلى شاطئ الأمان، ولا ضيق الأفق القومي والعصبوية وإذكاء نار الكراهية واجتراح الحلول العسكرية قادت إلى تحقيق طموحات الشعب الكردي.
ولا بدّ من إقامة علاقة سليمة أساسها الاحترام المتبادل والاعتراف بحق تقرير المصير لكل منهما وتسوية الخلافات بما يرضي الطرفين، سواء بالعيش المشترك وضمن صيغ جديدة، أكانت هذه الصيغ تقوم على بناء اتحاد طوعي اختياري جديد بحقوق متكافئة ومساواة تامة ومواطنة حيوية، أو بالاستقلال والانفصال، وهو مثل الطلاق أبغض الحلال عند الله كما يقال، لأن الصيغ القديمة فشلت واستنفذت وتخطّاها الزمن.
ولعلّ أية تسوية ينبغي أن تراعي مصالح الطرفين الشريكين، وهي مصالح متشابكة ومتداخلة ومتفاعلة سياسياً واجتماعياً وثقافياً واقتصادياً ودينياً وتاريخياً، أساسها المشترك الإنساني، بما يوفّر للطرفين حياة حرّة كريمة وينعكس على بلدان المنطقة، لاسيّما للقضية الكردية، في تركيا وإيران بالإيجاب وتلك فريضة الجيوبوليتيك .[1]

خصائص السجل

الكتاب: سياسة

الكتاب: النقد السياسي
نوع الوثيقة: اللغة الاصلية
نوع الأصدار: ديجيتال
اللغة - اللهجة: عربي
الدولة - الأقليم: جنوب كردستان
الدولة - الأقليم: عراق
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | www.ahewar.org 10.12.2014
کاتی تۆمارکردن: 2023/12/2 7:25:47 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 154

خارطة كُردستان من الأرشيف البريطاني قبل اتفاقيّة "سايكس بيكو"

https://www.kurdipedia.org/?q=20230218151059468137

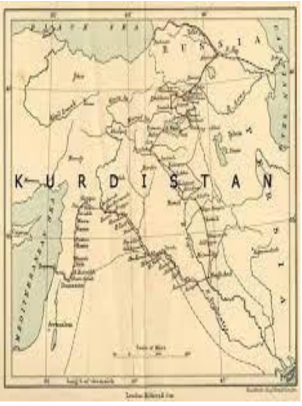

خارطة كُردستان من الأرشيف البريطاني قبل اتفاقيّة "سايكس بيكو" المشؤومة ب 1916 عام .
لقد قام المناضل الكُردي الكبير، شريف باشا بجهود عظيمة لتثبيت حقوق الشعب الكُردي وتأسيس الدولة الكُرديّة المستقلة، مع الغرب وخاصة مع البريطانيين في بداية القرن العشرين، واتصل بالإنجليز عام (1914م)، لكن الحكومة البريطانيّة لم تستجب له، وبحلول عام (1918م) وعند احتلال بريطانيا لمزرا بوتان – ميزوبوتاميا/ جنوب كُردستان و(العراق) طلبت وزارة الخارجيّة البريطانيّة من السفير برسي كوكس أن يلتقي بشريف باشا في مدينة مرسيليا الفرنسيّة للاستماع إلى أقواله فقط. وكان هذا اللقاء بعد اتفاقيّة "سايكس بيكو" بسنتين، أي في عام (1916م) التي اجتمع فيها وزراء الخارجيّة الروسيّة والبريطانيّة والفرنسيّة، وعملوا مباحثات سريّة حول الترتيبات اللازمة، لرسم خارطة الشرق الأوسط، بعد أن أصبحت هزيمة ألمانيا وحليفتها الدولة العثمانيّة وشيكة، وتضمنت الاتفاقيّة تقسيم تركة الدولة العثمانية المحتلة، وبما أن القسم الأكبر من كُردستان كان تحت السيطرة العثمانيّة، فقد شملها التقسيم أيضاً، وقد ساهم ذلك التقسيم الظالم تعقيد القضيّة الكُرديّة، وأخرجها من الطابع الإقليمي إلى الطابع الدولي، حيث تعد معاهدة سايكس بيكو أول معاهدة دوليّة اشتركت فيها ثلاث دول كبرى، وحطمت الآمال الكُرديّة في تحقيق حقهم المشروع في تقرير المصير.
وبعد انتهاء الحرب العالميّة الأولى، بهزيمة الدولة العثمانيّة وحليفتها ألمانيا، حاول الشعب الكُردي استثمار الظروف لنيل حقوقهم المشروعة والاستفادة من مبادئ ويلسون بحق الشعوب في تقرير المصيرواصلوا صوتهم إلى مؤتمر الصلح في باريس عام (1919م) على أمل أن ينالوا حقوقهم المشروعة، والشعب الكُردي من خلال العشائر والجمعيات السياسيّة شريف باشا لتمثيلهم. فأصدر الحلفاء قراراً في شهر يناير عام 1919م ينص على إن الحلفاء والدول التابعة لهم قد اتفقوا على انتزاع أرمينيا وبلاد الرافدين وكُردستان وفلسطين والبلاد العربيّة، من الإمبراطوريّة العثمانيّة بالكامل. فقدم ممثل الشعب الكُردي شريف باشا مذكرتين مع خريطتين لكُردستان إلى المؤتمر، إحداهما بتاريخ (1919/3/21م) والأخرى يوم (1920/3/1).
كما طلب من القائمين على شؤون المؤتمر تشكيل لجنة دوليّة تتولى تخطيط الحدود بموجب مبدأ القوميات، لتصبح كُردستان المناطق التي تسكن فيها الغالبيّة الكُرديّة، وإضافة إلى ذلك فقد جاء في المذكرة الأولى "إن تجزئة كُردستان لا يخدم السلم في الشرق".

كما جاء في المذكرة الثانية "إن الترك يتظاهرون علناً بأنهم مع المطالب الكُرديّة، وإنهم متسامحون معهم، لكن الواقع لا يدل على ذلك مطلقاً" وطالب شريف باشا رسمياً من رئيس المؤتمر جورج كليمنصو أن يمارس نفوذه مع حكومة الأستانة لمنع اضطهاد الشعب الكُردي، وجاء في رسالته إلى رئيس المؤتمر: إنه منذ أن تسلمت جماعة الاتحاد والترقي السلطة فإن جميع الذين يحملون آمال الحريّة القوميّة قد تعرضوا للاضطهاد المستمر. وإنه من الواجب الإنساني في المجلس الأعلى أن يمنع إراقة الدماء مجدداً، وإن السبيل لضمان السلم في كُردستان هو التخلي عن مشروع تقسيمها. ولذلك صرح جورج كليمنصو في مؤتمر الصلح "إن الحكومة التركيّة ليست قادرة وكفؤة لإدارة الأمم الأخرى، لذلك لا يوثق بها ولا يجوز أن تعاد إلى سيطرة الأتراك قوميّة عانت من مظالم الأتراك واستبدادهم". وقام شريف باشا بعقد اتفاقيّة مع ممثل الأرمن بوغوص نوبار وبحضور الرئيس المؤقت لوفد جمهوريّة أرمينيا أوهانجيان.
ووقع الجانبان –باسم الشعبين- الاتفاقيّة، مؤكدين فيها على أن للكُرد والأرمن مصالح وأهدافا مشتركة هي: الاستقلال، والتخلص من السيطرة العثمانيّة.. وقدما نص الاتفاقيّة بمذكرة رسميّة إلى المجلس الأعلى للمؤتمر، ووافق المجلس مبدئياً على المذكرة، ووصف المندوب السياسي البريطاني في الأستانة الاتفاقيّة بأنها من أسعد البشائر.
وهكذا نجح المناضل الكُردي شريف باشا في إدخال البنود الثلاثة 62. 63.64 الخاصة بحل القضيّة الكُرديّة، وحق الشعب الكُردي في تقرير مصيره بنفسه في وطنه التاريخي كُردستان، في معاهدة سيفر التي أبرمها الحلفاء بباريس في أغسطس عام 1920م.. لكن مع الأسف استطاع المقبور كمال أتاتورك على إلغاء معاهدة سيفر، بمؤامرة دنيئة جداً، وتبديلها بمعاهدة لوزان الظالمة، والتي نصت على أن تتعهد أنقرة بمنح معظم شعوب ما تسمى (تركيا) الحماية التامة والكاملة، ومنح الحريات دون تمييز، دون أن ترد أيّة إشارة للشعب الكُردي فيها، ولا معاهدة سيفر، وكانت هذه المؤامرة الدنيئة في لوزان طعنة غادرة في ظهر الشعب الكُردي، ومازال يدفع ثمنه حتى يومنا هذا. وبذلك تتحمل دول الحلفاء المسؤوليّة الأخلاقيّة الكاملة تجاه الشعب الكُردي ولا سيما الحكومة البريطانيّة التي ألحقت فيما بعد ولاية الموصل الكُرديّة -التي كان الكُرد يشكلون فيها الأغلبية الساحقة، ماعدا المناطق الكُردستانيّة الأخرى التي تم تعريبها في غرب كُردستان (سوريا) وجنوب كوردستان (العراق) على مراحل فيما بعد وخصوصاً في عهد حزب البعث العربي العنصري.
لاحظوا الجغرافيا الكُردستانيّة عام 1900م، قبل تأسيس دول سايكس بيكو اللقيطة عام 1916م.
[1]

خصائص السجل

الكتاب:	وثائقي
الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	مقالات ومقابلات
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع https://ara.yekiti-media.org/ - 18-02-2023
کاتی تۆمارکردن: 2023/18/2 3:10:59 PM

بابەت: 155
خطوات ماكرون الأولى من لبنان إلى كوردستان
https://www.kurdipedia.org/?q=20230305120346472075

خطوات ماكرون الأولى من لبنان إلى كوردستان
د.آزاد احمد علي*

"مشروع فرنسا الكولونيالي قد فشل تاريخياً في منطقتنا، لكنه لم يمت، لأن المسائل والأحداث السياسية في منطقتنا، بصراعاتها وتوافقاتها مازالت مرتبطة بالماضي بوشائج أيديولوجية وعاطفية قوية"
1- فرنسا الكولونيالية
قبل حوالي مائة سنة وقفت القوات الفرنسية على ضفاف نهر دجلة محاولة السيطرة على مدينة جزيرا بوتان (جزيرة ابن عمر)، لكن معارضة رجال الدين ومقاومة أنصارهم من المسلحين الكورد للقوات الفرنسية أوقفتها على بعد عدة كيلومتران من المدينة، لتستقر في قرية عين ديوار.
كان الهدف الفرنسي هو السيطرة على مركز إمارة بوتان، والتمدد جغرافياً نحو الشمال، وإن لم يتحقق التمدد الجغرافي فعلى الأقل يتحقق بسط النفوذ السياسي. في الوقت نفسه كانت القوات الفرنسية تتطلع إلى الوصول لمدينة زاخو التي تقع شرق نهر دجلة بحوالي عشرين كيلومتر. لم ينجز هذا الهدف أيضاً، لكن ظلّت فرنسا تطالب بكل جبل سنجار وتحاول ربط المجتمع الايزيدي فيها مع مجتمعات شمال الحسكة، ونافست فرنسا بشكل حاد بريطانيا على ضم كل الجبل إلى سلطتها، لكن قرار لجنة التحكيم الدولية جاء لصالح بريطانيا سنة 1932، وبموجبه ضم 90% من جبل سنجار وسكانه إلى مملكة العراق المتشكلة تحت سلطة الانتداب البريطاني. فرنسا عهدئذ كانت تمارس سياسة كولونيالية مدروسة ومرتكزة على أسس فكرية وتتقدم بمنهجية استشراقية واضحة الأهداف. لقد كان هدفها السيطرة على المنطقة بموجب خطوط اتفاقية سايكس بيكو من جهة، ولتجميع وضم أكبر قدر من مساحات التنوع الأثني والأقوامي ضمن سلطتها المستحدثة على أراض كانت تسمى قبل أشهر فقط (الدولة العليّة العثمانية).
مشروع فرنسا الذي بدأ منذ قرن – وعلى الرغم من كولنياليته – كان مشروعاً ينطوي على أهداف تغييرية، بل تنويرية وتحديثية، دفعت الشّرق الأدنى نحو منعطف حضاري جديد. حيث ارتكزت خطتها العامة على منح الحقوق الثقافية للشعوب وحماية مسيحي المشرق من المظالم، وكاستمرارية عملية للمسألة الشّرقية. وكانت ترجمة تلك الخطة، والتي تعنينا هذه الأيام بشكل مباشر، تكمن عهدئذ في إنشاء كيان ذات غالبية قومية كردية يضم كل الأقليات الأثنية والطوائف المسيحية الساكنين في جغرافيتها القريبة، أو الراغبين بالنزوح من تحت نير الحكم التركي. كانت الخطة في صيغتها الأولى أن يمنح حكم ذاتي لمناطق واسعة تبدأ من لواء اسكندرون وحتى ما وراء نهر دجلة، مع ضم جبل سنجار بمجتمعها الايزيدي الراسخ في أرضه.
اليوم وبعد مرور قرن على ذلك المشروع، نتصوّر ضمن مستوى أقصى درجات الخيال، ونفترض أن ذلك المشروع قد نجح وانبثق من الأرض ذلك الكيان السياسي لمدة قصيرة، كانت فرنسا سترث بموجبه مجتمعات أربع إمارات كردية تاريخية، هي إمارة كلس في الغرب بدءا بلواء اسكندرون وعفرين المعاصرة، وصولاً الى إمارتي بوتان في الجزيرة، وبهدينان شمال الموصل، إضافة إلى الإمارة الداسنية في سنجار وشمالها، إذ كانت ملامح المشرق وخارطة الشّرق الأدنى ستتغير كنتيجة لولادة ذلك الكيان السياسي الجديد. الكيان الذي لم يولد، لكنه لم يدفن وظل مشروعاً سياسياً عند قطاع واسع من المجتمعات المحليّة المتضررة، فمن هذه الإشكالية، ومن هذا الحلم – الهدف الكبير انبثق صعوبة المشروع، وإلى ضخامته وقدرته التغييرية يحال سبب الفشل أيضاً. كما كان هذا المشروع أحد أسباب تصادم واشتداد المنافسة الفرنسية البريطانية الثنائية من جهة، وسبب الاصطدام الفرنسي مع الحكم الشيوعي – البلشفي في روسيا من جهة ثانية، والأهم من ذلك ظلّت الجمهورية

التركية الوليدة وأتارتوك الصّاعد مصرّين على دفن مشروع الكيان الجديد شكلاً ومضموناً، بل طالبوا بمزيد من أراضي الدولة العثمانية سابقاً، وهذا ما تحقق لتركيا لأنها قاتلت من أجل ذلك، وساندتها كل من بريطانيا وروسيا البلشفية. في نفس السياق تنكرت بريطانيا لحقوق الكورد في الاستقلال، ووضعت ولاية الموصل التي كانت كوردية بأغلبيتها الساحقة عهدئذ تحت حكم ملك العراق الهاشمي، وثبتت قانونياً ضم سنجار إلى العراق سنة 1932. فرنسا التي نافست بريطانيا لفترة قصيرة في الدفع باتجاه التأسيس لكيان كردي مستقل أو ذات حكم ذاتي تراجعت أيضاً، وأول خطوة في مسيرة التراجع كانت صفقة تسليم لواء الاسكندرون لتركيا عام 1939. بعد ذلك تم التركيز على الكيان المستقلّ في الجزيرة الفراتية، الذي تقدّم بشكلٍ عملي، وتنظمت الحركات السياسية الاستقلالية فيها، حتى انتهت كمشروع سياسي أيضاً مع بداية الحرب العالمية الثانية، فخروج فرنسا من سوريا، وترسيخ سلطة دمشق المركزية المستقلة؛ ومن ثم تثبيت الحدود الدولتية الراهنة للشرق الأدنى.
أوردنا هذه السردية المختزلة، ليس للتذكير بتفاصيل تاريخية، وإنما للتأكيد على أن مشروع فرنسا الكولونيالي قد فشل تاريخياً في منطقتنا، لكنه لم يمت، لأن المسائل والأحداث السياسية في منطقتنا، بصراعاتها وتوافقاتها مازالت مرتبطة بالماضي بوشائج أيديولوجية وعاطفية قوية، وتبقى السياسية في مضمونها وخطوطها العامة انعكاساً لسلسلة من الحلقات والأحداث التاريخية التي لا يمكن الفصل الساذج بينها.
2– فرنسا تربط الديمقراطية بالمواجهة الفكرية
لا شك أنّ الموجة الأخيرة لنشر الديمقراطية الليبرالية قد تصاعدت بعد انهيار الاتحاد السوفيتي السابق، وبرز كعنوان لنهج غربي عموماً وأمريكي خصوصاً في طول العالم وعرضه، وبعد ربطها بمحاربة الإرهاب تطلبت تحالفاً واسعاً، سواءً عند غزو العراق أم ضرب أفغانستان. فرنسا جاءت برفقة أمريكا وبريطانيا كحلفاء، لكنها عبّرت عن مقاربتها الخاصّة التي استحضرت بموجبها مسائل المشرق المؤجلة تاريخياً. حضرت فرنسا بصوتها ومنهجها المغاير والمختلف عن أمريكا التي لا تشبه إلا نفسها، كدولة وكسياسات خارجية مضطّربة. أهم ما يميز فرنسا في سلوكها هو التناول الثقافي والفكري لعموم القضايا العالقة، بما فيه محاربة الإرهاب، وهذا اتضح تماماً عبر مشاركة فرنسا في مؤتمر بغداد الذي عقد 28-08-2021، وما أكّده السيد جان جاك بريدي عضو لجنة الأمن في البرلمان الفرنسي الذي رافق ماكرون، وشارك بفعّالية في زيارة العراق وكوردستان: «الإرهابيون مازالوا موجودين وتجب محاربتهم، وبصورة خاصّة تجب محاربة الأيديولوجيا التي تقف وراء إرهابهم. ذاك الإرهاب الثقافي والهوياتي الذي ربما يلزم البعض من شباب بلدانكم بفكر القتل والتدمير. ما يعني وجوب أن تكون هناك مواجهة فكرية، وهنا يجب أن تعمل فرنسا والعراق معاً، العمل في المجال الأمني، التدريب وتوفير الاحتياجات الأمنية وتبادل المعلومات ووجود علاقات جيدة لإنهاء هذه الحرب بنجاح. يجب بذل هذا المسعى وأن تكون فرنسا في خندق العراق». ورد ذلك في حوار خاص مع شبكة روداو الإعلامية.
منهج فرنسا الجديد ينطلق من التركيز بشكل عملي على قبول التنوع ودعم الديمقراطيات، فأمريكا حتى الآن لم تبني مستوصفاً في شرق سوريا، في حين قامت فرنسا ببناء مركز ثقافي في مدينة عامودا، التي قصفتها قواتها إبان عهد الانتداب عام 1937 بالطائرات، وعلى الرغم من هذا الإشكال التاريخي، وإن المركز الثقافي الفرنسي الجديد لم يكتمل، لكن قرارات كهذه توحي بدلالتها ومنهجها الذي يركّز على التغيير والتنمية الفكرية، وفي حال المقارنة الضيقة، قلّما أسست أمريكا مركزاً ثقافياً في الدول التي غزتها، والغريب أنها تدّمر مباني قواعدها العسكرية عندما تغادر.
3– فرنسا العائدة
قام الرئيس الفرنسي أمانويل ماكرون بزيارةٍ ذات دلالتين سياسية وثقافية لإقليم كوردستان العراق ولمدينة الموصل يوم الأحد 29-08-2021 اجتمع في الموصل مع رجال الدين ممثلي الطوائف المسيحية في كنيسة (الساعة) المدمّرة، وكذلك زار جامع (النوري) برمزيتها الدينية والسياسية، حيث كان قد صعد منبره أمير داعش أبو بكر البغدادي، وأعلن عن دولته عام 2014. ومن الملفت أن ماكرون لم يجتمع في الموصل مع ممثلي المجتمع المدني ولا بالحركات الشبابية ولا بالتيارات الديمقراطية. لكنّه شدد على عدم إدارة الظهر للمجتمعات المسيحية المنكوبة، حيث تناقص عدد المسيحيين في الموصل خلال عقدين من أربعين ألف الى مائتي شخص فقط. لقد تحدث ماكرون كثيراً في الموصل، ووعد

بالوقوف إلى جانب العراق وعدم مغادرته وبإعادة الإعمار.
"ماكرون يزور كنيسة «سيدة الساعة» والمسجد النوري في الموصل"
في مشهدٍ مشابه وقف ماكرون إثر انفجار المرفأ بين أنقاض بنايات بيروت المدمّرة، وخلال زيارتين متتاليتين في شهر آب 2020 تجوّل بطريقة استعراضية في المدينة الرمز، المدينة المنكوبة بفضل العصبيات المذهبية. يومها افترض العديد من المراقبين والمهتمين باستراتيجيات الغرب الأوربي أن فرنسا عادت إلى لبنان من جديد، وربما إلى الشّرق، كانت الفكرة وليدة اللحظة، لحظة اليأس والقطيعة مع النخب المحليّة الحاكمة التي باتت في جهة بعيدة عن جماهير لبنان والمنطقة. لدرجةٍ أن ترجمت فكرة تشجيع العودة بتقديم عريضة موقعة من قبل عشرات المواطنين اللبنانيين تطالب بعودة الانتداب الفرنسي على لبنان كمخرج من المأساة الاقتصادية والسياسية.
لبنان كان مفتاحاً للتعامل مع المشّرق، وبسبب هذه المكانة التاريخية والمعنوية، تم ترجيح هذا الافتراض في أنّ تحولاً كبيراً قد حدث، ولا بدّ من صيغةٍ ما للعودة، وربما عدّ البعض أن فرنسا عائدة بالنيابة عن كل الغرب.
بعد سنة أثبتت القوى الإقليمية المسيطرة على لبنان والفاعلة في المنطقة، أن الرئيس الفرنسي قام بمجرد جولة سياحية أو أكثر في بيروت، وسيبقى في الذاكرة فقط زيارته للفنانة فيروز في دارها، حيث لم يحدث أي انفراج سياسي ولم تتشكل حكومة لبنان حتى زيارته الأخيرة لكل من بغداد، أربيل، الموصل.
4– فرنسا: الثابت والمتغير في سياساتها
الثابت غير المختلف عليه أن فرنسا دولة تتمتع برقي حضاري وفكري، وتتناول المسائل السياسية بمضامين فكرية وأدوات ثقافية ناعمة، كما تميل بمصداقية أكثر لعملية نشر الديمقراطية ودعم حقوق الشعوب والأفراد، الثابت أيضأ أنه هنالك ميل عاطفي لكل الحكومات المتعاقبة، والنخب الفرنسية اتجاه لبنان الفرنكوفونية بصيغةٍ أو أخرى.
والثابت أيضاً وجود علاقات وثيقة بين فرنسا ومختلف التيارات والأوساط الكردية، لدرجةٍ أنها تتسع لتصل إلى مستوى العلاقات بين الشعبين... لكن المتغير بات حقلاً أوسع، مساحةً شاسعة جغرافياً وزمنياً، فمنذ الحرب العالمية الأولى واتفاقيات الصلّح في سيفر وحتى الانسحاب الأمريكي من أفغانستان... المتغيرات باتت هائلة لا يمكن عرضها ولا استعراضها في مقال أو دراسة موجزة... طبيعة المتغيرات السياسية أنها تتصف بالتحوّل الشديد وبالمفاجآت الكبرى، لدرجةٍ أن نظام الحكم الذي مهّدت له فرنسا لتسلم السلطة في طهران، بات هو العائق الأساسي أمام سياسات وطموحات فرنسا في المنطقة، فسلطة ملالي طهران وأدواتها هي التي جعلت من خطوات ماكرون مجرد جولات سياحية في مدن المشّرق المدمرة.
هل ستمضي فرنسا قدماً بمشاريعها السياسية والاقتصادية والفكرية وتواجه التحديات الإقليمية والدولية لتتموضع ولتثبيت قدمها من جديد في المشّرق وتتحوّل إلى قوةٍ رائدة؟ هذا هو السؤال الأساسي الذي لا يمكن الإجابة عنه. إلاّ أنه في حال مضت فرنسا بمشروعها إلى الأمام فإن شكل من أشكال الصراعات التقليدية ستلازمها، فهل نحن مقبلون نحو مرحلة عودة السياسات الأوربية التقليدية اتجاه المنطقة؟ وهل القيادات السياسية الأوربية مهيئة لذلك؟! وما هي القوى والدول التي ستتناغم مع فرنسا في خطوتها الأولى هذه؟[1]

خصائص السجل

الكتاب:	مقالات ومقابلات
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان
الدولة - الأقليم:	لبنان

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع 05-03-2023 https://yek-dem.net/-
کاتی تۆمارکردن: 2023/5/3 12:03:46 PM
ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 156

دراسة الحدود الدولية بين سوريا وتركيا

https://www.kurdipedia.org/?q=20220730105416425491

الولايات المتحدة الأمريكية
وزارة الخارجية
دراسة الحدود الدولية
العدد 163 – إصدار 6 آذار، 1978
(الحدود بين سوريا وتركيا)
مكتب الجغرافي التابع لدائرة المخابرات والبحث
ترجمة: عمر رسول
المحتوى
موجز عن الحدود
الخلفية التاريخية
الخط الحدودي
الحدود السورية –التركية
1- موجز عن الحدود
يبلغ طول الحدود السورية –التركية حوالي 822 كلم (511 ميل). وتمتد بين البحر الأبيض المتوسط ونقطة التقاء نهر دجلة بفش خابور في المثلث الحدودي. لقد تم تعيين الحدود بالأعمدة أو الأنهار.
2- الخلفية التاريخية:
أصبحت سورية الجغرافية التي تشمل البلدان الحالية سورية، لبنان، الأردن، وإسرائيل (فلسطين – الموقع) مقاطعة تابعة للإمبراطورية العثمانية في عام 1516م. وقد حكم السلطان التركي تلك المقاطعة عن طريق أحد الباشوات أو الحكام حتى انحلال الإمبراطورية في عام 1918م. وفي أعقاب الحرب العالمية الأولى، وقّع ممثلون عن السلطان على اتفاقية سيفر[1] في 10 آب من عام 1920م، فأصبحت مساحة تركية بموجب تلك الاتفاقية تنحصر بين أناضول الشمالية والقسطنطينية.
كما أن الاتفاقية وضعت المضائق التركية تحت إشراف لجنة أوروبية، وسلّمت ما تبقى من القسم الأوروبي من تركية إلى اليونان. وأعطيت لكل من إيطاليا وفرنسا مناطق في جنوب تركية، وقد تم الإقرار بإنشاء دولة كردية ذات حكم ذاتي، وإنشاء دولة أرمنية مستقلة. وعلى أن تكون مملكة الحجاز العربية مستقلة، في حين تم وضع المناطق العربية الأخرى تحت إشراف إدارة كلٍّ من المملكة المتحدة، وفرنسا، وإيطاليا. ولم ينته الأمر عند هذا الحدّ، بل أُكملت عملية نقل الملكية خارج نطاق الملكية التركية، ولكن لم يُنفّذ أي بند من بنود اتفاقية سيفر في داخل تركية، وسرعان ما حلّ محلّها اتفاقية لوزان في عام 1923م ليبطل مفعولها.
لقد حدّد البند 27 –الجزء الثاني، من اتفاقية سيفر الحدود بين سورية وتركية على الشكل التالي:
سيتم اختيار نقطة على الضفة الشرقية لنهر حسن ديدي Hassan Dede، حوالي 3 كيلومترات إلى الشمال الغربي من قراتاش بورون Karatash Burun، باتجاه نقطة في

الشمال الشرقي سيتم اختيارها على نهر جيحون Djaihun Irmak حوالي كيلومترٍ واحد شمال بابلي Babeli، في خطٍّ سيتم تثبيته على أرض الواقع مروراً بشمال قاراتاش، ومن ذلك المكان إلى كسيك كاله Kesik Kale، أعلى مجرى نهر جيحون، ومن هناك باتجاه نقطة في الشمال الشرقي سيتم اختيارها على نهر جيحون حوالي 15 كلم إلى الجنوب الشرقي من قارسبازار Karsbazar، في خطٍّ سيتم تثبيته على أرض الواقع مروراً بشمال قره تبه Kara Tepe، ومن هناك نحو قوس في نهر جيحون يقع في غرب دُلدُل داغ Duldul Dagh، أعلى مجرى نهر جيحون، ومن هناك باتجاه الجنوب الشرقي عموماً إلى نقطةٍ سيتم اختيارها على أمير موسي داغ Emir Musi Dagh، حوالي 15 كلم إلى الجنوب والجنوب الشرقي من جياوور غول Giaour Geul، في خطٍّ سيتم تثبيته على الأرض على مسافة 18 كلم تقريباً من السكّة الحديدية مع ترك دلدل داغ لسورية، ومن هناك باتجاه الشرق إلى نقطة سيتم اختيارها على بعد (5) كم شمال أورفة، على أن يتم تثبيت خطٍّ مستقيمٍ على الأرض يمتدّ بشكلٍ عام من الغرب نحو الشرق، ويمرّ بشمال الطرق التي تربط المدن باخجه Baghche، وعينتاب Aintab، وبريدجيك Biridjik، وأورفة Urfa، على أن تترك المدن الثلاث الأخيرة لسورية. ومن هناك إلى نقطة سيتم اختيارها على نهر دجلة بين نقطة التقاء فش خابور مع دجلة والقوس الذي يشكله نهر دجلة والواقع على بعد (10) كم تقريباً إلى شمال تلك النقطة المحاذية لمجرى النهر، على أن تترك الجزيرة التي تقع عليها جزيرة ابن عمر لسورية.

وفي ذلك الأثناء، وافق الحلفاء في شهر نيسان من عام 1920 في مؤتمر سان ريمو في إيطاليا على انتداب فرنسا على كلٍّ من سورية ولبنان. وفي الأول من شهر أيلول عام 1920، تم الإعلان عن تأسيس لبنان الكبرى، وكانت تتألف من المقاطعات اللبنانية السابقة وألحق بها كل من المدن الساحلية طرابلس، بيروت، صيدا، صور ووادي البقاع. أما سورية فقد قُسِمت إلى خمسة أجزاء صغيرة: جبل الدّروز، حلب، اللاذقية، دمشق، واسكندرونة.

وفي البند السابع من اتفاقية فرنسية تركية[2] بتاريخ 20 تشرين الأول من عام 1921، المعروف باسم (اتفاقية فرانكلين –بويلون Franklin-Bouillon) جاء على أن يكون لإسكندرونة نظاماً إدارياً خاصاً (ذاتياً) بها (في إطار الانتداب الفرنسي على سورية). وقد نصّ البند الثامن من الاتفاقية المذكورة على إجراء بعض التغيرات في ترسيم الحدود بين سورية وتركية على الشكل التالي:

يجب أن يبدأ الخط الحدودي من نقطة سيتم اختيارها على خليج اسكندرونة ويتجه مباشرة إلى جنوب موقع بياس Payas، وأن يستمر باتجاه ميدان اكبس Meidan-Ekbes (على أن يترك محطة السكة الحديدية والموقع (بياس) لسورية)، ومن هناك سيتجه في خط مائل نحو الجنوب الشرقي حتى يتم التخلي عن موقع مارسوفا Marsova لسورية، وموقع كارنبا Karnaba ومدينة كلس Killis لتركية، ومن هناك إلى محطة چوبان-بي Choban-bey لتكون ضمن الخط. بعد ذلك سيسير الخط مع السكة الحديدية المتجهة إلى بغداد، على أن تبقى السكّة حتى مدينة نصيبين داخل الأراضي التركية، ومن هناك سيسير الخط مع الطريق القديم بين نصيبين وجزيرة ابن عمر على نهر دجلة. على أن تبقى كل من نصيبين وجزيرة ابن عمر فضلاً عن الطريق تابعة لتركية، ولكن ينبغي أن يحتفظ البلدان بحق استخدام هذا الطريق.

ينبغي أن تعود ملكية المحطات وخطوط السكك الفرعية بين چوبان-بي ونصيبين إلى تركية كونها تشكّل أجزاءً من سكة الحديد.

لقد أصدر مجلس عصبة الأمم بتاريخ 12 آب عام 1922، أصدر الفئة "آ" من الانتداب، التي تتضمن الاستقلال التام لكل من سورية ولبنان.

كما أن الملحق (1) للاتفاقية التركية الفرنسية بتاريخ 30 أيار عام 1926 قد رسمت الحدود السورية والتركية في ثلاثة قطاعات: (1) من البحر الأبيض المتوسط إلى محطة چوبان- بي، (2) من محطة چوبان- بي إلى نصيبين، و (3) من نصيبين إلى جزيرة ابن عمر. هذا وقد تم بموجب ملحق آخر، بتاريخ 22 حزيران عام 1929حول ترسيم الحدود التركية- السورية المتضمن في الاتفاقية بين تركية وفرنسة، ترسيم القطاع الثالث من الحدود الممتد بين نصيبين والتقاء فش خابور بدجلة في المثلث الحدودي. وفي تقرير إلى عصبة الأمم بتاريخ 3 أيار عام 1930، (الملحق (1) – المعاهدة النهائية لترسيم الحدود)، نصّ على أن يكون مجرى دجلة هو الحدّ الفاصل.

وبتاريخ 9 أيلول عام 1936، تم التوقيع على اتفاقية التحالف بين سورية وفرنسة، حيث ضمنت الاتفاقية استقلال وسيادة سورية في غضون ثلاث سنوات. و بتاريخ 3 تموز عام 1938تم تشكيل لجنة مشتركة تحت البند 14 من الاتفاقيات الفرنسية –التركية العامة ، للقيام بتعيين الحدود بين سورية وسنجق إسكندرونة. وفي 1 تشرين الثاني من عام 1938، أفادت اللجنة في تقرير لها بأنها قد تولّت مسؤولية تعيين الحدود وفقاً للفقرات الواردة في البند 4 المتعلق بوضع سنجق مع رسم خارطة بقياس 100,000/1.

وفي بروتوكول تم التوقيع عليه في إنطاكية بتاريخ 19 أيار عام 1939، تم ذكر أن عدداً إضافياً من الأعمدة قد نصبت إضافة إلى 448 عاموداً حدودياً كان قد تم تنصيبها من قبل وفقاً للتسلسل الرقمي. وبموجب اتفاقية في 23 حزيران عام 1939، أجريت بعض التغييرات على خط الحدود الممتد بين العامود 230 والعامود 419. وبترتيب من فرنسة بوصفها القوة المنتدبة على سورية بقرار من عصبة الأمم تم تحويل ملكية سنجق إسكندرونة (مقاطعة هاتاي Hatay التركية الحالية) إلى تركية بتاريخ 23 تموز عام 1939.

وقد تم الإعلان عن استقلال سورية بتاريخ 29 أيلول عام 1941. ولكن تم التوقيع على اتفاقية بين ممثلي اللجنة الوطنية الفرنسية للتحرير وسورية بتاريخ 1 كانون الأول عام 1943، منحت بموجبها معظم السلطات التي كانت تمارسها فرنسة كدولة انتداب إلى سورية وذلك بتاريخ 1 كانون الثاني عام 1944. وفي 22 شباط عام 1958 اتحدت سورية مع مصر لتأسيس الجمهورية العربية المتحدة. وقد انسحبت سورية من الجمهورية العربية المتحدة بتاريخ 28 أيلول عام 1961.

3-الخط الحدودي

لقد تم ترسيم الخط الحدودي بين سورية وتركية في أربعة قطاعات: (1) بين ميدان اكبس وچوبان-بي، (2) بين چوبان-بي ونصيبين، (3) بين نصيبين والمثلث الحدودي العراقي، (4) بين ميدان اكبس والبحر المتوسط.

تم ترسيم الخط الحدودي في القطاع الأول وفقاً للاتفاقية الفرنسية-التركية[3] في 30 أيار عام 1926. ويمتد بين العمود رقم 213 القريب من محطة ميدان اكبس الحديدي ومحطة چوبانبي (هكذا في النص الأصلي –المترجم والمقصود هو چوبان – بي). وقد تم تنصيب العمود رقم 312 كجزء من علامات الحدود بين چوبانبي والبحر المتوسط قبل أن ينتقل ملكية سنجق اسكندرونة إلى تركية. وحسب ما ورد في البروتوكول المؤرخ بتاريخ 19 أيار عام 1939 أن العمود 312 كان يقع على بعد كيلومترٍ واحدٍ تقريباً إلى الشمال الغربي من محطة ميدان اكبس.

لقد كان ترسيم الحدود في القطاع الأول المجاور لميدان أكبس وفق الاتفاقية المؤرخة بتاريخ 30 أيار عام 1926 على النحو التالي:

[تمتد الحدود في خط مستقيم معلّم] من الغرب إلى الشرق، وتضم السكة الحديدية، سكة حاجيلار القديمة عند النقطة التي يعبرها الطريق القادم من داناجي هويوكي Danadji Huyuki (العمود 340) والمؤدي إلى مقبرة هسسا Hassa.

(16) من النقطة المذكورة أعلاه التي تعبر سكة حاجيلار القديمة في ميدان اكبس حتى طريق هسا –اصلاحية Hassa – Islahiya road ، حيث تشكّل السكة الخط الحدودي.

(17) وخط مستقيم معلّم يمتد من الغرب نحو الشرق بين التقاطع المذكور أعلاه حتى قمة تل بوز-تبه Boz-Tepe hill

(18) وخط مستقيم يمتد من قمة تل بوز-تبه حتى جسر سكة الحديد على كوره درجي Kure .Dereci

(19) ومن الجسر المذكور وامتداداً مع الاتجاه الفعلي لكوره درجي حتى نقطة التقائه بأدنى نقطة من كوتجانلي تقريباً.

(20) ومن تلك النقطة في كوتجانلي المتصل بكوره درجي حتى أعلى نقطة فيها.

(21) ومن النقطة السابقة، وبخط يمتد حوالي 500 متر شرق خط المرتفعات (950) حتى طريق أليكار بي أوباجي بندر Alikar Bey Obaci Pendir الذي تم تركه لسورية.

(22) ومن نقطة تقع على مسافة كيلومترٍ واحد شمال أليكار، يتجه الخط الحدودي باتجاه بويوك دارميك Beuyuk Darmit (النقطة 1250)، ويمتد صوب الشرق حتى النقطة 805 على الجسر بين بالي كوي Bali Keuy (سورية) و برتكلي Pertekli (تركية).

(23) ومن النقطة 805 وبخط مستقيم حتى التقاء طريق بالي كوي سعدلي Saadli بطريق

كوجانلي.
(24) ومن هناك وبخط مستقيم حتى النقطة 661.
(25) ومن النقطة 661 وبخط مستقيم حتى النقطة 682.
(26) ومن النقطة 682 وبخط عبر القمة حتى التقاء الواديين القادمين من النقطة 682 في الشرق.
(27) ومن هناك وبخط يسير مع الوادي حتى نهر سابون سويو Saboune Souyou .
(28) ومن النقطة المذكورة وبخط يسير من مجرى النهر حتى نقطة التقاء النهر بالوادي الذي يقع على مسافة 1500 متراً إلى الجنوب الشرقي من هاي أوغلو Hai Oghlou .
(29) ومن نقطة التقاء النهر بالوادي حتى طريق مردانلي جيلتاه Merdanli Chiltah.
(30) ومن النقطة تلك وعلى امتداد طريق جيلتاه حتى نقطة التقائه بطريق أكابي Akabe الذي يمرّ بالقرب من سفح جرن تبه Djeren Tepe.
(31) ومن هناك إلى طريق عفرين – سويو Afrin-Souyou عبر أكابب Akabup.
(32) ومن النقطة المذكورة أعلاه وعلى امتداد مجرى عفرين-سويو حتى نقطة التقائه بإيكي دام درسي Iki dam Deressi .
(33) ومن نقطة الالتقاء بإيكي دام درسي حتى نقطة الالتقاء بطريق كارابي إيكي دام Karrebi Iki Dam.
(34) ومن تلك النقطة وعبر خط القمة المنعطف نحو الجنوب الشرقي حتى نقطة القمة 702.
(35) ومن نقطة القمة المذكورة حتى نقطة تقاطع الوادي الضيق أكري-كين Agri-Kane مع الخط المستقيم بين النقطتين 702 -731.
(36) ومن تلك النقطة صعوداً إلى رأس وادي أكري-كين.
(37) ومن رأس الوادي إلى نقطة فصل محراب داغي Mihrab Daghi عن كارا تاش Kara Tach .
(38) ومن هناك حتى نقطة الالتقاء بالطريق الشمالي-الجنوبي القادم من تبيل Tibil إلى تهتالي Tahtali.
(39) ومن هذه النقطة إلى خط القمة المنتهي عند ذروة تشغلا تبه Tchagla Tepe.
(40) ومن تشغلا تبه، وبخط مستقيم، إلى نقطة تقع إلى جنوب أوتش أفلر Utch Evler ب200 متر.
(41) ومن تلك النقطة وبخط مستقيم شمالي – جنوبي حتى قمة سكار مايا Sakar Maya.
(42) ومن تلك القمة وبخط مستقيم غربي – شرقي حتى نقطة تقاطع الطرق التي تقع إلى الجنوب الشرقي من كارا كويو Kara Kouyou ب مسافة 500 متر.
(43) ومن طريق كارا كويو – تيبل حتى نقطة تقاطع الطرق شرق يازي باغي Yazi Baghi بكيلومتر واحد تقريباً.
(44) ومن تلك النقطة وعلى امتداد الطريق الشمالي الجنوبي حتى نقطة تقاطع الطرق على بعد كيلومتر واحد تقريباً في الجنوب.
(45) ومن تلك النقطة وعبر المنحدر الشديد حتى طريق عزاز- كلس Azaz –Killis الواقع إلى جنوب تيبل ب 800 متراً.
(46) ومن هناك وباتجاه الشمال حتى مجرور المياه على بعد 600 متر إلى الشمال الغربي من أرموجا Armoudja.
(47) ومن تلك النقطة صعوداً مع طريق كلس نحو الشمال حتى نقطة تقع على بعد 400 متر من المجرور المذكور آنفاً.
(48) ومن تلك النقطة وبخط معلّمٍ شرقي –غربي حتى التقاء ذاك الطريق بالجدول المائي المتدفق صوب جامرين Chamrin و بريتشه Bretche.
(49) ومن تلك النقطة وعلى امتداد سرير الجدول المذكور آنفاً حتى نقطة التقائه بالطرق القادمة من جامرين وتل-أس-جام Tel-es-Cham.
(50) ومن تلك النقطة الممتدة مع الطريق القادم من تل-أس-جام باتجاه الشمال الشرقي حتى نقطة التقائه بالطريق بين كفر تشوتش وكلس.
(51) ومن تلك النقطة وعلى امتداد طريق كفر تشوتش Kafer Tchocth حتى التل الذي

يقع على مسافة 700 متر جنوب غرب كفر حارم Kafer Harim .
(52) ومن ذلك التلّ وبخط مستقيم جنوبي-شرقي إلى نقطةٍ تقع في وادي كفر حارم على مسافة كيلومتر واحد جنوب هذه القرية.
(53) ومن تلك النقطة وبخط مستقيم تقريباً باتجاه الشمال الشرقي حتى نقطة تقاطع الطرق على بعد 700 متر تقريباً غرب سيوه Saive.
(54) ومن هناك منحدراً باتجاه الشرق مع الجدول المائي سويب Suep حتى نقطة انعطافه نحو الجنوب.
(55) ومن ذلك المنعطف وبخط غربي-شرقي حتى تقاطع طريق سيفه –هاميلي Hamili.
(56) ومن تلك النقطة وعلى امتداد طريق سيفه –هاميلي حتى نقطة تقع على مسافة كيلومتر واحد إلى الجنوب الشرقي من هاميلي.
(57) ومن النقطة المذكورة أعلاه وباتجاه الشمال حتى نقطة تقع على بعد 800 متر عن طريق كاراKara –ميزرا Mezra-هفسا Hafsa.
(58) ومن تلك النقطة وبخط مستقيم إلى نقطة تقع على مسافة 1200 متر عن قرية بغيدين Bigheidine على السكة التي تتجه من تلك القرية باتجاه الشمال الشرقي.
(59) ومن النقطة المذكورة أعلاه وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على طريق كوتشوك بكر –تاتهاموس Kutchuk Bikir –Tathamos على مسافة 150 متر جنوب الجدول المائي الذي يعبر ذلك الطريق.
(60) ومن تلك النقطة وبخط مستقيم إلى نقطة تقع على بعد 300 متر جنوب قرية تشيلديرابا Tchildiraba على الطريق بين تلك القرية وقرية تاتهاموس.
(61) ومن النقطة المذكورة أعلاه وبخط مستقيم حتى نقطة التقاء الطريقين على بعد 800 متر إلى الجنوب الغربي من سالتهان Salthan .
(62) ومن هناك وبخط مستقيم حتى الرابية الصخرية ذات الرقم 487.
(63) ومن تلك الرابية وبخط مستقيم حتى تقاطع الطرق الواقع إلى الشرق بنحو1100 متر.
(64) ومن التقاطع المذكور أعلاه وعلى امتداد الطريق الممتد باتجاه الشرق حتى إلى تلٍّ يقع بالقرب من محطة چوبان –بي بما فيها المحطة أيضاً، كون المحطة تقع في الأراضي التركية أمّا مدينة چوبان –بي فتقع في الأراضي السورية.
كما تم ترسيم القطاع الثاني من الحدود بموجب اتفاقية فرنسية –تركية في 30 أيار من عام 1926. ويمتد ذلك القطاع بين محطة چوبان –بي ونصيبين[4] على النحو التالي:
ستمتد الحدود مع السكة الحديدية الذاهبة إلى بغداد، حيث ستبقى من تلك السكة حتى نصيبين داخل الأراضي التركية.
إن المحطات والسكك القصيرة المتفرعة عنها في القطاع بين چوبان –بي ونصيبين فضلاً عن جميع التجهيزات المستخدمة حالياً في الخط الحدودي ستكون لتركية من حيث الملكية، بما أنها تشكل جزءاً من السكة الحديدية.
أما كميات الحصى المطلوبة للعمل في السكة، التي سيتم تثبيتها في أقرب تاريخ ممكن من قبل وفدين تابعين لقسم الأعمال العامة في كلا البلدين، سيتم اعتبارها على أنها مشاريع لها علاقة بالسكة.
ستشترك تركية وسورية في استخدام كل من ميناء جرابلس والسكة التي تربطها بمحطة جرابلس. وسيتم اعتبار المنطقة المربوطة بالخطّ الرئيسي والخط الفرعي اللذان يربطان بين محطة جرابلس والميناء النهري منطقة حرّة جمركياً.
وسيتم بناء محطة نهرية دولية في ميناء جرابلس.
لقد تم ترسيم القطاع الثالث بشكل مفصّل وفق البرتوكول الفرنسي –التركي في 22 حزيران عام 1929. يمتد الخط الحدودي شرقاً من نصيبين حتى جزرة Cizre (جزيرة بوتان حسب التسمية الكردية و[جزيرة ابن عمر حسب التسمية العربية]- المترجم) على نهر دجلة ومن ثم يتبع مجرى النهر حتى التقائه بخابور نهري[5] Habur Nehri (نهر فش خابور)
يتبين ترسيم القطاع في البندين (1) و(3) كما يلي:
لقد تم ترسيم الحدود في القطاعين الأول والثاني قبل الآن، وسيتم ترسيم القطاع الثالث من قبل لجنة ترسيم الحدود وفقاً للخط التالي:
سيبدأ الخط الحدودي في القطاع الثالث من النقطة التي أشارت إليها اللجنة في اجتماعها في 28 تشرين الأول عام 1927، وقد أشارت اللجنة في ذلك الاجتماع إلى الطريق القديم

كنقطة بداية. (انظر إلى محضر الجلسة رقم 25، المقطع 9 ، وقد جاء في المحضر ما يلي: "لقد قررت اللجنة بالإجماع على اتخاذ الطريق القديم كنقطة بداية للخط الحدودي في القطاع الثالث، والنقطة تقع في شرق جسر جق جق Jagh Jagh، حيث تتفرع سكة القامشلي عن طريق جزيرة ابن عمر لتتجه نحو الجنوب").

إذاً سيتم تثبيت الحدود في البند (1) على النحو التالي:

من نصيبين مع الطريق (داخل تركية) إلى كويرهاسين Guirhassin ومن ثم إلى النقطة التي يقطع فيها الطريق جدول مائي موسمي، اتجاهه العام شمال شرقي وجنوب غربي، يجري باتجاه شرق كويرهاسين، يقع التقاطع المذكور على بعد 400 متر شرق غويرهاسين.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم إلى نقطة تقع على بعد 200 متر جنوب كويرهاسين.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على طريق كويرهاسين –لطيفه Latifeh على بعد200 متر من كويرهاسين.

ومن هناك وبخط مستقيم إلى نقطة تقع على بعد 400 متر شمال لطيفه.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على طريق نيركزلي – تل زيوانه Nerkesli –Telziuaneh على بعد 300 متر من نيركزلي.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على بعد 800 متر شمال تل جيهان – Tel Djihan.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على طريق تل جيهان –أزناور Aznaour على بعد 1000 متر من أزناور .

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة تقع بعد 400 متر جنوب أزناور.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة تقع في آثار أزناور –حاجورلو Hadjourlou على بعد 400 متر من أزناور.

ومن تلك النقطة ومع الطريق (داخل تركية) باتجاه (آثار) ديرونا آغى Derouna Agha عبر (آثار) حاجورلو و(آثار) بافورد Bavord إلى نقطة تقع على الطريق على بعد 700 متر شرق (آثار) بافورد.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى النقطة المثلثيّة، الضلع 667.

وبخط مستقيم من تلك النقطة حتى تقاطع سكة (آثار) بانه Baneh–دورنا آغى مع سكة عَلَقَمش –باديان Alakamish- Badian، ويقع ذلك التقاطع على بعد 500 متر جنوب شرق (آثار) دَنِك Dinik.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على قمة عزالدين داغ Izzedin Dagh.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على بعد 300 متر جنوب خراب رزا Kharab Razeh.

ومن هناك وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على طريق (آثار) خراب رزا – خيركوه Khergo على بعد 500 متر من خراب رزا.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى تقاطع طريق عين سر –دلاڤى كران – Ser Delavikiran Ain مع طريق تل ايبل Tel-Ibel – دلاڤى كران، ويقع ذلك التقاطع تقريباً على بعد 1200 متر شمال شرق دلاڤى كران.

ومن هناك وبخط مستقيم حتى طريق (آثار) تل عفريت –سرمساخ Tel Afrit-Sarmsak في نقطة تقع على بعد 300 متر جنوب تل عفريت.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى التقاء طريق تل عفريت –بابل بطريق تل عفريت آيالا Ayala (آثار)، وتقع نقطة الالتقاء تلك على بعد 1500 متر تقريباً شرق تل عفريت.

ومن نقطة الالتقاء تلك وعلى امتداد طريق تل عفريت –بابل (تركية) باتجاه الطاحونة (تركية) التي تقع عند نقطة التقاء طريق زيرغوس –خراب رشك Zergous-Karabreshk بطريق تل عفريت –بابل، وتقع الطاحونة المذكورة على بعد 1700 متر إلى الجنوب والجنوب الغربي من كلاني Kelani .

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة على طريق بابل –تل باغا Babil-Tel Bagha، على بعد 500 متر إلى الشرق والجنوب الشرقي من بابل.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على الجدول المائي الذي يجري من الشمال نحو الجنوب الشرقي من بابل، وتقع تلك النقطة على بعد 500 متر جنوب بابل.

ومن هناك وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على طريق بابل-تل باغا، على بعد 500 إلى

الجنوب الشرقي من بابل.
ومن تلك النقطة وبخط مستقيم باتجاه وسط قرية دومبوليه Domboulieh حتى نقطة تقع على بعد 600 متر إلى الجنوب الغربي من دومبوليه.
ومن هناك وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على طريق دومبوليه –قزه رجب Kaza Redjeb على بعد 400 متر من دومبوليه.
ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على طريق دومبوليه –كردسي Kerdessi على بعد 400 متر من دومبوليه.
ومن هناك وبخط مستقيم باتجاه الشمال الشرقي للخط في الفقرة السابقة حتى نقطة تقع على طريق دومبوليه –كاني سبي Kanissipi .
ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على بعد 400 متر جنوب كاني سبي.
ومن هناك وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على بعد 400 متر إلى الجنوب الشرقي من كاني سبي على الجدول المائي الموسمي المتجه بجريانه من الغرب نحو الشرق ليجري جنوب كاني سبي.
ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة التقائه بالطريق الذي يقع على بعد 1900 متر تقريباً إلى الشمال الشرقي من قرية قصر ديب Kasar Dib (قرية شمالية) تقع على بعد 2800 متر تقريباً إلى الجنوب الشرقي من كاني سبي.
ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة التقاء طريق عين ديوار –أرنباط -Aindivar Arnabat بالجدول المائي الموسمي المتجه بجريانه من الجنوب الغربي نحو الشمال الشرقي ليجري على بعد 800 متر تقريباً شمال غرب عين ديوار الغربية. وتقع هذه النقطة على بعد 2600 متر تقريباً إلى الشمال الشرقي من قرية أرنباط، وعلى بعد 1100 متر تقريباً شمال غرب قرية عين ديوار.
ومن هناك وبخط مستقيم نحو الشمال الشرقي حتى نقطة التقائه بذروة الخط الذي يطلّ على مجرى سقلان Saklan (جدول مائي بين عين ديوار والجسر الروماني- - Pira pafitويعرف باسم "سقلانی مَما" -المترجم). وتقع نقطة الالتقاء تلك على بعد 1600 متر إلى الشمال الغربي من عين ديوار الغربية.
ومن النقطة المذكورة أعلاه على خط الذروة الذي يطلّ أولاً على مجرى سقلان ومن ثم يستمر بين جدولين مائيين موسميين يتجهان بجريانهما من الجنوب الغربي نحو الشمال الشرقي باتجاه سقلان، لينتهي أخيراً عند نقطة التقاء سقلان بطريق عين ديوار –جزيرة ابن عمر، وتقع نقطة الالتقاء تلك على بعد 1000متر تقريباً إلى الشمال الشرقي من طاحونة جيت Djeidt.
ومن نقطة التقاطع المذكورة أعلاه وعبر طريق عين ديوار –جزيرة ابن عمر حتى نقطة تقع على بعد 350 متر شمال الطريق المذكور.
ومن تلك النقطة، وعبر خط الذروة القريب من شجرة معزولة تقع على بعد 700 متر تقريباً إلى الشمال الشرقي من النقطة السابقة ليصل إلى دجلة في نقطة تقع على بعد 750 متر تقريباً من رأس فرع دجلة الصغير الذي يحيط بمدينة جزيرة ابن عمر من الجنوب.
ومن تلك النقطة وبخط مستقيم باتجاه الشمال الشرقي عبر النهر حتى أدنى نقطة من وادي دجلة.
البند (3)
سيتم تحديد الحدود على دجلة اعتباراً من النقطة المذكورة في الفقرة 35 من البند الأول حتى التقاء دجلة بخابور (فش خابور).
وقد تم تعيين الحدود في القطاع الرابع من قبل لجنة فرنسية-تركية خلال 1938-1939[6] . من العمود 312 في التعيين السابق (العمود 1 في تعيين الحدود لعامي 1938-1939)، يمتد الخط نحو الغرب إلى قراصو Karasu ومن ثم يسير مع وادي نهر قراصو حوالي 21 كيلومتراً (13 ميلاً). ومن هناك يتجه الخط الحدودي نحو الجنوب ليشكّل نصف دائرة كبيرة على السهول في شرق وجنوب شرق آميك غولو Amik Golu ، ومن ثم يسير مع مجرى نهر عفرين Afrin Suyu لمسافة قصيرة. بعد ذلك يسير الخط الحدودي مع أورونتس Orontes (نهر العاصي) حوالي 30 كيلومتراً (19 ميلاً) ومن ثم ينعطف نحو الغرب عبر منطقة جبلية حتى كارا دوران Kara Douran. ومن ثم يسير الخط مع وادي كارا دوران حتى البحر المتوسط.

إن برتوكول 19 أيار لعام 1939 لم يشر فقط إلى تنصيب أعمدة حدودية إضافية على الأعمدة 448 الموضوعة بالتسلسل الرقمي من قبل، وإنما أشارت أيضاً إلى أن الخط الحدودي يسير مع وادي كل من كاراسو، ونهر عفرين، والعاصي.
لقد جرت تغييرات كثيرة على ترسيم الحدود بموجب اتفاق فرنسي وتركي تم التوقيع عليه في أنقرة في 23 حزيران عام 1939.
البند 1 : بموجب ذلك الاتفاق، توافق فرنسة على تعديل الحدود الوارد ذكرها في البروتوكولات 30 أيار، عام 1926، و22 حزيران، عام 1929، و3 أيار، عام 1930:
من النقطة التي يعبر فيها نهر كارا سو Kara-Su خط الحدود الحالي إلى العلامة الحدودية التي تحمل الرقم (230) من أجل أن يتطابق ذلك مع ما تم الإقرار به على أرض الواقع بموجب البروتوكول الموقّع في أنطاكية في 19 أيار، عام 1939، وبتفاهم على أن تمنح قرية جوميد Guemidالواقعة بين العلامة الحدودية ذات الرقم 17 والعلامة 20 بشكل تام إلى تركية، ومن العلامة ذات الرقم 221 ينبغي أن ينضم الخط الحدودي إلى العلامة ذات الرقم 230 مباشرة، تاركاً بذلك الطريق من يني شهر Yenishehr إلى أنطاكية داخل الأراضي التركية.
ومن العلامة ذات الرقم 419 وباتجاه الشمال الشرقي حتى نقطة تقع إلى الجنوب الغربي من أسكوران، Askorane بمسافة 1200 متر تقريباً. ومن تلك النقطة مروراً بشرق أنسكوران Anskorane (كما في النص الأصلي) وكوجا قايراق Godja-Qairaq ومن ثم باتجاه الشمال حتى نقطة تقع إلى الشمال الشرقي من كوجا-قايراق بمسافة كيلومتر تقريباً.
ومن تلك النقطة ينبغي على الخط الحدودي أن يمتد نحو الغرب حتى نقطة تقع على بعد كيلومتر شمال القلعة المدمرة، ومن ثم باتجاه الجنوب الغربي إلى التلّة 1010 (غرب القلعة المدمرة) ويتواصل الخط في الاتجاه ذاته على امتداد الوادي الضيق في شمال راتشورت Rachourte الذي يظهر للعيان بالقرب من نهر كارا –دوران Kara- Dourane ومن ثم يسير مع النهر حتى البحر.
تعدّ هذه الدراسة للحدود الدولية واحدة من سلسلة دراسات ذات الخصوصية التي أعدّها مكتب الجغرافي ودائرة الاستخبارات والبحث التابعين لوزارة الخارجية، وفقاً لشروط مكتب الإدارة والتداول الرخيص ذات الرقم آ-16.
يمكن للوكالات الحكومية أن تحصل على المزيد من المعلومات والنسخ من هذه الدراسة من مكتب الجغرافي، الغرفة 8742، وزارة الخارجية، واشنطن D.C 20520 (الهاتف: 632-2021 أو 632-2022).[1]
——————————انتهت-——————
[1] اتفاقية سيفر هي اتفاقية السلام مع تركية، وقد تم التوقيع عليها في 10 آب، عام 1920(مع خرائط). الرقم المتسلسل للاتفاقية في المملكة المتحدة هو 11 (عام 1920) [الضابط 964]
[2] الاتفاقية الفرنسية – التركية: أنغورا (الاسم القديم لأنقرة الحالية حتى عام 1930 - المترجم) في 20 تشرين الأول عام 1921. سلسلة اتفاقيات عصبة الأمم، المجلد 54 ، رقم الاتفاقية 1284 من الصفة 177 إلى الصفحة 193.
[3] الاتفاقية الفرنسية-التركية. أنقرة في 30 أيار عام 1926. . سلسلة اتفاقيات عصبة الأمم، المجلد 54 ، رقم الاتفاقية 1285 من الصفة 195 إلى الصفحة 229.
[4] الحدود (التركية –السورية القطاع الثاني، چوبان –بي ونصيبين. لجنة ترسيم الحدود التركية –السورية ، 25 نيسان، عام 1929، 14 صفحة، قياس 1:50,000 .
[5] خريطة بقياس 1:50,000 للقطاع الثالث للحدود التركية –السورية، من نصيبين إلى جزيرة ابن عمر تم مسحها من قبل لجنة ترسيم الحدود) تشرين الأول عام 1927 ، سبع صفحات.
[6] (الحدود السورية- هاتاي) (هاتاي –Hatay ، هو الاسم التركي لسنجق اسكندرونة – المترجم) 15 نيسان عام 1939. صدرت من الجانب التركي عام 1942، في 7 صفحات، بقياس: 1:50,000.
⚠️ تێبینی: کوردیپێدیا لە دروستیی ئەم بەڵگەنامەیە دڵنیا نییە، هۆکاری بڵاوکردنەوەی بۆ ئەوەیە کە لە پاشەڕۆژدا ڕاستی و دروستیی ئەم بەڵگەنامەیە بسەلمێدرێت.

خصائص السجل
الكتاب: وثائقي
الكتاب: جغرافيا
الكتاب: بحث
الكتاب: سياسة
نوع الوثيقة: ترجمة
نوع الأصدار: ديجيتال
اللغة - اللهجة: عربي
الدولة - الأقليم: تركيا
الدولة - الأقليم: سورية
ترجم من اللغة: انجليزي
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | www.medaratkurd.com
کاتی تۆمارکردن: 2022/30/7 10:54:16 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 157

دراسة موجزة لتاريخ الكورد وكوردستان

https://www.kurdipedia.org/?q=20230210122023465580

میرآل بروردا

الجزء الأول

مقدمة :

التاريخ هو أكثر المجالات أساسية في حياة المثقف ,فكما يقول ابن الأثير الجزيري بدراسة الأحداث التاريخية والقصص القديمة تتسع مدارك الأشخاص ويصبحون قادرين على التمييز بين الجيد والرديء والاطلاع على العيوب والنواقص والاعتبار منها كما إن الاطلاع على الثقافات القديمة يساعد على تفتح المدرك السياسية وهو مادة مسلية وممتعة .

ويؤكد شرف خان البدليسي على أن دراسة التاريخ سهلة وبسيطة وممتعة تبعد الإنسان المتعلم عن الخوف والوساوس .

وإننا كشعب لا دولة له بعد ويناضل من أجل ذلك فمن الضروري أن نتقن دراسة تاريخنا كوسيلة للدفاع ضد سياسات نفي الآخر وتطبيع الأكراد بطابع تلك القوميات التي تغتصب كوردستان وتحاول وبشتى الوسائل إزالة كل ما يثبت أصالة شعبنا ومحاولة طمس معالمهم التاريخية وصهره في بوتقات التفريس والتريك والتعريب .

وإلمامنا به ضرورة ملحة في سيادة ثورة تقنية وتكنيكية تجتاح العالم كي نستطيع إيصال مطالبنا العادلة إلى الدول صاحبة النفوذ والقرار في العالم وبالتأكيد التعريف بتاريخ هذا الشعب الذي بقي وحيدا دون أدنى مستويات حقوق الإنسانية .

ومساهمتي هذه نقطة في بحر المساهمات التي قدمها مفكرونا ومثقفونا لذا ... تقبلوا فائق اعتذاري إن سهوت عن أمر ما مع الأخذ بعين الاعتبار المراجع التالية :

1-الأكراد أحفاد للميديين (للمستشرق مينورسكي)
2-تاريخ الكرد وكردستان (للأديب جكرخوين)
3- الكرد (لباسيل نيكتين – ترجمة صلاح برواري)
4- شرفنامه (لشرف خان البدليسي)
5- غرب كوردستان (الأستاذ صلاح بدرالدين)
6- وثيقة محمد طلب هلال حول الجزيرة (إصدار رابطة كاوا للثقافة)
7- القضية الكوردية – لازارييف- مجلة آسيا و أفريقيا اليوم العدد 12 - 1983

8- تاريخ سورية و لبنان تحت الانتداب الفرنسي - ستيفن همسلي لونغريغ - دار الحقيقة بيروت 1987
9- دراسة و تخطيط القوى العاملة في الجمهورية العربية السورية للدكتور شفيق صلاح معهد الاتحاد العربي
10- القضية الكوردية و النظام العالمي الجديد (صلاح بدر الدين)

مع كل التقدير لكم
كردستان وهي كلمة آرية تتألف من قسمين (كرد) وتعني البطل أو الشجاع , (ستان) وتعني موطن .. أي موطن الأبطال أو موطن الشجعان مثلها مثل : عربستان- هندستان – أفغانستان .
ينتمي الشعب الكردي إلى مجموعة الشعوب الهند-أوربية (الهند أوربية تعني مجموع الشعوب الممتدة من الهند إلى أوربا) وبالتحديد إلى فرع الشعوب الإيرانية التي تضم (الكرد – الفرس – الديلم – الجيل) . وينتمي الكرد إلى العرق الآري .
يعود ظهور الأكراد إلى ستة آلاف عام قبل الميلاد فهم من أصول (الغوتيين) سكان جبال زاغروس .
ووفقا للحقائق التاريخية تعد كردستان المنطقة الأولى التي استقرت فيها شعوب ما بعد الطوفان (طوفان نوح) وفي مقدمة تلك الشعوب (لولو – كوتيون – كاشيون – خالديون - سوباريون – حوريون) وهذه الشعوب تعتبر الجذر الأصل للأكراد الحاليين .
أما الميديون فقد هاجروا بعد هؤلاء إلى كردستان وبشكل سلمي على شكل قبائل وموجات هجرة آرية حيث استقروا بادئ الأمر في المنطقة الواقعة بين بحيرتي (وان – أورمية) وأطلق على تلك المنطقة (ميديا) وقد سيطر عليها الآشوريون فيما بعد وانصهر الميديون في المجتمع الكردي وسكنوا في الجزيرة (بالتحديد عامودا) , ووفقا للكاتب (كارلتون كون) الذي تحدث عن قبيلة (ماج) الميدية وهي أعز القبائل وأعلاها مكانة في المجتمع الميدي ومن الممكن أن يكون (الكورمانج) هم بقايا هذه القبيلة التي انصهرت بالأكراد .
كما يقول مينورسكي : إن (الكاردشوي) هي نفسها بلاد الكارد وتشكل هذه البلاد مع شعوبها الأصل والأساس للأكراد الحاليين كما يؤكد مينورسكي على وجود الأكراد في موطنهم في وقت كان العرب في موطنهم الأصلي شه الجزيرة العربية والذي يؤكدها مؤرخو العرب أنفسهم ويقول مينورسكي (عندما انطلقت الهجرة العربية من شبه الجزيرة العربية باتجاه الشمال والشمال الشرقي اصطدموا بشعب نصف حضري هؤلاء كانوا الأكراد .(
* ووفقا (لشرف خان البدليسي) في كتابه التاريخي (شرفنامه) إن الأكراد هم أحفاد الهاربين من بطش الملك (أزدهاك) حيث كان على كتف هذا الملك ثعبانان مريضان وقد وصف أحد أطبائه الدواء لهما دماغ بشر والعامل على استخراج هذا الدواء دفعه الشعور الإنساني إلى تهريب هؤلاء المحكومين إلى قمم الجبال حتى كثروا وتزاوجوا وأعلنوا التمرد على ازدهاك لكنها تبقى رواية كما يقول شرف خان البدليسي , .
وفي رأي آخر للبدليسي فإن الأكراد ينتمون إلى أخوين هما (البجن والبخت) على غرار العرب الذين ينتمون إلى (عدنان وقحطان) علما أن أول تدوين عن وجود الكراد كان في كتاب) كزينفون) (أناباس) وقد سماه حينها (الكاردوخي) وكزينفون هو مؤرخ حملة الاسكندر المقدوني فاتح الشرق والغرب .
* جغرافية كردستان :
يرسم شرف خان البدليسي حدود الكرد ويحدد أراضيهم بدءاً من سواحل خليج هرمز (الخليج العربي أو الفارسي) وحتى سواحل البحر المتوسط وكانت كردستان تعرف باسم (كاردونياس – كارادوخان) و(من همدان شرقا إلى البحر المتوسط غربا) .
ويؤكد مينورسكي العالم الروسي على جغرافية كردستان كما يلي :
• في جنوبي آرارات تمتد سلسة ضخمة من الجبال تتجه جنوبا على مسافة 2000كم , ثم تتشعب وتنحرف نحو الجنوب الشرقي حتى خليج فارس (الخليج العربي) وتقع جبال الأكراد بين آرارات وجبل جلاميرغ , وتحدها شمالا قمم جبلي أرمينيا وجنوبا هضبة أذربيجان وهي أقل علوا من جبال الأكراد , ثم هضاب بلاد فارس وهي شاهقة العلو .
إذا جبال الأكراد مع بحيرة أورميا تشكل شبه منخفض محصور بين قمم أكثر منه علوا .
• خليج الاسكندرون فهو نقطة انطلاق لسلسلتين من الجبال , سلسلة طوروس الشمالية والجنوبية .
ولهذه الجبال أهمية كبرى لكونها خزانا للمياه يغذي أنهار دجلة والفرات والزاب وهي شرايين حيوية للمنطقة ككل .
وتقع جبال زاغروس في الجنوب الشرقي من أرمينيا وهي تشكل الحدود الطبيعية بين إيران والعراق ولا يفصلها عن أرمينيا سوى جبال (صركعُرامار) .
* الطبائع النفسية للشعب الكردي :
- يقول الرحالة (لرش) نستطيع أن نطلق على الأكراد لقب (فرسان الشرق) بكل ما في الكلمة من مدلول , فيما لو كانوا يعيشون حياة أكثر تحضراً . ذلك أن الصفات المشتركة لهذا الشعب هي : استعداد دائم للقتال , استقامة وتفان في خدمة أمرائهم وفاء للعهد وكرم , وحسن ضيافة وإيثار للدم المهدور , عداوات قبلية تنشب بين أقرب الأقارب , حب للفروسية , احترام فائق للنساء .
ويضيف نكتين الكاتب المعروف الأكراد لا يعاملون أسراهم بذات المعاملة القاسية التي يلقونها لدى التتر والتركمان وغيرهم ويجمع الأكراد بالإضافة لطبائعهم الحربية ,حبا قويا للحرية , وتمسكا بطوليا بكرامتهم .

المرأة الكردية : يعكس وضع المرأة مميزات وخصائص الشعب الكردي ومن المؤكد أن جميع الأشغال المنزلية الشاقة التي تقوم بها النساء , أما نساء الزعماء – فيطلق عليهن اسم خانم – ونساء الأكراد كما يقول ينكيتين على اختلاف طبقاتهم ومهما بلغن من العمر يتقنن الفروسية بل ويتحدين الرجال في امتطاء الخيل كما أنهن لا يترددن في الإقدام على تسلق أخطر الجبال .

وتختلط النساء مع الرجال ويتحدثن بحرية . ويعطين رأيهن بصراحة ويؤكد نيكتين استنادا إلى كلام الدكتور (كاميران علي بدرخان) شقيق الإمبراطورة ثريا على أن الكردي لا يفكر قط بالتضييق على المرأة , فهو يعتبرها دائما أهلا لذات الثقة وذات الحقوق والمسؤولية التي يتمتع بها الرجال .

* اللغة الكردية : اللغة الكردية هي فرع من اللغة الهند- اوربية (الآرية) وهي قريبة جدا من اللغة الفارسية ومن الممكن إن تكون اقدم منها .

يقول شرف خان البدليسي في (شرفنامه) : تتألف اللغة الكردية من أربع لهجات رئيسة : الكرمانجية – اللورية – الكورية – الكلهورية .

ولم يذكر البدليسي اللهجة الزازائية لأنه من الجائز اعتبرها من الكهورية واللهجة الكرمانجية والسورانية تتنافسان بشكل قوي لتصبح إحداهما اللغة الرسمية للأكراد .

أما المؤرخ محمد أمين زكي بيك فيعتبر الكرمانجية اللغة الكردية الأصلية كما أن الملا أحمد خاني أمير الشعراء الأكراد يضع الكرمانجية في مقام اللغة الرسمية .

* ديانة الأكراد الحالية : الغالبية الكردية مسلمون سنيون , وهناك أكراد علويون في مناطق (لورستان وجبال ديرسم (أما الأكراد المسيحيون فهم قلة , انحصروا في قبيلتين هما (اليعاقبة والجوزقان) ويعتبر هؤلاء أنفسهم سريانا ويتكلمون اللغة السريانية .

وهناك أكراد يهود (وصل تعدادهم ربع مليون في اسرائيل) ,أما الأكراد اليزيديون فقد صمدوا في قمم الجبال ودافعوا عن تراثهم ودينهم , يقول شرف خان البدليسي : كانت العشائر التالية تدين باليزيدية وهي (الدمبلية – المحمودية – السليفانية – الخاليدة – البختية – الداسنية) والداسنية التي بقيت إلى يومنا هذا وفق احصائية (1972) يقارب عدد اليزيديين مليون شخص هذا قبل (34عاما) , واليزيدية امتداد لديانة الأكراد الأصلية (الزرادشتية)

• لمحة عن الزرادشتية : (زاردشت) تتألف من مقطعين (زار) اللغة أو الحديث , و) دشت) الحقيقة أو الاستقامة بمعنى (النبي الناطق بالحقيقة) ويؤكد ذلك الفيلسوف (نيتشه) , زاردشت كردي من ميديا والده (بروشف) أحد أبناء (فريدون) الذي كان ملكا على إيران , أمه(دوخدو) التي تروي عن ولادة زاردشت أن وحوش وأرواح شريرة كانت تحاول قتل جنينها فنزل من السماء نوران أحاطا بها كطوق وحماها ووليدها حتى الصباح (ومن الجائز أن اليزيديين في ليلة الزواج تلف العروس ربطة حمراء حول خصرها من هذه المقولة وهو دليل على أن اليزيديين امتداد للزاردشتية وما يلحون عليه في الصدق والاستقامة) .

• في ديانة زاردشت : الله واحد (أي أن الزاردشتيين موحدون) أما (أهورامزدا) هو هرمز والنور هو الأصل والظلمة زينته وظله , و (اهريمان) هو الظلمة تلك .

وهما يرمزان إلى الخير والشر وفي صراع دائم , يقدس الزاردشتيون النار لأنها ترمز للضياء والدفء ويقدسون الصدق والعمل ويساوون المرأة بالرجل .

تؤكد الأبحاث على ولادة زاردشت عام 660 ق.م وقتل على يد الطورانيين الأتراك سنة (583) ق.م في بلخ عاصمة الملك الإيراني (كوشتاسف) .

• الخلاصة :

1- يؤمن زاردشت بإله واحد .

2- الخير والشر يكمنان في جسد وروح الإنسان .

3- تميل الزاردشتية نجو المادية أكثر .

4- ديانة وطنية وقومية تدعو للخير والتوسع والازدهار .

---

* الدول والأمارات الكردية القديمة :

1- الدولة الكوتية : حكم الكوتيون الأكراد بلاد سومر التي تقع في بلاد ما بين النهرين (ميزابوتاميا) منذ عام(2225) ق.م وكانت عاصمتهم أرايخا (قرب كركوك الحالية) , وقد كان هذا الشعب محبا لسفك الدماء والغزو والسلب ونهب الشعوب .

- ملوكهم : 1- أناتوم , 2- آنوبانيني , 3- شارلاك , 4- تيريكان , 5- لوكال .

2- دولة عيلام : شكل العيلاميون دولا في الأف الثالثة قبل الميلاد وامتدت بلادهم من مناطق اتصال السهول بالجبال وحتى خليج هرمز (العربي) وبندربوشهر جنوبا وكانت عاصمتهم مدينة (سوزا)

- ملوكهم : أنشأ العيلاميون دولة (لارسا) وحكمها : (إيس – أبيسارا – جونجونوم .... تامارينو)

3- الدولة الكاشية : مابين عام / 1760 – 1746 / ق.م وبسطت هذه الدولة نفوذها على بلاد سومر وبابل وقد عرفت بالكاردونية هذه الدولة .
- ملوكهم : (كانداش – آغوم /1-2/ - بورنابورياش - كشتلياش - بورنابورياش الثاني ..... وآخرهم كان ايكاميل) علما إن الكاردونيين (الكاشيين) من لورستان .

4- الدولة النايرية: النايريين هم أسلاف الشعب الميدي لكن بعد زوال الدولة الميدية عرفوا با(الكرديان) وهؤلاء أسلاف أكراد اليوم وأحفاد الميديين .

5- الكاردوخيون: وهم بقيادة (كي خسرو) أشد المقاتلين شراسة أمام الفتح المقدوني كما يروي كزينفون .

6- الدولة الميدية : استطاع الميديون تشكيل دولة لهم من عدة شعوب قديمة ويعتبر مؤرخو الغرب استنادا إلى أبو التاريخ (هيرودوت) اليوناني – أن الميديين هم أساس الشعب الكردي .
- ملوكهم : (داياكو – خوشترين نرا اورت - كي خسرو – استياغ)

بداية الهجوم الإسلامي على كردستان :
كان الكثير من الأكراد والفرس والديلم يعيشون في اليمن في ظل إمبراطورية فارس وحاكمها كسرى عندما بدأ رسول الله إلى الإسلام / محمد (صلى الله عليه وسلم) / دعوته وبعد إسلام حاكم صنعاء (بازان) دخل هؤلاء الإسلام وبشكل سلمي واستمروا حكاما لليمن , حيث خلّف (شهر) أباه(باز) الحكم ولكنه – شهر – قتل على يدي (الأسود العنسي) وتبدأ معاناة الأكراد والفرس والديلم حيث طردهم من اليمن وهم مسلمون وفي عهد الخليفة الراشدي (أبو بكر الصديق) هاجم جيش المسلمين كردستان بقيادة خالد بن الوليد وتوالت الحملات والمعارك , نذكر منها (معركة المذار – معركة الوبحة – معركة أليس – معركة بادقلي) وفي عهد عمر بن الخطاب ذاقت كردستان بشعوبها الويلات والدمار نتيجة الحروب الطاحنة وزحف على بلاد الأكراد جيش اسلامي جرار بقيادة (سلمة بن قيس الأشجعي) هزم الكراد فيها .
بعد تولي عثمان بن عفان الخلافة بدأت الخلافات في صفوف رجالات الإسلام وبالرغم من ذلك بسط العرب المسلمون سيطرتهم على كردستان وانتهت آخر دولة لشعوبها وهي(الساسانية) .
واستمرت شعوب كردستان بالثورات المجهضة حتى نهاية الخلافة الأموية .

• الدول الكردية في العهد الإسلامي :
بدأت الثورات الكردية المتلاحقة منذ عام (68) هجري حيث انتفض وقتها شخص من أهل الجزيرة يدعى (كردم القرادي) واستولى على مدينتي (ساباط والمدائن) متمردا على الأمويين , استمر الأكراد بثوراتهم وانكساراتهم ففي عام (129) هجري , أخضع الأكراد بلاد الفارس لحكمهم وجعلوا (سابور) عاصمة لهم حتى تمكن الخليفة الأموي (سليمان بن هشام) من القضاء عليهم .
في سنة (132) للهجرة ثار القائد الكردي العباسي (عبد الرحمن أبو مسلم الخراساني) بثورة أطاحت بالحكم الأموي , وأقام دولة له ضمن الخلافة العباسية حتى اغتاله الخليفة العباسي (أبو جعفر المنصور) وأطاح بدولته الحليفة لحكمه .
لم يتوقف الثوران الكردي (كالراونديين والبرامكة) وبقيت كردستان ساحة للمعارك الظاحنة فمات الكثير ودمرت المنازل وسبيت النسوة وكانت الرايات الكردية ترفع بالدماء والشهداء حتى عام (347) هجري وتأسيس الدولة المروانية .

• الدولة المروانية : في عام (347) هجري , سيطر المروانيون بقيادة (حسين أبو الفوارس) و (شاه باز أبو شجاع) وهما ولدا (دوستك الحميدي) على عشائر حيزان و أرديش ومعدن ولم يمض وقت طويل حتى تمكنوا من انتزاع مناطق (آمد – جزيرة بوطان – نصيبين – حران – أخلاط – رها – بدليس) من أيدي الدولة الحمدانية ملوك (حلب) واستمرت هذه الدولة حتى سنة (479) حيث قضى عليها الأتراك وأسدل الستار على الدولة المروانية الكردية .
• الدولة الأيوبية : تأسست هذه الدولة على أيدي صلاح الدين الأيوبي القائد الكردي المسلم المعروف وقد أسست حكما لها في (حصن كيف) القلعة الكردية المشهورة في كردستان كما امتدت الدولة الأيوبية على بلاد الشام ومصر والرافدين , امتدت بين عام (1169- 1250) م .
• الدولة الزندية : بدأت هذه الدولة بالظهور عام (1160) م . على يد الملك (كريم خان) في جنوب إيران واتسعت فيما بعد لتسيطر على كردستان إيران وأذربيجان والبصرة حتى قضى عليها (القاجاريون) عام (1794) م .
• دولة كورت : نشأت هذه الدولة على أيدي عشيرة (الكردكلى) في سيستان (سجستان) سنة(643) هجري , واستمرت حتى عام (785) هجري , وكانت تضم بلاد الغور وغرجستان وسيستان ومؤسسها شمس الدين محمد , وانتهت على أيدي

تيمورخان .
* ومن الجدير بالذكر أن دور الكرد لم يبدأ بالضعف إلا بظهور المغول حيث هزموا في معاركهم والتجؤوا إلى جبالهم علما أن التركمان أيضا حاولوا الضرب من جهة أخرى.
لكن بقي الأكراد شعبا صامدا محافظا على تاريخه ولغته بالرغم مما أصابه على مر التاريخ وكما يقول (كتاب لا أصدقاء سوى الجبال) . حقا لا أصدقاء للشعب الكردي سوى جبالهم .

لم يتوقف الشرق الأوسط يوماً عن الغليان والحروب و التقسيمات فمنذ القرن التاسع عشر وعلى إثر قيام أكبر دولتين في الشرق الأوسط الإمبراطورية العثمانية و الدولة الصفوية في إيران .
عرفت كوردستان تقسيمها الأول حيث ألحق جزء بالعثمانيين و آخر بالصفويين بعد معركة تشالديران (1514) قد اختلف التعامل مع الأكراد من قبل نظامي الحم في الدولتين المذكورتين حيث قام الشاه اسماعيل الصفوي بزج الزعماء الأكراد الذين والوه في حربه في السجن بينما قام الأتراك بكسب ود الأكراد وتمتعت الإمارات الكردية و القبائل الكردية المنضمة تحت حكم الأتراك بحكم ذاتي و قد عمت هذه الطريقة كافة المناطق الكردية و المقاطعات الكردستانية من المالطية حتى بيازيد و شهر زور كما يقول الكاتب باسيل نيكتين .
لكن بعد الهزيمة التي مني بها الأتراك في حربهم مع النمسا انقلبت طبيعة التعامل مع الأكراد منذ عام (1683) أطلقت تركيا للتدخل في الشؤون الداخلية للأكراد و تطبيق سياسة فرق تسد عليهم و من الجدير ذكره أن الأكراد كانوا يقاومون هذه السياسة و يحاولون الصمود أمام هذا التدخل ففي عام (1847) قام الأمير بدرخان بثورته التي أذاق فيها الأتراك الويلات إلى أن سقط أخيراً لتسقط معه بلاد الأكراد تحت السيطرة النهائية أواسط القرن التاسع عشر الميلادي .
أما الذي جرى في ظل الصفويين فقد جرد الأمراء الأكراد في أردلان من زعاماتهم و حل محلهم أمراء القاجار سنة (1760) على الرغم من قيام الدولة الزندية ممثلة بحكم كريم خان زند سنة (1760-1769) لكنها لم تدم طويلاً .
• مرحلة الثورات الإقطاعية الكردية :
• نبدأها بثورة عبد الرحمن باشا (1806) : و قد تمت في منطقة كوي سندجق و إنشاء السليمانية كانت على يد خال عبد الرحمن باشا إبراهيم باشا سنة (1786) .
• ثورة البلباس (1818) ثار الأكراد في مناطق بيازيد و فان و أريفان و ناخيتشفان و خوى) إلى أن حاكم أرض روم تمكن من قمعها .
• استمرت الثورات في أعوام (1818-1820-1822) في القسمين المذكورين لكن دون أن يحقق الأكراد مكاسب تذكر .
• الأكراد خلال الحرب الروسية التركية (1828-1829) : كان موقف الأكراد في إمارات راوندوز و بحطان و بحجان و هكاري عدم التدخل في الحرب و قد حاول بهلول باشا التحالف مع الروس لكنه لم ينجح .
• ثورة الأمير محمد في رواندوز (1832-1839) و قد فشلت في تحقيق مراميها
• توالت الثورات بعد هزيمة الأتراك في نصيبين فثار محمود باشا في السليمانية (1843) و لم يحقق ما يذكر .
• ثورة بدرالدين خان بك (1843-1846) : ثار بدرخان وبسط نفوذه حتى وصل (فان و الموصل و سوج بولاك و أورميا و ديار بكر) وكانت سيطرته واسعة على العشائر النسطورية التي تمردت عليه فيما بعد وكانت السبب في عدم تشكيله لجيشه و انتهت ثورته .
• ثورة يزدان شير (1853-1855) : انطلقت الشرارة الأولى لهذه الثورة من هكاري و بسط سيطرته من (فان إلى بغداد) و في سنة (1855) هادن يزدان شير الأتراك خشية منهم وفق ماذكره له العميل القنصلي البريطاني عن قدرة الأتراك فما لبث الأتراك أن اقتادوه إلى القسطنطينية حيث لقي حتفه .
• ثورة الشيخ عبيد الله النهري (1880) : كانت تهدف إلى استقلال كوردستان لكن لتحالف التركي الفارسي أوقف هذه الثورة و اعتقل عبيد الله النهري و سيق إلى القسطنطينية ثم نفي إلى مكة .
إذاً قام في هذه الفترة ما يقارب ال(25) ثورة و انتفاضة و حركة مسلحة و محاولات استقلالية و أورد فيما يلي أسماءها فقط :
• كردستان الشمالية الغربية : - انتفاضة عبد الرحمن باشا بابان (1788- 1812)
- انتفاضة محمد باشا الروندوزي (1812- 1825)
- انتفاضة بدرخان أمير بوتان(1842)
- انتفاضة نورالله هكاري (1843)
- انتفاضة عثمان و حسين كنعان باشا بدرخان (1877- 1878)
- ثورة الشيخ عبيدالله النهري (1880)
- انتفاضة بدليسي (1889)
- انتفاضة هكاري (1895)
- انتفاضة أمين عالي بدرخان 1899
- انتفاضة إبراهيم باشا المللي في ويران شهر (1908)

• كردستان الشرقية : - قيام المملكة الكردية الزندية بقيادة كريم خان الزندي (1752- 1759)
- قامت في إيران ثورة (1905) نتجت عنها إقامة سوفيتيات في كل من مهاباد و كرمنشاه و سنه .

التقسيم الثاني لكوردستان :

* اتفاقية سايكس بيكو أيار (1916) : تمت هذه الاتفاقية بالأساس بين انكلترا و فرنسا و روسيا
وقد خصص القسم الأكبر من هذه الاتفاقية لتحديد كيفية تقسيم البلاد الداخلة في إطار الإمبراطورية العثمانية و احتلت كوردستان في محادثات الحلفاء السرية مكانها .
وقد جاء فيها تقسيم المنطقة إلى دول (تركيا و العراق و سورية) و قسمت كوردستان التابعة للعثمانيين على ذلك الأساس و ألحقت بالأجزاء الثلاثة المذكورة لتصبح كوردستان خمسة أجزاء (الجزءان الآخران ملحقان بإيران و روسيا)
و من الجدير ذكره أن موضوع المنطقة الكوردية بحث في رسالة سرية بعثها وزير الخارجية الروسي (سازانوف) في نيسان من العام (1916) إلى السفير الفرنسي في (بتروغراد) دارت حول أطماع روسيا في السيطرة على جزء هام من كوردستان تركيا .

• الاعتراف الأول بحق الشعب الكردي دولياً : و قد كان ضمن منهاج الرئيس ولسون للسلام العالمي في صلح فرساي 1918 حيث جاء في النقطة (12) ما يلي :
(و إن الأقليات الغير تركية ضمن الإمبراطورية العثمانية يجب أن تتاح لها الفرصة الحقيقية الحرة لممارسة استقلالها بعيداً عن كل تدخل و تأثير)

• معاهدة سيفر – آب 1920: جاءت هذه الاتفاقية كنتيجة حقيقة لما جاء في منهاج الرئيس ولسون و قد تمت بحضور وفد كوردي برئاسة الجنرال شريف باشا ووقعت عليه كل من دول :
- بريطانيا و فرنسا وايطاليا و تشيكوسلوفاكيا و بولندا و بلجيكا و اليابان و الحجاز و أرمينيا و تركيا .
و قد جاء في القسم الثالث من المادة (62) للمعاهدة ما يلي :
تتألف اللجنة المقيمة في لقسطنطينية من ثلاثة أعضاء و ترشحهم رسمياً حكومات بريطانيا و فرنسا و ايطاليا و خلال الأشهر الستة المقبلة تقدم اللجنة خطة للحكم الذاتي المحلي للمناطق التي تقطنها أغلبية كوردية شرق نهر الفرات و جنوب الحدود الأرمينية التي يمكن تحديدها فيما بعد و شمال الحدود بين تركيا و بين سورية و العراق .
كما جاء التأكيد و التثبيت في الفقرات (27-11-32) و إذا ما أخفقت اللجنة في الوصول إلى قرار جماعي حول أية مسألة من المسائل يقوم كل عضو بطرح المسألة على حكومته

• معاهدة لوزان – تموز 1923 : جاءت هذه المعاهدة لتلغي كل الذي جاء في معاهدة سيفر و أجهضت الحقوق الكوردية و الأمل الكردي بحكم منطقتهم بنفسهم علماً أن الدول التي وقعت هذه لمعاهدة هي نفسها الدول التي وقعت معاهدة سيفر و هكذا احتفظت تركيا بكل الأراضي و لم يرد أي شيء يتعلق بالوضع الكردي سوى أنه جاء في المعاهدة (تحترم حقوق الأقليات الثقافية و الدينية في تركيا) .

* قضية الموصل و ثورة الشيخ سعيد بيران (1925) : يقول مندلستام الأخصائي في مادة الأقليات إن معاهدة لوزان 1923 لم تنص على المساواة في الحقوق السياسية و المدنية إلا لمصلحة الدول الكبرى .
و قد كان لهذه المعاهدة دور واضح في قضية الموصل حيث اضطرت عصبة الأمم المتحدة لإيفاد لجنة تحقيق دولية إلى المنطقة الكوردية ثم و ضعت حدوداً مؤقتةً في تشرين الأول (1925) دعتها (خط بروكسل) ووضعت هذه المنطقة تحت وصاية دولية لمدة (25) عاماً و تسليم الشؤون الإدارية و العدلية و التربية إلى العناصر الكردية مع اعتبار اللغة الكوردية لغة رسمية .
بدأت عصبت الأمم بدراسة التقرير و في هذه الفترة اندلعت ثورة الشيخ سعيد بيران في شباط (1925) .
وقد كانت الثورة تعبيراً واضحاً للأكراد في تركيا عن رفضهم للحكم التركي و تكذيباً للتصريح الذي أدلى به الوفد التركي حول أريحية الأقليات المسلمة لمصيرها في ظل حكم الأتراك كما كانت تعبيراً واضحاً عن ضم الموصل للعراق و بموجب قرار عصبة الأمم المتحدة أصبح خط بروكسل الحدود الفاصلة بين تركيا و العراق و في عام (1926) و لأول مرة صرح رئيس الوزراء العراقي (يجب أن نمنح الأكراد حقوقهم)
و من الجدير ذكره أن ثورة الشيخ سعيد بيران حررت مدينة (خاربيت) إلا أن الإمدادات التركية للجيش التركي وصلت و انهارت الثورة كما أن خيانة (قاسم جبراني) قائد العشائر دور أساس في انهيار الثورة .و ألقي القبض على الشيخ و رفاقه و شنقوا جمعياً في ديار بكر عاصمة كوردستان الشمالية .

تأسيس خويبون (1927)
بقي حلم تحرير كوردستان مراوداً للأكراد و ما فارقهم لحظة ففي ربيع (1927) عقد مؤتمر كوردي تمخض عنه فكرة تأسيس لجنة وطنية كوردية سميت (خويبون) التي انبثقت عنها حركة كفاح مسلح لتحرير كوردستان .

آكري ، آكري ، قد كنت ناراً ...
كنت دوماً شامخ الهامة ....
كنت مشعلاً فوق كوردستان ...
اتقد يا آكري ...أتقد يا آكري ...
كان هذا هو النشيد الوطني لانتفاضة آكري البطلة التي اندلعت (1926)بقيادة (بروهسكي)
و بعد تأسيس خويبون تولى قيادة الانتفاضة (الجنرال إحسان نوري باشا) حيث رفع العلم الكوردي الثلاثي اللون فوق قمة آكري معلناً استقلال كوردستان و كالعادة لم تتفق الدول المقتسمة لكردستان إلا على ضرب الأكراد ففي عام (1932) تم التوقيع على تعديل الحدود التركية الإيرانية في آرارات برضاء سوفيايتي .

انتفاضة ديرسم (1937) :
لم تتوقف الثورات الكوردية ففي (1937) هبت ديرسم للانتفاض و تحت شعار (المدنية تكافح البربرية) تبنت الدول الغربية العرض التركي فأنهت بذلك الانتفاضة المذكورة و قامت – المدنية التركية – كما وصفت بهدم البيوت الكوردية و إحراق الأحراج التي هرب إليها الثائرون و بينهم مئات النساء و الأطفال و الشيوخ .

• في كوردستان إيران كان الأمر مشابهاً وقمعت الفارسية انتفاضة (خالد آغا الجلالي) في آرارات و انتفاضة(اسماعيل آغا سمكو) من جهة شنو و حركة التحرر التي قام بها جعفر آغا سلطان أورمان (1932) .

كوردستان الحمراء :
يزيد عدد الأكراد في الجزء الملحق بالاتحاد السوفياتي سابقاً و ذلك في منطقة (ترانسقوقازي) على المائة ألف نسمة و على الرغم من صغر هذا الرقم لكن هؤلاء الأكراد اثبتوا أنهم قادرون على تمييز شخصيتهم الكوردية ففي (يريفان) طبعت النشرات الكوردية و الأدبيات الكوردية و كانت هناك إذاعة كوردية و نظام اجتماعي كوردي في القرى و مدارس ابتدائية . لكن قدوم الديكتاتور ستالين إلى دفة قيادة النظام الشيوعي ألغى ذلك ففرق ستالين الأكراد على الجمهوريات السوفياتية الروسية و ألغى الإيمان الكوردي بالفكر الشيوعي .

• ثورة بارزان (1943) : انطلقت ثورة بارزان بقيادة الملا مصطفى البارزاني في ظروف انبثقت عن الحرب العالمية الثانية و استمرت هذه الثورة بقوة على الرغم من المحاولات العديدة لقمعها .

* جمهورية مهاباد 13 كانون الثاني (1946) :
في هذا التاريخ أعلن عن قيام الجمهورية الكوردية في مهاباد بدعم من النظام الاشتراكي و انضم وقتها قيادة ثورة بارزان إلى الجيش المشكل إلا أن التفاوض بين القطبين العالميين غدر بالجمهورية الفتية إضافة للعرض الذي تلقاه ستالين من شاه إيران لاستثمار النفط في إيران و ضم أذربيجان إلى الدولة الإيرانية و انصراف قيادة الجيش إلى التجارة و إهمال الأمور العسكرية أدت إلى إلغاء الجمهورية و البطش بالأكراد دون شفقة أو رحمة بعد أحد عشر شهراً من قيامها في كانون الأول (1947)

القضية الكردية في ترتيب الخريطة الجيوبوليتيكية

بعد ثور أكتوبر في روسيا و نشوء السلطة السوفيتية كان لا بد للنظام الامبريالي العالمي من إعادة النظر حول طبيعة توجهاتها و رؤيتها إلى الشرق الأوسط ..
و كذلك كان الأمر بالنسبة للدول و الأنظمة الموجودة على الساحة الشرق أوسطية بما في ذلك حركات التحرر القومية ..
فبالنسبة للسلطة الأتاتوركية في تركيا رأت تركيا أنه من الأنسب التخلي عن التحالف مع السوفيت و الانحياز نهائياً للجانب الغربي على حساب قضية الشعب الكردي و القوميات الأخرى المظلومة و قد حذت القومية الفارسية حذوها فقام رضا خان بهلوي بالتحالف مع النظام الغربي (الامبريالي) و إقامة السلطة الشاهنشاهية في إيران .
و في ظل الاستعمار الغربي للشرق وجدت حركات التحرر بما فيها الحركة القومية الكردية نفسها حليفاً لا اختيارياً للنظام الاشتراكي السابق و تحولت من المد التحرري ضد السلة العثمانية إلى التحرر من واقع الاستعمار الكولنيالي العسكري الغربي المتمثل بفرنسا و بريطانيا و اللاعب الخفي أمريكا يضاف إلى ذلك أن حركة التحرر القومية في الشرق الأوسط رأت في الفكر

الاشتراكي –و لو نظرياً – الملجأ الوحيد لها خاصة بما طرحته حول المسألة القومية .
و هنا تحولت الحركة القومية الكردية و لأسباب جمة تتعلق بالامتداد الواسع للشعب الكردي و حيوية كردستان و مفصليتها بالنسبة للقطبين إلى حركة تحررية ديمقراطية أساسية في المنطقة و من الجدير ذكره أن الكولونيالية العسكرية الغربية رأت من الضروري كسب الأكراد إلى صفوفها فعينت الشيخ محمود الحفيد ملكاً على كردستان العراق لكنه و وفقاً للتوجه المذكور لدى الحركة الكردية ثار ضدهم و بعث برسالة إلى السلطة السوفيتية عام (1922) قال فيها : ((إن الشعب الكردي بأجمعه يعتبر الشعب الروسي محرر الشرق لذا فهو مستعد لأن يربط مصيره بمصيره)) فاضطرت بريطانيا إلى خلعه عن الحكم و قصفت السليمانية بالطائرات و المدافع و ارتكبت مجازر همجية بحق الأكراد ..
بالترافق مع انتصار السوفيت في أرمينيا خسر النظام الغربي الحاجز الواقي المتمثل (بالأكراد و الأرمن) في مواجهة النظام الاشتراكي الزاحف نحو ما تستعمره الدول الغربية في الشرق العربي .
و لعل ذلك كان سبباً أساساً في النكوص عن معاهدة سيفر و دعم السلطتين المواليتين للنظام الغربي في تركيا و إيران و جعلهما الدرع الفولاذي أمام الزحف الاشتراكي فكان للسلطتين الضوء الأخضر في قمع و إبادة أي تحرك من جانب المغبونين من الشعوب و القوميات و خاصة الشعب الكردي الذي ذاق الويلات و ذاق الأمرين خاصة في ظل رؤية قاصرة من القوى الوطنية العربية فكان الشعب الكردي بين مطرقة الصراع الدولي و سندان القوى الوطنية العربية .
وفقاً لما ذكرته سابقاً فإن القضية الكردية تعتبر أعقد القضايا في الشرق الأوسط فكانت المحور الأساسي لأي تفاوض على طاولة القطبين العالميين وهنا لا بد لي من التنويه إلى أن الدور الأساسي للنظام الامبريالي كما يسمى كان متمثلاً بأوربا أكثر من أمريكا فوفق الاتفاقية الانكلوفرنسية المبرمة تم تقسيم كردستان و إلحاقهما بالدولتين العربيتين سورية و العراق .
و كان لبريطانيا الدور البارز و الرعاية الكاملة على ميثاق سعد أباد (1937) بين كل من تركيا و إيران والعراق و أفغانستان حيث جاء في المادة السابعة ((أن كلاً من الأطراف السامية الموقعة يتعهد باتخاذ التدابير في مجاله الخاص للحيلولة دون قيام أو نشاط عصابات مسلحة أو جمعيات أو منظمات تهدف إلى الإطاحة بالمؤسسات الحالية التي تتحمل مسؤولية المحافظة على النظام و الأمن في أي جزء من حدود الأطراف الأخرى)) وهنا ينجلي بوضوح أن الميثاق كان موجها للحركة القومية الكردية الناهضة ثم كان للتفاوض الاشتراكي متمثلاً بستالين مع الشاهنشاهية الإيرانية الموالية للنظام الامبريالي وتبادل النفوذ في أذربيجان و استثمار النفط لصالح السوفيت الضربة القاضية للجمهورية الفتية مهاباد (1946) ..
و لعل الدور الأمريكي كان أساسياً فقط في اتفاقية الجزائر المشؤومة سنة (1975) التي أبرمت بين الشاه الإيراني وصدام حسين الذي أعدم مؤخراً بتهم جرائمه ضد الإنسانية حيث تنازل صدام وقتها عن شط العرب مقابل ضرب الحركة القومية الكردية في جنوب كردستان بقادة البرزاني الخالد و تمت هذه الاتفاقية بإشراف مباشر من هواري بو مدين الرئيس الجزائري الراحل .
و بقيت القضية الكردية تعاني الأمرين في ظل الحرب الباردة إلا أن انهيار المنظومة الاشتراكية و فقدانها لأي قوة جعلت الامبريالية العالمية وخصوصا أمريكا تعيد النظر في حساباتها تجاه الشرق الأوسط.
كان من الواضح أن السياسة الأمريكية تنطلق في تعاملها مع الشرق الأوسط من الاعتبارات التالية خاصة بعد حرب الخليج الثانية و غزو صدام للكويت و الهزيمة النكراء التي مني بها مما يلي :
1) الحفاظ على المصالح الأمريكية و مصالح حلفائها .
2) استثمار النفط (عصب العالم)
3) الحفاظ على امن وسلامة إسرائيل
4) الاعتذار العملي للشعب الكردي عما لحق به من أضرار إبان الحرب الباردة .
ووفقاً للبند الأخير من هذه السياسة جاء القرار (688) الصادر عن مجلس الأمن في نيسان (1991) و المعتمد على مشروع أوزال الرئيس التركي الراحل بعد الهجرة المليونية لأكراد العراق و انتفاضتهم (1991) و الهجوم الصدامي على وكردستان و الذي أعقب هزيمة الكويت .
حيث طرح المشروع لحماية الأكراد ضمن كردستان و في محاولة لبريطانيا لتبني المشروع رأى (جورج بوش الأب) أن أمريكا ستخرج خالية الوفاض فيما لم تتبنى المشروع مما دفع بالولايات المتحدة الأمريكية لفرض الحظر الجوي على كردستان و إقرار المشروع المذكور تحت اسم (الملاذ الآمن) و قامت بضرب جميع القواعد الصدامية الموجهة ضد كردستان العراق ..
ساد الشرق الأوسط سياسة جديدة سياسة المحاور المتضادة فاعتمدت أمريكا على دعمها المباشر و الكبير لتركيا فأغدقت عليها الأموال الطائلة و أحدث التقنيات العسكرية و الحربية و أبقت على قاعدة (أنجر ليك) وحدها بعد إغلاق معظم قواعدها العسكرية في العالم و كان للتحالف التركي الإسرائيلي الوقع الأكبر لنشوء المحور الإيراني السوري الموجه بالضد للمحور السابق ذكره .
لكن هجمات أيلول التي ضربت العمق الأمريكي كان بمثابة ناقوس للخطر الجديد المستمد من التطرف الديني و المذهبي حيث أيقظت الإدارة الأمريكية على أدواتها المنسية و المتحركة خفية لضرب المدنية و السلام الذي كان قد بدأ يسود العالم و نتج عن ذلك الحرب العالمية الثالثة باسم الحرب على الإرهاب و أعادت الولايات المتحدة حساباتها من جديد في البحث عن الحليف الأكثر وثوقية و أرضية أقوى من تحالفها مع تركيا خاصة في الخسارة الكبيرة التي تكبدتها الإدارة الأمريكية جراء عدم موافقة تركيا لاستخدام أراضيها معبراً للجيوش الأمريكية لضرب النظام العراقي البائد .

كما أن تركيا بدأت بتوسيع الشرخ الذي حصل في علاقاتها مع أمريكا بإقامة علاقات وطيدة مع الدول التي تعادي الديمقراطية و الولايات المتحدة و حلفائها –إسرائيل على وجه الخصوص –
و بروز التيار الديني فيها كما أن المحور الإيراني السوري أيضاً بدأ بالانهيار التدريجي في ظل الأخطاء الفادحة التي ارتكبتها السلطتان (احتلال لبنان و التدخل في شؤونه الداخلية و السيطرة بشكل كامل عليه ... مسألة التسلح النووي الإيراني و قضايا دعم الحركات الأصولية و الإرهابية حزب الله كمثال)
بدا بجلاء أن الأكراد هم الحليف المرشح للحلفاء بقيادة الولايات المتحدة الأمريكية خاصة للدور الأساس الذي قامت به القيادات الكردية في العراق في تحريره و تعزيز أمنه و استقراره.
إن الرؤية الموضوعية للشرق الأوسط وما يتسم به من تعدد قومي و أثيني يطرح مما لاشك فيه الحل الأمثل لهذا التعقيد الموجود كي يعم السلام و الاستقرار لمنطقة و ذلك بتحويل الشرق الأوسط إلى نظام فيدرالي أو كونفدرالي معتمد بشكل أساس على الديمقراطية و المساواة و العدل و مواجهة التحديات البيئية و المعيشية و بناء شرق أوسط جديد يسوده السلام .

و لعله من المغالطة الاعتقاد بأن الوضع الكردي في العراق قابل للتضرر فما يسود كردستان من استقرار و بناء اقتصادي يزدهر يدفع للجزم ببروز نواة الدولة الكردية المرتقبة في ظل قيادة كردية اتسمت بالموضوعية و الحزم و اعتبرت نفسها القوة الأساسية في المعادلة العراقية و الثقة العالمية التي تتمتع بها إدارة الإقليم لكن هذا لا ينفي وجود أخطاء متراكمة من المرحلة السابقة خاصة بما يتعلق بمسألة المحاصصة و التوافقية الكردية لكنه يبقى أمر نسبي قيد الانحسار التدريجي .
أما بالنسبة لغرب كردستان فيبدو الأمر معقداً خاصة في غياب رؤية سياسية ناضجة للحركة التحررية الكردية في سوريا و ما أفرزته انتفاضة آذار البطلة 2004 من تغييرات على المستوى السوري العام والكردي الخاص و نشوء معارضة مخلخلة و لا حسمية الأمور من قبلها و التخبط السلطوي يدفعنا للجزم بأن الوضع السوري غير مهيأ للرتوشات و عمليات التجميل التي يقوم بها جميع الأطراف بما فيها السلطة نفسها و لعله من الواضح أن نقول أن قيام جبهة موحدة على أساس ثوابت و أساسيات لامساس بها بالنسبة للحركة الكردية و النظر إلى مفهوم قيادة الشعب للحركة بجدية أكثر سيجعل الرؤية الدولية تتحسن و الموقف الأمريكي سيكون أفضل في دعم الشعب السوري لإنشاء نظام ديمقراطي حر متعدد ...
و الأمر يكون مشابهاً في لكردستان الشرقية إذا استغل الملف النووي الإيراني و قابلية زوال نظام الاستبداد و المعادي بعلنية وعملية لأمريكا و إسرائيل .
و الوضع التركي بات معروف فيما يتعلق بالانضمام للاتحاد الأوربي هو الورقة الرابحة ....
لكن بالضرورة إعادة النظر في السياسة الكردية المتبعة و تحمل أعباء المرحلة و الاستعداد الكامل لما سيأتي و ما التحول الحقيقي في الشارع الكردي باعتماد التظاهر و الاحتجاج السلمي إلا خير دليل على ضرورة تفهم القيادات الكردية للمرحلة و الاعتماد على القوى الشعبية و زيادة الاحتكاك مع ها و تبني المثقفين و بروز قيادات فتية متماشية مع روح العصر و متطلبات المرحلة .

غرب كوردستان

يذكر الفيلسوف اليوناني (كازينفون) أحد قادة حملة الأسكندر المقدوني على الشرق منذ حوالي (430-355) ق . م . في كتابه التاريخي الشهير (أناباس) أنهم مروا أثناء الأنسحاب ببلاد (الكردوخين) أجداد الأكراد عبر سهل (هسنان) التابع الآن لمنطقة ديريك والقامشلي في الجزيرة كما يؤكد المستشرق مينورسكي على تأريخية غرب كوردستان في كتابه (الأكراد أحفاد الميدين) :((وفي الجنوب يسيطر الأكراد على مناطق واسعة إلى سهول ما بين النهرين وفي الغرب حدودهم نهر الفرات)) ويذكر الكاتب باسيل نيكتين في كتابه (الكورد) عن غرب كوردستان ((ويعيش قسم كبير من الأكراد في سهل الجزيرة خصوصاً على الضفة الشرقية للفرات)) ولو قمنا بسبر جغرافي للجزيرة لرأينا العديد من المعالم التضريسية الجغرافية تثبت مما لا شك فيه في كوردستانيتها (تل كوجر) نسبة لعشيرة الكوجر الكوردية ومدينة ديريك نسبة لوجود (دير) فيها وهي تسمية كوردية و (فيض السينكان) نسبة (لسينكان) فخذ من عشيرة الكيكية (وتل كبز) نسبة لكبز الملية وتكثر المكتشفات الأثرية التي تثبت تأريخية الجزيرة كوردستانياً مثل(تل موزان) قرب عامودا المعروفة باسم سوبارتو نسبة للسوباريين (النايريين) ويقول ثورودانجن : (أن بلاد نايري هي جوهرة بلاد بوتان وكان النايريون يشكلون دولة مستقلة) وجزيرة بوتان هي المناطق المحيطة بمنابع دجلة والفرات تمتد شمالاً من بحيرة (وان) وحتى بلاد ما بين النهرين كما أن أراضي كوردستان تمتد إلى جبل الأكراد عفرين وكوباني (عين العرب) . مر على غرب كوردستان نشوء دولتين كورديتين هما الدولة (الدوستكية) (982-1086) والإمبراطورية الأيوبية التي دامت حوالي
(400) عاماً وكان غرب كوردستان جزءاً مهماً فيها ومنذ بداية القرن (17) شكلت عشائر (المللي) في الجزيرة في غرب كوردستان إمارة المللي في سهل (ويران شهر) المعروف بقيادة (إبراهيم باشا) وامتدت تلك الإمارة إلى ضفاف الفرات وسنجار وديار بكر .
ويؤكد مينورسكي ذلك بوجود ألف قرية كوردية فيها منذ ما قبل 1915 .
أذاً غرب كوردستان تتحد جغرافياً بالمناطق الثلاثة الجزيرة وعفرين (جبل الأكراد) وكوباني (عين العرب) .

بعد التقسيم الثاني لكوردستان بموجب اتفاقية بترسبورغ 1915 بين بريطانيا وفرنسا وروسيا ومن ثم اتفاقية سايس بيكو (1916) بين بريطانيا وفرنسا ألحقت غرب كوردستان بسوريا وعلى الرغم مما جاء في مؤتمر سان ريمو 1918 حول منح حكم ذاتي للشعب الكوردي بما فيه أراضيهم الواقعة شرق نهر الفرات والطرح المهم حول أكراد سوريا في معاهدة سيفر 1920 لكن مع الأسف وقعت فرنسا المنتدبة على سوريا وكردستان مع تركيا اتفاقاً لتخطيط الحدود عام 1920 ألحقت بموجبه غرب كوردستان بسوريا ونقضت كل المعاهدات التي تقر بحقوق الشعب الكوردي في هذا الجزء .

جغرافياً :
يمتد غرب كوردستان كسفوح جبال كردستان وموقعه المتوسط ما بين نهري دجلة والفرات ووجود أنهار أصغر كالجغجغ وخابور وكثرة ينابيع المياه الكبريتية وخاصة في منطقة رأس العين والينابيع الصغيرة في منطقة عين ديوار . وتأثرها بالرياح البحرية القادمة من الغرب وأكسبه مناخاً مهيئاً لتساقط الأمطار بغزارة والثلوج في المناطق المتأثرة بالجبال الشمالية وتعد من أخصب الأراضي الزراعية في الشرق الأوسط حتى أن أحد الكتاب سماها بكليفورنيا الشرق ويشتهر بزراعة الحبوب (القمح والشعير)والقطن بشكل واسع في الجزيرة وتكثر زراعة الزيتون في مناطق عفرين وتشتهر عفرين وكوباني بذلك أضافة إلى للحبوب والقطن في تلك المناطق تتوفر الثروة الباطنية في غرب كوردستان وخاصة عصب الأقتصاد العالمي النفط والعديد من الثروات المعدنية الغير مستثمرة كالحديد والفوسفات ومن حقول النفط المعروفة حقل الرميلان والسويدية (سويديك) وحقل الجبسة . ويعتمد الأقتصاد السوري على موارد غرب كوردستان بشكل أساسي على الرغم من تدهور الأحوال المعيشية والأنسانية نتيجة للسياسة الأنتهازية والأستغلالية بحق خيراته .

السكان : ليس لدينا أحصائيات رسمية بشأن تعداد السكان في غرب كوردستان لكن هناك مقاربات في تحديد الأرقام طبعاً يعزى ذلك بسبب سياسة اللا أعتراف الرسمي من قبل الحكومة السورية منذ قيام الدولة السورية .
يتحدث الأستاذ صلاح بدر الدين عن ذلك كما يلي :
ذكر البروفيسور لازاريف بأن الأكراد السوريون يشكلون 11% من سكان سوريا سنقوم بالمقارنة بين الأحصائية الحكومية في سوريا كتعداد سكان سوريا ككل وهذه النسبة لنجد مايلي
حسب الأحصائية الرسمية بلغ عدد سكان سوريا عام (1993) (13,500) مليون نسمة فأن نسبة الأكراد ستصل إلى 2,5 مليون منهم نصف مليون في مدن حلب ودمشق وحماة واللاذقية . وأذا تمت مقارنة هذه الأرقام مع التضخم السكاني المقدر بالمضاعفة كل (22 سنة) في سوريا تصبح نسبة الأكراد 15 % من السكان السوريين . طبعاً هذه النسبة تؤكد أن الكرد في سوريا شعب وليس أقلية كما يدعى البعض ويؤكد نسبتهم بما هو دون 10 % محاولة منهم أرضاء الأوساط الشوفينية . وقد قدمنا ادق ما يمكن الوصول إليه منطقياً وعقلانياً في هذا الجانب وفقاً للمقارنة المذكورة .
تقدر مساحة غرب كوردستان (160000) كم مربع تسوده الأغلبية الكوردية وهناك عرب وأرمن وأشوريين ويعمل معظم السكان في الزراعة التي باتت في خطر نتيجة سنوات المحل الأخيرة وتجاهل السلطة السورية معاناة الزراعة وأهمالها وعدم أيجاد حلول ناجحة لها أثرت بالسلب على الأقتصاد السوري ككل ودفعت بالأكراد إلى الهجرة نحو المدن الصناعية أملاً بعمل يسد الرمق ويدفع شبح الفقر عن منازلهم والجدير ذكره حرم الكثير من الأكراد من حمل الشهادات الجامعية والمعاهد والثانويات من التوظيف الحكومي ومنح أقرانهم العرب أمتيازات واسعة تطبيقاً للفقرة الرابعة من المادة الثامنة لوثيقة (محمد طلب هلال) والتي جاء فيها مايلي :
4- سد باب العمل : لا بد لنا أيضاً مساهمة في الخطة من سد أبواب العمل أمام الأكراد حتى نجعلهم أولاً في وضع غير قادر على التحرك وثانياً في وضع غير مستقر المستعد للرحيل في أية لحظة وهذا يجب أن يأخذ به الأصلاح الزراعي أولاً في الجزيرة بأن لا يؤجر ولا يملك أكراد والعناصر العربية كثيرة وموفورة بحمد الله ....

الحكومة السورية والملف الكوردي

بعد ثورة أكتوبر في روسيا وما جاءت به من أفكار مقرة لحقوق الشعوب في تحقيق مصيرها بنفسها وكنتيجة موضوعية لعقود من الزمن الذي ألقت فيه الأمبراطورية العثمانية الشعوب الرازخة تحت سيطرتها في المآسي والحروب والتدهور الاجتماعي بدأت أثارها النفسية واضحة حتى زمننا هذا وخاصة فيما يتعلق بمسألة الأرمن والشرخ الذي تسببت فيه الإسلامية المستترة والانتهازية الصرفة دون أن يعلم الأكراد لماذا يحاربون هؤلاء ومن هم سوى أن العثمانيون كانوا يقولون عنهم الكفرة المرتدون عن الإسلام ومن الجدير ذكره أن للبرزاني مذكرات موثقة تؤكد على أن البرزانيين كانوا يساعدون في حماية الأرمن . (لعلنا تطرقنا إلى مسألة الأرمن كونها ورقة تستغلها السلطة السورية في الكثير من الأحيان لإثارة النعرات الدينية والمذهبية بحق أبناء الجزيرة) .
وبعد صلح فرساي واتفاقية سايكس بيكو وتقسيم تركة الرجل المحتضر للإمبراطورية العثمانية . وجد الأكراد في غرب كوردستان أنفسهم في خندق المواجهة الوطنية مع الاستعمار الكولونيالي الفرنسي ويداً بيد كانت المقاومة على أشدها من رجالات هذا الشعب أمثال إبراهيم هنانو والخراط والعديد من الأسماء البارزة في تاريخ النضال ضد المستعمر .

ففي عام 1925 وبعد وصول جيوش الاحتلال الفرنسي إلى الجزيرة بقيادة القائد (رولكان) تصدت لهم العشائر الكوردية (عدا عشيرة المرسينية) التي كانت ترى التحالف مع الفرنسيين أنسب من قتالهم وجرت مواجهات مسلحة أعتقل العديد من الأكراد إثرها لكن قامت مجموعة من الأكراد بالهجوم على الثكنة العسكرية في قرية (بياندور) وبعدها جرت معركة حامية الوطيس مع الفرنسيين في موقع (تل مدفع – كرى توبى) قتل فيها (رولكان) وهزمت القوات الفرنسية على إثرها وهزمت القوات الفرنسية على أثرها وفي عام 1936 التقى الزعماء الأكراد في الجزيرة مع المناضل السوري فوزي قاوقجي لتنظيم الانتفاضة ضد الفرنسيين كما كانت حركة المريدين في عفرين 1934 وحتى الشخص الذي رفع العلم السوري فوق البرلمان السوري معلناً استقلال سوريا كان كوردياً ....!!)

لكن وعلى الرغم من التضحيات الجسام التي قدمها الشعب الكوردي في سبيل استقلال سوريا وتحررها من الاستعمار . جاء الموقف الرسمي منهم بعدم الاعتراف بوجودهم وحقوقهم القومية أبان الاستقلال وتتعدى ذلك إلى نشوء مفاهيم واتخاذ مواقف شوفينية صرفة على إثر انقلاب العقيد أديب الشيشكلي عام 1952 ساد جو من الاعتقالات والحظر من العمل السياسي الكوردي سراً وقامت السلطات باعتقالات واسعة بحق القيادات والنشطاء الكورد في عهد حكومة الانفصال 1961 وعلى أثر صدور وثيقة (محمد طلب هلال) التي وضحت وقدمت مشروعاً عنصرياً مجحفاً بحق الوطن السوري ككل والشعب الكوردي على وجه الخصوص و (هلال) هذا كان مديراً للأمن في محافظة الحسكة

وثيقة محمد طلب هلال

تتألف هذه الوثيقة من ستة فصول يسرد فيها كاتبها نظرته الشوفينية للأكراد والتعصب القومي العروبي السافر وقد كانت محط اهتمام الرأي العام في سوريا والبلدان العربية والرأي العام العالمي وقد استفادت منها البلاد التي تقتسم كوردستان حسب هذه الخطة المدروسة والمتقنة في سبيل تعريب الأكراد وتهجيرهم وإذلالهم والتخلص منهم بكافة السبل والوسائل المتوفرة بما فيها العسكرية ولعل المادة الثامنة من الفصل الثاني المعنونة ب : المقترحات بشأن المشكلة الكوردية:

1- أن تعتمد الدولة إلى عمليات التهجير إلى الداخل مع التوزيع في الداخل ومع ملاحظة عناصر الخطر أولاً فأول . ولا بأس أن تكون الخطة ثنائية أو ثلاثية السنين تبدأ العناصر الخطرة لتنتهي إلى العناصر الأقل خطورة وهكذا ....

2- سياسة التجهيل: أي عدم إنشاء مدارس أو معاهد علمية في المنطقة لأن هذا أثبت عكس المطلوب بشكل صارخ و قوي ......

3- أن الأكثرية الساحقة من الأكراد المقيمين في الجزيرة يتمتعون بالجنسية التركية . فلا بد لتصحيح السجلات المدنية وهذا يجري الآن إنما نطلب أن يترتب على ذلك إجلاء كل من لم تثبت جنسيته تسليمه للدولة التابعة لها أضف إلى ذلك يجب أن يدرس من تثبت جنسيته دراسة أيضاً معقولة وملاحظة كيفية كسب الجنسية لأن الجنسية لا تكتسب إلا بمرسوم جمهوري . فكل جنسية ليست بمرسوم يجب أن تناقش . تبقي من تبقي أي الأقل خطراً وتنزع من تنزع عنه الجنسية لنعيده بالتالي إلى وطنه.

ثم هناك تنازع الجنسيات فأنك تجد أحدهم يحمل جنسيتين في آن واحد أو قل ثلاث جنسيات. فلا بد والحالة هذه أن يعاد إلى جنسيته الأولى وعلى كل حال فالمهم ما يترتب على ذلك الإحصاء والتدقيق من أعمال, حيث يجب أن نقوم فوراً بعمليات الإجلاء.

4- سد باب العمل: لا بد لنا أيضاً مساهمة في الخطة من سد أبواب العمل أمام الأكراد حتى نجعلهم في وضع أولاً غير قادر على التحرك و ثانياً في وضع غير المستقر المستعد للرحيل في أية لحظة وهذا يجب أن يأخذ به الإصلاح الزراعي أولاً في الجزيرة بأن لا يؤجر ولا يملك أكراد

والعناصر العربية كثيرة وموفورة بحمد الله .

5- شن حملة من الدعاية الواسعة بين العناصر العربية ومركزة على الأكراد بتهيئة العناصر العربية أولاً لحساب ما وخلخلة وضع الأكراد. ثانياً بحيث يجعلهم في وضع قلق وغير مستقر .

6- نزع الصفة الدينية عن مشايخ الدين عند الأكراد وإرسال مشايخ بخطة مرسومة عرباً أقحاحاً. أو نقلهم إلى الداخل بدلاً من غيرهم . لأن مجالسهم ليست مجالس دينية أبداً بل وبدقة العبارة مجالس كردية . فهم لدى دعوتهم ألينا لا يرسلون برقيات ضد البرزاني أنما يرسلون ضد سفك دماء المسلمين . وأي قول هذا القول .

7- ضرب الأكراد في بعضهم وهذا سهل وقد يكون ميسوراً بإثارة من يدعون بأنهم من أصول عربية على العناصر الخطرة منهم. كما يكشف هذا العمل أوراق من يدعون بأنهم عرباً.

8- إسكان عناصر عربية وقومية في المناطق الكردية على الحدود فهم حصن المستقبل ورقابة بنفس الوقت على الأكراد ريثما يتم تهجيرهم. ونقترح أن تكون هذه العناصر من قبيلة شمر لأنهم أولاً أفقر القبائل أرضاً وثانياً مضمونين قومياً مئة بالمئة .

9- جعل الشريط الشمالي للجزيرة منطقة عسكرية كمنطقة الجبهة بحيث توضع فيها قطاعات عسكرية مهمتها إسكان العرب وإجلاء الأكراد وفق ما ترسم الدولة من خطة.

10- أنشاء مزارع جماعية للعرب الذي تسكنهم الدولة في الشريط الشمالي على أن تكون هذه المزارع مدربة ومسلحة

عسكرياً كالمستعمرات اليهودية على الحدود تماماً .
11- عدم السماح لمن لا يتكلم اللغة العربية بأن يمارس حق الانتخاب والترشيح في المناطق المذكورة.
12- منع أعطاء الجنسية السورية مطلقاً لمن يريد السكن في تلك المنطقة مهما كانت جنسيته الأصلية (عدا الجنسية العربية).
13- هذا وأن هذه المقترحات ليست كافية بل أردنا منها إثارة المسؤولين بحسب خبرتنا لتكون تباشير مشروع خطة جذرية شاملة لتؤخذ للذكرى بعين الاعتبار .

ومن الجدير بالذكر أنه تم قد تم مكافأة الملازم أول محمد طلب هلال كعضو في القيادة القطرية لحزب البعث العربي الاشتراكي ووزيراً للتموين في حكومة يوسف زعين وبعد بلوغه سن التقاعد أصبح سفيراً لسورية في بولونيا .

الممارسات القمعية الشوفينية للحكومة السورية بحق الشعب الكوردي في غرب كوردستان

أولاً: مسألة المجردين من الجنسية.
المرسوم التشريعي رقم 93/تاريخ 1962/8/23 والقاضي بإجراء إحصاء سكاني في محافظة واحدة هي محافظة الحسكة وتحت ذريعة معرفة السوريين من غير السوريين نورد هنا نص المادتين الأولى والسادسة من هذا المرسوم :
((المادة 1- يجرى إحصاء عام للسكان في محافظة الحسكة في يوم واحد يحدد تاريخه بقرار من وزير التخطيط بناء على اقتراح وزير الداخلية
المادة -6 عند الانتهاء من عملية إحصاء السكان في محافظة الحسكة تشكل لجنة عليا بمرسوم جمهوري بناءاً على اقتراح وزير الداخلية لدراسة نتائج الإحصاء وتقرير تثبيتها في سجلات الأحوال المدنية الجديدة أو عدمه , وإعداد التعليمات اللازمة بذلك)) .
ونتيجة هذا الإحصاء الجائر تم وقتها تجريد (150000) مواطن كوردي من حق الجنسية (وصل هذا الرقم إلى ما يزيد (250) ألف مواطن إذا أسقطنا الحالة على التزايد السكاني في سورية). وذلك بحجة أنهم متسللون من تركيا إثر ثورة الشيخ سعيد بيران 1925 في شمال كوردستان (الجزء التابع لتركيا) علماً أنهم يملكون وثائق تعود للعهد العثماني تثبت وجودهم في مناطقهم منذ ذلك الزمن حتى إجراء الإحصاء لكن ذلك لم يفدهم على الرغم من الوعود التي أطلقها الرئيس السوري بشار الأسد بحل هذه المسألة بأسرع وقت وقد مر على هذه الوعود أكثر من ثلاثة أعوام إبان ما جرى في الثاني عشر من آذار عام 2004 وأعتبر السيد الرئيس القومية الكوردية جزء لا يتجزأ من النسيج الوطني السوري .
تستمر معاناة هؤلاء ومأساتهم اللانسانية فلا يحق لهم العمل والتملك والدراسة والتعليم والسفر . ومن المصادفة الباعثة على السخرية وجود أشخاص مواطنين أشقائهم أجانب وآباء مواطنين وأبناء أجانب وهناك أيضاً ما يسمى بمكتوي القيد. هؤلاء هم الأكثر حرماناً واضطهادا حيث لا يوجد حتى ما يثبت أنهم موجودون اسماً بالسجلات كون الأجانب لهم سجل قيد الأجانب ومن هؤلاء الأجانب الجنرال توفيق نظام الدين رئيس الأركان العامة في سوريا سابقاً وقد تم تجريده من حقوقه المدنية لأنه من أصول كوردية وعائلة إبراهيم باشا المللي صارت عائلة أجنبية علماً أن عميد العائلة كان من الأعضاء المؤسسين في المجلس التأسيسي للبرلمان السوري عام 1928 وحول إدعاءات السلطة السورية بأن هؤلاء الأكراد متسللون من تركيا نورد ما يلي :
1- كدليل على عدم صحة الحكم على أكراد سوريا بأنهم مهاجرون و متسللون نورد أرقاماً إحصائية اللاجئين إلى سوريا لم يورد أي ذكر للأكراد وذلك في عام 1925 حيث ترد النتيجة على الشكل التالي : كان تعداد اللاجئين الذين استوطنوا البلاد في كانون الثاني 1925 هو:89000 أرمني , 4000 كلداني , 1800 يعقوبي , 900 يوناني أرثوذكسي , 950 كاثوليكي سوري .
2- هناك العيد من الكتاب والمؤرخين المنصفين البعيدين عن المفاهيم العنصرية الشوفينية ومنهم عرب سوريون لم يتهموا الأكراد بالتسلل فالدكتور شفيق صلاح يؤكد في باب الهجرة الخارجية إلى سوريا على عدم وجود هجرة كوردية مخططة إذ يقول : (وبالنسبة لسوريا فمن المعروف أنه استقبل ثلاث موجات متتالية من السكان منذ بداية القرن الحالي وهي هجرة الأرمن وهجرة الشركس وهجرة العرب .

كما أن السلطة أصدرت تعاميم وقرارات تمنع تسمية المواليد الجدد بأسماء كوردية أو تسمية المحلات التجارية بتلك الأسماء إضافة إلى منع اللغة الكوردية في المدارس والدوائر الرسمية ورفض قبول الطلبة الأكراد في المعاهد السورية وفصل العديد من العمال الأكراد من وظائفهم بتهم محاولة اقتطاع أجزاء من الأراضي السورية وضمها إلى بلد أجنبي أو محاولة إقامة دولة كوردية منفصلة وهناك رقابة واسعة على إحياء العيد القومي (نوروز) ومنع الفرق الفلكلورية من مزاولة الفلكلور والغناء الكوردي ومنع الصحافة الكوردية من العمل علناً ومصادرة كل الصحف أو الكتب أو الجرائد التي تتحدث عن الكورد ولا يوجد قانون يسمح بإنشاء أحزاب أو مزاولة العمل السياسي العلني للأكراد حتى الجمعيات الخيرية تستدعي موافقات أمنية فما بالك بجمعيات حقوقية أو إنسانية أو ثقافية كوردية .

التغير الديموغرافي لغرب كوردستان
1- (جاؤوا وجلبوا معهم صحراءهم)

الفلاح الكوردي بين الكيبوتزات الإسرائيلية والمزارع الاشتراكية بطابع الشوفينية العربية

عندما سألني مدرس التربية القومية الاشتراكية في ثانويتي بعد أن خط على السبورة العنوان التالي (الكورد) ومعمع مطولاً تارةً بشتم البرزاني وتارة الطالباني ولا ضير في مدح أطراف كانت محسوبة على حزبه وسلطته (ما رأيك يا ميرآل في وضعكم أليس ما قلته صحيحاً) تأملته وأنا يافع وتدفق الدم الكوردي في جبيني الأسمر وقلت له هل تعطيني الأمان لأتحدث – أجابني واثقاً – (نحن في بلد ديمقراطي) تيقنت أنني الليلة سأغيب عن منزلي ... !! ؟
يا أستاذ هل لك أن تقول لي ما الهدف من إقامة الكيبوتزات (طبعاً تعني المستعمرات) في الجولان المحتل . أجابني (الأمر واضح أراد الإسرائيليون فصل عرب الجولان عن عرب سوريا كحاجز بشري إسرائيلي كي تتخلخل البنية الاجتماعية الاقتصادية في الجولان) قلت له : وماذا تسمي منح الفلاحين العرب الذين غمرت أراضيهم بماء سد الفرات أراضي الأكراد على المنطقة الحدودية مع تركيا والعراق ! توقف برهة واللبكة تجتاح تقاسيم ذقنه وشفتيه الغليظتين الدالتين على عروبيته الصرفة أنها مزارع جماعية وفقاً لمنظومتنا الاشتراكية ....
أوصد الموضوع وأقفله نهائياً .

جاء في الفقرة الثامنة من وثيقة محمد طلب هلال وضمن البند الثامن والتاسع و العاشر ما يلي:
8-إسكان عناصر عربية وقومية في المناطق الكردية على الحدود فهم حصن المستقبل ورقابة بنفس الوقت على الأكراد ريثما يتم تهجيرهم. ونقترح أن تكون هذه العناصر من قبيلة شمر لأنهم أولاً أفقر القبائل أرضاً وثانياً مضمونين قومياً مئة بالمئة .
9-جعل الشريط الشمالي للجزيرة منطقة عسكرية كمنطقة الجبهة بحيث توضع فيها قطاعات عسكرية مهمتها إسكان العرب وإجلاء الأكراد وفق ما ترسم الدولة من خطة.
10-إنشاء مزارع جماعية للعرب الذين تسكنهم الدولة في الشريط الشمالي على أن تكون هذه المزارع مدربة ومسلحة عسكرياً كالمستعمرات اليهودية على الحدود تماماً.
جاءت هذه الدراسة وتبنتها حكومة الانفصال في سوريا وطبقتها عملياً سلطة البعث عام 1970 في سياق ما كان يسمى بالحركة التصحيحية فقد استولت السلطة على أراضي الفلاحين الأكراد بحجة قانون الإصلاح الزراعي والمزارع الجماعية وأجلت الأكراد على طول الشريط الحدودي مع تركيا والعراق (تهيئ السلطة نفس الإجراء على الحدود العراقية في العام 2007) بطول 375 كم وعرض ما بين 15-30 كم وقد تم توطين أكثر من عشرة ألاف عائلة عربية من فلاحي الغمر من مدينة الطبقة قرب الرقة في تلك الأراضي الكوردية وعملت على تخديم تلك المستوطنات ومدها بكافة وسائل الراحة (ماء كهرباء اتصالات مواصلات وطرق) وعملت على تدريب تلك العائلات وتسليحها بكثافة وإصرار .
الهدف كان واضحاً كما قال مدرس التربية القومية وأكدته وثيقة محمد طلب هلال فصل أكراد سوريا عن أكراد تركيا والعراق وتهجير الأكراد من سوريا وذلك بحرمانهم من مصدر رزقهم الزراعة وتقديم التسهيلات الكفيلة بخروجهم من المنطقة جوعاً وفقراً. وقد تم الاستيلاء على أراضي 600 ملاك مشمولين بقانون الإصلاح الزراعي و 200 ملاك نتيجة قرارات لجنة الاعتماد لقد وصلت نسبة الأراضي المستولى عليها في الجزيرة إلى 43 % من مجموع الأراضي السورية التي خضعت للقانون والقرارات السابق ذكرها. وعمدت إلى تغير أسماء القرى والمحلات والقصبات الكوردية بأسماء عربية في ظل سياسة تعريب وتغيير ديموغرافي خارق لاتفاق حقوق الإنسان التي وقعت عليها سوريا وتعمل سلطة البعث في سوريا على إكمال الحزام العربي مع الحدود العراقية وخاصةً بعد ما جرى في الثاني عشر من آذار 2004 حيث عمدت إلى جلب الفرق العسكرية التابعة للجيش بكامل عتادها وأقامت لها قواعد منتظمة وبشكل دقيق لتسهل قبضة الأحكام على غرب كوردستان وتعمل أيضاً على جلب عرب منطقة الشدادي المغمورين بمياه السد في تلك المنطقة الشبه متصحرة إلى مناطق وأراضي ناحية ديريك (المالكية) وإسكانهم فيها ومنحهم كافة وسائل الحماية والرقابة والراحة ليس معلوماً بعد نتائج هذا العمل الذي تنوي السلطة القيام به ومن الجدير ذكره أنه كانت هناك محاولات جادة لاستجلاب الفلسطينيين إلى المنطقة لولا الهبة الاستنكارية الكوردية عالمياً وتأييدها من القيادة الفلسطينية السابقة (ياسر عرفات) عبر جمعية الأخوة الكوردية العربية في كوردستان العراق وقد أكد كل من (جورج بيكارت و آلان ماكوفسكي) ممثلا الكونغرس والخارجية الأمريكية استبعاد هذا المشروع الذي نشرته الصحافة الأردنية في أطار عملية السلام وتسوية مشكلة اللاجئين الفلسطينيين في كل من سوريا ولبنان والأردن وقطاع غزة حيث أكدت تلك النشرة أنه سيتم توطين 400 ألف لاجئ فلسطيني في محافظة الحسكة شمال شرق سوريا وصرح الممثلان الأمريكيان بأن الموقف الأمريكي هو الصداقة مع الشعب الكوردي وليس إيذاءه ويبدو أن إرادة السماء أيضاً تتدخل لغبن الأكراد فشح الأمطار وكثرة سنوات الجفاف والمناخ المتقلب وارتفاع درجات الحرارة نهاراً وانخفاضها بشكل كبير ليلاً أدى إلى قول الأكراد في غرب كوردستان (هؤلاء العرب الذين جاؤوا إلى ديارنا جلبوا معهم صحرائهم) .

2- (من (تعلكي) إلى جبل الشيخ ومن (كاونده) إلى البتراء)
(تغير أسماء القرى الكوردية)
تعلكي تلك القرية الكوردية التي تحول أسمها في المعاملات الرسمية والزراعية (جبل الشيخ) بموجب المرسوم التشريعي رقم (36) تاريخ 1978/8/11 المتضمن أحداث وزارة الإدارة المحلية والقانون رقم (56) تاريخ 1980/7/15 وقرار المكتب التنفيذي لمجلس محافظة الحسكة رقم (541) بتاريخ 1997/10/82وعلى موافقة المديرية العامة للآثار والمتاحف بكتابها رقم (5451) و (5) تاريخ 1997/10/14 يقرر ما يأتي :
مادة 1- تستبدل أسماء (55) قرية ف محافظة الحسكة بالأسماء الجديدة والمناسبة والمبنية إزاء كل منها نذكر منها أمثلة
(بركفري) ---------- بئر الحمر (الدرباسية)
(تعلكي) ----------- جبل الشيخ (الدرباسية)
(مزرو) ------------مزار (رأس العين)
وجاء القرار /580/
وزير الإدارة المحلية
المادة 1- تستبدل أسماء القرى والمزارع التالية في محافظة حلب بالأسماء الجديدة المدونة حيال كل منها أورد منها:
(بيوك أوبة) ------------- الكبيرة (عفرين)
(جيلاني) ---------------- الغزلان(عفرين – راجو)

القرى في محافظة الحسكة :
جر عانيشك ---------- تل المرفق
مريشكي ---------- الدجاجة الخضراء

3- من هولوكوست النازية العالمية إلى هولوكوست الشوفينية العربية

مدخل :الهولوكوست يعني المحرقة و هي العملية التي قامت بها النازية العالمية بحق اليهود في أوربا عموماً و ألمانيا خصوصاً وقد تم ذلك لأسباب هي :
أولاً : النظرية العرقية التي اعتمدت عليها و طبقتها النازية العالمية بحق الشعوب التي لا تنتمي إلى العرق الآري و هذه النظرية كبدت العالم بأسره _بما فيها ألمانيا_خسائر فادحة إذا ما اعتمدنا نتائج الحرب العالمية الثانية و الهزيمة التي منيت بها ألمانيا و ما رافق هذه العملية من إبادة جماعية الإنسانية بشكل مباشر أو غير مباشر .

ثانياً: تصفية الحساب مع اليهود الذين قدموا المساعدات في الحرب العالمية الأولى و التي ضمنت خسارة ألمانيا.
ثالثاً: من الواضح أن النازية كانت تستهدف الاستيلاء على أموال و ثروات اليهود والذين كانوا ولا يزالون يتمتعون بزخم حقيقي منه حيث يعتبرون أغنى شعوب العالم وفي هذا الصدد كانت النازية شديدة جدا وما الاعتقالات الواسعة والكبيرة بحق اليهود في أوكرانيا وألمانيا واقتيادهم بالقطارات إلى معتقلات قاسية جدا في ألمانيا أكبر دليل على ذلك حيث كانت هذه المعتقلات عبارة عن ثلاث معسكرات تفتقر لأبسط حقوق الإنسان.
إضافة لعمق فكرة أخذ الطائفة البروتستانتية أفكار اليهود فيما يتعلق بالربا والإقراض اللذين حرمهما الدين المسيحي حيث نشطت هذه العملية في محاولة للخروج من سيطرة اليهود الاقتصادية والاحتكارية هذه المحارق كانت عبارة عن حمامات ذوات (دوش) موصولة بالغاز طلب من المعتقلين الاستحمام الجماعي ثم قاموا بإضرام النار في أبشع عملية إعدام جماعي أو وضعهم على سحابات جرارة (قشاطات) وجرهم إلى أفران درجات الحرارة والنار فيها تتجاوز كل حدود حيث يخرج المعتقل كومة من الرماد من الجهة القابلة.

الشعب الكردي في كفة الموازنة:

صحيح أنه ليس من الجائز وضع الشعب الكردي في موازنة مع اليهود إلا من ناحية واحدة هي الرؤية الشوفينية العربية لهذا الشعب التي لا تقل عن الرؤية النازية لليهود.
فهذه الموازنة لا تكون صحيحة إذا ما نظر إلى التاريخ التضحياتي للشعب الكردي على مر التاريخ وأوسمته في هذا المضمار جلية إبتداءاً بالغزو المقدوني للشرق والهجوم البربري للمغول مروراً بالسور الفولاذي الذي كان في وجه الحملة الصليبية على الشرق
الإسلامي وتحرير القدس على يد الأيوبيين وانتهاءً بالتضحيات الجسام التي قدمها في مقاومة الاستعمار الكولونيالي العسكري الأوربي .هذه الأوسمة التي حاولت وتحاول الشوفينية العربية انتزاعها وذلك بالاستفادة القصوى من الفكر اللانساني

والدموي الذي مر به التاريخ البشري ولنأخذ إحدى العينات في هذا التطبيق والتقليد للهولوكست النازي وهو حريق سجن الحسكة المركزي .

سجن الحسكة المركزي :

كإحدى الظواهر المستشرية في الفكر الشوفيني البعثي في سورية و التي تنعدم فيها جميع أشكال حقوق الإنسان هي السجون القمعية .
فالسجن الذي سنتحدث عنه جمع في زنزاناته القمعية المتهم و المذنب بالبريء والسياسي بالمجرم الجنائي في ظل قانون غائب و سلطة قضائية فاسدة.
ففي 24|3|1993 و في تمام الساعة الحادية عشرة ليلاً التهمت النيران الهائلة إحدى المهاجع و استمرت هذه النيران و توسعت إلى مهاجع مجاورة تحرق كل ما تصادفه دون أن تحاول إدارة السجن فتح الأبواب أو إخماد النار (بحسب روايات الناجين و الوقائع و
الحيثيات) حتى أن سيارات الإطفاء التي لم تحضر إلا في صبيحة اليوم التالي .
لقد سبق هذه العملية تحركات واسعة من النظام القمعي في سورية كجزء من عملية إنكار وجود الشعب الكردي المسالم و المحاولة الجادة لمحو هذا الوجود بشتى الوسائل و من هذه التحركات :
1) قيام السيد وزير الداخلية بإصدار قرار يمنع فيه التسمية بالأسماء الكردية في شهر أيلول من العام الذي سبق عام الحريق (1992)
2) و قامت السلطات في نفس العام بحملة اعتقالات واسعة في صفوف هذا الشعب بمناسبة و دون مناسبة فكانت الاعتقالات في أوجها في شهر تشرين الأول
3) و لعلها كانت نتيجة طبيعية للقاءات الثلاثية المعتادة بين سورية و تركيا و إيران المتعلقة بالقضية الكردية و ضرب حركته التحررية وإرادته الشعبية .
فالرأي حول عملية حريق السجن كانت آنذاك نتيجة متمخضة عن التحركات السابقة الذكر هذه العملية التي أودت بحياة (57) شخصاً و جرح أكثر من (30) .
علماً أن هذه العملية ترافقت بتعتيم و كتم إعلامي شديد ذلك كونها عملية سياسية عنصرية إضافة للصراعات بين الأجهزة الأمنية حول الصفقات التجارية غير المشروعة و الرشاوى .
ويروي أحد الناجين : أن إدارة السجن و عناصرها قاموا برش المهجع المذكور بمادة بودرة بيضاء ذات رائحة زكية (أرضية و بطانيات) بحجة مكافحة الحشرات حيث لب النار بشكل مفاجئ في تلك المادة بسرعة هائلة دون قدرة السجناء على إخماده خاصة بوجود
أبواب فولاذية موصدة بإحكام و وقوف المسئولين متفرجين على الموقف دون محاولة حتى ولو بشكل إنساني على اتخاذ أي إجراء .
علماً أن المهجع المذكور كان يحتوي على كمال حسو و أبناءه و المتهمين بجريمة قتل أحد الأشخاص ذوي النفوذ و المرتبط أمنياً بأجهزة الاستخبارات السيئة الصيت و هؤلاء كانوا موقوفين على ذمة التحقيق الجاري وقتها دون أن يكون قد صدر حكم قضائي بحقهم .
ما بعد الحريق : جاء في تقرير العميد محمد يوسف منصور قائد شرطة محافظة الحسكة وقتها و المؤرخ في 27|3|1993 إلى وزارة الداخلية تحت الرقم 1321|ص أن مسببي الحريق هم مجموعة من مدمني المخدرات (حشاشون كما جاء حرفيا في التقرير).
علماً أن اللجنة الأمنية في المحافظة اجتمعت بإشراف مباشر من اللواء عدنان بدر حسن لبحث مقتل أحد المواطنين من مدينة الدرباسية على يد أحد أفراد عائلة كمال حسو المذكور سابقاً و قد تقرر تجريد جميع أفراد هذه العائلة من الجنسية و مصادرة كافة أموالهم المنقولة و الغير المنقولة دون انتظار نتائج التحقيق المدرجة تحت قانون الجنايات لكن في سورية الأجهزة الأمنية تتدخل حتى في أحلامك لتحولها كوابيس.
والهدف كان من العملية إثارة النعرات الطائفية بين أبناء المحافظة حيث كان المجني عليه من ملة مختلفة وهذا هو المطلوب من هذه الأجهزة استغلال كل شي في سبيل تفكيك البنية الاجتماعية و الاستفادة القصوى من أموال الطرفين .
وفي محاولة للتضليل قام وزير الداخلية بمؤتمر صحافي محاولاً التملص من المسؤولية و مهاجمة الذين يطالبون بتحقيق حر و نزيه و اتهامهم بمعاداة الوطن و العمالة لإسرائيل و لأول مرة يعلن مسوؤل على هذا المستوى وجود أجانب (المجردين من الجنسية بموجب إحصاء 1962) حيث قال :
إن ضحايا – حادث – الحريق 34 مواطن فقط و (23) أجانب أو حاملي جنسية قيد الدرس كما أعلن الوزير المذكور عن إعدام (5) من السجناء بتهمة إحراق السجن دون توضيح الأسباب و الدوافع.
و كان هذا المؤتمر يعلن بوضوح طي هذه الصفحة و سد الباب أمام أية محاولة للتحقيق و كشف الملابسات و فضح المتورطين و بعد شهرين من عملية هولوكوست الحسكة أعدم المتهمون الخمسة وهم :

1) علي محمود قاسم مواليد الحسكة 1966
2) فريد محمود الجبري مواليد الحسكة 1972
3) قهرمان جمهور محمد مواليد القامشلي 1961
4) محمد أمين محمد مواليد المالكية 1968
5) محمد فرحان سكفان مواليد القامشلي 1965

كما أنه قد تم الحكم على خمسة آخرين بالسجن واحدهم هو كاميران محمود الشريف الذي لم يكن متجاوزاً سن السابعة عشرة و قد حكم عليه بالسجن 12 عاماً و شددت عقوبته إلى السجن المؤبد بالأشغال الشاقة عملاً بالمادة 247 من قانون العقوبات العام كما حكم على خمسة أفراد من الشرطة بتجريدهم من الحقوق المدنية و الأشغال المؤقتة مدة ثلاث سنوات (وقد أوقف التنفيذ فيما بعد) .

لسنا بصدد الدفاع عن مجرمين لكن القضية تفرض السؤال هل يستحق أبناء هذا الشعب ما يجري بحقهم حتى سلك الإجرام سببه الرئيسي هو السلطة القمعية في سورية التي تسد جميع أبواب العمل و المعيشة الشريفة أمام هذا الشعب الأعزل و المضطهد بكافة أشكال القهر و الحرمان و هذا الشكل النازي من التعامل .

أم أن طبيعة هذا النظام تفرض ذلك و تدفعه على الدوام للاستفادة القصوى من الفكر اللانساني و مشاريع التميز كالحزام العربي مثلاً الذي جاء تقليداً للمشروع الإسرائيلي في الجولان السوري .

أم أن النظام سيستمر في هذه السياسة التي أثبتت فشلها ليقترب من نهايته بشكل أسرع في وقت هو بأمس الحاجة لتغيير سلوكه بشكل جذري و الحفاظ على الرقاب .

الجرح الآذاري وسام بطولة الكورد في غرب كوردستان :

بعد استقلال سورية عن فرنسا و إعلان الدولة السورية و خاصة بعد تولي حزب البعث مقاليد الحكم في سورية لم يهدأ للشوفينية العربية بال و لم تعدم وسيلة إلا و اتبعتها للنيل من شركائهم الكورد في الوطن , الذين دافعوا عن سورية مع أقرانهم العرب و الآشوريين ضد الاستعمار الفرنسي و كانوا السباقين في المواجهة و حماية وحدة البلاد و صون استقلالها .

لا تخلو قرية كوردية و لا تمر بحي كوردي إلا و فيه شهيد في سبيل سورية و في إيقاف الحرب الأهلية في لبنان أو في حرب أكتوبر 1973 م و حتى في سبيل الحقوق الفلسطينية .

فما كان ثمن وطنيتهم ..!؟

تجريدهم حقوقهم الإنسانية و المدنية و الاستيلاء على أراضيهم عنوة و نهب خيرات بلادهم , إحراقهم , ملء السجون بهم , منعهم العيش الكريم , حتى لغتهم الأم جردوهم منها لا بل حتى أسماؤهم , و طبيعة بلادهم و جغرافيتها ما سلمتا من براثن الشوفينية العربية .

عقود من الغبن و التغييب و اللاعتراف بوجودهم على أراضيهم التاريخية ولد حالة من السخط و الاستنكار و الضغط القابل للانفجار في أية لحظة ..

لقد كان من الواضح أن تحرير العراق و إسقاط الطاغية و البدء بتنفيذ مشروع الشرق الأوسط الديمقراطي سيلقي بظلاله على المنطقة برمتها .

و لما للشعب الكوردي من دور أساسي و حيوي في تحقيق دمقرطة المنطقة عبر حصوله على حقوقه و الاعتراف به و إدارته لمنطقته سيسحب البساط من تحت أقدام الشوفينية و المستبدين فكان لا بد للعقلية الإقصائية من التفكير و العمل الجاد لإيجاد مخرج و مأمن من الخطر القادم فكان لابد من تجارب و جس للنبض الذي يغلي فكانت المؤامرة في دمشق و كانت الجريمة في غرب كوردستان .

المكان : الملعب البلدي في مدينة القامشلي , غرب كوردستان .

الزمان : الجمعة 12 3 2004

المناسبة : مباراة بكرة القدم بين نادي الجهاد مستضيفاً و نادي الفتوة من محافظة دير الزور ضيفاً .

المجريات : عبر مدينة الحسكة مرت عشرات السيارات محملة بمشجعي نادي الفتوة الهاتفين بحياة الطاغية البائد صدام حسين و شاتمين الرموز الكوردية !

استمرت القافلة المذكورة بعبورها في مدينة القامشلي إلى الملعب البلدي مع استمرار الهتاف الاستفزازي لأهالي المدينة المسالمين .

عملياً كان الأمر قد أعد له مسبقاً فالوافدون لم يتم تفتيشهم على بوابة الدخول إذ يُعرف عن مشجعي نادي الفتوة بشغبهم لكن ضمن أراضيهم و صداميتهم تجاه المستضيفين علماً أنهم كانوا يحملون الأسلحة البيضاء و بعض الأسلحة النارية و أكياس مملوءة بالحجارة ..

استمرت هذه الجماهير بإطلاق العبارات الاستفزازية على المدرجات و بدؤوا برشق المستضيفين بالحجارة أدى ذلك إلى إصابة العديد وكانت قوات حفظ النظام تقف متأهبة دون حراك و كأنها تنتظر الكورد ليرد و حينما بدأ جماهير المستضيف بالدفاع عن أنفسهم هاجمتهم قوات الأمن و الشرطة بالرصاص الحي مما أدى إلى استشهاد و إصابة العديد .

في اليوم التالي بتاريخ 1332004 و لدى محاولة الجماهير الساخطة و الغاضبة تشييع شهداءهم و منعتهم من التعبير عن مشاعرهم الحزينة قام المجرم (سليم كبول) محافظ الحسكة و أمر قوات الأمن بإطلاق الرصاص الحي على الجماهير المشيعة و سقط العديد من الشهداء و في موجة غضب عارمة طوال أربعة أيام زرعت الرعب في نفوس الأجهزة الأمنية منتقلة هاتيك الحالة من القامشلي إلى كل بقعة يسكنها الكورد في عامودا و الحسكة و ديريك و تربيه سبيه و الدرباسية و رأس العين و عفرين و كوبانيه و حلب وصولاً إلى قلب العاصمة دمشق و كر الأفاعي و عاصمة الاستبداد و دفعت بالسلطة بكل مقدراتها العسكرية و الأمنية و جنجويدها و مرتزقتها لنهب المحال التجارية في الحسكة و رأس العين ...

طوال أربعة أيام اهتز عرش الاستبداد تحت وطأة أقدام شباب و شابات الكورد ليؤكدوا ب (لا يا نظام) : زمن الخوف قد ولى إلى غير رجعة فانتقل الخوف بفعل المؤامرة إلى قلوب أصحاب الترهيب و التآمر .

استشهد ما يقارب الثلاثين شهيداً كوردياً و جرح المئات و اعتقل الآلاف و فصل المئات من الطلبة و العمال و الموظفين في سابقة في تاريخ حزب البعث الذي قام و في التفافة من نوع آخر زعيمه الحالي رئيس البلاد بإطلاق تصريحه الشهير و اعتبار الكورد جزءاً من النسيج السوري ..؟؟

ألقت هذه الحالة التي دفعتها العفوية الشعبية بنورها على مختلف الدهاليز المعتمة و أضاءت حقائق ترسخت إلى الأبد ..

*الجرح الآذاري دروس و عبر :

الأمر الذي طرحته هذه الحالة و بإلحاح كان بزوغ مرحلة جديدة في تاريخ النضال القومي الكوردي في سوريا و الوطن السوري بذاته و الكوردستاني العام .

فعلى الصعيد القومي الكوردي في سوريا : أكدت هذه الحالة لحركتها السياسية عدم جدواها بوضعها الراهن خاصة كونها لم تستفد من التضحيات الجسام التي قدمتها البطولة الكوردية لا بل شكلت عائقاً لها خاصة بعد التلبية السريعة لنداء الاستغاثة مخدوعة بفتوى الجلوس إلى طاولة المفاوضات و أثبتت مما لا شك فيه أن الجماهير هي صاحبة القرار الأول و الأخير و هي وحدها من يحدد ساعة الصفر .

أكدت للنظام و أدواته قوة و قدرة الشعب الكوردي على قلب المعادلات بالاتجاه الذي تريده و تقرره المصلحة الكوردية و الضرورات الكوردية و جعلت النظام يعيد حساباته و يعمل على إيجاد مخرج من المأزق الذي وضع نفسه فيه .

أما في الجانب الوطني السوري شجعت الحالة العفوية الشعبية التي قام بها الكورد قوى المعارضة الغائبة الحاضرة و منحتها فرصة الظهور بفعل الوزن الجيوسياسي الكوردي لكن تلك المعارضة الواهية بقيت ضعيفة و مخلخلة بشكل خاص فيما يتعلق بالركيزة الأساسية و الموقف منها أي القضية الكوردية العادلة

و التي أسهمت الحركة الكوردية السياسية في تقزيم الحجم الفعلي للكورد و دفع الحراك السياسي الكوردي في الاتجاه الوطني

منحى الاستجداء في وقت كان الأجدر بها إقامة معارضة يلجأ إليها الطيف السوري بشكل رسمي لا أن تكون الورقة الكوردية ورقة معصوف بها ذات اليمين و ذات الشمال في وقت هي صاحبة القرار و الغائب عن الجلسات ..؟

و في إطار آخر أثبت الكورد في غرب كوردستان ترسيخ البعد القومي فكان التضامن من الأجزاء الكوردستانية الأخرى فقام الأشقاء بالتظاهر في الأجزاء الأخرى و كتأكيد للبعد القومي في وجه العاصفة الإقليمية و أثبتت للأنظمة المغتصبة لكوردستان وحدة الحق و وحدة المصير الكوردي في سائر الأجزاء

قائمة بأسماء الشهداء :

محمد آمين يوسف محمد.
الأم: شكرية علي
مواليد: 1979
الوضع العائلي: متزوج له ابنتان
الإقامة: قامشلو – قناة السويس
تاريخ الاستشهاد: 2004/3/12
دفن في: مقبرة قرية حلوة الشيخ

محمد عبد الرزاق إبراهيم
الأم: عدلة
مواليد: 1984
العمل: تاجر غنم
الإقامة: قامشلو
تاريخ الاستشهاد: 2004/3/12
دفن في: مقبرة هلالية

غيفارا بدران خلف
الأم: نوهات
مواليد: قامشلو 1985
العمل: تاجر غنم
الوضع العائلي: عازب
الإقامة: قامشلو
تاريخ الاستشهاد: 2004/3/12 أصيب برصاصة متشظية دفن في: مقبرة هلالية

جوان خورشيد حسن
الأم: عاليه
مواليد: 1986
العمل: بائع أدوات منزلية
الإقامة: قامشلو
تاريخ الاستشهاد: أصيب بطلق ناري متشظ في 13 آذار واستشهد في 2004/3/26 ودفن في: مقبرة قدوربك

عماد يوسف علي
الأم: يسرى
مواليد: 1985
العمل: طالب بكالوريا
الإقامة: الحسكة العزيزية
تاريخ الاستشهاد: جرح في 3/13 واستشهد في 2004/3/14
دفن في: مقبرة قريته (خربة كرما)

محمد زائد إبراهيم يوسف

الأم: بهية
مواليد: تل معروف 1978
العمل: سائق
الوضع العائلي: عازب
الإقامة: قامشلو - جمعاية
تاريخ الاستشهاد: 2004/3/13
دفن في: مقبرة تل معروف

أحمد مرعي محمد
الأم: جفاله
مواليد: قرية عابرة 1982
العمل: طالب
الوضع العائلي: عازب
الإقامة: قامشلو
تاريخ الاستشهاد: 2004/3/13
دفن في: مقبرة عابرة / جل آغا

غسان عبد القادر يونس قنجار
الأم: شهناز
مواليد: 1981
العمل: طالب صف أول معهد صناعي
الوضع العائلي:عازب
الإقامة: قرية جولى كابارا
تاريخ الاستشهاد: 2004/3/13
دفن في: مقبرة قريته

فرهاد محمد علي
مواليد: 1975

العمل: تجارة دجاج

الإقامة: قامشلو قناة السويس

تاريخ الاستشهاد: استشهد تحت التعذيب في 2004/4/8

دفن في: مقبرة محمقية/ قامشلو

سيوان أنور كوي
الأم: زهرة

مواليد:عامودا 1986

العمل:طالب ثانوي

الإقامة: قامشلو/قدور بك

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/26

دفن في: مقبرة قدور بك

إدريس رمضان مراد
الأم: خديجة

مواليد: قامشلو 1977

العمل: تجارة

الوضع العائلي: متزوج له أربعة أولاد.

الإقامة: قامشلو

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/12

دفن في: مقبرة قدور بك

أحمد خليل محمد
الأم: عيشانة

مواليد: 1980

العمل: عامل

الوضع العائلي:عازب

الإقامة: قامشلو

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/12

حسين نوري حسن
الأم: مريم

مواليد: ديريك 1989

العمل: طالب أول ثانوي

الوضع العائلي: عازب

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/14

دفن في: مقبرة مدينته ديريك

وليد شاهين بدري
الأم: خاني

مواليد: 1987

العمل: خياط

الإقامة: قامشلو

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/13 على يد الأمن السياسي بديريك

دفن في: مقبرة ديريك

خليل عثمان حسين
الأم: حليمة

مواليد: 1935

العمل: متقاعد

الوضع العائلي: متزوج له تسعة أولاد

الإقامة: قامشلو /عنترية

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/17 توفي بسبب مداهمة منزله فجراً من قبل الوحدات العسكرية الخاصة واعتقال ثلاثة من أولاده

نوري محمود إبراهيم باشا
مواليد: رأس العين 1958

العمل: موظف في مزارع الدولة

الوضع العائلي: متزوج

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/14

دفن في: مقبرة رأس العين

أري فوزي دلو
الأم: زكية

مواليد: قرية قولاق 1989

العمل: حفر على الخشب

الوضع العائلي: عازب

الإقامة: عفرين

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/16

إبراهيم محمد صبري
مواليد: بعدينا 1980

الوضع العائلي: متزوج

الإقامة: حلب /أصله من عفرين

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/16

فريدة رشيد أحمد
الأم:زينب

مواليد: جولاقلي 1968

العمل: ربة منزل

الوضع العائلي: متزوجة

الإقامة: حلب /شيخ مقصود

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/16

جلال كمال موسى
الأم: فاطمة

مواليد: 1990

الوضع العائلي: عازب

الإقامة: حلب

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/16

كيفارا حميد مصطفى
الأم: حبيبة

مواليد: 1986

العمل: طالب

الوضع العائلي: عازب

الإقامة: حلب

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/16 أمام الأمن السياسي بعفرين

حسين حميكه معسو
استشهد تحت التعذيب في 2004/4/6

أحمد معمو كنجو
مواليد: رأس العين 1974

استشهد تحت التعذيب في 2004/8/1

أحمد حسين حسين
مواليد: ديريك 1968

العمل: طيان

الإقامة: حسكة، أصله من قرية كر كندال

تاريخ الاستشهاد: استشهد تحت التعذيب في 2004/8/2

خيري برجس جندو
مواليد: عامودا/ قزل جوخ 1984

كان في الخدمة العسكرية واستشهد في 2004/3/27 في قطعته العسكرية تحت التعذيب، ودفن في مقبرة قزل جوخ

بديع جلو دلف
مواليد: قزل جوخ

كان في الخدمة العسكرية واستشهد في 2004/8/11 في قطعته العسكرية تحت التعذيب.

ضياء الدين نوري نصر الدين
من قرية معشوق/ تربه سبي، يحمل شهادة جامعية، وكان في الخدمة العسكري، استشهد تحت التعذيب في 2004/5/15 ودفن في مقبرة معشوق.

قاسم محمد حامد
مواليد: كلهي 1980

العمل: حامل شهادة معهد صناعي وكان في الخدمة العسكرية برتبة رقيب، وقد استشهد تحت التعذيب في 2004/6/15 ودفن في مقبرة قريته كلهي.

حنان بكر ديكو
مواليد عفرين استشهد تحت التعذيب

حسين خليل حسن
مواليد عامودا، عسكري استشهد تحت التعذيب

مراسيم جمهورية أم فرامانات سلطانية ...!؟

ضحكت كثيراً و أنا أتابع خطاب القسم الذي ألقاه - ملك - الجمهورية العربية السورية (بشار الأسد) في تشبثه الأخير بدفة النظام السوري و هو يقول (نعلم أن العديد من المراسيم الجمهورية تصدر و لا تنفذ ...) موضحاً أنها تحتاج لعملية تنفيذ مرحلية لكن مع المتتبع لهذه المراسيم يعلم يقيناً أنها مجرد حبر على ورق كونها تفتقر إلى الآلية الملائمة للوضع السوري اجتماعياً و اقتصادياً و سياسياً لكن و في مفارقة واضحة نلاحظ أن المراسيم التي من شأنها النيل من كرامة المواطن السوري و زعزعة استقرار البلاد و الموجهة بشكل واضح صوب المناطق الكوردية تأخذ طريقها للتنفيذ بشكل سريع و قد سببت هذه المراسيم شللاً للحركة الاقتصادية و الاجتماعية الكوردية فالمرسوم القاضي برفع سعر المحروقات (مادة المازوت على وجه الخصوص) في وقت حرج من الموسم الزراعي الشتوي المنصرم (2007 - 2008) و المعروف بشح أمطاره و شدة الجفاف التي ضربت المنطقة (الجزيرة السورية على وجه الخصوص) رغم اعتماد الفلاحين الكورد على مواردهم الخاصة و الذاتية أملاً في انقاذ ما تبقى من هذه المحاصيل تزامناً مع بداية لموسم الصيفي المعتمد سلفاً على السقاية بالمحركات من مياه الآبار في غياب الري الحديث الذي يدفع الفلاحون رسومه دون جدوى كونه متوقف ...
احتج الفلاحون و قدموا شكواهم للمسؤولين لكن هيهات لا حياة لمن تناديهم لم يأبه النظام الموقر بشكواهم و صرخة

مواسمهم المحتضرة علماً أن هذا النظام الفاسد كان قد عقد صفقات متعددة مع عدة دول بقصد تصدير مادة القمح التي لم يبقي منها شيئاً وفقاً لهذه الاتفاقيات فحدثت أزمة خانقة لمادة الطحين التي كانت هي لأخرى تصدر إلى الخارج عبر السوق السوداء فحدثت العديد من حالات الشغب على أبواب الأفران انتهت بالعديد من الإصابات بين صفوف المواطنين الجائعين ..

لم يكتفي النظام السوري بتوجيه هذه الضربة إلى المواطن الكوردي في سوريا الاستبداد و التي لا يزال المواطنون يدفعون ثمنها هجراً لمناطقهم صوب مراكز المدن الرئيسية في دمشق و حلب و حمص و غيرها لدرجة فراغ المنطقة من اليد العاملة و بالتالي ألقت بأعباء إضافية على كاهل المجتمع الكوردي حيث سببت خللاً في البنية الاجتماعية كتشرد الأطفال في غياب رب الأسرة و عزوف الفئة الشابة عن الزواج مما أدى إلى حالات من الفوضى الأخلاقية و انتشار البطالة المستفحلة أصلاً فعملت أجهزة الاستخبارات بالتعاون مع عناصر حزب البعث التجسسية على اختلاق تقارير كاذبة تفيد بأن حكومة إقليم كوردستان و أكراد المهجر تقدم مساعدات مادية إلى أكراد سورية بغية رفع مستوى المعيشة و تطوير المنطقة الكوردية اقتصادياً مستغلين الحركة لعمرانية التي شهدتها المنطقة الكوردية في السنوات الأخيرة كدليل على افتراءهم و دجلهم ... و لنفرض جدلاً يا سيادة الرئيس بشار الأسد أن تقارير جواسيسك صحيحة ما الضير لو تطورت المنطقة و ارتفع مستوى المعيشة لمواطنيك دون أن تتكلف حكومتهم بهذا الواجب ما الضرر الذي قد تسببه رفاهية المواطن الكوردي لك و لحاشيتك التي لم تبقي شيئاً من الموارد السورية و لم تستولي عليه كي تصدر مرسومك الجائر ذو الرقم (49) القاضي بمنع التملك في المنطقة الكوردية كونكم اعتبرتم فيه أن محافظة الحسكة منطقة حدودية و ايقاف كافة المعاملات القاضية بالبيع و شراء العقارات مما أدى إلى توقف الحركة العمرانية و أصيبت المنطقة بالشلل التام
طبعاً هذا المرسوم ليس بالمرسوم الجديد لأنه استمرار لنهج الحزام العربي الذي أسس له عراب الشوفينية العربية (محمد طلب هلال المقبور) و نفذه الأسد الأب
إن هكذا مراسيم لهي إجحاف بحق الإنسان في العيش الكريم و هي وصمة عار أخرى تضاف إلى السجل البعثي الشوفيني وليد قمع البشر و تهجيرهم و تغيير ديمغرافية المنطقة و التي عجز أسلاف نظام الأسد الابن عن تحقيقه و ما التظاهرة الأخيرة التي قام بها الكورد في العاصمة السورية دمشق معقل الاستبداد إلا خير دليل على إرادة هذا الشعب في الحياة و رفض لمراسيم لقهر و الحرمان و الخارقة لكل الأعراف و القوانين الدولية و ما الاعتقالات الأخيرة التي حدثت و الملاحقات التي عقبتها إلا برهان واضح على عجز النظام السوري و فشله الذريع في اللحاق بركب الحضارة و التغيير الديمقراطي و تشبثه الواضح بالماضي الأسود و الذي لم يعد له مكان بين النظم الإنسانية و الحضارية .[1]

خصائص السجل

الكتاب:	تأريخ
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | www.ahewar.org
کاتی تۆمارکردن: 2023/10/2 12:20:23 PM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 158
دورُ جمعيّةِ الاتّحادِ والتّرقيّ في ترسيخ القوميّةِ البدائيّةِ في الشّرقِ الأوسطِ
https://www.kurdipedia.org/?q=20221125184640447655

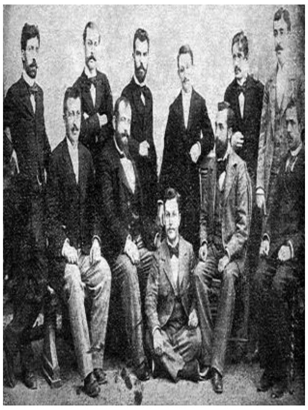

صلاح الدّين مُسلِم

بدأ القرن العشرون بحروب في العالم بأسره، ولم تنطفئ نيرانها إلّا بعد أن رُسِمت الحدود بالدِّماء، وبعد أن تقدّست تلك الحدود وصارت تقترب من الألوهيّة، ففكرة الوطن المحدّد بسياج باتت الشغل الشاغل لمنظّري الحروب وتجّارها، وصارت الشُّعوب تحتار في أمر هذه الدُّول التي لا تَشبع من الدّماء.

كان الشَّرق الأوسط أيضاً ضحيّة فكرة الدَّولة القوميّة التي ابتدعتها الحداثة الرَّأسماليّة لتضع أركانها، وتثبّت وجودها، فاندلعت الحروب في العراق وسوريّا وأفغانستان وإسرائيل – فلسطين، وتركيّا، وإيران، ومصر وغيرها من دول الشَّرق الأوسط، وعقدت المؤتمرات ووعود إنشاء دول، وإزالة شعوب، لتُقام، وعلى مَرِّ التّاريخ، تحالفاتٌ ضُدَّ إرادة الشُّعوب، وتَمَّ إضفاء الطابع الميثولوجيّ والتأليهيّ لرموز القوميّة، فصار القادة آلهة القرن العشرين؛ أمثال مصطفى كمال أتاتورك، وجمال عبد النّاصر وصدّام حُسين وغيرهم من المنادين بألوهيّة اللّغة والعرق والدَّولة، وصارت القوميّة الأيديولوجيّة الرّسميّة لأيّ دولة ناشئة، وصارت عُصبة الأمم حقيقةً راسخةً في توطيد نظام الدَّولة القوميّة، ولسان حال الأمم، فكأنّ هذه الدّول هي حقيقة قائمة معبِّرة عن الأمم، شاءت الأمم أم رفضت، وكأنَّها صارت قانوناً إلهيّاً.

كانت بدايات القرن العشرين حافلةً بالتغييرات الجيوسياسيّة، الفكريّة، السِّياسيّة والاجتماعيّة، وخاصَّةً بعد الحرب العالميّة الأولى، واتّسمت أعوام ما بعد 1918 بتسارعٍ كبيرٍ في رَسمِ معالِمِ تفتيت منطقة الشَّرق الأوسط، إضافةً إلى نشوء الفكر القوميّ، وهو الفكر الجديد المُختلَق الذي كان طارئاً على سيرورة التّاريخ الشَّرقيّ الفكريّ والاجتماعيّ والسِّياسيّ والثَّقافيّ، وهذا ما جعل المفكّرين المتأثّرين باللّيبراليّة الغربيّة وأفكار الثَّورة الفرنسيّة وخاصَّةً في مصر التي كانت في علاقات مفتوحة مع فرنسا منذ استلام مُحمَّد علي باشا الحكم في بدايات القرن التّاسع عشر.

كانت مبادئ القوميّين برّاقة في تبنّيهم أفكار الحُرّيّة والعدالة والمساواة، في شَدِّ المجتمعات إلى هذه الأفكار الطوباويّة في ظِلِّ الحكم الديكتاتوريّ للإمبراطوريّة العثمانيّة التي كانت في أوج قمعها مع استلام السُّلطان عبد الحميد الثّاني الحكم، وتغلغل جمعيّة الاتِّحاد والترقّيّ في مفاصل الدَّولة، لا سيَّما وُلاة الشَّرق الأوسط العثمانيّين المُنخرطين في صفوف هذه الجمعيّة الفاشيّة.

كان السُّلطان عبد الحميد الثّاني آخر سلطانٍ فعليٍّ للإمبراطوريّة العثمانيّة، لأنَّ من تلاهُ كان مُجرّداً من القوَّة السِّياسيّة. وقد تميَّزَ العهد الحميديّ بالمجازر الدَّمويّة حيث ارتكبت المذابح الأرمنيّة، من جهة، وازدادت المطامع الصهيونيّة بأرض فلسطين، من جهة أخرى.

لقد تحوَّلَ نظام الحكم في الدَّولة العثمانيّة من المَلكيّ المُطلق إلى المَلكيّ الدُّستوريّ، وأُعيد العمل بالدُّستور العُثمانيّ سنة 1908م، فسيطر حزب الاتِّحاد والترقّيّ على أغلب مقاعد البرلمان، وكان لصعود هذا الحزب الفاشي تأثيرٌ كبيرٌ على فشل الدَّولة العثمانيّة، وانهيارها، بسبب رفضه لتطلّعات جميع الشُّعوب غير التُّركيّة، وكذلك رفض معظم الشَّعب التُّركيّ المُسلم هذه اللُّغة القوميّة الفاشيّة الجديدة، تلك اللّيبراليّة الغربيّة الغريبة عن النَّمط الشَّرقيّ الذي كان سائداً في الإمبراطوريّة العثمانيّة.

كانت تصرُّفات الوالي المنتمي لحزب الاتِّحاد والترقّي؛ جمال باشا السفّاح غريبةً وشاذَّةً وغير متداولة عندما كان والياً على العراق، وقد دامت ولايته لبغداد حوالي سنة تقريباً، وكان لا يهتمُّ بالمظاهر الدّينيّة، فكان يحضر الحفلات الرّاقصة التي كانت تقيمها الجالية الأوروبيّة التي كانت تسكن بغداد حينها، فلم يكن المجتمع الشَّرقيّ آنذاك قد ألِفَ هذا الأمر من قبل في زمن أيّ والٍ عثمانيٍّ سابقٍ.

بَقِيَ النِّظام الملكيّ الدّستوريّ، حتّى انهارت الدَّولة العثمانيّة بعد عشر سنوات، إثر مشاركتها في الحرب العالميّة الأولى إلى جانب الإمبراطوريّة الألمانيّة التي خسرت الحرب، وخسر العثمانيّون معها.

استسلمت السَّلطنة العثمانيّة لِلحُلفاء سنة 1918م، وانتهت الدَّولة العثمانيّة بصفتها السِّياسيّة بتاريخ 1 نوفمبر/ تشرين الثّاني سنة 1922م، وأزيلت بوصفها دولة قائمة بحكم القانون في 24 يوليو/ تمّوز سنة 1923م، بعد توقيعها على معاهدة لوزان، وزالت نهائيّاً في 29 أكتوبر/ تشرين الأوّل من نفس السَّنة عند قيام الجمهوريّة التُّركيّة، التي تعتبر حاليّاً الوريث الشَّرعيّ للدَّولة العثمانيّة، فبدأت الحقبة الجديدة للإمبراطوريّة العثمانيّة، مع ترسيخ بُنية الدَّولة عبر سيول من الدِّماء والمجازر، من خلال تطعيم هذا الشَّرق بهذا اللَّون

الجديد الغريب عن تاريخه، وما زالت إلى هذه اللّحظة تعيش الشُّعوب في تركيّا في أزمات وقضايا مستعصيّة، والحَلُ الوحيد الذي تنتهجه الدَّولة التُّركيّة هي سياسة القمع والقتل والمؤامرات والدَّسائس والمناورات والكذب والنِّفاق.
في الذِّكرى المئة للثَّورة الفرنسيّة عام 1889؛ شُكِّلت جمعيّة سُرّيّة سمّيت "جمعيّة الاتِّحاد والترقيّ" على أيدي طلّاب المدرسة الحربيّة والمدرسة الطبيّة العسكريّة وكان هدفها الوحيد هو عزل السُّلطان عبد الحميد الثّاني، وإعادة الحياة الدّستوريّة للدّولة، وكان وراء التشكيل ماسونيٌّ ألبانيٌّ يدعى "إبراهيم تيمو" أو "أدهم"، كما يدعى أحياناً. أخذت أفكار هذه الجمعية تنتشر بين طلّاب المدارس العُليا في العاصمة، وانتشرت خارج البلاد بين المنفيّين الأتراك في باريس وجنيف والقاهرة، وأصدرت مجلة "عثمانلي" في جنيف لبَثِّ أفكارها والترويج لها.
أخذت الحركة تتطوَّر بشكل سريع داخل الدَّولة وخارجها، فقامت الدّول الأوروبيّة والمنظَّمات الماسونيّة واليهوديّة باحتضانها، وفق رأي بعض المؤرِّخين. في ذاك التَّوقيت؛ بدأ الصهاينة بالتحرّك لخلع السُّلطان عبد الحميد، وكان للسَّفارات الخارجيّة الدَّور الأكبر في دخول الصحف والمنشورات المعادية للسُّلطان داخل صفوف ومؤسَّسات الدَّولة وتوزَّع على التشكيلات الدّاخليّة بسُرّيّة.
اكتُشِفت هذه الجماعة في 1897، فتَمَّ نفي الكثير من أعضائها وفَرَّ بعضهم إلى باريس، فأرسل السُّلطان مدير الأمن العام الفريق الأوّل "أحمد جلال الدّين باشا" لاستمالتهم للعودة، فأقنع أكثرهم ومنحهم مناصب كبيرة في الدَّولة، إلا أنَّ "أحمد رضا بك" أصَرَّ على البقاء في باريس مع حفنة من مؤيّديه، ولم يترك السُّلطان المحاولة في استمالة هؤلاء، فأمر سفرائه في الدّول الأجنبيّة بالضغط على الحكومات التي تساعد المنظَّمة، وأرسل أناساً لها بهدف عمل الانقسامات الدّاخليّة بين صفوفها. انضَمَّ "داماد محمود جلال الدّين باشا" صهر السُّلطان هو وابنيه "صباح الدّين" (الذي أشيع اسمه لاحقاً بلقب "السُّلطان الأحمر" الذي قاتل الأرمن مع السُّلطان عبد الحميد وسَرَّب المعلومات للصحافة الأوروبيّة مع ابنه "لطف الله" .[1]
انتشرت الجمعيّة في ولايات الدَّولة، منها مصر التي كانت بريطانيا قد احتلّتها في وقت سابق، وأصبحت ملاذاً لأفرادها الهاربين. إلا أنَّ مدينة "سالونيك"، الموجودة في اليونان الآن، ظَلَّت المركز الأساسيّ لنشاطات الجمعيّة السِّياسيّة والعسكريّة. أثارت شعارات الاتِّحاديّين عن "الحُرّيّة، العدالة، والمساواة" بعض الجماعات العربيّة وساعدتهم على قلب نظام الحكم. فما بين 4 إلى 9 فبراير/ شباط 1902 م أقيم في مدينة باريس "مؤتمر العثمانيّين الأحرار"، وحضره جميع المناهضين ضُدَّ حكم عبد الحميد وعلى رأسهم جمعيّة الاتِّحاد والترقيّ. خلال تلك الأيّام اتّخذوا العديد من القرارات، أبرزها: تقسيم الإمبراطوريّة إلى حكومات مستقلّة استقلالاً ذاتياً وعلى أساس قوميّ. رفض "أحمد رضا بك" هذه الفكرة، إلا أنَّ الأغلبيّة أيَّدت القرار، كما رفض "أحمد رضا بك" رئيس المؤتمر و"علي حيدر بك بن مدحت باشا" قرارات المؤتمر ولم يوقِّعا عليها. بعد ذلك انقسمت المعارضة، وقرَّرَ الاتِّحاديّون العمل وحدهم في "مقدونيا" والحصول على تأييد الجيش الثالث المرابط هناك. ترك هؤلاء باريس كونها مركزهم السّابق، وأسَّسوا مركزاً صغيراً في "سالونيك"، وتبعته شعبة في "مناسطر"، ومع مرور الوقت انضَمَّ الكثير من المدنيّين للجمعيّة، وتبعهم أشخاص ذوي مراكز عليا.
لقد أدّى سقوط الدَّولة العُثمانيّة إلى ولادة مُعظم دُول الشَّرق الأوسط المُعاصرة، بعد أن اقتسمت المملكة المتّحدة وفرنسا التَّرِكَة العُثمانيّة في العراق وبلاد الشّام، بعد أن انتزعت منها سابقاً مصر وبلاد المغرب.[2]
كان الحاكم الفعليّ للإمبراطوريّة العثمانيّة هو حزب الاتِّحاد والتَّرقيّ الفاشي، فقد سيطر على الحكم عام 1908، فبدأ العثمانيّون حينها بارتكاب مجازرهم ضُدَّ الأرمن. ومع اندلاع الحرب العالميّة الأولى، وتحديداً في إبريل/ نيسان 1915 بدأت المجازر الأرمنيّة، وضُدَّ الآشوريّين والسُّريان والكلدان، وقُدِّرَ عدد القتلى الأرمن بمليون ونصف وعدد القتلى السُّريان والآشور بنصف مليون.
ويذكر الكاتب العفرينيّ "عبد الله قره مان" في كتابه "وطن الشَّمس": "كانت النُّواة الأولى لجمعيّة الاتِّحاد والتَّرقيّ مجموعة بيروقراطيّة تركيّة موالية لألمانيا، وقد تحالفت مع عدد من المستثمرين اليهود وشكّلت جمعيّة الاتِّحاد والتَّرقيّ، حيث كان معظم مؤسِّسي الاتِّحاد والتَّرقيّ ينحدرون من أصول مختلفة غير تركيّة، ويعيشون تحت سُلطة الدَّولة العثمانية،

أمثال: مُحمَّد رشيد بك (شركسي)، إبراهيم تمّو (ألباني)، إسحق سكوتي (كُرديّ – آمدي)، عبد الله جودت (كُرديّ – ملطي)، علي حسين زادة (آزري)"[3]
لقد كانت وعود جمعيّة الاتّحاد والتَّرقيّ برّاقة كما هي عادة التيّارات القوميّة البدائيّة، في تبنّي شعارات الثَّورة الفرنسيّة، ما لفت الانتباه إلى أنَّ شعارات القوميّين متشابهة، وكُلّها مستمدَّة من مصدر واحد ألا وهو الثَّورة الفرنسية، (الحُرّيّة، العدالة، والمساواة)، وهي أيديولوجيّة مُستمدَّة من حركة التَّنوير الأوروبيّ، وقد رفع أغلب رجال النَّهضة شعارات الثَّورة الفرنسيّة، كما تأثَّروا تأثراً بالغاً بفلاسفة عصر التَّنوير الأوروبيّ. فقد عارضت جمعيّة الاتّحاد والترقيّ السُّلطة المركزيّة للدَّولة العثمانية، وهذا ما أثّر على حركة التَّنوير العربيّة، فقد عارضت هي أيضاً المركزيّة، ولعلَّ كتاب "طبائع الاستبداد ومصارع الاستعباد"، للكاتب "عبد الرَّحمن الكواكبيّ"، أهَمّ كتاب سياسيّ – اجتماعيّ معارِض، تمّ تأليفه في تلك المرحلة.
رفض مصطفى كمال أتاتورك والجمعيّة الوطنيّة بنود معاهدة "سيفر"، التي تنصّ في إحدى بنودها على قيام حكومة كُرديّة في الولايات الشَّرقيّة والجنوبيّة، إذ طالبت أكثريّة الكُرد بها بعد سنة من المعاهدة، وكان هناك بند آخر يقول بتشكيل لجان تحقيق في جرائم القتل والتَّهجير.[4]
بالمقابل تسلَّم "ونستون تشرشل" رئاسة مؤتمر القاهرة عام 1921، وكان حينها وزير دولة لشؤون المستعمرات، وكانت الغاية من المؤتمر مناقشة مستقبل العراق ومستقبل العرب والكُرد وإقامة دولة لليهود، ومحاولة تخفيف الإنفاق على المستعمرات البريطانيّة في الشَّرق الأوسط، ورسم سياسة لشعوب الشَّرق الأوسط من خلال تطعيمها بالأفكار القوميّة، وترسيخ الدَّولة القوميّة، وتحويل الاستعمار القديم إلى شكل جديد أقلَّ كُلفةً من الاستعمار المباشر.
لقد لخّص "ونستون تشرشل" النِّقاش حول الكُرد في المؤتمر بقوله: "إنّ حكومة عربيّة في المستقبل العراقيّ، ومن ورائها جيش عربيّ، ستتجاهل طموحات وأماني الشَّعب الكُرديّ وستضطّهده كأقلّيّة؛ إن لم يُتَحْ للشَّعب الكُرديّ المجال ليحكموا أنفسهم بأنفسهم، وإذا صيرَ إلى إلحاقهم بالدَّولة العربيّة الجديدة (العراق)؛ فإنَّ أيَّ أميرٍ شريفيٍّ مهما بدا ديمقراطيّاً ومتّسماً بروح الحياد، وما إن يَجِدْ نفسه أصبح في موضع قوَّة؛ ليس ببعيدٍ أن يقف في سبيل الطموح القوميّ للشَّعب الكُرديّ ومصالح الكُرد كأقلّيّة عنصريّةً، ولذلك يبدو ألّا سبيل توفيقيّاً للمصلحة البريطانيّة إلّا لإقامة دولة كُرديّة مستقلّة عازلة بين العراق الجديد وتركيّا الحديثة".[5]
لقد استتبَّ الحكم لجمعيّة الاتّحاد والتَّرقيّ ومصطفى كمال أتاتورك وحزبه الفاشي الدّيكتاتوريّ بإلغاء السَّلطنة العثمانيّة عام 1922 وإعلان الجمهوريّة عام 1923 وإلغاء الخلافة الإسلاميّة عام 1924، "فكانت الأنظمة السِّياسيّة التي تألّفت في أوروبا بعد الحرب العالميّة الأولى نتيجة الزَّعامة الفرديّة هي حكومة الحزب الواحد ووحدة الدَّولة والحزب، وقد أصبحت تلك النَّماذج الأوروبيّة المثال الذي احتذت به الحركة الكماليّة حتّى نهاية الحرب العالميّة الثانية".[6]
وللمفكّر الثّائر عبد الله أوج آلان رأي آخر في مصطفى كمال أتاتورك، فيراه ضحيّة هذه التَّحالفات، وكانت القيادة الفعليّة بيد يهود "الدونما"، والصَّهاينة والبريطانيّين، و"عصمت إينونو"، و"فوزي جاقماق" وغيرهم من قيادات جمعيّة الاتِّحاد والترقيّ الذين أضفوا الطابع الميثولوجيّ على "مصطفى كمال"، وجعلوه إلهاً، رفعوه إلى السَّماء ليمارسوا دورهم في ترسيخ القوميّة الفاشيّة، فيقول في هذا الصدد: "فالحملةُ التي قادَها مصطفى كمال باشا في ظلِّ هذه الظروف، كانت مثيرةً وبالغةَ الأهميّةِ في آنٍ معاً. إذ من المعلومِ أنَّه أُقصِيَ من قِبَلِ كوادرِ السُّلطةِ الاتِّحاديّين. ومن العسيرِ كونُه مُوالياً للإنكليز، بسببِ وضعِه المُتمرِّد. بالتّالي، فوضعُه أَشبَهُ بحالِ "روبسبيير" أكثر منه بنابليون في الثَّورةِ الفرنسيّة.. وكان مصطفى كمال قد تحدَّثَ في الاجتماعِ الصحفيِّ الذي عقدَه في "إزميت" مطلعَ عامِ 1924 عن أوسعِ آفاقِ "الاستقلالِ الذّاتيّ"، أي عن شبهِ الاستقلالِ الدّيمقراطيّ غيرِ المستندِ إلى الحدود، كنموذجِ حلٍّ معنيٍّ بالكُرد. لكن، وفي الفترةِ التي شهدَت الوفاقَ مع الإنكليزِ ضمن نطاقِ الميثاقِ المليِّ حول كردستان العراقِ الرّاهنة، بدأ خطوُ الخطواتِ على سياقِ أخطرِ المؤامراتِ المُستهدِفةِ للكُرد. وثنائيّةُ "إمّا الجمهورية أو الموصل وكركوك"، التي فرضَها الإنكليزُ على رئاسةِ مصطفى كمال؛ إنَّما كانت تُشَكِّلُ المبادرةَ السِّياسيّة الكامنةَ وراء تلك المؤامرة".[7]
وبالنِّسبة للشَّعب الكرديّ؛ فقد كان ضحّيّة ترسيخ هذه السِّياسات الإقصائيّة للهيمنة

البريطانيّة واليهوديّة والتّحالف مع رموز القوميّة البرجوازيّة المحلّيّة التي ارتأت مصالحها ومنافعها الشّخصيّة في ترسيخ مبادئ الإبادة والصهر والتّطهير العرقيّ، وفرض نظام الدّولة القوميّة المتحالفة مع الرّأسماليّة العالميّة، والتي تجعل من الدّول القوميّة حقيقةً راسخةً كلّ الرُّسوخ.

وكان الشّعب الكرديّ ضحّيّة وساطته بين الدّول والمجتمعات، وَصِلَة الوصل ما بين مجتمعات المنطقة، حيث يخبرنا التّاريخ والحاضر بوجود علاقات مجتمعيّة مترسّخة ما بين الشّعب الكُرديّ والشُّعوب "العربيّة، التُّركيّة، الفارسيّة، الأرمنيّة، السُّريانيّة"، فإقصاء الكُرد عن السّاحة السّياسيّة يعني ضرب العلاقات المجتمعيّة، وتشتيتها، لسهولة السّيطرة على تلك المجتمعات والشّعوب، كما أنّها تُرسِّخ مبادئ المواطنة الصارمة. ويقول المفكّر عبد الله أوجه آلان في هذا الصدد: "إنَّ الحِراكَ الكُرديَّ القائمَ في الفترةِ ما بين عامَي 1925 و1940، والذي سُعِيَ إلى الحُكمِ عليه ووصمِه بالتمرُّدِ الرَّجعيِّ على نظامِ الجمهوريّة؛ هو حِراكٌ يهدفُ من حيث المضمونِ إلى الحفاظِ على الوجودِ الذّاتيِّ في وجهِ الفاشيةِ التُّركيّةِ البيضاء، وإلى التصدّي لحملةِ تصفيةِ الهُويّةِ الكُرديّة. فالكُردُ كشَعبٍ كانوا قد ساهموا من الصميمِ في حربِ التَّحريرِ الوطنيّةِ وفي تشييدِ صرحِ الجمهوريّةِ، على حدٍّ سواء. وكونُهم ساهموا كعناصر أصليّين، هو أمرٌ منصوصٌ عليه في وثائقِ جميعِ الاجتماعاتِ المُهمَّة، ومعاهدةِ "أماسيا"، ووثائقِ مؤتمرَي "أرزروم وسيواس"، والعديدِ من قوانينِ البرلمانِ التُّركيّ، بل وحتّى في دستورِ تركيّا الأساسيِّ لعامِ 1921. فما يُشَكِّلُه التحرُّرُ الوطنيُّ بالنسبةِ للشّعبِ التُّركيّ، إنّما يحملُ معانيَ مشابهةٍ بالنِّسبةِ للشّعبِ الكُرديِّ أيضاً. حيث لَم تُؤَسَّسْ الجمهوريّةُ باعتبارِها جمهوريّةَ الأثنيّةِ التُّركيّةِ الخالصة، بل كانت شُيِّدَت اعتماداً على البنى الأثنيّةِ التعدّديّةِ وفي مقدِّمَتِها الكُرد، وكانت أُضفِيَت عليها مثلُ هذه المعاني. علاوةً على أنَّ هُويَّةَ الكادحين وهُويَّةَ الأمَّةِ الإسلاميّةِ كانتا تُعتَبَران هُويّتَين مؤسِّستَين. هذا وكان الدَّعمُ السّوفييتيُّ علنيّاً. لكن، وعندما تَمَّ تبنّي التيّارِ التُّركيّاتيِّ للتّقاليد الاتّحاديّة، والذي يرتكزُ إلى مفهومِ الأثنيّةِ الواحدةِ كأيديولوجيّةٍ رسميّة؛ أُقصِيَت جميعُ العناصرِ الأخرى كأمرٍ لا مهرب منه. وأدَّت أبسطُ مطالبةٍ لهم بحقوقِهم إلى الإبادة".[8]

ويمكننا إنهاء هذه المقالة بقول للمفكّر الثّائر عبد الله أوجه آلان: "لقد كانت ثوراتُ الأمّةِ الدّيمقراطيّةِ المتناميةُ في بلادِ الأناضولِ وميزوبوتاميا فيما بين عامَي 1919 – 1922 ثمرةً من ثمارِ نضالِ الشُّعوبِ بالفعل. وتحالفُ الشُّعوبِ هو الذي كان كَلَّلَ تلك الثَّوراتِ بالنَّصرِ المؤزَّر. وكافَّةُ التَّصريحاتِ التي أدلى بها حينذاك قائدُ هذه الثّوراتِ مصطفى كمال، إنّما تُشيدُ بهذه الحقيقة. لقد كان الشّعبان التُّركيّ والكُرديُّ يُشَكِّلان العنصرَين الأصليَّين المُكَوِّنَين للثَّورةِ الوطنيّة. وعلى الصعيدَين الأيديولوجيِّ والسياسيِّ أيضاً، كانت التيّاراتُ التُّركيّةُ والكُرديّةُ واليهوديّةُ (حركة الدونما) والشركسيّةُ الوطنيّةُ من جهة، والتيّارات القوميّةُ الإسلاميّةُ والشّيوعيّةُ من الجهةِ الأخرى ضمن تحالفٍ فيما بينها. بالتّالي، فالنَّصرُ المُحرَزُ بهذا التَّحالف، كان عبارة عن ثورةٍ وطنيّةٍ ديمقراطيّةٍ ضُدَّ الإمبرياليّةِ وأزلامِها المتواطئين معها".[9]

[1] ويكيبيديا – الموسوعة الحرّة – بتصرّف

[2] المصدر السابق

[3] وطن الشمس – تاريخ كردستان بين سنوات (1847 -1947) – الكاتب: عبد الله خليل قره مان – دار شلير – القامشلي – الطبعة الثانية 2020

[4] موقف التيار الإسلاميّ والتيّار العلماني في تركيا من القضيّة الكرديّة – د. وليد رضوان – دار النهج – حلب – الطبعة الأولى 2008

[5] القضيّة الكرديّة في مؤتمر القاهرة 1921 (الإشكاليّة والأبعاد) – الكاتب: سيهانوك ديبو – دار شلير – القامشلي – الطبعة الثانية 2021 – الصفحة 124

[6] أكراد تركيا – الكاتب: د. إبراهيم الداقوقي – دار المدى – بيروت – الطبعة الأولى 2003 – الصفحة 186

[7] مانيفستو الحضارة الديمقراطيّة – الجزء الخامس – الكاتب: عبد الله أوجه آلان – ترجمة: زاخو شيار – مطبعة آزادي – القامشلي – نيسان 2013الصفحة 451

[8] المصدر السابق – الصفحة 274

[9] المصدر السابق – الصفحة 508
[1]

خصائص السجل

الكتاب:	بحث
الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	مقالات ومقابلات
الكتاب:	أجتماعي
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | موقع 2022-11-25 -/https://alawset.info
کاتی تۆمارکردن: 2022/25/11 6:46:40 PM
ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 159

99 سنة على معاهدة الغدر

https://www.kurdipedia.org/?q=20220724211842424636

يصادف اليوم مرور 99 سنة على معاهدة لوزان، وهي معاهدة وقعت في مدينة لوزان السويسرية بين القوى المنتصرة في الحرب العالمية الأولى، والمتصارعة على تقاسم تركة الإمبراطورية العثمانية المهزومة. عرف الاتفاق رسمياً بمعاهدة حل معضلات الشرق الأوسط، اذ جرت مفاوضات صعبة وطويلة في الفترة الواقعة بين
(01-11- 1922 وحتى 24 –07- 1923)، جرت المفاوضات بين الإمبراطورية العثمانية من جهة وكل من الدول التالية من الجهة الأخرى: (بريطانيا العظمى، فرنسا، إيطاليا، اليونان، رومانيا، صربيا، كرواتيا).
تم المناقشة والاتفاق على 143 بند درجت في نص المعاهدة، لا يتطرق ولا بند واحدة منها الى المسألة الكوردية. هذا وقد ترأس الوفد التركي الشخصية السياسية توأم أتاتورك الفكري ذات الأصول الكوردية المقبور عصمت اينونو.
لقد كان مؤتمر لوزان أحد أطول المفاوضات الأخيرة بين الدولة العثمانية والدول التي تختلف معها على قضايا عديدة: كترسيم الحدود والتبادل السكاني، فضلاً عن قضايا سياسية وكولونيالية مشتركة...
وكنتيجة مختزلة، يمكن اعتبار أن أهم وأخطر مخرجات هذه المعاهدة انصب على وضع نهاية لنتائج الحرب العالمية الأولى، وطي صفحة مؤتمر السلام الذي عقد في الضاحية الباريسية سيفر، الذي اختتمت أيضاً بمعاهدة تنهي عملياً السلطنة العثمانية وتشرعن عملية تفككها وتوارثها بين الشعوب المنضوية تحت لواءها. وكانت خاتمة مفاوضات سيفر يوم (10 -08 -1920).
لقد تم بموجب معاهدة لوزان القفز فوق مقترح اجراء انتخابات حول حق تقرير المصير السياسي لكوردستان العثمانية بناء على اتفاقية سيفر. لذلك انتصرت تركيا من هذه الزاوية بشكل حاسم وتم دفن مشروع استقلال كوردستان والانتقال الى مشاريع فرعية لتقسيم كوردستان وإزالة ثقافة شعب كوردستان وطمس هويته.
من حيث الجوهر شكلت معاهدة لوزان أحد أهم المحطات القبيحة للتسوية السياسية وتقاسم النفوذ في الشرق الأوسط، والتي تم بموجبها التمهيد لبناء (جمهورية تركيا) بحدودها الراهنة، وجعلها دولة قابلة للحياة، بعد ان اختزلت السلطنة العثمانية في ثلاث ولايات داخلية من اناضول الغربية. لكن القوى الأوربية المنتصرة توافقت مع تركيا وبالتنسيق - بصيغة ما - مع روسيا السوفيتية على تأمين مصالح كل الدول الموقعة على المعاهدة، في ظل غياب تام لممثلي كوردستان وأرمينيا والبلاد العربية. لقد مهدت معاهدة لوزان لصعود كمال أتاتورك، وساهمت في التأسيس للكمالية (العلمانية) وتم تنصيب جمهورية ذات طابع قومي عنصري عدواني بمساعدة أوربية، حيث كان شعارها ومازال (شعب واحد، لغة واحدة، علم

واحد). لذلك جرت بمساعدة أوربية عمليات تبادل سكاني وتغيير ديمغرافي هائلة لصالح تكثيف العنصر التركي في الأناضول.
اليوم، وبمناسبة مرور 99 سنة على توقيع هذه المعاهدة الكولونيالية الغادرة يمكن القول بموضوعية، أن كل شعوب الشرق الأوسط قد تضررت منها، وتوصيفها بإيجاز شديد:
1- معاهدة لوزان 1923 غير مشروعة ولا تمتلك الشرعية القانونية ولا الاخلاقية وقد طمست حق شعوب المنطقة وخاصة حق شعب كوردستان في تقرير مصيرها السياسي.
2- شكلت تلك المعاهدة بداية الغدر بالكورد ومهادنة لعملية تذويب لهويتهم وثقافتهم، بل ساعدت حكومة تركيا للسير على منهج سياسات الإبادة الجماعية.
3- أحد نتائج هذه المعاهدة الغادرة تنفيذ العديد من المجازر بحق مجتمعات كوردستان، كانت أحد أكبرها من نصيب الجزيرة الفراتية، فقد نفذت في عام 1925 مجزرة بحق قرويي منطقة آليان، وتم تجميع الأهالي في قرية آلا قمش. وجرت عملية قتل جماعي وحرق حوالي 1450 شخص من الرجال والنساء والأطفال مع عدد من المصاحف التي كانت في أيادي بعض السكان للحماية بالكتاب المقدس ودرء خطر القتل...واستمرت هذه المجازر واعمال العنف ضد شعبنا بصيغ مختلفة حتى يومنا هذا.
4- التأكيد على أن كل الأطراف الموقعة مع الطرف التركي على هذه المعاهدة هم شركاء ومشاركين في تلك الجرائم الموجهة ضد الإنسانية وضد شعب كوردستان بشكل خاص. وخاصة حكومات: بريطانيا وفرنسا وإيطاليا.
5- يجب المطالبة من الجهات الدولية على انهاء هذه المعاهدة والتعويض عن الأضرار التي لحقت المجتمعات والأفراد جراء تطبيقها.
لقد جرت خلال عشرة أشهر التي مهدت لمعاهدة لوزان الكثير من المفاوضات والبازارات، حصل كل طرف بموجبه على ما يريده، فقط وفقط حرم الشعب الكوردي من كامل حقوقه وتعرض لحملة إبادة طول قرن من الزمان... تظل معاهدة لوزان معاهدة الغدر والاجرام الكولونيالي، ويظل يوم التوقيع يوما للغدر بالشعب الكوردي المسالم[1].
آزاد أحمد علي
2022-07-24

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	تأريخ
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | m.ahewar.org
کاتی تۆمارکردن: PM 9:18:42 2022/24/7
ناوی تۆمارکار: شەنە ئەحمەد

بابەت: 160
سياسة التعريب نهج شوفيني وأعلى مراحل العنصرية
https://www.kurdipedia.org/?q=20230309123359473014
عوني الداوودي
أن العراق القادم الذي نطمح إليه كي يستوعبنا جميعاً كعراقيين، وبعيداً عن آلام الماضي، يحتاج إلى قدر من الصراحة والشفافية في التعامل مع واقع التكوين الأثني والديني والمذهبي للعراق، القضية الكوردية نموذجاً .
وباعتقادي إن استقراء تاريخ العقدين اللذين تلتا الحرب العالمية الأولى بعناية ودقة، ضرورة ملّحة للباحث والمتابع للقضية الكوردية خاصة والعراقية بشكل عام، كي يفهم ويستوعب مطالب الشعب الكوردي دون حساسية مفرطة نلمسها أحياناً من لدن هذا و ذاك من الكتاب والمثقفين الذين يدلون بدلوهم في الشأن العراقي، والتي بدورنا نعتقد بأنها ناتجة عن

الجهل لتاريخ الأمة الكوردية وعدم فهم الخصوصية القومية لهذا الشعب القديم والأصيل في المنطقة، ويطالب بحقوقه المغبونة في الجزء الجنوبي من وطنه الذي يعرف اليوم بكوردستان العراق .
وبرجوعنا إلى تلك الفترة من تاريخ العراق المعاصر ودراستها بحيادية دون تعصب قومي مصحوب بنزعة استعلائية، وبصوت هادئ، من الممكن وضع الأسس التي من شأنها أن تجعل المستقبل أقل ألماً ومأساة، وأكثر عدلاً واحتراماً لحقوق الإنسان، فلذا وجدت من الضروري إلقاء نظرة خاطفة وسريعة على الجانب البارز من القضية التي عرفت في تاريخ العراق ب مشكلة ولاية الموصل لتحديد مساحة كوردستان العراق من خلالها التي كانت دوماً محل خلاف بين الكورد ومطالبهم من جهة وبين الحكومات العراقية من جهة أخرى، وتسليط الضوء في ذات الوقت على المساحات التي مورست بحقها سياسة التطهير العرقي، أو ما يسمى بسياسة التعريب .
بانتهاء الحرب العالمية الأولى وعلى أثر الصراع الدائر آنذاك حول عائدية ولاية الموصل كوردستان العراق بين العراق وبريطانيا من جهة وبين تركيا من جهة أخرى، والكورد لوحدهم ضد الجبهتين. قدم الطرفان التركي والعراقي الوثائق والخرائط والإحصائيات المتنوعة لتثبيت حقوقه في هذه المنطقة للجنة عصبة الأمم المتحدة التي بُعثت للفصل في النزاع حول أحقية الأطراف المتنازعة بالولاية، التي لم يتوصل الطرفان البريطاني والتركي إلى حلها بالحوار المباشر بعد انقضاء التسعة شهور التي قرُرت في جلسات معاهدة لوزان عام 1923.
ومن الحجج التركية التي قدمتها. إن ولاية الموصل غير داخلة في العراق العربي، ولكنها جزء من الجزيرة، وإن إتفاقية سايكس بيكو فصلت بين الموصل والعراق، وفي المطالب الخاصة بكوردستان التي قدمها شريف باشا مندوب عن الكورد في عام 1919 بناء على طلب الحلفاء ذكرت الموصل منفصلة عن العراق، أما سكان ولاية الموصل فلم يعتبروا أنفسهم يوماً ما جزء من العراق. ولأجل تأييد وجهة نظرها اقتبست تعريف العراق من دائرة المعارف البريطانية ومن دائرة المعارف الفرنسية الكبرى .
ومن جهة ثانية أدعت الحكومة البريطانية أن الجيوش البريطانية احتلت جميع ميزوبوتاميا أثناء الحرب العالمية الأولى، وقد أطلق الاسم العراق على القطر الذي كان فيما مضى ميزوبوتاميا لأنه معروف جداً عند الأهالي، وقد أخذ هذا الاسم الحديث العراق من العراق العجمي و العراق العربي اللذين كانا مستعملين في أواخر القرن الحادي عشر .
بينما جاء الموقف الكوردي على لسان الشخصية الكوردية بابان زاده عزت مستنفراً من صيغة السؤال الاستفزازي الذي طرحته لجنة عصبة الأمم على ممثلي الكوردي مع أية حكومة تريدون العيش ؟ التركية أم العراقية فأجابهم : لماذا لا تسالون هل نرغب بحكومة كوردية أم لا ؟ .
وكانت التقارير والوثائق متضاربة بين الطرفين إلى حد كبير بشكل جعل لجنة العصبة أن تتخذ هي بنفسها إلى جانب دراستها لكل ماقدم من قبل الأطراف المتنازعة، بالتنقيب والبحث والاستعانة بالمكتبات والجامعات العالمية للحصول على المعلومات والخرائط التي يمكنها أن تفصل بين المتنازعين بشكل محايد. فتوصلت اللجنة فيما بعد إلى وجود ثلاث مناطق واضحة: العراق العربي، والجزيرة، وكردستان. لا يمتد العراق شمالاً أبعد من هيت تكريت أو منطقة جبل حمرين، ولم يمكن التأكد من أن جزء من الأراضي المتنازعة لم تكن يوماً ما ضمن العراق العجمي، وأكدت أنه في جميع الأدبيات الجغرافية منذ الفتح العربي حتى تحقيق اللجنة (1925) لم تعتبر ولم توصف ولم تظهر الأراضي المتنازعة يوماً كجزء من العراق، وفي الماضي لم يكن الأسم العراق مألوفاً عند سكان ولاية الموصل كأسم لبلادهم.
استمرت اللجنة في تحقيقاتها، وتوصلت في نهاية الأمر، وكما يذكر المؤرخ العراقي عبد الرزاق الحسني بهذا الصدد: أنجزت لجنة الحدود الأممية تقريرها عن الخلاف العراقي التركي حول ولاية الموصل فجاء في (113) صفحة من القطع الكبير، مع إحدى عشرة خارطة، وقد جاء في صفحة 111 من هذا التقرير ما يلي بالنص:
لو نظرنا في المسالة كلها، معتبرين في ذلك مصالح الأهلين الذين يخصهم الأمر، فمن رأي اللجنة أنه من المستحسن لاحظ كلمة مستحسن عدم تقسيم المنطقة المنازع فيها. أن اللجنة استناداً على هذه البواعث وتقديرها كل حقيقة من الحقائق التي ذكرتها، ترى أن هناك حججاً مهمة تساعد على ارتباط كل المنطقة، من جنوبي خط بروكسل بالعراق، ومن تلك الحجج خصيصاً الحجج الجغرافية والاقتصادية، والشعور، مع كل التحفظات المذكورة، على أن تراعى الشروط الآتية :
1 يجب أن تبقى المنطقة تحت انتداب عصبة الأمم لمدة 25 سنة.
2 ويجب مراعاة رغبات الأكراد فيما يخص تعيين موظفين أكراد لإدارة مملكتهم، الأمور العدلية، والتعليم في المدارس، وأن تكون اللغة الكردية، اللغة الرسمية في هذه الأمور. يستدل من خلال هذا العرض الخاطف بأن مساحة كوردستان العراق تشمل كافة الأراضي المتنازعة عليها والتي تمتد من جنوب خط بروكسل الحدود الحالية بين تركيا والعراق التي حددتها لجنة عصبة الأمم إلى حد سلسلة جبال حمرين جنوب كركوك، وأن إلحاق كوردستان الجنوبية بالعراق المشكل حديثاً كان إلحاقاً مشروطاً مراعاة رغبات الأكراد ، واستند الإنكليز أيضاً في معركتهم الدبلوماسية تلك لكسب القضية لصالحها بأن هذه الدولة الفتية أي العراق لا يمكن أن تقوم وتحافظ على ديمومتها دون الثروات المتواجدة في هذه المنطقة، وهي في ذات الوقت المستفيدة الوحيدة باعتبارها الدولة المنتدبة على العراق، ويقول عضو البرلمان البريطاني LORD AVEBUY بهذا الصدد: في ديسمبر عام 1925 اتفق الطرفان على إلحاق جنوب كوردستان بالعراق العربي، حسب اتفاقية بغداد التي وقعت بين بريطانيا وتركيا أن تلحق تلك الأراضي بالعراق، وبالرغم من أن المنطقة النفطية ضُمت إلى العراق، لكنها في حقيقة الأمر، كانت أمنية بريطانيا. وهذا يعني بالنسبة للكورد بأنهم أصبحوا ضحية النفط المتواجد في كوردستان والتي نتجت عنها

سياسة التعريب للاستحواذ على هذه الثروة، هذا من جهة ومن جهة أخرى تبين الوثائق والاتفاقيات التي قدمت، مساحة كوردستان الجنوبية وحدودها الجغرافية، كما قطعت الحكومة البريطانية والحكومة الملكية العراقية وعداً بتنفيذ الشروط الآنفة الذكر، لكن ومع مرور الزمن كان الوضع يزداد سوءاً نتيجة الممارسات العنصرية للنخبة الحاكمة الذين تخرجوا من تحت المعطف العثماني وتشربوا بمفاهيمها، التي لم تعالج الأمور المستفحلة في أرجاء الإمبراطورية بغير لغة العنف والتسلط والاستبداد، ولم تتنصل الحكومات العراقية في العهد الملكي من تعهداتها لعصبة الأمم وحسب، بل باشرت بسياسة التعريب بدءاً بمدينة كركوك وكان ذلك في عام 1935 عندما بادرت وزارة ياسين الهاشمي بجلب عشائر العبيد والجبور الرحل من أطراف ديالى وإسكانهم في الحويجة على أطراف كركوك بحجة نزاعهم مع عشيرة العزة، وتعليمهم أساليب الزراعة والاستقرار بعد فتح مشروع ري الحويجة من الزاب الصغير لهذا الغرض وتعيين المهندسين الزراعين لتعليمهم أسس ومباديء الزراعة كما أشيع في حينه، لكن الهدف الحقيقي من وراء ذلك كان استقرار تلك العشائر نهائياً في تلك الربوع.
وأعلنت الحكومة أنها بصدد بناء هذا المشروع لتوطين العشائر الرحالة، لذلك اقترح بعض الإداريين الكورد في لواء كركوك، خاصة المرحوم حامد بك جاف الذي كان يشغل منصب قائمقام جم جمال، أن يتم إسكان جزء من عشيرة جاف الرحالة الكوردية والتي كانت موجودة في قضاء كفري ومنطقة كلار في فصل الشتاء، في قسم من سهل الحويجة، لم تستجب الحكومة العراقية لاقتراحه، بل بادرت بنقله إلى قضاء آخر بعيد عن كركوك، فاضطر إلى تقديم استقالته من الوظيفة والرجوع إلى مسقط رأسه في حلبجة. ومن ناحية أخرى طبقت تلك الحكومات سياسة الإهمال وعدم الاهتمام بالمنطقة في بادئ الأمر، ومن ثم الرد على الانتفاضات الكوردية لحث الحكومة على تنفيذ وعودها، بشن الحروب واستعمال أساليب العنف ضد الثورات الكوردية ومنها ثورة برزان الأولى 1931 1932 والثانية 1943 1945 ومن ثم ثورة أيلول عام 1961 التي أجهضت على أثر إتفاقية الجزائر المخزية عام 1975 لتندلع بعد عام من ذلك التاريخ، وباندلاع حرب الخليج الثانية حرب تحرير الكويت أخذت القضية الكوردية منحى آخر إلى يومنا هذا، بحجة المحافظة على الأمن من الفوضويين والمتمردين ، فكان من الممكن في ذلك الوقت المبكر أن تتلافى الحكومات العراقية ذلك النهج العدواني بسياسة الحوار الهادئ والوفاء بالعهد والوعود التي قطعتها، والحيلولة دون استفحال الوضع وعدم الاستقرار على مدى العقود التي تلتها والتي راح ضحيتها مئات الألوف من المدنيين والعسكريين على السواء ناهيك عن الأموال الطائلة التي صرفت نتيجة سياسة الأرض المحروقة في كوردستان، وإذا أردنا تعريف سلسلة الحروب المجنونة التي شنتها تلك الحكومات على الشعب الكوردي يمكن إطلاق مصطلح الحرب الاهليه عليه بكل ما تحمله الكلمة من معاني، هذا في حالة اعتبار الكورد من قبل أولئك الحكام مواطنين عراقيين متساويين في الحقوق الواجبات كغيرهم من أبناء الشعب العراقي.
واستمرت الحالة هذه من سيء إلى أسوء، دون الاختلاف في النهج والتطبيق، واثبت التاريخ بأن الحكام الذين حلّوا محل السابقين، كانوا أشدّ مكراً، وتعسفاً وتمسكاً بالأراضي التي استولوا عليها عنوة، فكانت السياسة الثابتة لها هي تغيير الطابع الديموغرافي للمنطقة، بانتهاج سياسة التطهير العرقي من تهجير وترحيل قسري للكورد، وإحلال آخرين من العراقيين العرب من وسط وجنوب العراق محلهم بدأ بالمناطق المحاذية أو المشتركة بين القوميات التي تقطن أقصى جنوب إقليم كوردستان ومن ثم الزحف رويداً رويداً إلى القصبات والمدن الكبرى ككركوك وخانقين وتشكيل حزام أمني من العشائر العربية الموالية له على أطراف مدن كركوك وخانقين وديبكه ومخمور ومندلي وسنجار وغيرها ومن ثم جعل المناطق التي تحد هذا الحزام وعلى مساحات كبيرة مناطق عسكرية محرمة لا تطأها قدم، وتقدر الأراضي التي مورست فيها سياسة التعريب بحوالي أكثر من ثلاثين ألف كيلو متر مربع، ليس هذا وحسب بل مارست أيضاً سياسة الإبادة الجماعية ضد أبناء الشعب الكوردي والمعروفة بمجازر الأنفال التي تدخل ضمن الجرائم المنظمة لإبادة الجنس البشري والتي يحاسب عليها القانون الدولي، وهي لا تسقط بمرور الزمان، فمن النضال والصراع من أجل الحقوق المشروعة التي طالب ويطالب بها الكورد، وصل بهم الأمر في نهاية العقد الثامن من القرن العشرين بعد مجازر الأنفال التي راح ضحيتها أكثر من 180000 ألف إنسان وثمانية آلاف بارزاني وسبعة آلاف من الكورد الفيلين وضرب آخرين بالسلاح الكيماوي، إلى الصراع من أجل البقاء فقط، والحالة هذه تدفعنا حقاً للتساؤل آلاف المرات عن موقعنا ومصيرنا ووجودنا ووجود أبنائنا وأحفادنا في العراق ومستقبل المنطقة، وباعتقادي أن واحدة من المهام الكبرى التي تقع على عاتق المثقف والسياسي الكوردي هو الرجوع إلى التاريخ والخرائط المعتمدة والاتفاقيات والمواثيق الدولية ودراستها وغربلتها وإن أمكن إحيائها لتثبيت حقوق شعبه في هذا الجزء من وطنه وللحفاظ على الأقل على وجوده وعلى وجود الأجيال اللاحقة دون أن يتعرضوا إلى ما تعرض له آباؤهم وأجداهم من ظلم ومسخ لشخصيته وهويته القومية ونكران لحقوقه التاريخية على أرضٍ سكنوها منذ آلاف السنين، التي تعرف اليوم بكوردستان العراق .
فلهذا يجب علينا أن نحدد أولاً شكل ومضمون وجغرافية كوردستان العراق وتمييزها عن العراق العربي حسب المصادر التاريخية، وتقع هذه المهمة على عاتق المؤرخين والجغرافيين الكوردستانيين قبل غيرهم، ليس من أجل الانفصال وتأسيس الدولة الكوردية كما يروج له البعض للإلتفاف حول المسألة وابتلاع الحق الكوردي وتشويه سمعته كانفصالي ومشاغب يطمح في الاستيلاء على أراضي الغير، بل من أجل ضمان حقوق الكورد وحتى الآخرين الذين يعيشون معنا على هذه البقعة وضمان عدم تكرار ما جرى من قتل وتذبيح وتجاوزات تعتبر بحق من أخطر الجرائم المنظمة التي ارتكبت بحق البشرية منذ انتهاء الحرب العالمية الثانية إلى يومنا هذا.
وبرجوعنا إلى آراء المؤرخين والإسلاميين العرب نرى بأنهم ميزوا على الدوام بين العراق العربي والعراق العجمي فمثلاً يذكر:

أبن حوقل، وهو أبو القاسم محمد بن علي بن حوقل الموصلي الحوقلي، وأما العراق فإنه في الطول من حد تكريت إلى عبادان، مدينة على نحر بحر فارس. وكذلك بالنسبة للأصطخري، وهو إبراهيم بن محمد الفارسي وأما العراق فإنه في الطول من حد تكريت إلى حد عبادان على بحر فارس. وقبل الأصطخري كان البلخي أبو زيد أحمد بن سهل ورسم لنا الحدود الشمالية للعراق عند حد تكريت وتنتهي إلى عبادان. ويرى البروفيسور الدكتور خليل إسماعيل محمد، وحسب العديد من المراجع والمعاجم المعتمدة بأن الحدود الشمالية للعراق هو مرتفعات حمرين، ويضيف. لقد اعتاد الجغرافيين تقسيم العراق طبيعياً وإقليمياً إلى ثلاثة أقسام هي :

1 المنطقة الجبلية
2 السهل الرسوبي
3 الهضبة الغربية

وكانت مرتفعات حمرين (في جميع التقسيمات) هي جزء أساسياً في الحدود بين المنطقتين الجبلية والسهل الرسوبي، كما كانت في نظر طه الهاشمي حدوداً بين العراق الأعلى والعراق الأسفل.

ويذكر كتاب الابادة الجماعية في العراق حملة الأنفال ضد الشعب الكوردي والمترجم عن Middle East (MEW) watch التابعة لمنظمة الدفاع عن حقوق الإنسان بهذا الصدد : كان الكورد في العراق ضحية الجغرافية وذلك نتيجة وجود النفط بكميات هائلة في مناطقهم مما أدى إلى سيطرة حكومة بغداد على أهم مدينة كوردية وهي كركوك . ومما زاد الوضع تعقيداً هو الدور الكبير للماكنة الإعلامية للأنظمة المتعاقبة في حكم العراق بممارسة تزييف وعي الإنسان العراقي والعربي وتحريف الحقائق وتشويه تاريخ الكورد في هذه المنطقة . فالوجود الكوردي في بلاد ما بين النهرين قديم قدم هذه الأرض وهم ليسوا حالة طارئة في عراق اليوم أو شعوب غازية جاءت في القرون الأخيرة لتستقر بها، بل يعتبر الكورد من السكان الأصليين في هذه المنطقة على مر التاريخ ليس هذا وحسب بل أمتد النفوذ الكوردي في بسط سيطرته أحياناً على مناطق أوسع بكثير من مناطقه الأصلية كما حصل أبان حكم الكاشيين لبابل في حوالي 1600 قبل الميلاد، وكذلك سيطرة الكوتيين على سومر ما يقارب المائتين سنة وحول التواجد الكوردي في المنطقة يقول المحامي والمؤرخ العراقي عباس العزاوي:

وهؤلاء أي الكورد من العناصر الفعالة في العراق وكلما زادت نفوس سكان الجبال منهم مالت إلى المدن، وفي وقائع كثيرة خدموا الإسلامية وناصروها، فكانوا عضدها القوي وساعدها المكين ... وهم من أقدم سكان العراق ومن أوضح العناصر فيه، وقد برز منهم علماء وأمراء كثيرون .

إن مصطلح كوردستان العراق هو مصطلح حديث جرى تداوله في الثلث الأول من القرن العشرين، وباعتقادي هو التعبير المهذب لسياسة التعريب والوجه الآخر من العملة لذات السياسة التي مورست بحق الكورد أرضاً وشعباً، فكوردستان الجنوبية هي التسمية الصحيحة لهذه المنطقة والتي كانت متداولة قبل الحرب العالمية الآولى والعقود التي سبقتها. وبما أن الخيار الكوردي الرسمي هو العيش ضمن العراق الديمقراطي الفدرالي الموحد، فسنترك التسميات جانباً ولإعطاء الفرصة للمستقبل والتطبيق العملي لهذا الخيار أن يحكم، فلهذا سوف لا نخوض في هذا الجانب الحساس والخطير في هذه المرحلة والانعطافة الكبيرة لمجمل تاريخ العراق .

أن سياسة التعريب التي مارستها الحكومات العراقية المتعاقبة جاءت من منطلقين، الأول: هو وجود آبار النفط في المناطق الكوردستانية، والسبب الثاني: الذي جعل هؤلاء السياسيين والعسكريين أن يتبنوا هذه السياسة، هو مفهوم العروبة الذي أستخدم في غير محله مما جعل عروبة بعض الحكام الذين مروا بتاريخ العراق لا سيما نظام صدام أشبه ما يكون بالنازية والصهيونية، وأقذر.

تشرب الرعيل الأول من القوميين العرب العراقيين، بالأفكار القومية نتيجة الاضطهاد القومي في الفترات الأخيرة من عمر الإمبراطورية العثمانية ومن ثم سياسة تريك غير الترك على يد جماعة الاتحاد والترقي التركي.

وبروز ساطع الحصري في العراق بأفكاره القومية والطائفية كان عاملاً أضافياً مهد الطريق للسياسيين العراقيين في ممارسة سياسة التعريب دون الشعور بالذنب ووخز في الضمير وهو يعتبر بحق الأب الروحي والمنظر الأول للقومية العربية في العراق على أساس طائفي سني، ومن أفكاره على سبيل المثال : أن كل شعب يتكلم العربية هو شعب عربي وكل من ينتسب إلى شعب من هذه الشعوب العربية هو عربي، وأما إذا لم يعرف هو ذلك .. ولم يعتز بالعروبة.. فعلينا أن نبحث الأسباب التي تحمله على الوقوف هذا الموقف . فقد يكون ناتجاً عن جهل، فعلينا أن نعلمه الحقيقة، وقد يكون ناشئاً عن الغفلة والانخداع، فعلينا أن نوقظه ونهديه سواء السبيل، وقد يكون ناتجاً عن فرط الأنانية، فيجب علينا أن نعمل للحدّ من أنانيته، أنه عربي على حال ، عربي فاقد الوعي والشعور ... وربما كان في الوقت نفسه فاقد الضمير .

فالحصري أتاح لنفسه أن ينسب كل من تكلم اللغة العربية إلى الأمة العربية شاء هو أم لم يشأ، واتهم في ذات الوقت من لم يقتنع بأفكاره بالأنانية، ووضع الحلول لهذا المرض بقوله أن نعمل للحد من أنانيته وفي هذه العبارة الكثير من التهديد والوعيد لمن لم يرضخ بالقبول والانتماء للأمة العربية حسب المفاهيم الحصرية أو بمعنى آخر مدرسة الحصري القومية التي سارت عليها النخبة الحاكمة من بعده والذي لم يكتوي الشعب الكوردي بناره فقط بل تعدته إلى التركمان والناطقين بالسريانية بجميع طوائفهم والديانات الأخرى كالإيزدية والعراقيين العرب أيضاً من أتباع المذهب الشيعي وما حدث للشاعر العربي الكبير محمد مهدي الجواهري وفصله من وظيفته لتغنيه بجمال مصايف إيران في إحدى قصائده بعد زيارته لها خير مثال على ذلك .

فمن هذا المنطلق أنطلق غالبية السياسيين العراقيين العرب للتعامل مع القضايا القومية في العراق وعلى رأسها القضية الكوردية. بتطبيق سياسة التطهير العرقي، وذلك بقرض أجزاء من المناطق الكوردستانية المحاذية للمناطق العربية، ويبدو من هذه السياسة الشوفينية بأن الوعود التي قطعتها الحكومة الملكية العراقية بشروط الإلحاق لعصبة الأمم المتحدة لم تكن جادة، بل كانت بمثابة الجسر لعبور الدولة العراقية الفتية إلى قبولها في المجتمع الدولي من خلال عضويتها في عصبة الأمم المتحدة، وتم لها ذلك عام 1932. وهناك عشرات الأمثلة الصارخة لتنصل الحكومة الملكية من وعودها، ومن خلال عريضة احتجاج قدمتها بعض الوجوه البارزة من الكورد إلى المعتمد السياسي البريطاني يشكون فيها من مماطلة الحكومة العراقية لتنفيذ وعودها للعصبة وإهمال حقوق الكورد في معاهدة 1930 هي خير شاهدة على المماطلة والتنصل من جانب الحكومة العراقية لوعودها ومسؤوليتها في آن. ومن ضمن ما جاء في العريضة : منذ حلّ البرلمان وإعلان نص المعاهدة الإنكليزية العراقية الجديدة من قبل الوزارة الحاضرة، وجد الأكراد أن حقوقهم كلها قد أهملت بهذه المعاهدة، ورأى الأكراد بصورة جلية أنه بعد تصديق المعاهدة المذكورة، سيدخلون تحت سيطرة العرب بلا قيد وشرط، الأمر الذي لا يتفق وقرار عصبة الأمم ويخالف رغائب الأكراد في نفس الوقت، وعليه هاج الأكراد من زاخو إلى خانقين وجاءت في العريضة المقدمة بعض المطالب ونذكر منها المطلب الأول ذلك لتأكيد الحدود الجغرافية لكوردستان العراق تشكيل دولة كوردية ضمن الحدود الطبيعية الممتدة من زاخو إلى ما وراء خانقين، وتخلية هذه المنطقة من قبل العرب عسكرياً ومدنياً، وتسليمها إلى الحكومة الكوردية .

تقدر مساحة كوردستان العراق بما يقارب 75000 ألف كيلوا متراً مربعاً وقد مورست سياسة التطهير العرقي في أكثر من 30000 ألف كم، ومن خلال المقارنة بين الأراضي الكوردستانية التي تدار من قبل الإدارات الكوردية أي قبل حرب تحرير العراق في ظل حماية دولية وبين المساحة الفعلية لكوردستان العراق وعند التمعن في خرائط العراق وكوردستان وخاصة خريطة كوردستان العراق المرسومة من قبل لجنة من المختصين بعلم الجغرافية في جامعة السليمانية في تاريخ 11-3-2000 نرى بأن ما يقارب 40 % من مساحة كوردستان العراق شوهت معالمها وحصل تغيير كبير في واقعها القومي على طول كوردستان من مدينة بدرة مروراً بأجزاء مهمة من مندلي إلى خانقين وطوز خورماتوا وكركوك ومخمور، ديبكه، صعوداً إلى شنكال سنجار وهذه الأخيرة المدينة التاريخية التي كانت على مر العصور معقلاً للكورد من أتباع الديانة الإيزيدية ضد الغزاة ورّد عدوانهم، وتذكر لنا مدونات التاريخ صمود أبناء هذه المنطقة خاصة في القرون الأخيرة ضد التوسع الصفوي من جهة والعثماني في مراحل أخرى، ففي هذه المناطق الحيوية من كوردستان العراق والغنية بالثروات الطبيعية وعلى رأسها النفط مورست أبشع أنواع سياسة التطهير العرقي بحق السكان الكورد من قلع واجتثات من مناطقهم الأصلية والرمي بهم إلى المناطق الوسطى والجنوبية من العراق، ومن كان يفضل الرحيل إلى المناطق الخاضعة للسيطرة الكوردية تحجز أمواله المنقولة وغير المنقولة ويجرد من جميع الوثائق الرسمية من شهادة الجنسية العراقية وهوية الأحوال المدنية ودفتر الخدمة العسكرية أو أي شيء آخر يثبت شخصية المهجر ومسقط رأسه، ليس هذا وحسب بل يُجبر المرحل بتقديم عريضة يذكر فيها بأنه هو الذي طلب الترحيل وعلى الشكل التالي:

السيد محافظ التأميم المحترم.

م | طلب

أني المواطن ...... نزحت إلى محافظة التأميم بعد صفحة الغدر والخيانة وأطلب إعادتي إلى منطقة كردستان للحكم الذاتي ومن حيث أتيت وعلى رغبتي وبدون أكراه

المواطن ...

وفي محاولة يائسة من جانبها للتعتيم على سياساتها الشوفينية بحق أبناء هذه المدينة المنكوبة كركوك أصدر محافظ التأميم كتاب سري إلى الجهات الأمنية لتغيير تسمية الترحيل إلى ضبط السكن كما مبين أدناه .

صورة من كتاب سري من محافظ التأميم إلى أعضاء اللجنة الأمنية في المحافظة :

جمهورية العراق محافظ التأميم

اللجنة الأمنية العدد / 101

سري للغاية

إلى / كافة أعضاء اللجنة الأمنية

التاريخ : 2 - 2-2002

نسب السيد المحافظ إطلاق تسمية ضبط السكن بدل من تسمية الترحيل والخاصة لمناطق الحكم الذاتي مع الترحيل الطوعي للعمل بموجبها وبكل دقة .

الفريق الركن قيس عبد الرزاق حمد جواد

محافظ التأميم

رئيس اللجنة الأمنية

أما القلة الباقية من الكورد كان يسمح لهم بالبقاء في مدينة كركوك فقط شريطة أن يغير قوميته إلى العربية حسب القوائم التي وزعها النظام التي تسمى قائمة تصحيح القومية . فنظام صدام المخلوع لم يدخر وسعاً ولم يترك فرصة سانحة إلا واستغلها لتطبيق سياسة التعريب المبرمجة حسب خطة مدروسة وتم تنفيذها على مراحل باتقان.

وصلت الحالة في بعض المناطق الكوردستانية وعلى سبيل المثال في منطقة شيخان التابعة لقضاء سنجار، حيث أُغتُصبت أراضي وقرى الفلاحين الكورد من مسلمين وايزديين وأعطيت للعشائر العربية، بينما حجز هؤلاء الكورد في مجمعات قريبة لا حول لهم ولا قوة ومن أراد العمل فكانت الفرصة الوحيدة أمامه هو العمل في أرض آبائه وأجداده كعامل مأجور عند المالك المغتصب الجديد مقابل أجر بسيط .
فسياسة التطهير العرقي في الأراضي الكوردستانية التي كانت لا تزال تحت قبضة نظام صدام
كانت تجري بدون توقف وعلى كل المحاور والجبهات في معركة غير متكافئة، من تغيير الأسماء التاريخية الكوردية للمناطق والأحياء والمحلات وحتى الوديان والجبال وباقي معالم المنطقة إلى أسماء عربية إسلامية أو أسماء لمدن فلسطينية في محاولات خبيثة معروفة ما القصد منها، وحتى المقابر لم تسلم من سياسة التعريب فبين الحين والآخر كانت الجرافات تزيل بعض الأجزاء من المقابر الكبيرة وإزالة مقابر أخرى بكاملها وذلك لمحو أي أثر للكورد في هذه المدينة، وكان الإنسان الكوردستاني يقف أمام هذه السياسة وجبروت النظام وإمكانياته الإعلامية الهائلة لتضليل الرأي العام العراقي والعربي خاصة وعنفه اللامحدود حائراً عاجزاً لا حول له ولا قوة سوى طرق أبواب المنظمات الإنسانية والشخصيات المساندة لحقوق الإنسان وعرض مظالمه في المحافل الدولية عسى أن يستطيعوا إيقاف هذه السياسة الخطيرة بحق البشرية والإنسانية.
عوني الداوودي السويد

1 نصت اتفاقية سايكس بيكو المبرمة سراً بين بريطانيا وفرنسا عام 1916 على إعطاء ولايتيْ بغداد والبصرة إلى بريطانيا وعلى أن تكون ولاية الموصل من حصة فرنسا. إن دلّ هذا على شيء، فإنما يدل على أن هاتين القوتين العظمتين آنئذ لم تنظرا للعراق بوضعه السياسي الحالي كوحدة جغرافية موحدة، وإلا لكانت الولايات الثلاث التي شكلت منها فيما بعد الدولة العراقية، قد أصبحت من حصة إحدى هاتين الدولتين، مداخلة للدكتور نوري طاالباني كتابنا . كركوك رحلة في ذاكرة التاريخ، ترجمة وإعداد عوني الداوودي مراجعة وتقديم نوري طالباني، مطبعة نينا ، أوبسالا، السويد الطبعة الأولى 2002 .
مشكلة ولاية الموصل، دراسة في الدبلوماسية العراقية الإنكليزية التركية وفي الرأي العام ، الدكتور فاضل حسين ، الطبعة الثالثة مزيدة ومنقحة ، بغداد 1977 .
قدم الجنرال شريف باشا ممثلاً عن الكورد في معاهدة الصلح في باريس عام 1919 المطالب الكوردية لتأسيس الدولة الكوردية حالها حال الشعوب الأخرى التي كانت ترزح تحت حكم النير العثماني، فكانت ولاية الموصل من ضمن المطالب التي تقدم بها الوفد الكوردي أي كوردستان الجنوبية والتي تمتد جنوباً إلى مرتفعات حمرين وذكرت كركوك بالاسم من ضمن المدن الكوردستانية التي يجب أن تلحق بالدولة الكوردية التي يطالب بها الكورد . وهذا بحد ذاته يفند الادعاءات غير الكوردية التي تقول بأن المطلب الكوردي بكوردستانية كركوك هي من أجل آبار النفط الموجودة فيها، ومن الجدير ذكره بأن اكتشاف النفط في كركوك وضرب أول بئر فيه كان عام 1927 أي بعد مؤتمر الصلح بثمانية أعوام ، الكاتب .
المصدر السابق .
المصدر السابق .
تاريخ الوزارات العراقية ، الجزء الثاني، عبد الرزاق الحسني. وكذلك مشكلة ولاية الموصل، الدكتور فاضل حسين .
كركوك رحلة في ذاكرة التاريخ ، ترجمة واعداد عوني الداودي مراجعة وتقديم الدكتور نوري طالباني ، مطبعة نينا أوبسالا السويد .
المصدر السابق
الكويت جزء من الجزيرة العربية، المؤرخ العلامة أحمد عادل كمال، الزهراء للإعلام العربي . الطبعة الأولى 1991 .
المصدر السابق .
كوردية كركوك في ظل الحقائق التاريخية والجغرافية، جريدة خبات العدد 1086 الجمعة 12-07-2022
ترجمة فيان عبد الستار طاهر .
قلبت كتاب موسوعة التاريخ الحديث 1789 1945 في جزئيه الأول والثاني تأليف آلان بالمر ترجمة سوسن فيصل ويوسف محمد أمين ومراجعة الدكتور محمد مظفر الأدهمي ، دار المأمون للترجمة والنشر ، بغداد 1992 ، ومررت على تاريخ المنطقة في الموسوعة وعلى الاتفاقيات التي حصلت قبل وأبان وبعد الحرب العالمية الأولى منها مؤتمر الصلح واتفاقية سيفر ولوزان ووصايا ولسون الأربعة عشر للسلام العالمي وغيرها ، التي كانت القضية الكوردية واحدة من النقاط المهمة في هذه الاتفاقيات، وللأسف لم أعثر على أي أثر للكورد في هذا المجلد الضخم ، ومحصلة القول هو في عدم الخلل في بناء الموسوعة لمؤلفه القدير، بل في الترجمة التي تمت في العراق وبأشراف الدكتور محمد مظفر الادهمي والذي له مؤلفات قيمة نقدرها، لكن وضعه السياسي كعضو في البرلمان العراقي في عهد صدام وتماشياً مع السياسة المرسومة لمحو أي أثر للكورد في العراق هو الذي جعل من أن لا تأتي الترجمة دقيقة، حيث جاء مقص الرقيب على حساب الوفاء للمهنة وتقديم مادة علمية رصينة تخدم الباحثين والقراء، هذه واحدة من عشرات بل المئات المحاولات في التزوير والتحريف الذي مارسته تلك الحكومات الغير مسؤولة أمام التاريخ والبشرية والأجيال اللاحقة .
حسب المصادر التاريخية يعتبر الكاشيين والكوتيين والكاردوخيين أجداد الكورد القدماء ، للمزيد راجع خلاصة تاريخ الكورد وكوردستان للعلامة محمد أمين زكي وكذلك العراق الشمالي للدكتور العالم شاكر خصباك ومؤلفات أخرى كثيرة لا يسع المجال هنا لذكرها .

تاريخ العراق بين إحتلالين الجزء الأول ص200 المحامي عباس العزاوي ، منشورات الشريف الرضي قم إيران
يحاول البعض من الكتاب العروبيين العراقيين في الالتفاف والتنصل من الموافقة على إعطاء الحقوق القومية للشعوب غير العربية في العراق وخاصة الشعب الكوردي باعتباره الحلقة الأقوى بعد العربية برفع شعار الأمة العراقية هذا الشعار البراق المخاتل والمضلل للرأي العام العراقي والعربي في محاولة منها لإبقاء الأوضاع حسب ما تمليه عليه مصالحهم وأهوائهم القومية الضيقة. ولنا عودة لهذا الموضوع في الوقت المناسب .
ساطع الحصري رائد المنحى العلماني في الفكر القومي العربي تيخونوفا دار التقدم موسكو . للاستزادة حول الدور التخريبي لأفكار ساطع الحصري راجع التأثيرات التركية على المشروع القومي العربي ، للباحث العراقي حسن العلوي .
تاريخ الوزارات العراقية الجزء الثالث ، الطبعة السابعة ، عبد الرزاق الحسني .
المصدر السابق.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	تأريخ
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	جنوب كردستان
الدولة - الأقليم:	عراق
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | www.ahewar.org

کاتی تۆمارکردن:	2023/9/3 12:33:59 PM
ناوی تۆمارکار:	هەژار کامەلا

بابەت: 161

سيهانوك ديبو: القضية الكردية حقيقة تاريخية جغرافية وسياسية

https://www.kurdipedia.org/?q=20221206174546449394

أشار سيهانوك ديبو عضو المجلس الرئاسي لمجلس سوريا الديمقراطية، إلى إن حل القضية الكردية يشكل مفتاح الحل لأزمات الشرق الأوسط.

وذلك خلال حفل توقيع ومناقشة كتابه "القضية الكردية في مؤتمر القاهرة 1921: الإشكالية والأبعاد". اليوم في صالة حديقة القراءة بمدينة قامشلو برعاية اتحاد المثقفين في إقليم الجزيرة ومناقشة الباحث فارس عثمان.

وحضر الحفل باحثون وكتاب ومثقفون إلى جانب حضور شخصيات سياسية. ويسلط الباحث سيهانوك ديبو في مؤلفه الضوء على وضع القضية الكردية و"مؤتمر القاهرة" الذي انعقد في العاصمة المصرية واستمر أسبوعين برئاسة وزير المستعمرات البريطاني ونستون تشرشل في آذار 1921، رسم خرائط المنطقة لصالح السياسة الاستعمارية البريطانية. وقال سيهانوك ديبو إنه سعى خلال هذا العمل إلى " وضع القضية الكردية في سياقها الطبيعي التاريخي في المفهوم الإنساني والاجتماعي، كحقيقة جغرافية تاريخية سياسية منذ مئات إن لم يكن آلاف السنين، وأن هذه الحقيقة تمت الإساءة إليها، وتأتي الحوار حولها من جديد ضمن سياقها التاريخي كوسيلة للتغلب على سوء الفهم". وأشار إلى أن شعوب المنطقة انتقلوا من حالة استعمارية إلى حالة استعمارية جديدة وان جميع الخرائط هي هندسات جغرافية لم تعبر ولم تتحول كنتيجة لإرادة شعوبها، وتمت الاساءة لكثير من هذه الشعوب، كما هو حال القضية الكردية و حال الشعب الكردي. وأضاف" مؤتمر القاهرة عام 1921 جاء استكمالا لخرائط سايكس بيكو 1906.. وتنفيذا لأجندات استعمارية صرفة، وكان لديهم اتفاقيات

الصلح متمثلة معاهدة فرساي 1919 ثم اتفاقية سيفر، لكن القاهرة 1921 والتي كانت ترزح كبقية مناطق الشرق الأوسط تحت الاحتلال والانتداب والاستعمار البريطاني كان الاطار التنسيقي والبرنامج التنفيذي لمخططات سايكس بيكو، هذا المؤتمر الذي اسيء من خلاله إلى شعوب المنطقة، تنفيذا لاتفاقية لوزان.. وهذه الأجندات الاستعمارية".

واستفاض سيهانوك ديبو في استعرض ا محتويات الكتاب مشيرا إلى أنه "يقع في ثلاثة أجزاء، يناقش الأول الوضع الدولي والإقليمي قبل المؤتمر، وفكرته وعلاقتها بشخصية وينستون تشرشل وزير المستعمرات صاحب فكرة المؤتمر الذي ترأسه بمشاركة 40 مدراء مكتبا عسكريا بريطانيا وقال لهم أنهم يذكرونه بقصة على بابا والأربعين حرامي، وكأنه يقدم شهادة موجزة تماما لوصف المؤتمر.

ويتناول الثاني، فعاليات ونتائج المؤتمر، والجزء الأكثر ارتباطا بما نشهده في واقعنا اليوم حتى ارتباطا بالقضية الفلسطينية، مثلا فكرة تشرشل حول إقامة دولة كردستان على الجزء المتعلق بإقليم كردستان العراق أو جزء منه في شمال العراق أو ما يسمى باتفاقية الموصل أو ولاية الموصل، ليس انطلاقا من إيمانه بحقوق الكرد والقضية الكردية ولكن تطبيقا للقاعدة الاستعمارية فرق تسد، لإيجاد حاجز بين الشعب التركي والعربي في العراق، لكي يتم إدارتها من قبل متصرفي بريطانيا أو حكام موالون لها، ومنذ ذلك الوقت كانت الأصوات الوطنية ترفض مثل هذا الشيء، ومن بين هؤلاء الشيخ محمود الحفيد من خلال انتفاضاته الشهيرة والمشهودة ضد الاحتلال البريطاني."

بدوره أشار الباحث فارس عثمان الذي أشرف على مناقشة الكتاب إلى أن الكتاب يلقي الضوء على مرحلة مهمة تعرض الكرد بشكل خاص من جراء هذا المؤتمر عام 1921، وأضاف عثمان " إن تناول هذا الكتاب له عمق تاريخي، لما تحتويه وثائق وخرائط فضلا عن مقتطفات من جرائد المطقم والأهرام التي استند إليها الباحث في هذا الكتاب".

الطبعة الأولى لكتاب "القضية الكردية في مؤتمر القاهرة 1921.. الإشكالية والأبعاد" للباحث سيهانوك ديبو، عضو المجلس الرئاسي لمجلس سوريا الديمقراطية ، أصدر عن دار "نفرتيتي للنشر"، والكتاب يقع في 211 صفحة من القطع الكبير.ويتكون الكتاب من ثلاثة أقسام، يناقش الأول الوضع الدولي والإقليمي قبل المؤتمر، ويتناول الثاني فعاليات ونتائج المؤتمر، بينما يضم القسم الثالث مجموعة كبيرة ومهمة من الخرائط والصور والوثائق، التي تشرح ما حدث لمنطقة الشرق الأوسط جراء هذا المؤتمر.

وهذه الطبعة الثانية التي أصدرتها دار شلير للنشر والطباعة.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	بحث
الكتاب:	شرح الكتاب
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
المدن:	قامشلي
الدولة - الأقليم:	غرب كردستان

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | موقع https://pydrojava.org/- 06-12-2022

کاتی تۆمارکردن:	2022/6/12 5:45:46 PM
ناوی تۆمارکار:	ئاراس حسۆ

پابەت: 162

شيخ صوفي كردي وجيرانه المسيحيين

https://www.kurdipedia.org/?q=20220327135011409165

شيخ صوفي كردي وجيرانه المسيحيين

ترجمة: محمد شمدين

تأليف كمال سليماني: A Kurdish Sufi Master and His Christian Neighbors، منشورة في مجلة (Zanj: The Journal of Critical Global South Studies): jstor.org/stable/10.13169/zanjglobsoutstud.2.1.0006?seq=1

الملخص

تبحث هذه الورقة في الآراء الدينية السياسية للشيخ عبيد الله النهري، زعيم الانتفاضة الكردية عام 1880. تستفيد الورقة من مصادر أولية جديدة، التي تسمح بتقديم صورة أكثر تماسكاً لوجهات نظر الشيخ عبيد الله حول عدد من القضايا الرئيسية، خاصةً حول مواضيع العالمية الدينية والتسامح، والتعليم الكردي، والقومية الكردية. تستعين الورقة بأبحاث أرشيفية ومصادر أساسية تزعم عن وجود آراء معادية للمسيحية لديه، مشابهة لتلك الموجودة بين الأتراك، دفعت إلى انتفاضة الشيخ. مقابل ذلك، تجادل الورقة هذه المزاعم التي تتناقض بشكل حاد مع آرائه، والتي تظهر عالمية دينية على غرار عالمية (الرومي)، التي كانت في الواقع أكثر ترحيباً بالمسيحيين. تركز هذه الورقة بشكل خاص على علاقة الشيخ مع غير المسلمين وتستخدم الورقة بشكل موسع نسخة من محادثة استغرقت ساعتين بين الشيخ ومبشّر أميركي. تكشف هذه المحادثة المطوّلة الكثير عن الدوافع وراء الانتفاضة الكردية عام 1880، وتتطرق إلى شخصية عبيد الله غير المعروفة من قبل، والمثيرة للاهتمام، وإلى أفكاره غير التقليدية حول العالمية الدينية والتسامح الديني.

المدخل

كان الشيخ عبيد الله النهري من أبرز شيوخ النقشبندية الكرد في أواخر القرن التاسع عشر. كان جده سيد طه قد تبنّى الصوفية النقشبندية منذ عقود، الطريقة التي نشطت وتمدّدت من طرف الشيخ الصوفي الشهير مولانا خالد الكردي أو البغدادي (1779-1827)1. برز الشيخ عبيد الله في الساحة السياسية الكردية مع انتفاضته الكردية عام 1880، التي ترك من خلالها علامة أبدية في الذاكرة التاريخية الكردية الحديثة2. تُقدّم هذه الانتفاضة مثالاً واضحاً على اندماج الإسلام مع القومية. سوف تنتشر القومية الدينية على نطاق واسع بين المسلمين في القرن التالي. يوضح مشروع عبيد الله شكلاً متناغماً من الإحياء الإسلامي الممزوج بالقومية الكردية، والذي عكس سياقاً اجتماعياً وتاريخياً معيّناً: الوضع الكارثي بعد الحرب الروسية-العثمانية في كردستان، صعود القومية، وتعامل المركز مع الأطراف.

بعد هزيمة الانتفاضة، نفي الشيخ إلى اسطنبول حيث عاش في المنفى لمدة عامين. في عام 1882، على أمل تنظيم انتفاضة أخرى، هرب الشيخ من اسطنبول. ولكن، تم إحباط محاولات هروبه، وعندما قبضت عليه السلطات العثمانية. تم إرساله في البداية إلى الموصل، وثم نُقل إلى مكة، حيث وافته المنية هناك في عام 1883. على الرغم من مكانته البارزة في الذاكرة التاريخية الكردية، إلا أن هناك ندرة في المعلومات حول حياة عبيد الله وأفكاره، بسبب الافتقار إلى المعلومات النصية المتعلقة بحياته، لا يزال هناك الكثير مما يمكن اكتشافه حول سيرة الشيخ وآرائه السياسية والدينية.

ولكن ثمة استثناء واحد، وهي الوثائق التي قدمها المبشّر الأمريكي، هنري أوتيس دوايت، الذي أجرى مقابلة مع الشيخ في عام 1881، في منفاه الأخير في إسطنبول، حيث يصف دوايت الشيخ:

رجل ذو هيئة صغيرة يبلغ من العمر خمسة وأربعين عاماً تقريباً، يرتدي الزي العادي لرجل تركي من الشرق، يعتمر عمامة بيضاء فوق طربوش أبيض، وعندما يكون الطقس بارداً، كان يلف الشماخ العربي المخطط بالأصفر الذي على رأسه حول رقبته وأذنيه3.

كما سنوضحه أدناه، فإن مقابلة دوايت تصور الشيخ من منظور مختلف. توضح هذه المقابلة جوانب من آراء الشيخ الدينية والسياسية التي تجاهلتها الدراسات الحالية إلى حد كبير4. يبدو أن مقابلة دوايت مصدر أساسي نادر يثبت نيات الشيخ، واستعداده للقيام بانتفاضة أخرى بعد هزيمته عام 1880، كما يجب علي التأكيد أن محور هذه الورقة ليس إعادة سرد التسلسل الزمني للأحداث، إذ إن هاجسي الأساسي هنا هو تحليل آراء الشيخ اللاهوتية السياسية. إلى ذلك فإنه مما لا شك فيه، أن (صبري أتش/ Sabri Ateş) قد قدّم ببراعة جوانب أخرى حول مكانة الشيخ في التاريخ الكردي5.

يرى العديد من الباحثين أن الخوف الكردي من ظهور دولة أرمنية هو السبب الوحيد أو الأهم لانتفاضة الشيخ عام 1880. من هؤلاء الباحثين ديفيد ماكدويل، الذي، دون تقديم أي دليل موثوق7، يسمي مشروع الشيخ ب "مخطط تم إعداده في إسطنبول، حيث تُقدّم للشيخ عبيد الله رعاية رسمية غير معلنة لتشكيل حركة موازنة للتهديد الأرمني"8. وبالمثل، يحاول هاكان أوزوغلو تصوير ثورة الشيخ على أنها مجرد رد فعل ديني مرتبط فقط بإسطنبول9. ومع ذلك، فإن الدليل الوحيد الذي يستخدمونه لدعم هذا الادعاء هو التصريحات المزعومة للشيخ، متسائلاً "هل الذي أسمعه، أن الأرمن سيكون لديهم دولة مستقلة في (وان)، وأن النسطوريين سيرفعون العلم البريطاني ويعلنون أنفسهم رعايا بريطانيين "10.

يجب النظر إلى الاقتباس أعلاه بحذر شديد لعدة أسباب. أولاً، كما سأوضح أدناه، فإن المشاعر تتعارض مع آراء الشيخ عبيد الله الدينية وعلاقته المفتوحة مع غير المسلمين. ثانياً، كل من مصدر وسياق هذه العبارات متناقض ومريب: يدعي النقيب (كلايتون/ Clayton)، المسؤول البريطاني الذي أبلغ رئيسه بهذا التصريح في تموز/ يوليو 1880، أنه سمع به من (طوسون باشا/ Toussoun Pasha)، الحاكم العثماني في كردستان. كان لطوسون باشا دور نشط في حملة الدولة ضد الشيخ11. بيد أن (طوسون) أبلغ كلايتون أنه سمع تلك الملاحظات المزعومة من أحد مرؤوسيه. أقنعت هذه التصريحات المزعومة بعض المؤرخين أن احتمال قيام دولة أرمينية كان السبب الرئيسي لانتفاضة الشيخ ضد العثمانيين12، ولكن إذا نظرنا، على سبيل المثال، إلى قصائد الشيخ، يمكننا تحديد أن الشيخ فقد الأمل في

الدولة العثمانية خلال 1877-1878 إبان الحرب الروسية العثمانية13. كما يقدم تمرد عبد القادر (نجل الشيخ) ضد الدولة عام 1879، دليلاً آخر على تأكيد مثل هذا الاستنتاج14. كذلك، تظهر تعليقات طوسون باشا، الواردة في التقرير البريطاني، أن انتفاضة الشيخ كانت صديقة للمسيحيين، حيث، يخبر الباشا نفسه كلايتون، أن الشيخ كان يحاول بناء تحالف مع كل من المجتمعات النسطورية والأرمنية، كما وعد "رئيس الكنائس الأرمنية ... أنه سيحمي المسيحيين"15. حتى أن الشيخ حث الجميع على الامتناع عن دفع الضرائب للحكومة العثمانية16. في المقابل أخبر الباشا أيضاً كلايتون أنه "منذ فترة قصيرة" حاول الشيخ إرسال نجله إلى اسطنبول محمّلاً باقتراح يعرض فيه دفع مبلغ كبير "للسلطان ... لمنحه حكم شبه مستقل، وسيدفع مبلغاً أكبر إذا اعترف السلطان بسلطة [الشيخ] على كردستان، وحين لا يتم التدخل في حكمه "17.

يبدو أن هذه التصريحات المزعومة ليست أكثر من شائعات وجزء من الحملة العثمانية لتحريض مجتمعات مختلفة ضد بعضها البعض وحرمان انتفاضة الشيخ من أي دعم أوروبي محتمل. يفترض كلايتون ذلك عندما يروي عن أحدهم، يقول "لقد اخبره سميح باشا أنه سمع أن الشيخ لديه خطة لإبادة المسيحيين في ضوء الحديث الذي دار حول تشكيل دولة أرمنية"18. كان المسؤولون العثمانيون على استعداد لبذل جهود كبيرة لنشر مثل هذه الشائعات خاصة بعد هجوم الشيخ على إيران. وفقا للسجلات البريطانية، استأجر العثمانيون مرتزقة روس لإخافة المسيحيين حيث حذروا المسؤولين البريطانيين من "دوافع الشيخ الخفية" وصبغوا انتفاضته على أن دافعها المشاعر المعادية للمسيحية. كما يروي كلايتون:

هناك "قاطع طريق/ loupeur" روسي اسمه (تشينليغروف/ Tchilingiroff)، مغامر لا يهدأ كان يعمل خادماً عند الشيخ وقد قبضت عليه السلطات التركية مؤخراً. لقد أفاد هذا الرجل بأن الأرمن مدينون بحياتهم له، حيث كان الشيخ ينوي ذبحهم، ولكنه أقنعه [هذا الرجل أقنع الشيخ] بأن يعدل عن ذلك ويهاجم الفرس بدلاً من ذلك (تمت إضافة التأكيد)19.

لطالما كانت الكتابات التبشيرية مصدراً مهماً لمعرفتنا بالفكر الديني للشيخ ونظرته للعالم وأنشطته السياسية. لإلقاء مزيد من الضوء على آراء الشيخ وعلاقاته مع غير المسلمين في سياق الانتفاضة الكردية عام 1880، تبحث هذه الورقة مصادر لم يتم اكتشافها من قبل. أولها نسخة من محادثة هنري أوتيس دوايت وعبيد الله التي استغرقت ساعتين عام 188120. تكشف هذه المحادثات عن أفكار الشيخ الدينية غير التقليدية وعن آرائه الإيجابية عن المسيحيين وآراءه السلبية عن الفرس والأتراك العثمانيين. هذه الآراء السلبية حول التدين التركي والفارسي يمكن ملاحظتها أيضاً في أعماله الشعرية المجمّعة، المثنوي، والتي سأناقشها أيضاً21. تقدم هذه المصادر معاً نظرة ثاقبة حول ثلاث قضايا رئيسية تلقي ضوءاً جديداً على دوافع الشيخ وراء الانتفاضة. سوف أتطرّق إلى هذه القضايا بشكل منفصل: أولاً، أفكار الشيخ حول العالمية الدينية ونهجه تجاه المسيحية على وجه الخصوص؛ ثانياً، آراؤه حول التعليم الكردي وحيويته وثالثاً، تصور الشيخ عن الأتراك العثمانيين والفرس.

عالمية الشيخ الدينية

ولد الشيخ عبيد الله وعاش حياته في هكاري، وهي منطقة بها مجتمع مسيحي كبير. وفقا للمؤرخ مارتن فان برونسن، "كانت هذه المجتمعات متساوية من نواح كثيرة مع جيرانهم المسلمين، فتلك التي في كردستان الوسطى كان لهم تنظيم قبلي وحتى أوائل القرن التاسع عشر شكلوا قوة مهمة، كانت عاملاً نشطاً في السياسة الكردية "22. لذلك، بدلاً من الاهتمام بالقضية الأكبر وهي تاريخ العلاقات الكردية الأرمنية، سأركز على تصور عبيد الله لجيرانه المسيحيين. سأركز في الغالب على وجهة نظر الشيخ، في ضوء مقابلته مع دوايت.

حصلت المحادثة بين دوايت وعبيد الله بعد انتفاضة الأخير عام 1880. وقد أفاد دوايت، أن الشيخ كان يخطط لانتفاضة جديدة ضد الدولة العثمانية حتى أثناء بقائه في المنفى باسطنبول. ليس للدراسات الحالية الكثير لتقدمه حول أنشطة الشيخ السياسية بعد نفيه، لكن مقابلة دوايت تكشف عن تفاصيل جديدة حول هذه الفترة في حياته23. يبدأ دوايت روايته للمقابلة من خلال وصف الظروف التي أخذ فيها اجتماعه مع الشيخ المنفي، مشيراً إلى:

كان الشيخ، على الرغم من كل المقاصد والأغراض على اعتباره سجيناً، يُعامل باحترام كضيف السلطان؛ والسبب في هذا الاهتمام هو أن الشيخ عبيد الله هو الشيخ الرئيس في ترتيب الدراويش النقشبندية، بالإضافة إلى كونه ينحدر من عائلة نبيلة مع نسب يعود إلى ستمائة سنة. كزعيم ديني يمثل حوالي مليونين من الأتباع المخلصين في كردستان (هكذا/Sic*)، بالإضافة إلى وجود العديد من الباشوات في المدينة [اسطنبول] من تلاميذه. بصفته سليل عائلة نبيلة، يدعي أنه من سلالة الخليفة العباسي في بغداد24.

كان أحد أهم وأبرز أجزاء حوارهما هو الاختلافات الدينية وتصور الشيخ للمبشرين المسيحيين. بناءً على رواية دوايت، لا يبدو أن عبيد الله لديه اهتمام كبير بالشكليات الدينية والاختلافات اللاهوتية المترتبة عليها. يبدو أن هذا يتفق مع الآراء الموجودة في شعر الشيخ25.

بالمقابل، يبدو أن الشيخ مهتم جداً بالنتيجة العملية لتفاني الوكيل الديني والطرق التي تنعكس بها المعتقدات القلبية في سلوك المرء بدلاً عن الكلمات. بصفته صوفياً، ينصبُّ تركيز الشيخ على التعابير الداخلية للتدين بدلاً من أشكالها الخارجية. في مناقشته مع دوايت وكذلك في شعره، يناقش الشيخ كيف تأثر كثيراً بالشاعر الصوفي الفارسي من القرن الثالث عشر جلال الدين الرومي ويدعي أن مشروعه الإحيائي بأكمله في كردستان لم يكن سوى إحياءً لمثنويّات الرومي.

يخبرنا الشيخ أنه قام بتأليف (المثنوي) الخاص به لغرض وحيد هو شرح مثنوي الرومي للكرد على هذه الحالة، فوفقا له فإن: "المعاني العميقة في قصائد مولانا (الرومي) لم يتم الكشف عنها لعامة الناس (العوام) "26. في حديثه مع دوايت، يكرر الشيخ نهج الرومي لظواهر التعددية الدينية عندما يتحدث عن الأهداف النهائية للإسلام والمسيحية. يدعي أن الأديان هي في الأساس نفسها، وتظهر الاختلافات الدينية من خلال التعبير عن أتباعها، وبالتالي فهو يؤكد على:

نحن نسعى إلى ما تبحث عنه. كما في القصيدة الدينية العظيمة لمثنوية (هكذا)، هناك قصة أربعة رجال وجدوا بعض المال في الطريق وهم، فارسي، تركي، كردي، وعربي. قال كل واحد منهم بلغته، "دعونا نشتري العنب بها ونأكلها معاً"، ولكن لم يفهم أحدهم الآخر، فوقعوا

في قتال بينهم. كانوا قد أنهكوا عندما جاءهم رجل خامس واستفسر منهم عن الأمر. "فصرخ فيهم تريدون نفس الشيء ولكنكم لا تدركون!" هذه هي المسألة مع العديد من خلافاتنا حول الأسئلة الدينية (التأكيد مضاف)27.

كما ذكر أعلاه، من الواضح أن الشيخ كان تحت تأثير أعمال الرومي28. يظهر مثل هذا التأثير في الفكر اللاهوتي للشيخ واعتقاده بأن قيمة التدين للمرء تكمن في العزة والأفعال. بالنسبة للشيخ، حتى جوهر الصراعات الدينية تكمن في عدم قدرة الوكلاء الدينيين على إدراك أن الأديان هي مجرد تعبيرات مختلفة عن واقع أساسي واحد. هنا أيضاً، يردد عبيد الله كلام الرومي الذي اعتقد أن التناقضات الرسمية أظهرت طبيعة المفاهيم الدينية من قبل الوكلاء، بدلاً من إثبات الاختلافات الحقيقية في الأديان. ادعى الرومي أن "الهدف الرئيسي للأنبياء والأديان" هو تنمية معنويات الناس وشفاء أرواحهم ... وملء قلوبهم بمحبة الله ومحبة بعضهم بعضاً وتطهيرهم من المرض والكراهية "29. غالباً ما يتم تذكّر الرومي على أنه يمتنع عن المناقشات اللاهوتية والحجج الدينية المثيرة للجدل. بحسب إحدى القصص عنه، عندما سأله يهودي، "أي دين أفضل، دينك أم ديني؟" يرد الرومي ببساطة: "دينك"30. يلخص الرومي فكرته عن وحدة الأديان في قصته عن موسى والراعي، حيث ينتقد الله موسى بسبب الشكليات الدينية الصارمة للأخير:

لكل شخص أعطيته وجهاً فريداً

وطريقة للتعبير والاحتضان....

سيمدح الهنود الله بلغتهم

وأهل السِّند سيرفعون أذرعهم في صلاتهم31.

يبدو أن الشيخ عبيد الله يؤمن بالوحدة الأساسية للأديان ويمكن أن يعزى قبوله غير المسلمين إلى تأثير الرومي عليه. يتجلى هذا الرأي في التشابه التأسيسي للأديان والذي يتجلى في مدح الشيخ غير المحدود للطابع الأخلاقي للمبشرين المسيحيين. لهذا السبب يبدو أن الشيخ صدم محاوره بالقول:

إن مبشّرين في أورمية كانوا من أكثر الشخصيات النبيلة التي عرفها، كما أخبره المفتي التركي في (وان) أنه كان هناك رجال من البروتستانت يتمتعون بنقاء أخلاقي مدهش، أنهم نقيين كمسلمين مثاليين (!)، وكانوا حقاً خدام الله على الرغم من أنهم لم يكن لديهم اسم مسلم (التأكيد مضاف)32.

ليس هناك شك في أن دوايت كشف عن جوانب في فكر الشيخ الديني التي قد تصدم الباحثين في التاريخ الكردي والإسلامي. يتجلى ذلك في قضية الردة من وجهة نظر عبيد الله. منذ حكم الخليفة أبو بكر، أول خليفة للإسلام في عام 632، حكم المسلمون بالموت على المرتد. كان تعريف الردة على أنها جريمة تستحق الموت في البداية مرسوماً سياسياً. وقد اكتسب هذا القانون على قدر من الشرعية خلال حروب الردة في أعقاب وفاة نبي الإسلام33. إلا أنه مع مرور الوقت، أصبح المسلمون ينظرون إلى قواعد الردة على أنها مبادئ إلهية34. تنظر جميع مدارس الشريعة الإسلامية القائمة إلى التحول من الإسلام على أنه فعل يعاقب عليه بالإعدام35. ومن ثم، فإن الشريعة تعامل مع ترك الإسلام جريمة كبرى36. حتى الإصلاحيون المسلمون المعاصرون واجهوا التحدي الدائم المتمثل في التعامل مع الردة: حيث يتعيّن عليهم الدفاع عن عقوبة تغيير المرء دينه، والتي هي بالمعنى الحديث، لها مكانة وتصنّف ضمن حدود الحقوق الفردية. حاول بعض المسلمين الحداثيين مثل محمد عبده ورشيد رضا تقديم إعادة تفسير غير تقليدية، إلى حد ما، للعصر النبوي. لذا، دافعوا عن أن الردة لا يمكن أن يعاقب عليها إلا عندما تشكل خطراً37. أكثر العلماء التقليديين في القرن العشرين مثل أبو العلاء المودودي والمصري محمد الغزالي غامروا بتبرير مختلف وهو: الردة هي فعل تمرّد ضد النظام الاجتماعي السياسي أكثر من كونه تغييراً في المعتقدات الدينية38، وبالتالي فإن تشريع العقوبة لم يكن ضد حرية المعتقد.

على عكس الاعتقادات الإسلامية الشائعة، لم يهتم عبيد الله بالمظاهر الخارجية للأديان أو الانقسامات الطائفية والمذهبية الناتجة عنها. وبالتالي، يبدو أن التحويلات الدينية (الردة) كانت من القضايا الثانوية بالنسبة للشيخ. طالما كان المتحول مخلصاً، فلا يهم كثيراً ما إذا كان قد أصبح مسيحياً أم مسلماً39. من الواضح أن مثل هذا النهج للتحول الديني أثّر بشكل إيجابي على علاقات الشيخ مع جيرانه المسيحيين، بينما وضعه على خلاف مع كل التفسيرات السائدة للإسلام الشيعي والسني. وباعتباره سُنّياً، فلم يكن من المتوقع أن يخبر الشيخ مواطنيه الكرد بمحاكاة هذا التحول باعتباره نموذجاً مثالياً للطاعة. بالإضافة إلى تقواه، فالواقع أن مراعاة الشخص المتحول [دينيا] بشأن التعليم الكردي ورفاهه كانت سبباً في اكتسابه احترام الشيخ، ولعل تفاني المتحول دينياً في تعليم الكرد أكثر من التحول الديني قد حفّز احترام الشيخ له.

الشيخ والتعليم الكردي

كان الشيخ عبيد الله يعتقد أن هناك صلة مباشرة بين افتقار الكرد إلى التعليم العام ومآزقهم. فكر الشيخ في الكرد كشخص فريد من نوعه عرقياً له أصول "نبيلة". إضافة لذلك، يؤكد الشيخ أنه بغض النظر عن مدى قدرة المرء أو إلى أي مدى يكون أصله نبيلاً (أصل نجيب)، فإن التعليم المناسب لا يزال ضرورياً لتحقيق إمكانات الفرد40. يقول الشيخ أنه على الرغم من جوهر الذهب الخام من نفس مادة المجوهرات، مثل الكرد، إلا أنه يحتاج إلى صقل ليأخذ اللمعان والقيمة41. بالنسبة له، كان الكرد استثنائيين في "إتقانهم للفن والرُّقي: فإذا تعلم الكرد كما يجب لا يمكن لأحد أن يضاهيهم"42. ليس فقط على المستوى الفردي، بل يمكن للأكراد أن يتألقوا بشكل جماعي إذا استطاعوا أن يجتمعوا حول هدف سياسي موحّد. لذا قدّر أن شعبه يواجه مشكلتين: عدم الوصول إلى التعليم العام، وافتقارهم إلى الوحدة السياسية، ويبدو أن الأولى قد تسببت في الثانية. ولكن، إذا كان الكرد "متحدين تحت قيادة واحدة، لكانت لهم دولة فريدة"43. كان من المؤكد أن التعليم يقع في أولويات الشيخ من خلال سعيه لاستقلال الكرد. ووفقاً لدوايت، فإن قريب الشيخ (كافي بك المتحول دينياً)، كان بدوره " متحمساً لأن تنشر بعض كتاباتنا باللغة الكردية وأن يفعل شيئا ما لإنارة شعبه الغارق"44. شكل تعليم ورفاهية الكرد أرضية مشتركة بين الشيخ وكافي بك. ولدى سؤاله عن أكثر ما يحتاجه شعبه، أشار الشيخ إلى الحالة التعليمية للكرد وعدم رغبة الحكومة

العثمانية في دعمهم45. أخبر الشيخ دوايت أن التعليم والكتب والمدارس كانت الاحتياجات الرئيسية للكرد46. لا يبدو أن عبيد الله يفرّق بين التعليم الديني والعلماني من حيث قيمتها. فهو يقدم الكرد إلى دوايت كشعب باحث عن المعرفة47.
من الواضح أنه بالنسبة للشيخ كان التعليم حلاً سحرياً لمحنة الكرد. بالإضافة إلى ذلك، كان يعتقد أن نقص التعليم العام في كردستان هو السبب الرئيسي لاستبعاد الكرد من الحياة السياسية في المجالين العثماني والقاجاري. كتب الشيخ في رسالته إلى إقبال الدولة، حاكم أورمية، "نعترف بوجود كرد سيئين إلى جانب الجيدين ولكن لا يوجد من يفكر في تعليم الكرد [وبالتالي فإنه من المستحيل على السيئ] تصحيح أخطائه دون تعليم "48. واعتبر أن التعليم هو مفتاح الحياة الكريمة والانسانية وطريقة للكرد للهروب من مأزقهم الحالي. في رأي الشيخ، كان التعليم أمراً حيوياً للكرد لأن التعليم يمكن أن يشكل الأساس للوعي الذاتي الجماعي الكردي وبقائهم: فقد كان للتعليم جانب تحرري جماعي وكان عاملاً حاسماً لمصلحة الإنسان الفردية.
من هنا، انطلاقاً من التعليم، تتجلى بوضوح القومية الكردية عند الشيخ عبيد الله. كان يعتقد أن الأمية الكردية تمثل تهديداً وجودياً لأنها أظلمت وعيهم بضخامة سياسات الاستبعاد العثمانية والقاجارية. أظهرت الأمية الكردية علاقة هيمنة معينة ومكنت الدولتان من إدامة تجريم الكرد. من منظور الشيخ، أضفت الأمية الكردية الشرعية على العلاقة السياسية الثقافية القمعية والاستغلالية بين الكرد والدول الحاكمة. كان مصراً على أنه بدون التعليم الكردي لا يوجد مستقبل جماعي للكرد. حتى لو، كما كان يعتقد بالتأكيد، أن الكرد يمتلكون بعض القدرات والقدرات العرقية "لتحقيق التقدم"، واستدرك، "نحن محكوم علينا بالدمار ما لم [نتلقى] المساعدة من بعض المصادر القريبة منا"49.
تظهر الملاحظات أعلاه أيضاً وعي الشيخ ومخاوفه من القوالب النمطية العنصرية القائمة حول الكرد بقدر ما تكشف عن أفكار العصر السائدة حول التقدم البشري والعرق. من المدهش أن نرى أن الشيخ يربط التعليم كظاهرة مرتبطة تاريخياً بتكوين المعرفة والقوة والصراعات السياسية والثقافية في الأمة. لم يستطع عبيد الله أن يتخيل الجانب الديالكتيكي للتعليم والطرق التي تستخدم بها الدول الحديثة التعليم لإدامة القمع والهيمنة50.
بالنسبة له، كان التعليم أداة يجب استخدامها لتحقيق التمكين الذاتي والمجتمعي. لقد كانت بالنسبة له الأساس الوحيد للمصلحة الانسانية. على حد تعبيره، إن التعليم "عزة الإنسان، وإذا حرمته منها، فلن يبق له شيء يستند عليه"51. لذا رأى الشيخ أن التعليم يشكل الأساس لمشروع سياسي قادر على استعادة الذات الكردية الفردية والجماعية. بحسب وصف الشيخ، كان التعليم سيضمن إمكانية حياة إنسانية للكرد، وأبرزها حياة خالية من الهيمنة التركية والفارسية. لقد اعتبر التعليم شرطاً ضرورياً لإنشاء أمة متماسكة ووسيلة وحيدة لمحاربة الهيمنة الأجنبية والفوضى الداخلية. وبسبب هذا، كان يعتقد أن العثمانيين والفرس لن يتوقفوا عند أي شيء لمنع حصول الكرد على التعليم والتقدم:
الأتراك، من جانبهم، عازمون على عدم تطوير المدارس ومنع فتحها، واعتقال أو قتل كل رجل نافذ يحاول تعزيز الطموح بين الناس. من ناحية أخرى، يستخدم الفرس (أراضي الشيخ عبيد الله على جانبي الحدود الغربية لأورمية) القوة لتحويل الناس عن دينهم ويسرقون ويقتلون الكل52.
لم يكن لدى الشيخ أمل في إمكانية محو الأمية العامة الكردية تحت حكم الفرس أو الأتراك العثمانيين. ناهيك عن تعليم الكرد، ادعى الشيخ أن الفرس كانوا ينشطون في إخلاء المناطق الكردية من سكانها ويوطنون فيها سكان من غير الكرد. إذا كان ما قاله يعكس معتقداته، فلا بد أن عبيد الله قد فكر في سياسات الدولة الفارسية في كردستان على أنها إبادة جماعية. لذلك، قدم تبريراً استثنائياً لانتفاضته في عام 1880 حيث وصفها بأنها "هجوم على أورمية قبل عامين [على] مجرد محاولة ضد مرتكبي الاعتداءات التي لا تطاق، حتى أنهم أخذوا أطفالنا وألقوا بهم في قدور من الزيت المغلي "53. لم يجد أن الأتراك العثمانيين أفضل منهم. وكما يشير دوايت، فقد أعرب الشيخ "دون تحفظ عن كرهه للحكم التركي وقناعته بأن لا شيء سوى الدمار ينتظر الإمبراطورية ويثق بقدومه، قال إن الأعداء الكرد يطوقونهم في منطقتهم"54.
القومية وعالمية الشيخ الدينية
من الواضح أن التسامح الديني للشيخ لم يمتد إلى أقرانه المسلمين من الفرس والترك أو قادتهم. كذلك يبدو أن الشيخ لا يميز بين الفرس والأتراك العثمانيين وبين السلطات في البلدين. ربما تأثرت وجهات نظره تلك بحقيقة أن تجربة الشيخ، مع تلك المجتمعات، اقتصرت على لقائه مع مسؤولي تلك الدول. كما أنه من الواضح أن آراء عبيد الله تأثرت بصعود القومية والسياسة العرقية السائدة في أواخر القرن التاسع عشر55. في مقابلته مع دوايت، اتهم الشيخ الفرس والأتراك بافتقارهم إلى "التدين الحقيقي والإخلاص"56. كذلك، في مثنويته، يدعي أنه، على عكس الكرد، كان الأتراك العثمانيون متدينين اسمياً فقط ويفتقرون إلى أي شعور ديني57.
في حديثه مع دوايت، يعود الشيخ إلى مسألة التدين ويلمح إلى أن المبشرين لم يكونوا على علم بالتدين الكردي: "أنت تعتقدنا [الكرد] كرجال أشرار لأنك رأيت محمدية[إسلام] الأتراك. بينهم لا يوجد احترام للإسلام. بين الكرد [المتدينين] لا يوجد رجال فاسقون، ولا خيانة، ولا كذب "58. يحاول إقناع دوايت بأن الإسلام الكردي يختلف عن إسلام الآخرين. من المفترض أن يعيش الكرد "إسلاماً حقيقياً"، والذي يتجلى في "حياتهم الفاضلة" و "التفوق الأخلاقي". قارن الشيخ بين إسلام "الكرد الأتقياء" و "المسيحية الحقيقية" التي كان يعتقد أن المبشرين هم تجسيد لها. وهكذا "قال هذا وأضاء وجهه بابتسامة،" نحن نسعى لما تبحث عنه "59.
في مثنويته أيضاً، يقدم الشيخ وجهة نظر عرقية للتدين، ظاهرة اكتسبت زخماً بين مختلف المجتمعات الإسلامية في أواخر القرن التاسع عشر60. بينما يرسم الشيخ تدين الأتراك العثمانيين على أنه غير موجود وظاهريّ وغير صادق، فإنه يصور التدين الكردي على أنه حقيقي وحيوي ويعكس نقاء القلب في الحياة الكردية61. فقط شجاعة العرب وتقواهم يمكن مقارنته بشجاعة الكرد لأنهم، حسب الشيخ، لديهم أصل مشترك62. وفي هذا السياق، يلاحظ ما يلي:

"الدال/ د" في كرد تعني الدين
"الكاف/ ك" تعني الكمال
"الراء/ ر" تعني الرشد
فقط عند الكرد يمكنك أن تجد63
كل هذه الفضائل مجتمعة6
يدعي الشيخ أن الأتراك العثمانيين منافقين، يفتقرون إلى أي إيمان حقيقي، بينما يدعون أنهم مسلمون. في مثنويته، يروي حديثاً نُسب إلى نبي الإسلام، وأن الإسلام العثماني تجسيداً لهذا الحديث65. وفقا لهذا الحديث، يقول النبي أن هناك ثلاثة معايير يمكن من خلالها معرفة ما إذا كان الشخص منافق؛ {آية المنافق ثلاث: إذا حدّث كذب، وإذا وعد أخلف، وإذا اؤتمن خان}66.
اصطبغت آراء الشيخ حول الآخرين من خلال عدد من العوامل: الوضع الاستثنائي في المناطق الكردية، وصعود القومية، وعلاج المركز لمشاكل الأطراف. لقد حول وضع ما بعد الحرب كردستان إلى مكان للبؤس المطلق. يذكر كلايتون، في تقرير عن زيارته عام 1880 لمسؤوله البريطاني الأعلى، وصف واقع المنطقة. ورغم طول المدة فإن وصفه يستحق قدراً عظيماً من الاهتمام حيث كتب:
زرت عدد من القرى، وجدت ثلاثة أو أربعة من الأسر الميسورة، فقط، لديها خبز للأكل. كان بقية الأهالي يذبحون أغنامهم ويملحون لحمها ويعيشون على هذا اللحم دون أي نظام غذائي نباتي على الإطلاق، حيث بدأت آثار المرض تظهر نتيجة لذلك. في أماكن أخرى يخرج القرويون إلى الجبال ويجمعون جذوراً معينة يطحنونها ويستخدمونها لصنع الخبز. تكون هذه الجذور كبيرة إلى حد ما، شبه خشبية وشبه عصارية مع طعم مر للغاية. ويقال إن النبات الذي ينتمي إليه يحتوي على أوراق عريضة كبيرة ولكني لم أستطع تكوين وصف يوضح إلى أي نوع تنتمي. أُبلغت عن عدة حالات لأشخاص تجمدوا حتى الموت أثناء البحث عن هذه الجذور، وفي كل قرية تقريباً يموت أطفال بسبب الحاجة إلى التغذية السليمة. أفضل خبز رأيته في بعض القرى، كان مصنوعاً ثلثه من هذه الجذور وثلثين من الشعير (ولكن فقط الميسورين من الناس يمكنهم صنع مثل هذا الخبز)، في حين الناس الأفقر يصنعونه من خليط من الجذر وبذور الكتان أو القنب مع أي دقيق آخر. ويقال إن هذا النوع الأخير من الخبز ينتج تأثيراً مخدراً، وغالباً ما يدخل أولئك الذين يأكلونه في الإغماء أو الغيبوبة67.
عبيد الله أيضا، في مثنويته، يندب بمرارة الوضع المعاصر في أواخر القرن التاسع عشر كردستان.
وهو يشير إلى العقود السابقة من كردستان وقت كانت منارة المعرفة والروحانية ولكن تم استبدالها جميعها بانعدام القانون والجهل68. بالإضافة إلى تلك الفوضى، وبسبب الدمار الذي لحق بالإمارات الكردية في منتصف القرن التاسع عشر، اعتقد الشيخ أن كردستان فقدت حيويتها. هذا الوضع، على حد وصفه، ترك الناس "تتجول في وديان الجهل"69. يجادل الشيخ بأن الأتراك والفرس استخدموا الجهل الكردي وانعدام القانون لصالحهم. واتهمهم باستخدام الوضع القائم لإدامة وإضفاء الشرعية على وجودهم القمعي70. لهذا السبب على الرغم من هزيمته عام 1880، لم يتخل الشيخ عن القيام بانتفاضة أخرى ضد الدولتين.
كما هو موضح أعلاه، إن مقابلة دوايت هي المصدر الأساسي الوحيد المتاح الذي يظهر بوضوح نية الشيخ لانتفاضته الثالثة. الأهم من ذلك، أنه كان ينوي استهداف الدولة العثمانية هذه المرة بدلاً من القاجارية. بمعرفته أن الشيخ كان "يفكر في تمرد عام للكرد"، يخبرنا دوايت: "حاولت ثنيه عن العنف، مؤكداً له أن النتيجة ستكون تدمير كل آماله، لأن [الانتفاضة الكردية] سترضي إنجلترا على اعتبار انها ستوفر دليل على سمعة الكرد بأنهم خارجون عن القانون"71. هنا، لا يعبر دوايت فقط عن مخاوفه من النتائج المحتملة لانتفاضة كردية جديدة، بل يكشف أيضاً عن وجهات نظر بريطانية تجاه الكرد، والتي بدت متطابقة مع وجهة نظر الدولتين القاجارية والعثمانية. ولكن، يثبت تقرير دوايت عدم الدقة المطلقة في ادعاءات بعض المؤرخين في أن الشيخ كان متورطاً مع العثمانيين ضد المسيحيين72. كما ذكرنا سابقاً، يدعي باحثون مثل ماكدويل وأوز أوغلو أن انتفاضة الشيخ عام 1880 كانت معادية للمسيحية بطبيعتها. ويتابع ماكدويل أن انتفاضة الشيخ لم تكن سوى "مخطط تم إعداده في اسطنبول"73. ومع ذلك، لا يقدم الباحثان أعلاه أي دليل يوثق ادعاءاتهم. على النقيض من ذلك، يشهد دوايت على أن "الشيخ [وضع؟]74 دون أن يخفي بغضه تجاه الحكم التركي وقناعته بأن لا شيء سوى الدمار ينتظر الإمبراطورية ومن يثق بها"75. من الجدير بالملاحظة أنه في عام 1882، استمر نجل الشيخ عبد القادر – الذي قاد انتفاضة 1879 وكان أيضاً قائداً في انتفاضة 1880 – في أنشطته المسلحة ضد الدولة العثمانية. تؤكد سجلات الدولة العثمانية أنه في عام 1882، "ان الشيخ عبد القادر، نجل الشيخ عبيد الله، في هجومه على الجيش الإمبراطوري قتل عشرة جنود وجرح اثني عشر آخرين. كما ألقى القبض على ثلاثين جندياً بينهم ضباطهم"76.
يلقي تقرير دوايت على جانب آخر، وهو أن هزيمة عبيد الله ضد الدولة القاجارية جعلته يشعر بخيبة أمل من الدعم الأوروبي المحتمل للكرد. ومع ذلك، فإن خيبة أمله من الدعم الأوروبي المحتمل لم تطفئ النار في روحه المتمردة. بل على العكس، اعتبر أن الأوروبيين يشكلون في الغالب عقبة أمام التطلعات القومية الكردية. لذلك، رداً على محاولات دوايت "لإقناع الشيخ بضرورة الصبر"، قال الشيخ بمرارة "إن موقف أوروبا ليس مساعدتنا ولا السماح لنا بمساعدة أنفسنا"77. ومع ذلك، يبدو أن المبشرين مثل دوايت كانوا مقتنعين بأن بريطانيا كانت معنية برفاهية شعوب المنطقة، وعلى رأسهم الأرمن. وافترض أن الدعم البريطاني للأقلية الأرمنية سيكون له تأثير إيجابي على الوضع الكردي أيضاً. بدا أنه واجه صعوبة في إقناع الشيخ بهذا القول بأنه "كان من الصعب جداً جعله يفهم أن إنجلترا مصممة على إدخال حكومة جيدة إلى أرمينيا، وأن نتيجة ذلك ستكون إعطاء حكومة جيدة لشعبه أيضاً لكن هذا الإجراء يتطلب الوقت"78. لكن الأحداث اللاحقة أثبتت خطأ دوايت. لم تكن إنجلترا "مصممة على إدخال حكومة جيدة إلى أرمينيا" أيضاً.
الخاتمة
في هذه الورقة، كان هدفي هو تسليط الضوء على بعض الجوانب غير المعروفة للشيخ النهري من الأفكار الدينية والسياسية. حاولت من خلال قضيته توضيح بعض خصائص الفكر الإسلامي تثبت صعود القومية / القوميات الإسلامية. انتفاضة عبيد الله كانت في الأطراف

ومع ذلك لا ينبغي أن ينظر إلى انتفاضته على أنها حدث هامشي. توضح انتفاضة الشيخ وآرائه الحالة المعقدة لعلاقة القومية الكردية بالإسلام، والطبيعة المتنوعة للأمر النقشبندي الكردي، وتدل على دوره في نشر الوعي القومي الكردي. ما هو أكثر أهمية هو حقيقة أن هذا الشيخ النقشبندي، المفترض أنه تقليدي، يحمل وجهات نظر دينية إسلامية غير معتادة. على الرغم من صغر سنه نسبيا، كان للشيخ أتباعاً هائلين، ومع ذلك، لا يوجد الكثير من المعلومات المتاحة حول مدى معرفة معتقداته غير المألوفة أو اكتسابها أي مصداقية بين أتباعه. على الرغم من العرض المطلق لوجهات النظر العرقية والقومية للشيخ الكردي، إلا أن أعماله الشعرية لا تحتوي على آراء دينية غير تقليدية. من المحتمل أيضاً أن وجهات نظر الشيخ أصبحت معروفة للجمهور الأكبر منذ ذلك الحين – وفقاً لسجلات الدولة العثمانية – احتج بعض رجال الدين الكرد على الشيخ واتهموه بالكفر. حدث هذا بشكل خاص عندما نقلته القوات العثمانية إلى الموصل عام 188279. ومع ذلك، من نواح كثيرة، فإن عمله الشعري يؤكد روايته التي قدمها المبشرون الغربيون. يكشف الاثنان معاً [المبشرون وأعماله الشعرية] الكثير عن آراء الشيخ الدينية والسياسية غير المعروفة سابقاً وشخصيته الكاريزمية.

كما هو موضح، فإن تأثير الرومي على الفكر الديني للشيخ لا جدال فيه أيضاً. ومع ذلك، هناك عوامل معينة تميز بين الاثنين بشكل واضح. على الرغم من القواسم المشتركة الهامة، فإن الآراء والأشعار الدينية لكل من هاتين الشخصيتين تحمل السمة المميزة ل "روح" عصرهم. على الرغم من تلميحات الرومي بجمال لغته الأم ومقارنتها بالعربية، على عكس عبيد الله، إلا أنه لا ميز العقيدة الدينية على أساس العرق. بالمقابل، تأثرت آراء عبيد الله العالمية بسياساته القومية. من وجهة نظر عبيد الله، أثرت طبيعة الشخصية العنصرية على محتوى ونقاء التدين. لذلك، يجادل بأن التدين الكردي، تماماً مثل عرقهم، كان مختلفاً عن الأتراك والفرس. وزعم أن الكرد اعتنقوا "الدين الأصح أو الأنقى (باك دين)". لهذا السبب تحدى المبشر الأمريكي بعدم الحكم على الإسلام بناء على الممارسات الدينية التركية والفارسية. تم تمثيل "الإسلام الحقيقي" من خلال التجارب والممارسات الدينية الكردية لأنهم "شعب مؤمن نقي".

كما لوحظ أن انتفاضة عبيد الله كانت مهمة في تجسيد اندماج الإسلام مع التطلعات القومية. ظاهرة كانت ستنتشر بين المسلمين في القرن المقبل. كان المشروع الديني-السياسي لعبيد الله مثالاً رائعاً على الكيفية التي يمكن أن تسير بها النهضة الإسلامية جنباً إلى جنب مع القومية. مثل هذه الحقيقة هي نفي مطلق للادعاءات بأن صعود الشيخ كان مجرد مؤامرة عثمانية كردية ضد المسيحيين في المقاطعات الشرقية للإمبراطورية. والواقع أن وجهات نظر الشيخ وأفعاله تظهر في مواجهة مثل هذه الدراسات التي تعتمد على التخمين.

1 لمزيد من المعلومات حول الطريقة النقشبندية، انظر. دينا ليغال. ثقافة التصوف: النقشبندية في العالم العثماني، 1450-1700. (نيويورك: مطبعة جامعة ولاية نيويورك، 2004)؛ شريف ماردين، الدين والتغيير الاجتماعي في تركيا الحديثة: حالة بديع الزمان سعيد نورسي. (نيويورك: مطبعة جامعة ولاية نيويورك، 1989)؛ جينين كاستور تومسون. حديقة الورود: السيرة الذاتية لعصر النقشبندي الصوفي الحديث. (الولايات المتحدة: Xlibris US، 2014). إم جابوريو وآخرون، الطريقة النقشبندية: المسارات والوضع الحالي لنظام صوفي مسلم: أعمال مائدة مستديرة سيفر. (فرنسا: مطبعة إيزيس، 1990).

2 انظر ورقة صبري أتش الدقيقة، أتش، صبري. "باسم الخليفة والأمة: تمرد الشيخ عبيدالله 1880-1881". الدراسات الإيرانية، المجلد 47 العدد (5) 2014: ص 735-798

3 ABCFM, Western Turkey Mission, ABC 16.9.3, v. 12.,1880-1890. v. 4. C-E, No. 300. أنا مدين لصديقي أوين ميلر لتزويده بهذه الوثيقة والعديد من الوثائق الأخرى.

4 انظر، على سبيل المثال، ماكدويل، ديفيد (2004) تاريخ الأكراد الحديث. لندن: I.B. توريس؛ أوزغلو، هاكان "هل لدى القومية الكردية حبل سري؟" في العداوات التكافلية: القوميات المتنافسة في تركيا، تحرير عائشة كاديوغلو وإمين فوات كيمان. سولت ليك سيتي: مطبعة جامعة يوتا، 201: 203

5 صبري. "باسم الخليفة والأمة: تمرد الشيخ عبيدالله 1880-1881"

6 ماكدويل، ديفيد (2004) تاريخ الأكراد الحديث. لندن: I.B. توريس؛ أوزغلو، هاكان "هل لدى القومية الكردية حبل سري؟" في العداوات التكافلية: القوميات المتنافسة في تركيا، تحرير عائشة كاديوغلو وإمين فوات كيمان. سولت ليك سيتي: مطبعة جامعة يوتا، 201: 203؛ أيضا، روبرت دبليو أولسون، ظهور القومية الكردية وتمرد الشيخ سعيد، 1880-1925، الطبعة الأولى. (أوستن: مطبعة جامعة تكساس، 1989).

7 ماكدويل، تاريخ الأكراد الحديث، ص 58.

8 المصدر السابق.

9 هاكان، هل لدى القومية الكردية حبل سري؟ ص203- 215

10 FO 195/1315/No. 23. Clayton to Trotter. Political [Confidential]. Bashkala: July 11, 1880

11 Ibid. Clayton to Trotter. Political (Confidential). Kochhannes: 2nd August 1880.

12 ماكدويل، تاريخ الأكراد الحديث؛ هاكان، هل لدى القومية الكردية حبل سري؟

13 الشيخ عبيد الله النهري، تحفة الأحباب: مثنوي شيخ عبيد الله النهري، راجعه سيد إسلام دواجي. أرومية: الحسيني، 2000.

14 انظر سبير، روبرت إي. الحكيم صاحب، الطبيب الأجنبي: سيرة جوزيف بلومب كوكران، إم، دي، من بلاد فارس. نيويورك: ريفيل، 1911: ص 75.

15 FO 195/1315/No. 23. Clayton to Trotter. Political [Confidential]. Kochhannes: 2nd August 1880.

16 Ibid

17 Ibid

18 Ibid, No. 46; Clayton; Van 27th November 1880.
19 Ibi
20 ABCFM, Western Turkey Mission, ABC 16.9.3, v. 12.,1880-1890. v. 4. C-E, No. 300.
21 انظر، النهري: تحفة الأحباب
22 مارتن فان برونيسين، "الكرد والإسلام" ورقة عمل رقم. 13، مشروع دراسات المنطقة الإسلامية، طوكيو، اليابان، 1999. تم الوصول إليه، 19 أغسطس / آب 2017. ozelburoistihbarat.com/Content/images/archieve/kurt-sorunu-dosyasi-the-kurds-and-islam-ingilizce-9dce6c05-2731-4a0e-9126-233dd098e295.pdf.
23 See, ABCFM, Western Turkey Mission, ABC 16.9.3, v. 12.,1880-1890. v. 4. C-E, No. 300.
*هو مصطلح لاتيني يعني "هكذا". يتم استخدامه للإشارة إلى أن شيئاً مكتوباً بشكل غير صحيح يتم تركه عن قصد كما كان في الأصل. عادة ما تكون Sic مائلة وتحيط بها أقواس دائماً للإشارة إلى أنها لم تكن جزءاً من الأصل. [المترجم]
24 Ibid.
25 انظر، النهري: تحفة الأحباب: 129
26 انظر، النهري: تحفة الأحباب: 133
27 ABCFM, Western Turkey Mission, ABC 16.9.3, v. 12.,1880-1890. V. 4. C-E, No. 300.
28 أهم أعمال الرومي هي مثنوي معنوي وديوان شمس تبريزي. للاطلاع على الاعمال الفارسية الكاملة لرومي على الانترنيت، انظر موقع Ganjoor. تمت زيارته في 7 آب/ أغسطس 2017: https://ganjoor.net/moulavi/
29 عبد الكريم سروش. "رسالة إسلامية حول التسامح" في كيلي جيمس كلارك. أبناء إبراهيم: الحرية والتسامح في عصر الصراع الديني. الجنة الجديدة: مطبعة جامعة ييل، 2012: 265.
30 شمس الدين أحمد أفلاقي. مناقب العارفين، المجلد. 2 – طهران: دنيا كتاب، 1996: 484.
31 كما نرى، في هذه القصيدة، تعتبر الخبرة الدينية والحالة الداخلية أمراً محورياً للتدين بدلاً من شكل التعبير الديني أو ادعاء المرء للحقيقة، iranchamber.com/literature/jrumi/masnavi/moses_shepherd.php.
32 ABCFM, Western Turkey Mission, ABC 16.9.3, v. 12.,1880-1890. v. 4. C-E, No. 300.
33 انظر، على سبيل المثال، فيرنون أو إيغر: تاريخ العالم الإسلامي منذ عام 1260: صنع مجتمع عالمي. نيو جيرسي: بيرسون برنتيس هول، 2004: 34-6.
34 في التاريخ الحديث، أثارت مثل هذه الآراء أحياناً أزمات دولية. وكانت القضية هي فتوى الخميني عام 1988 (حكم ديني) ضد البريطاني سلمان رشدي الذي اتهمه العديد من المسلمين المحافظين بالردة بعد كتابة روايته الشيطانية. انظر موقع رشدي الرسمي: تم الوصول إليه. 12 أغسطس 2017. salmanrushdie.com/. وكذلك سلمان رشدي. الآيات الشيطانية (لندن: Viking Penguin، 1988).
35 هيفنينغ، فيلهلم "المرتد" في موسوعة الإسلام 2، المجلد. 7، ص. 633-35؛ زويمر، صموئيل م. قانون الردة في الإسلام. نيويورك، لندن: Marshal Brothers Ltd.، 541924-31 :.
36 المصدر السابق.
37 انظر محمد عبده ومحمد رضا. تفسير المنار. المجلد. 5- القاهرة: الحياة المصرية للأمة الكتاب، 1973.
38 انظر بيتر، أر وغي دي فريس: الردة في الإسلام، مجلة عالم الإسلام، 17 (1976- 1977): 1-25
39 ABCFM, Western Turkey Mission, ABC 16.9.3, v. 12.,1880-1890. v. 4. C-E, No. 300.
40 النهري: تحفة الأحباب، 122
41 المصدر السابق.
42 المصدر السابق.
43 المصدر السابق.
44 ABCFM, Western Turkey Mission, ABC 16.9.3, v. 12.,1880-1890. v. 4. C-E, No. 300.
45 Ibid.
46 Ibid.
47 Ibid.
48 راجع رسائل الشيخ إلى إقبال الدولة في جليلي، جليل: ورقة مثيرة للاهتمام من التاريخ الشعبي الكردي (ثلاث عشرة صفحة مثيرة للاهتمام من تاريخ الشعب الكردي). اسطنبول: ايفرينسل، 2007: 38-43.
49 ABCFM, Western Turkey Mission, ABC 16.9.3, v. 12.,1880-1890. v. 4. C-E, No. 300.
50 لمعرفة المزيد عن استخدام الدولة للتعليم كوسيلة لاستنساخ أيديولوجية الدولة، انظر مايو، بيتر: الهيمنة والتعليم في ظل رؤى النيوليبرالية من جرامشي. نيويورك: روتليدج، 2015. أيضاً، الثوسير، لويس: لينين والفلسفة ومقالات أخرى. مطبعة نيويورك الشهرية للمراجعة، 2001.
51 ABCFM, Western Turkey Mission, ABC 16.9.3, v. 12.,1880-1890. v. 4. C-E, No. 300.
52 Ibid.

53 Ibid.
54 Ibid.
55 للمزيد عن هذا راجع سليماني، كمال. "الشيخ عبيد الله والإحياء الإسلامي" (مجلة الدراسات الكردية، 4 (1)، (2016): 5-24.
56 ABCFM, Western Turkey Mission, ABC 16.9.3, v. 12.,1880-1890. v. 4. C-E, No. 300.
57 النهري: تحفة الأحباب: 111
58 ABCFM, Western Turkey Mission, ABC 16.9.3, v. 12.,1880-1890. v. 4. C-E, No. 300.
59 Ibid.
60 سليماني، كمال. "الشيخ عبيد الله والإحياء الإسلامي" (مجلة الدراسات الكردية، 4 (1)، (2016): 5-24.
61 النهري: تحفة الأحباب: 120- 121
62 المرجع السابق
63 Ke nadârad hích aqvam-e dígar
64 النهري: تحفة الأحباب: 120- 121
65 النهري: تحفة الأحباب: 109- 127
66 حديث آية المنافق:
https://islamweb.net/ar/library/index.php?page=bookcontents&idfrom=228&idto=232&bk_no=53&ID=34
[الرابط المترجم أضافه]
67 FO 195 / 1315. No. 2 Political to Trotter from Clayton. Van, 2nd February 1880.
68 النهري: تحفة الأحباب: 129
69 المرجع السابق.
70 Parliamentary Papers. Turkey No. 5. (1881. Inclosure 3. No 5/61).
71 ABCFM, Western Turkey Mission, ABC 16.9.3, v. 12.,1880-1890. v. 4. C-E, No. 300.
72 ماكدويل. تاريخ الكرد الحديث، 58، وأوزوغلو. "هل لدى القومية الكردية حبل سري؟"، 203.
73 المصدر السابق.
74 هذه الكلمة غير مقروءة في الوثيقة الأصلية.
75 ABCFM, Western Turkey Mission, ABC 16.9.3, v. 12.,1880-1890. v. 4. C-E, No. 300.
76 انظر الأرشيف العثماني لرئيس الوزراء (BOA: الأرشيف العثماني لمكتب رئيس الوزراء): الملف رقم: 3، القميص رقم: 4، رمز الصندوق: Y. PRK.A؛ التاريخ: 23 / م / 1300 (هجري) / [4.12.1882]. من المثير للاهتمام أنه على الرغم من خلفية عبد القادر، لا يزال أوزوجلو يصوره على أنه مؤيد للخلافة. لذلك، يذكر أن رئيس "فصيل" المؤيدين للخلافة، بعد عام 1912، لم يكن سوى السيد عبد القادر. لا يرى أوزوجلو أي تناقض بين الادعاء أعلاه وملاحظاته السابقة عندما يقول: "من المثير للاهتمام مواجهة اسمه في CUP، ثم منظمة سرية عملت ضد السلطان / الخليفة عبد الحميد الثاني، لأن عبد القادر نفسه كان جزءاً من مؤسسة دينية عثمانية" (90). تصبح هذه التأكيدات أكثر إثارة للاهتمام عندما تتناقض مع سجلات الدولة. تكشف وثائق الدولة أن عبد القادر لم يتورع في محاربة حكم الخلافة وقتل وجرح جنودها عام 1882.
أوزأوغلو، هاكان. الأعيان الكرد والدولة العثمانية: تطور الهويات والولاءات المتنافسة وتغيير الحدود. ألباني: مطبعة جامعة ولاية نيويورك، 2004: 124
77 ABCFM, Western Turkey Mission, ABC 16.9.3, v. 12.,1880-1890. v. 4. C-E, No. 300
78 bid.
79 أرشيف رئيس الوزراء العثماني (BOA): ملف رقم: 486؛ رقم الملف: 64؛ رمز الصندوق: A.} MKT.MHM التاريخ: 29 / Ca / 1][1298 (Hijri) [28.04.1881]

خصائص السجل

الكتاب:	تأريخ
نوع الوثيقة:	ترجمة
اللغة - اللهجة:	عربي
المدن:	شمزينان
الدولة - الأقليم:	شمال كردستان
ترجم من اللغة:	انجليزي

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | medaratkurd.com
کاتی تۆمارکردن: 2022/27/3 1:50:11 PM
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 163

عرض كتاب – تاريخ كامبريدج عن الكرد

https://www.kurdipedia.org/?q=20220217163614405351

عرض كتاب – تاريخ كامبريدج عن الكرد
ديفيد ماكدويل
ترجمة: مصطفى إسماعيل
إن كتب كامبريدج التأريخية هي سلسلة عريقة ومتميزة للغاية من المقالات حول بلدان مختلفة إضافة إلى هذا العمل الفخم الذي يركز بشكل خاص على الكُرد، وهم شعب بدون دولة، لهي جديرة بالترحيب. المحررون الثلاثة للكتاب معروفون ويحظون بتقدير كبير في هذا المجال، وقد دعوا بدورهم 38 خبيراً مساهماً للمساعدة في الكتابة عن مختلف جوانب التجربة الكردية. لا يمكنني، بطبيعة الحال، ذكر أسماء جميع المساهمين، لذا سوف أشير فقط إلى أولئك الذين لفتوا انتباهي بشكل خاص.
سعى محررو الكتاب إلى عدم الامتثال لاستبداد الحدود السياسية التي قسمت كردستان منذ عشرينيات القرن الماضي، من خلال مطالبة العديد من أولئك المساهمين بعدم التقيد بتلك الحدود التي أعتقدُ أن المحررين يرونها عوائق أيضاً أمام تفكيرنا وفهمنا عن الكرد.
ينطلق بوريس جيمس Boris James بنا مع بداية ممتازة من خلال سرده عن صعود الإمارات الكردية وسقوطها، حيث صاغ كلمة "البينية" التي تلخص بشكل مناسب المعضلة السياسية الدائمة للكُرد، سواء كنا نتحدث عن العالم الإسلامي في العصور الوسطى أو القرن الواحد والعشرين. نظراً لوقوعهم بين مراكز القوى الكبرى في الشرق الأوسط، كان على الزعماء الكرد دائماً موازنة مسألتين منفصلتين، ولكن متداخلتين: (1) لأي من الحكام الخارجيين يجب أن يدينوا بالولاء و (2) مدى هذا الولاء. وإذا كان هذا صحيحاً عندما كان الزعماء الكرد محاصرين بين المماليك والمغول في القرن الرابع عشر، فإن ذلك يصدق أيضاً بالنسبة للقادة البارزانيين في سبتمبر 2017، عندما ذكّرهم جيرانهم المباشرون بقوة ب "بينيتهم". في الفصول الخمسة اللاحقة، يتبين لنا حال الإمارات الكردية في أوجها وزوالها اللاحق. نادراً ما كان الأمراء الكرد أقوياء بما يكفي لرفض الامتثال الصريح لسيد خارجي، ولكن فيما يتعلق بالولاء، ربما لم يكن الاعتبار الرئيسي لدى الأمراء الكرد هو الهوية الدينية، ولكن المسافة الفاصلة بين الإمارة ومقر السلطة الإمبراطورية وما يترتب على ذلك من صعوبة عسكرية متأصلة قد يواجهها الحاكم الأعلى (السلطان) في إحكام السيطرة على مرؤوسيه. كانت اسطنبول أبعد بكثير (من أصفهان/ طهران) وبالتالي فإن سيطرتها كانت أكثر ضعفاً. كان ذلك مناسباً للزعامات الكردية الساعية إلى أقصى قدر من حرية التحرك للوصول إلى ترتيب يضفي الطابع الرسمي على الإمارات في مواجهة إسطنبول.
لأن الكرد قد أصبحوا ضحايا مراراً، فمن السهل أن نستنكر إحكام السيطرة الإمبراطورية عليهم دون أن نأخذ في الحسبان بشكل كامل إلى أي مدى شعرت فيه الإمبراطوريتان العثمانية والإيرانية بالتهديد من قبل القوى الأوروبية. لا يمكن لأي منهما تحمل تبعات الانخراط في تعزيز كيانات الحكم الذاتي المحلية، لأن هذه الكيانات أضعفت أسوار الإمبراطورية في مواجهة الشهية الأوروبية. يبدو أن المؤشرات المبكرة على الهوية القومية الكردية إنما جاءت كرد فعل على البطش المتزايد من قبل اسطنبول وأصفهان، مدفوعتين بالخوف من أوروبا. لا تزال أقوال الشيخ عبيد الله (النهري) تبهر أولئك الباحثين عن دليل

مبكر على النزعة القومية (الكردية). إذ يعده جين ريس باجالان Djene Rhys Bajalanمن القوميين الأوائل، لكنه يقرُّ في المقابل بأن آخرين يشككون في هذا الاستنتاج (ص 104). يزيحُ كمال سليماني Kamal Soleimani هؤلاء المتشككين جانباً، حيث يرى أن قومية عبيد الله "لا ريب فيها" (ص 140)، قياساً على أقواله أكثر من أفعاله. أشكُّ في أن هذا النقاش المحدد سوف ينتهي في المستقبل المنظور، لكن سليماني محقٌّ في إظهار كيف أن تفكك المشاعر الدينية والقومية يهدد بإساءة فهم سلوك العديد من الفاعلين الذين يتداخل الجانبان لديهم.

نظرًا لأن العثمانيين سعوا بعدم اقتدار إلى إدماج كردستان في الدولة العثمانية بمزيد من الحزم، فإن الكرد كان بإمكانهم أن يشعروا بسهولة أن هذا يرق إلى محو متعمد لثقافتهم ورخائهم. وفي حين أنها أضرت بالكرد اقتصادياً، إلا أنني لست مقتنعاً بأن اسطنبول "هدفت إلى قطع صلة مهمة بين الذاكرة التاريخية والناس" (ص 97). لم يكن القضاء على الإمارات فعل حقد لا مسوغ له. كما أنني أشك في أن العثمانيين أضروا عمداً باقتصاد كردستان. إذ كانوا على نفس القدر من الحماقة وعدم الكفاءة ومخربين في أماكن أخرى أيضاً.

يمكن للمرء أيضاً إدراك الشعور بالتعرض للخيانة الذي يشعر به الكرد من خلال نقطة جذب أخرى للهوية الكردية وهي معاهدة سيفر التي تحظى باهتمام كبير أكثر مما تستحقه. في الواقع لم تكن سيفر حدثاً ذا شأن. إذ لم يصدّق العثمانيون أبداً على تلك الصفقة المقيتة، في حين حولها تمرد مصطفى كمال إلى موضوع أكاديمي بحت. على أي حال، فإن بريطانيا نفسها التي صاغت المواد 62 و64 المتعلقة بالكرد في المعاهدة، ظلت غير متأكدة من نيتها الحقيقية وراء إبقاء الأتراك بعيدين عن الطرق الشمالية ل ميزوبوتاميا. اعتمد أي تنفيذ للمادتين بشكل كبير على أن الكرد أنفسهم يجب أن يكونوا فاعلين، ومفهوم أنهم لم يكونوا كذلك، لأن (1) لم يتمكنوا كحال اللاعبين الآخرين من تحديد الاتجاه الذي كانت تهب منه الرياح السياسية. (2) ولم يكونوا متأكدين من أن الأوروبيين لن يحاسبوهم على الإبادة الجماعية للأرمن. (3) ولكونهم منظمين قبلياً، كانوا ممزقين للغاية بالتنافسات الداخلية.

البحث الأكثر قيمة في الجزء الأول هو البحث الرائع ل ولي ياديرغي Veli Yadirgiعن الاقتصاد السياسي في كردستان والذي، مثل كتابه الرائد الذي يحمل عنواناً مشابهاً، يعرض بكثير من الوضوح توصيفاً اقتصادياً مقنعاً للتراجع التدريجي في تنمية كردستان من عهد التنظيمات (الإصلاح العثماني في منتصف القرن التاسع عشر) فصاعداً. رغم مساهمته الرائعة، لا يزال التاريخ الاقتصادي، من وجهة نظري، أشبه ب "سندريلا" في حقل الدراسات الكردية، وربما يمكن اكتساب المزيد من دراسات إضافية، مع زاوية رؤية أوسع لاستيعاب التأثير الاقتصادي للقوى العظمى، وأيضاً مع تركيز أضيق بكثير على مواقع معينة في منعطفات معينة.

يعتبر المبحثان التاليان، "التطورات السياسية الإقليمية" و"التطورات السياسية المحلية"، كلاهما يغطيان القرن العشرين وأوائل القرن الحادي والعشرين، أقل نجاحاً من وجهة نظري. ففي حين أن هناك مادة قيمة عن الكرد في الدول الأربع، إلا أن هناك العديد من المنعطفات التي يبدو أن المؤلفين لم يفطنا إلى النقاط الحاسمة فيها. يمكن للمرء أن يرى النية في فصل القضايا المحلية عن الإقليمية، ولكن ما يسمى بالتطورات المحلية داخل المجتمع الكردي تتداخل بشكل وثيق مع سياسة الدولة داخل حدود النظام السياسي المعين ما بعد عام 1918 الذي وجد الكرد أنفسهم داخله. تبعاً لذلك، بدلاً من الإظهار المتسق لكيفية تفاعل المسائل المحلية الإقليمية والكردية، فإن ما لدينا في بعض الأحيان يكون غير مكتمل وعرضي ومفتقر إلى أوجه مهمة، بينما تتم مناقشة أحداث تطورات أخرى بشكل متكرر، أولاً كظاهرة إقليمية، وثانياً كظاهرة محلية مع عدم إيلاء اعتبار كاف للتشعبات الأوسع نطاقاً. على سبيل المثال، أدى القمع، الذي يقارب الإبادة الجماعية، لتمرد الشيخ سعيد عام 1925 بشكل مباشر إلى منح عصبة الأمم لولاية الموصل للعراق في عام 1926، الولاية التي كانت تركيا تريدها بأي شكل، لكنها تخلت عنها بشكل تلقائي. وفي الوقت ذاته، فإن افتراض المؤلفين أن التمرد فشل لأنه "لم يكن مدعوماً من قبل كرد المناطق الحضرية وأن بريطانيا والاتحاد السوفييتي لا يدعمان كردستان مستقلة" (ص 314-315) لا يخضع للتدقيق. بريطانيا، مثلاً، كانت ستسر باستقرار كردستان كمنطقة عازلة بين تركيا الجديدة والعراق. هذا ما كان البريطانيون يأملونه تماماً بشكل غير واقعي في

سيفر. لكنهم بالتأكيد لم يكونوا ليقدموا قوات لحربٍ من الواضح أن ليس بإمكانهم، مع أو بدون الكرد في المناطق الحضرية، تحقيق النصر فيها. لم تتح للشيخ سعيد الفرصة. نظراً لأسلحتها وانضباطها وحيازتها للتلغراف والسكك الحديدية، كان بإمكان أنقرة دائماً تركيز قواتها في أي نقطة بقوة أكبر وبسرعة أكبر من رجال قبائل ضعيفي التنظيم والتسليح.
(محمد كورتMehmet Kurt محق تماماً في قوله إن القبائل الأخرى قوّضت الثورة (ص 509). بالحديث عن النقاط المفقودة مثل منح عصبة الأمم ولاية الموصل للعراق، فإن معاهدة سعد آباد (1937) لا تحظ بأي اهتمام، رغم أنها أضفت الطابع الرسمي على السياسة المشتركة الدائمة لتركيا والعراق وإيران (يمكن للمرء أيضاً أن يضيف إليهم سوريا غير الموقعة على المعاهدة) في رفض الانفصالية الكردية باستمرار. باستثناء تركيا، فإن كل دولة من تلك الدول قد استخدمت الكرد كمخلب قط لإثارة الاضطرابات كل مرة لدى أحد دول الجوار، ولكن بالتزامن استنكرت تلك الدول استقلال الكرد. هذا الوضع، لعنة "البينية"، يظل عاملاً حاسماً باستمرار.
أيضاً هناك أحياناً ميل إلى عدم رؤية الصورة الأوسع حول لماذا تتصرف القوى الإقليمية أو العظمى بالطريقة التي تتصرف بها. فلم يكن اضطهاد سوريا للأقلية الكردية مجرد تحامل عنصري. صحيح أن تلك العنصرية كانت مدفوعة جزئياً بقرون من "المشاكل" المتصورة مع الكرد، ولكن بحلول خمسينيات القرن الماضي، شعرت سوريا العربية، خارجة من السيطرة الإمبريالية الفرنسية ومحاطة بأعداء فعليين، بضعفٍ لا يوصف. كانت لديها أسباب معقولة لشعورها بالضعف والبارانويا في ضوء التهديد الدائم الذي تشكله إسرائيل والولايات المتحدة (وربما من تركيا، حليفة الولايات المتحدة في الناتو، التي قضمت بالفعل سنجق الإسكندرونة/ هاتاي عام 1939). لذا نشدت سوريا القوة من خلال الظهور الكاريزمي للقومية العربية بقيادة عبد الناصر. ضمن هذا السياق الأوسع، لم يكن خوف سوريا من أن يكون كردها حصان طروادة محتمل بلا أساس. نعلم جميعاً أن الخوف يولد بعض القرارات السيئة للغاية، سواء كان ذلك في الحياة العامة أو الشخصية.
أين هو الشارع الكردي في الدراسات الكردية؟ غالباً ما يتجاهل المؤرخون مناقشة حياة الناس العاديين، لذا فإن الفصل المميز لنيكول واتس Nicole Watts حول الاحتجاج في الشوارع ومعارضة النخبة المهيمنة في العراق هو موضع ترحيب، و"يلفت انتباهنا إلى تمثيل الناس الذين ليسوا بالضرورة ناشطين في الأحزاب والجمعيات السياسية" (ص 402).
كما هو الحال مع الدراسات الاقتصادية، نحن بحاجة إلى مزيد من دراسة الأساس لما كان يجري في أي من الدول التي يتواجد فيها الكرد، لأنها ستوفر الكثير من المعلومات فيما يتعلق بالمجتمع الكردي. بسبب انتشار وتصاعد نجم وسائل التواصل الاجتماعي والنشر الرقمي، يمكننا أن نأمل في الحصول على مزيد من المعلومات من شوارع كردستان، وكذلك من الشتات الكردي.
بصرف النظر عن تحفظاتي على القسمين الثاني والثالث، فإن القسم الرابع (الدين والمجتمع) يقدم مساهمة قيمة للغاية في الدراسات الكردية. حيث نجد أنفسنا في هذا القسم في أيد أمينة بالفعل. يلاحظ ميشيل ليزينبيرغ Michiel Leezenberg أنه "بين القوميين الكرد العلمانيين، وفي وسائل الإعلام الأجنبية، قد يجد المرء تصور (ذاتي) ثابت مفاده أن العقيدة الإسلامية أقل انتشاراً وأقل تجذراً بين الكرد قياساً إلى جيرانهم العرب والأتراك والفرس. بتفحص أدق، تبدو الأمور أكثر تعقيداً إلى حد ما: لقد لعب الدين دائماً، ولا يزال، دوراً أكبر إلى حد ما في الحياة العامة والخاصة للكرد مما يعترف به القوميون العلمانيون الكرد (ص 477)، ويمكن للمرء أن يضيف إليهم أيضاً، الأكاديميين العلمانيين. إن فصل ليزينبيرغ وما يليه، تصحيحات بارعة لهذا التصور العلماني. يكتب محمد كورت عن التعقيد والتفاعل والصراع بين التقاليد الإسلامية المختلفة والهوية القومية التركية والكردية. إنه مرشد موثوق. إذ يستنتج أن "صعود المجتمع المدني الإسلامي في تركيا عامة، والمنطقة الكردية خاصة، قد جلب المعتقدات والاحتفالات والخطابات الدينية إلى جوهر المجال العام". (ص 529) يجب أن أعتبر نفسي من المذنبين في إعطاء البعد الإسلامي مساحة غير كافية. ثم يأخذنا فيليب كرينبروك Philip Kreyenbroek وخانا عمرخالي Khanna Omarkhali وأردال غيزيك Erdal Gezik عبر متاهة الأقليات الدينية، ليخبرونا بالكثير عنهم وعن ترابطهم الذي لم أكن أفهمه شخصياً بشكل جيد. هناك الكثير مما يجب استيعابه هنا، والكثير لتذكيرنا بأن مجرد الكتابة عن "الكرد" تخاطر بأن تكون مفرطة في

التبسيط. إن الهوية الدينية بكل تنوعها وتعقيدها وغموضها تتطلب منا الاهتمام.
في الفصل 23، يقيم حميد بوز أرسلان Hamit Bozarslan وجنكيز غونيش Cengiz Gunes الأدوار التي لعبتها القبائل الكردية وكيف تطورت هذه الأدوار، بما في ذلك الاعتراف بسلطتها السياسية المتدهورة عموماً، باستثناء الحالات التي تكون فيها قادرة على الاستفادة من نظام حراسة القرى المربح. يجب أن يكون قراءة هذا الفصل إلزامية لجميع المهتمين بالشأن السياسي الكردي. غير أن المؤلفين لا يناقشون متى أدار زعماء القبائل، كما في أماكن أخرى من العالم، التدهور السياسي من خلال استثمار الجهد والتأثير والموارد في المجالات الاقتصادية والاجتماعية، وهو أمرٌ وصفته آنا غرابول-جليكا Anna Grabolle-Çelika في كتابها المتميز "الحياة الكردية في تركيا المعاصرة" (2013)، وهو أمر يستدعي الدراسة في حالة زعماء القبائل في إقليم كردستان العراق: إلى أي مدى يمكن للزعماء الكرد المحافظة على المعتمدين عليهم والمستفيدين منهم من خلال الوسائل الاقتصادية والاجتماعية.
يستكشف القسم الخامس اللغة الكردية في عديد لهجاتها، بما في ذلك الكرمانجية (اللهجة الشمالية)، الكردية الوسطى (غالباً ما تسمى السورانية)، والكرمانجكي (التي يسميها الغرباء عادة زازكي، لكنها معروفة أيضاً بتسميات أخرى داخل المنطقة). مجدداً، بالنسبة لغير المتحدثين بالكردية، تُخبرُ فصول هذا القسم عن الطابع المعقد للهجات والهوية عدا عن الصعوبات السياسية الكامنة في مواجهة الدولة.
يتضمن القسم السادس مقالات عن الشعر وأشكال التعبير الأدبي والفني الجديدة (المأخوذة من أوروبا): الروايات والمسرح والسينما. نظراً لأن قلة من الكرد يمارسون عادة القراءة، فمن المحتمل أن تظل السينما هي الوسيلة الأكثر تأثيراً، ولدينا في هذا السياق مرجع موثوق يتمثل في ما كتبته الباحثة بهار شيمشك Bahar Şimşek . فيما يتعلق بالفنون البصرية، ربما كان إدراج بعض الرسوم التوضيحية النموذجية في الكتاب مفيداً.
عنوان القسم السابع "ديناميكيات عَرَضِيّة" باعث على الحيرة إلى أن يقرأ المرء محتويات هذا القسم. يلفت يوست جونغردين Joost Jongerden وحمدي آك كايا Hamdi Akkaya الانتباه إلى الظهور البطيء لمعسكرين سياسيين كرديين، كلاهما كانا موجودين في جمهورية مهاباد 1946-1947، ولكن اليوم يمكن رؤيتهما بمنتهى الوضوح في معسكر بارزاني المحافظ الذي يهيمن على إقليم كردستان العراق، والنهج الأوجلاني الراديكالي المعبر عنه في الحركة المدنية المؤيدة للكرد في تركيا ومجلس سوريا الديمقراطية في شمال سوريا.
منذ تجمعات الصالونات الأولى في اسطنبول في أوائل القرن العشرين، انقسم القادة الكرد بين دعاة الانفصال ودعاة الحكم الذاتي ودعاة الاندماج. لا يجب أن نقلق بشأن هذا التوجه الأخير (الاندماج) لأنهم احتضنوا الثقافة السائدة للدول التي يسكنونها، لكن التوجهين الآخرين لا يزالان يتنافسان للحصول على الدعم. لعله من باب المفارقة أن "الانفصاليين" البارزانيين أصبحوا الآن مثقلين بشدة بالحكم الذاتي كعراقيين، في حين أن الحكم الذاتي الذي يتمتع به الكرد السوريون حالياً مرجحٌ لأن يكون مؤقتاً.
يغطي الفصلان 33 و 34 قضايا النزوح. يناقش الأول "الأصلانية الكردية العابرة للحدود" والتي، كما يقر مؤلفها، "هي للوهلة الأولى تناقض لفظي في اللغة" (ص 829). لست مقتنعاً تماماً بأن الباحثة نجحت في توضيح الموضوع. فالمهاجرون مضطرون بفعل النزوح ذاته والظروف الجديدة – الحضرية عادة – التي يجدون أنفسهم فيها، على إعادة تقييم هويتهم. يندمج البعض منهم ببساطة في البيئة الجديدة، لكن أولئك الذين يبحثون عن العزاء في الهوية، والتي يعتقدون أنهم يحملونها بشكل ثابت تقريباً، يعيدون تشكيلها في صورة معدلة بشكل أساسي، وعادة ما تكون فتاكة أكثر. لقد عاينت ذلك بشكل مباشر منذ أكثر من 40 عاماً في الحرب الأهلية في بيروت، حيث قام القرويون السابقون من خلفيات دينية مختلفة والذين كان لديهم الكثير من القواسم المشتركة مع بعضهم البعض أكثر من الاختلافات، بإعادة بناء هويتهم في الأحياء الفقيرة الحضرية لحشد تضامنهم على أساس المعتقد لا الطبقة الاجتماعية، ثم ذهبوا إلى الحرب. في الواقع، يمكن لتجربة المهاجرين/ المغتربين أن ترفد المجتمع الأصلي، كما يتتبع الفصل 34، وهو أمر دفع حقاً النزعة القومية الكردية في تطورها، لكن هذه النزعة القومية لم تعد في حد ذاتها أصلية، بل نتاج مزيج من الخبرات والفكر السياسي، حتى بالنسبة لأولئك الذين يتخيلون أنهم قد توصلوا إلى جوهر أنقى لهويتهم.

مؤسف أننا يجب أن ننتظر حتى الفصلين الأخيرين من الكتاب بأكمله لإلقاء نظرة على النصف الآخر من المجتمع الكردي: النساء والفتيات. لا أعتقد أنني كنت سأخمن أنهم شكلوا "ديناميكية عرضية" مقارنة بالنصف الآخر من التركيبة السكانية الكردية، وبالتالي كان يمكن مناقشة وضعهن بشكل أنسب في القسم الرابع (مناقشة المجتمع). برأيي، فإن الفصل الذي كتبته إيزابيل كاسر هو المساهمة الأكثر ذكاءً في هذا الكتاب، فإنه من المؤسف أن يدرج في نهاية الكتاب. بالرغم من أنني متأكد من أن محرري الكتاب لم يقصدوا التقليل من أهمية البعد الجندري للمجتمع الكردي (والسياسة الكردية)، إلا أنهم فعلوا ذلك عن غير قصد. تحتوي كل صفحة من مساهمة كاسر رؤى كاشفة كنت أتمنى شخصياً لو قرأتها قبل أن أحاول الكتابة – أشعر الآن أنني معصوب العينين- عن الجندر. لذا، إذا كنت لا تقرأ شيئاً آخر، انتقل مباشرة إلى الصفحة 893.

عند تقييم الكتاب ككل، من المحتمل أن تكون الجودة متفاوتة مع إجمالي 41 مساهماً. كذلك فإن درجة اهتمام القارئ بكل مساهمة سوف تكون متفاوتة بالضرورة. بعضها مكتوب بلغة إنكليزية واضحة، لكن في المقابل فإن عدداً لا يستهان به من المساهمات ليس كذلك. هنا في هذه النقطة يجب على محرري دار النشر والمحررين الأكاديميين العمل معاً لأجل ضمان إنتاج نثر جيد في مجمل الكتاب واستبدال الكلمات المبهمة (وجدت نفسي مضطراً للبحث عن معاني كلمات ليست موجودة حتى في قاموس أكسفورد، ومتاحة فقط على الإنترنت)، وإعادة صياغة التعبيرات الصعبة المتأثرة بالحقل الأكاديمي من خلال صياغة بسيطة. بصراحة، إذا كان لا يمكن التعبير عن تلك الأمور بلغة إنجليزية بسيطة، فمن شبه المؤكد أنها لا تستحق الذكر. هناك أيضاً في بعض المواضع من الكتاب قدر معين من المواد الوصفية الخارجة عن الموضوع ودون أي ارتباط حقيقي بالحجة المطروحة وكان من المفيد استبعادها. أعتقد أيضاً أنه كان من الخطأ التأثير في النص الموجود بين قوسين بالإحالة إلى أعمال أكاديميين آخرين، أحياناً عبر سلاسل أشبه بالسباغيتي، وغالباً ما يكون هناك مسوغ غير ضروري بالكامل (قد يكون ذلك مناسباً لأطروحة دكتوراة، ولكن إذا كان هناك ضرورة قصوى لذلك في كتاب من هذا النوع، فمن الأفضل وضع تلك الإحالات في أسفل الصفحة مثل الهوامش). كان ينبغي على الناشرين الإصرار على أن يكون وضوح وسهولة القراءة أولوية مطلقة. ينبغي لنا ترك باب الدراسات الكردية مفتوحاً ومرحباً بالباحثين الجدد، وليس ترك هذا المجال مخفياً وراء حواجز متراصة من الأعمال الأكاديميات المبهمة. لذا، أختم حديثي بمناشدة أن مثل هذه الكتب يجب أن تكتب بنثر جيد وواضح، وبكلمات شائعة الاستخدام. ينبغي أن نضع في الحسبان، نحن الذين نكتب مثل هذه المواد، كما لو أننا نريد أن نخبر في جلسة شراب قارئاً أو صديقاً غير متمرس في الشؤون الكردية ما نريده حقّاً أن يعرفه ويفهمه. ومن فضلكم أدرجوا المزيد من الخرائط في هكذا مواد!

ديفيد ماكدويل: درس التاريخ الإسلامي على يد ألبرت حوراني للحصول على شهادته الأولى، وكتب أطروحة التخرج عن الثورة الدرزية في سوريا 1925-1927. وهو متخصص عمل في المجلس الثقافي البريطاني ووكالة غوث اللاجئين الأونروا قبل أن يصبح كاتباً متفرغاً يكتب عن بريطانيا، وفلسطين، ولبنان، والكرد. وهو مؤلف الكتاب الرائد "تاريخ الكرد الحديث"، والذي نشر لأول مرة في 1996 وبلغ حالياً طبعته الرابعة.

حول هذه المادة: نُشرتْ هذه المادة على مدونة مدرسة لندن الاقتصادية LSE بتاريخ 7 يوليو 2021، فيما صدر الكتاب في 22 أبريل2021 وقد حرره كل من الباحثين المعروفين: حميد بوز أرسلان وجنكيز غونيش وولي ياديرغي.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	تأريخ
نوع الوثيقة:	ترجمة
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان
ترجم من اللغة:	انجليزي

:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | medaratkurd.com
کاتی تۆمارکردن: 2022/17/2 4:36:14 PM
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 164
علاقة الكرد بالقوى الأجنبية.. ضرورة لحماية الوجود
https://www.kurdipedia.org/?q=20220219124854405598

علاقة الكرد بالقوى الأجنبية.. ضرورة لحماية الوجود
فرياد رواندزي
أسهم الكرد بدور أو أدوار في المنطقة التي تقاسموا فيها مع الآخرين موطنا، ولم تنته لصراعات بين دول المنطقة التي تتقاسم موطن الكرد أو تمر من غير أن يرى الباحث بصمات كردية عليها، وفي بعض المرات دخل الكرد في مثل هذه الصراعات والأحداث كجزء من اللعبة، ومن دون أن يدركوا أنهم أصبحوا أدواة في اللعبة التي لا ناقة لهم فيها ولا جمل، لكن يجب أن نؤكد أنه كل في مرة دخل الكرد بأية لعبة إقليمية فإنهم كانوا يقصدون من ورائها ترسيم موطئ قدم كردي في كردستان.

البحث عن وطن
كانت أول مشاركة كردية حقيقية في أحداث المنطقة، قد حصلت قبل وأثناء معركة جالديران 1514 بين الدولتين الصفوية والعثمانية، اذ وقفت الغالبية العظمى من الكرد في حينها إلى جانب العثمانية، ربما بسبب النوازع المذهبية حيث الغالبية العظمى من الكرد تنتمي إلى المذهب السُني، أو بسبب الوعود التي قطعها السلطان سليم الأول للكرد بزيادة نفوذ أمرائهم وإعفائهم من الضرائب، وبما أن أرض كردستان تحولت إلى ساحة للمعركة بين الجانبين فإن العامل الكردي كان مهما في حسم المعركة وتقسيم المغانم على الإمبراطوريتين، في النهاية وكما في كل مرة خسر الكرد موطنهم، حيث شهدت كردستان أول تقسيم لها بين الصفويين والعثمانيين إثر تلك المعركة، وعدا المكاسب الآنية لبعض أمراء الكرد، فإنهم لم يحققوا أي قدر من الاستقلال الذاتي لإماراتهم، وبعد أن هدأت العاصفة تفرغ الصفويون والعثمانيون للكرد وتمت تصفية الحسابات معهم.
بذل الكرد جهودا حثيثة لتاسيس دولتهم بعد انهيار العثمانيين لكنهم لم يحسنوا التعامل مع الانجليز بل وقاموا بمعاداتهم فضاع حلمهم بالدولة
وظهرت العلامة الأبرز في العلاقات الكردية الخارجية من أجل تحقيق مطامحهم القومية بعد انهيار الدولة العثمانية، ففي أعقاب هذا الانهيار وعلى أعتاب تأسيس الدولة التركية الحديثة، كانت هناك دول أخرى في طريقها إلى الظهور بخارطة جديدة، وقد بذل الكرد آنذاك جهودا حثيثة من أجل ضمان حقوقهم وتأسيس دولتهم، فقبل اتفاقية سيفر 1920، كان الشيخ محمود الحفيد قد جنح نحو تأسيس مملكة كردستان وعاصمتها السليمانية، ولم يكن الشيخ الحفيد موفقا في رسم سياسة خارجية واضحة ليجني من ورائها مساندة خارجية، حيث تأرجح في مواقفه بين الميل نحو الأتراك تارة ومغازلة الفرس تارة أخرى، في حين أنه لم يحسن التعامل مع الإنجليز الذين كانوا في قلب المنطقة لوضع صورة جديدة لخارطة المنطقة بالتعاون والتنسيق مع فرنسا.
ويبدو أن الشيخ محمود الحفيد كانت تسيطر عليه نوازعه الإسلامية أكثر من سواها، لذلك لم يستثمر وعود الحلفاء واتخذ من سياسة معاداة الإنجليز أسلوبا، وكانت النهاية أن انتهى حلمه بدولة كردية بعد إلحاق كردستان الجنوبية (ولاية الموصل وولاية شهرزور) بالدولة العراقية التي تأسست على يد الإنجليز عام 1921.

لقد غادر الملك محمود الحفيد مع المئات من مقاتليه الأشداء إلى جنوب العراق في البصرة والسماوة لمساعدة شعلان أبو الجون عندما قاد ثورة العشرين ضد الإنجليز. إن هذه الخطوة لم تكن موفقة في الوقت الذي كانت المنطقة برمتها تغلي من أجل أن ترسو بوضع جديد ويأخذ كل شعب نصيبه، في حين أن مشايخ الخليج ومنهم أمراء الكويت وبلاد الشام قد أدركوا جيدا كيفية التعامل مع الوضع الجديد من أجل تأسيس دول تحت وصاية الإنجليز والفرنسيين.

التحالفات الخاطئة

إن اتفاقية سيفر 1920 والتي نصت موادها (62،63،64) على حق تقرير المصير لكردستان الجنوبية (كردستان العراق حاليا) قد قبرت باتفاقية لوزان 1923، ولم يأت ذلك بسبب الغدر الذي لحق بالكرد من قبل الحلفاء بل بسبب عدم وضوح الرؤية السياسية لقراءة الأوضاع من قبل قادة الكرد آنذاك، فقد أخطأوا في تحالفاتهم واصطفافاتهم، إذ بدلا من أن يلتفوا حول صاحب القرار، التفوا حول من كان ينتظر النعمة من صاحب القرار.

وحتى عند تأسيس الدولة العراقية عام 1921، حيث لم تكن ولاية الموصل ومشكلتها قد حُلت بعد، فقد صوتت الغالبية العظمى من الكرد لصالح الانضمام إلى الدولة العراقية في الاستفتاء الذي جرى العام 1925 وكان اختيارهم هذا حاسما في تقرير مستقبل ولاية الموصل وكردستان العراق الحالية، ورغم أن هذا الموقف جاء نزولا عند رغبة الإنجليز، فإن الوعود المعسولة التي وضعها الإنجليز على موائد شيوخ العشائر الكردية لم تتحقق، ولم تفِ الحكومة الملكية بوعودها لتحقيق مطامح الكرد لتأسيس كيان خاص بهم في كردستان الجنوبية. إن تصويت الكرد لضم كردستان الجنوبية إلى العراق لم يكن حبا بالحكومة الملكية حديثة العهد ولا كرها لحكومة مصطفى كمال أتاتورك، بل كان محاولة من سكان ولاية الموصل لإظهار حسن النوايا نحو الإنجليز لتنفيذ وعودهم التي تجسدت في بنود اتفاقية سيفر وبنود إعلان الرئيس نلسون.

حاول الكرد تقليد العرب والفرس في حركتهم السياسية والعسكرية وفي تحالفاتهم الأجنبية، لكن هذا التقليد كان أعمى لم يراع المصالح الخاصة للكرد

وفي منتصف الأربعينيات من القرن الماضي أصبحت إيران الشاه رضا بهلوي مسرحا للعمليات الحربية في الحرب الكونية الثانية، وكان ذلك فرصة للكرد والآذريين لإعلان نوع من الاستقلال والوقوف بجانب الاتحاد السوفياتي، وهكذا أعلن القاضي محمد عن تأسيس جمهورية كردستان (مهاباد) مستفيدا من المساندة السوفياتية والأوضاع التي آلت إليها الحرب الكونية، إلا أن عمر هذه الجمهورية الفتية وجمهورية آذربيجان وعاصمتها تبريز لم يدم أكثر من سنة، بعد أن تراجع السوفيات عن دعمهما، وسقطتا وأعدم القاضي محمد رئيس كردستان بساحة الاستقلال في مهاباد، دون أن يتحرك السوفيات لإنقاذ الجمهورية أو حتى حياة قائدها. إن تخلي السوفيات عن الكرد والآذريين جاء بعد أن أعطى شاه إيران الوعود الكبيرة لموسكو بالاستثمار والكشف عن آبار البترول في إيران لمصلحة الاتحاد السوفياتي.

ولم تكن محاولات الكرد للجنوح نحو الإنجليز أو نحو الروس في العراق وإيران على حساب الشعور ألتوأمي للكرد مع العرب والفرس، بل بالعكس فالحركة الكردية بشقيها السياسي والعسكري كانت تقلد العرب والفرس في التقرب من الإنجليز والروس، لكن المعادلة السياسية التي ولدت بسبب تقاسم كردستان بين دول المنطقة لم تكن قط مثل تلك التي جرت للشعوب الأخرى، فكان التقليد الكردي تقليدا أعمى كان يجب أن يكون وفقا لقراءة خاصة للمصالح التي تجمع هذه القوى مع الكرد وليس اتباع قراءة الآخرين لرسم السياسة الكردية.

العلاقة مع اسرائيل

لا يمكن أبدا ان نتحدث عن العلاقات الخارجية للكرد، دون التعريج على العلاقات (الكردية الإسرائيلية) وهي العلاقات التي بدأت تظهر بوادرها من خلال اتصالات بين طلبة الكرد الدارسين في أوروبا والصحفيين الإسرائيليين الذين نقلوا وجهات نظر الطلبة الكرد إلى الجهات الرسمية الإسرائيلية في بداية الستينيات من القرن العشرين، حيث بدأت الثورة الكردية في كردستان العراق بقيادة الزعيم الكردي الراحل ملا مصطفى البارزاني، لكن مثل

هذه الاتصالات لم تتم بين القيادة الكردية والإسرائيليين إلا نهاية عام 1964.
إن البارزاني كان مترددا في تلك الأوقات ليس فقط في إقامة العلاقة مع إسرائيل، بل في استلام المساعدات من الولايات المتحدة الأميركية أيضا، ويؤكد شميدت ذلك في كتابه (رحلة في أوساط رجال شجعان) مشيرا إلى أنه عندما سئل البارزاني، عما إذا كانت هناك إمكانية لأن يطلب الكرد مساعدات من واشنطن، اجاب بالنفي.
لم تأت العلاقات الكردية الإسرائيلية لتضرب العرب أو العلاقات العربية الكردية، ففي عام 1964 وفيما كانت بوصلة الموافقة الإيرانية لمد الكرد بالمساعدات الإسرائيلية قد توقفت عند مقر القيادة الكردية، فإن القيادة الكردية دخلت في المفاوضات مع حكومة عبد السلام عارف مستندة إلى موقف الرئيس الراحل جمال عبد الناصر المؤيد لحل القضية الكردية في العراق بطرق سلمية. لكن عارف لم يستثمر الفرصة وبدأ القتال ثانية، وفي أحد مؤتمرات القمة العربية سأل الحبيب بو رقيبة الرئيس عارف عن الأوضاع في الشمال الكردي فردّ عليه إنهم مجموعة شكلوا عصابات للنهب والسلب وقتل الشرطة في المخافر. فنصح بورقيبة الرئيس العراقي قائلا وهنا تكمن المشكلة عندما لا تعترفون بهذه العصابة بأنهم يريدون شيئا.
إسرائيل استثمرت السياسة الخاطئة للحكومة العراقية ووقوف بعض الحكومات العربية معها لتعرض المساعدات على الكرد.
ومع أن المساعدات الإسرائيلية كانت تصل الثورة الكردية، لكن القيادة الكردية بشقيها قيادة البارزاني- قيادة طالباني، لم تتوقف في توطيد العلاقات مع الفصائل العربية الثورية، لا سيما الفلسطينية منها، ولم توصد أبواب المفاوضات مع الحكومة العراقية 1964، 1966، 1967 وحتى بعد انقلاب عام 1968، بل إن القيادة الكردية كانت دائما رهن الإشارة لبدء المفاوضات على أساس منح الحكم الذاتي للكرد.

الورقة الكردية
إن السياسة الخاطئة للحكومة العراقية وإنكارها لوجود المشكلة الكردية ووقوف بعض الحكومات العربية مع بغداد، كان لها تأثيرها في استثمار هذه الأوضاع من قبل الحكومة الإسرائيلية لعرض المساعدات للكرد، وقد أكد الزعيم الكردي ملا مصطفى البارزاني لأحد الزوار الذي كان يحمل رسالة غير مباشرة من تل أبيب إن من الضروري أن يعيش الكرد مع العراقيين لذا فإننا نطالب بالحكم الذاتي في إطار الجمهورية العراقية.
إن العلاقات الكردية الإسرائيلية التي لم تكن بعيدة عن عيون شاه إيران والولايات المتحدة الأميركية، لم تكن إلا مصلحة إسرائيلية لإضعاف العراق وهو هدف ربما كان يلتقي عنده الكرد والإسرائيليون، إلا أن أميركا تقول عن علاقاتها مع الكرد في تقرير لوكالة المخابرات المركزية الأميركية إننا نتفق مع الشاه في ضرورة عدم حسم الوضع الكردي إلى هذا الجانب أو ذاك. وهذا دليل على أن تلك الأطراف كانت تستخدم القضية الكردية كورقة، لكن القيادة الكردية لم تكن تمتلك خيارا آخر، غير استلام المساعدات حتى من الأعداء لدرء المخاطر عن الكرد والدفاع عن كردستان.
وعندما توصل شاه إيران مع صدام حسين إلى اتفاقية الجزائر على هامش قمة أوبك بالجزائر في مارس/آذار 1975 بوساطة الرئيس الجزائري بومدين، لم تتحرك لا إسرائيل ولا أميركا لإيقاف الشاه، وهكذا ذهبت ثورة سبتمبر/أيلول 1961 والتي استمرت إلى مارس/آذار 1975 وانهارت بسبب عدم التعامل الجدي من قبل الحكومة العراقية مع القضية الكردية، بل فضلت التنازل عن نصف شط العرب وأراض عراقية شاسعة لقاء خنق الثورة الكردية، وبدلا من أن يكون هواري بومدين وسيطا في الوقت ذاته بين الكرد والحكومة العراقية، مهد هو الآخر لضرب القضية الكردية فكان جرحا لم ينسه الكرد رغم أن شعراءهم غنوا للثورة الجزائرية أجمل قصائدهم وأصبحت صورة (جميلة بوحيرد) معلقة في كل بيت كردي.

استثمار المتغيرات الدولية
يعتبر عقد الثمانينيات مرحلة أخرى من تشابك العلاقات الكردية مع دول الإقليم، لا سيما تلك الدول التي تتقاسم كردستان. فبعد نجاح الثورة الإيرانية بقيادة الإمام الخميني، أصبحت مناطق شاسعة من كردستان إيران تحت سيطرة كرد إيران، لكن ما لبثت أن تمكنت القوات الإيرانية وحرس الثورة من إعادة السيطرة على تلك الأراضي. واستثمرت المعارضة الإيرانية سوء العلاقات بين طهران وبغداد للتوجه إلى الأراضي العراقية وإقامة

معسكرات لقواتها. وقد أصبحت مساعدات صدام حسين للمعارضة الإيرانية بصورة عامة ملحوظة أثناء الحرب العراقية الإيرانية.
وكانت تربط الزعيم الكردي الإيراني د. عبد الرحمن قاسملو رئيس الحزب الديمقراطي الكردستاني الإيراني علاقات جيدة مع صدام حسين، لكن تلك العلاقات لم تكن أبدا على حساب مبادئه وإيمانه بالقضية الكردية، وفي الوقت ذاته كانت علاقاته جيدة مع قادة الكرد العراقيين، ولفترة طويلة كانت مقرات قاسملو ملاصقة لمقرات قادة الكرد، بل إن قاسملو ذهب إلى أبعد من ذلك عندما توسط بين الكرد وبصورة خاصة بين جلال الطالباني أحد أبرز زعماء الكرد والرئيس العراقي الأسبق صدام حسين عام 1983.
كرد العراق أقاموا علاقة مع إيران وأقام الزعيم الكردي الإيراني قاسملو علاقة جيدة مع صدام حسين كما ارتبط الزعيم الكردي التركي أوجلان بسوريا لكن قلق هذه الدول من الكرد كان أكبر من خلافاتها مع بعضها
إن علاقات كرد العراق لم تتوطد مع الثورة الإيرانية إلا بعدما رفضت حكومة صدام حسين التوصل إلى اتفاق لحل القضية الكردية مع الطالباني عام 1984، وقد تهربت الحكومة العراقية من التصالح مع الكرد حتى بعد أن اصطدمت بقوة الإيرانيين في خوزستان، ووقعت تحت ضغط الحكومة التركية، بل إنها شنت حملة عسكرية انتهت بتدمير (4500) قرية وقصبة كردية في كردستان العراق، ولولا التقارب الكردي الإيراني لتحولت كردستان إلى ساحة معركة حقيقية على غرار مناطق الوسط والجنوب، بالإضافة إلى هذا فإن التقارب الكردي الإيراني قد جاء كون عدوهما مشترك وهو صدام حسين، بالإضافة إلى أنها كانت فرصة لتتنفس الثورة الكردية في ظروف الخناق التي كانت تفرضها تركيا والعراق على الكرد.
وفي مفاوضات عام 1983 والتي استمرت زهاء السنة، أشاد الرئيس العراقي صدام حسين بالسيد جلال الطالباني واعتبره وطنيا، لأن حزبه الذي كان الذراع الأقوى في الثورة لم يمد يده لإيران والقادة الجدد. لكن حتى هذه الشهادة من صدام حسين لم تفعل فعلتها، فكان الضغط على القيادة الكردية كبيرا من قبل قواعد الحزب وصفوف البيشمركة لفتح منفذ للمساعدات، ولم تكن الظروف تسمح بأكثر من إقامة العلاقات مع إيران.
أما عبد الله أوجلان زعيم حزب العمال الكردستاني في تركيا فلم يخرج تقريبا من القاعدة، فكان يعيش في دمشق وسهل البقاع، وحتى أن أكثر قواته كان يشكلها الكرد السوريون بعلم ومعرفة المخابرات والسلطة السورية، لذا انتهى المصير بعبد الله أوجلان إلى السجن في إيميرلي بتركيا لأنه لم يحسن اللعبة الدبلوماسية واستثمار العلاقات المتوترة بين دمشق وأنقرة، بل وضع كل البيض في سلة دمشق التي سرعان ما تخلت عنه بعد ازدياد ضغط التهديد التركي لضرب دمشق وغزو البلاد لإلقاء القبض على أوجلان.

القضية المنسية
هكذا كانت العلاقات الكردية مع دول الجوار، التي كانت تبنى على أساس التناقضات والاختلافات الموجودة بين الدول التي تتقاسم كردستان، إلا أن تلك الدول مهما تعاظمت خلافاتها، لكنها كانت ترى في القضية الكردية أكبر تهديد لكياناتها وأكبر بكثير من الخلافات الموجودة بينها. لقد كانت هذه العلاقات ضرورية لتأكيد الكرد على البقاء وإبداء المقاومة وطرح بعض مطالبهم المتواضعة، وذلك في غياب الدعم الإسلامي والعربي والعالمي لقضية الكرد التي غدت تطلق عليها (القضية المنسية).
إن انهيار الاتحاد السوفياتي وظهور القطب الأميركي الوحيد في العالم، وتغيير مفهوم السيادة والعلاقات الدولية والمصالح المشتركة بين الدول في ظل النظام العالمي الجديد المتمثل ب (العولمة) قد فتحت آفاقا جديدة على القضية الكردية، فلم تعد العلاقات الكردية أسيرة الدول التي تتقاسمها، بل طرقت أبواب أميركا وأوروبا، وبالتالي لم تعد القضية الكردية قضية محلية فحسب، بل تحولت إلى مسألة عالمية وأصبح اللاعب الكردي معروفا فيها.
وكانت لسياسات الرئيس العراقي الخاطئة في الكويت وما بعدها، تأثيرها الكبير في إعطاء العلاقات الكردية الأميركية والعلاقات الكردية الأوروبية بعدا جديدا، حتى أن بعض الحكومات العربية لم تعد تخشى من غضب الحكومة العراقية ومدت هي الأخرى يدها نحو القادة الكرد وبصورة خاصة الطالباني والبارزاني، لاسيما بعد أن تبين لتلك الحكومات صدق الرسالة الكردية التي كانت ترغب في البقاء ضمن العراق، وكانت للتطورات اللاحقة في إقامة المنطقة الكردية الآمنة تأثيرها الكبير على توسيع تلك العلاقات على أساس بحث

مستقبل العراق والتخلص من حكومة صدام حسين، واعتقد أن الحكومة التركية هي الأخرى وبسبب طموحاتها للدخول في النادي الأوروبي قد فتحت الآفاق أمام القضية الكردية بمعزل عن زعيم الحزب العمالي الكردستاني، والنظر إليها كقضية شعب لا يمكن أن يبقى هكذا.

العلاقات مع أميركا مسألة إستراتيجية للكرد تحميهم من التذويب والانصهار وعمليات الإبادة الجماعية
إن العلاقات الأميركية الكردية في العراق أصبحت مسألة إستراتيجية بالنسبة لكرد العراق وللولايات المتحدة الأميركية، وإن مثل هذه العلاقة لم توجه نحو أي طرف، وهي ليست اصطفافا أو تحالفا ضد الآخرين، بل إنها حماية من (دولة ضامنة) للدفاع عن الكرد في العراق من التذويب والانصهار وعمليات الإبادة الجماعية.
إن النخبة العربية الحاكمة والعالم الإسلامي يتحملان إلى حد كبير طريقة إقامة الكرد لعلاقاتهم مع دول الإقليم، ربما في بعض الأحيان على حساب تلك الدولة أو تلك. فلا يوجد في أرشيف مؤتمرات القمم العربية والإسلامية ما يشير إلى طرح قضية شعب مسلم كان يريد أن يتمتع بحقوقه البسيطة ولا حتى إشارة للدفاع عنه بوجه الممارسات الوحشية التي كانت تمارس ضده.
لم يكن أمام الكرد أي مفر من إقامة تلك العلاقات التي كانت مهمة وحيوية للمحافظة على وجوده.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان
الدولة - الأقليم:	أسرائيل
الدولة - الأقليم:	المملكة المتحدة
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | aljazeera.net
کاتی تۆمارکردن: PM 12:48:54 2022/19/2
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 165
عن أوهامٍ وأحلامٍ تعيق الحوار الكردي- العربي في سوريا
https://www.kurdipedia.org/?q=20230305124418472096

عن أوهامٍ وأحلامٍ تعيق الحوار الكردي- العربي في سوريا
الأستاذ: موفق نيربية
مجلة الحوار – العدد /77/ – 2021م

"معارض وكاتب سوري. سجين سياسي سابق. الحزب الشيوعي السوري – المكتب السياسي سابقاً (حزب الشعب الديمقراطي). عضو الأمانة العامة لإعلان دمشق سابقا. نائب رئيس الإئتلاف سابقاً ".

لم تحظَ القضية الكردية السورية بالاهتمام والتركيز ذاته دائماً، بل تعاظم ذلك بالتدريج، وخصوصاً في النصف الثاني من القرن العشرين. وحين اشتدّ عود القضية القومية تلك بما يكفي لإثبات الوجود والصوت، كانت القضية القومية العربية ما زالت تملأ الأجواء الإقليمية صخباً وتأثيراً، الأمر الذي زاد من صعوبة تسويق الأولى.

من الواضح كذلك أن القضية الكردية أكثر وضوحاً وتجسّداً في تركيا والعراق وإيران منها في سوريا. ولا يتعلّق هذا بحجم السكان المعنيين هنا وحده، بل أيضاً بتوزّعهم الجغرافي، الذي ينفصل بأماكن التواجد أحياناً، إذ يجمع كرد سوريا بأربعة أشكال جغرافية: الجزيرة وكوباني وعفرين وجبل الأكراد في الساحل، ودمشق وحلب والمدن الأخرى، وكذلك بتوزّعهم التاريخي إن جاز القول، حيث هنالك وجود متباين في قدمه على تلك الجغرافيا.

ولم يبدأ الكرد بالتواجد سياسياً في المساحة السورية المشتركة إلّا في مطلع هذه الألفية، بغض النظر عن تواجدهم في الأطر الشيوعية بوضوح سابقاً، أو في تواجد وجهائهم في الأحزاب السورية التقليدية الأخرى من دون انعكاس كرديّتهم على نشاطاتهم المباشرة. ولم يبرز مثل هذا التواجد بشكل قوي، كما لم ينعكس في توقيعات بيان ال99 أواخر 2000، وبيان الألف في كانون الثاني التالي إلاّ بحدود ضئيلة جداً.

لذلك ابتدأ" الحوار" بطريقة عاطفية وعضوية تقريباً، مع الاندماج الكامل من خلال مسائل المجتمع المدني وحقوق الإنسان، ثمّ تطوّر بسرعة نحو السياسة ووصل إلى التحالف الكامل مع تأسيس إعلان دمشق للتغيير في عام 2005. ولم يتوقّف هذا الحوار أبداً بعد ذلك وإن بشكلٍ متفاوت، لأن انخراطاً إيجابياً بين القوى السياسية على الطرفين قام وابتدأ تأثيره المتبادل، فيما يخصّ العلاقة مع النظام، والعلاقة بين أطراف المعارضة.

اعتور ذلك التفاعل حالات من الضعف والانزواء جانبياً- ونسبياً- منذ نهاية عام 2007، بعد انعقاد المجلس الوطني لإعلان دمشق، الذي كانت المشاركة الكردية فيه وفي التفاعل حوله مهمة جداً. ونشأت تلك الظاهرة بعد هجمة النظام على قيادات الإعلان، واعتقال قسم مهم من الفاعلين فيه والليبراليين خصوصاً، في حين تجنّب اعتقال المساهمين الكرد، رغم" ليبراليتهم" الفعلية في السياق، ولذلك أسباب ربّما يظهر بعضها فيما بعد.

ثمّ انشغلت القوي الكردية بتأسيس مجلسها الوطني، الذي كان من نتائجه الابتعاد أكثر، بذريعة عدم الدخول في الأحلاف المعارضة وقتئذٍ. وبسبب الرغبة في تظهير وتدعيم" الخصوصية". ولكن العاصفة الثورية التي اجتاحت البلاد في عام 2011، جاءت بمعادلات جديدة ومفاجئة، بانطلاقها من خارج الأطر السياسية العتيقة والقائمة، وباستنادها إلى قوة الشباب بطرائق مستقلة عملياً. وكان لذلك أن يبعث رعباً مكتوماً في تلك القوى، ويكون باعثاً لها على التفكير وارتجال المواقف في إيجابيتها وسلبيّتها، للحد من التأثيرات الجانبية لتلك العاصفة، من دون مواجهتها مباشرة بالطبع.

حدث حوار كردي- عربي في دوائر مختلفة وبتفاعل عملي، ولكن أوّل حوار معمّق حقيقي كان في محادثات المجلس الوطني الكردي مع الائتلاف الوطني المعارض، الذي نتجت عنه اتفاقية هي الأكثر تقدماً حتى الآن، فرضتها وقائع الأمور أكثر من أن تكون تعبيراً فعلياً ومتجذّراً، ولدى العرب أكثر مما لدى الكرد نسبياً. لذلك، ربّما قصّر الطرفان في تظهير تلك الاتفاقية وجوهر ما ورد فيها، وهو إيجابي حتماً، ولقي مقاومة شرسة في الهيئة العامة للائتلاف عند التصديق عليه، كما تبعه شيء من التراجع اللاحق من عديدين صوتوا عليه تحت الضغط وقوة التيار.

حالياً: استطاعت القوى الكردية الجديدة الفاعلة علي الأرض، وأهمها حزب الاتحاد الديموقراطي وقواته" حماية الشعب"، وبدعم لاحق من تحالفها مع التحالف الدولي بقيادة الولايات المتحدة- بعد تلكؤ الائتلاف والفصائل القريبة منه وتحت التأثير التركي بدخول تلك العملية ضد داعش-..، استطاعت تلك القوى المحاربة أن ترفع من الروح الكردية بشكل غير مسبوق، بما حققته من نجاحات متميّزة على الأرض وفي تنظيمها

وانضباطها وتقدّم بنيتها ومكاسبها على الأرض، وأدّى ذلك مع تهلهل المعارضة السورية التقليدية وارتهانها، وتحوّلها إلى حالة أكثر انعزالاً، إلى أن تنعكس ضعفاً على التمثيل السوري أيضاً في العملية السياسية، بالتباين في الآراء أحياناً، أو بالتباين على الأرض أيضاً، وخصوصاً من خلال العلاقات الخارجية التي يستقوي بها الطرفان هنا وهناك.. فيضعفان معاً على المدى الأبعد.

هذا الحوار لا بدّ من الدفع به، لأن أهميته مصيرية، ولأنه أساسي في استعادة الأنفاس والاستقواء المتبادل بين الجانبين كما ينبغي، للخروج من وضع الكارثة. ربّما يكون للحوار الكردي- الكردي خصوصاً، والحوار العربي- العربي أيضاً، أهمية في استعادة بعض ما فقدناه بأخطائنا وممارساتنا، وهو كثير.

ندرك مصاعب هذا المسار. ولكننا إذا استوعبنا- ربّما- أوهامنا وأحلامنا الخاصة والمشتركة أو المتشابهة، لنتعامل معها بما ينبغي من الصبر وتفهّم الآخر وحقوقه، نمهّد أرضاً لذلك الحوار بحيث يبدأ بشكل صحيح، ولا ينتهي بعد ذلك أبداً:

– حلم الوحدة العربية، وحلم الوحدة الكردية:

لكلّ جماعة قومية حقها في الحلم وحصتها من التاريخ والجغرافيا.. ولكلٍّ طريقتها في التعامل مع حلمها، واستعماله أو التماهي فيه. ولكن المكاشفة في أنّ ذلك مجرّد حلم أو حلم مجرّد، لا موضوعاً راهناً للتعامل معه أو استلاله من الصدر حيثما ينبغي ولا ينبغي، أمرٌ ضروري ولازم لحسن المسار وتحسين مواصفات هواء غرفة الحوار، وتهوين بعض عوائقه.

من الواضح كثيراً أن العرب السوريين قد ابتعدوا نسبياً عن ذلك الحلم بعد أن كان مستحوذاً عليهم، وأخذوا بالتعامل معه براغماتياً وبواقعية وبحسابات المصالح المشتركة، لا تغفل منافع التقارب المدروس، ولا تستعيد حتى الخمسينات والستينات.

من الواضح أيضاً؛ ومن العديد العديد من الحوارات العامة والفردية؛ أن الكرد أيضاً- والسوريين منهم خصوصاً- قد مالوا إلى الإقرار به حلماً لا هدفاً راهناً ومنظوراً، وإن كان ذلك بطريقة أخفّ من الحالة العربية، وهذا طبيعي.

هنالك ما هو أقرب إلى" الرهاب" العربي من" مشروع الانفصال الكردي"، وهذه عقدة مقابلة لا بدّ للكرد من تفهمّها، وللعرب معالجتها. فتلك التمظهرات الكردية المتنوعة للتعبير عن تفاعل التوضّعات الجغرافية الأربعة، تبعث لدى العرب خيالات تظاهراتهم القومية، وأحياناً أمجاد القبائل وأيامها.. وكلها أرواح هائمة أو أشباح.

– القضاء على سايكس وعلى بيكو وخريطتهما:

في هذا الوهم يشبه الأمر حرباً على طواحين الهواء. فقد مرّ العرب في المشرق طويلاً بتلك الظاهرة، ودأبوا على اتّهام السيدين المذكورين بتقسيم" الأمة العربية" أو" الأمة السورية الكبرى"، وكأنهما كانتا موحّدتين من قبل. وكذلك يتّهم الكرد تلك الخريطة بتضييع فرصة العمر على الوحدة القومية المستقلة في كلّ مواطنهم، في مفاوضات الصلح بعد الحرب العالمية الأولى.

أنجز سايكس وبيكو اتفاقهما في العام 1916، وانعقد مؤتمر الصلح بعد ذلك بثلاثة أعوام تقريباً؛ الذي كانت من أهم مهامه عملية تقسيم تركة الرجل المريض وحماية أقلياته في المشرق، إضافة إلى رسم حدود أوروبا الداخلية وتقسيم تركة الأمبراطورية النمساوية الهنغارية. ارتبك ذلك المؤتمر كثيراً بأعماله تلك، وانعقدت مؤتمرات عديدة إلى جانبه- أهمها كان في لندن-، وكانت الولايات المتحدة شبه مشلولة بفعل الخلاف العنيف بين الكونغرس الجمهوري والرئيس الديموقراطي.. حتى التوصّل إلى اتفاقية سيفر، التي تزامنت- لسوء حظ الكرد والأرمن والسريان- مع النهوض القومي التركي المحارب بقيادة كمال أتاتورك. الأمر الذي دفع إلى اتفاقية مختلفة في لوزان.. هنا كانت ربما لحظة القدر الكردية، التي لم تأبه بتلك الأمة الأضعف آنذاك، والتي لم تكن أصواتها عالية حتى بمقدار أصوات العرب الضعيفة أساساً، إلى حدّ منع الأمير فيصل آنذاك من حضور مؤتمر الصلح بطريقة مهينة.

كان للمشرق كلّه المصيرَ نفسه، الذي انحصر التحكّم فيه بين الميول الإنكليزية والفرنسية وربما الروسية لحماية أقلياته ودعم الموارنة واليهود خصوصاً، مع مبالغة ضاعت في سياقها مصالح البشر وإراداتهم.

كان بنتيجة ذلك أن قضى عرب المشرق مائة عام يشتمون سايكس وبيكو، وقضى الكرد وقتاً أقلّ يقومون بالشيء ذاته ولو باستمرارية أكبر. فتحسب الطائفتان أن مصيراً عظيماً راح عليهما، وتصبحان" ضحيتين" عاجزتين عن تصنيع الخيارات وخلقها على أرضية واقعية

وحديثة.
انتهى الأمر منذ زمن طويل، ولا بدّ من ترك الرجلين بأمان في قبريهما، لأنهما لم يقوما إلّا بما كانت القوى العربية تقوم به قبلهما تحضيراً لنهاية تلك الخلافة، وربّما القوى الكردية لو كانت قد ظهرت بعد بالقوة الكافية. وآن لنا احترام آثار تلك المرحلة وواقعيتّها، وإلّا سيضيع قرن آخر، أكثر تسارعاً ودراماتيكية بشكل هائل.
وربّما يكون" الحفاظ" على ما يُسمّى بحدود سايكس- بيكو حلم هذا الموسم من الكوارث والكفاح، وللكرد أن يستفيدوا على الأقل من قوة المثال وبعض تفاصيله.
– الثوابت والمتغيّرات:
عانى العرب السوريون بقوة من ثوابتهم، التي عقلت أيديهم وأرجلهم عن القيام بما هو ضروري للحاق بالأمم الأخرى. وتركّزت تلك الثوابت في مسائل" الأمة العربية" الخالدة، ووحدتها، ومجدها التليد، وقضاياها الكبرى (ويفعل بعض الإسلاميين مثلهم الآن مع حلم يشطح حتى إلى" خلافة" و"سلطان"...وبالطبع كانت النتيجة تنحية المسائل الوطنية" المحلية"، وتقزيم النضال الديموقراطي وعدم الاعتناء بمنع الاستبداد من التحكّم بالمسار... وعاشت الأنظمة- وأهمها البعثي- الأسدي- بأمان كاد أن يصبح أبدياً على إيقاع طبول الأمة الكبرى. ونعيش حالياً آثار ونتائج ذلك الانزياح الطويل الأمد، محرقة وهولاً ومصائر ممزقة.
وللكرد ثوابتهم، التي لا تسعف محتاجاً على طاولات الحوار والعقلنة.. وهم يعرفون جيداً تجارب الآخرين مع الثوابت ولطالما عانوا منها وسخروا أيضاً.. ولكنهم يبحثون بدأب عن خلق ثوابت خاصة وجديدة، وتابوهات مستخرجة من التاريخ والحكايات... والأساطير أحياناً. لا بأس بها في مكانها ووظيفتها، خارج الحوار المجدي. فالكرد السوريون حقيقة قومية واقعية على الأرض، وسوريا كذلك، وحالة الاستبداد المستدام... بغضّ النظر عن تاريخ تلك المفاهيم وآثارها.
– الوطنية السورية:
هذا" حلم" أقرب إلى الواقعية حين نستخلص السحر منه، يمكن أن يكون جامعاً وسطاً. هو حلم حالياً لأن هنالك وهماً تنامى إلى جانبه مؤخراً في أن تعود سوريا كما كانت، وآخر مختلف عنه في الحفاظ على سوريا دولة مركزية موحدة لا تحقق شيئاً من طموحات الكرد كمجموعة قومية متماسكة مختلفة، ويقابله وهم تقسيم سوريا إلى دول ميكروية جديدة... حلم" اللا مركزية" حقيقي وممكن، يحتاج إلى ورشات شرعية وتمثيلية تتوصّل إلى أفضل شكل للدولة يحفظ مصالح الجميع ويستخلص ما تيسّر من حقوق الجميع.
وصل الكرد السوريون بخطى مختلفة، ولكن بما يشبه الإجماع بين القوى والنخب، إلى الاعتراف بانتمائهم السوري، وتقدّمه العملي على غيره، ولكن لا بدّ من الدفع بهذا الاتجاه من دون تلكؤ هنا وهناك، حسب حرارة الصراع والنكايات. فذلك يجمعهم مع العرب الذين يذهبون أحياناً إلى تعظيم صدام وتاريخه، وأردوغان وطموحاته، وكلّ ما يمكن أن يساعد علي قمع الحلم الكردي، والسلام الاجتماعي إلى جانبه.
الوطنية السورية تستطيع أن تساهم وتكون حدّاً جامعاً. فهنالك حاجة لدى الكرد والعرب للتفريق بين" القومية" و" الوطنية" بشكل من الأشكال، ولو من خارج مفاهيم وتعاريف العالم الحديث الآخر. لأن تلك الحاجة توحد الطرفين خارج "مساطر" علم الاجتماع السياسي الثابتة والمتكررة.
– وهم الاستقواء بالاستبداد أو الغريب:
ما ينبغي للوطنية السورية أن تجتمع عليه هو الانتهاء من الاستبداد بشكل قاطع وإقامة دولة حديثة قائمة على المواطنة المتساوية للأفراد كلّهم، والحقوق الجمعية الداخلية في الوقت نفسه، وأكبرها حقوق الكرد القومية، إضافة إلى حقوق الجماعات الدينية والطائفية الأخرى، على النماذج الحديثة والقانون الدولي وشرعة حقوق الإنسان. وليس الجمع بين المسألتين بصعب على علم الاجتماع السياسي وتجاربه الحديثة المتنوعة.
لذلك سوف يبقى الموقف من النظام معياراً ورائزاً. فرغم أن الحوار ينبغي أن يكون أيضاً مع النظام للتوافق على الانتقال السياسي حسب القرارات الدولية، إلّا أنّ التوافق العربي- الكردي في مواجهة الاستبداد شيء آخر سابق لذلك ولا يتعارض معه. وفي هذا المجال، كان الكرد تاريخياً يستندون إلى" علمانية" النظام الاستبدادية، ويطمئنون إلى قدراته على قمع الآخرين، وينسون ما عانوه بأنفسهم منذ تقرير محمد طلب هلال والحزام العربي وحتى منع

الكلام بالكردية في الجيش وأيضاً تصفية مجندين كرد عديدين لانتمائهم ذاك. أصبح الكرد الذين عانوا من" قومية" بعض المعارضة دائماً، ومن عنصرية بعض آخر واستنادها إلى تفوقها وحقها في الحكم على هذا الأساس الفائت، وربّما لضعف يأنس بالقوي أو شيءٍ من" متلازمة استوكهولم" جمعية. حكايات محمد منصورة – والي الجزيرة الاستخباراتي البعثي- ما زالت في الذاكرة هنا، بمجالسه التي طالما ضمته مع تلك القوى ورجالاتها.
ربّما يكون هنالك دور حالياً لانزياح المعارضة السورية جزئياً بالاتجاه الإسلاموي، واعتبار النظام- كما تفعل بعض الدول والمجموعات الأخرى والمجموعات- أكثر علمانية وأماناً من الجحافل الإسلامية القادمة؟! تلك الميول قديمة وسابقة، ترى في النظام حليفاً محتملاً أكثر من غيره، يمكن الاستقواء به على تلك" الأكثرية" المتغطرسة. ذلك يعيد الكرد من "شعب" إلى" أقلية" ترى في الاستبداد ملجأها. وذلك وهم خطر وآثاره وخيمة في النتيجة والمآل.
ويأتي الاستقواء بالآخر، سواء كانت الولايات المتحدة أو الإقليم أو حزب العمال الكردستاني لدى الكرد، أو تركيا وغيرها من القوى الإقليمية الأقوى؛ أو النظام الأسدي؛ ليكون علّة أخرى ووهماً مخادعاً قد يكون الأكثر ضرراً وإساءة لاحتمالات مسار حواري ينتهي ببناء مقاوم للعواصف في المستقبل.
– وهم عودة بني عثمان أو هزيمة تركيا:
لدى بعض عرب سوريا- بين أصحاب العقلية الإسلاموية خصوصاً- أوهام بعودة الدولة الإسلامية الكبرى التي ستعيد المجد القديم من أبواب استنبول، وسيبدأ ذلك بالانتصار على الأسد والأمريكان والروس، وهم بذلك قذ يفتحون باباً جديداً لرياح التقسيم والتفتيت.
وعلى الجهة الأخرى هنالك أوهام بإمكانية الانتصار على تركيا وهزيمتها نهائياً بقيادة حزب العمال الكردستاني صاحب القوة الخارقة وزعيمه الأسطوري السجين (فكّ الله أسره)...
ويعزّز وهم استدامة الدعم الأمريكي لهزيمة داعش ذلك الوهم بإمكانية الانتصار على تركيا.
لا يأخذ أصحاب تلك الأوهام العبرة مما يتطوّر على الأرض، وكيف تتم حياكة المسار بشكل مجدول، لا يهمل حقيقة مراكز القوى والعوامل الأكبر حجماً مما نراه نحن مباشرة (الولايات المتحدة مثلاً) غير موحدة أولاً وقصيرة الأمد في سياساتها ثانياً، ولا تتصرّف بمعزل عنم الآخرين ثالثاً.
– حق الشعوب بتقرير مصيرها مبدأ وحلم مشروع.. وهو وهم أحياناً. هو مبدأ ثابت ضمنته الأمم المتحدة في ميثاقها، حتى صار جزءاً مهماً من القانون الدولي والعلاقات الدولية.
والشعب الكردي يستحق هذا الحق من دون شك.. ولكنّ شياطين كثيرة تختبئ في طيّات ذلك الحق.
فهنالك حق تقرير مصير "خارجي" يتطابق مع الحق بالانفصال أو الاستقلال أو الوحدة؛ وحق تقرير مصير "داخلي" استقرّ على الحق بالحكم الذاتي أو الإدارة الذاتية ضمن دولة موحدة لا مركزية أو فيدرالية بهذا الشكل أو ذاك.
وقد مرّت على الكرد تجربة مؤلمة يوم الاستفتاء الكردي- العراقي على الاستقلال، وكيف كان مصيره السريع، ويحتّم هذا الواقع النظرة الواقعية إلى الجو الدولي الذي نشأ بعد الحرب الكونية الثانية، وكيف توصل العالم تدريجياً إلى حالة من احترام الحدود القائمة ونبذ أي تغيير فيها سوف تنتج منه مشاكل تُضاف إلى مشاكل العالم وتوتّراته.
ينبغي لهذه الروح العملية رغم آلامها أن تكون أمام أعين العرب والكرد عند مباشرة حواراتهم في العمق، يومَ تدور دورتها.
ما ورد أعلاه ليس نقاطاً جامدة، ولا مبادئ يمكن فرضها، ولا حقائق علمية أو تاريخية ثابتة؛ بل هي مجرّد تهويمات ومحاولة لتدبّر الأمور. هي مجرّد" مسّاج" قد يساعد على الدخول باسترخاء إلى" حمّام" الحوار. فالحوار ينبغي ألّا يتأخر أبداً بعد الآن، ولن يعوض عنه أي كرنفال إيديولوجي الدوافع لخدمة خط من الخطوط بطريقة محاربة، بدلاً من الدخول إلى غرف مفتوحة النوافذ، والإقلاع عن الانزواء في غرف مسبقة الصنع فاسدة الهواء، تعتمد على عقلية المؤامرة أكثر مما على المصلحة الوطنية الجامعة.
لحلّ المسألة الكردية علاقة سببية بحلّ المسألة السورية، وربما هي ليست بتلك الصعوبة، خصوصاً بعد ارتدادات الثورة التي مالت بمواقف أغلبية القوى والمشتغلين بالحقل السياسي من غير الكرد، نحو الاعتراف الدستوري بوجود الشعب الكردي، والاقتناع بأن" تعريب" كافة السوريين أصبح من أوهام الماضي، والمساواة في الواجبات والحقوق والإقرار

بالتعددية بعيداً عن مفهوم الأكثرية غير السياسية وفرضها على الحقل السياسي.. وذلك كله أصبح أخفّ وقعاً على آذان السوريين، ربّما بتأثير من تجربة الألم الرهيبة المستمرة.
وأعتقد في هذا المجال، وليعذرني أصدقائي العروبيين- أن طموح معظم السوريين حالياً هو في إعادة تأسيس "الجمهورية السورية" من جديد.. لعلّهم بذلك يستعيدون طمأنينة مفقودة.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	مقالات ومقابلات
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	غرب كردستان
الدولة - الأقليم:	سورية
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع https://yek-dem.net/- 05-03-2023

کاتی تۆمارکردن:	2023/5/3 12:44:18 PM
ناوی تۆمارکار:	ئاراس حسۆ

بابەت: 166

عن الكرد والنجف والثقافة

https://www.kurdipedia.org/?q=20230212080110466128

عبد الحسين شعبان
أن ينعقد ملتقى للثقافة العربية - الكردية، فهو أمر جدير بالتأمل، لا سيّما وهو يأتي في ظل أوضاع ملتبسة وتوترات محسوسة . وإذا كان مثل هذا الملتقى قد اتخذ من الثقافة عنواناً فهو أمر يستحق التوقف عنده للدلالة والمعنى، بعدما طغت السياسة على كل شيء .
وبعد كل هذا فإن اختيار النجف، المعلم الحضاري، الديني والمدني العلمي والثقافي في الآن لانعقاد الملتقى، سيكون له مغزى كبير، فللمكان ذكرى وذاكرة ووقع خاص، فالنجف السعيد أو ما تكنّى ب "خدّ العذراء"، أو الغري أو المشهد، التي تحتضن الملتقى تستمر كأنها سفرٌ مستديم، بل أقرب إلى ملحمة درامية يجتمع فيها الأبطال والضحايا، المرئي واللامرئي، المنظور والمتخيّل . وهذه النجف الحاضنة للفقه وعلوم اللغة والقرآن والأدب عرفت قصائد الحب ورسائل الغزل، وعلّمت أبجديات الحرف الثوري الأول، مازجة الفلسفة بالشعر والسياسة بالثقافة والتمرّد بحب الناس .
كانت الثقافة عنوان الملتقى، وهي شأن راق في عقول النجفيين ونخبهم، فالمدينة العربية تحتضن الثقافة الكردية، وذلك لعمري تعبير عن رحابة صدر النجف وإيمانها بالتعددية والتنوّع . والنجف حين تنظّم مثل هذا الملتقى، إنما تريد تأكيد دورها الحضاري والثقافي، كحاضرة مستمرة للثقافة، بكل ألوانها وتجلّياتها .
والنجف حين تنفتح على الآخر، تريد أن تقول إنها مدينة "مدنية" بكل معنى الكلمة، عربية اللسان، مفتوحة لاستقبال الوافدين، وهي جامعة كونية وسوق تجاري عالمي . وهي مدينة تتجاور فيها المدارس الدينية والحوزة العلمية لدرجة التماهي أحياناً، مع الفكر المدني الحر في هارموني عجيب، حتى إن كان من باب جوار الأضداد، وتاريخياً وعلى الرغم من طابعها المحافظ، فقد كان الفكر المنفتح يجد طريقه مبكّراً إليها، وهو ما لفت إليه السيد مصطفى جمال الدين في كتابه "الديوان"
.
ولأن النجف حاضرة لا يمكنها أن تعيش من دون الآخر، فهي تجد تكاملها معه، هي أقرب إلى ملتقى أممي لا يعرف التعصّب، تتعايش فيها الأقوام واللغات والسلالات من أصقاع شتى، يدرسون في جامعتها التي مضى عليها أكثر من ألف عام، منذ أن

جاءها الإمام الطوسي سنة 448 هجرية، لهذا فإن انعقاد ملتقى الثقافة العربية - الكردية في النجف حدث غير اعتيادي .
ولعلّ انعقاد ملتقى الثقافة العربية- الكردية، كان مناسبة للحديث عن حكاية الحوار العربي- الكردي، لما له من علاقة بثقافة التواصل والتفاعل والمشترك الإنساني، انطلاقاً من موقف متميّز لليسار العراقي الذي كان قد بلور فكرة حق تقرير المصير للكرد منذ العام 1935 واتّخذ قراراً في الكونفرنس الثاني العام 1956 بالانطلاق من الفكرة الأولى إلى بلورة "الاستقلال الذاتي"، في إطار بحث مشروع عن الهوّية والوحدة القومية، وصولاً إلى الحكم الذاتي منذ مطلع الستينات، فالفيدرالية منذ مطلع التسعينات، وقد استند في ذلك إلى قراءة فكرية للتنوّع الثقافي وللأبعاد والقيم الإنسانية المتعلقة بالحقوق السياسية بالدرجة الأولى وتساوقاً مع التطور الدولي . ولعلّ ذلك ما تشرّب به أكثر من جيل، وشكّل أحد الهواجس المستمرة، وإنْ كانت زاوية النظر إليه مختلفة أحياناً، بين من يكون في السلطة ومن يكون خارجها، وبين التيارات المتشدّدة والاتجاهات المنفتحة .
وكانت قضية الكرد قد اختفت من الأروقة الدولية، منذ الالتفاف على معاهدة سيفر الصادرة في العام 1920 التي اعترفت بجزء من حقوق الشعب الكردي، بإبرام اتفاقية لوزان للعام 1923، لكنها عادت مجدداً، كما يؤرخ لها كانت بصدور القرار 688 عن مجلس الأمن الدولي في 5 إبريل/ نيسان 1991 بعد غزو القوات العراقية للكويت، وهو القرار الخاص بكفالة احترام حقوق الإنسان والحقوق السياسية لجميع المواطنين . وقد حدث ذلك إثر مشاهد الهجرة الجماعية للكرد بعد فشل الانتفاضة في جنوب وشمال العراق (كردستان) في حينها .
وحكاية الحوار العربي- الكردي طريفة، فقد التأم (خارج العراق) في إطار المنظمة العربية لحقوق الإنسان في لندن في العام 1992، وشارك فيه عدد من الشخصيات العراقية العربية وفي مقدمتها السيد محمد بحر العلوم، عامر عبدالله، الدكتور حسن الجلبي، هاني الفكيكي، محمد عبد الجبار وآخرون، إضافة إلى نحو 20 مثقفاً عربياً من السودان وسوريا ومصر ولبنان والسعودية وفلسطين وليبيا وتونس والبحرين . أما من الكرد، فقد شارك محسن دزئي وابراهيم أحمد ولطيف رشيد ومحمود عثمان وهوشيار زيباري وعمر شيخ موس ومحمد هماوندي ومحمد قرداغي وسامي شورش وآخرين . وكُتب عنه الكثير .
وكانت المبادرة، ثقافية، فكرية، إنسانية، لا سيما الشعور بالحاجة للإجابة عن أسئلة تاريخية، إضافة إلى مشكلات "راهنة" آنذاك، أفرزتها ما تعرّض له الشعب الكردي من اضطهاد وعسف، إضافة إلى الشعب العراقي بشكل عام . وكان الفريقان الكرديان قد رحّبا بالمبادرة وتبنّيا فكرة عقد دورة ثانية للحوار العربي- الكردي، لكن الأمر لم يحصل بسبب القتال الكردي- الكردي الذي استمرّ نحو 4 سنوات (1994-1998) وراح ضحيته مئات من الأبرياء، إضافة، إلى خسائر مادية ومعنوية كبيرة .
في أواخر العام 1998 نضجت فكرة حوار عربي- كردي، وتم الحصول على موافقة القاهرة لانعقادها، وتوّلى الحزبان التحضير لها، وحضر جلال الطالباني ومحسن دزئي وهوشيار زيباري ومحمود عثمان وعدنان المفتي وعادل مراد وعمر بوتاني وعزيز محمد وبهاء الدين نوري وعبد الخالق زنكنة ولطيف رشيد وسامي عبد الرحمن وآخرون، كما حضرت شخصيات مصرية مرموقة مثل أحمد حمروش ومحمد فايق وسعد الدين ابراهيم وحلمي شعراوي ومحمد السيد سعيد وآخرين، لكن الحضور العربي العراقي كان ضعيفاً ولم يحضر سوى عدد محدود، وهو أقرب إلى الحضور البروتوكولي وقد أبديت مثل هذه الملاحظة عند حضوري لمؤتمر القاهرة للجهات المنظّمة . ولم يشارك في المؤتمر كرد تركيا وكرد إيران وكرد سوريا، كما لم تكن هناك مشاركة عربية "أخرى" .
وكان من المفترض انعقاد دورة ثالثة للحوار العربي- الكردي في العام 2001 بحضور نحو 80 شخصية عربية ويوازيها نحو 80 شخصية كردية تمثّل فاعليات وأنشطة فكرية وثقافية وحقوقية وسياسية مختلفة، بما فيها من المنفى، وجرت الاستعدادات اللازمة لذلك وبُذلت جهود مضنية ربما ستسنح الفرصة للحديث عنها، لا سيما وكان صلاح بدر الدين (قيادي كردي من سوريا) قد اشتغل على تأسيس جمعيات للصداقات العربية- الكردية وحضر عدداً من المؤتمرات دعا فيها إلى ذلك، كما كان عدد من المنظمات الدولية والحقوقية بشكل خاص قد اتّخذ قرارات بتأييد حقوق الشعب الكردي بما فيها حقه في تقرير المصير، لكن الخلافات بين الحزبين حالت دون ذلك، وانحلّت اللجنة التحضيرية التي كان لي شرف عضويتها كمبادر للفكرة .
وبعد الاطاحة بالنظام السابق وعلى الرغم من ظروف الاحتلال، جرت محاولات في كل من أربيل والسليمانية لعقد عدد من المنتديات والملتقيات السياسية تحت عناوين الحوار العربي - الكردي بعضها لم يخلُ من طموحات شخصية ومهرجانات عامة، وكنتُ قد اقترحت تأسيس كيانية ثقافية جديدة للحوار، خصوصاً في الوسط الثقافي للتواصل الإنساني بين المثقفين العرب والمثقفين الكرد، لتنظيم ملتقى للحوار بين مثقفي الأمم الأربعة الترك والفرس والعرب والكرد، بما يساعد على التفاعل والتلاقح الثقافي، وسيكون مفيداً إيجاد مرجعيات للحوار ومأسسته .
ولعلّ تأسيس معهد عربي- كردي سيكون في غاية الأهمية ويمكن توسعه إلى معهد للثقافات الشرقية، لا سيما للشعوب المتجاورة، بهدف تنشيط حركة التواصل والنشر والترجمة والاطلاع على آداب وفنون وثقافات كل طرف بما لدى الطرف الآخر، إضافة إلى التحدّيات والمخاوف التي تواجه الهوّية المشتركة للعرب والكرد والهوّية الخاصة لكل منهما على انفراد ومنها:
* محاولة عزل الكرد عن المحيط العربي، وإضعاف ما هو مشترك وإيجابي في العلاقات وتقديم ما هو خلافي وإشكالي .

* اعتبار العرب والعروبة مسؤولين عمّا حدث للكرد من اضطهاد وعسف شوفيني، وتحميل العرب والعروبة ارتكابات النظام السابق وآثامه .
* اتهام الكرد بالانفصالية والعداء للعرب لمطالبتهم بحق تقرير المصير وإقامة كيانية خاصة مستقلة، وتحميلهم مسؤولية ما حدث وما يحدث بعد الاحتلال . ومثلما ينبغي التمييز بين عروبة الحكّام المستبدين وعروبة العرب، فإن ضيق أفق بعض النخب الكردية الانعزالية لا ينبغي أن يتحمّله المثقفون الكرد، تمثيلاً لإرادة العيش المشترك من الطرفين .
* تقديم ما هو طارئ ومؤقت وآني من قضايا شائكة ومعقدة، على حساب ما هو استراتيجي وثابت وبعيد المدى .
* عدم اكتراث بعض عرب العراق بمسألة كرد إيران وكرد تركيا وكرد سوريا وحقوقهم المشروعة، مثلما يتم اظهار عدم اكتراث بعض كرد العراق أو غيرهم من الكرد بالعلاقات مع "إسرائيل" وبحقوق الشعب العربي الفلسطيني .
وكصورة لعقد سياسي واجتماعي جديد للعيش المشترك، يمكن للمثقفين العرب تبديد مخاوف الكرد، من خلال الاعتراف بحقوقهم، لا باعتبارها منّة أو هبة أو هديّة، بقدر كونها إقراراً بواقع أليم، فضلاً عن مبادئ المساواة والشراكة والمواطنة، مثلما يمكن للمثقفين الكرد تبديد مخاوف العرب بتأكيد اعتبارهم جزءاً من العراق في إطار حق تقرير المصير الذي اختاروه عبر النظام الفيدرالي .[1]

خصائص السجل

الكتاب:	النقد السياسي
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	جنوب كردستان
الدولة - الأقليم:	عراق
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | www.ahewar.org 15.05.2013
کاتی تۆمارکردن: 2023/12/2 8:01:10 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 167
غرب كردستان (كردستان سوريا)
https://www.kurdipedia.org/?q=20160214233856130098

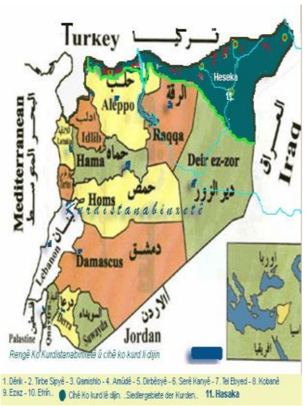

تتوزع أراضي كردستان سوريا على ثلاثة محافظات، وهي محافظة 1. الجزيرة (الحسكة). 2. محافظة الرقة. 3. محافظة حلب.
وتقع هذه المحافظات الثلاثة على امتداد واحد اعتباراً من الحدود السياسية لدولة العراق وعلى طول حدود سوريا مع تركيا.
أي أن أراضي كردستان سوريا تكمل بعضها البعض. تتوسع وتضيق من محافظة إلى أخرى إذا ما أخذنا بعين الاعتبار التوزع السكاني للشعب الكردي على الأرض دون أية اعتبارات أخرى.
علماً بأن الأكراد قد انتشروا على مدى التاريخ في مناطقة متفرقة من سوريا. سواءً أكان أيام حكم الدولة الأيوبية. حيث انشر قسم منهم في مناطق محافظة اللاذقية ، وحماة، وجسر الشغور, ودمشق، وحوران، وسكن البعض منهم في الأردن وفلسطين.
وتوالت هجرتهم فيما بعد إلى المدن الداخلية لسوريا أم إلى خارجها.
ويمكننا أن نعزي الهجرتين الداخلية والخارجية إلى عوامل عديدة إلا أن أسبابها الرئيسية تنطلق من الضغوطات السياسية التي تمارستها السلطات السورية المتعاقبة على حكم البلاد قسراً على أبناء شعبنا، والتي حكمت سوريا في أغلبها بانقلابات عسكرية ومارست

جميعها سياسة القمع والتسلط بعيداً عن الممارسات الديمقراطية ومراعاة حقوق الإنسان.
والهجرة إلى خارج سوريا فقد تمت، وتتم بتشجيع من السلطات الحاكمة لا يفهم منها سوى افراغ منطقة كردستان سوريا من سكانها الأصليون (كما كانت تنص عليها توصيات العنصري الشهير محمد طلب هلال الذي كان احد عناصر الأمن السوري والذي كانت قد كلفته السلطات الحاكمة السورية بعمل دراسة عن محافظة الحسكة فأصدر أهم كتاب عنصري عن الشعب الكردي في سوريا والذي تبنته السلطات السورية، وكوفئ على انجازه العنصري فسلمته منصب محافظ الحسكة ثم عين وزيراً) لا سيما في نهاية العقد الأخير من القرن الماضي، وتصاعد في بداية عام 2000 ميلادي. حيث أشرفت الأجهزة الأمنية وبالاتفاق مع السماسرة والمهربين على تنظيم رحلات جوية طويلة, وبحرية وبقوافلة متلاحقة وبسفنن مهترئة راحة ضحيتها أعداد كبيرة من المهجرين غرقاً.
الخارطة السياسية لسوريا يتوضح عليها انتشار كردستان سوريا ومناطق توزع الآكراد عليها
كردستان سوريا
يمكننا أن نعرف كردستان سوريا بكل بساطة. على أنها هي تلك الأراضي التي يتواجد عليها أبناء الشعب الكردي كأغلبية سكانية ضمن حدود الدولة السورية بعد أن رسمت حدودها مع الدولة التركية، والتي تمتد من الحدود الشرقية الشمالية لسوريا والموازية لكردستان الجنوبية الواقعة ضمن حدود الدولة العراقية، تلك الأراضي التي تمتد نحو الجنوب الشرقي ضمن حدود الجزيرة، والممتدة في نفس الوقت بالموازاة لحدود كردستان الشمالية الواقعة ضمن حدود الدولة التركية بإمتداد تواجد انتشار هذا الشعب ضمن محافظة الجزيرة والمناطق الشمالية من محافظتي الرقة وحلب. هذا بأقل وأدنى الاعتبارات.
إذا لم يوضع في الحسبان الحدود الطبيعية لهذا القسم من كردستان.
حيث سنقوم بعرض خرائط خاصة بتلك المناطق التي ستتوضح فيها مدنها وقراها بقدر الامكان، ضمن حدود الإمكانات المتاحة لنا في هذا المجال.
(أن كردستان سوريا هي امتداد طبيعي لأراضي كردستان المقسمة والواقعة ضمن حدود (تركيا. إيران.العراق. سوريا)، ويمتد قسم منها بين أزربيجان وأرمينيا. حيث جرى تقسيم كردستان بين الدول المجاورة والمحيطة بها على مراحل تاريخية متفرقة (ورسمت حدود تلك الدول لتضم أراض من كردستان إليها دون أن يراعى مصالح الشعب الكردي ودون أن يؤخذ رأيهم أو أن تكون لهم رغبة في ذلك وبغير أي حق قانوني أم شرعي. لأسباب كثيرة لسنا بصدد البحث فها).، وإن كانت قد تواجدت هنالك إمارات هنا ضمن الحدود المختلفة لتلك الدول تدار من قبل أبناء الشعب الكردي لفترات ما بعد ترسيم الحدود. كما كانت إمارة بوتان وغيرها.
وعلى اعتبار أن كردستان سوريا هي محور معالجاتنا هنا، وهي التي سنتناولها أرضاً وشعباً بشكل مفصل.
فيمكننا أن ندون هنا لنقول عنها بأنها قد مرت كما هي باقي أجزاء كردستان في مراحل تاريخية متميزة وانتشرت عليها حضارات وسيطرت عليها أمبرطوريات عدة كما هي أمبرطوريات (الميتانيين، والآشوريين، والرومانيين, والأراميين، والميديين، والأمبرطورية الإسلامية والعثمانيين، والكوتيين و العيلاميين, و التشوريين, و السوئيين, و السوبارتيين و الميديين و الميتانيين, و الهيتيين و الهوريين, و الكردوخيين..). وبذلك لا يمكن أن يدعي أحد ملكيته لهذه المساحات التي يتواجد عليها أبناء شعبنا. إلا الشعب الكردي نفسه، ككل دول العالم قد مرة هي الأخرى ككردستان تحت سيطرة أمبرطوريات وشعوب غريبة عنها كما تعرضت هي الأخرى إلى انتهاك لحرمة أراضيها من قبل دول الجوار، أم تعرضت هي الأخرى إلى غزوات طال بقاء الغازين عليها أم قصرت، وأن الكثير من الدول أصبحت مستعمرات لدول استعمارية، والعبرة هي أن أبناء شعبنا قد تواجدوا على هذه الأرض منذ عصور غابرة وما زالوا، وقبل أن يتواجد عليها أخوتنا العرب أم غيرهم. (هذا وقد انتشر بالمحاذاة من نهر الخابور في الآونة الأخيرة أعداد من الأخوة الآشوريين الذين فروا من العراق في العشرينيات وأسكنوا في ذلك الشريط، كما هاجرت أعداد من الأخوة المسيحيين من مناطق كردستان الشمالية لأسباب اقتصادية أم عقائدية، وسكنوا مناطق ديريك وعامودا والقامشلي وغيرها، ثم انتشروا في ما بعد إلى مناطق الحسكة وحلب مهاجرين بعدها بأفواج إلى لبنان وأوربا).
هذا وقد(أسكن عرب استوطنتهم الحكومة السورية على مناطق الشريط الحدودية الشمالية لمحافظة الحسكة حتى مناطق تل أبيض، سميت فيما بعد بالحزام العربي وذلك

في عام 1962 تلك المناطق الممتدة من حدود كردستان الجنوبية وبالموازاة لحدود كردستان الشمالية بعمق 15.10 كيلومتر وطول 375 كيلومتراً. والتي سنتطرق إلى تبياناتها بعرض خرائط بمقاسات عالمية وبشكل مفصل. حيث سنحاول وضمن امكاناتنا المحدودة على تبيان كل ذلك بشكل قريب جداً إلى الواقع.،
وبهذا الصدد نرجوا من الذين سيضطلعون على عملنا هذا من سكان تلك الأراضي المشمولة أراضيهم بالحزام العربي أن يعملوا على تنبيهنا إلى تلك التي لم نتمكن من إدراجها كمناطق مسيطر عليها والداخلة ضمن مناطق الحزام، أم التي أدرجت بالخطأ حتى نعمل على شطبها تماشياً مع الحقيقة، ولتتطابق مع الواقع الذي يعيشه أبناء شعبنا كغرباء في أرضهم نتيجة الاستطان الظالم المطبق بحقهم. والذين جردوا ظلماً وبقسوة من كامل ملكيتهم لأراضيهم التي منحت هبة وبغير حق، أو أعتبار لأدنى المعايير العالمية لحقوق الإنسان في هذا المجال.
أن شعبنا الكردي في سوريا يقاسي الأمرين حيث تنتهك حقوقه الإنسانية في كل المجالات الوطنية والقومية حيث سنعمل على تبيانها فيما بعد. هذا الشعب الذي تواجد منذ عصور غابرة على أرضه هذه. كما تطرق إلى تواجد بعض من عشائره منذ زمن مثل عشائر دكوري (دقوري) . كيكي . مللي . آشيتي . في مناطقهم بالجزيرة (كما توردها درية عوني في كتابها عرب وأكراد الصفحة 159 عن الكاتب الدنيماركي كارستن نيوبوهر عام 1764 في خريطة نشرها عن رحلة قام بها في هذه المنطقة مؤكداً على وجود تلك العشائر في ذلك الوقت في أماكن تواجدهم بالجزيرة، وتورد فتكتب عن الرحالة الفرنسي ظولني الذي تكلم مطولاً عن الأكراد وعن جبل الأكراد في كتابه الذي أصدره عام 1870. وتردف فتقول بالإستناد إلى دراسته ونشرهِ لتلك الخارطة بصورة محددة. بأن الأكراد يعيشون في مناطقهم الحالية منذ قرون ولم يقدموا إليها كلاجئين بعد رسم الحدود السورية مع تركيا كما تدعي الحكومات السورية).، ويظهر (المعجم الجغرافي . للقطر العربي السوري . ح . س مركز الدراسات العسكرية المجلد الأول منه وحدة أراض الجزيرة القسم المتواجد ضمن الحدود السورية الحالية مع تلك الواقعة ما بين دجلة والفرات الممتدة حتى ديار بكر والتي تعتبرها سوريا في هذا المعجم بأنها أراض سورية مغتصبة). للاطلاع على معدي هذا المعجم والمشرفين عليه (يمكنكم الضغط هنا).
ويتابع في المجلد نفسه عن الحدود السورية مع تركيا حتى الوصول إلى الكتابة عن منطقة الجزيرة العليا وذلك في الصفحة 39 . المجلد الأول . فيكتب عنها مُعَرفةً بأنها: (هي الواقعة بين دجلة والفرات وتعتبر امتداداً شمالياً للجزيرة العليا السورية الحالية حتى جبال كردستان، ثم جبال طوروس الداخلية، التي تفصلها عن حوض ملطيه، التي كانت أكبر الثغور في أعالي الفرات.، ومن المعروف أن هذه المنطقة كانت من أهم الولايات العربية، إبان العصرين الأموي والعباسي). أي ولاية الجزيرة وكان العرب يقسمون الجزيرة إلى ديار بكر في الشمال(مركزها ديار بكر) وديار ربيعة في الجنوب ومركزها (الموصل ونصيبين) والرها وحران في الجهة الغربية وهي ديار مضر،) ويتابع في نفس الصفحة ليكتب بأن الوجود العربي في الجزيرة قديم (فقد كانت تحكم الرها . أورفة الحالية . أسرة من أصل عربي في الفترة ما بين 132 . 214، م).
هكذا ينظر إلى الجزيرة ككل وكوحدة متكامله كما أوردت هذه الخارطة في المعجم الجغرافي السوري لمركز الدراسات العسكرية (الخارطة وردت بالأبيض والأسود وقمنا بتلوينها فقط) يفهم مما ورد أنفاً بأن أراضي الجزيرة الواقعة ضمن الحدود السورية وأراضيها الواقعة ضمن الحدود التركة حتى ديار بكر ضماً هي أراض تابعة لبعضها البعض دون اعتبارات لمن كان يحكمها سواءً في العهد الاسلامي (الأموي أم العباسي)، أم من كان يحكمها فيما بعد أم الأن، فهي مقسمة علماً بأن كامل الجزيرة سواءً الواقعة ضمن حدود سوريا أم حدود تركياغالبية سكانها من الشعب الكردي وهي أراض تتكامل مع باقي أجزاء كردستان.، وهكذا يناقض حكام سوريا وأزلامهم مزاعمهم بأنفسهم وما زالو. في إدعاءاتهم بأن الأكراد لا سيما الذين جردوا من الجنسية السورية (ضيوف سوريا وهم لاجؤون إليها من تركيا وبالخصوص بعد فشل ثورة الشيخ سعيد في عام 1925 التي ناهضة الحكومة التركية)، علماً بأن تلك الثورة كانت مستعرة أصلا في منطقة الجزيرة نفسها، لمقارعة السلطات التركية في تلك المنطقة، ويتحين على الحكومة السورية وأزلامها إعتبار تلك الثورة بأنها قارعت الظلم في أراض مغتصبة إن كانوا صادقين في إدعاءاتهم تلك، بأن أراض الجزيرة العليا هي أراض مغتصبة.

وأن تحرك أهالي المنطقة الواحة (الجزيرة) وهي كوحدة متكاملة (لا يعني بالضرورة أنهم لاجؤون في أرضهم) ويتابع السرد عن الحدود وأهمية مناطق مقتطعة من سوريا في المعجم الجغرافي حتى يصل الحديث عن الحدود االراهنة بين سوريا وتركيا في نفس المجلد ونفس الصفحة، فيكتب الآتي (ويلاحظ هنا أن خط الحدود يسير وسط السهول، حتى أنه يفصل في الحقل الزراعي الواحد بين جزء منه وآخر، وهي حالة لا يكاد المرء يجد لها مثيلاً في العالم).وهذا صحيح مئه بالمئة، وهكذا فإن ظاهرة تواجد قسم من العشائر الكردية على طرفي الحدود هو تعبير عن أن كردستان هي المعرضة بشعبها إلى تقسيم قسري وفصل فيما بين أبناء الجلدة الواحدة. وترد في هذا الصدد درية في كتابها لتقول (ولم تكن منطقة الجزيرة الكردية بحد ذاتها الصفحة 158 في يوم من الأيام من بين مطالب القوميين العرب. لا في مراسلات حسين مكماهون، ولا خلال العهد الفيصلي في سوريا، ولا حتى من قبل القوميين العرب تحت الإنتداب الفرنسي. وضمت منطقة الجزيرة إلى سوريا عام 1921 م. وبالنسبة للحدود التركية السورية فقد حددتها المعاهدة الفرنسية التركية التي أبرمت في لندن في 09-03-1921

والتي عدلت مرتين : الأولى بمعاهدة أنقرة في أكتوبر في السنة نفسها. ثم بمعاهدة جوفيال عام 1926.... حيث اعطي لتركيا مناطق ذات أغلبية سكانية عربية. سنجق واسكندرونة.

وأعطي لسوريا ثلاثة مناطق كردية مسكونة بأغلبية كردية وهذه المناطق هي : كرداغ عربت بجبل الأكراد. أو عين العرب. عرب بينار. والجزيرة).

ويورد الأستاذ محمد أمين زكي في كتابه (خلاصة تاريخ كرد وكردستان، المؤلف في عام 1931، الصفحة 33) عن أكراد سوريا ليكتب: (يعيش الكرد منذ القديم في سوريا في حالة جماعات وعشائر رحل. ويقطن بعضهم المدن أيضاً، ولا سيما في جهات هذه البلاد الشمالية). ويتابع الكتابة ليورد عن صاحب لاناسيون كورد وهو الأستاذ مسعود فاني ليكتب (بأن أكراد سوريا معروفين بها من عهد الأيوبيين). ويكتب عن الدكتور فريج القول (بأنه يوجد في ولاية حلب (27) عشيرة كردية وذلك قبل الحرب العظمى وأن مدينة حلب نفسها فيها عدد غير قليل من الأكراد.) ويكتب فيقول (هذا وتوجد عدة عشائر أخرى كردية في بلاد (حارم)، (وجبل الوسط)، و (بلان) وفي حوض نهر (العاصي) وفي (جبل الأكراد).

وقدر المسيو(زيميرمان) القنصل الروسي بحلب تعداد الكرد بشمالي سوريا، بـ (125) ألف نسمة، ويقال من جهة أخرى أن نحو (20) ألف من الكرد تسكن منطقة (العاصي. بيلان) الخاضعة للانتداب الفرنسي.

والخلاصة، أن تعداد الكرد في سوريا (الشمالية والوسطى) حسب تقدير وتحقيق زيمرمان قبل الحرب العامة، وبعد استثناء أكراد الأقسام الكردية التي بقيت داخل حدود تركيا من ولاية حلب القديمة بين (70 ألف و80 ألف نسمة).

أن الحدود السورية التركية السياسية بقيت بدون تحديد حتى بعد الثورة العربية الكبرى التي أجلت العثمانيين عنها شأنها شأن كامل بلاد الشام، ولم ة 33 عن حدود سوريا السياسية ليقال بأنه: (تم رسم الحدود، بين سوريا وتركيا لأول مرة في إطار معاهدة سيفر بين الحلفاء وتركيا بتاريخ 10 آب عام 1920، التي حلت اتفاقية لندن 1915، واتفاقية سايكس. بيكو عام 1916، وأخذ بهذا الاتفاق الثلاثي، الذي عقد بين الحلفاء (فرنسا، وبريطانيا، وايطاليا).

وعن وضع أول دستور جمهوري لسوريا فيكتب عن ذلك في الصفحة 44 من المجلد الأول بأنه (وضع أول دستور جمهوري لسورية عام 1930 في ظل الاحتلال الفرنسي.

هذا وبعد أن عثرنا على خارطة سياسية للمملكة العثمانية المتواضعة في قسم أسيا. ممهورة بالخيم العثماني. حيث يتوضح عليها امتداد كردستان المعترف به ضمن تلك الامبراطورية كما كانت تعتبر أراض ضمن امتداد المملكة العثمانية.

كما يتوضح عليها التقسيمات الإدارية مثل ألوية (الموصل التي كانت تضم أراضي الجزيرة الممتدة بين دجلة والفرات. و ولاية دياربكر التي كانت تضم أراضي الجزيرة الكردية الواقعة الآن ضمن حدود الدولة السورية حيث اقتطعت فيما بعد من ارتباطها مع ولاية دياربكر من جهة وولاية الموصل من جهة أخرى. بموجب معاهدة سايكس بيكو لتدخل ضمن الحدود السياسية السورية بعد عام 1923م . كما يتوضح فيها ألوية حلب وغيرها.... يمكنكم الإضطلاع على هذه الخارطة ليتبين لكم معالم ذلك على أرض واقع تلك المملكة (أي معالم

الأمبراطورية العثمانية).. وقد يتوضح لكم من خلال ذلك أن المعجم الجغرافي للدراسات العسكرية للقطر السوري كما سمي بذلك. قد اقتبس كثيراً من معلوماته بخصوص الجزيرة. بخلاف الانتماء الحقيقي حيث اعتبروا بأن الجزيرة هي أراض سورية، وهذا هو تزوير للواقع الذي كان معترفاً به قبل أن يتم تحديد حدود سوريا أصلاً. حيث لم تكن هناك دولة اسمها سوريا).

خصائص السجل

الكتاب:	جغرافيا
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	غرب كردستان
Quick Respons Code:	

کاتی تۆمارکردن:	2016/14/2 11:38:56 PM
ناوی تۆمارکار:	سەرباس ئەحمەد

بابەت: 168

في الحديث عن الهوية الكردية.. نحو مشروع سياسي جديد

https://www.kurdipedia.org/?q=20221125190122447661

روشن مسلم

الأرض، اللغة، الثقافة، كلمات ثلاث تكاد تتلازم، طارحة أكبر قضية في منطقة الشرق الأوسط، وهي التحدي الأول لحصول الشعوب والقوميات على حقوقها المشروعة باعتبارها هدفاً إنسانياً، وهذا التحدي ينطبق على مجمل بلدان العالم، ولا فرق بينها مطلقاً. وتشكل الهوية الوطنية الذاكرة الحيّة للفرد والمجتمع الذي يجب أن يكون الحوار بين قومياته هو الأساس الذي ينطلق من أجل تحقيق الهدف النهائي لأي شعب، والذي يتلخص في إقامة الدولة المستقلة العلمانية المتقدمة التي تساوي بين كافة مواطنيها، وبذلك ينعكس هذا الأساس على كيان الدولة ووحدتها كدولةٍ مستقرة سياسياً واجتماعياً، دولةٍ يتعايش فيها الجميع بتنوعهم العرقي والديني والطائفي، ويجمعهم نظام ودستور كإطار جامع يحتوي الجميع. ويجب أن يعترف الجميع أن للهوية خصوصيةُ، فهي المعبّر عن ملامح أي شعب، وأن الأرض واللغة هما القاعدة الأساسية لهذه الهوية، وبالطبع يضاف إليهما وقائع التاريخ وأحداثه التي تتحول بحكم الزمن إلى جزء من الشخصية العامة للفرد والأمة.

وتقول حقائق التاريخ إن هوية الشعوب ظلت هدفاً للقوى الاستعمارية، وسعت الأنظمة الحاكمة لتدميرها أو تزييفها وطمس ملامحها، ولهذا كان نضال الشعوب على مرّ التاريخ ضد الاحتلال الأجنبي أو أنظمة القمع القومية، يرتكز على طرد المستعمر ومقاومة هذه الأنظمة والاحتفاظ بالهوية القومية، أي أن النضال الوطني ارتبط بالنضال الثقافي، وربط ما بين التحرر والحفاظ على الهوية الثقافية. إن أحد التحديات التي تواجه الشعوب في نضالها هو استعادة الحقائق، وامتلاك الوعي لأهمية الهوية، وهذه التحديات بدورها تثير إشكالية القدرة على احترام التنوع الثقافي والاعتراف بالآخر، والتصدي لمفهوم الثقافة الأحادية، ولعل الأحداث التي شهدتها منطقة الشرق الأوسط بل والعالم، قد أثارت أسئلة كثيرة حول مفهوم الدولة والأمة، وخصوصاً في مجتمعات سعت لما يمكن أن نسميه بالاندماج السياسي بل الجغرافي الذي يتجاوز الحدود الوطنية، فهل يمكن القول إن هذا الطرح يُعتبر شكلاً جديداً من أشكال عولمة العالم وخصوصاً في الجانب الاقتصادي، أم هو شكل آخر ومختلف لمفهوم الهوية الوطنية؟ إن

هذا الطرح يستلزم الإجابة على عدد من التساؤلات الفرعية وهي:
أولاً: ما هو مفهوم الهوية؟
ثانياً: قراءة لواقع الهوية الكردية في سوريا.
ثالثاً: إشكالية الاعتراف بتعددية الهوية.
رابعاً: نحو مشروع سياسي جديد.
أولاً: مفهوم الهوية:
"الهوية مصطلح يُستخدم لوصف مفهوم الشخص وتعبيره عن فرديته وعلاقته مع الجماعات (كالهوية الدينية أو الوطنية أو العرقية)، ويُستخدم المصطلح خصوصاً في علم الاجتماع وعلم النفس، وتلتفت إليه الأنظار بشكل كبير في علم النفس الاجتماعي، فكلمة «هوية» منسوبة إلى الضمير «هُوَ»." ويُشتقّ المعنى اللغوي لمصطلح الهوية المركب من تكرار (هو)، فقد تم وضعه كاسم معرّف ب "أل"، ومعناه
"الاتحاد بالذات". ويشير مفهوم الهوية إلى ما يكون به الشيء هو، أي من حيث تشخّصه، وتحقّقه في ذاته، وتميّزه عن غيره، فمفهوم الهوية يشكل وعاء الضمير الجمعي لأي تكتّل بشري، ومحتوى هذا الضمير في
ذات الوقت بما يشمله من قيم وعادات، ومقوماتِ تكيّف وعي الجماعة وإرادتها في الوجود والحياة داخل نطاق الحفاظ على كيانه.
ويعتبرها أي الهوية الكاتب العالمي جيمس فرعون على أنها مكوّن متطور لمساعدة الأفعال السياسية، وتعني باختصار فهم الناس من أين هم، وما يربطهم بغيرهم. إذا كان لكل شعب من الشعوب حضارته وهويته الوطنية، فإن للشعب الكردي خصوصية تشكل سمة مضافة إلى هويته الوطنية، وتتمثل هذه السمة في أنّ تبلورها قد ارتبط بمواجهة تقسيم دولتهم إلى أربعة أقسام من طرف القوى الاستعمارية، وأنظمة حاكمة استهدفت وجودهم الاجتماعي والثقافي والاقتصادي والسياسي، وهنا يمكننا القول: إنّ الشعب الكردي يخوض صراعاً مريراً للحفاظ على هويته القومية، وإثبات وجوده التاريخي على أرضه. لهذا كان النضال الكردي ولا يزال يسير في مسارين؛ مسار تحقيق الحقوق الوطنية، ومسار الحفاظ على الهوية، لهذا نستطيع القول إن مفهوم الهوية لدى القومية الكردية يختلف كثيراً عن مفهوم الهوية لدى الشعوب الأخرى.
ثانياً: قراءة لواقع الهوية الكردية في سوريا
في الحقيقة إنّ إشكالية الهوية الكردية موجودة فعلاً منذ القِدم في المربّع الكردستاني، وعلى الرغم من المقاومة والنضال إلا إنها تواجه تحديات عميقة في البقاء والحفاظ على نفسها، وهو التحدي الأكبر، لذلك نجد من
الصعب عند الحديث عن خصوصية هوية شعب ما دون الرجوع إلى الخلفية التاريخية لهذا الشعب، وخصوصاً عندما يتم ابتلاع ثقافة مكونات شعوب المجتمع داخل ثقافة مركز الدولة، فيختفي ذلك الخاص
لصالح العام بسبب القوة والهيمنة، مما يؤدي إلى طمس هويتهم وطمس معالمهم الحضارية.
عندما نعود إلى التسلسل التاريخي للاتفاقيات والمعاهدات لتاريخ كردستان وسوريا الطبيعية، نجد أن إشكالية الهوية تعود إلى اتفاقية سايكس بيكو في آذار (مارس) عام 1916م، حيث تم تقسيم المناطق الواقعة تحت
احتلال الإمبراطورية العثمانية بين الحلفاء، ثم لحقتها هدنة مودريس في 30 تشرين الأول (أكتوبر) عام 1918م، وانهيار الجيوش العثمانية، ثم سان – ريمو من 18حتى 26 نيسان (أبريل) عام 1920م، والذي بموجبها أُعطي الحق للانتداب الفرنسي على سوريا، و مؤتمر السلام في سيفر في 10 آب (أغسطس) عام 1920م، والذي كان من بنوده تأسيس دولة كردستان بعد سنة من توقيع الاتفاقية، ثم ألغيت هذه الاتفاقية في
24 تموز (يوليو) عام 1923م، وحلت محلها اتفاقية لوزان التي ضمت قسماً من أراضي كردستان إلى الأقاليم السورية التي وقعت بدورها تحت الانتداب الفرنسي. يقول الكاتب أمين زكي "إن تعداد الكرد في مدينة دمشق نفسها زهاء عشرين ألفا من الأنفس. وإنه على رأي وتدقيقات (M. Deniker) كل من أهالي لبنان الغربي، والنساطرة، ودروز جبلَي الشيخ وحوران، ما هم إلا ناشؤون من امتزاج واختلاط الكرد بالسكان المحليين المجاورين لهم".
ويقول الدكتور فريج "إنه يوجد في ولاية حلب (27) عشيرة كردية وذلك قبل الحرب

العظمى، وأن مدينة حلب نفسها فيها عدد غير قليل من الأكراد. هذا وتوجد عدة عشائر أخرى كردية في بلاد (حارم)، و(جبل
الوسط) و(بيلان) وفي حوض نهر (العاصي) وفي (جبل الأكراد) أيضاً، ومدينة دمشق نفسها تحتوي على عدد غير قليل من الأكراد". وقدّر المسيو (زيميرمان) القنصل الروسي بحلب، تعداد الكرد بشمالي سوريا، ب (125،000) نسمة، ويقال من جهة أخرى إن نحو (20،000) من الكرد، تسكن منطقة (العاصي بيلان) الخاضعة للانتداب الفرنسي.
والخلاصة أن تعداد الكرد في سوريا (الشمالية والوسطى) حسب تقدير وتحقيق زيميرمان قبل الحرب العامة
وبعد استثناء أكراد الأقسام الكردية التي بقيت داخل حدود تركيا من ولاية حلب القديمة يتراوح بين (70) ألفاً و(80) ألف نسمة. تأسست مع الجمهورية العربية السورية بعد حرب الاستقلال دولة مركزية ذات طابع قومي عربي في ظل تنامي موقف سلبي من الكرد
السوريين، والتي كانت سبباً لانتفاضات شعبية كردية على الرغم من صعود الأقليات الدينية الأخرى (المسيحيين والعلويين، الدروز والإسماعيليين). وولدت فضلاً عن ذلك فيما بعد سياسات تقمع حقوق الكرد لإعادة إنتاج بشكل عنيف لطمس هويتهم، من خلال تجريد الآلاف من الجنسية السورية، مع حظر استخدام اللغة الكردية، كما حُرموا من الاستفادة من الإصلاح
الزراعي وتوزيع الأراضي رغم أحقّيتهم بذلك في مناطقهم، لكن الفقر والأمية وانعدام التوثيق، أدى إلى عدم امتلاك الكثيرين لشهادات ثبوتية، وتم إجبارهم على تعريب أسماء مدنهم وقراهم وحتى تعريب أسماء أبنائهم.
عموماً القومية الكردية في سوريا، كانت ترى أن الشعب الكردي جزء من الأمة الكردية، وليس الأمة العربية، وهم ضحية للتوافقات الدولية ومصالحها، وأن القضية الكردية هي قضية إنسانية عادلة، ولكن هذا لا يعني
المطالبة بالانفصال عن سوريا، لأن المصلحة الكردية تقتضي الحياة المشتركة مع جميع مكونات الشعب
السوري، والاندماج في العملية الوطنية ككل لكن تبقى مفردات التراث والحضارة واللغة، والغناء والشعر، موجودة كإرث بين الحضارة السورية التي تضم مختلف الطوائف، بالإضافة إلى تبنّي النضال القومي الكردي
في إطار سوريا بالدرجة الأولى على أنه نضال سوري سوري، ولم يتخذ لنفسه طابع المشروع السياسي، وعلى مدى القرون شهدت هذه الفترة ثورات وانتفاضات قام بها الكرد على الدول التي تعارض مطالبتهم بالحصول على الحكم الذاتي، وتحاول طمس الهوية الكردية.
ثالثاً: إشكالية الاعتراف بتعددية الهوية:
يتعلق جوهر موضوع الهوية بإشكالية تحديد الانتماء، سواء للفرد أو الجماعة الصغيرة أو للشعب عامة، وهنا تظهر علاقتها بالدولة وأهميتها الغائبة في استقرار الدولة التي تحتوي على تركيبة هوية الجماعات المختلطة العرقية والدينية والطائفية، التي تؤدي إلى حدوث نزاعات فيما بينهم مما يؤدي إلى الانعكاس السلبي في الاستقرار السياسي والاجتماعي للدولة، وهذا ما يحدث في نزاع الهويات في إطار الدولة الواحدة، وقد تنفجر
أزمة الهوية في ظل الخلافات الأثنيّة والدينية المكبوتة لفترات طويلة لتعبّر عن نفسها بالعنف، وغالباً ما يحدث ذلك في ظل الأنظمة الديكتاتورية، وهذا الأمر قد يوصلهم إلى حدّ مطالبة بعض المجموعات الأثنيّة
بالانفصال عن الدولة. وعلى ما يبدو فإن إشكالية الاعتراف بتعددية الهوية لن تتقدم بشكل جدّي وحقيقي في دستور الدولة، إلّا إذا انتشر الوعي المجتمعي إلى واقع التعدد في اللغات والثقافات والأعراق التي تعزز وجودها.
رابعاً: نحو مشروع سياسي جديد
تحتل قضية الاعتراف بالهوية مكانة الصدارة في الجدال المحتدم على الساحة السياسية السورية، و هي قضية لا بد وأن نعترف أنها من أهم القضايا التي يتعين على الجميع التصدي لها والعمل عليها، لأنها في حقيقة الأمر قضية كل فرد في المجتمع، فلا يمكن أن نتصور إمكانية حل أي مشكلة من مشاكل المجتمع السوري المتعددة والمتراكمة، دون الاعتراف بجميع مكونات الشعب السوري في إطار الدولة المستقلة العلمانية المتقدمة التي تساوي بين مواطنيها، والعودة إلى طبيعة تكوين سوريا الطبيعية التي تضم جميع الطوائف في إطار

الوطن الواحد المتقدم بالقيم الإنسانية، وحقوق الإنسان الكونية القائمة على أساس المواطنة المتساوية من خلال التوافق والتشارك بين السمات العامة التي تميز حضارة هذه الأمة عن غيرها من الحضارات، والتي تجعل للشخصية الوطنية أو القومية طابعاً تتميز به عن الشخصيات الوطنية والقومية الأخرى، لإنتاج مجتمع المواطنة والانتماء الوطني على أساس عقد اجتماعي جديد.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	مقالات ومقابلات
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | موقع 2022-11-25 -https://alawset.info/
کاتی تۆمارکردن: 2022/25/11 7:01:22 PM
ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 169

قصة الحوار العربي – الكردي! استعادة تاريخية

https://www.kurdipedia.org/?q=20230212075011466127

عبد الحسين شعبان

أرسل لي الأخ الدكتور منصور الجمري (رئيس تحرير صحيفة الوسط البحرينية) رسالة ومقالة كان قد نشرها في لندن قبل 22 عاماً، والمقالة لها حكاية مثيرة، لأنها تتعلق بالحوار العربي- الكردي الذي تم تنظيمه من جانب المنظمة العربية لحقوق الإنسان التي كنت أتشرف برئاستها حينذاك. والحكاية احتدمت بين المعارضين العراقيين حول مسألة حق تقرير المصير والفيدرالية التي قرر برلمان كردستان إقرارها في 4 تشرين الأول (اكتوبر) 1992، وموضوع مستقبل شعار الحكم الذاتي لكردستان الذي كانت المعارضة العراقية ترفعه ربطاً بالديمقراطية للعراق، ولاسيّما الحركة الكردية والحزب الشيوعي والأحزاب القومية لاحقاً، في حين لم تتضمن أية وثيقة حتى ذلك التاريخ ولأي حزب أو حركة إسلامية عراقية أو غير عراقية، أية إشارة إلى فكرة الحكم الذاتي أو الفيدرالية أو حق تقرير المصير باستثناء ما وردت الإشارة إلى الحكم الذاتي لأول مرة في منهاج حزب الدعوة الإسلامي 1992.
ولأن الفكرة راجت في إطار المعارضة، وخصوصاً عشية مؤتمر صلاح الدين 1992، ولأنها لقيت رفضاً وممانعة وتشكيكاً عربياً، رسمياً وشعبياً، بما فيها من جانب قوى وشخصيات وطنية واجتماعية، لذلك ارتأت المنظمة العربية لحقوق الإنسان، ودون اتخاذ مواقف مسبقة، عرض الموضوع على طاولة حوار فكري وثقافي، خصوصاً بدعوة 50 مثقفاً وباحثاً ومعنياً من العرب والكرد، إضافة إلى الاعلام، لسماع وجهات النظر واستمزاجها والاستئناس بها، علماً إن بعض الحاضرين أصبح قيادياً لاحقاً على مستوى الدولة.
لعلّ ما يجري اليوم بين الحكومة الاتحادية وسلطة اقليم كردستان، يطرح موضوع الحوار العربي- الكردي كضرورة لا غنى عنها مدنية وسلمية وحضارية، خصوصاً إذا ساهم به المثقفون ليقولوا رأيهم بما حصل، لاسيما تردّي العلاقات والإشكالات المتراكمة بشأن موضوع النفط ومصير كركوك والمناطق المتنازع عليها والمادة 140 وزاد عليها اليوم خطر داعش والإرهاب الدولي، واختلاط الأوراق والتباس المواقف، واستزراع العداء والكراهية والكيدية والبغضاء على نطاق واسع، بتعارض المصالح.. ألسنا بحاجة إذاً وعلى نحو شديد الشعور بالمسؤولية إلى حوار عربي – كردي جديد؟
*****
كان الملتقى الفكري قد ناقش مسألة الفيدرالية وحق تقرير المصير وقضايا الديمقراطية وحقوق الإنسان، بما فيها العقد

والتحدّيات الداخلية والإقليمية والدولية، فما أشبه اليوم بالبارحة؟
أعتقد أننا بحاجة كنخب عربية وكردية إلى حوارات معمّقة وتفاهمات ستراتيجية واتفاقات طويلة المدى وثقة متبادلة وصراحة أخوية كاملة، وهي التي تؤسس لعلاقة منزّهة خالية من الغرض أو التكسّب، وذلك بعيداً عن أجواء المهرجانات ذات الطابع الدعائي والتي تأخذ صفة المجاملة والاحتفالية.
إن ما تم لحد الآن من اتفاقات يقال عنها ستراتيجية لا تخرج عن كونها تفاهمات تكتيكية وطارئة أو ظرفية أحياناً، وفي الغالب قلقة، وأقرب إلى صفقات سرعان ما تظهر عيوبها، وخصوصاً وأن العراق بشكل عام والشعب الكردي بشكل خاص يدفع الثمن غالياً، لذلك تحتاج النخب بشكل خاص إلى حوارات جادة ومعمّقة تبحث في الآني والمستقبلي دون نسيان التاريخ، ولكن بأفق المستقبل وبروح التسامح والتضامن والنضال المشترك.
*****
من الشخصيات الكردية المهمة التي حضرت الملتقى: محسن دزئي وابراهيم أحمد وهوشيار زيباري ولطيف رشيد ومحمود عثمان وعمر الشيخموس وسامي وشورش وكاميران قره داغي ومحمد هماوندي وآخرين من الحزبيين حدك وأوك وبعض المستقلين.
ومن الشخصيات العربية حسن الجلبي وعامر عبدالله وسيد محمد بحر العلوم وهاني الفكيكي وعبد الكريم الأزري ومحمد عبد الجبار وسناء الجبوري وساهرة القرغولي وعايدة عسيران وحيدر شعبان (من العراق) وشخصيات من بلدان عربية مثل عبد الوهاب سنادة (نقيب الأطباء- من السودان) وعبد السلام سيد أحمد (السودان)، وأمير موسى (من السعودية) ومنصور الجمري (من البحرين) وهشام الشيشكلي ومحمود الخاني (من سوريا) وأحمد غراب (من مصر) وشبلي ملاّط وعبد الوهاب بدر خان وحازم صاغية (من لبنان) وآخرين.
*****
أعتقد أن إحياء مثل هذا الحوار الفكري وتبادل وجهات النظر إزاء ما هو مطروح وضاغط على الجميع يمكن أن يسهم في بلورة مواقف موحّدة للمثقفين العرب والكرد، خصوصاً في القضايا الستراتيجية، البعيدة المدى، وذات الطابع المبدئي، أما بشأن السياسات والمواقف، فحتى وإن كانت هناك اختلافات بشأن بعض وجهات النظر أو التقديرات المختلفة، فإن مجرد بحثها وإخضاعها للنقاش يقرّب من إيجاد الحلول والمعالجات المفيدة لأصحاب القرار.
أعتقد أننا بحاجة ماسّة اليوم وأكثر من أي وقت مضى للتفكير بالأطر المشتركة للحوار وتبادل وجهات النظر والهدف هو تعزيز الأخوة العربية – الكردية واحتواء التوترات وتطويق عناصر الانفجار والانشطار في ظل هذا الخضم الذي ينحو باتجاه المجهول، والنزعات التي تؤدي إلى التباعد والتباغض والكراهية.
ربما يكون مناسباً لو فكّرنا كمثقفين في الصيغة المناسبة اليوم لحوار مفكرين وباحثين وأكاديميين ونشطاء من المجتمع المدني وممارسين عرب وكرد، وربما من دول وأمم المنطقة أتراك وإيرانيين، وقد يكون مفيداً اقتراح بيروت وفيما بعد بغداد وأربيل مكاناً الحوار وقد تنبثق منه مؤسسة دائمة.
وكنت قد اقترحت ذلك في ندوة لاتحاد الأدباء والكتّاب العراقيين في النجف، مشفوعة بشهادة عن الحوار العربي – الكردي، الذي بادرت إليه جهتان ثقافيتان عربية وكردية .
ننشر في أدناه مقالة الدكتور منصور الجمري التي كتبها في 31اكتوبر (تشرين الأول) 1992.

الملتقى الفكري للحوار العربي – الكردي يناقش الفيدرالية والديمقراطية وحقوق الانسان

نشر في لندن في 31 اكتوبر / تشرين الاول 1992
الملتقى الفكري للحوار العربي – الكردي يناقش الفيدرالية والديمقراطية وحقوق الانسان
لندن – منصور الجمري
بدعوة من المنظمتين العربية والكردية لحقوق الانسان عقد في لندن بتاريخ 17 و18 أكتوبر/ تشرين الأول 1992، ملتقى فكري للحوار العربي – الكردي حضره نحو 50 مفكرا ومثقفا عربيا وكرديا بينهم قادة سياسيون وكتاب وباحثون ورجال دولة سابقون من شتى الاتجاهات الاسلامية والليبرالية والديمقراطية والقومية والماركسية. واستهدف الحوار إبراز الجوانب الفكرية والدستورية للقضية الكردية والاقليات الأخرى في الوطن العربي لاندراج هذه القضية كجزء من حقوق الإنسان الجماعية التي تضمنتها اللوائح والوثائق الدولية المختلفة. وقد امتاز الحوار بالموضوعية والصراحة في تناول القضايا الحساسة والمصيرية التي تمر بها شعوب المنطقة في ظل الظروف والتطورات الراهنة.
افتتح الحوار رئيس المنظمة العربية لحقوق الإنسان الدكتور عبدالحسين شعبان - فرع بريطانيا، مشيرا إلى أهمية الانتخابات التي جرت في كردستان العراق وقيام حكومة كردية في شماله، وإعلان المجلس الوطني لكردستان العراق للقرار الصادر بتاريخ 4 أكتوبر 1992 عن تحديد العلاقة القانونية مع السلطة المركزية واختيار المركز السياسي لاقليم كردستان وشعبه انطلاقا من حق تقرير المصير على أساس الاتحاد الفيدرالي ضمن عراق ديمقراطي برلماني يؤمن بتعدد الاحزاب ويخدم حقوق الإنسان المعترف بها في العهود والمواثيق الدولية. وتساءل شعبان عن المقومات التي اعتمدها الإعلان الكردي في ظل النظام العالمي الجديد وكيفية التصدي للمشكلة من زاوية فكرية ودستورية، مؤكدا أن اللقاء لا يستهدف

اصدار قرارات بقدر ما هو حوار بقلب حار وعقل بارد.
وقدم أول بحث للقانوني العراقي الكبير الدكتور حسن الجلبي، شرح فيه المفاهيم والمقومات والقضايا من الناحية العلمية، قائلا: ان الفيدرالية أصبحت الشغل الشاغل للمعنيين بقضية العراق ومستقبل المنطقة. تشهد الحركة السياسية والاجتماعية والاقتصادية في التاريخ ظاهرتين، ظاهرة الاتحاد بين الوحدات السياسية وظاهرة الاستقلال لكل وحدة عن الأخرى. ونرى ان الحركة تتجه وفي كل الاوقات تارة إلى الاتحاد بين الوحدات طلبا للاقتدار على مواجهة المشكلات وحلها وطورا الانفصال طلبا للحرية والخلاص من السلطة المركزية. ونجد ان مقومات أساسية مثل العرق واللغة والاقتصاد والتاريخ والدين تلعب دورا أساسيا في هذا الصدد: ولكنني (والحديث للدكتور حسن الجلبي) سأكز على مقومين وهما وحدة السلطة ووحدة الإرادة في العيش المشترك. تتمثل الأولى في رغبة من بيدهم الحكم والدول التي تعمل على احياء التاريخ القديم في تأسيس الدول والاوطان ذات الامجاد العظيمة. ويسعى هذا الاتجاه لايجاد دولة عظيمة بصرف النظر عما اذا كان اطراف هذا الكيان قد قبلوا هذا ام لا. وهذا يعود إلى يوم ان ظهرت الدولة الحديثة بعد انحلال سلطة البابا والامبراطوريات في القرن الخامس عشر والسادس عشر عندما طلع القانونيون مثل ماكيافيللي، روسو وغيرهما واستطاعوا ان يدخلوا للفقه القانوني مفهوم السيادة المطلقة (خضوع الناس للسلطان والملك وان ما يريده الملك يريده القانون) في ظل دولة واحدة.
وعرف الفكر السياسي الذي انجبته الثورة الفرنسية العام 1789 فكرة السلطة وتكوين القومية ليس عن سلطان الحاكم وانما نتاج إرادات أولئك الذين يعيشون في ظلها (حق تقرير المصير). ولذلك لم يستطع حكام الثورة ضم «السيفوا» الا بالاستفتاء والارادة الشعبية اذ لا يمكن سلخ اقليم او ضم آخر إلا عن طريق الرأي الحر.
وبعد الحرب العالمية الأولى أخذت عصبة الأمم المتحدة هذا الاتجاه الجديد بنظر الاعتبار وعلقت مصير بعض الاقاليم على ضرورة العودة للاستفتاء لمعرفة رأي السكان والشعوب ضمن ما توزع من مناطق ودول.
وبعد الحرب العالمية الثانية اعتبرت منظمة الأمم المتحدة هذا العصر عصر حقوق الإنسان وضمنت ذلك في ميثاق الأمم المتحدة والإعلان العالمي لحقوق الإنسان الصادر العام 1948.
وهكذا أصبح هذا العصر عصر إرادة العيش المشترك وليس وحدة السلطة أو حتى الوحدات الأخرى، وثبتت دول على رغم تباين لغاتها وقومياتها امكان العيش مع بعضها في ظل إرادة العيش المشترك. بينما اثبت ما حصل في الاتحاد السوفياتي ويوغوسلافيا وتشيكوسلوفاكيا ان هذه الشعوب رأت مصالحها الحيوية واعتباراتها السياسية في العيش بانفصال في كيانات خاصة.
ثم تحدث من الجانب الكردي الصحافي كامران قره داغي قائلا: لقد اثبت الأكراد ومن خلال الطريقة التي تعاملوا بها في ظل ما يسمى بالنظام الدولي الجديد انهم اكثر الشعوب تحسسا بأهمية انتهاء الحرب الباردة، واعتبروا ما حدث فرصة تاريخية لابد ان يستفيدوا منها ولا يضيعوها. وعكست ديباجة قرار المجلس الوطني لكردستان العراق بشأن الفيدرالية هذا الادراك والفهم بالتقاط الاتجاهات الرئيسية في النظام الدولي الجديد واخراج القضية الكردية إلى المسرح الدولي. لقد اتخذت البشرية الديمقراطية في الحكم والادارة لتشييد دعائم حقوق الإنسان عبر احترام إرادة الشعب واقامة سلطة القانون وفصل السلطات الثلاث. ومن حسن الحظ ان الاكراد عموما لم يدخلوا في جدل داخلي عقيم مثل التساؤلات: هل هذا النظام الدولي أسوأ؟ أو هل أنه مؤامرة عالمية جديدة؟ أو هل انه مواجهة الغرب للإسلام؟ أو غيرها من الجدالات التي سيطرت على كثير من الاطروحات في العالم الثالث. استطاع الاكراد استعمال هذه الظروف لمصلحتهم واخراج قضيتهم من عزلة ضيقة في الدولة العراقية وفرضها قضية دولية بحيث أصبح مستحيلا ان يتجاهلها المجتمع الدولي.
ففي العام 1974 هجّرت الحكومة العراقية ربع مليون كردي إلى المناطق التي سيطرت عليها القيادة الكردية وحدثت مأساة حقيقية داخل كردستان. اما العام 1991 فقد تحولت المشكلة إلى قضية دولية. الشيء المهم قرار 688 الصادر عن الأمم المتحدة، اذ استطاعت القيادة الكردية ان تبني على هذا القرار، واثبت السلوك الذي سلكته القيادة التواصل بينها وبين المستجدات الدولية. وعندما طرح الرئيس التركي فكرة حماية الاكراد ايده رئيس وزراء بريطانيا وتطور الأمر إلى الوضع القائم حاليا. وأيضا كانت المفاوضات مع الحكومة العراقية تشير إلى نوع من التواصل مع الوضع الدولي.
والمسألة التي أوضحها تبني البرلمان الكردي للفيدرالية هو ان القضية ليست تعايشا بين أرض وأرض وانما بين شعوب. كما أوضح التناقض بين الوضع الاجتماعي والاثني والمذهبي وبين تركيبة النظام العراقي. من يحق له ان يقرر مصير الاكراد؟ هل الحق للعراقيين كلهم؟ هل هو الدستور العراقي الحالي؟ ام ان الاكراد هم انفسهم يقررون مصيرهم؟ وفي مداخلة للصحافي اللبناني حازم صاغية اشار إلى أن هناك سجالا ظاهرا ومستترا بين العرب والاكراد وهناك أسئلة يطرحها العرب على الاكراد. ان الاكراد اغتنموا الظرف الدولي، والبعض يتهمهم باقامة علاقات مع إسرائيل؟ لابد ان نسأل الاكثرية العربية عن المشكلة لأن مشكلة الاكراد انهم اذا نظروا بين المحيط والخليج لا يجدون لهم نموذجا واحدا يطمئنون له وهناك حالات لا تدعو للاطمئنان وانما للحذر. نسأل الاكثرية: هل هناك اتجاه آخر يعتمد على التسامح والتعددية؟
وتحدث الدكتور أحمد غراب (من مصر) قائلا ان الايديولوجيات القومية تقوم على الصراعات التي استغلها المستبدون في العراق. والاسلام رحمة لا ينظر للإنسان باعتبار قوميته. واجبنا تلافي التفرقة على الأساس الاثني إلى الاخوة في اطار اكبر. نحن نعلم ان الاسلام استغل استغلالا. ولكن عندما اقيمت حكومة اسلامية في إيران لم يقل احد انها حركة ايرانية او فارسية وهذا جعل المسلمين يتعاطفون معها على رغم انهم من دول مختلفة. احترام الحقوق لا يأتي عن طريق النظام الدولي الجديد وما حدث في الجزائر عندما انتخب العرب والبربر جبهة الانقاذ رفضت النتيجة وسحقت. نريد ديمقراطية

لكل إنسان وكل اقلية لها حقوق يضمنها الدين الاسلامي.
الاستاذ عبدالكريم الازري (وزير عراقي سابق): لقد اقر مؤتمر فيينا حق تقرير المصير للاكراد على ان لا يخالف هذا الحق الانفصال عن الدولة العراقية. وما اتخذه المجلس الوطني عبر قرار الفيدرالية حلا للقضية الكردية تسبب في ردود فعل قوية من بعض الجهات ناتجة عن عدم وضوح الفكرة. لقد كان الحكم الذاتي يعتبر هبة ومنحة من الحكومة العراقية للشعب الكردي يمارس فيها بعض الصلاحيات والاختصاصات.
الدكتور محمود عثمان (احد القادة الاكراد): لم تعترف بحقوق الاكراد اية دولة من الدول، ولم يعان شعب مثل ما عانينا. وكنت حاضرا كعضو قيادة في الجبهة الكردستانية في كل المداولات والقضايا بضمنها قرار الفيدرالية الاخير. لقد عانى الشعب الكردي من وضعه الجغرافي ومحاصرته من قبل دول كبيرة ولم تكن له قرارات حرة. وانما كل قرار كان لابد من حساب ما تقبله او ترفضه الدول المجاورة بعد ان قسم الاستعمار الشعب الكردي لعدة اقسام. كما لم تشأ أي قوة دولية الخروج على مصالح الدولة الاقليمية. فأميركا لم تكن توافق على شيء اذا كانت تركيا او إيران او السعودية ضد ذلك، وعلى رغم ان الأميركيين ضد إيران الا انهم لا يريدون ازعاجها كما قالوا ذلك لنا.
في العام 1975 كنا نتصور خاطئين ان إيران لا يمكن ان تتخلى عن اكراد العراق لان اميركا كانت على الخط. وثبت بعد ذلك ان أميركا في شخص كيسنجر هي التي خططت اتفاق الجزائر، والسوفيات ايدوا صدام من جانب آخر. وعندما كتب المرحوم البرازاني إلى كيسنجر يخاطبه بمساعدة الاكراد من الناحية الإنسانية على الأقل، أجاب ان الاتفاق كان بين طرفين وقد يضر بطرف ثالث، وهذه سياسة ليست فيها اعتبارات اخلاقية.
اما الوضع الدولي الجديد وبعد انتهاء الحرب الباردة وحماقات صدام الذي لو لم يدخل الكويت لما كان بإمكان الشعب الكردي تحقيق ما حصل عليه، ليس هدف الشعب الكردي تفتيت العراق ولكن بسبب ما تعرضنا له من قصف كيماوي ولم يرتفع صوت عربي واحد، نريد ثلاثة ضمانات: ضمانات كردية: ان نبقى موحدين سياسيا واقتصاديا واجتماعيا وعسكريا، وضمانات ديمقراطية داخل العراق، وضمانات دولية من أجل التدخل تحت ظل الأمم المتحدة. ومن أجل ذلك طرحنا مشروع الفيدرالية بعد ان عرضناه على لجنة العمل المشترك والمجلس الأعلى للثورة الإسلامية، لكي نحصل على اتفاق جماعي بهذا الشأن ولكي نتأكد من الحصول على حقوقنا في المستقبل.
ثم تحدث الوزير العراقي السابق الاستاذ عامر عبدالله وقدم بحثا مستفيضا عن مشروع العراق الفيدرالي قال فيه: ان تقرير المصير ليس حقا وانما مبدأ قبل ان تدونه مواثيق حقوق الإنسان وهو مبدأ إنساني وحضاري. وقد كان ضمن برنامج البلاشفة في ثورة أكتوبر 1917 الا انهم لم يترجموا هذا الحق للواقع. والفيدرالية تعني المشاركة السياسية والاجتماعية في السلطة من خلال رابطة نوعية بين اقوام وشعوب وتكوينات مختلفة من أصل لغات وأديان مختلفة. وهو نظام يوحد الكيانات المنفصلة في امة واحدة ضمن اطار سياسي واحد مع احتفاظ الكيانات بهوياتها من حيث التكوين السكاني واللغة والثقافة والدين إلى جانب مشاركتها في صوغ القوانين المحلية والمركزية.
والفيدرالية توليف بين متناقضات، بين الاستقلالية والمركزية، بين التكامل والتجزيء، كما هو الحال في سويسرا، وألمانيا، وأميركا، وكندا. ويعني التوفيق بين الاتحاد اللامركزية بين الحكومات المحلية والفيدرالية من خلال المساواة بين جميع الاطراف واستبعاد نزعة الهيمنة والاستفراد من الحكومة المركزية واستبعاد مبدأ المنحة والمنة والعمل بمبدأ التقسيم الوظيفي للسلطة في صوغ واقرار دستور الاتحاد الذي يحدد سلطات ووظائف الادارة المركزية والمحلية. بعد ذلك طرح عامر عبدالله مشروعا مفصلا للدولة العراقية الفيدرالية ضمنه خبراته السابقة في المناصب الحكومية.
ثم جاء دور المفكر الكردي الاستاذ عمر شيخموس الذي تحدث عن القضايا القومية في الوطن العربي والشرق الأوسط، وبدأ حديثه بتعريف «الوطن العربي» قائلا انه تعبير عن الوطن المنشود كهدف منذ اوائل القرن العشرين وبشكل أوضح منذ الاربعينات لحركة سياسية هي الحركة القومية العربية التوحيدية، وليس عن وطن واقعي موجود لجميع الدول التي تتكلم اللغة العربية أو الاعضاء في الجامعة العربية أو المجتمعات التي تنتمي إلى الهوية والثقافة اللامة. وان هذه الحركة قد اختبرت حديثا بزات فكرية عنيفة وازمة شديدة نتيجة فشل التجربة الوحدوية بين مصر وسورية العام 1961 ونكسة يونيو/ حزيران 1967 والانقسام الجذري خلال الحرب العراقية - الإيرانية (1980 - 1988) وخلال الحرب الخليجية الثانية العام 1991، نتيجة احتلال وضم ونهب العراق لدولة الكويت - الجارة العربية المساندة إلى العراق خلال الحرب الخليجية الأولى والعضوة في جامعة الدول العربية.
استخدم تعبير الشرق الأوسط لأول مرة العام 1902 من قبل الغربيين لتسمية منطقة غير محددة تتاخم منطقة الخليج، وتم تثبيته الرسمي باستعماله من قبل الدولة البريطانية في اواخر الثلاثينات بتسمية «القيادة العسكرية للشرق الأوسط».
إن الصرعات القومية والاثنية في اواخر الستينات وخصوصا خلال العقدين الأخيرين اذهلت معظم الباحثين والمراقبين للحوادث واصحاب القرار السياسي نتيجة لفهم خاطئ سابقا بان عمليات الاندماج السياسي والاقتصادي والتنمية الصناعية وبناء الدولة الحديثة ستؤدي تدريجيا إلى زوال او ضعف الهوية والصراعات القومية وظهور هويات إقليمية وكونية لتحل محلها.
وأشار شيخموس في موقع آخر من كلمته إلى أن هناك فهما خاطئا آخر تحكم في عقول المفكرين والحكام في المنطقتين وهو التصور بأن الحركات القومية للشعوب الغالبية تعود إلى جذور تاريخية قديمة مشروعة بدلا من فهمها تطورا برز نتيجة الحركة الاصلاحية الدينية في أوروبا وافكار الثورة الفرنسية ومن ثم تشكيل الدولة القومية، او الدولة الوطنية في معظم ارجاء

اقاليم أوروبا المختلفة نتيجة للتطور الرأسمالي فيها وخصوصا الثورة الطباعية التي سهلت تكوين ما يسميها بنركت اندرسون ب «المجتمع المتخيل»، أي القوم او الامة، ومن ثم تصدير هذه التشكيلة السياسية والاجتماعية وهذا النمط من الفكر السياسي إلى بقية ارجاء العالم عبر التوسع الأوروبي واستعمار مناطق فيه وبروزها تدريجيا في منطقتي الشرق الأوسط والوطن العربي في نهاية القرن التاسع عشر وبداية القرن العشرين.
ان الصفة المميزة لمعظم هذه الدول المستحدثة في الشرق الأوسط والوطن العربي هي تكوينها المتعدد الاثنية والقوميات وغياب شرعيتها لدى مواطنيها بسبب أرضية تشكيلهم من قبل قوى خارجية وليس نتيجة نمو ذاتي خاص بمجتمعاتهم. ولذلك تصبو قياداتهم السياسية والحاكمة مندفعة بايديولوجية «بناء الدولة» إلى النزوع إلى المركزية المشددة واستعمال اساليب القهر والعنف لتأمين الاندماج والتوحيد الاثني في عملية الالتحام والبناء القومي المنشود.
وبعدها شرح شيخموس الاسباب التي تؤجج النزاعات الاثنو - قومية مثل الشعور بالغبن واستثمار الموارد الطبيعية وثروة مناطق الاقلية لصالح القومية الغالبية، وسد مجال التقدم والوصول إلى مراكز مهمة داخل المجتمع والدولة امام العناصر المتأهلة المنتمية إلى الاقلية، وغياب الديمقراطية والتعددية السياسية، والتعسف من قبل الغالبية، وازدياد الوعي السياسي لدى الاقلية، واهتمام المجتمع الدولي والمنظمات الدولية غير الحكومية بحقوق الإنسان والاقليات وعمليات التغيير السياسي والديمقراطي، واخيرا التطورات والانتفاضات التي حصلت في دول أوروبا الوسطى والشرقية والتي ادت إلى انهيار الأنظمة التوتاليتارية والانتفاضات الأخرى كانتفاضة شعب فلسطين.
الدكتور عبدالوهاب سنادة (من السودان) تحدث عن مشكلة الاقليات في السودان وخصوصا ما يجري في جنوب السودان، وأشار إلى أن المهم في الأمر ان يحصل الاتحاد بوسائل ديمقراطية وحصول مساواة في المواطنة. والسلطة الحالية طرحت مبدأ الفيدرالية كحل للمشكلة ولكن السؤال المطروح هو هل ان هذا الطرح تعبير عن الادارة السياسية ام فرض لشكل فيدرالي بواسطة دكتاتورية. لقد بدأت المشكلة في السودان بين الشمال والجنوب بين القوميات العربية والافريقية بعد خلق الانجليز ضغائن لدى الافارقة عن العرب عبر اثارة موضوع تجارة العرب بالعبيد.
كما لعب التبشير المسيحي دوره عبر تسمية الشمال المسلم والجنوب المسيحي. ولكن الحكم لم يستطع حل المشكلة حلا سليما، واشعر الجنوبيين بأنهم غير متساوين. وزاد المشكلة ظهور تيارات مثل القومية العربية، ساعدت بشكل غير واع على الانتقاص من غير العرب. كما ساهمت الاصولية الاسلامية سلبيا على التعايش والارادة الموحدة ما خلق اتجاهات انفصالية مع الجنوبيين بعد إعلان قوانين الحدود.
ثم اشار الدكتور عبدالسلام سيدأحمد (من السودان) ان الفيدرالية طرحت في السودان ولكن لم تضمّن في الدستور، وحرب الانفصال استمرت بدعم من قبل الكنائس ومجموعات أوروبية لان الجنوبيين يعاملون معاملة درجة ثانية، وعندما اوقفت الحرب العام 1972 لفترة من الزمان لم يطبق الحكم الذاتي بسبب تسلم الحكم حزب واحد برئاسة جمهورية دكتاتورية. وعندما اعلن جعفر نميري العام 1983 الحدود الاسلامية قامت الحرب الانفصالية من جديد والتي مازالت مستمرة حتى الآن. الفيدرالية طرحت حديثا ولكن الامر بحاجة إلى نظام سياسي مستقر يعتمد العلمانية والديمقراطية والفيدرالية.
الدكتور محمود الخاني (من سورية): انني ارجو ألا تتحول المشكلة بين الحكام والشعوب إلى مشكلة بين الشعوب نفسهم. الاسلام اعطى حق الجعلية، «وجعلناكم شعوبا وقبائل لتعارفوا» (الحجرات: 13) واعطى الإنسان الحرية «متى استعبدتم الناس وقد ولدتهم امهاتهم احرارا» واعطاهم الديمقراطية من خلال مبدأ الشورى وضمن لهم حقوق الإنسان من خلال حق المواطنة تحت ظل النظام السياسي. انا اسأل ما هو البعد الاستراتيجي في الطرح القومي؟ ففي البلد العربي يسام العربي اشد انواع العذاب، ونحن نستشهد بحقوق الإنسان في الثورة الفرنسية وننسى ان الاسلام قبلهم جميعا اعطى هذه الحريات. يجب ألا ننسى ان الدكتاتورية في بلداننا تدعمها الحكومات التي نفتخر بها. ففي السودان عندما يخرج مليون إنسان يطالب بالشريعة الاسلامية لا نستطيع القول ان الاستقرار في السودان لا يتم الا عن طريق نظام علماني.
الدكتور شبلي الملاط (مفكر مسيحي لبناني): انا سعيد من الطابع المصيري في الحدث. ان الحلول صعبة جدا ففي الوقت الذي يلزم القبول بان حدود العراق مصطنعة فان البديل لهذه الحدود حدود مصطنعة اخرى، ارجو ان تتحول هذه الندوة الى عملية لصوغ المستقبل لمعالجة المتطلبات بصورة موضوعية ولابد لنا من خلق آلية كما كان الامر خلال الثورة الاميركية، من خلال نشر البحوث التي تحظى بغطاء اكاديمي.
الدكتور محمد الهماوندي (شخصية كردية): لا بد من وجود الاسلاميين الاكراد في مثل هذا اللقاء. اما بالنسبة للمسألة السودانية ففي الواقع ان الاسلام كان بعيدا عندما كانت مشكلة السودان 1955. الطرح الاسلامي في ذاتنا وروحنا على رغم سوء تطبيق الفكر الاسلامي. ان الفيدرالية موضوع قريب من فكرة حكم الولايات في الاسلام كما ان حقوق الإنسان في الاسلام اوسع واشمل من المواثيق الدولية.
الاستاذ هشام الشيشكي (سورية): كردستان، جنوب السودان، البربر، كل هذا يمثل خطرا على الطريقة «الفابية» عندما هاجم هانيبال الاجنحة ثم القلب. ما العلاقة بين جنوب السودان والاكراد؟ العام 1972 ذهبت إلى السودان عندما طرحت الفيدرالية التي لم تنجح والسبب في افشالها كان الغرب. ان مشروع اسرائيل الكبرى سيستفيد من دولة للاكراد التي ستصبح تحت الاستعمار الاقتصادي الاسرائيلي عندما تعقد المصالحة العربية - الاسرائيلية ويزور قادة اسرائيل البلاد العربية.
الاستاذ ابراهيم احمد (مفكر كردي): ان بلد الاكراد الواقعة في الشرق الاوسط كانت شبه مستقلة ومؤلفة من امارات تزداد استقلاليتها وتقل بالنسبة لوضع الامبراطوريات المتسلطة في المنطقة. وظل الحال على هذا المنوال، حتى منتصف القرن

التاسع عشر، بعد سيطرة الدولة العثمانية وقضت على تلك الامارات. ووزعت اجزاء كردستان الى ولايات (بقي جزء طبعا تحت سيطرة الدولة (الإيرانية): وظلت كردستان في ولاية الموصل وهذا أكبر قسم من ناحية المساحة والنفوس في البلاد. اعتقد ان الحساسية الموجودة ناشئة من الخطأ التاريخي الذي يقع فيه بعض الكتاب والمفكرين والسياسيين. ولاية الموصل لم تكن جزءا من العراق الا بعد تشكيل الدولة العراقية.
بدأ الانجليز باحتلال البصرة بعد إعلان الحلفاء الحرب على الدولة العثمانية باعتبارها حليفة للألمان وتقدموا ووصلوا لولاية البصرة وبغداد. وقبل احتلال ولاية الموصل، عقد اتفاق الهدنة بين بريطانيا وتركيا، غير ان جيوش الاحتلال تقدمت واحتلت الموصل وبعض الاجزاء من الولاية. وخلقت مشكلة ولاية الموصل التي يعاني منها إلى الآن الشعب الكردي الملحق بالعراق. عندما احتل الحلفاء اراضي الدولة العثمانية نشروا إعلانات ان الجيش دخل العراق محررا لا مستعمرا.
وأعلنت الحكومتان الفرنسية والبريطانية ان نيتهما ليس السيطرة وانما الانقاذ من الاضطهاد العثماني واعطاء الشعوب حقها في تقرير مصيرها وتشكيل الحكومة التي تريدها. وأعلنت بصورة عامة مبادئ ويلسون الاربعة عشر المتضمنة لحق تقرير المصير والتي تعتبر مبادئ سامية.
انخدعت الشعوب بهذه التصريحات والوعود الإنسانية ومن جملة هذه الشعوب الشعبان العربي والكردي وحصلت اتصالات وعلاقات بين البلدان العربية والقوات المحتلة.
العرب رأوا الوعود نقضت فقاموا بثورتهم (1920) في البصرة وبغداد، ما تسبب بنقل الحاكم العسكري تشكيل حكومة مراقبة والاتيان بالامير فيصل بعد ان طرده الفرنسيون من سورية. وفعلا اصبح ملكا على العراق ووقعت اول معاهدة فيما يتعلق بشروط الانتداب وهي حجة لتأويل قاعدة «حق الفتح». وكان حقا معترفا به قبل الحرب الاولى الذي يقول ان اي بلد يحتل بلدا اخر فمن حقه ان يحكمه. وعندما ارادت بريطانيا تغطية مفهوم حق الفتح استخدمت حق الانتداب ولهذا السبب حكمت بريطانيا العراق باعتبارها الدولة المنتدبة.
عين الشيخ محمود حاكما لكردستان بعد قبوله دخول البريطانين للسليمانية. طلب ادخال كردستان في الدول المحررة واعطاء الاكراد حقهم في تقرير مصيرهم. وكان الشيخ محمود مؤمنا كل الايمان بهذه الوعود. إلا انه فشل واعتقله الانجليز ونفي للهند.
وطالب الاكراد بإعادة الاراضي لانها احتلت بعد الهدنة والبريطانيون يريدونها ضمن العراق. وكان الموصل ضمن حصة فرنسا حسب اتفاق «سايكس - بيكو». ولكن بحنكة البريطانيين تمكن لويد جورج من ان يتبادل بأماكن اخرى مقابل الموصل.
وفي معاهدة لوزان التي عقدت بين بريطانيا والحلفاء وتركيا من جهة اخرى كانت الموصل عقدة الخلاف. اما معاهد سيفر فقد اعطت بعض الحقوق للشعب الكردي الا ان مصطفى كمال اتاتورك قضى على هذه المعاهدة. وكان الاكراد على علاقة جيدة مع السوفيات طوال عهد التشكيل، وعندما اصبحت البلشيفية خطرا على مصالح الحلفاء للحصول على تركة الرجل المريض (الدولة العثمانية) رأت بريطانيا ان من صالحها ان تتصالح وتتنازل للدولة التركية عن الاكراد بينما تنازل الاتراك عن آسيا الوسطى وبقي الخلاف على الموصل. وقررت عصبة الامم ارسال لجنة الى المنطقة لدراسة المسألة واعطوا قرارا لاسباب سياسية اقتصادية وغيرها بالحاق الموصل العراق. وإلى ذلك الحد كانت كردستان تحت الحكم الانجليزي المباشر.
ألقى المندوب السامي البريطاني كلمة قال فيها: اريد ان انصحكم ان لا تكرروا خطأ الاتراك عندما ارادوا ان يكونوا أوروبيين يلبسون القبعة. وما قاله الملك فيصل اننا لا نكرر هذه الجريمة وان الامة العربية قامت ضد الدولة العثمانية وان العراقي المخلص هو الذي يساعد الكردي ان يكون كرديا حقيقيا مخلصا. قبل ذلك اعلنت الحكومتان العراقية والبريطانية في 24 ديسمبر/ كانون الأول 1922 اعترافهما بحق الاكراد بتشكيل دولتهم المستقلة وطالبتهم بارسال موفد إلى بغداد للتفاوض بشأن العلاقات السياسية والاقتصادية والحدودية.
وجاء في قرار عصبة الامم ان الاكراد اذا لم ينالوا حقوقهم القومية واستقلالهم الذاتي فانهم يفضلون الالتحاق بتركيا على العراق. مع ذلك فإن الدستور العراقي آنذاك لم يتضمن ولا كلمة لحقوق الاكراد او اسمهم. بينما كانت الدولة البريطانية تذكر هذه الحقوق وتبالغ فيها. السبب في هذا الاهمال ان بريطانيا لم تكن قد قررت تشكيل حكومة كردية مستقلة او حتى ادارة مستقلة وانما كانوا يستخدمون الاكراد لتهديد الاتراك عندما كانت مفاوضات لوزان تلاقي مقاومة من الحكومة التركية.
ومن أجل ارضاء الاتراك ترك الانجليز كل حقوق الاكراد. ولكن طوال هذه السيطرة وحتى انتهاء الحرب العالمية الثانية، كان الاكراد يقومون بثورات تحررية استمرت حتى اليوم.
الاستاذ محمد عبدالجبار (العراق): ان في العراق ثلاث اكثريات: الاكثرية العربية، مقابل الاقليات الكردية، والتركمانية، والآشورية. وهناك، ثانيا، الاكثرية الاسلامية، مقابل الاقلية المسيحية. وهناك، ثالثا، الاكثرية الشيعية مقابل الاقلية السنية. وأنا، لحسن حظي اولسوئه، اجمع بين هذه الاكثريات. فأنا عربي، مسلم، شيعي!
ولكن، ما هو اهم من هذه الاكثريات وما يقابلها من اقليات، ان ما يجمع بينهما جميعا امر يفوق هذه التوصيات، الكمية، ذلك هو التوصيف النوعي، اعني به كونكم جميعا بشرا، تجمعهم وتوحدهم، الصفة الإنسانية الواحدة. فالإنسان هو المطلق، والعربي، والكردي، والمسلم والمسيحي والشيعي والسني، نسبيات. والنسبي لا يصادر المطلق ولا يحل محله.
كعربي اقول لا يكفي ان نعتذر الى اخواننا الاكراد عما لحقهم من ظلم على يد الحكومات العربية المركزية المتعاقبة في بغداد. وانما يجب ان نسبقهم الى المطالبة بحقوقهم، وضمانها لهم. وتراثنا العربي والاسلامي يعلمنا ان ننصر أخانا ظالما او

مظلوما. واخونا الكردي مظلوم بيد عربية، وعليه، يجب ان تمتد يد عربية اخرى لنصرة الاخ الكردي، ورفع الظلم عنه.
وكشيعي اقول يجمعنا مع الاكراد اشتراكنا في المظلومية التي حلت بنا على يد هذه الدولة العراقية المركبة خطأ منذ سبعين سنة.
وكمسلم مؤمن بالمشروع الحضاري الاسلامي، اقول انه ليس في الاسلام ما يسمح بالتميز والاضطهاد العنصري او القومي. البشر، في المشروع الحضاري الاسلامي، امة واحدة في الأصل «خلقكم من نفس واحدة». ولكن عوامل تاريخية، مازالت موجودة، جعلت الناس يتوزعون امما وشعوبا وقبائل. وما كان هذا الاختلاف في الألسنة والالوان الا «آيات للعالمين». وليس هذا سببا للتنازع والتصارع والاقتتال بين الشعوب والامم والقبائل: «لا يسخر قوم من قوم».
انما الصحيح هو التعاون والتكافل بينهم: «يا ايها الناس، انا خلقناكم من ذكر وانثى، وجعلناكم شعوبا وقبائل لتعارفوا، ان اكرمكم عند الله اتقاكم».
والإنسان، مهما كان دينه اولسانه او عنصره، سيد مصيره السياسي والاجتماعي والديني. فلا اكراه في شيء، حتى في الايمان بالله. ونفي الاكراه المطلق هو الاساس المتين لحق تقرير المصير. وهذا ينطبق على الفرد والمجموعات، والشعوب. فلكل إنسان الحق الكامل في ان يقرر مصيره. وهذا هوجوهر إنسانيته.
ولا يرد على حق تقرير المصير بمقولة وحدة الامة، او وحدة الوطن. مع الايمان بأن الوحدتين مقدستان، ينبغي الحرص عليهما. ولكن هذا لا يعفينا، اولا، من تشخيص آية الوحدة، والعلاقة بينها وبين تقرير المصير، ولا يعفينا ثانيا من رسم المعادلة بين مقدس الوحدة، ومقدس الإنسان.
الاستاذ كامران قره داغي (كردي): كردستان واسرائيل، المقارنة ليست جديدة وحتى في الستينات كان البعض يصف كردستان كخنجر في ظهر العرب. و«اسرائيل» الكبرى تستفيد من اقامة كردستان. عملية السلام تسير في اتجاه نحو الحل، وهذا اي كانت صيغته يقضي بتقليص اسرائيل.
لذلك طرح الموضوع بهذا الشكل يثير الاستغراب. ايضا كيف يمكن لاربعة ملايين يهودي ان يقيموا اسرائيل الكبرى وسط 200 مليون عربي او اكثر. موضوع الاسلام في الحقيقة حساس ودقيق. في رأيي السؤال هو: لماذا يتخوف الاكراد مع مشروعات الحركة الاسلامية؟ الاسلام عموما ليس مجرد دين وانما ايديولوجية ايضا. والايديولوجية كلها مخيفة على رغم من انها تتضمن مبادئ واهدافا سامية وإنسانية ولكن في التطبيق العملي يختلف دائما. الاكراد يركزون على ضمانات. ليس امامنا أية تجربة اسلامية ديمقراطية لكي نقنع الاكراد ان الاسلام سيضمن حقوقهم. تاريخ الدولة الاسلامية اضافة الى جانب الامور المضيئة مليء بالظلم والاضطهاد القومي والطائفي ونشر الدين بالسيف. أنا ككردي أخاف من المشروع الاسلامي. ما جرى في الجزائر انتهاك صريح للديمقراطية وما جرى انتهاك على رغم انني لا اتفق مع جبهة الانقاذ. تثار موضوعات يقال انها من الفكر الغربي واعتبار ان الديمقراطية بدعة غربية وان في الاسلام مفاهيم، وكلمات مثل الجعلية. في تقديري ان المسألة ليست في التمسك بهذه المصطلحات.
الاستاذ هاني الفكيكي (قيادي بعثي سابق): ان الولاء للتقليد والموروث الثقافي اقوى وامنع من صخب وضجيج الشعار السياسي. مفهوم الموالي والاعاجم واهل الذمة ساكن في الثنايا ولاتزال اطروحة الشعوبية بشأن تآمر الدول على العرب ولايزال الحديث عن حق الكردي في تقرير مصيره تفوح منه رائحة المنة والمنحة.
وفي منهج حزب البعث الذي تسلم الحكم العام 1963 كنا نرى في الاكراد مصدر خطر على الامة العربية. الفكر العربي يرى ان هذه القوميات دون مستوى الامة العربية. حتى في الظلم كان الظلم على العربي سياسيا - اقتصاديا فقط ولكن للكردي كان الظلم مركبا قوميا - مذهبيا - اقتصاديا - سياسيا. واذا اردنا الحديث اليوم عن الواقع المعاش، لا بد من البحث عن الاستبداد والتصدي له ومحاربته بشكل علني وواضح وصريح. لقد كان قرار البرلمان الكردي في إعلان الفيدرالية تحديا ورفضا للعقل السياسي العربي الذي يصادر الاقوام الاخرى ويستعبدهم. انني كقومي عربي، اشعر بخوف عميق يشدني الى ارثي الثقافي ويعطل لغة الصراحة. هذا الشعور بتقديري خوف من الحرية ومن غياب الحرية في آن واحد.
البحث في مقدسات الفكر العربي ومحرماته وإعادة النظر فيها مهمة ليست من اختصاص الاخوة الاكراد. بتقديري انها مهمة المثقفين العرب وخصوصا في هذه المرحلة اقترح بسبب ما نلمسه الآن من ردود فعل شديدة ضد حق الشعب الكردي ان يتم التصدي الواضح والصريح لبدء عملية هجوم مضاد على الموروث الثقافي الفكري الذي يحمل في جذوره الاستبداد والاستعباد للشعوب الاخرى.
الدكتور حسن الجلبي: الحوار الذي عقدناه وما حققه هذا الحوار من طموحات منظميه قادر على استيعاب الافكار المتعارضة والمتباينة والتي اعتقد انها خرجت بحصيلة مهمة.

فقد ابرز الحوار ان الغلبة للوحدة التي تصنعها الإرادة المشتركة في العيش والتي يمكن ان يعبر عنها بواسطة استفتاءات وانتخابات شعبية.

الإرادة المشتركة هي وليدة الشرعية الدولية بما استقر عليه الضمير القانوني العالمي من بينها ميثاق الامم المتحدة والإعلان العالمي لحقوق الإنسان.
الافكار التي استمعت اليها التي تقول الاحتكام الى ما قال الغرب وليس الاسلام امر غير جائز. ما احتكمنا إليه ليس ما قاله

الغرب وانما من مصادر متعددة. ميثاق الامم المتحدة وافقت عليه الدول الاسلامية وساهم الاسلام في اعداده. والإعلان العالمي لحقوق الانسان هو حصيلة لتعاون وتمازج للاصول الإنسانية والمنابت والمبادئ السامية ومن بينها الاسلام. وفي الحقيقة ان الاسلام هو من اركان الشرعية الدولية الذي تتعاون معه حتى جمهورية إيران الإسلامية. فإن إيران وغيرها من الدول التي تعلن الاسلام منهجا تقبل وتشارك في هذا العصر. ان المعيار في الإرادة المشتركة له من المرونة التي تمكننا من مواكبة التطورات ونستطيع ان نرقى ونتقدم بالإرادة الحرة. لان الواقع أصبح اليوم للعيش المشترك.
ان العيش المشترك لا يمكن فرضه بالغازات الكيمائية او اي ضرب من ضروب القوة، إذا خرجنا بقناعة من هذا القبيل فإننا خرجنا بشكل يسر ويرضي.
منصور الجمري
31-10-1992م .[1]

خصائص السجل

الكتاب:	النقد السياسي
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	جنوب كردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | www.ahewar.org 06.08.2014
کاتی تۆمارکردن: 2023/12/2 7:50:11 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 170

كان لابد ان يكون الكورد منذ عام (1920) صاحب دولته

https://www.kurdipedia.org/?q=20221203124052448896
بقلم : غفور مخموري

عدم الإنتفاع من فرص ذهبية
كان شعب كوردستان طوال التأريخ دائباً في النضال والتضحيات، علاوة على محاولات القضاء عليه بأرضه وشعبه، لكن أهالي كوردستان تمكن من حماية وجوده ويواجه هجمات وصولات الأعداء والمحتلين وبعد كل كبوة أن ينهض بقوة وحمية جديدة .
إن شعب كوردستان هو أحد الشعوب القدامى في المنطقة ومازال دون صاحب كيانه ودولته المستقلة، فإن كل قوميات هذه المنطقة صاحبات الدول، في حين كوردستان على وفق الإتفاقيات الدولية ومصلحة الدول العظمى توزعت مرات عديدة على القوميات المسيطرة (العرب والترك والفرس) وأُلصقت أرضها بدولها، فالكورد من أجل الحرية والنجاة والإستقلال سنحت له في التأريخ العديد من الفرص المتاحة أكثر الفرص الملائمة كانت معاهدة سيفر عام 1920 حيث ورد فيها ان يصبح الكورد بعد عام من إدارة نفسه صاحب دولته، في حين غيرت تلك المعاهدة بمعاهدة لوزان في سنة 1923 ، فأُجهض حلم كوردستان، ثم تهيأت العديد من الفرص من ضمنها في أنتفاضة ربيع عام 1991 وسقوط نظام البعث في 2003 في حين لم نتمكن الإنتفاع من تلك الفرص الذهبية.
يجب ان يؤسس بورد إستقلال كوردستان
الآن أحسن فرصة لإعلان الإستقلال ولم يكن أي وقت كالآن، نحتاج فقط إلى إرادة قوية لسلوك ذلك الطريق، تأريخ العراق منذ تأسيسه إلى الآن مملوء بالمآسي لشعب كوردستان، في إطار هذه الدولة لم يعش أي مكون وقومية في أمان وإستقرار، لذلك فإن أفضل عمل هو تفكيك العراق إلى ثلاثة أجزاء كتقسيم الأمريكيين العراق إلى ثلاثة أجزاء عن طريق مشروع بايدن، عملية الإستفتاء لإستقلال كوردستان، قضية قومية ووطنية، يجب العمل له بهذا الإتجاه بحيث يصبح الإتفاق العام لكل

الأحزاب الساسية وينفذوا معاً هذا القرار السياسي، لكن للأسف إن هذه القضية في كوردستان لم تتخط إلى الآن إطار الأحزاب المشاركة في الحكومة، يحدونا الأمل أن تشمل كافة الأحزاب الكوردستانية وتساهم فيها جميع الحركات السياسية والإجتماعية والجماهيرية، لذلك فمقترحنا في هذه القضية بالشكل الذي يتطلب العمل لإعادة تنظيم المركز السياسي الكوردستاني ويشكل مجلس سياسي ويجمع هذا المجلس السياسي جميع الجهات السياسية الكوردستانية، لا عدد من الأحزاب وتهميش الآخرين، هذا يكون من أجل أن تشارك كافة الأحزاب السياسية في ذلك القرار ويعدونه قرارهم، بعد تشكيل المجلس السياسي يجب تشكيل (مجلس لإسقلال كوردستان)، وما يلحظ الآن أن العملية يعمل لها عمل حزبي وكانت دعوة ممثل للجنة أو الإجتماعات كانت على وفق المزاج الحزبي، يجب أن يصحح هذا الخطأ، لقد بلغت قضية كوردستان إلى مرحلة يجب حث الخطى التطبيقية وبعد النظرنحوها، خرجت القضية من أن يظهرعنها رأيان متباينان بين الناس : هل نحن نريد أن نكون مستقلين أم نبقى ملحقاً بالعراق المصطنع عنوة ؟ كلا ليس أنفسنا فقط بل نتمكن أن نقول إلى حدما الرأي العام العالمي أصبح مطمئناً أن كورستان لاتستطيع أن تبقى مرة أُخرى كجزء من العراق، ومرد هذا أن الكورد خلال 80 سنة جرب الحكومة العراقية العربية التي أسفرت عن حملات الأنفال والقصف الكيمياوي وتدمير كوردستان، وكذلك مدة 15سنة جربنا حكم عرب الشيعة، وكانت حصيلته ممارسة تجويع شعب كوردستان عن طريق قطع الميزانية والرواتب وتهميش الكورد من العمية الساسية في العراق وكذلك إنتهاك ذلك الدستورالذي أُقر لإعادة عراق جديد .

يجب علينا جميعاً أن نستفيد من الفرصة الحالية ولا تفلت من أيدينا

الإهمال وعدم المحاولة لكي لاتفلت الفرصة المتاحة لنا من أيدينا وننتفع منها كما هي، إنه غدر بحق تأريخ الكفاح وتضحيات الماضي والآن وكذلك غدر بحق أجيالنا القادمة، لذلك فإن أي شخص وقوة وجهة سواء يكون تحت تأثير الأجيندا الخارجية أم لأي غرض يكون أن يقف ضد الإستفتاء لإستقلال كوردستان، فإن التأريخ يسجل عليه نقطة سوداء ولا تغفر له الأجيال القادمة، إن الفرصة الراهنة المتاحة لكوردستان يجب علينا جميعاً الإستفادة منها ولا نفلتها، والآن نقرأ بدقة وضع جنوب كوردستان، فكل مراقب ذكي يشعر بأن تعاطفاً دولياً كبيراً يساندنا، لكن مشكلتنا الرئيسة تكمن في داخل البيت الكوردستاني إذ لم نقدر أن نكون صفاً واحداً وصوتاً واحداً وإرادة واحدة في هذه القضية الوطنية والقومية، وهذا ايضاً يتعلق بنا وليس بالناس الآخرين, لاشك علينا أنفسنا أن نقرر قرارإستقلال كوردستان، فهذا مرتبط بشعب كوردستان فليست البلدان وأُناس آخرين.

يجب أن نرمي الملابس الحزبية الضيقة ونرتدي ملابس الكوردايتي

إن الفرصة المتاحة الآن لشعب كوردستان فرصة تاريخية يجب أن نستفيد منها ولاندع أن تفلت من أيدينا ولانجعلها ضحية المصالح الحزبية، فمن أجل هذا يجب علينا جميعاً أن نجد مصلحتنا من المصلحة العامة نلقي الملابس الحزبية الضيقة جانباً ونرتدي ملابس الكوردايتي، إذا إستفدنا جميعاً من هذه الفرصة التأريخية المتاحة الآن وعملنا معاً لإستقلال كوردستان، عندئذ نسجل فخراً تأريخياً لشعب كوردستان، وإذا لم نفعل ذلك فالتأريخ لايرحم أحداً، لذلك ينبغي أن نعمل بروح قومية ووطنية ونوصل شعب كوردستان إلى شاطئ الآمان، لاشك إن ذلك الشاطئ الآمن هو وحده إستقلال وتأسيس دولة كوردستان، لاشك متى تؤسس دولة كوردستان يشهد أيضاً شرق الأوسط الأمن والإستقرار، لأن كوردستان تصبح من الناحية السياسية عامل تثبيت الأمن والإستقرار في المنطقة، من الناحية الإقتصادية تصبح موقعاً هاماً بحكم كونها تمتلك النفط والمعادن ومياه وفيرة وهي مكان مهم للسياحة ومن الوجهة الزراعية غنية، لذا فإن كوردستان كدولة، تقف على قدميه في وقت مبكر .

لن تصبح دولة كوردستان تهديداً لأية جهة

إن إستقلال كوردستان حيث أنها الموضوع الساخن الآن في الإعلام العالمي والإقليمي والداخلي غدت محل الإهتمام ودراسة الأوساط السياسية والأكاديمية العالمية مهدت السبيل أن يزداد أصدقاؤنا وينظروا إلينا نظرة أمل، علينا نحن شعب كوردستان والقيادة السياسية الكوردستانية أن ننظر ألى ذلك الدعم والمساندة نظرة إعتبار ولاندع أن تفلت من أيدينا هذه الفرصة ونعمل جميعاً مشاركة لإستقلال كوردستان ونجعلها قضية قومية ووطنية، ولهذا الغرض كما أشرت إليه سابقاً يجب أن يعاد تنظيم المركز السياسي الكوردستاني بأسرع وقت وينقذ من التفكك والإنشطار ويشكل (المجلس السياسي الكوردستاني) فيشمل كامل الجهات السياسية والقوميات والمكونات الكوردستانية .

لاشك أن تأسيس دولة كوردستان يصبح موضع الفرح لجميع الجهات وليس تهديداً لأية دولة، وفي الوقت نفسه عامل لإستقرار وحماية أمن المنطقة، بإعتبار أن السلطة السياسية الكوردستانية كانت دائماً ضد الإرهاب وكانت عاملا للسلام وتعايش كامل للقوميات والأديان والمذاهب والآن لها علاقة قوية مع دول المنطقة والعالم، بسبب وجود المصلحة المشتركة يجب أن تعرف كافة شعوب المنطقة بأن إعلان الإستقلال وتأسيس دولة كوردستان يصبح عاملاً رئيساً لضمان الهدوء والأمان للمنطقة والعالم، لاشك أن هذا مطلب المجتمع الدولي، لذلك من الضروري أن تعرف كل الجهات بأن تأسيس دولة كوردستان لايصبح تهديداً لأية جهة، ويغدو عاملاً قوياً لتأمين الأمن والإستقرار وتطوير المنطقة.[1]

خصائص السجل

الحزب: الاتحاد الوطني الديمقراطي الكردستاني

الكتاب: مقالات ومقابلات
الكتاب: النقد السياسي
نوع الوثيقة: اللغة الاصلية
نوع الأصدار: ديجيتال
اللغة - اللهجة: عربي
الدولة - الأقليم: كوردستان
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | https://www.yndk.com/
کاتی تۆمارکردن: 2022/3/12 12:40:52 PM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 171
كراس الحضارة التركية في كردستان في القرن العشرين 1
https://www.kurdipedia.org/?q=20220520155224414448

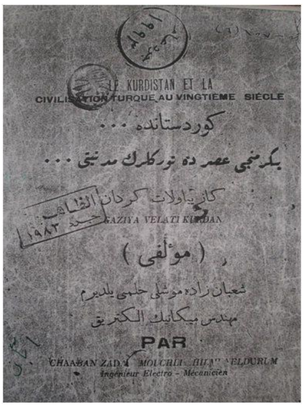

كراس الحضارة التركية في كردستان في القرن العشرين 1
سالار آشتي

يستهل المؤلف حلمي يلدرم كتيبه " الحضارة التركية في كردستان في القرن العشرين " بهذه العبارة " كتابنا صغير بحجمه لكنه قيم بمعانيه وموضوعاته" والكتيب عبارة عن رسالة ، مدونة بالتركية العثمانية، يوجهها المؤلف إلى رئيس وزراء الجمهورية التركية عصمت إينونو (1884م – 1973م) ، الذي قام بجولة تفقدية في مناطق كردستان، بتكليف من رئيس الجمهورية مصطفى كمال أتاتورك (1881م – 1938م)، و أعد خلالها تقريراً سرياً عن الكرد والسياسات التي ينبغي إتباعها إزاءهم. وقد صدر في الآونة الأخيرة، في تركيا، كتاب "التقرير الكردي لعصمت باشا" للكاتب والصحفي التركي "سايغي اوزتورك" يتناول المؤلف فيه تفاصيل التقرير وانعكاساته على الكرد، ولمعرفة المزيد حول هذا الموضوع يمكن قراءة مقالة الكاتب مصطفى إسماعيل على موقع كلكامش. يستعرض السيد حلمي يلدرم في رسالته، على غرار الرسالة التي أرسلها الأمير جلادت بدرخان (1893م – 1951م)إلى مصطفى أتاتورك، الانتفاضات والثورات التي فجرها الكرد، بعد الحرب العالمية الأولى، لنيل حقوقهم المشروعة والمآسي والمعاناة التي حلت بالشعب الكردي جراء ذلك. إن خيانة الجمهورية التركية وغدرها بالكرد و آمالهم وارتكابها المجازر بحق الكرد باسم المدنية، بعد أن حاربوا معاً المحتل الأجنبي في حرب التحرير، دفعت المؤلف إلى عدم التمييز بين الحكومة التركية و الشعب التركي الذي عانى بدوره من الطغم العسكرية في تركيا. يتناول المؤلف، فترة زمنية تمتد من نهاية الحرب العالمية الأولى حتى عام 1936م، يروي خلالها بعض الأحداث والوقائع التي انفرد بذكرها وقد لا نجدها في المصادر الأخرى التي أرّخت لهذه الحقبة من تاريخ الكرد، وعلى سبيل المثال، يسمي المؤلف "جمعية الدفاع عن حقوق الأناضول" باسم "جمعية الدفاع عن الحقوق القومية الكردستانية" بالإضافة إلى أمثلة أخرى نتركها لنباهة القارئ ليستخلصها من قراءته لرسالة المؤلف.
لا نملك معلومات وافية عن المؤلف حلمي يلدرم ولا عن دوره النضالي في صفوف الحركة الكردية في بدايات القرن العشرين ولا يرد ذكر لاسمه في الكتابات السياسية و الأدبية الكردية (التي اطلعنا عليها)، لكن الباحث "خالد عيسى" نشر مقالاً موثقاً في موقع "روجآفا" يتضح فيه احتجاج السلطات التركية لدى السلطات الفرنسية على كتابات المهندس حلمي يلدرم "المعروف كقومي كردي ناشط، الذي يعمل بين الوقت و الآخر على نشر كراسات دعائية

واستفزازية ضد تركيا" ، كما تطلب السلطات التركية من السلطات الفرنسية العمل على جمع نسخ منشورات حلمي يلدرم. وبسبب أهمية الوثيقة التي نشرها الباحث خالد عيسى، قامت إدارة موقع مدارات كرد بنشرها في صفحة الموقع على الفيسبوك "مدارات كرد". و هنا نقوم بنشر النص الكامل لكراس (الحضارة التركية في كردستان في القرن العشرين).

الحضارة التركية في كردستان في القرن العشرين
(إستغاثة وطن الأكراد) 1-2
تأليف : المهندس الميكانيكي-الكهربائي شعبان زاده موشلي حلمي يلدرم
الترجمة عن التركية العثمانية: سالار آشتي
كتابنا صغير بحجمه لكنه قيم بمعانيه و موضوعاته
1- رسالة مفتوحة إلى رئيس وزراء تركية السيد عصمت إينونو.
2- حملة تهجير الأكراد
3- بقر بطون النساء الحوامل بالحراب
4-اغتصاب البنات وقطع الآذان
5- توعية الشبيبة الكردية ودعوتهم إلى الاتحاد و اليقظة
6- جمعية الدفاع عن الحقوق القومية لكردستان المستقلة
8- تقسيم تركيا بموجب معاهدة سيفر
9- تحرير الأناضول بفضل جمعية الدفاع عن الحقوق القومية لكردستان المستقلة
10- محاربة القوات الشركسية للجيش اليوناني قبل مجيء القوات الكردية
11- إجبار قسم من أهالي الأناضول بترك ديارهم وقتل من بقي منهم
12- القرار الصادر عن جمعية تركيا الفتاة بالقضاء على الشعوب غير التركية
13- القانون المتعلق بالقضاء على الأرمن
14-القانون المتعلق بتهجير المواطنين العرب والقضاء عليهم
15- القانون المتعلق بتهجير الأكراد
16- القانون المتعلق بالقضاء على الأكراد في العهد الجمهوري
17- السيدان يوسف بك و خالد بك
18- إنتفاضة الشيخ سعيد
19- القانون المتعلق بعلمانية الدولة التركية الحديثة
20- مجزرة الأكراد
21- ثورة البطل الكردي إحسان نوري باشا في آگري
22- الانتفاضة الكردستانية عام 1936م

زيارة السيد عصمت باشا رئيس وزراء تركيا إلى كردستان
على ضوء الرسالة التي بعثتها بتاريخ 14 – 6 -1935م إلى رئيس وزراء تركيا السيد عصمت باشا بخصوص حقوق كردستان ، خرج المذكور بزيارة تفقدية إلى الولايات الكردستانية و توجيه النصح و الإرشادات الخادعة للأهالي . لكن أيها الباشا لا تتعب نفسك ، سبق أن سمع الشعب الكردي نصائح مماثلة من نظرائك لسنين عديدة ، سوف لن ينخدع الكرد من الآن فصاعدا ولن يستمع إلى أمثالك . لقد أسديتم النصح الكثير أثناء التهجير القسري للأكراد في عام 1928م ، وأغريتم قسما من أكراد حيدران و حسنان بالنزوح من ديارهم والسكن في الأناضول بضمان تأمين السكن والأراضي الزراعية والثيران بالإضافة إلى تقديم الأموال اللازمة لمعيشتهم لمدة ثلاث سنوات .
مرت قافلة المذكورين في مسقط رأسي،مدينة موش، و قد طلبتم من أهالي موش باسم الأخوة القومية سيارات لنقل النساء و الأطفال المرضى و وعدتم بإرجاع السيارات إلى أصحابها عن طريق السلطات المحلية في مدينة ملاطية فور وصول القافلة إلى أمكنة إقامتهم، و على ضوء هذا الوعد تم تأمين ثلاث سيارات بما فيها سيارتي بقيادة سائقي "مامو اللولاني" تحركتم من موش بمرافقة طابور من المشاة و مفرزة خيالة جبلية ... "في ذلك الوقت كان المتمردون يسيطرون على منافذ و ممرات جبال (أردوشينَك). و بحجة ألا يفر رجال القافلة و ينضموا إلى هؤلاء المتمردين قيدوا أيادي جميع الرجال و اقتادوهم إلى واد عميق بعيدا عن الحيوانات و الأشياء المحمولة و على مشارف المساء طوّقت قافلة

الرجال بأسلحة آلية ثقيلة و سمع الضباط يتحدثون فيما بينهم سيختبرون هذه الأسلحة الثقيلة من خلال الرمي الحي على أفراد القافلة، و بعد عدة دقائق بدؤوا بإطلاق النار بكثافة و من مسافات قريبة فوقعت غائبا عن الوعي و عندما استعدت الوعي وجدت نفسي بين القتلى و تحتهم. بذلت جهودا كبيرة لأنقذ نفسي من تحت هؤلاء القتلى.تكومت أجساد جميع أفراد القافلة من الرجال و النساء و الأطفال فوق بعضها البعض مثل الأغنام المذبوحة في المسالخ وسط بركٍ من الدماء المراقة. تفحصت جسدي فلاحظت جرحاً عميقا في ساعدي الأيمن. نهضت من بين القتلى بصعوبة و اتجهت نحو الغابة التي كانت تغطي ذروة الجبل." هذه هي الشهادة الحية لسائقي "مامو اللولاني" من قرية "سرجوق" الذي أصيب في ساعده الأيمن و ما زال حياً يرزق. حيث يقرع باب منزلنا في منتصف احد الليالي فيسرع الخادم لفتحه لكنه يقع مغشيا عليه أمام الباب عندما يجد "مامو" بهذا الوضع، يصرخ مامو قائلاً: "إنني السائق مامو، لا تخف مني. لقد أصبت في الحادث و سأروي لكم تفاصيلها فيما بعد" تقوم زوجتي و تسمح لمامو بالدخول إلى المنزل ثم تخلع ملابسه الملطخة بالدماء و تكسر قيود يديه (كلبشة) لنخفيه في مكان آمن إلى أن نعرضه أمام أعين العالم في الوقت المناسب ليأخذوا فكرة حية عن حضارة الأتراك

أيها المسلمون! الذين تفتخرون و تعتزون بإسلامية الأتراك هذه هي صورة حية عن الأتراك المسلمين و عن ضميرهم و عن رأفتهم. و الله ثم و الله إنني لا اكذب ول لا أبالغ في كلامي، على الخلاف من ذلك لم أستطع رواية كل ما قيل و ما حدث لقد بقروا بطون النساء الحوامل و اخرجوا الأجنة برؤوس الحراب بدم بارد. كما قاموا باغتصاب الفتيات و قطعوا أياديهن و آذانهن التي تحمل الخواتم و الأقراط الذهبية- هل للحضارة صلة بهذه الوحشية؟ أيها المسلمون! خذوا العبرة من وحشية و ضمير و ظلم الأتراك لتفكروا ملياً فبإسلامهم و حضارتهم. يا شباب الكرد! انهضوا و تيقظوا! انهضوا من هذه الغفلة و النوم العميق! شرف و كرامة الكردي في أي بقعة من العالم شيمتان مشتركتان بين جميع الأكراد دون استثناء. يا شباب الكرد ابذلوا جهودكم و ناضلوا من اجل إنقاذ هذا الشرف و هذه الكرامة بحمل سيف الحرية لتسلطوا على أعناق المتسلطين على شرفكم و كرامتكم.

أيها الباشا الغادر اخش الله و احتكم إلى ضميرك لكي لا تهرق دماءً أخرى للأكراد و تهتك أعراضهم. كن على ثقة أنه إذا بقيت فتاة كردية واحدة على قيد الحياة فستناضل دون شك من اجل تحقيق استقلال كردستان. لن يركض الأكراد من الآن فصاعداً خلف الأوهام و الوعود الكاذبة بل سيتشبثون بالحقيقة و الواقعية. أدعوك أيها الشعب الكردي البطل إلى الانتقام و إلى الثأر من هؤلاء الوحوش دعاة الحضارة و التقدم. جواباً على رسالتي التي أرسلتها لك بتاريخ 1935/10/26 نشرتم تكذيباً في صحيفة (كورأوغلو) الصادرة بتاريخ 1935/11/30 تزعمون فيها بأن الحكومة التركية لا تفرق بين الولايات الكردستانية و الولايات الأناضولية و أن الحكومة التركية باشرت منذ مدة لتمديد السكك الحديدية في كردستان و فتح المدارس في شتى أرجائها للقضاء على الجهل و الظلام و جلب النور و العلم إليها. هكذا تزعمون يا سيادة الباشا! أتحداك أن تثبت لنا و للرأي العام [أن الحكومة التركية أنشأت أو افتتحت ثانوية واحدة في الولايات و المدن الكردية التي ذكرتها في رسالتي. إذا أثبتم ذلك فإنني سأعترف بالخطأ و اشهد لكم بالصواب أريد هنا أن أذكرك بقولك الذي نشرته في الصحف الصادرة بتاريخ 02-04-1929 و التي تزعم فيها بأن الأكراد لا علاقة لهم بالأتراك، لأنهم ينتسبون إلى إحدى القبائل الأرمنية الآرية و لا يشكلون أمة أو شعباً مستقلا. هل بإمكانكم إنكار هذا القول السخيف الذي نشرته الصحف آنذاك منسوبة إلى اسمكم و توقيعكم؟ طبعا لا يمكن الإنكار لأننا ما زلنا نحتفظ بنسخ من تلك الصحف الشاهدة على قولكم هذا. تنكرون على الشعب الكردي انتماءه إلى العرق الآري و تحاولون استغلال العامل الديني لخداع الأكراد و تركهم يصارعون الجهل و استبداد القوانين التركية الجائرة. أضف إلى ذلك سعيكم المستمر لزرع نار الفتنة و الفساد بين العشائر الكردية. أليست كل هذه الوقائع صحيحة يا سيادة الباشا!؟ سيدي الباشا, حسب المعلومات التي استقيتها من زيارتكم إلى كردستان و الخطابات التي ألقيتموها خلال هذه الزيارة كررتم عدة أقوال و مزاعم لا أصل و لا صحة لها. حيث زعمتم بأن القوى الأجنبية تحاول تفتيت و إضعاف تركيا من خلال زرع الفتن و الصراعات بين شعوب تركيا ليسهل عليها احتلال وطننا و استغلال ثرواتها و خيراتها الوفيرة. و في خطاب آخر زعمتم بأن المسيرات و المظاهرات التي جرت و تجري خارج الوطن باسم الأكراد و باسم القومية الكردية لا علاقة لها بالأكراد

مطلقاً و إنما ينظمها الانكليز و الفرنسيون الطامعون في تقسيم وطننا و احتلاله. من ناحيتي، عندما التجأت إلى فرنسا قدمت نفسي إلى الحكومة الفرنسية كهارب تركي الأصل و لم أقدم نفسي كمواطن كردي و من رجالاتها المناضلين في سبيل تحرير كردستان، و ذلك لقطع الطريق أمام الذرائع و الحجج المزيفة التي تكررونها في كل زمان و مكان لتلطيخ سمعة القضية الكردستانية و إلصاقها بالقوى الأجنبية الطامعة في تقسيم و احتلال تركيا. إنكم تعلمون جيداً بأنني راجعتكم و راجعت حكومات أجنبية عدة باسم سائر الكردستانيين، مطالباً بتحقيق حقوقهم المشروعة و رفع الغبن و الظلم عنهم. لا ادري أي تهمة ستتهموننا بها؟ و أي اسم ستطلقونه علينا من الآن فصاعداً؟ تعرفونني جيداً و تعلمون علم اليقين إلى أية عائلة كردية عتيدة انتسب و انتمي و لا أجد هنا داعياً لأقدم لكم هويتم مرة أخرى. هناك معرفة شخصية بيننا لا تستطيع إنكارها. اذكر انك كنت تقول لطلاب الأكاديمية العسكرية التي درست فيها بأن "حلمي يلدرم" الكردي يملك عيوناً شمسية لا يمكن خداعها، يلاحظ كل صغيرة و كبيرة حوله و لا يفوته أي أمر، أذناه كالرياح تسمع كل شيء بسهولة، و يملك روحاً صافية كصفاء و نقاء الماء، يعرف و يدرك كل شيء و لا يمكن خداعه و إغراؤه. اجل يا باشا، إنني أنتمي إلى الشعب الكردي الذي خدعتموه كثيرا، وكنه لن ينخدع بأقوالكم الزائفة من الآن فصاعدا. ارغب هنا أن أخبركم بأمر مهم و هو أنكم ترغبون بلعب دور مهم بين الوطنيين الأكراد و سياسييهم النازحين إلى خارج الوطن. لكن آمالكم لن تتحقق، و لن تفلح في إغوائهم و خداعهم، لان دهاءكم و ذكاءكم لا شيء أمام ذكاء و دهاء السياسيين الكرد، لكنكم تملكون حظا و طالعا جيدا يهرعان إلى مساعدتك حين الضيق. لا شك انك تذكر بأن طفلا كرديا استطاع لمدة سنتين اللعب بعقل أفضل دبلوماسييك و خداعهم طوال هذه الفترة. و لكن مما يؤسف له أنه لم يحالفه الحظ كثيرا و إلا فإن جميع خططك و مؤامراتك كانت ستؤول إلى الإخفاق و الفشل الذريع. لا تفرح كثيرا من هذه الناحية، لان السياسة مثل الحروب فيها الانتصارات المؤقتة حينا و الهزائم المؤقتة حينا آخر. و الآن أرى من الواجب أن أحدثكم عن البطولات التي أظهرها الشعب الكردي البطل أثناء الحرب العالمية إلى النهاية السعيدة لها، و عن لجوء رئيس الجمهورية "مصطفى كمال باشا" إلى كردستان، و عن المظالم الشنيعة التي لحقت بالشعب الكردي الأسير. أيتها الشبيبة الكردية! لا تثقوا من الآن فصاعدا بوعود و أقوال الأتراك، ألا يكفيكم خداع و أكاذيب الأتراك طوال هذه المدة؟ أيها الأكراد! ادعوكم إلى الوحدة و الاتفاق لتثأروا من الأتراك الذين هتكوا أعراضكم و اغتصبوا وطنكم و قتلوا زهاء 1500,000 من الأكراد الأبرياء غدراً و ظلماً، فلا تنسوا أن تثأروا لهم و لأرواحهم و شرفهم و كرامتهم. سيدي الباشا، عندما كانت الدولة التركية تعاني الانقسام و التجزئة بموجب معاهدة "سيفر" كانت كردستان تنعم بشروق شمس جديدة تبث أشعتها إلى مختلف الاتجاهات ة الأطراف، بينما كانت تركيا محتلة من قبل قوى أجنبية عدة، و مقسمة إلى عدة أجزاء، حينها لجأتم إلى أبطال كردستان الذين لا يلين لهم عزم و لا إرادة و اشتكيتم لهم بأنه باحتلال تركيا و تقسيمها بين القوى الأجنبية المغتصِبة سيلحق الضرر بكردستان أيضاً. و وعدتم الأكراد بعد أن أقسمتم بشرفكم و عرضكم حكماً مستقلاً في كردستان و كبادرة أولية شكلتم حكومة كردية في مدينة "أرزروم" و أطلقتم عليها اسم "جمعية الدفاع عن الحقوق القومية الكردستانية". قام الأكراد بتجهيز جيش كامل و وضعوا جل إمكانياتهم المادية لتسليحه و تموينه. بينما كان أمثالك من المسؤولين الأتراك الكبار يتجولون في الخفاء في أزقة و شوارع اسطنبول و الأناضول متجهين بعيونكم و أسماعكم إلى كردستان تتحسرون و تطلقون آهات من أعماقكم و تحسدون الأكراد على هذا العزم و هذه التضحية و لسان حالكم يقول:ما أسعد أن تكونوا أكراداً أيضاً مثلهم و نعيش بين هؤلاء الأبطال الأحرار لنتذوّق طعم السعادة و الحرية !

هل نسيتم تلك الأيّام و الظروف التي مرت بها تركيّا يا سيدي الباشا؟ إذا كنتم قد نسيتم تلك الأيام فعلاً,فإنني هنا أذكركم بها مجدداً أيها الباشا.

إنّ رفيقك و رئيس جمهوريّة تركيا "مصطفى كمال باشا" الذي اغتصب الحقوق القوميّة لكردستان و اعتدى على حريتها و على أعراض نسائها و أخرج أجنّة النساء الحوامل برؤوس الحراب,كان قبل سنين قليلة محطّ إعجاب و محبّة الأكراد الذين دعوه للمجيء إلى كردستان للحفاظ على حياته من غدر السلطان العثماني الموجود في اسطنبول.

خرج هذا الباشا من اسطنبول و سار مع ضوء أشعة الشمس المنبثقة من كردستان ليصلها سالماً , وكانت مدينة "أرزنجان" أوّل محطة له.

ولدى منتصف الليل تصل برقيّة باسم السلطان و حكومة اسطنبول إلى والي "أرزنجان" يطلب فيها اغتيال "مصطفى كمال باشا" بأيّة وسيلة كانت. بينما كان هذا الضيف الكبير ينزل في دار السيّد "خشخش أفندي" والذي يقع إلى الجهة المقبلة للإعداديّة العسكريّة الراهنة. أبلغ الوالي صاحب الدار و "مصطفى بلطجي زادة" بهذا الأمر فأجابا الوالي: "إنّ ضيفنا في ضيافة و حماية ولاية تابعة للحكومة الكردستانية المستقلة,وليست تابعة للحكومة العثمانية, و لن نلبي من الآن فصاعداً الأوامر الصادرة من اسطنبول. بإمكانك مراجعة جمعيّة الدفاع عن الحقوق القوميّة لكردستان لمناقشة هذه القضيّة". مازلت أحتفظ بمضمون تلك البرقية التي توجد نسخة منها محفوظة في أرشيف الجمعية الكردستانية المذكورة.
وصل الخبر إلى رئيس جمهوريتك "مصطفى كمال باشا" فأصابه الهلع والخوف،لكنّ الكرديّ "مصطفى بلطجي زادة" خفّف من روعه و طمأنهُ بهذه الأقوال:"سيّدي الباشا,لا تخفّ على حياتك,لأنّ كلّ من يلتجئ إلينا في كردستان يجد المأوى و الحماية اللازمة,و لن يصيبه أي مكروه". لا أدري هل يتذكر رئيس جمهوريتك نلك الأيّام العصيبة؟ سيّدي الباشا,إذا لم تصدق هذه الرواية بإمكانك مراجعة الكردي "مصطفى بلطجي زادة" للاستفسار عن هذا الموضوع, و الذي مازال حياً يرزق و يعمل كمتعهد لدى الفرقة العسكرية الثالثة.
يذهب "مصطفى كمال باشا" إلى "أرزروم" و يجتمع مع مثقفي و أعيان المدينة راجياً منهم قبوله كفرد كردي بينهم و يطلب منهم العون و المساعدة. فيرسلونه إلى مدينة "موش" لتعيّنه كسكرتير عام لجمعية الدفاع عن الحقوق القومية لكردستان. أدعو قرائي الأعزاء الذين يستغربون هذه الرواية إلى مراجعة الصفحة (186) من كتاب "ملخص التاريخ التركي".
في هذه الأثناء كانت القوات الكرديّة البطلة تقفز من انتصار إلى آخر في سائر أنحاء كردستان و تلحق بالقوات الأجنبية المحتلة الهزائم تلو الهزائم,مما أسعدت جميع كائنات و مخلوقات كردستان, من جبال و أزهار و الطيور التي كانت تزقزق و تغرّد:"سلامً تلو السلام لك يا كردستان.سلام عليك يا موطن الأبطال الميامين".
وُقّعت معاهدة "غومرو" مع الحكومة الروسية العظمى, و أعطي قرار قطعي بنقل "جمعية الدفاع عن الحقوق القومية لكردستان" من كردستان إلى الأناضول لتوحيدها.
سيّدي الباشا! إنّ قصدي من كل ما ذكرته و ما سأذكره من حوادث تاريخيّة,هو توعية و تنبيه الشبيبة الكردية.
على كل شاب كرديّ أن يكون على إدراك تامّ بالحيل و الخطط التي نفذتها أنت,و التي ستنفذها في المستقبل إن سمحت لك الظروف بذلك. على الشبيبة الكردية أن لا تنسى الانتقام و الثأر ل (1.5) مليون كردي ذبحتهم كالنعاج بعد أن هتكت الأعراض و لطخت شرفهم و كرامتهم. أخاطب الجيل الجديد من الشبيبة الكردية الواعية و أدعوهم إلى أخذ الحيطة و الحذر من الخطط الجهنمية للأتراك, و أن يكونوا على يقظة تامّة ووعيّ كامل.
أيتها الشبيبة:تكفينا كل هذه الأهوال و المصائب و المجازر التي نفذت بحق شعبك الكردي البريء و المظلوم. أنقذ شرف و أعراض أبناء شعبك من يد الأتراك المتوحشين, ألا تكفينا هذه الفترة الطويلة التي لبسنا فيها سلاسل و قيود الذل و الهوان و الاستعباد؟
لقد عمدت الحكومة التركية إلى تسريح و تشتيت جميع أفراد القوّات الكرديّة المظفرة التي قاومت بشجاعة نادرة جحافل القوات اليونانية الغازية للأناضول,و أجبرتها للتراجع إلى السواحل اليونانية. كما عمدت الحكومة التركية إلى نقل "جمعية الدفاع عن الحقوق القومية الكردستانية" عمداً إلى مدينة "سيواس" في الأناضول، و ضمّوها إلى الجمعيات الموجودة هناك لتطلق عليها اسماً جديداً وهو : "جمعية الدفاع عن حقوق كردستان و الأناضول" و فتحت له فرعاً لها في الأناضول.
قبل دخول القوّات الكردية في المعارك الحربية ضد الجيش اليوناني العرمرم،كان الشركسي "أدهم بيك" يقود قوات شركسية باسلة تحارب و تقاوم الجيش اليوناني ببطولة و بسالة نادرة. و في هذه الأثناء وُلي الشركسي " راشد بيك " كحاكم عام وبصفة مطلقة على الولايات الأناضولية بأمر من السلطان العثماني في اسطنبول. ويعني هذا أنه لم يكن لكم أي دور في المقاومة الوطنية ضد اليونانيين آنذاك. سيدي الباشا لقد استغلّيتم وضع المسؤولين الكبار الذين كانوا يعيشون حياة اللهو و المجون فحالفكم الحظ لاستلام قيادة البلاد. و من جهة أخرى أفادتكم الأدعية التي كانت ترفع في الجوامع و المساجد منذ الصباح و إلى المساء

لنصرة القوات الوطنية.
من هذا المنطلق,قامت القوات الكردية بوساطة اللواء الحميدي الأول التابع للفرقة الثالثة بالهجوم على القوات اليونانية على سواحل "إزمير" و استطاعت دحرها و تحرير "إزمير" منها. و بالنتيجة قمتم بتمتين موقعكم الرياسي لتخاطبوا جماهير الأناضول السذّج بأنّ الفضل في تحرير إزمير يعود إلى دهائكم وإلى قيادتكم الحكيمة و الذكيّة للقوات الوطنية المقاومة. و من ناحية أخرى قمتم بإعدام بعض المثقفين و الرجالات الكبار الذين يحتلون مواقع و مناصب مهمة لدى الدولة, و ذلك لأسباب و حجج واهية و غير منطقية. كما تخلصتم من البعض الآخر بواسطة حقن و محاقن مسمومة أضف إلى ذلك أولئك الذين نهبتم أموالهم و أملاكهم و أجبرتهم على الفرار إلى خارج البلاد ليعيشوا حياة بائسة و يجوبوا أزقة و شوارع بلاد الغربة في حالة يرثى لها .
لندخل مرة أخرى إلى موضوعنا , سيدي الباشا.بعد أن استوليت أنت ورفيقك رئيس الجمهورية مصطفى كمال باشا على القيادة العسكرية و أركانها, قمتم بتنفيذ المادة الأولى من القانون المقدم من حكومة " تركيا الفتاة " أي حكومة " أنور باشا " و الموقع من قبل السلطان " رشاد " و الذي يدعو إلى الخلاص من الأقليّة الأرمنية بوساطة المذابح العامة و التهجير القسري, و بالتالي تمّ ذبح 2 مليون مواطن أرمني كالنعاج. كما قمتم بتنفيذ المادة الثانية من ذلك القانون الذي يعتبر المواطنين العرب في تركيا أجانب و غرباء يتطلب طردهم أو قتلهم و محوهم من الوجود. علماً أن العرب تميّزوا بالكرم و الفضيلة و التسامح و التحضّر قياساً إلى بربريّة الأتراك و تخلفهم, لذلك حسده الأتراك فقرروا تصفيتهم أو القضاء على أعداد كبيرة منهم ليبقوا أقلية صغيرة و ضعيفة داخل تركيا. لهذا تمنطق العرب النجباء البواسل السلاح و ثاروا ضد هذه الخطة و لسان حالهم يقول: إما الحياة و إما الموت. و فعلاً استطاعوا الصمود أمام هذه الخطة و أفلحوا في الحفاظ على وجودهم داخل ديارهم.
أقصد من كل هذه الروايات و الأمثلة الواردة دعوة شباب الأكراد داخل الوطن و خارجه, إلى الاعتصام بحبل الوحدة و الاتفاق للانتقام لأرواح 1,5 مليون من شهدائنا البررة الذين قتلهم الأتراك بوحشية لا مثيل لا بعد أن هتك الأعراض و داس على كرامتهم و شرفهم.
دعوتي هذه موجهة لجميع أفراد الشعب الكردي. و موجهة بصورة خاصة إلى الأطفال و الصغار على مقاعد الدراسة في المدارس. انهضوا من غفلتكم أيها الشباب الكردي! لن تصبح ديار الآخرين مسكناً لك، و لن تصبح وطناً لأنجالك. لا تخدعوا أنفسكم أبداً! فكردستان هي الموطن الوحيد للأجيال الكردية القادمة , ولا بديل لها مهما كانت الأسباب, كردستان هي الموطن الوحيد للأجيال الجديدة و عليها التضحية من أجلها.*
يا شباب الكرد,إذا كان الأتراك يملكون المدافع و البنادق و الأسلحة الفتاكة فإنكم تملكون الإرادة القوية و الاعتزاز القوميّ القوي. يكفيكم هذا الاستعباد,فاكسروا قيود و أغلال الذل و الهوان,و انطلقوا أحراراً في الحياة. القومية الكردية هي والدتك و هي والدك, أيها الشباب! ضحوا بحياتكم في سبيل حياة قوميتكم لتعيش القومية الكردية إلى أبد الآبدين.
أمّا المادة الثالثة من القانون الذي سبق ذكره,فقد كان يتعلق بالأكراد، و تهدف إلى تتريكهم و ذلك بإجبار الأكراد على ترك ديارهم و الهجرة إلى الولايات الأناضولية و الأوروبية من تركية، بشرط أن لا تجمع الجيرة عائلتين من مدينة أو قرية واحدة. و خلال الحرب العالمية العامة (الحرب العالمية الأولى – المترجم) أجبرت الحكومة التركية (3700) عائلة كردية على الهجرة و الرحيل من ديارها. و قد قتل بعض أفراد هذه العائلات برصاص الجنود في الطرقات أثناء الهجرة القسرية, بينما توفيت أعداد كبيرة منها بسبب الجوع و المشقة. في حين وصلت البقية الباقية في حالة يرثى لها إلى الأماكن القسرية في غرب تركيا. و رغم محاولة البعض من أفراد هذه العائلات الهرب إلى ديارها عندما سنحت الفرصة بذلك, إلا أنهم ذهبوا قتلى برصاص الجنود الأتراك الذين أخذوا الخبرة أثناء ارتكابهم المجزرة البشعة بحق الأرمن الأبرياء.
مع اشتداد المعارك في الحرب العالمية العامة,اضطرت الحكومة التركية إلى تأخير برنامجها لتهجير الأكراد. غير أنكم يا سيدي الباشا منذ أن أعلنت أنت و رفيقك رئيس الجمهورية مصطفى كمال باشا الانتصار باسمكما في حرب الاستقلال الوطنية, و بعد أن سيطرتما على جميع مقاليد الأمور، العسكرية منها و المدنية, قمتما مرة أخرى بالنظر في برنامج تهجير الأكراد الذي تأخر بسبب الحرب العالمية العامة. فأضفتم مواد و قوانين و قرارات أخرى إلى

القرارات السابقة , لتصبح كالتالي:
المادة الأولى,القضاء بشتى الوسائل على زعماء و قادة كردستان الحرة و المستقلة.(أيها الأكراد تذكروا جيّداً هذا القرار). وفي المادة الثانية قررتم جمع جميع الأسلحة الموجودة في حوزة الأكراد الذين شاركوا في تأسيس الجمهورية التركية. (أيها الأكراد تذكروا هذه الأيام العصيبة و المؤلمة و لا تحاولوا نسيانها). و من خلال المادة الثالثة اتخذتم القرار بالقضاء على جميع الأكراد من الرجال و النساء و الذين تجاوزوا سنّ الخامسة عشر, هؤلاء الذين أنقذوا شرفكم و كرامتكم من تحت أقدام القوات الأجنبية المحتلة, و الذين يعود إليهم الفضل ببقائكم على قيد الحياة و استيلاءكم على مقاليد الأمور في الجمهورية التركية. (أيها الشباب الأكراد,لا تنسَ أن تثأر لتلك الأيام المأساوية). أما المادة الرابعة,فإنها تهدف إلى إرسال أشبال هؤلاء الأكراد الميامين,الذين لم يتخطوا سن الخامسة عشرة إلى مختلف الولايات الغربية لتشتيتهم و إسكانهم متفرقين رغماً عنهم. لكن الله لم يترك الأكراد دون سند, حيث أرسل إليهم قائدين كرديين شبه الملائكة لإنقاذهم من تلك القرارات الهمجية, و هما دليلنا و قائدنا الملهم السيّد (يوسف ضياء) و منقذنا الكبير السيّد (خالد بك) فما أن سمع هذا القائدان الكبيران بتلك القرارات التركية حتى قاما بنشاط فعّال لإفشال هذه الخطّة, و ذلك بإحياء جمعية الدفاع عن الحقوق القومية الكردستانية التي ألغيتموها و منعتم نشاطاتها, فزرعوا من جديد بذور القومية الكردية لإنشاء كردستان حرة و مستقلة. و لا شكّ أنهما كانا سيصلان إلى أهدافهما خلال مدة قصيرة, رغم أن جواسيسك أخبروك بنشاطاتهما في الوقت المناسب و منذ بداياتها, و لكنكم كنتم تفتقرون إلى القوة و الحيلة لمنعهما, فقمتم بدعوتهما إلى مدينة "بدليس" للتفاوض. و في هذه الأثناء حالفك الحظ لتحقيق الانتصار جراء حركة خاطئة من أحد أعوان الشيخ سعيد,مما أدى إلى إفشال الخطة التي كانت الشيخ سعيد ينوي تطبيقه في الوقت المناسب و أدى إلى سفك دماء كثيرة للأبطال الأكراد رغم البطولات النادرة التي سطروها في المعارك, و بذلك لم يتحقق للأكراد إنقاذ كردستان و ضمّ مدينتي "مرسين" و "طرابزون" كميناءين مهمين لخريطة كردستان.
سيدي الباشا,انك محظوظ جداً, و تدينون بانتصاراتكم لهذا الحظ الذي يحالفكم أينما كنتم و سرتم. ولا علاقة لهذه الانتصارات بذكائكم و دهائكم و رجولتكم كما تزعمون. فإذا ما قسنا ذكاءكم و دهاءكم و رجولتكم بتلك التي موجودة لدى الشعب الكردي فإنها تبقى صفراً إلى الشمال,لذلك تبين نتيجة التجارب و الاختبارات بأن كردياً واحداً يضاهي شجاعة و جرأة مئة رجل تركي. لقد استفدتم من الخطأ الذي اقترفه أحد أعوان الشيخ سعيد فقضيتم على الثورة و أعدمتم شمسَي كردستان السيدان "يوسف ضياء" و "خالد بك" لدى اعتلاء شمس كردستان و شهيدها السيد خالد بيك منصة الإعدام خاطب شعبه الكردي بهذه الكلمات المؤثرة: "يا أبناء شعبي الكردي,لا ترددوا في التضحية بأرواحكم في سبيل القومية الكردية أينما وجدتم و أينما حللتم في أية بقعة من العالم. أوصيكم بالوحدة و التكاتف, و إطاعة كباركم و احترامهم. يا شباب الكرد! اترك القومية الكردية أمانة في أعناقكم, الشباب هم الأولى بالحفاظ على مستقبل القومية الكردية. أنتظر من الشباب الكردي إعلاء كلمة القومية الكردية إلى أعلى السموات في المدارس و على مقاعد الدراسة.إنني أضحي اليوم بروحي في سبيل القومية الكردية و في سبيل كردستان و أنا ممتلئ بالفخر و الاعتزاز و راحة البال".
[1]

خصائص السجل

الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	شرح الكتاب
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
اللغة - اللهجة:	عربي
المدن:	آمد
الدولة - الأقليم:	شمال كردستان

:Quick Respons Code
سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | medaratkurd.com
کاتی تۆمارکردن: 2022/20/5 3:52:24 PM
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 172

كردستان الحمراء

https://www.kurdipedia.org/?q=20230103193513456278

كردستان الحمراء.
عبد الله شكاكي
مركز الفرات للدراسات، 2018/09/09
تمهيد

لدى دراسة تاريخ وجغرافية كردستان عامة ومأساة شعبها, تبرز أمامنا حقائق تتعلّق بالسيطرة التركية على القسم الأكبر من أرض كردستان أولاً، وتليه السيطرة الفارسية ومن ثم العربية، وأخيراً يأتي دور الروس.

المخطّط التركي كان أكثر همجية وأشد قسوة من الفارسي، وربما يشبه المخطّط العربي في التكتيك والممارسة والأهداف من أجل بناء "الوطن الطوراني" ، لكنّه أعظم هولاً منها، لكونهم غرباء عن هذه الجغرافية وأحدث عهداً من شعوب الشرق الأوسط كافة، ولم يتركوا أيّ أمل للعيش بوئام وسلام لشعوب المنطقة برمتها، فلم يمض شهر واحد من تاريخ قدومهم (سنة 1071) إلى الشرق الأوسط دون حروب، ويتبين هذا بشكل جليّ من خلال شعارهم: "وطن واحد – شعب واحد – علم واحد – لغة واحدة".

أما المخطّط الفارسي فكان يهدف إلى قيام إمبراطورية شاهانية عظمى وإعادة أمجادها الغابرة بعد زوال السيطرة العربية، لكنّهم انتهجوا أسلوباً أقلّ قسوة من العرب في التكتيك، وعندما يئسوا من "تفريس" شعوبهم ومع الكرد خاصة تركوا لهم مساحة صغيرة جداً لممارسة القليل من ثقافتهم دون الاقتراب من العمل السياسيّ، ودعوا إمبراطوريتهم ب"الإيرانية" كمصطلح مقبول من قبل معظم الشعوب الإيرانية.

وحسب مخططات خلفاء العرب المسلمين الذين استولوا على السلطة بعد النبيّ محمد، وكذلك مفكريهم، كان يتوجب على الكرد والفرس أن يضمحلّوا وينصهروا في بوتقتهم، مثلهم كمثل الشعوب الأصيلة الأخرى في الشرق الأوسط وشمال أفريقيا: سوريا، لبنان، الأردن، فلسطين، مصر، ليبيا، تونس، الجزائر والمغرب الذين انصهروا وأصبحوا عرباً أقحاح.

أما المخطط الروسي فقد كان يهدف إلى تحقيق حلم القياصرة الروس منذ زمن بعيد في إقامة إمبراطورية عظمى في العالم، وبسط سيادتهم على: إيران، آسيا الوسطى، الصين، الدولة العثمانية (بما فيها كردستان وبلاد العرب)، مضيقي البوسفور والدردنيل وبلاد البلقان، وتكون عاصمتها "القسطنطينية" ومن أجل تحقيق الحلم المنشود وضعوا الخطط اللازمة له، فقد كانت المرحلة الأولى من الخطة تقضي بالسيطرة على كردستان، وتنفيذها يستوجب بداية السيطرة على جنوب القوقاز (ما وراء القوقاز حسب المصطلح الروسي).

إنّ سبب اهتمامنا بهذه المنطقة كونها تعدّ تاريخياً جزءاً من جغرافية كردستان، وكانت كذلك منذ القدم وحتى بدء الحملات الروسية في سنوات (1800-1827) بغية فرض سيطرتها عليها، وبالتالي فإنّ تاريخ كردستان القوقازية أو ما دُعِيَ فيما بعد باسم "كردستان الحمراء" ، مرتبط بشكل وثيق مع تاريخ الشعب الكردي عامة.

يكمن سبب جذب كردستان لشهيّة القوى المختلفة عبر التاريخ من المشارب والأصول ولأكثر من خمسة آلاف عام للسيطرة عليها، في أهمية موقعها الاستراتيجي، وجوِّها المعتدل وغنى أراضيها بالثروات السطحية والباطنية، لكن الأهمّ من هذا كلّه مناطقها الجبلية العالية التي تشرف على كلّ من: تركيا، إيران، وسهول العراق وسوريا المؤدية إلى الخليج الفارسي (العربي) وخليج الإسكندرونة، وكذلك الطرق المؤدية إلى روسيا عبر منطقة القوقاز، حيث تعتبر كردستان بوابة العبور نحو أوربا عبر الأناضول، وآسيا الوسطى عبر الصحاري الإيرانية، وبلاد العرب وأفريقية عبر الصحراء الشامية.

نبذة جغرافية

القوقاز منطقة جغرافية جبلية تقع على حدود آسيا وأوربا، وهي المنطقة المحصورة بين روسيا وإيران وتركيا (حسب التعريف الرسمي)، يحدّها من الشرق والشمال الشرقي بحر قزوين (كاسبي، الخزر ..)، ومن الغرب البحر الأسود (بونتوس)، ومن الجنوب شمال وشرق كردستان المحتلتين من قبل الدولتين الإيرانية والتركية، وقد دعيت هذه المنطقة بالقوقاز

والقفقاس وبلاد "القبق" من قبل بلدان العرب والمسلمين.
تتميّز جغرافية القوقاز بأنّها منطقة جبلية وأعلى جبل فيها "جبل البورز" طقسها لطيف صيفاً وبارد شتاءً، وهي منطقة غنية بالثروات السطحية والباطنية، وفيها الكثير من الينابيع العذبة والأنهار أكبرها نهرا "كورا" و"آراس" (آراكس) ، كما أنّ فيها الكثير من أشجار الفواكه والكرمة، وهي غنيّة بمراعيها التي تحوي أنواع كثيرة من النباتات، وتصلح لتربية الماشية الصغيرة (الغنم والماعز) والقرنية (الأبقار)، ولذلك فإن اقتصادها زراعي- رعوي، إضافة إلى ثروة باطنية من البترول والمعادن، وكانت القوقاز منطقة مأهولة بالبشر منذ عصور سحيقة، وقد تم العثور في كهف بالقرب من قرية "أريني" على حذاء جلدي يعتبر الأقدم في العالم، حيث يعود إلى الألف الرابع قبل الميلاد ومصنوع من جلد الثور وسمّوه "چاروخ".1
عاش منذ القديم على أرض القوقاز عدد كبير من الأعراق والإثنيات والثقافات واللغات والأديان المختلفة، ويضمّ شعوب: الشركس، اللان (آلان)، ليزان، ڤيلان، شكا، موقان، سوار، ساسبير، أبخاز، الأَبَر (أفار)، صنار، كوبان، إضافة إلى الأرمن، الجيورجيين (سماهم العرب الجرزان)، الكرد، الأوسيت، والتركمان الآذريين حديثاً، حيث ذكر ابن الفقيه: "وجبل القبق فيه اثنان وسبعون لساناً"، ويقول المسعودي: "وفي هذا الجبل اثنتان وسبعون أمة، وكلّ أمة لها ملك ولسان بخلاف لغة غيرها" 2، وإنّ أهم دول القوقاز هي: أذربيجان، أرمينيا، أبخازيا، أوسيتيا الشمالية والجنوبية، جيورجيا، كراسنودار، نخشيڤان، أجاريا وأديگيا، أما دينياً فقد كانت الزرادشتية دين شعوب القوقاز عامة، وبعد اعتناق الأرمن والجيورجيين المسيحية بدأت الأخيرة بإزاحة الزرادشتية عن القوقاز، ثم دخل الإسلام مع بدء السيطرة العربية في عهد عمر بن الخطاب.
نبذة تاريخية
كانت كردستان القوقازية جزءاً من مملكة ال"مانّا" الكردية منذ بداية الألف الأول قبل الميلاد، وبعد زوالها أصبحت جزءاً من مملكة "خلديا" (أورارتو) التي قامت في القرن الثامن قبل الميلاد، وبدورها انضمت إلى الإمبراطورية الميدية الكردية في القرن السادس قبل الميلاد، ثم خضعت للفرس بعد قيام الدولة الإخمينية على يد كورش، وعلى أرضها قامت حكومة ميديا الصغرى في ظلّ دولة الفرس، ومع قدوم الإسكندر المقدوني سنة 331 ق.م بقيت على وضعها السابق تحكم ذاتها بذاتها بقيادة "أتروپات" بموافقة الإسكندر مكافأة له، لأنّ أتروپات وقف على الحياد في الحرب التي دارت بين الإسكندر وداريوس ودعيت "ميديا الأتروپاتية"، وامتدّ حكمها حسب ما كتبه "بوليبوس" من بحر قزوين إلى جورجيا، وفيها استقرّت قبيلتا "ساگارتي" و "سانگي بوتو الميديتان العريقتان على ضفاف نهر آراس وجبال "أرفين" و"قره داغ" حيث مركز استقرار الآريين الأوائل، وقد استقرّ قسم منهم وهاجر آخرون إلى أفغانستان واستقروا في "قندهار".
ونشير إلى أنّه أثناء حكم الإسكندر تم حرق القسم الأكبر من كتاب زرادشت "آڤيستا"، أما القسم المتبقي فقد تم نقله إلى ميديا الصغرى وكُتِب من جديد على جلود الثيران، وقد وصلت إلى السلالة الساسانية الحاكمة في إيران (635-226)م ما مقداره 345700 كلمة، أما اليوم فإن الأڤيستا يتكون من 83000 كلمة فقط أي أنه تم القضاء على ثلاثة أرباع الكتاب.
وبين عامي (644-643) تعرّضت كردستان القوقازية للسيطرة من قبل العرب المسلمين بقيادة حذيفة بن اليمان، حيث لقي الجيش العربي مقاومة عنيفة في "أتروبات" (أصبحت بعدها أذربيجان)، وبسبب عدم توازن القوى اضطر حاكمها للتوقيع على اتفاقية مع "حذيفة" تعهّد فيها الأخير بعدم قتل أو أسر أحد من السكان، وعدم التعرض على كرد: بلاشجان، سابيلان وساتروزان مقابل دفع مبلغ ثمانمائة ألف درهم، وهكذا ضمِن سلامة كرد "ميديا الصغرى" وكردستان ولو جزئياً، وإلى جانب الحروب الدموية انتهج رجال الدين العرب نوعاً من الحرب النفسية تجاه الكرد، من خلال مواعظهم وفتاويهم بغية تعريب الكرد الذين لم يرضخوا للسيف، فقالوا: "إنّ البيت الذي يحتفظ بالمخطوطات والكتب الزرادشتية سيلاقي أصحابها المآسي والخراب" بمعنى أنّ على الكرد أن يقرؤوا كتاب القرآن فقط، لأنّه "يجلب السعادة والخير لأهل البيت"، وبعد مرحلة طويلة من الكفاح ضدّ السيطرة العربية امتدت لثلاثة قرون بدأت الدولة الإسلامية بالتفكّك في العصر العباسي وبرزت الدويلات السلالية، حيث تمكّنت قبيلة شدادان (آل شداد) الكردية من تأسيس دولة كردية في القوقاز سنة 951 م واستمرت إلى سنة 1174، حيث كتبت الباحثة "شيرين إيكينر" في كتابها (المسلمون في الاتحاد السوفييتي) بهذا الصدد: "حكمت أسرة شداد إيزيدڤان الكردية الإيزيدية المنطقة الواقعة بين نهري كورا (في أذربيجان وجيورجيا) وآراس (في أرمينيا) بين القرنين العاشر والثاني عشر"3 ، واتخذت مدينة "گنجه" (حاليا في أذربيجان) عاصمة لها ثم مدينة "آني" (حاليا في أرمينيا)، وهم الذين وجّهوا ضربات قاصمة للخزر ووضعوا نهاية لغزواتهم، كما خضعت منطقة القوقاز لحكم العشيرة التركمانية "قره قويون" التي بنت دولتها انطلاقاً من القوقاز مروراً ب"أردبش" و "سنجار" (شنگال) وحتى بغداد ودامت بين سنوات (1469-1380) 4، ونشير في هذا السياق أنّ أسطورة البطل الكردي "رَوْشَنْ" الذي سماه الأتراك "كور أوغلو"، وهي ملحمة كردية شهيرة تعبّر عن انتفاضة عشيرة الجلاليين الكردية في القوقاز ضدّ سلطة أتراك "قره قويونلو".
ومع بدء الحملات الروسية في مستهلّ القرن التاسع عشر التي استمرت بين سنوات (1827-1800) والتي تمخّضت في نهايتها باقتطاع كردستان القوقازية وضمّها إلى الإمبراطورية الروسية، كانت بمثابة تقسيم جديد لكردستان أو "التقسيم الثاني" (حسب تعبير مصطفاييف) وذلك بعد التقسيم الأول الذي حدث بعد معركة چالديران 1514 حيث قسّمت بين إيران والدولة العثمانية.
كتب المؤرخ "أوربيلي" مقيّماً دور الكرد عبر التاريخ: "أعطى الشعب الكردي خيرة أبنائه من المحاربين والعلماء والأدباء للعرب والفرس والأتراك"، لكن هؤلاء كافئوهم بصهرهم وتجريدهم من ثقافتهم وسلب ممتلكاتهم وتجويعهم، أما الذين أبدوا أدنى نوع من المقاومة، فكان جزاؤهم القتل أو التهجير القسري.

كما نشير أنّ بعض القبائل الكردية عبر بحر قزوين من "كردستان خراسان" وهم قسم من الكرد الذين تم تهجيرهم بين القرنين السادس عشر السابع عشر وأغلبهم في عهد الشاه عباس الصفوي، وفي القرن التاسع عشر أصبح كرد القوقاز تحت السيادة الروسية، ثم ازدادت الهجرة إلى روسيا بين سنوات 1877-1853 بسبب الحروب الروسية – التركية وكذلك أثناء الحرب الكونية الأولى وبعدها إلى سنة 1920، كما هاجر بعض الكرد إلى أفغانستان بين سنوات 1930-1920، ولأنّ معظم الكرد كانوا يعيشون حياة شبه بدوية فقد قامت حكومة الاتحاد السوفييتي بتشغيلهم وتوطينهم في مزارع جماعية، ويعملون في الزراعة وتربية الماشية باستثناء كرد جيورجيا حيث يعملون في الصناعة ويتركزون في العاصمة "تفليس".

تابعية أرض القوقاز

يؤكد الباحث والسياسي "مصطفاييف"5 تبعية أرض القوقاز وخاصة القسم الجنوبي منه لكردستان، استناداً إلى كتابات العلماء اليونان: بوليبيوس، اكزنيفون وهيرودوت، والروس: ليرخ، بيكوف، مكارنكو، دياكونوف والباش كورد – علياموف، والأرمن: بولاديان، أبوفيان ويوسف أوربيلي، والأذربيجانيين: بهارلي، ولييف وباكيخانوف، والجيورجي مينتشيفيلي، والإنكليزي بيل، والكرد: ابن مسكويه، الاصطخري، مسعود بن نامدار وميرزا أديغيزال بك گوراني، وكذلك وثائق الإمبراطورية الروسية وإيران وأذربيجان، وقد عاش الكرد في القوقاز حياة شبه مستقرّة معتمدة على الاقتصاد الرعويّ والزراعي معاً، حيث كان جزءٌ من العائلة الكردية تعمل في الزراعة والجزء الآخر في الرعي وتربية الماشية في المراعي الجبلية، وقد استمرّ هذا النمط الاقتصادي حتى قيام الاتحاد السوفييتي حيث بدؤوا بالاستقرار النهائي والعمل في البرامج المجمعة (كولخوزات-سوفخوزات).

كتب الباحث الأثنوگرافي الأذربيجاني أ.الكبيروف: "إنّ وفرة أسماء الأماكن والمناطق في أذربيجان بالكردية يشير إلى أنّ الكرد لعبوا دوراً كبيراً هنا في كاراباخ" ، ويثبت ذلك ما كتبه "مصطفايف" في كتابه (كردستان القوقازية) وهو أنّ معظم أسماء القرى والمدن والأنهار والجبال القوقازية كردية6، وتذكر المصادر العربية والأرمنية واليونانية القديمة أخبار عن "بالاسكان" و "بايلاكان" في القوقاز، حيث قضى الساسانيون على المملكة الألفانية (داغستان الحالية) وسلموها إلى الملك الكردي "مرزبان" حاكم مملكة بالاسكان7 ، أما "بايلاكان" فكانت منطقة خاضعة لسلطة "اللشكري الفضل بن محمد حاكم الدولة الشدادية سنة 1030 ، وأنّ البايلاكانيين ينتمون إلى التحالف القبلي: بالاجان و بالاشجان، ولا زالت هذه القبيلة تسكن في الجبال الواقعة بين إيران وباكستان ومركزها مدينة "كويتا" في إقليم بلوجستان.

ونشير أنّ مجموعة من الخانات (إمارات- إقطاعيات) الكردية كانت تحكم كردستان القوقازية وهي:

خان إريڤان بقيادة "حسين خان" كان يضمّ العشائر الكردية التالية: جلالي، زيلوني، بلخكي، ميزركي، خاليقاني، ساكنتي وكولاني.

خان موغان: بقيادة مصطفى خان، كان يشمل قبائل جبراني، شاريان، مراد خان وآخرين.

خان گوران: كان تحت سلطة "شيروان" في حوض نهر كورا في كورانزور (تغيرت التسمية إلى كوريندزور) ومركزها "گوران" (حالياً گوران باي).

خان كاراباخ: كان يحكمه إبراهيم خان جوانشير، من قبيلة جوانشير.

خان شاكين: كان يحكمه صادق خان من قبيلة شاكي (شكاكي).

خان چوبان: كان يحكمه خان عسكر بك ومركزه شاماخي.

خان كوبان: كان يضم كونفدرالية الكرد اللور (قبائل زنگنه، شادي وآخرين).

خان كولان: كان تحت سلطته شيروان، سيڤان، أعالي مجرى نهرگارني، منطقة باكين، دفاچين، أبشيرون، سابير أباد، ساتلين، ساليانسك، وقبائل شادلي الكردية.

وأنوّه أنّ المعلومات المدونة أعلاه موثقة في أرشيف روسيا وإيران وإنكلترا، حيث تُشير خريطة كاراباخ كما أورده "مصطفايف" في نهاية القرن التاسع عشر بوجود 69 قرية كردية – 3510 عائلة كردية – 18306 شخص كردي، ووجود 47 قرية أرمنية عاشوا فيها 3408 أشخاص أرمن فقط، مما يدلّ أنّ غالبية سكان كاراباخ كانوا من الكرد.

أما إحصائيات ولاية نخشيفان الموجودة في أرشيف الإمبراطورية الروسية فيظهر وجود 44 تجمع سكني يعيش فيها 910 عائلات منها 663 عائلة كردية و 247 عائلة أرمنية، وكان يحكمهم ثلاثة خانات كرد، كما تشير الإحصائيات إلى وجود خمس وعشرين قبيلة كردية في نخشيفان ومنها عشيرة قره چول .. وغيرها، حيث قام الشاه عباس بتهجير تسع قبائل منهم من "دارالز"، ولم يكن فيها تتري (أذربيجاني) واحد، وقد أصبحت نخشيڤان جمهورية حكم ذاتي سنة 1921 حسب الاتفاقية المبرمة بين الاتحاد السوڤييتي وتركيا التي دعيت "اتفاقية موسكو"، وضمّت إلى دولة أذربيجان المحدثة، مع أنّها لا تمت بصلة معها لا من الناحية الجغرافية ولا التركيبة السكانية.

أما مدينة "إيچميازين" (مركز البطريركية الأرمنية) فينحدر اسمها من قبيلة چوبان- چوبينا- چوبان كار- شبان كار، وكان "فضلو" زعيم القبيلة الكردية شبانكاره يحكم قسماً من إيران.

وبين عامي 1302-1301 كانت قبائل: كاراباخي، زنگنه، شاه سيڤاني، شادلو ضمن الكونفدرالية الكردية اللورية دخلت القوقاز هرباً من هولاكو المغولي ، وطردت الشداديين الكرد واحتلت عاصمتهم "گنجه"، كما احتلت "آري ساخ لاچين" (كاراباخ الحالية) ، كما حكمت قبيلة كاراباخي بلدة "شوشه".

أما الكرد الگورانيين (كونفدرالية قبلية كردية) أحد أقدم سكان القوقاز، ومن هذه القبيلة خرج الملك الساساني "بهرام گور-

بهرام جور" الذي تغنّى به الشاعرين الكبيرين "الفردوسي" و "نظامي گنجوي" الكردي، فهذه القبيلة هي التي دجّنت الثور البري (گا) واستحقت تسمية "گوران- گاران" وإحدى اللهجات الكردية باسمهم، وانتشرت هذه القبيلة الكردية في القوقاز عامة ومنهم: گوران شيروان، گوران قاشلاغ، گوران بودي، وفي منطقة شارو قلعة گوران، وفي عاصمة كردستان القوقازية "بردا" اثنان وثلاثون قبيلة كردية ومنها قبيلة گوران.

كتب الرحالة والكردولوجي الروسي الشهير "ليرخ" تحت عنوان "دراسة عن الكرد الإيرانيين وأسلافهم الخلديين" أنّه: "في مناطق "لاچين، كَلْبَجار، قوبادلي، زَنْگلان، جبرائيل والمناطق الأخرى المجاورة، يعيش كرد من قبائل: قره چول، حسنان، كوليكان، شاديمان، حجس ساملي، تهماسب، خانزكلي، جوادي، فريخكاني، سلطاني، بوزلي، بياندر وقبائل أخرى"، كما ورد في كتاب صدر عن المجلس الشعبي الاقتصادي الأذربيجاني في باكو سنة 1921 بعنوان "الوضع الجغرافي الإثني والاقتصادي لأذربيجان" أنّ: "أكثر شعب تم إذابته في بوتقة أخرى من شعوب أذربيجان هو الشعب الكردي، وإنّ قبائل مثل: بوسيان، گورس، قره چول، كورد، بختياري وبرگوشاد أصبحت تركية.

الأطماع الروسية في القوقاز

بهدف تحقيق الحلم الروسي في إقامة امبراطورية عظمى وضعت روسيا الخطط اللازمة لتنفيذها، وكانت المرحلة من الخطة تقضي باحتلال ما وراء القوقاز (جنوب القوقاز)، وكانت الخطوة الأولى هي القضاء على الأديگيين (الشراكسة) وقد تم ذلك في القرن الثامن عشر، فمن أصل سبعة ملايين أديگي (شركسي) لم يبق منهم سوى مائة ألف من الشعب الأصلي، والذين نجوا من الموت فرّوا نحو كردستان (أرزروم، ترابزون، منبج، تل أبيض) وسوريا (خناصر والجولان) والأردن، وفي سنة 1796 احتل الروس مدينة "دَرْبَنْدْ" (يسميها العرب باب الأبواب) على ساحل بحر قزوين، وفي سنة 1801 احتلوا مدينة "تفليس" عاصمة جيورجيا، وفي 1804 سيطروا على "إريڤان"، وفي العام نفسه احتلوا مدينة "كومر- كيومَرْدْ" ، وفي سنة 1807 سيطروا على كرد "نخشيڤان" كما احتلوا المنطقة الشمالية من كردستان العثمانية.

في بداية الأمر انضمت خانات (إمارات) كردستان القوقازية برغبتها إلى الإمبراطورية الروسية لجهلهم بالخطة الروسية، وحسب اتفاقية تركمان چاي- گوليستان سنة 1828 بين روسيا من جهة وإيران والدولة العثمانية من جهة ثانية، انتُزِعَت القوقاز وضُمَّت إلى الإمبراطورية الروسية، بعد أن زرعوا بذور الفرقة بين الشعوب المسلمة والمسيحية حيث قطعوا جزءاً بعد جزء، كتب "مصطفاييف" بهذا الصدد: "كانت القيادة الروسية قد وعدت الأرمن بإقامة (دولة) أرمينيا الكبرى والآشوريين بمملكة في سوريا والعراق، والأذربيجانيين التركمان بكردستان الإيرانية وفارس حتى الخليج الفارسي، ومن أجل حماية حدودها الجنوبية جلبت الأرمن والآشوريين واليونان من أراضيهم الأصلية ضمن كردستان وأسكنتهم في القوقاز"، فقد عمدت الفرق الأرمنية بحماية الجيوش الروسية أملاً في "أرمينيا الكبرى" وقامت بقتل الكرد واعتماد أسلوب الأرض المحروقة سعياً لإفراغ القوقاز من الكرد، ففي تلك الحروب الأربعة الروسية – العثمانية والروسية – الإيرانية تم القضاء على أكثر من مليون كردي، ولما شعر الكرد أنّهم يتعرّضون لحملة صليبية من الروس عقدوا العزم على إشهار سلاحهم وقتال الروس، ففي سنة 1855 تمكّن الفرسان الكرد من القضاء على الجيش الروسي المتغلغل في شمال كردستان.

لم يكن في نيّة الكرد معاداة الروس، حيث حاول معظم زعمائهم جاهدين من أجل إقامة علاقات صداقة وتعاون معهم، يثبت ذلك ما ورد في التقرير رقم (26) المحفوظ في الأرشيف العسكري الروسي والذي قدّمه الجنرال باسكيفيتش بتاريخ الثاني عشر من حزيران 1927 "إنّ عشائر الملّان والقره چول والشداديين وسكان أراضٍ أخرى توجهوا إليّ عبر الشدادي أصلان سلطان، وعبّروا عن رغبتهم بوضع أنفسهم تحت الحماية الروسية"، لكن محاولاتهم لم تلق آذاناً صاغية، ولكن عندما اجتاح الجيش الروسي شمال كردستان مرة أخرى في سنة 1877، قام مسلحو عشائر: جلالي، حيدري، والكرد الهكاريين بإبداء مقاومة بطولية استمرت لسنتين، وفشل الهجوم الروسي وانهزم جيشه إلى خلف نهر آراس، وأثناء الحرب الكونية الأولى كانت الهجمات الروسية على الدولة العثمانية يتمّ صدّها من قبل فرق الخيّالة الكرد، وقد فهم الروس أنّه يصعب الانتصار على العثمانيين في ظلّ وجود الفرسان الكرد الذين يتمتّعون بمهارات قتالية عالية، ورأوا ضرورة كسبهم إلى جانبهم بغية تحقيق هدفهم وتمزيق المخططات التركية في القوقاز، وهذا يعني أنّ الحروب الروسية في القوقاز باءت بالفشل، ولذلك قام كلّ من الدبلوماسي والمؤرخ الشهير "مينورسكي" والجنرال "باراتوف" وآخرون من الضبّاط والمثقفين الروس بتقديم طلب إلى قادة روسيا مع الرجاء لإقامة علاقات صداقة وسلام مع الكرد تحقيقاً لمصالح روسيا، لكن طلبهم جاء متأخراً.

كانت روسيا في مراحلها المتعدّدة (القيصرية والشيوعية) تستمرّ في ضرب الوجود الكردي وتعمل جاهدة للحيلولة دون اكتسابهم لحقوقهم السياسية، فقد كانت تنتقم من الكرد باستمرار، ولكن لماذا؟ هل هاجم الكرد الأراضي الروسية وقتلوا أهلها؟ صحيح أنّ الفرسان الكرد من الأردلانيين والمكريين والشكاكيين وآخرين شكّلوا خطراً على مؤخرة الجيش الروسي في شرق كردستان (الإيرانية)، وكذلك "الفرسان الحميدية" من الكرد في شمال كردستان، لكنّهم كانوا يدافعون عن أرضهم ومكتسباتهم السياسية، كما حدث في انتفاضة عبيد الله النهري عندما هاجمت قواته الجيش الروسي حتى "أورميه" ونتج عنه فرار موظفي القنصلية وأخذ أرشيفهم معهم إلى روسيا، وكان في عداد الجيش الروسي الكثير من المقاتلين التركمان والجيورجيين والأرمن، وفي الحرب الكونية الأولى اعتمد الجيش الروسي على قازاق "كوبان" (منطقة في القوقاز)، وقد زودت ألمانيا وقتئذٍ القبائل الكردية في شرق كردستان بالسلاح، حيث أصبحت القوقاز برمتها في محرقة الحرب.

تمكّن الروس من إقناع الأرمن والجيورجيين والآشوريين والتركمان الذين يعيشون بين الكرد، أنّه بوجود الكرد يستحيل بناء

دولهم وعليهم تشكيل فرق قازاقية خاصة بهم لدعم الجيش الروسي وقتل السكان الكرد، حيث اقتنع الروس أنّه دون إبادة الكرد يستحيل احتلال كردستان وتحقيق "الحلم الروسي" وبناء إمبراطورية واسعة، لذا بقي الكرد وحيدين في لظى الحرب الكونية الأولى، ولم يبق أمامهم سبيل سوى التحالف مكرهين مع الدولة العثمانية.
ولذلك فإنّ كافة حملات الإبادة وخنق الانتفاضات الكردية تمت على يد قوات "القازاق" الروس، وهم فلاحون جُلِبوا من مقاطعات: ساراتوف، تامبوف، فارونج، بولتاف، موسكو وخاركوف، حيث تشكل منهم أفواج مشابهة ل "الكتائب الحميدية" واستقروا في القوقاز، ففي مدينة "إريڤان" وحدها كان يوجد عشرون ألف قازاقي، وفي الوقت ذاته تشكل فوج القازاق الأرمن والجيورجيين تمهيداً لمخطط الاحتلال الروسي للقوقاز، وقد تم توطين هؤلاء القازاق وآخرين من الآشوريين واليونان والتركمان الشيعة في أفضل مدن وقرى كردستان القوقازية بعد طرد الكرد من بيوتهم، وهكذا تم القضاء على خانات الكرد وقبائلهم.
كتب قائد القازاق ف.ي.يليسيف في مذكراته: "القازاق على الجبهة القوقازية 1917-1914" ما يلي، بعد أن يصف ميزات الكرد الشكلية والاجتماعية وعاداتهم وأنّهم شعب طيب: "لقد شغلنا أرضهم وهدمنا بيتوهم، وأخذنا قمحهم لإطعام خيولنا وذبحنا أغنامهم وأبقارهم لإطعام جيشنا .."، ويستطرد ".. كان بإمكان عسكري عادي أن يسلب آخر قطعة خبز لديه، ويطرد ربّ العائلة من بيته ويعتدي على زوجته وأخواته وبناته ...، وفي هذه الحالة حتى الأوربي كان سيدافع عن عائلته وشرفه ولو بسكين، فكيف بالكردي المتوحش والمحارب، ولذلك كان الكرد يطلقون النار على الجنود الروس ...".
مع استمرار الهجمات البربرية الروسية بالتعاون مع حلفائها من الأرمن والآشوريين واليونان والقبائل التركمانية وعلى مدى أكثر من مائة عام، لم يتمكنوا من كسر إرادة الشعب الكردي ومقاومته البطولية، وفشل الجيش الروسي في تحقيق حلم القياصرة الروس المتمثل في السيطرة على القوقاز ونقل عاصمتهم من "سان بطرس بورگ" إلى "قسطنطينوپولس-استانبول" والوصول إلى المياه الدافئة وبالتالي فرض السيطرة على العالم.
مشروع الحزام الروسي في القوقاز
بغية التخلّص من ضغط قوات القبائل الكردية على مؤخرة الجيش الروسي في القوقاز أثناء غزواته على شمال وشرق كردستان لقطع أواصر علاقات القربى بين كرد القوقاز مع الوطن الأم، حاولت روسيا إقامة حزام أمني مسيحي في القوقاز يفصل روسيا عن كردستان، من خلال توطين الروس والأرمن والاشوريين واليونان إلى جانب الجيورجيين، ويبدو أنّ روسيا قد مهدت لهذا المشروع في مرحلة الحروب الروسية مع إيران والدولة العثمانية، حيث كتب الباحث الروسي "شافروف" بصدد الهجرة أنّه "بين سنوات (1830-1800) هاجر (40 000) أرمني من إيران و(84600) أرمني من تركيا إلى الولايات الروسية (اليزابيت8 وإريڤان) وأضاف، هاجر فيما بعد (1 300 000) أرمني إلى إقليم القوقاز" وقد أيّد ذلك الباحثان الفرنسيان "لويس" و"رامبو" في مؤلفهم "تاريخ القرن التاسع عشر.
لكن غالبية هؤلاء لم يستطيعوا العيش في المناطق الجبلية الوعرة ذات الاقتصاد الرعوي المعتمد على تربية الماشية، إضافة إلى خوفهم في الاستقرار في جغرافية جبلية لا توجد فيها حاميات روسية، وبفشلهم في إقامة الحزام المسيحي وقع الاختيار على التركمان الشيعة الإيرانيين، حيث تم توطينهم في أفضل الأراضي الخصبة في سهول: باكو، موقان وشيروان بالقوقاز، وقد كتب المؤرخ المعروف "ف. مينورسكي" بهذا الصدد: "هاجرت من بلاد فارس أعداد هائلة من العمال إلى القوقاز"9 ، حيث تم استخدام قسمٍ من الشباب التركمان الوافدين في مشاريع الصناعات النفطية التي أقيمت حديثاً، واستخدموا الآخرين في تشكيلات "القازاق" حسب النموذج الروسي بهدف الحماية الذاتية، وبغية تحقيق الاستقرار الدائم عمد الروس إلى استعمال القوة للقضاء على قسم من الكرد بالقتل أو التهجير وإبعاد آخرين إلى المناطق الجبلية الصعبة واضطرار الباقون إلى قبول الصهر والانضمام إلى الجنسية التركمانية (الأذربيجانية)، وقد عمدت الأقوام القوقازية الأخرى مثل: تاليش، لاكيش، تات، لاز والآفار إلى الإعلان عن أنفسهم بأنّهم أتراك مسلمون تجنباً لمصيرٍ مشابهٍ للكرد.
مع انحسار الجيش الروسي من القوقاز سنة 1917 بسبب انهيار الجيش العثماني في الحرب الكونية الأولى وحدوث أزمة سياسية وحرب أهلية في روسيا تمهيداً للثورة البلشفية، بدأت قوات القبائل الكردية بطرد التركمان المستوطنين على أراضيها، إلا أنّ قوات الأرمن الطاشناق (حزب أرمني قومي تأسّس سنة 1890) تحرّكت صوب باكو وهي تقتل كلّ من يصادفها من المسلمين، فاضطر الكرد إلى التحالف مع التركمان، وقد استغل الجيش التركي سنة 1918 فرصة غياب الروس ودخلت القوقاز بحجة الدفاع عن المسلمين، لكنه بدلاً من محاربة الطاشناق الأرمن قام بإبادة الشعب الكردي، وأسّس للتركمان دولة تركية (أذربيجان)، وهكذا أصبحت كردستان القوقازية بين عدوّين لدودين روسيا وتركيا قبيل قيام السلطة السوفييتية.
ونشير في سياق تأسيس الكيان "الأذربيجاني" أنّه لم يرد في أي وثيقة حتى قيام ثورة أكتوبر 1917 ما يشير إلى "القومية الأذربيجانية"، فقد كان يُشير "لينين" إليهم في كتاباته ب"تتار القوقاز"، ولكن حسب رغبة "ستالين" تم اصطناع مصطلح "أذربيجان – القومية الأذربيجانية" بحجة وحدة الشعب، وقد بحث علماء "باكو" عن الذات القومية على مدار قرن كامل دون نتيجة، ولما يئسوا حاولوا الاستيلاء على الموروث الثقافي والتاريخي للكرد، اللاز، التاليش، التات، الأفَر والألبان لتكوين ذاتهم القومي10 ، اقتداءً بالأتراك الذين أبادوا الكرد ونسبوا تاريخهم وثقافتهم لأنفسهم.
استغل الأرمن الطاشناق في سنة 1918 الفوضى العارمة في روسيا إثر قيام "ثورة أكتوبر الاشتراكية"، وأعلنوا عن قيام دولتهم القومية على أرض كردستان القوقازية ، وفي سنة 1920 قضى الجيش الأحمر على حكومة أرمينيا الطاشناقية، وعلى قاعدة

هذه الدولة قام البلاشفة الروس بإقامة جمهورية أرمينيا السوفييتية.
ومع ورود أخبار انتصار ثورة أكتوبر في روسيا وتحرّك الجيش الأحمر نحو القوقاز، استبشر الكرد خيراً على أمل قيام دولة كردية، ولكن هيهات بوجود العامل الأذربيجاني والأرمني بدعم مباشر من الروس.
تأسيس كردستان الحمراء
تأسّست السلطة السوفييتية في كردستان القوقازية مع وصول الجيش الأحمر الحادي عشر، ولذلك دعيت "كردستان الحمراء"11، وقد ساهمت فرق الدفاع الذاتي الكردية وجميع الكرد في إقامة السلطة السوفييتية، التي تأسّست فعلياً بعد مماطلة طويلة رافقها أعمال القتل والتجويع والإبعاد والتغيير الديموغرافي من قبل السلطة الأذربيجانية وبدعم مباشر من تركيا، وأخيراً صدر قرار من اللجنتين المركزيتين الحزبية والتنفيذية في أذربيجان بتاريخ السابع من تموز سنة 1923 يقضي ب"إقامة كردستان ذات الحكم الذاتي"، ولكن دون تحديد عاصمتها وحدودها، وقد أرسل الكرد البرقية التالية وقتئذٍ إلى اللجنة المركزية للحزب الشيوعي الأذربيجاني جاء فيها: "نحن الكرد أحرار وقريبون بطبيعتنا من السلطة السوفييتية، ونحتضن اليوم وللمرة الأولى أمّنا – سلطة العمال والفلاحين، نحن اليوم نزعنا الأغلال والقيود ونمدُّ أيادينا إلى الشقيقة أذربيجان ونتوجّه إلى الجيش الأحمر بالقول: لقد دمجنا الفرسان الكرد الحمر مع الجيش الأحمر والذين سيكونون مثالاً للإخلاص والوفاء".
بعد تجاذبات ونقاشات استغرقت شهراً وبضغط من سيرگي كيروف سكرتير الحزب الشيوعي الأذربيجاني، صدر قرار تعيين حدود وعاصمة كردستان، حيث ضمّت أربع وحدات إدارية هي: كَلْبَجار، بيريجان (لاچين)، قوبادلي وقسماً من منطقة جبرائيل، وست دوائر هي: كَلْبَجار، لاچين، قوبادلي، زَنْگلان، وجزء من جبرائيل، وأقسام فرعية من: قشلاق، قوتورلي، مرادخانلي، كرد- گنجي وحاجي، بمساحة قدرها (6210) كم2، وتعيين مدينة "لاچين" عاصمة لها، وانتخاب "حسين حاجييف" رئيساً للجنة التنفيذية لكردستان الحمراء، وقد ضمت كردستان الحمراء نسبة 90.1% من مجموع كرد أذربيجان.
مع قيام كردستان الحمراء بشكل قانوني توجّه الكثيرون من كرد أرمينيا ونخشيفان إليها، وعاد الذين غادروها في وقت سابق، وتوطدت علاقات الكرد مع بعضهم ومع الجوار الآذري والأرمني، حيث بلغ تعداد الكرد حسب هيئة الإحصاء السوفييتية لعام 1926 إلى 232 ألف كردي، ونشطت الحركة التعليمية بغية القضاء على الأمية، حيث افتتحت أكثر من مائة مدرسة كردية ومعهد تربوي لتخريج المعلمين، إضافة إلى افتتاح: ثانوية زراعية، ومعهد مسرحي، وطبع الكتب باللغة الكردية، وإصدار جريدة "كردستان السوفييتية".
انتشر صدى قيام كردستان السوفييتية وافتتاح المؤسسات التعليمية في جميع أجزاء كردستان، وتزامنت مع نشاطات الحركات الثورية والانتفاضات الكردية (شيخ سعيد وساسون) في شمال كردستان، وقد عقدوا الأمل على الاتحاد السوفييتي كمحرّر للشعوب المضطَهدة، بعد أن خذلتهم تركيا الأتاتوركية في نكرانها لوعدها بتأسيس دولة مشتركة (تركية – كردية)، وكذلك الدول الغربية جرّاء توقيعهم على اتفاقية لوزان سنة 1923، وتجاهلهم لاتفاقية "سيفر" سنة 1921، وإنكارهم لحقوق الكرد في إقامة دولة كردية، وبدلاً عنها قامت بتقسيم وطنهم إلى أربعة أجزاء.
بعد مضي أقل من عام واحد على وفاة لينين (سنة 1924)، انفرد "ستالين"12 بالسلطة وتصرّف كديكتاتور، وقد تجاوز ظلمه بطش القياصرة، حيث بدأ بحملة مسعورة ضدّ الأقليات العرقية في القوقاز والشعب الكردي خاصة، الذين تعرضوا لحملات الإبادة والتهجير القسري الأكثر عنفاً، تحقيقاً لرغبات المتطرفين الأتراك الأذربيجانيين (تتار القوقاز حسب تعريف لينين)، وكان "لينين" قد نبّه القيادة السوفييتية والحزبية قبيل وفاته إلى سلوك ستالين المتطرّف، حيث كتب في الرابع والعشرين من كانون الأول سنة 1924 "إن ستالين مفرط في الفظاظة"، ودعا إلى إبعاده مستقبلاً عن منصب الأمين العام، حيث تجاوز عدد المضطَهَدين على يديه عن خمسة وعشرين مليون إنسان، وإنّ أكثر من ستة ملايين منهم قضوا نحبهم جوعاً، ويثبت ذلك الاحصائيات المتتالية في أذربيجان.
وقف القوميون الآذريون بشدة ومنذ البداية ضدّ تأسيس جمهورية كردستان الحمراء، وعلى رأسهم "جعفر باگيروف" رئيس جمهورية أذربيجان السوفييتية وسكرتير اللجنة المركزية للحزب الشيوعي الأذربيجاني، بتحريض وضغط من مصطفى كمال (أتاتورك) على السلطات السوفييتية والأذربيجانية، حيث كان أتاتورك يرى أنّ "كردستان الحمراء" تشكل خطراً على تركيا، ويحرّض الكرد في شمال كردستان للمطالبة بحقوق مماثلة، إضافة إلى أنّه كان يوهم السوفييت باستمرار بأنّه معادٍ للاستعمار والإمبريالية، ويحارب الإنكليز والفرنسيين، ويأمل منهم المساعدات المادية والمعنوية، ومما يؤسف له أنّ السلطات السوفييتية لبّت مطالبه، كما أنّها أصدرت قرارها المجحف من مؤتمر سوفييتات أذربيجان، بحل جمهورية كردستان ذات الحكم الذاتي في الثامن من نيسان 1929، تجاوباً مع أماني المتطرفين الآذريين وأتاتورك والديكتاتور ستالين إضافة إلى تقديم منحة نقدية كبيرة لأتاتورك، وقد كرّر الثنائي المتطرف ستالين – باگيروف الجريمة نفسها في تجربة "جمهورية مهاباد" فيما بعد.
أما الدول الغربية فقد التزمت جانب الصمت حيال التطورات الجارية في تركيا والاتحاد السوفييتي والمعادية للتطلعات الكردية، حيث كان الغرب يعتقد في تركيا أنّها الحليف المستقبلي الأساسي في صراعه ضدّ الاتحاد السوفييتي والشيوعية.
بدأت العناصر الحزبية الآذرية بالاستفزازات وتلفيق التهم والأكاذيب ضدّ الكرد ومضايقتهم، وقد نشط الكرد في تلك الفترة وعقدوا عدداً من الاجتماعات العامة في أرمينيا، كما تمكّنوا من افتتاح القسم الكردي في إذاعة "إريڤان" لإيصال صوتهم إلى شعبهم والعالم، مما اضطرت معها اللجنة التنفيذية المركزية الأذربيجانية إلى إعادة النظر في قرار حلّ كردستان الحمراء،

وإصدار قرار جديد يقضي بإعادة تشكيل مقاطعة كردستان في الخامس والعشرين من أيار 1930، مع اقتطاع جزء من مقاطعة كراباخ وإقامة مقاطعة كردستان المستقلّة وتبقى عاصمتها مدينة لاچين، بمعنى استعاد الكرد بعضاً من حقوقهم وأنّ حدودهم أصبحت محاذية لشرق كردستان (إيران)، وأصبحت المناطق التالية: كلبجار، كوتور، لاچين، قوبادلي، زنگلان وقسم من منطقة جبرائيل تشكل مقاطعة كردستان.
بعد الإجراء الأخير عادت الاستفزازات الأذربيجانية من جديد بقيادة "مير جعفر باگيروف" مرفقة بسياسة الصهر القومي، وبضغط مباشر من أتاتورك، بسبب تصاعد وتيرة المواجهات في انتفاضة "آگري" بشمال كردستان في محاولة جديدة للقضاء على كردستان القوقازية، وفي تلك الفترة كانت الحكومة الأذربيجانية تصدر قرارات لصالح الكرد نظرياً وتشدّد من سياسة الصهر القومي والتهجير والتنكيل بالكرد عملياً ، ولذلك انخفض عدد السكان الكرد إلى النصف، حيث "بدأ حكام أذربيجان النازيون بالبحث عن طرق ووسائل للقضاء على كردستان القوقازية والأمة الكردية، ليس في أذربيجان وحدها بل وفي شمال كردستان"13 لتعاونهم اللامحدود مع أتاتورك، وبالتالي كان عام 1931 في تاريخ الشعب الكردي عام القضاء على كردستان القوقازية، ففي بداية الاحتلال الروسي (1804) للقوقاز كانت نسبة الكرد 80% من مجموع السكان، ومن مرحلة ثورة أكتوبر وحتى انهيار كردستان الحمراء تقلصت نسبتهم إلى 40-30% ، وعشية انهيار الاتحاد السوفييتي كانت قرية واحدة فقط في أذربيجان عامة هي "داراكند" تتكلم الكردية.
ونشير أنّ عداء الآذريين الأتراك الشديد للكرد يعود إلى مرحلة الحروب الروسية – الإيرانية عندما تمكن الكرد من طرد الجيش الروسي من شرق كردستان، وقد نزح الآذريون (أتراك – أوغوز) والأرمن وقتئذٍ إلى القوقاز خوفاً من انتقام الكرد حيث كان الآذريون يحاولون إقامة دولة تركمانية على أراضي شرق كردستان، كما كان الأرمن والاشوريون يعملون من أجل إقامة ممالكهم على أرض شمال كردستان، وقد سكن اللاجئون الأرمن والقبائل التركمانية الشيعة في المدن والقرى الكردية في القوقاز بمساعي الروس.
لقيت ممارسات وقسوة الآذريين على الكرد استحساناً لدى ستالين، حيث كانت تصله معلومات مضلّلة عن الكرد عبر القنوات الاستخباراتية، وقد كانت معظم قيادات الأجهزة الأمنية للجمهوريات السوفيتية المحاذية لتركيا من الأذربيجانيين أو الأرمن المعادين للكرد، إضافة إلى المعلومات التي كان يقدّمها "قره خانيان" السفير السوفييتي في استانبول الذي كان عميلاً لتركيا، وأعدم بسببه فيما بعد.
حلّ كردستان الحمراء
أصدر ستالين أوامره بإلغاء "كردستان الحمراء" رغبة منه للأسباب التالية:
بسبب التضامن والمشاعر القومية المشتركة بين كرد القوقاز وانتفاضة "آگري" وقد أراد معاقبة كرد الاتحاد السوفييتي بشدة.
نزولاً عند رغبة حكام أذربيجان و"باگيرف" خاصة.
وبشكل أخصّ لتحقيق رغبة أتاتورك.
وآخرها "بطلب من ميگويان والزعماء الأرمن الآخرين".14
وهكذا بجرّة قلم من ستالين أصبحت كردستان القوقازية أرض المانّيين والخلديين والميديين تاريخياً ملكاً لأذربيجان المحدثة وشطب اسم كردستان، واستمرت سياسة محاربة الكرد من قبل جميع الحكومات الروسية المتعاقبة حتى اليوم.
كتب "نادر نادروف" الأمين العام لأكاديمية العلوم في جمهورية كازاخستان السوفييتية (الذي انضم سنة 1995 إلى برلمان كردستان في المنفى) بهذا الصدد: "لم تعمر فرحة الكرد بكردستان السوفييتية في أذربيجان حيث تم إغلاق المدارس الكردية سنة 1929 فعلياً" ، وكتب شكري خدو: "كلّ ما كان يفوح منه رائحة الكرد تم منعه ومصادرته من قبل ستالين"، وأضاف "لقد قطع ستالين أوصال الأمة الكردية وعمل الشيء نفسه مع شعوب أخرى في القوقاز"، ويضيف "منع ستالين على الكرد أداء الخدمة العسكرية"، وعلل (ستالين) السبب: "... لكي لا يفنوا وينقرضوا ... ومن الظلم أن تفنى أمة كهذه" !!!، إنه لأمر عجيب.
وقد قيّم البروفيسور جليلي جليل أسباب تفكك كردستان الحمراء وعزاه لسببين:
السياسة الشوفينية واللاإنسانية لباگيروف المقرّب من ستالين.
سياسة ستالين تجاه ألمانيا المتحالفة مع تركيا، حيث كان ستالين يعتبر وجود الكرد على حدودها خطراً على الاتحاد السوفييتي.
وهناك أسباب أخرى ربما دفع ستالين إلى حلّ كردستان الحمراء، حيث تزامن قيامها مع قيام انتفاضات عديدة في أنحاء كردستان (الشيخ محمود، سمكو شكاكي، شيخ سعيد، ساسون و آگري)، ومن المؤكد أنّ المشاعر القومية لكرد القوقاز قد تحرّكت تضامناً مع انتفاضات كردستان، وهذا ما أثر على التوازنات الدولية والإقليمية.
كما يمكن أن نعزو معاداة ستالين الشديدة للكرد لدوافع سيكولوجية، حيث قيل (حسب ما نقله شكري خدو عن الشاعر الكردي "هژار" الذي أقام فترة في الاتحاد السوفييتي أيام جمهورية مهاباد): "إن عشيق والدة ستالين كان كردياً يدعى "شيرگو" وأنّ ضريحه بجوار ضريح والدة ستالين".
ونشير أنّ تعداد الكرد في الاتحاد السوفييتي (قبل التهجير القسري) بلغ حسب إحصائية سنة 1926 السوفييتية: 69184 نسمة منهم 54 661 مسلم و 14 523 إيزيدي، حيث كانت أرمينيا تعتبر الكردي المسلم "كردي" غير مرغوب به، أما

الكردي "الإيزيدي" فتعتبره "إيزيدي" مقبول به وكأنّه من إثنية مختلفة، وننشر فيما يلي جدولاً يتضمن توزع الكرد (المسلمين والإيزيديين) في جمهوريات الاتحاد السوفييتي، حسب دراسة قامت بها الباحثة الروسية شيرين إيكينر:

الجمهورية مسلم إيزيدي

أذربيجان 41 193 ——-

أرمينيا 3 025 12 237

جيورجيا 7 955 2 262

تركمانستان 2 308 ——

أوزبكستان 180 24

ونشير أنّ حوالي 80% من كرد الاتحاد السوفييتي مسلمون، بعضهم سنة وآخرون شيعة، ويتوزّعون في أذربيجان وقليلون في جيورجيا، وشيعة – جعفرية ينتشرون في أذربيجان وتركمانستان، ويشكل الإيزيدية 20% منهم ويتركزون في أرمينيا وجيورجيا.

التهجير القسري لكرد القوقاز

لم يمضِ سوى وقت قصير على محنة "كردستان الحمراء" عندما صدر المرسوم 267 – 103/1127 في السابع من تموز 1937من قبل "مجلس المفوضية الشعبية للاتحاد السوفييتي" بترحيل الكرد- المسلمين (دون الإيزيديين) من وطنهم، ضمن حدود جمهوريتي أرمينيا وأذربيجان وجمهورية نخشيفان ذات الحكم الذاتي، بحجة إقامة مناطق محظورة في المناطق الحدودية لأرمينيا وأذربيجان، كما أنّهم لم يبعدوا الكرد الذين سجلوا أنفسهم آذريين في سجلات النفوس، مع أنّ السلطات تعلم أنهم كرد، حيث تم تهجير 1325 مواطن كردي من منطقة "ميگرين" (أرمينيا) ومناطق زنگلان، جبرائيل، كارياگين، كردوبلين، بيليا سوفار، استراخان، زوفون، أستارين، ماسالين ولينكوران، منهم 812 شخص إلى قرغيزيا السوفييتية و513 شخص إلى كازاخستان، وكانت شعوب آسيا الوسطى ينظرون بازدراء إلى الكرد كونهم عملاء للنازية حسب الدعاية الستالينية.

كانت الدفعة الثانية في بداية كانون أول 1937 من منطقة "أبوفيان" الأرمنية التي تبعد 25 كم عن إريڤان؛ أي أنهم ليسوا من سكان الحدود، حيث تعرض المبعدون لكوارث ومآس يصعب وصفها 15، وقد اعتقد القرغيزيون أنّهم مناصرون لهتلر، حيث لم يتمكن المبعدون الإجابة على سؤال: "بأي ذنب عاقبوكم"، وبعد مدة تبدّدت شكوكهم بعد أن لمس القرقيزيون إخلاصهم وحبهم للعمل، أما الأكاديمي الكردي "نادر نادروف" فقد أوجز قصة اسرته بالشكل التالي: "كنا نعيش في نخشيفان، كان عمري خمس سنوات عندما حاصرت الجنود قريتنا وأمهلونا أربع وعشرون ساعة للرحيل، وفي اليوم التالي تركنا وراءنا أملاكنا وماشيتنا ونقلونا عنوة بالشاحنات إلى محطة القطار، وأمرونا بالصعود إلى قاطرة نقل البضائع والماشية، وقد طالت الرحلة شهرا ونصف الشهر وانتهت في برية خالية بكازخستان"، لقد تم توزيع الكرد المرحّلين على 12 مقاطعة و 114 ناحية وتحت حراسة مشدّدة.

ونُشير أنّ التهجير القسري طال مجموعات إثنية أخرى غير الكرد أيضاً مثل: الشيشان والأنگوش والبلگار، حيث بلغت أعداد المرحّلين قسرياً وبشكل منظّم من القوقاز بأوامر من السلطة السوفييتية في العقد الرابع من القرن العشرين:

480 000 شخص من الشيشان والأنگوش.

200 000 شخص من كرد القوقاز.

120 000 شخص من البلگار القره چاي والأتراك الجيورجيين.

وننوّه أنّ أسباب الصراع الأذربيجاني – الأرمني تاريخياً كانت من أجل الاستحواذ على الأراضي الكردية، واستمر منذ ذلك الحين وقد أصبح أكثر ضراوة بعد انهيار الاتحاد السوفييتي، ولم تخمد جذوته حتى اليوم.

أما حالة الكرد في جيورجيا السوفييتية فقد أصدر ستالين مرسوماً في سنة 1944 يقضي بترحيل الكرد وقوميات أخرى مثل: الأتراك، شيشان، أنگوش، قراچي، بلگار، تتار القرم، يونان، كلميك، همشيين، لتوانيين، پولونيين، ألمان وشعوب أخرى إلى كازاخستان، أوزبكستان وقرغيزيا، بهدف تحسين ظروف حماية حدود جيورجيا، وذلك في شهر تشرين الثاني من العام نفسه وهو شهر البرد القارس، حيث لقي كثيراً منهم حتفهم.

ونشير أنّ المؤتمر العشرين للحزب الشيوعي السوفييتي أدان أعمال ستالين، ورفع الستار عن ظلمه وأعادت للشعوب التي كانت لها دويلاتها قبل التنكيل الستاليني مثل: الأنگوش والشيشان وغيرهم باستثناء الكرد! مع أنّ الكرد جمعوا عشرات الآلاف من التواقيع، وتوجّهوا بها إلى القيادة السوفييتية والأذربيجانية لردّ الاعتبار وإزالة الغبن وإقامة كردستان الحمراء، ومع أنّ مجلس السوفييت الأعلى قرّر بطلان المراسيم والقرارات المتعلقة بالترحيل، وشكلت لجنة من ستة أشخاص أعضاء في المكتب السياسي للحزب الشيوعي السوفييتي، لكنّهم لم يعيدوا الأمور إلى نصابها ورفضوا إعادة حقوق الكرد بسبب علاقاتهم الوثيقة مع أذربيجان وجيورجيا، باستثناء أرمينيا التي لم تمانع عودة الكرد إلى ديارهم، وإقامة دولتهم "كردستان الحمراء"، لأنّها ستشكل حاجزاً منيعاً يحول دون احتكاكهم المباشر مع أذربيجان ، ويؤمّن حقوق الأرمن في كاراباخ بالتواصل عبر "ممر لاچين" مع جمهورية أرمينيا.

المصادر

1.مصطفايف وكيل ، كردستان القوقازية (كتاب الكتروني) ترجمه من الروسية أحمد علي حيدر. واستمر الرعاة والفلاحين الكرد في انتعال هذا النوع من الحذاء والمصنوع من قطعة واحدة حتى بداية القرن العشرين- المؤلف.

2.ميكيل اندريه ، جغرافية دار الإسلام البشرية ، ج 2- ق 2 ترجمة إبراهيم خوري مطبعة وزارة الثقافة دمشق 1985 ، ص 19.
3.مصطفايف وكيل ، كردستان القوقازية (كتاب الكتروني) ترجمه من الروسية أحمد علي حيدر. واستمر الرعاة والفلاحين الكرد في انتعال هذا النوع من الحذاء والمصنوع من قطعة واحدة حتى بداية القرن العشرين- المؤلف.
4.لين بول ستانلي، الدول الإسلامية، ترجمه عن التركية محمد صبحي فرزات، مطبعة الملاح – دمشق 1974.
5.وكيل مصطفايف: ولد سنة 1938 في أوزبكستان من عائلة كردية تعرضت سنة 1937 للتهجير القسري في عهد ستالين، ينتسب والده إلى عشيرة جلالي وقتل من قبل الأرمن واضطرت والدته إلى الالتجاء إلى عشيرة أهلها "قره جول" في أرارات، وتوفي ثلاثة من إخوته أثناء التهجير بسبب الجوع، انضم إلى الجيش السوفييتي سنة 1955 وأصبح قائداً عسكرياً وسياسياً، عرض عليه منصباً سياسياً هاماً سنة 1960 شريطة تغيير قوميته إلى الأوزبكية أو الطاجيكية لكنه رفض العرض ولم يتخلّ عن قوميته، ثم عرضت عليه أجهزة أمن الدولة (كونه أفضل ضابط) للعمل خارج الاتحاد السوفييتي واقترحت العمل كجاسوس في الصين لكنه طلب العمل في إحدى الدول المستعمرة لكردستان، ثم تم فرزه في أجهزة أمن الدولة، أنهى مصطفايف دراسته في كلية الحقوق بالمراسلة سنة 1967 من جامعة قرغيزستان وعين نائباً لرئيس أمن الدولة في مدينة "أوشك" ونائباً في مجلس المدينة، حيث فضح فيها ملفات الفساد للقيادات الحزبية في قرغيزيا وشكل هذا خطراً عليه، فترك وظيفته سنة 1980 وانتقل إلى أوزبكستان وعمل رئيساً لقسم البحث الجنائي، ثم انتقل في السنة نفسها إلى أذربيجان وعمل بالوظيفة نفسها في إقليم نخشيفان أرض أجداده، وقد اعتبرته السلطات الأذربيجانية سياسياً متطرفاً وحاولت اعتقاله لكن احتجاجات مواطنيه الكرد حالت دون اعتقاله، لكنها سلمته إلى السلطات الأوزبكية لتصفيته، وقد تمكن من إنقاذ نفسه، ناضل مصطفايف من أجل إعادة تأسيس كردستان الحمراء وكان يشغل منصب نائب رئيس اتحاد الجمعيات الكردية "يكبون"، حصل على ستة مراتب شرف من السلطات السوفيتية، ويعيش حالياً مع عائلته لاجئاً في إيطاليا. (يعتبر كتابه كردستان القوقازية المرجع الأساسي في بحثي هذا وقد التقيت به في حلب نهاية سنة 1991 – المؤلف).
6.ففي أذربيجان نجد أسماء مدن مثل: گنجه- قنجه بمعنى (الغنية- الطيبة)، شيروان (المحارب)، بيست (عشرون)، زنگلان (الأجراس وهي اسم قبيلة كردية)، كرد مير (الأمراء الكرد)، دارالز (بالكردية داراگوز- شجر الجوز) ، وفي أرمينيا: يريڤان (بالكردية روان- الروح)، دلجان (القلب والروح- القلب اليافع)، سپيتاك (اسم ابن امبراطور ميديا ستياگ).
7.بالاسكان: بالا يعني عال، سكان: هي "شكا" بصيغة الجمع، حيث الجمع بالكردية تتم بإضافة اللاحقة: "ا" ألف ممدودة أو "ان" ألف ونون أو "كان" أو "كا" ، وإن شكا- شكى اسم منطقة في القوقاز وهي أصل عشيرة "شكاكا" التي لا زالت موجودة في القوقاز وخراسان وشرق كردستان (سلماس وقوتور) وشمال كردستان (المحاذية لسلماس وفي جبل هَرَكول) وغرب كردستان (عامودا- قره مانية وعفرين) ، ووردت بالاسكان في المصادر اليونانية باسم "ساكاسينا- شاكاشينا- شاكي".
8.مقاطعة إليزابيت هي نفسها ولاية گنجه عاصمة الشداديين الكردالتي استبدلت روسيا اسمها بعد احتلالها سنة 1868 وكانت كردستان الحمراء تقع ضمن حدودها الإدارية وفي سنة 1921 تم تقسيمها إلى ثمانية أقضية بقيت ستة منها ضمن مساحة أذربيجان والقسم الغربي من "زَنگه زور" تم ضمه إلى أرمينيا.
9.مصطفاييف ص 606.
10.قام الباحث الأكاديمي ضيا بونياتوف بجهود مضنية بحثاً عن الذات القومية لأذربيجان حيث توصل أثناء بحثه إلى حقيق جذور أسرته التي تنتمي إلى قومية التات، حينئذ سمّى جميع العناصر التركية دخيلة وأنهم مهاجرون غرباء عن هذه الأرض، مما دفع المتطرفين الأذربيجان إلى إشباعه ضرباً وإطلاق النار عليه حتى الموت.
11.دعيت بالكردية Kurdistana Sor وبالآذرية Qizil Kurdistan وبالروسية Krasnaya Kurdistan
12.ولد جوزف ستالين في 21 كانون الأول 1879 في مدينة جوري بجيورجيا كان والده اسكافياً يدعى بيسو وأمه فلاحة تدعى إيكاترينا، وقد تلقى القسوة والضرب من والده، ترك والده أسرته ورحل وأصبحت أمه بلا معيل، كانت أمه تريده أن يصبح كاهناً ولذلك أدخلته في مدرسة مسيحية لكنه طُرِد من المدرسة بسبب إهماله لواجباته، وكانت علاقته مع أمه شبه مقطوعة ولم يحضر جنازتها وقد كان ينعتها بالعجوزة الرخيصة، اعتنق الإلحاد متأثراً بأفكار لينين وأصبح عضواً في اللجنة المركزية سنة 1912 وفي سنة 1913 دعي ستالين بالفولاذ لقسوته، وأصبح الأمين العام للحزب في سنة 1922 عندما اشتد المرض بلينين وقد طالب الأخير بإقصاء "الوقح" (ستالين). ترك الثورة الاشتراكية العالمية لصالح الاشتراكية المحلية وقام بتصفية اللجنة المركزية سنة 1930 حيث قتل كافة معارضيه حتى رفيق دربه "تروتسكي"، كما قام بالتطهير العرقي وترحيل (1.5) مليون شخص إلى سيبيريا وآسيا الوسطى لعدد من الإثنيات من بينهم الكرد بتهمة التعاون مع النازية، وأعدم حوالي مليون إنسان بين سنوات 1938-1935 و 1950-1945 ووقّع بنفسه على إعدام 25700 شخص من المثقفين البولونيين، حيث قدرت ضحاياه بين الإبعاد والمجاعات والقتل حوالي 50 مليون، وتسبب بإفلاس الخزينة فأمر بمصادرة كامل محصول القمح في أوكرانيا وبيعها مما سبب بمجاعة كبيرة للشعب السوفييتي، وإثر مأدبة عشاء حضره وزير داخليته "بيريا" و"خروشوف" تدهورت صحته ومات بعد أربعة أيام في 5 آذار 1953، حيث يعتقد أنه مات مسموماً على يد بيريا.
13.مصطفايف مرجع سابق ص 647.
14.مرجع سابق ص 653.
15.سجل "مصطفاييف" رواية ترحيلهم نقلاً عن "مصطفى نبييف" باختصار: "كنا نعيش في منطقة أبوفيان وقد تم دعوة

الكرد إلى النادي للاجتماع وبدخولنا المبنى تم تفتيشنا واعتقالنا ونقلنا إلى محطة القطار ، ثم جلبوا عائلاتنا ليلاً وأركبونا على قاطرات نقل البضائع عنوة وضربونا بأعقاب البنادق والركلات ، كما جلبوا السجناء الكرد وأصعدوهم إلى القاطرات وبعد ذلك بدأ التحرك تحت الحراسة ، وبقيت بيوتنا وماشيتنا وأرضنا للأرمن ، واستمرت رحلتنا حوالي شهرين ولم يكن في القاطرات دورات مياه حيث كانوا يخرجوننا لقضاء الحاجة أمام الناس وخفر الحراسة وكانت الشابات يخجلن ويرفضن قضاء حاجتهن ، وكان الناس يأكلون ما جلبوا معهم على عجل ولم يمضِ طويل وقت حتى انتفخت بطونهم ، وبسبب الجوع ووباء التيفوئيد فقد نصف الركاب أرواحهم حيث كان يتم دفن الموتى على عجل قرب سكة الحديد بلا كفن ، وبعد مسافات معينة كان يتم فك بعض المقطورات في أماكن مجهولة وانقطعت أوصال الأسر وضاعت ببعض أفرادها لفترة طويلة ، وأخير استقر الأحياء الباقون في منطقة أوشك القرغيزية ، وحذرونا من مغادرة مكان إقامتنا بالسجن لعشر سنوات ، وقد قمت بمساعدة زوجتي وابنتي بحفر جحر في الصخر لنتخذه مسكناً ، ثم أخذوني للعمل في مؤخرة الجيش أثناء الحرب الكونية الثانية ، وأثناء غيابي توفي ثلاثة من أولادي جوعاً" (للاستزادة راجع كردستان القوقازية ص 695-692). [1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	بحث
الكتاب:	تأريخ
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان الأحمر في الأتحاد السفياتي
الدولة - الأقليم:	الإتحاد السوفيتية
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | عربي | 09.09.2018 firatn.com

کاتی تۆمارکردن:	2023/3/1 7:35:13 PM
ناوی تۆمارکار:	ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 173

كُردستان وإسرائيل!

https://www.kurdipedia.org/?q=20230214173156467014

نسرين اليوسفي

كُردستان وإسرائيل!

للذين يغفلون تواريخ الشعوب والأمم منذ بدء حضارة الأقوام نقول أنه لا شبه بين كردستان ودولة إسرائيل ، لا من قريب ولا من بعيد بشيء.

لقد وضعت إسرائيل خارطتها غير ملتزمة بحدود سياسية معلومة مع الدول العربية المجاورة لها والمحيطة بها منذ أول نشأتها عام (1948). ولطالما كان لإشكالية تعيين حدود رسمية لهذه الدولة التي قامت بمباركة بريطانيا وأمريكا ، أمراً غامض النوايا وسابقة خطيرة في تاريخ نشأة الدول.

بعد انتهاء الحرب العالمية الأولى، وُضِعَتْ فلسطين تحت الانتداب البريطاني من أجل تأسيس وطن قومي لليهود الذين كانوا يتعرضون للاضطهاد العرقي واللا انساني في أغلب الدول التي تواجدوا فيها، لكنهم بعد الحرب العالمية الثانية بعامين، أي في عام (1947) وبإقرار من هيئة الأمم المتحدة التي قسمت أرض فلسطين إلى دولتين (عربية ويهودية) وبحسب (إعلان 14 مايو عام 1948) أقاموا دولتهم وتمَّ الاعترافُ بها وبدأوا يتوسعون في حدودها ضمن الأراضي السورية واللبنانية والمصرية غير آبهين بما ورد بقرار تقسيم فلسطين بحجة فوزهم في حربهم للاستقلال.

أما كردستان التي ظهر اسمها لأول مرة كمصطلح جغرافي في القرن الثاني عشر الميلادي في عهد السلاجقة، فحدودها معلومة

وأراضيها جبلية ذات حدود طبيعية، تقع بين درجتيَ العرض 34° و39° ودرجتيَ الطول 37° و46°. تحدها من الغرب جبال طوروس والهضبة العليا لما بين النهرين، الجزيرة وجبال ماردين السفلى.جنوبي جبال آغري (أرارات) من منتصف المسافة ما بين جنوب غرب بحر قزوين وجنوب شرق البحر الأسود، ممتدة داخل آذربيجان الإيرانية وجمهورية أرمينيا، وقسم كبير من شرقي الأناضول التركي. وتنحدر جنوباً حتى مشارف الجزيرة الفراتية العليا في شمال سورية والعراق وشمال شرق العراق فوسط القسم الغربي من إيران. وتنتهي في الجنوب بخط وهمي يمتد من مندلي العراقية إلى كرمنشاه الإيرانية. أي أن أراضي كردستان مُحدّدة ومعلومة على عكس الأراضي الإسرائيلية.

عقب انتهاء الحرب العالمية الأولى، وقَّعَتْ دول المركز المنهزمة على معاهدة سميت (بمعاهدة سيفر 1920) التي تضمنت تخلي الدولة العثمانية عن جميع الأراضي التي يقطنها غير الناطقين باللغة التركية ، وقد صادقت الدولة العثمانية على جميع بنود هذه المعاهدة ، وكان من ضمن تلك البنود (62 و 64 من الفقرة الثالثة) أنه من حق سكان إقليم كردستان اجراء استفتاء لتقرير مصير الإقليم الذي يضم ولاية الموصل، الا أن بريطانيا وفرنسا اللتان كانتا تسيطران على أراضي سميت ب (العراق) و(سوريا) فيما بعد بصفة الانتداب، لم توافق على مقترحات الكرد حول حدود كردستان التي تقع أجزاء كبيرة منها ضن غنائم هاتين الدولتين المنتدبتين، كما أن كمال أتاتورك الذي عارض المصادقة على المعاهدة وخالف أوامر الباب العالي وقاد حرباً عسكرية ، استطاع أن يجبر الدول المُنتدِبة ودول الحلفاء على التفاوض من جديد حول حدود وملكية الأراضي التركية ، ووفق معاهدة لوزان (1923) تم الاتفاق على الحدود الحالية لتركيا ، وبذلك هُضم حق الشعب الكردي مرتين ، من جانب دول الحلفاء ومن جانب الدولة التركية المتشكلة.

إنَّ إسرائيل التي نسمع بين حين وآخر من بعض أطرافها الحزبية وشخصياتها السياسية ، مباركات ومبايعات كثيرة للدولة الكردية القادمة ، ونقرأ بين سطور الأطراف العربية تخويناً للكورد بهذه المباركات الإسرائيلية معيدين الى اذهاننا تأييد الرئيس ياسر عرفات وبعض الشخصيات الفلسطينية الشهيرة لحقوق الشعب الكردي ، أقامت دولتها معتمدة على الخطاب الديني وعلى تأييد الدول المتنفذة عالمياً واضعة بيوض أجيالها منذ أربعينيات القرن الماضي في بيئة لم تكن حاضنة ملائمة لها لسبب مهم وهو ذات السبب الذي يفرّق بين الكيان الإسرائيلي الذي غُرِس على أرضٍ موعودة حسب معتقداتهم الدينية وشتَّتْ شعبها الأصلي (مُعظمهُ) ظلّ فاقداً لهويتهِ الوطنية ومحروماً منها لغاية اليوم ، وبين كردستان التي مزّقتها المعاهدات والاتفاقيات الدولية الجائرة (سايكس بيكو وسيفر ولوزان) والتي يناضلُ أبناء شعبها في سبيل استرجاع حقها كدولة لم تقُم على أنقاض تاريخ دولة أخرى ، بل تنوي انتزاع حق أبنائها الذين دفعوا حيواتهم في القرن الماضي إما في حروب داخلية مُوَجَّهة لتثبيت حقوق شعب آخر (فارسي عثماني عربي) أو غرقاً ، هرباً من عصابات الترهيب العرقي ومن ممارسات التمييز العنصري الحديث.

ليس بين كردستان وإسرائيل علاقة سوى أنّ كلتيهما تضمان شعوباً لها حقوقاً إنسانية مُعترف بها رسمياً ضمن مواثيق الأمم المتحدة في تقرير مصيرها لكن:

ليس على حساب تشريد شعوب أخرى لها أيضاً ذات الحقوق في ذات المواثيق الدولية التي لا يُطبَّقُ منها على أرض الواقع شيئاً إلاّ حين تتقاطع مصالح الدول الكبرى فيما بينها... وللتاريخِ بقيّة![1]

خصائص السجل

الكتاب:	مقالات ومقابلات
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع https://www.kurdistan24.net/ - 14-02-2023

کاتی تۆمارکردن: PM 5:31:56 2023/14/2

ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 174

كردستان ودكتاتورية الجغرافيا السياسية

https://www.kurdipedia.org/?q=20230211104231465798
عبد الحسين شعبان

كان جلال الطالباني رئيس جمهورية العراق الأسبق (الذي رحل يوم الثلاثاء 2017-10-03) يردّد دائماً حكمة كردية تقول ليس للأكراد من صديق سوى الجبال، وبقدر ما تحمل هذه الحكمة من مرارة، ففيها جزء كبير من الحقيقة ودروس تاريخية ينبغي استيعابها، ذلك إن الجغرافيا السياسية حكمت الكرد إلى حدود كبيرة. وإذا أخذنا بتكوّن عدد من دول المنطقة خلال القرن المنصرم، سنعرف أن مساحة كردستان تزيد على 400 ألف كيلو متر مربع ويقطنها ما يزيد على 35 مليون إنسان موزعة على أربع دول ترتبط معهم بوشائج كثيرة، بعضها في الأصول العرقية وبعضها في اللغة والدين،إضافة إلى التاريخ المشترك والعلاقات الاجتماعية والاقتصادية والثقافية وغيرها.
وكان القسم الأكبر من الكرد يعيشون في حدود الدولة العثمانية، وأصبحوا لاحقاً من مواطني ثلاث دول أنشئت بعد الحرب العالمية الأولى، هي : تركيا (العام 1923) بعد هزيمتها بالحرب ووفقاً لمعاهدة لوزان، والعراق الذي تأسس العام 1921 وسوريا التي تأسست في العام 1925. والقسم الرابع كان في إيران.
ومع إن اتفاقية سايكس بيكو لعام 1916 قسّمت البلاد العربية، كما تم تقسيم شمل الكرد أيضاً الذين كانوا ضحية صراع بين الامبراطورية الفارسية والدولة العثمانية، لعدّة قرون من الزمان، وكانت أرضهم جزءًا من مساومات تاريخية بينهما، اشتملت عليها معاهدات مثل أرضروم الأولى 1823 وأرضروم الثانية 1848 وبروتوكول طهران العام 1911 واتفاقية القسطنطينة العام 1913 وصولاً لمعاهدة سيفر ما بعد الحرب العالمية الأولى. وهكذا حكمت الجغرافيا السياسية كردستان، إضافة إلى المصالح الدولية.
وقد ظلّت القضية الكردية غائبة عن الأروقة الدولية منذ إبطال مفعول معاهدة سيفر لعام 1920 التي اعترفت بجزء من حقوق الكرد، ولاسيّما بعد إبرام معاهدة لوزان، لغاية العام 1991 حتى صدور القرار 688، عن مجلس الأمن الدولي، والذي يتعلّق بكفالة احترام حقوق الإنسان والحقوق السياسية في المنطقة الكردية وبقية مناطق العراق، ووقف القمع باعتباره تهديداً للسلم والأمن الدوليين.
وكان ذلك القرار، إضافة إلى قرارات دولية عديدة من نتائج مغامرة غزو الكويت العام 1991 التي فرضت العقوبات الدولية على العراق. وقد صدر القرار تحت تأثير الهجرة الجماعية التي شملت مئات الآلاف من الكرد باتجاه الجبال أصدقاؤهم الوحيدون حسب الحكمة الكردية.
وبعد ذلك اتخذت الدول الثلاث بريطانيا وفرنسا والولايات المتحدة قراراً باعتبار خط العرض 36 والذي يشمل محافظات كردستان الثلاث السليمانية وإربيل ودهوك ملاذاً آمناً، ومنعت القوات العراقية والطيران العراقي من التحليق فوقه.
ومرّة أخرى دخلت الجغرافيا السياسية على الخط بفعل التنسيق التركي - السوري - الإيراني، الذي ظلّ يتربّص بالتجربة الكردية الوليدة بعد انتخابات العام 1992 والتي رافقها أخطاء عديدة، منها نظام المحاصصة، إضافة على القتال الذي اندلع بين طرفيها الرئيسين: الحزب الديمقراطي الكردستاني (حدك) والاتحاد الوطني الكردستاني (أوك) وهنا كان للجغرافيا السياسية دور في الصراع الدموي الكردي - الكردي، فقد استعان (حدك) بالجيش العراقي في العام 1996 لطرد غريمه أوك من إربيل، وكان أوك ينسق مع إيران ضد عدوّه التاريخي (حدك)، وقبل ذلك مع الحكومة العراقية ضد قوات الأنصار الشيوعية التي شهدت مجزرة في بشتاشان العام 1983.
ولكن في أوقات الشدّة يبقى الأكراد وحدهم يواجهون مصيرهم، في حين تظل الجبال صديقهم الوفي عند الضيق، وتصبح ملاذهم وحاميهم من حملات الغزو، ولكنها في الوقت نفسه كانت تعرقل قيام وحدتهم وتحقيق طموحهم، سواء في الحصول على حقوقهم، أو لقيام دولة خاصة بهم. وهنا تتدخل الجغرافيا السياسية مرّة أخرى لتقرير المصير وقد حصل هذا في العام 1975، فإيران الشاهنشاهية والولايات المتحدة، سرعان ما تنكّرا لحقوق الكرد التي قالوا إنهم يدعمونها ضد حكومة بغداد، وتُركوا وحيدين بعد استفحال القتال بين قيادة القوات الكردية والحكومة العراقية في مارس (آذار) 1974 واستمر لمارس (آذار) العام 1975، حيث تم الاتفاق في الجزائر بتوقيع اتفاقية الشاه محمد رضا بهلوي وصدام حسين نائب الرئيس العراقي حينها، في 6 مارس (آذار) والتي أدّت إلى انهيار الحركة الكردية.
لم تنفع وقتها وعود كيسنجر أو دعم الشاه وهو الأمر الذي ترك مرارة لدى الزعيم الكردي الكبير مصطفى البارزاني، ففي لحظة وجد المقاتلون البيشمركة أنفسهم أمام الجبل، الصديق الوحيد الصامد الذي حنى عليهم واحتضنهم وأخفاهم من الطيران والقصف الذي يتعقبهم، تلك هي دكتاتورية الجغرافيا السياسية التي لا مردّ لها والتي يعيش في كنفها الفرس والترك والعرب والكرد، وكنّا قد دعونا إلى حوار لمثقفي الأمم الأربعة.
وهكذا يعيد التاريخ نفسه، وإذا كان في المرّة الأولى كمأساة ففي المرّة الثانية يبدو كمهزلة، خصوصاً وقد بقي الأكراد عُزلاً بلا معين أو نصير أو داعم، وحتى من يدعم حقوقهم فإنه قد يثير التباساً وكراهية ضدهم في لحظة تاريخية مفصلية، مثلما تحاول إسرائيل إظهار تعاطفها مع حقوقهم، وهي التي تضطهد الشعب الفلسطيني وتحرمه من أبسط حقوقه، وباستثناء قناعات فكرية ومبدئية بشأن حق تقرير المصير، كمبدأ قانوني وحقوقي لشعب عانى من الاضطهاد طويلاً، فإن ثمة لا أحد يقف معهم، خصوصاً في ظلّ سياسات وتطبيقات ستكون مثار خلاف شديد، إن لم يتم بالتوافق بشأنها وفي ظرف إقليمي ودولي لا بدّ من مراعاته.

إن اختيار اللحظة الثورية، أي انسجام الظروف الموضوعية مع الظروف الذاتية أمرٌ في غاية الأهمية إزاء استراتيجية وتكتيك أية حركة أو جماعة سياسية أو تنظيم حزبي، والأمر لا يتعلق بالاستفتاء فحسب، وهي خطوة حصلت وإنْ أثارت ردود فعل حادة، سواء بشأن توقيت الاستفتاء وما يترتب عليه، ولاسيّما في المناطق التي تسمّى متنازع عليها ثم بخصوص إعلان الدولة التي لا تزال تثير التباسات عديدة، ولكن ماذا بعد الاستفتاء؟ وكيف سيتم وضع نتائجه موضع التطبيق في ظل انقسام كردي وغياب الوحدة الوطنية، ورفض عراقي؟ وكانت الشيعية السياسية الحاكمة قد اتفقت مع السنّية السياسية المشاركة، مستنفرة دول الإقليم التي تهدد بالتدخل، سواء من جانب تركيا أو إيران، والأمر يتم بوسائل ناعمة أو خشنة، بالمقاطعة والحصار وإغلاق المنافذ الحدودية والتأليب الداخلي، فضلاً عن وسائل قد تكون غير منظورة.
ليس هذا فحسب، بل إن أصدقاء الكرد الجدد وأعني بذلك قوى التحالف الدولي، ابتداء من الولايات المتحدة والاتحاد الأوروبي ، كلّها اعترضت على إجراء الاستفتاء أو تحفظت عليه أو طلبت إلغائه أو تأجيله، بل إن قوى دولية عديدة ظلّت تدعو علناً وبأعلى الأصوات بما فيها الأمم المتحدة وجامعة الدول العربية ودول عربية وخليجية ومرجعية السيستاني والأزهر الشريف، إلى وحدة الأراضي العراقية ، بل إن العديد منها اعتبر انفصال كردستان مقدمة لتقسيم المنطقة، وفق خرائط إثنية وعرقية ودينية وطائفية وجهوية لجهات لا تضمر وداً لشعوب المنطقة، الأمر الذي سيثير نزاعات جديدة، إذا ما بدأت فقد تستغرق عقوداً من الزمان، ويكفي أن لدينا صراعاً أساسياً أصبح مستديماً ونقصد به الصراع العربي - الإسرائيلي، فما بالك إذا اندلعت حروب طائفية وإثنية، فالأمر سيكون كارثياً بامتياز.
كما إن المصالح النفطية للقوى الاحتكارية الدولية ومن ورائها القوى الكبرى لا تريد التفريط بحلفاء أساسيين مثل تركيا التي هي عضو أساسي في حلف شمال الأطلسي، ولديها علاقات دبلوماسية كاملة مع إسرائيل. أمّا العراق فيمكن أن يذهب بعيداً بالاتجاه الإيراني، ولذلك فإن دعمه والحفاظ عليه موحداً سيكون لصالح استمرار الحفاظ على المصالح الدولية والإقليمية فيه، كما إن موضوع حقوق الكرد في سوريا سيكون مطروحاً على خط النقاشات والمفاوضات، في جنيف والأستانة، وفي أي حل دولي للأزمة السورية، لاسيّما وأن قوات التحالف تدعم قوات سوريا الديمقراطية التي تشكل القوى القومية الكردية عمادها، وهو ما سيمهّد لتفاهم روسي - أمريكي على صيغة توافقية ترضي الطرفين، وتأخذ بنظر الاعتبار الموقف التركي.
وبخصوص إيران، فإن الولايات المتحدة والغرب عموماً، يعملون على إحداث تغيير جذري داخلها، خصوصاً وإن هناك تحفظات خليجية وإقليمية على دورها، ولعلّ أي تغيير في إيران أو تركيا ستكون القضية الكردية مطروحة فيه على بساط البحث، وهكذا تبقى كردستان محكومة بالدكتاتورية الجيوسياسية، التي تحتاج إلى تغييرات عميقة باتجاه حلول ديمقراطية في المنطقة لإحداث نوع من أنواع القبول بكيانية كردية جديدة، وربما أكثر من واحدة وأكثر من شكل، وقد يكون سابقاً لأوانه اليوم وفي ظل اختلال توازن القوى، تصوّر قيام حالة كردية مستقلة ومنفردة في ظل غياب وحدة وطنية كردية .
ولعلّ البدء بالحوار لتطويق ما هو حاصل، سواء بقبول حدود ما قبل 19 مارس (آذار) 2003 والتفاوض بشأن المناطق المتنازع عليها وقضايا الحدود والنفط والمواصلات وشكل العلاقة المستقبلي، سواء بالبقاء في العراق وفي إطار الدولة الفيدرالية الموحدة أو في إطار شكل جديد، ربما يكون كونفدرالياً بتعديلات ضرورية للدستور، وإن كان الشكل الحالي أقرب إليه، ولكن إذا كان العيش المشترك مستحيلاً فسيكون الطلاق أبغض الحلال عند الله وليتحمّل الطرفان مسؤولية ذلك، خصوصاً إذا ما تجنّبنا خيار الحرب، وهو الخيار الأكثر كارثية وإيلاماً.
وبالنسبة لكردستان، لا بدّ من قراءة اللوحة الجيوسياسية جيداً، حيث أنها محاطة بجيران أقل ما يقال عنهم أنهم غير مرحّبين بالكيان الجديد، إذا تقرّر إقامته عنوة ودون اتفاق مع الأطراف المعنية، لاسيّما في ظل موقف دولي غير مشجع أو ضبابي على أقل تقدير، خصوصاً وإن الهدف الذي يشكل شبه إجماع إقليمي ودولي هو محاربة داعش وتجفيف منابع الإرهاب، وباستثناء الموقف الفرنسي الذي دعا رئيس الوزراء حيدر العبادي لزيارة باريس في إطار وساطة أعلن عنها، على الرغم من أن الزيارة كانت مقرّرة قبل ذلك كما أشار ناطق رسمي حكومي، فإن الجبال وحدها ستبقى وفيّة إلى النهاية لصداقة الكرد المديدة على أرضهم وفي وطنهم.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	سياسة
الكتاب:	النقد السياسي
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | www.ahewar.org 14.10.2017
کاتی تۆمارکردن: 2023/11/2 10:42:31 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 175

كركوك وتوابعها حكم التاريخ والضمير ، دراسة وثائقية عن القضية الكوردية في العراق

https://www.kurdipedia.org/?q=20230309104614472996

عوني الداوودي

ترددت كثيراً قبل الشروع بعرض هذا الكتاب الموسوعي عن كركوك، وذلك لصعوبة إعطاء فكرة واضحة عنه من خلال عرض قد لا يتجاوز عدة صفحات، ولوفرة المعلومات المهمة التي ضمنها المؤلف كتابه هذا، الذي أخذ من وقته ما يقارب عشرة سنوات في البحث والتنقيب وجمع الوثائق وإستقاء المعلومة من مضانها الأصلية، ومقارنتها ببعض المصادر الأخرى التي جانبت الصواب في بعض الأحيان. ومؤلف الكتاب هو البروفيسور الدكتور كمال مظهر أحمد المعروف بأسلوبه العلمي الرصين في البحث والتقصي، وبحياديته في طرح الأفكار وإيصال المعلومة سواء إلى المتلقي أو لطلابه في الجامعات، ومؤلفاته تجاوزت الثلاثين كتاباً عن التاريخ الكوردي والعراقي والشرق أوسطي والأوربي، ومئات الدراسات والبحوث المنشورة في مختلف المجلات العلمية المتخصصة وغيرها، والجرائد والدوريات، كما كتب وألف باللغات العربية والكوردية والروسية، وترجمت أعماله إلى عدة لغات منها الفرنسية والإنكليزية، التركية، الأرمنية والعربية، كما وأشرف على عشرات أطروحات الدكتوراه ورسائل الماجستير، وأعتمد في تأليف كتابه الأخير الذي بين أيدينا على مجموعة نادرة من الوثائق التي لم تذكر لليوم في مؤلفات أخرى على حد علمي أما عن جهل أو عن قصد والرسائل المتبادلة بين السياسيين وآراء الرحالة الذين زاروا المنطقة، وعلى أمهات الكتب العربية والإسلامية والعثمانية والروسية والإنكليزية والفارسية والسالنامات العثمانية والموسوعات الإنسكلوبيديا ودائرة المعارف الإسلامية وغيرها، أنه كتاب لا يمكن المرور به هكذا دون إستقرائه بشكل جيد لا سيما من المتخصصين في علم التاريخ، أنه كتاب يُقرأ من ألفه إلى يائه.

لم ألحظ أبداً سيطرة أية مشاعر أو عواطف شخصية أو إنحياز لهذه الفئة على تلك من سكان كركوك، بل تبنى الموضوع بشكل علمي بعين الخبير والباحث الثاقب النظر باسطاً حقائق التاريخ والجغرافية أمام أعين القراء والباحثين والدارسين لأستنباط ما ينفع ويفيد المصلحة العامة .. وأختار المؤلف عنواناً معبراً لكتابه كركوك وتوابعها حكم التاريخ والضمير يضع فيه القارئ أمام حكم التاريخ الذي يبسطه بشكل رائع دون تعقيد قل نظيره في البحث والتأليف، ومن ثم يتجه لضمير المتلقي للفصل والحكم في هذه القضية ألا وهي قضية كركوك .

كما أهدى الكتاب خصيصاً لأبناء الشعب العربي سوءاء في العراق أو خارجه، بعبارة موجعة تمس عقولهم وضمائرهم مباشرة . الأهداء : إلى كل عربي يرفض أن يكون ظالماً ، بقدر ما يرفض أن يكون مظلوماً .

ومحاولتنا هذه هي ليست قراءة نقدية للكتاب بقدر ما سأحاول عرض ونقل فقرات وعبارات مهمة من الكتاب كما هي إلى القارئ العادي أو الباحث عن الحقيقة ليقف بنفسه على الحقائق التاريخية وما يتعلق بمنطقة كركوك شهرزور التاريخية .

يتطرق الكتاب وبشكل مكثف ومركز إلى المواضيع التالية :

نبذة تاريخية عن التاريخ القديم لشعوب المنطقة ، ونشوء القومية الكوردية
كركوك وتوابعها في ظل الإسلام والخلفاء
كركوك وتوابعها في العهد العثماني
كركوك وتوابعها والإمارات الكوردية في العهد العثماني
الواقع الإقتصادي لكركوك وتوابعها
كركوك وتوابعها في كتب الرحالة
العرب في كركوك وتوابعها
التركمان في كركوك وتوابعها
كركوك وتوابعها في ظل الإحتلال البريطاني
كركوك وتوابعها في بداية عهد الإنتداب

كركوك وتوابعها أمام مؤتمر القاهرة
موقف كركوك وتوابعها من ترشيح الأمير فيصل لعرش العراق مع نبذة عن موقف فيصل من القضية الكوردية
كركوك وتوابعها وحركات الشيخ محمود
كركوك وتوابعها في إطار مشكلة الموصل

• بعد أن يتحدث في القسم الأول نبذة تاريخية عن السكان والأقوام القدماء في كوردستان من اللوبين والكوتيين، والخوريين الذين حكموا أشور قرابة قرن من الزمان ، ويبين بأنهم هم الذين بنوا بعض توابع كركوك مثل طوزخورماتو التي تحمل اسمهم حتى اليوم ، ويبين بأن أسم المدينة الأصلي هو خورماتو المشتق مبنى من كلمتي خور أي الخوريين و ماتو التي تعني في اللغة الأكدية المدينة فيكون الاسم مدينة الخوريين ... وظل إسم خورماتو متداولاً في العصور الإسلامية ولغاية القرن التاسع عشر دون أن يفقه الناس معناه الأصلي

• ويذكر بأنه ورد في كتاب الجغرافية السياسية عن الكورد من تأليف عدد من الأساتذة الجامعيين المصريين في العام 1961 الأكراد سلالة منحدرة من أصل شمالي ... وكانت لهم دولة قديمة عاصمتها آرابخا وهي كركوك الحالية .

• ويشير أيضاً إلى مبحث الأستاذ الجامعي العراقي الدكتور فوزي رشيد سكان جبال زاكروس وكردستان القدماء وحول علاقة الكورد تأريخياً بكركوك . يذكر : وهذه الحقيقة لا تنفي العلاقة القوية التي كانت تربط اللوبيين بالسكان القدماء الآخرين لكردستان كالكوتيين ، أو الخوريين لغوياً كانت أم حضارياً وخاصة لو عرفنا بأن مركز هؤلاء كان في مناطق قريبة بعضها عن البعض الآخر ، كمستوطنات نوزي الخورية ، وآرابخا الكوتية ، وبابيت اللوبية وجميعها حوالي كركوك الحالية .

• ويسلط الضوء كذلك كذلك وحسب المصادر التاريخية على أن الكورد ظلوا يؤلفون روح الإسلام في كركوك ، فكانت مساجد المدينة وتوابعها وتكاياها وأوقافهما ومدارسهما بيد رجال الدين الكرد أساساً .

• وأعتمد في دراسته على المصادر العربية والإسلامية / ك ياقوت الحموي ، أبن خرداذبة وحمد الله المستوفي وأبو الفدا وإبن خلكان والقلقشندي وأبن المهلهل وغيرهم ، ويذكر بأن القلقشندي توفي 1418 قد حدد مكان كركوك وطابعها الكوردي بالأستناد إلى مسالك الأبصار في ممالك الأمصار للجغرافي الدمشقي أبن فضل الله العمري المتوفي 1348 .... جبال الأكراد قال في مسالك الأبصار : والمراد بهذه الجبال ، الجبال الحاجزة بين ديار العرب وديار العجم .
ويقصد بها سلسلة جبال حمرين جنوب كركوك

• ويركز الدكتور كثيراً على أرتباط أسم كركوك وتوابعها باسم شهرزور ويعرض آراء المؤرخين والجغرافيين المسلمين القدمى ، مثلاً : ويصف ياقوت الحموي بلاد شهرزور ما نصه وأهل هذه النواحي كلهم أكراد وكان هؤلاء الأكراد يتمتعون بقدر كبير من الأستقلالية عبر عنه ياقوت نفسه هكذا وأهلها عصاة على السلطات

• ويشير أيضاً إلى أن المصادر الإسلامية تؤكد وجود مدينة قديمة بأسم شهرزور وكانت تقع في كورة شهرزور ويحدد الباحثين موقع تلك المدينة ب ياسين تبه القريبة من مدينة كركوك الحالية ... منهم المستشرق الإنكليزي كي ، سترنج بالأستناد إلى ابن خرداذبه وأبن حوقل والقزويني والمستوفي .

• وصف الرحالة أبن مهلهل في القرن العاشر الميلادي شهرزور .... شهرزور مدينات وقرى ، فيها مدينة كبيرة ، وهي قصبتها في وقتنا هذا وكان أكراد هذه الكورة حين زارها أبن مهلهل تنشئ حوالي ستين ألف بيت ، وحين كتب المستوفي في المئة الثامنة كانت شهرزور مدينة زاهرة وأهلها أكراد .

• كما يتطرق إلى أن سكان الإمارة الأتابكية وجيش مظفرالدين كوكبوري حسب المصادر التاريخية التي يشير إليها كانوا من الكرد قاطبة ، بل أن بعض تلك المصادر تحدد سكان كركوك وتوابعها يومذاك بابناء عشيرة زه نكنة وجاف وهموند . أي قبل ما يقارب عشرة قرون .

• ويذكر ايضاً إلى أن ولاية أربيل وولاية شهرزور ضمت إلى العراق العربي تحديداً عام 332 هجرية في أواخر العصر العباسي .

• ويبين في دراسته هذه بان كركوك كانت ضمن الأمارة الحسنوية التي تأسست أواسط القرن العاشر للميلاد ومنها أيضاً الإمارة العنازية . وكانت داقوق في القرون الثالث والرابع والخامس الهجري أحد مراكز الإمارات الثلاث المتتابعة الحسنوية والعيارية والجاوانية ، وكانت كركوك وداقوق في فترات أخرى ضمن إمارة أردلان وإمارة سوران وبابان .

• أما بالنسبة لإمارة أردلان ودورها في التاريخ الكوردي يذكر، وصف لونكريك لهذه الإمارة القوية أردلان افضل إمارة ظهرت في المنطقة من حيث الحضارة أو الحكم الملكي قبل الإحتلال العثماني للعراق ... حتى أنه يصفها بالإمبراطورية أكثر من مرة .
ويتطرق ايضاً إلى امير كوردي آخر وهو مير سيدي بن شاه علي بك أمير سوران كيف استطاع أسترجاع الموصل وكركوك وأربيل من الصفويين وضمها إلى بلاده .

• ويذكر أيضاً .... بأعتراف عدد كبير من المصادر العثمانية والعراقية والاجنبية والكوردية كانت كركوك وتوابعها إحدى تلك المناطق التي أدخلها البدليسي في حوزة العثمانيين في العقد الثاني من القرن السادس عشر مع أحتفاظ الزعماء الكورد بكامل سيطرتهم عليها

• ويتطرق إلى تعزز الوجود العثماني في العراق في عهد السلطان سليمان القانوني الذي دخل بغداد على رأس جيشه سنة 1534 ، وبعد ذلك قسم العثمانيون العراق حسب النظام الإداري الجديد على أربع أيالات هي بغداد والموصل والبصرة وشهرزور . وكانت حدود أيالة شهرزور هي ايالة بغداد من الجنوب والموصل وحكومة العمادية من الغرب وهكاري وأذربيجان من الشمال وبلاد فارس من الشرق ... بمعنى أن كركوك وتوابعها كانت تقع في قلب الايالة شهرزور وتمثل جزءاً

أساسياً منها ... وكانت أيالة شهرزور تتألف من سناجق كركوك وأربيل وكويسنجق والسليمانية وراوندوز وحرير ، أما مركزها فكانت مدينة كركوك .

• ومن الفقرات المهمة في الكتاب أيضاً : سجل أهم مصدرين عثمانيين كلاسيكين هذه الحقائق المصدر الأول هو كتاب سياحتنامه للرحالة التركي الشهير أوليا جلبي ، هو محمد بن ظلي درويش . الذي زار المنطقة في القرن السابع عشر ، إذ يقول أن تسع ولايات في عهده كانت تؤلف كوردستان وهي ، أرضروم ووان وهكاري وديار بكر وجزيرة أبن عمر والعمادية والموصل وأردلان والموصل وشهرزور وكانت كركوك تدخل ضمنها وأردلان . وكانت أيالة شهرزور مقسمة في القرن السادس عشر على سنجقين وكان السنجق يقابل اللواء .... أما المصدر الثاني هو كتاب جهان نما ل كاتب جلبي وهو مصطفى بن عبدالله خليفة ، ولد سنة 1609 وتوفي 1657 وهو جغرافي وبيبلوغرافي تركي معروف عاصر أوليا جلبي ، وحسب كتابه جهان نما أرتفع عدد سناجق أيالة شهرزور منتصف القرن السابع عشر إلى 32 سنجقاً أهمها قاطبة كان سنجق كركوك وهو سنجق أو مقر الباشا ، لذلك كان يطلق أسمه أحياناً على كل أيالة شهرزور ، فيسمى أيالة كركوك .

• بالأستناد على مصدر مهم آخر يذكر: وورد في دائرة المعارف الإسلامية أن ولاية شهرزور ضمت 32 سنجقاً كانت كركوك واحدة منها ، وتحولت كركوك إلى المقر الرسمي لباشوات شهرزور ، وكان ولاة شهرزور وحكام كركوك الأوائل من الزعماء الكورد المعروفين في زمانهم ، وأن أول وال لايلة شهرزور في العهد العثماني كان الزعيم الأردلاني بيكه بك كما كان أول حاكم محافظ عين للسنجق هو مأمون بيك بن بيكه بك . .. ومن المهم ذكره هنا هو أن سلطة باشا بغداد في كل الأحوال كانت سلطة أسمية بالنسبة لأيالة شهرزور وقد ذكر الرحالة الإنكليزي جيمس ريموند ولستيد : لقد أتسعت سلطة الوالي اسمياً أثناء زيارتي فراحت تمتد من البصرة جنوباً إلى ماردين شمالاً ثم يضيف : غير أن الكثير من هذه الأراضي يحتله البدو الأكراد الذين كان أرتباطهم بسلطان الباشا أسمياً وليس حقيقاً .

• وحتى عندما طبق الوالي الجديد مدحت باشا الأسس الإدارية الجديدة ، قسم العراق إلى أيالتين هما بغداد والموصل ، فدخلت كوردستان برمتها ضمن أيالة الموصل التي أصبحت تتألف من ثلاثة الوية هي الموصل وكركوك والسليمانية وقد ضم لواء كركوك ، قضاء كركوك مع نواحي داقوق وآلتون كوبري وكيل وملحة وشوان فضلاً عن قضاء اربيل مع ناحيتي سلطانية ودزه يي ، وقضاء راوندوز مع نواحي حرير وقوش تبه وبالك وشيروان وقضاء رانية مع ناحية بيتواته وقضاء صلاحية كفري مع ناحية باليسان وشقلاوة ، بمعنى أن الجزء الأكبر من اقليم شهرزور التاريخي بقي مرتبطاً بكركوك بل استمرت المصادر تنعت مدينة كركوك ب عاصمة شهرزور . .. وجاء في القرار الصادر في عهد مدحت باشا كركوك ويسمى لواء شهرزور وكل هذا يدل على الرابطة القوية بين كركوك وباقي المناطق الكوردية .

• وفي عام 1891 ظهر أسم أيالة شهرزور مع تحديدها على أساس أنها عبارة عن لواء كركوك بما فيها لواء اربيل وحتى في الكتب المدرسية العثمانية فقد ورد في كتاب الجغرافية من تأليف أحمد بك حمدي المنشور في 1871 والذي كان يدرس رسمياً في المدارس التركية، أن ألوية العراق كانت بغداد وسليمانية وشهرزور أي كركوك وفي ضمنه أربيل ، وديوانية والبصرة والمنتفك وكربلاء .... وحتى في السالنامات العثمانية ... فبموجب سالنامة 1911 كان سنجق كركوك يتألف من أربيل وراوندوز وكويسنجق ورانية وكفري وجميع توابع هذه البلدات ... وحتى عند تاسيس الدولة العراقية الحديثة بقيت كركوك على التقسيم الإداري نفسه وأتخذ قرار برئاسة عبد الرحمن النقيب وحضور الحكومة المؤقتة بها الشأن ، كما وأقرت الحكومة العراقية الأمر نفسه بعد تتويج الامير فيصل ملكاً على العراق .

• ويستشهد مرة أخرى بدائرة المعارف الإسلامية عن، كريمر بأن السادة الحقيبين للمنطقة أي كركوك وتوابعها ، كانوا من الزعماء الكورد في مقاطعة أردلان ، ويستند كريمر بقوله هذا من مصدر عثماني كلاسيكي أصيل هو جهان نامه للحاج خليفة

• وحسب لونكريك أن باشا كركوك العثماني كان يضطر أحياناً إلى أن ينسحب من كركوك ويترك أمورها لخان أحمد خان زعيم إمارة أردلان توفي سنة 1636 ويعتبر هذا الإجراء بحد ذاته دليل على نفوذ الزعماء الكورد في المنطقة ، وضمن سياق الكلام عن الأردلانيين ، يذكر بأن هناك راياً علمياً يرجح أن يكون الأردلانيون من الكاكائيين بالأصل . وفي فترات أخرى كانت كركوك ضمن أمارة بابان .

• كما ويذكر لونكريك : كانت باشويتا الموصل وشهرزور وعاصمتها كركوك على طول هذه المدة مستقلتين عن باشا بغداد ، إلا عندما تصدر الأوامر السلطانية بالتعاون والتآزر .

• وفي بداية القرن الثامن عشر كان نفوذ إمارة بابان يمتد من كركوك إلى همدان .

• ونشر الرحالة الإنكليزي جيمس بيلي فريزر كتابه رحلات في كوردستان وبلاد ما بين النهرين على أثر سياحته فيهما سنة 1834 حيث يذكر فيها بأن كركوك وأربيل كانت ضمن أملاك محمد كور باشا الراوندوزي ، إمارة سوران . ويؤكد هذه الحقيقة ايضاً الرحالة الميجرسون .

• ويذكر الدكتور عبد العزيز سليمان نوار وهو باحث عربي أمتد نفوذ إمارة بابان إلى كركوك التي كانت قاعدة أيالة شهرزور ، وكان يطلق على الحاكم البابابي أسم باشا كوردستان .

• كما ويقول المؤرخ والدبلوماسي العراقي الدكتور علاء موسى كاظم نورس وأخذت الأسرة البابانية تتوسع على حساب الإمارات المجاورة لها مثل السورانية والبهدينانية حتى أصبحت تسيطر على راوندوز وكفري وكويي وحرير وقزلجة وسروجك وقرداغ وأربيل وأمتد نفوذها إلى كركوك .

• وسجل الدكتور عماد عبد السلام رؤوف في كتابه الموصل في العهد العثماني عندما زحف والي بغداد بجيشه إلى كركوك

وجد بأن جميع رؤساء المدينة وأطرافها وعشائرها يتعاونون سراً مع عبد الرحمن باشا البابانى .
• أما فيصل محمد الأرحيم رسالة ماجستير تطور العراق تحت حكم الإتحاديين فقد توسعت الإمارة البابانية كثيراً وأمتد نفوذها حتى شمل كركوك قاعدة أيالة شهرزور .
• كما جاء في دائرة المعارف البريطانية وصف كركوك بإعتبارها واحدة من أهم مراكز التسويق الرئيسية في كوردستان . وضمن المجال الإقتصادي، ويشير أيضاً إلى فقبل ظهور الإسلام بقرون أقتضت العلاقات بين كركوك وأربيل تأسيس جسر على الزاب الصغير عند موقع آلتون كوبري أو بالقرب منه أطلق عليه السكان المحليون أسم بردئ ليغدو بالتدريج أسماً مرادفاً للمنطقة بأسرها ، وكان الجسر موجوداً في القرن السادس عشر عندما مر السائح الأوربي لئون راولف فسجل أسم المنطقة بصيغته الكوردية برسته بردئ .
• ويذكر المؤرخون والرحالة، حول الواقع الإقتصادي لكركوك وأهميته كسوق للمنتوج الزراعي والحيواني للريف الكوردي ، يذكر كلوديوس جيمس ريج سنة 1820 في الليلة الماضية كنت منهمكاً جداً مع عمر أغا لمعرفة المنتوجات الطبيعية في كوردستان ... أن كركوك هي السوق التي ينتقل إليها كل ما ينتج في هذا الجزء من كوردستان .... وأكد ريج أن الذين يقومون ينقل تلك المنتوجات هم مواطنو كركوك الذين يأتون إلى هنا لهذا الغرض ولعقد الصفقات مع الزراع لشراء ما ينتجونه من رز وعسل وغيرهما .
• ويتطرف الكتاب أيضاً إلى كركوك في كتب الرحالة
• إن الطبيب الإلماني الدكتور ليونارد راولف الذي زار كركوك في أواخر عام 1574 ونشرت رحلته بالإنكليزية عام 1693 قد حدد لنا في ذلك الوقت المبكر حدود المنطقة الكوردية التاريخية ... بدأنا مسيرتنا من بغداد في اليوم السادس عشر من شهر كانون الأول سنة 1574 متجهين نحو كركوك التي تبعد مسيرة ستة أيام ، وتقع في حدود ماذي ميديا وقد بدأنا السفر من الطرف الثاني لنهر دجلة وعلى مسافة قصيرة من داقوق شاهدنا قلعة محصنة فيها إحدى الحاميات التركية ، وهذه تقع في منطقة الأكراد التي تبدأ من هنا وتسير بأمتداد نهر دجلة بين ماذي مادي ميديا وبين النهرين حتى تصل إلى أرمينيا .
• كما يذكر الرحالة الفرنسي تافريتيه وفي ذلك اليوم لم نر غير أعراب واكراد يسيرون بمحاذاة ضفتي النهر، الكرد في جهة ما بين النهرين والعرب في الجهة الآشورية .
• ملاحظة : في فصل التركمان في كركوك ، لا يذكر الكتاب مثلاً نزوح التركمان في عهدي نادر شاه وعباس الصفوي .
• وعند ذكره للتركمان في العراق وكوردستان يستند بذلك إلى عدة مصادر منها ، رأي المؤرخ التركماني العراقي شاكر صابر الضابط كما يتحدث عن عشيرة البيات التركمانية ومناطق سكناهم حوالي كركوك ، ويتطرق إلى: تأثر التركمان بدورهم بعرب المنطقة وكردها في أطر تأثر وتاثير غير قسري ... كما يذكر بأن أمتن العلاقات بين الشعبين قامت بسبب كثرة الاختلاط ، ويخلص إلى القول ، لكن شرخاً ما بدأ يعتري العلاقات بحكم عوامل مصطنعة يتحمل الجميع وزرها بدرجات متفاوتة ويأتي البريطانيون في مقدمتهم من حيث التسلسل الزمني ، لكن وفي مكان آخر من الكتاب يرجع إحدى الاسباب إلى ذلك هو نتيجة إندلاع ثورة الشيخ سعيد بيران عام 1925 وتأثيرها المباشر على سمعة الإتحاديين في اطار مشكلة ولاية الموصل .
• وفي فصل كركوك وتوابعها في ظل الأحتلال البريطاني ... يشير إلى المذكرات السرية التي أصدرتها وزارة الخارجية البريطانية والتي تذكر بصريح العبارة مصطلح كوردستان وأطارها الجغرافي ، وورد نص صريح أيضاً يبين إن كوردستان العراق يمتد إلى الشرق من نهر دجلة وإلى ما وراء جبل حمرين .
• وفي نفس الفصل يذكر : ومن المهم أن نلاحظ أيضاً أن الشريف حسين والد الملك فيصل أشار صراحة في مراسلاته السرية مع البريطانيين في سنوات الحرب العالمية الاولى إلى أنه يقصد بالعراق ولايتي البصرة وبغداد التركيتين السابقتين ..... كما يشير ايضاً إلى بدء الإنكليز بالأتصال بكورد كركوك والسليمانية بعد أحتلال كفري ، وأخبرتهم بصورة رسمية أنها لا تنوي أن تفرض عليهم إدارة غريبة عن تقاليدهم ورغباتهم .
• كما وبدأت الإدارة الإنكليزية باصدار جريدة كوردية تيكه يشتني راستي فهم الحقيقة أستهدفوا منها كسب الكورد إلى جانبهم وأبعادهم عن العثمانيين ، وزينت الجريدة في عددها الأول بشعار صحيفة سياسية إجتماعية تخدم إتحاد الكورد وحريتهم ، ولعبت تيكه يشتني راستي ، ووجهت نداءاتها إلى رؤساء الكورد في كركوك والسليمانية ، وحثت العشائر الكوردية في كركوك الطالباني والجاف والهموند وزه نكنه وشوان وشيخ بزيني وغيرها من أجل أنقاذ المنطقة الكوردية من براثن العثمانيون المتخلفين وتغنت بمآثر الهموند .
• وبعد إحتلال الإنكليز كفري في آيار 1918 قاموا بإحصاء تقديري لسكانها ولسكان دوز خورماتو وقره تبه حيث بلغ مجموع سكان المنطقة سبعين الفاً

- 4283 من التركمان موزعين على كفري ودوزخورماتو وقره تبه
- 458 يهودياً
- 276 إيرانياً
- 37 عربياً موزعين على دوز وقره تبه
- 1 مسيحي واحد في كفري
- وأكثر من 60 ستين ألف كوردي موزعين على كفري ودوز وقره تبه
- كما ورد في وثيقة أخرى إلى أن القرى العديدة في تلول قره تبه كوردية صرفة

• أحتل البريطانيون مدينة كركوك لاول مرة يوم السابع من آيار سنة 1918 ، وبعد الإحتلال مباشرة طار إلى كركوك وكيل الحاكم المدني أرنولد ولسون ، ويقول نلسون بصدد ذلك : أن نعالج المشاكل الناجمة ، وأن نجند عطف العشائر الكوردية وحسن نيتها .. كما وأتخذ البريطانيون سلسلة من الإجراءات من أجل تنظيم شؤون المدينة الإدارية ، فتم تعيين بولارد حاكماً سياسياً للمدينة وتوابعها ... وكان أهم إجراء أتخذه الأتصال بوجهاء الكورد والتركمان وتأليف ما عرف ب محمكة السلم وعين على رأسها أحمد حمدي أفندي وهو من الشخصيات الكوردية المعروفة في المدينة ، كان قاضياً في العهد العثماني ... وهنا يقول الدكتور مؤلف الكتاب في هذا الصدد ، هكذا أعاد التاريخ نفسه على أرض الواقع ، تماماً كما حدث عند أحتلال العثمانيين لكركوك لأول مرة قبل ذلك التاريخ بحوالي أربعة قرون ، ويقصد بأن الترك العثمانيون أسندوا حكم المدينة إلى الكورد ... وأنا اضيف ايضاً، بأن الصفويون عند أحتلالهم للمدينة ، أسندوا أيضاً حكم المدينة للكورد الكلهر . ويتطرق الكتاب ايضاً إلى أنسحاب الإنكليز من كركوك في 24-05- 1918 وعودة العثمانيون في الحال . ثم أعاد إحتلال المدينة في 26 -10- 1918 ، وتم تعيين الكابتن فيما بعد الميجر نوئيل حاكماً سياسياً على كركوك وتوابعها ... ويقول ولسن في تعليق له على تعيين نوئيل وكانت تعليماتي التي وجهتها إليه ما يلي : عينت حاكماً سياسياً لمنطقة كركوك إعتباراً من01-10- 1918 ، وهذه المنطقة تمتد من الزاب الصغير إلى ديالى ، وفي الشمال الشرقي إلى الحدود التركية الإيرانية . وهذا يعني بالتحديد إعتبار كركوك والسليمانية وقسم كبير من اربيل وجميع توابعها وحدة إدارية واحدة .

• وعندما خلف الكابتن لونكريك ، نوئيل وكيلاً للحاكم السياسي في كركوك ، باشر بتأسيس مجلس إدارة مساعدة الحاكم السياسي البريطاني هناك تألف المجلس من اثنتي عشر عضواً .

• عضو مسيحي
• عضو يهودي
• عضو عربي
• ثلاثة أعضاء تركمان
• ستة أعضاء من الكورد
• ويذكر أسماء كل واحد من هؤلاء ومحل إقامتة ومهنته وهويته الشخصية .

• بقيت كركوك تؤلف مركز الإدارة الرئيس لمعظم مناطق كوردستان الجنوبية طوال سنوات الحرب بل لم يجر فصل كركوك عن جنوب كوردستان في المراسلات والوثائق البريطانية .... وأبلغ وزير الدولة البريطاني موافقة حكومته إلى أرنولد بالصيغة التالية :

• نخولكم المباشرة بأنشاء خمسة ألوية في العراق بحدوده المعلومة .. كذلك أنشاء لواء عربي في الموصل يحده شريط من دولة كوردية ذات حكم ذاتي . والألوية الخمسة هي : البصرة وبغداد والفرات والموصل وكوردستان بما فيها كركوك .

• كما وقسم البريطانيون العراق على ست عشرة وحدة إدارية وتسمى الواحدة منها منطقة . وهي : بغداد البصرة والقرنة والعمارة والناصرية والكوت والسماوة والحلة بضمنها كربلاء وبعقوبة وسامراء والدليم والشامية بضمنها النجف ودير الزور والموصل وخانقين وأخيراً كركوك ، وهذا يعني أن جميع المناطق الكوردية الممتدة إلى الشرق والجنوب من خانقين وإلى الشرق من الموصل أي أكثر من ثلاثة أخماس كوردستان الجنوبية كانت ترتبط بكركوك أدراياً بما فيه السليمانية وأربيل وكفري وكويسنجق وآلتون كوبري وداقوق ودوز وغيرها .

• وبعد التغييرات الإدارية فصلت بداية أربيل وراوندوز ، ومن ثم فصلت كويسنجق عن كركوك وتم تأليف شبه لواء جديد مركزه أربيل ويديره نائب متصرف بقي مرتبطاً بكركوك أدارياً لغاية نيسان 1923 فيما بقيت السليمانية وتوابعها وبواقع 6500 7000 ميل مربع ضمن كركوك .

• كركوك وتوابعها في بداية عهد الأنتداب :

• تقرر منح بريطانيا الأنتداب على العراق وولاية الموصل في مؤتمر سان ريمو لدول الحلفاء في ، من 19 حتى 26-04-1920 .

• وحول أرتباط كركوك وكوردستان بالعراق ، يذكر بانه حتى عندما تم تأليف الحكومة المؤقتة برئاسة عبد الرحمن النقيب في 25 -10- | 1920 إلى 23 -8 - 1921 لم ترتبط كركوك وتوابعها وباقي المناطق الكوردية بالحكومة العراقية المؤقتة إدارياً وذلك حسب معاهدة سيفر ، وبقيت هكذا حتى بعد تتويج فيصل ملكاً على العراق .

• ويشرح لنا الدكتور كمال مظهر بإسهاب ما دار في مؤتمر القاهرة الذي حدد فيه مصير العراق وكردستان، ننقل هنا وبشكل موجز بعض ما جاء في الكتاب حول المؤتمر ... عقد مؤتمر القاهرة من 12-03-1921 إلى 24-03-| 1921 في القاهرة والجلسة الثانية في القدس وأستمرت لغاية الثلاثين منه . ... وجرى الإتفاق في المؤتمر . التعامل مع كوردستان على ضوء مؤتمر سيفر وقال الميجر يونك وكذلك الميجر نوئيل ، أن يمنح الكورد حكومة لإدارة أنفسهم وحتى لوارنس الذي كان متعاطفاً بشدة مع العرب ، كان رده على سؤال وجهه أليه جرجل حول الموضوع يتطابق مع الآخرين ، وقال : أن من رايه يجب أن لا يودع الكورد تحت أشراف حكومة عربية ... وكان رأي جرجل ايضاً هو تأليف حكومة كوردية .... وعندما سئل جرجل الميجر نوئيل عن الحدود الفاصلة بين المناطق العربية والكوردية . أجاب : أنها تمر بمحاذاة سلسلة جبال حمرين . أما بالنسبة للنظام الكوردي المقترح أكدت المس بل ، ضرورة فصل مدينة الموصل وحدها عن المنطقة الكوردية .

• ويشير مؤلف الكتاب ، إلى أنه من الملفت للنظر هو كتمان الكثير من الحقائق أو شوهت جوانب منها عن جهل أو عن

قصد من قبل المؤرخين العراقيين وغيرهم ، ويشير إلى المؤرخ العراقي المعروف عبد الرزاق الحسني حول ذلك . حيث أكد المؤتمرون في القاهرة على أحترام المشاعر الكوردية وتشكيل ليفي كوردي وعدم وقوع الكورد تحت الحكم العربي المباشر .
بينما نجد الحسيني يذكر : كان رأي أعضاء المؤتمر على القيام بمحاولة للتوثق من مدى رغبة الكورد الأندماج في المملكة العراقية أو الأنفصال عنها . الجزء الأول صفحة 54 55 .

• وكذلك يذكر: لم ينفذ من توصيات مؤتمر القاهرة شئ يذكر بالنسبة لكوردستان ، وذلك بسبب عدة عوامل ، ويأتي في مقدمتها موقف الحركة القومية الكوردية من الوجود البريطاني ، وكذلك العامل الذاتي المتمثل بعدم أتفاق الكورد، ومن العوامل الأخرى التي أدت إلى عدم تطبيق توصيات مؤتمر القاهرة هو أن بيرسي كوكس نفسه لم يكن لديه موقف ودي أتجاه القضية الكوردية في العراق عموماً .. ومن ثم الخطر البلشفي القادم ، وكذلك أنتصار الحركة الكمالية في تركيا في وقت أقامت الحركة الكوردية العراقية علاقات مباشرة مع الكماليين ، بينما كان جرجل يحبذ إقامة حاجز كوردي بين العرب والترك .

• ففي الإجتماع الذي عقده كوكس مع فيصل في أواخر تشرين الأول سنة 1921 للتداول في أبعاد القضية الكوردية وأفرازاتها المتوقعة وحضره الميجر يونك ، وكورنواليس مستشار وزير الداخلية جرى تحديد لا لبس فيه لما يقصد بكوردستان العراق بوصفها المنطقة التي تمتد إلى الشمال من تلول حمرين التي تفصل بين السكان العرب وغير العرب .

• في حين كان البريطانيون يشجعون الملك فيصل على الأهتمام بالشعب الكوردي وتشكيل حكومة كوردية ، كانوا في ذات الوقت يحاولون جاهدين أبعاد كركوك عن الحركة القومية الكوردية لا سيما ثورة الشيخ محمود الحفيد .

• ويقول: تبين جميع الوثائق البريطانية المبكرة المعنية بالموضوع أنه كان من المقرر أن تدخل كركوك وتوابعها ضمن حكمدارية كوردستان الجنوبية

• لكن السياسة البريطانية للاسباب المذكورة بدأت تتغير أتجاه القضية الكوردية وكركوك . وكانت إحدى أسباب الخلاف الرئيسية بين الشيخ محمود والبريطانيين هو موضوع كركوك وكفري ، وعندما أعلن الشيخ محمود نفسه ملكاً على كوردستان الجنوبية كانت كركوك وتوابعها تقع ضمن التنظيم الإداري الجديد الذي خطط البريطانيون لإقامته حسب اتفاق بين الشيخ والبريطانيون

ويشير أيضاً أستناداً على الوثائق والصحف الصادرة آنذاك والمؤرخين أن جوهر مشكلة ولاية الموصل هو الواقع الكوردي والكوردستاني لكركوك وتوابعها مع العلم أن الكورد كانوا الطرف الوحيد الذي لم يكن له نصير في ذلك النزاع المصيري ، ولم يتبّن أي من الأطراف قضيتهم وواحدة من النقاط الجوهرية بالنسبة لموضوع ولاية الموصل هو أن البريطانيين لم يعيروا رغبات الكورد وطموحاتهم القومية أهمية ، وقد أخبر أي البريطانيون لجنة التحقيق مقدماً بان الأكثرية الساحقة من الكورد ساذجة لا تستطيع التعبير عن آرائها مع العلم أن أدمونس الذي رافق اللجنة إلى السليمانية ، يؤكد أن أعضاؤها أنذهلو حين سماعهم أجوبة من استجوبوهم هناك على الاسئلة التي وجهت إليهم أقتصادية كانت أم سياسية كما لاحظ الشئ نفسه في كفري ، ومن أجل توضيح الموضوع أكثر نحيل القارئ إلى المحاورة العميقة التي جرت بين الملا محمد كويي الملا الكبير وبين أعضاء اللجنة في أربيل ، التي دفعت رئيس اللجنة إلى القول إن هذا الإنسان يليق بأن يكون عضواً في محكمة العدل ب لاهاي وأن لم يكن حائزاً على أي شهادة رسمية جامعية ... كما وحاول البريطانيون وعملوا ما في وسعهم من أجل أن يحولو دون أتصال أعضاء اللجنة بالممثلين الحقيين للكورد ، وفي المقدمة منهم الشيخ محمود .

نكون بهذا قد سلطنا حزمة من الضوء على بعض ما جاء في هذا الكتاب ... أنه كتاب جدير بالقراءة والتأمل، وذو فائدة جمة ومادة مهمة لكل باحث ودارس في الشأن العراقي والكوردي وكركوك، وفيه أيضاً فصولاً مهمة عن تاريخ مجئ العشائر العربية للمنطقة، وعبور قبائل شمر نهر دجلة والضغط على عشائر عبيد العربية بعبور جبال حمرين وغيرها من المعلومات التاريخية القيمة .

تجدر الإشارة إلى أن الكتاب بصفائحه ال 223 حمل 556 هامش فيه أكثر من مائتي وخمسون مصدر متنوع ... وكما سننشر في وقت لاحق في فصلين منفصلين نص ما ذكر في الكتاب حول بدايات التواجد العربي والتركماني في كركوك .[1]

خصائص السجل

الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	شرح الكتاب
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	جنوب كردستان
الدولة - الأقليم:	عراق

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | www.ahewar.org
کاتی تۆمارکردن: 2023/9/3 10:46:14 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 176

كيف تبدّدت فرصة إنشاء الدولة الكرديّة في 1920؟

https://www.kurdipedia.org/?q=20230314125358474467

كيف تبدّدت فرصة إنشاء الدولة الكرديّة في 1920؟ ...
جوردي تيجيل*
في 1920، كاد الأكراد يحوزون دولة خاصة بهم، ولم يكونوا يوماً أقرب الى حلمهم هذا. لكن بعد 3 سنوات، تبدد الاحتمال هذا. لكن ما السبيل الى فهم إخفاق النخب القومية الكردية في الفوز بدولة خاصة بهم، في وقت كان السياق الدولي يبدو مواتياً على وقع تقطيع أوصال السلطنة العثمانية وبحث القوى الغربية عن حلفاء محليين؟ والنخب الكردية ترمي لائمة الإخفاق كلها على القوى الأوروبية ووعودها الكاذبة. لكن واقع الأمور أكثر تعقيداً وتركيباً. والسبيل الى جواب مركب هو احتساب عوامل هي، في آن واحد، خارجية (مصالح الغربيين المتباينة، وانتصارات مصطفى كمال العسكرية) وداخلية (انقسام اللجان الكردية) ومسارات تاريخية سابقة (الإبادة الأرمنية، والشقاق القبلي والديني الكردي). ففي السلطنة العثمانية، لم تكن الهويات الكردية مهددة تهديداً مباشراً، على رغم قمع اسطنبول الأمراء الأكراد المتمردين وثورات قادها شيوخ صوفيون. لكن القمع لم يرم الى اجتثاث الإتنية الكردية، بل الى طمس كل نزعة انفصالية والحؤول دون بروز سلطة منافسة تجبه السلطة المركزية. لذا، أطاح السلطان العثماني في القرن التاسع عشر الأمراء الأكراد، وتوجه الوجهاء الأكراد الى المنفى في ولايات السلطنة أو خارجها. والحملة الأخيرة للسيطرة على كردستان أطاحت بدرخان بيه في 1847. ونجمت عن الفراغ إثر إطاحة السلالات الكردية، فوضى في نهاية القرن التاسع عشر، فاعتمد السلطان على تحالفات قبلية كردية واسعة مقابل الولاء له. وعليه، أسس السلطان عبدالحميد الثاني فوج الحميدية من القبائل، ومنحها امتيازات (تسلح، وإعفاء من الضريبة، وشبه حصانة قضائية) مقابل حماية السلطنة من الأخطار الخارجية (النفوذ الروسي على الحدود الشمالية – الشرقية) والداخلية (الأرمن). وكانت أسر نخباء كردستان مقربة من النظام. والمثقفون المتحدرون منها شغلوا مناصب في الإدارة العثمانية، وكانت علاقاتهم بكردستان بترت قبل عقود وصاروا أقرب الى نخب العاصمة من عامة الأكراد في أطراف السلطنة. وعلى رغم تناول مناقشاتهم الإدارة الذاتية والاستقلال، كانوا وثيقي الصلة بالجسم الإداري العثماني السياسي والاجتماعي.
وإثر ثورة «تركيا الفتاة» في 1908، شكّل وجهاء أكراد «الجمعية الكردية للتعاون والتقدم» وجهازاً إعلامياً. وأهداف اللجنة أو الجمعية هذه كانت متواضعة ومعتدلة: دعم الحركة الدستورية وضمان تقدّم أكراد اسطنبول وتعليمهم، وتمتين العلاقات بالشعوب العثمانية الأخرى لإنقاذ السلطنة. وفي هذه المرحلة الاتحادية (1908 – 1918)، تمسك المثقفون والوجهاء وشيوخ القبائل والشيوخ الأكراد بالوحدة العثمانية تحت راية السلطنة. فالأكراد، وهم في شطر راجح، مسلمون سنّة، ينتمون الى الملة الحاكمة شأن السلطان ومعظم الأتراك والعرب، على خلاف المسيحيين واليهود. لكن مع الإصلاحات الإدارية والسياسية الليبرالية المعروفة ب«تنظيمات» (1839 – 1876)، تغيرت العلاقات بين الجماعات العثمانية. فهذه الإصلاحات حاكت النموذج الغربي، وطمحت، من جهة، الى المساواة بين الأفراد أمام القانون من غير تمييز بين الألسن المختلفة ولا الديانات. لكن، من جهة أخرى، أقرت الحقوق الجماعية للملل غير المسلمة ولسانها الأرمنية واليونانية والآرامية... فشعرت الجماعات هذه بأنها على حدة. ولم تستسغ النخب السنّية، والنخب الكردية منها، الإصلاحات هذه. وتفاقمت الأمور مع تعاظم تدخل القوى الأوروبية في أطراف السلطنة وتسميم (تعكير) العلاقات بين الأرمينيين والأكراد في الأناضول الشرقي. و»المسألة الشرقية»، وهي وثيقة الصلة ببروز «تنظيمات» القرن التاسع عشر، هي مسألة أرمنية – كردية، ومسألة زراعية: فنهاية الإمارات الكردية ساهمت في استيلاء النخب المدينية وشيوخ القبائل الكردية على شطر واسع من الأراضي، على حساب الفلاحين وصغار الملاكة الأرمن. وفي خريف 1895، شارك فوج الحميدية الكردي في مجازر واسعة ضد الأرمن في المناطق الأرمنية – الكردية. وفي 1915، في وقت دخلت اسطنبول الحرب العالمية الأولى الى جانب ألمانيا، تحالف زعماء أكراد مع السلطات العثمانية لترحيل الأرمن وإبادتهم. وانتهى تعايش الشعبين (الأرمني والكردي) في محافظات شرق السلطنة.

والهوية العثمانية التي أعلى شأنها إصلاحيو القرن التاسع عشر، ذوت، وتربعت أيديولوجية «حركة التتريك» (الطورانية) محلها. فعمت المشاعر القومية القادة الاتحاديين قبل أن تتفشى في أوساط النخب العربية والألبانية والكردية، في مطلع القرن العشرين. وفي تشرين الأول (أكتوبر) 1918، آذن وقف إطلاق نار بين الحلفاء والعثمانيين المهزومين، بصحوة كردية في اسطنبول. واتسمت الدعوة التنظيمية الكردية بنفحة قومية مع تأسيس جمعية نهضة كردستان (جمعية «تعالي كردستان») في كانون الأول (ديسمبر) 1918. واستند برنامج هذه الجمعية الى المبادئ الويلسونية الأميركية: حق الأمم في تقرير المصير. ونشرت الجمعية صحيفة «جين» أو «يان» (الحياة)، وتبلورت فيها القومية الكردية المعاصرة. وأمام احتمال حيازة دولة أو إدارة ذاتية، وجد الأكراد أنفسهم أمام أسئلة وجودية مثل: من هم الأكراد؟ كم عددهم؟ وما حدود كردستان؟ وما هو ميزان الهوية الكردية (اللغة، الديانة، الانتماء القبلي)؟ وفي 1918، احتل الحلفاء الولايات العربية في السلطنة العثمانية، في وقت كان شطر راجح من كردستان لا يزال تحت الوصاية العثمانية.

وحين احتل الحلفاء اسطنبول في تشرين الثاني (نوفمبر) 1918، اتصلت جمعية النهضة الكردية، بالفرنسيين والبريطانيين من أجل الدفاع عن طموحات «الأمة الكردية». واستقلال كردستان كان مسألة شائكة شقت صفوف الجمعية. فمؤيدو الاستقلال الشامل التفوا حول أمين علي بدرخان في مواجهة أنصار سيد عبدالقادر، الذين رفعوا لواء إدارة ذاتية في الدولة التركية – العثمانية الوليدة. وسوغ هؤلاء موقفهم بالروابط الدينية بين الكرد والأتراك، وعارضوا مشروع إنشاء دولة أرمنية في مفاوضات السلام بباريس.

وعلى خلاف التوقعات، أبرم الجنرال شريف باشا، ممثل الجمعية الكردية هذه، اتفاقاً مع بوغوس نوبار باشا الأرمني، ورمى الاتفاق هذا الى إنشاء أرمينيا وكردستان مستقلّتين. وبعد تمسّك كل من الوفدين الأرمني والكردي بكامل الأراضي في شرق تركيا المعاصرة، توصلا الى مساومة نزولاً على الضغط الأوروبي. وأمل شريف باشا بأن يحمل قبوله «خسارة» أراضي الغربيين المتعاطفين مع الأرمن على القبول بإنشاء دولة كردية. وصودق على التفاهم هذا في اتفاق سيفر في 10 آب (أغسطس) 1920، المبرم بين السلطنة العثمانية والحلفاء. وهو نص على استقلال محلي للمناطق التي يهيمن عليها الأكراد، وذكر في البند 64 قيام دولة كردية مستقلة. لكن اتفاق سيفر لم يطبق. وتحالفت قبائل كردية سنية مع الثوار الأتراك، على رأسهم مصطفى كمال، ورفضت اتفاق سيفر، واقتطاع أراض وإنشاء كيان أرمني. وشارك الأكراد في الحملات العسكرية على القوات الفرنسية والميليشيات الأرمنية في كيليكيا.

فخشي زعماء أكراد أن يلقوا مصير موظفين عثمانيين سيقوا منذ 1919 الى محاكم عسكرية واتهموا بالتواطؤ في إبادة الأرمن. وإنشاء دولة أرمينية يقتضي إعادة الأكراد أراضيَ صادروها من الأرمن في 1895 و1915. لذا، حارب كثر منهم اتفاق سيفر وتخلوا عن مشروع الدولة الكردية مخافة الصدوع بولادة أرمينيا الكبرى، على نحو ما ينص الاتفاق. وساهم التباين بين الحلفاء وبين الأكراد من جهة، وتقدم الجيوش القومية التابعة لأنقرة، من جهة أخرى، في التفاوض مجدداً على اتفاق سيفر. ففي الغرب، هزم الأتراك الجيش اليوناني، وفي الشرق، قمعت قوى موالية لمصطفى كمال انتفاضة العلويين الأكراد في آذار (مارس) 1921، في وقت تراجعت القوات الفرنسية في كيليكيا أمام الجنود الأتراك والميليشيات الكردية. وانسحبت من الأراضي التركية القوات الإيطالية واليونانية والفرنسية بين 1920 و1921. ومنذ 1922، كان البريطانيون مستعدين لبحث شروط السلام مع حكومة مصطفى كمال. وفي تموز (يوليو) 1923، أبرم الوفد التركي مع الحلفاء اتفاق لوزان الذي خلا من أي إشارة الى دولة كردية أو دولة أرمنية.

لكن اتفاق لوزان لم يبت مستقبل ولاية الموصل التي احتلها البريطانيون في 1918، وكان الأكراد يغلبون عليها الى جانب جماعات كبيرة من العرب والتركمان والمسيحيين. ومرآة التباين بين الأتراك والبريطانيين في اتفاق لوزان، نص برقية أرسلها عصمت إينونو الى رئيس الوزراء التركي مفادها: «الموصل في أعيننا مسألة (أمن) قومي، وفي أعينهم (البريطانيون) مسألة بترول». ومنذ 1921، رجحت السلطات البريطانية كفة ضم الموصل الى العراق «العربي» لأسباب جيو – سياسية. فلجأت تركيا وبريطانيا العظمى الى عصبة الأمم لبت الخلاف. فأقرت العصبة ضم الموصل الى العراق، في كانون الأول (ديسمبر) 1925. وارتسمت في عشرينات القرن الماضي، معالم وضع الأكراد الجديد: التشرذم بين تركيا والعراق وسورية تحت الانتداب الفرنسي، وإيران التي لم يشملها اتفاقا سيفر ولوزان سعت الى دمج الأكراد في «الغالبية» الفارسية. فدفن مشروع الدولة الكردية.

* أستاذ – باحث في كلية التاريخ الدولي في معهد الدراسات العليا الدولية والتنموية في جنيف، عن «ليستوار» الفرنسية، 2016/11، إعداد منال نحاس.[1]

جريدة الحياة

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	تأريخ
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي
الدولة - الأقليم: كوردستان
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | https://yek-dem.net/- 14-03-2023 موقع
کاتی تۆمارکردن: 2023/14/3 12:53:58 PM
ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 177

لا أصدقاء سوى الجبال.. الكتاب الذي بات لازمة عند كل مأساة كردية

https://www.kurdipedia.org/?q=20220219231911405684

لا أصدقاء سوى الجبال .. الكتاب الذي بات لازمة عند كل مأساة كردية[1]

في أواخر التسعينات من القرن الماضي، صدر كتاب بعنوان لا أصدقاء سوى الجبال: التاريخ المأساوي للأكراد من تأليف الصحفيين البريطانيين هارفي موريس وجون بلوج وترجمة راج آل محمد. ورغم إنه تم توزيع الكتاب باليد من قبل المترجم وأصدقاءه، فقد تم بيع 4000 نسخة منه، وهو رقم كبير قياساً بمبيعات الكتب التي توزع يدوياً. حيث لاقى الكتاب رواجاً كبيراً رغم الظروف الاستثنائية التي تعيشها الثقافة الكردية وكل ما يمت بالشأن الكردي بصلة وقد ساهمت عدة عوامل في انتشار الكتاب ورواجه:

أولاً العنوان الملفت للنظر والذي بات الكل تقريبا يقتبسه عندما يجد الكردي نفسه وحيداً وقد تخلى عنه أصدقاؤه ولم يتبق لديهم سوى الجبال،

ثانياً المقدمة التي كتبها المفكر العراقي هادي العلوي

ثالثاً: طبيعة الأحداث التي تطرق إليها المؤلفان وهي مواضيع كانت ساخنة في حينه (حلبجة، الانتفاضة واغتيال الشهيد قاسملو). وسوف نتطرق إلى فصول الكتاب تباعاً فيما يأتي.

رابعاً: صورة الغلاف بعدسة ريكس فيتشرز التي كانت معبرة عن الحالة الكردية ومضمون الكتاب.

عن أجواء ما قبل طباعة الكتاب قال لي المترجم أنه عندما اتصل بالمفكر العراقي الراحل هادي العلوي وطلب منه أن يكتب المقدمة لكتاب عن التاريخ الكردي من قبل صحفيين غربيين، رد الأستاذ هادي العلوي: "أنا لا أقدم لكتب كتبها الغربيون عنا" ومع ذلك، وبعد إصرار المترجم على أن الكتاب موضوعي ويتسم بالحياد، قبل المفكر العراقي ذلك شريطة أن يدوّن ملاحظاته. ووعد أن يُنهي المقدمة بعد أسبوع، ولكنه اتصل مع المترجم بعد يومين قائلاً إنه أحب الكتاب والمقدمة جاهزة. وكتب قائلاً

" [كتاب لا أصدقاء سوى الجبال] عندي من الكتب المميزة في قياس ما كتبه الغربيون عن كردستان، ومع أن مؤلفي الكتاب يعملان في نطاق إمبراطورية الإعلام الأور-أمريكية، فإن القارئ يلمس في مجمل فصول كتابهما تعاطف صادق مع قضية شعب مظلوم. [...] يحتوي هذا الكتاب على تفاصيل متورخة شديدة الضبط والدقة عن القضية الكردية. ويبدو المؤلفان على دراية كافية بأسرار القضية وملابساتها وتعقيداتها. وقد أظهرا أيضاً معرفة جيدة بتاريخ الأكراد وأصلهم واستعرضا الروايات المتعلقة بذلك بمنهج نقدي محايد يتجاوز المألوف الخرافي والأخطاء الشائعة لحساب ونتائج مَرْضية في حدود المصادر المتوفرة. وهما كصحفيين في الأصل قد لا يكون لهما من الخبرة في نقد التاريخ ما للمؤرخ المتخصص، ولكن هذا لم ينال من قدرتهما على معالجة أمور تدخل في صميم عمل المؤرخ المحترف. والنتيجة التي استقر عليها الكاتبان من تلخيصهما التئريخي هي النتيجة التي ينطلق منها كاتب هذه السطور في دعوته لإقامة دولة كردستان المستقلة: فهنا في هذا الجزء من العالم الشرقي المسمى كردستان تعيش أمة عريقة سبقت معظم شعوب المنطقة إلى الاستقرار فيها فهي واحدة من أقدم أمم الشرق وعلاقتها باقليمها أوثق وألصق من علاقة معظم الشعوب المعاصرة ببلدانها المنسوبة إليها. ومما يفضح إنسانوية الغربيين إجماعهم على إقامة دولة لشذاذ من المهاجرين على حساب شعب مطرود خارج حدوده مع استنفارهم لحماية هذه الدولة المهاجرة بكل ما عندهم من قدرات من السياسة والاقتصاد والحرب، وإجماعهم في المقابل على رفض إقامة دولة في كردستان لشعب عريق. وقد تضمن كتاب "لا أصدقاء سوى الجبال" من فضائح السياسة الغربية في هذه المسألة ما لو كتبه كردي لاتهم بالمبالغة والتعصب! [...] في الختام أقول إن كتاب "لا أصدقاء سوى الجبال" يتمتع بقيمته الخاصة به كمرجع جديد وطازج في الكرديات وهو كتاب يتسم بالنزاهة والمحبة مع المصارحة والمكاشفة بعيداً عن

الدبلوماسية أو المجاملات. ولا يملك محب الأكراد إلا أن يحب مؤلفيه مهما اختلف معهما."
الجدير بالذكر أن الكتاب إصدار خاص طُبع في بيروت دون ذكر التاريخ ودار النشر ويقع في 222 صفحة من القطع الكبير إضافة إلى مقدمة المفكر العراقي المرحوم هادي العلوي وكلمة شكر من المؤلفين والمترجم.
يقع الكتاب في عشرة فصول هي
الفصل الأول الانتفاضة: وفيه يتناول المؤلفان ظروف انطلاق شرارة الانتفاضة الكردية في الشمال بعد هزيمة صدام حسين في حرب الكويت. وقد وصل المؤلفان إلى كردستان بعد الانتفاضة مباشرة ويرصدان مراحل صعودها وانكسارها. يقول المؤلفان "كانت انتفاضة 1991 لحظة نادرة في تاريخ القومية الكردية فلأول مرة كان المجتمع الدولي بأسره معارضاً لنظام بغداد، إضافة إلى أن التحالف الدولي بقيادة الولايات المتحدة يدعو وبقوة إلى إسقاطه. وبانتهاء الحرب الباردة وضعف نفوذ السوفييت، لم ير الغرب أي عائق في اتباع النصر في الكويت بدعم للأكراد ولجميع قوى المعارضة التي تحارب من أجل الخلاص من نير صدام. صدّق الأكراد ما سمعوه، لقد أغرتهم الثقة بالوعود الإيجابية للعواصم الغربية، فشرعوا بثورة اعتقدوا إنها ستستحوذ على دعم الغرب. ولكن هيهات، فالدعم الذي كانوا بحاجة إليه لم يأتِ قط. ومرة أخرى أُجبِروا على العودة إلى سياسة الحوار مع عدوهم الأكبر."
يعرض المؤلفان خلفيات الانتفاضة من خلال استعراض الاضطهاد الذي تعرض له الأكراد من حملات الأنفال وتدمير القرى وصب الينابيع.
في ذروة الانتفاضة كان كافياً أن تكون من الغرب حتى "تربطك بطريقة أو بأخرى ببطل كردستان الجديد، الرئيس جورج بوش الذي سموه الحاج بوش، مستخدمين التعبير الذي يدل على الاحترام المقتصر على أولئك الذين يزورون مكة للحج. وقد قيل إن الأولياء سموا المواليد الجدد باسمه لانتصاره على الطاغية صدام." ص23
لكن وعود الحاج بوش لم تتحقق واضطر الكرد إلى الهجرة المليونية التي رافقها المؤلفان خطوة خطوة.
في الفصل الثاني: الملاذ الآمن يستعرض المؤلفان الظروف التي أدت إلى خلق "الملاذ الآمن" " في أوائل نيسان كان هناك نصف مليون كردي على الحدود التركية، وسبعمائة ألف في طريقهم إلى إيران" في أوربا- وفي بريطانيا بشكل خاص- تصاعد الغضب الشعبي مما دفع رئيس الوزراء جون ميجور بالإعلان عن مساعدة قدرها 20 مليون جنية إسترليني بالإضافة إلى شحنة من البطانيات والخيم. لكنه من ناحية أخرى تنصل من أية مسؤولية في الأزمة عندما سئل خارج مسكنة في داوننغ ستريت عما إذا كان الأكراد قد تلقوا أي تشجيع من الغرب للتمرد، فكان جوابه: " لا أتذكر أنني طلبت مهم البدء بعصيان مسلح من هذا النوع"ص28 الرأي العام في بريطانيا وفرنسا وبدرجة أقل في ألمانيا وعدة دول أخرى، إضافة إلى نشاطات الكرد في الغرب ومن ثم عمليات الإنزال الجوي للمؤن التي وصفها عمال متمرسون في الإغاثة أنها أسوأ الحلول الممكنة في تضاريس كهذه، اقترح الرئيس أوزال على الأمم المتحدة في حديث مع التلفزيون الأمريكي إقامة ملاذ آمن للأكراد في المنطقة الشمالية من العراق وقال أنه مستعد لأن يضع الجنود الأتراك تحت تصرف أية قوة للأمم المتحدة. اقتراح أوزال هذا وُلد ميتاً لأنه أثار مخاوف الأكراد أكثر من أن تبعث الطمأنينة في نفوسهم مثلما أثار مخاوف الدول الإقليمية التي تخوفت من مطامع تركية. لكن إشارة الرئيس أوزال إلى "الملاذ" بقيت عالقة في ذهن جون ميجور الذي قال في لوكسمبورغ "لا نستطيع أن نحدّ من جهودنا في التخفيف من وطأة المأساة. لا نستطيع أن نكتفي فقط بتضميد جراح الشعب الكردي. يجب أن نحاول وضع حد لإراقة الدماء بسبب صدام حسين. وإذا لم يكن بمقدورنا التخلص منه، فإننا نستطيع على الأقل توفير نوع من الحماية لأولئك الأكثر عرضة للهجوم من الشعب العراقي" لاقت الخطة ترحيباً حاراً من الرئيس الفرنسي فرانسوا ميتران. وفي السادس عشر من نيسان أمر جورج بوش قواته بالتحرك إلى شمالي العراق متبنياً خطة الملاذات الآمنة ل(جون ميجور)
الفصل الثالث: أصل الكرد ومنشؤهم
ينتقل الكاتبان بسلاسة إلى هذا الفصل بقولهما "كان التمرد ضد صدام حسين في ربيع 1991 قد وصل إلى أوجه في نوروز، السنة الكردية الجديدة" ويتخذانه مدخلاً لاستعراض تاريخ الكرد القديم بعرض اسطورة ضحاك والمرور على ما ذكره المؤرخون والرحالة عن كردستان. كما يتطرقان إلى موضوع اللغة الكردية وتقاطعها مع اللغة الفارسية واستعراض الإمارات الكردية في العهد الإسلامي وشخصية صلاح الدين
الفصل الرابع: الخديعة الكبرى
وفيه يتناول المؤلفان الثورات الكردية بدءاً من ثورة الشيخ عبيدالله 1880 الذي يكتب إلى القنصل البريطاني في باشكال طالباً مساندته وموجزاً فيها أسباب ثورته. ثم ينتقلان إلى بنية المجتمع الكردي التقليدي، ثم يتحدثان عن رابطة الدم التي تربط أفراد القبيلة ببعضهم. كذلك يتحدثان عن ثورة المير محمد الراوندوزي وثورة البدرخانيين وثورة الشيخ محمود الحفيد وثورة البرزانيين. كما يتناولان معاهدة سيفر ولوزان.
الفصل الخامس: جمهورية مهاباد
يتناول المؤلفان في هذا الفصل ظروف إقامة وانهيار جمهورية مهاباد. ويسلطان الضوء على شخصية القاضي محمد والملا مصطفى البارزاني وعلى تنظيم كومله وعلى نهاية جمهورية مهاباد التي انتهت بإعدام قائدها في ساحة جوار جرا وهي ذات الساحة التي شهدت إعلان الجمهورية.
الفصل السادس: النضال من أجل الحكم الذاتي:
في هذا الفصل يلقي المؤلفان الضوء على الظروف التي مرت بها القضية الكردية في العراق منذ أن أُلحِقت بالجمهورية

العراقية ولغاية التوصل إلى اتفاقية 11 آذار التي كانت نقطة مفصلية في النضال الكردي في كردستان العراق. وينهيان الفصل بالخيانة التي ارتكبها هنري كيسنجر مع الملا مصطفى البارزاني الذي "بقي في إيران حتى عام 1977 ثم ذهب ليمضي السنوات الأخيرة من عمره على أرض الدولة الأخرى التي تخلت عنه بحقارة والتي وضعت ببساطة مصالحها السياسية الكبرى أمام حياة الإنسان. توفي البرزاني في مكلين بولاية فيرجينا في آذار 1979" ص131

الفصل السابع: حلبجة

"بعد السادس عشر من آذار 1988 كانت كلمة واحدة تكفي كي ترمز إلى مأساة الأكراد: حلبجة" ص133 هكذا يبدأ المؤلفان الفصل السابع من كتابهما. ويقولان إن الأكراد يطلقون على حلبجة اسم أوشفيتس الكردية لا لأن حجم المجزرة يقارن بالمجزرة النازية في معسكر الموت ذاك بل لأنه تم اختيار الضحايا فقط لكونهم أكراداً. ويستعرضان الهجمات الكيميائية السابقة التي تعرض لها الكرد حيث أنها لم تكن المرة الأولى أن تلجأ الحكومة العراقية إلى استخدام الأسلحة غير التقليدية. ففي عام 1963 تقدم الملا مصطفى بشكوى إلى الأمم المتحدة لاستخدام تلك الأسلحة"ص134. ويقول المؤلفان أن حلبجة سرعان ما وجدت طريقها إلى الأسطورة الكردية حتى إنها أصبحت موضوعاً لإحدى أغنيات رائد الأغنية الشعبية الكردية شفان برور.

الفصل الثامن: أتراك الجبال

كما يتبين من العنوان هذا الفصل مخصص للحديث عن كردستان تركيا. يتحدثان عن معاناة الكرد والانفراج النسبي الذي أطلقه أوزال بدعوة ممثلين عن الأكراد للاجتماع به في أنقرة والإعلان عن رفع الحظر عن اللغة الكردية حيث بات الكردي لأول مرة منذ عام 1924 أن يتحدث بالكردية علانية وفي معاملاتهم مع السلطة. ويسهبان في الحديث عن ب ك ك وزعيمه أوجلان الذي "مثل كل "المناضلين" يعمد إلى المبالغة فيصرّح أنه قائد لعشرين مليون كردي في تركيا، رغم أن العدد الإجمالي للأكراد هناك لا يتجاوز الإثني عشر مليوناً كأقصى حد والأغلبية تعارض خطه الشيوعي المتشدد [...] ومثل معظم الشيوعيين، يعتقد أوج آلان بأنه هو وحزبه فقط يمتلكان الحقيقة، فبالنسبة له البرزاني عميلٌ تركي، والطالباني أداةٌ بيد العراق"

الفصل التاسع: جريمة في فيينا

في القسم الأول من هذا الفصل يتحدث المؤلفان عن جريمة اغتيال الشهيد عبدالرحمن قاسملو ورفاقه في فيينا. عن ملابسات الجريمة وعن وضع كردستان في ذلك الوقت. وفي القسم الثاني يسهبان في الحديث عن زعيم كردي آخر من كردستان إيران ألا وهو سمكو آغا الشكاكي وفي القسم الأخير من هذا الفصل يتحدث المؤلفان في عجالة عن وضع الكرد في سوريا وسياسات البعث ومشروع محمد طلب هلال العنصري السيء الصيت. ولكنهما يقولان إنه " رغم كل الإجراءات تبقى الجزيرة وعاصمتها القامشلي كردية الصفات وبشكل جلي."ص197 وعن مظاهرة نوروز أمام القصر الجمهوري 1986 التي استشهد فيها الشهيد محمد أمين آدي وعن رعاية النظام السوري لحزب العمال الكردستاني وفي أقل من صفحة يتحدثان عن وضع الكرد في الاتحاد السوفيتي السابق.

الفصل العاشر: الأمة والقبيلة

نقرأ في بداية الفصل العاشر ما يلي: إن الأكراد شعب مولع بالجدل والخصام. ويشير تاريخهم القديم والحديث إلى حقيقة مفادها أن الاتحاد قوة ويعبّر عن ذلك المثل الكردي القائل "يد واحدة تغسل الأخرى، والاثنتان تغسلان الوجه"، وأن الانقسام يحطم التطلعات القومية"ص201

يتحدثان بالتفصيل عن الأنفال وعن طبيعة كردستان القارية وعن الصراعات الداخلية التي شهدتها الأحزاب الكردستانية ثم ينتقلان إلى الحديث عن جريدة كردستان التي صدرت لأول مرة في القاهرة في عام 1898 والتركيبة الدينية للأكراد ثم يتحدثان عن أزمة القيادة لدى الأكراد ولئن كان " الملا مصطفى بطلاً كردياً اسطورياً، لكنه لم يكن دبلوماسياً ولا حتى سياساً جيداً [...] لقد فهم ملا مصطفى الأساليب السياسية القبلية، ولكن ليس التفاعل بين الشخصيات ومصالحها والتي هيمنت على سير الأمور في بغداد، ولم يحاول تأليب جماعة ضد أخرى وذلك بالتودد إلى الجيش أو استغلال ضعف حزب البعث. لقد كان قائداً ذو أساليب بالية، وكان [شعاره] كل شيء أو لا شيء على الاطلاق فانتهى دون أن يحقق شيئاً." ص 215-2016

ويختتمان الكتاب بالفقرة التالية:

بعد أيام من موت ستالين، سافر المنفي ملا مصطفى-الذي عمل خلال فترة منفاه في مزرعة للفواكه- إلى موسكو فذهب إلى مكتب استعلامات الكرملين، وطرق بشدة على الباب وعندما سأله أحد الحراس عم يريد؟

أجاب البرزاني:

"لست أنا من يطرق، إنها الثورة الكردية تطرق على باب الكرملين"

لا يزال الأكراد يطرقون على الباب، ولكن طرقهم الآن أقوى وأعلى.

مناسبة هذا العرض المتأخر للكتاب هو أن طبعة ثانية جديدة ومنقحة صدرت عن دار آداب تركيا قياس 16×24 وتقع في 393 صفحة وستشارك به في معرض الكتاب في دبي.

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	تأريخ
نوع الوثيقة:	ترجمة
اللغة - اللهجة:	عربي
المدن:	مهاباد
المدن:	حلبجة
الدولة - الأقليم:	كوردستان
ترجم من اللغة:	انجليزي
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | medaratkurd.com
کاتی تۆمارکردن: PM 11:19:11 2022/19/2
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 178

لواء إسكندرون... الألزاس واللورين

https://www.kurdipedia.org/?q=20220523181453414639

إعداد/ لورين داوود
تحل اليوم الذكرى الحادية والثمانين لجريمة سلخ لواء إسكندرون عن الوطن الأم سوريا لتعيد إلى الأذهان التاريخ الأسود لتركيا التي تحتل اللواء؛ باتفاق ثلاثي مع فرنسا وبريطانيا "كرشوة" آنذاك.
يعتبر لواء اسكندرون المحافظة الخامسة عشر في سوريا بالرغم من كونه محتلاً من قبل تركيا منذ عام 1939م ويسميه بعض المؤرخين أمثال ستيفن لونغريج (الألزاس واللورين) الذي كان مثار خلاف بين فرنسا وألمانيا وضم للأخيرة بشروط وادارة خاصة.
كان لواء إسكندرون تابعاً لولاية حلب، وكانت تعتبر الأخيرة دولة مستقلة في أعقاب صدور مراسيم التقسيم وتمت إعادة ربطها بالدولة السورية عام 1926 وفي عام 1938 قامت فرنسا بخطوة مستفزة ومستبقة؛ إذ أعادت منح اللواء حكماً ذاتياً مع بقائه مرتبطاً من ناحية شكلية بالجمهورية السورية ثم أعادت إلغاء هذا الرباط الشكلي؛ وفي العام التالي 1939 انسحبت من لواء إسكندرون بشكل نهائي ودخلت القوات التركية إلى اللواء وقامت بضمه وإعلانه جزءاً من الجمهورية التركية تحت اسم (هتاي) وهو ما يعتبر مخالفة لصك الانتداب الذي يلزم الدلولة المنتدبة بالحفاظ على أراضي الدولة المنتدب عليها.
مراحل سلخ لواء إسكندرون
كان لواء إسكندرون في اتفاقية سايكس بيكو داخل المنطقة الزرقاء التابعة للانتداب الفرنسي، بمعنى أن المعاهدة اعتبرته سورياً وهذا يدل على أن هذه المنطقة هي جزء من سوريا؛ أما في معاهدة سيفر عام 1920 اعترفت الدولة العثمانية المنهارة بعروبة منطقتي إسكندرون وكيليكية (أضنة ومرسين) وارتباطهما بالبلاد العربية. وكان اللواء جزءاً من المملكة السورية التي قامت عقب نهاية الحرب العالمية الأولى وسقطت بيد الاحتلال الفرنسي في معركة ميسلون.
بعد توحيد الدويلات السورية التي شكلها الانتداب الفرنسي، ضُم لواء إسكندرون إلى السلطة السورية المركزية. وفي 29 أيار 1937 أصدرت عصبة الأمم قراراً بفصل اللواء عن سورية وعُين للواء حاكم فرنسي. في 15 تموز 1938 دخلت القوات التركية بشكل مفاجئ إلى مدن اللواء واحتلتها، وتراجع الجيش الفرنسي إلى أنطاكية وكانت مؤامرة حيكت بين فرنسا

وتركيا، ضمنت بموجبها فرنسا ضمان دخول تركيا إلى صف الحلفاء في الحرب العالمية الثانية.
في عام 1939، أشرفت الإدارة الفرنسية على استفتاء حول انضمام اللواء إلى تركيا فاز فيه الأتراك وشكك العرب بنتائجه خصوصاً أن الأتراك تلاعبوا بالأصوات لصالحهم، ثم ابتدأت سياسة تتريك اللواء وتهجير سكانه الأصليين إلى بقية الوطن السوري، حيث سُرقت كل أراضي السوريين الزراعية في تلك المنطقة دون أن تدفع تركيا أموالاً للمتضررين ثم قامت تركيا بتغيير كافة الأسماء من العربية وهي اللغة الأصلية إلى التركية وهي لغة الدولة المحتلة، وظل هذا الأمر مصدراً للتوتر الشديد في العلاقات بين تركيا وسوريا طيلة ثمانية عقود وإلى يومنا هذا. واليوم يشكل العرب الأغلبية في أغلب مناطق إسكندرون التي قسمتها تركيا إلى 12 منطقة إدارية.
كان الإجراء الفرنسي بإعطاء اللواء إلى تركيا مخالفاً لصك الانتداب نفسه، حيث نصت المادة الرابعة من صك الانتداب على إلزام الدولة المنتدبة احترام وحدة البلاد الموكلة إليها والحفاظ على سلامة أراضيها، وهو ما لم يتقيد به الفرنسيون.
التاريخ يعيد نفسه
هذه الذكرى الأليمة تعيد إلى الأذهان التاريخ الأسود لتركيا وهو ما تحاول اليوم تكراره من خلال دعمها للتنظيمات الإرهابية وعدوانها على الأراضي السورية.
يسكن الإقليم حالياً حوالي مليون نسمة، ولا يوجد أي تعداد للنسبة العربية من سكانه بسبب السياسة التركية القمعية للقوميات غير التركية، ويشكوا سكان الإقليم العرب من القمع الثقافي واللغوي والعرقي الذي تمارسه تركيا عليهم والتمييز ضد العرب لصالح الأتراك في كل المجالات وهو استمرار نحو التتريك الكامل للواء. وهناك تواصل مستمر في مناسبات خاصة كالأعياد بين سكان اللواء وبين أقربائهم في الأراضي السورية المجاورة، وما زالت سوريا تعتبر لواء إسكندرون جزءاً من ترابها الوطني، وما زالت الخرائط السورية تظهر لواء إسكندرون على أنه منطقة سورية محتلة.
عقود تحت نير الاحتلال
ثمانية عقود مرت على جريمة سلخ لواء إسكندرون كان يعول الضالعون في هذه الجريمة على سقوطها بالتقادم وهو التقادم ذاته الذي عمل المجرمون خلاله على ترسيخ سياستهم الاحتلالية، عبر ممارسات من شأنها تعزيز عملية تتريك اللواء وقراه الممتدة على مساحة تتجاوز ال 4500 كيلو متر مربع.
بعيداً عن كذب السياسة الدولية ونفاقها في خداع الشعوب وبعيداً عن الخلفيات التاريخية لسلخ لواء إسكندرون السليب من الأرض السورية إلا أن هذه الخلفيات باتت راسخة في أذهان الأجيال السورية التي تعاقبت منذ جريمة سلخ هذ البقعة من الجغرافية السورية.
وبعد واحد وثمانين عاماً على جريمة سلخ لواء إسكندرون لا تزال قضيتها جزءاً لا يتجزأ من الوجدان السوري بحتمية عودته, بعد ثمانية عقود على جريمة سلخه عن وطنه الأم.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	تأريخ
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	سورية
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | Ronahi.net
کاتی تۆمارکردن: 2022/23/5 6:14:53 PM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 179

مئوية لوزان على الأبواب.. فماذا فعلت بجغرافية الشرق الأوسط..؟!

https://www.kurdipedia.org/?q=20220803080329426188

دجوار أحمد آغا

تسعة وتسعون عاماً مضت على توقيع تركيا لمعاهدة لوزان لإنهاء حالة الحرب مع دول الحلفاء بعد انتهاء الحرب العالمية الأولى 1914 1918، هذه الاتفاقية التي تم توقيعها بعد مفاوضات طويلة وشاقة بين ممثلي السلطة الكمالية في تركيا وبين دول الحلفاء الذين انتصروا في الحرب العالمية الأولى على إمبراطورية ألمانيا وإمبراطورية النمسا والمجر وحليفتهما الإمبراطورية العثمانية (تركيا).

سيفر قبل لوزان

لوزان لم تأتِ من فراغ، ولم تأتِ عن عبث، فهي جاءت لِتُلغي معاهدة سيفر (من ضواحي باريس) 10 آب 1920 التي ولأول مرة في تاريخ عصبة الأمم التي تشكلت في أعقاب انتهاء الحرب العالمية الأولى تم ذكر حقوق الكرد كشعب أصيل يسكن على أرض وطنه وإن قرر بعد سنة من الاتفاقية أن يُجري استفتاء حول طريقة إدارته لوطنه وإن أقرّ حق تقرير المصير بما فيه الانفصال فيجب على تركيا قبول ذلك. تم ذكر ذلك بكل وضوح في المواد 62، 63، 64 بشكلٍ صريح وبتوقيع من دول إنكلترا، فرنسا، إيطاليا، اليونان، بعد مفاوضات شاقة ومضنية وتنسيق مباشر بين الوفدين الكردي برئاسة شريف باشا والأرمني برئاسة نوبار باشا والتي تكللت بالنجاح وتثبيت حقوق الشعبين اللذين تعرضا لظلم واضطهاد العثمانيين لمئات السنين.

الانكفاء العثماني للداخل

كانت الأوضاع في تركيا خاصة مع خسارة السلطنة العثمانية للحرب وتراجعها للداخل قد مهّدت الطريق لبروز الوعي القومي قليلاً لدى الشعوب المحتلة من جانبها وبخاصةٍ الكرد من خلال الجمعيات والنوادي الثقافية التي بدأت بنشر المجلات والصحف وتتحدث عن الكرد وتاريخهم وتراثهم الثقافي ونتاجات شعرائهم ومن بين أعضاء جمعية تعالي وترقي كردستان صعد نجم الجنرال شريف باشا الذي ترأس الوفد الكردي الى مفاوضات عصبة الأمم في باريس كما أسلفنا. هذا الوفد الذي استند إلى مشروعية حقوق الكرد واستطاع أن يثبتها في معاهدة سيفر.

المجازر والمذابح

بدأت السلطنة العثمانية بارتكاب المجازر والمذابح بحق شعوب المنطقة نهايات القرن التاسع عشر وبلغت ذروتها في بدايات القرن العشرين. هي لم تنتهِ مع انتهاء السلطنة بل استمرت مع وجود دولة تركيا التي هي وريثة العثمانيين وقد استمرت على السياسة نفسها التي انتهجها سلاطينهم في مسألة اللعب على وتر الدين وأن الأرمن والسريان والآشور – الكلدان إنما هم كفار وقتلهم وذبحهم حلال وفق منظورهم المتعصب والوحشي في التعامل مع شعوب المنطقة حيث جرت مذابح السيفو بحق السريان والأرمن والآشور وتم خلالها قتل ما لا يقل عن مليون ونصف من المواطنين المسيحيين.

انطلاء الحيلة على الكُرد

عند عقد معاهدة سيفر لم يقبل بها مصطفى كمال أتاتورك الذي كان يسعى من أجل بناء دولة تركية قوية تأخذ مكان السلطنة العثمانية وتتقرب إلى الغرب وتتخذ شكل الدولة العلمانية الحديثة، هذا الأمر لم يكن له أن ينجح لولا المساعدة والدعم الذي تلقاها مصطفى كمال من الكرد، حيث أدرك أنه لن يستطيع بمفرده ودونما جيش قوي ومع قلة السلاح أن ينتصر في حرب ما يُسمى "الاستقلال" لذا توجه إلى زعماء الكرد وبخاصةٍ الدينين والقبليين في مؤتمري سيواس وارضروم خلال عام 1919 وقال لهم بالحرف الواحد "سوف نبني دولة تكون مُلكاً للشعبين التركي والكردي". نجحت حيلة أتاتورك وصدّقها الكرد وقاموا بتقديم الدعم والسلاح والمشاركة بحربه التي حرر خلالها مناطق كانت قد احتلتها اليونان (إزمير) وأخرى في تراقيا من جانب إيطاليا وإنكلترا.

لوزان بدلاً عن سيفر

بعد الانتصارات التي حققها مصطفى كمال أتاتورك وبناء دولته الجديدة، كان لا بد له من ضمان موافقة دول الحلفاء عليها حيث رفض منذ البداية اتفاقية سيفر وكان يجرب مفاوضات منذ عام 1922 مع الدول الكبرى من أجل إلغاء معاهدة سيفر وعقد اتفاقية جديدة والتي توجها في الرابع والعشرين من تموز 1923 حيث تم عقدها في فندق "بوريفاج بلاس" بمدينة لوزان جنوب سويسرا ولضمان موافقة الدول الكبرى على أن الكرد قد حصلوا على حقوقهم وأن تركيا الحديثة هي للكرد والترك على حدٍّ سواء كان قد طلب من النائب في البرلمان التركي حسن خيري بالذهاب الى البرلمان باللباس الكردي -تم فيما بعد لف حبل المشنقة حول رقبته والذي شعر بحقيقة العدو بعد فوات الآوان- كما أنه تعمّد أن يرأس الوفد التركي المفاوض صديقه المُقرب منه عصمت اينونو ذي الأصول الكردية في برهنة أخرى للدول الكبرى على حصول الكرد على حقوقهم.

نظرية المؤامرة والمكيدة

الآن وبعد مرور كل هذه السنوات نرى الطاغية أردوغان يصرّح بأن لوزان كانت عبارة عن مؤامرة ضد تركيا وهي مكيدة وقع فيها أتاتورك حيث وقّع عليها مرغماً في تلك المرحلة من بدايات نشوء وتكوين الجمهورية التركية وأن تركيا كانت ضحية

أطماع الدول الكبرى التي سلخت عنها أجزاء واسعة من أراضيها، هذه الأراضي التي قد تم رسم حدودها وتثبيتها وفق الميثاق الملي 1920، وأن صلاحيات هذه المعاهدة المجحفة بحق الأتراك سوف تنتهي بعد انقضاء مائة عام على توقيعها الأمر الذي يجيّش أردوغان أزلامه وحاشيته له خلال العام القادم 2023، بالإضافة الى ادعاء أصحاب نظرية المؤامرة والمكيدة أنه هناك بنود في هذه المعاهدة منعت الدولة التركية من التنقيب عن الثروات الطبيعية كالبترول والغاز في أراضيها ومياهها الإقليمية.

كردستان في لوزان

من المعلوم بأن كردستان قد تم تقسيمها بشكلٍ عملي إلى قسمين بعد حرب تشالديران 1514 بين الصفويين والعثمانيين وفق معاهدة قصر شيرين 1639 التي رسمت الحدود بين الطرفين. مثلما قسّمت اتفاقية سايكس – بيكو 1916 كردستان الى أربعة أجزاء ووفق اتفاقية لوزان 1923 اقتطعت جنوب كردستان أو ما تُعرف بولاية الموصل وألحقتها بالدولة العراقية حديثة التكوين بناءً على رغبة بريطانيا التي كانت منتدبة على العراق لما فيها من خيرات وخاصةً النفط والغاز والمياه، إلى جانب اقتطاع مناطق في الجنوب الغربي من كردستان وإلحاقها بالدولة السورية حديثة التكوين بناءً على رغبة فرنسا التي كانت منتدبة على سوريا، وهكذا نرى بأن لوزان عملياً قسمت كردستان الى أربعة أجزاء وفتحت الطريق أمام إبادة الشعب الكردي من خلال صهره وحلّه ضمن الشعوب العربية والفارسية والتركية وبدأت الأنظمة الحاكمة بتطبيق سياسات التتريك والتفريس والتعريب.

لوزان تمهيد للمجازر

لم يَرِد اسم الكرد أو كردستان في أية فقرة أو بند من البنود ال 143 لمعاهدة لوزان على العكس من سيفر والتي كما أسلفنا ذكرت بصريح العبارة الكرد وموطنهم كردستان في المواد 62، 63، 64. على العكس من ذلك بعد أن ضمن أتاتورك سكوت ورضى الدول الكبرى وعلى وجه الخصوص بريطانيا وفرنسا، بدأ بارتكاب المجازر والمذابح بحق الكرد، فمن ثورة 1925 بقيادة شيخ سعيد بيران وثورة جبل آكري (آرارات) بقيادة إحسان نوري باشا 1927 1930 إلى ثورة ديرسم 1938 بقيادة سيد رضا وتركيا تمارس سياسة القتل والتهجير القسري والتدمير والتغيير الديمغرافي بحق الكرد وكردستان، ولوزان هي التي فتحت الطريق أمام الأتراك لممارسة مثل هذه الفظائع أمام أعين الدول الكبرى وسط صمتها المُطبق.

انتهاء العمل بمعاهدة لوزان

قمنا بمراجعة دقيقة وشاملة لبنود معاهدة لوزان والوثائق الملحقة بها ولم نجد في أي مادة أو بند أو وثيقة ذكر لتحديد صلاحية المعاهدة بمائة عام، لكن تركيا أردوغان التي تنكرت لوعود أتاتورك التي ذكرها الكاتب الكردي موسى عنتر بقوله إن أتاتورك قد وعد الكرد بتحقيق حكم ذاتي لهم في مؤتمر صحفي عقده في ازميت. إن أردوغان يُثير ويفتعل المشاكل والأزمات مع دول الجوار ليغطي فشله الإداري والسياسي الداخلي والخارجي على حدٍّ سواء، لذا نراه يتدخل في ليبيا والعراق وسوريا وأرمينيا وقبرص ويفتعل الأزمات مع اليونان ومصر حول حقوق التنقيب عن البترول والغاز في المياه الدولية، وآخرها ادعاءه بأنه غير ملزم بمعاهدة لوزان بعد مرور 100 عام على توقيعها، وهو أمر جديد في السياسة الدولية نسمع به للمرة الأولى.

بعض بنود لوزان

نختتم ببعض البنود التي ذكرتها لوزان ولم تطبقها تركيا منذ تاريخ التوقيع عليها. المعاهدة كما ذكرنا سابقاً تضمنت 143 مادة مرفق معها 17 وثيقة ما بين اتفاق وملحق وتناولت من خلالها إبرام الصلح بين الأطراف الموقعة على المعاهدة وفق مبادئ القانون الدولي، نذكر هنا فقط هذين البندين ونترك للقرّاء الأعزاء تقييمها.

نصّت على استقلال جمهورية تركيا، وحماية الأقلية المسيحية الأرثوذكسية اليونانية بتركيا والأقلية المسلمة باليونان، وألزمت الحكومة التركية بالمحافظة على حياة جميع المواطنين وحقوقهم وحريتهم ضمن أراضيها، وبمساواتهم أمام القانون بغض النظر عن الأصل والقومية واللغة والدين.

إلزام تركيا بعدم وضع أي قيود على المواطنين في استخدام أي لغة يختارونها مهما كانت، سواء أكان ذلك في العلاقات الخاصة أم في الاجتماعات العامة أم في مجالات الدين والتجارة والإعلام والنشر، مع تأكيد حقوق السيادة السياسية والاقتصادية للدولة التركية وإلغاء تطبيق نظام الامتيازات الأجنبية على أراضيها.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	جغرافيا
الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	مقالات ومقابلات
الكتاب:	تقرير
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال
اللغة - اللهجة: عربي
الدولة - الأقليم: كوردستان
الدولة - الأقليم: سوازيلند
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ronahi.net
کاتی تۆمارکردن: 2022/3/8 8:03:29 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 180

مئوية لوزان.. لا أحد راضياً

https://www.kurdipedia.org/?q=20221016110501440130

*د. محمد نور الدين

تُعدّ الذكرى ال99 لمعاهدة لوزان، هذا العام، محوريّة، كونها تسبق بقليل معركة رئاسة الجمهورية التركية المرتقبة بعد سنة، فيما تشكّل مناسبةً لتحفيز الكثير من المعنيّين على إعادة تقييم سياساتهم تجاه تركيا التي لا يزال رئيسها، رجب طيب إردوغان، يسعى وراء «استعادة» حدود «الميثاق الملّي»، الذي تخلّى عنه أتاتورك. أمّا الكرد - وهم من بين أكثر المتضرّرين من المعاهدة كونها جاءت لتنسف اتفاقية سيفر التي منحتهم حُكماً ذاتياً في بعض مناطق جنوب شرق الأناضول - فما زالوا ينتظرون «رفع الظلم» عنهم بعد نحو 100 عام، والخلاص من «لوزان» مرّة واحدة وإلى الأبد

أتمَّت معاهدة لوزان 99 عاماً من عمرها (24 تموز 1923)، لتبدأ مئويّتها. وهي المعاهدة التي وُقِّعت بين تركيا من جهة، وسبع دول منتصرة في الحرب العالمية الأولى (إنكلترا وفرنسا وإيطاليا واليابان واليونان ورومانيا وصربيا وكرواتيا وسلوفينيا مجتمعة) من جهة أخرى، ورسمت غالبيّة الحدود الحالية لتركيا، وأطاحت بتطلّعات الكثير من القوى الأخرى، ولا سيما الأرمن والكرد. وستكون ذكرى هذا العام محوريّة، على الأقلّ من زاويتَين: أولاً، تزامنها مع معركة رئاسة الجمهورية التركية التي ستجري في حزيران المقبل؛ وتشكيلها مناسبةً لتحفيز الكثير من الدول والقوى المعنيّة على إعادة تقييم سياساتها تجاه تركيا، خصوصاً بعد التشكيك واللغط اللذين أثارهما رئيسها رجب طيب إردوغان، بخصوص المعاهدة في صيف عام 2016، ولا يزال. ولعلّ الأكثر إحساساً بالمرارة هم كرد تركيا والمنطقة الذين نظّموا، في هذه المناسبة، وقفة احتجاجية في مدينة لوزان نفسها، أوّل من أمس، للمطالبة برفع الظلم اللاحق بهم، والعودة إلى تطبيق «اتفاقية سيفر» التي وُقّعت في ال10 من آب 1920، من جانب موفد السلطان العثماني محمد السادس، لكنّ القوميين الأتراك رفضوها واعتبروها مجحفة في حقّ تركيا، إذ إنها «تُنهيها كوطن». وأعطت الاتفاقية المذكورة الأقليّات حقوقاً مهمّة، مِن مِثل إقامة دولة أرمنية مستقلّة في شرق الأناضول يَرسم حدودها الرئيس الأميركي وودرو ويلسون، وإقامة حُكم ذاتي للكرد في بعض مناطق جنوب شرق الأناضول المتاخمة لسوريا. وفي ظلّ اللّبس الذي أثارته الاتفاقية، قاد مصطفى كمال أتاتورك حملةَ إلغائها في سياق حرب التحرير الوطنية التي أعلنها عام 1919، وانتهت بتوافقات مع الاتحاد السوفياتي وكلّ من فرنسا وإنكلترا، وبمعارك مع اليونان أفضت جميعها إلى «معاهدة لوزان» ورسْم خريطة تركيا الحالية، فيما حُلَّت مشكلة الموصل بضمّها إلى العراق، في عام 1926.

بالنسبة إلى الكرد، تُشكّل هذه المناسبة ذكرى مرور مئة عام على «المقاومة الكردية» التي «ستتوَّج بنار الحرية»، كما تَذكر صحيفة «أوزغور بوليتيكا» الموالية ل«حزب العمّال الكردستاني».

وتتّهم الصحيفة، إردوغان، ب«التعاون مع الشيطان من أميركا إلى روسيا»، من أجل هدف واحد، هو «حرمان الكرد من الحقّ في الحياة وفي الوجود».

لكنّ الكرد، بحسبها، سيطيحون باللعبة التي تُحاك ضدّهم في الشرق الأوسط. ويذكّر حسين تشاووش، في الصحيفة نفسها، بأن مصطفى كمال انقلب على كلّ وعوده أثناء محادثات لوزان، ومنها موافقة البرلمان التركي - في 10 شباط 1922 - على مشروع قانون للحُكم الذاتي للكرد بغالبية 363 صوتاً مقابل 64 صوتاً. لكنّ البرلمان حُلّ بعدها وجرى انتخاب برلمان جديد، وإنكار حتّى حدوث الجلسة المذكورة. وعندما وُقّعت المعاهدة، بدأ أتاتورك حملة تصفية شاملة للوجود الكردي لغةً وثقافة ودِيناً وتجارة وصحافة. كذلك، يذكّر الكاتب بما جاء على لسان وزير العدل التركي، محمد أسد بوزكورت، عام 1930، بعد

قمع انتفاضة آغري، من أن «التركي هو السيّد والصاحب الوحيد لهذا البلد. إن الذي يعيش في هذا البلد، وليس من العِرق التركي، له حقّ وحيد وهو أن يكون عبداً وخادماً.
ولْيعلم الصديق والعدو وحتى الجبال هذا الأمر».
ويعقّب الكاتب بالقول: «فَلْيعلم الصديق والعدو ولْتَعلم الجبال، أن الأبناء الشجعان لكرد الجبال لن يحنوا رأسهم، ولْيعلم كلّ الظالمين هذه الحقيقة، وهي أن معاهدة لوزان سيكون مصيرها التمزيق».
من جهته، يعرض الكاتب في «أوزغور بوليتيكا»، ديمير تشيليك، الوضع من «سيفر» إلى «لوزان»؛ إذ يرى أن الكرد «كانوا الضحية الأكبر»، كونهم تَوزّعوا على أربع دول «اغتصبت حقوقهم، وعملت على طمس هويّتهم».
ويقول تشيليك إن «مثل هذه النتيجة الظالمة، تستوجب أن تُرمى معاهدة لوزان في مزبلة التاريخ»، وأن تستمرّ «المقاومة إلى حين هزيمة خيار المحو والإنكار، وانتصار خيار حرية الشعوب والمعتقد».
لكنّ المنتقد الأكبر للمعاهدة، اليوم، هو نفسه رئيس الجمهورية، رجب طيب إردوغان، الذي يرى أن مصطفى كمال تخلّى فيها، كما في اتفاقية أنقرة مع العراق وإنكلترا، عن حدود «الميثاق الملّي» الذي رسمه البرلمان العثماني - بدعمٍ من أتاتورك - ويضمّ كل شمال سوريا وشمال العراق.
ولا يرى العلمانيون في اعتبار إردوغان «لوزان» هزيمةً، سوى محاولة لاقتلاع أُسس العلمانية. لذا، قدَّم زعيم «حزب الشعب الجمهوري» المعارض، كمال كيليتشدار أوغلو، مشروع قانون لإعادة اعتبار توقيع المعاهدة عيداً وطنياً، بعدما كان رئيس الوزراء الأسبق، عدنان مندريس، ألغاه في الخمسينيات.
ولم ينتظر إردوغان عام 2023 لمحاولة «استعادة» حدود الميثاق، فهو يعمل لهذه الغاية منذ عام 2016 في سوريا وفي العراق، وليس السجال الأخير بين بغداد وأنقرة حول العمليات العسكرية التركية في الشمال العراقي، ومقتل عدد من المدنيين في منتجع سياحي عراقي في سياق هذه العمليات التي تستهدف «العمّال الكردستاني»، سوى أحد تجلّيات الاشتباك التاريخي بين البلدين حول الحدود النهائية.
ويكتسب بدء الذكرى المئوية لمعاهدة لوزان، أهمّيةً رمزية وعملية بالغة للتيّار الإسلامي - القومي، الذي يمثّله الآن حزب «العدالة والتنمية» وشريكه حزب «الحركة القومية». ويمكن لهذا التيّار، في حال انتصاره في الانتخابات الرئاسية والنيابية المقبلة، أن يسجّل بداية اندفاعة جديدة لمخطّطات إردوغان، وأن يمنحه زخماً إضافياً، وبتفويض شعبي، خصوصاً أن المعركة السياسية ستكون - كما يُقال - حامية الوطيس.
ومن شأن خسارة إردوغان وتيّاره الانتخابات، في المقابل، أن تُحدِث زلزالاً يقلب تركيا رأساً على عقب، في الداخل كما في الخارج، مع احتمال أن تَدْخل البلاد مرحلة من الاضطراب والفتنة وعدم الاستقرار، وفق ما يرى مراقبون. وعليه، فإن العام الأخير من «لوزان»، والذي يتزامن مع نهاية ولاية إردوغان، بالغ الحساسيّة داخلياً، إذ ستكون للكرد كلمتهم الحاسمة عبر «حزب الشعوب الديموقراطي» الذي تحوّل إلى بيضة قبان التوازنات الداخلية.
كما أن الصراع مع العلمانيين وصل إلى ذروته، في ظلّ التهديد الذي يمثّله «العدالة والتنمية» للمكتسبات الأتاتوركية، بل حتى اتّهامه أتاتورك بالتفريط بالحقوق القومية. وسيحمل العام المذكور أيضاً حسابات معقّدة تخصّ علاقات تركيا الخارجية، ولا سيما مع الولايات المتحدة ودول الخليج والجوار الجغرافي من أرمينيا إلى سوريا والعراق، حيث تَنتظر غالبية هذه الدول ما إذا كان إردوغان سيبقى في موقعه أم لا، لتبني على الشيء مقتضاه.
*صحيفة الاخباراللبنانية.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	النقد السياسي
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | marsaddaily.com
کاتی تۆمارکردن: 2022/16/10 11:05:01 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 181

ماضي وحاضر نشر الكتب باللغة الكردية في تركيا 1

https://www.kurdipedia.org/?q=20220315125453408344

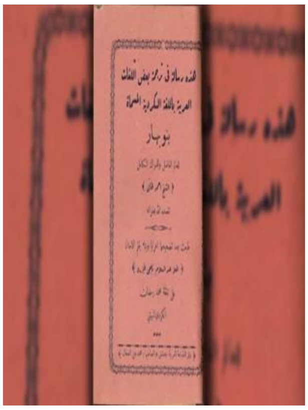

ماضي وحاضر نشر الكتب باللغة الكردية في تركيا 1

بحث أعدّه م. مالميسانيج لصالح مؤسسة نيكست بيج 2006- (Next Page)
(الآراء الواردة في البحث تعبّر حصرياً عن رأي كاتبها وليست بالضرورة أن تعكس رأي المؤسسة).
الترجمة عن الإنكليزية : عمر رسول

المحتوى:

نقاط البحث وبعض المصطلحات
الكتّاب الكرد ونتاجاتهم في تركيا
1- لغة أمٍّ محظورة
2- الكتابة بلغة محظورة
3- المترجمون
المصممون
المدققون
6- ما قبل الطباعة
مصممو الأغلفة
8- منظمات الكتّاب
المسابقات والجوائز الأدبية
نشر الكتب باللغة الكردية في تركيا
المرحلة العثمانية (1844-1923)
عهد الجمهورية (بعد 1923)
– من 1923 إلى 1965
– من 1965 إلى 1980
– من 1980 إلى 2005
3- رفع الحظر أخيراً
4- الكتب المنشورة باللهجة الكرمانجكية (الزازية)
أنواع الكتب المنشورة
شروح الكتب
الشروح في المنشورات باللغة الكردية
الشروح في المنشورات باللغة التركية
دور النشر الكردية في تركيا
الناشرون الكرد ودور النشر
2- منظمات الناشرين
دور النشر والطباعة
عدد نسخ الطبعة الواحدة
توزيع الكتب وبيعها
مكاتب بيع الكتب
توزيع الكتب
توزيع الكتب في الخارج
في أوربا
في كردستان الجنوبية (العراق)
11- المبيعات
الأسعار
معارض الكتب

حقوق الطبع
القرصنة
المعيار الدولي لرقم الكتاب (ISBN)
قرّاء الأدب الكردي والمكتبات العامة في تركيا
نسبة المتحدثين باللغة الكردية
معرفة القراءة والكتابة باللغة التركية بين الكرد
محو الأمية باللغة الكردية
المكتبات العامة في تركيا والإصدارات باللغة الكردية
5- المكتبة الوطنية
5– النشر على الانترنيت (النشر الإلكتروني)
6- المشاكل العامة وآفاق التطور المستقبلي لنشر الكتاب الكردي في تركيا
7- اتجاهات جديدة في نشر الكتاب الكردي

الخاتمة والتوصيات
الفهرس
الملاحظات
المصادر
نقاط البحث وبعض المصطلحات

يعيش الكرد حالياً في الدول التالية: تركيا وإيران والعراق وسوريا وأرمينيا ولبنان. وفي معظم هذه البلدان، تم حظر استخدام اللغة الكردية بطريقة أو بأخرى، وقد ناضل الكرد من أجل الحق في كتابة ونشر الكتب والدوريات بلغتهم الأم لفترة طويلة. سأحاول في هذا البحث أن أصف حالة نشر الكتب الكردية في تركيا وسوريا (في الواقع هذا البحث مخصص لحالة نشر الكتب الكردية في تركيا فقط، وهناك بحث آخر مستقل تحت عنوان: ماضي وحاضر نشر الكتب باللغة الكردية في سوريا للكاتب نفسه نشرت في مدارات كرد عام 2016، لمن يرغب من القرّاء أو الباحثين الأكارم الاطلاع عليه يمكن كتابة عنوان البحث في مربع البحث في الموقع، أو البحث في قسم الترجمات- المترجم).
قد يكون من المفيد تذكير القارئ بالحقائق التالية فيما يتعلق بالبحث:
توجد لهجات مختلفة للغة الكردية وتكتب بثلاث أبجديات مختلفة، وهي: العربية واللاتينية والسيريلية (الإكليركية). كانت الأبجدية العربية تُستخدَم في تركيا حتى عام 1928 ثم تم استبدالها بالأبجدية اللاتينية. يتم التحدث باللهجات الكردية الكرمانجية والكرمانجكية (= كردكية، زازاكية، دِملكية) في تركيا، ويتم نشر الكتب بها. بينما يتم التحدث باللهجة الكرمانجية في سوريا، وهي اللهجة الوحيدة المحكية في سوريا. والأبجدية العربية هي الأبجدية الرسمية في سوريا ولا يسمح فيها بكتابة ونشر الكتب باللغة الكردية. تجاهلَ الكتّاب الكرد الحظر، والكتاب الذين يكتبون باللغة الكردية في سوريا يستخدمون الأبجدية اللاتينية مثل كرد تركيا، وليس الأبجدية العربية.
كلمة كردستان تعني "وطن الكرد"، وهي مستخدمة منذ 900 سنة تقريباً. كردستان مقسمة الآن بين تركيا وإيران والعراق وسوريا. ويطلق الكرد على هذه الأجزاء اسم كردستان الشمالية، وكردستان الشرقية، وكردستان الجنوبية، وكردستان الغربية. كردستان الشمالية ستعني في هذا البحث المناطق الشرقية والجنوبية الشرقية من الأناضول، وكردستان الغربية ستعني الجزء الشمالي من سوريا، بالقرب من الحدود مع تركيا. في هذه الدراسة، يشير مصطلح الكاتب الكردي إلى الشخص الذي نشر كتاباً واحداً على الأقل باللغة الكردية، ومصطلح دار النشر الكردية يشير إلى شركة نشرت كتاباً واحداً على الأقل باللغة الكردية.
الكتّاب الكرد ونتاجاتهم في تركيا
يختلف الكتّاب الكرد عن غيرهم من الكتّاب في جوانب معينة لأنّ لغتهم الأم كانت محظورة. يمكن فهم الوضع الحالي ومشاكلهم الخاصة بشكل أفضل في سياق الأحداث في الماضي، وفي سياق الحظر طويل الأمد على لغتهم والقمع الذي ترافق مع هذا الحظر. هذا ضروري أيضاً لفهمٍ أفضلٍ للوضع الحالي لنشر الكتب الكردية.
لهذا السبب سأركّز أولاً على الخلفية التاريخية ووضع اللغة الكردية في تركيا. متى ولماذا بدأ

الحظر على المطبوعات الكردية؟ كيف تم وضع هذا موضع التنفيذ؟

لغة أمٍّ محظورة

في الوقت الحاضر، يُعتبر الكرد "أكبر أمة في العالم، محرومة من دولتها ومن الحكم الذاتي وحقوق الإنسان الأساسية" (1). من الصعب تقدير العدد الدقيق للسكان الكرد في تركيا. والسبب الرئيسي هو أنه لم يُسمح للناس في تركيا أن يطلقوا على أنفسهم تسمية الكرد حتى وقت قريب. تظهر الأبحاث أن الإحصائيات الرسمية عن السكان الكرد لا تعكس الحقيقة. تعطي المصادر المختلفة بيانات متباينة عن عدد الكرد. فيما يلي إحصائيات عن السكان الكرد من مصدرين (2):

م. إزادي ثروت موتلو عدد الكرد ونسبتهم المئوية في تركيا

13 800 000 7 046 025 السكان الكرد في تركيا

24,3 12 النسبة المئوية للكرد إلى إجمالي عدد سكان تركيا

ووفقاً لباحثٍ كرديّ آخر، فقد شكّل الكرد 30% من إجمالي سكان تركيا عام 1997 (أي 19 مليوناً) (3)

قبل الحرب العالمية الأولى، كان جزء كبير من كردستان داخل الإمبراطورية العثمانية، والباقي – داخل دولة إيران. على الرغم من أن الإمبراطورية العثمانية فقدت خلال الحرب جزءاً كبيراً من أراضيها، إلا أنّها تمكنت من الحفاظ على كردستان. في 10 آب/ أغسطس 1920، تم التوقيع على معاهدة سيفر بين الإمبراطورية العثمانية المهزومة، وبريطانيا العظمى المنتصرة وفرنسا وحلفائهما. ووفقاً للمادتين 62 و 63 من هذه المعاهدة، تم تصوّر الحكم الذاتي المحلي للمنطقة التي يسود فيها السكان الكرد. علاوة على ذلك، يمكن للكرد مخاطبة عصبة الأمم بالاستقلال بعد عام واحد من دخول المعاهدة حيز التنفيذ، شريطة أن يتمكن الكرد في هذه المنطقة من إثبات أن غالبية السكان هناك يريدون الاستقلال. لو توصلت المنظمة الأممية إلى استنتاج مفاده أن هؤلاء السكان لهم الحق في الاستقلال، وأوصت بأن تعلن تركيا استقلال الكرد، لكان على تركيا قبول هذه التوصية والتنازل عن جميع امتيازاتها وحقوقها في الأراضي المذكورة (4).

لم يحدث شيء من هذا القبيل، بل على العكس من ذلك، أُستبدِلت الدولة العثمانية بالدولة التركية الجديدة في عام 1923، وأعلن مصطفى كمال جمهورية تركيا. حدّدت معاهدة لوزان الموقعة في 24 تموز/ يوليو 1923 بين الجمهورية التركية والدول الغربية حدود تركيا. وفقاً لهذه المعاهدة، تم تقسيم كردستان الغنية بالنفط والموارد الطبيعية الأخرى بين تركيا والعراق وسوريا المعاصرة. بقيت الحدود كما هي اليوم. لم تأتِ معاهدة لوزان على ذكر حقوق الكرد على الإطلاق.

هناك أقليات مختلفة في تركيا مثل العرب واليونانيين واليهود والسوريين واللاز والجورجيين والألبان والشركس والشيشان وغيرهم ممن لغتهم الأم ليست تركية. وبما أن معاهدة لوزان ضمّنت الحقوق العرقية للأقليات غير المسلمة، فقد سُمح فقط لليونانيين واليهود والأرمن بالقراءة والكتابة بلغاتهم الأم.

في 3 آذار /مارس 1924 منعت المطبوعات باللغة الكردية (5). وفقاً للمادة 14 من خطة إصلاح الشرق المؤرخة عام 1925، تم إدراج المدن والبلدات التي يعيش فيها الكرد، وتم حظر التحدث باللغة الكردية هناك:

" الأشخاص الذين يتحدثون لغة أخرى غير التركية في مؤسسات الدولة والبلديات، والأجهزة والإدارات الأخرى، في المدارس، وفي الأسواق في المقاطعات والمراكز الإقليمية في: ملاطية، ألازيز، وديار بكر، وبدليس، و وان، وموش، وأورفا، وأرغني ، و هوزات و أرجيش و أدلجواز و أخلاط و ڤالو و چارسانجاك وچمِشگزَك و أوفاجيك وحِصن منصور ر و بهِسني و آركا و حكمهان و بيرجك و جرميك، سيتم محاكمتهم أمام المحاكم لارتكاب جريمة ضد الدولة والسلطات المحلية ". (6)

أرادت السلطات عرقلة القراءة والكتابة وكذلك التحدث باللغة الكردية خارج المنزل. تم تغيير أسماء القرى والبلدات الكردية إلى التركية. لم يُسمح للآباء والأمهات بتسمية أطفالهم بأسماء كردية، وتم حظر الأغاني الكردية. كان التصريح الرسمي للكماليين، أمام كل هذه الإجراءات، هو أنّ الكرد "أتراك الجبال" وأنّه لا توجد أمةً كرديةً متميّزة. تمت إزالة كلمتي "كردي" و "كردستان" من الخرائط وكتب الجغرافيا، وقد أصبحت هاتين الكلمتين من

المحرمات. حدثت أشياء سخيفة بسبب هذا الوضع. فعلى سبيل المثال، ألغت الخطوط الجوية التركية (THY) في عام 2005 تذكرة طائرة لسيدة عراقية مسافرة من ستوكهولم إلى العراق لأنّ اسمها كان "كردستان" (7) . هناك مثال آخر أوردته الصحف وهو إقالة البروفيسور الدكتور ديموت ماجر لتسميته الجزء الشرقي من تركيا بكردستان خلال محاضرته في جامعة بيلكنت في تركيا (8). (انطلاقاً من ذلك، يُقال أنّ المرحوم مام جلال (جلال الطالباني) طلب من المسؤولين في إيران في إحدى لقاءاته معهم، بأن ينقلوا السفارة التركية إلى شارع كردستان، وهو اسم شارع في طهران، حتى يضطر الترك ذكر كلمة كردستان في مراسلاتهم الرسمية-المترجم).

تحاول السلطات التركية منع الكرد من تسمية أبنائهم بأسماء كردية، ليس فقط في تركيا وإنّما حتى في الخارج أيضاً، وتحاول عرقلة التعليم بلغتهم الأم. على سبيل المثال، في عام 1985، تلقى السفير السويدي في أنقرة ووزارة الخارجية في ستوكهولم إشعاراً تحذيرياً لأن الموظفين الكرد الذين يعتنون ب 15 تلميذاً كردياً في حضانة في ستوكهولم كانوا يتحدثون الكردية معهم (9). (لقد تحدَّثَتْ كريمة الشاعر الكردي جكرخوين "بونية"، المقيمة في السويد، عن هذه الواقعة في إحدى المقابلات معها، كونها كانت منخرطة كمعلّمة في تعليمهم آنذاك، وقد أكدّت لي الحادثة مرة ثانية في اتصال مباشر بيننا، بتاريخ 7 شباط /فبراير 2022، أثناء ترجمة هذه المادة – المترجم).

لم يكن هناك حظر على التحدث باللغة الكردية خلال العهد العثماني حتى عام 1898، العام الذي شهد صدور أول صحيفة كردية باسم "كردستان"، والتي تم حظرها على الفور. بين عامي 1908 و 1923 تم حظر عدد قليل من الصحف والمجلات الكردية لأسباب سياسية ولكن اللغة الكردية لم تُحْظَر. لم يتم حظر الكتب باللغة الكردية أيضاً. تم تدريس اللغة الكردية في مدارس كردستان.

ظهر الحظر في هذا المجال في الأيام الأولى بعد إنشاء جمهورية تركيا. ووفقاً للدستور التركي الأول لعام 1924، "الإسلام هو دين الدولة التركية، واللغة التركية هي لغتها الرسمية" (10). اتخذت الدولة إجراءات سياسية تهدف إلى الانصهار القسري للكرد. وخلال ثلاثينيات القرن الماضي، اكتسبت الدولة النظريات الرسمية المعروفة باسم "أطروحة التاريخ التركي" و "نظرية لغة الشمس". وفقاً للأولى، كان العرق التركي هو أصل كل الأجناس. أما وفقاً للنظرية الثانية، فقد نشأت جميع لغات العالم من اللغة التركية. إنّ السياسة التركية تجاه اللغة الكردية هي مثال نموذجي على إبادة اللغة (11). ووفقاً لعالم الاجتماع التركي إسماعيل بيشيكجي، فإن كردستان لم تكن حتى مستعمرةً لأنّ للمستعمرات حدوداً ومكانة، بينما كردستان هي مقسّمة ويتم نفي وجود الكرد (12).

قام الكرد بالثورة عدة مرات، كرد فعل على السياسة القمعية للدولة التركية. وفي المعارك بين الجيش التركي والثوار الكرد في أعوام 1925 و 1927-1930 و1937-1938، قُتل عشرات الآلاف من الأشخاص وتم إرسال مئات الآلاف إلى المنفى قسراً، إلى المناطق التي يعيش فيها الأتراك.

ازدهرت الحركة القومية الكردية في الستينيات والسبعينيات بعد صمت طويل عندما حاول عدد قليل من المثقفين الكرد نشر كتب ومجلات باللغة الكردية، لكن قوبلت كل محاولة بالإجراءات الصارمة من قبل السلطات.

وفي الأعوام 1960 و1971 و1980 تولّى المجلس العسكري السلطة في تركيا، وكانت هناك اعتقالات جماعية. تعرّض الآلاف من السياسيين والمراهقين الكرد للتعذيب. أُجبر الكثير منهم على الهجرة إلى بلدان أخرى. وفي بعض الأحيان، كان حتى تأليف كتاب للأبجدية الكردية يمكن أن يكون السبب في اعتقال مؤلفه. فعلى سبيل المثال، تم القبض على أمين بوزارسلان، في عام 1968، وسجن لمدة أربعة أشهر لأنه ألّف كتاباً يتناول فيه الأبجدية الكردية (13).

توقّف النشر باللغة الكردية خاصة بعد التدخلات العسكرية في عامي 1971 و 1980. وصدر دستور جديد عام 1982. وطبقاً للمادة 26 من هذا الدستور، "لا يمكن استخدام لغة يحظرها القانون للتعبير عن الأفكار ونشرها". وطبقاً للمادة 28 فإنّ "الصحافة حرة" ولكن "لا يجوز نشر أي شيء بأي لغة ممنوعة". في 19 تشرين الأول/أكتوبر 1983 تم تقديم قانون جديد، رقم 2932، لتحديد اللغات "المحظورة". وبناءً على هذا القانون، تم حظر اللغات التي "لم تكن اللغات الرسمية الأولى للدول المعترف بها من قبل تركيا". كما أنّ

الأشخاص الذين يعبّرون عن أفكار بأية لغة من اللغات المحظورة يُسجنون بين 6 أشهر وثلاث سنوات. وبحسب المادة 31، يمكن إغلاق دار طباعة الكتب باللغات المحرّمة (14).
يُعدّ عالم الاجتماع إسماعيل بيشيكجي مثالاً جيداً للرجل الذي عانى من الاضطهاد الكرد. لقد مكث في السجن 17 عاماً وشهرين، لأنه كتب كتباً عن الكرد. كما حُكم عليه بالسجن لمدة 10 سنوات و 5 سنوات من الإقامة الجبرية بسبب رسالة كتبها إلى رئيس نقابة الكتاب السويديين في عام 1981. وقد تم حظر 32 كتاباً من أصل 36 كتاباً من كتبه المنشورة حتى الآن (15). وقد تم القبض على ناشره بحجة التحريض على الانفصال.
تم بموجب قانون الحرب على الإرهاب إلغاء القانون رقم 2932، الذي يحظر اللغة الكردية، بتاريخ 1991/4/12. ومع ذلك، لا يزال الحظر مستمراً. على سبيل المثال، تم حظر ومصادرة طبعة اسطنبول لعام 1996 من الملحمة الرومانسية "مم و زين" المكتوبة باللغة الكردية عام 1695، ولأن المترجم محمد أمين بوزارسلان لم يكن يعيش في تركيا، حُكم على الناشر إحسان تركمان بالسجن 13 شهراً و 10 أيام مع غرامة (16).
في الوقت الذي كانت تحاول فيه أن تصبح عضواً في الاتحاد الأوروبي، وجدت تركيا نفسها في وضع لا يمكنها فيه الدفاع علانية عن القيود القديمة المفروضة على الكرد. تظهر بعض وثائق الدولة السرية التي تم الكشف عنها علناً (17) أنّه تم استخدام أساليب أخرى لإعاقة تطور اللغة الكردية. فالوثيقة الرسمية رقم 472 التي أرسلها وزير الداخلية ميرال أكشنر إلى الأجهزة الأمنية في 3 كانون الثاني / يناير 1997 هي مثال على هذه الوثائق السرية. وتقول الوثيقة: "اتخاذ الإجراءات الإدارية والقانونية بحق من يفتح مؤسسات بحثية لنشر اللغة الكردية، وتطويرها إلى لغة مكتوبة وأدبية، وبحق كل من ينظّم دورات في اللغة الكردية...." (18).

كان التطور الجديد في شمال كردستان في التسعينيات هو قضية الهجرة. أحرقت قوات الأمن التركية آلاف القرى الكردية رداً على حرب العصابات التي خاضها حزب العمال الكردستاني، مما أدى إلى إخلاء قرى بأكملها من السكان. اضطر عدة ملايين من الناس من هذه القرى إلى الهجرة إلى المدن. وهكذا حاولت الأجهزة الأمنية إنهاء دعم ثوار حرب العصابات في القرى. ثمة سبب آخر للهجرة القسرية وهو أنّ الكرد الذين استقروا في المدن التي يتم فيها التحدث باللغة التركية، سيكون من السهل انصهارهم وتتركيهم فيها.
بعد هذا التفصيل الذي أعتقد أنه سيساعد في توضيح بيئة القمع والمضايقة، يمكننا أن نوجّه انتباهنا إلى مشاكل الكاتب.

2-الكتابة بلغة محظورة
قبل سنوات قليلة أجاب 37 كاتباً على استبيان كنت قد أعددته لفهم كيف يعيش الكتّاب الكرد في شمال كردستان في ظل ظروف من الحظر والرقابة الشديدة وتأثيراتها عليهم (19). كان معظم الكتّاب الكرد الذين يعيشون في السويد الآن أطفالاً في وقت القمع الشديد ضد اللغة الكردية في تركيا، وقت لم يتم نشر أي كتاب باللغة الكردية تقريباً. كانوا يتحدثون الكردية في المنزل وفي الشارع ولكن هذا كان كل شيء. سألت الكُتّاب كم كان عمرهم عندما شاهدوا كتاباً باللغة الكردية لأول مرة، وإليكم إجاباتهم (20):

عدد الكتاب	العمر الذي رأوا فيه الكتاب لأول مرة باللغة الكردية
4	10-0
16	15–10
12	20–16
5	28–21
37	المجموع

ونادراً ما كان آباؤهم يعطونهم هذه الكتب، ومن الأسباب هي أمية الوالدين، واعتبار هذه الكتب "خطرة" وسبباً للعقوبة الشديدة. وعادة كان أصدقاؤهم هم الذين أعطوهم الكتاب الكردي الأول (21).

عدد الكتاب كيف حصلوا على كتابهم الأول بالكردية

4 من والدهم
1 من خالهم
2 من عمهم
2 من أخوهم
2 من الإمام
4 في البيت
1 في مكتبة لبيع الكتب
11 من صديق
1 بعد وصولهم إلى السويد
9 لا يتذكرون
37 المجموع الكلي
ماذا كان رد فعلهم على اول كتاب باللغة الكردية؟ أجاب معظمهم: "كنت سعيداً جداً". كشف بعضهم أنهم فوجئوا. لم يؤمنوا بوجود كتب باللغة الكردية قبل ذلك. تسببت سياسة الدولة المهينة في فَقْدِ الكثير من الكرد ثقتهم بأنفسهم وجعلتهم يعتقدون أنّ لغتهم ليست لها قيمة (22): الإحصاءات أدناه تعكس الوضع الحالي للناشرين الكرد الذين قابلتهم في تركيا:

عدد الناشرين أعمار الناشرين الذين شاهدوا كتاباً بالكردية للمرة الأولى
1 0–10
1 10-15
4 16–20
2 30 –21
4 لا يتذكرون
12 المجموع الكلي

سجن معظم الكتاب الكرد بسبب أنشطتهم السياسية أو بسبب كتاباتهم. تعرّض بعضهم للتعذيب (23). كما يقول أحدهم (24): "خاض الكتّاب تجربة في السجن أو السياسة أو الجبل (25).
كانت أسباب اعتقال بعض الكتاب مختلفة تماماً. على سبيل المثال، تم القبض على كاتب لأنه كان يوزّع كتاب الأبجدية الكردية. تم القبض على آخر لأنه وجد بحوزته أغانٍ كردية، وكاتبين آخرين لأنهم باعوا كتباً باللغة الكردية. تعرّض معظمهم للضرب على أيدي معلميهم في طفولتهم لأنهم يتحدثون الكردية في المدرسة (26). وهناك عدد غير قليل من الكتاب الذين قُتل أشقاؤهم أو أقاربهم على يد الأجهزة الأمنية.
بدأت أعنف أشكال القمع بعد التدخل العسكري عام 1980. فعلى سبيل المثال، تم تعذيب الشباب الذين ألقي بهم في السجون العسكرية بإجبارهم على حفظ الشعارات والألحان والأغاني التركية العسكرية وترديدها يومياً. لم يُسمح للسجناء في السجون العسكرية بالتحدث باللغة الكردية، أثناء زيارات السجون، مع أقاربهم الذين لا يتحدثون أي لغة سوى اللغة الكردية.
أرسل نادي القلم الدولي هارولد بينتر إلى تركيا في عام 1985 للقاء الكتاب في السجن، وكتبَ مسرحية "لغة الجبل" (Mountain Language) مستوحاة من الوضع هناك. تدور المسرحية التي مُثِّلت في دول مختلفة حول العالم، حول السجناء الكرد الذين لم يتمكنوا من التحدث باللغة الكردية مع أمهاتهم أثناء زيارات السجون (27).
كان رد فعل الدولة التركية على المنشورات الكردية أشدّ من ردّ فعلها على الأسلحة. يقول كاتب كردي:عثرتْ الشرطة على صورة ومسدس عندما فتشتني. كانت الصورة ملتقطة أمام صحيفة "روجا ولات" الكردية. لم أتهم بحيازة السلاح ولكن تم نقلي إلى المحكمة بسبب الصورة التي التقطت أمام ملصق إحدى الصحف الكردية "(28).

أخبرني شاب كان طالباً في ذلك الوقت بما يلي:
في عام 1978 اعتقلتني الشرطة لأنها عثرت على كتب كردية في منزلي. عذبوني. عندما

اعتقلوني مرة أخرى في عام 1981، قال لي أحد الأصدقاء، بأنه تعرض للتعذيب أثناء الاستجواب، بمجرد أنه كان يتكلم الكردية بشكل جيد، وكانوا يشغلون الموسيقى الصاخبة أثناء التعذيب". (كانت الشرطة تشغل موسيقى صاخبة لإسكات صراخ الأشخاص الذين يتعرضون للتعذيب) (29).

لذلك، تعرّضَ الناس للتعذيب ليس فقط لأنهم كتبوا باللغة الكردية، وإنّما أيضاً لأنهم قرأوا أو وزعوا أو واحتفظوا بالمنشورات الكردية في المنزل، أو حتى عندما "كانوا يعرفون اللغة الكردية بشكل أفضل". لقد أوضحتْ نتائج الاستبيان مع الكتاب الكرد (30) ومحادثاتي مع المؤلفين والناشرين وأصحاب دور النشر أن معظمهم، وخاصة خلال فترة المجلس العسكري، اضطروا إلى إخفاء كتبهم في حفرٍ تحت الأرض، كمثال، حتى لا تعثر عليها الأجهزة الأمنية. وقد أحرق الكتّاب أحياناً الكُتب بأنفسهم أو من قبل عائلاتهم إذا كانوا بعيدين عن البيت، خوفاً من أن يتم القبض عليهم.

تم طرد العديد من كتّاب اليوم الذين كانوا معلمين في وقت التدخل العسكري في عام 1971 وعام 1980، أو تم إرسالهم إلى المنفى أو منعهم من التدريس في كردستان.

ستساعد هذه التوضيحات في إلقاء الضوء على الصعوبات التي واجهها الكتّاب في الماضي. باستثناء عدد قليل من الأشخاص الذين درسوا في ستوكهولم وباريس، لم يدرس الكتّاب الكرد من كردستان الشمالية لغتهم الأم في المدرسة ولكنهم تعلموها بأنفسهم. أوضحتْ إجاباتهم على الأسئلة الواردة في الاستبيان أن 20 من أصل 37 كاتباً تعلّموا الكتابة باللغة الكردية بعد سن 18 (31).

العدد	العمر الذي تعلّموا فيه الكتابة بالكردية
4	8 -10
13	11 -18
20	19– 35
37	المجموع الكلي

لم يكن يتحدث أي من هؤلاء الكتاب التركية تقريباً قبل أن يبدؤوا الدراسة. نشأ الكتاب المعاصرون في ظل ظروفٍ كانت لغتهم الأمّ محظورة من دون أن تتاح لهم فرصة دراستها. لهذا السبب يكتب معظمهم بلغتين – الكردية والتركية. بل إن بعضهم ترجموا الكتب التي كتبوها باللغة التركية وأعادوا نشرها باللغة الكردية.

ومن النتائج المثيرة للقمع والحظر استخدام الأسماء المستعارة. يستخدم ما لا يقل عن ثلث الكتاب الكرد في تركيا أسماء مستعارة. هناك أسباب مختلفة لذلك. أحدها هو الخوف من أن يُعرفوا من قبل المسؤولين الرسميين وقوات الأمن. يستخدم بعض الكتّاب أسماء مستعارة لأنهم يعملون في مؤسسات الدولة ويجدون أنه من الخطر الكشف عن أسمائهم. يستخدم الكاتب أحياناً أسماء مستعارة مختلفة من أجل تقديم المزيد من الأسماء لتوقيع المقالات في الصحف والمجلات. على سبيل المثال، بدلاً من كتابة ثلاثة أو أربعة مقالات موقعة بالاسم نفسه في صحيفة من الصحف، يستخدم الكاتب اسماً مستعاراً مختلفاً لكل مقالة.

هناك سبب آخر لاستخدام المؤلفين اسماء مستعارة وهو توقيع أعمالهم بأسماء كردية بدلاً من أسمائهم الحقيقية من أصل عربي أو تركي. قام عدد قليل من الكتاب الكرد الذين يعيشون في أوروبا بتغيير أسمائهم إلى أسماء أوروبية مثل فريد إليفسون وجان كلود هوسايس.

يستخدم بعض الكتّاب أكثر من اسمٍ مستعار. لا تزال الهوية الحقيقية لبعض الأسماء المستعارة التي استخدمها الكتّاب الكرد في الماضي دون حلّ حتى يومنا هذا.

بسبب المشاكل المذكورة أعلاه، لا يمكن توزيع كتب الكتّاب الكرد على نطاق واسع لبيعها بشكل جيد. هذا هو السبب في أنّ الكتب المنشورة لا تضمن ربحاً كافياً. لا يوجد كتّاب كرد في شمال كردستان يكسبون عيشهم من الكتب. مع استثناءات قليلة، لم يحصل أي كاتب على إتاوات أو رسوم مقابل الكتب الكردية التي كتبها لأن الناشرين يقولون إنّ هذه الكتب لا يمكنها حتى تغطية تكاليف الطباعة. إذاً لماذا يكتب هؤلاء بالرغم من كل الصعوبات والمخاطر؟

ليس من السهل تحديد سبب لجوء الكاتب إلى الكتابة، أو ما هي العوامل والدوافع التي

تغذي كتابته وتؤثر عليه. إنّ كشف أسباب الكتابة أمر صعب حتى بالنسبة للكاتب نفسه، لكن يمكن للمرء أن يقول إن معظم المؤلفين الكرد يكتبون لأسباب مثالية وليس من أجل الربح. أعتقد أن هناك عدة أسباب للكتابة ولا شك في أنها تختلف من كاتب إلى آخر. فالكتابة باللغة الكردية تعني الدفاع عن هويتك، وبالنسبة لبعض الكتاب فهي مسألة شرف (32).

يقول معظم الكتّاب الذين أجابوا على الاستبيان إنّ الكتابة باللغة الكردية واجب وطني. أعتقد أن هذا وحده لا يمكن أن يفسّر بشكلٍ كافٍ لماذا يكتب الكتّاب. يعتقد الناس أنّ التعبير عن المشاعر والأفكار بلغتهم الأم هي أكثر أهمية وذات مغزى. يريدون إرسال رسالة إلى المجتمع عن طريق الكتابة. يحتاج البعض منهم للتعبير عن أنفسهم بهذه الطريقة. أحياناً تكون الكتابة نوعاً من العلاج. بالنسبة للبعض، تعتبر الكتابة، خاصة في المنفى، وسيلة لمحاربة العزلة، ووسيلة للتواصل مع الآخرين.

من ناحية أخرى، تحظى الكتابة بالاحترام بين الكرد. وبالتالي، فإن العوامل النفسية مثل محاولة تحقيق مكانة اجتماعية عالية تؤثر أيضاً على الكتابة. ليس من السهل شرح الشعور الذي يشعر به المرء عندما يقرأه الآخرون.

أعتقد أنّ اضطهاد الدولة وتعذيبها قد حفز بعض الناس على الكتابة. هناك أدلة على هذا الدافع في تفسيرات بعض الكتّاب (33). ربما بدأ بعض الكتّاب الكتابة بسبب التعذيب الذي تعرضوا إليه. رائحة التعذيب والسجن تتخلل أعمالهم.

للكتّاب الكرد دوافع مختلفة للكتابة، ولكن يبدو أن البيئة السياسية، والقمع القومي، من العوامل المشتركة. فيما يتعلق بعدد الكتاب الكرد، فقد تمكنت من معرفة 254 مؤلفاً كتبوا بلهجات الكرمانجية والكرمانجكية (الزازية) حتى عام 2006 في تركيا، بما في ذلك العهد العثماني. توجد 6 نساء فقط بينهم يكشفن عن حقيقة مكانة المرأة في المجتمع الكردي. فيما يلي بعض الخصائص الأخرى للكتّاب الكرد الذين نشروا كتباً في تركيا:

الكتّاب العدد
كتّاب من كردستان الشمالية يكتبون باللهجة الكرمانجية 195
كتّاب من كردستان الشمالية يكتبون باللهجة الكرمانجكية (الزازية) 39
كتّاب من كردستان الغربية (سوريا) 10
كتّاب من كردستان الجنوبية (العراق) 1
كتّاب من كردستان الشرقية (إيران) 1
كتّاب من أرمينيا 8
العدد الإجمالي 254
كتّاب من كردستان الشمالية صدرت كتبهم في تركيا:

الكتّاب العدد النسبة المئوية
الكتّاب الذين يعيشون في شمال كردستان وتركيا 148 63,24
الكتّاب الذين يعيشون في أوروبا 56 23,93
الذين وافتهم المنية 30 12,83
المجموع الكلي 234 100

بقدر ما تمكنت من معرفة التوزع الجغرافي للكتّاب، هو أن عدداً كبيراً منهم من مدينتي ماردين وديار بكر.

عدد غير قليل من الكتّاب الكرد الذين يعيشون في تركيا هم مدرّسون ورجال دين (ملا). يلعب المعلمون بشكل خاص دوراً مهماً بين رجال الأدب الكرد المعاصرين. يحاول الكثير التدريس والكتابة في الوقت نفسه.

هناك أيضاً كتّاب كرد يكتبون في السجن. ولكن يواجه هؤلاء الكتاب الذين يكتبون بلغتهم الأم مشاكل إضافية حيث تطلب إدارة السجن منهم ترجمة تركية لكل عمل وإلا فلن يتم منح الإذن بإرساله إلى الناشر. لذا فالكاتب المسجون الذي كتب بالفعل كتاباً كردياً، لا يأخذ على عاتقه عادة القيام بالترجمة أيضاً، لهذا السبب نراه يتخلى عن نشر كتابه.

3- المترجمون

وجدت 67 ترجمة من بين الكتب الكردية المنشورة في تركيا (10,2%). تمت ترجمة نصفها على الأقل من التركية والباقي – من الإنجليزية والعربية والفارسية. هناك أيضاً بعض الكتب المترجمة من الكردية الجنوبية (لهجة سوران) إلى اللهجة الكرمانجية. هناك ترجمات لموليير، وإرنست همنغواي، وتشي جيفارا، وألكسندر سولجينتسي، وفيكتور هوغو، ت. إليوت ، إدغار آلان بو، عزرا باوند ، والت ويتمان ، ويليام بتلر ييتس ، هارولد بينتر.
إلى جانب الترجمات من اللغات الأخرى، هناك طبعات جديدة من الكتب الكردية المكتوبة سابقاً باللغة العربية أو الأبجدية السريلية المنقولة إلى الأبجدية اللاتينية. كانت هناك العديد من الأعمال الكردية المكتوبة بالأبجدية العربية في جميع أنحاء كردستان خلال الفترة العثمانية، وفي الوقت الحاضر توجد مثل هذه الأعمال في جنوب وشرق كردستان. إذا تم أخذ جميع الأعمال الكردية المكتوبة بخط اليد والمطبوعة بالخط العربي في الاعتبار، فسيتم فهم أهمية هذا التراث التاريخي بشكل أفضل. من المهم جداً نسخها إلى الأبجدية اللاتينية من أجل إتاحتها للأجيال الجديدة. ينطبق الأمر نفسه على نسخ مئات الكتب المكتوبة بالأبجدية السيريلية والمنشورة في أرمينيا.
يمنح الناشرون عادة الكتب للمترجمين بدلاً من المال. من بين المترجمين للكردية، يمكن تسمية يعقوب كارادمير، كاوا نمر، مظلوم دوغان، سليم تمو، عثمان محمد. وفقاً للمعلومات التي قدّمها عثمان محمد (34 عاماً)، إذا تم دفع أجور المترجمين، فإنهم يتقاضون أجوراً أقل بكثير من المترجمين للغات أخرى في تركيا. علاوة على ذلك، غالباً ما تتأخر المكافآت الفخرية، وبشكل عام، لا يأخذ الناشرون المترجمين إلى اللغة الكردية على محمل الجد. عثمان محمد الذي عاش لبعض الوقت في جنوب كردستان وكان مترجماً هناك، يقول إن أتعاب الترجمة هناك أعلى بمرتين مما هي عليه في تركيا.
الترجمة إلى اللغة الكردية لم تصبح مهنة بعد. إنّها لا تضمن ربحاً كافياً، لذلك يتعين على المترجمين القيام بعمل آخر أيضاً. من ناحية أخرى، لا توجد رقابة على جودة الأعمال المترجمة والمنسوخة، وبما أنه لا يوجد تقريباً أدبيات جادة للنقد حول هذا الموضوع، فهناك العديد من الترجمات غير الدقيقة والنسخ المليئة بالأخطاء.

4- المصممون
لقد تمكنت للتو من مقابلة أحد مصممي الكتب والتحدث معه (35). لا يزال مصممو الكتب لا يتقاضون الرواتب مقابل عملهم.

5- المدققون
عادة ما يتم تدقيق القراءة من قبل الناشرين الكرد أنفسهم أو موظفيهم. أولئك الذين لا يعرفون اللغة المكتوبة جيداً بما يكفي لتدقيق النصوص الكردية، فإنّهم يطلبون من أصدقائهم ومعارفهم القيام بالمهمة. تدقيق القراءة يندرج في نوع من الخدمة للأصدقاء وليس عملاً مدفوع الأجر. يقوم بعض الكتاب بتدقيق قراءة كتبهم أو يقدمون كتبهم للناشرين في نسخها النهائية (36).
يتم إجراء تدقيق القراءة أيضاً مقابل رسوم، وإن كان نادراً. يكشف عثمان محمد، الذي يقوم أحياناً بالتدقيق اللغوي مقابل رسوم، أن المدفوعات متواضعة جداً وعادة ما تكون متأخرة جداً (37).

6- ما قبل الطباعة
يستخدم المؤلفون أجهزة الكمبيوتر والآلات الكاتبة أو يقومون ببساطة بإرسال المخطوطات المكتوبة بخط اليد إلى الناشرين.
من بين 12 ناشراً تحدثت إليهم (38)، قال مالك دار نوبِهار للنشر فقط إنهم يدفعون مقابل التدقيق قبل الطباعة؛ في حين يعترف باقي الناشرين بأنهم يفعلون ذلك بأنفسهم أو يطلبون من أصدقائهم مساعدتهم مجاناً (39).

7- مصممو الغلاف
على الرغم من وجود ناشرين كرد يصنعون أغلفة كتبهم بأنفسهم، إلا أن هذا يتم بشكل عام بواسطة مصممين وفنانين محترفين، وما إلى ذلك. يتراوح سعر الغلاف بين 60 و 300 ليرة

تركية جديدة (بين 42.84 و 214.20 دولاراً أمريكياً) (40). هناك بعض الأغلفة الرائعة. على سبيل المثال، تمت الإشارة إلى بعض أغلفة الكتب في دار نشر Avesta في معرض النتاجات الرسومية في اسطنبول في عامي 1999 و 2000.

8- منظمات الكتّاب
تأسست منظمة Kurd-PEN في ألمانيا عام 1988 وهي عضو في منظمة PEN-International الدولية، وتهدف إلى تطوير اللغة والأدب الكرديين. تتعامل مع مشاكل الكتّاب الكرد، ومن وقت لآخر يعمل مع منظمات الكتاب من البلدان الأخرى.
قبل بضع سنوات تم تأسيس جمعية تسمى "جمعية الكتّاب الكرد Kurd-PEN " في ديار بكر. ومع ذلك، نظراً لأن مركز PEN الدولي لم يعترف بها وكان موقع Kurd-PEN في ألمانيا ضده، فقد اضطرت الجمعية للتخلي عن استخدام هذا الاسم.

9- مسابقات وجوائز الأدب
على الرغم من عدم وجود منظمات في تركيا لمنح الجوائز للمطبوعات الكردية سنوياً، فقد أُجريتْ بعض المسابقات للقصص القصيرة والشعر. فعلى سبيل المثال، نظّمَتْ مجلة "Jiyana Rewşen" في كل عام ابتداءً من 1997 إلى 2001، مسابقة للقصص القصيرة والقصائد، شارك فيها حوالي 50 شاعراً و 30 كاتباً. ونظم المعهد الكردي في اسطنبول مسابقة القصص القصيرة عام 2003 (41). كما قام المعهد الكردي بمنح جائزة باسم فقي حسين صاغنج Feqî Huseyn Sağnıç منذ عام 2005.
كما تمنح بعض المنظمات الكردية في أوروبا جوائز للكتاب الكرد. ففي عام 2002، على سبيل المثال، منحت دار Apec للنشر في السويد جوائز لكاتبي القصة القصيرة روشان لزكين ودلاور زراق اللذين يعيشان في ديار بكر. منحت دار Apec للنشر جائزة في الترجمة للمترجم عثمان أوزجليك (42). كما منح اتحاد جمعيات كردستان في السويد جوائز مماثلة في السابق.
في السنوات الأخيرة، قام اتحاد النقابات العمالية في كردستان (كوم كار)، الذي يمتلك فروعاً له في عدة مدن في ألمانيا، بمنح جوائز سنوية. يمكن إضافة جائزة پيرَمرد من جنوب كردستان إلى القائمة.

2- نشر الكتب باللغة الكردية في تركيا
إنّ مجمل ما توصلتُ إليه بعد بذل قصارى جهدي لمعرفة العدد الإجمالي للكتب الكردية التي تم نشرها في تركيا، بما في ذلك العهد العثماني، حتى عام 2006، هو 654 كتاباً.

1- العهد العثماني (1844–1923)
إنّ الكتب الكردية التي تعود للعصر العثماني هي في الأساس مخطوطات شعرية. فعلى الرغم من وجود بعضها مكتوبة بالأبجدية الإيزيدية أو الأرمنية أو الآشورية، إلا أن معظمها كُتِبت بالأبجدية العربية. تلعب الصحافة والمطبوعات دوراً مهماً في نشر الأفكار وتوحيد اللغة.
ومع ذلك، لم يكن للكرد في كردستان مطبعة حتى الحرب العالمية الأولى. كانت المطابع الحالية مملوكة للدولة أو لمبشرين غربيين. وهذا هو سبب طبع الكتب الأولى باللغة الكردية خارج كردستان في مدن مثل القاهرة واسطنبول.
بدأت الحركة الوطنية للكرد ضمن بنية إقطاعية، وقد جاءت متأخرة عن تحركات الشعوب الأخرى التي كانت تعيش داخل الإمبراطورية العثمانية. ويعكس تطور النشر الكردي تقدم النهضة الوطنية بشكل عام.
كانت هناك مطبعة لصحيفة كردستان عام 1898 في القاهرة (43)، بالإضافة إلى مطبعة "Metbe'a Kurdistan 'Ilmiye" "مطبعة كردستان العلمية" التي يملكها كردي يُدعى فرج الله زكي الكردي عام 1911، لكننا لا نعرف ما إذا كانت الكتب الكردية قد طبعت هناك (44). حاول الكرديان عبد الرحمن بدرخان وعبد الله جودت، المعارضين للسلطان العثماني، شراء مطبعة أثناء إقامتهم في سويسرا، لكن سفير الدولة العثمانية انزعج وأعرب عن قلقه لمسؤولي الدولة هناك (45).
أسّس كل من "لِجيلي كوردي زاده أحمد رامز" و "موتكيلي خليل خيالي" مطبعةً كرديةً في

إسطنبول عام 1908 مع أصدقائهم (46). ومن المعروف أيضاً كانت هناك مطبعة آمدي - Amedi، في اسطنبول عام 1910، والتي كان يملكها رجل من ديار بكر، حيث طُبِعتْ كتب متعلقة بالكرد (47).
كان أكرم جميل باشا أول القوميين من شمال كردستان يشتري مطبعة في ديار بكر وينشر جريدة گازي – Gazi في عام 1918 (48).
طُبع أول كتاب كردي في إسطنبول عام 1844. ولم يكن هذا الكتاب الذي ألفه الصوفي الشهير مولانا خالد نقشبندي باللغة الكردية بالكامل. وهي تتألف من شعر باللغتين العربية والفارسية مع بعض القصائد بالكردية.
بقدر ما تمكنت من معرفة عدد الكتب المنشورة باللغة الكردية منذ عام 1844 حتى إعلان الجمهورية التركية عام 1923 حوالي 20 كتاباً تم نشر كل هذه الكتب في اسطنبول باستثناء كتابين أحدهما في ديار بكر والآخر في القاهرة.
خاطبَ لِجيلي كوردي زاده أحمد رامز، الذي كان ينشر ويطبع الكتب في القاهرة وإسطنبول خلال العهد العثماني، خاطبَ القراء على الغلاف الخلفي لكتابٍ كردي نُشر في القاهرة عام 1906 بالكلمات التالية:
... " سأقوم بنشر وطباعة الكتب والكراسات باللغة الكردية هذه المرة. أرجو أن ترسلوا إليّ الكتب الكردية التي بحوزتكم لكي أطبعها بأسماء فضيلتكم أو كهبة منكم، أو على شرف شعبكم ومواظبته. بعد ذلك سأمنح [الأشخاص الذين أرسلوا الكتب] عدداً قليلاً من النسخ ومعها النسخة الأصلية "(49).
ما يقرب من نصف الكتب الكردية المكتوبة بالأبجدية العربية والمنشورة في العهد العثماني قد ظهرت في 1918-1919. والسبب أن الجيش العثماني هُزِم في الحرب العالمية الأولى، واحتل الإنجليز ما هو اليوم العراق، والفرنسيون – سوريا. إن ضعف الأتراك شجع الوجهاء الكرد، الذين كانوا يعيشون في اسطنبول في ذلك الوقت، من إنشاء منظماتهم ونشر بعض المجلات والكتب.
خلال العصر العثماني نشر الأرمن والمبشّرون الغربيون بعض الترجمات الكردية للكتاب المقدس. نُشرت في إسطنبول بين عامي 1856 و 1911 ما لا يقل عن خمسة كتب مقدسة باللغة الكردية مع كتاب في الأبجدية الكردية مكتوباً بالأبجدية الأرمنية (50). ونُشرت ترجمتان كرديتان للكتاب المقدس في عامي 1922 و 1923.

خلاصة القول، لقد تم نشر حوالي 30 كتاباً كردياً بأبجديات مختلفة خلال العصر العثماني.

ووفقاً لمعاهدة لوزان عام 1923، قسّمت تركيا وإنجلترا وفرنسا كردستان فيما بينها. بقيت كردستان الشمالية في تركيا، وكردستان الجنوبية تحت الحكم البريطاني، وكردستان الغربية – تحت الحكم الفرنسي. كانت السياسة البريطانية في كردستان الجنوبية مختلفة عن السياسة التركية. وبدلاً من حظر اللغة الكردية، بدأوا في استخدامها لأهدافهم الخاصة، ونشروا المجلات في بغداد والسليمانية تحت سيطرتهم. قاموا بدعاية لهم باللغة الكردية. استمر النشر باللغة الكردية بعد الانسحاب البريطاني من العراق.

2– الحقبة الجمهورية (بعد عام 1923)

– من عام 1923 إلى عام 1965

خلال الفترة الجمهورية مارست الحكومة في تركيا ضغوطاً أكبر على اللغات من تلك التي كانت تمارسها السلطات العثمانية. فعلى سبيل المثال، نشرت الدولة العثمانية بعد عام 1839 أول صحيفة رسمية "Takvim-i Vakayi" (جريدة تقويم الوقائع- المترجم) باللغات التركية والعربية واليونانية والأرمنية.

نظراً لاستخدام الأبجدية العربية في تركيا قبل التحول إلى الأبجدية اللاتينية في عام 1928، لم تتمكن الأجيال الجديدة من قراءة الأدب المنشور خلال العصر العثماني.

حتى عام 1946 كان يحكم تركيا حزب واحد وزعيم واحد. بعد عام 1946 بدأ تشكيل أحزاب أخرى. لم يكن من الممكن نشر الصحف والمجلات الكردية حتى عام 1948 بسبب القهر. بعد عام 1948 تحدّث بعض المفكرين الكرد عن الكرد ليس بشكل علني، ولكن بشكل غير مباشر مع تلميحات في المجلات التي نشروها باللغة التركية. ومع ذلك كانت هناك بعض الاستثناءات تجرّأ فيها بعض الكتاب على الحديث بصراحة عن الكرد وحقوق الإنسان. ففي عام 1959، عندما طبعت صحيفة " İleri Yurd" التركية بضعة أسطر باللغة الكردية لموسى عنتر، فُتِحت على الفور دعوى قضائية ضد الكاتب.
بسبب السياسة التركية في الفترة الواقعة بين 1923-1965، تم نشر كتابين دينيين فقط باللغة الكردية. كلاهما بالأبجدية العربية. ونظراً لعدم قدرة الأجيال الجديدة من قراءة المخطوطات والمنشورات المطبوعة بالأبجدية العربية قبل عام 1928، واستحالة نشر كتب جديدة بالأبجدية اللاتينية، فقد اختفت اللغة الكردية المكتوبة تقريباً. وكادت الأجيال التالية أن تتوقّف عن الاعتقاد بوجود الكتب الكردية أو إمكانية تأليف الكتب باللغة الكردية.
-من عام 1965 إلى عام 1980
تم ذكر بعض الحقوق الديمقراطية الجديدة في الدستور المعدّل لعام 1960. ومع ذلك، لم يسمح بتأسيس المنظمات الكردية. في عام 1965 حدث تغيير، تمكن الكرد من تأسيس حزبٍ خاصٍ بهم لأول مرة في عهد الجمهورية في تركيا. تم تشكيل هذا الحزب بشكل غير قانوني وكان له ورثة كثر في السبعينيات – منظمات وأحزاب أخرى. وعادة ما تقوم هذه المنظمات بنشر الدوريات (51). تم حظر معظم هذه الدوريات القانونية وغير القانونية.
كان أولى الكتب التي صدرت عام 1965 بعد صمت دام 40 عاماً: مسرحيةً باللغة الكردية وكتاب في قواعد اللغة الكردية. المسرحية كتبها الكاتب والصحفي موسى عنتر في السجن. أُغتيل عنتر على يد الأجهزة الأمنية بعد بضع سنوات، كان ذلك في عام 1972، عن عمر يناهز 74 عاماً (52).
تم نشر ثلاثة كتب أخرى بين عامي 1966 و 1970. مع تولي المجلس العسكري زمام الأمور في عام 1971، تم نشر كتاب كردي واحد فقط بين عامي 1971 و 1975.
تم نشر عدد قليل من الكتب بعد عام 1975؛ بين عامي 1975 و 1980 تم نشر تسعة كتب إجمالاً.
تم حظر تلك الكتب كلها.
باختصار، لم يتم نشر أكثر من 20 كتاباً كردياً في تركيا في الفترة الواقعة بين 1923-1980.

– من 1980 إلى 2005
استولى المجلس العسكري على السلطة مرة أخرى في عام 1980. وكان من المستحيل نشر الكتب باللغة الكردية مرة أخرى حتى عام 1990. لم يحظر المجلس العسكري الكتب والدوريات الكردية فحسب، بل حظر العديد من المطبوعات التركية أيضاً. ووفقاً لبحثٍ، تم حظر 3472 منشوراً في تركيا بين عامي 1949-1984 و 927 – بين 1980-1984 (53).
اتخذت الدولة خلال الحظر الطويل على استخدام اللغة الكردية كل الإجراءات لعرقلة طباعة وتوزيع المطبوعات الكردية. بصرف النظر عن الرقابة الذاتية، يمكننا سرد ما يلي:
تم تمرير القوانين التي تنص على معاقبة الأشخاص الذين يكتبون ويوزعون ويمتلكون المطبوعات الكردية. صادرت الشرطة منشورات تمكنت من الظهور على الرغم من الحظر.
تم اعتقال الكتّاب والصحفيين الكرد وتعذيبهم وجرجهم وحتى اغتيالهم. في الواقع، أُغتيل الكاتبان موسى عنتر وحسين دنِز. ووفقاً لجمعية الصحفيين المعاصرين، أُغتيل ما لا يقل عن 14 شخصاً من العاملين في الصحف الكردية بين عامي 1992 و 1996 (54). ووفقاً لبحث آخر أجراه الاتحاد نفسه، أُغتيل 14 مراسلاً صحفياً في شمال كردستان في عام 1993 فقط (55).
لم تطبع دور الطباعة عادةً الأعمال الكردية بسبب المخاطر. كان التوزيع أيضاً مشكلة كبيرة حيث لم تعمل مكاتب البريد وشركات التوزيع مع المطبوعات الكردية. كانت حيازة كتاب كردي بالنسبة للشرطة تعد جريمة. يقول عارف سِڤِنج، صاحب دار Dengللنشر، إن نشر الأدب الكردي في هذه الظروف الصعبة كان نوعاً من حرب العصابات التي تتم في المدن. حكمت كردستان قوانين عرفية مختلفة لفترة طويلة وخاصة ما يعرف ب (OHAL) (الحكم

الإقليمي في حالة الطوارئ -المترجم). كان هناك قمع أكثر شدة على الأدب الكردي خلال هذه الفترة التي استمرت حتى 2002/11/30.
باختصار كانت المطبوعات الكردية في تركيا تتبع نفس الروتين: نُشر كتاب ثم تم حظره، واتهم الكاتب والناشر على حد سواء. كما حوكم القراء الذين ضُبِطت لديهم أو في منازلهم مطبوعات كردية.

3- وأخيراً رُفِع الحظر
بعد كل هذه الإجراءات القمعية المذكورة أعلاه حدثت تغييرات مهمة في التسعينيات. تم رفع الحظر المفروض على نشر الكتب والدوريات الكردية في عام 1991 بإلغاء القانون رقم 2932. ألغيت المادة 28 في عام 2001. في 3 آب / أغسطس 2002، اعتمد البرلمان التركي حزمة التنسيق الخاصة بالاتحاد الأوروبي. ترتيب قانوني يجعل دورات خاصة لتدريس اللغة الكردية قانونية والسماح بالبث الإذاعي والتلفزيوني باللغة الكردية في ظل ظروف معينة. وفي عام 2003 تم تغيير قانون الأسماء الكردية. تم إلغاء المادة 8 من القانون رقم 3713 الخاص بالحرب على الإرهاب بتاريخ 7/15 / 2003 بموجب القانون رقم 4928. بعد رفع الحظر، زاد عدد الكتب الكردية المنشورة، حيث وصل إلى 212 كتاباً بين عامي 1990 و 1999.
على الرغم من أن رفع الحظر عن اللغة الكردية يعني إزالة عقبة كبيرة جداً في طريق الكتابة بها، إلا أنه لا تزال هناك بعض العقبات في التطبيق. حتى في عام 2006 كانت هناك قضايا ضد أسماء كردية في المحاكم. فعلى سبيل المثال، وجّه مكتب المدعي العام في سيرت اتهاماً لمركز الثقافة والفنون في بوطان بسبب لوحته الاعلانية باللغة الكردية " Navenda Çand û Hunera Botan" (مركز الثقافة وفنون بوطان) (56). وفي الوقت نفسه، على الرغم من ندرة ذلك، تم فتح قضايا قضائية ضد عدد قليل من الكتب الكردية. ومن الأمثلة على ذلك القضايا المرفوعة ضد " Girê Şêran" (جبل الأسُود) لمناف عثمان و " Gulên Azadiyê" (أزاهير الحرية) لقاهر فرات من بين منشورات آرام.

لفت بعض الأكاديميين الجامعيين الانتباه إلى حقيقة مفادها: إذا ما أُخِذتْ اتفاقيات الأمم المتحدة بعين الاعتبار، على الرغم من رفع الحظر، سنجد بأن هناك إبادة لغوية ضد اللغة الكردية، وإبادة ثقافية ضد الثقافة الكردية في تركيا، بسبب إعاقة التعليم في البلاد باللغة الأمّ بالإضافة إلى أسباب أخرى (57). حتى عندما لا تكون اللغات محظورة، فإن "التوزيع غير المتكافئ للقوة الاقتصادية والسياسية والثقافية يعمل ضد بقاء اللغات المحرومة" (58).
من ناحية أخرى، بعد رفع الحظر عن اللغة الكردية، يمكن رؤية مشاكل أخرى تتعلق بالكتابة ونشر الكتب الكردية بشكل أكثر وضوحاً. أولاً وقبل كل شيء، تعتبر اللغة الكردية المكتوبة إشكالية حيث تم حظرها لفترة طويلة ولم يتم استخدامها في التعليم. إمكاناتها محدودة للتعبير، خاصة في الموضوعات العلمية. كما أن هناك مشاكل في المصطلحات. وفي الوقت نفسه، يواجه القراء الذين لم تتح لهم الفرصة لدراسة هذه اللغة في المدرسة صعوبات في فهمها.
توضح الأرقام أدناه تطور نشر الكتب الكردية حسب السنوات.

كتب باللغة الكردية صدرت في الفترة بين 1923-2005:

عدد الكتب الصادرة	السنة
6	1923 –1970
1	1971
	1972–1974
1	1975
2	1976
2	1977
2	1978
2	1979

1989-1980
1990 3
1991 18
1992 38
1993 19
1994 19
1995 18
1996 24
1997 15
1998 26
1999 32
2000 34
2001 35
2002 69
2003 79
2004 77
2005 73
33 كتب سنة نشرها غير معروفة
628 المجموع
ومن المعروف أنّ ما لا يقل عن 103 من هذه الكتب نُشرت في الخارج لأول مرة، وخاصة في السويد.

4- الكتب المنشورة باللهجة الكرمانجكية

على الرغم من أن الكرمانجية هي اللهجة التي يتحدث بها الأغلبية في شمال كردستان، إلا أن اللهجة الكرمانجكية (الزازاكية) يتم التحدث بها في بعض المحافظات. وتشير التقديرات إلى أن من يتحدثون باللهجة الكرمانجكية يمثلون ربع إجمالي سكان الكرد هناك.
فمن إجمالي 654 كتاباً كردياً نُشر في تركيا، فإن 74 كتاباً ((11.3%)) هي مكتوبة باللهجة الكرمانجكية، والأخرى 580 بالكرمانجية. تنشر دار Vate (الكلمة) للنشر الكتب باللهجة الكرمانجكية فقط.

5- أنواع الكتب المنشورة
تتراوح معظم الكتب المنشورة بين الأدب القصصي والشعر.
يمكن تصنيف الكتب الكردية (المنشورة في تركيا) حسب نوعها على النحو التالي:

عدد الكتب المنشورة نوع الكتاب
174 شعر
69 روايات
65 قصص قصيرة
61 فلكلور
15 كتب الأطفال
12 مسرحيات
9 مذكرات
8 سير ذاتية
4 انطولوجيا
3 تاريخ الأدب
38 قواميس
26 كتب دينية (ما عدا الشعر)
19 الكتب المدرسية والمساعدات المدرسية

12 كتب الأبجدية
8 كتب القواعد
11 كتب التاريخ
8 كتب سياسية
4 الريبورتاج (التحقيقات الصحفية)
3 فلسفة
3 قواميس التهجئة
2 أسماء كردية
2 مجموعات المقالات
21 موضوعات أخرى
77 موضوعات غير معروفة
654 المجموع
فيما يلي تصنيف الكتب المترجمة:

عدد الكتب المنشورة نوع الكتاب
22 شعر
12 روايات
6 قصص قصيرة
3 مسرحيات
2 كتب الأطفال
2 مذكرات
1 سير ذاتية
9 ديني (عدا الشعر)
3 سياسي
2 تاريخي
1 قواميس
4 موضوعات غير معروفة
67 المجموع
من الواضح أن الشعر والروايات والقصص القصيرة تسود بين الأعمال الأصلية والمترجمة. يبرز عدد كبير من الكتب الدينية المترجمة من بين الكتب غير الأدبية. تصل نسبة الكتب الدينية المترجمة إلى 13.47% ونسبة المؤلفات الدينية الأصلية 2.89%. أعتقد أن قلة الترجمات أو الكتب النقدية الأصلية والكتب العلمية والعلوم الاجتماعية لها علاقة بمشاكل المصطلحات في اللغة الكردية المكتوبة وعدم كفاية اللغة الكردية لمن لديهم المعرفة للكتابة في هذه المجالات. يكاد يكون التراث المكتوب حول هذه الموضوعات غير موجود في حين أن هناك تراثاً غنياً نسبياً من كتب الشعر.

يمكن إضافة الكتب ال 29 التي تم نشرها في 2004-2005 من قبل المؤسسة الثقافية الكردية في ستوكهولم إلى كتب الأطفال الأصلية والمترجمة أعلاه. تم نشر هذه الكتب بدعم من الوكالة السويدية للتعاون الإنمائي الدولي (سيدا). من بين تلك الكتب، كُتبِ 18 كتاباً باللهجة الكرمانجية و11 كتاباً باللهجة الكرمانجكية (الزازاكية). تم توزيعها من قبل المعهد الكردي في اسطنبول. تم طباعتها في تركيا، بعضها بطباعة 5000 نسخة، والبعض الآخر – 2000 أو 3000 نسخة، وتم توزيعها على الأطفال في البلدات التي يعيش فيها الكرد (59). من بين هذه الكتب ترجمات لأعمال مؤلفين مثل دانيال ديفو وفيكتور هوغو.
لا توجد كتب كردية مسجلة صوتياً للمعاقين بصرياً في تركيا، ولكن تم إعداد عدد قليل منها في السويد (60).

6- مراجعات الكتب
قد يصادف المرء شروحات للكتب الكردية في الصحف والمجلات الكردية أو التركية التي ينشرها الكرد. كما يمكن العثور عليها أيضاً في المجلات التابعة لبعض الجماعات السياسية

التركية، مع أنها نادرة جداً.
باستثناء ثلاثة ناشرين (61)، فإن جميع الناشرين الآخرين الذين تحدثت معهم يقولون إنّهم لا يدفعون مقابل مراجعات الكتب المنشورة حديثاً في المجلات والصحف. فدار نشر Deng هي الوحيدة التي لديها قائمة (كتالوغ) بالمنشورات. لدى معظم الناشرين قوائم من صفحة واحدة أو صفحتين لمنشوراتهم. يقدمون هذه القوائم إلى الموزعين أو المكتبات أو يأخذونها إلى معارض الكِتاب وغيرها من النشاطات.
يقدّم البث التلفزيوني "روج" باللغة الكردية مراجعات للكتب، من وقت لآخر، ولكن في الغالب لمؤلفين وناشرين مقربين من حزب العمال الكردستاني.
لم أتمكن من العثور على أي من مواقع الويب الخاصة بالناشرين الكرد على الإنترنت. يقول بعض الناشرين إنّهم لا يستطيعون تحمّل تكاليفها.

7- مراجعات في المنشورات باللغة الكردية
بعد عام 1990 أصدر الكرد عدة صحف ومجلات. هناك أكثر من 20 دورية ثنائية اللغة وأقل منها باللغة الكردية أو التركية. إن الدوريات المذكورة دامت عموماً لفترة قصيرة. ومن الدوريات التي بقيت حتى يومنا هذا، تمكنت من رؤية ما يلي:
دوريات اللغة الكردية – آ Azadiya Welat (حرية الوطن)، Nûbihar (الربيع الجديد)، Vate (زازية وتعني: الكلمة)، و Wêje Çand Huner (أدب ثقافة فن).
ثنائية اللغة (بالكردية والتركية): Dema Nû (العصر الجديد)، Tîroj (الشعاع)، Bîr (الفكر)، و Vesta.
باللغة التركية فقط Ülkede Özgür Gündem (الأجندة الحرة في البلاد) و Deng (الصوت)، و Serbesti (الحرية).
يمكن العثور على التعليقات التوضيحية وإعلانات الكتب في كل منها. عادةً ما تشتمل مراجعات الكتب في الدوريات الكردية على معلومات موجزة جداً حول كتاب تم نشره حديثاً أو وصفاً أطول يشيد بالكتاب. يقومون أحياناً بطباعة أغلفة الكتب أو قوائم المنشورات، ولكن نادراً ما يمكن العثور على مراجعات نقدية جادة هناك. تنشر هذه الدوريات من وقت لآخر مقابلات مع المؤلفين.
8- الشروحات في المنشورات باللغة التركية

من بين الدوريات التي ينشرها الكرد باللغة التركية، يمكن العثور على الشروحات حول الكتب الكردية في lkede Özgür Gündem و Deng و Serbesti ، وكذلك بعض الدوريات للمنظمات اليسارية التركية. ومن وقت لآخر، تقدّم الصحف الإسلامية Yeni Şafak (الفجر الجديد)، و Akit (العقد، العهد)، الأدب الديني من إصدارات Nûbihar.
تقدم الصحف والمجلات الكردية أحياناً أو تعلن عن كتب للناشرين الذين تربطهم بها علاقات تجارية أو يشاركونهم آراء سياسية مماثلة، فعلى سبيل المثال:

الجريدة أو المجلة دار النشر
Ülkede Özgür Gündem, Vesta, Azadiya Welat دار نشر آرام (Aram)
Serbesti دار نشر دوز (Doz)
Deng, Dema Nû دار نشر دَنك (Deng)
Nûbihar دار نشر نوبهار (Nûbihar)
من بين دور النشر الكردية قامت دار دوز للنشر فقط بالإعلان عن كتبها في الدوريات مثل الصحف اليومية التركية الكبيرة "حريت" و"ميليت" و"راديكال". يعدّ قبول الإعلانات باللغة الكردية أمراً جديداً على الصحف التركية. قال صاحب دار دوز للنشر إنه حاول الإعلان في صحيفة أوزغور غونديم (Özgür Gündem) أيضاً، لكن الصحيفة رفضت العرض (62).

بصرف النظر عن ذلك، يمكن العثور على قوائم المنشورات الكردية في بعض الفهارس مثل كتالوغ الكتب الذي تنشره شركة TÜRDAV.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	سيرة
نوع الوثيقة:	ترجمة
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	شمال كردستان
الدولة - الأقليم:	تركيا
ترجم من اللغة:	انجليزي
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | medaratkurd.com
کاتی تۆمارکردن: 2022/15/3 12:54:53 PM
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 182

مخيلة الاستعمار التركي وعقيدة الوطن الأزرق

https://www.kurdipedia.org/?q=20221017101948440326

*فرهاد حمي
*المركز الكردي للدراسات

منذ إحكام حكومة اليمين المتطرف قبضتها على مقاليد الدولة التركية عقب الانقلاب الفاشل، يهمين مشروعان استعماريان على السياسة الخارجية بشكل واضح. الأول، إخراج وثيقة الميثاق المليّ من سياقها التاريخي المبرم عام 1920، والتي كانت تهدف إلى عقد الشراكة مع الكرد في كل من سوريا والعراق وتركيا وفق صيغة الاستقلال الذاتي، وتحويلها إلى عقيدة استعمارية وتوسيعية بغية تفتيت جغرافية الكرد وتحطيم إرادتهم السياسية والوجودية. الثاني، مساعي أنقرة في نسف كل الاتفاقيات الدولية في البحر المتوسط وإيجة بغرض توسيع حدودها البحرية عبر مشروع الوطن الأزرق على حساب السيادية اليونانية والقبرصية في المقام الأول.

في هذه المادة، سوف نسلط الضوء على وجه الخصوص على عقيدة الوطن الأزرق أو ما يعرف باللغة التركيةMavi Vatan، منطلقين من فكرة أن التهديدات الدبلوماسية التركية والمناورات العسكرية المكثفة حيال الحدود اليونانية في بحر إيجة شمالاً والقبرصية جنوباً، لا تدخل فقط في خانة الخلافات السياسية على الحدود البحرية والمصالح الاقتصادية الناجمة من استغلال حقول الطاقة، والتي قد تدفع المنطقة صوب حرب محتملة فحسب، بل تكمن وراءها عقيدة استعمارية تروجها الطبقة اليمينية المتطرفة، والتي تتغذى من تزييف التاريخ وتشويه الحقائق القانونية، تماشياً مع تسخير القوة والتوسع العسكري. تم تبني عقيدة الوطن الأزرق، التي تسترشد بعقيدة قانونية وجيوسياسية بغية توسيع مجال بحري للسيادة التركية، من قبل رجب طيب أردوغان عقب تحالفه مع الحركة القومية ومناصريّ أوراسيا بعد الانقلاب الفاشل. في حين، شكّل الاتفاق التركي مع حكومة الوفاق الليبي لإنشاء حدود بحرية مشتركة بمثابة مؤشر على ترسيخ هذه العقيدة.
إذ تشير هذه العقيدة إلى منطقة بحرية هائلة عبر نصف شرق البحر المتوسط، وتتجاهل الجروف القارية والجزر اليونانية والقبرصية والقسم الشرقي من جزيرة كريت. يعتقد فريق أردوغان- بصورة انتهازية- أنه مع تفجر الحرب الروسية – الأوكرانية، أن أنقرة قادرة على أن

تستغل موقعها الجغرافي وحدودها البحرية، وذلك عبر حضورها في حلف الناتو من جهة، وتحسين علاقتها مع روسيا والصين وإيران من جهة أخرى. لكن مع ذلك يبقى الوطن الأزرق نسخة أوراسية – قوموية، تعمل بالضد من المصالح الغربية، ومنتوج أفكار جنرالات بحرية تركية متطرفة في المقام الأول، كما تلقى اهتمام وأهمية محورية بين النخب العسكرية والسياسية والاقتصادية والفكرية. وحسب رايان غينجراس، أستاذ في المدرسة العليا البحرية ومؤرخ لدراسة الإمبراطورية العثمانية والجمهورية التركية، فإن: الأصوات البارزة في تركيا ترى أن منطقة بحر إيجة جبهة محتملة في صراع بالوكالة ضد الولايات المتحدة مثل مؤيدي بوتين في حربه ضد الناتو وأوكرانيا.

على الرغم من رواج مفهوم الوطن الأزرق بين الأوساط الاكاديمية المتطرفة مثل، نجدت بامير، خبير تركي مختص في مجال الطاقة، والاكاديمي والصحفي حسن أونال الذي لديه اهتمام وثيق بهذا المشروع، إلا أنّ الضباط البحرية هم من كانوا مؤسسي هذا المشروع، ويأتي على رأسهم، سونر بولات، وهو ضابط عسكري كان يعمل في القيادة البحرية واعتقل في قضية المطرقة عام 2011 ومن ثم أفرج عنه لينضم فيما بعد إلى حزب الوطن بقيادة دوغو برنجيك.

وكذلك الادميرال رمضان جيم جوردينيز الذي كشف لأول مرة في يونيو عام 2006 خلال ندوة في مركز قيادة القوات البحرية التركية عن عقيدة الوطن الأزرق، وهو قومي متطرف، معادي للغرب، ومهووس بالتفوق البحرية التركية في المناطق، التي تميزت بها خريطة الوطن الأزرق، اعتقل أيضاً في قضية المطرقة، ويكتب حالياً مقالات مستمرة في عمود جريدة ايدلينيك التابعة لحزب دوغو برنجيك، حيث تم تطوير أفكاره في كتاب بعنوان كتابات عن الوطن الأزرق. وأيضاً جهاد يايجي، الذي كان رئيس أركان القوات البحرية قبل فترة وجيزة، وأحد أركان سياسة أنقرة حيال ليبيا، وكان يقف وراء مذكرة التفاهم بترسيم الحدود مع حكومة الوفاق، قبل أن يطيح به أردوغان عام 2020. عموماً، تجتمع هذه الأطراف على تعزيز النزعة القومية المتطرفة بصبغة أوراسيّة ومعادية للغرب.

عند النظر إلى أهمية تصدّر الوطن الأزرق على المشهد السياسة الخارجية التركية، وباستناد من النخبة الحاكمة في أنقرة، ينبغي قراءته أولاً من زاوية المتغيرات الداخلية، وتحديداً عقب الانقلاب الفاشل، وتطهير أجهزة الدولة من اتباع فتح الله غولان، الذين كانوا قريبين من الغرب وبمثابة كابوس لمنظريّ الوطن الأزرق وفق ما ينقله الباحث الفرنسي، أوريلين دينزو المختص في العلاقات الاستراتيجية والسياسة الخارجية التركية.

لاحقاً، ومع تفكيك التحالف بين غولان وأردوغان وانهيار عملية السلام، مصحوباً بالانقلاب الفاشل، وإغلاق ملف محكمة المطرقة، تمكنّت جماعة الوطن الازرق، وغالبيتهم من مناصري باهجلي السيادة القومية التركية ودوغو برنجيك النزعة الأوروآسية من التسلل إلى دوائر السلطة، ووضع ملف الوطن الأزرق كأحد أهداف محورية في السياسة الخارجية التركية والدفاعية، الأمر الذي عزز من النزعة العسكرية والتحول القومي للخطاب الرئاسي والتحالف بين أردوغان وباهجلي وبرنجيك. سيما أنّ الرؤية السيادية التركية التوسيعية، التي يروجها أردوغان اليوم حيال الحدود البحرية والبرية، تحظى بشعبية كبيرة في تركيا، بما في ذلك بين الأوساط المعارضة.

أسطورة الوطن الأزرق

ينقل الكاتب التركي، جنكيز أكتار على لسان جيم غوردينيز، وهو أحد أقطاب الوطن الأزرق، انتقاداته ضد ما يسميه بالنخبة الجمهورية التركية- يقصد فريق كمال اتاتورك- لكونها كانت ليبرالية للغاية تجاه اليونان وقبرص أبان تأسيس الجمهورية وترسيم الحدود القومية، وأنها فشلت في الاستجابة بشكل مناسب لما يسميه بالأمر الواقع في الثلاثينيات فصاعداً. كما يتهم الوزارة الخارجية بالتساهل في التعامل مع هذه القضية إلى هذه اللحظة، إذ يعتبر غوردينيز ومناصري الوطن الأزرق أن الوضع الراهن يشبه معاهدة سيفر الثانية، وذلك في إشارة إلى المعاهدة التي قسمت تركيا بين القوى الاستعمارية بعد هزيمة الامبراطورية العثمانية في الحرب العالمية الأولى. وحسب روايتهم، فإن الذي يجري حالياً على الحدود البحرية في المتوسط وبحر إيجة من قبل الغرب واليونان، أشبه بتلك المحاولات التي قام بها حلفاء اليونان والغربيون لتقويض سيادة تركيا بين عامي 1919 -1922.

وتذهب سرديتهم وفق تصريحات بعض الضباط السابقين مؤخراً إلى أبعد من ذلك، بأنّ اليونان لم تعدل عن رغبتها في إنشاء اليونان الكبرى. كما تستحضر هذه السردية المتخيلة فكرة مفادها أن أثينا لا تزال تحمل فكرة الاستيلاء على اسطنبول والسواحل الغربية، وإعادة تأسيس حكم مسيحي. تنبع هذا الفكرة الأخيرة، حسب رؤيتهم، من مشروع ميغالي، الذي كان يروج له التيارات القومية اليونانية في القرن التاسع عشر بغية الخروج من نير الحكم العثماني، وتأسيس دولتهم المستقلة على الحدود البحرية. متجاهلين عن أن السياسة الخارجية اليونانية كانت قد تخلت عن هذه المشاريع الافتراضية بعد حريق أزمير والهزيمة أمام جيوش مصطفى كمال أتاتورك.
بالعموم، يقدم هذا الخوف من اليونان، والمصحوب بارتياب كبير للعالم الغربي من قبل التيار الأوراسي والقومي، مبررات لأردوغان من أجل إنشاء منطقة بحرية خالصة. إذ يرى مناصري هذا التيار أن هذا ذات مصلحة استراتيجية تسمح للأتراك بالدفاع عن أنفسهم إذا لزم الأمر، وكما يعتبرون أن تقاسم المياه مع ليبيا جزءاً أساسياً من الأمن القومي، الذي من شأنه أن يمنع إقامة منطقة بحرية قبرصية- يونانية مشتركة. ومن أجل ذلك يقترح غوردينز صيغته السحرية من إبرام صفقات بالقوة والتي تتناسب تماماً مع سياسة أردوغان القسرية. ومن الأمثلة على ذلك تنقيب تركيا عن الهيدركربونات داخل المنطقة الاقتصادية الخالصة لقبرص، والانتهاك شبه اليومي للمجال الجوي اليوناني، وإبرام صفقة مع حكومة غير شرعية في ليبيا. أي خرق كل المعاهدات الدولية المختصة في ترسيم الحدود البحرية وفق منطق سياسة القوة والتوسع.

الانقلاب على المعاهدات الدولية

من المعلوم، أن الحدود الحالية بين اليونان وتركيا في بحر إيجة، هي نتاج سلسلة متعرجة من الحروب والاتفاقيات. حيث أصبحت مع توقيع معاهدة لوزان عام 1923 غالبية الجزر المنتشرة في بحر إيجة تابعة لأثينا، ومع انتهاء الحرب العالمية الثانية، تنازلت إيطاليا عن جزر دوديكانيز، والبالغ عددها 12، لليونان عبر معاهدة باريس عام 1947. وبعد غزو تركيا لقبرص عام 1974 وتقسيمها إلى شطرين، تصاعدت التوترات أكثر في بحر إيجة عبر رفض الممثلون الاتراك السيادة الاقليمية لجزر اليونان، ولا سيما تلك الجزر التي تمنع تركيا من الوصول إلى قاع بحر إيجة، بغرض التنقيب عن النفط تحت الجرف القاري. رد رئيس وزراء اليونان في ذلك الوقت بالقول إن السياسة الخارجية التركية دخلت مرحلة توسيعية جديدة وخاصة عقب احتلال قبرص.
تبعاً للمعاهدات الدولية، فإن الجميع يتفق على أن سيادة اليونان على تلك الاراضي غير مشكوكة فيها، لكن أنقرة تستغل تفسير خاطئ لتلك المعاهدات، سيما من جهة الاشتراط أن تكون تلك الجزر منزوعة السلاح، لتدفع بطائراتها على الدوام بانتهاك المجال الجوي اليوناني فوق تلك الجزر. وهو نمط قد تكثف طوال السنوات الماضية وإلى هذه الحظة.
كان يهدف حزب العدالة والتنمية، مع اعتلاءه سدة الحكم في البلاد، إلى تسوية النزعات وفق معايير الاتحاد الأوربي، لا سيما تسوية النزعات مع اليونان. حيث أيد خطة الأمين العام للأمم المتحدة، كوفي عنان عام 2004، التي كانت تنص على إعادة توحيد شطري قبرص وفق نموذج فيدرالي، بخلاف جلى التصريحات الصادرة من أنقرة في الوقت الحالي، التي تشدد على حل الدولتين.
هذا التحول الدراماتيكي في الخطاب يمكن اعتباره بأنه التوجه من النزعة الليبرالية صوب المركزية القومية المتطرفة. في ذلك الحين، كانت السلطات القبرصية بصدد تحديد المنطقة الاقتصادية الخاصة بها. لهذا الغرض استندوا إلى مبادئ اتفاقية الامم المتحدة لقانون البحار عام 1982، هذه المقاربة القانونية على وجه الخصوص ما تثير مخاوف منظريّ الوطن الأزرق، وذلك تحت مزاعم التضحية بالمصالح القومية التركية مقابل عضوية مفترضة في الاتحاد الاوروبي، وتبعاً لذلك، ضغطت أنقرة حينها على قبارصة الأتراك من أجل المطالبة بحقوقهم البحرية، لا سيما المنطقة الاقتصادية الخالصة بهم.
بموازاة ذلك، يرفض مناصري الوطن الأزرق خريطة إشبيلية(كما تبين في الصورة أدناها) التي رسمتها عام 2000 جامعة إشبيلية في اسبانيا تحت رعاية الاتحاد الاوروبي، والتي تعتبر بمثابة الوثيقة الجغرافية الأهم لرسم الحدود البحرية في شرق المتوسط.

حيث تطرق كل من لويس سواريز ودي فيفيرو وكارل لويس في بحثهم بعنوان منظور جيوسياسي.. البحرية الاوروبية وتوسيع الاتحاد الأوروبي إلى الحدود الشرقية البحرية لكل من اليونان وقبرص، وأشارت تلك الخريطة المستندة إلى اتفاقية الأمم المتحدة لقانون البحار، إلى أحقية اليونان وسيادتها على الجزر، والتي تشمل منطقة اقتصادية خالصة بطول 370 كلم. كما تشير الخريطة بأن حدود اليونان هي حدود الاتحاد الاوروبي، وجرفها القاري يبدأ من جزيرة ميس ويمتد جنوباً حتى منتصف البحر المتوسط. وفي هذه النقطة بالذات يزعم مناصريّ الوطن الازرق اليوم بأن أنقرة غير ملزمة لتطبيق بنود اتفاقية قانون البحار، كونها لم توقع عليها، وبالتالي، يجدر المطالبة بتحقيق نظام خاص وجديد للمنطقة، بما يتناسب مع الطموحات التركية الاستعمارية، بسبب تزايد أهمية الطاقة في البحر المتوسط.

الغطاء الجيوسياسي

فتح اكتشاف حقل غاز كبير ساكاريا في البحر الأسود شهية الجنرالات البحرية. انتهزت بدورها أنقرة التنافس الجيوسياسي بين روسيا والصين وحلف الناتو، لإعادة تأكيد مطالبها الإقليمية في شرق البحر المتوسط، باعتبارها منطقة توريد النفط والغاز الطبيعي، لا سيما بسبب تزايد الطلب الأوروبي على تنويع مصادر الطاقة التي تستخدمها موسكو كسلاح سياسي ضد الاتحاد الاوروبي.
ومع ذلك، فإن الفكرة التي تروجها السياسة الخارجية التركية ليست فقط استغلال هذه الموارد، ولكن أيضاً التحكم في ممرات العبور البحرية صوب أوروبا.
وتشكل هذه الطموحات جزءاً من رؤية جيوسياسية أوسع، إذ يرى مؤيدي الوطن الأزرق بأن هذه الفكرة ستؤدي دوراً مشابهاً لقناة السويس عبر ربط البحر المتوسط والشرق الأوسط بالمحيطين الهندي والهادئ، وبالتالي ستشكل نقطة عبور هامة لطرق التجارة عن طريق الشحن البحري الكبير العابر للقارات، والتي ستربط أوروبا بالمحيط الهندي وجنوب شرق آسيا.
لكن كل ذلك يمر من بوابة قبرص التي تقع في قلب المنطقة الاقتصادية الخالصة الي تطالب بها أنقرة.
يعتبر اللواء جهاد يايجي أن قبرص أهم جزيرة في المتوسط من الناحية الجيوسياسية والجيوستراتيجية، مشدداً أن قلب الشرق الأوسط سيكون منظماً حول قبرص، وخاصة سوريا ولبنان وإسرائيل والعراق ومصر. وعليه، يطالب منظريّ الوطن الأزرق بوجوب الدفاع عن المنطقة البحرية المستهدفة، وأن تكون الأساس للسياسة الخارجية، بحيث تدور في فلكها كل السياسات الداخلية المتعلقة بالسيادة والسياسات الخارجية التي تتحرك وفق منطق القوة والتوسع.
على ضوء ذلك، ستشكل المغامرة التركية في البحر المتوسط بمثابة دق طبول الحرب مع الدول البحرية المجاورة على الدوام، خاصة في ظل مساندة موسكو لمطالب حكومة اليمين المتطرف الحالي، ودخول كل من الولايات المتحدة وفرنسا وبريطانيا على الخط بهدف دعم المطالب اليونانية والقبرصية. الأمر الذي يرجح وقوع صدامات عالمية طيلة السنوات القادمة جراء المزاعم الاستعمارية التركية، وهو ما سنفرد له حلقة خاصة في المادة القادمة.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	تركيا

Quick Respons Code:

کاتی تۆمارکردن: AM 10:19:48 2022/17/10
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 183

مستقبل المشكلة الكردية في إيران

https://www.kurdipedia.org/?q=20230228090734470952

عمر يحي احمد

المقدمة

الأقليات هي مجموعات بشرية ذات سمات وخصائص تختلف عن مثيلاتها في مجتمع الأكثرية، ولكل أقلية منها سمات قومية أو إثنية أو دينية مشتركة بين أفرادها تختلف الأقليات فيما بينها نوعاً وهوية وانتماء، كما تأخذ تسميات مختلفة مثل: جالية أو فئة أو طائفة أو ملة أو فرقة أو مجموعة وغيرها من تسميات تدل في الغالب على جذور الأقلية وأصولها، وهويتها الاجتماعية والبشرية. وتنضوي تحت مفهوم الأقليات أنماط وأنواع مختلفة منها: الأقلية العرقية والأقلية الدينية والأقلية اللغوية والأقلية المذهبية والأقلية القبلية العشائرية والأقلية الإقليمية والأقلية الثقافية والأقلية السياسية والأقلية الاقتصادية الاجتماعية والأقلية القومية المتعددة الجذور. وما عداها مشتق منها ومتفرع عنها أو جامع لها بصيغة أو بأخرى، مثل القول بأقلية إثنية أو عنصرية وغير ذلك. ومع ذلك فإن الأقليات العرقية والإثنية العنصرية، هي والأقليات الدينية المذهبية، أكثر أنماط الأقليات ظهوراً في العالم، وتكمن وراء أغلب الصراعات التي تنشب من حين إلى حين بين الأقلية والأكثرية في بلد ما مثل الاكراد .

يمثل الأكراد أحد أهم الاقليات في منطقة الشرق الأوسط وقارة آسيا حيث يتوزع الأكراد بين مجموعة من الدول في كل من تركيا العراق ارمينيا إيران سوريا ومناطق أخرى ، يجئ هذا البحث متناولاً مشكلة الأكراد في إيران يسعي هذا البحث إلي التعرف علي أسباب الصراع بين الإيرانين والأكراد مع عرض التوزيـع الجغرافي وواقعهم الإجتماعي والسياسي كما سيتعرض أهم مطالب الكراد في إيران ، ومن جانب أخر يتناول البحث أثر الأكراد علي الأمن القومي الإيراني وانعكاس هذه المشكلة دولياً ، فيما يستعرض المحور الأخير الرؤية المستقبلية لمشكلة الأكراد في إيران .

أولاً : خلفية عن الأكراد الإيرانين

يؤكد علماء الأجناس وتاريخ المجتمعات البشرية بأن الأكراد هم من الشعوب الإيرانية الرئيسية، ولقد التبست معرفة الأكراد على كثير من علماء التاريخ وعلماء الأجناس في بدايات العهود الإسلامية ، ويبدو إن أرائهم قد أخذت إتجاهين :

1. إذ دمج الكثير منهم الأكراد بالفرس ولم يميزوا بينهما كمجموعتين بشريتين متمايزتين.
2. في حين أن البعض الآخر وصف الأكراد بأنهم الطبقة الحاكمة لإيران .

يعتبر الأكراد من اقرب الشعوب ثقافياً ولغوياً إلى الفرس، إذ أن اللغة الكردية هي توأم اللغة الفارسية، وعلى الأرجح أن الأكراد والفرس تمايزا تاريخياً وانبثقا من شعب واحد، وظلا مترابطين ضمن حضارة وإمبراطورية واحدة هي (الإمبراطورية الميدية) ومن ثم الأخمينية ، اكتسب الأكراد خصوصيتهم كشعب مستقل في سياق تمايز وتفاعل وتطور المجتمعات البشرية في مرحلة تعود إلى ما قبل الميلاد بعدة قرون، استمرت علاقة الشعبين الفارسي والكردي مميزة، وجاء تميزها من علاقات الجوار الجغرافي والجزورالثقافية واللغوية المشتركة، وتوطد العلاقات إبان المراحل الأولى للإمبراطورية العربية الإسلامية، التي جمعت الشعبين من جديد في ظل إمبراطورية دينية (الدولة الإسلامية) .

أما في المراحل المتأخرة من هذه الإمبراطورية فقد برز عامل تمايز وربما تفارق آخر بين الشعبين الكردي والفارسي وتجسد ذلك بالخصوصية المذهبية الدينية لكل منها، وترتب

على ذلك حسن علاقة الأكراد مع العثمانيين الأتراك على حساب علاقاتهم التاريخية والثقافية مع فارس.فالأكراد عمليا كانوا من مؤسسي الخلافة العثمانية وربما شكلوا خلفيتها وعمقها الأيديولوجي المذهبي (السني).
نتيجة لمجمل الأوضاع والصراعات الدائرة في العالم الإسلامي، شكل الأكراد قبل خمسة قرون طرفاً ثالثاً وكتلة بشرية ورقعة وجغرافية عازلة بين كل من :
1. العثمانيين الأتراك حملة راية (المذهب السني) .
2. والفرس الصفويين حملة راية (المذهب الشيعي)، على خارطة أيديولوجيات تلك المرحلة.
انقسمت مناطق الأكراد وبلادهم رسمياً وقانونياً بين السلطتين العثمانية والصفوية بعد (معركة جالديران)عام1514، وثبت خط الحدود رسميا بموجب معاهدة ذهاب عام 1639م.
ونتيجة لهذه الاتفاقات انقسم الكيان الكردي سياسيا وثقافياً، وتأرجح بين الولاء من جهة والعداء من جهة أخرى لكل هاتين الدولتين المتصارعتين سياسيا ومذهبيا، مما كان له الأثر الأول في التباعد الكردي الفارسي، السياسي والثقافي.
على الرغم من هذه الظروف فقد ظل دور الأكراد أساسيا في الحياة السياسية والاجتماعية لإيران طوال القرون الأربعة الأخيرة، بل أن أغلب الإيرانيين يؤكدون على فضل الأكراد على بقاء إيران كبيرة وقوية بهذا الشكل، ويذكرون على وجه الخصوص دور الإمبراطور (نادر شاه) الذي وحد إيران وطورها ووضع بنيان وحدود دولتها المعاصرة.إبان الحرب العالمية الأولى ونتيجة زيادة تأثير ونفوذ السياسة المباشرة لدول أوربا على إيران من جهة، وإعلان دول الحلفاء عن مبادئهم الأساسية في دعم استقلال وتحرر الشعوب الخاضعة للسلطة العثمانية من جهة أخرى، تفاعلت القوى السياسية الكردية مع هذه الأوضاع، ونهلت من هذه المفاهيم والشعارات، حيث سبق لها المطالبة بالتحرر، وبشكل من أشكال الاستقلال عن السلطتين العثمانية والإيرانية إلا أن القوى المنتصرة في الحرب العالمية الأولى لم توحد الأكراد على الأرض، ولم تساعدهم على انجاز استقلالهم السياسي، على الرغم من توقيع معاهدة سيفر 1920 التي دعت لاستقلال كردستان بوضوح وما حدث على أرض الواقع كان النقيض، فبدلاً من أن توحد القوى العظمى التي كانت تحتل المناطق الكردية وتركيا وإيران الأكراد، قامت بإعادة توزيع المناطق الكردية على دول جديدة مستحدثة، ومن ثم طويت صفحة كردستان المستقلة مع معاهدة لوزان 1924.
إلا أن هذه السياسات للمركز تجاه الأكراد لم تقوض أمانيهم في الاستقلال، واستمرت حركات الأكراد السياسية في العمل من أجل التحرر وتقرير المصير، ولم يقتصر ذلك على الأكراد الذين كانوا تحت حكم العثمانيين سابقا، وإنما أيضاً شمل أكراد إيران الذين تحدد وجودهم داخل إطار إيران المعاصرة بشكل نهائي. وهنا لابد من الإشارة والتذكير بأن التمييز ضد الأكراد أقل في إيران المعاصرة، لكن النزعات الاستقلالية القومية كانت تتفاعل مع المعاناة الاجتماعية والفقر وبؤس المناطق الكردية لتتبلور على شكل دعوات صريحة للتحرر عن سلطة طهران المركزية.
ثانياً : التوزيع الجغرافي للأكراد في إيران :
يتمركز أكراد إيران جغرافياً في المناطق الغربية منها، وتبدأ حدود هذه المناطق من سفوح جبال زاغروس على مشارف الخليج العربي باتجاه الشمال، أي من حدود مدينة الأكراد (شهركرد) باتجاه (خرم آباد) وإلى (كرما نشاه) التي تعتبر العاصمة الرسمية لإقليم كردستان حسب التوزيع الراهن للأقاليم في إيران، وهذه المناطق هي موطن الأكراد الشيعة. ثم تتواصل وتتداخل مع المناطق الكردية شمالاً باتجاه ستندج ومريوان، بانه وسقز ومهاباد وهي مراكز حضرية لمناطق الأكراد السنة.
تمتد وتتسع جغرافية المناطق الكردية شمالاً لتصل إلى أورمية، وبالتالي إلى حدود أذربيجان وارمينا في أقصى شمال غرب إيران. فالأكراد يتواجدون بشكل رئيس غرب إيران في مناطق سكناهم التاريخية المتصلة أصلا مع مناطق أكراد العراق وأكراد تركيا. إلا أن الكتلة الثانية من الأكراد تتواجد في شمال إيران على حدود تركمانستان ويعرفون ب (أكراد خراسان)، ويستقرون في مناطق: (قوجان وشيروان) التابعة لمدينة مشهد، وهؤلاء كانوا في الأساس سكان جبل الأكراد في جوار مدينة حلب السورية، حيث نقلهم الشاه إسماعيل الصفوي إلى هنالك قبل أربعة قرون تقريباً، كما ورد ذكره في بعض المصادر التاريخية، وهنالك روايتان

تجتهدان لتفسير هذه الهجرة :
الأولى: هؤلاء الأكراد كانوا شيعة، لذلك تم نقلهم إلى هنالك ليشكلوا سداً بوجه التركمان(السنة)، ولكي لا تبطش بهم السلطة العثمانية .
الثانية : أنهم تشيعوا بعد نقلهم إلى خراسان. ومن المؤكد أن أصلهم من محيط مدينة حلب، لأنهم مازالوا يتحدثون اللغة الكردية اللهجة الكرمانجية الشمالية الغربية (لكن أكراد جبل كرداغ بجوار حلب) غير المستخدمة بين أكراد كردستان الإيرانية.
ثالثاً : الواقع الإجتماعي للآكراد في إيران :
ينتشر الأكراد بكثرة ومندمجون حاليا في المجتمع الإيراني بصورة نسبية ، وثمة مؤشرات تشير إلى تقبل واحترام عام من قبل الشعوب الإيرانية للأكراد، وبذلك يشكلون ثقل سكاني وسياسي وثقافي داخل إيران، ويتواجدون أيضا وبنسب عالية في مدن: طهران، مشهد وأصفهان وشيراز، ويقدر مجموع عدد الأكراد حالياً في إيران بحوالي عشرة ملايين نسمة .
حسب المصادر الرسمية يشكل الفرس 51% من السكان البالغ عددهم قرابة 70 مليون نسمة، في حين يشكل الأذريون 24% والجيلاك المازندارنيون 8% والأكراد 7% والعرب 3% واللور والبلوش والتركمان 2% لكل منهم، وبقية العرقيات 1% من السكان. هذه الأرقام قد تزيد وتنقص حسب مصادر بعض هذه القوميات التي تدعي أرقاماً أعلى من تلك الأرقام الرسمية.
يتميز المشهد القومي والإجتماعي الإيراني بتداخل ما بين المذهبية والقومية كما أن امتداداتها الجغرافية الإقليمية تضيف إليه بعدا إقليميا مما يجعل الأمر غاية في التعقيد فمعظم الأقليات العرقية في إيران يقطنون المناطق الحدودية, فالعرب في الجنوب والجنوب الغربي، والبلوش في الجنوب والجنوب الشرقي، والتركمان في الشمال والشمال الشرقي، والأذريون في الشمال والشمال الغربي وأجزاء في الوسط، والأكراد في الغرب.
يشكل معظم الفرس والأذريون والجيلاك والعرب معظم الشيعة، فيما يشكل الأكراد والبلوش والتركمان وبعض العرب والفرس في الأقاليم الجنوبية والشرقية سنة إيران الذين يدعون أن نسبتهم تفوق 20% وينتقدون سياسات التضييق والتجاهل المتعمد من قبل الحكومة المركزية في طهران خصوصا في فترة ما بعد الثورة الإسلامية التي طالما رفعت شعار الوحدة الإسلامية.
رابعاً : الواقع السياسي للأكراد في إيران :
في الجانب السياسي وخاصة بعد الحرب العالمية الأولى خابت آمال الأكراد الاستقلالية في إطار إيران أيضا، وبسط رضا شاه سلطة طهران المركزية على كافة المناطق الكردية، وساد الصمت الأوساط السياسية والاجتماعية الكردية، إلى أن قامت الحرب العالمية الثانية، وإثر دخول قوات الحلفاء إلى إيران واضطراب الأوضاع السياسية في المنطقة عموما، تحركت القوى السياسية الكردية وخاصة (منظمة كوموله) للسعي إلى الاستقلال.
فقد تحالف الأكراد مع الأذربيجانيين بدعم وتشجيع من الاتحاد السوفيتي حينئذ، وأعلنوا الاستقلال عام 1946 حيث أسست جمهورية كردية في مهاباد بقيادة القاضي محمد، وعرفت بجمهورية مهاباد الكردية، وبسطت سلطتها على قسم كبير من مناطق الأكراد الرئيسية في غرب إيران. وخلال أقل من سنة انسحب السوفيت من إيران، وكذلك بريطانيا، واتفقوا على إعادة مركزة السلطة في طهران ودعم الشاه رضا. وعادت القوات الحكومية لقمع الاستقلال الكردي واجتاحوا مهاباد العاصمة عام 1947. ومن ثم تم إعدام أعضاء الحكومة، ورئيسها قاضي محمد في ظل صمت بريطاني سوفيتي دولي مشترك.
خيم الصمت والأسى على أكراد إيران من جديد وظل نضالهم السياسي في حدوده الدنيا بقيادة الحزب الديمقراطي الكردستاني الإيراني وذلك طوال عشرين عام (1947 1967). إلى أن تصاعد النضال السياسي الكردي خلال السبعينات، وتفجرت عام 1978على شكل انتفاضة جماهيرية، وكان للقوة الكردية السياسية والعسكرية دور رئيس في إسقاط نظام الشاه بالتحالف مع مجاهدي خلق والحزب الشيوعي الإيراني (توده).
واقع الأكراد السياسي بعد الثورة الإيرانية :
اثر سقوط نظام الشاه رحب الأكراد بحكم الإمام الخميني وتحالفوا معه حتى استقر الوضع لصالح النظام الجديد. وسرعان ما برز الخلاف بين الأكراد والسلطة الدينية في طهران للاسباب الأتية :
اولاً : الخلاف حول طبيعة الحكم الذاتي لكردستان إيران، وتحول الخلاف إلى صراع سياسي

عسكري حيث هاجمت القوات الحكومية وخاصة(حرس الثورة) على المناطق الكردية، دارت حرب حقيقية طوال أعوام 1979 1983 وكانت شرسة ودامية، إذ ذهب ضحيتها أكثر من عشرة آلالاف كردي، أغلبهم من المدنيين الذين حكموا بالإعدام من قبل محاكم مذهبية شكلية بقيادة (قاضي الشنق) آية الله صادق خلخالي.

ثانياً : اغتيال قائد الحزب الديمقراطي الدكتور عبدالرحمن قاسملو في الجلسة الأولى من المفاوضات عام 1989عند نهاية الحرب العراقية الإيرانية تفاوض أكراد إيران ممثلين بالحزب الديمقراطي الكردستاني مع حكومة طهران، ومن ثم اغتيل لاحقا خلفه صادق شرف كندي، فكانت خاتمة دموية للمفاوضات السلمية .

بالتوازي مع ذلك مارست طهران سياسية مرنة تجاه كردستان إيران في عهد رفسنجاني، ثم تطورت هذه السياسة إلى سوية أكثر ليبرالية في عهد الرئيس الإصلاحي محمد خاتمي، حيث منحت بعض الحقوق الإدارية لكردستان، وتم الاهتمام بالثقافة واللغة الكردية إلا أن الوقائع تشير إلى استمرار الاضطهاد السياسي المركب (مذهبي قومي) تجاه أكراد إيران، كما أن الوعي القومي الكردي أصبح أكثر تجذراً، وتنوعت القوى السياسية الحاملة للمشروع القومي الكردي في إيران. اليوم وإثر ظهور البوادر الأولى لصراع غربي (أوروبي أمريكي) مع السلطة الحاكمة في طهران، تبدو الأوساط الكردية في إيران قلقة، وعلى الأرجح أن أكراد إيران سيخرجون عن صمتهم، الذي دام في دورتها الأخيرة أكثر من عقدين من الزمن، وكان صمتهم هذا يتداخل مع سكوت العالم ممثلا بإعلامه ومؤسساته الحقوقية والإنسانية اتجاه ضياع حقوق عشرة ملايين كردي، في الوقت الذي يتعالى الضجيج صباح مساء حول دورة اليورانيوم وتخصيبها المشؤوم في إيران.

خامساً : مطالب الأكراد في إيران

1. يقول أكراد إيران أنهم يتعرضون لاضطهاد منظم من السلطات الإيرانية .
2. يحظر عليهم تعلم اللغة الكردية في المدارس .
3. يواجهون تقييدات في نشر الأدب الكردي وأن ما يصدر من منشورات كردية يصدر بإشراف المخابرات، وذلك برغم أن البند 15 من الفصل الثاني ينص على حق الأقليات في استعمال لغاتها في المجالات التعليمية والثقافية.
4. يرى الأكراد أن هناك تمييزا ضدهم في فرص العمل والقبول في الجامعات، وأن من يشغل المناصب العليا في المناطق الكردية هم من غير الكرد .
5. ضعف التنمية وأن مناطقهم هي الأقل من حيث التنمية والتأهيل والأعلى من حيث البطالة، وأن الكردي مهمش بشكل كبير ولا يسمح له بالتعبير السياسي الحر عن نفسه، حيث تقوم السلطات بإعاقة تشكيل الأحزاب الكردية.

مطالب الحزب الديموقراطي الكردستاني في إيران :

(1) يتمتع الشعب الكردي في إيران بالحكم الذاتي في إدارة شؤونه المحلية، ويحصل على الحكم الذاتي ضمن إطار الدولة الإيرانية.

(2) تكون اللغة الكردية لغة التعليم واللغة الرسمية في دواوين الحكومة.

(3) ينتخب المجلس التشريعي المحلي أولاً، بحسب أحكام الدستور الإيراني، ويكون له حق الإشراف والرقابة في كل أمور الدولة العامة.

(4) الموظفون الرسميون يتم اختيارهم من الأكراد.

(5) تتحقق المساواة القانونية بين الفلاحين والملاك ويضمن مستقبلهما معاً.

(6) يقوم الحزب الديموقراطي الكردستاني ببذل جهود خاصة لتحقيق الوحدة والأخوة التامة مع الشعب الأذربيجاني وغيره من الشعوب، التي تعيش في أذربيجان كالأشوريين والأرمن.

(7)يجاهد الحزب في تحسين ورفع المستوى الاجتماعي والاقتصادي للشعب الكردي، باستغلال مصادر الثروة الطبيعية الكثيرة في كردستان، ويعمل على تطوير الزراعة والتجارة ورفع مستوى الصحة والتعليم.

8. يأمل الحزب في أن تكون الشعوب الإيرانية قادرة على العمل لأجل رفاهها، وفي سبيل تقدم البلاد الإيرانية ككل

سادساً : الموقف الإيراني من المشكلة الكردية :

يتضح من خلال مراجعة التعامل الرسمي لطهران مع ملفاتها العرقية يلاحظ أنها آثرت التعامل بجدية مع أي نزعات عرقية متطرفة وتحجيم التطلعات العرقية عبر مطاردة

وتضييق الخناق على التيارات التي تتحرك وسط الأقليات بأطروحات تعتبر عدائية للحكومة المركزية لقد دأبت الحكومات الإيرانية خلال الثمانين عاما الأخيرة التي استلم فيها الفرس البهلويون دفة الحكم من الأتراك القاجاريين، على ترسيخ الهوية الإيرانية المتمثلة في اللغة والتاريخ والثقافة الفارسية والمذهب الشيعي خصوصا في فترة ما بعد الثورة الإسلامية عام 1979.

غير أن هذا التوجه أدى إلى إيجاد الكثير من عدم الثقة لدى العرقيات الأخرى وصل إلى حد المواجهات الدموية في فترات مختلفة من تاريخ إيران المعاصر لقد حاول الأكراد إقامة جمهوريتهم عام 1946 باسم جمهورية مهاباد غربي إيران غير أنها سقطت بعد 11 شهرا وتم إعدام قادتها وبقيت المعارضة الكردية اليسارية فعالة ضد طهران في حقبتي الشاه والثورة الإسلامية إلا أن معظم بقية قادتها تمت تصفيتهم من قبل المخابرات الإيرانية في الغرب.

يتم التضييق والمطاردة تجاه أكراد إيران تحت مسميات كثيرة مثل مكافحة التيارات الشيوعية والوهابية والعمالة للمخابرات الأجنبية ومكافحة التهريب والمخدرات خصوصا في الحالة البلوشية حيث تنشط فيها تجارة المخدرات وتهريبها من باكستان وأفغانستان.

يتعرض المقاومون الأكراد الذين يطالبون بالحكم الذاتي إلى حملة قمع دامية وشرسة كان من جملتها اغتيال الدكتور عبد الرحمن قاسملو بمدينة فيينا في يوليو 1989 مع اثنين من رفاقه على ايدي عناصر من المخابرات الأيرانية. ويعتقد ان الرئيس محمود أحمدي نجاد كان أحد المتورطين في عملية الاغتيال.

تواصل القوات الإيرانية منذ عدة أشهر سلسلة من أعمال القصف للقرى الكردية القريبة من شمال العراق بدعوى ملاحقة الإرهابيين من الانفصاليين الأكراد.

سابعاً : إنعكاس المشكلة الكردية علي الأمن القومي الإيراني :

شكل الأكرد أحد أهم مصادر الخطر الداخلي على النظام الديني الحاكم في إيران خصوصاً في المرحلة الحالية التي تعصف فيها بإيران رياح صراعات خارجية وداخلية لا تحصى وهذا الأثر يبدو إنه قد أخذ بُعدين من مهددات الأمن القومي الإيراني :

على الصعيد الخارجي: تواجه إيران معضلات بفعل توتراتها مع الولايات المتحدة والمجتمع الدولي والإقليمي حول برامجها النووية والصاروخية وتدخلاتها في العراق وأفغانستان ولبنان، إضافة إلى سجلها السيئ في مجال حقوق الإنسان.

أما على الصعيد الداخلي: فإنها تواجه أزمات معيشية واقتصادية متصاعدة بفعل العقوبات الأميركية والعزلة السياسية والاقتصادية المفروضة عليها. وفي خطوة دراماتيكية أخرى، أصدر الرئيس الإيراني محمود أحمدي نجاد تعليمات لكبرى البنوك في بلاده بسحب مدخراتها وودائعها من البنوك الأوروبية وتحويلها إلى البنك المركزي الإيراني تحوطاً من احتمال فرض عقوبات دولية على حكومته.

تكتسب الحالة الأكردي في إيران اهتماماً خاصاً. فانفجار المشكلة الكردية في دولة مرهقة ومتخمة بالمشكلات مثل إيران، سيؤثر حتماً لا على مجمل الأحوال السياسية فيها فحسب بل أيضاً على مصير نظامها السياسي. في الواقع تحاول الحكومة نزع فتيل الانفجار الكردي. لكن المشكلة أنها لا تنظر في المعالجة الصحيحة القائمة على السياسة والتنمية والحوار، إنما تنظر في وسائل القمع والسحق بحق الأكراد وباقي المكوّنات التي لا تتفق في الإثنية والدين والمذهب مع النظام الإيراني.

بسبب تاثير الاكراد علي الأمن القومي الإيراني تواصل السلطات الحكومية سياسة كتم الأفواه وغلق الصحف واعتقال الناشطين في مجال حقوق الإنسان في المناطق الكردية حيث ألقت السلطات القبض على محمد صادق كابواند رئيس منظمة حقوق الإنسان في كردستان رئيس تحرير صحيفة (بيام – الرسالة) الأسبوعية بتهمة الترويج لدعايات مضادة ضد النظام. في حادث آخر، نفّذت حكم الإعدام شنقاً بحق شاب كردي معارض جرى تعليق جثته في شوارع مدينة سنندج.

اندلعت تظاهرات كبيرة في مهاباد وسنندج وسقز وبانه قتل فيها نحو عشرين متظاهراً، كما أصيب ضعف هذا العدد بجروح. في ما بعد، تواصلت التظاهرات لأكثر من شهر، حيث اعتقلت السلطات المئات من المتظاهرين بينهم صحافيون جرى إعدام عدد منهم.

أصدرت المحاكم الإيرانية قراراً منعت بموجبه صحيفة (آشتي) ومجلة (آسو) الكرديتين من الصدور بتهمة تحريضهما المواطنين على التظاهر.

يشار إلى أن منظمة العفو الدولية نشرت تقريراً قالت فيه إنها تخشى من تصاعد القمع الذي يتعرض له الأكراد في إيران، خصوصاً العاملين منهم في الوسط الصحافي، مشددة على أن الأكراد يعانون في إيران من الاضطهاد في حياتهم السياسية والثقافية والاجتماعية. كما أن مناطقهم تعاني الإهمال والتميز.

يمثل الأكراد عاملاً مؤثراً في الوضع الداخلي الإيراني نظراً لتعدادهم السكاني الكبير حيث يشكلون ثالث قومية كبيرة في إيران بعد الآذريين الذين يفرضون هيمنتهم الاقتصادية على البازار، والفرس الذين يديرون دفة السياسة والثقافة في البلاد. كما أن مناطق انتشار أكراد إيران تتاخم أجزاء أخرى من كردستان في العراق وتركيا حيث ينشط الأكراد في المطالبة بالاستقلال الذاتي.

ثامناً: الخيارات المتاحة أمام الأكراد الإيرانين:

في الوقت الحالي تتجه إيران لمرحلة جديدة من التوترات مع الولايات المتحدة الأميركية في ظل رئيسها باراك أوباما، فيشعر الأكراد بأن خيارات عدة أصبحت متاحة أمامهم :

الأول: التحالف مع التيارات الإصلاحية في الانتخابات لتلاجيج كفة الإصلاحيين على حساب التيارات المتشددة كما حدث في عام 1997 حينما صوت الأكراد بشكل عارم لصالح الرئيس الإصلاحي المعتدل الدكتور محمد خاتمي.

الثاني: التوجه لتطوير حركتهم المسلحة. هذا الاحتمال في حال تحققه، يمكن أن يخلق فرصة كبيرة للتحالف مع مجموعات إيرانية معارضة، خصوصاً منظمة مجاهدي خلق التي تعاني من الافتقار إلى المساحة الجغرافية التي تأويها داخل إيران ما يزيد هذا الاحتمال أن حزب الحياة الحرة الكردستاني الذي يقود العمليات المسلحة يشدد على الدوام على رغبته في العمل مع بقية الأطياف الإيرانية من أجل بناء دولة فيدرالية ديموقراطية موحدة.

الثالث: التحالف مع أي قوة إقليمية أو دولية تريد المس بالوضع الإيراني الراهن كالولايات المتحدة الأميركية أو الدول المتحالفة معها في المنطقة. في هذه الحالة، يمكن للوضع الكردي أن يحض بقية المكونات الاثنية والدينية والمذهبية في إيران للشروع بدورها في زعزعة الوضع الداخلي الإيراني.

يتضح أن الخيارات الثلاثة متاحة أمام الأكراد والأرجح أنهم سيلجئون إلى اختيار الأنسب منها بحسب السياسة التي ستنتهجها الحكومة ضدهم. فالوطنية، في المعتقد الكردي، تظل في النهاية محكومة بدرجة المسؤولية التي تبديها الأنظمة الحاكمة في احترام الأكراد والاعتراف بهويتهم الذاتية وقبول دمجهم طواعية في الهويات الوطنية.

تاسعاً : الإنعكاسات الدولية للمشكلة الكردية في إيران :

تزداد الضغوط الدولية على ايران وتشدد العقوبات عليها، يبقى التركيز على ملفها النووي المثير للجدل وتصريحات رئيسها محمود احمدي نجاد ضد اسرائيل. الا ان مجموعات مختلفة داخل ايران وخارجها تحاول جلب انتباه المجتمع الدولي الى قضايا حقوق الانسان ومصير الاقليات في ايران، وجعله جزءاً من الملفات المثارة في النقاشات الدولية حول ايران. وعلى رأس الاحزاب والحركات التي تريد جعل حماية حقوق الانسان من بين الاولويات في التعامل مع ايران هو «الحزب الديمقراطي الكردستاني الايراني»، الذي يرى ان هذا هو المدخل لضمان حقوق الاكراد في ايران. وبعد تخلي الحزب، كغيره من الاحزاب الكردية في المنطقة، عن فكرة الانفصال الكامل عن الدولة .

يعمل الأكراد على جعل قضية حقوق الانسان وحماية الاقليات ضمن اجندة الدول الكبرى الخارجية في الضغط على ايران. وقام عضو المكتب السياسي في الحزب والناطق باسمه خالد عزيزي بجولة خارجية، شملت واشنطن ولندن وبروكسل، حيث التقى باعضاء الكونغرس الاميركي والبرلمانيين البريطاني والاوروبي لحثهم على الانتباه لقضايا الاقليات وحقوق الانسان في ايران في وقت تزداد الضغوط على النظام في طهران. وكان على رأس اجندة عن امكانية «جعل ايران دولة فيدرالية مما يضمن وحدتها وحقوق الاقليات».

ان الحزب «يتمتع بعلاقات جيدة مع كل من الحزب الديمقراطي الكردستاني والاتحاد الوطني الكردستاني في العراق وعلاقتنا جيدة مع حكومة اقليم كردستان العراق التي تسمح له بالعمل من اراضيها». و ان هناك خطوات ملموسة يطالب بها الاكراد للتمهيد لاعطائهم حقوقهم في ايران

يتضح أن حكومات الولايات المتحدة والمملكة المتحدة و الاتحاد الاوروبي تري ان الحوار مع إيران يجب إن يشمل قضية حقوق الانسان واجندة الديمقراطية في نزاعها مع ايران في

ما يخص عملية تخصيب اليورانيوم فان جعل احترام حقوق الانسان على اجندة المجتمع الدولي سيجعل الشعب الايراني يشعر بأن لديه مصلحة في هذا النزاع وان ينتبهوا لما يقوم به النظام ، من جانب أخر فإن النظام الايراني يشعر بأنه حر ليفعل ما يشاء لأن الشعب الايراني مهمش داخلياً وخارجياً. ويطالب المجتمع الدولي باصدار قانون جديد في مجلس الامن يلزم ايران باحترام حقوق شعبها والاقليات.

مستقبل المشكلة الكردية في إيران :

رغم النجاح الكبير الذي لعبته إيران في إيجاد الهوية الإيرانية ولو على حساب بعض حقوق الأقليات العرقية والمذهبية الأخرى فإن الضغوط الكبيرة التي تتعرض لها إيران حالياً وما يحدث حولها من تطورات سياسية واجتماعية وأمنية ، يبدو أن المشكلات العرقية التي كانت قد خمدت تحت رماد الأيام وجدت من ينفخ فيها، مما يجعل التحدي أمام طهران سافرا وقويا لترتيب العلاقة مع هذه الأقليات حفاظا على تماسكها العرقي وعدم السماح لأميركا باستخدام ورقة العرقيات ضدها في هذه المرحلة الحرجة من مواجهتها ضد الغرب. تعاني الأقليات التي تقطن الحدود في معظم الحالات (خصوصا الأكراد والبلوش والعرب) من الفروق الواضحة من حيث مستوى المعيشة والتعليم وفرص التعليم والعمل والرعاية الصحية والاجتماعية إضافة إلى شعورهم بأنهم مواطنون من درجة ثانية أو ثالثة أحيانا.وتشير الكثير من الكتابات والتحليلات الإيرانية التي تتناول السؤال العرقي في إيران، إلى ضرورة التعامل الإيجابي مع هذا الأمر عبر المزيد من الاهتمام الحقيقي بهذه المناطق. تشعر طهران بكثير من الارتياح من أن المعارضة الإيرانية الفارسية بكل أطيافها الليبرالية واليسارية واليمينية تقف ضد التوجهات الانفصالية والدعوات القومية للأقليات في إيران، وأن هذه التوجهات القومية للأقليات لا تجد آذانا صاغية لدى المعارضة سواء في الداخل والخارج.

ومن جهة أخرى تشعر طهران أن القوى الإقليمية مثل باكستان وتركيا لا ترحب بأي دعم أميركي للأكراد من شأنه تقوية النزعات العرقية في المنطقة. يبدو أن إيران حصلت على وعود واضحة من أكراد العراق بعدم السعي لإقامة كردستان الكبرى، كما أن التعاون الإيراني التركي لتضييق الخناق على حزب العمال الكردستاني يساعد إيران في تحجيم نشاطات المجموعات الكردية المسلحة في توجيه أي خطر جدي لطهران في المدى المنظور.

ومهما كانت أسباب الأزمة العرقية في إيران داخلية أم خارجية أم مجتمعة معا، فإن الحقيقة الجديدة هي أن التغيرات التي تشهدها المنطقة من حول إيران منذ الانهيار السوفياتي حتى الغزو الأميركي للعراق فتحت الملف العرقي في إيران بشكل أعمق وأوسع من أي وقت آخر. فهل تكتفي طهران بإلقاء اللوم على أعدائها وتستمر في التعامل السطحي مع الملف العرقي، أم أنها تفوت الفرصة على واشنطن ولندن بالتعامل الإيجابي مع الملف عبر مزيد من الاهتمام بالأقليات القومية والاستجابة لبعض مطالبها.

السناريوهات المستقبلية :

يتضح إن هنالك مجموعة من السناريوهات المتوقعة مستقبلياً لمشكلة الكراد في إيران يمكن تلخيصها في اثنين من السناريوهات :

الأول سناريو الإحتواء

وهو يعني أن يتفق الأكراد مع السلطات الإيرانية حول أسس وقواعد عامة تحقق المتطلبات الأساسية التي ينادي بها الاكراد بمعني إحتواء الخلافات ودمج الأكراد في المجتمع الإيراني وإعتبار الأكراد مواطنين إيرانين لهم نفس الحقوق والواجبات ، ويجب إن يمر هذا السناريو بثلاثة مراحل :

1. توفر الرغبة لكل من الطرفين لحل المشكلة .
2. تحديد نقاط الخلاف الرئيسة المراد إحتواءها .
3. إحتواء المشكلة بصورة تحقق القبول والرضا لجميع الأطراف .

الثاني سناريو التصعيد

وهذا السناريو يعني تصعيد مشكلة الاكراد داخل إيران ويبدو إن هذا السناريو سيأتي إذا فشل السناريو الأول ، يتضح إن سناريو تصعيد الخلاف سيمر بثلاثة المراحل :

1. توفر الرغبة لكل من الأطراف في تصعيد المشكلة لسبب من الأسباب .
2. مرحلة حشد القوة لكل طرف .
3. مرحلة التصعيد والصراع والمواجهة .

الاستاذ / عمر يحي أحمد ، جامعة الزعيم الازهري كلية العلوم السياسية و الدراسات الإستراتيجية.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	شرق كردستان
الدولة - الأقليم:	ايران
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | www.ahewar.org 22-07-2015
کاتی تۆمارکردن: 2023/28/2 9:07:34 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 184

مشكلة الأكراد مشكلة أوروبيّة غربيّة في الأساس

https://www.kurdipedia.org/?q=20221024111114441703

هوشنك أوسي

ما هو السبب الذي يبقي أوروبا مكبّلة الأيدي أمام الانتهاكات، التي ترتكبها أنقرة بحق الشعوب التي تعيش في الأناضول؟ وما هي مسؤولية القيادات الكردية، الموالية والمعارضة لحزب العمال الكردستاني، عن تبدّد حلم الأكراد بالإدارة الذاتية في شمال شرق سوريا؟ هذه الأسئلة يناقشها المحلل السياسي هوشنك أوسي في مقاله لموقع قنطرة.
فشلت ألمانيا ومعها الدول الأوروبيّة في إدماج ملايين الأتراك في مجتمعاتها، وفشلت في إيقاف التدخّل التركي في الشؤون الداخليّة الأوروبيّة، عبر تحريك الكتل البشريّة التركيّة في أوروبا لصالح تركيا وسياساتها، وضد قيم وقوانين الدول الأوروبيّة.
ويبدو أن سِحر العيران التركي، الذي يجتاح أوروبا، يفوق سحر النفط والغاز الخليجي! وأن حجم الصادرات التركيّة من الشاورما والعيران إلى أوروبا، يجعلها لا ترى حجم الأزمات السياسيّة والبشريّة التي تصدّرها تركيا إلى الاتحاد الأوروبي والعالم! وإلاّ، ما هو السبب الذي يبقي أوروبا والعالم مكبّل الأيدي أمام كل ما يفعله الرئيس التركي رجب طيب أردوغان من غطرسة وطغيان في تركيا والشرق الأوسط والعالم!؟
لا يعطي التاريخي التركي مثالاً واحداً يقول: إن الأتراك تدخّلوا لحلّ أزمة أو مشكلة أو صراع إقليمي أو دولي، ونجحوا في ذلك. وما يفعلونه الآن في سوريا، هو احتلال كامل الأوصاف والأركان، طبقاً لتوصيف القانون الدولي لطبيعة وماهية الاحتلال.
والهجوم التركي على المناطق الكرديّة أو ذات الغالبيّة الكرديّة في سوريا، شرق الفرات، بحجّة مكافحة الإرهاب ونشر السلام وإعادة اللاجئين السوريين إلى ديارهم والذي بدأ يوم 2019/10/9، لم يكن له أن يكون إلاّ بضوء أخضر من واشنطن وموسكو وطهران ودمشق.
ما هو السبب الذي يبقي أوروبا مكبّلة الأيدي أمام الغطرسة التركية؟
ورفض الكونغرس قرار الرئيس الأمريكي دونالد ترامب بسحب القوات الأمريكيّة من تلك المناطق، كان لذرّ الرماد في الأعين وحفظ ماء الوجه الأمريكي الملطخ بالدم الكردي.
وعليه، المجتمع الدولي وقرارات الأمم المتحدة والمواقف الأوروبيّة، عجزت عن إخراج تركيا من شمال قبرص، منذ 1974 وحتّى اللحظة، فهل توجد ضمانات ألاّ تكرر تركيا سيناريو شمال قبرص في شمال سوريا؟
تبدّد حلم الأكراد بالإدارة الذاتية في شمال شرق سوريا بعد توقيع أنقرة وموسكو مساء الثلاثاء 22 أكتوبر 2019 اتفاقاً يتيح للطرفين فرض السيطرة على مناطق قريبة من الحدود مع تركيا، وينص على ضمان انسحاب القوات الكردية منها.
تبدّد حلم الأكراد بالإدارة الذاتية في شمال شرق سوريا بعد توقيع أنقرة وموسكو مساء الثلاثاء 22 أكتوبر 2019 اتفاقاً يتيح

للطرفين فرض السيطرة على مناطق قريبة من الحدود مع تركيا، وينص على ضمان انسحاب القوات الكردية منها.
أبعد من ذلك، لا يوجد ضمانات ألاّ يتكرر سيناريو منطقة الاسكندرون السوريّة، التي ضمّتها تركيا إلى حدودها سنة 1939، وصادق رئيس النظام السوري السابق حافظ الأسد على ذلك الضمّ، واعتبر تلك المنطقة جزء من الأراضي التركيّة في اتفاقية أضنة التي وقّعها مع الأتراك في أكتوبر 1998.
وبالتالي، تركيا كانت دولة احتلال لجزء من الأراضي السوريّة منذ 1939، وجددت احتلالها سنة 2018، باحتلال عفرين، ثم وسّعت هذا الاحتلال بغزو شرق الفرات، شمال سوريا.
وشأن تركيا في هذا السلوك، شأن الاحتلال الروسي والإيراني والاسرائيلي للأراضي السوريّة. وبل تركيا تحتل أضعاف ما تحتله إسرائيل (الجولان) من الأراضي السوريّة.
مشاهد قطع الرؤوس وقتل المدنيين الكرد بنيران الجيش التركي والميليشيات الإسلاميّة السوريّة المتطرّفة الموالية لتركيا، ونزوح عشرات الآلاف من قراهم ومدنهم، كل ذلك، لم يدفع الغرب نحو التحرّك العاجل لمنع تفاقم الكارثة الإنسانيّة اللاحقة بكرد سوريا! بل كافأ الغرب تركيا بمنحها مساحات كبيرة من الأراضي السوريّة، باسم المنطقة العازلة أو الآمنة!
والأكثر غرابة من ذلك، إعلان بعض الدول الغربيّة ومنها ألمانيا، وقف تزويد تركيا بالأسلحة، لكنها لا تتدخّل لمنع هذه الحرب القذرة التي تشنّها الحكومة التركيّة على الكرد، بأسلحة ألمانيّة وأمريكيّة وأوروبيّة، وكأنّ تجميد بيع السلاح لتركيا، سيجبر أردوغان على وقف الحرب فوراً!؟
الجانب الكردي أيضاً، الموالي والمعارض لحزب العمال الكردستاني يتحمّلان جانباً كبيراً من المسؤوليّة. حزب العمال الكردستاني (PKK) ورديفه السوري؛ حزب الاتحاد الديمقراطي (PYD) انفردا بالقرار، ومارسا خلال سيطرتهما على المنطقة، مستفيدين من الثورة على نظام الأسد، سلوكاً وسياسات استبداديّة وعسكريتاريّة ضد المختلفين معه.
والمجلس الوطني الكردي، بقي ضمن الائتلاف السوري الذي يدعم احتلال الجيش التركي لشمال سوريا. زد على ذلك، نقل حزب العمال الكردستاني ساحة صراعه مع تركيا إلى داخل الأراضي السوريّة، وهذا ما كانت تريده أنقرة. ذلك أن الأخيرة تقاتل بجماعات مرتزقة إسلاميّة سوريّة، وهؤلاء في الخطوط الأماميّة للحرب، وإذا قتل جندي تركي، يُقتل من تلك الميليشيات العشرات!
رهانات حزب لحزب العمال الكردستاني على نظام السوري تارةً، وعلى الروس تارةً أخرى، وعلى الأمريكيين تارةً ثالثة، كلها كانت خاسرة، ودفع ثمنها الكرد السوريون غاليّاً. كذلك الدوغما الحزبيّة والمصالح الضيّقة لدىحزب العمال الكردستاني وسياساته الاستعراضيّة والاستفزازيّة في يما يتعلّق بالولاء له أيضاً، قدّم المزيد من المبررات للجانب التركي، وأظهر أنقرة أمام الناتو والغرب بمظهر الضحيّة المعتدى على أمنه واستقراره
المشكلة الكرديّة مشكلة أوروبيّة غربيّة في الأساس
الحقّ أن المشكلة الكرديّة، في الأساس، هي مشكلة أوروبيّة غربيّة. فأثناء التوقيع على اتفاقيّة سايكس-بيكو سنة 1916، والتي بناء على تقسيماتها تشكّلت أغلب بلدان الشرق الأوسط، تمّ توزيع الجغرافيا الطبيعيّة والبشريّة الكرديّة على أربع دول؛ تركيا، سوريا، العراق وإيران.
وأمام أنظار وصمت فرنسا وبريطانيا العظمى وبقية دول الغرب، أبادت تركيا العثمانيّة أكثر من 1،5 مليون أرمني، وهجّرت مئات الألوف منهم. حاول الغرب تدارك الأمر، عبر إجبار المتبقي من السلطنة على التوقيع على اتفاقية سيفر - Sèvres سنة 1920، وبموجبها كان يفترض ان تمنح المناطق الأرمنيّة والكرديّة في تركيا الاستقلال الذاتي.
لكن مع إطاحة مصطفى كمال أتاتورك بالسلطنة نهائيّاً، وإعلان تأسيس الجمهوريّة التركيّة وأنه سيمنح الشعوب والأقليّات القوميّة حقوقها، وسيبني جمهوريّة علمانيّة على الطراز الفرنسي، بكل تلك الوعود والأكاذيب، نجح في إبطال معاهدة سيفر واستبدالها باتفاقيّة لوزان سنة 1923.
وعليه، اختتمت السلطنة العثمانيّة حكمها بمذابح بحق الأرمن والأكراد والسريان واليونانيين، وافتتح أتاتورك عهد الجمهوريّة التركيّة بمذابح بحق الكرد، عبر سحق الانتفاضات الكرديّة الواحدة تلو الأخرى. وحاول أتاتورك ضرب الضحايا بعضهم ببعض؛ إذ قصفت ابنته بالتبنّي؛ صبيحة غوكتشان (Sabiha Gökçen) مدينة ديرسم الكرديّة العلويّة بالقنابل سنة 1938.
وللعلم؛ غوكتشان؛ أرمنيّة الأصل، أخذها أتاتورك من ملجأ الأيتام، وتبّناها، إلى أن أصبحت أول قائدة طائرة حربيّة في تركيا، بحسب الكاتب الأرمني هرانت دينك الذي قتله المتطرفون الاتراك سنة 2007! لذا، يمكنني القول: وعلى ما يبدو استمّد هتلر الجرأة في ارتكاب الهولوكست من صمت العالم على المذابح التي ارتكبتها تركيا العثمانيّة وتركيا الاتاتوركيّة بحق الأرمن والكرد والسريان.
قبل جلاء الانتداب الفرنسي (1920-1946) عن سوريا بسبع سنوات، دخلت تركيا الأتاتوركيّة على خطّ المسألة السوريّة. فبعد احتلال فرنسا سوريا، وعلى خلفيّة قرار التقسيم الفرنسي، تمّ اعتبار منطقة الأسكندرون دولة مستقلة. ثم أعيدت إلى الدولة السورية عام 1926.
وسنة 1938، منحت فرنسا حكماً ذاتياً للاسكندرون، في إطار الدولة السورية. وسنة 1939 انسحبت فرنسا نهائيّاً من الاسكندرون، ووافقت على دخول الجيش التركي إليها، وضمّها إلى الأراضي التركيّة، وتغيير اسم الاسكندرون إلى هاتاي. وهذه كانت المكافأة الثانيّة التي منحتها أوروبا إلى تركيا بعد ارتكابها مذابح الأرمن (1915-1917)، ومذابح بحق الكرد عقب سحق

انتفاضة الشيخ سعيد بيران سنة 1925، وانتفاضة الجنرال إحسان نوري باشا سنة 1930 في جبل آغري، وانتفاضة الكرد العلويين في منطقة ديرسم سنة 1938.
مقصد القول: ما فعلته فرنسا سنة 1939، فعلته أمريكا سنة 2019 في المناطق الكرديّة السوريّة.
حتى الآن، يبدو أن الرئيس التركي أردوغان نجح في تحقيق أهدافه. وأبرزها إضافة المزيد من الأراضي السوريّة إلى المساحة التي يحتلّها في سوريا، وشراء صمت الغرب، عبر التهديد بورقة فتح الأبواب أمام اللاجئين.
وإذا استتبّت الأوضاع لأردوغان في شمال سوريا، كما استتبّت له في شمال قبرص، فإنه يستحيل إعادة الجيش التركي إلى ما وراء الحدود، من حيث أتى. ولا توجد ضمانات دوليّة على عدم محاولة إعادة تدوير وإنتاج داعش مجدداً، فضلاً عن مخاوف ارتكاب عمليات تطهير عرقي شرق الفرات.
بالنتيجة؛ يبدو أن العيران التركي، ما زال له سحرهُ ووزنه الذي يغلب الدم الكردي، في ميزان المصالح الغربيّة والأوروبيّة مع تركيا!
هوشنك أوسي
حقوق النشر: موقع قنطرة 2019
هوشنك أوسي، شاعر وكاتب وصحافي كردي سوري.[1]

خصائص السجل

الحزب:	داعش
الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	مقالات ومقابلات
الكتاب:	النقد السياسي
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ar.qantara.de
کاتی تۆمارکردن: 2022/24/10 11:11:14 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 185
مصطفى كمال - أتاتورك - يأمر نوري السعيد بتعيين ياسين الهاشمي رئيساً للوزراء
https://www.kurdipedia.org/?q=20230310083316473180
عوني الداوودي

إذا خرجنا من مكان ٍ ما في العالم عسكرياً ، فسنبقى فيه مائة عام سياسياً .
ونستون تشرشل
حاول الترك جاهدين تطبيق هذا الشعار في العراق على مدى العقود الماضية، وأفلحوا في ذلك، ولو إلى حين.
أكدت مراراً وفي مناسبات مختلفة على وجوب دراسة الحقبة التي تلت انتهاء الحرب العالمية الأولى وتأسيس الدولة العراقية الحديثة بشكل موضوعي ومحايد بعيداً عن التعصب العنصري والطائفي، لفهم واستيعاب المشاكل المحيطة بنا كعراقيين بطيفنا بدون إستثناء، حيث نطمح للعيش بسلام على أرض ٍ يحسدنا عليها القريب والبعيد، ويبدو بأن العين قد أصابتنا في مقتل .
أقول بعدم الرجوع إلى تلك الحقبة، ومارافقتها من مساومات واتفاقيات وإنشاء كيانات ودول قومية، غبن فيها البعض، وأعتبرها آخرون ناقصة للحصول على حقوقه التاريخية. لكن وفي المحصلة النهائية وفي 23-08-1921 وبقرار بريطاني في

مؤتمر القاهرة تم تعيين الملك فيصل الأول ملكاً على العراق وإنشاء الدولة العراقية من ولايتي بغداد والبصرة وبعد خمسة سنوات ألحق بهما ولاية الموصل وتم تحديد جنوب خط بروكسل الحدود الشمالية للدولة العراقية من قبل وفد عصبة الأمم المتحدة الذي أخذ على عاتقه الفصل في النزاع الدائر آنذاك حول أحقية ولاية الموصل بين الأطراف المتنازعة، العراق وبريطانيا من جانب وتركيا من جانب آخر والمحاولات الكوردية التي كانت تقول بأحقية الكورد في هذه المنطقة، مما حدا بالشخصية الكوردية عزت بابان زاده وفي رده على سؤال وفد العصبة : مع من تريدون العيش؟ مع الأتراك أو مع العرب ؟ أجاب : ولماذا لا تقولون هل تريدون دولة كوردية أم لا ؟ . وبعد أن يأس الكورد من إنشاء الدولة الكوردية على أثر المساومات الدولية، لا سيما في معاهدة لوزان عام 1923 التي أقبرت معاهدة سيفر عام 1920 التي نصت في بنودها 62 و63 و 64 على إنشاء وطن قومي للكورد على غرار الدول القومية التي أنشئت. فضل الكورد العيش مع العرب، وقالوها بالحرف الواحد : نفضل العيش مع أحفاد الرسول، نظراً لعدم وجود حروب دموية بين الكورد والعرب تاريخياً، بل كان الاثنان ضحية فرض الجهل والتخلف العثماني عليهم على مدى قرون. حيث كانت الإمارات الكوردية في حالة حروب مستمرة ضد السلطات العثمانية ومنها على سبيل المثال إمارة سوران التي عمرت ما يقارب سبعمائة سنة وإمارة بابان القوية وعاصمتها السليمانية وإمارة بوتان وغيرها، ولا حقاً السياسات الشوفينية لجماعة تركيا الفتاة الذي ترأسهم فيما بعد مصطفى كمال وأنشأ الدولة التركية الحديثة على أنقاض الإمبراطورية الهرمة العجوز التي كانت تسمى بالرجل المريض. وعلى الرغم من قرار عصبة الأمم المتحدة بإلحاق ولاية الموصل، بالعراق المشكل حديثاً، مفندة الادعاءات التركية بأحقية الولاية والتي لم تستند فيها على الحقائق التاريخية، والكشف عن زيف الأحصائيات التركية التي كانت تقول بأغلبية الولاية من العنصر التركي، ومع ذلك تم تعويض تركيا ب 500 ألف باون استرليني و 10 % من نفط الولاية لمدة خمسة وعشرين سنة. كما أشترط الجانب التركي أيضاً عدم عودة المقاتليين الأشوريين الذين كانوا يألفون ما يسمى ب الجيش الليفي الأثوري الذين كانوا يحاربون إلى جانب القوات الإنكليزية، إلى تركيا والذين كان يقدر عددهم بأربعين الف مقاتل ومعظمهم من مناطق حكاري العثمانية وأرومية الإيرانية، مما شكل ضغطاً على الحكومة العراقية الفتية بمواردها الاقتصادية الضعيفة، وبضغط من بريطانيا تم توزيع هؤلاء على المناطق العراقية المختلفة، كما تم جلب أعداد منهم وإسكانهم على شكل ثكنة عسكرية في كركوك مما نتج عنه ما هو معروف في تاريخ العراق المعاصر بحادثة الجيش الليفي الآثوري، وهي الحادثة الدموية التي حصلت بين الأهالي وبين افراد من هذا الجيش، حيث كانت المشاعر الدينية آنذاك قوية في النفوس ولعبت دورها التخريبي بين هؤلاء الضيوف وبين سكان المدينة عام 1924 وبعد هذه الحادثة المؤسفة تم نقل العديد منهم إلى العمادية، وباقي مناطق بهدينان، ولم يرضخ الآشوريين للأمر الواقع وطالبوا الإنكليز بتنفيذ وعودها التي قطعتها أبان الحرب العالمية الأولى بتأسيس كيان آشوري، وتملص الإنكليز من وعودهم كما هو معروف على مدى التاريخ، فحدثت معركة سميل القريبة من دهوك عام 1933 بين المسلحين الآثوريين والجيش العراقي الملكي بقيادة بكر صدقي وسقط الكثير من القتلى والجرحى من بين صفوف الآشوريين وفر الرجال إلى أعالي الجبال ومما تسكت عنه أقلام الكتاب الآشوريين هو دور الكورد المشهود في تلك المعركة في الحفاظ على ممتلكات وأرواح النساء والاطفال الآشوريين وضمهم إلى عوائلهم خوفاً عليهم من بطش الجيش العراقي . كل هذه الأحداث حصلت بسبب الرفض التركي لعودة هؤلاء إلى مسقط رأسهم، وأيضاً لحساسيتهم المفرطة اتجاه أتباع الديانة المسيحية، لنزاعهم المستمر مع اليونانيين، التي يعود تاريخها إلى عام 1453 عندما أحتل السلطان العثماني محمد الفاتح القسطنطينية التي تعرف اليوم ب استنبول ، وهي المدينة اليونانية القديمة التي كانت ضمن أملاك الإمبراطورية الأغريقية.

وأخذت لجنة عصبة الأمم تطلعات الكورد في الاعتبار فأوصت بأن تكون اللغة الكوردية هي اللغة الرسمية في الإقليم بجانب اللغة العربية وعلى أن يدير الكورد شؤونهم بأنفسهم في المناطق ذات الأغلبية الكوردية، وعلى أن تباشر الحكومة العراقية بتحسين الأوضاع المعيشية ومستوى التعليم والصحة لأوضاع الكورد في الإقليم، ووافقت الحكومتين البريطانية والعراقية على ذلك.

بدأ الأتراك بشن حملة دعائية واسعة وإلى يومنا هذا بأنهم خسروا تلك المعركة الدبلوماسية في حالة ضعف سياسي، وخصصوا مبلغاً رمزياً من الميزانية التركية السنوية لولاية الموصل، فلهذا نسمع بين فترة وأخرى المطالب التركية بحقوق تاريخية في ولاية الموصل كوردستان العراق، علماً وبرجوعنا إلى المصادر التاريخية نرى بأن مصطلح كوردستان الجنوبية كان يطلق ومتداولاً على هذه المنطقة حتى قبل الحرب العالمية الأولى.

وكما هو معروف بأن الرعيل الأول من السياسيين الذين حكموا العراق هم أولئك الجنرالات والضباط الذين خدموا في الجيش العثماني وتشربوا بمفاهيمها الطائفية والاستبدادية، التي كان يتبعها العثمانيون في حكمهم على مدى القرون الماضية، فالعداء التركي للشيعة هي ليست وليدة اليوم بل تمتد جذورها إلى أيام الحروب العثمانية السنية ضد الحكم الصفوي الشيعي القزلباش الإيراني ومن ثم العائلة القاجارية الإيرانية التي كانت أيضاً تدين بالمذهب الشيعي، وكان العراق مسرحاً لتلك الحروب الدموية وخاصة الأراضي الكوردية التي كانت تدخل ضمن أملاك الإمبراطوريتين على الحدود المشتركة. ومن جهة أخرى يعتبر الأتراك بأن الشعب الكوردي هو العدو رقم واحد ومن أشد العناصر خطورة على أمنها القومي، لحساسيتها المفرطة من الشعوب الأصيلة في المنطقة كالكورد والسريان بطوائفهم والأرمن، وبما أن الكورد هم الحلقة الأقوى بين هذه الأمم والشعوب، ويدافعون بنكران ذات عن حقوقهم المغتصبة، نرى السياسيين الأتراك في حالة تخبط ملحوظ إزاء معالجة هذه القضية التي لم تستطع الاستمرار في نكرانها أو التأثير على السياسيين العراقيين بتجاهلها.

فالعداء التركي للأمة الكوردية واضحة وصريحة ولا تحتاج لبراهين، فالأمثال التركية العنصرية القبيحة لهي خير دليل على أي ادعاء تركي في حديثه عن الديمقراطية والمثل الإنسانية، وعلى سبيل المثال. يقول المثل التركي : لا تضيع رصاصة في قتل كوردي ، بل ابقر رأسه بالحربة و الكوردي الجيد هو الكوردي الميت و نشرت صحيفة حقيقت ملليت التركية في 10-08-1930 لا يشك أحد بأننا نعتبر مثل هذه المطالب (يقصد إستقلال كوردستان) من قبل قطعان الوحوش والبرابرة مجرد مزحة محضة، إذ أن المنطقة الوحيدة الصالحة لإقامة حكم ذاتي لشعب لا يتجاوز عدد مفردات لغته 200 كلمة هي وسط إفريقيا أو أحدى صحاريها حيث يعيش أشباه البشر وأشباه القرود ... أما قارة آسيا مهد الحضارات القديمة، فلا يمكن لها أن تقبل بمثل هذه الدعاوي، وأن الذين يتجاسرون على طلب كهذا، ينبغي القضاء عليهم، وهذا ما يجري على أرض الواقع .
وبعد القضاء على انتفاضة جبل أرارات وفي الكوردية (جياي آكري) من قبل تركيا وبمساعدة القوات السوفيتية وإيران عام 1936 بقيادة الجنرال أحسان نوري باشا، وقف وزير العدل التركي متبختراً وشامتاً يقول : إن من له حق العيش في تركيا هو ذاك الذي تجري في عروقه الدماء التركية النقية، ومن لم يكن هكذا، له حق العيش فقط كخادم أو كعبد، ولتسمعني الجبال . في أشارة للكورد.
في الحقيقة يترفع كتابنا ومثقفينا في الرد على هكذا عبارات وكلام عنصري حقير، ولربما في مناسبة أخرى ومن أجل نزهة أدبية، سنرسم ملامح وشكل هذا المتعجرف الذي يستهزأ بأحد أقدم شعوب المنطقة. ونبين مدى صحة الدم التركي النقي في الوقت الحاضر.
لكي لا نبتعد كثيراً عن موضوعنا الأساسي وهو البلاء التركي الذي أبتلى به العراقيون، ليلاقوا المصير الذي لا يستحقونه من ذل وخذلان على أيدي حكوماتها التي ساعدتها تركيا وساهمت بشكل فعال في رسم سياساتها تماشياً مع هواجسها ومخاوفها الأمنية التي لا مبرر لها.
أستغل السياسين الترك وجود هؤلاء الضباط على رأس الحكومات العراقية أمثال نوري السعيد وجعفر العسكري وياسين الهاشمي وغيرهم للتدخل في الشؤون الداخلية للعراق لتأمين جانب هذا الجار الجديد الذي سيلعب دوراً بارزاً في تاريخ المنطقة لاحقاً، وذلك بعدم السماح لأبناء شيعة العراق في الوصول إلى دست الحكم وتهميش دورهم السياسي، وذبح الكورد والتنكر للوعود التي قطعتها الحكومة الملكية العراقية لعصبة الأمم، مما جعل العراق يعيش حالة عدم استقرار وحروب داخلية واستنزاف للموارد الاقتصادية والبشرية على مدى العقود الماضية.
يذكر الباحث العراقي حسن العلوي في كتابه التاثيرات التركية على المشروع القومي العربي عشرات الأمثلة الصارخة لتلك التدخلات ومنها على سبيل المثال التقى مصطفى كمال عام 1934 وعلى أثر وفاة الملك فيصل بنوري السعيد وناجي شوكت .. التفت مصطفى كمال إلى نوري السعيد، قائلاً : إن ياسين حلمي أقدم منك (ياسين الهاشمي) فهل تقبل بزعامته ؟ فأجابه نوري نعم، أقبل . فقال الغازي سأبعث برسالة إلى ياسين مع ناجي (ناجي شوكت)، لينقل الحديث الذي دار بيننا اليوم، وعندما تعود أنت من جنيف إلى بغداد، تشرعون بالعمل المشترك وهذا ما دفع العلوي للقول ولذلك كله فإن تسمية الهاشمي مرشحاً لدور أتاتورك، كان أمراً مفروغاً منه، ولم يكن اقتراحاً آنياً حين تقدم به أتاتورك إلى نوري السعيد وناجي شوكت في اجتماعه بهما . ومما لاشك فيه عند قراءة مثل هذه الحقائق، تدل وبشكل لا يقبل الجدل دور الترك في رسم السياسة الداخلية والخارجية للعراق وفقاً لمصالحها، والتي انعكست بشكل سلبي على غالبية سكان العراق الذين هم من أتباع المذهب الشيعي ومن الكورد.
ومن ناحية أخرى أستطاع الأتراك استمالة البعض من التركمان بحكم العلاقات الثقافية للوصول إلى غاياتها (لا نقصد هنا الإساءة للشعب التركماني الشقيق الذي تربطنا بهم علاقات مصاهرة وود وعيش مشترك، بقدر ما هو تسليط الضوء على بعض الحقائق التاريخية والسياسات التركية للتدخل في الشأن العراقي، ودق الأسفين بين شعوبها) ويخبرنا الباحث جهاد صالح (وهو تركماني) عن ذلك في كتابه الطورانية التركية بين الأصولية والفاشية : منذ ثورة 14 تموز وأجهزة المخابرات التركية بمساعدة أجهزة المخابرات الغربية، تحاول إثارة نعرة الأقلية التركمانية في العراق التي تتواجد غالبيتها في منطقة كركوك الغنية بالنفط، وبفضل الجهود الكبيرة التي بذلتها هذه الأجهزة، بالاشتراك مع بعض الأغوات الرجعيين من تركمان العراق، وبعض العناصر المهووسة التي ما زالت على انغلاقها القومي، استطاعت أن تكوّن جمعية عنصرية تطلق على نفسها أسم جمعية تركمان كركوك وترتبط هذه الجمعية ارتباطاً مباشراً بالمخابرات التركية التي تقوم بتقديم تسهيلات لكل تركماني عراقي ينتمي إلى الجمعية كمنحة مثلاً ، وجواز سفر تركي، إضافة إلى جواز سفره العراقي، وكذلك تقديم منح دراسية ورواتب ... وألخ .
ولم ينفك الساسة الأتراك في ظل هذه الأوضاع الحالية للتدخل في الشأن العراقي والدخول إلى إقليم كوردستان العراق بإعداد خيالية مدججة بالسلاح، بحجة حماية التركمان، بينما يقطن غالبية الشعب التركماني في المناطق التي يسيطر عليها النظام العراقي أي خارج المنطقة الآمنة، ولم نسمع في يوم ما بأن أدان الساسة الأتراك الممارسات اللاإنسانية التي يتعرض لها الشعب التركماني من اضطهاد وقلع من جذورهم وتعريب قراهم من قبل نظام صدام، بينما وعلى رؤوس الأشهاد من التركمان قبل غيرهم بأن التركمان الذين يعيشون في ظل الإدارات الكوردية تتمتع بكامل حقوقها الإدارية والسياسية والثقافية، فمثل هذه الازدواجية في الخطاب الرسمي التركي يسقط جميع الادعاءات التركية لحماية الشعب التركماني ومن أنه يريد الخير للشعب العراقي. ولا أريد هنا أن أدخل في تفاصيل النية العدوانية التركية المبيتة ضد الشعب الكوردي، ومن ثم تدخلها السافر في شكل الحكومة العراقية المقبلة التي يحاول الساسة الترك رسم ملامحها كما أعلنوا ذلك مراراً، أي بمعنى عدم

اختلافها عن الأنظمة العراقية السابقة التي انتهجت السياستين الطائفية والعنصرية بحق شعبنا العراقي والتي أوصلتنا إلى هذا المأزق، وأعادتنا إلى نقطة الصفر.
وساندت الحكومات التركية على الدوام الحكومات العراقية المتعاقبة في فرض سياساتها العدوانية على الشعب العراقي، كما وبقيت تركيا الكمالية محرمة على أبناء الشعب العراقي الفارين من ظلم وجور الأنظمة العراقية لغاية عام 1991 حيث أصبحت تركيا أمام الأمر الواقع،وسمحت للجموع الهاربة بدخول الأراضي التركية، لكنها لم تصنف هؤلاء الفارين من جحيم الحرب كلاجئين، ومنعت بذلك عليهم وصول معونات الأمم المتحدة إليهم .
ولم ينسى هؤلاء الفارين الكورد، في معسكرات موش و ماردين عام 1991 كيف تواطأت المخابرات العراقية مع الميت التركي في دس السم في الخبز المقدم لهم، حيث أنكشف ذلك بعد أن أصيب الكثير من هؤلاء المساكين بالتسمم، وعلى أثر ذلك تحرك أكراد أوربا بشكل فعال لتبليغ الأمم المتحدة والمنظمات الإنسانية بذلك، حيث تدخلوا لإيقاف تلك الجريمة .
وساهمت تركيا بقوة في إبقاء نار الثورة الكوردية المسلحة مشتعلة في العراق لابتزاز الحكومات العراقية، وذلك من خلال معارضتها الشديدة في منح الحكومات العراقية الحكم الذاتي للكورد خلال المفاوضات التي كانت تجري بين الفينة والأخرى بين الثورة الكوردية والحكومات العراقية، حيث كانت هناك فرص حقيقية للتوصل إلى اتفاق وإيقاف النزيف الدامي في جسد العراق من خلال المفوضات وخاصة في عام 1970 ومن ثم عام 1983 وعام 1991 . فمن أجل مصالحها الذاتية وخوفاً من أكرادها على حد قولها بقيت تلك النار مشتعلة. (طبعاً لا استثني المحاولات الإيرانية أيضاً بهذا الخصوص) ونحن على علم بالزيارات التركية التي كانت تقوم بها إلى بغداد أثناء المفاوضات الكوردية مع الحكومات العراقية في كل مرة، ولا تخفي تركيا في الوقت الحاضر هذه السياسة وما تخبئه من خلال تصريحات ساستهم وجنرالاتهم، بعدما كان يجري ذلك سابقاً في الخفاء.
ومن خلال نظرة سريعة على جغرافية المنطقة نجد بأن تركيا على خلاف مع جميع جيرانها فهي تحتل جزء مهماً من قبرص بحجة المحافظة على حقوق القبارصة الأتراك، كما وتحتل لواء الاسكندرون السوري، وهي على خلاف أيضاً مع بلغاريا وأرمينيا وإيران وهي تحاول جاهدة قبرصة الجزء الشمالي من العراق كوردستان العراق ، بالضبط على غرار قبرص، وهي في حالة عداء شديد مع اليونان التي تعود جذورها إلى عام 1453 عندما أحتل السلطان العثماني محمد الفاتح القسطنطينية والتي تعرف اليوم باستنبول التي كانت على الدوام جزء لا يتجزء من الإمبراطورية الإغريقية، وتخبئ في ذات الوقت نوايا عدوانية ضد كل من سوريا والعراق من خلال تهربها من الجلوس على مائدة الحوار والتفاهم وخاصة خلال السنين الخمسة المنصرمة حول تقسيم المياه بينها وسوريا والعراق إلى حين الانتهاء من مشروع الغاب الذي سمي زيفاً ب مشروع أنابيب السلام التركية عام 2005 والتي تبلغ كلفته حوالي 30 مليار دولار، وهي لا تعترف بأن نهري دجلة والفرات نهران دوليان وتتشاطأ عليه سورية والعراق، بل تعتبرهما نهرين عابرين للحدود وثروة طبيعية صرفة، ومثل هذا الادعاء محض افتراء لا يمت وأرض الواقع بصلة، ومن الجدير ذكره أن نهر الفرات الذي يبلغ طوله 2900 كم لا يمتد في تركيا لأكثر من 440 كم ويمر في سورية لمسافة 675 كم وفي العراق 1785 كم، أما بالنسبة لنهر دجلة الذي يبلغ طوله 1970 كم لا يمر في تركيا بأكثر من 300 كم وما عدا مسافة قصيرة داخل الأراضي السورية فالباقي يمتد داخل الأراضي العراقية، بينما اعترفت تركيا في عام 1920 بدولية نهري دجلة والفرات، وما التراجع عن التزاماتها حول تقسيم المياه مع سوريه والعراق إلا هو تنفيذ لمخطط بعيد المدى لوضع هذين البلدين تحت رحمة تركيا، إذا أخذنا بنظر الاعتبار مشكلة التصحر والجفاف في المستقبل المنظور، ومنطقة الشرق الأوسط على رأس قائمة المناطق التي يشملها الجفاف مستقبلاً. وبتقديري بأن السياسات التركية الأخيرة وبتحالفاتها العسكرية مع إسرائيل هي أكبر خطر يهدد المنطقة، وسوريا والعراق خاصة .
فالسياسات التركية ليست معرقلة لحركة التطور لدول الجوار، وحسب بل شمل ذلك شعوبها أيضاً، فهي حاولت ومنذ تأسيس الدولة التركية الحديثة بتحويل هذا الشعب الشرقي المسلم إلى شعب أوربي غربي، ولحسن الحظ لم تفلح في ذلك، وفرضت على هذا الشعب حياة قاسية لتمويل وتسليح جيش يقدر تعداده بما يقارب المليون جندي، بينما يزداد الوضع الاقتصادي من سئ إلى أسوء، بفعل التكاليف الباهضة لديمومة التفوق العسكري، لا لشئ، فقط لتغذية طموح العسكر وإشباع رغباتهم، والحنين إلى (أمجاد) العثمانيين الغابرة.
ينتظر العراقيون اليوم بفارغ الصبر الإتيان بنظام حكم ديمقراطي، لمعالجة المشاكل التي خلفتها تلك الأنظمة التي استندت في حكمها وكما نوهنا في مرات سابقة بتطبيق سياسة عنصرية وطائفية، وباعتقادنا واعتقاد الكثيرين الذين يريدون الخير للعراق، يجب عدم تكرار تلك السياسات الحمقاء في عراق المستقبل، وأن تتخذ تركيا جانب الحياد الإيجابي وكذلك بالنسبة للسعودية الوهابية وإيران في حل القضية العراقية، وأن يتركوا لنا نحن العراقيين أن نعالج أمورنا بأنفسنا، فلا أعتقد بأنه هناك مشاكل مستعصية بين الكوردي والتركماني والعربي والآشوري والكلداني والمسلم والمسيحي وغيرهم، حيث جمعتنا أرض العراق على مدى القرون الماضية .
فالتدخل التركي الأهوج ومن وراءها السعودية هما السبب الحقيقي لمأساتنا، فنحن أهل الدار وعلينا أن نحل مشاكلنا دون التدخل الأقليمي الذي يحاول الواحد منهم تفصيل مستقبل العراق حسب مقاساته العنصرية والطائفية.[1]

خصائص السجل

الكتاب: تأريخ

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية
نوع الأصدار: ديجيتال
اللغة - اللهجة: عربي
الدولة - الأقليم: عراق
الدولة - الأقليم: تركيا
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | www.ahewar.org
كاتى تۆماركردن: 2023/10/3 8:33:16 AM
ناوى تۆماركار: هەژار کامەلا

بابەت: 186

مصير كردستان الغربية...(خذوا... وطالبوا)... بقلم: محمد الصويركي الكردي. لندن/بريطانيا

https://www.kurdipedia.org/?q=20220820082014429214

كلمات للتأمل:

v (الكرد خلائق لا تحصى، وأمم لا تحصر، لولا سيف الفتنة يحصدهم؛ لفاضوا على البلاد؛ وتحكموا برقاب العباد، لكنهم رموا بشقاق الرأي، وتفرق الكلمة). (المؤرخ: ابن فضل الله العمري).
v (التاريخ من أحسن الأساتذة؛ لكن طلابه من أسوأ التلاميذ). (الزعيم: البرتو موسوليني).
v (أيها الكورد، توحدوا حتى أعطيكم كردستان). (الأميرة: سينم جلادت بدرخان).

الشائع عن الأكراد أنهم يتقنون فن القتال، وهم شجعان وفرسان الشرق كما وصفهم الأديب الأرمني (آبوفيان)، إذ برزت شجاعتهم النادرة عندما وقفوا أمام الغزو الصليبي يدافعون عن الأمة الإسلامية بقيادة البطل الخالد صلاح الدين الأيوبي، ومعركة حطين شاهدة على ذلك، وكذلك ظهرت شجاعتهم في مقاومة المستعمرين لبلادهم قديماً وحديثاً.. لكن في المقابل ينقص قادة الكرد الثقافة السياسة ومعرفة دهاليزها، وإتقان فن المناورات مع الخصوم والحلفاء، ومعرفة التوازنات والصراعات التي تدور على ساحة المنطقة بين مختلف القوى الإقليمية والدولية، ومن ثم التقاط اللحظة المناسبة لتحقيق مشروعهم الاستقلالي. لهذا السبب انتهت ثوراتهم المعاصرة بالفشل الذريع، ودفعوا ثمناً باهضاً مقابل ذلك. ومن هنا يستوجب على القيادات السياسية الكردية أن تتقن فن السياسة إضافة إلى معرفتها بفنون الحرب لأنهما عاملان متلازمان لتحقيق الأهداف المرجوة. وهذا الحالة التي ابتلي بها قادة الكرد دفعت أحد الغربيين إلى القول: إنَّ ما يكسبه الكورد في أرض المعركة؛ يخسرونه على كرسي التفاوض.

من يستعرض تاريخ الثورات الكردية المعاصرة يرى ضحالة النضوج السياسي لدى الكثير من قادتها؛ فنراهم يراهنون على قوى خارجية خذلتهم في النهاية الأمر وباعتهم بثمن بخس مقابل مصالحها الخاصة، أضف إلى ذلك ضعف خططهم العسكرية وقلة عددهم وعتادهم... كل ما سبق قادت ثوراتهم إلى الفشل الذريع، وساقت ثوارهم إلى أعواد المشانق والسجن والإبعاد والقتل... ومن هنا الحقوا أشد الضرر بالقضية الكردية لأنهم تركوا الشعب الكردي يواجه القهر والانتقام والتهجير والقتل... وبقيت (كردستان) خاضعة للتجزئة والخنوع منذ نهاية الحرب العالمية الأولى 1918م حتى هذا اليوم.

لذلك يتوجب على القيادات الكردية السياسية وخاصة القيادات الكردية في سوريا والتي تمر اليوم بمرحلة مفصلية وتاريخية أن تقرأ وتتدبر كيف ناضلت شعوب العالم المستعبدة لنيل حريتها حتى ظفرت باستقلالها المنشود، لذلك يتوجب عليهم امتلاك رؤيا سياسية عميقة وبعيدة النظر من خلال استقراء الواقع على الأرض، وتغيير التكتيكات والتحالفات، ومعرفة موازين القوى الإقليمية والدولية اللاعبة على الساحة، وإتقان فن المفاوضات والمناورات مع كل الأطراف جميعاً وبلا استثناء من أجل رسم خارطة طريق تحقق نجاح قضيتهم العادلة، وتجنب شعبهم التهجير والقتل والتهميش.

أسرد هذه القصة لعل عقلاء الأكراد يتأملوها: يحكى أنه كان راهبان يعيشان في مدينة روما ويذهبان في نهاية كل أسبوع إلى تلة مرتفعة مشرفة على مبنى الفاتيكان، وهناك يجلسان تحت ظل الشجرة ويتحدثان معاً في أهمية إصلاح الكنيسة إذا ما قيض لأحدهما أن يجلس على كرسي البابوية في المستقبل، وجرت الأيام... وإذ بأحدهم يعتلي ذلك الكرسي، وهنا ابتهج صديقه وأخذ يتطلع إليه لتطبيق تلك الإصلاحات التي كانا يتحدثان عنها تحت الشجرة... مرت الشهور دون أن يجري صديقه البابا أية إصلاحات... عندها نفذ صبره ...وقرر الذهاب إليه ...وعندما قابله أخذ يعاتبه على عدم تطبيقه

الإصلاحات التيناديا بها في تلك الأيام الماضية... وبعد أن أكمل عتابه. قال له البابا: يا صديقي، أعلَمْ أن رؤية العالم من فوق كرسي البابوية، غير رؤية العالم من تحت تلك الشجرة!!!.
العبرة من هذه القصة أن الأماني والأحلام شيء والواقع شيء آخر، فالمطلوب من أكراد سوريا شعباً وقيادة أن تكون مطالبهم واقعية وضمن الحد الممكن، ووفق القول السياسي الشهير:خذ وطالب. فسقف مطالبهم تتمثل في الفدرالية أو الإدارة الذاتية في سوريا الجديدة... وقد عرف عن المفاوض الكردي أنه يطالب دائماً بالسقف الأعلى من مطالبه، ويرفض العروض المتاحة... وفي النهاية يخسر كل شيء، ولو أنه قبل بالمعروض وتكيف معه، ثم ناضل للحصول على بقية المطالب بشكل متدرج عبر المفاوضات والحوارات وترقب المتغيرات والتقلبات السياسية الجارية في منطقة الشرق الأوسط التي ربما تأتي ريحها وفق مصالحه فيغتنمها ويحصل على بقية حقوقه المشروعة، فالوصول الى سطح المنزل يبدأ من درجة السلم الأولى، لذلك قيل في الأمثال العربية : رُبَّ فرصة أورثتْ غصّة.
لقدعلمنا التاريخ، أن العامل الخارجي شرط للتغيير، فلولا الإنكليز والفرنسيون لما كان بمقدور العرب التحرر من العثمانيين الأتراك، ولولا التدخل الأمريكي والغربي لما تحرر العراقيون من نظام صدام حسين، ولما حصل الأكراد على دولتهم شبه المستقلة في كردستان العراق، ولولا انهيار الاتحاد السوفيتي لما استقلت عنه خمس عشرة جمهورية....الخ. كما شاهدنا كيف استنجد الليبيون واليمنيون والآن يستنجد السوريون بأمريكا والغرب وبروسيا والصين للتدخل من أجل حل قضيتهم المستعصية.
صحيح أن الأكراد هم ضحايا الجغرافيا والتاريخ والمصالح الغربية والإقليمية، ويحيط بهم أعداء أقوياء يتربصون بهم، فعلى الرغم من اختلافهم سياسيا ومذهبيا وعرقيا واقتصاديا فإنهم يتفقون على شيء واحد هو الحيلولة دون حصولهم على حريتهم واستقلالهم. لذلك ينبغي التمعن في القول السياسي الخالد: (خذوا وطالبوا)، ولعلنا نتذكر كيف عرض صدام حسين – وإن كنّا نشك في عرضه- على الملا مصطفى البرزاني نصف بترول كركوك مقابل حل المشكلة الكردية؛ لكن البارزاني رفض العرض وركب موجة الثورة، فخسر كردستان وكركوك معاً. وفي عام 1948م عرض مجلس الأمن الدولي على الفلسطينيين دولة مستقلة فرفضوها، وهاهم اليوم يتفاوضون من أجل تلك الدولة بعد نضال دام ستين عاماً...
أن ما ذكرناه سابقاً، لا يعني البتة أن لا يطالب أكراد سوريا بالحكم الذاتي أو الفدرالية ضمن الدولة السورية الجديدة، فهذه المطالب مشروعة وتحتاج من ممثلي الكرد في الائتلاف الوطني والمجلس الوطني السوريين، ومن القيادات الكردية الأخرى العاملة على الأرض التكاتف معاً وبذل قصارى الجهود للدخول في حوارات ومفاوضات مع مختلف القوى السورية المعارضة، ومع القوى الإقليمية والدولية التي لها طرف مباشر بالقضية السورية من أجل نزع الاعتراف بهذه الحقوق، والتعهد بتثبيتها في دستور الدولة السورية الجديدة.
ولا بد هنا من التنويه بمبادرة المجلس الوطني السوري التي اعترفت نوعا ما بما لحق الأكراد السوريين من مظالم، وهو تنويه يشكرون عليه فقد جاء في:الوثيقة الوطنية حول القضية الكردية في سورية مايلي:
...إيماناً بضرورة إزالة الغبن الواقع على الشعب الكردي على مدى عقود، وللظروف الخاصة التي مرّ بها الكرد في سورية، فقد أصدر المجلس الوطني السوري هذه الوثيقة الوطنية التي تحمل رؤيته والتزاماته لحل القضية الكردية في سورية...حيث أكد المجلس الوطني السوري والقوى الموقعة التزامها بالاعتراف الدستوري بهوية الشعب الكردي القومية، واعتبار القضية الكردية جزءً أساسياً من القضية الوطنية العامة في البلاد، والاعتراف بالحقوق القومية للشعب الكردي ضمن إطار وحدة سورية أرضاً وشعباً. والعمل على إلغاء جميع السياسات والمراسيم والإجراءات التمييزية المطبقة بحق المواطنين الكرد ومعالجة آثارها وتداعياتها وتعويض المتضررين...ويعمل المجلس الوطني السوري والقوى الموقعة على إقامة فعاليات وأنشطة تساهم في التعريف بالقضية الكردية في سورية والمعاناة التي مرّ بها المواطنون الكرد على مدى عقود من الحرمان والتهميش، بهدف بناء ثقافة جديدة لدى السوريين قائمة على المساواة واحترام الآخر... (المجلس الوطني السوري 03 نيسان (أبريل) 2012).
من جهة ثانية، صدرت تصريحات مغلوطة بحق أكراد سوريا من قبل قوى سياسية سورية معارضة كان أخطرها ما صدر على لسان رئيس المجلس الوطني السوري السابق (د. برهان غليون) عندما شبهالأكراد السوريين (بمهاجري فرنسا) في تصريحات له بثتها قناة (دوتشه فيله) الألمانية، مما أغضب الأكراد جداً، فما كان منه إلا تقديمالاعتذار للشعب الكردي.
د. برهان غليون
نحن لا نعجب من تصريحات غليون وغيره ! فهناك الكثير من القيادات السورية المعارضة ممن تؤمن بتلك المفاهيم المغلوطة عن القضية الكردية في سورية، وهنا يأتي دور القيادات الكردية السياسية والمثقفة على توضيح الحقائق والمظالم التي لحقت بقضيتهم طوال حكم نظام البعث، ربما نجد العذر لبعض من يدلي بتصريحات مغلوطة عن القضية الكردية السورية؛ لأنهم خريجو المدرسة البعثية التي حجبت عنهم الحقائق والتاريخ، وبالتالي غسلت أدمغة جميع شرائح الشعب بفكرها الشوفيني العنصري الاقصائي لمدة ربت على الأربعين عاماً، وصادرت جميع حقوق الشعب الكردي السوري، ووسمتهم بمهاجرين جاؤوا من تركيا في مطلع القرن العشرين...
كما إنّّ سلوكيات حزب الاتحاد الديمقراطي الكردي جعلت المراقبون يصنفونه بالذراع الثاني لحزب العمال في سوريا وهذا ظاهر للعيان من خلال تبنيه لفكر وصور ورموز ورايات ذلك الحزب في وسائل إعلامهم المختلفة، وهو خطأ تكتيكي وقعوا فيه مما استعدى تركيا وبعض الجهات ضدهم، فتركيا اليوم تعد اللاعب الرئيس في هذه الثورة، ومهما كان موقفها من الكرد

كان يجب على كرد سوريا القيام بدور المهادنة مع تركيا وجبهات المقاومة المسلحة التي تقاوم النظام خاصة التي تقاتل بجوار مناطقهم حتى لا يدخلوا في حرب استنزاف معها، وبالتالي تكلفهم خسائر جسيمة في المال والرجال والأرض. وليت الحزب قدم نفسه كحزب كردي سوري خالص، هدفه الأول رفع المظالم والغبن عن كرد سوريا الذين تعرضوا له من قبل نظام دمشق على مدار أربعين عاماً، أما الكرد الذين يراهنون على نظام دمشق بحجة أنه سلمهم إدارة المنطقة، وسمح لهم بتدريس لغتهم، ومنح الجنسية التي حرموا منها طوال أربعين عاماً، فالنظام تساهل معهم بسبب ضعفه، ولأسباب إستراتيجية آنية، فغدا سينقلب عليهم لأنه نظام شمولي يهادن أيام الضعف، وينكر العهود عند القوة، ويتذكر الجميع كيف أنهم طردوا (عبد الله أوجلان) وسلموا رقبته إلى تركيا؟ وكيف استخدموا (حزب العمال) كورقة للضغط على تركيا حتى يقايضوا بالدم الكردي مياه نهر الفرات؟ وكيف سحقوا ثورة القامشلي عام 2004م؟ ومن هو المسؤول عن اغتيال المناضلين الكرد من أمثال: الشيخ معشوق الخزنوي، والمناضل مشعل تمو....

مصطفى كمال

أذكر قصصاً حيّة من التاريخ القريب لعل عقلاء الكرد يتأملونها، فكيف استطاع ضابط تركي يدعى (مصطفى كمال) من بناء تحالفات ومناورات مع الأكراد حتى حقق غرضه الخاص، معتمداً على أسلوب المكر والدهاء والميكيافلية، فاستطاع بذكائه استدراج الأكراد إلى جانبه من أجل تحقيق استقلال تركيا الحديثة، وعندما تحقق له مراده، تنكر لهم وضرب بوعوده عرض الحائط، وعمل على قمع تطلعاتهم في داخل تركيا وخارجها، فعندما احتلت قوات الحلفاء السواحل التركية في الحرب العالمية الأولى 1918م، ذهب (مصطفى كمال) إلى مدينة (ديار بكر) واجتمع هناك بزعماء الكرد وأخذ يدغدغ عواطفهم الساذجة ويعزف لهم على وتر الدين والتاريخ المشترك اللذان يجمعان الكرد والترك معاً، وتعهد لهم بالحكم الذاتي بعد التحرير – كشف عن هذه الوثيقة عام 1988م- وحتى يطمئن قلوبهم حلف لهم بأغلظ الإيمان بوضع يده اليمنى على المصحف الكريم، واليد اليسرى على صحيح البخاري، ولأنهم شعب ينقصه التجربة السياسية ويتمتع بالطيبة الفطرية صدقوه ووثقوا به، واندفعوا بعواطفهم المتهورة يقاتلون معه في معارك التحرير حتى تحررت تركيا من قوات الحلفاء، وعندما زار وزير الدفاع التركي نصب الجندي المجهول في مدينة أزمير احتفالاً بيوم النصر، قال:أغلب الظن أن هذا الجندي هو كردي.

لم يقف تأييد الأكراد له عند هذا الحد، بل واصلوا تأييدهعام (1923م) عندما قام بعض النواب الأكراد في البرلمان التركي- منهم الميجور (يِنْباشي) حسن خَيْري- وأكّدوا لممثلي القوى الكبرى أن الأكراد لا يريدون الاستقلال عن تركيا في دولة خاصة، بل يفضلون البقاء مع إخوتهم الأتراك ضمن الجمهورية التركية الحديثة، وبعملهم هذا تسبّبوا في سقوط (معاهدة سيڤر) التي أقرت للأكراد بدولة مستقلة في جنوب شرق تركيا، وإحلال معاهدة لوزان المشؤومة محلّها التي اسقط منها حق الكرد في الاستقلال، حتى منحهم صفة الأقلية، وبهذا العمل المشين من النواب الأكراد ذوي المصالح الخاصة والرؤيا السياسية الضيقة لا يزال الشعب الكردي يرزخ تحت الاستعمار والهيمنة حتى اليوم، ولم ينل حريته مثل باقي شعوب العالم الحرة.

بعد ذلك تمكن الذئب الأغبر (مصطفى كمال) من تأسيس جمهوريته الحديثة على أنقاض الدولة العثمانية، وهكذا تحرر العرب والأرمن واليونانيين من عبودية الأتراك، أما الأكراد الذين راهنوا على الأخوة التركية، فجاءهم رد الجميل عاجلاً من الأخ التركي السلجوقي، فحكم على النائب حسن خَيْري بالإعدام؛ بتهمة أنه كان فخوراً بارتداء الزيّ الكردي القومي في جلسات البرلمان التركي، ولم ينتبه إلى خطئه الفادح إلا تحت حبل المشنقة، عندها صرخ قائلاً: يا شهداء كردستان! ها هو حسن خيري ينضم إليكم الآن! .

بعد مدة قصيرة أيضاً أعدم (مصطفى كمال) أحرار الأكراد في ساحات ديار بكر وكان في مقدمتهم زعيم الثورة الشيخ سعيد بيران عام 1925م وكان ذنبهم الوحيد أنهم نادوا بحرية شعبهم الكردي... ثم بدأت سياسة التتريك بحق الكرد، فأطلق عليهم اسم (أتراك الجبال)....وحُضر عليهم استخدام اللغة الكردية، تحت طائلة العقوبة ...وبعد سبعين عاماً ونتيجة ضغط الاتحاد الأوربي عام 1991م اضطرت الحكومة التركية الى الاعتراف باللغة الكردية....الخ

عندما استشعر (مصطفى كمال أتاتورك) بخطر (جمهورية كردستان الحمراء) التي أقامها (لينين) للأكراد السوفيت عام 1923م وكانت تقع بجوار جمهوريته الوليدة، بنى علاقات وطيدة مع السلطات السوفيتية والأذربيجانية، ووقع معهم معاهدات إستراتيجية حتى أوهمهم بأنه عازم على تطبيق الاشتراكية في بلاده، فصدقه الرئيس السوفيتي (جوزيف ستالين)، وحقق له مطالبه، فقام بشطب جمهورية (كردستان الحمراء) من التاريخ عام 1929م، ولم يكتفي ستالين بهذا العمل بل تبعه بالتهجير القسري لمئات الأكراد من أذربيجان وأرمينيا وجورجيا ونفاهم إلى صحراء سيبيريا القاحلة حتى مات أكثرهم على دروب المنافي نتيجة الجوع والبرد والمرض، والذين كتب الله لهم النجاة سكن في جمهوريات كازخستان وقيرغيزستان وطاجيكستان، ولا يزال أحفادهم هناك يتجرعون مرارة الفقر والتشرد والحرمان.

الدكتاتور ستالين

أما الاتحاد السوفيتي السابق الذي رفع شعار الدفاع عن المقهورين والمضطهدين في العالم فنراه يقف مع الأكراد وفق مصالحه الخاصة، دون أي اعتبار أخلاقي أو عاطفي، وعندما كانت مصالحة تتحقق يتخلى عنهم ويترك مصيرهم العوبة في مهب الريح، فقد تخلى عنهم في (جمهورية مهاباد 1946) في إيران، وتأمر مع تركيا في إسقاط (جمهورية آرارات) عام 1930م، وتخلى عنهم في (جمهورية لاشين 1992م) المعهودة في أذربيجان.

ونتذكر أيضاً كيف تخلت إيران الشاة وأمريكا ودول الغرب عن الثورة الكردية بعد اتفاقية الجزائر المشئومة عام 1975م،

فخلال ساعات انهارت ثورة الملا مصطفى البارزاني... وظل البارزاني يردد والحسرة والغضب لا يفارقا فؤاده وشفتاه: لقد خانوني....!!! وفي نهاية مرحلته النضالية خرج لنا الملا بدرس تعلمه خلال كفاحه المشرف الطويل بمقولة: ليس للأكراد أصدقاءٌ حقيقيون؟!!.
هكذا خذل العالم الأكراد مراراً.... لكن الأكراد أيضاً خذلوا بعضهم مراراً حسب قول مثلهم: (كلهم عدو للحَجَل، والحجَل عدو نفسه)، فحدثت بينهم الخيانات والدسائس والمؤامرات والفرقة والتحاسد والبغضاء.... من أجل حفنة من المال، أو المناصب العارضة، أو كسب رضا الأسياد، فعرفنا بينهم- بكل خجل وأسف- (الجحوش، وحراس القرى، ومئات أبو رغال...).
إن أبجديات السياسة اليوم تقتضي البحث عن المصالح فقط، وتختزل في شعارات سياسية باتت معروفة مثل: (فن الممكن)، (خذ وطالب)، (اقتناص الفرص)، (لا توجد صداقات دائمة بل مصالح دائمة)...الخ.
فعالم السياسة – بكل أسف- أنكر الجانب الأخلاقي في العلاقات الدولية، ولذلك فمن لا يقدر الأمور بالشكل الصحيح، ويجيد فن المناورة والمفاوضات والحوارات، ويحسب بدقة متناهية جميع المتغيرات، والتوازنات الداخلية والإقليمية والدولية، لا شك ستكون خسارته باهظة جداً... وقد جسد الأكراد هذا المبدأ السياسي في قولهم الشهير: (ليس للكرد أصدقاء سوى الجبال)، لكنهم لا يتذكروه ولا يعتبروا منه- بكل أسف- إلا عندما يتخلى عنهم أصدقاؤهم الوهميون ويكونوا قد خسروا كل شيء.
المطلوب اليوم من أكراد سوريا توحيد الصف وجعل خطابهم موحداً، والالتفاف حول قياداتهم الصادقة والمخلصة التي تجعل مصالحهم العليا تسمو فوق أي اعتبار، ونبذ القيادة الهرمة والمصطنعة والمشبوهة وذات الأجندة الخاصة.... لأن حركات النضال لا يقودها إلا الشرفاء والشجعان.
كما يجب أن يكون للحركة السياسية الكردية في سوريا موقعاً ورؤية في الحركة الثورية السورية، فالشكر الموصول إلى تنسيقيات شباب الكرد الذين قاموا بالمظاهرات والتلاحم مع باقي المحافظات السورية، مع ضرورة توحيد كافة الجهود للحفاظ على المناطق المحررة، وعلى قوى الحماية الشعبية أن تقبل بمشاركة جميع القوى الكردية الأخرى الى جانبها، ولا تحتكر الساحة، فالوحدة اليوم مطلوبة، مع ترك الخلافات جانباً، فهناك مرحلة سياسية شاقة اليوم... وغداً ... وهذا يتطلب من جميع أكراد سوريا الاستعداد لها...
في النهاية، لا يختلف اثنان على أنه سيبزغ فجر سوريا المشرق الجديد، وعلى أكراد سوريا الاستفادة من هذه المرحلة المفصلية في تاريخها الحديث، والاستعداد لها، وألا يفوتوا عليهم هذه الفرصة الثمينة، فحذارِ أن تفلت من أيديكم...اللهم أني قد بلغت، اللهم فأشهد؟! [1]

خصائص السجل

الكتاب:	بحث
الكتاب:	مقالات ومقابلات
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	غرب كردستان

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | http://www.semakurd.net/
کاتی تۆمارکردن: AM 8:20:14 2022/20/8
ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 187
معاهدة "سيفر" وأثرها على السياسة الخارجية لأردوغان
https://www.kurdipedia.org/?q=20221025094425441834

واشنطن (زمان التركية) – نشرت صحيفة واشنطن بوست الأمريكية تقريرا تحليليا كشفت من خلاله تأثير العوامل التاريخية على السياسة الخارجية التركية الحالية في المنطقة تحت إدارة التحالف "القومي الإسلامي" المكون من حزبي العدالة والتنمية بقيادة رجب طيب أردوغان وحزب الحركة القومية بقيادة دولت بهجلي.

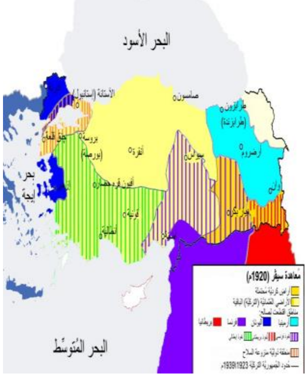

واشنطن بوست قالت في تحليلها المنشور الاثنين بمناسبة مرور مئة عام على معاهدة سيفر، إن الإرث الذي خلفته معاهدة معقودة قبل قرن وفرضتها القوى الأوروبية على الإمبراطورية العثمانية ساعد في تشكيل السياسة الخارجية التركية الراهنة في المنطقة.

معاهدة "سيفر" الموقعة في 10 أغسطس 1920 كانت تهدف إلى تصفية الإمبراطورية العثمانية وإلغاء السيادة التركية فعليًا. لكن القوميين الأتراك بقيادة مصطفى كمال أتاتورك، مؤسس تركيا الحديثة، رفضوا هذه المعاهدة، وبعد هزيمة القوات المجاورة للقوى الأوروبية، أجبروهم على التسوية بشروط جديدة مع معاهدة "لوزان" في عام 1923، المعاهدة التي تحدد الآن حدود تركيا الحديثة.

ومع ذلك، فإن ذكرى المخططات الاستعمارية الغربية لحرمان تركيا من السيادة – والكفاح المسلح اللازم لإحباطها – لا يزال يطارد المخيلة السياسية التركية، حسبما ذكرت صحيفة واشنطن بوست نقلاً عن خبراء القضايا الإقليمية والدولية، خاصة أن الإسلاميين في تركيا يعتقدون أن للاتفاقية بنودا سرية وقع عليها أتاتورك، ولذا يعتبرونه "خائنا" لتوقيعه على تلك البنود.

ويزعم الإسلاميون أن هذه البنود السرية لمعاهدة لوزان تتعلق بتجريد تركيا وشعبها من القيم الإسلامية، متهمين أتاتورك بتطبيق هذه البنود من خلال ما سماه "مبادئ الأتاتوركية"، كإلغاء مؤسسة الخلافة والتخلي عن الحروف العربية والتمسك بالحروف اللاتينية، وحظر الملابس الدينية التقليدية وما إلى ذلك.

وقالت صحيفة واشنطن بوست، نقلاً عن الخبير المتخصص في تاريخ القرن العشرين لتركيا نيكولاس دانفورث، "مع أن معظم الغربيين نسوا إلى حد كبير معاهدة سيفر، لكن لا يزال لها إرث قوي في تركيا، حيث ساعدت في تأجيج شكل من أشكال جنون العظمة القومي الذي أطلق عليه بعض العلماء اسم" متلازمة سيفر"".

وأفاد الخبير أن متلازمة سيفر هي اعتقاد القوميين الأتراك بأن قوى خارجية تتآمر لتدمير الدولة التركية، مشيرا إلى أن هذه العقيدة أو الفكرة تظل عاملاً محددًا مهمًا للسياسة الخارجية التركية في الوقت الراهن.

وأضاف دانفورث: "تلعب معاهدة سيفر بالتأكيد دورًا في حساسية تركيا تجاه الانفصالية الكردية، فضلاً عن الاعتقاد بأن الإبادة الجماعية للأرمن – التي استخدمها الدبلوماسيون الأوروبيون على نطاق واسع لتبرير خططهم للأناضول في عام 1920 – كانت دائمًا مؤامرة معادية لتركيا وليست مسألة تاريخية عابرة".

الجدير بالذكر أن تركيا بدأت تلعب دورًا نشطًا بشكل متزايد في شرق البحر الأبيض المتوسط، مما أدى إلى تضارب المصالح بين دول المنطقة.

قدمت القوات المسلحة التركية دعمًا عسكريًا كبيرًا لحكومة الوفاق الوطني الليبية المعترف بها دوليًا في صراع ضد قوات المعارضة بقيادة الجنرال خليفة حفتر، المدعوم من روسيا وفرنسا ومصر وعدة دول أخرى.

في مقابل ذلك الدعم، وقعت حكومة الوفاق الوطني اتفاقية حدود بحرية مع أنقرة في تشرين الثاني (نوفمبر) بهدف إضفاء الشرعية على مطالبات تركيا باحتياطيات الغاز والنفط البحرية الوفيرة في شرق البحر المتوسط، الأمر الذي أثار حفيظة اليونان وقبرص وفرنسا ودولا أخرى تتعاون على مشروع خط أنابيب قبالة الساحل القبرصي.

وتتبع تركيا أيضًا ما تسميه عقيدة التوسع البحري "الوطن الأزرق"، والتي تطالب بمياه إقليمية واسعة النطاق في بحر إيجة والبحر الأبيض المتوسط - مما أدى إلى سلسلة من الانتهاكات الإقليمية مع اليونان العضوة في حلف شمال الأطلسي الناتو.

من جانبه، قال ياروسلاف تروفيموف من صحيفة وول ستريت الأمريكية : "إن الدافع الرئيسي لسلوك تركيا هو أن أنقرة الضالعة في العمل العسكري في سوريا والعراق ليس لديها حلفاء تقريبًا في المنطقة باستثناء حكومة طرابلس التي تسيطر على نصف ليبيا التي مزقتها الحرب.

وكان الرئيس التركي رجب طيب أردوغان ربط تحركه للتنقيب عن النفط في المتوسط

بمعاهدة سيفر في 1920.
ونقلت صحيفة واشنطن بوست، في تقريرها المعني، عن أردوغان قوله خلال اجتماع مع رئيس وزراء حكومة الوفاق الوطني فايز السراج داخل قصر عثماني سابق في إسطنبول، بعد إحدى الجلسات التي أدت إلى الاتفاق البحري التركي الليبي على ترسيم الحدود: "بفضل هذا التعاون العسكري والطاقة مع ليبيا، ألغينا معاهدة سيفر"، على حد قوله.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	تقرير
الكتاب:	سياسة
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	تركيا
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | www.zamanarabic.com
کاتی تۆمارکردن: 2022/25/10 9:44:25 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 188
معاهدة سيفر
https://www.kurdipedia.org/?q=20230213141840466640
معاهدة سيفر 10 أغسطس 1920 هي واحدة من سلسلة معاهدات وقعتها دول المركز عقب هزيمتها في الحرب العالمية الأولى، وقد كانت مصادقة الدولة العثمانية عليها هي المسمار الأخير في نعش تفككها وانهيارها بسبب خسارة قوى المركز في الحرب العالمية الأولى، وتضمنت تلك المعاهدة التخلي عن جميع الأراضي العثمانية التي يقطنها غير الناطقين باللغة التركية، إضافة إلى استيلاء الحلفاء على أراض تركية، فقُسِّمت بلدان الشرق الأوسط حيث أخضعت فلسطين للانتداب البريطاني ولبنان وسوريا للانتداب الفرنسي. وقد ألهبت شروط المعاهدة حالة من العداء والشعور القومي لدى الأتراك، فجرّد البرلمان الذي يقوده مصطفى كمال أتاتورك موقّعي المعاهدة من جنسيتهم ثم بدأت حرب الاستقلال التركية التي أفرزت معاهدة لوزان حيث وافق عليها القوميون الأتراك بقيادة أتاتورك؛ ممّا ساعد في تشكيل الجمهورية التركية الحديثة.
وُقِّع، قبل معاهدة سيفر، على معاهدة فرساي مع الإمبراطورية الألمانية لإلغاء الامتيازات الألمانية في الفلك العثماني ومنها الحقوق الاقتصادية والشركات. وفي ذات الوقت تم «اتفاق سري ثلاثي» بين بريطانيا وفرنسا وإيطاليا. تحصل بريطانيا بموجبه على الإمتيازات النفطية والتجارية، وتُنقل ملكية الشركات الألمانية في الدولة العثمانية إلى شركات دول الاتفاق الثلاثي. ولكن تبقى شروط معاهدة سيفر أشد وطئا على العثمانيين من شروط فرساي المفروضة على الألمان؛ وإن أخذت المفاوضات المفتوحة أكثر من خمسة عشر شهرا، بداية من مؤتمر باريس للسلام. استمرت المفاوضات في مؤتمر لندن، إلا أنها اتخذت شكلا واضحا بعد اجتماع رؤساء الوزراء في مؤتمر سان ريمو في أبريل 1920. وقد بدأت كل من فرنسا وإيطاليا وبريطانيا - سرا - محاولة تقسيم الدولة العثمانية منذ سنة 1915، ولكنها تأجلت لأن تلك القوى لم تتوصل إلى اتفاق فيما بينها، والذي كان متوقفا على حصيلة الحركة الوطنية التركية. وقد ألغيت معاهدة سيفر خلال حرب الاستقلال التركية واستبدلتها الأطراف بمعاهدة لوزان التي وقعت عليها واعتمدتها سنة 1923 و1924.
ووقع ممثلو الدول على معاهدة سيفر في معرض لمصنع الخزف في سيفر بفرنسا. حيث أرسل السلطان محمد الخامس أربعة أشخاص للتوقيع على المعاهدة وهم: رضا توفيق والصدر الأعظم الداماد فريد باشا والسفير رشيد خالص ووزير التعليم العثماني هادي باشا، ووقع السير جورج ديكسون غراهام عن بريطانيا العظمى، ألكسندر ميلران عن فرنسا وولونجاري عن إيطاليا.
واستبعدت الولايات المتحدة، أحد اللاعبين الأساسيين في دول الحلفاء، من المعاهدة. كما واستبعدت أيضا روسيا بسبب

توقيعها على معاهدة برست ليتوفسك مع الدولة العثمانية سنة 1918. بالنسبة لباقي دول الحلفاء، فقد رفضت اليونان الحدود المرسومة ولم تصدّق على المعاهدة. ووقع أفتيس أهارونيان رئيس الوفد الأرمني على تلك المعاهدة؛ وهو نفسه الذي وقع على معاهدة باطوم يوم 4 يونيو 1918. وقد تمكنت الدولة العثمانية في تلك المعاهدة، بسبب إصرار الصدر الأعظم طلعت باشا، من استعادة أراض احتلتها روسيا في الحرب الروسية التركية (1877-1878) وبالذات أرداهان وكارس وباطومي.

أهداف الحلفاء

حدد زعماء كل من فرنسا وبريطانيا والولايات المتحدة أهدافا متباينة في ما يتعلق بالدولة العثمانية في مؤتمر باريس للسلام 1919. إلا أن الموضوع المشترك هو أن رجل أوروبا المريض قد وصل نهايته. ومع ذلك؛ فقد صدم الحلفاءُ المجتمعَ الدولي عندما أقرّوا في المعاهدة الإبقاء على الحكومة العثمانية في العاصمة إسطنبول. وقد هدد الحلفاء بطرد العثمانيين من أوروبا إن لم يوقعوا على المعاهدة، ومن شدة تلك الشروط المفروضة أن السياسة البريطانية نجحت نوعا ما في خنق رجل أوروبا المريض في آسيا الصغرى. وقد قررت الولايات المتحدة التي رفض الكونغرس فيعا وصاية أرمينيا الخروج من موضوع تقسيم الدولة العثمانية، حيث إنها تريد سلاما دائما في أسرع وقت ممكن مع دفع تعويض مالي عن نفقاتها العسكرية. ولكن وبعد أن رفض الكونغرس الأمريكي طلب ويلسون ولاية أرمينيا، بقي أمله في إشراك رئيس الوزراء اليوناني القوي إلفثيريوس فينيزيلوس في المعاهدة.

وقد قضت المعاهدة بفصل الولايات العربية عن الدولة العثمانية، حيث أخذت بريطانيا وفرنسا كلا من العراق والشام لتصبح خاضعة للانتداب، كما نصت الاتفاقية على وضع البوسفور والدردنيل تحت إدارة دولية، وعلى إعطاء جزر دوديكانيسيا لإيطاليا والتي كانت تحتلها بالفعل قبل الحرب العالمية الأولى.

أطراف المعاهدة

شارك في المؤتمر مندوبون عن 27 دولة، ولم يُدعَ مندوب الاتحاد السوفيتي. كما لم يدع إلى المؤتمر مندوبون عن الدول المهزومة في الحرب بل كان عليها أن توقع على الوثائق بعد إعدادها؛ لأن السلام فرض فرضاً ولم يكن نتيجة مفاوضات. عززت المعاهدة في تقسيم الدولة العثمانية حسب الاتفاقيات السرية بين دول الحلفاء. ومن ضمن الأطراف:

أرمينيا

جمهورية أرمينيا (1918-1920)

جمهورية الأرمينية الأولى – الحدود الغربية التي حددها وودرو ويلسون

اعتُرِف بأرمينيا، بوصفها دولة أسستها الأطراف الموقعة (القسم السادس «أرمينيا»، البنود 88-93).

الدولة العثمانية

حاول الحلفاء السيطرة على موارد الدولة، وعمل رقابة مالية كاملة وصولا إلى القبول والإشراف على ميزانية الدولة والقوانين المالية ولوائحها، والهيمنة التامة على البنك العثماني. وقد أعيد تشكيل إدارة الدين العام العثماني (أسست في 1881) لتشمل حاملي السندات من الجنسية البريطانية والفرنسية والإيطالية فقط. حيث بدأ الدين العثماني زمن حرب القرم (1854-1856) حينما اقترضت الدولة أموالا لتمويل الحرب ومعظمها من فرنسا. ثم قرر مؤتمر لوزان أن جمهورية تركيا مسؤولة عن الالتزام ب 67٪ من ديون ماقبل الحرب العظمى. ولكن المشكلة كانت في كيفية الدفع، وقد حلت تلك المسألة سنة 1928. كما استعيدت تنازلات الدولة العثمانية التي ألغاها طلعت باشا سنة 1914. ثم امتدت الهيمنة إلى التحكم برسوم الاستيراد والتصدير وإعادة تشكيل النظام الانتخابي والتمثيل النسبي «للأعراق» داخل السلطنة. وطُلب من السلطنة منح حرية عبور الأشخاص والبضائع والسفن وغيرها التي تمر عبر أراضيها. بحيث تكون البضائع العابرة خالية من جميع الرسوم الجمركية. وكذلك منعت الدولة من عمل أي تطوير مستقبلي للنظام الضريبي أوالجمارك أو عمل اقتراض داخلي أو خارجي أو أي تنازل دون الحصول على موافقة لجنة المالية لقوات الحلفاء. ولقطع الطريق أمام أي اختراق اقتصادي لألمانيا أو النمسا-المجر أو بلغاريا لتركيا؛ فقد طالبت المعاهدة السلطنة بتصفية ممتلكات مواطني تلك الدول في أراضيها، وتقديم تلك التصفية إلى لجنة التعويضات. أما ملكية سكة حديد بغداد فقد خرجت من السيطرة الألمانية.

القيود العسكرية

حددت المعاهدة أن لا يزيد تعداد الجيش العثماني على 50,700 عسكري. أما البحرية العثمانية فتبقى على سبعة سفن حراسة وستة زوارق طوربيد. وحظر عليهم الحصول على سلاح جو. وتضمنت المعاهدة أيضا وجود لجنة مشتركة بين الحلفاء للرقابة والتنظيم والإشراف على تنفيذ البنود العسكرية.

المحاكمات الدولية

محاكمات مالطا

طالبت المعاهدة تحديد المسؤولين عن «الأساليب الهمجية وغير الشرعية للحرب ... [بما فيها] جرائم ضد القانون وأعراف الحرب والمبادئ الإنسانية». فطلبت المادة 230 من المعاهدة من السلطنة العثمانية «تسليم دول الحلفاء جميع الأشخاص المطلوبين لديها لمسؤوليتهم عن المجازر التي ارتكبت خلال استمرار حالة الحرب على الأراضي التي شكلت جزءا من الدولة العثمانية في 1 أغسطس 1914». إلا أن محكمة الحلفاء المشتركة - التي طالبت معاهدة سيفر بالإبقاء عليها - قد علقت وللأبد.

فرنسا (منطقة نفوذ)
احتلت فرنسا سوريا والأجزاء المجاورة لجنوب شرق الأناضول، ومنها عنتاب وأورفة وماردين. وعُدَّت منطقة قيليقية ومنها أضنة وديار بكر ومنطقة كبيرة من وسط شرق الأناضول مرورا إلى الشمال حتى سيواس وتوقات هي منطقة نفوذ فرنسي.
اليونان (منطقة ازمير)
أنشأ الاحتلال اليوناني لأزمير إدارة حكم بتاريخ 21 مايو 1919. ثم أعقبها إعلان المنطقة محمية في 30 يوليو 1922، حيث نقلت المعاهدة «ممارسة أزمير حقوقها السيادية إلى برلمان المحلي» ولكن تبقى المنطقة تحت حكم السلطنة العثمانية.
ووفقا لنصوص المعاهدة فإن البرلمان المحلي يدير المدينة لمدة خمس سنوات ثم يكون لأهالي أزمير الفرصة في استفتاء ما إذا كانوا يرغبون بالانضمام إلى اليونان أو البقاء تحت الدولة العثمانية. وستشرف عصبة الأمم على هذا الاستفتاء. وإن أبقت المعاهدة إدارة اليونان على قطاع أزمير، ولكن تبقى تحت السيادة التركية.
إيطاليا (منطقة النفوذ)
أكدت إيطاليا على حيازتها لجزر دوديكانيسيا (وكانت بالفعل تحوزها خلال الحرب العثمانية الإيطالية سنة 1911-1912)، وبالرغم من معاهدة أوشي إلا أن إيطاليا أُجبرت على إعادة الجزر إلى السلطنة، لكن إيطاليا أعلنت بأن أجزاء كبيرة من جنوب ووسط غرب الأناضول (الساحل التركي للمتوسط والداخل) ومعها ميناء أنطاليا ومدينة قونية العاصمة التاريخية للسلاجقة، مناطق نفوذ لها. وقد وعد الحلف الثلاثي في اتفاقية لندن بإعطاء مقاطعة أنطاليا إليها، حيث رغبت السلطات الاستعمارية الإيطالية أن تصبح المنطقة مستعمرة باسم ليقيا.
كردستان
من حق سكان إقليم كردستان إجراء استفتاء لتقرير مصير الإقليم الذي يضم ولاية الموصل وفقا للبنود 62-64 من الفقرة الثالثة. إلا أنه لم يكن هناك اتفاق عام بين الأكراد على شكل الحدود بسبب التفاوت بين مناطق سكن الأكراد وحدود المنطقة السياسية والإدارية. إلا أن شريف باشا العضو في جمعية صعود كردستان (Kürdistan Teali Cemiyeti) قد اقترح في مؤتمر باريس للسلام 1919 خطوطا عريضة لكيان كردستان حيث أوضح حدود المنطقة على النحو التالي:
تبدأ حدود كردستان حسب وجهة النظر العرقية إلى الشمال من زيفان على حدود القوقاز ثم تتجه غربا إلى أرضروم وأرزينجان وكيماخ وأربغير وبسني ودفريقي، ثم جنوبا حيث يتبع خط حران جبل سنجار وتل الأصفر وأربيل والسليمانية ثم سنانداج. وشرقا رافاندز وباشقلعة ووزيرقلعة، وما يسمى بالحدود الفارسية حتى جبل أرارات.
تسببت تلك الخريطة بنشوب خلافات مع جماعات كردية أخرى، لأنها استبعدت منطقة وان (ربما كانت مجاملة لمطالب الأرمن بتلك المنطقة). وقد اقترح أمين علي بدرخان خارطة بديلة تضمنت منطقة وان ومنفذا إلى البحر عبر مقاطعة هاتاي (أو الإسكندرون). ووسط إعلان مشترك للوفدين الكردي والأرمني فقد أسقطت مطالب الكرد لولاية أرضروم وساسون، وإن استمرت نقاشات سيادة الأكراد على أغري وموش.
لكن معاهدة سيفر لم تؤيد تلك المقترحات، لأنها وضعت خطوطا عريضة لدولة كردستان مقتطعة من الأراضي التركية (وأخرجت أكراد إيران وكذلك أكراد العراق وسوريا اللذين تسيطر عليهما كل من بريطانيا و فرنسا). ومع ذلك لم تنفذ تلك الخطة أبدا؛ حيث اتُّفِق على الحدود الحالية بين العراق وتركيا في يوليو 1926، وأعطى البند 63 صراحة الضمانات والحماية الكاملة للأقلية الاشوريه الكلدانية، ولكن ذلك ألغي في معاهدة لوزان.
خسائر وتنازلات عثمانية إقليمية
التاريخ الدول
كم2
1914 الدولة العثمانية 1,589,540 كيلومتر (987,690 ميل)
1918 (معاهدة سيڤر)
الدولة العثمانية
453,000 كم2 (174,900 ميل2) أرمينيا الويلسونية
160,000 كم2 (60,000 ميل2) سوريا
350,000 كم2 (136,000 ميل2) بلاد الرافدين
370,000 كم2 (143,000 ميل2) الحجاز
260,000 كم2 (100,000 ميل2) عسير
91,000 كم2 (35,000 ميل2) اليمن
190,000 كم2 (75,000 ميل2)
منطقة المضائق
خُطِّط لإنشاء منطقة المضائق وتشمل البوسفور والدردنيل. وكانت أهم نقاط المعاهدة هي جعل الملاحة في مضيق الدردنيل مفتوحة لجميع السفن التجارية والعسكرية بغض النظر تحت أي علم زمن السلم والحرب، وهذا يعني واقعيا تدويل المضائق. وأيضا يجب ألا تخضع تلك المنطقة لأي حصار، ويمنع حدوث أي عمل من أعمال الحرب إلا تحت بند قرارات عصبة الأمم. وهذا الأمر يشمل بحر مرمرة إضافة إلى المضائق (بوسفور والدردنيل).

مناطق حرة
أُعلِن عن وجود موانئ سيكون لها اهتمام دولي، وسيكون لعصبة الأمم الحرية الكاملة والمطلقة في التصرف بها وخصوصا في الرسوم. كما أعلن عن مناطق تُسمّى «المناطق الحرة»، وهي مرافق لتنفيذ الأمور الاقتصادية في الأماكن التجارية ذات الأهمية الاستراتيجية. وتلك الموانئ هي: إسطنبول من ضاحية سانت ستيفانو (يشيلكوي حاليا) حتى دولمه باهتشه وحيدر باشا وأزمير والإسكندرونة وحيفا والبصرة وطرابزون، وباطومي.
تراقيا
مُنحت اليونان في المعاهدة منطقة تراقيا حتى خط تشاتالجا وجزر إمبروس وتنيدوس وجزر خليج مرمرة. أما حدود الجزر البحرية فقد أعلن أنها حدود دولية وترك حكمها إلى إدارة «منطقة المضيق».
أرمينيا
طلب الرئيس الأمريكي وودرو ويلسون في تلك المعاهدة بإعطاء أرمينيا مساحة كبيرة من الأراضي العثمانية والتي سميت «بأرمينيا الويلسونية». من ضمنها أراض ليس بها غالبية أرمنية مثل ميناء طرابزون على البحر الأسود.
الانتداب البريطاني على العراق وفلسطين
كُتبت تفاصيل الانتداب البريطاني على العراق في المعاهدة بمؤتمر سان ريمو بتاريخ 25 أبريل 1920. فكانت البداية حيث نالت شركة النفط التركية والتي تسيطر عليها بريطانيا (TPC) امتياز التنقيب عن النفط بالمنطقة من ولاية الموصل. وبعد زوال الدولة العثمانية مع هذه المعاهدة، عقد المفاوضون البريطاني والعراقي مناقشات قاسية حول امتياز نفطي جديد. واستعمل البريطانيون سياسة لي الذراع حيث جرى تصويت في عصبة الأمم بشأن التصرف بولاية الموصل فخشيت الحكومة العراقية أنها ستفقدها بدون دعم الإنجليز لهم. لذا ففي مارس 1925 أعيدت تسمية شركة النفط التركية إلى شركة نفط العراق، ومنح لها الامتياز التام والكامل لمدة 75 عاما.
أما في فلسطين فقد اعتمدت المبادئ وعد بلفور الثلاثة بشأن فلسطين في معاهدة سيفر:
البند 95
اتفقت الأطراف المتعاقدة العليا من خلال تطبيق أحكام البند 22 أن تتعهد بإقامة إدارة في فلسطين ضمن حدود تحددها دول الحلفاء، وسيختار الحلفاء الدولة التي ستنتدب فلسطين، بحيث تتحمل تلك الدولة المنتدبة مسؤولية تنفيذ الإعلان الصادر في 2 نوفمبر 1917 (وعد بلفور) الذي التزمت به الحكومة البريطانية واعتمده باقي الحلفاء، والقاضي بالرغبة في إنشاء وطن قومي لليهود في فلسطين، على أن يكون واضحا وجليا أنه لن يكون ذلك من شأنه أن ينتقص من الحقوق المدنية والدينية للطوائف غير اليهودية الموجودة في فلسطين، أو الحقوق أو الوضع السياسي الذي يتمتع به اليهود في أي بلد آخر. وقد أضحت فلسطين رسميا تحت الانتداب البريطاني.
الانتداب الفرنسي على سوريا ولبنان
ثبّت الفرنسيون انتدابهم على لبنان وسوريا في مؤتمر سان ريمو، حيث ضمت المنطقة الواقعة بين نهر الفرات والصحراء السورية شرقا والبحر المتوسط غربا وتمتد إلى حوران جنوبا. مساحة الأرض حوالي 60,000 ميل2 (160,000 كم2) وسكانها عددهم حوالي 3,000,000. سوريا الكبرى ولبنان والتي وضعتها عصبة الأمم تحت الوصاية، بحيث قسمها الفرنسيون إلى أربع حكومات أو كيانات كالتالي: حكومة حلب من منطقة الفرات إلى البحر الأبيض المتوسط. لبنان الكبير من طرابلس إلى فلسطين. دمشق وتضم دمشق وحماة وحمص وحوران، ودولة جبل الدروز.
مصير المعاهدة
أثارت تلك المعاهدة - ولا تزال قيد النقاش - مشاكل جمة في تركيا، حيث تسببت بانفصال الحركة التركية الوطنية بقيادة كمال أتاتورك باشا عن الباب العالي في إسطنبول، وأقامت برلمانا في أنقرة في أبريل 1920. وفي 18 أكتوبر من نفس السنة أبدلت حكومة الداماد فريد باشا بحكومة مؤقتة بقيادة الصدر الأعظم أحمد توفيق باشا الذي أعلن عن نيته لدعوة مجلس الشيوخ للانعقاد بهدف التّصديق على المعاهدة بشرط تحقيق الوحدة الوطنية. وهذا يتطلب سعي الحكومة للتعاون مع مصطفى كمال، إلا أن كمال أعرب عن ازدرائه للمعاهدة وبدأ بهجوم عسكري. ونتيجة لذلك، أرسلت الحكومة التركية مذكرة إلى الحلفاء قائلة أن التصديق على معاهدة الآن يعتبر ضربا من المستحيل.
وبالنهاية انتصر مصطفى كمال في حرب الاستقلال وأجبر حلفاء الحرب العالمية الأولى بالعودة إلى طاولة المفاوضات. وفي سوريا فلم يكن للعرب الاستعداد لقبول حكما فرنسيا عليهم، أما في الموصل فقد هاجم الأتراك البريطانيين في مناطق حول الموصل، وحمل أهل العراق السلاح ضد الحكم البريطاني .
المعاهدات اللاحقة
المقالات الرئيسة: حرب الاستقلال التركية ومعاهدة لوزان
خاض الجيش التركي حربا ضد القوات اليونانية والأرمنية والفرنسية وتمكن من الانتصار عليهم وتأمين أراض مقاربة لأراضي تركيا الحالية، حيث كان الهدف هو تحقيق ميثاق الأمة.
ومن ناحية العلاقات الدولية، تمكنت الحركة الوطنية التركية من تطوير علاقاتها الدولية فوقعت معاهدة موسكو مع الاتحاد السوفياتي في 16 مارس 1921، واتفاق أنقرة مع فرنسا فأنهت حربهم الدائرة بينهم، ومعاهدة ألكسندروبول مع الأرمن ومعاهدة قارص التي حددت حدودها الشرقية.

أما الأعمال العدائية ضد بريطانيا حول المنطقة المحايدة في المضائق قد أنهيت أزمة جناق بصعوبة في سبتمبر 1922 بعدما أبرمت اتفاقية مودانيا في 11 أكتوبر، فأجبرت المعاهدة الحلفاء على العودة إلى طاولة المفاوضات مع الأتراك في نوفمبر 1922، مما توج بظهور معاهدة لوزان سنة 1923، التي حلت محل معاهدة سيفر فتمكن الأتراك من استعادة أراض شاسعة في الأناضول وتراقيا. [1]

خصائص السجل

الكتاب: وثائقي
الكتاب: تأريخ
الكتاب: سياسة
نوع الوثيقة: اللغة الاصلية
نوع الأصدار: ديجيتال
اللغة - اللهجة: عربي
الدولة - الأقليم: كوردستان
الدولة - الأقليم: تركيا
الدولة - الأقليم: فرنسا
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | ar.wikipedia.org 13.02,2023
کاتی تۆمارکردن: 2023/13/2 2:18:40 PM
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 189

معاهدة سيفر و آفاقها

https://www.kurdipedia.org/?q=20230215092237467154

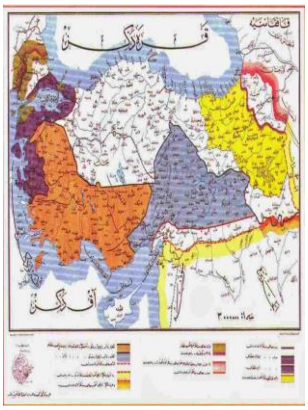

الحرب العالميّة الأولى (1914 – 1918)
في 11 تشرين الثاني عام 1918م الساعة الحادية عشرة صباحاً، تم توقيع الهدنة بين المتحاربين، وأعلن وقف إطلاق النار على جميع الجبهات في تلك الحرب التي اندلعت منذ عام 1914م وحتى 1918م، والتي تسببت في معاناة ملايين البشر، ومات نحو عشرة ملايين جندي برصاص اخترق أجسادهم، أو القنابل التي مزقتهم، أو أحرقتهم، أو مات جوعاً، أو التهمتهم الفئران، أو بسبب الأوبئة التي انتشرت في الأوقات البائسة، وجرح 20 مليون آخر.
إنّه الجنون الدولتي الذي أصاب دول النمسا والصرب والروس والألمان والفرنسيين ومستعمراتهم والبريطانيين وإمبراطورياتهم؟
يستطيع الإيطاليون واليابانيون والأمريكيون وغيرهم ممّن نجوا من الموت اعتبار أنفسهم محظوظين، لكن من المؤكد أن الجميع ظل يسأل سؤالاً واحداً: – كيف صنعنا كلّ هذا الدمار والخراب والموت!!
ولكي نفهم أسباب نشوب الحرب العالمية الأولى لا بدّ من العودة بالتاريخ إلى سنة 1871م؛ الحرب السبعينية (19 تموز 1870م إلى 10 أيّار 1871م).
الحرب الفرنسية الألمانية، أو الحرب الفرنسية البروسية: نشب الصراع المسلح ما بين الإمبراطورية الفرنسية الثانية بقيادة نابليون الثالث، والولايات الألمانية للاتحاد الألماني الشمالي بقيادة مملكة بروسيا. وكان سبب الحرب طموح بروسيا بتوحيد المدن الألمانية، وخوف فرنسا من تغيير موازين القوى الأوروبية إذا نجحت بروسيا في مسعاها. يقولُ بعض المؤرّخين: إنّ المستشار البروسي (أوتو فون بسمارك) أثار عمداً هجوماً فرنسيّاً من أجل

جذب الولايات الألمانية الجنوبية المستقلة دوقية بادن الكبرى، ومملكة فورتمبيرغ، ومملكة بافاريا، ودوقية هسن الكبرى، إلى تحالف مع الاتحاد الألماني الشمالي الذي تسيطر عليه بروسيا، بينما يقول آخرون: إنّ بسمارك لم يخطط لذلك، وأنّه استغل وحسب الظروف التي حدثت.
في 16 تموز 1870م، صوّت البرلمان الفرنسي على إعلان الحرب على مملكة بروسيا، وبدأت الاشتباكات بعد ثلاثة أيّام. جمع التحالف الألمانيّ قوّاته بسرعة أكبر بكثير من الفرنسيين، وغزا بسرعة شمال شرق فرنسا، وكانت القوات الألمانية متفوّقة بالعدد، ولديها تدريب وقيادة أفضل، وقد سخّرت التكنولوجيا الحديثة بشكل أكثر فعّالية، خصوصاً سكك الحديد والمدفعية.
لقد حقّق الألمان والبروسيون انتصارات حاسمة في شرق فرنسا، وقد بلغت ذروتها في حصار ميتز (1870م) وفي معركة سيدان تم أسر نابليون الثالث، وهزيمة جيش الإمبراطورية الثانية بشكل حاسم. وأعلنت حكومة الدفاع الوطني الفرنسية قيام الجمهورية الفرنسية الثالثة في 4 أيلول من نفس السنة، واستمرت في الحرب خمسة أشهر أخرى. وقد قاتلت القوات الألمانية، وهزمت الجيوش الفرنسية الجديدة في شمال فرنسا. بعد حصار باريس، سقطت العاصمة في 28 كانون الثاني 1871م، ثم قامت انتفاضة ثورية تسمى كومونة باريس، واستولت على السلطة في العاصمة لشهرين، حتى قام الجيش الفرنسي بقمعها دموياً في نهاية أيّار 1871م.
أعلنت الولايات الألمانية اتحادها وتكوين الإمبراطورية الألمانية تحت حكم الملك البروسي فيلهلم الأوّل، موحّداً ألمانيا كدولة قومية واحدة. وقد أعطت معاهدة فرانكفورت التي وقعت في 10 أيار 1871م ألمانيا معظم الإلزاس وبعض أجزاء اللورين، والتي أصبحتا ضمن المقاطعات الألمانية. لقد أربك الغزو الألماني فرنسا، وأربك توحيد ألمانيا ميزان القوى الأوربية الذي وجد منذ مؤتمر فيينا في 1815م، وحظي أوتو فون بسمارك بسلطة كبيرة في الشؤون الدولية لعقدين من الزمن. كان الإصرار الفرنسي على استعادة الألزاس واللورين، والخوف من حرب فرنسية ألمانية أخرى، إضافة إلى المخاوف البريطانية حول توازن القوى، من أسباب نشوب الحرب العالمية الأولى.
في سراييفو تغير قدر العالم إلى الأبد، في البوسنة التي ضمتها الإمبراطورية النمساوية الهنغارية مؤخّراً، لكنّ صربيا عارضت هذه الخطوة، ورغبت في التوسع من خلال اتحادها مع الشعوب السلافية في البلقان.
في 28 من حزيران 1914م، سراييفو استطاع فرانس فرديناند وريث العرش النمساوية الهنغارية وزوجته، النجاة بصعوبة من أول محاولة لاغتيالهم، وتوقف في دار البلدية ليحتج بشدة، وأثناء مغادرتهم المبنى بعد وقت قصير، قُتل بعدةً رصاصات من مواطن بوسني يدعي غافريلو برينسيب، يبلغ عمره 19 عاماً، وقد زوّده الصرب بالمسدس الذي استخدمه.
كان لهذا الاغتيال في سراييفو عواقب لم يتخيلها أحد على الرغم من أنّ هذا النبأ في البداية لم يحظ إلا بتغطية إعلامية بسيطة، وكان السبب المباشر لاندلاع الحرب، لكنّ الأجواء كانت مهيّأة للحرب إثر صعود الدولة القوميّة، ووضع خرائط الدماء.
بدأ النمساويون بالاستعداد في 23 تموز عام 1914م، وأرسلت الحكومة في فيينا لبلغراد إنذاراً أخيراً تضمّن شرطاً بأن يسمح للشرطة الإمبراطورية بإجراء تحقيقات على الأرض الصربية، وردت بلغراد أنّ صربيا ليست مقاطعة تابعة للإمبراطورية النمساوية الهنغارية، أمّا بالنسبة لبقية العالم فقد كان الأمر يعني إعلان الحرب.
جمعت الحرب جميع القوى العظمى الاقتصادية في تحالفين متعارضين؛ قوات الحلفاء؛ (الوفاق الثلاثي وهم المملكة المتحدة لبريطانيا العظمى وإيرلندا والجمهورية الفرنسية الثالثة والإمبراطورية الروسية) ضد دول المركز (الإمبراطورية الألمانية، والإمبراطورية النمساوية المجرية، والدولة العثمانية، ومملكة بلغاريا). مع أنّ إيطاليا كانت من ضمن الحلف الثلاثي مع الإمبراطورية الألمانية والإمبراطورية النمساوية المجرية، إلّا أنّها لم تنضم معهما في حلف دول المركز بسبب خرق الإمبراطورية النمساوية المجرية لشروط الحلف الثلاثي. تم إعادة تنظيم هذه التحالفات وتوسيعها مع دخول المزيد من الدول إلى الحرب: إيطاليا واليابان والولايات المتحدة انضموا إلى الحلفاء، بينما انضمّت الدولة العثمانية ومملكة بلغاريا لدول المركز. بين عامي 1908 و 1914م، كانت منطقة البلقان تعاني من عدم الاستقرار بسبب ضعف الدولة العثمانية، وحروب البلقان 1912-1913م، والمصالح

الروسية والنمساوية المجرية المتنافسة.
كانت الاستراتيجية الألمانية للحرب على جبهتين ضد فرنسا وروسيا هي تركيز الجزء الأكبر من جيشها في الغرب على هزيمة فرنسا في غضون أربعة أسابيع، ثم تحويل القوات إلى الشرق قبل أن تتمكن روسيا من التعبئة بالكامل؛ هذه ستعرف لاحقاً بخطة شليفن. في 2 آب، طالبت ألمانيا بالمرور الحر عبر بلجيكا، وهو عنصر أساسي في تحقيق انتصار سريع على فرنسا. عندما تم رفض ذلك، دخلت القوات الألمانية بلجيكا في وقت مبكر من صباح 3 آب، وأعلنت الحرب على فرنسا في نفس اليوم. واستخدمت الحكومة البلجيكية معاهدة لندن (1839) وامتثالاً لالتزاماتها بموجب المعاهدة، أعلنت بريطانيا الحرب على ألمانيا في 4 آب. وفي 12 آب، أعلنت بريطانيا وفرنسا الحرب على النمسا – المجر. وفي 23، انضمت الإمبراطورية اليابانية إلى قوات الحلفاء، واغتنمت الفرصة لتوسيع دائرة نفوذها من خلال الاستيلاء على الممتلكات الألمانية في الصين، ومنطقة المحيط الهادي. في 24 آب، حقّقت صربيا انتصاراً كبيراً على النمسا – المجر في معركة سير.
توقف التقدم الألماني إلى فرنسا في معركة مارن، وبحلول نهاية عام 1914م، استقرّت الجبهة الغربية على معركة استنزاف تميزت بسلسلة طويلة من خطوط الخنادق التي تغيّرت قليلاً حتى عام 1917م. على الجبهة الشرقية، دخل جيشان روسيان شرق بروسيا في 17 آب، امتثالاً لاتفاقهما مع فرنسا عام 1912م لمهاجمة ألمانيا خلال 15 يوماً من التعبئة. أجبر الألمان على تحويل قوات من الغرب، لكنّهم نجحوا في صد هذا الغزو بانتصارات في تانينبرغ وبحيرات ماسوريان. ومع ذلك احتل الروس مقاطعة غاليسيا الشرقية في النمسا والمجر.
في تشرين الثاني 1914م، انضمت الدولة العثمانية إلى دول المركز، وفتحت جبهات في القوقاز وبلاد الرافدين وشبه جزيرة سيناء. في عام 1915، انضمت إيطاليا إلى دول الحلفاء، وانضمّت بلغاريا إلى دول المركز. وانضمت رومانيا إلى قوات الحلفاء في عام 1916. وبعد غرق سبع سفن تجارية أمريكية بواسطة غواصات ألمانية، والكشف عن أنّ الألمان كانوا يحاولون تحريض المكسيك على شن حرب على الولايات المتحدة، أعلنت الولايات المتحدة الحرب على ألمانيا في 6 نيسان 1917م. انهارت المقاومة العسكرية الروسية، مما سمح بنقل أعداد كبيرة من القوات الألمانية إلى الجبهة الغربية. وفي نيسان 1918م وقعت روسيا على معاهدة برست ليتوفسك مع القوى المركزية لتخرج من الحرب.
أنهت ثورة شباط 1917م في روسيا الحكم الاستبدادي القيصري، وجاءت بالحكومة المؤقتة، لكن استمرار السخط الشعبي على ثمن الحرب أدى إلى ثورة أكتوبر وإنشاء الجمهورية السوفياتية الاشتراكية. كان الهجوم الألماني في مارس 1918م ناجحًا في البداية، لكنّ الحلفاء احتشدوا ودفعوهم مرة أخرى إلى التراجع في هجوم المئة يوم؛ في 28 أيلول ، طلب قادة الجيش الألماني الهدنة. في 4 تشرين الثاني 1918م، وافقت الإمبراطورية النمساوية المجرية على هدنة فيلا غوستي. ومع حدوث ثورة في الداخل، وعدم رغبة الجيش في الاستمرار بالقتال، تخلّى القيصر فيلهلم عن العرش الألماني في 9 نوفمبر، كما وقعت ألمانيا أيضاً هدنة في 11 تشرين الثاني 1918م، والتي عرفت فيما بعد بهدنة كومبين الأولى.
نتيجة للحرب استبدلت الإمبراطوريات الروسية والألمانية والنمساوية المجرية والعثمانية بدول جديدة قائمة على القوميات. فرضت القوى الأربع بريطانيا وفرنسا والولايات المتحدة وإيطاليا شروطها في سلسلة من المعاهدات المتفق عليها في مؤتمر باريس للسلام عام 1919م. كان الهدف من تشكيل عصبة الأمم هو منع حرب عالمية أخرى، لكن لأسباب مختلفة فشلت في القيام بذلك. الشروط القاسية التي فرضتها معاهدة فرساي على ألمانيا ساهمت في صعود الحزب النازي ونشوب الحرب العالمية الثانية.
معاهدة سيفر ونتائجها على الدولة العثمانية
مصطلح الرجل المريض لم يُطلق جزافاً على السلطنة العثمانية في أواخر عهدها, وهذا العهد الهزيل الضعيف لا يمكن حصره في بضع سنوات من حياة هذه السلطنة, وإنما كانت هذه الصفة "الرجل المريض" نتيجة طبيعية لأسباب موضوعية وُجدت في جسم وكيان الدولة العثمانية, منها اتساع رقعة الدولة وصعوبة فرض السيطرة وإحكام القبضة عليها, إلى جانب عدم التجانس ما بين الأقوام والشعوب المنضوية تحت لواء هذه الدولة وخاصة أن النسبة الأكبر منها لم تكن منضوية بحرّية إرادتها بل كانت تابعة وهي مكرهة, أضف إلى

ذلك الثورات المتتالية المناهضة لها في مختلف المناطق التي كانت خاضعة لحكمها, إما لأسباب قائمة على سوء الأحوال من جميع نواحيها, أو بسبب القمع والمظالم التي كان الولاة يمارسونها بحق الشعوب المقهورة المغلوبة على أمرها, أو لأسباب قومية عرقية, ولذا فإن بوادر الضعف ومن ثم الانهيار كانت قد ظهرت قبل عقود من انهيارها نهائياً كسلطنة أو خلافة إسلامية إثر معاهدة سيفر التي جاءت بمثابة الضربة القاضية, وأساساً كانت بهدف تقسيم تركة ذلك الرجل المريض نتيجة الهزيمة النهائية في الحرب العالمية الأولى على يد دول الحلفاء.

والإمبراطورية العثمانية بوصفها طرفاً أساسياً في تلك الحرب الطاحنة الخاسرة إذ لا رابح في الحروب ولكن بالنتيجة العسكرية كانت الهزيمة لدول المركز (المحور) التي كانت الدولة العثمانية تحارب في صفها, فإنها كانت في المعاهدة "سيفر" من الأطراف الكبيرة المهزومة, إذ كانت الخاسر الأكبر بعد مصادقتها على المعاهدة التي جاءت كالمسمار الأخير الذي دُقّ في نعشها, وذلك بسبب الشروط التي حملتها المعاهدة والتي لم تأتِ في مصلحة الأتراك والدولة العثمانية, ويمكن الحديث هنا عن أهم الشروط التي نصت عليها المعاهدة فيما يتعلق بالدولة العثمانية من قِبل الحلفاء:

إذ فرضت عليها التخلي عن جميع الأراضي التي لا ينطق أصحابها باللغة التركية, بمعنى؛ استقلال جميع تلك الشعوب غير الناطقة بالتركية عن الدولة العثمانية.

وضع مضيقي البوسفور والدردنيل تحت إدارة دولية.

إخراج جزر دوديكانيسا من تحت النفوذ العثماني وإعطائها لإيطاليا والتي كانت بالفعل تحت السيطرة الإيطالية قبل الحرب العالمية الأولى.

وعلى هذا انقضى عهد الإمبراطوريات و ولّى في الشرق الأوسط, وبدأت ملامح الدولة القومية تلوح في الآفاق, وكذا الحال بالنسبة لتركيا التي أنشأت جمهوريتها على أنقاض ما تبقّى لها من تركة جدّها المريض (الإمبراطورية العثمانية).

و بالفعل استقلت الشعوب معظم الشعوب التي لا تنطق اللغة التركية عن السلطنة العثمانية التي تخلت عن أراضي تلك الشعوب, وكان من المفترض أن يسلك الشعب الكردي أيضاً طريق تقرير مصيره أسوة بباقي الشعوب التي حازت على استقلالها, وهذا هو بيت القصيد من المعاهدة فيما يتعلق بالشعب الكردي, لولا أن عاداهم القدر قبل البشر ليضيع ما جاء في "سيفر" ويصبح سراباً في "لوزان", والأمر ليس بهذه السذاجة أو كما يُقال ذهب مع الريح, فثمة ظروف موضوعية خارجة عن إرادة الكرد تمثّلت في الدول المنتصرة التي لم تنظر بجدية للقضية الكردية حينذاك, وكيف ينصفون أصحاب القضية و هم أنفسهم قد قسّموهم بين دول أربع في الأمس القريب؟

ولا يمكن التغاضي عن الظروف الذاتية للشعب الكردي وقتها, الذي لم يكن ليمتلك أدنى درجة من الجهوزية السياسية والدبلوماسية للخوض في غمار المساومات والمهادنات مع الدول الكبرى التي كانت وما زالت تمسك بزمام الأمور في جميع أصقاع الأرض.

آفاق معاهدة سيفر

لا شكّ أنّ "معاهدة سيفر" كانت فيها ثغرات واضحة، فلم توضّح السبب في وضع خيار (تقديم الكرد القاطنين في المنطقة التي حدّدتها المادّة (62) إلى عصبة الأمم عريضةً قائلين فيها: – إنّ غالبيّة سكان هذه المنطقة ينشدون الاستقلال عن تركيّا) مقارنة باستقلال أرمينيا غير المقيّد بشروط على سبيل المثال، أو استقلال سوريا والعراق... دون ذكر مادة تقديم العرب مثلاً إنّ غالبيّة سكان هذه منطقة سوريا أو العراق أو شبه الجزيرة العربيّة... ينشدون فيها الاستقلال عن تركيّا) وقد مهّدت هذه المعاهدة لِنشوء الجمهورية التركيّة، وبروز التيار القومي الذي انتشر في الشرق الأوسط بشكل عام، وبروز الدولة القوميّة، وانتهاء عهد الإمبراطوريّات.

تكمن أهمية معاهدة سيفر بالنسبة للكرد لِأنّهم سيكون لهم الحق في تقرير مصيرهم أسوة بالشعوب الأخرى، وبما أنّ الكرد في شمال كردستان (الجزء التركي) يعتبرون الأكثرية الساحقة للكرد، فكان هذا سيعطي الدفع والقوّة للأجزاء المقتطعة إثر اتفاقيّة سايكس بيكو بين سوريا والعراق وإيران، أي قبل عامين من معاهدة سيفر.

ولم تطبّق هذه معاهدة الصلح في سيفر لعوامل عدّة:

– لم يكن الكرد حينها متطوّرين سياسياً وتنظيمياً وعسكريّاً، فكان الكثير من الأمراء الكرد مؤيّداً للسلطان العثماني، وكذلك كان للتأثير الديني دور كبير في ذلك، وقد بدأ هذا الارتباط

بالسلطان منذ وصول السلطان سليم إلى الحكم حتى سقوط الإمبراطورية العثمانية.
– لم تكن هناك نية جدّيّة للتحالف المنتصر في الحرب العالمية الأولى آنذاك (فرنسا – بريطانيا – إيطاليا – الولايات المتحدة) لاستقلال كردستان، وإنّما كانت هناك ثغرات واضحة كم أسلفنا.
– كان اليهود الصهاينة يتخوّفون من الكرد، ومن المساحة التي يشغلونها، والتي تتضارب مع مصالحهم في الحلم اليهودي من النيل إلى الفرات، إذْ رأس الوفد التركي إلى لوزان كلٌّ من (عصمت إينونو وحاخام يهودي).
– الحذر البريطانيّ الفرنسيّ من ارتماء تركيا بالكامل في حضن الاتحاد السوفيتي، كما يقلّد أردوغان نفس سياسة أتاتورك حينذاك.
– بالطبع كانت لوزان طيّاً لمعاهدة سيفر، فلم يكن هناك حينها وفدٌ كرديٌّ مستقلٌّ يمثّل الكرد في مؤتمر لوزان بعد عامين من سيفر، ولم تطرح القضية الكردية فيه.
– رغبة أوربا وأميركا في خلق شرخ ما بين الكرد والترك، فتوحّدهم يعني أمل استعادة أمجاد العثمانيين، وخطر عودتهم مرّة أخرى.
– ظلّت الشعوب (الكرديّة – التركيّة – العربيّة – الفارسيّة – الأرمنيّة) هي المسيطرة على خارطة الشرق الأوسط، وفي سبيل وضع خلل فيما بينها، وتمرير الفكر القوميّ، فكان لا بدّ من إقصاء بعض الشعوب من المعادلة، فوقع الاختيار على الكرد، ولم يهتمّ الكرد بتأسيس كيان دولتي له، ولم تكن ركائز الدولة واضحة فيها، واختصر الأرمن في وطن بعيد لهم، وأبيد وتشرذم الباقون.
لكلّ قرن دلائله ومؤشّراته، إذْ تتغيّر المفاهيم لدى الدول المؤثّرة، ونظام العالم المهيمن، وتستبدل الخطط بخطط (ب أو ج...) أو تضاف إليها بعض الخطط الإضافية، وتحذف بعض الخطط، وقد أثبت الكرد في روجآفا قدرتهم على إدارة المدن، وتنظيم المناطق التي تسود فيها الصراعات الأثنية والعرقيّة، وخاصة في بؤر التوتر، وأثبتوا أنّهم قادرون على تأسيس كيان سياسي اجتماعي عسكريّ مواكبٍ للنظام العالمي وبطرق مغايرة للنظرة الاستشراقيّة.
فكرد الآن غير كرد سيفر، ولدى دول المركز وخاصّة الولايات المتّحدة نيّة لتطبيق المعاهدات السابقة بطرق جديدة، وبرؤى جديدة، وقد بات مشروع نفي الكرد من المعادلات السياسية والاستراتيجيّة القادمة مستحيلاً، وإنّ أيّ طيّ آخر لصفحة الكرد يعني تفرّد الدول القاسمة كردستان بامتلاك زمام أمور الشرق الأوسط، وبالتالي خروج النظام العالمي رويداً رويداً من أغنى منطقة في العالم من كلّ النواحي.
إنّ رسالة معاهدة سيفر ترسل لنا رسائل عن الواقع الحالي، وكيفية حرص أردوغان لتطبيق كل الممارسات التي مورست ما بين 1920 وعام 1922 من خلال التحالف مع روسيا، ورفض وصول الكرد إلى جنيف وغيرها، للبحث عن حلٍّ للكرد وسوريا بشكل عام.
لقد استنفدت الحرب كلّ الطاقات في الشرق الأوسط، وفي سوريا على وجه الخصوص، وأيّ حرب أخرى أو إشعال فتيل أزمة أخرى، يعني عدم القدرة على ضبط الأمور، وفقدان لزمام الأمور، وفلتان من القدرة على ضبطها، وهذا ما لا تريده القوى العظمى، ولم تستطع تركيا أردوغان أن تكون الحلّ المناسب لاستقرار المنطقة، بل باتت تشكّل خطراً عن الأمن العالميّ، وعلى الخطط الجديدة المرسومة للشرق الأوسط، وإن كان أردوغان متحالفاً مع اليهودية الصهيونيّة، ويتماشى مع بعض خططها، لكن هناك تخوّفاً كبيراً من تصرّفاته غير المدروسة، والخارجة عن المنطق السياسيّ العام.
إنّ جنيف أو أي مكان آخر يبحث عن حلٍّ للقضيّة الكرديّة، أو يبحث عن حلٍّ لمشاكل سوريا والشرق الأوسط بشكل عام، سيكون استكمالاً لمعاهدة سيفر، فمعاهدة لوزان قد أثبتت فشلها من خلال خلق كيان تركيا التي أقضّت مضاجع أوروبا وأميركا في بعض الأحيان.
لا بدّ من أن عصر التأسيس لدول قوميّة قد ولّى، وبات العالم يبحث عن حلول بديلة للدول القوميّة في عصر العولمة، وتزعزع الهويّة الوطنيّة والدينيّة، ومن خلال الاعتماد على بدائل إداريّة أخرى، فمشروع كردستان كجغرافيّة كومونااليّة لا مركزيّة إداريّة هي الأطروحة الأقوى التي تفرض وجودها من خلال التجربة الروجآفايّة.[1]

خصائص السجل

الكتاب: القضية الكردية

الكتاب: سياسة
نوع الوثيقة: اللغة الاصلية
نوع الأصدار: ديجيتال
اللغة - اللهجة: عربي
الدولة - الأقليم: كوردستان
Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | alawset.info/2021/01/08
کاتی تۆمارکردن: 2023/15/2 9:22:37 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 190

معاهدة سيفر... والآمال الموءودة

https://www.kurdipedia.org/?q=20220524102458414693

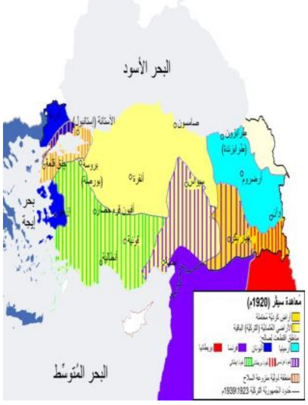

عبد الرحمن محمد
وضعت الحرب العالميّة الأولى أوزارها بعد أربعة أعوام، وتركت خلفها كوارث ومجازر، وهزائم وانتصارات كثيرة، فقد انتصر فيها الساسة والقادة، فيما كانت الشعوب هي الخاسر الأكبر، حتى تلك التي انتصر فيها قادتها، ورغم أن الكرد لم يكن لهم الحضور والدور البارز العلنيّ إلا أنَّهم كانوا من الشعوب التي تلظَّت بنارها واصطلت بالكثير من ويلاتها.
لم يكنِ الكرد استثناءً عن باقي الشعوب، فما أن انتهت الحرب حتى تداعى الكرد إلى ضرورة أن تكون لهم دولة وكيانٌ وتمثيلٌ عالميٌّ رسمي، وكان ذلك مطلب المثقفين والمتنورين والساسة وكبار الضباط الذين شاركت قواتهم مع هذا وذاك، فيما أولى نتائج تلك الدعوات أتت بحضور الكرد لمؤتمر الصلح، الذي انعقد في باريس بمشاركة 32 دولةً ووفداً في 18 كانون الثاني 1918م.
كانت مشاركة الكرد بصفة «وفد غير رسمي» برئاسة الجنرال شريف باشا، وضم الوفد شخصيات كردية رفيعة، وحرم البعض من حضورها كالشيخ محمود الحفيد الذي منعته بريطانيا. وظهرت تركيا مرة أخرى عدواً أساسيّاً للكرد حيث عملت المستحيل لمنع الكرد من المشاركة فيما حاولت فرنسا وبريطانيا ذلك ولكن بممانعة أقل رغم أنَّ كليهما سعى لحل الأزمة الكردية وفق مصالحهما الخاصة وبغياب الكرد
وتباينت المواقف الدولية تجاه القضية الكرديّة وكلٌّ بحسب مصلحته ومنافعه، وكان لوحدة الموقف الكردي والأرمني دورٌ في إفشال المخطط التركي حيث نسّق شريف باشا الجهود مع الوفد الأرمني برئاسة الوزير بوغوص نوبار باشا الذي كان يُمثِّل المقاطعات الأرمنية في الأراضي التركية، وأصدرا بياناً مشتركاً كان له صدى إيجابيٌّ في المؤتمر، جاء فيه: «إننا بالاتفاق التام معاً نناشد مؤتمر السلام منحنا السلطة الشرعية وفق مبادئ القوميات، لكل من أرمينيا المتحدة والمستقلة وكردستان المستقلة، بمساعدة إحدى الدول الكبرى، ونؤكد اتفاقنا التام باحترام الحقوق المشروعة للأقليات في كلا الدولتين»، وتلخَّصت المطالب الكردية في «المطالب المشروعة للأمة الكردية» وتأسيس دولة كردية مستقلة، استناداً إلى مبادئ ولسون في حق الشعوب في تقرير مصيرها، وضرورة فصل أراضي كردستان عن الأراضي التركية، لتُشمَل جميعُها وتنضم في دولة «كردستان».
وبعد مباحثات مُطوَّلة توصَّلت بريطانيا وفرنسا إلى اتفاق أولي يقر بالانتداب البريطاني على العراق وفلسطين، والفرنسي على سورية ولبنان في «مؤتمر سان ريمو في 24 تموز 1920م».
معاهدة سيفر 10 آب 1920م
أُنجزت هذه المعاهدة في مدينة «سيفر» الفرنسية، وتم التوقيع عليها في العاشر من آب

عام 1920م. وتتألف من ثلاثة عشر باباً و433 بنداً، أعدتها خمسُ لجانٍ خاصة تفرعت من مؤتمر الصلح في باريس. ولا ريب أنَّها راعت مصالح الدول الاستعمارية وبخاصة فرنسا وانكلترا.
أُبرمت المعاهدة بين كل من « إنكلترا وفرنسا وإيطاليا واليابان وبلجيكا واليونان ورومانيا وبولونيا والبرتغال وتشيكوسلوفاكيا ويوغسلافيا والحجاز وأرمينيا من جهة، والإمبراطورية العثمانية من جهة أخرى»، وكان الملف الكردي حاضراً وفي جانب كبير من المباحثات وخُصص له القسم الثالث في الباب الثالث من المعاهدة تحت عنوان «كردستان» وكانت البنود الثلاثة «64,63,62 « التي نصت على انشاء دولة كردية مستقلة، وتم ربطها مع القضية الأرمنيّة في أكثر من مرة كما في الفصل الرابع الخاص بحماية الأقليات. والفصل السادس الخاص ب «أرمينيا»، ومما تضمنته البنود الثلاثة الرئيسة:
البند الثاني والستين: «تقوم لجنة مؤلفة من ثلاثة أعضاء معينين من قبل الحكومات البريطانية والفرنسية والإيطالية مركزها إسطنبول, خلال ستة أشهر من تاريخ تنفيذ مفعول هذه المعاهدة, بإعداد مشروع حكم ذاتي محلي للمناطق التي يشكل فيها الأكراد الأكثرية والتي تقع إلى الشرق من الفرات وإلى الجنوب من الحدود الجنوبية لأرمينيا, كما تحدد فيما بعد، وإلى الشمال من الحدود التركية مع سورية وميزوبوتاميا بشكل متوافق مع الوصف الوارد في ’’3,2,11’’ من البند السابع والعشرين من المعاهدة، وفي حال حدوث اختلاف في الرأي حول موضوع ما، يعرض الاختلاف من قبل أعضاء اللجنة على حكوماتهم المعنية ويجب أن تشمل هذه الخطة الضمانات التامة لحماية الآشوريين – الكلدان وغيرهم من الأقليات العنصرية أو الدينية الداخلة في هذه المناطق. ومن أجل هذا الغرض تقوم لجنة مؤلفة من ممثلين «بريطاني وفرنسي وايطالي وإيراني وكردي» بزيارة الأماكن لدراسة التغيرات التي يجب إجراؤها، عند الحاجة في الحدود التركية حيثما تلتقي بالحدود الإيرانية، ولتقريرها، بحكم قرارات هذه المعاهدة» .
البند الثالث و الستين: «تتعهد الحكومة التركية من الآن بالاعتراف بقرارات اللجنتين المذكورتين في البند 62 والقيام بتنفيذها خلال ثلاثة أشهر من تاريخ ابلاغها بها».
البند الرابع والستين: «إذا راجع الأكراد القاطنون في المناطق الواردة ضمن البند 62، مجلس عصبة الأمم خلال سنة من نفاذ هذه المعاهدة، مبينين أن أكثرية سكان هذه المناطق يرغبون في الاستقلال عن تركيا. وإذا وجد المجلس آنذاك أن هؤلاء جديرون بمثل ذلك الاستقلال وإذا أوصى – المجلس- بمنحهم إياه، فإن تركيا تتعهَّد من الآن أن تراعي تلك الوصية، فتتخلَّى عن كل مالها من حقوق وحجج قانونية في هذه المناطق، وتصبح تفاصيل هذا التنازل موضوع اتفاق خاص بين الدول الحليفة الرئيسة و تركيا. وإذا وقع مثل هذا التخلي، وفي الوقت الذي يحدث فيه، فإن الدول الحليفة الرئيسة لن تضع أي عراقيل بوجه الانضمام الاختياري للأكراد القاطنين في ذلك الجزء من كردستان الذي مازال حتى الآن ضمن ولاية الموصل، إلى هذه الدولة الكردية المستقلة».
المعاهدة... حلم على الورق
سرعان ما أظهرت تركيا بجلاء موقفها الحقيقيّ الرافض لكل أشكال الوجود الكرديّ، وكذلك كان موقف دول الحلفاء التي تنصَّلت من وعودها ، بل إن إيطاليا وحدها من وقعت على المعاهدة، وتنكَّر الكماليون لحكومة فريد باشا ولم يعترفوا بها وبقراراتها واتفاقياتها، وإعادة ترسيم الحدود بين روسيا وتركيا واتفاقهما أدَّت إلى تغيير موقف الدول الغربية من تركيا. وعندما اتضح التنكر الغربي والتنصُّل التركي من المعاهدة أرسلت برقيات الى عصبة الامم المتحدة وإلى مجلس الأمة التركيّ للمطالبة بدولة كرديّة في ولايات: (ديار بكر، العزيز، وان، بدليس) كما ورد في معاهدة سيفر، وكانت ثورة عام 1921م قد شملت مناطق واسعة من كردستان، وتم إخمادها بوحشيّة.
بعد تعزيز وضع الأتراك واتفاقهم مع روسيا بدأت التنازلات الأوروبية من قبل فرنسا وبريطانيا، فتنازلتا عن العديد من تلك الشروط والبنود الضامنة لحقوق الكرد وتراجعت بريطانيا عن ذلك بعد ضمان سيطرتها وانتدابها على الموصل فيما عدلت فرنسا عن مناطق الانتداب ورسمت خطوط سيطرتها في الحدود السورية التركية في عام 1921م وتفاهمتا مع أتاتورك، ووأدت حلماَ كرديّاً وأملاً راودهم لسنين، وكان مؤتمر لندن عام 1921م أول خطوة إلى الوراء في معاهدة سيفر وآمالها.
وكان مؤتمر لوزان1922م بكل تفاصيله الإقصائيّة والتنازلات البريطانيّة الفرنسيّة لتركيا،

الإسفين الذي حطّم كلّ الآمال التي عقدت على «معاهدة سيفر» بعد ما يقارب من ثمانية أشهر من المفاوضات، وشهدت لوزان تشييع الحلم الكردي الذي ولد في سيفر، لعله ليس الحلم الأخير ولن يكون.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
اللغة - اللهجة:	عربي
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ronahi.net

کاتی تۆمارکردن: 2022/24/5 10:24:58 AM

ناوی تۆمارکار: هەژار کاملا

بابەت: 191

معاهدة لوزان

https://www.kurdipedia.org/?q=20230214024735466835

معاهدة لوزان (بالإنجليزية: Treaty of Lausanne) ويُشارُ إليها أحياناً باسمِ «معاهدةِ لوزانَ الثانيةِ» مقابلَ معاهدةِ أوشي عامَ 1912م التي تُعرفُ بمعاهدة لوزانَ الأولى، وسُمّيتْ باسمِ مدينةِ لوزانَ في سويسرا حيثُ جرى توقيعُهَا، وتمخضتْ عنْ مفاوضاتِ مؤتمرِ لوزانَ (بالإنجليزية: Lausanne Conference of 22–1923) الذي افتتحَ في نوفمبرَ/تشرينَ الثاني منْ عامِ 1922م بينَ تركيا منْ جهةٍ، وبينَ بريطانيا وفرنسا-الجمهوريةِ الثالثةِ (كانَ «ريمون بوانكاريه» رئيسَ وزرائِها وقتذاك)، ومملكةِ إيطاليا (وكانَ بينيتُّو موسوليني قدْ وصلَ إلى السلطةِ عامَ 1922م)، واليونانِ بشكلٍ رئيسيٍّ ومعها بقيةُ دولِ الحلفاءِ يوغوسلافْيا ورومانْيا واليابانِ منْ جهةٍ أخرى.
تعثّرتِ المفاوضاتُ عدةَ مراتٍ وفي الرابعِ من فبرايرَ/شباطَ من العامِ 1923م رفضَ الوفدُ التركيُ برئاسةِ عصمة إينونو (بالتركية: İsmet İnönü) رئيسِ أركانِ الجيشِ التركيِّ التوقيعَ، وغادرَ اللوردِ كرزونَ (بالإنجليزية: Curzon) رئيسُ الوفدِ البريطانيِّ لوزانَ وبدا أنَّ المفاوضاتِ انهارتْ. في النهايةِ أُبرمتْ معاهدةُ لوزانَ في الرابعِ والعشرينَ منْ يوليو/تموز 1923م كمعاهدةِ سلامٍ، وبمقتضاها ألغيَتْ معاهدةُ سيفرَ (بالإنجليزية: Treaty of Sèvres) لعامِ 1920م التي أُجْبرتِ الدولةُ العثمانيةُ على توقيعِهَا بوصفِهَا إحدى الدولِ الخاسرةِ في الحربِ العالميةِ الأولى.
تمَّ بموجبِ «معاهدةِ لوزانَ» إقرارُ تسويةٍ نهائيّةٍ لوضعِ الأناضولِ وتراقيا (بالإنجليزية: Thrace) الشرقيةِ (القسمُ الأوروبيُّ من تركيّا الحاليّةِ) في الدولةِ العثمانيةِ، وذلكَ كنتيجةِ لحربِ الاستقلالِ التركيةِ بينَ قواتِ الحلفاءِ في الحربِ العالميةِ الأولى والجمعيّةِ الوطنيّةِ العُليا في تركيّا المسيْطرِ عليها منْ قبلِ الحركةِ القوميّةِ التركيّةِ بقيادةِ مصطفى كمال.
أفضتِ المعاهدةُ إلى اعترافٍ دوليٍّ بالجمهوريةِ التركيّةِ التي استُحدِثتْ على أراضي الإمبراطوريّةِ العثمانيّةِ في الأناضولِ وتراقيا الشرقية.
الخلفيَّةُ السياسيَّةُ
كانتْ معاهدةَ سيفرَ (بالإنجليزية: Treaty of Sèvres) (وقعتْ 10 أغسطس/آب 1920م) مُجْحفةً بحقِّ الشعبِ التركِيِّ، وللدولةِ العثمانيةِ بالأخصِّ، فقدِ اقْتطعتْ مناطقَ واسعةً يقطنُهَا أتراكٌ من تركيَّا، واعترفتْ باحْتلالِ مناطقَ أخرى في الأناضولِ جرى الاستيلاءُ

عليها أواخرَ الحربِ العالميَّةِ الأولى. كانتْ تركيًا الحاليَّةُ مقسَّمةً إلى أربعِ مناطقِ احتلالٍ تسيطرُ عليها جيوشُ أربعِ دولٍ هيَ بريطانْيا في إسطنبولَ والمضائقِ، واليونانِ في إزميرَ (أو سميرنا باليونانيَّةِ) وما حولَها، وإيطاليا على الساحلِ الجنوبيِّ وجنوبِ غربيٍّ الأناضولِ، وفرنسا في قيليقيَا جنوبَ شرقيِّ الأناضولِ،
قرَّرتِ المعاهدةُ كذلكَ دولةً جديدةً لم تكنْ منْ قبلُ هيَ أرمينيَا شرقَ الأناضولِ وتضمُّ مدنَ وانَ في الجنوبِ وقارصَ وأرضرومَ في الوسط وطرابزونَ على ساحلِ البحرِ الأسودِ، وإقليماً ذا حكمٍ ذاتيٍّ هوَ كردستانُ في الجنوبِ الشرقيِّ منْ الأناضولِ، وألزمتِ الدولةَ العثمانيَّةَ على الاحتفاظِ بأسطولٍ بحريٍّ وجيشٍ صغيرينِ من دونِ سلاحٍ ثقيلٍ وطيرانٍ وسفنٍ حربيَّةٍ، ووضْعِ ميزانيَّتِها تحتَ إشرافِ هيئةٍ ماليةٍ من الحلفاءِ لضمانِ سدادِ دينِها العامِّ. أبقتِ المعاهدةُ المناطقَ المركزيةَ الوسطى والشماليةَ منْ هضبةِ الأناضولِ كدولةٍ تركيَّةٍ.
كانتِ الأستانةُ تحت الاحتلالِ البريطانيِّ عندما اضطرَ السلطانُ محمدٌ السادسُ (تولى 4 يوليو/تموز 1918م إلى 1 نوفمبر/تشرينَ الثاني 1922م) العثمانيُّ لتوقيعِ معاهدةِ سيفرَ مُرْغماً تحتَ ضغطِ الإنجليزِ. أعلنَ مصطفى كمال رفضهُ، وبما تحتَ يديهِ منْ قواتٍ جمعَ ممثلينَ عنِ الولاياتِ منَ أنصارهِ والذينَ اجتمعوا في أنقرا باسمِ الجمعيّةِ الوطنيّةِ العُليا وصوّتوا على رفضِ المعاهدةِ، وهكذا تشكلت سلطتانِ تتنازعانِ السيادةَ، واحدةٌ بإمرةِ السلطانِ في إسطنبولَ، وأخرى في أنقرا والتي هزمت جيشَ الخليفة الذي أرسلَ للقضاءِ على التمرد.
استأنفَ مصطفى كمال الحربَ ضدَّ الحلفاءِ فيما سمَّاهُ حربَ الاستقلالِ، فانتصرَ على اليونانيينَ في حربٍ كانَتْ ذروتها في معركة سقاريَةَ وأجلاهم من الأناضولِ، وعلى الطليانِ، وعلى الفرنسيّينَ الذين وقّعوا معه «اتفاقيّةَ أنقرا» لعامِ 1921م، وأخْلَوا لهُ قيليقيَا.
أعلن مصطفى كمال إلغاءَ السلطنةِ (بموجبِ تصويتِ الجمعيةِ الوطنيةِ في الأولِ منْ نوفمبرَ) وتوليةَ وليِّ العهدِ باسمِ الخليفةِ عبدِ المجيدِ الثاني (تولى منْ 19 نوفمبرَ/تشرينَ الثاني 1922م إلى 3 مارسَ/آذارَ 1924م) كمنصبٍ دينيٍّ فقطْ منْ دونِ صلاحياتٍ حكوميةٍ أو تنفيذيةٍ، وبعدَ ثلاثةِ أيامٍ من توليةِ الخليفةِ افتتحَ مؤتمرُ لوزانَ، ويعتقدُ على نطاقٍ واسعٍ أنهُ كانَ شرطَ الإنجليزِ لبدءِ المفاوضاتِ حولَ معاهدةٍ جديدةٍ بشأنِ مستقبلِ تركيا.
شروط المعاهدة
نصت المعاهدة على استقلال جمهورية تركيا ولكن أيضًا على حماية الأقلية المسيحية الأرثوذكسية اليونانية في تركيا والأقلية المسلمة في اليونان. ومع ذلك، فقد تم بالفعل ترحيل معظم السكان المسيحيين في تركيا والسكان المسلمين في اليونان بموجب الاتفاقية السابقة المتعلقة بتبادل السكان اليونانيين والأتراك التي وقعتها اليونان وتركيا. تم استبعاد الروم الأرثوذكس في القسطنطينية وإمبروس وتينيدوس (حوالي 270.000 في ذلك الوقت)، والسكان المسلمين في تراقيا الغربية (حوالي 129.120 في عام 1923). منحت المادة 14 من المعاهدة جزيرتي إمبروس (جوكسيادا) وتينيدوس (بوزكادا) «منظمة إدارية خاصة»، وهو حق ألغته الحكومة التركية في 17 فبراير 1926.
كما قبلت تركيا رسميًا خسارة قبرص (التي تم تأجيرها للإمبراطورية البريطانية بعد مؤتمر برلين عام 1878، لكنها ظلت بحكم القانون أرضًا عثمانية حتى الحرب العالمية الأولى). مصر والسودان الأنجلو-مصري (كلاهما احتلتهما القوات البريطانية بذريعة «إخماد ثورة عرابي واستعادة النظام» في عام 1882، لكن بحكم القانون بقيت أراضي عثمانية حتى الحرب العالمية الأولى) أعطيت للإمبراطورية البريطانية، التي ضمتهم من جانب واحد في 5 نوفمبر 1914. [3] تُرك مصير محافظة الموصل ليتم تحديده من خلال عصبة الأمم. كما تخلت تركيا صراحةً عن جميع مطالباتها بجزر دوديكانيسيا، والتي اضطرت إيطاليا لإعادتها إلى تركيا وفقًا للمادة 2 من معاهدة أوشي في عام 1912 بعد الحرب الإيطالية التركية (1911-1912).
بنود المعاهدة
اشتملت معاهدة لوزان على 143 مادة تم تقسيمها إلى عدة أقسام رئيسية، منها المضائق التركية، والتي تم تعديلها بعد ذلك من خلال معاهدة مونترو عام 1936، وإلغاء التعهدات بشكل تبادلي، وكذلك تبادل السكان بين اليونان وتركيا، فضلاً عن الاتفاقيات المشتركة الموقعة بين الطرفين، وغيرها. ونصت بنود المعاهدة على استقلال تركيا وتحديد حدودها، كما نصت كذلك على حماية الأقليات المسيحية اليونانية الأرثوذكسية في تركيا، وكذلك

حماية الأقليات المسلمة في اليونان.
المادة I البنود السياسية
المادة II البنود المالية
المادة III البنود الاقتصادية
المادة IV الاتصالات والمسائل الصحية
المادة V أحكام متعددة
المادة IV. اتفاقية احترام شروط الإقامة والأعمال والاختصاص
المادة V الاتفاقية التجارية
المادة VI اتفاقية بشأن التبادل بين السكان اليونانيين والأتراك
المادة VII اتفاقية بين اليونان وتركيا بشأن التعويض المتبادل للمدنيين المعتقلين وتبادل أسرى الحرب
المادة VIII إعلان متعلق بالعفو
المادة IX إعلان متعلق بملكيات المسلمين في اليونان
المادة X إعلان متعلق بالمسائل الصحية في تركيا
المادة XI إعلان بشأن إقامة العدل في تركيا
المادة XII بروتوكول يتعلق ببعض الامتيازات الممنوحة في الدولة العثمانية
المادة XIII بروتوكول يتعلق بانضمام بلجيكا والبرتغال لاحتواء الأحكام والصكوك الموقعة في لوزان
المادة XIV البروتوكول المتعلق بإخلاء الأراضي التركية التي احتلتها القوات البريطانية والفرنسية والإيطالية
المادة XV البروتوكول المتعلق بإقليم كاراجاتش وجزر إمبروس وتينيدوس
المادة XVI البروتوكول المتعلق بالمعاهدة المبرمة في سيفر بين دول الحلفاء الرئيسية واليونان في 10 أغسطس 1920، بشأن حماية الأقليات في اليونان، والمعاهدة المبرمة في نفس اليوم بين نفس الدول فيما يتعلق بتراقيا.
المادة XVII البروتوكول المتعلق بالتوقيع من قبل الدولة الصربية - الكرواتية - السلوفينية الحدودُ

رسمَتِ المعاهدةُ حدودَ عدَّةِ بلدانٍ مثلَ اليونانِ وبلغاريَا وتركيَّا الحاليّةِ وسوريَّا و العراقِ. في أوروبا تنازلتْ تركيَّا عن مطالبِهَا بجزرِ الدوديكانيز في بحرِ إيجه (الفقرةُ الخامسةَ عشرةَ)، واكتفتْ بربعِ مساحةِ إقليمِ تراقْيا (أقلَّ بقليلٍ منْ أربعةٍ وعشرينَ (24) ألفَ كم²) أو ما يعرفُ بتراقيا الشرقيّةِ، كما تنازلتْ عنْ قبرصَ (الفقرةُ العشرونَ) (كانتْ فعلياً تحتَ الإدارةِ البريطانيّةِ والسيادةِ الاسميّةِ العثمانيّةِ منذُ عامِ 1878م، وضمّتْها بريطانيا بدايةَ الحربِ العالميةِ الأولى).

وفي إفريقْيا أقرتْ بالتخلي عنْ مصرَ (أعلنتْ بريطانْيا عليها الحمايةَ بدايةَ الحربِ وفصلتها نهائيّاً عنِ الدولة العثمانيّةِ)، والسودانِ (وكانَ تحتَ الحكمِ الإنجليزي-المصري المشترك) (الفقرةُ السابعةَ عشرةَ)، كما تنازلتْ أيضاً عنِ امتيازاتِهَا في ليبيَا (وكانتْ قدْ حُدّدتْ في «الفقرةِ العاشرةِ» من «معاهدةِ أوشي» بينَ الدولةِ العثمانيَّةِ ومملكةِ إيطاليا سنةَ 1912م) بموجبِ نصَ «الفقرةِ الثانيةِ والعشرينَ» منْ «معاهدةِ لوزانَ» لعامِ 1923م.

أما بالنسبةِ إلى سوريَا، فقدْ ضُمِّنَتْ اتفاقيّةُ أنقرا (20 أوكتوبرَ/تشرينَ الأول 1921م) بينَ فرنْسا كممثلٍ دوليّ عنْ سوريا بموجبِ صكِّ الانتدابِ وتركيَا حولَ ترسيمِ الحدودِ السوريَةِ-التركيةِ في المعاهدةِ (الفقرةُ الثالثةُ - البندُ الأولُ) الأمرُ الذي عنى فعليّاً اعترافاً دوليَّاً لما نتجَ عن تلكَ الاتفاقيةِ منْ ضمَّ تركيَّا لأراضٍ واسعةٍ منْ قيليقيَا العربيَّةِ (أو ما عُرفَ بالأقاليمِ السوريةِ الشماليةِ) والتي كانتْ تابعةً -فيما سبقَ- لولاياتِ (بالتركية: Vilayet) أضنةَ وحلبَ وديار بكرٍ (أو آمدَ قديماً) ومتصرفيّةِ الزور العثمانيَّةِ وتبلغُ مساحتُهَا حواليْ خمسينَ ألفَ كم²، وتضمُّ منَ الغربِ إلى الشرقِ مدنَ ومناطقَ مَرْسِينَ، وطرسوسَ، وأضنةَ، وعنتابَ، وكِلّسَ، ومرعشَ، وأورفَا، وبيرة جك، وحرَّانَ، وماردينَ، ونُصَيْبينَ، وجزيرةَ ابنِ عمرَ.

أما العراقُ فاتُّفقَ على ترسيمِ الحدودِ خلالَ تسعةِ شهورٍ من تاريخهِ بين بريطانيا كدولةٍ منتدبةٍ تمثلُ العراقَ وتركيَّا، وإذا لم يتوصلِ الطرفانِ لاتفاقٍ تحالُ القضيةُ إلى عصبةِ الأممِ (الفقرةُ الثالثةُ - البندُ الثاني). وتنازلتْ تركيَّا عنْ أيِّ مطالبَ في اليمنِ وعسيرَ والحجازِ بما في ذلك المدينةُ المنورةُ (والتي لم تسلم إلا بعد هدنةِ مودروسَ التي أنهتِ القتالَ بين

تركيا والحلفاء).

مواضيعُ شائكة ومصالحُ متشابكة

تألفتْ معاهدةُ لوزانَ منْ ثلاثةٍ وأربعينَ ومئةِ بندٍ دُونتْ في عدَّةِ أبوابٍ رئيسةٍ وهيَ: مؤتمرُ المضائقِ التركيَّةِ، تبادلُ إلغاءِ التعهُّداتِ، تبادلُ السُّكانِ بينَ اليونانِ وتركيًّا، الاتفاقيَّاتُ، الرسائلُ المُلزمةُ، وقدْ نصَّتْ بنودُ المعاهدةِ على استقلالِ تركيًّا بالدرجةِ الأولى وتحديدِ حدودِهَا كما سبقَ،

مسألةُ الأقليّاتِ

نصَّتْ المعاهدةُ على حمايةِ الأقليَّاتِ المسيحيَّةِ اليونانيَّةِ الأرثوذكسيَّةِ في تركيًّا وحمايةِ الأقليَّاتِ المسلمةِ في اليونانِ، على أنَّ معظمَ سُكَّانِ تركيًّا المسيحيينَ وسكانِ اليونانِ المسلمينَ في ذلكَ الوقتِ كانوا قدْ هُجِّروا وفقَ اتفاقيّةِ تبادلِ السكانِ الأتراكِ واليونانييِّن التي سبقَتْ توقيعَ هذهِ المعاهدةِ (اتفاقيةُ التبادلِ السكاني بينَ اليونانِ وتركيا 1923)، وتمَّ استثناءُ سكّانِ إسطنبولَ وجزيرتَيْ إمبروسَ وتندوسَ وبلغَ عددُهُمْ حواليْ مئتينِ وسبعينَ ألفاً تقريباً وقتذاك، وكذلكَ استثناءُ السُّكانِ المسلمينَ الذين يقطنونَ في اتراقيا الغربيَّةِ أي غربيِّ الجزءِ الأوروبيّ منْ تركيًّا الحاليَّةِ وبلغَ عددُهُمْ مئةً وعشرينَ ألفاً تقريباً في ذلكَ الحينِ.

مسألةُ الموصلِ

في الرابعِ منْ فبرايرَ/شباطَ 1923م -وبينما كان مؤتمرُ لوزانَ لايزال منعقداً- وبسببِ تعنتِ الطرفينِ -حيثُ طالب كلٌّ منهما بمنطقةِ الموصلِ- فقدِ اتفقا على إرجاءِ الخلافِ وسحبهِ من جدولِ الأعمالِ بسببِ جمودِ المواقفِ الذي كان حادّاً للغاية. منذ الحربِ سعى الإنجليزُ لاحتواءِ التهديدِ البلشفيِّ عبرَ توسيعِ وجودِهم في مناطقِ الشرقِ الأدنى في العراقِ وحولَ إيرانَ وتركيا. فيما طالبتْ تركيا بإصرارٍ بالمنطقةِ على أساسِ الوحدةِ العرقيّةِ بينَ الأتراكِ والأكرادِ، وأنَّ معظمَ تجارةِ المنطقةِ كانتْ معَ الأناضولِ، وأنَّ احتلالَ الحلفاءِ غيرُ شرعيٍّ وبحقِّ تقريرِ المصيرِ للمنطقةِ التي يريدَ سكانها بالفعلِ أن يكونوا جزءاً من تركيا. فنَّدَ اللورد كرزون الادّعاءاتِ التركيّةَ بأنَّ غالبيةَ السكانِ كانوا من العربِ (وهمْ منَ أصلٍ ساميٍّ) والأكرادِ (وهمْ منَ أصلٍ آريٍّ) ومختلفين منْ حيثُ الأصولِ جوهريّاً عنِ الأتراكِ، وأنَّ معظمَ تجارةِ الموصلِ معَ العراقِ وليس معَ الأناضولِ، وقدْ تم تكليفُ الحكومةِ البريطانية رسميّاً بالانتدابِ على العراقِ من قبلِ عصبةِ الأممِ، وأظهرتِ الثوراتُ الكرديّةُ في القرنِ التاسعَ عشرَ وقبلَ الحربِ أنَّ الأكرادَ لايؤيدونَ أن يكونوا جزءاً من تركيا. دفعتْ بريطانيا الخلافَ في النهايةِ إلى عصبةِ الأممِ التي قضتْ بأنّه لا يحقُّ لأيِّ طرفٍ احتلالُ المنطقةِ والسيطرةِ عليها [مايعني فعليّاً إسقاطَ المطالبِ التركيّةِ لأنَّ الوجودَ البريطانيَّ كانَ انتداباً «شرعيّاً» تحتَ مظلةِ عصبةِ الأممِ]. تجدرُ ملاحظةُ الأهميةِ الاستراتيجيّةِ المتعاظمةِ لمنطقةِ الموصلِ بسببِ تزايدِ أهميةِ النفطِ سريعاً بعدَ الحربِ، وكانَ نفطُ الموصلِ تستخرجهُ «شركةُ نفطِ العراقِ» الإنجليزيةُ وهوَ ما تركَ أثراً كبيراً على مواقفِ كلا الطرفينِ.

مسألةُ المضائقِ

أكدتْ مسألةُ المضائقِ (بالإنجليزية: The Straits Question) كذلكَ على جنونِ الارتيابِ السائدِ لدى الحلفاءِ منْ زحفِ البلاشفةِ. فرضتِ القوى المنتصرةُ على تركيا معاهدةَ سيفرَ التي وضعتِ السيطرةَ على المضائقِ تحتَ سلطةِ «لجنةِ المضائقِ». تكونتِ هذهِ اللجنةُ منْ ممثلي القوى العظمى واليونانِ ورومانيا وبلغاريا وتركيا. وفي لوزانَ غدتْ جلساتُ المؤتمرِ المخصّصةُ للمضائقِ مبارزةً بينَ المنوبينِ كرزونَ البريطاني وشيشيرين الروسي، طالب الروسُ بمرورِ السفنِ الحربيّةِ في جميعِ الأوقاتِ واستعادةِ السيادةِ التركيّةِ الكاملةِ على مضيقيْ البوسفورِ والدردنيلِ معَ حقّ تركيا غيرِ المقيّدِ بتحصينِ شواطئها. لكنْ في نهايةِ المطافِ انتصرَ الإنجليزُ إذْ نصتِ المادةُ الأولى من اتفاقيةِ المضائقِ المؤرخةِ في 24 يوليو 1923 على حريّةِ العبورِ والملاحةِ عبرَ المضائقِ أثناءَ السلمِ والحربِ، كما نصتِ المادةُ الرابعةُ على أن شواطئَ البوسفورِ والدردنيلِ وكذلكَ الجزرُ المجاورةُ في بحريْ إيجه ومرمرةَ ستكونُ منزوعةَ السلاحِ.

نتائج المعاهدة

ذكرَ روبرتُ جيروورث أنَّ المؤتمرَ والمعاهدةَ الناجمةَ عنهُ وفرتِ الاعترافَ الدوليَّ للاتفاقِ اليونانيِّ-التركيِّ بإعادةِ توطينِ السكانِ على أساسٍ دينيٍّ وكانَ لهذا عواقبُ وخيمةٌ، وأهميةٌ تتجاوزُ بكثيرٍ نطاقَ اليونانِ وتركيا وحسبُ. إنَّ الاتفاقيةُ التركيةُ-اليونانيّةُ الموقعةِ في الثلاثينَ (30) منْ ينايرَ/كانونَ الثاني لعامِ 1923م في لوزانَ) لتبادلِ وإعادةِ توطينِ السكانِ طالتْ كلَّ

الرعايا الذينَ ينتمونَ لدينٍ مختلفٍ حتى أولئكَ ممَّنْ يتكلمونَ لغةَ البلادِ كلغةٍ أمٍّ [كمسلمي كريتَ اليونانِ على سبيلِ المثالِ]، لقدْ أرستِ معاهدةُ لوزانَ فعليّاً سابقةً في القانونِ الدوليِّ تمثلتْ بحقِّ الحكوماتِ في طردِ أعدادٍ كبيرةٍ من مواطنيها على أساسِ أنهم ينتمونَ ل«لآخر». وقد قوّضَ ذلكَ بشكلٍ مريعٍ التعدديّةَ الثقافيّةَ والعرقيّةَ والدينيّةَ كمثلٍ يمكنُ التطلعُ إليهِ للعيشِ المشتركِ، والواقعُ أنَّ معظمَ الناسِ -على الرَّغمِ منْ كلِّ نزاعاتِهِمْ- منْ رعايا الإمبراطورياتِ الأوروبيّةِ السابقةِ عاشوا وتعاملوا وعوملوا بعدالةٍ حسنةٍ إلى حدٍّ كبيرٍ لعدةِ قرونٍ.
[بالمثلِ وباستثناءِ الفتنِ التي جرتْ أواخرَ الدولةِ العثمانيّةِ استناداً إلى أساسٍ طائفيٍّ كمذابحِ عام 1860م في دمشقَ وجبلِ لبنانَ، ومذابحِ الأرمنِ (وهيَ التي يمكنُ أنْ تعزى إلى سياسةِ حكومةِ «الاتحادِ والترقّي»)، يمكنُ القولُ إنَّ هذا الحكمَ ينطبقُ إلى حدٍّ كبيرٍ على الدولةِ العثمانيّةِ كذلك].
علاوةً على ذلكَ فقدْ شكلتْ معاهدةُ لوزانَ تراجعاً عن مقرراتِ معاهدةِ سيفرَ بشأنِ دولةٍ أرمنيةٍ مستقلّةٍ، وإقليمٍ كرديٍّ ذاتيِّ الحكمِ في شرقِ الأناضول.
انتقاد المعاهدة
كتبَ المؤلِّفُ التركيُّ «قدير مصر أوغلو» كتاباً بعنوانِ «معاهدةُ لوزانَ.. انتصارٌ أمْ خدمةٌ؟!» ينتقدُ فيهِ المعاهدةَ ومنْ أشرفُوا على كتابتِهَا منَ الطّرفِ التركي، فهوَ يرى أنَّ الأتراكَ -بتعهدهِمْ بالتزاماتِ معاهدةِ لوزانِ، قدْ تخلّوا عنْ قيادةِ المسلمينَ والعالمِ الإسلاميِّ ورضوا مقابلها بقطعةٍ صغيرةٍ منَ الأرضِ. [1]

خصائص السجل

الكتاب:	وثائقي
الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان
الدولة - الأقليم:	سويسرا

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | 14.02.2023 ar.wikipedia.org
کاتی تۆمارکردن: 2023/14/2 2:47:35 AM
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 192
معاهدة لوزان 1923 وحقوق الأقليات القومية والدينية في تركيا
https://www.kurdipedia.org/?q=20230226092906470608
جميل حنا
معاهدة لوزان وقعت في 24 تموز 1923 بين مختلف الأطراف المشاركة في الحرب العالمية الأولى .وهذه المعاهدة وضعت اسس جديدة للعلاقة بين كافة البلدان المشاركة في هذه الإتفاقية تتضمن مسائل الأمن والسلام وحقوق الأقليات القومية سواء في أوربا وتركيا .وفي هذه المعاهدة نصوص واضحة بالنسبة للحقوق السياسية و الدينية والقومية والثقافية واللغوية

لغير المسلمين.وهذه المواد واردة في المعاهدة من البند38 حتى البند 44 وسنأتي على ذكرها كما وردة في المعاهدة.وسنأتي على ذكرالأطراف الموقعة على هذه المعاهدة الدولية والتي تضع جميع المشاركين فيها أمام إلتزامات قانونية دولية وسياسية وإنسانية.وهذه المعاهدة تم الموافقة عليها من قبل حكومة الجمعية الوطنية الكبرى لتركيا ,بعد أن رفضت الموافقة على معاهدة سيفر الموقعة في 10 آب من قبل ممثلي السلطان العثماني والتي تقر ب حق تقرير المصير للشعوبولكن هذا الحق ألغي كلياً من معاهدة لوزان,وعوض عنه بمعاهدة حماية حقوق الأقليات ومنحها حقوقها السياسية والقومية والدينية والثقافية واللغوية والمواطنة الكاملة بحسب مواد المعاهدة.ولكن حتى هذه الحقوق المنصوص عليها في إتفاقية لوزان لم يكن سوى حبر على ورق, لم تلتزم الجمهورية التركية منذ نشأتها في عام 1923 حتى غاية اليوم بتنفيذ بنود المعاهدة ولم تمارس الأطراف الدولية الموقعة على الإتفاقية أي ضغوط أو مطالبات بتنفيذها.والبنود التالية تخص حقوق الأقليات غير المسلمة في تركيا الحالية.وهذه الأقليات غير المسلمة من الآشوريين والأرمن واليونان هم الشعوب الأصيلة أصحاب الأرض والتاريخ والحضارة والثقافة في تركيا, التي كانت جزاً من حضاراتهم .التي سقطت على يد الغزاة المحتلين, وهم يعيشون على هذه الأرض قبل آلاف السنين قبل الميلاد, ولم يكن أي أثر للعثمانيين الأتراك على هذه الأرض,وهذه الشعوب تاريخهم المسيحي آلفين عام .وهذا المنطق السياسي بنعت شعوب أصيلة بأقلية او جالية مخالف للحقائق التاريخية,ويهدف إلى طمس الحقيقة من أجل تحقيق أهداف عنصرية قومية ودينية.ومع هذا كله لم نجد أي حماية لهذه الأقليات بل سحقت حقوقها القومية والدينية في الواقع الفعلي بعكس نصوص المعاهدة كما هو وارد في البنود التالية, والتي تتكون من 143 بند وفيما يلي البنود المتعلقة بحقوق الأقليات غير المسلمة في الدولة التركية:

المادة الأولى

منذ دخول المعاهدة الحالية حيز التنفيذ ، ستُعاد حالة السلام بالتأكيد بين الإمبراطورية البريطانية,وفرنسا, وإيطاليا, واليابان ، واليونان , ورومانيا والدولة الصربية الكرواتية السلوفينية من جانب ,وتركيا من جهة أخرى,وكذلك بين مواطنيها. سيتم استئناف العلاقات الرسمية على كلا الجانبين ,وفي الأراضي المعنية, سيلتقى الممثلون الدبلوماسيون والقنصليون, دون المساس بالاتفاقيات التي قد تُبرم في المستقبل ,وسيتم التعامل مع بنود المعاهدة وفقًا للمبادئ العامة للقانون الدولي.

المادة37

تتعهد تركيا بأنها تعترف بالنصوص الواردة في المواد 38 إلى 44 كقوانين أساسية, وأنه لا يجوز لأي قانون أو لائحة أو إجراء رسمي أن يتعارض او يتدخل مع هذه الشروط, ولا يجوز لأي قانون أو لائحة أو إجراء رسمي أن يسود عليها.

المادة38

تتعهد الحكومة التركية بضمان الحماية الوافية االكاملة لحياة وحرية جميع سكان تركيا دون تمييز في المولد أو الجنسية أو اللغة أو العرق أو الدين. يحق لجميع سكان تركيا أن يمارسوا بحرية سواء في السر أو العلن,أي مذهب أو دين أو معتقد إذا كانت مراعاته لا تخالف الأمن العام والأخلاق الحميدة.تتمتع الأقليات غير المسلمة بحرية كاملة في التنقل والهجرة شرط مراعاة الإجراءات المطبقة في كل أو جزء من الأراضي على جميع الرعايا الأتراك,والتي قد تقررها الحكومة التركية من أجل الدفاع الوطني أو للمحافظة على الأمن العام.

المادة 39

يتمتع الرعايا الأتراك الذين ينتمون إلى أقليات غير مسلمة بالحقوق المدنية والسياسية ذاتها للمسلمين.جميع سكان تركيا سواسية في نظر القانون من دون تمييز في الدين . إن الأختلاف في الدين أو المذهب أو العقيدة لا يسيء إلى أي رعية تركية في الأمور المتعلقة بالتمتع بالحقوق المدنية أو السياسية مثلاً كالاستخدام العام او التوظيف أو الألقاب أو ممارسة المهن والصناعات.

لا تفرض قيود على الأستعمال الحر من قبل أي رعية تركية لأي لغة سواء في الأحاديث الشخصية أو التجارة أو الدين أوالصحافة أو المطبوعات من أي نوع كانت أو في الأجتماعات العامة.وعلى الرغم من وجود اللغة الرسمية,تعطى التسهيلات المناسبة للرعايا الأتراك الذين يتخاطبون بغير اللسان التركي ليستعملوا شفاهاً لغتهم الخاصة أمام المحاكم.

المادة 40

يتمتع الرعايا الأتراك الذين ينتمون إلى أقليات عرقية أو دينية أولغوية بالمعاملة والطمأنينة ذاتها التي يمنحها القانون وكسائر الرعايا الأتراك,وخصوصاً يكون لهم حق مماثل في إنشاء وإدارة ومراقبة أي جمعيات خيرية ودينية واجتماعية ومدارس للتعليم الأبتدائي والثانوي والعالي وغيرها من المؤسسات التعليمية وذلك على حسابهم الخاص وباستقلال عن السلطات التركية وبدون تدخلها,مع مع استخدام لغتهم وممارسة ديانتهم فيها بحرية.

المادة 41

فيما يتعلق بالتعليم العام,تمنح الحكومة التركية تلك المدن والأقضية التي تقيم فيها نسبة كبيرة من الرعايا غير المسلمين, مناسبة تكفل أن يكون التعليم في المدارس الآبتدائية لأطفال مثل هؤلاء الرعايا الأتراك بواسطة لغتهم الخاصة,على أن هذا النص لا يمنع الحكومة التركية من تعليم اللغة التركية إلزامياً في هذه المدارس.

في المدن والأقضية ألتي تقيم فيها نسبة كبيرة من الرعايا الأتراك الذين ينتمون إلى أقليات غير مسلمة,يجب أن تؤمن لهذه الأقليات حصة عادلة في التمتع واستعمال أية مبالغ تخصص من الأموال العامة في ميزانيات الدولة أو البلديات أوغيرها لأغراض تعليمية أو دينية أو خيرية.وتدفع هذه المبالغ للمندوبين المعتمدين للمؤسسات والمعاهد المعنية.

المادة 42
تلتزم الحكومة التركية بإن تتخذ فيما يتعلق بالأقليات غير المسلمة من حيث قوانينها العائلية وأحوالها الشخصية,الإجراءات التي تسمح بتسوية هذه الأمور وفقاً لتقاليد وعادات هذه الأقليات.
تضع هذه الإجراءات لجان تتألف من مندوبين عن الحكومة التركية ومندوبين عن كل الأقليات المعنية بإعداد متساوية.وفي حال وقوع اختلاف تعين الحكومة التركية بالتفاهم مع مجلس عصبة الأمم المتحدة حكماً فيصلاً يختار من المحامين الأوربيين.
تلتزم الحكومة التركية بمنح حماية كاملة للكنائس والمقابر وغيرها من المؤسسات الدينية التابعة للأقليات المذكورة أعلاه. تمنح كل التسهيلات والصلاحيات للمؤسسات الدينية والهيئات الدينية والخيرية التابعة للأقليات المذكورة والموجودة حالياً في تركيا.ولن ترفض الحكومة التركية من أجل إنشاء هيئات دينية أو خيرية جديدة,أياً من التسهيلات المضمونة للهيئات الخاصة الأخرى من تلك الطبيعة ذاتها.
المادة43
لا يجبر الرعايا الأتراك من الأقليات غير المسلمة على أداء أي عمل يشكل خرقاً لأيمانهم أو فرائضهم الدينية,ولا يتعرضون للتعجيز بسبب رفضهم حضور المحاكم أو أداء أي إجراء قانوني في يوم راحتهم الأسبوعية.
غير أن هذا النص لا يعفي هؤلاء الرعايا الأتراك من الواجبات التي تفرضها على الرعايا الأتراك الآخرين حفاظاً على الأمن العام.
المادة 44
توافق تركيا على أنه بقدر ما تؤثر المواد السابقة من هذا القسم على المواطنين غير المسلمين في تركيا, فإن هذه الأحكام تشكل التزامات ذات اهتمام دولي ويجب وضعها تحت ضمان عصبة الأمم. لا يجوز تعديلها دون موافقة أغلبية مجلس عصبة الأمم. توافق الإمبراطورية البريطانية وفرنسا وإيطاليا واليابان بموجب هذا على عدم حجب موافقتهم على أي تعديل في هذه المواد يكون بالشكل الواجب الذي وافقت عليه أغلبية مجلس عصبة الأمم. توافق تركيا على أنه يحق لأي عضو في مجلس عصبة الأمم أن يوجه انتباه المجلس إلى أي مخالفة أو خطر لخرق أي من هذه الالتزامات. وأنه يجوز للمجلس بناء على ذلك اتخاذ مثل هذه الإجراءات وإعطاء هذه التوجيهات كما تراه مناسبًا وفعالًا في هذه الظروف. توافق تركيا كذلك على أن أي اختلاف في الرأي بشأن المسائل القانونية أو الوقائع الناشئة عن هذه المواد بين الحكومة التركية وأي دولة من الدول الموقعة الأخرى أو أي دولة أخرى ,عضو في مجلس عصبة الأمم, يجب أن يعتبر نزاعًا ذا طابع دولي بموجب المادة 14 من ميثاق عصبة الأمم. توافق الحكومة التركية بموجب هذا على إحالة أي نزاع من هذا القبيل , إذا طلب الطرف الآخر إلى محكمة العدل الدولية الدائمة. يكون قرار المحكمة الدائمة نهائيًا ويكون له نفس قوة وتأثير قرار التحكيم بموجب المادة 13 من الميثاق.
إن ألقاء نظرة موضوعية على بنود المعاهدة من المادة 38 حتى المادة 44 نجد بأنه هناك حقوق واضحة للأقليات غير المسلمة والقصد منها المسيحيون بكل إنتماءاتهم المذهبية من أبناء الكنيسة السريانية الأورثوذكسية والسريان الكاثوليك وكنيسة المشرق الآشورية والكنيسة الكلدانية والبروتستانت بالأضافة إلى كنائس الأرمن واليونان بكافة فروعها. وأبناء جميع هذه الكنائس المسيحية قبل أعتناقها العقيدة المسيحية كان لها إنتماء قومي وبنت حضارت راقية على هذه البقعة الجغرافية من الأرض. وما زالت هذه الشعوب تحافظ على وجودها القومي ولها كيان وطن قائم على جزء من أرضيهم التاريخية مثل آرمينيا واليونان .والآشوريون أستطاعوا أن يحافظوا على كيانهم القومي ولكن بدون أن يستطيعوا المحافظة على جزء من كيان وطن مستقل خاص بهم .بالرغم من كل المحن والإضطهادات والإبادات الكثيرة التي تعرضوا لها عبر التاريخ الطويل.
ومن خلال ألقاء نظرة على بنود معادة لوزان والحقائق على أرض الواقع في الدولة التركية فرق شاسع الألتزام الفعلي وبنود المعاهدة , حيث لم ينفذ أي جزء منها .بل على العكس من ذلك إضطهاد المسيحيين من أبناء الأمة الآشورية لم يتوقف حتى هذه الأيام حيث أعتقلت راهب من كنيسة السريان الأرثوذكس بتهمة التعامل مع منظمة إرهابية منظمة ب.ب.ك.الكردية.وبالطبع هذا إستهداف مقصود من قبل الدولة التركية.اليوم يعيش السريا ن الآشوريين بين المطرقة وسنديان الدولة التركية والعشائر الكردية.
أما على صعيد التعليم واللغة منع الأقليات المسيحية من تعلم اللغة السريانية الآشورية,لا يوجد في الدولة التركية أي شخص من هذه الأقليات يشغل أي منصب حكومي في الدولة التركية.التميز العنصري الديني والقومي يمارس بشكل رهيب مقابل الأقليات المسيحية في الدولة التركية.الدولة التركية لم تلتزم بتنفيذ أي بند من بنود المعاهدة بما يخص ضمان حماية الأقليات الدينية والقومية غير المسلمة. ومع ذلك لم نجد الأطراف الدولية الموقعة على المعاهدة مطالبة الدولة التركية بتنفيذ بنود المعاهدة وحماية الأقليات غير المسلمة.الأنتهاكات الفظيعة ضد الكنائس والتعليم اللغوي والأديرة والمقابر والممتلكات والحقوق الشخصية والمواطنة مسحوق بشكل كامل . وبسبب هذه السياسات العنصري والملاحقة والقتل والإضطهاد المستمر حتى بعد قيام الجمهورية التركية ,لم يبقى في الدولة التركية أكثر من مئة ألف إنسان مسيحي من أصل تقريباً ثمانون مليون مواطن. لوزان سلب الأقليات القومية من حق تقرير المصير إلا أنها لم تحرمه من حقوق مواطنة أساسية, ولكن تحتاج إلى تطبيق هذه البنود. ومن هذا المنطلق نطالب هذه الأطراف الموقعة على المعاهدة , أن تعمل على

تنفيذ بنود المعاهدة والضغط عليه للإيفاء بالتزاماتها القانونية , وفي حال عدم الألتزام بذلك على أحدى أطراف الدولية التوجه إلى محكمة العدل الدولية, لتحقيق مبادىء العدالة وتنفيذ بنود المعاهدة بما يخص حقوق الأقليات غير المسلمة.والأطراف التالية جميعها يقع على عاتقها تنفيذ بنود المعاهدة.
الإمبراطورية البريطانية, فرنسا,إيطاليا ,اليابان , اليونان , رومانيا, والدولة الصربية الكرواتية السلوفينية من جهة وتركيا من ناحية أخرى. والجميع متفقون في الرغبة في إنهاء حالة الحرب التي كانت قائمة في الشرق منذ عام 1914.ويرغبون إلى إعادة علاقات الصداقة والتجارة الضرورية لتحقيق الرفاه المتبادل لشعوبهم .وبأعتبار أن هذه العلاقات يجب أن تقوم على أساس احترام استقلال وسيادة الدول ,قرر المشاركين بتعيين مفوضين لهم
جلالة ملك المملكة المتحدة لبريطانيا العظمى وإيرلندا والأقاليم البريطانية الواقعة وراء البحار, إمبراطورية الهند:
الرايت أونرابل السير هوراس جورج مونتاجو رومبولد , بارونيت ، جي سي إم جي ,المفوض السامي في القسطنطينية
رئيس الجمهورية الفرنسية :الجنرال موريس بيلي سفير فرنسا , المبشر السامي للجمهورية في الشرق ,الضابط الكبير في وسام جوقة الشرف الوطن..
جلالة ملك إيطاليا: صاحب السعادة ماركيز كاميلو جاروني , سيناتور المملكة ,سفير إيطاليا, المفوض السامي في القسطنطينية الصليب الأكبر لأوامر القديسين موريس ولعازر وتاج إيطاليا
السيد جوليو سيزار مونتانا, المبعوث فوق العادة والوزير المفوض في أثينا, قائد رهبانية القديسين موريس ولعازر, الضابط الأكبر لتاج إيطاليا
جلالته إمبراطورية اليابان : السيد كينتارو اوتشياي يوشامي إستحقاق الدرجة الأولى من وسام الشمس المشرقة, السفير فوق العادة والمفوض في روما
جلالة ملك اليونان: إلفثيريوس ك. فينيسيلوس , الرئيس السابق لمجلس الوزراء, وسام المخلص من الصليب الأكبر,م.ديميتريوس
كاكلامانيوس,الوزير المفوض في لندن قائد وسام المنقذ
جلالة ملك رومانيا: قسطنطين دياماندي , وزير مفوض,قسطنطين كونتزيسكو , وزير مفوض
جلالته ملك السرب والكروات والسلوفيين: ميلوتين يوفانوفيتش , المبعوث فوق العادة والوزير المفوض في برن
حكومة الجمعية الوطنية الكبرى لتركيا: عصمت باشا إنونو وزير الخارجية ونائب أدريانوبل,رضا نور بك وزير الصحة والمساعدة العامة,نائب شركة سينوب, حسن بك وزير سابق نائب لطربزون. الذين قدموا وثائق أعتمادهم وصلاحياتهم الكاملة, والتي وجدت في حالة صحيحة جيدة ومستحقة وقد وافق الجميع على المعاهدة وتم الأقرار بها من قبل الجهات الرسمية لهذه الدول.
الأمم المتحدة ومجلس الأمن بكافة مؤسساتها الدولية وحسب المواثيق الدولية التي أقرتها يقع على عاتقها حماية الأقليات القومية بالطرق القانونية.ومن هذا المنطلق أيضاً نطالب الجميع للتدخل من أجل حماية حقوق الأقليات في الدولة التركية.
11-04-2021.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	حقوق الإنسان
الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان
الدولة - الأقليم:	تركيا
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | www.ahewar.org 12-04-2021
کاتی تۆمارکردن: 2023/26/2 9:29:06 AM

بابەت: 193

معاهدة لوزان تأثيرها على الكرد ومنطقة الشرق الأوسط

https://www.kurdipedia.org/?q=20230212085626466142

إعداد: وليدة حسن

مقدمة:

بعد الحرب العالمية الاولى ابرمت معاهدة لوزان عام 1923 بين تركيا ودول الحلفاء المنتصرة في الحرب، وقسمت بموجبها رسميا السلطنة العثمانية, واسست الجمهورية التركية برئاسة مصطفى كمال اتاتورك.

لقد كانت السلطنة العثمانية آخر ممثل كبير للهيمنة والنفوذ الإسلامي. وقد انهارت بعد ستة قرون حافلة بالحروب الضارية ضد الهيمنة البيزنطية أولا، ثم ضد الهيمنة الأوروبية الصليبية التي تزعمتها أسرة هابسبورغ النمساوية، إضافة إلى محاربتها توسع روسيا القيصرية من الشمال نحو الجنوب، وأخيراً تصديها للهيمنة الإنكليزية. وكانت السلطنة العثمانية ستتبعثر حتى في حال انتصر الألمان حليفهم في الحرب.

تركيا الحديثة او الوريثة للتركة العثمانية لعبت دورا محوريا ومهما في منطقة الشرق الاوسط بالنسبة للنظام العالمي المهيمن, وقد اوكلت لها مهمة "الشرطي" الذي يضبط ويراقب المنطقة. فاحد الركائز المهمة لتأسيس الجمهورية التركية هو استنادها إلى تحالف القومية اليهودية – الصهيونية مع البورجوازية التركية، والعمل كذراع ضاربة ضد الشيوعيين، والإسلاميين القوميين والكرد.

ويمكن من خلال النظر الى الاتفاقات الدولية رؤية المهمة الموكلة لتركيا في منطقة الشرق الاوسط وكذلك القيود المفروضة عليها ايضا للحد من النزعة التوسعية؛ وامكانية الخروج عن الدور المنوط بها والمحدد لها. ورغم ذلك لم تستطع تركيا بجغرافيتها الحالية ان تتحول الى نموذجا متقدما في المنطقة رغم تحقيقها لتقدم نسبي مقارنة بدول الشرق الاوسط, الا انها لا زالت تعيش مخاضات الانتقال من النظام السياسي المفروض عليها والغير منسجم مع واقعها الاجتماعي كما الانظمة الاخرى في دول المنطقة. ف داء "الدولة القومية" واحد, ولم تستطع الانظمة الحاكم تجاوزه لا بل تتشبث به.

من خلال هذه الدراسة سنعرض جوانب اتفاقية لوزان والاتفاقيات السابقة وتأثيرها على تركيا والكرد, وما هو الدور المنوط بتركيا في منطقة الشرق الاوسط.

كل من يقوم بزعزعة هذه الجمهورية الصغرى –تركيا- التي حددت مكانتها ودورها ووظيفتها في الشرق الاوسط, ورسمت ملامح مضمونها بناءً على المعاداة الصارمة للإسلام والكرد والشيوعية, وكل من تسول له نفسه لتحريفها عن مجراها, سوف يعتبر عدواً لدوداً. لن يدخر أي جهد لإبادته والقضاء عليه. "عبد الله اوجلان"

مؤتمر السلام في باريس:

حاول الكرد من خلال هذا المؤتمر تحقيق امالهم القومية بالاستقلال عن الدولة العثمانية معتمدين على وعود بريطانيا ومبادئ الرئيس الأمريكي وودرو ولسون (ضمان سيادة الأجزاء التركية وإعطاء الشعوب الأخرى غير التركية التي تخضع لها حق تقرير المصير، وحرية المرور في المضائق لجميع السفن بضمان دولي). وقد شارك الكرد في المؤتمر بوفد غير رسمي برئاسة الجنرال شريف باشا الذي انتخب لرئاسة الوفد الكردي من قبل (جمعية تعالي وترقي كردستان، حزب استقلال الكرد، الجمعية الكردية والحزب الديمقراطي الكردي) لتمثيل الكرد في المؤتمر, وقد ضم الوفد كلا من (فخري عادل بك، عادل بك المارديني، صالح بك حسني مدير شؤون شريف باشا، غالب علي بك سكرتير شريف باشا)، وحاول الشيخ محمود الحفيد إرسال وفد خاص إلى باريس للالتحاق بشريف باشا، إلا أن الإنكليز حالوا دون وصوله. فتركيا من جانب وبريطانيا وفرنسا من جانب اخر لم ترتاح لوجود وفد كردي مستقل يمثل الكرد في المؤتمر لأنها ارادت الانفراد بحل المسألة الكردية وفق مصالحها الخاصة.

قام شريف باشا (وهو محمد شريف بن سعيد باشا بن حسين باشا الخندان، من عائلة بابان الكردية المشهورة التي تسلمت الكثير من الوظائف العليا في الدولة العثمانية، فكان والده وزيرا للخارجية ثم رئيسا لمجلس شورى الدولة. عين عام 1898

وزيرا مفوضا للدولة العثمانية في ستوكهولم وظل في منصبه حتى اعلان الدستور العثماني 1908، عاد إلى تركيا وانخرط في صفوف الحركة الكردية وساهم في تأسيس جمعية تعالي وترقي كردستان مع أمين عالي بدرخان) بالاتصال بممثلي أغلب الدول المشاركة في المؤتمر (27 دولة), لشرح القضية الكردية, وبشكل خاص ممثل بريطانيا, وعرض عليه وضع كردستان تحت الانتداب البريطاني. ونسق الجهود مع الوفد الأرمني الذي شارك في المؤتمر بوفدين أحدهما برئاسة اواديس اوهانيسيان رئيس وفد الجمهورية الأرمنية، والثاني برئاسة الوزير بوغوص نوبار باشا الوزير المصري السابق الذي كان يمثل المقاطعات الأرمنية في الأراضي التركية, وقد جرى الحديث لأول مرة عن كردستان والقضية الكردية في المؤتمر في 29 يناير/كانون الثاني عام 1919 من قبل ممثل الوفد البريطاني الذي دعا إلى فصل (أرمينيا وسوريا وميزوبوتاميا وكردستان وفلسطين وشبه الجزيرة العربية عن الامبراطورية التركية فصلاً تاما)، ودعت بريطانيا إلى إعادة تقسيم كردستان بإعطاء أجزائها الجنوبية لبريطانيا، والجنوبية الغربية لفرنسا، والغربية والشمالية للولايات المتحدة الأمريكية، وإبقاء كردستان الشرقية على شكل مقاطعة في إيران.

مواقف الدول من الكرد

موقف بريطانيا: كانت بريطانيا من أكثر الدول اهتماما بكردستان، بسبب موقعها الهام في قلب الشرق الأوسط، التي تسعى بريطانيا للسيطرة عليه برمته. ولقربها من منطقة الخليج ومنابع النفط العربية والإيرانية. وازداد اهتمامها بها بعد اكتشاف النفط فيها وبكميات كبيرة.

موقف فرنسا: اهتمت فرنسا بكردستان لأن السياسة الفرنسية كانت ترتكز على السيطرة الاقتصادية والمالية على الدولة العثمانية، وبسط سيطرتها على شرق المتوسط، خاصة (سوريا ولبنان). وكان النفوذ الفرنسي واضحا في كردستان من خلال البعثات التبشيرية والمدارس الفرنسية والمشاريع الاقتصادية

موقف الولايات المتحدة: رفعت الولايات المتحدة شعار حق الشعوب في تقرير مصيرها، خاصة في الامبراطورية العثمانية، ودعت إلى إنشاء عصبة الأمم. ورفضت العرض البريطاني الفرنسي بالانتداب على أرمينيا وجزء من كردستان إلا أن هزيمة الحزب الديمقراطي وانتهاء فترة رئاسة ولسون . دفعتها للانسحاب من المؤتمر.

موقف الدولة العثمانية والمملكة الايرانية: الدولة العثمانية التي استسلمت بموجب هدنة مودرس 1918 حاول وفدها برئاسة الداماد فريد باشا، وكذلك الوفد الإيراني منع مناقشة القضية الكردية، وحتى مشاركة شريف باشا والوفد الكردي في هذا المؤتمر.

ولتفويت الفرصة على الوفد التركي نسق شريف باشا الجهود مع الوفد الأرمني برئاسة الوزير بوغوص نوبار باشا الذي كان يمثل المقاطعات الأرمنية في الأراضي التركية، واصدرا بيانا مشتركا، جاء فيه : (...إننا بالاتفاق التام معا نناشد مؤتمر السلام منحنا السلطة الشرعية وفق مبادئ القوميات، لكل من أرمينيا المتحدة والمستقلة, وكردستان المستقلة، بمساعدة إحدى الدول الكبرى، ونؤكد اتفاقنا التام باحترام الحقوق المشروعة للأقليات في كلا الدولتين).

وردا على تقسم كردستان أرسل شريف باشا رئيس الوفد الكردي في المؤتمر رسالة إلى رئيس الوزراء الفرنسي جورج كليمنصو بوصفه رئيساً للمؤتمر، طالب فيها باستقلال كردستان وعرض وجهة النظر الكردية على (المجلس الأعلى للمؤتمر) من خلال مذكرتين:

الأولى باللغة الفرنسية في 22 آذار من عام 1919 وهي تحمل توقيع الجنرال شريف باشا، وقد طبعت على شكل كراس خاص يقع في 14 صفحة, وتضمنت (المطالبة بتأسيس دولة كردية مستقلة وفق مبادئ ولسون في حق الشعوب بتقرير مصيرها), وفيها ايضا معلومات عن الكرد ومناطق سكناهم ووضعهم وكفاحهم ومطالبهم. كذلك علاقتهم مع الأرمن. مرفقة بخارطة لكردستان ضمت كردستان تركيا، و جزء كبيرا من ولاية الموصل.

وقدم المذكرة الثانية في 1مارس/آذار 1920، شدد خلالها على ضرورة فصل الأراضي الكردية عن الدولة العثمانية، وتأسيس دولة كردية مستقلة على غرار الدولة الأرمنية. بحدود على بحر قزوين والبحر المتوسط، لتصدير الثروات الكردستانية إلى الخارج، ودعا فيها إلى تشكيل لجنة دولية تشرف على ضم الأراضي التي يؤلف الأكراد فيها الأكثرية إلى الدولة الكردية المستقلة.

وفي 21 يناير/كانون الثاني عام 1920 انتهى المؤتمر واعلن عن خمس معاهدات سلام رئيسية مع افتتاح الجمعية العامة

لعصبة الأمم, والمعاهدات هي:

معاهدة فرساي 28 يونيو/حزيران 1919 مع ألمانيا.

معاهدة سان جيرمان 10 سبتمبر/ايلول 1919 مع النمسا.

معاهدة نويي 27 نوفمبر/تشرين الثاني 1919مع بلغاريا.

معاهدة تريانون 4 يونيو/حزيران 1920 مع المجر.

معاهدة سيفر 10 أغسطس/اب 1920 مع الدولة العثمانية؛ واستبدلت لاحقاً بمعاهدة لوزان 24 يوليو/تموز 1923مع الجمهورية التركية.

معاهدة سيفر:

في 10 أغسطس/آب عام 1920 قبلت تركيا العثمانية عقب الحرب العالمية الأولى بمعاهدة سيفر بين السلطنة العثمانية وقوات الحلفاء, ولم تكن روسيا من المشاركين فيها لأنها تفاوضت على معاهدة بريست ليتوفسك مع السلطنة العثمانية عام 1918، وفي تلك المعاهدة وبناء على اصرار طلعت باشا "الصدر الأعظم", استعادت السلطنة العثمانية الأراضي التي كانت روسيا استولت عليها في الحرب الروسية التركية خلال عام 1877-1878، وتحديدا في (أردخان ، قارس و باتومي).

معاهدة سيفر التي تتألف من 13 بابا و433 بندا، وأعدتها خمس لجان خاصة تفرعت من مؤتمر الصلح في باريس لم تطبق بشكل فعلي على ارض الواقع, فقد رفضت حكومة أتاتورك قبول هذه المعاهدة وعملت على إخراج اليونانيين من آسيا الصغرى, وأصرت على تسوية جديدة تحققت لها بالفعل في معاهدة لوزان عام 1923 التي تجاهلت ما أقرته معاهدة سيفر من حقوق للكرد. وقد نصت معاهدة سيفر على:

منح تراقيا (تراقيا؛ هي منطقة تاريخية وجغرافية في جنوب شرق البلقان بشرق أوروبا، وتتقاسمها بلغاريا، اليونان، وتركيا الأوروبية. تجاور تراقيا ثلاثة بحار: البحر الأسود، بحر إيجة وبحر مرمرة), والجزر التركية الواقعة في بحر إيجه لليونان.

الاعتراف بكل من سوريا والعراق كمناطق خاضعة للانتداب.

الاعتراف باستقلال شبه الجزيرة العربية.

الاعتراف باستقلال أرمينيا.

اعتبار مضائق البوسفور والدردنيل مناطق مجردة من السلاح وتحت إدارة عصبة الأمم.

وتحصل كردستان على الاستقلال حسب البنود 62 و 63 و64.

نص المواد التي اشارت الى قيام دولة كردية:

المادة 62: على اللجنة التي مقرها في إسطنبول والمؤلفة من ثلاثة أعضاء تعينهم الحكومات البريطانية والفرنسية والإيطالية إعداد لائحة خلال فترة ستة أشهر من تاريخ سريان هذه المعاهدة ووضعها موضع التنفيذ لنظام حكم محلي للمناطق التي تسكنها غالبية كردية والواقعة شرق الفرات وجنوب الحدود الجنوبية لأرمينيا والتي سيتم تحديدها فيما بعد, وشمال حدود تركيا مع سوريا والعراق كما حددتها المادة /27/ الفصل الثاني /2/ و/3/ وإذا لم يتم التوصل إلى الاتفاق بالإجماع على أي موضوع, فعلى أعضاء اللجنة إحالة الموضوع إلى حكوماتهم المختصة. وأن يتضمن النظام (الخاص بالحكم المحلي) ضوابط لحماية الأثوريين – الكلدان والأقليات العرقية أو الدينية الأخرى في تلك المناطق, ولهذا الغرض يتوجب قيام لجنة تضم ممثلين من البريطانيين والفرنسيين والإيطاليين والفرس والكرد بزيارة المناطق لتدرس وتقرر التعديلات الواجب إجراؤها إذا وجدت على الحدود التركية والمتداخلة مع الحدود الفارسية استناداً إلى نصوص هذه المعاهدة.

المادة 63: توافق الحكومة التركية على تنفيذ وقبول قرارات كلتا اللجنتين المذكورتين في المادة /62/ خلال فترة ثلاثة أشهر من إرسالها إلى الحكومة المذكورة.

المادة 64: إذا ما قام الشعب الكردي في المناطق المحدودة في المادة /62/ خلال فترة سنة من دخول هذه المعاهدة حيز التنفيذ بالاتصال ومفاتحة مجلس عصبة الأمم بطريقة تظهر أن غالبية سكان هذه المناطق ترغب بالاستقلال عن تركيا وإذا ما قرر المجلس أن هؤلاء الناس قادرون على مثل هذه الاستقلال؛ يوصي بمنحه لهم عندئذ, وتوافق تركيا على تنفيذ هذه التوصية والتخلي عن كل الحقوق والتسميات, وأن تفاصيل هذه التخلي من البنود سيكون موضع اتفاقية منفصلة بين قوى الحلفاء الرئيسية وتركيا وإذا ما صدر مثل هذا التخلي وتم فعلاً فسوف لا يكون هناك أي اعتراض من قبل قوى الحلفاء الرئيسية للالتزام بمثل هذه الدولة الكردية المستقلة للكرد الساكنين في ذلك الجزء من كردستان التي كانت داخلة لحد الآن ضمن ولاية الموصل.

ان معاهدة سيفر تعد وثيقة مميزة في تاريخ القضية الكردية، حيث نصت على تحقيق حل للمشكلة الكردية في بعض اجزاء كردستان؛ من خلال مراحل تصل الى الاستقلال. ويعد هذا أول اعتراف رسمي دولي بحقوق الشعب الكردي.

الالتفاف على معاهدة سيفر:

لم ترق المعاهدة للاتراك وقاموا بالالتفاف عليها, فقد وصفها كمال أتاتورك بأنها بمثابة حكم الإعدام على تركيا، وقاد حربا ضد الحلفاء سميت بحرب التحرير. خلال معارك التحرير وتحديدا في ربيع عام 1920 أسس مصطفى كمال المجلس الوطني الكبير في أنقرة من ممثلي القوى الشعبية المشاركة في حرب التحرير ليتحول إلى حكومة موازية لسلطة الخليفة العثماني في إسطنبول، وفي عام 1921 أصدر المجلس المذكور القانون الأساسي الذي تزامن صدوره مع إعلان النصر وتحرير الأراضي التركية في صيف عام 1922 وأعلن فيه مصطفى كمال إلغاء السلطنة. في يوليو/تموز عام 1923 وقعت حكومة مصطفى كمال معاهدة لوزان التي كرست قيادته لتركيا باعتراف دولي، فأعلن في 29 أكتوبر/تشرين الأول من نفس العام ولادة الجمهورية التركية وألغى الخلافة، وأعلن رئيسا وجعل أنقرة عاصمة للدولة الجديدة بدلا من إسطنبول. كما تراجع الغرب عن وعوده للكرد في معاهدة سيفر وتناسوهم في معاهدة لوزان التي جاءت لصالح ما أرادته تركيا الكمالية. السبب وراء ذلك يعود الى خوف الدول الأوروبية وبالأخص بريطانيا من استغلال الشيوعيين في الاتحاد السوفييتي الصراع لصالح نفوذهم في المنطقة. لذلك قرر الحلفاء بريطانيا وفرنسا وإيطاليا في 25 يناير/كانون الثاني عام 1921 توجيه الدعوة إلى وفد حكومة أنقرة لحضور المؤتمر القادم، الأمر الذي دلّ على اعتراف الحلفاء بالواقع الجديد في تركيا.

مؤتمر لندن: عقد مؤتمر بلندن في 26 فبراير/ شباط 1921 بين الحلفاء وتركيا لبحث المشاكل العالقة، ومن ضمنها المشكلة الكردية، حيث اعتزم الحلفاء إعطاء تنازلات مهمة في هذه القضية لكن الحكومة التركية أصرت على أن المسألة داخلية يمكن حلها داخلياً، لا سيما وأن الكرد لهم الرغبة في العيش مع إخوانهم الأتراك حسب ما زعمت آنذاك، وألمحت دول الحلفاء إلى أنها تعتزم تقديم تنازلات أمام تركيا وإعادة مناقشة مستقبل كردستان وأرمينيا. وعندما وجدت بريطانيا أن حكومة انقرة ثابتة على موقفها ألمحت إلى أنها على الاستعداد لتعديل معاهدة سيفر دون المساس بجوهرها العام. وتخلت بريطانيا عن الاستقلال والدولة الكردية وطلبت من الحكومة التركية منح الاستقلال الذاتي للولايات التي يعيش فيها غالبية كردية، وتحديد حدودها بدقة. فرد وزير الخارجية التركية بكر سامي بأن الاستقلال الذاتي لن يمنح للأكراد وحدهم، بل بوجه عام لجميع الولايات، وسيتم تطبيق لا مركزية واسعة. وبعد أن ضمنت بريطانيا سيطرتها على "ولاية الموصل" تحسنت العلاقات البريطانية – التركية، فأعلن وزير الخارجية التركية "أن ميزوبوتاميا ثمن بخس مقابل الصداقة البريطانية".

تخلت بريطانيا في هذا المؤتمر عن كردستان لأنقرة عدا جنوب كردستان التي تقع ضمن ولاية الموصل. وعلى هامش المؤتمر وقعت فرنسا مع حكومة أنقرة اتفاقية عسكرية، سياسية، اقتصادية عززت من خلالها مصالحها في تركيا، وقامت بتعديل حدود الانتداب الفرنسي على سوريا 1921.

معاهدة لوزان الثانية:

معاهدة لوزان الثانية؛ وصفت بالثانية تمييزا لها عن اتفاقية لوزان الأولى (معاهدة أوشي) الموقعة في 18 أكتوبر/تشرين الأول عام 1912 بين إيطاليا والدولة العثمانية، والقاضية بانسحاب الأخيرة من ليبيا لصالح إيطاليا).

كان هدف المؤتمر التفاوض على معاهدة جديدة مع تركيا التي رفضت الاعتراف بمعاهدة سيفر. وبعد مفاوضات طويلة تم تسوية الخلافات بين بريطانيا، فرنسا وتركيا، وقد تراس الوفد التركي عصمت إينونو بمشاركة حاخام يهودي، ومنذ افتتاح

الجلسة الأولى للمؤتمر لوحت بريطانيا وفرنسا إلى أنها مستعدة للتنازل والوصول إلى حلول وسط. ورضخت للشرط التركي برفض مشاركة أي وفد كردي في المؤتمر، ومنع مناقشة القضية الكردية في كردستان تركيا بشكل خاص، وكانت بريطانيا وفرنسا على استعداد للتنازل عن بعض امتيازاتهما في تركيا، خوفا من ارتمائها في أحضان الاتحاد السوفييتي، الذي بات يشكل خطرا على مصالحهما في المنطقة. لذلك وافقت على الشروط التركية ، وبذلك تعززت مواقع تركيا في المنطقة وعلى الساحة الدولية، وتغيرت موازين القوى لصالح حكومة أنقرة التي انفردت بالحكم في تركيا، بإلغاء السلطنة، ونقل العاصمة من اسطنبول إلى أنقرة، وإلغاء الخلافة وإعلان النظام الجمهوري في 1923. وبذلك ظهرت تركيا كدولة فتية قوية لأول مرة بعد قرنين، وعقدت مباحثات المعاهدة على فترتين: استمرت الأولى نحو ثلاثة أشهر بين نهاية العام 1922 وبداية العام 1923، والفترة الثانية استمرت ما بين ربيع وصيف عام 1923.

نصت معاهدة لوزان الثانية على نقاط من بينها:

– إلغاء الخلافة ومصادرة أموال الخليفة.

– نفي الخليفة وأسرته إلى خارج تركيا.

– اعلان علمانية الدولة التركية.

– منع تركيا من التنقيب عن النفط.

– جعل مضيق البوسفور الرابط بين البحر الأسود وبحر مرمرة مرورا إلى البحر الأبيض المتوسط ممرا دوليا لا يحق لتركيا تحصيل الرسوم من السفن والبواخر التي تعبره.

كما نصت على أن تتعهد أنقرة بمنح معظم سكان تركيا الحماية التامة والكاملة، ومنح الحريات دون تمييز، من غير أن ترد أية إشارة للكرد فيها، كما لم تجر الإشارة إلى معاهدة سيفر، واعتبر الكرد هذه المعاهدة ضربة محطمة لآمالهم بالاستقلال, كما انها كانت بمثابة تامر بريطاني ضد الحقوق الكردية التي تخلت عن الكرد مقابل الحاق ولاية الموصل بالعراق. بذلك قسم الكرد بين اربعة كيانات انشات بعيد الحرب العالمية الاولى ولازالت القضية الكردية مستمرة الى الان.

وعندما تأكد للكرد أن حكومة كمال اتاتورك لا تعترف بهذه المعاهدة، وترفض منح الكرد اي حق من حقوقهم (حتى الحكم الذاتي) تحرك الزعماء الكرد. وقام خالد بك جبري بالتعاون مع عبد القادر النهري وعبد الرحمن حكاري و يوسف زيا بنشاط واسع والعمل من أجل تطبيق ما جاء في معاهدة سيفر على أرض الواقع. وأرسلت جمعية انبعاث كردستان عدة مذكرات لعصبة الأمم لتنفيذ ما ورد في معاهدة سيفر.

وتم ارسال برقية إلى مجلس الأمة التركي للمطالبة بدولة كردية في ولايات: ((ديار بكر، العزيز، وان، بتليس)) كما ورد في معاهدة سيفر، وإلا سيضطر الكرد إلى انتزاع هذا الحق بقوة السلاح. لكن حكومة انقرة راوغت وحاولت الالتفاف على الكرد بالادعاء بأن الحكومة تدرس مطالبهم, وأنها ستتخذ قرارات لصالح الكرد كذلك لشق الصف الكردي, وردا على ذلك اندلعت ثورة كردية عام 1921 (ثورة كوجكيري) شملت مناطق واسعة من كردستان، تم اخمادها بوحشية.

لوزان والاتراك:

معاهدة لوزان اعطت لتركيا الحديثة الكثير, لكنها في ذات الوقت فرضت عليها قيودا ايضا كاستخراج النفط والاستفادة من المضائق. اعترفت المعاهدة بحدود الدولة الحديثة في تركيا، وأعلنت المضائق التركية بين بحر إيجة والبحر الأسود ممرات مفتوحة للجميع. كما تخلت تركيا عن السيادة على:

العراق وفلسطين والأردن أصبحت تحت الانتداب بريطاني.

سوريا ولبنان أصبحتا تحت الانتداب الفرنسي.

أرمينيا اصبحت جمهورية مستقلة بضمانات دولية, واحتفظت تركيا بالأناضول, وتخل الحلفاء عن الكرد ومطالبهم.

كما تنازلت تركيا عن أجزاء من تراقيا الشرقية (الجزء الغربي من تركيا؛ منطقة غرب مضيق البوسفور، وتضم مدينة اسطنبول) وبعض جزر بحر إيجه إلى اليونان ، ودوديكانيز ورودس إلى إيطاليا، فيما تم الإبقاء فقط على القسطنطينية(اسطنبول) وضواحيها بما في ذلك منطقة المضيق "الدردنيل والبوسفور" والذي تم تحييده وتدويله. وتم الاعتراف الدولي بجمهورية تركيا كدولة خلفت السلطنة العثمانية, و استمرت اتفاقية المضائق التركية لسنوات فقط؛ حيث حلت محلها اتفاقية مونترو (دخلت اتفاقية مونترو حيز التنفيذ في 9 نوفمبر/تشرين الثاني 1936، وهي تنظم حركة المرور عبر مضايق البحر الأسود للسفن التجارية في أوقات السلم والحرب. وقعت الاتفاقية في سويسرا بمشاركة دول من بينها الاتحاد السوفييتي "سابقا" وتركيا وبريطانيا وفرنسا واليونان وبلغاريا ورومانيا ويوغسلافيا واليابان وأستراليا).

مقاطعة هاتاي؛ ظلت جزءا من الانتداب الفرنسي لسوريا وفقا لمعاهدة لوزان، دولة هاتاي/لواء الاسكندرونة (كانت تعرف سابقا باسم جمهورية هاتاي، وتأسست في 7 سبتمبر/ايلول 1938 إلى 29 يونيو/حزيران 1939 في منطقة لواء إسكندرون أثناء الانتداب. كانت منطقة إسكندرون تابعة لولاية حلب ضمن سوريا في العهد العثماني، ورغم اعتبارها دولة مستقلة في أعقاب صدور مراسيم التقسيم غير أنه أعيد ربطها بالدولة السورية عام 1926، قامت فرنسا بمنح اللواء حكما ذاتيا مع بقائه مرتبط من الناحية الشكلية بالجمهورية السورية، وفي العام 1939 انسحبت فرنسا بشكل نهائي من لواء اسكندرون في حين دخلت اليه قوات تركية وقامت بضمه وإعلانه جزءاً من الجمهورية التركية تحت اسم محافظة هاتاي بعد استفتاء عام 1939. ويعتبر الانسحاب الفرنسي من لواء اسكندرون مخالفا لصك الانتداب الذي يلزم الدولة المنتدبة بالحفاظ على أراضي الدولة المنتدب عليها).

كما نظمت المعاهدة استخدام المضائق المائية التركية، وقواعد المرور والملاحة فيها زمن الحرب والسلم، واحتوت نصوصا تحدد شروط الإقامة والتجارة والقضاء في تركيا، وإعادة النظر في وضعية الدولة العثمانية، ومآل الأراضي التي كانت تابعة لها، قبل هزيمتها في الحرب العالمية الأولى خلال 1914-1918.

كما انها أبطلت العمل ب"معاهدة سيفر"، ورسّمت حدود اليونان وبلغاريا مع الدولة التركية، التي حافظت على ضم إسطنبول وتراقيا الغربية (تراقيا الغربية: هي المنطقة الجغرافية والتاريخية في اليونان، والتي تقع بين نهري نيستوس وماريتسا في شمال شرق البلاد، جنبا إلى جنب مع الأقاليم "مقدونيا، إبيروس)، وتضمنت بنودا تتعلق بتقسيط ديون الدولة العثمانية.

وقضت بتخلي تركيا عن السيادة على قبرص وليبيا ومصر والسودان والعراق وبلاد الشام، باستثناء مدن كانت تقع في سوريا، مثل أورفا وأضنة وغازي عنتاب وكلس ومرعش، وبتنازل الدولة العثمانية عن كافة حقوقها السياسية والمالية، المتعلقة بمصر والسودان اعتبارا من نوفمبر عام 1914.

كما نصت معاهدة لوزان على حماية الأقلية المسيحية الأرثوذكسية اليونانية بتركيا، والأقلية المسلمة باليونان، وألزمت الحكومة التركية بالمحافظة على حياة وحقوق وحرية جميع المواطنين ضمن أراضيها، وبمساواتهم أمام القانون، بغض النظر عن الأصل والقومية واللغة والدين. وألزمتها بعدم وضع أي قيود على المواطنين في استخدام أي لغة يختارونها مهما كانت، سواء أكان ذلك في العلاقات الخاصة أم في الاجتماعات العامة أم في مجالات الدين والتجارة والإعلام والنشر, ومع التأكيد على حقوق السيادة السياسية والاقتصادية للدولة التركية، وإلغاء تطبيق نظام الامتيازات الأجنبية على أراضيها. كما انها تشير الى إمكان تركيا بعد انتهاء مدة المعاهدة، التنقيب عن النفط, وتستطيع الانضمام إلى قائمة الدول المنتجة للنفط، إلى جانب تحصيل رسوم من السفن المارة عبر مضيق البوسفور، وحفر قناة جديدة تربط بين البحر الأسود وبحر مرمرة، والتي كانت محظورة على تركيا من قبل.

فيما تناست المعاهدة الكرد وحقوقهم بتجاهل منحهم الاستقلال بدولة قومية خاصة بهم، كما نصت عليه معاهدة سيفر او حتى الحكم الذاتي كما جاء في مفاوضات مؤتمر لندن. ولعدم وجود وفد كردي مستقل يمثل الكرد في المؤتمر لم تطرح القضية الكردية في لوزان، وتجاهلت القوى المتصارعة خاصة بريطانيا وفرنسا مصير الشعب الكردي، ووعودهم بإنشاء دولة كردية، وقد استخدم اسم الكرد وكردستان من قبل الجميع للابتزاز والمساومة، والانطلاق منه لتحقيق مصالحهم الخاص، وفي 24 تموز 1923 تم طي صفحة سيفر، ولم يرد ذكر للكرد في بنود المعاهدة الجديدة.

العلاقة التركية الكردية:

وقف الكرد الى جانب الاتراك في حرب التحرير الوطنية بين عامي 1919 – 1922 كعنصرين رئيسيين, وكان هذا الموقف يتناسب مع تقاليدهم التاريخية؛ كالعلاقة بين السلالات السلجوقية والايوبية والعثمانية. ورغم محاولات إفشال هذه

الشراكة بتأثير من الهيمنة الإنكليزية التي تلاعبت بالطرفين خلال القرن التاسع عشر، إلا إنها لم تلق نجاحا في ذلك الحين، فدامت الشراكة. كما إن تقاليد نفس الشراكة التاريخية تلك لم تستطع إفسادها مؤامرات "جمعية الاتحاد والترقي" الذين تمسك بزمام امرهم الحركة الصهيونية اليهودية والماسونية. بتلك الشراكة التاريخية تكللت حرب التحريرِ الوطنية بالنصر في نهاية المطاف.

لكن لماذا يتم انكار الوجود الكردي ودوره, وهو الذي يعد الحليف الاستراتيجي والعنصر المؤسس الأصيل في الجمهورية على مدى حوالي تسعمائة سنة؟. لقد قام أصحاب "تركيا الفتاة" ومؤسسو "جمعية الاتحاد والترقي" باعتلاء عرش السلطة (يرى السفير الإنكليزي في تلك الفترة إلى تربع أعضاء "تركيا الفتاة" و"جمعية الاتحاد والترقي" على دفة الحكم بانه استيلاء لليهود على الإمبراطورية). وهكذا، نجحوا في شل تأثير السلطان العثماني عبد الحميد عن طريق الحكم الدستوري الثاني (1908), وانقلاب 31 آذار 1909، تماما مثلما فعلوا مع الملك الفرنسي والقيصر الروسي. ومع اعلان الجمهورية، بلغوا بنفوذهم في بلاد الأناضول وميزوبوتاميا إلى أوجه.

إن جمعية الاتحاد والترقي، التي أَمسكت بزمام الأمور ثم استحوذت على السلطة بالتوالي في الإمبراطورية العثمانية، تعبر عن الريادة الأيديولوجية والميدانية للحركة اليهودية ولقوى رأس المال اليهودي. في حين إن دور المؤسسين والقادة من القوميات الأخرى غير محدد داخل الجمعية، بما في ذلك القائمون على المجازر من أتراك وكرد. ذلك أنه غالبا ما أدى الأعضاء الأتراك والكرد دور المموه للنفوذ اليهودي فيها. هذا وكان للجمهورية جانبها التحرري الديمقراطي أثناء تشييدها، بقدر اتسامها بالجانب التحرري الوطني. وكانت قد نجحت في البداية بوصفها ثورة أُنجزت بتحالف القوى الوطنية الديمقراطية (تحالف واتفاق بين الشيوعيين والإسلاميين القوميين والشركس والكرد والأتراك). ومثلما حصل في الثورتين الفرنسية والروسية، ايضا في ثورة الأناضول اتبعت الأساليب التآمرية في تحويل البنية ذات الطابع الوطني الديمقراطي الى دولة قومية ديكتاتورية. وهنا أيضاً كان الدور الرئيسي من نصيب الهيمنة الإنكليزية. ولم يقض على العناصرِ الوطنية الديمقراطية فحسب, بل تم تصفية أمر أربعة من الباشوات الخمسة الذين قاموا بالدور الريادي باستثناء مصطفى كمال, وأُنشئت الجمهورية التركية بمنوال مغاير كليا لما جرى تصوره، وكأنه أُعيد رسم ملامحها مجددا في حرب التحرير الوطنية بحيث باتت واحدة من أحجار الزاوية لنظام الدول القومية الصغرى (الدول القومية التي ستبقى ضمن حجم يمكن بسط الهيمنة الإنكليزية عليها)، الذي هدفت إنكلترا إلى ترتيبه والتسويق له في منطقة الشرق الأوسط. وهكذا تم هيكلتها كدولة إسرائيلية بدئية على الدرب المؤدي إلى تأسيس إسرائيل.

وهذا الخليط الطبقي الهجين والهلامي الجديد المؤلف من البورجوازية التركية والعناصرِ اليهودية؛ والذي يشكل أقلية قليلة, يسمى "بالأتراك البيض". وقد تبنى هؤلاء القومية – العلمانية كدين شديد الصرامة، وأَقصوا جميع العناصرِ الديمقراطية من الجمهورية. وعليه، فتاريخ الجمهورية هو عبارة عن صون لهذا المضمون. ومن حاول من رجالات الدولة تجاوز مضمون الجمهورية قليلا شل تأثيرهم وسوي امرهم امثال "عدنان مندريس وتركوت اوزال", وحوفظ على "القانون الفولاذي" للمضمون الديكتاتوري بكل إصرار. ولهذا الغرض بالتحديد أُبقيت في الأجندة دوما عمليات التصفية الممارسة بالاستفزاز والمؤامرات والدسائس حيال الكرد والمسلمين والشيوعيين. ولم تغب قط المجازر والاعتقالات والإعدامات من الميدان. ودُخِلَ إلى حلف الناتو، ليقوم جيش الناتو السري المسمى بشبكة الغلاديو بإدارة دفة الحكم في تركيا فعليا بدءا من عام 1952. ولطالما كانت شبكة الغلاديو موجودة خلف المراحل المسماة بوصاية الجيش والانقلابات العسكرية (شبكة الغلاديو؛ اسسها حلف الناتو كجيش سري تابع له لمواجهة التمدد الشيوعي, ومواجهة الثوار في إيطاليا واليونان وتركيا وألمانيا. ومع انهيارِ الاتحاد السوفييتي وخروج روسيا السوفييتية من كونها تهديدا ملحا, خسر الجيش أهميته في البلدان الأعضاء في الناتو، فيما خلا تركيا التي ارتفعت فيها أهميته. وقد لعبت الثورة الإيرانية (1979) واحتلال أفغانستان من قبل الاتحاد السوفييتي دورا هاما ارتفاع اهميتها). كما وأُبقي على التوترات والحزازيات "الفكرية والمذهبية والقومية" عقيمة بلا حل لتستطيع الديكتاتوريةِ العسكرية والمدنية من بسط هيمنتها؛ كحالات الاستفزازِ التي استهدفت الكرد بعد سنة 1925. هذا وأُريد لتركيا القيام بأدوار اخرى إبان الحرب الباردة مع اكتمل تأسيس إسرائيل، وأُحرز تقدم ملحوظ في بسط الهيمنة على الشرق الأوسط بزوال خطرِ الاتحاد السوفييتي من الميدان عام 1990, وبذلك تكون الهيمنة العالمية على منطقة الشرق الاوسط قد اكتملت. ورغم ذلك فالخطر المحدق بإسرائيل كان لا يزال قائما من قبل المحيط العربي الذي يغذي فكرة العداء لإسرائيل كمحتل للاراضي العربية ولفلسطين. لذا كان من الضروري تأمين حلفاء دائمين خلال عشرينيات القرن الماضي. هذا وبمستطاعِنا قول الأمر عينه بصدد حرب الخليج الثانية التي نشبت في مستهل أعوام الألفين. كما ان انهيار الاتحاد السوفييتي في مطلع التسعينيات قد أدى إلى إبراز إشكالية تحديد عدو جديد بالنسبة للهيمنة العالمية الرأسمالية. وفي النتيجة، اتخذ أمن إسرائيل معيارا، وأُعلنت التيارات السلفية والجهادية الإسلامية خطرا وعدوا جديدا.

العلاقة بين نشوء تركيا وإسرائيل:

الواقع الجديد الذي برز إلى الوسط، يجعل إعادة التفكير بمنزلة إسرائيل في المنطقة أمرا ضروريا. فقيام دولة إسرائيل ليس كأي دولة قومية اخرى في المنطقة. كما إن إسرائيل ليست دولة قومية يهودية وحسب, ومن غير الممكن الاكتفاء بفهمها على هذا النحو. وإذا ما وضعنا السياق الذي يفضي إلى تأسيس إسرائيل نصب العين ثانية، فسنجد أن انعقادَ المؤتمر الصهيوني عام 1896، وتطويق السلطان عبد الحميد (1876 – 1909)، انقلاب المشروطية الثانية 24 يوليو/ تموز 1908، الإطاحة بعبد الحميد في 31 آذار 1909، استيلاء جمعية الاتحاد والترقي على السلطة بانقلاب نفذته في 23 كانون الثاني 1913، دخول الحرب العالمية الأولى عام 1914 كأمر واقع لا خلاص منه، تقسيم الشرق الأوسط بين إنكلترا وفرنسا بناء على معاهدة سايكس – بيكو، وعد بلفور عام 1917، الانتداب الإنكليزي على فلسطين والإعلان عن تأسيس البرلمان التركي في نفس العام1920، قيام الدولة القومية التركية البيضاء بالقضاء على ميول الجمهورية الديمقراطية (ببعثرة صفوف التحالف القائم خلال حرب التحرير، وبناء سلطة ديكتاتورية). تأسيس حزب الشعب الجمهوري 1923 تزامنا مع الاعتراف بمعاهدة لوزان عقب حرب التحرير، بدء حملة المجازر ضد الكرد ما بين 1925 – 1938 بدءا بثورة الشيخ سعيد وإجهاض ثورته في 15 فبراير/شباط 1925، التحالف بين إنكلترا والجمهورية التركية 1939، الإعلان رسميا عن بناء إسرائيل 1948، دخول الجمهورية التركية في حلف الناتو 1952، انقلاب 27 مايو/أيار 1960، انقلاب 12 مارس/آذار 1971، انقلابَ 12 سبتمر/أيلول 1980، انقلاب تشيللر – ديميريل 1993، انقلاب جفيك بير 1998، الانقلاب على أجاويد والإتيان بحزب العدالة والتنمية إلى الحكومة عام 2002. بالإضافة إلى ان حرب الخليج الأولى 1990 والثانية, واحتلال أفغانستان ظاهريا في 2001 لم يكن في حقيقته إلا بمثابة سيناريو معد سلفا لإشعال فتيل حرب الخليج الاخيرة واحتلال العراق؛ كل ذلك وغيره من العديد من الأحداث المشابهة مرتبط ببعضه بعضا تسلسليا؛ وبالتمحور حول إسرائيل. واقامة الدول القومية في المنطقة أيضا يندرج ضمن إطارِ تلك الأحداث.

ومن دون الغوص في العرى والأواصر الداخلية لكافة تلك الأحداث التي هي بمنزلة لبنات رئيسية، في سياق إنشاء إسرائيل التي جر هيكلتها وإنشاؤها بصفتها القوة النواة للهيمنة الجديدة في المنطقة، بعد تدمير وتقويض الإمبراطورية العثمانية عن قصد ووعي, سيصعب فهم الواقع الذي تعيشه منطقة الشرق الاوسط وتركيا بشكل خاص. فما تمثله هيمنة إنكلترا– أمريكا بالنسبة إلى العالم، تقوم به إسرائيل بالنسبة إلى الشرق الأوسط باعتبارها قوة مهيمنة جديدة في المنطقة. وبتعبير آخر، فإن إسرائيل ليست مجرد دولة قومية يهودية صغرى، بل هي قوة هيمنة كبرى أيضا في الوقت عينه. والجمهورية العلمانية – القومية "التركية" التي كانت في الأساس كيانا تمهيديا على الطريق المؤدية لقيام إسرائيل خلال عشرينيات القرن الماضي، يراد خلال الالفية الجديدة تحويلها الى جمهورية تركية إسلامية تهدف إلى إخراج القوميتين الإيرانية والعربية من كونهما خطرا يهدد إسرائيل.

كانت الوظيفة الثانية الموضوعة أمام تركيا باعتبارها دولة قومية في أعوام 1920 تهدف إلى سد الطريق أمام توسع الاتحاد السوفييتي في منطقة الشرق الأوسط، وأمام تنامي الشيوعية في تركيا. وكانت السياسة التركية الداخلية والخارجية قد تشكلت أساسا وفق هذين الهدفين الأولين. في حين كانت إنكلترا القوة المشرفة على ذلك. أما الثورة الإيرانية الإسلامية عام 1979، وشروع الاتحاد السوفياتي باحتلال أفغانستان في نفس التاريخ؛ فكان قد دك دعائم توازن الدولة القومية في المنطقة من الصميم. وكان الدافع وراء انقلاب 12 سبتمبر/ايلول 1980 سببين احدهما خارجي متمثلا بالاتحاد السوفييتي والثورة الاسلامية الايرانية, والداخلي؛ متمثلا بالمد الديمقراطي واليساري داخل البلاد. فالأيديولوجيا القومية – العلمانية السائدة في عهد الجمهورية الأولى كانت تعاني النقصان بسبب التهديدات الجديدة. لذا؛ كانت التيارات الإسلامية ضرورة لازمة من حيث سد الطريق أمام كلا الخطرين. وتأسيسا على ذلك، فإن دعم الأيديولوجيا الرسمية لعهد الجمهورية الثانية في هيئة الاسلام السياسي السني أمر ذو معنى. حيث كان سيُرد على الثورة الراديكالية الإسلامية لإيران من خلال تيارات الإسلام التركي المعتدل في تركيا.

عهد الجمهورية الثانية في تركيا وسبيل التحول الديمقراطي

الوحدة الاسلامية المتمثلة في السلطنة العثمانية كانت تشكل عائقا امام بسط الهيمنة الإنكليزية، وقيام إسرائيل التي كانت ستشكل نواتها ضمن المنطقة. لذا، اوكلت مهمة شق الطريق المؤدية إلى تمزيق أوصال وحدة الأمة الاسلامية الى حزب الشعب الجمهوري القومي – العلماني خلال عهد الجمهورية التركية الاولى.

لقد سارت الممارسات الميدانية بناء على المنظور الأيديولوجي الجديد. وتم دعم قيام حزب العدالة والتنمية بصفته حزبا مهيمنا لعهد الجمهورية الثانية المبتدئة منذ انقلاب 12 سبتمبر/ايلول 1980. وقد رسمت ملامحه باعتبارِه حزبا ملتزما بالسياسات الداخلية والخارجية الأساسية للجمهورية الثانية، ولكنه يطمح أيضا إلى إكمال بسط نفوذه وسيادته. أي أنه صور في هيئة حزب الشعب الجمهوري لعهد الجمهورية الثانية. وممارسات سنوات حكم حزب العدالة والتنمية تؤكد صحةَ هذا الوصف. وعليه، فالخلافات الزائفة والملفقة التي يعيشها حزب العدالة والتنمية في راهننا مع إسرائيل، ينبغي ألا تثير

ذهول أو الاستغراب لدى أحد. كما انه لا يمكن الزعم بخلو علاقاتهما من التناقضات كليا. ولكنها تناقضات بالإمكان حلها ضمن نطاق النظام المهيمن عينه.

في عهد الجمهورية الأولى كان هناك صراع دموي وجاد أيضا. فالطبقة البورجوازية التركية اليافعة كانت تبلور اتفاقها مع رأسِ المال اليهودي وتشحذه لصالحها على الدوام في مسعى منها للتقليل دوما من حصة اليهود والماسونيين. والعديد من الممارسات بدءا من إعدام وزير المالية الموالي للإنكليز جاويد بيك أحد قادة جمعية الاتحاد والترقي في 1926، وصولا إلى عمليات الاستيلاء الحاصلة عام 1943 تحت اسم "ضريبة الأملاك"؛ إنما كانت بهدف اقتطاع جزء من الرأس المال اليهودي باستمرار. ورغم كل هذه الأحداث إلا إن اليهودية التركية ما برحت تحافظ على منزلتِها كقوة معينة تترك بصماتها الراسخة على بنى النظام "الأيديولوجية والسياسية والاقتصادية". ومع حزب العدالة والتنمية، بات جناح جديد للبورجوازية التركية، ألا وهو رأس المال الخاص ببلاد الأناضول، والذي يجعل من قونيا وقيصري مركزا له, وبات يطمع في حصة أكبر مما في حوزة رأس المال اليهودي وقوته داخل جهاز الدولة (ضمن الجمهورية الأولى). فحزب العدالة والتنمية الذي شكل على يد ثالوث أمريكا – إنكلترا – إسرائيل بغية خدمة مصالحهم في منطقة الشرق الأوسط، يطالب بمضاعفة حصته مقابل خدمة تلك الهيمنة. والسبيل إلى ذلك هو تخفيف وطأة وصاية الجيش عليه، وعدم حياكة انقلابات جديدة ضده، ومضاعفة حصته من كعكة الاستغلال المسلط على الشرق الأوسط. في حين إن إسرائيل تعتبر بورجوازية الأناضول فيها مغالة نوعا ما، وتأمل في الحد من مطالبها. وتشدد على وجوب معرفة من المهيمن السائد في المنطقة والعالم في آن معا بعين سليمة.

ويتمثل الدور المنوط بحزب العدالة والتنمية في تطويع القومية الشيعية الإيرانية, والإسلاموية الراديكالية العربية والقومية العلمانية العربية، وإرفاقها جميعا بالنظام المهيمن. وقد سمح له – حزب العدالة والتنمية- بأداء دور بارز في حقل الجيش والشؤون الخارجية لهذا الغرض. بالمقابل، فإن حزب العدالة والتنمية يؤدي دوره هذا بلا شك , ومظاهر الاشتباك والتضاد امر يمكن تجاوزه, والتناقضات المعنية بمضاعفة الحصة يمكن حلها ضمن إطار النظام نفسه. أما إذا عاند بغرور، وإذا ضيق الخناق على النظام المهيمن بالتحالف مع إيران والإسلام الراديكالي أو حتى بالاتفاق مع نزعة الإسلام المعتدل؛ فسوف يشهد وضعا لن يختلف عما حل بأسلافه وبحزب الشعب الجمهوري.

يمكن القول أن تركيا هي الحلقة الأضعف في النظام القائم. واحتمال انقطاعها عن النظام ليس ضعيفا. وقد يتحقق هذا الانقطاع على عدة محاور.

المحور الأول؛ إبرام تحالف مع إيران وسوريا وروسيا, ودول "البريك" الأخرى (البرازيل وروسيا والهند والصين)، والذي يعني بانزلاق المحور، حيث سيؤدي للتحول الى قوة إقليمية مؤهلة لأن تغدو قوة عالمية قادرة على الوقوف في وجه هيمنة كل من إسرائيل وأمريكا وإنكلترا والاتحاد الأوروبي. وانطلاقا من الوجود الذاتي والتوازنات العينية للجمهورية التركية الحالية، فإن عبور هذا الطريق أمر صعب للغاية ان لم يكن مستحيلا.

المحور الثاني؛ وهو أمر وارد من خلال تحديث التحالفات التي سادت الجمهورية أثناء حرب التحرير، وذلك بناء على خلفية الأمة الديمقراطية والاعتراف بحقوق المكونات الاجتماعية داخل الحدود التركية بشكل متساوي.

اما الاصرار على اتباع نهج الدولة القومية والدينية، كما هو الحال في عهد الجمهوريتين (عهد حزب الشعب الجمهوري, وحزب العدالة والتنمية)، سيعمق الازمات المعاشة حاليا بشكل مضاعف رغم الكم الهائل من القمع الممارس على المجتمع التركي والكردي, ولن تستطيع حل قضاياها التي يمكن اعتبارها مصيدة نصبت لها في لوزان.

ان تصحيح مسار لوزان لن يكون باستعداء شعوب المنطقة وانما التصالح معها, والتاريخ الحديث لتركيا مصطفى كمال اتاتورك والمستمر ليومنا هذا عمق الازمات وزاد من عزلت تركيا التي لم تنفع معها سياسة "صفر مشاكل" لأنها تحولت الى "صفر اصدقاء" في المنطقة. لن تنهض تركيا ما دامت تنتهج عقلية اقصائية توسعية بعيدة عن التصالح مع شعوب المنطقة.

المصادر:

موقع جريدة الشعب

موقع الجزيرة

موقع المراسل

موقع مدارات كرد/ فارس عثمان

عبد الله اوجلان/ مانيفستو الحضارة الديمقراطية المجلد الخامس

د.وليد حمدي/ الكرد وكردستان في الوثائق البريطانية

تاريخ كردستان لازريف واخرون.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	سياسة
الكتاب:	النقد السياسي
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	كوردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | عربي | pydrojava.org

کاتی تۆمارکردن: 2023/12/2 8:56:26 AM

ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 194

من بروكلين إلى بينغامتون: المكتبة والمتحف الكورديين ل فيرا بيودن سعيد بور في جامعة بينغامتون

https://www.kurdipedia.org/?q=20220823090737429809

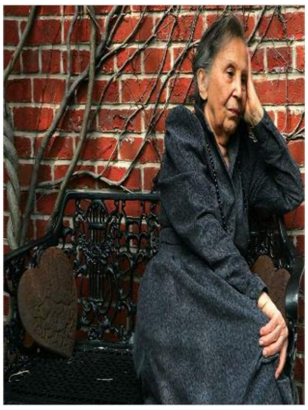

أينور دي روان وجان غرين، من جامعة بينغامتون
ترجمة: مصطفى إسماعيل

نبذة

يبلغ تعداد الكورد أكثر من 40 مليوناً، وهم شعبُ شتاتٍ متفرقٍ في جميع أنحاء العالم، وغالباً ما يكونون بعيدينَ عن موطنهم.
بدأت امرأة أمريكية تدعى د. فيرا بيودن سعيد بور بإطلاق مؤسسة التراث الكوردي والمكتبة الكوردية والمتحف الكوردي من منزلها في بروكلين، نيويورك في أوائل الثمانينيات.
امتدَّ تفانيها في توثيق التاريخ والثقافة الكوردية إلى تاريخ وفاتها في عام 2010. مُكرّمين أمنياتها الأخيرة، قام أولاد د. بيودن سعيد بور بالتبرع بسخاءٍ بالمجموعة الكاملة لمقتنياتها إلى مكتبات جامعة بينغامتون.
تصفُ هذه المقالة الجهود التي تبذلها المجموعات الخاصة بمكتبات جامعة بينغامتون لتجهيز هذه المجموعة الكبيرة والحفاظ عليها، ومن خلال التعاون والتواصل مع اللاجئين الكورد العراقيين الذين يُقيمونَ حالياً في منطقة بينغامتون وجمع القصص الشفاهية منهم، تستمرُ رسالةُ د. فيرا بيودن سعيد بور، ويستمرُ تكريم التاريخ والثقافة والكفاح الكوردي

الذي تلقى القليل من الاهتمام، وظل غير موثق نسبياً إلى الآن.

من بروكلين إلى بينغامتون: المكتبة والمتحف الكورديين ل فيرا بودين سعيد بور في جامعة بينغامتون

كان جنوب غرب آسيا موطناً للكورد لعدة قرون. بحلول نهاية القرن العشرين، غادر العديد من الكورد وطنهم في الشرق الأوسط وبدأوا بالهجرة إلى الغرب. انخرطَ الكورد في كفاحٍ مستمر من أجل تأسيسِ دولتهم القومية الرسمية الخاصة قبل مدة طويلة من ظهور الدول الحديثة في المنطقة. تعتبر مجموعة فيرا بيودن سعيد بور الكردية تركيبة هامة من المواد التي توثق الثقافة والتاريخ الكوردي، وتعتبر واحدة من أكثر المجموعات إحاطةً وتوثيقاً من نوعها في أمريكا الشمالية.
فور استلام المجموعة في فبراير 2011، بدأت مجموعات خاصة في مكتبة جامعة بينغامتون بتفحص المجموعة، وتحديد احتياجاتها للمحافظة عليها، وإنشاء بدائل رقمية لمجموعة متنوعة من المواد في مجموعة سعيد بور. إضافة إلى ذلك، بدأنا في يناير 2013 بتطوير برنامج تاريخ شفاهي لتعزيز توثيق الحياة والثقافة الكوردية. الهدف العام هو الحفاظ على "الذاكرة الجماعية" الغنية للشعب الكوردي ومشاركتها. نأملُ من خلال جهودنا في جامعة بينغامتون، في توفير الوصول إلى هذه المجموعة الشاملة في جميع أنحاء العالم، وتثقيف الآخرين حول الثقافة الكوردية وتقديم التقدير للشعب الكوردي.

من كانت فيرا؟

صرحت د. فيرا بيودن سعيد بور، الباحثة والمؤلفة ومؤسِسةُ المكتبة والمتحف الكورديين لصحيفة النيويورك تايمز "أعرف الكوردَ أفضلَ من أيّ غربي على قيد الحياة" 3. وقد كرست حياتها كناشطة شغوفة تنشرُ مِحنة الكورد وتوثقُ التاريخ والثقافة الكورديين.
وُلدتْ د. بيودن سعيد بور في فيرمونت عام 1930، وحصلتْ على درجة الماجستير في الفلسفة من جامعة فيرمونت في 1973، ودرجة الدكتوراة في التربية من جامعة كولومبيا.
بدأت رحلة د. بيودن سعيد بور في جمع المواد لتوثيق التاريخ والثقافة الكورديين عندما قابلت كوردياً إيرانياً يدعى همايون سعيد بور، وكان طالب هندسة مدنية، وقد تزوجتْ منه في 1976 أثناء عملها على أطروحتها. للأسفْ، استمر الزواج خمس سنوات فقط، حيث توفي همايون في 1981.
وعلى الرغم من اعتراض همايون سعيد بور على انخراط د. بيودن سعيد بور في الشؤون الكوردية، إلا أنها شعرتْ بشكل مختلف، وكما ذكرت فإن الموضوع كان "المسؤولية التي تسير مع المعرفة" الذي رسمَ طريقاً لعملها الشغوف في التعلم حول الثقافة الكوردية وتعليم الآخرين حول الثقافة الكوردية والتاريخ الكوردي، وإعطاء الشعب الكوردي صوتاً مدافعاً بقي حتى وفاتها في 2010. 6
الخطوة الجريئة الأولى التي قامت بها د. بيودن سعيد بور فيما يتعلق بالدفاع عن القضية الكوردية كانت في عام 1977، عندما اتصلت بالقائمين على قاموس أكسفورد لإزالة الوصف المُهين ل "الكوردي" في قاموسهم، والذي تضمن صفة "مفترس". وكما أوردت د. بيودن سعيد بور في رسالتها إليهم: "كم سيكون مأساوياً لو أن قناة التواصل الوحيدة الممكنة للناس مع الكورد جرت فقط من خلال هكذا توصيف، في مصدرٍ نادراً ما يتم التشكيك فيه". (اتصال شخصي، 31 مايو 1977).
هذا قاد د. بيودن سعيد بور لمتابعة دفاعها عن الكورد. في البدء، بدأتْ البرنامج الكوردي تحت رعاية منظمة "البقاء الثقافي"، وهي منظمة غير ربحية مقرها في كامبريدج، ماساتشوستس، وهي مكرسة للدفاع عن حقوق السكان الأصليين. مع توسع البرنامج، افتتحتْ مؤسسة التراث الكوردي لأمريكا مع المكتبة الكوردية في عام 1986. نجاحها في هذه المبادرات ألهمها فكرة إنشاء المتحف الكردي في عام 1988 في منزلها البُنّي الواجهة في حي بروسبكت هايتس في بروكلين، حيث جاء الصحفيون والباحثون والطلاب والسياسيون وآخرون للبحث في التاريخ والثقافة الكوردية تحت إشراف د. بيودن سعيد بور.
المجموعة التي تم جمعتها د. بيودن سعيد بور على مر سنين تتألف من أكثر من 3000

كتاب ومجلة وصحيفة إلى جانب قصص شفاهية وتحف تضم مجوهرات وآلات موسيقية وملابس ومنسوجات وخرائط وصور فوتوغرافية وأعمال فنية ومواد فريدة أخرى.
المراسلات مع السياسيين والجامعات والأصدقاء الكورد والكتاب والأشخاص من خلفيات مختلفة توثق تطور هذه المجموعة. ويُقالُ إن هذه التركيبة من المواد التي توثق التراث الكوردي هي الأكبر من نوعها في أمريكا الشمالية.
الباحثةُ المُثابرة والناشطة د. بيودن سعيد بور كتبتْ أيضاً باستفاضة، وحاضرتْ سواء محلياً أو دولياً في الشؤون الكوردية. تضم منشوراتها في المجلة الدولية للدراسات الكوردية والحياة الكوردية، مقالات علمية عن الثقافة الكوردية والتاريخ والشؤون المعاصرة، وهي جزءٌ من مجموعات رائدة لمكتبات الجامعة. في وقت لاحق من حياتها انتقلت د. بيودن سعيد بور ومجموعة مقتنياتها إلى فورت بلاين التي تقع في مقاطعة مونتغومري في نيويورك، حيث مرضتْ هناك.
بعد حوالي عام على وفاتها، تبرع أولاد د. بيودن سعيد بور بالمقتنياتِ إلى جامعة بينغامتون في فبراير 2011.

جهودنا

كانت أهدافنا الأساسية حين استلام المجموعة هي ترتيب ووصف المواد التي يستخدمها الروادُ في غرفة قراءة المجموعات الخاصة. وأردنا أيضاً إنشاء معارض دائمة وعلى الإنترنت على نحو مُحترم وصائب ثقافياً. يتم تخزين غالبية المواد المجهزة في صناديق خاليةٍ من الحمض تغطي أكثر من 700 قدم طولي. يتم وضع هذه الصناديق في أدراجٍ آمنة داخل قسم المجموعات الخاصة لدينا، وهي مُتاحةٌ للاستخدام والاستدلال بها كمراجع حسب الطلب. يتم عرض ما تبقى من المواد على صورة معرضٍ دائم في مكتبتنا في القاعة الكوردية، حيث بإمكان رواد المكتبة زيارة المعرض والتعرف على التراث والتحف الكوردية. الهدف هو جعل المجموعة بأكملها رقمية، وجعلها متاحة على الإنترنت للدراسين والباحثين المحليين والدوليين.
تم عرض مجموعة مقتنيات مكتبة ومتحف فيرا بيودن سعيد بور في احتفالية يوم 26 سبتمبر 2012، والتي تضمنت محاضرة لجانيت كلاين الحاصلة على الدكتوراة في التاريخ والأستاذة المشاركة للتاريخ بجامعة أكرون، تلاه حفل استقبال. لفت انتباهنا خلال هذا الحدث مشاركة العديد من الطلبة الكورد في الاحتفالية، ما أكَّد لنا أن هناك جالية كوردية محلية مهمة تعيش في منطقة بينغامتون، والتي هاجرَ معظمهم إلى الولايات المتحدة بأعدادٍ كبيرة بحلول نهاية التسعينيات. لم تكن هذه المرة الأولى التي اضطرَ فيها الكورد إلى الهروب من وطنهم.

تاريخٌ موجزٌ للكورد

لا تدعي هذه المقالةُ تقديم نظرة شاملة عن التاريخ الكوردي. لكن بعض الخلفية التاريخية ضروريٌ لفهم وضع اللاجئين الكورد في منطقة بينغامتون.
يعيش الكورد في جنوب غرب آسيا منذ قرون. اليوم، يعيش حوالي 40 مليون كوردي في تركيا، كوردستان العراق، إيران، سوريا وأجزاء من الاتحاد السوفياتي السابق.
في العقد الأخير من القرن العشرين هاجر عدد كبير من الكورد إلى دول غربية مثل فرنسا وألمانيا والسويد والولايات المتحدة. ورغم عدم امتلاكهم دولة قومية خاصة بهم، إلا أن الكورد ظلوا يشكلون أقلية كبيرة ومؤثرة في الشرق الأوسط من خلال حماية هوياتهم الثقافية وكفاحهم القومي.
منذ صعود القومية وقمع الأقليات خلال المرحلة الأخيرة من الإمبراطورية العثمانية، ناضل الكورد من أجل إقامة دولة خاصة بهم بديلاً عن وطن مقسم. واجه الكورد ضغطاً مادياً وعنفاً وصهراً ثقافياً وتطهيراً عرقياً في الدول القومية التي عاشوا فيها. وفي بعض البلدان مثل سوريا وتركيا لم يتم الاعتراف بهويتهم حتى.
في نهاية الحرب العالمية الأولى، تضمنت معاهدة سيفر في عام 1920 إنشاء كوردستان، لكن لم يتم تنفيذ ذلك أبداً 7. علاوة على ذلك، انخرطت تركيا وإيران والعراق في اتفاق على

عدم الاعتراف بكوردستان مستقلة. كل هذه التطورات أدت إلى سلسلة من الثورات الكوردية وعمليات انتقامية قاسية من قبل الحكومات التركية والإيرانية بالإضافة إلى سياسات الصهر القومي. 8

في العراق، واجه الكورد قمعاً مماثلاً. وتدهور الوضع تدريجياً وبلغ ذروة في عام 1970 حين اضطرت الأمم المتحدة إلى التدخل ما أدى إلى وقف لإطلاق النار. انتهت الإصلاحات التي نفذها قانون الحكم الذاتي لعام 1974 بهجوم صدام حسين على القرى الكوردية في عام 1975. أخذت الأحداث منعطفاً أسوأ فيما بعد عندما دعم كورد العراق الطرف الإيراني أثناء الحرب الإيرانية-العراقية بين عامي 1980 و1988. ردَّ صدام حسين هذه المرة بقصف القرى الكوردية واستخدام الأسلحة الكيماوية.

في نهاية 1988 أطلق صدام حسين حملة الأنفال سيئة الصيت في كوردستان العراق، والتي قتل واختفى خلالها ما بين 50 ألف إلى 100 ألف كوردي وفقاً ل هيومن رايتس ووتش.3

في مدينة حلبجة، أطلقت الطائرات الحربية للنظام العراقي الغازات على خمسة آلاف كوردي في مارس 1988. 9

وفي وقت لاحق أثناء الغزو العراقي للكويت في عام 1991 تم إخماد الانتفاضة الكوردية من قبل القوات العراقية، الأمرُ الذي سبّب على الأقل فرار مليون كوردي من العراق وبقائهم في مخيمات اللاجئين في إيران وتركيا.

في نهاية المطاف، تم إنشاء منطقة حظر طيران من قبل قوات التحالف. لكن، ابتداء من عام 1992 بدأ فصيلان عراقيان كورديان حرباً من أجل السلطة، والتي أدت في النهاية إلى اتفاق تقاسم السلطة في عام 1998. في هذه الأثناء هاجر الآلاف من الكورد إلى الولايات المتحدة. استقر معظم هؤلاء المهاجرين في ناشفيل وتينيسي، لكن بعض العائلات اختارت الاستقرار في منطقة بينغامتون، حيث بادرنا هناك بمشروع تدوين التاريخ الشفاهي للكورد.

إضافةً إلى المجموعة- مشروعُ التاريخ الشفاهي الكوردي

مشروع التاريخ الشفاهي الكوردي الذي بدأ في فبراير 2013 هو جهدٌ لتعزيز المكتبة والمتحف الكورديين ل فيرا بيودن سعيد بور. لقد اضطلعنا بهذا المشروع مع الهدف المتمثل بإجراء مقابلات مع حوالي 56 عائلة كوردية، معظمها من اللاجئين من العراق. وقد شملت المقابلات الرجال والنساء الذين تتراوح أعمارهم ما بين 18 و65 عاماً، وجميعهم يقيمون في منطقة بينغامتون الكبرى.

الأسئلة التي طرحت على هؤلاء اللاجئين كانت متعلقةً بحياتهم في مكانهم الأصلي، وكيف قاموا ببناء حياتهم في الشتات، وكذلك الاضطهاد الذي واجهوه، وثقافتهم، وعائلاتهم. من أجل التواصل مع السكان الكورد المحليين وخلقِ علاقاتٍ قائمة على الثقة معهم قررنا أن نزجَّ بأنفسنا في مجتمعهم. تم اختيار الأشخاص الذين أجريت معهم المقابلات من خلال شبكات رسمية مثل حكومة إقليم كوردستان والمجلس الأمريكي الكوردي- فرع نيويورك، والشبكات الاجتماعية كالمنظمات الجامعية. إضافة إلى ذلك، قمنا بتطوير العلاقات مع الأفراد والعائلات من خلال حضور الاحتفالات وإحياء الأحداث الكوردية.

بمجرد أن وافق هؤلاء الأفراد على اللقاء بنا، أُجريتْ مقابلات مُعمقة إما في أماكن إقامتهم، مما سمح لنا بمراقبة وضعهم المحلي الحالي، أو في مكاتبنا في جامعة بينغامتون، لكن، كان واضحاً أن إجراء المقابلات في أماكن إقامة أولئك الأشخاص جعلتهم يشعرون براحة أكبر ما جعل المقابلات منتجة أكثر. في جوّ مريح وباعث على الاسترخاء، كان الأشخاص الذين أُجريتْ معهم المقابلات أكثر تفاعلاً، وكشفوا عن المزيد من المعلومات، وتعاملوا معنا كأصدقاء أو أقارب. استغرقت كل جلسةِ مُقابلة غير رسمية ما لا يقلُّ عن ساعتين. تم تسجيل المقابلات حتى نتمكن من العودة إليها في وقتٍ لاحقٍ لتدوينها وجمع معلومات جوهرية منها. الذاكرة الجماعية، والاعتبارات الفردية عن الماضي، والاضطهاد، والصهر القومي، والإقصاء، وعَدّهم ك "آخرين"، إلى جانب العلاقة المتداخلة بين النضال والمقاومة، ساهمت في قوة الهوية الكوردية. قدمت المرويات تفاصيل جلية عن مغادرتهم القسرية لمنازلهم للنجاة من الثورات والحروب العنيفة، والنضال ضد الإجراءات المفروضة، والظروف القاسية في الجبال ومخيمات اللاجئين والشتات. لعبت رغبتهم في الهروب من النزاع والبحث عن الحماية والتمتع بحقوق الإنسان دوراً مهماً في مغادرة الكورد

وطنهم كما هو مذكورٌ من قبل أحد اللاجئين الكورد:
"حينَ ولدت، كانت هناك حربُ جارية في قريتنا. وحين كان عمري حوالي 6 سنوات، اضطررنا إلى مغادرة قريتنا، لأن النظام أراد أن يحرق المنازل ويقتل الكورد. ذهبنا إلى الجبال وقضينا عشرة أيام هناك. لا ماء ولا طعام ولا شيء آخر. كان كثير من الناس يموتون، وكان كثير من الناس مرضى. لقد تمكنا في خاتمة المطاف من العودة إلى هنا، أعني مدينة دهوك. لكن في عام 1991 كان كل شيء أسوأ من ذي قبل. أتذكر أنني فقدت فردة حذاء أثناء المشي لمدة 12 يوماً إلى تركيا. كان هذا أحد أصعب الأوقات في حياتي. كان مخيم اللاجئين كابوساً!" (مقابلة مع مجهول، تواصل شخصي، 25 مايو 2013).
هؤلاء اللاجئون ربطوا ماضيهم المضطرب مع الحاضر من أجل تأسيس "كورديتهم". تم التأكيد كذلك على الهوية الكوردية الجماعية في الشتات من خلال تمسكهم بوطنهم. هذا التوقُ إلى الوطن صعّد من شعورهم بهويتهم، الأمر الذي كان له تأثيراً عميقاً على الطرق التي يقوم بها الأجيال الأكبر سناً بتنشئة أطفالهم في أمريكا.
استخدم هؤلاء الكورد العراقيون ذاكرة المكان الأصلي لتشكيل مجتمع يواصلون فيه ممارساتهم التخليدية للذكريات والحياة اليومية والممارسات السوسيو- مكانية. إن الجهود التي يشارك بها هؤلاء اللاجئون تجاربهمْ وماضيهمْ الجماعي في كوردستان تعملُ على تعليم الأجيال الشابة التقاليد الكوردية -القيم والمعايير الجنسانية وأنماط التفاعل- واستمرارية "الكوردايتي" لديهم. إن العيش في جماعة مغلقة يساعدهم ليس فقط على الحفاظ على هذه العادات، ولكن أيضاً الحفاظ على ذاكرتهم الجماعية متنامية.
هدفنا حين الانتهاء من المقابلات في منطقة بينغامتون هو توسيعُ نطاق أنشطتنا إلى ناشفيل وتينيسي، حيث يقيم حالياً حوالي 11 ألف لاجئ كوردي: أكبر جالية كوردية في الولايات المتحدة. في النهاية سوف يتم توفير جميع المقابلات للاستخدام العام من خلال أداة الكشف والتسليم التي للمكتبات. نحن نخطط أيضاً لتحويل كل مقابلةٍ إلى نص كتابي، وبالتالي توفير إمكانية الوصول إلى المقابلات في شكل مطبوع، والتي ستكون مفيدة بشكل خاص للطلاب ذوي الإعاقة السمعية. الوصولُ إلى هذه المقابلات الهامة ثقافياً للطلاب وأعضاء هيئة التدريس والموظفين في جميع أنحاء الحرم الجامعي سيزودهم بمعرفة عالمية لأشخاص غالباً ما يكونون غير مألوفين.
إننا نشعر أن كل من مجموعة مقتنيات سعيد بور الكوردية ومشروع التاريخ الشفوي الكوردي ليس لهما فقط آثار علمية مهمة واعتراف بهما في كل من المجتمعين الوطني والدولي، بل إنهما تتوائمان أيضاً مع النطاق الشامل للجامعة الذي يتعامل مع المجتمعات المستدامة. تمتلك جامعة بينغامتون تاريخاً مهماً وكبيراً في البحث عن المجتمعات المحلية المستدامة. كان التركيز الرئيسي للجامعة إلى الآن هو في التعاطي مع الدراسات الشرق أوسطية والتركية. من خلال تضمين الدراسات الكوردية في متناول الجامعة، نشعر أنه ربما يمكن استخدام كل من المجموعة الكوردية لمكتبة ومتحف فيرا بودين سعيد بور ومشروع التاريخ الشفاهي الكوردي لتأسيس قاعدة للبحث العلمي لهذه الجماعة المُهمشة. لن تسهم هذه الجهود فقط في "تقديم خبرة في مجال المجتمعات المستدامة" في المجموعات الخاصة بمكتبات جامعة بينغامتون، ولكن أيضاً داخل الجامعة ككل. إضافة إلى ذلك، من المهم القول أنه ليس هناك مجموعة مقتنيات كوردية كبيرة أو مشروع تاريخي شفاهي آخر قائم في أمريكا الشمالية سوى في بلدنا.
المقابلات مع المواد الموجودة بالفعل في مكتبة فيرا بيودن سعيد بور الكوردية ومقتنيات المتحف العائد لها، لديها إمكانية إنشاء مجموعة بحثية هامة ومعروفة دولياً متعلقة بالكورد. مثل هذه المجموعة ستكون بالغة الأهمية لأي باحث حول العالم يجري أبحاث حول الكورد والثقافة الكوردية. إضافة إلى ذلك، هناك العديد من الفرص للتعاون بين القيم على هذه المجموعة وأعضاء هيئة التدريس في المجالات المذكورة أعلاه بما في ذلك الأبحاث والتدريس والعروض التقديمية.
وإنه لمن الممكن لهذا المشروع أن يزرع بذور الشراكة مع الجامعات في أربيل، كوردستان، موفراً فرصاً مستقبلية لتبادل أعضاء هيئات التدريس والباحثين، وفرص الإيفاد الخارجي لطلبة جامعة بينغامتون، وجذب الطلبة الكورد للدراسة في جامعة بينغامتون. نشعر بأننا من خلال مشروعنا للتاريخ الشفاهي للكورد نواصل الجهد من المكان الذي تركته د. بيودن سعيد بور في توفير فرصة التعبير للشعب الكوردي. إن إضافة هذه القصص الشفاهية إلى

مجموعة المقتنيات سوف يخدم إلى حد أبعد هدفنا في الحفاظ على تقاليد الكورد الغنية وتاريخهم ومشاركتها.

خلاصة

لقد جعلت د. بيودن سعيد بور رسالة حياتها أن توثق جميع جوانب الثقافة الكوردية، وأن تعمل كناشطة من أجل الكورد في كل مكان. لقد أعلنت الجمعية الكوردية الأمريكية للتعليم أنه "لن يكون من المبالغة وصفها بأنها أم الدراسات الثقافية الكوردية في هذه القارة"، ووصفتها مدونة "التعليق الكوردي" بأنها "مدافعة متحمسة عن الحقيقة أو العدالة". 1 هدفنا هو الحفاظ على التقاليد الغنية للشعب الكوردي والتاريخ الكوردي ومشاركتهما، وتوفير منظور متوازن، وتمكين الباحثين من دراسة وتقييم ثقافة متنوعة. نأمل من خلال جهودنا في جامعة بينغامتون في تأمين الوصول من جميع أنحاء العالم إلى هذه المجموعة الواسعة، وتثقيف الآخرين حول الثقافة الكوردية، وتأمين الاعتراف بالشعب الكوردي. هذا من شأنه أن يمكن من فهم أفضل للتاريخ الكوردي والثقافة الكوردية وأنماط الحياة الكردية لدى اللاجئين الكورد من كل من كوردستان العراق وبلدان الشتات في منطقة بينغامتون.
في إشارة إلى مجموعة مقتنياتها، قالت د. بيودين سعيد بور: "لا يوجد شيء عن الكورد في أي مكان آخر مماثل لهذه المجموعة".2
سوف نستمر في جمع وتعزيز هذه المجموعة من أجل إرث د. فيرا بيودن سعيد بور والكورد كافة في جميع أنحاء العالم.

المراجع[1]

The Authors at Kurdistan Commentary. (2010). Vera Beaudin -1 Saeedpour. Retrieved from https://kurdistancommentary.wordpress.com/2010/06/09/ vera-/beaudin-saeedpour

Goldberg, P. (1986, October 8). A Homeless people gain a library to -2 .call their own. Prospect Press, p. 12

Kinsley, S. (1991, March 11). Whatever happened to the Iraqi -3 Kurds? Retrieved from http://www.hrw.org/reports/1991/03/11/whatever-happened-iraqi-kurds

Kurdish American Education Society (KAES) (2010). Remembering -4 Dr. Vera Saeedpour. Retrieved from /http://www.vokradio.com/content/view/1207/44

Martin, D. (2010). Vera B. Saeedpour, scholar and archivist of the -5 Kurdish culture, dies at 80. New York Times, June 8, 2010. Retrieved from http://www. nytimes.com/2010/06/08/nyregion/08saeedpour.htm

Mazzrins, L. (1991, April 3). Vera Saeedpour: Kurd advocate. In -6 These Times, 18. Retrieved from http://www.unz.org/Pub/InTheseTimes-1991apr0300004a02?View=PDF

McDowall, D. (2005). A Modern history of the Kurds. London: I. B. -7
.Tauris

Meiselas, S. (1997). Kurdistan: In the shadow of history. New York: -8
.Random House

Wahlbeck, Ö. (1999). Kurdish diasporas: A Comparative study of -9
.Kurdish refugee communities. New York: St. Martin's Press

خصائص السجل

الكتاب:	سيرة
الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	تراث
نوع الوثيقة:	ترجمة
نوع الأصدار:	ديجيتال
الدولة - الأقليم:	الولايات المتحدة الأمريكية
ترجم من اللغة:	انجليزي
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | www.medaratkurd.com

کاتی تۆمارکردن: 2022/23/8 9:07:37 AM

ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 195

مناطق مهملة وقمع مستمر.. وفاة أميني تعيد فتح الجرح الكوردي في إيران

https://www.kurdipedia.org/?q=20220922125521435467

شفق نيوز/ كشف موقع اوروبي، اليوم الأربعاء، أن وفاة الشابة (مهسا أميني) أعاد تسليط الضوء مجدداً على معاناة الكورد داخل ايران، وفيما بيّن أن نحو 10 ملايين كوردي مُنعوا من اقامة حكما ذاتياً لهم، أكدوا أن المناطق الكوردية في ايران مهملة وعانت من قمع مستمر.

وقال موقع يورو نيوز الأوروبي في تقرير نشر باللغة الإنجليزية، وترجمته وكالة شفق نيوز إن مقتل الشابة الكوردية الايرانية مهسا أميني قبل أيام بسبب ما يعتقد أنه حجابها، سلط الضوء على تاريخ الكورد ومكانتهم داخل المجتمع الإيراني.

وبعدما أشار التقرير الأوروبي الى الاحتجاجات التي اوقعت ضحايا بعد أنباء مقتل أميني في الأسبوع الماضي، اعتبر أن وفاتها قد تثير التوتر بين المؤسسة الحاكمة وبين الاقلية الكوردية التي تقول جماعات حقوقية إنها تعرضت لقمع منذ فترة طويلة، بينما تنفي السلطات الايرانية اضطهاد الكورد.

وفي حين لفت التقرير إلى أن الكورد في إيران هو جزء من مجتمع منتشر في عدد من دول الشرق الاوسط، ذكر بانه أحد أكبر شعوب العالم بدون دولة، وأنهم ينتشرون في المناطق الجبلية الممتدة عبر حدود العراق وإيران وأرمينيا وسوريا وتركيا.

وأشار التقرير إلى أن الكورد وعدوا بالاستقلال من خلال معاهدة سيفر العام 1920 التي فرضت تسوية وتقسيم استعماري للمنطقة التي كانت تحكمها الإمبراطورية العثمانية، مضيفاً أن الزعيم التركي كمال أتاتورك مزق ذلك الاتفاق بعدها بثلاث سنوات، إلا أن معاهدة لوزان التي تمت المصادقة عليها في العام 1924، شتت الكورد ما بين دول الشرق الاوسط.

وتابع التقرير أن النزعة الاستقلالية للكورد في إيران، ظهرت بداية مع جمهورية مهاباد في العام 1946، وذلك بدعم من الاتحاد السوفياتي، داخل إيران، وعلى امتداد الحدود مع تركيا والعراق، إلا أنها لم تستمر سوى عاما واحدا قبل أن تستعيد

الحكومة الايرانية السيطرة مجددا، مبينا أن الثورة الاسلامية في العام 1979، تسببت في سفك دماء في المناطق الكوردية خاصة مع الحزب الكوردي((KDPI الذي قاتل من اجل استقلال الكورد.
واشار التقرير الى انه مع اندلاع الحرب العراقية-الايرانية في العام 1980، فإن القوات المسلحة الايرانية والحرس الثوري عززت من قمعها للكورد لمنعهم من التحول إلى (طابور خامس) خلال حرب ايران مع نظام صدام حسين.
وبيّن التقرير أن فصائل متشددة جديدة ظهرت مثل حزب الحياة الحرة الكوردستاني خلال العقدين الماضيين وخاضت اشتباكات في بعض الأحيان مع قوات الأمن، وكان قادة التنظيم يلجأون مرات كثيرة الى اقليم كوردستان العراق، وكانت إيران تستهدفهم بصواريخها.
واعتبر التقرير الأوروبي أن المطالب الكوردية تأرجحت ما بين الاستقلال الكامل وبين الحكم الذاتي داخل دولة ايرانية متعددة القوميات والاعراق، وان التوجهات الكوردية كانت تمتد ضمن طيف سياسي واسع من العلمانية والميول اليسارية وصولا الى الفكر الاسلامي اليميني.
ولفت التقرير إلى أنه في ظل وجود ما بين 8 و 10 ملايين كوردي في ايران، فان طهران قلقة من تزايد الضغط من أجل الانفصال من جانب هذه الأقلية التي تتمتع بتاريخ طويل من الكفاح من أجل نيل حقوقها السياسية.
وينقل التقرير عن جماعات حقوقية قولها ان الكورد الذين يشكلون نحو 10 % من الايرانيين، يتعرضون الى جانب الاقليات الدينية والعرقية الاخرى، للتمييز في ظل المؤسسة الدينية الشيعية في ايران.
وذكر التقرير بان الكورد عانوا منذ فترة طويلة من تمييز عميق، مستعيدا ما قالته منظمة العفو الدولية في تقرير لها بأن حقوق الكورد الاجتماعية والسياسية والثقافية، بالإضافة الى تطلعاتهم الاقتصادية، جرى قمعها.
واشار التقرير الى ان مناطق الكورد مهملة اقتصاديا، ما ادى الى انتشار الفقر، كما أن عمليات الإخلاء الاجبارية وتدمير المنازل حالت دون حصول الكورد على مساكن لائقة، وبالإضافة الى ذلك، هناك القمع الذي مارسه الحرس الثوري ضد الاحتجاجات في المجتمع الكوردي طوال عقود، الى جانب احكام القضاء على الكثير من الناشطين بالسجن لفترات طويلة أو باعدامهم.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	النساء
الكتاب:	حقوق الإنسان
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	شرق كردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | /shafaq.com

کاتی تۆمارکردن:	2022/22/9 12:55:21 PM
ناوی تۆمارکار:	هەژار کامەلا

بابەت: 196

مناظرة السليمانية : واستذكارات الحوار العربي - الكردي

https://www.kurdipedia.org/?q=20230210153433465599

عبد الحسين شعبان

كان أول حوار عربي – كردي خارج الأطر الرسمية تقرّر قبل 30 عاماً، حين اجتمعت نخباً فكرية وثقافية وحقوقية و سياسية من العرب والكُرد بدعوة من المنظمة العربية لحقوق الإنسان في لندن، التي تسجّل لها هذه المبادرة، وذلك لمناقشة جوهر الموقف من حقوق الشعب الكردي و أهم الإشكاليات النظرية والعملية والقضايا الخلافية لبحثها ومناقشتها بروح الشعور بالمسؤولية والحرص وبكل صراحة وشفافية، حيث تم تبادل وجهات النظر واستمزاج الآراء والاستئناس بأفكار متنوعة

بشأن واقع العلاقات العربية - الكردية وآفاق المستقبل ، خصوصاً بعد المآسي والارتكابات التي تعرّض لها الشعب الكردي، لاسيّما إثر مشاهد الهجرة الجماعية الكردية المرعبة 1991 بعد حملة الأنفال السيئة الصيت ومن ثم قصف قضاء حلبجة في 16 – 17 آذار/ مارس1988 بالسلاح الكيماوي وغاز الخردل، الذي أودى بحياة بضعة آلاف، وذلك قبيل وقف الحرب العراقية – الإيرانية (1980 - 1988) التي أُعلن عن انتهائها في 8 آب/ أغسطس 1988 ، بقبول إيران لقرار مجلس الأمن الدولي رقم 598 الصادر في العام 1987 .

لمعان الفكرة

حين علمت أن وفد الجبهة الكردستانية وصل بغداد للتفاوض مع الحكومة العراقية، لمعت برأسي فكرة الحوار العربي - الكردي، وذلك بعيد انسحاب القوات العراقية ، إثر حرب التحالف ضد العراق 1991/1/17 من الكويت وصدور قرار مجلس الأمن الدولي رقم 688 الخاص باحترام حقوق الإنسان، وذلك بعد فشل انتفاضة آذار / مارس 1991 ضدّ النظام الحاكم في العراق، فطرحتُ الفكرة في محاضرة لي في ديوان الكوفة كاليري في لندن وسط حشد كبير وذلك يوم 17 نيسان/ أبريل 1991، وكانت المحاضرة بعنوان المهجّرون العراقيون والقانون الدولي، وهي موثّقة بكتابي عاصفة على بلاد الشمس، دار الكنوز الأدبية، بيروت، 1994 . وهو ما نشرته جريدة الحياة (اللندنية) في 1991/4/28 . ولكن الفكرة اختمرت في ذهني وقررت الإشتغال عليها بسبب تباين المواقف واختلاف وجهات النظر خلال وبُعيْد المفاوضات الحكومية - الكردية.

اعتبارات موضوعية وذاتية

تعود قناعتي بفكرة الحوار العربي - الكردي إلى عدد من الإعتبارات أهمها:

أولها - الموقف المادي الجدلي الماركسي من مبدأ حق تقري المصير والذي مثّل رؤية أممية - إنسانية كانت وما تزال صالحة عند الحديث عن حل مشكلة التنوّع الثقافي، لاسيّما المتعلّق بالهويّات القومية في المجتمعات والبلدان المتعدّدة الثقافات ، والذي تجسّد في جوانب عملية إتخذتها الحركة الشيوعية في العراق منذ العام 1935 حين رفعت شعاراً على صخرة الإتحاد العربي - الكردي تتحطّم مغامرات الإستعمار والرجعية، وذلك انطلاقاً من إيمانها بحق تقرير المصير للشعب الكردي، والذي انعكس على نحو ملموس في الكونفرنس الثاني للحزب العام 1956 الذي أكد على الإستقلال الذاتي لكردستان في إطار التحالف القوي بين حركة الانبعاث القومي العربي والحركة القومية الكردية وتطلّع الشعب الكردي إلى التحرر والوحدة القومية، فالاستعمار هو الذي فرّق كردستان وهو الذي شجّع سياسة الإضطهاد القومي في العراق، وهو الذي قسّم البلدان العربية كما ورد فيه.

وثانيها - علاقاتي الكردية وصداقاتي الحميمة مع العديد من الكرد، خصوصاً فترة دراستي في جامعة بغداد، وسبق لي أن رويت الكثير عنها في مناسبات مختلفة يضاف إلى ذلك معرفتي بواقع الاضطهاد والإستلاب الذي عانى منه الشعب الكردي، وذاكرتي الأولى لإحدى المناسبات وأنا فتى حين اطّلعت على بيان من صفحة واحدة، وجهها الأول باللغة العربية ، ووجهها الثاني باللغة الكردية وهو ما أثار فضولي الشديد آنذاك (ربما كان بمناسبة كردية أو عيد نوروز)، فضلا عمّا أثار قدوم الزعيم الكردي الكبير الملّا مصطفى البارزاني من المنفى في العام 1958 من مشاعر تضامن ظلّت عالقة بذهني.

وثالثها - انخراطي في أعمال جماهرية مبكّرة بشأن القضيّة الكردية منذ العام 1961 وأنا في بدايات عضويّتي في الحزب الشيوعي، ومنها مشاركتي في تظاهرة تدعو للسلم في كردستان في العام 1962 ، كذلك التوقيع على عريضة (مذكرة) موجّهة إلى الزعيم عبد الكريم قاسم تطالبه بوقف الحرب ضدّ الحركة الكردية وتدعو إلى حل القضية الكردية بالإعتراف بحقوق الشعب الكردي، وذلك من خلال السلم والحوار. وقد ساهمتُ في جمع تواقيع العشرات من الأصدقاء حينها.

ورابعها - بعض الملاحظات المبكّرة التي تولّدت لديّ بشأن بعض مواقفنا من القضية الكردية، ومواقف القوى الأخرى، بما فيها القوى القومية الكردية. وهنا أذكر على سبيل المثال لا الحصر الموقف من رفع شعار السلم في كردستان، الذي نظرت إليه في فترة لاحقة باعتباره شعاراً عامّاً يصلح لمنظمة مجتمع مدني، أو جمعية إنسانية لا لحزب عريق ذو تاريخ عريق ومواقف عريقة بصدد القضية الكردية، إضافة إلى الموقف الخاطئ والضار من حمل السلاح ضد الحركة الكردية في فترة الجبهة الوطنية مع حزب البعث في العام 1974، وهذه ربما تحتاج إلى مناقشتها في سياقها التاريخي دون تبريرها أو إغفالها. وهناك جوانب أخرى كان لديّ تحفّظات بشأنها، وخصوصاً اتفاقية 6 آذار/ مارس لعام 1975 المعروفة بإسم إتفاقية الجزائر وهي اتفاقية مُجحفة وغير متكافئة، وكنت قد توقّفت عندها في وقت مبكّر، أذكر بعضاً منها ما ورد في كتابي النزاع العراقي - الإيراني، بيروت، 1981، وما جاء في مقالة بحثية بعنوان: القضية القومية الكردية والحزب الشيوعي العراقي، مجلة الحرية، العدد 87 (1162) في 10/21/ ، 1984. ومقالة أخرى الموسومة القضية الكردية والحرب العراقية - الإيرانية، مجلة الحرية، العدد 96 (1171) في 1984/12/23،. وهو ما أصبح نهجاً لي في معالجة الوضع العراقي.

أين دور المثقفين؟

ويعود الإهتمام بالقضية الكردية أيضاً إلى شعوري أن ثمّة دور للمثقّفين لا بدّ أن يلعبوه كما كانوا في خمسينيات القرن الماضي، بهدف بلورة رؤية خارج الأطر الرسمية، بحيث تساهم فيها النخب الفكرية والثقافية والسياسية العربية - الكردية اليسارية والقومية . وقد أخذت على عاتقي تحويل الفكرة إلى مبادرة، وهذه الأخيرة إلى فعل قابل للتنفيذ بتشكيل لجنة تحضيرية للملتقى الفكري الذي اتخذ من الحوار العربي - الكردي عنواناً له، وضمّت اللجنة التحضيرية للملتقى أعضاء من اللجنة التنفيذية للمنظمة العربية لحقوق الإنسان وساهم معنا من الأصدقاء الكرد سامي شورش كعضو في اللجنة التحضيرية، وانعقد المؤتمر في المركز الثقافي الكردي الذي كان يرأسه محمد صدّيق خوشناو حينها.

وقد اخترنا عدداً متكافئاً من الكرد والعرب (25 + 25) بحيث يكون المجموع 50 مثقّفاً وحضرت وسائل الإعلام المختلفة، وبعض الصحافيين مثل عبد الوهاب بدرخان وحازم صاغية وكاميران قرداغي، وكانت الشخصيات العربية والكردية تمثّل الألوان المتنوّعة في الساحة الثقافية والسياسية والفكرية.
ووقع اختيارنا من العراق على خمسة شخصيات أساسيّة تمثّل كلّ منها تيّاراً فكرياً فعامرعبد الله رمزاً للشيوعيين والماركسيين وهاني الفكيكي عن البعثيين والقوميين والسيد محمد بحر العلوم عن الإسلاميين وعبد الكريم الأزري أقرب إلى التيّار الملكي المنفتح وحسن الجلبي من التيّار الليبرالي الأكاديمي القريب من التوجه الغربي، إضافة إلى حضور عراقي لعدد من الشخصيات المهتمّة، ومن العرب حضرت شخصيات من مصر و سوريا والسودان و لبنان وفلسطين و المملكة العربية السعودية و البحرين و ليبيا.
ولعلّ مثل هذا الحضور النوعي والجغرافي كان الأول من نوعه في إطار حوار مفتوح دون أجندات مسبقة أو إصطفافات مبيّتة، بل كان الغرض منه التعرّف على واقع المطالب الكردية وعلى لسان الكرد بشكل حر وفي إطار مواقف عربية بعضها يستمع لأول مرة إلى واقع التنوع القومي في العراق، ناهيك عن ما تعرّض له الكرد من مظالم.
وكان التمهيد لذلك الحوار محاضرة ألقيتها في مركز آل البيت الإسلامي في لندن (بإدارة السيّد محمد بحر العلوم) والموسومة القضية الكردية في الفكر السياسي العراقي (1992/5/31)، ومحاضرة أخرى في المركز الثقافي الكردي، نشرتها في جريدة الحياة بعنوان: الفيدرالية وحق تقرير المصير: جدل الحاضر والمستقبل، (حلقتان في 2 و 3 آب/ أغسطس 1992).
القرار 688
ترافق ذلك التوجّه بعد فشل مفاوضات بغداد و صدور القرار 688 في 5 نيسان/ أبريل 1991 من مجلس الأمن الدولي حيث عادت القضية الكردية إلى الأروقة الدولية، وخصوصاً في الأمم المتحدة، حيث أكد القرار المذكور على وقف القمع الذي تتعرض له المنطقة الكردية وبقيّة مناطق العراق، بل اعتبر هذا القمع تهديداً خطيراً للسلم والأمن الدوليين، ودعا إلى احترام الحقوق السياسية لجميع المواطنين العراقيين، وذلك في إطار الدعوات التي ارتفعت لاحترام حقوق الإنسان، لاسيّما بعد تحلل الكتلة الإشتراكية في نهاية الثمانينيات، كما طلب تقديم تقرير دوري إلى الأمين العام للأمم المتحدة.
وبسبب مشاهد الهجرة الجماعية وما رافقها من دعوات إنسانية، وأخرى تتعلّق بتداعيات ما بعد غزو الكويت وتدمير العراق، قررت حكومات كل من الولايات المتحدة وبريطانيا وفرنسا منع الطيران العراقي من التحليق فوق خط العرض 36 باعتباره منطقة آمنة الملاذ الآمن Safe Haven ، وقد شملت المنطقة الكردية التي تأسست فيها إدارة ذاتية بعد إنسحاب الإدارة الحكومية في نهاية العام 1991 وإجراء إنتخابات لأول برلمان في كردستان (ربيع العام 1992) ، وتأليف أول حكومة لإقليم كردستان، الذي قرر برلمانه في 4 تشرين الأول / أكتوبر 1992 اختيار الفيدرالية كشكل للعلاقة المستقبلية مع عرب العراق. وهو ما تقرّر في مؤتمر صلاح الدين للمعارضة
وإذا كان من يقرّر مصير العلاقة العربية - الكردية هي الجهات السياسية، خصوصاً القابضة على السلطة، فإن رأياً عاما يمثّل تيارات مختلفةً وبقوة ناعمة ومتنوّعة ، وخصوصاً بحضور نوعي للمثقفين، يمكن أن يؤثر في التوجه العام، وذلك بالتراكم والتطوّر التدرّجي، حتى وإن جاء بعد حين. ولم يكن بيان 11 آذار /مارس 1970 ، سوى ثمرة لتراكم كمّي طويل الأمد وصل إلى مثل هذا التغيير النوعي.
إن فكرة الحوار تنمّ عن رغبة في إيجاد حلول ومعالجات، ووضع مخرجات للتطبيق يمكن أن تكون خلفية لأصحاب القرار، فالحوار العربي – الكردي، الذي كنّا وما زلنا ندعو له هو حوار معرفي وثقافي وفكري وحقوقي يبدأ من منطلقات المصير المشترك والحقوق المتكافئة وتوسيع الخيارات بما يستجيب لمصالح الشعبين العربي والكردي، ومن مقاصده أيضاً لفت الإنتباه إلى أهمية حلّ القضية الكردية كمسألة مركزية بالإرتباط مع مسألة الحكم في العراق على صعيد السلطة والمعارضة، وكان شعار الديمقراطية للعراق والحكم الذاتي لكردستان يمثّل جزءًا مهماً من الحركة الوطنية وعموم الحركة الكردية منذ الستينيات.
والحوار يعبّر عن درجة عالية من الوعي والمسؤولية والشجاعة في تناول المشكلات بصراحة ووضوح وأفق مستقبلي أيضاً، دون نسيان الحواجز الفعلية والوهمية التي تعترض هذه الطريق، بما فيها مواقف بعض القوى القومية العربية السلبية ولا أبالية الحركة الدينية الناشئة التي لم تتّخذ موقفاً فعلياً من الحقوق الكردية حتى العام 1992، بل ظلّ موقفها أقرب إلى جملٍ عمومية متفرّقة.
مناظرة بعد 30 عام
على هذه الأسس والخلفية التأمت مناظرة بعد 30 عاماً في مدينة الثقافة والجمال السليمانية ضمّت كاتب السطور والسياسي والمثقف الكردي الفطن والجريء ملّا بختيار (حكمت محمد كريم) القيادي في حزب الإتحاد الوطني الكردستاني الذي أسسه الرئيس جلال طالباني في العام 1975 ، لتناقش بجو حضاري وشفافية عالية المشكلات القديمة والجديدة، بما فيها ما احتواها الدستور النافذ لعام 2005 ، وكان هدفها الأساسي البحث عن المشتركات وتوسيع دور المثقفين في تعزيز العلاقات بحثاً عن السلم والمساواة والجمال.
جدير بالذكر أن المناظرة التي خصصت لها جلسة مستقلة و لقيت اهتماماً بالغاً، حيث تم نقلها مباشرة عبر يوتيوب، كانت ضمن جدول أعمال فعالية ثقافية عربية تم تنظيم جلستها الأولى في مدينة العمارة (جنوب العراق) لتجمع عدد من المثقفين العرب تحت عنوان مؤتمر القمّة الثقافي الذي ينسّق أعماله الأديب محمد رشيد، فجاءت المناظرة مترافقة مع

انعقاد الجلسة الثانية في مدينة السليمانية.
وكان الحوار خارج دائرة المدح أو القدح وبعيداً عن الولاء أو العداء أو التأييد أو التنديد أو التقديس أو التدنيس، بل تمّ طرح القضايا ذات الإهتمام المشترك بروح الصداقة المتبادلة وضمن أجواء حضارية ومستقبلية، بما فيها تباين وجهات النظر واختلاف زوايا الرؤية في الماضي والحاضر.
فماذا يريد الكرد من العرب؟
وماذا يريد العرب من الكرد؟
وكيف السبيل لطي صفحة الماضي البغيض خصوصاً تعامل الحكومات المتعاقبة مع حقوق الشعب الكردي، تلك التي اقترنت بالتمييز والعسف والاضطهاد، ومنذ تأسيس الدولة العراقية في العام 1921 ، وكان أكثرها قسوة من جانب النظام البعثي السابق، على الرغم من أن الإعتراف بحقوق الشعب الكردي الأولية، كان قد تقرّر في بيان 11 آذار/ مارس 1970 وأُدرجت في الدستور العراقي الصادر في تموز/ يوليو 1970 ، وتلك مفارقة كبيرة أيضاً تستحق التوقف عندها، وقد سبق لي أن أضئت بعض جوانبها.

نصوص دستورية
كان أول نص دستوري تقرّر فيه شراكة العرب والكرد في الوطن العراقي قد ورد في الدستور العراقي المؤقت الذي خطّه يراع الطيّب الذكر الفقيه القانوني حسين جميل في العام 1958 بُعَيد ثورة 14 تموز/ يوليو، وأهم من ذلك، بعد اتفاق 11 آذار/ مارس 1970 حيث ورد النص دستورياً أن العراق يتألّف من قوميّتين رئيسيّتين هما العربية والكردية .... وهو إعتراف صريح وواضح بالحقوق السياسية والإدارية والثقافية، وكل ذلك في إطار الإئتلاف والإختلاف، من خلال الإقرار بخصوصية الشعب الكردي في العراق، وهذه تقود منطقياً إلى الإعتراف بمقوماته بما فيها حقّه في تقرير المصير.
وهذا لا يعني بالضرورة الانفصال كما يذهب البعض إلى ذلك، وهو إعتقادٌ خاطئ من أي جاء، فالعديد من القوميات والشعوب والمجموعات الثقافية والإثنية والدينية والسلالية واللغوية تعيش في دول متعددة الثقافات وفي إطار حقوق متساوية دستورياً، بغضّ النظر عن عددها وحجمها، لكن الإقرار بكيانيّتها وخصوصيّتها يمنحها مثل هذا الحق الذي يمكّنها التمتع فيه كحق قانوني واستخدامه بطريقة إيجابية، وتعود المسألة في أغلب الأحيان إلى درجة تطوّر المجتمع والثقافة السائدة ودور النخب الفكرية والثقافية والسياسية من الأمة المضطهِدة ومدى تضامنها مع الأمة المضطهَدة حسب تعبير كارل ماركس لا يمكن لشعب يضطّهِد شعباً آخر أن يكون حرّاً ، أي لا بدّ من الاعتماد على شكل من أشكال الإستقلالية المتجسّدة بالحكم الذاتي أو الفيدرالية أو الكونفيدرالية وصولاً إلى إقامة كيانيّة خاصة حين يصبح العيش المشترك مستحيلاً، وهو مثل الطلاق على حدّ تعبير لينين (أبغض الحلال عند الله).
إن مثل هذه المواقف مرهونة بالظرف الموضوعي والذاتي للطرفين ومدى توافقهما على المصالح المشتركة والمنافع المتبادلة وعلى درجة الإصطفاف في معسكر الأصدقاء أو معسكر الأعداء. أي على مدى تضامن الأمة الأكبر مع الأمة الأصغر في نبذ الإستعلاء والهيمنة مقابل نبذ الأمة الأصغر للتعصّب والانغلاق، سواء حين يتقرر الإتحاد الإختياري الأخوي في ظل شراكة متكافئة، ومواطنة كاملة ومتساوية أو حين يتقرر الإنفصال، علماً بأنه ليس كل انفصال يقضي إلى تطور ورفاه وتنمية، إلّا إذا توفّرت ظروفه الموضوعية والذاتية، وتجربة جنوب السودان الذي انفصل باستفتاء حاز على 98% لصالحه وبإشراف من الأمم المتحدة لكن أوضاعه زادت سوءًا وحالته تدهوراً.
دروس التاريخ
إن دراسة التاريخ ضرورية، فالتاريخ مراوغ وماكر حسب هيغل، ووفقاً لماركس ليس وعي الناس هو الذي يحدّد وجودهم إنما وجودهم الاجتماعي هو الذي يحدّد وعيهم بمعنى من المعاني أن الحياة هي التي تحدّد الوعي، وبالطبع فلكل تاريخ فلسفته ، وفلسفة تاريخ القمع ضدّ الكرد، ليست سوى الانجراف بالضدّ من الصيرورة الإنسانية. وهو الأمر الذي يثير أسئلة مقلقة بشأن استخدامات القوة والعنف واللجوء إلى السلاح لحل الخلافات، خصوصاً من جانب القوى المهيمنة، وإذا كانت قوّة الحق وقوة المقاومة متّسقة برفض من جانب الجهات التي تتعرّض للقمع، ففي وجهها الثاني تضامنٌ من جانب الأصدقاء في الدفاع عن المظلومين والمضطهدين، خصوصاً وأن الشعب الكردي تعرّض منذ تأسيس الدولة العراقية أي قبل 100 عام إلى إنتهاكات سافرة على حد تعبير ملّا بختيار.
وكانت الكثير من القوى تتّخذ من حقوقه موقفاً سلبياً أو لا مبالياً حتى فترة قريبة. وقد حاولت جميع الحكومات التي تعاقبت على سدّة الحكم استخدام الوسائل العسكرية و العنفيّة في مواجهة مطالبه العادلة والمشروعة، لكنها لم تتمكّن من فلّ عزيمته، كما أنه لم يستطع نيل حقوقه وتحقيق آماله بوسائل المقاومة العنفية على أهميتها وعلى اضطراره إليها، الأمر الذي يقتضي التفكير مليّاً بالوسائل السلمية والمدنية أسلوباً مرجّحاً وغالباً لتحقيق طموحاته، وهو ما ينطبق اليوم على علاقة إربيل ببغداد وعلى حلّ القضية الكردية في كل من إيران وتركيا، إضافة إلى مستقبل الإدارة الذاتية الكردية في سوريا وعلاقتها مع الدولة السورية.
الحوار الثاني
إذا كان أول حوار عربي – كردي من النوع الذي جرت الإشارة إليه انعقد في لندن في العام 1992 ، فإن الحوار الثاني التأم في

القاهرة في العام 1998 بعد وقف الإقتتال الكردي - الكردي 1994 - 1998 بالتعاون مع لجنة التضامن المصرية برئاسة أحمد حمروش وشارك في التحضير له الصديق عدنان المفتي (ممثل عن أوك) وعمر بو تاني (ممثل عن حدك) ، وحضره نحو75 شخصية بينهم عدد كبير من الشخصيات الكردية وعدد قليل من عرب العراق من بينهم كاتب السطور الذي حضّر بحثاً رئيسياً وعدد من الشخصيات المصرية البارزة ، وكان مؤتمر القاهرة استكمالاً وتواصلاً للحوار الأول وشارك فيه جلال الطالباني، زعيم الإتحاد الوطني الكردستاني وعدد من قيادات الحزب الديمقراطي الكردستاني وبمباركة من رئيسه مسعود البارزاني.
لكن هذا الحوار المتكافئ والموضوعي كان يمكن تطويره و مأسسته، وجرت محاولات على صعيد تشكيل جمعيات للصداقة العربية - الكردية، فضلاً عن دعوات لقيام معهد للدراسات العربية - الكردية، إلاّ أنه بعد إحتلال العراق العام 2003 اتخذ أشكالاً أخرى ، وذلك باستقطابات جديدة، فإما كان أقرب إلى مهرجانات تأييد ومبايعة وولاء دون حوار يطرح الإشكالات أو يقترح حلولاً ومعالجات أو يناقش وجهات النظر المختلفة، حيث ظلّت معظم المشكلات عائمة دون حلول، وانعكس ذلك في دستور العام 2005 ، الذي زاد من حدّة الإختلاف بسبب الألغام العديدة التي احتواها لدرجة أن الفرقاء الذين أقروا الصيغة الفيدرالية حين كانوا في المعارضة وفي مؤتمر صلاح الدين العام 1992 ظهروا كمتخاصمين، بل أقرب إلى الإخوة الأعداء باقتباس من عنوان رواية الشاعر والمفكّر اليوناني نيكوس كازانتزاكيس، وهو ما انعكس في صياغات غامضة وملتبسة ومشفّرة تكاد تنفجر عند أول منعطف أو اختلاف كما حصل عند استفتاء إقليم كردستان ، وأصبحت مع مرور الأيام عُقداً تضاف إلى العُقد المُزمنة والمشاكل المعتّقة.
الاستفتاء
كان الإستفتاء الكردي في 25 أيلول/ سبتمبر العام 2017 مجسّاً جديداً للعلاقات العربية – الكردية، وكاد الأمر أن يؤدّي إلى صدام لا يحمد عقباه على الرغم من خطر داعش الإرهابي (تنظيم الدولة الإسلامية) الذي كان ما يزال يحتل الموصل وأجزاء أخرى من محافظات صلاح الدين والأنبار وله جيوب في كركوك وديالى . وانقسمت النخب وسط تأجج للمشاعر واستدرار للعواطف بين مؤيد بلا حدود للإستفتاء، حتى وإن لم يكن مؤيداً لحق تقرير المصير للشعب الكردي، ولكن لمكاسب وامتيازات وطموحات ومساومات سياسية وخصومات معلنة أو مستترة وفقاً لميزان القوى، وبعضها الآخر رافض بالمطلق للفكرة أساساً منقلباً حتى على بعض مواقفه السابقة من تأييد حقوق الشعب الكردي، سواء لحسابات إقليمية أو لقصور في التفكير وضيق أفق ومحاولات للإستقواء.
ولم يكن بعض هذه المواقف بعيداً عن دول الإقليم، وخصوصاً إيران وتركيا، وكلاهما وجّها رسائل واضحة وصريحة من جهة، ومن تحت الطاولة من جهة أخرى ، بأن الإستفتاء لن يمرّ وسيعملان بكل ما يستطيعان على إفشاله، لإدراكهما ما سيكون له من تأثير على حقوق الشعب الكردي لديهما، فالبلدان يعانيان بأشكال مختلفة من إنسداد أفق إزاء حقوق الشعب الكردي في كل منهما ، فتركيا تلتهب فيها القضية الكردية منذ الثمانينيات وينشط فيها حزب العمّال الكردستاني PKK حيث ما يزال زعيمه عبد الله أوجلان رهن السجن منذ العام 1999 ، وهو صاحب فكرة الأمة الديمقراطية التي تكمن في إطارها تحقيق حقوق الشعب الكردي بالإعتراف به وبخصوصيته وحقه في حكم نفسه بنفسه. أما إيران فما تزال تعتبر القومية بدعة وضلالة، وكل بدعة في النار، وبالتالي فأي مطالبة بالحقوق القومية تنظر إليها بصفتها استهدافاً للجمهورية الإسلامية.
وإذا كان الإستفتاء قد حصل في إطار إقليم كردستان، وصوّت إلى صالحه الغالبية الساحقة من سكّانها، إلّا أن نتائجه ظلّت مقتصرة على الرغبة المعلنة، وهي خيار استراتيجي كردي مع معارضة قوى داخلية وإقليمية وتحفّظات دولية. وكان وزراء خارجية كل من إيران وتركيا وسوريا يلتقون منذ مطلع التسعينيات ولغاية وقوع العراق تحت الإحتلال العام 2003 ، وفي كل اجتماع ، تتم الإشارة إلى حالة الفلتان الأمني والفوضى والمخاطر على الوحدة الوطنية العراقية، وليس ذلك سوى التعبير عن خشية من انتقال مثل تلك الحالة إليها، وخصوصاً ما يتعلق بقيام كيانية كردية.
اللحظة التاريخية
إذا كنّا قد تحدثنا عن المؤيدين والمنددين لخيار الإستفتاء، فثمّة فريق ثالث وإن كان الأقل عدداً ولكنه الأكثر وجدانية وصميمية بتأييده حقوق الشعب الكردي كاملة وغير منقوصة، بما فيها حقّه في تقرير المصير، ولكن قرار مثل ذلك القرار المصيري لابدّ من دراسته بدقّة وإحكام، بما فيه قياس درجة تقبّل الوضع الإقليمي والدولي، إضافة إلى حشد قوى صديقة ومجتمعية في الداخل العراقي، كيما تتوفّر له عوامل النجاح والإستمرارية والديمومة، خصوصاً وأنه سيقود إلى إحداث تغيرات جيوبوليتكية في الحال أو في المستقبل، الأمر الذي يقتضي حساب اللحظة التاريخية في الإختيار والتوقيت استراتيجياً وتكتيكياً، بما لها علاقة بمستقبل الشعب الكردي وطموحاته المشروعة،إضافة إلى علاقته المستقبلية بالشعب العربي وظروف توازن القوى في المنطقة كي لا يكون عرضة لإختراق القوى الإقليمية، خصوصاً ما يتردد عن تأييد مجاني يشكّل إستفزازاً لمشاعر عربية من جانب إسرائيل مستغلّة ومستفيدة من اضعاف أي كيانية عربية من خلال تأجيج نار الصراع والإحتراب وصولاً إلى تفتيتها أو تقسيمها.
وحتى بعض القوى الدولية التي كان يُعتقد تأييدها لخطوة الإستفتاء، فإن موقفها كان سلبياً ومتحفظاً، بما فيها الولايات المتحدة الأمريكية، التي كان بعض المسؤولين الكرد يعوّلون عليها، لأنها وضعت مصالحها الحيوية في العراق والمنطقة، قبل أي اعتبار آخر.

وعلى الرغم من استراتيجية واشنطن المعلنة والتي بلورها على نحو واضح برنارد لويس منذ نهاية السبعينيات، إلاّ أن إختيار اللحظة التاريخية مسألة ينبغي أن تُؤخذ بنظر الإعتبار بقراءة المستجدات والمصالح الدولية، إذْ لا تكون أحياناً متوافقة أو متطابقة مع متغيّرات محليّة ولكل ذلك سياقاته الجيوبوليتكية في الصراع والإتفاق وبما ينسجم مع المصالح الحيوية كما تسميها القوى المتنفّذة.
لقد نظّر برنارد لويس لفكرة تقسيم العالم العربي إلى دويلات إثنية ودينية وطائفية ومناطقية وغيرها، حتى أنه اقترح خريطة ضمّت 41 كياناً، وهكذا يصبح الجميع أقليّة ، وتكون حينها إسرائيل الأقلية المتفوقة تكنولوجياً وعلمياً، لاسيّما بدعم من الولايات المتحدة الأمريكية بشكل خاص والغرب عموماً، وكان إيغال ألّون في سياساته الإستيطانية الطويلة الأمد وصولاً إلى إجتياح لبنان ومحاصرة العاصمة بيروت 1982 قد تبنّى سياسة القضم التدرّجي للأراضي الفلسطينية وتفتيت العالم العربي، وهو مشروع قائم ومستمر بأشكال مختلفة، وكان آخرها وليس أخيرها مشروع الشرق الأوسط الكبير الذي روّج له جورج بوش الإبن عند احتلال العراق، ومشروع الشرق الأوسط الجديد الذي بشّرت به كونداليزا رايس وزيرة خارجية الولايات المتحدة بعد العدوان الإسرائيلي على جنوب لبنان في العام 2006 ومشروع جو بايدن الخاص بتقسيم العراق إلى ثلاث فيدراليات أقرب إلى كانتونات أو دوقيات والذي وافق عليه الكونغرس الأمريكي العام 2007 ، وهو وإنْ ما يزال في الأدراج إلّا أنه يُمكن تحريكه باللحظة المناسبة فيما إذا اختارت الولايات المتحدة ذلك، وقد دعا الرئيس دونالد ترامب إلى مشروع صفقة القرن ، والذي هو استمرار لإتفاقية سايكس – بيكو ولكن بطبعة جديدة، وكان الفلسطينيون قد خسروا وطنهم في الصفقة الأولى، ولم يتمكّن الكرد من تلبية طموحهم في وطن موحّد كما جاء على لسان الملّا بختيار في مناظرة السليمانية.
وحتى بعد إتفاقية سيفر لعام 1920، التي اعترفت بجزء من حقوق الكرد والتي تم تسويفها بمعاهدة لوزان العام 1923حين قرّر الحلفاء المساومة لحساب تركيا، كان الضحية الشعب الكردي وشعوب المنطقة جميعاً، خصوصاً بعد وعد بلفور العام 1917 القاضي بمنح اليهود حق إقامة دولة لهم في فلسطين، وتمهيداً لذلك كان الإنتداب البريطاني على فلسطين في العام 1922 ، بعد أن تقرر الأمر في مؤتمر سان ريمو العام 1920.
وحين أستعرِضُ تاريخ المنطقة، فإنما أريد الإضاءة على إشكالية إتخاذ القرار بالتساوق بين ما هو موضوعي وما هو ذاتي، دون أن يعني ذلك تخفيض سقف مبدأ حق تقرير المصير. وبالعودة إلى قرار الإستفتاء الذي أثار زوبعة من العداء والكراهية والإتهامات المنفلتة من عقالها، حيث عادت لغة التخوين والتشكيك، ووجد البعض ضالّته بإذكاء نار الصراع، فأحيا من جديد ما توفّر في القاموس القديم بما فيه استخدامات الأنظمة السابقة ومعارضاتها، ولعبت القوى الأكثر تطرفاً في الضرب على الأوتار الحساسة لدى الجانبين العربي والكردي. فماذا يتطلّب الأمر من المثقفين المؤمنين بقيم الحرية والتحرّر وحق تقرير المصير؟
الأمير الحسن وحوار عمان

كمثقّفين يهمّنا إقامة علاقات سويّة ومتكافئة ومتساوية وسلميّة، خصوصاً بما يجمعنا من قيم مشتركة أساسها نبذ التميز ورفض الظلم والإستبداد والإضطهاد والدفاع عن الحقوق والحريات وصولاً إلى سلام عادل يلبّي طموح الكرد في إطار المصالح الوطنية العليا والقيم الإنسانية، ولكي يتم توسيع دائرة الحوار ونزع فتيل النزاع بادر سمو الأمير الحسن بن طلال بقناعة بالدعوة الخيّرة لرأب الصدع وإعادة اللحمة، خصوصاً بين المثقّفين الكرد والعرب، فدعا في عمان إلى حوار عربي – كردي في 1 آذار/ مارس 2018 ، ساهم فيه مثقّفون كرد وعرب من الأقطار العربية المختلفة، وبينهم بالطبع من العراق أيضاً.
وطرح لقاء عمان بلاتفورم للعمل عليه فيما يتعلّق بتعزيز الروابط الثقافية والفنية والأدبية وتشجيع الترجمة وتبادل الزيارات وإقامة فاعليات وأنشطة مشتركة على جميع المستويات الفنيّة والرياضية والإجتماعية، يكون سقفها الإحترام المتبادل ومراعاة الخصوصية والهويّات المتعدّدة بما يجمعها من مشتركات عامة. وصدر في كرّاس بعنوان الحوار العربي - الكردي - خلاصة أعمال ندوة عقدها منتدى الفكر العربي في 1 آذار/ مارس 2018.
وقد أُجريت جولة الحوار العربي - الكردي، الفكري والثقافي بشفافية عالية واعتمدت كأساس لإقامة جولة ثانية موسّعة للحوار وفقاً للبلاتفورم الذي وضعه منتدى الفكر العربي، ولولا اجتياح المنطقة والعالم أجمع جائحة كورونا (كوفيد-19) لكان من المقرّر التواصل لتحديد موعد للجولة الثانية.

حوار أعمدة الأمة الأربعة
واستناداً إلى نجاح فكرة الحوار العربي - الكردي، بادر سمو الأمير الحسن لتبنّي مقترح تنظيم جولة لحوار مثقّفي الأمم الأربعة: الكرد والفرس والترك والعرب في 23 تموز/ يوليو 2018 ، وكان أول لقاء لوضع هذا المقترح موضع التنفيذ قد حصل في تونس في إطار المعهد العربي للديمقراطية 2016 بمبادرة من كاتب السطور ، وشارك فيه شخصيات كردية وفارسية إيرانية وتركية وعربية، وتأسّس وفقاً له لاحقاً منتدى التكامل الإقليمي في بيروت 2019، إلاّ أن جائحة كورونا وظروف التباعد حالت دون تنشيط دوره، علماً بأنه عقد لقاءً تشاورياً في تونس أيضاً في مطلع العام 2020.
وبالعودة إلى مبادرة سمو الأمير الحسن فقد انعقد مؤتمر أعمدة الأمّة الأربعة بحضور شخصيّات من تركيا وإيران وكردستان (العراق) والبلاد العربية. وتجري الإستعدادات لعقد لقاء جديد يستكمل اللقاءين السابقين، العربي - الكردي وأعمدة الأمة

الأربعة، وقد انعقد لقاء تشاوري للجنة مصغّرة ضمّت ممثلين عن مثقفين من الأمم المشار إليها .

السليمانية : التواصل والتكامل

تواصلاً مع مؤتمرات الحوار العربي - الكردي منذ 30 عاماً، فإن المناظرة الفكرية التي انعقدت في السليمانية 3-5 أيلول/سبتمبر 2021، والتي تحدّث فيها ملّا بختيار وكاتب السطور، أعادت طرح الإشكالية التي هي العنوان العام لجميع الحوارات: ماذا يريد الكرد من العرب وماذا يريد العرب من الكرد؟ وكيف السبيل لتعزيز دور المثقفين للتفاعل والتواصل في إطار المشترك الإنساني؟
ومن خلال المداخلات وعلى هامشها أيضاً تم التفكير في سبل جديدة لبحث و تطوير ما هو مشترك وصولاً إلى ما هو خلافي، أو العكس البدء مما هو خلافي لتنقية الأجواء وصولاً إلى ما هو مشترك، وذلك بالعمل على إزالة العقبات التي تعترض طريق المثقفين والثقافة التي هي المظلّة التي يستظلّون تحت لوائها، كما يمكن تحديد الأولويات بدءًا بالمواطنة وفكرة الإتحاد الإختياري والعيش المشترك، من خلال مناقشة التجارب العملية، سواء ما هو قائم منها أو ما هو محتمل إبتداءً من الحكم الذاتي ومروراً بالفيدرالية وصولاً إلى الكونفيدرالية، مثلما يمكن مناقشة حق تقرير المصير في تجليّاته الحقوقية والسياسية، بجوانبها النظرية والعملية بما فيه تشكيل كيانية خاصة بالكرد فيما إذا رغبوا بالإستقلال وتكوين دولة حين يصبح العيش المشترك مستحيلاً.

الضد والـ مع
الأمر لا يتعلّق بالرغبات (ضدّ أو مع)، بل بتوازن القوى والمصالح وإمكانية الإستمرار في كيانية كردية خاصة دون تداخلات أجنبية، وخصوصاً إقليمية، ناهيك عن ضغوط دولية، فما هو دور المثقّف الكردي النقدي التنويري التبصيري؟ وأين يكمن جوهر ثقافته؟ وكيف السبيل للتواصل مع شقيقه المثقّف العربي في العراق والعالم العربي، ناهيك عن المثقف الإيراني والمثقف التركي ؟ والأسئلة ذاتها هي التي تواجه المثقّف العربي في العراق، فما هو دوره؟ وكيف ينظر إلى مطالب شقيقه المثقّف الكردي؟ وماذا يريد منه؟
ففي بعض المواقف ثمّة اختبار لصدقية وإنسانية وثقافة المثقّف، إذْ كيف يمكن تطويع وسيلته الإبداعية لخدمة القيم الإنسانية والجمالية؟ ثم ما السبيل لتواصله مع شقيقه المثقّف الكردي في كردستان العراق أو في بقية أجزاء كردستان؟ ويتطلّب الأمر النظر بحيوية وتكافؤ دون إستعلاء أو تسيّد أو ادعاء بالأكثرية العددية من جانب المثقّف العربي ودون تعصّب أو انغلاق من جانب المثقّف الكردي.

الراهن مستمر
مثل هذه الأسئلة الراهنة، كانت راهنة دائماً وعلى قدر كبير من الحساسية في وقت تمّت الدعوة لأول حوار عربي – كردي في العام 1991 خارج الأطر الرسمية حين التأم في العام 1992 ، ويتذكّر الأحياء من الذين حضروا المؤتمر الأول للحوار وهم كثر من العرب والكرد كيف سارت وجهة الحوار في بداياتها؟ وكيف انتهت إليه في خاتمتها وهو ما يعزز الثقة بالحوار وأهميته وأفقه المستقبلي؟
وهو ما يمكن الإجتماع عنده كمثقفين وأصدقاء معنيين بشؤون الثقافة وبالدور المنشود للمثقّف، خصوصاً حين يكونون على قناعة بأهميّة العلاقات العربية – الكردية ليس ببعدها السياسي فحسب، بل بأبعادها الجيوسياسية والثقافية والإجتماعية والصداقية والإنسانية.
وبما أن المثقّف ناقدٌ فمن خلال النقد والنقد الذاتي والمراجعات الضرورية يمكن التوصّل إلى مشتركات لتجسير الفجوة بين المثقّفين أولاً، وإزالة بعض الحساسيات والعوائق خارج دوائر الإستتباع والهيمنة أو الإنعزالية والإنغلاق، وهو ما ينبغي البناء عليه في إطار علاقات حميمية وصادقة، فلا الولاء أوالمديح أوتأييد السياسات بما لها وما عليها، ولا العداء أوالتجريح أو الشوفينية ، تستطيع بناء علاقات صادقة وصافية ومحترمة وواعدة في الآن، تلك التي تعني توسيع خيارات الناس في التنمية والتقدّم والإزدهار.
لقد كانت مناظرة السليمانية علامة مضيئة على طريق الحوار العربي – الكردي، خصوصاً وأنها من السليمانية وكردستان، لذلك فإنها ستكون خطوة إيجابية وموفّقة لتعضيد المبادرات العربية على هذا الصعيد، وبالتالي يمكن أن تكون نواة لحوار قادمٍ بين مثقّفي الأمم الأربعة الذي هو الآخر يحتاج إلى مأسسة وإدارة وتواصل في الحقول المختلفة.

حوار 50 عاماً أفضل من ساعة حرب
أعتقد إن السبيل لبلوغ الأهداف المشتركة هو الحوار، وكما قيل حوار 50 عاماً أفضل من حرب ساعة، فالحرب ستترك ويلات ومآسي وآثار إجتماعية ونفسية وجروح يصعب إندمالها أحياناً وذاكرة قد تتّجه إلى الكراهية والحقد والإنتقام، فما

بالك حين يكون ضحيّتها الشعب الأعزل والجهات التي دُفعت إليها دفعاً، حتى وإن كانت خارج دائرة الصراع.
والحوار يتطلّب جهداً أكبر يجمع مثقّفين من تيّارات فكرية واجتماعية مختلفة، ليكونوا قوة ضغط وقوة إقتراح وقوة شريكة ومكمّلة في وضع الحلول والمقترحات، من خلال رؤية حقوقية - إنسانية، انطلاقاً من المشتركات والمصالح والمنافع المتبادلة.
أعتقد أننا كنخب عربية وكردية بحاجة إلى حوارات معمّقة وتفاهمات استراتيجية واتفاقات طويلة المدى وثقة متبادلة وصراحة كاملة وشفافية عالية ونقد متبادل ونقد ذاتي أيضاً، لندفع بجهد السياسيين لعلاقات منزّهة خالية من الأغراض والتكسّب والمصالح الأنانية الضيّقة، والتفاهمات التكتيكية الطارئة والظرفية والصفقات، والتي سرعان ما تتبخر وتظهر عيوبها، وذلك بعيداً عن أجواء الغرف المظلمة أو المهرجانات الصاخبة ذات الطابع الدعائي والتي غالباً ما تأخذ جانب المجاملة والإحتفالية.
وكنت لأكثر من مرّة قد أشرت إلى ضرورة مراجعة وتدقيق ما يحتاجه الطرفان العربي والكردي وكلاهما مستهدفٌ من قوى خارجية وأخرى داخلية لا تريد لهذا الملف أن يصل إلى غاياته المنشودة ، وكان آخرها في المنتدى الأكاديمي الدولي بالتعاون بين جامعتي كويسنجق وبغداد 28 - 29 نيسان/ أبريل 2019 وفي بحثٍ عن المثقف ومسألة التعايش المشترك حاولت أن أضع أمام المعنيين عدداً من القضايا التي تحتاج منّا إلى وقفة جديّة لمراجعتها ومنها:
• المحاولات الحثيثة لعزل الكرد عن المحيط العربي وإضعاف ما هو مشترك و
وإيجابي في العلاقات وتقديم ما هو إشكالي و خلافي، حيث يجري تضخيم الفوارق بدلاً من تعظيم الجوامع. وفي هذا المجال هناك تفاصيل عديدة، تتعلّق باللغة والثقافة والترجمة والفنون والآداب والعلاقات بشكل عام.
• تحميل العرب والعروبة وزر ما حدث للكرد من اضطهاد وعسف شوفيني. وبنظرة تعميمية تتحوّل ارتكابات النظام السابق وآثامه والأنظمة التي سبقته وكأنها ارتكابات من جانب العرب والعروبة، ومثل هذه النظرة تنطلق من رد الفعل بعيداً عن العقلانية النقدية الإيجابية، ناهيك عن الواقع.
أما من جانب العرب فيتم:
• اتهام الكرد بالانفصالية والعداء للعرب لمطالبتهم بحق تقرير المصير ودعوتهم لإقامة كيانيّة خاصة مستقلة بهم (دولة) ، وتحميلهم مسؤولية ما حدث وما يحدث بعد الاحتلال. ومثلما ينبغي التمييز بين عروبة الحكّام المستبدين وعروبة العرب، فإن ضيق أفق بعض النخب السياسية الكردية الانعزالية لا ينبغي أن يتحمّله المثقفون الكرد، ناهيك عن الشعب الكردي.
• عدم اكتراث بعض عرب العراق وقسم كبير من القوى السياسية، فضلاً عن المثقّفين العرب من بلدان عربية أخرى بمسألة كرد إيران وكرد تركيا وكرد سوريا وحقوقهم المشروعة، وكأن الأمر لا يعنيهم، في حين أنهم يطالبون الكرد باتخاذ مواقف تضامنية مع العرب في كل مكان، وخصوصاً فلسطين، إلا أنهم يقفون موقفاً سلبياً إزاء حقوق الكرد.
• عدم اكتراث بعض كرد العراق أو غيرهم من الكرد بحساسية العلاقة مع إسرائيل المنتهِكة لحقوق الشعب العربي الفلسطيني، ولاسيّما حقه في تقرير المصير.
• وعلى الطرفين العربي والكردي عدم تقديم ما هو طارئ ومؤقت وآني من قضايا شائكة ومعقدة، على حساب ما هو استراتيجي وثابت وبعيد المدى. والأمر يشمل النخب السياسية بالدرجة الأساسية، والنخب الفكرية والثقافية والحقوقية أيضاً وإن بدرجة أدنى.

وعلى الطرفين العربي والكردي تبديد المخاوف والشكوك إزاء بعضهما البعض، إذْ لا بدّ للمثقفين العرب تبديد مخاوف الكرد وذلك من خلال تعزيز وتوطيد العلاقة والتفاهم والمشترك الإنساني، والاعتراف بحقوقهم وفي مقدمتها حقهم في تقرير المصير بكل ما يتضمنه هذا الحق وما يعنيه من مضامين، لا باعتبارها منّة أو هبة أو هديّة، بقدر كونها إقراراً بواقع أليم وانسجاماً مع النفس في الإنتصار للمظلوم والشريك في الوطن، فضلاً عن مبادئ المساواة والعدالة والشراكة والمواطنة المتكافئة التي هي الأساس الذي ينبغي أن يقوم عليه بناء الدولة ، مثلما ينبغي أن تقوم عليه العلاقات بين الشركاء. فالكرد أمة مثل بقية الأمم لها الحق في تقرير مصيرها وتحقيق الوحدة الكردية الكيانية، مثلما العرب أمة قسمها المستعمرون أيضاً ولها الحق في إقامة الوحدة العربية. وهو ما ينبغي أن يُؤطّر قانونياً وفي سياق دستوري مُتّسق.

كما لا بدّ للمثقفين الكرد تبديد مخاوف العرب بتأكيد اعتبارهم جزءًا من العراق في إطار حق تقرير المصير الذي اختاروه عبر النظام الفيدرالي، علماً بأن لا سعادة للعرب من دون الكرد، ولا سعادة للكرد من دون العرب في العراق، لأن مصيرهما مشترك وذلك قدر الجغرافيا، سواء أكان نقمة أم نعمة.
ولعلّ جميع هذه القضايا ستظل مطروحة للنقاش، وقد جاء بعض هذه القضايا في مناظرة المفكّر الكردي ملّا بختيار مع كاتب السطور عبّر فيها الطرفان برحابة صدر وموضوعية وشفافية عالية.

عوضاً عن الخاتمة
وفي الختام أودّ أن أشير إلى ما سبق وأن قلته منذ عقود من الزمن، وهو أن أغلبيات كثيرة اجتمعت في شخصي المتواضع، وذلك بمحض الصدفة، وهي أغلبيات دينية وقومية وحسب البعض مذهبية، وأزعم أنها أغلبيات شعبية، وخصوصاً دفاعي

عن الفقراء والكادحين وعموم المظلومين، ولكن عروبتي التي أعتزّ بها وانتمائي الصميمي للحضارة العربية - الإسلامية ودفاعي عن المسحوقين ستكون ناقصة ومبتورة ومشوّهة إن لم أعترف بحقوق الآخرين وفي مقدمتهم الشعب الكردي الشقيق، ولاسيّما حقّه في تقرير مصيره.
وكنت كتبت رسالة خاصة للزعيمين الكرديين مسعود البارزاني و جلال الطالباني عشية غزو العراق واحتلاله في العام 2003 محذّراً من المخاطر الجمّة، وأكرر اليوم ما جاء فيهما فحتى لو تخلّى هذا الطرف الكردي أو ذاك لأسباب سياسية أو تكتيكية عن حق تقرير المصير، فسوف أبقى مدافعاً عن حق الشعب الكردي في تقرير مصيره وخياراته الحرة لإيماني المبدئي، الفكري والحقوقي بذلك، ولأن ذلك حق قانوني وإنساني أيضاً، سواء بالإتحاد الإختياري الأخوي أو إقامة دولة مستقلّة صديقة للعرب، وأقول ذلك دون لبس أو غموض وبثقة وشفافية كمثقف يؤمن بقيم التحرر والحرية والسلام والتسامح وحق تقرير المصير.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	النقد السياسي
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
المدن:	سليمانية
الدولة - الأقليم:	جنوب كردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | www.ahewar.org 30.10.2021
کاتی تۆمارکردن: 2023/10/2 3:34:33 PM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 197

نحو مقاربة جديدة لحل المسألة الكرديةِ

https://www.kurdipedia.org/?q=20230218155936468147

نحو مقاربة جديدة لحل المسألة الكرديةِ
عبد الباسط سيدا
لا يختلف واقع منطقتنا كثيرًا عمّا كانت عليه الحال عبر مختلف المراحل التاريخية السالفة، القديمة منها والوسيطة والحديثة، فما فتئت هذه المنطقة تشهد صراعات بين القوى الإقليمية المتنفذة، ومحاولات هيمنة من جانب مجموعات سكانية بعينها على مجموعات أخرى مختلفة عنها عِرقًا ودينًا ومذهبًا، وقد ترتب على ذلك تبديد للطاقات وهدر للإمكانات، وتدمير للعمران، وتمزيق للمجتمعات، وحرمان من تراكم للثروات والخبرات أعاق نهضتها.
أما ما نشهده راهنًا فهو حصيلة تقاطعات وتداخلات بين مشاريع مختلفة، تتلاقى أهدافها المرحلية أحيانًا إلى حد التماهي، أو تتباعد إلى درجة التعارض والتناقض، مما يضيف تعقيدًا استثنائيًا إلى المعقد أصلًا.
وفي العقد الأخير، بدأ التصادم بين المشاريع المعنية يأخذ طابعًا حادًا بفعل إرث التاريخ من ناحية وبسبب الصراعات المفتوحة بين الشعوب المطالبة بمستقبل أفضل والأنظمة المتمسكة بهيمنتها وتحكّمها من ناحية أخرى. أما الحصيلة المتمخضة عن تفاعل الجهود التغييرية، والأخرى المقابلة المحافظة، فهي تتشخص في الواقع المعيش الذي ترتسم ملامحه عبر اصطفافات واستقطابات، فضلًا عن تجاذبات تتعارض بدرجات متفاوتة وتتناقض مع مشروع الدولة الوطنية الديمقراطية؛ الأمر الذي يثير الخوف من الحاضر، ويشكّك في المستقبل؛ فيغدو الماضي رغم ما فيه من سلبيات هو المعيار والحكم؛ ويتكوّر كل مكوّن ديني أو عرقي أو مذهبي على ذاته، باحثًا عن مسارات الإنقاذ الخاصة به، بعيدًا عن الالتزامات تجاه الوطن وأهله، وبمعزل عن مقتضيات الشراكة في الحقوق والواجبات والمصير.
المسألة الكردية بين التاريخ والواقع:
المسألة الكردية واحدة من أهم المسائل الكبرى وأكثرها تعقيدًا في منطقة الشرق الأوسط منذ نحو قرن كامل، وذلك استنادًا

إلى حجمها ومدى تأثيرها وتداعياتها على المستوى الإقليمي؛ فضلًا عن المستويين الوطني والدولي. فهي تخص شعبًا أساسيًا من شعوب المنطقة، يبلغ تعداده نحو 40 مليون نسمة، موزعين بصورة أساسية بين تركيا وإيران والعراق وسوريا. وقد تعرض هذا الشعب لظلم التاريخ والجغرافيا. فعلى الصعيد التاريخي، توافقت الإرادات الدولية مع الرغبات الإقليمية في المرحلة التي تلت الحرب العالمية الأولى على تقسيم كردستان (بلاد الكرد)، لتصبح موزعة بين أربع دول في المنطقة بعد أن كانت مقسمة قبل تلك الحرب بين دولتين، هما: الدولة العثمانية وإيران .

ورغم الوعود التي أُعطيت للكرد؛ وبخاصة في معاهدة سيفر، 10 أغسطس/آب 1920، التي تضمنت ما يمكن أن نسميه بخارطة طريق لمشروع دولة كردية مستقلة مركزها ولاية الموصل، إذا عبَّر الكرد عن رغبتهم في ذلك بموجب استفتاء كان من المفروض أن يُنظَّم وفق جدول زمني محدد ؛ فإن التطورات اللاحقة قطعت الطريق على ذلك. وجاءت اتفاقية لوزان، 24 يوليو/تموز 1923، لتتجاهل كليًا البنود الخاصة بالكرد في معاهدة سيفر، وتحرص على حماية مصالح كل من بريطانيا وفرنسا في المقام الأول في كل من العراق وسوريا، وتراعي في الوقت ذاته مطالب تركيا في عهد مصطفى كمال الذي كان قد حقق انتصارات ميدانية على الأرض، لاسيما على اليونانيين. وكل ما بقي للكرد في المعاهدة المعنية هو التزام الحكومة التركية بأنها لن تميز بين مواطنيها على أساس الدين أو القومية أو اللغة . غير أن ما حصل هو أنه حتى هذه البنود ظلَّت حبرًا على ورق؛ وكانت السياسة القومية المعتمدة تركز على إلغاء الوجود القومي الكردي بمختلف الأشكال والأساليب، بما في ذلك استخدام القوة العسكرية.

أما على الصعيد الجغرافي، فقد فَصَلَت الحدود بين الكرد في البلدان التي يعيشون فيها (تركيا، إيران، العراق، سوريا)، وجعلت عملية التواصل فيما بينهم صعبة؛ ما أدى إلى تفاوت لافت في مستويات التطور والنمو والوعي في سائر الميادين. وفرضت الدول المعنية على الكرد خططًا اقتصادية تنموية، تلبي احتياجات مراكز تلك الدول، ولا تعطي أي اعتبار لاحتياجات المناطق الكردية ضمن نطاق كل دولة بمفردها، وعلى صعيد إقامة العلاقات فيما بينها؛ الأمر الذي كان من شأنه -فيما لو تحقق- أن ينهض بها اقتصاديًا عبر تأمين الكثير من مستلزمات النهوض بطرق أيسر، وكلفة أقل، وإنتاج أكثر.

وعلى الصعيد السياسي والمجتمعي؛ كانت المناطق الكردية في الدول المشار إليها هدفًا لسياسات التهميش والإهمال، والجهود المستمرة من أجل إلغاء الهوية الكردية عبر جملة من الإجراءات والقوانين التعسفية، وكانت اللغة من بين أكثر مقومات الهوية الكردية تأثرًا؛ إذ حوربت وفُرض على الكرد اللغات الرسمية في البلدان التي يعيشون فيها، ومُنعوا على مدى عقود من استخدام لغتهم في التعليم والنشر، كما منعوا من تأسيس مراكز البحث والمجامع اللغوية الخاصة بهم.فالكرد قد خضعوا لاضطهاد مزدوج، تمثَّل في حرمانهم من حقوقهم القومية المشروعة؛ الثقافية والسياسية والإدارية والاجتماعية من جهة؛ وتعرضهم في الوقت ذاته لجملة من الحملات والإجراءات القمعية، والمشاريع التمييزية التي استهدفت وجودهم القومي في المقام الأول من جهة ثانية، ويُشار هنا على سبيل المثال لا الحصر إلى أحداث دموية ذهب ضحيتها أعداد كبيرة من الكرد في الأنفال وحلبجة في العراق إبَّان حكم الرئيس صدام حسين وحزب البعث. والحملات التي شنَّتها القوات الإيرانية على المناطق الكردية خاصة بعد فتوى الإمام الخميني المعروفة ضد الكرد.

أما في تركيا، فقد تعرض الكرد لحملات قمعية في كل من ديرسم وديار بكر وبدليس وغيرها من المناطق، واستمرت سياسة الإنكار والاضطهاد التركي للكرد في ظل الحكومات المتعاقبة، حتى بلغت ذروتها في مرحلة الانقلاب العسكري الذي قاده كنعان إيفرين عام 1980، غير أن العقلية الرسمية في تركيا بدأت بالتحول إلى حدٍّ ما على صعيد التعامل مع القضية الكردية إبان عهد الرئيس الراحل، تورجوت أوزال (1989- 1993). واستمر هذا التوجه في ظل حكومة حزب العدالة والتنمية التي دخلت في مفاوضات مباشرة مع حزب العمال الكردستاني ، وذلك بهدف إيجاد حل للقضية الكردية. وقد اعتمد الحزب المذكور سياسة الانفتاح على الكرد عبر السماح بالفعاليات الثقافية والاجتماعية الكردية، وحتى السياسية منها، كما أقدم على فتح قناة تليفزيونية رسمية تبث برامجها باللغة الكردية، إلى جانب فتح الأقسام الكردية في العديد من الجامعات، وقد مهد ذلك كله السبيل لدخول حكومة العدالة والتنمية في مفاوضات مباشرة مع حزب العمال الكردستاني عبر زعيمه عبد الله أوجلان، ولكن لأسباب مختلفة تعثرت تلك المفاوضات، ثم توقفت، واندلعت المعارك مجددًا، ونحن نسمع كثيرًا من جانب حزب العمال الكردستاني أن الحكومة تتحمل المسؤولية؛ هذا في حين أن الوقائع والمعطيات تؤكد أن الحزب المذكور هو أيضًا يتحمل المسؤولية، ولكن الأمر الذي لا يطوله أي شك هو أن إطلاق العملية السلمية لحل القضية الكردية في تركيا على أسس عادلة سيكون في مصلحة الجميع في تركيا، كما سيكون أيضًا لصالح الأمن والاستقرار في المنطقة بأكملها.

أما في سوريا، فقد اعتمد حزب البعث منذ سيطرته على الحكم، عام 1963، سياسة ضد الكرد استهدفت وجودهم القومي بصورة مباشرة، نجم عنها مصادرة أراضيهم تحت شعار قانون الإصلاح الزراعي، وتجريدهم من الجنسية السورية بذريعة الإحصاء الاستثنائي 1962، وفرض على مناطقهم التعريب القسري الذي شمل أسماء المدن والقرى. كما أحدثت تلك السياسة تغييرات ديمغرافية وإدارية في المناطق الكردية التي تعرضت للإهمال والنهب حتى باتت تلك المناطق من أكثر مناطق سوريا تخلفًا، رغم كونها مصدر النفط والثروة الزراعية، لاسيما المحاصيل الاستراتيجية .

والأمر اللافت أكثر من غيره، هو أن الدول الأربع التي تتقاسم كردستان فيما بينها، قد التزمت التنسيق الأمني العسكري المشترك من أجل مواجهة ما تعتبره خطرًا كرديًا لابد من التصدي له، ولعل النسخة الأخيرة لمثل هذا التنسيق تجسدت فيما تعرضت له منطقة كركوك، في 16 أكتوبر/تشرين الأول 2017، حينما سيطرت الحكومة المركزية في بغداد على تلك

المنطقة.
وقد ولَّد كل ذلك مظلومية كردية، أسهمت السياسة الإنكارية المستمرة في تعميقها وتعميمها؛ الأمر الذي ترتب عليه الكثير من التوتر والتشنج والتشدد، مما عرقل الجهود العقلانية الرامية إلى مناقشة القضية من كل جوانبها بصورة متأنية، بغية الوصول إلى حل يرضي الجميع، ليتحول الكرد إلى جسر للتواصل بين الجميع، وذلك عوضًا عن أن يكونوا موضوعًا للشك والتوجس، والدعوة إلى التيقظ والتصدي لخطرهم بصورة دائمة.
وقد شهدت المرحلة التي أعقبت إسقاط نظام حكم الرئيس صدام حسين نقلة جديدة على صعيد القضية الكردية في العراق، وذلك بعد أن تحول الكرد إلى فاعل أساسي ضمن عملية إعادة بناء الدولة العراقية الجديدة؛ وقد ساعدهم على ذلك واقع شبه الاستقلال الذي عاشوه منذ نهاية حرب الخليج الأولى عام 1991، فضلًا عن أن الدستور العراقي الذي تم إقراره عبر استفتاء شعبي نصَّ على أن العراق دولة اتحادية/فيدرالية؛ وتم بيان حدود إقليم كردستان، وبقيت مناطق أخرى موضوعًا للأخذ والرد من قبل سلطات الإقليم وسلطات بغداد، وتمثَّل المخرج في اعتماد مصطلح المناطق المتنازع عليها، وكان التوافق على آلية محددة لحل الإشكاليات الخاصة بها، وذلك بموجب المادة 140 من الدستور التي لم تنفذ، ولم تكن هناك أية بوادر توحي بالرغبة في تنفيذها.
وما ترتب على ذلك تجسد في حالة من عدم الثقة والتوتر بين بغداد وأربيل، وهي الحال التي ترسخت، وزاد ضغطها على صنَّاع القرار في المركز والإقليم؛ الأمر الذي أدى إلى ضائقة اقتصادية في الإقليم نتيجة قطع الميزانية من جانب المركز. ومع فقدان الثقة بين الطرفين، لاسيما بعد احتلال تنظيم "الدولة الإسلامية" للموصل، وإقدامه بعد ذلك على مهاجمة المناطق المتنازع عليها، وبروز مؤشرات تؤكد وجود خطط لمهاجمة الإقليم نفسه؛ قررت القيادة الكردستانية إجراء استفتاء عام على مستوى سكان الإقليم بهدف إبداء الرأي حول موضوع الاستقلال. ولسنا هنا بصدد الدخول في تفاصيل ما حدث، ولا مناقشة مدى مشروعية ما حدث، أو مشروعية الإجراءات الانتقامية الردعية التي اتخذتها حكومة بغداد لاحقًا ضد الإقليم. وإنما ما نود أن نتوقف عنده هو أن الموضوع في مجمله أكد أهمية أخذ البُعد الإقليمي للقضية الكردية بعين الاعتبار. فقد كان هناك موقف واضح رافض من جانب كل من تركيا وإيران والعراق لموضوع الاستفتاء.
ولم يتوقف الأمر عند حدِّ إعلان المواقف، بل ظهرت بوادر تنسيق عسكري، وجهد مشترك في سبيل تطويق نتائج الاستفتاء، والمطالبة بإلغائه، واعتباره كأنه لم يكن .
وبالتناغم مع هذا الموقف الإقليمي الرافض لفكرة الاستفتاء، كان هناك موقف دولي عام مطالب بالتأجيل، تمثَّل في البيان الذي أصدره مجلس الأمن الدولي بهذا الخصوص. وما يستنتج من كل ذلك، هو أن للقضية الكردية في المنطقة أبعادًا ثلاثة، يؤثِّر الواحد منها في الآخر، ولا يمكن التعامل مع أحدها بمعزل عن الآخر.
آفاق الحل
المدقق في واقع منطقتنا الراهن بغية البحث عن الأسباب الجوهرية لحالة عدم الاستقرار التي تعيشها منذ الحرب العالمية الأولى وحتى يومنا هذا، يتبيَّن له أن السبب الأساس يتمثَّل في عدم الاعتراف الضمني والصريح من جانب المكونات المجتمعية لدول المنطقة بالحدود السياسية التي رُسمت بناء على اتفاقيات بين الدول الاستعمارية المنتصرة من ناحية، وتلك التي كانت قد خسرت الحرب من ناحية ثانية. وقد تجسد عدم الاعتراف هذا في مشاريع أيديولوجية عدة، منها ما تمحور حول القومية، وأخرى حول الدين وحول المذهب. ولم تتمكن دول المنطقة من بناء مشاريع وطنية تُطَمْئِن سائر مكوناتها، ولذلك كان النزوع المستمر نحو مشاريع حالمة عابرة للحدود. وفي أوقات الأزمات كان التشدد والنزوع نحو التقوقع على الذات، والالتحاف بولاءات ما قبل وطنية، أملًا في الحصول على قسط من الطمأنينة.
وبالتوافق مع ذلك، نرى أن كل الصراعات التي كانت، أو تلك المستمرة راهنًا، سواء بين القوى الإقليمية، أم في داخل كل دولة، إنما باعثها في المقام الأول هو عدم الثقة، والتوجس من نزعات الهيمنة والتفرد. هذا إلى جانب تداخل وتفاعل هذه الصراعات مع المصالح الاستراتيجية للقوى الدولية، تلك القوى التي تعتبر منطقتنا واحدة من المناطق المهمة بالنسبة لها.
والمخرج من كل ذلك يتمثل في الدولة الوطنية المدنية الحيادية إيجابيًا أمام جميع مكوناتها؛ فلا تكون دولة قومية أو دينية، بل تكون دولة عادلة، تحترم سائر القوميات والأديان والمذاهب والتوجهات على قاعدة الاعتراف بالخصوصيات والحقوق، ومن دون أي تمييز أو تحزب لصالح هذه الجهة أو تلك.
إن من شأن دولة كهذه أن تتمكن من طَمْأَنَة مكوناتها أولًا، وجيرانها ثانية، وألا تكون ميدانًا للتدخلات الخارجية؛ بل تكون مستعدة لبناء علاقات إيجابية مع المحيط الإقليمي والمجتمع الدولي على أساس المصالح المتبادلة، والعمل المشترك من أجل إنجاز مهام التنمية، وتأمين فرص التعليم والعمل للأجيال الشابة؛ الأمر الذي سيقطع الطريق على النزعات العدمية التدميرية التي تظهر بأشكال مختلفة. والمدخل المؤدي إلى كل ذلك، هو تعزيز التفاهم والتواصل والحوار بين الجميع بغية الوصول إلى قواسم مشتركة يُبنى عليها.
وانسجامًا مع ما تقدم، نرى أهمية انطلاق الحوار العربي-الكردي بين الأكاديميين والنخب السياسية، ونحن اليوم بحاجة إلى حوارات مشابهة تركية-كردية، وإيرانية-كردية، وحوارات شاملة بين النخب الفكرية والسياسية وبناة الرأي العام لسائر شعوب المنطقة، وذلك لمعرفة الهواجس، والقطع مع الأحكام المسبقة، والتوافق على قواسم مشتركة تكون أساسًا لحلول إبداعية للمسألة الكردية، انطلاقًا من خصوصيتها في كل دولة من دول المنطقة، ذلك لأن ثمة تباينًا لافتًا من جهة الحجم، والتداخل السكاني، والموقع والتوزع الجغرافي، والفعالية السياسية، والمستوى الاقتصادي، وغير ذلك من العوامل التي

تشكّل بتفاعلها حالة مشخصة على صعيد كل وضعية، حالة تستوجب حلّا يتناسب مع طبيعتها، وذلك ضمن إطار الدولة التي تضمها، شرط وجود مشروع عام على المستوى الوطني يطمئن سائر المكونات عبر دستور عادل يبدد الهواجس، ويسهم في تحسين شروط العيش المشترك، وبناء على ذلك يكون الشكل الإداري الذي يُعتمد لمختلف المناطق الكردية في الدول المعنية منسجمًا مع خصوصية كل بلد، ويمكن الاستفادة في هذا المجال من التجارب المماثلة، إلا أن الوضعية المُشخصة تبقى هي المرجعية الرئيسة في اعتماد أية صيغة إدارية.

وتبقى طبيعة العلاقات بين أجزاء كردستان، أو المناطق الكردية في كل من تركيا وإيران والعراق وسوريا؛ فالحدود بين هذه المناطق لا يمكن أن تكون كالحدود القائمة بين الدول، وإنما لابد من أخذ واقع الصلات المشتركة بعين الاعتبار، تلك الصلات التي تتجسد في المشتركات اللغوية والثقافية والمجتمعية والاقتصادية وغيرها. وبناء على ذلك، يمكننا التفكير في مشروع رابطة أو جامعة كردية، تكون إطارًا لعلاقات ثقافية أكاديمية، وفنية، واقتصادية، ومجتمعية...إلخ، تشارك فيها الدول المعنية بالمسألة الكردية، وتكون راعية لها، لتتحول المسألة الكردية في المنطقة من قضية خلافية، وخطر لابد من مواجهته والتصدي له باستمرار، إلى جسر للتواصل بين الجميع، ومحور لجهود متكاملة تستهدف ترسيخ الأمن والاستقرار، وذلك كمقدمة لجهود متكاملة، تنهض بالمنطقة لصالح جميع شعوبها ودولها.

ولتعزيز إجراءات الثقة، والمحافظة على استمراريتها، تبرز الحاجة إلى اعتماد آلية لحل الخلافات التي ستكون حول المناطق غير المتفق عليها، أو حول ماهية الصلاحيات وحدودها، وحول طبيعة التدخلات من جانب السلطة المركزية، على أن تُعتمد مثل هذه الآلية من قبل محاكم إدارية-دستورية، يتم تشكيلها بالتوافق، مع مراعاة معايير صارمة في ميدان الكفاءة والاستقلالية والنزاهة.

خاتمة

بقي أن نقول: المسألة الكردية هي واحدة من أكثر المسائل تعقيدًا في منطقتنا، ولن يكون من السهل الوصول إلى توافقات بشأنها عبر المجاملات الخاوية من مضمون واقعي. فما نحتاج إليه قبل كل شيء هو متابعة اللقاءات والحوارات، حتى نصل إلى توافقات حول إجراءات ملموسة، تبدد المخاوف، وتفتح الطريق أمام مقاربة جديدة للمسألة. مقاربة تقطع مع المنظومات الأيديولوجية التي كانت فاعلة حتى الآن، منظومات قومية أو مذهبية متشددة، واعتماد منظومة وطنية قادرة على طمأنة الجميع، وإشراكهم الفاعل في عملية إعادة بناء النسيج المجتمعي الوطني والصروح العمرانية في دولنا ومجتمعاتنا المنكوبة.

إن الطريق الأصح لتجاوز الوضعية غير السوية التي نعاني منها جميعًا يستوجب التحرر من أوهام الأحكام المسبقة، والتحاور بعقل وقلب مفتوحين؛ تحاور لا ينفي الاختلاف ولا يحتكر الامتيازات، بل يفتح الآفاق أمام تفاهم فعلي، وتعايش خلّاق من شأنه تجاوز مثالب الماضي، والتمهيد لجهد مستقبلي، يكون في صالح شعوب المنطقة جميعها؛ لأن الحصيلة الإيجابية للاستقرار والتمازج الحضاري ستكون ملكًا إقليميًا عامًا، خاصة في عالم اليوم الذي من أبرز سماته التقاطع والتواصل بين الداخل والخارج. ومن أجل بلوغ مستوى يتناسب مع طبيعة المهام والتحديات، لابد من تضافر جهود المثقفين والسياسيين من أبناء شعوب المنطقة في إطار حوار مستمر بنّاء، لا يتخذ من المناسباتية حيزًا له، ولا من الشعاراتية وسيلة لتبادل التهم وإثارة المخاوف.

المركز الكردي السويدي للدراسات

[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	مقالات ومقابلات
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	غرب كردستان
الدولة - الأقليم:	سورية

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع https://ara.yekiti-media.org/ - 18-02-2023

بابەت: 198

نداء أوجلان التأريخي للسلام، ألقى الكرة في ملعب أردوغان

https://www.kurdipedia.org/?q=20230223130106469785

جودت هوشيار

هل قدم اوجلان تنازلات مبكرة ؟

أثار نداء السلام ، الذي وجهه زعيم حزب العمال الكردستاني عبد الله أوجلان في رأس السنة الكردية وعيد النوروز ، من سجنه في جزيرة ايمرالي لأنهاء النزاع الدموي المستمر منذ ثلاثين عاماً بين الجانبين الكردي و التركي ، أهتماما بالغاً في الأوساط السياسية والأعلامية التركية و الكردية والعالمية.

لم يكن نداء اوجلان مجرد بيان سياسي ، بل خارطة طريق لتحقيق السلام المنشود ، تبدأ بوقف لإطلاق النار وانسحاب للمقاتلين وتغليب الحل السياسي للقضية الكردية.

ولكن الغموض الذي يكتنف خطة اوجلان يثير تساؤلات كثيرة :

هل يكون وقف اطلاق النار من جانب واحد أي من جانب مقاتلي الكردستاني فقط أم من الجانبين الكردي و التركي في آن واحد ، ولماذا يتوجب على المقاتلين الكرد المتواجدين في في كردستان الشمالية الأنسحاب الى خارج تركيا بعد نزع أسلحتهم ، وهل يشمل نزع السلاح ، المقاتلين في جبال قنديل ؟ وما البلد المقصود بعبارة خارج تركيا ؟.

واذا كان الطرف التركي يسعى الى ايجاد حل سياسي للقضية الكردية ، لماذا يشدّد على ضرورة مغادرة أعضاء الحزب وطنهم بعد تخليهم عن القتال ونزع أسلحتهم . و أين الضمان بأن السلطات التركية لن تغدر بهم ! فالكرد يخشون تعرض المقاتلين المنسحبين لنيران القوات التركية، كما حصل في آخر مرة أعلن فيها الكردستاني وقف أطلاق النار من جانب واحد في عام 2004.

و بصدد الأنسحاب الى خارج تركيا ، ثمة احتمالات عديدة ، غير ان الأحتمال الأكثر ترجيحاً هو الأنسحاب الى أقليم كردستان (العراق) ، رغم تردد أنباء عن احتمال أنتقالهم الى سوريا ، ولكننا نعتقد ان هذا أمر مستبعد ، لأن الحكومة التركية متوجسة من سيطرة حزب الأتحاد الديمقراطي الموالي لحزب أوجلان على المناطق الكردية في سوريا ,و كذلك من غير المحتمل الأنسحاب الى ايران لأسباب عديدة .وثمة أحتمال آخر هو مغادرة تركيا الى المنافي في الدول الغربية .

ليس من الواضح لحد الآن الجدول الزمني للأنسحاب ، ففي الوقت الذي توقع فيه اوجلان أن ينتهي الأنسحاب بحلول شهر أغسطس القادم ، قال خبراء أتراك في الشأن الكردي ، ان الوقت المحدد من قيل اوجلان غير كاف ، في حين قال رئيس الوزراء التركي رجب طيب أردوعان ، في تصريح صحفي أدلى به خلال جولته الأوروبية الحالية ، أنه يتوقع أن يستكمل الأنسحاب قبل نهاية العام الحالي . و لكن من الواضح ان الجدول الزمني يتوقف على مدى جدية الحكومة التركية و استعدادها تلبية الحد الأدنى من حقوق الشعب الكردي و الضمانات التي يمكن ان تقدمها لسلامة المقاتلين لدى انسحابهم من تركيا..

قال القائد العسكري للحزب مراد قره يلان في رسالة فيديو بثتها وكالة أنباء الفرات نيوز الكردية « نعلن رسمياً وجلياً وقف إطلاق النار الذي بدأ تطبيقه اعتباراً من 21 مارس، وهو اليوم الذي أعلنت فيه الرسالة» التي وجهها أوجلان.

وأضاف أن «مقاتلي كردستان الحرة لن يقوموا بشن أي عمل عسكري.. لكن إذا ما تعرضت قواتنا للاعتداء فإنها بالتأكيد ستدافع عن نفسها ضد مثل هذه الهجمات».

وبشأن انسحاب قواته من تركيا، أكد الزعيم العسكري لحزب العمال الكردستاني أنه لا يستطيع تنفيذه إلا بعد أن تضع السلطات التركية آليات خاصة بذلك.

وقال «إذا تحملت الدولة التركية والحكومة والبرلمان مسؤولياتهم واتخذوا القرارات اللازمة المتعلقة بالانسحاب وإذا شكلوا اللجان والمؤسسات اللازمة وبنوا القواعد لمثل هذا الانسحاب فإننا سنفعل ذلك أيضا».

وأضاف قره يلان «في الوقت الحالي ننتظر إرساء هذه القواعد».

وفي تصريح صحفي ، أدلى به في يوم 21 آذار الجاري أي فور أذاعة نداء اوجلان ، قال قره يلان ، ان اوجلان قدم تنازلات مبكرة !

موقف الشارع التركي

دأبت الحكومات التركية المتعاقبة على شحن الشارع التركي بأفكارقومية متعصبة ضد الكرد ، منذ تأسيس الجمهورية التركية في عام 1923 وحتى عهد قريب .

عندما تم أختطاف اوجلان من قبل المخابرات التركية بالتنسيق مع المخابرات الأميركية والموساد الأسرائيلي وأعتقاله في سجن أنفرادي في جزيرة ايمرالي ، قال بولاند أجويد رئيس الوزراء التركي في ذلك الحين ، في تصريح صحفي ، ان العدو الرئيسي لحق تقرير المصير للكرد هو رجل الشارع التركي ، الذي تربى نفسيا وفق معاهدتي سيفر (1920) ولوزان(1923) ،

اللتان حددتا ملامح تركيا الحديثة و طبيعة العلاقات القومية في الدولة التركية و التفكير النمطي للمواطن التركي . و عندما كان مؤتمر لوزان يناقش مسألة حق تقرير المصير للشعب الكردي ، قال ممثل تركيا عصمت باشا ، ان الكرد هم أتراك الجبال ... وقد نسوا لغتهم الأم ، و ليسوا بحاجة الى حق تقرير المصير.
كان عصمت باشا أحد المقربين من أتاتورك ، وكل ما قاله أتاتورك أو أركان نظامه مطبوع بشكل راسخ في أذهان اغلبية الشعب التركي ، وليس من السهل تجاهله أو ازالته على نحو سريع .

مواقف الأحزاب التركية من القضية الكردية

يعد حزب الحركة القومية (الذي يحتل المرتبة الثالثة من حيث النفوذ و عدد المقاعد في البرلمان التركي) حزبا قوميا متطرفا ومن أشد المعارضين للحل السلمي للقضية الكردية . ويكفي القول ان مؤسس الحزب آلبارلسان توركيش ، من مؤسسي الجهاز الخاص المعروف ب(غلاديو) ومنظمة (الذئاب الرمادية) الأرهابية ، و يحاول هذا الحزب الشوفيني بكل ما أوتي من قوة ، عرقلة تنفيذ خطة اوجلان السلمية و التهجم على حزب العدالة و التنمية وأتهام رجب طيب اردوغان وحزبه بالخيانة ومحاولة تقسيم تركيا .
أما حزب المعارضة الرئيسي في تركيا اليوم ، وهو حزب الشعب الجمهورى ، الذي يتزعمه كمال كليكدار اوغلو (وهو من أصل كردي) فأن موقفه من القضية الكردية غامض ومتناقض ، لوجود جناحين داخل الحزب ، الجناح الأول يتبع خطاً متشدداً على خطى مؤسسه كمال أتاتورك ، ولا يختلف موقفه عن موقف حزب الحركة القومية المتطرف ، اما الجناح الثاني ، وهو جناح ديمقراطي و معتدل فأنه يؤيد الحل السلمي للقضية الكردية ، ويبدي أستعداده للمساعدة في أنجاح المفاوضات التركية – الكردية ، ولكن يبدو ان الجناح الكمالي المتطرف في الحزب يعرقل مساعي الجناح الديمقراطي للأسهام في حل القضية الكردية سلمياً . و في الوقت نفسه فأن لدي الجناح الديمقراطي خلافات مع حزب العدالة و التنمية حول القضية الكردية وسبل حلها سلمياً .
لقد ظل حزب الشعب الجمهوري على مدي عقود ، يستمد قوته الدافعة من الجيش ، حارس الكمالية ، ولكن حزب العدالة و التنمية الحاكم أستطاع فرض هيمنته الكاملة على الجيش ، وبذلك فقد حزب الشعب الجمهوري كثيرا من نفوذه السابق .

الضغوط الخارجية على تركيا لحل القضية الكردية

على مدى السنوات ، التي أعقبت تفكك الأتحاد السوفييتي وفقدت فيها تركيا دورها السابق كقلعة حصينة معادية للشيوعية ، لم يتوقف الأتحاد الأوروبي ومنظمة العفو الدولية و منظمات حقوق الأنسان الأخرى في العالم عن توجيه أنتقادات لاذعة الى تركيا بسبب سجلها السيء في مجال حقوق الأنسان و بخاصة اجراءاتها التعسفية ضد مواطنيها الكرد .وفي الوقت نفسه ، لم تعد الكمالية تلبي حاجة تركيا المعاصرة ولا تنسجم مع العلاقات الدولية التي نشأت بعد أنهيار المعسكر الأشتراكي ولا مع التحولات التي تشهدها منطقة الشرق الأوسط ، وكان البديل الذي يتوائم مع الأرث التأريخي للبلاد و يلبي حاجتها في الظروف المستجدة و يلاقي قبولاً من المجتمع الدولي هو الأسلام المعتدل وهذا ما أدركه مؤسسو حزب العدالة و التنمية وعلى رأسهم رجب طيب أردوغان .

الكرة في ملعب اردوغان

بعد سنوات طويلة من الحرب الشرسة ضد حزب العمال الكردستاني والقصف المتكررلمعاقل مقاتليه سواء داخل كردستان (تركيا) أو في جبال قنديل وتغلغل الجيش التركي أحياناً داخل أراضي كردستان الجنوبية لملاحقة مقاتلي الحزب ، اقتنع اردوغان أخيرا ، ان من المستحيل القضاء على الحركة الكردية المسلحة عن طريق محاربة مقاتلي (الكردستاني) والقمع التعسفي ضد نشطاء الحزب في الداخل .
و من الأنصاف القول ان أردوغان أتخذ سلسلة اجراءات لصالح الأنفتاح التدريجي على الكرد عن طريق رفع بعض القيود المفروضة عليهم و بخاصة في المجال الثقافي ، وثمة اليوم فضائيتان تبثان باللغة الكردية احداهما ، حكومي وهي قناة (TRT6) والأخرى تعود الى القطاع الخاص وهي قناة (Dunya) ، كما سمح بأستخدام اللغة الكردية في المحاكم وفي التدريس في المدارس الخاصة و نشر الكتب وأصدار بعض المطبوعات الأخرى ، ولكن هذه الأصلاحات الجزئية غير كافية ، لأن المهم هو الأعتراف بالهوية القومية للكرد وتحقيق الأدارة الذاتية لهم ومنحهم حقوقهم الثقافية ، في ظل نظام ديمقراطي تعددي يحترم الحقوق القومية لكافة سكان البلاد .
وفي مقدمة الخطوات التي ينبغي أتخاذها ، تعديل الدستور الحالي ، الذي ينص في مادته (66) أن كافة سكان تركيا هم أتراك.كما ان تنفيذ اعلان اوجلان يحتاج الى حزمة قوانين وهذا ما أعترف به وزير الداخلية التركي معمر غولر ولكن لحد الآن لم يتم أاتخاذ أية خطوات في هذا الصدد.
و يمكن تفسير توقيت المفاوضات مع اوجلان بحاجة أردوغان الى كسب التأييد الكردي فى الفترة القريبة القادمة ، خاصة ان الأنتخابات المحلية و البرلمانية على الأبواب والتي ستجري خلال عام 2014 ، و يأمل أردوغان في تعديل الدستور و أقامة نظام رئاسي يتمتع فيه رئيس الجمهورية بصلاحيات واسعة و سيكون أردوغان المرشح الأوفر حظاً للفوز بمنصب الرئيس .
لقد رحب اردوغان بأعلان اوجلان ، الذي تم اعداده بعد مفاوضات بين الجانبين منذ شهر أكتوبر الماضي ، وقال في تصريح صحفي خلال زيارته للدانمارك بعد يومين من اعلان اوجلان ان الحكومة ستفعل كل ما هو مطلوب منها في اطار القانون وسنتخلص من بعض المشاكل بمرور الوقت وفي نهاية المطاف سنضع حدا لمشكلة عمرها ثلاثين عاما . واذا تم أنسحاب (PKK) بحلول نهاية عام 2013، فأن عام 2014 سيكون عاما جيدا للأنتخابات المحلية و البرلمانية، وهذا يخدم مصالح

حزب الديمقراطية و السلام أيضا . واعلن أنه سيسمح لوفد حزب الديمقراطية و السلام بزيارة أوجلان مرة أخرى للتباحث معه حول العملية السلمية .
حقا ان حل القضية الكردية سلميا سيتيح لأردوغان جني مكاسب سياسية هائلة ، و هذا ما دفعه الى القول في تصريح مثير للصحافة الأجنبية أنه سيحل القضية الكردية بطرق سلمية ، حتى اذا كلفه ذلك مستقبله السياسي .
و اذا كان أردوغان جادا و صادقا في تصريحاته و نياته ، عليه ترجمة هذه الأقوال الى أفعال عبر سلسلة من الخطوات العملية الجادة ، مثل تعديل الدستور عى اساس مبدأ المواطنة لا العرق والأعتراف بالحقوق القومية و المشروعة للكرد و القوميات الأخرى غير التركية في البلاد ,
ورغم بعض الأنتقادات المبطنة الموجهة الي اوجلان من قيادة الجناح العسكري لحزب العمال الكردستاني ، لتقديمه تنازلات مبكرة على حد قول مراد قره يلان ، الا أن خطة أوجلان لتحقيق السلام على اساس الحل العادل للقضية الكردية في تركيا تنم عن أدراكه بأن الحوار هو لغة العصر و بأن ما تعذر تحقيقه عن طريق النضال المسلح - رغم التضحيات السخية التي قدمها الشعب الكردي – سيتحقق بالنضال السلمي وقد أظهر ثقة بزعيم الحزب الحاكم -يعتبرها البعض مبالغاً فيها – ويأمل اوجلان قيام الحكومة و البرلمان ، الذي يسيطر عليه الحزب الحاكم بخطوات عملية لأنجاح عملية السلام ، وعلى اردوغان تبرير هذه الثقة ، خاصة وان أوجلان ألقي الكرة في ملعبه أمام أنظار العالم بأسره . و العالم ينتظر منه الأستجابة لنداء السلام و عمل كل ما من شأنه تسهيل التنفيذ السلس لخريطة الحل السلمي للقضية الكردية في تركيا . فهل يترجم أردوغان أقواله الى أفعال ؟ هذا ما ستكشف عنه الأيام والأسابيع القادمة .[1]

خصائص السجل

الحزب:	حزب العمال الكردستاني
الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	مقالات ومقابلات
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	شمال كردستان
الدولة - الأقليم:	تركيا

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | algardenia.com 26-03-2013
کاتی تۆمارکردن: 2023/23/2 1:01:06 PM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 199
نهر الفرات ما بين قانون الأنهار الدولية وشرع الله وفعل الإنسان الجاحد
https://www.kurdipedia.org/?q=20230307083219472414
نهر الفرات ما بين قانون الأنهار الدولية وشرع الله وفعل الإنسان الجاحد
المحامي صالح عيسى*
بداية لا بد أن نقف عند هذه الآية الكريمة «وجعلنا من الماء كلَّ شيءٍ حيٍ» (الأنبياء 30)، ثم الآية «عذبٌ فراتٌ» (الفرقان 53)، ثم الآية «واسقيناكم ماءً فراتًا» (المرسلات 27).
هذه الآيات القرآنية تجعل من هذا النهر نهراً مباركاً ومقدساً لدى المؤمنين جميعاً، إلا أن هذا النهر تحول من المقدس إلى التلوث بفعل الذي يتخذ من نفسه سلطاناً وخليفة للمسلمين، مع أن جلَّ أفعاله الظالمة تُمارس بحق المسلمين الذين هم أكثر إيماناً وتقوى منه.
أولاً: تعريف النهر الدولي: هو النهر الذي يعبر مجراه أراضي أكثر من دولة مثل (النيل والفرات... الخ).

ثانياً: قانون الأنهار أو اتفاقية قانون استخدام المجاري المائية الدولية: هي وثيقة أقرّتها الأمم المتحدة تتعلق باستخدامات والحفاظ على المياه العابرة للحدود الدولية بموجب قرارها رقم 229/51 بتاريخ 21/7/1997 تحت مسمى الاتفاقية العامة حول القانون المتعلق باستخدامات المجاري المائية الدولية لأغراض أخرى غير الملاحية.

وحددت هذه الاتفاقية مجموعة مواد تتعلق باستخدام المياه السطحية والجوفية من دون الإساءة للغير ومنها:

1- مبدأ المسؤولية الدولية عن الأضرار بالغير، وهذا المبدأ أصبح قاعدة عرفية لدى (محكمة العدل الدولية) و إن هذه القاعدة ليست ملزمة للدول ولكن على الدول احترامها، لعدة أسباب منها سياسية واقتصادية ناهيك عن الجانب الإنساني والأخلاقي، وهذا الجانب هو الأهم، لأنه جانب روحي ينظم العلاقة ما بين البشر والخالق، فأي خلل أو عبث بهذا المبدأ من قبل أي فردٍ أو أية دولة كانت وإلحاق الضرر بالغير، عليها تحمل المسؤولية الأخلاقية والقانونية الناجمة عن الضرر تجاه المتضرر سواءً أكان (أفرادا أو جماعات أو دول) وتجاه المجتمع الدولي الذي يلتزم الصمت، ثم تجاه الله.

2- الامتناع عن التسبب بأضرار جسيمة للدول عند استخدام المجرى المائي الدولي، مع التسامح بحصول بعض أضرار غير جسيمة التي يمكن التعويض عنها.

حسب تصريح موظف فني لوكالة فرات ANF مؤخراً، بسبب تخفيض تركيا للمياه المتدفقة في نهر الفرات أضحى سد تشرين في سوريا خارج الخدمة، وإذا استمر الوضع مثلما هو سيخرج سد الفرات أيضاً عن الخدمة، إذ تعمل فيه حالياً عنفة توليد كهرباء واحدة من أصل أربعة، وقد تأثرت قنوات الري أيضاً – ما يقارب /300/ ألف هكتار أراضي زراعية تأثرت سلباً، وبعض مضخات مياه الشرب أصبحت خارج الخدمة.

إن ما يحدث لنهري الدجلة والفرات يشكل أكبر كارثة في التاريخ الحديث للبشرية، ولا يمكن جبرها نهائياً، حيث تقوم تركية بمحاربة شعوب المنطقة التي تقع على المجرى الوسط والسفلي لهذين النهرين اللتان تنبعان من الجزء المحتل تركياً من كردستان «راجع اتفاقية سيفر ومعاهدة لوزان».

إن تركيا من خلال الطغمة الحاكمة تتعمد إلى إحداث أضرار جسيمة بسكان المحيط بمجاري الأنهار مستغلاً الصمت الدولي نتيجة تقاطع المصالح التي أضرت بكل من دول الجوار مثل سوريا، إقليم كردستان والعراق ناهيك عن دول أخرى التي تنتظر الفرصة السانحة لإخراج هذه الورقة إلى الواجهة في مواجهة تركيا، وستكون مستند هذه الدول في المستقبل هو قانون الأنهار الدولية ومبادئ أساسية لحقوق الإنسان، ولا غرابة في ذلك أن يستشهدوا بآيات من القرآن الكريم «وجعلنا من الماء ....» لإضفاء شرعية حضارية إنسانية على العمل الذي سيقومون به لاحقاً، حيث أن صمتهم الآن وصمة عار على جبينهم بدءاً من جامعة الدول العربية ورابطة الدول الإسلامية الساكتة عن الحق مثل شيطان أخرس وصولاً إلى السلطة التشريعية العالمية «الأمم المتحدة».

هل هناك ضرر أكثر جسامة في العالم من تعطيش البشر في حرمانهم من المياه ومصادرها، والتي هي الحياة نفسها، وكذلك الإضرار بالمواسم الزراعية والثروة الحيوانية والتوازن البيئي.

هل هناك جريمة أكبر من هذه الجريمة البشعة والنكراء، بقطع الماء عن خلق الله على الأرض، إن هذا العمل الإجرامي لم يفعله المشركون الكفرة بل يفعله خليفة المسلمين عند شرائه ذمم رخيصة أخلاقياً وقانونياً، بعضهم يتبوؤون مناصب رفيعة جداً على مستوى العالم.

أليس هذا خرق واضح وفاضح للعهود والمواثيق الدولية، أليس هذا التصرف الطائش هو الوقوف ضد إرادة الخالق وضد الطبيعة الكونية، حيث أن الطبيعة وقوانينها من صنيعة الخالق سبحانه وتعالى، أجزم بأن المسلم الحقيقي لم ولن يفعل ما يفعله المجرم، المغرور، الجاحد والمشرك بالله، يدعي بأنه زعيم الأمة الإسلامية والإسلام براء منه.

3- يُمنع تحويل المجرى المائي الدولي أو تخفيض جريان المياه أو تخفيض منسوب المجرى .

هذا المبدأ قد تم الدعس عليه علناً أمام مرأى ومسمع العالم، لقد قامت تركية بتحويل المجاري في الأحواض وتخفيض جريان نهر الفرات، وإن هذا التخفيض له تأثير مزدوج على الناس والبيئة، فتأثيره على الناس بشكل مباشر من خلال تعطيشهم وهذا مخالف لشرعة الله كما ذكرنا في الأسطر السابقة، ولا يُقدم أحداً على هذا التصرف اللاإنساني إلا «التركي الشوفيني العنصري»، وهذا الحال هو نفسه بالنسبة إلى البيئة حيث أن انعدام المياه تعني الفناء لمعظم الكائنات الحية، وكذلك الغطاء النباتي، وهذا يولد كارثة بيئية ولا يمكن التنبؤ بكامل نتائجها وبخطورتها على الجيل الحالي والمستقبلي، مع أن جميع الاتفاقيات الدولية هي من أجل الحاضر والمستقبل وللأجيال القادمة؛ هذه الجرائم والانتهاكات الجسيمة لحقوق الإنسان تمرّ على المجتمع الدولي دون مساءلة قانونية وأخلاقية.

4- الاستخدام العادل والمنصف للمصادر المائية من خلال التعاون الدولي، على أن يكون هذا الاستخدام مثمراً و(متعقلاً) لمصلحة الدول.

إن التعقل صفة بشرية غير متوفرة لدى الكائنات الأخرى، يبدو أن الزعيم أو الخليفة قد عقل «ربط» هذه الصفة واتخذ لنفسه صفة الافتراس والالتهام، ويتجلى ذلك في «عدالته» واتخاذ العدالة حزباً سياسياً على مقاسه بكل المعايير، لينتهك كل الحرمات والمقدسات بما فيها التي وضعها بنفسه.

حيث أن الانتفاع من مصادر المياه بشكل عادل مع مراعاة الأحكام المتعلقة بالأوضاع الجغرافية يشكل الركيزة الأساسية لكل الاتفاقيات الدولية، وهذا ما يتطابق مع الحالة السورية والعراقية.

إن الدولة التركية منذ نشوئها على أنقاض الإمبراطورية العثمانية إلى يومنا هذا لم تحترم العهود والمواثيق الدولية، وظهر

ذلك جلياً في الآونة الأخيرة بقطع نهر الفرات بشكل شبه كامل، لتحدث كارثة بيئية ناهيك عن ما تم ذكره آنفا.
فالدولة التي لا تحترم دستورها، لا يمكن أن تحترم العهود الدولية، ولهذا نجد أن تركية لم توقع على اتفاقية قانون الأنهار الدولية، بل رفضت الاتفاقية جملةً وتفصيلاً، إلا أن تصرفاتها العملية من خلال اجتماعات واتفاقيات ثنائية بينها وبين سوريا وبينها وبين العراق بخصوص نهري الدجلة والفرات وتوزيع الحصص المائية لهو اعتراف ضمني بالاتفاقية الدولية، لكن دون توقيع وثائق رسمية مشتركة أو التزام بما اتفق.
على جانبٍ آخر تقوم تركية بإنشاء السدود من دون موافقة دول مجرى الأنهار، معتمداً على تفسيرها لتعريف النهر الدولي بخصوص نهري الدجلة والفرات، بأنهما نهران داخليان يعبر الحدود، مع أن هذا التعريف متناقض مع كل الأعراف والقوانين الدولية، فكلمة الحدود لوحدها تُفند مزاعمها بأن الأنهار داخلية.
قد تكون لهذه السدود نتائج غير محمودة، حيث أن تخزين المياه في السدود بأكثر من الطاقة المحددة للسد من الناحية الجيوفيزيائية في مناطق معرضة للزلازل مثل (تركيا) يشكل خطراً مستقبلياً ولا يمكن التنبؤ بعواقبها مهما كانت متانة جسم السد، نترك هذا الأمر لأصحاب الشأن والاختصاص.
تنويه: هذه ليست المرة الأولى التي تقوم فيها تركية بقطع المياه عن سكان المناطق المجرى المائي، لقد سبق أن قامت بهذا الفعل وفي أكثر من موقع، كما فعل سابقاً في الأنهار التي كانت تدخل إلى منطقة عفرين وحلب وكذلك في رأس العين، والآن في الفرات المقدس.
الحرب على المياه محتملة وستكون نتائجها أكثر كارثية على العالم برمته، لأن تركية تجد في المياه ثروة وطنية، وهذا ما نوه عنه معظم المسؤولين الأتراك سابقاً والآن.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	جغرافيا
الكتاب:	مقالات ومقابلات
الكتاب:	قانوني
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	غرب كردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع https://yek-dem.net/- 07-03-2023
کاتی تۆمارکردن: 2023/7/3 8:32:19 AM
ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 200
هل قدم العراق للكورد ما يستحقونه؟
https://www.kurdipedia.org/?q=20230201090915463098
معد فياض

يتوجب على العرب العراقيين ان يتوجهوا بالشكر والعرفان ورد الجميل لكورد العراق، او بمعنى اكثر دقة للكورد الذين اختاروا سنة 1924 البقاء ضمن العراق وعدم الانضمام الى تركيا خلال الاستفتاء الذي اجرته لجنة امنية لتحديد عائدية الموصل التي كان الاتراك يطالبون بها، وحسب تقرير هذه اللجنة فإن اغلبية الذين أٌخذت آرائهم من الكورد كانوا مع العيش ضمن العراق. بقاء الكورد ضمن العراق اسهم بولادة الدولة العراقية الجديدة.

في كتابهللتاريخ يتسائل الرئيس مسعود بارزاني:الكورد انقذوا ولاية الموصل من أيدي تركيا، ولكن هل تذكر العرب هذا

الامر؟، مستعينا بما ذهب اليه المندوب البريطاني سيسيل جي إدمونز في كتابه كورد ترك عرب الذي كتب: وإنهم (الكورد)على إدراك تام بما فعلوه، أترى ستفتح الحكومة العراقية عينيها بهذه المناسبة وتتبنى سياسة كريمة بعيدة النظرتجاه الكورد؟.

ويعلق الرئيس مسعود بارزاني قائلا:الحوادث والكوارث التي تعرض لها الشعب الكوردي تدل على ان العرب نسوا الفضل الكوردي. وإذا تبدو هذه المعلومات تاريخية فان جوهرها ما يزال معاصرا، فالحكومات العراقية منذ العهد الملكي وحتى اليوم نسوا ويتناسوا فضل الكورد ، ليس بالحفاظ على الموصل فحسب، بل بقيام الدولة العراقية وبقائها وديمومتها بالرغم مما تعرض له الكورد من حروب وقتل ومجازر ابادة جماعية على يد الجيوش العراقية وعلى مدى ما يقرب من قرن من الزمان.

وهذا يدعونا الى الاستنتاج التالي: اما ان العرب العراقيين ذاكرتهم قصيرة المدى ونسوا ويتناسوا عن عمد فضل الكورد في العراق على ما قدموه ويقدمونه للبلد وللشعب العراقي، واما ان معلوماتهم التاريخية شحيحة بهذا المجال، أو انهم يعرفون ويتقصدون اهمال تضحيات الكورد من اجل بناء وبقاء العراق كدولة متماسكة، مثلما يقول المثل الشعبي العراقييعرف ويحرف.

وإذا كان هناك ثمة من يتسائل بلؤم: وما الذي يدعوا الكورد للبقاء ضمن العراق؟ ظنا منه ان بقائهم في العراق لحاجات اقتصادية ومنفعية بحتة، فكلنا يعرف ان خيرات وثروات، وخاصة الثروات البشرية، لاقليم كوردستان كافية لان تجعل من الاقليم دولة غنية ومتطورة لا سسيما وان القوانين والبنية التحتية لاقليم كوردستان تمثل مشروع دولة لو سمحت لهم الظروف الدولية بذلك، تلك الظروف والقرارات التي وقفت ضد مشروع اقامة دولة كوردية كبرى، فبعد انهيار السلطنة العثمانية في نهاية الحرب العالمية الأولى، بات حلم الكورد بالحصول على وطن خاص بهم على وشك التحقق. فقد نصت معاهدة سيفر التي أبرمت عام 1920 على حق الكورد في تقرير المصير وتشكيل دولة خاصة في شرق الأناضول وفي الموصل، لكن هذا الحلم أجهض بعد انتصار مصطفى كمال أتاتورك في تركيا واضطرار الحلفاء للتراجع عن بنود معاهدة سيفر واستبدالها في 1923 بمعاهدة لوزان التي وضعت الشعب الكوردي تحت سيطرة تركيا وإيران بالإضافة إلى بريطانيا وفرنسا اللتين كانتا دولتي الانتداب على العراق وسوريا على التوالي، وذات الارادات الدولية التي وقفت ضد قيام الدولة الكوردية الكبرى هي التي وقفت وتقف اليوم ضد قيام دولة كوردية سواء في تركيا او ايران او العراق او سوريا خشية من تنامي قوة الكورد في المنطقة ونجاحهم لا سيما وان نجاح مشروع اقليم كوردستان شكل مفاجأة ايجابية لمن يريد الخير للكورد وللمنطقة، وصدمة سلبية لمن يخشى هذا التطور.

هذا أولا، ولان الكورد في العراق يصرون على حقوقهم التاريخية في انهم عراقيون وهذه ارضهم منذ اكثر من خمسة الاف عام ولن يتنازلوا عنها للعرب الذين دخلوا اراضي كوردستان بالقوة تحت مسميات الفتوحات الاسلامية قبل اقل من 1200 عام، وهم يصرون على عراقيتهم استنادا الى الوقائع التاريخية الموثقة، هذا ثانيا.

لا نقول هذا الكلام او نذكر هذه الحقائق بمناسبة امتناع الحكومة الفيدرالية بصرف الاستحقاقات المالية لاقليم كوردستان مؤخرا، فهذه الحادثة هي جزء بسيط للغاية من جملة تصرفات الحكومات العراقية المتعاقبة وحتى اليوم مع الكورد، فان استحقاقهم حسب الدستور العراقي هو 17% من الموازنة العامة، كما ان مبلغ ال 200 مليار دينار عراقي يُعد في الحسابات الاقتصادية كاستحقاق لاكثر من خمسة ملايين مواطن كوردي عراقي بسيط للغاية ولا يقارن بنفقات الحكومة الاتحادية والاحزاب الحاكمة والمتنفذة بثروات البلد ووالشعب، ولا بسرقات الفاسدين التي بلغت العشرات من المليارات من الدولارات. واذا كان المطبلون والحاقدون على الكورد وما حققه اقليم كوردستان من تقدم وتفوق حضاري وعمراني وثقافي واجتماعي يرددون اسطوانات مشروخة مثلما يقال، حول العائدات البسيطة لتصدير نفط اقليم كوردستان، وهي عائدات لا تقاس على الاطلاق بعائدات نفط العراق من البصرة الى كركوك، ولا بجزء يسير مما يسرقه الفاسدون من نفط البصرة وغيرها ويصدروه امام الملأ من ميناء ام قصر او غيره من المنافذ، فنقول ان حكومة اقليم كوردستان قد عمرت أقليم بحجم دولة، بنى تحتية حديثة، مدن متطورة، شوارع وطرق وجور تمتد حتى الحدود التركية في زاخو، مدارس ومستشفيات عصرية، والاهم من هذا وذاك حرصت على بناء الانسان وحولت المجتمع الكوردي الى مجتمع يحتضن كل القوميات، خاصة العرب، بعد كل ما عانوه من مصائب الحروب والاقتتال والحصار والتهجير من قبل الحكومات العراقية العربية وتحول الاقليم الى ملاذ آمن لكل العراقيين بمختلف طوائفهم. ولا داعي لنسأل مذا بنت الحكومات العراقية منذ 2003 وحتى اليوم بمئات المليارات من الدولارات التي تمثل عائدات تصدير نفط العراق، لان الواقع هو من يتحدث وصور المدارس والمستشفيا والمدن الخربة في جميع مناطق العراق والبطالة وانتشار المخدرات ومشاهد الاطفال في الشوارع خير شاهد.

الكورد قدموا الكثير للعراق والعراقيين، فماذا قدم العراقيون لهم؟ هل عبرنا عن احتضاننا للكورد كشركاء واشقاء لنا؟ او في الاقل هل اشعرنا المواطن الكوردي بانه ينتمي للعراق وللعراقيين؟ هل اقنعنا الكوردي بانه عراقي بالفعل من خلال تصرفاتنا

معه؟ وبدلا من ان نستغرب او نحتج او ننتفض عندما نسمع مواطن كوردي يقول باعلى صوته: انا لست عراقيا؟ علينا ان نسال انفسنا ونبحث بجدية واخلاص : لماذا أوصلنا المواطن الكوردي الى هذا الحد، مع احترامنا الكبير لانتمائه القومي واعتزازه الكبير بهويته النبيلة؟.

الموضوع لا يتعلق بمبلغ بسيط هو جزء من استحقاقات رواتب الموظفين ومصدر عيشهم، فالكوردي لا يحني قامته من اجل ان يطالب بحقه بل يصبر ويكابر من اجل كرامته، وقد عاش خلال ما يقرب من 100 عام اصعب الظروف التي يمكن ان يعيشها البشر، لجأ الى الجبل مصدر قوته وعيشه واستمد من قوته الصلابة والشموخ، قاتل، صمد، وابدع وانتصر وحقق حلمه بفضل شخصيته الشجاعة وقيادته الحكيمة فلا تراهنوا على صبر الحليم.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	النقد الأدبي
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	جنوب كردستان
الدولة - الأقليم:	عراق
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | عربي | www.rudawarabia.net.31.01.2023

کاتی تۆمارکردن: 2023/1/2 9:09:15 AM

ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 201

ولاية الموصل و الحلم التركي بعد قرن من الزمان

https://www.kurdipedia.org/?q=20230209075840465220

المحامي المستشار محي الدين محمد يونس

السنجق	كرد	اترك	عرب	يهود	غير المسلمين	الإجمالي
السليمانية	62.830	32.960	7210	-	-	103.000
كركوك	97.000	97.000	8.000	-	-	184.000
الموصل	104.000	35.000	28.000	18.000	31.000	216.000
اجمالي الولاية	263.830	146.690	43.210	18.000	31.000	503.000

الإحصائية التركية لسكان ولاية الموصل

العرق	التعداد	النسبة
عرب	185.763	23.65
كرد	427.720	54.45
اتراك	65.895	8.39
مسيحيون	62.225	7.92
يهود	16.865	2.15
يزيديون	30.000	3.82
الإجمالي	785.468	

الوفد البريطاني قدم هذه الإحصائية والمتعارضة مع الإحصائية التركية والتي أظهرت أن غالبية سكان الولاية من الأكراد

العرق	التعداد	النسبة
عرب	166.941	16.29
كرد	720.007	70.24
اتراك	38.652	3.77
مسيحيون	61.336	5.98
يهود	11.897	1.16
يزيديون	26.257	2.56
الإجمالي	1.025.090	100

الأحصائية التي قدمتها الحكومة العراقية (1922 - 1924

ضمن محاور الحرب العالمية الأولى بدأت الحملة العسكرية البريطانية لاحتلال الولايات الثلاثة التابعة للدولة العثمانية (البصرة، بغداد، الموصل) والتي كونت فيما بعد احتلالها ودمجها الدولة العراقية بحدودها الحالية وقد بدأت الحملة عام 1914 واستطاع الجيش البريطاني المدعوم بعدد كبير من الجنود الهنود التابعين له من احتلال مدينة البصرة بسهولة بعد مقاومة استمرت لمدة شهرين من قبل الجيش العثماني والمتطوعين من سكان المدينة مما شجع قائد الحملة على اتخاذ قرار مواصلة التقدم والذي جوبه بمقاومة شديدة وقتال شرس غير متوقع، كانت اقسى مراحله عند محاصرة القوات البريطانية على تخوم مدينة الكوت لمدة أربعة اشهر انتهت باستسلامها للقوات العثمانية بعد أن في الأرواح والمعدات منيت بخسائر جسيمة في نيسان 1916 وكانت هناك أسباب عديدة وعوامل أدت الى هزيمة الجيش البريطاني بهذا الشكل المثير للسخرية من أهمها الاعياء وقلة التمويل والامداد وسوء الإدارة والتنظيم بالإضافة الى قساوة الظروف المناخية الا ان إعادة تنظيم الحملة، واستمرار امداد الجيش البريطاني بالعدة والعدد اللازم لمواصلة القتال من جهة والهزائم العثمانية في المحاور الأخرى من جهة أخرى أدت الى تمكن الجيش البريطاني بقيادة الجنرال (ستانلي مود) من احتلال بغداد يوم 11 آذار 1917 وانتزاعها من العثمانيين وعقب

ذلك بأسبوع اصدر الجنرال (مود) بيان بغداد والذي احتوى على العبارة الشهيرة ((لم تأتي جيوشنا الى مدينتكم وارضكم كغزاة او أعداء ولكن كمحررين)) ولم يكن المذكور راضياً على أسلوب وصيغة البيان الذي جاءه من الحكومة البريطانية الا انه كان مرغماً على إعلانه وما يسببه من ضرر للمصالح البريطانية في المستقبل لفحواه الصريح الدال على الالتزام بحرية الشعب العراقي واستقلال بلاده وتوقعاته بمطالباتهم تحقيق ذلك لاحقاً وهو ما جرى.

وبالمناسبة لا يمكن ان نتجاهل مساندة العرب بقيادة (الحسين بن علي) شريف مكة لجيوش الحلفاء ومشاركتهم في الحرب معهم ضد الجيش العثماني وهزيمته وتأثير وتداعيات هذا الموقف والذي اعتبره الاتراك في حينه ولازالوا خيانة وغدر حين اصطفوا مع جيوش الكفر (العلوج) ضد الجيش العثماني المسلم ليسهلوا له احتلال بلاد المسلمين وتجسد ذلك في كراهيتهم للعرب وانتقال هذا الكره بالوراثة من الأتراك الأولين الذين عاصروا أحداث ونتائج الحرب العالمية الأولى الى الأجيال اللاحقة وليومنا هذا بالرغم من مرور هذه المدة الطويلة (قرن) على احداثها الا ان نظرة البغض والكراهية هي السائدة لدى الكثيرين من الاتراك من خلال نعتهم للعرب بكلمة (عربجة) للدلالة على الازدراء والتهكم عليهم.

ولاية الموصل

على اثر التوقيع على هدنة (مادروس) في 30 تشرين الأول 1918 تم الإعلان عن وقف اطلاق النار بين الجيش البريطاني والعثماني وكانت الموصل لا تزال تحت سيطرة الإدارة والجيش العثماني وعلى أثرها طالبت الحكومة البريطانية بانسحاب الجيش العثماني من مدينة الموصل وتسليمها للجيش البريطاني الا ان الحاكم العسكري العام لولاية الموصل رفض هذا الطلب كونها لم تدخل المواجهات الحربية المباشرة وهي لا تعد من مواقع الاشتباك والقتال الا انه اضطر وأذعن أخيراً وسحب قواته منها في تشرين الثاني 1918 لتكون آخر مدينة عربية ينسحب منها الاتراك في حين كانت اول مدينة عربية تخضع لاحتلال الدولة العثمانية في آذار 1916.

المعاهدات أداة تثبيت الوضع القائم

اول معاهدة ابرمت بعد سقوط الدولة العثمانية وهزيمتها في الحرب العالمية الأولى هي معاهدة (سيفر) في 10 آب 1920 والتي ألزمت الاتراك بالتخلي عن جميع الأراضي العثمانية التي يقطنها غير الناطقين باللغة التركية فقسمت بلدان الشرق الأوسط واخضعت سوريا ولبنان للانتداب الفرنسي وفلسطين والعراق للانتداب البريطاني وقد الهبت شروط هذه المعاهدة مشاعر الشعب التركي وخلقت حالة من الاستياء وعدم الرضا وكان من تداعيات ذلك تجريد رئيس وأعضاء الوفد التركي الذين قاموا بالتوقيع على المعاهدة من جنسيتهم التركية من قبل البرلمان التركي الذي كان يقوده (مصطفى كمال اتاتورك).

وتجدر الإشارة الى ان معاهدة (سيفر) كانت تتضمن وعداً للأكراد بدولة وكيان سياسي مستقل على مراحل وكان لصدور هذه المعاهدة وقعا حسنا إيجابياً في نفوس الشعب الكردي الحالم بالاستقلال وتكوين دولة تجمع شملهم المشتت ومن فرط اعتزازهم بهذه المعاهدة ورغم الغائها فقد منح الكثير من الاكراد اسمها (سيفر) على أولادهم منذ صدورها وليومنا هذا وبالمناسبة هي مدينة فرنسية تقع بالقرب من العاصمة الفرنسية باريس...
كما ذكرنا فالحكومة العثمانية تنازلت تحت ضغط الحلفاء عن معظم املاكها ومنها العراق بموجب هذه المعاهدة الا ان ازدياد نشاط الحركة الكمالية وتعاظم امرها جعلا المجلس الوطني الكبير في أنقرة يرفض المعاهدة واعتبار ولاية الموصل جزء لا يتجزأ من تركيا، وترحيل هذه الخلافات الى مؤتمر (لوزان/2) الذي عقد في 23 حزيران 1923 وفيه قبل الاتراك مجبرين على توقيع معاهدة الصلح لكي ينصرفوا الى اعمار بلادهم التي قامت على انقاض الإمبراطورية العثمانية وتجدر الإشارة الى بقاء مشكلة الموصل دون حلول واحالة الخلاف على الحدود بين تركيا والعراق الى عصبة الأمم للنظر فيها بموجب المادة الثالثة في فقرتها الثانية من هذه المعاهدة بالإضافة الى الغاء ما كان قد وعد به الاكراد في معاهدة (سيفر) بعد ان تم تجاهلهم وعدم السماح لمن يمثلهم في حضور وقائع المعاهدة الجديدة

(لوزان/2) على عكس معاهدة (سيفر) التي شارك فيها الكرد بوفد غير رسمي مؤلف من خمسة اشخاص برئاسة الجنرال محمد شريف باشا.

كما وحاول الشيخ محمود الحفيد ارسال وفد خاص الى باريس للالتحاق بالوفد الكردي الا ان الإنكليز حالوا دون ذلك.
شكلت عصبة الأمم لجنة لدراسة هذه القضية وصلت الموصل في 27 كانون الثاني 1925 للتحقيق مع سكان الولاية والوقوف على رغبتهم في تحديد مستقبلهم في البقاء مع الدولة التركية الحديثة او الانضمام الى الدولة العراقية الجديدة ولهذا الغرض جرى تنظيم استفتاء وبغض النظر لنتائجه.
والتي اسفرت عن رغبة معظم سكان الولاية الانضمام الى الدولة العراقية حيث كان الاستفتاء شكليا وبمواصفات ومقاييس تلك المرحلة الزمنية وظروفها المعاصرة لها حيث كان البريطانيون بمعنويات عالية وثقة مفرطة بالنفس لانتصارهم في الحرب على عكس الاتراك الذين خسروا الحرب وفقدوا سلطتهم على سكان الولاية وانكماش الولاء لهم وتذكر المراجع بقيام الموصليون بتظاهرات كثيرة اثناء تواجد اللجنة المنظمة للاستفتاء والتابعة لعصبة الأمم لإعلان رغبتهم وتعلقهم بالعراق الا ان ذلك لا يعني عدم وجود مظاهرات لجماعات اخرين من المصالوة ينادون ببقاء ولاية الموصل تحت السيادة التركية ومن الجدير بالذكر من ان الرئيس التركي (مصطفى كمال اتاتورك) كان قد قرر قبل ذلك في عام 1924 التخطيط لعملية عسكرية لاحتلال الموصل وطرد البريطانيين منها واعادتها الى السيادة التركية الا انه تراجع عن تنفيذها لخطورة نتائجها على مستقبل تركيا وما تحقق من مكاسب في تأسيسها وصون استقلالها بسبب اختلاف موازين القوى بينها وبين بريطانيا القوية.
وفاتني أن اذكر بانه وفي مؤتمر (لوزان/2) قدمت تركيا سببين لضرورة إعادة ضم الموصل اليها:
الأول – في 30 تشرين الأول 1918 يوم توقيع هدنة مودروس كانت الموصل تحت سيطرة الجيش التركي/ العثماني وضمن الحدود السياسية للدولة العثمانية وأخذت منهم بشكل غير شرعي.
الثاني – غالبية سكان ولاية الموصل من الاتراك وحسب الإحصائية التي قدمها الوفد التركي برئاسة (عصمت اينونو).

والامر الذي يثير الاستغراب عند النظر في الجدول الاحصائي لسكان ولاية الموصل والمقدم من قبل الوفد التركي يظهر بدوره من ان غالبية سكان الولاية من الاكراد الذين لم يكن الجانب التركي يعترف بأصولهم القومية الكردية ويطلق عليهم تسمية (اتراك الجبال).

وفي موضوع ذو صلة يذكر من انه وبمبادرة من الرئيس المصري (جمال عبد الناصر) افتتح يوم 1 حزيران 1957 القسم الكردي في إذاعة القاهرة وكانت تبث يومياً ساعة واحدة من الرابعة الى الخامسة عصراً وكانت تسمع في جميع دول الشرق الأوسط (سوريا، تركيا، ايران، العراق، الأردن ولبنان) لاقى افتتاح الإذاعة المذكورة استنكاراً وغضباً من قبل الحكومات العراقية والإيرانية والتركية والتي راجع سفرائها وزارة الخارجية المصرية بتقديم عدم رضا حكوماتهم عن فعاليات وبرامج هذا القسم من الإذاعة المصرية ويقال بان وزير الخارجية التركي قد زار القاهرة والتقى بالرئيس المصري وطلب منه غلق هذه الإذاعة لكونها تشكل خطراً على الامن القومي التركي عندها فاجأه الرئيس المصري مستفسراً : لماذا يشكل خطر على امنكم القومي ؟ هل يوجد ضمن الشعب التركي منتمين للقومية الكردية؟
أجابه وزير الخارجية التركي: كلا كلا لا يوجد عندنا أكراد.
على كل حال زاد نشاط القسم الكردي في بداية الستينيات من القرن الماضي في خضم الصراع الذي كان دائراً بين الحكومة المصرية والحكومة العراقية التي كان يرأسها (عبد الكريم قاسم) واندلاع الحركة الكردية المسلحة في 11 أيلول 1961 بقيادة (الملا مصطفى البارزاني) ضد هذه الحكومة .

لم يستمر بث هذه الإذاعة حيث أغلقت في عام 1968 بسبب استمرار المطالبات من قبل هذه الدول على غلقها، لم تسلم الدولة التركية بالأمر الواقع الذي فرض عليها من قبل دول التحالف (بريطانيا ، فرنسا ، إيطاليا) وادعائهم بان الجيش العثماني انسحب من الولاية طوعاً وبقيت انقرة تطالب بإعادة الموصل الى سيادتها حتى بعد الغاء معاهدة (سيفر) والتوقيع على معاهدة (لوزان/2) وصدور قرار عصبة الأمم بالحاق الولاية بالدولة العراقية ، استمرار مطالبة تركيا بولاية الموصل رغم ما تقدم نتج عنه دخول الدولتين في مفاوضات ثنائية لحل نزاعهما بشأن الموصل اسفرت عن اتفاقية انقرة التي وقعها الجانبان والمملكة العراقية بالعاصمة التركية يوم 15 أيار 1926 ومن اهم النقاط التي نصت عليها :

1- تبعية ولاية الموصل للعراق وتنازل تركيا عن أي ادعاء بشأنه

2- ترسيم الحدود بين البلدين بشكل نهائي طبقاً لما يسمى (خط بروكسل) واعتبارها غير قابلة للانتهاك (أعلنت تركيا اعترافها الرسمي بالدولة العراقية في 15 اذار 1927).

3- حصول تركيا على نسبة 10% من عائدات نفط كركوك لمدة 25 سنة.

4- إعطاء تركيا حق التدخل العسكري في الموصل وشمال العراق لحماية الأقلية التركمانية القاطنة هناك إذا تعرضت لأي اعتداء او لحق بوحدة الأراضي العراقية أي تخريب.

تركيا ومحاولاتها للتخلص من معاهدة لوزان/2

يتردد كثيراً في الآونة الأخيرة اهتمام تركيا ومحاولاتها للتخلص من اثار معاهدة لوزان/2 المبرمة عام 1923 بينها وبين الحلفاء المنتصرين في الحرب العالمية الأولى (بريطانيا، فرنسا، إيطاليا) وتنازلت بموجبه عن كثير من الأراضي التي كانت تحت نفوذها ومنها ولاية الموصل التي كانت تابعة لها لمدة اربعة قرون وبحلول عام 2023 يكون قد مر على توقيع هذه المعاهدة مائة عام وبدأت المخاوف تطفو على السطح مع انقضاء الفترة ومطالبة تركيا لاسترجاعها وضمها الى أراضيها وما سيواجهه سكان هذه الولاية التي قسمت الى خمسة محافظات بعد الحاقها بالعراق (الموصل، أربيل، كركوك، سليمانية، دهوك) من مشاكل خاصة الكرد منهم في حالة تحقق ما تهدف اليه تركيا وسيفقد العراق أجزاء حيوية من ارضه وسكانه واغلبهم من الكرد والعرب والتركمان والمسيحيين في حين اراها هدفاً صعب المنال في الظروف السياسية الحالية الدولية التي لن تسمح بهكذا تجاوز على أراضي وسيادة دولة مستقلة ونستشهد بالمثل الكردي الذي يقول (المكان هو ذاته ولكن الربيع ليس هو ذاته) في حين يعتبرها الكثيرين من الكرد خطوة في غاية الأهمية لو تحققت في توحيد جزئين من أجزاء كردستان المقسمة بين الدول (تركيا، العراق، ايران، سوريا) وما لهذه النتيجة من تداعيات إيجابية على مجمل القضية الكردية والشعب الكردي ضمن الدولة التركية بعد ان يصبح بهذا الحجم الذي لا يمكن تجاهله وهذه المساحة الشاسعة من الأراضي التي لا يمكن السيطرة عليها بسهولة لتنوع تضاريسها والفائدة الأكثر تحققاً عند اللجوء الى الخيار الديمقراطي وصناديق الاقتراع ونتائجها التي تكون بلا شك لمصلحة وتطلعات الشعب الكردي بعد ان يصبح ذو مكانة ووزن لا يمكن تهميش دوره في رسم السياسة الداخلية والخارجية لهذه الدولة بحدودها الجديدة.

الخلاصة:

حظيت ولاية الموصل بمكانة مهمة في عقلية الساسة الاتراك وعلى امتداد التاريخ السياسي المعاصر وهي اخر مدينة انسحب منها العثمانيون بعد نهاية الحرب العالمية الأولى كما ذكرنا والمطالبات التركية لاسترجاعها لم تنقطع منذ الحاقها بالعراق وفق معاهدة (لوزان/2) ومن قبل جميع الحكومات التي تعاقبت على سدة الحكم فيها وفي المقدمة منها الحكومة الحالية ذات الأغلبية التي تمثل حزب العدالة والتنمية والتي لم تقتصر في بيان نواياها الصريحة في هذا المجال بل تخطت ذلك الى العديد من الخطوات العملية في خرق الحدود الدولية للعراق من قبل الجيش التركي وبناء الكثير من القواعد العسكرية الرئيسية والثانوية في المناطق والبلدات في إقليم كردستان بدعوى تعقيب فلول حزب العمال الكردستاني تفسرها البعض من الأوساط السياسية بخطوات الشروع وإيجاد موطئ قدم في تنفيذ حلم الاتراك بعودة الموصل لسيادتهم وعلى سبيل المثال لا الحصر لا بد لنا ان نشير الى البعض من احاديث الرئيس التركي (رجب طيب اردوغان)

بهذا الصدد وفي مجال تأكيده على ضرورة عودة ولاية الموصل للسيادة التركية فيقول:

ولاية الموصل انتزعت منا في ظروف لم نكن نستطيع مجابهتها وبعد ان قامت دول التحالف (بريطانيا، فرنسا، إيطاليا) وحسب المثل العراقي ((شوفونا الموت حتى نرضى بالصخونة)).
الموصل كانت لنا وكركوك كانت لنا.
الرئيس التركي يتحدث عن حلمه بالعودة التركية للشرق الأوسط الذي كان تحت السيطرة العثمانية يقول: يوجد هناك في تلك الدول الكثيرون الذين ينتظرون عودتنا منذ مائة عام.
وبعد كل الذي ذكرناه عن موقف الحكومات التركية ومسؤوليها عن طموحهم في استرجاع ولاية الموصل يقابلها صمت اهل القبور من الجانب الحكومي والشعبي العراقي فالأتراك في واد والعراقيون في واد اخر وكأن الامر لا يهمهم لا من قريب ولا من بعيد وغير باستثناء بعض ردود الفعل الخجولة والغير مؤثرة من بعض الجهات والأشخاص هنا وهناك في استنكارها لأقوال واعمال الجانب التركي في هذه المسألة ولا ادري ان كان السكوت من علامة الرضا، على كل حال اصبحنا من موعد انتهاء المائة عام قاب قوسين او ادنى لا تفصلنا عنه سوى اشهر قليلة حيث انقضى الكثير ولم ويبق الا القليل ونحن بانتظار ما ستفرزه الأيام القادمة من وقائع واحداث والظروف السياسية للعراق والمنطقة والعالم بعد هذه المتغيرات والصراعات على النفوذ والمصالح المتشابكة والتي تنذر بخطر محدق على الجميع ... كفانا الله جلت قدرته شره وان غداً لناظره لقريب.[1]

خصائص السجل

الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	جنوب كردستان

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | algardenia.com 2022-07-20
کاتی تۆمارکردن: 2023/9/2 7:58:40 AM
ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 202
ومن جديد : المظلومية الكُردية - رد على المتزعم نارام سن الورقي -2
https://www.kurdipedia.org/?q=20230218112019468077

إعداد : ليلى قمر و وليد حاج عبدالقادر
(القسم 2 الفصل أ : الاحتلال العثماني والصفوي وصولاً إلى معاهدة سيفر)
في مستهلّ هذا القسم الثاني سيكون مفيداً التذكير بقوله تعالى : (يا أيها الذين آمنوا إن جاءكم فاسقٌ بنبأ فتبيّنوا ان تصيبوا قوماً بجهالةٍ فتصبحوا على ما فعلتم نادمين) . هذه الآية الكريمة التي تنطبق على كلّ مَن يتقصّد التسويف والتدليس وتشويه الحقائق والإتهامات الكاذبة ، وبكلّ بساطة لو أنّ نارام سن الورقي عاد إلى ما كتبه وقارنه واقعياً بالحقائق المثبتة وكمنهجية عملية لو ذكر المتناقضات وأبدى رأياً منهجياً ! لا تصورات مغلّفة مبنية على دجلٍ أيديولوجي ! لكان رأيه سيُعتبر وجهة نظرٍ ، أما – سقطته – فلم تقف عند حد الجهل المعرفي وتشويهها بتعمّد لوحده ، بقدر ماهو أسلوبه الشعبوي الفجّ، ونعوته المتكرّرة واتهاماته الموجّهة بصفةٍ جمعية لشعبٍ يجاوره ، شاء أم أبى في الجغرافية وشاركه في صناعة كثير من إحداثيات التاريخ بمحطاتها ، وهنا في هذا القسم سنستعرض ، من النقطة التي توقّفنا فيها ، مع إقرارنا بدايةً بتقصّدنا في استذكار عناوين أهم الثورات الكُردية في العهدين الصفوي و العثماني ، هذه الثورات والانتفاضات التي لم تتوقف أبداً مع بدء تعرّض مناطق الكُرد لغزوات أو احتلال من القوى الغاشمة ، وسنجهد في الاختزال نظراً لسعة مجالها.
مع أنّ الامانة العلمية تفرض كواجب تأريخي وكتذكير ضروري لأمثال نارام سن ، كيلا يغترّ بتسويفه ، وليعلم بأنّ الثورات تتعدد فيها أوجه نضالاتها ، ومن أهمها مواجهة المزوّرين بوقائع تحريفاتهم التي تتجانس مع تخريفاتهم ، وتذكيرهم بالحقيقة التاريخية الصادقة والتي قد تشوّه أو تحرّف ، ولكنها – الحقيقة التاريخية – تصمد دائماً، وهي التي تنتج مسارب الكشف عن مصداقيتها .. وفي العودة إلى نارام سن الورقي وسذاجة ما كتبه، الأشبه أسلوباً وتعبيراً ومضموناً بصياغات بعث عفلق ومنهجيته في إنشاء وهمٍ تأريخي وتضخيمه ككتلة – توراتيةٍ مقدّسة – والخلط التأريخي في استيلاد وقائع جاءت في الأصل على أرضية هجينة ، وبتحدٍّ نقول : نعم .. فاقدة لأية معياريةٍ علمية وقواعد لقراءات عملية تؤسّس – كمثالٍ – مقاربة موضوعية للحقيقة التاريخية لا كمخيال ، بل بشكلٍ ممنهج ومستند على القواعد المعلوماتية والبيانات المتوفرة وتقاصها مدعومة مع جملة العلوم المساعدة ، وبالتأكيد أن يتخلّص أي – باحث أو كاتب – من الأشنيات الفكرية أو المؤثرات كما المدعو – نارام سن الورقي ومواقفه الآيديولوجية المسبقة – ، واختصاراً هنا وبتجاهلٍ كلي ل – صبينته الفكرية – وكثير من العبارات والمصطلحات التي ارتقت لدرجة الشتيمة ، سنستمرّ – نحن – على ذات النسق العلمي – المعلوماتي والتي يهيمن عليه الطابع التجميعي كتوثيق، وفي تناسٍ فعلي لفجاجة ودونية كثيرٍ من ملافظه ، وبتصميم سنستمرّ في التركيز على ما هو مفيد وعملي ، وما يؤسّس – في إعادة صياغة التاريخ بمجرياتها يهدف إلى بناء أسسٍ لآفاق مستقبلية لجميع شعوب المنطقة ، ومن هنا كان هدفنا الأساس في المضيّ بسرد الوقائع بتواريخها كهدفٍ تعريفي بحقيقة ما نسمّيه نحن بقضية شعبٍ ومظلوميته ، والتي لازال كثيرون من الكُرد يرونها كنوعٍ من الضريبة التاريخية المثقلة ومن إثر حروب صلاح الدين الأيوبي ، التي لولاها – الحروب – لكانت خارطة المنطقة غير ماهي عليه ، وقاربها في الجانب الصفوي أيضاً انتقامهم من صلاح الدين والأيوبيين بجريرة انتصاره على الحكم الفاطمي في مصر وغيرها . وفي عودةٍ إلى الأحداث ومفردات التاريخ التي تؤكّد وبلا أدنى شك : تصدي الكُرد ومقاومتهم بشراسة وتقديمهم لآلاف الشهداء لأية قوة دخيلة فرضت سيطرتها بالقوة على مناطقهم ، ورغم فشل العديد من ثوراتها ، إلا أنّ إحداثيات التاريخ تؤكّد بأنّ كلّ ثورةٍ كانت تترك بذرة تجددها ، وهنا لابدّ من كلمة لنارام سن يجب أن تقال له : إنّ أي كتاب أو بحث تستوجب ولأي مبتدئ وللأمانة والمصداقية المفترضة في الكاتب عليه أن يبذل ولو بجهدٍ قليل ، أن يبحث ولو باختزال عما سيفيده في هدفه المعرفي ، خاصةً أنّ المعلومة في عصرنا هذا لا تكلّف الباحث عنها وبيركة السوشيال ميديا كثيراً من الوقت ، وإلا ؟ أيعقل أن تفوته كلّ الثورات والانتفاضات الكُردية على مرّ التاريخ وبالتأكيد تعني بها التي اندلعت في كُردستان والقادة الذين استشهدوا في المعارك أو أعدِموا، وليس في – جبال هيملايا – ؟ أوفٍّ ! كيف فاتنا هذا الأمر الهام والحيوي والتي تكاد أن تورّطنا كم نارام سن المزعوم – وتقوقعه لا فقط في شخصية نارام الحقيقية بل بعصره وما قبلها ويجيرها بديكومنت وكنقطة انتهى – ؟ ومع ذلك سنجهد قليلاً لتنشيط ذاكرته؟ ألم يسمع هو بالنهري وآل بدرخان وسمكو وشيخ سعيد والشيخ احمد البارزاني وو مروراً إلى قاضي

محمد والمئات ممن سنذكرهم ؟ وهؤلاء ! ألم يكونوا ثوّار قضيةٍ وشعبٍ ومثلهم مثل كلّ مَن يستذكره الكاتب كأمجادٍ له ؟ جمال السفاح ؟ هل يتذكّره نارام سن الورقي ؟ وشهداء السادس من أيار ؟ . أم أنّ عقيدة البعث وكجمود عقائدي تلبّسته وأضحت كخوذة العسكر تحمي راسه لا من الرصاص بل الحقائق ببديهياتها ، وكعسفٍ قوي جداً، لتتوازى مع عفلقيته المنتج لسلسبيل الطوفانات العرفية بقوانينها الطارئة من جهةٍ، وتؤسّس كلّ هذه البؤر المتأزّمة – كنتاج لها في المنطقة ، أفلا يدعو هذا للسخرية والاستغراب ؟ سيما أنها أفكار دسمة ! بسموميتها ! وصدرت من شخصٍ يقدّم نفسه كأكاديمي، ولتسقطه نزعته القومية في فخّ التطرف وكسلاح يلغي و يشطب و – بجهالة – صفحات ملأى بمعلومات دوّنت حقائق ومجريات الأحداث التي رسمت خارطة المنطقة ، وفي عودةٍ إلى الحقائق والثبوتيات التاريخية الموثّقة في محافل أممية وفي مراحل كانت حبلى بالعواصف والحروب المدمّرة ، إلا أنها أسّست لجغرافيا قاربت لتتجاوز مئويتها ونعني بها اتفاقية لوزان المشؤومة.

وهنا ولضبط إيقاع العرض – المبحث، سنعود لنركّز على مفاصل أهم أحداثيات المنطقة والثورات الكردية التي وفي عودة تذكيرية مكثّفة للأحداث التي تتالت, كيف أنّ العثمانيين أخذوا وبالهوينى يتنصّلون من اتّفاقهم الذي تمّ عبر البدليسي ، وانتهزوا الفرص لابل وخلقوا مبرّرات كثيرة للتدخل في شؤون الإمارات الكُردية و تأليب بعضها على بعضٍ ، مما أوجد ردّات فعلٍ مقابلة رافقتها انتفاضاتٌ وثوراتٌ عديدةٌ ابتدأت من (عام 1574 م بثورة عفدال خان البدليسي ضدّ السلطان العثماني مراد الأول ، وعام 1607م انتفاضة ميرعلي الملقّب جان بولاط في حلب ، وعام 1765 م ثورة عشائر جيهان بك في ملاطيا ، وعام 1789 م ثورة عشائر رشكوتا وخرزان بقيادة فرحو آغا وقاسم خرزي بين آمد وسيرت ، وعام 1794 م ثورة عشائر زركا وتيركان في الشمال من آمد / ديار بكر ، وعام 1806 م ثورة عبدالرحمن بابان في السليمانية ، وعام 1811 م ثورة أحمد باشا بابان في السليمانية ، وعام 1819م ثورة سيواس ضدّ الدولة العثمانية ، وعام 1834 – 1837 م ثورة مير محمد باشا الرواندوزي الملقّب بالأمير الكبير ، وعام 1843 ثورة شنكال للكُرد الإيزيديين ، وعام 1842 – 1848م ثورة بدرخان أمير بوطان ، وعام 1853 – 1864 م انتفاضة يزدان شير في هكاري ، وعام 1877 – 1878 م انتفاضة بدينان وبوطان وهكاري ، وعام 1879 ثورة عثمان بك وحسين بك ، وعام 1880 – 1881 م انتفاضة شيخ عبيدالله النهري في مدينة شمدينان ، وعام 1889م ثورة البدرخانيين الأحفاد، وعام 1906 م انتفاضة بشارى جتو في بدليس ، وعام 1906 م ثورةالملّليين بزعامة إبراهيم باشا المللي ، وعام 1913م انتفاضة بدليس بقيادة الشيخ سليم وشهاب الدين االعثمانية في ولاية سيرت ، وعام 1914 م انتفاضة بهدينان بقيادة الشيخ عبدالسلام بارزاني ، وعام 1918 – 1919م انتفاضةالشيخ محمود البرزنجي الأولى ..) . وباختصارٍ وفي تجاوزٍ لمفردات الثورات إيّاها ولكن بإيجازٍ عن إمارة جان بولات وثورته ضدّ العثمانيين عام 1607 م حيث أدّى تراكم معاناة الكُرد تاريخياً ليؤسّس (حافزاً قوياً أثار المشاعر القومية ضدّ كلّ ما هو مجحِفٌ بحقّهم كأمّةٍ لها كيانها خاصةً بعد ظهور المجتمع الصناعي في أوروبا في القرون الوسطى وتنامي الروح القومية بين الشعوب فكان أن حدث انعطافٌ تاريخي كُردي .. الأمر الذي أدّى مجدّدا إلى بروز إماراتٍ كُرديةٍ حديثةٍ ... – مثل إمارة جان بولات – .. و .. أولى هذه الثورات كانت في إمارة جان بولات – جنبلاط – 1607 م ، وكان مركزها في كلس التي كانت تشمل جبال الكُرد إلى الغرب منها وكذلك منطقة حلب إلى الجنوب الشرقي منها (بل مافيها قضاء اعزاز وقضاء الباب) . وقد قامت هذه الثورة (.. وبعد أن قتل العثمانيون أميرها الأمير حسين الذي كان يتولّى شؤون الإمارة من حلب لأنه لم يلتحق ورجاله بالسلطان العثماني في إحدى حروبه فما كان من أخيه الأمير علي إلّا أن أعلن الثورة من حلب ، لكنّ العثمانيين قضوا عليها ، وتمّ على أثرها تشتّت القبائل الكُردية فمنهم مَنْ فرّ إلى لبنان واستقرّ بها ومنهم مَنْ ذهب باتّجاه جبال اللاذقية وحارم واستقرّ هناك ، ويُذكر أنّ مركز إدارة الولاية كان في قلعة بارسيا أو قلعة جان بولات (جبل برصايا حالياً) بجوار كلس ، هذه القلعة التي يؤكّد الدكتور (محمد عبدو علي) الباحث في تاريخ وتراث عفرين (.. تقع قلعة جان بولات على قمة جبل بارسي على ارتفاع 850 م وهي تشرف من جنوبها الشرقي على مدينة أعزاز ومن الجهتين الشمالية والغربية فتطلّ على حوض "نهر عفرين" ومرتفعات جبل الكُرد وأخيراً فإنّ المسافة بينها وبين مدينة عفرين هي 15 كم شرقا) وفي دراسةٍ منشورةٍ للكاتب محمد علي أحمد استند

فيها الكاتب على أرشيف الدولة العثمانية في الجانب الكُردي متتبّعاً ، ليس فقط المعني بالكُرد كشعبٍ .. أو جماعةٍ , بل شملت أيضاً إشاراتٍ إلى أسماء علمٍ لأشخاصٍ أو أماكن ، مثل كُرداغ أو كُرد مصطفى أو كُرد علي أو ..... إلخ .. والوثائق ... ، تغطّي فترةً زمنية طويلة نسبياً , فأوّل وثيقةٍ مؤرّخةٍ منها تعود إلى أواسط القرن العاشر الهجري – القرن السادس عشر الميلادي, إضافةً للعديد من الوثائق غير المؤرّخة (لا تحمل تاريخاً من المصدر) ، والتي يمكن الاستدلال على تأريخها من مقارنة الأحداث والأعلام الواردة فيها مع مصادر أخرى ..) . ومن خلال الوثائق العثمانية يمكن الاستدلال على مواقع و تجمّعات الكُرد خلال العهد العثماني ، وبشكلٍ خاصٍ .. (... من خلال الاطّلاع على المراسلات والفرمانات و الأوامر الإدارية الكثيرة المتعلّقة بهذا الشعب في الأرشيف العثماني .)
(العفلقية المتجدّدة ق 2 رد على د . خالد سالم .. مقال لوليد حاج عبدالقادر) . وهنا لابدّ من التذكير بثورات شيخ سعيد بيران والجنرال إحسان نوري باشا والتنويه بمؤتمر بحمدون وظهور منظمة خويبون بصبغة قومية عامة وكذلك التذكير بثورة سيد رزو وايضاً ثورات كُردستانية متعدّدة بقيادة البارزانيين وصولاً إلى مخرجات الحرب الكونية الثانية واعلان جمهورية مهاباد بقيادة قاضي محمد وسرياليات الثورات التي تلت تلكم التواريخ حتى وقتنا الحالي (هذا المبحث الذي سيفصل في الفصل ب من القسم والذي سيبدأ من اتفاق لوزان حتى الوقت الحالي) . وهنا ؟ أفلا يستحقّ شعبٌ يُفترض بأنه شقيق لنارام سن الورقي وشعبه أن يخسر دقائق من وقته ومن خلال – كيبورده – ليعلم كم من قادةٍ كُرد أعدمتهم نظم الاحتلال العثماني والصفوي – الفارسي ! سنذكره بالنهري مروراً بسمكو شكاكي والشيخ احمد البارزاني والشيخ سعيد بيران واغتيال الجنرال إحسان نوري باشا وإعدام سيد رزو وقادة جمهورية مهاباد ،تقدّمهم الشهيد بيشوا قاضي محمد والمئات من الثوّار وقيادات الثورة في كُردستان العراق ولن نسترسل في الفظائع والجرائم التي مورست وارتقت إلى الجينوسايد من هدمٍ للقرى وحرق الغابات وتدمير كلّ البنى المساعدة للاستقرار والعمليات العسكرية الحارقة لكلّ أسس الحياة وعمليات التهجير المنظمة ، ومن ثم مجازر الأنفال الوحشية واستخدام السلاح الكيميائي كوسيلة إبادة جماعية، نفّذها نظام الطاغية المجرم صدام حسين ، وسننشط ذاكرة نارام سن الثقلى برغبويته وشيفونيته ونتساءل : أولم تكن عملية اغتيال النظام الإيراني للشهيد د . عبدالرحمن قاسملو استهدافاً سياسياً، وأنّ العملية تمّت كونه كان يقود نضالاً كُردستانياً مسلحاً ضد نظام الخميني ؟ وحزب الله ؟ أولم يغتالوا الشهيد صادق شرف كندي ومجموعة من المناضلين الكُرد في برلين سنة 1992 تنفيذاً لأوامر دولة خميني البوليسية ؟وكذلك ما فعلته الحكومات التركية المتعاقبة ؟ بماذا يوصف الأكاديمي المزعوم كلّ هذه الممارسات ؟ وعود على بدء وكتذكير بويلات العثمانيين والجندرمة التركية ؟ بماذا يتوجّب علينا أن نصف هذه الحالات ؟ حفلات شواء مثلاً ؟! . وكذلك الحملات الصفوية الدموية ؟ وهنا وفي عودةٍ إلى صلب الموضوع وما آلت إليها الأوضاع وكاستهدافٍ ممنهج حيث نرى ومن الجانبين جملة من الحملات البربرية الشنيعة والتي تتالت كالآتي : (.. المصدر كريم الهاني 25/ 8 / 2021) حيث راى بأنّ الموقع الجيوستراتيجي لكُردستان كان من أهم العوامل التي جعلت منه مسرحاً دائماً لصراعاتٍ كبرى . وذلك بدءاً من الحروب اليونانية الفارسية ، والسلجوقية البيزنطية ، ولم تكن آخرها الصراع العثماني الصفوي .. . وهناك عوامل ذاتية هي من الأهمية بمكان ونعني بها (.. عدم استطاعة القبائل الكُردية بناء دول أو ممالك قوية أسوةً بجيرانها .. عدا فترة الهوريين والميتانيين اللذين انهارت ممالكهم تحت ضربات الآشوريين .
ذلك حسب ما أشار إليه الباحث خالد العيادي ... ولم تكن هذه القبائل أوفر حظاً في وقتٍ لاحق ، إذ وقعت بين فكي كماشة الدولة الفارسية – الصفوية من الشرق ، والدولة العثمانية من الشمال ، وكانتا قوتين عظيمتين آنذاك) . وفي خضم تلك الصراعات فقد (عزّ على الكُرد أن يعرفوا لاحقاً ، وفق الباحث خالد عقلان أنهم كانوا مجرد أداة ! تأسّست على دمائهم أمجاد الدول المتعاقبة . ففي معركة – ملاذكورد 1071م – مثلاً ، ساند الكُرد الجيش السلجوقي بقيادة السلطان آلب أصلان ، وبفضلهم انتصر على الإمبراطور البيزنطي رومانوس . وكذلك في خضم الصراع الصفوي العثماني ، التي جرت فصولها على كُردستان المقسّمة بين الأتراك والفرس ، حسم الأكراد معركة تشالدران (1514م) ، بدعمهم للسلطان العثماني سليم الأول في مواجهة الشاه إسماعيل الأول الصفوي ، ولهذا فقد جرّ عليهم ويلات فظيعة خاصة بعد انتقال زعامة الصفويين إلى (السلطان إسماعيل 1494 –

1524 م) والذي عدّ عند المؤرّخين نقطة تحول مهمة في الحركة الصفوية ، هذا السلطان الذي بدأ نشاطه العسكري في الولايات الشمالية ، وفي سنة 1506 م غادرت القوات الصفوية العاصمة تبريز، واتجهت إلى إقليم كُردستان الذي يفصل الهضبة الإيرانية عن إقليم العراق العربي وعن الأناضول ؛ لمحاولة الاستيلاء عليه ، لكنها فشلت من النيل منه لوقوف الزعيم الكُردي (صارم بن سيف الدين المكري) في وجهها ، لكن ذلك لم يمنع من أن يخضع عدد من أمراء كُردستان طوعاً وكرهاً للنفوذ الصفوي . وقد دشن العهد الصفوي (1502 – 1736م) بداية فواجع واحداث دموية جديدة في التاريخ الكُردي في إيران ، حسب المؤرخ د .كمال مظهر، فإنّ مؤسّس الدولة الصفوية إسماعيل الصفوي (1487 – 1524م) كان يكره الكُرد كونهم من السنة والجماعة ، الى درجة اعتقاله للأمراء الكُرد الذين قدموا إلى بلدة (خوي) لتقديم الولاء له ، وعيَّن مكانهم ولاة من أتباعه القزلباش ، وكان من ضمن هؤلاء الأمراء المنكوبين (الملك خليل) حاكم (حصن كيف) ، وزوج أخت الشاه إسماعيل نفسه ، حيث لبث في سجن تبريز ثلاثة أعوام كاملة إلى أن نجا منه على أثر الخسارة الكبيرة للشاه (إسماعيل الصفوي) أمام السلطان العثماني (سليم الأول) في معركة جالديران الشهيرة في 23 آب 1514م .
ومن جانب آخر، فإنّ الدولة العثمانية عرفت كيف تستفيد من الصراعات المذهبية التي جرت بين الأمراء الكُرد والدولة الصفوية ، حيث وقفت إلى جانب الكُرد في صراعهم المصيري ضد الصفويين وتجاوزاتهم ؛ لذلك سرعان ما ثارت كُردستان السنية ضد الحكم الصفوي الشيعي في كافة أنحاء كُردستان الشرقية والوسطى ، حيث تمكّن الثوّار الكُرد من طرد الحكّام الصفويين الموالين للشاه إسماعيل ، وعندما حاول الأخير استعادة ما فقده من نفوذ في المناطق الكُردية ، جوبه بمقاومةٍ شديدة أينما حلّ ، ما كلف الكرد خسائر جسيمة كما حدث في حصار قوات الشاه إسماعيل لمدينة آمد – ديار بكر – الذي دام أكثر من عام واحد، حيث أودى بحياة 15 ألفاً من سكانها . واستمرّت هذه المجازر طيلة العهد الصفوي ، فعندما زحف الشاه طهماسب (1524 – 1576م) سنة 1454 م على كُردستان ، فإنه (لم يترك في الطريق الذي سلكه عامراً إلا دمّره) ، وأعادت جيوشه الكرة مرة ثانية على كُردستان في سنة 1455م لتدمّر من المدن الكُردية في كُردستان العثمانية : بدليس ، أرجيش ، موش ، وخلات ، وغيرها (تدميراً كاملاً ، وتقتل من أهاليها مقتلة عظيمة) ، ليكمل رئيس حرسه (أمير سلطان روملو) ، أحد قادة القزلباش ، من بعده عمله (كان أفظع وجهاً ، وأشنع صورةً) ، فقد ارتكبت القوات الصفوية (من الأعمال الوحشية وضروب القسوة والفظاعة ، ما أنسى الناس هول الأعمال البربرية التي اجترحها في هذه البلاد كلّ من هولاكو وتيمورلنك) ، وفي يوم واحد قتل رجال الشاه طهماسب 400 من أبناء عشيرة دنبلي الكُردية ، ونفّذوا حكم الموت بكلّ دنبلي كان يعمل في بلاط الشاه ، ما أجبر مَن تبقّى على قيد الحياة من الكُرد الدنبليين على اللجوء إلى داخل الأراضي العثمانية . وعندما اجتاحت الاضطرابات الدولة الصفوية أيام حكم الشاه إسماعيل الثاني (1576 – 1577م) والسلطان محمد خدا بنده (1577– 1587م) ، واستطاعت الدولة العثمانية السيطرة على أجزاء كبيرة من أذربيجان ؛ وأعلن الكُرد تعاطفهم مع العثمانيين رفقاء المذهب السني ، وعندما تولّى الشاه عباس الكبير (1587 – 1629م) الحكم ، استطاع طرد العثمانيين من أذربيجان ، وصمّم على الانتقام من هؤلاء الكُرد السنيين وتشريدهم، متى سنحت الفرصة لذلك ، فقد توجّه بنفسه على رأس جيشٍ كبير إلى مدينة خوي (شمال كُردستان إيران) ، ومن هناك زحف على منازل عشيرة محمودي الكُردية التي دافع رئيسها مصطفى بك عن قلعة ماكو وقاتل ببسالة ، لكنّ الجيش الصفوي (عاث في تلك البلاد فساداً ، وغالى في النهب والسلب والتدمير ، وقتل من الأهالي مقتلة عظيمة) ، ونقل منهم بضعة آلاف من النساء والأطفال الذين عوملوا معاملة الأسرى إلى منطقة خراسان الشرقية والذي يكاد أن يكون أول تغيير ديمغرافي هادف أشبه ما تكون في سردياته إلى الأسر البابلي لليهود (وهي هذه النقطة رغم الفارق الزمني والمرحلة التاريخية هي التي أربكت – فيوزات – الباحث وتاهت فيه كلّ مداركه المعرفية !).
هذه المعلومات أقرّها مؤرخ الشاه عباس الشهير واسمه (إسكندر منشي) وأكّد بأنّ الشاه عباس فتك بأبناء عشيرة مكري الضاربة الذين طلبوا استعطافه بعد أن أمّنهم على حياتهم حيث تقدّم زعيمهم (قباد خان) ومعه مائة وخمسون فارساً إلى الشاه عباس الذي كان موجوداً في مدينة مراغة في ذلك الوقت لإظهار خضوعهم وتقديم فروض الطاعة للشاه ،

لكن ما أن وصلوا إلى بلاطه حتى فتك بهم جميعاً .
ولهذا عرف الباحث محمد بهجت قبيسي تاريخَ الأكراد الحديث (.. بكونه سلسلة من الثورات التي كانت ترمي إلى التخلص من النير العثماني والإيراني ..).
إضافةً الى أنّ بعض المصادر الكُردية تؤكّد على أنّ أول تقسيمٍ لكُردستان ، جرى بناءً على اتفاقية – قصر شيرين – التي أنهت الصراع بين العثمانيين والصفويين عام 1636م،
وبموجبها تمّ ترسيم الحدود بين الجانبين ، ولكن رغم كلّ ذلك فإنّ شعلة النضال من أجل استقلال كُردستان لم تنطفئ ،وكان من أهم الثورات الداعية لذلك هي التي قادها عبدالرحمن باشا في القرن ال18م وعمل على توحيد جميع البلدان الناطقة بالكُردية . ولكن الباب العالي أمر والي بغداد بتجهيز حملة عسكرية تمكّنت من الإجهاز على حركته . وذات الأمر كان مع ثورة بدرخان باشا في إمارة بوتان عام 1847م ، ويتفق غالبية المتتبعين لهذه الثورات أو الانتفاضات بأنها كانت تعبيراً واضحاً عن الميل القومي الاستقلالي للأكراد .
وباختصار وفي تجاوزٍ لمفردات الصراع في المنطقة ، وفي عودةٍ الى مرحلة ضعف السلطنة العثمانية وبدء تدخل الدول الأوروبية بشؤونها ، أضف إلى ذلك انضمام السلطنة العثمانية إلى محور ألمانيا في الحرب الكونية الأولى وبالتالي خسارتهم الحرب ، كان العامل الأكبر الذي ساهم في تفتيت إمبراطوريتها وقد تمّ التمهيد لذلك قبل أن تضع الحرب أوارها ، حيث تنشّطت بريطانيا في التواصل مع زعماء الشعوب الخاضعة للدولة العثمانية وساعدتها فرنسا نسبياً وابتدأت من المنطقة العربية والحجاز تحديداً لما لها من دورٍ هام وتأثير معنوي على العالم الإسلامي ، فكانت المراسلات التي تمّت بين الشريف حسين ومكماهون ولقاءات ابنه فيصل بن الحسين مع كليمنصو ، ولتكون مخرجاتها الأساس الذي على أرضيتها تمّت أبرز التوافقات ، ومن ثم التأسيس لخرائط ومخططات استهدفت المنطقة ، وطبيعي أنه كانت هناك اجتماعات تُعقد في الظل بتواترٍ وعراباها كانا سايكس و بيكو وبالتوافق التام مع روسيا القيصرية ، وتمّ الإتفاق بين الدول الثلاث على اقتسام مناطق الدولة العثمانية وتمّ التوقيع عليها عام 1916. وان بدا الاتفاق وكأنه عبارة عن صورة تبادل وثائق بين وزارات خارجية الدول الثلاث . وتمّ الكشف عنها مع وصول الشيوعيين إلى سدة الحكم في روسيا ، مما أثار الشعوب التي مسّتها الإتفاقية وأحرج فرنسا وبريطانيا ، هذه الاتفاقية التي تمّ فيها تحديد مناطق النفوذ المقترحة ، والتي يجب أن تؤول السيطرة عليها في الشرق الأوسط للوفاق الثلاثي . وكما هو معروف فقد كانت لفرنسا أطماع قديمة في سوريا ، منذ عام 1860 وتغلغلت في المنطقة مالياً وثقافياً ، وكانت مدارسها في لبنان وحدها لا تقلّ عن 300 مدرسة، ومع قيام الحرب العالمية الأولى ، وجدت فرنسا فيها فرصة لإقامة إمبراطورية لها في آسيا، تكون قاعدتها بلاد الشام .. ولعلها الخطوة العملية الأولى لكلٍّ من بريطانيا وفرنسا، كانت هي اتصالهما بشكلٍ مباشر مع الشريف حسين وذلك بتبادل رسائل وثقت تاريخياً تحت مسمّى مراسلات حسين مكماهون وتلتها لقاءات مباشرة بين مرسال الشريف حسين وكان ابنه فيصل مع مسؤولين في الدولتين .. تلك الرسائل واللقاءات التي مهّدت لخرائط سايكس بيكو ومن بعدها مؤتمر الصلح ومعاهدة سيفر ولوزان ، وما يهمّنا هنا – كرديا – في بدء المفاوضات هو رسالة مكماهون المؤرّخة في 24 / 10 / 1915وتحديداً : (.. إنّ ولايتي مرسين واسكندرونة وأجزاء من بلاد الشام الواقعة في الجهة الغربية لولايات دمشق الشام وحمص وحماة وحلب لا يمكن أن يُقال أنها عربية محضة . وعليه يجب أن تُستثنى من الحدود المطلوبة ... مع هذا التعديل وبدون تعرّضٍ للمعاهدات المعقودة بيننا وبين بعض رؤساء العرب نحن نقبل تلك الحدود ...
وأما بخصوص الأقاليم التي تضمنها تلك الحدود حيث لبريطانيا العظمى مطلق التصرف بدون أن تمسّ مصالح حليفتها فرنسا فإني مفوض من قبل حكومة بريطانيا العظمى أن أقدّم المواثيق الآتية وأجيب على كتابكم بما يأتي :
1 – إنه مع مراعاة التعديلات المذكورة أعلاه فبريطانيا العظمى مستعدة بأن تعترف باستقلال العرب وتؤيّد ذلك الاستقلال في جميع الأقاليم الداخلة في الحدود التي يطلبها دولة شريف مكة .
5 – أما بخصوص ولايتي بغداد والبصرة فإنّ العرب تعترف أنّ مركز ومصالح بريطانيا العظمى الموطدة هناك تستلزم اتخاذ تدابير إدارية مخصوصة لوقاية هذه الأقاليم من الاعتداء الأجنبي وزيادة خير سكانها وحماية مصالحنا الاقتصادية المتبادلة .. وبالرغم من ذلك الحراك النشط ، فقد كان هناك أمور تجري من وراء الكواليس بين روسيا وفرنسا

وبريطانيا وسميت باتفاقية سايكس بيكو ، والتي كشفتها الثورة البلشفية التي أطاحت بحكومة القصر وأحدثت ضجة كبيرة – وقد ذكر أعلاها – وكانت من أهم نقاطها :
– استيلاء فرنسا على غرب سوريا ولبنان وولاية أضنة .
– استيلاء بريطانيا على منطقة جنوب وأواسط العراق بما فيها مدينة بغداد، وكذلك ميناء عكا وحيفا في فلسطين.
استيلاء روسيا على الولايات الأرمنية في تركيا وشمال كُردستان وحقها في الدفاع عن مصالح الارتوذكس في الأماكن المقدسة في فلسطين .
ومع تداعيات وثقل تركة ممتلكات السلطنة العثمانية وتشابك مصالح الدول المنخرطة في الصراع عليها وخاصةً المنتصِرة ، فقد توجّهت الأنظار إلى حلّها عبر مظلة عالمية ،، وكانت من أهم مخاضاتها هي معاهدة سيفر التي عُقدت في (10 / 8 / 1920) وللحقيقة والتاريخ ، فقد أنصفت الكُرد وكُردستان بعد هزيمة العثمانيين في الحرب العالمية الأولى ، وأقرّت بتأسيس دولةٍ في كُردستان تركيا ، ولم يعترضوا على قيام دولة كُردية مشابهة في كُردستان العراق مع حق الإنضمام إلى الدولة الكُردية في تركيا ، ومع موافقة مؤتمر القاهرة على ترشيح الأمير فيصل بن الحسين ملكاً على العراق ، تمّ استمزاج رغبة الكُرد في الاندماج بالمملكة العراقية أو الانفصال عنها . ومنحت الحكومة العراقية المؤقتة للكُرد حق الاشتراك في انتخاب الأمير فيصل من عدمه ، مع التأكيد على رغبتها في بقاء المناطق الكُردية وعدم انفصالها . واثناء انتخاب الملك فيصل شارك كُرد لواء الموصل فيها ، باستثناء لواء السليمانية ، أما كُرد لواء الموصل فقد صوّت غالبيتهم لصالح الأمير فيصل شرط منحهم الحق بالالتحاق من عدمه مع كُردستان تركية بعد منحها الاستقلال وأهمها مسائل الحدود والتفاوت بين مناطق سكن الكُرد وحدود المنطقة السياسية والإدارية فآل سيء ، إلا أنّ مساعي شريف باشا العضو في جمعية صعود كُردستان ، والذي اقترح في مؤتمر باريس للسلام 1919 خطوطاً عريضة لكيان كُردستان حيث أوضح حدود المنطقة على النحو التالي :
(... تبدأ حدود كُردستان حسب وجهة النظر العرقية إلى الشمال من زيفان على حدود القوقاز ثم تتجه غرباً إلى أرضروم وأرزينجان وكيماخ وأربغير وبسني ودفريقي ، ثم جنوباً حيث يتبع خط حران جبل سنجار وتل الأصفر وأربيل والسليمانية ثم سنانداج . وشرقاً رافاندز وباشقلعة ووزيرقلعة ، وما يسمّى بالحدود الفارسية حتى جبل أرارات . (تسبّبت تلك الخريطة بنشوب خلافات مع جماعات كُردية أخرى ، لأنها استبعدت منطقة وان ، وقد اقترح أمين عالي بدرخان خارطة بديلة تضمّنت منطقة وان ومنفذاً إلى البحر عبر مقاطعة هاتاي (أو الإسكندرون) . ووسط إعلان مشترك للوفدين الكُردي والأرمني فقد أسقطت مطالب الكُرد لولاية أرضروم وساسون ، وإن استمرّت نقاشات حول سيادة الكُرد على أغري وموش . لكنّ معاهدة سيفر لم تؤيّد تلك المقترحات ، لأنها وضعت خطوطاً عريضة لدولة كُردستان مقتطعة من الأراضي التركية (وأخرجت أكراد إيران وكذلك أكراد العراق وسوريا اللذين تسيطر عليهما كلّ من بريطانيا و فرنسا) . هذه الخطة التي لم تنفّذ أبداً ، وتمّ الإتفاق على الحدود الحالية بين العراق وتركيا في يوليو 1926 ، وأعطى البند 63 صراحة الضمانات والحماية الكاملة للأقلية الآشورية الكلدانية . ويقول الكاتب فارس عثمان في مقال له (الكُرد بين سيفر ولوزان – 2016 – 01 – 2) . حدود تركيا وفقا لمعاهدة سيفر :
(.. إثر هزيمة الدولة العثمانية في الحرب العالمية الأولى ... واستسلامها في مودرس 30 تشرين الأول 1918 ، دعت الصحف والجمعيات الكُردية إلى استقلال كُردستان وتأسيس دولة كُردية ، وقد ساعد على ذلك استقلال البلاد العربية بعد ثورة الشريف حسين ، ووعود الحلفاء خاصةً بريطانيا التي طالبت : بتحرير الشعوب الخاضعة للدولة العثمانية ... والاتصال بالزعماء ورؤساء العشائر الكُردية لمعرفة موقفهم من : العرض البريطاني بفصل كُردستان عن تركيا الذي كان يردّد وبحماس :
(بأنّ على الكُرد الاعتماد على وعود بريطانيا العظمى) وقد عزّز ذلك الدعوة لعقد مؤتمر للسلام (مؤتمر الصلح) لإعادة تقسيم تركة الإمبراطورية العثمانية بشكلٍ خاص ، فانعقد في باريس مؤتمر للصلح بمشاركة 32 دولة ووفود غير رسمية ، في 18 كانون الثاني 1918 واستمرّت أعماله لغاية21 كانون الأول من عام 1920 وقد جاءت معظم قرارات المؤتمر لصالح كلّ من بريطانيا وفرنسا ، وقد حاول الكُرد تحقيق أمانيهم القومية بالاستقلال ...

معتمدين على وعود بريطانيا ومبادئ الرئيس الأمريكي ولسون (حق الشعوب في تقرير مصيرها) . وقد شارك الكُرد في المؤتمر بوفد غير رسمي برئاسة الجنرال شريف باشا الذي انتخب لرئاسة الوفد الكُردي من قبل جمعية تعالي وترقي كُردستان ، وحزب استقلال الكُرد ، والجمعية الكُردية ، والحزب الديمقراطي الكُردي ، وضمّ الوفد فخري عادل بك ، وعادل بك المارديني ، وصالح بك حسني مدير شؤون شريف باشا ، وغالب علي بك سكرتير شريف باشا ، وحاول الشيخ محمود الحفيد إرسال وفد خاص إلى باريس للالتحاق بشريف باشا ، إلا أنّ الإنكليز حالوا دون وصوله . وتمّ الحديث لأول مرة عن كُردستان والقضية الكُردية في المؤتمر في 29 ك 2 عام 1919 من قبل ممثل الوفد البريطاني الذي دعا إلى فصل (أرمينيا وسوريا وميزوبوتاميا و كُردستان وفلسطين وشبه الجزيرة العربية عن الامبراطورية التركية فصلاً تاماً) ، ودعت بريطانيا إلى إعادة تقسيم كُردستان ، بإعطاء أجزائها الجنوبية لبريطانيا ، والجنوبية الغربية لفرنسا ، والغربية والشمالية للولايات المتحدة الأمريكية ، وإبقاء كُردستان الشرقية على شكل مقاطعة في إيران .

وتفاوتت مواقف الدول من قضية كُردستان ، فبريطانيا كانت من أكثر الدول اهتماماً بكُردستان، بسبب موقعها الهام في قلب الشرق الأوسط ، التي تسعى بريطانيا للسيطرة عليه برمته . ولقربها من منطقة الخليج ومنابع النفط العربية والإيرانية . وازداد اهتمامها بها بعد اكتشاف النفط فيها وبكميات كبيرة .

أما فرنسا فقد اهتمّت بكُردستان ، لأنّ سياستها كانت ترتكز في السيطرة الاقتصادية والمالية على الدولة العثمانية ، وبسط سيطرتها على شرق المتوسط ، خاصةً « سوريا ولبنان » . وكان النفوذ الفرنسي واضحاً في كُردستان من خلال البعثات التبشيرية ، والمدارس الفرنسية والمشاريع الاقتصادية . أما الولايات المتحدة فقد رفعت شعار حق الشعوب في تقرير مصيرها ، خاصةً في الدولة العثمانية ، ودعت إلى إنشاء عصبة الأمم . ورفضت العرض البريطاني الفرنسي بالانتداب على أرمينيا وجزء من كُردستان إلا أنّ هزيمة الحزب الديمقراطي وانتهاء فترة رئاسة ولسون دفعتها للانسحاب من المؤتمر . وقد سعى كلّ من وفد الدولة العثمانية التي استسلمت بموجب هدنة مودرس 1918 برئاسة الداماد فريد باشا ، وكذلك الوفد الإيراني منع مناقشة القضية الكُردية ، وحتى مشاركة شريف باشا والوفد الكُردي في هذا المؤتمر ، وقد نسّق شريف باشا الجهود مع الوفد الأرمني برئاسة الوزير بوغوص نوبار باشا الذي كان يمثّل المقاطعات الأرمنية في الأراضي التركية ، وأصدرا بياناً مشتركاً كان له صدى إيجابي في المؤتمر، جاء فيه :

(... إننا بالاتفاق التام معاً نناشد مؤتمر السلام منحنا السلطة الشرعية وفق مبادئ القوميات، لكل من أرمينيا المتحدة والمستقلة وكُردستان المستقلة، بمساعدة إحدى الدول الكبرى، ونؤكّد اتفاقنا التام باحترام الحقوق المشروعة للأقليات في كلا الدولتين) .

ورداً على تقسيم كُردستان أرسل شريف باشا رئيس الوفد الكُردي في المؤتمر رسالة إلى رئيس الوزراء الفرنسي جورج كليمنصو بوصفه رئيساً للمؤتمر ، طالب فيها باستقلال كُردستان وعرض وجهة النظر الكُردية على (المجلس الأعلى للمؤتمر) من خلال مذكرتين :

الأولى باللغة الفرنسية في 22 آذار من عام 1919 وهي تحمل توقيع الجنرال شريف باشا رئيس الوفد الكُردي إلى مؤتمر باريس، وقد طبعت على شكل كراس خاص يقع في 14 صفحة.وتضمّنت (المطالب المشروعة للأمة الكُردية) ، وطالب بتأسيس دولة كُردية مستقلة ، وفق مبادئ ولسون (حق الشعوب في تقرير مصيرها) ، وفي المذكرة معلومات عن الكُرد ومناطق سكناهم ، ووضعهم ، ونضالهم ومطاليبهم وعلاقتهم مع الأرمن . مرفقة بخارطة لكُردستان ضمت كُردستان تركيا و جزءاً كبيراً من ولاية الموصل . وقدّم المذكرة الثانية في 1 آذار 1920 ، شدّد خلالها على ضرورة فصل الأراضي الكُردية عن الدولة العثمانية ، وتأسيس دولة كُردية مستقلة على غرار الدولة الأرمنية ، بحدودٍ على بحر قزوين والبحر المتوسط ، لتصدير الثروات الكُردستانية إلى الخارج ، ودعا فيها إلى تشكيل لجنة دولية تشرف على ضمّ الأراضي التي يؤلف الأكراد فيها الأكثرية إلى الدولة الكُردية المستقلة كُردستان .

وردا على موقف رئيس الوفد التركي الداماد فريد باشا الذي حاول الإيقاع بين الكُرد والأرمن ، والحديث عن الخلافات الكبيرة بين الأرمن والكُرد ، وجّه رئيس الوفد الكُردي ورئيس الوفد الأرمني الموحد رسالة مشتركة إلى رئيس الوزراء الفرنسي كليمنصو بوصفه رئيساً لمؤتمر الصلح تضمّنت :

(.. باريس 20 تشرين الثاني 1919سيادة الرئيس :
يسعدنا أن نسلّمكم طياً نسخة من كتاب معنون إلى مؤتمر السلام الموقع من قبلنا ممثلي الوفد الأرمني الموحد والوفد الكُردي في مؤتمر السلام .
إن سيادتكم يرى أنه على النقيض من تأكيدات خصومنا الذين يزعمون أنّ الأرمن والأكراد لا يستطيعون العيش بسلام، فإننا عقدنا اتفاق صلح ، على ضوء تحقيق أهدافنا القومية التي هي مقياس للمستقبل ، فنرجو قبول .. مع احترامنا الفائق " التوقيع ".
رئيس الوفد الكُردي في مؤتمر السلام شريف باشا
رئيس الوفد الوطني الأرمني بوغوص نوبار
نص الاتفاق:
الوفد الكُردي الموحد: 12 شارع الرئيس ولسون باريس الوفد الأرمني الموحد: 12 شارع الرئيس ولسون باريس
باريس 20 تشرين الثاني 1919
سيادة الرئيس
نحن الموقّعين أدناه، الممثلين للشعبين الأرمني والكُردي، لنا الشرف أن نبلغ مؤتمر السلام ، فشعبانا لهما نفس المصالح ، ويرميان إلى نفس الأهداف ، ويدركان حريتهما واستقلالهما وبالأخص للأرمن وانعتاقهم من السيطرة القاسية للحكومة العثمانية ، أي تحررهم من نير الاتحاد والترقي . ونحن موحدون جميعاً في الطلب من مؤتمر السلام أن يقرّر استناداً على قاعدة مبادئ القوميات خلق أرمينيا موحدة مستقلة وكُردستان مستقلة مع المساعدة من إحدى الدول العظمى .
عن كُردستان شريف باشا رئيس الوفد الكُردي في مؤتمر السلام
اوهانيسيان الرئيس المؤقت لوفد الجمهورية الأرمنية .
بوغوص نوبار رئيس الوفد الوطني الأرمني ..).
(.. وقد توصّلت بريطانيا وفرنسا إلى اتفاق أولي على تقاسم التركة العثمانية في مؤتمر سان ريمو في 24 تموز 1920 بالاعتراف بالانتداب البريطاني على العراق وفلسطين ، والانتداب الفرنسي على سوريا ولبنان والتمهيد لاتفاقية سيفر ، والتي وقّعت في يوم 10 آب 1920 وتألّفت من 13 باباً و 433 بنداً . أعدّتها خمس لجان خاصة تفرّعت من مؤتمر الصلح في باريس. وقد جاءت وفق مصالح الدول الاستعمارية ولا سيما إنكلترا و فرنسا .
(.. وقد احتلّت القضية الكُردية مكاناً بارزاً في معاهدة سيفر اذ خصّص القسم الثالث من الباب الثالث من المعاهدة لمعالجة المسألة الكُردية وحمل هذا القسم عنوان (كُردستان) ويتألّف من المواد 64 , 63 , 62 التي هدفت إلى إنشاء دولة كُردية مستقلة في تركيا ، يمكن أن ينضمّ إليها أكراد كُردستان العراق « ولاية الموصل » اذا ارادوا ذلك .كما تطرّقت المعاهدة إلى القضية الكُردية أكثر من مرة خلال مناقشة المسألة الأرمنية ومسألة الأقليات داخل تركيا ، كالفصل الرابع الذي هدف إلى حماية الاقليات . والفصل السادس الذي حمل عنوان(أرمينيا) والفصل السابع الذي حمل عنوان (سوريا ، ميزوبوتاميا ، فلسطين) وتضمّنت البنود الخاصة بالكُرد ما يلي :
البند 62:
تقوم لجنة مؤلفة من ثلاثة أعضاء معينين من قبل الحكومات البريطانية و الفرنسية والايطالية مركزها اسطنبول , خلال ستة أشهر من تاريخ تنفيذ مفعول هذه المعاهدة , بإعداد مشروع حكم ذاتي محلي للمناطق التي يشكّل فيها الأكراد الأكثرية والتي تقع إلى الشرق من الفرات وإلى الجنوب من الحدود الجنوبية لأرمينيا , كما تحدّد فيما بعد ، وإلى الشمال من الحدود التركية مع سوريا وميزوبوتاميا بشكلٍ متوافق مع الوصف الوارد في ’’3,2,11’’ من البند السابع و العشرين من المعاهدة ، وفي حالة حدوث اختلاف في الرأي حول موضوع ما
يعرض الاختلاف من قبل أعضاء اللجنة على حكوماتهم المعنية ويجب أن تتضمّن هذه الخطة الضمانات التامة لحماية الآشوريين – الكلدان وغيرهم من الأقليات العنصرية أو الدينية الداخلة في هذه المناطق . ومن أجل هذا الغرض تقوم لجنة مؤلفة من ممثلين (بريطاني و فرنسي و ايطالي و إيراني و كُردي) بزيارة الأماكن لدراسة التغيرات التي يجب إجراؤها ، عند الحاجة في الحدود التركية حيثما تلتقي بالحدود الإيرانية ، ولتقريرها بحكم قرارات هذه المعاهدة .

البند 63 :
تتعهّد الحكومة التركية من الآن بالاعتراف بقرارات اللجنتين المذكورتين في البند 62 والقيام بتنفيذها خلال ثلاثة أشهر من تاريخ ابلاغها بها .
البند 64 :
إذا راجع الأكراد القاطنون في المناطق الواردة ضمن البند 62 ، مجلس عصبة الأمم خلال سنة من نفاذ هذه المعاهدة ، مبيّنين أنّ أكثرية سكّان هذه المناطق يرغبون في الاستقلال عن تركيا . واذا وجد المجلس آنذاك أنّ هؤلاء جديرون بمثل ذلك الاستقلال واذا أوصى – المجلس- بمنحهم إياه ، فإنّ تركيا تتعهد من الآن أن تراعي تلك الوصية ، فتتخلى عن كل مالها من حقوق وحجج قانونية في هذه المناطق ، وتصبح تفاصيل هذا التنازل موضوع اتفاق خاص بين الدول الحليفة الرئيسة و تركيا . وإذا وقع مثل هذا التخلي ، وفي الوقت الذي يحدث فيه ، فإنّ الدول الحليفة الرئيسة لن تضع أي عراقيل بوجه الانضمام الاختياري للأكراد القاطنين في ذلك الجزء من كُردستان الذي مازال حتى الآن ضمن ولاية الموصل ، إلى هذه الدولة الكُردية المستقلة ......
يتبع في القسم الأخير
ملاحظة هامة : ماورد اعلاه في متن النص هو إعداد موسّع وتمّ الإعتماد في كثير من تفاصيلها على ما هو متاح في غوغل وغيرها ونصوص المعاهدات والتوافقات أيضا وإن كانت هناك مقالات وآراء فقد أشرنا لها في متن النص[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	مقالات ومقابلات
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
الدولة - الأقليم:	جنوب كردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع https://ara.yekiti-media.org/- 18-02-2023
کاتی تۆمارکردن: 2023/18/2 11:20:19 AM
ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 203
ومن جديد: المظلومية الكُردية - رد على المترجّم نارام سن الورقي -1
https://www.kurdipedia.org/?q=20230218112903468083
ومن جديد: المظلومية الكُردية.. رد على المترجّم نارام سن الورقي
إعداد ليلى قمر و وليد حاج عبدالقادر
1 من 2
في شهر حزيران 2020 كنا نشرنا إعداداً لموضوع (دراسة مكثّفة بعنوان المظلومية الكُردية) ابتغينا منها تسليط الأضواء، وبشكلٍ مبسّط، على هذه المظلومية بكلّ جوانبها ، وركّزنا فيها على المظلومية الكُردستانية ، وان ظلّ هدفنا الرئيسي هو الجانبَ الكُردي السوري ، وارتأينا حينها عدم التوسع في البعد التاريخي، كونها من العلوم المتداولة ومتاحة كمبحث ومعلومات ، وايضاً مراجع موثقة وبلغات عديدة يمكن الوصول إليها بسهولة ، وللعلم فقد توخّينا حينها التركيز والاستناد على مراجع ومصادر واستشهادات المبحث، و أن تكون مصادرها متوفّرة وسهلة الوصول إليها ، وقابلناها بالتقليل أيضاً من المصادر الكُردية التي قد يراها بعضهم كشهادة مجروحة.

ورغم أنّ عرضنا توخّى الدقة في الاستناد التوثيقي وبهدفها التعريفي الصريح، وصيغت بلغة مخصصة وموجّهة الى الشارع العربي ، ليتعرّفوا على تاريخ وثقافة شعبٍ يفترض أنهم شركاء لهم في الجغرافيا والوطن، إلا أنّ هذه المظلومية، ورغم عنوانها العريض كاختزالٍ لمراحل تاريخية متتالية، استهدفت هذا الشعب وجغرافيته ، مروراً إلى مرحلة انهيار الدولة العثمانية ومرحلة الانتداب ، ومعها تتالي المظلوميات التي لحقت بالجميع ، والتي تميّزت في خاصيتها الكُردية بعناوينها الفاقعة ، والتي استهدفتهم كوجود وبسبلٍ كانت واضحة وصريحة بغاياتها الاساس ، وهو صهرهم بكلّ ما تعنيه كلمة الانصهار ، هذا الأمر الذي قابله كُردياً بحثاً لابتكار آليات ووسائل نضالية تدعم تشبّثهم بوجودهم وتاريخهم، بإرثهم وعاداتهم وتقاليدهم ، وهنا : وبالرغم من كلّ وسائل الاحتراز ومحاولة ضبط إيقاع التوثيق كهدف وردف المظلومية بأدلة وشهادات عربية ، إلا أنها لم ترق للشوفينيين ، فشنّوا حملةً شعواء لا تزال مستمرة عبر منصات متعددة ، وبشعبوية احترفت الجهل المعرفي ، وبتسويف راكبها في أغلب الأحيان مسحة تطويب تعسفي للبشر والحجر.
وبمنطقٍ غالت كثيراً في تطرفها وتشويهها لحقائق التاريخ والجغرافيا , ولهذا السبب ارتأينا أن نعزّز التعريف بالمظلومية الكُردية ، نسلّط الضوء على حقائق كنا اختزلناها كتصور بأنها لربما تكون من البديهيات، كونها كانت – تلك المعلومات – هي ضمن سلة حلول لمشاكل الدول المحتلة من قبل العثمانيين ، ولنكتشف وبكلّ آسف منهجية التحريف والوعي السطحي ببديهيات تاريخ المنطقة ككلٍّ ، وإن تطرّق لها بعض ممن تسبق أسمائهم ألقاباً وصفاتٍ، فهي حتماً ستمرّر من تحت جهاز قناعاته الخاصة، ويصيغها كما تشتهيه أمنياته ، وعليه وباختصار هذا العرض هو متجدد وهدفه توضيحي والرد على – فقهاء التحريف والسطحية الممنهجة تداولاً في هكذا نمطيات – وكخيار قررنا أن نتخذ أنموذجين / شخصين توغّلا عميقاً في ممارسة العسف المنهجي كحقد شخصاني تجاه الكُرد والقضية الكُردية وهما – مهند الكاطع – والثاني هو من سنتناوله في القسم الأول من استعراضنا . ولكن قبل الدخول في نقاش مع هذا المدّعي بالباحث في الشأن التاريخي ، والذي أصرّ على تذكيرنا (من خلال كم التحريف واللاعلمانية في كتابته تعبيراً ومعلومات) بالمثل العربي القائل – كلّ إناء بما فيه ينضح – ورغم تخفّيه بدايةً تحت اسم مستعار – نارم سن – ومواضيعه كان ينشرها بموقع تحت اسم يتواءم مع ذاتيته المتضخّمة (موقع صارغون) ، أما اسمه الحقيقي فهو محمد ياسين حمود.
وللأسف لا توجد أي ترابط معرفي أو منهجية ترتقي إلى ما يمكن عنونته – بدراسة تاريخية- بين كلّ مفرداته وأسلوبه ، بصياغته التي تفتقر لأبسط معايير التخصص لابل وحرفية البحث واحترام قيمها ، هذا الأمر الذي دفعنا أن نصرخ في وجهه ، ولكن لا بأسلوبه ونسأله ببداهةٍ واندهاش : مَن هو اللصّ / السارق وباحتراف ؟ ونضيف عليها التزوير ؟! وباختصار ؟ وبالرغم أنّ كلّ ما استعرضه نارم سين المزعوم لا يحتاج سوى إلى خمس جمل ، وبشعبوية عامية مبسّطة ولكن : كان قرارنا وكتصور، رغم ركاكة نصه وضعفه الإنشائي المفرغ من أي معطى تأريخي – توثيقي لهكذا مواضيع – إرتأينا – أن نتخذ من إنشائه منصة تعريفية ومسنودة للردّ على هكذا – كتاب شعبويين وإنشائيين – وهدفنا سيبقى لا تفنيد تصوراته المخيالية وإثبات لا أهميتها علمياً فقط ، وذلك لفقدانها أبسط مقومات الدراسات المفترضة وعواملها المساعدة منهجياً . بقدر ما سنثبت تناقضاته، حتى في صياغته ونصبه افخاخاً لذاته وبذاته ، وعليه فقد قمنا بوضع أهم نقاطه التي أوردها في نصه ، وذلك ضمن أقواس مغلقة، وسيلي ذلك ردودنا عليه :
(.. هناك من أشبع الحركات الكُردية حقناً، أنهم ظُلموا آلاف السنين ، وأنهم الشعب المضطهد في المنطقة والمخذول والمعتدى عليه ....
وفيما يخصّ المظلومية الكُردية الوليدة وتضخيمها الى مستوى .. الهولوكوست الكُردي فهي مصطنعة ولها أسس استخبارية بريطانية .. فالبريطانيون خبراء جداً في تأليب الناس على بعضها وخلق الكيانات داخل الكيانات .. والمظلومية الكُردية ملفّقة ومبالغ بها جداً ومختلقة .. وهي تبرير نفسي لحالة اللصوصية والسرقة .. الأكراد على مرّ التاريخ لم نشهد لهم حركة أو جماعة أو ثورة أو تمرد ضد أي دولة أو كيان حكم المنطقة .. ولم نسمع عن مجزرةٍ تعرّض لها الأكراد كمجموعة بشرية على مدى التاريخ أو ثائر كُردي علقت مشنقته .. فلم يتمرّدوا على الفرس ولا على الرومان ولا على الأمويين ولا العباسيين ولا العثمانيين ..
تاريخياً يعزو الباحثون عدم الحاجة لوطن كُردي بأنّ الجغرافيا التي انتشر فيها الأكراد كانت جبلية ووعرة لاتصلح لبناء حضارة ولا مراكز حضرية ولامدن بل كانت قرى مبعثرة متناثرة، وغالباً لاتصلها سلطة الدولة لهذه الأسباب الجغرافية، وبالتالي لم يقع صدام مع أي دولة .. ولم يكن لهم عاصمة.. ولذلك يتعلّقون بكركوك ، ليس بسبب نفطها ، بل لأنهم لم تكن لهم عاصمة في أي تاريخ أو حاضنة مدنية .. الشعور بالحاجة لوطنٍ كُردي ولقضية كُردية وبالمظلومية الكُردية ملفّق ومصطنع وتزوير، لأنه كان حاجة بريطانية ..قبل كلّ شيء لخلق حاجزٍ بشري في وجه المد الشيوعي السوفييتي الذي كان يخشى منه أن يصل إلى الجنوب ، حيث حقول النفط العربية .. فكانت القضية الكُردية وحديث الهولوكوست الكُردي .. كلّ الشعوب التي احتضنت الأكراد لم يكن لها يد في أي ظلمٍ حلّ بهم عندما قُسِمت المنطقة بين الدول الكبرى التي قرّرت أنه لاحاجة لوطنٍ للأكراد ، لأنّ المطلوب كان الرهان على العنصر العربي الغالب في المنطقة ضد الامبراطورية العثمانية .. الصدام بين العربِ والأتراك كان ضرورياً لإضعاف الطرفين ، والسيطرة على المنطقة العربية .. لكنّ الانفصاليين الأكراد ضحايا الغرب يتعاملون كأجراء لدى الغربيين ويقاتلون أبناء جلدتهم المشرقيين من العراقيين والايرانيين والسوريين والاتراك، من باب أنهم ظُلموا على يد هذه الشعوب في المنطقة .. خطأ الأكراد لايقدّر حجمه ، لأنّ حقن جماهيرهم بالتزوير والتلفيق سيجعل الأكراد ضحايا معركة عنيفة ستدمّرهم، وتدمّر الشرق معهم .. الأكراد ليسوا زوّاراً طارئين للمنطقة ، بل هم عنصر

قديم فيها ، ولكنه يطمح لتغيير دوره واللعب بالجغرافيا والتاريخ ومحاولة خلق كيانٍ لا جذر حضاري له ولا عمران ولا أصول مدنية .. ولامساهمة مستقلة في نشوء المنطقة منذ فجر التاريخ .. عندما تصبح الأسطورة في خدمة اللصّ ومن أدواته .. يصبح اللصّ في خدمة الأسطورة .. وهذا هو حال أسطورة الانفصاليين الكُرد والغزاة الصهاينة .. أسطورة تخدم السرقة .. فيصبح اللصوص والمجرمون والخونة خدماً للأسطورة ويعملون على إحيائها .. وإبقائها وتحويلها إلى حقيقة تاريخية ..) . •

أعلاه إذن هي اختصارات لتصورات المزعوم نارام سين وسنسعى قدر الإمكان أن يكون ردنا موضوعياً ومكثفاً ، وأن نلتزم بأقصى درجات ضبط النفس ، كيلا نسطح في الردود وننذفع إلى ذات أسلوبه الشعبوي الهزيل :

– وبدايةً علينا الإقرار بوجود أناس جهلة معرفياً ! ولكن أن تترافق مع الغباء ؟ فالحالة هنا تستدعي أكثر من سؤالٍ مفعم بسخريةٍ ممضة ؟ . وخاصةً مما نعنيه هنا كنظرية المؤامرة وكعقدة يتقمّصها المتزعّم نارام سن وبجهالةٍ يدركها في جوانيته وكإفراز طبيعي لعقله الباطني وتربيته القومية البعثية – حسب إقراره هو – فيبدو منتشياً يزهو كالديك الرومي ، والتي قادته بالفطرة وحوّطته متقمّصاً – حتى شوشته – بنظرية المؤامرة ، ولكن مجدداً باستلاب ذاتوي حاول دفعها برميها صوب الآخرين ، وبدل أن ينفي أو يدحض من خلالها المظلومية الكّردية، ولتخونه عباراته وترتدّ عليه كنتاج حتمي لنزفٍ باطني معرفي، تحوّلت عنده الى تورم ربما راكبه ميشيل عفلق الذي ارتقى عنده وفي ذهنيته إلى أكبر من سادن قوموي ، أن يرتكز نارام سن الورقي على نظرية المؤامرة وببداهة القطيعية المنغمسة في جهالةٍ للوقائع من جهة ، وضعف الحجة وإمكانية نفي الاستحقاقات وخطفها من جهة أخرى ، واستنزاف كما الاستحواذ وبلصوصية على حقوق الآخرين اقتصادياً وسياسياً.

وكاستخلاصٍ هنا من صلب أقواله : فإن كان الكُرد أصلاء في المنطقة ؟ إذن لماذا كلمة ولكن ؟ : قامت قوة غاشمة باستلاب كامل حقوقها ومستحقاتها واستنزاف ثرواتها ، والسؤال الذي يفترض صياغته ؟ مَن هو اللصّ – السارق هنا اذن ؟ . وسندع الحكم في النهاية للقرّاء الكرام وإن كنا سنحاول الآن وبجردة حسابية بدئية ، لمَن هم في سوية وعي وآفاق التحليل والتاريخ المنهجي ، وكتوثيق غير استهدافي عنصري على شاكلة نارام سين المزعوم، فنستعرض نقاطاً جداً هامة من التاريخ الكُردي ،وبإيجازٍ شديد ،وذلك من موقع المقاتل – Al Moqatel في بحثهم المعنون : الأكراد والمشكلة الكُردية – المبحث الثاني والذي تناول تاريخ الكُرد حتى معاهدة سيفر (Sèvres) عام 1920 : يقول المبحث بأنّ (.. الكُرد عاشوا طوال تاريخهم تحت السيطرة الأجنبية ، هذا التاريخ الذي يُقال بأنه بدأ منذ القرن الخامس ق . م حينما استطاع الإمبراطور الأخميني سيروس أن يدمّر عام 550 ق. م مملكة ميديا التي يعُدّها المؤرّخون الوطن الأصلي للأكراد (رغم تحفظنا الكبير على ذلك حيث تمّ تجاهل ممالك وامبراطوريات كُردية تعود الى ماقبل ميديا باكثر من ألف وخمسمائة سنة المعدّان ليلى و وليد) ، وخضعوا لحكم الإسكندر الكبير الذي قضى على الأخمينيين عام 330 ق.م. ثم خضعوا للأرمن (الأرسانيين) ، خلال القرنين الثاني والأول قبل الميلاد ، ثم للدولة الرومانية حتى القرن الثالث الميلادي ، ثم للأرمن الذين اختلطوا بالأكراد . ومن ثم تعاقب على حكْمهم الإمبراطورية الفارسية والإمبراطورية الرومانية. وحكمهم الأرمن مرات عديدة . وأخيراً خضعت كُردستان للدولة البيزنطية ، التي اقتسمتها مع الإمبراطورية الساسانية بين القرنين الثالث والسابع الميلاديين ، إلى أن جاء الجيش الإسلامي في عام 18هـ / 640 م في عهد الخليفة عمر بن الخطاب وقضى المسلمون على الإمبراطوريتّين البيزنطية والساسانية معاً فدخل الأكراد في الإسلام ...)

إنّ ما يوقع الشوفينيين دائماً في فخّ الجهالة معرفياً هو اتخاذهم مناهج وآراء النظم كسياسة ممارسة، ويستكثرون على أساسيات المصداقية التأريخية في تجاهل كلّ المعلومات والوثائق الحقيقية أو المقاربة للواقع ، وبشكلٍ خاص منها ما يمسّ الشعوب غير العربية ، وعليه يجب أن ننوّه بأنّ وقائع التاريخ تؤكّد على أنّ القبائل الكُردية لم تكن خاضعة عملياً لتلك الدول ، بل كانت شبه مستقلة معتصمة بجبال كُردستان الوعرة . وظهرت إمارات كُردية مستقلة خلال فترات الحكم الإسلامي تحت حكم بعض الأُسر الكُردية . وإن لم تسيطر أي من هذه الإمارات بمفردها سيطرة تامة على كُردستان . ولم يحتفظ أي منها باستقلالها الحقيقي . والتي كان يحتدم الصراع بينهم في أحايين كثيرة .

ولعلّ الدولة الأيوبية – ربما – بدت كإمارة كُردية إسلامية ، والتي أسّسها صلاح الدين الأيوبي، عام 1171 م ، وبسطت سيطرتها على مصر والشام وبلاد الرافدين . وخاضت حروباً مظفّرة ضد الصليبيين في فلسطين ، حتى تمكّن صلاح الدين من القضاء على الدويلات الصليبية في بلاد الشام ، وصلاح الدين يوسف الأيوبي (توفي عام 589هـ / 1193م) ينتمي إلى قبيلة راوند الكُردية ، التي استوطنت منطقة ديفين الواقعة في إقليم يرفان . ودام حكم الأيوبيين 81 سنة (1169م 1250م) . وظلّ الأكراد منذ ذلك الحين حتى الغزو المغولي يطلعون بدور مهم في خدمة الحكام غير الأكراد ، بسبب ميزاتهم الحربية البارزة.

وخضع الأكراد لحكم السلاجقة الأتراك في عام 1051م وخدموا في الجيوش السلجوقية وتعرّضت القبائل الكُردية لفتن من الحكام المحليين ، جعلتها تدخل في صراع بيني قوي ، وكان الغزو المغولي للمنطقة عام 1231 من أكبر المصائب تلاها غزو تيمورلنك (تيمور الأعرج) عام 1402م، فخضعت له بلاد الأكراد وسائر بلاد الأناضول ، وقد ألحقت هذه الغزوات ضرراً كبيراً بكُردستان وأشاعت الخراب فيها . ومع بدايات القرن العاشر الهجري وال 16م تقاسم الصفويون الشيعة الحكم في ايران ، والعثمانيون السنة في الأناضول . ومع توجّه الصراع الى حروب بين الدولتين دخل الأكراد في طاعة السلطان سليم الأول ، بفضل مساعي الحكيم الكُردي ، مُلاّ إدريس البدليسي الذي أرسله السلطان العثماني إلى أمراء كُردستان فانضمّوا إليه . واستطاع الأكراد والأتراك قهر قوات الصفويين التي كانت بقيادة إسماعيل شاه الصفوي (1502 1518) في معركة

جالديران قرب بحيرة أرومية في 23 أغسطس 1514 (920 هـ) . وكان من أهم آثار هذه المعركة تقسيم بلاد الكُرد بين الدولتَين الصفوية والعثمانية ، وخضع القسم الأكبر منها للحكم العثماني . وجُدّد ذلك التقسيم في معاهدة عقدت عام 1639 م (1048 هـ) ، بين الشاه عباس وبين السلطان العثماني مراد الرابع . وكانت لتلك المعاهدة أثرها في كلّ مجريات التاريخ الكُردي فيما بعد . وتؤكّد الوثائق التاريخية بتعرّض الكُرد للقتل والاضطهاد على يد ملوك الصفويين بصورةٍ مستمرة . وأبشعها كانت ما ارتكبه الشاه طهماسب بن إسماعيل (ت 1576م) ضد أكراد (لورستان) و(كرمنشاه) .. وجرائم الشاه عباس الكبير (ت 1629م) ضد أكراد مدينة (أورمية) ، وإصداره (فرَماناً) بالقضاء التام على جميع أفراد عشيرة (الموكري) ، حيث قتل الآلاف من أبناء العشيرة ، وأسر الآلاف من النساء والأطفال وهجّر آلاف آخرين من مناطقهم . ••

أما العثمانيون فقد اصدر السلطان سليم الأول بناءً على مشورة مستشاره ملا ادريس البدليسي فرماناً قضى بترك الإدارة في كُردستان للأمراء الذين يتوارثونها ، وبشروط : أن يقدِّموا جيوشاً مستقلة بإدارتهم إلى الدولة، حينما تكون في حالة حربٍ مع إحدى الدول الكبيرة . وعليهم أن يدفعوا إلى خزينة الدولة مبلغاً من المال كلّ سنة ، وقد حدّد ذلك الفرمان الحكومات الكُردية بحكومات : أربيل وكركوك والسليمانية ، وحصن كيف ، وجزيرة ابن عمر ، وحكاري وصاصون ، والعمادية ، وبيتليس . وكانت تلك الحكومات تسمّى : إمارة بابان ، إمارة سوران ، إمارة بهدينان ، إمارة بوتان . وكان هناك 16 إمارة معترفاً بها . واعترف الفرمان لرؤساء هذه الحكومات ، الذين أطلق عليهم لقب "دَرَه بيك" أي سيد الوادي، بحقوق وامتيازات متوارثة في أراضيهم ومناطق نفوذهم . كما أنّ الحكومة العثمانية لم تكن تتدخّل في شؤونهم الداخلية . وقد نجح الملا إدريس ، بخطته هذه في ضمان حماية الحدود التركية الشرقية ضد أي غزو إيراني . وبالفعل استمرّت الامارات الكُردية مابين عام 1514 والنصف الثاني من القرن التاسع عشر وهي تتمتّع بقدر من الاستقلال الذاتي ، كما سنرى لاحقاً في نطاق الإمبراطورية العثمانية ، وهناك من الإمارات مَن أقام علاقات مع الشاه الإيراني والسلطان العثماني في آنٍ واحد . وظلّ الوضع على ماهو عليه إلى أن دخلت تلك الإمارات الكُردية تحت نير الحكم العثماني المباشر منذ عام 1847م . وفي الواقع فقد كانت الحكومات العثمانية المتعاقبة قد تناست – تجاهلت وبتقصّد اتفاقيات الحكم الذاتي تلك ، وأزاحت بإلغاء غير مدوّن غالبية الحكومات الكُردية ولم يكن قد بقي منها عملياً في نهاية القرن ال 17 ، سوى حكومة اليزيديين في سنجار والمليين في ديار بكر والزازا (ظاظا) في درسيم، وقد أصبحت تسمّى سنجق بك . وفي عهد السلطان محمود الثاني اعادت الدولة العثمانية تنظيم أمور ولاياتها ، فقسّمت المنطقة الكُردية ، وضمّتها الى ثلاث ولايات، هي: بغداد وديار بكر وأرضروم . ومع كلّ هذه السريالية المتسلسلة ، يستمرّ نارام سين الورقي بزعمه على أنه لم تقم للكُرد مملكة أو إمارة ولا ثورة ولم يُعدم لهم قائد أو بطل وهنا سنتساءل نحن وببساطة: هل يعرف هو شيئاً عن الكُرد وتاريخهم سوى ما أدلجه البعث وحفرها بإزميل في رأس أمثاله ؟ سنذكر باختصار أهم الإمارات الكُردية :

1 – الشداديون : وهي من أولى وأهم الإمارات الكُردية شبه المستقلة، التي ذكرها التاريخ ، أسسها محمد بن شداد بن قرطق ، عام 340 هـ / 951 م . وحكمت مناطق كُردستان الشمالية الشرقية ، واستمرّت حتى عام 570هـ / 1174 م ، حينما سقطت بيد الكرج .

2 – إمارة بَني حسنويه : أسّسها حسنويه بن الحسين البزركاني ، رئيس إحدى القبائل الكُردية وذلك عام 348هـ / 959 م ، واستمرّت نصف قرنٍ حتى عام 406 هـ / 1015 م تقريباً . وضمّت الجزء الأكبر من كُردستان ، الذي يشمل همدان ودينور ونهاوند وقلعة سرماج . وتولّى بعده ابنه بدرالدين بن حسنويه الذي قوي نفوذه ، ومنحه الخليفة العباسي لقب "ناصر الدولة و الدين". وقد قُتل على يد رجاله ، عام 405 هـ ، وخلّفه ابنه ثم حفيده حتى تخلّص منهم البويهيون ، عام 406 هـ / 1015 م .

3 – المروانيون :

حكمت الأُسرة المروانية التي أسّسها أبو عبدالله حسين بك دوستك ، وهو من أمراء أكراد العشيرة الحميدية في آمد (ديار بكر) ، الذي استولى على أرمينيا وأرجيش ثم على عددٍ من المدن . وضيّق عليه الحمدانيون بينما كان يحاول الاستيلاء على الموصل وقُتل عام 380هـ . شملت هذه الإمارة بعضاً من بلاد أرمينيا ومناطق موش وأرجيش وأورفة . واشتهر من حكامهم الأمير أبو نصر أحمد ، الذي تولّى الحكم من قِبل الخليفة العباسي في بغداد ، وحكم مدة 51 سنة . وقضى السلاجقة على هذه الإمارة عام 489هـ / 1096م.

4 – الشهرمانيون : خلّفت الأُسرةَ المروانية الأُسرةُ الشهرمانية، التي حكمت ديار بكر – آمد – وأرضروم من سنة 1100م إلى سنة 1207م ، وقضى على هذه الإمارة السلاجقة الأتراك . ومن بعدهم جاء الغزو المغولي الكاسح الذي استمرّ حتى عام 1400م .

5 – مملكة أردلان : والتي امتدّت على طرفَي الحدود العراقية – الإيرانية (محافظة السليمانية اليوم) ، من جبال قرا داغ وأودية شهر زور وأصقاع أردلان (كُردستان الإيرانية حالياً) التي كانت تقطن فيها قبائل الكلهور الكُردية القديمة .

.. كانت أُسرة بَني أردلان تحكم هذه المنطقة منذ القرن 12 م وعاصرت الحكم المغولي ، واضطرتها الدولة الجلائرية في العراق إلى التخلي عن القسم الشمالي الشرقي من الإمارة . وفي القرن 15 استعاد الحاكم الأردلاني القسم الشمالي من بلاده فأصبح نهر الزاب الكبير من جديد الحدود الشمالية لمملكته .وخضعت الإمارة للحكم العثماني ، بعد انتصار السلطان العثماني سليم الأول على الصفويين في معركة جالديران عام 1514. وبقيت أمور الحكم الفعلية في أيدي الأكراد . إلى أن غزا العثمانيون إمارة أردلان بوساطة والي حلب عام 1538 ، وجعلوها ولاية عثمانية لفترة من الزمن ، وفي عام 1600 تغيّر

الوضع حيث خضعت أردلان للشاه عباس الصفوي ، فتولّى حكم الإمارة أحمد خان الأردلاني بوصفه ملكاً من التابعين لشاه إيران . وطلب الشاه عباس من أحمد خان عام 1605 إخضاع القبائل الكُردية ، في بيتليس والعمادية ورواندوز لحكم الشاه . وبذلك استعاد الأمير الكُردي ممتلكات أردلان القديمة . وانتهى حكم الأُسرة الأردلانية بغزو القائد العثماني خسرو باشا الذي قضى عليها بعد معركة جرت في عام 1629

6 – إمارة بابان :

وهي إمارة أسّسها شخص من بلاد البشدر اسمه أحمد الفقيه وعدّ كمؤسّس للأسرة البابانية وخلّف أحمد الفقيه ابنه ماوند ، ومع هذا يعدّ سليمان بك بن ماوند بن احمد الفقيه المؤسّسي الحقيقي لأسرة بابان ، ففي النصف الثاني من القرن السابع عشر الميلادي كان سليمان بك الشخصية البارزة في شهرزور، وحلّ محل الأردلانيين في حكم المنطقة ، في عام 1694 استعان الأمير الأردلاني بالإيرانيين، فأرسلوا جيشاً، دمّر خصمهم البابانى ، وفي عام 1850م دخل القائد التركي إسماعيل باشا السليمانية بقوةٍ من الجيش قضت على حكم البابانيين، الذي استمرّ مدة قرن ونصف القرن.

7 – الإمارة السورانية :

وهي إمارة صغيرة نشأت في منطقة رواندوز، في القرن ال 12 م . أسّسها رجل قدم من بغداد ، واتخذ من قرية جوديان مقراً له وكان له ابن يُدعى عيسى ضمّ إليه بعض أراضي البابان ، ونقل عاصمته إلى بلدة حرير ،ضمّ السلطان سليمان القانوني هذه الإمارة إلى أربيل ، بعد أن قتل أميرها "المير عزالدين شير"، ونصّب عليها أميراً يزيدياً في عام 1534. ولكن السورانيين استرجعوا إمارتهم بعد عودة السلطان إلى استانبول ، وحافظوا على استقلالهم حتى عام 1730 حينما ألحقها البابانيون بإمارتهم وصارت تابعة لهم . واستغلّت ضعف أمراء البابان واستعادت الإمارة السورانية وجودها وفي مقرها الجديد برواندوز ، وصار لها في عام 1810 كيان واضح حين كان يحكمها مصطفى بك أوغوز الذي تزوّج من فتاة بابانية لكي يعزّز مركز إمارته . وخلّفه عام 1826 ابنه محمد الملقّب "مير كور"، أي الأمير الأعمى وأخضع لحكمه شيروان وقبائل برادوست في الشمال، وقلّل من نفوذ قبائل السورجية وطرد الحاكم الباباني من حرير واحتلّها. وأقرّه والي بغداد داود باشا على حكمه ، وأصبحت دهوك وزاخو من توابع إمارته العظيمة ، واستولى على أربيل وألتون كوبري ، واضطرّ والي بغداد علي رضا باشا في عام 1833 إلى الاعتراف به ورفع مرتبته إلى "باشا"، إذ رأى فيه القوة الجديدة، التي يمكن استخدامها ضد الإمارة البابانية، ومقاومة أي زحف إيراني على العراق ولتسقط الإمارة سنة 1846 .

8 – الإمارة البهدينانية

نشأت هذه الإمارة في مدينة العمادية الواقعة على قمة جبل مرتفع ، وسط سهل فسيح ، مما جعلها قلعة حصينة ، حكمتها أسرة بهدينان التي حظيت بتقدير السلطان العثماني سليمان القانوني فمنح حاكمها حسن باشا ولاية الموصل عام 1600. كثيراً ما اضطرّ حكّام العمادية إلى تبديل ولائهم بين العثمانيين والإيرانيين . فخضع الأمير حسن باشا للشاه تجنباً لسيطرة الأردلانيين في أواخر القرن السادس عشر ولم تسلم هذه الإمارة من الصراع الداخلي بين أبناء الأسرة الحاكمة وهو الطابع المميز لتاريخ كُردستان كله .. وتمكّن والي بغداد من القضاء على إمارة العمادية عام 1839 التي استمرّت تابعة لولاية الموصل حتى عام 1849 وألحقت بعدها بولاية (وان) ثم أعيدت ثانية لتتبع ولاية الموصل في أواخر القرن ال 19 .

9 – إمارة كريم خان زند في إيران

بعد فترةٍ من الحروب الطاحنة أنشئت في إيران مملكة كُردية مستقلة ، هي المملكة الزندية بقيادة كريم خان زند في الفترة ما بين 1752 و 1795. وكان عهد كريم خان (1752م – 1779م) فصلاً مهماً من فصول التاريخ الكُردي ، إذ أعلن الاستقلال الكُردي وصار حاكماً لإيران كلها تماماً مثل صلاح الدين الأيوبي ، الذي حكم أمماً أخرى

10 – إمارة بوتان :

في عام 1821 تولّى الأمير بدرخان إمارة الجزيرة وإقليم بوتان . وسعى إلى تخليص إمارته وكُردستان كلها من الحكم التركي وتوحيد إماراتها وعزا الهزائم التي لحقت بالأكراد في انتفاضاتهم إلى سببين :

(1) عدم اتحاد القوى الكُردية حول فكرة وطنية واحدة.

(2) عدم وجود معامل للأسلحة والذخيرة في كُردستان.

فبادر الأمير إلى العمل على لمّ الشعب وتنظيم الصفوف بين القوى المختلفة فأرسل إلى زعماء الكُرد المجاورين له داعياً إياهم إلى الإتحاد والعمل على إنقاذ كُردستان . وبعث المبعوثين لبثّ الدعوة إلى فكرة الوحدة. واستجاب الزعماء الأكراد لدعوته من كلّ مناطق كُردستان ، هذا في الجانب السياسي والتنظيمي أما في الجانب العسكري ، فقد أنشأ في مدينة الجزيرة معملاً للأسلحة وآخر للبارود .

وشرع يرسل الطلاب في بعثات إلى أوروبا ، للتخصص بتجهيز الأسلحة والذخائر والمعدات الحربية. كما أخذ يبني السفن لتسييرها في بحيرة وان . ونتيجة لميوله الصريحة في استقلال كُردستان عن السلطنة وعمله الحثيث في استكمال الشروط حاول السلطان إرضائه واستدراجه إلى الآستانة لكنه رفض خشيةً من دسائس العثمانيين ،

وتطوّر الصراع الذي دفع الأمير البدرخاني إلى إعلان الاستقلال فجير السلطان جيشاً وحدثت معركة قرب أورمية إلا أنّ انضمام ميسرة الجيش الكُردي بقيادة عزالدين شير إلى العثمانيين مكّنهم من احتلال الجزيرة ومحاصرة قلعة أروخ التي تحصّن فيها الامير وصمد لثمانية شهور وبعد نفاذ مؤونته استسلم للقوات العثمانية .

وفي ختام القسم الأول لابدّ من ذكر أمرين مهمّين أولهما : استعراض بعض من صفحات تاريخ الكُرد مع الشعوب والدويلات

المحيطة :
– العلاقة بين الكُرد والدويلات الأتابكية في كُردستان والبلدان المجاورة مرّت بأطوار مختلفة من مصادمات واشتباكات وصولاً إلى مرحلة استقلال الدولة الأيوبية الكُردية عام 569 هـ – 1173 م، والتي امتدّ سلطانها إلى مصر و سوريا و الجزيرة وكُردستان و أرمينيا و تألّفت معظم جيوشها من العشائر الكُردية حتى وفاة السلطان صلاح الدين عام (589هـ – 1193م) واستردّ أبناء أرسلان شاه مكانتهم في كُردستان . أما في جبال زاغروس فقد تعرّض الكُرد إلى نكبات شديدة منذ عام 614 هـ – 1217م، من جراء غارات الخوارزميين وتلتها نكبة هولاكو الشهيرة على كرمنشاه و بغداد وتبريز حيث دمّر الجيش المغولي في طريقه إلى سوريا من بلاد الهكارية والجزيرة وديار بكر وماردين وفي سوريا انضمّ الكُرد إلى الجيوش التركية والعربية لمحاربة المغول مما أفضى إلى هزيمة المغول عام 680 هـ – 1281م) ، أما في عهد الصفويين وبعد سقوط الدولة المغولية ، وظهور الصراع الصفوي والعثماني تمّ التفاهم بينهم وبين السلطان العثماني باتفاق أدّى إلى خضوع منطقة كُردستان
ومعاهدة (1049هـ – 1639 م)، بين الحكومتين العثمانية و الإيرانية لم تمنع إيران تماماً من تخطّي جبال زاغروس إلى الغرب غير أنّ الحكومة العثمانية استولت تدريجياً في عهد الصفويين على المقاطع الغربية الإيرانية وعلى البلاد القوقازية وكان من نتيجة هذا التبادل في الحدود السياسية أن دخل معظم الكُرد وكُردستان في الحكم العثماني وخاصةً في عهد نادر شاه الذي قُتل عام 1747 أثناء زحفه على أكراد خراسان للتنكيل بهم واشتدّ نشاط أكراد إيران من بعده وتأسّست الحكومة الزندية الكُردية عام 1166هـ -1753م، سرعان ما سقطت بسبب قلة عددها وضعفها وبعد زوالها عام 1209هـ – 1794 م، اضطهد أغاخان القاجاري أكثر العشائر الكُردية و فتك بالكثير من زعمائهم وعمل على تشتيتهم وإحلال قبائل التركمان محلّهم .
الحكومات الكُردية في العهد الإسلامي :
1- ذكر الحكومات الكُردية في العهد الإسلامي ومنها الحكومة الروادية (230- 618 هـ) و هي تعدّ من أقدم الحكومات الكُردية أسّسها محمد الروادي في مدينة تبريز .
2 – كما تحدّث عن حكومة بن عنان في حلوان (380 – 510 هـ) وكان أول مَن وضع أساس هذه الحكومة الكُردية ودعم أركانها هو الأمير أبو الفتح بن عنان أمير أكراد الشاذنجان وظلّ متربّعاً على العرش مدة عشرين عاماً دون منازع، و قامت القلاقل والفتن بعد وفاته وأدّت إلى انهيار هذه الحكومة.
و ذكر المؤلف بإسهاب أحوال الإمارات الكُردية التي نشأت منذ صدر الإسلام مثل إمارة الجزيرة التي يرجع نسب أمرائها إلى الأسرة الأموية وأيضاً إمارة خيزان التي تأسّست في أواخر عهد السلاجقة وإمارة شيروات التي تأسّست بعد انقراض حكومة الأيوبيين في سوريا 662 هـ وإمارة بدليس التي يرجع نسبها إلى الملوك الساسانيين وإمارة صاحون وإمارة عزى ومؤسّسها الأمير أبو بكر الذي وضع أساس إمارته في عهد حكومة الآق قونيلي ثم خضعوا لسلطان الشاه إسماعيل الصفوي حتى وقعت معركة جالدران .
* كما أشار المؤلف إلى إمارة السويدية التي ينتمي أفرادها إلى البرامكة الذين قدموا إلى كُردستان من قلعة السويداء الواقعة بين آحد والرها ، وكان لها الدوام في فترة طويلة في عهد العثمانيين.
و إمارة أخرى أشار إليها المؤلف باسم البازوكيين، أسّستها عشيرة البازوكي الإيرانية و شقّ أمراؤها عصا الطاعة على إسماعيل الصفوي ولجأوا إلى السلطان سليم، وإمارة أخرى هي إمارة مرده سي التي أسّسها الشيخ بير منصور، بمعاضدة العشيرة المرداسية وكان مقرها قلعة أكيل، وظلّت هذه الأسرة تتوارث الإمارة حتى تمّ ضمّها إلى العثمانيين في عهد الشاه إسماعيل الصفوي، و إمارات أخرى مثل إمارة حصن كيف و إمارة سليماني و إمارة زراكي وإمارة الهكارية و إمارة المحمودي وإمارة الدنابلة و تناول أيضاً المجموعة المكارية الجنوبية و إمارات إيران الشرقية و إمارتا خراسان، منهياً حديثه عن إمارات جبل لبنان: مثل إمارة مشايخ العماديين الدروز وإمارة بني سيفا و إمارة رأس نماش وكان أفرادها من الأكراد الذين أسكنهم السلطان سليم العثماني في مقاطعة الكورة بجبل لبنان لحماية الجبل وحراسته من الإفرنج . (نقلاً عن مدارات كرد – منظمة هوشين للفكر والثقافة) .
وثاني الأمور هو : التقسيمات الإدارية للسلطنة العثمانية بشكلٍ خاص وكذلك تداخلها مع ذات التقسيمات وسنذكر الأيالات العثمانية التي ضمّت مقاطعات كُردستانية والتي تغيّرت مع الزمن وإن بقيت محافظة على السياق الجغرافي :
إيالة قرمان
قره مان ايالتى
Karaman Eyalet, Ottoman Empire (1609)-ar.png
قونية ثُمَّ قيصريَّة ثُمَّ قونية[36] 7 سناجق
قونية، نيغدة، قيصريَّة، قر شهر، بك شهر، آق سراي، آق شهر 1483م 1864م تركيا
إيالة الأناضول
اناطول ايالتى
Anatolia Eyalet, Ottoman Empire (1609) Kopie-ar.png
أنقرة ثُمَّ كوتاهية 15 سنجقًا
كوتاهية، خُداونگار، بولي، قسطموني، قره سي، سُلطان أوني، صاروخان، قره حصار صاحب، الحميد، أنقرة، قانقري،

آيدين، تكَّة، مُنتشا، بك بازاري 1393م 1841م تركيا
إيالة سيواس
سيواس ايالتى
Sivas Eyalet, Ottoman Empire (1609)-ar.png
أماسيا ثُمَّ توقات ثُمَّ سيواس 7 سناجق
سيواس، أماسيا، جانيق، ديوريجي، عرب گير، چوروم، بُزق 1398م 1864م تركيا
إيالة طرابزون
طرابزون ايالتى
Trebizond Eyalet, Ottoman Empire (1609)-ar.png
طرابزون 8 سناجق:
طرابزون، گُموشخانة، جانخة، ويتزة، گونيو، باطوم، غيرسون، لازستان 1598م 1867م تركيا
جورجيا
إيالة أرضروم
ارضروم ايالتى
Erzurum Eyalet, Ottoman Empire (1609)-ar.png
أرضروم 16 سنجقًا
أرضروم، قره حصار، كيفي، پاسين، إسپير، خانيس، ملاذكرد، تكمان، كوزودجان، تورتوم، ليجنگرد، معمار، كماخ، مادن، أرزنجان، گُموشخانة 1533م 1867م تركيا
إيالة ديار بكر
ديار بكر ايالتى
Diyarbarik Eyalet, Ottoman Empire (1609)-ar.png
آمد 17 سنجقًا
آمد، ماردين، سنجار، الرُها، سيورك، چرميك، عُثمانيَّة، خربوط، عرب گير، كيغي، چمشكزك، الموصل (انفصلت لاحقاً) ، الهيت، دير الزور، الرحبة، عين سنجقي، البيرة 1515م 1867م (تركيا العراق سوريا)
إيالة وان
وان ايالتى
Van Eyalet, Ottoman Empire (1609)-ar.png
وان 20 سنجقًا
وان، بدليس، خيزان، حكَّاري، خوش آپ، گواش، زريكي، شروي، مُكوس، شيطاق، آلباق، إسپاكخرد، إرجيش، كيشان، عادل جواز، آغا كيس، بارگري، ضياء الدين، صوماي، هُرون 1548م 1864م (تركيا إيران)
إيالة حلب
حلب ايالتى
Aleppo Eyalet, Ottoman Empire (1609)-ar.png
حلب 5 سناجق
حلب، معرَّة النُعمان، بالس، عُزير، كلس 1534م 1864م (سوريا تركيا)
إيالة ذو القدريَّة
ذو القدريَّه ايالتى
Dulkadir Eyalet, Ottoman Empire (1609)-ar.png
مرعش 4 سناجق:
مرعش، ملطيَّة، عنتاب، قارص مرعش
شهر زور ايالتى
Shehrizor Eyalet, Ottoman Empire (1609)-ar.png
كركوك ثُمَّ السُليمانيَّة 22 سنجقًا :
صاروجك، أربيل، كسنان، شهر بازار، جنگ أوله، جبل حمرين، خزر مردود، الحوران، مركارة، خزير، رودين، تيلتاري، صباح، زنجير، آجب، أبروماز، پاك، پرتلي، بيكاس، أوشني، قلعة غازي، شهرزور 1554م 1862م العراق
إيران
إيالة الموصل
موصل ايالتى
Mosul Eyalet, Ottoman Empire (1609)-ar.png

الموصل 4 سناجق : بجوانلي، تكريت، أسكي موصل، هارد
وفي ختام هذا العرض ارتأينا لتنشيط ذاكرة نارام سين الورقي أن تقدّم قائمة مختزلة بأهم الثورات والإنتفاضات الكُردية مستذكرينه لطالما هو استشهد بالأمير فخرالدين المعني – والذي يعيد كثيرون أصوله إلى الكُردية ، إلى أننا سنعيد بذاكرته إلى سليمان جان بولات وثورته التي أشعلها ضد العثمانيين الذي سنتناوله بتفصيل أوسع في القسم الثاني .. أدناه قائمة بأهم الثورات الكُردستانية :

التاريخ الثورة المكان النتيجة

841-838 انتفاضة اليزيديين ضد العباسيين الدولة العباسية قُمِعت

1506–1510 انتفاضة اليزيديين ضد الصفويين Safavid Flag.svg الدولة الصفوية قُمِعت بعد هَزيمة زعيم اليزيدية شير صارم

1609–1610 معركة ديمديم Safavid Flag.svg الدولة الصفوية قُمِعت 1775 إنتفاضة باجلان الدولة الزندية قُمِعت

1806–1808 انتفاضة البابانيون الدولة العثمانية قُمِعت

1880–1881 تمرد الشيخ عبد الله نهري ضد القاجاريون State Flag of Iran (1924).svg القاجاريون قُمِعت

1919 – 1922 ثورة محمود البرزنجي الأولى العراق المملكة العراقية قُمِعت

1918–1922 ثورة سمكو آغا شكاك إيران قُمِعت

6 مارس 1921 – 17 يونيو 1921 تمرد كوشجيري تركيا قُمِعت

نوفمبر 1922 – يوليو 1924 ثورة محمود البرزنجي الثانية العراق المملكة العراقية, Flag of kurdistan-1922 1924.svg مملكة كُردستان تأسيس مملكة كُردستان

8 فبراير – مارس 1925 ثورة الشيخ سعيد تركيا قُمِعت

1926 ثورة سمكو آغا شكاك الثانية إيران قُمِعت، فِرار سمكو آغا شكاك إلى الانتداب البريطاني على العراق

أكتوبر 1927 – سبتمبر 17, 1930 تمرّد أرارات الأول والثاني والثالث جمهودية أرارات, تركيا تركيا قُمِعت، أدّت لتفكك جمهودية أرارات.

1931–1932 ثورة أحمد البرزاني العراق المملكة العراقية قُمِعت، ثم تمرّد بسيط سنة 1933، وتمرّد آخر من البارزاني سنة 1943.

1935 الثورة اليزيدية 1935 العراق الانتداب البريطاني على العراق قُمِعت

20 مارس 1937 – نوفمبر, 1937 و 2 يناير 1938 – ديسمبر، 1938 ثورة درسيم تركيا تركيا قُمِعت

1941–1944 ثورة حماة راشد إيران قُمِعت، فِرار حماة راشد إلى العراق

نوفمبر 1945 – ديسمبر 15, 1946 الأزمة الإيرانية في 1946[16] Iran, جمهورية مهاباد تأسيس جمهورية مهاباد بدعم من الاتحاد السوفييتي، وتمّ قمع الثورة لاحقاً

11 سبتمبر 1961 – 1970 حرب كَردستان العراق 1961 – 1970 جمهورية العراق تجمّد العِلاقات، ثم أدّت إتفاق الحُكم الذاتي بين العراق وكُردستان سنة 1970

1967 الثورة الكُردية عام 1967 في إيران إيران قُمِعت

أبريل 1974 – 1975 حرب كُردستان العراق 1974 – 1975 العراق قُمِعت من الحكومة العراقية، وأعادت سيطرتها على كردستان العراق.

1976–1978 تمرّد الاتحاد الوطني الكُردستاني العراق لم تُحسم، وأدّت للتمرد الكُردي سنة 1983.

1979 التمرّد الكُردي في إيران 1979 إيران قُمِعت

1983–1985 التمرّد الكُردي 1983 العراق أدّت لحملة الأنفال

15 أغسطس 1984 – حتى الآن الصراع الكُردي التركي و تركيا دعوات من كلا الجانبين لإنهاء الصراع ، وإستمرار إنسحاب حزب العمال الكُردستاني من الأراضي التركية .

1986–1996 تمرّد الحزب الديمقراطي الكُردستاني الإيراني إيران سياسة إيران قُمِعت ؛ وأعلن الحزب الديمقراطي الكُردستاني الإيراني وقف إطلاق النار من جانب واحد سنة 1996.

1 مارس – 5 أبريل 1991 الانتفاضة الشعبانية العراق إبان حكم حزب البعث، وكُردستان العراق انتصار بإعلان جمهورية ذات حكم ذاتي للأكراد عُرفت بكُردستان العراق

مارس 2004 أحداث القامشلي 2004 سوريا قُمِعت

يتبع

– نص الكاتب والمعنون – المظلومية الكردية .. من نفس نبع المظلومية التوراتية .. الاسطورة في خدمة اللص – غالبية المعلومات مستقاة من ويكيبيديا وغوغل ومواقع متعددة منها موقع المقاتل وكذلك جريدة البيان ونصوص منشورة لكتاب عديدين وبعض المصادر ذكر في متن النص مثل موقع مدارات كرد وغيرها وننوه بأن هناك مقاطع منسوخة من مصادرها ضمن سياق النص ذكرنا المصدر في المتن ..

- (د. فرست مرعي، مجلة المجتمع، العدد 2024، أكتوبر 2012 م نقلا من موقع صيد الفوائد عمر خليفة راشد) .

– يتبع في القسم الثاني والذي سيتناول مآلات المنطقة بخرائطها وتقسيمات سايكس بيكو ونتائج الحرب العالمية الأولى ومؤتمر الصلح واتفاقية سيفر وما تلاها من كارثة لوزان والاهم ما سبق كل هذا من مفاوضات بخصوص مستقبل المنطقة ومن ضمنها كردستان بكل تفاصيلهافاوضات بخصوص مستقبل المنطقة ومن ضمنها كردستان بكل تفاصيلها[1]

خصائص السجل

الكتاب:	القضية الكردية
الكتاب:	تأريخ
الكتاب:	مقالات ومقابلات
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
الدولة - الأقليم:	جنوب كردستان
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | عربي | موقع https://ara.yekiti-media.org/- 18-02-2023

کاتی تۆمارکردن: 2023/18/2 11:29:03 AM

ناوی تۆمارکار: ئاراس حسۆ

بابەت: 204

رسائل ساخاروف دفاعاً عن الكرد و حقهم فى تقرير المصير

https://www.kurdipedia.org/?q=20230221090844469063

جودت هوشيار

لا أصدقاء سوى الجبال ... التاريخ المأساوي للكرد (1) عنوان كتاب شهير من تأليف هارفي موريس و جون بلوج ، تحوَّل الى مقولة شائعة على أقلام عدد كبيرمن المفكرين و المؤرخين و الكتاب و الأعلاميين المعنيين بالقضية الكردية فى شتى أنحاء العالم ، و هى مقولة صحيحة اذا كان المقصود بها عدم أسناد دولة عظمى أو أكثر لحق الشعب الكردى فى تأسيس دولته المستقلة أسوة بشعوب الأرض كبيرها و صغيرها ، أو عدم أعتماد الكرد كثيراً على العهود و المواثيق الدولية حول حق الأمم في تقرير مصيرها و بضمنها تلك التى اعترفت بحق الكرد فى تقرير مصيرهم على ارضهم التأريخية ، مثلما نصت عليه معاهدة سيفر (2) . و لكن مصالح الدول الموقعة على المعاهدة أقتضت تجاهل القضية الكردية فى معاهدة لوزان (3) التى حلت محل معاهدة سيفرا بضغط من تركيا الكمالية .

و لكن مقولة لا أصدقاء للكرد سوى الجبال غير دقيقة ، اذا كان المقصود بها ، ان القضية الكردية لا تحظى بتأييد المجتمع الدولى ، ذلك لأن القضية الكردية حظيت طوال عدة عقود من الزمن و ما تزال تحظى بتأييد واسع النطاق في المحافل الدولية و تلقى مساندة قادة سياسيين و علماء و مفكرين وكتاب بارزين و أكاديميين مشهورين ، لعل فى مقدمتهم نصير الأمم المضطهدة و المدافع الأمين عن قضاياها وعن حقوق الأنسان في النصف الثاني من القرن العشرين العالم الروسي الشهير أندريه ساخاروف (1921- 1989) م

نبذة عن حياة و نضال ساخاروف :

ساخاروف احد ابرز علماء القرن العشرين و كان متخصصاً في مجال (التحكم في التفاعلات الذرية) و يرجع اليه الفضل في صنع أول قنبلة هيدروجينية سوفيتية وكسر الأحتكار الأميركي للسلاح النووي ، و لكن بعد أحتدام الحرب الباردة بين الولايات المتحدة و الأتحاد السوفييتي ، كان من أوائل العلماء الذين أدركوا العواقب الوخيمة لسباق التسلح و أحتمال

نشوب حرب عالمية ثالثة لا تبقي و لا تذر. و أثبتت ازمة الكاريبي فى اكتوبر عام 1962 (4)، مدى خطورة السلاح النووي على مستقبل البشرية ، فأصبح من ألد أعداء الأستمرار فى صنعها و أستخدامها ، و لعب دورا كبيرأ فى التوصل الى أتفاق حظر اجراء التجارب النووية فوق سطح الأرض بين الولايات المتحدة و الأتحاد السوفييتي فى عام .1963 (5)
و فى السنوت التالية تزعم ساخاروف حركة الدفاع عن حقوق الأنسان أو ما تعرف بحركة (المنشقين السوفييت) و أكتسب شهرة عالمية و أحتل مكانة رفيعة كأبرز شخصية عالمية فى مجال الدفاع عن حقوق الأنسان فى كل مكان من كرتنا الأرضية .

و فى عام 1968 كتب دراسة بعنوان تأملات في موضوع التقدم والتعايش السلمي وحرية العقل نشرت في الكثير من الدول يطالب فيها بمزيد من الحريات في الاتحاد السوفيتي، مما أدى إلى طرده من برامج الأبحاث النووية ، وعرّض أيضا الكثير من أقاربه وأصدقائه إلى مضايقات أمنية من جانب السلطات السوفيتية.

وفي عام 1970 تزعم لجنة حقوق الانسان في موسكو. وفي عام 1975 ألف كتاب عن البلد والعالم. وحاز في العام نفسه على جائزة نوبل للسلام.

كان ساخاروف دائب النشاط و تحظى مقالاته و نداءاته بأهتمام المجتمع الدولي و وسائل الأعلام و منظمات حقوق الأنسان.

و فى كانون الاول عام 1979 و كانون الثاني عام 1980 نشرعددا من البيانات في الصحف الغربية يندد فيها بالغزو السوفييتى لأفغانستان ، و اثر ذلك نفته السلطات السوفيتية في 22 كانون الثاني عام 1980 إلى مدينة غوركي و وضعته مع عائلته في الأقامة الجبرية و المراقبة بعد أنتقاداته للنظام الحاكم . وتم حرمانه من كل الجوائز والالقاب التي منحته الحكومة السوفيتية.

و مع بدء فترة البيريسترويكا في الاتحاد السوفيتي ، ألغى غورباجوف فى عام 1986 قرار النفى و عاد ساخاروف الى موسكو معززا مكرماء بعد قضاء مدة 7 سنوات فى المنفى .
توفى أندريه ساخاروف مساء يوم 14 ديسمبر/كانون الاول عام 1989 على إثر نوبة قلبية بينما كان يقدم مشروعه للدستور الجديد في البرلمان الروسي (الدوما) .

يعمل في موسكو حاليا متحف ساخاروف ومركز اجتماعي يحمل اسمه. واطلق اسمه على شارع في موسكو وفي غيرها من مدن روسيا.

جائزة ساخاروف لحرية الفكر

اسس البرلمان الاوروبي عام 1988 جائزة (من أجل حرية الفكر) تحمل إسم ساخاروف (Sakharov Prize for Freedom of Thought) وتمنح سنويا لقاء انجازات في الدفاع عن حقوق الانسان والحريات الاساسية واحترام القونين الدولية وتطوير الديمقراطية.
و من ابرز الحاصلين على الجائزة
الزعيم الأفريقي نلسون مانديلا والمناضلة الكردية المعروفة ليلى زانا و هي أشهر سيدة كردية في العالم و قد منحت لها هذه الجائزة فى عام 1975 تقديرا لنضالها الدؤوب في سبيل القضية الكردية .

بينما تقاسم جائزة سنة 2011 خمسة ممثلين عما سمي بالربيع العربي هم أسماء محفوظ وأحمد الزبير السنوسي ورزان زيتونة وعلي فرزات و محمد البوعزيزي لمساهماتهم في إحداث تغيرات تاريخية في العالم العربي

ساخاروف و القضية الكردية

فى واحدة من اصعب و أحلك و أدق الفترات التي مرت بها الحركة التحررية الكردية - حين تنكرت حكومة البعث لمضمون بيان آذار 1970 و شنت حربا ظالمة و شرسة ضد الشعب الكردى فى آذار 1974 و ما اعقب اتفاقية الجزائر المشؤومة فى آذار عام 1975من أحداث دراماتيكية . كان ساخاروف يتابع بأهتمام بالغ الوضع فى كردستان العراق و يوجه النداء تلو النداء الى المجتمع الدولى و بخاصة الي الأمين العام للأمم المتحدة و الي القادة السوفييت لوضع حد لحرب الأبادة الجماعية ضد الكرد المطالبين بحقوقهم المشروعة و حمايتهم من العدوان الصدامي الهمجي وأغاثة مئات الآلاف من العوائل المنكوبة .
يقول ساخاروف فى مذكراته :

الحدث المأساوى الآخر ، الذى حاولت التدخل فيه ،كان مصير الكرد . وكما هو معلوم فأن الكرد يشكلون فى العديد من دول الشرق الأوسط و آسيا جزءا كبيرا من السكان الأكثر فاعلية و نشاطاً و فى كثير من الأحيان الشريحة الأكثر تعليماً و ثقافةً . و على مدى سنوات طويلة خاض الكرد نضالاً فعالاً من اجل -حقوقهم القومية و بضمنها حق تقرير المصير . و هذا النضال متواصل لحد الآن (يقصد تأريخ كتابة المذكرات فى منتصف الثمانينات من القرن الماضى) . و و ضع الكرد اليوم دراماتيكى خاصة فى ايران ، حيث يشن خمينى و أنصاره المتعصبين حملات قمع و قتل جماعى بالغة القسوة ضدهم .
بين عامى 1974 ، 1975 أثارت حملات الحكومة العراقية على كردستان- التى وصلت احياناًإلى حد الأبادة الجماعية للكرد - قلقاً بالغاً. و قد وجهت فى خريف عام 1974 و ربيع عام 1975 ندائين الى الأمم المتحدة و المجتمع الدولى دفاعاً عن الكرد العراقيين تلقيت على أثرهما رسالة شكر و امتنان من زعيم الكرد الشهير مصطفى البارزانى . أنتهى (6)

و فيما يلي نصوص رسائل ساخاروف الموجهة الى الأمم المتحدة و الى مؤتمر باريس مترجمة من اللغة الروسية .

الرسالة الأولى

- السكرتير العام للأمم المتحدة كورت فالدهايم
- المندوبون الى الجمعية العامة للأمم المتحدة
- السكرتير العام للحزب الشيوعى السوفييتى ليونيد بريجينيف

رسالة فى الدفاع عن كرد العراق

الأخبار الواردة من العراق تثير ققلقاً بالغاً . و وفقاً لهذه الأخبار تشن القوات الحكومية مرة أخرى ، حرباً و حشية ضد الكرد العراقيين المناضلين من اجل حقوقهم القومية . وتستخدم القوات العراقية فى هجومها ، أسلحة حربية متطورة تلقتها من الخارج : الطائرات ، القنابل ، الدبابات ، النابالم ، ويشارك الطيارون الحربيون الأجانب في القتال ، أستناداً الى المعلومات المستقاة من الأقمار الأصطناعية التجسسية الأجنبية .. .تحترق قرى و سهول السليمانية و المناطق الكردية الأخرى ، مما أسفر عن مقتل الآلاف من النساء والأطفال. وأضطر سبعين ألف شخص إلى اللجوء إلى إيران. ان ما يجرى مأساة رهيبة لأمة بأكملها ، والتي تواجه أسلحة الإبادة والجوع.

لم تتخذ لحد الآن اية اجراءات رسمية لحماية كرد العراق. ، و لم تتحرك منظمة الأمم المتحدة ، رغم أن ميثاقها، يلزمها بالتحرك ضد جرائم الإبادة الجماعية.
لقد وجدت من الضروري أن أوجه اليكم هذه الرسالة ، و أنا أدرك أنها رسالة غير عادية وغير إجرائية.
ينبغي منع تكرار مأساة (بيافرا) ،التى وقعت في ظروف مماثلة .

في رأيي من الضروري للغاية قيام مجلس الأمن بأصدار قرار يتضمن ما يلي :

1. وقف فوري و أدانة للعمليات العسكرية التي تقوم بها الجيش العراقي ضد الكرد
2. أرسال قوات تابعة للامم المتحدة لضمان السلام في المنطقة
3. مطالبة البلدان التي تقدم المساعدات العسكرية للحكومة العراقية، باستدعاء فوري للطيارين و الخبراء العسكريين التابعين لها ، و التوقف عن تجهيز الأسلحة المستخدمة ضد الكرد.

تفضلوا بقبول فائق الاحترام،
الأكاديمي أندريه ساخاروف
1974 -02-10

الرسالة الثانية

الامين العام لمنظمة الأمم المتحدة السيد كورت فالدهايم

دفاعا عن الأكراد العراقيين

من الكوارث الأنسانية في عالم اليوم ، التي تتطلب التدخل الفوري من المنظمات الدولية – المأساة الوطنية الرهيبة لكرد العراق.

فى الثاني في اكتوبر / تشرين الاول عام 1974، وجهت نداءً إلى الأمم المتحدة، و لكم شخصيا، و إلى الأمين العام للجنة المركزية للحزب الشيوعي ،داعياً الى أيجاد سبل لوقف حرب الإبادة الجماعية الوحشية التى تشنها حكومة العراق ضد رعاياها من الكرد، وذلك باستخدام أحدث الأسلحة التى تجهزها الأتحاد السوفييتي . هذا النداء ظل من دون أستجابة أو مناقشة رغم أنه كان يمس حياة مئات الآلاف من الناس.

الآن،و بعد التوصل إلى اتفاق بين العراق وإيران (7) ، بات وضع الكرد العراقيين أكثر مأساوية. ففي الأول من نيسان سيغلق الحدود مع إيران، والحدود مع تركيا مغلقة أيضاً. حكومة العراق تطالب الكرد بالاستسلام والتخلي عن مطالبهم المشروعة و تعدهم بالعفو ، ولكن هل يمكن أعتبار أستخدام القوة الغاشمة لقمع الطموح الوطني أمراً عادلاً ؟
الأخبار الواردة من العراق مثيرة للقلق و تتحدث عن انتشار المجاعة و الأوبئة فى المناطق الكردية و عن مجازر دموية جديدة ضد الكرد .

ومما يثير القلق بشكل خاص ، قيام الحكومة العراقية بمنع ممثلي الصليب الأحمر الدولي وغيرها من المنظمات الدولية من دخول المناطق الكردية . و نحن نعلم من تجربتنا التأريخية المريرة ، أنه حيثما يقام ستار حديدي فأن ذلك يدل على التحضير للجريمة .
مرة أخرى أناشدكم العمل على إيجاد حل عادل وإنساني لمشكلة الكرد العراقيين.

و أدعو بهذا الصدد الي ما يلي :

1. عقد مؤتمر دولي بمشاركة ممثلي الكرد العراقيين من اجل وضع برنامج لإيجاد حل عادل وسلمي للمشكلة الكردية.
2. أستخدام قوات تابعة للأمم المتحدة لضمان السلام في المنطقة.
3. مطالبة الحكومة العراقية، السماح فورا لممثلي المنظمات الدولية بالدخول الى المناطق الكردية و منحهم صلاحية الرقابة على مدى التزام حكومة العراق بالعفو العام و أمكانية تقديم المساعدات الأنسانية الفعالة للكرد (الأدوية و الأغذية و الملابس).
اادعوكم الى استخدام نفوذكم و الصلاحيات الممنوحة لكم بموجب ميثاق الأمم المتحدة من أجل إنقاذ الكرد العراقيين ، ومنع الإبادة الجماعية.

الأكاديمي أندريه ساخاروف
28 -03- 1975

رسالة شكر من البارزاني الخالد الى ساخاروف

الحزب الديموقراطي الكردستاني
المكتب السياسي

عزيزي البروفيسور ساخاروف المحترم

يسرني أن أكتب إليكم و أن أحييكم بأسمي شخصياً و بأسم الحزب الديمقراطي الكردستاني والشعب الكردي بأسره .و أعبرلكم عن تقديرنا و أمتناننا العميق لنداءكم الأنساني الصادق ، الذي كان له صدى في العالم أجمع دعما لنضال شعبنا من أجل الحرية والديمقراطية العدالة ، وهي ذات القيم التي تدافعون عنها دوماً.

كما تعلمون، فأن الشعب الكردي يتصدى اليوم لعدو قاس ويواجه خطراً حقيقياً بالأبادة الجماعية . الجيش العراقي المدجج بالأسلحة الحديثة الأشد فتكاً ، يتبع سياسة الأرض المحروقة و يدمر وطننا الحبيب كردستان. لا يمكن وصف ما يمارس من قتل جماعي ضد شعبنا ،الذي يواجه اليوم حرب أبادة جماعية حقيقية.
و من المؤسف حقاً ان المنظمات الدولية وحتى منظمة الأمم المتحدة لا تقلقها معاناة شعبنا و لا تتحرك لوقف الأرهاب و القتل .

ومع ذلك، فإننا نعتقد اعتقادا راسخا أن أصوات أناس بمستوى مقامكم من ذوي المكانة الرفيعة و الشهرة العالمية لا بد ان تشكل في نهاية المطاف الرأي العام العالمي و ترغم المنظمات الدولية و حتى الحكومات على ادراك ان الحرب القائمة ظالمة و تقنعها بضرورة مد يد العون لشعبنا المتطلع نحو الحرية.

نشكركم على جهودكم و دعمكم لشعبنا ، ويسرنا للغاية ان نجد فيكم صديقا صدوقا ومخلصا لكل شعب كردستان الذى يبادلكم بكل تأكيد نفس المشاعر .

و تفضلوا بقبول فائق الاحترام

مصطفى بارزاني
رئيس الحزب الديمقراطي الكردستاني
زعيم الثورة الكردية
7 -10- 1974

المؤتمر الدولى حول القضية الكوردية – باريس عام 1989

يقول أحد أبرز الناشطين الكرد في باريس في الثمانينات من القرن الماضي (و هو الأستاذ بختيار أمين ، وزير حقوق الأنسان الأسبق في الحكومة العراقية) عن دور ساخاروف و عقيلته السيدة بونر في الدفاع عن الكرد و قضيتهم العادلة :

في الذكرى 40 لليوم العالمي لحقوق الإنسان في الجمعية الوطنية الفرنسية التقيت السيدة ميتران مرة أخرى مع زوجها فرانسوا ميتران مع الأمين العام للأمم المتحدة بيريز دي كويار وسمح لي أن أتحدث بإيجاز عن مأساة الكرد في العراق ، خاصة في حلبجة وحملات الانفال. وقابلت في الحفل نفسه الحائزين على جائزة نوبل للسلام السوفياتي أندريه ساخاروف العالم النووي والزعيم البولندي من سولدرنوش ليخ فاليسا. كانا يزوران فرنسا للمرة الأولى بعد الجائزة وكنت اعرف ساخاروف فهو في عام 1974 عندما تعرض الكرد للقصف بالنابالم من قبل الجيش العراقي بدعم من الاتحاد السوفياتي وطائرات الميغ والسيخوي، كان الصوت الوحيد القادم من الاتحاد السوفياتي الذي احتج على الدعم السوفييتي للعدوان العراقي على الكرد. وعندما قلت له هذا وشكرته على موقفه، شعر بالسرور لأنني أعرفه على الرغم من صغر سني. وسألته إذا كان يستطيع أن يقول شيئا لوسائل الاعلام حول مأساة الكرد في حلبجة، فأدلى بخطاب شديد اللهجة ادان فيه الإبادة الجماعية للكرد في حلبجة وكردستان من قبل نظام صدام حسين.

والتقينا مرة أخرى في ليون مع زوجته ايلينا بونر من الأصل الأرمني التي كانت في العراق وكردستان العراق خلال حكم الزعيم عبد الكريم قاسم في مشاركة بحملة تطعيم نيابة عن الاتحاد السوفياتي. قالت لي إنها قد قابلت الزعيم مصطفى البارزاني. ودعوتهما لحضور المؤتمر الكردي في باريس. وكان ساخاروف سعيدا بالمؤتمر، وأشار لي أن حالته الصحية كانت حرجة بعد خروجه من الحكم لفترة طويلة في السجون السوفياتية. واخبرني انه اذا لم يتمكن من الحضور فانه سيبعث برسالة مع زوجته. وقد توفي بعد وقت قصير من المؤتمر وبقيت على اتصال بايلينا والتقينا بعد سنوات في الولايات المتحدة مع أطفالها. وكان ابنها يقيم في ولاية فرجينيا.

رسالة ساخاروف الى مؤتمر باريس حول القضية الكوردية في عام 1989

إنني أشعر بقلق بالغ حول مصير الشعب الكردي ، و المعاناة و الضحايا التي كانت من نصيبه . ان النضال المأساوي للشعب الكردي يستند على مبدأ حق تقرير المصير القومي ، ولذلك فأنه نضال مشروع . انني أدعو حكومات ومؤسسات ومواطني جميع البلدان، وكذلك المنظمات الدولية، ان تنطلق في علاقاتها مع الدول التي يعيش فيها الكرد من واقع السياسة الفعلية التي تتبعها حكومات هذه البلدان ازاءالكرد.
ينبغي ان لا يتجاهل احد القسوة والظلم القومي والاجتماعي، و أن لا تمر المذابح والإبادة الجماعية من دون محاسبة ولا يمكن أن ننسى على وجه الخصوص قتل و تعذيب النساء و الأطفال و المسنين و أستخدام الغازات السامة ضدهم.
أعتقد أن المؤتمر ينبغي أن يقترح على الجمعية العامة للأمم المتحدة و اللجان التابعة لها مناقشة المسألة الكردية.
و أرى ان نتيجة هذه المناقشة ينبغي أن تكون صدور قرار من الجمعية العامة يدعو الدول التي يعيش فيها الكرد الى انشاء مناطق للحكم الذاتي في الأجزاء المأهولة بالسكان الكرد في تلك البلدان و منح الكرد الأستقلالية الكاملة في العلاقات السياسية والاقتصادية والدينية والثقافية.(8)
يجب أدانة كل الجرائم المرتكبة ضد الكرد في الماضي و عدم السماح بتكرارها في المستقبل ..

مع الاحترام العميق والأمل
أندريه ساخاروف

يلينا بونر : أرملة ساخارف و رفيقة نضاله و صديقة الشعب الكوردي

توفى ساخاروف في 14 -01- 1989 اثر نوبة قلبية ، و رغم الخسارة الفادحة برحيل زعيم حركة حقوق الأنسان في روسيا و نصير الشعوب المضطهدة في العالم ، الا أن رايته لم تسقط بل حملتها أرملته المناضلة يلينا بونر التي واصلت الكفاح من اجل المباديء ذاتها التي دافع عنها ساخاروف طوال حياته .
كانت السيدة بونر الساعد الأيمن لزوجها خلال حياته و تزعمت الحركة من بعده ، و قد كانت علي مدى عشرات السنين صديقة مخلصة للشعب الكردي و المدافعة الصلبة عن حقوقه المشروعة و حقه في تقرير المصير كسائر شعوب الأرض .
فعلى سبيل المثال لا الحصر وجهت السيدة بونر في الثامن عشر من شباط 1996 رسالة الى الرئيس الأميركي كلينتون تناشده العمل علي وضع حد لأضطهاد الكرد في كردستان تركيا و للحرب الدائرة بين حزب العمال الكردستاني و الجيش التركي . و في ختام الرسالة تنوه السيدة بونر بأن البرلمان الأوروبي قرر منح جائزة ساخروف لهذا العام الى المناضلة من اجل حقوق الشعب الكردي ليلى زانا (التي كانت مسجونة في ذلك الوقت – ج.هـ)
يذكر ان يلينا بونر (طبيبة أطفال) وقد عملت عدة سنوات فى العراق و كردستان الجنوبية في اوائل الستينات ، عندما أستعانت حكومة الزعيم عبدالكريم قاسم بطاقم طبي سوفييتي لمكافحة الأوبئة في العراق . و قد تعرفت عن كثب على حياة الكرد و نضالهم و أشادت بكرمهم و شجاعتهم ،.
و قبل أن نختم هذا المقال لا بد ان نورد ما كتبه ساخاروف في مذكراته حول العمل النبيل و الجريء في آن معاً ، الذي قامت به السيدة بونر عندما كانت لا تزال في بغداد ضمن الفريق الطبي السوفييتي ،عمل ينم عن ادراكها العميق لواجبها الأنساني كطبيبة و عن مدى قسوة النظام السوفييتي المنهار ، حقيقة ربما لم يكن يعرفها كل من كتب عن محاولة أغتيال الزعيم عبد الكريم قاسم في السابع من أيلول عام 1959.
يقول ساخاروف في مذكراته ، أن السيدة بونر كانت تعمل في مستشفى السلام ببغداد في خريف عام 1959 حينما نقل الزعيم المصاب بجروح بالغة الى ذلك المستشفى عقب محاولةالأغتيال المعروفة .
كانت السيدة بونر أول من أسعف الزعيم الجريح و عندما كانت تضع الضماد على جروحه أتصل أحد زملائها من الأطباء الروس بالقنصلية الروسية ببغداد ، يخبرها بأن الزعيم أصيب بعدة طلقات نارية و هو الآن في صالة العمليات في المستشفى و يريد (أى الطبيب) معرفة رأي القنصلية ، هل ينبغي أسعاف الزعيم أم لا ؟ وكان رد القنصلية : أسعفوه اذا لم تكن جراحه خطيرة !!

الهوامش :

1 - لا أصدقاء سوى الجبال، ترجمة راجال محمد، لبنان 1999.
2 – معاهدة سيڤْر هي معاهدة السلام التي تم التوقيع عليها في 10 أغسطس 1920 عقب الحرب العالمية الأولى بين الإمبراطورية العثمانية وقوات الحلفاء
وكانت المعاهدة تنص على: حصول كردستان على الاستقلال والسماح لولاية الموصل بالانضمام إلى كردستان
3 - الغيت البنود الخاصة بأستقلال كردستان وحلت محلها معاهدة لوزان في 20 / 11 / 1923 وجاء فيها من الضروري الحاق ولاية الموصل جنوب خط بروكسل بالعراق العربي مع مراعاة الكرد من الناحية الأدارية وتعين الموظفين المحليين والأهتمام بالثقافة الكردية.
4 - أزمة الصواريخ الكوبية كانت مواجهة ما بين الولايات المتحدة والإتحاد السوفيتي حول كوبا خلال الحرب الباردة. وتسمى تلك الأزمة في روسيا أزمة بالكاريبي، (بالروسية:Карибский кризис) أو Karibskiy krizis، بينما في كوبا تسمى أزمة أكتوبر. وكانت واحدة من أشد المواجهات خلال الحرب الباردة، وتعتبر بأنها كانت أقرب لحظة لنشوب الحرب النووية.
5 – تم التوقيع على معاهدة الحظر الجزئي للتجارب النووية في 5آب/أغسطس 1963 في موسكو بين الولايات المتحدة و الاتحاد السوفيتي، و المملكة المتحدة ، ثم أنضمت اليها دول أخرى . و يشمل الحظر أجراء التجارب النووية في الغلاف الجوي .
6 - نشرت مذكرات ساخاروف باللغة الروسية لأول مرة في نيويورك عام 1990 في كتاب -من مجلدين- صدر عن دار نشر تشيخوف ، ثم ترجم الى اللغات العالمية الأخرى ، أما في روسيا ، فقد نشرت مقتطفات من المذكرات في عدة مجلات منها

مجلة زناميا عام 1990 و مجلة العلم و الحياة عام 1991 و قد أعتمدنا في مقالنا هذا على طبعة نيويورك باللغة الروسية .
7- المقصود هنا أتفاقية الجزائر المشؤومة الموقعة في السادس من آذار 1975 بين العراق و أيران .[1]

خصائص السجل

نوع الوثيقة:	ترجمة
عقد:	السبعينيات (70-79)
عقد:	الثمانينيات (80-89)
عقد:	التسعينيات (90-99)
اللغة - اللهجة:	عربي
قرن:	القرن العشرون (1900-1999)
اسلوب الوثيقة:	ديجيتال
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | عربي | www.ahewar.org

کاتی تۆمارکردن:	2023/21/2 9:08:44 AM
ناوی تۆمارکار:	هەژار کامەلا

بابەت: 205

كلمة الفنّان التشكيلي الكردي بشّار العيسى في المؤتمر الدولي الخاص بالقضية الكردية في سوريا

https://www.kurdipedia.org/?q=20221015201330440046

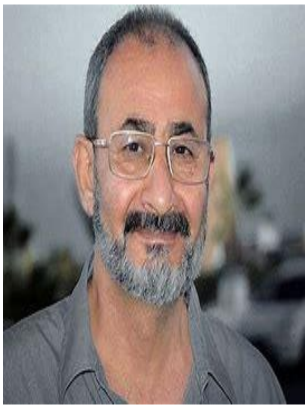

كلمة الفنّان التشكيلي الكردي بشّار العيسى في المؤتمر الدولي الخاص بالقضية الكردية في سوريا
في المؤتمر الدولي الخاص بالقضية الكردية في سوريا، المنعقد في (الجمعية الوطنية الفرنسية) بتاريخ (21 كانون الثاني 2005)

في الأسطورة الإغريقية: لما طال غضب بوزيدون إله البحار، على أوليس الضائع في البحار بعيدا عن أرضه،تدخلت حكمة أثينا لدى زيوس رب الارباب بالقول: آه.. والدي العظيم يتمزق قلبي لمصير أوليس بطل طروادة وقد طالت عقوبته، وهو يحلم دون أمل أن يرى يوما دخان مواقد وطنه، ألم يحن الوقت أن تنتهي ورحلة الشقاء هذه؟ . تعاطف مجمع آلهة الإغريق مع صرخة الحق والعقل التي نطقت بها ربة الحكمة أثينا فقرر وضع ?اية لتيهه و لعقاب الآلهة كي يعود إبن إيثاكة الى وطنه سيّد بيته وأرضه. انتهت الأسطورة وانتهى عقاب الآلهة للبشر، ليحل بعض البشر محل الآلهة في العقاب. ولربما كانت عقوبة ملايين الكرد، أقسى وأطول عقوبة نزلت بشعب على وجه الأرض من قبل الألهة البشر، امحى وطنهم كردستان من على خارطة العالم دون كبير أمل بعودتها إليه، وقد انتهى زمن الآلهة وضلت الحكمة الطريق الى عقول وقلوب البشر . الكرد ، شعب يزيد عن الثلاثين مليون نسمة، وأرضه التاريخية بمساحتها 500 ألف كم مربع الممتدة على خطوط الطول 48 و36 والعرض 40 و 34 ،قسمت على حدود أربع دول: وهي أيران تركيا العراق وسوريا، بموجب اتفاقيات صاغتها اجتهادات موظفين لمصالح الحلفاء المنتصرين في الحرب الكونية الأولى. إتفاقيات دولية حجبت عن ملايين الكرد حق الاعتراف لهم بكيان سياسي إسوة بغيرهم من شعوب الدولة العثمانية. أفقد الكرد بموجبها ولا زالوا الاعتراف بهويتهم القومية.كما افتقدوا ولا زالوا اعتراف القانون الدولي بهم إلا كأفراد لهويات دول وشعوب لا تحمل اسمهم ويقمعون بقسوة في شخصيتهم وانتمائهم ولغتهم وثقافتهم دون أمل بنهاية

لهذا الإجحاف، لأن مصائرهم أصبحت رهينة القانون الدولي.
أن إنكار الدول المتقاسمة لكردستان ، حقوق شعبها يستند إلى قرارات ومعاهدات أفرزتها الشرعية الدولية لمصالح استعمارية آلت بالوكالة إلى هذه الدول . ولا من يطلق صرخة حق لأجل الملايين من الأطفال يحلمون كتابا مدرسيا بلغتهم وأبجديتهم. دون أن تنالهم العقوبات و ممنوعات الأحكام العرفية والزجر العنصري، من أجل نصف مليون كويتي حشد المجتمع الدولي عن حق قوة ردع من عشرات الدول ومئات آلاف الجنود، ومن أجل شعب بالملايين لا يستصدر ولا قرار واحد من هيئة الأمم المتحدة لتحمي ثقافتهم وتراثهم، لقد تغيرت اسماء قرى هي أهم مواقع أركيولوجية في ميزوبوتاميا بقرارات دول عضو في منظمة الأونسكو. يجبر الكردي، بشرعة القوانين الدولية، أن يصبح فارسيا في أيران وتركيا جبليا في تركيا وعربيا في سوريا وعراقيا مشكوكا به في العراق، مطلوب منه أن يندمج في أمة أخرى ويذوب في هوية غير هويته في حين يصعب على العربي السوري أن يندمج بالعربي العراقي وتتدخل تركيا ضد حقوقه في العراق لصالح تركمان العراق وتحجب عن أكرادها ما تطلبه لأتراك بلغاريا، وتطمح أن تصبح من أسرة الديمقراطية الأوربية.لم يهبط الكرد من السماء، ولا يعرف المؤرخون أرضا أخرى أو كوكبا آخر قدموا منه، وليست كردستان فضاء افتراضيا لأشباح، الكرد شعب أصيل في أرض كردستان، تواجدوا وأجدادهم منذ أكثر من ألفي سنة وعلى أرض الحضارات هذه قامت واندثرت ممالك ودول . ومر غزاة وتمازجت ثقافات و تناسلت أديان. كان السومريون و البابليون والآشوريون والكاسيون و والحوريون والميتانيون والفرس الساسانيون والميديون وأتى الاغريق يتقدمهم الكسندر المقدوني وكان الكرد هنا.
انقسمت كردستان لأول مرة، بين البزنطيين والفرس الساسانيين لحين دخول العرب حاملين الإسلام فدخل الكرد وأرضهم فضاء الإسلام كغيرهم من الشعوب ومنذ ذاك التاريخ وهم حاضرون على مسرح الشرق الأوسط بحيوية أغنوا الدين الجديد بثقافات صوفية رقيقة من تراثهم الروحي ما قبل الاسلامي بالمذاهب اليزيدية والقزلباشية والكاكائية وأهل الحق والطرق القادرية الكيلانية والنقشبندية السنية كما وقدمو للفكر والتاريخ والأدب شعراء ومؤرخين وعلماء، لم يكن أولهم أبي الفداء حفيد صلاح الدين الأيوبي وليس آخرهم محمد كرد علي وخير الدين زركلي، باللغات العربية والفارسية والكردية والتركية.
إن العالم المتحضر ينظر باحترام إلى حكمة ورحابة الفكراللتين ساس بهما صلاح الدين الأيوبي الكردي امبراطوريته عندما أحجم وهو في عز انتصاره الكبير على الصليبيين طردهم من شرق المتوسط. فقد اعتبرهم من سكان البلاد بعد مرور حوالي مئة سنة على وجودهم فيها تاركا لهم ممالكهم شرط التخلي عن الكراهية الدينية و النزعة العسكرية ويتحولوا الى جسر تبادل ثقافي وتجاري بين الشرق والغرب.
يجمع المؤرخون أنه منذ القرن التاسع ولغاية منتصف القرن التاسع عشر، كانت للكرد دولهم شبه المستقلة وإماراتهم المحلية: الإمارة الشدادية والدوستكية المروانية والإمارات اللرية الصغرى والكبرى و الأردلانية والخراسانية والإمبراطورية الأيوبية.
في بداية القرن السادس عشر، وإثر الانتصار العثماني في معركة جالديران1514 أصبحت كردستان ساحة تصادم "Tampone Zone وحروب بين الامبراطورية الصفوية الشيعية والعثمانية السنية. وبعد إتفاقية أماسيا التي رسمت الحدود بينهما سنة 1555 انقسمت كردستان وشعوبها على حدود الإمبراطوريتين المتصارعتين. أخذ غالبية الكرد جانب السلطان العثماني سليم الأول مقابل الحفاظ على إدارة حكوماتهم وإماراتهم والتي كانت تبلغ ستا واربعين إمارة في أيالات ديار بكر ووان وشهرزور، تتبع السلطان اسميا. الذي فوض أمر تنظيمها الإداري إلىالعلامة الكردي إدريس البدليسي. وحدد فرمان سلطاني الاتفاق على العرف التالي :
1 تتمتع الإمارات الكردية باستقلالها المحلي مع خضوعها لتاج السلطنة.
2 يكون الحكم في الإمارات الكردية وراثيا للأبناء الذكور أو حسب القوانين المحلية.
3 تساعد الإمارات الكردية السلطان في حروبه الخارجية ويساعد السلطان الأمارات إذا تعرضت لعدوان خارجي.
4 يدفع الأمراء الكرد الرسوم والصدقات لبيت مال السلطان. كان الكرد القزلباش الشيعة الضحية الأكبر لمعركة جالديران.
لقد هجر الصفويون آلاف الأسر من كردستان الشرقية الى خراسان لمواجهة الأوزبك التركمان ولا زال أحفادهم الى اليوم كما وأن العثمانيين هجروا مئات الآلاف منهم الى غرب

الأناضول ليأمنوا احتمال تحالفهم مع العدو الشيعي.
أن معاهدة كوجوك قينارجة سنة 1774 التي صاغت هزيمة العثمانيين أمام روسيا، والثورة الفرنسية، و حركة الاصلاح الديني البروستنتي في أوربا تركت آثارا عادت بفوائد على العثمانيين ضد مصالح الشعوب ومنها الكرد والأرمن والعرب واليونان والبلغار؛ إذ تنافست الدول الأوربية على وضع خبراتها العسكرية في خدمة العثمانيين لتمنع روسيا من جني ثمار انتصاراتها العسكرية، بالوصول إلى المياه الدافئة وبسط سيطرتها على مسيحيي الدولة العثمانية وبيت المقدس.
في عهد الاصلاحات العثمانية التنظيمات توافد السفراء والضباط الألمان والفرنسيون والبريطانيون، معهم المدافع والذخيرة المتطورة والنظم القتالية الحديثة للسلطان العثماني يتقدمهم مبشرون وجغرافيون ورجال الاستخبارات، يتخذون من حماية الأقلية المسيحية شرعة للتدخل في مستقبل أوضاع المناطق البعيدة، يتنافسون في نشر الكثلكة والبروتسنانتية بالقلاقل، بين رعايا الكنيسة النسطورية/ الأرثوذكسية الحليف الطبيعي لروسيا. انعكس هذا في المزيد من الضبط بالمركزية العسكرية للأقاليم الكردية شبه المستقلة: هكاري والجزيرة وأورومية بإعادة اخضاعها للسلطنة.
وأثيرت فتن وعداوات بين النساطرة، بين المليك الأعيان والبطريرك وبين البطريرك والأمراء الكرد الطامحين للاستقلال، وبين الكرد السنة والكرد اليزيديين والعلويين. ثار الكرد مرارا للحفاظ على استقلالهم وكياناتهم القومية، و قوبلوا دائما بالنار والدماروالتهجير باعادة الاسكان: ثورة الجنبلاطيين سنة 1607ثورة عشائر
برادوست سنة 1608 ثورات أكراد مكري والبابان والبهدينان وعشائر المللي وثورة مير محمد السليمانية سنة1833 وثورة بدرخان باشا الثانية1935
تدمرت كردستان وبفعل العمليات الحربية بين روسيا والعثمانيين والعثمانيين والأيرانيين وبفعل قمع الثورات. لقد دخلت جيوش السلطان كردستان أكثر من خمسين مرة. منذ بداية القرن التاسع عشر أصبحت كردستان محط أطماع وتدخلات جميع القوى الدولية بسبب ثرواتها البترولية وخزائنها المائية. سال الكثير من اللعاب و لا زالت ملايين الكرد تدفع الى اليوم ضريبة هذه الثروات وهذه الخزائن المنتهبة. كلفت الكرد أكثر من 350ألف قتيل ومليون ونصف مهجر في أكثر الإحصائيات تواضعا. تشعبت الصراعات و رسمت الخرائط وصيغت الاتفاقات بين الدول على كردستان وليس على أو لأجل الكرد، على ما تحت الأرض وليس لمن فوقها، فذهبت رغبات ومصالح وحقوق مَن فوقها أدراج الرياح والمصالح كما ضاعت مباديء الرئيس الامريكي وودرو ولسون عن حق الشعوب في تقرير مصيرها، على أطراف أربع من الحدود التي لم يجد الكرد لهم عليها علما أو داخلها أبجدية.
لقد غيبت اتفاقيات أرق الدول، ثقافات أضعف الشعوب ورمت بمصائرها إلى وكالات محلية لا تفهم من الحق غير اغتصابه. بعد الحرب الكونية الأولى خرجت إلى العلن اتفاقية صاغها موظفان، فرنسي وبريطاني سميت باسميهما picot - sykes بخرائط للشرق الأوسط. في محرقة التوافقات الدولية هذه لكيانات بمسميات مناطق سيطرة ومناطق نفوذ من حول منابع البترول تم نسيان الكرد بملايينهم ونسيت مبادىء ويلسون في مؤتمر الصلح بفرساي سنة 1919 في حدود اتفاقيات سيفر سنة 1920 والتي لم تر النور قط، فتم التحايل عليها في أنقرة بموجب معاهدة فرانكلان بويون سنة 1921 لترسيم الحدود بين تركيا وإدارة الانتداب الفرنسي قلصت الجزء السوري من كردستان الى هامش حدودي معزول عن جغرافيته ترضية لمصطفى كمال كي لا يميل الى روسيا البلشفية(1) ،وفي مؤتمر لوزان سنة 1923 ثبتت والى الأبد الحدود التي رهنت مستقبل الكرد وكردستانهم إلى الإلغاء.
قبل سايكس بيكو كان الكرد مقسمين الى كرد عثمانيين وكرد أيرانيين بالتبعية الاسمية في ولاياتهم شبه المستقلة، لا تفصل بينهم حدود ثابتة لهم مراعيهم ومزارعهم ولهم مراكزهم الحضرية وأسواقهم. بعد سايكس بيكو أصبح الكرد و في الدول التي استقلت رهائن قهر بالتتريك والتعريب والتفريس.
لقد ألحقت ترسيمات الحدود النهائية بإدارة الانتداب الفرنسي، ثلاث مناطق كردية، الجزيرة وكوباني وكورداغ منفصلة عن بعضها انتزعت عن امتداداتها الجغرافية الطبيعة والبشرية في كردستان تركيا الحالية بحدود على شكل خط مستقيم يتطابق وخط قطار الشرق السريع بدءا ببلدة كلس شمال غرب حلب وصولا الى مدينة عين ديوار بامتداد 700

كم، حدودا اصطناعية مرتجلة تناثرت على طرفيه مزارع وأملاك وأسر وعائلات ممزقة مفصولة عن تاريخها وأسواقها وروابطها الدموية.انفصل السكان الكرد من هذه المناطق عن أهلهم و مراكزهم التجارية في جزير ونصيبين وماردين ورها وعينتاب و ويران شهر وديار بكر والموصل عوضتها إدارة الانتداب بتطوير مدن صغيرة كانت قائمة مثل سري كانية وعامودة وديريك وأنشئت مراكز جديدة مثل القامشلي وتربة سپية والحسكة ودربيسية تعويضا. كما واستقدمت الى هذه المراكز مسيحيين عرب من مدينة ماردين وأريافها كولية القصور والقلعة مرا والمنصورات لتتشكل منهم البنية المجتمعية للإدارة الانتدابية كما وأنها استقدمت من جبال طور عابدين في تركيا حاليا، سريانا شكلت منهم سرايا متطوعة في الفوجين السابع والثامن بمسمى جيش كلدو آثور أصبح فيما بعد جيش الشرق الثامن التحقوا بعائلاتهم ومواطنيهم لتتشكل منهم النواة السكانية لمدينة القامشلي، كما وأن مذابح العمليات العسكرية البريطانية ضد حلفائه االنساطرة في الموصل، بعد مذبحة سميل سنة 1933 هجرت آلافا من آشوريي طياري الى الحدود السورية وطنتهم إدارة الانتداب في كمبات على امتداد نهر الخابور بين سري كانية والحسجة سنة 1936

لم تكن الجزيرة العليا، وكوباني، وكرداغ، ترتبط تاريخيا بسوريا التي نعرفها اليوم، وهي منذ بداية العهد العباسي أجزاء تاريخية من أراضي ولايات الموصل وديار بكر والرها وكانت ترتبط من الغرب الى الشرق، من أنطاكية الى نهر دجلة، بمراكزها التجارية القائمة اليوم على الطرف الآخر من الحدود السورية التركية وترى أغلبها بالرؤية المجردة. في حين أن بلاد الشام كانت تتشكل من سوريا الداخلية زائد حلب وفلسطين والأردن كما لم تعرف سوريا بحدودها الحالية يوما ككيان سياسي.

أن ملفات تموضع القبائل الكردية في الدولة العثمانية تبرز بوضوح مناطق انتشارها وهي بمجملها تتمحور في الحدود الوهمية التي تحدث عنها وحولها أغلب المؤرخين يكفي للدلالة أن اسم الرقة يأتي مرادفا لسكن قبائل كردية أكثر من 50 مرة .

لقد تطابقت ملاحظات الرحالة والمستشرقين ومنهم السير مارك سايكس نهاية القرن التاسع عشر، وخرائط نيهبور 1769 ،والحالة التي وجدتها الإدارة الفرنسية على الأرض للعشائر الكردية في كرداغ وكوباني والجزيرة العليا، وحددوا تموضعات للعشائر الكردية على الشكل الذي لازال قائما الى اليوم من الشرق الى الغرب: في الجزيرة العليا: ملان، آشيتان، وهفيركان، ألي بناريان، ميرسينيان، دقوران و كيكان، مللان ابراهيم باشا. وفي كوبانة: برازي ،وشيخان وكتكان. في كرداغ: شيخان هجروا من كوبانة وجوم استقدموا سنة 1797 من منطقة قونية بأمر من السلطان سليم الثالث وخوجة إزادينان حول نهر قرة سو، وكوجر وشيخان هجروا اليها من حدود أيران، وأميكان وهم قزلباش علويون منذ القرن السادس عشر. يرجع الاستيطان العربي المتناثر لمنطقة الجزيرة العليا فضلا عن جماعة الحرب والشرابية والسادة الى مرحلة الانتداب، كما يعود الى فرقة الهجانة خيالة النوق Méhristesالتي شكلها جيش الانتداب من بدو الشامية والتي أستقرت في القشلة العثمانية التي أصبحت فيما بعد مركزا لمدينة الحسجة، بعد معركة بياندور مع المسلحين الكرد. ومن حول هذه القشلة تم اسكان عرب قادمين من دير الزور ومسيحيين جلهم عرب مستقدمين من ماردين وريفها. أما العشائر العربية التي كانت ترتاد المراعي الكردستانية صيفا لوفرة مزارع القمح والمياه الجوفية والعذبة فتمثلت في الشمر والجبور والعكيدات آتين من بواديهم في الشامية والحماد والعراق تحل صيفا وتغادر أوائل الخريف، أصبحت اليوم المواطن السيد فئة أولى. أن استقرار القبائل والجماعات الكردية نصف الرعوية نصف الزراعية والتي تحضرت بكثافة منذ بداية القرن التاسع عشر في هذا الجزء من كردستان التاريخية يتماشى وطبيعة الأرض والاقتصاد الزراعي الرعوي وامتداد الأنهار من منابعها الكردستانية الشمالية (جايي كرداغي ودشتا عينتابي ودشتا ديار بكر ومارديني وجايي مازي) المنحدرة باتجاه الجنوب وهي الأنهار من الشرق الى الغرب: دجلة، وانيك، جمة تربة سبية، جقجق، جمة عامودة، شكالو، زركان، خابور، جمي كول آفي، فرات وعفرين، وقرة سو، وعلى هذه الأنهار قامت المراكز السكانية الكردية: جزير، عين ديوار، ديريك، تربة سبية، قامشلي، نصيبين، عامودة، دربيسية، قرة مانة، سري كانية، كوبانة، وعفرين. ومن الجدير بالذكر الإشارة الى تجمعات كردية خارج كردستان في الداخل السوري يعود الى حقبات العصور(الأموي المتأخروالعباسي والأيوبي والعثماني) وأهمها البرازية في حماة، وسكان جبل الأكراد والصالحية في دمشق وحصن الأكراد وبعلبك. أن الوجود الكردي في سوريا وغيرها

من الدول التي تقاسمت كردستان أصبح ثوابت جيوسياسية، من ثوابت الشرعية الدولية التي لم تعد ترى من الحكمة ما يستوجب اعادة رسم الخرائط، وهي قد تكون محقة لكن هذا لا يلغي أن هذه الحكمة تقتضي أن تنظر بالحكمة الى أن استمرار استعباد الشعوب بالشكل الذي يتم في الشرق الأوسط لم يعد إنسانيا ويفتقد الشرعية الحقوقية كما يفقد الشرعية الدولية المصداقية والحكمة معا بتجاهل حق الشعوب وثقافاتها بالإهمال المتعمد، في تنزيه أعمال الحكومات الاستبدادية المنلطية وراء سياسات شوفينية مقيتة باعتبارها شرعة دول ذات سيادة، وهي تزيد من تعقيد مشاكل هذه البلاد أكثر فأكثر بالإختناقات الديكتاتورية واللاديمقراطية التي تعاني منها تركيا وسوريا والعراق وأيران.
لعب الكرد السوريون الذين منعوا حقهم التاريخي بكردستان كيانا سياسيا دور عنصر استقرار في الدولة السورية التي استقلت تحت مسمى دستوري عرف بالجمهورية السورية 1946 . ساهموا بدور أساسي في حماية الجماعة المسيحية التي تعاونت مع الإنتداب وشرعت لتلك الحماية من خلال مؤسسة الكريف والإحتماء العشائري والتي تلزم الكردي حماية المسيحي من أي انتقام أو إكراه في غوغاء الاستقلال عن دولة فرنسا المسيحية. مع جلاء الجيوش الفرنسية البريطانية سنة 1946 عن سورية آلت السلطة الفعلية الى أسر ونخب برجوازية واقطاعية استلهمت إدارة عصرية تحت الانتداب وهي أسر تنتمي الى الطيف الإثني الذي تكونت منه سوريا الحديثة: من عرب وكرد وتركمان وجراكسة وتغالبة مسيحيين ومسلمين: كيخيا والداماد والقوتلي وهنانو والجابري والأتاسي ونظام الدين والعظم والعظمة ومردم بيك والخوري والزعيم والحناوي وزلفو والبرازي والشيشكلي.
أدارت هذه النخبة السياسية أمور البلاد بالحكمة التي رأت في المساواة بالديمقراطية فضيلة أجمل من القهر القومي بالتميز. ومن المفارقات العجيبة، أن انتخابات سنة 1943 أوصلت الى البرلمان السوري 8 نواب أكراد في حين تمنع سياسات البعث عنهم اليوم امكانية وصول ممثل واحد عنهم.منذ الاستقلال ولغاية قيام الوحدة المصرية السورية 1958 حافظت الدولة السورية على صيغتها التعددية بديمقراطية ناشئة، لم يتعرض الكرد فيها لأي شكل فاحش من التمييز أوالعسف. في دولة الوحدة المصرية السورية سنة 1958 أضيفت الصفة العربية إلى اسم الدولة، غابت فيها الديمقراطية بقوانين الطوارىء والأحكام العرفية بحجة حالة الحرب مع إسرائيل. فكان بداية نشوء النظام الدكتاتوري. وبوصول عسكر البعث إلى السلطة بانقلاب آذار 1963 ،توسعت سياسات التميز تعسفا بحق الكرد عندما أرسلت حكومة البعث الأولى نخبة من الجيش السوري لنجدة الحكومة العراقية التي كانت تشن حربا على أكرادها 1963
تبنى البعث سنة 1963 وثيقة من 12 مادة تستهدف القضاء على الوجود الكردي في سوريا بسلسلة من القوانين من خزان الفكر العنصري. في سنة 1964 نشرت سلطة البعث، بصيغة انتقائية نتائج الإحصاء الذي أجري سنة 1962 عرفيا، جردت بموجبه عشوائيا عشرات الآلاف من الكرد من جنسيتهم السورية وبالتالي من سائر حقوق المواطنة ومن ملكياتهم ومن انسانيتهم.
إن استمرار التعامل مع الجماعة الكردية في سوريا باعتبارها أقلية عددية في كيان الدولة الاصطناعي أصلا تقفز من فوق حقيقة أن الكرد أكثرية مطلقة في هذا الجزء من أرضهم التاريخية هويتهم القومية وحقوقهم التاريخية يستحقون حسب شرعة حقوق الإنسان المساواة الدستورية بالجماعة العربية على أكثريتها. أن أحلام الكرد الشرعية بوطن وعلم ومدارس وكتب بلغتهم لا يمكن لها أن تصبح حاجزا بينهم والشعوب التي يعيشون معها في فضاءات الشرق الأوسط بكياناتها الحالية اذا قامت على المساواة والحرية والاعتراف المتبادل المتكافىء. كما لا يجوز للآخر أن يشترط لهذه المساواة أن ينزع الكرد جلودهم وأحلامهم وحقوقهم القومية ، ليطمئن هذا الآخرعلى أحلامه القومية الخيالية أحيانا.
لا تزدهر ثقافة الديمقراطية بدون أساس متين للحريات الفردية والتعددية الثقافية والإثنية والعقائدية.
أن مشاكل الكرد والأقوام المسيطرة التي يعيشون معها مشاكل سياسية لا تفتقد حلولا؛ إذا تحلت السياسة بالحكمة والمشاعر بالعقلانية. ونبذ الطرفان الرباط العنصري لصالح الإجتماع الإنساني في بهائه الثقافي. الأوطان أراض وفضاءات يتحرر البشر فيها من عبودية الطبيعة والتخلف بالتعاون وبالعيش المشترك وهي ليست مزارع إقطاعية أبدية يورثها قوم دون غيرهم وهي تصبح معازل قروسطية بالسياسات العنصرية الإلغائية في حين أنها تزدهر

إذا تحولت إلى فضاءات للشعوب والأقوام والثقافات القائمة بالإضافات الحضارية المتنوعة لخير أجيال وأجيال ستأتي وتضيف.
أخيرا، أيتها السيدات والسادة، تعلمنا حكمة التاريخ أن التعصب القومي وسياسات التمييز العنصري والكراهية، مرض عقلي يفضي بصاحبه إلى الفاشية وبالإنسانية إلى المآسي فهل من يرتدع بحكمة آلهة الأولمب؟ !

*. (مجلّة الحوار السنة الثانية عشرة العددان 48 49 صيف وخريف 2005).[1]

خصائص السجل

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

عقد: العشرينات (20-29)

اللغة - اللهجة: عربي

قرن: القرن الحادي والعشرون (2000-2099)

اسلوب الوثيقة: ديجيتال

الدولة - الأقليم: فرنسا

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ئاژانسی هەواڵی میدیا

کاتی تۆمارکردن: 2022/15/10 8:13:30 PM

ناوی تۆمارکار: هەژار کامەلا

بابەت: 206

Abdullah Öcalan ile Görüşme

https://www.kurdipedia.org/?q=20220810200334427683

فایلی پی دی ئێف: هێشتا ئامادە نییە

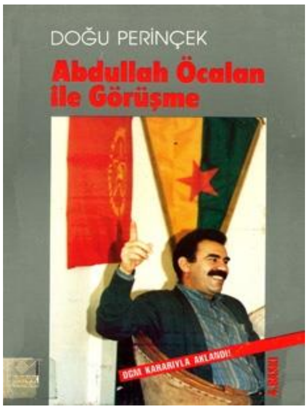

Kitap Adı: Abdullah Öcalan ile Görüşme
Yazar: Doğu Perinçek
Basım Yeri: İstanbul
Yayınevi: Kaynak Yayınları
Yayın Tarihi: 1991

Doğu Perinçek'in PKK Genel Sekreteri Abdullah Öcalan ile 23-25 Eylül 1989 günleri yaptığı görüşme, 2000'e Doğru dergisinin 1989 yılı 42.-46. sayılarında ve Saçak dergisinin 70. sayısında yayımlanmıştı. Açılan dava, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin 27.6.1990 tarih ve 1990/148 sayılı kararıyla Aklanma ile sonuçlandı.
Abdullah Öcalan'ı yaratan etkenler: Çocukluğu, eğitimi, öğretmenleri, niçin subay olamadı, düşünsel gelişmesi - PKK'nın doğuşu, gerilla hareketi ve eylem çizgisi - Tarih boyunca Türk-Kürt ilişkileri - Türklerde Ordu-Paşa kültü - Partiler ve politikacılar - Siyasal çözüm - ABD, Avrupa, Sovyetler Birliği, Sevr, Lozan - Türkiye halkı ile birleşmek - Kürt halkını iktidar yapmak - Ortadoğu, Kürtler ve İslam - Suriye, Irak, İran -

Barzani, Talabani ve Kürt hareketleri - Sünnilik-Alevilik, laiklik - Sosyalizmin sorunları - PKK içinde demokrasi ve şiddet - Halka, [1] .hükümete, muhalefete ve Sola mesajlar

Başlık özelikleri

PKK	:Parti
roportaj	:Kitap
Orijinal dili	:Belge Türü
Basılı	:Yayın Türü
Türkçe	:Lehçe
Istanbul	:Şehirler
Hayır	:PDF
Evet	:Birden çok kez yayınlandı
Türkiye	:Özerk
	:Quick Respons Code

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | Kurmancî - Kurdîy Serû | institutkurde.org

کاتی تۆمارکردن: PM 8:03:34 2022/10/8

ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 207

ATATÜRK VE İNÖNÜ

https://www.kurdipedia.org/?q=20221002082205437066

فایلی پی دی ئێف: ئامادەیە

Kitap Adı: ATATÜRK VE İNÖNÜ
Yazar: John GREW
Çeviren: Muzaffer Aşkın
Çeviri Dili: Ingilizce
Basım Yeri: Istanbul
.Yayınevi: : Çağdaş Matbaacılık ve Yayıncılık Ltd. Şti
Yayın Tarihi: 2008

ten önceki devre içinde büyük devletler arasındaki rekabetin bir '1914 sonucu olarak varlığını sürdüren Osmanlı İmparatorluğu artık tarihinin son devrini yaşamaktaydı. Birinci Dünya Savaşı'ndaki yenilgi, son darbeyi oluşturmuştu. Türkiye'ye bir işgal kuvveti gönderen Müttefikler, 10 Ağustos 1920'de Sevr Antlaşması'nı imzalayarak Osmanlı İmparatorluğu'na sadece Anadolu'daki küçük bir toprak parçasını bıraktılar. Birtakım açık ve gizli anlaşmalarla Osmanlı imparatorluğundan yalnız geniş toprak parçaları alınmıyor, aynı zamanda kendisine bırakılan topraklar üzerinde ulusal egemenliğine de son veriliyordu. Bir tarihçiye göre Sevr Antlaşması ''modern tarihte

en ağır cezalandırıcı barış antlaşmalarından birini ve savaş yağmalarının en insafsız ve en hesaplı şekilde bölüşülmesini [1]''.oluşturmakta idi

Başlık özelikleri

:Kitap Kürt Davası

:Kitap Tarih

:Belge Türü çeviri

:Yayın Türü Basılı

:Lehçe Türkçe

:Şehirler Istanbul

:PDF Evet

:Birden çok kez yayınlandı Evet

:Özerk Türkiye

:Özgün Dil İngilizce

:Quick Respons Code

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | lib.at1

کاتی تۆمارکردن: 2022/2/10 8:22:05 AM

ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 208

ATATÜRK'ÜN KÜRT POLİTİKASI

https://www.kurdipedia.org/?q=20220816085117428556

فایلی پی دی ئێف: ئامادەیە

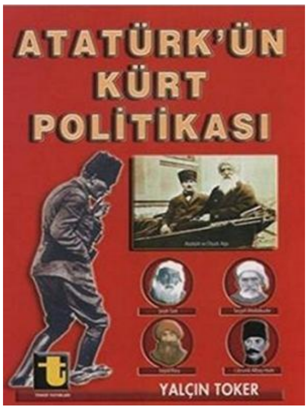

Kitap Adı: ATATÜRK'ÜN KÜRT POLİTİKASI
Yazar: Gürol Ender
Basım Yeri: İstanbul
Yayınevi: Toker Yayınları
Yayın Tarihi:2010

I. Dünya Savaşı'ndan mağlup çıkmışız.. Osmanlı İmparatorluğu son nefesini vermek üzere.. 30 Ekim 1918'de imzaladığı Mondros Mütarekesi ile silah bırakmak zorunda kalmış ve ardından toprakları dört yandan düşman işgaline uğramış.. İstanbul'daki Padişahlık Hükümeti, milletin ve Halife'nin kaderini emperyalist işgalci düşmanların insafına teslim etmiş.. 10 Ağustos 1920'de imzaladığı Sevr antlaşması da bu teslimiyetin tescil belgesidir. O tarihlerdeki vaziyetimiz işte böyle idi.. Fakat.. Padişah ve onun İngiliz güdümüne girmiş olan Hükümeti, bu çaresizlik ortamında boyunlarını bükmüş olsalar da, millet ve Mustafa Kemal'le arkadaşları bu zillete asla razı

olmadılar. Tarihi boyunca bağımsız yaşamış, kıtalara hükmetmiş olan büyük Türk milleti, işgalci düşmana karşı yurdun her köşesinde Müdafaa-i Hukuk cemiyetleri kurmakta ve eli silah tutanlar Kuvva-yı Milliye örgütleri içinde toplanmaktadırlar.. Bu millî heyecanın zaferle sonuçlanabilmesi için ise dağınık durumdaki .Kuvva-yı Milliye örgütlerinin bir merkezden yönetilmesi gerekiyordu Mustafa Kemal Paşa, işte bu görevi üstlenmek üzere Anadolu’ya geçerek Samsunda karaya ayak basar ve milletin başında Milli [1]..Mücadele ateşini tutuştururur

Başlık özelikleri

:Kitap	Kürt Davası
:Kitap	Tarih
:Belge Türü	Orijinal dili
:Yayın Türü	Basılı
:Lehçe	Türkçe
:Şehirler	Istanbul
:PDF	Evet
:Özerk	Türkiye
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | lib.at1

کاتی تۆمارکردن: AM 8:51:17 2022/16/8

ناوی تۆمارکار: ساراکامەلا

بابەت: 209

DEVLETLERARASI HUKUKU VE SİYASİ TARİH METİNLERİ

https://www.kurdipedia.org/?q=20230214104702466861

فایلی پی دی ئێف: ئامادەیە

Kitap Adı: DEVLETLERARASI HUKUKU VE SİYASİ TARİH METİNLERİ (SEVR ANDLAŞMASI)
Yazar: Prof. NİHAT ERİM
Basım Yeri: ANKARA
Yayınevi: ANKARA ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ YAYINLARI
Yayın Tarihi: 1953

raftan işbu muahedede başlıca düvel-i müttefika olarak zikiredilen Britanya İmperatorluğu, Fransa ve İtalya ve Japonya ve işbu başlıca devletlerle birlikte düvel-i müttefikayı teşkil eden Ermenistan, Belçika, Yunanistan, Hicaz, Lehistan, Portekiz, Romanya, Sırp-Hırvat-Sloven ve Çekoslovakya : Diğer taraftan Türkiye; Bir sulh muahedenamesi akdedebilmek üzere hükûmet-i seniyenin talebine binaen başlıca

düvel-i müttefika tarafından 30 teşrinievvel 1918 tarihinde Türkiye'ye bir mütareke bahsedildiğine düvel-i müttefika içlerinden bazılarının Türkiye'ye karşı doğrudan doğruya veya dolayısiyle sürüklendikleri ve menşe-i sabık Avusturya-Macaristan hükûmet-i imperatoriye ve kıraliyesinin 28 temmuz 1914 tarihinde Sırbistan'a vukubulan ilân-ı harbi ile Türkiye tarafından 29 teşrinievvel 1914 tarihinde düvel-i müttefikaya karşı açılan ve Türkiye'nin müttefiki Almanya tarafından idare olunan muhasamatı teşkil eden harbin muhkem ve müstahkem bir sulhe münkalip olmasını arzu ettiklerine binaen bu hususta düvel-i müteakide kendi murahhasları [1]...... olmak üzere

Başlık özelikleri

:Kitap	Tarih
:Belge Türü	Orijinal dili
:Yayın Türü	Basılı
:Lehçe	Türkçe
:Şehirler	Ankara
:PDF	Evet
:Özerk	Türkiye
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Türkçe | antlasmalar.com
کاتی تۆمارکردن: AM 10:47:02 2023/14/2
ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 210
HALKIZ BİZ -2
https://www.kurdipedia.org/?q=20230212190416466310
فایلی پی دی ئێف: ئامادەیە

Kitap Adı: HALKIZ BİZ -2
Yazar: Halkız Biz / İsyanlarımız
Yayinyeri: İstanbul
Yayınevi: Boran Yayınevi
Yayın Tarihi: 2018

:DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ANADOLU’DA KÜRT HALK AYAKLANMALARI
KÜRT İSYANLARI VE ZULMÜN OSMANLI’YA UZANAN KÖKLERİ -
KÜRDİSTAN’IN TARİHİ -
MERKEZİLEŞME VE BEYLİKLERİN AYAKLANMALARI -
OSMANLI KÜRT AYAKLANMALARINI BASTIRIR-

HÜRRİYET, EŞİTLİK, KARDEŞLİKTEN KÜRTLER’E DÜŞEN -
OSMANLI OYUNU; HALKLARI BİRBİRİNE KARŞI KIRDIRMA -
SEVR, KÜRTLER İÇİN BİR KURTULUŞ MUYDU -
GÜVENİLEN DAĞLARA KARLAR YAĞIYOR -
KURTULUŞ SAVAŞI VE İŞGAL KARŞISINDA KÜRTLER -
VİLAYET-İ ŞARKİYE MÜDAFAA-İ HUKUK CEMİYETİ
KURTULUŞ SAVAŞINDA KÜRTLER-
!AMASYA PROTOKOLÜ: TUTULMAYAN VAATLER-
”VURUN KÜRT UŞAĞI, NAMUS GÜNÜDÜR“-
KOÇGİRİ AYAKLANMASI: HAKLI TALEPLERDE -
GERİCİ BİR KONUMA SAVRULUŞ
TBMM’DE 72 KÜRT MİLLETVEKİLİ :1920-
”NE MUTLU TÜRKÜM DİYENE :1923
KENDİ KÜRT’ÜNÜ EZ, ÖTEKİNİ DESTEKLE’ POLİTİKASI‘-
İNKARCILIĞIN VARACAĞI YER;KATLİAMCILIK -
?HASAN HAYRİ NEDEN ASILDI-
KLASİK BİR ‘CUMHURİYET’ TAKTİĞİ-
[1]Şeyh Sait İsyanı: İSYAN BASTIRILDI, ZULÜM BAKİ KALDI-

Başlık özelikleri

araştırma	:Kitap
Tarih	:Kitap
Orijinal dili	:Belge Türü
Born-digital	:Yayın Türü
Türkçe	:Lehçe
Istanbul	:Şehirler
Evet	:PDF
Türkiye	:Özerk
Türkçe	:Özgün Dil
	:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Türkçe | gercekhaberajansi.org
کاتی تۆمارکردن: 2023/12/2 7:04:16 PM
ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 211

İmparatorluk Sınır ve Aşiret Kürdistan ve 1843-1932 Türk-Fars Sınır Çatışması

https://www.kurdipedia.org/?q=20190121120312219615

فایلی پی دی ئێف: هێشتا ئامادە نییە

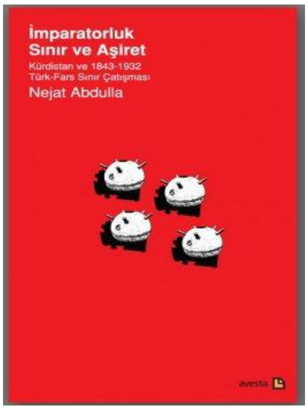

Ürün kodu : İmparatorluk Sınır ve Aşiret
Kürdistan ve 1843-1932 Türk-Fars Sınır Çatışması
Nejat Abdulla
Fransızcadan Çeviren: Mustafa Aslan
Onaltıncı yüzyıldan itibaren Kürdistan Osmanlı-Fars sınır kavgasının merkezi haline geldi. Osmanlı ve Fars İmparatorlukları arasında yer Kürdistan her iki taraf için hem çok büyük bir askeri rezerv hem alan çok önemli bir ekonomik kaynak olduğu gibi her iki tarafın sınır güvenliği için tampon bir bölge oluşturmaktaydı. Sünni Osmanlı bloğuna karşı Şii Safevi bloğunun ortaya çıkmasıyla dini inançlar, 1514 Çaldıran savaşıyla başlayıp 1847 II. Erzurum anlaşmasına kadar devam eden savaşın sürdürülmesine gerekçe oluşturdu. II. Erzurum anlaşması en azından resmi olarak Kürtlerin her iki imparatorluğun sınır .“oyununun” bir parçası olmalarına son verdi

Bu aynı zamanda İstanbul hükümetine yerel otonom Kürt otoritelerinin yetkilerine son verme imkânı da sağladı. Birinci Dünya Savaşından sonra Kürt sorunu basının spekülatif alanından çıkarak diplomasinin “oyun” alanına girdi. Sevr anlaşması küçük bir Kürt devletinin kurulmasını kararlaştırdı, Türkler bunun gerçekleşmesini engelledi. Ve böylece, 1926’da Türk-Irak sınırı ve 1932’de Türk-İran sınırının kesin olarak belirlenmesiyle Kürdistan komşu dört ülke .arasında paylaşılmış bir “sömürge” haline geldi

Împaratorî Sînor û Aşîret / Kurdistan û Şerê Sînor ê Tirk û Farsan ê 1843-1932

Kitêba lêkolînerê kurd Nejat Abdulla a bi navê Împaratorî Sînor û Aşîret / Kurdistan û Şerê Sînor ê Tirk û Farsan ê 1843-1932 di nav weşanên Avesta de derket. Kitêb ji aliyê Mustafa Aslan ve ji fransî bo .tirkî hatiye wergerandin
Nejat Abdullah bi vê xebata xwe de ku li Fransa wek teza doktora amade kiriye, bi detay bûyer û demeke ji bo kurdan pir krîtîk radixe ber çavan. Ji sedsala 16an ve Kurdistan bûbû qada şerê sînor ê împaratoriyên fars û osmanî. Bi peymana ku di sala 1932yan de di navbera Tirkiye û Îranê de çêbû Kurdistan di nav çar welatên cîran de .hate levakirin û bû perçeyekî bindest ê wan welatan

Başlık özelikleri

Tarih	:Kitap
çeviri	:Belge Türü
Türkçe	:Lehçe
Hayır	:PDF
Güney kurdistan	:Özerk
Güney kürdistan	:Özgün Dil

:Quick Respons Code

کاتی تۆمارکردن: PM 12:03:12 2019/21/1
ناوی تۆمارکار: زریان سەرچناری

بابەت: 212

İngiliz ve Fransız Arşiv Belgeleriyle Sevr-Lozan-Musul’da Kürtler

https://www.kurdipedia.org/?q=20230318055605475506

فایلی پی دی ئێف: هێشتا ئامادە نییە

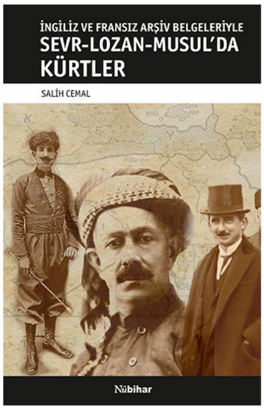

Kitap Adı: İngiliz ve Fransız Arşiv Belgeleriyle Sevr-Lozan-Musul’da Kürtler
Yazar: Salih Cemal
Basım Yeri: Istanbul
Yayınevi: Nûbihar
Yayın Tarihi: 2023

Emperyalistler tarafından Birinci Dünya Savaşı ile Avusturya-Macaristan, Alman ve Osmanlı imparatorluğu gibi büyük devletler ortadan kaldırıldı ve hemen sonrasında antlaşmalar adı altında paylaşım hesaplarına girişildi.
Ancak bu çıkar hesaplaında Kürtlerin yeri neydi, birçok millet bağımsızlıklarına kavuşurken Kürtler neden yok sayıldı, bağımsız bir Kürdistan kimin çıkarlarına uymuyordu, Kürtlerin bağımsızlık talepleri neden görmezden gelindi, ingilizlerin bir Kürdistan politikası varmıydı, Fransızlar neden bağımsız bir Kürt devletine karşı çıktılar? Kürtler açısından Sevr, Musul ve Lozan Üçgeni neden Şeytan Üçgeni'ne dönüşmüştü?
Sevr'de diplomasi adı altında çıkar hesapları, Musul'da yeraltı ve yer üstü çıkar hesapları yapılıyordu. Ancak Lozan Antlaşması ve Lozan aktörleri, Kürtler açısından sadece bir Şeytan rolündeydi. 1923'te antlaşmanın Lozan'da yapılması, şeytani bir plandı. İşte bu şeytani hesaplarla, Sevr-Musul-Lozan üçgeninde Kürtlerin kaderi toprağa gömülmüştü.
Oysa 1774'ten günümüze, Osmanlı coğrafyasından 65 civarında devlet bağımsızlıklarına kavuşurken neden bir Kürdistan'a izin verilmedi? Sorunun cevabı tüm belgeleriyle bu çalışmada ele alınmıştır.
[1]

Başlık özelikleri

Kitap:	Kürt Davası
Kitap:	Tarih
Kitap:	siyasi
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Basılı

:Lehçe Türkçe
:Şehirler Istanbul
:PDF Hayır
:Özerk Türkiye
:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Türkçe | Nûbihar.com
کاتی تۆمارکردن: AM 5:56:05 2023/18/3
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 213

Kürtlerin Öteki Tarihi

https://www.kurdipedia.org/?q=20220712105632422540

فایلی پی دی ئێف: ئامادەیە

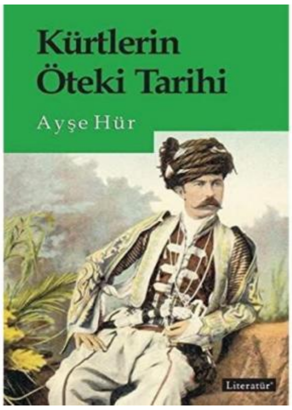

Kürtlerin Öteki Tarihi
Ayşe Hür
Literatür Yayınları
2017

Kürt milliyetçiliği, Türk milliyetçiliği gibi 1880’lerde filizlenmeye başladı. II. Abdülhamid’in baskıcı rejimine İttihatçılarla birlikte başkaldırıyla başlayan süreç çeşitli merhalelerden geçtikten sonra Cumhuriyet dönemine “Kürt Meselesi” olarak aktarıldı. Ayşe Hür ,Kürtlerin Öteki Tarihi’nde Kürt kimdir, Kürdistan neresidir sorularıyla başlıyor, Osmanlı İmparatorluğu dönemi boyunca Kürtlerle merkez, Kürtlerle diğer etnisiteler arasındaki ilişkilere değiniyor, Birinci Dünya Savaşı’nı takiben İmparatorluğun dağılma sürecinde Kürt milliyetçiliğinin stratejilerini, 1923-1938 arasında Türk ulus-devletiyle çeşitli nedenlerle karşı karşıya kalan Kürt toplumunun 1970’lerden itibaren ortaya çıkan siyasi örgütlenmelerini, PKK hareketinin doğuşunu, bu hareketle devlet arasındaki çatışmaları ve nihayet Türkiye Kürtlerinin Ortadoğu Kürtleriyle .etkileşimlerinin “öteki” tarihini anlatıyor

;İçindekiler
?Kürt Kimdir
?Kürdistan Neresidir
Baba İlyas - Baba İshak İsyanı
?İdris-i Bitlisî: “Mevlana” mı, “İblis” mi
Yüzyılda Kürt - Ermeni İlişkileri .19

II. Abdülhamid'in Hamidiye Alayları
Kürt Milliyetçiliğinin Doğuşu
İttihat ve Terakki'nin Kürt Politikaları
?te Kürtlerin Rolü Neydi'1915
Sykes - Picot, 1919 Paris Konferansı ve Kürtler 1916
Milli Mücadele Yıllarında Kürtler
Sevr Sürecinde Kürtler 1920
Sykes - Picot ve Sevr Sürecinde Ortadoğu Kürtleri
Koçgiri İsyanı 1921
?Mustafa Kemal Kürtlere Özerklik Sözü Verdi mi
Şeyh Said İsyanı 1925
Lozan'dan Bugüne Musul Sorunu
Sene 1930: Ağrı Dağı'nda Bir Kürt Cumhuriyeti
[1]"Resmî Tarihin "Sözde" Kürt "Ayaklanmaları

Başlık özelikleri

:Kitap	Tarih
:Belge Türü	Orijinal dili
:Yayın Türü	Basılı
:Lehçe	Türkçe
:PDF	Evet
:Özerk	Kuzey Kürdistan
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ZLibrary
کاتی تۆمارکردن: AM 10:56:32 2022/12/7
ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 214

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI'NDAN SEVR BARIŞ ANTLAŞMASI'NA GİDEN SÜREÇTE TÜRK DİPLOMASİSİ

https://www.kurdipedia.org/?q=20230227114333470790
فایلی پی دی ئێف: ئامادەیە

Kitap Adı: MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI'NDAN SEVR BARIŞ ANTLAŞMASI'NA GİDEN SÜREÇTE TÜRK DİPLOMASİSİ
Yazar: Resul YAVUZ
Basım Yeri: İZMİR
Yayınevi: DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
Yayın Tarihi: 2016

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKE VE İNKILAPLARI TARİHİ ENSTİTÜSÜ
DOKTORA TEZİ

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI'NDAN SEVR BARIŞ ANTLAŞMASI'NA GİDEN SÜREÇTE TÜRK DİPLOMASİSİ

HAZIRLAYAN
Resul YAVUZ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Kemal ARI

İZMİR - 2016

Salahi, R. Sonyel, Kurtuluş Savaşı Günlerinde İngiliz istihbarat 5 Servisi'nin Türkiye'deki Eylemleri, TTK, Ankara, 1995, s. 7; Prens Sabahattin'den başka Reşit Bey, Şerif Paşa, Cemil Paşa gibi birçok subay, gazeteci, memur ve öğrencinin katıldığı kongrede tam yetkiyle seçilen Şerif Paşa, yaklaşık bir ay sonra Osmanlı Delegeliğinden istifa edecekti. Bu kararı ile ilgili olarak Fransız basınına konuşan Şerif Paşa, konferansta sadece Kürtlerin temsilcilsi olarak katılacağını ifade ederek,bu kararının nedenini de şu cümlelerle açıklayacaktı: "Ermeni meselesinin yakında görüşüleceği bu barış konferansında, Kürt tarafının benim dışımda istemlerini aktaracak kimseler Paris'e çağrılı olmadığından, sadece Ermeniler'in yaşıdıkları bölgelerde ezici bir çoğunluk oluşturmayan, bilakis kendine tüm menfaatlerinin derince araştırılması hakkı tanıyan bir homojenliğe sahip olan halkının ulusal istemlerinin böylesi Müttefiklerarası bir toplantıda ağırlık kazanması için uğraşmayı görev biliyorum. Zaten İstanbul ve ülkedeki ileri gelen Kürt çevreleri ile Hindistan'da kalan savaş esirleri arasında ileri gelenler, benden halkımın çıkar ve istemlerinin dikkate alınmasını istiyorlar. Alacağınız kararlara boyun eğmenin dışında yapacağım bir şey yoktur ve tüm enerjimle onların sorunlarıyla ilgilenmeyi, hümanizmin hassasiyeti olarak görüyorum."Şerif Paşa, Les Revendications des kurdes, L'Asie Française, No: 175'den aktaran Rohat Alakom, Şerif Paşa Bir Kürt Diplomatın Fırtınalı Yılları(1865-1951), Avesta Yay., (Basım yeri yok),1995, S. 92; Şerif Paşa bu beyanatı verdiği sıralarda Erzurum vilayetinden bir grup Kürt ileri gelenlerin Şerif Paşa'nın Kürtlerı temsil edemeyeceğine dair İtilaf Devletleri Mümessilleri'ne telgraflar gönderdiğine dair Osmanlı Hariciye Nezaretine Erzurum Valiliği'nce bilgi iletiliyordu. BOA. HR. [1].HMŞ.İŞO.55/4, 24 Şubat 1336

Başlık özelikleri

Tarih	:Kitap
Orijinal dili	:Belge Türü
Born-digital	:Yayın Türü
Türkçe	:Lehçe
Evet	:PDF
Türkiye	:Özerk
	:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Türkçe | www.apikam.org.tr
کاتی تۆمارکردن: 2023/27/2 11:43:33 AM
ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 215
ŞARK MESELESİ’NDEN SEVR’E TÜRKİYE
https://www.kurdipedia.org/?q=20230214130517466890
فایلی پی دی ئێف: ئامادەیە

ŞARK MESELESİ'NDEN SEVR'E TÜRKİYE
Şayan ULUSAN
Özet
TURKEY TO SEVRES FROM THE EASTERN QUESTION
Abstract

Kitap Adı: ŞARK MESELESİ’NDEN SEVR’E TÜRKİYE
Yazar: Şayan ULUSAN
Basım Yeri: İstanbul
Yayınevi: Genel
Yayın Tarihi: 2009

Şark kelimesi Doğu’yu ifade etmekle birlikte “Şark Meselesi” kavramı doğrudan Batılılar nezdinde Osmanlı Devleti’ni ifade etmektedir. 1815 yılı itibariyle ortaya çıkan Şark Meselesi, Osmanlı Devleti’nin tamamen ortadan kalkmasını hedeflemiştir. I.Dünya Savaşı sonunda Büyük Devletler Sevr Antlaşması ile bu amaçlarına ulaşmak istemiştir. Çünkü Sevr Antlaşması Anadolu ve Avrupa topraklarında ki Türk varlığını tamamen ortadan kaldırmaktaydı.Ancak Milli Mücadele sayesinde bu amaçlarına ulaşamamış olan Batı, bu kez Türkiye Cumhuriyeti üzerinden emellerine ulaşmak için uğraş vermektedir. Türkiye üzerinde oynanan oyunların hepsi Sevr’i anımsatmaktadır. Şark Meselesi ve onun gerçekleştirme planı olan Sevr, günümüz itibariyle sona ermiş gözükmemektedir. [1]

Başlık özelikleri

Kitap:	Tarih
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Istanbul
PDF:	Evet
Özerk:	Türkiye
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Türkçe | dergipark.org.tr
کاتی تۆمارکردن: 2023/14/2 1:05:17 PM
ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 216

SEVR DOSYASI

https://www.kurdipedia.org/?q=20230221141933469151

فایلی پی دی ئێف: ئامادەیە

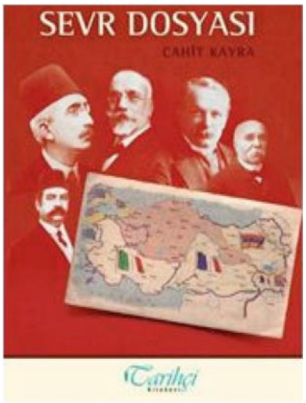

Kitap Adı: SEVR DOSYASI
Yazar: CAHİT KAYRA
Basım Yeri: İstanbul
Yayınevi: Tarihçi Kitabevi
Yayın Tarihi: 2011

Dünya 21. yüzyılın ilk yıllarını yaşıyor. Bu yeni yüzyıl şimdiden düşünemeyeceğimiz,düşleyeme-yeceğimiz kadar büyük değişikliklere hatta korkutan gebe olacak. Savaş sonrası dönemde bizi şaşırtan buluşlar, radarlar... mikroskobik yongalar... bilgisayarlar...internetler... anakaralar arası füzeler... uzayda dolaşan astronotlar... Jüpiter’e gönderilen uzay gemileri. Belki, önümüzdeki yüzyılın yarısına varmadan bunların hepsi teknolojik kadrodan çıkmış olacak. Yerlerini .başkaları alacak
Yaşadığımız dönemde dünya topluluklarına egemen olmaya başlayan süper topluluklar hem nitelik hem de nicelik bakımından daha da güçlenecekler. Ulus, toplum ve yönetim kavramları ve kuralları da şimdi bilemeyeceğimiz, anlayamayacağımız biçimler kazanacak. Değerler değişecek. 20. yüzyılın değerleri yerine 21. yüzyılın değerleri geçecek. Fakirliğin ve zenginliğin ölçüleri değişecek. Çünkü bütün [1].değerlerin ölçüsü İnsan’dır ve İn-san’ın yapısı da değişecektir

Başlık özelikleri

:Kitap	Tarih
:Belge Türü	Orijinal dili
:Yayın Türü	Basılı
:Lehçe	Türkçe
:Şehirler	Istanbul
:PDF	Evet
:Birden çok kez yayınlandı	Evet
:Özerk	Türkiye
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Türkçe | www.kitapindi.com

کاتی تۆمارکردن: PM 2:19:33 2023/21/2
ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 217

Sevr_Antlasmasi

https://www.kurdipedia.org/?q=20230313191609474241

فایلی پی دی ئێف: ئامادەیە

ANKARA ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ YAYINLARI
Prof. NİHAT ERİM
DEVLETLERARASI HUKUKU ve SİYASİ TARİH METİNLERİ
Cilt: I
(Osmanlı İmparatorluğu Andlaşmaları)
TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ ANKARA
1953

Kitap Adı: Sevr_Antlasmasi
Yazar: Nihat Erim
Basım Yeri: Ankara
Yayınevi: ANKARA ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ YAYINLARI
Yayın Tarihi: 1954
SEVR ANDLAŞMASI
(ağustos 1920 10)
Bir taraftan işbu muahedede başlıca düveli müttefika olarak zikiredilen Britanya İmperatorluğu, Fransa ve İtalya ve Japonya ve işbu başlıca devletlerle birlikte düveli müttefikayı teşkil eden Ermenistan, Belçika, Yunanistan, Hicaz, Lehistan, Portekiz, Romanya, SırpHırvatSloven ve : Çekoslovakya
Diğer taraftan Türkiye; Bir sulh muahedenamesi akdedebilmek üzere hükûmeti seniyenin talebine binaen başlıca düveli müttefika tarafından 30 teşrinievvel 1918 tarihinde Türkiye'ye bir mütareke bahsedildiğine düveli müttefika içlerinden bazılarının Türkiye'ye karşı doğrudan doğruya veya dolayısiyle sürüklendikleri ve menşei sabık Macaristan hükûmeti imperatoriye ve kıraliyesinin 28 Avusturya temmuz 1914 tarihinde Sırbistan'a vukubulan ilânı harbi ile Türkiye tarafından 29 teşrinievvel 1914 tarihinde düveli müttefikaya karşı açılan ve Türkiye'nin müttefiki Almanya tarafından idare olunan muhasamatı teşkil eden harbin muhkem ve müstahkem bir sulhe münkalip olmasını arzu ettiklerine binaen bu hususta düveli :müteakide kendi murahhasları olmak üzere
Haşmetlû Büyük Britanya ve İrlanda müttehit Kıratlığı ve maverayı ebharda Britanya arazisi kiralı ve Hindistan imparatoru;Sir George [1].Dixon Graham, K. S. V. O., Britanya Kiralının Paris elçisi

Başlık özelikleri
:PDF Evet
:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Türkçe | www.academia.edu
کاتی تۆمارکردن: PM 7:16:09 2023/13/3
ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 218

Sevr-Lozan-Musul Üçgeninde Kürdistan

https://www.kurdipedia.org/?q=20131117133755587804

فایلی پی دی ئێف: ئامادەیە

Hasan Yıldız
1990

Başlık özelikleri

:Kitap	Kürt Davası
:Lehçe	Türkçe
:PDF	Evet
:Özerk	Dış
:Quick Respons Code	

کاتی تۆمارکردن: PM 1:37:55 2013/17/11
ناوی تۆمارکار: هاوڕێ باخەوان

بابەت: 219

Alişêr Efendi

https://www.kurdipedia.org/?q=20221028181622442368

Benden BİR dergisi için ALİŞER Efendi'nin portresi istendiğinde memleketim Dersim'deydim. Aklıma takılan ilk soru şuydu, O'nu hangi isimle anacaktım. Çünkü dersimliler kendi dillerinde O'na ARSEL Efendi, Türkçe konuşmalarında ise Alişêr Efendi, kimi yerlerde ise Alişer Efendi diye anıyorlardı. Ben Ovacık nüfus kaydını esas alarak .ALİŞER'i yeğledim

Yazım önerisi gelir gelmez ilk Alişêr ikonunu hafızama yerleştiren Babaannemin ve Seyit Rıza'nın kâtipliğini ve danışmanlığını da yapan amcam Ağa (Mehmet Ali Polat) 'ın hafızama ektiklerini anımsadım. Tüm Dersim genelinde, ama özellikle ilçem Ovacık'ta efsaneleşen bu büyük insanı binlerce sayfa yazı ve makale yazmış biri olarak neden yazmadığım konusunda kendimi sorguladım. Bu öneriyle bu eksikliğimi .giderme fırsatı verdiği için BİR dergisi Yönetimine teşekkür ediyorum

Daha çocuk yaşlarımda büyüklerimin tanıklıklarından aktardıkları Alişêr Efendi; Filozof, şair, besteci, ozan, hekim, edebiyatçı, öğretmen diplomat, askeri bir stratejit ve örgütçü bir halk önderi kimliklerinden ... hangi birini vurgulayabilirdim ki

Beni, benden değil, başkalarından tanıyın", fenomeninden hareketle " O'nu dost ve düşmanlarından tanımak Yönteminin daha doğru olacağına karar verdim. O'nu yakından tanıyan ve birlikte yaşamış, halen hayatta olan insanlarla söyleşilerimin daha objektif olacağı kanısıyla, O'nun hakkında lehinde ve aleyhindeki yazılı kaynaklardan Oluşan araştırmalarımı kronolojik ve metodolojik olarak aktarmayı .yeğledim

Ancak istenen bir portre yazısı olmasına rağmen, Alişêr Efendi'nin Yaşamı halkı ve halkı da öz yaşamı olan bir zat olduğundan, olaylar

kişiselliğin önüne geçerek, bir portre çalışmasını aşacak ve bu benim kusurum olmayacaktır. Ne yapalım bu şahsiyetlerin yaşamı ve kişiliği .halk mücadelesi olduğundan, başka seçenek de kalmıyor zaten Alişêr Efendi'nin 1882'de İmranlı Azgêr (Atlıca) köyünde dünyaya geliyor. Hesenan'lılardan dır. Sivas'ta Öğrenim görmüştür. Bir süre Mustafa Paşa'nın kâtipliğini, daha sonra da Mustafa Paşa'nın oğulları Haydar Bey ve Alişan Bey'lerin, Refahiye Kaymakamlığında Danışmanlık ve katipliğini yapmıştır. Kâtipliğinden dolayı Koçgiri'deki aşiretler arasında tanınan, sevilen bir insan olmuştur. Alişêr Efendi, .Koçgiri ve Dersim aşiretleri arasında birlik oluşturan bir örgütçüdür Dr Nuri Dersimi, öldürüldüğünde çok sağlıklı bir yapıda olduğunu belirtmekte, Eşi Zarife'ye saygı her yönüyle takdir etmektedir ve .duymakta

Alişêr, kendi akrabasından Zarife adında bir kızla evlenmiştir. ·…" Zarife; Boylu, Poslu her konuda bir Kürt fizyonomisine sahip ve, simasında bir erkek cesaret ve yiğitliği okunan eşsiz güzellikte bir Kürt kızıydı. Kocası gibi Kürt milli davasına bağlı aynı büyük Amaçları takip eden eşsiz bir Kürt kızı olduğunu yaşamında Doğrudan ispat etmiştir. Zarife Kürt kadınları arasında Milli Uyanış için eşsiz bir propagandacı olmuş ve Alişêr'in milli faaliyetinde onun sağ kolu ve mücadele arkadaşı olmuştur. Erkek egemen Kürt toplumundaki tüm görüşmelerde kocasının yanında bulunarak söz ve kararlara katkı sunmuştur. Devamlı göğsünde çapraz duran fişekliği ve sırtındaki mavzeriyle silahlı mücadelede erkeklerden hiçbir şekilde geri kalmamıştır. Erkeklerle aynı sofrayı paylaşan ve Seyit Rızay'la aynı sofrada yemek yiyen ilk ve tek Kürt kadını olmuştur. Zarife Eşi Alişêr'e daima, Kürtçe arkadaş anlamına gelen heval diye Alişêr de eşine hevala mı () diye hitap etmiştir arkadaşım. Duygu ve fikir itibarıyla tam bir birlik olan bu ailenin çocuğu olmamıştır. Zarife uzun boylu, Poslu her konuda bir Kürt fizyonomisine sahip ve, simasında bir erkek .cesaret ve yiğitliği okunan eşsiz güzellikte bir kurt kızıydı

Alişêr 1914 de özgür bir Kürdistan için çalışmalara başlar. Ruslarla görüşür. Ermenilerle ilişki sağlar. Sivas (Sêwaz), Malatya (Meletî) ve .Dersim'deki Örgütsel faaliyetlerin sorumluluğunu alır

Zêrenîk'de (Ovacık) Osmanlının örgütlerini tasfiye eder. Kürt organizasyonunu harekete geçirir. 1919'da Kürdistan Teal-i Cemiyeti'ne bir mektup göndererek Dersim ve Koçgiri Kürtleri'nin tümüyle cemiyete bağlı olduklarını bildirir. Koçgiri hareketinde, Kürdistan ordusu oluşturulur ve komutan Alişêr'dir. Ankara'daki yöneticiler onun idam fermanını hazırlarlar, ama O, devletin hakkında .verdiği Kararları umursamaz
Kurtuluş Savaşını bir kısım Kürtlerin ve Alevilerin destek ve katkılarıyla başlatabilen Ankara Hükümeti, Kürtlere ve Alevilere verilen ortak vatan, Eşit Vatandaşlık, Kürtlere özerklik veya otonomi haklarının verilmesi sözlerinden vazgeçip, tek millet (Türk), tek dil (Türkçe), tek din (İslam) , tek mezhep (Sünni) vb. ırkçı politika ve uygulamalara

başlayınca, Ankara Hükümeti'ne ilk başkaldırı Temmuz 1920'de Koçgirî'de patlak verir. İsyanın hazırlık çalışmaları Alişan, Dersimli .Alişêr ve Dr Nuri (Dersimi) tarafından yürütülmüştür Temmuz 1920'de aşiret reisi Mustafa Paşa komutasındaki bazı 15 birlikler Zara'nın Çulfa Ali Karakolu'nu basarak, Türk kuvvetlerini esir aldılar. Bu baskın sonrasında Sivas-Erzincan arası ile Kangal-Zara ve çevresi Kürt birliklerinin denetimine geçti. Şadan Aşireti reisi Paso, Türk birlikleri için önemli bir nokta olan Erzincan'ın Refahiye (Gercanis) ilçesini işgal ederek askeri cephaneyi ele geçirdi ve fiilen yönetime el .koyarak hükümet konağına Kürt bayrağı çekti

İsyandan önce Dersim ve Koçgirili aşiret reisleri Elazığ'da toplanarak TBMM Hükümeti'ne bir nota vermeyi kararlaştırmışlardı. Mustafa Kemal'e gönderilen bu notada, Kürdistan'daki Türk memurların ve Koçgiri'deki askerlerin geri çekilmesi, Kürt mahkûmların derhal serbest bırakılması istenmişti. İsyan öncesi ilk toplantı TBMM'de mebusluğu reddeden ve Mebus olmuş Kürtleri de sert bir dille eleştiren Alişan Bey'in oturduğu Boxazyiran köyünde gerçekleştirilmiş ve bu toplantıya Alişan Bey, Haydar Bey, Nuri Dersimi ve Alişêr (Seyit Rıza'ya vekaleten de) katılmışlardı. 15 Kasım 1920 tarihli bu toplantıda Geçici Kürdistan Hükümeti adıyla bir hükümet kurulmuş ve reisliğine Alişan Bey getirilmişti. Daha sonra Yelice'deki Hüseyin Abdal Tekkesi'nde, Canbegan, Kurmêşan ve diğer aşiretlerle Bölgedeki diğer Kürtlerin temsilcilerinin katıldığı bir hazırlık toplantısı yapılmıştı. Bu toplantıda, Diyarbakır, Van, Bitlis, Elazığ, Dersim ve Koçgiri bölgelerini kapsayacak bağımsız bir devletin oluşumunu başarıyla gerçekleştirmek için hep birlikte silahlanıp sonuna kadar Savaşma Kararı alınmıştı. Böylece başkaldıracak bölge Hafik, Zara, İmranlı, Suşehri, Refahiye, Kemah, Divriği, Kangal, Ovacık ve Kuruçay ilçeleriyle birlikte Hemo ve Zirra .bucaklarını kapsayan bir alana yayılmıştı

Gelişmeler karşısında telaşa düşen Ankara Hükümeti, Haydar Bey'i, Ümraniye (İmranlı) Bucak Müdürlüğü görevine, Alişan Bey'i ise Refahiye'ye Kaymakam olarak atadı. Bu iki Kürt liderden; önemli mevkiler karşılığında isyanın bastırılması ve Kemah'ta, 150 kişilik kuvvetiyle hükümet birliklerini bozguna uğratan Alişêr'in yakalanması istenmişti. Oysa her iki lider de başkaldırının mimarlarından olup, Alişêr'e desteklerini sürdürmüş ve onun Hozat'a geçmesini sağlamışlardı. Alişêr, Hozat ve Ovacık'ta birçok aşiret lideriyle birebir görüşmüş ve onları da harekete katılmaya ikna etmişti. Nuri Dersimî'nin babası İbrahim Efendi'nin evindeki toplantıda Ankara Hükümeti'ne yeni bir nota gönderilmesine karar verilmişti. İbrahim Efendi'nin kaleme aldığı mektupta, "Kürdistan Muhtariyet İdaresi'ne muvafakat eden İstanbul Saltanat Hükümeti'nin bu babdaki kararının, Mustafa Kemal Hükümeti tarafından da kabul edilip edilmeyeceğinin açıklanması; Mustafa Kemal'in Kürdistan Muhtariyet İdaresi'ne bakışının aceleyle Dersim Kürtleri'ne bildirilmesi; Eleziz (Elazığ) Meletî (Malatya), Sêwaz (Sivas), Erzingan (Erzincan) mıntıkları hapishanelerinde mevcut Kürt mahkumların serbest bırakılması; Kürt

çoğunluğunun bulunduğu noktalardan Türk Hükümeti ve Memurlarının çekilmesi; Türk Hükümeti'nin Koçgiri Mıntıkası'na .göndermiş olduğu askeri müfrezenin geri alınması" istenmekteydi

Bu bildiri Abbasan Aşireti reisi Meco Ağa tarafından Ankara Hükümeti'ne verilmek üzere Dersim Mutasarrıfı Rıza Bey'e verilir. Bu sert notayı alan Hükümet, Koçgiriye bir öğüt kurulu göndererek ayaklanmış halkı sakinleştirmeye çalışırlar. Bunun üzerine TBMM Başkanlığına, Garbi Dersim Aşairu Esasi imzasıyla sert bir telgraf çekilerek, Sevr Antlaşmasına dayanılarak Diyarbekir, Elazığ, Van ve Bitlis vilayetlerinde müstakil bir Kürdistan'ın Kurulması gerektiği, aksi takdirde bu hakkı silah kuvvetiyle almaya mecbur kalacaklarını ve .Kürtlerin kandırılamayacağı bildirildi

Alişan Bey, 45 bin kişilik bir kuvvet oluşturmak ve Ankara'yı Wilson ilkelerini uygulayarak Kürdistan'ın bağımsızlığını kabul etmesi için basmak üzere Dersim'e ve oradan da diğer Kürt bölgelerine geçmek için Koçgiri'den ayrılmıştı. Halk onu bir patlamak üzereydi ki nitekim 6 Mart 1921'de Kızıltepe'li Rifet ve Huseynê Temir Bey önderliğindeki bir grup köylü, asker kaçaklarını yakalamak isteyen bir süvari bölüğüne Koçgiri yakınlarında baskın düzenlediler. Baskında Binbaşı Halis, er öldürüldü subay ve dört iki. İmranlı tamamen ele geçirildi. 8 Mart 1921'de Haydar Bey, Alişan Bey'e haber göndererek yardım alıp Koçgiri'ye gelmesini söyleyince, Pezgawir aşiret reisi İbrahim bira, Maksudan aşiret reisi Polosê Munzur, Erslanan aşiret reisi Mahmut ve Alişêr 2.500 kişilik bir kuvvetle Munzur'u geçerek Kemah ' bir varırlar. Yapılan şiddetli çarpışmalar sonucu kaymakam ve jandarma komutanı esir alınır. Gittikçe genişleyen harekete Drêjan, Atman ve Perçikan aşiretleri de katılır. Siwas Valisi tarafından Dersim aşiretlerine haber gönderilerek ayaklanan halkı sakinleştirmek için yardım istenir. Dersim aşiret reisleri de, ordunun bir süreden beri bölgede Müslümanların ve gayrimüslimlerin sayıları hakkında soruşturma yapmasından ötürü, olduğunu, Hükümetin belki de Kürtleri vurup yok etmek niyetinde Koçgiri aşiretlerinin de nefsi Müdafaa için ayağa kalktığını belirterek olumsuz cevap verince, Ankara Hükümeti 10 Mart 1921'de, Siwas .bölgesinde sıkıyönetim Mahkemesi Kurulması Kararı alır

Martta Merkez Ordu komutanı Nurettin Paşa isyanı bastırmakla 13 görevlendirilir. Ankara Hükümeti, Kürtleri kaybetmemek için BİTLİSLİ Şefik başkanlığında ikinci bir Nasihat Kurulu göndererek Kürt liderlerle görüşme sağlamıştı. Ancak; Haydar Bey'i ikna ettiyse de Haydar Bey'in .oynanan oyunu fark etmesi üzerine bu çaba da boşa gitmişti

Mart 1921'e gelindiğinde, isyan hareketi artık Kızılırmak hattının 20 kuzeydoğusuna kaymıştır. Bu sırada Topal Osman ve çetesi Refahiye üzerinden Koçgiri'ye bir cephe açmış ve Kürt birliklerine beklemedikleri Kayıplar verdirmiş. Fakat Huseynê Temir tarafından kuşatılınca çetesiyle birlikte kaçmıştır. Huseynê Temir 25 Martta büyük .bir Hükümet Birliği'ni pusuya düşürerek tamamen yok etmiştir

;Ovacıklı Kürt aşiretleri de Kemah'ın tamamını teslim almışlardı ancak Kurmêşan aşiret reisi Axayê Gozel bir çatışmada vurulduktan sonra hareket büyük bir darbe alır. Kürt kuvvetleri Koçhisar'dan doğuya doğru çekilmeye başlar. Zara'daki güçlere yardım gönderilemeyince oradakiler yenilgi alır. Hareketin askeri önderlerinden Bahri ve Sabit Bey'ler de vurulunca Kürt kuvvetleri komutasız bir şekilde saldırmaya devam eder. Hükümet güçlerinin yoğun saldırıları karşısında Kürt kuvvetleri geri çekilmek zorunda kalır. Bu durumdan sonra Haydar Bey, 2500 kişilik bir kuvvetle Dersim'e doğru yönelir fakat yolu Kureşan Aşiret Birlikleri tarafından kesilir. Karşı tarafın da Kürt olması üzerine Haydar Bey, Koçgiri'ye geri dönerken, Sivas yakınlarında bin kişilik birliğiyle birlikte kıstırılınca teslim olmak zorunda kalır. Bu sırada Kürt birlikleri cephanelerinin Tükenmeye başlamasıyla büyük Kayıplar vermeye başlar. Haydar Bey'in amcası Mahmut Bey Huseynê Temir, Nuri Dersimi, Memoyê Tarbazî, Kımıl Eziz, Dilo, Abbas, Alişêr ve Paso .çatışmalar eşliğinde Dersim'e varırlar

Haydar Paşa ve Ginyan aşiret reisi Murat Paşa'nın hileyle yakalattığı Seyit Aziz, Sivas Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılanırlar. Haklarında verilen idam Kararı girişimler sonucu sürgüne çevrilir. Ankara Hükümeti, Kürt mebusların baskılarına dayanamayıp pes peşe iki af Kararı çıkararak Dersim'e, Hacı Osman Fevzi başkanlığında yeni bir nasihat Kurulu gönderir. Alişan Bey bu heyetle görüştükten sonra 17 Haziran 1921'de teslim olmayı kabul eder. Bu tarihe kadar Alişêr'in komutasındaki birlikler Türk ordusuna Kayıplar verdirmeye devam ederken bu Talihsiz teslim nedeniyle, Koçgiri isyanı da yenilgiyle sona .erer

Alişêr Efendi Dersim İsyanı'nda
İç ihanetler, teslimiyet sonucu birliğin sağlanamaması ve yenilgiye doğru gidiş karşısında, yenilgi ve teslimiyeti ret eden ve başına ödül konulan Alişêr, 1921 yılında 15 yakınıyla birlikte Dersim'e çekilir. .Dersim'de Kürdistan Devletini oluşturma girişimlerini sürdürür

Çıkan aftan yararlanan akrabaları Koçgiriye geri dönerler. Eşi yanında Zerife ile yeğeni Sabri ve Sabri'nin Eşi ile 4 kişilik bir aile oluştururlar. Seyit Rıza ile birlikte direnişçi olarak 1937 harekâtında yer alır. Ordu ve .askeri planları hazırlar ve uygular

Ovacık, Hozat ve Çemişgezek'teki aşiret liderlerini dolaşarak örgütleme çalışmalarına başlar. Kürtlerin özerkliği için Ankara'ya .telgraflar çeker ve heyetler gönderir

Ankara'ya milletvekili olarak olarak çağrılanların Kürtleri temsil .etmediklerini bildirir
Baytar Nuri Dersimi ile birlikte harekâtın örgütçülüğünü ve .öncülüğünü üstlenir
Bu arada Tavukçuluk, Hayvancılık ve Doğadan toplayarak yaptığı çeşitli

merhem ve ilaçlarla Hekimlik yapmaktadır. Yaz aylarında beslediği hayvanlarını kış aylarında köylülere birer ikişer dağıtarak besiye verir ve yazın tekrar geri alır. 1935 yılında yaşadığı Mıstuşağı (Sarıtosun) köyündeki Heştperi'nin evlerindeyken geçen bir olayı Ali Yerlikaya'nın :tanıklığından aktaralım

Ben o zaman 13-14 yaşlarındaydım. Bizim köyden babalığım " (Babamın Musaybı) Mehmet Çalışkan ile İsmail Tosun kavga ettiler. Araya annem ile Cafer Gür Girdiler. Ama nasıl olduysa İsmail Tosun elindeki kürekle M. Çalışkan 'ın kafasına vurup kafasını yararak yere yıktı. Çok kan akıyordu. Annem bana bağırdı "Koş Alişêr Efendiyi acele çağır gelsin dedi." Evi köyün dışındaydı. Koşarak gidip haber verdim. İlaç çantasını aldı birlikte döndük. Otlardan yaptığı çeşitli merhemleri vardı. Başına sürüp bağladı. Sonra bizim eve geldi. Annem kendisine çay yaptı ve durum "nasıl" diye sorduk? O'da iyi görünmüyor. Ama yarın sabah gelip pansumanı değiştireceğim. O zaman durum daha iyi belli olur dedi. Ertesi sabah geldi, yarayı açtı ve pansumanı yenileyip evine dönünce Annemle ikimiz önüne Geçip sorduk. "Nasıl durum? "diye sorduk. Umut yok. Yarık beyne inmiş. Birkaç saat içinde ölür dedi .ve hakikatten de 2-3 saat sonra babalığım öldü

Evi tüm köylerden hastaların taşındığı bir hastane ve kendisi de doğal bir hekimdi. Bazen kendisi hastaların bulunduğu yere gidiyor, bazen de ".hastalar O'na geliyordu

Hekimlik, ozanlık ve örgütçülük çalışmaları devam ederken Dersim isyanı başlayınca daha güvenlikli gördüğü Seyit Rıza'ya yakın olan Sultan Baba Dağının eteklerinde Celalettin Harzemşah'ın mezarına yakın bir mağarayı ev haline getirerek yine yeğeni Sabri ile karısı ve Eşi .Zarife ile 4 kişilik aile olarak dağdaki yaşamına başlıyor

Dersim savaşı kızışıyor ve çember daralıyor. Koçgiri'den beri peşinde olan Jandarma İstihbarat teğmeni Nazmi Sevgen harekatın asıl Akil liderinin Alişêr olduğunu bildiğinden O'nu ortadan kaldırırsa savaşın kazanılacağına üstlerini ikna ediyor ve hain tuzağını uyguluyor. Daha önce para ve çeşitli vaatlerle elde ederek hain bir işbirlikçi muhbir ve milise dönüştürdüğü Seyit Rıza'nın kardeşinin oğlu olan Rayber'i (Qopo) görevlendiriyor. Rayber de bu iş için kuşkulanılmayacak biri olan Alişêr'in kirvesi de olan Zeynel Top'u seçiyor. Alişêr ve karısının kellelerini getirirlerse kendilerine bir teneke altın verileceğini ve ayrıca birçok vaad ile toprak alacaklarını ve bunları paylaşacaklarını .söyleyerek anlaşıyorlar

Rayber Kopo (Qopo); Seyit Rıza'nın kardeşinin oğludur. TC yetkilileri " kendisini satın almışlardır. Sürekli İstihbarat toplar ve TC'ne işbirlikçi Kürt yaratmaya çalışmıştır. Zeynel Top, Ali Ağanın oğludur. Seyit Rıza'nın koruması altında büyür. Aileye bağlıdır. TC'ye bağlı Kolluk kuvvetleri Sin ile Hozat arasındaki alandaydı ve bu güce 17'ci KARARGAH Tumeni adı verilmişti. Genel Kâmil komutanlığını yapmaktaydı. Dersimliler tarafından TC güçlerine saldırılar

düzenlenmiş. Zeynel de bu saldırılarda yer almıştı. Rayber Kopo, Zeynel'in durumunu öğrenip onu korkutarak, çeşitli vaatlerde bulunarak ikna etmeye çalışmıştır. Zeynel'e "durumun ordu güçlerince biliniyor, bir şeyler yapmazsan seni af etmezler. Devlet Alişêr'in peşinde. O'nu ortadan kaldırırsak hem bol para, mal mülk alırız, hem de Dersim'in durumu da düzelir. "Diyerek ikna etmiştir. Reyber'in amacı Zeynel'in eliyle bu çifti ortadan kaldırmaktır. Böylelikle Abbasan .aşiretiyle Seyit Rıza'nın da arası açılacaktır

Ve sonuçta Zeynel'i ikna eder. Zeynel kullanın Xıdê yê Murti, Efendi yê Wankê, Miste Torn ê Tabii, Celoy kullanın feri, Palaxine'deki mağaraya doğru yola koyulurlar. Mağaraya yaklaştıklarını gören Zarife kuşkulanır ve eşine "bu Geliş hayra alamet değil, tedbirli olalım" diye uyarır. Ama Alişêr Efendi; "baksana hevalê Önlerinde kirvemiz Zeynel var. İkrarımızdan nasıl fenalık beklersin" der ve hep birlikte konuklarını karşılamaya mağaranın önüne çıkarlar. Gelenler ateş etmeye başlar. İlk mermilerin hedefi Alişêr'dir. Mistoy Surê'nin Kurşunu Alişêr'i öldürür. Bu saldırı anında Zarife Hanım da Efendi'yi vurur. Misto'yla Zarife kapışırlar. Yerde birbirlerini vurmak için uğraşırlar. Zeynel mağaraya doğru yönelir, içeri girer. Alişêr'in yeğenini ve yerde Mistoy'la boğuşan Zarife'yi vurur. SALDIRGAN guruptan biri olmuş, iki kişi de yaralanmıştır. Saldırganlar Zarife, Alişêr ve yeğeni Sabri'in kafalarını keserler. Bu arada silahsız olan Sabri'nin karısı Ormana kaçarak kurtulur. Mağarayı tümden ararlar. Bu çifte ait olan değerli eşyaları, Doküman-belgeleri, kitap ve defterleri de almayı ihmal etmezler. Rayber Mezikê'de Zeynel'i bekler. Bu hayin saldırganlar Tilagê'de buluşur ve oradan da Karargaha giderler. Üsttegmen Nazmi Sevgen kendilerini karşılar. Her üç Kahramanın başı Nurettin Paşa'nın damadı Abdullah Alpdoğan'a teslim edilir. Dersim direnişinin kürdlerin tarihsel beleğine yazdığı destanı unuturmak için, Dersim'in adını " .değiştirip "Tunceli" yapan da Abdullah Alpdoğan'dır

Alişêr; 09 Temmuz 1937 de katledildiğinde 55 yaşında ve çok .sağlıklıydı
Nazmi Sevgen'in bahsettiği mektuplar ve belgeler bu mağaradan .alınmıştır
Şair ve ozan Alişêr
Alişêr, edebiyatçı, öğretmen, sanatçı, diplomat, teşkilatçı, iyi bir askeri komutan ve bir Kürd lideridir. Kürt dili üzerinde çalışmalar yapmış, beyitleri ve sazi ile halk arasında birliği ve ülke sevgisini işlemiştir. O'nun deyişleri ve şiirlerinden yapılan besteler Dersim'de halen dilden dile yankılanmaktadır. Onur Akın başta olmak üzere birçok sanatçı .O'nun eserlerini okumaktadırlar
Nazmi Sevgen'in toplayıp Götürdüğü arşivi ve belgeleri devletin .elindedir. Işte O'nun deyiş ve şiirlerinden bazı örnekler

Sarı paşa"
Çetelerden sonra girip savaşa
Başa geçmiştir

Ankara'da otağına kurulup
Bizi oyalamakla
" Başlamış işe
Ali boğaz göklerinde
Barut sıcağı
Bir dağ geçidini tutmuş
Tutmuş Alişêr
KAYADAN kayaya anam Mavzer yankısı
Zulme yurdum demez Alişêr
Ferman dinlemez
Kurumuş kan ortasında
Zarif'in yüzü
Ay giyinmiş acısını
Ağlayıp gezer
Alişêr'e ölüm neki
Bundan gayrısı
Etinde bir kurşun gibi
Siperler susar
Şahikalar Kardi
Çayırlar Sümbül
Yamaçlar kavaldı
Yamaçlar keklik
Dağ unutmaz Alişêr'i
Rüzgarda saklar
Gül unutmaz Zarife'yi
Şebnemde saklar
Aynı mavi göğün altındayız
Aynı güneş ısıtıyor bizi
Geceleri aynı ay
Niye öldürüyorsunuz ki
***
Ayağında KUNDURA"
Gittim düştüm tandıra
Padişahın haberi yok
Bunu eden kongre "(Ankara Hükümeti)
***
senedir ehli şehavet 1300"
Hem meydandadır hakkı hilafet
Evladiye ettiğim biat
Hakkın buda hükmü daim
Süleyman namıyla Gungar (kan Icici)
Müminlere yapılsın ateşten kafes
Söylensin Şevket-i-(ululuk) hem Sahi Dersim
Yarab, lütfet sen bize rahim! (esirgeyen, acıyan)
Himmet-i evliya her yerde Badir
Kâr etmez cihan Seran ser bize
Ayrılsın meydana Merdan (Erler, Yiğitler) Dersim
Yarab lütfeyle bir Çarkı döndür
Erkek her yere götür erenleri

Evladı ve afradı (bayanları) hıfz (saklama, koruma) eyle Sitar
“ Hem kurtarsın Ehli Beyti (Alevi’lik de kutsal kişiler) Dersim
***
Nice Padişahlar geldi cihana“
Ilim almak için düştü gümana
Her bir çeşit atmış bir yana
“ Kesilmemiş kıylü Kali (kökünden söküp koparan) Dersim’in
***
Aşairi çoktur kılıç takınır
Yedi Duvel ondan sakınır
Allah’tan kuvvetlidir beli Dersim’in
***
Gönül Gel gezelim Munzur dağını
Ne hoş memlekettir ili Dersimin
Seyran eyliyelim Sultan dağını
Ne hoş çiçektir gülü Dersimin
Nice Padişahlar geldi cihana İli almak için düştü gümana
Her bir bir çeşit atmış bir yana
Kesilmemiş kıylü kali Dersimin
***
Arslanlar yurdudur tilkiler girmez
Gerçekler sırrıdır akıllar ermez
Evliyalar gülüdür zalimler dermez
.Ona bağlıdır yolu Dersimin

:Son söz

Tüm araştırmalarımdan edindiğim kanı şu: Osmanlı I. Dünya Savaşı’nda İT’cilerin (İttihat Terakki) hataları nedeniyle parçalanıp dağılırken, sömürgesi olan tüm halklar bunu bir şans ve fırsat olarak değerlendirip bağımsız ulus devletlerini kurdular. KTC’nin (Kürdistan Teali Cemiyeti) aydın önderleri Dr Nuri Dersimi, Alişêr Efendi gibi Kızılbas Kürt aydınlarıyla, Cemil Paşazade ve Bedirhaniler gibi Şafii Kürt aşiret önderleri de Bağımsız Kürdistan’ın Kurulması mücadelesine .girdiler

Fakat Dersim Kızılbas Kürtlerinin önderi Seyit Rıza ile Şafii Kürtlerin dini önderi Şeyh Said-i Nursi din kardeşliğini ve asırlardır devam eden Kürt-Türk kardeşliğini önceleyerek buna hayır dediler ve Türklerin safında savaşa katıldılar. Tüm Kürtleri de bu savaşa kattılar. Seyit Rıza ve Said-i Kürdi elde Mavzer Kürt birliklerinin önlerine geçerek Ruslarla çarpışarak ülke sınırlarının dışına kadar kovaladılar. Oysa o Ruslar Erzincan’a kadar gelmiş ve Kürtlere gelin sizde kendi bağımsız Kürdistan’ınızı kurun demekteydiler. Seyit Rıza Rize’den geri dönerken, Said-i Kürdi hızını alamayarak Tiflis’e kadar çarpışarak gitmiş ve orada Ruslara esir düşerek üç yıl Rus zindanlarında kaldı. Bildiğiniz gibi Türk kardeşliğini esas alarak bağımsız Kürt Devletinin kurulmasını engelleyen bu iki önder de Türk Devleti tarafından yok edildi. İkisinin de mezarlarını dahi halen göstermiyorlar. Said-i Kürdi’nin sonunu araştırmak için sürgüne gönderildiği Isparta’da araştırmalar yaptım. Senirkent ilçesinin arkasındaki Dağın Tepesinde Bir tek ağaç adeta bir

şapka gibi Eğridir gölüne bakarak bir şeyleri koruyor gibi yaparak Yalnızlığa direniyor. Konuştuğum yaşlı köylü ürkerek orada dedi. O ağaca aşıldı ve altına gömüldü, ama sakın kimseye söyleme dedi. Ve ekledi orada çok ağaç vardı. Koruluktu. Ama ne hikmetse o ağaç yalnız .kaldı ve yıllardır da kurumuyor dedi

Türk kardeşlerine güvenerek Kurtuluş savaşına giren Kürtler, Amasya Protokolüne ilk madde olarak yazdırdıkları "kurtarılacak bu topraklar üzerinde kurulacak Devlet Kürtlerin ve Türklerin ortak ve eşit vatanı olacaktır" sözünün gereğinin yerine getirilmesini talep ettiler. Türk Devletinin Yanıtı; "Kürt diye bir şey yok, TÜRKİYE TÜRKLERİNDİR" oldu. Bu yanıtla ihanete uğradıklarını anlayan Kürtler; 1,920-21 de Koçgiri, 1925 de Seys Sait, 1930 da Ağrı-Zilan, 1938 de Dersim 1984 de PKK ile .bu haklarını almak için isyan ve Savaşlarına devam ediyorlar ve

Kürt Sorunu; bu Ülkenin en büyük Kurucu Ortağı Kürtlerin hakları ve özgürlükleri verilerek, Devlete eşit ortak edilmedikçe daha çoook devam eder. PKK biter HKK başlar. Kürtler daha çoook ALİŞER .EFENDİ'ler çıkarır
Tek çözüm, TC Devleti 'nin Kürtlerin haklarını ve özgürlüklerini tanımalarından geçiyor. Hem de yapılan tüm haksızlıklar ve ödenen bedeller ve ödetilen için Kürtlerden özür dileyerek. Başka da seçenek .görünmüyor

Adı: Alişêr
Soyadı: DATLI
Memleketi: Koçgiri
Doğum Tarihi: 1882
Doğum Yeri: İmranlı-Azger (Atlıca)
.Nüfusa kayıtlı olduğu yer: Dersim-Ovacık-Ziyaret Köyü
Ölüm Tarihi: 09/07/1937
[1].Ölüm nedeni: Devlet ve yerli işbirlikçileri tarafından katledildi
Mehmet Yürek

Başlık özelikleri

Kürt Davası	:Kitap
araştırma	:Kitap
Orijinal dili	:Belge Türü
Born-digital	:Yayın Türü
Türkçe	:Lehçe
Kurdistan	:Özerk
	:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | http://kovarabir.com

كاتی تۆمارکردن: PM 6:16:22 2022/28/10
ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 220

Birinci Dünya Savaşı ve Kürtlerin devleti

https://www.kurdipedia.org/?q=20230212184422466293

(Birinci Dünya Savaşı ve Kürtlerin devleti (sevr antlaşması (1920
sonunda osmanlı imparatorluğu'nun çöküşü, ortadoğu'nun (18-1914) birinci dünya savaşı bugünkü sınırlarının çizilmesinde en önemli etken kabul edilebilir. bilindiği gibi bu savaşın sonucu olarak parçalanan osmanlı topraklarından, sınırları iç dinamiklerle pek örtüşmeyen pek .çok ortadoğu ülkesi çıkmıştır

ürdün'ün suudi arabistan ile olan sınırı, günümüz ortadoğu haritasının belirlenmesinde başat rol oynamış isimlerden ingiliz devlet adamı winston churchill'e atfen, churchill'in hıçkırığı olarak anılır arap dünyasında. rivayete göre; 1921 yılında bir öğle yemeğinden sonra churchill, ki o sıralarda lloyd george'un kabinesinde koloniler bakanı olarak görev yapıyordu, alkollü halde ürdün sınırlarını çizmeye çalışmış. bu sırada hıçkırdığı için eli kaymış ve ortaya büyük bir üçgeni andıran o sınır çıkmış. hikayenin doğruluğu elbette ayrı bir tartışma konusu olabilir. fakat .ortadoğu'daki sınırların rastlantısallığı tartışılmaz
peki, ortadoğu'daki yeni rastlantısal sınırlar belirlenirken neden kürtler kendilerine bir devlet kuramadılar? bu sorunun pek çok cevabı var. ancak bu cevapların ilk sırada geleni; egemen :güçlerin böyle bir devlet kurulmasına müsaade etmemeleridir. bunu biraz daha açalım
ingiltere, bağımsız bir kürt devleti istemedi
sanılanın aksine ingilizler, 1. dünya savaşı'nın ardından kürt ayaklanmalarına somut destek vermediler. ingiliz arşiv belgelerinden anladığımıza göre, londra'da bir kürt devleti kurulması ihtimali tartışıldı ve kürtlere destek verileceği imajı yaratıldı. lakin nihayetinde somut bir destek .sağlanmadı
sevr antlaşması'nda (1920) bile kürtlere verilmiş kesin bir söz yoktur. isterseniz anlaşmanın ilgili metnine bakalım. bilindiği gibi sevr antlaşması'nın 62-64 maddeleri kürtlerle de ilgilidir. 64. :madde, bir kürt devletine verilecek desteği pek çok şarta bağlar

işbu antlaşma'nın yürürlüğe konuluşundan bir yıl sonra, 62. maddede belirtilen bölgelerdeki " kürtler, bu bölgelerdeki nüfusun çoğunluğunun türkiye'den bağımsız olmak istediklerini kanıtlayarak milletler cemiyeti konseyi'ne başvururlarsa ve konsey de bu nüfusun bu bağımsızlığa yetenekli olduğu görüşüne varırsa ve bu bağımsızlığı onlara tanımayı türkiye'ye salık verirse türkiye bu tavsiyeye uymayı ve bu bölgeler üzerinde bütün haklarından ve ".sıfatlarından vazgeçmeyi, şimdiden yükümlenir
bu kadar çok "eğer" ile başlayan şartların bir yıl içinde oluşmasını beklemek saflık bile olamaz. gerçek şu ki sevr antlaşması masasına oturan galip devletlerin, kürtlere bağımsızlık verme gibi bir sözleri yoktu. gerçi olası bir devletin sınırları haritalara yansıdı ama bu sadece bir oyalama .taktiğinden ileriye gitmedi

o zaman şu soruyu sormak icap ediyor: "galip devletler niçin bir kürdistan istemediler?" yanıt olarak birkaç neden sıralanabilir. kürtlerin istediği toprakların, ermenilerin istedikleriyle örtüşmesi, nedenlerden biriydi. ermeni lobilerinin abd'deki faaliyetlerinden anladığımız kadarıyla, egemen devletler üzerinde, anadolu'da bir ermenistan devleti kurulması yönünde .yoğun baskı vardı. fakat bu, asıl belirleyici neden değildi. zira bir paylaşım söz konusu olabilirdi
sevr antlaşması (1920) masasına oturan galip devletlerin, kürtlere bağımsızlık verme gibi bir

sözleri yoktu. gerçi olası bir devletin sınırları haritalara yansıdı ama bu sadece bir oyalama
.taktiğinden ileriye gitmedi

dünya savaşı’nın ardından bağımsız bir kürt devleti kurulamamasının asıl nedeni, sevr .1
antlaşması’ndaki 64. maddenin çoğunlukla gözden kaçan son kısmında saklıydı. 64. maddenin
son kısmına göre, eğer kürdistan’ın kurulması için gerekli şartlar oluşursa, “musul vilâyetinde
(ingiliz kontrolü altında) oturan kürtlerin, bu bağımsız kürt devleti’ne kendi istekleriyle
katılmalarına, müttefik devletlerce hiçbir itirazda bulunulmayacaktır.” musul petrollerinin de
dahil olacağı bir irak yaratma sevdasında olan ingiltere için sadece bu cümle bile, musul’un da
.içine girebileceği bağımsız bir kürdistan’ın taşıdığı potansiyel tehdidi gösteriyordu

bir başka neden de anadolu’daki kemalist hareketin, kürt çoğunluğu kendi saflarına çekme
konusundaki başarısıydı. zira türklerin, özellikle musul bölgesinde ingiltere karşıtı başarılı
sayılabilecek propagandalar yaptığını biliyoruz. mesela antep milis kuvvetleri komutanı özdemir
bey’in musul’da türkler adına yaptığı ingiliz karşıtı örgütlenmeler, ingilizleri bayağı
.kaygılandırmıştı

konuyu günümüze getirmeden önce, 1. dünya savaşı ile ilgili iki önemli hususa daha dikkat
:çekmek istiyorum

günümüzde çokça tartışılan “sykes-picot anlaşması (1916) hâlâ geçerliliğini sürdürüyor mu?” (1
sorusu üzerinde durmak gerekiyor. bu gizli anlaşma, bana göre miadını daha ikinci dünya savaşı
(1939-45) sonrasında doldurmuştu. çünkü ingiltere’nin irak’ta 1932’deki bağımsızlıktan sonra
yaşadığı zorlukları, fransa da 1940’larda suriye’de yaşıyordu. irak 1932’de, suriye ise 1946’da
kağıt üzerinde bağımsızlığını kazanmış ve bu ülkelerdeki milliyetçi güçler, ingiltere ve fransa için
.devamlı sorun çıkarmıştı

irak, suriye ve lübnan gibi ülkelerin ortaya çıkmasında birincil önem taşıyan sykes-picot
anlaşması’nda öngörülen paylaşım, bu ülkelerin iç dinamikleri yüzünden, öyle zannedildiği gibi
sorunsuz uygulanamadı. üstelik 2. dünya savaşı’ndan sonra abd de ortadoğu’daki pastadan pay
kapmak için suudi arabistan ile beraber oyuna girmişti. o yüzden sykes-picot düzeni zaten
.etkisizdi

kürt milliyetçiliğinin osmanlı imparatorluğu’nun çöküşüne katkıda bulunduğu fikri, yanlış (2
bilinen bir diğer konudur. bağımsız veya otonom bir devlet isteyen kürt milliyetçi hareketi,
osmanlı’nın çöküşüyle ivme kazanıp popülerleşti. yani kürt milliyetçiliği, aslında osmanlı
imparatorluğu’nun çökmesinin sebebi değil sonucuydu. buradan hareketle bir spekülasyon
yaparsak, şöyle diyebiliriz: osmanlı çökmeseydi, bağımsız bir kürdistan fikri ivme
.kazanamayabilirdi

?bugün bağımsız bir kürt devletine imkan var mı

osmanlı imparatorluğu çöktü ve günümüzde bağımsız bir kürt devleti ilan etmeye çok yakın bir
oluşum mevcut. irak’ta yaşananlar, bağımsız bir kürt devletinin ilanını görmek isteyenler için
büyük bir fırsat sunuyor. irak'ta de facto olarak irak’ta zaten bir kürt devleti var. bu devletin en
önemli savunma gücü de peşmergelerden ziyade resmen “ilan edilmemişlik” zırhı. ama bir iç
savaş yaşayan irak’ta böyle bir ilan edilmemişliğin uzun zaman sürebileceğini beklemek gerçekçi
.olmaz

dış güçlerin hiç değilse görünürde bağımsız bir kürt devletine destek vermediğini biliyoruz. irak
ve şam islam devleti (işid) türü oluşumların yarattığı otorite boşluğunun, bağımsız bir kürdistan
.yaratmaya olumlu katkısı yaptığı da bir gerçek

yine de kürt devletinin kurulmasının, ayarı çoktan kaçmış irak’ta dengelerin ne yöne gideceğini kestiremeyen abd için büyük huzursuzluk kaynağı olduğu kesin. iraklı kürtlerin, abd başkanı barack obama’nın desteğini almadan bağımsızlık ilan etmeleri imkansız değil ama eminim .kürdistan yöneticileri için önemli bir stres konusu
gelelim churchill’in hıçkırığına. acaba irak’taki kürtler, obama’nın hıçkırmasını mı bekliyorlar? bence hem evet hem de hayır. evet, pek çok konuda abd’nin yardımına ihtiyacı olan irak kürdistan bölgesel yönetimi (ikby) lideri mesut barzani, irak’a yeni sınır çizilirken obama’nın .kürtler lehine hıçkırmasını çok istiyor

bağımsızlık arzulayan barzani’nin, kerkük’ü kontrolü altına almak ve çevredeki türkiye, iran, israil gibi ülkelerle ilişkileri iyileştirerek abd’yi hıçkırmaya zorladığı da göz ardı edilmemeli. şurası unutulmamalı ki “bağımsız bir devlet kurdum.” iddiası ile ortaya çıkmak, tabiatı gereği çok zor olan işin aslında en kolay kısmı. bu devletin gerçekten bağımsız olmasını, çok köşeli uluslararası .satranç tahtasında bir köşe tutmasını sağlamak asıl zoru başarmak olacak

prof. dr. hakan özoğlu, central florida üniversitesi (abd) orta doğu araştırmaları programı direktörü. istanbul üniversitesi edebiyat fakültesi'nden mezun oldu. abd’deki ohio state üniversitesi'nde tarih doktorası yaptı. 'cumhuriyetin kuruluşunda iktidar kavgası' (kitap yayınevi, 2011) isimli kitabı, 'from caliphate to secular state: power stuggle in the early turkish republic' ingilizcede (santa barbara, ca: abc-clio/praeger publishers, 2011) yayımlandı. başlığıyla 'osmanlı devleti ve kürt milliyetçiliği' (kitap yayınevi, 2005) ise 2012'de 'dewleta osmanî û .neteweperwerên kurd' başlığıyla (kitap yayınevi, 2012) kürtçeye çevrildi
bu makalede yer alan görüşler yazara aittir ve al jazeera’nin editöryel politikasını [1].yansıtmayabilir

Başlık özelikleri

:Kitap	coğrafya
:Kitap	Kürt Davası
:Kitap	Tarih
:Kitap	raport
:Belge Türü	Orijinal dili
:Yayın Türü	Born-digital
:Lehçe	Türkçe
:Özerk	Kurdistan
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Türkçe | www.aljazeera.com.tr
کاتی تۆمارکردن: PM 6:44:22 2023/12/2
ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 221

Dünya Savaşı'nda Kürt isyanları

https://www.kurdipedia.org/?q=20220805234611426734

Dünya Savaşı'nda Kürt isyanları

Dünya Savaşı sırasında Osmanlı İmparatorluğu içinde çeşitli Kürt isyanları patlak verdi. Bu isyanlar başta Kürtlere bağımsız bir devlet vadetmiş olan Birleşik Krallık olmak üzere İtilaf Devletleri tarafından teşvik edilmişti. Buna rağmen İtilaf Devletleri Kürt isyancılara yalnızca sınırlı derecede askeri destek sağladı. İngilizlerin bağımsız bir Kürt devleti vaatleri planlanmış bir Kürt devletine küçük bir bölge ayıran 1920'deki Sevr Antlaşması'nda yer aldı, ancak bu planlar Türk Kurtuluş Savaşı'nı Türk Ulusal Hareketi'nin kazanmasıyla ve 1923'teki Lozan Antlaşması'yla .iptal edildi

Arka plan

Ayrıca bakınız: Kürt tarihi, Kürt milliyetçiliği, Dersim ayaklanmaları, Bitlis Ayaklanması (1907) ve (1914) Bitlis Ayaklanması

İsyanlar

(1914) Başlangıç

Dünya Savaşı sırasında Osmanlı İmparatorluğu'ndaki ilk Kürt isyanı imparatorluk savaşa girmeden önce başladı. Ağustos 1914'te Dersim valisinin yeğeni, Ferhatuşağı aşiretinin bir mensubu tarafından öldürüldü ve Osmanlı yönetiminin olaya verdiği tepkilere karşılık olarak Ferhatuşağı aşireti isyan etti. Daha sonra isyana Karaballı, Aşağı Abbas, Abbasuşağı ve Koçuşağı .aşiretleri de katıldı. Ferhatuşağı aşiretinin liderinin öldürülmesi üzerine isyan son buldu

(1916-1915) Botan'da isyan

yazında Botan'daki Kürt aşiretleri Osmanlı yönetimine karşı bir isyan başlattı. İsyan, 1915 Osmanlı askerlerinin bölgeden tamamen çekilmesine sebep oldu ve isyancılar bölgeyi 1 yıl .boyunca kontrolleri altında tuttular

(1916) Dersim'de isyan

da, Dersim'de Ali Ağa önderliğindeki Alevi Kürtler isyan etti. İsyanın sebebi Kürtlerin '1916 Ermeniler ile aynı kaderi yaşayacaklarından korkması ve Dersim'deki devlet kontrolünü ortadan kaldırma isteğiydi. İsyan, savaştan sonra Dersim'deki Kürtlere bağımsızlık verileceğini bölgedeki .aşiret liderlerine vadeden Rus elçileri tarafından cesaretlendirildi

İsyan Mart 1916'nın başlarında başladı. Kürt isyancılar Mazgirt, Akpazar, Nazımiye ve Pertek .yerleşim birimlerini ele geçirdiler ve yok ettiler ve daha sonra Elâzığ'a doğru harekete geçtiler Kürtler ilerledikçe Osmanlı askerlerinin geride bıraktığı silahlara ve mühimmatlara el koydular. Harput'taki Osmanlı devlet adamları, o dönemde Rus ordusu Erzurum ve Erzincan arasındaki bölgeyi işgal altında bulundurduğu için Kürtlerin isyanını büyük bir tehdit olarak gördüler. Osmanlı ordusunun Harput'ta eş zamanlı bir Kürt-Rus ilerleyişine muhtemelen direnemeyecek olması gerçeği, bölgedeki Müslüman nüfusun o dönemde Doğu Anadolu'da sıklıkla rapor edilen .Rus katliamlarından korkması ve dolayısıyla bölgeyi terk etmesiyle sonuçlandı

Kürt isyanına cevap olarak, 1 Nisan'da Osmanlı ordusu Dersim'i Kürt isyancılardan temizlemek için bir askeri harekât başlattı. Harekâtta Osmanlı askerlerini Galatalı Şevket Bey komuta etti.Harekâtın başladığı günden sonraki gün Kürt isyancılar Pertek'te başarısız bir karşı saldırı düzenledi. Kürt isyancılar 13 Nisan'da Kayacı'da ve 16 Nisan'da Şimaligarbî'de mağlup edildi. 16 Nisan'a kadar Kürt isyancıların kontrol ettiği bölge Nazımiye'ye kadar küçültüldü. 18 Nisan'da Osmanlı askerleri bölgede 500 isyancıya karşı bir zafer kazandı. Osmanlı askerleri ilerledikçe 22

Nisan'da Şeyhin'de, 23 Nisan'da Gökerik Tepesi'nde ve 28 Nisan'da Zelbaba Tepesi'nde Kürt .isyancıları mağlup ettiler

Mayıs'ta, Kürt isyancılar teslim oldu. Askeri harekât ağır kayıplar yaşamış olan Kürt 2 isyancıların yenilgisiyle sonlandı. Durumun Osmanlı kontrolü altına gelmesi ile Müslüman siviller Harput'u terk etmeyi bıraktı. İsyanın bastırılmasından sonra isyana katılan aşiretler .Dersim'den tehcir edildi

Kürtlerin Osmanlı cephe arkasını tehdidi

nın sonlarına doğru Osmanlı ordusu Ruslara karşı özellikle Bingöl'de önemli yenilgiler '1916 almaya başladı. Bu, Kürtlerin yeniden Osmanlı yönetimine karşı isyan etmesine sebep oldu. Dersim'de Osmanlı kafileleri Kürt isyancılar tarafından saldırılara uğradı ve esir alınmış Osmanlı askerleri katledildi. Eylül ve Ekim 1916 arasında Kiğı'daki Kürt isyanları Osmanlı ordusunun .cephe hattını güvensiz ve düzensiz bir hâle getirdi
Ekim 1916'da diğer etkenlerle birlikte Kürt isyanları, Ahmet İzzet Furgaç'ı askerlerini cephe .hattından çekmeye itti, ve daha sonra bu askerler bölgedeki Kürt isyanını bastırdı

Elazığ, Dersim ve Botan'da isyanlar (1917 yazı)

yazında Elazığ, Dersim ve Botan'da Kürt aşiretleri isyanlar başlattı, ancak bu isyanlar 1917 .hızlıca bastırıldı

Son isyanlar (Ağustos 1917)

Ağustos 1917'nin başlarında Mardin, Diyarbakır ve daha sonra Bitlis'te Kürt isyanları gerçekleşti. Diğer isyanlar İtilaf Devletleri tarafından askeri bir destek almazken Ağustos 1917'deki isyanlar .sınırlı derecede Rus askeri desteği aldılar

Sonrası

Ayrıca bakınız: Kürtlerin tehcir edilmesi, Şeyh Said isyanı, Ağrı ayaklanmaları, Dersim İsyanı, PKK ve Türkiye-PKK çatışması

Arka plan

Ayrıca bakınız: Kürt tarihi, Kürt milliyetçiliği, Dersim ayaklanmaları, Bitlis Ayaklanması (1907) ve (1914) Bitlis Ayaklanması

İsyanlar

(1914) Başlangıç

I. Dünya Savaşı sırasında Osmanlı İmparatorluğu'ndaki ilk Kürt isyanı imparatorluk savaşa girmeden önce başladı. Ağustos 1914'te Dersim valisinin yeğeni, Ferhatuşağı aşiretinin bir mensubu tarafından öldürüldü ve Osmanlı yönetiminin olaya verdiği tepkilere karşılık olarak Ferhatuşağı aşireti isyan etti. Daha sonra isyana Karaballı, Aşağı Abbas, Abbasuşağı ve Koçuşağı .aşiretleri de katıldı. Ferhatuşağı aşiretinin liderinin öldürülmesi üzerine isyan son buldu

(1916-1915) Botan'da isyan

yazında Botan'daki Kürt aşiretleri Osmanlı yönetimine karşı bir isyan başlattı. İsyan, 1915 Osmanlı askerlerinin bölgeden tamamen çekilmesine sebep oldu ve isyancılar bölgeyi 1 yıl .boyunca kontrolleri altında tuttular

(1916) Dersim'de isyan

da, Dersim'de Ali Ağa önderliğindeki Alevi Kürtler isyan etti. İsyanın sebebi Kürtlerin '1916 Ermeniler ile aynı kaderi yaşayacaklarından korkması ve Dersim'deki devlet kontrolünü ortadan kaldırma isteğiydi. İsyan, savaştan sonra Dersim'deki Kürtlere bağımsızlık verileceğini bölgedeki

.aşiret liderlerine vadeden Rus elçileri tarafından cesaretlendirildi

Mazgirt, Akpazar, Nazımiye ve Pertek İsyan Mart 1916'nın başlarında başladı. Kürt isyancılar yerleşim birimlerini ele geçirdiler ve yok ettiler ve daha sonra Elâzığ'a doğru harekete geçtiler. Kürtler ilerledikçe Osmanlı askerlerinin geride bıraktığı silahlara ve mühimmatlara el koydular. Harput'taki Osmanlı devlet adamları, o dönemde Rus ordusu Erzurum ve Erzincan arasındaki bölgeyi işgal altında bulundurduğu için Kürtlerin isyanını büyük bir tehdit olarak gördüler. Osmanlı ordusunun Harput'ta eş zamanlı bir Kürt-Rus ilerleyişine muhtemelen direnemeyecek olması gerçeği, bölgedeki Müslüman nüfusun o dönemde Doğu Anadolu'da sıklıkla rapor edilen .Rus katliamlarından korkması ve dolayısıyla bölgeyi terk etmesiyle sonuçlandı

Kürt isyanına cevap olarak, 1 Nisan'da Osmanlı ordusu Dersim'i Kürt isyancılardan temizlemek için bir askeri harekât başlattı. Harekâtta Osmanlı askerlerini Galatalı Şevket Bey komuta etti.Harekâtın başladığı günden sonraki gün Kürt isyancılar Pertek'te başarısız bir karşı saldırı düzenledi. Kürt isyancılar 13 Nisan'da Kayacı'da ve 16 Nisan'da Şimaligarbî'de mağlup edildi.16 Nisan'a kadar Kürt isyancıların kontrol ettiği bölge Nazımiye'ye kadar küçültüldü. 18 Nisan'da Osmanlı askerleri bölgede 500 isyancıya karşı bir zafer kazandı. Osmanlı askerleri ilerledikçe 22 Nisan'da Şeyhin'de, 23 Nisan'da Gökerik Tepesi'nde ve 28 Nisan'da Zelbaba Tepesi'nde Kürt .isyancıları mağlup ettiler

Mayıs'ta, Kürt isyancılar teslim oldu. Askeri harekât ağır kayıplar yaşamış olan Kürt 2 isyancıların yenilgisiyle sonlandı. Durumun Osmanlı kontrolü altına gelmesi ile Müslüman siviller Harput'u terk etmeyi bıraktı. İsyanın bastırılmasından sonra isyana katılan aşiretler .Dersim'den tehcir edildi

Kürtlerin Osmanlı cephe arkasını tehdidi

nın sonlarına doğru Osmanlı ordusu Ruslara karşı özellikle Bingöl'de önemli yenilgiler '1916 almaya başladı. Bu, Kürtlerin yeniden Osmanlı yönetimine karşı isyan etmesine sebep oldu. Dersim'de Osmanlı kafileleri Kürt isyancılar tarafından saldırılara uğradı ve esir alınmış Osmanlı askerleri katledildi. Eylül ve Ekim 1916 arasında Kiğı'daki Kürt isyanları Osmanlı ordusunun .cephe hattını güvensiz ve düzensiz bir hâle getirdi

Ekim 1916'da diğer etkenlerle birlikte Kürt isyanları, Ahmet İzzet Furgaç'ı askerlerini cephe .hattından çekmeye itti, ve daha sonra bu askerler bölgedeki Kürt isyanını bastırdı

Elazığ, Dersim ve Botan'da isyanlar (1917 yazı)

yazında Elazığ, Dersim ve Botan'da Kürt aşiretleri isyanlar başlattı, ancak bu isyanlar 1917 .hızlıca bastırıldı

Son isyanlar (Ağustos 1917)

Ağustos 1917'nin başlarında Mardin, Diyarbakır ve daha sonra Bitlis'te Kürt isyanları gerçekleşti. Diğer isyanlar İtilaf Devletleri tarafından askeri bir destek almazken Ağustos 1917'deki isyanlar [1].sınırlı derecede Rus askeri desteği aldılar

Ayrıca bakınız: Kürtlerin tehcir edilmesi, Şeyh Said isyanı, Ağrı ayaklanmaları, Dersim İsyanı, PKK .ve Türkiye-PKK çatışması

Başlık özelikleri

Kürt Davası :Kitap

Tarih :Kitap

Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Dersim
Özerk:	Kuzey Kürdistan
Quick Respons Code:	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | Türkçe | tr.wikipedia.org

کاتی تۆمارکردن: 2022/5/8 11:46:11 PM

ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 222

GÜNEY KÜRDİSTAN ANAYASASI

https://www.kurdipedia.org/?q=20221121182604446872

GÜNEY KÜRDİSTAN ANAYASASI

Kürtler, binlerce yıldan bu yana anavatanları Kürdistan'da yaşayagelen çok eski bir halk, tıpkı dünyanın diğer ulusları ve halkları gibi, ona self-determinasyon hakkını uygulama yetkisi veren tüm nitelikleriyle bir ulustur. Bu hak, ilk kez Birinci Dünya Savaşı sonunda yayınlanan ve ilkeleri uluslararası hukukta da kökleşmiş olan Woodrow Wilson'ın on Dört Amacı'nda (Wilson Prensipleri) tanınmıştır.

1920 yılında imzalanan Sevr Anlaşması'nın 62-64. maddelerinde self-determinasyon hakkının tanınmış olmasına rağmen, uluslararası çıkarlar ve siyasal dengeler Kürtlerin bu haktan yararlanmasını ve uygulamaya geçirmelerini engellemiştir. 1925 yılında Güney Kürdistan, kendi halkının iradesi dikkate alınmadan, kendi ülkelerindeki yönetimlere Kürt kökenli memurların atanması ve eğitim, hukuk ve sağlanan tüm hizmetlerin dilinin Kürtçe olması öngörülmüş olmasına rağmen, dört yıl önce, 1921 yılında kurulmuş olan Irak devletine ilhak ettirilmiştir. O tarihten bu yana Kürdistan'ın bu parçası, Irak Kürdistan'ı olarak bilinegelmektedir. 25 Aralık 1922'de İngiliz ve Irak hükümetleri, Kürtlerin kendi hükümetlerini kurma hakkını tanıyan ortak bir resmi açıklama yapmışlar ve Kürt temsilcilerinden, hükümet biçimini, coğrafik sınırları ve Irak ile siyasal ve ekonomik ilişkilerin biçimini müzakere etmelerini istemişlerdir.

Irak Milletler Cemiyeti'ne kabul edilirken, Irak'ın bir açıklama yapması şart koşulmuştu. Bu açıklama, 30 Mayıs 1932'de yapıldı. Söz konusu açıklama bir dizi uluslararası yükümlülüğü kapsamakta ve Kürtlerin haklarıyla ilgili olarak, yukarıda değinilen açıklamanın 10. maddesine göre, Milletler Cemiyeti üyelerinin çoğunluk oyu olmaksızın Irak'ın bunları değiştiremeyeceği ya da yürürlükten kaldıramayacağı yönünde güvenceleri düzenlemektedir. Bu yükümlülükler Birleşmiş Milletler örgütüne aktarılmıştır ve bugün hala geçerlidir.

1958'de çıkarılan Irak Cumhuriyeti geçici Anayasası'nın 3. maddesinde, Arapların ve Kürtlerin Irak devletinin ortak sahipleri oldukları belirtilmiş ve ardından, 11 Mart 1970'de Kürt liderliği ile Irak hükümeti arasında, Irak'taki haklarının anayasal güvencesi olarak Irak Kürdistan bölgesi dahilinde Kürdistan halkına özerklik tanıyan bir anlaşmaya varılmıştır. Buna rağmen, birbirini izleyen Irak hükümetleri, Kürtler karşısındaki bu yükümlülüklerine sırtlarını dönmüş, ve bunun yerine, her türlü siyasal ve askeri yollarla, ırkçı ve şovenist bir etnik temizlik ve yıkım politikası

uygulayagelmişlerdir. Kürtleri zorunlu göçe tabi tutmak ve ulusal kimliklerini Araplaştırmak suretiyle demografik gerçekliği değiştirmişlerdir. Hatta, Halepçe şehri, Balisan ve Duhok Vilayeti'nin bazı mıntıkaları gibi yerlerde, uluslararası alanda yasaklanmış kimyasal silahları kullanacak kadar ileri gitmişlerdir. Aralarında Feyliler ile Barzanilerin de bulunduğu on binlerce silahsız sivil Kürdü geleceği belirsiz bir sürgüne gönderirken, 4.500 kadar kasaba ve köyü yerle bir etmişlerdir. Bunu, 182.000 silahsız sivil kurbanın Anfal olarak da bilinen süreçte topluca .imha edilmeleri kampanyaları izlemiştir

İkinci Körfez Savaşı'nın ardından 5 Nisan 1991'de, BM Güvenlik Konseyi, Müttefikler tarafından Kürtler için Güvenlikli Bölge kurulmasını öngören ve böylece Kürtleri uğursuz bir gelecekten koruyan 688 sayılı kararı ilan etti. Kürtler bu olanağı kullanarak, 19 Mayıs 1992'de ilk parlamentolarını seçtiler ve Kürdistan Bölgesel Hükümetini kurdular. Irak Kürdistan Ulusal Meclisi, yani Parlamentonun oybirliğiyle Kürdistan Bölgesi halkı, Irak hükümeti ile gelecekteki anayasal ilişkinin biçimini tercih etme konusundaki hakkını kullanmış ve bu andan itibaren Irak Hükümeti'nin anayasal temeli olarak federalizmde karar kılmıştır; ki, bu şekilde Irak Kürdistan .Bölgesi, Irak Federal Cumhuriyeti'nin gelecekteki bölgelerinden birini oluşturabilecektir

Federalizm formülü, etnik bir çoğulculuğa sahip olan Irak toplumu için ideal bir çözüm olarak görülmektedir; böyle bir formül Irak'ın birliğini güvence altına alabilecek ve bir yandan Irak'ın bütünlük ve birliğini korurken, diğer yandan bu formülün karar alma sürecine katılımlarını güvence altına alacak olmasıyla, Irak Kürdistan halkının istemlerini geniş ölçüde tatmin edebilecektir. İşte bu nedenlerden dolayıdır ki, bu anayasa taslağının hazırlanması Irak Kürdistan Ulusal Meclisi'nin federalizm hakkındaki kararını somutlaştırmaya çalışmaktadır. Buna aynı zamanda, demokrasi, çoğulculuk ve insan haklarına saygı ilkeleri ve değerleri tarafından rehberlik edilecek, medeni ve siyasal haklara ilişkin uluslararası anlaşma ve sözleşmeler ile 25 Ocak 1971'de Irak'ın da imzacısı olduğu 1966 tarihli Uluslararası Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin gereği olacaktır. Yukarıdaki alternatifin seçilmesi, aynı zamanda Yeni Dünya Düzeni'nin ilkeleri ile de uyum içindedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde, Kanada'da, Belçika'da ve diğerlerinde olduğu gibi, federalizm yolunu seçmiş halklar ve uluslar büyük başarılar kaydetmişler, ki bu şekilde tüm milliyetlerin, gruplarin ve öğelerin federal düzeyde karar alma sürecine ve yönetime katılımı sağlanmış ve böylelikle demokrasinin geröekten somutlaşması ve uygulanması gerçek bir anlamda olanaklı kılınmıştır. Üstelik, federalizm bölgelerin insanlarına iç bağımsızlık getirebilecektir ve bu nedenle federal çözüm, ülkenin .bütünlüğünün korunması için en ideal güvence olarak görülmektedir

Kürdistan halkı her zaman kendi sorununun barışçıl biçimde çözümlenmesinden yana olmuştur ve birbirni izleyen tüm Irak hükümetlerinin görüşme ve barış sağlama çağrılarına hep olumlu karşılık vermiştir. Ne var ki, tekrar tekrar bu hükümetlerin güvenilmezlikleriyle ve verdikleri sözlerden, ulusal ve uluslararası yükümlülüklerden dönmesi durumuyla karşı karşıya kalmıştır. Bu yüzden, tüm taraflarının anlaşmayla bağlı olması ve şartlarına saygı duyması hususunda yeterli uluslararası güvenceler olmadıkça, tek başına hiçbir anayasal belge bunların gerçekten uygulanmasını ve aşınmamasını pratik bir şekilde güvence altına alamaz. Geride bıraktığımız on yılın tecrübesi, Kürdistan halkına, zulmün ve baskının olmadığı güvenlikli bir ortamda kendi özgürlüklerine ve ulusal haklarına sahip olmayı sağlayan uluslararası korumanın değerini göstermiştir. Bu yüzden, nihai, adil, kalıcı ve uluslararası güvencelere dayalı bir çözüme .varılıncaya kadar, böylesi bir korumanın çok önemli olduğu görülmekle, gerekli sayılmaktadır

I. KISIM - GENEL HUSUSLAR

Madde 1: Federal Irak Cumhuriyeti'nin bir bölgesi olarak Kürdistan Bölgesi, çok partili, .demokratik, parlamenter ve cumhuriyetçi bir siyasal sisteme sahip olacaktır

Madde 2: Kürdistan Bölgesi, 1970 öncesindeki idari sınırlarıyla Kerkük, Süleymaniye ve Erbil Vilayetleri ile Duhok Vilayeti'nin yanı sıra Aqra, Şeikhan (Şexan), Sincar ilçeleri ve Ninova

Vilayeti'ndeki Zimar nahiyesi, Diyala Vilayeti'ndeki Xaniqin ve Mandalı ilçeleri ile El-Wasit .Vilayeti'ndeki Badra ilçesinden ibarettir

.Madde 3: Meşruluğunun kaynağı olmaları itibariyle iktidar halka aittir

Madde 4: Kürdistan Bölgesi'nin halkı Kürtlerden ile Türkmen, Asuri, Keldani ve Arap ulusal .azınlıklarından oluşur ve bu Anayasa, söz konusu azınlıkların haklarını tanır

.Madde 5: Kerkük şehri Kürdistan Bölgesi'nin başkenti olacaktır

Madde 6: Irak Federal Cumhuriyeti'nin bayrağına ek olarak, Kürdistan Bölgesi için özel bir .bayrak olacak ve bu yasa ile düzenlenecektir

.i) Kürtçe, Kürdistan Bölgesi'nin resmi dili olacaktır

.ii) Federal ve bölgesel yetkililerle resmi yazışmalar hem Arapça hem de Kürtçe olacaktır

.iii) Kürdistan Bölgesi'nde Arapça öğretimi zorunlu olacaktır

iv) Türkmen dili, Kürtçe'ye ek olarak, Türkmenlerin eğitim ve kültür dili olarak sayılacaktır. .Süryanice, Kürtçe'ye ek olarak, o dili konuşanların eğitim ve kültür dili olacaktır

II. KISIM - TEMEL HAKLAR VE SORUMLULUKLAR

:Madde 8

i) Kürdistan Bölgesinin vatandaşları, ırk, renk, cins, dil, etnik köken, din ya da ekonomik statü bakımından aralarında hiçbir ayırım gözetilmeksizin, hakları ve sorumlulukları itibariyle yasa .önünde eşittir

.ii) Kadınlar erkekler ile eşit haklara sahip olacaklardır

iii) Aile birimi, toplumun doğal ve temel kümesidir. Annelerin ve çocukların korunması güvence altına alınacaktır. Hükümetin ve toplumun görevi, gençlikle ilgilenmek, temel moral ve etik .değerler ile Kürdistan halkının mirasını korumaktır ve bu yasayla düzenlenecektir

:Madde 9

i) Ceza kişiseldir. Yasa ile tanımlanmadığı sürece ne herhangi bir fiil suç olarak değerlendirilebilir ne de ceza verilip uygulanabilir. İşlendiği zamanda bir suç olarak değerlendirilmediği sürece, .hiçbir eylem cezalandırılamaz. Yasada yazılı olandan daha büyük hiçbir ceza verilemez

.ii) Suçluluğu bir yasa mahkemesi yarafından kanıtlanıncaya kadar sanık suçsuz sayılır

:Madde 10

i) Yasal savunma hakkı, soruşturma ve yargılamanın tüm aşamalarında yasa gereğince güvence .altına alınır

ii) Mahkeme tarafından farklı bir şekilde gizli olduğu ilan edilmedikçe, duruşmalar aleni .olacaktır

:Madde 11

i) Hanenin ve içindekilerin kutsallığı korunacaktır ve yasada konulan usuller dışında haneye .girilemez ya da arama yapılamaz

.ii) Yasada tanımlanmış koşullar dışında bireyler ya da onların malları aranamaz

.iii) Kişi bütünlüğü korunacaktır ve fiziksel ya da psikolojik, işkencenin her türü yasaktır

Madde 12: Posta, telefon ve kablolu iletişimin gizliliği güvence altındadır ve yasada belirtilen esas ve usuller gereğince, adalet ve güvenlik ihtiyaçlarına hizmet etmede gerekli sayılmadıkları .zamanlar dışında, ifşa edilemez

Madde 13: Mülkiyet hakkı güvence altındadır ve yasa gereği olmadıkça taşınır ve taşınmaz mülklere el konulamaz. Mülkler, yasaya göre kamu yararına hizmet etmeyi gerektirmedikçe ve .adil bir karşılık ödenmedikçe kamulaştırılamaz

Madde 14: Kürdistan Bölgesi vatandaşlarının yurtdışına seyahat etmeleri ya da memleketlerine geri dönmeleri engellenemez. Yasada öngörülen haller dışında, halkın hareket etmesine veya .ikamet yerine hiçbir kısıtlama konulamaz

Madde 15: İfade, basım, yayın, basın, toplanma, gösteri ile siyasi parti, sendika ve dernek kurma .özgürlüğü yasa ile güvence altına alınacaktır

Madde 16: Din, inanç ve dinsel vecibeleri yerine getirme özgürlüğü, bu Anayasa'yla veya
Federal Anayasa'yla ya da federal yasaların hükümleriyle çelişmemek şartıyla ve genel moral ve
..etik ölçülere karşı olmamak kaydıyla, güvence altındadır

.Madde 17: Siyasi mülteciler ülkelerine iade edilmeyeceklerdir

:Madde 18

.i) Kürdistan Bölgesinde ilk öğretim zorunludur ve yasayla düzenlenecektir

ii) Hükümet okuma yazma bilmemeye karşı mücadele edecek ve ilk, orta ve üniversite
eğitiminin tüm aşamalarında vatandaşlarının özgür eğitim hakkını, teknik ve mesleki eğitimin
..geliştirmeyi güvence altına alacaktır

Madde 19: Akademik araştırma hakkı güvence altına alınacaktır. Üstün başarı, icat ve yaratıcılık
.teşvik edilecek ve ödüllendirilecektir

:Madde 20

i) Çalışmak, her vatandaşın hakkı ve görevidir. Bölgesel hükümet, çalışacak durumda olan her
.vatandaş için iş olanakları yaratmak üzere çaba gösterecektir

ii) Bölgesel hükümet, elverişli çalışma koşullarını güvence altına alacak, çalışan bireylerin hem
yaşam standartlarını, hem de beceri ve bilgilerini arttırma doğrultusunda çalışacaktır. Bölgesel
hükümet, hastalık, sakatlık, işsizlik ya da yaşlılık gibi durumlarda sosyal güvenlik ödenekleri
.sağlayacaktır

iii) Hiçbir birey, yasanın öngördüğü kamu görevinin yerine getirilmesi amacı veya acil durum ya
.da doğal felaket dışında, bir iş yapmaya zorlanmayacaktır

Madde 21: Bölgesel hükümet, önleme, tedavi ve ilaç alanlarında sürekli tıbbi hizmetler
.sağlamak suretiyle kamu sağlığını korumayı güvence altına alacaktır

Madde 22: Vergi ödemek her yurttaşın görevidir ve yasada olmadıkça, bu gibi vergiler zorla
.konulmayacak, toplanmayacak ya da değiştirilmeyecektir

Madde 23: Vatandaşların, uygun makamlara şikayette bulunma ve dilekçe verme hakkı güvence
altındadır ve yetkililer bu şikayet ve dilekçeleri makul bir zaman dilimi içinde
.değerlendireceklerdir

Madde 24: Kürdistan Bölgesi'ndeki yargı, bu kısımda belirtilen hakların korunmasının
kaynağıdır. Tüm kısımların her biriyle ilgili olarak nasıl bir ceza ve/veya para cezası gerektiğine
.Mahkemeler karar verecektir

III. KISIM - KÜRDÎSTAN BÖLGESEL ORGANLARI

BÖLÜM - YASAMA ORGANI - KÜRDİSTAN BÖLGESEL MECLİSİ .1

Madde 25: Kürdistan Bölgesel Meclisi, bölgedeki yasama otoritesidir ve halkın doğrudan, gizli,
.genel oyuyla seçilmiş temsilcilerinden oluşur

:Madde 26

i) Kürdistan Bölgesel Meclisi üyelerinin seçim yöntemi, üsülleri (zamanlama, temsil oranı ile
.adayların ve seçmenlerin vasıfları) yasa ile düzenlenecektir

.ii) Meclisin oluşumunda, ulusal azınlıkların adilce temsiline dikkat edilecektir

:Madde 27

.i) Parlamentonun dönemi, ilk birleşimiyle başlamak üzere beş yıldır

ii) Meclis, Kürdistan Bölgesi Devlet Başkanının talebiyle, nihai seçim sonuçlarının ilanından
itibaren 15 gün içinde toplantıya çağrılacak ve eğer herhangi bir çağrı yoksa, yukarıda belirtilen
.dönemin sonunda Meclis toplanacaktır

Madde 28: Meclis ilk birleşiminde, en yaşlı üyenin başkanlığında toplanacak ve gizli oylamayla
.bir başkan, başkan yardımcısı ve sekreter seçilecektir

:Madde 29: Meclis üyeleri aşağıdaki görev yeminini edeceklerdir

Kürdistan halkının çıkarlarını, onurunu ve haklarını koruyacağıma, bir üye olarak görevimi
.tarafsız, tam olarak ve içtenlikle yerine getireceğime Yüce Tanrı önünde yemin ederim

:Madde 30

i) Yasada başka türlü öngörülmedikçe, Bölgesel Meclis'teki salt çoğunluğa, üyelerin çoğunluğu .hazır bulunduğunda ulaşılacak ve kararlar, hazır bulunanların basit çoğunluğuyla verilecektir

ii) Yasa teklifleri, ekonomik konulardakilerden farklı olarak Meclisin on üyesi tarafından .verilebilir

.Madde 31: Meclis başkanı ile üyelerinin maaş ve ücretleri yasa ile düzenlenecektir

Madde 32: Meclisin olağan ve özel oturumlarındaki işlerin götürülmesine dair usulü hususların yanı sıra üyelik ve boş üyeliklerin doldurulması kuralları ve usulleri Meclisin iç tüzüğünde .düzenlenecektir

:Madde 33: Bölgesel Meclis aşağıdaki sorumlulukları yerine getirecektir

i) Üyelerinin 2/3 bir çoğunluğuyla Bölgesel Anayasa'yı değiştirme

ii) Yasa çıkarma, değiştirme ya da yürürlükten kaldırma

iii) Kabineye ve üyelerine güven oyu verme ve bu güven oyunu onlardan geri çekme

iv) Kürdistan Bölgesi genel bütçesini onaylama, gerekli aktarımları yapma ve genel bütçeye dahil olmayan beklenmedik harcamaları onaylama

v) Vergi ve harçlar koyma, değiştirme ve kaldırma

vi) Bölgesel yürütme organının Irak Federal Cumhuriyeti'nin diğer bölgeleriyle, ek olarak yabancı taraflarla ve diğer devletlerin federal bölgeleriyle ekonomik, kalkınma, kültür, eğitim, insani yardım, finans, güvenlik ve sınır konuları gibi alanlarda yapılan anlaşmaları onaylama

vii) Meclis'teki üyeliği belgeleme

viii) Yasa gereğince Meclis'te oluşan boş üyelikleri doldurmak için gerekli kararları çıkarma

ix) Kürdistan Bölgesi yürütme organının çalışmalarını denetleme

x) Meclis iç tüzüğünü hazırlama, ihtiyaç duyulan elemanların sağlanmasını kararlaştırma, Meclis bütçesini hazırlama, personeli atamak ve ücretleri belirleme

xi) Meclisin gerekli saydığı konulara ilişkin araştırma komisyonları kurma

:Madde 34

i) Bir Meclis üyesi parlamenter dokunulmazlıktan yararlanır. Üye, Meclisin iç tüzüğünün sınırları .içinde kendi görüş ve düşüncelerini ifade etme hakkına sahiptir

ii) Bir Meclis üyesi, yasaya göre şüphe götürmez bir suçun ya da kabahatin işlendiği durumlar dışında, Meclisin ön izni olmaksızın, bir parlamento oturumu esnasında soruşturmaya uğrayamaz veya tutuklanamaz veya hakları ve özgürlükleri sınırlanamaz veya gözaltına alınamaz .ya da aranamaz

iii) Bir Meclis üyesi bir parlamento oturumuna katılmadığı bir zamanda, yasaya göre şüphe götürmez bir suçun ya da kabahatin işlendiği ve durumlar dışında, ki, bu hallerde alınan önlemlerden Meclis derhal haberdar edilmelidir, Meclis başkanının izni olmaksızın gözaltına .alınamaz veya tutuklanamaz

:Madde 35

.i) Meclis, üyelerinin 2/3'lük bir çoğunluğuyla kendisini feshedebilir

:ii) Meclis, aşağıdaki durumlarda Bölgesel Devlet Başkanı'nın bir kararıyla feshedilebilir

.a) Meclis üyelerinin yarısından fazlası istifa ederse

b) Meclisin toplantıya çağrılmasından itibaren 45 gün içinde yasal bir salt çoğunluk sağlanamazsa

.c) Meclis, ard arda yapılan üç oylamada Bakanlar Kurulu'na güven oyu vermezse

d) Meclisin seçim yasaları değiştirilir ve bu Parlamento döneminin kalan süresi altı aydan daha .az olursa

Madde 36: Parlamento'nun feshedilir ya da görev süresinin sona ererse, yeni bir Meclis seçimi .için iki aydan uzun olmayan bir zaman dilimi içinde yeni genel seçimlere gidilecektir

Madde 37: Meclisin görev süresi sona eriyorsa, yeni Meclis seçilip ilk birleşimini yapıncaya .kadar, eski Meclis görevde kalacaktır

BÖLÜM – YÜRÜTME ORGANI .2

Altbaşlık - Kürdistan Bölgesi Devlet Başkanı .1

Madde 38: Bölgenin, Kürdistan Bölgesi Devlet Başkanı olarak adlandırılan bir başkanı vardır. Devlet Başkanı en yüksek yürütme organıdır ve bölgede Irak Federal Cumhuriyeti Devlet Başkanı'nı temsil eder, özel durumlarda ona vekalet eder, federal ve bölgesel organlar arasında .koordinasyonu sağlar

Madde 39: Kürdistan Bölgesi Devlet Başkanı, bölge halkının doğrudan, gizli ve genel oyu ile .seçilir

Madde 40: Kürdistan Bölgesi Devlet Başkanının seçilme biçimi, adaylık vasıfları, suçlanabilme ya .da yargılanabilme tarzı ile görev süresinin sona erdirilmesi hususları yasa ile düzenlenecektir

Madde 41: Kürdistan Bölgesi Devlet Başkanı, sorumluluklarını üstlenmeden önce, Kürdistan :Bölgesel Meclisi önünde aşağıdaki anayasal görev yeminini edecektir

Kürdistan halkının haklarını, başarılarını ve çıkarlarını koruyacağıma, Irak Federal Cumhuriyeti Anayasası ile Kürdistan Bölgesi Anayasası'na uyacağıma, görevlerimi tam olarak, tarafsızlıkla ve .içtenlikle yerine getireceğime Yüce Tanrı önünde yemin ederim

.Madde 42: Kürdistan Bölgesi Devlet Başkanı'nın görev süresi beş yıldır

.Madde 43: Kürdistan Bölgesi Devlet Başkanı'nın maaşı ve ödenekleri yasa ile belirlenecektir

:Madde 44: Kürdistan Bölgesinin Devlet Başkanı aşağıdaki sorumlulukları üstlenecektir

i) Bölgesel Meclis'ten geçen yasaları ilan etme

ii) Bölgesel Meclis için genel seçim çağrısında bulunma

iii) Bölgesel Meclis için olağan ya da özel toplantı çağrısında bulunma

iv) Bölgesel Meclis'ten güven oyu alan Kabine'yi resmen ilan etme

v) Bakanlar Kurulu'nu, kendisinin başkanlık edebileceği ya da katılabileceği ve bakanlardan raporlar iseteyebileceği bir toplantıya çağırma

vi) Yasa tasarıları hazırlamak ve görüşülmek üzere Bölgesel Meclis'e sevk etme

vii) Kürdistan Bölgesi'nin, siyasal sisteminin, genel güvenliğinin ya da anayasal kurumlarının temel varlığını tehdit edebilecek bir tehlikeyle yüzyüze bulunduğu ve Bölgesel Meclis'in toplanmasının zor olduğu koşullarda, Bölgesel Meclis Başkanı ve Bakanlar Kurulu'na danışarak, kanun hükmünde kararname çıkarma

viii) Yasaya göre acil durumlar ilan etme

ix) Irak Federal Cumhuriyeti Devlet Başkanı tarafından verilen yetkileri kullanma

x) Bakanlar Kurulu tarafından önerilen karar ve kararnameleri yayımlama

xi) Silahlı Kuvvetler ve İç Güvenlik Güçleri'ni bölge içinde seferber etme

xii) Bölge içinde geçici ya da kalıcı olarak faaliyet yürüten Federal Güvenlik Güçleri'ni denetleme ve yönetme

xiii) Güven oyunun geri alınmasının ardından, Kabine'nin ya da bir bakanın istifasını resmen ilan eden kararnameyi yayımlama

xiv) İstifa etmesi istenen Kabine'nin ya da bir bakanın istifalarını kabul etme ve onlardan, yeni bir Kabine oluşuncaya ya da yeni bir bakan atanıncaya kadar görevde kalmalarını isteme

xv) Kabinenin ya da bir bakanın istifasını isteme

xvi) Mahkumlara özel af çıkarma

xvii) Ölüm cezasını onaylama ya da ömür boyu hapse çevirme

xviii) Hakimleri, bölgesel başsavcıları, bölgesel genel savcıları ve yardımcıları, idari birimlerin yöneticilerini ve özel görevlerde bulunan kişileri, yasaya göre atama, görevden alma ya da emekliye sevk etme

xix) İç Güvenlik subaylarına askeri rütbeler verme ve yasaya göre onları görevden alma ya da emekliye sevketme

xx) Yasada açıkça belirtilen hallerde madalya ve ödül verme

Madde 45: Kürdistan Bölgesi Devlet Başkanı için, ihtiyaçları ile yapısı yasada belirtilecektir bir

.Konut tesis edilecektir
:Madde 46
i) Kürdistan Bölgesi Devlet Başkanı'nın istifası, vefatı ya da kalıcı ehliyetsizliği durumunda, aynı .yöntemle bir halef seçilecektir
ii) Kürdistan Bölgesi Devler Başkanlığı koltuğu boş kaldığında, yeni bir Devlet Başkanı seçilinceye .kadar Kürdistan Bölgesel Meclisi Başkanı, Devlet Başkanı'nın sorumluluklarını üstlenecektir
iii) Kürdistan Bölgesi Devlet Başkanı'nın hazır bulunmadığı ya da izinli olduğu zamanlarda .Bölgesel Başbakan, Devlet Başkanı'nın sorumluluklarını vekaleten üstlenecektir
Altbaşlık - Kürdistan Bölgesi Bakanlar Kurulu (Kabine) .2
Madde 47: Kürdistan Bölgesi Bakanlar Kurulu bölgedeki en üst yürütme ve idari organıdır; kendi yürütme sorumluluklarını, Kürdistan Bölgesi Devlet Başkanı'nın denetim ve rehberliği altında .yerine getirir
:Madde 48
.i) Bakanlar Kurulu Başbakan, yardımcısıları ve sayıları 15'ten az olmayacak bakanlardan oluşur
ii) Kürdistan Bölgesi Devlet Başkanı, Kürdistan Bölgesel Meclisi'nin bir üyesinden kabineyi .oluşturmasını isteyecektir
iii) Atanmış Başbakan, Kürdistan Bölgesel Meclisi üyeleri ya da Meclis üyeliği için gerekli vasıfları .taşıyan başkaları arasından yardımcılarını ve bakanlarını seçecektir
.iv) Atanmış Başbakan, onay için kabinesini Bölgesel Devlet Başkanı'na sunacaktır
v) Atanmış Başbakan, Bölgesel Devlet Başkanı'nın onayından sonra, kabinesini Bölgesel Meclise sunarak güven oyu isteyecektir ve güvenoyu verildiğinde, kabinenin oluşumuna dair resmi bir .kararname yayımlanacaktır
Madde 49: Kürdistan Bölgesi Bakanlar Kurulu'nun kuruluşunda, Türkmen, Asuri ve Keldani .ulusal azınlıkların temsili de gözönünde bulundurulacaktır
Madde 50: Kabine üyeleri, kabinenin çalışmaları hakkında Kürdistan Bölgesel Meclisi'ne karşı .hep birlikte sorumlu iken, her bakan, kendi bakanlığının işleri için tek başına sorumludur
:Madde 51
:Bakanlar Kurulu aşağıdaki sorumlulukları üstlenecektir
i) Bir yandan bölgesel güvenliği ve kamu malını koruma, diğer yandan yasalar, yönetmelikler ve .kararnameleri sonuçlandırma
ii) Kürdistan Bölgesi Devlet Başkanı ile işbirliği içinde, Kürdistan Bölgesi'ne yönelik genel politika .saptama
iii) Ekonomik kalkınma planlarını hazırlama ve bunların grçekleştirilmesi için gerekli gerekli .araçları temin etme
.iv) Bölgenin genel bütçesini hazırlama
v) Kürdistan Bölgesi'ndeki bakanlıkların, kurumların ve kamu kuruluşlarının çalışmalarını denetleme, yönetme, takip etme ve koordine etme, aynı şekilde onların kararlarını durdurma .ya da değiştirme
.vi) Yasalar ve yönetmeliklere göre, icrai ve idari kararnameler yayımlama
.vii) Yasa tasarıları hazırlama ve yönetmelikler yayımlama
viii) Yasaya göre, personeli atama, terfi ettirme, işten çıkarma ya da emekliye sevk etme ile .ücretleri saptama
ix) Federal hükümetin ya da yabancı tarafların kurumları ile ekonomik kalkınma, kültürel ve .insani yardım alanlarında kredi ve özel anlaşmalar yapma
.Madde 52: Bakan, kendi bakanlığının tüm işlerinden doğrudan sorumludur
:Madde 53
.i) Bölgesel Meclis kabineye verdiği güven oyunu geri çektiğinde, kabine istifa etmiş sayılacaktır
.ii) Bölgesel Meclis bakana verdiği güven oyunu geri çektiğinde, bakan istifa etmiş sayılacaktır
Madde 54: Başbakanın, yardımcılarının ya da bakanlarının sorumlu tutulmaları veya

suçlanmaları ve yargılanmaları tarzı ile maaş ve ödeneklerinin saptanması konusu yasa ile .düzenlenecektir

BÖLÜM - YARGI .3

Madde 55: Kürdistan Bölgesi'nin yargı organı, tüm aşamaları itibariyle bölgenin mahkeme .sisteminden oluşur

Madde 56: Yargı, yasada öngörülmüş olanlar dışında, tüm kamusal ve özel varlıklar ve kişilerin .üzerinde bir yargı yetkisine sahiptir

.Madde 57: Yargı bağımsızdır, yasanın kendisi dışında hiç bir güç yargının üzerinde değildir

Madde 58: Bütün aşamaları ve türleriyle, üyelerinin atanması, görev yerlerinin değiştirilmesi ya da sorumlu tutulmalarını da kapsayan yapısı ve koşullarıyla bölge içindeki yargı, yasa ile .düzenlenecektir

Madde 59: Genel Savcı, genel hakları savunup adaleti güvenceye almak suretiyle toplumu .temsil eder

Madde 60: Müslüman olmayan topluluklar, özel bir yasa doğrultusunda dinsel, ruhani, yasal oluşumlar kurma hakkına sahiptir. Bu oluşumlar, söz konusu topluluklara mensup vatandaşların tüm kişisel işlerine, Müslüman dinsel mahkemelerinin yetki ve sorumluluk alanlarının dışında .olan konulara bakma hakkına sahip olacaktır

.Madde 61: Yargının hüküm ve kararları halk adına verilir

IV. KISIM - İDARE VE BELEDİYE MECLİSLERİ

Madde 62: Kürdistan Bölgesi'nin idari bölünmesi, bu Anayasa'nın hükümleri ile çelişmeyecek bir .şekilde bölgesel yasa ile belirlenecektir

Madde 63: İlçelerinin ve/veya nahiyelerinin birleşmesi ya da ayrılması yoluyla bir vilayet, valilik" oluşturulabilir, idari merkezi ve ismi tespit edilebilir ya da değiştirilebilir ve sınırları başka türlü belirlenebilir. İlçeler ve/veya nahiyeler başka bir vilayete bağlanabilir ve yukarıdaki tüm hususlar, İçişleri Bakanı'nın teklifi ve Bakanlar Kurulu'nun onayıyla çıkartılacak bölgesel bir .kararnameye göre olacaktır

Madde 64: Nahiyelerin birleşmesi ya da ayrılması yoluyla ilçeler oluşturulabilir, idari merkezleri ve isimleri tespit edilebilir veya değiştirilebilir ve sınırları başka türlü belirlenebilir. Nahiyeler, başka bir ilçeye bağlanabilir. Nahiyeler oluşturulabilir, idari merkezleri ve isimleri tespit edilebilir ya da değiştirilebilir ve sınırları başka türlü belirlenebilir. Yukarıdaki tüm hususlar, İçişleri Bakanı'nın teklifi ve Bakanlar Kurulu'nun onayıyla çıkartılacak bölgesel bir kararnameye .göre olacaktır

Madde 65: Her vilayet, ilçe ve nahiye merkezi ile nüfusu 3 binden az olmayan her köyde bir .Belediye ile bir Belediye Meclisi olacak ve halka kamu hizmetleri sunacaktır

:Madde 66

i) Başkan ve Belediye Meclislerinin üyeleri, kendi toplumlarının insanları arasından doğrudan, .genel ve gizli oyla seçilir

ii) Bu Belediye Meclisleri'nin oluşumunda, Kürdistan Bölgesi ulusal azınlıklarının adilane temsili .gözönünde bulundurulacaktır

Madde 67: Belediyeler, Başkanları ile Belediye Meclisi üyelerinin seçilme yöntemi, yetkileri, .görev süreleri ve tüm hususlar yasa ile düzenlenecektir

V. KISIM - MALÎ KONULAR

Madde 68: Bir yasa dışında vergiler veya resimler konulmayacak, toplanmayacak ya da .değiştirilmeyecektir

Madde 69: Bölgesel organlar, bölge içinde vergi ve resim koyabilir, toplayabilir, miktarlarında değişiklik yapabilir ya da yürürlükten kaldırabilir. Bu gibi vergi ve resimler, Irak Federal Cumhuriyeti vatandaşlarının durumu ile karşılaştırılabilir olarak, adil ve tarafsız bir şekilde belirlenmelidir. ihracat ve ithalat resimleri (gümrük vergisi) federal organların .sorumluluğundadır

:Madde 70: Kürdistan Bölgesi'nin gelirleri şunlardan oluşur

i) Vergiler, resimler ve kamu hizmeti harçlarının yanısıra bölgede içindeki kuruluş ve .kurulumdan toplanan vergiler

ii) Doğal kaynaklardaki, özellikle de petrol ve petrol ürünlerinin ülke içinde ve dışındaki satışından gelen gelirlerdeki Kürdistan Bölgesi payının yanısıra, Irak Federal Cumhuriyeti'ne verilen bağışlardan, yardımdan ve yabancı krediden, bölgenin nüfusunun Irak'ın toplam .nüfusuna oranı ölçüsünde alınan pay

iii) Bağışlar, hibeler ve piyango gelirleri ile diğer kamu gelirleri

iv) Kürdistan Bölgesi özgülü için tasarlanmış iç ve dış krediler

Madde 71: Kürdistan Bölgesi mali bakımdan, bölge ile ilişkili finansal borç ile gecikmiş vergi ve .resim borçları konularında federal organların halefi olacaktır

.Madde 72: Mali yıl yasa ile belirlenecektir

Madde 73: Her mali yılda, Kürdistan Bölgesi'ne ilişkin tahmini gelir ve giderlere bağlı bir bütçe .kanunu çıkarılacaktır

VI. KISIM – ÇEŞİTLİ (HÜKÜMLER)

Madde 74: Kürt halkının ya da Kürdistan Bölgesi vatandaşlarının meşru ulusal haklarını zedeleyen veya sınırlayan ya da bu Anayasa'nın hükümleri ile çelişen herhangi bir yasa, .yönetmelik, karar ya da kararname geçersiz ve hükümsüz olacaktır

Madde 75: Irak Federal Cumhuriyeti'nin mevcudiyeti ve siyasal sistemi, Kürdistan Bölgesel Meclisi'nin rızası olmaksızın değiştirilemez. Buna karşı hareket, Kürdistan Bölgesi halkına self-.determinasyon hakkı verecektir

Madde 76: Kürdistan Bölgesel organları ile Irak Federal Cumhuriyeti ya da Arap bölgesi organları arasında anayasal uyuşmazlık ya da anlaşmazlık ortaya çıkarsa, bu konular hüküm .vermesi için Federal Anayasa Mahkemesi'ne götürülecektir

Madde 77: Kürdistan bölgesel organları arasında bu Anayasa'nın şartlarının yorumlanmasında farklılık sözkonusuysa, bu konular hüküm vermesi için Kürdistan Bölgesi Temyiz Mahkemesi'ne [1].götürülecektir

Başlık özelikleri

Kürt Davası	:Kitap
raport	:Kitap
siyasi	:Kitap
yasa	:Kitap
Orijinal dili	:Belge Türü
Born-digital	:Yayın Türü
Türkçe	:Lehçe
Güney kurdistan	:Özerk
	:Quick Respons Code

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | serxwebun.forumieren.com

کاتی تۆمارکردن: PM 6:26:04 2022/21/11

ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 223

Koçgiri Bir Kürt İsyanı Değil miydi

https://www.kurdipedia.org/?q=20220919084605434937

.?Koçgiri Bir Kürt İsyanı Değil miydi

.Fahriye Adsay

2017

Kürt tarihinin I. Dünya Savaşı sonrası önemli duraklarından biri 1920'de TBMM'nin açılması ve – Kürdistan'da - Ankara'da kurulan yeni hükümetin artık söz ve yetki sahibi olmasıdır. Yüzyılın başından itibaren diğer milletler gibi Kürtlerin de yeni yüzyılda gelecekleri üzerinde söz sahibi olma çabaları vardı. Bu çabaların dağınıklığı, eksiklikleri, zaafları bir yana 1920'lere gelindiğinde Kürt elitlerinin önemli bir kısmı özerklik beklentisi içinde iken bağımsızlığı savunanlar da yok değildi. Kısa süre içinde yeni hükümetin Kürtlere verilmiş özerklik sözlerini yerine getirmeyeceği, başka bir deyişle ulusal kollektif haklar açısından kazanımları olmayacağı belirginleşmeye başlayınca Kürtlerin buna verdiği ilk ciddi ve de silahlı tepkinin Koçgiri İsyanı olduğu bilinir. Ve Kürt tarih yazımında Kürt tepki ve isyanları zincirinin önemli bir halkası olarak kabul edilir. Bu önemli tarihsel olayı ele en son yayınlardan biri Dilek Kızıldağ Soileau'nun Koçgiri İsyanı-Sosyo Tarihsel Bir Analiz (İletişim yay., İstanbul, 2017) başlıklı kitabıdır. Bu kitabın, konuya dair kendisinden önce çalımalardan söylem bazında önemli bir farkı olup Kürt isyanları zincirinin bir halkası olmayıp istisnai olduğu iddiasıyla şimdi kadar kabul gören görüşe eleştirel yaklaşmasıyla göze çarpıyor. Öncelikle, Soileau'nun doktora tezine dayandırdığı kitabında birincil kaynak çeşitliliği, geniş bir literatür taraması, kapsayıcı ve farklı perspektifleri de içermesine özen gösterdiği gözlerden kaçmıyor. Osmanlının Tanzimat dönemiyle başlayan merkezileşme politikası ve sonrasından başlayarak isyana ortam hazırlayan koşullara dair tarihsel arkaplanla başlıyor. Bilhassa 19. yy. ikinci yarısı ve 20. yy. ilk yirmi yılındaki belli başlı Kürt siyasal ve kültürel faaliyetlerine ilişkin etraflı bilgi de verilmiş oluyor. Bunların arasında Kürt Teali Cemiyeti'nin (KTC) Nuri Dersimi öncülüğünde Sivas yöresinde örgütlenme ve propaganda faaliyetleri özellikle önemlidir. Sevr antlaşmasının yaratmış olduğu atmosferin belli Kürt çevrelerinde bağımsızlık umutlarının doğmasına yol açmış olmasının Koçgiri isyanını tetikleyen önemli bir neden olduğu üzerinde durulur. Koçgiri bir Alevi isyanı mıydı? İsyanı hazırlayan ve yönlendiren kadroya ilişkin belgelerde isyanın Kürt ulusçu karakteri ve bağımsızlık talepleri öne çıkar. Yazar kitabın sonuç bölümünde bunu Kürt ulusçu (tırnak işareti Soileau'ya ait. F.A.) boyutun tartışmasız varlığı olarak kabul eder. Ancak sonrasında isyanın çok daha kapsamlı ele aldığı Alevi boyutuna geçer. İsyanın Alevi Kürtlerin yoğun olduğu bölgede gerçekleşmesine bağlı [1] ..olarak Alevilikten kaynaklı hassasiyetlerin isyanda başat rolü oynaması, Sünni

Başlık özelikleri

Kürt Davası	:Kitap
Tarih	:Kitap
Orijinal dili	:Belge Türü
Born-digital	:Yayın Türü
Türkçe	:Lehçe
Kurdistan	:Özerk
Türkiye	:Özerk

:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | English | academia.edu

کاتی تۆمارکردن: AM 8:46:05 2022/19/9

ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 224

Koçgiri İsyanı

https://www.kurdipedia.org/?q=20220504200151412736

Koçgiri İsyanı, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasından sonra Mart 1918-Haziran 1921 tarihleri arasında Sivas'ın Zara, İmranlı, Suşehri, Hafik, Kangal, Gürün ve Erzincan'ın Kuruçay, Kemah, Refahiye ilçesi, Tunceli'nin bazı ilçe ve köylerinde Alevi inançlı Kürt asıllı topluluğun bağımsızlık [8] için başlattığı bir ayaklanmadır. İstanbul'da bulunan Kürt Teali Cemiyeti'nin aldığı karar doğrultusunda, bağımsız bir Kürdistan kurulması için çalışmaya başlanmıştı. Alınan karara uyan ve uygulayan Koçgiri bölgesine rağmen diğer Kürt illeri bu kararı uygulamamıştı. Koçgiri aşireti reisi Alişan Bey ile kardeşi Haydar Bey ve Gülağaoğullarından Mehmed İzzet, Naki, Hasan Askeri, Kazım ve Alişir .Efendi yönetmiştir

Koçgiri aşireti; kendi arasında 16 kabileden oluşan Kızılbaş Kürt denilen Alevi inançlı Kürtlerden oluşur, ana dilleri Kürtçenin Kurmanci lehçesidir. Suşehri, Hafik (Koçhisar), Kemah, Kuruçay Ovacık, Zara, İmranlı, Divriği, Refahiye, Kangal ve çevresinde 135 köy ile en az 40.000 nüfustan oluştuğu tahmin ediliyordu.[9] İsyanı bastırmak için 3.161 erden oluşan birlikler gönderildi. İsyancıların toplam mevcudu ise en az 3000 kadardı. Kürt Teali Cemiyeti Alişan Bey'i Dersim'e göndererek örgütün kurulmasını istemiş ve Alişan Bey, Baytar Nuri ile birlikte örgütü kurmuştur. Baytar Nuri, ayrıca Zara, Divriği, Kangal, Hafik, İmranlı, Beypazar, Celalli, Sincan, Hamo, Zınara ve Domura'da cemiyetinin şubesini kurmuştur. Mustafa Kemal Paşa, Erzurum Kongresi kararlarının Kürtleri de kapsadığını anlatarak Alişan Bey'i ikna etmeye çalışmış ve Sivas milletvekili olmasını önermiştir. Alişan Bey Sivas milletvekili olmayı başta kabul ettiyse de Alişir ve Baytar Nuri ile konuştuktan sonra bu öneriyi reddetmiştir. Bununla birlikte Baytar Nuri de milletvekilliği önerisini kabul etmemiştir. Ayrıca Baytar Nuri, Kürt özerkliğiyle yetinen Seyit Abdülkadir'i Türk ajan rolünü oynamakla .suçlamıştır

başlarında Baytar Nuri, Yellice nahiyesinde Hüseyin Abdal 1920 tekkesinde Canbegan ve Kurmeşan gibi aşiretlerin reisleriyle birlikte toplantı düzenleyerek Sevr Antlaşması'nın uygulanmasını ve Diyarbakır, Van, Bitlis, Elâzığ, Dersim ve Koçgiri'den oluşan bağımsız Kürt devleti kurmasını kararlaştırmıştır.İsyanı,Koçgirili Alişir ve 306 isyancının Temmuz ayında bir karakolu basmasıyla başlamıştır.Zara'nın

Çulfa Ali karakoluna ve Şadan aşiret reisi Paşo da Refahiye'ye .saldırmışlardır

Türkiye Büyük Meclis Hükûmeti Koçgiri aşireti reisi Alişan Bey'i Refahiye kaymakam vekilliğine, kardeşi Haydar Bey'i de İmranlı bucak müdürlüğüne atayarak çatışmayı önlemeye çalışmıştır. İsyanı bastırmak için İmranlı'ya gelen 6. Süvari Alayının komutanı Binbaşı Halis, yakalanarak isyancıların harp divanı kararıyla idam edilmiştir. İsyan eden aşiretler, Koçgiri kazasının mümtaz bir vilayet yapılmasını istemiştir. 25 Kasım 1920'de Batı Dersim Aşiret Reisleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Sevr Antlaşması'nın uygulanması gerektiğini ve aksi .halde silah zoruyla hakkı almaya mecbur kalacağını açıklamıştır

Ayaklanma, bölgedeki 6. Süvari Alayı'nın bir grup asker kaçağını yakalamak isterken baskına uğramasıyla 6 Mart 1921'de başlamıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti Sakallı Nurettin Paşa'nın Merkez Ordusu'nun emrinde Topal Osman Ağa'nın bizzat komuta ettiği 42. ve 47. Giresun Alayları'nı isyanı bastırmakla görevlendirmiştir. Nisanda harekâtın birinci evresi sona erdiğinde asiler küçük gruplar halinde dağılarak Kuzey ve Kuzeydoğu yönünde kaçmışlardır. Bundan sonraki ikinci etapta geniş çaplı takip harekâtı ile asilerin etkinliği iyice kırılmış, 17 Haziran'da asilerin elebaşılarından Haydar Bey'in kardeşi Alişan ve 32 asi ileri geleni ile 500'den fazla asi teslim olmuş, bunlar muhakeme edilmek üzere Sivas'a .gönderilmişlerdir.[7] İsyan Haziran 1921'de tamamen bastırılmıştır

:Konuyla ilgili Meclis Araştırması Önergesi

İstanbul Milletvekili Ali Kenanoğlu ve 19 HDP Milletvekili, 1921'de meydana gelen Koçgiri isyanı ve sonrası yaşananların tüm yönleriyle araştırılması amacıyla 01 Nisan 2021 tarihinde Türkiye Büyük Millet [10].Meclisi Başkanlığı'na araştırma önerge vermişlerdir

:Kaynakça

1. Dr. Yunus Kobal: Milli Mücadelede İç Ayaklanmalar 20 Şubat 2014 tarihinde Wayback Machine sitesinde arşivlendi., Hacettepe Üniversitesi
2. Ercan Yavuz, Turkey starts to question early period of republic 16 Eylül 2016 tarihinde Wayback Machine sitesinde arşivlendi., Today's .Zaman, November 22, 2009
3. Mustafa Balcıoğlu, Belgelerle Millî Mücadele sırasında Anadoluda ayaklanmalar ve Merkez ordusu, 1991, p. 128. (Türkçe)
4. Nurettin Gülmez, T.B.M.M. zabıtalarından Doğu ve Güney Doğu meselesi, Hamle Yayın-Dağıtım, 1992, p. 197. 12 Ağustos 2011 tarihinde Wayback Machine sitesinde arşivlendi. (Türkçe)
5. Arşivlenmiş kopya. 8 Şubat 2020 tarihinde kaynağından arşivlendi. .Erişim tarihi: 8 Mart 2011
6. a b c d e f Hüseyin Rahmi Apak, Türk İstiklâl Harbi – İç ayaklanmalar: 1919-1921, 1964, C.VI, Genelkurmay Basımevi, sayfa 163-165
7. a b Türk İstiklal Harbi, VI. Cilt, İstiklal Harbinde Ayaklanmalar, T. C. Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmî Yayınları, (1974), sayfa 281

.Erdal Sarızeybek,Büyük Suikast, 1. basım,Sarızeybek Yayınları, 2014.8
kurtulussavasi.org, Savaşlar ve Antlaşmalar: TBMM'ne karşı .9
ayaklanmalar 13 Ekim 2012 tarihinde Wayback Machine sitesinde
.arşivlendi
Request Rejected. tbmm.gov.tr. 11 Haziran 2021 tarihinde .10
.kaynağından arşivlendi. Erişim tarihi: 11 Haziran 2021
[1]

Başlık özelikleri

Tarih	:Kitap
Orijinal dili	:Belge Türü
Türkçe	:Lehçe
Diyarbakır	:Şehirler
Bitlis	:Şehirler
Dersim	:Şehirler
Kuzey Kürdistan	:Özerk
	:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Türkçe | tr.wikipedia.org
کاتی تۆمارکردن: PM 8:01:51 2022/4/5
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 225

Kürdistan Iraklı’laştırıldığında

https://www.kurdipedia.org/?q=20220802191844426124

Kasım 1922'de hem Türk hem de İngiliz heyetleri İsviçre'nin Lozan kentine varır. Türkiye heyetine İsmet Paşa (İsmet İnönü), İngiliz heyetine Lord Curzon başkanlık ediyordu. Lozan, iklimi ne kadar soğuk olsa da, konferanstaki siyasi tartışma tam tersine sıcak ve hararetlidir. Konferansın ana konusu Fransızca gündem cetveline yazılmış: Musul .vilayeti üzerindeki Türk egemenliği konusu

Rakiplerine karşı güçlü bir konumda bulunan Mustafa Kemal'in yeni Türkiye'si, yeni bir döneme girmiş ve 20 Ağustos 1920'de imzalanan Sevr Antlaşması'na hiç bir koşulda bağlı kalmak istemiyordu. Çünkü Sevr'in 60’tan 63’e kadarki tüm maddelerinde, açık ve şeffaf bir şekilde, Kürdistan devletinden, Kürdistan topraklarında Kürtler için bir .devletten bahsediliyordu

Mustafa Kemal Lozan'a gitmeden önce İsmet Paşa'ya oyunu değiştirip müttefik güçlerle yeni bir anlaşma yapması gerektiğini, Türkiye'nin başarısını gösterecek ve Sevr Anlaşması'nın yerini alarak yeni dünyanın .temeli olacak yeni bir anlaşma yapmasını söyler

İsmet Paşa, Lozan'a varır varmaz, konferansın ilk gününden itibaren

“Musul vilayetinin Türkiye topraklarının ayrılmaz bir parçası olduğunu” vurgulamak için oluşturulan tüm bu belge ve delilleri sunmaya başlar. Bu, İsmet Paşa ile Lord Curzon arasında dört konu ve dört belge .üzerinde hararetli bir tartışmama neden olur

Birinci Belge

İsmet Paşa'nın ilk belgesi, Araplarının Musul vilayeti ahalisinin çok küçük bir azınlığını oluşturduğu, vilayetin çoğunluğunun önce Kürtlerden, sonra Türkmenlerden oluştuğu şeklindedir. Dolayısıyla vilayetin Arap Irak devletine bağlanmasını anlamsız, mantıksız ve .gayrimeşru olduğunu savunur

:Lord Curzon, İsmet Paşa'nın belgesine yanıt olarak şunları söyler

Bildiğimiz kadarıyla Musul ve Süleymaniye vilayetlerinin tamamı “ Türkiye'ye ilhak edilmek yerine hem Bağdat'ta hem de Basra'ya bağlı ”.kalma yönünde oy verdiler

Aslında Lord Curzon olayları tam tersten anlatıyor; çünkü İngiltere 1920'lerin başında Süleymaniye'de bir referandum düzenler ve Kürtlerin yüzde 83'ü bağımsız bir Kürdistan'dan yana oy verir, Irak .devletine dahil olmak istemez

İkinci Belge

İsmet Paşa'nın ikinci belgesi, Musul vilayetinin tüm ticari faaliyetlerinin :Arap Irak'la değil Türkiye ile olduğu yönündedir. İsmet Paşa, şöyle der

olarak Bağdat ve Basra’ya değil bize bağımlıdır. Bu, Musul ekonomik“ Türkiye'nin egemenliği sayesinde barış ve güvenlik içinde yaşayabilecek olan bölgedeki vatandaşların kaderinin belirlenmesi için ”.çok önemlidir

:Lord Curzon yanıt verir ve şöyle der

Dicle ile Fırat arasındaki zengin bir ülkenin ekonomik ihtiyaçlarını “ karşılayamayacağına ve ona yardımcı olacak bir dış ekonomiye ihtiyacı olduğuna nasıl inanabiliriz! Bu topraklar kendisine ve vatandaşlarına yeter ve hiçbir kimse veya tarafa ekonomik olarak bağımlı olmaya ”.ihtiyaç duymaz

Üçüncü Belge

İsmet Paşa'nın üçüncü belgesinde uluslararası meşruiyetle başvurur ve :şöyle der

Musul vilayetinin İngilizler tarafından işgali meşru değildir. Çünkü “ 1918'de imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşmasına aykırıdır ve bu anlaşmaya göre İngiltere'nin Türkiye’nin herhangi bir toprak parçasını ”!işgal hakkı yoktur ve Musul vilayeti de Türkiye'nin toprağıdır

:Bu belgeye yanıt olarak Lord Curzon sadece şu sözleri sarf eder

Milletler Cemiyeti (bugünkü Birleşmiş Milletler), Büyük Britanya'ya “ Irak'ta kalma, Irak'la işbirliği yapma, onu mandası altına alma hakkı ”verdi ve Musul eyaleti de tarihi Irak’ın önemli bir parçasıdır

Dördüncü Belge

İsmet Paşa’nın son kartı ise referandumdur ve “Kürt kardeşlerinin” tarihi Irak’la mı, Türkiye ile mi kalmak istediklerini öğrenmek için .Milletler Cemiyeti’nden referandum yapılmasını talep eder

:Lord Curzon yanıt olarak Paşa’ya döner ve şöyle der

Sizi temin ederim ki, Musul vilayetindeki Kürtlerin Türkiye’ye ilhak “ edilmek gibi bir talepleri yoktur ve Büyük Britanya'nın gözetimi ve

.himayesi altında kalmayı talep etmektedirler
Sonuç
Paşa ile Lord, Türkiye ve İngiltere arasında Lozan'da kurulan bu diyalogda önemli olan, nüfusun yüzde 52'sini oluşturan Musul Kürtlerinin Lozan'da ve konferansta herhangi bir temsilinin olmamasıdır! Türkler ve İngilizler kendilerini dünyaya Kürt iradesinin temsilcileri, savunucuları ve sözcüleri olarak tanıtarak Kürt halkının !Büyük Britanya'nın veya yeni Türkiye'nin bir parçasıymış davrandılar
Bu iki büyük delegasyonun her biri ve Lozan Konferansı'nda hazır bulunan katılımcıların tümü de, seçenek olarak, 1919'da Süleymaniye'de kurulan ve kralı, hükümeti, bayrağı, marşı, sınırları, halkı ve uluslararası ilişkileri olan Kürt devleti gerçeğini sormaya .yanaşmadı
Bu milliyetçi seçmen ne Türkiye ne de Irak arasında bir seçim yapmak .değil, kendi topraklarında kendi devletine sahip olmak istiyordu
Mart 1919'da Büyük Britanya temsilcisi Londra'ya gönderdiği bir :telgrafta şöyle der
Ne beklediklerini bilmiyorum. Burada, Süleymaniye'de, İngiliz dostu bir ”.devlet kuruldu ve sadece bunu onları tanımanızı bekliyor
Ancak daha sonra olaylar başka bir yöne kayar. İsmet Paşa, Musul vilayeti ile ilgili müzakerelerin ilk turunu kaybeder. Süleymaniye'deki nasyonalistler de öyle. Oyunun tek galibi Lord Corson'dır ve Aralık 1925'te, Milletler Cemiyeti'nin kararı ile Musul'u resmen Irak'a ilhak .eder ve o andan itibaren Kürdistan Iraklı'laştırılır
[1]Fransa Irak Araştırma Merkezi Direktörü Dr. Adil Bakawan

Başlık özelikleri

:Kitap	Kürt Davası
:Kitap	Tarih
:Belge Türü	Orijinal dili
:Yayın Türü	Born-digital
:Lehçe	Türkçe
:Özerk	Güney kurdistan
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | Rûdaw
کاتی تۆمارکردن: PM 7:18:44 2022/2/8
ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 226
Kürdistan Krallığı
https://www.kurdipedia.org/?q=20221104134053443361

کوردستان:Kürdistan Krallığı (Kürtçe: Keyaniya Kurdistanê, Arap alfabesi کەیانیی., Süleymaniye'de kurulmuş kısa ömürlü monarşik Krallık

Tarihçe

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılış döneminde, Iraklı Kürtler bir yarı bağımsız devlet kurmaya teşebbüs ettiler. Eylül 1922-Temmuz 1924 aylarında hüküm süren Kürdistan Krallığı'nı kurmayı başardılar.

Mahmut Berzenci ilk olarak Mayıs 1919'da Süleymaniye'ye vali olarak tayin edildi. 10 Ekim 1921 tarihinde Kürdistan bölgesinin büyük şehirlerinden Süleymaniye'de bir Kürt Hükûmeti kuruldu. Şeyh Mahmut Berzenci, kendi kendini Kürdistan Kralı ilan etti.

Sevr Antlaşması'ndan sonra, Süleymaniye ile bütün bölge Birleşik Krallık Yüksek Komiserliği'nin denetimi altına girdi. Eylül 1922'de Türk Ordusu'nun çekilmesinden sonra Birleşik Krallık, Şeyh Mahmut Berzenci'yi yeniden vali olarak tayin etti. Şeyh Mahmut Berzenci, Kasım'da tekrar kendisini Kürdistan Kralı ilan etti. 8 kişiden oluşan kabinesi şu şekildeydi;

Şeyh Kadir Hafız, - Başbakan
Abdulkerim Alaka - Maliye bakanı
Ahmed Bagy Fatah Bag - Gümrük bakanı
Hacı Molla Said Kerküklizade - Adalet bakanı
Hema Abdullah Agha - Çalışma bakanı
Zeki Sahibkıran - Ulusal Silahlı Kuvvetleri ve Savunma bakanı
Mustafa Paşa Yamolki - Eğitim bakanı
Şeyh Muhammed Garib - İçişleri bakanı

Lozan Antlaşması'ndan sonra Birleşik Krallık Yüksek Komiserliği, Irak'ın bütün bölgelerini birleştirmek isteyince Şeyh Mahmut Berzenci buna karşı çıktı. Mahmut Berzenci ve Hükümetinin teslim olmaması üzerine Birleşik Krallık Kraliyet Hava Kuvvetleri, Süleymaniye ve çevresini bombaladı.[9] Güney Kürdistan'da çatışmalar meydana geldi. 24 Temmuz 1924 tarihinde ise, kesin olarak Birleşik Krallık Mezopotamya Mandası'na bağlandı.[1]

Başlık özelikleri

Tarih	:Kitap
Orijinal dili	:Belge Türü
Born-digital	:Yayın Türü
Türkçe	:Lehçe
Suleymaniye	:Şehirler
Güney kurdistan	:Özerk

:Quick Respons Code

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | tr.wikipedia.org

كاتی تۆمارکردن: PM 1:40:53 2022/4/11
ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 227

Kürdistan semalarında kayan bir yıldız: Seyyid Abdülkadir

2032https://www.kurdipedia.org/?q=20221026183506442

Seyyid Abdülkadir, meşhur Nakşi Şeyhlerinden Şeyh Ubeydullah'ın oğludur. Hakkari'de 1851 yılında doğar. 1879-80 yıllarında Şeyh Ubeydullah Nehri'nin liderliğinde başlayan Kürt hareketinde, oğlu Ubeydullah 28 yaşlarında ve hareketin askeri örgütlenme .hiyerarşisinde babasının sağ kolu konumundadır
Hareketin bastırılmasından sonra Şeyh Ubeydullah, aile fertleriyle beraber 1881 yılında Hicaz'a sürgün edilir. Yaklaşık on yıllık sürgün hayatından sonra 1890'nın başlarında İstanbul'a dönmelerine izin verilir. Seyyid Abdülkadir, o dönemde İstanbul'da illegal olarak kurulmuş olan Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyetine üye olur. II. Abdülhamit rejimine karşı verilen mücadeleye aktif olarak katılır. Bu faaliyetlerinden dolayı 1896 yılında bu sefer de Mekke'ye sürgün edilir. Bu sürgünlük hayatı da 1908'de İkinci Meşrutiyet'in ilan .edilmesine kadar devam eder

Seyyid Abdülkadir ve Palolu Kör Sadi
Meşrutiyetin ilanından sonra basın-yayın ve örgütlenme alanlarında oluşan kısmi serbestiyet ortamında, Kürdler de kendi kimlikleriyle kurdukları örgütlerle siyasi sahneye dahil olurlar. Bu dönemde İstanbul merkezli olarak kurulan ilk Kürt örgütü, 19 Eylül 1908'de kurulmuş olan Kürt Teavün ve Terraki Cemiyeti'dir. Cemiyetin başkanlığına seçilen Seyyid Abdülkadir, aynı zamanda Hürriyet ve İtilaf Partisi'nin de kurucuları arasındadır. KTTC kuruluştan kısa bir müddet sonra, diğer kültürel ve eğitimsel çalışmalarla birlikte aynı isimle yani Kürd Teavün ve Terakki Gazetesi adıyla bir de gazete yayımlamaya başlar ancak cemiyetin faaliyetleri pek uzun sürmemiştir. Yaklaşık bir yıl sonra siyasal yönetimin baskıları sonucu hem yayın faaliyeti durdurulur hem de cemiyet kapatılır. Muhaliflerin susturulması amacıyla dağıtılan mevki ve makamlar bir şekilde Seyyid Abdülkadir'e de sunulur. Bu bağlamda Seyyid Abdülkadir Ayan Meclisi üyeliğine getirilir ve sonra Ferit Paşa Hükümeti döneminde de bir müddet Şûra-.yi Devlet (Danıştay) reisliğine tayin edilir

Birinci Dünya Savaşı; bir taraftan İstanbul merkezli Kürt siyasal ve kültürel faaliyetlerini akamete uğratır, diğer taraftan da Kürdistan'da ve Kürt toplumsal dinamiğinde büyük bir tahribata neden olur. Büyük zorluklar ve değişimlerle dört yıl süren bu savaş, aynı zamanda Kürd aydınları ve siyasi kadrolarında önemli bir siyasal değişime ve dönüşüme de neden olur. Savaştan hemen sonra eski örgütler yeniden çalışmalarına başlar. Bununla birlikte yeni Kürt parti ve örgütleri de kurulur. Bu dönemde kurulan ilk siyasi parti, Mevlanzade Rıfat'ın başkan ve Emin Ali Bedirhan'ın da kurucusu olduğu Radikal Avam

Fırkası (22.Ekim 1918)'dır. Bu partinin kuruluşundan yaklaşık iki ay sonra da Seyyid Abdülkadir'in başkanlığında bir şemsiye örgüt şeklinde Kürdistan Teali Cemiyeti (KTC) kurulur ve adı geçen parti de bu cemiyete katılır. KTC bünyesinde farklı alanlarda çalışmalar yapmak üzere değişik komisyonlar oluşturulur ve Kürt Şerif Paşa da dışarıda yapılan diplomatik görüşmelerde cemiyeti temsil etmek üzere .görevlendirilir

KTC'nin tüzüğünde açık olarak bir ulusal amaç ve program belirtilmese de, yürütülen siyasal ve diplomatik görüşmelerde "Wilson Prensipleri"nin Kürd meselesinin çözümü için de uygulanması talebinde bulunulmuş. Bu talep, aynı zamanda Kürd temsilcisi Şerif Paşa tarafından somutlaştırılarak Paris Konferansı'na şu ifadelerle sunulmuştur: "Wilson Prensiplerine göre Kürtlerin de özgür olma ve kendi devletini kurma hakkı vardır." Araştırmacı Oğuz Aytepe'ye göre de: "KTC'nin esas amacı; Dünya Savaşı'nın yarattığı bu yeni durumdan ".yararlanarak bağımsız bir Kürdistan devleti kurmaktı Kuruluşundan iki yıl sonra, bir taraftan KTC üzerindeki siyasi baskılar artmaya başlar, diğer taraftan da Dünyadaki ve bölgedeki gelişmelerle ilgili farklı değerlendirmeler, yönetici kadro ve örgütün merkezinin Kürdistan'dan uzak olması nedeniyle gerekli örgütlenme ve kontrolün sağlanamaması durumu, örgüt içerisinde farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olur. Görünürde bu farklılığı taşıran son damla da, Başkan Seyyid Abdülkadir'in gazetelerde yayımlanan "Kürdistan için muhtariyet talep ediyoruz" açıklaması olur. Başkan'ın bu açıklamasına tepki gösteren bağımsızlıkçı kanat örgütten ayrılarak, Emin Ali Bedirhan Bey'in başkanlığında Kürd Teşkilatı İçtimaiye adıyla yeni bir örgüt kurarlar. Uğur Mumcu'nun aktarımına göre bağımsızlıkçı grubun içerisinde "Emin Ali Bedirhan Bey, Ferit Bedirhan Bey, Babanzâde Şükrü Bey, Babanzade Hikmet Bey, Dr. Abdullah Cevdet, Dr. Şükrü Mehmed Bey, Bitlisli Kemal Fevzi, Ekrem Cemil Paşa, Kerküklü Necmettin Hüseyni, Memduh Selim ve Mevlanzade Rıfat" gibi .şahsiyetler vardı

Bölünme, KTC'nin karşı karşıya olduğu sorunların çözümüne yeni bir alternatif üretemedi. Tam tersine yürütülen örgütsel, siyasi ve diplomatik çalışmaların zayıflamasına neden oldu. Bu süreç, kurulan yeni örgütlerle birlikte yaklaşık iki yıl devam eder ancak eskisinden daha güçlü ve kucaklayıcı bir örgütlenme ortaya çıkartılamamış. Robert Olson'a göre; siyasi amaç açısından her iki kanat arasında da gerçek anlamda büyük bir çelişki ve farklılık yoktu. "Seyyid Abdülkadir ve Emin Ali Bedirhan arasındaki fark; Seyyid Abdülkadir birleşik bir Kürdistanı parçalanmış bir Kürdistan'a tercih ediyordu." Araştırmacı Hasan Yıldız da Seyyid Abdülkadir'in, cemiyetin kuruluş yıllarında "otonomist" olarak tanındığını ancak Sevr Antlaşması sürecinde .bağımsızlıkçıların etkisine girdiğini belirtir

Aslında bölünmeden önce hem İstanbul Hükümeti hem de Mustafa Kemal'in Heyeti Temsiliye'si KTC faaliyetlerinden aynı derecede

rahatsızdı. Düzenlenen Erzurum Kongresi'nden hemen sonra, Temmuz 1920'nin sonlarına doğru cemiyetin kapatılması kararı alınmış ve bazı şubeleri de bu süreçten önce kapatılmaya başlanmıştı. Mustafa Kemal ve arkadaşlarının Kürdistan'daki etkinliğinin artması ve saha kontrolünün sağlanması, KTC'nin İstanbul merkezli faaliyetlerini Kürdistan'a taşıma zorunluluğunu ortaya çıkartmıştır. Başkan Seyyid Abdülkadir de bunu kabul edip onaylamıştır. Bu amaçla Erzurum'da Cibranlı Halit Bey'in başkanlığında illegal olarak "Kürdistan Komitesi" .kurulmuş ve örgütleme çalışmalarına başlamıştı

Kemalist hareketin Erzurum ve Sivas'taki kongrelerle daha net bir şekilde açığa çıkan siyasi amaçlarına karşılık, Kürtlerde de ulusal birlik çalışmaları hızlanmış ve farklı grupların katılımıyla bir cephe örgütlemesi şeklinde 1922'lerin sonunda "Kürdistan İstiklal Komitesi" ya da diğer adıyla "Kürdistan Özgürlük Komitesi" kurulur. Sahada örgütleme çalışmalarına başlar. Elbette ki bu sürecin gelişmesini ayrıntılı bir şekilde incelemek gerekir ancak bu ayrı bir çalışmada ele .alınabilir

Bu süreçle ilgili kafalardaki en önemli sorulardan biri de, örgütsel devamlılık ve bütünsellikle ilgilidir. Bu da KTC ve Kürdistan İstiklal Komitesi'nin örgütsel ilişkilerini gündeme getiriyor. Bu konuyla ilgili farklı görüşler olmakla birlikte, KTC ve Kürdistan İstiklal Komitesi'nin ilişkilerine dair Bağdat'taki İngiliz Hava Kuvvetleri Komutanlığı adına çok gizli ibaresiyle 11 Kasım 1924 tarihinde düzenlenen "FO 371/10121" numaralı raporda; "Kürdistan İstiklal Komitesi'nin, 1918-1919 yıllarında İstanbul'da bulunan KTC'nin devamı olduğunu ve hükümetin baskıları nedeniyle karargâhını 1921 yılında Erzurum'a .taşıdığını." belirtmiştir

Seyyid Abdülkadir ve oğlu Muhammed

Sonuç olarak Seyyid Abdülkadir, 1925 Kürd başkaldırısıyla ilişkili olarak 12 Nisan 1925 tarihinde oğlu Seyyid Muhammed, Palolu Sadi ve Hoşnav aşireti reisi Nafiz ile birlikte İstanbul'da yakalanarak mahkeme edilmek üzere Diyarbakır'a getirililer. Seyyid Abdülkadir ve arkadaşlarının göstermelik mahkemesi 14 Mayıs 1925'te başlar ve 25 Mayıs'ta Şark İstiklal Mahkemesi'nin verdiği idam kararıyla sonuçlanır. KTC başkanı Seyyid Abdülkadir, oğlu Seyyid Muhammed, Palolu Abdullah Sadi, Bitlisli Kemal Fevzi, Haci Ahti mahlas isimli Mehmed Tevfik ve Hoca Askeri Efendi 27 Mayıs 1925'te bir şafak vakti .Diyarbekir'de idam edilir

Seyyid Rıza'nın Bu idamın en çirkin ve korkunç yönü, daha sonra idamında da olduğu gibi, önce oğlu babasının gözleri önünde idam edilir ve sonra da babası idam edilir. Başkan Seyyid Abdülkadir Ubeydullah Nehri darağacının önüne gittiğinde dönemin muktedirlerine ve siyasi iktidar temsilcilerine şöyle seslenir: "Zaten sizler yakma ve harap etme konusunda büyük bir şöhrete sahipsiniz. Burayı da Kerbela'ya çevirdiniz. Şunu biliniz ki dehşet ve insafsızca

baskı ile şan ve şeref kazanılmaz.” sözlerinden sonra seher yıldızı gibi
[1].Kürdistan semalarından kayarak sonsuzluğa karışır. Ruhu şad olsun

Başlık özelikleri

Kürt Davası	:Kitap
raport	:Kitap
Anı	:Kitap
Orijinal dili	:Belge Türü
Born-digital	:Yayın Türü
Türkçe	:Lehçe
Kuzey Kürdistan	:Özerk
	:Quick Respons Code

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | http://kovarabir.com

کاتی تۆمارکردن: PM 6:35:06 2022/26/10

ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 228

KÜRT MİLLİYETÇİLİĞİNİN GELİŞİMİ VE ULUSUN İNŞASI Politik Şiddet, Yayıncılık ve Aydınların Rolü

https://www.kurdipedia.org/?q=20221022212932441427

KÜRT MİLLİYETÇİLİĞİNİN GELİŞİMİ VE ULUSUN İNŞASI Politik Şiddet, .Yayıncılık ve Aydınların Rolü

.Makale / Sebatullah TEKİN

Milliyetçiliğin gelişimi ve ulusun inşasında devletin ayrımcı ve şiddete dayalı politikası, dünya çapında gelişen milliyetçi hareketler, aydınların girişimleri, yayıncılık gibi çok farklı etmenler rol oynamaktadır. Kürt milliyetçiliğinin ortaya çıkması ve gelişmesinde de bu faktörlerin belirleyici etkileri oldu. Ancak Kürt milliyetçiliğinin gelişimi ve ulusun inşasının kendine özgü iç dinamikleri ve gelişim aşamaları var. Diğer farklı milliyetçi hareketlere nazaran Kürt milliyetçiliği ve ulus inşası geç bir süreçte ve kendine özgü dinamikler üzerinden gelişti. Devletin politik şiddeti ve Kürt kimliğine yönelik ayrımcı tutumu, yayıncılık ve aydınların girişimleri Kürtler arasında milliyetçiliğin ve ulusal bilincin gelişmesinde etkili olan bazı temel tarihsel olgulardır. Dolayısıyla makalede “hayali bir cemaatin” ulus olarak ete kemiğe bürünmesi sürecinde rol oynayan devletin politik şiddeti, aydınlar ve yayıncılık gibi temel faktörler üzerinde durulmuştur. Makale, Kürt milliyetçiliğinin ve ulusunun inşası ve bu inşa sürecinin Kürt toplumunda gecikmesinin tarihsel, sosyo-kültürel ve siyasal nedenlerine odaklanarak sürecin anlaşılmasına katkı sağlamayı .hedeflemektedir

Giriş

Merkezin çevreyle kurduğu sorunlu ilişkinin neden olduğu sorunlar veya isyanlar Osmanlıda 19. yüzyılın ortalarına denk gelmektedir. Kürtlerin emirlik veya aşiret gibi yapılanmalarla yarı otonom olarak yaşadıkları veya esnek bir ilişki kurdukları Osmanlı idari sistemi Batının kapitalist gelişimi, milliyetçi hareketlerin ortaya çıkması, modernleştirme çabaları ve çeşitli iç nedenler dolayısıyla 19. yüzyılın ortalarına doğru bozulmaya başladı. Farklı etnik ve dinsel unsurlar var olan idari yapı içerisinde sorunsal bir duruma evrilince, Osmanlı, merkezi otoritesini daha fazla güçlendirmeye ve adem-i merkezi yapıyı ortadan kaldırmaya girişti. Merkezin çevreyle kurduğu ilişkinin sorunsallaşması ve merkezi otoriteyi güçlendirme anlamında izlenen politikalar, günümüze kadar farklılaşarak sirayet edecek olan sorunlara yol açtı. Dolayısıyla Kürt sorununun gelişim dinamiklerini bu tarihsel uğraklarda bulmak mümkündür. Bu dönem aynı zamanda Osmanlı'nın modernleşme çabalarına hız verdiği ve buna bağlı olarak da merkezileştirme politikasının uygulamaya konulduğu bir dönemdir. Bu dönemde ortaya çıkan Kürt ayaklanmalarının hem ulusal bir nitelik taşıdığı hem de Kürt sorununun kendisini toplumsal ve siyasal alana .taşıdığı söylenebilir

yüzyılda merkezi otoriteyi çevreye genişletme girişimleri ve bu .19 konuda izlenen politikalar Kürt sorununun temelini oluşturan, farklı dinsel ve etnik grupların da Osmanlıyla gerilimli ilişkiler yaşamasına ve hatta kopuşların yaşanmasına neden olan önemli bir faktör olmuştur. Merkezileştirme girişimleri ve ortaya çıkan otorite boşluğu gibi etkenler Kürt emirlikleri için çoğu isyanın gerekçesini oluşturuyordu. Gelişen isyanlar bu anlamda daha çok ekonomik ve politik güç dengelerinin değişmesine dayanmaktaydı. Diğer bir ifadeyle her ne kadar Osmanlıda azınlıklar ya da gayri Müslimler arasında milliyetçi hareketlerin yeni oluşmaya başladığı bir dönem olsa da, Kürtler arasında bunun zemini henüz gelişmemiş ve ortaya çıkan isyanlar feodal karakterli ve daha çok merkez-çevre ilişkisinin sorunsallaşmasına dayanan isyanlardı. Genel olarak varolan özel konumlarını koruma saikiyle gösterilen direnişlerdir. Feodal bir yapı olsa da aşiretler kendi hakimiyet bölgelerini, statülerini korumaya çalışıyor, Osmanlı ve İran'ın bütün şiddetine rağmen idarelerinde bağımsız olmayı tercih ediyorlardı. Elisee Reclus, kalabalık ve toplu halde yaşayan aşiretler için "orada bir ulus halindedirler ve epey güçlü bir ulus, o derece ki Osmanlılar ve İranlılara karşı hür bir devlet teşkil etme azmindeydiyler" diye belirtiyordu 1 Garo Sasuni'nin dikkat çektiği gibi Osmanlı şiddetinin sadece savaşların olduğu bölgelerde değil, bütün Kürt halkına yönelik oluşu ve bunun yanısıra Kürt aşiret reislerinin, Kürt aydınlarının, Emirlerin ve Şeyhlerin Kürt halkı arasındaki etki ve mobilizasyonları sonucu, bütün Kürt bölgelerinde feodal nitelikte de olsa Kürt ulusal bilincinin oluşmasındaki olumlu etkileri yadsınamaz (Sasuni, 1992: 68). İsyanların çıkış sebep ve hedefleri zaman içerisinde siyasal, ekonomik ve bölgesel gelişmeler .nedeniyle değişecek ve daha sonra ulusal bir karakter taşıyacaktır
Kürt ulus inşası tarihsel bir inşadır ve bu inşanın temel dinamiklerine

bu makalede detaylı olarak yer verilmektedir. Kürtlerde milliyetçiliğin gelişip radikalleşmesi ve ulunun inşası bazı temel olgular üzerinden analiz edilmektedir. Politik şiddet 2, yayıncılığın gelişimi ve bunun üzerinden toplumsal aydınlanma girişimleri, aydınların devreye girmesi ve ulusal bir tahayyülün gelişmesindeki katkıları gibi temel .olgular üzerinden Kürt milliyetçiliği ve ulus inşası analiz edilmektedir Makalenin amacı milliyetçiliğin gelişimini ve ulus inşasını ifade edilen temel dinamikler üzerinden okumak ve ayrıca ulus inşasının ve milliyetçiliğin geç gelişmesinin tarihsel bazı temel nedenlerine dikkat çekmektir. Kürt sorunun gelişmesinde ve aynı zamanda boyutlanarak günümüze kadar devam etmesinde bu tarihsel gelişim dinamiklerinin etkisi çok büyüktür. Dolayısıyla farklı bir kimlik veya ayrı bir ulus olarak Kürtlere karşı sergilenen olumsuz tutum veya Türklüğün Kürtlükle kurduğu ilişki devletin politik, ekonomik ve genel olarak toplumsal yöneliminden bağımsız değildir. Bu anlamda aşiret merkezli isyanlardan etnisite merkezli Kürt isyanlarına ve bunun ulusal inşaya evrilmesine neden olan süreç bu makalenin temel tartışma konularını oluşturmaktadır. Günümüze kadar cereyan eden bu sorunun evveliyatının bazı temel uğraklarına değinmek ve tarihdışılaştırılan bazı önemli olguları açığa çıkarmak sorunun anlaşılması adına önem arz .etmektedir

KÜRT MİLLİYETÇİLİĞİNİN GELİŞİMİ VE ULUSUN İNŞASI .1

Aşiret Ayaklanmalarından Etnisite Merkezli Kürt İsyanlarına .1.1

Osmanlı merkezi yönetimin çevreye yönelik sindirme politikası Kürtlük faktörünü Kürt ulusal algı ve hareketine dönüştürmede etkili olan tarihsel bir kırılma dönemidir. Çevrede söz sahibi olan halk esas olarak Kürt aşiret reislerinden ve şeyhlerden oluşan kendi cemaat önderlerini Osmanlı yöneticilerinden daha fazla önemsiyordu (Klein, 2014: 19). Kaldırılan emirlik ve güçlü aşiretler sonrası, Kürt bölgelerinde önemli bir idari boşluk ve düzen sorununu oluşmaya başlaması nedeniyle de, belirtilen Kürt ileri gelenlerine ve özellikle de şeyh gibi din adamlarına önemli bir alan açılmış oldu. Bruinessen'a göre 19. yüzyılın tamamı siyasi ve ekonomik güvensizliğin hakim olduğu bir dönemdi ve bu durum, halkın dine bağlılığını besleyerek şeyhlere, her türlü anlaşmazlıklarda arabulucu kimliğiyle önemli görevler yüklemişti (Bruinessen, 2010: 119). Kürtler arasında sosyal, idari, ekonomik ve siyasal gibi birçok alanda heterojen bir yapı olmasına ve genel olarak Kürtler bir bütünlük oluşturmamalarına rağmen, merkezi iktidar bütün bu heterojen yapıları aynı kategoriye dahil eden bir müdahale pratiğini izliyordu. Bu müdahale pratiği aşiret reisleri ve halk üzerinde önemli bir prestiji olan ağa ve şeyhler gibi farklı kesimleri veya grupları biraraya getiriyor ve çoğu zaman da isyanlara çok farklı sınıfsal, .kültürel ve siyasal kesimlerin dahil olmasının zeminini oluşturuyordu yüzyılın sonlarına doğru ortadan kaldırılan mirlikler ve büyük Kürt .19 aşiret reislerinden kalan boşluğu böylece ruhani bir kişiliği temsil eden, ileri gelenlerden olan şeyhler doldurmaya başladı. Şeyhlerin bu dönemde öne çıkmaları yalnızca bir otorite boşluğuna indirgenemez. Şeyhlerin sahip oldukları "kutsal kişilik" ve toplum nezdinde olan prestijleri üzerinden kurulan sembolik iktidar onları öne çıkaran

nedenlerdir. Aynı zamanda merkez çevre geriliminden kaynaklı sınıfsal ve siyasal güç kaybetme kaygıları onları öne çıkaran diğer bir faktördür. Kürtleri merkezi olarak tahakküm altına alma isteğiyle çevreye askeri güç üzerinden müdahalede bulunulması, beraberinde önemli sosyo-ekonomik ve siyasal sorunları getirmiş, bu gelişmeler de Kürt aşiret reisleri ve şeyhlerini harekete geçirmiştir. Bağımsızlıklarını korumaya çalışan ve Kürtlerin birliği yönünde çaba sarf eden önemli "ulusal karakterli" isyanlardan biri Mir Bedirxan'ın mücadelesidir. 1846'da cereyan eden Mir Bedirxan isyanı aşiret önderliğinde gelişen ancak ulusal nitelikli bir isyan olarak ifade edilir (Sasuni, 1992, Kutschera, 2013). Büyük aşiretlerin sönümlenmeye başladığı bu dönemde isyanlar devam etti ancak isyanlara öncülük edenler artık aşiret reisleri değil, Şeyhlerdi. Merkezi hükümete karşı 1879'da Şeyh Ubeydullah önderliğinde başlayan büyük isyan, ulusal amaçları olan bir Kürt isyanıdır (Bruinessen, 2010; Jwaideh, 2012). Milliyetçi argümanlar ortaya koyan ve genel anlamda "Kürdistan'ın inşası"ndan söz eden bir isyandır. Kürt milliyetçiliğinin ivme kazanmasında ve Kürtlerin ulusal birlik yönünde biraraya gelmesinde Şeyh Ubeydullah, Şeyh Said, Şeyh Ahmed Barzani ve Mele Mustafa Barzani gibi liderler önemli rol oynadı.3 Burada ilginç olan ilk milliyetçi taleplerle ortaya çıkan bir isyanın liderliğini şeyh gibi dinsel ve daha çok feodal karakterli kişi veya aşiretlerin yapmış olmasıdır. Şeyh ağa ve aşiret gibi feodal yapıların Kürt ulus inşasının gelişmesinin önünde uzun süre bir engel olarak kaldılar, ancak daha sonra değişen toplumsal, siyasal ve ekonomik gelişmeler nedeniyle de Kürtler arasında ulusalcı hareketlerin gelişmesinde veya ivme kazanmasında olumlayıcı bir etkiye sahip oldular. Dini kişiliklerinden kaynaklı Şeyhlerin sahip oldukları prestij Kürtler arasında güçlü birlikteliklerin oluşmasını .sağlıyordu

Şeyhlerin tarihsel manevi mirasa ve ruhani bir mertebeye sahip olmaları halk nezdinde daha kabul görmelerini sağladı. Dolayısıyla etno-politik kimlik ile etno-dinsel kimliği birleştiren ve Kürtler arasında prestij sahibi olan Şeyh Ubeydullah, zaman içinde Kürt milliyetçiliğinin bir önderi olarak öne çıkmaya başlayacaktı. Kürtler arasında dünyevi ve ruhani bir mertebeye sahip olan Şeyh, bölgede Tanrı'nın elçisi olarak görülüyordu (Kutschera, 2013: 29). Şeyhin amacı Kürtlerin birliği ve bağımsız bir Kürt devletinin oluşturulmasına yönelikti 4 (Kutschera, 2013, Jwaideh, 2012: 161). Jwaideh, Şeyh Ubeydullah'ın bağımsız bir Kürt devletini arzu etmesinin nedenlerini şöyle açıklamaktadır: 1) Kürtlerin ayrı bir millet olduğunu ortaya koyan ırk, kültür ve dil benzerliği, 2) Türk ve İranlıların Kürdistan'da kanunsuz bir ortam yaratmakla sonuçlanan kötü yönetimleri, 3) Kürdistan'da Ermeni hakimiyeti korkusu (Jwaideh, 2012: 166). Dil ve kültür benzerliğine, Kürtlerin ayrı bir halk olduğuna ve özellikle "Kürdistan'da Ermeni hakimiyeti"ne yapılan vurgu milliyetçi tahayyülün (Kürt milliyetçiliğinin) önemli bir göstergesidir. Toplumsal alanda yeterli taban bulamaması ayrı bir şey fakat Kürt milliyetçiliğinin önemli bir zemin yakaladığı ve bu anlamda yavaş yavaş geliştiğinin belirtisidir. Kutlay'ın (2012: 70) belirttiği gibi, feodal güçlerini korumak ve

pekiştirmek saikiyle yaptıkları eylemler olsalar da Kürt feodallerinin önderlik ettikleri direnişlerin kitlesini oluşturan halkın Kürt, onları ezenlerin ise Türk olması, başkaldırılara “Kürtlük” katıyordu. Gelişen isyanlar bu “Kürtlük”ü daha da ön plana çıkarırken merkezi hükümet de müdahale yöntemiyle hem bir ulus-devlet profilini çiziyor, hem de Kürtlerin bir ulus haline gelmesine istemese de katkı sunuyordu. Merkezin çevreyle kurduğu ilişki artık İmparatorluğun kurduğu bir ilişkiden ziyade ulus-devlet karakterli bir ilişkiye ve müdahaleye .dönüşmeye başlamıştı

Sınıfsal ve Siyasal Bir Markaj olarak Hamidiye Alayları .1.2

Ermeni milliyetçiliği Osmanlı hükümetinin Doğu Anadolu üzerindeki kontrolünü tehdit eden yükselen bir güç durumuna geldiğinden, merkezi hükümet kontrol etmeye çalıştığı çevrelerde ve özellikle de aşiret bölgelerinde idari otoriteyi ve yönetimselliği güçlendirme konusuyla yakından ilgileniyordu. Bağımsız hareket eden Kürt aşiretlerini daha iyi kontrol altına almak ve Doğu’da henüz çok büyümemiş olan Ermeni milliyetçiliğini bastırmak gibi bir amacın sonucu olarak Hamidiye alayları oluşturuldu (Bruinessen, 2013: 286). 1890 yılında II. Abdülhamit tarafından çeşitli Kürt aşiretlerinden oluşturulan düzensiz milis güçleri olan Hamidiye Alayları her biri 1200 atlıdan oluşan 36 alay meydana getirmekteydi. Bu aynı zamanda 45 bin kişilik bir ordu demektir (Yıldız, 2006: 51). Bu alayların oluşturulması Kürtlerle yapılan bir ittifak ya da Kürtlerin ortak onayının olduğu anlamına gelmiyor. Aksine savaşçı güç ve potansiyeli olan, sınıfsal ve sosyo-politik olarak daha güçlü olan belli kesimlerin dahil edilip çoğunluk üzerinde kontrol kurulması, güçlü aşiretlerin sisteme entegre edilmesi olarak okunabilir (Gölbaşı, 2015: 147). Bu alaylar üzerinden sınırlar korunacak, düzensiz aşiretler ve gelişen Ermeni milliyetçiliği denetim altına alınacaktı (Kutlay, 2012: 11). Diğer bir ifadeyle oluşturulan bu alayların belki de en önemli fonksiyonu Kürtler arasında oluşabilecek birliğin engellenmesi ve devlete karşı çıkabilecek şiddet potansiyelinin bir iç şiddete kanalize edilmesiydi (Bozarslan, 2015: 474). Nitekim sadece Sünni Kürtlerden oluşan Hamidiye Alayları Sünni Kürtler ile Alevi Kürtlerin arasının açılmasına ve uzun yıllar aralarında gerilim yaşanmasına zemin hazırlamış oldu. Abdülhamit, Hamidiye Alaylarının neye hizmet edebileceklerini ve bunlarla ilgili :politikasını şöyle açıklamıştı

Rusya ile harp vukuunda, disiplinli bir şekilde yetiştirilen bu Kürt “ alayları, bize çok büyük hizmetlerde bulunabilirler... Zabit ünvanı verdiğimiz Kürt ağaları ise yeni mevkileriyle övünecekler ve bir miktar zapt-ı rapt altına gireceklerdir.” 5

Ermeni Fesadı” başta olmak üzere devletin belirlemiş olduğu “ hedeflere yönelik olarak kullanılan Hamidiye alayları aynı zamanda bölgede merkezi otoritenin icra ettiği İslam projesini hayata geçirmenin önemli işlevsel aracı olarak da görüldüler (Diringil, 2015: 98). Özellikle Kürtler arasında daha çok aşiret veya üst sınıfa mensup olanlardan oluşan Hamidiye Alaylarını harekete geçiren saikin doğrudan milliyetçilik algısı veya bunu önlemeye yönelik olduğu söylenemez. Hamidiye alaylarını harekete geçiren temel etmenleri

daha çok sosyo-politik ve sınıfsal kaygılarda aramak gerekir. Bölge genelinde arazi kullanım hakkının yapısı üzerindeki etkileriyle ekonomik manzaranın değişmesinde de önemli rolleri olan Hamidiye örgütlenmesi, etnik ilişkileri geren, bölgedeki sınıfsal eşitsizlikleri daha da arttıran, aşiretler arası kanlı çatışmalara neden olan bir unsur haline geldi (Minorsky ve McKenzie, 2004: 101-2). Ayrıca bu örgütlenme, Osmanlı sonrası devletlerin liderlerinin kendi iç tehditleriyle baş etmek üzere oluşturdukları sonraki Kürt aşiret milisleri için bir emsal işlevi görecekti 6 (Klein, 2014: 22; Konda, 2011: .44)

Sonuç olarak merkezin çevreyle kurduğu bu ilişki çok yönlü bir hegemonik ilişki ve aynı zamanda sınıfsal bir denetim politikasıydı. Çevrenin politik aktörleri yerelin sosyo-politik ilişkilerinde etkili olan ekonomi, hukuk ve din gibi alanlar üzerinde merkezin bürokrasisinden daha fazla söz sahibi olmuşlardır. Merkezi bürokrasinin çevreye tahakküm edememesi, merkez çevre arasındaki çatışma ve ayrışma zeminini oluşturan etmen olmuştur. Merkezi bürokrasinin üretim araçları ve artı ürüne el koyamaması veya vergi denetimini istediği gibi yapamaması merkezin çevreyi daha fazla kontrol etmek veya çevreyi tamamen merkeze bağlı bürokratik yapının hakimiyetine almak istemesinin nedenlerini oluşturmaktadır. Çünkü Kürt beyliklerinin ve mirlerin denetiminde veya hakimiyet alanlarında olan topraklar üzerinde merkezin etkisi çok sınırlıydı. Çevrenin iktisadi üretim araçlarına el koymak ve üretim ilişkilerine dahil olup, bunları merkeze bağlı olacak şekilde yeniden üretmek aynı zamanda siyasal, hukuki ve askeri anlamda yetki ve güç sahibi olma gibi bir misyonu beraberinde getiriyordu. Merkezin siyasal, hukuki ve askeri olarak çevreyi kontrol etme kapasitesi, belirtilen iktisadi üretim araç ve ilişkilere dahil olup bunları denetim altına almayla doğru orantılı olarak işler. Ancak sınıfsal denetimin işlerlik kazanması toplumsal rızayı üreten sembolik iktidar veya kültürel/dini sermayeleri de gerektirir. Örneğin Osmanlının daha çok Kürt beyleri, şeyhler ve aşiretleriyle muhatap olması bunların sahip olduğu dini faktörler, siyasal, ekonomik sermaye ve iktidar gibi imtiyazlar dolayısıyla arkalarında önemli bir halk gücünün olmasıydı. Rızayı üreten bu imtiyazlar seti tebaa üzerinde iktidarın kurulmasını sağlamıştı. Merkezin çevreyi tahakküm altına almasını kolaylaştıran ise bu toplumsal rızanın meşruluğunu sağladığı aşiret ve aşiret reisleriyle olan ilişkileridir. Bu anlamda iktidarı bir rıza olarak üreten ekonomik sermaye olduğu kadar, dinsel, etnik kimlik, kültürel ve sembolik sermaye gibi faktörlerdir. Çevrenin, merkeze başkaldıran veya bağımsız hareket eden çeşitli güç odakları merkezin bürokratik gücünü tesis etmesinin önünde bir engel olarak görülmüştür. Bunlar ortadan kaldırılmadan sarayın merkezi otoritesinin sürekliliği de sağlanamazdı. Kürt beylik ve emirliklerin sürekli kontrol altında tutulmaları bu anlamda önem taşımaktaydı. İktisadi faktörler üzerinde hakimiyet kurmak, merkezin ideolojik yapılanmasına hizmet eden merkez endeksli hiyerarşinin sürekliliğinin sağlanması anlamına geliyordu. Nüfuzunu korumak isteyen merkezi otorite de, çevrenin toprak nüfuzlu aktörlerinin toplumsal etkinliğini

kırmak, topraklara el koyup vergi toplamak ve merkeze bağlı valiler veya memurlar üzerinden çevreyi sürekli gözetim altında tutmak istiyordu. Merkezi Osmanlı bürokrasisinin yarı bağımsız Kürt yapılarını (çevreyi) tasfiye edip merkezin denetimine almak istemesinin nedeni böylece yalnızca siyasal neden ve modern-geleneksel çatışması değildir. Merkezi bürokratik yapı, çevre üzerindeki vesayet rejimini güçlü bir şekilde sürdürmek için sınıfsal eşitsizliği derinleştiren veya sınıfsal üst tabakaları kendi yönetim alanına dahil eden bir strateji izlemiştir. Özellikle Kürtlerde geleneksel ve bağlayıcı bir gücü olan dini aktör ve yapılar üzerinden otorite kurma ve bunlar vasıtasıyla çevreye müdahale etmeye yönelik politikalar geliştirmek de bu stratejinin önemli bir boyutunu oluşturuyordu. Ancak merkezi otoritenin çevrede konumlanan Kürt geleneksel sınıfsal ve siyasal yapılanmalarını ortadan kaldırmaya yönelik müdahale pratikleri, ortaya çıkan isyanların da .önemli bir gerekçesini oluşturacaktı

Kürt Milliyetçiliğinin Gelişimi ve Ulus İnşası .1.3

Kürt milliyetçiliğinin ve ulus inşasının geç oluşması veya kendisine yeteri kadar taban bulamaması Kürtlerin siyasal, sosyal ve sınıfsal yapıları ve devletin onlarla kurduğu ilişki üzerinden anlaşılabilir. Wadie Jwaideh, Kürt milliyetçi hareketinin 19. yüzyılın ilk yarısında yarı otonom Kürt prensliklerinin yıkılmasıyla başladığına gönderme yaparken (Jwaideh, 2012: 22), David McDowall da Kürtlerin bir toplum oldukları anlayışını kazanmaları yalnızca yirminci yüzyılın başlarında mümkün olduğunu aktarır (McDowall, 2004: 22). Kürt ulusalcı hareketlerinin ortaya çıkması ile ilgili olarak Joost Jongerden ise özellikle 1960 askeri darbesi sonrasını işaret eder (Jongerden, 2008: 110). Ancak “Kürdistan’ın kurulması”, “Kürt milleti”, “bağımsızlık”, “özerklik” gibi kavram ve söylemler 19.yüzyılın ikinci yarısından itibaren Kürt siyasasının repertuvarında önemli bir yer işgal etmeye başladı. Bu anlamda 19. yüzyıl boyunca, Kürt milli bilinci her yeni Kürt isyanından hız alarak gelişti. 1840’larda Mir Bedirxan hareketiyle gelişme gösteren Kürt milli bilinci 19. yüzyıl sonlarında, özellikle Şeyh Ubeydullah hareketiyle daha geniş siyasal ve toplumsal zemin yakaladı. Şeyh Ubeydullah hareketi, Osmanlı İmparatorluğu’nun içindeki ve dışındaki olay ve gelişmelerle birleşince, Kürtler arasında kuramsal milliyetçiliğin oluşmasını ve gelişmesini hızlandırdı. Celil’e göre 19. yüzyıl sonu, 20. yüzyıl başlarında “Bağımsız Kürdistan” fikri, Kürt liderleri ve gençliği arasında popülerdi. Harekete geniş halk kitlelerinin desteğini çekmek amacıyla birçok kişi ulusal propaganda için Kürdistan’a gönderildi (Celil, 2013: 21). Kürt milliyetçiliği duygusu böylece yeni bir itici kuvvet kazandı ve Ortadoğu meselelerinde büyük önem taşıyan siyasi bir güç haline geldi (Jwaideh, 2012: 556). Ancak yine de bu dönemde gelişmeye başlayan Kürt milliyetçiliği aşiretsel ve dini bağlılıkların etkisindedir. İlk Kürt milliyetçileri de şeyh, ağa ve mir gibi geleneksel yöneticiler arasından çıkmıştır. Aslında bu önderlere, birincil ilişkilere ve onların temsil ettikleri değerlere duyulan bağlılık nedeniyledir ki, bu hareketler daha sonra bir kitle hareketi haline .geldi

İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin Kürt Milliyetçiliğinin .1.4

Gelişmesindeki Rolü

Henüz kuramsal bir işlerlik kazanamayan Kürtler arasındaki bu “kültürel milliyetçilik”, 19. yüzyılın sonlarında bir cemaat olmaktan çıkıp, etnik ulusal bir kimliğe bürünmeye başlayan Yunanlılar, Sırplar ve Ermeniler gibi farklı etnik unsurlarla beraber rengini değiştirmeye başladı. Etnisite bu dönemde etno-dinsel kimlikle gerilim yaşayan önemli bir olgu haline geldi. Jön-Türkler de etnisiteyi ön plana çıkaran milliyetçi argümanlarla siyasal faaliyetlerini icra ediyorlardı. Bu siyasal ve kültürel gerilimler imparatorluk içinde genellikle yarı bağımsız bir şekilde hareket eden Kürtleri de etkisine almıştı. İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC) öncülüğünde gelişen milliyetçi yaklaşımlar ve Türkçülüğü esas alan aydın ve yönetici kesimler siyasal ve toplumsal alanda rol oynadıkça bunun karşısında Kürt etnisitesine dayalı milliyetçi yaklaşım ve talepler de şekilleniyordu. Osmanlının 19. yüzyıl boyunca geliştirdiği merkezileştirme pratiği 1908 yılında İttihat ve Terakki’nin yönetime el koymasıyla bu merkezileştirme pratiği etnik bir şekil alarak devam etti. Diğer bir ifadeyle İttihat ve Terakki, devleti merkezileştirirken aynı zamanda bir Türkleştirme siyasetini de izliyordu (Kutlay, 2012: 9). Merkezileşme, bürokratikleşme ve tektipleştirmeyle milliyetçiliğin temelleri de atılmış oldu. Devlet aşırı milliyetçi ve ırkçı bir parti (İTC) devleti haline gelmeye başlıyordu. Türk milliyetçiliğinin devlet eliyle inşa edilmeye başlanmasıyla merkez ile çevre arasında varolan bağlar da iyice kopmaya başladı. Böylece Türk ve Ermeni milliyetçiliği Kürt milliyetçiliğinin de yolunu açmış oldu. Bozarslan’ın (2014: 93) da belirttiği gibi doğmakta olan Kürt milliyetçiliği hem Ermeni milliyetçiliğinden hem de İstanbul’un kozmopolit ortamında giderek daha çok saldırganlaşan Türk milliyetçiliğinden etkilendi ve onlara bir karşılık şeklinde gelişti. [7] Osmanlıyı kurtarmaya ve etnik farklılıkları birarada tutmaya yönelik geliştirilen Osmanlılık, İslamcılık gibi fikirler başarısızlıkla sonuçlanınca Türkleştirmeye dayalı bir etnik mühendislik devreye sokulmuş oldu. Özellikle Osmanlıcılığın farklı etnik kimlikleri birarada tutabilecek formda olmaması ve giderek etnik ayrılıkçılığın artması Osmanlıcılık anlayışının sarsılmasına ve Türkçülük stratejisinin kabul görmesine güçlü bir zemin hazırladı. Böylece İTC’nin uygulamaları çok kapsamlı olarak toplumun ve siyasetin temel dinamiklerine nüfuz etti. Tek parti iktidarına dönüşen ve kendisini “ruh-i devlet” olarak gören bu örgüt, merkezileşmeye ve Türkleştirme siyasetine direnç gösteren farklı etnik, dinsel ve politik yapılar üzerinde çok geniş bir şiddet devreye soktu. Özellikle Birinci Dünya Savaşı’nda alınan yenilgiler sonucunda da Doğu vilayetlerinde bu şiddetin dozu iyice artmıştı. “Milli vazife” adına yapılan bu siyasal şiddet icrasında hukuk ve temel insan hakları askıya alınmış oldu. Radikalleşen İTC’nin bu “milli vazife”si daha sonra ırkı arındırma, asimilasyon, zorunlu göç ve çoğu zaman “cinai temizlik” [8] de kapsayan bir uygulamaya dönüşecekti. Ziya Gökalp’in “hak yok, vazife var” [9] sözü İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin “milli vazife”yi nasıl .icra ettiğini yansıtan yol haritası gibidir

İslam’ın ve geçmişin, ıslahat ve inkılaba, adem-i merkeziyetçilik ve taşranın ise merkeze yenilmesinin yanısıra, bir bütünleşme stratejisi

olarak Osmanlıcılığın, bir başka bütünleşme stratejisi olarak Türkçülüğün ve onun bir ideolojisi olan milliyetçiliğe yenilmesi Cumhuriyet dönemi devlet söyleminin ortaya çıkışını koşullandıran tarihsel-toplumsal serüvenin önemli bir elamanını oluşturmuştur (Yeğen, 2011: 97-98)

Siyasal baskı ve şiddetin giderek sıradanlaştığı on yıllık İttihat ve Terakki iktidarı yirminci yüzyıl Türkiye siyasetinin şekillenmesinde önemli bir etkide bulunmuştur (Yeğen, 2011: 101). Tanıl Bora'nın yerinde tespitiyle "yeni Türkiye, göç politikasını etnik mühendislik aklıyla idare etme tecrübesini, İttihat ve Terakki yönetiminden devralmıştı" (2017: 217). "Vazifemiz, Türk vatanı içinde bulunanları behemehal Türk yapmaktır. Türklüğe ve Türkçülüğe muhalefet edecek anasırı kesip atacağız." [10] Erken Cumhuriyet döneminde ifade edilen ve Türk milliyetçiliğinin etno-merkezci yönünü ortaya koyan bu söz devlet elitlerinin diğer farklı etnik ve dinsel gruplarla kurdukları ilişkinin günümüze kadar yansıyan ve aynı zamanda Türk ulusal habitusunu oluşturan kurumsal yapısını ortaya koyar. Devletin Türkleştirme çabaları ve diğer etnik unsurlara yönelik şiddete dayalı .politikalar, karşı milliyetçiliği doğuran önemli bir girişimdi

ASKERİ ZOR AYGITI ÜZERİNDEN CUMHURİYET'İN İNŞASI: DEVLETİN .2 KÜRT SİYASETİ, ŞARK ISLAHAT PLANI VE KÜRT İSYANLARI

İttihat ve Terakki yönetimiyle başlayan askeri kapasite dolayımlı merkezileştirme, bürokratikleştirme üzerinden Türkleştirme stratejisi Cumhuriyeti kuran kadroların da temel stratejisi haline geldi ve bu temelde bir etnik mühendislik politikasına ağırlık verildi. Cumhuriyetin kurulmasıyla beraber daha önce tanınan, çoğunlukla yaşadıkları bölgeye "Kürdistan" denilen ve hatta bir özerklikten ve temel siyasal haklarından söz edilen Kürtler, Cumhuriyetin resmi ideolojisi çerçevesinde teorik olarak artık yoktular. Yeni devlet tek bir etnik kimlik üzerinden inşa edilmiş ve devlet eliyle genel olarak bir .homojenleştirme politikası devreye sokulmuştu

Cumhuriyetin resmi tutumu, Anadolu'nun dama tahtasına benzeyen yapısını, hiç sözünü etmeden reddetmekti. Cumhuriyet ideolojisinin benimsettirildiği kuşaklar da böylece, yerel, dinsel ve etnik grupları, Türkiye'nin karanlık çağlarından kalma gereksiz kalıntılar olarak görüp reddettiler. Karşılaştıklarında, birer kalıntı olarak davrandılar onlara. Sonunda merkezin kasvetli ve sert görünümünü bir kez daha sergiledi .(Mardin, 2013: 65)

Böylece Cumhuriyet döneminde bir süreliğine uygulanan milliyetçilik farazi bir Türk ırkına dayandırıldı, kültürün içindeki İslami unsurların temizlenmesi "bilim" olarak adlandırıldı ve yüksek dozda din karşıtlığıyla yüklü bir laiklik benimsendi (Karpat, 2011: 49). Osmanlı döneminde bağlayıcı unsur olan din faktörü laiklik saikiyle 1924'te kaldırılınca hilafet yanlısı olan bazı Kürt aşiret, din adamı ve kurumlarının devletle olan önemli bir bağı da koparılmış oldu. 19. Yüzyıl sonlarına doğru merkezileştirmeye dayalı sert müdahale, Kürtler arasında "biz" ve "onlar" algısını oluşturduğu gibi, devletin tutumu karşısında da Kürtlerde "öteki" olma algısının da toplumsal siyasal zeminini oluşturdu. Cumhuriyetle beraber "…açıkça ortaya çıkan

düşünce Kürtlerin iyi Türklere dönüştürülmesiydi" (McDowall, 2004: 265). Cumhuriyetin kurulmasından sonra Kürtlerin "dağ Türkü" olduğuna dair tezler geliştirildi. Tanıl Bora'ya (2017: 224) göre 1930'larda, sadece tarihçiler değil bütün sosyal bilim erbabı, Kürtlerin :aslen Türk olduklarını tanıtlamaya girişti. McDowall'ın ifadesiyle Cumhuriyetin kurulmasından hemen sonra "Türkçe olmayan tüm ifade biçimlerini silip atmayı öneren ırkçı bir politikanın başlatıldığı artık .açıkça görülüyordu" (McDowall, 2004: 266)
yılında bakanlar kurulunca yürütülen Şark Islahat Planı Kürtlerin 1925 yaşadığı bölgelerde Kürtçeyi tamamen yasaklıyordu. "…vilayet ve kaza merkezlerinde hükümet ve belediye dairelerinde ve diğer kuruluşlarda, okullarda, çarşı ve pazarlarda Türkçe'den başka dil kullananlar hükümet ve belediyenin emirlerine aykırı davranmakla suçlanacak ve cezalandırılacaklardır" (Bayrak, 2013: 38). Bununla beraber resmi belgelerin tümünden Kürdistan ile ilgili tüm değinmeler çıkartıldı ve Kürtçe yer isimlerinin yerini Türkçe olanlar almaya başladı (McDowall, 2004: 266). Ayrıca Türk ocakları aracılığıyla Kürt kimliğini silmek için ciddi girişimler yapıldı. 11 Resmi Türk ideologu olan Tekin Alp 1928 yılında Türk Ocakları'na Türkleştirme ile ilgili sunduğu raporda "Türkiye Cumhuriyeti dahilindeki "gayr-ı Türk" ekaliyetlerin Türkleştirilmesi lazımdır ve kabildir ve bu hususta en büyük rolü oynayacak olan lisan ve mektep'dir" denilmektedir (Bayrak, 1993: 568). İfade edilen "lisan ve mektep" girişimi Türklük lehine olan ancak "gayr-ı Türk" ekaliyetlerin aleyhine olan bir durumdur. Diğer bir ifadeyle Kürtlüğün ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal alanda görünürlüğünün ortadan kaldırılması ve Türklük karşısında önemsizleşmesini sağlamaya yönelik sosyo-politik bir girişimdir. Kürt aydını Celadet Ali Bedirxan 1933 yılında yazmış olduğu "Mustafa Kemal'e Mektub"unda Kürtlerin asimilasyonu ve Türkleştirilmeleri hususunda Türk Ocaklarının, Türk Yurtlarının tesis edildiğini söylüyor ve özellikle Türk Ocakları aracılığıyla yürütülen milliyetçiliğin Kürtlerde karşı milliyetçiliği tetiklediğini şöyle belirtiyordu: "Bu ocaklar size Türkçü yetiştirdiği kadar bize de Kürdçü yetiştiriyordu." Ayrıca Bedirxan'a göre Kürtlerin ve diğer etnik unsurların asimilasyonu ve inkârını hedefleyen "bu tarz Türkçülük harekat ve teşebbüsleri gayri Türk unsurları isyan ettiriyor ve onlara Türk olmadıklarını ve hakiki .milliyetlerini daha ziyade hissettiriyordu (Bedirxan, 2010: 42- 44)
Tüm bunlar dikkate alındığında Cumhuriyetin kurulmasıyla Kürtlere karşı girişilen bu yoğun asimilasyon ve şiddet politikasının geçmişten günümüze devlet elitlerinin resmi ideolojisi haline geldiğini gösterir (Bruinessen, 2010: 145). Cumhuriyet elitlerinin Kürtlüğün tasfiyesi ve asimilasyonuna yönelik izlemiş oldukları paradigma olan Şark Islahat Planı, yansıyan bu resmi ideolojinin yasasını oluşturur. "Devletin kara kutusu" olan Şark Islahat Planı'nı çözümlemek yansıyan bu sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasal hadisenin nasıl cereyan ettiğini anlamanın temel momentini oluşturur. Çünkü Cumhuriyet dönemi boyunca hep yürürlükte kalmış ve iktidarlar değişse de günümüze kadar gelen bütün hükümetlerin izlemiş oldukları Cumhuriyetin Kürt siyaseti, bu kurucu metne referansla ifa edilmiştir (Yeğen, 2013a: 14).

Plan her ne kadar 1925 İsyanı sonrasında yürürlüğe konulmuş olsa da İttihat ve Terakki döneminde bu “siyasetin” temeli atılmıştır. Kürtlere ve özellikle ulusal varlıklarına yönelik icra edilmiş olan bu plan bizzat devletin resmi organlarınca, Bakanlar Kurulu’nca devreye sokulan özel Kürt yasasıdır. 12 Yeğen’e (2013a: 14) göre bu planın mantığı “modern devletin bütün araçları, bütün icra gücü Kürtleri Türkleştirmek üzere topyekûn seferber edilecekti. Bu seferberliğin temel mantığı ortaya konulan rapor, belge ve tutanakların (Bayrak, 2013) Kürt sorunsalını süngüyle çözme ve zoraki asimilasyon politikası olarak anlaşılmaktadır. İfade edilen plan yalnızca askeri zor aygıtları aracılığıyla değil, çok boyutlu olarak yürütüldü. Ziya Gökalp, Rıza Nur, Batılı bilim adamlarının takma isimlerini kullanan Naci İsmail (Pelister) gibi isimler, Güneş Dil Teorisi ve Türk Tarih Kurumu gibi iktidar destekli çalışma ve kurumlar aracılığıyla Kürtleri dil, din, tarih, kültür, aşiret yapılarına dair yaptıkları araştırmalarla Kürtlerin Türklüklerini ispata ve bununla da Kürtleri asimilasyona zemin oluşturmaya çalıştılar.13 Günümüzün şartlarına uyarlanarak devam ettirilen ve etkin bir şekilde uygulanmaya devam edilen Şark Islahat Planı Kürtlerin Türkleştirilmesi ve asimilasyonlarının sağlanmasına yönelik devletin resmi bakış açısı ve çözüm anlayışı olarak okunabilir.14

Kürtçülük Cereyanları” ve Devletin Kürt Siyaseti“ .2.1

Devletin müdahale pratiği Kürtlüğü tasfiyeye yöneldiği gibi, aşiret yapılanmalarını, tarikatları, şeyhleri de ortadan kaldırmayı içeriyordu. Kısacası cezanın kolektifleştirilmesi merkez-çevre denkleminin iyice bozulmasına neden olmuş ve bu durum farklı siyasal, sınıfsal Kürt yapılarının ortak direnç göstermelerinin ve müşterek noktalarda buluşmasının da yolunu inşa etmiş oldu. Şiddet araçlarıyla dolayımlanmış bu politika Kürtleri aynı refleksi göstermeye ve birarada hareket etmeye zorluyordu. İtici gücü merkezi hükümetin laikleşme ve Türkleştirme politikaları 15 olan 1925 yılında cereyan eden isyan dini bir karakter taşımakla birlikte burada milliyetçi söylem ve argümanları da bulmak mümkündür. Nitekim yargılamayı gerçekleştiren askeri yargıç Şeyh Said ve kırk arkadaşına: “hepiniz aynı noktada birleşiyorsunuz, söyleyecek olursak, bağımsız bir Kürdistan’ın kurulması sizin esin kaynağınız” demişti (Randal, 2001:160). O dönemde Çankırı mebusu ve Meclis başkanı olan Abdülhalik Renda hazırlamış olduğu raporda “ayaklanma, din perdesi altında tamamıyla milli bir harekettir” diye belirtiyordu (Bayrak, 2013: 91). Ancak dönemin Kürt aydınları da bu isyanı “Büyük Kürt Ulusal Ayaklanması” .olarak adlandırırlar (Bayrak, 2013: 45, Sasuni, 1992, Bedirxan, 2010) lerin önemli Kürt sosyalist aktörlerin yayın organı olan Özgürlük ’1970 Yolu dergisi de 1925 isyanına önemli bir yer veriyordu. Özgürlük Yolu’na göre “1925 yılında patlak veren Kürt ayaklanması, lideri Şeyh Sait’in adıyla anılır. Türkiye’de resmi ağızlar, bu ayaklanmayı Cumhuriyete ve atılan ileri adımlara karşı gerici bir başkaldırı olarak nitelemişler ve hareketin ulusal özünü gizlemişlerdir.” Oysa Şeyh Sait ayaklanmasının temelinde “ulusal nitelikteki örgütlerin çalışmaları” ve “ulusal nitelikli amaçlar” vardır. 16 Resmi belgelerde de isyanın milli karakterine vurgu yapılarak gerekli önlemlerin alınması gerektiği

belirtilir. 30 Nisan 1925 tarihinde Genel Kurmay Başkanlığı tarafından ;Bakanlar Kuruluna yazılan yazıda

İsyanın iç ve dış basında bir milli hareket olarak yansıtılmasının ulusal “ çıkarlara uygun olmadığı, bu nedenle hareketin bir Kürt milli hareketi olarak değil, bir irtica ve iğfal hareketi olarak yansıtılması .doğrultusunda önlem alınmasını istiyor (Bayrak, 2013: 136)

Şeyh Said adıyla anılan 1925 İsyanı sonrasında İstiklal Mahkemesi’ne çıkarılanların ve gerekse öncesinde faaliyette bulunanların hem ifadeleri ve tutulan zabıtlarda hem de mahkeme heyetinin ortaya koyduğu tutanaklarda “müstakil bir Kürdistan teşkili”ne yönelik bir isyan olduğu ve öncesinde de bu minvalde girişimlerde bulunulduğu ve ayrıca Şeyh Said’in de bu “Kürtçülük Cereyanları”nın bir önderi olduğu belirtilmektedir (Bayrak, 1993: 204-224, Kasımlo,1991:59). Şeyh Said adıyla özdeşleştirilmiş olan 1925 isyanının yalnızca dini veya feodal bir isyan olmadığı aksine değişik Kürt örgütleri ve tanınmış şahsiyetlerin dahil olduğu milli bir ayaklanma tertibi olduğu da anlaşılmaktadır. 17

Din Kürtler arasında toplumsal bütünleşmeyi sağlayan ve ortak bir anlam dünyası oluşturan önemli bir faktördür. Aynı zamanda din aşiretler veya şeyhler için güçlü bir sembolik güç kaynağıdır. Dolayısıyla din sembolik olarak iktidar kurmanın “kutsal” zeminini sunmakla beraber genel olarak toplumsal yaşam da bu alan üzerinden şekillenebilmektedir. Ancak yeni merkezi otorite tarafından din alanının işgal edilmesi belirtilen aşiret veya şeyhlerin sembolik güç alanlarının tasfiyesine neden olmuştur. Bu anlamda isyanın dini kaygıyla da gelişmesi ve bu anlamda direnç gösterilmesi isyanın ulusal, sınıfsal ve iktidar kaygısı gibi diğer boyutları gözardı edilmemelidir. 18

Ayrıca isyan öncesinde alınan anti-Kürt önlemler yani Kürt okullarının kapatılması, Kürtçenin yasaklanması, Kürt liderlerinin cezalandırılması, ekonomik olarak bölgenin vahim durumu, Kürtlere vaat edilen özerklikten vazgeçilmesi ve “Türkleştirme siyaseti”yle icra edilen şiddet bu isyanın tayin edici fakat genelde konuşulmayan ve görülmeyen diğer nedenleridir (Kutschera, 2013: 102). Aşiretlerin ve köylü yığınlarının devlete itaat etmelerini sağlamaya yönelik güvenlik güçlerinin “zalimane” uygulamaları, zorla köylü kesimlerinden alınan vergiler bölge insanlarının güvensizliğini arttırmış ve bölgedeki huzursuzluk da had safhaya ulaşmıştı (Ekinci, 2011: 37). Dolayısıyla geleneksel liderlerin veya aşiretlerin isyanlara öncülük etmesi isyanın çerçevesinin ve nedenlerinin birçok kesim tarafından eksik ele alınmasına ve gelişen isyanların yalnızca bir feodal çıkışa indirgemelerine neden olmuştur. Mir Bedirxan, Şeyh Ubeydullah, Şeyh Said ve Seyid Rıza gibi dini ve aşiret liderlerinin isyan veya mücadeleleri feodal bir kalkışmaya veya isyana indirgemek yaşanan Kürt sorununun temel tarihsel dinamiklerinin yok sayılması anlamına gelir. İsyanı yalnızca lideri veya simgeleşen kişi üzerinden okumak tarihsel ve sosyolojik değil daha çok düz siyasal ve ideolojik bir okuma olur. Toplumsal tabanı ve bunu harekete geçirici iç ve dış dinamikler üzerinden de ele almak gerekiyor. İsyan belli kişiler üzerinden simgeleşebilir ancak isyanın kendisi, tarihsel, siyasal, ekonomik ve

kültürel nedenleri, amaçları isyanın liderliğini aşan bir duruma tekabül eder. Kürtlerin bağımsızlık, özerklik veya Kürtlerin temel siyasal taleplerinin yürütücüleri 1940'lara kadar aşiret reisleri, şeyhler gibi nüfuz sahibi kişiler oldu. Dönemin tanıklarından olan Nuri Dersimi'ye göre 1920 yılında Sivas'ın Kangal nahiyesinde özellikle Nuri Dersimi'nin öncülük ettiği, 19 birçok aşiret lideri ve o bölge de bulunan Kürtlerin de dahil olduğu bir toplantıda hazır bulunanların tamamı and içerek "Sevr muahedesinin tatbikini ve Diyarbekir, Van, Bitlis, Elaziz, Dersim, Koçgiri mıntıkalarını ihtiva eden bağımsız bir Kürdistan teşkilini başarmak için silaha sarılmağa ve bu uğurda sonuna kadar savaşmağa tam bir ittifakla karar verdiler"(Dersimi, 1952: 126). Bu dönemde Dersim, Erzincan, Sivas, Erzurum gibi bölgelerde de aktif bir güç olan aşiret liderleri de -Kürdistan Teali Cemiyetinin de etkisiyle- "bağımsız Kürdistan teşkili" için çalışma yürütüyor ve bu gayeyle hareket ediyorlardı (Dersimi, 1952: 126-127). Aynı zamanda bir "Kürt milliyetçisi" olan ve bu dönemde önemli görevlerde bulunan Nuri Dersimi de aşiretlerle beraber "bağımsız Kürdistan"ın teşkiline dair çalışmalar yürütmekteydi. Dersimi'ye göre 1925 "ayaklanma harekatının dinamizmini Türklerin Kürtlere karşı gösterdikleri husumet ruhunda, Kürt aydınlarının milli Kürt hukukunun istihsali gayesinin takibinde, Kürdün din ve anane mukaddesatına karşı gösterilen saygısızlıkta aramak gerekir" (Dersimi, 1952: 173). Önemli bir Kürt aydını olan Musa Anter anılarında Şeyh Said'in oğlu Ali Rıza efendiyle olan görüşmesine yer vererek Ali Rıza'nın babasının hareketiyle ilgili olarak şöyle dediğini aktarır: "Şeyh Said hareketi, tamamen milli bir Kürt hareketidir. Ancak çeşitli kesimler kafaları bulandırmak için bu milli hareketi irtica hareketi olarak yansıtmaya çalışmıştır" (Anter, 2016: 344). Ayrıca Anter'e göre birçok milli Kürt şahsiyetinin sıfatı şeyh, molla gibi dini sıfatlardı ve bu da medrese kökenli olmalarının bir etkisiydi. "Kürt ulusal kurtuluş hareketlerini" liderlerin sıfatlarını ileri sürerek bu hareketlerin milli bir hareket olmadığı aksine kasıtlı olarak .irtica hareketi olduğu ileri sürülmüştür (Anter, 2016: 342) Dolayısıyla gelişen isyanların nedenleri ve toplumsal tabanı yalnızca feodal yapı ve taleplere indirgenemez. Türkiye'de Şeyh Said, Seyid Rıza, Ağrı İsyanı ve daha sonrasında gelişecek olan isyanlar da bu kısır anlayış çerçevesinde yorumlandı. Daha çok bunlara eskiyi muhafaza etmeye çalışan son feodal kalıntılar olarak bakıldı. Ancak tarihsel toplumsal dinamikler, konjonktürel durum, devletin "Kürt siyaseti" göz önüne alınmadan yalnızca simgesel liderler üzerinden isyanların muhtevasının doğru bir analizi yapılamaz. Tarık Ziya Ekinci, 1925 İsyanı muhalefet odaklarını tasfiye etmeye ve Kürt sorununu kökten çözmeye yönelik Mustafa Kemal'in bilinçli bir kışkırtması olduğunu ifade eder (Ekinci, 2011: 38-42). Kürt yapılarının tasfiyesinin amaçlandığı bilinmektedir ancak yine de isyan bir kışkırtma veya feodal yapıyla sınırlı değildir. Aksine Garo Sasuni'nin ifade ettiği gibi belli bir toplumsal taban, siyasal aktör ve "Kürdistan Bağımsızlık Komitesi" gibi bağlantıları olup tertip edilen bir isyandır. Ayrıca Devlet tarafından "gerici kışkırtma" olarak yansıtılmaya çalışılan isyan Sasuni'ye göre büyük bir Kürt isyanıdır (Sasuni, 1992: 183-193). Bu

anlamda yukarıda da açımlandığı gibi isyana çok farklı kesimler dahil olmuştur. Amaçlananlar bakımından farklılıklar taşısa da ortak temel nokta "Kürtlük" olduğu ortaya çıkıyor. Ulusal bağımsız Kürdistan tahayyülü olduğu kadar, Kürdistan İslam Devleti tahayyülü de isyana rengini vermişti. Bu anlamda tahayyüller farklı olsa da "Kürtlük" birleştirici ve harekete dahil edici bir etmen olarak geniş halk tabakalarını harekete geçirmişti. 1925 İsyanı'ndan (Şeyh Said İsyanı) sonra devletin şiddet araçlarıyla organize ettiği müdahale pratiğini meşrulaştırma işlevi görecek olan Takrir-i Sükün diğer adıyla Hıyanet-i Vataniye yasası çıkarıldı. Bu yasayla isyan eden veya huzursuzluk yaratan tüm yapılar tasfiye edilecekti. İsyan dönemi ve sonrasında yansıyan raporlarda (Bayrak, 1993) havalinin (bölgenin) Kürtlerle meskûn olduğu ve idari kesimin büyük bir kısmının da Kürtlerden oluştuğu üzerinde duruluyor ve Türkçe konuşmayan ahalinin yapılacak olan ıslahatlar için ciddi bir engel ve devlet asayişi oluşturacağı uyarısında bulunuluyordu. Dolayısıyla raporlara da yansıyan bu yaklaşım Kürtlerin idari yönetimlerde bulundurulmaması ve Kürt dilinin yasaklanmasına yönelik bir "Kürt siyasetinin" temel taşlarını döşeyecekti. Hıyanet-i Vataniye veya Takrir-i Sükûn Yasası da iktidarın bu "siyasetinin" icrasının yerel ve üst meşru mercii olacaktır. Devletin veya merkezi iktidarın elinde yalnızca sembolik ve fiziksel şiddet tekeli değil, bu sembolik ve fiziksel şiddetin meşruluğunu sağlayan aynı zamanda icra etmiş olduğu hukuk vardır. Bu anlamda hukuk, devletin tüm sosyo-politik icrasının temelini oluşturur. Ancak devletin hukuk sistemi siyasal, sınıfsal, kültürel, kimlik, çevre veya cinsiyet gibi tüm yaşam alanlarının davranış, eylem, tahayyül, örgütlenme sınırlarını kendi hegemonik ve ideolojik tahakkümü doğrultusunda belirleyen bir hukuk icrasıdır. Ortaya koyduğu şiddet pratiğini onaylanabilir ve yürütülebilir kılan bu hukuk durumu devletin devamını sağlayan meşru güç tekelini oluşturur. Bu anlamda Kürt etnik kimliği ve bu doğrultuda ortaya çıkan sosyo-politik hareket ve isyanlarına yönelik çıkarılan bu yasalar devletin şiddet siyasetinin tamamlayıcı unsuru haline geldi. Diğer bir ifadeyle şiddet üzerinden yönetme olarak değil de bunu meşru kılacak hukuk ve yasalar üzerinden yönetme ya da .hukuksuzluğa hukuk dayanağı sunma olarak icra edilmiştir Hükümete otoriter bir yönetim için gereken kurumsal çerçeveyi sağlayan ve potansiyel muhalefet kanallarını ortadan kaldıran Takrir-i Sükûn kanunu (Keyder, 2014: 108) aynı zamanda devlet kapasitesini daha çok askeri güç üzerinden arttırmaya yönelik bir girişimdi. Devlet iktidar kapasitesini yeniden canlandırmak için ceza devletini daha etkin hale getirerek askeriyeyi, mahkemeleri ve hapishaneleri de daha caydırıcı bir şekilde devreye sokuyordu. 20 Devletin uygulamış olduğu bu politik ve ekonomik şiddet ağı Kürtlerin tüm yaşam alanlarına genişletilmişti. 21 Bu şiddet politikası birçok kürdün Irak, İran ve Suriye gibi devletlere sığınmasına yol açtı. Aynı şekilde birçok Kürt de yerinden zorla Batı Anadolu'ya sürüldü. 22 Şiddet araçlarıyla dolayımlanmış ve tepeden inme yasalarla uygulanan bu müdahale pratiği diğer bir ifadeyle izlenen "süngü politikası" hem farklı Kürt yapılarını biraraya getiriyor hem de yeni isyanların çıkmasının zeminini

oluşturuyordu. Nitekim 1927 Ağrı isyanı, 1930 Zilan İsyanı, Oramar isyanı ve sonrasında 1937-8 Dersim (Tunceli) isyanı bunu doğruluyordu. Üstelik bu isyanlar devletin Şark Islahat Planı'yla devreye soktuğu yerinden etme ve asimilasyon politikalarına karşı milli bir direnççle geliştiler. "Sökülüp atılması gereken son çıban" "Cumhuriyet'in Kürt siyaseti" nedeniyle kökleşerek daha bütünsel ve ulusal bir direniş olarak ortaya çıkıyordu. Dersim İsyanı sürecinde yaşananları ve nedenlerini Seyid Rıza yazmış olduğu yardım :mektubunda şöyle diyordu

Yıllardır, Türk hükümeti Kürt halkını asimile etmeye çalışıyor ve bu amaçla halkı eziyor, Kürtçe yayınları ve gazeteleri yasaklıyor, anadilini konuşanlara işkence ediyor ve sistematik olarak insanları Kürdistan'ın bereketli topraklarından söküp Anadolu'nun çorak bölgelerine göçe zorluyor ve birçoğu oralarda telef oluyor. Bu olay karşısında Kürtler, uzak sürgün yollarında yok olmaktansa, 1930'da Ağrı Dağında, Zilan vadisinde ve Beyazıt'ta yaptıkları gibi, kendilerini savunmak üzere .silaha sarıldılar (akt. Kutschera, 2013: 151)

Kürtlerin kendi ırkını, dilini, geleceğini ve kültürünü özgür bir şekilde yaşamak istediğini belirten mektupta ayrıca Türk hükümetinin uyguladığı orantısız şiddetle tüm Kürdistan'a işkence ederek intikam almaya çalıştığını belirtiyordu. Ancak etnik, sınıfsal ve uygulanan şiddet boyutu gözardı edilerek gelişen tüm isyanlar devlet elitleri tarafından "gerici", "feodal" ya da "aşiret" isyanları olarak görülüyordu. Oysa 1925, 1927, 1930 ve en son 1937-38 Dersim isyanı birbiriyle bağlantılı ve hatta birbirinin bir şekilde devamı olan isyanlardır. Kemalistlere göre ilk Koçgiri isyanı da daha önceki isyanlar gibiydi, "öz olarak huzursuzluk yaratan bazı ağaların eseriydi". 23 Devlet tarafından veya resmi ideolojiye bağlı kesimler tarafından Kürt isyanları ve hareketlerini "gerici feodal" isyan veya hareketler olarak tanımlamalarına karşılık, 1975-79 yılları arasında faaliyet gösteren :Özgürlük Yolu dergisi tarafından ise şöyle karşılık verilmekteydi

Cumhuriyet döneminde 1925'ten 1940'lara kadar hemen hemen aralıksız devam eden Kürt ayaklanmalarını gericilikle suçlayıp işin içinden sıyrılmak Türkiye'de gelenek olmuştur. Bu resmi ağız, çoğu zaman ilerici, hatta solcu geçinen küçük burjuva aydınlarınca da böyle benimsenmiştir. Bu baylara göre Kürt ayaklanmaları, Kemalist devrimlere karşı Kürt feodallerinin bir tepkisinden ibarettir; bir kısım şeyhler ve toprak ağaları padişahlığın ve halifeliğin kaldırılmasına; laiklik, kadın hakları, şapka ve yazı "devrimi" gibi reformlara karşı bu eylemlere girişmişlerdir. Ama bu ayaklanmaların ulusal amaçlar taşıdığını gizleyemeyen aynı çevreler, bizzat bu ulusal hedefleri de gerici diye nitelemekten geri kalmıyorlar. 24

Ekonomik olarak yükselen yoksulluk, devletin şiddet politikası ve Kürtler arasında başlayan etnik uyanış biraraya geldiğinde sorun daha fazla içinden çıkılmaz hale geliyordu. "Bütünleştirme" pratiği, izlenen politikalarla ayrıştırma politikasına dönüşmüştü. Devlet, şiddetin etnik kimliğe daha fazla sarılma ve milliyetçi algı oluşumunda oynadığı rolü gözardı ediyordu. Mesut Yeğen (2013a:17) de "tenkil ve asimilasyona dayalı Cumhuriyet siyaseti Kürtleri ulusal bir topluluk olmaktan

alıkoymak yerine, Cumhuriyetin selametini tehdit edebilecek hacim ve kıvamdaki bir ulusal topluluk kapasitesiyle donattığı" belirlemesinde bulunuyordu. Devlet, etnik kimliğin siyasallaşmasında, milliyetçiliğin ve karşı milliyetçiliğin gelişip radikalleşmesinde, sınıfsal eşitsizliklerin inşa .edilmesinde en önemli siyasal girişimci olarak rolünü oynuyordu

Kürt Milliyetçiliği ve Ulus İnşasında Yayıncılık ve Aydınların Rolü .2.2

Belirtilen nedenlerin ve "devletin Kürt siyaseti"nin yanı sıra Kürt milliyetçiliğinin ve ulus inşasının kuramsal bir zemine taşınmasında ve geniş alanlara yayılmasında aydınların ve yayıncılığın önemli bir etkisi oldu. Ulus inşa süreçlerinde çok farklı ve birbirine eklemlenmiş faktörler etkili olmaktadır. Devletin farklı etnik kimliklere yönelik ayrımcı ve ötekileştirici politikaları, sınıfsal eşitsizlik, şiddet gibi uygulamalar bu faktörlerden bazılarıdır. Bozarslan (2005: 41) Kürt milliyetçiliğinin tarih yazımı söyleminin, diğer tüm tarih yazımı söylemlerinde olduğu gibi bir inşa olduğunu; fakat diğerlerinde de olduğu gibi tek bir aktör tarafından inşa edilmediğine değinir. Jwaideh'e göre ise Kürt ulusunun yaratılmasına katkıda bulunan çeşitli unsurlar arasında muhtemelen en önemlisi, ortak bir toplumsal ve ekonomik örgüt yapısına sahip olmalarıdır. Ancak bunların yanında Kürt milliyetçiliği ve ulus inşasında Kürt aydın ve yayıncılığının rolü çok daha önemli bir faktör olmuştur. Kürt aydınlarının milliyetçi faaliyetlere fiilen katılması sonucunda Kürtler arasında yaygınlaşan modern kuramsal milliyetçilik, büyük ölçüde Ermeni, Türk ve Arap milliyetçiliğine gösterilen bir tepkiydi. Kürt milliyetçi basınının ortaya çıkması, Kürt kulüp ve toplulukların kurulması Kürtlerin giriştiği kültürel ve siyasi faaliyetler için büyük itici güç oldu. Bu girişimler Kürt milliyetçiliğinin gelecekte bir kitle hareketine dönüşmesi için gerekli temelleri attı (Jwaideh, 2012: 556). İstanbul'da olan bazı Kürt seçkinlerce Kürt cemiyetlerinin kurulması, bunlarla beraber Kürtçeyi yayma cemiyetlerinin oluşturulması, Kürt etnik kimlik ve ulusunun sosyo-politik olarak bilince çıkarılıp daha geniş alanlara yayılmasında önemli katkıları oldu. Bu süreçte yalnızca seçkin Kürtler değil, aynı zamanda Kürtler arasında önemli bir prestiji olan şeyhler ve güç sahibi olan aşiret ve reisleri de Kürdistan'ın özerkliğine dair taleplerini daha çok dillendiriyorlardı. Diğer yandan Kürt etnik bilincin olgunlaşmasında ve Kürt ulus inşasında Kürt seçkinleri ve onların önderliğinde çıkarılan Kürt Teavün ve Terakki, Hitavi Kurd (Kürt Güneşi) gibi gazete ve Roji Kurd gibi dergilerin de önemli rolleri oldu. Özellikle 22 Nisan 1898 tarihinde yayımlanan ilk Kürtçe gazete olan "Kürdistan" Kürt toplumu ve siyasetini mobilize eden ve ulusal bilinci açığa çıkaran önemli bir girişimin başlatıcısı oldu (Celil, 2013: 25). Gazete, Kürtleri dünyada yaşanan gelişmelerden haberdar etmeyi, Kürt tarihini ve önemli şahsiyetleri sayfalarına taşıyarak Kürtlere tarihleri hakkında bilgi sunmayı, genel olarak Kürtlerin ulusal birlikteliklerini sağlamayı amaçlıyordu. Nitekim gazete 9. sayısında Kürtlere seslenerek "artık yeter; gözlerinizi açın, ülkeniz ateş içinde kalmış ve hepiniz tehlikedesiniz, büyüklerinizle biraraya gelip birlikteliği sağlamalısınız" diye uyarıda bulunuyordu. 25 Gazete Kürt dili ve edebiyatının geliştirilmesini teşvik edip bununla ilgili faaliyet yürütürken aynı

zamanda Kürt alt sınıflarının koşullarını da gündemleştiriyordu. Kürt hamallarının Kürt olmaktan kaynaklı yaşadığı sınıfsal ayrım ve eşitsizlik .de önemli gündemlerden biriydi

Çıkarılan yayınlar tüm Kürtleri hem ortak mücadeleye çağırıyor hem de Kürtler arasında Kürt kimliği, dili, kültürü, siyaseti ve sanatına yönelik ortak ilgi uyandırma ve ulusal bilinç oluşturmaya hizmet ediyordu. Yaşanılan eğitimsizlik ve yoksulluk Kürt olmaktan kaynaklanan bir neticeydi. Böylece sınıfsal eşitsizliği etnik kimliğe kanalize eden ve etnik kimlikten kaynaklı bir sınıfsal eşitsizlikten söz ediliyordu. Kürdistan gazetesi özellikle Kürtler arasında eğitiminin gerekliliği üzerinde durmuştur. Nitekim Abdurrahman Bedirxan'a göre Kürtlerin geriliğinin sebebi Türk devletinin "Kürtlerden al, Türklere harca" politikasıydı. Aynı şekilde "Anahid" dergisinde şöyle yazıyordu: "Kürdistan gazetesi, olaylarla kanıtlıyor ki, Kürtlerin cahilliğinin yegâne sebebi Türk devletidir. Çünkü, karmaşık politik sorunların çözümü için Kürtlerin cahil bırakılması Türklerin işine geliyor, bundan dolayı 'Kürdistan', Kürtleri uyanmaya ve haklı taleplerini devlete sunabilmek için eğitimi yaygınlaştırmaya çağırıyor" (Celil, 2013: 33-34). Kürt olmanın "devletin sahibi" olan Türklük karşısında eğitim/kültür, dilsel ve ekonomik olarak yaşanan bir dezavantaj olduğu üzerinde durulmaktadır. Diğer bir ifadeyle Kürt olma ya da Barış Ünlü'nün deyimiyle "Türklük sözleşmesinin dışında kalma" cahil bırakılma, değersiz görülme ve ekonomik olarak yoksullukla terbiye edilme olarak okunmuştur. Buna göre "cahillik" Kürtlerin hem kültürel hem de ekonomik olarak geri kalmasının önemli bir nedenidir. Özellikle cahil bırakılmanın bir devlet politikası olarak gündemleştirilmesi önemlidir, çünkü Türklüğün kriterleriyle inşa edilmiş olan devlet alanında Kürdün Kürt olarak oyuna dahil olamadığı veya bu alanın iktidar, imkân ve imtiyazlarından eşit olarak faydalanamadığı durumu söz konusudur. Bu durumda Kürt olma hali için ekonomik imkân ve avantajdan önce etnik kimliğin sağladığı imkân/imkânsızlığı ve avantaj/dezavantajı öne çıkmaktadır. Devletin siyasal, sınıfsal imkân ve imtiyazlarından, avantaj veya dezavantajlarından yararlanabilme veya yararlanamama durumu sınıfsal değil daha çok etnik ve dinsel kimlik farklılığına göre değişmektedir. "Devlet sermayesi" bu durumda bir etnik veya dinsel kimlik için önemli bir iktidar gücü ve imtiyazlar setidir. Bu sermayeden uzak olan Kürdün Kürt olmaktan kaynaklı cahil bırakılma veya yoksullaştırılmaya vurgu yapılmaktadır. Çünkü "cahil" olma durumu sınıfsal konumun bir belirleyeni ya da sınıfsal hiyerarşide yükselmenin/yükselememenin önemli bir kriteridir. Kültürel, dilsel sermaye ekonomik sermayenin tamamlayıcı ve güçlendirici bir unsurudur. Bu yüzden Kültür ve eğitimin yaygınlaştırılması isteği Kürtlerin uğradığı bu eşitsizlik ve devletin tahakküm siyasetini fark edilmesini sağlamaya yöneliktir. Bu cahillik, yoksun ve yoksul olma durumunun yaygınlaştırılacak olan "ulusal" eğitim sayesinde fark edilip düzeltilebileceğine bir gönderme vardır. Etnisitenin sınıfa baskın olduğu ve etnik kimlik üzerinden sınıfsal eşitsizliğin izah edildiği görülmektedir. Bununla beraber "cahil bırakılma" tepkisi de kültürel sermaye açısından Kürtlerin geri kalması veya bırakılması ve bu

sermaye yoksunluğunun sınıfsal baskı ve eşitsizliği yeniden ürettiğine yöneliktir. Ayrıca eğitim de sınıfsal tahakküm ve eşitsizliğin sürdürülmesinin önemli bir ideolojik ayağı olarak görülüyordu. Kürtler üzerinde uygulanan merkezi iktidarın bu politikası da "ulusal zülüm politikası" olarak okunuyordu. Dolayısıyla ilk Kürtçe olarak basılan "Kürdistan" gazetesi Kürtler arasında Kürtlüğün sosyo-politik olarak tartışılması, yaşanan sınıfsal tahakküm ve eşitsizliğin bilince çıkarılması konusunda önemli politik rol oynamıştır. Hem Kürtler arasındaki sınıfsal çelişkiler, feodal yapı ve sömürü ilişkileri hem de Türkler veya saray tarafından ezilmeleri ve sömürülmeleri çıkarılan gazete ve çeşitli yayınlarla gündemleştiriliyor ve bu konuda Kürtleri ulusal birliğe davet eden yazılar yazılıyordu. Aydınlar Kürtlerin içinde bulundukları "yoksullukla", "cahillikle" ve onları sömüren feodal gerici yapılarla yüzleşmeleri için ve Kürtler arasında ulusal birliğin gelişmesi yönünde çaba sarf ediyorlardı. Dolayısıyla bu girişimler sonucu Kürt etnik boyutunun Kürdistan'ın en ücra köşelerinde bile fark edilmeye başlandığı bir süreç ortaya çıkıyordu (McDowall, 2004: 148). Ulusal bağımsızlık fikirleri Kürt aydınlarının faaliyetlerinde ve Kürt edebiyatı temsilcilerinin eserlerinde kendisini göstermeye başlamıştı (Celil, .2013: 17)

Osmanlı döneminde Kürtçe yayımlanan bütün kitaplar ve süreli yayınlar Kürdistan'ın dışında, Kahire, İstanbul ve Bağdat'ta basılmıştır. Yayıncılık faaliyetleri daha çok İstanbul ve diğer büyük şehirlerde sürgünde olan Kürt milliyetçileri tarafından üstlenilmişti (Hassanpour, 2008:85). 1908 yılında İstanbul'da, Şark ve Kürdistan, Kürt Teavvün ve Terakki ve Kürdistan gazeteleri yayımlandı. 1909'da İstanbul'da, Amid-i Sevda ve Diyarbakır'da Peyman; 1913 yılında İstanbul'da Roji Kurd, Yekbün ve Hetavi Kurd çıktı. 1918'de İstanbul'da Jin dergisi ve 1919'da Kürdistan ve Jin gazeteleri yayına girdi (Kutlay, 2012: 15, Arslan, 2020: 22-35). Ulusal bütünleşme ve bilinçlenmenin gelişmesinde Kürt aydın kesiminin önemli katkıları oldu. 26 Özellikle İstanbul, Kürt aydın kesimi için önemli bir merkez konumundaydı. 19.yüzyıl sonları ve 20.yüzyılın başlarında İstanbul'da ulusal çıkarlar doğrultusunda aydınlar, geleneksel kesimler, işçiler biraraya gelerek bu doğrultuda dinamik bir .yapı oluşturmuştu

Kürdistan'ın farklı yöre ve parçalarından gelen birçok Kürt, aşiret ve yöresel kimliklerini bir kenara iterek, etnik bir arayış içine girer ve ulusal kökenini aramaya koyulur. Bu yıllarda Kürtler arasında bir tarih bilincinin boy attığına tanık olunur. Özellikle Kürt periyodik basını bu .konuda büyük rol oynar (Alakom, 2012: 96)

Çıkarılan yayınlarla beraber kurulan cemiyetler de özellikle Kürtlerin dil ve edebiyatlarının gelişmesine kültürel ve bilişsel anlamda önemli katkıları oldu. Bu cemiyetler Kürtler arasında birliğin sağlanması ve İstanbul gibi batı metropollere göç eden Kürtlere destek olma gibi önemli misyonlar yüklenmişti. Kürt Talebe Hevi Cemiyeti, Kürt İrşat ve İrtika Cemiyeti, Kürdistan Teşrik-i Mesai Cemiyeti gibi çok sayıda örgüt farklılıklar taşısalar da bunların ortak noktaları Kürt dili ve edebiyatını geliştirme, göç etmiş olan Kürtlere destek olma, okullar açma ve Kürtlerin okumalarını sağlama gibi misyonlar yüklenmişler ve bu

konuda çaba sarf etmişlerdir. Örneğin Kürt Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti tüzüğünün birinci maddesinde amaçları “Kürt dil, tarih ve coğrafyası ile toplumsal ve ekonomik, toplumsal, hukuksal, tarihsel ve ırksal yararlarının sağlanması ve gelişiminin kolaylaştırılması” olarak belirtilmiştir (Bayrak, 1993: 83-95). Benzer şekilde 1908 yılında çıkarılan Kürt Teavün ve Terraki Gazetesinde “uygarlığın ve eğitimin anahtarı” olan dilin geliştirilmesine dair yazılara yer veriliyordu (Kutschera, 2013: 31). Tüm bu girişimler Kürt ulus fikrinin Kürtler arasında yayılmasında, Kürtlerin birbirlerinden haberdar olmasında ve “Kürt milleti”, “Kürdistan” tahayyülünün gelişmesinde azımsanmayacak bir rol oynadılar. “Hayali bir cemaat”in [27] kurulmasının pratik zeminini oluşturdular. Türk milletçiliği karşısında Kürt milliyetçiliği ve Türk tarih yazımı karşısında Kürt tarih yazımı boy veriyordu. Kürt entelektüelleri dil, edebiyat ve tarih üzerinden Kürt ulus inşasının dayanaklarını ortaya koydular. Türkler gibi, Kürt entelektüeller de, değerli, ender, muhafaza edilmesi ve aktarılması gerekli hale gelen antik çağda milletin kökenlerini ve ideal biçimini aradı (Bozarslan, 2005: 56). Dolayısıyla Kürt aydınları açısından tarih önemli bir referans olmuştu. Kürt milletinin kökenlerine yönelik çalışmalar ve ulus tahayyülü 1960’larda önemli bir ivme kazandı. Aydınlar, entelektüeller, çeşitli dergi ve yayın çevreleri bu inşada ve Kürt milliyetçiliğinin gelişmesinde önemli katkıları oldu. DDKO (Devrimci Doğu Kültür Ocakları) bünyesinde faaliyet gösteren öğrenciler aydınlar ve daha sonrasında özellikle Kürtlerin sosyalist solu olarak ortaya çıkan dergi ve çevrelerinde oluşan örgütsel ağlar Kürt kimliğinin sosyo-politik alanlarda savunulmasına, bilince çıkarılmasında ve bunların Kürtler arasında yaygınlaşmasında pratik katkıları oldu. [28] Bu gelişmelerle beraber Kürt milliyetçileri Kürt kimliğini doğrulayan ve ortak bir kimlik sunan tarihsel kahramanlara, efsanelere ve sembollere daha çok eğilim göstermeye başladılar. Bu anlamda Kürt milliyetçilerinin yüzyıllar boyunca ‘ulusal kahramanlar’a dayanan ulusal bir devamlılığın izini bulmaya çalışmaları şaşırtıcı değildir. Ortak duygular, tarihsel miras, mitolojik beraberlikler, Newroz ve Demirci Kawa gibi efsanelerle gurur duyma ve ortak folklorik hazlar bu yönüyle bir bütünlük taşıdı (Kutlay, 2012: 18). Kürt ulus inşasının ve aynı zamanda ulusal birlikteliğin bir zemini olarak çeşitli semboller, kutsal gün ve kahramanlıklar veya tarihsel mitolojik efsane ve anlatılara dayanan, ulusu sembolize eden bir “gelenek icadı”na [29] başvuruldu. “Kürdistan” bir siyasal devlet değildi. Olması istenen böyle bir devlet için insanlar enerjilerini var güçleriyle kültürel meselelere, geçmişi toparlamaya ve tarihin yetersiz kaldığı yerlerde icadına harcadılar. Kürt talebe cemiyeti olarak 1912’de kurulan Hêvî (umut) bir milli tarih inşasından söz etmekteydi. Buna göre şimdiye kadar “ihmal edilen milli tarih teflik edilmeli (toparlanıp birleştirilmeli), Kürd milletinin ilim ve irfanda bir an evvel ilerlemesi” temin edilmelidir. Aynı şekilde Roji Kurd’da da “gözlerimizi açıp o derin uykudan uyanmazsak, Kürtlük diye bir şey kalmayacak” uyarısında bulunuyordu (Bora, 2017: 824). Kürt aydınlar, öğrenciler ve onların fikirlerini dolaşıma sokan gazete, cemiyet, dergi gibi kurum ve araçlar tarihi

millileştirmeye ve toparlamaya koyuldular. Kürt aydın çevresi veya bu yeni politik özneler tarafından siyasal, sınıfsal ve dinsel olarak dağınık olan Kürt hareketlerini veya genel olarak Kürt toplumsal yapısını ifade edilen bu kolektif siyasal ve kültürel mücadele üzerinden ortak bir idrak kategorisi ve anlam inşa edilmeye çalışılmıştır. Tarihi referanslar bu inşa sürecinin güç kaynağını oluşturmaktaydı. Kürtlerin ve tarihlerinin kadimliği tartışmasıyla beraber 15.yüzyıl din alimi ve şairi Melayê Batê, 16 ve 17.yüzyıl destan anlatıcısı Feqiyê Teyran ve 17.yüzyıl ünlü Kürt edibi Ehmedê Xani (Bora, 2017: 832), 19.yüzyılda yurtseverlik şiirleriyle ünlü olan ve Kürt milliyetçiliğinin önemli isimlerinden olan Haci Kadir Koyi gibi ünlü şahsiyetler Kürt tarih ve .milli bilincinin inşasının temel referansları oldular (Jwaideh: 2012: 63)

”Aydınların Uluslararası Girişimleri ve “Kürdistan Sorunu .2.3

Kürtlerin ulusal haklarını savunan ve Kürt sorununu dünyaya duyurmaya yönelik faaliyetler yürüten aydınların Kürt kültürünün temellendirilmesinde ve ulusal bilincin geniş kitleler arasında yaygınlık kazanmasında büyük katkıları oldu. Böylece genel bir tarihsel uyanış ve gelenek icadı etkili olmaya başladı. Bu icadlar ulusun geçmişe yönelik hafızasını oluşturur. Bu tarihsel hafızanın somutlaşmış biçimleri (kutsal gün, anı, bayrak, ulusal tarih, dil, ulusal kıyafet vb.) kitleleri mobilize etme ve ortak hareket etme gibi bir misyona sahiptirler. Kuşkusuz bu mobilizasyonu sağlayan ve ulus inşa süreçlerinin önemli unsurları olan yayın ve aydınlardır. Bölgenin sosyo-politik ve ekonomik sorunları bu toplumsal aktörler tarafından gündemleştiriliyordu. Aydınların görevi bu durumda ifade edilen toplumsal sorunları bilince çıkarma ve toplumsal bir farkındalık oluşturma olarak okunabilir. Farklı bir etnik unsur olarak Kürtlerin temel sosyal ve siyasal haklarını veya varlıklarını “cesaret kırıcı” olarak görüp yüzleşmeyen veya tarihdışılaştıran devletin geliştirdiği resmi tarih tezlerine karşılık, Kürt aydınları Kürt tarihini yazmaya ve onları toplumsal bilince çıkarmaya koyulmuşlardı. Celadet Ali Bedirxan gibi birçok Kürt aydını tarafından Kürt sorununun kökenlerine dair saptamalar yapılıyor, “ulusal haklarına” değiniliyor ve bunu broşür, gazete, dergi ve çeşitli toplantı ve mektuplar yoluyla Kürt toplumu başta olmak üzere yurtdışındaki yetkililer ve kurumlar da basın yoluyla bilgilendirilmeye çalışılıyordu. 30 Aydınlar yayınladıkları bildirilerde ve broşürlerde dünya kamuoyunu bilgilendirmeye ve dikkatlerini Türkiye’de yaşanan “kırım”a çekmeye çalışıyorlardı. 1928 Kürt aydınları tarafından “Kürt ulusal ve demokratik yılında taleplerin”i dünya kamuoyuna yansıtmak için yayınladıkları broşürde “Kürdistan Sorunu”na değiniliyordu. Kürtlerin asıl taleplerinin gözardı edildiği ve bunun batı kamuoyuna yalan ve yanlış haberler yapılarak :yansıtıldığı belirtilmekteydi. Buna göre

Avrupa için farklı bir yol izlendi. Kürtlerin yağmacı, fanatik, duygusuz; “ yalnızca Halifeye bağlı bir kitle olarak gösterilmesi isyanların Halifelik kurumu için çıkarıldığına dair propaganda yapıldı. Bunun amacı, uluslararası kamuoyunda Kürtlerin gerçek isteklerinin, özgürlük .taleplerinin kavranmasını önlemektir” (Bayrak, 2013: 49)

Sınıfsal eşitsizlikler, devletin Kürt etnisitesiyle kurduğu ilişki ve devlet cebri ifade edilen problematiğin önemli gerekçelerini oluşturur, ancak

bunun bilince çıkarılması ve ulusal boyuta evrilmesi dergi, gazete, çeşitli dernekler ve aydınlar öncülüğünde gelişen kültürel sermaye bu toplumsal ve ulusal boyutu ete kemiğe büründüren asıl önemli etmenler oldu. Celil'e göre halkın politik birliğine hizmet etmekle kalmayıp, aynı zamanda onun entelektüel düzeyini de yükselten ulusal basındır. Yayın organlarının azlığına ve yayın sürelerinin kısalığına rağmen, onlar, Kürdistan'da sosyo-politik düşüncelerin gelişmesine en .önemli katkıyı sağladı (Celil, 2013: 162)

Ancak tüm bu girişimler siyasal, ekonomik ve toplumsal olarak Kürt toplumunda veya Doğu'da istenilen düzeyde geniş bir etki yaratamıyordu. Aydınların, yayının veya siyasal öznelerin çabaları kuşkusuz bu alanlarda önemli bir aydınlanma sağladı. Aynı zamanda devletin resmi tarih anlayışı ve siyasal yaklaşımı sorgulamaya tabi tutuldu. Ancak Kürt toplumunda okuma yazma oranının çok düşük olması, ekonomik olarak bölgenin yoksul olması, varolan feodal anlayış ve yapıların etkin olması geliştirilen yeni fikirlerin toplumsal alanda gelişmesini genel olarak Kürtler arasında anlaşılmasını veya tutulmasını engelliyordu. 1970'lere kadar bölgede neredeyse yok denecek kadar az okul vardı. Kürtlerin asgari kültürel ve ekonomik sermayeden yoksun olmalarının yanında, devletin Kürtlüğü ve bununla ilintili tüm girişimleri yasaklamış olması ifade edilen ulusal girişimleri sekteye uğratıyordu. Öte yandan aydınlar ve yayınlar genellikle Doğu'nun dışında faaliyetlerini yürütüyordu. Örneğin yayınlar ve Kürt örgütlerinin büyük bir kısmı İstanbul'daydı. Bölgenin dışında cereyan eden bu çalışmalar doğal olarak yasaklı olan bölgede istenilen büyük etkiyi yaratamıyordu. Diğer önemli bir faktör de Kürtler arasında feodal yapının hala etkin olması ve iç çelişkilerdi. Belirtilen bu tarihsel, siyasal ve toplumsal olgular aydınlanma çabaları ve ulusal girişimlerin önünde önemli barikatlardı. Kürt toplumsal yapısında değişimlerin istenilen düzeyde ve kapsayıcı olamamasının nedenleriydi. Diğer bir ifadeyle yapılan çalışmalar bu koşular nedeniyle belli Kürt kesimleriyle, daha çok öğrenciler, okuyanlar ve aydınlarla sınırlı kalmasına neden oluyordu. Ancak yine de aydınların öncülük ettiği toplumsal ve ulusal aydınlanma çabaları istenilen düzeyde ve kapasitede olmasa da önemli bir etki yaratmış ve Kürt yazınında, toplumsal ve siyasal .anlayışında değişimlerin önünü açmıştır

Sonuç Yerine

Kürtlerde ulusal bilinç ve etnik kimlik tarihsel bir inşadır. Ancak bu inşa süreci diğer ulus ve kimlik inşalarına karşılık olarak gelişmiş ve kendi farklılığını diğer kimlikler üzerinden veya karşısında konumlandırmıştır. "Hayali bir cemaat"i aşan, tarihsel, sınıfsal, siyasal ve kültürel olarak bir devamlılık gösteren, bu minvalde yeniden üretilen canlı bir ulusal inşa sürecidir. Dolayısıyla bu inşanın önemli bir etkeni de yayın ve aydınların yüklendikleri misyon olmuştur. Devletin şiddete, asimilasyona dayalı politikası, yani devletin Kürt siyaseti, Kürtlerde milliyetçiliği geliştiren, buna önemli bir zemin sunan ve ulus inşasında etkili olan diğer en önemli etkenlerdendir. Diğer bir ifadeyle devletin şiddet politikası, devlet güdümlü Türk milliyetçiliği, yayıncılık ve aydınların girişimleri ifade edilen Kürt milliyetçiliğinin ve ulusal

inşasının temel momentlerini oluşturmaktadır. Bundan dolayı da devletin şiddet politikası dikkate alınmadığında Kürt milliyetçiliği ve buna dayalı direnç ve girişimler tam olarak anlaşılamaz. Yayıncılık ve aydınların girişimleri de milliyetçi tahayyülü ete kemiğe büründüren ve aynı zamanda Kürt toplumunun kendi üzerine düşünmesini ve ulusal birlikteliği geliştirmede tarihsel bir rol oynadılar. Geçmişe nazaran Kürtçe yayınlar ve Kürt sorununa, ulusal gelişimine eğilen, Kürtlerin tarihsel, kültürel ve siyasal yapı ve gelişimlerine dair çalışmalar daha da artmış ve yaygınlık kazanmış durumdadır. Hem yayın çevreleri hem de Kürt kurum ve kuruluşlarına karşı önemli bir ilginin oluştuğunu ve özellikle de dijital platformlarda Kürt çalışmaların, Kürtçe yayınların .daha da arttığı ve önemli bir ilgiyle karşılandıkları belirtebilir

KAYNAKÇA

Abak, Tibet (2015), "Kürt Politikasında Hamidiye siyasetine Dönüş ve Kör Hüseyin Paşa Olayı, 1910-1911", (Haz. Fikret Adanır, Oktay Özel), İçinde 1915 Siyaset, Tehcir, Soykırım Tarih Vakfı Yurt Yayınları, .1.Basım, İstanbul

Abbas Vali (2005), Kürt Milliyetçiliğinin Kökenleri, Avesta Yayınları, .1.Basım, İstanbul

Adanır, Fikret (2014), "Bulgaristan, Yunanistan ve Türkiye Üçgeninde Ulus İnşası ve Nüfus Değişimi", (Der.) Erik Jan Zürcher, İçinde, İmparatorluktan Cumhuriyete Türkiye'de Etnik Çatışma İletişim Yay., .7.Basım, İstanbul

Alakom, Rohat (2012), Eski İstanbul Kürtleri, Avesta Yayınları, 2.Basım, .İstanbul

Anderson, Benedict (2014), Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması, (Çev. İskender Savaşır), Metis Yayınları, 7.Basım, .İstanbul

Arslan, Ruşen (2020), Ömrü Kısa Etkisi Büyük Kürt Örgütlenmesi, .Devrimci Doğu Kültür Ocakları, DDKO, İBV, 1.Basım, İstanbul

Barzani, Mesud (2017), Barzani ve Kürt ulusal Özgürlük hareketi, 1.cilt .ve 2.cilt (Çev. Vahdettin İnce), Doz Yayınları, 6.Basım, İstanbul

Bayrak, Mehmet (1993), Kürtler ve Ulusal-Demokratik Mücadeleleri, .2.Basım, Özge Yayınları, Ankara

Bayrak, Mehmet (2013), Kürtlere Vurulan Kelepçe Şark Islahat Planı, .2.Basım, Özge Yayınları, Ankara

Bedirxan, Celadet Ali (2010), Bir Kürd Aydınından Mustafa Kemal'e .Mektub, Doz Yayınları, 1.Basım, İstanbul

Beşikci, İsmail (2013), Devletlerarası Sömürge Kürdistan, İBV Yayınları, 1.Basım, İstanbul

Beşikci, İsmail (2013a) Hayali Kürdistan'ın Dirilişi, İBV Yayınları, 1.Basım, İstanbul

Beşikci, İsmail (2014), Doğu Anadolu'nun Düzeni Sosyo-Ekonomik ve Etnik Temeller, İBV Yay., 1.Basım, İstanbul

Bora, Tanıl (2017), Cereyanlar, Türkiye'de Siyasi İdeolojiler, İletişim .Yayınları, 1.Basım, İstanbul

Bozarslan, Hamit (2005a), Türkiye'de (1919-1980) Yazılı Kürt Tarihi Söylemi Üzerine Bazı Hususlar, (Çev., Fahriye Adsay, Ümit Aydoğmuş vd.), İçinde, Vali, Abbas (2005), Kürt Milliyetçiliğinin Kökenleri, Avesta

.Yayınları, 1.Basım, İstanbul
Bozarslan, Hamit (2005b), Türkiye'de Kürt Milliyetçiliği: Zımni Sözleşmeden İsyana (1919-1925), s.199-229, (Çev. Fahriye Adsay, Ü. ,Aydoğmuş ve Sema Kılıç), İçinde
Bozarslan, Hamit (2010), Ortadoğu: Bir Şiddet Tarihi Osmanlı İmparatorluğu'nun Sonundan El-Kaide'ye, (Çev., Ali Berktay), İletişim .Yayınları, 1.Basım, İstanbul
Bozarslan, Hamit (2014), "Neden Silahlı Mücadele?" Türkiye Kürdistan'ında Şiddeti Anlamak, (Der., Güney Çeğin, İbrahim Şirin), İçinde, Türkiye'de Siyasal Şiddetin Boyutları, İletişim Yay., 1.Basım, .İstanbul
Bozarslan, Hamit (2014a), Türkiye'de Kürt Sol Hareketi, (Haz. Emir Ali Türkmen, Abdurrahim Özmen), İçinde, Kürdistan Sosyalist Solu Kitabı, .Dipnot Yayınları, 1.Basım, Ankara
Bozarslan, Hamit (2014b), Türkiye'de Kürt Milliyetçiliği: Zımni Sözleşmeden Ayaklanmaya (1919-1925), (Der.) Erik Jan Zürcher (2014), İçinde, İmparatorluktan Cumhuriyete Türkiye'de Etnik Çatışma, .İletişim Yay., 7.Basım, İstanbul
Bozarslan, Hamit (2015), Tehcir'den Lozan'a Türkler, Kürtler ve Ermeniler, (Haz. Fikret Adanır, Oktay Özel), İçinde, 1915, Siyaset, Tehcir, Soykırım, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1.Basım, 2015, İstanbul
Bozarslan, M. Emin (2002), Doğu'nun Sorunları, Avesta Yayınları, .2.Basım, İstanbul
Bruinessen, Martin Van (2005), Ehmedê Xanî'nin Mem û Zîn'i ve Kürt Milli Uyanışının Ortaya Çıkışındaki Rolü, (Çev., Fahriye Adsay, Ümit Aydoğmuş vd.), İçinde, Vali, Abbas (2005), Kürt Milliyetçiliğinin .Kökenleri, Avesta Yayınları, 1.Basım, İstanbul
Bruinessen, Martin Van (2010), Kürdistan Üzerine Yazılar, (Çev. Nevzat .Kıraç, Bülent Peker vd.), İletişim Yayınları, 7.Basım, İstanbul
Bruinessen, Martin Van (2013), Ağa, Şeyh, Devlet, (Çev. Banu Yalkut), .İletişim Yayınları, 8.Basım, İstanbul
Calhoun, Craig (2012), Milliyetçilik, (Çev. Bilgen Sütçüoğlu), İstanbul .Bilgi Üniversitesi Yayınları, 3.Basım, İstanbul
Celil, Celilê (2013), Kürt Aydınlanması, (Çev. Arif Karabağ), Avesta .Yayınları, 2.Basım, İstanbul
Cora, Yaşar Tolga, "Doğu'da Kürt Ermeni Çatışmasının Sosyo ekonomik Arka planı", (Haz. Fikret Adanır, Oktay Özel), İçinde, 1915 Siyaset, .Tehcir, Soykırım, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1.Basım, İstanbul, 2015
Çeğin, Güney (2014), "Erken Cumhuriyet Döneminde Rejimin Militarist Özerkliği", (Der., Güney Çeğin, İbrahim Şirin), İçinde, Türkiye'de Siyasal .Şiddetin Boyutları, İletişim Yay., 1.Basım, İstanbul
.Dersimi, Nuri (1952), Kürdistan Tarihinde Dersim, Ani Matbaası, Halep
Diringil, Selim, Abdülhamid Döneminde Ermeni Meselesi, (Haz. Fikret Adanır, Oktay Özel), İçinde, 1915 Siyaset, Tehcir, Soykırım, Tarih Vakfı .Yurt Yayınları, 1.Basım, 2015, İstanbul
Gellner, Ernest (2008), Uluslar ve Ulusçuluk, (Çev. Büşra Ersanlı, Günay .Göksu Erdoğan), 2.Basım, Hil Yayınları, İstanbul
Gölbaşı, Edip, "Hamidiye Alayları: Bir Değerlendirme", (Haz. Fikret Adanır, Oktay Özel), İçinde, 1915 Siyaset, Tehcir, Soykırım, Tarih Vakfı

.Yurt Yayınları, 1.Basım, İstanbul, 2015
Hobsbawm, Eric ve Ranger, Terence (2006), Geleneğin İcadı (Çev. .Mehmet Murat Şahin), Agora Kitaplığı, 1.Basım, İstanbul
Jongarden, Joost (2008), Türkiye'de İskan Sorunu ve Kürtler Modernite, Savaş ve Mekan Politikaları Üzerine Bir Çözümleme, (Çev. .Mustafa Topal), Vate Yayınları, 1.Basım, İstanbul
Jwaideh, Wadie (2012), Kürt Milliyetçiliğinin Tarihi, (Çev. İsmail Çekem ve Alper Duman), İletişim Yayınları, 7.Basım, İstanbul
Karpat, Kemal (2011), Osmanlı'dan Günümüze Kimlik ve İdeoloji, (Haz. .Ve Çev., Güneş Ayas), Timaş Yay., 4.Basım, İstanbul
Klein, Janet (2014), Hamidiye Alayları İmparatorluğun Sınır Boyları ve .Kürt Aşiretleri, (Çev., Renan Akman), İletişim Yay., 2.Basım, İstanbul
Konda Araştırma (2011), Kürt Meselesinde Algı ve Beklentiler, İletişim .Yayınları, 1.Basım, İstanbul
Kutlay, Naci (2012), Kürt Kimliğinin Oluşum Süreci, Dipnot Yay., 1.Basım, Ankara
Kutschera, Chris (2013), Kürt Ulusal Hareketi, (Çev. Fikret Başkaya), .Avesta Yayınları, 2.Basım, İstanbul
Leca, Jean (1998), Uluslar ve Milliyetçilikler (Çev. Siren İdemen), Metis Yayınları, 1.Basım, İstanbul
Mann, Michael (2012), Demokrasinin Karanlık Yüzü Etnik Temizliği .Açıklamak, (Çev. Bülent O. Doğan), İthaki Yayınları, 1.Basım, İstanbul
Mardin, Şerif (2013), Türkiye'de Toplum ve Siyaset Makaleler 1, (Der., .Mümtaz'er Türköne, Tuncay Önder), İletişim Yay., 20.Basım, İstanbul
McDowall, David (2004), Modern Kürt Tarihi, (Çev. Neşenur Domaniç), .Doruk Yayınları, 1.Basım, İstanbul
Minorsky, V. ve McKenzie, D.N. (2004), Kürtler ve Kürdistan, (Çev. .Kamuran Fıratlı), Doz Yayınları, 2.Basım, İstanbul
Natali, Denise (2009), Kürtler ve Devlet Irak, Türkiye ve İran'da Ulusal Kimliğin Gelişmesi, (Çev. İbrahim Bingöl), 1.Basım, Avesta Yayınları, .İstanbul
Sasuni, Garo (1992), Kürt Ulusal Hareketleri ve 15.yy'dan Günümüze Ermeni Kürt İlişkileri, (Çev., Bedros Zartaryan, Memo Yetkin), Med .Yayınları, 3.Basım, İstanbul
Smith, Anthony D.(2013), Milliyetçilik, (Çev. Ümit Hüsrev Yolsal), Atıf .Yayınları, 1.Basım, Ankara
Tezcür, Güneş Murat (2009), Kurdish Nasyonalism and Identity in Turkey: AConceptual Reinterpretation, European Journal of Turkish Studies, URL: http://journals.openedition.org/ejts/4008, ISSN: 1773-.(20.12.2019) 0546
Ünlü, Barış (2014), Kürdistan/Türkiye ve Cezayir/Fransa: Sömürge Yöntemleri, Şiddet ve Entelektüeller, (Der., Güney Çeğin, İbrahim Şirin), İçinde, Türkiye'de Siyasal Şiddetin Boyutları, İletişim Yay., .1.Basım, İstanbul
Ünlü, Barış (2018), Türklük Sözleşmesi Oluşumu, İşleyişi ve Krizi, .Dipnot Yayınları, 2.Basım, Ankara
Yeğen, Mesut (2006), Devlet Söyleminde Kürt Sorunu, İletişim .Yayınları, İstanbul
Yeğen, Mesut (2011), Devlet Söyleminde Kürt Sorunu, İletişim Yay.,

5.Basım, İstanbul

Dipnotlar

larda özellikle Botan ve Hakkari emirlikleri, bu bölgede hakim ’1840 .1 konumda olan Kürtlerin böyle bir konumda oldukları ifade edilmiştir. Konuyla ilgili detaylı çalışma için bkz. Garo Sasuni, Kürt Ulusal Hareketleri ve 15.yy’dan Günümüze Ermeni Kürt İlişkileri, (Çev., Bedros Zartaryan, Memo Yetkin), Med Yayınları, 3.Basım, 1992, .İstanbul

Devletin fiziksel ve sembolik şiddeti, asimilasyon, zorunlu göç, etnik .2 kimliğe dair ayrımcı politikalar, yasaklamalar ve devlet güdümlü Türk milliyetçiliğinin yarattığı tahribatlar gibi uygulamalar politik şiddet .kavramı üzerinden ele alınmıştır

Barzani ve Kürt Ulusal Mücadelesine dair detaylı bir çalışma için .3 bkz. Mesud Barzani, Barzani ve Kürt Ulusal Özgürlük Hareketi I. ve II. Cilt, (Çev. Vahdettin İnce), 6.Basım, Doz Yayınları, İstanbul. Ayrıca bkz. Martin Van Bruinessen (2013), Ağa, Şeyh, Devlet, İletişim Yayınları, .8.Basım, İstanbul

Bu tartışmayla ilgili detaylı bilgi için bkz. Wadie Jwaideh, Kürt .4 Milliyetçiliğinin Tarihi Kökenleri ve Gelişimi, (Çev. İsmail Çekem, Alper .Duman), İletişim Yayınları, 7.Basım, 2012, İstanbul, ss.157-200

Sultan Abdulhamit, Siyasi Hatıratım, s.75’ten aktaran Hasan Yıldız .5 (2006), Kürt Siyasası ve Modernizm, Doz Yayınları, 2.Basım, s.49

Cumhuriyet kurulduktan sonra 1980’lerde devlet tarafından .7 oluşturulan koruculuk sistemi bu modelin modern bir versiyonunu .teşkil etmektedir

Kürt milliyetçiliğinin gelişimi, kökenleri ve bunda rol oynayan 7 dinamiklerle ilgili bir tartışma için ayrıca bkz. Hamit Bozarslan (2005a), Türkiye’de Kürt Milliyetçiliği: Zımni Sözleşmeden İsyana (1919-1925), s.199-229.,İçinde, Abbas Vali (2005), Kürt Milliyetçiliğinin Kökenleri, (Çev. Fahriye Adsay, Ü. Aydoğmuş ve Sema Kılıç), Avesta Yayınları, .1.Basım, İstanbul

Cinai temizlik kavramı ve İttihat ve Teraki Cemiyeti ile ilgili bir .8 çalışma için bkz : Michael Mann, Demokrasinin Karanlık Yüzü Etnik Temizliği Açıklmak, Çev. Bülent O. Doğan, İthaki Yayınları, 1. Basım .2012, İstanbul

Konuyla ilgili bilgi için bkz. Hamit Bozarslan, Ortadoğu: Bir Şiddet .9 Tarihi, (Çev., Ali Berktay), İletişim Yayınları, 1.Basım, İstanbul, 2010, ss.45-46

İttihat ve Terakki döneminden günümüze kadar devletin siyasasını .10 oluşturan, diğer etnik ve dinsel gruplarla kurulan ilişkinin tarihsel momentlerini oluşturan dinamiklerin derli bir analizi için bkz. Tanıl Bora, Cereyanlar, Türkiye’de Siyasi İdeolojiler, İletişim Yayınları, .1.Basım, 2017, İstanbul. S.195-268

Ocaklar, İslamcı ve Osmanlıcı fikirlere karşı mücadele etmek ve .11 Türk milliyetçiliğini savunmak amacıyla ilk kez 1912’de kurulmuş, hedefleri de o dönemde Ziya Gökalp tarafından geliştirilmişti. Kemalistlerin zaferiyle birlikte, ocaklar vilayetlerde Türk milliyetçiliğini yaygınlaştırmanın aracı olarak 1924 yılında yeniden harekete geçirildi. .(McDowall, 2004: 279)

Gizli olarak hazırlanan kararname ve bu kararnamede imzaları .12
bulunanlar için bkz. Mehmet Bayrak (2013), Kürtlere Vurulan Kelepçe
.Şark Islahat Planı, Özge Yayınları, 2.Basım, Ankara, s.35
Şark Islahat Planını ile ilgili tarihsel veri ve raporların içeriğine dair .13
derli bir çalışma için bkz. Bayrak, Mehmet (2013), Kürtlere Vurulan
.Kelepçe Şark Islahat Planı, Özge Yayınları, 2.Basım, Ankara
Şark Islahat Planı ve Devletin Kürt meselesine nasıl yaklaştığına .14
dair detaylı bir çalışma için bkz. Ruşen Arslan (2020), Ömrü Kısa Etkisi
.Büyük, Devrimci Doğu Kültür Ocakları, DDKO, İBV, 1.Basım, İstanbul
Ercan Çağlayan, Cumhuriyet',n Diyarbakır'da Kimlik İnşası (1923- .15
.1950), İletişim Yayınları, 1.Basım, İstanbul, 2014, s.80
.Özgürlük Yolu, Nisan 1977, Yıl:2, Sayı:23, ss.25-26 .16
Dönemin savunmaları ve mahkeme tutanaklarında da Kıyamın .17
(ayaklanmanın) dini yönü ve ulusal yönünden söz edilmektedir. Bkz.
Uğur Mumcu (1993), Kürt İslam Devleti Ayaklanması 1919-1925, Tekin
.yayınevi, 11.Basım, İstanbul
Örneğin 1985'te, sürgünde bulunduğu Suriye'de ölen Molla Hasen .18
Hişyar, Şeyh Said'in önderlik ettiği 1925'teki milliyetçi Kürt
ayaklanmasına ilk katılan kişilerden biriydi. Şeyhin arkadaşı ve yakın
adamları arasında yer alan biriydi. Şeyh hakkında anlattıkları, o
günlerde Türk basınında yer alanlardan oldukça farklıydı. Basın Şeyh
Said'i gerici bir fanatiği, akli gelişmesi geri kalmış biri olarak tanıtmıştı.
Molla Hasen ise Şeyhin kişiliğiyle ilgili başka noktaları, milliyetçiliğini ve
sömürüye karşı direnişini öne çıkarıyor. Şeyh Said, milliyetçilerle hiçbir
ilişki kurmayan ve sadece kendi çıkarını gözetir görünen diğer
Nakşibendi şeyhlerini eleştirerek, "bu Şah-i Nakşibend
Kürdistan'ımızda bir gangster çetesi oluşturdu!" 18 demişti. Şeyh
Said'in bir çeteden bahsetmesi, bu örgütsel özelliklerden
kaynaklanmamaktadır. Asıl neden, şeyhlerin bölge halkını uysal ve
itaatkar olmaya sürükleyerek acımasızca sömürmeleriydi. Bu konuda
daha fazla bilgi için bkz. Martin Van Bruinessen, Ağa, Şey, Devlet,
.(Çev.Banu Yalkut), İletişim Yayınları, 8.Basım, 2013, ss. 311-12
Nuri Dersimi'nin bu döneme ilişkin gözlem ve icraatlarına dair .19
detaylı bir çalışma için bkz. Nuri Dersimi, Kürdistan Tarihinde Dersim,
.1952, Ani Matbaası, Halep
İstiklal Mahkemelerindeki davalar, iddianameler ve savunmalara .20
ilişkin belgeler için bkz. Mehmet Bayrak (1993), Kürtler ve Ulusal-
.Demokratik Mücadeleleri, Özge Yayınları, 2.Basım, Ankara
İsyanı sonrası hem bölgede meydana gelen tahribatlar, hem 1925 .21
de Kürtlerin maruz kaldığı baskı ve sonuçlarına dair veriler için bkz. Dr.
.Kasımlo (1991), ss. 59-62
Randal'ın (2001:160-161) tespitlerine göre "İsyandan yaklaşık iki .22
yıl sonra İstiklal mahkemeleri kaldırılmadan önce 7440 Kürt tutuklandı
ve 660'ı idam edildi. Yüzlerce Kürt köyü yakıldı ve 40 bin ile 250 bin
arasında Kürt köylüsü müteakip "Pasifikasyon"da öldü. Sonraki birkaç
yıl içinde muhtemelen bir milyon Kürt erkek, kadın ve çocuk
".yerlerinden edildi ve Batı Anadolu'ya sürüldü
Kürtlerin isyanlarını, haklarını savunmaya yönelik girişimlerini ve .23
devlet güçleriyle olan çatışmaları genellikle "Kürtlük"ten ve

siyasallıktan soyutlanarak devlet tarafından yalnızca "adi suç" olarak ifade edilen eşkıyalıkla ilintilendirilmekteydi. Osmanlıdan günümüze kadar bu yaklaşım devletin temel yaklaşımı olarak varlığını sürdürmüştür. Devletin bu konudaki yaklaşımının detaylı bir analizi için bkz. Ahmet Özcan, "Eşkıya"dan "Suçlu Vatandaş"a ve Terörist"e Türk Ulus-Devlet Söyleminde (Kürt) Adi ve Siyasi Suçlu, içinde, Kıyam ve Kıtâl Osmanlı'dan Cumhuriyete Devletin İnşası ve Kolektif Şiddet (Haz.) Ümit Kurt ve Güney Çeğin, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1.Basım, 2015, .İstanbul

24. Özgürlük Yolu, Nisan, 1977, Yıl:2, Sayı:23, Ayrıca bkz. Türkiye Kürdistan Sosyalist Partisi (TKSP) 1974'te –aralarında Temmuz 1971'de lağvedilmiş olan TİP'te "Doğulu grup" olarak adlandırılan kişilerin de içinde bulunduğu- bir kısım Kürt aydını tarafından kurulmuştur. İşçi ve köylüleri harekete geçirme görevine ağırlık veren parti, Haziran 1975'ten Ocak 1979'a kadar Özgürlük Yolu Aylık siyasi dergiyi yayımladı. Dergi ve içeriğiyle ilgili detaylı bilgi için bkz. 20.Yüzyılda Türkiye Kürdistan'ı ve Kürt Ulusal Hareketleri, İçinde, Kürdistan Sosyalist Solu Kitabı 60'lardan 2000'lere Seçme Metinler, (Haz. Emir Ali Türkmen ve Abdurrahim Özmen), Dipnot Yayınları, 1.Basım, 2014, .Ankara, s.297

25. İlk Kürtçe gazete olan "Kürdistan"ın çıkış amacı, içerdiği konular ve dönemin siyasal koşullarına dair yaklaşımı için bkz. Kürdistan, İlk Kürd Gazetesi, 1898 – 1902, (Arap harflerinden Latin harflerine çeviren M. .Emin Bozarslan), Deng Yayınevi, 1.Basım, Cilt 1, 1991, İsveç

26. 19. Yüzyılın sonları ve 20. Yüzyıl başlarında Kürt milliyetçiliğinin gelişimine katkıda bulunan bazı önemli Kürt şahsiyetleri şunlardır: Haci Qadirê Koyi, Seyid Abdülkadir, Said-i Kürdi, Emin Ali Bedirhan, Halil Hayali. Diğer önemli şahsiyetler ve bu konuda daha detaylı bilgi için bkz. Rohat Alakom, Eski İstanbul Kürtleri, Avesta Yayınları, 2. Basım, .İstanbul, 2012, ss.96-97

27. Ulusların bir inşa ve hayali bir cemaat olduğuna dair tartışma için bkz. Benedict Anderson (2014), Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması, (Çev. İskender Savaşır), Metis Yayınları, .7.Basım, İstanbul

28. 1960 ve sonrasında ortaya çıkan yayınlar ve örgütler hakkında ve ayrıca ideolojik içerikleri hakkında bkz. Kürdistan Sosyalist Solu Kitabı, 60'lardan 2000'lere Seçme Metinler, (Haz. Emir Ali Türkmen ve Abdurrahim Özmen), Dipnot Yayınları, 1. Basım, 2014, Ankara. Ayrıca Kürt aydınlanması ile ilgili olarak bkz. Celile Celil, Kürt Aydınlanması, .(Çev. Arif Karabağ), Avesta Yayınları, 2.Basım, 2013, İstanbul

29. Ulus inşası ve geleneğin icadı hakkında derli bir tartışma için bkz. Eric Hobsbawm, Terence Ranger (2006), Geleneğin İcadı (Çev. .Mehmet Murat Şahin), Agora Kitaplığı, 1.Basım, İstanbul

30. Kürt aydınlarının bu dönemdeki çalışmaları, Kürt sorunu ve ulusal haklarına dair faaliyetlerini ortaya koyan bir çalışma için bkz. Bayrak, 2013. Ayrıca bkz. Bedirxan (2010), Bir Kürd Aydınından Mustafa .Kemal'e Mektub [1]

Başlık özelikleri

:Kitap	Kürt Davası
:Kitap	Tarih
:Kitap	siyasi
:Belge Türü	Orijinal dili
:Yayın Türü	Born-digital
:Lehçe	Türkçe
:Özerk	Kurdistan
:Özerk	Türkiye
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Türkçe | kurdarastirmalari.com
کاتی تۆمارکردن: PM 9:29:32 2022/22/10
ناوی تۆمارکار: ڕاپەر عوسمان عوزێری

بابەت: 229

Lozan Antlaşması ve Kürtler

https://www.kurdipedia.org/?q=20230210185123465628

Lozan Antlaşması ve Kürtler

Kürtleri Türk yurttaşı olarak gösteren Lozan Antlaşması; Müslüman olmayanları dini azınlık olarak ifade ederken, Kürtler azınlık haklarından yoksun bırakmış.

1918-1914 tarihleri arasında yaşanan birinci paylaşım savaşında Osmanlı İmparatorluğu kaybedenler arasındaydı. Çöküşü yaşıyor, çözülmeler baş göstermişti. Birçok halk bu süreçte ulusal bağımsızlık savaşlarına girişmişti, Osmanlı ümmetinden çıkarak kendi ulus devletini kurmuşlardı. İttihat ve Terakki zihniyeti; çöküşün hızla yaşandığı savaş öncesinden başlayarak önce Müslümanlık sözleşmesi gereğince, daha sonraları Türklük sözleşmesine göre bir dizi katliam ve soykırımlar yaşatarak halklar ve inançlar mezarlığı üzerinden Türk ulus devletini inşa etmeye girişir.

1919 Mayıs'ında Samsun'a çıkarma yaparlar. Ermeni, Asurî- Süryani soykırımından sonra Rum soykırımını gerçekleştirirler. Gayri Müslim halkları soykırımdan geçiren bu zihniyet; 22 Haziran 1919'da Amasya Genelgesi ile etnik kimliğe dayalı ulus devlet inşasının genel çerçevesini çizer. Bu genelgeden hareketle 23 Temmuz-7 Ağustos 1919'da Erzurum, 4-11 Eylül 1919'da ise Sivas'ta kongreler düzenler. Kongrelerden sonra 22 Ekim 1919'da Amasya protokolü ile ulus devlet inşasının siyasal, askeri, diplomatik faaliyetleri içerisinde olur. Müslümanlık sözleşmesi üzerinden Kürtleri yedeğine almaya başlayan bu zihniyet gayrimüslim halkları ortadan kaldırdıktan sonra bir süreliğin Kürtler ile ittifakını sürdürme niyetindedir. Güç biriktirmesi,

günün emperyalist devletler ile olası görüşmeler öncesinde elini güçlü tutmak istemektedir. İttihat ve Terakki zihniyetinin bu pragmatist ve iktidar eksenli niyetini görmeyen birçok Kürt aydın ve şahsiyeti Müslüman kardeşliği vurgusunu önemseyerek ulusal demokratik taleplerini tali planda tutmayı yeğleyerek Erzurum ve Sivas kongrelerine katılırlar. Bunu fırsata çevirmek isteyen zihniyet sahipleri bu niyeti kullanmaya çalışırlar. Amasya protokolünde; "Osmanlı İmparatorluğunun düşünülen ve kabul edilen sınırı, Türklerin ve Kürtlerin oturdukları araziyi kapsar. Bu arazi üzerindeki Kürtlerin ırksal ve kültürel haklarını destekler" ibaresi ile Kürtlere şirin görünmeye .çalışır

Sanayi devrimi ile başlayan uluslaşma sürecini kaçıran Kürtler, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde ulusal devletlerin inşası yönlü önemli gelişmelerin yaşandığı bu sürecide Müslüman kardeşlik söylemini önemsediklerinden dolayı hazırlıksız yakalanırlar. Uzun tarih boyu coğrafi olarak ikiye bölüştürülen Kürdistan yeniden paylaşılmaya çalışılıyordu. Coğrafi parça esaslı, aşiret, aile ve mezhep öncelikli ulusal kalkışmalar yaşansa da kaybetmekle kalınmamış ağır bedellerle sonuçlanmışlardı. Türk uluslaşmasının Müslümanlık sözleşmesine itiraz ile başlayan Koçgiri hareketi, Amasya protokolündeki söylemindeki samimiyetsizliği görerek ulusal bağımsızlık hedefini önüne koysa da, ulusal destekten yoksun, yalnız başına kaldığından soykırıma uğrar. Türkçü zihniyet bir yandan Kürtlere soykırım yaşatırken diğer yandan .da ön almaya çalışır

Haziran 1920'de Mustafa Kemal imzasıyla El-Cezire komutanlığına 27 şu mesaj gönderilir: "Kürtleri İngiliz ve Fransızların propagandalarından korumak için Kürt vilayetlerini El-Cezire komutanlığı altında birleştiren BMM başkanlığına karşı sorumlu olacak şekilde muhtariyet tanınsın" der. Burada iki amaç güdülmektedir. Bir yandan Koçgiri hareketi yalnız bırakmak ve başarısızlığa mahkum etmeninin özel savaş propagandası yapmak istemiş, diğer yandan da başlamakta olan görüşmelerde Kürt varlığını kabul eder görünerek .iktidarına meşruiyet kazandırma amacı gütmüştür

Fransa, İngiltere ve İtalya emperyalistleri 10 Ağustos 1920'de Osmanlı İmparatorluğu ile Sevr Antlaşmasını imzalarlar. Toplamda 433 madde olan bu antlaşmanın Kürtler için önem arz edeni 3.ncü maddedir. Buna göre: "İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcilerinden oluşan komisyon Fırat'ın doğusundaki Kürt vilayetlerinde bir yerel yönetim düzeni kuracak; bir yıl sonra Kürtler dilerse Milletler Cemiyeti'ne(BM) bağımsızlık için başvurabilecek." Ankara başta bu madde olmak üzere Sevr Antlaşmasını tanımadıklarını söyleyerek bir yandan uluslaşma faaliyetleri içinde olurlar, diğer yandan alttan alta Kürtleri bağımsızlıktan vazgeçirmenin ayak oyunları işine girişirler. "Muhtariyet" söyleminin bu niyetlerine hizmet etsin diye dillendirdiği açıktır. Kürtler siyasal öncüden yoksun, parça, aşiret, aile ve mezhep öncelikleri ile hareket ettikleri için bu süreci amacına uygun

değerlendiremeyerek 24 Haziran’da imzalanan Lozan Antlaşması ile statüsüzlüğe mahkum edilirler. Ulusal demokratik taleplerin eldesi mücadelesi yerine egemenin insafına sığınmanın ağır bedellerini ödemek zorunda kalan Kürtler, Lozan Antlaşmasının Kürtler için kırıntı .sayılan 39. maddesinden bile yararlandırılmazlar

Madde 39- Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk yurttaşları Müslümanlarla özdeş medeni ve siyasal haklardan yararlanacaklardır. Türkiye’nin tüm halkı, din ayırt edilmeksizin, yasa önünde eşit olacaktır. Din, inanç ya da mezhep farkı hiçbir Türk yurttaşının medeni ve siyasal haklardan yararlanmasına ve özellikle genel hizmetlere kabulüne, memurluğa ve yukarı derecelere ulaşmasına, ya da çeşitli meslekleri ve sanatları yapmasına bir engel sayılmayacaktır. Herhangi bir Türk yurttaşının gerek özel ya da ticaret ilişkilerinde, gerek din, basın ya da her türlü yayın konusunda ve gerek toplantılarda herhangi bir dili serbestçe kullanmasına karşı hiçbir sınır konulmayacaktır. Resmi dilin varlığı kuşkusuz olmakla birlikte, Türkçeden başka dil ile konuşan Türk yurttaşlarına yargıçlar önünde kendi dillerini sözlü olarak ”.kullanabilmeleri için gerekli kolaylıklar gösterilecektir

Kürtleri Türk yurttaşı olarak gösteren Lozan Antlaşması; Müslüman olmayanları dini azınlık olarak ifade ederken, Kürtler azınlık haklarından yoksun bırakmış. Etnik kimliklerini dile getirmeksizin, anadilde eğitim hakkı vermeden mahkemelerde sadece kendi dillerini sözlü kullanabilmelerini yeterli görmüştür. Bu faşist antlaşmayı çöpe [1].atmanın, Kürdistan statüsünü elde etmenin zamanıdır

Başlık özelikleri

:Kitap	Kürt Davası
:Kitap	Tarih
:Belge Türü	Orijinal dili
:Yayın Türü	Born-digital
:Lehçe	Türkçe
:Özerk	Kurdistan

:Quick Respons Code

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | Türkçe | hawarnews.com

کاتی تۆمارکردن: PM 6:51:23 2023/10/2

ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 230

Lozan, Sevr’de öngörülen Kürdistan devletinin kurulmasını engelledi

https://www.kurdipedia.org/?q=20230212100400466175

Lozan, Sevr’de öngörülen Kürdistan devletinin kurulmasını engelledi

Yıllardır kendi toprakları üzerinde etnik kimlik mücadelesi veren Kürtler, 20’inci yüz yılda ilk kez Sevr Antlaşması’yla devlet kurma şansını yakaladı. Ancak İngilizlerin çıkarları ve Türklerin baskıları nedeniyle Kürdistan devletinin kurulması girişimi 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan .Lozan Antlaşması’yla sekteye uğratıldı

Lozan Antlaşması 24 Temmuz 1923 tarihinde İsviçre'nin Lozan şehrinde Britanya İmparatorluğu, Fransız Cumhuriyeti, İtalya Krallığı, Türkiye, Japon İmparatorluğu, Yunanistan Krallığı, Romanya Krallığı ve Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı (Yugoslavya) temsilcileri tarafından, Leman Gölü .kıyısındaki Beau-Rivage Palace'ta imzalandı

Lozan Antlaşması imzalanıp uygulamaya konulduğundan Kürdistan devletinin kurulmasını .öngören Sevr Antlaşması geçerliliğini kaybetti

I. Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı İmparatorluğunun dağılması ardından bölgede 1918-1914 birkaç yeni devlet kuruldu. Britanya İmparatorluğu her hangi bir çatışmaya girmeden Güney Kürdistan’a (Kürdistan Bölgesi) gelmiş ve halk tarafından karşılanmıştı. İngilizler, bölgedeki diğer .milletler vaat verdikleri gibi Kürtlere de bir devlet kurma vaadinde bulundu

yılında imzalanan Sevr Antlaşması’nın 3’üncü bölümünde “Kürdistan” başlığıyla 1920 hazırlanan “Siyasal hükümleri” kapsayan 62, 63 ve 64. maddelerinde açık bir şekilde .Kürdistan’ın kurulması ve sınırlarından bahsedilmiştir

Sevr Antlaşması’nın 62’inci maddesinde, İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcilerinden oluşan bir komisyon Fırat'ın doğusundaki Kürt vilayetlerinde bir yerel yönetim düzeni kuracak; bir yıl sonra .Kürtler dilerse Milletler Cemiyeti'ne bağımsızlık için başvurabilecekti

Sevr Antlaşması’nın 63’üncü maddesinde Kürdistan devletinin kurulması Osmanlı hükümeti anlamına da geldiği 62’inci maddenin yükümlülüklerini yerine getirmeyi kabul ettiği yer .almaktadır

:ve 64’üncü maddelerde şu ifadeler yer almaktadır 63

:üncü madde’63

Osmanlı Hükümeti, 62. Maddede öngörülen komisyonlardan birinin ya da ötekinin kararlarını, “ kendisine bildirildiğinden başlayarak üç ay içinde kabul etmeği ye yürürlüğe koymağı şimdiden ”.yükümlenir

:üncü madde’64

İşbu Antlaşmanın yürürlüğe konuşundan bir yıl sonra, 62. Maddede belirtilen bölgelerdeki “ Kürtler, bu bölgelerdeki nüfusun çoğunluğunun Türkiye'den bağımsız olmak istediklerini kanıtlayarak Milletler Cemiyeti Konseyine başvuruda bulunmaları halinde ve Konsey’in de bu nüfusun bağımsızlığa yetenekli olduğu görüşüne varır ve bu bağımsızlığı onlara tanımayı Türkiye'ye salık verirse (tavsiye ederse), bu durumda Türkiye, bu öğütlemeye (tavsiyeye) uymaya ve bu bölgeler üzerinde bütün haklarından ve sıfatlarından vazgeçmeyi, şimdiden yükümlenir. Söz konusu vazgeçmenin ayrıntıları Başlıca Müttefik Devletlerle Türkiye arasında .yapılacak özel bir sözleşmeye konu olacaktır

Bu vazgeçme gerçekleşirse ve gerçekleşeceği zaman, Kürdistan’ın şimdiye dek Musul ilinde (Vilâyetinde 41) kalmış kesiminde oturan Kürtlerin, bu bağımsız Kürt Devletine kendi istekleriyle ”.katılmalarına, Başlıca Müttefik Devletlerce hiçbir karşı çıkışta bulunulmayacaktır

Musul vilayeti denilen Güney Kürdistan 1921 yılında yeni Kurulan Irak devletinin bir parçası .değildi. Dönemin Irak devleti Bağdat ve Basra vilayetlerinden oluşuyordu

Birleşik Krallık, Mart 1921'de 1’inci Faysal'ı Irak'ta İngiliz mandası altında kurulacak yönetimin

kralı olarak desteklemeye karar verdi. Birleşik Krallık bu hükûmetle, ileri bir tarihte bağımsızlık öngören bir antlaşma yapacaktı. Faysal bu planı kabul etti ve Irak Mandasının kralı olarak .Ağustos 1921'de tahta çıktı

Daha sonra o dönem yapılan bir referandumda Kürdistan Irak'ın dışında tutuldu. Kürtler gönüllü olarak referanduma katılabilir ve oy kullanabilirdi. Sevr'de Kürdistan Irak'tan ayır tutuluyor .dolayısıyla söz konusu bölgede yaşayanlara Irak Krallığı'nın bir parçası olarak görülmüyordu

Iraklı Tarihçi Abdulrezak Hasani, Irak Bakanlıkları Kitabı'nın ikinci baskısının 36'ıncı sayfasında Britanya temsilcisinin 8 Temmuz 1921'de Irak Bakanlar Kuruluna gönderdiği bir yazıda Britanya .İmparatorluğunun tutumunu aktarıyor

Kerkük ve Süleymaniye Tugayları Kral Faysal aleyhine oy kullandı ancak Erbil ve Musul Tugayları .Sevr'de belirlenen haklarının korunmasını garantileme karşılığında kralın lehine oy kullandı

Irak'taki manda yönetimi, Kürt bölgelerinde her hangi bir özerk yönetiminin kurulması önünde .bir engel görmediğini açık bir şekilde ifade etti

Irak'ın Koloni Ofisi yöneticisi Tümgeneral Sir Percy Zachariah Cox 23 Ağustos 1922'de Kral Faysal ile Kürtler hakkında yaptığı bir görüşmenin detaylarını 25 Ekim 1922'de Koloni .Bakanlarını iletir

İngilizlerin Irak'ta bir Arap imparatorluğu istemediklerini aksine bir Arap ülkesini destekleyecekleri Kral Faysal'a iletilir. Kurulacak ülkenin sınırları da Hamrin dağlarına kadar olacağının altı çizilir. Toprakların geri kalan kısmında ise Türkmenlerin de azınlık olarak yaşadığı Kürdistan topraklardır. "Kürdistan ileride Irak'ın çıkarlarına ortak ve ülkeyi Türkiye'ye karşı .koruyacak kalkan görevini görecektir" ifadelerine yer verilir

Irak'ın Koloni Ofisi yöneticisi Tümgeneral Sir Percy Zachariah Cox

Dr. Welid Hamdi "Britanya Belgelerinde Kürt ve Kürdistan" kitabının 138-139'uncu sayfasında .İngilizlerin söz konusu belgelerini aktarmıştır

Irak ile Türkiye arasında Musul Vilayeti tartışmaları başlayınca konu Milletler Cemiyetine taşındı. Milletler Cemiyeti, 30 Eylül 1924'te bir komite kurdu. Bu komitenin görevi, Lozan Antlaşması'nın 3. maddesinin 2. bendine göre kendilerine verilen iş ile ilgili gereken bütün .bilgiyi toplamaktı

Hazırlanan raporda, "Çok Sayıda coğrafya kitap ve seyahatname incelendi. Eski tarifi kitapların yanı sıra 16'ıcı ve 20 yüz yıla ait Arap ve Avrupa haritaları mercek altına alındığında Arapların ülkedeki sınırları Hit-Tikrit sınırlarını veya Hamrin Dağlarına kadar uzanmaktaydı. Kuzeyi .Kürdistan olarak adlandırılıyordu" bilgileri yer alıyor

Sevr Antlaşması'nın imzalandığı zamanlarda Osmanlı Türkçesinde hazırlanmış bir haritanın 1927'de restore edilmiş hali. Kaynak: İstanbul Ticaret Odası (İTO)

Eldeki bütün belgelere rağmen Kürdistanlıların isteği olmadan İngilizlerin de desteğiyle Milletler .Cemiyeti Güney Kürdistan'ı Irak'a bıraktı

I. Dünya Savaşı sonrası oluşan statükoda İngilizler Kürtlere bağımsızlık tanıyacaklarının ve bir Kürt devleti (Dört parçayı kapsamayacaktır) kuracaklarının vaadini vermişti ancak Lozan .Antlaşmasıyla bu karardan tamamen dönüldü

Böylece Sevr Antlaşması doğmadan öldü. Öte yandan İngilizlerin çıkarlarından dolayı Kürt .meselesi Musul Vilayeti meselesine everildi. Daha sonra da Irak-Türkiye meselesine dönüştü

"Şeyh Mahmud Hefîd süreci iyi analiz edemedi"

Rûdaw'a konuşan Selahattin Üniversite Öğretim görevlisi ve tarihçi Muhammed Kakasur, Kürtlerin süreci iyi analiz edemedikleri için altın tepside sunulan bir fırsatı geri teptiklerini .söyledi

Kakasur, Kürtlerin, dönemin Irak Krallığı ile Britanya'nın tanıdığı özerklik statüsüyle 1992 yılında .kurulan Kürdistan Bölgesi hükümeti ve parlamentosu 1922 yılında kurulabilirdi" dedi

Türkiye'nin Doğu ve Batı savaşından iyi derecede faydalandığını anımsatan Kakasur şunları :söyledi

Dönemin Ankara yönetimi batılı ülkelerle iyi müttefiklik ilişkileri kurdu ve Türkiye'nin " desteklenip güçlenmesi halinde Avrupa bloğunu Sovyetler Birliğinin hegemonyasına karşı kalkan rolü oynayacağına dair bir teklif sundu. Nitekim o dönemde müttefik devletler Türkiye'nin bu misyonunu olumlu bulup desteklemişti. Sözünü ettiğimiz müttefiklik şu ana kadar devam ediyor. Türkiye ile ABD arasında kurulan müttefiklik ilişkilerinin temeli 1920'li yıllarına dayanmaktadır. Demokrasi ve Kominizim (Batı ve Doğu bloku) çekişmelerinden faydalanan Türkiye yönetimi iyi bir oyun kurarak konumunu daha da güçlendirdi. Ancak Kürtler bu fırsattan faydalanmanın aksine çok da zarar gördü. Hatta 90'lı yıllara kadar bu mağduriyet devam etti. Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle birlikte Kürtler silkelenmeye başladı. Akabinde .Kürdistan'da ayaklanma oldu ve daha sonra Kürdistan Bölgesi adına yeni bir yapı oluşturuldu

Kürt Devrimci Şeyh Mahmud Hefîd

İngilizlerle dönemin Irak devleti 1922 yılında Kürtlerin özel bir statüye kavuşmaları için altın tepside bir fırsat sundu. Ancak Şeyh Mahmut (Şeyh Mahmud Hefîd) süreci tam anlamıyla analiz edemediğinden söz konusu fırsatı geri teperek her hangi bir hazırlığı olmadan Irak'ta bağımsızlığını ilan etti. Böylece bu altın fırsat elimizden kaçtı. Şöyle bir şey olabilirdi, 1992 yılında kurulan Kürdistan Bölgesi hükümeti ve parlamentosu 1922 yılında kurulabilirdi. Dediğim gibi dönemi iyi analiz edemeyen Şeyh Mahmut ve aynı zamanda kendi gücünü ve uluslararası ilişkilerin etkisini iyi okumadan bu fırsatı değerlendiremedi. Bakınız 80 yıl sonra biz Kürdistan Bölgesi'nde aynı statüye kavuşmuş olduk. Kısaca söylemek gerekirse eğer Kürtler süreci kötü ".kullanmasaydı 1992 yılında kurulan hükümet ve parlamento 1922 yılında kurulabilirdi

Hiçbir anlaşma kutsal değildir

Sevr Antlaşması'na ilişkin değerlendirmelerde bulunan Tarihçi Kakasur, Şeyh Mahmud'un İngilizlere karşı başlattığı devrim yapılmamış olsaydı "bugün belki de bir Kürt devleti var olurdu" .dedi

:Kakasur, şöyle devam etti

Gücü elinde bulunduran taraf her zaman anlaşmaların uygulanıp uygulanmamasına karar " verecek konumda olmuşlardır. Bu tarihin bütün evrelerinde bu şekilde süregelmiştir. Antik Çağ, Orta Çağ ve şu an içinde bulunduğumuz dönemde de aynı şekilde işliyor. Gücü olan anlaşmaları .değiştirebiliyor, kutsal olan hiçbir antlaşma yoktur

Örnek olarak Cezayir Anlaşması, Irak'ın güçsüz olduğu bir dönemde imzalanmıştı ancak daha sonra Bağdat yönetimi anlaşmaya uymayı reddetmişti. Geçtiğimiz yıl İran yönetimi söz konusu anlaşmayı tekrar gündeme almıştı. 1948 yılında Filistin'in devlet olmasını ön göre Birleşmiş Milletler kararı var ancak Filistinlilerin ve Arapların güçsüz olmaları nedeniyle bu karar yürürlüğe giremiyor. BM kararları Sevr Antlaşması'na benzer antlaşmalardan çok daha etkili olduğunu biliyoruz. Burada önemli olan gücü elinde tutmaktır, gücü olan anlaşmaları değiştirebilir. Hatta BM'de veto hakkı bulunan ülkelerde birçok kararın uygulanmasına engel olabilirler. Bu nedenle güç burada oldukça önemlidir ve en temel unsur olarak ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla Kürtler de kendi güçlerini bilerek ona göre etrafında olan biten

.değişimlere ayak uydurması gerekirdi

I. Dünya Savaşı'nın galibi ve en güçlü devleti olan Britanya'ya savaş açtı. Dolaysıyla savaş sonrası Kürtler cezalandırıldı. Bu bir kuraldır, savaşta galibin yanında olup onun müttefiki olursan bunun karşılığını alırsın ancak aksine mağlubun yanında olursan cezalandırılırsın. Irak neden Osmanlının elinde alındı çünkü Britanya'ya karşı savaş açmıştı. Osmanlı'nın müttefiki olan Şeyh Mahmut'un Britanya tarafından kendisine bir devlet kurmasını beklemek zaten hata olur. Ancak İngilizlerin müttefiki olan Kral Faysal'ı Irak'ın hâkimi ve kralı yaptılar. Kral Faysal doğru bir analiz yapmış ve I. Dünya Savaşı'nda İngilizlerin müttefiki olmuştu. Akabinde 1920'de Irak'ın Krallık tahtına oturdu. Durum tespitini iyi yapamayan Şeyh Mahmud Hafîd 1918 yılında Britanya'ya karşı savaş açtı, ki bu akıl ve mantık işi değildi. İsrail II. Dünya Savaşı'nda müttefik devletlerle ittifak içerisindeydi. Naziler Yahudilere karşı Holokost katliamını geçekleştirdi, ancak ona bakarsanız 1948'de yani 3 yıl sonra İsrail kuruldu. Burada bu bir kuraldır savaşta galibin yanında olup onun müttefiki olursan bunun karşılığını alırsın ancak aksine mağlubun yanında olursan .cezalandırılırsın

Sevr Antlaşmasıyla ilgili bir hususa daha değinmek istiyorum, Sevr'de belirlenen Kürdistan haritası tamamen Osmanlı haritasıydı. Çünkü Osmanlılar Britanya'ya karşı savaşmışlardı. Ancak İran Kürdistan'ından hiç bahsedilmedi. Neden? Çünkü I. Dünya Savaşı'nde İran bağımsızdır. Bu nedenle Britaya Tahran'a dokunmadı. Şunun da altını çizmek gerekiyor Kürtlerin Irak'ta sahip [1]".oldukları haklara diğer hiçbir parçada sahip değillerdir

Başlık özelikleri

:Kitap	coğrafya
:Kitap	Kürt Davası
:Kitap	Tarih
:Kitap	siyasi
:Belge Türü	Orijinal dili
:Yayın Türü	Born-digital
:Lehçe	Türkçe
:Özerk	Kurdistan
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Türkçe | www.rudaw.net
کاتی تۆمارکردن: 2023/12/2 10:04:00 AM
ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 231

Musul Sorunu

https://www.kurdipedia.org/?q=20221110203839444616

Musul Sorunu, Osmanlı Devleti'ne bağlı Musul Vilayeti'nin toprak .sorunudur
I. Dünya Savaşı'ndan önce Osmanlı hakimiyetindeki Musul ve çevresi petrol varlığı sebebiyle, İngiltere, Fransa, Almanya arasında rekabet konusu oldu. Bölge, 1916 tarihli Sykes-Picot Antlaşması ile Fransa'ya bırakılmıştı. Nisan 1920 San Remo Konferansında Fransa, kendisini Orta Doğu'daki menfaatlerini desteklemesi sebebiyle, Musul bölgesini İngiltere'ye bıraktı. İngiltere bölgedeki Hristiyanların güvenliği, İngiliz savaş esirlerine kötü muamele edilmesi gibi sebepler ile Mondros Mütarekesinin 7. maddesine göre Musul'un kendilerine terk edilmesini istediler. Musul'da yerleşik Osmanlı 6. Ordusu Komutanı Ali İhsan Paşa şehri İngilizlere terk etmemek için istifa etti. Yerine Gelen Binbaşı Halit Akmansü İstanbul'dan aldığı emri yerine getirerek Musul'u boşalttı. 15 Kasım 1918 tarihinde İngiliz askerleri Musul'a .asker çıkarıp işgal ettiler
Mondros Mütarekesi ve Ali İhsan Paşa (Sabis)
Mondros Mütarekesi gereğince İtilaf devletleri'ne güvenlikleri gereği istedikleri yerleri işgal etme yetkisi tanınıyordu. 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi imzalandığında Musul ve çevresi henüz Ali İhsan Sabis Paşa komutasındaki Türk birliklerinin idaresindeydi. Ateşkesten sonra İngilizler, Musul ve Zaho'daki sivil Hristiyanların topluca öldürüldüğünü iddia ederek Türk birliklerinin Musul'u terk etmesini istediler. Ali İhsan Sabis Paşa, bu isteği reddetti ancak Suriye cephesinde Yıldırım Orduları grubunun Şam'dan sonra Halep'te de İngilizlere yenilip Adana'ya kadar çekilmesi neticesinde demiryolu ikmal hatlarının kesilmesi üzerine ve İstanbul hükümetinin de bu yolda emir vermesinden sonra Musul'u bırakıp Nusaybin'e kadar çekildi. İngiliz askerleri hiçbir direnişle karşılaşmadan Musul'a girdiler. İstanbul'dan benzer bir emir Mustafa Kemal Paşa'ya da Çukurova bölgesini terketmesi için gelmişse de Mustafa Kemal Paşa Adana'yı boşaltmamış ve Harbiye Nezaretiyle yaptığı telgraflaşmalarda emrin kanunsuz olduğunu söyleyerek emre direnmişti. Harbiye nezareti, kendisini görevden alıp karargaha çağırdığında ordunun bir kısmı silahlarını halka dağıtarak düşman eline geçmesine mani olmuştu. Bazı silahlar ise, Anadolu'da bir düşman direnişinde kullanılmak üzere Teşkilat-ı Mahsusa elemanları tarafından daha güvenli olan doğu .cephesine taşındı
Kürdistan Kralı Mahmut Berzenci ve Özdemir müfrezesinin girişimi
Ana maddeler: Kürdistan Krallığı ve Özdemir müfrezesi
Eylül 1922 - Temmuz 1924 yıllarında Iraklı Kürtler Süleymaniye merkezli yarı bağımsız Kürdistan Krallığı devletini kurmaya teşebbüs ettiler. Şeyh Mahmut Berzenci, Kürdistan Krallığı'nın kralı olarak kendisini ilan etti. Sevr Antlaşması'ndan sonra, Süleymaniye ile bütün bölge Birleşik Krallık yüksek komiserliğinin denetimi altına girdi. Eylül 1922'de Özdemir müfrezesinin İran'a çekilmesinden sonra, Birleşik Krallık Şeyh Mahmut Berzenci'yi vali olarak tayin etti. Şeyh Mahmut Berzenci Kasım'da tekrar kendisini Kürdistan Krallığı'nın kralı olarak ilan etti. Lozan Antlaşması'ndan sonra Birleşik Krallık yüksek komiserliği, Irak'ın bütün bölgelerini birleştirmek isteyince Şeyh

Mahmut Berzenci buna karşı çıktı. Mahmut Berzenci ve hükümetin teslim olmaması üzerine, Birleşik Krallık Hava Kuvvetleri Süleymaniye ve çevresini bombaladı ve bölge'de çatışmalar meydana geldi. 24 Temmuz 1924 yılında kesin olarak Birleşik Krallık Mezopotamya .Mandası'na bağlanmıştır

Musul Harekâtı planı ve Cafer Tayyar Paşa (Eğilmez)

yılında Mustafa Kemal Musul'a asker göndermeyi ve bölgeden 1924 İngiliz'leri çıkarmayı planlıyordu.[kaynak belirtilmeli] İngilizlerin desteklediği Yunan ordusu 150-200 bin askerini ve silahlarının %70 ini Anadolu'da bırakarak kaçmıştı. İngiltere'de Lloyd George hükûmeti istifa etmek zorunda kalmıştı ve Musul'da Türk ordusu karşısında direnmeleri mümkün değildi. Ancak Doğu Anadolu Bölgesi'nde ilk önce Nasturi Ayaklanması daha sonra Şeyh Said İsyanı çıktığı için harekât yapılamadı. Musul için hazırlanan kuvvetler çıkan isyanları güçlükle .bastırabildi

Türk-İngiliz ilişkileri

Musul Mondros Mütarekesi'nin 7. maddesine dayanılarak 15 Kasım 1918 tarihinde İngiliz Askerleri tarafından işgal edildi.Birinci Dünya Savaşı sonunda Türk Askerlerinin kontrolü altında kalan bir bölge olduğundan, Türkiye Cumhuriyeti Musul vilayetinin milli sınırları arasında olduğunu açıklamıştı. Lozan Konferansında Musul konusunda bir karara varılamamış ancak bir yıl sonra İngiltere ve Türkiye arasında görüşmeler ile çözülmesine karar alındı. Konferans başladığı sırada İngiliz askerlerinin işgali altında olmayan bölgelerde bir ayaklanma çıkması üzerine İngiliz Ordu birlikleri Süleymaniye kentini top ateşi altına alarak işgal etti. Türkiye işgali protesto etti. Ayrıca Türkiye, kendisine karşı silahlı saldırıda bulunan Asuri kabileleri İngiltere'nin .silahlandırdığını öne sürüyordu

Mayıs 1924 tarihinde Türkiye ve İngiltere arasında İstanbul 19 Konferansı düzenlendi. Konferansta Türk tarafı Musul'un tarihi olarak daima Osmanlı toprağı kaldığını ve Birinci Dünya Savaşı sonunda da bu durumun değişmediğini, vilayetin nüfusunun üçte ikisinin Müslüman Türk ve Kürtlerden oluştuğu bu durumda tarihi, askeri ve etnik gerekçelere göre Musulun Türkiye sınırları içinde olması gerektiğini savundu. İngiliz tarafı Türk Devletinin isteğini kesinlikle reddetmesi üzerine İstanbul Konferansı dağıldı. Anlaşmazlık, Milletler Cemiyeti'ne götürüldü. Burada Türk tarafı İstanbul Konferansındaki tezlerini tekrarladı ve referandum (genel halkoylaması) yapılmasını istedi. İngiltere bölge halkının bilinçsiz olduğunu bildirerek plebisit isteğini de reddetti. Konuyu araştırmak için Milletler Cemiyeti'nde bir komisyon [1] .kuruldu ve çözümlenemedi

Başlık özelikleri

Kürt Davası	:Kitap
Tarih	:Kitap
Orijinal dili	:Belge Türü
Born-digital	:Yayın Türü
Türkçe	:Lehçe

Musul :Şehirler
Güney kurdistan :Özerk
:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Türkçe | tr.wikipedia.org
کاتی تۆمارکردن: 2022/10/11 8:38:39 PM
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 232

!Sevr Anlaşması’nın Kürtler için önemi

https://www.kurdipedia.org/?q=20230212112134466196

!Sevr Anlaşması’nın Kürtler için önemi
Kürdistan Devleti’nin kurulmasını öngören Sevr Anlaşması’nın üzerinden 100 yıl geçti. Sevr .Anlaşması’nın Kürtler için önemi bugün de tartışılıyor

Rûdaw TV Haber Bültenine katılan Kürt siyasetçi Fuat Önen ve Kürdistan Üniversitesi Öğretim .Görevlisi Beyar Doski, Sevr Anlaşmasının Kürtler için olumlu ve olumsuz yönlerini değerlendirdi
Kürt siyasetçi Fuat Önen, Sevr Anlaşmasının Kürdistani siyaset için referans olamayacağını .çünkü Sevr’de Kürdistan’ın parçalara ayrıldığını söyledi

Fuat Önen, “Sevr’de Osmanlı Devleti’nin kontrolü altındaki Kürdistan 4 parçaya ayrılmıştı. Rojava’nın büyük bir kısmı ile Urfa ve Antep Fransa’nın, Kürdistan’ın güneyi İngiltere’nin, Kuzey Batı Kürdistan kentleri, Bitlis, Muş, Erzurum ve Van Ermenistan Devleti himayesine bağlanmış. .Kürdistan’ın 3 kenti için bir çok şart ve koşul karşılığında otonomi öngörmüşler” dedi

Sevr’de Kürtlerin devletleşmesi için ortaya konulan şartların Ermeni ve diğer halklar için uygulanmadığını belirten Önen, “Bundan dolayı Sevr Anlaşmasını referans olarak kabul edemeyiz. Kürdistan meselesinin tek çözümü: Bağımsızlık ve birliğimizdir. Sevr’de de bu hak .yok” ifadelerini kullandı
Önen, Sevr Anlaşması’nın önemli tarafının uluslararası bir anlaşmada “Kürt ve Kürdistan”ın yer .alması ve Kürdistan’ın olduğunun kabul edilmesi olduğunu vurguladı
”Kürtler bölgenin yerleşik bir halkı olarak ilk kez uluslararası bir anlaşmada yer aldı“
Kürdistan Üniversitesi Öğretim Görevlisi Beyar Doski ise, Kürtlerin bölgenin yerleşik bir halkı .olarak ilk kez uluslararası bir anlaşmada tanındığını belirtti

Kürtlerin devletleşmesinin diğer halklara göre şartlara bağlanmasına ilişkin akademisyen Doski, “Kürtler Müslüman bir halktı ama diğer halkların çoğu Hristiyan’dı ve Avrupa ile ortak kültür ve projeleri vardı. Kürtlerin güçlü bir temsilciliği yoktu ve içinde bulunduğu şartlar da çok iyi değildi. Konferansa katılmalarına izin vermediler. Okuma yazma oranı düşüktü. Ama bunlara .rağmen en önemlisi Sevr’de Kürdistan ismini yok edemediler” değerlendirmesinde bulundu

Doski, Sevr Anlaşmasının uygulanamamasına ilişkin, “Kürtler arasında güçlü bir ilişki yoktu. Bedirhaniler, Kadriler ve Nehriler arasında fikir ayrılıkları vardı. Kürtler de kararları uygulamadı.

Ama en önemli neden: Kemalizm’in ortaya çıkması ve başarılı olmasıydı. Diğer bir sebep de .İngiltere’nin bölgede Irak adında bir devlet kurmak istemesiydi” diye konuştu

Sevr Anlaşması’nda Kürtlerin temsilcisi olan Osmanlı Devleti’nin İsveç Büyükelçisi Şerif Paşa’ya ilişkin değerlendirmelerde bulunan Doski, Şerif Paşa’nın uzun yıllar Kürdistan’dan uzak .yaşadığını ve Kürdistan’ın o dönemki durumunu bilmediğini kaydetti
.Beyar Doski, Şerif Paşa’nın tek bir toplantıya bile katılmasına izin verilmediğini ifade etti
Sevr Anlaşmasının Türkiye için önemine ilişkin değerlendirmelerde bulunan Doski, sözlerine :şunları ekledi

Kemalist ideoloji ve Türkiye nasyonalizminde Anadolu’nun çok büyük bir önemi var. Anadolu “ elden giderse Türklerin Ortadoğu’da yok olacaklarına inanıyorlar. Bundan dolayı Sevr, Türkiye kültürünün bir parçası, korkusu ve tehditi olmuş. Korku her zaman nasyonalizmi güçlendiriyor. 1920 yılında Kemalist ideoloji oluşturulduğunda Türkiye’de 47 millet yaşıyordu. Kemalist ideoloji bir çok element kullandı. Ama en güçlüsü korkuydu. Bütün o halkları karıştırıp erittiler ve sonunda Türk dediler. Elbetteki Kürtler coğrafya ve nüfuslarının fazlalılığı nedeniyle yok ”.olmaktan kurtuldu
.Doski, Sevr’de Kürtler için referandum ve kaderlerini tayin hakkından bahsedildiğini vurguladı
Sevr ve Lozan anlaşmalarını kıyaslayan Doski, “Lozan, Sevr Anlaşmasının devamıydı. Kürtler ve Ermenilerle ilgili maddeleri çıkardılar. Diğer maddeler olduğu gibi kaldı. Ermenilere devlet [1].verdiler ama Ermeni kalmamıştı” ifadelerini kullandı

Başlık özelikleri

coğrafya	:Kitap
Kürt Davası	:Kitap
Tarih	:Kitap
raport	:Kitap
Orijinal dili	:Belge Türü
Born-digital	:Yayın Türü
Türkçe	:Lehçe
Kurdistan	:Özerk
	:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Türkçe | www.rudaw.net

کاتی تۆمارکردن: AM 11:21:34 2023/12/2
ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 233

Sevr Anlaşmasını Ve Maddeler

https://www.kurdipedia.org/?q=20230212095833466171

Sevr Anlaşmasını Ve Maddeler
SEVR ANTLAŞMASI (10 AĞUSTOS 1920)

:Antlaşmanın Geç İmzalanmasının Sebepleri
.Mondros Mütareke’sinin kalıcı hükümler içermesi-1
Osmanlı Devleti’ni paylaşmak isteyen devletlerin çıkar çatışmasına girmesi-2
İşgalcilerin iç isyanlar ve Yunan işgalinin sonucunu beklemesi-3
Kurtuluş Savaşının başlamış olması-4
[1]Yunanlıların İzmir’i işgal etmesinin paylaşım planlarını değiştirmesi-5

Başlık özelikleri

:Kitap	coğrafya
:Kitap	Kürt Davası
:Kitap	Tarih
:Kitap	siyasi
:Belge Türü	Orijinal dili
:Yayın Türü	Born-digital
:Lehçe	Türkçe
:Özerk	Dış
:Özerk	Kurdistan
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Türkçe | www.igdir.edu

کاتی تۆمارکردن: 2023/12/2 9:58:33 AM
ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 234

Sevr Antlaşması

https://www.kurdipedia.org/?q=20230212092859466159

Sevr Antlaşması
Barış antlaşması Tür
Ağustos 1920 10 İmzalanma
Sevr Yer
Temmuz 1923 24 Bitiş
Fransa Korunma yeri

Sevr Antlaşması (Fransızca: Le Traité de Sèvres), I. Dünya Savaşı sonrasında İtilâf Devletleri ile Osmanlı İmparatorluğu hükûmeti arasında 10 Ağustos 1920'de Fransa'nın başkenti Paris'in 3 km batısındaki Sevr (Sèvres) banliyösünde bulunan Seramik Müzesi'nde (Musée National de Céramique) imzalanmış antlaşmadır. Antlaşma imzalandığı dönemde devam eden Türk Kurtuluş Savaşı'nın sonucunda Türklerin galibiyetiyle, bu antlaşma yerine 24 Temmuz 1923'te Lozan Antlaşması imzalanıp uygulamaya konulduğundan Sevr Antlaşması geçerliliğini kaybetmiştir. .Sevr Antlaşması 433 maddeden oluşmaktaydı

Tarihçesi
1915 yılının başında Britanya ile Fransa'nın Çanakkale'ye saldırmaları müttefik olmalarına

rağmen Rusya'da kaygı uyandırdı. Bu yüzden Rusya, Çanakkale Savaşı'nın sürdüğü Mart 1915'te harekete geçerek, İstanbul ve Boğazlar üzerindeki isteklerini müzâkere etmek üzere Britanya ve Fransa ile masaya oturdu.[2] Paris'te Rusya'nın talebi dehşetle karşılandı. İstanbul'a sahip olmanın Rusya'nın Akdeniz'de Fransa'nın rakibi olmasına neden olacağından korkan Fransız hükümeti, muğlak iyi niyet ifadeleriyle Rusları oyalamaya çalıştı. Dönemin İngiliz Dışişleri Bakanı Edward Grey, Fransız pozisyonunun altını çizdi. Bununla birlikte Grey, Rusya'nın İngilizlerin Çanakkale Boğazı'ndaki niyetlerine dair şüphelerini yatıştırmak için harekete geçti. Rusya'yı İstanbul ve Boğazlar'ın dışında tutmak her zaman İngiliz politikası olmuştu. Fransız ve İngiliz ordularının Almanya tarafından bu kadar baskı altına alındığı ve Rus Ordularının onları kurtarmak için duyulmamış fedakarlıklar yaptığı bir dönemde liberal İngiliz liderleri Grey ve Asquith, Rusya'nın talep ettiği tavizi vermeye hazırlandı. Aksi halde bu durum, asıl hedefi daima İstanbul olan Rusya'nın, Grey'in sözleriyle; savaştaki tüm kalbinin sarsılması anlamına .gelebilirdi

Üçlü İtilaf arasında imzalanan gizli antlaşma olan ''Boğazlar Antlaşması gereği Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olan İstanbul da dahil olmak üzere İstanbul ve Çanakkale Boğazları'nın Rusya'ya bırakılması öngörüldü. Anlaşma gizli tutulacaktı, çünkü Grey, şartları açıklanırsa İngiliz egemenliğindeki Hindistan Müslümanlarının görüşü üzerindeki etkisinden endişe duyuyordu. İngiltere'nin dünyada kalan son bağımsız Müslüman güç olan Türkiye'nin yok .edilmesinde bir taraf olarak görülmesinden korkuyordu
Çanakkale harekâtının en temel ve en nihâi amacı Boğazlar yolunu açarak Balkan devletlerine -özellikle Romanya, Sırbistan ve belki Yunanistan'a- verilecek destek ile, Avusturya'yı çembere almak ve savaşı kısa sürede bitirmekti. Ancak Yunan kralının teklifi reddetmesi ve Ekim ayından sonra Bulgaristan'ın da İttifak Devletleri cephesine katılması sonrası ise Gelibolu'daki birliklerin bir kısmı Filistin cephesine, bir kısmı Selânik cephesine gönderilerek Çanakkale harekâtı .kaldırıldı

Boğazlar Antlaşması

Boğazlar Antlaşması imzalandıktan sonra Müttefik Devletler, İtalya'yı İttifak Devletleri cephesinden ayırmak için 26 Nisan 1915'te gizli bir antlaşma olan Londra Paktı'nı imzaladılar. Antlaşmaya göre İtalya, 1 ay içerisinde İttifak cephesinden ayrılacak ve Müttefik cepheye katılacaktı. Fakat 3 Mayıs 1915'te İttifak cephesinden ayrılan İtalya, Almanya yerine sadece Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na karşı savaş ilan etmekle yetindi. Bu antlaşma, İtalya'ya Adriyatik Denizi kıyıları boyunca bölgeyi (Dalmaçya, Hırvatistan ve Arnavutluk), 12 Adaları, Trablusgarp'taki tüm Osmanlı hak ve ayrıcalıklarının devredilmesini ve Afrika'daki bazı Alman kolonilerini vadediyordu. Ayrıca eğer Osmanlı bölünürse Antalya bölgesinden de İtalyanlara .toprak verilmesini öngörüyordu

Londra Paktı

Geleneksel İngiliz politikası, her zaman, Rusya'nın Akdeniz'e inmesini engellemek için Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak bütünlüğünü korumaktan yana olmuştu. İngiltere'de Asquith hükûmetinin Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasını planlama hamlesi, Rusya'nın İstanbul'u talep etmesinden kaynaklandı. Başbakan Asquith, Boğazlar Antlaşması imzalandıktan sonra, savaş sonrası Osmanlı topraklarında uygulanacak politikaları belirlemek amacıyla 8 Nisan 1915 .tarihinde Sir Maurice de Bunsen başkanlığında De Bunsen Komitesini kurdurdu
Komite: Emperyal çıkarların korunması için rapor: Asyatik Türkiye ismiyle 30 Haziran 1915 .tarihinde raporunu yayımladı
:De Bunsen Raporu dört olası çözümü şu şekilde sıraladı
,Osmanlı Devleti'nin bölünmesi ve Anadolu'da küçük bir devlet olarak bırakılması

Osmanlı Devleti'ni, büyük devletlerin politik ve ticari nüfuz bölgelerine ayırmak şeklinde bir ,taksimat
Osmanlı Devleti'ni olduğu gibi muhafaza etmek
.Merkezi otoriteden yoksun, federal bir Osmanlı devleti kurmak ve ülkeyi beş vilayete ayırmak
Anadolu
Suriye
Irak
Filistin
Ermenistan
İngiliz çıkarları gereği en kolay ve doğru tercihin dördüncü seçenek olan, Osmanlı'yı birbirinden .ayrı 5 vilayete bölme fikri olacağı belirtildi

De Bunsen Komitesi
Daha sonra bu doğrultuda 16 Mayıs 1916 tarihinde Britanya ve Fransa arasında yapılan ve aynı yılın Ekim ayında Rusya tarafından onaylanan, Osmanlı Devleti'nin Orta Doğu'daki topraklarının .paylaşılmasını öngören diğer gizli antlaşma olan Sykes-Picot Anlaşması imzalanmıştır
Sykes-Picot-Sazanov projesine göre Orta Doğu topraklarının paylaşımı. İtalyan bölgesi 1916 (Yeşil), Fransız bölgesi (Mavi), İngiliz bölgesi (Pembe), Rus bölgesi (Sarı)
Ayrıca bakınız: Sykes-Picot Anlaşması
Müttefik devletler planlanan toprak paylaşımını İtalyanlara bildirmişler ve İtalya da bunu 19 Nisan 1917 kabul ederek Saint-Jean-de-Maurienne Anlaşması ile onaylamıştır. İngilizlerin şartı .gereği bu antlaşma Rusların onayına bağlanmıştır

Saint-Jean-de-Maurienne Anlaşması
Ancak Rusya'da 1917 Ekim Devrimi ile yönetim Bolşevikler tarafından devrildiği için antlaşma hiçbir zaman yürürlüğe girmemiştir. Ayrıca Yunanistan'da Alman yanlısı ve Alman kralının damadı olan I. Konstantin'i İngilizlerin devirmesi ve Elefterios Venizelos'un yönetime gelmesiyle].Haziran 1917'de Yunanistan, Müttefik devletler lehine I. Dünya savaşına katılmıştır
Aynı şekilde 8 Ocak 1918'de ABD başkanı Woodrow Wilson'ın açıkladığı ilkeler gereği galip devletlerin mağlup devletlerden toprak talep etmemesi kararlaştırılmış ve bu ilkeler Sykes-Picot projesini uygulanamaz kılmıştır. Wilson ilkeleri doğrultusunda, bu projenin yerine Türkiye'nin parçalanmaması ve Suriye ile Irak boyunca ise manda yönetimi kurulması planlanmıştır. Yine Fransa için acil asker ihtiyacını karşılamak üzere imparatorluğunun 4'te 1 nüfusu müslüman olan İngilizler, Ocak 1918'de insanları ikna etmek için, Orta Doğu ve Hindistan'daki sömürgelerinde, galip gelmeleri durumunda Türklerin toprak bütünlüğüne dokunulmayacağını ve Türklerin ve Halife'nin İstanbul'dan çıkartılmayacaklarını taahhüt etmişler ve bu şekilde .1.160.000 asker temin etmişlerdir
Savaştan sonra İngilizlerin yanında savaşa giren Yunanlar; İzmir'de Yunan nüfusun çoğunlukta olduğunu iddia ederek Wilson prensipleri gereği bölgenin Yunanistan'a meşru ölçüde ilhâkını talep etmiştir. Paris barış konferansındaki gelişmeler tarihi Akdeniz hakimiyet ideline sahip olan İtalyanları kızdırmış ve Mart 1919'da Ortodoks Yunan patriğinin Antalya'nın Ortodoks Yunanistan'a ilhakını talep etmesiyle Katolik İtalyanlar, Yunanistan'ın Batı Anadolu boyunca genişlemesini engellemek için hızlı davranıp Antalya'ya asker çıkarmışlardır. Aynı zamanda Türklerle iyi ilişkiler kurup ticari ayrıcalıklar elde etmek peşinde olan İtalyanlar, bu şekilde 1912'ye kadar Osmanlı'ya bağlı olan Trablusgarp'taki İtalyan aleyhtarlığını engellemeyi, Yunanistan'ı Anadolu'da yıpratıp Balkanlardaki nüfuzunu azaltmayı ve İngiliz güdümündeki Yunanistan'a karşı bir Türk direnişi örgütlemeyi hedeflemişlerdir. İtalya'nın Anadolu'ya gelmesi doğrudan işgal faaliyeti amaçlı değildir. İtalya'nın toprak talepleri daha çok Adriyatik kıyısı boyunca Hırvatistan (Fiume) ve Arnavutluk üzerindedir. İtalyanlar, aslında Anadolu'da bir

toprak istekleri olmasına rağmen, diğer devletlerin, özellikle de ABD'nin buna izin vermeyeceğinin farkındadırlar. İtalyanlar ya herkesin Anadolu'dan pay almasını ya da hiç kimsenin almamasını istemişlerdir. Öte yandan Anadolu işgâli İtalya için aynı zamanda bir pazarlık kozudur. İtalyanlara göre diğer devletler, zaten İtalya'nın buradan çıkmasını isteyeceklerdi. İtalyanlar da buna karşılık Arnavutluk'un kendilerine verilmesini şart .koşacaklardı

İtalyanların karşı çıkmasına rağmen Lloyd George, ABD Başkanı Woodrow Wilson'ı ikna ederek İzmir'e Yunan askerlerin çıkmasını sağlamıştır. Aynı dönemde Fransızlar, Suriye ve Filistin boyunca toprakların Fransız mandası altında Suriye'ye bırakılmasını talep etmişler ve İngilizlerden bölgeyi boşaltmalarını istemişlerdir. İngiltere ise Fransız mandası yerine bağımsız bir Suriye talep edince İngiliz-Fransız bölünmesi ortaya çıkmış ve Fransa, Suriye-Kilikya boyunca karşılaştığı direniş ve aleyhtarlık faaliyetlerinin arkasında İngiliz casus propagandaları olduğunu .düşünmüştür

Sevr Antlaşması haritası

Yunan işgalinin haksız olduğunu savunan ve İzmir'in işgal edilmemesi gerektiğini belirten İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon ise Nisan 1919'a kadar antlaşmanın asla geciktirilmemesi gerektiğini savunduğu halde, Başbakan Lloyd George'un izin verdiği 15 Mayıs İzmir işgaline İngiliz hükûmetindeki tepkiler ve artan muhalefet üzerine yapılan 19 Mayıs 1919'daki kabine toplantısında Anadolu'da bir Amerikan mandası fikrini savunarak Türkiye'nin bölünmesini engellemeye çalışmış ve kendisi antlaşmanın 6 ay gecikmesine sebep olmuştur. Bu 6 aylık gecikme bir Türk direnişi oluşması için harika bir fırsata dönüşürken, Yunanistan'ın ise ekonomik ve askeri harcamalar nedeniyle tamamen aleyhine bir gelişmedir. 27 Haziran 1919'da Paris Konferans heyeti, Curzon'un önerisi üzerine, Amerika Birleşik Devletleri hükûmeti Türkiye'nin herhangi bir bölgesi için manda alıp almayacağına karâr verene kadar, Türkiye ile .Barış Antlaşması'nın askıya alınmasına karâr vermiştir

yılı sonuna doğru ABD, hazırlanan raporlar sonrası bu talebi değerlendirmemiş, ABD 1919 başkanı Woodrow Wilson sadece Türk-Ermeni sınırı için hakemlik yapmakla yetinmiş, böylece Boğazlar için uluslararası bir komite kurulması istenmiştir. ABD'nin tutumunu göstermesi ile, Aralık 1919'daki ikili görüşmelerde İngilizler ve Fransızlar, Anadolu'da homojen bir Türkiye kurulmasını sağlamak için Türkiye'de parçalanmaya ve bireysel nüfuz alanlarına karşı prensipte anlaşmışlar ve İtalya'nın Anadolu'yu boşaltması gerektiğini kararlaştırmışlardır. Fakat İtalya, Şubat 1920'deki Londra Konferansı'nda Anadolu'yu boşaltmak için, İngilizlerin ve Fransızların kendisine Suriye ve Irak mandaları karşılığı tazminat vermelerini istemiştir. İngilizler ve Fransızlar, geri adım atarak 1915 Londra Paktı'nda İtalyanlara bırakılması öngörülen fakat Sevr'de verilmeyen Güneybatı Anadolu'ya kendi şirketlerini sokmayacaklarını ve bölgede sadece İtalyan şirketlerinin faaliyet yürüteceğini İtalyanlara garanti ederek Türkiye'deki tüm İtalyan askerlerinin çekilmesini ve işgalin sonlandırılmasını talep etmişlerdir. Böylece Nisan 1920'deki San Remo Konferansı'nda taslağı hazırlanan Sevr Antlaşması'nda; Türkiye'nin -İstanbul Türklere bırakılmak koşuluyla- Asya merkezli bağımsız bir devlet olması, Boğazlar komisyonunun kurulması, kapitülasyonların devam etmesi, İstanbul hariç Doğu Trakya'nın Yunanistan'a verilmesi, İzmir'in Türkiye'ye bırakılması fakat 5 yıl süreyle egemenlik haklarının Yunanistan'ın atadığı bir vali tarafından yönetilmesi ve bu sürenin sonunda plebisit yapılması, Doğu Anadolu'da ise ABD başkanı Wilson'ın hakem olarak çizeceği sınırlar ile Türk hükûmeti .tarafından bağımsız bir Ermenistan'ın tanınması kararlaştırılmıştır

Ağustos 1920'de imzalanan ve 433 maddeden müteşekkil olan Sevr antlaşmasında İtalya ve 10 Fransa lehine herhangi bir nüfuz alanı bulunmamaktadır. Nüfuz alanları, İtalya'nın Anadolu'yu

boşaltmasını temin için, İngilizler-İtalyanlar-Fransızlar arasında imzalanan farklı bir 3'lü antlaşma ile tanımlanmış olup Güneybatı Anadolu'da sadece İtalyan şirketlerinin bulunacağına; Fransız veya İngiliz şirketlerinin faaliyet yürütmeyeceğine yönelik bir belgedir. Aynı şekilde, Kilikya bögesinde de yalnızca Fransız şirketleri faaliyet göstereceklerdir. Yine bu 3'lü antlaşmaya göre İtalya ve Fransa, Anadolu'daki ve etki alanlarındaki tüm askerlerini çekeceklerini, böylece .işgalleri sonlandıracaklarını taahhüt etmişlerdir

Yunanistan'dan başka hiçbir ülkenin onaylamadığı Sevr'den, sadece 3 ay sonra yeni Yunan kralı Aleksandros'un, bir maymun ısırığı ile ölmesi sonucu yapılan Yunanistan seçimlerinde İngiliz yanlısı Elefterios Venizelos'un devrilmesi ve sürgündeki Alman yanlısı kral I. Konstantin'in geri dönmesiyle ölü bir mektup olarak kalmıştır. İngiltere ve Fransa eski düşmanları olan kralın dönüşüyle Yunanistan'a ayrılan 850.000.000 altın Frank tutarındaki krediyi kesmişlerdir. Dahası İtalya ve Fransa, I. dünya savaşındaki düşmanca tutumları olan kralın dönüşünü bahane ederek derhal Sevr'in gözden geçirilmesini istemişler, açık şekilde 21 Şubat 1921'de başlayan Londra Konferansı'nda da Yunanistan'ın İzmir'den ve Doğu Trakya'dan çekilmesini talep etmişler ve Yunanistan'a karşı Türkleri desteklemişlerdir. İngiltere ise bu ani değişiklik üzerine daha çok tarafsız görünmeye çalışmıştır. İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon ise, İngiltere'nin herhangi bir sorumluluk almayacağı şekilde Yunanistan'ın mağlup olmasını sağlayacak bir politika tâkip .etmeleri gerektiğini söylemiştir

Diğer taraftan, 7 Kasım 1920'de Türk ordusunun Gümrü'ye girmesi üzerine yenilen Ermeniler barış istemiş, ABD başkanı Woodrow Wilson, Sevr antlaşması gereği hakem sıfatı ile Ermeni sınırını Ermeniler yenildikten 15 gün sonra 22 Kasım 1920'de çizmiş ve bundan sadece 10 gün sonra 2 Aralık 1920'de Ermeniler Gümrü Antlaşması ile Batum, Sarıkamış, Kars, Ağrı, Erzurum, Artvin, Oltu ve çevresini Türkiye'ye bırakmışlardır. Türk ordusuna ve Sovyet Rus ordusuna karşı iki ateş arasında kalan Ermenilerin yenilmesi ve kafkaslardaki Türk-Rus ortak operasyonu sonucu; Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan Rusya'nın egemenliğine girmiş ve bölge sovyetleştirilmiştir. Sonrasında ise İtalya, Fransa ve Rusya'nın desteğiyle Türk ordusu, yalnız kalan ve tüm müttefiklerini kaybeden Yunanları mağlup etmiş ve Lozan antlaşması .imzalanmıştır

Hazırlık süreci

Mondros Ateşkes Antlaşması sonrası yaşananlar

I. Dünya Savaşı sonrasında Müttefik Devletler ile Avusturya arasında Saint-Germain Antlaşması, Macaristan arasında Trianon Antlaşması ve Bulgaristan arasında Neuilly Antlaşması imzalanmasına rağmen Osmanlı Devleti ile 1919 Mayıs'ında hâlâ bir barış antlaşması imzalanamamış ve görüşmeler 1919 yılı sonuna kadar ertelenmişti. Bunun nedeni bölgede Amerikan mandasını teklif eden İngilizlerdi. Dolayısıyla Woodrow Wilson'un cevabı .bekleniyordu

Öte yandan, İtalya'nın ve ABD'nin muhâlefetine rağmen, İngilizlerin ve Fransızların onayıyla, Müttefik Devletler Yüksek Konseyi'nin 6 Mayıs'ta aldığı karar uyarınca 15 Mayıs'ta İzmir Yunanlar tarafından işgal edildi. Bu olay tüm Türkiye'de güçlü bir ulusal tepkiye yol açtı. 4 Eylül'de toplanan Sivas Kongresi'nden sonra İstanbul'daki Osmanlı hükûmeti, ülke üzerindeki idari ve askeri denetimini kaybetti. Sivas ve daha sonra Ankara'da, Mustafa Kemal Paşa yönetiminde bir ulusal direniş hükûmeti kuruldu. Anadolu hükûmeti, olumsuz şartlarda bir barış .antlaşmasını kabul etmeyeceğini bildirdi ve direniş hazırlıklarına girişti

Hazırlık konferansları

Sevr Antlaşması'nı imzalamak üzere Paris Barış Konferansı'na giden Osmanlı heyetinin İtilaf Devletleri'ne ait bir savaş gemisinin güvertesinde çekilmiş fotoğrafı. Fotoğrafta fes giyen Damat

Ferit Paşa'nın sağında Şura-yı Devlet Reisi Rıza Tevfik, solunda Maarif Nazırı Bağdatlı Mehmed
.Hâdî Paşa ve Bern Sefiri Reşat Halis Bey yer alıyor

ABD'nin, kendisine yapılan bölgenin mandasının üstlenilmesi teklifini reddetmesiyle, 1920 şubat
ayında Londra Konferansı'nda görüşmeler yeniden başladı. Daha sonra Müttefik Devletler, 18
Nisan 1920'de San Remo Konferansı'nda Osmanlı İmparatorluğu'na uygulanacak barış
antlaşmasının şartlarını hazırladılar. 22 Nisan'da Osmanlı hükûmetini Paris'te toplanacak barış
konferansına davet ettiler. Padişah, eski sadrazam Ahmet Tevfik Paşa'nın başkanlığında bir
heyeti Paris'e gönderdi. Ertesi günü Ankara'da toplanan Büyük Millet Meclisi, 30 Nisan günü
taraf devletlerin dışişleri bakanlıklarına gönderdiği bir yazıyla İstanbul'dan ayrı bir hükûmetin
.kurulduğunu bildirdi

Paris'te barış şartlarını öğrenen Ahmet Tevfik Paşa, İstanbul'a gönderdiği telgrafta barış
şartlarının devlet mefhumu ile kabil-i telif olmadığını (devlet kavramı ile bağdaşmadığını)
bildirerek görüşmelerden çekildi. Bunun üzerine 21 Haziran'da İtilaf Devletleri Türk milletinin
direnişini kırmak için, İzmir'de bulunan Yunan kuvvetlerini Anadolu içlerine sürmeye karar
.verdi. Balıkesir, Bursa, Uşak ve Trakya kısa sürede Yunan ordusu tarafından işgal edildi

Saltanat Şurası

Ege'deki işgaller üzerine 22 Temmuz'da İstanbul'da toplanan Saltanat Şurası, Paris'e Sadrazam
Damat Ferit Paşa başkanlığında ikinci bir heyet göndermeye karar verdi. Şura'da yaşananlar
günümüzde hâlâ tartışılmaktadır. Nutuk'ta bu toplantıda Vahdettin'le ilgili “Sevr Muahedesi'ni
bizzat ayağa kalkmak suretiyle kabul etmiştir.” denilmektedir. Saray Başmabeyincisi Lütfi
Simavi'ye göre ise Vahdettin açılış nutkunu okuduktan sonra başkanlığı Damat Ferit Paşa’ya
bırakarak salonda durmamış, çıkıp gitmiştir. Son Sadrazam Tevfik Paşa’nın oğlu İsmail Hakkı
:Okday'ın anlatımı ise şöyledir

Nihayet Sevr’i kabul edenler ayağa kalksın denildi. Damat Ferid Paşa bu sırada Padişah’ın “
salonu terk etmesi için işaret verdi. Vahdettin dışarı çıktı, yandaki odaya geçti. Padişah ayağa
kalkınca da salondakiler Hünkâr'a bir saygı eseri olarak ayağa kalktılar. Kendisini bu suretle
selamladılar. Öyle ki, bu ayağa kalkışın Sevr’in kabulü anlamına mı geldiği, yoksa Padişah’a
hürmeten kıyam mı edilmiş olduğu açık olarak belirmedi. Hatta Ayan'dan Topçu Feriki Rıza
Paşa, ‘Biz Padişaha hürmeten ayağa kalktık, Sevr’i kabul ettiğimizden değil’ diye haykırarak
”.Damat Ferid’in oyununu açıkça protesto dahi etti

Kimi tarihçiler bu olayı, şûrâda oy hakkı olmayan padişahın oylama yapılması çağrısı yapılınca
dışarı çıkması, fakat Damat Ferit'in olayı oldubittiye getirmesi olarak yorumlamaktadır. Kimileri
toplantının Sevr’i onaylatmak üzere taraflı bir tarzda yürütülmesini protesto mahiyetinde, belki
de biraz öfkeli bir şekilde ayağa kalktığını ve çıkıp yan odaya geçmiş olduğunu iddia etmektedir.
Kimi tarihçiler ise bunun, padişah ile Damat Ferit Paşa'nın antlaşmayı kabul ettirebilmek için
.birlikte hazırladıkları bir plan olduğunu iddia etmektedirler

Antlaşmayı imzalayanlar

Antlaşma 10 Ağustos 1920 Salı günü Müttefik Devletler; Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya,
Japonya, Ermenistan, Belçika, Yunanistan, Hicaz Krallığı, Polonya, Portekiz, Romanya, Sırp,
Hırvat ve Sloven Krallığı, Çekoslovakya ile mağlup Osmanlı İmparatorluğu arasında imzalandı.
ABD Osmanlı İmparatorluğu ile savaşmadığı, SSCB ise henüz Milletler Cemiyeti üyesi olmadığı
.için imza atmadılar

Osmanlı heyetinde şu isimler yer alıyordu: Sadrazam Damat Ferit Paşa, eski Maarif Nazırı (millî
eğitim bakanı) Bağdatlı Mehmed Hâdî Paşa, eski Şura-yı Devlet (Danıştay) reisi Rıza Tevfik Bey
.ve Bern Sefiri Reşat Halis Bey

Sonuçları

Antlaşmanın yürürlüğe girmesi için önce Meclis-i Mebûsan'ın antlaşmayı görüşüp kabul etmesi,

sonra da imzalamak üzere Vahdettin'e göndermesi gerekiyordu. Fakat antlaşma imzalandığı tarihte Meclis-i Mebûsan kapalı (Mart 1920'de faaliyeti sonlandı ve Nisan 1920'de kapatıldı) .olduğundan antlaşma mecliste görüşülemedi ve padişahın önüne gelmedi
Ankara'daki Büyük Millet Meclisi antlaşmayı sert bir bildiri ile kınadı ve Antlaşmayı imzalayanlar ile Saltanat Şurası'nda olumlu oy kullananları 19 Ağustos 1920 tarihinde vatan haini ilan etti. Antlaşmada imzası bulunan Heyet üyeleri 23 Nisan 1924 tarihinde TBMM tarafından 150'likliler .listesine eklendi. 28 Mayıs 1927 tarihli yasayla ise yurttaşlıktan çıkarıldılar
Taraflardan Yunanistan antlaşmayı tasdik edip yürürlüğe koymak istedi. Bazı çevreler antlaşmanın hiçbir zaman yürürlüğe giremediğini savunur. Fakat başka görüşlere göre antlaşmasının birçok hükümleri o tarihlerde uygulanmış ve 20. yüzyılın uluslararası siyasi kavgalarına yön vermiştir. Sevr Antlaşması'nın bazı maddelerine dayanarak Orta Doğu coğrafyası yeniden şekillendirildiyse, bu antlaşmanın bir süre için de olsa fiilen yürürlüğe .girdiğinin kabul edilmesi gerekildiği savunulur

Önemli maddeleri

Sınırlar (madde 27-36): Edirne ve Kırklareli dahil olmak üzere Trakya'nın büyük bölümü -1 Yunanistan'a; Ceyhan, Antep, Urfa, Mardin ve Cizre kent merkezleri Suriye'ye (Fransız Mandası); Musul vilayeti en kuzeydeki kazası İmadiye dahil tamamen El Cezire'ye (Birleşik Krallık ;Mezopotamya Mandası, sonradan Irak) İstanbul Osmanlı Devleti'nin başkenti olarak kalacak

Boğazlar (madde 37-61): İstanbul ve Çanakkale Boğazları ile Marmara Denizi silahtan -2 arındırılacak, savaş ve barış zamanında bütün devletlerin gemilerine açık olacak; Boğazlar'da deniz trafiği içinde Osmanlı İmparatorluğu'nun bulunmadığı on ülkeden oluşan uluslararası bir komisyon tarafından yönetilecek; komisyon gerekli gördüğü zaman Müttefik Devletler'in ;donanmalarını yardıma çağırabilecek

Kürt Bölgesi (madde 62-64): İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcilerinden oluşan bir komisyon -3 Fırat'ın doğusundaki Kürt vilayetlerinde bir yerel yönetim düzeni kuracak; bir yıl sonra Kürtler ;dilerse Milletler Cemiyeti'ne bağımsızlık için başvurabilecek

İzmir (madde 65-83): Yaklaşık olarak bugünkü İzmir ili ile sınırlı alanda Osmanlı -4 İmparatorluğu egemenlik haklarının kullanımını beş yıl süre ile Yunanistan'a bırakacak; bu ;sürenin sonunda bölgenin Osmanlı veya Yunanistan'a katılması için plebisit yapılacak

Ermenistan (madde 88-93): Osmanlı, Ermenistan Cumhuriyeti'ni tanıyacak; Türk-Ermeni -5 sınırını hakem sıfatıyla ABD Başkanı belirleyecek (ABD Başkanı Wilson 22 Kasım 1920'de verdiği ;kararla Trabzon, Erzurum, Van ve Bitlis illerini Ermenistan'a verdi.)

Arap ülkeleri ve Adalar (madde 94-122): Osmanlı savaşta veya daha önce kaybettiği Arap -6 ;ülkeleri, Kıbrıs ve Ege Adaları üzerinde hiçbir hak iddia etmeyecek

Azınlık Hakları (madde 140-151): Osmanlı din ve dil ayrımı gözetmeksizin tüm vatandaşlarına -7 eşit haklar verecek, tehcir edilen gayrimüslimlerin malları iade edilecek, azınlıklar her seviyede okul ve dini kurumlar kurmakta serbest olacak, Osmanlı'nın bu konulardaki uygulamaları ;gerekirse Müttefik Devletler tarafından denetlenecek

Askeri Konular (madde 152-207): Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri kuvveti, 35.000'i -8 jandarma, 15.000'i özel birlik, 700'ü padişahın yanındaki güvenlik birliği olmak üzere 50.700 kişiyle sınırlı olacak ve ağır silahları bulunmayacaktı. Türk donanması tasfiye edilecek, Marmara Bölgesi'nde askeri tesis bulunduramayacak, askerlik gönüllü ve paralı olacak, azınlıklar orduya

;katılabilecek, ordu ve jandarma Müttefik Kontrol Komisyonu tarafından denetlenecek

Savaş Suçları (madde 226-230): Savaş döneminde katliam ve tehcir suçları işlemekle -9
;suçlananlar yargılanacak

Borçlar ve Savaş Tazminatı (madde 231-260): Osmanlı İmparatorluğu'nun mali -10
durumundan ötürü savaş tazminatı istenmeyecek, Türkiye'nin Almanya ve müttefiklerine olan
;borçları silinecek; ancak Türk maliyesi müttefiklerarası mali komisyonun denetimine alınacak

Kapitülasyonlar (madde 260-268): Osmanlı'nın 1914'te tek taraflı olarak feshettiği -11
;kapitülasyonlar müttefik devletler vatandaşları lehine yeniden kurulacak

Ticaret ve Özel Hukuk (madde 269-414): Türk hukuku ve idari düzeni hemen her alanda -12
Müttefikler tarafından belirlenen kurallara uygun hale getirilecek; sivil deniz ve demiryolu
trafiği Müttefik devletler arasında yapılan işbölümü çerçevesinde yönetilecek; iş ve işçi hakları
.düzenlenecek hükümlerini içeren bir antlaşmadır
Ek antlaşma/üçlü antlaşma
Müttefik devletler (İngiltere, Fransa, İtalya) Türkiye'nin yeniden yapılandırılmasında ve
kalkındırılması sırasında aralarında oluşabilecek uluslararası rekâbeti ve anlaşmazlıkları
engellemek için kendi aralarında Sevr Antlaşması hâricinde, aynı gün, 10 Ağustos 1920'de üçlü
.bir ek antlaşma imzaladılar

Müttefikler, 11 maddeden oluşan ve Anadolu'daki tüm İtalyan askerlerinin çıkarılması için
imzalanan bu antlaşmaya göre Güney Anadolu'da İtalya, Kilikya'da ise Fransa çıkarlarını tanımak
üzere bir mutâbakata vardılar. İtalyan bölgesinde herhangi bir İngiliz veya Fransız şirketi
bulunmayacak, aynı şekilde Fransa bölgesinde de İngiliz ve İtalyan şirketleri faaliyet
yürütmeyecekti. Çünkü antlaşmanın asıl amacı Müttefikler arası ekonomik çatışmaları
.önlemekti. Ülkenin geri kalanında ise herhangi bir firma faaliyet yürütebilecekti

İlâveten kurulacak tüm uluslararası komisyonların oluşumunda kendi aralarında tam bir eşitlik
ilkesini benimsediler. Ticâret ve denizcilikle ilgili tüm konularda ve özellikle transit, gümrük ve
.benzeri konularda da tam bir eşitlik olacaktı
Yine bu mutâbakata göre, Fransız ve İtalyan Hükûmetleri, söz konusu Sevr Barış Anlaşması
yürürlüğe girdiği takdirde, Anadolu'daki ve etki alanlarındaki askerlerini tamâmen çekmeyi
.taahhüt ettiler
Bu 3'lü ek Anlaşma, Türkiye ile Sevr Barış Antlaşması'nın üç akit Devlet arasında yürürlüğe
.girmesiyle aynı zamanda yayımlanacak ve yürürlüğe girecekti

Bu antlaşma, gizli bir antlaşma olmamasına rağmen kamuoyuna açıklanmamıştı ve Sevr
antlaşması onaylanıp yürürlüğe girerse geçerli olacak ve yayınlanacaktı. Aksi halde geçerli
.olmayacaktı
lü antlaşma imzalanmasının diğer sebebi gerek ABD başkanı Woodrow Wilson'ın gerek '3
Birleşik Krallık Dışişleri Bakanı Lord Curzon'un Türkiye'de bölünmeye ve etki alanlarına karşı
çıkmasıydı. Bu nedenle herhangi bir bölünme gerçekleşmeyecekti. Oluşacak uluslararası tepki
nedeniyle de Sevr Antlaşması metnine bu yönde maddeler konulamazdı. Şayet konulmuş olsa
dahi, Müttefikler, Türk hükûmetinin böyle bir antlaşmayı asla imzalamayacağının da
farkındaydılar. Fakat Anadolu'daki Yunan varlığından rahatsız olan İtalya, Şubat 1920'deki
Londra Konferansı'nda, Anadolu'yu boşaltmak için, İngilizlerin ve Fransızların Suriye ile Irak
mandaları karşılığında kendisine tazminat vermelerini şart koştu. İngiltere ve Fransa bu talep

nedeniyle geri adım atarak, Güneybatı Anadolu'ya (Sykes-Picot projesinde İtalya'ya verilmesi öngörülen fakat Sevr'de verilmeyen bölge) kendi şirketlerini sokmayacaklarını bu belge ile İtalyanlara garanti ettiler. Ve bu şekilde İtalyan askerinin Anadolu'yu tamamen boşaltmasını sağlamaya çalıştılar. Bu 3'lü antlaşmada Türk delegelerin veya dördüncü bir devletin imzası [1].yoktur

Başlık özelikleri

:Kitap	coğrafya
:Kitap	Kürt Davası
:Kitap	Tarih
:Belge Türü	Orijinal dili
:Yayın Türü	Born-digital
:Lehçe	Türkçe
:Özerk	Dış
:Özerk	Kurdistan
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Türkçe | wikipedia.org

کاتی تۆمارکردن: AM 9:28:59 2023/12/2
ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 235

?Sevr Antlaşması kimlerle imzalandı

https://www.kurdipedia.org/?q=20230212091830466158

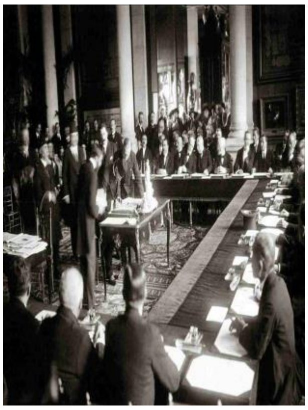

?Sevr Antlaşması kimlerle imzalandı
?Maddeleri nelerdir
Vatanım Sensin dizisi ile gündeme gelen Sevr Antlaşması maddeleri, kim imzalamıştır, kimlerle imzalandı merak ediliyor. Google üzerinde en çok araştırılanlar arasına giren Sevr Antlaşması geçerliliğinin ne zaman kaybetmiştir? Dizi içerisinde konu olarak alınan Sevr Antlaşması maddeleri kapsamında nelerin değişeceğini sorgulanması, izleyicilerin de dikkatini çekti. Peki Sevr Antlaşması kimlerle imzalanmıştır? ...Maddeleri neleri içeriyor? İşte detaylar
Merak edilen Sevr Antlaşması hakkında tüm detaylar haberimizde. Sevr Antlaşması, I. Dünya Savaşı sonrasında İtilâf Devletleri ile Osmanlı İmparatorluğu hükümeti arasında 10 Ağustos 1920'de Fransa'nın başkenti Paris'in 3 km batısındaki Sevr (Sèvres) banliyösünde bulunan Seramik Müzesi'nde (Musée National de Céramique) imzalanmış antlaşmadır. Antlaşma imzalandığı dönemde devam eden Türk Kurtuluş Savaşı'nın sonucunda Türklerin galibiyetiyle, bu antlaşma yerine 24 Temmuz 1923'te Lozan Antlaşması imzalanıp, uygulamaya konduğundan Sevr Antlaşması geçerliliğini kaybetmiştir. Sevr

…Antlaşması 433 maddeden oluşmaktaydı. İşte tüm detaylar

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI SONRASI

Antlaşma 10 Ağustos 1920'de İtilaf Devletleri Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Japonya, Ermenistan, Belçika, Yunanistan, Hicaz Krallığı, Polonya, Portekiz, Romanya, Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı, Çekoslovakya ile mağlup Osmanlı İmparatorluğu arasında imzalandı. ABD Osmanlı İmparatorluğu ile savaşmadığı, SSCB ise henüz Milletler .Cemiyeti üyesi olmadığı için imza atmadılar

Osmanlı heyetinde şu isimler yer alıyordu: Eski Maarif Nazırı (milli eğitim bakanı) Bağdatlı Mehmed Hadi Paşa, eski Şura-yı Devlet .(Danıştay) reisi Rıza Tevfik Bey ve Bern Sefiri Reşat Halis Bey

?KİMLERLE İMZALANDI

Sevr Antlaşması 10 Ağustos 1920'de İtilaf Devletleri Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Japonya, Ermenistan, Belçika, Yunanistan, Hicaz Krallığı, Polonya, Portekiz, Romanya, Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı, Çekoslovakya ile mağlup Osmanlı İmparatorluğu arasında imzalandı. ABD Osmanlı İmparatorluğu ile savaşmadığı, SSCB .ise henüz Milletler Cemiyeti üyesi olmadığı için imza atmadılar

Osmanlı heyetinde şu isimler yer alıyordu: Eski Maarif Nazırı (milli eğitim bakanı) Bağdatlı Mehmed Hadi Paşa, eski Şura-yı Devlet .(Danıştay) reisi Rıza Tevfik Bey ve Bern Sefiri Reşat Halis Bey

SEVR ANTLAŞMASININ SONUÇLARI

Antlaşmanın yürürlüğe girmesi için önce Meclis-i Mebusan'ın antlaşmayı görüşüp kabul etmesi, sonra da imzalamak üzere Vahdettin'e göndermesi gerekiyordu. Fakat antlaşma imzalandığı tarihte Meclis-i Mebusan kapalı (Mart 1920'de faaliyeti sonlandı ve Nisan 1920'de kapatıldı) olduğundan antlaşma mecliste görüşülemedi .ve padişahın önüne gelmedi

Ankara'daki Büyük Millet Meclisi antlaşmayı sert bir bildiri ile kınadı ve Antlaşmayı imzalayanlar ile Saltanat Şurası'nda olumlu oy kullananları 19 Ağustos 1920 tarihinde vatan haini ilan etti. Antlaşmada imzası bulunan Heyet üyeleri 23 Nisan 1924 tarihinde TBMM tarafından 150'likliler listesine eklendi. 28 Mayıs 1927 tarihli yasayla ise .yurttaşlıktan çıkarıldılar

?SEVR ANLAŞMASININ ÖNEMLİ MADDELERİ NELERDİR

Sınırlar (madde 27-36): Edirne ve Kırklareli dahil olmak üzere Trakya'nın büyük bölümü Yunanistan'a; Ceyhan, Antep, Urfa, Mardin ve Cizre kent merkezleri Suriye'ye (Fransız Mandası); Musul vilayeti en kuzeydeki kazası İmadiye dahil tamamen El Cezire'ye (Birleşik Krallık Mezopotamya Mandası, sonradan Irak) İstanbul Osmanlı Devleti'nin ;başkenti olarak kalacak

Boğazlar (madde 37-61): İstanbul ve Çanakkale Boğazları ile Marmara Denizi silahtan arındırılacak, savaş ve barış zamanında bütün devletlerin gemilerine açık olacak; Boğazlar'da deniz trafiği on ülkeden oluşan uluslararası bir komisyon tarafından yönetilecek; komisyon gerekli gördüğü zaman Müttefik Devletler'in donanmalarını yardıma ;çağırabilecek

Kürt Bölgesi (madde 62-64): İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcilerinden oluşan bir komisyon Fırat'ın doğusundaki Kürt vilayetlerinde bir yerel yönetim düzeni kuracak; bir yıl sonra Kürtler dilerse Milletler Cemiyeti'ne bağımsızlık için başvurabilecek

İzmir (madde 65-83): Yaklaşık olarak bugünkü İzmir ili ile sınırlı alanda Osmanlı İmparatorluğu egemenlik haklarının kullanımını beş yıl süre ile Yunanistan'a bırakacak; bu sürenin sonunda bölgenin Osmanlı veya ;Yunanistan'a katılması için plebisit yapılacak

Ermenistan (madde 88-93): Osmanlı, Ermenistan Cumhuriyeti'ni tanıyacak; Türk-Ermeni sınırını hakem sıfatıyla ABD Başkanı belirleyecek (ABD Başkanı Wilson 22 Kasım 1920'de verdiği kararla Trabzon, Erzurum, Van ve Bitlis illerini Ermenistan'a verdi.)

Arap ülkeleri ve Adalar (madde 94-122): Osmanlı savaşta veya daha önce kaybettiği Arap ülkeleri, Kıbrıs ve Ege Adaları üzerinde hiçbir hak ;iddia etmeyecek
Azınlık Hakları (madde 140-151): Osmanlı din ve dil ayrımı gözetmeksizin tüm vatandaşlarına eşit haklar verecek, tehcir edilen gayrimüslimlerin malları iade edilecek, azınlıklar her seviyede okul ve dini kurumlar kurmakta serbest olacak, Osmanlı'nın bu konulardaki ;uygulamaları gerekirse Müttefik Devletler tarafından denetlenecek

Askeri Konular (madde 152-207): Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri kuvveti, 35.000'i jandarma, 15.000'i özel birlik, 700'ü padişahın yanındaki güvenlik birliği olmak üzere 50.700 kişiyle sınırlı olacak ve ağır silahları bulunmayacaktı.Türk donanması tasfiye edilecek, Marmara Bölgesi'nde askeri tesis bulunduramayacak, askerlik gönüllü ve paralı olacak, azınlıklar orduya katılabilecek, ordu ve jandarma ;Müttefik Kontrol Komisyonu tarafından denetlenecek
Savaş Suçları (madde 226-230): Savaş döneminde katliam ve tehcir ;suçları işlemekle suçlananlar yargılanacak

Borçlar ve Savaş Tazminatı (madde 231-260): Osmanlı İmparatorluğu'nun mali durumundan ötürü savaş tazminatı istenmeyecek, Türkiye'nin Almanya ve müttefiklerine olan borçları silinecek; ancak
;Türk maliyesi müttefiklerarası mali komisyonun denetimine alınacak
Kapitülasyonlar (madde 260-268): Osmanlı'nın 1914'te tek taraflı olarak feshettiği kapitülasyonlar müttefik devletler vatandaşları lehine ;yeniden kurulacak
Ticaret ve Özel Hukuk (madde 269-414): Türk hukuku ve idari düzeni hemen her alanda Müttefikler tarafından belirlenen kurallara uygun hale getirilecek; sivil deniz ve demiryolu trafiği Müttefik devletler arasında yapılan işbölümü çerçevesinde yönetilecek; iş ve işçi hakları [1].düzenlenecek hükümlerini içeren bir antlaşmadır

Başlık özelikleri

:Kitap	coğrafya
:Kitap	Kürt Davası
:Kitap	Tarih
:Belge Türü	Orijinal dili
:Yayın Türü	Born-digital
:Lehçe	Türkçe
:Özerk	Dış
:Özerk	Kurdistan

:Quick Respons Code

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | Türkçe | www.sozcu.com

کاتی تۆمارکردن: 2023/12/2 9:18:30 AM

ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 236

Sevr Antlaşması ve Maddeleri

https://www.kurdipedia.org/?q=20230214101729466857

Sevr Antlaşması ve Maddeleri
Barış Antlaşması Çeşit
Ağustos 1920 10 İmzalanma Tarihi
Sevr Yer
İmzacı devletler
Birleşik Krallık
Fransa
Osmanlı İmparatorluğu
İtalya Krallığı
Japonya
Romanya
Yugoslavya
Yunanistan Krallığı
Belçika
Çekoslovakya
Hicaz
Polonya
Ermenistan
Portekiz
Romanya
İmzalayanlar
Alexandre MİLLERAND
Hadi Paşa
Kont LELİO BONİN LONGARE

Rıza Tevfik Bey
Sir George Dixon GRAHAME
Vikont CHİNDA
Dilleri
İngilizce, Fransızca, İtalyanca

Dünya Savaşı sonrasında galip gelen İtilaf Devletleri, mağlup ettiği ülkeler olan Almanya, .1 .Avusturya, Macaristan ve Bulgaristan ile barış antlaşmaları imzalamaya karar vermiştir Almanya ile Versay, Avusturya ile Sen Jerman, Macaristan ile Triyanon ve Bulgaristan ile Nöyyi Antlaşmasını imzalayan İtilaf Devletleri Osmanlı Devleti ile Sevr Antlaşması imzalamaya karar .vermiştir

?Sevr Antlaşması Nedir

Galip gelen Müttefik Kuvvetler ile Osmanlı Devleti arasında yapılan, savaş durumuna son veren antlaşmadır. Osmanlı, birçok toprağını kaybetmek zorunda kalmıştır. Antlaşma 433 maddeden .oluşmaktadır

?Sevr Antlaşması Nerede İmzalandı

Fransa'nın Sevr şehrinde 10 Ağustos 1920 tarihinde porselen fabrikasında imzalanmıştır. Orjinal .hali Fransa'da saklanmaktadır

?Sevr Antlaşmasını Kim İmzaladı

Ağustos 1920 tarihinde Osmanlı adına Hadi Paşa, Reşat Halis Bey ve Rıza Tevfik tarafından 10 .imzalandı

.Sevr antlaşması bazı sorunlar yüzünden ertelenmiştir

;Bu sorunları ise şu şekilde sıralayabiliriz

İtilaf tarafının Osmanlı topraklarını paylaşma konusunda kendi aralarında anlaşmazlık ,yaşamaları

,Türk milletinin bu devletlere karşı gösterdiği aşırı tepki

,Yunanlılara İzmir'in verilmesi sonucunda İngiltere ile İtalya arasında yaşanan anlaşmazlıklar

Rusya'nın savaştan çekilmesi ve tarafını değiştirerek itilaf devletlerine karşı cephe almış olması. Rusya'nın savaştan çekilmesiyle birlikte Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yapılan gizli .antlaşmalar meydana çıkmıştır

İtilaf Devletleri, Osmanlı'ya kabul ettirmek istedikleri Sevr Antlaşması'nı San Remo Konferansı'nda belirlemiştir. Bu görüşmelere Osmanlı Hükümeti'ni temsilen Tevfik Paşa katılmıştır. Tevfik Paşa, Sevr Antlaşmasının imzalanması durumunda Osmanlı Devleti'nin sömürge haline düşeceğini ve bağımsızlığını tamamen kaybedeceğini bildirmiştir. Bu .antlaşmanın imzalanmaması için birçok itiraz edilmiş; ancak bu itirazlar dikkate alınmamıştır Antlaşmayı bir an önce Osmanlı Devletine imzalattırmak isteyen ve toprakları paylaşmak isteyen Büyük Britanya, Yunanlıları kışkırtarak Anadolu içlerine girmelerini sağlamışlardır. Yunanlılar Anadolu'da Bursa, Balıkesir, Uşak ve Trakya'yı işgal ederken İngilizler de boş durmamış, Mudanya ve Bandırma'ya asker çıkarma faaliyetinde bulunmuşlardır. Bunların üzerine bu konu Osmanlı Saltanat Şurası'nda görüşülmüştür. Bu görüşmelerde şartları kabul etmeyen tek kişi Korgeneral Rıza Paşa olmuştur. Diğerlerinin şartları kabul etmesi sonucunda, Damat Ferit Paşa'nın da onayıyla Maarif Nazırı Hadi Paşa'nın başkanlık yaptığı heyet, Sevr .Antlaşması'nı imzalamak üzere Paris'e doğru yola çıkmıştır

Sevr, Türk devleti tarafından kabul edilmemiş ve yürürlüğe konulmamış ölü bir antlaşma olarak

.bilinmektedir

Bu antlaşma Türkiye tarafından imzalanmadığı gibi Yunanistan dışındaki diğer ülkeler tarafından da imzalanmamıştır. İtalya antlaşmadan memnun olmadığı için imzalamamış ve Osmanlı'dan yana olduğunu kamuoyuna bildirmiştir. İtalyanların ve Fransızların bu antlaşmayı imzalamamasının en önemli sebebi İzmir'in Yunanistan'a verilmesi olmuştur. Antlaşmanın .maddeleri nelerdir diye sorulacak olursa bunun cevabını aşağıda bulabilirsiniz

Sevr Antlaşması'nın Maddeleri

İstanbul Osmanlı Devleti'nin başkenti olarak kalmaya devam edecek. Osmanlı Devleti'nin -1 hüküm sürdüğü yerler İstanbul ve çevresinden oluşan küçük bir toprak parçası olacak; eğer ,Osmanlı Devleti, İtilaf güçlerinin belirlediği şartlara uymazsa İstanbul'da ellerinden alınacak

,Batı Anadolu ve Doğu Trakya Yunanlılara verilecek -2

,Ege Adaları Yunanistan'a bırakılacak, Rodos ve 12 Ada İtalya'ya verilecek -3

,Doğu Anadolu'da bir Ermeni Devleti ve güneyinde Kürdistan Devleti kurulacak -4

,Irak, Musul ve Arabistan İngiltere'ye verilecek -5

Boğazlar, bütün ülkelerin gemilerine savaş zamanında dahi açık bulundurulacak ayrıca -6 boğazlar on ülkeden oluşan bir Avrupa Komisyonu tarafından yönetilecek ve bu komisyonda ,Türk üye bulunmayacaktı

Kapitülasyonlar; İngiliz, Japon, Fransız ve İtalyanlardan oluşan bir komisyonun -7 düzenlemesiyle genişletilerek yeniden gündeme gelecek ve bütün azınlıklar bu ayrıcalıklardan ,yararlanabilecekti. Ayrıca azınlıklara geniş haklar verilecek ve askerlik yapmayacaklardı

Azınlıklar sınırlarımız içinde okul ve dini kurumları açabileceklerdi. Osmanlı'nın bu konuda -8 ,yaptığı uygulamalar ise denetlenebilecekti

Osmanlı Devleti'nin mali durumu ve bütçesi İngiliz, Fransız ve İtalyanlardan oluşan komisyon -9 ile Düyun-u Umumiye İdaresi tarafından yönetilecekti. Bu komisyonda Osmanlı üyeleri sadece ,danışman olarak yer alacaktı

Osmanlı, mali bakımdan zor durumda olduğu için savaş tazminatı vermeyecek ve borçları -10 ,silinecekti

Osmanlı Devleti'nde zorunlu askerlik kaldırılacak ve askeri gücü 50.700'ü geçmeyecekti. -11 Ayrıca orduda ağır silahlar ve uçaklar kesinlikle bulunmayacak ve Osmanlı donanması İtilaf ,Devletleri'nin kontrolü altında olacaktı

,Deniz Kuvvetleri'nde 13'ten fazla savaş gemisi bulunmayacak -12

Kürtler, Doğu Anadolu'da bağımsız bir devlet kurmak isterlerse ve bu istek Cemiyet-i -13 ,Akvam tarafından kabul edilirse, Osmanlılar bu durumu kabul edecekti

Osmanlılar, Mısır üzerindeki bütün haklarından vazgeçecek, Filistin, Irak ve Suriye için -14 .alınan kararlara uyacaktı

,Hicaz bağımsız bir devlet olacaktı (Arap ülkeleri istediğini aldı) -15

Osmanlı Devleti İzmir'deki egemenlik haklarını Yunanistan'a bırakacak ve kalelerden sadece -16 ,birinde Türk bayrağı dalgalanacaktı

Şam ve çevresi, Mardin, Antep ve Urfa Fransa'ya verilecek ve Sivas'ın kuzeyine kadar olan -17 ,bölgede Fransız nüfusu yer alacaktı

.İzmir bölgesi dışındaki Batı Anadolu, İtalya'ya ait nüfus bölgesi olacaktı -18

Ayrıca Sevr ve Lozan antlaşması arasındaki farklar tablosu için Lozan'ın Maddelerine .bakabilirsiniz

Sevr Antlaşması Sonuçları

Osmanlı, hukuki varlığını sadece kâğıt üzerinde sürdürmeye devam etmiştir ve İtilaf . ,Devletleri'nin sömürgesi haline gelmiştir

,Osmanlı Devleti'nin ekonomisi, yabancıların denetimi altına girmiştir .

Sevr Antlaşması, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) ve Osmanlı Padişahı tarafından .

,imzalanmadığı için hukuken geçersiz sayılmıştır
. TBMM, imza heyetini 19 Ağustos 1920’de vatan haini ettiğini ve bu sonucu kabul etmediğini ,duyurmuştur
. Sevr Antlaşması’nın hükümlerinin Türk milletini umutsuzluğa sürüklemesi gerekirken tam .aksine bu antlaşma sayesinde Türk milleti daha güçlü hale gelerek kararlılığını gösterdi

Sevr Antlaşması’nın Önemi

,Osmanlı, bu antlaşmayla resmen parçalan ve toprakları paylaşmıştır
. 1. Dünya Savaşı’ndan sonra yürürlüğe konulamayan tek antlaşmadır. Bu durumun üzerine ,İtilaf Devletleri Lozan Antlaşması’nı imzalamak zorunda kalmıştır
. ,TBMM, Misak-ı Millî’den hiçbir şekilde ödün vermeyeceğini açıklamıştır
. ,Osmanlı Devleti’nin imzaladığı son antlaşmadır
. Misak-ı Milli kararlarına uygun olmadığı için İtilaf Devletlerine güvenilmeyeceği Türk milleti ,anlamıştır
. ,Bu antlaşma sonrasında Mustafa Kemal haklı çıkmıştır
. .Türk milletinin, milli mücadele azmi bu mücadeleye inancı artmıştır

Sevr Antlaşmasını İmzalayan Devletler

Sevr Antlaşması, bir yandan İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Polonya, Belçika, Portekiz, Romanya, Ermenistan, Hicaz, Çekoslovakya, Sırp, Hırvat – Sloven Krallığı ile diğer .taraftan Osmanlı Hükümeti arasında imzalanmıştır

Sevr’ı İmzalamayan Devletler

Amerika Birleşik Devletleri, Osmanlı ile savaşa girmediği için bu antlaşmayı imzalamamıştır. Antlaşmada imzası olmayan devletlerden biri de SSCB’dir. SSCB’nin imzalamamasının nedeni .Milletler Cemiyeti’ne üye olmamasıdır

NOT: Osmanlı, yok olmaktansa bu maddeleri imzalamayı daha uygun görmüştür. Ancak bu antlaşmanın yok olmaktan bir farkı olmadığını söylersek yanılmış olmayız. Sevr antlaşması yürürlüğe konulmaması bakımından Ayestefanos antlaşmasına benzemektedir. Ayrıca “sevr antlaşması ne zaman sona eriyor” gibi sorular da oldukça bilinçsizdir; çünkü antlaşma zaten imza edilmediği için bitmiyor. Sevr’in kabul edilmesi için Meclis-i Mebusan’da görüşülmesi ve Padişah Vahdettin’e gönderilmesi gerekiyordu; ancak tam antlaşmanın imzalandığı tarihte .Meclis-i Mebusan kapalı olduğu için kabul edilmemiştir
[1]

Başlık özelikleri

coğrafya	:Kitap
Kürt Davası	:Kitap
Tarih	:Kitap
Orijinal dili	:Belge Türü
Born-digital	:Yayın Türü
Türkçe	:Lehçe
Dış	:Özerk
Kurdistan	:Özerk
	:Quick Respons Code

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | Türkçe | antlasmalar.com

کاتی تۆمارکردن: AM 10:17:29 2023/14/2
ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 237

Sevr Barış Antlaşması ve içeriği (maddeleri), Hukuki geçersizliğinin nedenleri

https://www.kurdipedia.org/?q=20230214120913466868

Sevr Barış Antlaşması ve içeriği (maddeleri), Hukuki geçersizliğinin nedenleri
Sevr Barış Antlaşması 10 Ağustos 1920 yılında imzalanmıştır. Bu antlaşmanın geç imzalanmasının sebepleri, maddeleri ve hukuki geçersizliğinin sebepleri nelerdir?

Sevr Barış Antlaşması (10 Ağustos 1920)

Antlaşmanın Geç İmzalanmasının Sebepleri:

Mondros Mütarekesinin kalıcı hükümler içermesi.

Osmanlı'yı paylaşmak isteyen devletlerin çıkar çatışmasına girmesi

İşgalcilerin iç isyanlar ve Yunan işgalinin sonucunu beklemesi

Kurtuluş Savaşının başlamış olması

Yunanlıların İzmir'i işgal etmesinin paylaşım planlarını değiştirmesi.

Sevr Anlaşmasını İmzalatmak için İngilizler tarafından Yunanistan desteklenerek İşgale başladılar.

Yunan güçleri, 22 Haziran 1920'de, imzalanacak olan antlaşmanın kabulüne zemin hazırlamak için, Milne Hattını aşarak; Bursa-Uşak çizgisinde harekete geçti. Yunanlılar 20 Temmuz 1920'de Doğu Trakya'yı işgal ettiler.

3 Kasım 1919'da İngilizler tarafından Yunanlıların güvenliğinin sağlanması ve Yunan işgalinin yerleşmesi için, İzmir, Aydın, Manisa'nın bir kısmı, Soma ve Ayvalık'ın bir kısmını Yunan işgali altında bırakacak şekilde çizilen ve Yunanlıların ve Kuva-i Milliye'nin karşılıklı olarak geçmesi yasaklanan hatta Milne Hattı denilir.

Mustafa Kemal'in ve Türk Halkının Sevr Anlaşmasına bakışı :

M.Kemal; Anlaşmayı imzalayanları vatan haini ilan etmiştir.

Türk Halkı; Milli Mücadeleye başlamıştır.

Saltanat Şurası

Meseleyi görüşmek üzere 22 Temmuz 1920'de toplandı. Yapılan şurada Rıza Paşa hariç tüm üyeler Sevr Antlaşması'nın imzalanması yönünde kararını bildirdi.

Saltanat Şurası'nın Sevr Antlaşması'nı imzalamak istemesinde Bursa ve Doğu Trakya'nın işgal edilmesi etkili oldu. Antlaşmanın maddelerini hafifletmek için Damat Ferit Paşa Fransa'daki Sevr kasabasına gittiyse de etkili olamadı.

Sevr Anlaşmasını İmzalayan Osmanlı Devlet Adamları

• Sevr Antlaşması'nı imzalamak için
- Rıza Tevfik
- Reşat Halis
- Hadi Paşa

Fransa'ya gönderildi.

Hukuki Geçersizliğinin Nedenleri

Padişah, Sevr Antlaşması'nın imzalanmasını kabul etmekle hukuka ve milli iradeye aykırı davranmıştır. Çünkü Kânun-i Esâsi'ye göre bir antlaşmanın imzalanabilmesi için Meclis-i Me'busan'ın onayının alınması gerekir.

Sevr Antlaşması bu yönüyle hukuka aykırı olduğu gibi; Meclis-i Me'busan'ın aldığı Misak-ı Milli kararları ile çeliştiği için milli iradeye de aykırıdır.

Türklerin çoğunlukta olduğu Anadolu’yu böldüğü için evrensel beyannamelere de (Fransız .İhtilali’nin yaydığı fikirler ve Wilson Prensipleri) aykırıdır

:Sevr Antlaşması’nın İçeriği

Osmanlı ülkesi; Giresun, Ordu, Samsun, Tokat, Çorum, Amasya, Sinop, Kastamonu, Çankırı, -1 .Ankara, Eskişehir, Bolu, Zonguldak, Bilecik, İstanbul ve Kayseri’nin doğusu ile sınırlı kalıyordu

Boğazlar, her zaman bütün devletlerin gemilerine açık tutulacak; Türklerin hiç bir etkisinin -2 bulunmadığı, kendine has polis gücü, bütçesi ve bayrağı olan bir komisyon tarafından yönetilecek. (İlk defa boğazların yönetimi için komisyon kurulması kararı verilmiştir. Bu madde .İstanbul’u güvenliksiz hale getirmiştir)

Midye-Büyük Çekmece hattının batısı ve İzmir dâhil Batı Anadolu Yunanistan’a verilecek -3

Doğu Anadolu’da sınırları Wilson tarafından çizilecek ve Karadeniz ile Akdeniz’e çıkışı olan -4 .bir Ermeni devleti kurulacaktır

.Doğu Anadolu’da bir Kürt devleti kurulacaktır -5

.Antalya ve Konya havalisi İç Batı Anadolu’nun içlerine kadar İtalyanlara verilecektir -6

Mardin, Urfa, Antep, Adana, Malatya ve Sivas dolaylarını birleştiren bölge ve Suriye -7 .Fransa’ya verilecektir

.Hicaz hariç olmak üzere Arabistan ve Musul İngiltere’ye verilecektir -8

.Rodos ve On İki Ada İtalya’ya; Ege Adaları Yunanistan’a verilecektir -9

.Brest-Litovsk Antlaşması tanınmayacaktır-10

Osmanlı ordusunun mevcudu 50.700’ü geçmeyecek; askerlik mecburi olmaktan çıkarılacak, -11 deniz gücü 13 ufak gemiyi geçmeyecek, orduda tank, ağır makineli tüfek, top ve uçak .bulunmayacaktır

.Osmanlı maliyesini işgalcilerin oluşturacağı bir komisyon düzenleyecektir -12

.Kapitülasyonlar genişletilerek bütün devletlere verilecektir -13

.Azınlık hakları artırılacak; azınlık haklarının garantisi için bir komisyon kurulacaktır -14

[1].Osmanlı savaş tazminatı ödeyecektir-15

Başlık özelikleri

:Kitap	coğrafya
:Kitap	Kürt Davası
:Kitap	Tarih
:Belge Türü	Orijinal dili
:Yayın Türü	Born-digital
:Lehçe	Türkçe
:Özerk	Kurdistan
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | Türkçe | http://www.ilketkinlik.com

کاتی تۆمارکردن: PM 12:09:13 2023/14/2

ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 238

Sevr Travması ve Kürtlerin Empatisi

https://www.kurdipedia.org/?q=20230212101227466178

Sevr Travması ve Kürtlerin Empatisi

Bir toplumun varoluş gerçeğini anlamak, hangi dengeler üzerinde kurulduğunu bilmek ve varlığını hangi koşullarda sürdürdüğünü (ekonomik, sosyolojik, siyasal, kültürel, psikolojik vb.) kavramak, ortak bir toplumsal yaşam ve gelecek tasarımlarında bulunanlar açısından elzemdir. Türk toplumunu da, olağan hali hiç yaşamamış, halen türlü risklerle yaşayan bir toplum olarak anlamak, aynı coğrafyada ve aynı kaderi yaşayan bizler açısından etik düzeyde bir .sorumluluktur

Toplumların tarihinde derin izler bırakan, kuşaktan kuşağa aktarılan sarsıcı tarihsel olaylar vardır. Bu olaylar kıvançla anlatılan zaferleri kapsayabildiği gibi büyük toplumsal çökkünlükleri anlatan travmatik olayları da kapsar. Kıvanç duyulan zaferler gibi toplumsal acı kaynağı olan travmalar da ortak bilinçte hatta bilinçdışında derin izler bırakabilir. Bu acı veren olayın etkisi o kadar büyük olabilir ki hatırlatıcı her etken büyük toplumsal huzursuzluğa, bireyler arasında dayanışma ve ortak tepki verme eğilimine sebep olabilir. 1915'teki olayların Ermeni halkında yarattığı etkiler, 1988 Halepçe katliamının Kürtler üzerinde, Sırp katliamcılığının Boşnaklar üzerinde, İsrail'in Filistinliler üzerinde oluşturduğu derin izler, yaşadığımız yakın coğrafyada .yarattığı derin travmatik yaşantılarla akla ilk gelen olaylardır

Bu olayların mutlaka katliamlardan ibaret olması gerekmez. Travmatik olay bir ateşkes antlaşması, teslim tutanağı gibi toplumların geçmişinde utanç verici anıları çağrıştıran durumları da kapsayabilir. Bu travmatik yaşantılar, maruz kalan toplumların uluslaşmasında ciddi roller oynarlar. Zaferler gibi bilinçli şekilde ritüellerle anımsanmasalar bile her an toplumsal bilinçdışının patlamaya hazır bölümlerinde beklerler. Bir toplumu iyi anlayabilmek için buna .benzer tarihsel olayların günümüze etkilerini de gözönünde bulundurmalıyız

Tarihte pek çok imparatorluk kurmakla övünen, her zaman yöneten olduğunu düşünen ve bunun en şaşaalı dönemi olarak Osmanlı İmparatorluğu'nu anımsayan bir halkı düşünün. Doğru ya da yanlış, abartılı ya da isterseniz egemenlerin resmi tarih ideolojisi olarak tanımlayın, bu toplumun büyük bir kısmı tarafından benimsenmiş büyüklenmeci bir tarih konumlanmasıdır ama sarsıcı gerçekliklere tekabül eder. Üzerine l. Dünya Savaşı'nı koyun, ardından teslim, işgal ve bir halkın tasfiyesine yol açabilecek onur kırıcı Sevr Anlaşması'nı da ekleyin. Hepsi biraraya .gelince yaşanılan toplumsal travmanın büyüklüğü ortaya çıkar

Bu onur kırıcı durumu dayatan emperyalist güçlerin hemen başlayan pervasız işgalleri, örselenmenin boyutlarını ve etkilerini iyice artırmıştı. Sevr travmasını da bu olayların bütünü olarak değerlendirmeliyiz. Ratifikasyon olmasa da, tarihsel bir realitedir. Asla bir uydurma ve abartma değildir. Etkileri sonraki dönemler üzerinde derin izler bıraktı. Denebilir ki Türkiye Cumhuriyeti'ni oluşturan halkın büyük bir bölümü Osmanlı'nın yasını tuttu, ardından dayatılan onursuzluğa karşı kazanılan zaferin kıvancını yaşadı. Toplumsal yas, halen Sevr travmasının anılarıyla yaşamaya devam ediyor. Yani halen çözümlenip bir kenara bırakılamadı. Bu durum her zaman derin bir tedirginliği, aynı travmanın tekrarlanma ihtimalinin verdiği güvensizlik duygularını canlı tutuyor. Sadece siyasal olayların dengelendiği dönemlerde toplumsal bilinç gerisine atılıyor; patlamaya hazır, toplumdaki tüm bireyleri ortak bir iradeyle harekete .geçirmeye hazır, depolanmış bir enerji olarak bekletiliyor

Bizim coğrafyamızda da bu ruh halini harekete geçirebilecek olaylar her an yaşanıyor. Kurtarıcı motif, tarihsel imge Mustafa Kemal ve onun tarihsel eylemselliğinin büyüklüğü kendisini gösterdi ve gösterecek. O bir mucizedir, ölümsüzdür. Uluslaşmada temel direktir. Türk halkının ortak bilincinde Sevr ve büyük kurtarıcı imgesi çok güçlü bir enerjiyle ortaya çıkmaya başladı.

.Yaşanılanın ne kadar gerçekçi ne kadar hezeyan (paranoya) boyutunda olduğu tartışılıyor

Üç değerlendirme

Toplumsal olaylarda tehlike algılaması geçmişte yaşananlarla çok ciddi temelde ilişkilidir. Bu durum tehlikenin gerçeklik boyutunu da belirler. Bir siyasal gelişmenin oluşturduğu sonuçlar birileri tarafından değerlendirilir. Bunlar kendilerine genelde o toplumun aydınları sıfatını yakıştırmış kimselerdir. Bir kısmı Evet toplum ve ülke bütünlüğüne yönelik ciddi tehditler oluşmuştur, Sevr hortlatılmak isteniyor söylemini dile getirirken bir başka grup Evet kısmen bir tehlike mevcuttur ama boyutu abartılıyor diyebilir. Bir başkası ise asla böyle bir tehlikenin olmadığını bunun ruh sağlığı bozuk ya da gerçekliği değerlendirme yetisini kaybetmiş kimselerin paranoyası olduğunu ileri sürer. Ülkemizde her üç değerlendirmeyi de kendi politik konumlanmalarına ve çıkarlarına uygun şekilde kullanan ve kitleleri etki altına almaya çalışan .odaklar mevcut

AB üyelik süreci, ABD'nin Irak işgali, Türkiye'deki ve Irak'taki Kürt sorununun emperyalist müdahalelerle geldiği son aşama ve AKP iktidarının ekonomik ve politik uygulamalarla uyumlu dış politikası çok ciddi kaygılara sebep oluyor. En azından dürüst olarak kabul edebileceğimiz Türk yurtsever kesimlerce ve özellikle Kemalist aydınlarca bu kaygılar üst düzeyde yaşanıyor. Burada bizim açımızdan sorulması gereken, Kürtlerin tavrının ne olacağıdır. Bize göre Türk halkının korku ve kaygıları ciddi düzeyde gerçekçidir, anlaşılmaya değerdir. Türk halkı tekrar Sevr tehlikesine benzer bir durumla karşı karşıyadır tespitini rahatlıkla yapabiliriz. Ve bu tehlikenin temasında Türk-Kürt çatışması kurgulanıyor. Söz konusu travma Kürt olgusunda odaklanıp sürdürüldükçe, bu her türlü istismara açık ve uygun bir ortamı canlı tutar ve gerçek tehlike nedeni olur. Yakın tarihimizin bir de bu yönüyle irdelenmesi neden bir türlü kalıcı .çözüme ulaşamadığımızın yanıtını da bize sunar

Kürt olgusunun bölücülüğe kaynaklık ettiği ideası, resmi ideolojinin yaygınlaştırdığı bir korku olsa da, toplumun usunda yer edindi ve bu toplumsal algı adeta gelenekselleşti. Emperyalistlerin Kürtlere dayalı politikası Irak işgaliyle derinleşince, Sevr travması da kendisini sürekli güncelleme ortamına kavuştu. Burada Kürtlerin gayet açık ve samimi olması gerekiyor. Şu önkabulle başlangıç yapılabilir: Misak-ı Milli sınırlarını mutlak surette koruyarak Kürt sorununa çözüm bulunmalıdır. Emperyalist müdahalelere güvenmeden ve de gerçeklik dışı olmayan açılımlarla çözüm arayışı gerekiyor. Gerçekçi çözümlerden kastedilen ülkenin birliğini zorlamayan açılımlardır. Kürtlerin en büyük müttefiki Türkler olduğu gibi Türklerin en önemli müttefiki de Kürtlerdir. Sevr korkularının objesi Kürtler olmamalıdır. Komşu ülkede yaşananlar .Türkiye'deki gerçeklikle örtüşmüyor

Zaten başka bir boyuttan bakılırsa orası da Misak-ı Milli sınırlarındadır. Bu işgalci bir yaklaşım değil, samimi ve gönüllü bir kucaklaşma olacaktır. Burada Kemalist aydınlara büyük görevler düşüyor. Bu kesimler unutmamalılar ki; korkular canlandırılıp iki toplum birbirine geriye dönüşümsüz düşman edilmek isteniyor. Söylemler buna hizmet etmemeli. Kürtler de bu durumu çağrıştırıp, korkuları anımsatan fotoğraflarda yer almamalı. Yaşanılan tecrübelere dayanarak karşılıklı gelişen endişelerin inandırıcı bir biçimde artık son bulması için, çözüm vaat eden reel bir siyaset ve rasyonel projeler oluşturulmalı. Özellikle parlamentoda temsil edilmesi beklenen bu olgun siyasi anlayışın karşılığını bulması da bir o kadar önemlidir. Söz söyleme mantığını stratejik Türk-Kürt ittifakının ruhuna uygun oluşturmak, sözü dinleyecekler açısından da anlamlı olacaktır. Tarihsel toplumsal perspektif içinde yaratıcı demokratik yaklaşımlar sergilemek yeni dönem siyaseti açısından beklenilen bir tutum olacaktır; parlamento çatısı altında sürdürülecek böylesi bir siyasi ve toplumsal duyarlılıkla karşılıklı güvenin

.oluşturulabilineceğine inanmak gerekiyor

Gerçek birliğin yolu
Kan ve gözyaşı acıları büyütüyor. Şiddet ortamına hemen son verilirse harcanan enerji ülkenin birliğini korumak için yoğunlaştırılabilir. Burada dikkat çekmesi ve üzerinde durulması gereken husus, Türklerin Kürtlerin nezdinde sömürgeci ve despot, Kürtlerinse Türklerin nezdinde bölücü ve barbar olarak görülmesinin, bu tüm sıfatları kendinde barındıran Batı emperyalizminin işi olduğudur. Bu bakış açılarında diretmek Türkiye'yi bölünmeye, Kürtleri ise sömürülmeye götürecek esas neden olacaktır. Her iki toplum karşılıklı duygudaşlık kurabilirse geçmiş hatalar unutulup çözüme kavuşturulabilir. Yani acıları, korkuları ve sevinçleri karşılıklı hissedebilirlerse, büyüklenmeci tavırlar etkisini yitirerek gerçek birliğin yolu açılabilir. Burada unutulmaması gereken husus Türklerin olduğu gibi Kürtlerin de toplumsal bilinçaltlarında bir dizi travmaya sahip oldukları gerçeğidir. Kanımızca bu gerçeğin araştırılması ve incelenmesi Türk aydınlarının .sorumluluk ve duyarlılıklarının kapsam alanındadır

Bu ülkenin Kürt- Türk diye bölünmesinin maddi, psikolojik altyapısı asla oluşmadı. Emperyalist ülkeler kendi aralarında ilk kez biraraya gelip kalıcı hukuki, sosyolojik temelleri sağlam birliktelikler kuruyorlar. Oysa tarihleri kanlı çatışmalarla dolu. Bizler de aynı şeyleri kendi aramızda başarabiliriz. Yeter ki bize dayatılan kitle psikolojisiyle düşünmeyelim.(AT/EÜ)
Demokratik Toplum Partisi (DTP) Eşbaşkanı Aysel Tuğluk'un hafta sonu Radikal2' de *
[1].yayınlanan, bugünkü Hürriyet gazetesinde de manşetten verilen yazısının bütün hali

Başlık özelikleri

:Kitap	coğrafya
:Kitap	Kürt Davası
:Kitap	Tarih
:Kitap	roportaj
:Belge Türü	Orijinal dili
:Yayın Türü	Born-digital
:Lehçe	Türkçe
:Özerk	Kurdistan
:Özerk	Türkiye

:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Türkçe | bianet.org
کاتی تۆمارکردن: AM 10:12:27 2023/12/2
ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 239
SEVR, Kürtler İçin Bir Kurtuluş muydu? (Kurtuluş Savaşı ve İşgal Karşısında Kürtler – 1)
https://www.kurdipedia.org/?q=20230212185415466299

SEVR, Kürtler İçin Bir Kurtuluş muydu? (Kurtuluş Savaşı ve İşgal Karşısında Kürtler)
Ağustos 1920'de imzalanan Sevr Antlaşması, aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin sonu 10 .anlamına da geliyordu
Sevr'e göre Osmanlı'ya sadece İstanbul ve çevresi bırakılmıştı; o da İngiltere'nin kontrolünde .olmak üzere. Diğer bölgeler ise emperyalist ülkeler arasında pay ediliyordu
İzmir ve çevresi Yunanlılara Kilikya ve çevresi Fransızlara; Musul, Diyarbakır, Hakkâri İngilizlere; Güneybatı Anadolu İtalyanlara bırakılıyordu. Ayrıca Ermeni ve Kürtlere emperyalistlerin kontrolü altında özerklik tanınıyordu. Ermenistan'ın sınırları Kasım 1920'de ABD Başkanı Wilson .tarafından belirlenmişti, Kürdistan bölgesi ise İngilizler 'in denetiminde olacaktı

Mondros gibi Sevr de emperyalist paylaşımı belgeleyen bir işgal anlaşmasıydı. Ancak bu emperyalist dayatmanın içinde Kürtler'e "özerklik" tanınmış olması nedeniyle, bu emperyalist .dayatma, Kürt milliyetçileri tarafından savunuldu

Oysa Sevr'de, hiçbir millete gerçek anlamda bir bağımsızlık, özerklik tanınması söz konusu değildir; emperyalist devletlerin o günkü meselesi Osmanlı'yı paylaşmaktır. Osmanlı sınırları içindeki Kürt, Ermeni, Arap gibi milliyetleri "bağımsızlık", "otonomi" vaatleriyle kendine bağlamaya çalışmışlardır. Başka bir deyişle, emperyalistler, Kürtler'in özerklik, bağımsızlık özlemlerini, kendi istila amaçları için kullanmışlardır. Emperyalist politika, klasik bölparçala politikasının bir uygulamasıydı; daha 1. Paylaşım Savaşı döneminden itibaren bir taraftan Kürt-Ermeni çelişkisi yaratılmış, yeri geldiğinde Türklerle-Rumlar; Kürtlerle-Ermeniler birbirine karşı kışkırtılmıştır. Böylelikle emperyalizm güçten düşürdüğü, yorduğu halkları kendine muhtaç hale .getirmek istemiştir

Kürt milliyetçileri gerek uluslararası resmi bir belgede Kürtler'e "otonomi" tanınmış olması, gerekse de Sevr'de Kürt delegelerin bulunmasından dolayı Sevr'e birçok olumlu misyon yüklemişlerdir. Sevr'in emperyalist niteliği görülmediği gibi, Sevr'deki "hayal kırıklığına" rağmen .yine de övgüler dizilmekten geri durulmamıştır
Sevr Anlaşması'nın 62. Maddesi, İngiliz, Fransız ve İtalyan hükümetlerinden oluşan bir komisyonun altı ay içinde Kürtler'in özerkliğinin koşullarını hazırlamasını öngörüyordu. 64. :Maddede ise, "bağımsızlık" ihtimali de öngörülüyor ve şöyle deniyordu

Kürtler, bu bölgelerdeki nüfusun çoğunluğunun Türkiye'den bağımsız olmak istediklerini " kanıtlayarak Milletler Cemiyeti Kongresine başvururlarsa ve konsey de bu nüfusun bağımsızlığa ".yetenekli olduğu görüşüne varırsa… Türkiye, bu tavsiyeye uymayı yükümlenir
Kısacası Sevr'e göre, yani Sevr'e göre Van, Bitlis, Erzurum ve Trabzon illerini içine alacak bir Ermeni devleti kurulacak. Diyarbakır, Urfa, Cizre çevresinde ise emperyalizmin himayesinde .Kürt özerk bölgesi oluşturulacaktı
Ancak emperyalistlerin "ulusal sorunları" çözmek değil, emperyalist çıkarlar peşinde olduğunun tüm göstergeleri daha o günden ortadaydı. Nitekim Osmanlı sınırları içindeki Kürtler'in özerkliğini, hatta bağımsızlığını savunan İngiliz emperyalizmi, Güney Kürdistan'ı ele geçirdiğinde, ilk işi buradaki Kürt hareketini kanlı bir biçimde bastırmak oldu. Aynı baskı ve .katliamlar, İran sınırları içinde kalan Kürtler'e karşı da uygulandı

GÜVENİLEN DAĞLARA KARLAR YAĞIYOR
Bu dönemin Kürtler açısından kilit isimlerinden biri Şerif Paşa'dır. Şerif Paşa Paris görüşmelerine ve Sevr'e Osmanlı delegesi olarak katılmıştı. Fakat Kürdistan Teali Cemiyeti, İstanbul'daki işgal kuvvetlerine Şerif Paşa'nın kendilerini temsil edebileceğini belirtti. Şerif Paşa, 16 Nisan 1919'da Osmanlı delegeliğinden çekildi ve Kürt delegesi olarak faaliyetlerini yürüttü. Sevr

.Konferansı’nda Kürtler’in isteklerini, “Birleşik Kürdistan” haritası eşliğinde dile getirdi
Kürt çevrelerinin kimileri onun temsilciliğini kabul etmedi. Ancak ağırlıklı bir kesim öyle görmeye devam etti. Şerif Paşa sonuçta 24 Nisan 1920’de “Saltanat ve Hilafete bağlılığımdan .dolayı…” diyerek Kürt delegeliğini de bıraktı

Tabii sorun tek başına Şerif Paşa’nın niteliğiyle ilgili değildir. Esas olarak ortada iç bütünlüğü olan bir Kürt hareketi yoktur. Varolan çeşitli örgütlenmeler de dar aydın hareketi veya aşiret örgütlenmesi olmaktan öteye gidememiştir. Bu yanıyla Kürt halkının mücadelesine önderlik .etmekten çok uzaktırlar
Anti-emperyalist bir bakış açısı yoktur. Paris görüşmelerinde de, Sevr’de de Kürtler açısından görüşmeler adeta Kürt-Ermeni çelişkisine, hangi ilin kimin sınırlarında olacağına indirgenmiştir. Bel bağlanan tek güç emperyalizmdir. Çözümlenemeyen sınır sorunu da emperyalistlerin insafına bırakılmıştır. Ancak bu anlaşma, gerek Ermeni tarafında gerekse de Kürt tarafında çeşitli tepkilere yol açtı. Çeşitli Kürt aşiretleri, Osmanlı yanlısı Kürt çevreleri antlaşmayı kabul .etmediler

Fakat bu arada, tüm hesapları alt üst eden başka bir gelişme yaşanıyordu. Emperyalistlerin Sevr’deki hesapları, Anadolu Kurtuluş Savaşı’yla bozuldu. Emperyalistler artık tamamen kendi dertlerine düşecek, Ermeniler’i, Kürtler’i öylece yüzüstü bırakacaklardı. Önce Wilson “Prensipleri”ne bel bağlanmıştı, sonra diğer emperyalistlerin “muhtariyet” sözlerine. Kurulan hayaller bir bir yıkıldı. Öyle ki Osmanlı Devleti daha Ekim 1919’da İstanbul’daki bütün Kürt örgütlerinin faaliyetleri için yasaklama kararı aldığında, Kürtler’e özerklikten bahseden ve .aslında İstanbul’da yönetimi elinde bulunduran İngilizler buna bile ses çıkarmadılar
Kürtler yine yasaklarla, ilhak ve işgal edilmiş topraklarıyla başbaşaydılar. Emperyalistlerden medet umacak durumda da değillerdi artık. Ne olursa halkların kendi yapacaktı. Anadolu ve Mezopotamya, şimdi emperyalistlerin çizdikleri sınırlarla değil, bir kurtuluş savaşıyla yeniden [1]?şekilleniyordu. Peki, bu yeniden şekilleniş içinde Kürtler’in yeri ne olacaktı

Başlık özelikleri

:Kitap	coğrafya
:Kitap	Kürt Davası
:Kitap	Tarih
:Kitap	raport
:Belge Türü	Orijinal dili
:Yayın Türü	Born-digital
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Türkçe | gercekhaberajansi.org

کاتی تۆمارکردن: PM 6:54:15 2023/12/2
ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 240

TÜRKİYE VE İNGİLTERE PENCERESİNDEN MUSUL MESELESİ: KONSTRÜKTİVİST BİR OKUMA

https://www.kurdipedia.org/?q=20221226121341454181

TÜRKİYE VE İNGİLTERE PENCERESİNDEN MUSUL MESELESİ: KONSTRÜKTİVİST BİR OKUMA

Musul, OsmanlıDevleti'nin bir vilayeti olarak yıllarca Müslümanlık, Hristiyanlık gibi dini grupların yanında Türk, Arap, Kürt gibi farklı etnik grupların yaşadığı bir yer olmuştur. Birinci Dünya Savaşında, İngilizler Irak'ı işgal ettikten sonra bu bölgede emperyalist politikaları bağlamından hükmetmeye çalışmışlardır. Musul 1924 yılında Milletler Cemiyetinin de desteği ile Osmanlı Devletinden koparılarak burada yeni bir düzen yaratılmıştır. Musul tarihsel olarak çoğunluğu Kürt, Türkmen ve Araplardan oluşan Sünni Müslümanların yaşadığı bir merkezdir. Çalışmanın amacı, Musul Meselesi Lozan Konferansı, Brüksel hattı gibi uluslararası antlaşma ve sözleşmelerde konuşulurken bölgenin salt doğal kaynakları veya maddi yönlerinin değil aynı zaman da kültürel ve tarihsel yönlerinin de önemli olduğunu ortaya çıkartmaktır. Bu çalışmada Musul Meselesi Türk ve İngilizlerin tezleri ile konstrüktivizm teorisi bağlamında analiz edilmiştir. Konstrüktivizm teorisi, devletler ve toplumlar arasındaki ilişkilerin realist teorilerin iddia ettiği gibi salt materyalist veya pozitivist olgulara dayanmadığını bunun ötesinde söz konusu ilişkilerin sosyal bağlamının da olduğunu öne sürmektedir. Dolayısıyla Musul halkının 1920'li yıllardaki demografik, dinsel ve kimlik bağlamında değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Çalışmada İngiltere çıkarları bağlamında Musul'a yaklaşırken; Türkiye'nin ise ekonomik, siyasal ve güvenlik .gibi gerekçelerle Musul'u kazanmak istediği bulgusuna rastlanmıştır

Giriş

Musul tarih boyunca gerek coğrafik konumu ve gerekse de yeraltı zenginlikleri bakımından önemli bir potansiyele sahip olmuştur. Ayrıca Musul Asya ve Avrupa arasında tarihi bir geçiş kenti olmasının yanında önemli bir ilim ve kültür şehri olmuştur. Kent Babil, Med, Asur, Emevi, Abbasi, Kürt mirlikleri ve Osmanlı gibi farklı medeniyetlere beşiklik etmiş kadim bir kavşaktır. Yavuz Sultan Selim döneminde (1517) Osmanlı Devleti topraklarına katılan Musul vilayeti uzun yıllar valiler tarafından idare edilmiştir (Yılmaz, 1995: 135). Birinci Dünya Savaşından sonra Fransız ve İngilizlerin Musul üzerinden hâkimiyet mücadelesi olmuş olsa da Fransızlar burayı .başka çıkarlar bağlamında İngilizlere bırakmışlardır

Bu çalışmada Musul'un yukarıda anlatılan özellikleri, Birinci Dünya Savaşından sonra İngilizlerin işgali neticesinde Lozan Antlaşmasında Türkiye ile öne sürülen tezler üzerinden tartışılmıştır. Söz konusu iki devletin Musul üzerindeki hak arayışları konstrüktivizm (sosyal inşacılık) teorisi ışığında analiz edilmiştir. Konstrüktivizm'e göre toplumlar arasındaki ilişkiler fikir, anlam, tarihsel bağlar, söylem ve kültürel birlikteliğe dayanmaktadır. Bu bakımdan Osmanlı Devletinin uzun yıllar hâkimiyetinde olan bölge nüfusunun büyük bir bölümü Kürt ve Türkmenlerden oluşmuştur. Nitekim söz konusu halklar burada ortak bir anlayış etrafında uzun yıllar birlikte yaşamışlardır. Buna mukabil İngilizler Birinci Dünya Savaşı ile bölgeyi güç ve çıkar bağlamında işgal etmişlerdir. Dolayısıyla mesele sadece Rasyonalist teorilerle açıklanamaz bunun yanında meselenin tarihsel ark planına ve etnik bağlarına göre açıklanması önem arz etmektedir. Bu çalışmada rasyonalist bakış açıları görünse de konstrüktivizm bağlamında meselenin normatif .yönlerinin açıklanmasına yoğunluk verilmiştir

Konstrüktivizm Teorisi

Sosyal inşa ya da konstrüktivizm'in tarihi XVIII. yüzyıla kadar götürülüp Vico ve Kant'a dayandırılabilmektedir. G.Vico'nun (1668-1744) düşüncesinde tabii dünya Tanrı inşasıdır, tarihe

dayalı dünya ise insanların inşasıdır. Tarih toplumsal ilişkilerin sonucunda oluşmuştur, kadınlar ve erkekler birlikte tarihlerini yapmışlardır. Dahası, tarihin çıktıları olan devletleri de insanlar yapmışlardır. Devletler, suni oluşumlardır ve aynı zamanda devletler sistemi de yapaydır. 1710 yılında bilginin yapısı üzerine bir eser yayınlayan Vico, bilginin, bilen tarafından oluşturulmuş bir şey olduğu söylemiştir. Vico, kavramsal bapta, "doğru" ve "bilgi" arasındaki ilişkiyi, dilin kökeni ve insan zihninin bilgi oluşturma isteği üzerinde durmuştur. Ernest von Glasersfeld‟e göre Vico‟nun sloganı, "İnsan aklı sadece insan aklının yaptığını bilir" şeklindedir (Kıran ve Arı, 2011:7). Tarih, insanların yaptıklarının dışında bir şey değildir. İnsanlar, kendi tarihleri yapmanın Sorensen,2007:211). & yanında tarihsel yapılar olarak devletleri de yapmışlardır (Jackson Immanuel Kant (1734-1804), Konstrüktivizmin önde gelen temsilcilerinden bir başkasıdır. Kant evren hakkında malumat elde edilebileceğini ama bu malumatın genellikle öznel malumat olduğunu çünkü bunun insan bilinciyle elekten geçirildiğini varsaymaktadır. Max Weber'e (1864-1920) göre, toplumsal dünya açık olarak fiziksel dünyadan farklıdır. Sosyal dünya, doğal dünyayı anladığımız şekliyle anlaşılması kolay değildir ve değişik bir yorumlama tarzı gerektirmektedir. Dahası, sosyolojik bilginin en önemli özelliği, rölatif düşünceye dayanmasıdır (Büyüktanır, 2014). Adler'e göre sosyal inşa ya da konstrüktivizm maddi dünyanın insana dair epistemik, normatif ve dinamik kavrayışı ile maddi olmayan dünyanın insana dair algıları .(karşılıklı olarak birbirini şekillendirmektedir (Adler, 1998

Konstrüktivizm esas gelişimi, 1980'lerden sonra gündeme gelen ve özünde pozitivistler ile post-pozitivistler arasında yaşandığı varsayılan "üçüncü büyük tartışma" ile ilişkilendirilerek ele alınmaktadır (Lapid, 1989:235-257). Konstrüktivizm, Soğuk Savaşın sona yaklaştığı bir dönemde farklı kesimlerin kimliklerini ve çıkarlarını nasıl gördükleri ile ilgili bir meseledir. Dolayısıyla konstrüktivizme göre "kimlikler ve çıkarlar nasıl oluşur?', 'Nasıl gelişir?' ve 'devletlere nasıl şekil verir?" sorularına cevap arayarak kendini ifade etmeye başlamıştır (Akdemir, 2012:18). Konstrüktivizm siyasal alan ve devletlerarasındaki ilişkiler bağlamında Realizme karşıt bir fikir olarak ortaya çıkmıştır. Mamafih Walt'a göre, devletlerarasındaki ilişkiler salt anarşi, güç ve çıkarlar üzerinden değerlendirilemez. Bunlara ek olarak fikirler, kimlikler, kültürler, değerlerinde .yukarıda sözü edilen ilişkilerde önemli pozisyonları vardır (Walt, 1998)

Uluslararası ilişkilerin salt materyalist ilişkiler üzerinden değerlendirilemeyeceğini belirten Alexander Went'in 1999 yılında Cambridge Üniversitesinde yayınladığı "Uluslararası İlişkilerin Sosyal Teorisi" ya da orijinal ismi ile "Social Theory of International Politics" isimli kitabı uluslararası ilişkiler (Uİ) disiplininde yeni bir tartışma başlatmıştır. Bu eser ile uluslararası ilişkiler disiplinine konstrüktivist kuramı (İnşacı) kazandıran yazar, felsefenin temellerini açıklamanın yanında, kuramın Uİ alanındaki yansımalarına da değinmektedir (Demirtaş, 2009:2). Yazar bu eserde tek tek ülkelerin dış politikaları üzerinde durmayıp dünya politikasını bir bütün olarak ele almaktadır. Went çalışmasında "güç", "çıkar" ve "kimlik" konuları üzerinde .özel olarak durup, bu kavramların sosyal inşa süreçlerinde önemli olduğunun altını çizmiştir

Konstrüktivizm kimlik ve çıkarların sosyolojik olarak oluşturulduğunu, bunların da dış politikayı belirlediğini varsaymaktadır. Örneğin Soğuk Savaş sonrası, Berlin Duvarının yıkılması, İkiz Kulelere yapılan saldırılar vb. olayları rasyonalist (Liberal ve Realist) yaklaşımların öngörememesi neticesinde dünya politikasını anlamak için yeni politikalara doğru bir arayış içine girilmiştir. Bu arayışın sonucu olarak konstrüktivizm ortaya çıkmış ve var olan/olacak problemlerin çözümü ve engellenmesinde sosyal ilişkiler ile anlam odaklarının etkili olacağını ifade etmiştir. Öte yandan uluslararası ilişkilerin istikrarlı olmadığını devamlı süren bir değişimin .olduğunun altı da çizilmiştir (Arı, 2013:503)

Went'in çalışmalarının odağında yer alan kimlik, çıkardan önce gelen bir kavramdır yani kimlik çıkarın temelidir. Mantıksal olarak "ne istediğimizin" "kim olduğumuza" bağlıdır yani istek, ihtiyaç ve arzularımız kimliğimize göre oluşmaktadır. Birey önce kendini tanımlayacak ondan sonra "güç" gibi kavramları tanımlamaya başlayacaktır. Bu nedenden dolayı uluslararası sistemde bir aktörün ne gibi politikaları kanaat getirmesi için bir kimliğin yanında bu kimliğe uygun çıkar belirlemesi gerekmektedir. Kimliğin ve çıkarların tespit edilmesi süreçtir ki bu süreç .beraberinde "sosyal inşa" kavramını getirmiştir (Went, 1999:372; Wendt, 2013:9)

Konstrüktivist düşüncenin spesifik yönü, materyali kısmen reddetmesi ve sosyal yönünün ağır basmasıdır. Doğa ile sosyal dünyayı ve pozitivizm 'in savunduğu doğal yöntemlerle sosyoloji ve araştırmadaki hermenotik bakış açılarını tamamen birbirinden ayırmaktadır. Konstrüktivizm ontolojik olarak sosyal gerçekliğin inşasıdır, somut gerçekliğin haricinde onun vermiş olduğu anlam üzerine odaklanmaktadır. Örneğin, altın bir madendir, fakat onun kıymeti, dünyaca kabul edilebilirliği ayrı bir anlam ifade taşımaktadır. İşte konstrüktivizm aslında insanların bu madene yüklemiş oldukları anlam üzerinde bina edilmiştir. Alexander Wendt, bu düşünüşün salt bir uluslararası siyaset kuramı olmadığını söylemektedir (Wendt, 1999:142). Bu anlamda kuram birbiri ile ilişkisiz görünen konuları kuramsallaştırmayı mümkün hale getiren genel bir şema çizmektedir. Amaç ise yaşanılan dünyayı anlamlı kılmaktır. Konstrüktivizm, insanı doğal çevresi ile etkileşim halinde olan sosyal bir varlık olarak kabul etmektedir. Bu etkileşim, bazı kural, amil .ve kurumlar aracılığıyla gerçekleşmektedir

Konstrüktivizm, Uİ'de güç ve çıkar gibi unsurlar kadar kimlik, fikir, kültür, söylem gibi unsurları da analizlerine dâhil edilmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla, konstrüktivizm en saf şekliyle, insan bilinci ve onun uluslararası arenadaki rolü ile alakalı bir kavram olarak açıklanmaktadır. Mesela devletler kendi aralarında hem fikirsel hem de fiziksel ilişkileri bir arada yürütebilmektedir (Ruggie, 1998: 878-883; Wendt, 1996: 49). Wendt'e göre aktörlerin ya da devletlerin kimlikleri başka bir aktörü veya devleti olumlu/olumsuz etkileyebilmektedir. ABD'ye göre "Kuzey Kore'nin beş nükleer silahının etkisi beş yüz İngiliz nükleer silahının etkisinden daha tehlikelidir" (Wendt 1995:73). Basit bir ifade ile "İngiltere dost, Kore ise düşman" çıkarımında bulunabilmektedir. İngiltere'nin dost olarak görülmesi, kimlik bakımından ABD'ye benzeşmesinin yanında çıkarlarının da ortak bir alanda buluşabilme ihtimalinden kaynaklanmaktadır (Sınır, 2019). Bunun yanında konstrüktivistlere göre uluslararası yapı ve aktörler arasındaki ilişki çıkarlara bağlı olarak değişmektedir. Konstrüktivistler sadece uluslararası alandaki aktörler ve onların etkilerine bakmamışlar, ayrıca normların kökenine ve dinamikliğine ve bu alandaki uğraşlara .yoğunlaşmışlardır (Finnemore, 1996:137)

Bulgular

Musul Meselesi .1

Musul, Asya ve Avrupa arasında tarihi bir izlek veya geçiş olarak kabul edilen bir vilayettir. Musul Mezopotamya bölgesinde daha ilkçağlardan beri önemli kültür ve medeniyetlerin doğup geliştiği ve yaşadığı çok önemli bir merkezdir. Musul vilayeti Sümer, Akad, Babil ve Asur medeniyetleri tarafından kurulup bunların dini bir merkezi olmuştur. Hz. Ömer döneminde İslam medeniyetinin yönetimine geçmiştir. Musul, 1057 yılında Türk Selçuklu Devleti yönetimine katılmıştır. Musul 1516 Çaldıran Savaşı ile Osmanlı Devleti hakimiyetine girmiş ve bu hakimiyet 1926'ya kadar sürmüştür (Yerlikaya, 2019:12-13; Demir, Demirbaş ve diğerleri, .1993:7)

Uzun dönemde Osmanlı Devleti yönetiminde kalan Musul, devletin son döneminde (1915-1922) 90 bin km'lik bir alanda ve Türk-Kürt nüfusu 350 bin kişi olan bir bölge olmuştur. İdari

taksimata göre Musul üç Sancaktan oluşuyordu: bunlar Musul, Kerkük ve Süleymaniye sancaklarıdır (Öke, 1987). Kaymaz'a göre Birinci Dünya Savaşından önce Musul nüfusunun yaklaşık % 90'ını Müslümanlar, Müslüman nüfusun % 97'sini de Sünnîler oluşturmuştur. Etnik olarak, toplam nüfusun % 55-60'ını Kürtler, % 10-15'ini Türkler, % 10-15'ini Araplar, % 4-5'ini Hıristiyanlar, % 1-2'ini Yahudiler oluşturmaktadır. Ancak, İngiltere bölgeye ait çıkarlarının belirmesiyle birlikte, bu bölgede yaptığı nüfus sayımlarında, Arap ve Gayrimüslim nüfusun miktarını fazla ve ayrıca Türk ve Kürt nüfusunu gerçek sayı ve oranların çok altında göstermiştir (Kaymaz, 2003:28-29). Meray'a göre ise İngilizler Musul Meselesini Gayrimüslimler ve Araplar üzerinden savunurken, Türkiye ise Musul nüfusunun %85'nin Türk ve Kürtlerden oluştuğunu ileri sürmüştür. İngilizlerin 1921'de vermiş istatistiklere göre Musul'da; Arap: 185.763, Kürt: 452.720, Türk: 65.895, Hristiyan: 62.225, Yahudi: 16.865 yaşamıştır (Meray, 1969:367). Başka bir kaynakta 1921 yılında Musul'da Araplar 186.000, Kürtler 455.000, Türkler 66.000, Hıristiyanlar 62.000, Yahudiler 17.000 olmak üzere Musul Vilayeti'nin nüfusu 750.000 ile 800.000 arasında olmuştur (Yerlikaya, 2019:63). Başka bir istatistiğe göre, Musul'da 104.000 Kürt, 35.000 Türk, 28.000 Arap ve 31.000 Gayrimüslim yaşamıştır. İngilizlere göre ise 179,820 Kürt, 14.895 Türk, 170.663 Arap, 67.090 Gayrimüslim hesaplanmıştır (Yıldız, 2005:204). Lord Curzon'a göre Türkiye'nin belirttiği istatistikler gerçeği yansıtmamaktadır. Çünkü Kürtler devamlı yer değiştirmişlerdir bazen İran bazen de Irak'ta yaşayan Kürt nüfusu mevcuttur (Yıldız, .2005:209)

Lozan Konferansında Türkiye ile İngiltere temsilcileri arasında Musul üzerine hararetli tartışmalar yaşanmış ve her iki devlet kendi tezlerini ileri sürmüştür. Musul Türkiye için Şark Vilayetlerinin (Doğu Anadolu) bir parçası olarak düşünülmüştür (Şimşir, 1994:22). İsmet Paşa'ya göre Türkiye için Musul tarihsel olarak Türkiye'nin ayrılmaz parçası olarak görülürken, İngilizler için bölge sadece ekonomik zenginlik veya petrol rezervi olarak görülmüştür (Şimşir, 1990:53). Türkiye, Musul Meselesinde plebisit (referandum) isterken, İngilizler buranın sorgusuz kendilerine verilmesi için meseleyi Milletler Cemiyetine (MC) havale etmişlerdir (Şimşir, 1990:73-76). Curzon'a göre Irak, Birinci Dünya Savaşı sırasında İngilizler tarafından işgal edilmiş ve Türk orduları yenildikleri için bölgeden çekilmiştir. 1919 Paris Barış Konferansı'nda Osmanlı İmparatorluğu tarafından alınmış ülkelere manda sistemi uygulanmasına karar verilmiş ve bu karar Başkan Wilson'ın ilkeleri göz önünde bulundurularak alınmıştır. Nisan 1920 Müttefik devletler San Remo'da düzenlenen konferansta Irak'ın mandasını İngiltere'ye vermeye karar vermişler ve Ağustos 1920'de Sevr Anlaşması ile bu karar onaylanmışlardır. İngilizlere göre, Osmanlı meclisinin kabul ettiği "Misak-ı Millî" ile Musul topraklarının kendisine bırakılmasını istemesi ciddiye alınamaz. Türk hükümetinin Musul vilayetine dair vermiş olduğu nüfus .istatistikleri sadece askeri açıdan tutulduğu için gerçeği yansıtmamaktadır (Öke, 1987:104-106)

Haziran 1924'te İstanbul'da toplanan Haliç Konferansında da Türkiye'nin Lozan'da ileri 5 sürdüğü, yani Musul'un dini, siyasi, ırki ve coğrafi gerekçelerle Türkiye'ye verilmesi gerektiği tezi, İngilizlerce kabul edilmemiştir. İngiltere Musul'un yanında Hakkâri'deki dinsel çoğunluğun Süryani (Nasturi) olduğunu ileri sürerek bölgenin Irak'a katılması gerektiği tezini ileri sürmüştür (Aydoğan, 2013:190). Türkiye Büyük Millet Meclisi, Fethi Bey'i Haliç Konferansına gönderirken, Kerkük, Musul ve Süleymaniye'nin Türkiye sınırları kalacak biçimde Türkiye-Irak sınırının çizilmesi noktasında ona telkinde bulunmuştur. Ayrıca bunun karşılığında bölgedeki petrollere İngilizlerin de ortak edilmesini söylemiştir (Şimşir, 2005:863). İngilizlerin Musul Meselesindeki temel amaçları: ileride Türkiye'nin içişlerine karışmak ve devleti parçalamak için Nasturiler gibi bir azınlığı elinde tutmak, Musul'daki petrol yataklarına hüküm etmek ve Kürtleri Araplara karşı .korumak bahanesi ile Irak'ta kalıcı olmaktır (İleri, 2000:73; Şimun, 1991:26-28)

Lozan Görüşmelerinde İngiliz temsilcisi Curzon, Musul'un Irak'a bırakılması için şu gereçleri öne :sürmüştür
Musul nüfusunun çoğunluğu Arap'tır, Kürtler ise Türkler ile yaşamak istememektedirler, savaş " öncesi olaylar (Dersim ve Bitlis ayaklanmaları) bunu göstermektedir. İngiltere, Birinci Dünya Savaşında Türkleri yenerek Irak'ı fethettiğinden, Musul üzerinde hakkı vardır". Buna karşılık İsmet Paşa ise şu dayanakları ortaya koymuştur: "Musul'da Araplar azınlıktır, Kürtlerin Türklerle bir problemleri yok nitekim Birinci Dünya Savaşında ve Kurtuluş Savaşında Kürtler büyük fedakârlıklar yapmıştır ayrıca 1920 Meclisinde çok sayıda Kürt mebus vardır. Irak'ın hiçbir devletin mandasına ihtiyacı yoktur, İngilizlerin Irak ile yaptığı hiçbir antlaşmanın kıymet-i harbiyesi yoktur dolayısıyla İngiltere'nin fetih hakkı gibi bir durum söz konusu değildir. Son .olarak coğrafi ve siyasi olarak Musul Anadolu'nun bir parçasıdır" (Meray, 1969:364-368)

yılında toplanan Milletler Cemiyeti, Türkiyenin hoşnutsuluğu üzerine Musul Meselesini 1925 Lahey Adalet Divanına göndermiştir. Türkiye, Musul Meselesinin siyasi bir karar olduğu gerekçesi ile Divan'a katılmamıştır. İngilizlerin beklentileri doğrultusunda Lahey Adalet Divanı, meselenin MC kararına göre çözülmesini uygun bulmuştur. Sonuçta, 5 Haziran 1926'da Türkiye, İngiltere ve Irak Hükümetleri arasında yapılan Ankara Antlaşması ile Türkiye ve Irak arasındaki sınırda küçük değişiklikler yapılmasına karşın, sınır İngiltere'nin istediği biçimde çizilmiştir. Böylece Türkiye'nin doğu sınırı, Misak-ı Milliden fedakârlık etmek pahasına da olsa, çizilmiştir. Böylece Türkiye'nin İngiltere ile olan son büyük anlaşmazlığı ortadan kalkmıştır. Musul Irak'a bağlanmış, Hakkâri'de Türkiye sınırları içinde kalmıştır. Ankara Antlaşmasına göre Aşita (Çığlı), .Helemon (Andaç) köyleri Türkiye-Irak sınırları olarak belirlenmiştir (Aydoğan, 2013:190)

Konstrüktivizm Bağlamında Bulguların Analizi .2.2

Konstrüktivizm insanları topluma, toplumu insanlara belirli kurallarla yaklaştıran bir düşünce biçimidir. Hukukun da içinde olduğu bu kurallar bir süreklilik ve karşılıklılık ilkesi ile bağlıdır (Onuf, 1998:60). Musul kentinde Türk ve Kürt nüfusunun birlikte yaşaması ortak geçmiş bağlamında Türkiyenin elini güçlendirmiştir. Çünkü Türkiye'de yaşayan Kürtler ile o dönem Musul'da yaşayan Kürtlerin aynı etnikten olması Türkiye tarafından materyalist olmaktan çok sosyal bağlamda değerlendirilmiştir. İngiltere, Lozan Antlaşmasında Kürtlerin Türkiye'den ayrı bir yönetim altında kendilerine ait bir siyasi yapı kurmak istediklerini belirtmiştir. Türk temsilcisi İsmet Paşa ise Kürtlerin böyle bir amaçlarının olmadığını tam tersine Türkiye meclisinin Türk ve Kürt Meclisi olduğunu dile getirmiştir (Meray, 1969: 364-368). Bunun yanında Türkiye için diğer bir husus dini aidiyet olmuştur. Musul'da yaşayan Müslümanlar ile Türkiye halkının ortak değeri olan Müslümanlık önemli bir bağ olarak tespit edilmiştir. Türkiye için Musul'da yaşayan Türkmen ve Kürtlerle olan tarihsel bağlar ve kadim birliktelik Musul'un Türkiye topraklarına katılması bağlamında öncelikli olmuştur. İngilizler için ise Musul'daki yeraltı kaynakları ve Musul üzerinden bölge üzerindeki emperyalist politikalarının yürütülmesi önem taşımıştır. İngilizlerin amacı Güneydeki Kürtleri birkaç bölgeye ayırıp Irak rejimine bağlamak olmuştur (Yıldız, 2005:207). Böylece birleşik bir yapı yerine birbirinden kopuk ve onların çıkarlarına uygun bir .Kürt yapılanması oluşturmak istemişlerdir

Konstrüktivizm aslında kimlik ve fikirlerin nasıl oluşturulduğu ve değişim geçirdikleri ile devlet faaliyetlerini anlamada ne tür etkileri olduğu gibi konular üzerine odaklanır (Walt, 1998: 25). Dolayısıyla Kürtlerin Müslüman kimliği Türkiye için önemli bir etken iken İngilizler ise buna karşılık bölge üzerinde hegemonik amaçlarını sürdürmek için çaba vermiştir. Mehmet Pınar'a göre İngilizlerin bakış açısı ile Türkiye'nin Musul üzerindeki temel amacı petrole ulaşmaktır (Pınar, 2017:173). Öte yandan Musul'da yaşayan Hristiyanların dinî kimliği de İngilizlerin Musul'da hak iddia etmeleri için bir dayanak teşkil etmiştir. Mamafih konstrüktivizmin yapı-

aktör kavramları bağlamında konuya yaklaşıldığında güç, çıkar ve toplumsal ilişkilerin yönü değişebilmektedir. Çalışmanın örneği olan dönemde Irak'taki temel aktör İngiltere olduğu için oradaki demografik yapıya bağlı olarak siyasal yapı da dönüştürülmeye çalışılmıştır. Çıkara bağlı siyasal kimliğin dönüştürülmesi gücün toplumsal yapıyı değiştirmesi üzerinden okunabilmektedir. Konstrüktivizm, kimliğin çevrenin algı, düşünce, tanımlama biçimi ile oluştuğunu bize kavratır. Örnek vermek gerekirse Wendt'e göre John'un profesör kimliğinin (benlik) olduğunu söylemesi tek başına yeterli değildir. Eğer John'un öğrencileri (ya da ötekiler) bu kimliği tanıyorlarsa ve bu kimlik ile etkileşirlerse anlamlı olur (Wendt, 2016:279). Dolayısıyla Musul Meselesinde İngilizlerin veya Türkiye tarafının düşündüklerinden farklı olarak o bölgede yaşayan Kürtlerin kime ve nereye bağlı yaşamayı seçmesi önem taşımaktadır. Sevr antlaşmasının 64. maddesinde Kürtlerin kendilerine ait müstakil ya da bağımsız bir statüye kavuşturulmasından söz edilmiştir (Erim, 1953:552). Mesud Barzani'ye göre amcası Şeyh Abdüsselam Barzani 1900'lü yılların başında hiçbir devletin egemenliği altında kalmadan Kürtlerin yaşadıkları yerlerde dil, eğitim, idari anlamda kendilerini yönetmesine dair bir karar alıp Osmanlı Devletine sunmuştur. Osmanlı Devleti bunu isyan teşebbüsü olarak değerlendirip sonraki süreçte Şeyh Abdüsselam idam edilmiştir (Barzani, 2006:25-26). Bu durum Kürtlerin herhangi bir devletin boyunduruğunda kalmadan kendilerini yönetebilecek bir seviyede olduklarının ilanı olarak okunabilmektedir. İngiltere açısından Musul Meselesi oradaki çıkarları bağlamında değerlendirilebilmekte iken; Türkiye açısından ise Musul Osmanlı Devletinden miras kaldığı için Türkiye'ye katılması gerekmekteydi. Oysa o dönem Irak Kürtlerinin Şeyh Mahmut Berzenci önderliğinde başlattığı mücadele, Kürtlerin bağımsız yaşama arzularının bir .ifadesi olarak değerlendirilmektedir (Şirin, 2017: 206)

Curzon'a göre "eğer Musul Türkiye'ye aitse o zaman neden Büyük Millet Meclisinde Musul milletvekili yoktur? Çünkü Musul Kürt ve Araplardan oluşan bir vilayettir". İsmet Paşa'ya göre de bu durumun sebebi, Musul'un işgal altında olması ve burada serbest seçimlerin yapılamamasıdır (Yılmaz, 1995:54). Her devlet ekonomik ve siyasal çıkarlarına uygun fikir ve dayanaklar ortaya atabilmektedir. Bu bakış açısı ile Türkiye'nin temel tezi Musul'un tarihsel geçmişi ve orada yaşayan Türkmen ve Kürt nüfusu olmuştur (Pınar, 2017:180). İngiltere ise her seferinde Türkiye'nin tezlerini çürüterek mevcut toplumsal yapıyı lehine çevirmeye .çabalamıştır

MC'ye havale edilen Musul Meselesi için 30 Eylül 1924 tarihinde bir oluşturulan bir komisyon ile durum değerlendirilmesi yapılmıştır. Komisyon hazırladığı raporunda, Türk tezleri çürütülmüş ve Musul İngilizlerin mandası altında Irak sınırları içinde bırakılmıştır. İngilizlerin desteği ile Musul Meselesi, Lahey Adalet Divanına götürülmüş; fakat Divan, MC kararını esas almıştır. Esasen İngilizlerin temel beklentisi de bu yönde olmuştur. Çünkü MC'de İngilizleri tatmin edecek bir kararın çıkacağı inancı hasıl olmuştur (Demir, Kalkan ve Erdoğan, 2017:44-45). Türkiye ve İngiltere çıkarları bağlamında Musul'a yaklaşmışlardır. İngilizler burayı mandası altında tutmak için Arap ve Gayrimüslimleri kullanarak amacına ulaşmak istemişlerdir. Öte yandan Türkiye Musul'u hâkimiyetine almak için Kürt ve Türkmen kozunu kullanmıştır. TBMM gizli celse zabıtlarına göre Türkiye sınır güvenliği ve zengin maden yataklarına sahip olmak için Musul'u kaybetmek istememiştir. Hatta bunun için savaştan kaçınılmaması gerektiği dönemin vekillerince dile getirilmiştir (Pınar, 2017:175-177). Dr. Rıza Nur ve Erzurum Milletvekili Durak Bey ise Musul'un kaybedilmesi durumunda Türkiye'nin başına bir "Kürdistan fikri" çıkacağını dile getirmiştir. Ayrıca İngiltere'nin bu yönlü bir planı olduğu söylenmiştir (Nur, 2008:87; TBMM Gizli Celse Zabıtları). Van milletvekili Haydar Bey, Musul Meselesinde İslam şemsiyesi altında Türk-Kürt birliği sağlanırsa İngilizlerin planlarının boşa çıkacağını söylemiştir (Pınar, 2017:178). İsmet Paşa, Lozan Konferansında Musul'daki Kürtlerin Türkiye'dekilerle aynı şekilde

değerlendirdiğini söylemiş olsa da Musul Irak'a dahil edildikten sonra Kürt politikası da değişime uğramıştır. Bu bakımdan devletlerin politikaları güç ve çıkara göre değişim göstermektedir. Aynı şekilde İngiltere, Irak'ta yaşayan Asuri ve Arapların desteği ile Kürtlerin üzerine bomba yağdırmaktan çekinmemiştir (Meray, 1969:348-350). Güç bazı devletlerin diğerlerini kendi istekleri doğrultusunda hareket ettirmesidir. Fikri anlamda yapılan yöneltme ve yönlendirme konstrüktivist (sadakat, bağlılık ve yükümlülük) olarak okunabilmektedir (Heywood, 2013:44). Devletlerin kimliği çıkarları ve politikalarını etkiler ayrıca devletlerin kimliği aynı zamanda devletlerarası normatif yapıları yani rejimleri ve güvenlik topluluklarını da etkilemektedir. Normlar ve kurallar olarak tanımlanabilecek olan ve devletlerin çevresel yapısını ifade eden kültürel ve kurumsal unsurlar devletlerin çıkarlarını, politikalarını ve kimliğini etkilemektedir (Arı, 2013:501-502). Osmanlı Devletine göre yönetiminde bulunan Musul'da tarihsel bir birliktelik mevcuttur oysa İngilizler hiçbir zaman buraların sahibi olmamışlardır. İngilizlerin memurları bölgede dolaşarak yaptıkları kazı ve diğer çalışmalarla bölgenin Hristiyanlara ait olduğunu ispat ederek onlar üzerinden Musul'da söz sahibi olmak istemişledir (Meray, 1969:344-346). Bunun yanında konstrüktivistler paylaşılan fikirler (düşünceler), inanç ve değerlerden oluşan sistemin yapısal nitelikte olduğunu ve bu niteliklerin toplumsal, siyasal eylemi etkilediğini ileri sürmektedir (Reus-Smit, 2013:294). İngilizlere göre dini bir grup olan Asuri/Nasturilerin Hakkâri'den göç ettiklerini dolayısıyla bu grubu barındırmak için Musul'un yanında Hakkâri'nin de Irak topraklarına katılması gerekmiştir (Aydoğan, 2013:190). Bu söylem üzerinden konuya yaklaşıldığında İngilizlerin amacı Irak'ta Kürtlere yönelik olumlu bir sonuç olarak ortaya çıkmamaktadır. Bir taraftan Kürtlerin Musul ve çevresi üzerindeki hakları gündeme alınırken öte taraftan Hristiyan kozunun ortaya atılması İngilizlerin çelişkili bir politika .yürüttüklerinin açık delillerinden bir başkasıdır

Devletlerarasındaki ilişkiler her zaman için sosyal bağlamında değerlendirilemez çünkü çıkar, egoizm ve güç bu sosyal ilişkilerden daha öncelikli olabilmektedir (Jackson ve Sorensen, 2007). Devletlerin niyetleri muğlaktır ve bizim onları anlamayacak kadar belirsizdirler. İnsanlar birbirlerinin niyetlerinden tam emin olamazlar, çünkü zihinleri okuyamazlar ve zihinler her zaman değişken olabilmektedir. Uluslararası sistem içindeki göreceli düşük kurumsallaşma ve değerlendirmedeki yanlış olma tehlikesi nedeniyle niyet ve amaçlar belirgin değildir. Devletler ancak ilişki içine girdiklerinde birbirlerinin niyetlerini anlayabilir ve bu niyetlere yönelik politika geliştirebilirler (Wendt, 2016:142-143). Gelinen aşamada Kürtler, İngilizlerin bölgede süren politikalarına karşı mücadele verirken aynı zaman da Türkiye Musul üzerindeki politikasını değiştirmeye çalışmıştır. Nitekim Şeyh Mahmud önderliğinde Kürtlerin bir statü kazanma ihtimali dahilinde bu durum Türkiye'nin çıkarlarına aykırı bulunmuştur. Wendt'e göre olaylar arkalarında bulunan ve gözlenebilen nedenlere dayanmaktadır (Wendt, 2016:85). Türkiye konstrüktivizm bağlamında (din, etnik yapı, milliyet, kimlik, tarihsel bağlar vb.) Musul Meselesine yaklaşıp burayı Misak-ı Milli çerçevesinde topraklarına katmak istemiştir fakat Irak'taki Kürtler otonom bir yapı için mücadele ettiklerinde söz konusu konstrüktivist bakış açısı realist bir aşamaya geçmiştir. Bu aşama güç ve güvenlik üzerinden değerlendirilmiştir. Aksoy (2015:45), Realizm'de "göreceli kazanç" ve "mutlak kazanç" ayırımlarında bulunur. Göreceli kazanç, bir aktörün kazancının diğerinin kazancı ile karşılaştırması ile hesapladığı kazançtır. Mutlak kazanç ise diğerinin ne kazandığından bağımsız kazancın hesaplanmasıdır. Realistlere göre devletlerin işbirliğinden elde edecekleri mutlak kazanç kadar göreceli kazançlarını da önemserler. Çünkü bu iş birliği aynı zamanda rekabeti de beraberinde getirdiği için rakibin ne kazandığı ve ileride bu kazançla ne yapabileceğinin ayrıca hesaplanması ve bunun olumsuz etkilerine karşı itidalli olması gerekmektedir. Musul vilayetinin İran, Irak, Suriye ve Türkiye gibi bir dörtgende yer alması Türkiye ile İngiltere arasında güç ve çıkar bakımında önemli olmaktadır. Nitekim buraya sahip olmak aynı zamanda bölgenin zenginliklerine (özellikle petrol)

sahip olmakla eşdeğer görülmüştür. Dolayısıyla burada belirleyici husus güç ve çıkarın korunmasıdır. Güç ve çıkar çoğu zaman tarihsel yaşanmışlıkların önüne geçen bir olgudur. Dahrendorf'a göre, toplum içinde devamlı bir çatışma eğilimi olmuştur. Güçlü topluluklar ve güçsüz topluluklar devamlı kendi çıkarlarını kollayacaklardır; tabi bu çıkarlar zorunlu olarak farklı olmuştur. Er ya da geç güç ve onun karşıtı olan şeyler arasındaki denge bozulmuş ve toplum değişmiş ve sonuçta çatışma hâkim olmuştur (Dahrendorf, 1975:17). Öte yandan Kürtlerin Musul'da vermiş olduğu mücadele aynı zamanda genç Türkiye'nin çıkarlarını korumuştur. Yıldız'a göre, Kürtler Musul'un en büyük nüfusuna sahip bir halk olarak orayı korumaya çalışmışlardır. Türkiye tarafında ise Kürt isyanlarında her zaman İngiliz veya dış güçlerin tahrikleri olduğu söylenmiştir. Fakat Kürtler İngilizlerin ekonomik ambargosu başta olmak üzere her türlü kısıtlı şartlara rağmen direnmeselerdi İngilizler Erzurum'a kadar ilerleyişlerini sürdüreceklerdir. Bölgenin Kürtlerin dolaylı desteğinin sonucunda Türk milli mücadelesinin başlangıcı olan kongreler Batı Anadolu'da değil de Doğu Anadolu'da başlamıştır. Buna rağmen Türkiye'nin Musul Meselesinde kurulacak bir Kürdistan'ın İran Kürtleri ile birleşip ileride Türkiye Kürtlerini de yanlarına alacağı kaygısı olmuştur. Bu kaygı ile bölgedeki İngiliz politikalarına karşı değişken bir siyaset yürütülmüştür. Oysa Bitlis mebusu Yusuf Ziya'ya göre Kürt'ün Süleymaniye ve Musul'da bir varlığının olması Türk ve Kürt kardeşliğini pekiştirmiştir. Bu iki halk birbirinin tamamlayıcısıdır. Misak-ı Milli sadece Türk ulusunun sınırlarını değil, Kürtlerin de içinde bulunduğu, diğer Müslüman azınlıklarla birlikte her iki ulusu kapsayan bir bütündür (Yıldız, 2005:49-188-189-196; TBMM Gizli Celse Zabıtları, 1923:162-163). Yusuf Ziya ayrıca Curzon'a "biz Kürdistan'ın esas sahipleriyiz senden ve senin siyasetinden Musul'u istiyoruz ve alacağız " demiştir (TBMM ZC, Devre: I, s. 166). Hans Morgenthau, insan doğasının hükmetme iradesi yani "animus dominandi" içerdiğini ve bunun zorla fethetmeye meyilli olduğunu ifade eder. Yani devletlerin doğaları gereği saldırgan ve fırsatçı olduklarıdır (Morgenthau, 1947:155). Osmanlı Devletinin Birinci Dünya Savaşında yenik çıkıp topraklarının paylaşılması ve ülkenin her tarafında İtilaf Devletlerini başlatmış olduğu işgaller karşısında halk savunma birliği olarak adlandırabilecek Kuvay-ı Milliye güçlerinin etkinlikleri sınırlı kalmıştır. İngilizler, Birinci Dünya Savaşında Musul'u işgal etmeleri ve Mondros Ateşkes Antlaşması ile bu durumun tescillenmesi orada tasarruf yetkisini onlara vermiştir. Öte yandan Türkiye 28 Ocak 1920 yılında almış olduğu Misak-ı Milli kararları gereğince Osmanlı Devleti Musul'u ülke sınırları içinde göstermiştir (Yılmaz, 1995:46). Son Osmanlı Mebuslar Meclisi toplandığında (16 Mart 1920) Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanırken işgal edilmemiş bir yer olan Musul'un Türk-İslam toprağı olduğu ve bu süreçten sonra İngilizlerce işgal edilmesi haksız bulunmuştur (Pınar, 2017:169). Mondros Ateşkes Antlaşması maddeleri içinde değerlendirilmemekle birlikte Türk tarafı Musul'u İngilizlere teslim etme niyetini taşırken, Kürtler burayı savunmak için dünyanın en büyük emperyal gücüne karşı savaşmışlardır (Yıldız, 2005:23-26; Sabis, 1951:7). Lozan Antlaşmasından sonra Kürt hakları sadece Musul Meselesine bağlı olarak gündemde tutulmaya çalışılmıştır. MC 30 Eylül 1924'te Musul'a bir heyet gönderip yerinde inceleme yapmaya karar vermiştir. Bu heyette Macaristan, İsveç ve Belçikalı temsilciler vardır. Ocak 1925'te Türkiye ve İngiliz temsilcileri de bu heyete katılıp Musul'da incelemeler yapıp raporlarını 16 Temmuz 1925'te MC'ye sundular ve bölgedeki Kürtlerin hakları ile ilgili birkaç karara varmışlardır. Bunlar, Kürt halkının isteklerine önem verilmesi, yönetimde Kürt memurlara öncelik verilmesi, mahkeme ve okullarda dilin Kürtçe olarak belirlenmesidir. Bu hakların garantörü de İngiliz devleti olmuştur (Muhammed Emin Zeki Beg, 2018:248-249). Bu garantörlüğe rağmen Musul ve çevresinde yaşayan Kürtler, "İngilizlerin hile ve desiselerinin" farkında olmuştur. İngiliz politikasının yayılmacı emellerine alet etmek istediği özerk bir Kürdistan'ın kendilerine güven vermediğini anlayan Kürtler yaşadıkları alanları sömürgeci güçlere kaptırmamak için direnmişlerdir (Yıldız, 2005:167). İngilizlere göre, söz konusu bölge Birinci Dünya savaşında kendilerince işgal edilmiş ve Sen Remo, Paris Konferansları ile Sevr Antlaşması ile teyit

edilmiştir. Türklerin bölge üzerindeki iddiaları gerçeği yansıtmamaktadır. Bu anlamda Musul, Bağdat ve Basra'da yaşayan halklar birleşip İngiliz mandasında yaşamak istemektedir. Bunu yanında Türk devletinin verdiği istatistikler askeri amaçlı tutulduğu için gerçek değildir (Yerlikaya, 2019:62). İngiliz politikalarının farkında olan Kürtler, onların Wilson Prensipleri bağlamında yerel uluslara otonomi verme vaadine kanmamışlardır. Bu anlamda daha 1919'da Şeyh Mahmud Berzenci liderliğinde İngilizlere karşı savaşmışlardır (Yıldız, 2005: 27-30). Yukarıda alınan kararların gereği yerine getirilmeyince Kürtler 1930'dan itibaren Şeyh Ahmet Barzani liderliğinde İngiliz ve Araplara karşı mücadeleye başlamışlardır. Bu mücadele sürdürülürken İngilizler Kürtleri ortadan kaldırmak için karadan ve havadan Kürt yerleşim alanlarını bombardımana maruz bırakmıştır. Kürtlerin bir kısmı Türkiye'ye göç etmek mecburiyetinde kalmıştır (Barzani, 2006:38-50). Uluslararası sistemde bir aktörün bazı politikalara kanaat getirmesi için bir kimliğinin olmasının yanında bu kimliğe uygun çıkar tanımlaması gerekmektedir. Kimliğin ve çıkarların tespit edilmesi bir süreç işidir ki bu süreç beraberinde "sosyal inşa" kavramını getirmiştir (Wendt, 1999:372). Irak'ta yaşayan Kürtler yüzyıllarca üzerinde yaşadıkları toprakları savunmak ile dil ve kültürlerinin tarihten silinmesini engellemek için emperyalizme ve onun işbirliklerine karşı var olma mücadelesi vermişlerdir. Bunu yaparken uluslararası alanda haklılıklarını dile getirmek için mücadele verilmiş olsa da dönemin siyasal çarkı güçlü olan devletlerden yana olmuştur. Geriye Kürtlerin haklı mücadelesini dil, din, kimlik, kültür ve tarihsel kodlarına bağlı olarak gelişen öz savunma ile sürdürmeleri kalmıştır. Bu durum konstrüktivist bakış açısı ile siyasal mücadelenin sosyal inşacı yönü ile okunabilmektedir. Nihayetinde 1960'lı yıllarda Irak'ta İngilizlerin yerini Baas Rejimi almış fakat Kürtler 1991 sürecine kadar mücadelesini yukarıda söz edilen kodlarla sürdürmüş sonuçta 2003'te Baas Rejiminin ABD tarafından alt edilmesi ile Kürtler kendilerine yönelik bir siyasal statü elde etmişlerdir. Birinci Dünya Savaşında dünyanın liderliğini elinde tutan İngiltere, Irak'ta bir düzen kurarak mevcut yapıyı çıkarlarına uygun bir şekilde dizayn etmeye çalışmış ve Musul'da da bu temelde bir düzen inşa etmeye çalışmıştır. Konstrüktivist bakış ile aktörün yapıyı şekillendirmesi olarak okunan bu düzene Irak'ta yaşayan halklardan sadece Kürtler muhalif kalmıştır. Kürtler de tarihsel ve kültürel kodları üzerinde kendi içindeki sosyal ilişkileri geliştirerek varlıklarını sürdürmeye çalışmışlardır. Konstrüktivizmin temel prensiplerinden birisi birey ve toplumların içinde yaşadıkları veya var oldukları çevrede edindikleri sosyal ve normatif dinamiklerdir. Kürtler, yaşam alanları ve burada biriktirdikleri sosyal ilişkileri ile İngilizlerin veya başka bir devletin lütfuna bağlı olmadan siyasal varlıklarını sürdürmeye çalışmışlardır. Musul Meselesi bu temelde okunmaya çalışıldığında hem Türkiye hem de İngilizler realist davranmışlardır. Irak'ın Kuzeyinde yaşayan Kürtler, etnik ve kültürel bağlarından güç alıp siyasal mücadelelerini sürdürüp kendilerine bir statü kazanmışlardır. Bu mücadelenin temel harcı paylaşılan fikirler (düşünceler), inanç ve değerlerden oluşan sistem ve bunun yapısal niteliği olmuştur. Kontrüktivist görüşe göre toplumların davranışlarını belirleyen normlardır ve kimlik de bunun içinde şekillenmektedir. Oysa rasyonalistlere göre rasyonel ve egoist çıkarları peşinde koşan devletlerin davranışları norm ve toplumsal etkileşimlerden bağımsız olarak diğer devletlerle rasyonel bir şekilde oluşmaktadır. Irak'taki Kürt kimliğinin realitesi dış devletlerin çıkarları değil .üzerinden yükseldiği tarihsel ve toplumsal yapının normatifliğinde anlam kazanmıştır

Uluslararası ilişkilerde tüm politikalar gerçekte güç üzerine inşa edilmiştir. Bu politikalar bir devlet içinde yaşayan farklı etnik ve dini kimliğe mensup toplulukları büyük devletlerin istemleri doğrultusunda yönlendirmektedir. Fakat söz konusu kimliğe sahip topluluklar aralarındaki sosyal ilişkiler sayesinde dış aktörlerin insafına terk edilememektedir. Musul Meselesi çözüldükten sonra Kürtler tarihsel geçmişinin de etkisi ile İngiliz ve onların boyunduruğunda olan Araplara karşı mücadelelerini sürdürmüşlerdir. Bu durum kimlik veya aidiyet temelli mücadelenin başarısını göstermektedir. Walt'a göre, konstrüktivizm genel anlamda kimlik ve

düşüncelerin nasıl oluşturulduğu, nasıl değişim geçirdikleri ve devlet davranışlarını ve etkilerini anlamak olduğu vb. konulara yoğunlaşmaktadır (Walt, 1998: 25). Dolayısıyla toplumların ne istediği veya nereye ulaşmak istediği kimliklerine göre karşılık bulmaktadır. Bu durum konstrüktivizmin de temel prensiplerindendir. Kimlik birey veya toplumun diğerlerinden farkı olduğu için çıkar ve amaçlarda kimliğe göre şekillenmektedir. Bu anlatımlardan, siyasal alanda .maddi olmayan yapıların maddi yapılar kadar etkin olduğu sonucu çıkmaktadır

Birinci Dünya Savaşı ile ortaya çıkan belirsizlik ve güvensizlik beraberinde anarşiyi getirmiştir. Musul Meselesi bu ortamda tartışılmış ve nihayetinde kent Türk tezlerine ve orada yaşayan Kürt gerçeğine rağmen Irak'ta yaşayan Araplara bırakılmıştır. Bu ortamda Kürtlerin yegâne çıkış noktası Musul dışındaki bölgelerdeki etkinliğini öz güçleri ile savunmak olmuştur. Konstrüktivizm için mantıklı olan şey, anarşi altında farklı sosyal yapı ve düzenlemelerde, kooperatif ve çatışmacı aktörlerin sosyal kimlikleri temelinde ve buna göre kendi ulusal çıkarlarını inşa etme biçimlerine dayanarak oluşturulabilmeleri ve tanımlanabilmeleridir (Srinivasan, 2019). Kürtlerin de Musul sürecinden sonra yaptıkları mücadele bu temelde okunabilmektedir. Anarşi ortamında devletlerin çıkarları değişkendir dolayısıyla Sevr ve Lozan Antlaşmalarında Kürtlerin haklarının garantörü olarak ortaya çıkan veya bu iddiada olan İngiltere, Musul Meselesinin onların lehine çözülmesi ile Kürtlere yönelik politkasını tersine çevirmiştir. Kürtlerin Irak'ta vermiş olduğu mücadele her zaman için İngilizlerin oyunlarından dolayı istenilen seviyede yürütülememiştir. Kürt düşmanları daha zengin, daha güçlü olmalarına rağmen Irak'taki Kürtler büyük fedekarlıklar sergileyerek bütün dünyaya varlıklarını kabul .etmeyi başarmışlardır

Sonuç

Uzun yıllar Osmanlı Devleti'nin bir vilayeti olan Musul'un 1917'de İngilizlerce işgal edilmesiyle söz konusu vilayet Türkiye ve İngiltere arasında sorun teşkil etmiştir. Her ne kadar sorun Lozan Antlaşmasında her iki tarafın tezleri bağlamında dile getirilmişse de antlaşmayı yürüten komisyon Musul Meselesinin Türkiye ve İngiltere arasında ikili antlaşmalarla çözülmesini kararlaştırılmıştır. Türkiye, gerek Lozan Antlaşmasında ve gerekse ikili antlaşmalarda tarihsel ve toplumsal dayanaklar ön plana çıkararak Musul'u geri almaya çalışmıştır. Türkiye, Musul'da yaşayan Kürt ve Türkmenlerle olan dil, din, kimlik, kültür gibi ortak özellikleri kullanarak Musul'u almak istemiştir. İngilizler ise Birinci Dünya Savaşı'nda işgal ettiği Ortadoğu'da kurduğu devletlerden birisi olan Irak'ın toprak bütünlüğünü çıkarları bağlamında savunmak istemiştir. İngiltere, Musul'un yeraltı ve yerüstü kaynakları ile oradaki siyasal iradeyi yanına çekerek bölgedeki varlığını kalıcı hale getirmeye çalışmıştır. Sonuç olarak, her iki devlet tezlerini ortaya atıp Musul'u kazanmaya çalışırken Türkiye'nin tezleri daha güçlü olmuştur. Fakat MC'ye havale edilen Musul Meselesi, İngiltere'nin isteği doğrultusunda çözülmüştür. Gelinen aşamada MC'nin kararı, yukarıda konstrüktivizmden referans edilen kavramları geçersiz kılmış ve bu [1].kavramlar güç, çıkar karşısında anlamsız kalmıştır

Başlık özelikleri

Kürt Davası	:Kitap
araştırma	:Kitap
Tarih	:Kitap
Orijinal dili	:Belge Türü
Born-digital	:Yayın Türü
Türkçe	:Lehçe

Musul :Şehirler
Güney kurdistan :Özerk
:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Türkçe | https://candname.com
کاتی تۆمارکردن: PM 12:13:41 2022/26/12
ناوی تۆمارکار: سارا کامەلا

بابەت: 241

EL CONFLICTO KURDO EN IRAK

https://www.kurdipedia.org/?q=20220719123113423841

EL CONFLICTO KURDO EN IRAK

Lic. Maria Ines PampinAbstract
Universidad Siglo 21, International Relations, Alumna
Argentina

Este trabajo expone las claves más relevantes del conflicto kurdo en Irak. Su objetivo es presentar una visión integradora yesclarecedora, aunque no exhaustiva, del tema. Con tal fin, procura dejar en claro cómo se relacionan los diferentes aspectosdel tema y se estima fundamental la consideración de los intereses que los actores tienen en el conflicto y sus relacionesmutuas.Comienza haciendo referencia al origen del conflicto, para luego presentar la evolución del mismo. A continuación seexaminan los intereses que los actores tienen en este conflicto y sus relaciones mutuas. Luego se trata la situación enelenclave kurdo, la campaña de arabización implementada por Irak y el problema de los refugiados.Seguidamente se realiza un breve análisis de la posibilidad de queEstados Unidos intente derribar el régimen iraquí. En la conclusión se analiza el carácterde las relaciones entre los actores y se plantean los posibles .escenarios futuros

Introducción

Es común referirse al conflicto árabe-israelí cuando se piensa en Medio Oriente. Sinembargo, no es éste el único conflicto deimportancia en la región. Hay otro que, al menos hasta ahora, ha sido menos publicitado. Se trata de un complejorompecabezas en el que se entrelazan intereses vitales de múltiples actores, y cuyo destino es clave en la vida de la región. EnIrak ha estado signado por la violencia extrema, y su futuro está decidiéndose en este mismo momento. Se trata del conflictokurdo, uno tan complejo que sólo pueden darse en este trabajo las claves más relevantes.Con este fin, se explicará primero el origen del conflicto, seguido de su evolución. A continuación se presentará una síntesissobre los actores, sus relaciones mutuas e intereses, con el fin de ofrecer un cuadro integrador de estos aspectos fundamentales.Esta síntesis tomará elementos tratados en los apartados anteriores y añadirá otros nuevos. Posteriormente, se tratarán otrascuestiones de interés para el tema objeto de este trabajo: la situación en el enclave kurdo, la campaña de arabización, el problema de los refugiados y la .posibilidad de que Estados Unidos intente derribar el actual régimen iraquí

Origen del conflicto
El conflicto kurdo tiene sus raíces en los arreglos derivados de la PrimeraGuerra Mundial. Inicialmente éstos disponían, en eltratado de Sevres de 1920, la existencia de un estado kurdo. Pero esta disposición chocó con la resistencia de la Turquía deKemal Ataturk, y este tratado fue reemplazado por el de Lausana, en 1923. Como resultado, los kurdos quedaron divididosentre Turquía, Irak, Siria, Irán y una pequeña parte en la ex-Unión Soviética. La zona habitada por la nación kurda, queatraviesa los mencionados países, se denomina Kurdistán. Así, los kurdos se refieren al sur de Turquía como el Kurdistándelnorte y al norte de Irak como el Kurdistán del sur. El conflicto kurdo ha alcanzado su mayor dimensión en Turquía e Irak. EnIrak habitan 4.2 millones de kurdos, el 17% de la población kurda total. Los kurdos representan [1].aproximadamente el 20% de la población iraquí

Artículos propiedad
:Libro Cuestión Kurda
:Libro Diplomático
:Tipo de documento Idioma original
:Publication Type Born-digital
:Dialecto Español
:Provenza Argentina
:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Kurmancî - Kurdîy Serû | academia.edu
کاتی تۆمارکردن: PM 12:31:13 2022/19/7
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 242
Фольклор и быт Мокса
https://www.kurdipedia.org/?q=20220519191401414357
فایلی پی دی ئێف: هێشتا ئامادە نییە

название книги: Фольклор и быт Мокса
Имя автора: Орбели Иосиф Абгарович
Название издательства или типографии: Наука
место печати: Москва
год печати: 1982
[1]
Материалы, вошедшие в книгу, были собраны академиком И. А. Орбели в 1911-1912 гг. в горном районе Мокса (Турция). Среди них басни, сказки, пословицы, поговорки, песни мокссских армян, сведения о быте, традициях и языке армянского и курдского .населения Мокса в начале XX в
.Академик И.А. Орбели о Путки в Моксе в 1911 и 1912 гг

Многим исследователям известно, что впервые об этом странноприимном дому подробно пишет академик Орбели И.А., который совершал две поездки в область Мокс: первую – в августе-сентябре 1911 г., а вторую – в апреле-мае 1912 г. Собранные им материалы в горном районе Мокс (Мукс) вошли в этнографический сборник под названием «Фольклор и быт Мокса» (Москва, издательства «Наука», главная редакция .восточной литературы, 1982 г.)

Орбели И.А. по итогам своих полевых исследований подробно :сообщает об этом странноприимном доме

Достигнув перевала, тропа по очень крутому склону Егеровского » хребта спускалась, по отметке над уровнем моря, на 1125 м и приводила к находившемуся на выступе между двумя узкими ущельями «монастырю» св. Георгия, именуемому армянами «Путки» или «Путку сурб Георг», а курдами — «Ханье мир-.«Хасане

Зная, что нам предстоит привал в этом «монастыре», отмеченном на десятиверстке, по словам моих спутников, замечательном и прославленном, я мечтал об ознакомлении с ценным архитектурным памятником, но оказалось нечто совсем иное, хотя .не менее интересное

Все строения обители — очень грубой кладки, из необрабо танного плитняка, в том числе и маленькая церковка постройки 1887 г. с плоской плитяной и земляной кровлей, и при ней крохотная усыпальница с большой мраморной плитой старательной работы. Об этой гробнице мне сообщили, что это — могила Георгия Победоносца; позднее я узнал, что курды .почитают эту гробницу за могилу мир-Хасана

Около церкви, почти примыкая к ней, расположены были склады имущества, просторные хлевы и помещения для ночлега путников и проживания постоянных обитателей. Как мне объяснили, зимой вся территория обители настолько заносится снегом выше человеческого роста, что предпочитали прорывать для сообщения между отдельными сооружениями и церковью туннели в снегу. В .расчете на это все строения расположены были очень скученно

В 1911—1912 гг. никакой братии или постоянно пребывающего духовного лица в Путки не имелось, поскольку это был, в сущности, странноприимный дом, совершенно необходимы в условиях местности и климата, при опасностях, связанных с переходом через горы весной и осенью (зимой переход через .Егеров считался вообще невозможным)

Ведал этим странноприимным домом, на началах своего рода откупа, «смотритель Путки», «пыткапан», как бы староста этой обители, в действительности — управляющий хозяйством этого приюта. В отличие от этой должности, старосты или ктиторы других церквей и не имевших братии обителей Мокса именова лись «ваництэрь», а настоятели или прикрепленные священно служители, если они имелись, назывались «ваницхерь», т. е. .««отец обители

Трудно сомневаться в том, что основание этого приюта — не как сохранившихся зданий, а как пристанища для путников — относится к весьма глубокой древности. Устное народное преда ние, распространенное в очень близких вариантах и среди армян и среди курдов Мокса, говорило о том, что Путки был основан и построен неким местным князем по имени Хасан (имя это уже в IX в. было очень распространено не только среди мусульман, но и среди армянской христианской знати) по велению Георгия Победоносца; князь Хасан, мир-Хасан, охотясь за оленем, заблудился в лесных дебрях, но был спасен явившимся на помощь Георгием. К сожалению, я на месте не записал предания и не помню, какую роль играл во всей этой истории глиняный горшок, от армянского названия которого якобы происходит .«название обители «Путки

В силу своего назначения и своей роли в жизни области и более широкой округи, Путки пользовался глубоким почитанием и среди армян и среди курдов. Ежегодно значительное число специальных сборщиков — армян и курдов — отправлялось в странствия даже в очень отдаленные районы Турецкой Армении для сбора подаяний и пожертвований для Путки, составлявших в год, как мне говорили, деньгами до 500 золотых лир, т. е. около 4300 рублей золотом, на расходы по предоставлению бесплатного приюта и пропитания путникам, не имевшим возможности что-либо пожертвовать в пользу Путки (оплата, как таковая, была не .принята)

Сборщики пожертвований на Путки снабжались особыми грамотами, являвшимися доказательством полномочий этих сборщиков, причем эти грамоты вручались и армянам и курдам в Моксе Муртуллой-бегом; мне осталось неясно, выступал ли он в данном случае как турецкий мудир (исправник, уездный начальник) или в качестве старшего из курдских бегов, каким он был в Моксе, и по своему происхождению и по возрасту. Сборщики отправлялись осенью, причем накануне они все соби рались в гостевой комнате Муртуллы-бега и выслушивали от него напутствие и пожелания успеха. При виде этой церемонии у меня было впечатление, что передо мной не турецкий чиновник, а именно владетель области, в пределах которой находится столь .важное пристанище для всех

Во время пребывания в Ване в 1916 г. я имел случай приобрести один экземпляр такой армянской грамоты в виде длинного свитка, возглавленного довольно грубо выполненной мини атюрой, изображающей монастырь и фантастически представ ляющей Путки, но ничего общего с ним не имеющей, — с купо лами на церквах и т. д. Но самое замечательное в этом возглавлении свитка было изображение черного петуха, сидящего .на куполе церкви

Текст грамоты, довольно пространной (около 10 тыс. букв), составленной от имени вардапета Стефана, содержит весьма длинную и обстоятельную молитву, которая призывает благо

словение на главу всех тех, кто откликнется на просьбу о под держке обители Путки дарами, деньгами, коврами, войлочными кошмами и провиантом. При этом подробно перечисляются все возможные категории дарителей, в том числе купцы, «столодержатели», т. е. «банкиры» (менялы, ростовщики), старшины и старосты разного имущественного состояния. Призывается в молитве и ниспослание на них благополучия, связанного с плодливостью стад, плодородием полей, избавлением стад от падежа, полей и садов и прочих насаждений от вредителей, таких, как гусеницы, майские жуки и саранча, людей же с избавлением от заболеваний и пр.,— все в чаянии будущих даров и приношений. Заканчивается грамота аналогичной молитвой, а в середине текста содержится самое .важное для выяснения значения Путки сведение

Итак, следовательно, мы должны обязательно давать » милостыню святым обителям и пустыням. Одной из многих таких является построенная и утвержденная благодатью прославленная обитель, что ныне называется Путки св. Георга. И имеются в ней частица и мощи св. Георга, а именно уши и многие другие частицы и мощи, которые совершают много чудес и исцелений больных и страждущих и особенно в отношении незримой помощи путникам, спасая и избавляя от утоп-ленйя [в снегу] и замерзания от мороза и от вьюги силою всемогущего бога и неотвращающимся взиранием св. Георга, скорого в помощи мученика и окрашенного кровью витязя. И построена и утверждена она на маковке горы, где проходят пути, идущие и в одну и в другую сторону. Во множестве приходят в эту святую обитель и уходят, сотнями и полусотнями, и больше и меньше сего, и располагаются, обычно на два дня, а то и на пять цней, будучи застигнуты вьюгой, и остаются здесь. И все они питаются милосердием божьим и вашими дарами, а когда возгласит кур — отправляются продолжать свой путь. Поистине, если бы не было сей святой обители, — все это множество людей от вьюги и мороза умерло бы. И путники всегда здесь делают привал и зрят и слышат, что сия святая обитель не имеет ни прихода, ни удела. И как столькие приходящие и уходящие находили бы .«!?гостеприимство, если бы не дары и милостыня ваши

Главное в этом сообщении — упоминание о «куре», петухе, который что-то возглашает. В Путки имел пребывание черный петух, посвященный св. Георгу, и своим криком или молчанием возвещал, благоприятна ли погода для перехода через горы. (Считалось, что переход особенно опасен с юга на север.) Этому крику петуха и его предсказанию придавалось такое большое значение, что при неблагоприятном его указании никто не ре шался пускаться в путь на Егеровский перевал. Петух этот избирался самим Георгием Победоносцем, который, явившись во сне какому-либо владельцу черного петуха, иногда в очень отдаленной деревне, возвещал свою волю. Во время моих посе щений я видел в Путки только одного петуха, в обычном курином

окружении, но, как мне сказали, бывает, что тут имеется и другой, более молодой петух, «указанный» Георгием, но не привлекаемый к пророчествованию, пока жив старый. Пророче ствовавший черный петух в случае смерти предавался погребе нию по обряду армянской церкви. Именем этого петуха никогда не клялись, но клятва именем этой обители считалась особенно .сильной и крепкой

Из Путки тропинка по крутому скату горы приводила к месту слияния двух ручьев, сбегающих со склонов Егеровского хребта, и на некотором расстоянии от Путки можно было видеть еще одну достопримечательность Мокса, действительно производившую .«очень сильное впечатление

Свойства субъекта

:книга	культуры
:Тип документа	Исходный язык
:Тип публикации	Напечатано
:диалект	Русские
:Города	Ван
:PDF	Нет
:Страна - Регион	Северного Курдистана
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | Русский | livelib.ru

کاتی تۆمارکردن: PM 7:14:01 2022/19/5

ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 243

?лет после Лозанны.. Кто проиграл и кто выиграл 95

https://www.kurdipedia.org/?q=20230322113230476709

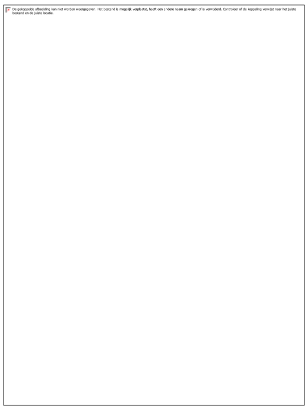

?лет после Лозанны.. Кто проиграл и кто выиграл 95

В Первой Мировой Войне Страны преследовали две задачи, две основные цели: одна из них – модернизация капитализма из торгового в индустриальный. С политической точки зрения, - навязывание идеи Национального централизованного государства на Ближнем Востоке; а в экономике, - захват .нефтегазовых ресурсов региона

Цели Империалистического блока (Германия, Австрия, Венгрия, Болгария и Османская Турция) были следующими: захват Ближнего Востока и разделение его между собой. Считается, что Царская Россия, будучи ближе расположена к этому Блоку, .отошла от Первой Мировой, избрав дорогу Коммунизма

Британские победы в некоторых районах, бывших под господством Османской Империи, такие, как взятие Элленби Амондом, обусловлены и тем, что Лива/Паша Мустафа Кемаль, сын Салоников (город в Греции), не смог быстро вернуть регионы, захваченные Британией. Мустафа Кемаль, только что отозванный из Амада возглавить Вторую Армию, стал Командующим .Палестинского Фронта

В ночь выхода их Наблуса и перехода в Элленби, 19 Сентября 1917 года, были оставлены Наблус, восток Иордании, Шам (Дамаск), и горы Тороса. Выход был стремительным, подобным молнии. Д-р Али Хасун в книге Человек-Статуя и Мухаммад Фарид Баг (Бек) в книге Священная Османская Империя, как раз, вспоминают об .этом эпизоде

В то время обострились проблемы между правительством Анкары под руководством Мустафы Кемаля и властями Халифата в Константинополе / Стамбуле. По документам, союзники требовали выхода из Греции. Позже это станет главной причиной, почему Мустафа Кемаль назовёт себя Высшим главнокомандующим. Но, на самом деле, всё это было спектаклем, как и в войне между Сакарией, Афьёном и Измиром, где обстоятельства сыграли ему на руку. Союзники, ради Мустафа Кемаля, вышли из Ашкишахира и Конья, а позже, 16 Марта 1920 .года, Англия вошла в Стамбул

Всё это было сделано, как практические шаги, для проведения Конгресса Мира с подписанием Договора Север, состоящего из 13 частей и 433 разделов. Они были проработаны и подготовлены к представлению со стороны 5-ти Специальных Комитетов, образованных на Конгрессе Силин 29 Ноября 1919 года в Париже. .Там было принято и решение о создании Курдистана

Мы можем сказать, что Конгресс Силин стал фундаментом Договора Север, который был подписан 10 Августа 1920 года между Британией, Францией, Италией, Японией, Бельгией, Грецией, Румынией, Польшей, Португалией, Чехией и Словакией, Югославией, Хиджазом (Прежнее название Саудовской Аравии) и Арменией, Османской Турцией. Но правительство Анкары восприняло Договор, как предательский, направленный против турок. Особенно, после того, как Мустафа Кемаль сблизился с Курдами, пообещав им исполнения всех прав, прописанных в Севере. Самое интересное, что 72 представителя Курдов в парламенте были посланы к союзникам с письмом, где требовалась отмена Договора Север. Кроме того, посланник от турок, Исмет Иноу, ради нового договора в Лозанне, объявил о том, что Турция – страна обоих народов, Курдского и Турецкого; оба – одинаковы в правах и обязанностях. А через 2 года после .Лозанны, было уничтожено полмиллиона Курдов

С другой стороны, положение внутри Османской Турции нарастал кризис между властями в Стамбуле во главе с Султаном Мухаммадом Аль-Садисом (Садр Аль-Азам- Крепкая грудь) и властями в Анкаре. Выход Америки из Конгресса Силин оказало

влияние на потерю демократии во время выборов 1921-го года, когда проиграл Билль о Правах Доро Вильсона (в части, где говорилось о том, что Народ имеет право на самоопределение). Этим Америка хотела умерить аппетиты Франции и Британии на Ближнем Востоке. Париж и Лондон, в свою очередь, постарались осложнить отношения сблизившихся Турции и Советского Союза (Московский Договор, как договор о Братстве между Патриотическом Союзом Турции во главе с Мустафой Кемалем и Россией во главе с Владимиром Ильичом Лениным, подписанный 16 Марта 1921 года). Британия же, испытывая давление со стороны населения на свои военные силы, желала испортить двухсторонний диалог. Всё это позволило Турции наложить вето на многие – многие ожидания от встречи в Лозанне в 1923 году. Эти заседания отличались от Лозанны №1 (18 Октября 1912 года), когда были подписаны соглашения между Италией и Османской Империей. Договор Новой Лозанны состоял из 143 частей и 17-ти документов Договора, Документов, Заявления и Брошюры, где была прописана организация дипломатических отношений между странами договора. Подготовка к Договору Лозанны №2 шла 8 месяцев с перерывами. Окончательные подписи под ним были поставлены 24 Июля 1923 года в отеле Боривадж Плюс города .Лозанны в Швейцарии

Получилось так, что договор сотворили и подписали воры и обманщики. Автор книги Стратегический кураж, Министр Иностранных Дел Турции, Ахмат Давутоглу, присутствуя на встрече с представителями АКР (Правящей Партии Справедливости и Развития) в Анкаре, неоднократно повторил, что Турция готова вернуться в Османское русло. Он сказал: Почему, когда Европа пытается работать на единство мира и стирание границ, никто не называет её новой Римской Империей или новым Римом. Но стоит нам обратиться с призывами к веками живущим под одним флагом единого государства, нас называют новыми Османами? Ещё раз , это нам говорят новые Османы.., - .да, мы Новые Османы

И правда, возврат Турции, которую давно похоронили, через 95 лет после договорённостей в Лозанне, к тому, что выпало из рук Османских Султанов, это, исключительно, собирание религиозной власти, а сейчас добавился усилившийся многократно фашизм с его нацистским пониманием турецкости. В результате, на свет появилась крайне опасная тенденция , направленная против народов Турции и Ближнего Востока. Система турецкости на всех этапах истории одинакова (что в тени империи, что за кулисами радикального ислама). Цель Турции остаётся неизменной, записанной в одном документе. И это – Билль о правах по-турецки. По мнению Турции, любой народ (как Курдский, например) должен быть порабощён или же угнетаем, подобно Арабам, или (о чём турки мечтают во снах) – победа над историческим врагом, Фарсами (Иранцами). На деле, все народы на земле противостоят взглядам Турции на своё господство,

особенно, - против взглядов Османского султана новой эпохи, Эрдогана. Он в открытую говорит о Халябе и Мосуле, обращая взгляд в сторону Египта, Судана и стран Персидского (Арабского) Залива. И это в то время, когда кровь наших соотечественников из .Африна и жителей Сирии ещё сочится сквозь пальцы его рук
Однако, 24 Июля, дата не только истории Лозанны. До Лозанны, в тот же день, но в 1920 году, курдский полководец, Юсеф Аль-Азме, лев Майселуна, поднял восстание против французских колонизаторов в Шаме (Дамаск). Кроме этого, в этот день, но уже спустя 90 лет после Лозанны, Комитет Подготовки Общественного Договора Руководства Демократического Самоуправления, в 2013 году, подводя итоги своей работы, предельно обвиняет внуков Османской Империи ещё и потому, что ожидает окончания сирийского кризиса и демократического решения, как наилучшего для страны. С этой точки зрения, история показывает: или мы будем жить свободно, или будем обслуживать интересы внешних сторон. Кровь после Лозанны №2 запеклась, и её хозяева уже не могут насильно навязать народам своё султанство. Организация общества гарантирует народное руководство и стоит на выборе добрососедства и братства народов, подтвердив этот выбор общественным договором. Так мы будем жить, только так. Это – наша судьба. Ещё и потому, что властители не смогут добиться желаемого, в каком русле бы не двигались вперёд. У них не .выйдет подчинить себе народы региона
СИГАНОК ДИБО. 24-07-2018
[1]

Свойства субъекта

курдский вопрос	:книга
Политика, геополитика и международные отношения	:книга
Исходный язык	:Тип документа
Цифровой	:Тип публикации
Русские	:диалект
Курдистан	:Страна - Регион
Турции	:Страна - Регион
Соединенное Королевство	:Страна - Регион
Франция	:Страна - Регион
	Quick Respons :Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | English | 2018-07-24 hawarnews.com
کاتی تۆمارکردن: AM 11:32:30 2023/22/3
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 244

Адиабена

https://www.kurdipedia.org/?q=20220507123351413036

Адиабена

Древняя история народов мира.Теории.Тайны.Загадки

Анатолий Перминов

[1]

Адиабена - античное государство, со столицей в Арбеле (современный Эрбиль, Ирак). Её правители до I века н. э. .исповедовали иудаизм и ашуризм

Государство в разные годы входила в состав Парфии, Римской империи и Великой Армении. Ныне территория исторической .Адиабены находится на территории Ирака

В первые века нашей эры Адиабеной правили цари из местных династий, зависимые от парфян. При этом они неоднократно вовлекались в споры, связанные с престолонаследием в Парфии и ряд римско-парфянских конфликтов. Особенно во время правления царя Изата II (ок. 36-59/60 годы) было значительно влияние парфянского государства. Это был тот самый Изат, который вместе со своей матерью Еленой по политическим причинам перешёл в иудаизм. Царская семья поддерживали палестинских евреев в финансовом отношении и посылали во время римской войны даже войска. Елена и ее второй сын Монобаз II часто упоминается в Мишне, где их хвалят за их .благочестие

Когда римляне завоевали Месопотамию при Траяне в 116 году, Адиабена стала римской провинцией под названием Ассирия. Тем не менее, преемник Траяна Адриан оставил месопотамские провинции. Только лишь Септимий Север повторно захватил в 195 году Адиабену, но на короткий срок и принял победный титул «Адиабенский». В правление Каракаллы римляне в 216 году .повторно вторглись в Адиабену

Позже, союзные правители Адибены и правители Емпкука согласно Хронике Арбела объединились с сасанидским царём Ардаширом I против парфянского правителя Артабана IV. Во время господства Сасанидов в Адиабене имелось много .несторианских христианских общин

Меня интересует вопрос – почему, территория, в основном населенная ассирийцами называлась в 1-3 веках АДИАБЕНОЙ. Не связано ли это название с народом АДАБИ, который уже в эти .времена тоже проживал там, рядом с ассирийцами

Свойства субъекта

:книга	История
:Тип документа	Исходный язык
:диалект	Русские

Шенгаль :Города
Эрбиль :Города
Южного Курдистана :Страна - Регион
:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Русский | ok.ru/drevneysha
کاتی تۆمارکردن: 2022/7/5 12:33:51 PM
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 245

В.Ф. Минорский. Курды

https://www.kurdipedia.org/?q=20220104132055400347

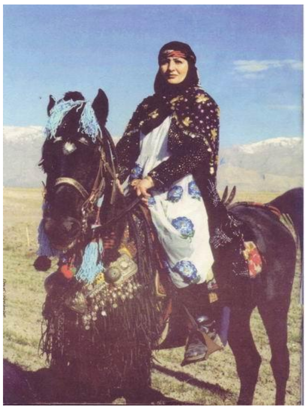

.Петроград, 1915
Отдельный оттиск из «Известия Министерства Иностранных)
(дел», 1915, №3

Оглавление

1. География и расселение курдов 1
2. История курдов 6
3. Быть, сословия, тип курдов 13
4. Язык, словесность, письменность 15
5. Религия 21
6. Характер курдов 28
7. Положение женщин. Отношения с другими народностями.
Курдский вопрос 36
8. Курды в России 41

(.Первый результат нашего путешествия в 1914 г)
В сокращенном виде настоящая статья была прочитана в заседании Общества русских ориенталистов 15 мая 1915 г.

I. География и расселения курдов

Чтобы понять географию той части Азш, о которой у насъ будетъ идти речь, надо запомнить два исходных пункта: Арарат и Александреттский залив.

На юг от, Арарата, более, чем на две тысячи верст, протянулись непрерывный горы; сперва они идут прямо с севера на юг, а затем образуют ряд цепей, сворачивающих на юго-востоке к персидскому заливу. Первая часть их называется просто «турецко-персидским пограничным хребтом» и разделяет два высоких плоскогорья с известными солеными озерами Ванским и Урмийским. Вто¬рая часть лишь своими западными ответвлениями подходит к границ Турци и Персии эти-то высокия горы и предгорья, стоящия между Иранским плоскогорьем и Месопотамской низменностью, и назы¬ваются древним термином Загрос (по-видимому, греческого происхождения),

.неизвестным восточным народам
От Арарата на запад тянется тот Агры-даг, который отделяет наше Закавказье от Армянского плоскогорья и в дальнейшем сливается .с горными цепями этого последнего
Если теперь перейти къ Александретте, то на некотором расстоянии к северу от нее начинается Антитавр, составляющий водораздел рек Черного моря и Месопотамии. Общее направление Антитавра на северо-востоке: тремя разветвлениями -(Северный, Сред
1
ний и Южный Армянский Тавр) он, как бы , стремится в сторону ,(Карса, Маку и Арарата1
В долинах, прилегающих к зтим разветвлениям Антитавра, находятся главные истоки Ефрата. Они состоять из двух рек: одна—«Мурад-чай» начинается почти под Араратом в Алашкертской долине, а другая—«Кара-су» или «Фурат»2) вытекает из-под Эрзерума. Между обоими реками на плоскогорье Бин-гель находятся истоки Аракса, текущего в противоположном направлении на север. Мурад-чай и Фурат текут сперва на юго-запад, причемъ Мурад-чай в одном месте подходить совсем близко к истокам Тигра. Ему не удается, однако, осилить этой узкой стены, и около Харпута судьба его решена: он сливается с Кара-су, чтобы в союзе с ним составит величайшую реку Передней Азии, Ефрат (2.670 верстъ), который, как бы, желая впасть в Средиземное море, продолжает стремиться на юго-запад, но наталкивается на Тавр и, отраженный от него, поворачивает, на .восток к Персидскому заливу
Второй, хребет, возникающей на юго-востоке от Александретты, в сущности является продолжением северных сирийских гор. Он называется Тавром и тянется прямо на восток. Около Ванскаго озера один отрог его идет на север, а другой, опоясав озеро с юга и востока, примыкает к Персидской границе около Котура3). Этотъ последний отрог пускает на юг два новых ростка, кото¬рые, как гигантские лапы, охватывают бассейн верхнего Тигра, пробивающегося в юго-восточном направленни. Тигр до выхода на равнину пробегает гораздо меньше пространства, чем Ефрат, но зато, оправдывая древнее толкование своего имени, стрелой скаты¬вается с питающих его высокихъ гор4. На левом берегу Тигра высятся горы Джуди-даг, на которых, по восточным преданиям, остановился ковчег Ноя. Но еще выше громады Джуламеркских гор, стоящих) по левому притоку Тигра, Бол. Забу5); отдельные вер¬шины их достигаютъ 14.000 футъ
________________.6
Северный отрог приклеивается к Соганлугу, так хорошо .1 известному по недавным боям; южный фактически сливается с Агры-дагом; а средний (Ала-даг) примыкает к потухшему вулкану Тандурек, стоящему у самой Персидском границы, недалеко от .Маку (у Аваджика)
Корень «Фурат»—один с простонародным, русским словом .2

«фарт, пофартило». На семитских языках (арабский и т. д.) он
.«означает «изобилие
На Востоке Ванского озера он отделяет бассейн этого озера от .3
.верховьев Бол. Заба. (см. ниже)
Вавилонское «Диглат» значит собственно «высокий берег», но .4
греки думали что -это персидское слово (тигра—нов.-перс. тир,
.«означающее «стрела
Б. Заб не относится к верховьям Тигра, а вливается в него аж в .5
.его среднем течении
.Б. Арарат около 17.000 ф.6

Если верховья Ефрата и окрестности Ванскаго озера (Древняя .2 Армения) и явились территорией довольно раннего распространения курдов, то все же отроги южного Тавра и гористая страна левого берега Тигра (по Бохатану, Хабуру и Бол. Забу) были, повидимому, главным очагом курдов в историческое время. Наконец, на заре истории, родину курдов надо искать еще далее на востоке и на югъ, и этим трем восходящим ступеням во времени соответствуют три района расселения курдов: высокое плоскогорье Армении, собственный турецкий Курдистанъ и .западные персидские горы

Итак, в настоящее время курды живут широкой полосой вблизи турецко-персидской границы от городка Мендели1 до Арарата, заходя на севере в наше Закавказье. На всем армянском плоскогорье

они тесно перемешаны с армянами, но параллел Эрзерума является их северной границей в Турции. На юге курды спускаются до закраины Месопотамской равнины. На западе границею считается Ефрат (или вернее Кара-су), но курды проникают глубоко и в Малую Азию, и не только занимают район к юго-востоку от Сиваса, но отдельными группами отмечаются и около Коньи и въ Киликии, до¬ходя, таким образом, почти до .Средиземного моря

В общем можно сказать, что курды и горы неразлучны; там, где начинаются равнины, курды уступают место арабамъ, туркам, а .вокруг Ванского озера и армянам

Примечательно к существующим административным делениямъ, :курды занимают

В России- прилегаюющие к Арарату части Эриванской губернии, некоторые местности в Ардаганском и Кагызманском округах Карсской области и, кроме того, живут въ уездахъ Зангезурском и Джеванширском2 Елисаветпольской губ. Эти последние курды по какой-то странной случайности не были последней переписью выделены в особую группу, а Эриванские и Карсские курды в 1910г. исчислялись в 125.000 душ, из которых было 25.000 .езидийцев

В Персии курды занимают целиком большие генералъ-губернаторства Керманшах и Курдистан (иначе Сенне), окр Гяррус и части Азербайджана: 1) целый округ Соуч-булах к югу от Урмийского озера и на запад е от реки Татаву, и 2) беспрерывную

полосу в 20—40 верст по турецкой границе на западе Урмии, Салмаса, Хоя н Маку3). На юге персидские курды исконное население и, быть может, занимая западную окраину страны древнихъ мидийцев, они являются одними из их прямых _______________-наследниковъ. И по языку, и отчасти по ре

.К востоку от Багдада .1

.Отчасти и на Арешском и Джсбраильском уездах .2

Ханство Аваджик — единственное место, где тюрки (племя .3 айрумлы), к тому же, позднейшие переселенцы, прерывают .сплойшную полосу курдов

лигии (шииты, али-аллахи) эти юго-восточные курды .3 отличаются от главной массы своих соплеменников, хотя и сознают себя с ними одной народностью. Что касается севера Персии то, например, еще в начале нашей эры Салмас1 входил в ту пограничную и почти независимую область, которая у армян называлась Кортчея (т. е. Курдистан). Наоборот, к югу от Урмийского озера курды сравнительно поздно продвинулись так далеко; около Соуч-булаха до сих пор сохранилось немало тюркских названий мест2, а кроме того курд¬ская летопись прямо упоминает о появлении здесь племени мукри (родственного сулеймнийскому племени бабан) лишь при династиях Черно-и Бело-баранников, т. е, около XV в. Подобная поздняя переселения с запада на восток имели место неоднократно, и кое-где .явственно видно, как один слой курдского покрывал другой

Помимо перечисленных сплошных районов, в Персии есть и отдельные курдские колонии, напримъръ, в Хорасане (шадыли), к северу от Казвина (амберлю) и около Шираза (около Кялун-Абду), .куда курдов переводил Надыр-шах (1736—1747) и т. д

В Турции основные земли курдов в Мосульском вилаете, в гористой части которого они живут компактной массой. В вилаетах Ван и Битлис армяне составляют большинство 60 70% лишь вокруг Ванскаго озера на территории3) около 8.000 кв. верст; зато, как санджак Хеккяри, прилегающий к персидской границе, так и большая часть горных округов обоих вилайетов заселены по преимуществу курдами; лишь на юге Хеккяри (Джуламерк) не большим, но плотным оазисом живут аширетные несториане, составляющие до 90% и, вследствие этого, .занимающее господствующее положение

В Диарбекирском и Харпутском вилаетахъ курды преобладают над остальными народностями. В Ддарбекирском вилайете на Тигре лежит городок Джезире в области Бохтан4, считаю¬щейся колыбелью курдской найди, откуда вышли и наиболее известные курдские движения. В Харпутском вилайете следует отметить сплоченное население округа Дерсим, лежащего в междуречье, образуемом обоими истоками Ефрата, где курды раз в 8 превышают остальное население (Линч). Курды эти говорять, однако, на наречии

.Адонц, Армения в эпоху Юстиниана, стр. 418 .1

От которых так отличаются курдские названия: Бежуа, Долканъ, .2
.Кани-Семанъ, Гыртык-спи, Заркеу и т. д
.За вычетом водного пространства .3
Область эта, обнимающая более широкие пределы, нежели .4
бассейн Бохтан, есть деление административное и как выяснил M.
.Hartmann, и разделена между вилайетами
заза]) и исповедуют особую религию, в виду чего замечалась .4
которая тенденция к выделению их из ряда остальныхъ курдов.
не совсем правильно, так как все они Лично я думаю, что это
параллельно говорят и на общекурдском языке, по быту
сливаются с курдами, а религия их — али-аллахийство, к которому
.принадлежат и другие племена
В Алеппском вилайете Курды уступают место арабам, но, по
новейшим сведениям (консул Циммерман), в числе 125.000 душ
занимают около 1.000 деревень. В Сивасском вилайете курды —
меншинство (консул Савинов): их всего — тысяч 30 (казы: Кангаль,
.Кочхисар, Зара и Дивриг)
В Эрзерумском вилайете в его восточной части курды составляют
значительное большинство относительно других
.националностей2
Отдельная колония курдов имеются в Сирии, где в гор. Дамаске
целый квартал заселен курдами (M. Hartmarm). В Багдаде курдов
до 5.000 (Anastase Marie), но вообще в Багдадском вилайету
курды лишь вкраплены в общую арабскую массу; отдельные
племена Зенгене, Дело и т. д.) живут преимущественно к востоку
.(от дороги, ведущей изъ Багдада в Персию (Ген. консул Орлов
Общее число турецких курдов доходит, как полагают, до 1.700.000
(Аверьяновъ). Если считать, что в Персии их около миллиона, то в
общей сложности всех курдов (считая и русских подданных)
.может быть 21/.—3 миллионов
Единственной до сих пор попыткой дать общую этнографическую
картину расселения курдов является карта полк. Карцева,
оставшаяся, по-видимому, почти неизвестной на Западе3). По
техническим причинам воспроизведение ее не представляется
возможным, и для иллюстрации расселения курдов в Турции мы
,приведем схему

Заза, по-видимому, лишь кличка, которую дают непонятному .1
языку окружающие. Наречие это, по новейшим исследованиям (O.
Mann), чисто иранское и относится к, той же группе диалектов, как
напр., и гуранское (см. ниже). В нем много особенностей и
архаизмов. Не надо добавлять, что легенда о сходстве его с
.армянским языком не имеет ни каких оснований
Ген. консул Адамов: курдов 300.000, армян 200.000, турок .2
210.000. В Баязидском санджаке курды в 5 разъ многочисленнее
.других национальностей (Линч)
Заметки о курдах» в Зяписках Кавк. От. И. Р. Геогр. Обш., 1897 ».3
г.(339—368). Там же литература о курдах. На карте не совсем
точны районы преобладания армян, не показаны западные

колонии курдов, неверно указан район персидских ала-аллахи, и название племен (нередко искаженные в транскрипции) не точно пришлись на места, но сама по себе карта большой и не .утративший своего значения труд

приложенную к работе члена английского парламента Марка .5 Сайкса1, лучшего практического знатока курдской этнографии, .поскольку речь идет о Турции

Большая часть доступных статистических материалов касательно численности армян, курдов и т.д. сжато сгруппированы в официальном издании Министерства Иностранных Дел «Реформы .(1915) «в Армении

II. История курдов

Происхождение курдов, или вернее их первое появление в Курдистане, — очень спорный вопрос. Классические писатели2 упоминают в связи с территорией нынешнего Курдистана ряд названий, чрезвычайно похожих на современное имя: курд, и до последнего времени было принято говорить, что курды потомки кардухов, через страну которых в 401 г. до Р. Х. отступали 10 000 греков под предводительством Ксенофонта. Взгляд этот за последнее время изменился. Среди народов, к которым относятся указанные сродные имена, некоторые ученые теперь различают две группы: за одною (именно за кардухами) они отвергают арийское происхождение3, но зато считают, что, κυρτιοι жившие восточнее кардухов, были именно предками курдов. Как бы то ни было, за несколько веков до Р. Х. интересующий нас народ сидел ,в горах Курдистана. Мы знаем

____

Tlie Kurdish tribes of the Ottoman Empire, J. R. Anthrop. S., XXXVIII, .1 1908 г., (451—486). Труд этот безусловно заслуживает переиздания в новой обработке с привлечением всей наличной литературы о курдах. Сама система карты исключи¬тельно практическая: племена чисто географически разделены на 5 районов (крупные буквы); в пределах каждого указано цифрами место нахождения отдельных племен, а их подразделения отмечеены мелкими буквами. Для пользования картой приложен подробнейший каталог племен. В нашем Приложении карта может служить лишь указателем месть, где можно найти курдов. Несториане обозначены крестами, но расселение армян совершенно не указано, в этом отношении карта полк. Карцева имеет все преимущества. С М.Сайк не следует смешивать его одно¬фамильца (T. M. Sykes), Ген. Консула в Мешеде, автора .книги Теп thousand miles in Persia

Вопрос о том, упоминается ли имя курдов в клинописных 2 памятннках, по-видимому, не решен. Прежнее имя Кур-ти-и тепер .читают Кур-хи-и. (См. Hartmann, Bohtari, II, 92)

Акад. Н. Я. Марр считает,, что название «кардухи» по форме .3 своей указывает на сродство этого народа с урартийцами (называвшими себя халдами); однако, древний язык кардухов коренным образом был впоследствии заменен новым индо-

европейским. См. «Еще о слове: челеби», З.В.О. XX, стр. 139. Об отношении кюртиев к кардухам Н.Я. Марр затрудняется .высказаться

что по крайней мере по языку курды не только арийцы, но .6 относятся и к вполне определенной иранской группе. Следовательно, родина их (или их языка) — с большой вероятностью на Востоке1.Первое возвышение арийцев относится приблизительно к началу VII века до Р. Х., и можно предположить, что именно в ту эпоху, когда мидийцы со своими союзниками сокрушали Ассирию (607 до Р. Х.), на запад продвинулась большая часть курдов. Для параллели следует напомнить, что ближайшие и многовековые соседи курдов — армяне, около тех же времен явились из Фригии и, заняв царство Урарту2 (народа совершенно другого происхождения), осели вокруг Ванского озера3. Таким образом, если корни армян на северо-западе, то корни курдов на востоке. Это, как бы, две противоположных волны, разбившихся у .горной твердыни Тавра

В древне-персидской монархии курды не упоминаются отдельно: .по-видимому, они входили в состав провинции Армения

Греческие географы начала нашей эры (Страбон, Птолемей и т. д.) хорошо знали область Кордуэну (Гордиэну), один из городов которой Пинака теперь отождествляют с нынешним местечком Финик на р. Тигре4. С этой Кордуной отчасти могла совпадать и упоминавшаяся выше Кортчея армянских аршакидов, которая от Салмаса тянулась через южный Хеккяри и далее на запад к .Бохтану5

Как многообразны были судьбы этих мест, покажет следующий сухой конспект, заимствованный мною у Шармуа: юго-восточная часть центрального Курдистана подчинялась последовательно армянской династии Хайкан, зависевшей от ахеменидов; Александру Великому; армянским аршакидам; Александру, сыну Марка Антония и Клеопатры, аршакидам-воссалам то парфян, то Рима; сасанидам Ардеширу и Шапуру; римским императорам от Галерия до Иовиана; вновь сасанидам;.византийскому императору Феодосию; армянским аршакидам, зависевшим от сасанидов; опять византийцам; наконец, первым арабским завоевателям; армянским князьям

Общее заселение Ирана арийцами происходило, вероятно, с .1 востока на запад. В. В. Бертольд, Истор.-геогр. Обзор. Ирана, 1903, .стр. 3, 59

Урартийцев или, как теперь говорять халдов, относят к особой .2 алародийской группе народов (хетты, митанни, наири). Ср. П. Л. .Тураев, Ист. Древ. Вост., II (1914), 46 и след

Впрочем, по д р у г и м теориям армяне сопоставляются и с 3 хеттами, и с киммерийцами. См. Халатьянц, Очерк Истории .Арении, 1910, 10-20

Однако, если согласиться с теорей о различии кардухов и .4 кюртиев, то надо принять во внимание указание Страбона

(16,747), который говорит, что современные ему Гсгли7№1 (в стране которых и лежала Пинака) в старые времена назывались .кардухами (Hartmann, Bohtan)

.Ср. Адонц, Армения при Юстиниане, 418.5

Арцруни, бывшим арабскими вассалами[1], и первой .7 самостоятельной курдской династии Мерванидов, процарствовавшей с 990 до 1096 г. Вслед за тем пошел опять целый ряд восточных завоевателей: в XI в. явились сельджуки, потом курдам пришлось бороться против монголов: сперва в XIII в. против Хулагу-Хана, а потом около 400 г. против Тамерлана, которому один раз пришлось в Курдистане (под Амадией) очень .плохо

Наконец, в XVI в., явились с запада новые завоеватели — османские турки, и с 1514 г. судьбы Курдистана были связаны с .Турцией

Покоритель Курдистана Султан Селим поручил его устройство своему приближенному, историку Хаким-Идрису, родом битлисскому курду[2]. Предполагали, что Идрис, из политический целей, содействовал продвижению курдов в населенные армянами районы, однако, вернее думать, что курды гораздо раньше распространились на север, отчасти естественно, как кочевники, а отчасти, как сторонники господствующего Ислама, теснившего христианство. Известно, например, что предки знаменитого Саладина, бывшие из племени Равенд, еще в X веке кочевали около Двина (в пределах Эриванской губ.[3]

В курдской летописи говорится, что племя Рожеки отняло Битлис и Хазо у некоего грузинского князя Давида. Там же излагается предание, по которому водворение курдской династии в Битлисе относится к 837 г. Быть может, дату эту надо несколько увеличить, но возможно, что указанное событие произошло не позже X — XI .веков[4]

Нет сомнения, что курды постепенно захватывали части армянского царства, окончившегося в XI в., и что во многих местах они сидят не на исконной своей территории. Однако, следует иметь в виду, что вопрос этот отнюдь не новый, а имеющий подчас многовековую давность, чем и объясняется превращение древней Армении в этнографическую Курдо-Армению наших дней. К концу XVI в. относится знаменитая курдская летопись Шереф-наме, которая запечатлела пеструю картину курдских ,княжеств

.Charmoy, Cheref-nameh, I, 344—2.1

.О нем срав. Cheref-nameh, III, 208, 531.2

.Cheref-nameh II (т.е., том I, часть 2), стр. 76.3

Cheref-nameh (псревод) III, 34, 224, 239. Предание это доныне .4 живет среди курдов (между Мушем и Кабильджосом), см. статью Сайкса. Charmoy (IV, 213) считал, что упоминаемый Давид был сыном Сенехерима из армянской династии Арцруни и взошли на трон в 1027 г. Но, с другой стороны, характерно, что летопись

называет грузинского князя, а в качестве такового, как мне сообщают, мог бы подойти под обстановку Давид Куропалать, умерший в 1001 г. Летопись вполне различает грузин. и армян. Например, в Битлисе, она упоминает древнюю армянскую .церковь, превращенную в мечеть

оставленных Султаном Селимом на вассальном положении. 8 Левый берег Западного Евфрата и почти все течение Восточного Евфрата (МурадСу) были заняты курдскими владетельными князьками, возводившими свои роды ко времени после распространения Ислама. Едва ли не самым крупным княжеством был Битлис, князем которого был и сам автор летописи Шерефеддин Хан, описывающий в подробности все достопримечательности своего удела: его мечети, рынки, ученых людей и т. д. Летопись с чисто курдской родовой гордостью перечисляет длинные генеалогии, рисует войны, переселения племен, их постоянно неопределенное положение в борьбе .между Турцией и Персией, продолжающееся до сего дня и т. д

О вольном существовании курдов так выражается Шереф-наме: «Величайшие султаны и высокие потентаты никогда не посягали на их страну и земли, ограничиваясь получением подарков и довольствуясь видеть их преданность и послушание, насколько это нужно, чтобы пользоваться ими в качестве вспомогательных войск»1. Лишь в XIX в. пришел этому конец. Великий турецкий реформатор Султан Махмуд II решил довершить дело Султана Селима и, так сказать, заново покорить Курдистан, что и было выполнено в 1834 г. Мухаммед Решид Пашою. С этого времени курды стали более или менее турецкими подданными, но и тут последовала реакция, в виде первого курдского движения в 1843—46 годах под начальством Бедр-Хана. Выразилась она, однако, лишь в виде резни и грабежа, но не армян, а несториан, среди которых появились в это время английские миссионеры. Против Бедр-Хана было послано войско; он был разбит и сослан .на Крит

Во время Крымской войны возникло уже настоящее движение, под начальством Езданшера, племянника бывшего соперника Берд-Хана. Когда турецкие войска ушли на север, Езданшер поднял восстание в Хеккяри и Бохтане и в 1855 г. захватил Битлис, Мосул, а затем и все пространство от Вана до Багдада. Турецкие войска были разбиты у Сеэрда, все турецкие чиновники и гарнизоны вырезаны, но любопытно, что против христиан эксцессов не было, а наоборот, несториане и даже греки, .проживавшие в Курдистане, встали под знамена повстанцев

Езданшер несколько раз посылал к русским своих людей, предлагая соединиться с нашими войсками, но взаимные письма не доходили и, прежде чем мы весною 1855 г. возобновили военные действия, Езданшер, сдавшись на обещания английского Консульского агента Нимруда Рассама2, был схвачен и увезен в Константинополь, после чего восстание само собою прекратилось. -Между про

.Cheref-nameh, II, 34.1
Местного уроженца, известного своими замечательными .2 раскопками в Ассирии. См. Тураев, Истрия Древ. Востока, 1913, .I,37
чим, турецким войскам за подавление его была выдана особая .9 медаль. Сам Езданшер сделался народным героем и, напр., в сборнике курдской словесности Социна имеются воспевающие .его песни
Не успела кончиться война 1877—1878 годов, расшатавшая турецкий престиж, как опять восстали курды Хеккяри, Бехдинана1 и Бохтана. Во главе их встали представители все того же семейства, а именно сыновья Бедр-Хана, — из которых один был полковником турецкого Генерального Штаба. Целью своей они выставляли возвращение прежней независимости. Сперва опять был разбит турецкий отряд из Сеэрда, но затем главари были .захвачены и восстание замерло
Несколько особый характер имеет движение 1880 г. Поднял его весьма чтимый в Курдистане представитель духовной власти Шейх Обейдулла, который во время войны 1878 г. оказывал туркам деятельное содействие. Целью вновь была поставлена независимость курдов, но осуществление ее должно было начаться на персидской территории. Большие силы курдов вторглись в заурмийский край, осадили Урмию, обошли Урмийское озеро с восточной стороны, взяли Бинаб и направлялись на Тавриз, где поднялось настоящее смятение: на улицах были построены особые ворота2, Консульство наше приготовилось вывозить архив. Однако, на освобождение Урмии двинулись макинцы, на нашей границе был сосредоточен особый Нахичеванский отряд под командою ген. Алхазова, персы оказали сопротивление под Марагой, и курды были, наконец, отбиты обратно. Идейное в начале движение выродилось в простой грабеж, и мне приходилось слышать на местах, что в конце концов курды возвратились вспять сами, не имея больше перевозочных средств для новых грабежей. Г. Аракелян, ездивший в то время в Азербайджан в качестве специального корреспондента газеты «Голос», отметил недавно3, что армяне от нашествия Обейдуллы не пострадали; однако, шиитов персов погибло и было ограблено громадное число. Персия громко протестовала. Шейх Обейдулла был отправлен в Константинополь, бежал вновь через Кавказ в Азербайджан, вновь был схвачен и сослан в Мекку, откуда после турецкой революции возвратился лишь его младший сын Шейх Абдуль-.Кадыр, в настоящее время состоящий турецким сенатором4

.Иначе:Амадия.1
.Т.е.своего рода баарикады.2
Изв.Кав.Отд.И.Р.Г.О., XVII, 1904, «Курды в Персии»; в общем .3 .крайне поверхностная заметка

Много интересных исторических материалов о новой истории .4 курдов собрано русскими военными писателями: Карцевым и, в особенности, П.И. Аверьяновым («курды в войнах России….в течение XIX столетия»). У них я и заимствовал большую часть фактов, дополненных моими личными сведениями. О восстании Обейдуллы имеется работа полк. Карцева и английская Синая Книга: Correspon

Из новейшей курдской истории следует отметить печальные .10 90-е годы прошлого столетия, когда курды были избраны турками в качестве грубого орудия для противодействия армянскому национальному движению, возникшему около того же времени. В ответ на террористические акты некоторых революционеров начались ужасные погромы, в которых приняли ближайшее участие курды, тесные соседи армян, жившие с ними до тех пор в сносных отношениях, как это и теперь имеет место во многих патриархальных углах1. Замечательное выражение взглядов на практическую политику приписывается Шейху Обейдулле. Когда его сподвижники предлагали ему устроить христианскую резню, он, будто бы, ответил: «Мы, курды, нужны туркам лишь для противовеса христианам; не будет христиан, — и турки обратят .«свои преследования против нас

Около 1891 г. известный Шакир-Паша, впоследствии ставший Верховным Комиссаром по введению реформ в Анатолийских вилаетах, возымел мысль создать курдские иррегулярные полки .наподобие казаков

Шакир-Паша преследовал цель постепенно втянуть курдов, не отбывавших до тех пор воинской повинности, в известное общение с турками, поставить их в рамки дисциплины и порядка. В 1892 г., действительно, в Константинополе и Багдаде были основаны особые «аширетные школы», имевшие целью внедрять в кочевников арабов и курдов начала привязанности к Турции. Школы эти просуществовали, однако, недолго. Осуществление самой реформы, задуманной Шакир-Пашой, было поручено Зеки-Паше, в руках которого оттенился, впрочем, чисто военный план — скоро и без особых расходов создать новые вооруженные силы. Насколько такая организация так наз. «хамидийских полков» была успешна с военной точки зрения, судить не нам2. Сами турки, в конце концов, пришли к сознанию необходимости превратить иррегулярных хамидийцев в регулярную легкую .кавалерию («хафиф-сувари»)

Султан Абдул-Хамид, пользуясь курдами, как и албанцами, для своих целей, снисходительно смотрел на все проявления их непокорности гражданскому порядку, но после конституции положение курдов в этом отношении значительно ухудшилось. Как известно, младотурецкое движение скоро превратилось в довольно грубый турецкий шовинизм, который под видом создания общего «османского отечества» проводил лишь отуречение. Было обращено внимание на ослабление власти родовых наследственных начальников; параллельно им, а затем

-прямо и на место их появились комитетские чинов

____

Официальные лица не раз свидететельствовали, напр., о .1 заслугах в этом отношении курда Муртулла-Аги, управителя .Ванской волости Мюкюс и т.д

О «Хамадие» имеется значительная военная литература. См. .2 напр., Ф.Ф. Грязнов – Курды и курдская конница, в Изв. Шт. Кав. .Воен.Окр.,1907,20

ники, не знавшие местных языков и условий и не имевшие .11 административной опытности, но зато умевшие устраивать национальные праздники с трескучими речами, «добровольные» .сборы на флот и т. д. Все это не могло нравиться курдам

Очерк истории будет неполон, если не упомянуть имен, которыми образованные курды всегда гордятся. Первый знаменитый курд был Салах-уд-дин, более известный всему миру, как Саладин, основатель династии эюбидов, просуществовавшей в Египте, Сирии и Месопотамии с 1169 г. до конца XIII века, покоритель христианского иерусалимского царства, успешный соперник .Ричарда I английского и Филиппа Августа французского

В Персии с 1750 до 1779 г. царствовала династия, основанная курдом Керим-ханом Зенд, личное правление которого .отличалось замечательной гуманностью

Но эти две исторические личности действовали в сущности вне пределов своей народности1. Что касается до чисто местных независимых династий, то к таковым причисляются: 1) упомянутые выше Мерваниды — в Диарбекире (990 — 1096) и 2) Хосневейхиды в юго-восточном Курдистане (959—1015 в Дейневере и Шехризуре). О более мелких зависимых князьях я уже говорил: Арделян, Сулеймание Бехдинан, Ревандуз, Хеккяри, Шемдинан, Бохтан, Баязид2 и т. д., дожили отчасти до наших времен. В сущности многие из современных начальников-аширетов занимают фактически такое же положение. Еще в начале нынешнего столетия на юге от Диарбекира (в Шехревиране) предводитель племени милли Ибрахим-паша был в лучшем случае турецким «вассалом». Он подчинил себе даже некоторые арабские племена, взимал подати («хува») и был .хозяином положения

Таковы внешние исторические данные, касающиеся Курдистана и курдов. Их разрозненность и отсутствие единства объясняются в значительной мере географическими условиями. Долины, разъединенные труднопроходимыми цепями гор и бурными потоками, выработали раздробленность политической жизни и феодализм быта. Но тем сильнее чувства свободы и независимости, проникающие все существо

____

Сюда надо отнести и курдов Шеддадидов X-XII века, которые .1 правили в южном Закавказье. Ими возведены были две мечети в Ани. Н.Я. Марр, цит. Сочин., 123. См. Л. Пуль, Мусульманские .династии, добав. В.В. Бартольда, 295

Заняв в 1828 г. Баязид, мы вывезли в Тифлис Бахлюль-Пашу, .2
последнего курдского владетельного князья. Впоследствии он
.был восстановлен турками и внов в 1855 г. пленен нами
курдов и находящие некоторое отражение в истории курдских 12
движений. Нельзя упускать из вида и общего курдского влияния на раннюю культуру занимаемых ими мест. Статья академика Марра, на которую мы ссылались, носит знаменательный подзаголовок: «К вопросу о культурном значении курдской народности1 в истории Передней Азии», и несомненно, что курдской среде принадлежит, например, особое развитие некоторых религиозных идей, проникавших и в христианские, и в мусульманские секты2. Равным образом курдский язык до сих пор обнаруживает большое влияние на окружающие народности: если даже приписать курдскому гнету тот факт, что в некоторых местах Битлисского вилайета армяне, забыв свой язык, говорят лишь по курдски3, то как объяснить, что у горных айсоров «существует общий обычай петь курдские песни и рассказывать курдские сказки»?4

III. Быт, сословия, тип курдов

Всем известно, что курды разделяются на кочевых и оседлых. И те, и другие живут обычно смешанно. Наибольшее количество кочевников, по-видимому, на север от Месопотамии5. Кочевников не следует представлять себе также чем-то вроде наших цыган. Прежде всего, громадное число их уже перешло к полу оседлости: зимой они живут в долинах в глинобитных домах, весной засевают поля и, оставив часть людей сторожить их, поднимаются в горы со своими стадами. Часто летние шатры (называемые около Сулеймание «хавар») стоят в какой-нибудь версте над зимовником. В старые годы армяне мушские и др. имели чрезвычайно тяжелую и угнетающую повинность размещать у себя в деревнях на зиму спускающихся с гор кочевников. В настоящее время, по свидетельству самого выдающегося знатока Армении Линча, «кочевые курды на -(Армянском) плоскогорье имеют все свои соб

____

«Замолчанная историей народность».1
Напр. почитание падшего духа, который никогда не будет .2
.восстановлен в своем достоинстве. Ср. ниже о езиди
.Факты засвидетельствован Маевским, Belck'ом и т.д.3
Лалаян, Айсоры Ванского вилайета, Зап. Кав. Отд. И.Р.Г.О. XVIII, .4
.вып.4, 1914
Наиболее полное перечисление курдов с классификацией их по .5
роду жизни в статье Сайкс (см.выше). Сохранили значение и некоторые сведения майора Троттета (переведено под назв. «Мало-азиатские курды» в Изв. Кав. Отд. И.Р.Г.О. Т. VII, 1882-3. .Приложение, стр. 1-14)

ственные деревни»1. Этим, быть может, и объясняется .13
существование значительного числа курдских селений даже в таких местах, как Муш, считавшийся одним из исконных

армянских округов. Там, где большие племена сохранили привычку далеких переходов, как, напр., племя Джаф, из Шехризура уходящее в Персию, — движения эти носят необыкновенную правильность: идут эшелонами, ночуют в строго определенных пунктах, на горных яйлаках занимают точнейше .установленные столетиями участки

В сравнительно немногих местах курды превратились, так сказать, в «обывателей курдской национальности». Такое явление имеет место лишь где-нибудь на окраинах. В большинстве же случаев сохранилось деление курдов на племена — аширеты, имеющие два сословия: 1) воинов, к которым относятся начальники («ага»), владеющие землею, и их слуги; и 2) землепашцев («райет»[2]), занимающих полукрепостное положение. Умеряется оно, однако, чувствами родовой связи с «ага», чувствами подчас необыкновенно патриархальными, сильными и даже .трогательными[3]

Предполагают, что во многих местах «ага» являются завоевателями, а «райет» другой расой. Надо действительно сказать, что тип «ага» всегда настолько благороднее, что смешать его с крестьянами невозможно. Историческую верность этой теории приходилось устанавливать не раз, напр., в Котуре, Сомае и т. д., где позднейшие пришельцы шеккаки покорили старых обитателей. Вообще же курдский тип представляет такие разнообразия, что трудно опираться на одни антропологические признаки[4]. Среди курдов можно найти переход и к круглолицему армянскому типу, и к семитическому: арабскому[5] или чаще несториано-христианскому. Там, однако, где, как в Сулеймание, курды жили далеко от других народностей, сохранился весьма .благородный и гордый общеиранский тип

____

H. F. B, Lynch, Armenia, Travels and Studies, 1901, II, 423. Есть .1 .русский перевод Джунковской, 1910

Эти последние иногда называют «гуран». Таким образом слово .2 это имеет два значения: 1) сословие земледельцев (не везде), 2) определенное племя Гуран, живущее к востоку от Зохаба. По свидетельству Ролинсона племя гуран произошло от племени кельхурр, которое около 1639 г. вытеснили из зап. Зохаба курды баджиланы, приведенные Султаномъ Мурадом IV из Диярбекира. Этому как бы, противоречит наречие гуран (см. ниже), особое от .языка кельхурров

Во время оккупации пограничных персидских округов турки .3 пытались улучшит положение «райетоов», однако, я сам не раз слышал от этих последних грустное восклицание: «не осталось у .нас больше ага». Власть ага турки пытались подорвать

До сих пор измерений курдов произведено очень немного. .4 Литературу см. в заметке А. А. Инановского – Езиды, Русский .Антропологический журнал, 1900, №3

Вот как описывает его армянский писатель Абовьян: «Курда .14 можно отличить с первого взгляда по мужественной, важной и

полной выразительности осанке, наводящей в то же время невольный страх; по его гигантскому росту, широкой груди, богатырским плечам. Кроме того отличительные черты курда: большие огненные глаза, густые брови, высокий лоб, длинный согнутый орлиный нос, твердая походка, словом, все принадлежности древних героев». Можно напомнить, что курды — самые западные иранцы, и, вместе с лурами, являются едва ли не единственными оставшимися кочевниками среди .индоевропейских народов1

IV. Язык, словесность, письменность Язык курдов относится к группе иранских языков, состоящей, как известно, из языков персидского, афганского, балучского, осетинского и некоторых других древних и современных наречий. Курдский язык не есть «испорченный персидский», а вполне отдельный язык с особыми законами фонетики и особым синтаксисом, относящийся к персидскому, как сербский к русскому или вернее как ладинский язык швейцарских горцев относится к итальянскому. Предки персидского языка известны: это средне-персидский (пехлеви) и древ — персидский язык клинописных надписей, но курдский не восходит ни к тому, ни к другому. Не стоит он даже в непосредственной связи и со вторым языком древнего Ирана — авестийским, на котором написаны священные книги так наз. .огнепоклонников (Авеста)2

Делались предположения, что курдский язык, как и многие современные наречия Персии, впитал в себя немало элементов исчезнувшего языка Мидии, т. е. той иранской монархии, которая .предшествовала Древней Персии

____

Конечно, иранство курдов доказуемо лишь в отношении языка; .1 выяснить же доли посторонних влияний в их кровь пока нет никакой возможности. О типе, быте, истории курдов и их культурной роли среди других народов Передней Азии много интересных цитать и сведений собрано в статье акад. Н. Я. Марра «Еще о слове: челеби». Зап. Вост. ОТд. Арх. Общ., том XX, 1910. .Вообще работа эта имеет весьма широкое содержание

Впрочем, в связи с открытиями новых средне-персидских 2 текстов, находимых в значительном числе в Китайском и Туркестане, устанонленные пнятия подвергаются теперь значительной переоценке. Обнаруживается, что и в средне-персидском были сильно расходившиеся отдельные наречия. О. Мапп (Kurdisch-Ptrsische Forshungen I, 1909) ими объясняет многое .в совремнных западно-иранских языках

Разделяется курдский язык на многие наречия, которые .15 сводятся, 1) к южным: керманшахское, сеннейское и т. д., 2) восточным: язык Сулеймание и Соучбулаха и 3) западным, охватывающим почти всю главную территорию Курдистана1. Как восточные, так и западные курды называют свой язык «курманджи». На восточном наречии говорит меньше народу, но оно отличается большой правильностью, звучностью и чистотой2.

Весьма характерным признаком отличия западного и восточного наречий является местоимение 1-го лица ед. числа: на востоке «я не знаю» будет «мын незаным», а на западе: «аз незаным». Обе .формы ясны по своему сходству даже с славянскими корнями

У курдовъ очень богатая народная литература: масса сказок, народных преданий, песенъ. Есть и эпическая былины: особенной лю¬бовью пользуется сказаниее про осаду крепости Дымдымъ3 персидским Шахом Аббасом. В основе ее лежит истинное происшествие. Есть, наконец, у курдов и свой настоящий эпос «Мем-у-Зин», который то простой, то рифмованной прозой рассказывается по всему Курдистану: Мем и Зин влюблены друг в друга, но Мем не равен по происхождению своей возлюбленной. Брату Зин, правителю Бохтана, доносят про любовь молодых людей и, в гневе на дер¬зость Мема, он велит бросит его в тюрьму. Мем заболевает в заточении, и правитель, опасаясь, что произвол его может вызвать народное волнение, соглашается на брак, однако, слишком поздно. Мем умирает в объятиях Зин, вошедшей к нему с радостной вестью. Кончины его не переживает и Зин, которая перед своей смертью требует от своего брата, чтобы похороны ее были обставлены, как свадьба с Мемом. Рядом с ним и ее и хоронят, и из могил влюбленных выростают розовые кусты, переплетающееся ветвями, как бы в .знак той любви, что сильнее смерти4

Довольно обширна и искусственная поэзия у курдов. Конечно, про¬изведения их поэтов не относятся к лучшим образцам мусульманской поэзии, но, может быть, правильной оценке их -мешала не

____

До сих пор (по крайней мере, относительно курдских наречиий .1 Турции) не выяснилась классификация проф. О. Манна, и для практических целей сохраняют значения указания консула Жабы (приведенные в заметках Лерха, Melanges Asiatiques, S, Psb., 1859, т. III. 242—255); он разделяет наречия на ревенди (Эрзерумъ, Битлись, Баязид, Карс, Урмия), х е к к я р и (Бохтан, Диярбекир, Амадия, племя херки), с у р и (бильбасы, Сулеймание, мукри, .зерзе) и, наконец, х о р о м е к и (заза)

Наречие мукри (Соуч-булахъ) может до известной степени .2 считаться классическим среди существующих курдских наречий. .Оно п разработано (О. Мапп) наиболее подробно

.К югу от Урмии вблизи р. Барандуз.3

Это сюжет А. Жабы на основе поэмы Ахмеда Хани. Есть и другие .4 .версии

доступность их произведений в виду малой изученности .16 курдского языка. Известны имена восьми старинных стихотворцевъ,1 из которых самый ранний жил, будто бы, в XI веке. Пока лишь произведения одного из них: Мелаи-Джизри были фототипически изданы в1904 г. в Германии (M. Hartmann); однако, для перевода не наш¬лось пока еще специалиста. В новейшее времена, главным рассадником курдских поэтов стала,

по-видимому, Сулеймание, где жил и весьма популярный .курдский поэт Нали

:Вот два маленьких образца курдской поэзии

.I

,Косы по стану твоему рассыпал я в беспорядке„
.И ими, словно СЕТЯМИ, опутала ты меня, влюбленного
.Как не плакать мне, когда сто раз ты сокру¬шила мне сердце
.Как не пролиться вину, когда сосуд его разбить на сто кусков

II

Голый я бедняк, но видит Бог, (как) я стрем¬люсь увидеть твою ;красоту
.Потому сирота и жаждет солнца, что его не греет его рубище2

:А вот отрывки из чисто народной поэзии

.О, Лейла Эшана, высоки горы, не вижу я тебя»
!Рукой моей приласкал бы я тебя»
.Въ мире подобной тебе я не вижу»
,Сделаю я тамбурекъ о 14 струнахъ»
.И струнами будут мои страдания»
,Сделаю я тамбурек из кости воробушка»
.И струны натяну из кудрей невесты»
.О Лейла Эшана, мне и моему сердцу принадле¬жишь ты»
.Ты — только что распустившейся цвъток»
.Сжалятся над тобой и мной твои родители»3

____

См. Notices et recits Kourdes par A.Jaba, consul de Russie d .1 .Erzeroum, S. Psb.1860, 7-11

Оба отрывка были написаны мне одним соуч-булахским .2 .курдом. Кажется, автор их Нали

.Записано г.г. Прим. И Социн в Тур-Абдине (Мидиат).3

,II.«Когда мне будут читать отходную ·17
Пусть к изголовью моему придет Лейла»
·([«И спросить меня: где у тебя болит, о глазок мой сладкий»

Пусть стропе критики, повторяя отзыв Пушкина об одной кав¬казской песне, и назовут в худшем случае наши курдские отрывки «восточной бессмыслицей, не лишенной некоторых поэтических достоинств»; однако, ясно, что курдская народная словесность не по¬хожа на тот грубый и неприличный вздор, который под видом «курдского гимна» появился недавно в .некоторых газетах

Надо сказать, что в южном Курдистане, преимущественно персидском, роль литературного языка занимает наречие гурани,2 вряд ли относящееся к числу собственно курдских наречий и имеющее развитую письменность. По гурански переложены известные восточные легенды «Лейла и Меджнун», «Хосров и Ширин», «Хоршиди Хавер» и другие. Еще в начале прошлого века рукописи их были вывезены английским путешественникомъ Rich3, и хранятся теперь въ Британскомъ музеее. Я также приобрел в 1914 г. в районе Зохаба несколько .новых списков этих и других поэм

Первая курдская газета, называвшаяся «Курдистан», появилась в 1898 г. в Каире, а затем печатание ее было перенесено в Же¬неву, причем издателем ее был Абдуррахман бей, один из сы¬новей Бедр-хана. Вторая газета была основана после турецкой революции Шейхом Абдуль Кадыром, но вскоре издание ее прекрати¬лось. Наконец, в 1913 г. группа курдов: софтъ, студентов и журналистов основала общество «Хивиа-курдъ» («курдское единение») и стала издавать ежемесячник «Рожа-курд» (курдский день)4, носивший ярко нацональный характер: на обложках красовались порт¬реты неизбежных Саладина и Керимъ-хана Зенда, курды призыва¬лись к сознание своей национальности, вырабатывался новый алфавитъ для курдскаго языка и т. д. В 1914 г. журнал изменил свое название на «Хатави-курдъ» (курдское солнце) и, по-видимому, получил довольно широкое распространение. Мне приходилось слышать о нем в далекой Сулеймании, где местных ханов и интеллигентов живо .интересовали вновь поднятые национальные вопросы

____

Из собрания O. Mann (наречие мукри). Построение и характер, .1 таких песенок в 3 строчки весьма напоминает испанскую .народную лирику

Итак, помимо собственно курдских наречий, надо запомнит .2 еще наречия заза (см.выше) и г у р а н и; говорящие на них .параллельно говорят и по-курдски

.Описаны Rieu в каталоге рукописей Британского музея3

О журнале этом есть заметка С. М. Шапшала в Восточ. Сборнике .4 .Об. Рус. «Ориент., 1913, стр. 233

В Иранском Курдистане в Соуч-булахе (Мехабад), стали ·18 выпускать маленький журнал «Курдистан» 1, где также были нравоучительные статьи, отрывки народной поэзии (из книги O. .Mann) и т. д

Изучению курдов и. главным образом, их языка посвящена уже большая литература, и, если русских путешественников по Курдистану было очень немного (по большей части должностные лица: бар. Боде, Чириков2, Ханыковъ3, В.Ф Маевский, П. А. Томилов, К. Смирнов4, Максимович-Васильковский5, и др.), то можно с гордостью сказать, что научная разработка данных о курдах была сосредоточена преимущественно в России. По повелению Имп. Екатерины Великой академик Паллас в 1787 г. составил «Сравнительные словари всех языков и наречий», где почти впервые были напечатаны и 276 курдских слов. Как, впрочем, весьма часто случается в истории наук, новый предметь начал одновременно и совершенно независимо обрабатываться в другом месте. Первая курдская грамматика появилась на итальянском языке в том же 1787 г. в Риме; автором ее был католический миссюнер Maurizio Garzoni, перед тем 18 лет проживший въ дебрях Амадии. Можно представить себе, с какими трудностями была 150 лет тому назад сопряжена жизнь в глуши Курдистана, с какими лишениями боролся отец Гарцони,

который по своим заслугам и времени начала своих работ .«справедливо считается «отцом курдоведения

Лишь для специалистов может быть интересно, как развивалось в дальнейшем изучение курдов, но вот несколько исключительных .случаев, двинувших вперед наши познания об этом народе

Уже в XVIII в. (Herbelot) стало известно о существовании упомянутой выше летописи курдских племен, освещающей .провинциальную жизнь очень запутанной эпохи

-Английские путешественники с вели

____

.Имеющийся у меня № I помечень «nisan (т. е. апрель) 1914.1

Путевой дневник русского комиссара по тур.-перс, .2 разграничению 1849—52 гг. издан под редакцией Гамазова, Спб. 1875. Это замечательное сочинение стало уже библиографической редкостью. Проехав по многим маршрутам, описанным полк. Чириковым, я считаю долгом подтвердить необыкновенную точность и добросовестность этого путешественника, которым мы справедливо можем гордиться. .Труд его до тех пор сохранил все свое значение

См. его Поездка в Персидский Курдистан, Вест. И. Геогр. Общ., 3 1852, ч. VI, отд. V (1 -18). В Записках Кав. Отд. И. Р. Г. О. 1852, кн.I .помещена беглая заметка о Сенне князя А. Гагарина

К.Н. Смирнов – Поездка в Северный Курдистан, Изв. Кав. Отд. .4 .(1904) И.Р.Г.О., XVII, №4

Ср.Поездка в Персию. Изв. Кав. Отд. И.Г.О. XVII, №4, и особый .5 .отчет о путешествии

ким трудом достали несколько списков ее, но лучший из них .19 был добыть русскими войсками. В 1828 г. во время войны с Персией ген. Сухтелен захватил город Ардебиль и, в качестве воен¬ной добычи, отправил в Петроград знаменитую библиотеку сефевидов. Среди прочих книг оказался и экземпляр летописи Шереф-наме, проверенный и подписанный самим автором в 1599 году. Важность рукописи была учтена нашими учеными, и сперва академик Велиаминов-Зерновъ издал подлинный персидский текст, а затем академик Шармуа напечатал четырехтомный .французский перевод, которому посвятил почти всю свою жизнь1

Во время Крымской войны в Смоленской губернии оказались среди других турецких пленных и курды. Тотчас же Академией наук был командировать к ним г. Лерх, который и издал первые .научно-проверенные курдские тексты2

Изучали курдов и два русских магистра Березин и Диттель, командированные на Восток в 40-ых годах прошлого века, но еще больше, чем они, сделали два русских консула А. Ходьзко и Жаба. Первый из них, отличался чрезвычайной любознательностью, много путешествовал и писал: встретившись в Париже с однимъ образованным курдомъ, он затем по-французски (в Journal Asiatique, 1857) напечатал очерк Сулейманийского (восточного) наречия. Консул А. Жаба с 1848—66 г. провел в Эрзеруме, где и занялся западным курдским наречиемъ. Собрав вокруг себя

группу образованных курдовъ, он с ихъ помощью составил курдскую хрестоматию, курдско-французский словарь, книгу французско-курдских разговоров и, наконец, большой французско-русско-курдский словарь. Лишь две первый работы были изданы Академией Наук, а остальные две, имеющие громадную практическую важность, считались ужи затерянными, но по счастливой случайности мне удалось напасть на их след, и в 1913 г. наследники г. Жаба передали мне все рукописи своего деда. Я приложу все усилия, чтобы добиться их
Наконецъ, в 70-х годах русских курдовъ Эриванской Губернии изучилъ проф. Егиазаров, который самъ с детства говорил по-курдски, а потому мог записать и узнать много интересного.3
Ближайшее касательство России к изучению курдов было фактически признано заграницей: даже труды немецких ученых ,— Юста

Начавъ заниматься рукописью в 30-х годах, Шармуа затем .1 тяжело хворал 20 лет и лишь в 1868 г. мог выпустить первый том перевода. Четвертый томъ (т. е. II кн. 2) помечен 1875 г. 2. «Исследования об иранских курдах и их предках, северных .халдеях», кн.1-3, СПб, 1856-1858
Егиазаров С.А.Краткий очерк курдов Эриванской губернии, .3 .Тифлис, 1884
Прима и Социни, а затем и записи текстов австрийца Макаса .20 били переданы для напечатания в нашу Академию Наук. Таким .образом все существенное о курдах появилось у нас в Петрограде
Стоит отметить, что недавно в Германии была сделана серьезная попытка отнять у нас эту монополию: немецкий ученый Оскар Манн, получив субсидию от самого императора Вильгельма, 4 года пропутешествовал в Персии и Турции, изучая в особенности курдов. Не предвещал ли и этот поздно пробудившийся интерес к курдам желания выступить в курдском вопросе, как делались по¬пытки выступить среди армян через известного филантропа ?пастора Лепсиуса
Самой последней новинкой (1913) является курдская грамматика англичанина Соана, интересная особенно по личности автора, который, перейдя тайно в мусульманство, долго жил в южномъ Курдистане, скрываясь одно время под видом персидского .мирзы1
В настоящее время в Петроградском Университете к преподаванию курдского языка специально готовится г. Орбели, и будем надеяться, что его работы оживят и восстановят традицию .русского руководства в деле курдоведения
:V. Религия
По религи громадное большинство курдов—мусульмане сунниты, что при соперничестве Персии и Турции в Курдистане давало большой шанс в руки туркам. Именно на это обстоятельство опира¬лись турки во время своего вторжения в Персии в 1905—1912 гг., причем турецкий комиссар Тахир-Паша открыто развивал

теорию о принадлежности всех курдов Турции. В сущности, однако, не¬смотря на свое суннитство, курды принадлежать к другому толку: они шафииты, а турки ханифиты; общеизвестный факт, что именно такие мелочи могут вызывать непримиримые .расколы

Есть и другое обстоятельство, могущее сыграть известную роль. Некоторые курдские роды производят себя (Cheref-nameh) от первых халифских династий омаййадов и аббасидов. По одному преданию в Бохтане хранится древнее знамя аббасидов. Так как права турецких султанов на халифат не бесспорны даже в мусульманском мире, то курды могут изыскать и независимые от .Константинополя религиозные пути

____

Он же написал увлекательную книгу приключений: To .1 Mesopotamia and Kurdistan disguise by E. B. Soane. L. 1912. Соанъ не .любит турок и тяготеет к Персии

В Персидском Курдистане сеть несколько шштских племен .21 обычно сохранявших верность Персии. Мне приходилось встречать мелкие остатки племен, примкнувших к другим .(племенам и при этом переменивших свое исповедование1

Гораздо большее значение, нежели официальный ислам, имют1 курдские духовные шейхи, которые к правоверному суннитству стоят в разнообразных отношениях. Шейхи шемдинанские2) и шехризурские (деревни Тавила и Бияре в Авроман) принадлежать к ордену накшибенди и, по-видимому, придерживаются довольно строгой мусульманской точки зрения; главное заключается в святости их рода, почитание могил их предков, вере в их духовное могущество. Нам подобный мюридизм знаком по истории Шамиля. Я помню как к шейху Абдуль Кадыру (см. выше), турецкому сенатору, nриехавшему в свои поместья на границе, турецкий офицер привел взвод своих кавалеристов, и все они благоговейно прикладывались к руке этого святого. Особенно удивительно уважение, которым пользуются шейхи Шсхризура. В их текье, лежащее в глуши Кур¬дистана, стекаются и наши средне-азиатцы, а Соан описывает даже встречу свою с бессарабийским мусульманином, после Мекки и Баг¬дада, пробиравшимся к .Шейху в Бияре

Более свободомыслящи другие шейхи, рассеянные, напр., и в Соуч-булахском районе3). С одним из них мне несколько раз пришлось встречаться и очень сблизиться. Он оказался дервишем суфием, исповедующим широкий пантеизм, приветливым и веселым человеком, чрезвычайно располагающей наружности и в довершение всего недурным поэтом. Бывшему моему товарищу по путешествию 1914 г. Д. Д. Беляеву удалось однажды попасть на радение у этого шейха. Выкрикивая нараспев «ля илаха илля-л-ла» (нет бога, кроме Бога), дервиши стали мирно раскачиваться, все ускоряя ритм под звуки громадных бубен и, наконец, пришли в необыкновенное возбуждение: стали прыгать, ударяться головами друг о друга и о колонны комнаты, вертеть телом так,

что развевающиеся волосы стояли дыбом в воздухе. Курды, с истериче¬скими жестами, стали из толпы бросаться в круг. «Атмосфера безумия и экстаза невольно заражала зрителей4). Присутствовавшим

____

Округь Дештеталь (около Бане), некоторый племена в Зохабе, и ('
.т. д

Их «пир» Моулана Халид сулейманийский похоронен в (2
Дамаске. В Нехри (Неери) в Шемдмнане покоится Сеид Абдулла,
.(дед знаменитого шейха Обейдуллы (см. выше

О них см. мою «Поездку в Марагу и район рек Джагату и (3
Татаву» въ Изв. Штаба Кавк. Воен. Округа, 1907, № 20 (нздание не
.(секретное

Д. Беляев. -Очеркъ с.-в. части Псрсидского Курдистана в Изв. (4
Шт. Кавк. В. О., 1910, №№ 29.-и 30. Очень интересная статья,
.дающая не мало этнографических сведений

европейцам стало прямо не по себе и один из них взмолился, .22 чтобы шейх унял это бесновапие. По сигналу его оно, .действительно разом успокоилось

Уже дервишество представляет собою совершенно другое начало, нежели мусульманство, но религиозная жизнь курдов представляет змаечательное разнообразие, и на курдской почве .сложились две крайне интресные религии

Из них первая — езидийство1), обнаруживающее следы каких-то .весьма древних верований

Громадный интерес в последние годы вызвало открытие духовной литературы эзиди. О существовании у них книг было известно чуть не сто лет, но только в 1895 г. один английский миссионер (O. Parry) опубликовал найденный им арабский текст двух небольших книг «Китаби-джильве» (книга обнаружения) и «Масхафи-решъ» {черный список)2). В 1911 г. католический священник, араб Анастас Мари, напечатал не только арабские варианты, но и предпола¬гаемый «курдский подлинник» этих книг3). Оригинал хранился в особом ящике под полом святилища (в горах Синджар) и тщательно оберегался. Однако, А. Мари подкупил одного из сторожей, который тайно в течене двух лет через прозрачную бумагу снял точную копию с рукописей. Дело осложнялось тем, что курдский текст был, написан особым тайным шрифтом, который, однако, А. Мари сумел расшифровать. Теперь тексты эти научно переизданы и вполне изучены (М. .(.Биттнером в Вене в 1913 г

К сожалению, в Европе не отмечено одно очень лестное для нас, русских, обстоятельство. Еще въ 1884 г. русский консул в Мосуле Ю. С. Карцовъ4) написал работу о езиди, в которой говорит, что -видел выписки из книги «Джелоа» (т. е. Китаби Джильве), и затем дает их перевод, не оставляющей никаких сомнений, что это был именно тот документ, чест окончательного опубликования которого принадлежит Анастасу Мари. Следующая лава у Карцова заключает близкий пересказ второй

________________.«книги -езиди: «Масхафи-решъ
Таково их простонародное название. В действительности же (1 предполагается, что имя это происходит от старого иранского .слова ззда, что значит Бог
O. H. Parry—Six months in a .Syrian Monastery, 1895. Второй (2 вариант, был напечатанъ неким восточным христианином Isya Joseph, Yezidi texts в Americ. Journ. of Semitic lang., 1909, XXV, №№ .2 и 3
.Журналъ «Anthropos», I9ll, том VI, тетрадь I (3
Не смешивать с полк. Карцевым. Работы Ю. С. Карцева и проф. {4 Егазарова о езиди помещены в Зап. Кав. О. Геогр. О., XIII, выпуск 2. Ср. также Ю. Карцев «Семь лет на Ближ. Востоке», 1906, стр. 187-190. В качестве курьеза замечу, что в Алебче я видел сына того доктора Бронислава Хемпеля, который лечил Карцова. Сынъ русского поляка, с детства воспитанный в мусульманстве, оказался чистейшим курдом; его выдавали лишь светлый цвет .волос
23
Мусульмане называют езиди «чертопоклонниками», но теперь . особенно, после появления новых материалов, это бранное имя .мало разъяснило бы дело
Езиди, действительно, сами заявляют, что Шейтан (Сатана) и есть их бог Мелек-Таус, однако оказывается, что он1) просто, одна из ипостасей Божества. Езидийство нередко представляли себе, как дуалистическую религию, но это не совсем верно. Добро и зло не являются исконными противоположными началами (Ормуздъ и Ариманъ), а, напротив, все творение истекает из одного источника. Правда, ипостасей всех 6 (или 7) (Абъ-Таусъ, Азраилъ, Исрафилъ, Тураиль и т. д.), но созданы они так, как свет от света (т. е., как, напр., светильник зажигается от светильника). Через ипо¬стаси уже создан видимый мир (кроме светилъ, созданных непо¬средственно Богом). Зло – по представлениею езиди не есть сила природы, а лишь проявление свободной воли, отпавшей от Бога, «во всеобщем примирении с которым зло найдет свой конец». Изначально добрый и лишь временно отпавший от Бога Дух (Аб-Таусъ—Сатана) является у сектантов предметом культа и почитания2). Езиди верят в переселение душ, поклоняются светилам и свету, имеют не мало странных «табу» (запрещений): им не дозволяется есть салат-латук, бобы, рыбу, одеваться в синее и т. д.. У езидов имеется духовенство, правильно организованное в касты. Главное святилище их бывший христианский монастыр въ Лалише (около Мосула), где погребен некий Шейх-Ади3), по-видимому, счи¬таемый за восстановителя чистоты религии и за автора «Китаби-Джильве». Интересно, что это историческое лицо, жившее в XII в. по Р. Х. мусульманские историки очень спокойно отзываются о нем, как бы не подозревая его в иноверии, но известно, что в 1415 г. мусуль¬манское население разрушило его гробницу. Впоследствии она была восстановлена, и ежегодно, 23 сентября, там происходить 7-дневное празднество. Из европейцев

на нем удалось присутствовать лишь Лейарду, который описывает торжественные ночные моления при свете факелов и звуках .флейт

Надо упомянуть в заключение, что «Мелек-Таус» значить бук¬вально «Ангелъ- Павлин, и изображение этой птицы играет у езиди

____

.«Вернее: «Абтаус», что буквально толкуется: «раб Тауса .1

Подробные планы и фотографии святилища в книге W. .2 Bachmanan, Kirchen und Moscheen in Armenien und Kurdistan, 1913, .стр. 9-15

Относительно tpblb громадная литература имелась уже в 1856 г. 3 См. Лерх 1, 47. О взгляде их на зло см. II. Я. Марр, 3. В. О., XX, 131 и след. По одной легенде Мелек-Таус отпал от Бога из гордости, не .желая поклониться создание человеку

ритуальную роль1). Некоторые ученые2) сопоставляют имя .24 Таус с древне-вавилонским Тамузом, богомъ Солнца и летнего тепла. Намечается и в других отношениях связ езиди с языческими сектантами в древней Месопотамии. Как известно, еще в XI в. по Р.Х. в гор. Харране (около Урфы), совершались поклоненияя богу луны Сину, имя которого легко распознать в .(езидсском Шейхисин и т.д.3

Во всяком случае, езидийство — религия синкретическая, т. е. соединяющая и старающаяся примирить ряд отделных началъ; наиболее оригинален изложенный выше взгляд ее на .происхождение и характер зла

Всех езиди считается да 100.000 в Турции (Синджар, Мосул .Хеккяри), и у нас, на Кавказе, как упомянуто, 25.000 (в 1910 г.)4

Гораздо менее изучена другая, преимущественно курдская, религия, так называемое «али – аллахийство»5). Непосвященные полагают обычно, что все дело в обожествлении четвертого халифа Али и повторяют мусульманские россказни о существующих, будто бы, у сектантов ритуальных оргиях, вроде хлыстовских. Последний факт опровергается, однако, даже мусульманскими авторитетами6). Что касается характерных черт исповедания, то вот оно. Божество 7 раз являлось в мир во плоти, причем одним из воплощений был действительно и Али. Каждый раз Божество сопровождали четыре ангела, являющеся ипостасями отдельных свойства, Бога. Таким ангелом был и пророк Мухаммед в эпоху Али. Полное «раскрытие тайны» -произошло, однако, не во времена Али, а при позд

____

Фотография одного такого редкого нзображения (медная (1 .чеканная фигурка) приложена к стате А. Мари

Впервые: проф. А. Хвольсонъ. На это возражают, что на летнюю (2 пору (месяцъ Темуз — июль), у езидн не приходится никаких .праздников, но, врядли это решающий аргумент

Тураев, Ист. Древ. Вост., 1, 78. Возможно, что у езиди найдется (3 нечто обшее и с нынешними саввейцами (напр., в обрядах

очищения водой и купанья); см. о них книгу Ген. Консула в .(Эрзеруме А.А.Адамова, Ирак Арабский, 1912, стр. 224—260
Надо заметить, что в старый времена езиди было гораздо .4 больше. О знаменитых князьях Джезире Шереф-наме прямо говорить, что некогда они следовали «нравам и обычаям безбожной секты езиди» (перевод, II, 142). Племя сепики, с которым нам в 1853-6 г.г. пришлось встречаться у Баязида, состояло из езиди, принявших ислам (Аверьянов). В Персии, насколько я знаю, осталась лишь, одна езидская деревня в Макинском ханстве (селение Джеббарлу—25 домов). Ср мой .«Отчет о поездке в Мак. ханство в 1905 г.», 23-24
Али-аллахи», сами себя называющие «люди истины», имеются «(6 и у нас в России, в Елизаветиопольской губ. и Карсской области. На Кавказе, однако, они в большинстве не курдскаго происхождения. В качестве особой религии, они показаны и на официальных картах, см. Зап. Кав. Отд. Геогр. Общ. 1897, кн. XIX и .Кавказ. Календарь 1907 г
.Ср., напр. «Бостан-ес-сияхеть, стр. 371 (7
нейших халифах и последователей по отношению главнейшего .25 .(из своих спутников1
Сектанты верят в переселение душ, говоря, что смерть это-подобие того, как «утка ныряет в воду»: в одном месте погрузится, а въ другом покажется внов. Интересен их обычай побратимства. Среди обрядов важную роль играет распределение между присут¬ствующими особого хлеба и особенным образом сваренного мяса, что даже дало повод к предположениям, будто сектанты древние христиане, сохранившие память о причастии. Это, конечно, неверно, так как секта по всему своему направлению ничего общего с христианством не имеет. С мусульманами али-аллахи живут во вражде. К числу секты надо отнести и загадочных кызыль-башей, занимающих в Турции целый округ Дерсим и известных своей непокорностью туркам2). Персидские сектанты прямо утверждают, что кызыл-баши их единоверцы, да и само имя это есть не что иное, как бранное название персов по-турецки, и в этом заключается косвенное подтверждение того, что секта в Малой Азии распространилась из .Ирана
Стоить отметить одно чрезвычайно интересное поверие турецких кызыль-башей. Веруя в последовательный воплощения Божества, они считают, что „непобедимый воин-Али передал свой чудесный меч России, которая с помощью Англии, также имеющей от Али «зеленую грамоту», будет разить турок». Путешествовавший в 1913 г. в Сивасском вилаете русский ученый слышал от сектантов3), будто Али сказал, что придет в 30-ом году (т. е. 1330 г. Хиджры) и не оста¬нется па 32-ой год. «По случайному совпадению, которое на суевърный народ должно действовать устрашающе, как указание свыше, война начинается, как раз на .(исходе 30-го года» 4

Ср. секту исмаилитов, у которых творцом является Малек-Азим (1 («Великий Ангел», т. е. Всемирный Разум, а не само Божество, лишенное атрибутов. Последние целиком относятся к первой .(ипостаси (Великого Ангела

Али-Аллахийство, как в Персии, так и в Турции, (2 распространилось и среди других народностей. В Малой Азии его исповедует много так наз. туркменов, а в Персии много сектантов имеется и въ Азербайджане, где по преданно они размно¬жились при династии Черно-баранниковъ (XV в.), пригласивших из Турции глава¬рей секты. О «нечестии» названной династии см. В. Бартольдъ, Турция, ислам и христиан¬ство, Ежемес. Журнал, 1915 .г., № 2

Сходной легенды слышал и французский консул Гренаръ. Его (3 заметки по-русски изданы П. И. Аверьяновымъ в Изв. Штаба Кавк. .И. Окр. 1905, №№7 и 8 и 1907, № 19

В. А. ГордлевскШ, «Рус. Ведом.», 23 Окт. 1914. Там же (16 (4 января 1915) на¬званный автор пометилъ статью «Из жизни курдов», заслуживающую особого внимания по своей сжатости, .точности и богатству содержания

Впервые мне посчастливилось добыть и опубликовать одну .26 .([«такую рукопись книги «Серенджамъ

Во время последнего моего путешествия (1914) мне удалось, накнец, отыскать и посетить пресловутое святилище сектантов Пер-диверъ (в Авромане), скрытое за неприступными скалами и реками, текущими в пропастях. С точки зрения живописности более интересен, однако, находящийся в Зап. Зохабе другой весьма почитае¬мый зияретъ Баба-Ядегаръ2), где ранее меня уже побывали два русских путешественника: бар. Боде3) и полк. .Чириковъ

Благодаря моим рекомендациям от влиятельных сектантов, я мог осмотреть все сокровенные уголки Б. Ядегара. Здесь каждая пядь земли соединена с воспоминаниями. Мне рассказывали, например, что во время одного собрания сектантов некий дервиш в мистическом исступлении бросился с площадки гробницы в глубокое отвесное ущелье со словами: „я пришел, Баба Ядегар, прими меня». Молва превратила это падение в чудо, но беспристрастные сви¬детели, увы, уверяли, что дервиш тяжко .разбился и скоро умерь

Мои проводники были так любезны, что разрешили мне даже взять на память светильник с гробницы и чашку из священного .источника Каслан

От всей поездки у меня остались незабываемые впечатления, и я не могу не закончить главы выпиской из моего путевого дневника: «21. IV. 1914 было полнолуние, и ночью ярко были освещены: разва¬лины древних крепостей на соседних горах, все уединенное глу¬хое ущелье, поросшее прекрасным лиственным лесом, и группа темных кипарисов вокруг белого купола, похожего, по прекрасному сравнение Боде, на гигантское страусово яйцо в гнезде зеленого моха. Где-то глубоким грудным

голосом ворковала горлинка, точно повторявшая дервишеские возглас: ху, ху; звенели колокольчики моихъ мулов, отведенных повыше на пастбище, да дежурный казак у лошадей изредка мурлыкал свою кубанскую песню… Мысль о том, что после двенадцати лет ожидания, случай привел меня в этот заветный уголок, не выходила из головы, и как то ближе и по¬нятнее становились чувства старых хранителей святилища, по наслед¬ству принявших свои обязанности, целую жизнь проживших в благоговейном служении своему святому и спокойно ожидающих часа, когда и их покроет резная мраморная плита в тени тех же кипарисов, видевших их дедов, видевших, ……быть может, самого таинственного Баба Ядегара

____

В. Минорский. Материалы для изучения персидской (читай: (1 .иранской?) секты Люди Истины или Али-Илахи, М. 1911, часть I

Фотография его (О. Манн) в Illustrirte Zeitung, 30. IV. 1908, № (2 .3383

Библиотека для чтения, 1854, т. 123, ч. III—«Путевые заметки (3 ст. сов. барона К. Боде, члена Рус. Георг. Общ., бывшего первым .секретарем Рос.Имп.Миссии в Тегеране

VI. Характер курдов.2

Три главнейших причины влияли и влияют на склад курдского характера: средневековый быт мелких курдских владений1); пле¬менное устройство аширетов и, наконец, пользование курдами в целях грубой политической борьбы. Последнее .относится исключи¬тельно к Турции

.Все эти факторы мы и рассмотрим в дальнейшем

Абовьянъ2) называл курдов «рыцарями Востока». Определение это в значительной степени сохранило свое значение, особенно, если оговориться, что оно относится лишь к высшему классу курдов (предводители племен, помещики), и что практически его смысл преимущественно в указании на средневековость уклада .жизни в Курдистане

Курдъ, конечно, не похожъ па Caballero de la triste figura, поспешающего к униженнымъ и оскорбленнымъ, но не типичнее ли, въ действительности, и для средних, вековъ какой-нибудь гордый своими предками баронъ, который кормить въ своемъ орлиномъ гнезде мно¬жество приближенных; любить песню и охоту; собираетъ пошлину со всего, что плыветъ или везется мимо него; не брезгаетъ въ темную ночь удалой потехой на большой дороге, а порою въ искреннемъ по¬рыве отправляется громить неверныхъ, не упуская случая, по дороге пограбить и слабую .христианскую Византию

Указанная раздробленность Курдистана, неопределенность в отношении к суверенным государствамъ (Турции и Персии), полное преобладание «благородного» сословия и, как бы крепостной, характер зависимости крестьян безусловно .вырабатывали у курдов черты такого феодальнаго типа

Взять хотя бы необыкновенную гордость ихъ своимъ

происхождениемъ. Я раскрою здесь маленький секреть, какъ приводить курдовъ въ доброе настроение. Во время путешествия я заранее составлял себе длинные генеалогии началниковъ племенъ и затемъ, при свида¬нии съ ними, начиналъ невзначай допытываться, двоюроднымъ или троюроднымъ братомъ приходился Бапиръ Аге какой-нибудь Баизъ Ага или Пиротъ Ага. Тутъ уже все собрание разом оживлялось, и

____

Вряд ли все они подходить под название «дере-бейлиги», (1 которое относилось собственно къ владъльцамъ отдельных горных долин въ старой Турции. Между тем, такие владения, как Хеккярн, Бохтанъ, Сулеймание представляли собою целые княжества, выходившие далеко за свои первоначальные пределы. Интересно отметить, что, и в Персии правитель Курдистана (Арделана) носилъ высокий титулъ Вали, пользовался полной самостоятельностью, и, вместе съ Валиями Грузии, Луристана и Арабистана, участвовал въ инвеституре шаха на царство, держа .(одну изъ регалий (алмазные перевязи

.Ниже приведена подлинная выписка из этого автора (2

разъяснения сыпались без конца. В Курдистане нсредки .28 неграмотные люди, знающие наизусть 10-15 поколений своихъ .предковъ съ массой разветвлений

Можно подыскать такие же параллели и въ другихъ отношенияхъ. Какъ представитель широкой веселой жизни въ замкахъ, мне предста¬вляется мой приятель несчастный Сердаръ Мукри, въ .декабре 1914 г. убитый при нашествии турокъ на Тавризъ

В'ь 1911 г. онъ настоял, чтобы мы заехали въ его поместье Бокан. При нашем приближении через каждый пять минуть къ нам присоединялись новые партии всадников, затемъ выехалъ съ приветствием сынъ Сердара, в деревне нас встретил сам он и черезъ ряды пешей дворни и крестьян проводил в сад, где у бассейна был разбит ряд палаток. Тотчас начался длиннейший обед, потомъ чай, потомъ опять еда подъ звуки музыки и пенья; и это не только для насъ: для конвоя и слугъ былъ приготовленъ целый котелъ плова, нарочно пойманы въ речке два колоссальныхъ жирныхъ сома, и т. д. Хлебосольство въ конце концовъ разорило совершенно Сердара .Мукри. Подбиравшееся къ его имениям соседи изобрели оригинальный способъ доканать радушного хана: они громадными партиями от¬правлялись по неделям гостить у него, зная, что отказа ни в чем не будет. Я не думаю впрочем, чтобы широкие мукрийские нравы были приложим к большинству турецких курдов

* * *

Географическая и политическая раздробленность, кочеванье по строго определенным трактам, жизнь въ тесной племенной организации, не могли развить широких общественных чувств у курдов, которые редко собираются въ крупный селения и города. Чтобы понять душу курда, надо посмотреть на все съ точки зрения той единственной ячейки, из которой родится его представление

о добре и зле. Ни человечество, ни братство на почве религии, ни более широ¬кое сознание национальности не доступны курдамъ, но тем сильнее в них чувство рода и племени. Где бы мы ни находились, мы надеемся, что за безопасностью нашей следить и установленный обычай и общество, и государство. Но на что положиться курдам, живущими фактически вне пределов досягаемости безсильныхъ турецкого и персидского правительств? Сила и самопомощь единственно, что ценно и осязательно для них. Как один человек, так и одно семейство не могут устоять въ борьбе за существование, и лишь за стеною племени курд находить первую и достаточную защиту. Отсюда культ племени, кровная месть и странный факт противоречия между поступками курдов во время прежних турецких войн сильными высокими подвигами мужества и самопожертвования в .борьбе за свое племя

Собрано много материалов (ген. Аверьяновь), и большинство .29 их не в пользу курдов, которые, встретив отпор, быстро обра¬щались въ бегство и грабили не только мирное население, но даже и турецкие войска при отступлении. Но надо имет в виду, что у курдов никогда и не было турецкого патриотизма: Езданшер возставалъ какъ разъ во время Крымской кампании. Въ 1877 г. большинство курдовъ действовало вдали отъ своих округовъ и, какъ древний Атласъ, теряло силы вне соприкосновения съ своей родиной въ теснейшемъ смысле; вербовка курдовъ шла крайне неуспешно, несмотря на содействие духовных шейхов; командир ополчения Фаикъ-Паша (впоследствии преданный суду) приходил въ отчаяние отъ своих подчиненных!». Можно думать, что и въ нынешнюю войну курды не отожествляют своих интересов съ .(младотурецкими1

Въ виде противоположения можно привести сперва один старый рассказ французского путешественника Poujoulat2): «взятый въ плен во время похода Хафизъ Паши въ 1837 г. тридцатилетний Бей, отли¬чавшейся своей красотою, твердо отвергал все предлагаемый ему выгоды и почести за открытие численности и позиции своих восставших соплеменников. «Бывший беем курдским, я никогда не согла¬шусь быть начальником других людей», отвечал он гордо… Всевозможные муки, продолжавшаяся два дня, не заставили его изменить своим единомышленникам!»: он даже во время бастонады преспо¬койно курил трубку. На третий день жестокая паша велел его посадить в котел, наполненный кипятком, но мужественный .«курд остался твердым до смерти

Я позволю себе в подробности рассказать другой случай .курд¬ской удали и смелости, прошедшей у меня на глазах

Лет 15 тому назад, в районе Чехрика (Салмас), жил пред¬водитель племени шеккак Джафаръ Ага3), совершенно не считавшейся с персидскими властями. С гор своих он частенько спускался в долины для грабежа, но я впоследствии убедился, что бедное население относилось к нему скорее добродушно, так как

нередко, обобрав какого-нибудь богатея, он раздавал часть .добычи беднякам
Правительство прибегло к старому испытанному средству, назначив Джафаръ Агу пограничным начальником. Сперва, гордый

____

Быть может, сопротивлением курдов будут руководить (1 религиозные мотивы, но в гораздо большей степени они будут опасаться лишь утраты при новом порядке своих земель и пастбищ. Говоря о войне 1826—27 г.г., П. И. Аверьяновъ справед¬ливо говорить: «курды защищали не эриванскихъ .«сердаровъ, а свою собственную свободу и очаги
.См. Лерхъ, Исследования, I, 30 (2
.Старший брат известного Симко (3
своим официальным положением, он присмирел, но вскоре .30 принялся за старое, и мне пришлось быть свидетелем письменной войны между Джафар Аги и представителями власти, которая велась в духе переписки Грознаго съ Курбскимъ. У Джафар Аги не было хорошего персидского секретаря, а потому онъ тайно ночью вызывал къ себе стараго перса-поэта, служившего письмоводителем у губер¬натора; этотъ мирза и сочинялъ изрядные ответы на им же самим поутру писанные губернаторские послания; на беду, старика во время одной такой ночной экскурсии захватили губернаторские люди, и въ потемках .ему порядочно досталось
В конце концов пишкару Азербайджана клятвою на Коране удалось уговорить Джафар Агу явиться с повинной в Тавриз. Здесь мне лично пришлось видеть курдского предводителя и его .восьмерых оруженосцев, увешанных рядами патронных поясов Курды, сохраняя внешнее спокойствие, не спускали глаз со своего господина и, окружая его тсным кольцом, держали на готове свои винтовки. Им не удалось уберечь Джафар Агу, который был предательски убить на лестнице у генерал-губернатора, вызвавшего его на прощальную ауденцию. Засада была подготовлена заранее, дом был окружен несколькими сотнями вооруженных. людей. Потеряв своего предводителя, убитого наповал в сердце, оруженосцы подняли стрельбу и, сохранив присутствие духа, бросились не вон со двора, а внутрь здания, рассеивая испуганную толпу губернаторской челяди. Несколько человек отбились и засели в подвал, где были энергично обстреляны; тем не менее, они вырвались и соединились с товарищами. В суматохе курды чуть не захватили генерал-губернатора, а затем заперлись в пустой комнате и до ночи вели перестрелку. Заметив, что высоко в стене имелось отверстие, куда зимой вставлялась труба железной печки, курды встали друг другу на плечи, разобрали кладку и, таща раненного товарища, пролезли через отверстие на кровлю; оттуда по другим соседним крышам и стенам, через сады и переулки, они дошли тайно от осаждавших и выбрались из громадного Тавриза. Утромъ за ними

поскакала погоня, но курды, заметив, что преследователи спешились, искусно отвлекли их в сторону, а затем бросились к их коням и ускакали на них в свой Чехрикъ. Из восьми спаслось шестеро, а двое убитых, вместе с Джафаръ Агой, были замертво повышены на воротах губернаторского двора в назидание проходящим, и местная газетка напыщенными фразами .восхваляла торжество мудрой политики

Рассказ не нуждается в комментариях; лет через пять после происшествия мне пришлось увидать в Котуре всех спасшихся и слышать от них подтверждение того, что я некогда записал в Тавризе. Если такова храбрость, на которую способны курды, то … не

и турки недаром повторяют арабское изречение «инналь-.31 акрад таифатун миналь-аджинне», что значить: «курды — племя родом из джиннов — чертей». И как бы в подтверждение этого, они и при борьбе с курдами считают себя свободными от всяких сдерживающих начал. После восстания Шейха Обейдуллы персидский военачальник Эмир-Низамъ1), вызвав курдского предводителя Хамзе-Агу, поклялся на Коране, что, пока он жив будет на земле, он его не тронет; между тем он велел в палатке у себя вырыть яму и, когда Хамзе-Ага вошел, он скрылся в ней и дал сигнал: пули изрешетили палатку, и Хамзе-Ага был убить. Эмир-Низамъ объяснил затем, что клятва не была нарушена, так как она была действи¬тельна, пока он был ни земле, а он спустился под .землю

Подобным же обманным способом были перебиты в Миандоабе бильбасские предводители, приглашенные на праздник; так же был захвачен в Турции известный Езданшир, и, в конце концов, становится понятным, как вырабатывается у курдовъ недоверие ко всему, идущему извне, и почему курды не могли слиться с .полити¬ческими организмами, части которых они составляют

Новейший и весьма близкий наблюдатель курдской жизни Соан справедливо говорить: «постоянная опасность создала у курда подо¬зрительность, смелость, чрезвычайное проворство и_высоко развитую наблюдательность». Последнее качество подтверждается и моими на¬блюдениями. Когда мне через три года пришлось посетить те же мест¬ности, меня спрашивали, куда девался мой старый конь, и припоминали такие его подробности, каких я и сам давно забыл. Конечно объясняется это малым количеством новых впечатлений, а, следовательно, и не притупленностью воспринимательной способности. У курдов есть манера как-то внимательно и пронзительно осматривать новых лиц, и у меня каждый раз оставалось впечатление, точно эти .десятки глаз сфотографировали и закрепили меня навеки

Курды отнюдь не тупы; для развития образованности и грамотности просто не представляется случая2), а отчасти виноваты и предрассудок главарей, которые считают, что их сословию при¬личны одни лишь воинские упражнения; поэтому приходится видеть молодых людей, которые в день

.(расстреливают штук по двести патронов3

____

Сам курд из Гярруса. В Турции также был Исмаил Хаккы Паша, (1
.усмирявший непокорных курдов в 70-х годах прошлого столетия
В старые времена курды дали мусульманству рядъ ученых (Абу- (2
ль-Фида, Идриси), богословов и поэтов. Ср. Лерхъ и Марр в цит.
.сочинениях
Этим они в стрельбе достигают прямой виртуозности; я видел, (3
как известный Симко, иадев пустую гильзу патрона на
качающийся ветви дерева, простреливал ее, как раз по середине,
.шагов с 15

Если представится случаю, и курды делают быстрые успехи в .32
ученье. Они хорошие лингвисты, и большинство их говорит по-турецки или по-персидски. Многие офицеры курды, заброшенные по многу лет в дикие пограничные углы, припоминали свою школьную французскую грамоту и старались сказать нам хоть несколько французских фраз. Когда Оскар Манн работал в Соуч-булахе, с ним занимался некий Мирза-Джевад, который быстро выучился болтать по-немецки; затем он перебрался в Берлин и стал зарабатывать деньги тем, что в разных учреждениях читал по-немецки популярные лекции о Курдистане. В том же Соуч-булахе я виделъ курда, кото¬рый, раза два побывав в Нижнем на ярмарке, замечательно хорошо усвоил русскую разговорную речь. Нечего говорить про курдов, учившихся в Константинополе или заграницей; они, конечно, ничем не отличаются от своих турецких .коллег

Живость курдского ума проявляется и в любви к родной природе. Для географа Курдистан обетованная страна: нет камня, ложбинки, уединенного дерева, которому не было бы дано какого-нибудь имени, с которым не было бы связано какой-нибудь легенды. В 1914 г., пока мы были на юге, невероятных трудов стоило добиться у арабов и луров имени целых хребтов или речек, но только попали мы в Курдистан, как картина переменилась. Стоило набрести на какого-нибудь веселого парня, пасшего пестрое стадо коз и овец, и он без конца готов был рассказывать: на одном камне спаслась женщина от волков; другой камень раскололся по следующему поводу: когда здесь сошлись две враждебный армии, то начальники каждой из них послали вперед двух разведчиков, известных своим – «дурным глазом», чтобы сглазить врага. Случайно разведчики встретились и решили .помериться своими силами: один взглянул на камень, и глыба его треснула на двое; но тогда другой взглянул на своего .соперника и у того лопнул глаз, и т. д., и.т.д

Курды любят шутки, любят узнавать новости, любят участие и похвалу своей свободной жизни. Ею они искренно гордятся и .очень ценят признание ее привольности

До сих пор было мало спокойных изучателей курдского быта и жизни; большинство путешественников, видевших курдов лично, отмечали многое хорошее, что в них есть, но в общей литературе

укрепилось о курдах исключительно отрицательное мнение, и покуда оно будет держаться на вере, не основанной на непосредственном знакомстве с предметом, его, как и всякий предрассудок, трудно будет изменить. Вопрос сводится к тому, чтобы видеть явление во всем его многообразии и сложности .причин, но, конечно, жизни курдов

Курды очень горячего и вспыльчивого нрава: Соан .33 рассказывает, как идя по дороге, несколько человек заспорили, с какой стороны должен появиться на небе Сириус1), и прежде, чем. яркая звезда рассеяла астрономические сомнения путников, .двое, или трое из них уже лежали мертвыми

Другой пример: на обрывистом карнизе, между Келе-шином и Сидаканом мы наткнулись на странную картину. У дороги в печальном ожидании сидела женщина, а взволнованный курд, припав на корточки, закрывал руками глаза небольшому навьюченному бычку, лежавшему на откосе. Оказалось, что бык не хотел идти быстрее, и тогда разгневанный хозяин хватил его по лбу увесистым камнем и лишь потом спохватился и стал его .отхаживать

Надо отметить мстительность и подчас непонятную жестокость курдов: въ Соуч-булаге один раз курды зарезали ни в чем не повинного миссионера лишь для того, чтобы скомпрометировать положение неугодного им губернатора — ответственного за безопасность европейцев. По-видимому, курду, как и во многом похожему на него албанцу, доставляет удовольствие испытать могущество своей пули2) и посмотреть, как одним движением курка можно ниспровергнуть сильного, здорового человека. В значительной степени этим может объясняться и печальный случай в турецко-персидской разграничи¬тельной комиссии 1914 г., когда без всякого повода на прогулке был тяжело раненъ .(английский секретарь г. Хоббардъ3

Говоря об убийствах и поранениях, часто случающихся в Курдистане, необходимо все же смотреть на дело с местной, а не нашей европейской точки зрения. Случаи эти вырастают не из порочности отдельных народностей, а из общих условий быта и из наличия южной горячей крови. Не ходя далеко за какой нибудь албанской или сицилианской статистикой, можно указать, что у нас в Закавказье ежегодно случается до полутора тысяч убийств и что в Елизаветопольской губернии их приходится 389 в годъ4), т. е. по одному в день! Однако, эту «массу» убийств никто не истолковывает, как
массовые» убийства. Быть может, справедливо было бы такую »
же

____

По курдски Глявеж; появление его признак наступления жары (1 .и начала перекочевок выше в горы

.Ср. работы А. А. Башмакова об албанцах(2

Ср. также известный случай поранения немецкого археолога В. (3 Белькъ (1898 г.), который спасся лишь благодаря своему

необычайному присутствие духа, несмотря на то, что въ него — безоружного курды стреляли на расстоянии нескольких шагов .((Отчет Консула Маевского

.Кавказ. Календарь, 1910 г (4

Нельзя отрицать у многих курдских племен и той наклонности .34 которую один автор остроумно охарактеризовал», как «коммунизм..., поскольку речь идет о чужой собственности». Один раз (1905) мне пришлось видеть издали дневной набег курдов на де¬ревню в Салмасе: отогнав крестьян выстрелами, курды бросились к стаду, и в бинокль было видно, как они его уводили в горы. О том, что при этом происходит в селении, я могу судить по другому своему впечатление (1911), когда при мне в дер. Кенгерлю (Салмас) поднялась тревога, к счастью оказавшаяся ложной. Мигом ребятишки бросились собирать скот, мужчины засели за прикрытие, женщины с плачем забегали по улице, и я представил себе, на¬сколько тяжелее была бы сцена в турецкой армянской деревне, отдан¬ной почти официально на «поток» курдам; там жители и не поду¬мали бы о сопротивлении1). Но, с другой стороны, все эти дерзкие дневные грабежи в большей мере служат к позору того государственного порядка, при котором такие факты возможны. Что было бы и на Кавказе, и в !Туркмении, если бы убрать русские власти и организацию

Если противление злу и насильникам не вело, в особенности в турецком Курдистане, к добру, то практика выработала другие приемы самосохранения. Наиболее действительным является «заклад» иноверцев за какого-нибудь могущественного агу. Такой всегда нахо¬дится, и тогда нападете на его покровительствуемого грозит боль¬шими неприятностями для обидчика. Можно назвать много курдов, как бы включающих армян и несториан в свое .(племя2

Что касается покраж, то курды отлично умеют между собой находить их следы, и во многих случаях дело, ограничивается: уплатою похитителю обычного выкупа. И кража, и отыскание .(совер¬шаются подчас крайне наивно3

____

Ср. тяжелые картины, нарисованный Конс. Маевским в его (1 .описании Ванского и Битлисского Вилаетов

Напр., Бедер-ханъ-бег в Мергевере; вышеназванный Муртулла (2 бег в Мукусе; Хусейн-Паша в Адыльджевазе (1895); каймакам Хаджи-Хан въ Нордузе (1898) и т. д. Ибрахимъ Паша (Шехриверан) .не допустил в своих владениях резню армян и т. д

Для параллели в характеристики общего нравственного уровня (3 населения вблизи Курдистана приведу следующий разсказ официального русского представителя, касающегося мосульских христиан (около 1880 года): «бывало, пропадет что-нибудь со стола; вспомнив, что тут только что сидел такой-то, посылаю к нему каваса. вскоре появляется виновный, несет на руке .«украденный предмет и, улыбаясь, заявляет: это взял у Вас я

В Пиждере наши погонщики повздорили с курдами, .35

произошло побоище, и в конце концов курды, в отместку, увели ночью целый десяток наших мулов, из которых каждый стоил рублей по 200. Мы обратились к турецким властям, которые через курдов быстро узнали, где находятся украденный животные, и мы вскоре получили обратно 8 из 10 мулов1). Я думаю, что остальные два мула были удержаны, как своего рода выкуп за тот труд, который на себя приняли курды. В общем можно счи¬тать доказуемым парадокс, что в диких горах бесследно украсть что-нибудь труднее, чем в городе.

VII. Положение женщин. Отношения к другим народностям. Курдский вопрос.

Для характеристики народа крайне интересно положение женщин, и в этом отношеши курды, пожалуй, самый либеральный из мусульманских народов. Их жены и дочери, конечно, несут ряд тяжелых домашних обязанностей: грузят вьюки, носят воду, ходят высоко в горы доить скот и собирать топливо, и при этом всюду таскают грудных детей, которых привязывают к спине широким поясом2).

Женщины, однако, не закрывают лиц; в толпе они смело сидят вперемежку с мужчинами и в общем разговор вставляют свои словечки. «Много раз в деревнях—говорит Соан – хозяйка дома принимала меня в отсутствии мужа, сидела и беседовала со мной, не разыгрывая ложной стыдливости или скромности турецких и персидских женщин, и с радостью делилась со мной запасами пищи и питья. Когда являлся муж, хозяйка из внимания к гостю не покидала его, пока муж не устроить свою лошадь и не выйдет сам в палатку». Ни о каком затворничества нет, конечно, и речи: молодежь отлично друг друга знает; браку предшествуете настоящее ухаживание, и романтические чувства широко царят в курдских

---

1) Я не могу в данном случае объяснить успех турецким влиянием. В этих округах властей почти нет и каймакам со своими немногочисленными жан¬дармами живет в Кала-дизе (Хамидие), как в осаде. Успешность розыска объяс¬нялась, вероятно, желанием главарей показать Комиссии свою влиятелность и непосред¬ственной просьбой, обращенной к ним турецким Комиссаром.

2) Генер. Консул Орлов дал интересное описание ловкости, с которой вели себя во время перекочевки женщины племени джаф; им надо было и гнать скот по узким тяжелым тропам, и поправлять постоянно сползающие вьюки и т. д.

36

сердцах. Лет двадцать назад около Мехабада имел место следующий странный случай: одна европейская девушка влюбилась в курда, стала мусульманкой и, несмотря на все увещевания консула и родителей, осталась со своим мужем1).

Очень легок у курдов развод. Курды в пылу спора иногда клянутся, что, если что-нибудь не сбудется, то они разведутся, и,

действительно, это случается. Потом раскаяние начинает мучить мужа, он рад бы вновь принять в дом свою бывшую жену, но по закону это невозможно, если только жена в промежутка не выйдет за дру¬гого, а затем не разведется с ним. В городах есть даже особые профессионалы, соглашающие за деньги разыграть такую процедуру, чтобы уничтожить последствия первого развода. При этом случается обычно ряд qui pro quo, которым посвящено много курдских анекдотов. Все это относится, однако, преимущественно к городам, а у кочевников, конечно, правы .гораздо проще и строже

У курдов есть особая пляска «чопи, род хоровода с подпрыгиваньем. Предводитель его в одной руке держит свитый платок, а другой ведет кругом танцоров, сплетшихся руками в одну стену. Один раз танцы эти были устроены в мою честь у богатого курдского помещика, и стоило заиграть зурне с аккомпанементом барабана, как все деревенская женщины в пять минут облачились в новые ферязи, надели на голову что то вроде капоров, насурьмились, встали вперемежку с мужчинами и до .самого вечера оттапты¬вали с увлечением свои тяжелые па

Женщина у курдов безусловно имеет свою индивидуальность. Недаром, напр., если мать отличается умом или красотою, имя ее прибавляется к имени ее сына, и какой-нибудь «Бапири-Шашан» (т. е. Бапир, сынъ Шашаны) разносить всюду известность своей матери. Можно привести много примеров, когда женщины становились во главе племени, всецело подчинявшихся им. Известно, например, что, при окончательном занятии Хеккяри турками, округ этотъ управлялся женщиной (Hartinann). В маленьком городе Алебче (около Сулеймание) нам самим в 1914 г. пришлось видеть знаменитую Аделе-ханум, вдову Осман-Паши Джафа. Еще несколько лет тому назад она фактически была управительницей, всего округа, номинально порученного турками ее мужу, который почти всегда находился в отсутствии. Соан под видом персидского купца прожил некоторое время при ее маленьком дворе и удивительно интересно описал, как она судила и рядила своих подданных, не забывая и женские дела, в виде закупки всяких материй и ведения домашнего хозяйства. Теперь младотурецкое правительство прислало в Алебче настоящего турецкого чиновника, и Аделе-ханум живет в некоторой опале

____

Ср. Wilson, Persian life and customs, N. Y., 1899, и цит. статью Д. (1 .Д. Беляев

Но, отстраненная от дел, она держалась, однако, с большим .37 достоинством. Она нас посетила в нашем лагере в сопровождении целой свиты родственниц и служанок и охотно согласилась фотографироваться. За подарки ее сыну она благодарила письмом на французском языке, которое, как оказалось, написал один молодой курд, обучавшийся в гор. Сенне у католических миссионеров. Вероятно, тому обстоятельству, что Аделе-ханум

держит высоко престиж женского имени, надо приписать факт, что единственная европейская дама нашей экспедиции стала предметом крайнего внимания со стороны обитательниц Алебче. Много их выходило навстречу нам, чтобы посмотреть на приезжую ханум, а потом отбоя не было от посетительниц, партиями осаждавших пашу палатку и приносивших приветственные дары в виде кислого молока, тутовых ягод, яиц и т. д. Удивительно при этом было благонравие наших гостей: не было ни грубых вопросов, ни неловких хихиканий; все с интересом смотрели на новый уклад жизни, принимали угощение .и с полным доверием рассказывали свои дела

Курды вообще очень чадолюбивы, и около каждого главаря толпится любимец замарашка – какой-нибудь десятый пли двенадцатый по счету сын. Нередко в горах видишь бравого курда, держащего на руках надежду своей старости. Мне припоминается одна сцена из моих прежних путешествий. Раз нам пришлось ползти с караваном по узкой дорожке над обрывом, как вдруг из-за горы над нами по какой-то козьей тропе вышли две фигуры: впереди легко одетый курд, очевидно, бедный крестьянин, нес закутанного в тряпье больного ребенка; следом шла жена с добрым и опечаленным лицом и, чтобы облегчить мужа, несла его кинжал. Ока¬залось, ребенок упал с крыши и был в обмороке. Родители спешили показать его знахарю, жившему но соседству. Увидев европейцев, которые на Востоке слывут докторами, мать ухватилась за стремя, бросилась целовать ноги, умоляя спасти ее ребенка; во всей этой сцене было много искренности и живого горя, и, как антитеза, мне припомнилось общее презрениие курдов к опасности и смерти и слова одного курдского начальника: умереть позорно лишь па своей постели, а если меня поразить пуля, и меня принесут-!, домой, все будут радо¬ваться, что я умер, как следует». Может быть, это суровая философия и разделяется курдскими матерями, но горе бедной женщины убедительно свидетельствовало и о .более мягких струнах их сердец

Невозможно, конечно, дать полное и исчерпывающее представление о характере народа, разбитого на много племен, живущего в разнообразных географических условиях, не подстриженного под гребенку уравнительной культуры, наконец, народа почти еще не изученного. Ко всему, что было сказано, быть может, позво¬лительно добавить о некоторой разнице в .характере курдов

Одинаковые условия быта, вырабатывается некоторое .38 подобие порядка даже при полном отсутствии государственной власти1); сами курды в таких районах как Сулеймание, Соуч-.булагъ и т. д. ка¬жутся более симпатичными

Жизнь с менее воинственными элементами (как азербайджанские тюрки-шииты или армяне), безусловно развращает курдов. Выра¬батываются две морали: одна для тех, кто на удар может отве¬тить ударом, а другая по отношение тех,

чья слабость лишь искушает, соблазняет легкостью насилиям добычи. Представление о том, что сила должна быть великодушна, есть, продукт долгой и утончен¬ной цивилизации, а фактически на тех низших степенях ее, где еще человек человеку является волком, слабость не только пагубна для ее носителей, но развращающее действует и на сильных. Только крепкая государственная власть, стоящая надъ мелкими интересами, могла бы уравновесить и упорядочить отношения между курдами и другими народностями, но Персия слишком слаба, чтобы охранить от курдов своих мирных мусульман, а в Турции курды системати¬чески науськивались на армян, и сочетание этой грубой политиче¬ской интриги с перспективой безнаказанного обогащения было соблазном, перед которым не устояли бы и ...многие гораздо более курдов цивилизованные народы.

____

Таким образом, мы подошли к «курдскому вопросу», который в сущности слагается из трех отдельных проблем. Первая и главнейшая касается устройства в будущем совместного сожитель¬ства курдов и армян. Напомним, что армяне находятся в абсолютном большинстве лишь в ближайшем соседстве Ванского озера. Безусловно, они, как гораздо более развитой элемент, имеющий опытных руководителей, в виде своей интеллигенции, при справедливом режиме приобретут все заслуженное культурное преобладание, но нельзя представлять себе, чтобы армянские крестьяне всюду слиш¬ком превосходили своим уровнем оседлых курдов. Выше уже указывалось, что в диких округах есть армянские общины, гово¬рящая исключительно по-курдски. Самый обиход в армянских селениях – порою от разорений, порою от страха представить соблазн для соседей – беднее, чем у мусульман2).

____

1) Один раз в маленком курдском городке Саккыз я быль особенно поражен горячей жизнью на улицах и базарах при полном отсутствии представителей правительства.

2) Ср. напр. К. М. Смирнов, Поездка и т. д., где, как и у многих других военных авторов, указывается, что в смысле материальной культуры наиболее пере¬довой элемент на Армянском плоскогорье — выселившиеся с Кавказа мусульмане горцы.

39. Если удалить нынешнее турецкое безвластие и бесправие, то нет причин, почему армяне и курды — многовековые соседи — не могли бы между собой выработать modus vivendi так, чтобы курдское скотоводство дополняло армянские промыслы и земледелие. Нужен лишь контроль и благожелательное посредничество высшей силы, без которых является опасность столкновения слишком обостренных пока национальных страстей. Заметим, что в Хеккяри, где курды перемешаны с несторианами, с 40-х годов прошлого столетия не случалось ничего подобного армянской резне1).

По-видимому, и с армянами в старое время отношения курдов

были гораздо ровнее, и крайне знаменателен отзыв о них армянского писателя Абовяна, писавшего въ 1846 г. следующее: «воин¬ственность, прямодушие, честность и беспредельная преданность своим князьям, строгое исполнение данного слова и гостеприимство, месть за кровь и родовая вражда даже между ближайшими родственниками, страсть к грабежу и разбою и безграничное уважение к женщинам —вот добродетели и качества общая всему народу»2). Что харак¬теристика эта – очень сочувственная, ясно с первого взгляда. Неко-торые ее части даже сильно преувеличены, и я не решился бы под¬писаться, напр., под курдской верностью3) и прямодушием, но все это особенно знаменательно, как показатель отсутствие вражды к курдам со .(стороны «Отца новой армянской литературы»4

Вторая сторона курдского вопроса, что несомненное существование национального движения среди курдов, значительный массы которых живут на юге изолированно от других народностей. Во что и как выльется это движете, во главе которого, по-видимому, постараются встать предводители главнейших курдских племен, сказать трудно. Но, поскольку речь идет о сохранении курдов от поглощения турками, и политическая соображения, и самая простая справедливость за то, чтобы арийцам-курдамъ5) была дана полная

____

Мы говорим не об области аширетных несториан, где (1 христиане занимают господствующее положение, а об отдельных .деревнях на севере и па востоке

В связи с этим Абовян и называет курдов «рыцарями». См. (2 .Лерх, Исследования. I, 28

И тут приходится припомнить такие случаи, как возвращение (3 курдом Муса-беем долга, на который кредиторы, уехавшие в Россию, не имели никакого документа (Маевский), или историю перехода в руки армянских купцов курдских имений по .просроченным платежам в Азербайджане

См. Тер-Саргсянцъ, из «Раны Армении» Х. Абовяна, Восточный (4 .Сборник в честь А. Н. Веселовского. М. 1914

Такое название имеет за собою во всяком случай не меньше (5 .прав, чем, например, причисление болгар к славянам

.свобода.40

Курды отнюдь не являются расой с пониженной умственной организацией, вроде каких-нибудь первобытных полинезийцев. Напротив, в их мозгу видимо нет' никаких препятствий к усвоению культурного мышления. Множество курдов прошло турецкую, особенно военные, школы, и отсутствие развитой курд¬ской письменности возмещалось до сих пор возможностью читать писать на турецком языке, вполне способном к выражению каких угодно понятий. Из курдов вышел ряд выдающихся деятелей в Турщи, и в Персии1). Сами курды считают, что в турецких войсках имеется не менее тысячи офицеров их соотечественников .преимущественного сулейманийцев

Есть, наконец, и третий взгляд на значение курдов. Расселены они полосой, окаймляющей северную Месопотамии. Несомненно, эко¬номическое развитие и политическое значение этой последней, как арены многих влияний: тут будет и Багдадская дорога, в чьих бы руках она ни оказалась, и европейская торговая конкуренция и турецкие традиции, и возможный арабский сепаратизм, и, наконец наше мирное проникновение с севера. При стремлениях закрепит все эти влияния курдский вопрос встанет во всей широте. Но курд не только стена между севером и югом; они сами тянутся далеко на восток в пределы Персии и через все армянское плоскогорье вплоть до нынешних наших пределов. Хорошо дренировать все эти разливы и ввести все 3 миллиона курдов в законные рамки спокойного существования – вот одна из крупнейших проблем будущей политики в Передней .Азии

.VII. Курды в России

Особый вопрос нашей внутренней политики составляют курды, живущие в России. Впервые они появились в русских пределах после Гюлистанского договора с Персией в 1813 году2), когда мы прюбрели территорию нынешней Елизаветпольской губернии. В результате Туркманчайского трактата 1828 г., от Персии к нам отошли эриванские курды и, наконец, в 1878 г. число представителей этой народности в России увеличилось их .(карсскими и ардаганскими соплеменниками3

____

Напр. Великий Везир Саид-Паша, выдающийся политический (1 деятель Исмаил Бабан-заде, известный Эмир-Низам (Ген. .Губернатор Азербайджана) и т. д

.(Фактически после побед Цицианова 1804-5 г.г. (Аверышовъ(2

.О числе и расселении их см. выше глава I (3

В последствий обращали особое внимание на установление с .41 ними мирных отношений, что в значительной мере и удавалось, в особенности, когда этим делом заведовал полковник (и будущий .граф) Лорисъ Меликов(1858—6 г.)

Еще в 1829 г. во время войны против Турции на нашей сто¬роне действовало 4 мусульманских полка, и из них один1) .(исклю¬чительно курдский (400 всадников

В Крымскую войну у нас было два курдских полка: один Карский, а другой Эриванский; последним командовал майор Джафар Ага, впоследствии дослужившийся до генеральского чина и оказывали нам очень большие услуги своим влиянием на зарубежных курдов. Все потомки его до сих пор получают пенсию от Русского Правительства, а один из них Али-Ашреф-Ага Шамшадинов, считающейся теперь главою русских курдовъ, иметь чин генерал- .(майора2

В 1877-8 г.г. на нашей стороне1 действовал ряд курдских .милиционных организаций, всего до 13 сотен

Особого боевого значения войска эти не имели, но о поведении их есть целый ряд одобрительных отзывов со стороны высших

начальников, и во всяком случае, милиция эта приносила очень боль¬шую пользу в тылу, включая в наш контроль те элементы, .(кото¬рые могли бы иначе создавать для нас ряд беспокойств3

По свидетельству компетентных лиц, современное положение русских, курдов неважное. Главным образом безземелье заставило многих из них переселиться в Турцию, поощрявшую их к тому и зачислением в офицеры ополчения «хамидие». Между тем, как турецкие и персидские курды раз по 6 в год меняют места кочеваний, нашим курдам хватает их пастбищ лишь, на два .летних месяца

У нас нередко представляют, что оседание кочевников является неоспоримым прогрессом, но помимо того, что скотоводство является необходимым дополнением земледию4), в отношении

____

Командовал руский офицер, помощником, которого был (1 курдский бек; кроме того, при полке был руский адъютант, 15 .драгун-ижегородцев., мулла и мирза-письмоводитель

Джафар Ага умер в 1876 г. Кроме Шемшадиновых, вторая (2 .знатная фамилия курдов в России: Фатибековы

Большинство документов об этих ополченцев опубликовано в (3 .Актах Кавказской Археографической Комиссии

Один вдумчивый наблюдатель курдской жизни так (4 формулировал этот вопрос: «для чего хорошего пастуха обращать в плохого земледельца?». Надо, однако, заметить, что среди курдов, живущих на левом берегу Аракса, есть и вполне оседлые земледельцы. О быте, верованиях, языках эриванских курдов имеется чрезвычайно вдумчивое исследование проф. Егазарова в Зап. Кав. О. И. Р. Г. О. XIII, вып. 2 (1891). Статистические его .данные, впрочем, устарели

курдов следует напомнит, что с другой стороны жить летом в .42 .болотистых низинах с массой мошкары прямо тяжело

Давно указывалась также необходимость устроить особый орган (приставство) для объединения управления курдами1), как это у нас сделано в отношении ставропольских «трухменъ». Наши порядки курдам непонятны; они часто не знают, у кого из многочисленных чиновников разных ведомств им следует искать управы. В осо¬бенности тягостны и недоступны курдам приемы нашего правосудия с его сложными формальностями: им нужно было бы власть более скорую в действиях, осязательную и .сосредоточенную

Необходимы курдам и школы2), по возможности казенные, так как сами они, как сказано, народ бедный. Для знатных родов, изнывающих от постепенной и естественной утраты влияния, желателен доступ к более высокому образованно. В настоящее время имеется уже один студент-курд (в Харькове) и один кадет (в Киеве). Надо полагать, что расширение возможности поступать на .военную службу было бы особенно но сердцу курдам

____

Мысль эта впервые была высказана таким знатоком курдов, как (1

Лорись-Меликов, составившим в 1855 г. «Правила для управления куртинскими племенами» по приказу ген.-ад. Муравьева. Он предполагал при русском начальнике курдов сохранит двух .курдов-помощников: карсского н эриванского
Сейчас у эриванских курдов имеются две школы в Зоре; в (2 Миракском обществе. Для полноты можно упомянуть, что в гор. Хое (Персия) под руководством русского консула действовала .некоторое время небольшая школа для курдских детей
.Старая Русса, 30.V.1915.43
История 0
Предыдущая статьяПредыдущая статья
Первые земледельцы планеты
Следующая статьяСледующая статья
В. Никитин. Курды
[1]

Свойства субъекта

:книга	курдский вопрос
:книга	История
:Тип документа	Исходный язык
:диалект	Русские
:Страна - Регион	бывшего Советского Союза и Россия
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | KURDIST.RU
کاتی تۆمارکردن: PM 1:20:55 2022/4/1
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 246

Газета (Заря Востока) о курдах и их стране Курдистане

https://www.kurdipedia.org/?q=20220425145918411443

Газета (Заря Востока) о курдах и их стране Курдистане

ЗВ № 62 от 1 сентября 1922 г. I. Курдское движение (историческое значение)
В 1854 г. вспыхнуло восстание Большого Курдистана. — Во главе восстания стоял известный курдский главарь Язданшир. Большой Курдистан называется территория, находящегося между Диярбекром-Месопотамией и Персией. Язданшир — главарь племени Хеккари, которые живут в южной части Ванского вилайета, племянник Бадр-хан-Бея. Восстание началось в Пашалыке Джезире. Движению примкнули и местные горные айсоры (дисюламерские), которые предпочитали управление курдских главарей, нежели .турецких пашей
В 1855 г. курды Язданшира заняли Ванский вилайет, потом Мосул. В начале 1856 г. число войск достигала 80.000. За помощью он обращался России, Англии. Он был арестован в

Касра-Кале в Пашалыке Джезире благодаря измене Английского консула, который приманив его, выдал туркам. Турки его выслали в Константинополь, и этим закончился .Первое Курдское движение

В 1880 г. в районах Шамдинана и Вана турецкое правительство собрало так называемое Курдское национальное собрание, цель оказать сопротивление армянским реформам, таким образом показывая Европе, что даже в центре жительства армян в Турции большинство принадлежит курдам, а не армянам. По точным сведениям, эта мысль была дана Турции со стороны английской дипломатии, которая в армянском движении все время видела агрессивную руку Русской политики. Идея союза курдских племен против России и заглушения армянского вопроса курдским появилось в Англии при министерстве .Бикоснфильда

Англичане вооружили курдов, продавая им военные припасы и оружия новой системы. Центром этих интриг была Константинопольская английская миссия, где сидел известный .посланник Лярд

Сторонником этой политики в столице был Абдин Паша, когда иностранные послы предъявили Порте требование армянских реформ, тогда явились так называемые .представители Шейх Обейдуллы, требуя курдскую автономию

Шейх Обейдулла глава племени Ор. Омара был сторонником настоящей курдской автономии, объединяя все курдские племена Турции и Персии. Но, зная что Турция еще сильна, он поступает более тактично, и приступает к осуществлению своих проектов в .Персии, как стране более слабой

Осенью 1880 г. Шейх Обейдулла с 1000 всадниками перешел границу и с помощью Соудж-Булагских курдов, занял Соудж-Булаг. Весь Персидский Курдистан поднял знамя восстания. Шейх Обейдулла занял Миякдаби Марага и окружил Урмию, но скоро, войска Амир Низама азербайджанского губернатора, который специально был послан из Тегерана для подавления восстания с помощью мекинских курдов, которые и ныне помогают персидскому правительству против Симко разбил Шейх Обейдуллы и выгнали .его из пределов Персии. Так было ликвидировано и Второе движение курдов

Бадр хан бей — глава ботанских курдов имел 96 детей. В день его смерти оставались .живыми 42 из коих 21 сын и 21 дочь

Кемал бей — сын Бадрхана… Во время великой войны он работал с русскими и участвовал в разработке разных планов военных операций Кавказского штаба. В 1915 г. он вместе с Абдул Рзаком был в Тифлисе, еще в это время он не скрывал претензии о присоединении всех курдских племен и территорий. Под названием автономного Курдистана он понимал Мосула, Ванна, Диярбакра, Битлиса, часть персидского Азербайджана, вес Персидский Курдистан и Керманшах. Он и его единомышленники предпологали осуществлять курдскую автономию под протекторатом России. После .революции они стали сторонниками английского протектората

«Газета «Курдистан

Наследники Бадр хана начали издавать газету (орган) Независимого Курдистана под названием «Курдистан». Издание этой газеты продлилось 6 лет, газета была основана Мет хан бейем, сыном Бадр хана в Египте на двух языках. После его смерти редакция была переведена в Женеву Абдул-Рахманом, другим сыном Бадр хана. После турецкой революции и провозглашения конституции Эммин бей новый редактор вместе с газетой переехал в Константинополь. Младотурки закрыли газету и начали гонения на главарей .курдского движения, как врагов целостности Турции

Газета издавалась под покровительством известного шейха Шейх Абдул Кадыра. По слухам, газета издается вновь, в которой активное участие принимает Соон, бывший

английский вице-консул в Коррату, представитель английского Южнго общества в Керманшахе. Наверно, она издается в Киркуке или Сулеймание, то есть в английской .части Турецкого Курдистана

Рштуни

.от 3 сентября 1922 г. Очерки современной Турции 64 №

Партия младотурок-иттихадистов, окончательно упрочившись в 1913 г. в смысле борьбы с внутренними политическими течениями в значительной мере провернули право, особенно эта тенденция рельефно отразилась в вопросах о национальных меньшинствах. Начав свою деятельность с обещания предоставить последним в случае достижения власти ряд льгот, младотурки сбросив абдулгамидовой режим отчасти при помощи тех .же национальных меньшинств, не выполнили своих обещаний

Младотурки сделались определенными шовинистами и центристами, стремящимся искоренить все сепаратистские движения, в чем бы они не проявлялись. В то же время .начала устанавливаться пропаганда пантюркистских и националистических идей

.от 13 сентября 1922 г. Курдское движение 74 №

Шейх Сеид Тха внук шейха Обейдуллы и происходит из Новчинского округа. Два раза был арестован турецкими властями (1910-1914 гг. в Урмии и Тевризе). Первый раз из Урмийского вице-консульства убежал с помощью Ага-Петроса, предводителя айсорских …частей, организованных англичанами в Месопотамии

После освобождения из Таврисского Турецкого консульства в Новче турецкие войска его снова арестовали и отправили в Константинополь, где благодаря некоторым обстоятельствам получает права вернутся в Новче. В начале войны с Турцией Сеид Тха находился в Таврисском турецком вице-консульстве, где вместе с турецким консулом был .арестован русскими и отправлен в Тифлис

С прошлого года Сеид Тха стоит во главе курдов, вторгшихся в пределы Персидского … Курдистана. Поддерживал связь между Багдадом и Симко. В последнее время произошло какое-то недоразумение между Сеид Тха и Симко, благодаря чему наступательное .движение курдов несколько замедлилось

Симко

Исмаил ага Симко или Смитко, глава маленького курдского племени Абдой-Абдокцы — часть большого племени шеккак, которое населяет персидско-турецкую границу от Самая до Котура. Часть их живет на Турецкой часть на Персидской Территории. Раньше центр абдойцев был Самой. Но несколько лет тому назад, под давлением других курдских племен и преследования турецкого, и особенно, персидского правительства, Исмаил ага Симко перенес свою резиденцию в Чехвик-Кале (в Персии, в Салматском районе, среди .Раульских гор)

Симко брат известного курдского павстанца Джафар ага, который приблизительно в 1898-1900 гг. восстал против персидского правительства и только благодаря хитрой политике Низаме Солтане, тогдашнего азербайджанского губернатора и Мамеда Али Мирза, тогда .еще наследника, был заманен в дом губернатора в Тавризе, где и убит

С того дня Симко ярый враг Персидского правительства. Последнее, чтобы избавиться от него, представило ему налоги Чехвина и окрестностей и признало его начальником стражи персидской границы от Самоя до Котура. На саом же деле Симко остался …непокоримым властителем турецко-персидской границы

После персидской революции и занятия разных частей Азербайджана русскими войсками для упрочения своего положения среди враждебных ему турок, персов и курдов Симко сближается с русскими и заручается их покровительством. Во время начальствования Вараканова он стал настоящим любимцем русских военных властей. По приказу последних он нападает на турок по дороге от Вана и освобождает Абдул Разака и Сеид

Тха. С каждым днем его авторитет растет, пока наконец, он не берет под свое покровительство различные курдские племена. Этим он еще более обращает внимание России на себя как хорошего организатора. Во время войны с Турцией он открыто выступает на стороне русских против турок. Во главе своих всадников он сопровождал русские части в Турцию и через Салмас вступил в Баш-Кале. Эвакуация Азербайджана в конце 1914 г. заставила его задуматься и чтобы не оставить свое имущество в руках .наступающих турок, он также завязал переговоры с турецким командованием

Генерал Чернозубов доверил Симко защиту Хойского перевала (между Хоем и Дильманом), и он, воспользовавшись случаем, обещал туркам выдать им всех русских. Его подозрительные поведение открыло глаза русским военным властям (во врем первого пребывания в Тифлисе, он получил Георгиевский крест и впоследствии всегда носил его на груди). Почти арестованный, он был отправлен в Тифлис, кавалерия же его .перешла в сторону турок и засела в Чевин-Кале

После отступления турок и взятие Ванна русским Симко опять появляется на фронте. Но после второго отступления русских, он и его люди снова изменили русским. Многие предлагали покончить с ним, но русский штаб, особенно генерал Чернозубов был против .этого и Симко остался жив

После Октябрьской революции Симко приобрел очень большое количество амнуции (в .районе Шериф-хане—Салмас) и сосредоточился в Чехврика

Англичане предлагали своего покровительство. Во время губернаторство Валиата, наследника в Азербайджане…правительством была послана против него военная экспедиция, во главе которой стоял русский полковник Филиппов, начальник штаба персидской казачьей двизии. …Интриги и недоброжелательное отношение англичан к экспедиции. Валиат получил крупную сумму и всячески постарался помешать экспедиции. Через шаха и Старосеньского (начальник персидской казачьей дивизии) он действовал на Всуву Довле (тогда пример-министра, заключившегося известного англо-персидское .соглашение) вследствие чего, последовало распоряжение примириться с Симко

Ему было обещано титул Сардара-Носрата (Повелитель победы), поручена защита персидско-турецкой границы, предоставлены все налоги персидских пограничных районов и должна была быть вручена драгоценная шашка в подарок. Экспедиция вернулся ни с чем, но Валиат не смел сдержать всех своих обещаний и Симко остался .врагом персидского правительства

Рштуни

.от 5 июля 1923 г. Курдский вопрос (317) 152 №

Вопрос об образовании независимого или по крайней мере, автономного курдского государства является одним из жгучих вопросов в современной азиатской политике. Английские политические деятели стремятся к созданию независимого Курдистана, который, будучи захвачен в сферу экономического и политического влияния Англии, мог бы сыграть роль столь излюбленного англичанами буферного государства… Неудачи англичан с нефтяными концессиями в Современной Персии еще больше побуждают империалистических хищников искать твердой опоры для своей деятельности в .Курдистане

Курды до последней империалистической войны жили на территории, густо населенный также армянами, так что до этого времени курдский вопрос являлся в то же время и армянским. После войны …армяне почти целиком были уничтожены или покинули этот край, …курды оказались не менее 90% всего населения обитающей на обширной территории… не менее 150.000 кв. верст. Кроме турецких курдов, между турецкой границей и озером Урмией и далее к югу до параллели Керманшаха, живут персидские Курды, составляя не менее 50% всего населения, доходя местами до 90% и занимая

пространство около 70.000 кв. верст. Границы пространства, на котором живут курды компактной массой, грубо определить можно следующим образом: Восточная граница — г. Арарат—западный берег Урмийского озера—Керманшах, северная — параллель Эрзерум и западная и южная — меридиан Сиваса—Урфа—Мосул—Киркук—Керманшах. …оазисами, часто довольно значительными, и в прилегающих районах — доходя до Средиземного моря на западе, и до параллели Багдада на юге. Всего курдов — 3 миллиона. Придерживаясь административного делений Турции и России до всемирной войны, можно определить, что сплошная масса курдов населяет северную часть Эрзерумского, Мамуреть-ул-Азисский, Ванский, Битлисский, северную и северо-восточную часть Мосульского, восточную часть Сивасского и Алеппинского вилайетов около 2. 000. 000; округа Персии: Керманшах, Сене, Соудж-Булаг, Саккыз, Салмас и большую часть Макинского ханства — около 700.000. Прочие курды состоящие около .300.000, из коих свыше 100.000 живут в бывшей Карской области и Эриванской губернии

Потеряв в 16 в. свою независимость, курды сохранили свои национальные особенности, нравы, обычаи, язык, имеют свой народный эпос, при этом их культура, по мнению .многих авторитетов, некогда стояла выше культуры их соседей

Но, не надо забывать, что как бы ни были дики курдские племена, курды отнюдь не являются расой с положительной умственной деятельностью, чем то в роде готтентогов, занимающихся безпристанными убийствами и грубостями, наоборот, внимательное их изучение приводит к выводу, что они вполне здоровый, сильный и красивый народ, вполне способный к усвоению высокого мышления и очень способный к изучению .иностранных языков и современной науки

.Храбрость их общеизвестна

Существующее национального движения среди курдских племен, особенно живущих на юге, ясно определяется уже в начале XIX столетия: с 1914 г. с судьба их тесно связана с судьбой завоевавшей их Турции, но до самого XIX в. курды пользовались почти польной самостоятельностью, лишь время от времени платили небольшую дань Султану Турции, .да и то скорее в виде символа подчинения, чем как реальную ценность

Лишь в XIX в., когда Султан Махмуд II решил их заново покорить и прекратить их вольное .существование, что и было выполнено в 1834 г. Мухаммед Рашид Пашой

В 1843-46 гг. вспыхнуло восстание среди курдов с Бедрханом во главе… Он был разбить и .сослан в Крит

Во время Крымской войны вспыхнуло настоящее народное восстание, во главе которой стоял Езданшер, племянник и бывший соперник Бадр-хана. Когда турецкие войска ушли на фронт, Езданшер поднял восстание в Хаккяри и Бохтане, захватил Битлис, Мосул и пр. Уже тогда среди курдов появляется мысль обратится за поддержкой к России. Езданшер пытался войти в связь с российскими войсками на Кавказском фронте, но его письма .своевременно не дошли, а сам он был схвачен и отправлен Константинополь

После войны 1877-78 гг. опять вспыхнуло восстание курдов Хеккяри и Бохтане: во главе его стояли сыновья Бадр-хана, один из коих был полковником Генштаба турецкой армии. Цель восстания — восстановление прежней независимости до времени Султана Махмуда …II. Восстание было ликвидировано

Характер восстания в 80 гг. Шейха Обейдуллы был несколько иной: он был сторонник образования независимого Курдистана, но сначала на Персидской территории, затем уже его на Турецкую; вначале восстание имело успех, и большие силы курдов распространяя даже угрожали Тавризу,но они скоро занялись грабежом, вследствие чего Обейдулла был .разбит, взят в плен и отослан в Мекку

В 90-е гг. курды сделались орудием в руках турок для противодействия армянскому …национальному движению

В это время Султан Абдул-Гамид предпринял шаги к созданию …гамадийской конницы по …образу русских казаков

После революции партия «Единения и прогресс» ввела шовинистический режим, котрый ;нанчал грубо проводит отуречение курдов

(В Турции официальная религия ислам суннитского толка)… но курды — сунниты- .ханифиты, а турки — сунниты-шафииты

Кроме того, среди курдов существует много религиозных сект — враждебно относящихся .к правоверному суннитизму турок

.Наибольшее число приверженцев имеют секты — али-аллахов, кизиль-башей и йезидов

Курды, потеряв независимость, никогда не потеряли своих национальных черт, а одной .из главных среди них была чрезвычайная любовь к свободе

Если курды в течение столетия находятся под игом, то главная причина — постоянная вражда среди племен и искусная политика турок, раздувавшая эту вражду и .пользовавшаяся ею

Во время всемирной войны Курдистан был ареной боевых действий русских армий и сильно пострадал от них: много селений было сожжено и разграблено, скот угнано и .жителей умерло от холода и голода

После 1918 г. англичане утверждаются в Месопотамии и Южном Курдистане, но все их попытки подчинить население непосредственно своему господству и водворит спокойствие и порядок не привели к успеху, несмотря на колоссальные затраты (до ½ миллиарда рублей золотом) и большие потери людьми. Тогда английское правительство проводит новую политику: пытается создать автономные государства, помочь их правительствам установить твердую власть и таким образом, переносит всю тяжесть борьбы на самое население. Так было создано правительство Ирака с королем Фейсалом, так же ими было организовано осенью 1922 г. правительство независимого Курдистана и .Сулеймании во главе с английским ставленником Шейх Махмудом, Сеид Тагой и другими

Англичане снабдили Шейх Махмуда деньгами, 5.000 винтовками, 6 аэропланами, 10 пулеметами, 6 орудиями, автомобилями, обмундированием и пр. Англичане примирили курдов с айсорами, которые тоже поддерживают Сулейманийское правительство. Правительство этот претендует на территорию до Сирийского и Персидского Курдистана с .выходом к Персидскому заливу

В начале деятельности Мустафа Кемал Паши курды согласились помогать ему в борьбе против Антанты, с условием, что им будет дана по окончании борьбы широкая .автономия

Турки сговорились о совместных действиях против курдов с персидским правительством. Главари некотрых курдских племен в Южной Персии выгнали посланных от Шейх Махмуда со словами «Мы хотим независимый Курдистан, но без Англичан». Необходимость отказа от помощи Англичан ставила правительство Независимого Курдистана в очень тяжелое положение — без англичан нет материальных средств для борьбы, продолжение же их поддержки вызывает раскол среди курдских племен и грозит полным провалом борьбы за независимость. Все это побудило Шейха Махмуда попытаться еще раз договариваться с турками об автономии Курдистана, хотя бы в .пределах Турции. Делегация была весной этого года отправлено в Ангору

Англичане узнав о такой измене Шейх Махмуда, пришли в ярость, вследствие чего последний вместе с многими членами правительства принужден был скрыться от англичан в горы, причем последние бомбардировали и разрушили дом Шейха Махмуда в Сулеймании. Сеид Таги, ярый враг турок, на почве личных остался верным англичанам и заменил Шейха Махмуда. Англичане взяли его семью в Багдад в качестве заложников, чтобы обезопасить себя от измены, а самого заставили торжественно в мечете на Коране

.паклятся в верность англичанам
.Сеид Таги в апреле нанес туркам у Ревандуза поражение и взял ее
Курдистан с ее нефтью становиться ареной интересной борьбы и хитрых политических интриг. Удастся ли курдам завоевать себе независимость за которую они в течение 100 лет ведут борьбу не на живот, а на смерть — покажут события, которых мы интересом .ждем
Погорелов

ЗВ». № 160 (325), 14 июля 1923 г. Умиротворение Южного Курдистана»
Басра, 3 июня. Первый министр, советник по внутренним делам и префект г. Багдада уехал в Сулеймание с целью организации администрации в Южном Курдистане. Губернатор Эрбиля отправился в Ревандуз, где он назначил Саида Таги, начальника курдского племени из горной местности восточнее реки Большой Заб и друга Симко, .местным военным уполномоченным
.ЗВ», № 160 (325), 14 июля 1923 г. Курдские тексты»

Klam – песня

I
Дере «Уч-килиса» Lы бар чаја
Надыр ага, Быдір ага нача, нaја
!Миро, миро
«!Надо готіја Бадо: «Аз бы гурбан
Аскаре Тер-Хугасов пыра, ам һарна раја
...Миро

II
;һауша дере бы-тытуна
,Кынце Надо, Бадо сора
.гулавтуна
;Папасы дере жы мале мал мират-ба
:Жы кура кур дунда-ба
Сиушаш мере ма башыма
Каwра весубеда һаветна
.Бар алаwа драгуна
...Миро

III
һауша дере Саре реи-ја
һатн чуна драгуна ле-ја
:Папасы дере жы мале мал мират-ба
:Жы кура кур дунда-ба
Чава гыртына даста грагре
Ма башыма каwра
.весубеда кышандына бар Шура
...Миро

:Перевод
I

,Церковь «Три церкви» перед речкой есть
Надр господин, Бадр господин не уходить, не есть
Миро, миро! (Герои, герои!)
«Надр говорил Бадру: «Я буду жертвой
Войска Тер-Гукасова (на) мосту есть, мы
пойдем сдаться
!Герои, герои
II
Двор церкви под табаком есть
Платье Надо, Бадра красное есть, (с)
.Серебряной тесемна
Герои, герои
III
,Двор церкви на дороге есть
Приезд, проезд драгунов по ней есть
Монахов церкви из имущества имущество хозяина
,без (чтобы было)
из сыновей сын наследника без
:(чтобы было)
,Как изловили партию почетных
,наших башимских как барашек
.на рассвете передали перед сабли
Герои, герои
I
Церковь «Уч килиса» стоит себе возле речки, а Надр ага и Бадр ага больше уже не разъезжают по этим местам. Ах герои, вы герои! Надр говорит Бадру: «Голубчик мой, Тер-!Гукасова войско бесчисленно: лучше сдаться. Эй герои, герои
II
Двор церкви порос табаком, а платье Надра и Бадра окровавлено. Да лишаться монахи имущества и наследника, так как они были причиной смерти наших героев: на заре они предали смертоносным выстрелам драгунов 36 мужей наших башимских. Эй герои, !герои
III
.По двору церкви, это на дороге, разъезжают драгуны
Да лишаться монахи имущества и наследника, так как они были причиной беззащитных наших героев, которые к рассвету были изрублены, драгунскими саблями. Эй, герои, !герои
Во время русско-турецкой войны курды нападали на армянские села и церкви и грабили их. Раз, когда они пошли на церковь Уч-килиса, армяне узнав, что отряд Терь-Гукасова вернулся из Эрзрума и находиться вблизи, дали знать ему об этом. На помощь пришла кавалерия как раз в то время, когда еще курды требовали от монахов денег. Драгуны окружили Уч-Килиса и убив около сорок пять курдов, освободили церковь. По этому поводу курды и составили эту песню
.(Авт. Хачатуров)
Загадка
Даһ – зар, бист – мар, си – гур, чыл – руви, пенці – гаһ, шест – шакыр, һафты – фыкыр, .һаішті – зыкыр, нот – һек, сат – мерішк
.Мальчик-человек-волк, лиса – бык – слава Богу – дума – дрожание – яйцо – курица
Отгадка – человек: в 10 лет он мальчик, в 20 – делается человеком, в 30 он волком,

потому что подобно волку старается увеличить свое состояние, чтобы потом не голодать, в 40 – делается лисицей, обманывая то того, то другого для достижения цели, в 50 – делается быком, т.е. он навючень как воль, всеми удовольствиями жизни. В 60 лет стариком, который живет надеждою на Бога; в 70 он начинает много думать и критиковать свои поступки, совершенные прежде, в 80 лет все члены его тела дрожать, в .90 – он так болеет, как яйцо, в 100 лет он делается курицей, так как живет на счет другого

***

.ЗВ». №173 (338), 29 июля 1923 г. Восток. Турция. Южный Курдистан»

В сентябре прошлого года (1922 г.) англичане отошли с гор к линии Эрбиль—Киркук—Кифри, и в Сулеймание было организовано Курдское самоуправление. Шейх Махмуд, поднявшее восстание 1919 г. и сосланное в Индии был возвращен обратно. В Сулеймании объявили его с титулом Падишаха правителом Курдистана. Шейх Махмуд занялся …совместно с турками интригами

.Атаки (английских) аэропланов принудили Шейх Махмуда бежать из Сулеймание

В апреле была послана в горы сильная колонна пехоты, поддержанная аэроплананми; 22 апреля Ревандуз был занят (90 верст от Эрбиля), турки были отброшены на север за .Ревандуз

Из телеграммы Шейх Махмуда и ряда видных Курдитсанских деятелей: «Мы жители Курдистана требуем от англичан соблюдения наших национальных прав. Однако войска и аэропланы англичан разрушают страну. Англичане при содействии своих войск прилагают все усилия, чтобы полностью присоединить Южный Курдистан к Арабстану. После эвакуации и очищения Курдистана англичане не считаются там ни с какими законами. Во имя человеколюбия просим прислать беспристрастную делегацию, чтобы она могла .«лично засвидетельствовать английский гнет и разруху

Английские оккупанты стремились провести в Южном Курдистане желательный для них план — включить эту территорию в состав Ирака, при поддержке находящегося, .благодаря политике английского ставленника «короля» Фейсала

***

.ЗВ». №179 (344), 5 августа 1923 г. Персия. Персидское правительство и Симко»

Симко оставаясь в пределах Турции, продолжает собирать вокруг себя преданных ему курдов, но пока никаких активных действий против персидского правительства не предпринимает. Последнее вступая с ним в переговоры, предлагая ему вернуться в Персию в его бывшую резиденцию — Салмас — при условии гарантии неприкосновенности его личности. Для переговоров по этому вопросу по предложению персидского местного командования, состоялось свидания представителей командования с Симко в Котуре (50 верст юго-западнее Хоя). На это свидание Симко явилось с 400 всадниками. Во время переговоров он держался гордо и спорил с ними в высшей степени высокомерным тоном. Он ответил, что не верит правительству и требовал от представителей командования удостоверения гарантии в его безопасности .присягой на Коране. Но эти переговоры так и результатов не дали

***

ЗВ». № 279, 4 декабря 1923 г. Мосульский вопрос»

Англия в течение предшествующих веков все время преследующая, в целях противостояния со своими более опасными и сильными соперниками, политику поддержания Оттоманской империи, постоянно называющая себя «покровительницей мусульман», в 1914 г. изменила свою политику. Англия с октября 1914 г. стала проводить политику ослабления и раздробления Оттоманской империи. Воспользовавшись поражением последней, она захватила в свои руки страны Арабистана (Геджас и Йемен), .Месопотамию (Ирак), Палестину и Трансиорданию

…Мосул является опорным стратегическим пунктом
Мосул завоеван турками у персов еще в 1515 г. и является одним из вилайетов, .обещающих блестящую будущую в промышленном отношении
Еще в 1919 г. начались разговоры о создании в Верхней Месопотамии «Ассиро-халдейского христианского государства с городами Мосул и Урфа». Позднее Англия обнаружила необыкновенное внимание к национальному самоопределению курдского и .арабского населения опят таки в районе Мосула

***

ЗВ». № 490, 30 января 1924 г. Восток. Волнения в Персии»

На западе и юге Персии вновь начались волнения. Предпринята экспедиция против Сардара Рашида, одного из самых крупных главарей местных племен в целях приведения его в подчинение правительству. Отряд Сардара Рашида был разгромлен. Такая же участь постигла и племя санджаби. Это было сигналом к объединению курдских племен. Бежавший в горы Сардар Рашид собрал вокруг себя до 4000 человек. Волнения передается в соседний, Турецкий Курдистан. Начались волнения и на юге Персии — бахтиарами, на востоке Персии — в Астрабадской провинции, где туркмены, получив вести о разоружении шахсеван и курдов, заволновались и также готовятся к .сопротивлению Персидскому правительству

***

Персия. 27 января в Луристане лурские племена напали на персидские войска. 400 убито, несколько сот ранено и взято в плен. Английские войска аэропланами бомбили племена, отказавшийся платить подать месопотамскому правительству. 100 человек убито, много .ранено. Племена сдались и согласились платить подати

***

Луры оказали (персидским правительственным войскам) решительное сопротивление. В особенности это относится к племени бейранвенд, во главе которого стоял шейх Али-хан Сардар Ашаир. По сведениям персидских газет, луры потеряли свыше 400 чел. убитыми и до 500 чел. пленнными, в том числе шейх Али-хан с другими 24 другими ханами и старейшинами. Правительственным войскам достались лагерь луров и до 2000 голов .скота и лошадей

.ЗВ». № 549, 12 апреля 1924 г»

***

Борьба за нефть и Мосульский вопрос

Мосульский вилайет одной из богатых провинций Месопотамии. Он прекрасно приспособлен для земледелия. В 1905 г. вилайет произвел 134 млн. кг пшеницы, 73 млн. кг ячменя и 175000 кг риса (В. А. Гурко-Кряжин: «Национально-освободительное .движение на Ближнем Востоке. О Месопотамии. М., 1923 г.»)
.В 1906 г. насчитывалось 2,5 млн. голов крупного и мелкого скота
Еще более значительным являлся политико-стратегическое значение. Все караванные дороги из Турции в Северную Персию проходят через нее. В городе Ревандуз пересекается 4 дороги: первая ведет на север к Вану, вторая — на запад к Мосулу, третья — на юг к Сулейманийе, четвертая — на запад к Персидской границе к Соудж-Булаку, .Урмия и Тавризу
Северная оконечность нефтяных месторождений находится близ Мосула. Многие из этих источников были известны в глубокой древности (Марко Поло, Шарден и др. древние .путешественники)

.ЗВ». № 582, 24 мая 1924 г»

***

Борьба за Мосул

Происходящая в течение десяти лет упорная военно-дипломатическая борьба за Мосул .имеет несколько последовательных стадий. Инициатива принадлежит Англии

Первая схватка между Англией и Германией. «Немецкий банк» одновременно с концессией на Багдадскую железную дорогу приобрел также право на разработку минеральных богатств. Английские компании, главным образом, работающая по соседству с Месопотамский англо-французская компания — тот час же вступила в борьбу .с немцами

Союз Англии и России. Первая мировая война означала новую фазу состязания за Мосульскую нефть. Россия вступив на войну с Турцией домогалась Константинополь с проливами и Турецкой Армении. Однако в 1916-1917 гг. Кавказская армия ведет успешное наступление в Месопотамском направлении одновременно со стороны Муша и Битлиса и через территории Персии. Захватив Ревандуз и Каср-и-Ширин, русские войска угрожали и Мосулу и Багдаду. Англия начинает применят меры дипломатического и .военного характера

Арабско-французская страховка. Англия торопилась заключить соглашение с Францией о разделе Азиатской Турции; по так называемому соглашению Сайкс Пико, Мосульский вилайет входил в зону, предназначенную для образования самостоятельного арабского государства или федерации таковых. Северная часть зоны (с Мосулом) входила в сферу влияния Франции, которая приобрела здесь преобладающие экономические и политические права (назначение советников, устройство займов и т.д.). Англичане, не ограничиваясь этим, принимают меры чисто военной защиты ее. С начала 1917 г. они предпринимают энергичные наступления в Месопотамии, приводящее их скоро в Багдад и в Самарру. В марте 1917 г. произошло знаменательное соединение русских и английских передовых отрядов в Кизиль Рабаате (на главном пути из Персии в Багдад). Однако, начавшееся разложение русской армии скоро аннулировало эти успехи достигнутые в Месопотамии. Русская армия откатилась к границам Закавказья, англичане .же прекратили наступление и получили Мосул от турок по договору перемирии (1918 г.)

Третья стадия борьбы за нефть. После окончания первой мировой войны начинается третья стадия борьбы за нефть, в которой ожесточенным противником Англии является Франция. Согласно конвенции, заключенной между Англией и Францией (апрель 1920 г.) Франция получала всей необработанной нефти, добываемой государством; в случае разработки нефти частной кампанией, Франция получала всех ее акций. Взамен она давала согласия на устройство двух нефтепроводов и железной дороги в отведенной ей зоне, соглашаясь установить беспошлинный провод нефти и, наконец, обязывалась оказывать помощь для оборудования тех портов Средиземного моря, где будут кончаться .нефтепроводы

.В территориальном отношении Франция была совершенно вытеснена из Месопотамии

Турки и американцы против Англичан. После этого начинается четвертая, и самая тяжелая для англичан, фаза борьбы за Мосул. Им приходиться иметь дело одновременно с двумя .противниками: турками и англичанами

В составе Ангорского меджлиса находилось даже несколько депутатов из трех северных округов Месопотамии, избранных еще до войны или же делегированных туркофильскими группами населения. Национальный обет определенно требовал .включения Мосульского района в территорию Турции

Благодаря этим обстоятельствам англичанам, начиная с 1919 г., приходилось вести упорную борьбу с турецкими партизанскими отрядами, опиравшимися на курдские .племена, беспрестанно переходящие то на одну, то на другую сторону

Во время большого восстания арабов против англичан, турецко-курдские банды, оперировавшие в Северной Месопотамии, захватили также важные пункты как Киркук,

.Ревандуз и серьезно угрожали Мосулу
В течение всего 1922 г. этот стратегический узел всей Северной Месопотамии оставался в .руках турок
Разделяй и управляй». Англичане прибегают к своему излюбленному средству: » использованию различных групп населения для борьбы против турок. Первыми попадают в сферу английского влияния айсоры (заселяют преимущественно Синджарские горы, Мосульскую долину и самой город и др. зоны). Их около 275000. Когда (летом 1918 г.) сопротивление было сломлено, они направили поток беженцев в Месопотамию, главным .образом для заселения бесплодных районов Месопотамского вилайета
Часть айсор решили возвратится на родину в Персию (в район Урмии). Анличане командируют в Урмию своего агента капитана Гирта, который разжигает (национальную .вражду) и натравливает на айсор местное персидское население
Помимо заселения айсорами Мосульского вилайета, англичане формируют, главным .образом из турецких айсор, несколько батальонов (всего ок. 6000 чел)
Меморандум ассиро-халдейского комитета. На Лозанской конференции «Национальным ассиро-халдейским комитетом» было представлено несколько меморандумов, в которых он протестует против передачи Мосульского вилайета туркам и арабам и требует создания автономного ассиро-курдского государства. Массы айсорского населения прекрасно знает, что, в случае передачи Мосульской территории шовинистически настроенным туркам, айсорам придется бежать или подвергнутся на этот раз полному .уничтожению
Курды на поводу у Англичан. Англичане, ввиду крайней малочисленности айсор, главным рычагом своей политики в Северной Месопотамии пытаются сделать курдов, составляющих основное ядро местного населения. Ненавидя турок, практикующих исключительно методы насилия для подчинения их, они легко переходили на сторону .англичан и русских
Тот час же после окончания мировой войны англичане принимаются за энергичную обработку курдской интеллигенции и аристократии, прививая им идею национальной автономии. В Константинополе организуется несколько младо-курдских комитетов, одновременно в самом Курдистане английские агенты агитируют среди вождей, .выпускают газеты на курдском языке и т.п
Задачи английской политики. Основная задача, преследуемая англичанами при всех этих комбинациях (с 1921-1924 гг.) совершенно ясна: они пытаются создать курдское буферное государство, которое отделяло бы Ирак от Турции и находилось под их политическим .влиянием
В настоящее время в Курдистане сложилось следующее положение вещей: вождь северной части ориентируется на Турцию (Исмаил-ага Симко). В Южном Курдистане (иначе Северная Месопотамия) существуют две группировки. В районе Сулеймание засел шейх Махмуд, еще недавно (в июле 1922 г.) коронованный англичанами в повелители всего Курдистана (Малек-о-Курдистан). Сейчас он поддерживает оживленные отношения .с турками и будирует против англичан
Вторая группа курдов, англофильская, возглавляемая Сеидом Таха, занимает .стратегический центр страны Ревандуз вместе с британскими отрядами
Англичане предпринимают попытки создания буферного курдского государства. Но для практического осуществления этого плана курды, как мы видели, оказываются слишком неподатливым материалом, предпочитая по несколько раз в году менять «ориентиры», получая взамен от обеих враждующих стран подачки и занимаясь обычными грабежами .и вымогательствами
Борьба за Мосульскую нефть. На Лозанской конференции борьба за Мосульский нефть

стала для Англии особенно тяжелой, так как появился новый могучий претендент — .Соединенные Штаты
Еще до младо турецкого переворота адмирал Честер вел переговоры с Абдул-Гамидом о получении различных комиссий, в том числе и на разработку турецкой нефти. В 1911 г. проект концессии был представлен на утверждение парламента, но начавшаяся итальянская война помешала ратифицировать ее. Американцы оказались совершенно .вытесненными из Месопотамии
Уступки англичан. Англия согласилась изменить конвенцию, заключенную в Сан-Ремо, и .обещала уступить американцам 20% Месопотамской нефти
На Лозанской конференции вопрос о нефти играл огромную роль, хотя и не отразившуюся .ни в одном из официальных протоколов
Наследники Абдул-Гамида. Необычайно характерно, что группа американских капиталистов, делегировавшая своих представителей в Лозанну, выступала от имени 22 наследников Абдул-Гамида, доказывавших, что Мосульские нефтеносные территории были приобретены на собственные средства Абдул-Гамидом, а потому составляли его .личную собственность, подлежащую передаче по наследству
Турецкий суд признал юридически необоснованными притязания родственников .««кровавого султана
Попытки американцев. В результате уступок, сделанных англичанами, американские представители в Лозанне оказывали в вопросе о Мосуле систематическую поддержку Англии. Одновременно с этим, впрочем, Соединенные Штаты пытаются самостоятельно пробраться к Мосульской нефти, минируя все концессии, которые были уже приобретены .на них англичанами
Борьба вокруг Мосульской нефти побуждает Англию до открытия конференции выключить из повестки ее работ вопрос о Мосуле. В обмен за всякого рода компенсации .она заручается соответствующими согласием Франции и Италии
Требования турок. На конференции они требуют возвращения Мосульского района (в декабре 1922 г.). Английская делегация в длинной ноте указывает, что Мосул экономически тяготеет к Месопотамии, что турки составляют лишь 1/12 часть населения его, арабы — 3/12, и наконец, курды протестуют против турецкой власти и составляют .6/12 часть населения вилайета
Переговоры по Мосульскому вопросу оказались совершенно безрезультатными, Лозанский трактат, в сущности, лишь зафиксировал это неопределенное положение .вещей и отсрочил его окончательного разрешения
Для оценки колоссального значения Мосула важно отметить интересный факт, что Англия, взамен признания ее прав на этот район, не так давно предлагала Турции помочь ей обзавестись флотом, обеспечить заем и даже разрешить укрепление Босфора и .Дарданеллы
.В. Гурко-Кряжин. «ЗВ». № 593, 4 июня 1924 г
***

Шарк-Капуси
(О курдских племенах мамаш, обитающих недалеко от дороги Карс-Ардаган)
Ариф-ага — богатый курд, живет в Муркане, в 20 верстах от Мамаша, имеет 1000 голов барарнты. Недавно отбил скот у мамашцев. Управы на него нет, — каймакам и мутасириф — оба в его руке, делает, что хочет. Мы находимся в Гельском районе на востоке от .Ардагана
Едим в Чела. Районный начальник «сидит» в курдском поселке Окам, в двух верстах от войсковой стоянки Мерденека. После обмена всевозможными любезностями, когда мы

выходили от Окамского каймакама, я увидел при выходе трех курдов, связанных по рукам и ногам и брошенных на землю с обнаженными пятками. Чауш отбивал по пяткам толстой палкой — «зопой» положенных 50 ударов, чтобы вынудить у них сознание в убийстве. Гордые и самолюбивые курды молчали, не желая криками показать свою .слабость

Мерденек — сплошные казармы, расположенные на опушке леса. Здесь сходятся три .и на Карс дороги — на Ольты — Эрзерум, на Ардаган

.А. Кавелин. «ЗВ». № 593, 7 июня 1924 г

***

Ани

На склонах Аладжи, когда бросаем прощальный взор на грозные укрепления Карса и начинаем спуск к Дигору и дальше — к Араратской долине, останавливаемся в .касканской кочевке Гюлейран, опьяненный цветами

Касканское — племя — одно из многочисленных воинственных курдских племен, .населяющих Карскую область

...Мердиек, Караурган, Соудж Булах, Дильман — тут живут курды с давних времен

Беки курдские — Шамшаддиновы, Бостанбековы — потомки Касум-хана Зиланского, .потеряли свой былой авторитет

.ЗВ». № 605, 19 июня 1924 г»

***

Мосульский узел

Мосульский вилайет состоит из трех санджаков: Мосульского, Киркукского и .Сулейманийского

Мосульский санджак был населен испокон веков ассирийцами (до 250 тысяч). Второе место занимают езиды-курды, проживающие смешанно с ассирийцами по левому берегу Тигра и занимающие горные кряжи Синджара, находящиеся к западу от Мосула (до 50 тыс). Далее идут курды-сунниты, арабы, и наконец, последнее место занимают сами .турки, проживающие в качестве чиновников и ремесленников в самом городе Мосуле

В Киркукском и Сулейманийском санджаках подавляющее большинство курды (не менее .300 тыс.). Арабы — ок. 60 тыс. чел

Таким образом, во всем Мосульском вилайете в целом с присоединением спорных «нейтральных» зон санджака Хаккиари, Ванского вилайета, и земель якобитов в Мардинском санджаке имеется население до 600-650 тыс. чел. Первое место по количеству принадлежит курдам, второе — ассирийцам, затем идут арабы и езиды и .только последнее место занимают турки

Восстание курдского шейха Махмуда Паши из Сулеймание было подавлено руками .ассирийских батальонов

Исмаил-ага Симко из Башкала аранской области, и Махмуд Паша из Сулеймание перешли .на сторону турок

Часть жителей, принявших стороны патриарха Мар-Шамуны из Хаккиари, так называемые несториане, в настоящее время играют роль жандарма англичан в иракском королевстве. Они то и дело подавляют совместно с английскими аэропланами и пулеметами .беспрерывные восстания курдских племен и арабских кочевников

.Фрейдун Атурая. «ЗВ». № 708, 21 октября 1924 г

***

Мосульский вопрос перед судом Лиги Наций

Мосульский вопрос, едва не приведший к вооруженному англо-турецкому конфликту, был перенесен на обсуждение экстренной сессии Совета Лиги Наций, состоявшейся в .Брюсселе

.Константинопольская конференция 17 мая наконец результатов не дала

Аргументы статические

По турецким данным, население Мосула равно 503000, из коих 146960 чел. турки, 281830 .— курды, 43210 — арабы-мусульмане и 31000 — евреи и христиане

Английская статистика: общее число жителей Мосула — 785468, из них турок — 65895, .курдов — 474.720, арабов — 185763, христиан — 62225 и евреев — 16685

Аргументы исторические

.Турция: владеет Мосулом в течение 1100 лет

Англия: с таким же успехом Турция смогла бы претендовать на Багдад, который был .отделен от Мосула только 1868 г

ЗВ». № 734, 22 ноября 1924 г»

***

.Эрзерум. Аресты среди курдов 20 ноября 1924 г

В конце сентября местными турецкими властями произведены аресты среди местного курдского населения: полковник Халид-бей, общественный деятель и член Меджлиса Юсуф Зия-бей и еще несколько лиц — их обвиняют в участии курдского движения, .направленного против турецкого правительства

.ЗВ». № 740, 29 ноября 1924 г»

***

Константинополь. 26 февраля 1925 г. В восточных вилайетах вспыхнуло восстание, предводительствуемое шейхом Саидом. Восстание началось под лозунгами образования курдского правительства, изменение политического строя на основании требований шариата. Восстание начавшееся незначительной стычкой населения с жандармами, длится уже 11 дней и захватило 4 вилайета (Диярбакыр, Арган и др.) с населением в 60 .тыс. чел. Посланы войска, в 12 вилайетах объявлено осадное положение

Социальная подоплека движения — недовольство восточных провинций феодальной .политикой правительства Мустафа Кемаля

Шейх Саид значительными силами занял неожиданно Дранджени, главный город вилайета Гендж. Вооруженное восстание, начатое в Арганском вилайете, распространилось на вилайеты Диярбакыр, Харпут, Гендж и обнаруживает тенденцию .распространения на другие вилайеты

Народная партия Турции вынесла резолюции о необходимости подавления восстания .курдов самым беспощадным образом

Силы повстанцев насчитывают до 5000 чел. Имея в виду, что каждый курд с детских лет никогда не расстается с винтовкой, число вооруженных бойцов может в короткий срок .значительно возрасти

.Момент восстания совпал с посещением Мосульского района комиссией Лиги Наций

.ЗВ». № 813, 27 февраля 1925 г»

***

февраля повстанцы заняли город Харпут. Меджлис одобрил о введении осадного 2 .положения в округе Малатья. Повстанцы находятся в 25 км. от Диярбакыра

Поверенный в делах Турции в Москве заявил: «Как прошлогоднее восстание племени айсор, так и нынешнее восстание окончится полным крахом шейха Саида. Что касается до поддержки турецким народом правительственных мероприятий, то в этом отношении не .«может быть никаких сомнений

.ЗВ». № 816, 1 марта 1925 г»

***

Анкара, 3 марта. Несмотря на некоторый успех в борьбе с повстанцами, нет оснований .для оптимистической оценки положения, которое продолжает оставаться серьезным

марта кабинет Фетхи-бея вручил президенту прошения об отставке. Формирование 3
нового кабинета будет, вероятно, поручено Исмет Паше. Ожидается расширение зоны
осадного положения, стеснения свободы печати и закрытия отделов оппозиционной
.партии прогрессистов
Во главе курдского восстания против турецкой власти стоит Сандил Курди, впервые
выступающего против турецкого правительства. Это — мулла 50 лет, составивший себе
известность как блестящий оратор. Он получил образование в духовных медресах
.Курдистана, сам уроженец одной из деревень Ванского вилайета
Партия «Единение и прогресс» воспользовалась в свое время его блестящими
ораторскими способностями и за это оказывала ему сильную поддержку. Особенно
много он работал для партии в 1910-1911 гг. В 1916 г. Сандил Курди принял участие в
.защите Битлиса от русских, попал в плен и был выслан в тыл русской армии
Мулла Селим был одним из организаторов курдского восстания 15 марта 1914 г. Южная
часть Битлиса была в руках восставших. 2 тысячи восставших курдов продержались около
трех дней, когда же к турецким войскам подошли подкрепления из Вана и Муша, они
были разбиты, и мулла Селим спасся в русском консульстве. В консульстве мулла Селим
оставался до объявления войны Россию. Русский консул был выслан в Россию, и мулла
Селим вместе с 13 своими сподвижниками был повешен и похоронен на Битлисском
.кладбище
.ЗВ». № 819, 5 марта 1925 г»
***
марта «Хакимиет Мллие» подчеркивает сообщение из городов Аргана, Мадена и Акар, 4
.что означает, что они заняты восставшими
.ЗВ». № 820, 6 марта 1925 г»
***
марта Национальным Собранием принят закон об охране спокойствия, 7
уполномочивающий правительство подавлять административными мерами реакционное
повстанческие движения и агитацию, предавая виновных «Суду независимости».
.Учреждены два «Суда независимости» — один в Анкаре, а другой — на месте восстания
марта к северу от Диярбакыра произошли столкновения передовыми постами 9
.правительственных войск и повстанцами
.ЗВ». № 823, 10 марта 1925 г»
***
.Курдское восстание вновь ставить вопрос о внутреннем устройстве Турецкой Республики
Несмотря на заброшенность, дикий образ жизни, они сохранили независимый дух и
пламенно реагируют на каждые несправедливые поборы, на невнимание к
.национальной самостоятельности, на несправедливости и своеволие чиновников
Курды весьма трудолюбивый и постоянный народ. Курдский крестьянин обездолен. Но
он чрезвычайно восприимчив ко всяким начинаниям, в которых он видит желание
.помочь ему устроить лучше его быть
.А. Кавелин. «ЗВ». № 824, 11 марта 1925 г
***
Повстанцы атаковали в ночь с 7 на 8 марта к северу от Диярбакыра правительственные
силы. Несмотря на упорные и многократные атаки, были совершенно разбиты. Другая
.колонна повстанцев продвинулись к Диярбакыру с востока и также были разбиты
.ЗВ». № 825, 12 марта 1925 г»
***
марта шейх Саид прибыл в Токсур (10 км от Диярбакыра). Повстанцы намеревались 15
занять Диярбакыр, провозгласить там курдское государство. Ночью он атаковал

Диярбакыр, но после 12 часов боя правительственные войска обратили повстанцев в .бегство
марта родственники муллы Селима в Гендже, казненного 10 лет тому назад, 15 .присоединились к повстанцам
Заявление членов «Трибунала независимости»: «наш патриотический долг — вычеркнут .«из лексикона слова «курдизм
Манифест «Трибуны независимости»: «трибунал постановил опубликовать, что он будет вести дела секретным порядком, чтобы избежать затруднений в своей деятельности. Трибунал будет стремится к абсолютной справедливости и будет руководствоваться причинами военного времени. Трибунал будет бороться против повстанцев и против всех реакционеров, которые пытаются разрушить здание свободы и поколебать нравственный .«идеал народа
.ЗВ». № 828, 17 марта 1925 г»

***

В событиях есть два момента: реакционное восстание в Турции и революционное проявление курдской национальной идеи. Таким образом, экономическими причинами .Курдистан подготовлен к национальному восстанию
.ЗВ». № 829, 18 марта 1925 г»

***

Все исторически известные большие восстания курдских племен, возглавляемых их шейхами, имели национальную подоплеку сохранения своих прав и прерогатив над народными массами, ибо централистические стремления турецких националистов (в особенности после камалистической революции) резко противоречили и противоречат центральным тенденциям разрозненных племен курдского народа, возглавляемых .феодальными шейхами
О восстании курдских феодалов только в одном XIX в., каковых было четыре, не считая .массу маленьких восстаний
Первый раз это было в 1806 г., когда Абдурахман Паша из Сулеймание сражался целых .два года за независимость Южного Курдистана против турок
Второй раз восстал Мухаммед Паша из Ревандуза в 1833 г., под влиянием английского вице-короля в Египте и занял всю Месопотамию. Борьба продолжалось несколько лет. .Впоследствии он коварно был убит
В третий раз восстал Махмуд Паша из Сулеймание. После поражения турок под .Нисайбином в сражении с египтянами в 1839 г
В четвертый раз курды поднимались в 1843-1847 гг. под начальством эмира округа .Джезире Бадыр Хан Бека
Общественно-классовые силы, участвующие в курдском восстании
.Использование идеи национального освобождения курдского народа .1
Желание курдских шейхов-феодалов избавиться от угрожающей их классовой .2 гегемонии над курдскими народными массами кемалистской буржуазно-революционной .власти Турции, уничтожившей халифат (один из сильных атрибутов власти шейхов)
Временное схождение интересов курдских феодалов с турецкими клерикалами .3 .халифатистами с крупной турецкой портовой буржуазией
Крупная турецкая портовая буржуазия в Константинополе и Смирне, в корне .4 недовольна государственно-монополистической политикой правительства Народной .партии
.ЗВ». № 830, 20 марта 1925 г»

***

На курдском фронте

Восстание курдов было спровоцировано заинтересованными темными силами в результате сильного недовольства курдов порядками, установленными турецким .правительством

Курды — сильное и здоровое племя. О них сложились превратное мнение. Их считают отважными наездниками, не больше. Между тем, это очень восприимчивые люди, и те из них, которые получили образования, выдвигаются в обществе. Турции они дали в свое время выдающихся военачальников и государственных деятелей. В Европе сейчас много .образованных курдов

Старое турецкое правительство сознательно держало курдов в темноте, поощряло их воинственные инстинкты в своих целях. Теперь этому пришел конец. Теперь курды поняли свою самобытность, свою силу и интересы. Их не удастся замкнуть по прежнему в .горах и держать в прежнем положении до момента, пока они пригодятся

Крайние шовинистические элементы и панисламистские газеты требуют полного слияния .курдов с другими народами и уничтожения их самобытности

Устроить курдов, дав им возможность свободно жить и развиваться, Турция решить один из самых щекотливых вопросов Востока. Устроить курдов — значит отвести их от .империалистических интриг и создать в самом сердце Востока прочный мир. Д. К

.ЗВ». № 836, 28 марта 1925 г»

***

Курдское восстание

В Южных провинциях Турции проживают в первобытно диком состоянии курдские племена. Средневековый неограниченный произвел и права сильного над слабым до сих .пор присущи главу курдских племен

.ЗВ». № 837, 29 марта 1925 г»

***

Восстание курдов

Анкара, 29 марта 1925 г. Правительственный отряд, выступивший из Диярбакыра, вступил в бой с повстанцами Налу и Кедикея. После трех часового боя один из правительственных .отрядов занял Вадур

Один из повстанческих отрядов произвел нападение на правительственные войска к югу от Гиги, правительственные войска отступили к северу. Повстанцы заняли также Сильван. Преследование повстанцев правительственными войсками ведется на направлении .Гендж

В Константинополь доставлено воззвание, выпущенное шейхом Саидом. От имени .восставших он требует восстановление халифата

Восстание, начавшееся в Курдистане, охватило 12 вилайетов. Повстанческие силы .исчисляется в 2000 человек. Шариф

.ЗВ». № 838, 31 марта 1925 г»

***

Курдский комитет

Курдский комитет образован в 1914 г. После неудачного курдского восстания в Битлисе. До этого комитета существовала Курдская Лига, издававшая сначала в Каире, и потом в Женеве революционный курдский журнал «Курдистан» на наречии бохтанских курдов. Все члены Курдской Лиги входили в Курдский комитет. Центр комитета находился вне Курдистана, но во всех крупных центрах Курдистана были филиалы, конспиративно .связанные с центром и с другими отделениями комитета

В Швейцарии по наследству от Лиги оставался довольно крупный постоянный пункт. Через Швейцарии члены Курдского комитета могли быть в контакте с революционерами .других стран Азии и Европы

После взятия Константинополя союзниками, Курдский комитет изменил свою программу, введя в свой устав параграф, в силу которого членами комитета могли быть не только .лица курдского происхождения, но вообще все друзья курдского народа

И известный турецкий монархист, курд по национальности Шериф Паша, был в числе .членов этого расширенного Курдского комитета

Те скудные сведения, которые мы имеем из телеграмм ясно указывает, что смешение идеи национального курдского восстания с реакционным и монархически-халифатским движением в Турции — дело Курдского комитета, руководящим движением из Алеппо и .Багдада, посылающего донесения в Константинополь

.ЗВ». № 840, 2 апреля 1925 г»

***

Уроки курдского восстания

Одну из причин восстания нужно искать в неопределенности политики правительства по .отношению к этому заброшенному уголку Турции

Курдский феодализм в основном остался неизменным в продолжении столетий. Ни первая попытка реформ, так называемый танзимат, в начале второй половины прошлого столетия, ни конституция 1908 г., ни радикальные реформы третьего марта 1924 г., отменившие халифат, не внесли никаких изменений в современный феодальный строй Курдистана. Деребеи (феодалы) Восточной Анатолии владеют громадными латифундиями, в среднем от 500 дунам. Крепостные крестьяне отдают собственнику земли от одной половины до ¾ урожая. Они (так называемые ортакджи) не обладают ни скотом, ни семенами, ни инвентарем, ни собственным жилищем. В среднем, каждый из деребеев обладает 10-ю деревнями. Некоторые из них — по 100 и более деревень. Кроме этого, при помощи жандарм, чиновников и фиска (десятины) отнимают еще половины того, что у него осталось от ¾. Двойной гнет, государственная повинность и феодальное рабство невыносимы. Малейшая попытка социальных реформ и народного просвещения встречает отчаянное сопротивление со стороны феодалов, деребеев, .князей и шейхов

Первая попытка реформ в Восточной Анатолии была намечена бывшими министрами .земледелия в прошлом кабинете Исмет Паши, Шукри-кази и Закаи-Беем

Ими было предусмотрено наделение крестьян землею за счет феодалов. Некоторые депутаты настаивали на необходимости конфискации земель всех деребеев и бесплатной .передачи их бедному крестьянству

Представители феодалов в парламенте связанные со всем классом деребеев узами родства и общих экономических интересов, вынудили правительство отказаться от .первоначального проекта аграрных реформ

Социально-экономическая подоплека восстания — стремление сохраить свои .феодальные привилегии

С другой стороны, невежественные, фанатически настроенные крестьянские массы Курдистана также не понимали колеблющейся политики кемалистов. Революция ничего не изменило в их экономическом положении. Война и революция привела к еще .большему объединению восточного крестьянства

Назад к султану» — таков был лозунг, пущенный реакцией для затемнения классового » .сознания курдских крестьянских масс

Таким образом, своей колеблющей политикой правительство не смогло привлечь на .свою сторону ни феодалов, ни крестьянство

.Крупную роль в курдском восстании сыграло английское вмешательство

.Третьим фактором курдского восстания является бывшая императорская династия

.ЗВ». № 841, 3 апреля 1925 г»

***

Приход к власти кабинета Исмет-паши означает резкий перелом в политической жизни Турции. Вместо правого крыла Народной партии во главе Фетхи-беем к власти пришли .левые народники во главе с Исмет-пашой

Переходное правительство Фетхи-бея явилось конгломератом разных оттенков Народной партии, начиная от курдского феодала Фейзи-бея и кончая радикальным крестянско-сельским народником Махмуд Эссад-беем. Это вытекало из основной линии поведения кабинета Фетхи-бея — держать курс на умиротворение страны, на соглашение с оппозиционными элементами. Кабинет Исмет-паши покончил с тактикой лавирования. В нем исключительно предоставлено однородное принципиально-выдержанное левое .крыло Народной партии

Главные задачи кабинета Исмет-паши — консолидация республиканского режима, .укрепление революционных завоеваний и подавление курдского восстания

Светская просветительская политика республиканского кабинета, отмена правовых установлений, основанных на шариате, закрытие медресе, радикальные реформы в области вакуфа и т.п. выбили идеологическую и материальную почву из-под ног мулл, ходжей и софи (учащиеся медресе). Клерикальная оппозиция перешла от обороны к .нападению

.Политическая аргументация курдских восстаний проникнута религиозной идеологией

Одними из первых мероприятий правительства были закон о преследовании религиозных институтов и лиц, пользующихся своим духовным положением в политических целях, закрытие газет «Тевхиди», «Сон телеграф», «Истикбал» и др., объявление повстанческих округов на военном положении и организация судов .независимости для преступлений по обвинению в государственной измене

Приняты меры к прекращению деятельности Республиканско-прогрессивоной партии в .Восточной Турции

Анатолийское революционное крестьянство, основная движущая сила турецкой революции и борьбы за независимость, вправе требовать от республики удовлетворения .своих насущных интересов — разрешения аграрного вопроса

Разрешение курдского вопроса лежит совершенно в другой плоскости, в плоскости радикального разрешения аграрного вопроса, уничтожения феодализма и поголовного .изгнания всех шейхов, ага и беев

.ЗВ». № 842, 4 апреля 1925 г»

***

Наступлениями повстанцев (три боевые колонны — всего 5000 человек) на Диярбакыр .лично руководил шейх Саид. Бой носил ожесточенный характер

.ЗВ». № 843, 5 апреля 1925 г»

***

Из истории курдского движения

Курдистан выдвинул немало революционеров, вложивших свои силы в турецкое освободительное движение. К числу таких передовых людей относится, например, доктор Абдулла Джевдет из Диярбакыра, написавший в эпоху Абдул-Гамида много .замечательных статей

.Он — популярный писатель: писал стихи и на турецком и на французском языках

В свое время большой успех имела его брошюра против Абдул-Гамида под заглавием «Мехкемес Кубра» («Великое судилище»). Он перевел на турецкий язык многих европейских классиков, преимущественно английских. Среди его сочинений есть такие, которые затрагивают темы, еще мало разработанные в европейской литературе, как, .например, брошюра о лечении музыкой и другая — о гигиене мозга

А. Джевдет провел в эмиграции 13 лет, вернулся в Турцию после конституции, но скоро разошелся во взглядах с младотурками, заметив в них национально-шовинистическое направление и поддержку султаната. А. Джевдет отошел от партии и занялся .литературой, основав журнал и издательство «Иджтихад» («Борьба»)

Друг и земляк А. Джевдета, тоже доктор, Исак Сихути также был убежденным республиканцем. Он много лет прожил эмигрантом в Париже и Женеве. Он был одним из главных основателей революционной партии Турции, но он всегда был против султаната и халифата; в то же время он был сторонником сепаратизма курдов и стоял за режим свободы и равноправия для всех народов бывшего Османской империи. Он умер в Италии от туберкулеза, и после объявления Конституции тело его было перевезено в .Константинополь для торжественного погребения

Младотурки, став у власти, приблизили к себе не таких курдов, как А. Джевдет, а напротив, вроде Диярбакырского депутата Февзи или Сулеймана Назифа. Эти курды легко изменили курдской национальной идее и соглашались с программой туркизации курдов .вместо предоставления им национальной автономии

.ЗВ». № 844, 7 апреля 1925 г»

***

Курдское восстание

февраля двум курдам из свиты Саида угрожал со стороны судебных властей арест за 11 уголовный проступок. Саид отказался выдать их полиции. Возникла стычка между курдами и жандармами и несколько жандармов было ранено, а их командир взять в плен. Указанным происшествием и дан сигнал к восстанию. Истинные причины лежат .гораздо глубже

.ЗВ». № 845, 8 апреля 1925 г»

***

Операция против повстанцев

В округе Сиверек жители ряда селений, находящихся в руках повстанцев, присоединились к местным правительственным силам и участвуют в подавлении восстания. В стычке на восток от Харпута повстанцы под командованием шейха Фехмед-Баба были разбиты. Два батальона милиции, образованной из жителей местности Керм, .около Киги, направлены недавно против повстанцев

Опять Симко

Симко вернулся в Чарик-кале, близ Кэхнэ-шехра. Он выжидает, какой оборот примут события. Если победителем будет Турция, он им скажет, что как курд он не мог идти против своих же курдов, но не хотел сражаться с турками, а потому предпочел бежать в Персию, чтобы уклониться от действий против своих друзей турок. Если возьмут верх курды, он скажет, что убежал из Турции, чтобы турки не заставили его действовать против своих же одноплеменников, так как он опрометчиво обещал туркам сражаться за их .интересы, и что, перебравшись в Персию, он действовал в интересах курдов

.ЗВ». № 846, 9 апреля 1925 г»

***

Турецкое правительство объявило призыв под знамена запасных в возрасте от 24 до 38 .лет уроженцев провинций, сопредельных с зоной курдского восстания

.ЗВ». № 853, 17 апреля 1925 г»

***

Вокруг восстания курдских шейхов

Часть I

Характеристика социального строя Курдистана: феодально-крепостнический быт курдских племен, роль отдельных шейхов как религиозных и административных вождей,

тенденция этих шейхов к созданию «государства в государстве», особый, почти «автономный», характер порядка изымания податей, существующего в Курдистане, деление курдов на бессменные племена и секты, борьба из-за влияния между .отдельными вождями племен и шейхами сект и т. д

Помимо всего, шейх и вождь племени являются легализованными судьями во внутренней жизни данного племени, ответчиками и ходатаями перед властями, и во время войны военными руководителями племен (турецкие власти могли назначать в курдские части лишь командиров полков и инструкторов, и все остальные командные должности занимались курдами). Турецкие султаны, и в особенности Абдул-Гамид, прилагали все свои усилия, чтобы ужиться с шейхами. Даже в период ожесточенной борьбы с турецкой земельной феодальной кликой султанат бережно относился к патриархальному строю Курдистана, прежние военно-феодальные формы были им сохранены именно и только в Курдистане. Особенно большим курдофилом был именно .султан Абдул-Гамид

Курдские шейхи жили в своих отдаленных от центра районах на положении .полновластных царьков

власть, свое твердое положение среди темных и невежественных племен курдские Свою .шейхи ставили выше всего

От курдских районов во второй меджлис были проведены в большинстве уже не курды, а турки из турецкого поселения тех немногих городов, которые, как оазисы, молчат среди .кочевой и оседлой курдской массы

Уничтожение шариатских судов отняло у шейхов их судебные права. Ликвидация комиссариата религии и объявление светской республики ликвидировали для шейхов общую возможность вмешательства во всякого рода административные дела своего .племени и сводили их к бедной роли лишь духовных наставников

.ЗВ». № 854, 18 апреля 1925 г»

***

Часть II

По словам Рифаат (редактор бывшей константинопольской газеты «Сербести»), восстания подготавливалось на 31 марта (к годовщине восстания 1909 г.). Будучи объявлено поспешно, не имел хороших вождей и вылившись сразу же в отталкивающие эксцессы (грабежи повстанцами не только турецкого, но и курдского населения). Среди курдских .племен и вождей (район Мардина, Харпута, Урфы) многие настроены туркофильски

.ЗВ». № 855, 19 апреля 1925 г»

***

В числе деятелей курдского восстания в телеграммах упоминалось имя Халил-Рами Бедрхана — потомка наследного полунезависимого эмира Курдистана Бедрхана, пострадавшего 100 лет назад во время восстания против турецкого правительства. Халил-Рами Бадрхану сейчас 56 лет. Он получил образование у католических миссионеров в Дамаске и приобрел большую известность как публицист и поэт. Пишет на арабском. Говорит по-арабски, по-курдски, по-турецки и по-французски. Впервые он был арестован в 1905 г., был приговорен к смертной казни и сослан в Триполи, где в подвалах тюрьмы просидел до обнародования турецкой конституции. Причиной этой кары был то, что Халил-Рами Бадрхан был замешан в убийстве курдами одного из главных руководителей абдул-гамидовского шпионажа Редван-паши. До этого Халил-Рами Бадрхан был правителем канцелярии генерал-губернатора в Багдаде и, будучи заподозрен в подготовке курдского восстания, был выслан в Константинополь. После возвращения из африканской тюрьмы он занялся курдской политикой, писал в журнале «Курдистан» и в .«турецкой газете «Сербести

После окончания империалистической войны Халил-Рами Бадрхан готовил в Малатии .«курдское восстание, организовывал неудавшийся «Независимый Курдистан

.ЗВ». № 860, 26 апреля 1925 г»

***

апреля 1925 г. Шерефеддин, считавшимся последним оплотом повстанцев, очищен от 27 .курдских отрядов

.ЗВ». № 862, 29 апреля 1925 г»

***

Мосульский вопрос и курды

Комиссия Лиги наций, работающая в настоящее время в Мосуле, заканчивает свое обследование. И Турция, и Англия в равной мере выразили во время Брюссельской конференции, осенью 1924 г. свою готовность беспрекословно подчиниться арбитражу Лиги. По мнению англичан, курдское восстание должно поколебать в глазах Лиги .турецкую точку зрения

.ЗВ». № 863, 30 апреля 1925 г»

***

В Совете комиссаров обсуждался вопрос о реформах, предположенных к проведению в курдских районах после подавления восстания. Планируется разделение этих районов на новые административные единицы, каждая из которых будет управляться военным губернатором. Титулы и привилегии шейхов и беев будут уничтожены. Сильные отряды жандармерии и пехоты составят гарнизоны центральных пунктов новых административных единиц. Предположено усиление полицейской охраны. После принятия этих мер предупредительно-охранительного характера будут приложены .усилия к скорейшему распространению образования среди остальных курдских племен

.ЗВ». № 868, 7 мая 1925 г»

***

Артвин, 11 мая. В конце апреля в районе Артвина была объявлена частичная мобилизация запасных, предназначенных для отправки на курдский фронт. В связи с этим муллы провели среди населения энергичную агитацию, призывая его отказаться от мобилизации и вообще не подчиняться приказам «незаконной власти». В районе властями арестовано около 40 человек мулл и прочих активных соучастников .противоправительственной агитации

.ЗВ». № 873, 13 мая 1925 г»

***

Ангора, 15 мая. Функционирование двух судов независимости продлено на срок от 6 до 12 месяцев, причем суд, заседающий в Ангоре, пользуется правом вынесения .окончательных смертных приговоров

Оппозиция тщетно старалась предложенные правительством репрессивные меры. Осадное положение продлено в восточных вилайетах на 7 месяцев, одобрена программа .правительства, клонящаяся к ликвидации власти курдских шейхов

.ЗВ». № 876, 16 мая 1925 г»

***

Уроки курдского восстания

Укрепление значения уголовного и гражданского кодексов, судебные реформы, новые законы по семейному праву и земельной собственности и сотни декретов отмечают этапы неуклонного следования правительства по пути перевоспитания турецкого .общества

.ЗВ». № 877, 11 мая 1925 г»

***

Помимо курдских вождей, казненных в Диярбакыре, повешено еще четыре участника восстания в Битлисе. Среди них один бывший член Большого национального собрания .Турции и один мулла

.ЗВ». № 880, 21 мая 1925 г»

***

Лондон, 25 мая. По сообщению агентства Рейтер из Багдада, во время последнего сражения между курдскими племенами и иракской кавалерией, поддерживаемой английскими аэропланами, курды понесли тяжелые потери и в конце концов вынуждены .были отступить

.ЗВ». № 885, 27 мая 1925 г»

***

Восстание курдов в Мосуле

Восстание шейха Махмуда наносит новый удар престижу британского империализма. В момент, когда «нейтральная» Лига Наций готов объявить свое решение по поводу злосчастного мосульского вопроса, «иракские» войска, руководимые английскими .офицерами, разбили курдов

С одной стороны, всадники и пехота курдского вождя, правда, отважные, но лишенные артиллерии и современных методов борьбы, с другой стороны — английские броневики .и аэропланы, прикрывавшие отряды туземных войск

.Ирак охраняется в настоящее время 8 британскими воздушными эскадрильями

.ЗВ». № 887, 29 мая 1925 г»

***

В борьбе за Мосул

Работа комиссии Лиги наций, ездившей в Мосул, закончена, доклад представлен в Совет .Лиги и в первой половине июня ожидается решение

.ЗВ». № 891, 3 июня 1925 г»

***

Население Мосула

Английские газеты передают, что комиссия Лиги Наций, ездившая в Мосул, установила :следующее количество населения Мосульского вилайета

,курдов — 500 000

,арабов — 180 000

,христиан — 80 000

,турок — 40 000

,езидов — 30 000

.всего — 830 000 человек

.ЗВ». № 895, 7 июня 1925 г»

***

Сеид Абдул-Кадер

В Турции повешен видный курд Сеид Абдул-Кадер, скомпрометированный бумагами, .потерянными его сыном

.Сеид Абдул-Кадер — сын знаменитого шейха Обейдуллы

Шейх Обейдулла — духовное лицо из курдов Шемдинанской казы Хаккарийского санджака, в войну 1877-1878 гг. он работал на пользу турок, а в 1880 г. задумал .объединить всех курдов Турции и Персии

Султан Абдул-Гамид командировал на место (в Персию) комиссию из высокопоставленных курдов для ликвидации дела, начатого Обейдуллой. Комиссия эта арестовала шейха Обейдуллу и его сына Абдул-Кадера и доставила их в Константинополь, оттуда отец и сын были сосланы в Мекку. Шейх Обейдулла умер в Мекке, а сын Абдул-

Кадер оставался до объявления конституции в Турции, потом вернулся в Константинополь и, несмотря на свою безграмотность, был назначен сенатором, так как младотурки считали его удобным орудием для своей политики в Курдистане. Деятели Курдской Лиги не считали Сеида Абдул-Кадера своим за его политику туркизации Курдистана. Он действовал против Абдураззака Сеид-Таги, Симко, действовавших в то время против Турции в пользу России. Он потерпел поражение от курдов — сторонников России и бежал в Мосул. Сам Сеид Абдул-Кадер до 1919 г. оставался сторонником младотурок. Когда союзники заняли Константинополь, англичане обратили большое .внимание на Сеид Абдул-Кадер, желая воспользоваться им

.ЗВ». № 904, 19 июня 1925 г»

***

Сеид-Тага и шамдинанский табак

Шемдинанская каза Хаккиарийского санджака славится прекрасным табаком. Табак этот послужил причиной именно тех, а не других комбинаций, создавшихся в группировке главарей курдского национального движения. Самым крупным помещиком Шемдинана, был знаменитый шейх Обейдулла, ,в руках которого было все табаководство составивший себе имя неудачной попыткой восстания в 1880 г. с целью национального курдского объединения. Этот крупный феодал вместе с своим повешенным теперь сыном Сеидом Абдул-Кадером прямо с места восстания отправился в ссылку в Мекку, а имение Шемдинан попало в руки Сеид-Таги, внука шейха Обейдуллы от его дочери и племянника Абдул-Кадера. Несмотря на свою необразованность, Сеид-Тага сумел очень удачно повести дела, пользуясь близостью Персии. Он никогда не забывал послать по ящику лучшего табаку и иностранным консульствам Вана. До освобождения из ссылки Сеида Абдул-Кадера он пользовался всеми доходами табаководства, ничего не хотел уделять своему дяде, и на этой почве совершенно испортились отношения между дядей и племянником. Но вот была объявлена конституция. Сеид Абдул-Кадер вернулся из ссылки, водворился в Константинополе, сошелся с господствующей партией младотурок, сделался сенатором и начал сводить счеты с обобравшим его племянником. Пустив в ход свои связи, он легко добился ареста племянника, и Сеид-Тага под конвоем был доставлен в Константинополь. Но дипломатия, которой не пренебрегал Сеид-Тага, занимаясь своим табаком в Шемдинане, несла теперь плоды. Сеид-Таге удалось бежать из Константинополя в Персию. Это было года за два до империалистической войны, когда уже появился на сцене Абдул-Резак, и Сеид-Тага из Персии стал действовать совместно с Абдул-Резаком против турок. Но когда начался война 1914 г., Сеид-Тага навлек подозрение русских властей, был арестован и сослан в Сибирь. Русским военным властям не понравилось сношение Сеида-Таги с турецким консулом в Хое. Революция 1917 г. .освободила Сеид-Таги, и он из Сибири направился в Мосул и там сошелся с англичанами Когда Симко, освободившейся из своей ссылки, стал действовать против персидского правительства, Сеид-Тага стал действовать с ним в союзе и не забывал и свои табачные дела. Из-за табака между ним и Симко тоже испортились отношения, и Симко кричал на всех перекрестках, что Сеид-Тага не только его обманул, а прямо-таки обобрал. После того Сеид-Тага был назначен англичанами губернатором санджака Сулеймание, где и .продолжает находиться

Местный феодал Сулеймание шейх Махмуд ушел в горы и оттуда с оставшимися верными ему сторонниками Турции действует против Сеида-Таги, иранского правительства и .англичан

После повешения Сеида Абдул-Кадера и его сына Сеид-Тага остался уже бесспорным наследником шемдинанских табаков, ему еще только лет 40-45, и может случиться что ему долго еще придется изворачиваться между разными политическими течениями,

.спасая свой табак
.ЗВ». №918, 5 июля 1925 г»
***

Председатель ангорского суда независимости Али-бек опубликовал официальное сообщение, в котором утверждает, что главным вдохновителем курдского восстания был сам бывший султан Вахид-эддика, добивающийся своего восстановления на турецком престоле, возрождения османского халифата, автономии Курдистана и возвращения столицы из Ангоры в Константинополь. В тайную организацию, образованную султаном перед его бегством из Константинополя в 1922 г., входили многие из тех, чьи имена фигурировали затем в известном списке 150 лиц, не подлежавших амнистии, .предусмотренной Лозаннским договором

Султан именовался в организации «служителем ислама» и «благодетелем человечества», а центральный комитет, состоявшийся из 12 человек, назывался «Советом апостолов». .Султанская организация поддерживалась англичанами
.ЗВ». №919, 7 июля 1925 г»
***

Вокруг мосульского вопроса

Обычно хорошо осведомленный (как орган консервативной правящей партии) «Дейли телеграф» сообщает, что Турция потребовала разрешения мосульского вопроса на ближайшей сессии Лиги наций — в начале сентября — и что Англия против турецкого .требования не возражает

Восстание курдов под руководством шейха Махмуда в санджаке Сулеймание (Мосульский вилайет) против Турции было подавлено, а также наблюдавшиеся в последние время яркие проявления туркофильства вообще (в северных округах Мосула) сами по себе уже не предвещали ничего хорошего для действительных господ .эфемерного королевства Фейсала. Время работает в пользу Турции

На иранской границе

Турки концентрируют войска на иранской границе с целью окончательного подавления очагов курдского восстания, питаемых извне. Турецкие войска встретили некоторое сопротивление со стороны нескольких пограничных племен, не пожелавших сдать .добровольно ружей, которых требовали турки

Турки весьма сурово обошлись с ассирийцами-несторианами и курдами, тяготеющими к Ираку. Один из несторианских священников был отвезен в Джезире-ибн-Омра, где его повесили. Ассирийцам воспрещено покидать деревни. На последние наложены .денежные взыскания
.ЗВ». №923, 11 июля 1925 г»
***

Турецкая газета «Вакыт» жалуется, что все строгие меры в отношении главарей курдского мятежа не достигли окончательной цели. Бежавшие главари собрались в Бейруте у принца Селима (сына Абдул-Гамида); туда же приехали члены багдадского и дамасского комитетов. После этого съезда члены курдского комитета отправились в Мосул и вошли в .контакт с несторианами
.ЗВ». №935, 25 июля 1925 г»
***

Хараба-Баджар (местность в Араратской долине)

За Араратской долиной встают горы — могучие, окутанные туманом, Агмаганские горы. Арарат и Агмаган разделяет Араратская долина. Их разделяет Аракс. Аракс — заветный предел для совершающих набеги курдов. Оставив Арарат, это вечное убежище разбоя, курды-джалалийцы бесшумно спускаются к Араксу, переходят Аракс, пересекают дорогу

и по окраинам полей спешат к кочевьям Агмагана и Айриджи, откуда можно угнать скот. Вся экспедиция длится не больше суток. Отбитый скот угонят за Аракс. Аракс перейден. Добыча растаскана по ущельям, загнана в громадные пещеры Хараб-Баджара, .джалалийцы рассыпаются по кочевьям

Курды живут летом в белых и черных шатрах. С нами в шатре поместился знатный курд Гасан-ага Максуд, который изредка вставлял слово, умное и веское. Он долго управлял племенем. «Народу, говорил он, не нужны быстрые кони, но ему нужны хорошие .законы». Он знал по-русски

Мы улеглись спать, но Гасан-ага так и не тронулся с места и сидел, подремывая, у входа в .шатер. Он лучше знал обстановку, в которой вырос и жил

Еще не взошло солнце, трое вооруженных курдов подскакали к кочевке. Это были посланцы Т.-бека. Бек требовал 40 отборных всадников. Гасан-ага объяснил нам: «Люди .«нужны для нападения на транспорты хлеба, идущие из Персии, и на караван

.На утро кочевка опустела. Люди разбрелись по делам

.Гасан-ага Максуд прибыл сюда собирать долги. Он ждал кредиторов. Они не являлись

Гасан-ага рассказал нам пословицу. Курду-пастуху поручили 10 баранов. Через год он явился к хозяину баранов и принес с собою кувшин молока. Все бараны пали по разным причинам — от болезни, унес волк, другой пропал и т.д. Остался только один, полубольной, которого можно доить. Вот он принес молоко. Владелец баранов рассвирепел, взял кувшин и разбил его о голову пастуха. Молоко потекло по лицу. «Слава .«богу, сказал пастух, я вышел с чистым лицом перед хозяином

Гасан-ага к вечеру уже покончил со всеми счетами и вечером же покинул нас. Он вскочил на своего серого коня с необыкновенной ловкостью. Племянник его, сопровождавший .дядю, подал ему винтовку и старик на ходу лошади продел ее между ног

.А. Шамилов. «ЗВ». №936, 26 июля 1925 г

***

Английские сообщения признают, что партизанская война в санджаке Сулеймание (Мосульский вилайет) продолжается. Во время одного из последних боев с курдами убит капитан Коффе, прикомандированный к иракской армии. Коффе пользовался в .английской военных кругах репутацией выдающегося офицера

Главнокомандующий иракской армией Нури-Саид-паша выехал в Сулеймание для организации нового похода против шейха Махмуда. Искусство, с которым Махмуд ведет партизанскую борьбу, пользуясь своим блестящим знакомством с условиями местности, приводит англичан в отчаяние. Сулеймание, много раз в течение последних лет переходивший из рук в руки, остается занятым иракскими войсками, но Махмуд засел по близости от него, в холмах, и чувствует себя там в полной безопасности, держа в страхе воздушные бомбардировки являются англо-иракскую администрацию. Опыт показал, что .совершенно неприглядным средством борьбы с курдским вопросом

Попытки изловить его при помощи регулярных войск оканчивались обыкновенно тем, что, потрепав их, как следует, он заставил их ретироваться. Для англичан ясно, что в санджаке Сулеймание не может быть создано сколько-нибудь устойчивого положения, .пока Махмуд на свободе и пока он неизменно выскользает из рук экспедиционных сил

С укреплением турок в Южном Курдистане, где ими приняты строгие меры для искоренения очагов смуты, военные действия шейха Махмуда против англо-иракской .армии приобретают сугубо важное значение, политическое и стратегическое

.ЗВ». №936, 30 июля 1925 г»

***

Английский министр колоний Эмери сообщил в своем докладе в Лондонском среднеазиатском обществе данные о затратах Англии на содержание британских военных

сил в Ираке, отметив, что расходы на указанную надобность значительно понизились. В 1921 г. в Ираке находились 33 батальона пехоты, 6 полков кавалерии и 16 батарей .артиллерии. На содержание этих войск было израсходовано за год 21 млн. фунт. ст
В настоящее время в Ираке имеется 8 эскадрилий английского воздушного флота и 4 пехотных батальона (помимо туземных войск). Их содержание обходится в 4 млн. фунт. .ст. в год
.ЗВ». №948, 11 августа 1925 г»
***
Париж. Совет Лиги наций решил лишь с 3 сентября приступить к обсуждению мосульского .вопроса
В Ангоре, в помещении Большого национального собрания Турции, состоялось частное совещание депутатов с участием президента республики Мустафа Кемаля и Исмет-паши. Депутаты были вызваны срочными письмами. Обсуждению подвергся вопрос о некоторых депутатах-деребеях (курдские феодалы), скомпрометированных в последнем .восстании
Констатировав, что феодальный дух сыграл крупную роль в восстании, совещание пришло .к выводу о необходимости полного его искоренения
Диярбакырский депутат Фейзи-бей дал пространные объяснения о своем поведении во время курдского восстания, отрицая приписываемые ему неблагоприятные отзывы о .правительстве
.ЗВ». №968, 4 сентября 1925 г»
***
марта. Турецкий министр внутренних дел заявил, что турецкие войска продолжают 25 .подавление восстания курдов. Повстанцы окружены. Во главе повстанцев стоит Хаджа
.ЗВ». №1134, 26 марта 1926 г»
***
Ангора, 1 апреля. Министр внутренних дел Джамил-бей заявил, что вспыхнувшее недавно .восстание в вилайете Мардин, на юге Курдистана, окончательно подавлено
.ЗВ». №1142, 4 апреля 1926 г»
***
Англия и курды
марта Совет Лиги наций вынес решение об окончательном закреплении брюссельской 11 линии. Одновременно он постановил разрешить вопрос о будущем устройстве отходящих к Ираку курдских районов на усмотрение постоянной комиссии по мандатам. Таким образом Англия сохраняет за собой свободу действий в отношении курдской проблемы на неопределенное время, иными словами — Лига наций предоставляет в распоряжение Англии весьма ценное политическое орудие, которое она, конечно, и не приминет .использовать в своих переговорах с Турцией
Из заявления верховного комиссара в Ираке Доббса корреспонденту «Манчестер Гардиен» на вопрос о будущем курдов Ирака, столь беспокоящем Турцию: «Нет и не может быть речи о курдской независимости. Турция может быть вполне уверена, что, хотя Лиге наций рекомендовали считаться с лингвистическими и иными особенностями .курдов Ирака, вопрос о курдской независимости никогда не возникнет
Доббс признал, что Севрский договор действительно дает туркам основание видеть в создании независимого Курдистана одну из целей британской политики на Среднем Востоке, но он добавил, что англичане совершенно изменили теперь свою точку зрения. «Я думаю, что мне удалось окончательно убедить курдов Ирака в невозможности осуществления идеала обособленной независимости, и внушил им, что в пределах же .«Ирака их ожидает блестящая будущность

.ЗВ». №1146, 9 апреля 1926 г»

***

августа. В Персидском Курдистане, в Керманшахском районе появился дядя экс-шаха 14
Салар-Эд-Довле, который поднял некоторые курдские племена против персидского
.правительства. Правительством посланы войска в этот район. Начались бои
августа. Прибыв из Ирака в Персидский Курдистан, племя пуштари захватило г. 15
.Сердешт и разбило отряд персидских войск в составе 500 чел

.ЗВ». №1253, 18 августа 1926 г»

***

сентября. Сообщают, что курдские повстанцы несколько потеснили 14
.правительственные войска, которые отошли к Соудж-Булаку и к югу от озера Урмия
В Тегеране упорно держатся слухи, что возглавлявший восстание принц Салар-Эд-Довле
.бежал

.ЗВ». №1277, 15 сентября 1926 г»

***

Печать сообщает, что командующий западной армией в районе Сердешта разбил и
.рассеял повстанцев. Курдские войска перед эвакуацией из Сердешта сожгли город

.ЗВ». №1281, 19 сентября 1926 г»

***

Тегеран, 2 октября. В связи с восстанием курдов производится усиленная
.перегруппировка персидских войск. Нападения курдов в районе Урмия отбиты

.ЗВ». №1292, 3 октября 1926 г»

***

Тегеран, 7 октября. Персидские войска нанесли под Димианом серьезное поражение
повстанческим отрядам курдского шейха Симко. Симко бежал из Сердешта к турецким
.границам

.ЗВ». №1296, 7 октября 1926 г»

***

Тегеран, 21 октября. Правительство Ирака согласилась выдать Персии руководителей
недавних восстаний против Ризы-шаха — принца Салар-Эд-Довле и шейха Исмаила
.Симко

.ЗВ». №1361, 22 октября 1926 г»

***

Восстание в восточных вилайетах выразилось в настоящее время в покражу овец и коз. »
Отсюда проистекает необходимость усиления жандармерии этого района». Давая такую
характеристику положения, создавшегося в восточных вилайетах после подавления
курдского восстания, новый министр внутренних дел Шукри Кайа-бей возвестил
Большому национальному собранию Турции о предстоящих переменах в методах
.управления одной из важнейших областей страны

Три мероприятия, проводимые кабинетом Исмет-паши в целях полного умиротворения
населенных курдами районов, являются по существу мероприятиями политического
характера, хотя и подводятся турецкой прессой под понятие «административных
реформ». Снятие осадного положения, частичное возвращение на родину выселенных в
западные вилайеты курдов и образование из вилайетов Эль-Азизие, Урфы, Битлиса,
Хеккиари, Диярбакыра, Сиирта и Мардина (т.е. районов с чистым курдским населением,
граничащих с Персией и Ираком) зоны с централизованным аппаратом под властью
генерал-инспектора — знаменуют собой новый этап в истории установления
.действительной власти республиканского правительства в восточных вилайетах

Между Турцией и Ираком по окончанию работ делимитационной комиссии достигнуто

взаимное понимание в курдском вопросе. По итогам переговоров в Тегеране и в Турции, оба правительства этих стран констатировали общность их интересов в курдской зоне и договорились, при отчетливом восприятии этих интересов, наметить ряд конкретных мер. Промелькнувшие в газетах известия о создании смешанной разграничительной комиссии, о предстоящем частичном изменении направления ныне существующей границы и выселении беспокойных племен из некоторых пограничных местностей свидетельствуют .о твердом намерении Турции и Персии застраховать себя в дальнейшем от восстания

Ага-оглу Ахмед в газете «Джумхуррием» пытается осторожно расшифровать сущность курдской проблемы в Турции. Он считает недостаточным принятие мер административного характера. «Не должны ли мы сделать в этих провинциях еще что-нибудь с точки зрения национального вопроса и пр.? Никогда не следует терять из виду, .«что зло проистекает там не исключительно от плохого управления

Турецкая пресса единодушно высказывает надежду, что полуторагодичная ссылка влиятельных курдов, возвращаемых теперь на родину, произвела благодетельный .переворот в их настроениях

.ЗВ». №1669, 4 января 1928 г »

***

В Курдистане

Почти целое столетие на пространстве от Арарата до Ирака и от Анатолии до Керманшаха идет непрерывная, неослабевающая борьба курдских племен за независимость. На всем протяжении этой полной драматизма эпопеи поражений было столько, сколько и попыток к победе, и, несмотря на это, курды и до сегодняшнего дня мало покорны и .неспокойны

Первоначально восстали в мае 1927 г. курды, проживающие в районе Сасунских гор, что юго-западнее г. Муш. Во главе восстания был Махмуд Али Юнус. Это движение было подавлено частями турецких войск только в середине июня, причем подавлено нелегко. В конце августа племена моткан и рожкан, проживающие в Битлисском районе, напали на Битлис, прервали сообщение последнего с Диярбакыром и испортили телеграфно-телефонные линии. Одновременно возникают волнения среди курдов, проживающих в районе г. Арджиш, что на северном берегу озера Вана. Турецкие войска с целью устрашения на площади Арджиса выставляют два вьюка отрубленных голов, принадлежащих, по заявлению властей, повстанцам. Однако это мало «устрашает» курдов. Один из сподвижников шейха Саида Лдо-бек вместе с курдами Эрзерумского района совершает нападение на селение Дырбо. В сентябре-октябре повстанцы обезоруживают на дороге Имедже — Эрзерум турецких аскеров-связистов и производят нападение на селение Согютли. Были сведения о движении курдов и к югу от Эрзерума, в Дерсиме, Палу, а также в Малазгырте. Наиболее крупные события развернулись в районе Игдыр — Баязет и далее на юг, вдоль турецко-персидской границы. Здесь сложилось до 8.000 повстанцев, которые вначале вели настолько упорную и успешную борьбу с регулярными турецкими войсками, что окружили 8 сентября Баязет. И только к концу сентября турецким войскам, и то значительно усилившимся, удалось оттеснить и рассеять .курдов

Главарями движения были курдские вожди шейх Кадыр, Хасо Бро Телли, Эйсан Нури-паша, Эюб-ага, Али Мирза Шамшаддинский и другие. Движение поддерживалось всеми родственными племенами и косвенно макинскими ханами. В палатке шейха Кадыра находилось секретное лицо, о котором масса курдов знали только то, что это лицо .состоятельное

В восстании принимали участие и женщины; так в районе Дерсима отряд повстанцев в .500 чел. имел во главе курдянку

Анализ описанных событий показывает, что налицо было продолжение исторической .борьбы за независимость, а не грабежи
Наблюдаемое сейчас «умиротворение мятежников» является условным, что вытекает из неправильно взятого политического курса по отношению к курдам. Политика насилия уже достаточно доказала свою несостоятельность во времена Абдул-Гамида и младотурок, и .в настоящее время разрешить курдскую национальную проблему она не сможет
Натуральное, скотоводческое хозяйство и патриархально-родовой быт туго подвергается воздействию капиталистических форм хозяйства. Значит, в Курдистане имеет место «национализм» на базе феодальных отношений в противоположность выросшим на базе отечественных капиталистических, хотя и мало развитых, форм экономики. В этом .причина восстаний и в этом же причина частых поражений и неуспешности движения
Только главы племен — феодалы и духовенство — являются движущей силой. Массы в их руках просто средство, но не сама борющаяся сила. Движущие же силы в лице феодалов и духовенство слабы в силу той же маломощности экономической системы в сравнении с экономической системой противной стороны. А раз это так, то ясно, что движущие силы .курдского национализма естественно ищут поддержку вовне
События в Курдистане не только носят местный, узкий характер, но и тесно переплетаются с общими политическими комбинациями империалистических держав на .Востоке
.Абас Шотах. «ЗВ». № 85 (1761), 25 апреля 1928 г
***
от 10 июля 1928 г. Дашнаки, курды и Англия (Араб Шамилов) (1824) 158 №
Дашнаки в течение десятилетий прививали трудящимся Армении ненависть к их братям — турецким, грузинским, курдским и др. Эта шовинистическая политика «Дашнакцутюна» красной нитью проходит через всего кровавого историю этой партии, выливалась в .массовое истребление турок, татар и курдов
В 1914 году, когда началась империалистическая война, дашнаки энергично принимались за организацию так называемых добровольческих отрядов. Эти дружины повели в Турции массовое истребление курдов. …курды объявлялись заклятыми врагами армянского …«народа и всякая мысль о примирении с ними отвергалась как «изменническая
Курд не захотел вместе с нами драться против общего врага, во имя цели, которая » будучи нашею, была и их целю. Сегодня он отдельно борется во имя цели, которая будучи их целю, является также и нашею. Курд не понял своей выгоды и препятствовал нам. Чтобы не повторит совершенной ими роковой ошибки, мы не должны последовать его политике» («Усабер», дашнакская газета). «Даже многие из нашей интеллигенции до сих пор не могут освободиться от горечи воспоминаний прошлого и с нужной смелостью и с серьезностью определить и оценить все те преимущества, которые представляет курдское движение для армянского вопроса («Айреник»). Армянская общественность и армянская интеллигенция не должны жалеть средств, чтобы морально и материально помочь своим руководящим органам повсюду укреплять армяно-курдскую дружбу и в максимальной степени использовать курдское движение в интересах Армении и .«независимости братского курдского народа («Айреник
***
.от 12 июля 1928 г. Н. Наирян. Язык мести и политической тупости (1826) 160 №
Дашнаки думают, что курдский вопрос является «продолжением» армянского… Аветис Агронян в «Айреник» так и пишет: «С уверенностью можно сказать, что этот курдско-турецкий поединок так и будет продолжаться. В этих кровавых столкновениях погибнут .«или курды или турки
Айреник» приводить слова курдского комитета «Хойбун», который обратил внимание »

своих соотечественников на армян. «Это благородный но несчастный народ был первым, осужденным турками на уничтожение. Мир знает, с какой дикой яростью было проведено в исполнение это решение. Но однако, мы уверены, что даже армянские публикации не смогли дать полной картины этой трагедии. Мы выражаем все наше уважение этой благородной нации, являющейся сестрой нашего народа; мы желаем, чтобы, хотя в будущем их соединило тесное содружество для совместной борьбы с .«эксплуатирующим нас убийцей

Агронян в «Айренике» ответил на это обращение так, как подобает органу воинствующего армянского шовинизма: «Пусть простят мне наши курдские собратья, но мы ждали от них более выразительных, более мужественных выражений. Если бы говорил я, то я выразился бы так: «Мы курды, выражаем глубокую боль по поводу наших деяний по отношению армянам. Турок, разделяя и властвуя, заставил и нас служит против армян. И когда вследствие нашего преступного невежества он убил армянский народ и армянский вопрос, этот вечно жаждущий крови кровопийца повернул свое оружие против нас, курдов. Теперь мы вполне сознаем всю тяжесть содеянного нами преступления и протягиваем братскую руку благородному армянскому народу и будем требовать у турок отчета не только за перенесенное нами насилие, но и за насилия, перенесенное .«армянским народом

***

.от 13 октября 1928 г (1929) 262 №

Из Мардина сообщают в Ангару, что известные курдские беи Али и Махмуд, сыновья Ибрагима-паши проживавшие до сих пор в Сирии, явились в турецкие пределы и заявили о своей покорности… Это те самые сыновья Ибрагима-паши, которые…летом настоящего года совершали нападения на турецкую границу и вообще вели себя агрессивно…, …опираясь на подвластные им курдские племена

***

.от 23 октября 1928 г (1936) 270 №

Последней новостью политического дневника «Хойбун» являлся бегство из Турции главы племени Гейдеранлы Кер Гусейна-паши… был сослан в Кесарию и оттуда бежал в Сирию и прибыл с 5 сыновьями в Бейрут. Вместе с ним явился в Сирию знаменитый Мусса-бек из Муша… Оба — сподвижники Абдул Гамида, при правлении которой играли видную роль в .Анатолии. Каждому из них больше 70 лет

***

.от 23 марта 1929 г (2033) 65 №

Своеобразные условия жизни Курдистана, великодержавническое и националистическое тенденции турецкой буржуазии создают особый фон этой борьбы. … Она все время .противопоставляет турок курдам и стремиться всякими путями ассимилировать курдов

Прошло несколько лет и нельзя отметить ни одной сколько-нибудь серьезной .… реформы, приведенной турецким правительством в Курдистане. В 1927 г. с большой торжественностью было объявлено о предстоящих реформах, проводить которые был назначены с диктаторскими полномочиями Ибрагим Тали бей член Турецкого меджлиса, инспектора. … но никакой серьезной работы они не провели -названной именем генерал и все дело свелось к усилению на местах полицейской и жандармской власти. Резко проявляющиеся в правящих кругах стремление отуречить курдов и попытки господствующей партии «Халк» отвлечь курдскую молодежь от национальной курдской …культуры еще более углубляют пропасть между обоими народами

нежелание турецкой правящей буржуазии считаться с курдами, как с народом, .… имеющим свое самобытное лицо, язык, историю и культуру, если не письменную, то, во всяком случае, богатую устную, — открывает широкий путь для авантюристической

деятельности той части феодальной курдской знати, которая мечтает о создании положения, при котором она займет господствующие экономические и политические .позиции в крае

Представитель курдского Комитета «Хойбун» Сурейа-бей появился в Вашингтоне, успел издать на английском языке брошюру о курдах и занято теперь обработкой .американского общественного мнения в пользу независимого Курдистана

***

от 23 марта 1929 г. Восстание в Соуджбулахе ликвидирована (2033) 65 №

По сообщениям из Тегерана восстания курдов-манзуров в Соуджбулахском районе ликвидирована. В начале февраля правительственные войска начали наступление на курдов и в 10-15 км. от Соуджбулаха два раза разбили повстанцев. В этих боях курды потеряли свыше 100 всадников и 5 начальников. Убиты предводитель племени Мам Баиз-Ага и один из инициаторов восстания Сеид-Мамед-Амин. В средних числах февраля …курды сдались

**

.от 10 апреля 1929 г (2033) 65 №

Хойбун» и … «Реджвун» …оба комитета ставят себе целю «национальную » …независимость»… «Реджвун» возглавляет Бабаны… феодалы из санджака Сулеймание

***

.от 14 апреля 1929 г (2052) 84 №

В Детройте Сурейа-бей организовал первый курдский комитет, по содержание … которого местные курды (работающих на заводах и фабриках) собрали 4 000 долларов. Такие же комитеты организуются в других городах Америки, где живут курды — выходцы .из Турции

***

.от 19 апреля 1929 г (2056) 88 №

Багдадское правительство решило 20 тысяч курдов и ассирийцев между Багдадом и … …Элаэмне. …эти …оставили в свое время горы Турецкого Курдистана и бежали в Ирак

Согласно постановление Лиги Наций по Мосульскому вопросу, ассирийцам должна быть предоставлена местная автономия и их обязанности по отношению к государству должны ограничиваться определенной данью, выплачиваемой через их патриарха. В связи с этим англичане предоставили им некоторое «сопротивление», осуществляемое вождями .отдельных племен

Нынешний патриарх ассирийцев, являющая их фактическим главой, именуется Шимун XXI, звание патриарха, являющейся наследственным, он принял в 1918 году, когда ему .было 11 лет. В 1925 г. он поехал в Англию для получения образования

По данным католических миссионеров, относящимся к 1925 г., число их (ассирийцев) .достигает 140 000 человек, но по другим сведениям их вдвое больше

Тан» сообщает, что в связи с сопротивлением, оказываемым курдами реформе одежды » в персидском Азербайджане, особенно к югу от Урмийского озера, создалось напряженное положение… Как сообщают в Соуджбулаке (одном из главных городов .Курдистана) сконцентрировано 4 000 правительственных войск

***

.от 26 апреля 1929 г (2062) 94 №

Министр финансов Персии в сопровождении вновь назначенного начальника финансовой части Куурдистана ездил недавно в эту провинцию «для устройства новых финансовых .«учреждений» и «организации табачной монополии

Волнения, имеющих место в Курдистане, связывается с введением табачной монополии и …вообще финансовой деятельностью этой личности

***

.от 26 апреля 1929 г (2062) 94 №

волнения среди курдов Соуджбулахского района до сих пор не улеглось. В Урмии ходят …
.слухи, будто среди курдских племен растут автономистические настроения

***

.от 22 июня 1929 г (2108) 140 №

волнения среди курдов в Шемдинане. Шемдинан находиться в вилайетах Хаккари, …
который граничит как с Персией, так и с Мосулом. Движением … руководить влиятельный
среди курдов Шемдинана и пограничных районов Персии Сеид-Тага, племянник …Абдуль
эль Кадера, казненного в Диарбекире после курдского восстания 1924 г. Сеид-Тага один
…«из активных членов комитета «Реджвун

на призыв Сеид-Таги откликнуться, конечно, все мюриды секты Кадри, которую он …
возглавляет. Секта эта имеет своих агентов по обе стороны границы, и число мюридов
.Шемдинанского Тэкие (монастыря) в этих районах не меньше 500 тысяч

**

.от 20 июля 1929 г (2131) 163 №

волнения охватили районы, населенные курдами и прилегающие, с одной стороны, к …
…иракской и сирийской границе, с другой — к подножью Арарата

Месяц тому назад у нас сообщалось о брожении в Шемдинане, где курды, изгнав
.«местную турецкую администрацию, объявили «самостоятельное курдское управление

внимание шовинистических кругов обращено в совершенное другую сторону; они …
заняты не разрешением земельных недоразумений между курдами и турками и между
самими курдскими племенами, скорее вопросом тюркизации края, заселения восточных
вилайетов исключительно турецким населением. В распоряжение генерал-инспектора
восточных областей отпускаются средства для устранения турецких переселенцев,
.зазываемых из Румынии, Югославии, Болгарии

В такой обстановке, где национальное меньшинство предоставлено полицейскому
произволу местных администраторов, а во внутренней политике доминирует мысль о
создании крепкого турецкого ядра в противовес инородческому населению внутренних
областей — вспышки недовольства среди курдов нисколько не удивительны, ибо они
являются результатом этой политики, основанной на противопоставлении
.господствующего национального большинства меньшинству

Только серьезные реформы в области, раньше всего, землеустройства, а затем
администрации, суда и пр., при полном изгнании из практики и политики местных
властей оскорбляющего национальное чувство курдского меньшинства
.великодержавного турецкого шовинизма, могут разрядить атмосферу в Курдистане

***

.от 29 августа 1929 г (2165) 187 №

В районе Бохтана, Сирда и Джезире происходят серьезные волнения курдов. Военными
действиями курдов руководить один из членов курдского комитета «Хойбун» Расулэ
.Мухаммед-бей. … убить сын известного курдского шейха Мустафа Али-ага

***

.от 15 сентября 1929 г (2180) 212 №

В январе этого года восстало курдское племя мангуры, расположенное южнее
Соуджбулага на склонах Куртакского перевала. Восстание длилось полгода с лишним и
.только теперь его считают ликвидированным

Мангуры…численность их примерно 20-25 тысяч. … власти чуть не административным
путем намеревались провести среди курдов ряд предписанных центром реформ и
законоположений, вроде европеизации одежды, всеобщей воинской обязанности,

.гражданского судопроизводства и .т.п
Не менее важным поводом и восстанию послужило жестокое обращение с курдами .правительственного племенного контролера Соуджбулагского района — Супехри
***
«от 25 июня 1930 г. «Общество Северного Курдистана (2435) 167 №
в Эрзруме был арестован сын известного предводителя курдского восстания 1915 г. … Шейха Саида Салахэддин, обвиняющийся в заговоре против Турецкой республики. …(ему) всего 24 года, учился в Багдадской военной школе… Воспользовавшись …всеобщей амнистией, данной турецким правительством деятелям курдского восстания 1925 г., он вернулся в Турцию и проживая попеременно в Мардине, Хнусе и в Эрзруме, вошел в сношение с недовольными республиканским режимом элементами. …он организовал «Общество Северного Курдистана», которое поставило себе целью поднять восстание в курдских вилайетах Турции. …(«Общество Северного Курдистана») имело свои отделения в Дамаске и Алеппо
***
.от 16 июля 1930 г (2458) 188 №
в течение мая, между курдскими племенами и турецкими республиканскими войсками … имели место столкновения. Особенно неспокойно в районе Тантурек — между Ванном и Баязетом, где расселен аширет племени гейдаранли, и в районе Сегерда. Племенем гейдаранли управляет наследственные родоначальники, сыновья Кер-Гусейн-паши, генерала турецкой службы и поверенного Султана Абдула Гамида в Курдистане, который был сослан правительством республики в Кессарию, бежал оттуда в Курдистан и был убит .в прошлом году братьями другого курдского родоначальника Мусса-бека
Сыновья Кер-Гусейн-паши мстят сейчас за смерть отца, будучи уверены, что братья Мусса-бека убили его по наущению турецких властей. По примеру отца, они связались с .курдским комитетом «Хойбун», направляющим антитурецкие выступления курдов
***
.от 12 августа 1930 г (2493) 225 №
В июне и июле на пространстве от Арарата до Вана и Муша между турецкими регулярными частями и курдскими ациретами происходили форменные бои с применением артиллерии и аэропланов (с турецкой стороны). Столкновения продолжаются и до сих пор… Главнейшие военные действия были сосредоточены на линии Арарат – Ван. … курды сосредоточили главный удар на участке Баязет-Ван. …опорным пунктом для курдов явился …Маку… (после) контрнаступление турецких войск …курды …часть их укрылась в Арарате, другая — на высотах горы Сипан, некоторые же .аширеты отступили к Арджису, находящемуся на севере Вана
Хойбун» возник после неудачного курдского восстания в 1925 г. В «Хойбун» вошли » старые курдские деятели, преимущественно, если не исключительно, из родовитой …курдской знати
…новая организация «Общество Северного Курдистана», глава — сын Шейха Саида…
Керр-Гусейн-паша — один из главных организаторов и руководителей гамидийской … …конницы, созданной Абдул Гамидом
Халид-ага, официальный, признанный правителем Персии, ильхани (глава племен от …Маку до Соудж-Булаха)
**
.от 23 августа 1930 г (2494) 226 №
июня Симко отправил телеграмму персидскому командованию в Ушнуэ, в которой 14 заявлял, что отказывается от прошлых своих дел, просит помилование и разрешения у правительства возвратиться в Персию. В ответ на это ему было указано, что он должен

безоговорочно явится в Тавриз. 13 июля от командующего из Ушнуэ в Тегеране было получено сообщение о том, что Симко с некоторым количеством аширетных всадников и пеших воинов явился на территорию Персии в палатку Хуршид-ага Харки, попросил свидания с военным губернатором Ушнуэ и заявил, что намерен отправится в Тавриз. После свидания с губернатором Симко со своими людьми отправился в Ушнуэ, но вскоре — как повествует сообщение начальника штаба северо-западной дивизии — выяснилось, что он не имеет намерение отправиться в Тавриз. Пока Симко оставался в Ушнуэ, к нему стали стекаться различные курдские предводители, которые вели с ним какие-то переговоры. Тогда персидским командованием в Урмии был дан приказ трем войсковым колоннам ускоренным маршем двинуться в Ушнуэ с трех разных сторон — из Ризае, Суджбулаха и Тавриза. Гарнизону Ушнуэ было предложено объявить Симко, чтобы он немедленно отправился в Тавриз, в противном случае, разоружать его, а в случае сопротивления уничтожать его и его спутников. От поездки в Тавриз Симко уклонился, а оружие сдать отказался. Экспедиционные колонны числом 400 чел. 19 июля окружили Ушнуэ. В перестрелках Симко и 13 чел. его сторонников были убиты… Труп Симко …отправлен в Ризае

ликвидация Симко и кучки его отчаянных приверженцев явилась ответом персидских … властей на обвинения их в бездеятельности и даже поддержке курдских…отрядов, …раздающийся в части турецкой прессы

***

.от 15 сентября 1930 г (2117) 249 №

В пограничном районе персидские войска нанесли курдам крупное поражение. Курды племени Халед-ага потеряли одними убитыми свыше 300 человек. Персидские потери .исчисляются только в 40 чел. убитыми

***

.от 27 сентября 1930 г (2129) 261 №

В местностях, находящихся в руках курдских повстанцев, курдский Комитет «Хойбун» распространил воззвание на курдском и турецком языках. В воззвании говориться об :«учреждении «Курдского правительства

Милостью Бога и с помощью пророка, — говориться в воззвании, — положен конец » турецкому господству в курдском отечестве и учреждено курдское национальное правительство. От имени этого правительства всеми военными и гражданскими делами .«будут ведать военные начальники, назначенные «Хойбун

Воззвание объявляет отмененными все турецкие законы, но временно оставляет их в силе, впредь до издания новых курдских законов. В зоне курдского правления объявляется военное положение, закрывается все увеселительные места, кафе и рестораны. Закон об обязательном ношении фуражки отменяется, также, как закон об .обязательной латинизации алфавита

.Хойбун» обещает облегчить налоги, обременяющие населения»

Повстанцы, как говорят, имеют свое особое знамя, называемое знаменем «Независимого Курдистана». Оно включает три цвета: красный, белый и зеленый. Посреди поля золотое .солнце, лучи которой распространяются по всему полотнищу

***

.от 30 сентября 1930 г (2132) 264 №

Г. Эргиш (Арджис), впоследствии отбитого регулярными турецкими частями… оставался в руках курдов всего несколько дней. За это время курды успели организовать большую конференцию, на которой участвовали предводители племен и начальники. Конференция объявила Курдистан республикой, избрав временный парламент и временного президента республики. Президентом республики конференция провозгласила Баро Хасо

Теллина, а Исхан Нури-пашу — главнокомандующим всеми вооруженными силами курдов. Надир Наджмет объявлен гражданским правителем Курдистана. Организовано .пресс-бюро

.Арджис был взят зиландскими всадниками под предводительством Саид Расула

Курдские повстанцы издают свой орган, газету «Эгри». Газета издается на множительном аппарате, не типографическим способом. Оно содержит передовую и описание военных событий. Последнее принадлежит перу командующего курдскими силами Исхан Нури-.паши

***

.от 9 октября 1930 г (2141) 273 №

В Сулеймание произошло кровавое столкновение курдских демонстрантов с войсками и полицией. 13 человек убито и 35 ранено. Среди убитых 1 иракский солдат, а среди .раненных 9 полицейских и 4 солдата

Беспорядки начались с демонстрации 2000 чел, протестовавших против участия курдов в .парламентских выборах, происходящих в настоящее время в Ираке

Долой выборы», заявляя, что свободное голосование невозможно в курдских районах » .Ирака

***

.от 31 октября 1930 г (2165) 295 №

Сообщение «Хойбун» (печатает «Журнал де-Герр»): во время столкновения с турецкими войсками летом этого года курды взяли в плен 1700 турецких солдат, захватили 60 .пулеметов, 60 тысяч патронов, 24 пушки, 180 шатров и сбили 12 самолетов

В этом же сообщении «Хойбун» обвиняет турецкое правительство в том, что оно выселило с насиженных мест миллион курдов, перебив почти половину высланных, .запретило употребление курдского языка и не произвело в Курдистане никаких реформ

По сведениям египетской печати, руководящие члены Курдской национальной лиги — «Хойбун» — Джеладет Бедырхан и Камран Бедырхан, высланные французскими властями из Сирии за связь с курдскими повстанцами в Турции, перебрались на английскую зону и в настоящее время находятся в Палестине, откуда руководят курдским движением в .Турции

***

.от 1 февраля 1931 г (2193) 31 №

Иерусалимский корреспондент «Берлинер Тагеблатт» передает, что по сведениям из курдских источников курдские повстанцы ведут успешную борьбу с турецкими войсками .у подножья Арарата

курдские силы напали в декабре на турецкое войска близ персидской границы и … заняли важный стратегический пункт Патнос. Особенно тяжелые бои происходили … близ .Кара Али и Кизар-Кале

другие курдские отряды …в Южном Курдистане в районе Северек… захватили турецкие … транспорты с амуницией и продовольствием, шедшие в Диарбекир. …курдский вождь Исхан-Паша, перешедший на персидскую территорию, был доставлен в Тегеран, где ему …были оказаны воинские почести и…он пользуется полной свободой. …персидские власти считают его политическим эмигрантом и на этом основании отказывает Турции в .его выдаче

***

.от 1 февраля 1931 г (2193) 31 №

.К событиям в Курдистане. Стамбул, конец января, Абас Шотах

После свержения Султана установления Турецкой республики положения Курдистана изменилось, но эксплуатируемая курдская масса не почувствовала заметного облегчения.

.Больше всего курд ненавидит турка в мундире или обличии чиновника

К лету 1929 г. под ударами экономического кризиса положение Турции, особенно ее .восточных вилайетов, заметно ухудшилось

Ко всему этому прибавлялось туркодержавное пренебрежение к курду со стороны … властей на местах. Господствующий шовинизм турецкой буржуазии, отказывающей курдам в национальной самобытности, и ассимиляторские «теории» некоторых ретивых идеологов пантюркизма — все это не могло не создавать национальной приниженности .курдов

Такова та социально-экономическая почва, которая питал антитурецкие настроения среди .курдов. Уже летом 1929 г. эти настроения явно усилились

Пресса начинает писать о курдах, как о «родственных туркам братьях», но… под … лозунгом «братства» скрывается та же ассимиляторская идеология, ибо националистическая печать клеймит изменниками, разбойниками и бандитами курдов, которые не желают отказаться от своих национальных особенностей и признать себя .турками

один тот факт, что даже в указанных предположениях от общих социальных реформах … на востоке Турции специально в отношении курдов никаких мероприятий социально-экономического характера не намечалось, можно расценивать, как показатель того, что в больном курдском вопросе турецкая буржуазия оставалось по прежнему за применение .одних картельных мер, к которым безуспешно прибегали предыдущие режимы Турции

С марта 1930 г. власти начали сосредоточивать войска против курдов Агрыдага, а с апреля и включительно по декабрь повели настоящую войну с ними (и при том не в одном Агрыдагском районе, но и во многих других), с применением всех новейших военно-.технических средств: авиации, газов и радио

Сразу же обнаружилось, что

а) внутритурецким очагом восстания курдов явился район Агридага, застрельщиками ,восстания — аширеты джеляли, хайдаранли, зиланлы, макури, такури

б) идейными вдохновителями и руководителями восстания на местах были: феодальная верхушка в лице шейхов, главарей сеидов, начальников аширетов и родов. …Наиболее видными из представителей оказались Хасо Бротели, шейх Фезан (из Буланык), сыновья .(Эммин-паши, Керр-Гусейн с сыновями, офицер Ихсан-паша, Хачо (Сирийский

Руководителями вооруженных сил курдов, которых насчитывалось в общей совокупности до 25 тысяч пеших и всадников (среди бойцов было немало женщин), явились бывшие офицеры старой и теперешней турецкой армии и в первую очередь, упомянутый Нури-.бей

Турцкие силы, не имея возможности в большинство случаев выгодно атаковать вооруженных курдов и разгромит их сразу, стремились, как правило, к дезорганизации их тыла и продовольственной базы, к уничтожению их поселений, кочевок и истреблению их семейств. Артиллерией и газовыми бомбами с аэропланов турецкие силы поджигали стоянки, разгоняли стада, уничтожали имущество и истребляли женщин, детей и стариков. Этим были заняты карательные экспедиции, действовавшие в районах: Большого и Малого Арарата (граница с СССР и Персией — Малязгерт, Каракилисе), Ванна (р. Венди — Маку — территория Персии, вдоль границы на юг до г. Сарай), Хеккяри, Урфа — Мардин, Дерсим, Хныс, Муш и Пасинлэр — район Эрзрума. Операция распространилась на территорию более чем в 30 тыс. кв. километров и продолжались 8 месяцев. …израсходовано казной до 30 млн. турецких бумажных лир. Несколько можно судить по сообщениям, проникшим в течение 8 месяцев в турецкую печать, уничтожено не менее 200 курдских поселений и кочевок и убито… несколько тысяч. Вместе с семьями число жертв, вероятно достигает 10-15 тысяч. Со стороны турок потери …вероятно, ровно

.половине убитых курдов
курды в целом не усмирены и не покорены; Короче говоря, политика «механического» … истребления курдов, как показали события 1930 г., обанкротилась… узко националистическая политика, подогреваемая некоторыми «учеными» шовинистами, политика, решительно не допускающая иных мер, кроме карательных, политика, не .терпящая мер социального порядка, показала свою беспомощность
Некоторые круги турецкой буржуазии не могут понять, что курдское движение, которое пресса упорно называет «бандитским» и «разбойничьим», имеет в своей основе общее .массовое недовольство социальным и национальным гнетом

***

.от 4 апреля 1931 г (2254) 92 №

Багдадский корреспондент «Нир Ист» (журнал, Англия) сообщает, что в Южном Курдистане…на расстоянии менее 200 миль от Багдада вооруженные силы курдов, возглавляемые шейхом Махмудом, выступает против иракского правительства. .Повстанцы удержали кое-какие успехи
Курды являются диким, мужественным и осознавшим себя народом. Их положение в » .«будущем еще нельзя предвидеть, но его нельзя ни отрицать, игнорировать

***

.от 12 апреля 1931 г (2267) 105 №

Таймс»: Проникший еще в сентябре 1930 г. в Ирак отряды шейха Махмуда произвели » .ряд нападений на полицейские посты

***

.от 7 мая 1931 г (2285) 123 №

Нир Ист»: …в военных действиях против шейха Махмуда наряду с иракскими войсками » .принимают также участие английские ВВС
Как передают, пишет журнал, — в течение марта аэропланы-бомбометы действовали » против безумных последователей шейха Махмуда, однако, те кто изучал историю Южного Курдистана, могут считать, что какие бы силы ни были посланы против них, спокойствие не будет долгое время, если не будет политического успокоения, ибо, если какое-нибудь деревня или человек могут быть подвергнуты бомбардировке (даже вплоть до уничтожения, если нападения будут совершенно исключительно удачны) идею таким .«образом уничтожить нельзя
Нир Ист» считает, что «ресурсы политической мудрости по курдскому вопросу еще не » …«исчерпаны

***

.от 24 мая 1931 г (2302) 140 №

Район горы Арарат на основе закона 1927 г. объявлен запретной зоной, куда допускается .только воинские части
В Анкаре опубликована официальная «Зеленая Книга» по курдскому вопросу. В предисловии указывается, что целю «Зеленой Книги» является ознакомление мирового общественного мнения с курдским вопросом на основе документов. В «Зеленой Книге» турецкого правительства указывается, что после подавления большого курдского восстания в 1925 г. курды стали вновь агрессивны лишь в результате сотрудничества .курдского «Хойбуна» и армянских дашнаков

***

.от 28 мая 1931 г (2306) 144 №

В 1919 г. Махмуд был захвачен в плен смешанными силами под командованием генерала Фрэйзера, который схватил его приговорил к смерти. Однако британский главнокомандующий в Месопотамии Мак-Муин счел целесообразным заменить

смертную казнь высылкой в Индию. Некоторое время спустя Шейх Махмуду удалось пробраться из Индии в Кувейт. В 1922 г., по словам «Таймс», «турки вместе с курдами интриговали против Ирака и положение в Сулейманиэ стал столь тревожным, что тогдашний британский верховный комиссар в Ираке сэр Перен Кокс решил эвакуировать Сулейманиеэ и еще раз допустить шейха к власти». Сделка оказалась для Англии неудачной… Шейх Махмуд нарушил обещания … «поднял племена, настроенные в пользу Турции и бросил открытый вызов багдадским властям в то самое время, когда вновь вопрос о северной границе оставался еще открытым» (период Севрского договора). Лишь в мае 1923 г. англичанам удалось… занять Сулейманию. Вскоре из-за угрожающего положения, создавшегося в то время на северной границе, вновь англичане были вынуждены эвакуировать Сулейманию, куда опять вернулся Шейх Махмуд. В июле 1924 г. …Шейх Махмуд вновь бежал в горы. В октябре 1926 г. (англичане) предложили Шейху новую сделку. Махмуду было гарантированы доходы с его имений в районе Сулейманиэ при условии, чтобы он жил за пределами Ирака и не вмешивался в Иракские дела. После 9 месяцев колебания он согласился. 2 года с лишним в Сулейманиэ было спокойно. (Шейх жил в Персии), но в прошлом году Махмуд, как указывает «Таймс», «воспользовался волнениями, вспыхнувшими в Иракском Курдистане, в связи с не включением в проект англо-иракского договора специальных гарантий для курдского народа, и вновь поднял .знамя восстания

действительная причина восстания в Курдистане в том социальном и национальном … .гнете, которых испытывает курдский народ

Газет приходит к заключению, что «курдская проблема является серьезной проблемой, ибо пока Южный Курдистан не будет успокоен и не будет доволен (!) для Ирака вряд ли .«может быть настоящее будущее

***

.от 2 июня 1931 г. Капитуляция Шейха Махмуда (2311) 149 №

Близ Персидской пограничной деревни Пиран, где укрывался Шейх Махмуд, были » сконцентрированы персидские военные силы, которые заявили о своем намерении изгнать его 4 мая с персидской территории. Иракские силы собирались произвести атаку с иракской стороны границы в том случае, если Шейх попытается перейти границы. 12 мая Шейх Махмуд ходатайствовал об устройстве совещания на Иракской территории. Ему был дан пропуск и он приехал из Пирани в Пенджавин, где его встретил мутасариф и капитан Хольт — восточный секретарь британского верховного комиссара в Ираке. Шейх Махмуду было объявлено, что он должен сдаться без всяких условий, но что его безопасность и безопасность его семьи будет гарантирована. Он заявил, что, вероятно, примет предложение, но попросил разрешение ему вернутся обратно за персидскую границу, .«чтобы сговориться со своими последователями и семьей

мая о нем ничего не было слышно. Утром 14 мая Шейх Махмуд… ночью прибыл в 13 .Пенджвин… он безоговорочно согласился на условия

Во время поездки в Сулейманиэ…он был доставлен к аэроплану и перевезен в Багдад, … где после короткой остановки полет был продолжен в Ур (Халдейский). По сведениям, .Шейх Махмуд будет поселен на постоянное жительство в Самарра на Ефрате

***

.от 12 июня 1931 г (2321) 159 №

Таймс»… причину волнения в Иракском Курдистане видит в не обеспечении прав » курдского нацменьшинства в Ираке, в то время, как в Мосульском вилайете курды составляют большинство населения. …В договоре 1930 г. нет ничего, что указывало бы на то, что британские вооруженные силы не будут в будущем использоваться, как в …прошлом, для подавления внутренних беспорядков

Французский колониальный орган «Депеш колониаль»: критикует Лозаннский договор, который «расчленил между четырьмя разными нациями … народ в 3.350.000 душ… .«Повторяем, курдская проблема еще ждет своего разрешения
***
.от 11 января 1932 г (2519) 10 №
Таймс»… в Иракском Курдистане произошли столкновения между приверженцами » Шейха Барзана и правительственными войсками, которые потеряли одного офицера и 13 .солдат убитыми и 9 солдат раненными
***
.от 11 апреля 1932 г (2594) 85 №
Лондон 9. На запрос в парламенте о событиях в Иракском Курдистане министр П. Кенлиф Листер ответил, что якобы исчерпав меры «мирного воздействия» на курдов, иракское правительство обратилось «к мерам военного характера». В ходе боевых действий 1 .летчик убит, другой ранен
***
.от 9 мая 1932 г. Иракский Курдистан (2616) 107 №
Шейх Ахмед собрал …значительное количество приверженцев. По сообщению «Берлинер Тагеблатт», иракское правительство выделило для действия против курдов в районе операции Шейха Барзан 10 батальонов пехоты, 2 полка кавалерий, 2 колонны пулеметов .на автомобилях и 12 броневиков
***
.от 30 мая 1932 г (2634) 125 №
восточный секретарь британского верховного комиссара в Ираке капитан Хольт посетил … Шейха Барзана для переговоров об освобождении двух английских летчиков, захваченных в плен повстанцами-курдами. При этом к-н Хольт убеждал о бесполезности …«продолжения борьбы и сделал ему «мирное предложение
***
.от 15 июля 1932 г (2672) 163 №
Вождь иракских курдов-повстанцев Шейх Барзан, будучи окружен англо-иранскими войсками, перешел турецкую границу и сдался турецким властям. Последняя компания против повстанцев-курдов длилась четыре месяца. Для этих операций 13 марта в Иракском Курдистане было сосредоточено 3 батальона иракской пехоты, 1 полк кавалерии, и отряд в 200 полицейских. Исходным пунктом военных действий явился район Баликьяна близ восточного выхода из Ревандузского прохода. Совместно … выступали британские военно-воздушные силы. Во время военных действий курдами были ранены два военных летчика и генеральный инспектор иракской армии английский генерал Робинсон. 29 апреля британский самолет был вынужден снизиться в районе расположения повстанцев и 2 английских летчика были захвачены в плен. После непродолжительных переговоров Шейх Барзан освободил пленных. Вскоре затем Шейх Барзан, оттесненный к тому времени войсками к району гор Сари-Кора и Сар-и-Мусака, начал мирные переговоры. Шейх Барзан отказался от обещанных ему «гарантий» и «амнистий» и отказался продолжить переговоры, если англо-иракское войска не очистят .занимавшийся ими в то время район
мая военные действия против курдов были возобновлены с удвоенной силой. Шейх 25 .Барзан вынужден был сдаться туркам
***
.от 5 июня 1932 г (2690) 181 №
Турецкое правительство отклонило требование о выдаче Шейха Барзана. Ему разрешено .поселиться в Андрианополе

***

.от 12 апреля 1934 г (3198) 87 №

Ази Франсэз» сообщает в последнем (февральском) номере (газеты), что конце » прошлого лета в Турецком Курдистане вспыхнуло восстание, которое было прекращено .силами турецкой армии

правительственными войсками были ликвидированы несколько повстанческих групп, в … том числе группы Шейха Фахри, Шейха Юнеса (в окрестностях Мукаира) и Бекир-аги, .который в течение трех месяцев оперировал между Марашем, Урфой и Айнтапом

***

.от 20 июня 1934 г (3253) 142 №

С 1 июня турецко-персидская разграничительная комиссия, работающая уже 2 года, должна была приступить к установке пограничных знаков на не разграниченном участке. Заседание комиссии возобновляется в Келисе-кенде Оваджинского округа. Предполагается, это установка пограничных знаков на турецко-иранской границе в этом .году будет закончено

**

.от 20 июня 1934 г (3253) 142 №

Стамбульская «Репюблик» передает со слов иракских газет о восстании курдов на ирако-персидской границе. Во время столкновения повстанцев с регулярными войсками, по словам «Репюблик», убито 45 чел. и ранено несколько сот. Иракское правительство .«спешно отправило силы «на помощь Персии

***

.от 14 марта 1936 г (3077) 60 №

.Парижский журнал «Азии Франсэз» сообщает о подавлении восстания иракских езидов

Иракский военный суд в Мосуле вынес обвинительный приговор по делу 91 повстанца, … 8 из них приговорены к смертной казни через повешения, 11 — к выселке в Киркук, а остальные к каторжным работам. Багдаде также вынесены смертные приговоры в связи с восстанием. Казни произведены не только среди езидов, но и ассирийцев. Все смертные .приговоры приведены в исполнение

***

.от 2 декабря 1945 г (6614) 238 №

.К положению в Северном Иране. Тегеран. 30 ноября (ТАСС)

несколько дней тому назад МИД Ирана направило Советскому правительству ноту по … вопросу о положении в Северном Иране. В этой ноте упоминалось о группе руководителей курдских племен, которым приписывалось создание беспорядков в Иранском Курдистане и отмечалось, что эти лица пользуются поддержкой с советской .территории

В ответной ноте Советского посольства МИДу Ирана, врученной 26 ноября, даны .исчерпывающие ответы на вопросы, затронутые в Иранской ноте

Советское правительство считает дополнительный ввод советских войск в Иран … нежелательным и в связи с этим находить нецелесообразным в настоящее время ввод .дополнительных иранских войск в северные провинции Ирана

***

.от 3 декабря 1946 г (6875) 241 №

В Южном Курдистане царит террор властей и реакционеров… Под разными предлогами .над … курдских демократов чинят жестокие расправы, многие из них повешены

был повешен член курдской демократической партии Сеид Ахмед по ложному … обвинению в убийстве. Через 10 дней после расправы над ним действительный убийца .сам сознался в своем преступлении

***
.от 18 октября 1948 г (7367) 216 №
американские агенты уделяют главное внимание курдским племенам дехбакри и … карапапах, близ города Ушну, которые при вызове вождей племен в столицу на военные .маневры, послали с ними в Тегеран своих представителей
***
.от 20 ноября 1948 г (7382) 231 №
Тегеран, 17 ноября. Газета «Атеш», 15 ноября в Тавриз вылетели 5 крупных американских дипломатических и военных агентов. Американские агенты, пишет газета, отправились в Тавриз «для изучения положения курдских кочевников». Они намерены встретиться с .вождем курдского племени Шакар Омар-ханом Шарифом
***
.от 8 октября 1949 г. Голод в Иране (7609) 198 №
Голод начался еще в прошлой зимою. В связи с плохим урожаем этого года — засухой положение стало еще более трагичным. Хлеба и трава выгорели. Начался массовый .падеж скота. В особенно тяжелых условиях находиться население Курдистана
***
.г 1950 от 23 июня (7759) 133 №
…(Голод в Иранском Курдистане)… Крестьяне бегут из своих деревень
***
.от 5 августа 1954 г (9066) 184 №
Тегеран 3 августа (ТАСС). Газета «Керман» сообщает, что…в пограничных районах Турции, Ирана и Ирака, намечается создание хорошо оснащенного корпуса из курдов. Они должны пройти необходимую подготовку и будут поставлены под единое командование .««с тем, чтобы их можно было использовать в нужный момент

[1]Подготовил Лятиф Маммад

Свойства субъекта

:книга	курдский вопрос
:книга	История
:Тип документа	Исходный язык
:диалект	Русские
:Города	Диярбекира
:Города	Бадлис
:Страна - Регион	Северного Курдистана
:Страна - Регион	бывшего Советского Союза и Россия
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Русский | KURDIST.RU

کاتی تۆمارکردن: PM 2:59:18 2022/25/4
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 247

Движение курдов в районе Кочкири-Дерсим

https://www.kurdipedia.org/?q=20220220222053405831

Движение курдов в районе Кочкири-Дерсим
М.А. Гасратян д.и.н., профессор
.Курды-участники восстания
В то время как Комитет независимости Курдистана разрабатывал планы вооруженного восстания, бывшие члены Общества возрождения Курдистана, а так же другие курдские лидеры готовили народное выступление в районе Кочкири-Дерсим*1.Следует отметить, что выбор этого района был неслучайным. Дело в том, что, – как отмечал М.В. Фрунзе, – дерсимские курды исповедуют али-илляхизм и, в отличие от других курдов, правоверных, именуются кызылбашами – и настоящие правоверные мусульмане относятся к ним с презрением, тем более, что имеют относительно их верований самые смутные и легендарные сведения. Вообще до последнего времени их держат в загоне… Далее он подчеркивал: Что касается аширатных курдов кызылбашей, то они никакой службы не несли и являлись всегда наименее надежными с государственно-турецкой точки зрения элементом Анатолии.
В начале 1920 г. в текке Хюссейн Аптала в волости Йеллидже (уезд Кангал) состоялось важное собрание курдских представителей, в котором приняли участие главы племен джанбеган, курмешан и другие. Участники собрания единодушно дали клятву начать вооруженную борьбу во имя курдского дела.
В соответствии с решением собрания курды стали собирать оружие в близлежащих районах. В центр движения приходили сообщения о том, что хорошо организованные курдские силы Западного Дерсима численностью в 45 тыс. человек готовы выступить и поддержать движение курдов Восточного Дерсима, что в Элязиге создан филиал Общества возрождения Курдистана и что во всех уголках Курдистана успешно развивается национальное движение.
В июле 1920 г. курдские отряды во главе с Мисто атаковали военные посты в уезде Зара (вилайет Сивас) и захватили в плен турецких солдат и офицеров. В конце июля того же года отставной жандармский офицер и глава племени Мадан Пашо со значительными силами захватили Рефахие (уездный центр вилайета Эрзинджан) и официально провозгласил себя командующим местными курдскими отрядами.
В обстановке непрерывных выступлений против властей Анкары Великое национальное собрание Турции (ВНСТ) стало принимать законодательные акты, которые должны были карать всякие выступления против кемалистов.
Так, 29 апреля 1920 г. ВНСТ приняло закон о преступлениях и измене родине (Закон № 2). В нем говорилось:
Те, кто совершает мятеж и побуждает к нему других действиями,

словами, или враждебными выступлениями в печати и подстрекательскими действиями в отношении законной власти Великого национального собрания, созданного для освобождения халифата, султаната и территории от иностранцев и отражения неприятельских нападений, считаются изменниками (ст. 1); лица, совершившие против родины преступления, приговариваются к смертной казни через повешение (ст. 2) [1, т. I, с. 4-5]. Этот закон широко применялся в отношении курдских повстанцев. Однако правители в Анкаре считали его недостаточным, поэтому 11 сентября 1920 г. ВНСТ приняло закон № 21 о дезертирах. Согласно этому закону учреждались суды независимости, состоявшие из членов ВНСТ, которые должны были судить в соответствии с положениями гражданских и военных законов и в случае надобности выполнять незамедлительно всякие иные карательные функции по отношению к военнослужащим, дезертирам, а также к тем, кто содействовал их дезертирству (ст. 1); приговоры судов независимости были окончательны и все военные и гражданские власти обязывались выполнять их [1, т. I, с. 61]. В дальнейшем компетенции судов независимости были значительно расширены. Наряду с карательными мерами кемалисты использовали различные мирные методы с целью ослабления курдского движения. Так, анкарские власти назначили вождя влиятельного племени кочкири*2 Алишана заместителем каймакама Рефахие, а его брата Хайдара – каймакамом Умрание (вилайет Сивас). Тем не менее Алишан с некоторыми курдскими вождями выехал в Хозат (Дерсим). Здесь в ноябре 1920 г. с участием курдских лидеров Хозата и Чемишкезека состоя¬лось общее собрание, которое приняло решение объединить усилия с целью завоевания национальных прав. В соответствии с этим решением 15 ноября анкарскому правительству было направлено :следующее послание

Срочно ответить дерсимцам, каковы взгляды правительства ;Анкары об автономии управления Курдистана

немедленно освободить всех курдов, заключенных в тюрьмы ;Элязига, Малатьи, Сиваса и Эрзинджана

отозвать из районов с курдским большинством всех турецких чиновников; срочно ото¬звать турецкие войска из района .Кочкири

В ответ на это послание анкарское правительство направило из Элязига в Дерсим делегацию, которая, признав справедливым требования курдов, советовала им воздерживаться от выступления. Однако курдские руководители прогнали советчиков и через губернатора Элязига 25 ноября 1920 г. направили в ВНСТ за подписью вождей племен западного Дерсима телеграмму, в которой они потребовали создания независимого Курдистана, в соответствии с Севрским договорам и заявили, что в противном случае мы будем вынуждены завоевать .это право силой оружия

На эту телеграмму дерсимцы не получили письменного ответа.

Однако для того, чтобы обмануть курдов и виграть время, анкарские власти через губернатора Элязига передали курдским лидерам свое согласие удовлетворить их требования и в то же время начали военные действия против курдского движения в .районе Сиваса
Одновременно с этим они развернули работу, имевшую целью привлечь на свою сторону видных курдских вождей. Так, губернатор Элязига от имени Мустафы Кемаля обнародовал заявление, в котором сообщал, что курдские вожди Мечо-ага и Дияп-ага назначены депутатами ВНСТ от Дерсима, что со всех районов Курдистана в Анкару прибывают курдские представители, что в целом требования курдов будут .удовлетворены
Кроме того, кемалисты назначили еще несколько депутатов в ВНСТ от Дерсима; в том числе Мустафу Зекки-бея, Ремиз-бея, .бея*3-Абдульхака Тевфик-бея, Хасана Хайри
Поверив обещаниям кемалистов, эти так называемые депутаты Дерсима выехали в Анкару и стали орудием в руках М. Кемаля в .деле подавления курдского движения в Дерсиме
Несмотря на соглашательскую политику некоторых курдских лидеров, движение в Дерсиме не прекращалось, и Дерсим фактически не подчинялся турецким властям. Здесь власть по существу находилась в руках видного курдского деятеля Сеита Ризы, который, не возражая в принципе против сотрудничества с кемалистами, требовал удовлетворения национальных прав курдов в рамках единого феде¬рального государства. Эти требования, конечно, не соответствовали интересам кемалистов, и к весне 1921 г сбросив маску друзей курдов, они потребовали от курдских национальных отрядов прекратить сопротивление и сдаться, пригрозив при этом, что в противном случае будет дан приказ об уничтожении всех курских поселений. Чтобы припугнуть курдов, 4 марта 1921 г. командир полка в этом районе полковник Халис-бей арестовал нескольких курдских деятелей в Умрание и под конвоем усиленной роты отправил по дороге в Зара. Однако, узнав об этом, курдский отряд местечка Языхаджи встретил турецкий конвой, разгромил его и освободил арестованных. Этот небольшой эпизод практически означал начало военных действий между кемалистами и курдскими .на¬циональными силами
Разгромив турецкий конвой, курды потребовали от полковника Халиса немедленно, без всяких условий сдать полк, в противном случае вся ответственность за последствия возлагалась на него. Турецкий офицер отклонил это требование, но заявил, что просит разрешить полку вернуться в Сивас. Получив отказ, курды отрядов Махмуда-бея, Азамат-бея и Ашки-бея 6 марта 1921 г. окружили Умрание. Все население этого района помогало повстанцам. После боя, который продолжался сутки, турецкий полк был вынужден сдаться. Специально созданный курдский военный трибунал приговорил полковника Халиса к смерти, и он был

.расстрелян в центре Умрание, где был вывешен флаг Курдистана
В результате разгрома турецкого полка курды захватили большое количество оружия, военного снаряжения, а также больше тысячи лошадей и значительной количество мулов. Специально созданная комиссия выдала пленным турецким офицерам и солдатам соответствующие документы и освободила их. Вместе с тем курдам и черкесам, служившим в турецком бою, было разрешено вступать отряды курдских вооруженных сил. Эти события вызвали широкий отклик во всех уголка Курдистана.
Вслед за Умрание восстали курды Кочкири, которые вместе прибывшими к ним на помощь отрядом дерсимских курдов из племен Оваджика 8 марта 1921 г. освободили свой район от турок. Курдские вооруженные формирования подавили сопротивление турок в Кемахе и взяли в плен каймакама и командира жандармских войск. После этого они отремонтировали Чертов мост через реку Евфрат, вступили в уезд Куручай, арестовали представителей турецких властей и привели их в Умрание для предания суду. В результате этих действий курды заняли уезды Кангал, Кочхисар, Дивриги, Зара, Рефахие, .Куручай и Кемах
По данным турецкого автора Али Кемали, восстание охватило района площадью около 15 тыс. кв. м. Против турок сражались 15 курдских отрядов, каждый из которых насчитывал от 100 до 1500 воинов. Всего курдские вооруженные формирования насчитывали .более 6000 человек
Имея такую силу и добившись немалых успехов, лидеры курдских повстанцев 11 марта 1921 г. направили председателю ВНСТ телеграмму, в которой требовали создать отдельный вилайет из уездов Кочкири, Дивриги, Рефахие, Куручай и Кемах, большинство населения которых составляют курды, назначить его губернатором местного курда. Несмотря, однако, на более чем умеренный характер этих требований, анкарское правительство .отказалось рассмотреть их и удовлетворить
Вместо этого, оказавшись в трудном положении, оно стало маневрировать, пытаясь политикой кнута и пряника расправиться с повстанцами. Чтобы расколоть курдской движение, оно направило в восточные вилайеты делегацию во главе с председателем кассационного суда, курдом из Битлиса, Шефиком, который в сопровождении некоторых курдских беев района Сивас прибыл 15 марта 1921 г. в курдскую деревню Богазвиран. Он заявил, что является курдом, сторонником курдского движения, наделен правительством всеми полномочиями и прибыл для ведения переговоров с курдскими руководителями. Этот курд, сторонник курдского движения, просил лишь, чтобы до окончания переговоров курды прекратили свои действия против турок. И нужно отметить, что среди руководителей восстания нашлось немало таких же сторонников курдского движения, например Хейдар-бей, который примкнул к .Шефику и внес тем самым раскол в борьбу курдов в этом районе

Между тем, пока шли переговоры, командующий центральной группой войск Нуреддин-паша готовился к действиям против курдов. Так, 12 марта 1921 г. 53-й кавалерийский полк выступил из Йозгата по направлению к Сивасу. Сюда же 14 марта прибыли оперативные батальоны 5-й дивизии в Амасье, а также два батальона 10-го полка 5-й дивизии, находившейся в Мерзифоне. В тот же день командование центральной группой войск приняло решение начать частичную мобилизацию граждан в близлежащих районах. В распоряжение командующего войск центральной группы были переданы жандармские войска, а также части, расквартированные в Сивасе, Йозгате, Амасье, Мерзифоне, Токате, Эрзинджане, Байбурте, Гиресуне, Шабин-Карахисаре, Чемишкезеке, Арабкире и других районах. Собрав эти силы, турецкое командование 15 марта 1921 г. объявило в вилайетах .Сивас, Элязиг и Эрзинджан осадное положение

Вместе с тем правительство, желая выяснить намерения лидеров Дерсима, направило им телеграмму, в которой требовало сообщить, будут ли они продолжать борьбу. В ответ на эту телеграмму руководители дерсимских курдов заявили, что поскольку они знают, что турецкое правительство преследует цель уничтожения курдов, как оно уничтожало армян, они будут продолжать борьбу во имя удовлетворения национальных прав .из законной защиты

Нужно сказать, что озабоченность анкарского правительства положением в Дерсиме была столь серьезной, что оно нашло необходимым снять часть турецких войск с греческого фронта и направить ее против курдов. Так, в частности, в Сивас вскоре были преброшены 14-я кавалерийская дивизия и 13-я кавалерийская бригада. Кроме того, чтобы воспрепятствовать распространению курдского движения на восток и север, правительство перебросило значительные силы в Элязиг и Эрзинжан. Турецкие войска взяли под свой контроль дорогу Сивас-Кангал-Малатья-Элязиг и Сивас-Зара и заняли мосты через реки Евфрат и Мурат, которые соединяли Дерсим с Элязигом, Арабкиром, Малатьей, .Эгином и Кемахом, а также все другие важные дороги

Невзирая на холодную весну, войскам был дан приказ начать активные действия. Особенно ожесточенные бои происходили в районе между Дерсимом и Эрзинджаном. Карательные меры Нуреддин-паши убедили колеблющихся курдских лидеров, что кемалисты не собираются ни выполнять своих обещаний, ни удовлетворять элементарные требования курдов; даже Хейдар-бей перестал верить обещаниям турок и включился в борьбу против них. Сражения происходили на линии Сивас-Кочхисар-Зара и Сивас-Кангал. Все курды от мала до велика, все, кто мог держать в руках оружие -мужчины, женщины, старики и дети – в меру своих возможностей участвовали в боях против турок, отражая .одну атаку за другой

Но силы были неравны. Под давлением превосходящих сил кемалистов повстанцы были вынуждены отступить. Многие

курдские руководители пали смертью храбрых. В такой обстановке лидеры повстанцев приняли решение переправить женщин и детей в Дерсим. 24 апреля 1921 г. Хейдар-бей с 2000 человек двинулся в направлении Эрзинджана и Пюлюмюра (т.е. северо-восток) с целью объединения с дерсимцами. Преследуемый турецкими войсками, он вошел у Эрзинджана во владения племен курейшан и балабан; отсюда Хейдар-бей намеревался через горные проходы Пюлюмюр-Мама-хатун войти в Дерсим. Однако вместо помощи вождь племени курейшан Кёр Пашо в угоду турецким властям с отрядом в несколько тысяч человек вышел навстречу Хейдар-бею и заявил, что начнет войну против повстанцев, если они вступят на его территорию. Получив этот удар в спину, отряд Хейдар-бея с боями вернулся в горы Кочкири. где продолжались ожесточенные сражения повстанцев .против турецких войск, опустошавших все на своем пути

Особыми бесчинствами над курдским населением отличались банды Осман Топал-аги. В захваченных курдских деревнях они уничтожили почти все население. Касаясь зверств этого реакционного феодала, выступившего на стороне правительственных войск, М.В. Фрунзе писал: Совсем недавно один из наиболее влиятельных лазистанских вождей Осман-ага с навербованным им отрядом добровольцев-лазов прошел с огнем и мечом взбунтовавшиеся против турок курдские районы .Восточной Анатолии

Имея целью нанести повстанцам решительный удар, Нуреддин-паша решил обезглавить их. Он предложил протурецки настроенным курдским беям Сиваса установить контакты на линии фронта с Хейдар-беем и уговорить его прибыть в Сивас на переговоры. Не отличаясь твердостью, Хейдар-бей и на этот раз дал себя обмануть. С отрядом в 1000 человек он прибыл в штаб командования турецкой армией в Сивасе и вместе с 400 сподвижниками был арестован, остальные 600 воинов его отряда .были отправлены в западные вилайеты и перебиты

Этот новый просчет Хейдар-бея имел роковые последствия для движения курдов. Помимо того, что он ослабил повстанцев, он нанес им и моральный ущерб. Что же касается турецких властей, то их жестокая расправа над курдами имела далеко идущие планы. Одна из них заключалась в том, чтобы предупредить колеблющихся, и, действительно, многие стали отходить от движения. Тающим на глазах силам повстанцев, которыми командовали Алишер, Нури, Сабри, Мемет Али, Джыгыз, Мемо Тарбазалы, Камыл Азиз, Дило, Пашо Аббас и др., не оставалось ничего другого, как отступить с боями в горные районы Дерсима, .где их ждали новые испытания

Это практически означало, что восстание курдов Кочкири потерпело поражение. Командование турецких войск в Сивасе опубликовало сообщение, в котором говорилось, что в результате боев 113 курдов убито и 159 – захвачено в плен. В плен попали и такие предводители курдов Кочкири, как Азамет Бахри-бей,

Сабит-бей, ФиликАли, Хамо, Азиз, Таки, Пехли-ван, Хюсейн Ашур и др. В то же время было захвачено 2000 винтовок и другого .снаряжения

После подавления восстания чрезвычайный военный трибунал в Сивасе привлек к суду 400 обвиняемых и приговорил к смертной казни Хейдар-бея, Сеит Азиза и 15 их товарищей, а также заочно — Алишера, М. Нури, Махмуда Мустафа-пашаоглу, Мемо Тарбазалы, Дило, Сабри и 95 других повстанцев. Остальные обвиняемые были по степени виновности приговорены к различным срокам заключения от 5 лет до пожизненного. Из 400 человек лишь 110 были оправданы, но и они были высланы в .различные районы страны

Подавление этого восстания не привело, однако, к спокойствию в Дерсиме. Одной из форм сопротивления турецким властям было непрекращающееся движение за освобождение заключенных. Оно имело ту особенность, что, отправляя телеграммы в Анкару, дерсимцы свои требования подкрепляли военными действиями на линии Эрзинджан-Кемах-Эгин, вплоть до районов Зара и Дивриги. В трудной для кемалистов обстановке, когда нужно было все силы сосредоточить на западном фронте против греческих войско, ВНСТ по предложению М. Кемаля отменило решение чрезвычайного трибунала в Сивасе относительно курдских заключенных, кроме Алишера и М. Нури. Почти все курды, приговоренные к смертной, были отпущены на свободу. Однако амнистия не распространялась не тех курдов, которые не сдались турецким войскам и скрылись в горах. Оставаясь в положении, как их называли в Турции, бандитов, курды не прекращали своей деятельности в Дерсиме, где, по существу, турецкие власти не имели влияния. В Агде, например, находившемся в полной власти Сеита Ризы, развивалось знамя .Курдистана, и турецкие власти ничего не могли поделать

Но одно дело, что турецкое правительство, подавив восстание в Дерсиме, не имело здесь влияния, и другое — что курды не достигли своих целей — завоевания в какой-либо форме национальных прав. В основе поражения курдских выступлений лежал ряд факторов, заключенном в самом характере курдского .движения

Во-первых, следует отметить феодально-племенной характер курдского общества и обусловленный этим уровень национальной консолидации, препятствовавший их объединению в освободительной борьбе. Социальные противоречия в курдском обществе, различия интересов беднейших широких слоев курдов и их верхушки толкали многих вождей племен в лагерь турецких националистов – противников курдского освободительного .движения

Во-вторых, слабость зарождавшейся прослойки буржуазной интеллигенции, которая могла бы успешно бороться за единство всех национальных сил. Восстание в Кочкири во многом было подготовлено членами Общества возрождения Курдистана,

однако к тому времени само общество, по существу, уже распалось. Поэтому у курдов не было политической организации, способной руководить восстанием из единого руководящего центра, и дерсимское восстание, при всем своем размахе и .значительности, было локальным местным движением
В-третьих, особо нужно выделить то обстоятельство, что часть руководи¬телей курдского движения, оторванная от своего народа, нередко не понимало его дум и чаяний. Не имея поддержки народных масс, они не только часто предавали движение, но и, не веря в народ, рассчитывали не на него, а на поддержку империалистических держав, а подчас и… кемалистов. В результате судьбы курдского движения часто решались не в борьбе за независимость, а в дипломатических салонах, открывая, таким образом, возможность для всякого рода провокаций вокруг курдского вопроса. Именно этим объясняется, что судьба курдского движения этого периода решалась, в конечном счете, за спиной курдского народа и вопреки его интересам сговором между империалистическими державами с кемалистами на .Лозаннской конференции
Все эти и некоторые другие причины, несмотря на героизм и мужество курдов, предопределили поражение восстания .Кочкири-Дерсиме
Дерсим – малодоступная горная мест¬ность, расположенная на 1* высоте 2000 м над уровнем моря и западной части Турецкого .Кур¬дистана, между двумя верхними рукавами Ев¬фрата
Курдское племя кочкири исповедовало кызылбашество. Ему 2* принадлежало 135 деревень в уездах Зара, Кангал, Куручай. Оно насчитывало около 10 тыс. человек и имело примерно 2 тыс. .винтовок и ружей
Характерная деталь: когда М. Кемаль во время первой 3* мировой войны находился в Диярбакыре, он, чтобы привлечь на свою сторону курдов, создал при своем штабе курдскую роту в национальной одежде под командованием Хасана Хайри-бея. В этой роте приказы отдавались на курдском языке. Это было впервые в истории турецкой армии. Впоследствии по приказу М. .Кемаля Хасан Хайри-бей был казнен турецкими властями
[1]

Свойства субъекта

История	:книга
Русские	:диалект
Дерсим	:Города
Северного Курдистана	:Страна - Регион
	:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] گۆڤار | Русский | Журнал Дружба (Dostani). №11.2001. Москва. СС. 32-36
کاتی تۆمارکردن: 2022/20/2 10:20:53 PM
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 248

Депортации курдов в СССР 1937-47 гг

https://www.kurdipedia.org/?q=20211219112928398953

Первая операция по выселению курдов была осуществлена на основании постановления СНК СССР № 2123-420сс от 17 декабря 1936 г. Вторая операция по депортации курдов была произведена в порядке выполнения указанного постановления ЦИК и СНК СССР от 17 июля 1937 г. В конце 1937 г. имела место еще одна операции по «очистке» пограничных районов от курдов. В «Меморандуме» НКВД СССР от 28 ноября 1937 г., подписанном зам. наркома НКВД СССР Л.Н. Бельским, отмечалось: «На основании решения Правительства из пограничных районов Армении в ближайшие дни выселяются 425 курдских хозяйств, что ориентировочно составит 2100 человек. Выселяемых расселить в Киргизской ССР». В соответствии с постановлением ГКО № 6279сс от 31 июля 1944 г. из пограничных районов Грузинской ССР были .выселены турки, курды, хемшилы

ноября 1944 г. три эшелона с 26 591 переселенцем были 15 отправлены на восток. За 10 дней из южных районов Грузии вывезли 91 095 человек. 31 января 1945 г. из Тбилиси ушел последний эшелон с оставшимися переселенцами (695 семей) для расселения в Узбекистане. Общая численность спецпереселенцев составила 94 995 человек. Среди них было 8694 курда, 1385 хемшинов, а также военнослужащие, принадлежавшие к .этническим меньшинствам Грузии

апреля 1956 года года вышел Указ Президиума Верховного 18 Совета о снятии ограничений с депортированных крымских татар, .балкарцев, турок-месхетинцев, курдов и хемшилов

:История появления в Российской Империи/СССР

Курды, или курманджи, - один из древнейших народов Передней Азии. Они оставили заметный след в истории, внесли значительный вклад в развитие народов Турции, Ирана и ряда арабских стран. В XII веке курд Саладин, легендарный полководец, основавший впоследствии знаменитую Эюбидскую династию в Сирии, остановил продвижение крестоносцев на Восток. Населявшие в XIV - XIX веках территорию нынешнего Курдистана сорок курдских племен попали в номинальную .зависимость от шахского Ирана и Османской империи

В настоящее время курдов насчитывается не менее 30 млн человек. Большинство курдов расселено в регионе Курдистана, в том числе 16—20 млн. - в Турции, 5,5 - в Иране, 5,6 - Ираке, 4 млн.

.- в Сирии
В СССР их насчитывалось, по официальным данным, около 150 тысяч, а по неофициальным - втрое-вчетверо больше, и рассыпаны они были по всей стране, но основные скопления наблюдались в Казахстане - 120 тысяч и в Киргизии - 10 тысяч. В XIX веке после русско-персидских войн часть территории исторического Курдистана, согласно условиям Гулистанского мирного договора 1813 года и Туркманчайского договора 1828 года отошла во владение Российской империи, и курды оказались .в административных границах Азербайджана, Армении и Грузии
В первые годы Советской власти Совнарком Азербайджана по личному указанию В.И.Ленина внес в ЦИК республики проект о создании автономной республики Курдистан с центром в Лачине (Карабах). В состав республики, образованной в 1923 году, вошли районы с преобладанием курдского населения в составе шести наименований - Каракышлак, Кельбаджар, Котурлу, Курд-Гаджи, Муратханлы (ны¬не объединенные в 4 района - Кельбаджарский, Лачинский, Кубатлинский и Зангиланский). Первым председателем правительства советского Курдистана стал Гуси .Гаджоев
В 30-е гг. началась последовательная ликвидация Курдской национальной автономии. Вся просветительская работа с курдским населением стала сокращаться, закрывались школы, перестали выходить газеты, исчезло из обихода само слово курды, их численность стала резко сокращаться. В 1937 году была арестована большая часть коммунистов, советских и партийных работников, курдской интеллигенции, закрыты школы на курдском языке, перестали выходить национальные газеты, печататься книги... Курдские дети, оставшись без своих школ, перешли сначала в армянские, грузинские, азербайджанские, но проучились там недолго - сказалось незнание языков, и поэтому .почти все были исключены за неуспеваемость
В 1937-38 годах курдов из Азербайджана и Армении стали переселять в среднеазиатские республики и в Казахстан. Расселение велось так: по 3-4 семьи в каждый населенный пункт с целью растворения нации среди других. Автономию курдов .уничтожили
Если в годы образования Курдистанской автономии здесь проживало 48 тысяч курдов, то по данным переписи 1979 года - ни одного. Такова же участь многотысячного курдского населения в Туркмении, проживающего по границе с иранским Курдистаном. По данным переписи 1926 года в республиках Закавказья и в Туркмении проживало более 300 тысяч курдов. Сегодня сотни курдов обнаруживаются среди азербайджанцев, армян, грузин, ...туркмен, турков

; Из воспоминаний
Анваре Карим
Никто из курдов не знал, куда и зачем их отправляют. Живя в »

мягкой по климату Араратской долине, люди не имели за ненадобностью теплой одежды и тут же в дороге начали замерзать не только от холода, но и от голода. Только на крупных станциях иногда солдаты разрешали покупать случайные продукты. Взрослые же нарочно ничего не ели и не пили — лишь бы не ходить в туалет, который устроили прямо в середине .вагона

Чтобы сберечь силы — лежали днем и ночью. Чувствовали, что везут на север, а куда — только гадали. Многие не выдерживали «…непривычной моральной и физической нагрузки, умирали (.Так это было». Т. 1. М., 1993»)

:Надире Карим

Мы жили в селе Кикая Нахичеванского (в то время Сталинского) » района, — вспоминает курд Надире Карим. — Отец умер в 1936 году, когда мне было всего четыре года. У матери на руках осталось девять детей. Это было мое первое детское .воспоминание. А через год очередная трагедия

Утром просыпаемся, а наш дом и наше село окружено солдатами с винтовками. Запомнил еще, что к винтовкам были прикреплены штыки. Они что-то говорят, а взрослые почему-то плачут. Потом я понял все, что говорили солдаты. Мол, собирайте самые необходимые вещи, и вас куда-то должны увезти. 24 часа в нашем распоряжении. А коровы, дом? Остальное, отвечали нам, вы потом вернетесь и заберете. Старшие братья и сестры быстро начали собирать в хошму одеяла, все, что можно было. На другой день погрузили нас в грузовики и привезли на железнодорожную станцию. Подогнали вагоны, предназначенные для грузов и скота, .и приказали всем там размещаться

Ехали месяца полтора-два. Как потом узнал, привезли нас в город Джамбул, что в Казахстане. Там мы пересели на грузовики, которые доставили несколько семей из нашего села в голую степь. Правда, протекала речушка. Спрашивают: «Есть ли шатры?» «Есть», — отвечаем. «Вот поживите пока в них, а потом на ваши деньги построим дома». Причем, как потом оказалось, родственников из одного села расселили по разным местам… Мы «…стали переселенцами… Короче говоря, тюрьма Иосиф Сталин — Лаврентию Берии: «Их надо депортировать…» ») .(М., 1992. С. 99-100; Союз. 1990. № 38

:Юсуф Сафаров

Все, в том числе Герои Советского Союза, были взяты на » комендантский учет, который длился 12 лет. Долгими были эти .годы унижения, растерянности и бессилия». (Союз. 1990. № 23)

:Усве Амбе Оамина

В конце октября 1937 года мы вернулись с летних пастбищ в родное село. Как и всегда, люди готовились к осенним радостным событиям. Каждое утро мальчишки выгоняли скот на луга. И

каково было наше удивление, когда в один из дней, проснувшись, чтобы выгнуть скот на пастбище, я увидел возле каждого двора солдат, стоявших с автоматами. Все жители села были под домашним арестом. Движение и сообщение между соседями было прекращено. Даже в туалет следовали под сопровождением солдат. Люди ничего не могли понять. На вопросы жителей села военные не отвечали. У каждого в душе была тревога за судьбу .семьи и родственников

Только на третьи сутки нас всех погнали на железнодорожную станцию Норашен, загнали в бараки под охрану солдат. Трудно описать то, что мы пережили: крик и плач детей. На вторые сутки, когда подали составы и стали силой грузить нас в вагоны, мы увидели курдов из других сел и деревень Нахичеванской АССР, которых постигла такая же участь. Долгий и изнурительный путь, голод, холод и антисанитарные условия не могли выдержать дети и старики. Почти в каждом вагоне умирали люди

Газета «Курдистан». 1992, 26 марта. Переселенцы следовали в) .(сел. Баканас Казахской ССР

Муфиль Таирова

В зимний день был исполнен приказ Сталина и Берии выселить … курдов из родных краев. Сначала грузили нас в товарные вагоны, как скотину, и потом полтора месяца подвергали жестоким испытаниям, пока довезли до пункта назначения. Был ноябрь 1944 года. Вспышки инфекционных болезней, голод унесли жизни тысячи людей. Мы, дети, постепенно привыкали к человеческим трупам. Почти каждый километр пути был устлан трупами наших родных. Не было возможностей по-человечески похоронить их. Когда состав нашего поезда доехал до Черлюлган, вагоны были полупустыми. Потеряли более половины «пассажиров». В основном не выдержали этого «кромешного» ада дети, старики, .слабые и больные люди

Трудно поверить, что мы остались живыми. Не было ни одной … …семьи, которая не потеряла бы своих близких

(Газета «Курдистан». 1992. 27 февраля)

Мураде Усман

Ранним утром 15-го ноября 1944 г. в наше село Интель в … Ахалцихском районе Грузии на полном скаку ворвались пограничники (в нескольких десятках километров отсюда проходила граница СССР с Турцией). До сих пор в моих ушах стоят их крики: «Немцы идут! Немцы…» Выбежали из секлей на улицу, надрывно причитали женщины, стонали старики, плакали дети… На улицы въехали колонны крытых грузовых машин, появились вооруженные солдаты. В центре села нам объявили о срочном и полном выселении, велели собраться за тридцать минут, — якобы по той причине, что немцы близко и надо торопиться, чтобы всем …спастись

На станции Боржоми нас уже ждали товарные составы из так

называемых телячьих вагонов, в которых обычно возили скотину …на бойню: без окон, без дверей

И, когда от южной границы Грузии мы прибыли на станцию Билинжар в Азербайджане, там нам впервые показали, что бывает с теми, кто ослушался грозных запретов «из вагонов не выходить», «с места не трогаться», — в них стреляли часовые, молоденькие парнишки, из которых, в основном, состоял наш .несокрушимый конвой

Появились умершие… Чтобы не отдавать своих близких чужой … земле (да если бы еще земле, а то ведь — снегу!), во многих вагонах люди стали припрятывать трупы умерших под тюками, в мешках с дорожной поклажей. Но солдаты быстро разгадали эту нехитрую уловку… Они кинулись обыскивать вагоны, вырывали трупы из рук родных (таких же по сути, мертвых, но в которых еще чуть теплилась жизнь) и поступали с ними, как им приказывали …командиры: зарывали в снег

Наш мрачный состав… доставил тех, кто остался жив, во Фрунзе, оттуда пешим караваном мы добирались до Нижней Ала-Арги. То был конец долгого путешествия и начало новой судьбы. В декабрьские морозы голыми начали спецпереселенцы мешать глину и лепить саманные домики. У кого не хватало на это сил — …рыли землянки

Многие (местные жители. — Авт.) относились с явным сочувствием. Дарили украдкой старую одежду, угощали свежими лепешками, делились картофелем, брюквой. Проснувшись однажды, мы у порога своей землянки обнаружили кучу одежды …— старенькой, но носить можно

Осенью 1945 г. вернулся с войны отец. Пришел к коменданту, чтобы встать на спецучет. Тот глянул на его награды и остолбенел: «Ты погляди-ка, что делается! Сколько медалей да орденов врагам народа понадовали! А теперь мы, чекисты, работай с «!ними

Из воспоминаний спецпереселенца села Интель Ахалцихского) района Грузинской ССР. «Литературный Киргизстан». 1982. № 2. С. (.96-106

Джамиль Адриевич Адои

Все знают, что судьба нашего народа — тяжелая. Ликвидация Курдистанского округа в Азербайджане, потом депортация части населения в районы Средней Азии и Казахстана. В течение 20 лет, с 1937 по 1957 год мы были «спецпереселенцами». Вы знаете, что это такое — вся жизнь под надзором комендатуры. Потом нам разрешили жить свободно. Все вроде бы пошло на лад. За 30 лет народ обжился, но оказалось, что это была лишь передышка. Началась «перестройка», а вместе с ней и межнациональная вражда стала набирать силу. И снова мы, курды, стали изгоями в …собственной стране

Из воспоминаний учителя Пшехской школы Белореченского) района Краснодарского края. «Голос курда». 1992. № 7-8. Июнь-

(.июль
[1]

Свойства субъекта

:книга	История
:Тип документа	Исходный язык
:диалект	Русские
:Страна - Регион	бывшего Советского Союза и Россия
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | antisovetsky.blogpast.com
کاتی تۆمارکردن: 2021/19/12 11:29:28 AM
ناوی تۆمارکار: ڕاپەر عوسمان عوزێری

بابەت: 249

Депортация глазами самих курдов

https://www.kurdipedia.org/?q=20220507193719413069

Депортация глазами самих курдов: ТАК ЭТО БЫЛО
депортации советских курдов из книги: «Так это было: Национальные репрессии в СССР. 1919-1952 годы (Худож.-док. сб.»/ Ред.-сост. С.У.Алиева. Российский Международный фонд культуры. Москва, 1993 — 2) представляем статьи, воспоминания, документальная проза и живые свидетельства самих репрессированных курдов. [1]

:Насильственной тотальной репрессии были подвергнуты
КУРДЫ
ноябрь 1937, ноябрь 1944 гг. из Азербайджана, Армении, Грузии –
Разбросанные по всей перестроечной печати сведения – информация, статистика, статьи, воспоминания, документальная проза, живые свидетельства – показывают, что различным формам депортации в СССР были подвергнуты все без исключения народы. Но по разным мотивам, в разное время и выборочно. По мотивам политическим – представители различных некоммунистических партий и движений, существовавших у того или иного народа. По мотивам социальным и классовым за якобы враждебные настроения к рабочему классу и крестьянству – дворяне и, разумеется, «гнилая интеллигенция», осмеливающаяся «не понимать» и даже критиковать политику властей, городские богачи-ремесленники и купцы, деревенские богатеи-кулаки и с ними середняки, всякие прочие, не подходящие новому миру сословия. По разнарядке – в каждом этносе: нации, народе, народности, национальности, национальном меньшинстве...
Расчистка советского общества по этим принципам и показателям началась в 1919 году с тотальной расправы над казачеством, и только после полной победы колхозного строя в 1934 году Сталин приступил к плановому формированию новой, социалистической нации, в корне отличающейся, согласно его теории, от старой, буржуазной нации. Теория революционного преобразования нации была им завершена, началось ее практическое,

.плановое претворение в жизнь

Говорят, где-то в архивах, в потаенных папках Сталина хранится список народов, подлежащих ассимилированию, растворению в других национальностях, изъятию, смешению и исключению из памяти человечества. Не знаю, не видела. Но сюжет национальных депортаций имеет свою железную последовательность, продиктованную теорией обязательного слияния через сближение и конечной выработки некоего общего языка новой нации. Языка, «который не будет ни великорусским, ни великонемецким», никаким другим из известных, а неким новым. Замах вырисовывается космический – самому Богу не угнаться за таким волевым и распорядительным преобразованием .человеческого сообщества. Судите сами

Но сначала заметим, что было несколько типов репрессивных депортаций: по секретным каналам НКВД, тайные и объявленные; по указам Президиума Верховного Совета либо постановлениям Государственного Комитета Обороны (сопровождаемым стаей разъяснительно-распорядительных бумаг от Совнаркома, НКВД и их местных органов власти) – обвинительные и тихие, негласные; и наряду с ними плановые-кадровые, вербовочные – по сути насильственные, но как бы добровольные – депортации под видом фанфарно-праздничных кампаний с демонстрацией заботы о народе. Все было вполне логично и просто, все объяснялось нуждой: освобожденное место обитания обвиненного и насильственно переселенного народа необходимо было заполнить новой рабочей силой, и все средства пропаганды громко, а все средства НКВД тихо были направлены на организацию добровольного порыва помочь и спасти, на выезд в области объявленного бедствия. Так образовывалось встречное движение-миграция немалых масс населения. Многие из них получили даже вдохновенное отражение в советском искусстве, например, в кино, не говоря уже о литературе. Скажем, великая стройка коммунизма – Комсомольск-на-Амуре или широкое движение молодых женщин-хетагуровок на Дальний Восток, а позднее, на целину: требовалось закрепить работников на новых местах поселения, а невест не хватало. Получались порой обаятельные вещи, даже вошедшие в классику советской многонациональной культуры. К примеру, роман Мужество Веры Кетлинской или кинофильм Поезд идет на Восток. В этих произведениях обязательно демонстрировались факты нехороших (диверсионных, вражеских и прочих в том же роде) проявлений осужденного по вине национальной принадлежности народа. …Кто, к примеру, мешал строить Комсомольск-на-Амуре? Корейцы и китайцы

Если строго следовать исторической правде, эксперимент по формированию новой, социалистической нации в СССР начался с фанфарного объявления в нашей стране еврейской государственности – создания Еврейской автономной области в Биробиджане на Дальнем Востоке. Был организован массовый выезд евреев с Украины и России на Дальний Восток. Чуть позже, в 1934-35 годах, дальневосточным аборигенам корейцам, широко привлекавшимся царским правительством на территорию империи для освоения ее огромных незаселенных пространств, было предложено новое место поселения – Казахстан, где в результате раскулачивания и коллективизации погибло от организованного голода и сбежало в Китай около 4 миллионов коренного населения. Корейцам сулили, как водится, золотые горы, соблазняли невиданными возможностями, одновременно вынуждая их покинуть насиженные места. Состоялся первый организованный массовый выезд корейцев с Дальнего Востока в Казахстан. В 1937 году их уже не уговаривали, но, дав сутки на сборы, выгребли остатки корейцев, а заодно и китайцев с Дальнего Востока в Зауралье и Среднюю Азию. Теперь уже, как положено, по обвинительному Указу, который, однако, не был предъявлен народу и засекречен по сей .день

Навстречу эшелонам с корейцами на Дальний Восток шли составы с организованной

.рабочей силой, не только заключенными, но и вольными из России

Процессы и аресты не отвлекли власти от решения поставленной грандиозной задачи. После Дальнего Востока пришла пора расчистки Кавказа. Этот благословенный край нужно было освободить от лишних, по мнению Сталина, народов. Начали с курдов, предварительно ликвидировав курдскую автономию. Сегодня уже прочно забыли о том, что курды ниоткуда не пришли на территорию Армении, Грузии и Азербайджана. Когда по Туркманчайскому миру, заключенному между Россией и Персией хлопотами дипломата А.С.Грибоедова, а чуть позже между Россией и Турцией, проводилась граница, в пределы Российской империи попала часть древнего Курдистана и часть Турции. Не курды и не месхетинские турки жили на земле Азербайджана, Армении и Грузии, а эти три советские республики заняли часть земли древнего Курдистана, а затем и Турции, .изгнав в 1937 и 1944 годы не поддавшихся ассимиляции курдов и турок

Насильственное, обвинительное, грубое выселение курдов и турок происходило по .Указам, не объявленным этим народам и не известным им по сей день

За ними, в 1939-1940 годах массированно очищались от старой, буржуазной нации Молдавия-Бессарабия, Западная Украина и Западная Белоруссия, Латвия, Литва и Эстония. До 75 процентов коренного населения, обвиненного в антисоветских настроениях, было выдворено из родных мест без оглашения Указов и Постановлений, по системе общего приказа по НКВД. И также массированно освобождавшиеся районы .заполнялись выселенцами из России

Как ни страшно это говорить, но Великая Отечественная война помогла Сталину в реализации задуманного устройства советской нации. Она предоставила ему возможность мотивированно объявлять изгнание с родной земли балкарцев, карачаевцев, чеченцев, ингушей, крымских татар и калмыков. Их всех обвинили в измене родине, даже тех, до чьей территории враг не дошел, и тех, кто сражался с ним на фронте. Задолго до прихода оккупантов были приняты срочные ПРЕДУПРЕДИТЕЛЬНЫЕ меры в отношении советских немцев Поволжья, а также всех тех, кто представлял в СССР зарубежную диаспору, – финнов, иранцев, поляков, венгров, румын, чехов, болгар, .шведов и проч

Всех – на восток и на север. В Казахстан, в республики Средней Азии, в Сибирь, туда, где .требовалась дешевая рабочая сила, где обеспечивалось смешение языков и народов

Одновременно с расчисткой западной окраины СССР, Кавказа и Поволжья началась тайная операция по переделке России и Украины. Помните – общим языком не будет !великорусский язык

Из разоренных войной русских, украинских и белорусских деревень началось массовое переселение в Поволжье и на Кавказ, на богатые, плодородные, ухоженные и благодатные земли, в обустроенные села, в целые дома и усадьбы со скотом. Избедовавшиеся крестьяне с государственной помощью целыми колхозами двинулись в обетованные края из исконно русских областей Нечерноземья. Вот когда и почему началось опустошение Смоленских и Вологодских, Псковских и Новгородских, .Костромских и Ярославских, Орловских, Курских, Тульских деревень

Много внимания было уделено очищению Крыма от всех неславянских народов и заселению его русскими и украинскими крестьянами. До начала 90-х годов Крым нуждался в рабочих руках и вербовал их повсюду, в то же время выстраивая всевозможные препятствия возвращению домой, к могилам предков крымским татарам, …крымчакам, караимам, грекам, армянам

Где-то на дорогах депортации потерялся народ, выселенный в 1944 году из Грузии, – этническая группа, чье существование отражено в ряде правительственных указов и постановлений. Правда, именуются они в них по-разному: хемшилы – хемшиды –

хемшины. Никаких следов этого народа мне не удалось найти, даже узнать, как они .правильно назывались

Последними де-факто бесцеремонно, но узаконенно – без объявления Указа, выселялись, вслед за крымскими, депортированными в 1944 году, понтийские греки – со всего побережья Черного моря и из Грузии. Это случилось в 1949 году. Следом шла широко организованная кампания по борьбе с космополитами, предваряющая полную депортацию евреев. Затем планировалось освободить Кавказ с его богатейшими …нефтяными ресурсами от азербайджанцев

Всего исключительно по «вине» национальной принадлежности тотальной депортации было подвергнуто 11 народов, не считая хемшидов: корейцы, курды, немцы, карачаевцы, калмыки, чеченцы, ингуши, балкарцы, крымские татары, греки и месхетинские турки. Прочие народы – частично, обвиненные по другим статьям. Они оставались в истории человечества и – пока – в советской истории. Тотально же депортированным автохтонным народам предписывалось исчезнуть с карты СССР. Их не только вычеркивали из списка советских народов, о них не только запрещалось упоминать где бы то ни было. Им создавались такие условия физического и морального существования, которые неизбежно – и запланированно – должны были привести к их полному исчезновению. Они подвергались систематическому, постоянному остракизму. Им запрещалось говорить на родном языке, а тем более писать – письменность изымалась из обращения. Петь, танцевать, иметь свою музыку, носить национальную одежду… Получающим паспорта детям настоятельно, до угрозы и применения репрессивных мер рекомендовалось сменить национальность, выбрав себе любую, но хорошую. Была поставлена задача растворить эти народы в массе других, размазать их, ликвидировать тем или иным образом, – и некоторые успехи были достигнуты. Чтобы выжить физически, чтобы получить гражданские права и жизненные перспективы, дети, поддержанные родителями, меняли национальность. Очередная перепись давала желаемые результаты: число ненужных народов уменьшалось на глазах. Так что численность репрессированных народов в официальной статистике не совпадает с реальной: она значительно занижена .по различным государственным и политическим соображениям

Если смотреть правде в глаза, то выселение народов, названное вполне невинным словом депортация, на деле явилось настоящей репрессией – и притом жестокой. ДВЕНАДЦАТЬ этносов! – подвергнутых тотальной депортации только за национальную принадлежность: ты преступник, потому что курд, месхетинский турок, балкарец, ингуш… – это народы репрессированные. И в отношении их – будем честны! – был учинен …подлинный ГЕНОЦИД, морально продолжающийся по сей день. Увы

Народы, подвергнутые репрессии, до 1957 года находились на спецрежиме, назывались спецконтингентом и спецпереселенцами. Они использовались на самой неквалифицированной, физически тяжелой работе, из них составлялись трудармии, содержащиеся хуже и страшнее, бесчеловечнее, чем лагеря заключенных, несравнимые порой даже с прославленными своими жестокостями фашистскими концлагерями. Это – взрослые, трудоспособные мужчины и женщины. Остававшиеся без кормильцев дети и старики обрекались на голодную смерть. Об образовании детей спецконтингента не очень заботились, невзирая на объявленное всеобщее образование. Те дети, которые учились, постоянно подвергались в своих школах дискриминации со стороны учителей и учащихся. Прорваться к образованию спецпереселенческой молодежи можно было только личным упорством и благодаря встрече с доброжелательными людьми. А люди, которые шли им навстречу, были редки – не всякий отваживался помочь репрессированному, ибо рисковал собственным благополучием вплоть до утраты личной свободы за сочувствие отверженному. Не случайно, дабы лишить спецпереселенцев

всякой поддержки, специальным указом было запрещено допускать профессионалов с .высшим образованием к педагогической работе и на ответственные должности

Невольно возникает вопрос, как выжили в созданных бесчеловечных условиях эти народы? Как сохранили – все-таки и вопреки обстоятельствам – национальную общность? Об этом предстоит еще думать, но не последнюю роль здесь сыграла неизвестная большому миру самобытная национальная философия, проповедующая труд и ненасилие, отрицание озлобления, как, к примеру, у балкарцев, карачаевцев, крымских …татар

Заметим, кстати, что те граждане, которые организованно доставлялись на места обитания депортированных народов, в отличие от спец- назывались просто переселенцами, состояли на учете и также находились под присмотром комендатур, пока не приживались в новых для них краях. И спец- и просто переселенцы равно проходили испытание на выживание через голод, холод, тиф, малярии, дизентерии, столбняк… Далеко не всем, добровольно приехавшим в Крым, на Кавказ, в Поволжье из глубинной России, Белоруссии и с Украины, нравилось на новом месте, но уехать им было затруднительно. Многие – особенно из Крыма и Поволжья – бежали, по ночам, укрываясь, рискуя быть задержанными и обвиненными – осужденными. Возвращаться домой им было заказано, оседали кто где мог. Так было заложено начало новому, все более и более увеличивающемуся сословию бичей и бомжей с их жалким – рвущимся из ?самых недр вытоптанной духовности – трагическим вопросом: Ты меня уважаешь

Вся страна сдвинулась с места! – в бессмысленном романтическом захлебе писали газеты, подавая сей факт как нечто положительное. Вдумаемся, наконец, что .происходило в нашей стране

Целые народы были сорваны с земли, на которой жили издревле. Рвались корни, вековые межнациональные взаимосвязи, нарушался устоявшийся порядок жизни, уничтожались традиции, налаженное хозяйствование. Переместившись в чужие, чаще всего неприемлемые по климату, природе, пище, образу жизни края, люди погибали, если не физически, то нравственно. Они отчуждались от земли и орудий труда, заболевали неизбежной болезнью равнодушия и апатии временно живущего, утрачивали привычные, воспитанные в них моральные устои – обретали психологию перекати-поля. Наступало полное безразличие – к земле, к труду, к результатам своих усилий. Разрушался ДОМ, который заменялся ничейной коммуналкой, общежитием, бараком, палаткой, времянкой. Наш адрес – не дом и не улица, наш адрес – Советский Союз. Торжествующая, мажорная, утверждающая радость мелодия, но в сущности какая мрачная по своему содержанию песня! Уничтожалось самое чувство ДОМА, которое заменялось официально одобренным, романтизированным культом бездомности, бродяжничества. Исчезало бесследно чувство ХОЗЯИНА – родной земли, участка и ?Отчизны. Что это значило

Это был смертельный удар по генофонду всех без исключения народов СССР и особенно тех, кто был тотально репрессирован, подвергнут целенаправленному геноциду. Насильственное вживление в чужеродную этническую среду и непривычные климатические условия ломали, уродовали генотип. Эти двенадцать народов были поставлены перед задачей выжить, были мобилизованы национальной бедой на защиту своего национального достоинства. Они оказались необходимыми звеньями в той цепи, которая обеспечивала целостность мира, держала его равновесие, скорректированное .историей

Это вызвало своего рода пересортировку народов на коренных, первосортных и привозных, второго и третьего сорта. На главных, господствующих, и подчиненных, обслуживающих. Что, в свою очередь, породило вирус имперских эпидемий, которые

широко распространились сегодня на многонациональном пространстве Советского Союза и следом в Российской Федерации. Имперские, неизменно и обязательно агрессивные амбиции закономерно сталкиваются с национально-освободительной .стихией – вот что лежит в основе межнациональных конфликтов

Это обусловило и привело к тому экологическому кризису, вокруг которого сегодня так .много говорения и суеты, не ведущих к спасению

Это был чудовищный, не осознанный до сих пор в полной мере удар по экономике страны, запланированная долгодействующая экономическая диверсия, в последствиях которой мы никак не разберемся. В измученной войной стране бросались огромные средства на одновременный вывоз-переброску не десятка, не тысячи, а сотен тысяч людей из одного места в другое. Это высокая себестоимость депортаций и организации новых пунктов жилья. В опустошенных местах до привоза новой массы народа шло откровенное мародерство – разрушение брошенного добра. Что не уносилось – разорялось, уничтожалось вдребезги. Затем привозились новые поселенцы, которым негде было селиться, нечем, не из чего и нечего есть и пить, нечем работать. В местах новых поселений и спецконтингента и переселенцев начинались эпидемии, смерти. Ну, со спецконтингентом не церемонились -его гибелью были озадачены руководители всех рангов. А вот переселенцам, с которыми тоже особенно не нянчились, все-таки вынуждены были спускать дополнительные немалые средства на выживание и обзаведение. При циркуляции этих средств шло их попутное расхищение, в том числе и в геометрической прогрессии растущим аппаратом насилия и надзора, – а все вместе несло нарастающее общенародное обнищание. Это всего лишь прямой, непосредственный экономичесий урон, который еще предстоит подсчитать. Но дело не только в его размерах, а в том, что он, в свою очередь, становился тем камешком, что, вылетев из .неосторожной руки, вызывает лавину, сметающую все на своем пути

Это, наконец, варварская и чудовищная по своим последствиям национальная диверсия. Нельзя безнаказанно нарушать естественный ход развития природы, а человечество – неотъемлемая его часть. Органичный протест непознанного и необъяснимого логикой национального чувства против насилия таит в себе неудержимые силы, в слепой ярости .своей отнюдь не созидательные

Эксперимент по созданию новой, социалистической нации путем депортаций и перемешивания советских народов продолжается по сей день фактическим .закреплением сталинских акций

Это проявляется и в утверждении – вопреки всеобщему национально-освободительному движению советских народов – псевдоинтернационалистических идей. Пора осознать, что самое понятие интернациональное претерпело в результате официальной партийно-сталинской национальной политики принципиальные искажения, что нет и не может .быть ничего интернационального в отсутствии и в неуважении к национальному

И в реальном поддержании в нашей стране национального неравенства – одни народы, наделенные административно-политическими правами, реально поставлены выше народов, которые либо узаконенно подчинены им, либо вообще приравнены к бомжам. Народы первого сорта заражены вирусом имперского отношения к прочим, которых разнообразно и непременно мотивированно подавляют и преследуют. Что и наблюдается у нас сегодня в ряде межнациональных конфликтов, истоки которых находятся в мудрой сталинской национальной политике, а она сплошь и рядом .обнаруживает себя сегодня

И в тупом повторе в высших эшелонах власти – не менять границы национально-государственных образований, произвольно, волюнтаристски проведенных Сталиным: вот уж кто не стеснялся ликвидировать и образовывать республики и автономии без

всякого прислушивания к мнению этноса – что ему Конституция: бумажка, которую .можно переписать

И в беспомощно-государственном барахтании в искусственно созданных тем же Сталиным условиях существования советских народов, предопределенно толкающих их .на межнациональные конфликты

И, наконец, вольное или невольное, осознанное или вынужденное латание дыр в экономической системе, опять-таки порожденное именно сталинской национальной политикой. Иначе чем объяснить, к примеру, такие общегосударственные, правительственные мероприятия, как то, что на подъём, возрождение Нечерноземья, областей исконной России в прославление якобы дружбы народов направлялись в 70-80-е годы и в немалом количестве – с одновременным выделением на это огромных средств из скудного государственного кошелька – узбеки, киргизы, таджики, азербайджанцы, которыми заселялись Архангельская, Вологодская, Новгородская, Псковская, Вятская, Костромская, Ярославская и другие области; в Орловской открывались районы, заселяемые армянами, а месхетинских турок разбрасывали (очевидно, в целях сохранения национальной общности этого южного народа) по Смоленской, Тульской и другим областям, опустошенным и заброшенным в результате массовых депортаций русского этноса в места, освобожденные от «наказанных» народов. Кстати вспомнить, и массовые вывозы на Дальний Восток, в основном в Амурскую область, туркмен в качестве …недостающей там рабочей силы

Да, сталинский эксперимент по созданию новой, социалистической нации посеял страшные драконовы зубы, всходящие сегодня повсеместно и непредсказуемые по .разрушительному злу, которые они в себе несут

Чтобы знать, куда идти человечеству, – впрочем, будем скромнее – нашей стране дальше, чтобы спасти ее от окончательного разрушения, надо попытаться воспринять уроки нашей тяжкой, рукотворной, изнасилованной национальной истории. Осознать .содеянное и поправить, что еще можно поправить

Не найдя художественных текстов, я (с середины 80-х годов) стала искать, убежденная, . что его не может не быть, фольклор, рожденный эпохой депортаций и геноцида этих народов. Кое-что удалось найти. Стала просить переживших написать воспоминания, поделиться своими размышлениями о том, что это было, рассказать о том, как живут эти народы сегодня, сейчас. Страницы эти пропитаны слезами и кровью, пронизаны неизбывной болью, продиктованы кричащей памятью незаслуженных обид – памятью, влившейся в гены детей и внуков. Нашла указы и постановления по позорному преследованию людей за национальную принадлежность. Обнаружила в этом поиске ряд фантастически бесчеловечных по своей сути документов, свидетельствующих о старании чиновников всех рангов выслужиться в выполнении исторического задания. Получила от писателей созданные в последние пять лет стихи и прозу, нашла и то, что было написано .в 1944 год

Репрессированные народы ВПЕРВЫЕ рассказывают о том, что с ними делали и как это было в действительности, а не в толковании советских историков и зарубежных политологов. Читатель получает возможность сам, независимо даже от моего видения, по представленным в этой книге официальным и человеческим документам составить собственное мнение и о наказанных народах, – я очень старалась смонтировать разнообразный материал так, чтобы по возможности воссоздать образ каждого народа в отдельности, – и о том, КАК ЭТО БЫЛО на самом деле, в реальности. Поэтому я назвала книгу ТАК ЭТО БЫЛО

Одно мне представляется несомненным – эта книга лишь чуть-чуть приоткрывает дверь в засекреченный, замалчиваемый по сей день, мало известный всем нам мир

запланированного антинационального, антинародного насилия во имя придуманной теории. Она лишь слегка высвечивает намеренно затемненную грань нашей общей .советской истории

О, сколько еще впереди открытий! Сколько рассказов о национальных трагедиях !советских этносов – от многомиллионного русского до малочисленного нивхского

.Светлана Алиева. Москва, май 1991

Сулхадин КАСЫМОВ: КУРДЫ

Очерк

Курды, или курманджи, – один из древнейших народов Передней Азии. Они оставили заметный след в истории, внесли значительный вклад в духовное развитие народов Турции, Ирана и ряда арабских стран. В ХП веке курд Саладин, легендарный полководец, основавший впоследствии знаменитую Эюбидскую династию в Сирии, остановил продвижение крестоносцев на Восток. Населявшие в XIV – XIX веках территорию нынешнего Курдистана сорок курдских племен попали в номинальную зависимость от шахского Ирана и Османской империи. Однако попытки могущественных соседей лишить курдов статуса свободного народа, ассимилировать их среди персов и турок приводили .лишь к очередному восстанию, к очередной кровопролитной войне

Сейчас, по оценочным данным, на Ближнем и Среднем Востоке проживает до 20 млн. курдов, в том числе 10 млн. – в Турции, 6 – в Иране, 3 – Ираке, 1 млн. – в Сирии. Хотя формально курды имеют равные права с представителями основных наций, правительства некоторых из перечисленных государств не признают их в качестве самостоятельного народа, подвергают всяческим притеснениям, пытаются военной силой …выбить у курдов мысли об иной судьбе

Как же появились курды на территории нашей страны? Притом в немалом количестве: сейчас в СССР их насчитывается, по официальным данным, около 150 тысяч, а по неофициальным – втрое-вчетверо больше, и рассыпаны они по всей стране, но основные скопления их наблюдаются в Казахстане – 120 тысяч и в Киргизии – 10 тысяч. В XIX веке после русско-персидских войн часть территории исторического Курдистана, согласно условиям Гулистанского мирного договора 1813 года и Туркманчайского договора 1828 года отошла во владение Российской империи, и курды оказались – то есть не оказались, ибо они ниоткуда сюда не переселились, а жили на своей земле исконно – в .административных границах Азербайджана, Армении и Грузии

В первые же годы Советской власти Совнарком Азербайджана по личному указанию В.И.Ленина внес в ЦИК республики проект о создании автономной республики Курдистан с центром в Лачине (Карабах). В состав республики, образованной в 1923 году, вошли районы с преобладанием курдского населения в составе шести наименований – Каракышлак, Кельбаджар, Котурлу, Курд-Гаджи, Муратханлы (ныне объединенные в 4 района – Кельбаджарский, Лачинский, Кубатлинский и Зангиланский). Первым .председателем правительства советского Курдистана стал Гуси Гаджоев

В 1921 году Ленин, узнав о голоде в Курдистане, распорядился оказать бедствующим курдам максимальную помощь. А в середине 20-х годов в молодой республике открываются школы с родным языком обучения, в городе Шуша начинает свою работу курдский педагогический техникум, выходят национальные газеты и книги, ведутся регулярные радиопередачи на курдском языке. Как отклик на создание в Азербайджане Курдского национального округа в тех районах Армении, Грузии и Туркмении, где компактно проживало курдское население, также создаются курдские школы, .курдский национальный театр выпускаются газеты, а в Ереване возникает даже

Период с 1923 по 1936 год можно назвать золотым для формирования национальной

культуры: в это время у нас появилась своя интеллигенция. Не стоит забывать и о том, что успехи советских курдов в построении новой, более счастливой жизни активизировали борьбу курдов за рубежом, которые убедились, что Советский Союз – друг курдского народа, именно он дает образец решения национального вопроса. (Кстати, когда в 1941 году Красная Армия вошла в Иран, курды помогали продвижению советских войск – давали проводников, разоружали жандармские и армейские подразделения, которые пытались сопротивляться). Подводя итог первому этапу социалистического строительства, секретарь Средазбюро Зеленский заявлял с трибуны Х1У съезда партии: …из сопредельных с нами стран, из-под ворот Индии, за многие тысячи верст и в одиночку, и семьями, и родами переходят к нам различные восточные национальности и племена. Мы имеем переходы значительных групп белуджей, курдов, джамисидов, хезарейцев, берберов. К нам стремятся те, которые ищут выхода из подневольного положения, из-под …гнета, те, которые хотят найти путь разрешения национального вопроса

Но вскоре политика центрального правительства совершила крутой поворот. На курдов, как и на многие другие народы, обрушился 1937 жестокий год. Для Курдского национального автономного округа испытания начались значительно раньше. После кончины Ленина вся просветительская работа с курдским населением стала сокращаться, закрывались школы, перестали выходить газеты, в 30-х годах исчезло из обихода само слово курды, их численность стала резко сокращаться. В 1937 году была арестована большая часть коммунистов, советских и партийных работников, курдской интеллигенции, закрыты школы на курдском языке, перестали выходить национальные газеты, печататься книги… Курдские дети, оставшись без своих школ, перешли было в армянские, грузинские, азербайджанские, но проучились там недолго – сказалось незнание языков, и поэтому почти все пришельцы были исключены за неуспеваемость. Неграмотных становилось все больше, только что начавшая возрождаться культура .оказалась отброшенной назад

Но это далеко не самое худшее. В 1937-38 годах курдов из Азербайджана и Армении стали переселять в среднеазиатские республики и в Казахстан. Расселение велось так: по 3-4 семьи в каждый населенный пункт. Казалось, кем-то была поставлена четкая цель – …растворить курдов как нацию

Так или иначе, автономию курдов уничтожили. Этим дело не ограничилось. Тогдашний секретарь ЦК КП Азербайджана Багиров начал запугивать: если вы не хотите быть репрессированными, как ваши соплеменники в Армении и Нахичеванской АССР, то должны навсегда забыть слово курд. И люди стали записывать себя азербайджанцами, хотя, конечно, запись в паспорте не могла изменить ни национальный уклад курдов, ни наш язык. Но раз формально в Азербайджане курдов нет, значит, и курдского вопроса ?больше нет, и какая может быть автономия у несуществующего народа

Если в годы образования Курдистанской автономии здесь проживало 48 тысяч курдов, то по данным переписи 1979 года – ни одного. По народным подсчетам, с учетом действительного естественного прироста, то есть с учетом многодетного уклада курдской семьи по самым скромным показателям должно быть около 300 тысяч курдов. Физически эта численность имеется, но юридически они выступают под вывеской чужой национальности и бесспорно частично ассимилировались. Такова же участь многотысячного курдского населения в Туркмении, проживающего по границе с иранским Курдистаном. По данным переписи 1926 года в республиках Закавказья и в .Туркмении проживало более 300 тысяч курдов

В последующие десятилетия разного рода репрессивные меры – депортации, уничтожение национальной интеллигенции, закрытие школ, печатных органов, насильственная запись в другие нации, невольная ассимиляция привели к тому, что в

последующие годы переписи курды попали в графу и другие национальности. Сегодня …сотни курдов обнаруживаются среди азербайджанцев, армян, грузин, туркмен, турков

Киргизские курды живут на территории Ошской области, особенно много их в городе Кок-Янгак, есть поселения в Таласской и Чуйской долинах. Я нередко бываю в этих местах, знаю соплеменников не понаслышке, вижу самые разные грани их повседневного бытия. Не так давно в Джалал-Абаде был создан фольклорный ансамбль, в котором выступали курдские юноши и девушки. Но, к сожалению, этот ансамбль сегодня работает только в парадных отчетах. В соседнем Казахстане ситуация более отрадная. В Джамбульской области во время фестиваля народного творчества курды демонстрировали блюда …национальной кухни, образцы старинных ремесел, пели обрядовые песни

Сегодня в нашей стране, в частности, в Киргизии, появилась довольно многочисленная курдская интеллигенция, есть научные работники, руководители предприятий. Назову доктора наук Ордихана Джалилова, работающего в ленинградском Институте востоковедения. Этот прекрасный ученый продолжает дело своего отца Джасыме Джалила – известного курдского писателя. Длительная дружба связывает меня с семьей Тельмана Амирова, который работает директором совхоза 40 лет Киргизии Манасского района. Хочу назвать имена академика АН Казахской ССР Н.К.Надирова – крупного специалиста в области нефтехимии, физика Усена Садыкова, инженера Азима Асанова, биолога Садо Юсипова… Но все это счастливые исключения на общем малорадостном .фоне

Большая часть нашего народа испокон века живет в сельской местности и занимается скотоводством… По вероисповеданию курды являются мусульманами-суннитами, часть из них – шииты и езиды. За рубежом наша письменность основана на арабской графике, в СССР – на русской, в Европе – на латинице. В средние века курды создали богатую и своеобразную культуру, однако в нашей стране она курдскому народу не известна. Современный курдский народ в нашей стране воспитал плеяду замечательных курдских сказителей – знатоков богатого курдского фольклора. У каждого – ярко выраженная индивидуальная манера повествования, собственный репертуар сказок, эпических преданий и народных рассказов-анекдотов. Среди мастеров героического эпоса – сказители Мамо Ишхане Садо, Карахон Шараф-хонов, Атаре Шаро. Окруженные кольцом слушателей, они то спокойно, неторопливо, то страстно и взволнованно повествуют об удивительных событиях далеких дней, о кровавых битвах и славных победах любимых .героев

В большинстве своем малообразованные, они поражают необыкновенной памятью, образностью и красочностью речи. И до сих пор жители курдских деревень в долгие зимние вечера часто собираются послушать красноречивого сказочника, который то увлекает своих слушателей в волшебный мир, где обитают дивы, пери и джины, то развлекает грубоватым юмором бытовых сказок. Два раза в год курды отмечают свои традиционные праздники – Новроз, Новый год по мусульманскому календарю, и 20 июля – религиозный праздник Аила Курбане. В этот день приносят специальные жертвы – режут барана и раздают семи семьям по семь кусков (семь – число священное), причем обязательно в сыром виде. Кроме того, женщины готовят разные блюда (их также должно быть семь) и пекут семь различных видов хлеба. Сохраняются и обряды – …свадьбы, похороны, детские праздники

Надо сказать, что курдянки никогда не носили паранджи, ходили с открытыми лицами, но платья традиционно шились ниже колен, с длинными рукавами, голова повязывалась платком. Хотя сейчас эти правила соблюдаются далеко не всегда, оставшихся обычаев достаточно для того, чтобы положение наших женщин по-прежнему было нелегким. По пальцам можно перечислить тех курдянок, которые имеют образование и могут не

зависеть от мужа. Не так далеки времена, когда девушкам не разрешали учиться в средней школе, с десяти лет заставляли работать по хозяйству, в шестнадцать выдавали замуж. До сих пор у курдов бытует мнение, что в семье все должна делать именно женщина. Однако несмотря на цепкие традиции, уже практически не найти девушку, которая не посещала бы школу. И все же мало, очень мало учится их в техникумах, профтехучилищах, а тем более в институтах, большинство по-прежнему вынуждено …выбирать одну профессию – домохозяйки

Надо признать честно: культурный и образовательный уровень курдов находится на крайне низком уровне. И не по вине курдского народа: у наших властей нет интереса к развитию их культуры, к сохранению ее самобытности, ее соответствию времени. Беда курдов и счастье их в том, что большинство народа занимается овцеводством и живет так, как они жили пятьдесят, и сто, и триста лет назад: в горах, вдали от всех дорог, в кое-как слепленных глинобитных домишках, в местах, куда питьевую воду привозят на ослах. Повсюду царит полнейшая антисанитария. Вечерами пользуются допотопными керосиновыми лампами, а нет керосина – лучинами. Еду готовят на кострах. О газетах и телевизорах имеют весьма смутное представление. Семьи, как правило, многодетные, но собесы никакого внимания к ним, к матерям, заезженным работой, не проявляют. Дети (чаще всего девочки) подолгу не посещают школу. Мальчики, которых отправляют в интернаты, учатся плохо: родители безграмотны сами и, естественно, никакого интеллектуального развития своему ребенку дать не могут. Курдские мальчики из семей овцеводов нередко остаются по два года в одном классе и в конце концов, не доучившись, возвращаются домой. Стремления к учебе практически не наблюдаются, отцы и матери семейств убеждены в том, что раз отцы и деды жили без учебы и мы !проживем

Но благодаря такому образу жизни – курдский народ без изменений сохраняет свою национальную самобытность. Он попал в своего рода заповедник, в котором консервируются все национальные обычаи, обиход, мышление. Однако такой образ жизни – без нормального развития – ведет народ к затуханию, к гибели через несоответствие его стремительно меняющемуся времени. И думаю, что безразличие к .судьбе курдского народа, к его культуре является преступлением

Жалобы от курдов услышишь нечасто: мои соплеменники, как ни печально об этом говорить, привыкли к такому положению, привыкли и к тому, что о них почти не вспоминают как о самостоятельном народе, у которого есть нужда в развитии своей .национальной культуры

Мои заметки подходят к концу. И меня не волнует, что кому-то не понравится грустная нота, на которой я их заканчиваю. Но было бы кощунством превращать рассказ о сегодняшней жизни курдов в барабанный бой достижений, восторгов и вдохновляющих перспектив. Мало желания

самих курдов изменить свою жизнь – необходима, остро необходима помощь правительства. У нашей страны сегодня много серьезных проблем, среди них и наша – проблема национально-культурного возрождения талантливого и многотерпеливого .курдского народа

Фрунзе, 1990

Свойства субъекта

Документальные :книга

Истории насилия :книга

Исходный язык :Тип документа

Almaate :Города
Ереван :Города
бывшего Советского Союза и Россия :Страна - Регион
:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Русский | kurdist.ru
کاتی تۆمارکردن: PM 7:37:19 2022/7/5
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 250

Джеймс Рассел и его статья (Зороастрийский субстрат армянской культуры)

https://www.kurdipedia.org/?q=20220519181049414350

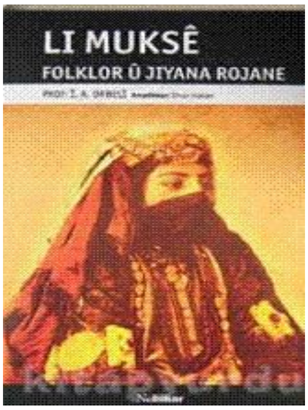

Джеймс Рассел и его статья (Зороастрийский субстрат армянской культуры)
Лятиф Маммад

Заведующий кафедрой арменистики Гарвардского университета профессор Джеймс Рассел написал статью под тенденциозным названием «Зороастрийский субстрат армянской культуры», как он пишет, посвятив «Светлой памяти моего любимого учителя и друга профессора Мэри Бойс (2 августа 1920 г. – 4 апреля 2006 г.). Статья опубликована в журнале «Россия XXI» № 4 за 2007 год и размещена на сайте http://.mecenat-and-world.ru/aragast/4-.aragast/rassel.htm

Страннопреимный дом (Путки)
В своей статье Джеймс Рассел в качестве предмета за основу «Зороастрийского субстрата армянской культуры» берет страннопреимный дом, расположенный на перевале Мокс, к югу :от озера Ван
Повсеместно можно наблюдать, что святое место остается » объектом паломничества даже после того, как на смену религии, которая придавала ему святость, приходит иная. В Армении, особенно в районе озера Ван, многие христианские святилища, которые пришли на смену зороастрийским, остались святыми местами и для курдов-мусульман, лишь слегка изменив свои названия. Один из таких примеров – арм. Путки Сурб Геворг («Гостиница Св. Георгия»), курд. Дира Хани («Гостиничный монастырь»), тур. Хорозванк («Монастырь петуха») на перевале Мокс, к югу от озера Ван. Петух, которого лелеяли в этом монастыре, – птица, посвященная зороастрийскому божеству Сраоша (перс. Соруш), – служил для предупреждения путешественников о приближении снежных бурь. Монахи

странствовали по стране, собирая милостыню для поддержания обители, вооруженные свитком, повествующим о чудесах петуха, который был изображен над текстом (он также вырезан над входом в монастырь). Когда петух умирал, его хоронили по христианскому обычаю и сразу начинали искать его перевоплощение[1]. После геноцида 1915 года в обители Св. Георгия больше не слышно ни голосов монахов, ни петушиного .[2]«кукареку – лишь руины, легенды и сохранившееся имя

Примечательно, что Джеймс Рассел в качестве источника информации ссылается на работу некоего Карапета Ситал (Karapet Sital, An Armenian Epic: The Heroes of Kasht (Kashti k'ajer). Ann Arbor: Caravan Books Anatolian and Caucasian Series, 2000. P.123–132, n. .36.)

.Академик И.А. Орбели о Путки в Моксе в 1911 и 1912 гг
Многим исследователям известно, что впервые об этом странноприимном дому подробно пишет академик Орбели И.А., который совершал две поездки в область Мокс: первую – в августе-сентябре 1911 г., а вторую – в апреле-мае 1912 г. Собранные им материалы в горном районе Мокс (Мукс) вошли в этнографический сборник под названием «Фольклор и быт Мокса» (Москва, издательства «Наука», главная редакция восточной .литературы, 1982 г.)
Орбели И.А. по итогам своих полевых исследований подробно :сообщает об этом странноприимном доме
Достигнув перевала, тропа по очень крутому склону Егеровского » хребта спускалась, по отметке над уровнем моря, на 1125 м и приводила к находившемуся на выступе между двумя узкими ущельями «монастырю» св. Георгия, именуемому армянами .««Путки» или «Путку сурб Георг», а курдами — «Ханье мир-Хасане
Зная, что нам предстоит привал в этом «монастыре», отмеченном на десятиверстке, по словам моих спутников, замечательном и прославленном, я мечтал об ознакомлении с ценным архитектурным памятником, но оказалось нечто совсем иное, хотя .не менее интересное
Все строения обители — очень грубой кладки, из необработанного плитняка, в том числе и маленькая церковка постройки 1887 г. с плоской плитяной и земляной кровлей, и при ней крохотная усыпальница с большой мраморной плитой старательной работы. Об этой гробнице мне сообщили, что это — могила Георгия Победоносца; позднее я узнал, что курды почитают эту гробницу .за могилу мир-Хасана
Около церкви, почти примыкая к ней, расположены были склады имущества, просторные хлевы и помещения для ночлега путников и проживания постоянных обитателей. Как мне объяснили, зимой вся территория обители настолько заносится снегом выше человеческого роста, что предпочитали прорывать для сообщения между отдельными сооружениями и церковью туннели в снегу. В

.расчете на это все строения расположены были очень скученно

В 1911—1912 гг. никакой братии или постоянно пребывающего духовного лица в Путки не имелось, поскольку это был, в сущности, странноприимный дом, совершенно необходимы в условиях местности и климата, при опасностях, связанных с переходом через горы весной и осенью (зимой переход через .Егеров считался вообще невозможным)

Ведал этим странноприимным домом, на началах своего рода откупа, «смотритель Путки», «пыткапан», как бы староста этой обители, в действительности — управляющий хозяйством этого приюта. В отличие от этой должности, старосты или ктиторы других церквей и не имевших братии обителей Мокса именова лись «ваництэрь», а настоятели или прикрепленные священно служители, если они имелись, назывались «ваницхерь», т. е. «отец .«обители

Трудно сомневаться в том, что основание этого приюта — не как сохранившихся зданий, а как пристанища для путников — относится к весьма глубокой древности. Устное народное преда ние, распространенное в очень близких вариантах и среди армян и среди курдов Мокса, говорило о том, что Путки был основан и построен неким местным князем по имени Хасан (имя это уже в IX в. было очень распространено не только среди мусульман, но и среди армянской христианской знати) по велению Георгия Победоносца; князь Хасан, мир-Хасан, охотясь за оленем, заблудился в лесных дебрях, но был спасен явившимся на помощь Георгием. К сожалению, я на месте не записал предания и не помню, какую роль играл во всей этой истории глиняный горшок, от армянского названия которого якобы происходит название .«обители «Путки

В силу своего назначения и своей роли в жизни области и более широкой округи, Путки пользовался глубоким почитанием и среди армян и среди курдов. Ежегодно значительное число специальных сборщиков — армян и курдов — отправлялось в странствия даже в очень отдаленные районы Турецкой Армении для сбора подаяний и пожертвований для Путки, составлявших в год, как мне говорили, деньгами до 500 золотых лир, т. е. около 4300 рублей золотом, на расходы по предоставлению бесплатного приюта и пропитания путникам, не имевшим возможности что-либо пожертвовать в пользу Путки (оплата, как таковая, была не .принята)

Сборщики пожертвований на Путки снабжались особыми грамотами, являвшимися доказательством полномочий этих сборщиков, причем эти грамоты вручались и армянам и курдам в Моксе Муртуллой-бегом; мне осталось неясно, выступал ли он в данном случае как турецкий мудир (исправник, уездный начальник) или в качестве старшего из курдских бегов, каким он был в Моксе, и по своему происхождению и по возрасту.

Сборщики отправлялись осенью, причем накануне они все соби рались в гостевой комнате Муртуллы-бега и выслушивали от него

напутствие и пожелания успеха. При виде этой церемонии у меня было впечатление, что передо мной не турецкий чиновник, а именно владетель области, в пределах которой находится столь .важное пристанище для всех

Во время пребывания в Ване в 1916 г. я имел случай приобрести один экземпляр такой армянской грамоты в виде длинного свитка, возглавленного довольно грубо выполненной миниатюрой, изображающей монастырь и фантастически представляющей Путки, но ничего общего с ним не имеющей, — с куполами на церквах и т. д. Но самое замечательное в этом возглавлении свитка было изображение черного петуха, сидящего на куполе .церкви

Текст грамоты, довольно пространной (около 10 тыс. букв), составленной от имени вардапета Стефана, содержит весьма длинную и обстоятельную молитву, которая призывает благо словение на главу всех тех, кто откликнется на просьбу о под держке обители Путки дарами, деньгами, коврами, войлочными кошмами и провиантом. При этом подробно перечисляются все возможные категории дарителей, в том числе купцы, «столодержатели», т. е. «банкиры» (менялы, ростовщики), старшины и старосты разного имущественного состояния. Призывается в молитве и ниспослание на них благополучия, связанного с плодливостью стад, плодородием полей, избавлением стад от падежа, полей и садов и прочих насаждений от вредителей, таких, как гусеницы, майские жуки и саранча, людей же с избавлением от заболеваний и пр.,— все в чаянии будущих даров и приношений. Заканчивается грамота аналогичной молитвой, а в середине текста содержится самое .важное для выяснения значения Путки сведение

Итак, следовательно, мы должны обязательно давать » милостыню святым обителям и пустыням. Одной из многих таких является построенная и утвержденная благодатью прославленная обитель, что ныне называется Путки св. Георга. И имеются в ней частица и мощи св. Георга, а именно уши и многие другие частицы и мощи, которые совершают много чудес и исцелений больных и страждущих и особенно в отношении незримой помощи путникам, спасая и избавляя от утоп-ленйя [в снегу] и замерзания от мороза и от вьюги силою всемогущего бога и неотвращающимся взиранием св. Георга, скорого в помощи мученика и окрашенного кровью витязя. И построена и утверждена она на маковке горы, где проходят пути, идущие и в одну и в другую сторону. Во множестве приходят в эту святую обитель и уходят, сотнями и полусотнями, и больше и меньше сего, и располагаются, обычно на два дня, а то и на пять цней, будучи застигнуты вьюгой, и остаются здесь. И все они питаются милосердием божьим и вашими дарами, а когда возгласит кур — отправляются продолжать свой путь. Поистине, если бы не было сей святой обители, — все это множество людей от вьюги и мороза умерло бы. И путники всегда здесь делают привал и зрят и

слышат, что сия святая обитель не имеет ни прихода, ни удела. И как столькие приходящие и уходящие находили бы гостеприимство, если бы не дары и милостыня ваши?!».
Главное в этом сообщении — упоминание о «куре», петухе, который что-то возглашает. В Путки имел пребывание черный петух, посвященный св. Георгу, и своим криком или молчанием возвещал, благоприятна ли погода для перехода через горы. (Считалось, что переход особенно опасен с юга на север.) Этому крику петуха и его предсказанию придавалось такое большое значение, что при неблагоприятном его указании никто не ре шался пускаться в путь на Егеровский перевал. Петух этот избирался самим Георгием Победоносцем, который, явившись во сне какому-либо владельцу черного петуха, иногда в очень отдаленной деревне, возвещал свою волю. Во время моих посе щений я видел в Путки только одного петуха, в обычном курином окружении, но, как мне сказали, бывает, что тут имеется и другой, более молодой петух, «указанный» Георгием, но не привлекаемый к пророчествованию, пока жив старый. Пророче ствовавший черный петух в случае смерти предавался погребению по обряду армянской церкви. Именем этого петуха никогда не клялись, но клятва именем этой обители считалась особенно сильной и крепкой.
Из Путки тропинка по крутому скату горы приводила к месту слияния двух ручьев, сбегающих со склонов Егеровского хребта, и на некотором расстоянии от Путки можно было видеть еще одну достопримечательность Мокса, действительно производившую очень сильное впечатление»[3].

Странноприимный дом «Путки» основан курдским князем по имени Мир-Хасан

Из описаний И.А. Орбели становиться известной, что на Егеровском[4] перевале расположен обитель и странноприимный дом, известный среди курдов как «Ханье мир-Хасане» («Xani-e Mir Hesen», «Дом Мир Хасана»; у Джеймса Рассел – Дира Хани – «Гостиничный монастырь»; у курдов der – монастр, обитель, а xani – дом; также караван-сараи(постоялые дворы) курды называют «хан»). Вся строения обители очень грубой кладки, из необрабо танного плитняка, в том числе и маленькая церковка постройки 1887 г. с плоской плитяной и земляной кровлей, и при ней крохотная усыпальниц с большой мраморной плитой старательной работы и эту гробницу курды почитают за могилу мир-Хасана; армяне в отличие от курдов обитель называют «Путку сурб Георг», а гробницу — могилой Георгия Победоносца. В отличие от ложного стенания Джеймас Рассела по поводу того, что «после геноцида 1915 года в обители Св. Георгия больше не слышно ни голосов монахов, ни петушиного кукареку», академик И.А. Орбели свидетельствует, что и в «1911—1912 гг. никакой братии или постоянно пребывающего духовного лица в Путки не имелось, поскольку это был, в сущности, странноприимный дом,

совершенно необходимы в условиях местности и климата», а что касается петуха, то «во время моих посещений я видел в Путки .«…только одного петуха, в обычном курином окружении
В зороастризме Петух наряду с собакой считаются священными животными. В «Авесте» воспевается птица бога Сраоши — птица Пародарш, петух. 18—й фрагард, содержит отповедь лжежрецам и предостережения против дэвовских козней, направленных на совращение зороастрийцев с праведного пути. Наряду с другими ахуровскими животными, которые противостоят храфстра и дэвам в мировой битве Добра со Злом, петух противостоит дэву лени «долгорукой» Бушьясте: Бушьяста на заре обнимает спящих длинными руками и нашептывает им, что еще очень рано и можно еще поспать (отвлекая, таким образом, людей от угодной Ахуре-Мазде полевой и домашней работы), — но петух гонит Бушьясту прочь своим утренним криком(Авеста, Видевдат, 18 («Петух»), строфа 14-26). Зороастрийская «храфстра» — в современном курдском языке произноситься как «храви» (козни, не потребное, навредить, натворить плохое). Пережитки некогда общей зороастрийской веры ныне среди курдов разных конфессий нашло свое отражение по разному. К примеру, все курды считают зазорной лежать в постели после первого крика петуха, а исповедующие езидизм курды категорически в пищу не .употребляют мясо петуха
Орбели И.А.также смущает, что он так и толком не помнить (и не понял), «какую роль играл во всей этой истории глиняный горшок, от армянского названия которого якобы происходит название обители «Путки». Во многих таких обителях всегда оставляли определенные запасы пищи, древесного топлива и сена для скота и даже утварь, а иногда и теплые вещи. Так вот, на курдском языке «пут» означает высокий стог сена, и неудивительно, что наша обитель получила свое название от слова «пут» — стог сена и суффикса «ка/кан», что обозначает в дословном переводе .««сенное», в смысле «место скирды (сена)
Наверно, следует задуматься и над вопросом, это каким же образом «Путки был основан и построен неким местным князем по имени Хасан» по велению Георгия Победоносца … над !?могилою того же Георгия Победоносца
Но, самое ценное и важное для нас – сведение о постройки церкви в 1887 г. о которой и Джеймс Рассел и армяне .предпочитают замалчивать
И крайне важно авторитетное свидетельство Орбели И.А.о том, что «сборщики пожертвований на Путки снабжались особыми грамотами, являвшимися доказательством полномочий этих сборщиков, причем эти грамоты вручались и армянам и курдам в Моксе Муртуллой-бегом», котрый был и турецким уездным начальником и старшим из курдских беков в Моксе по своему происхождению и по возрасту. Это говорит о том, что только Муртулла Бег мог дать разрешение на постройку церкви на территории обители, которым, судя по объему ежегодных

собираемых пожертвований среди мусульман и христиан («до 500 золотых лир, т. е. около 4300 рублей золотом»), руководствовался .меркантильными интересами

А ведь курдская точка зрения к происхождению .страннолриимного дома более реалистична, чем армянская
В курдских и армянских вариантах легенда гласит, что князь Мир-Хасан (Хасан) во время охоты на оленей заблудился, и ему на помощь пришел, по рассказам армянских респондентов И. А. Орбели, Святой Георгий и спас его. К сожалению, И. А. Орбели не рассказывает до конца курдский вариант легенды. Только неясно, в чем заключается помощь Святого Георгия Мир-Хасану, если, судя по могиле Мир-Хасана, тот преспокойно почивает и, значит, не спасся. Эта подсказка направляет нас на поиск не божественного, а реального человека по имени Мир Хасан, строившего этот .обитель

Барзон — царь Армении
Из истории хорошо известно, что в 595 гг. до н.э. территория Урарту уже была подконтрольна мидийцам-курдам, которые и задолго до этой даты были древними обитателями бассейна озера .Ван, Урмии и Севана
Древнегреческая традиция всю топонимику Армении даже относительно к событиям XII–XI вв. до н.э. непосредственно приводит именно в связи с иранцами, которым относятся и курды. Древнегреческие источники по традиции, первого царя Армении называют курдским именем Барзон: «После этого он, царь Нин из Вавилонии, повел свои войска в Армению и привел в трепет местное население взятием нескольких городов. Барзон, их царь, понимая, что он не в состоянии сопротивляться, выступил навстречу врагу с подарками и выразил ему покорность. Нин поступил со своей стороны великодушно, он оставил ему его власть над Арменией, потребовав лишь присылки вспомогательных отрядов и продовольствия для своего войска»[5]. Нин (др.-греч. Νίνος или Νῖνος), царь Вавилонии в 1124—03 до н. э., персонаж древнегреческой мифологии[6]. Первый начал вести войны с соседями и покорил их. Основал .[8]город Нин[7] в Ассирии
Об иранском имени Барзан, Барзон есть сведения и в ассирийских источниках, от которых видимо и их заимствовали .древнегреческие
Ассирийские цари Ашшурнасирапал II (884-859 гг. до н.э.) в своих анналах упоминает о поселении Барзаништу(н) («Дома Барзани»)[9] в Ицалле[10]; Шамши Адад V (823-810 гг. до н.э.) упоминает о царе племени таурлайцев Барзуты[11] в стране Наири; в ассирийском письме (письмо Ашшурриуса Табшар-Ашшуру) времен Саргона II (царь Ассирии, правил приблизительно в 722 — 705 годах до н. э.) упоминается поселение Барзаниш(ту)[12]; в своем письме Саргон II к Богу Ашшур с

описанием похода против Урарту в 714 г. до н.э. сообщает о поселении Барзуриани в Уайаисе[13], которую локализуют в районе современного Битлиса в Северной (турецкой) части Курдистана. Южнее Урмийского озера и с востока непосредственно к стране Манна примыкала и область Баршуа с населением URU a-bur-za-ni-ni[14]. В надписи (призмы «А») ассирийского царя Асархаддона (680-669 гг. до н.э.) сообщается, как он рассеял «людей Страны Маннеев, неусмиреных кутиев»[15]. А в текстах «Призмы B» и «Призмы S» этого же царя сообщается, что «Я рассеял людей Страны Маннеев, непокорного кутия, — а также войска его»[16]. Общеизвестно, что кутии сыграли значительную роль в этногенезе современных курдов. Жители Уайаис, как и все Урартские цари, главным храмом Бога Халди признавали, размещенное в Мусасире (район современного курдского города Ревандуз в Южной (Иракской) части Курдиситана) святилище Ардини (в названии храма присутствует иранокурдское слово ar – огонь)[17], куда ежегодно приезжали на паломничество]. Не только цари Урарту, но и цари окрестных «стран» короновались именно в храме Ардини (Мусасира), так как из «древле скиптер и тиара не были носимы подобающие пастырству»[19], если они не будут освящены в главном храме Бога Халди, что также свидетельствует об этнической и духовной близости населения Наири (Урату) и .Мусасира

Близость этих стран подтверждается ассирийскими и урартскими источниками, которые под обширной страной кутиев Гутиум подразумевали древнее название области и племен в восточных горах и применяли по отношению к Урарту, Стране Маннеев и мидянам[20]. Таким образом, этническая близость населения Урарту-Баршуа-Манна-Мусасир не должно вызвать сомнения. Это, несомненно, указывает и на иранский характер населения .Мусасира

Армянский исследователь XIX в. Эмин Н. О. в своей статье Мидийцы в древней Армении… раскрывая значение имени последнего мидийского царя Астиаг, пишет, что Ранние письменные источники, в частности, древнеармянские, последнего мидийского царя Астиага называли Аждахак .(«Дракон»), а всех мидийцев – рожденными от змей — марами

Слова «Вишапк» и «вишапазу’нк» сут перевод слова «аждахака». » .««Астиагес» и «астиагас» означает именно «змей

Древние армяне, твердо помня происхождение военнопленных мидийцев, называли их не только «драконидами», в честь их царя, но и змеями; и не только их, но и страну, откуда они были выведены. На этом основании и «мидийцы» и «Мидия» называется у древних армянских историков Мар’к. Откинув «к» (признак множественного числа) получим «Мар». В этой форме последнее слово существует в новоперсидском языке и есть не что .иное, как зендское «мара» — «змей» (с. 10)

В древней Армении встречаются даже города с зловещим названием «Оц» и «Вишап»; из них первый значит «змей», а .второй — «дракон» (с. 11)
Развалины Оц находится в Торонской области, ныне Муш. И [второй город также здесь. Развалины не сохранились»(с. 17).21
Армянский исследователь второй половины XIX века К. Хачатуров, продолжая эту традицию, пишет об «Астиаге (Аждахаке), царе курдов»[22]. Другой армянский исследователь второй половины XIX в. Худобашев, с опорой на высокий авторитет других армянских историков (Чамчьян. «История Армении»; Индиджян. Географическое описание всей земли армянской и ее жителей»»), пишет, что «курды произошли от мидян, известных между армянами под общим названием МАРКЬ. Курдами они называются потому, что, во времена существования древнего Армянского царства, жили в той части Армении, которая называлась тогда Кордрик или Корд, а ныне называется Курдистаном»[23]. Далее автор сообщает, что эти курдские племена, пришедшие в Армению под «предводительством Мидийских князей», а «именно, в Кордрик и Мокк[24], поселились в них и были названы курдами[25]». Далее он пишет, что «Мидяне пришли в Армению в царствование Багратуни, — и жили в нынешних «пашалыках — Ванском, Мушском, Баязидском», «управляясь своими эмирами или беями». Они живут, и до настоящего времени, на тех же «местах и называются курдами»[26]. Армянский источник, датируемый 1398 годом, [27]сообщает о проживающих в Мокской области курдах
В IX веке одного из базикан (арцруниев) звали Абу-Хасан, о котором Киракос Гандзакеци писал, что «Барсег I Анеци, католикос (1105 г.), архиепископ был братом влиятельного сановника грузинского двора, владетель Ахпата и Махканаберда Амир-курда Арцруни, известного также под именем Абу-Асана» (К. Гандзакице. I, 91). Речь идет о представителях рода курдского племени бабир, принявших христианскую веру. Курдские князья .Иванэ и Захаре были из этого рода
Известный средневековый курдский историк Шарф хан Бидлиси три параграфа IV главы своего всемирно известного труда «Шараф-наме» посвятил курдским правителям Хизан, Асбайирд и Мокса (этот удел занимал область вдоль правых притоков реки Бохтан вплоть до Мерванана), «основатели которых были двоюродными братьями и владели тем вилайетом сообща, получив его от сельджукских султанов». Утвердившиеся здесь во времена Сельджукидов, эти династии чувствовали себя, по словам Шараф-хана, независимыми правителями. Владения правителей Хизана охватывали район одноименного города на берегу притока реки Бидлис, носящего тоже наименование, в 35 км к юго-востоку от г. Бидлиса. Район г. Мокса расположен в горах, в 99 км к юго-западу от г. Вана. Асбайирд (Исбайирд, Исперт) упоминается Эвлией Челеби в числе тринадцати округов Ванского вилайета и был расположен к югу от оз. Ван, на одном из северных притоков

реки Бохтан. А. Лайярд точно обозначает местонахождение этого округа, называемого им Isparut, между Бохтаном и Моксом. Правители Хизана были выходцами из округа Билиджан, где «их отцы и деды владели крепостью Билиджан»[28], относящегося к Хнусу — город на пути из Эрзерума в Ван, в 90 км. и к юго-востоку .от Эрзерума

Мужское имя Хасан отслеживается в роду у всех трех династийных линиях. Хасан-бек, в 1583 г. после смерти своего отца — эмира Хизана Малик Халил б. Султан Ахма и гибели своей дяди Мир Махмуда, несмотря на свой малый возраст, племенами .единодушно был выдвинут на пост эмира

У эмира Асбайирда Султан Ибрахим б. Мухаммад-бек также был сын по имени Хасан-бек, который был убит во время защиты .города Ванна сефевидскими войсками

Первым из эмиров Мокса устная традиция именует эмира Абдала, у которого второго сына звали также Хасан-бек. От княжества Мокса была отделена и на правах санджака передана Хасан-беку крепость Гаргар, внука которого также звали Хасан-бек, который .задумал захватить вес Мокс, но был убит мир Ахмадом

С именем Мир Хасана связана и название действующего в Моксе одноименного медресе. Источники сообщают, что известный курдский философ и богослов Саид (Нурси) в 1891 г. после того, как покинул Нурс, сначала отправился в деревню Арвас, а оттуда – в Битлис, в медресе шейха Амина. Но, он там долго не задержался и на этот раз отправился в медресе Мира Хасана Вели в Моксе[29], заведовал которой мулла Абдулкерим. У курдов wêli означает скиталец, изгнанный, бездомный. Видимо, речь идет именно о втором сыне правителя Мокса Мир Хасане, в память которого и был построен медресе, названный в его честь. И можно предположить, что усыпальница с «большой мраморной плитой старательной работы» принадлежит именно к его останкам. Если бы она имела армянам какое-нибудь отношение, те непременно начертили бы над ней крест или же сделали бы какие-нибудь надписи на армянском языке. Видимо, не могли сделать, так как знали, что там лежит останки курдского князя, о котором .осведомлены местные курды

К примеру, в современной Республике Армения главным курдским Святилищем был Зиярат Авдылсар на одноименной горе в горах Агмаган (армянские официальные власти Агмаган переименовали в Гегамские горы, но простой армянский народ продолжают называть горы под их курдским названием Агмаган). Поздние пришельцы – азербайджанские тюрки также посещали Зиярат Авдылсар как «мусульманское» святилище. После того, как все курды и другое мусульманское население были изгнаны из Армении, армяне в 2005 г. стали там строит армянскую часовню, наверно, также под названием «Сурб Григор», так как попытка армян переименовать древние материальные, культурные и археологические памятники по истории соседних народов в «армянские» уже стала притчей не только у соседних народов, но

и ученых всего мира. Об одном таком случае рассказывает русский историк В. А. Величко: «Прихожане душетской св. Николая церкви составили приговор, коим поручили двум лицам из своей среды ходатайствовать пред высшим кавказским начальством о принятии мер против захвата армянским духовенством часовни «Бодависъ-цминда Георгисъ-ниши» с принадлежащим ей участком земли (в ½ весть от г. Душета). Древние иконы из названной часовни, по словам составителей приговора, давно уже похищены и перенесены в душетскую армянскую церковь, участок примежеван к ней «неводомыми путями» истекшего 15-го мая, а сама часовня переименована в «Сурп-Георковскую», и православные священники служению в ней с тех пор не допускаются». Первая информация об этом была опубликована в июньском номере газеты «Кавказ» за 1897 год. А о втором таком случае рассказала газета «Иверия» за апрель 1897 г. в городе Ахалцихи. В начале марта 1897 года стоящую недалеко от грузинского города Ахальцихи, по ту сторону реки Поцхови, рядом с целебным родником грузинскую часовню с маленькой кельей армяне взяли под свой контроль, выставили в часовне армянские иконы, повесили дверь и заперли на замок. Об этом местный грузинский священник Д. Хахутов донес экзарху Грузии[30]. Таким милым шалостям наших соседей известный грузинский поэт и публицист И. Г. Чавчавадзе посвятил книгу под названием: «Армянские ученые и вопиющие камни»[31], где с болью говорил о попытках армянских ученых переложить историю соседних народов в свою пользу.Это еще раз свидетельствует в пользу того, что случаи в Курдистане (Мокс) с могилой Мир-Хасана (1887 г.) и в в Грузии (Душете и Ахалцихи,1897 г.) имеют общую тенденцию .присвоения чужой культьуры

Согласно общепринятой традиции на востоке, наиболее известные и значимые постройки назывались по имени распорядителя этого строительства, который, как правило и финансировал ее. Эмир Давуд б. эмир Малик, один из эмиров Хизана, в Хизане основал и построил медресе, известное под его именем «Давудийе». Не исключено, что медресе Мир-Хасан также был построен или самим Мир Хасаном или же его детьми или родичами, названный .в его честь

Мукс был родиной выдающихся курдских поэтов, среди которых и Факие Тайран (Feqiyê Teyran, 1562 – 1660), в честь которого ежегодно проводиться Фестиваль поэзии имени Факие Тайран .(«Festîwala Feqiyê Teyran»)

В своей статье профессор Джеймс Рассел, несмотря на свой ковчег «Гарвард», явно перепутает горы Джуди и Арарат: «Ноев покоится на горе Арарат (еврейское слово для обозначения Урарту; в названии озера Ван и города на его берегу сохранилось исконное название страны – Биайна). Когда св. Яков из Нисибина взошел на Джебель Джуди, гору, которую ранние христиане отождествляли с пиком Ноя2, ангел погрузил его в сон, прежде чем он смог достичь вершины. За свои праведные страдания он

был вознагражден куском дерева из ковчега. Эдемский сад, физический доступ к которому запрещен потомкам Адама, расположен в небесах над мировой горой, возвышающейся над областью Харк (в Хнусе, тур. Хинис) в западной Армении, к северо-.«западу от озера Ван, откуда берут свое начало Тигр и Ефрат

Ссылка 2: «Большой Арарат, тур. Aghri dagh, совр. арм. Masis (от класс. арм. Azat («свободный, благородный») Masik’, вероятно, от древнеиран. *masyah – со значением «очень большой»). Есть еще одна гора, Sip’an или Subhan dagh, к северу от озера Ван, называемая Nekh Masis, возможно, от nakhwa – «первый», расположенная за современной границей напротив Еревана. Эта гора, согласно мифам, является местом заточения апокалиптического царя Артавазда. Этот благородный титан, увенчанный снежной шапкой, возвышается над священным городом Эчмиадзином; фольклорные и церковные предания со временем приписали ему честь быть местом, где пришвартовался .«Ной

Джеймс Рассел написав «Когда св. Яков из Нисибина взошел на Джебель Джуди, гору, которую ранние христиане отождествляли с пиком Ноя», явно сам себе же противореча, местом пристанище ковчега все таки указывает гору Арарат?! И этимологии Масис возведя на «класс. арм. Azat» (ирано-курдское слово), указывает на «Masik’, вероятно, от древнеиран. *masyah – со значением .«««очень большой

Арарат» и «Масис» — курдские слова и поддаются переводу » исключительно с курдского языка. «Масис» — по-курдски ma– «осталось» и sis – «белое, седой»; букв. – «белоснежная». С вершины Арарата круглый год не сходит снег, поэтому иногда ее курды в своих песнях так и называют: «бело-вершинной (белоснежной)». «Арарат» в переводе с курдского языка означает: ar– огонь и hat – пришел: букв. – «извергающий огонь», «огненный». Сирийцы, переняв название Арарата у курдов, называли ее «Сарарад», где sar– вершина, «голова» и ar– огонь, т.е. «Огненная вершина». В курдском языке, например, в слове «ardu» (древесное топливо, драва) отчетливо проявляется суть этого слова, где ar– огонь и du– дым. Слово ar содержится и в именованиях древнемидийских жрецов-магов — «atrvan(«agrvan») – «хранитель огня». Это слово в современном курдском языке имеет тот же смысл. Название Арарат «Огненный» («Извергающий огонь») указывает на вулканический характер горы происхождение которого у современной науки не оставляет сомнений. Курды, наблюдавшие за вулканическими извержениями горы, естественно, должны были ее так и называть. И по сей день можно наблюдать слои застывшей лавы вокруг г. Арарата. А разные названия Агри-Арарат-Масис объясняются тем, .что разные курдские племена по-разному называли эти горы
Подробно об этимологии названия гора Арарат и Масис см.

.[32]здесь

Гора Джуди полностью заселенный курдами в Джезире Ботан, к юго-востоку от Сиирта (37° 24’ с. ш. 42° 32’ в. д.) и возвышается на левом берегу Тигра. Гору Джуди еще называют горой Курд (Курд-даг). Агафий Миринейский (VIв.), сообщая о римско-иранских войнах в период правления Юстиниана I(527-565) и Хосрова I Ануширвана (531-579), пишет, что «в это время (556 г. – Л.М.) Хосров находился около Гор Кардухов и перешел в селение Таману по причине жаркого времени и тамошнего умеренного климата» (45-IV,29). В 35 км от горы Джуди расположен курдский город Ширнак (Şırnak, Şirnex). А Ширнак переводиться с курдского как «Город Ноя» («Шехр-и Нух»), где находиться предпочитаемая курдами могила Ноя. Поэтому не случайно, что название горы Джуди от курдского «Джи ди» — «Увидел место», что указывает, что на основе источник легенды о Потопе лежит именно курдская .мифология

Джеймс Рассел в своих заблуждениях идет и дальше, во 2-ой ссылке локализуя гору Сипан: «Sip’an или Subhan dagh, к северу от озера Ван, называемая Nekh Masis, возможно, от nakhwa – «первый», расположенная за современной границей напротив .«Еревана

Сипан — вторая после Агри/Арарарта гора на южном берегу озера Ван высотой 4434 метра по высоте в Северном Курдистане и расположена на берегу озера Ван в районе нынешнего города Хлат (Ахлат, город на северовосточном берегу Ванского озера). Курды называют эту для них святую гору Сипане Халат («Сипан — Гора Наград») и эта гора в курдской истории занимает такое же место, как гора Фуджи у японцев. Про Сипан сложено много песен, рассказов, легенд. События курдской эпической народной поэмы «Xecê û Siyabend» («Хадже и Сиабанд»)[33] разворачиваются у этой горы. «Армянская География» VII в. называет Сипан как «Масик» или «Нех-Масик»[34], что указывает на то, что хурритско(урартское)-курдское название Subhanu-Сипан армянам в древности не было известно. И до сих пор за горой закрепилось ее курдское название Сипан (поздние пришельцы-турки называют «Сипан даг»), что также свидетельствует в пользу наличия в данном регионе с древнейших времен сильной курдской военно-политической власти, что подтверждаются и многочисленными .источниками

Джеймс Рассел пишет и про «Эдемский сад, физический доступ к которому запрещен потомкам Адама, расположен в небесах над мировой горой, возвышающейся над областью Харк (в Хнусе, тур. Хинис). Шараф хана Бидлиси в своем труде как раз упоминает о правителях Айсбирда, Мокса и Хизана, отцы и деды котрых владели крепостью Билиджан», относящегося к Хнусу. А Хнус свою этимологию получил от называния курдского племени хнус[35], .котрые задолго до прихода армян жили на этих землях

Все вышесказанное дает основание утверждать, что Джеймс Рассел недостаточно хорошо усвоил труды своего учителя Мэри

Бойс, иначе он обратил бы внимания хотя бы на эти положения ее :книги
Цитата: «Парфянский царь Вологез (Валахш) в 62 г. н.э. возвел на престол Армении своего младшего брата Тиридата, н эта ветвь династии Аршакидов правила в Армении до Сасанидов. Сам Тиридат строго придерживался зороастризма (римские источники даже называют его магом), и нет никаких сомнений в том, что в позднепарфянский период в Армении преобладал зороастризм. Впоследствии Армения приняла христианство (видимо, частично, в знак неповиновения Сасанидам), и сведения о ее прежней религии дошли до нас преимущественно из неприязненных .[36]«упоминаний христианских хроник и житий святых

И в Каппадокии и в Армении именно эти правившие иранские цари придерживались зороастроизму. Мэри Бойс, со ссылкой Страбону, пишет, что в Каппадокии, области в Малой Азии, ранее тоже принадлежавшей Ахеменидам, персидские поселенцы, отрезанные македонским завоеванием от своих единоверцев в Иране, продолжали исповедовать веру своих предков. Наблюдавший их там в I в. н.э. Страбон рассказывает, что эти «зажигатели огня» имели много «святилищ персидских богов», а также храмов огня. Последние, пишет он, были «примечательными помещениями; в центре них находился алтарь, на котором было очень много золы и где маги поддерживали вечный огонь. И, входя туда каждый день, они примерно в течение часа произносили заклинания, держа перед огнем пучок прутьев, одетые в высокие войлочные шапки, которые опускались до щек так низко, что закрывали им губы» (Страбон XV. 3, 15). Последняя деталь описания соответствует и ахеменидским изображениям магов, и некоторым другим вырезанным на камнях рельефам, относящимся к селевкидскому .и аршакидскому времени
Другое описание храмов огня парфянского периода принадлежит греческому путешественнику Павсанию, который пишет о персах в Лидии, области к западу от Каппадокии. У них, писал он, есть «святилища в городах Гиерокесарии и Гипепы, а в каждом святилище есть небольшой храм, в храме на алтаре лежит зола, но цвет у этой золы необычный. Маг, войдя в храм и сложив сухие дрова на алтаре… воспевает заклинание божеству на варварском и для грека совершенно непонятном языке… Затем без применения огня дрова возгораются, и яркое пламя вспыхивает на них» .(Павсаний V, 27,3)
Древнегреческие источники часто путали «персов» с «мидийцами» или наоборот, или же племена и народности называли по местам их обитания. С древнейших времен на Армяно-Курдском нагорье, Каппадокии, Лидии и Закавказья не фиксированы ни одна персидская семья и в настоящее время на этих территориях из числа иранцев живут только курды, осетины в Южной (Грузия) и Северной (Российская Федерация) Осетии,

талыши и таты в Азербайджане. Поэтому, по праву, зорастрийский .субстрат культуры принадлежит именно этим народам

Таким образом, мы можем заявить об зороастрийском субстрате .исключительно курдской, а не армянской культуры

:Примечания

См.: Russell J.R. – intro., tr., and annotated. Karapet Sital, An [1] Armenian Epic: The Heroes of Kasht (Kashti k’ajer). Ann Arbor: Caravan .Books Anatolian and Caucasian Series, 2000. P.123–132, n. 36

Джеймс Рассел. «Зороастрийский субстрат армянской [2] .«культуры .http://mecenat–and–world.ru/aragast/4-aragast/rassel.htm

Орбели И.А. «Фольклор и быт Мокса». Стр. 16-19. Москва, 1982 [3] .г

Егер–ова правильнее; курды вовремя летовья стан из 10-15 [4] палаток называют «oba, ove»; егер – видимо искаженное от этнонима курдского племени хаккари, аке(о) или курдских собственных мужских имен Akar, Ako (NK, 271). которые некогда .разбили на перевале свои палатки

Диодор Сицилийский. Историческая Библиотека. Книга I, гл. I [5] (I). Вестник древней истории, 1986, № 2, стр. 65—82. Перевод В. М. .Строгецкого

Любкер Ф. Реальный словарь классических древностей. М., [6] 2001. В 3 т. Т.2. С.455

Ниневия, (Nineveh, совр. Куюнджик), древний город, [7] расположенный на противоположном (от Мосула) берегу р. Тигр. Был идентифицирован Ричем в 1820, хотя его исследования получили подтверждение только после расшифровки клинописных табличек. В результате многочисленных раскопок, начиная с 1842 (П. Ботта) и до наших дней, получена разнообразная информация о памятнике. Наиб. важными находками следует считать библиотеки глиняных табличек, найденных во дворцах Синахериба и Ашшурбанипала О. Лэйярдом и Рассамом в 1850-е. Поселения появляются очень рано, еще в хассунский период. Керамика слоя Н. представляет сравнительно отсталую культуру севера, относящуюся к раннединастическому периоду Шумера. Поселение играло второстепенную роль, пока не стало одной из столиц Ассирии (наряду с Ашшуром и Нимрудом) в нач. 1-го тыс. до н. э. К этому периоду принадлежат внушительные постройки, дворцы, резные .рельефы и клинопись

Страбон. География XVI 1, 2 (стр.737)[8]

Дьяконов И.М. Ассири-вавилонскеи истчоники по истории [9] .Урарту. Вестник Древней Истории. №2. 1951. С.288

Иц(з)ала, Иц(з)алла, Ц(з)алла — в верховьях реки Хабура, [10] между современным Мардином, Урфой и Амедом (Диярбакром) в .Северной (Турецкой) части Курдистана

Дьяконов И.М. Ассири-вавилонскеи истчоники по истории [11] .Урарту. Вестник Древней Истории. №2. 1951. С.302

Дьяконов И.М. Ассири-вавилонскеи истчоники по истории [12]
.Урарту. Вестник Древней Истории. №2. 1951. С.348
Дьяконов И.М. Ассири-вавилонскеи истчоники по истории [13]
.Урарту. Вестник Древней Истории. №2. 1951. С.330
Вестник древней истории.1978. № 2. С. 38-40. Надписи [14]
.Саргона II (127 III, 37)
Дьяконов И.М. Ассиро-Вавилонские источники по истории [15]
.Урарту. Вестник Древней Истории. Москва. 1951 г. №3. С.216
Дьяконов И.М. Ассиро-Вавилонские источники по истории [16]
.Урарту. Вестник Древней Истории. Москва. 1951 г. №3. С.217
Династия Сасаниды и курды. [17]
.588=id&view=task&http://.kurdist.ru/index.php?option=com_content
Дьяконов И.М. Ассири-вавилонскеи истчоники по истории [18]
.Урарту. Вестник Древней Истории. №2. 1951.с.337
Дьяконов И.М. Ассиро-Вавилонские источники по истории [19]
.Урарту. Вестник Древней Истории. Москва. 1951 г. №2. С.330
Дьяконов И.М. Ассиро-Вавилонские источники по истории [20]
.Урарту. Вестник Древней Истории. Москва. 1951 г. №2. С.335
Эмин Н. О. Мидийцы в древней Армении. Новое толкование, [21]
.данное Жюлем Оппертом слову «Астиаг». СС. 10-11;17. М., 1881 г
Хачатуров К. Курды, черты их характера и быта. Сборник [22]
материалов для описания местностей и племен кавказа
.(СМОМПК). Тифлис, 1894 г., выпуск 20. I отдел. Стр. 64
А. Худабашев. Обозрение Армении, в географическом, [23]
.историческом и литературном отношении. СС.67-68. Спб, 1859
Об истории Мукса подробно см. статью «Северный [24]
.«Курдистана: область Мокс (Мукус)
.А. Худабашев, ук. соч., С.68[25]
.А. Худабашев, ук. соч., С.69[26]
В сей день мученичество новой подвижницы христовой [27]
.святой Тамар
.http://armenica.info/church/jitmuch/much/mokac.htm
Шараф-хан ибн Шамсаддин Бидлиси. Шараф-наме. С. 264-265. [28]
.Т. 1. М. Наука. 1967
Мэри Ф. Велд. ИСЛАМ В СОВРЕМЕННОЙ ТУРЦИИ. [29]
Интеллектуальная биография Бадиуззамана Саида Нурси. Перевод
.с английского
Оригинал: Islam in modern Turkey: an intellectual biography of
Bediuzzaman Said Nursi / Sükran Vahide. USA, State University of New
.York (SUNY Press), 2005
Величко В. Л. Русское дело и Междуплеменные вопросы. С. [30]
.69. ПСС, т. 1. Спб., 1904
Чавчавадзе И. Г. Армянские ученые и вопиющие камни. [31]
.Тифлис, 1902
Древняя мифология и курды. Арарат или Джуди? [32]
12=id&view=task&http://.kurdist.ru/index.php?option=com_content
Армянский писатель Карапетян Ованес (Оник) Татевосович [33]
(лит. Псевдоним Оганес Шираз) в середине XX века написал на
основе этой курдской народной поэмы свою версию под

названием «Сиаманто ев Хчезарэ» («Сиязманто-Хаджезаре»), Ереван, 1955. С этой даты армяне без зазрения совести это произведение уже считают армянской народной поэмой, которая, не известно, за «8 тысяч летнего существования армян» на каких полках лежала. Об этом подробно можно прочитать: «Культурный аспект армяно-курдских отношений: плагиат- на уровне .«государственной политики Армении

.Адонц Н., Армения в эпоху Юстиняна. С.313. Ереван, 1971[34]

Шараф-хан ибн Шамсаддин Бидлиси. Шараф-наме. С. 378. Т. 1. [35] .М. Наука. 1967

Мэри Бойс. Зороастрийцы. Верования и обычаи. С. 104. М., [36] .1987

[1]

Свойства субъекта

:книга	Литература / Литературная критика
:книга	Описание книги
:книга	культуры
:Тип документа	Исходный язык
:диалект	Русские
:Города	Ван
:Страна - Регион	Северного Курдистана
:Страна - Регион	Армения
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | Русский | kurdist.ru

کاتی تۆمارکردن:	PM 6:10:49 2022/19/5
ناوی تۆمارکار:	ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 251

Дошумерская Месопотамия: начало курдского этногенеза. Основатели первой Индской цивилизации

https://www.kurdipedia.org/?q=20211231161105399933

История начинается в Шумере» — эти знаменитые слова признанного шумеролога Самуэля Крамера. Когда он писал и озвучивал эту мысль, он давал понять всем, что история — это субъективное и легко поддающееся интерпретациям знание о прошлом. То есть всегда, есть огромная доля личных оценок событий произошедших задолго до нас. Как пример, всем известная битва при Кадеше — легендарное сражение древности, между Египтом и Хеттским царством — и что Вы думаете, о своей победе заявили обе державы, заявили посредством собственных писцов-историков. Поэтому сегодня, мы, читая про это сражение двух сверхдержав древности, вольны выбирать себе сторону по вкусу. Таковы обстоятельства, но ведь это неправильно, так можно упустить правду и нить истории, а следственно и корни .всего человечества, народа и каждого из нас в отдельности

Но, к счастью, в XXI веке ситуация меняется к лучшему: к делам историческим, где каждый ученый, как минимум Геродот, присмотрелась «мать исторической объективности» — генетика. Сейчас ситуация с исторической объективность улучшается, конечно осталось много вопросов, но и они со временем ..решаться

?Так что же было до Шумер

..Выводы

В качестве подтверждение выше сказанного привожу цитату : .видного советского дравидолога Андронова М. С

Дравидийские народы и племена не являются аборигенами « Индии и появились там, по-видимому, не позже IV тысячелетия до «.н.э

Профессор востоковед и лингвист Дьяконов И. М. отмечал: » можно предполагать, что племена, по языку родственные эламитянам и дравидам, в IV-III тысячелетии до н.э., а может быть «и позже, были распространены по всему Ирану

Индийский ученый Т. Б. Наяра, утверждал, что географические названия на территории Месопотамии, Ирана, Кавказа и Афганистана имеют дравидийские корни. Также этим ученым в соавт. были изданы работы объясняющие лексику убейдцев .месопотамии, имеющую дравидские корни

Так проходил первый этап хурритского (курдского) этногенеза, в основу которого легла халафская, хассунская и самарская культура древней Месопотамии. А когда шумеры и аккадцы, называли северную месопотамию Субарту, Хингебальтом и страной Хурритов, они точно знали что это остатки коренных жителей .древнего двуречья

И напоследок, вот как назывались величественные реки Тигр и Евфрат во времена субариев: Буранун и Идиглат. Эти слова носители русского (индоевропейского) языка, могут понять без перевода. Так характеризовали эти реки жители древней Месопотамии: воды Тигра всегда были быстрыми и стремительными, а Евфрат отличался спокойным и гладким (?течением. Есть о чем подумать, правда

PS: Для того чтобы избежать недопонимания, сразу оговорю, что этногенез начинается и у родственных курдам народов, но об ..этом в следующий раз

.Автор: Исаев К

А было очень много и археологические находки, подтверждают наличие высокоразвитой неолитической цивилизации как на севере (халафская культура), так и на юге (самарская культура) .Месопотамии

В этих культурах уже наблюдаются протогорода, освоены земледелие (зерно, ячмень, лен) и скотоводство (крупный рогатый скот, свиньи, овцы, собаки). Дома в которых они живут представлены одноэтажными постройками из сырца, по центру которых стоит очаг и печь. Найдены орудия труда из камня, такие как: сеялки, плуг, зернотерки, серп и другой инвентарь. Керамика :халафской и убейдкой культур удивляет, посмотрим

Халафская цивилизация признана более ранней (7000-5000 лет до н.э.). Центр этой неолитической культуры находился на севере современного Ирака (Иракский Курдистан). У этой культуры есть особенности на которые хотелось бы обратить Ваше внимание: первое — почитание быков, мальтийских крестов и зигзагообразного орнамента (очень много рисунков на керамике и камне. Быки, наверное, восхваляют мужское начало); вторая особенность последователей халафской культуры очень сильно отличает их от остальных жителей Месопотамии — отдельные племена носители халафской традиции, при захоронении своих умерших не клали тела на бок, с согнутыми конечностями, а сжигали их. Эта особенность уникальна именно для жителей передней и малой Азии того времени и будет оставаться такой не одно тысячелетие. Таким образом, больше никто из автохтонных жителей в Месопотамии и Анатолии, не провожал усопших в ..последний путь таким образом

Через 2500 лет после халафа, хурриты, по прежнему, наряду с трупоположением буду применять кремацию, как способ захоронения, даже во времена Митаннийского (хурритского) царства (1900-1300 гг. до н.э.). В Месопотамии эпохи бронзы, никто не будет сжигать тела умерших соплеменников (ни семиты, ни шумеры, ни хетты, в эпоху их древнехеттского царства). Кроме этой индоевропейской особенности, будут и другие: митаннийский арийский язык, трактат о дрессировке лошадей, имена царей Митанни, наличие индоевропейских богов. Все эти положения позволяют выдвинуть гипотезу Гамкрелидзе-Иванова, по которой халафская культура признается протоиндоевропейской. А нам остается признать .преемственность этой культуры и хурритов

Перейдем к более поздней и развитой Убейдской цивилизации (последовательнице самарской). Основная особенность Убейда, это наличие ирригационного земледелия, результаты которого меньше зависят от капризов природы (в халафе поливы зависели от осадков). В отличие от северных соседей, у убейдцев (южных

месопотамцев) просторные и комфортные жилые помещение, общественные здания, наличия протогородов, центром в которых были площади, где находились самые крупные и значимые .постройки их поселении

Что характерно при столь высоком развитий и достаточно крупных поселениях, в Убейде не было ни правителей, ни каких либо значимых культов. А здания в центре убейдских протогородов имели значения общественных (возможно храмы или советы .старейшин)

Все эти особенности напомнят о себе позже, через пару тысячелетии, уже вне Месопотамии, где мы сможем лицезреть влияние халафской, самарской, убейдской культур. Это будет загадочная страна долины реки Инд- Хараппская цивилизация и тысячи его городов, жемчужиной среди которых будет Махеджо-Даро и собственно Хараппа. Все это доиндоарийская цивилизация в бассейне реки Инд, которая будет крайне похожа на древнюю дошумерскую Месопотамию. К таким выводам подталкивают множество культурных, хозяйственных стигматов, дающих причины полагать, что в основе всех этих преобразовании на .территории Пакистана лежит субарейский след

?Что же похожего

Первое — тип строительства, конечно же в Хараппе он вышел на новый уровень, но если сравнить постройки убейдского периода с протохараппскими сооружениями, то можно увидеть их схожесть, как и схожесть керамики, изобразительного искусства, скульптур и администрирования поселении. Кстати, в первой индской цивилизации не найдено следов расслоения общества, правителей и главных культов, такая же ситуация наблюдалась в позднем убедском периоде, когда вся Месопотамия (от Иракского Курдистана до Персидского залива), приняла ее влияние.

:Сравниваем

Также в пользу субарейского субстрата Хараппской цивилизации можно использовать общепризнанную историческую хронологию событий в западной и южной Азии. Время начала, так называемого протохараппского периода цивилизации долины реки Инд, совпадает с периодом колонизации южной Месопотамии ордами Шумер, которые изгоняли из своих деревень и малых городов коренное население Убейда- субареев. А те в свою очередь мигрировали на север — к истокам Тигра и Евфрата, а также основной миграционный поток двинулся на восток- через Иранское плато(Элам), территории дравидов, в Пакистан, где через две тысячи лет произведут культурную .революцию, которую сейчас называют Хараппской цивилизацией

Но оставшиеся на севере Месопотамии субареи уже ассимилированы протохурритами (субареи, кутии, луллубеи), которые дадут старт курдскому этногенезу. Если у читателей возникает желание возразить: из разряда, что не было никаких курдов в то время в месопотамии!?! Убедительно прошу прочитать публикацию: Где сейчас живут потомки первых

..земледельцев планеты? И причём здесь курды
.Теперь к геогенетике
У курдов населяющих земли протохурритов и хурритов до сих пор, в мужской Y хромосоме имеется очень древняя дравидская гаплогруппа L1b (4-7.9%). Гаплогруппа L — одна из наиболее архаичных и редких гаплогрупп на планете, родственна гаплогруппе T (признаётся шумерской), кстати и она есть в У хромосоме курдов. Наибольшее распространение этой гаплогруппы наблюдается вдоль реки Инд и ее притоков, как раз в местах где 5000-4000 лет назад находилась Хараппская цивилизация. Также относительно большие популяции людей имеющих данную гаплогруппу проживают на пути следования из Месопотамии до территории Пакистана (устье реки Инд) и далее следы этой гаплогруппы обнаруживаются на юге Индии, где живут современные потомки дравидов. Все эти генетические маркеры разбросанные от западной Азии до южной, вполне сочетаются как с археологическими находками, так и временем их миграции. Шумеры появляются на юге двуречья 6500 лет назад, миграции автохтонного населения юга месопотамии начинаются, как раз в это время. Основной поток беженцев (субариев-дравидов), изгнанных со своих мест шумерами, активно мигрирует проходя территории Ирана, Афганистана, и в Пакистане они останавливаются — начинается ранний хараппский период развития, который многими авторами определяется 5000-3300 годами до н.э.. А далее с 2000 по 1300 год. до н.э. после упадка Хараппы[1], который произошёл вследствие климатических изменений (а ни как следствие нашествия индоариеев), происходит исход населения Индской цивилизации на юг полуострова Индостан — где мы и видим также заметное .присутствие гаплогруппы L
И посмотрите на уровень этой древней гаплогруппы на северном Кавказе и Ливане, но об этом мы поговорим в другой ..публикации

Свойства субъекта

:книга	курдский вопрос
:книга	История
:Тип документа	Исходный язык
:диалект	Русские
:Страна - Регион	бывшего Советского Союза и Россия
:Quick Respons Code	

کاتی تۆمارکردن:	PM 4:11:05 2021/31/12
ناوی تۆمارکار:	ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

Древние государства на территории Курдистана

https://www.kurdipedia.org/?q=20220204080853403814

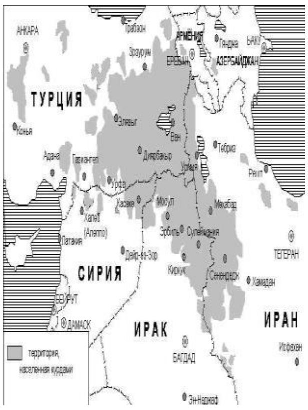

Древние государства на территории Курдистана
Лятиф Маммад
В историческом ареале проживания курдов за последние тысячелетия было создано много государственных образований, в основании большинства которых непосредственная роль принадлежала протокурдским, а позже и курдским племенам, или же они совместно с другими народами принимали участие в их образовании. Первыми и самыми древними из них на территории Курдистана были страна Эшнунна (Ашнуннак) и страна .Карда(у)

От гор Курдистана на севере до Персидского залива на юге, от горных областей Ирана на востоке до Сирийско – Месопотамской степи на западе протянулась обширная территория, названная древнегреческими географами Месопотамией, что в переводе означает «Междуречье» – от названий двух рек (Евфрат и Тигра), берущих начало в Курдистане и выпадающих в Персидский залив, в древности – двумя раздельными устьями, а сейчас – одним .обширным устьем Шатт – эль Араб (река Арабов)

Реки, питаемые водой горных ручьев, прорезают в верхнем течении малоазиатские горные хребты Тавр и Антитавр (Евфрат) и район горного Курдистана (Тигр) и в среднем и нижнем течениях текут по глинистой равнине. Реки имеют ряд притоков: у Ефрата наиболее крупные – Балих и Хабур, у Тигра – Верхний и Нижний .Заб, Дияла

Тигр – полноводнее и имеет более быстрое течение, отсюда и его мидийское (древнекурдское) название (от тигрис «быстрый»). На современном курдском языке tir означает «стрела», что также свидетельствует в пользу именно курдского названия реки Тигр. Более древнее хурритское название реки Тигр – Aranzah. Тигр имеет два рукава. Одна из них начинается вблизи города Элязиз с гор Мастар и Саре в Северном Курдистане и течет на сторону Пиране. Другой вытекает с Дарахане и Лидже в Брыглейне и также течет на сторону Пиране. Оба рукава в районе Делуджан объединяются и, огибая Амед (Диярбакыр) с запада, течет по равнинам Кикан и Бысмыле. Тигр в районе Ботан выбирает воды рек Херзан и Ботан, становясь полноводнее и глубоководное. В районе города Джезире Ботан Тигр спускается в южную часть Курдистана и выбирает воды рек Верхний и Большой Зей. Зей – курдское название реки Большой Заб, левобережья реки Тигр. Река Зей (Заб) получила свое название от этнонима курдского племени Заб (Зибари). О курдском племени «аз – Забадийа» сообщали средневековые арабские источники (1-88). Эта племя ныне известно как «zibari» (2-168; 3-76; 4-65,114). Большой Заб .достигает 450 км и течет по южной части Курдистана

Длина Тигра достигает 1850 км и из них св. 600 км течет по

Курдистану. Площадь бассейна Тигра – 375 тыс. кв. км. Судоходен .до Багдада, в половодье (зимой и весной) — до города Мосула

Евфрат (Euphrat), перс. Уфрату, арабск. Эль-Фара самая длинная и полноводная река Курдистана. Ее длина – 3065 км, площадь бассейна – 673.000 кв. км. В древности Евфрат хурриты (протокурды) называли Purantu, шумеры – Baranum; староаккадское название, перенятое у хурритов, — Purantum. Самый древний вариант — хурритское Purantu — очень близко современное курдское название реки Fırat (ср. pur/fır и antu/hat) (Великая река), которое образуется от слов fır — полет, fıre(h) – .широкий и hat — прийти, течение

Среди курдов широко распространены и собственные мужские имена Fırat, Ferhat. Это имя мы встречаем в поэме “Хосров и Ширин” Низами, а также в произведениях поэтов и писателей .Востока

Евфрат образуется слиянием рек Мурад и Карасу (Фырат). Истоки Карасу находятся в горах севернее Эрзерума, а истоки реки Мурад — в горах севернее озера Ван, почти под Агри (Арарат) в Алашкертской долине в северной части Курдистана. Оба эти реки около Кебана (700 м над ур. м.) сливаются и после этого .становятся рекой с названием Евфрат

Евфрат течет по ущельям и равнинам Элязиза и Малатьи, огибает Амед, Шемшур и Рыхйа (Урфа) и выходит на равнину Дылук. Протекая по равнине Тылбышар у порога Харрана и выйдя из гор (на высоте 580 м. над ур. м.), Евфрат течет полноводной рекой по западной (Сирийской) части Курдистана в сравнительно углубленной долине. На этом отрезке течения в Евфрат впадают слева значительные притоки Белих и Хабур. Ниже Рум-кале Евфрат пересекает в скалистом русле холмистую местность и затем вступает в пределы Ирака. Протекая более 1110 км по территории Курдистана, Евфрат в Ираке сливается с Тигром. Приток Евфрата Хабур получил свое название от курдского слово xapur (разорять, опустошать), наверно, действительно за свой .«беспокойный» характер

Курдская история находится в тесной связи с одной из древнейших очагов человеческой цивилизации — Месопотамией. Часть Месопотамии курды называют «Mezra Botan» и по праву считают ее одним из трех древнейших очагов сложения курдского народа. Именно здесь образовались первые зачатки элементов курдской государственности. Одной из таких ранних государств, имеющей непосредственное отношение к курдскому народу, стала государство Эшнунна или, как еще источники называют – Эшнуннак, сыгравшее важную роль в истории Месопотамии. Город Эшнунна находился на заливной равнине к югу от левого притока Тигра Диялы, в 35 км к северо-востоку от современного Багдада. В источниках встречаются в различных вариантах названия каасиа, кашшу, коссеи, касси и др. не в качестве названий богов, а исключительно как названия местностей или племени в Эшнунна (Ашнуннак), Кар–Э(А)шнуннак. В начале III

тыс. до н.э. государственный строй Эшнунны сохранял еще формальные элементы племенной демократии: продолжали существовать народное собрание, или собрание воинов, совет старейшин. Со временем, среди равноправных родов племени стали выделятся экономически более независимые и могущественные, из родоначальников которых и выдвигаются племенные царьки. С появлением зачатков государства храмовое хозяйство из общей племенной собственности, стало по существу, государственной собственностью, а продукция храмового хозяйства шла в основном на содержание зарождающейся бюрократии и жречества. Фактически политическая и духовная власть была объединена в лице могущественных племенных вождей, а мифология и религиозные воззрения стали служить духовной основой этого родоплеменного государства. Эшнунна как главный город, стала резиденцией вождя племени или конфедерации племен. На территории Эшнунны были и другие поселения, часть которых была покорена силой оружия, другая часть подчинялись добровольно, чтобы обезопасить себя от других более сильных, чем они, соседей, и все они находились в .политической зависимости от главного города

Наряду с такими городами-государствами Шумера, как Эриду, Ур, Ларса, Лагаш, Умма, Урук, Шуруппак, Ниппур, Киш и другие, в истории Двуречья важную роль сыграла и Эшнунна, историческая .судьба которой тесно была переплетена с историей Месопотамии

В первой половине XX века были проведены большие раскопки на территории Эшнунны. Надписи и памятники материальной культуры, обнаруженные в развалинах Эшнунны, пролили новый свет на взаимоотношения между Эламом, Аккадом и племенами аморитов, которые в эту эпоху вторглись в Месопотамию. По итогам археологических расследований был сделан главный вывод: Эшнунна была тесно связана с Эламом, являясь форпостом эламского влияния в Месопотамии (Авдеев, 24). Это может свидетельствовать и в пользу этнической близости населения Элама и Эшнунны, а также того, что управлением Эшнунны занимались выходцы из Эламитских династий. Расположенная на границе с Эшнунна область Сузиана являлась одним из центров развития раннеземледельческих культур Месопотамии. Центральный город области — Сузы — стал столицей Эламского царства, объединившегося в своих границах плодородные долины Сузианы и богатые древесиной и полезными .ископаемыми плоскогорья и горные районы Эламиды

Город Эшнунна служил для шумерских городов связующим звеном в торговле с горными племенами севера-востока. Эламитам удалось отстоять Эшнунну от аморейского влияния Аккада. Завоевание Месопотамии ираноязычными гутиями (2218–2104 гг. до н.э.) окончательно закрепило Эшнунну за .протокурдскими элементами

В надписях, найденных в Эшнунне, такие неопределенные датировки, как «год, когда Баббар и Ка–Ибаум были построены»,

или «год, когда Амурру покорились» затрудняют установить время происхождения указанных событий, хотя речь идет о покорении Амурру, которая была расположена на западе Аккада в Средней Сирии и называлось как «Запад» (Амурру). Ее последовательно покоряли царь Аккада из династии Саргона Шарганшарри (2253–2230 гг. до н.э.), кутии, Египет (XVI в. до н.э.) и хетты (XV в. до н.э.). На основе найденных в Мари и Эшнунне документов ученым удалось установить, что современниками царя Эшнунны Ибалпель были Хаммурапи (1792-1750 гг до н.э.) — царь Вавилона, Зимрилим (ок.1750 г.— ок. 1757гг. до н.э.), царь Ларсы Римсин (вторая половина XVIII в. до н.э.), царь Ассирии .Шамшиадад I (ум. ок. 1783 -1775 гг. до н.э.)
Ибалпель (Ибал Бал – «Ибал Великий») сохранил свое имя в современном курдском с.м.и. İpal (НК,318). Римсин выступал как союзник Хаммурапи и оказал ему помощь в завоевании Урука и Исина. Хаммурапи с Эламом были в дружеских отношениях. Римсин был из эламской династии, правившей в Ларсе. Имя Rimsin посредством курдского языка переводиться как rim — копье, дротик (КРС – 312,317) и Sin (в кутийском пантеоне бог Луны) и означает «Дротик (Копье) бога Луны». Это имя сохранился также на курдских с.м.и. Ram, Ramın,Ramjin, Ramo, [2].Rampo,Рамшен, Рамван, Расив (НК.355)

Шамшиадад I «происходил из туземного субарейского рода» (5-368), т.е. был хурритом. Шамшиадад был сыном аморея Илакабкабу, захватившего власть в Ашшуре (8-314). Его имя состоит из имени бога Солнца Шамс кутийско-ассирийского пантеона и «Адад» («Атат») от курдского «da» (глаголь «давать») и означает «Рожденный Солнцем» или же «Сын Солнца». Есть и современные курдские собственные имена мужские Ado, Eto — сокр. от «Адад». Шамшиадад I впервые объявил себя Şarkişşati, титул которой ученые переводят как «Царь множеств» (8-314), подразумевая при этом, что в его основе лежит арамейское слово. И это несмотря на то, что Şarkişşati поддается к переводу исключительно с курдского языка: Şa – «царь» (на арамейском malik), kiş (kes) – «человек», «все (люди)» и глагол ati (hat/i) – «прийти»; имя буквально означает «Пришедший властвовать над всеми» и это слово по своему значению очень близко к значению «Царь вселенной». Выше было сказано, что под «Амурру» в древности подразумевали «Запад» (Западная Страна), а под амореями — «люди с запада». Некоторые ученые относят их к арамейцам — семитским племенам. Но принадлежность династии Шамшиадада I к субарейской (под этим шумерские источники знавали хурритов, страну которых называли как Су-Бару) указывает на то, что среди амореев не все относились к арамейцам-семитам. Да и без мощной родоплеменной опоры нельзя было рассчитывать на власть, которой Шамшиадад I добился в первую очередь посредством значительной военной .силы из числа родственных ему хурритов

В письмах своему сыну Иасмахададу, царю Мари, Шамшиадад I упоминает о воинах «лабну» , а также о воинах из числа «мужей». Источники слово «лабну» переводят как «склоненные ниц» и полагают, что эти те, кто не имел собственных земельных наделов и получал содержание или земельные участки от царя; а воины из числа «мужей» — полноправные члены свободных общинников, которые содержались в войске за счет собственных .(315-314 ,8) патриархальных семей

В начале II тысячелетия до н.э. Эшнунна уже представляло собою одно из сильнейших государств Передней Азии. Найденная на развалинах Эшнунны бронзовая рукоятка кинжала, во внутренней, полой части которого сохранились микроскопические следы железа, очевидно, остатки железного клинка, свидетельствует, что еще в середине III тысячелетия до н.э. в Эшнунне развивалась металлургия. Обнаруженный в одной из гробниц Ура маленький железный топорик указывает на то, что именно с появлением кутиев и эламитов в Месопотамии связано развитие металлургии. В это время железо в Месопотамии было распространено очень мало и его приходилось привозить из далеких областей Закавказья, может быть, из Малой Азии, где находились древние центры металлургической, и в частности железоделательной техники. А древние источники этого периода, кроме кутиев и эламитов, движение в Месопотамию со стороны .Закавказья и Малой Азии других племен не отмечают

Найденный сборник или часть сборника законов царя Эшнунны Билаламы (начало XX в. до н.э.) проливает некоторый свет и на общественные отношения в этом государстве. В отличие от законов Исины и Ларсы, законы Эшнунны были составлены на акккадском, а не на шумерском языке. Это указывает на смешанный характер населения Эшнунны. Всего от законов Билаламы сохранилось около 60 статей самого разнообразного содержания. Так, первые две статьи посвящены определению цен на различные товары, причем цены в первой статье выражены в серебре, а во второй – в золоте. Ряд статей рассматривает различные формы найма. Несколько статей имели целью защитить собственность так называемых muşkenu , название которых переводится как «неполноправные свободные» (8-289). Наличие в Эшнунне мушкену и их отличие от полноправных граждан указывает также на существование пришлых слоев в обществе. Традиционная историографическая наука под основными, полноправными, гражданами Эшнунны подразумевают семитоязычных аморейских завоевателей, а под muşkenu – «подчиненных», «покоренных» (8-290). Причина такого подхода кроется в составленных на аккадском языке законах Билаламы. Это было широко распространенное явление для тех времен. Даже ираноязычные кутии свои надписи составляли на шумерском языке. В Эшнунне правила эламо-кутийская династия .Билаламы

Телесные повреждения по отношению к полноправным

гражданам карались в Эшнунне одним лишь денежным штрафом.
Несмотря на то, что на юге — и в Исине, и в Ларсе — термин muşkenu постепенно исчез, что свидетельствует в пользу усиления в этих городах- государствах роли амореев-семитов, он в Эшнунне еще сохранялся, но почти потерял свое первоначальное значение. Сближение в правовом положении между господствующим кассито-эламитами и «мушкену» было, конечно, обусловлено давностью завоевания Эшнунны и слиянием вторгнувшихся амореев с местным ираноязычным населением, которое постепенно вернуло себе утраченное господствующее положение .в государстве Эшнунна

Особое внимание, как и в прочих древневосточных законах, уделялось различным вопросам семейного права, нашедших свое отражение в большинстве статей закона Билалама, которые в общем по своим установкам не слишком отличались от дошедших до нас правовых памятников Месопотамии. Но они больше схожи с законами Исины и Ларсы, что указывает на этническую близость их населения. Знаменитые законы Хаммурапи полностью .восходят к этим законам

В начале XVIII в. до н.э. Эшнунна подпадает под временное влияние Ассирии. В Ларсе Эламская династия господствовала с 1834 г. до н.э. и во главе с Римсином способствовала завоевательной политике Хаммурапи. После смерти Шамшиадада I и изгнания его сына из Мари Эшнунна стала грозить Мари. Вскоре отношения между правителем Ларсы Римсином и Хаммурапи обострились и Ларса стала союзницей Эшнунны. Хаммурапи удалось на 30-м году правления победить своих северных врагов во главе с Эшнунной и разбить пришедшее на помощь войско Элама. На следующий, 31-й год правления (1762 г.до н.э.), Хаммурапи победил и Римсина, захватив его главный город Ларсу. На востоке значительные области Элама также .попали под влияние Хаммурапи

Хаммурапи, поставивший задачей объединение всей Месопотамии под своей властью, заключает военный союз с царем Мари Зимрилимом и порознь разбивает своих противников. В начале царствования ему удалось завоевать шумерское города Исин, Урук и Ур, населенные ираноязычными племенами, потому что междуусобица значительно ослабила их, и не только их. Такую же картину мы наблюдаем в Эшнунне, судя по одному из дипломатических посланий Зимрилима Хаммурапи, где говорится: «Если князья Эшнунны тебя признают, то правь в качестве царя над страной Эшнунны. А если они тебя не признают, то посади… который находится у тебя, чтобы он царил над ними» (5-70). Это письмо проливает и некоторый свет на государственный строй Эшнунны, где отсутствовала центральная власть и попеременно, силой оружия, кто-то считался «царем». Не найдя опоры в собственной стране, они часто прибегали к иностранной помощи. Видимо, этот «кто-то» был один из лояльных Хаммурапи князей эламского происхождения,

претендующий на власть в Эшнунне и впоследствии силой оружия Хаммурапи и водворенный царем над Эшнунной. Позже, благодаря поддержке нового царя Эшнунны, Хаммурапи удалось также «сокрушать при помощи богов Ану и Энлиля страну Эмутбал и царя Римсина». Отец Римсина Кутурмапук был правителем пограничной с Вавилонией области Эмутбал (Ямутбал). Именно благодаря поддержке отца, Римсину удалось захватить власть в .Ларсе

Реальная угроза со стороны Хаммурапи и понесенные от него потери заставили объединиться в коалицию Элам, Эшнунну, Исин, Урук и другие города. Именно к этому времени и произошло объединение в племенные союзы касситов, населявших область к северо-востоку от Двуречья. Эти воинственные племена, объединившись в союз около 1795 г. до н.э., в 1741 г. предприняли первый поход против Вавилонского государства. Начиная с 30-го года своей власти и до года смерти Хаммурапи почти непрерывно вел военные действия. Теперь его войны приобрели оборонительный характер. В самом первом из этой группы названий мы встречаем фразу, в которой звучит зловещая нотка: «Год, в которой вождь возлюбленный Мардуком, организовал (благодаря) помощи великих богов (державу) Шумера и Аккада, после того как он победил армию, которую собрал Элам (придя) от границ Мархаши, вместе с Субарту, Кутиями, Эшнунной и Мальгами». О подобных же коалициях упоминается и в 32-й год царствования Хаммурапи (Эшнунна, Субарту и Кутии), и в 37-й год (Кутии, Турукку, Какму и Субарту) .(125-124 ,10)

Получившие этническое название от бога Кашшу ираноязычные касситы и называли страну Эшнунна (Ашнуннак) — «Туплияш», т.е. «Земля Тупли». Видимо, Тупли был одним из сильнейших .родоначальников в этом племенном объединении

Культура Эшнунны. Храмы, дворцы и другие здания, раскопанные в развалинах Эшнунны (Ашнуннак), указывают на расцвет архитектуры того периода. В состав архитектурного комплекса входили особые, типичные для Месопотамии, храмовые ступенчатые башни — зиккураты, а также дворцы и гробницы. Именно в эпоху III династии Ура, которая была кутийской, относят расцвет шумеро-аккадской архитектуры (5-108), при этом забывая, что именно с приходом протокурдских племен — кутиев, эламитов, касситов, луллубеев и хурритов — связан расцвет «шумеро-аккадской» архитектуры. Именно с их появлением «шумеро-аккадская» архитектура стала оказывать влияние на развитие архитектурных форм в Вавилонии и Ассирии, на что указывают композиция древнеассирийского храма богини Иштар в Ашшуре, орнаментация стен в большом дворце в Мари, а также длительное сохранение древней архитектурной формы ступенчатой храмовой башни (зиккурата) (5, 108-109). Зиккурат – курдское слово, и в современном курдском оно звучит как ziyaret (зиярат) и означает «храм», «святое место». Еще в далеком XXIII в.

до н.э. эламиты и кутии прославились как искусные строители. Патэси Лагаша Гудеа, шумеро-кутийский наместник, писал: «Для того чтобы построить храм Нингирсу, эламит приходил из Элама, житель Суз приходил из Суз, Маган и Мелухха с гор доставляли лес» (5-63). Сузы — крупный город в долине Каруна и Керхи, на месте скрещивания важнейших торговых путей, соединивших Элам с Месопотамией, а также с Северным и Восточным Ираном, был столицей Эламского государства. Элам в начале XXII в. до н.э. был захвачен племенами кутиев, которые были родственны эламитам. В этот период вся Месопотамия находилась под властью кутиев, и для градостроительных работ невольников было предостаточно. Поэтому в надписи Гудеа имеется в виду не простые работники из числа эламитов из Элама и жителей Суз, а искусные мастера-строители. Именно с появлением касситов в Вавилонии появляется такой ценный и незаменимый строительный материал, как кирпич, применявшийся до этого времени в сыром виде, без обжига, а просто высушенный на воздухе. Именно касситы раскрыли секреты, как обжигать кирпич-сырец и получать долговечный материал, по качеству не уступающей камню, а в некоторых случаях и даже превосходящей его. В равнинной Месопотамии мало пригодного для строительных целей камня. Поэтому применение обожженного кирпича положило начало строительному буму в Месопотамии и позже и в других странах мира и стало настоящей революцией в .строительном деле

На территории Южного Курдистана, в предгорьях, обитатели Кала’ат Ярмо (V тыс. до н.э.) строили свои дома «правильной прямоугольной формы со стенами из плотно сбитой глины или, может быть, кирпича-сырца, иногда с фундаментом из камней» (8-127). Около 4100 г. до н.э. в Южном Курдистане (зона Мосул-Киркук) предки курдов в строительстве уже начали широко применять кирпич-сырец. В этот же период особенно «высокого расцвета достигает гончарное дело» (8-128). Это и послужило в дальнейшем материальной базой для начала изготовления кирпича. Эти территории и позже вошли в состав Кар-Туплияша — Касситской Вавилонии. В период неолита в Калат-Ярмо и в других древних местах обитания на территории Курдистана были найдены куски обожженных керамических и гончарных изделий, свидетельствующие в пользу того, что древние люди быстро поняли положительные стороны обожженной глины, и это было совсем неслучайным открытием. В месте разведения костра со временем под воздействием огня стенки очага становились прочными. Люди научились переносить тлеющие угли вместе с выемкой-очагом, а потом стали делать специальную посуду для различных хозяйственных целей. Например, в Калат-Ярмо выкапывали небольшие углубления в земле, стенкам придавали форму и там же разводили огонь. Полученные таким способом гончарные изделия использовались для хранения воды, молока и молочных изделий, сыпучих веществ и т.п. Самые древние

гончарные печи обнаружены именно на территории Курдистана — в Тепе-Сиалке (близ Кашана в Луристане) и Тепе-Гяуре (Южном Курдистане), которые датируются V-IV тыс. до н.э. В Тепе-Гяуре были обнаружены даже двухярусные печи (11-67). Общеизвестно, что в Месопотамии вместо бумаги применялась глина, на которую наносился текст письма, чтобы его долго сохранить, таблички обжигали в специальных печках. Для них таким же образом делались и конверты, очень напоминающие по форме современные почтовые. Со временем, убедившись в новых качествах обожженных глиняных табличек, люди пришли к мысли, что глину можно использовать и как строительный материал. Только для этого пришлось чуть-чуть утолщать эти таблички. Таким образом был получен совершенно другой .материал, пригодной для строительства

Кирпич на диалекте курдского языка курманджи также звучит как kerpuç, kerpic (12- 31) и в переводе с курдского означает: ker, keri — «часть, кусок»; на диалекте сорани kert — «часть, доля, кусок» (7-527), kerese — «строительный материал» (7-528); kil — «обжиг, обжигание (гончарных изделий)» (7-508). На сорани pisan — «печься, испекаться (в горячей золе)» (7-122); на курманджи — pıç-pıj (12-31). Эта техника обжига кирпича, перенятая в древней Греции, была утрачена около 1000 г. до н.э. С тех пор для многочисленных построек использовался кирпич, высушенный на воздухе. Возврат к технике обожженного кирпича произошел лишь в середине IV в. до н.э. (13-263). Видимо, это случилось после отступления 10-тысячного отряда Ксенофонта через Курдистан в 441 г. до н.э. и похода Александра Македонского в .Переднюю Азию в 327 г. до н.э

Строительная культура кутиев и эламитов должна была внести и в язык народов Двуречья связанные с ней понятия, например: «кирпич», «зиккурат» (зиярат) и др. Древние курды свои храмы-дврцы еще называли и как dur. Например, касситский царь Вавилонии Куригалзу I (конец XV в. до н.э.) им построенную новую столицу называет Дур-Куригалзу, а эламский царь Унташ-Напириши (XIII в. до н.э.) свой зиккурат называет «Дур-Унташ». Ассирийский царь Саргон II завершенную в 707 г. до н.э. резиденцию также называет «Дур-Шаррукин» (совр. Хорсабад), что указывает на заимствование этого слова из древнекурдского «дур», которое сохранило свое значение на всех диалектах современного курдского языка в форме «der». В курдском языке «de» означает деревня, село; der — «древний, давний; языческий .(307-7) «храм

Верования населения Эшнунны сводились к первобытному фетишизму. Дальнейшее развитие религии привело к возникновению культа природы. Из многочисленных божеств Эшнунны до нас дошли названия немногих. Так, в Эшнунне в качестве божеств воды обоготворялись «бог Ниназу» («знающий воду») и бог ритуальных омовений Тишпак (5-94). В честь Гимиль-Сина, обоготве则енного царя Ура, совершались торжественные

богослужения и в Эшнунне, что указывает на несомненно имеющиеся этно-политические связи Эшнунны с III династией Ура. Названия божеств Ниназу и Тишпак явно древнекурдские — Ниназу (ни-назу), где «ни», судя по современным курдским словам nire — «отводный оросительный канал» (7-664); nılufer (gulnilufer) — «водяная лилия, кувшинка, лотос» (7-663); ne — «деревянный водопровод» (7-664), — означал воду. Назу также в современном курдском нашло свое отражение в словах niza — «желание, просьба» (7-645) и naz — «знакомый»; «знать». Есть и курдские собственные женские имена Naz, Nazan (6-199), Naze, Nazin, ласкательное Nazo (6-200), восходящие к имени Ниназу — .(202-6) Nina

Тишпак также переводится с современного курдского слова tışk — «луч, блеск, сияние» (7-164), а pak — «чистый, опрятный, незапятнанный», paki — «чистота, опрятность, незапятнанность» (7-96). Есть и курдское собственное женское имя Tışk («(Солнечный)Луч») (6- 244). Эти примеры не должны оставлять и тени сомнения в курдском значении имени божеств Ниназу и .Тишпак

Таким образом, вышеизложенное дает основание сделать вывод о том, что Эшнунна (Ашнуннак) издеревле была населена протокурдскими племенами, которые свою родину, возможно, называли по имени одного из сильных местных родоначальников — Туплияш, где «яш» (на современном курдском языке — «ах») — «земля», а Тупли — с.м.и. Tapel (6–641), Topo (6-381), или же родоплеменное название. Эти племена после упорной длительной борьбы захватили часть Месопотамии и уже под названием касситов, создав новое мощное Вавилонское царство, .господствовали там более 500 лет

Страна Карда(у)

Впервые о курдах упоминает одна из шумерских надписей, датируемая III тыс. до н.э., где речь идет о стране Kar-da или kar-da-ka. Страна Karda была расположена по соседству с живущим на юге озера Ван народом су. Многие ученые название этой страны связывают с «Kur-ti -e», которые упоминаются в победной реляции ассирийского царя Тиглатпаласара (1100 г. до н.э.). А по мнению Сейса, «Kur-ti» Тиглатпаласара на самом деле и есть гордиены (греческое произношение). По мнению Хьюга Винклера, «Kur-ti-e» можно читать и как «Kur-hi-e» и поэтому нельзя с уверенностью «Kur-ti» связывать с курдами. Но большинство ученых предпочтение дают чтение этого слова как «Kur-ti-e». Например, Хоммел утверждает, что первоначальное чтению этого слова как Kurhit позже подверглась изменению в форме Kurdit (36). С этим этно-топонимом тесно связано и название Касситской .«Вавилонии «Кардуниаш

В иранской части Центральных Загросских гор, в южном течении реки Дияла с древнейших времен жили племена, известные древним источникам под названием касси и кашши. Эти племена

были еще известны в античные времена под названием касси, кисси, коссеи. Восточные отроги Загроса называли еще в античный период горами Кисси. Античные авторы упоминают о «стране коссеев» над Мидией. Эта страна указана после горной страны «элимеев и паретакенов» (Страбон. XI, XII,4). На востоке Великая Мидия граничила с Парфией и горами коссеев. Коссеи могли выставить 13 тыс. лучников и были союзниками эламитов в войне против Вавилонии. На родство коссеев и сузийцев указывает и то, что некоторые элементы их боевого вооружения — традиционные защитные доспехи (льняной панцирь) были одного образца. В походе Ксеркса на Элладу участвовали и подразделения коссеев в традиционных персидских одеждах, только вместо войлочных шапок они носили так называемую митру — повязку на лбу, концы который свешивались по обеим сторонам лица (Геродот.VII,62). В фермопильском сражении коссеи вместе с мидянами являлись ударной силой Ксеркса (Геродот.VII,210). Коссеи граничили с мидянами. Коссеи вместе с другими тремя племенами — мардами, уксиями и эламитами, стяжавшими себе славу разбойничьих племен, были независимы и «заставляли царей платить им дань, а коссеи даже получали дары, когда царь, проводя лето в Экбатанах, возвращался в Вавилонию» (Страбон.XI,XIII,6). Царская дорога из Экбатаны в Вавилон проходила через Сузы на юг, далее поворачивала на запад в Вавилонию. Эта была наикратчайшая и удобная дорога, но в то же время самая опасная, так как проходила через земли коссеев, и свою безопасность можно было обепечить, откупаясь дарами от этих племен. Только Александру Македонскому удалось зимой усмирить эти племена силой оружия (Страбон. XI, .XIII,6)

Область коссеев была богата материалом, пригодным для корабельного леса (Страбон, XIV,I,11). Совсем не случайно, что самая почитаемая в Касситской Вавилониии богиня Иштар на рисунках всегда изображается вместе с кедровым деревом, которое отсутствует в Верхней Месопотамии. В связи с этим всегда надо имет в виду культ дуба среди курдов, сохранившийся .до наших дней

По рассказам античного автора Поликлита, Коссейские горы находятся на расстоянии 1000 стадий от Евфрата: невысокие, не покрыты глубокими снегами и не вызывают внезапного таяния большой массы снега. Вершины этих гор находятся в области над Экбатанами по направлению к северу, а по направлению к югу они разделяются и по мере расширения становятся значительно ниже (Страбон XVI, I, 13). Как область Коссея граничила с Персидой и Паретакеной и простиралась до Каспийских ворот (Страбон. XVI,I,17). Коссея — «небольшая и бедная страна» .(Страбон. XVI,I,18)

Паретакена соответствует совр. району Исфаган в Иране. Значит, «область коссеев» можно локализовать в районе Хамадана (Экбатаны), Исфагана (Паретакены) и Персиды (Шираза) и

Каспийских ворот, отделяющих Северную Азию от Южной. Таким образом, «область коссеев» античных авторов более или менее соответствует Луристану в Восточной (Иранской) части Курдистана, что, в свою очередь, позволяет сделать вывод о том, что древние касситы сумели сохранить свое племенное название, полученное от имени бога Кашшу, которое дошло до нас в виде «коссеи». Касситы, с преобладанием культа бога Карду в Вавилонии, начиная с XV в. до н.э. свою страну (Вавилонию и Кашшу) стали называть «страна Карда» или «страна Кардуниаш» («Земля Карду»). Но наряду с Кардуниаш «страна Карда(у)» свою альма-матер продолжали называть «Кашшу» — по эпониму своего бога Кашшу , от которого получили и этническое Гр. Капанцян указывает на связь кашков с касситами (20,132-136). Е. Ф. Елчктедт касситов считает частью лурских племен (21-70,75,80-81,111). Таким образом, можно сделать вывод, что часть касситов, оставшихся на своей прародине — Кашу, и есть те племена, которые позже, выступая на исторической арене под новым этническим названием «луры», передадут свое новое этническое название стране Кашшу, которая ныне известна как .Луристан

Предполагается, что касситы получили название от своего племенного бога Kaşşu. Территория проживания касситов соответствует нынешней области Луристан в Иране; в древности она охватывала территорию государства Элам. Эламиты и касситы, родственные по языку племена, были горцами-скотоводами и на указанных территориях жили с незапамятных времен. Соседи и родичи касситов — эламиты жили на своей территории во всяком случае с начала III тысячелетия до н.э. Касситы на этих местах жили и позже и занимались горным полукочевым скотоводством. Их потомками считают курдские племена луров (22-122) и иламов, проживавших в провинции .Элам на западе Луристана в Иране

Во второй четверти II тыс. до н.э. естественный прирост населения и связанные с этим поиски нового жизненного пространства привели к продвижению этих племен на северо-запад в долину реки Диялы, которая была и благоприятна для земледелия, и обильна пастбищами. Касситы, населявшие горы, расположенные к востоку от Тигра, начали проникать в Месопотамию в качестве наемников, поселенцев и арендаторов. Многие исследователи одомашнивание лошади соотносят именно с касситами, связывая это с упоминанием лошади в вавилонских документах касситского времени (22-125). У касситов к этому времени уже были вооруженные копьями и луками конные отряды, это предопределяло их преимущество над противником в бою. Развитие коневодства большинство ученых относят ко II тыс. до н.э. Первоначально лошадь использовали как домашнее животное еще во второй четверти II тыс. до н.э., а впоследствии ее .использовали в боевых целях

В 1750 г. до н.э. войска касситов во главе Гандашем вторглись в

Месопотамию. Гандаш был современником Самсуилуны, сына вавилонского царя Хаммурапи. Гандашу удалось не только проникнуть в Месопотамию, но и образовать касситское государство. Найденная копия с надписи Гандаша, стоявшей в главном вавилонском святилище бога Энлиля в Ниппуре, свидетельствует в пользу того, что государство касситов в Месопотамии — серьезное военно-политическое образование. Источники войну с касситами отмечают в 9-м году царствования Самсуилуны (1741 г. до н.э.). Самсуилуну, опиравшемуся на укрепления, воздвигнутые Хаммурапи на северо-восточной границе Вавилонии, удалось отстоять основные территории государства. Но касситам удалось укрепиться в предгорьях к северо-востоку от Вавилонии. Уже в следующем году Самсуилуну пришлось сражаться с коалицией Элама и городов Эшнунна, Иссин, Урук. Во главе движения южных городов стояли жители «Страны моря», т.е. той береговой полосы Персидского залива, в болотах которой скрывались изгнанные из городов Шумера враги Вавилонии. Самым серьезным противником был Илумаилу, объявивший себя потомком последнего царя династии города Исина. Самсуилуну пришлось отступать на север. И при сыне Самсулиуна успех продолжал сопутствовать Илумаилу. А в городах Урука была кутийская династия, об одном из ее ярких представителей — Гильгамеше и была сложена «Поэма о Гильгамеше». В царствование последнего царя первой вавилонской династии Самсудитаны (1625-1595 гг. до н.э.) в Вавилон вторгаются хетты, воспользовавшиеся ослаблением Вавилонии, распавшейся на отдельные части в результате касситского вторжения. Но касситам удалось захватить Вавилон, и после упорной борьбы, шедшей с переменным успехом, подчинить себе даже Приморскую страну, окончательно победив царей южных городов в 1518 г. до н.э. Таким образом, полуторавековая борьба касситов с Вавилонией завершилась в пользу касситов, которые господствовали здесь свыше 500 лет — .до 1204 г. до н.э

Начало касситской династии было положено Гандашем (ок. 1741-:1726 гг. до н.э.). Следующие касситские цари

,Агум Большой (ок. 1725-1704 гг.)

,Каштилиаш I (ок. 1704-1683 гг.)

,Ушши (ок. 1682-1674 гг.)

,Абиратташ (ок. сер. XVII в. до н.э.)

,Уршигурумаш (конец XVII в. до н.э.)

,Харбашигу

,Типтакчи

,Агум II (1593-1574 гг.)

,Вурнабуру I (Бурнабуриаш) (1494-1379 гг.)

,Кастилиаш III

,Агум III

,Караиндаш

,Кадашмау Харбе

,Куригалчу II (1345-1324 гг. до н.э.)
,Кадашмау Энлил
.Вурнабару II и др

Власть касситов распространялась на огромную территории. Весь Шумер и Вавилония были им подчинены. Агум II называет себя «царем Кашшу и Аккада, царем обширной страны Вавилона, который поселил много людей в Ашнуннаке, царем Падана и Алмана, царем страны Гути». В другом источнике он титулован как «царь Кашшу, Аккада, Вавилона, Алмана (Хальвана), Падана, Гути и Элама». Эти территории простирались с юга до Персидского залива и с запада до бассейна озера Урмии и занимали больше половины территорий нынешнего Курдистана. Агум II имел прозвище «Kak rame», которое пытаются перевести как «Меч Милости» или как «Меч Крови», «Кровавый Меч» (22-126). Понятия «меч» и «милость» несовместимы. Эти слова переводятся с курдского, где «Kak» — уважительное обращение к .«старшему брату, а «Kak rame» переводится как «Милосердный

Некоторые представления об общественном строе касситского государства дают сохранившиеся до наших дней деловые документы и особенно надписи на т.н. кудурру, т.е. межевых камнях, на которых вырезан текст царского указа о пожаловании земельного участка определенному лицу. Копия кудурру хранилась в храме доверенного божества. Закрепление «кудурру» заново за владельцами утверждалось или обновлялось новыми правителями. Такое использование земельных участков в Вавилонии появилось только в период касситского правления, хотя в соседнем Эламе такой способ был известен еще в первой половине II тыс. до н.э. Это указывает на то, что способ кудурру был принят у эламитов. Элемент кудурру содержится и в собственных именах эламских царей: Кудурнаххунте (ок. 2024 г.до н.э.) и Кудурнахунд, который был современником ассирийского царя Синнахериба (705-681 гг.до н.э.), царя Эмутбал (Ямутбала) Кудурмапук — отца царя Ларсы Римсина (XIX в. до н.э.), Навуходоносор I (ок. 1146-1123 гг. до н.э.) и Навуходоносора II (605-562 гг. до н.э.), правильное имя которых — Набу-Кудури-Усур. Видимо, Кудурри — теофорное собственное имя от эпонима бога Гидар, который в касситской мифологии являлся воинственным божеством, богом-героем. В имени Набу-Кудури-Усур: Набу — от индоевропейского «небо, небесный» и означает «пророк», Кудурри — от касситского теонима Гидар и означает «Божественный Кудур (Гидар)». Усур — возможно, название рода или племени, из которого происходили эти цари. В настоящее время теоним Кудур (Гидар) сохранился среди курдов и отражен в культе Хыдыр Наби (Кудур→Гидар→Хыдыр). Почитание этого бога среди курдов всех конфессий указывает на то, что культ этого бога не связан с исламом и имеет общекурдские корни. Название межевого камня кудурри указывает на покровительство со стороны касситского бога Гидар, который выступал гарантом обещания или заключенного договора, и посягательство на

межевой камень оценивалось как посягательство на самого бога, одно имя которого гарантировало неприкосновенность .соглашения

Вся территория нового государства, особенно районы с развитым земледелием и ремесленным населением, была распределена между различными знатными касситскими семействами или родами. Эти семейства и роды называли словом «биту», которое переводят как «дом». Это слово сохранилось в современном курдском языке в форме malba(e)t и означает буквально «из того дома», «из дома» (такого-то), где «дом» имеет значение «род, клан». Главы рода, общины называли «бел бити», где бе(а)л — в курдском языке означает высокое, большое: bel biti → mal bat, что буквально означает «родоначальник», «глава рода (клана, семьи)». Межевой камень кудурру царским указом закреплял эти владения за новыми хозяевами. В указах обычно говорилось, что данный земельный участок передается в полную собственность такому-то лицу, причем запрещалось кому-либо как в настоящем, так и в будущем возбуждать судебные иски о праве владения этим участком и требовать выполнения тех или иных повинностей от его владельцев. Царский указ грозит проклятиями и строгими карами богов нарушителю «кудурру». Больше того, касситские цари, захватив многочисленные земли и раздав их своим вельможам, чиновникам и военным командирам (родовым начальникам), принимали также меры для усиления этого аристократического землевладения. В надписях кудурру иногда указывалось, что данный земельный участок, жалуемый царем, освобождается от всех повинностей, натуральных податей и принудительных работ в пользу царя. Такие привилегии .предоставлялись и храмовым землям

Первоначально касситы свою страну называли Туплияш — долина Диялы, ее нижняя часть (древнее царство Эшнунна или Ашнуннак). После распространения своей власти над всей Вавилонией, Шумером и некоторыми областями стали перечислять все подначальные страны и области. Например, Агум II именовал себя «Светлым потомком бога Шукамуны (касситское божество), царем касситов и аккадцев, царем обширной страны Вавилона, заселившим Ашнуннак многочисленными людьми, царем Падана (Падир, в северных горных окраинах Элама) и Альмана (поздний Хольван, предгорье Загроса на дороге вверх по реке Дияле), царем кутиев—неразумных людей» . Власть Агума охватывала не все территории кутиев, но в некоторых районах будущей Мидии касситы уже осели, и эти районы должны были довольно прочно входить в состав нового касситского государства, получившего название «Кар-Дуньяш» во второй половине XIV в. до н.э. Это в первую очередь территория долины Диялы. Низовья Диялы, древний Ашнуннак, были в это время заселены касситами и получили касситское название Туплияш. Такое же положение сложилось и на среднем течении Диялы — в Намаре (Намру, древний Навар). В III тыс. до н. э. Навар был

хурритской территорией. В конце II и в начале I тыс. до н.э. Намара управлялась касситскими родами Бит-Карзиягку и Бит-Хамбан. Даже в I тыс., когда Намаре удалось стать независимой, ей управляли цари из династии/рода Бит-Замбан с касситским титулом «янзи». Богиней Намары считалась касситская богиня гор Шималия (название этой богини сохранилось в курдском языке, в диалекте соранани как shemule — «лампада, светильник»). Возможно, с культом этой богини связан и сохранившийся до наших дней обычай среди курдских женщин в субботний вечер собираться у дороги и по реплике прохожего толковать для себя ответ на загаданное желание. Этот обряд-гадание называется .(440-7) shemale

И. М. Дьяконов особо обращает внимание на такой любопытный факт, как широкое распространение применявшегося касситами (128-22,127) царского титула janzi

Он засвидетельствован не только у самих касситов, на территориях Намары и соседней с ними области Бит-Хамбана, но и в области Аллабриа, которая находилась в верховьях Мал. Заба, у перевалов, ведущих на равнину к югу от озера Урмия, и в области Хубушкиа в долине реки Бохтан к югу от озера Ван. Дело в том, что Аллабриа и Хубушкиа входили в сферу влияния кутиев. Общеизвестно, что область к югу и юго-западу от озера Урмия была кутийской или кутийско-луллубейской, а Хубушкиа собственно относилась к области распространения хурритов и урартов. В то же время есть данные о распространении на этой территории и кутиев: «По крайней мере во II тысячелетии до н.э., согласно надписи Салмансара I (середина XIII в. до н.э.) (24-266), кутии обитали на территории от Уруатри (племенной союз на Армянском нагорье, к западу от озера Ван и у этого озера) до Кутмухи (верхней части долины реки Тигра); таким образом., долина реки Бохтан входила тогда в их территорию» (22-128, прим. 5). Очевидно, что этот термин для вождя или царя — «янзи» — был распространен среди не только касситов, но и кутиев, что говорит об их языковом и этническом родстве, на что указывает и .(128-22) И. М. Дьяконов

Именно с этим движением кутиев и связано появление мушков (восточных) в XII в. на территории Пурулумзи, Алзи и Кутмухи и разгром ими Хеттской державы. К середине V в. до н.э. в области Хубушкиа, которая по административному делению Персидской империи совпадала с сатрапиями Восточной и Западной .(частично) Армении, уже жили курдские племена

На основе титула «янзи» — термина для вождя или царя — И. М. Дьяконов делает справедливый вывод о родстве касситского и .кутийского языков

Касситские цари во внутренней политике стремились укреплять не централизованную власть, а наоборот, экономическое и, следовательно, политическое могущество отдельных племенных вождей. Последние опирались на духовенство (жречество) и родственные кланы. Такая политика сводила на нет межродовую

вражду и создавала относительную стабильность в стране. В результате такие крупные города, как Вавилон, Ниппур, Сиппар, фактически занимали независимое положение, полностью были освобождены от налогов в пользу царя, от царского суда, от общественных работ и от поставки воинов в ополчение. Это также свидетельствует в пользу того, что в этих городах правили представители одного или нескольких касситских родов в условиях номинального признания относительной власти какого-то родственного им авторитетного лица. С установлением политической власти касситов в Вавилонии ряд ученых отмечает политический и культурный упадок Вавилонии. Даже делаются попытки объяснять это сокращением притока рабов в Вавилонию (25-129). Наоборот, касситский период отмечается использованием в военном деле и транспорте лошадей и мулов, применением в сельском хозяйстве комбинированного плуга-сеялки, созданием сети дорог, активизацией внешней торговли. Именно при касситах стал применяться новый, более удобный способ датировки, который заключался в установлении счета годов по годам царствования правившего царя. Касситские цари с уважением относились к духовной культуре местного населения и наряду с касситскими богами чтили и вавилонских богов. Так, Агум II в XVI в. до н.э. вернул на родину захваченные во время хеттского похода священные для Вавилона статуи Мардука и его супруги Царпанит, заново реставрировал и украсил их храмы. В XV в. до н.э. был построен новый храм в Уруке. К XIV в. до н.э. была проведена реставрация зиккуратов и храмов в Уре. В денежном обращении появляется золото как ценовая единица взамен серебра. В период правления касситского царя Бурна-Буриаша II цена одной золотой монеты равнялась 160 кг ячменя. Соотношение 1/9 золота к серебру, сохранившееся до наших дней, — с этого периода. Строились новые города и поселения. Куригалчу I для защиты Вавилона с запада на западной стороне на расстоянии 17 км от нынешнего Багдада построил город-крепость .Дур-Куригалчу вместе с бастионами и дворцом

Государственный строй касситов мало чем отличался от прежнего государственного строя. Страна была разделена на области, которыми правили подчиняющиеся центральной власти . наместники, которых называли Bel pehati

Касситский царь Вавилонии Караиндаш I (начало XV в. до н.э.), имя которого содержит компонент kara из Бехустунской надписи и означает «Великий Индаш», принял титул «Царь Вавилонии, Шумера и Аккада, царь Кашшу и царь Кар-Дуниаш». И по сей день название бога Кашшу сохранилась в этнониме курдского племени Кашур, обитающего на юге района Бейтушебаб (древнего Елк, .Алки) вблизи иранской границы в Северной части Курдистана

Касситское царство вело оживленную торговлю со многими странами древнего мира. Поддержанию торговых путей в порядке .и обеспечению их безопасности уделялось большое внимание

Многие страны искали дружбу с Кардуниашским двором. В годы

правления Бурна-Буриаша ассирийцы отправили в Вавилонию одну принцессу, сын которой стал править в Вавилонии после смерти Бурна-Буриаша. Но он был убит оппозицией из-за неугодной ей политики, и на его место был назначен Назибургаш. Через пару месяцев он также был убит, и на царский трон был посажен другой сын Бурна-Буриаша II — Куригалчу II (1345-1324). В период его правления боевые действия между Ассирией и Касситской державой завершились установлением новых границ между двумя государствами: «от места напротив Пиласки на том берегу Тигра через гору Арман в Угар Салли («нива» или общинная территория Саллу — непосредственных подступах к .(129-22) «устью Диялы) до лулумеев

В правление царя Куригалчу II был также завоеван весь Элам, что .указывает на возросшую военную мощь касситов

В период правления Назимаруташ (Низамаратташу) (1323-1298 гг. до н.э.) в результате длительных войн с ассирийским царем Ададнерари I были установлены новые границы между двумя государствами. Касситам все труднее становилось удерживать .возрастающую военную мощь ассирийцев

Кадашман Тургу (1298-1280 гг. до н.э.) стал искать союзников против ассирийцев и нашел их в лице хеттов, с которыми заключил дружественный договор, согласно которому в случае смерти одного из царей этих стран другой поможет сыну умершего занять отцовский престол. Скоро такой случай представился: в 1280 г. умер Кадашман Тургу и вмешательство царя хеттов Хатушили непосредственно в Кардуниаше стало залогом для вступления на отцовский престол Кадашмана II Энлиля, его младшего сына (1279—1265 гг. до н.э.). Кадашман II, ослепленный властью, проводил время в развлечениях, мало занимался государственными делами, и такая беспечность дорого обошлась государству: ассирийцы захватили часть горных областей страны. Это был сильный удар и для экономики страны. Затруднение связей с горными областями ограничивало количество поступающего оттуда скота, лошадей, мулов, продуктов животноводства. Частые войны с Эламом, хеттами, ассирийцами отрывали все большее количество людей от работ в сельском хозяйстве, часть населения была вынуждена покинуть страну. Начался экономический кризис, который еще больше чувствовался в период правления Кудур I Энлиля (1264-1255 гг. до н.э.) и его сына Сурияша (1255-1242 гг. до н.э.). Положение страны при Кастиляше IV (1242-1235 гг. до н.э.) еще более осложнилось. Кастиляш II 5 из 8 лет правления провел во дворце в развлечениях и только последние 3 года стал заниматься государственными делами. Но стратегическая инициатива была упущена. Ассирийцам удалось отнять у касситов страну Кути. После окончательного разгрома Кардуниаша ассирийцы увели в плен часть населения, предварительно разрушив много городов, и вместо Кастиляша IV назначили проассирийского царя, который правил в течение 7 лет в Кардуниаше. После него еще два

проассирийски настроенных царя — Энлиль Надим Суми и Кадашман (Гадашман) II Харбе правили в течение полутора лет. Следующий царь Адад Сума Усур (1218-1189 гг. до н.э.) также правил в качестве вассала Ассирии, но потом ему удалось полностью вывести Кардуниаш из-под опеки Ассирии и восстановить былую независимость страны. Следующему касситскому царю Мелишиху (1188-1174 гг. до н.э.) удалось выправить экономическое положение Кардуниаша, что привело к его усилению. Но эламский царь Шутрук-Нахунте I около 1175 г. до н.э. нанес решающее поражение Кардуниашу, после которого там произошла смена династий, и царем стал Мардук Апал Идин (1173-1161 гг. до н.э.). При нем в касситской Вавилонии установился культ бога Карду в качестве верховного бога (12-30). В годы правления Забаба Сума Идин (1160 г. до н.э.) положение Кардуниаша снова ухудшилось и стало критическим. .Воспользовавшись этим, ассирийцы захватили ряд его городов Эламский царь Шильхак-Иншушинак (ок. 1165-1151 гг. до н.э.) также совершил ряд походов в сторону Загроса. Во время его похода упоминается область Бит-Милшиху , видимо, она была наследственным доменом касситского царя Мелишиху. Эламитам удалось захватить города Эшнунна, Дур, Куригалчу, Опи (Опис) и Сиппар и тем самым положить начало разделу Кардуниаша. Потом они окончательно захватили всю страну, и тем самым пришел конец касситскому правлению в Вавилонии. Часть касситов отошла в Загрос и там, усилившись, образовала свои полунезависимые государства. Этим и завершилось 500-летнее (примерно с 1595 — до ок. 1155 гг. до н.э.) правление касситов в Вавилонии. Но касситы продолжали играть определенную роль в военно-политической жизни Вавилонии. Несмотря на потерю центральной власти, в некоторых городах оставались в правлении знатные касситские рода. Одним из них был город Иссин, расположенный на западе Вавилонии, к которому и перешла инициатива борьбы против эламского господства. Страна стала постепенно набирать силу, и при Навуходоносоре I (1126-1105 гг. до н.э.) наступил ее, хотя и кратковременный, расцвет. Навуходоносору I удалось разбить эламского царя в битве около крепости Дер на берегах реки Керхи и снова завладеть долиной Диялы вплоть до горы Хашмар. После такого удара Элам в течение трех веков (до 821 г. до н.э.) вообще не упоминается в .источниках

За союзнические услуги Навуходоносор I освобождает расположенные в Намаге земли своего полководца Ритти-Мардука из касситского рода Карзиябку от всех повинностей, а несколько позже мы видим на престоле Вавилонии некоего Замуукинзери, происходящего из Хошмара (22-137). Карзиябку и Эамукинзери — явно иранские имена. Вавилония оставалась ираноязычной до IX в. до н.э. С притоком в середине XI в. до н.э. кочевых племен арамеев, обитавших к западу от Евфрата, постепенно меняется этнический облик Вавилонии и Ассирии, и

только начиная с IX в. в истории Вавилонии большую роль стали играть семитские племена, говорившие на одном из диалектов .арамейского языка

Касситам удалось окончательно закрепиться в центральной части Торосских гор, впоследствии получившей название «Земля кардухов», о которой подробно сообщает нам греческий историк Ксенофонт в своем труде «Анабазис». С завоеванием Вавилона Кардуниаш не исчез с политической карты Передней Азии. В одной из надписей Тукульти-Нинурты I, датируемой концом XIII в. до н.э., он именует себя не иначе, как «царь вселенной, царь Ассирии, царь четырех частей света, солнце всех народов, царь сильный, царь Кардуниаша, царь Шумера и Аккада, царь моря Верхнего и Нижнего, царь гор и широких степей, царь шубарейцев и кутиев и всех стран Наири…» (24-267). В этой надписи мы не встречаем название Вавилон. Но уже в его другой надписи о построении города Кар-Тукульти-Нинурты среди подвластных ему стран он, наряду с Кардуниашем, упоминает и Вавилон после Шумера, Аккада и Сиппара (24-269), что указывает на существование, наряду с Вавилоном, и другого политического образования под названием Кардуниаш. Тиглатпаласар I (1115-1077 гг. до н.э.) в одной из своих победных реляций гордился тем, что «обширную страну Кардуниаш до самой дальней границы я подчинил своей власти и стал господствовать над нею» (26-140). Позднее ассирийские источники довольно скудно упоминают страну Кардуниаш, хотя подробно сообщают о Вавилонии. Видимо, страна Кардуниаш приобрела полную независимость и проводила самостоятельную политику. Аккадская орфография названия Кардуниаш (Кар-Дуньяш) — Kar-du-ni-jaş. И ассирийские источники это слово пишут как Кардуниаш— Карду-ни-аш, где «аш» означает «земля», которое созвучно с современным курдским словом «ах» — тоже «земля». Касситы нижную Месопотамию называли Кар-Дуниаш. Касситское слово jaş означает «земля», отсюда и значение этого слова «Земля Карду». В источниках напротив названия «Дуниаш» стояла идеограмма с обозначением божества. Предполагается, что Дуниаш — эпоним касситского божества, и «кар» как касситское слово некоторые источники переводят как «страна», отсюда и выводят значение «Кар-Дуниаш» — «страна Дуниаш». Также существует мнение, что «Кар-Дуниаш» — прежнее название страны касситов, которые и принесли его в Вавилонию. Немецкий историк Эгон фон Ельктедт пишет, что «слово Kardunaş … заново нас направляет к действительности построения некоторых согласных букв. Эти согласные буквы k – r – d точно соответствуют порядку построения согласных букв в слове k – u – r – d – a – n. В словах KARDUNAŞ – GURTİ – KARDUCHİ – GORDİENE последовательность согласных .(83-21) «букв одинакова

Ассирийцы предпринимали походы на Кардуниаш, но особых успехов не добивались, и этим объясняется их «забывчивость», но любой малейший успех сразу же отмечался. Так, Ашшурнасирапал

II (884/3-859 гг. до н.э.) написал о захвате и включении в пределы своей страны крепостей Хириму (к востоку от Тигра) и Харуту, крепостей Кардуниаша (24-290-291). Это, наверное, все, что удалось отвоевать у касситов ассирийскому царю. Другой ассирийский царь Тиглатпаласар III (745-727 гг. до н.э.), сообщая о своем походе в 729 г. до н.э., также в своей победной реляции пишет о том, что ему удалось захватить «земли обширной страны Кардуниаш до самой дальней границы» (5-387). В этой надписи упоминается «перевал через горы Бабиту до страны Хашмар» , который также был включен в «пределы» Ассирии. Названные крепости были расположены поблизости этого перевала. Это говорит о том, что речь идет о поздней Ксенофонтовой «Стране .«Кардухов

Регулярные торговые связи поддерживались и с Египтом. Во второй половине XV в. до н.э. между Египтом и Вавилонией установились стабильные мирные отношения, постоянно курсировали послы, ходили торговые караваны. Касситские цари обычно посылали в дар египетским фараонам лошадей и колесницы, сосуды из бронзы, ценные сорта масла, изделия из лазурита и др. В качестве ответных даров они получали золото, великолепную мебель из ценных пород дерева, украшенную золотом и слоновой костью, ювелирные изделия. Для упрочения отношений египетские фараоны брали в жены касситских принцесс. Вопросы о «дружбе» и «братстве», включавшие также пункты о взаимопомощи, были основными темами переговоров. Дипломатические переговоры, которые велись устно через послов или письменно, имели иногда своей целью уладить различные конфликты. Среди найденного в Эль-Амарне большого государственного архива египетских фараонов конца XVIII династии (XVI-XIV вв. до н.э.) дипломатических посланий царей Вавилонии касситского периода к египетскому фараону есть письма с просьбой о наказании лиц, виновных в ограблении вавилонского каравана; протест вавилонского царя против установления Египтом непосредственных дипломатических взаимоотношений с Ассирией, которую вавилонский царь считал подвластной. Вавилонский царь Кадашман-Бэл в своих письмах, обращенных к Аменохотепу III (1455-1424 гг. до н.э.), все время требует золото. Вавилонские цари иногда становились более требовательными, в тоне их писем появлялись настойчивость и звучало недовольство. Бурна-Буриаш II (середина XIV в. до н.э.) в своем послании выражает недовольство тем, что египетский фараон невнимателен к его болезни, что присланная за вавилонской царевной для фараонского гарема свита недостаточно велика, отсутствуют подарки, особенно золото. «Если ты не можешь быть столь же щедрым, как твой отец (Аменхотеп III — 1451/55-1431), — пишет он Эхнатону (1424-1388 гг. до н.э.), — то пришли хоть половину». Особенно недоволен был Вавилон приемом в Египте ассирийского посольства, ибо считал Ассирию зависимым от себя государством. Уже в этих

письмах в адрес египетских фараонов содержится скрытая угроза, .которая в конечном счете приводит к разрыву с Египтом
Касситские цари ориентируются и на враждебные Египту Митанни и Хеттское царство, за хеттского царя выдается дочь Бурна-.Буриаша II
Навуходоносор I (Набукудурриссур-Набу-Кудурри Усур), по ошибке выдаваемый за представителя IV династии (8-302), на самом деле был потомком касситских царей Энлил Надима Суму и Адад Суми Усур и, скорее всего, происходил из рода Адама Суми Усур. Он не без успеха воевал с Ассирией, ему же удалось в битве на реке Эвлее сломить могущество Элама. Царство Навуходоносора I охватывало, помимо собственно Двуречья, также значительную часть долины реки Диялы и ее притоков и простиралось от подступов к Ассирии до Персидского залива (8-302). По-прежнему опорой Вавилона была касситская военная знать. Дарственная грамота Навуходоносора I одному касситскому родовому вождю, командовавшему в битве на Эвлее вавилонскими колесницами, — яркое подтверждение этому. Дарственная грамота также дает некоторое представление о социальной структуре и общественном строе: из нее мы узнаем, что население Вавилонии было обложено многочисленными налогами и повинностями. В их число входили различные натуральные поборы продуктами земледелия и скотом как в пользу царя, так и в пользу областного наместника, а также на содержание отрядов конницы (которая была, по-видимому, нововведением касситского времени) во время их постоя, затем дорожная и мостовая повинности. Из других источников мы узнаем также о повинностях по поддержанию оросительной системы. Все эти поборы осуществлялись специальными сборщиками, а также «царскими слугами каналов и суши», подчиненными «глашатаю» — главе управления повинностями. .(303-8) Большую власть имели наместники областей
И при Навоходоносоре I продолжала раздаваться царская земля большими участками влиятельным представителям служилой знати, от которой царь фактически полностью зависел. Многим из числа этой знати удавалось выговаривать освобождение своих владений от налогов и повинностей. Они владели абсолютной властью на подвластных им территориях и тем самым практически превращались в маленьких царьков. К примеру, на земле упоминавшегося выше начальника-кассита, получившего царскую грамоту от Навуходоносора I, царские должностные лица даже не имели права арестовать преступника. Еще в касситское время храмы становятся крупнейшими землевладельцами, по сути дела так же экономически независимыми от царя. Этому способствовали и тесные родственные связи правящей династии с настоятелями храма. Известные привилегии имели и крупнейшие рабовладельческие центры-города. Вавилон и Ниппур обладали военными силами, обособленными от царских, и были наделены правом ареста отдельных лиц (вероятно, лишь своих граждан)

даже за пределами территории этих городов. Как выше было сказано, царские должностные лица на земле военачальника-кассита такого права не имели.

Такая структура общества дает представление и о характере государственной власти, не отличающейся строго централизованным государственным строем. Власть царя была номинальной, и царская власть, скорее всего, признавалась остальными «царьками —племенными вождями» исходя из того, насколько силен вождь того или другого племени и значительны его военные силы. Поэтому в условиях повсеместной и постоянной интриги по принципу «один против всех и все против одного», в зависимости от характера временных союзнических отношений, легко нарушались «общепринятые» союзнические обязательства, и тот или иной племенной вождь «признавался» царем. Новый «царь», следуя общепринятым правилам игры, постоянно поощряя одних огромными привилегиями, в то же время должен был угрозой применения силы удерживать других на поводке, что, в свою очередь, открывало путь к новым интригам. И все это в конечном счете приводило к ослаблению государства. Поражение Элама от Вавилонии, а затем и самого Вавилона от Ассирии привело к ослаблению обоих государств, потере центральной власти и борьбе за власть местных князей. В этот же период усиливается давление семитских племен из Восточной Аравии на Вавилон. Постоянные внешние вторжения Элама и Ассирии окончательно усложнили положение Вавилонии.

Касситский Вавилон внес определенный вклад в развитие науки в различных областях. Необходимость в решении ряда практических задач, существенных для измерения полей, создания построек и ирригационных сооружений и т. п., обусловила развитие математики. В одном вопросе, а именно в вопросе написания всех мыслимых чисел минимальным количеством цифровых знаков, вавилонская математическая наука стала даже выше, чем позднейшая древнегреческая. В вавилонской математике, как и в современной, был осуществлен принцип, согласно которому одна и та же цифра имеет различную числовую значимость в зависимости от места, занимаемого ею в числовом контексте (позиционная система). Однако в Вавилонии, наследнице культуры Шумера, числовая система покоилась не на десятичной основе, а на шестидесятеричной. Вавилонская числовая система продолжает жить и в наше время в делении минут, минуты на 60 секунд, а также в делении часа на 60 окружности на 360 градусов (8-308). Вавилонские писцы решали планиметрические задачи, используя свойства прямоугольных треугольников, сформулированные впоследствии в виде так называемой Пифагоровой теоремы, а в стереометрии решали такую сложную задачу, как измерение объема усеченной пирамиды. Доказано, что вавилонские математики являлись основоположниками алгебры, поскольку они решали в некоторых случаях уравнения с тремя неизвестными. Они могли также в ряде

случаев извлекать не только квадратные, но и кубические корни. В определении числа π, т. е. отношения окружности к диаметру, вавилоняне пользовались лишь грубым приближением, определив π числом «три». Египтянам удалось достичь более .точного приближения — 3,16

Вследствие потребностей высокоразвитого ирригационного земледелия наряду с математикой в Вавилонии больших успехов достигла и астрономия. Основы звездной карты в той мере, в какой она может быть установлена без применения телескопа, были созданы в Вавилонии и позже были приняты европейскими странами Средиземноморья. В своем дальнейшем развитии вавилонская астрономия оказала значительное влияние на .(308-8) греческую науку

Современная астрологическая наука в своем развитии многим обязана именно Касситской Вавилонии. Развивались медицина и химия. Зоология, ботаника и минералогия нашли свое выражение в одних лишь длинных списках названий животных, растений и камней. В связи с необходимостью перевода древних текстов и переписки имеющихся обращалось большое внимание на изучение языка, его словарного состава и грамматики, что явилось .мощным стимулом для развития филологической науки

Среди дошедших до нас памятников вавилонской литературы такие произведения, как «Поэма о невинном страдальце», «Диалог между господином и рабом», которые указывают на .(308-8) ««зачатки философской мысли

Во времена господства касситской династии в Вавилонии на печатях вавилонян появляются касситские мифологические символы и изображения: крест (символ солнца, встречающийся также на луристанской керамике и иногда — на бронзе), ромбовидный символ женского начала, крылатые грифоны и др. (22-132). Символ креста — фигура из двух пересекающихся под прямым углом линий — с древнейших времен встречается отображенным на предметах материальной культуры ареалов обитания курдского народа на различных этапах его исторического развития. В Курдистане зафиксированы самые ранние формы креста в виде равномерных фигур из двух пересекающихся под прямым углом линий и гаммированного креста (+, …). Характерный узор в виде мальтийского креста был известен еще с древнейших времен на территории Южного .(128-8) Курдистана

В древности крест, как символ солнца, встречается не только у касситов, но и у хурритов. На это указывает печать Итхи-Тешупа, .царя Аррапхи, датируемая около 1410 г. до н.э

На территории древнего Курдистана строились и храмы, отражающие в своей архитектуре форму креста. Так, английская исследовательница К. Гофф на поселении Баба-Джан в Луристане описала древнее святилище с крестообразным залом для церемоний площадью более 120 кв. м с плоским перекрытием, опирающимся на колонны, с идущим по стенам фризом из

.(112-27) разноцветных плиток

После проникновения кутиев в Верхнюю Месопотамию волны ираноязычных протокурдских племен последовательно перекрывают друг друга. После кутиев касситы были следующей такой волной. На родство и общую культуру кутиев и касситов указывает и широко распространенный среди них культ солнца. В шумерском пантеоне пиктографическим изображением солнца, привнесенным кутиями, был знак в виде креста. В результате археологических исследований на территории Курдистана были обнаружены многочисленные изображения крылатого солнечного диска — на стенах храм и дворцов, наскальных изображениях, на оружии, геммах и предметах повседневного быта. Этот же символ был обнаружен и в Египте, и других странах .Среднего и Ближнего Востока

В пантеоне кутиев вера в бога Солнца, называемого «UTU» («TAV»), занимала центральное место. Кутии, вероятнее всего, от имени своего верховного бога солнца «UTU» – «TAV» и получили свое название: «ku(i)» — кто и «utu, tav» — солнце, букв. «последователи солнца». Их страну древние источники называли К(Г)утиум. Позже древнегреческие источники часть обширной .«страны кутиев назовут «Отена

После религиозной реформы Заратуштры и объявления им Ахура-Мазды «единственным не сотворенным богом, существующим вечно, творцом всего благого, включая и всех других добрых и благих богов» (28-28) зороастрийцы стали размещать на солнечном диске и образ своего верховного бога — Ахура-Мазды. Его символическим изображением стал простой крест. Именно зороастризм — самая древняя из мировых религий откровения оказал на человечество, прямо или косвенно, более сильное влияние, чем какая-либо друга вера. Некоторые из важнейших его доктрин заимствованы иудаизмом, христианством и исламом, а также гностическими сектами. Верования, впервые провозглашенные пророком зороастризма, все еще признаются .(6-28) людьми во всем мире

С появлением в Месопотамии арамейцев, а в дальнейшем и семитов клинописный знак «tav», перенятый ими от кутиев, в их языке сохранил первоначальную форму изображения в виде креста и звучал как «tav», но имя верховного бога Солнца «UTU» в письменных источниках превратилось в арамейско-семитское .««Şamaş

Позже этот клинописный знак, став символом солнца, превратился в букву и в семитских языках стал обозначать букву .(260-7) «tav» (r)

Этот символ, перенятый семитами в качестве древнееврейской буквы «Т» (тау, последняя буква древнееврейского алфавита), и .считался знаком причастности к Богу и самого Бога

Нельзя забывать, что древней религией курдов является зороастризм, где предметами поклонения были солнце и огонь. И в современном курдском языке название солнца — «tav», и до

наших дней курды-езиды продолжают верить в бога солнца, но уже называя его «Шамаш» (Şamaş). И курды-мусульмане также продолжают клясться именем бога Солнца («ve Tave, ve Roje»). Вышесказанное позволяет предположить, что арамейцы- семиты переняли буквенное обозначение символа солнца именно у ираноязычных кутиев-касситов, сыгравших ключевую роль в этногенезе курдского народа, а буква «Т», воспринятая многими .алфавитами, восходит курдскому слову TAV («солнце»)

Общеизвестно, что расписная керамика на территории Нахичеванского края, расцвет которой приходится на период эпохи средней и поздней бронзы, возникла «под влиянием культуры стран Передней Азии еще в IV тысячелетии до н.э.» (11-154). Нахичевань, еще с незапамятных времен известная древнеармянским источникам как «страна Маров», входила в сферу влияния протокурдских племен. В третьем слое Кюльтепе в Нахичевани среди обнаруженных керамических изделий особый интерес представляет глиняный предмет прямоугольной формы. Часть его отбита, глина с большой примесью крупнозернистого песка и соломы, выделка грубая. Обжиг хороший, розовато-красного цвета. С отбитой стороны сохранилась часть сквозного отверстия. Лицевая сторона орнаментирована вырезной техникой: на среднюю часть нанесена свастика, обрамленная двойным прямоугольником; в середине свастики, по углам прямоугольника, на углах самого предмета и на краю отверстия имеются восемь небольших углублений; по краям прямоугольника с трех наружных сторон нанесены вписанные друг в друга неправильные углы, а с четвертой стороны — дугообразные полоски, видимо, опоясывающие отверстие. Возможно, отбитая часть имела такую же форму и орнамент (11-159; табл. XXVII, 15). О. А. Абибуллаев не смог установить назначение этого предмета. Находка датируется II тыс. до н.э. Отверстие указывает на то, что это была своего рода икона, .которую вешали на стену в качестве предмета культа в доме

Среди расписных сосудов Шахтахтинского погребения в Нахичевани встречаются изделия с нанесенными на них знаками креста (11-10, 11), которые датируются II тыс. до н.э. Посуда с таким же исполнением формы креста найдена во время археологических раскопок на территории исторического Пайтакарана (Бейлагана) в Северном Азербайджане. Она датируется IX-XIII вв. и отмечается более высоким художественным исполнением (29-10). Свастика (гаммированный крест — crex gammata) часто изображалась и на могильных камнях знатных курдских феодалов. В 250 м от родника Али в высшей точке Гочазского перевала на территории Лачина в Кавказском Курдистане расположено древнее кладбище с мавзолеями курдских феодалов. Это место остановки всех кочевников с обязательным жертвоприношением у родника. Именно по этой причине Гочаз и получил свое курдское название — hacaz, где hac — хадж, а aza — свободно, вольно, привал;

отсюда и ħacaz — «Привал паломников». На этом кладбище самый крайний мавзолей над обрывом был особо почитаем женщинами. Среди обваливающегося свода мавзолея торчит несколько камней, имеющих вид фаллоса. На самой верхушке этих камней женщины ставили небольшие горящие факелы (или свечи), отчего концы этих камней закопчены. На одном из этих камней был высечен знак свастики. Эти напоминающие фаллосы камни, в том числе и с изображенной на них свастикой, в 30-е годы XX в. были вывезены армянскими исследователями в .(56-30) Армению и в настоящее время хранятся в местных музеях

Символ креста обнаружен на различных предметах не только Передней Азии, но и в Египте, Африке, Средиземноморье и Европе, а также других странах Азии и Древнего Востока. Но в этих странах крест являлся или элементом орнамента, или магическим знаком, или символом, причем границы между его функциями часто стерты. Крест как символ жизни или животворящих сил (солнце, ветер) изображался по-разному (крест в круге …, .гаммированный крест …)

Древнеегипетский крест с ушком ♀ — иероглиф «anch» — обозначает понятие «жизнь». В греческом (особенно в произведениях геометрического стиля) и римском искусстве крест был элементом различных орнаментов (например, меандра), изначально заключавших в себе символику жизни. На надгробиях в Аркадии крест выступает как знак смерти. В дореволюционной России дата смерти отмечался знаком …, а андреевский крест рисовался как ×. В христианстве крест приобретает другой смысл: смерть Иисуса на кресте, римская пытка на кресте, общая символика жизни, связанная с крестом, — все это связывалось воедино, и крест стал священным символом вечной жизни и .избавления от страданий

Но крест в Передней Азии, на родине курдов Курдистане, всегда обозначал одно и то же — он был символом солнца, своим теплом приносящий радость и чувство полноты жизни. В горах Курдистана, где во многих горных ущельях дороги сковывались под толщиной снега на долгих 8 месяцев и жизнь замирала, — это .более чем символично

Культ солнца и сегодня почитаем среди курдов — как среди езидов, так и мусульман . С принятием ислама символ креста не исчез из курдской среды, а продолжал существовать как часть ее духовной и материальной культуры. Даже на современных молитвенных ковриках изображен крест как символ солнца, того самого дающего жизнь огня, которому в течение более двух тысяч .лет до арабского завоевания поклонялись курды-зороастрийцы

Все это позволяет сделать вывод, что основными насельниками древних государственных образований Эшнунна (Ашуннак) и страны Карда(у) на территории Курдистана были ираноязычные протокурдские племена кутиев, хурритов, касситов, сыгравшие .важную роль в этногенезе курдского этноса

:Литература

Аршак Поладян. Курды. Курды в VII – X веках (по арабским .1
.источникам). Ереван, 1987
Шараф-хан ибн Шамсаддин Бидлиси. Шараф-наме. Т. 1. М., .2
.1967
Лерх П. В. Исследования об иранских курдах и их предках, .3
.северных халдеях. Книга 1. СПб., 1856
Джалиле Джалил. Х1Х век. Курды в Османской империи. .4
.Анкара, 1992 (на тур. яз)
.Авдеев В. И. История древнего Востока. М., 1948 .5
Навен Курди — Оснабург (Германия). Изд. Курдистан, 1992 (на .6
.курд. и нем. яз.)
Курдоев К. К., Юсупова З. А. Курдско-русский словарь (сорани). .7
.М., 1983
.Всемирная история. Том 1. М., 1955 .8
.Акимушкин И. И. На коне через века. М., 1981 .9
Оппенхейм А. Древняя Месопотамия. Портрет погибшей .10
.цивилизации. М., 1990
Абибуллаев О. А. Энеолит и бронза на территории .11
.Нахичеванской АССР. Баку, 1982
.Botan Amedi. Kürtler ve Kürdistan tarihi. I çild. İstanbul, 1991 12
.Словарь античности. М., 1989 .13
Яралиев А. Я. Алупанская (кавказско-албанская) письменность .14
.и лезгинский язык. Махачкала, 1995
Моисей Каланкатуйский. История Албании. Баку, 1993 (на .15
.азерб. яз.)
Ментешашвили А. М. Курды. Очерки общественно- .16
.экономических отношений, культуры и быта. М., 1984
H. Arfa. Kürtler üzerine (tarih ve folklor yazıları). Ankara, 1991 (на .17
.тур. яз.)
Акты, собранные Кавказскою Археологическою комиссиею. .18
Архив главного Управления наместника Кавказского (АКАК). Т. XI.
.Тифлис, 1888
.Современный Иран. Справочник. М., 1957 .19
Капанцян Г. Р. Историко-лингвистические работы (Хайаса — .20
колыбель армян. Этногенез армян и их начальная история).
.Ереван, 1956
Egon Von Elckctedt. İlk çaglardan günümüze. Türkler. Kürtler. .21
.İranlılar. İstanbul, 1993 (на тур. яз.)
.Дьяконов И. М. История Мидии. М.–Л., 1956 .22
Васильева Е. И. Юго-Восточный Курдистан в XVII— в начале XIX .23
.в. М., 1991
Дьяконов И. М. Ассиро-вавилонские источники по истории .24
.Урарту//Вестник древней истории. 1951, №2
.История древнего Востока. Под ред. В. И. Кузищина. М., 1988 .25
.Матвеев К., Сазонов А. Земля древнего Двуречья. М., 1986 .26
Кузьмина Е. Е. В стране Кавата и Афросиаба. АН СССР. Серия .27
.«Из истории мировой культуры». М., 1977
.Бойс М. Зороастрийцы. Верования и обычаи. М., 1987 .28

.Ахмедов Гара. Древний Бейлаган. Баку, 1997 (на азерб. яз.) .29
Алекперов А.. К вопросу об изучении культуры курдов. АН .30
СССР. Труды Азербайджанского филиала. Том XXV. Историческая
.серия. Баку, 1936
.Авеста в русских переводах (1861-1996). СПб., 1998 .31
.Геродот. История. М., 2001 .32
.Страбон. История. М., 1994 .33
.Zecharia Sitchin. 12. Gezegen. İstanbul, 2000 (на тур. яз.) .34
Wilhelm Kohler. Die Kurdenstadt Bitlis. München., 1928 (на тур. .35
.яз.)

[1].Журнал «Дружба» (Достани) Москва № 23 2003

Свойства субъекта

:книга	История
:Тип документа	Исходный язык
:диалект	Русские
:Страна - Регион	бывшего Советского Союза и Россия
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] گۆڤار | Русский | Журнал «Дружба» (Достани) Москва № 23 2003
[2] ماڵپەڕ | Русский | kurdist.ru

کاتی تۆمارکردن: AM 8:08:53 2022/4/2
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 253

Древняя мифология и курды. Арарат или Джуди

https://www.kurdipedia.org/?q=20220205083443403954

.? Древняя мифология и курды. Арарат или Джуди
Лятиф Маммад
Курды, как древние обитатели Междуречья, имеют непосредственное отношение к тому духовному наследию, которое накапливалось тысячелетиями, обогащалось и впоследствии влилось в духовную сокровищницу человечества. Курдский народ, в ходе долгой человеческой эволюции выступая генетическим проводником и живой книгой, сумел сохранить и передать накопленный человечеством практический опыт и мощные пласты дошедших до наших дней культуры прошлых тысячелетий, но при этом сам так и не смог воспользоваться ее плодами. Духовные ценности курдского народа сознательно и целенаправленно крадутся, стремление предать забвению прошлое и настоящее этого народа, а его стереть с лица земли .объясняется именно этим

Одной из самых древних является легенда о Ноевом ковчеге и Потопе, которая имеет непосредственное отношение к истории курдского народа. Некоторые теологи и ученые непосредственно связывают эту легенду с территорией вокруг горы Арарат, где тысячелетиями проживают курды. Поэтому рассмотрение данного вопроса может прояснить этническую подкладку данного мифа. По свидетельству древних и средневековых источников, древними жителями вокруг горы Арарат и области Нахичевань были мары (мидийцы), которые сыграли важную роль в формировании курдского этноса. В данной статье впервые поднимается вопрос о марах (мидийцах) как протокурдах. Процесс сложения курдского этноса растянулся на тысячелетия, и по этой причине курды в истории были известны под разными этническими названиями. Одной из таких групп, известных в истории под названием «мары», были древние жители Нахичевани и близлежащих территорий. Нахичевань, расположенная между Азербайджаном и Арменией вдоль реки Аракс и турецко-иранской границы, территориально относится к Республике Азербайджан. В Нахичевани человеческая жизнь началась очень давно, что подтверждается богатыми памятниками материальной культуры. Ученые, имеющие отношение к истории Южного Закавказья, абсолютно едины во мнении: древними насельниками Нахичевани были мары (мидийцы), но при этом за марами они не хотят видеть курдов. Правда и то, что, ведя яростные споры касательно Нахичевани и области вокруг него, армянские и азербайджанские ученые умалчивают об этнической принадлежности маров (мидийцев) и упорно навязывают всем идею позднейшей ассимиляции маров армянским или же тюркским этносом. Некоторые из них даже пытаются видеть в марах прототюрков или протоармян. К сожалению, многие ученые бывшего Советского Союза по идеологическим соображениям или же из-за чувства солидарности со своими коллегами в Азербайджане и Армении также обходили молчанием этническую принадлежность маров, в лучшем случае признавая их «ираноязычность». Сказать, что все эти ученые заблуждались по поводу этнической принадлежности маров к курдам, было бы большой несправедливостью. Объяснение простое — в противном случае пришлось бы переписать всю историю Южного Закавказья. А другая причина — историческая правда не отвечала интересам СССР, который, продолжая политику Российской империи, под предлогом присоединения «азербайджанских» и «армянских» земель вынашивал планы дальнейшего расширения своих границ. А в этом вопросе камнем преткновения стали курды, замалчивание древней истории которых отвечало интересам всех населяющих данный регион народов и государств, между которыми и был разделен Курдистан. Курды на этих землях автохтонны, и об этом написано много. Касаясь истории Нахичевани, И.Шопен писал: «М. Хоренский упоминает только о деревне Маракерт,

основанной Арташесом IIи населенной мидийцами; быть может, это селение Яиджи, Даралагезского макала в Шарурском» (1-279). Далее он пишет, что город Нахичевань, с окружающей страною, получил первое население от армянского царя Тиграна I (565-520 до РХ)1, который, низложив мидийское царство, вместе с Киром поселил здесь всех мидийских пленников с семейством убитого им последнего мидийского царя Астиага и поручил их сестре своей, Тигрануи» (1-319). Шопен придерживается мнения, что первыми насельниками именно были мары-мидийцы, и этот вывод он делает на основе самого авторитетного для армян источника — «Истории Армении» М. Хоренского. Известный американский историк Ричард Фрай для обозначения доисламского периода Ирана, предлагает понятие «Большой Иран» только в его историко-культурном значении. Большой Иран включает все территории, на которых в историческое время говорили на иранских языках и культуру которого можно считать иранской. Территориально к нему он относит и Закавказье (2-20). Это означает, что Р. Фрай в древних насельниках Южного Закавказья, куда территориально входит и Нахичевань, видит исключительно иранцев. И. Шопен пишет, что «жители Армянской области, искони в ней обитающие, разделяются на два корня: армян и курдийцев» (1-525). Но при этом он пальму первенства в вопросе автохтонности передает естественно курдам: «Курды (древние курдуки) составляют первобытное племя, найденное Гайком во вновь занятых им странах при Аракских; они, вероятно, одноплеменные древним парфянам, с которыми даже сами римляне не в состоянии управиться!» Далее он пишет, что «…нельзя не признать курдов старейшими автохтонами страны; это те самые курдуки (кардухи — Л. М.), о которых повествует Ксенофонт в Анабазисе («Поход 10 тысяч греков»), и нет сомнения, что они принадлежат к общему санскритскому корню» (1-526). И, наконец, касаясь этой темы, он пишет: «Из коренных, туземных наречий древнейшее, первобытное должно быть курдинское, употребляемое племенами, населявшими страну, порученную от царей Ассирийских управлению отца Гайка-Торгому2 в нынешней аракской долине и в соседних с нею областях» (1-906). Если И. Шопен также принимает курдов за автохтонное население Нахичевани и близлежащих территорий, то под каким названием они были бы известны древним ?«источникам, если не под «марами-мидийцами Упоминание о марах мы находим у Геродота (VII, 79), Ксенофонта (Анабазис, IV, 3, 4), Страбона (XI, 13), Тацита (Анналы, XIV, 23). При изложении событий арабского нашествия источники упоминают курдов в районе исторического Адиабены и соседних районах, где упоминаются «курдские укрепления» (3-77). В «Истории Армении» М. Хоренского содержится обширная информация о «неприступной стране маров» (4-II,63; III,47). У Ф. Бузанда мы встречаем эпонимы «укрепленный гавар Арцах», «укрепленный гавар Тморик» и «укрепленная страна Кордрик», «укрепленная

страна маров» (5-IV, L). Себеос также сообщает об «укрепленной стране маров» (6-I), о Пайтакаране3 в «укрепленной стране .маров» (6-II)

Примечательно, что древние армянские авторы проводили четкую административно-политическую границу между эпонимами «мардпетакан», «страна маров» и «укрепленная страна маров». Те места, где жили мары (марды), армянские источники называют мар(д)астан, или мардоц-екь, т.е. мурацан— страна мард(о)в. Представители княжеских родов этих мар(д)ов носили титул «мар(д)петь»,т.е. «глава мард(о)в». Таким образом, . род мар(д)ов и их владения стали именоваться мардпет-акан

Историк Васпуракана4Фома Арцруни сообщает о разделении земли между двумя братьями Гагиком и Гургеном. Приводя перечень васпураканских областей, он разбивает их на две группы: северо-западную и юго-восточную. Относительно первой группы, северо-западной, историк замечает, что те известные кантоны составляли некогда владения так называемого князя Мардпета (7-318), т.е. на этих землях с древнейших времен жили мары-мидийцы. Титул «князь Мардпеть» в армянских источниках был анонимным, что указывает на их недостаточную .информированность о марских (мидийских) династиях

Таким образом, часть Васпуракана имела в древности имя Мардпет — «независимо от того, совпадала ли она с уделом Гагика, результатом случайного деления в IX столетии или нет; это и есть страна Мардпетакан. У армянских авторов последнее название иногда чередуется с термином Сепакан, как .(337-7) «равнозначующим ему географическим понятием

Академик В. А. Гордолевский пишет, что владение васпураканских князей в IX веке простирались от Джуламерка (Челамерика) на .(125-8) юге до Салмаса на Востоке и Аракса на севере5

В древнеармянских источниках слово мар встречается в виде мар’к, мурк, а в переведенных на русский язык источниках — марский. М. Хоренский объясняет фразу «мур’ацан тер6» через «мар’ацоц тер», т.е. «владетель мар-ов» — мидян. В армянской Географии VIIвека Мидия указывается и как «Марк». «Древнеармянское mar, как пишет академик И. М. Дьяконов, есть закономерная передача парфянского mâδ, которое, в свою очередь, закономерно соответствует древнему mâda; с другой стороны, med–aci— есть армянская передача греческого термина medoi, являющегося закономерным соответствием в литературном ионийском диалекте форме mâdoi, передающей тот же термин mâda. Русское «мидяне» восходит к позднегреческому .произношению mêdoi,как midi » (9-44, прим. 1)

На страницах (142 «а», «б») старинной армянской рукописи под №1495, хранящейся в Институте древних рукописей («Матенадаран») Армении, армянский географ подчеркивает, что мидийцы — те же самые курды. Согласно источнику, «жители той страны курды, (которые) называются мидийцами» (13-20). В другом армянском источнике содержится сообщение о

посещении 19 мая 1426 г. курдами церкви Цпн: «народ мидийцев, которые называются курдами, пришли на заре…» (13-21). Армянские источники и в XIII–XIXвв. продолжали о Курдистане сообщать как о «Стране Маров» и под племенами маров подразумевали курдов (14, 46-49,прим.3-4). Аракел Даврижеци (XVIIв.) сообщает о «Некоем Гази-Хане из племени курдов, великом князе и правителе страны Маров, притесняемом османами, ибо османы хотели убить его и овладеть его княжеством…» и о другом князе «из племени маров по имени .(46-14) «…Улама-оглы Гайбад бек
Другой историк XVII в. Закарий Канакерци писал, что «мары, то есть курды, (живущие) по ту сторону горы Масис, объединились и вздумали двинуться на долину Шарура…» (15-82). Армянская анонимная хроника 1712-1736 гг. также сообщает, что Абдулла-паша перед началом штурма (османами) Ереванской крепости «послал за помощью к марам (курдам), которые… прислали 35 тысяч воинов…» (16-11). Албанские (кавказские — Л. М.) источники под марами также подразумевали исключительно курдов. Есаи Хасан Джалалян, потомственный албанский князь, писал о границах иранского государства, которые проходили «…вдоль границ маров (курдов)» (17-13). Армянский историк XIX в. К. Хачатуров под марами непосредственно подразумевает курдов. По его словам «мар» — древнепарсийская форма названия мидянин. Хотя у армян также встречается наименование «мидянин», но употребительнее приведенная форма мар или иначе «мараци». Далее автор, основываясь на «Истории Армении» М. Хоренского, пишет, что «Царь Армении, победив Астиага (Аждахака), царя курдов, переселил их в свое государство и населил ими гористые местности Армении, главным образом Араратскую возвышенность» (18-65). Из этих сообщений видно, что армянская традиция однозначно под именем Аждахака исключительно подразумевает последнего мидийского царя Астиага. Но какая связь между словами Аждахак и Астиаг и почему через это курдов древние источники называли еще марами—вишапами—драконидами? Есть ли между ними прямая связь? Оказывается, есть и причем непосредственная. В древнешумерско-кутийской мифологии одно из названий подземного мира — «Кур7» (19-299), где скрывается мифический аждахак — дракон Асага, дьявол болезни. В письменных источниках имя Астиага пишется как Istumegu (Иштумегу). Видимо, Асага-Астиаг (Иштумегу) общего корня и по смыслу означает Аждахак (Дракон). По этой причине и древние источники курдов, как потомков мидийского царя Астиага, которого называли Аждахаком, позднее стали называть марами. Из истории известно, что в 2109 г. до н.э. в результате заговора, который возглавлял энси (правитель) города Урука Утухегаль, был положен конец правлению кутийского царя Трикана8 в Шумере. Окрыленный удачей, Утухегаль написал поэму, где он кутиев называет «жалящей змеей гор, насильником (против) богов,

унесшим царственность Шумера в горы, наполнившим Шумер враждой, отнимавшим супругу у супруга, отнимавшим дитя у родителей, возбудившим вражду и насилие в стране» (9-110,111).

Эхо поражения Тирикана долго жило в истории. В документе, составленном в период Селевкидов (312-64 гг. до н.э.), поражение Тирикана объясняется неудачным для него природным явлением — солнечным затмением. Истории известны многочисленные случаи влияния на ход исторических событий и судеб людей этого явления, например на судьбу египетского фараона XX династии Рамсеса XII, на итог войны между Мидией и Лидией 28 мая 585 г. до н.э., когда мидийский царь Астиаг и лидийский царь Алиатт солнечное затмение приняли за знамение и, остановив боевые действия, подписали мирный договор, скрепив его династическим браком между Астиагом и Ариенией, дочерью Алиатта. Но в случае с Тириканом примечательно то, что информация о солнечном затмении как и на каких языках, дошла до периода Селевкидов и позже до нас, в том числе и надпись-поэма Утухегаля, где он ирано-язычных кутиев, предков мидийцев, и современных курдов называет «жалящей змеей гор». Это можно объяснять тем, что поэма Утухегаля была переведена на аккадско-ассирийские, вавилоно-халдейские, а позже и мидийско-персидские языки, где «змея» в мидийском и персидском будет звучать как «мар». Совсем не случаен тот факт, что полковник Генри Кресвик Роулинсон9 в своей книге “Notes on the Early History of Babylonia”слово Ajdahak (Аждахак) объясняет через «biting Snake», т.е. «ужаливающей змеей», принимая «aj» («аж» — ср.с рус. «уж») за «змей» и dahak (дахак) — за «ужаливающий» (20-приложение 5, п.1). Таким образом, очевидность того, что древние письменные источники под «марами» подразумевают предков современных курдов, не должна вызывать сомнений: разницы между выражениями «жалящей змеей гор» Утухегаля относительно кутиев и «ужаливающей змеей» Г. Роулинсона относительно Аждахака нет.

В среднеперсидском сочинении VI в. говорится о семи горных владыках (родах) Аждахака (Астиага) (21-59, 88). «О горных владыках поселений» — мидийских вождях довольно рано начали сообщать ассирийские источники (9-261, 175, 380). Эпоним «владетельные князья» во всех древних источниках относился исключительно к мидийцам-марам-курдам10. Наиболее подробная информация о марах в древнеармянских источниках содержится в «Истории» М. Хоренского, где приводится список «первых марских царей: Варбакис, Модакис, Артикис, Деовкис, П’равортис, Квакс, Аждахак11» (4-I, 23). В этих именах, правда сильно искаженных, нетрудно угадать имена мидийских царей — Варбака, Мандака, Артика, Дейока, Фравартиша (Фраота), Киаксара и Астиага (Аждахака12). Свою осведомленность автор объясняет информацией из «древних архивов халдейских (вавилонских — Л. М.), ассирийских и парсейских, где хранятся царские хартии…» (4-1, 21). Е. Вейденбаум писал, что «курды

известны с древнейших времен, как обитатели Мидии — нынешнего Курдистана» (23,76-77). Однозначно, что древние и современные армянские источники под мидийцами- марами подразумевают курдов. Но в связи с этим не выдерживают никакой критики сообщения М. Хоренского об убийстве армянским царем Тиграном Iцаря мидийцев (маров) Аждахака (Астиага) и поселении «числом более десяти тысяч пленных маров» вместе с женой Астиага Ануйш «за восточным хребтом Великой горы13 до пределов Гохтна14, то есть в Тамбате15, в Оскиохе, Дажгуйнке и в других поселениях, стоящих у берега реки (Аракс), из которых одна называется Вранджуник16, напротив крепости Нахичевань. Он отводит им также три пригорода: Храм, Джуху (Джульфа) и Хошакуник; а по другую сторону реки — всю равнину, начинающуюся от Ажданакана до самой крепости Нахичевань. Вышеупомянутую жену (Аждахака) Ануйш с его сыновьями Тигран поселил в безопасном месте, откуда (начиная) тянутся (остатки) обрушивающегося обвала с Великой горы, что случилось, как говорят, от ужасного землетрясения17» (4, I-30). Автортакже упоминает о хронологических песнях, распеваемых жителями Гохтна, где «иносказательно упоминается о потомках Аждахака, называемых вишапазунками, так как аждахак на нашем языке значит дракон» (4, I -30). Общеизвестно, что последний мидийский царь Астиаг был устранен от власти своим внуком Киром в 550 г. до н.э. в результате измены дворцовой знати. Царь Армении Тигран (140-55 гг. до н.э.) правил в 95-56 гг. до н.э. Между жизнью и деятельностью этих двух исторических лиц, как мы видим, свыше 400 лет. В «Истории Армении» М. Хоренского мары в зоне Нахичевани упомянуты в связи с предполагаемой личностью Тиграна I, якобы переселившего в эти области маров в период своего правления (в 565-520 гг. до н.э.). Но несмотря на хронологическую путаницу в этом сообщении ценен тот факт, что армянская традиция в указанных областях «размещает» маров- Судьба жены царя мидийцев ·курдов начиная с VI в. до н.э Астиага-Аждахака не совсем ясна. По преданиям Ксенофонта, «жена царя Мидии, когда персы захватили власть у мидийцев», убежала в город-крепость Меспила, которую когда-то «поселяли мидийцы» (Анабазис, III, гл. IV, 10-11-12). Персы, осаждавшие город, никак не могли взять его ни силой, ни долгой осадой, но «Зевс поразил жителей молнией и таким образом город был взят». Видимо, сопротивление было упорным и лишь распространение эпидемии, приведшей к смерти большинства жителей — защитников города-крепости стало причиной ее гибели. Ученые идентифицируют Меспилу с нынешним Мосулом, старой Ниневией, что, видимо, соответствует истине. Ксенофонт застал город уже в развалинах. Видимо, горькая участь осажденных постигла и жену Астиага — она умерла от болезни. Сообщая о дальнейшей судьбе Астиага, источники абсолютно не упоминают о его жене. По Ктесию, Астиаг «был послан в почетную ссылку в качестве наместника к Барканиям», а по Юстину, —

Гиркании. По академику Дьяконову, «две разные передачи названия обитателей области Uarkana — «Гиркания». Но Кв. Курций Руф в своей истории Александра Македонского различает барканиев и гирканиев (9-423). Видимо, Кв. Курций Руф прав, потому что во время персо-мидийских войн 553-550 гг. гирканийцы перешли на сторону персов, и хотя по этой причине Астиаг никак не смог быть «почетным» гостем у своих предателей. А предательство на Востоке никогда не прощается и считается одной из самых непростительных проступков. Источники сообщают, что Астиаг, под предлогом поездки к дочери, был заведен в пустыню евнухом Петесаком по подговору Ойбайра и там брошен на голодную смерть. Ктесий говорит, что после этого Петесак был передан дочерью Астиага Амитидой мучительной казни, а Ойбайр покончил жизнь самоубийством. Есть сведения, что исторический Угбару (Ойбайр) умер в 538 г. в Вавилоне» .(«Хроника Набонида», III, 22)

Вероятнее всего, поверженный судьбой и забытый всеми мидийский царь Астиаг в «почетной» ссылке умер от тоски, горя и преклонного возраста, а смерть его, как это бывает обычно с великими мира сего, была окутана домыслами и легендами. История сохранила имя жены Астиага — Ануйш18 в армянских источниках. Что касается «убийства Астиага Тиграном» и его «второй жены Тигрануи, сестры Тиграна» — это искусственно созданная легенда и не имеет ничего общего с исторической действительностью. Предки курдов на этих землях жили задолго до прихода армянских переселенцев. М. Хоренский сообщает, что при основании Арташата, сын армянского царя Арташеса Артавазд «не нашел места для своего дворца, пошел и между марами выстроил Маракерт на поляне, называемой Шаруром» (4-I, 30). Маракерт, т.е. «город маров» (а мы уже знаем, что под марами подразумеваются курды), был расположен на поляне с курдским названием Шарур19. То, что Арташат был основан в период правления царя Армении Артаксия (Арташеса) (189-161 гг. до н.э.), является ценным свидетельством в пользу того, что древними насельниками Нахичевани и до южных склонов Арарата и Арагаца (Алагяза) были именно курды. По свидетельству армянских источников, мары-курды играли важную военно-политическую роль при царском дворе. «Второй сановник государства назначался из потомков бывшего марского царя Аждахака, называемых теперь мурацан’ами. Ибо родоначальник этого рода именуется не мурацан-тер, но мурацоцтер. Вахаршак оставляет за ним все селения, (принадлежавшие) пленным марам» (4-II, 8). Валаршак, он же царь Парфии Вологез I (Валарш) из династии Аршакидов, царствовавший в 60 гг. н.э., который назначил своего брата Тиридата I (64-82 гг.) на армянский престол. Выше было сказано, что титул «тер» — обращение к представителям духовенства и существует у армян, начиная с VII в. н.э. Если даже принимать Аршакидов за «парфян» в этническом смысле, то и без этого мы маров-курдов видим в роли первых сановников

государства в Армении. М. Хоренский называет первого вассала в государстве — Аргама «домовладыка племени мурацана из потомков Аждахака» (4-I,XI-44), «мужа храброго повелителя многочисленных копьеносцев» (4-I,XI, 46). «Домовладыка племени» надо понимать как «вождь племени (конфедерации племен)». Примечательно, что М. Хоренский Аждахака, называя еще и как «маро-парс» (4-I, 29), вкладывает в это понятие именно этнический смысл и тем самым подчеркивает этническую общность маров и парфов20. Даже несмотря на хронологическую путаницу из «Истории» Моисея Хоренского вырисовывается борьба за трон именно среди отдельных курдских племенных вождей, а не армянских феодалов, как это пытаются преподнести армянские ученые. По сообщению историка, после смерти царя Абгара, царство армянское распадается на две половины: Ананун, сын его, возложив на себя корону, царствует в Эдессе21, а племянник его (по сестре), Санатрук22 — в Армении (4-XI, 34). Этот Санатрук, с целью завладения всем царством, начинает войну против сыновей Абгара, т.е. против своих дядей по матери (4-XI, 35). По легенде Санатрук получил свое имя по следующей причине: сестра Абгара, Оде, отправлялась в Армению и была настигнута метелью в Кордукских (Курдистанских — Л. М.) горах. Кормилица Санатрука, Санот23, сестра Бюрата Багратуни, жена Хосрена Арцруни, прижав к груди младенца, оставалась под снегопадом три дня и три ночи. Отсюда и его имя Санатрук, что означает, по словам историка, «Дар Санота»24 (4-XI, 36). Далее М. Хоренский сообщает, что Ерyанд25 воцарившись, стал опасаться детей Санатрука и решил истребить весь его род. Однако спасся один отрок по имени Арташес: кормилица, взяв его, скрылась в «странах Хера» — в одной из сопредельных с Атропатеном областей, — в «малхазанских26 пастушеских пристанищах» (4-XI,37), которая находится в «Стране Маров» (4-XI,38). Этот Ерyанд (Оронт) «с ненавистью в душе, вращая в уме мысль — какое зло вскармливается для его государства в Стране Маров (курсив мой — Л.М.)»…через послов и через дары старается склонить «парсийского царя выдать ему Арташеса, говоря: «Ты мне сродник, в жилах наших течет одна и та же кровь, зачем это ты вскармливаешь против меня и против моего государства мара Арташеса, преклоняя слух к речам разбойника Смбата, который говорит, что Арташес сын Санатрука. Он старается представить сына пастуха и скотопаса за Аршакуни … нет, он не сын Санатрука, он — какой-то молодой мар» (курсив мой — Л. М.) (4-XI, 38). Сопоставление Арташеса с Аршакуни (Аршакидами) и обращение царя Ерyанда к «парсийскому царю» с напоминанием ему об их кровном родстве свидетельствует в пользу того, что борьба за царский трон в Армении шла между отдельными царьками из числа, прибегающих к помощи персов и римлян27 курдских и других ираноязычных феодалов. Получив информацию о совместных действиях союзных войск, в том числе и «парсийских», действующих под общим командованием Смбата с

целью возведения на престол Арташеса, Еруанд из области Ути направляется в свой город, «стягивает к себе войска армянская, иберийская, месопотамская и стран кесарийских — одним обещая дары, других склоняя просьбами»28 (4-XI, 44). К Еруанду прибывает и «Аргам, домовладыка племени мурацана из потомков Аждахака, с многочисленной пехотой», ибо Еруандом было уже ему возвращено второе место, которое Тигран, отняв у его рода, отдал своему зятю Митридату. После смерти Митридата род Аргама был восстановлен в своих прежних правах (3-XI, 44). Смбат во главе союзных войск двигается в направлении лагеря Еруанда, который был расположен на реке Ахуриан. Союзники — Смбат и Арташес — не боялись превосходящих числом их войск Еруанда, но «опасались они единственно мурацан'а Аргама, мужа храброго, повелителя многочисленных копьеносцев» (4-XI, 46). После клятвенных обещаний и уговоров Арташесу удается склонить на свою сторону Аргама, и этот союз и определяет исход боя, а Еруанду удается спастись бегством. У дворца Еруанда по приказу Арташеса его воины в один голос кричат: «мар амед», что на персидском означает «мар, т.е. мидянин пришел» (там же). Арташес, щедро наградив войска — «марские и парсийские», отпускает их в свои земли. «Жалует также Аргаму, мужу храброму и знаменитому, обещанное второе место, также венец, усыпанный яхонтами, пару серег для ушей, красную обувь для одной ноги, право есть золотою ложкою и пить из золотых чаш» (4-II, 47). Этих регалий удостаивались только первые лица после царя. Итак, мы видим союзников в лице курдов (маров и парсов — копьеносцы мара Аргама и парсийские войска) во главе Смбата-Арташеса-Аргама, которые противостоят войску перса Оронта (Еруанда), состоящего из армян, иберов (грузин), месопотамских (возможно, адиабенских, сирийцев) и кесарийских (т.е. римлян). В итоге, победа за маром-курдом Арташесом. Командующий войсками Арташеса Смбат, добровольно сложив с себя обязанности, с разрешения Арташеса «водворился в Тморик29» (4-II, 53). Н. Адонц признает, что Кордрик-Кортчея своим этническим названием обязан проживающим там с древних времен курдам. По Н. Адонцу, «…происхождение окраинных областей — …Кортчеи … они очень древни, многие из них до армянского происхождения» (7-230). По легенде, изложенной в «Истории» Хоренского, намного более трагически сложилась судьба Аргама. Жена Арташеса Сатеник влюбляется в Аргама, мужа храброго и дивной красоты. Артавазд, сын царя, развязывает войну против Аргама и в «двухлетней войне» истребляет всех чад вместе с их отцом (Аргамом) и знатнейшими из рода мурацанов, захватывает все селения и владения их, а также отнимает «Нахичевань и все деревни, лежащие на севере от Ерасха (Аракса)». Это тот Аргам, который в легенде называется еще и Аргаваном30 (4-II, 51). Хоренский подчеркивает, что эти деяния большей частью известны из (песен) випасанов31 (курсив мой — Л. М.). Под «випасанами» он подразумевает самих

вишапов-маров, т.е. курдов, которые поют в Гохтне (4-II, 49). Как было выше сказано, Гохтн соответствует современному Ордубадскому району с одноименным городом в Нахичевани. В источниках имеется информация о том, что византийский император Домициан, недовольный тем, что Арташес «отлежался от римлян и отказался платить им дань, посылает на Арташеса войско32… которое начинает сильно преследовать Тирана33… до обширной долины Басеанской» (4-XI, 54). Римский император с 81 года Домициан (51-96 гг. н.э.) был убит в результате дворцового заговора. Это позволяет относить дату гибели Аргама (Аргавана) к концу Iв. н.э. Мары-курды и в V в. были основными насельниками территорий, прилегающих к Нахичевани-Агри /Арарату и Алагязу/Арагацу. Корюн — автор книги «Житие Маштоца» (V в.) сообщает о начале миссионерской деятельности Месропа Маштоца, который «получил спешный приказ царя начать (обучение) диких (жителей) краев маров, которые были труднодоступны не только из-за дьявольско-сатанинских чудовищных нравов, но также из-за весьма ломаного и грубого языка» (30-9). Маштоц начал свою просветительскую деятельность среди маров-курдов в «шестом году (царствования) Врамшапуха (389-414 гг.), царя Большой Армении, т.е. в 395 году. Как пишет Корюн, «взявшись за воспитание многих поколений, они (Маштоц и сотрудники его) сделали их ясно говорящими, красноречивыми, образованными, ознакомили их с мудростью, дарованной богом. Итак, глубоко вникли они (жители) в законы и заветы (господа), что даже вовсе избавились от своей (грубой) естественности» (30-10). Перед этим Маштоц, «взяв с собою вверившихся ему лиц (учеников), направился и прибыл в «беспризорные и беспорядочные и неисправимые места Гохтна .(5-30)

Выражения «беспризорные и беспорядочные и неисправимые места Гохтна» могли означать то, что живущие там племена курдские отличались своим крутым нравом, были независимы от царя или номинально зависимы от центральной власти и вели в основном кочевой образ жизни. Далее автор сообщает, что «…и когда он селя среди них слово жизни, жителям гавара того явились великие знамения: дьяволы во всевозможных образах бежали (оттуда), бросались в края Маров» (имеется в виду Большая Мидия — Л. М.) (30-5). Здесь речь идет о миссионерско-просветительской деятельности армянского просветителя и создателя алфавита Месропа Маштоца (361-440) среди маров-курдов. В книге Корюна написано, что «мары, края или сторона маров — «Марк», — под этим названием не следует понимать «Малую или Большую Мидию, а территорию от северо-востока горы Арарат вдоль берегов реки Аракс, от Шарура до Нахичевани, Храма и Джуги и т.д. В древности на этой территории жили мидийцы, потому и она называлась «Марк» — дословно — «мидийцы», так как армянский суффикс «к» означает племенную принадлежность» (30, прим. 64). Книга Корюна «Житие Маштоца»

издана в Ереване в 1962 г. Переводчики и комментаторы — армянские ученые. Значит, они признают, что «территория от северо-востока горы Арарат вдоль берегов реки Аракс, от Шарура до Нахичевани, Храма и Джуги и т.д.» — исторические места проживания маров (мидийцев-курдов)! Но вопреки их утверждениям эти территории, которые в армянских источниках обозначены как «края или сторона маров», являлись частью территории Малой (Атропатенской) Мидии. Судя по тому, что к началу миссионерской деятельности М. Маштоца в «Стране Маров» в 394 году и в конце IV— начале V в. на этих землях также жили курды, то убедительных аргументов в пользу их армянского подчинения мы не видим. Наоборот, в Стране Маров военно-политическое руководство осуществлялось именно марами-курдами.Это еще раз доказывает тот факт, что основными насельниками территорий, прилегающих к границам Атропатены до Нахичевани, гор Арарат, Арагаца (Алагяза), озера Севан и до места слияния рек Аракс и Кура в IV–Vвв. были мары (мидийцы). Их возглавлял племенной вождь — «мардпет» Хайра34, которого Валаршак (Вологез I, 51-78 гг.), царь Парфии из династии Аршакидов утвердил «хозяином, главой всех земель, простирающихся от Атропатены до Нахичевани» (4-II, 7). Это означает, что в указанных районах с IVпо VIв. н.э. состав населения оставался неизменным, т.е. здесь продолжали жить мары-курды35. И в VIIв. курды оставались основными насельниками данного региона. Армянский историк VIII в. Гевонд Вардпет сообщает, что в «(685 г.) в правление Ашота-Патриция… на четвертом году правления (689 г.) отряд исмаилтян напал на Армению и производил беззаконие в селах мидийских в Джуге и Хошакуник…»(31-11)36. Эти же земли в VII— VIIIвв. входили во владения курдского христианского государства династии Михранидов. В X–XIIвв. эти территории мы видим в составе другого курдского государства династии Шеддадидов. В XIIIв. на этих же территориях властвовал потомок Джафаншера из династии Михранидов Гасан Йесаи Джалал, основатель христианского собора Ганзасара. С XVIпо XIXв. (1813 г.) Нахичевань входила в состав Хойского ханства, которыми правили князья курдского племени Думбули. В XVII–XVIII вв. на этих землях правила династия Панахидов, восходящая к династии Михранидов. В первой половине XX в. здесь был образован .Красный Курдистан

Нахичевань

Нахичевань («город» или «крепость») еще до нашей эры входил в состав «Страны Маров», т.е. Мидийской державы. Существует много версий о дате основания и названии города. Самое раннее упоминание о нем как о городе ученые находят в трудах античного автора II в. Клавдия Птоломея. Также некоторые источники упоминание населенного пункта близ горы в Армении — «Место высадки Ноя» — древнееврейским историком Иосифом

Флавием (37 г. — 100 г. н.э.) в труде «Иудейские древности» косвенно относят к г. Нахичевани. Это дало повод исследователям — И. Шопену, С. Зелинскому, Г. Алишану, К. Никитину и др., основываясь на религиозных преданиях, отнести основание города-крепости «к временам Ноя», что является, на наш взгляд, преувеличением. В связи с этим мы вынуждены остановиться на курдском варианте легенды о потопе и Ное. Но бесспорно одно — город возник до нашей эры. Существует мнение и о более позднем периоде основания города — в раннем средневековье. Арабские авторы Ахмад аль-Балазури, Ибн аль-Факих, Ахмад ибн Вадих аль-Йа'куби, Йакут ар-Руми аль-Хамави связывают постройку города с именем Сасанидского царя Хосрова Ануширвана I (531-579), а персидские летописцы Хамдуллах Казвини и Мадждя Мухаммед аль-Хосейни — с именем другого Сасанидского царя Бахрама Чубина (590-591). Название города Нахичевань встречается в различных транскрипциях: в древнегреческой — Наксуана, пехлевийской — Нахч, арабской — Нашава или Накджуан, персидской и турецкой — Нахджуан или Накш-е джахан, азербайджанском — Нахчыван. Армянские источники название Нахичевани, производя от «Нак-чуан», и переводят «с армянского» как «первое место переселения»37 связывают его с именем мифического Ноя и его ковчега. Азербайджанский ученый Р. А. Мамедов на основе сопоставления большего количества материалов приходит к предположению, что название «Нахичевань» связано либо с именем одного из племен Кавказа, либо произошло от этнотопонимических сочетаний слов кавказо-мидийского (курсив мой — Л. М.) происхождения «Нах-чу-ван» (32-9,30). Все древние источники в указанных районах упоминают как насельников только ираноязычных мидийцев-маров-курдов. Упоминаний о каких-либо кавказских племенах в интересующий нас период в районе Нахичевани мы не встречаем. Иранский ученый Ахмед Кесрави полагает, что слово «ван» в переводе означало «город», «селение», «жилище». Русский ученый З. И. Ямпольский в статье «О значении слова «ван» в имени «Нахичевань» высказывает мнение о том, что слово «ван» употреблялось на языках каспийского типа атропатенских маров и имело значение «обиталище» и «жилище» (32-9). Немецкий ученый, профессор Эгон фон Эльчктедт язык курдов относит к яфето-каспийской группе (33-98). Академик Г. Р. Капанцян на основе иероглифических хеттских надписей, в которых содержится изрядное количество слов с детерминативом «город» или «страна», топонимических образований с конечными элементами wanni(реже — wanna), утверждает, что «уточнение значения этого малоазийского wa(n)ni дает армянский язык, где очень было распространено слово wan(чаще во множественном числе) с древним значением «место пребывания, место покоя», затем и «обитель, приют», а позже и «храм, монастырь» (34-454), и тем самым как бы косвенно представляет армян в качестве наследника хеттского. Общеизвестно, что хетты появились в

Восточной Анатолии в конце II— начале Iтысячелетия до н.э. До них там жили хурриты, которые являются одним из основных этнических элементов, составляющих современный курдский этнос. W (в) — хурритский суффикс принадлежности. Поэтому хетты вполне могли принять топонимические названия от хурритов. По мнению Г. Р. Капанцяна, со временем «ван» в армянском языке вместо значения «жилище, обитель» приобрело значение «жилище мертвых», так как в древности на могильных камнях часто писали: «Это есть покой такого-то». Г. Р. Капанцян объясняет сужение значения слова «ван» причиной религиозно-идеологического порядка (34, 456-457). Как пример он приводит одно армянское слово — wan–kh «храм, монастырь» как обитель бога, «где находят приют и сами смертные» (34-457). Это еще одно свидетельство предвзятого отношения к курдам и истории курдского народа. Ведь иранисты-курдоведы не могут не знать того, что именно в курдском языке есть несколько тысяч слов, содержащих суффикс «ван»! Например, озера Севан в Армении и Ван в Курдистане, города и области Ширван и Нахичевань в Азербайджане, Ревандуз в южной и Сильван, Татван, Матнаван, Родован, Мервани, Сиван — в северной части Курдистана. Чтобы не быть голословными, мы приводим пару десятков таких слов, а сомневающихся просим открыть любой словарь курдского языка и самим поискать слова с окончанием «ван» и убедиться, что таких слов в каждом словаре курдского языка несколько тысяч и их больше, чем в любом из других языков. Вот некоторые из них: ашван (мельник), бериван (доярка овец и собственное женское имя Бериван), блурван (человек, играющий на свирели), багван (садовник), бархван (пастух ягнят), гарван (пастух козлят), гливан (мастер художественного слова), гаргаван (швейцар, человек, ответственный за встречу гостей), гаван (пастух крупного рогатого скота), диван (беседа; государство, правительство; поэтический сборник; высокое место), дьлован (душевный), дараван (лгун, врун), зозанван (горец), ке’ван (вымя), меван (гость), тир у каван (стрела и лук), каван(и) (хозяйка; женская прислуга), маливан (хозяин дома, домочадец), нарван (клин, соединяющий обе половины штанов, ширинка), палаван (богатырь, борец), пиван (мерить, измерять), хаван (кожаный мешок), шерван (боец, воин), шван (пастух мелкого рогатого скота) и др. слова. Среди курдов больше тысяча собственных имен, женских и мужских, с .«суффиксом «ван

По мнению ряда ученых-кавказоведов, название города Нахичек по имени «Нахич» (32К сожалению, древние курдские источники сознательно и преднамеренно уничтожены, переписаны или же спрятаны в тайники, но, к счастью, сам курдский народ сохраняет частицу своей истории, чем являются и собственные, женские и мужские, имена. Например, по интересующему нас вопросу можно привести в пример женские имена — Навчыван (Невчыван), Нехшеван, Навчан («краса-девица» — 29-199, 201) и мужские — Навчыван, Назчыван («красавец», «удалый» — 29-

339). Слово Нахшеван переводится и как «украшение (озера) Вана». В курдском слово nawçe также означает район, область, край; а «аван» — мидийско-курдское слово, действительно означающее «населенный пункт», «дом», «строение». Эти слова встречаются мидийском в форме — awahana (awa — строение, hana (i) — дом) (9-183), а в современном курдском языке как aw|v|a — строение, благоустроенный (12-42). Иранские ученые Мухаммед Паша Бехшад и Мухаммед Хосейн Тебризи, связывая происхождение Нахичевань со словом «нахижир», обозначающим «охотник», отмечают, что город был основан Сасанидом Бахрам Чубином, известным по прозвищу «Нахджир». Такого же мнения придерживается и немецкий этнограф Яков Эдуард Полак в книге «Иран. Страна и его население» (32-8). Если это так, то полностью название города должно звучать так: Нахджир-ван; в курдском слово «охотник» — «неджирван» (неджиреван). Нередко род, племя свое название получало по имени родоначальника, и поэтому нам кажется, что название Нахичевани связано именно с племенным названием. Средневековый армянский географ среди перечисленных им кавказских племен называет и племя «нахджемасен» или «нахче». О племени нахче упоминают и кавказоведы А. М. Дирр и К. Ф. Ган. Арабский автор X в. аль-Масуди среди курдских племен упоминает племя «ан-нашавира» (2-79). Арабские путешественники-географы IX–XIвв. город называют как «Нашава». Йакут (I-624) пишет, что «Босфораджан38 — область в Арране и ее столица Нашава, ее и Нахичеваном называют». Другой арабский историк IXв. Ахмад аль-Баладзори в «Книге завоевания стран» также упоминает город «Нашаву, (главный) город в области Босфораджан» (37-6, 11). Надо принять во внимание и тот факт, что до арабского завоевания и естественно до распространения арабского языка в зоне Нахичевани город носил свое старое название. С первой половины VIв. до первой половины VIIв. в Нахичевани был монетный двор, где по общесасанидским типам чеканились серебряные дирхемы с надписью «нахч». Первые монеты биты от имени Сасанидских царей, курдская династия которых уже доказана. С распространением арабского языка даже на некоторых монетах XIV в., чеканившихся в Нахичевани, название города еще сохранялось в арабской транскрипции — «Нашава». Поэтому вполне допустимо, что название курдского племени «ан-нашавира» также дошло до нас в искаженном виде. Все вышесказанное позволяет нам сделать вывод о том, что мары были курдами и в основе названия «Нахичевань» лежит именно .курдская этимология

?Джуди или Арарат

Несомненно, одним из известных мифов, занимающих умы теологов и обывателей, является миф о потопе. Его популярность подкрепляется еще и тем, что этот миф нашел свое отражение в

теологической системе трех из четырех мировых религий — иудаизме, христианстве и исламе. Все религии, принимая за реальную основу всемирный потоп и спасшего все человечество и все живые существа от гибели Ноя, соглашаясь с тем, что Ковчег остановился где-то в Месопотамии, не могут определиться в одном: где это конкретно произошло? Сам миф, как доказывает наука, в своей основе имеет реальные факты. Английский археолог Леонард Вулли во время раскопок на месте развалин г. Ур между нижним и верхним культурными слоями обнаружил слой земли и речных камней толщиной 2,5 м и с характерными признаками следов селевого потока. В некоторых местах это слой достигал до 3,5 м. Было установлено, что в эпоху Убейда в Южной Месопотамии произошло сильное наводнение, ставшей причиной гибели множества людей. Ученые делают вывод о том, что это и стало причиной возникновения мифа о потопе. Далее возникает вопрос: в какой именно этнической среде впервые возник этот миф, хотя теологи подтверждают его божественное происхождение? В священной книге христиан Библии рассказывается о Потопе и чудесном спасении Ноя благодаря заступничеству Бога (Бытие, VI–VIII). Там сказано: «И остановился ковчег в седьмом месяце, в семнадцатый день месяца39, на горах Араратских» (Бытие, VIII , 4). Христианские теологи и некоторые ученые, наперекор тому что в библейском мифе о потопе есть упоминание о «горах Араратских» (Бытие, VIII, 4) и «царстве Араратском» (Иеремия. LI , 27), Ноев ковчег размещают на вершине конкретной горы Арарат. Местность, в которой находятся горы Арарата (их две — Большой и Малый), называется в Ассирийских надписях Urarti. Поэтому под «горами Араратскими» можно смело подразумевать обширную историческую страну Урарту. Арабская традиция размещает Ноев ковчег совсем в ином месте. В священной книге мусульман Коране также содержится рассказ о Потопе и Ноевом ковчеге, расположенном «на горе ал-Джуди» (Коран, 11 Сура, «Худ», стих 46(44)). Хотя составители Корана вполне смогли Ноев ковчег размещать в какой-нибудь горе на территории Аравии, к примеру на той же горе Арафат, но они национальным амбициям предпочли историческую традицию. Иранская традиция также придерживается арабской несмотря на то, что Иранское плато изобилует высокими горами и среди иранцев были сильны зороастрийские традиции. Как пишет иранский писатель Садраддин Балаги, «Джуди — гора поблизости Мосула. Рядом с горой живут курды. Курды называют гору Карду или Джарду. Греки исказили его в виде Джурди. После перехода этого слова из греческого в арабский язык и его арабизации в арабском произносится как Джуди» (38-270). По сирийскому преданию ковчег остановился на хребте Джебель Чуди (в сирийском — Карду, недалеко от озера Ван). Согласно сирийской исторической традиции в древнеармянской передаче, «после того, как вода стала убывать, ковчег дошел вершины горы Сох'он'а, называемой

сирийцами Сарарадом; тогда пошла ему навстречу пила-рыба и остановила его» (4-225, прим. 45). Армянская традиция, за исключением некоторых армянских ученых (11-191), ошибочно под Сарарадом подразумевая Большой Арарат, Ноев ковчег «останавливают» однозначно на его вершине. Армяне называют гору Арарат в ее курдской передаче «Масис»40. В настоящей статье нами преследуется конкретная цель: выяснение этнической почвы возникновения данного мифа, определение того, какие народы и этнические группы стали первоначальными его носителями. Самые ранние упоминания о потопе содержатся в шумеро-кутийском «Эпосе о Гильгамеше»41. Ассирийский царь Ашшурбанапал в своей столице Ниневии создал библиотеку глиняных табличек. Она по царскому указу была собрана со всех концов Месопотамии и по времени рассредоточена и удалена друг от друга — от Ашшура и Харрана на севере до Вавилонии, Ниппура, Ура и Борсиппы на юге. Ашшурбанапал одному из местных чиновников писал: «Слово Царя к Шадуму: у меня все хорошо, будь счастлив. Когда ты получишь это письмо, возьми трех этих людей (называет имена трех письцов) и ученых из города Борсиппа и посмотри все таблицы, какие есть у них дома, а также те, что хранятся в храме Эзида. Разыщи ценные таблички, которые есть в ваших архивах и которых в Ассирии нет, и пришли их мне. Я написал чиновникам и хранителям, и никто не утаит ни таблички от тебя. Если ты узнаешь о какой-нибудь табличке или серии табличек, о которой я тебе не писал, но которую ты сочтешь полезной для моего двора, разыщи ее, возьми и пришли мне» (39-13). Таким образом, все наиболее ценные таблички переправлялись в ассирийскую столицу Ниневию в библиотеку. Видимо, таким же образом в библиотеке Ашшурбанапала оказался и кутийско-касситский «Эпос о Гильгамеше». Последующие ассирийские цари не просто собирали и копировали сочинения, обнаруженные в древних библиотеках, они сделали больше. После того как были скопированы тексты, написанные шумерами, весь этот огромный материал был переведен на живой разговорный язык. Древние шумерские и не только шумерские, а переведенные ранее на шумерский язык материалы (повествования) были «изданы» в первозданном виде .и снабжены построчным переводом на ассирийский Достоверно известно, что эпос «О сотворении мира» была своего рода священной книгой, которую читали на новогоднем празднике (21 марта) в касситской Вавилонии. В помпезном стиле гимнов касситского времени в ней рассказывается о -40) происхождении богов и последовательности их поколений .(203

Источники утверждают, что в клинописных текстах нет никаких доказательств того, что «Эпос о Гильгамеше» занимал особое место в месопотамской литературе. Согласно А. Оппенхейму, «следует опровергнуть широко распространенное мнение о нем как о столь значительном произведении литературы, что его

можно назвать «национальным эпосом». Напротив, есть указание на то, что весь этот эпос был мало известен в самой Месопотамии» (40-203). Это подтверждает нашу мысль о том, что «Эпос о Гильгамеше», созданный на иранской этнической почве, носителями которой являлись кутии и касситы, не получил широкого распространения среди арамейцев и амореев и по этой причине «был мало известен в самой Месопотамии». У ученых не вызывает сомнения, что на раннюю мифологию Вавилона оказывал влияние арийцы. Е. П. Балаватская пишет, что «находя в санскрите такие слоги, как JahиYah, например,Jahnavi «Ganges» иJagan–natha, «Владыка мира», становится ясным, почему Раулинсон в своих трудах высказывает такое убеждение в арийском или ведическом влиянии на раннюю мифологию Вавилона» (41,3-167). В шумеро-кутийском варианте ковчег останавливается на горе Ницир (Низир, Нисир), которую луллубеи называли горой Кининппа. Благодаря ассирийским надписям достоверно установлено, что гора Ницир (Низир) и есть гора Джуди, так как в анналах ассирийских царей Ашшурнасирапала II 884/3-859 гг. до н.э. (35-286) и Синаххериб (705-681 гг. до н.э.) (36,212-213) упоминается гора «Нибур». Царь Синаххериб оставил на горе Нибур свою надпись — победную реляцию, которая была обнаружена на горе Джуди. Эту гору, расположенную в северной части Курдистана, специально связывали с кутиями (9-156), которые сыграли ключевую роль в этногензе курдского народа. Миф о потопе нашел свое отражение и в «Авесте» — в мифе о Йиме («Видевдад». «Вендидад». 2.), что указывает на его ирано-курдские корни. Основное содержание первой части фрагарда (строфы 1-20) восходит к древнеиранским сказаниям о Йиме — царе «золотого века», когда люди были бессмертны и жили в изобилии и благополучии. Отцом Йимы считался Вивахвант, воплощение солнца. Согласно существующим у иранцев представлениям, Йима (Yima) — солярный (лат. solaris «солнечный») бог и верховное божество пантеона, верховный бог загробного мира, царь «золотого века», герой-цивилизатор. Вместе со своей сестрой-близняшкой Йимак он составляет первую пару людей на земле. Он же — первый умерший на земле, проложивший людям путь в загробный мир и сделавшийся верховным богом потустороннего царства. Также с его именем связаны представления о загробном блаженстве праведников в обители бога мертвых и миф о конце света и о всемирном потопе. Несмотря на положительные качества и божественный статус Йиме не удается избежать грехопадения («Яшт» 19.33-34). Ему ставится в вину отказ от принятия религии («Видевдат» 2,3). Его обвиняют в том, что он научил людей забивать скот и есть мясо, и это было одной из причин грехопадения человечества и утраты им «золотого века» («Ясна» 32.8). После грехопадения Йима в мир проникает Зло, высшее творение Ахура- Мазды — род людской становится несовершенен духовно и телесно: люди не только утрачивают телесное бессмертие, но и приобретают

физические недостатки (которые, наряду с излечимыми болезнями, считались «печатью Анхра-Маньью» («Видевдат» 2.29)). Йима вместе с сестрой Йимак, составляя первую человеческую пару на земле, естественно не мог допустить кровосмешения42 и, согласно легенде, «когда разум покинул его, из страха перед дэвами взял дэва женского пола в жены43, а Йимак (в «Авесте» — Арнавак), которая была его сестрой, отдал в жены дэву; и от них пошли хвостатые люди-обезьяны (человекообразные обезьяны — шимпанзе и гориллы), и медведь44, (и) другие всяческие уродства» («Бундахишн» 23.1). Некоторые переводчики «Авесты» в отношениях Йимы и его сестры Йимак видят кровосмесительные связи, якобы разрешенные ортодоксальным зороастризмом. Йима, по совету верховного бога зороастрийцев Ахура-Мазды, предупредившего его о предстоящем, в результате таяния в горах снегов, потопе («Видевдат» 2. 21-31), строит «Вар»45 (ковчег) и размещает там попарно, все наземные существа и семена всего растительного мира и припасы («Видевдат» 2.32-38). По завершении всех работ «согнал их в Вар золотым рогом46 и закрепил Вар дверью-окном, освещающимся изнутри47» и тем самым спас человечества от потопа. Курдская традиция устойчиво Ковчег размещает на горе Джуди и это отражено даже в названии горы: «Джи–ди»: Ci— гора, место; di — увидел, нашел: «увидел (нашел) гору (место)». Халдейский жрец Беросс (Бероз), который жил в IIIв. до н.э. и писал книгу по истории Вавилонии, также имеет в виду эту гору. В своем сочинении, высказываясь о потопе, Беросс пишет, что «Говорят, что еще до сих пор сохранился на горе Кордуйской48 остаток от этого ковчега и что некоторые берут от него смолу,49пользуясь ею в большинстве случаев как средством против заболеваний» (42-I,6). Николай Дамасский50, рассказывая о потопе в 96-й книге, сообщает следующее: «Выше области Миниады51 находится в Армении высокая гора по имени Барис52, на которой, по преданию, искало убежище и нашло спасение множество людей во время потопа. Сообщается также, что некто в ковчеге остановился на ее вершине и что в продолжение долгого времени сохранялись (здесь) остатки этого судна. Быть может, это тот самый человек, о котором писал и Моисей, иудейский законодатель» (42-I ,6). О Кордуене (Гордиене) античные авторы стали сообщать довольно рано. Древнегреческие источники Кордуену локализуют в верхнем течении Тигра (Птоломей. География V,13,22; Плутарх.1,130). По Страбону, Гордиена была расположена на западе Вавилонии (XVI, 1, 8); «против Гордиены, к востоку, над горой Масием53 возвышается гора Нифат54» (XI, 14, 2); (горы) «южные, на другой стороне Евфрата, простирающиеся к Востоку от Каппадокии55 и Коммагены56, вначале называются Тавром… некоторые называют эти горы Гордиейскими горами. К числу последних принадлежит и Масий — гора, возвышающаяся над Нисибией57 и Тигранокертами58» (XI, 12, 4). Далее Страбон сообщает, что

«Поблизости от Тигра находятся области гордиеев, которых древние называли кардухами; города их были Сариса, Саталка и Пинака59…» (XVI , 1, 24). Название страны кардухов — Гордиена, позже, она была известна древнесирийским авторам как «Джезире де Карду», охватывавшая верхнюю часть Месопотамии .(Мосул, Харран, Нисибин, Мардин, Ботан и др. области) Племена бохти зафиксированы на этих территориях с древнейших времен (Геродот. VII, 67,68). Клавдий Птоломей в своем «Географическом руководстве» в Большой Армении к северу от Евфрата указывает на жившее там племя бохов, о которых есть упоминание и у Стефана Византийского (Птоломей.V,12,9,прим.3). Выше, т.е. севернее их, географ размещает Котарзену, область Большой Армении (Птоломей.V,12,9). Если принять во внимание факт, что Котарзена — это часть Каппадокии Катония и часть области Арзанена — район современного Амеда – Диарбакыра и Муша, то земля бохов и будет соответствовать району современного Джезире. Армянский историк XIXв. Н. Адонц также утверждает, что «имя пактиев сохранил нынешний Бохтан по Восточному Тигру; есть и курдское племя ’’бохту’’ (7-394). Племя миков он также считает родственным пактиям, которые «частью отодвинулись на север и поселились между Курой и Араксом; от них происходит….(мханг), кантон в Арцахе, и Муган, название .(395-7,394) «известной степи

Бохтанская область (западнее Хаккариа) на севере распространялась от г. Джезире (Джезире Ботан) на Тигре до горы Джуди и области Мокс (25-71). Источники отмечают, что еще задолго до арабского завоевания Северной Месопотамии (642 г.) курды жили на севере реки Бохтан. Западноевропейские ученые (А. Хаупт) восточный приток Тигра называют река Бохтан и связывают с названием живущих здесь с незапамятных времен, курдов бохти. По Мартину Хартману, истоки реки Бохтан находятся в горах Синор60 в 75 км на юг от озера Ван. Река Бохтан течет сначала на север до храма Хохоз, потом на запад и с юга 38° северной широты приближается к Сиирту и отсюда продолжает свой путь на юго-запад и в 15 км ниже Сиирта сливается с рекой Битлис. Под Тиллой оба потока сливаются с Тигром. Древние источники эту область еще называют Моксом (Моксеной) (43-19). Ш.Х. Бидлиси писал, что «среди (племен всего) Курдистана ашират бохти отличается мужеством и доблестью, славится воинственностью и искусством верховой езды» (44-175). Джезире на арабском языке означает «остров». Этот город получил свое название из-за того, что крепость и город Ботан расположены на берегу Тигра и во время разлива река разделилась на два рукава, и теперь она течет, окружая со всех сторон крепость и город (44-176). К Джезире относился 14 «замечательных крепостей и округов» (44-176), среди которых перечислен и округ Гургил, где находится легендарная гора Джуди, которая возвышается на левом берегу Тигра, к востоку от Джезире Ботан. Гору Джуди еще называют горой Курд (Курд-даг). Агафий Миринейский (VIв.),

сообщая о римско-иранских войнах в период правления Юстиниана I(527-565) и Хосрова IАнуширвана (531-579), пишет, что «в это время (556 г. – Л.М.) Хосров находился около Гор Кардухов и перешел в селение Таману по причине жаркого времени и тамошнего умеренного климата» (45-IV,29). В источнике XVIII в. есть упоминание о селении у подошвы горы Джуди с характерным курдским названием «Карие Тземанин»: «…кюрды имели свое жилище в стороне, от Урмийца до Малатьии и к Мераже простирающейся, а земли их граничить к северу с Ираном, к югу с землею Мосулом и Ираком Арабе. Она вся .гориста, а сего ради и крепка природою
Самая высокая гора Кяре, которая беспрестанно снегом покрыта, и коей частью есть гора Чуди. Сия последняя лежит расстоянием почти на два часа к востоку от Джезирая ибн Юмера, и называется также Чудь и Чуда. Что касается до ее состояния, то она вся камениста, преисполнена селитрою, нет никаких на ней деревьев ниже кустарника, и растет только полынь и несколько других благовонных трав. Глубокие места полнощные ее стороны наполнены всегда снегом; а на вершине, которую Мосул видеть можно, и на коей, как в сей земли думают, остановился ноев ковчег, построена храм, у подошвы же лежит деревня, Карие Тземанин именующаяся, то есть «Деревня внимания» (а не «Восемьдесят», как пишут Ербелот и Оттер), которая как говорят, есть то место, где сперва Ной по выходе из ковчега со своим семейством жиль» (46-225). «…на близлежащих горах собирают манну. …На горе Чуди стояла преж сего деревня, именем Карды (46-226). … они говорят ни на аравийском, ни по персидски, ни по турецки… что до их веры касается, то суть они маслемимы или иезиды…» (46-227). Несмотря на сильную искаженность названия селений Таману у гор Кардухов и Тземанин у Джуди (Курд-дага) поддаются идентификации как одно и то же селение. Это, в свою очередь, дает основание однозначно установить идентичность «гор Кардухов» и Джуди (Курд-дага, т.е. «гора курдов»). Согласно «Эпосу о Гильгамеше», именно здесь остановился корабль после всемирного потопа. Как пишет Тер-Гевондян, Тморик находился к востоку от горы Джуди (Арарад) (11-191). Этноним «Тморик» буквально можно переводить как «марская» в смысле «страна маров». Очевидно, что Тморик свое новое название «Кордрик» — «Кордуена (Гордиена)» получила благодаря кардухам после отступления 10-тысячного отряда греческих наемников, которое описал в своем труде под названием «Анабасис» участник похода Ксенофонт в 441 г. до н.э. Армянский историк Егише, касаясь событий V в., наряду с Тморик упоминает и Кордик (47-157). Это также подтверждает нашу мысль о постепенной замене этнонима Тморик (Томирик) Кордриком. Восточный берег озера Ван сохранил среди курдов свое древнее название Тамар. Корчайк, в котором находилась «страна Кордуена-Кордия-Тмория» («область Кордуена-Кордия-Тмория») (7-225), судя по суффиксу «к», также имеет этническую подоплеку. В вязи с Кордуеной и горой Джуди

вызывает интерес библейский рассказ о, спасшей от голодной смерти еврейских беженцев манне. В книге «Исход» говорится, месяца по выходе евреев из что в пятнадцатый день второго земли Египта, в пустыне Син, что между Елимом и Синаем, их подстрекала голодная смерть. По велению Господа, «роса поднялась, и вот, на поверхности пустыни нечто мелкое, круповидное, мелкое, как иней на земле» (Исход 16,14). И Моисей сказал им: это хлеб, который Господь дал вам в пищу (Исход 16,15). «И собирали его рано поутру, каждый сколько ему съесть; когда же обогревало солнце, оно таяло» (Исход.16,21). «И нарек дом Израилев хлебу тому имя: манна; она была, как кориандровое семья, белая, вкусом же как лепешка с медом» (Исход 16, 31). И Моисей просит своего брата Аарона, чтобы тот наполненный манной сосуд поставил «пред Господом, для хранения в роды ваши» (16,33). «И поставил его Аарон пред ковчегом свидетельства для хранения, как повелел Господь Моисею» (Исход 16, 34). Первосвященник Аарон мог поставить наполненный с манной жертвенный сосуд только в храме на горе Джуди, где, согласно легенде, остановился ковчег. Иудейское царство было в 587/586 гг. до н.э. завоевано вавилонским царем Навуходоносором II (604-562/561) и часть ее населения выслана в Месопотамию. Именно этот случай «дает решающий толчок к дальнейшей кристаллизации иудейской идеологии» (59-289). Вполне вероятно, что евреи оказавшись в области горы Джуди, на которой был построен храм в виде ковчега, услышав от местного населения миф о потопе, также избрали его объектом своего почитания. Среди курдов гора Джуди в связи с мифом о потопе всегда считалась священной. В современном курдском языке наличие слов nizar(роща на склоне горы),nizir(клятва, обет),nizirge(святилище) (12-645), видимо, имеет непосредственное отношение к названию горы Низир — Джуди. Ной свой ковчег назвал «Navis». Именно с курдского слова nawe это название переводится как «лодка, судно, корабль» (12-644), где корень слова nawозначает «чрево, утроба, внутрь, середина» (12-642). На то, что это слова иранокурдское, указывает и интерпретация Е. П. Балаватской: «Ковчег ’’Navis’’— символ женского зарождающегося Принципа олицетворен на небесах Луною, а на земле чревом; както и другое является сосудом и носителем семян жизни и бытия, которое Солнце, или Вишну, Мужской Принцип оживотворяет и оплодотворяет» (41, 3-180). И это неудивительно, так как сам Ной — Унтапишта, сын Убар Тутун был из города Шуруппук на берегу Евфрата и был кутием. На возникновение легенды о потопе в связи с курдами указывает и следующее обстоятельство: иранцы, в том числе и курды, в соответствии с солнечным календарем, новый год — Навроз — отмечают в день весеннего равноденствия61. Ежегодно, в первое воскресенье первой недели августа месяца, во многих областях Курдистана курды празднуют Праздник Ноя (Cejni Nuh) (48-85). Видимо, эта традиция каким-то образом связана также и с

легендой о Ноевом ковчеге и потопе, так как в ней также сильны мотивы спасения, как и в кутийско-шумерской легенде об Иштар и Думмузи. Выводы: Больше двух с половиной тысяч лет курды продолжают жить на этих землях. В первой половине XX в., вдоль реки Аракс с советской стороны, начиная с Арташата (в Армении) и до Шарура (в Нахичевани в Северном Азербайджане) было около 80 сел с курдским населением, которое, благодаря «мудрой национальной политике» советского режима, было в 1937-1938 гг. выселено с родных мест, а села разрушены и пришли в упадок, а некоторые заселены армянами и азербайджанцами. Потомки выселенных курдов и ныне живут в Казахстане, Киргизии и других республиках бывшего Советского Союза. В Ерасхе (Араздагяне) большей частью жили курды из племен башки и шарки, остатки некогда могущественной курдской племенной конфедерации. И ныне в Нахичевани есть несколько сот курдских семей. По древним источникам Страна Маров была расположена именно здесь. В качестве выводов можно сказать следующее: 1. Древними насельниками Нахичевани и прилегающих к горам Арарат и Алагяз территорий были мидийцы-мары, под названиями которых древние источники знали этнических курдов. 2. В основе названия «Нахичевань» лежит курдское этническое начало. 3. С древнейших времен курды жили на этих землях, они небыли переселены сюда или размещены здесь. 4. Первоначальными этническими носителями мифа о потопе, который действительно произошел в Месопотамии, и Ноевом Ковчеге, были протокурды. 5. Гора Низир (Нибур), на которой остановился Ноев ковчег — это .расположенная в северной части Курдистана гора Джуди

:Литература

Шопен И. Исторический памятник состояния Армянской .1 области в эпоху ее присоединения к Российской империи. СПб., .1852

.Фрай. Р. Н. Наследие Ирана. М., 2002 .2

Аршак Поладян. Курды. Курды в V11 – X веках (по арабским .3 .источникам). Ереван, 1987

.Хоренский М. История Армении. М., 1893.4

.Фавстос Бузанд. История Армении. Ереван, 1953.5

. Себеос. История императора Ираклия. СПб., 1862.6

.Адонц Н.В. Армения в эпоху Юстиниана. Ереван, 1971 .7

.Гордлевский В. А. Избранные сочинения. Том 3. М., 1962 .8

.Дьяконов И.М. История Мидии. М.– Л.,1956.9

Гагарин С. П. Всеобщий географический и статистический .10 .«словарь. Ч. 2, Д-М. М., 1843. Ст. «Курдистан и координаты

.Тер-Гевондян А.Н. Армения и Арабский халифат. Ереван, 1977 .11

Курдоев К. К., Юсупова З. А. Курдско-русский словарь (сорани). .12 .М., 1983

.Махмудов Н.Х. Курдский народ. Ереван, 1959 (на арм. яз.).13

.Аракел Даврижеци. Книга историй. М.,1973.14

.Закария Канакерци. Хроника. М.,1969.15
.Армянская анонимная хроника 1722–1736 гг. Баку, 1988.16
Есаи Хасан Джалалян. Краткая история страны Албанской .17
.(1702-1722) (на азерб. Яз.). Баку, 1992
Хачатуров К. Курды, черты их характера. Сборник материалов .18
для описания местностей и племен Кавказа. Вып. 20. Тифлис,
.1894
.Мифологический словарь. М., 1990.19
Всеобщая история Степаноса Таронского Асохика по .20
.призванию писателя XI столетия. М., 1864
Среднеперсидская эпиграфика Кавказской Албании (Дербент). .21
.Города Ирана. Баку, 1994
.Бойс. М. Зороастрийцы. Верования и обычаи. М., 1987 .22
.Вейденбаум Е. Путеводитель по Кавказу. Тифлис, 1888.23
Чарказе Раш. Курдская этимология Аждахак (Ажданак) Журнал .24
.«Курдистан Рапорт».1993. №2
Лерх П.В. Исследования об иранских курдах и их предках, .25
.северных халдеях. Кн. 1.СПб., 1856
Материалы для изучения экономического быта .26
государственных крестьян Закавказья. Т. 3. Тифлис, 1886
(Экономический быт государственных крестьян в Эчмиадзинском
и Сурмалинском уездах Эриванской губернии. Исследование А.Е.
Хан-Агова); Ч. 2. (Экономический быт государственных крестьян в
Ахальцихском и Ахалькалакском уездах, Тифлисской губернии.
.Исследование Х. А. Вермишева)
Джалиле Джалил. Х1Х век. Курды в Османской империи. .27
.Анкара, 1992 (на тур. яз.)
Акты, собранные Кавказскою Археологическою комиссиею. .28
Архив главного Управления наместника Кавказского (АКАК). Т. 9.
.№496. Тифлис, 1883
Навен Курди . Оснабург (Германия): Изд. «Курдистан», 1992 .29
.(на курд. и нем. яз.)
.Корюн. «Житие Маштоца». Ереван, 1962.30
.Гевонд Вардапет. История халифов. СПб., 1862.31
Мамедов Р. А. Очерк истории города Нахичевана в период .32
.средневековья (X-XVII вв.). Автореф. канд. дис. Баку, 1965
Egon Von Elckctedt. İlk çaglardan günümüze. Türkler. Kürtler. .33
.İranlılar. İstanbul, 1993 (на тур. яз.)
Капанцян Г. Р. Историко-лингвистические работы (Хайаса — .34
колыбель армян. Этногенез армян и их начальная история).
.Ереван,1956
Дьяконов И. М. Ассиро-вавилонские источники по истории .35
.Урарту//Вестник древней истории.1951.№2
Дьяконов И. М. Ассиро-вавилонские источники по истории .36
.Урарту//Вестник древней истории.1951. .№3
.Ахмад аль-Баладзори. Книга завоевания стран. Баку, 1927 .37
Садраддин Балаги. Коранические сказания Баку, 1992 (на .38
.азерб. яз)
.Матвеев. К., Сазонов. А. Земля древнего Двуречья. М., 1986 .39

Оппенхейм А. Древняя Месопотамия. Портрет погибшей .40
.цивилизации. М., 1990
.Балаватская Е. П. Тайная Доктрина. Т. 3. Донецк, 1997.41
.Иосиф Флавий. Иудейские древности. Ростов-на-Дону, 2000.42
Wilhelm Kohler. Die Kurdenstadt Bitlis. München. 1928 (на тур. .43
.яз.)
Шараф-хан ибн Шамсаддин Бидлиси. Шараф – наме. Т. 1. .44
.М.,1967
.Агафий. О царствовании Юстиниана. М.– Л., 1953.45
Асия и Аравия. Из Бишинговой географии, с немецкого языка .46
переведена губернским секретарем Фомою Яновским. Санкт-
.Петербург, 1778
.Егише. История Егише Вардапета. Тифлис, 1853.47
.Botan Amedi. Kürtler ve Kürdistan tarihi. I çild. İstanbul, 1991 .48
.Бакаев Ч. Х. Курдско-русский словарь. М.,1957 .49
.Авеста в русских переводах (1861-1996). СПб., 1998.50
Библия. Книга священного писания Ветхового и Нового завета. .51
.Канонический перевод. М., 1991
.Коран. М.,1990.52
.Геродот. История. М., 2001.53
.Страбон. География. М., 1994.54
.Ксенофонт. Анабасис. М.-Л.,1951.55
Ибн-ал-Факих. Из книги о странах (Китаб-ул-Булдан). СМОМПК. .56
.Т. 29. Тифлис, 1901
.Ибн Хордадбех. Книга путей и стран. Баку, 1988.57
.Ханыков Н. В. Записки по этнографии Персии. М., 1977 .58
Гладкий В. Д. Древний мир: Энциклопедический словарь. М., .59
2001

:Примечания

Сообщение об армянском царе Тигране в армянских источниках 1 заимствовано из труда Ксенофонта «Киропедия». Геродот, хорошо осведомленный в персидской истории, сообщает о завоевании Мидии персидскими войсками под командованием Кира (I,107-130). У Геродота отсутствует какое-либо сообщение о совместных действиях Кира и Тиграна в 550 г. до н.э. против Астиага. Такая информация отсутствует и в других источниках. В научном мире общепринято, что государство Урарту, прекратившее свое существование после Мидийского завоевания в 595 г. до н.э, т. е. за 30 лет до предполагаемого начала царствования Тиграна I, не было известно армянским источникам. Естественно, это вызывает вопрос, каким образом, не зная о существовании Урарту как государства, можно сохранить ?информацию о точной дате царствования в Армении Тиграна I

В Библии пишется как «Тогарма». Тогарма — «Тиль-Гаримму» 2 ассирийских источников — идентифицируется с современным Герюн, выше древнего курдского города Малатьи в северной (турецкой) части Курдистана на реке Тохма. А это гораздо дальше от верховьев реки Чорох, где античными авторами упомянуты хаи

— предки нынешних армян. В период правления ассирийского царя Синнахериба правителем этой области был Гурдик (Гордий), и этимологически сложно это имя отнести к армянскому. Отнесение Тогармы к армянам — поздняя традиция. Гайк армянских источников — не авестийский ли Гайа Мартан ?(Гайомарт), первозданный человек
На это указывает и то, что в армянском языке «март» (явно .«иранское заимствование) означает «человек
Пайтакаран—Б(П)аласакан. Ныне г. Бейлаган в Республике 3 Азербайджан. Об этом подробно см.: «Дружба». 2001. №12. С.38-.39
Понятие «васпуракан» происходит от зендского слова 4 visopudra– «сын княжеского рода» и имело значение страна васпуров. Авестийское (древнекурдское) visимеет значение «дом», «двор», «усадьба». Таким образом, понятия visopudra(сын княжеского рода) в значении «страна васпуров» и vis(дом, двор, усадьба), от которых произошли «Васпуракан» («Сепакан»), своей основой имеют курдскую идеологию. Именно часть этого Васпуракана (Сепакана) в древности совпадала географически с владениями Мардпета (Вождя (Князя) Маров) и есть страна Мардпетакан (Страна Князя Маров). Об этом подробно см.: .«Дружба» 2001. №12. С. 35
Границы северной части Курдистана в IXвеке. Фактически эти 5 границы к XIXв. мало изменились. Русский ученый XIXв. С. П. Гагарин территориально Курдистан описывал следующим образом: «Курдистан Турецкий находиться в Азиатской Турции и входит в состав эялетов Ванского и Шерурского — 460 верст длины и 340 ширины… 5 княжеств (Бидлис, Гиауламерк (Джуламерк), Амадия (Имадия), Джезире (Джезире Ботан) и Кара Доган)» (10). Под Амадия (Имадия) подразумевается южная часть Курдистана. Кара Доган — искаженное название обширного губернаторства Карадаг в составе эмирата Бабан в XIXв. в .восточной (иранской) части Курдистана
Тер» — форма обращения, название, свойственное » 6 исключительно представителям армянского духовенства, известно с VIIв. и «его употребление строго сохранилось до наших дней» (11-193). «Тер» указывает на принадлежность данного лица в прошлом или настоящем к священнику. Нам кажется, что это слово происходит от курдского слова «dêr», которое обозначает «языческий (христианский) храм» (12-307). А в указанном источнике речь идет о представителях господствующего класса, .наделенных светской властью
.«Совр. курд. kur(кур) — «глубина, подземелье7
Антропоним Тирикан — теофорное имя от имени бога Тири. 8 Тири — древний зороастрийский бог, кан/ан — ирано-курдский суффикс принадлежности; также имеется мидийский (древнекурдский) праздник «Тирикан», который был посвящен божеству Тири. Этот праздник приходился на четвертый месяц, считая с «Нового дня» (Навроза), и отмечался в день Тири месяца

Тири (22, 90-91). Видимо, имена теофорные носили только родоплеменная знать и цари. В курдском слово «тир» означает «стрела», и, следовательно, теофорное имя кутийского царя Тирикан можно перевести как «лучник» или «божья стрела Тири». Таким образом, мы можем говорить о «ирано-курдском» имени Тирикан, к которому восходить и широко распространенное имя .Тигран

Один из основоположников ассириологии, выдающийся 9 английский востоковед и дипломат, который внес весомый вклад в дешифровку мидийской (древнекурдской), древнеперсидской и ассиро-вавилонской клинописи и прочитал в Бехустинской (Бистстунской) надписи имя Дария. Йиме — авестийскому Ною приписывается обучение людей письменности (Авеста, «Видевдат»), что само по себе указывает на развитие .письменности среди мидийцев (древних курдов)

Об этом подробно см. статью «Мидийцы в этногенезе 10 .курдского народа». «Дружба».2001.№12. С. 34-35

Привлекает внимание то, что имена мидийских царей М. 11 Хоренскому не были известны в их армянской передаче и он пишет их на древнегреческий манер с суффиксом «ис», что также указывает на их заимствование армянскими источниками, хотя .среди перечисленных греческие источники отсутствуют

Курдский ученый Черказе Раш дает лингвистический анализ 12 слова «Ажда(h)ак», который является персонажем из зороастрийского эпоса. Составные части этой теонимии аж(ажи) и да(h)ак. АЖИ — исконно курдский корень. В авестийском (мидийско-древнекурдском) зафиксироваан в форме azi. В <zi < azî <современном курдском языке сохранился в виде zia(aži zia). Он относится только к ритуально-мифологической сфере мироощущения курдов и означает «дракон», «чудовище». В обиходе употребляется слово «мар» (змея), которое происходит от авестийского maizya(т.е. «убийственный», «смертельный»). В «Авесте» со словом aziприменяется также эпитет višâpa, который в отвлеченном смысле означает «дракон», «чудовище». В зороастрийском эпосе (в авестийских текстах) встречается еще Aži–sruvar(«рогатый <один дракон, который называется Aži–srvara змей», ср. курд. stru— рог). В средневековой культурно-бытовой традиции соседних с курдами народов эти два персонажа — Aži–Dahakaи Aži–višara — и номинально, и функционально воспринимаются контаминационной совокупностью, отчасти даже .(27-26 ,24) безоговорочной идентичностью

В «Авесте» Ажи-Дахак выступает в виде трехглавого дракона — «сильнейшего демонического друджа» (авест. «ложь»; ср. с курд. dûrû — неискренний, двуличный), совершает жертвоприношения божествам Ардвисуре Анахите и Вайу, но те отказывают ему в помощи. В «Замьял-яште» (XIX, 37) Ажи-Дахак — соперник бога огня Атара в борьбе за символ царского суверенитета фарн. В Яште (XV, 19-21) изображен праведным зороастрийцем. Побежденный А.-Д. будет закован в цепи и подвешен в

вулканическом жерле священной горы Демавенд. Перед концом мира А.-Д. вырвется на волю и снова воцарится на короткий срок. Но в День Страшного Суда Керсаспа — герой-дэвоборец, из рода Самы (иногда отождествляется с самим Самом), «вооруженный палицей», имя которого отражает культ коня (и на курдском асп — «конь»), околдован пэри Хнантаити («Видевдат» 1, XIX). Он надолго заснул на восточной окраине Ирана, а когда пробудился, то убил вырвавшегося из оков, Ажи-Дахака. В дальнейшем образ Ажи-Дахака подвергается историзации. А.-Д. стал царем Заххаком, арабом по происхождению. Таким образом, Ажи-Дахак выступает в двух образах: мифическом — в виде дракона и историческом — .как мидийский царь Астиаг

Большая Гора» — имеется в виду гора Арарат. Букввальный »13 перевод с широко распространенного курдского названия горы Арарат — Агри: Джийа гри , где ci — «гора»и gɪr — «большой»: йа .гри → а’гри → Агри = Большая (Великая) гора

.Нынешний Ордубад в Нахичевани в Северном Азербайджане14

В северной части Курдистана между городами Маку— Баязет и 15 горами Арарат — Тандурек распаложена полностью населенная курдами небольшая территориальная единица с одноименным .районом и населенным пунктом Дамбат

Поселение с курдским названием «вар» («стан») и этнонима 16 курдского племени джуники (джуникан) означает «Стан Джуников» и указывает на то, что это поселение когда-то было основано курдским племенем джуникан, сохранившим свое племенное название и до наших дней. Топонимы — гора Джу/ю/ник и селение Джаник в Северном Курдистане в Ванской области; ущелье Джыги/ы/н и гидроним — озеро Джыги/ы/н в верхнем течении реки Веди(чай) в Республике Армения указывает на ареал распространения этой мощной племенной конфедерации, которая состоит из двух ветвей: Джаники-Сердсир и Джаники Гермсир; в составе другой могущественной курдской конфедерации Джалали также имеется племя с названием Джуникиан (Джаникиан). Суффикс «ан», характерный для окончания курдских слов, обозначает принадлежность. Отдельные роды этих племен еще в XIX — начале XX в. продолжали жить на территории Нахичевани, в Араратской долине и Карабаге. Среди Джаники-Гермсир одно племя так и называется Кара-баги. Автор среди поселений, стоящих у берега реки Аракс, называет и поселения Вранджуник, где впоследствии были «размещены потомки Аждахака». (25-118; 1- 525, 529; 26, .234-362; ч. 2, с. 35-36; 27- 283)

В источниках сохранилась информация об ужасном 17 землетрясении в 7 часов утра 20 июня 1840 г., причинившего большой ущерб в Маку, Баязете, где были разрушены новая крепость и много домов. Вот что об этом пишет очевидец событий майор русской армии Вескобойников: «От обрушения вершины горы Большого Арарата глыбами льдин и камней были завалены монастыр святого Иакова и деревня Ахури, более нежели с 1.000

жителями; 24 июня, в 9 часов по полуночи, можно сказать, висевшая над долинею масса завалов ринулась с неимоверною быстротою по равнине к реке Кара-су, так-то в течение 2-х минут обломки скал и льдины пронеслись на расстояние 20-ти верст и вместе с ними являлись опустошительные потоки густой грязи. Потоки грязи около 5-го июля стали уменьшатся, и наконец, совершенно иссякли. … поляна, противулежавшая монастырю на левом берегу ручья … погибли до 30-ти семей куртин, тут кочевавших» (Рапорт майора Вескобойникова генералу Головину, от 2-го ноября 1840 г., №120 (28-496). Это указывает на позднее происхождение информации о землетрясении в книге М. .Хоренского

Ануйш — мидийско-курдское собственное имя женское, и 18 ныне многие курдянки носят ее. Имена Ануш, Анош, Аношах — распространены среди курдянок (29-132). Среди курдов-мужчин нередко встречается имя Ануширван (29-272). Некоторые источники имя Ануширван переводят с фарси как «бессмертная душа». Нам кажется, эти имена связаны с именем бога Ану (главный бог города Урука в Шумере, где основным населением были кутии — предки мидийцев-курдов) и Анум (в кутийско-луллубейском пантеоне). Ануйш, т. е. «угодный Ану»; Ануширван: Ану — имя бога и шарван — воитель, витязь, воин Ану. Есть и курдское женское имя Ане, что соответствует имени Ана в .шумеро-кутийской мифологии

В XIXв. армянские переселенцы вблизи развалин этого города 19 основали селение Норашен («Новое Село»), которое в годы советской власти в Азербайджане было переименовано в Ильичевск, а в настоящее время получило историческое название .— Шарур. Ныне — одноименный районный центр в Нахичевани .Об этом см.: Дружба. №18-19.С. 5520

Эдесса – греческое название г. Урфы в северной части 21 Курдистана. Курдское название Rıha(средневековоеRehime). исторический Харран в Мидии. В Iв. н.э. Эдессой (Осроеной) управляли арабские цари из династии Абгара (2-56). В Iв. до н.э. одного из арабских царей расположенного в пустыне между Тигром и Евфратом княжества Хатры звали Санатрук, имя которого долго жило в арабской традиции (2-256). В другом переводе «Истории Армении» пишется, что «Сантрук произшедшим из Аршакидского рода» (Армянская История. Сочинения Моисеем Хоренским с кратким географическим описанием древней Армении. Перевел архидиакон Иосиф Иоаннесов. СПб., 1809. III-3). Соответственно, имеющиеся фактические

сообщения о принадлежности Абгара и Санатрука к арабской династии требуют более критического подхода к «Истории .Армении» М. Хоренского

Из династии Аршакидов, царствовал, согласно Н. Адонца, в 190-22 .(428-427 ,7) .197 гг. н.э

.(225-29) Сана — курдское женское имя23

Это этимологически можно перевести и с курдского языка: в 24
курдском turoзначает «мешок, сумка», что дает основание перевести имя младенца как «Санотова ноша», но правильнее будет это имя перевести как «Санотово благословение», так как на курдском dirûd(дыруд) означает благословение, пожелание
.(270-12) счастья

Видимо, под именем Еруанд мы должны воспринимать 25
сатрапа Оронта II, который был потомком Гидарны, одного из семи знатных персов — соратников Дария I. По сообщению Страбона, в период правления последнего Ахеменидского царя Дария III(Дарий IIIКодомен — 336-330 гг. до н. э.) Оронт правил в Армении еще и в 316 г. до н.э. (Страбон, XI , 14, 15). Под именем Еруанд можно видеть и родоначальника курдской династии
.Равандидов

В анналах Салмансара IIIрассказывается о походе в 828 г. до 26
н.э. ассирийского туртана (полководца) Дайан-Ашшура в страну мидян. Дайан-Ашшур двинулся из долины Верхнего (Большого) Заба в расположенную южнее озера Ван Хубушкию (локализуется на длине реки Батман), затем через территорию некоего Магрибу Малхисского, повернул на юго-восток и вторгся на территорию Уалки, царя Манны (9-162). Как видно из этого рассказа, Мальхаз имя собственное мужское и упоминается в связи ассирийским походом на Мидию и поныне широко распространенное и характерное курдское собственное мужское имя и означает «любящий домашний очаг», «прекрасный семьянин», «чадо люб». Н. Адонц род Мальхазов справедлива считая более древним, их появление в Армении соотносит к периоду Тиграна II (140-55 гг. до н.э.). При этом он замечает, что «власть мальхаза (в качестве княжеского титула — Л. М.) у Хорхоруниев, аспета у Багратуниев, малика у Мамиконидов… знаменует первое влияние соответственных этнических элементов во время общего брожения» (7, 415-416), принимая тем самым их неармянского происхождения, в то же время утверждает их последующей ассимиляции («арменизирование»). Как мы видим, Н. Адонц явно принимает род Мальхас за княжеский титул, бытовавший среди рода Хорхоруни. Но в Соборном списке среди участников церковного Собора 450 г. князья Хорхоруни отсутствуют и вместо них третьим после князей Сюнии и Арцруни перечислены князя Малхаз (7-244). Мальхаз — широко распространенное и характерное курдское мужское имя. И, кроме того, означает
.««любящий домашний очаг, прекрасный семьянин, чадолюб

Всписке царей Армении, составленном Н. Адонц, начиная с 190 27
г. до н. э. по 36 г. н. э. приводятся имена 17, а в период с 50 г. по 385 г. н. э. имена также 17 царей; имена последних четырех в этом списке — Аршака, Валаршака, Врамшапуха и Арташес приводятся, но о периоде их царствования ничего не говорится (6 , 427-428). Имя Еруанд отсутствует. Поэтому сложно определить
.период, о котором идет речь в «Истории» М. Хоренского

Рассказ об этом сборе войск, манера изложения поразительно 28

напоминают сообщение Плутарха о сборе войск Тиграном Великим: «…собрались к нему со всеми силами армяне и гордиенцы и явились во главе своих войск мидийские и адиабенские царьки, когда от вавилонского моря прибыли полчища арабов, а от Каспийского — толпы альбанов и сопредельных им иберов, да к ним еще присоединились, тоже в немалом числе, вольные племена с берегов Аракса, привлеченние лаской и подарками Тиграна…» (Плутарх, Лукулл, .XXVI)

Тморик (арм. Т’мор’ик) – Страна Маров — древнее название 29 Кордрика, который находился в области Корчайк (Кортчайк), на юге которого лежала Ассирия, на севере — Парсиская Армения, на востоке — Мокк (Мокс). И ныне курды региона Сархад .«восточный берег озера Ван называют «Тамар

Аргам, как собственное мужское имя широко распространено 30 среди курдов (29-272). А на курдском языке оно обозначает иудино, или козлиное, дерево, ярко-красные цветы которого называют Аргаван. По-курдски выражение «аргавани» означает ярко-красный. Имя Аргам-Аргаван сохранилось в названиях двух сел под названием Айгаван в Араратском районе и в близи г. .Еревана в Армении

Из всех народов Ближнего и Среднего Востока только у курдов 31 наиболее развито изложение исторических событий в песенной форме. На это указывают все без исключения исследователи, .изучающие курдов

Его передовые отряды действительно дошли до Кавказа. У 32 подножия горы Беюкдаш в Гобустане (Республика Азербайджан) впервые был найден камень с латинской надписью: «Император» Домициан Цезарь Август Германик. Л. Юли Максим, центурион XII .легиона Фулмината

Хронологическая путаница. Тиран из династии Аршакидов был 33 (428-427 ,7) .свергнут в 344 г. н..э

Хайра — мужское имя и по сей день широко 34 распространенное среди курдов, например, Херо, Хоро, Хоран, .(389 ,385 – 29) Хуро, Хорон, Хуре

Сохранилась и информация о названии курдской племенной 35 конфедерации в вышеуказанных районах, в частности в районе Гохтна (Ордубада). По данным М. Хоренского, «Гохтнцы были продолжателями поколения Сисака» (4-8). Курдское племя Сисианан (Сисиянлы) своими корнями восходит к этому «поколению» Сисака. Интересно, что известные этнографы-ученые И. Шопен (1-528) и А. Алекперов название племени также произносят как «поколения Сисиянлы» (лы — суффикс принадлежности в современном азербайджанском языке). Это племя еще в конце XIX

начале XX в. продолжало жить в районе Ордубада в — Нахичевани и Зангезуре и передало свой этноним в район Сисиян (часть исторического Зангезура) в Республике Армения. В племенном названии Сисак по армянским источникам также

просматривается название мощной курдской племенной конфедерации Шаккак (Шеккак). Вполне допустимо искаженное произношение и письменное отражение слов Си-Сак и Ше (Ша) – .Как

Села в области Гохтна (Ордубада). Джуга — эта нынешняя 36 .Джульфа в Нахичевани, а Хошакуник был расположен в Гохтне

Нак-чу-ан» также можно перевести с курдского языка: «ныг» » 37 означает «нога», «чу» — «пошел, ушел, уехал, отправился» и общеиранский суффикс принадлежности — «ан». Но такой подход .был бы слишком упрощенным и далеко ненаучным

В анналах ассирийского царя Тукульти-Нинуриты I (конец XIIIв. 38 до н.э.) рассказывается о его походе на племена «кутиев и укуманиев, страны Элхуниа, Шарнида и Мехри» (35-267). Область Ukumani(кумме или кумма) была расположена на реке Большой Заб, южнее Мусасира (нынешный г. Ревандуз в южной части Курдистана). В надписи другого ассирийскоого царя Ададнерари II(911-890 гг. до н.э.), где рассказывается о его походе в октябре-ноябре 911 г. до н.э. на кумманийцев, упоминается и поселение База в стране Мехри (35-283). Из его же другой надписи на стене набережной города Ашшура становится известным, что 4 дня месяца арахсамна (октября – ноября) Ададнерари напал на страну База, которая была в соседстве со странами Хабху и Сарбалиа, Дидуала: «вместе с другими поселениями на берегу реки Руру страны Мехри я покорил» (35-283). Страна База, по данным источника (35-283), локализуется «от той стороны Нижнего Заба на границе страны лулумеев по Хабху, Замуа до перевалов страны Намру … тот, кто склонил к своим ногам пространную страну куманийцев до страны Мехри, Салуа и Урариту…» (35-283). Асархаддон (680-669 гг. до н.э.) также в своей надписи кичится тем, что «покорил страну Базу, область, расположенную далеко, на Л(айл)е, ее царя, я наложил дань моего владычества; я покорил Шуприю до крайных пределов ее (36-241)». Шуприа соответствовала Сасунским горам, расположекнным юго-западнее озера Ван, и значит, граничила со страной База.В IIIв. до н.э. в составе могущественного Парфянского царства существовали отдельные курдские династии. В Парсе, где центром был Истахр, в начале IIIв. н.э. существовало несколько полунезависимых княжеств, сильнейшим из которых правила династия Базрангидов, утвердившаяся еще во IIв. до н.э. Ардашир, расширяя свои владения, настолько усилился, что при поддержке жречества и родовой знати сверг в 212 г. н.э. правителя Парса Гочихра Базрангида. И в эпоху Сасанидов (226-651) среди самостоятельных курдских династий особо выделялся династия Базикани. Один из округов Тарона (Таруберана) был назван, согласно древнеармянским источникам, — Бзнуник, и даже озеро Ван называлось Бзнунийское. Буква «к» в конце топонима «Бзнуник» – суффиксальная и указывает на его этническое содержание. Армянские источники курдскую династию Базикан и называют как Бзнунакан или Бзнуни, где Баз имя родоначальника

или племени, а «туни» в широком смысле «дом» (род, племя) от среднеперсидского «таума». У М. Хоренского мы встречаем княжеский род Бжуни (Бзнуни) и одноименный «нахарарство, кантон Бзнунакан» (7-248,256,308,312-313,316,321,337,490-491)Таким образом, род Базз (Базикан, Бзнунакан, Бзнуни) из седой древности выступает в своем курдском обличье. Именно по названию этого рода древнегреческие источники Ванскую область называли Босоропедой – «Земля (Страна) База», а арабские источники Босфороджан (Болодзори, 5-6). Среди курдов широко распространено мужские имена Баз, Бази, Базиан, Базо, Базит, Базан. В курдских сказках встречается мифическая птица Баз – синоним легендарной птицы Симург или авестийской Хумы. Есть и .вид орла, называемый курдами как teyre baz (сокол)

В настоящее время горный район южнее Джуламерга, в области Хаккари носит название одноименного племени Бази (23-66; 25-75).Основателем династии Мерванидского курдского государства (990-1087) был курдский вождь Эбу Абдуллах Хусейн Базз. Эта династия правила в Диарбакыре (Амеде), Ахлате и Малазгирте и позже свои владения расширила до Майяфарикина (нынешний Сильванский район Диарбакырской области), Арзани и Кайфы. За короткое время под их власть попала вся Диарбакырская область, Джезире и Нисайбин и курдский князь Баз бин Достик объявил себя курдским государем. Родоначальник Мерванидов Базз, на границе Атропатены и Армении, перестроил крепость Базз. Эта та крепость, из которой против арабских захватчиков долгую и упорную борьбу вел известный курдский полководец Папак (Бабек – курд. «бесстрашный»). Источник упоминает крепость Базикан (Базиран), принадлежащую в XIXв. курдскому племени Зибари (27-66). Ибн-Хордадбех упоминает о зумме курдов ал-базинджан в 14 фарсахах от Шираза. Арабский автор Ибн-Факих (V ,203) ссылкой на Ибн-Хордадбеха (47,72) упоминает о курдском племени ал-базинджан, а его родоначальника именует Хусайном Ибн-Джилавайхом. По ал-Истахри (113) и ал-Мукаддаси (447), этот зумм известен как зумм «Шахрийара». Средневековые арабские источники довольно подробно пишут об области Мадан .Баджунайс – области Базза с центром Маназкерт

В южной части Курдистана имеется местность – современный район Базиан (Базийян), расположенный к востоку от округа Дохук и южнее района Марга. В эмирате Бабан был район Базян с .административным центром Чемчемале

По древнеиранскому календарю, месяц михр (mehr) — 39 седьмой месяц года, первый месяц осени. В древнеиранском означает любовь и солнце. 16-й день месяца Михр отмечается как народный праздник. Нет ли между двумя этими датами прямой ?связи

Арарат» и «Масис» — курдские слова и поддаются переводу »40 исключительно с курдского языка. «Масис» — по-курдски ma– «осталось» и sis – «белое, седой»; букв. – «белоснежная». С вершины Арарата круглый год не сходит снег, поэтому иногда ее

курды в своих песнях так и называют: «бело-вершинной
.«(белоснежной)
В одном из стихотворений курдского поэта Маджиде Али об
:Агри/Арарате сказано
Ele barkır bereke , Племя откочевало с мест
.Disa ma sis ew Agıri Агри тот остался опять бело-вершинной
— ,Çıgas karvan je buhuri , Сколько караванов там прошли
Çıgas rewi le ewiri. Сколько одиноких путников на ночь там
.приютилось
:Курдский поэт из Киргизии Тахаре Авди пишет
.Хожу по земле чужой, как простой монах
.Забыл язык родной, путаюсь в словах
.От обиды больно в душе, слезы на глазах
[2] .Молчат горы Сипан и седой Арарат

Арарат» в переводе с курдского языка означает: ar– огонь и hat » – пришел: букв. – «извергающий огонь», «огненный». Сирийцы, переняв название Арарата у курдов, называли ее «Сарарад», где sar– вершина, «голова» и ar– огонь, т.е. «Огненная вершина». В курдском языке, например, в слове «ardu» (древесное топливо, драва) отчетливо проявляется суть этого слова, где ar– огонь и du– дым. Слово ar содержится и в именованиях древнемидийских жрецов-магов — «atrvan(«agrvan») – «хранитель огня». Это слово в современном курдском языке имеет тот же смысл. Название Арарат «Огненный» («Извергающий огонь») указывает на вулканический характер горы происхождение которого у современной науки не оставляет сомнений. Курды, наблюдавшие за вулканическими извержениями горы, естественно, должны были ее так и называть. И по сей день можно наблюдать слои застывшей лавы вокруг г. Арарата. А разные названия Агри-Арарат-Масис объясняются тем, что разные курдские племена по-разному называли эти горы. В одной и той же песне одновременно могли применить несколько названий, как это видно в стихотворениях Маджиде Али и Тахаре Авди. 41Отрывок из этого эпоса см. в разделе «Архив» настоящего журнала. Во время одной из бесед с автором настоящей статьи известный курдовед, доктор филологических наук, профессор О. Д. Джалилов (Ордихане Джалил) подтвердил, в его личном архиве имеются несколько песен из курдскиго варианта «Эпоса о .Гильгамеше», которую он в дальнейшем планирует опубликовать

Кровосмеситильный брак среди иранских народов 42 существовал только у персов и особенно широкое распространение получил в период персидской династии Ахеменидов. В ходе проведенных Зороастром религиозных реформ кровосмесительные браки были запрещены. Видимо, пришедшие на Иранское плато в VIIв. до н.э. персы не строго придерживались учения Зороастра. Истории известно, что царь Персии Дарий Iбыл женат на родной сестре и двух своих дочерям. В источниках сохранилась информация о существующем среди персов кровосмесительном браке и в более позднее время,

вплоть до XVIIIв. (58-89), что дало повод некоторым исследователям сделать ошибочный вывод о якобы поощрении ранней зороастрийской ортодоксией кровосмесительного брака. Древними источниками кровосмесительные браки среди
.мидийцев не зафиксированы

Отголосок этой реформы семейных отношений нашел 43
отражение в одной из сохранившихся у курдов многочисленных легенд о происхождении курдского народа. Согласно легенде, «царь Сулейман (Библейский Соломон) созвал к себе 500 молодых джинов и велел им убыть к странам, где заходит солнце, и привезти ему 500 юных прекраснейших девиц. Джины тут же убыли для выполнения приказания и по всем западным странам собрали 500 самых красивых девушек, только начинающих пить воду из девичьего родника. Возвращаясь с задания, джины попали в пургу и решили переждать непогоду, укрывшись в горах. Пришлось им долго ждать, пока погода прояснится. А тут был получено известие о смерти царя и необходимость летать дальше отпала. И за это время молодым джинам полюбились красавицы. Джины взяли девушек в жены, скоро у них родились дети, а у их детей — еще дети… и так возник курдский народ, а укрывшие их горы от них получили свое название — Курдистанские…». Один из вариантов этой легенды поведали своим читателям чешские писатели Мирослав Зигмунд и Иржи Ганзелка с большой любовью в совместно написанной им книге о курдах «Курдистан страна восстаний, легенд и надежд» (Прага, 1962, с.5). По их словам, «…легенды являются для курдского народа живительным родником, в котором он черпает свои силы… своих легенд они никогда не утеряли и едва ли смогут когда-либо с ними
.расстаться» (там же)

Поверье о том, что медведи произошли от человека, до сих пор 44
.сохранилось у курдов

У курдов и по сей день waroзначает «место пребывания, 45
.«размещения, родной очаг, место стоянки

О курдской пастушеской свирели, с помощью которой пастух 46
управляет многотысячной отарой овец, существуют
.многочисленные свидетельства, и они отражены в источниках

Нерукотворный, естественный свет. Е. П. Балаватская в этом 47
.(374-3 ,41) «видит святой «дух

Гора Карду. В прим. 39 к «Иудейским древностям» Иосифа 48
Флавия (книга 1) отмечается «этимологическая связь между кордуйцами и знаменитыми кардухами Ксенофонта, праотцами нынешних курдов» (42-66). Эти же кардухи в античных источниках
.назывались гордуеями (Плутарх. Лукулл, 29; Страбон. XII, 522)

Речь идет о амомум (ammomum) и других легких благовониях, 49
которые, согласно Саллюстию (86-35 гг. до н.э.) («Исторические
.фрагменты» –Histor. Fragm., IV,18), производили у кордуенов

Родился в 64 г. до н.э., друг иудейского царя Ирода и 50
императора Августа, написал историю в 144 книгах — от Ассирии
.и Мидии до времени автора

Народ миннийцев цитирует также пророк Иеремия (LI,27): он 51
идентичен с маннеями или муннеями ассирийских надписей и
жил к востоку от озера Вана. М. Хоренский их упоминает как
«манаваситян» (I,12). О маннеях как о протокурдах см. журнал
.«Курдитсан Рапорт». 1998. №18.С.23-26

Об этой горе других сведений не сохранилось. Видимо, 52
название горы Барис — искаженное название горы Масий (Тур-
.Абдин), которая находится недалеко от горы Джуди

Античный Масий — горы Тур-Абдин, в Северной Месопотамии, 53
отделяющие район современного курдского города Нисайбин
(античная Мигдония с городом Нисибис) от долины Верхнего
.Тигра

Горы Нифат принадлежат к отрогам Малоазийского Тавра и 54
сопредельны горному хребту Масию. Адонц пишет, что «вместе с
мардами между Загром и Нифатом жили …. Куртии, которые
утвердились южнее мардов в местности, которая потом
называлась по их имени — Кортчея. Куртии и есть нынешние
курды. У ФавстосаБузанда (IVв.) Кортчея обозначает район
Салмаса; позже она занимала соседние Кордуенские земли,
.(418-7) «очевидно, вследствие усиления влияния курдов

Каппадокия, область в Малой Азии между Галисом и Евфратом, 55
на востоке граничила с Арменией (Страбон, XII,I,1).До 548 г. до н.
э. Каппадокия была лидийской, а затем — персидской сатрапией
при Кире IIВеликом (558–529 гг. до н.э.).Каппадокию македоняне
захватили у персов уже разделенной на двесатрапии (Страбон,XII,
I, 4) –«Собственно Капппадокию» («Великой Каппадокией») и
«Каппадокию у Тавра» (Понтийскую Каппадокию – побережье
.Черного моря)

Одного из царей Каппадокии звали Айрарат (ср. «айраратских
.горах»)

Коммагена — небольшая историческая область на границе с 56
.Каппадокией

Нисибин — это современный курдский город Нисайбин, 57
расположенный на юге Северного Курдистана вблизи реки Хабур,
на границе сирийской и турецкой частей Курдистана: ныне
разделен между Сирией и Турцией. Сирийскую часть города
.называют Камышло (Kamislo)

Тигранокерт локализуется у Тель-Эрмена в долине между 58
горами Мазиий и Нифат на левом притоке Евфрата в области
Амед (Диарбакыра). Основан аршакидом Тиграном II в 77 г. до н.
э. Первоначально был заселен переселенцами греками из
Каппадокии и Киликии. Тигранокерт в 69 г. до н. э., через 8 лет
после основания был разрушен римлянами, а население
.вернулось на свои первоначальные места обитания

Крепость Пинака – средневековая крепость Финик в 59
наследственном княжестве и эмирате Джезире в начале XVI в.
Владетелями эмирата и крепости Финик являлись вожди
могущественного союза курдских племен Бохты (Бохти), которые
передали свое племенное название реке Бохтан, верхнему

.притоку Восточного Тигра
От курдского слова «sinûr» (12-380), синор (49-336) — «граница, 60 заграница, рубеж, предел, межа»: букв. «Пограничные горы». Синоним курдского слова serhed(сархад) (12 -396; 49 -333). Мидиец Митридат VI, Евпатор (132-63 гг. до н.э.), царь государства Понтийского и Боспорского, Малой Армении и Колхиды «проявлял столь большую заботу об этих областях, что построил там 75 укреплений, где хранил большую часть своих сокровищ. Самые значительные из них — это Гидара, Басгедариза и Синория. Последнее местечко находилось на самой границе Великой Армении, почему Феофан и изменил ее имя в Сюнирию» («Пограничная Земля», 46-825, прим. 46) (Страбон. XII ,3,28). По этой причине тысячелетиями живущие на этих землях курды обширный регион, охватывающий области Муш, Ван, Бингол, Эрзерум, Карс, Баязет, Агри и Игдыр в северной (турецкой части) .«Курдистана, называют «Сархад», букв. — «Пограничная зона
Согласно Библии, «шестьсот первого года к первому дню 61 первого месяца иссякла вода на земле; и открыл Ной кровлю ковчега, и посмотрел, и вот, обсохла поверхность земли» (Бытие VIII , 13). Это случилось в месяце нисан (март-апрель) кутийско-шумерского календаря. Именно в связи с этим Моисей повелел считать первым месяцем года нисан: «месяц сей да будет у вас началом месяцев, первый да будет он у вас между месяцами года» (Исход X11, 2). Хотя евреи заимствовали шумеро-вавилонские названия месяцев, восходящих к кутийско-хурристко-касситскому (протокурды) календарю, началом года и первым месяцем у них, вопреки заповеди Моисея, считается тишри (об этом подробно см.: Дружба. 2002. №14-15.С. 86-87). У древних евреев первым месяцем считался авив (в этот месяц созревал ячмень). Ближайшие соседи курдов — арабы, греки, армяне и ассирийцы, исповедующие, кроме арабов, христианство, .— отмечают новогодний праздник 1 января
[1]Журнал «Дружба» (Достани) Москва 2002 №№ 20-21

Свойства субъекта

:книга	История
:Тип документа	Исходный язык
:диалект	Русские
:Страна - Регион	Армения
:Страна - Регион	Турции
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Русский | kurdist.ru
[2] گۆڤار | Русский | Журнал «Дружба» (Достани) Москва 2002 №№ 20-21

بابەت: 254

ИЗ ИСТОРИИ АЗИРБАЙДЖАНСКИХ КУРДОВ

https://www.kurdipedia.org/?q=20211213203147398466

Аламдар Шахвердиев

Курды (самоназвание «курд», «курмандж») – один из древнейших народов Ближнего и Среднего Востока. Курдов различают по племенным (гурна, бабан, джелали, джаф, милан, зилан, заза, мукри, соран, хасани, шеккак) и географическим (дерсими, хеккари, бахтани, бахдинани) признакам.

Среди первых упоминаний о курдах можно привести сведения древнегреческих авторов Страбона и Птолемея, описавших область Кордуэну (Гордиэну). Страбон называл курдов «киртиш». Ксенофонт в «Анабазисе» также повествует о воинственном, выносливом народе – кардухах, преследовавших десятитысячное войско греков.

По мнению известного российского востоковеда В.Ф.Минорского, курды обитали в древности на территории Атропатены. Исходя из этого, можно предположить, что начиная с IV века до нашей эры и до конца раннего средневековья курды составляли немногочисленное ираноязычное меньшинство в Атропатене.

В III веке до н.э. в результате распада государства Селевкидов возникло могущественное Парфянское царство, в составе которого уже существовали отдельные курдские династии. После парфянских Аршакидов и в эпоху Сасанидов (226-651 гг. н.э.) также существовали самостоятельные курдские роды – Базикани, Дейселли, Химдани и др.

В VII –IX вв., в период арабского завоевания курды сначала выступали на стороне сасанидского Ирана, но вскоре примкнули к арабам и приняли ислам. В это время начинается продвижение курдских племен на север, где они создают ряд феодальных княжеств.

В X – XI вв. на Южном Кавказе правила известная династия Шеддадидов, владевшая значительной территорией в междуречье Куры и Араза. Эта династия была основана в 951 г. (340 г. хиджры) Мухаммедом Шеддадом бен Карту из племени раввади. Опустошительное нашествие монголов в середине XIII века принесло тяжелый урон курдам, которым пришлось перекочевать из низин в горы. Не улучшилось положение курдов и в последующие два с половиной столетия.

Начало XVI века – переломный момент в истории курдов. В 1514 г., когда войска сефевидского шаха Исмаила I были разгромлены при Чалдыране турецким султаном Селимом I Явузом, в состав .Османской империи вошли населенные курдами земли

После последней турецко-иранской войны, закончившейся в 1823 г. подписанием Эрзурумского мирного договора, между двумя странами была установлена граница, мало отличавшаяся от той, что сложилась за 300 лет до этого в период завоевательных .походов султана Селима I

К 1830 году границы Российской империи вплотную приблизились к курдским землям. Параллельно усиливался поток курдских переселенцев на Южный Кавказ, аннексированный к этому времени Россией. В конце 1807 г. курдский предводитель рода Махмед Сефи-Султан перешел русско-иранскую границу со своим родом, включавшим 600 семейств, и обосновался в Карабахском ханстве. Челебийские курды, жившие в Карадаге (область в Иране) числом в тысячу семейств, тоже переселились на Южный .Кавказ

Немало курдских семей из Ирана переселилось в Нахчыванский и Сурмалинский уезды после присоединения к России Гянджинского, Карабахского и Шекинского ханств. Отдельные курдские семьи и родоплеменные группы оказались на территории Южного Кавказа после двух русско-персидских войн .(1804-1813 и 1826-1828 гг.)

В литературе есть сведения о курдах, населявших во второй половине XIX века Арешский, Джабраильский, Джаванширский и Зангезурский уезды Елисаветпольской (Гянджинской) губернии. На территории Эриванской губернии курды жили в Сурмалинском, Шарурском, Эчмиадзинском, Александропольском, Эриванском, Нахчыванском и .Новобаязидском уездах

Основная масса курдского населения переселялась в регион Южного Кавказа из Ирана с начала XIX, оседая в горных и предгорных районах Азербайджана. После подписания Туркменчайского договора 1828 г. вместе с частью азербайджанских земель к России отошли и курдские селения. В числе таких сел можно указать Зиланлы и Шотланлы (Губадлинский район Азербайджана). Курдские переселенцы из Ирана в Азербайджан 1813, 1828 и 1914 годов обосновались в .Зангезурском уезде Елисаветпольской губернии

В Азербайджане курды жили в основном в Зангиланском, Кяльбаджарском, Губадлинском и Лачинском районах. В поисках лучших пастбищ и земельных участков курды со своими стадами кочевали из одного района в другой. Например, села Оруджлу и Агджакенд Кяльбаджарского района основали переселенцы из селений Агджакенд и Минкенд Лачинского района. Село Ашагы Шуртан Кяльбаджарского района образовано курдами из села .Мирик Лачинского района Азербайджана

В 20-х годах XX в. часть жителей этих сел переселилась в Евлахский и Тертерский районы. Село Кара-Кечди Лачинского района основали задолго до Октябрьского переворота курды-переселенцы из Шарурского уезда Эриванской губернии. Первоначально в конце XIX в. они обосновались в селении Кара-.Кишлаг, в котором к 1888 году насчитывалось 252 двора

В 20-е годы прошлого века некоторые жители этого села во главе с братьями по имени Худо и Аббас ушли на поиски лучших земель и основала приблизительно в 20 км новое поселение, назвав его Кара-Кечди. Во второй половине XIX в. курдская семья Шахсуваровых из Шаруро-Даралагезского уезда перекочевала в село Минкенд (Лачинский район Азербайджана). Вскоре сюда переселились еще несколько курдских семей, селение разбилось на родственные кварталы. В ряде других сел Лачинского района – Бозлу, Агджакенд, Мирик, Кямаллы – в конце XIX века, согласно статистическим данным и сообщениям старожилов, также жили .курды

Для социально-экономических отношений курдов Южного Кавказа начала XIX в. характерно сохранение родоплеменных пережитков. В курдском обществе того времени существовало два класса: феодалы и зависевшие от них крестьяне. В этот период еще сохранялось деление курдов на племена (эл), которые объединяли несколько родов (бар). Во главе племен и родов стояли ага и беки. Должность ага и бека переходила по .наследству

Курдские феодалы-землевладельцы приобретали большие массивы пахотных земель. В качестве примера можно привести селение Зиланлы Зангезурского уезда, где земли принадлежали крупным землевладельцам Гасанбеку и Исмаилбеку. Крупные земельные участки в Лачинском районе принадлежали бекам .Султановым

Ко второй половине XIX в. усиливается дифференциация социальных групп населения. Стало уменьшаться число мелких и средних скотоводов при значительном росте крупных скотовладельцев. Увеличилось число батраков, которые именовались шиван (пастух овец), гаван (пастух крупного рогатого

.скота, лошадей), хулам (батрак), рожхэк (поденщик)

Шиваны нанимались обычно на летний и зимний периоды; гаваны – только с весны и до осени, а хуламы работали у оседлого хозяина круглый год: следили за скотом, обрабатывали участок, пахали и сеяли и т.д. Рожхэки работали в летнее время года, выполняя различные сельскохозяйственные работы. В этот период стала выделяться и кулацкая верхушка, существовавшая .вплоть до коллективизации

В связи с расслоением курдского крестьянства в конце XIX начале XX вв. развивается отходничество, особенно среди беднейшего крестьянства (селения Зерты, Минкенд, Шейланлы Лачинского .района, Шуртан, Союгбулаг, Зейлик Кяльбаджарского района)

Основные занятия

В конце XIX – первой половине XX в. курды в основном занимались полукочевым скотоводством с вертикальными перекочевками. В долинах скотоводство сочеталось с земледелием. В основном курды разводили крупный и мелкий рогатый скот в горных районах Азербайджана (Кяльбаджарский, Лачинский, Губадлинский, Зангиланский). Во время перекочевок курды объединялись в «оба», представляющее собой добровольный союз нескольких семей, как правило, на время .кочевья на эйлаги, т.е. с весны до поздней осени

Оба» были двух типов: созданные на началах равенства » входивших в нее членов (джал), которые несли одинаковые расходы по содержанию скота, и созданные в результате принятия одним из наиболее зажиточных скотовладельцев овец других членов «оба» в свое стадо. Возглавлял «оба» наиболее крупный скотовладелец, которого называли «обабашы». Джалы платили ему по 4-5 баранов со 100 голов скота. Обабаши пользовался большими правами; только он мог разбирать .конфликты в подвластной ему «оба», выносить важные решения

Число входивших в «оба» семей зависело от численности мелкого рогатого скота, которым владела та или иная семья. Как правило, общая численность стада «оба» не превышала тысячи голов. Эту традицию старались не нарушать, так как большее стадо трудно было обеспечивать кормом и уходом. На эйлагах курды жили в шатрах. Некоторая часть курдского населения, в основном в нагорной части Азербайджана, занималась богарным (демйе) .земледелием

Домашние промыслы и ремесла

Значительное место в хозяйственной жизни курдского населения Азербайджана в XIX начале XX в. занимали домашние промыслы, главным образом те, которые непосредственно были связаны со скотоводством. Курды издавна славились выделкой различных шерстяных изделий, кошм, обработкой овечьих и козьих шкур, но особенно важную роль в их быту играло традиционное .ковроделие

Курдские женщины вязали чулки, носки (горэ, джураб), изготовляли шерстяные хурджины для перевозки мелких предметов домашнего обихода, мешки (чевалы, тэр) для зерна, постельные принадлежности, женские пояса (бэппэшт) и.т.п. Мужчины обрабатывали овечьи и козьи шкуры, из которых делали емкости для хранения масла и сыра. В богатых лесом местностях (Кяльбаджарский, Лачинский районы) изготовлялись .деревянные улья (кэнди)

Курды Кяльбаджарского района выделывали шерстяные, красочно орнаментированные попоны для лошадей. Повсеместно на Южном Кавказе курды изготавливали войлочные подстилки-кошмы, среди которых выделялись хоресание кошма – наилучшего качества и колав – менее качественная. Для выделки кошм берали мелкую шерсть барашка и клали на войлок, разостланный на полу. Днем на разостланной кошме сидели, а на .ночь стелили постель

Ковроделие

Ковроделие – один из древнейших видов промысла, всегда играл видную роль в хозяйстве курдов. Были наиболее распространены следующие виды ковров и ковровых изделий: паласы (безворсовые), войлочные, шерстяные изделия с ковровым рисунком (мешки, переметные и хозяйственные сумки, чулки и т.д.), а также ворсовые ковры. Выделывались они из различных сортов шерсти, как правило, окрашенной в яркие цвета. В зависимости от качества шерсти, окраски, размера, назначения и орнамента ковры назывались: емени (геба), зили (бар), джарджи. В орнаментике курдских ковров наряду с чисто геометрическими элементами встречаются мотивы, отражающие занятия населения (скотоводство, земледелие, ремесло), явления природы, а также .религиозные представления курдов

Ворсовой ковёр емени наиболее сложен как по способу производства, так и по расцветке и рисунку. Орнамент этого ковра чаще всего представляет собой симметричный рисунок из геометрических фигур (ромбы, треугольники, прямоугольники

и.т.д.). Ковры емени бывают различных размеров и преимущественно прямоугольной формы. Они развешивались на стенах жилищ. Безворсовые ковры зили, или бар ткали как из шерстяных, так и из хлопчатобумажных нитей. Джарджи делали различной формы и размеров и чаще всего расстилались на полы, или развешивались на стенах. Для орнамента курдских ковров характерна симметрия рисунка в сочетании с асимметрией раскраски. Орнамент национальных ковров отображает окружающую природу солнце, горы, равнины, животный и .растительный мир, основное занятие народа скотоводство

Кухня

Со временем пища кавказских курдов все меньше отличалась от азербайджанской. Значительное место в курдской кухне занимали молочные, мясные, крупяные, мучные и овощные продукты. Для получения масла и творога молоко кипятили в больших медных котлах. Когда молоко остывало, в него клали две-три столовые ложки кислого молока. Затем закисшее молоко вливали в деревянную маслобойку – сэрсум, наполненную наполовину холодной водой. Из обычного творога готовили жажи и кяшк. Жажи – рассыпчатый творог, который обычно .употребляли в пищу поздней осенью

Фольклор, литература и музыка

Курдский народ вправе гордиться своим богатейшим устным народным творчеством. Фольклорные произведения пользовались популярностью в силу отсутствия своей письменности. Из наиболее распространенных курдских эпических произведений отметим такие, как “Мам и Зин”, “Замбильфрош”, “Дымдым”, “Кар и Кулук”, “Хадже и Сиабанд”, .”“Маме и Айше”, “Сева Аджи

По тематике народное творчество курдов весьма разнообразно (лавджи, эпические песнисказы, стихи, пословицы, поговорки, сказки и т.д.). Лавджи – короткие лирические и героические стихотворения. Лирические лавджи передают беседу влюбленных перед расставанием, диалоги влюбленных перед боем и т.п. Богат и музыкальный фольклор курдов, который, к сожалению, мало изучен. Курдские мелодии обычно минорные, хоровое .исполнение отсутствует

Наиболее распространенными и старинными курдскими танцами являются хороводные. Сольные танцы, а тем более в женском исполнении в прошлом курдам Южного Кавказа были незнакомы. .В более поздние годы стали появляться сольные исполнения

Коллективные танцы (говенд) исполнялись под зурну и барабан

при сомкнутом построении танцующих, которые брали друг друга за руки, плечи, талию или за мизинцы. Обычно кто-нибудь из старших выбирал предводителя (сарговенд), который вел танцующих по кругу в правую сторону, размахивая платком в правой руке. Различают танцы быстрые и медленные. К быстрым (наиболее популярным) можно отнести ойнарэ, адлэ, кочари. Медленные коллективные танцы курдов сакме, джангуле нэри, .лачи бэиэ, шорор и др

Курды – народ очень музыкальный. Особой любовью пользуются народные песни: бытовые, лирические, свадебные, похоронные и воинственные. Из лирических песен наиболее известны «Домам», «Авдале», «Зайнэке», «Хазал». Песни, посвященные любви, называются ”песнями девушек” (кламед кчэка). К числу популярных свадебных песен относятся ”Калашо-Нобадаро”, .”Майраме”, ”Романи”, ”Шалэк Шиноке” и др

Одежда

Мужская одежда курдов по аналогии с азербайджанской состояла из нижней рубахи (крас), нижней поясной одежды (дарпэ), верхней поясной одежды-шаровар (шарвар, шал) верхней плечевой одежды жилетки (элеэ), архалуха, чохи, пояса (пэшт), головного убора (кюлах, папах), шерстяных носков (горэ, джураб) и обуви. На ноги надевали шерстяные ноговицы (саг) и сафьяновые сапоги. Зачастую мужчины носили самодельные .лапти из сыромятной кожи (чарэх)

Национальный костюм курдских женщин состоял из рубахи (крае), верхней поясной одежды шаровар (хэвалкрас), верхней плечевой одежды жилетки (элэк), верхней поясной одежды передника (шалэк, доштук), нарукавников (давзанг), шерстяного пояса (бэне пэштэ), головного убора (кари) или головных шелковых платков, шерстяных чулок (горэ). К женским украшениям относятся: головное украшение (бэрдженик), барчан, нагрудное украшение (рэхт), поясное украшение камбад, гостил (кольца), бозэн .(браслеты)

Жилища

Основными типами жилища кавказских курдов до 20-х годов XX в., а кое-где и до начала 30-х годов были шатер (для кочевого и полукочевого населения) и зимнее жилище-землянка или полуземлянка (для полукочевого и оседлого населения). Основой курдского шатра (кон, чадыр) служили деревянные жерди, вбитые в землю в несколько рядов. Среди курдского населения Азербайджана аналогичный тип шатра бытовал примерно до 30-х

.годов, а затем стал вытесняться шатром азербайджанского типа

В Азербайджане наряду с землянкой и полуземлянкой существовали пещерные жилища, среди которых можно выделить искусственные и естественные. Искусственные пещеры выкапывались в мягких горных породах. В естественных пещерах зажиточные курды содержали скот. В Лачинском районе Азербайджана существовали целые пещерные селения курдов. Зимние жилища курдов типа землянки и полуземлянки (мал, хани) были распространены на Южном Кавказе и в Передней Азии. В литературе такое жилище известно под названием .карадам и дарбази

Главным строительным материалом служил нетесаный камень, которым изобиловали горные районы, а также сырцовый кирпич, имевший распространение на равнине. Стены в землянках и полуземлянках беднейшей части населения выкладывали из грубого, неотесанного камня, скрепленного раствором глины. В домах зажиточных курдов стены покрывали обработанным .камнем. Изнутри стены не белили

У курдов Азербайджана камины появились гораздо позднее и встречались в основном в зажиточных жилищах. В курдской традиции очаг служил объектом поклонения, с ним связаны различные религиозные обычаи и поверья народа, судьба семьи, ее достаток. В каждом доме заботились о том, чтобы в очаге не гас огонь. Хозяйственные помещения – конюшня (тавлее), овчарня, хлев (гом), кладовая и комната для сельскохозяйственного инвентаря (килар) у кавказских курдов были почти однотипны. Жилые и хозяйственные помещения .располагались, как правило, под одной кровлей

На крутых горных склонах курдские селения располагались ярусообразно. Большинство селений формировалось в основном на основе близких родственных связей. Дома кровных родственников, а также членов патронимии имели одну смежную стену с отверстием (колэх). Курдское селение обычно создавалось .у родника

Курды, как и другие народы Азербайджана, активно участвовали в общественнополитической, научной и культурной жизни страны. Многие видные представители курдской общины получили образование на азербайджанском языке, внесли свой вклад в .развитие науки и культуры Азербайджана

Среди них министр просвещения в правительстве АДР Нурмамед Шахсуваров, первый военный министр в правительстве АДР Хосров бек Султанов, видный общественный и политический деятель Чингиз Илдырым, министр внутренних дел

Азербайджанской ССР Ариф Гейдаров, писатели Сулейман Рагимов, Али Велиев и Фарман Керимзаде, поэт Джалал Бергушад, председатель Верховного совета АзССР Мамед .Искендеров и другие

По материалам журнала IRS Наследие
[1]

Свойства субъекта

:книга	курдский вопрос
:книга	История
:Тип документа	Исходный язык
:диалект	Русские
:Страна - Регион	бывшего Советского Союза и Россия
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | AZERHISTORY.COM
کاتی تۆمارکردن: 2021/13/12 8:31:47 PM
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 255

Исторический ареал сложения курдского этноса. Курдистан — страна курдов

https://www.kurdipedia.org/?q=20211218155152398843

Исторический ареал сложения курдского этноса. Курдистан — страна курдов
Лятиф Маммад
Территория, на которой жили и поныне живут курды, длительное время шумерскими, ассиро-вавилонскими, древнеегипетскими, персидскими, греческими, арабскими, армянскими и другими источниками называлась по-разному, и в настоящее время эти названия больше не встречаются.В древности курдские племена населяли территории, соответствующие следующим провинциям современного Ирана: Хорасан, Западный Азербайджан, а также районы граничивших друг с другом Сасанидского Ирана и .Византии
Эти территории, примыкавшие к Месопотамской низменности и издревле населенные курдскими племенами, носили название .««Страна Карда
Новое касситское государство Вавилонии называлось Кардунаш или Кар-Дуньяш, то есть Земля КАРДА/У. Гордуена (Кордуена, Гордиена, Кордук) или Кордука, как называют более поздние греко-римские источники страну Кардухов Ксенофонта, была

.известна древним сирийским авторам как Джезире де Карду
Курдистан нельзя найти на политической карте как единую территорию с четко определенными политическими границами и признанную международным правом. И невозможно определить точно границы страны курдов из-за сложных исторических судеб этого народа. Сведения о политических, а в основном этнических границах Курдистана мы находим в обширной исторической и .справочной литературе
Курдистан — географическое название территории между 30º-40º северной широты и 37º-48º восточной долготы. Она находится Западной Азии в воображаемом четырехугольнике, зажатом Средиземным, Черным, Каспийским морями и Персидским заливом. Эта территория названа Курдистаном по имени курдского народа, о котором письменные источники сохранили .сведения начиная с III тысячелетия до н.э
Самое раннее упоминание названия территории проживания курдов как «Кырдыстан» мы встречаем в «Хронологии» армянского историка XI–XII вв. Матевоса Ураеци. В своей книге Марко Поло, венецианский купец XIII в., также упоминает его как «Кардистан» — вторая из восьми областей Персии (1-XXXIII). Последний правитель из династии сельджукидов султан Санджар, объединив пять крупных вилайетов с курдским населением, создал провинцию Курдистан. Центром этой провинции считался великолепный город-крепость Бахар, расположенный в 12 км к северо-западу от города Хамадана — древней столицы Мидии Экбатаны, что естественно не могло быть чисто случайным совпадением, а являлось логическим развитием курдской истории. Провинция состояла из пяти крупных вилайетов: Хамадан, Динавар, Керманшах, Шехризур и Санджар. В провинцию входили 16 округов: Алани с одноименным городом; Алиштер с культовым местом зороастрийцев Архуш или Ардехш; крепость Бахар; Хуфтиан — крепость, созданная на реке Заб; города: Дербенд-е Тадж Хатун; Дербенд-е Зенге; Султан Абд-е Джемджемал, расположенный у подножия горы Бехистун; Шехризур; Керманшах (или Кармисин); деревни: Керенд и Хошан; Кенгевер (или Каср Эль Лесус); область Махидешт, включавший 50 населенных пунктов; крепость Херсин и деревня Вестам). До XVIII в. в провинцию Курдистан входил также Луристан. Фактически это .была территория исторической Мидии
В дальнейшем это название — Курдистан — распространялось на .все территории исторического проживания курдов
Зайн-ад-дин ибн Хамдаллах Казвини (XIV в.), сын знаменитого государственного деятеля и историка Хамдуллы Мустаофи Казвини, крепость Амук1 размещает в «Курдистане на берегу озера Арджиш» (2-105). Великий курдский историк Шараф-хан Бидлиси в конце XVI в. в летописи истории курдов так определил границы Курдистана: «Начинается вилайет Курдистан с Хормоза, который находится на берегу Индийского океана. Оттуда граница тянется по прямой линии и проходит через области Фарса, Ирака

Персидского, Азербайджана, Армении, с юга — через Диарбекир, Мосул и Ирак Арабский. Однако ее ответвления простираются от самых отдаленных (районов) восточных провинций до окраин западных областей» (3-83). При этом Ш. Бидлиси Азербайджан и Армению рассматривал как географические области, лишенные .этнической подоплеки

Турецкий историк Эвлия Челеби в своем написанном в 1646 г. труде границы Курдистана определял на севере Эрзурумом, на юге Басрой и Халиджей (Халабджа) с Фарсом (4-49). Турецкий историк и поэт XVII в. Мехмет Хамдами Челеби (умер в 1658 г.), говоря об исторических событиях, непосредственным свидетелем и участником которых он сам являлся, упоминает города и крепости Диарбекир, Хазина (Хазоми), Арджиш, Адылджеваз, Битлис, Ахлат, Сован, Сасун, Ширак, Мардин, Синджар и пишет, что большинство этих крепостей в Курдистане были завоеваны. А .другие были отвоеваны с помощью окружений

Армянский историк XVII в. Закария Акулисский в своем дневнике писал, что «в 1668 г. настоятель акулисского монастыря Св. Фомы, архимандрит Петрос приступил к расписанию ограды с четырех сторон монастыря, все дома были из камня и глины. Он пригласил из Курдистана мастеров» (5-69). Курдистан у армян XVI-XVIII вв. назывался частью Османской империи, охватывающей вилайеты: .Ванский, Битлисский и Диярбакырский (5-69, прим.102)

Другой армянский историк XVII в. Аракел Даврижеци, также следуя армянской исторической традиции, под «Страной маров» подразумевал «Курдистан» (6, прим. 3) и, упоминая «племена маров», имел в виду курдов (6, прим. 4). Аракел Даврижеци «Джуламерка, Шатаха и многих гаваров2 и крепостей» (6—XXXVIII,283), владетелем которой был «Великий князь маров Ездишер», а также «область Гарма, которую ныне называют Ахбаком» (6—XXXXVIII, 421), возглавляемую живущим в крепости Физан князем-курдом Хосров Пашой, братом вышеупомянутого Ездишера» и «Багеша (крепость Битлис — Л. М.), владетелем которого был другой курдский князь Авдал-хан», — размещает в стране Маров (Курдистане). Считается, что на этих территориях как раз и сложилась ядро курдского этноса. Курды зафиксированы на этих землях с древнейших времен. Во время отступления 10000 греков они продвигались по территориям, населенным .«ираноязычными» племенами

Известный итальянский путешественник XVII в. Пьетро делла Валле, который в 1617-1627 гг. жил в Иране, в 1850 г. в опубликованных в Риме «Дружеских письма» описал страну и написал о Курдистане: «Курдистан, то есть земля курдов, разделяет Турецкое и Персидское государство от востока к западу. Содержит в ширину от 10 до 12 дней езды, от юга же к северу простираеттся почитай от Персидского даже к Черному .(224-7) «морю

Оттер писал, что курды имели свое жилище в стороне от Урмийца до Малатии и к Мараже (Мараш — город на северной (турецкой)

части Курдистана — Л. М.), простирающейся, а земля их граничит
-7) «к северу с Ираном, к югу с землею Мосулом и Ираком Арабе
.(225
Бэл, шотландский врач, секретарь английской миссии в России в своем путевом дневнике так описывал свое путешествие в Персию: «…7 (декабря 1716 г.) числа вступили мы в пустую долину, называемую россиянами Моганская степь, а персами — Курдистан… Около полумили повыше моста река Аракс, называемая ныне Аррасом, впадает в Куру… Кура разделяет Курдистанскую провинцию. Курды чаятелно получили себе имя от сея реки. Сей народ весьма древен, и думаю тот самый, коего Ксенофонт, в отшествии греков, называет кардухами, и который воспротивился толь сильно их проходу. И ныне еще признавается оный за весьма храбрый. Лошади их много похваляются в Персии, «как за красоту свою, так и за силу. Курды кочуют там во весь год
.(397-11)
Описываемая Бэлом территория, включающая Муганскую степь вплоть до слияния рек Аракса и Куры, вблизи которой и по сей день существует построенный курдскими правителями Шеддадидов знаменитый, являющийся одной из жемчужин курдского зодчества и архитектурной мысли мост Худафарин3, и до Кельбаджара включительно в Северном Азербайджане в 20—30-е годы входила в состав национально-территориального образования, больше известной как «Красный Курдистан», позже ликвидированного азербайджанскими националистами не без
.помощи Турции
Известный русский этнограф Петр Лерх о площади расселения курдов писал так: «На севере они расширили свои обиталище до верховьев Евфрата (Мурада) и до Аракса; в российских владениях они обитают в Эриванской губернии и в Карабахе; на западе до Анкары (на северо-востоке от большего Соленого озера)… на западе курды распространены по всему протяжению от Урмийского озера до Персидского залива, и наконец в Хорасан» (12-22) и, говоря об обитающих в Османской империи курдах, указывает пределы их обитания в ливе Хаккяри (области Хаккари, Ван, Мардин, Джезире) (12-63), эялете Курдистан (Дерсим, Муш и Диарбекир) (12-71), эялете Мосул (Мосул и Ревандуз) (12-73), эялете Багдад (Багдад, Сулеймания и Басра) (12-81), Харпут (Харпут, Бегисене, Малатья, Мяден и Арабгир), Адана (Адана, Ичил, Трасус, Билан, Кира Исалю, Мараш) (12-86), Эрзерум (Эрзерум, Чалдыр, Карс и Баязед) (12-87) и в «персидских владениях» (Соуджбулак, Ушну, Миане, Таром, Рей, Хой, Арделан, Кирманшах, Луристан, Хузистан, Пуштику, Хорасане, Мазандаране
.(и Дейлемских горах (12, 92-121
Мольтке ограничивает собственно Курдистан линией, идущей от Диарбекира через Мардин, Нисибин, Джесирех-ибн-Омар на Ван, Муш, Палу, Деринде, Мараш до Аджамана. На западе курды кочуют вплоть до высокого, почти что достигающего 4000 м. Эрджис-дага (Аргеус) у Кайсери, на юге до Мосула и на юго-

востоке, переходя природную границу, преимущественно в провинции Азербайджан и Ардилан, вплот до Луристана (Феликс .Лушан. Народы, расы и языки. Ленинград, 1925 г., с. 89)
Английский разведчик Е. В. Сон в 1908 г. о своей первой встрече с курдами турецкой части Курдистана писал так: «Это был аванпост великой расы, которая занимает горную полосу Турции и Персии в .(3-13) «125 тысяч квадратных миль
В начале XX в. в связи с очередной кавказской кампанией, направленной против Турции, русские военные специалисты продолжали работу над составлением подробной топографической карты региона. И, естественно, они не могли не фиксировать районы традиционного проживания курдов. Вот что они в связи с этим пишут: «Курды живут в центральной части района (в Эрзерумском вилайете), в юго-восточной его части (Битлисском и Ванском вилайетах), где они являются преобладающим элементом населения, и на обоих склонах Агрыдага (Агри/Арарата — Л. М.) (14-46). «Ван — центр вилайета и .(47-14) «важнейший пункт Турецкого Курдистана

В 14-м томе Военной энциклопедии России территория проживания курдов описывается более подробно: «Курды — воинственное племя, населяющее северо-восточную часть Малой Азии, в пределах Эрзрумского, Битлисского и Ванского вилайетов Турции и пограничной с ней полосы Персии. В горных районах к югу и востоку от Эрзрума, в Дерсимской области, на южных склонах главного Тавра к югу от Ванского озера, в горах Кандилдаг и Загроса и на значительной части территории персидской провинции Саудж-Булак (современный Мехабад — Л. М.), Арделан и Керманшах курды составляют значительное большинство населения… Езиды (курды, исповедующие езидизм — Л. М.) живут в области среднего течения реки Тигра и в горах Синджара. Самая многочисленная группа кызыл-башей (курды-мусульмане шиитского толка — Л. М.) живут в Дерсимских горах и на Харпутской равнине и небольшими оазисами в других частях .(15) «Западного Курдистана

Русский ученый XIX в. С. П. Гагарин территорию Курдистан описывал следующим образом: «Курдистан Турецкий находиться в Азиатской Турции и входит в состав эялетов Ванского и Шерурского — 460 верст длины и 340 ширины… 5 княжеств — Бидлис, Гиауламерк (Джуламерк), Амадия (Имадия), Джезире (Джезире Ботан) и Кара Доган и около 1 миллиона жителей, они не платят податей, а только обязаны военною службою. Курдистан… Персидский — область в Персии. — Граничит к северу с Азербайджаном, к востоку с Ирак Аджеми, к югу с Хузистаном, а к западу с Азиатской Турциею… 450 тысяч жителей. Главный город Керманшах»» (16). Под Амадией (Имадией) подразумевается южная часть Курдистана. Кара Доган (Караджолан) — в XVIII-XIX вв. историческая область в расположенной «между

Азербайджаном, Персидским Ираком и Мосулем, Амадиею и
.(225-7) Хаккяри» губернии Шерезуре
Современный Иранский географ Али Размара отмечал, что
«Курдистан по единородному населению очень огромная
территория. Он определял Курдистан в длину в 1 тысячу км, а в
.(49-4) «ширину — 400 км
По авторитетному мнению известного русского ученого
академика В. Ф. Минорского, Верхний Евфрат и окрестности озера
Ван, хотя и являются первичными местами обитания курдов,
Восточный Тавр и расположенные на левом берегу Тигра страны
(Ботан, Хапур, Бол, Забу) считаются их историческими местами
обитания. Поэтому он предлагает искать родину курдов на заре
истории в трех районах — высоком Армянском нагорье,
.собственно турецком Курдистане и в горах Западного Ирана
Советские ученые, без сомнения, внесшие огромный вклад в
изучение фольклора, этнографии и истории курдского народа,
дают описание страны курдов следующим образом: «Курдистан
— территория в Западной Азии, в пределах Турции, Ирана, Ирака,
Сирии (между 34-39º северной широты и 37-46º восточной
...долготы
В центральной части Курдистана находятся курдистанские горы… с
вершиной Решько — в массиве Джелодаг. На западе к Курдистану
относятся восточные части Внутреннего и Восточного Тавра и
плато Верхней Месопотамии (Эл-Джезире) с Мардинскими
низкогорьями. На востоке в пределы Курдистана входит
территория между озерами Ван и Резайе (Урмия — Л. М.) и
Курдистанский хребет; на юго-востоке — северо-западная часть
гор Загроса, так как Курдистанский Загрос… прорезан глубокими
(до 1500 м) сквозными ущельями левых притоков реки Тигра
.(Большой Заб, Бохтан и др.)
Курдистан Иранский — провинция Ирана у границ с Турцией и
Ираном. Административно входит в пятый и частично в четвертый
останы. Площадь около 60 тысяч кв. км. Главные города: на юге —
.Керманшах, на севере — Мехабад
Курды в основном населяют западную часть Ирана — районы
Маку, Мехабада, Бане, Саккыза, Сененджа и Керманшаха. Кроме
того, курды живут компактно в Хорасане (районы Кучана,
Дерегеза, Боджнурда и Мешхеда) и в центральном остане (район
.(17) «Казвина)
Известный курдовед, доктор исторических наук, профессор М. С.
Лазарев также определяет территорию проживания курдов:
«Курды населяют обширную территорию в юго-западной части
азиатского материка, которая так и называется — Курдистан. Он
расположен в самом центре западно-азиатского региона
примерно между 34º и 40º северной широты и 38º и 48º
восточной долготы. Курдистан занимает всю центральную часть
воображаемого четырехугольника, на северо-западе и юго-западе
ограниченного Черным и Средиземным морями, а на северо-
востоке и юго-востоке — Каспийским морем и Персидским

заливом. С запада на восток его территория простирается примерно на 1000 км, а с севера на юг от 300 до 500 км. Общая .(45-18) «площадь Курдистана превышает 400 тысяч кв. км

Известный грузинский востоковед А. М. Ментешашвили писал, что «площадь Курдистана, разделенного между четырьмя государствами Ближнего и Среднего Востока (Турция, Иран, Ирак и Сирия), составляет 408 тыс. кв. км. Из них 194 тыс. кв. км приходится на долю Северного, или Турецкого, Курдистана; 124 тыс. кв. км — Восточного, или Иранского, Курдистана, 72 тыс. кв. км — Южного, или Иракского, и 18 тыс. кв. км — Западного, или .(3-19) «Сирийского Курдистана

Современный курдский ученый Исмет Шериф Ванлы пишет, что «Курдистан — обширная страна с территорией свыше 500 тысяч кв. км; в дальнейшем как географическая территория политически была разделена между Турцией, Ираном и Ираком. Турецкий Курдистан охватывает северную провинцию этого государства. Иранский Курдистан протягивается к западной окраине Иранского плато и простирается до советской границы на севере по нефтеносным районам, за исключением Персидской Джульфы на юге; и Иракский Курдистан охватывает северную и северо-восточную провинцию этого государства с нефтеностными районами Киркука, Айн-Залах (Новый Мосул) и Ханакина. Также имеются 3 курдских анклава на севере Сирии, соседней к турецко-сирийской границе и Турецкому Курдистану, то есть области Северного Джезира, Араб Пинар и Курд-даг» (20-4). По Ш. Ванлы, территория Курдистана была разделена между четырьмя :(5-20)государствами в следующих пропорциях

;Турция — 220.000 кв. км

;Иран — 180.00 кв. км

;Ирак — 80.000 кв. км

.Сирия — 20.000 кв. км

Группа курдских ученых размещает Курдистан между 30 и 40 градусами северной широты и 37 и 48 градусами восточной долготы. И общую площадь Курдистана указывают около 525000 :кв. км; из них

;Турции — 250000 кв. км

;Иране — 175000 кв. км

;Ираке — 80000 кв. км

Сирии — 23000 кв. км (территория Курдистана пролегает с севера .(21) на юг на 1000 км и с востока на запад — на 750 км)

Следует отметить и такой факт, что свыше по меньшей мере 2,5 тысяч лет Южное Закавказье было в сфере этнического и военно-политического влияния курдских племен, которые появились здесь раньше армян и тюрков и которым удалось сохранить свое .влияние в этом регионе вплоть до конца XIX века

Постановлением Аз. ЦИК в 1923 г. Курдистан был выделен в отдельную административную единицу. Северные границы Курдистанского уезда «отделяли последний по водоразделу Кангуро-Алангезского хребта. Курдистан граничил с Нор-

Баязетским (ныне Камо) уездом ССР Армении. С юго-запада он примыкал к Шаруро-Дерелегезскому и Зангезурскому районам ССР Армении. Его границы с юго-востока по реке Акера проходили по меже с бывшим Джебраилским уездом, начиная с села Эфендиляр до впадения в эту реку ее левого притока Милхелев. Наконец Курдистан граничил с Нагорным Карабахом с юго-востока от впадения реки Милхелев в Акру, вплоть до Муровдагского хребта» (13,10-11). В Курдистанский уезд вошли целиком Кубатлинский, вся западная часть Джеванширского (собственно Курдистан) и вся западная часть бывшего Шушинского уезда, местности бывшего Карягинского уезда (а именно юго-западный угол с курдистанским населением). Согласно азербайджанской сельско-хозяйственной переписи 1921 г., в местностях, вошедших в Курдистанский уезд, курдского населения было до 30 тысяч обоего пола (газета «Заря Востока» № 281 (446), 6 декабря 1923 г.). Географически Курдистанский уезд составлял часть Карабахского нагорья (газета «Заря Востока», №186 (2131), 20 июля 1929 г.)

Национальная автономия «Красный Курдистан» включала в себя :следующие территории

;Лачын (Пириджан) — 1835 кв. км

;Кельбаджар (Кавнбажар) — 1936 кв. км

;Зангелан — 707 кв. км

Кубатлы — 802 кв. км и

.кв. км 50Джабраил — 10

Таким образом, курдам удалось воссоздать свою номинальную государственность на юго-западе Северного Азербайджана в 1923 .году, которая была ликвидирована в 1929 году

Курды справедливо считают весь Зангезур, куда входит большая часть Нагорного Карабаха, своей национальной территорией. С распадом бывшего Советского Союза часть территории .Курдистана оказалась и в пределах республик Закавказья

Таким образом, Курдистан, общая площадь которого достигает около 550 тыс. кв. км, необходимо рассматривать как исторический ареал обитания курдских племен, который ныне географически разделен между Турцией, Ираном, Ираком, Сирией и государствами Закавказья. Изучение в этом контексте античной Кордуены также может пролить определенный свет в .«покрытое мраком» историческое прошлое курдского народа

Кордуена

О Кордуене (Гордиене) античные авторы стали сообщать довольно рано. Источники Кордуену локализуют в верхнем течении Тигра (Птоломей. География V, 13, 22; Плутарх. 1, 130). По Страбону, Гордиена была расположена на западе Вавилонии (XVI, 1, 8); (горы) «южные, на другой стороне Евфрата, простирающиеся к Востоку от Каппадокии и Коммагены, вначале называются Тавром… Некоторые называют эти горы Гордиейскими горами. К числу последних принадлежит и Масий (г. Тур-Абдин—Л.М.) — гора, возвышающаяся над Нисибией и Тигранокертами» (XI, 12, 4).

Далее Страбон сообщает, что «Поблизости от Тигра находятся области гордиеев, которых древние называли кардухами; города их были Сариса, Саталка и Пинака…» (XVI, 1, 24). Русский ученый и В. П. Никитин Гордиейские (Кордуенские) горы локализуют между .(49-26) Диарбакыром и Мушем

Каппадокия, область в Малой Азии между Галисом и Евфратом, на востоке граничила с Арменией (Страбон, XII,I,1). Река Галис4, получившая, согласно Страбону (XII,3,12) свое название от соляных копей (Hals – соль), намываемых ее течением, согласно заключенному мирному договору между Киаксаром, царем Мидии, и Алиотом, царем Лидии, стала с 585 г. до н. э. границей между Мидийской державой и Лидией. До 548 г. до н. э. Каппадокия была лидийской, а затем — персидской сатрапией при Кире II Великом (558–529 гг. до н.э.). Каппадокию македоняне захватили у персов уже разделенной на две сатрапии (Страбон,XII, I, 4). Македоняне допустили, частью добровольно, частью против воли, превращение сатрапий в царства (Страбон,XII,1,4). Это означает, что, несмотря на завоевания македонян, местные царьки сумели сохранять свое царствование и оспаривали свою власть у Александра Македонского. С 302 г. до н. э. Каппадокия была самостоятельной, а ок. 100 г. до н.э. ею завладел царь Понта и Боспора Митридат VI Евпатор (132—63 до н.э.). Как пишет Афиней Навкратис5, «Царь Митридат владеет Вифинией и верхней Каппадокией, а также всеми соседними областями Азии до Памфилии и Киликии; его почитали цари армян и персов и властители народов, живущих кругом Меотиды и всего Понта на пространстве тридцати тысяч стадий» (V,50, p.213d). До 17 г. н.э. Каппадокия была разделена на 10 наместничеств, 5 наместничеств считались на Тавре (Мелитена, Катаония, Киликия, Тианитида и Гарсавритида) и остальные 5 — Лавинсена, Саргаравсена, Саравена, Хаманена, и Моримена. После смерти последнего царя Великой Каппадокии Архелая I (1 в. до н.э.) сенат .в 17 г. н.э. решил обратить Каппадокию в римскую провинцию

Страбон в Месопотамии «поблизости от гордиеев» размещает племя «мигдоны вокруг Нисибиды вплоть до Зевгмы на Евфрате» (Страбон. XVI, 1,1). Мигдоны получили свое этническое название от македонян, видимо, во время похода Александра Македонского в 384 г. до н.э. Нисибида, которую также называли Антиохией, была расположена в Мигдонии. Их область близ Евфрата и моста в Коммагене была вытянута до моста в Фапсаке. По Страбону, Фапсак, где находился древний мост на Евфрате, — самая удаленная точка Евфрата до моста через реку Тигр, через которую переправился Александр Македонский. Расстояние между этими пунктами — мостом («Завгма») в Коммагене и до моста у Фапсака составляет «не меньше 2000 стадий» (Страбон. XVI, 1-22, 23). Область Мигдония — в Северной Месопотамия территориально соответствует области (вилайету) Мардин с городами Нисайбин в Северном и Камышло в Западном Курдистане. Страбон уточняет, что Коммагена небольшая область,

что в ней есть укрепленный естественными условиями город Самосаты, где была царская столица, что здесь находится мост через Евфрат; что вблизи моста расположена Селевкия — крепость Месопотамии, которую Помпей включил в пределы Коммагены (XVI, 2, 3). Коммагена входила в состав государства Селевкидов и только в 162 г. до н. э. стала самостоятельной под властью местных правителей. Самосата — ныне современный курдский город Семсур — переправа на правом берегу Евфрата с Востока на Запад; в 72 г. до н. э. был захвачен римлянами. Внутренней Каппадокией владели в разное время Митридат VI (ок. 100 г. до н. э.) и Ариобарзан. По сообщению Страбона, «Как только после победы над Антиохом6 римляне начали устраивать Азиатские дела, заключая договоры о дружбе и союзы с народностями и царями, то случилось так, что всем прочим царям они оказали эту честь только лично, а царю Каппадокии — вместе с народом (курсив мой — Л.М.). После прекращения царского рода римляне согласились в соответствии с договором о дружбе и союзе с этим народом предоставить им самостоятельность, однако прибывшие послы отказались от свободы, так как, по их словам, она им не по плечу, и просили дать им царя. Римляне удивились, что может существовать какой-либо народ, столь изнуренный свободой… и разрешили им выбрать голосованием из своей среды кого пожелают. И они выбрали Ариобарзана» (Страбон. XII, 2, 11). Из рассказов Геродота известно, что обычай выбора царей из своей среды существовал среди мидийцев. Ариобарзан был мидийцем. Во время похода Лукулла (69 г. до н. э.) в Армению Ариобарзана мы видим в качестве царя Каппадокии. Лукулл большими переходами «направился через царство Ариобарзана к реке Евфрату в том месте, где Каппадокия .(310-22) «отделяется им от Армении

Еще «в 115 г. н.э. царем Кордуены был Манисар, арменизация провинции Кордуена была лишь поверхностной» (26-48). Н. Адонц, признавая факт «далеко отодвинутых только политических границ» Армении, в то же время пишет, что только в эпоху Юстиниана к значительной части бывших каппадокийских земель официально прилагается название Армения и объясняет это фактором арменизации этих территорий (23,2-3). Юстиниан I, император Восточной Римской империи правил в 527–565 гг. н.э. Это говорит о том, что об армянском элементе, тем более об «арменизации» Каппадокии можно лишь условно говорить после .VI в. н.э

Ариобарзан был союзником римлян. Письмо Митридата к Арсаку (Фраату III — 73-69 гг. до н. э.) также указывает на это. В письме Митридат жалуется на Тиграна II, на отсутствие у обоих недостаточных средств для ведения войны против римлян и в то же время высказывает свои опасения по поводу находящегося в резерве Лукулла «нетронутого войной царства Ариобарзана» (22-310). Этот Ариобарзан и был «избран из своей среды» каппадокийцами, которые к этому моменту, видимо, уже были

частично «мидизированы» и курдский элемент здесь был преобладающим. Лукулл подарил значительную каппадокийскую крепость Томисы в награду за доблесть правителю Каппадокии Ариобарзану, который был его союзником в войне против Митридата. В свое время крепость Томисы была подарена правителю Софены за 100 талантов. Мелитена лежала напротив Софены, которую отделяет от нее только река Евфрат, протекающая между ней и пограничной Коммагеной. На другом берегу реки и находилась эта крепость (Страбон, XII, II, 1). В 67 г. до н. э. Тигран II вместе со своим зятем, царем Атропатены, курдским князем Митридатом захватил Каппадокию. Союзник Ариобарзана Лукулл в том же году был вызван Римским сенатом из Азии. В 66 году до н.э. Гней Помпей был назначен вместо Лукулла и стал основательно готовиться к войне, которая завершилась полным разгромом Тиграна II. В Каппадокии был сын и наследник Ариобарзана II Филопатора — Ариобарзан III. Главным городом Каппадокии была Мелитена7. Курдские князья из рода Ариобарзана одновременно с Каппадокией правили и Малой Арменией — землями, расположенными по западному берегу Евфрата. После Митридата VI Евпатора Малая Армения, по прихоти римских властей, в качестве подарка преподносилась вассальным царям: Помпей подарил Дейоку, тетрарху Галатии, Цезарь — Ариобарзану, царю Каппадокии, Антоний — понтийскому царю Поломену, Август — Архелаю Каппадокийскому, Калигула — Котису, фракийскому князю, Нерон — Аристобулу и, наконец, в первый раз при Тиберии, а окончательно при Веспиане она была обращена в римскую провинцию (23-67). По признанию самого Н. Адонца, «римское провинциальное деление основывалось во всяком случае не на этнографическом начале, и, говоря о Малой Армении, следует разуметь скорее административную единицу, чем нечто этническое целое» (курсив мой — Л. М.) (23-68). Таким образом, в Малой Армении, как из одной административных единиц Римской империи, нельзя видеть армянскую этническую подкладку. Поэтому неудивительно, что среди царей Малой Армении большинство были мидийцами–курдами (Дейок, Митридат, Ариобарзан), что указывает на доминирующую здесь роль курдского этноса. По Птоломею, Малая Армения охватывает пять областей — Орбалисена, Айтулана, Айретика, Орсена и Орбисена (23-74). Н. Адонц М. Армению определяет в пределах Севастии (ныне Сивас), Никополя, Саталы и Мелитены (23-75). Все эти города ныне расположены в северной (турецкой) части Курдистана и полностью заселены курдами. Сатала, видимо, и есть одна из трех названных Страбоном крепостей гордиеев (кардухов) — Саталка. Н. Адонц размещает ее севернее Эрзинджана на пути в Трабзон на месте селения Садаг (23-75) и это несмотря на то, что там остатки крепостных сооружений не обнаружены. Однако крепость Саталка следует идентифицировать с крепостью Шатах8. Другую крепость Сариса,

судя по названию, видимо следует искать на реке Сара (Сарис) в районе Малатьи. А крепость Пинака — средневековая крепость Финик в наследственном княжестве и эмирате Джезире в начале XVI в. Владетелями эмирата и крепости Финик являлись вожди могущественного союза курдских племен бохты (бохти), которые передали свое племенное название реке Бохтан, верхнему притоку Восточного Тигра. Название страны кардухов Гордиена, позже, древнесирийским авторам было известно как «Джезире де Карду», которая охватывала верхнюю часть Месопотамии (Мосул, .Харран, Нисибин, Мардин, Ботан и близлежащие области) Клавдий Птоломей в своем «Географическом Руководстве» в Большой Армении к северу от Евфрата указывает на жившее там племя бохов, о которых есть упоминание и у Стефана Византийского. Выше, то есть севернее, их географ размещает Котарзену, область Большой Армении (кн. V, гл. 12, 9). Если принимать во внимание тот факт, что Котарзена — это часть Каппадокии – Катония, и часть области Арзанена – район нынешних областей Амеда (Диярбакыра) и Муша, то земля бохов и будет соответствовать району Джезире Ботан. Армянский историк XIX в. Н. Адонц также утверждает, что «имя пактиев сохранил нынешний Бохтан по Восточному Тигру; есть и курдское племя «бохту» (23-394). Бохтанская область западнее Хаккариа на севере распространялась от горы Джуди в области Джезире Ботан на Тигре до области Мокс (12-71). Источники отмечают, что еще задолго до арабского завоевания 642 года Северной Месопотамии курды жили на севере реки Бохтан. Западноевропейские ученые (А. Хаупт) восточный приток Тигра называют «река Бохтан» и связывают с названием живущих здесь с незапамятных времен курдов бохти. По Мартину Хартману, исток реки Бохтан находится в расположенных в 75 км в юге от озера Ван горах Синор9. По свидетельству Ш. Х. Бидлиси, к Джезире относились 14 замечательных крепостей и округов: 1. Округ Гургил, где находится гора Джуди, овеянная легендой и возвышающаяся на левом берегу Тигра, к востоку от Джезире Ботан. Гора Джуди (в древности — гора Ницир, Нисир, и Киниппа — по-луллубейски, где, согласно древней легенде, остановился ковчег после потопа. Эту гору специально связывали с кутиями (25-156), сыгравшими важную роль в этногенезе курдского народа; 2. Крепость и округа Барака; 3. Арух; 4. Пируз; 5. Бадан; 6. Танза, на левом берегу реки Бохтан; 7. Финик10, на берегу Тигра, пару километров к северу от Джезире, в настоящее время в развалинах; 8. Тур (Тур-Абдин — название гоной области на западном берегу Тигра. Занимает площадь, простирающуюся от Мардина до Джезире); 9. Хай Там (Халат Хатам-Тайн в Тур Абдине); 10. Шах; 11. Ниш Агил; 12. Ардамшут (Арамшат); 13. Кевар (селение и район в Бохтане, относившиеся к округу Арух) и 14. Крепость Даир-дих (современный городок Дих (Дех) в 44 км от Сиирта, центр большой области между правым берегом реки Бохтан и Тигром (3-176). Резиденцией правителей племени бохти

.служила крепость Гургил (Джурдакил)11
Академик В. Ф. Минорский область Джезире Ботан в Диярбакыре по праву считает колыбелью курдского этноса. Именно Джезире Ботан является самым известным этническим и культурным истоком курдского народа (27-77). Еще в IV в. здесь «было известно курдское государство Махкерт» (26-57). В ассирийских источниках название Урарту в древнейшую эпоху связывалось с территорией, находящейся юго-восточнее озера Ван, где, видимо, находился первоначальный центр халдейских племен, обитавших по верхнему и среднему течениям реки Большой Заб, т. е. в том районе, который является одним из исконных курдских районов. Н. Я. Марр был не так уж далек от истины, когда говорил о возможных курдско-халдских связях. «Позднее этот район входит в сферу влияния шемдинанского, или орамарского, шейха из рода халиди (халди), имеющего резиденцию в селе Нери на ирано-турецкой границе. В этом селении, название которого так близко к термину Наири, во дворе резиденции Орамарских шейхов находится высокий каменный столб с клинописной надписью, «пользующийся почитанием курдов в качестве священного камня .(103-36)
Древнеармянские источники также упоминают Кордуену в виде Кордрика, Кордука, Курдик. Армянская География VII века Кордрик делит на 11 областей: 1. Кордук. 2. Кордрик Верхний. 3. Кордрик Средний (у Инджиджяна — Айгаванк). 4. Кордрик Нижний. 5. Айтунак. 6. Айгарс. 7. Мотоганк. 8. Вор Сиранк. 9. -46 ,28) Каратунис. 10. Чахук — Джульфа (Чула). 11. Малый Албак .(47
У армянского историка Томы Арцруни (IX в.) встречаются названия .1-4, 8, 10 и 11 областей
Кордрик. Согласно этим источникам, Кордрик находился в области Корчайк, на юге от которой лежала Ассирия, на севере — Парсийская Армения, на востоке — Мокк. Древнее название Кордрика было Томорик (Томирик) (29-II,53). Источник XIX в. указывает на местность под названием «Тимар», отделявшую округ Бергри и Махмудиэ (Хошаб) и граничившую с Эрджишем в северо–восточной части Ванского озера (30-16). Курды как «Тамар» знают восточный берег Ванского озера. Армянский суффикс «к» указывает на племенную принадлежность. Общеизвестно, что курды первоначально на исторической арене появляются под этнонимом «мад», «мар». Этот этноним мы видим и в самоназвании курдов — «курманджи-кур-ма/н/д-ж». Тморик находился к востоку от горы Джуди (Арарад) (31-191). Этноним «Тморик» буквально переводиться как «марская» в смысле «страна маров». Очевидно, что Тморик свое новое название «Кордрик» — «Кордуена (Гордиена)» получила благодаря кардухам во время отступления 10-тысячного отряда греческих наемников, которое описал в своем труде под названием «Анабасис» участник похода Ксенофонт в 441 г. до н.э. Как пишет известный русский ученый О. В. Вильчевский,

«…говорившие на одном из местных языков и населявшие горную область, известную затем под названием Гордиены (у Страбона) или Кордик (у армянских авторов); этот этнический термин рядом ученых обычно сближается с названием нынешних курдов, а сами .(66-36) «кардухи считаются предками курдов

Армянский историк Егише, касаясь событий V в., наряду с Томирик упоминает и Кордик (32-157). Это также подтверждает нашу мысль о постепенной замене этнонима «Тморик (Томирик)» с «Кордриком». Восточный берег озера Ван сохранил название Тамар. Корчайк, в котором находилась «Кордуена-Кордия-Тмория» (23-225), судя по суффиксу «к», также имеет этническую подоплеку. Армянские источники под Корчайком (Кортчея, Кортчайк, Корджайк) подразумевали район Салмаса—Хоя (Хер и Зареванд — т.н. «Персидская Армения»), который локализовался Здесь же и была расположена .на севере озера Урмия (33-IV,11,8) область Албак. Армянские ученые, признавая очевидный факт «доармянского происхождения» (23-230) названия области Кортчея в том виде, как оно принято в армянской Географии VII века, назывют ее «кортчейско (курдской)» (23-231). Они также признают, что многие видные княжеские роды происходят «из Кортчеи» (23-265), т.е. были курдами по происхождению, но в то же время, противореча сами себе, не желают в исторических насельниках данной области видеть курдов. Область от Хой-Салмаса на севере Урмийского озера и до Маранда армянские историки IV-VII вв. называли Крчунией (23-318). Н. Адонц пишет, что «вместе с мардами между Загром и Нифатом жили… куртии, которые утвердились южнее мардов в местности, которая потом называлась по их имени — Кортчея. Куртии — предки нынешних курдов. У Фавстоса Бузанда (IV в.) Кортчея обозначает район Салмаса; позже она занимала соседние Кордуенские земли, «очевидно, вследствие усиления влияния курдов» (23-418). Согласно В. Ф. Минорскому, Кортчея простиралась от Салмаса и до южного Хаккяри. Н. Адонц считает названия областей «Гордиена-Кордрик-Тморик» доармянского происхождения, в которых исторически всегда доминирующим был именно курдский элемент. О приходе в эти области армян и ассимиляции ими местного населения данных также нет. По признанию самого Н. Адонца, «куртии и кардухи менее других подпали под влияние .(418-23) «…армян

Из 11 вышеуказанных областей Кордрика многие поддаются более или менее точной локализации. В этом списке 7-й Мотоганк в тех же армянских источниках, в частности источнике конца XIX в., указан как «Мотикан12, ближайшая местность Битлиса и окружающих его сел». 11-й, Малый Албак13 с центром Адамакерт издревле считался родовой областью древнего курдского рода .Базеан14

Район к югу от озера Ван, граничащий на востоке с районами Кеваш, а на юге с Моксом, сохранил название Кардиган или Карджиган. Некогда мощное курдское племя курдакан,

составляющее эмират Курдакан (3- 295), передало свое название этому району. Видимо надо принимать Кардиган за Верхний Кордрик (2-й по списку). Академик О. Вильчевский усматривает в племени курдаки потомков кардухов, вошедших, по его мнению, с X века в состав одного из крупнейших курдских племен и затем полностью ассимилировавшихся последними (36-72; 3-295). Ш. Х. Бидлиси также упоминает о племенах курдлуй кабир и курдлуй сагин в Хасанкейфе, которые также были курдским наследственным эмиратством. К нему относились районы Сиирт, Бешири (Алмадин, город в окрестностях Амеда) между Арзаном и рекой Батман. Арзан — название местности к северу от Сиирта (23, 210-214, 276; 19-106). Дж. Джалил упоминает о курдском племени курдикан в конфедерации Зилан (27-29), которое обитало на горных склонах Эрзерума и Арарата. Племя курдаки, как и племя моти, входило также в состав племенной конфедерации рузаки-кавалиси, родиной которых считается район Битлиса. Битлис являлся наследственным уделом и ленным владением могущественного курдского племени рузаки. Город Битлис расположен в ущелье Авех по обеим сторонам текущей через долину реки Битлис, которая является притоком Тигра. Источник XVIII в. так описывал крепость Битлис: «По середине места сего на высоком и крутом холме стоит крепкой замок, в коем живет Бег, коего Тавернье описывает независимым курдским князем, дружбы которого турецкий и персидский монархи искать и не нарушимо оную содержать должны; ибо князь сей как от Алеппо в Тавриз, так и от Тавриз в Алеппо ездущим путь загродить может» (7-225). Как видно, еще в конце XVIII в. это княжество было относительно независимо и заставляло .Персию и Османскую Турцию считаться с собой

Область Кордрика Чахук (Çahuk) и есть древнее название Джульфы. Чула – другое название Джульфы, что, видимо, связано с названием племени чул15 из Шулистана, перселенного Сасанидами на Южное Закавказье. Автор XIII в. Стефан Орбелиани среди областей Сисакана называет и Чахук (Джахук) (38). Территория Сисакана, по труду С. Орбелиана и охватывала район Зангелана в Кавказском Курдистане (Республика Азербайджан), район Мегри, Басар–Кечар (ныне Варденис), Гаджаран (Республика Армения) и области Ордубад–Алинджа в Нахичевани (Республике Азербайджан). Чахук (Джульфу) источники идентифицируют с Джульфой в Нахичевани. Если это так, то область Чахук (вся Нахичеванская область) – северная граница .Корчайка

й по списку область Кордрика в Корчайке была Каратунис. Судя -9 по словам «кара» и «туни» (от древнеиранского thauma — «дом, род»), речь идет об области, населенной «домом (родом, племенем) Кара». Значении курдского слова «Кара» было подробно рассмотрено в статье «Мидийцы в этногенезе курдского народа» (Дружба. 2001. №12) с подробным анализом формулировки «Kara mada hya viJa-patiy» из Бехистунской

надписи Дария, где Адонц в слове «кара» видел династию мидийского царя Киаксара (23-376). В составе эмирата Бабан в Восточной (иранской) части Курдистана находилось обширное губернаторство под названием «Карадаг» (39-27). Столицей этого округа был город-крепость Ахар, а резиденцией правителей — курдская крепость Курушт. Есть и горы Karacadag (Караджадаг), расположенные между городами Мардин, Урфа и Амед в Северном Курдистане. Можно предположить, что «область рода (племени) кара» (Каратунис) находилась именно здесь, в области .Карадаг

По предположению Н. Адонца, который, ссылаясь на ранние источники, писал, что «Норширакан (возможно, что Широкан, армянский синоним Нохатры…), Махкерт, Нихоракан и Дасн16 состояли под властью одного бдешха17» (23-229). Области Нոширакан, Махкерт, Дасн и Нихоракан были расположены Южнее Кордуены, на краю Адиабены. Город Алки по армянским источникам — нынешний Elk (переименован турецкими властями в Beytŭshsebap в области Ширнак), расположенный в 55 км на северо-восток от Джезире и в 30 км западнее Джуламерга, «лежал в Кордии или Тмории, в одном из кантонов Кордуены» (29—II,53; 23-229). Это позволяет локализовать названные области южнее Алка, в долине реки Хабур, впадающей Тигр, ниже города .Джезире Ботан

Махкерт18 (mahguart по сирийским источникам) арабским авторам была известна как al māxardān и считалась как «страна курдов» (23-29) и была расположена в этих же районах. Н. Адонц все эти диоцезы располагает «к югу от Кортчеи и Малого Албака Армянской Географии VII в. по южным окраинам Хаккари» (23-229). Нам представляется, что, наоборот, область Хаккари целиком также входила в церковные деления этих диоцезов. Армянские источники область Албак (Ахбак), называя «область Гарма», вместе с Багешом (крепостью Битлис) размещали в стране маров, то есть в стране курдов. Курдское слово «гарма» (от слова «гармсир») означает место зимовок. Курды летовье называют .««сардсир

Населенный исключительно курдами Дасн «падал в окрестности города Амадии (Цавде, Забде — Л. М.) по соседству с Джелу и Баз» (23-229). В Курдистане горы Гара, которые тянулись от Амадии к Большому Забу, раньше назывались горы Дасн. Указывая на носителей этнонима дасн (дасен/и) среди курдских племен езидского толка под названием «тасани или дасани» в санджаке Хаккари, Н. Адонц тем самым признает, что Дасн под .(29-23) собой имеет курдскую этническую подоплеку

Область Вор Сиранк (8-я по списку) — это искаженное от курдского «Вар Сирак» — Стан Сирака (Ширака). В армянских источниках она встречается также в форме Орсиранк (31-168). Буква «к» в конце этих слов — суффиксиальная и в армянском означает племенную (или родовую) принадлежность, то есть это .слово имеет также этническую подкладку

В Армянской Географии VII века область Нoширакан указана в «Западном» крае как отдельный шахр. А Себеос указывает, что в -1 ,40) «VII в. граница Армении проходила «по стране Нор-Ширак .(10

Со временем, часть населения Нодширакан перекочевала на новые земли и отдала этот этноним новым районам обитания. Одно из таких мест обитания — это историческая область Ширак в Республике Армения, в ее северо-западной части. Есть и Ширакская степь, равнина в восточной части междуречья Алазани и Иори в Грузии. Тюркское население Армении «Ширак» называли «Шурагэль»: «шураг» искаженное от «ширак» – этноним и эль – «народ», «племя», то есть «Стан (племени) ширакoв». Этноним ширак, сирак встречается только среди ираноязычных народов19. Феофилакт Симокатта в Малой Мидии (Атропатене) упоминает пункт Сираган (41-128). На территории Кавказского Курдистана, в бывшем Джабраилском районе, также имеются населенные пункты под названием Сирак (42-9). Представители этого племени жили в селениях Нюсю, Нифталылар, Алгасанлы и Теймарханлы (42-9). Среди курдов распространены также .(373-43) мужские собственные имена типа Şeragir

Независимые источники автохтонами этих территорий, после грузин, по праву считают курдов: «…другую, если не коренную, народность, то, во всяком случае, населяющую исследуемые уезды (Ахальцихский и Ахалкалакский) сравнительно отдаленных времен, представляют куртины» (45-35,37). Об этом пишет также .(69-46) и другой русский исследователь В.Л. Величько

Ф. Бузанд сообщает, что «от армянского царя откололись бдешх Алдзника, и бдешх Ноширакана и Махкер-туна, и Нихоракана и Дасна…» (33-IV,L). В указанных областях большинство населения придерживалось религии христианства несторианского толка, когда армяне относились к отдельной григорианской церкви, что указывает также на их религиозно- этническое отличие. Таким ообразом, все названные выше 6 диоцезов по сирийскому церковному делению были, в основном, заселены курдами, и относились к Кордуене в составе Кортчеи. Н. Адонц указывает, что названия окраинных областей — Гогарены, Отены, Арцаха, Пайтакарана, Персармении, Кортчеи и Арзанены очень древние, многие из них доармянского происхождения Следовательно, за этими областями, по его мнению, следует признать политико-административное происхождение, а не церковное. Он также считал, что «областная разбивка указанного характера поддерживалась и оправдывалась также этнически» (23-230). Все это дает основание Вар Сирак (Ворсиранк, Осиранк) Кордуены в .Карчайке видеть в тесной связи именно с курдами

Айтунак (по списку 5-я), следует локализовать в долине Айнтап на севере Малазгирда, а Айгарс (6-я) соотнести с нынешним Карсом, который получил свое название от этнонима курдского племени .гарси (гарсан, гарисан)

Часть бывших аршакидских владений, обтекаемая Верхним Евфратом и унаследованная Римской империей, Н.Адонц перечисляет к так называемой Внутренней, или Большой, Армении, в которой перечисляет 11 областей называя их курдским словом «гавар»: Хордзан-ен-а, Палнатун, Мундзур, Даранaлия, Екилес-ена, Аливн, Маналия, Дерджан, Карин, Шалагом и Спер (23, 46-47). Армянские источники названные области распределяют по течению реки Евфрат, хотя древнегреческие источники сообщают совсем другие сведения. Согласно Плутарху, Софена, население которой радушно принималь римское войско во главе с Лукуллом, не входила в состав Армении. Это видно и из его рассказа: «На переправе через Евфрат Лукуллу было благоприятное знамение. В тех местах пасутся коровы, посвященные персидской Артемиде (богине Анаита/ Анахита – Л.М.), которую варвары, обитающие по ту сторону Евфрата, чтят превыше всех божеств; эти коровы предназначаются только для жертвоприношений, они вольно бродят по округе, клейменные в виде светоча, и изловить в случае надобности одну из них стоит немалого труда. И вот во время переправы Лукуллова войска через Евфрат одна из этих коров подошла к камню, который считается посвященным богине (курсив мой — Л. М.), встала на него и, положив голову так, словно ее пригнули веревками, предала себя Лукуллу на заклание. Он принес также быка в жертву Евфрату в благодарность за благополучную переправу» (47—Лукулл, XXIV). После переправы, после дня отдыха, римские войска Лукулла «стал продвигаться по Софене», ничем не обижая дружественно настроенных жителей. Из этого сообщения становится известным, что жители, судя по тавру – «клеймение в виде светоча» — были огнепоклонниками и чтили верховную авестийскою мидийскую богиню Anahid, и среди них существовал культ камня. У курдов до сих пор под словом «mang» подразумевают «священную корову». Не случайно, Фирдоуси в своем «Шахнаме» в разделе «Зоххак», где повествует о происхождении курдов, упоминает и священную корову «Бармая» (Bermae). А культ камня среди современных курдов зафиксирован всеми, без исключения, этнографами. Столицей Софены был город Каркафиокерт20 (Мартирополь, нынешний Майфаркин в Северной (турецкой) части Курдистана) (Страбон. XI, XIV,2). Лукулл, поспешно продолжая путь, «перешел .Тигр и вступил в Армению» (47—Лукулл, XXIV)

Кордуена, наряду с частью Атропатены, Северная Месопотамия и Адиабена, в 70-х гг. до н. э. входили в состав Армении Тиграна II. В 60-х гг. до н. э. царем Гордиены был Зарбиен (искаженной от курдского zarbirîn (43-396). Лукулл направил к Тиграну своего посла Аппия Клавдия с требованием о выдаче ему царя Каппадокии Митридата. Аппий, дожидавшийся Тиграна в Антиохии, успел привлечь на свою сторону многих местных правителей, втайне тяготившихся господством Тиграна. В их числе и был Зарбиен. Это было в 71 г. до н. э. О тайных переговорах

Зарбиена с Аппием донесли Тиграну, который и казнил Зарбиена, при этом не пощадив его жену и детей. Когда римские войска во главе с Лукуллом вошли на территорию Гордиены в 67 г. до н. э., гордиенцы подтвердили свои союзнические намерения в войне против Тиграна. Племя софенцев также примкнуло к ним (47—.(Лукулл, XXIX

В стране гордиенцев Лукулл устроил торжественные похороны Зарбиену, причем «погребальный костер был украшен тканями, царским золотом и отнятыми у Тиграна драгоценностями, своими руками Лукулл зажег его и вместе с друзьями и близкими покойного совершил заупокойное возлияние, именуя Зарбиена другом и союзником римского народа. По приказу Лукулла ему был также поставлен памятник, который стоил немалых денег» .(47—Лукулл, XXIX)

Кордуена была богатой областью. Лукулл нашел во дворце Зарбиена «великое множество золота и серебра и три миллиона медимнов зерна» (47—Лукулл, XXIX). После поражения, понесенного Тиграном II от Лукулла и Помпея, его государство пало, и, согласно условиям мирного договора 66 г. до н. э., Тиграну пришлось отказаться от Сирии, Финикии, Киликии, Галатии и Софены и выплатить римлянам «за нанесенную обиду» семь тысяч талантов и согласиться на царство в Софене своего .сына (Плутарх. Помпей, XXXIII)

Помпей сохранил за Тиграном II «все унаследованные им царства, а приобретенные им самим земли отнял» (48-269). Но Северная Месопотамия и Кордуена осталась под властью Тиграна, и только, согласно конвенции 37 г. н. э., заключенной между Римом и .Парфией, они отошли к Парфии

В 298 г. после позорного поражения, нанесенного Галерием Максимилианом Сасанидскому царю Нерсею (Нерсесу), к римлянам перешли Ангелена с Софеной и Арзанена с Кордуеной и Забдикеной21, то есть всего 5 областей. В 363 г. грозный Шапух, победив Иовиана, потребовал возвращения отнятых Максимилианом 5 затигрских стран: Арзанена и Моксена, .Забдикена, Реимена (Rıha — Урфа) и Кордуена (Аммиан, XXV, 7, 9)

В этом списке вместе с перечисленными выше областями Ангеленой и Софеной мы видим Моксены и Реимены. По мнению Н. Адонца, Моксена есть часть Софены, а Реимена — часть Забдикены, которые входили в состав земель, отнятых римлянами в 298 г. и поэтому он предполагает, что римляне получили в 298 году не 5, а 7 областей, из коих возвратили персам (Сасанидам — .(43-23) Л. М.) в 363 г. пять

Граница Аршакидской Армении оставалась без изменения до 387 г. Во второй половине IV в. с падением представителя аршакидской династии Аршака в Армении, воспользовавшись случаем, приобрели самостоятельность следующие :интересующие нас административно-территориальные единицы Царь Арзанены; 2. Царь Ноширакана (Махкерта), Нихоракана и Дасна; 3. Царь Гогарены; 4. Князь Гардмана (Гармиана); 5. Область

Арцах; 6. Страна Кордуена (Кордия, Тмория); 7. Хер и Зареванд (Салмаст и Хой) — Персармения по армянским источникам; 8. .Страна Маров; 9. Страна Каспия

По свидетельству Фавстоса, эти страны «отпали от армян» (курсив мой — Л. М. (23-225). Уже одно это высказывание указывает на .неармянский характер населения этих княжеств

Армянская География VII в. включает Гогарену, Отену, Арцах, Пайтакаран (Балласакан), Перс Армению (Хер и Зареванд), Кортчею и Арзанену в Армению, но при этом замечает, что Гогарена (ныне Гугарк) отбита у армян иверами, Отена и Арцах — Албанией, Пайтакаран — Атропатеной. Н. Адонц предполагает, что такая же участь постигла Персармению и Кортчею (23-225). По его мнению, при преемнике и сыне Аршака Папе была попытка отвоевать отколовшиеся области: владения Аршакидов в Атропатене; Ноширакан; область Кордуена—Кордия—Тмория; земли маров; страна Арцах; область Отены, Шакашена, Гардман, -23) Кольт; Каспия с городом Пайтакаран; Гогарена и Арзанена .(225

Армянский исследователь начала XX в. С. Д. Лисициан на примере армянских сел Шатаха указывает, что сельский старшина в армянских деревнях избирался с ведома мелика-армянина, которому «принадлежала вся распорядительная власть по армянским деревням», который и предоставлял курдскому эмиру Шатаха новоизбранного, а тот окончательно утверждал его на этот пост. (24-76). С. Лисициан утверждает, что «все эти правовые отношения, крепко сохранявшиеся в Шатахском округе еще до середины XIX века, едва ли сложились лишь в последние века… Генетически их надо отнести к более раннему периоду, ко времени выработки сословных отношений в условиях армянского феодально-нахарарского строя» (24-77). Как было сказано выше, т. н. «Западная Армения» полностью была заселена курдами, в чем мы убедились примере «ксенофонтовой деревни». Принимая во внимание тот факт, что еще до XVIII в. армянские источники под «Курдистаном» в Османской Империи подразумевали вилайеты Ванский, Битлисский и Диарбекрский, куда относились и ливы Дерсима и Муша, то можно предположить, что это и есть «Гордуена (Кордуена)» по римским и «Кордрик (Кордук)» по армянским источникам в узком смысле, так как область проживания курдов была гораздо шире и по древнеармянским .«источникам известна как «Корчайк

Даже у армянских авторов Кордуена (Кордрик) никогда не входила в пределы марзпанства Армении в административном смысле. Армянский историк Егише, касаясь событий V в., писал: «Приказание царское (Указ персидского царя Ездегерда с требованием предоставить войска для похода на Кушан) было обнародовано у армян, иверов (грузин), агванцев (албанцев), лейпнцев, цодейцев, кордуйцев (курдин) и ашийцев…» (32-16). «Приказание царское относилось не только к одной Армении, — но Агцник, Кордук, Цодек, Дасн и на все страны царства

Персидского…» (32-107). Таким образом, они были самостоятельными странами в составе Сасанидского Ирана. Агцник (Алдзник), Дасн, Кордук, как мы убедились, были курдские полунезависимые царства со своими курдскими царьками. Плутарх (ок. 46-120 г. н. э.), касаясь войн Помпея (род. ок. 106, погиб в 48 г. до н. э.), в М. Азии в начале второй половины I века до н. э., сообщает, что «Иберы не были подвластны ни мидийцам, ни персам» (Плутарх. Помпей, XXXIV), то есть были самостоятельными, что большей частью Передней Азии (Малой Азии в том числе), включая и Армению, владели мидийцы (курды) и персы. Плутарх видел в Иране того периода конфедерацию .персов и мидийцев

Урартский царь Аргишти I (786–771 гг. до н.э.), сын Менуа, на своей, высеченной на западной стороне Ванской скалы («Хорхорской скалы») надписи (т. н. «Хорхорские летописи»), сообщая о своем походе на страну Диауехи, пишет, что «Пощадил я область страны Тариуни (Тарон-Мушская область). Выступил я в поход против страны Забахае, завоевал я страну Забахае Šili. Дошел я до города Узинабитарна, до страны Сиримутара, горной страны» (49, 233-234). Диаухи, по урартским источникам, и дайани, по ассирийским источникам, до возникновения в середине IX в. до н.э. Урартского царства, были самым мощным политическим образованием в районе озера Ван и в Северной Месопотамии, население которого «так же, как и население других районов Южного Закавказья, было близко к хурри-урартским племенам» (50-30). Аргишти I в своей победной реляции говорит, что «царя Диауехи «mannudubi» (50-233). Значение слова mannudubi было не совсем ясно переводчикам и его оставили без перевода. На современном курдском языке слово «mandunebuni» означает приветствовать кого–либо (в связи с приездом, завершением чего–либо желать бодрости кому–либо (в пути, в работе) (10-607). В тексте отсутствует, применительно к Диауехи, сообщение о разрушениях, дани, захвате пленных, и поэтому, хуррито–урартское mannudubi соответствует современному курдскому mandunebuni и по тексту означает, что Аргишти был приветливо встречен царем Диауехи. Обращает на себя внимание и явно «иранские» (мидийско-курдские) имена вождей соседних со страной Забахае Города и Страны (Узинабитарна и Сиримутара). Особенно второе имя теофорное — Сиро-Митра (в современном курдском языке Шуре Митра — «Меч Митры»). В войсках Ксеркса париканиями командовал Сиромитра, сын Эобаза (Герадот, VII, 68). Это указывает на ирано-мидийский характер населения Страны Забан и близлежащих .территорий

Поэтому неудивительно, что все источники основными насельниками указанного района называют племена зебари-мезури, а другие племена — примкнувшими к ним. Один из 11 гаваров в так называемой Большой Армении, которая исключительно была населена курдами, носил название Музур и

был расположен на реке Музур и возле одноименной горы Музур. Река Музур с запада была охвачена Малазгиртскими горами. Эти эпонимы непосредственно связаны с этнонимом Музур, то есть с названием курдского племени музур. И в настоящее время в этом регионе, известном как Дерсим (турки переименовали в Тунджэли), живут курды–заза, диалект которых некоторые ученые считают самым древним элементом курдского .языка

Таким образом, в заключение можно сказать, что первоначально название «Кордуена» относилось к территориям областей Амед (Диярбакыр) — Муш. Постепенно, с ростом усиления влияния курдских племен, оно распространилось и на остальные территории проживания курдов

:Литература

.Книга Марко Поло. М., 1956

Зайн-ад-дин ибн Хамдаллах Казвини. Зайл-и тарих-и Гузида .(Дополнение к «Избранной истории»). Баку, 1990

.Шараф-хан ибн Шамсаддин Бидлиси. Шараф-наме. Т. 1. М., 1967

Шамси И. М.Книга Шараф-хана Бидлиси «Шараф-наме» как источник изучения истории курдского народа. Баку, 1972 (на .азерб. яз.)

.Дневник Закария Акулисского. Ереван, 1939

.Аракел Даврижеци. Книга историй. М., 1973

.Асия и Аравия (из Бишинговой географии). Санктпетербург, 1778

.Фрай Р.Н.Наследие Ирана. М., 2002

.Esgerov Sh. S. Ferheng. Baku, 2000

Курдоев К. К., Юсупова З. А. Курдско-русский словарь (сорани). М., .1983

.Путешественники об Азербайджане. Баку, 1961

Лерх П. В. Исследования об Иранских курдах и их предках, северных халдеях. Книга I (введение и подробное исчисление .курдских племен). Санкт-петербург, 1856

.Букшпан А. Азербайджанские курды. Заметки. Баку, 1932

Военная энциклопедия. III. Т. Ст. «Армения (Кавказско-Турецкий .театр)». СПб., 1914

.Военная энциклопедия. Т. XIV. Ст. «Курды». СПб., 1914

Гагарин С. П.Всеобщий географический и статистический словарь. .«Ч. 2, Д-М. М., 1843. Ст. «Курдистан и координаты

.Большая советская энциклопедия М., 1953

Лазарев М. С.Курды и Курдистан (факторы становления проблемы). Национальный вопрос в освободившихся странах .Востока. М., 1986

Ментешашвили А. М.Курды. Очерки общественно-экономических .отношений, культуры и быта. М., 1984

Ismet Cherif Vanly. The revolution of Iraki Kurdistan. Part I (from September 1961 to december 1963). Published by Committee for the Defense of Kurdish People’s rights (Kurdish Representation). April .1965

.Политическая карта Курдистана. Курдский Институт. Берлин, 2001
Гай Салюстий Крисп.Фрагменты «Историй» (IV, 59).// Вестник
.древней истории. 1950. № 1
.Адонц Н. Г. Армения в эпоху Юстиниана. Ереван, 1971
Лисициан С. Д. Историко-этнографические очерки Шатаха. 24
.Тифлис, 1927
.Дьяконов И. М. История Мидии. М.-Л., 1956
.Никитин В. П. Курды. М., 1964
Джалиле Джалил. XIX век. Курды в Османской империи. Анкара,
.1992 (на тур. яз.)
.Армянская География VII века по Р.Х. Спб., 1877
.Хоренский М.История Армении. Москва, 1893
Торось Ахпарь. Путеводитель по Армении. Путевые очерки
Архимандрита Гарягина Срвандзтянца. Очерки Васпураканской
.области. Продолжение. //ИКОИРГО. Т. 10. № 1. Тифлис, 1889-1891
.Тер-Гевондян А. Н. Армения и Арабский халифат. Ереван, 1977
.Егише.История Егише Вардапета, Тифлис, 1853 .32
.Фавстос Бузанд. История Армении. Ереван, 1953
Аршак Поладян. Курды. Курды в VII-X веках (по арабским
.источникам). Ереван, 1987
.Гордлевский В. А. Избранные сочинения. Т. 3. М., 1962
Вильчевский О. Л.Введение в этническую историю курдского
.народа. М., 1961
Минорский В. Ф.Курды. Заметки и впечатления. Старая Русса.
.1915. № 5
Степанос Орбелиани. Из истории рода Сисакан. Пер. с
древнеармянского Г. Тер Григоряна. Научный архив института
.истории АН Аз. ССР, инв. 1274, 2 й раздел
Васильева Е. И.Юго-Восточный Курдистан в XVII- начале XIX вв. М.,
.1991
.Себеос.История императора Ираклия. СПб., 1882
.Феофилакт Симокатта. История. М., 1957
.Джебраил. Исторический очерк. Баку, 1993
Навен Курди. Оснабург (Германия): Изд. «Курдистан», 1992 (на
.курд. и нем. яз.)
.Кузьмина Е. Е.В стране Кавата и Афросиаба. М., 1977
Экономический быт государственных крестьян в Ахальцихском и
Ахалкалакском уездах Тифлисской губернии. Исследование Х. А.
Вермишева. Материалы для изучения экономического быта
.государственных крестьян Закавказья. Т. 3, ч. 2. Тифлис, 1886
Величко В. Л. Кавказ. Русское дело и междуплеменные вопросы.
.Т. 1. СПб., 1904
.Плутарх. Избранные жизнеописания. Т. 2. М., 1990
Дион Кассий. Римская история (XXXVI, 53). //Вестник древней
.истории. 1948. № 2
Меликишвили Г. А.Урартские клинообразные надписи. Летопись
.Аргишти I, сына Менуа. //Вестник древней истории. 1953. № 3
Меликишвили Г. А. Диаухи. //Вестник древней истории . 1950. №
.4

.Геродот.История. М., 2001
.Страбон.География. М., 1994 .52
.Ксенофонт.Анабасис. М.-Л.,1951

:Примечание

Крепость Ам(у)ок расположена примерно в 25 км восточнее 1 города Ван, непосредственно на берегу озера Ван и ныне представляет собой руины. Озеро Арджиш — юго-восточная часть .оз. Ван

В Авесте gava (8-73) — «поселение». Оно сохранило свое 2 значение в современном курдском языке в форме war— «летовье», «место стоянки», «лагерь» (9 -300). От gavaи war→ gewerde— «большая деревня», «округ» и gewre— «большой», «крупный», «главный» (10 -574). Это мидийское (древнекурдское) определение обозначает административное деление, .«соответствующее «району», «области

В курдском языке Худе — «Бог» и фар — «свет»: «Божий свет», 3 «Светоч Бога». Мост Худафарин, построенный Шеддадидами, является одной из многочисленных жемчужин курдской .архитектурной мысли и памятником материальной культуры

Совр.название реки — Кызыл Йырмак (тур.). Река названа так из-4 .за придаваемых ей красный цвет водорослей

Афиний Навкратис был уроженцем египетского города 5 .Навкратис и жил в конце II— начале IIIв. н.э

Антиох XIIIФиладельфийский, последний из Селевкидов, в 69 г. 6 до н. э. был признан Лукуллом сирийским царем, но в 64 г. до н. э. лишен трона Помпеем, сделавшим Сирию римской провинцией. .Впоследствии был казнен

.Мелитена — г. Малатья в Северной (турецкой) части Курдистана7

Развалины старых стен и башен замка, который венчает и теперь 8 вершину обрывистого мыса на левом берегу Тигра, у изгиба реки с востока на юг, против впадения в нее реки Сивткни, верхнего притока Восточного Тигра (или реки Бохтан). До середины XIXвека область Шатах, получившая свое название от крепости Шатах, фактически пользовалась независимостью под властью курдских .(71-24) вождей, лишь номинально считавшихся вассалами Турции

Sinor — в переводе с курдского языка означает — «граница», 9 «пограничная земля», «рубеж», «приграничие». Синоним этого слова — serhed. Об этом подробно см. «Дружба». 2002. № 20-21. .С. 71, прим. 60

Крепость Финик и есть крепость кардухов Пинака у Страбона. В 10 XVIв. в округе Финик проживали 4 курдских племени: баджнави, которые были отброшены монгольскими завоевателями на правый берег Тигра в Тур Абдин; шакаки (не путать с шеккак, занимающими районы вдоль ирано-турецкой границы); миран (в районе Джезире, весной откочевывали к озеру Ван и осенью возвращались обратно) и куние (3-210). Остатки этих племен и .поныне живут на этих землях

В X в. Диярбакыр входил в состав Джезире (Ибн Хаукал. 2, 344). 11

В 769-771 гг. курдские эмиры Джезире восстали против арабов. Мусе Мусахаби удалось подавить восстание. В период Арабского халифата Джазира входила в северное наместничество (при Абдале Малике). Джезире состояла из трех частей: Диар Рабиа (Адиабена с центром Мосул), Диар Мудар (Осроэна — собственно Джезире Ботан с прилегающей территорией) с центром Ракка (от курдского Rıha— Урфа) и Диар Бакр (Рабиа, Мудар и Бакыр — названия арабских племен, размещенных здесь после арабского завоевания) с центром Амед. Сразу же после завоевания арабы пытались ислам распространить среди курдов Джезиры. В 642-643 гг. арабы призвали курдов принять ислам или же джизью (Ибн ал Асир. 3, 25). При Османе некоторые курдские племена вернулись в прежнюю свою религию — огнепоклонство (зороастризм), так как ислам ими был принят условно и зачастую под давлением курдской знати, которая принимала ислам из–за корыстных .соображений

Кроме бохти в эмирате Джезире в XVIв. жили курдские племена шахривари, шахрили, гургил, астури (шиитского толка в исламе); нивидкаун, шураш, хавдил (езидского толка); барака, арху, пируз (джастулан, базам и какафан), карси, джилки, шилди, барасби, куришли, думбули (часть езидского толка), махмуди, шайх-тарани, масаки, рашки, мух-нахран, пийкан, далан, бластуран, шируйан и дутуран (3-176). Многие завоеватели испытали славу своего величия у стен курдских крепостей в Джезире, но стали заложниками собственного тщеславия и с позором покидали .курдскую землю

В 1393-1394 гг. Тимур Хромой пытался завоевать крепость Мардин и проиграл поединок с его правителем Султаном Исой и вынужден был 11 февраля 1394 года снять осаду крепости и убраться восвояси. Такая же участь постигла иранского шаха .Исмаила Сефеви, пытавшегося завоевать Джезире в 1501-1503 гг

В XIXв. эмир Бохтана Бадир-хан из рода Халиди, победив хаккаринских эмиров, сумел расширить свои владения далеко на север даже за Гаврскую дугу, почти до берегов Ванского озера. Бадир-хан как отпрыск курдского рода Халеди вел свое происхождение «от одного из оруженосцев Магомета» и считал Джезире своим родовым владением. Ожесточенность междоусобных войн вызвала ответные действия со стороны османских властей и в итоге Бадир-хан был арестован и со всей своей семьей выслан. Турецкие власти «срыли более 30 курдских .(78-24) «крепостей, между прочим, и Шатахскую

Мотиканские курды, как пишет архимандрит Гарягин 12 Срвандзтянц, «вообще считаются самыми злыми из всех курдских родов» (30-24). Мотоганк и Мотикан — одно и то же название. Примечательно, что поздний армянский источник название области пишет в курдском произношении: Моти-кан с суффиксом «к» племенной принадлежности в конце. Речь идет о курдском племени моти (мотки, моткан, мотикан, мутки). Ш. Х. Бидлиси указывал на проживание в труднодоступном районе Модеки

(мотикан) к северу от Бидлиса аширата мудаки (3-262). Это племя входило в конфедерацию рузаки (3-405), то есть было автохтонным насельником занимаемой им территории. Название этого племени в средневековых арабских источниках встречается в форме «ал-мустакан» (34-79). Академик В. А. Гордлевский свидетельствует: «у армян среди курдов бывали везде друзья, которые в трудную годину спасали их от турок, так было во время армянской резни конца XIXвека, так это было и теперь, во время депортации армян. Не раз мне указывали курдов, укрывающих армян от насилия. Я наблюдал в Битлисе, как курды приводили из-за гор, из расположения племени мотки армян» (35-122). В настоящее время севернее Битлиса находится город Мутки (Мотки), носящий этноним курдского племени мотки, которое продолжает жить на своих исторических местах обитания. Часть племени мотки также живет в Азербайджане, Казахстане и в России (в Краснодарском крае и Республике Адыгея — те, которые переселились из Республики Армения из-за обострения .межнациональных отношений в Закавказье в 1989-1990 гг

Албак — пограничный с Ираном район в Северном Курдистане, 13 отделенный от района Салмаса в Иране горной цепью Аджам-Долгари, с 70-х годов XIVв. составлял ленное владение эмиров курдского племени Махмуди. Предполагается, что это племя прибыло или из Сирии, или же из Джезире (Ботан) (3—349, 470). В курдское племя ельбак (альбак), видимо Хаккари обитало имеющее непосредственное отношение к названию Албака. Именно обитающие на севере Хаккари курдские племена лейгун, могри, хартуши П. Лерх считал потомками ксенофонтовских кардухов (12-7). В конце XIX в. округ Албак (или Эйкари) указывается среди округов Махмудиэ (Хошаб), Джуламерка и Гевер, которые с северо-востока доходят до границ Ирана. Число проживающих здесь курдов из племени шаккак и артоши составляли на 1889 год 8608 душ, без учета кочевых курдов, прибывающих сюда на летовья (30-16). Как мы видим, с древнейших времен Албак находился под военно-политическим влиянием курдов, даже находясь под властью государств Кара-коюнлу и Османов. В округе Гевер (на границе Ирана и в смежности округов Джуламерка, Джезире, Ревандуза) большинство населения в конце XIXв. были курды. Знаменитое селение Нейри (позднее название Наири) с резиденцией известного шейха Обейдуллы, руководителя курдского восстания 1880 г. в Курдистане против османов, было расположено в этом округе. По данным самих же армянских источников, «почти весь округ населен курдами и айсорами… армянских селений два: Диза и Карбель…» (30-17). В соседнем Джуламерге также армян мало. Большинство жителей — айсоры (7000 душ), а также «несколько тысяч курдов» (30-17). Албак — ныне иль (область) в Турции под названием Албак с центральным городом Башкале (курдское — Elk, турецкое — Beytushebab), расположенная на .Большом Забе

О роде/племени Баз и стране Баз (Базиан) подробно см.: 14
.Дружба № 20-21. С. 67, прим. 38
.Об этом подробно см.: Дружба. 2001. № 12. С..35-3715
О курдском характере населения Нохатры, Махкерт, Нихоракан 16
и Дасна подробно см.: Дружба. 2001. № 12. С. 39-41; № 18-19.
.С.64
Бдешх — древнеиранский титул от кутийско-шумерского patesi 17
и древнеирансого patish. Этот же титул существовал и при
мидийцах, Ахеменидах, Парфянах и Сасанидах в форме bitaxsh,
patyaxsh и обозначал наместника, «око царя» (8 -144,264,266). В
современном курдского языке сохранил свое значение в bedest—
«могучий, сильный»; berdest— «помощник» (10-70). Это титул
наивысших среди равных знатных лиц, претендующих на власть
на местном уровне, вождей племенных конфедераций, своего
.рода маленьких царьков со своими царствами
Махкерт в своем названии содержит и компонент «мах», 18
широко представленный в курдском материале — антропонимах
(Мах Шараф Ханум Курдистани), топонимике (города Мехабад,
области Махидешт), этнониме —средневековое курдское племя
.alмихракийа (34-67), мух-нахран (3-178) и т. д
Историк Полиэн в своих «Военных хитростях» (VII, 12) 19
рассказывает о походе персидского царя Дария на саков,
объединением которых командовали три царя: Сакесфар, Аморг и
Омир. Когда они совещались, к ним явился табунщик Сирак и
предложил погубить персов, если они его потомков наградят
щедро. Цари поклялись, и тогда Сирак, чтобы не вызвать
подозрений персов, отрезал себе уши и ноздри и пришел к ним
под видом перебежчика, говоря, что хочет отомстить сакам.
Дарий поверил Сираку, и все персидское войско двинулось за
ним. «Семь дней Сирак вел персов за собой и наконец завел их в
безводную пустыню, где ни птиц не видать, ни зверя, откуда ни
дальше нет хода, ни назад возврата», и тут сказал им: «я задумал
отвратить беду от соотечественников моих, саков, и вот мне
удалось извести вас, персов, жаждой и голодом». Но тут персы
выхватили мечи — и голова Сирака покатилась на землю (44, 82-
83). Этот рассказ напоминает рассказ Ксенофонта о походе 120000
персидского войска в землю Кардухов и их гибели там
(Ксенофонт. Анабазис. III,V,16). Рассказ тем правдоподобен, что у
каждого народа против непрошеных гостей были свои Иваны
.Сусанины
Иранско— курдский суффикс «керт», «гырт» 20
засвидетельствован в форме grd,grdai происходит от
индоевропейского корня gherdh— «окружать, огораживать» (8,
83-84), что также указывает на ирано—курдский характер
населения столицы Софены. В древнем названии курдского
города Киркук — Карка бет Селох также содержится компонент
«Карка». Возможно, столица Софены носит имя кого либо из
мидийско—курдских вельмож по имени Karkew (43-182) — и ныне
.среди курдов широко распространенное мужское имя

Забдикена — историческая Цавде, Забде, нынешняя область 21
Амадия в Южной (иракской) части Курдистана . Об этом в связи с
.курдами подробно см.: Дружба. 2002. № 18-19. С. 58-59, 64

Лятиф Маммад
Журнал «Дружба» (Достани) Москва № 22 2003
[1]

Свойства субъекта

:книга	курдский вопрос
:книга	История
:Тип документа	Исходный язык
:диалект	Русские
:Страна - Регион	бывшего Советского Союза и Россия
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | kurdist.ru
کاتی تۆمارکردن: PM 3:51:52 2021/18/12
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 256

Кабус-намэ — жемчужина курдской литературы

https://www.kurdipedia.org/?q=20220203172316403699

Кабус-намэ — жемчужина курдской литературы
Лятиф Маммад

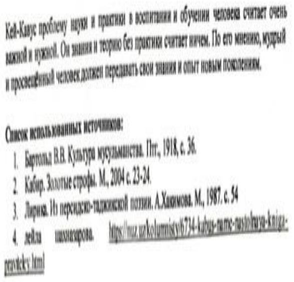

Кей-Кавус проблему науки и практики в воспитании и обучении человека считает очень важной и нужной. Он знания и теорию без практики считает ничем. По его мнению, мудрый и просвещённый человек должен передавать свои знания и опыт новым поколениям.

Список использованных источников:
1. Бартольд В.В. Культура мусульманства. Пгт., 1918, с. 36.
2. Кабир. Золотые строфы. М., 2004 с. 23-24.
3. Лирика. Из персидско-таджикской поэзии. А.Хакимова. М., 1987. с. 54
4. лейла шахнозарова. https://nuz.uz/kolumnisty/6734-kabus-name-nastolnaya-kniga-pravitelej.html

Многие ученые, этнографы, исследователи, историки, говоря о курдах, отмечают, что у них среди народов Ближнего Востока самый богатый и разнообразный фольклор. В то же время многие образцы письменной литературы, несмотря на очевидность их принадлежности к культурному наследию курдского народа, не признается за ними. Большинство шедевров курдской письменной литературы были уничтожены, часть переписаны, некоторые утаены в тайниках. А те уцелевшие немногочисленные образцы курдской литературы признают за соседними народами. Среди них и «Кабус-намэ» («Зерцало царей») – собрания нравоучительных притч, автором которой Унсур аль Маали (Кай-Кавкус) ибн Искандар ибн Кабус ибн Вушмгир ибн Зияр, потомственный правитель из династии Зияридов (928/931-1077, в .некоторых источниках 927-1090)
Общеизвестно, что непрерывные войны с Римом и междоусобная борьба стало той основной причиной, которая и привела к гибели империи Сасанидов. Первая крупная битва была проиграна арабам при Кадиссии в 637. Но, с гибелью в Хорасане в 651

Йездегерда III, последнего из Сасанидов, борьба против арабов не прекращалось. Антиарабские восстания охватили территории всей исторической Мидии. По данным армянского историка VII века Себеоса (23-III, XXXV). арабы обложили мидийцев непосильной данью – «на каждого с них брали по 365 мешков драхм; а кто не мог заплатить, то за каждую драхму брали по человеку. Таким образом они истребили князей и всадников страны». Далее, касаясь событий 646-647 гг., историк сообщает, что «мидяне, взвесив свое состояние, решили, что смерть почти лучше жизни; они желали приобрести одно из двух: или умереть, или избавиться от мучительного рабства. Для этой цели оставшиеся князья стали собирать войско и устраивать полки… Когда полчища исмаилского (арабского – Л.М.) войска заметили, что им не удастся дело в укрепленных горах мидийских, … что они лишились многих воинов, низвергнутых с крепостей в пропасть, что многие погибли … от стрел храбрых и мужественных воинов, то они выступили из тех стран и устремились на север против народа, .«жившего у Каспийских ворот

Многие курдские племена, не пожелавшие арабского владычества, под натиском врага, отходили и укрывались в недоступных горах и ущельях. Одной из таких естественных укрепленных мест и были прибрежные области Южного Каспия, Гилян и Табаристан, а также холмистые внутренние районы, защищенные могучими хребтами Эльбурса, всегда служившими надежным убежищем. Одной из мощных племенных объединений курдов, не пожелавших покориться, были и даилам (дейлемиты). Племя даилам обладала значительной военной силой. Именно племя даилам поддержала антиарабское курдское восстание (ок. 816-837) под руководстовм Папака (Бабек, ок. 798-838), продолжавшееся 25 лет и носившее антиисламский характер. Эта же племя поддержала и другие антиарабские выступления. Яростное сопротивление арабам заставило их искать иные пути строительство отношений с непокорными курдскими племенами. Арабы за умеренную дань или при условии участия в арабских завоевательных походах вынуждены были допустить внутреннее самоуправление многим древним курдским династиям в качестве вассалов или наместников, большинства которых родственными корнями восходили к Сасанидам. После подавления этого восстания, в первой половине IX в. племя даилам, как и большинства других курдских племен, коснулась поверхностная исламизация: в большей степени причиной стало желание племенной верхушки избежать джазие — плату с иноверцев-немусульман. Несмотря на это, многие курдские племена не смирились навязанной им чужой верой и колониальной арабским управлением. Между 890-928 гг. часть Восточной (Иранской части) Курдистана перешла под господство Мисафира — выходца из курдского племени даилам, который одновременно правил и курдским племенем .раввадидов

Мердавич, сын Зияра из курдского племени даилам, между 928-931 гг. завладев южными берегами Каспийского моря — Табаристаном (ныне Мазандаран) и Гюрджаном (Гурганом) в 930-м он объявил об образовании от Халифата Аббасидов (750-1258) независимого государства. Он сумел установить свою власть на большей части Северного Ирана. Границы этого курдского государства охватывала на востоке Исфаган, на западе Верхнюю Месопотамию (Джезире) и Ирак, на севере доходило до предгорья Кавказа. Зияриды не были ревностными последователями ислама. В пользу этого служить и тот факт, что при изменении политической конъюнктуры и в интересах государства они от шиизма перешли к суннитскому толку. В 935 году Мардавидж был убит, и его недолговечная империя распалась, Его брат Вушмагир удержался в прикаспийских областях, признав себя данником другой курдской династии — .Саманидов

Появление сельджуков в Гургане в 1041 году вынудило Кай-Кауса бежать в Газну, где в течение 8 лет он был надимам («приближенный») при дворе своего родственника — султана Маудида, а затем жил при дворе Шаддадидов, также родственной им другой курдской династии. О судьбе его сына, Гилан-шахе, ничего определенного неизвестно. Кай-Каус и есть автор «Кабус-намэ» («Зерцало царей»)

Династия Зияридов (8 правителей) правила в течение 141 лет и прославились как покровители литературы и искусства. В лице Кабуса ибн Вушмагира Зийариды выдвинули правителя, обладавшего незаурядными литературными способностями. Надгробный памятник Кабусу ибн Вашмгиру, выполненный в виде 49-метровой кирпичной колонны, возведен в 1007 и до сих пор [1].сохранился на юго-восточном побережье Каспийского моря

Свойства субъекта

:книга	культуры
:Тип документа	Исходный язык
:диалект	Русские
:Страна - Регион	бывшего Советского Союза и Россия
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | Русский | ezdixane.ru

کاتی تۆمارکردن: PM 5:23:16 2022/3/2

ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 257

Каирская конференция (1921 г.)

https://www.kurdipedia.org/?q=20230224123431470179

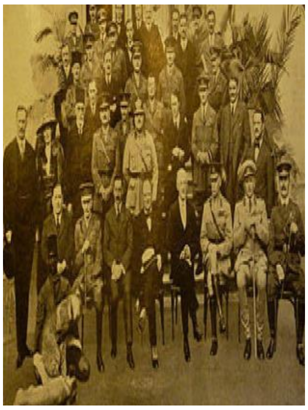

Каирская конференция 1921 года , описанная в официальных протоколах как Ближневосточная конференция, состоявшаяся в Каире и Иерусалиме с 12 по 30 марта 1921 года , представляла собой серию встреч британских официальных лиц для изучения и обсуждения проблем Ближнего Востока и выработки общей политики. Секретная конференция британских экспертов создала план британского контроля как в Ираке, так и в Трансиордании. Предложив номинальное руководство этими двумя регионами сыновьям Шарифа Мекки, Черчилль почувствовал, что дух, если не настоящая буква британских обещаний, данных арабам во .время войны, был выполнен

Особые заботы конференции заключались в разрешении противоречивой политики, определенной в письмах Мак-Магона (1915 г.), соглашении Сайкса-Пико (1916 г.) и Декларации Бальфура (1917 г.). Уинстон Черчилль , недавно назначенный министр по делам колоний , созвал всех британских военных лидеров и гражданских администраторов на Ближнем Востоке на конференцию в отеле Semiramis в Каире, чтобы обсудить эти вопросы. Это была экспериментальная конференция, организованная Управлением по делам колоний с целью более эффективного решения проблем, с улучшенными .коммуникациями, без длительной переписки

Самым важным результатом конференции стало решение реализовать шарифское решение : Абдулла бин Хусейн должен был управлять территорией к востоку от реки Иордан, Трансиордания, а его брат Фейсал должен был стать королем недавно созданного Королевства Ирак; оба должны были продолжать получать руководство и финансовую поддержку из Великобритании. Было также решено, что Ливан и Сирия должны оставаться под контролем Франции, Великобритания должна сохранить мандат над Палестиной и продолжать поддерживать создание там еврейской родины, Хусейн , шариф Мекки, должен был быть признан королем Хиджаза и Абдул Азиз ибн Сауд оставил контроль над Недждом в самом сердце Аравийской .пустыни

Прелюдия

В 1920 г. вспыхнуло народное восстание в Месопатамии, оккупированной англичанами со времен Первой мировой войны. Британская армия понесла сотни потерь. и разделы британской прессы призывали к прекращению британского контроля. Т. Е. Лоуренс , деятельность которого во время войны начинала захватывать общественное воображение и который имел сильную привязанность к династии Хусайнов, базирующейся в Хиджазе , лоббировал британское правительство от имени эмира Фейсала . Попытка эмира основать королевство со столицей в Дамаске была сорвана французской армией. В ноябре 1920 года старший брат

Фейсала Абдуллапоявился с несколькими сотнями последователей в городе Маан и объявил о своем намерении атаковать французскую оккупацию в современной Сирии и Ливане и восстановить там своего брата.

Задача Черчилля как нового министра по делам колоний, несущего особую ответственность за Ближний Восток, заключалась в том, чтобы найти решение беспорядкам в Ираке и удовлетворить чаяния Хусейнов. Он назначил Лоуренса своим специальным советником. Перед конференцией они провели серию встреч с Фейсалом в Лондоне.

Большинство решений относительно будущего Ирака уже было принято в Лондоне; Фейсал должен стать королем нового Иракского королевства, чтобы его утвердил плебисцит местного населения. После установки король подпишет договор о дружбе или союз с Великобританией. В связи с серьезным изменением политики, за которое решительно выступал Лоуренс, было решено, что безопасность в этом районе должна быть передана от армии Королевским военно-воздушным силам . К моменту начала конференции британской армии удалось подавить восстание в Месопотамии ценой 40–50 миллионов фунтов стерлингов, убив более 400 британских солдат и более 10 000 иракцев. Ожидалось, что новая политика приведет к значительной экономии финансовых средств.

Конференция

Сидят: справа: Уинстон Черчилль , Герберт Самуэль.

Стоят в первом ряду: слева: Гертруда Белл , сэр Сассун Эскелл , фельдмаршал Эдмунд Алленби , Джафар Паша аль-Аскари.

12 марта 1921 года конференция была созвана в отеле «Семирамис» в Каире, и на ней присутствовали все высокопоставленные военные и гражданские деятели из Палестины и Месопотамии. Двое присутствующих арабов были членами администрации Месопотамского мандата. Черчилль описал сбор, который длился две недели, как один из «сорока разбойников» и провел свое свободное время практикуя свое новое хобби масляной живописи и работу над рукописью своей истории Первой мировой войны , Мировым кризис .

Повестка дня состояла из трех разделов: Ирак, Палестина (включая Трансиорданию), Аден и Персидский залив . Судебная власть, финансы, размер гарнизона британской армии и предлагаемый Законодательный совет были на повестке дня. 22 марта арабская делегация из Палестины ненадолго встретилась с Черчиллем в Каире, на которой он отказался обсуждать что-либо политическое, но согласился встретиться с ними в Иерусалиме. Проблема Трансиордании осложнилась прибытием армии Абдуллы в Амман, наплывом повстанцев и беженцев из Сирии и тем фактом, что сионисты считали Трансиорданию частью обещанной еврейской родины. Черчилль провел серию встреч с Абдуллой в Иерусалиме на обратном пути в Лондон.

Единственным публичным заявлением о решениях, принятых во

время конференции, был отчет Уинстона Черчилля в Палате общин 14 июня 1921 года. Он не вызвал особых комментариев со стороны прессы, и конференция почти не упоминается в опубликованных письмах и автобиографиях газеты. основные .участники

Встречи в Иерусалиме

марта 1921 года Палестинская миссия продолжила свою 24 работу в Иерусалиме. В Газе поезд Черчилля был встречен большой демонстрацией против британского мандата в Палестине. Он встретился с мэром Газы и другими лидерами, и ему был представлен список требований, выдвинутых мусульманско-христианскими ассоциациями в Хайфе. Уинстон Черчилль и Герберт Сэмюэл , предполагая, что жители приветствуют их, помахали протестующим толпам, .скандировавшим антиеврейские лозунги

Встреча с Эмиром Абдуллой

марта государственный секретарь по делам колоний Уинстон 28 Черчилль провел несколько встреч с эмиром Абдуллой . Абдулла уже обосновался в Аммане и угрожал продвигаться дальше на север. Черчилль предложил сделать Трансиорданию арабской провинцией под управлением арабского губернатора, который признал бы британский контроль над своей администрацией и был бы ответственен перед Верховным комиссаром по Палестине и Трансиордании . Абдулла утверждал, что ему следует передать контроль над всей территорией подмандатной Палестины, подотчетной Верховному комиссару. В качестве альтернативы он выступал за союз с территорией, обещанной его брату (Ирак). .Черчилль отверг оба требования

Отвечая на опасения Абдуллы за еврейское королевство к западу от Иордана, Черчилль постановил, что не только не предполагалось, «что сотни и тысячи евреев собираются хлынуть в страну в очень короткое время и доминировать над существующим населением», но даже предполагалось. совершенно невозможно. «Еврейская иммиграция будет очень медленным процессом, и права существующего нееврейского населения будут строго соблюдаться». Трансиордания не будет включена в нынешнюю административную систему Палестины, и поэтому сионистские положения мандата не будут применяться. Иврит не станет официальным языком в Трансиордании, и от местного правительства не ожидается, что принимать любые меры по продвижению еврейской иммиграции и колонизации . О британской политике в Палестине,Герберт Сэмюэлдобавил, что «не было и речи о создании там еврейского правительства ... Ни у одного араба не будет отниматься земля и никоим образом не .«будет затронута мусульманская религия

Британские представители предположили, что, если Абдулла сможет контролировать антифранцузские действия сирийских националистов, это снизит сопротивление Франции кандидатуре его брата от Месопотамии и может даже привести к назначению

самого Абдуллы эмиром Сирии в Дамаске. В конце концов, Абдулла согласился приостановить наступление на французов и управлять территорией к востоку от реки Иордан в течение шестимесячного испытательного периода, в течение которого ему будет предоставлена британская субсидия в размере 5000 фунтов .стерлингов в месяц

Встреча с делегацией палестинских арабов

После бесед с эмиром Черчилль встретился с делегацией Хайфского конгресса 1920 года , представлявшей палестинских мусульман и христиан, во главе с Мусой аль-Хусейни.. Они передали меморандум, в котором звучал решительный протест против британской политики в Палестине. Они жаловались, что Великобритания «из-за финансового кризиса, вызванного войной, продала свою страну сионистам». Они добавили, что Англия, «не обращая внимания на чувства жителей, назначила еврея верховным комиссаром», несмотря на «тот факт, что подавляющее большинство людей, которыми он управляет, не принадлежат к его расе или вероисповеданию». «На самый важный пост юстиции в Палестине, а именно на должность секретаря по правовым вопросам или министра юстиции, назначен еврей. И что еще хуже, этот чиновник является .«откровенным сионистом

Делегация оспорила юридическую силу Декларации Бальфура., который поставил на карту исторические притязания евреев, согласно логике которых «арабы должны претендовать на Испанию, поскольку когда-то они завоевали ее и там развили высокую цивилизацию». Они подвергли критике жесткую таможенную и торговую конкуренцию и предостерегли сионистов, доминирующих на рынке. Они протестовали против скупки земель, которую критиковали как дорогостоящую; менее чем необходимые проекты по трудоустройству еврейских иммигрантов с двойной заработной платой, хотя и с меньшим объемом работы, за счет государственного образования. «... самые высокие посты с солидными зарплатами достаются евреям», - сетовали делегаты, - «в то время как местный чиновник, который больше разбирается в местных нуждах, отводится на должность третьего класса с зарплатой, слишком . маленькой для его потребности и несоизмеримы с его работой

Делегация возражала против проекта мандата на Палестину , который ничего не добавлял к правам арабов, уже вытекающим из существующего закона, но давал британцам право передавать евреям земли короны, которые ей не принадлежали. «С другой стороны, евреи получили истинное преимущество, а именно то, что они стали нашими правителями». Они призвали отменить Декларацию Бальфура и создать избранный парламент и .приостановить иммиграцию евреев

В ответ на это заявление Черчилль назвал газету партийной и односторонней, сделав очень много ложных заявлений. Поскольку Декларация Бальфура была ратифицирована

союзными державами, это был установленный факт. Национальный дом евреев будет «хорошо для мира, хорошо для евреев и хорошо для Британской империи ... хорошо для арабов, живущих в Палестине». Он подчеркнул , что Бальфур говорил о «создании в Палестине в национальном доме для евреев», и не сказал , что он сделает Палестину в«Национальный дом евреев». Это не означает, что он перестанет быть национальным домом для других людей или что еврейское правительство будет создано для господства над арабским народом. «Британское правительство» дорожит крепкой дружбой и стремление к сотрудничеству с арабской расой в целом. Это то, что вы ожидаете от Британской империи, которая является величайшим из всех мусульманских государств в мире ... »Черчилль продолжил свою речь, объяснив назначение Сэмюэля Верховным комиссаром. Он был назначен благодаря его образованию и опыту. . Поскольку он в поддержании равновесия и обеспечении » ,был евреем справедливой торговли для всех его нельзя было упрекнуть в том, что он враждебен своему собственному народу, и они поверили ему, когда он сказал, что он делает только то, что справедливо и справедливо. справедливый;.Затем Самуил рассказал о больших преимуществах, которые еврейская иммиграция принесла Палестине в целом. Он отказался обещать какие-либо изменения .в британской политике

Встреча с Еврейским национальным советом

Еврейский национальный совет Палестины, представляющий палестинские еврей, представил меморандум , Уинстон Черчилль. Они выразили свою благодарность Великобритании за поддержку «восстановления еврейского национального очага» и выразили уверенность в том, что ее реализация «станет возможной благодаря предоставлению Палестине ее исторических границ». Они заявили, что «нашими усилиями по восстановлению еврейского национального очага, который представляет собой лишь небольшую территорию по сравнению со всеми арабскими землями, мы не лишаем их законных прав». Они превозносили результаты еврейской колонизации за последние сорок лет. Они просили возложить на еврейский народ ответственность за освоение государственных земель и не частных необрабатываемых земель, а также за освоение природных .ресурсов страны

Императорский кабинет «был полностью убежден в том, что дело сионизма несет в себе много хорошего для всего мира, и не только для еврейского народа, но и что оно принесет с собой процветание, удовлетворение и продвижение по всему миру». Арабское население этой страны ». Он считал, что «вы были вдохновлены высочайшим духом справедливости и идеализма и что ваша работа на самом деле принесет благословение всей стране». Следует предупредить сионистов о том, что они могут ожидать негативной критики со стороны большинства населения. Министр по делам колоний заключил, что он прочитал

.«меморандум «с большим интересом и сочувствием
Речь Черчилля в Еврейском университете
марта 1921 года Черчилль выступил с речью в Еврейском 29 университете в Иерусалиме. Он показал, что его сердце было полно сочувствия к сионизму двенадцать лет назад с тех пор, как он познакомился с манчестерскими евреями. Еще раз подтверждая благословения еврейского национального дома для всего мира, еврейской расы и Великобритании: жители Палестины будут во многом зависеть от его аудиторов, евреев Палестины. Приняв правильные меры, Палестина превратится в рай, как предсказано в Священных Писаниях, «землю, текущую молоком и медом, в которой страдающие всех рас и религий .«найдут отдых от своих страданий
Последствия
Лоуренс пришел к выводу, что Черчилль «разложил все путаницы» и что Британия выполнила «наши обещания буквой и духом.. без ущерба для интересов нашей Империи или интересов заинтересованных людей». Один из биографов Лоуренса комментирует, что конференция «знаменовала период волнений на Ближнем Востоке, которые едва ли можно было превзойти .«даже при османском правлении
Участники
Уинстон Черчилль - государственный секретарь по делам колоний
Т. Е. Лоуренс - специальный советник колониального управления
Майор Хьюберт Янг - Управление по делам колоний
Герберт Сэмюэл - Верховный комиссар по Палестине
Сэр Перси Кокс - Верховный комиссар Ирака
Гертруда Белл - секретарь Верховного комиссара Ирака по восточным вопросам
Джаафар аль-Аскари - министр обороны в первом правительстве Ирака
Маршал авиации сэр Хью Тренчард - начальник штаба авиации
Вице-маршал авиации сэр Джеффри Салмонд - командир авиации на Ближнем Востоке
Сасун Хаскайль - министр финансов в первом правительстве Ирака
Джеффри Фрэнсис Арчер - губернатор Британского Сомали
[1] .Фельдмаршал Эдмунд Алленби - Верховный комиссар Египта

Свойства субъекта

Документальные	:книга
История	:книга
Исходный язык	:Тип документа
Цифровой	:Тип публикации
Русские	:диалект
Соединенное Королевство	:Страна - Регион
Франция	:Страна - Регион

:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Русский | 13.03.2013 hmong.ru
کاتی تۆمارکردن: PM 12:34:31 2023/24/2
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 258

Кордуена — колыбель курдского народа

https://www.kurdipedia.org/?q=20220507131216413043

Кордуена — колыбель курдского народа
Лятиф Маммад

.О Кордуене (Гордиене) античные авторы стали сообщать довольно рано
Источники Кордуену локализуют в верхнем течении Тигра (Птоломей. География V, 13, 22; Плутарх. 1, 130). По Страбону, Гордиена была расположена на западе Вавилонии (XVI, 1, 8); (горы) «южные, на другой стороне Евфрата, простирающиеся к Востоку от Каппадокии и Коммагены, вначале называются Тавром… Некоторые называют эти горы Гордиейскими горами. К числу последних принадлежит и Масий (г. Тур-Абдин—Л.М.) — гора, возвышающаяся над Нисибией и Тигранокертами» (XI, 12, 4). Далее Страбон сообщает, что «Поблизости от Тигра находятся области гордиеев, которых древние называли кардухами; города их были Сариса, Саталка и Пинака…» (XVI, 1, 24). Русский ученый и В. П. [Никитин Гордиейские (Кордуенские) горы локализуют между Диарбакыром и Мушем[1 .(49-26)
Каппадокия, область в Малой Азии между Галисом и Евфратом, на востоке граничила с Арменией (Страбон, XII,I,1). Река Галис[2], получившая, согласно Страбону (XII,3,12) свое название от соляных копей (Hals – соль), намываемых ее течением, согласно заключенному мирному договору между Киаксаром, царем Мидии, и Алиотом, царем Лидии, стала с 585 г. до н. э. границей между Мидийской державой и Лидией. До 548 г. до н. э. Каппадокия была лидийской, а затем — персидской сатрапией при Кире II Великом (558–529 гг. до н.э.). Каппадокию македоняне захватили у персов уже разделенной на две сатрапии (Страбон,XII, I, 4). Македоняне допустили, частью добровольно, частью против воли, превращение сатрапий в царства (Страбон,XII,1,4). Это означает, что, несмотря на завоевания македонян, местные царьки сумели сохранять .свое царствование и оспаривали свою власть у Александра Македонского
С 302 г. до н. э. Каппадокия была самостоятельной, а ок. 100 г. до н.э. ею завладел царь Понта и Боспора Митридат VI Евпатор (132—63 до н.э.). Как пишет Афиней Навкратис[3], «Царь Митридат владеет Вифинией и верхней Каппадокией, а также всеми соседними областями Азии до Памфилии и Киликии; его почитали цари армян и персов и властители народов, живущих кругом Меотиды и всего Понта на пространстве тридцати тысяч стадий» (V,50, p.213d). До 17 г. н.э. Каппадокия была разделена на 10 наместничеств, 5 наместничеств считались на Тавре (Мелитена, Катаония, Киликия, Тианитида и Гарсавритида) и остальные 5 — Лавинсена, Саргаравсена, Саравена, Хаманена, и Моримена. После смерти последнего царя Великой Каппадокии Архелая I (1 в. до н.э.) .сенат в 17 г. н.э. решил обратить Каппадокию в римскую провинцию

Страбон в Месопотамии «поблизости от гордиеев» размещает племя «мигдоны вокруг Нисибиды вплоть до Зевгмы на Евфрате» (Страбон. XVI, 1,1). Мигдоны получили свое этническое название от македонян, видимо, во время похода Александра Македонского в 384 г. до н.э. Нисибида, которую также называли Антиохией, была расположена в Мигдонии. Их область близ Евфрата и моста в Коммагене была вытянута до моста в Фапсаке. По Страбону, Фапсак, где находился древний мост на Евфрате, — самая удаленная точка Евфрата до моста через реку Тигр, через которую переправился Александр Македонский. Расстояние между этими пунктами — мостом («Завгма») в Коммагене и до моста у Фапсака составляет «не меньше 2000 стадий» (Страбон. XVI, 1-22, 23). Область Мигдония — в Северной Месопотамия территориально соответствует области (вилайету) Мардин с городами Нисайбин в Северном и Камышло в Западном Курдистане. Страбон уточняет, что Коммагена небольшая область, что в ней есть укрепленный естественными условиями город Самосаты, где была царская столица, что здесь находится мост через Евфрат; что вблизи моста расположена Селевкия — крепость Месопотамии, которую Помпей включил в пределы Коммагены (XVI, 2, 3). Коммагена входила в состав государства Селевкидов и только в 162 г. до н. э. стала самостоятельной под властью местных правителей. Самосата — ныне современный курдский город Семсур — переправа на правом берегу Евфрата с Востока на Запад; в 72 г. до н. э. был захвачен римлянами. Внутренней Каппадокией владели в разное время Митридат VI (ок. 100 г. до н. э.) и Ариобарзан. По сообщению Страбона, «Как только после победы над Антиохом6 римляне начали устраивать Азиатские дела, заключая договоры о дружбе и союзы с народностями и царями, то случилось так, что всем прочим царям они оказали эту честь только лично, а царю Каппадокии — вместе с народом (курсив мой — Л.М.). После прекращения царского рода римляне согласились в соответствии с договором о дружбе и союзе с этим народом предоставить им самостоятельность, однако прибывшие послы отказались от свободы, так как, по их словам, она им не по плечу, и просили дать им царя. Римляне удивились, что может существовать какой-либо народ, столь изнуренный свободой… и разрешили им выбрать голосованием из своей среды кого пожелают. И они выбрали Ариобарзана» (Страбон. XII, 2, 11). Из рассказов Геродота известно, что обычай выбора царей из своей среды существовал среди мидийцев. Ариобарзан был мидийцем. Во время похода Лукулла (69 г. до н. э.) в Армению Ариобарзана мы видим в качестве царя Каппадокии. Лукулл большими переходами «направился через царство .[4]«Ариобарзана к реке Евфрату в том месте, где Каппадокия отделяется им от Армении Еще «в 115 г. н.э. царем Кордуены был Манисар, арменизация провинции Кордуена была лишь поверхностной»[5]. Н. Адонц, признавая факт «далеко отодвинутых только политических границ» Армении, в то же время пишет, что только в эпоху Юстиниана к значительной части бывших каппадокийских земель официально прилагается название .[6]Армения и объясняет это фактором арменизации этих территорий

Согласно признания современных армянских исследователей, «этническая территория армян не совпадает с территориями ни Великой Армении, ни Малой Армении, ни Киликийской Армении, ни с территорией такого природного образования, как Армянское нагорье»[7] и возникновение мифа о «Великой Армении от моря до моря» объясняют следующим образом: «Прежде всего скажем, что политическая цель была следующая — стать третьей могущественной державой между Римской империей и Парфией. Народ-государство желало увидеть себя в рамках трех морей. Тогда и после, …, важнейшей и характернейшей чертой народа было реально не видеть себя в реальном политическом мире. Такой вывод приводит к еще более печальным итогам — глубоким деформациям в самом отборе «коллективного мозга» нации, что означает в свою очередь подмену .подлинной меры отбора ложной

Что это могло бы значить практически? Неправильный выбор внутри народа означает неумение правильно и четко вырабатывать основные параметры отбора, с другой стороны, неумение ложного «коллективного мозга» организовать адекватную ситуации .государственную систему власти

Все вышесказанное привело в начале этого процесса (I в до н, э.) к ослаблению государственных связей между царем и царским двором, к превращению поставленной реальной государственной цели стать третьим могущественным соседом в миф «Армения .[8]«от моря до моря

Юстиниан I, император Восточной Римской империи правил в 527–565 гг. н.э. Это говорит о том, что об армянском элементе, тем более об «арменизации» Каппадокии после VI в. .н.э. , — в условиях усиления Арбского Халифата, — даже и речи не может быть Ариобарзан был союзником римлян. Письмо Митридата к Арсаку (Фраату III — 73-69 гг. до н. э.) также указывает на это. В письме Митридат жалуется на Тиграна II, на отсутствие у обоих недостаточных средств для ведения войны против римлян и в то же время высказывает свои опасения по поводу находящегося в резерве Лукулла «нетронутого войной царства Ариобарзана»[9]. Этот Ариобарзан и был «избран из своей среды» каппадокийцами, которые к этому моменту, видимо, уже были частично «мидизированы» и курдский элемент здесь был преобладающим. Лукулл подарил значительную каппадокийскую крепость Томисы в награду за доблесть правителю Каппадокии Ариобарзану, который был его союзником в войне против Митридата. В свое время крепость Томисы была подарена правителю Софены за 100 талантов. Мелитена лежала напротив Софены, которую отделяет от нее только река Евфрат, протекающая между ней и пограничной Коммагеной. На другом берегу реки и находилась эта крепость (Страбон, XII, II, 1). В 67 г. до н. э. Тигран II вместе со своим зятем, царем Атропатены, курдским князем Митридатом захватил Каппадокию. Союзник Ариобарзана Лукулл в том же году был вызван Римским сенатом из Азии. В 66 году до н.э. Гней Помпей был назначен вместо Лукулла и стал основательно готовиться к войне, которая завершилась полным разгромом Тиграна II. В Каппадокии был сын и наследник Ариобарзана II Филопатора — Ариобарзан III. Главным городом Каппадокии была Мелитена[10]. Курдские князья из рода Ариобарзана одновременно с Каппадокией правили и Малой Арменией — землями, расположенными по западному берегу Евфрата. После Митридата VI Евпатора Малая Армения, по прихоти римских властей, в качестве подарка преподносилась вассальным царям: Помпей подарил Дейоку, тетрарху Галатии, Цезарь — Ариобарзану, царю Каппадокии, Антоний — понтийскому царю Поломену, Август — Архелаю Каппадокийскому, Калигула — Котису, фракийскому князю, Нерон — Аристобулу и, наконец, в первый раз при Тиберии, а окончательно при Веспиане она была обращена в римскую провинцию[11]. По признанию самого Н. Адонца, «римское провинциальное деление основывалось во всяком случае не на этнографическом начале, и, говоря о Малой Армении, следует разуметь скорее административную единицу, чем нечто этническое целое» (курсив мой — Л. М.)[12]. Таким образом, в Малой Армении, как из одной административных единиц Римской империи, нельзя видеть армянскую этническую подкладку. Поэтому неудивительно, что среди царей Малой Армении большинство были мидийцами–курдами (Дейок, Митридат, Ариобарзан), что указывает на доминирующую здесь роль курдского этноса. По Птоломею, Малая Армения охватывает пять областей — Орбалисена, Айтулана, Айретика, Орсена и Орбисена[13]. Н. Адонц М. Армению определяет в пределах Севастии (ныне Сивас), Никополя, Саталы и Мелитены[14]. Все эти города ныне расположены в северной (турецкой) части Курдистана и полностью заселены курдами. Сатала, видимо, и есть одна из трех названных Страбоном крепостей гордиеев (кардухов) — Саталка. Н. Адонц размещает ее севернее

Эрзинджана на пути в Трабзон на месте селения Садаг[15] и это несмотря на то, что там остатки крепостных сооружений не обнаружены. Однако крепость Саталка следует идентифицировать с крепостью Шатах[16]. Другую крепость Сариса, судя по названию, видимо следует искать на реке Сара (Сарис) в районе Малатьи. А крепость Пинака — средневековая крепость Финик в наследственном княжестве и эмирате Джезире в начале XVI в. Владетелями эмирата и крепости Финик являлись вожди могущественного союза курдских племен бохты (бохти), которые передали свое племенное название реке Бохтан, верхнему притоку Восточного Тигра. Название страны кардухов Гордиена, позже, древнесирийским авторам было известно как «Джезире де Карду», которая охватывала Мосул, Харран, Нисибин, Мардин, Ботан и близлежащие) верхнюю часть Месопотамии .(области

Клавдий Птоломей в своем «Географическом Руководстве» в Большой Армении к северу от Евфрата указывает на жившее там племя бохов, о которых есть упоминание и у Стефана Византийского. Выше, то есть севернее, их географ размещает Котарзену, область Большой Армении (кн. V, гл. 12, 9). Если принимать во внимание тот факт, что Котарзена — это часть Каппадокии – Катония, и часть области Арзанена[17] – район нынешних областей Амеда (Диярбакыра) и Муша, то земля бохов и будет соответствовать району Джезире Ботан. Армянский историк XIX в. Н. Адонц также утверждает, что «имя пактиев сохранил нынешний Бохтан по Восточному Тигру; есть и курдское племя «бохту»[18]. Бохтанская область западнее Хаккариа на севере распространялась от горы .[19]Джуди в области Джезире Ботан на Тигре до области Мокс

Источники отмечают, что еще задолго до арабского завоевания 642 года Северной Месопотамии курды жили на севере реки Бохтан. Западноевропейские ученые (А. Хаупт) восточный приток Тигра называют «река Бохтан» и связывают с названием живущих здесь с незапамятных времен курдов бохти. По Мартину Хартману, исток реки Бохтан находится в расположенных в 75 км в юге от озера Ван горах Синор[20]. По свидетельству Ш. Х. Бидлиси, к Джезире относились 14 замечательных крепостей и округов: 1. Округ Гургил, где находится гора Джуди, овеянная легендой и возвышающаяся на левом берегу Тигра, к востоку от Джезире Ботан. Гора Джуди (в древности — гора Ницир, Нисир, и Киниппа — по-луллубейски, где, согласно древней легенде, остановился ковчег после потопа. Эту гору специально связывали с кутиями[21], сыгравшими важную роль в этногенезе курдского народа; 2. Крепость и округа Барака; 3. Арух; 4. Пируз; 5. Бадан; 6. Танза, на левом берегу реки Бохтан; 7. Финик[22], на берегу Тигра, пару километров к северу от Джезире, в настоящее время в развалинах; 8. Тур (Тур-Абдин — название гоной области на западном берегу Тигра. Занимает площадь, простирающуюся от Мардина до Джезире); 9. Хай Там (Халат Хатам-Тайн в Тур Абдине); 10. Шах; 11. Ниш Агил; 12. Ардамшут (Арамшат); 13. Кевар (селение и район в Бохтане, относившиеся к округу Арух) и 14. Крепость Даир-дих (современный городок Дих (Дех) в 44 км от Сиирта, центр большой области между правым берегом реки Бохтан и Тигром[23]. Резиденцией .[правителей племени бохти служила крепость Гургил (Джурдакил)[24

Академик В. Ф. Минорский область Джезире Ботан в Диярбакыре по праву считает колыбелью курдского этноса. Именно Джезире Ботан является самым известным этническим и культурным истоком курдского народа[25]. Еще в IV в. здесь «было известно курдское государство Махкерт»[26]. В ассирийских источниках название Урарту в древнейшую эпоху связывалось с территорией, находящейся юго-восточнее озера Ван, где, видимо, находился первоначальный центр халдейских племен, обитавших по верхнему и среднему течениям реки Большой Заб, т. е. в том районе, который является одним из исконных курдских районов. Н. Я. Марр был не так уж далек от истины, когда говорил о возможных курдско-халдских связях. «Позднее этот район входит в сферу

влияния шемдинанского, или орамарского, шейха из рода халиди (халди), имеющего резиденцию в селе Нери на ирано-турецкой границе. В этом селении, название которого так близко к термину Наири, во дворе резиденции Орамарских шейхов находится высокий каменный столб с клинописной надписью, пользующийся почитанием курдов в .[27]«качестве священного камня

Древнеармянские источники также упоминают Кордуену в виде Кордрика, Кордука, Курдик. Армянская География VII века Кордрик делит на 11 областей: 1. Кордук. 2. Кордрик Верхний. 3. Кордрик Средний (у Инджиджяна — Айгаванк). 4. Кордрик Нижний. 5. Айтунак. 6. Айгарс. 7. Мотоганк. 8. Вор Сиранк. 9. Каратунис. 10. Чахук — Джульфа .[28](Чула). 11. Малый Албак

У армянского историка Томы Арцруни (IX в.) встречаются названия 1-4, 8, 10 и 11 .областей

Кордрик. Согласно этим источникам, Кордрик находился в области Корчайк, на юге от которой лежала Ассирия, на севере — Парсийская Армения, на востоке — Мокк. Древнее название Кордрика было Томорик (Томирик) (М. Хоренский, II,53). Источник XIX в. указывает на местность под названием «Тимар», отделявшую округ Бергри и Махмудиэ (Хошаб) и граничившую с Эрджишем в северо–восточной части Ванского озера[29]. Курды как «Тамар» знают восточный берег Ванского озера. Армянский суффикс «к» указывает на племенную принадлежность. Общеизвестно, что курды первоначально на исторической арене появляются под этнонимом «мад», «мар». Этот этноним мы видим и в самоназвании курдов — «курманджи-кур-ма/н/д-ж». Тморик находился к востоку от горы Джуди (Арарад)[30]. Этноним «Тморик» буквально переводиться как «марская» в смысле «страна маров». Очевидно, что Тморик свое новое название «Кордрик» — «Кордуена (Гордиена)» получила благодаря кардухам во время отступления 10-тысячного отряда греческих наемников, которое описал в своем труде под названием «Анабасис» участник похода Ксенофонт в 441 г. до н.э. Как пишет известный русский ученый О. В. Вильчевский, «…говорившие на одном из местных языков и населявшие горную область, известную затем под названием Гордиены (у Страбона) или Кордик (у армянских авторов); этот этнический термин рядом ученых обычно сближается с названием нынешних курдов, а .[31]«сами кардухи считаются предками курдов

Армянский историк Егише, касаясь событий V в., наряду с Томирик упоминает и Кордик[32]. Это также подтверждает нашу мысль о постепенной замене этнонима «Тморик (Томирик)» с «Кордриком». Восточный берег озера Ван сохранил название Тамар. Корчайк, в котором находилась «Кордуена-Кордия-Тмория»[33], судя по суффиксу «к», также имеет этническую подоплеку. Армянские источники под Корчайком (Кортчея, Кортчайк, Корджайк) подразумевали район Салмаса—Хоя (Хер и Зареванд — т.н. «Персидская Армения»), который локализовался на севере озера Урмия[34]. «…бассейн озера Урмия (Резайе)…исторически армянский этнос здесь не закрепился. Сегодня уже эту основную часть Ирана никто не связывает с этнической территорией армян, хотя северная и северо-западная части того же бассейна входили в состав Великой Армении. Не случайно, ареал возникновения Армянского вопроса в XIX веке на эту территорию не .[35]распространялся

Здесь же и была расположена область Албак. Армянские ученые, признавая очевидный факт «доармянского происхождения»[36] (23-230) названия области Кортчея в том виде, как оно принято в армянской Географии VII века, назывют ее «кортчейско (курдской)»[37]. Они также признают, что многие видные княжеские роды происходят «из Кортчеи»[38], т.е. были курдами по происхождению, но в то же время, противореча сами себе, не желают в исторических насельниках данной области видеть курдов. Область от Хой-Салмаса на севере Урмийского озера и до Маранда армянские историки IV-VII вв.

называли Крчунией[39]. Н. Адонц пишет, что «вместе с мардами между Загром и Нифатом жили… куртии, которые утвердились южнее мардов в местности, которая потом называлась по их имени — Кортчея. Куртии — предки нынешних курдов. У Фавстоса Бузанда (IV в.) Кортчея обозначает район Салмаса; позже она занимала соседние Кордуенские земли, «очевидно, вследствие усиления влияния курдов»[40]. Согласно В. Ф. Минорскому, Кортчея простиралась от Салмаса и до южного Хаккяри. Н. Адонц считает названия областей «Гордиена-Кордрик-Тморик» доармянского происхождения, в которых исторически всегда доминирующим был именно курдский элемент. О приходе в эти области армян и ассимиляции ими местного населения данных также нет. По признанию самого Н. Адонца, «куртии и кардухи менее других подпали под влияние .[41]«…армян

Из 11 вышеуказанных областей Кордрика многие поддаются более или менее точной локализации. В этом списке 7-й Мотоганк в тех же армянских источниках, в частности источнике конца XIX в., указан как «Мотикан[42], ближайшая местность Битлиса и окружающих его сел». 11-й, Малый Албак[43] с центром Адамакерт издревле считался .[44]родовой областью древнего курдского рода Базеан

Район к югу от озера Ван, граничащий на востоке с районами Кеваш, а на юге с Моксом, сохранил название Кардиган или Карджиган. Некогда мощное курдское племя курдакан, составляющее эмират Курдакан[45], передало свое название этому району. Видимо надо принимать Кардиган за Верхний Кордрик (2-й по списку). Академик О. Вильчевский усматривает в племени курдаки потомков кардухов, вошедших, по его мнению, с X века в состав одного из крупнейших курдских племен и затем полностью ассимилировавшихся последними[46]. Ш. Х. Бидлиси также упоминает о племенах курдлуй кабир и курдлуй сагин в Хасанкейфе, которые также были курдским наследственным эмиратством. К нему относились районы Сиирт, Бешири (Алмадин, город в окрестностях Амеда) между Арзаном и рекой Батман. Арзан — название местности к северу от Сиирта[47]. Дж. Джалил упоминает о курдском племени курдикан в конфедерации Зилан[48], которое обитало на горных склонах Эрзерума и Арарата. Племя курдаки, как и племя моти, входило также в состав племенной конфедерации рузаки-кавалиси, родиной которых считается район Битлиса. Битлис являлся наследственным уделом и ленным владением могущественного курдского племени рузаки. Город Битлис расположен в ущелье Авех по обеим сторонам текущей через долину реки Битлис, которая является притоком Тигра. Источник XVIII в. так описывал крепость Битлис: «По середине места сего на высоком и крутом холме стоит крепкой замок, в коем живет Бег, коего Тавернье описывает независимым курдским князем, дружбы которого турецкий и персидский монархи искать и не нарушимо оную содержать должны; ибо князь сей как от Алеппо в Тавриз, так и от Тавриз в Алеппо ездущим путь загродить может»[49]. Как видно, еще в конце XVIII в. это княжество было относительно независимо и заставляло Персию и Османскую Турцию .считаться с собой

Область Кордрика Чахук (Çahuk) и есть древнее название Джульфы. Чула – другое название Джульфы, что, видимо, связано с названием племени чул[50] из Шулистана, перселенного Сасанидами на Южное Закавказье. Автор XIII в. Стефан Орбелиани среди областей Сисакана называет и Чахук (Джахук)[51]. Территория Сисакана, по труду С. Орбелиана и охватывала район Зангелана в Кавказском Курдистане (Республика Азербайджан), район Мегри, Басар–Кечар (ныне Варденис), Гаджаран (Республика Армения) и области Ордубад–Алинджа в Нахичевани (Республике Азербайджан). Чахук (Джульфу) источники идентифицируют с Джульфой в Нахичевани. Если это так, то область .Чахук (вся Нахичеванская область) – северная граница Корчайка

й по списку область Кордрика в Корчайке была Каратунис. Судя по словам «кара» и -9

«туни» (от древнеиранского thauma — «дом, род»), речь идет об области, населенной «домом (родом, племенем) Кара». Значении курдского слова «Кара» было подробно рассмотрено в статье «Мидийцы в этногенезе курдского народа»[52] с подробным анализом формулировки «Kara mada hya viJa-patiy» из Бехистунской надписи Дария, где Адонц в слове «кара» видел династию мидийского царя Киаксара[53]. В составе эмирата Бабан в Восточной (иранской) части Курдистана находилось обширное губернаторство под названием «Карадаг»[54]. Столицей этого округа был город-крепость Ахар, а резиденцией правителей — курдская крепость Курушт. Есть и горы Karacadag (Караджадаг), расположенные между городами Мардин, Урфа и Амед в Северном Курдистане. Можно предположить, что «область рода (племени) кара» (Каратунис) .находилась именно здесь, в области Карадаг

По предположению Н. Адонца, который, ссылаясь на ранние источники, писал, что «Норширакан (возможно, что Широкан, армянский синоним Нохатры…), Махкерт, Нихоракан и Дасн[55] состояли под властью одного бдешха[56]»[57]. Области Ноширакан, Махкерт, Дасн и Нихоракан были расположены Южнее Кордуены, на краю Адиабены. Город Алки по армянским источникам — нынешний Elk (переименован турецкими властями в Beytŭshsebap в области Ширнак), расположенный в 55 км на северо-восток от Джезире и в 30 км западнее Джуламерга, «лежал в Кордии или Тмории, в одном из кантонов Кордуены»[58]. Это позволяет локализовать названные области южнее Алка, в .долине реки Хабур, впадающей Тигр, ниже города Джезире Ботан

Махкерт[59] (mahguart по сирийским источникам) арабским авторам была известна как al māxardān и считалась как «страна курдов»[60] и была расположена в этих же районах. Н. Адонц все эти диоцезы располагает «к югу от Кортчеи и Малого Албака Армянской Географии VII в. по южным окраинам Хаккари»[61]. Нам представляется, что, наоборот, область Хаккари целиком также входила в церковные деления этих диоцезов. Армянские источники область Албак (Ахбак), называя «область Гарма», вместе с Багешом (крепостью Битлис) размещали в стране маров, то есть в стране курдов. Курдское слово «гарма» (от .«слова «гармсир») означает место зимовок. Курды летовье называют «сардсир

Населенный исключительно курдами Дасн «падал в окрестности города Амадии (Цавде, Забде — Л. М.) по соседству с Джелу и Баз»[62]. В Курдистане горы Гара, которые тянулись от Амадии к Большому Забу, раньше назывались горы Дасн. Указывая на носителей этнонима дасн (дасен/и) среди курдских племен езидского толка под названием «тасани или дасани» в санджаке Хаккари, Н. Адонц тем самым признает, что .[63]Дасн под собой имеет курдскую этническую подоплеку

Область Вор Сиранк (8-я по списку) — это искаженное от курдского «Вар Сирак» — Стан Сирака (Ширака). В армянских источниках она встречается также в форме Орсиранк[64]. Буква «к» в конце этих слов — суффиксиальная и в армянском означает племенную (или .родовую) принадлежность, то есть это слово имеет также этническую подкладку

В Армянской Географии VII века область Ноширакан указана в «Западном» крае как отдельный шахр. А Себеос указывает, что в VII в. граница Армении проходила «по стране .[65]«Нор-Ширак

Со временем, часть населения Нодширакан перекочевала на новые земли и отдала этот этноним новым районам обитания. Одно из таких мест обитания — это историческая область Ширак в Республике Армения, в ее северо-западной части. Есть и Ширакская степь, равнина в восточной части междуречья Алазани и Иори в Грузии. Тюркское население Армении «Ширак» называли «Шурагэль»: «шураг» искаженное от «ширак» – этноним и эль – «народ», «племя», то есть «Стан (племени) шираков». Этноним ширак, сирак встречается только среди ираноязычных народов[66]. Феофилакт Симокатта в Малой Мидии (Атропатене) упоминает пункт Сираган[67]. На территории Кавказского

Курдистана, в бывшем Джабраилском районе, также имеются населенные пункты под названием Сирак[68]. Представители этого племени жили в селениях Нюсю, Нифталылар, Алгасанлы и Теймарханлы[69]. Среди курдов распространены также мужские .[70]собственные имена типа Şeragir

Независимые источники автохтонами этих территорий, после грузин, по праву считают курдов: «…другую, если не коренную, народность, то, во всяком случае, населяющую исследуемые уезды (Ахальцихский и Ахалкалакский) сравнительно отдаленных времен, представляют куртины»[71]. Об этом пишет также и другой русский исследователь В.Л. .[72]Величько

Ф. Бузанд (IV,L) сообщает, что «от армянского царя откололись бдешх Алдзника, и бдешх Нoширакана и Махкер-туна, и Нихоракана и Дасна…». В указанных областях большинство населения придерживалось религии христианства несторианского толка, когда армяне относились к отдельной григорианской церкви, что указывает также на их религиозно-этническое отличие. Таким образом, все названные выше 6 диоцезов по сирийскому церковному делению были, в основном, заселены курдами, и относились к Кордуене в составе Кортчеи. Н. Адонц указывает, что названия окраинных областей — Гогарены, Отены, Арцаха, Пайтакарана, Персармении, Кортчеи и Арзанены очень древние, многие из них доармянского происхождения Следовательно, за этими областями, по его мнению, следует признать политико-административное происхождение, а не церковное. Он также считал, что «областная разбивка указанного характера поддерживалась и оправдывалась также этнически»[73]. Все это дает основание Вар Сирак (Ворсиранк, Осиранк) Кордуены .в Карчайке видеть в тесной связи именно с курдами

Айтунак (по списку 5-я), следует локализовать в долине Айнтап на севере Малазгирда, а Айгарс (6-я) соотнести с нынешним Карсом, который получил свое название от этнонима .курдского племени гарси (гарсан, гарисан)

Часть бывших аршакидских владений, обтекаемая Верхним Евфратом и унаследованная Римской империей, Н.Адонц перечисляет к так называемой Внутренней, или Большой, Армении, в которой перечисляет 11 областей называя их курдским словом «гавар»: Хордзан-ен-а, Палнатун, Мундзур, Даραналия, Екилес-ена, Аливн, Маналия, Дерджан, Карин, Шалагом и Спер[74]. Армянские источники названные области распределяют по течению реки Евфрат, хотя древнегреческие источники сообщают совсем другие сведения. Согласно Плутарху, Софена, население которой радушно принималь римское войско во главе с Лукуллом, не входила в состав Армении. Это видно и из его рассказа: «На переправе через Евфрат Лукуллу было благоприятное знамение. В тех местах пасутся коровы, посвященные персидской Артемиде (зороастрийской богине Анаита/Анахита – Л.М.), которую варвары, обитающие по ту сторону Евфрата, чтят превыше всех божеств; эти коровы предназначаются только для жертвоприношений, они вольно бродят по округе, клейменные в виде светоча, и изловить в случае надобности одну из них стоит немалого труда. И вот во время переправы Лукуллова войска через Евфрат одна из этих коров подошла к камню, который считается посвященным богине (курсив мой — Л. М.), встала на него и, положив голову так, словно ее пригнули веревками, предала себя Лукуллу на заклание. Он принес также быка в жертву Евфрату в благодарность за благополучную переправу» (Плутарх. Лукулл, XXIV). После переправы, после дня отдыха, римские войска Лукулла «стал продвигаться по Софене», ничем не обижая дружественно настроенных жителей. Из этого сообщения становится известным, что жители, судя по тавру – «клеймение в виде светоча» — были огнепоклонниками и чтили верховную авестийскою мидийскую богиню Anahid, и среди них существовал культ камня. У курдов до сих пор под словом «mang» подразумевают «священную корову». Не случайно, Фирдоуси в своем «Шахнаме» в разделе «Зоххак», где повествует о происхождении

курдов, упоминает и священную корову «Бармая» (Bermae). А культ камня среди современных курдов зафиксирован всеми, без исключения, этнографами. Столицей Софены был город Каркафиокерт[75] (Мартирополь, нынешний Майфаркин в Северной (турецкой) части Курдистана) (Страбон. XI, XIV,2). Лукулл, поспешно продолжая путь, .«перешел Тигр и вступил в Армению» (Плутарх. Лукулл, XXIV)

Кордуена, наряду с частью Атропатены, Северная Месопотамия и Адиабена, в 70-х гг. до н. э. входили в состав Армении Тиграна II. В 60-х гг. до н. э. царем Гордиены был Зарбиен (искаженной от курдского zarbirîn[76]. Лукулл направил к Тиграну своего посла Аппия Клавдия с требованием о выдаче ему царя Каппадокии Митридата. Аппий, дожидавшийся Тиграна в Антиохии, успел привлечь на свою сторону многих местных правителей, втайне тяготившихся господством Тиграна. В их числе и был Зарбиен. Это было в 71 г. до н. э. О тайных переговорах Зарбиена с Аппием донесли Тиграну, который и казнил Зарбиена, при этом не пощадив его жену и детей. Когда римские войска во главе с Лукуллом вошли на территорию Гордиены в 67 г. до н. э., гордиенцы подтвердили свои союзнические намерения в войне против Тиграна. Племя софенцев также примкнуло к .(ним (Плутарх. Лукулл, XXIX

В стране гордиенцев Лукулл устроил торжественные похороны Зарбиену, причем «погребальный костер был украшен тканями, царским золотом и отнятыми у Тиграна драгоценностями, своими руками Лукулл зажег его и вместе с друзьями и близкими покойного совершил заупокойное возлияние, именуя Зарбиена другом и союзником римского народа. По приказу Лукулла ему был также поставлен памятник, который стоил .немалых денег» (Плутарх. Лукулл, XXIX)

Кордуена была богатой областью. Лукулл нашел во дворце Зарбиена «великое множество золота и серебра и три миллиона медимнов зерна» (Плутарх. Лукулл, XXIX). После поражения, понесенного Тиграном II от Лукулла и Помпея, его государство пало, и, согласно условиям мирного договора 66 г. до н. э., Тиграну пришлось отказаться от Сирии, Финикии, Киликии, Галатии и Софены и выплатить римлянам «за нанесенную обиду» семь тысяч талантов и согласиться на царство в Софене своего сына (Плутарх. Помпей, XXXIII)

Помпей сохранил за Тиграном II «все унаследованные им царства, а приобретенные им самим земли отнял»[77] (48-269). Но Северная Месопотамия и Кордуена осталась под властью Тиграна, и только, согласно конвенции 37 г. н. э., заключенной между Римом и .Парфией, они отошли к Парфии

В 298 г. после позорного поражения, нанесенного Галерием Максимилианом Сасанидскому царю Нерсею (Нерсесу), к римлянам перешли Ангелена с Софеной и Арзанена с Кордуеной и Забдикеной[78], то есть всего 5 областей. В 363 г. грозный Шапух, победив Иовиана, потребовал возвращения отнятых Максимилианом 5 затигрских стран: .Арзанена и Моксена, Забдикена, Реимена (Rıha — Урфа) и Кордуена (Аммиан, XXV, 7, 9)

В этом списке вместе с перечисленными выше областями Ангеленой и Софеной мы видим Моксены и Реимены. По мнению Н. Адонца, Моксена есть часть Софены, а Реимена — часть Забдикены, которые входили в состав земель, отнятых римлянами в 298 г. и поэтому он предполагает, что римляне получили в 298 году не 5, а 7 областей, из коих [79]возвратили персам (Сасанидам —Л. М.) в 363 г. пять

Граница Аршакидской Армении оставалась без изменения до 387 г. Во второй половине IV в. с падением представителя аршакидской династии Аршака в Армении, воспользовавшись случаем, приобрели самостоятельность следующие интересующие нас :административно-территориальные единицы

Царь Арзанены; 2. Царь Ноширакана (Махкерта), Нихоракана и Дасна; 3. Царь .1 Гогарены; 4. Князь Гардмана (Гармиана); 5. Область Арцах; 6. Страна Кордуена (Кордия,

Тмория); 7. Хер и Зареванд (Салмаст и Хой) — Персармения по армянским источникам; 8. .Страна Маров; 9. Страна Каспия

По свидетельству Фавстоса, эти страны «отпали от армян» (курсив мой — Л. М.)[80]. Уже .одно это высказывание указывает на неармянский характер населения этих княжеств

Армянская География VII в. включает Гогарену, Отену, Арцах, Пайтакаран (Балласакан), Перс Армению (Хер и Зареванд), Кортчею и Арзанену в Армению, но при этом замечает, что Гогарена (ныне Гугарк) отбита у армян иверами, Отена и Арцах — Албанией, Пайтакаран — Атропатеной. Н. Адонц предполагает, что такая же участь постигла Персармению и Кортчею[81]. По его мнению, при преемнике и сыне Аршака Папе была попытка отвоевать отколовшиеся области: владения Аршакидов в Атропатене; Нориракан; область Кордуена—Кордия—Тмория; земли маров; страна Арцах; область Отены, Шакашена, Гардман, Кольт; Каспия с городом Пайтакаран; Гогарена и .[82]Арзанена

Армянский исследователь начала XX в. С. Д. Лисициан на примере армянских сел Шатаха указывает, что сельский старшина в армянских деревнях избирался с ведома мелика-армянина, которому «принадлежала вся распорядительная власть по армянским деревням», который и предоставлял курдскому эмиру Шатаха новоизбранного, а тот окончательно утверждал его на этот пост[83]. С. Лисициан утверждает, что «все эти правовые отношения, крепко сохранявшиеся в Шатахском округе еще до середины XIX века, едва ли сложились лишь в последние века… Генетически их надо отнести к более раннему периоду, ко времени выработки сословных отношений в условиях армянского феодально-нахарарского строя»[84]. Как было сказано выше, т. н. «Западная Армения» полностью была заселена курдами, в чем мы убедились примере «ксенофонтовой деревни». Принимая во внимание тот факт, что еще до XVIII в. армянские источники под «Курдистаном» в Османской Империи подразумевали вилайеты Ванский, Битлисский и Диарбекрский, куда относились и ливы Дерсима и Муша, то можно предположить, что это и есть «Гордуена (Кордуена)» по римским и «Кордрик (Кордук)» по армянским источникам в узком смысле, так как область проживания курдов была гораздо шире и по .«древнеармянским источникам известна как «Корчайк

Даже у армянских авторов Кордуена (Кордрик) никогда не входила в пределы марзпанства Армении в административном смысле. Армянский историк Егише, касаясь событий V в., писал: «Приказание царское (Указ персидского царя Ездегерда с требованием предоставить войска для похода на Кушан) было обнародовано у армян, иверов (грузин), агванцев (албанцев), лейпнцев, цодейцев, кордуйцев (курдин) и ашийцев…»[85]. «Приказание царское относилось не только к одной Армении, — но Агцник, Кордук, Цодек, Дасн и на все страны царства Персидского…»[86]. Таким образом, они были самостоятельными странами в составе Сасанидского Ирана. Агцник (Алдзник), Дасн, Кордук, как мы убедились, были курдские полунезависимые царства со своими курдскими царьками. Плутарх (ок. 46-120 г. н. э.), касаясь войн Помпея (род. ок. 106, погиб в 48 г. до н. э.), в М. Азии в начале второй половины I века до н. э., сообщает, что «Иберы не были подвластны ни мидийцам, ни персам» (Плутарх. Помпей, XXXIV), то есть были самостоятельными, что большей частью Передней Азии (Малой Азии в том числе), включая и Армению, владели мидийцы (курды) и персы. Плутарх видел в Иране того .периода конфедерацию персов и мидийцев

Урартский царь Аргишти I (786–771 гг. до н.э.), сын Менуа, на своей, высеченной на западной стороне Ванской скалы («Хорхорской[87] скалы») надписи (т. н. «Хорхорские летописи»), сообщая о своем походе на страну Диауехи, пишет, что «Пощадил я область страны Тариуни (Тарон-Мушская область). Выступил я в поход против страны Забахае, завоевал я страну Забахае Šili. Дошел я до города Узинабитарна, до страны Сиримутара,

.[88]«горной страны
Диаухи, по урартским источникам, и дайани, по ассирийским источникам, до возникновения в середине IX в. до н.э. Урартского царства, были самым мощным политическим образованием в районе озера Ван и в Северной Месопотамии, население которого «так же, как и население других районов Южного Закавказья, было близко к хурри-урартским племенам»[89]. Аргишти I в своей победной реляции говорит, что «царя Диауехи «mannudubi»[90]. Значение слова mannudubi было не совсем ясно переводчикам и его оставили без перевода. На современном курдском языке слово «mandunebuni» означает приветствовать кого–либо (в связи с приездом, завершением чего–либо желать бодрости кому–либо (в пути, в работе)[91]. В тексте отсутствует, применительно к Диауехи, сообщение о разрушениях, дани, захвате пленных, и поэтому, хуррито–урартское mannudubi соответствует современному курдскому mandunebuni и по тексту означает, что Аргишти был приветливо встречен царем Диауехи. Обращает на себя внимание и явно «иранские» (мидийско-курдские) имена вождей соседних со страной Забахае Города и Страны (Узинабитарна и Сиримутара). Особенно второе имя теофорное — Сиро-Митра (в современном курдском языке Шуре Митра — «Меч Митры»). В войсках Ксеркса парикаными командовал Сиромитра, сын Эобаза (Герадот, VII, 68). Это указывает на ирано-мидийский характер населения Страны Забан и близлежащих .территорий
Поэтому неудивительно, что все источники основными насельниками указанного района называют племена зебари-мезури, а другие племена — примкнувшими к ним. Один из 11 гаваров в так называемой Большой Армении, которая исключительно была населена курдами, носил название Музур и был расположен на реке Музур и возле одноименной горы Музур. Река Музур с запада была охвачена Малазгиртскими горами. Эти эпонимы непосредственно связаны с этнонимом Музур, то есть с названием курдского племени музур. И в настоящее время в этом регионе, известном как Дерсим (турки переименовали в Тунджэли), живут курды–заза, диалект которых некоторые ученые считают самым .древним элементом курдского языка
Таким образом, в заключение можно сказать что, первоначально название «Кордуена» относилось к территориям областей Амед (Диярбакыр) — Муш в Курдистане. Постепенно, с ростом усиления влияния курдских племен, оно распространилось и на остальные территории проживания курдов. Даже в 18 веке, согласно армянскому источнику, «Провинция Муш, Курдустанской области, состоит под турецким владением в Малой .[92]«Армении. — Главный город Муш стоит на самом берегу Евфрата

.Никитин В. П. Курды. С. 49. М., 1964[1]
Совр. название реки — Кызыл Йырмак (тур.). Река названа так из-за придаваемых ей [2] .красный цвет водорослей
Афиний Навкратис был уроженцем египетского города Навкратис и жил в конце II — [3] .начале III в. н.э
Антиох XIII Филадельфийский, последний из Селевкидов, в 69 г. до н. э. был признан 6 Лукуллом сирийским царем, но в 64 г. до н. э. лишен трона Помпеем, сделавшим Сирию .римской провинцией. Впоследствии был казнен
Гай Салюстий Крисп. Фрагменты «Историй» (IV, 59).// Вестник древней истории. 1950. [4] .№ 1. С. 310
.Никитин В. П. Курды. С. 48. М., 1964[5]
.Адонц Н. Г. Армения в эпоху Юстиниана. С. 2-3. Ереван, 1971[6]
Александр Сваранц. Этническая территория армян, армянский вопрос, Ай Дат и [7] .Россия. Журнал PRO ARMENIA. Москва. 1995 г. № 2

1=Itemid&66=id&view=task&kurdist.ru/index.php?option=com_content
Рубен Ангаладян. О некоторых особенностях армянского народа. Журнал PRO [8]
ARMENIA. Москва.1995 г. № 2. С. 46-48.
1=Itemid&65=id&view=task&.kurdist.ru/index.php?option=com_content
Гай Салюстий Крисп. Фрагменты «Историй» (IV, 59).// Вестник древней истории. 1950. [9]
.№ 1. С. 310
.Мелитена — г. Малатья в Северной (турецкой) части Курдистана[10]
.Адонц Н. Г. Армения в эпоху Юстиниана. С. 67. Ереван, 1971[11]
.Он же, ук. соч., с. 68[12]
.Он же, ук. соч., с. 74[13]
.Он же, ук. соч., с. 75[14]
.Там же, с. 75[15]
Развалины старых стен и башен замка, который венчает и теперь вершину [16] обрывистого мыса на левом берегу Тигра, у изгиба реки с востока на юг, против впадения в нее реки Сивткни, верхнего притока Восточного Тигра (или реки Бохтан). До середины XIX века область Шатах, получившая свое название от крепости Шатах, фактически пользовалась независимостью под властью курдских вождей, лишь номинально считавшихся вассалами Турции (Лисициан С. Д. Историко-этнографические очерки .Шатаха. С. 71.Тифлис, 1927)
Арзанена сохранилось в современном курдском языке как провинция Гарза(н), через [17] .которой протекает и одноименная река Гарза(н)
.Адонц Н. Г. Армения в эпоху Юстиниана. С. 394. Ереван, 1971[18]
.Лерх П. В., ук. соч., с. 71[19]
Sinor — в переводе с курдского языка означает — «граница», «пограничная земля», [20] «рубеж», «приграничие». Синоним этого слова — serhed. Об этом подробно см. .«Дружба». 2002. № 20-21. С. 71, прим. 60
.Дьяконов И. М. История Мидии. С. 156. М.-Л., 1956[21]
Крепость Финик и есть крепость кардухов Пинака у Страбона. В XVI в. в округе Финик [22] проживали 4 курдских племени: баджнави, которые были отброшены монгольскими завоевателями на правый берег Тигра в Тур Абдин; шакаки (не путать с шеккак, занимающими районы вдоль ирано-турецкой границы); миран (в районе Джезире, весной откочевывали к озеру Ван и осенью возвращались обратно) и куние (Ш. Бидлиси, .ук. соч., с. 210). Остатки этих племен и поныне живут на этих землях
.Шараф-хан ибн Шамсаддин Бидлиси. Шараф-наме. Т. 1. С. 176. М., 1967[23]
В X в. Диярбакыр входил в состав Джезире (Ибн Хаукал. 2, 344). В 769-771 гг. курдские [24] эмиры Джезире восстали против арабов. Мусе Мусахаби удалось подавить восстание. В период Арабского халифата Джазира входила в северное наместничество (при Абдале Малике). Джезире состояла из трех частей: Диар Рабиа (Адиабена с центром Мосул), Диар Мудар (Осроэна — собственно Джезире Ботан с прилегающей территорией) с центром Ракка (от курдского Rıha — Урфа) и Диар Бакр (Рабиа, Мудар и Бакыр — названия арабских племен, размещенных здесь после арабского завоевания) с центром Амед. Сразу же после завоевания арабы пытались ислам распространить среди курдов Джезиры. В 642-643 гг. арабы призвали курдов принять ислам или же джизью (Ибн ал Асир. 3, 25). При Османе некоторые курдские племена вернулись в прежнюю свою религию — огнепоклонство (зороастризм), так как ислам ими был принят условно и зачастую под давлением курдской знати, которая принимала ислам из–за корыстных .соображений
Кроме бохти в эмирате Джезире в XVI в. жили курдские племена шахривари, шахрили, гургил, астури (шиитского толка в исламе); нивидкаун, шураш, хавдил (езидского толка);

барака, арху, пируз (джастулан, базам и какафан), карси, джилки, шилди, барасби, куришли, думбули (часть езидского толка), махмуди, шайх-тарани, масаки, рашки, мух-нахран, пийкан, далан, бластуран, шируйан и дутуран (Ш. Бидлиси, ук. соч., с. 176). Многие завоеватели испытали славу своего величия у стен курдских крепостей в Джезире, но стали заложниками собственного тщеславия и с позором покидали курдскую .землю

В 1393-1394 гг. Тимур Хромой пытался завоевать крепость Мардин и проиграл поединок с его правителем Султаном Исой и вынужден был 11 февраля 1394 года снять осаду крепости и убраться восвояси. Такая же участь постигла иранского шаха Исмаила Сефеви, .пытавшегося завоевать Джезире в 1501-1503 гг

В XIX в. эмир Бохтана Бадир-хан из рода Халиди, победив хаккаринских эмиров, сумел расширить свои владения далеко на север даже за Гаврскую дугу, почти до берегов Ванского озера. Бадир-хан как отпрыск курдского рода Халеди вел свое происхождение «от одного из оруженосцев Магомета» и считал Джезире своим родовым владением. Ожесточенность междоусобных войн вызвала ответные действия со стороны османских властей и в итоге Бадир-хан был арестован и со всей своей семьей выслан. Турецкие власти «срыли более 30 курдских крепостей, между прочим, и Шатахскую» (Лисициан С. .Д. , ук. соч., с. 78)

Джалиле Джалил. XIX век. Курды в Османской империи. С. 77. Анкара, 1992 (на тур. [25] .яз.)

.Никитин В. П. Курды. С. 57. М., 1964[26]

.Вильчевский О. Л. Введение в этническую историю курдского народа. С. 103. М., 1961[27]

.Армянская География VII века по Р.Х. С. 46-47. Спб., 1877[28]

Торось Ахпарь. Путеводитель по Армении. Путевые очерки Архимандрита Гарягина [29] Србандзтянца. Очерки Васпураканской области. Продолжение. //ИКОИРГО. Т. 10. № 1. С. .16. Тифлис, 1889-1891

.Тер-Гевондян А. Н. Армения и Арабский халифат. С. 191. Ереван, 1977[30]

.Вильчевский О. Л., ук. соч., с. 66[31]

.Егише. История Егише Вардапета. С. 157. Тифлис, 1853[32]

.Адонц Н., ук. соч., с. 225[33]

.Фавстос, Бузанд. История Армении. IV,11, 8. Ереван, 1953[34]

Александр Сваранц. Этническая территория армян, армянский вопрос, Ай Дат и [35] .Россия. Журнал PRO ARMENIA. Москва. 1995 г. № 2

1=Itemid&66=id&view=task&kurdist.ru/index.php?option=com_content

.Адонц Н., ук. соч., с.230[36]

.Там же, с. 231[37]

.Там же, с. 265[38]

.Там же, с. 318[39]

.Там же, с. 418[40]

.Там же, с. 418[41]

Мотиканские курды, как пишет архимандрит Гарягин Србандзтянц, «вообще [42] считаются самыми злыми из всех курдских родов» (ИКОИРГО. Т. 10. № 1. с. 24). Мотоганк и Мотикан — одно и то же название. Примечательно, что поздний армянский источник название области пишет в курдском произношении: Моти-кан с суффиксом «к» племенной принадлежности в конце. Речь идет о курдском племени моти (мотки, моткан, мотикан, мутки). Ш. Х. Бидлиси указывал на проживание в труднодоступном районе Модеки (мотикан) к северу от Бидлиса аширата мудаки (Ш. Х. Бидлиси, ук. соч., с. 262). Это племя входило в конфедерацию рузаки (Ш. Х. Бидлиси, ук. соч., с. 405), то есть было автохтонным насельником занимаемой им территории. Название этого племени в

средневековых арабских источниках встречается в форме «ал-мустакан» (Аршак Поладян. Курды. Курды в VII-X веках (по арабским источникам). С. 79. Ереван, 1987). Академик В. А. Гордлевский свидетельствует: «у армян среди курдов бывали везде друзья, которые в трудную годину спасали их от турок, так было во время армянской резни конца XIX века, так это было и теперь, во время депортации армян. Не раз мне указывали курдов, укрывающих армян от насилия. Я наблюдал в Битлисе, как курды приводили из-за гор, из расположения племени мотки армян» (Гордлевский В. А. Избранные сочинения. Т. 3. С. 122. М., 1962). В настоящее время севернее Битлиса находится город Мутки (Мотки), носящий этноним курдского племени мотки, которое продолжает жить на своих исторических местах обитания. Часть племени мотки также живет в Азербайджане, Казахстане и в России (в Краснодарском крае и Республике Адыгея — те, которые переселились из Республики Армения из-за обострения межнациональных отношений в .Закавказье в 1989-1990 гг

Албак — пограничный с Ираном район в Северном Курдистане, отделенный от [43] района Салмаса в Иране горной цепью Аджам-Долгари, с 70-х годов XIV в. составлял ленное владение эмиров курдского племени Махмуди. Предполагается, что это племя прибыло или из Сирии, или же из Джезире (Ботан) (Ш. Х. Бидлиси, ук. соч., с. 349, 470). В Хаккари обитало курдское племя ельбак (альбак), видимо имеющее непосредственное отношение к названию Албака. Именно обитающие на севере Хаккари курдские племена лейгун, могри, хартуши П. Лерх считал потомками ксенофонтовских кардухов (Ук. соч, с. 7). В конце XIX в. округ Албак (или Эйкари) указывается среди округов Махмудиэ (Хошаб), Джуламерка и Гевер, которые с северо-востока доходят до границ Ирана. Число проживающих здесь курдов из племени шаккак и артоши составляли на 1889 год 8608 душ, без учета кочевых курдов, прибывающих сюда на летовья (ИКОИРГО. Т. 10. № 1. с.16). Как мы видим, с древнейших времен Албак находился под военно-политическим влиянием курдов, даже находясь под властью государств Кара-коюнлу и Османов. В округе Гевер (на границе Ирана и в смежности округов Джуламерка, Джезире, Ревандуза) большинство населения в конце XIX в. были курды. Знаменитое селение Нейри (позднее название Наири) с резиденцией известного шейха Обейдуллы, руководителя курдского восстания 1880 г. в Курдистане против османов, было расположено в этом округе. По данным самих же армянских источников, «почти весь округ населен курдами и айсорами… армянских селений два: Диза и Карбель…» (ИКОИРГО. Т. 10. № 1. с. 17). В соседнем Джуламерге также армян мало. Большинство жителей — айсоры (7000 душ), а также «несколько тысяч курдов» (ИКОИРГО. Т. 10. № 1. с.17). Албак — ныне иль (область) в Турции под названием Албак с центральным городом Башкале (курдское — Elk, .турецкое — Beytushebab), расположенная на Большом Забе

О роде/племени Баз и стране Баз (Базиан) подробно см.: Дружба № 20-21. С. 67, [44] .прим. 38

.Ш. Х. Бидлиси, ук. соч., 295[45]

.Ш. Х. Бидлиси, ук. соч., 295; Вильчевский О. Л., ук. соч., с. 72[46]

.Адонц Н. Г. , ук. соч., с. 210-214; Ментешашвили А. М., ук. соч, с. 106[47]

.Дж. Джалил, ук. соч., с. 29[48]

.Асия и Аравия (из Бишинговой географии). С. 225. Санктпетербург, 1778[49]

.Об этом подробно см.: Дружба. 2001. № 12. С..35-37[50]

Степанос Орбелиани. Из истории рода Сисакан. Пер. с древнеармянского Г. Тер [51] .Григоряна. Научный архив института истории АН Аз. ССР, инв. 1274, 2 й раздел

.Журнал Дружба (Достани). Москва. 2001. №12[52]

.Адонц Н. Г. , ук. соч., с. 376[53]

.Васильева Е. И. Юго-Восточный Курдистан в XVII- начале XIX вв. С. 27. М., 1991[54]

О курдском характере населения Нохатры, Махкерт, Нихоракан и Дасна подробно [55]
.см.: Дружба. 2001. № 12. С. 39-41; № 18-19. С.64
Бдешх — древнеиранский титул от кутийско-шумерского patesi и древнеирансого [56]
patish. Этот же титул существовал и при мидийцах, Ахеменидах, Парфянах и Сасанидах в
форме bitaxsh, patyaxsh и обозначал наместника, «око царя» (Фрай Р.Н. Наследие Ирана.
С. 144, 264, 266. М., 2002). В современном курдского языке сохранил свое значение в
bedest — «могучий, сильный»; berdest — «помощник» (Курдоев К. К., Юсупова З. А.
Курдско-русский словарь (сорани). С. 70. М., 1983). Это титул наивысших среди равных
знатных лиц, претендующих на власть на местном уровне, вождей племенных
.конфедераций, своего рода маленьких царьков со своими царствами

.Адонц Н. Г. , ук. соч., с. 229[57]

.М. Хоренский, II,53; Адонц Н. Г. , ук. соч., с. 229[58]

Махкерт в своем названии содержит и компонент «мах», широко представленный в [59]
курдском материале — антропонимах (Мах Шараф Ханум Курдистани), топонимике
(города Мехабад, области Махидешт), этнониме —средневековое курдское племя al
.михракийа (34-67), мух-нахран (3-178) и т. д

.Адонц Н. Г. , ук. соч., с 29[60]

.Он же, с. 229[61]

.Он же, с. 229[62]

.Он же, с. 229[63]

.Тер-Гевондян А. Н. Армения и Арабский халифат. С. 168. Ереван, 1977[64]

.Себеос. История императора Ираклия. I,10. СПб., 1882[65]

Историк Полиэн в своих «Военных хитростях» (VII, 12) рассказывает о походе [66]
персидского царя Дария на саков, объединением которых командовали три царя:
Сакесфар, Аморг и Омир. Когда они совещались, к ним явился табунщик Сирак и
предложил погубить персов, если они его потомков наградят щедро. Цари поклялись, и
тогда Сирак, чтобы не вызвать подозрений персов, отрезал себе уши и ноздри и пришел к
ним под видом перебежчика, говоря, что хочет отомстить сакам. Дарий поверил Сираку,
и все персидское войско двинулось за ним. «Семь дней Сирак вел персов за собой и
наконец завел их в безводную пустыню, где ни птиц не видать, ни зверя, откуда ни
дальше нет хода, ни назад возврата», и тут сказал им: «я задумал отвратить беду от
соотечественников моих, саков, и вот мне удалось извести вас, персов, жаждой и
голодом». Но тут персы выхватили мечи — и голова Сирака покатилась на землю
(Кузьмина Е. Е. В стране Кавата и Афросиаба. С. 82-83. М., 1977). Этот рассказ напоминает
рассказ Ксенофонта о походе 120000 персидского войска в землю Кардухов и их гибели
там (Ксенофонт. Анабазис. III,V,16). Рассказ тем правдоподобен, что у каждого народа
.против непрошеных гостей были свои Иваны Сусанины

Феофилакт Симокатта. История. С. 128. М., 1957[67]

.Джебраил. Исторический очерк. С. 9. Баку, 1993[68]

.Там же, с. 9[69]

Навен Курди. С. 373. Оснабург (Германия): Изд. «Курдистан», 1992 (на курд. и нем. [70]
.яз.)

Экономический быт государственных крестьян в Ахальцихском и Ахалькалакском [71]
уездах Тифлисской губернии. Исследование Х. А. Вермишева. Материалы для изучения
экономического быта государственных крестьян Закавказья. Т. 3, ч. 2. С. 35, 37. Тифлис,
.1886

Величко В. Л. Кавказ. Русское дело и междуплеменные вопросы. Т. 1. С. 69. СПб., .46 [72]
.1904

.Адонц Н. Г. , ук. соч., с 230[73]

.Адонц Н. Г. , ук. соч., с 46-47[74]
Иранско— курдский суффикс «керт», «гырт» засвидетельствован в форме grd, grda и [75] происходит от индоевропейского корня gherdh — «окружать, огараживать» (8, 83-84), что также указывает на ирано—курдский характер населения столицы Софены. В древнем названии курдского города Киркук — Карка бет Селох также содержится компонент «Карка». Возможно, столица Софены носит имя кого либо из мидийско—курдских вельмож по имени Karkew (43-182) — и ныне среди курдов широко распространенное .мужское имя
.Навен Курди. С. 396[76]
Дион Кассий. Римская история (XXXVI, 53). //Вестник древней истории. 1948. № 2. С. [77] .269
Забдикена — историческая Цавде, Забде, нынешняя область Амадия в Южной [78] (иракской) части Курдистана . Об этом в связи с курдами подробно см.: Дружба. 2002. № .18-19. С. 58-59, 64
.Адонц Н. Г. , ук. соч., с. 43[79]
.Адонц Н. Г. , ук. соч., с. 225[80]
.Адонц Н. Г. , ук. соч., с. 225[81]
.Там же[82]
.С. Д. Лисициан, ук. соч., с. 76[83]
.Там же, с. 77[84]
.Егише. История Егише Вардапета. С. 16. Тифлис, 1853[85]
.Там же, с. 107[86]
У стен крепости Вана была рсаположена медресе под названием Хорхор, где [87] преподавал известный курдский богослов Саид Нурси. Здание было большим и удобным, при нем имелись деревянный минарет и бассейн. В курдской среде медресе получило .свое название как подражание звукам находящегося рядом источника
Меликишвили Г. А. Урартские клинообразные надписи. Летопись Аргишти I, сына .49[88] .Менуа. //Вестник древней истории. 1953. № 3. С. 233-234
.Меликишвили Г. А. Диаухи. //Вестник древней истории . 1950. № 4. С. 30[89]
.Там же, с. 233[90]
.Курдоев К. К., Юсупова З. А. Курдско-русский словарь (сорани). С. 607. М., 1983[91]
Жизнь и приключения Артемия Араратского. Часть I. С.20. М. Наука. 1981. [92] vostlit.info/Texts/rus5/Artemij/text11.phtml?id=59

[1]

Свойства субъекта

История	:книга
Исходный язык	:Тип документа
Русские	:диалект
Бадлис	:Города
Ван	:Города
Ереван	:Города
Северного Курдистана	:Страна - Регион

Quick Respons Code:

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Русский | kurdist.ru
کاتی تۆمارکردن: 2022/7/5 1:12:16 PM
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 259

Курдистан – колыбель цивилизации. Хамукар

https://www.kurdipedia.org/?q=20220513174143413830

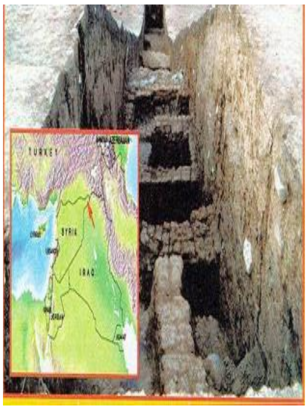

Курдистан – колыбель цивилизации. Хамукар

Долгое время многие ученые предполагали, что в Месопотамии культура распространялась с юга на север, а цивилизация возникла на юге 3.500 лет до н. э. с образованием города Урук.
Но в нынешнем 2001 году в ходе совместной американо-сирийской археологической экспедиции на «Тепа Хамукар», расположенном в треугольнике между Сирией, Ираком и Турцией на территории сирийской части Курдистана[1] в 60 километрах от города Камышло и 50 километрах юго-западнее Тигра, в районе Дерик, появилась иная гипотеза.
[1] Сирийские курды насчитывают около 3 миллионов человек и проживают в трех провинциях: аль-Джазира, Кубан и Африн. Кроме того, немалое количество курдов есть в Дамаске, где курдский квартал образовался еще во времена Саладина Айюби, Алеппо, Рака и других крупных городах.
Обнаруженные находки дают основание утверждать, что цивилизация возникла здесь 7.000 лет до н. э. Политическое влияние города-государства Хамукар распространялось на юге до гор Шангала, на северо-западе до гор Загроса, а на севере до гор Тороса. Население города Хамукар превышало 25 тысяч человек, а площадь составляла 200 гектаров. Город располагался при слиянии двух великих рек – Тигра и Евфрата, ниже Мосула. Вызывает интерес обнаружение больших водохранилищ, бассейнов, колодцев для питьевой воды и полива. В городе была развита культура быта, обнаружены хлебопекарни, искусственная вентиляция. Ширина стен зданий, построенных из тесаного камня, доходила до 4 метров. В ходе экспедиции было обнаружено большое количество керамических и гончарных изделий с печатями шумерского города Урук, что указывает на тесные связи с этим городом. Зерна пшеницы свидетельствуют о развитии земледелия в этом регионе.
Но самое интересное: среди находок – свыше 80 печатей, изготовленных из костей животных и изображающих львов, оленей, медведей, орлов, рыб и др. Наличие таких печатей свидетельствует о сильном социальном расслоении жителей и высоком уровне развития общественных отношений. Археологи обнаружили развалины древнего храма, а также руины здания, построенного более 4000 лет до н. э. Ученые относят этот город к периоду перехода от камня к бронзе. Разница в 3000 лет указывает на местный характер этой цивилизации. В период ассирийского владычества этот город не был сильно развит, его

расцвет относится к VII в. до н. э. Как мы знаем, именно в VII в. до н. э. (612 году) мидийцы свергли ассирийское правление. Археологические раскопки продолжаются. Все вышесказанное дает основание предполагать, что .цивилизация в Месопотамии носит местный характер
.Журнал Дружба (Dostanî). Москва. 2001. №12. Стр.47 .

Хамукар
Координаты: 36°48′43″ с. ш. 41°57′21″ в. д. / 36.811944° с. ш. 41.955833° в. д. (G)
— крупный археологический памятник, расположенный в حموقار .Хамукар, араб округе Джазира на северо-востоке Сирии у границы с Ираком (провинция .Хасеке) и Турцией

Раскопки памятника с 1999 г. проводит совместная сирийско-американская экспедиция, организованная Чикагским институтом востоковедения при Чикагском университете и Главным управлением древностей Сирии. Экспедиция обнаружила руины одного из древнейших известных городов мира, что позволило удревнить хронологию возникновения городов на Ближнем [4] [Востоке. [1] [2] [3

Если до открытия Хамукара исследователи рассматривали как колыбель городского общества Месопотамии речные общества на юге современного Ирака, где находился древний Шумер и где около 4000 г. до н. э. возникли такие известные города, как Ур, Урук и ряд других, то после его открытия в состав «колыбели цивилизации» пришлось включить также регион реки Тигр, .включающий север современной Сирии

Археологическое открытие в Сирии является ещё одним свидетельством того, что отдельные культуры могут достигать достаточно высокого организационного уровня, чтобы создавать города, при отсутствии письменности. Ранее предполагалось, что сложные города без письменности существовать не могли, несмотря на известные уже в начале-середине 20 в. исключения из этого правила (Троя, Бейджесултан и ряд других). Город, по-видимому, процветал уже около 4 тыс. г. до н. э. и был совершенно не связан с Шумером. До открытия Хамукара считалось, что древнейшими городами в Месопотамии, где использовались печати, были шумерский Урук и Убайд на .юге современного Ирака

Недавние раскопки, предпринятые в 2005 и 2006 гг., показали, что город Хамукар был разрушен в ходе военных действий около 3500 г. до н. э. Это наиболее ранний след боевых действий в городе, засвидетельствованный в [5] .археологических слоях Ближнего Востока
[1]

:Примечания

McGuire Gibson et al., First Season of Syrian-American Investigations at .1 Hamoukar — Hasekeh Province, Iraq, vol. 64, pp. 45-68, 2002
Clemens D. Reichel, Hamoukar, pp. 65-77 in Oriental Institute 2005—2006 [1] .2 Annual Report
Clemens D. Reichel, Hamoukar, pp. 59-68 in Oriental Institute 2006—2007 [2] .3 Annual Report
Clemens D. Reichel, Hamoukar, pp. 76-82 in Oriental Institute 2007—2008 [3] .4 Annual Report
«Archaeologists Unearth a War Zone 5,500 Years Old» .5

Хамукар – 6000 летний мегаполис

На северо-востоке Сирии, на территории небольшой деревеньки Хамукар в начале 21 века были найдены развалины древнего города. Мало кто осознал тогда значение этого события, — с ростом технической оснащенности археологи .все чаще делают значительные находки

Но позднее ряд специалистов пришел к выводу, что руинам, скрывавшимся под двухметровым слоем грунта, уже шесть тысяч лет! Это значит, что они на много .столетий старше, чем первые города Шумера — Урук, Ур или Лагаш

О том, что это был именно город, а не поселение, свидетельствуют и мощные стены, и огромные печи для обжига керамики, — а уникальные печати, .которыми пользовались горожане, вообще не имеют аналогов в мире

Известно, что города стали возникать почти одновременно с первыми цивилизациями, когда усилился натуральный обмен и возникла необходимость регулировать социально-экономические отношения. Проще говоря, — там, за мощными крепостными стенами можно было спокойно жить, трудиться, .торговать и не бояться, что добро у тебя отнимет завистливый сосед

Нужно было дать обнаруженному городу имя, — и руководитель экспедиции, профессор М. Г. Гибсон, предложил сделать его тезкой курдской деревни, под которой обнаружили руины. Хамукар занимал площадь более 200 га — !настоящий мегаполис для древнего мира

Ни шумерская, ни египетская цивилизации не создали столь крупных городов, — а гигант Вавилон возник намного позднее… Первые раскопки в этих местах проводились еще в двадцатых годах прошлого века, когда археологи искали .столицу исчезнувшего государства Митанни

Столицу так и не нашли; работы несколько раз надолго прерывали, пока в 1999 году за дело не взялся Гибсон. Он возглавил сирийскую экспедицию и .определил наиболее, по его мнению, перспективные места для поиска

Подключились и специалисты НАСА; сделанные со спутника фотоснимки позволили «нащупать» городскую стену… Метр за метром пробивались ученые к находке; раскопки велись в трех зонах и на нескольких уровнях, что дало .возможность изучить город в различные эпохи его существования

Когда начала встречаться керамика, датируемая 3200 годом до н э., а культурный слой все не иссякал, археологи поняли, что находятся на пороге .уникального открытия

Дальше пошли горшки, сделанные на гончарном круге (огромная редкость для столь глубокого прошлого!); маленькие изящные сосуды со стенками не толще скорлупы страусиного яйца, статуэтки с большими спиралеобразными глазами и …много обломков керамики

У копателей, как говорится, руки задрожали, когда в самом нижнем слое стали ..!попадаться черепки возрастом ни много, ни мало, в шесть тысяч лет

Ученые так и не смогли отождествить эту культуру, родившуюся в тесном взаимодействии народов Сирии и Месопотамии, ни с одной из знакомых; .поэтому и назвали ее просто культурой древних народов Ирака

Наиболее ценной находкой, по утверждению Гибсона, оказались 15 печатей с тщательно прорисованными изображениями леопарда, собаки, зайца, медведя, льва, рыбы, птицы и других животных. Все они были найдены в одной яме, .предположительно, могильной

Печати в древности были основным «удостоверением» сохранности товаров. Если глиняный оттиск стоял, например, на сосуде, вмещавшем определенную

меру зерна, можно было не взвешивать это зерно заново… Кроме этого, печати стали одним из залогов появления письменности, — ведь она и возникла из пиктограмм, т.е. рисунков, позже превратившихся в символы, а затем в .иероглифы и буквы

Интересны и другие находки: предметы обихода, украшения и элементы одежды. Модницы древнейшего мегаполиса, например, носили бусы из камня, кости, фаянса, ракушек, причем бусинки были такого маленького размера, что .могли нашиваться на одежду, как бисер

Важной частью города являлась городская стена высотою более трех метров и толщиной в четыре метра. Стена — ровесница Хамукара, т. к. остатки керамики .под ней относятся к середине IV тысячелетия до н. э

Парадоксально, но факт: первые города и государства возникли еще до появления письменности, которую считают необходимой предпосылкой .рождения цивилизации

Как же удавалось тогда фиксировать законы, подсчитывать товары, передавать приказы войскам? А ведь армии тогда уже были организованными и сильными, .?— иначе против кого было бы возводить в Хамукаре столь мощную стену

Итак, неизвестны подлинные названия государства, города и народа, населявшего Хамукар. Этническую принадлежность хамукарцев также очень трудно определить, хотя археологический материал дает основание причислять .их к ранним этносам северной Сирии

Предметы, найденные здесь, вызывают больше вопросов, чем дают ответов… Кого изображают глиняные фигурки с огромными глазами и куполообразными ?головами? Богов? Царей? Жителей города

Что заставило людей тесниться в мегаполисе, когда можно было спокойно разместиться в небольших поселках, без особых проблем со снабжением и ?соблюдением санитарии

Почему, при толщине стены в четыре метра, ее высота составляла чуть больше трех? Неужели жители больше боялись стенобитных орудий, чем осадных лестниц? А может быть, это вообще была не крепостная, а водонапорная стена или ярус террасы? Сам Гибсон ничего не предполагает, он просто констатирует …факты

В Хамукаре ученого больше всего впечатлили просторные емкости кухонных печей; пища в них готовилась для нескольких сотен человек! Он предполагает, что в этих «духовках» выпекался хлеб, — а возможно, и бродило… первое в мире пиво! Гибсон надеется, что раскопки Хамукара еще порадуют .человечество многими сенсациями

Обидно, что работа археологов в этом регионе была остановлена из-за … иракской войны. Но еще горше, что в пору высочайшего расцвета технической цивилизации находятся силы, способные уничтожить ценнейшее наследие прошлого, столь обильное в Ираке и у его границ. Увы, от ракет не защитят даже …стены Хамукара

/http://mirgeo.net/content/view/415/8

Самый старый город планеты

В Сирии обнаружены руины города, возраст которого – 6000 лет! Возможно, это самый старый город на планете. По крайней мере, более древних пока не найдено. Находка фактически изменила традиционные представления о появлении городов и цивилизации в цепом. Она заставляет рассматривать

распространение цивилизации в новом свете, отталкиваясь от более раннего времени. До этого открытия города, датируемые 4000 годом до и. э., обнаружили лишь в Древнем Шумере – между реками Тигр и Евфрат на территории современного Ирака, а этот нашли в юго-восточной части Сирин под огромным холмом возле деревин Хамукар. Таинственный город тоже назвали .Хамукар

Впервые археологи начали активно рыть землю в этом месте еще в 20-30-е годы XX века Тогда они предполагали, что именно здесь находится Вашшукани – столица империи Митанни (приблизительно XV век дон э), которую до сих пор не удалось обнаружить Но признаков заселения данной местности тогда не нашли – вашшуканская теория оказалась несбыточной

Прошло много лет и ученые вновь заинтересовались этим местом. И не зря, ведь оно находится на одной из важнейших транспортных артерий древности – дороге из Ниневии в Алеппо, по которой двинулись путники и караваны купцов. Такое положение, по мнению ученых, давало массу преимуществ этому месту и создавало прекрасные предпосылки для развития города

Исследователи действительно обнаружили признаки, указывавшие на существование города еще в середине IV тысячелетия до н э Тогда в Южном Ираке один за другим возникали первые города, а в Сирии образовывались их .колонии

На этот раз археологи были преисполнены решимости – в самом прямом смысле – докопаться до истины Была сформирована специальная сирийско-американская экспедиция для исследования Хамукара директором которой стал ведущий научный сотрудник Восточного института при Чикагском университете Макгвайр Гибсон Первый заступ ударил в землю в ноябре 1999 года Экспедиции необходимо было освоиться, обстроиться, подготовить .территорию раскопок, нанять местных жителей для тяжелых работ

Все началось с составления подробной карты местности И уже потом с ее помощью археологи начали следующий, не менее кропотливый этап работы необходимо было тщательно – чуть ли не с лупой в руках – осмотреть всю территорию раскопок, собирая различные черепки Это и дало бы довольно точное представление о размере и форме поселения И удача улыбнулась .археологам Скрытые в земле древние города посыпались, как из рога изобилия

Первое из найденных поселений относилось к примерно 3200-м годам до н э и занимало площадь около 13 гектаров Постепенно оно росло, и его территория увеличи ласьдо 102 гектаров Это впоследствии сделало поселение одним из .крупнейших городов того времени

Затем исходя из найденных предметов, были определены другие, наиболее интересные места для раскопок В восточной части поселения археологи обнаружили здание, в котором обжигались горшки А главным результатом осмотра местности стала находка большого поселения к югу от холма Его более подробное исследование подтвердило, что эта территория начала заселяться еще в начале IV тысячелетия до н э Если все обнаруженные поселения признать одним городом, то его площадь окажется более 250 гектаров, во что трудно поверить В то время, в эпоху зарождения первых городов, – и такой большой .город, настоящий мегаполис древности

Ученым здорово помогли спутники Сделанные с них фотографии натолкнули исследователей еще на одну мысль, когда в 100 метрах от холма, с северной и восточной его сторон, они различили темную извивающуюся линию, похожую

на городскую стену, в то время как на земле был виден лишь небольшой откос Дальнейшее обследование показало, что стена могла располагаться ближе к холму, а откос сохранился от канавы, снабжавшей город водой

Раскопки велись в трех зонах Первая – траншея длиной 60 метров и шириной 3 метра, идущая вдоль северного склона холма Поступенчатое ее рытье дало возможность археологам рассмотреть развитие поселения в различные эпохи, поскольку каждая ступенька была ниже следующей на 4-5 метров Так вот самый .нижний слой, которого достигли ученые и показал город 6000-летней давности

На следующем уровне были обнаружены стены нескольких домов, сделанные из глиняных брусков, а также огромная, возможно сделанные из глиняных брусков, а также огромная, возможно, городская, стена 4 метра в высоту и 4 метра в толщину Остатки керамики под ней относятся к середине IV тысячелетия до н э Далее идет уровень, датируемый 3200 годом до н э Керамика отсюда относится к творчеству народов Южного Ирака, что говорит о .взаимодействии сирийских и месопотамских народов в то время

Уже за этими домами следуют более молодые здания – III тысячелетия до н э Здесь уже есть дома из обоженного кирпича, колодцы Прямо над одним из домов построено более позднее здание – середины 1 тысячелетия, а затем идет .уже современное кладбище

Другая зона раскопок изобиловала черепками Ее разбили на участки по 5 квадратных метров и осторожно перелопатили все землю Археологи обнаружили здесь дома с прекрасно сохранившимися глиняными стенами А внутри в огромном количестве располагались вещи давно минувших дней – все покрытые толстым слоем золы Это создавало ученым большие трудности попробуйте обнаружить обгоревшие осколки в щелях полов, в различных .неровностях и ямках

Вскоре были найдены источники столь обильного пепла – в одной комнате были раскопаны остатки четырех или пяти плит, сделанных из глиняных брусков Эти последние частично и обгорали, когда плиты топили Вокруг плит нашлись остатки ячменя, пшеницы, овса, а также костей животных Следовательно, плиты могли использовать для выпечки хлеба, пивоварения, готовки мяса и других .продуктов

Керамика, обнаруженная здесь, поразила ученых своим разнообразием большие горшки для приготовления обычной пищи, небольшие сосуды, а также маленькие изящные сосудики, стенки которых равны толщине скорлупы страусиного яйца. В домах были найдены и статуэтки с большими глазами, .возможно, какие-то божества из середине IV тысячелетия до н. э

Но все-таки наиболее полно рассказывают об обществе той эпохи 15 печатей в форме тщательно прорисованных животных Все они были найдены в одной яме, предположительно могиле Также здесь обнаружили и огромное количество бус из кости, фаянса, камня и ракушек, причем некоторые из них были настолько маленького размера, что они, возможно, использовались не как .ожерелья, а вплетались или вшивались в одежду

Печати вырезаны из камня в виде животных Одна из наиболее крупных и красивых печатей выполнена в виде леопарда, пятна на котором сделаны с помощью маленьких штырьков, вставленных в просверленные дырочки Также была найдена печать, не уступающая леопардовой по красоте, – в форме рогатого зверя, но, к сожалению, рога отломались Большие печати гораздо разнообразнее, но их гораздо меньше, чем маленьких, основными типами

которых являются лев, козел, медведь, собака, заяц, рыбы и птицы Более крупные и искусно сделанные печати, должно быть, принадлежали людям, обладавшим большой властью или богатством, в то время как маленькие использовались остальными людьми для обозначения частной собственности.
В небольшой яме в два метра глубиной в северо-восточной части раскопок, сразу же под поверхностью исследователи обнаружили стену, датируемую VII веком н э , а еще метром ниже – угол здания, укрепленный подпоркой с двумя нишами Подпорка была установлена рядом с дверью, которая ведет на восток Дверной косяк, подпорка, ниши и южная стена были покрыты известью Обычно такие подпорки с нишами устанавливали не у них, а у храмовых зданий. Осколки керамики, найденные около храма, указывают на начало III тысячелетия дон э, то есть Аккадианский период, когда правители Аккада, государства в южной Месопотамии, начали экспансию на территорию нынешней Сирии. Так как это критический период истории Месопотамии, то место, где сплелось столько эпох, становится основным направлением сил экспедиции в следующем сезоне.

Цивилизация древнее, чем думали

Ранее историки предполагали что сирийские и турецкие государства начали активно развиваться лишь после контакта с представителями Урука – древнего государства в Южном Ираке Но раскопки Хамукара доказывают, что высокоразвитые общества появлялись не только в долине Тигра и Евфрата, но и в других областях в это же время Некоторые исследователи даже полагают, что первоначально цивилизация зародилась именно в Сирии Находка фактически изменила традиционные представления о появлении городов и цивилизации в целом. Она заставляет рассматривать распространение цивилизации в новом свете, отталкиваясь от более раннего времени. Если раньше считалось, что цивилизация зародилась в Урукский период (около 4000 года дон э), то сейчас есть свидетельства о существовании цивилизации еще в Убайдский период (около 4500 года до н э) Это значит, что развитие первых государств началось еще до появления письменности и других явлений, считающимися критериями возникновения цивилизации Между разными народами начинали образовываться жизненно необходимые связи, люди обменивались опытом Цивилизация стала шагать по планете семимильными шагами.

Раскопки Хамукара обещают еще очень много открытий, ведь это единственной место, где слои 4000 года до н э лежат в двух метрах от поверхности и даже выше Возможно, исследователи прольют еще больше света на возникновение первых государств и цивилизации в целом

По материалам зарубежной прессы подготовил Ян БОРИСОВ
НЛО 33,2000
http://lib.rin.ru/doc/i/36998p.html

Открытая война ответила за гибель первого города

Обсидиановые нуклеусы, 4200 год до нашей эры (фото University of Chicago).

Камни страшно свистели над головами и косили ряды защитников города. Жители боролись до последнего: брали старые глиняные печати и переделывали их в снаряды для пращи. Своих солдат им пришлось хоронить

прямо в развалинах зданий, когда город уже пылал и враги хозяйничали на его .улицах

Вполне вероятно, это было первое городское сражение в истории, первый случай уничтожения города захватчиками. Так считают археологи, опубликовавшие на днях новые данные о раскопках одного из первых городов планеты. Нападение, должно быть, было быстрым и интенсивным. Здания пылали, разрушались, хороня всех обитателей под обширными грудами щебня, — так описывает это сражение Клеменс Рейчел (Clemens Reichel) из университета Чикаго (University of Chicago), соруководитель сирийско-.американской археологической экспедиции в Хамукар (Hamoukar Expedition)

Участок Хамукар (Hamoukar) расположен на северо-востоке Сирии, около иракской границы. Раскопки, проводимые здесь американцами совместно с сирийскими археологами с 1999 года, показали, что здесь был город и, по-видимому, он процветал уже 6 тысяч лет назад, примерно тогда же, когда появились первые города Шумера. А значит, он был если и не первым городом .на Земле, то одним из первых точно

Глиняные метательные снаряды для пращи. Новые раскопки, проходившие в 2005-м, не смогли точно установить дату основания города. Но тут были найдены предметы из обсидиана. А датировали их 4-4,5 тысячами лет до нашей эры, причём эти древнейшие артефакты были рассеяны на площади в 280 ?гектаров. Чем не признак поселения, которое потом развилось в город

Но зато дату гибели города учёные определили уверенно. Хамукар был захвачен и уничтожен неким противником приблизительно 5,5 тысяч лет назад.

Хамукар стоял на важном торговом маршруте, который вёл из Анатолии (современная Турция) через северную часть Сирии, мимо Тигра в Южную Месопотамию. Учёные считают, что он развивался и жил независимо от .Шумера

Окружала Хамукар стена (увы, она не помогла городу защититься от нападения). Кроме неё археологи раскопали множество зданий различного назначения. Например, сооружения, которые археологи назвали квазииндустриальными, а ещё — два больших административных здания, которые были разрушены .сильным пожаром

Именно здесь, вперемешку с развалинами стен, учёные нашли более 1100 овальных пуль (или, можно сказать, метательных снарядов), предназначенных для пращи. Это было первое свидетельство гибели города в жестокой битве. Как пишут исследователи в пресс-релизе университета Чикаго, работа на этом участке продемонстрировала им, насколько мощным было древнее .метательное оружие

Мы нашли их (снаряды пращи) на всех стадиях использования, от изготовления и до воздействия на цель, — заявил Рейчел, поясняя, что на месте боёв его команда даже нашла снаряд, который вонзился в глиняную замазку кирпичной стены.Что до изготовления, то раскопки свидетельствуют: жители города использовали в качестве боеприпасов всё, что попадётся под руку. В одном из помещений была найдена аккуратная яма в полу и сосуд, зарытый там по горлышко. Эта яма использовалась жителями Хамукара для переработки .ненужных глиняных печатей

Здесь учёные нашли 24 снаряда для пращи, выстроенные аккуратно по краю ямы. Археологи посчитали, что в последние часы города его жители .изготавливали здесь боеприпасы, используя любые подручные материалы

Это был шаг отчаяния. Город был обречён. Но его жители продолжали биться даже среди руин. И здесь же защитники Хамукара хоронили павших в сражении: 12 могил, вероятно, погибших в последней битве людей, .исследователи древнего города раскопали среди его развалин

Теперь, аккуратно сметая землю и песок с древних камней, исследователи .восстанавливают картину былого величия Хамукара

Обилие предметов из обсидиана, относящихся ко времени куда более раннему, чем та знаменательная битва, говорит о многом. Ведь в окрестностях города месторождений обсидиана нет. А это значит, что его везли с территории нынешней Турции. По крайней мере, за 113 километров. Так говорит Салам Аль Кунтар (Salam al-Kuntar), второй руководитель экспедиции, с сирийской стороны. Она полагает, что Хамукар возник и развивался как центр переработки обсидиана. Тут в большом количестве были найдены не только готовые .инструменты из этого камня, но и заготовки – нуклеусы

Рейчел описывает начало развития Хамукара так: Крупномасштабный экспорт инструментов в Южную Месопотамию привёл к накоплению богатств. Возможно, это стало стимулом, который привлёк людей с полей в Хамукар. Его жители начали специализироваться на ремёслах. Вместо того, чтобы пахать .собственные поля, они покупали продовольствие в ближайших деревнях

А как только люди стали богаты, они захотели, чтобы поселение было окружено защитной стеной. Вот и готов первый город. К тому времени, когда город был разрушен, — добавляет исследователь, — медь начала заменять обсидиан как ключевое сырье для инструментов. Открытие многочисленных медных инструментов в руинах Хамукара указывает, что он превратился из центра обработки обсидиана в центр обработки меди, возможно, также экспортируя .медные инструменты на юг

Исследователи пишут, что на юге этих мест, в шумерском Уруке, городская цивилизация возникла в ответ на потребность в централизованной организации экономики, опирающейся на сельское хозяйство с развитой ирригационной системой. Её изобретение, кстати, приписывается как раз шумерам, как и .колесо, гончарный круг, письменность и пивоварение

Но Хамукар наглядно показывает другую движущую силу для возникновения ?городов: производство товаров на продажу. Может, богатство его и погубило

Те печати, которые жители перерабатывали, чтобы сделать метательные снаряды, вероятно, когда-то скрепляли торговые соглашения. Но когда противник подошёл к стенам Хамукара, никакие богатства не могли заменить его защитникам простые продолговатые булыжники. Те, что с таким страшным .свистом рассекали воздух

Самый древний в мире город, найденный 4 года назад Хамукар, разрушила… торговля

18.12.2005

Древний город, найденный 4 года назад на северо-востоке Сирии на территории небольшой деревеньки Хамукар, заставил археологов пересмотреть свои предположения относительно того, когда возникло гражданское общество, .и как все-таки был разрушен город, появившийся около 6 тыс. лет назад

Как сообщает Казинформ со ссылкой на Утро.ру, раскопки пятилетней давности на сирийской-иракской границе раскрыли ученым совершенно необычный и изощренный в плане строительства город, который был разрушен захватчиками

5 500 лет назад. Открытие проливает свет на раннюю стадию человеческой истории, а именно тот момент, когда древние города только стали появляться. Сейчас ученые ломают голову: что же за сражение стало причиной гибели ?целого города

именно город, а не поселение, свидетельствуют мощные О том, что это был стены, огромные печи для обжига керамики, а также уникальные печати, которыми пользовались горожане, что говорит и о том, что в городе возникали .социально-правовые отношения

В самом расцвете в Хамукаре проживало приблизительно 3 тыс. человек, а центр города располагался на расстоянии в 100 миль от современного Мосула в .Ираке

В то же время раскопки показали, что город активно занимался торговлей, и именно этот факт мог быть причиной гибели этого древнего цветущего города из-за торговых войн. Среди остатков цивилизации, которые удалось выкопать из-под земли – горшки, сделанные на гончарном круге, маленькие изящные сосуды со стенками не толще скорлупы яйца, статуэтки с большими .спиралеобразными глазами и много обломков керамики

До того, как остатки уникального города были найдены археологами в безводных равнинах Сирии, специалисты предполагали, что цивилизация впервые зародилась гораздо южнее этого места, к югу Месопотамии. Раскопки в Хамукаре полностью опровергли ранее существующую теорию. Судя по найденным предметам, красивейший и богатейший в культурном плане город располагался гораздо севернее Урука. Но главным сенсационным открытием стало то, что этот город появился на тысячу лет раньше, чем самый первый в мире город. Мы не предполагали найти город, который был бы старше 3 тыс. лет, – рассказал Клеменс Рейчел, который руководил раскопками. – Эти раскопки говорят о том, что человечество стало стремиться к созданию .урбанистического общество гораздо ранее, чем предполагали историки

Печати, найденные в городе. Овца, вырезанная из кости. Глиняные же медведь. .Все печати датированы 3500 годом до нашей эры

http://centrasia.ru/newsA.php?st=1134885240

…Хамукар – город, которого нет

.Ф.Грищук Интересная газета. Загадки цивилизации №15 2007 г

Четвертый сезон археологических раскопок, проводившихся на месте древнего города Хамукара на границе Сирии и Ирака, как и предыдущие три, был щедр на находки и открытия. Но только в этом году, оставив, наконец, сомнения, .археологи решились объявить о сенсационных результатах своих трудов

В первые века своей истории колыбель цивилизации Междуречье представляла собой многочисленные небольшие государства, сконцентрированные вокруг городов. Один из таких городских центров был обнаружен в 1999 году в северо-восточной части Сирии. Открытие древнего Хамукара оказалось далеко не рядовым: несколько сезонов археологических работ заставили ученых пересмотреть устоявшиеся взгляды на развитие одной из древнейших .цивилизаций мира

Разрушенный неизвестными завоевателями Хамукар был, оказывается, довольно крупным городом уже около 4500 г. до н.э. Этот факт мог бы остаться вполне рядовым научным заключением, если бы не одно но: Хамукар

находился совсем не там, где шло бурное развитие городской культуры древней Месопотамии. Согласно давно утвердившемуся мнению, цивилизация в долинах рек Тигр и Евфрат начала свое развитие в южной части Междуречья, откуда и была со временем импортирована в северные районы. В поисках сырья (дерева, камней, железа) жители юга стали продвигаться на север, заселяя новые районы и основывая там свои колонии, которые со временем стали городскими центрами. Все это считалось не вызывающим сомнений, пока .не был обнаружен Хамукар

Расположенный гораздо севернее, чем остальные крупные центры Месопотамии, Хамукар, тем не менее, составлял им вполне достойную конкуренцию. (До того достойную, что соперники вынуждены были разрушить этот успешный город до основания, но об этом чуть позже.)

Два танцора (глина). Датирована 3500 годом до нашей эры. Ученым удалось установить, что Хамукар был заселен свыше восьми тысяч лет назад. Сначала он, разумеется, не был настоящим городом, а представлял собой ряд сгруппировавшихся вместе поселений. Но уже к пятому тысячелетию до н.э. можно было говорить о Хамукаре как о настоящем городе. Уже первый сезон археологических оабот позволил специалистам предположить, что этот город развивался обособленно, независимо от Южной Месопотамии: ряд находок имел черты исключительно местные, не испытавшие на себе ни малейшего влияния юга. Стало известно также, что уже к середине четвертого тысячелетия до н.э. Хамукар обладал качествами развитого городского поселения. Археологам удалось обнаружить следы построек, предназначавшихся явно не для жилья: скорее всего, это были амбары или торговые склады. Свидетельством активной торговой деятельности (этой характерной для городской культуры черты) стали найденные здесь глиняные заготовки для пломб и штампы для печатей. Другой важной находкой, свидетельствующей о высоком уровне развития этого древнего города, стало большое количество .обломков обсидиана – отходов от массового производства различных орудий По словам ученых, эти обломки имеют для них даже большее значение, чем сами орудия, ведь речь тогда можно вести о местном, крупном городском производстве. А найденные здесь глиняные идолы позволили ученым предположить, что жители города имели собственные верования и культы. При всем этом, как уже говорилось, почти все предметы быта, найденные в Хамукаре, за редким исключением, обладают характерными местными чертами, не связанными с аналогичными изделиями из южных областей Месопотамии. Значит, Хамукар не был колонией какого-то из более развитых южных городов?! Если так, то из этого следует вывод, что городская культура на севере Месопотамии появилась не как привнесенная с юга, как долго считалось, …а развивалась по своим, местным законам

Тем не менее, несмотря на явную торговую специализацию города, характер контактов Хамукара с южными районами остается пока неясным. Помимо того, что здесь не обнаружено ничего из того, что указывало бы на ведущую роль …юга, сказать более конкретно ничего нельзя

Но и это еще не все. Известно, что около 3500 г. до н.э. Хамукар, .просуществовавший до этого не одну тысячу лет, был до основания разрушен Город, окруженный трехметровыми стенами, тщательно сложенными из глиняных кирпичей, не выдержал мощнейшей атаки неизвестных противников. Что ж, это тоже явление довольно распространенное в Древнем мире. Однако и

здесь ученых ждали неожиданные открытия. Прежде всего археологи и историки, изучавшие историю падения Хамукара, были поражены высочайшим уровнем организации военных действий у напавших на город врагов. Техническое оснащение неизвестной армии тоже выглядит для тех времен просто фантастическим: во время раскопок было найдено свыше 1200 овальных пуль длиной около 2,5 см и около 4 см диаметром, и около 120 более крупных глиняных шаров, диаметром от 6 до 10 см. Именно они, выпущенные из мощнейших метательных орудий шквальным огнем, полностью разрушили городские стены, сделав Хамукар практически беззащитным. Речь идет здесь не о каком-то незначительном столкновении, а о настоящих военных действиях, ареной которых стал древний торговый город в верховьях Междуречья. Пока точно неизвестно, кто именно напал на процветавший до этого Хамукар, но похоже, что руку к этому вполне могли приложить южане: слишком очевидна была выгода для южных городов от уничтожения такого сильного и успешного …соперника

http://anubis.ucoz.ua/publ/khamukar_gorod_kotorogo_net/73-1-0-6253

Раскрыта тайна первой павшей твердыни

Ученые выяснили новые подробности трагической гибели одного из .древнейших поселений на Земле – города Хамукар

По оценкам археологов, ведущих раскопки на северо-востоке Сирии вблизи границы с Ираком, 5,5 тыс. лет назад там произошло сражение, которое и уничтожило город. «Атака была быстрой и стремительной. Здания горели и рушились, погребая все под своими руинами», – рассказывает д-р Клеменс Рейчел (Clemens Reichel), один из руководителей сирийско-американской .археологической экспедиции в Хамукаре

Среди останков крепостных стен археологи обнаружили два больших административных здания, разрушенных огнем, и более 1 тыс. метательных снарядов, имеющих форму яйца. Все это является неоспоримым доказательством того, что город был разрушен в результате военных действий, .а не стихийного бедствия, как предполагалось ранее

оценить, какой разрушительной Последние находки позволяют ученым мощностью обладало оружие того периода. Археологи нашли участок кирпичной стены, насквозь пробитый метательным снарядом. В полу одного из зданий были также обнаружены небольшие углубления с емкостями для воды, которые обычно использовались при изготовлении глиняных печатей для закупорки сосудов. Оборонявшиеся жители изготавливали в этих емкостях глиняные снаряды, о чем свидетельствуют два десятка метательных ядер, .аккуратно разложенных неподалеку, сообщает ScienceDaily

Хамукар был расположен на одном из главных торговых путей, пролегающем от Анатолии через северную Сирию вдоль реки Тигр до Южной Месопотамии. На площади, составляющей 280 гектаров, ученые обнаружили фрагменты обсидиана, датирующиеся 4500-4000 гг. до н. э. По мнению ученых, на этой территории существовал центр по обработке обсидиана, из которого позднее .образовался город Хамукар

Археологи надеются, что в ходе раскопок будет получена дополнительная информация о том, как развивалась цивилизация на территории .««Плодородного полумесяца

http://rnd.cnews.ru/liberal_arts/news/top/index_science.shtml?2007/01/19/232049

Сирийские курды насчитывают около 3 миллионов человек и проживают в [1] трех провинция: аль-Джазира, Кубан и Африн. Кроме того, немалое количество курдов есть в Дамаске, где курдский квартал образовался еще во времена .Саладина Айюби, Алеппо, Рака и других крупных городах

Свойства субъекта

:книга	История
:Тип документа	Исходный язык
:диалект	Русские
:Страна - Регион	Северного Курдистана
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | Русский | kurdist.ru

کاتی تۆمارکردن: PM 5:41:43 2022/13/5

ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 260

Курдский (джокер) в ближневосточной игре мировых держав

https://www.kurdipedia.org/?q=20220507134829413046

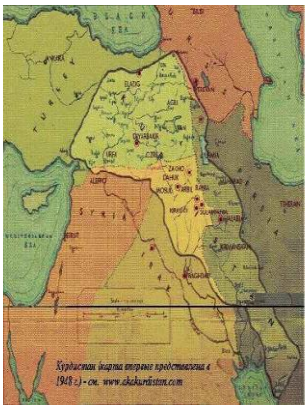

.Курдский (джокер) в ближневосточной игре мировых держав

Ближний Восток (Западная Азия — Турция, Иран, страны Арабского Востока) в силу своего географического положения на стыке трех континентов и исходящих из этого геополитических последствий испокон веков был одним из самых конфликтных регионов планеты, источником бесконечных политико-дипломатических и военных столкновений разного масштаба, не .только местного, но и глобального

Курдистан, занимавший центральное стратегическое положение на этой территории, представлявший собой в силу своего горного рельефа естественную крепость, к тому же населенную воинственным и свободолюбивым народом, всегда был «горячей точкой» первостепенного значения, в которой скрестились несовместимые, а то и остро конфронтационные интересы разных народов и стран. До начала XIX в. основными участниками борьбы за контроль над территорией Курдистана были — Османская империя и Иран, затем в нее вступили европейские колониальные державы: Россия (после присоединения к ней Кавказа), Англия, позже — Франция и Германия, в конце Первой мировой войны к Курдистану стали проявлять интерес и США. В настоящее время главной державой, стремящейся использовать курдскую

проблему в своих интересах, стали США, которых в основном поддерживает Англия. Для эпохи, наступившей после Второй мировой войны, характерно активное включение в борьбу за контроль над ситуацией в Курдистане ближневосточных государств — Турции, Ирана, Ирака и Сирии, действующих уже не только под давлением западных держав, как это было в основном [1].в период между двумя мировыми войнами, а самостоятельно Курдистан — ареал компактного проживания курдов в Западной Азии – разделен границами Ирака, Ирана, Турции и Сирии, соседствует с Закавказьем, является воротами в Центральную Азию и Россию. Его население составляет курдские анклавы этих [2].стран

Если рассматривать региональную структуру Курдистана с геополитической точки зрения, учитывая такие показатели, как природные условия, плотность населения, степень развития городов как центров модернизации общественной жизни, уровень развития промышленности, состояние сельского хозяйства и пр., то станет очевидным, что наиболее развитым, способным стать его центральным пространством, ядром, являются его иракская и турецкая части. Сирийский и Иранский Курдистан менее развиты, не отвечают геополитической функции «ядра» и являются окраинными, периферийными территориями. Однако и собственно центральное пространство разделено на две части, объединение которых имеет пока лишь теоретический интерес. Каждая из центральных частей также не является [3].однородной, имеет свою специфику

Современное геополитическое положение Курдистана и состояние курдского вопроса — результат геополитической эволюции курдского этнопространства. Под геополитической эволюцией Курдистана как курдского этнорегиона понимается процесс серьезных изменений (не вылившихся в его геополитическое самоопределение), происходивших на территориях курдских племенных и квазигосударственных объединений, простирающихся от Закавказья и Армяно-Курдского нагорья до Персидского залива в XVI–XX вв., выражавшийся в подчинении курдского геопространства внешними геополитическими силами (субъектами геополитики). Этот процесс охватывает раздел сфер влияния над стратегически важными территориями Курдистана и Армении, впоследствии оформившийся в межимперский турецко-иранский раздел этого пространства; его дробление, создание хрупких экстерриториальных балансов; геоэтническую экспансию курдских племен на север и запад и курдизацию этих территорий; существование многочисленных полунезависимых курдских локалитетов; интернационализацию курдского вопроса; химерическую возможность создания курдского государства на основе Севрского договора и окончательный раздел Курдистана с .фиксированными границами по Лозаннскому договору

В результате этого процесса Курдистан так и не обрел

геополитической самодостаточности и был лишен возможности [4].формировать свою геополитическую идентичность

Курдский вопрос» как значимая политическая тема на Ближнем » Востоке встал после распада Османской империи и ее разделения между странами-победительницами в первой мировой войне Англией и Францией на сферы экономического и политического влияния. Начался новый этап в жизни народов Ближнего Востока. Раздел Турции, определенный договорами Сайкс-Пико (1916), Версальским (1919), Севрским (1920) и Лозаннским (1923), привел к тому, что курдский народ не по своей воле оказался в четырех странах региона — Турции, Иране, Ираке и Сирии. Курды, чья численность превышает 30 млн. человек, проживающих на суммарной площади 400 тыс. кв. км, являются самым многочисленным народом в мире, не имеющим своего [5].собственного государства

Как видно, «курдский фактор», как важный элемент мировой политики стал актуален лишь с нач. 20 в. и практически с самого начала стал весомым инструментом в в геполитической игре .ведущих держав

Большую роль в развитии курдского национального движения играли внешние для региона обстоятельства. Геополитические, геостратегические и экономические интересы колониальных империй как и мировых держав в постколониальный период складывались таким образом, что надежды курдских националистов на создание отдельного государства, тем более единого государственного организма, оставались [6].призрачными

Попытки создать свое государство курды предпринимали в течение всего XX века, однако они не увенчались успехом, прежде всего из-за «незрелости» геополитического положения в регионе и во всем мире, а также неготовностью ведущих мировых игроков способствовать образованию «независимого Курдистана». При этом следует указать, что временами эти попытки имели успех, но лишь в течение короткого периода времени (например – Королевство Курдистан в (1921–1924 гг.), Мехабадская республика в 1946 г.).[7] Недолговечность курдских государственных образовании можно объяснить прежде всего тем, что в создании «независимого Курдистана» не были заинтересованы мировые державы, которые преследовали прежде всего свои национально-геополитические интересы на Ближнем Востоке. В свое время, как СССР, так и США, опираясь на региональные режимы, исользовали курдский фактор для оказания давления на «несговорчивые .«государства

Немалое влияние на курдское движение, его идеологию и практическую деятельность оказывала, специфика политических режимов и социально-экономических порядков в странах проживания основной части курдской диаспоры. Курды, издавна обитавшие на территории СССР (до его распада), эмигрировавшие туда по политическим мотивам или приехавшие на учебу,

естественно, в своем большинстве оказывались в плену тоталитарной коммунистической идеологии; из них в основном формировались кадры левоориентированных интеллектуалов и политических функционеров. Примерно то же самое можно сказать и о курдской эмиграции в странах «социалистического лагеря». Курдская диаспора в странах «свободного мира» (Западная Европа, Северная Америка, Австралия), естественно, испытывала влияние совсем иной идеологии и социальной среды. Она была самой многочисленной и восприимчивой к идейно-политическому плюрализму частью некурдистанских курдов. Именно из диаспоры шли разнообразные, нередко взаимоисключающие, импульсы многочисленным фракциям и отрядам курдского национального движения, тем более, что в эмиграции материальные условия для информационной, пропагандистской и организационной деятельности борцов за свободу Курдистана были несравнимо лучше, чем на исторической родине курдов (за исключением, в последнее {время, ее иракской части).[8

В эпоху «холодной войны», т.е. в период противостояния двух антагонистических систем (капиталистического Запада и социалистического Востока) курдское национально-освободительное движение в силу указанных факторов было разделено на просоциалистическое (меньшинство) и прозападное (большинство) крыло (в прозападном крыле преобладало проамериканское направление, в виду общей слабости Западной Европы перед военной мощью СССР). Однако, просоциалистический вектор в курдском движении со временем перестал иметь преобладающее влияние. Дело в том, что с падением Мехабадской республики в 1946 г. курдам пришлось познать всю горечь поражения именно из-за шаткости позиции СССР и ее нежелания портить свои имидж страны «освободителя народов». Оставленные один на один с шахской армией курдские бойцы были вынуждены отступить под наттиском превосходящих правительственных сил Ирана. Мехабадская республика была уничтожена

В очередной своей геополитической игре СССР прибегнул к помощи курдов в период подготовки военного антимонархического переворота в Ираке, и сразу же после свержения королевской власти династии Хашимитов открыто поддержал революционное республиканское правительство, которое возглавил бригадный генерал Абдель Керим Касем, вскоре провозгласивший панарабизм как главный вектор внешнеполитической деятельности новорожденной Республики Ирак. Курды не получили обещанной автономии в рамках Иракского государства.[9] Таким образом, разочарование курдов, как и поворот правительства Абдель Керим Касема в сторону арабского шовинизма, стали причиной Сентябрьского восстания 1961-1975 годов, под предводительством Мустафы Барзани и [10].Демократической партии Курдистана (ДПК)

В новых условиях, союзником курдов в борьбе против режима Ирака выступил иранский шах Мохаммед Реза Пехлеви, давно вынашивавший гегемонистские планы установления господства Ирана в регионе. К концу 1960-х гг. шахский Иран уже являлся довольно сильным государством, а также «надежным союзником» США. В связи с этим, при внушительной поддержке шаха, основная деятельность иракских курдов была направлена .на подрыв панарабского режима Багдада

Так как СССР установил довольно близкие отношения с многими арабскими странами, оказывая им щедрую военную и финансовую помощь, то курды в подавляющем большинстве отказались от просоветского вектора, заняв прозападную (точне – проамериканскую) и проиранскую позиции. Такой шаг был замечен американцами и израильтянами, начавшие налаживать по каналам спецслужб контакты с лидерами курдских повстанцев Ирака. Дело в том, что из всех «друзей» курдов (СССР, шахский Иран, США) наиболее принципиальную позицию к «курдскому вопросу» занимал Израиль.[11] [12] Во-первых, из-за географического расположения «Курдистана» и расселения курдов на территории четырех мусульманских государств Ближнего Востока, что в свою очередь придавало «курдскому вопросу» повышенный интерес и имело геостратегическое значение для Израиля, позволявшая израильтянам оказывать ощутимое давление на «недружественные» страны региона с наличием курдского фактора.[13] Во-вторых, из-за краине враждебного отношения курдов к арабам и туркам, что заведомо .исключало альянс с последними

На протяжении десятилетий, курды подвергаются открытой дискриминации на государственном уровне во всех четырех :странах компактного проживания

В Турции курды лишены элементарных прав национальных .(1 меньшинств со времен Ататюрка. Идеологическая концепция Турции исходит из необходимости создания моноэтнического общества, поэтому в стране нет предпосылок для развития культуры, языка, традиций национальных меньшинств, представители которых формально считаются турками (курды – «горными турками»). Турецкий шовинизм проявляется не только в официальном непризнании проблемы курдов и Курдистана, но и в запрещении отправления традиционных обрядов и следования национальным обычаям. Один из примеров – препятствие властей празднования национального курдского праздника Науроз 21 марта 1998 г. в центре турецкого Курдистана городе Диярбакыр. Торжество в этот день посвящено свободе и борьбе против угнетения. В результате подавления выступления курдов было убито восемь, ранено более 50 человек, сотни были арестованы.[14] Подобные события повторяются из года в год. Как известно, в Юго-Восточной Турции уже 30 лет сохраняет действие положение о чрезвычайной ситуации, осуществляется строгий контроль за деятельностью национальных курдских

общественных организаций, продолжается нарушение прав человека, свободы слова и печати. Экономический уровень жизни населения в курдских районах в четыре-пять раз ниже среднего уровня по стране, высока доля безработных, в некоторых поселениях нет элементарных удобств – электричества, средств связи и т.д. Экономическая политика Турции не предусматривает каких-либо приоритетов в развитии отстающих районов страны, [где проживает в основном курдское население.[15

В Иране курды также лишены права на национальное .(2 самоопределение. Лидеров и активистов курдских оппозиционных организаций преследуют не только на территории страны, но и за ее пределами.[16] Например, во время официальных переговоров в Вене в 1989 г. был убит лидер Демократической партии иранского Курдистана Абдурахман Касемлу, а в 1994 г. в Берлине и сменивший его Шараф Канди.[17] Согласно исламским догмам, в мусульманском обществе нет места национальным различиям, а поэтому политические требования курдов при сложившейся ситуации не могут быть [реализованы в Иране.[18

Положение курдов в Ираке при баасистах было сопряжено с .(3 политикой геноцида по отношению к национальному курдскому меньшинству и с насильственной арабизацией и депортацией из районов традиционного проживания с целью изменения [19].национального состава в этих регионах

Курды подвергались притеснению в Ираке еще в период Хашимитской монархии, но после революции 14 июля 1958 г., свергнувшая королевскую власть, республиканский режим генерала Абделя Керима Касема усилил против них репрессии, а с приходом к власти партии «БААС» данная практика превратилась в государственную политику тотального истребления курдских анклавов по всей стране, т.е. фактически, багдадские руководители проводили планомерный геноцид курдского населения. Провал попытки курдов создать после окончания Второй мировой войны автономию в рамках Ирана (падение Мехабадской республики) свидетельствовало о том, что без активной поддержки извне – было практически невозможно добиться успехов в борьбе за национальную государственность. Политика Багдада в отношении «курдского вопроса» в период монархии, при диктаторских режимах генерала Касема и пришедших ему на смену баасистов – становилась более жесткой и беспощадной, временами принимавшая драматический .характер, как для курдов, так и иракских властей

Двухмиллионное население курдов в Сирии также ощущает на .(4 себе тяготы национальной дискриминации: половина сирийских курдов не имеет даже гражданства, хотя они родились и живут на территории Сирии всю жизнь. Такие люди называются «иностранцами», «некоренным населением» и не обладают элементарными правами на высшее образование, службу в государственных учреждениях и в армии, не имеют

[избирательных прав и т.д.[20
Силы, претендующие на контроль над Курдистаном, руководствуются не только геополитическими и геостратегическими мотивами. К ним прибавляются и серьезные геоэкономические интересы. Южный (Иракский и Сирийский) и частично Восточный (Иранский) Курдистан находятся в зоне .мирового значения интенсивной добычи нефти

В результате образовался довольно сложный и противоречивый клубок намерений и действий, которые дают подчас .неоднозначные результаты

Следует особо выделить политику ближневосточных государств, в состав которых входили курдские земли. Она отличается резко враждебным отношением к курдскому национальному движению, к его стремлению (реальному или предположительному) добиваться осуществления права курдского народа на самоопределение и даже, как минимум, на юридическое или фактическое признание его национальной [21].идентичности

Дело в том, что, создание «независимого Курдистана» в границах компактного проживания этнических курдов нарушает принцип территориальной целостности четырех (Иран, Ирак, Турция и Сирия) государств Ближнего Востока, что в итоге может привести к непредсказуемым последствиям после нарушения хрупкого военно-политического баланса между соседствующими странами и кардинально изменить геополитическое положение и .равновесие сил в регионе

Немотря на то, что между четырьмя странами, на территории которых компактно проживают курды, существуют острейшие противоречия, пожалуй, единственное, что их объединяет, – это [22].последовательное проведение антикурдской политики

Но ситуация может резко измениться в XXI веке. Следует обратить внимание на такие новые феномены, как усиление роли крайних религиозных течений и идеологий в политической жизни региона. Нет сомнения, что подъем исламского радикализма и связанного с ним терроризма серьезно задевает интересы как местных режимов, так и западных государств, в первую очередь США. Находящееся на данном историческом этапе в согласии с западными державами мировое сообщество также испытывает немалую тревогу из-за вероятности дестабилизации положения [23].на Ближнем и Среднем Востоке

Все это, как думается, дает определенный шанс курдским национальным силам. Они уже выступают и могут в дальнейшем еще более решительно заявить о себе как о конструктивной альтернативе радикально-исламистской программе действий и способствовать урегулированию ситуации в регионе, прежде .всего в Ираке

В процессе многолетней и беспощадной борьбы курдов за создание своего государства под руководством таких харизматических руководителей как – Махмуд Барзинджи, Кази

Мухаммед, Мустафа Барзани, Абдулла Оджалан, Джаллаль Талабани и др., лидеры курдского национально-:освободительного движения извлекли несколько ценных уроков

Поспешные действия в намерении создать свое государство (1 без учета специфики региона и конкретного исторического момента всегда чреваты катастрофическим провалом, а значит, нужно выждать подходящее время и быть готовыми ко всем сценариям развития событии при наступлений благоприятных обстоятельств (здесь говорится о таких внешнеполитических обстоятельствах, когда к 2003 году мировая общественность пришла к выводу о нецелесообразности и опасности сохранения в ;Ираке режима Саддама Хусейна)

Без заинтересованности извне и внушительной внешней (2 поддержки практически невозможно формирование «независимого Курдистана», или хотя бы добиться на первом этапе статуса автономии (примером служит Ирак, где при помощи США и сил антисаддамовской коалиции был свергнут баасистский режим и курды получили возможность сформировать Курдский Автономный Район и в первые за всю историю Ирака принять ;активное участие в политике страны)

С учетом 1-го и 2-го факторов четко сформулировать (3 внешнеполитические приоритеты курдского национально-.освободительного движения

Из вышесказанного можно заключать, что курдское национально-освободительное движение в XXI веке будет развиваться диаметрально противоположными направлениями, в зависимости от развития событий на Ближнем Востоке, с учетом международного положения и отношения мировых держав к .«стремлению курдов создать «Единый и Независимый Курдистан

М.С. Лазарев – Внутрикурдские конфликты: Происхождение и [1] .развитие

О.И. Жигалина – Курдский вопрос в Западной Азии в начале [2] .XXI века

О.И. Жигалина – Курдский вопрос в Западной Азии в начале [3] .XXI века

Н.З. Мосаки – «Курдистан: к истории формирования [4] геополитических интересов». Институт изучения Израиля и Ближнего Востока. Востоковедный Сборник. Выпуск второй. .Москва, 2001

Кава Дибо. Регионально-международный аспект курдской [5] .проблемы

.Курдский вопрос в западной азии в начале XXI века. М., 2006 [6]

Мехабадская Республика просуществовала 11 месяцев. Она [7] была ликвидирована войсками шаха Мохаммеда Реза Пехлеви в конце 1946-го — начале 1947 года, когда территорию Ирана .покинули части Советской армии

М.С. Лазарев – Внутрикурдские конфликты: Происхождение и [8]

.развитие
О значительной роли, сыгранной курдами и советскими [9]
спецслужбами в деле по свержению иракской монархии
рассказывает в своих мемуарах высокопоставленный офицер КГБ
СССР – Павел Судоплатов (Авт.). (Судоплатов П. Спецоперации.
.Лубянка и Кремль. 1930-1950 годы. М., 2003. С. 426.)
Комаров Д. Барзани и борьба южных курдов / Материалы к [10]
100-летию Мустафы Барзани. — kurdistan.ru/Barzani/bar14.htm
Не является секретом тот факт, что израильский «Моссад» и [11]
шахская разведка «САВАК» совместно оказывали существенную
помощь иракским курдам, пытаясь пошатнуть просоветский
режим партии «БААС». Интересно заметить, что даже после
подписания Алжирского договора 1975 г. между Ираком и
Ираном, по которому шах Мохаммед Реза Пехлеви фактически
поставил Багдад «на колени», вынудив последнего пойти на
значительные территориальные уступки Ирану, в обмен на
обещание Тегерана прекратить оказывание помощи курдам,
Израиль в свою очередь продолжал поддерживать курдское
национально-освободительное движение, хотя и в весьма
.закамуфлированном виде
Следует заметить, что после вторжения войск США и их [12]
союзников в Ирак, Израиль, вопреки ожиданиям Турции, стал
активно поддерживать процесс становления Курдской автономии
на севере Ирака. Мотивация такой политики базировалась на
стремлении через курдский вопрос ослабить позиции своего
наиболее опасного принципиального арабского противника в
лице Сирии, сохраняющей влияние в Ливане, и активно
сотрудничающей с Ираном. (Нападение Израиля на «Флотилию
.мира» — Турция играет по-крупному. 31.05.2010.)
Здесь имеется в виду давление, которое оказывалось на [13]
баасистский Ирак в плоть до свержения в 2003 г. режима С.
Хусейна. А также увеличивающаяся активность иранских курдов и
.усиление борьбы курдов Сирии за равноправие с сирийцами
.Карахдаги Камран. Науруз 98 // Аль-Хаят, 1998 [14]
А.А. Трофимов – «Курдская проблема и региональные [15]
.«отношения
Тараби Байзан. Тайная война Ирана против Курдов // Аль- [16]
.Араб, 1997
По распространенным сведениям, ликвидацию лидеров [17]
курдского национально-освободительного движения
осуществили сотрудники «ВЕВАК» – тайной политической
.полиции ИРИ
А.А. Трофимов – «Курдская проблема и региональные [18]
.«отношения
А.А. Трофимов – «Курдская проблема и региональные [19]
.«отношения
А.А. Трофимов – «Курдская проблема и региональные [20]
.«отношения
М.С. Лазарев – Внутрикурдские конфликты: Происхождение и [21]

.развитие
А.А. Трофимов – «Курдская проблема и региональные [22]
.«отношения
.Курдский вопрос в западной азии в начале XXI века. М., 2006 [23]
[1]
.Василий Папава

Свойства субъекта

:книга	Политика, геополитика и международные отношения
:Тип документа	Исходный язык
:диалект	Русские
:Города	Диярбекира
:Города	Мариван
:Города	Эрбиль
:Города	Кобани
:Страна - Регион	Курдистан
Quick Respons :Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Русский | kurdist.ru
کاتی تۆمارکردن: PM 1:48:29 2022/7/5
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 261

КУРДСКИЙ ФАКТОР В РЕГИОНАЛЬНОЙ ГЕОПОЛИТИКЕ

https://www.kurdipedia.org/?q=20220127202713403022

КУРДСКИЙ ФАКТОР В РЕГИОНАЛЬНОЙ ГЕОПОЛИТИКЕ

Курды — 45-миллионный народ с тысячелетней историей, представляющий собой совокупность многочисленных племенных групп, расселённых главным образом в обширном горном массиве Загрос и в верховьях рек Тигр и Евфрат — в регионе, условно называемом Курдистаном (страной курдов). В период нахождения курдов в Османской и Персидской империях существовали вассальные курдские эмираты и княжества, но после .краха этих империй курдам так и не удалось создать своих национальных государств Попытка справедливого решения курдской проблемы была предпринята в 1920 году, когда в Севрский договор были включены статьи, предусматривавшие возможность создания курдского государства на юго-востоке Турции в виде протектората Великобритании и Франции. Англичане даже вначале планировали создать в Мосульском вилайете федерацию племенных курдских княжеств, но 10 октября 1921 года сами курды объявили о создании Королевства Курдистан со столицей в г. Сулеймании. Год спустя в курдских районах северного Ирака были обнаружены богатые месторождения нефти, из-за которых западные страны отказали в поддержке независимому Курдистану и включили Мосульский вилайет в Королевство Ирак. Несмотря на сопротивление курдов к

июлю 1924 года британские войска положили конец существованию Королевства .Курдистан

Севрский договор в отношении курдов не был реализован, поскольку в соответствии с последующим Лозаннским договором 1923 года большая часть Курдистана отошла к Турции, а его южная часть была поделена Францией и Великобританией между своими подмандатными территориями: будущей Сирией и Ираком. Но даже Лозаннский договор содержал норму, обязывавшую иракскую администрацию соблюдать национальные права курдов, что создавало предпосылки для закрепления на территории северного Ирака фактически сложившейся к тому времени культурной автономии курдов. В этом регионе — в отличие от соседних районов компактного проживания курдов Ирана, Турции и Сирии — уже тогда на курдском языке велось обучение в учебных заведениях, .издавались местные печатные издания, вещало радио

Тем не менее, иракским курдам, как и их собратьям в сопредельных государствах, пришлось пройти через многие испытания, принести большие жертвы, чтобы сохранить свою этническую идентичность. Вначале неоколонизаторы в лице французской и британской администраций, а затем пришедшие к власти в Анкаре, Тегеране, Багдаде и Дамаске националистические режимы, проводили последовательно политику .насильственной ассимиляции курдов

Общим для властей всех стран компактного проживания курдов явились репрессивные меры, в том числе насильственные переселения их в менее благоприятные для жизни районы и заселение освободившихся территорий представителями титульных наций, создание так называемых «зон безопасности» или «зеленых поясов» в приграничных районах, чтобы максимально изолировать курдов от их соплеменников в соседних странах и в целом от внешнего мира; пресечение властями любых акций неповиновения и протеста (митингов, демонстраций), жестокое подавление восстаний с помощью регулярных вооруженных сил, а в Ираке в период правления Саддама Хусейна против .курдов применялось и химическое оружие

Дискриминация курдов по национальному признаку распространялась на все их политические и общественные организации, которые не только не могли участвовать в борьбе за места в парламентах и других органах власти, но и строго запрещались. Курдские активисты арестовывались, подвергались пыткам и казням, создавались препятствия к поступлению курдов в ВУЗы, на военную и государственную службы, ограничивались возможности использования родного языка в обиходе и СМИ, запрещалась национальная одежда, переименовывались названия населенных пунктов и .т.д. В Сирии около 300 тысяч курдов были лишены гражданства и не имели никаких прав

К началу XXI века под воздействием ряда внутриполитических и международных факторов наибольшего успеха в своем самоопределении добились иракские курды. Важными этапами в становлении Курдского автономного района Ирака стали принятая в апреле 1991 года Резолюция Совета Безопасности ООН № 688 и последующее за ней решение о создании так называемой «бесполетной зоны» на севере страны, а также .свержение режима Саддама Хусейна в 2003 году

Сегодня Иракский Курдистан, объединяющий четыре северные провинции страны, является субъектом федерации нового демократического Ирака с самыми широкими правами и полномочиями (свои флаг, гимн, свод региональных законов, президент, правительство, парламент, судебная система, спецслужбы, полиция, таможня, вооруженные силы – бригады «пешмерга», право на внешнеполитическую и внешнеэкономическую деятельность и т.п.). Курдский язык признан вторым государственным языком в стране. Регион получает на свое развитие около 13 % из госбюджета, главным образом за счет доходов от экспорта нефти, признаются все

заключенные ранее курдским регионом контракты на разведку и добычу углеводородов, хотя новые соглашения в этой области становятся прерогативой федерального .правительства

Благоприятный инвестиционный климат и относительно высокий уровень безопасности способствовали притоку иностранного капитала в регион, который в последние годы развивается опережающими темпами. Восстановлены разрушенные войной экономика, сельское хозяйство, инфраструктура, системы здравоохранения и образования. В столице региона г. Эрбиле с помощью турецких специалистов построен международный аэропорт с самой длинной ВПП в мире, имеется и второй международный аэропорт в г. Сулеймании, в регионе аккредитовано свыше 40 иностранных дипломатических ,представительств на уровне генеральных консульств

включая российское. Успешно работают сотни крупных иностранных компаний, включая .«российские «Газпромнефть» и «Роснефть

При этом курды солидно представлены и в Багдаде (президент страны – Бархам Салех, ряд федеральных министров, высокопоставленных чиновников силовых ведомств, имеется курдская фракция в парламенте). В условиях ожесточенного политического противостояния в стране между арабами-шиитами и арабами-суннитами лидеры курдов зачастую выступают в роли посредников между ними, способствуют преодолению .внутриполитических кризисов и формированию коалиционных правительств

В то же время, между федеральным правительством и региональными властями Курдистана сохраняются нерешенные вопросы, в частности, по праву региона на самостоятельное освоение новых запасов углеводородов, финансированию бригад «пешмерга» и судьбе, так называемых, «спорных территорий», где исторически проживали курды, но после насильственных депортаций коренного населения эти земли не включили в состав Иракского Курдистана, прежде всего – богатую нефтью провинцию Киркук. Курдские лидеры подчеркивают, что они намерены все разногласия с центральным правительством решать мирным путем за столом переговоров в .соответствии с положениями новой конституции

Несмотря на положительные итоги сентябрьского 2017 года референдума о независимости региона, иракские курды пока не ставят на повестку дня вопрос о создании собственного государства. Их лидер Масуд Барзани подчеркивает, что результаты референдума возможно придется реализовывать детям и внукам нынешних курдских политиков. Иракский Курдистан стал не только оазисом стабильности и благополучия в переживающем не лучшие времена Ираке, где центральные и южные районы продолжают подвергаться масштабным атакам террористов, но и является .примером решения курдской проблемы в рамках одной страны

Непосредственно в Иракском Курдистане проживает около 5,5 млн курдов и примерно 0,5 млн иракцев других национальностей (арабы, туркоманы, ассирийцы, армяне, турки, сирийцы, халдеи, другие), до 1 млн курдов остаются на «спорных территориях» и где-то 1,5 – 2 млн курдов-фейли (шиитов) проживают в Багдаде, Басре, других районах на востоке и юге Ирака. Всего, по оценкам, в Ираке около 8,5 млн курдов из 41,5 млн всего .населения

Роль и значение курдов на Ближнем Востоке заметно возросли после их военных успехов в деле сдерживания экспансии боевиков «Исламского государства» (запрещено в РФ) в Ираке и соседней Сирии в 2014-2017 гг., последующего активного участия в наземных операциях по разгрому террористических группировок и освобождению от них стратегически важных городов Ракка, Мосул, а также административного района .Синджар в иракской провинции Ниневия, где проживают курды-езиды

Гораздо сложнее положение курдов в соседних с Ираком странах. Подвергавшиеся

репрессиям на протяжении десятков лет со стороны баасистского режима, сирийские курды смогли добиться автономного статуса лишь после событий «арабской весны» 2011 года, сопровождавшихся межарабской гражданской войной и появлением крупной международной террористической группировки джихадистов – «Исламского .«государства

Правительство Асада уже в 2012 году вынуждено было вывести с севера страны свои войска и администрацию, чтобы сконцентрировать усилия на защите районов компактного проживания арабов-алавитов и центральной части страны. Около 3 млн сирийских курдов оказались один на один с хорошо вооруженными радикальными исламистскими группировками. Оперативно созданные органы самоуправления, отряды народного ополчения и военная помощь добровольцев-курдов из Турции, Ирака и Ирана, а также поддержка с воздуха сил Международной коалиции во главе с США обеспечили успешную оборону стратегически важного, приграничного с Турцией, города Кобани. В последующем, курдские ополченцы создали «Демократический альянс» с арабскими племенами Восточного берега реки Евфрат, смогли сломить ожесточенное сопротивление боевиков ИГ и освободить столицу Исламского халифата г. Ракку. Основными политическими силами региона стали Партия демократического союза (ПДС) .и Курдский национальный совет (КНС)

Лидеры сирийских курдов неоднократно заявляли, что они будут придерживаться нейтралитета во внутриарабском сирийском конфликте и поддержат любое правительство в Дамаске, которое сможет предоставить им равные с арабами конституционные права и свободы, включая право на общение на родном языке и культурную автономию. Правительственные войска старались избегать вторжений в курдские анклавы, хотя отдельные боестолкновения курдов с подразделениями Асада .все же имели место

Созданный де-факто курдский автономный район на северо-востоке Сирии под названием «Рожава» потерял часть своих территорий после вторжения на север Сирии турецких оккупационных войск. В частности, курдам пришлось оставить кантон Африн в провинции Алеппо и приграничные районы в провинции Эль-Хасаке, где осуществляется совместное патрулирование военных Турции и России. Повсеместно вдоль границы с Турцией отмечаются провокации со стороны протурецких вооруженных формирований оппозиции, которые подвергают обстрелам позиции курдских ополченцев, а иногда и правительственных войск. При огневой и логистической поддержке американского военного контингента (армейская авиация и спецназ), численностью в несколько сот человек, силам «Демократического альянса» удается не только защищать курдскую автономию «Рожава» от нападений протурецких боевиков, но и держать под контролем .весь Восточный берег р. Евфрат с месторождениями нефти и газа

Лидеры сирийских курдов не отказываются от диалога с представителями центральных властей, высказывают готовность принять участие в обсуждении проекта будущей конституции страны в Женеве и Нур-Султане, но их делегации пока на эти переговоры не приглашаются. Асад и оппозиция, как и их зарубежные спонсоры в Тегеране и Анкаре, едины в своем стремлении строить будущую Сирию без учета интересов курдского меньшинства. Вместе с тем, полевым командирам курдов и представителям Асада удается договариваться на местах по отдельным вопросам тактического плана: перемещения подразделений войск, смена занимаемых позиций в приграничных с Турцией районах, организация бартерных сделок и поставок Дамаску ГСМ в обмен на продовольствие и т.п. Будущее курдской автономии в Сирии будет во многом зависеть от принятия новой конституции и создания коалиционного правительства САР. Судя по всему, лидеров «Рожавы» вполне устроил бы статус автономного региона по типу

.иракских курдов

Не решен курдский вопрос в Турции, где проживает свыше 20 млн курдов, то есть, каждый четвертый гражданин Турции является этническим курдом. Власти Турции долгое время не признавали курдов как национальное меньшинство и называли их «горными турками». Курс на силовое решение курдской проблемы, насильственную ассимиляцию курдов взял еще основатель турецкого государства Кемаль Ататюрк. Тем не менее, борьба турецких курдов за свои национальные права не прекращалась. Имели место восстания, вооруженное сопротивление, партизанская война, которые унесли десятки тысяч жизней с обеих сторон. Лишь в последнее десятилетие наметились некоторые .позитивные подвижки в урегулировании курдского вопроса в Турции

В результате длительных переговоров между отбывающим пожизненный тюремный срок лидером Рабочей партией Курдистана (РПК) А.Оджаланом и представителями турецких властей в 2013 году было достигнуто соглашение о прекращении вооруженного конфликта. Оджалан призвал боевиков РПК сложить оружие и покинуть территорию Турции, чтобы добиваться прав курдского народа мирными методами. Значительная часть функционеров и боевиков РПК переместилась в приграничные районы Сирии и Ирака. В 2015 году прокурдская Демократическая партия народов (ДПН) смогла преодолеть 10 % процентный барьер и получила возможность создать свою фракцию в турецком парламенте (меджлисе). В районах компактного проживания курдов появилась возможность общения и обучения на курдском языке, а также были зарегистрированы курдские СМИ. Правительство обещало уделять больше внимания развитию наиболее отсталых в социально-экономическом отношении курдских районов. Как правило, подобные обещания давались накануне парламентских и президентских выборов. Однако, достигнутое в 2013 году соглашение неоднократно нарушалось, имели место теракты, ответные репрессии по отношению к курдам со стороны турецких властей. Турецкие спецслужбы проводили спецоперации по дискредитации курдского национального движения. Даже ряд курдских депутатов меджлиса лишались .неприкосновенности и арестовывались

Под предлогом борьбы с силами международного терроризма турецкие войска вторглись в соседнюю Сирию и осуществили ряд военно-карательных операций против курдских ополченцев. По версии Анкары сирийская курдская Партия демократического союза (ПДС) тесно связана с турецкой РПК и поэтому представляет собой угрозу национальным интересам Турции. На место изгнанного из приграничных с Турцией районов Сирии курдского населения Эрдоган перемещает боевиков-исламистов с семьями из подконтрольных ему сирийских районов провинций Идлиб и Алеппо, а также вооруженную оппозицию и беженцев-арабов из лагерей на своей территории. Из числа этих лиц формируются местные органы власти, полиция, спецслужбы, создается новая .сирийская армия

Не менее сложное положение курдов (около 10 млн человек) и в Иране. Районы компактного проживания курдов продолжают оставаться наиболее отсталыми с точки зрения социально-экономического развития, там сохраняется высокий уровень безработицы, не развиты системы образования и здравоохранения. Иранское руководство отрицает наличие курдского вопроса в ИРИ, а национально-демократическое движение иранских курдов рассматривает как деструктивный политический фактор. То, что в Тегеране называют «курдской угрозой», связывается иранскими властями с подготовкой к возможной войне США и Израиля против Ирана и его региональных союзников (Асад, «Хизбалла», шиитская милиция Ирака). На территории Иранского Курдистана подпольно действуют две политические партии иранских курдов — Демократическая партия Иранского Курдистана (Комеле) и Партия

свободной жизни Курдистана (Пежак), аффилированная с турецкой РПК. Однако любые антиправительственные действия курдов весьма жестко подавляются властями, вплоть до смертных казней курдских активистов. В свою очередь, курдские лидеры настроены весьма решительно против правящего в стране фундаменталистского режима и .призывают курдское население бороться за свои национальные права

Сегодня подавляющее число курдских политиков не ставят своей целью отделение курдских ареалов от стран, в которых они оказались волею великих держав, предпочитая в существующих геополитических условиях добиваться своих национальных прав и свобод в рамках этих государств. Похоже, что на данном этапе курдов устроили бы .равные с титульными нациями права

Проводившаяся долгие годы повсеместно политика насильственных депортаций, репрессий и карательных акций против курдов изменила демографическую ситуацию в исконно курдских районах, к примеру, в иракской провинции Киркук сейчас проживают .едва ли не в равной пропорции курды, арабы и туркоманы

Еще сложнее ситуация в Сирии, где курды расселены в городских кварталах Дамаска, Алеппо, а также в трех разных кантонах страны, между которыми созданы арабские анклавы. Примерно такая же ситуация в Турции, где турки и курды в значительной степени перемешаны. Это ослабляет претензии курдов на политическое доминирование .в исконно курдских ареалах и затрудняет самоопределение по национальному признаку

Наиболее вероятно, что курдская проблема будет решаться не в глобальном или региональном масштабе, а дифференцированно и поэтапно, в рамках тех государств, где курды проживают компактно и являются национальными меньшинствами (Турция, Иран, Ирак, Сирия). Угроза распада этих государств по национальному признаку или отделения от них курдских ареалов теоретически существует, но в реальности возможность такого развития событий невелика. Безусловно, сами курды на уровне вековой мечты или национальной идеи никогда не откажутся от создания собственного государства, но .предпосылки к этому пока не созданы

Существует достаточно много внутренних и внешних факторов, препятствующих созданию единого курдского государства. К основным из них можно отнести: географическую и племенную раздробленность и разобщенность курдов, разный уровень их политического и социально-экономического развития в каждой из стран проживания, отсутствие единого курдского языка, представленного несколькими диалектами, общей политической платформы (партии, движения, фронта), общего национального лидера; нет и внешних сторонников создания курдского государства (исключением можно считать Израиль). Распространяемый на Западе миф о возможном создании в обозримом будущем курдского национального государства в границах этнического Курдистана носит .скорее абстрактный или даже провокационный характер

При всем уважении курдов к высокому авторитету Масуда Барзани и возглавляемой им Демократической партии Курдистана (ДПК) он все же остается лишь вождем племени барзан и лидером большинства иракских курдов. Даже в Иракском Курдистане у него есть серьезные политические оппоненты в лице вождей племени талабан и Патриотического союза Курдистана (ПСК). В какой-то степени М.Барзани пытается через дружественный ему Курдский национальный совет (КНС) влиять на события в Сирийском Курдистане, но там главную роль играет все же, ориентирующаяся на идеологию Оджалана, Партия демократического союза. На иранских курдов Барзани никакого влияния не оказывает, что касается турецких курдов, то он выступал лишь посредником в достижении мирного соглашения между РПК и турецкими властями. Иракский Курдистан тесно сотрудничает с правительством Эрдогана и старается сохранять добрососедские .отношения с Тегераном

А. Оджалан после своего ареста, по сути, отказался от лозунга борьбы за создание курдского государства и призывает к созданию какой-то аморфной Конфедерации народов Ближнего Востока. Его детище — РПК раскололась на фракции, многие функционеры стали сотрудничать с турецкими и иранскими спецслужбами, авторитет этой партии среди курдского населения с каждым годом падает. В том же Иракском Курдистане жители приграничных районов страдают от провокационных действий РПК вдоль турецкой и иранской границ. После совершения терактов в Турции и Иране боевики РПК, как правило, укрываются в иракских (курдских) населенных пунктах и вызывают на них ответные ракетно-бомбовые удары ВВС Турции и Ирана. Тысячи курдов из числа мирных жителей вынуждены покидать свои жилища, среди них имеются убитые .и раненые

Смягчение политической напряженности в Турецком Курдистане, относительная стабильность ситуации в Иракском Курдистане, ожидание решения проблемы сирийских курдов в ходе урегулирования кризиса в Сирии, — все это свидетельствует о том, что правительства государств, на территории которых проживают курдские меньшинства, вынуждены учитывать возросшие роль и значение курдского фактора и считаться с .общепринятыми в мире нормами морали и права

Не надо забывать о том, что курды были официально признаны коренным народом Российской империи, несколько курдских полков героически сражались с турками в составе русского экспедиционного корпуса в ходе русско-турецких войн. Некоторые удостоились высоких воинских званий и государственных наград России за свои подвиги. В годы Великой Отечественной войны трое курдов стали Героями Советского Союза, тысячи были награждены орденами и медалями. Один из признанных лидеров курдского национального движения Мустафа Барзани свыше 11 лет находился в Советском Союзе в качестве вынужденного эмигранта. Сегодня на постсоветском пространстве проживает около полумиллиона курдов, свыше 100 тысяч из них в России (Москва, Санкт-Петербург, Тамбовская область, Ставропольский и Краснодарский края, др.). В Москве имеются представительства Иракского и Сирийского Курдистана, зарегистрировано несколько международных и российских общественных курдских организаций, есть и курдские СМИ. Следует также учитывать, что до 3 млн курдов стали гражданами Евросоюза, их представители имеются в органах законодательной и исполнительной власти различных уровней стран ЕС, многие курды пополняют ряды интеллигенции, успешно занимаются бизнесом. В Европе есть курдские научно-исследовательские и культурные центры, .библиотеки, общественные организации

Ведущий научный сотрудник Центра международной безопасности ИМЭМО РАН, [1].кандидат исторических наук Иванов Станислав Михайлович

Свойства субъекта

:книга	Политика, геополитика и международные отношения
:диалект	Русские
:Страна - Регион	бывшего Советского Союза и Россия
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | Русский | riataza.com

کاتی تۆمارکردن: PM 8:27:13 2022/27/1
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 262

КУРДЫ: НА ОСТРИЕ БОРЬБЫ С ИМПЕРИАЛИЗМОМ

https://www.kurdipedia.org/?q=20220322134701408946

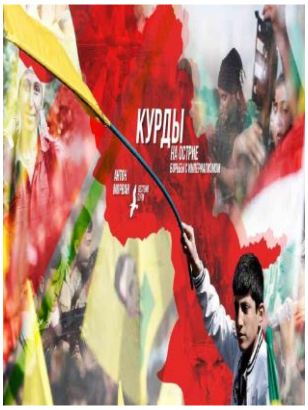

КУРДЫ: НА ОСТРИЕ БОРЬБЫ С ИМПЕРИАЛИЗМОМ

Погрязнув в жарких и, по большей части, неоправданных спорах по «украинскому вопросу», российские социалисты преступно мало внимания уделяли курдам, играющим важнейшую роль в борьбе с боевиками Исламского государства. Почему от курдов во многом зависит судьба Ближнего Востока, какова роль Рабочей Партии Курдистана в вооружённой борьбе против исламистов и что мы можем сделать для помощи прогрессивным силам, сражающимся в Ираке и Сирии? Об этом — в статье Антона .Морвана
В то время, когда многие российские левые плотно подсели на украинский крючок, ломая копья по поводу характера противостояния киевского режима и самопровозглашённых республик Юго-Востока (по сути борьбы между двумя империалистическими полюсами – США с одной стороны и России с другой, – жертвами чего оказываются трудящееся население по обе стороны конфликта), незаслуженно .отодвигается на второй план ситуация на Ближнем Востоке

В отличие от украинского конфликта, борьба прогрессивных сил сирийского и иракского Курдистана против агрессии Исламского государства Ирака и Леванта (ИГИЛ), поддерживаемого теократическим режимом Саудовской Аравии, а также её сателлитами и покровителями, является передним краем войны .за демократию и социализм

Население ныне разделённого между Турцией, Сирией, Ираном и Ираком Курдистана борется за свою национальную независимость на протяжении нескольких веков. Однако попытки восстаний завершались подавлением и дальнейшим закрепощением, а уверения и обещания «мировых лидеров» помочь курдам с обретением независимости оборачивались обманом и дальнейшей колонизацией. Подробно об этом описано в статье Виктора Шапинова «Курды. Несуществующий .«народ
Несмотря на поражения, курдское население Турции, Сирии, Ирана и Ирака ведёт активную борьбу за свободу и независимость. Причём борьба эта идёт в русле не националистической повестки, а левой. Во многом этому способствовало образование в 1978 году Курдской рабочей партии, которая изначально создавалась как организация,

симпатизирующая антиревизионистскому марксизму-ленинизму Мао Цзэдуна и Энвера Ходжи, но за десятилетия существования РПК в Турции (и филиалов партии в других частях Курдистана) её идеология становилась более «узконаправленной» в сторону борьбы за демократию и национальную независимость. Эта трансформация, которую кое-кто полагает сдвигом вправо, не мешает последователям находящегося в заключении Оджалана занимать сильные позиции в курдском национально-освободительном движении, которое, например, в Турции и Ираке активно поддерживают радикальные коммунисты-маоисты. То есть отличительной чертой курдского движения за независимость является не знамя религиозных учений, как, к примеру, у тамилов или чеченцев времён второй войны, а сугубо политический фактор, основанный на борьбе за национальное и гендерное равноправие, социальную справедливость, а также в выстраивании на освобождённых территориях институтов прямой .демократии

Естественно столь прогрессивная повестка вызывает лютую ненависть у империалистов и реакционеров всех мастей. С началом гражданской войны в Сирии в 2011 году проживающие на севере страны курды создали Отряды народной самообороны, фактически являющиеся боевым крылом левой партии сирийских курдов «Демократический союз» (эта партия идейно близка к РПК, а также ориентируется на анархо-коммунистические концепции). В сирийском конфликте Отряды народной самообороны изначально выступили как против режима Башара Асада, так и оппозиционеров, значительная часть которых придерживается идеологии радикального исламизма. На севере страны под руководством левых повстанцев были созданы освобождённые районы, на территории которых действуют институты прямой демократии (даже командиры ополчения выбираются массами). То есть курдское сопротивление в Сирии вынуждено вести борьбу на два фронта, как в 1980-е это делали маоисты из движения «Щолаи Джавид» в Афганистане, сражающиеся как против советского социал-империалистического вторжения, так и против поддерживаемых западом исламистов (сейчас афганцы-шолаи, объединившиеся в Коммунистическую маоистскую партию, также продолжают революционную борьбу против исламистов и американских марионеток из Кабула, за .демократию и социализм)

С наступлением на север Сирии радикальных исламистов Исламского государства Ирака и Леванта (ИГИЛ), основной фронт борьбы курдского сопротивления был направлен против религиозных реакционеров, занимающихся геноцидом курдского населения. Кульминацией этой борьбы стали бои за город Кобани, откуда курды-социалисты победоносно вышибли ИГИЛ в .январе этого года

Курдский опыт борьбы против исламистской реакции очень важен

для нас также потому, что он формирует правильное понимание ситуации, вырывая эту тему из повестки ультраправых, которые используют борьбу с исламизмом в России и на Западе лишь для разжигания шовинистической истерии по отношению к некоренным трудящимся, угнетённым народам мира и мусульманскому Востоку в целом. Поэтому на фоне самоотверженной борьбы курдского народа за подлинную свободу и демократию, российские и западные консерваторы-антиисламисты являются такими же (если не больше) реакционерами, как и ИГИЛ, с тем лишь отличием, что вместо всемирного халифата ставят целью установлением нового .мирового порядка с господством белого человека

Освободительная борьба курдского народа достигла значительного прогресса; с момента спасения притеснённых исламистами езидов в 2014 году она в значительной мере приобрела уважение в мировом общественном мнении. Атаки исламистов направляются против этого прогресса в .освободительной борьбе

Наряду с жандармом ближнего востока – Саудовской Аравией – свои выгоды от Исламского государства и его войны против светского и демократического курдского сопротивления имеет Турция, для которой победа курдского сопротивления над исламистами в Сирии означает возникновение проблем на собственной территории. Сейчас правительство в Анкаре фактически пытается чужими руками решить свою собственную курдскую проблему. Боевики ИГИЛ свободно пересекают турецкую границу, лечатся на территории Турции. Курдам же .выезд в Сирию запрещён

С битвой под городом Кобани (север Сирии) и его освобождением от Исламского государства в начале 2015 года началась кульминация освободительного движения Ближнего Востока: она должна привести к перелому в борьбе за национальное и социальное освобождение курдского народа как части международного революционного и рабочего движения. В случае победы Исламского государства, напротив, возникнет стратегический регресс всего освободительного движения в центральной Азии. Именно это делает схватку курдов с ИГИЛ эпохальным событием, от исхода которого зависят судьбы .миллионов людей

Поэтому во многих странах мира десятки тысяч людей уже выходят на улицы, выражая солидарность с борьбой курдских масс за демократию. Но пока прежде всего протестуют сами курды. Это может вести к определённой политической изоляции, которую нам нужно переломить и преодолеть. В то же время реакционные исламисты с одной стороны и белые расисты с другой организуют кровавые атаки против этих демонстраций. Поэтому организация превосходства пролетариата и всех

угнетённых людей посредством международной солидарности и .совместного действия становится архиважной задачей
Мы, как коммунисты и сторонники социалистической перспективы, считаем империализм с его эксплуатацией и угнетением рабочего класса и народов мира подлинным корнем и причиной возникновения фашистских террористических организаций – как ИГИЛ и ему подобных среди мусульманского мира, так и белого расизма в центрах нынешнего мирового порядка. Что касается ИГИЛ, то именно США вскормили этого монстра для установления контроля за Сирией и её ресурсами чужими руками, как это было в случае поддержки ультрареакционного движения Талибан в Афганистане, и радикальных исламистов в Ливии. Именно империалисты месяцами наблюдали за этим, предоставили ИГИЛ свободу действия и только под давлением мирового общественного мнения предприняли половинчатые шаги. Захватив Кобани, ИГИЛ было оснащено самым современным оружием западного и .российского производства

Вот что рассказал в интервью заместитель председателя по иностранным делам Кобани Идрисс Нассан в октябре прошлого :года

Мы защищаем не только Кобани, но также международную » общность. Если ИГИЛ победит, оно будет атаковать также другие места и продолжать бесчинствовать и в европейских странах... Нам нужно оружие, нам нужна поддержка общественного мнения, нам нужно давление на парламенты. Нам нужна политика, которая поможет и приведёт к каким-то переменам... Очень шокирует и натолкнётся на сильный протест факт, что сегодня турецкая армия закрыла границу к Кобани на севере и тем самым Кобани полностью перекрыта. В то время как вчера беженцы могли ещё следовать в Турцию, сегодня турецкая армия блокирует их... В борьбе против танков и тяжёлой артиллерии ИГ невозможно обойтись только автоматами Калашникова, которые .«в распоряжении курдских борцов

Срочно необходимо прекратить политическую и военную » поддержку, как и поддержку тылового обеспечения ИГИЛ со стороны международных и региональных сил, прежде всего Турции. ИГИЛ хочет, начиная с Кобани, потопить Курдистан в крови, изгнать всё курдское население из Сирии и таким образом установить новый демографический порядок», — говорит Адем .Уцун из исполкома Курдского национального конгресса

Поддержка курдского демократического сопротивления должна стать важнейшей задачей для левых организаций России и мира.

Необходимо выходить на курдские общины, совместно с ними проводить акции солидарности и сбор средств на поддержку борьбы курдского и других народов Ближнего Востока за .социализм и подлинную демократию

:Подборка материалов для более глубокого изучения вопроса

Дэвид Грэбер: почему мир игнорирует курдских революционеров ?в Сирии

Нет, это настоящая революция» - Дэвид Гребер»

Фактор курдов. Кто спасает цивилизацию от «Исламского государства» (интервью с курдским журналистом и политическим .активистом Хусейном Инаном)

[1]Авторы: Антон Морван

Свойства субъекта

курдский вопрос	:книга
Политика, геополитика и международные отношения	:книга
Исходный язык	:Тип документа
Русские	:диалект
Кобани	:Города
Курдистан	:Страна - Регион
	Quick Respons :Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Русский | vestnikburi.com

کاتی تۆمارکردن:	PM 1:47:01 2022/22/3
ناوی تۆمارکار:	ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 263

Кутии

https://www.kurdipedia.org/?q=20220204073228403810

Кутии
Лятиф Маммад

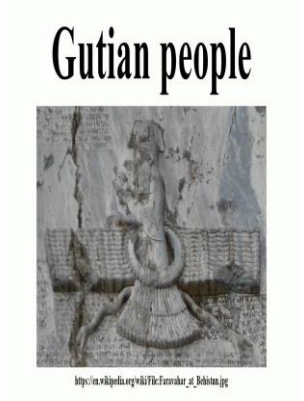

В древности Северную Месопотамию и окраинные нагорья Ирана, окаймляющие с востока долину Тигра и Евфрата населяли многочисленные племена. В северной части Месопотамии и притоках Тигра памятниками рано засвидетельствованы поселения племен хурритов; далее к востоку, в горах, жили луллубеи и кутии. Соседние с Двуречьем долины рек юго-западного Ирана занимали эламиты.

В своем большинстве эти и близкие к ним племена в IV — III тысячелетиях до н.э. были оседлыми и полуоседлыми скотоводами, жившими еще в условиях первобытнообщинного строя.

Кутии были расположены на северо-западе Двуречья и на западе и юго-западе Урмийского озера. Анализ текстов показывает, что «только в III и во II тысячелетиях до н.э. термин «кутии» имеет конкретное значение определенной этнической группы, жившей где-то к востоку, северу и северо-западу от луллубеев, возможно в современном Иранском Азербайджане и Курдистане»[1].

[1] Дьяконов И. М. История Мидии. С.104. Москва – Ленинград, 1956.

В своем выступлении на семинаре в Баку в 1966 г., имея ввиду Южный Азербайджан и Курдистан, И. М. Дьяконов сказал, что «первый из этих районов, без сомнения, не был населен хурритами-урaратами, а второй мог быть ими населен лишь частично, так как в III–I тысячелетиях до н.э., повидимому, были кутийские (гутийски), и, возможно, луллубейские племена»[1].

Ко времени первого упоминания в шумерских источниках кутии были уже сложившимся племенным союзом, основным занятием которых являлось скотоводство, но в отдельных зонах занимались и земледелием и ремеслом.

Кутии являются одним из автохтонных населения края и по языку относятся к другим древним обитателям Загроса — луллубеям, эламитам, касситам и каспиям. «По всей видимости, писал И. М. Дьяконова, — кутийский язык был самобытным, и, быть может, в какой-то мере был близок языкам эламской группы, распространенной…во всей Загросской области (эламиты, касситы, луллубеи, может быть, каспии)»[2]. Академик Г. А. Меликишвили также относит кутийский язык к «загро-эламской группе»[3].

На исторической арене кутии появляются в конце XXII в. до н.э., в правление аккадского царя Нарам-Суэна (Нарам-Сина), державшего тогда в своих руках всю Месопотамию, вплоть до предгорий Загроса, гор Тавра; в зависимости от него находилось также Элам и частично, вероятно, Сирия.

В начале III-го тысячелетия до н.э. на северной Месопотамии семитские племена образовали новое мощное государство — аккад. Приблизительно 2287 г. до н.э. основатель Аккадского государства Саргон (2316-2261 гг. до н.э.) положил конец

Шумерскому государству и образовал единое централизованное шумеро-аккадское государство и создал регулярную армию, способствовавшей к ведению новых успешных войн. В источниках отмечается, что он захватил «Верхнюю страну и города Мари, Эльба и Ярмути и дошел до «горы кедровых лесов и благородных металлов». Как правило, считалось, что кедровые леса и благодарные металлы находились в Оманских и Таврских горах. Вероятно, под «Верхней страной» понимали расположенные на севере Месопотамии области от востока на запад. На этих .территориях жили племена кутии и субарту

Один из племен, которые близко и активно участвовали в .политических событиях двуречья, были и кутийские племена

Государство Кутиум. В III тысячелетии до н.э. на западе озера Урмия существовали кутийские племенные объединения, которые уже ко второй половине III-го тысячелетия до н.э. объединились в государство. Кутийские правители вмешивались в происходящие в Междуречье политические события и постепенно обосновались в ней. Энридавазир (ок. 2225-2205/4 гг. до н.э.) — один из первых среди дошедших до нас имен кутийских царей принявшей титул «Великий царь Кутиума и четырех сторон мира». Кутийские военные отряды принимали участие в защите города Ниппур, расположенный в Междуречье. Во главе кутийских военных отрядов стоял сам царь Енридавазир, так как в Ниппуре был расположен его резиденция. На это указывает и найденный в .Ниппуре писменный памятник с его именем

Кутии поддерживали дружеские отношения с шумерами и выступали против Аккадского государства. Давление кутиев на Аккадское государство постоянно усиливалось. Воспользовавшись ослаблением Аккадского государства Сарлагаб (Сарлаг, 2191-2185 гг. до н.э.) перешел в наступление на Междуречье. В бою победил правитель Аккада Шариалишарри и Сарлаг попал в плен. После смерти Шариалишарри кутии услилили интервенцию в Междуречье. Правитель кутии Елулумеш (2177-2171 гг. до н.э.) свергнул Аккадское государство и кутии господствовали здесь .примерно сто лет

Видимо, интервенция кутиев в Междуречье начились в период правления Нарам Суэна, от рук которых и он пал. Возможно, в годы правления наследников кутийского царя Сарлага — Имта (2204-2197 гг. до н.э.) и Ингешуша (2184-2178 гг. до н.э.) удалось .кутиям закрепиться на востоке и северо-востоке Междуречья

Наследник Сарлага — Йарлагаш (2184-2178 гг. до н.э.), возможно, усилил интервенцию в Междуречье и положил конец Аккадскому государству. Вторая часть имени Йарлагаша название шумерского города Лагаш. Наследник Йарлагаша Елулумеш (2177-2171 гг. до н.э.) воспользуясь внутренней нестабильностью в Междуречье в 2175-2172 гг. до н.э., окончательно разгромил Аккадское государство и восстановил здесь кутийское правление. Источники отмечают, что власть перешел в руки кутиев, и таким образом, в .шумере и Аккаде началось кутийское правление

О правлении кутиев в междуречье имеются разные суждения: якобы кутии переживали последнюю стадию первобытнообщинного строя, до захвата ими власти в Междуречье не имели государственную систему правления, сыграли в Междуречье только разрушающую роль и добились .недовольство местного населения

Такие суждения возникали из-за отсутствия достаточных источников информации о кутиях, а также из-за их пристрастного .анализа

Кутии одним броском не захватывали Междуречье. Они постепенно ослабляли политическое положение правителей Аккада, вмешивались в внутренние дела Аккада. Одновременно кутии поддерживали тесные связи с религиозными центрами южного Междуречья и Шумера. Еще раньше, когда Нарам-Суэн разрушал святилище Энлил в г. Ниппуре — религиозном центре Шумера, шумеры на помощь призвали именно кутиев. Придя на помощь, кутийский царь Энридавазир спас Ниппур от разрушения аккадцев, и оставил свой надпись в святилище Энлил. Он, также как и Нарам-Суэн, себя называл «царем четырех сторон мира». Он .«носил титул «Великий, Царь страны Гутиум

Таким образом, еще в XXIII в. до н.э. у кутиев существовало царская власть. Кутийский царь Энридавазир во время конфликта Нарам-Суэна с Ниппуром был на стороне шумеров. Вероятно, кутийские цари Имта и Ингешуш расширили вооруженную борьбу против последних аккадских правителей. Кутии выступали как союзники шумеров. Наконец в 2175 г. до н.э. кутии захватили Аккад и положили конец правлениям царей из династии Саргона и освободили шумеров от господство аккадских завоевателей. В поэме «Плач об разрушении Аккада» разгром Аккада вменялось в анонимным силам. Хотя в поэме в разрушении Аккада .обвиняются правители Аккада и гадают о его разрушении

Кутии существующего в Междуречье систему государственного правления не сменили и государством управляли через назначенных ими местных наместников. Кутии довольствовались собранный от населения, данью. Кутии, кроме своих богов, поклонялись и местным богам Двуречья. Источники бога Син и .богиню Иштар называют кутийскими

Кутийские правители свои надписи составляли на аккадском языке. В честь кутийского царя Лагараба (Лаераб, 2135-2133 гг. до н.э.) в Сиппаре была выставлена написанный на аккадском языке памятник. В честь кутийских царей Йарлаганда (2120-2113 гг. до н.э.) и Сиума (2112-2105 гг. до н.э.) в городе Умме был составлен надпись. Город Ур упоминается на печати кутийского царя Пузур-Суэна (2127-2120 гг. до н.э.). Власть кутиев охватывал весь Междуречье. Такие города как Ниппур (сравни с Нишапур), Сиппар, Умма, Ур превратились в их опорные пункты. В период длительного правления кутиев экономика и торговля Междуречья .переживала свой расцвет (вступил в период своего расцвета)

В «Шумерском царском списке» приводится список кутийских

:царей, властвовавших в период своего господства в Двуречье
«Племя кутиум не имело царя»
Имта стал царем, правил 3 года (вариант: 5 лет) (1)
Ингешуш правил 6 лет (2)
Сарлагаб правил 6 лет (3)
Шульма (вариант «Иарлагаш») правил 6 лет (4)
Элулумеш правил 6 лет (5)
Инимабагеш правил 5 лет (6)
Ингешуш (текст здесь «Игешауш») правил 6 лет (7)
Иарлагаб правил 15 лет (8)
Ибате правил 3 года (9)
Иарлагаб (вариант «Иарлангаб») правил 3 года (10)
Курум (вариант:[…] би) правил 1 год (11)
,Хабилькин правил 3 года (12)
,[Лаэ]рабум правил 2 года (13)
,Ирарум правил 2 года (14)
,Ибранум правил 1 год (15)
Хабяум правил 2 года (16)
Пузур-суэн правил 7 лет (17)
[Иа]ралагнда правил 7 лет (18)
[Си]ум правил 7 лет (19)
Тирика(н) правил 40 дней (20)
.Царь правил [91] год и 40 дней» (ИМ, 107) (21)

Кто были кутии по своей этнической принадлежности? Имена их не поддаются истолкованию из известных нам древневосточных языков. Следует обратить внимание на характерное i — в начале этих имен, и на окончание — ав/р и — ş. Последнее окончание было широко распространено еще во II и в начале I тысячелетия в топонимических названиях области Загросских гор (III – VII по .[4]нашей классификации), то есть в коренной области кутиев

.III. Бассейн озера Урмия и впадающих в него рек

.IV. Долины реки Кызыл-Узен (Сефид руд) и ее притоков

V. Верховья реки Малый Заб, области расположенные юго-западнее районов III и IV, по ту сторону поперечных горных хребтов тяготели уже более Ассирии и Вавилонии, тесно была связана географически с Ассрией и областью Замуа. Замуа в широком смысле — (район современных городов Миандуаб-Банэ-Сулеймания-Зохаб-Сенендж), но в узком смысле Замуа — это верхняя часть долины М. Заба, одного из притоков Тигра, пересекавших в нижнем течении коренную ассирийскую .территорию

.VI. Верховья реки Диялы

VII. Среднее течение реки Диялы (около современного города Ханекин), еще с середины II тысячелетия до н.э. полностью подчиненная политическому влиянию Вавилонии. Южнее долины, на ее притоках, была расположена область Бит-Хамбан (Комбадена античных географов; впрочем к Комбадене относили и следующий, VIII район — долины верховьев реки Керхи: Элиппи — Элимиада—Керманшах—Бехистун). Южнее Бит-Хамбана и

вокруг Элиппи в горах современного Луристана, жили родственные, вероятно, жителям Элама горцы-касситы, .(сыгравшие большую роль в истории Вавилонии

Почему ассирийские, аккадские, шумерские, вавилонские боги, в основном (за исключением Шумера), семитских племен (арамейцев) не зафиксирован в исторических территориях семитов-арамейцев, на тех землях, откуда они пришли. Это объясняется следующим. Когда они пришли, то застали кутийские племена вполне сложившимся общинным строем с сильными племенными царьками и приняли у них и стали поклонятся тем .же богам — Иштар, Син, Шамашу, Ададу и другим

Кутийский царь Лишир-пир’ини, сын Иккиб-Шахмата (?) установил изображение, когда вернул (под свою власть) страну Забан (?) кто удалить (?) изображение, того отпрысков и имя истребят (?) (боги) .[5]«Шамаш и Адад

Только этим можно объяснить почему в ассирийских войсках можно видеть наемников-«не ассирийцев». Потому что, «пришлые» входили в контакт с местными, «закреплялись» на территории, изучали обычаев, нравов и противоречий между местных племен, выбирали среди них себе союзников и совместно свергали один за другим царей местных, пока не займут господствующее положение и в итоге подчиняли себе и последних. Это мы наблюдаем и позже в примере персов, арабов, .турок и других завоевателей

Централизованным обществом были характерны и общие боги. По этой причине у родственных племен касситов, кутиев, луллубеев, эламитов общих богов не было, а были разные племенные боги, но с единым для всех этих племен и внутри .племен общими идеологическими и политическими понятиями

Отсутствует информация об управлении Аккада кутиями. Среди подчиненных кутиям шумерских городов хозяйственная деятельность Лагаша отразилось в источниках. По некоторым суждениям, якобы кутии разрушили и города Урук и Ур, но в источниках об этом ничего не сообщается. Наоборот, кутийский царь [Си]ум называл себя «вечным работником храма Ура». В начале кутийского правления в Лагаше Ур-Баба действовал в качестве энси. Энси зависел от кутиев. Энси Лагаша себя не называли Лугалами («правителями»). Вероятно, Ур и Урук были в сфере влияния Лагаша. В период правления наместника Гудеа (2133-2117 гг. до н.э.) Лагаш еще больше развивалась и управлял всеми Шумером. Гудеа достиг правления в качестве зятя Ур-Баба. Наместники Шумера, начиная от Ура и кончая до Ниппура, подчинялись его власти. В свою очередь Гудеа считался наместником кутиев. Несмотря на это Гудеа имел права проявлять самостоятельную политику. Видимо Гудеа сам был из кутийцев, ранее обосновавшихся в Шумере. Источники называли его «Добрым и справедливым пастырем», или Энси. Он не использовал звание «лугала». Он не вел завоевательные войны, а .стремился обеспечить мира и религиозную жизнь внутри страны

Все это, конечно, неправильно было бы связать только именем Гудеа. Возможно, именно господство кутиев обеспечил .спокойствие и мир в Двуречье
В таких условиях Гудеа больше внимания уделял к строительным работам. В строительствах храма, кроме шумеров принимали участие и соседи. Источники собщают, что в строительстве храма «эламиец приходил из Элама, житель Суз приходил из Суза». Гудеа сумел создать тороговые связи рядами стран. С помощью торговли в страну завозили строительный лес, особенно строительные камни, золото, медь и битум и т.д. Строительство храмов осуществлялось в Лагаше, Ниппуре, Адаб, Нгирсу и других .городах
В период правления Гудеа получил широкий расцвет шумерская литература и искусство. Шумер поддерживал с другими странами торговые связи. Свободно использовались торговые пути от Верхнего моря (оз. Урмия) до Нижнего моря (Персидский залив). Гудеа обращал внимание на строительство поливных каналов, развитие земледелия и садоводства. В период его правления храмовое хозяйство превратилось в самостоятельную хозяйственную единицу. Источники сообщают о плодородии .пашен, обилие зерна и многочисленности скота
По другим мнениям, в период Гудеа не было никакого расцвета, которой препятствовал все большее повышающаяся дань, установленных кутиями. Представитель кутиев носил «суккал» .(«посланец»), под надзором которой осуществлялся дань
Возможно, Гудеа создавал благопулучие Лагаша за счет других частей Двуречья и этим так же как и своей социальной политикой вызывал недовольство крупной рабовладелческой знати других .городов Шумера
Известно, что Лагаш кутиям отправлял растительное масло и скот. Это не являлось ни данью, ни налогом. Эту можно было считать суточным или месячным продуктом. Лагаш обеспечивал продуктами кутийский царский двор. Это указывает на то, что Лагашем управляли непосредственно сами кутии, из число .которых и был сам Гудеа
Гудеа умер ок. 2117 г. до н.э. В период его правления его наследников политическое положение Шумера не изменилось. В стране продолжалось кутийское правление. После кратковременного правления наследников Гудеа, примерно в 2112 г. до н.э. Наммахани занял пост наместника. Он носил звание духовного правителя (Энси) Уммы. Письменный источник свидетельствует, что «в то время, когда Иарлаган был царем Кутии, Наммахами, энси Уммы, восстановил старый дом (храм) .«Нинурты — матери Уммы
Как видно, Наммахани так же подчинялся Иарлагану, одному из последних правителей кутийской династии. Известно, что в честь кутийского царя [Си]ума был составлен надпись. После смерти Сиума на царский престол воссел Тирткан (вар. Тиригае — 2104 г. до н.э.). Источник отмечает, что Тирикан правителей Ур-Ниназу и

Наби — Энлила отправил в Шумер и даль им полномочие правителей, которые, естественно, были кутиями. Ур-Нинаазу — «огонь, рожденный (богиней) Инанной, Нинной». Наби — Энлил — «небесный, божественный Энлиль». На севере и юге Двуречья у Тирикана были дворцы. На юге его дворца находился в городе .Дубрум (Дабрум). Этот город относился к области Умма
По имени последнего царя кутиев Тирикана были названы три укрепленных поселения … Тирикан был очень популярной фигурой — вроде «Аждахака» или «Искандара» средневековых .[6]легенд
Он властвовал всего 40 дней. В городе Урук против него была организовано тайный заговор. Во главе заговора стоял Энси Урука .Утухегаль
В происшедшей битве (2109 г. до н.э.) Утухегаль одержал легкую победу. Тирикан сбежал с поля боя, пытался укрыться в селении .[7]Дубрум, но был выдан жителями Утухегалю и казнен
Следует сказать, что кутии с политкой, сеяющей смуту, не смогли бы так долго удержаться в Шумере. Многие иследователи согласны, что противоречия, возникающие из-за политико-экономического строя Двуречья связывались именем кутиев. Среди городов-государств шумеро-аккадского общества вражда, заговоры, расставания супругов, продаже детей в качестве рабов было обычным явлением. Поднятие рук на шумерских богов кутийцами звучит как сочинение. Наоборот, в кутийских царских и надписях отражены поклонение Шумерским богам. Таким образом, можно сказать, что книга, написанная от имени Утухегаля преследовала цель оправдания ликвидации кутийской .династии
Утухегаль от имени бога Энлиля населения Урука призвал выступить против кутийского царя Тирикана, использовал выражение «Возвращение царства Шумера Энлил доверил мне». Из источников видно, что другие города Шумероа не выступали против Тирикана. Утухегаль на битву против Тирикана готовился с помощью сил урукцев. Это объясняется тем, что кутии в Аккаде, в отличие от шумерских городов, управление поручили местной знати. В самом Аккаде продолжают править собтсвенные цари Дуду и Шу-Дуруль (ок. 2172-2137 гг. до н.э.); позже создается .аккадское династия и на юге, в Уруке (2142-2108 гг. до н.э.)
Вблизи Муру, расположенного на расстоянии дневного перехода от города Уммы, произошла битва. Отряд Тирикана подверглись внезапному нападению. Он бежал в город Дубрум, свой дворец. Источники об этом пишут: «Царь Кутиума Тирикан убежал один. В городе Дубруме, где он укрылся, встретили его благосклонно. Но, когда население города узнали, что волей Энлиль Утухегаль стал царем, они Тирикана не отпустили. Посланные Утухегалем люди задержали Тирикана и его семью в Дубруме, руку привязали деревянными кандалами и закрыли им глаза. Привезли его к Утухегалу; бросили под его ноги. (Утухегаль) положил ногу на его шее. Он (так) унизился и … Кутиум, ядовитый змей гор, был

удален от его территории… (таким образом, он) вернул царство Шумеру». Утухегаль с легкостью добился ликвидации кутийского правления. Тирикан подвергся к его внезапному нападению и был побежден. Интересно, что Тирикан не был казнен и был удален из страны. Эхо поражения Тирикана долго жил в Истории. В документе, составленном в период Селевкидов поражение Тирикана был объяснен с неудачным для него природным .явлением, солнечным затмением

Утухегаль после ликвидации кутийской династии принял титул гг. 097«Царь четырех сторон света». Он царствовал 7 лет (2104-2 .(.до н.э

О влиянии его правления на другие шумерские города ничего не известно. Возможно, бывшие наместники шумерских городов воспользовавшись ситуацией, приняли титулы правителей (лугал). Один из таких наместников был Ур-Намму, который правил городом Ур. Он правил 18 лет (2112-2093 гг. до н.э.). Утухегалу не удалось объединить весь Шумер под единой царской властью. По сведениям источников, Утухегаль случайно затонул в речке. Хотя по свидетельству тех же источников Утухегаль был по происхождению рыбаком и преподнести его гибель в речке как случайность, был бы неправильным. Вероятно, среди оппозиции были люди, которые симпатизировали кутийскому правителю. Утухегаль был убран с помощью заговора. В этом заговоре была и рука Ур-Нуммы, так как, в скором времени его сын был приглашен в Урук в качестве энси. Учитывая тот факт, что традиционно Урук был тем городом, который был в тесных контактах с кутиями, это .не должно вызвать удивления

Ур-Намму известен как основатель III-й Урской династии (2112-2003 гг. до н.э.). Эта династия была последнее шумерское государство. Государство Ур-Намму продолжало Шумерские и Аккадские традиции. Он принял титул «Царь Ура, царь Шумера и Аккада». Ур-Намма продолжал присущего царям Шумера и Аккада традиционные строительные работы. Он, во всем Шумере расширил строительство храмов и начал строительство величественного башенного храма (зиккурата) Ура. Это строительство было завершено его сыном Шульгой. Спустя 1500 лет царь Вавилонии Набонид восстановил заново этот .величественный царский зиккурат

Ур-Намму построил новые каналы. Среди них канал Ур-Эриду .имел больше значения. Она тянулась до Персидского залива

Ур-Намму составил свод законов, которые, среди составленных до .сих пор законов считаются самыми древними

Законы Ур-Намму были найдены в 1952 г. во время раскопок в Ниппуре. «Книга» (Таблица) из-за повреждений законы полностью не сохранились. Свод законов состоял из вступления и статей. В вступительной части отмечается о послании законов богами. Ур-Намму говорит о своем походе к власти с помощью «покровительства Бога». Отдание законов или же приход к власти, как правило, в древнее время связывались с именем бога.

Ур-Намму говорит о создании им «справедливых законов». Его законы начинаются со слов: «Пусть сильный не обижает вдовь и сирот...». Ур-Намму определил правил постоянных весов и меры и тем самым стремился стабилизировать рыночные цены. В Шумерском обществе уже наблюдалось разительное имущественное неравноправие. В одной из статей говориться, что «хозяин одного сикля (денежная единица) не должен быть эксплуатирован со стороны хозяина одной мины (60 сикл)». Видимо, богатые слои воспользовались трудом свободных .общинников принудительном порядке

Законы Ур-Намму отрегулировали разные юридические нормы. В шумерском обществе колдовство широко распространилось. Чтобы предупредить колдовство, были предусмотрены специальная статья в законе. Согласно статьи, обвиненный в колдовстве личность должен был доказать свои невиновность. Его виновность или невиновность проверяли с помощью ордалии. Ордалиа — была формой испытания с помощью воды. Виноватого бросали в воду. Если он оставался живым, то считался невиновным. В некоторых случаях в Урском шумерском обществе богатых тоже обвиняли в колдовстве. Если доказывалось вина богатого в колдовстве, то его богатство передавалось обвинителью-истцу. Чтобы предупредить безосновательных обвинений, наговорщиков также испытывали с помощью воды — .применялось по отношению к ним ордалия

В одной из статей идет разговор о положении рабов. Рабы подвергались тяжелой эксплуатации. И по этой причине убегали от господского хозяйства. Статья обещала награждение тем, кто возвращал рабов к их господам. Убивший рабов и рабынь обязан был возмещать их или выплатить их стоимость. В Законах имелись статьи, затрагивающие семейные отношения. Супружеская неверность женщины каралась смертью. При разводе муж обязан был обеспечить жену определенной суммой денег. Не оформленный брак считался незаконным. Жених должен был вознаградить отца девушки брачной нагорадой (калым). Если отец девушки не сдерживал свое обещание и выдавал дочери другому, то обманутый юноше должен был его брачный подарок .возвращать в двойном размере

В законах отразилось и земельные отношения. Запрещалось захвать и обрабатывание чужой земли. В таких случаях урожай конфисковалось, а человек, самочинно захвативший землю, штрафовалось. Арендатор взятый им земельный участок должен был обрабатывать и урожай в заранее определенном количестве выплатить хозяину земли. Если участок оставалось без обработки, то арендатор должен был ущерб возмещать хозяину земли. Спустья 300 лет ряд положений этого закона нашло свое .отражение в Законах Хаммурапи

Наследник Ур-Намму Шульги (2093-2046 гг. до н.э.) продолжая политику отца еще больше укрепил государство. В внутренней политике он продолжил строительство храма. Одновременно он в

городе Уре построил огромный дворец и разместил там государственные учреждения. Дворцовые чиновники наряду с надзором над экономикой страны учитывали доходы, налоги и дани государства. Шульги создал единую систему мер и весов. Эта .система должна была приниматься в Двуречье

Шульга в целях повышения боеспособности армии провел рад мероприятий. Он реорганизовал армию, фланги пехоты заменил с легко вооруженными лучниками или копьеносцами. Образовал наемников, состоящих из амореев. За службу воинам .передавались земельные участки

Только после этого Шульги начил расширять царства III Урской династии. На востоке он организовал поход на Элам. Захватил эламские области Аншан и Варахшена. Выдал своих дочерей правителям Аншана и Варахшена. Дипломатические браки привели Элама в временную зависимость от III Урской династии. На северо-востоке(?) Шульги ввел войска в страну Симурру, расположенную между реками Нижний Заб и Дияла. На северо-востоке(?) организовал военный поход против Луллубейские племена. На западе он захватил Северную Сирию. На севере захватил страну Субарту (Субир). Шульги завоевал земли от Нижнего до Верхнего моря. На захваченных странах назначались наместники. Несмотря на это, вновь захваченных землях часто происходили восстания. Ему пришлось только в стране Симурру .пять раз подавлять восстание

В период правления Шульги мощь III Урской династии еще больше увеличилось. Он принял титул «Царя Ура, царя Шумер и Аккада, царя четырех сторон света». Для управления огромной страной требовалось расширения бюрократического аппарата государства и Шульги учредил различные государственные чиновничьи должности. Самая высокая должностная личность считалась Суккал-мах[8] («Высокий посол»). Сравнительно нижестоящая должностное лицо назывался суккал (посол). Суккал-мах надзирал над рядами участками, причем разнообразными, например, носил звание энси, шаркан («военный начальник» — подается переводу исключительно с курдского языка и буквально означает: шар-война, драка и общеиранский суффикс принадлежности — кан). Страны Кутиум и Су были подчинены власти Суккал-маха. В этот период о походах в страну Кутиум ничего не сообщается. Эта также указывает на .кутийский характер III Урской династии

Постепенно энси (перенятый аккадами шакканаку) от высокого государственного звания превратилось в понятие, определяющее личности, занимающий сравнительно небольшие обыкновенные государственные должности. Энси выполняли религиозные, судебные и административные должности. Одновременно он наблюдал и за государственным хозяйством. Выполнение этих же обязанностей в еще более высоком уровне входил в .компетенцию Суккал-маха

Личность Шульги был обожествлен. Его называли «богом».

Обожествление Шульги и его наследников служить доказательством установления абсолютной власти в III Урской .династии
При наследниках Шульги Амар-Зуена (или Бур-Сина — 2045-2037 гг. до н.э.) и Шу-Сина (2036-2028 гг. до н.э.) захватнические войны не прекратились. На войне против Элама были организованы несколько военных походов. Одновременно с целью приостановления притока аморейских племен из запада в Двуречье была построена стена длиной до 200 км, протянутая от запада на север. Однако и эта не смогла помешать притоку и размещению в Двуречье аморейских племен, которые дошли .даже до Элама
Несмотря на захватническую политику III Урской династии, соседние страны и племена регулярно нападали на Двуречье. Западные границы страны постоянно угрожали амореи, которые постепенно обосновались в Двуречье и увеличивали число населения, говорящие на семитских языках. Элам также .постоянно нападал на Двуречье
Последний царь III Урской династии Ибби-Син (2027-2003 гг. до н.э.) не смог остановить развала государства. Его наместники Ишби-Эрра захватив на юге Двуречья город Исин и другие города, .начал войну за власть с Ибби-Сином
Другой наместник Наиланум создал власть амореев в г. Ларса. Лагаш и Умма также вышли из под контроля III Урской Династии. В такой обстановке эламиты и племена су напали на город Ур. Ибби-Суэн был взят плен и отвезен в Аншан. «Плач об уничтожении Ура» отмечал о заполненных трупами улиц и дорог городе, пропитанной кровью слоев земли». В южном Двуречии гегемония перешла в город Ларса и Исин. И тем самым .завершилась тысячелетняя история государств Шумера и Аккада
После распада III Урской Династии в начале II тысячелетия до н.э. в Двуречье образовались ряда городов-государств (они и были). Среди них самые важные были Исин, Ларса, мари, Бабил и Эшнунна. Города-государства вели борьбу за политическую гегемонию в регионе. Город Исин был расположен в самом центре Южного Двуречья. Основу города-государства Исин положил наместник царя III Урской Династии Ишби-Ерра. В 2017 г. до н.э. он стал суверенным властелином Исина и принял титул «Царя четырех сторон света». После его смерти (1085 г. до н.э.) государство Исин еще больше усилилась и процветала. Его наследник Липит-Иштар (1934-1924 гг. до н.э.) составил свод законов. Он носил титул «царя Шумера и Аккада». Ряд городов .Двуречья (Исин, Ур, Ниппур, Урук и др.) ему подчинялись
Закон Липит-Иштара стояли из вступления и 43-х статей, часть из которых до нас не дошли. В законах отразилось семейные отношения, общественные, государственные и частные хозяйственные проблемы. Законы определяли юридическую принадлежность семейной собственности. У детей, рожденных от рабынь, не было прав на семейную собственность, но глава

семейства отец лишь мог бы даровать им свободу. Отец, даже если бы после смерти женился на этой же рабыне, от которой у него были дети, то ее дети не смогли стать хозяевами семейной собственности. Мужчина имел права на повторный брак (второй раз), но он должен был содержать и первую жену. В будущем, хозяевами приданого жены могли стать только ее дети. Если мужчина разводился с женой, то объязан был обеспечить ее «разводными деньгами (серебром)». Частная собственность защищалось законами. Воровство имущества каралась смертью. Вора захороняли на месте преступления. Иногда ворованное имущество возмещалось несколько больше (в неоднократном .размере)

.Правитель Исина не смогли взять под свою власть все двуречья

Ларса была расположена на юге Двуречья. После распада III Урской Династии здесь к власти пришли династия амореев (кутийский наместник с помощью аморейских племен пришел к власти). Первый царь Ларсы был бывший наместник Ибби-Суэна Напланум. Из его наследников Гунгунум (1932-1906? гг. до н.э.) принимал титул «Царя Шумера и Аккада» (обращает внимание тот факт, что цари большинство городов-государств принимали подобный титул). Он занимался строительством храмов и орасительных каналов. Его военные походы были направлены на сторону Аншана и Элама. В XIX в. до н.э. Ларса перешел под власть царей Эламской династии (1934 г. до н.э?). Эламит по происхождению Кулурмабук перехватил власть в Ларсе в 1934 (?) г. до н.э. Он отказался от пышного титула и назвал себя «Отцом амореев». В годы правления его наследников Варал-Сина (1834-1823 гг. до н.э.) и Рим-Сина (1822-1763 гг. до н.э.) Ларса .превратилась в мощного государства. Исин был подчинен Ларсе

Можно сказать, что Южное Двуречье попал под политическое влияние Ларсы. Ларса играл передовую роль в политической жизни Двуречья. Имеющий 50-100 тыс. населения Ларса .превратилась в развитый город Двуречья

Таким образом, можно сказать, что политическая власть кутиев закончилось с свержением кутийской династии в Ларсе (ок.1906 г. .до н.э. с свержением царя Гунгунума, наследника Ибби-Суэна)

После того, как кутии потеряли власть в Двуречье, они не смогли создать сильное централизованное государство. Другая причина — усиление интенсивности притока в Двуречье семитских племен, которые усиливаясь, стали теснить кутиев и других племен из Двуречья, создавая крупные города-государства и при этом умело пользовались имеющимися среди кутиев, противоречиями и враждой между родственными племенами «эламско-загросской» группы, возникающие из-за постепенных междоусобных войн и .конфликтов

Кутии не только повлияли на культуру Двуречья но и сами подверглись ее культурному воздействию. Ряд кутийских царей свои краткие таблички составляли клинописью на акккадском языке. В их книгах отразилось поклонение богам Иштар и Син. Во

главе кутийского пантеона в эту пору стояла богиня. Кутийские варианты этих богов не были известными. Но, можно сказать, что кутии поклонялись богине любви и плодородья Иштар и боге луны Син. В дальнейшем в Ассирийских пантеонах названный бог Ассара был из кутийских богов. Известно, что ассирийцы .включили в свой пантеон кутийских и лулубейских богов

В стране кутиев шла внутридинастийная борьба за власть. И это оказало влияние на систему правления кутиев в Двуречье. Здесь власть кутийских царей была кратковременными. Среди них были цари, которые властвовали от одного до 15 лет. Только Иарлагаб два раза был царем и соответственно царствовал 15 и 3 года. Кутийский царь одновременно правил и всем Двуречьем. Из царского списка видно, что не было централизованной власти. Какой город-государство, усилившись, занимал доминирующее положение в Двуречье, подчинял своему политическому влиянию и другие города-государства. После потери политической власти кутии не смогли создать свою централизованную власть и .распались на отдельные мелкие царства

В конце III тысячелетия до н.э. кутии, так и в Луллубии государства распалось на мелкие части. И такое положение продолжалось до I .тысячелетия до н.э

Поэтому необходимо рассмотреть историю Курдистана в рамках .исторически сложившихся этнических и географических границ

Сумбадзаде А.С. Азербайджанцы — этногенез и [1] .формирование народа. С. 25. Баку, 1990

.Дьяконов И. М. , ук.соч., с.110[2]

.Дьяконов И. М. , ук.соч., с.120[3]

.Дьяконов И. М. , ук.соч., с. 109[4]

.Дьяконов И. М. , ук.соч., с. 116[5]

.Дьяконов И. М. , ук.соч., с. 109[6]

Сравни ИМ, 114[7]

Мах в значении «Высокий», обращение, титул аристократ (к [8] примеру, курдский историк XIX в. Мах Шараф Ханум Курдистани носил этот титул. Также в современном курдском языке – muxtar – староста, квартальный (города), управляющий; muxtari – должность старосты, управляющего (Курдско – русский словарь [(сорани). С. 617. М.,1983).[1

Свойства субъекта

История	:книга
Исходный язык	:Тип документа
Русские	:диалект
бывшего Советского Союза и Россия	:Страна - Регион
	:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Русский | kurdist.ru
کاتی تۆمارکردن: 2022/4/2 7:32:28 AM
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 264
Мидийцы в этногенезе курдского народа
https://www.kurdipedia.org/?q=20220410011243410906

Мидийцы в этногенезе курдского народа
Лятиф Маммад

У курдов знать своих предков до седьмого колена – общепринятое явление. По этому поводу В. Никитин писал, что «…семейные традиции, гордость за отеческий очаг – достояние не одной только знати. Каждый курд, к каким бы социальным слоям он ни принадлежал, хорошо знает, к какому очагу (bına – mal) он принадлежит, точно знает свое происхождение. В Курдистане часто встречаются неграмотные люди, знающие наизусть десять – пятнадцать поколений своих предков с массой подробностей (Минорский). Для курдской истории племен генеалогические данные имеют реальное значение»(41- 74). Вполне естественно, что среди курдов такая привязанность к родословной находит свое отражение и в письменных источниках. Например, в варианте курдского героического эпоса «Рустаме Зал» «род 1) героя» считается происходящим от семи мифических семейств .(15 –
И отец истории Геродот сообщает о 6 племенах мидийцев – .(1,101) аризанты, бусы, будии, маги, паретакены и струхаты
В среднеперсидском сочинении, относящемся к V1 веку, говорится о семи горных владыках (родах): Висемаган из Демавенда, Нихаган, Весутун, Денаваран, Масруган, Балоджан и Мариниджан. «Это и были (те), которые получили от Аждахака .(59 – 2) «горы во владение
Общеизвестно, что ранние письменные источники, в частности, древнеармянские, последнего мидийского царя Астиага называли Аждахак, а всех мидийцев – рожденными от змей. Армянский просветитель второй половины Х1Х века К.Хачатуров, продолжая эту традицию, пишет о «Астиаге (Аждахаке), царе курдов», потомки которых царем Армении Тиграном были переселены в «гористые местности Армении, главным образом араратскую .(65-43)«возвышенность
Очевидно, что речь идет о тех же «горных владыках поселений» ассирийских источников – мидийских вождях. На территории мидийского племенного союза общество состояло из отдельных, независимых или полузависимых племен, во главе которых стояли племенные вожди, правители, пользующиеся непререкаемым авторитетом светской и духовной власти.

Ассирийские источники называли их «владыками поселений», или же «горными владыками поселений страны могучих мидиян». Надписи Асархаддона (680 – 669 гг. до н.э.) говорят следующее: «Ассирийские войска совершили поход на «страну далеких мидян», на краю соленой пустыни (Дешт- и – Кевир) у горы Бикни (Демавенда), в область Патуш’арра (курдский Патишхвар, недалеко от Хамадана – Экбатаны, столица Мидии – Л.М.)… При .(261 – 3) «этом были захвачены два «владыки поселения Другой ассирийский царь Ашшурбанапал (668 – 633 гг. до н.э.) также гордился своими победами над мидийскими владыками поселений уже на территории Манны,где «характерной фигурой – 3) ««маннейской администрации были «владыки поселений .(175

Выражение «владыки поселений», которое на ассирийском языке обозначается идеограммой bйl ali возможно также читать как hazanu – общинный староста» (3 – 175). Из архивов Аррапхи (современный курдский город Киркук в Южном Курдистане), датируемых 1450 – 1415 гг. до н.э., становится известным, что главой каждого племени Аррапхи были «хузанну» (4 – 32). В период персидской династии Ахеменидов однородная этническая группа называлась zana – племя, которое, как высшая родовая величина, входила самостоятельной единицей в состав персидской империи и имела свою внутреннюю организацию; оно распадалось на более мелкие организации – мидийцы насчитывали 6 родов (5, 375 – 376). По – курдски простая наследственная группа общего происхождения называется «хоз» (Hoz), что сравнимо с русским «хозяйство». На соранийском диалекте курдского языка хоз (hoz) означает «племя», «народ» (6 – 684). Для определения племенных объединений курдов применялось также слово «хел» (Hel), которое в современном курдском языке в широком смысле применяется как «эль». Шатровые стоянки, состоящие из 20 – 30 хозяйств одного племени, также называется хел (или же бинамал). Кочевая община племенного подразделения у племени джафов также .называется «хелем» (helem)

Таким образом, прослеживается четкая этническая связь между понятиями hazanu (хузанну) – zana (зана) – хоз (hoz) – hel (хел) – helem (хелем), бытующими среди курдов в разные этапы его .исторического развития

Маги. Среди названных племен Геродот упоминает магов в .1 качестве мидийских предсказателей и жрецов. Термин «Маг» был известен средневековой восточной литературе в смысле «огнепоклонник», «приверженец религии зороастризма». В «Авесте» (написана на древнекурдском языке) жрецов называли «аграванами», что и на современном курдском также сохранило свое значение как «хранители огня»». Ал – Масуди, касаясь до исламской религии курдов, пишет, что «многие из них .(67- 7) «поклонялись огню и занимались магией

Название «страны» магов в древнеегипетских источниках

встречается в виде «Магог», а в древних эламских – в виде
.Мактапе, что, без сомнения, является производным от слова маг
Спустя почти тысячелетие после Геродота слово «маг» мы встречаем в названии рода Висемаганов из Демавенда (Dumbavond Wisйmagan). Армянский историк V века Фавстос Бузанд упоминает о полководцах Шапура Второго Всемакан Думбаванда из рода Кавосакан (Киаксара – Л.М.) и Абакая (Арбака – Л.М.) Всемакана (8 – 1V, XX1X, стр. 115; гл. 34, стр. 117).
.Общеизвестно, что Киаксар и Арбак были мидийскими царями
Владетели горных областей Демавенда имели титул Wisйmagan наряду с более известным титулом Mas i Mogan, где среднеперсидское слово wisйm имело значение «выдающейся,
.(87 – 2) «величественный, знатный
В зендском слове visopudra(vis – княжеский род и pur – сын от древнеиранского: курдском – pis, персидском – pudra) vis восходит к авестийскому vis и означает «дом», «двор», «усадьба». В Бехистунской (Бисутунской – от названия скалы «Бист стун» в Восточном Курдистане, в курдском языке – «Скала двадцати колонн») персидского царя Дария мы встречаем понятия vis в словосочетании kara Mada hya visapatiy («цари (князья) мидийского народа» восстали против Дария) (Beh, 2, 16). Можно согласиться с мнением М.А. Дандамаева, который предлагает переводить слово vis как «дом», только имея в виду его более широкое значение (36-236). Н. Адонц также в kara Mada hya visapatiy видел «народ мадов, живущих по visam», но при этом он отмечает, что не народ мидийский назывался kara, а династия Huvaxsatara, то есть Киаксара tauma», и на этом основании приходит к выводу о том, что kara дробилась на несколько vis (Н. Адонц, 376). Академик И. Дьяконов замечает, что «Дарий 1 в Бехистунской надписи различает среди мидян «народ – войско», который находился при мне» (kara… hyaupa mam aha) и «мидийский народ – войско, который был в общинах» (kara Mada hya vispatiy aha) и на этом основании делает вывод о том, что vis – это община, сначала родовая (отсюда также род, может быть, и родовое жилище) (3, 332 – 333). Так как слово «kara» в связи с рассматриваемой нами темой имеет крайне важное значение, возникает необходимость более подробно остановится на этом
.вопросе
Курдский филолог из Иранского Курдистана Мухаммед Мукри пишет, что слово kara на горанийском диалекте курдского языка как kara, kare, gevirede, gara и на фарси как gerra встречается в различных формах. В настоящее время на горе Бисутун находится место под названием Takigerra (Tag – e – Gara). В составе эмирата Бабан в Иранском Курдистане находилось обширное губернаторство под названием «Карадаг». Горы, расположенные между городами Мардин, Урфа и Амед (Диарбакыр) в Северном Курдистане также носят названия Караджадаг. Можно предположить, что «Область рода (племени) Кара» -«Каратунис» (9 -ая область Кордуены, согласно Армянской географии V11 века)

исторически располагалась здесь. В названиях многих курдских племен содержится компонент «К(Г)ара»: карачорли (карачуллу, карачолли), Беюк Чобан Кара, кара-баги (31-118), карабейзинли – каракечи (кара баз(с)иан – Л.М.), карапапахи (37-631); Мирза Юсиф Гарабаги в своем историческом труде «Тарихи-Сафи» пишет о «…мужестве зиланских и арапапагских курдов на резвых конях, ставших известными во всем мире» (35-25); В конфедерацию Зилан входит племя Кара Каджилар (12-29); племя гарасувай (35-17) и есть курдское племя сувайди с их крепостями Чабанчур (22-304) и ал-сувлийа арабских источников (11-142;7-79); гара гарлы (Моисей Каланкатуйский,1-15). И.Шопен упоминает несколько живущие в «Эриванской провинции различные курдские поколения, известные под общим названием Беюк – Чобан Кара» (23-541,1127-1128). С современного азербайджанского языка Беюк (великий, огромный, большой), Чобан (пастух) и Кара (черный) этот этноним можно переводить, как «великий черный пастух. На территории бывшего Ширванского ханства – в Геогчайском и Шемахинском уездах (Северный Азербайджан), это племя, часть которого жила в Иране, знали как «Хан Чобан». Это племя также была известно под названием Чобанлар или Чебна (27-48). Во время своего путешествия Марко Поло (Х11 век) описывает восемь царств (областей) Ирана: Казум (Казвин), Кардистан (Курдистан), Лор (Луристан), Сиельтан (Шулистан, страна Шулов, между Ширазом и Хузистаном), Истанит (Исфаган), Сераци (Шираз), Сукара (Шебангара – область к юго-востоку от Шираза) и Тунакан (Кухистан) (28,259-260). Имеются сообщения средневековых источников и о захвате власти в Фарсе вождем курдского племени Шабанкара-и Фадлуйем приблизительно в 455/ 1062-63 гг.(29-137;30-298). В связи с этим вызывает интерес и название курдской племенной конфедерации «Карачорли (Карачорлу) с азербайджанским суффиксом -лы в конце. Сами курды Азербайджана называют это племя как Кара чолан (Кара чолли). Есть и курдские племена под названием «Чал» (31-66), «Челабиасские» курды (32-37), «Челемерик» (32-125), «Чылу» в области Хаккяри (12-75), «Чылан» в конфедерации Сипки (12-29), .(23-12) ««Сулуки

По мнению В.В. Бартольда, арабская буква «сад» часто употребляется для передачи звука «З» и поэтому он предлагает, чтобы все встречающие в некоторых арабских источниках написанное «сул» читать как «чул» (33-52,примечание 19). В Северном Азербайджане имеются десятки населенных курдами селений, в топонимике которых отражены названия курдских племен с компонентом «К(Г)ара», например, Гара Кюрды, Гараджалы (в бывшем Губинском уезде); Гаралар (4 селения), Гараджалар (в Джавадском уезде); Гаралы (в Шамахинском уезде); Курд Карабаглар, Гараджаллы, Гараджа (в Геокчайском уезде); Большой Гаралы, Меньший Гаралы (в Ленкоранском уезде); Гаралар, Гараджаллы (в Зангезурском уезде); Гаралар (в Казахском уезде); Гараджалар (в Джабраильском уезде); Курд

Гарадаглы (в Шушинском уезде)(27-54).На территории Республики Армения также были известны населенные пункты под названием Гаралар (Араратском районе), Чобан Кара (под Эчмиадзином) и .др

У курдского историка 1Х века Ат – Табари имеется сообщение о переселении в раннем средневековье Сасанидскими царями части племени чул в Северный Азербайджан. Чолы (Чулы) были известны античным и древнеармянским авторам. Названия бывшего округа Чулдур в Зангезуре (Красный Курдистан), граничившего с Кафаном и Мегри, переводится с курдского языка, как «Чулская Даль» (dur-даль). В Арделане была крепость под названием "Кара Чолан" с резиденцией правителей из дома Бабан, которая до конца XV111 века была столицей Бабанского княжества. Есть и мужские имена 3olo, 3olan , 3ole. "Чол" на курдском – «пустыня», «степь» и название курдского племени можно переводить как "жители великой степи», указывающее в переносном смысле на племенную мощь в соответствии с занимаемой им площадью, которая сопоставима с количеством выставляемой значительной военной силой этой конфедерации. Судя по названию, племя Чул, будучи насельником Шулистана, состояло в каких – то конфедеративных отношениях с племенем Чобан Кара. Одного из самых одаренных и знаменитых Сасанидских царей звали Бахрам Чубин. Есть и курдское собственное мужское имя "Cubın» (39-289), поэтому можно предположить, что правильное курдское название племени «кара чубин», которое в письменных источниках было искажено, дошло до нас как Карачолли (-чуллу). В то же время можно сделать вывод о том, что ирано – курдское слово «кара» означало «высочайший», «великий», а по отношению к роду Киаксара – «царственный». Наличие компонента «Кара» в названиях многих курдских племен наводит нас на мысль, что все курдские племена с эпонимом «Кара» восходят к роду последнего мидийского царя Астиага. В различных уголках Курдистана имеются родники с черной или окаменевающей водой. Их в народе называют «Черная вода» или «Каменистая» (aw – i gerra). С другой стороны, на иранских языках ger – означает гору или же скалу (на языке .(151 – 38,150) «Авесты» – geri, а санскрите giri означает «гора») Курды называют малопригодные для пастбища плоские горные склоны, каменистую и мало- растительную, холмистую местность «gir». Слово «гир» также на курдском обозначает «деготь» («мастика»). «Гер», «греж» – также переводится, как «грязь», «грязный», «нечистый». В рассматриваемом нами значении по тексту Дария понятие «гора» в смысле «высокое» должно быть выделено особо. На современном курдском существует выражения типа «гыр – а – гыра гярика ..., гыра – гыре эздиан ... гыра – гыре мала Мамо» и т.д., которые по смыслу означают «видные из видных (людей, мужчин в – рыцарей, отличающихся воинской доблестью, силой, храбростью, богатством) из племенной конфедерации Гярика, из числа курдов – езидов, из

рода (колена) Мамо». Так вот, на Бехистунской надписи Дария слово «кара» (возможны правильные варианты в форме «гара», «гыра», «гира», «гера»), соответствует курдскому слову «гыра» в его современном значении («гыра гыра» – величайшие из великих). Не случайно среди курдов очень широко распространены собственные мужские имена Gara, Kara, Gera, Geragir, Gerbar, Gerciwan (39- 306, 324) и женские – Gerava (164), Giranar (166), Karava (181). Это слово Kara (Gera) через ассимилированных в тюркской среде курдов перешло в современные азербайджанский и турецкий языки в форме «Кара» («Гара») и применяется для обозначения понятий «крупная», «большая». Например, «кара мал» («крупный рогатый скот») в азербайджанском языке, где кара означает «крупный», а мал – «скот» (на курдском «мал» – означает дом). Хотя азербайджанцы под словом «кара» буквально понимают «черное», но среди них также распространено мужское имя «Гара», поэтому применение .имени «Гара» в смысле «черный» вряд ли будет уместным

Все вышесказанное дает основание сделать вывод о том, что слово «кара» (kara), как древнекурдское в его современном значении соответствует курдскому «гыра» («гыра – гыр») и переводится как «величайшее из великих», «видное», «главарь» (в смысле родо – племенной верхушки), и в Бехистунской надписи Дария оно относится только к роду – династий Киаксара, на что справедливо указывает и Н. Адонц (5 – 376). Поэтому выражения «Kara Mada hya visapatiy» из Бехистунской надписи нужно переводить, как «родоначальники (княжеский дом) мидийских племен восстали…», где к родоначальникам необходимо отнести .род (династию) Киаксара

Нам кажется совсем неудачным и перевод академиком И. Дьяконовым слов – выражений ««народ-войско» (kara … hyaupa mam aha), который находился при мне» (то есть, у Дария) и «мидийский народ – войско, который был в общинах» (Kara Mada hya visapatiy aha). В войсках Дария, несомненно, были отборные мидийские боевые отряды, как конные, так и пешие. Их – то Дарий называет «Войсковые силы», которым противостоят боевые отряды, княжеские дружины, воины рода (племени) или племенных союзов (конфедераций), объединяющие всех способных носить оружие членов общины или общества в случае угрозы безопасности или в период военных походов – «Силы .племен» («мятежных»)

Таким образом, слово kara (кара) в значении «величайшая», «знатная» в своей основе имеет мидийско – курдскую этническую .основу

Демавенд – традиционное место проживание мидийцев – курдов, которые и поныне продолжают там жить. По сообщениям Ат-Табари, в 758/759 гг. царем Думбаванда был ал – Масмаган. Как он пишет, войска халифа направились против ал – Масмагана и захватили его (а также) ал – Бахтариййу (будущую мать Мансура б. ал – Махди), и Дамир, наложницу – мать Али б. Райты, дочь ал –

Масмагана» (9,356- 357). Ат-Табари повторно говоря о событиях 142/143 гг. – 759/760 гг., пишет, что войска халифа обманным путем проникли в крепость, «перебили тех воинов, которые были в городе, и забрали в плен их детей. Была захвачена также и ал – Бахтариййа, «будущая» мать Мансура б. ал – Махди» (9 – 358). Другой арабский историк также дает сведения о том что «… ал – Масмаган, царь той области (нахийа) … значение «ал – Масмаган» – Мас Маган и ал – Мас – «великий», «глава магов» (Кабир ал-маджус). Его осаждал Халид б. Бармак… пока не завоевал его царство и не искоренил его державу. И он захватил двух его .(556 – 9) «дочерей и привел в Багдад

Так как описываемые арабскими авторами события происходили в 142/143 – 759/760 гг. в период правления аббасидского Халифа Ал – Мансура, то курдиянка Бахтариййа – дочь ал. Масмагана, правителя Думбаванда никак не могла быть матерью ал. – Мансура, а, скорее всего, была его женой. Согласно источнику, «Одна из жен ал – Мансура была курдиянка, сыном которой был Джафар младший. Последний стал известен как ибн – ал – .(67 – 7) «Курдийа – «сын Курдиянки

Название горы «Демавенд» с курдского переводится как «бормочущий», «клокочущий», что образовалось от слов «dem» – рот, уста, отверстие, дыра, трещина, вход в пещеру (6 – 299) и wend, wand – происходящее от глагола вендин, означающий бросать, выбрасывать (10 – 23). Чтобы яснее представить себе название горы Демавенд, мы ниже приводим высказывание знаменитого арабского путешественника X века Абу-Дулафа: «В Думбаванде находится огромная, высоко вздымающаяся и величественная гора, с верхушки которой ни зимой, ни летом не сходит снег; … называют ее горой Биварасфа… Дым, струящийся из одной пещеры в этой горе, по утверждению простого народа, его дыхание; видят также огонь в этой пещере и говорят, что это – два его глаза и что из пещеры слышно его бормотанье. …Я начал взбираться на гору, пока не достиг ее середины…, обнаружил источник серы, вокруг которого была закаменевшая сера. Когда взошло над ним солнце и стало жарко палить, вспыхнул в ней огонь. Рядом с этой серой опускается под гору лощина, в которую врываются со всех сторон встречные ветры; среди них возникают ритмические звуки в самых разнохарактерных созвучиях; порой наподобие ржания лошадей, то словно крик осла; то вроде людского говора. Тому, кто прислушивается к ним, слышится нечто подобное внятной речи, не поддающиеся к пониманию, но и не совсем бессмысленной; ему кажется, что это речь бедуина, язык человеческого существа. А тот дым, про который утверждают, что он – дыхание Биварасба, – испарение этого источника серы. И это обстоятельство привело к возникновению этих представлений, которые утвердились среди простонародья. В одной из лощин этой горы я нашел остатки древнего .(56 – 55 ,11)«…здания

Ведь не случайно что, именно в связи с горой Демавенд и

возникла печально – знаменитая легенда о злом Зоххаке с двумя зловещими змеями на его плечах, которых каждый день кормили мозгом двоих юношей, и герое – кузнеце Кава (прообраз мидийского царя Киаксара), который освободил курдский народ от тирании деспота Зоххака и заковал его в пещеру на горе Демавенд. В.Никитин пишет, что «…о Зоххаке любопытно отметить еще следующее: …ежегодно 31 августа в Демавенде празднуется освобождение Ирана от тирана и что этот праздник называется «аид – и – курди» («Зajni kurd» – Л.М.)» курдский праздник (41-65). И действительно, традиция этого праздника восходит к событиям 612 г. до н. э., когда мидийцы освободились от ассирийского владычества под руководством Киаксара. Следует сказать что, если Джезира считается одной из трех колыбелей сложения ядра курдского народа, то область вокруг горы Демавенд, где еще с древних времен зафиксировано обитание магов (курдов), является его духовным истоком. Именно здесь приобрела свою окончательную форму духовная книга курдского народа – «Авеста». Академик И.М. Дьяконов видел в мидийском племени магов «первых приверженцев учения Заратуштры» (3 – 380). Племя магов не растворилось бесследно, оно сохранило себя в названиях курдских племен магсепатан, .могёви, мегдилии, бегмеги, мари и других

Струхаты. Другое мидийское племя – «струхаты» (stroukhates) – .2 также находит свое отражение в названии курдского племени астурки (стуркан), которое настоящее время проживает на левом берегу Тигра, к западу от Амеда (Диарбакыра), вблизи впадения в Тигр его притока Бохтан. Часть этого племени, название которых курдский ученый Амине Авдал переводит с курдского как «рогатые», еще в начале XX века кочевала в Закавказье. И в этом нет ничего удивительного, так как в пантеоне Месопотамии был широко распространен культ быка. Это племя входило в состав племени кавалиси, которое в свою очередь, в средние века вместе с бильбасами и 22 другими племенами составляло конфедерацию рузаки. Некогда кавалиси входили в Бабанскую .конфедерацию

Аризанты. Мидийское племя Аризанты передало свое название .3 исторической Арзанене (район Амеда – Муша) и сохранило свое имя в названии племени Azizan, которое известный курдский ученый К.А. Бедирхан связывает с названием маленького селения Arzizan, расположенного недалеко от Джезире (12 – 77). С именем этого племени непосредственно связана и река Арзан, на левом берегу которой расположен город Родован – один из больших духовных центров курдов, исповедующих езидизм. Название племени переводится с курдского как «познающие огонь» («огнепоклонники») от «ar» – огонь и «zan/a» – знание, знающий, .познающий

Будии. Другое мидийское племя – будии – передало свое .4 название племенам буджийан, буджери, буджнурд, адвели, аджелавенд, аджилан, баджуи, бадикийан (другое название

моста Батман на реке Батман в одноименной провинции Батман в Северной (турецкой части) Курдиситана курды связывают с этнонимом этого курдского племени – Мала Бади), бадраи и .другим

Бусы. В племенных названиях Бабуси, басиан, бази, базинджан, .5 .бусак мы видим название другого мидийского племени – Бусы

Паретакены (паретаки) жили «с севера на восток», над .6 Вавилонией (Страбон XV, 3, 12), куда входила и часть Южного Курдистана. Курдские племена бохту, пирики, пиран, пирани, пиниани, пикан, пиражи, пир – астини (пиресани) и пируз своими корнями восходят к мидийскому племени Паретакенов. Геродот в войске Ксеркса в период похода на Элладу называет и пактиев под предводительсвтом Артаинт, сына Пфамитры (Геродот, VII, 67). Описывая племена, живущих на территории древнего Курдистана, Геродот сообщает и о племенах «утии, мики и парикании» (Пирики-Л.М.), которые «вооружены были подобно пактиям. Начальниками их были: у утиев – Арсамен, сын Дария; у париканиев же Сиромитра, сын Эобаза (Геродот, V11, 68). Из этого Н. Адонц делает вывод о том, что «перечисленные племена» группируются вокруг пактиев» (5 – 396), т.е. считает их родственными, и имя пактиев справедливо связывает с названиями местности Бохтан и курдского племени бохту (5 – 394). Ссылаясь на В. Минорского, В. Никитин также склонен видеть в пактиях Геродота локальных предков курдов (41,52 – 53). Артаинт, Пфамитра, Арсамен, Сиромитра, Эобаз, – все эти иранские имена указывают на ираноязычность, то есть курдский характер вышеперечисленных племен. Страбон сообщает, что «поблизости от Тигра находятся области гордиеев, которых древние называли кардухами; города их были Сариса, Саталка и Пинака…» (Страбон,XVI,1,24). Крепость Пинака, название которой сопоставимо с этнонимом курдского племени пиниани, и есть средневековая крепость Финик в наследственном княжестве и эмиратстве Джезире в начале XVI века, расположенная на берегу Тигра нескольких километрах к северу от Джезире и в настоящее время находится в развалинах. Владетелями эмирата и крепости Пинака – Финика являлись вожди могущественного союза курдских племен бохту (бохты, бохти). Гекатей Милетский (Фрагмент 170) в описании Кавказа племя миков располагает в районе Аракса. И, действительно, «родственные пактиям мики… частью отодвинулись на север и поселились между Курой и Араксом и оставили свое название в топонимике «Муган» (5 – 395), известной степи в Северном Азербайджане. Племя паретакены – парикании – пактии передали свое название области, которую древнеармянские источники называли Пайтакараном в исторической Албании. Известный советский ученый Е.А. Пахомов убедительно доказал идентичность .(15) Пайтакарана с Баласакан – Байлаканом

В надписи Шапура 1 (242 – 272) на стенах здания, называемого Кааба – и – Зардушт, в ущелье Накши Рустам среди стран

Закавказья назван и Баласакан. Баласакан также переводится с курдского и означает «Область Саков» (pal – поле, область и «сак» – производное от названия курдских племен шаккак, шеккак). Древнегреческие источники Баласакан знали под названием .«Сакасена» (Шакасена)

Древнеармянские, арабские, сирийские и «среднеперсидские» источники оставили много сообщений о «стране Баласичев», «Баласакан», о «байлаканских курдах», которые оказали серьезное сопротивление арабам в их завоевательном походе в Арран (на курдском языке «Теплая страна»). Масуди упоминает, что «область этого города входила в пределы расселения иранских племен, в том числе и курдских (16 – 36; 15 – 23). Курдский историк Х11 века Мас – уд Ибн – Намдар – автор исторического труда о Байлакане и поэмы «Байлакиниада» был из этого города. В 1030 году область Байлакан находилась под управлением Аскаруйи, сына шаддадида ал – Фадла Ибн Мухаммеда – правителя Гянджи. Общеизвестно, что Шеддадиды .были курдами

Название рода (племени) Балоджан (Balocan) сохранилось также в названиях селений Балакан (в десяти километрах от курдского города Равандуз в Южном Курдистане), Балекан (в названии области эмиратства Соран в Х1Х веке). Среди курдов широко .распространено также собственное мужское имя Бало

Известный азербайджанский этнограф А. Алекперов писал, что «обилие селений в Азербайджане с курдскими названиями указывает на то, что когда – то курды играли здесь большую роль, не замыкаясь горами Карабаха (17 – 308). Бэл, шотландский врач, секретарь английской миссии в России, 7 декабря 1716 года писал о своем путешествии в Персию в дневнике : «…7 числа вступили мы в пустую долину, называемую россиянами Моганская степь, а персами Курдистан…Около полумили повыше моста река Аракс, называемая ныне Аррасом, впадает в Куру и соединением своим составляют они знатную реку, которая впадает в Каспийское море около дня езды по ниже моста, и течение свое склоняет к северу…Кура разделяет Курдистанскую провинцию. Курды чаятельно получили себе имя от сея реки. Сей народ весьма древен, и думаю, тот самый, коего Ксенофонт, в отшествии греков называет кардухами, и который воспротивился столь сильно их приходу. И ныне еще признавается оный за весьма храбрый. Лошади их много похваляются в Персии, как за красоту свою, так и за силу. Курды кочуют там во весь год» (18, 397 – 398). И не случайно, что именно в этой зоне впоследствии был образован .(24 – 15) « курдами «Красный Курдистан

Из всего сказанного можно сделать вывод о том, что один из семи родов «горных владык», а именно, – Balocan» (Балоджан, .Балокан) передал свое родовое имя данной области

С названием рода Денаваран связан и курдский город Динавар, расположенный в горах к северу от Хамадана (Экбатан – столица .исторической Мидии) в области Арделан

В названиях следующего рода Мариннджан Ньюберг видит название курдского племени (2 – 88). Ф. Бузанд упоминает о .нахараре Маричан (8 – XL1X) и военачальнике Мрикан (8 – XL1X) Арабский историк Х века Ибн – ал – Факих упоминает об областях «Мухраджилан и М – ср – ань» (Масруган – Л.М.) в области Арран .(27 – 13) (Кавказская Албания, район «Красного Курдистана»)
В армянской анонимной хронике XV111 века также идет речь о курдском племени марджани (14 – 21), которая в настоящее время обитает в Южном Курдистане. Название курдского племени Masrugan (Масруган) сохранилось и в названии канала в .Хузистане, и области, расположенной в его окрестностях
Особый интерес вызывает и род Nihagan (Нихаган). Именем этого рода «горных владык» связано и название города Нихавенд, расположенный в 130 км к востоку от Керманшаха. При Сасанидах ядром области Мау – Мидия были Арделан и Нихавенд. Нихавенд соответствует Селевкидской Лаодикее в Мидии, перестроенной Антиохом 1 (2 – 84). Агафий сообщает, что Хосров (Анушираван I, царь Ирана в 531 – 579гг.) в 25 году своего правления во главе своего войска поставил «одного из самых знаменитых и знатных людей – Нихогарана (19 – 3, 2)».По сообщению Ат – Табари, когда Хосров Анушираван вступил на престол (531 г.), то он разослал письма четырем подоспанам (военным губернаторам), которые управляли четырьмя сторонами Персии. Одно из этих писем было адресовано подоспану Адербайгана, Армении и соседних земель Задою Нахвергану (Н. Адонц, 214 – 215). Имя спахбеда Задо – широко распространенное среди курдов мужское имя (39- 395). Таким образом, в первой половине V1 века в качестве правителя Азербайджана, Армении и соседних земель мы видим именно курдского представителя из рода Нихаган. Ат – Табари (1, 820, 12) приписывает расширение столицы Мосула (= Адиабена, Хедаяб) царю Ардаширу (229-240гг. до н.э. – основатель династии Сасанидов, сын Сасана, младший сын Папака-Л.М.), приводя также название Nod – Ardaxsir, откуда суффиксальная форма Nod – Ardaxsikan – Нодширакан. В источниках Нодширакан (среднеперсидское nwthstrkn) упоминается среди владения Шапура 1. По мнению Маркварта, правитель Адиабены с титулом царя мог быть Пероз, сын Шапура 1 (? – 272 гг.; царь Ирана с 239/41 гг.). У Ибн Хордадбеха (17, 4 -5) имеется сообщение о том, что Ардашир дал титул царя Нодширакана правителю Мосула (2 - 88; также см. Ибн Хордадбех. Книга путей и стран. Перевод Н. Велиховой, Баку, 1986 г., параграф 11, стр. 61; прим. 4, стр. 160). Н. Адонц указывал, что Ноширакан (возможно, что Широкан, армянский синоним Нохатры…). Махкерт, Нихоракан и Дасн состояли под властью одного бдешха (5 – 229). Бдешх – от курдского bedest (могучий, сильный) и berdest (помещик – 6 – 67, 70), – титул крупнейших землевладельцев, стоявших выше местных феодалов – нахараров, своего рода «маленьких царьков .«со своими царствами
Предполагают, что нахарары первоначально назначались царем в

качестве наместников (губернаторов) областей; позже эти должности стали наследственными». Нахарар» – от парфянского naharar-nahvadar («занимающий первое место», «первое место», начальник, глава) и современного курдского nawdar («известный», «знаменитый»). Судя по сообщениям армянского историка V века Егише, административная разбивка Ирана фактически не изменилась. Очевидец событий 450/451 пишет, что царь Персии Ездигерд II после успешных войн против Византии направляет в подвластные страны письмо с требованием о предоставлении в его распоряжения войск для похода против Кушанского царство. «Указ этот был обнародован у армян, иверов (грузин), агванцев (альбанцев), лейпницев, цодейцев, кордуйцев (курдин) и ашнийцев, и многих стран отдаленных…». Далее он сообщает, что «…армяне тотчас образовали войска многочисленные… то же было сделано в Грузии, Албании, в области Лейпник и в различных странах на юге Армении, пограничных с Грецией, Сирией, Аравией и т.д., как например кордуйцев, цадейцев и арзнарзюнов (арзаненцы-Л.М)» (40-16). Как разъясняет историк, «Приказание царское относилось не к одной только Армении, но простиралась на Грузию, Албанию, Лейпник, Агцник (Алзи, Алдзник – Завазан арабских источников, район современного Амеда – Л.М.), Кордук, Цодек и Дасн и на все страны царства персидского…» (40 – 107). С этого рассказа следует, что еще в V веке Кордук (Кортчайк, Кордуена), Цодек и Дасн, на равне с Арменией, Грузией, Албанией и другими входящими в состав Иранской империи государствами, были самостоятельными административными единицами и граничили друг с другом, что может служить свидетельством этнической близости их населения. Такое административное деление в Иранском государстве сохранялось и в VII веке. В Армянской географии 7 века область Ноширакан указана в «западном крае» как «отдельный шахр». Среди названных Географией 11 областей Кордуены (Кордрика) восьмым по списку – «Вор-Сирак». В армянских источниках это название встречается и в форме «Орсиранк» (26-168). Буква к в конце этих слов – суффиксальная, и в армянском означает племенную (или родовую) принадлежность, то есть эти слова имеют этническую подкладку. На наш взгляд, это название от курдского «Вар Ширак» («Стан Ширака») и имеет непосредственное отношение к этнониму Нодширакан (Ноширакан) Себеос указывает, что в 7 веке граница Армении проходила «…по стране Нор-Ширак» (20-1,10). Бдешхство Нор-Ширак под названием «Дасн» входил в административный район Ниневии, которая сохраняла некоторую автономию и была вне марзпанства «Армн», то есть Армении (21 – 27). Оно было сохранено персидским двором под названием «Дасн» (21 – 28). «Марзпанство» – от курдского «merz» – граница, рубеж, страна; «merzewanı» – пограничная служба, пограничная .(623-622) зона и «merzewan» – охраняющий границу

В Курдистане горы Гара, которые тянулись от Имадии к Большому

Забу, раньше назывались горы Дасн. Источник, при изложении событий арабского нашествия в зону Мосула и Джезиры (640г.), сообщает, что «на склонах горы Дасин обитали курдские племена, носящие имя этой горы – ад – дасинийа». Арабский историк Йакут(Якут, 1178/1179-1229гг.) пишет по этому поводу: «Дасин – огромная гора на севере Мосула, к востоку от Тигра, где живут множество курдских «таифа», которых называют ад – дасинийа («даснийцы»)(7 – 77). Шараф-хан Бидлиси в своем труде «Шараф-наме» указывает на курдские племена дасни в округе Захо, относящиеся к Имадии (22-170) и тасни (исповедующие езидизм) в области Мосула и Сирии (22-83). Русский исследователь И.Шопен также называет курдское племя асни (также езидского толка), обитавшее еще в первой половине Х1Х века в селении Чибухчи в Сардарабадском (ныне Эчмиадзин в Республике Армения) магале и зимовавшее в Сурмалинском (ныне Игдыр в Северном Курдистане, Турция) уезде (23-529). Курдское племя дасни (дасени, тасни, асни) было известно арабским источникам под названием «ад – дасинийа». И поныне часть этого курдского племени продолжает жить в Южном Курдистане, в Республиках Армения и Грузия, а несколько семей уехали в Россию, Украину, Германию и некоторые другие европейские страны. Таким образом, факт проживания курдским племенем дасни на одной территории более 2-х тысяч лет, находит свое подтверждение в .первоисточниках

Ф. Бузанд сообщает, что «от армянского царя откололись бдешх Алдзника («Завазан» – Зозан арабских источников – Л.М.) и бдешх Ноширакана и Махкер-туна, и Нихоракана и Дасна…» (8-1V,L). Говоря о «политико – административном происхождении этих областей», Н. Адонц указывает, что «областная разбивка указанного характера поддерживалась и оправдывалась также этнически» (5-230). Среди курдских племен было известно и племя ал-михракийа (7-8) и мух-нахран (22-78), обитающие в области Джезире. Принимая во внимание тот факт, что у Ахеменидов высшая родовая величина обозначалось понятием «tauma», от которого произошло армянское «tun», означающее «дом», то нетрудно в бдешхстве «Мах-кер-тун»а древнеармянских источников видеть курдское племя «Мух-нахран» Шараф-хана Бидлиси. Армянский историк Х1Х века Н.Адонц пишет, что Махкерт (Mahguart сирийских источников – Л.М.) – «страна курдов», арабским авторам была известна как al maxardan (5-229). Название этого племени находит свое отражение и в названии области Нихоракан, которую локализуют «восточнее, ближе к Урмийскому озеру». Источники упоминают и горы «Нихоракан»(kohi Nihorakan) как отрасль Тавров в Атропатене (исторической Мидии). Арабским авторам были известны и местность daxerrakan, то есть deh Naxirkan, нынешний Дехаркан на восточном берегу озера, южнее Тебриза (5-229). Столицей области Арме (ассирийских и «Арми» урартских текстов), расположенной южнее истоков Тигра была Нихирия

(Нехирия) (24-55, 56, 197). Академик Б.В. Пиотровский указывает на то, что Нихирия, столица страны Арме ассирийских источников, расположенных южнее истоков Тигра, соответствует области города Нихирия урартских источников и на этой основе предполагает, что этот город соответствует нынешнему городу Неферкерт-Майафаркину (ВДИ №2, 1981 г., стр. 55-56; №4, 1953г., стр.197). Древнегреческое название Майафаркина, расположенного недалеко от реки Батман (приток Тигра), на одном из склонов горного кряжа, идущего от Сасунских высот к Амиде – Мартирополь. В армянских писменных источниках название города – Нефркерт и соответствует сирийскому Мефркт; а армянскому Muharkin и сирийскому Мефаркин, соответствует арабский Мийяфаркин. Первую форму следуеть признать более древней, так как последний слог «керт» (курдское «гырт») явно иранское и означает «город». Видимо, и в первой части названия города скрывается слово местного происхождения. К первичному названию относится, видимо, и Мареептикон у византийского писателя Менандра. По рассказу историка, «Хосров умышленно удержал в Даре посла Императора, а сам пустился в путь через так называемые области Арестон и Мареептикон… как будто здесь речь идет об Арзанене и Майфаркине»(5,6-7). Из этого рассказа следует, что город и прилегающие к нему территории были за .пределами границ Византии

Приводя сведения древнего историка, Н. Адонц пишет, что «Ближе к Армении границу между Византией и Персией составляла река Нимфий, на берегу которой находился Мартирополь. В Армении, называемой Софеной, говорить историк, есть город Мартирополь, расположенный на реке Нимфий, совсем близко к неприятельским границам; ибо Нимфий в этом месте отделяет римские владения от персидских; по ту сторону реки лежит страна Арксана (sc. Арзан-ен-а), издревле подвластная персам». То же самое повторяется в другом месте: город Мартирополь находится в области, называемой Софаненй, и северу от Амиды и на расстоянии 240 стадиев от него он лежит на реке Нимфий, отделяющей Римскую землю от Персидской». Река Нимфий протекает мимо Мартирополя и отстоит от Амиды на 300 стадиев приблизительно» (Ад,5). Река Нимфий и есть река Батман, один из важных притоков Тигра. Город Мартирополь был основан Зариадром. Судя по названию города в его древнегреческой передаче, – Мартирополь (Мареептикон), – его можно перевести как «Город маров (Мар – тиро – поль = город Курдов). А древнеармянское Muharkin восходит к иранскому Mihrkert (Mihrgirt) -город Михра (Митры) – авестийского бога. Курдское название этого города, расположенного в Северном Курдистане и населенного исключительно курдами – Ferqon (совр.Solvan), которую разные источники склоняли в свой лад. Таким образом, на основе рассмотренного материала можно предположить, что курдское название рода Нихаган восходит к курдскому этнониму Нихавенд-Нихоган-Нихирия . И

вышеназванные «бдешхства» (Алдзник, Дасн, Ноширакан, Махкер-тун) были населены мидийцами – курдами во главе с курдскими правителями. Таким образом, род Нихагана, получившего «от Аждахака (мидийского царя Астиага) горы во владение», как и остальные шесть родов, выступает из седой .древности в своем мидийско – курдском обличии

В пользу этнической близости мидийцев и современных курдов .свидетельствует и идентичность их материальной культуры Историк V1 века Агафий сообщает о празднике огнепоклонников под названием «Уничтожение зла»: «…тогда доставляют магам множество убитых змей и других редких животных, живущих в пустыне, как бы в доказательство благочестия. Они верят, что ,19) «…совершают этим доброе дело, угодное доброму божеству .(24-2

Этот обычай в виде праздника под названием Cejni tolan (tolhıldan) существует и поныне среди курдов. На курдском языке cejn – праздник и tolan – месть (мстить). Отсюда и Tolhıldan (праздник мщения). Этот праздник среди курдов заза и курдов, исповедующих езидизм известен соответственно, как "Roji Ziyar", «Gemay» u Toldan и олицетворяют собой искоренение зла, очищения от скверны, избавление от оков и освобождение, .(83 – 25) достижение свободы

В параллельных мидийско – курдских связях особый интерес вызывает одежда, ее кройка, фасон, узоры на ней, формы головных уборов, которые за незначительными изменениями оставались консервативными в течение тысячелетий. В пользу этого свидетельствуют ниже – приведенные рисунки.По Страбону, «стола» (длинное платье)… «тиара» (царская повязка), китара (головной убор, напоминающий петушиный гребень), войлочная шапка» были одеждой мидийцев (X1, 13, 9, стр. 495). На аппликациях из слоновой кости с гравированными изображениями церемониальных сцен, найденных во дворце ассирийских царей в Немруде (Северный Курдистан) «мидийцы предоставлены в длинной одежде с меховой отсрочкой, в скифского типа колпаках и высокой обуви с загнутыми кверху носами» (ВДИ, № 4, 1956 г., стр. 168). В описании академика И.М.Дьяконова мидийская одежда: «широкая рубаха» («сарапис») с длинными рукавами и широкие складчатые шаровары по существу, подоткнутый между ногами подол длинной одежды, а также короткий пестротканый или вышитый разноцветный халат из шерстяной материи. К этому типу одежды .(носился также капюшон на голове» (3, 363 – 365

Все вышеописанные элементы мидийской одежды без изменения представлены в курдской национальной одежде. «Стола» – сарапис на диалекте сорани, – рукава с удлиненными свешивающимися концами в курдской женской и мужской одежде, которые в прохладную погоду наматываются на запястья, а в жару затыкаются за кушак; и высокая обувь с загнутыми кверху носами; и широкие складчатые шаровары, подоткнутые между

ногами. А «короткий, пестротканый или вышитый разноцветный халат из шерстяной материи» представлен в традиционных орнаментах на тканях и вязаных изделиях. Ткань, которую ткут курдянка из Южного Курдистана и курд из Арделана (Юго-западного Курдистана) – точная копия ткани шароваров курдского воина XV111 века, а его головной убор идентичен головному убору воина – всадника мидийца из племени аризантов(V11- V1 .вв. до н.э.)

Таким образом, на основании вышеприведенных исторических фактов и параллелей в материальной культуре мидийцев и курдов можем сделать обоснованный вывод о том, что курды – прямые наследники мидийцев, и в мидийцах надо видеть самих курдов. И поэтому, когда речь идет о мидийцах, под ними надо подразумевать только и только курдов. Мы надеемся, что наш взгляд на данную проблему окончательно закрепится в научном .мире

:Использованная литература

Курдские сказы эпоса «Ростаме Зал». Ереван, 1977 г. (на .1 .курдском языке)
Среднеперсидская эпиграфика Кавказской Албании (Дербент). .2 .Города Ирана. Баку, 1994 г
.И.М. Дьяконов. История Мидии. Москва – Ленинград, 1956 г .3
.Вестник древней истории. Москва, 1957 , №1 .4
.Н. Адонц. Армения в эпоху Юстиниана. Ереван, 1971 г .5
.Курдско – русский словарь (сорани). Москва, 1983 г .6
Аршак Поладян. Курды. Курды в V11 – X веках (по арабским .7 источникам), Ереван, 1987
.Фавстос Бузанд. История Армении. Ереван, 1953 г .8
Ат – Табари. История пророков и царей. издательство «Фан», .9 .Узбекская ССР, 1987г
В. Трубецкой. Бахтиары (оседло – кочевые племена Ирана). .Москва, 1966 г
.Вторая записка Абу Дулафа. Москва, 1960 г
Джалиле Джалил. X1X век. Курды в Османской империи. Анкара, .1992 г. (на турецком языке)
Ибн – ал – Факих. Из книги о странах (Китаб – ул – Булдан). .СМОМПК, том 29, Тифлис, 1901 г
.Армянская анонимная хроника 1722 – 1736 гг.. Баку, 1988 г
Е.А. Пахомов. Пайтакаран – Байлакан – Орен – Кала. Материалы и .исследования археологии СССР, № 67
.СМОМПК, выпуск 38, Отд. 1. Тифлис, 1908г
А. Алекперов. К вопросу об изучении культуры курдов. АН СССР, труды Азербайджанского филиала, том 25. Историческая серия, .Баку, 1936 г
.Путешественники об Азербайджане. АН Аз. ССР, Баку, 1961 г
.Агафий. О царствовании Юстиниана. Москва – Ленинград, 1953 г
.Себеос. История императора Ираклия. Спб, 1862 г
.Кавказ и Византия. Выпуск 1, Ереван, 1979 г

Шараф – хан ибн Шамсаддин Бидлиси. «Шараф – наме». 1 том.
.Москва, 1967 г
И. Шопен. Исторический памятник состояния Армянской .23
области в эпоху ее присоединения к Российской империи. Спб.,
.1852 г
.Вестник древней истории № 2, 1981 г; № 4, 1953 г
Ботан Амеди. Курды и курдская история. 1 том. Стамбул, 1991 .25
.г. (на турецком языке)
.А.Н.Тер-Гевондян.Армения и Арабский халифат. Ереван, 1977г .26
Мамедгасан Велиев Бахарлы. Азербайджан. Физико – .27
географический, этнографический и экономический очерк. Баку,
.1993 г. (на азербайджанском языке)
Марко Поло.,Путешествие. М.-Л.,1950 г.,примечание1к .28
.странице 229-230
.К.Э.Босворт. Мусульманские династии. Москва, 1971 г .29
Стэнли Лен – Пуль. Мусульманские династии. Перевод .30
.В.Бартольда. Спб,1899г
ПетрЛерх.Исследования об Иранских курдах и их предках, .31
.северных халдеях. Книга 1.Спб.,1856г
В.А.Гордолевский. Избранные сочинения, том 3. Москва, .32
.1962г
.В.Ф.Минорский.,История Ширвана и Дербента.Москва,1963г 33
.Гарабагнаме, том 1. Баку, 1989г .34
.Гарабагнаме, том 1. Баку, 1992г .35
.М.А.Дандамаев.Иран при первых Ахаменидах.Москва.,1963г .36
.Современный Иран. Справочник. Москва.,1984г .37
Курды. Очерки по истории и фольклору. Анкара, 1991г.на .38
.турецком языке
Навен Курди, Оснабург, Германия, издательство Курдистан, .39
.1992 г. (на курдском и немецком языках)
Егише. История Егише Вардапета.,Тифлис,1853 г
.В.П. Никитин. Курды. Москва, 1964г
[1]

Свойства субъекта

:книга	История
:Тип документа	Исходный язык
:диалект	Русские
:Страна - Регион	Курдистан
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Русский | kurdist,ru

کاتی تۆمارکردن: AM 1:12:43 2022/10/4
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 265

Первые всадники Передней Азии

https://www.kurdipedia.org/?q=20220203174949403708

Первые всадники Передней Азии
Лятиф Маммад

Археологические раскопки в Пушт-и Кух на западе Луристана, в Зивие (ок. г. Саккыз в Иранском Курдистане, к юго-востоку от Урмийского озера), в Хамадане (Экбатан, столица Исторической Мидии), в Тепе – Сиялк (юго-восточная Мидия, Паретакена), на территории Нахичевани, Кавказской Албании и Армении (Аринберд, Лчашен и др.) обнаруживают сходство материальной и, возможно, духовной культуры проживающих в этом обширном регионе племен, особенно сходных представлений, касающихся, в частности, погребального ритуала. Такое положение не изменилось и даже усилилось к концу II — началу I тысячелетия до н. э. В примере Кавказской Албании академик И. Алиев обнаруженные в могильниках полусогнутые скелеты, сырой кирпич, деревянные ящики и катакомбные могильники связывает именно с наличием здесь ираноязычных племен и подчеркивает, что «в этнической, культурной и политической истории Албании .(95-1) «без сомнения роль иранских элементов была не меньшей

Археологические раскопки в Пушт-и Кух на западе Луристана, в Зивие (ок. г. Саккыз в Иранском Курдистане, к юго-востоку от Урмийского озера), в Хамадане (Экбатан, столица Исторической Мидии), в Тепе – Сиялк (юго-восточная Мидия, Паретакена), на территории Нахичевани, Кавказской Албании и Армении (Аринберд, Лчашен и др.) обнаруживают сходство материальной и, возможно, духовной культуры проживающих в этом обширном регионе племен, особенно сходных представлений, касающихся, в частности, погребального ритуала. Такое положение не изменилось и даже усилилось к концу II — началу I тысячелетия до н. э. В примере Кавказской Албании академик И. Алиев обнаруженные в могильниках полусогнутые скелеты, сырой кирпич, деревянные ящики и катакомбные могильники связывает именно с наличием здесь ираноязычных племен и подчеркивает, в этнической, культурной и политической истории Албании » что без сомнения роль иранских элементов была не меньшей» (1-95).

В 90-е годы XIX русский ученый Н. В. Насонов вместе с соратниками проводил этнографические исследования в Закавказье и на территории Турции. Во время полевых исследований были проведены антропологические измерения курдов Ванской области, Александрийского уезда (бывш. Ленинакан, ныне Гумри в Республике Армения) и Иранского Курдистана, а также Ардаганского округа в Турции. Одновременно были охвачены такого рода исследованием персы, армяне, грузины, евреи, осетины и некоторые другие национальности. В результате по курдам были сделаны

следующие выводы: «… курды… — представители длинноголовых на Кавказе. Пока нет ни исторических, ни антропологических доказательств, что некогда распространенный почти на всем Кавказе длинноголовый тип пришел сюда из каких-либо отдаленных стран. Более вероятно, что в начале бронзового и железного веков предки ныне существующих длинноголовых выдвинулись из своих коренных местностей и заняли значительную часть Кавказского перешейка. Длинноголовые черепа, находимые в могильниках бронзового века в разных местах Кавказа, ничем существенным не отличаются от черепов .(102-2) «ныне живущих длинноголовых

Исследователи курдов, наряду с осетинами, персами, чеченцами, .(18- 2) немцами и русскими относят их к расе высокого роста

О физическом типе курдов Е. Сон, знавший и живший среди курдских племен, писал так: «Если рассматривать физический облик курдов, то вряд ли в настоящее время можно найти более совершенный образец. Северные курды сухощавые, высокого роста (среди них совсем не встречаются тучные), с длинным, часто загнутым носом, небольшим ртом, овальным, продолговатым лицом. …У южан лица шире и походка тяжелей. Из 40 человек южных племен, выбранных наугад, 9 были выше 1,8 м, хотя среди некоторых племен средний рост составляет 1,75 м. … Держатся все они, – горцы это знают, – гордо и прямо и выглядят теми, кем являются, – современными мидийцами, способными стать при условии объединения новой большой воинственной нацией» (35-68). В. Никитин разделяет авторитетное мнение известного антрополога Питтера: «От Понта Эвксинского до Персидского залива, то есть от верховий Аракса и истоков рек Месопотамии до гор древней Персии, обитало, вероятно, с исконных времен азиатского мира кочевое и охотничье население ясно выраженного этнического типа: высокого роста, брахицефалы, с темной пигментацией глаз и волос, с длинным, часто крупным, прямым или с горбинкой носом, нередко с загнутым его концом столь характерной формы, что скульпторы древности всегда .(69 – 68 ,35) «хорошо ее воспроизводили

Археологические раскопки на многослойном памятнике Кюльтепе вблизи города Нахичевани, в 8 км к северо-востоку от города на берегу реки Нахичеванчай показывают, что здесь жизнь продолжалась очень долго и охватывала периоды от энеолита до раннего железа. Выявленные материалы местной культуры древних земледельческо-скотоводческих племен, населяющих данную территорию, обнаруживают их близость и связи со странами Передней Азии. Также обнаруживается близость памятников Кюльтепе с памятниками Мильской степи в Северном Азербайджане. В целом, эти памятники относятся к куро-аракской культуре, которая охватывала Южное Закавказье, северо-западный Иран и восточную Анатолию – исторический ареал обитания курдов. Несмотря на отдельные отличительные черты, являющиеся местным вариантом и хронологическим различием,

памятники куро-аракской культуры поразительно близки друг к другу. Это одна общая культура, распространенная на очень большой территории. Видимо, это результат наличия родственных племен, расселившихся на огромной территории (3 – 256).

На территории Нахичевани в двух могильниках у ног погребенного были обнаружены скелеты собак. У древних насельников образ собаки отражал идеи охраны и сбережения жилья, имущество, посевов, стадо и самого человека. С собакой были связаны культовые представления древнего человека, на что указывает и азербайджанский ученый О. Абибуллаев. Общеизвестно, что культ собак существовал среди мидийцев – зороастрийцев. В Авесте собаке полностью посвящен тринадцатый фрагард «Видевдата» и отдельные фрагменты в других фрагардах, содержащие описания религиозных ритуалов с участием собак, правила ухода за собаками и др. По святости собака почти приравнивается к человеку. За убийство собаки было предусмотрено нанесение тысячи ударов конской плетью (4-13). Действительно, среди курдов существовал особый культ собаки, сохранившийся по сей день. Есть даже среди курдов особая клятва, где упоминается собака: «Bıde boy xüde zıyarete Esebu–kefe u ğıtmin!» («Боже! Дай (удовлетвори просьбу) ради места паломничества Асаби-кейфа и (собаки) Гытмин»). Курды обязательно хоронят умершую собаку. На керамических изделиях обнаружены и мастерски нарисованные птицы — павлины. На керамике из Нахичевани изображение павлина – птицы «Сэнмурва»1 (Симурга), которая иногда изображалась и в виде орла и представляет собою определенные представления о зарождающейся новой вере — зороастризме.

На одном из найденных в Кюльтепе кувшинов четко видно изображение змеи, образ которой очень популярен особенно среди земледельческих народов древности. «Змея, живущая на земле, считалась атрибутом богини земли, от которой зависело плодородие нив. Каждую весну змея сбрасывает кожу и возрождается, и земледельцы ассоциировали это с весенним возрождением природы. Культ змеи существовал и у иранских народов» (5-38). Среди курдов и по сей день популярно изображение змеи с женской головой, которую называют «ШАХ-МАРАН» (или Ша-Маран), то есть «Царица Змей». Ее культ особенно силен среди курдов Ванской области в Северном Курдистане. Среди скифов была популярна богиня земли и воды Апи, в «образе женщины с ногами в виде змей»(5-38), явно заимствованная от мидийцев, так как Апи — прообраз одного из шести божеств, одна из эманаций самого Ахура Мазды — Anam Hanary (сын воды).

Определенный интерес представляет и изображение на найденных в Кюльтепе керамических изделиях водоплавающих птиц. На куске керамики, видимо от кувшина, и на кувшине видны изображения гуся. У индоиранских народов водоплавающая

птица была атрибутом богини-матери, которая в их религии объединяла функции главного божества не только земли, но и воды. У иранских народов, к которым относятся и мидийцы — предки нынешних курдов, водоплавающая птица являлась символом Ардивасуры Анахиты — богини земли и воды, которой был посвящен большой храм в Кангаваре в Верхней Мидии .(иранская часть Курдистана)

На одном из керамических изделий имеется изображение курдского национального танца. Здесь же найдена керамическая таблица с гаммированным крестом. Как известно, крест был для зороастрийцев символическим изображением солнца, которому они поклонялись. На территории бывшего Красного Курдистана, в Лачинском районе, недалеко от Гочазского перевала находиться кладбище с несколькими мавзолеями курдских феодалов. Один из этих мавзолеев, самый крайний над обрывом, незаметной с дороги, считался у женщин священным. Среди обвалившегося свода мавзолея торчит несколько камней, имеющих вид фаллоса. На самой верхушке этих камней женщины ставили небольшие горящие факелы или свечи, отчего концы этих камней закопчены. На одном из этих камней, напоминающих фаллосы, был высечен знак свастики. Позже этот камень был вывезен в Армению для .(56-55 ,51) хранения в музее

Символ креста и в наши дни одна из самых распространенных изображений среди бытовых предметов курдского обихода. Интересен и факт нахождения в могильниках конских скелетов, конских захоронений и предметов конского украшения. Инвентарь этих погребений дает возможность отнести эти могильники к средней и поздней бронзе (3-21). Кости коня в Кюльтепе (Нахчиван) были обнаружены во втором и третьем слоях. Причем во втором слое оказались кости лошадей двух пород: крупного и мелкого размера, которые О. Абибуллаев затруднялся определить, к каким именно лошадям отнести эти кости — диким или прирученным. По его мнению, обнаруженные в третьем слое кости, несомненно, принадлежат прирученным коням, и он справедливо полагает, что широкое распространение яйлажного скотоводства в этот период обусловило одомашнивание лошадей, и конь приобрел большое значение в хозяйстве. Скелеты коней и предметы конской упряжи встречены и в других погребениях Закавказья (Карабулак в Нагорном Карабахе близ Ханлара). Кости предка первобытной лошади (hipporion n. s. p.) были обнаружены около села Нурнус, около г. Арзни на реке Раздан поблизости от озера Севан в Армении. Археологические материалы показывают, что лошадь для верховой езды появляется еще в конце V тысячелетия до н.э. (6-16,50). В человеческом обществе на территории Закавказья на рубеже II и I тысячелетия произошли существенные изменения по сравнению с предшествующими временами. Быстро развивавшиеся скотоводство и земледелие отделились друг от друга. Скотоводческие племена, использовавшие высокогорные

пастбища, были богаче и становились во главу союзов племен, усиливая это крупное общественное разделение труда(6-53). Такое положение сохранялось во многих регионах мира, в том числе и Передней Азии до XIX века.Ритуальные погребения коней открыты и в Северо-Западном Иране, в Луристане — в Марлике, Хасанлу, Дипка–тепе, Баба Джане. Во многих могилах Луристана захоронены не кони, а только конские уздечки (5-113). Профессор Йогн фон Эльчктедт указывает на наличие особого культа лошади среди касситов в связи с их особым отношением к конскому снаряжению и конским захоронениям в их среде. Он связывает создателей Луристанской бронзы именно с касситами (7-87). Появление в календаре Стрельца – крылатого кентавра стрелой в качестве знака зодиака надо отнести также к касситам. Авторитетные ученые с иранцами связывают распространение новых типов оружия и конского снаряжения, обычай принести в жертву коня, новые сюжеты в Передней Азии — крылатые кони (5-113). Хорошо известно, что в древности переднеазиатское коневодство первоначально длительное время успешно развивалось на альпийских лугах в горных районах Анатолии, Армянского Нагорья и Ирана, в особенности приурмийские районы славились наивысшим уровнем коневодства. Академик И. Дьяконов полагает, что коневодство и легкая колесница стали распространяться на территории Передней и Малой Азии не позже конца III тысячелетия до н. э. именно с гор Армении и Ирана (8-61). Академик Э. А. Грантовский также считает, что западноиранские племена задолго до скифов сыграли большую роль в распространении всадничества и новых навыков коневодства в Передней Азии (9-371). Многие ученые даже движение касситов из гор в долину Диялы и начавшиеся их побеги на Вавилон — их активизацию, отмечают в связи с появлением лошади как транспортного животного. На эламском языке лошадь означает kutu (обращает внимание, что это название очень близкое по звучанию с этническим названием племен кутиев). Отмечая тот факт, что лошадь была хорошо известна в западной Азии с давних времен, И. Дьяконов пишет, что она уже была известна шумерам, которые называли ее ansu–kur–ra и переводит это как «горный (восточный) осел». Детерменатив ansu означает «животное», а kur–ra — обозначение лошади. Если шумеры называли лошадь горным ослом, значит, они и должны были воспринять и слово, обозначающее лошадь. Это слово сохранилось в современном курдском языке как кур/р/ик и обозначает жеребенок (лошади), а по-курдски название осла — ker. Это дает основание предположить, что во время кутийского завоевания Шумера, а может быть и чуть раньше, шумеры и приняли название лошади у кутийцев. На это намекают и слова «горный» и «восточный» в шумерском названии лошади. Изображение лошади встречается еще в пиктографической иероглифике времени Джемдет-Насра (не позднее III тыс. до н. э.). Считается, что она тогда еще не была

одомашнена. Обнаруженная в 1904 году в Кюльтепе фигурка оседлого коня свидетельствует в пользу прирученности коня уже в конце IV — начале III тысячелетия до н. э. Большинство ученых склонны к мнению, что интенсивное развитие коневодство получает в начале II тысячелетия до н.э. Во второй четверти II тысячелетия до н.э. лошадь как домашнее животное включается в обиход многих государств Передней Азии (10-123). Именно этот период совпадает с периодом активизации кутийских и касситских племен. «Что одомашнивание лошади связано было именно с касситами, – писал И.Дьяконов, – видно из того, что лошади начинают упоминаться часто в Вавилонских документах касситского времени, и в камнерезном искусстве изображения мифических чудовищ, образ которых навеян образом коня, появляются тогда же наряду с типично касситскими изобразительно-орнаментальными мотивами». Он при этом отмечает, что «в нагорьях переход к использованию лошади мог произойти одновременно у различных этнических групп», одним из таких племен были касситы (10-126). Академик О. Вильчевский развитие коневодства в Малой Азии и Западном Иране связывает с появлением здесь «индоязычных» племен в качестве «коневодов», приход которых в этот регион относит к середине II тысячелетия до н. э. (11-30,34), что не находит своего подтверждения в имеющемся фактическом материале. Эти пришлые «индоязычные пастушеские племена», по идее, должны были привести с собой хотя бы отдельные элементы «своей культуры» или же на месте создать их, подобные в их альма-матер. Но археологические находки доказывают местный характер найденного материала. Известный археолог А. Годард особо подчеркивает, что «культуре горных племен касситов мы обязаны так называемой «луристанской» бронзой» (10-131), которая после длительных научных споров была признана, что большинство памятников «Луристанской бронзы» относится ко времени от середины II до начала I тысячелетия до н. э. Большая часть вещей — это части конской упряжи: кольца для вожжей, удила со псалиями и т. п. Луристанское упряжно-колесничное снаряжение указывает в основном на II тысячелетие до н. э. как на дату находок: в I тысячелетии до н. э. колесница в значительной мере выходит из боевого употребления. По-видимому, луристанская колесничная упряжь была однотипна по своему устройству с древней колесничной упряжью Передней Азии вообще и в частности — Шумера (10-132). Известно, что касситская экспансия на Вавилон началась в период правления Самсуллина, сына Хаммурапи. Вавилонские источники в 9-м году правления Самсуллина (1741 г. до н. э.) отмечают войну с касситами. А родственная касситам кутийская экспансия и завоевание Шумера состоялись почти 400 лет до указанных событий — в 2228 году до н. э., и боевая колесница могла появиться на Шумере только с появлением там кутиев.Этнический состав населения на обширной территории — от района озера

Урмия (включая, вероятно, отдельные этнические островки по направлению к озеру Ван) до верховьев Диялы (кутийск-луллубейский), юго-западные районы — верховья Диялы и верховья Керхи (касситы), в районах, прилегающих к Урмийскому озеру с запада (особенно с запада и с севера) и в западных долинах Загроса (хурриты) — с III по начало I тысячелетия, в целом, оставался неизменным (10-138). Коневодство могло развиваться только в условиях яйлажной системы. Большие табуны требовали обширные пастбища. С глубокой древности основным районом разведения лошадей считают местность, примыкающую к турецко-иранской и ирано-иракской границам. Эта территория соответствует территории исторической Мидии, на которой исследователи отмечают особое развитие коневодства. Особенно ценились в древнем мире кони, разводившиеся на Нисейской равнине в Мидии (Паретакена — .район Исфагана)

Эта территория полностью находится в этнических границах Курдистана, и ее основными насельниками (местами, доходящими до 100%) по-прежнему составляют и в настоящее время именно курды. Тесная связь курдов с коневодством прослеживается в течение многих тысячелетий. Кони составляли основное богатство мидийских племен, и объектом вожделения иноземных захватчиков-ассирийцев в первую очередь были кони. Ассирия всегда стремилась привлекать в свои войска мидийские конные отряды и всегда требовала дань лошадьми. Область Нисибин они называли Mesāia (область Mesa в стране Маннеев), а одна из любимых в ассирийской армии порода коней называлась mesāia — месаинской. Во время похода ассирийского царя Саргона II на Урарту и его движении вдоль восточного берега озера Урмия на север в его победной реляции упоминается область Суби, которая по-урартски называется «Страной Маннеев», и была специально выделена царем Урарту, чтобы в ней выращивались кони для урартской конницы. Полибий сообщает, что «...Мидия — замечательное государство в Азии как по обширности и по многолюдству населения, так равно по превосходным качествам его лошадей. Лошадьми Мидия снабжает чуть не всю Азию, потому что даже царские табуны доверяются мидянам ради тучных мидийских пастбищ...» (12-X, .27)

Археологические материалы Западного Ирана и данные письменных источников конца II — начала I тысячелетия свидетельствуют в пользу того, что основное оружие всадников (по изображениям на барельефах) — лук. Стрельба на полном скаку, обернувшись назад, доказывает, что этот прием был изобретен уже к IX веку до н.э. Ксенофонт упоминает о «всадниках варваров, которые и при бегстве наносили эллинам урон, стреляя на скаку назад» (Анабасис,III, III, 4). По мнению академика Э. А. Грантовского, при Ашшурнасирапале II ассирийцы не заходили далее районов современной ирано-иракской

границы, а с изображенными на барельефе всадниками могли столкнуться лишь на территории Иракского Курдистана или в юго-восточных областях Турции (9-371). Иногда стрельбу из лука на полном скаку называют без основания на то скифским. Хотя достоверно известно, что в IX–VIII вв. до н. э. на Армянском нагорье и в Приурмийском районе скифов не было, и лишь к концу VIII века до н. э. появляются киммерийцы, о чем свидетельствуют данные ассирийских и урартских текстов. Поэтому можно смело утверждать, что этот способ ведения боя был выработан в мидийской среде. Ассирийские войска были смешанной массой, то есть разноплеменной. В них воевали и мидийско-курдские конные отряды. В постоянных столкновениях с горцами ассирийские цари не могли не обратить внимания на конные боевые отряды с их высокими маневренными возможностями и мобильностью, что вызывало естественное стремление привлечь их на свою сторону или же создать подобные отряды. На фоне постоянно не прекращающихся боевых действий ассирийцам все-таки удавалось «получить с гор воинов и принять оттуда лошадей, нужных для кавалерии» (13-132). На ассирийском рельефе из Ниневии (VII в. до н. э.) среди осаждающих мидийскую крепость ассирийских воинов мы видим и вооруженных стрелами пеших, и конных мидийцев. Но основным вооружением у мидийцев были дротики. На одной из эламских печатей обнаружено изображение мидийского конника-аризанта. О наличии мощных кавалерийских боевых отрядов среди мидийцев пишет и профессор Ф. Эльчктедт. По его словам, в пределах политических границ нынешнего Иранского Курдистана, внутри Великого Мидийского государства, размещались три важнейших центра: плодородный и пригодный для земледелия Азербайджан; имеющий важное политическое значение Хамадан и простирающиеся до «Мидийских ворот» поблизости Бисутуна области; и наконец, горные области нынешнего Курдистана. Эти горные области имеют важное стратегическое значение. Именно на этих территориях размещалась самая лучшая для своего времени в военном отношении чрезвычайно организованная вооруженная дротиками курдская кавалерия. Эти области для коневодство были крайне благополучными. Именно отсюда с целью освобождения от ассирийского деспотизма был совершен поход. Как у живущих на восточных склонах Загроса курдов, так и на западе ассирийского фронта воевали созданные из курдов вооруженные дротиками кавалерийские соединения. По этой причине мидийцы вынуждены были дать особое предпочтение вооруженным .(108-7) дротиками курдским боевым отрядам

Следует отметить, что мидийцы являются родоначальниками кавалерии. В период правления мидийского царя Киаксара, который «был еще гораздо воинственнее своих предшественников и первым разделил азиатское войско на (боевые) отряды по родам оружия и каждому отряду —

копьеносцам, лучникам и всадникам — приказал действовать самостоятельно. До этого все (войско) было перемешано в беспорядке» (Геродот, I,103). Именно благодаря царю Мидии Киаксару родился новый вид вооруженных сил — конница, которая с этого момента могла применяться совместно с пехотой: .лучниками и копьеносцами

Это была новая страница в истории военного искусства. Мидийцы-курды создали первую конницу, сохранившую свое боевое значение до начала Второй мировой войны. И боевую колесницу также связывают именно с хурритами, сыгравших важную роль в этногенезе современных курдов. Начиная с IV тысячелетия повозки были известны в странах Двуречья (в долинах Тигра и Евфрата — в Месопотамии), запряженные волами, ослами или верблюдами. Во время похода в Египет ок. XVII в. до н. э. хурритов (гиксосов-«пастухов» — их так называли древнеегипетские источники) впервые там появляются боевые колесницы. Гиксосы впервые в Египте ввели коневодство и колесный транспорт. Как было сказано выше, рождение конницы датируют началом I тысячелетия у мидян. После мидян конница появляется и у других народов мира. На наличие уже к IX в. до н. э. на территории будущего Курдистана этнических (достаточно определенное иранских) групп, всадники которых были именно лучниками (у персов и мидян главным образом копьеносцами; но иногда и лучниками), — указывает и Э. Грантовский (9-371). Плутарх упоминает о стоящих впереди отборных войск Тиграна мардийских лучников на конях (14-Лукулл, 31), которых Э. Грантовский называет «одним из непосредственных предков курдов» (9-371). Большинство источников рассматривает коневодство в тесной связи именно с курдами. Как пишет О. Вильчевский, население Замуа (соответствует территории нынешнего т. н. «Мукринского Курдистана» в Иране — Л. М.) состояло лишь из кутийско-луллубейских элементов. Однако тот факт, что это население занималось в IX–VIII вв. до н. э. коневодством, заставляет предполагать, что уже в это время среди населения Замуа существовала иранская прослойка, принесшая в страну коневодство (11-53). Конечно, нельзя с полной уверенностью судя по роду занятий определить этническую принадлежность, но у большинства ученых «ираноязычность» кутиев и луллубеев не вызывает сомнений, и поэтому коневодство надо считать древним занятием местного автохтонного населения, каким являются курды. К примеру, академик И. Дьяконов однозначно утверждает, что «связанная с коневодством терминология у окружающих народов — иранская, мидийская…» (10-127), то есть, среди иранских языков принадлежит древнекурдскому (мидийскому) языку. Так, персидское asa — «лошадь», видимо, в древнеперсидском начало вытесняться мидийско-парфянским aspa; в Вавилонии новая для Двуречья луговая культура люцерны носила мидийское название aspastu – asp(a) – asta — «лошадиная еда» и засвидетельствовано

впервые в VIII в. до н. э.(10-127). На современном курдском лошадь — hasp, а клевер (Trifolium) — hespist, once, ket, sewere, koringe, argud, nefel, люцерна — lusem, keha raş. Наши ближайшие соседи-армяне, азербайджанцы и тюрки клевер называют – енджа, а тюрки люцерн — kaba yonca. Страбон сообщает, что «Мидия … как эта страна, так и Армения исключительно «обильны конями». Какой то луг здесь носит название «Коне обильного»; … на этом лугу паслось 50 000 кобылиц. Это были царские табуны. Что касается нисейских коней, которыми пользовались цари как самыми лучшими и самыми большими, то одни утверждают, что порода их отсюда, а другие – что из Армении. Подобно парфянским лошадям они отличаются своеобразной статью и по сравнению с элладскими и прочими лошадьми в нашей стране. Далее, траве, которая является лучшим кормом для лошадей, мы даем специальное название «мидийской», потому что она растет там в большом количестве» (Страбон, XI,XIII,7). «Мидийцы, однако, как говорят, являются родоначальниками обычаев армян и еще раньше персов… Например, так называемая теперь персидская «стола» (длинное платье), их страсть к стрельбе из лука и верховой езде, служение царям, царские облачения и божественное почитание царей подданными перешли к персам от мидийцев» (Страбон,XI,XIII,9). Порода нисейских лошадей выращивались и на территории Армении. Общеизвестно, что в течении 610 – 590 гг. до н.э. Мидийское царство, помимо сокрушения власти Ассирийской державы добилось также подчинения себе царств Манны, Скифского и Урарту (10-316). Те же мидийцы выращивали кони и на территории Урарту. В 441 г. до н. э. Ксенофонт писал о поселениях, которые специально для царского двора выращивали коней и дань также давали исключительно конями (Анабазис, IV, V—34). Эти поселения размещались между нынешним областями Джезире Ботан и Муш в Северном Курдистане.Сатрап Армении ежегодно посылал персидскому царю 20 000 жеребят на праздник, называемый Митракинами2 (Страбон, X1, X1У, 9). Древние греки узнали коней благодаря мидийским всадникам. В пользу этого свидетельствует наличие в греческом языке слова medike — название люцерны как и в латыни – medicagosatuvai (буквально «мидийская трава» то ·есть, «курдская трава»)

В древнегреческой мифологии Кентавры (получеловек – полу лошадь) занимают особое место. Когда испанский конквистадор Кортес Эрнан (1487 – 1547) в 1519 – 1521 гг. возглавил свой завоевательный поход с отрядом, состоящим из 508 человек, в Мексику, местных аборигенов обуял ужас от впервые увиденных ими 16 лошадей с всадниками, которых могущественные инки приняли за цельное существо. Их страх перед этими невиданными чудовищами был настолько велик, что при виде этих «ужасных существ» их воля к борьбе была парализована, и историки сравнительно легкую победу небольшого отряда испанцев приписывают именно наличию у них этих лошадей. И в греческой

мифологии «кентавры» – «дикие существа, полулюди – полукони, обитатели гор и лесных чащ, отличаются буйным нравом и невоздержанностью» (15-280). Если в XVI веке создатели великой инкской цивилизации восприняли таким образом лошадей Кортеса, то можно предоставить, что творилось в душе древних фригийцев и лидийцев Малой Азии, которым неизбежная встреча с сидящими на лошадях людьми ничего хорошего им не сулила. Естественно, их встречи и стычки с этими непонятными существами, зачастую несущими неприятности или смерть, и позже овеянные страхом и ужасом рассказы об этих встречах, стычках и должны были порождать в умах детей древней Эллады мифы о кентаврах и вносить сумятицу в их души.

Позже древние греки также стали разводить коней. Среди конезаводчиков самым известным был фессалиец Филоникос, который постоянно обновлял свой табун за счет мидийских коней. В Греции самые лучшие условия для разведения коней были в области Фессалия. Огромная равнина длиной около 80 км и шириной до 60 км с плоскогорьем (горы высотой до 500 м) способствовали этому. Именно у Филоникоса отец Александра Македонского – Филипп II (ок. 382 – 336 гг. до н.э., царь Македонии с 359 г.) и купил знаменитого коня Буцефала («Дикий конь»). Буцефаль переводят и как «Бычьеголовый», якобы конь так был назван за его широкий лоб. За него была выплачена рекордная по тем временам сумма – 13 талантов (примерно 340 кг серебра). Не каждый в Греции располагался такой суммой и мог позволить себе обзавестись конем. В войсках А. Македонского в период похода на Персидскую державу было не больше 5 тысяч всадников (14-Лукулл, Александр и Цезарь, XV). Во время похода Александра Македонского (334 – 331 гг. до н.э.) в Нисейских полях паслось свыше 150 тысяч лошадей, которые были реквизированы римлянами. По возвращении в 324 году из Индийского похода, А. Македонский посетил Мидию и осмотрел знаменитые Нисейские поля, где паслось уже около 50 тысяч коней для войск Александра. Большая часть поголовья была разграблена македонской военщиной. Атропат, сатрап Мидии, подарил Александру 100 прекрасных девушек-всадниц, что явилось новым импульсом развития темы об амазонках в древнегреческой литературе.

Во время Митридатовых войн в войске Митридата было 16 тыс. всадников, не считая серпоносных колесниц (14-Лукулл, VII). Лукулл имел в своем распоряжении 2,5 тыс. конников (14-Лукулл, VIII, XXIV – 3 тыс.). У другого римского полководца Красса было 4 тыс. всадников (14- Никий и Красс, XVIII). Основным ядром Митридатова войска составляли колхи, тибарены и каппадокийцы (14-Лукулл, XIV), включая и мидийской конницы. Малая Армения была заселена тибаренами и халдеями (14-Лукулл, XIX). 3 тысячи воинов мидийской конницы во главе с Митробарзаном, первыми принявшими бой, были разгромлены Лукуллом. В этом сражении Митробарзан пал с оружием в руках (14-Лукулл, XXV). У Тиграна

было 55 тысяч всадников, из которых 17 тысяч всадников были одеты в броню (14-Лукулл, XXVI). Бронированная конница воевала под началом Мидийского царя (14-Лукулл, XXVII). Эта конница была вооружена, в основном, копьями (14-Лукулл, XXVIII). Конница была словно замурована в свою тяжелую, негнущуюся броню. У всадников не были защищены только бедра и голени. В войсках Тиграна воевали также воинственные мардийские лучники на конях (14-Лукулл, XXXI). Таким образом, мы видим, что основное ядро конницы Митридата составляли всадники из числа мидийцев, колхов, тибаренов и каппадокийцев и мидийцев. А у армянского царя Тиграна значительная часть конницы была из числа мидийцев – 17 тысяч тяжелой бронированной конницы и .мардийские лучники

Древних китайцев также привлекала переднеазиатские кони. В конце II века д.н.э. Парфия устанавливает дипломатические и торговые отношения с Китаем. Китайцы ввозили щелк, а вывозили различные ткани, пестрые ковры, стекло, металл, драгоценности, лекарства и лошадей. В Богазкее среди найденных хеттских надписей было также обнаружено «Наставление по уходу за лошадьми». В нем излагаются правила подготовки лошадей, проводятся графики нагрузки и отдыха и т. д. Считается, что это самое древнее из найденных наставлений такого рода. (16-115). Впоследствии было выяснено, что «Трактат о коневодстве» был составлен митаннийцем (хурритом) Кикули — старшим конюшенным при дворе хеттских царей (17-130). Наличие обнаруженных фрагментов «Эпоса о Гильгамеше» в хеттском и хурритском переводах — явное доказательство того, что «Наставление по уходу за лошадьми» было переведено с хурритского на хеттский язык и его истоки необходимо искать в курдском материале. Из того, что в Нузе (совр. Киркук в южной части Курдистана) начала XIV в. разные обозначения лошадей имеют доказанное или вполне вероятное индоарийское происхождение и что хеттский трактат о тренинге лошадей был написан конюшенным—митаннийцем и содержит индоарийские професиональные термины, можно прийти к заключению, что индоарийцы хорошо разбирались в коневодстве и тренинге лошадей (18-47). Приобретение и содержание лошадей и колесниц обходилось очень дорого и было доступно только богатым слоям, выделявшимся в Нузе (Аррапхе) именно по данному признаку: принадлежавших к этим слоям так и называли rakib narkabti – «ездящие на (боевых) колесницах»; они составляли избранные войска, от которых зависел исход войны. В Митанни, равно как и в Сирии и Палестине, их именовали marijanni – na; это слово часто, но не вполне убедительно связывают с другим индоевропейским marya – «молодой человек» (в авестийском также – «член мужского союза»). На протяжении истории Митанни эта военная элита превратилась в своеобразную родовую знать (18-47). В современном курдском языке наличие таких слов, как mir, mir–miran (господин,

владетельный князь), marıv (mırov) – человек, mer – мужчина, merxas – мужественный сопоставима с хурритским marijanni – na. Мидийцами выработаны основные виды тренировки коней и тактика их применения в бою. Академик И. Дьяконов считает, что в горных районах, где нет больших плоских пространств, выработана система тренировки колесничных лошадей, которая обозначалась мидийским термином wartanna («оборот»), с пробегом длиной в 2 км, а затем была перенесена на равнины Месопотамии и также обозначала определенное расстояние в пределах конно-колесничного пробега по прямой (18-62). На современном курдском диалекте сорани war (19-666) переводится как привал, стоянка, остановка, а tan — идти непрерывно; tana — опорный столб (19-137). Для обозначения расстояния в 2 км в начале и конце разметки должны были сделать разметку надежными средствами, в качестве которых вполне можно было применять вкопанные глубоко в землю столбы. Камень или торчащий из земли пень могли быть препятствием во время тренировок, ранить коня или сломать колеса при наезде. А опорные столбы с прикрепленными на них средствами освещения могли способствовать проведению тренировок даже в ночных условиях. В письменных источниках содержится много сведений о военных упражнениях курдов, о которых еще в 50-х годах XIX столетия как о главном развлечении писал русский просветитель А. Худобашев (20-74). Т. Ф. Аристова в описании Г. Ф. Грязнова приводит несколько упражнений на лошадях у курдов Северного Курдистана: «Особенно кочевые и полуоседлые курды любят езду и игры на лошади, и если у них нет безусловно всех полезных для всадника упражнений, зато есть и такие, которые не практикуются в регулярных конницах.Из упражнений, проделываемых курдами, отметим следующие:а) Всадник в одну шеренгу, разомкнутую на 6-8 шагов, проделывает движения вперед и назад шагом, рысью и галопом, держа свою пику горизонтально (по направлению движения) в правой, слегка согнутой, руке. На ходу курд потрясает пику, более же искусные вращают в руке. На галопе всадник-курд, видимо, не задается вести своего коня непременно с той или другой ноги, но, во всяком случае, он ведет его довольно ровно и делает чрезвычайно резкую, почти моментальную остановку на каких-либо двух-трех шагах. На такой короткой остановке у большинства курдов и сказывается недостаток шлюса; многие всадники почти вылетают на шею, хотя, впрочем, очень скоро снова усаживаются в седло.б) Две шеренги всадников, одинаково разомкнутых, проделывают те же движения навстречу, проходя одна другую насквозь.в) Выделяются отдельные всадники и проделывают единичную езду, между прочим, гоняясь друг за другом, причем вы видите тут и моментальные остановки с таковым же поворотом на задних ногах; наконец, самые сокращенные вольты часто на контргалопе. Все это проделывается так же искусно, как, по-видимому, и бессознательно, и, следовательно, в силу

беспрестанной практики. Встречаются и такие ездоки, которые всю эту езду, в том числе цифру 8, проделывают на контргалопе со снятым оголовьем и мундштуком, с поводом, накинутым на шею; при этом всадник-курд конем своим управляет исключительно голосом, движением корпуса и поглаживанием рукой по шее.г) Стрельба с коня на ходу производится не всеми и не особенно умело.д) Крайне поучительны упражнения с копьями, вернее сказать, с обломками палок около пальца толщиной и около 1-1 ¼ аршина (дометрическая мера длины в России с XVI века = 16 вершкам = 71,12 см; длина палки, т. о., равняется примерно 70-110 см. — Л. М.) длиной. Две шеренги всадников, одинаково разомкнутых на 6-8 шагов, становятся на некотором расстоянии одна против другой. Всадники обеих шеренг, по очереди, выезжают вперед, приближаются к своему визави и бросают в него палкой, делая при этом как бы вызов. Тогда курд, в которого было направлено копье, бросается с места на противника, стараясь настигнуть его копьем, а этот последний, сделав крутой, но умелый поворот, старается улизнуть и уклониться от и из-под удара. Таким образом, завязывается игра, в которой принимают участие все остальные всадники, стараясь не упустить случая выручить своего. При этом случается видеть примеры поразительной ловкости управления конем и копьем. Часто ловкий всадник-курд лихо уклоняется из-под удара нескольких его преследующих, причем иногда ему удается на ходу поднять кем-нибудь оброненное копье, затем уловить минуту и, в свою очередь, нанести контрудар… Нередко игра ведется бешено с редкою ловкостью и смелостью. Бывают случаи падения, а равно случаи довольно серьезных ударов палкою, но все это ничто по сравнению с захватывающим дух интересом этой игры…Именно в этой игре хороший курд может выказать все свои лучшие качества как всадника: легкость, гибкость, смелость и .(ловкость на коне, презрение к случайностям и т. п.» (21,186-187

Еще с древних времен мидийцы разнообразно использовали верховых лошадей в своей жизни: пасли скот, ездили в гости, устраивали скачки во время свадеб, охотились, совершали набеги, совместно отбивались от врагов. Конь постепенно превращался в главное средство передвижения. Все это способствовало улучшению навыков верховой езды. В качестве вооружения применялись стрелы и пика. Стрела позволяла поразить цель с дальних расстояний, а пика давала возможность всаднику не подпускать на опасное для жизни расстояние противника. Со временем появляется седло и уздечка, что во много раз повысило маневренные возможности всадника и содействовало улучшению взаимопонимания коня и седока. Постепенно мидийцы научились действовать совместно, наряду с индивидуальными навыками боя приобрели его коллективную тактику. Уже к началу I тысячелетия до н.э. мидийская конница стала значительной военной силой, о чем свидетельствуют письменные источники и изображения на памятниках античности и

современности.Греческий историк и теоретик военного искусства Ксенофонт свидетельствует о том, что однажды сатрап Фарнабаз разогнал отряд в 700 греков двумя колесницами и, напав затем со .своими всадниками, изрубил их

Несмотря на потерю государственности в 550 г. до н.э. мидийцы и мидийская конница оставались значительной военной силой вплоть до начала XX века. Персы, как и ассирийцы, приняли у мидийцев тактику ведения боя, но, мидийская конница действовала самостоятельно. По свидетельству Геродота, в коннице царя персов Ксеркса кроме персов служили «кочевое племя по имени сагартии» и «мидийские всадники» (Геродот, VII – 85, 86). «Начальниками конницы были Гармамифрас и Тифей, сыновья Датиса» (Геродот, VII – 88) — мидийского полководца, а не персы, как этого следовало бы ожидать. Этот факт также подчеркивает отводимую им особую роль и значение мидийской (курдской) конницы в армии Ксеркса. Одним из древних народов Передней Азии и ближайшими соседями курдов, несомненно, являются армяне. Но культ коня среди них не так развит как среди курдов. Даже Геродот не называет среди конниц Ксеркса армян. Армяне им упоминается вместе с фригийцами: “Армении же, будучи переселенцами из Фригийской земли, имели фригийское вооружение”(Геродот, VII, 73), которые, в свою очередь, были вооружены как пафлагонцы – в плетеных шлемах, с маленкими щитами и небольшими копьями; кроме того, у них были еще дротики и кинжалы (У11, 72) — в составе пеших войск. Вооружение персов «собственно мидийское, а не персидское» (Геродот, VII – 62), то есть персы у мидийцев переняли и вооружение. Знаменитые мидийские кони выступали также в качестве священных коней, которые шли впереди царя Ксеркса. По свидетельству Геродота, «Царю предшествовала 1000 отборных персидских всадников, за ними двигалась 1000 копьеносцев (также отборных) с копьями, обращенными вниз к земле. Потом шло 10 священных так называемых нисейских коней в роскошной сбруе. Нисейскими же называются эти кони вот почему. Есть в Мидии обширная равнина под названием Нисей. На этой-то равнине и разводят таких больших коней. За этими конями двигалась священная колесница Зевса (Ахура Мазды — Л. М.), которую везли 8 белых коней. Позади самих коней следовал пешком возница, держа в руках узду, так как никто из людей не мог подниматься на седалище этой колесницы. За этой колесницей ехал сам Ксеркс на колеснице, запряженной нисейскими конями» (Геродот, VII – 40). И этот обычай был перенят персами у мидийских царей. Мидийская конница действовала на всех фронтах Ахаменидской империи, которой положил конец походы Александра Македонского. В дальнейшем в его военных походах также принимают непосредственное участие курдские конные отряды. Одним из главных союзников Александра выступает мидиец Атропат — царь Малой (т. н. Атропатской) Мидии. Династии Аршакидов (250 г. до н.э. – 224 г.

н.э.) и Сасанидов (224 – 651) возродили курдскую государственность. В этих империях по-прежнему конница остается главной ударной силой. Курдская конница формировалась по родоплеменному признаку, то есть отряды собирались из членов племени или племенной конфедерации, где все бойцы состояли в родстве между собой и были крепко спаяны друг с другом родственными отношениями, обычаями и традициями племени, а это способствовало укреплению взаимовыручки, взаимной поддержки и установлению товарищеских отношений. Презрение к смерти, бесстрашие, отвага, храбрость, стремление слыть лучшим воином и не быть объектом насмешек за проявленные в бою малодушие и трусость — вот отличительные черты курдского воина.Племя (племенная конфедерация) курдов могло одновременно выставить до 100 тысяч всадников, а некоторые даже больше. Каждое племя по выставлять первому требованию царя обязано было определенное количество всадников, учет которых велся в канцелярии дворца. В зависимости от количества взрослых членов племени (мужчин) и составлялась точная роспись конных сил, которые назывались «Gahnamak». За количество и своевременное выставление конных сил нес личную ответственность глава племени. Этот порядок сбора войск был систематизирован окончательно при Сасанидах, которые в качестве поощрения стали выплачивать главе племени жалованье, а субсидии — в виде одноразовых подарков. В одном из «Gahnamak», датируемой VII веком, число мардепетаканской3 (курдской) кавалерии в Армении доходило до 120 тысяч. Сасанидская империя не была спаяна крепкой централизованной властью. Междоусобица между курдскими племенными вождями и все более усиливающееся стремление окраинных областей приобрести самостоятельность привели ее к неизбежному краху. Против арабского нашествия не было единого фронта, и арабы начали область за областью покорять территорию Сасанидской империи, в том числе и Курдистан. Несмотря на разобщенность сил, курды оказывали арабам упорное сопротивление, и арабы испытали на себе действие курдской конницы. С этого момента она стала объектом уничтожения для арабов. По данным армянского историка VII века Себеоса арабы обложили мидийцев непосильной данью – «на каждого с них брали по 365 мешков драхм; а кто не мог заплатить, то за каждую драхму брали по человеку. Таким образом они истребили князей и всадников страны». Далее, касаясь событий 646-647 гг., историк сообщает, что «мидяне, взвесив свое состояние, решили, ч смерть почти л чше жизни; они желали приобрести одно из двух: или умереть, или избавиться от мучительного рабства. Для этой цели оставшиеся князья стали собирать войско и устраивать полки… Когда полчища исмаилского (арабского – Л.М.) войска заметили, что им не удастся дело в укрепленных горах мидийских, … что они лишились многих воинов, низвергнутых с крепостей в пропасть,

что многие погибли … от стрел храбрых и мужественных воинов, то они выступили из тех стран и устремились на север против народа, жившего у Каспийских ворот» (23-III, XXXV). Яростное сопротивление курдов заставило арабов в корне изменить отношение к курдам. Арабы стали искать дружбу с курдскими вождями и всячески укрепляли эти отношения. Особенно ими поощрялись матримониальные связи4. Да и все более расширяющиеся границы Арабского халифата требовали много усилий по их охране и обеспечению безопасности. С другой стороны, нельзя было игнорировать и не использовать в своей захватнической политике такую значительную военную силу, какой являлись курды. Большинство курдских вождей продолжали борьбу за независимость от арабов. Но и многие предпочли союз с арабами для сохранения своей власти. Вместе с тем, участие в захватнической политике арабов давало возможность курдским вождям участвовать в дележе добычи и расширении своих феодальных владений. Многие из них получали от арабов новые уделы во вновь захваченных территориях для «прокорма». Этим феодалам, освобожденным от налогов, вменялось в обязанность лояльность к арабам и предоставление по первому требованию властей воинской силы. Зачастую курдские вожди со своими отрядами даже воевали на стороне арабов против других непокорных курдских вождей. Такое наблюдалось за всю историю курдов, это происходит и в наши дни — в этом главное несчастье курдского народа. Знаменитая курдская конница заставляла завоевателей считаться с собой, но она в то же время служила чужим интересам во вред курдам. Только один слух о курдской коннице сеял панику среди противника. По рассказам средневекового историка Леонтия, во время разгара войн за т он Арабского халифата, враги Мервана II (744-750) потерпели поражение только из-за того, что до них дошел слух о прибытии к Мервану в Сирию помощи из Армении в виде 15-тысячной отборной конницы.Арабы, приняв на вооружение Сасанидскую систему конницы, стали переписывать наличие и количество всадников и выплачивать жалованье курдским князьям. Зная положение о коннице, принятое Сасанидами, император Константин еще в 653 г. во время похода против арабов призывал курдских князей обдумать способы единодушного действия против врага, причем сулил им помощь в виде жалования.В годы правления первых Аббасидских халифов положение изменилось: в соответствии с новым приказом курдские вожди сами должны были содержать конницу на свои средства и в определенном количестве. Но зато курдская конница на всех фронтах халифата уже воевала наравне с арабами как союзник. Со временем арабы опять стали выплачивать жалованье курдским вождям на содержание конницы. Один из руководителей хариджистского (антиарабского) движения крестьян и ремесленников в Хорасане в 870-871 гг., Абд ар-Рахман, который вынужден был сдать свою крепость в Карухе во

время осады на милость победителя, был прощен. По приказу курдского правителя Хорасана Йа’куба бен аль-Лайса «одарили всех его соратников и начальников», сразу же вписали их имена «в войсковой диван» и определили им жалованье в зависимости от их числа. Ибрахима же сделал над ними старшим. Их называли «Войско еретиков» (25-218). И славная курдская конница продолжала служить арабским интересам. Это продолжалось вплоть до распада Арабского халифата. Труд Г. Ф. Грязнова о курдах и курдской коннице нельзя назвать случайным. На это указывает и тот факт, что в одном из авторитетных изданий XIX века Российской империи, занимающемся обобщением и распространением теории и практики военного строительства Российской и зарубежной армий, особое внимание уделяется военным формированиям не имеющего государства народа — курдской коннице, которая по праву считалась одной из лучших среди иррегулярных армий в Передней Азии и не только в ней. Русское военное командование исход русско–иранской и русско–турецкой войн напрямую связывали с тем, на чьей стороне будет воевать курдская конница. Вот как описывает первую встречу русских войск с курдской конницей очевидец событий, русский историк В. А. Потто: «13 апреля 1827 г. … На Абаранском поле (под г. Ереван в Республике Армения – Л.М.) на дороге на селение Верхние Айгланлы… Здесь-то в первый раз в эту кампанию русские увидели знаменитую конницу. Не говоря уже о красоте кровных куртинских жеребцов, внушительное впечатление производили сами наездники, исполинский рост которых казался еще громаднее от высоких головных тюрбанов, украшенных перьями и золотом. Когда куртин, гремя и сверкая оружием, бешенно несся на своем жеребце, крутя над головой гибкую пику, увенчанную пучком дорогих перьев, он имел поражающий вид, способный, по крайней мере на первых порах, озадачить всякого противника. Донцы поддавались этому впечатлению каждый раз, когда на них налетала куртинская конница, – и давали тыл… Кучки застрельщиков также невольно сжимались плотнее» (26-243). И, во что бы то ни стало, надо было иметь в качестве союзницы эту конницу, и такая цель была достигнута: в XIX веке были учреждены два кавалерийских полка числом более 10 тысяч, состоящих из курдов, которые во многом способствовали победе русского оружия в ходе русско–турецкой войны. В последующие столетия положение не изменилось. В шахском Иране и османской Турции курдская конница по-прежнему оставалась значительной военной силой, и из курдов формировались целые конные армии. В 20-х гг. XX столетия в Хорасане под патронажем англичан была сформирована из курдской кавалерии так называемая «Курдлеви» (курдские львы) — курдская добровольная армия. Кавалерийский полк состоял из трех эскадронов по 100 человек под руководством английских офицеров. Эскадроны были сформированы по территориальному принципу: 1-й представляли кучанцы, 2-й — боджнурдцы, 3-й —

мияндабадцы. Обмундирование было казенным и состояло из английской гимнастерки, ремня, галифе, ботинок и обмоток. Конь, чупурма (папаха) и постель были собственными. Каждый получал жалованье в сумме 23 туманов в месяц (27-19). Во второй половине XIX века курдские районы, занимавшие важнейшие линии ирано-турецкой границы, входили в зону интересов иностранных европейских государств, в первую очередь Англии. В эмирате Арделан в Южном Курдистане под их влиянием были сформированы батальон, набранные из курдского племени горан, батальон под командованием Х. К. Роулинсона и дивизион из другого курдского племени бахтиар под командованием А. Х. Лейярда. Эти два английских офицера позднее войдут в число «отцов ассирологии».В Османской Турции число курдской конницы было более масштабным. В годы правления турецкого султана Селима I (1512-1519) была образована отдельная курдская армия. Штаб-квартирой этой армии был Диярбакыр (Амед). Но правление армией было передано в руки османских пашей (военачальников). Курдская конница принимала широкое участие в завоевательной политике обширной Османской империи, проливая кровь на всех фронтах, и одновременно применялась для подавления курдских восстаний, что отвечало интересам османов по усилению взаимной отчужденности и ненависти среди курдских племен и по их разъединению, а это в свою очередь облегчало османам удерживать в повиновении непокорныех курдских племен. По совету Зеки-паши, командующего 4-м корпусом, штаб которого находился в Эрзинджане, султан Абдул Хамид II (1842-1918 гг., на троне — 1876-1909 гг.) в 1891 г. учредил легкую курдскую кавалерию, получившую название в честь султана «Хамадийе», численность которой в дальнейшем планировалось довести до 200 тысяч. Полки, как правило, формировались по племенному признаку и командовать ими было вверено выходцам из знатных курдских родов, которым были жалованы титулы пашей. Среди них особо выделялся Ибрагим-паша, командовавший десятью полками, и который был фактически полунезависимым царьком — «Князем степей» — как почтительно называли его в Месопотамии. Он был вождем конфедераций кочевых и полукочевых племен курдов между Амедом (Диарбакром) и Урфой. Его зимняя квартира располагалась в городе Вираншехире. Вскоре после младотурецкой революции 1908 года он встал во главе восстания против нового турецкого режима и был убит во время боя. Другой значительной фигурой был вождь племени хейдаранлы Кер-Хюсейн-паша5, который был родом из Патноца в Ванской области в Северной части Курдистана. В 1908 году число «Хамадийе» доходило до 65 полков. Каждый полк состоял из 1220 всадников, общее число которых доходило до 80 тысяч. 9 из этих полков размещались в Амеде и вокруг него. 41 из этих полков под командованием Ибрагим-паши размещался в Вареншахре. 5 из 9 полков в Амеде также были под командованием Ибрагим-паши и

его сыновей. Ибрагим-паша был вождем одного из мощнейших курдских племен милли (милван).6 В 1908 году отношение к «Хамадийе» в корне изменилось. Новое правительство начало гонение на приближенных к султану племенных вождей, которые были устранены от службы. Началась ликвидация и курдской кавалерии. Но этот процесс вскоре остановился, в связи с возникновением опасности Первой мировой войны, которая началась в 1914 году. С целью использования против внешних врагов Младотурецкой Республики «Хамадийе» стали преобразовывать в так называемые «Аширет Алайлары» («племенные полки»). Главное их отличие от «Хамадийе» заключалось в том, что они привлекались для несения службы за пределами границы республики. Всего были вновь сформированы из курдов 4 дивизии и 1 бригада.Эта кавалерия формировалась по территориально-племенному признаку: 1-я дивизия (штаб-квартира в Хнысе): Зерикан, Джыбран, Зерики, Хайран, Юсуфйан, Джемадан, Каскайан, Шадиллу;2-я дивизия (штаб-квартира Каракилис-Шемди Элашгырт): Чемданан, Зилан, Сипки, Зылаф, Адаманеан, Пашменеан, Карапапак, Сараджеан, Джелали;3-я дивизия (Эрджис): Хасанан, Хысыф, Хайдаран, Мархаран, Калкан;4-я дивизия (Вираншехр): Миллиан, Хызыр, Деруки, Май, Кики, Каракечи;Ванская кавалерийская бригада (Ван): Макури, Такури, Шефкети, Шеркан, Шейдан, Шемшеки, Майлан, Шийоли, Лийоли.Курдская кавалерия сыграла существенную роль во время боевых действий по всему фронту на Балканах и в восточном направлении в ходе Первой мировой войны — в пользу Турции. Курдский народ был в очередной раз обманут. После первой мировой войны во время очередного передела политической карты мира курды были повторно забыты. Севрский договор 1920 года закончился фарсом в Лозанне в 1923 году, где Курдистан был еще раз разделен и за счет курдских территорий были образованы два новых арабских государства — Сирия и Ирак. Опять курды стали оплачивать собственной кровью чужие амбиции. А ведь именно благодаря курдам Турция осталась на политической карте мира, иначе, по замыслу союзников, оставались только территории вокруг Анкары.После 1920 года отпала необходимость в курдской коннице, и правительство кемалистской Турции начало борьбу за повсеместное уничтожение не только курдской кавалерии, но и всего курдского народа, и этот геноцид в той или иной форме продолжается и в наши дни. Такие мангурты, как Зия Гекальп, один из основателей идеологии Пантюркизма, сам, как это не парадоксально, курд из Диярбакыра, сыграл существенную роль в уничтожении курдской конницы. Он, после Гарпага и Мовлана Идриси, был третьим злым гением курдского народа, предавшим его интересы чужеземным .захватчикам

В годы правления мусаватистов в Азербайджане (1918-1920) также была сделана попытка создания курдских вооруженных формирований: курдского стрелкового батальона и курдского

конного дивизиона. Для этих целей из числа курдов Карабаха были подготовлены военные кадры. 28 курдов стали первыми выпускниками Курдского отделения, которые сразу же после выпуска были направлены в курдские части. Кроме них в курдские формирования стали набирать из других частей также младших командиров, преимущественно курдов. Так, § 5 приказа № 219 прапорщик 7-го Ширванского полка Ага Меликов был переведен на службу в курдский стрелковый батальон. Приказом № 183 от 1 апреля 1920 года по штабу Армии (§ 3), подписанным временно исполняющим обязанности Военного министра Шихлинским и начальником Штаба армии генерал-майором Гайтабаши, в Курдский стрелковый батальон переводились: прапорщики 1-го пехотного Джаванширского полка Мамед Карашаров, Багадур Азимбеков и Салах Кулиев; прапорщики 2-го пехотного Закатальского полка Исфандияр Бабишбеков и Мирахмед Мир-Джавадов; 3-го пехотного Гянджинского полка капитан Федоров и прапорщики Мурсал Ибрагимов и Алекпер Мамедов; прапорщики 4-го пехотного Кубинского полка Абдулла Сулейманов и Таир Кулиев; 5-го пехотного Бакинского полка подпоручик Ахмед Велиханов и прапорщик Абдул Баги Раджабов (ЦГИА. Ф. 2894. Оп. 6с. Ед. хр. 7. Л. 157). Тем самым к весне 1920 года было фактически завершено создание двух профессиональных курдских воинских частей.Приказом № 12 от 7 января 1920 года (§ 2) с 1 января того же года командующим Курдским конным дивизионом был назначен ротмистр 1-го конного Татарского полка Султанов, который был племянником Хосров бека Султанова (ЦГИА. Там же. Ед. хр. 4. Л. 125). К моменту выхода в свет этих приказов и Положения о военной службе курдов в районе Карабаха уже были курдские формирования. Из секретного рапорта временно командующего 1-й пехотной Азербайджанской дивизией на имя Военного министра под номером 6 от 28 февраля 1919 года речь идет об усилении дислоцированного в Шуше батальона 1-го пехотного полка «двумя сотнями конных курдов и двумя сотнями пеших курдов», которые к 5 марта будут «вызваны Военным губернатором» (ЦГИА Аз.ССР.Ф.2894.Оп.6.Ед.хр.18). В свою очередь эти части сыграли стабилизирующую роль в обеспечении безопасности мирных жителей на Карабахском фронте. Документы, касающиеся этого проекта, настолько уникальны, что мы их приводим полностью в .разделе «Архив» данного журнала

В арабском трактате о гиппологии («Украшение всадников»), в частности, говорится, что знаменитая порода арабских лошадей ведет свое начало от табуна царя Соломона (35-387). Существует и легенда о том, что арабские скакуны являются потомками вышедших из моря ста крылатых коней, подаренных богом Соломону, которых он назвал «благом». Очевидно, что эта семито – арабская традиция о конях, вышедших из моря и якобы положивших начало некоторым сильным и выносливым породам, .возникла под влиянием курдских мотивов

Курдская поэма «Куч Осман» повествует о замечательном скакуне и его подвигах. Его доблести велики, ибо его отец был «жеребцом, вышедшим из моря». Курдский вариант одного из эпизодов «Шахнамэ» о герое Рустаме обнаруживает тот же мотив (35-388). Этот же мотив звучит и в курдском эпосе «Кер – огли». Курды сказочных коней называют «bor». Даже в армянском варианте эпоса «Давид Сасунский» чудесный конь, вышедший из моря, носит курдское название «Куркик Джалали» (15-299), что буквально означает – жеребец Джалали; а джалали – общеизвестное курдское племя. И все мифические кони отличались белым цветом – цветом, особо почитаемым в зороастризме, как символ чистоты и благочестья. Знаменитые нисейские кони были белого цвета. Курдский пророк Хдыр Наби в день праздника, названного в его честь «Айда Хдыр Наби» (отмечается ежегодно во второй декаде февраля, в промежутке от 12 по 20 февраля, когда полнолуние приходится на пятницу), путешествует по земле на своем чудесном белом летающем крылатом коне. Вспомним шествие перед войском Ксеркса .упряжки из белых коней

Чудесные кони могут быть и иного происхождения. Н. Гянджави, хорошо зная обычаи и традиции своего народа, в своей поеме «Хосров и Ширин» рассказывает о происхождении чудесного коня Шебдиз связи с существующим среди курдов фаллическим :(56-51,53) обрядом – культом камня

.Вблизи монастыря находится пещера
.В ней камень схож с конем; того же он размера
В дни зрелых фиников спешит из Ремгеле
.Сюда кобыла. Ждет — зачнет она во мгле
Она, свершив свой путь, в полуночную пору
.В пещерный лезет вход, как змеи лезут в нору
.И к камню черному в ней страстный жар горит
.Трепещет, бурная, и трется о гранит
Ей волею творца от камня ждать приплода
.Что дивного? Творцу подчинена природа
,А конь, что здесь зачать, – всего быстрее он
.(402-49) Свой взмах у ветра взяв, а скорость – у времен

Ремгеле – Румкала, крепость, расположенный между городами Мараш и Урфа на берегу реки Мерзифун, западного притока р. Евфрата (29-84); Античный Пум (Иоанн Ефесский,34). До конца XIX в. находилось под контролем мощной курдской племенной .конфедерации шарики (шерикан, шериканлу)

Говоря об арабской породе лошадей, И. Акимушкин писал, что «порода эта не такая древняя, как порой про нее говорят. По свидетельству Геродота, во время похода ахаменидского царя Ксеркса на Элладу, арабские воины «ехали на верблюдах» (Геродот,VII, 86). Как он сообщает, «арабские же всадники стояли последними» в построенной эскадронами коннице Ксеркса, так

как «кони не могли выносить верблюдов, и, чтобы кони не пугались, их поставили позади» (Геродот,VII, 87).

До того, как Мухаммед умер в 632 году в доме своей любимой жены Аиши и ислам двинулся в наступление на цветущие страны соседей, у арабов таких превосходных лошадей не было» (36-97). Весной 627 г., после «Битвы у рва», во время похода на племя Бану Курайда в войсках пророка Мухаммеда насчитывалось 36 всадников и то большинство из них были верблюдами» (37-400). Во время осады Медины, 31 марта 627 г., язычниками–курайшитами Мекки в войсках язычников из 10 тысяч воинов 300 были всадниками. В 4-тысячном войске курайшитов-защитников было всего 300 всадников, которых возглавлял Халид ибн Валид. В силах гатафанитов и сулаймитов также были три сотни всадников(37-396). Примечательно, что значительную часть взятых в плен женщин Бану Курайда с ведома пророка отвели в Неджд и обменяли на лошадей и оружие (37-400).

Но к концу VII века уже был начат отбор в основном из захваченных персидских и среднеазиатских лошадей и выведение особой породы» (36-97). Засушливые пустыни и полупустыни Аравийского полуострова никак нельзя считать пригодными для разведения лошадей. Там селекционная работа проводилась в основном, в небольших оазисах и ее никак нельзя называть масштабной, как это было в Курдистане. Даже в письменных источниках, относящихся ко второй половине XIX века, содержатся сообщения о разведении курдами коней. Армянский архимандрит Гарягин Срвандзтянц писал, что «гасананские курды, занимая лучшие места Малазгирда, разводят хорошей породы лошадей и др. скот. Прекрасная и обширная долина под названием «Авранг» (искаженное курдское Heftreng – Семицветный, Радужный – Л. М.) вызывает удивление. Одна часть ее начинается с границ Алашкерта и может называться долиною Евфрата, т.к. здесь протекает р. Евфрат » (32-22). Другой источник того же периода уже сообщает нам о разведении коней на территориях, ныне входящих в состав Республики Грузия: «В Ахалкалакском у курдов особенно славятся верховыми лошадями селения Гумурдо, Б. Кондура, Б. Аракаль, Барозет, Азавреть, Мамзара и М. Ханчалы; хорошие вьючные лошади встречаются в сел. Вареван. В Ахальцихском особенно хорошие лошади встречаются в селениях Ниал, Артаке, Вале и др. (38, 177-178).

Еще в XIII веке венецианский путешественник Марко Поло указывал на наличие «добрых коней» в Персии, где вторым из восьми провинций он называет «Кардистан» (39-XXXIII), которых купцы на кораблях вывозили на продажу в Индию, так как «кони эти, знайте, дорогие; иной конь продается за двести торнайзских ливров; за эту цену можно купить немало коней. Этих лошадей… здешние люди водят в Кейс и Ормуз; оба города на берегу Индийского моря; там их скупают купцы и везут в Индию, где и продают их по дорогой цене » (39-XXXIII). Он же расссказывает о том, что местные мастера отличались тем, что «конскую сбрую

работают тут отлично: узды, седла, шпоры, мечи, луки и колчаны; .всякое их вооружение у них на собственный образец» (39- XXXV) Известный русский писатель И. И. Акимушкин, по профессии биолог, в породе арабских лошадей различает три типа – Сиглави, Кохейлан и Хадбан (36-98), которые, почему-то носят курдские названия Seklavi (Норовистый), Khel(an) (Горячий) и Hamdan(i) (Спокойный). Курды различают еще и четвертый тип – Becıs (Смешанный). За тысячелетия курдам удалось вывести такие замечательные породы лошадей, как badavi, sencabi, kurd, mukrı, şahriya и др., которые своей родословной восходят к знаменитым Нисейским коням, выращиваемым на территориях, ныне относящихся к Иранской части Курдистана. А по масти – gemer (вороной – черная: и туловище, и грива, и хвост), gule (свинцовый, графитовый, серебристый), kumet (рыжая, саврасая: светло-желтая), kumeti dari (гнедая, огненно- рыжая, но хвост и грива черные), şe (буланый), boz (spi) (серый), şin-boz (сивый – чалый, синий, серый), spi – reş (чубарая – по белому фону разбросаны небольшие, правильно очерченные пятна черного, рыжего и других цветов), çal (чалый – серый с примесью другой шерсти: по всему телу смесь белых волос с черными, рыжими, желтыми, и получается тогда: вороно-чалая, гнедо – чалая, булано – чалая и.т.д.), çal beş (ноги и лоб белым пятном), ее еще называют bazın. Курды разделяют коней по аллюру: ход – на revan (revan duz и revane kava; шаг – равный шаг и крупный шаг) и revane gurbes (волчий шаг); по побежке – meş (шаг), çargav (рысь) и çotgav (beziya – галоп). Бадави – в курдском языке означает “красавец”. Действительно, эти кони по своим формам очень великолепны. Грациозность, красивые глаза, лебединая шея, выносливость и неприхотливость – вот отличительные черты этой породы. “Сенджаби” – получила свое название от этнического названия курдской племенной конфедерации сенджаби, которая обитает на долине Махидашта, раскинившейся западнее Кериманшаха. Область их обитания еще называют Мукринским Курдистаном (историческое Замуа): эта обширная область южнее Урмийского озера, по которой протекает реки Семин – руд и Зеррин – руд, а также в верхнем своем течении река Малый Заб, которая является окраиной Иранского нагорья, образованной восточными отрогами хребта Кандил, связывающего Курдистанский хребет с системой гор Загроса. Знаменитые Нисейские поля античности, где паслись многотысячные мидийские табуны, почти входят в .зону обитания этих курдских племенных конфедераций Знаменитая туркменская порода ахалтекинская, которая была выведена в оазисе Ахал–Теке (ныне разводится на конных заводах Ашхабада в Туркменистане, Казахстана и Дагестана), также своей родословной восходят к курдским лошадям. Юл Г. замечает, что «лошади, теперь известные в Азии под названием туркменских, происходит из страны к востоку от Каспийского моря» (39-248, прим. 2 к главе XXI). Именно соседство с Хорасаном, где с древнейших времен живут курды, и сыграло

ключевую роль в их разведении. При этом необходимо учитывать и факт проживания десятков тысяч курдов в Туркмении с незапамятных времен, которые всегда занимались коневодством. В истории также имеются сведения о переселении некоторых курдских племен в Бухару и Хорезм во второй половине XIV века грозным завоевателем Тимуром (Тамерланом) (1336 – 1405). Также Закаспийская область, образованная в 80–х гг. XIX века после покорения Россией Туркмении, граничила с рядом полунезависимых курдских ханств, расположенных на территории Хорасанского Курдистана в составе Персии. Одним из них было Буджнурдское, находившееся всего немногим более 35 км от персидско–русской границы. Там жили курды племенного объединения шадиллу, а главным ханом Боджнурда был Яр Маммад Хан (40 – 41). На территории Туркмении и по сей день .продолжают жить десятки тысяч курдов

Карабахская порода лошадей также имеет прямое отношение к курдским лошадям. Азербайджанские историки XIX века Мирза Джамал Джафаншер Карабаги (1773 – 1858), автор труда «Тарихи Карабах» (41-145) и Рзагулу Бек Мирза Джамал, автор труда «Правление Панах-хана и Ибрагим-хана в Карабахе и события того времени» (42-203) пишут, что Ибрагим-хан (Ибрагимхалил-хан-ок.1726-1806; 1760/61-1860 хан Карабаха) имел прекрасный табун лошадей, которые были известны в Иране и Турции, что большинство из этих лошадей было из породы лошадей из табуна Надир-шаха (1688-1747;шах Ирана 1736-1747 гг.). Панах-хан (Панахали-хан Джаваншер,?-1760;1747-1760 –хан Карабаха) большинство из них закупил у ханов Шахсеван,7 Шеккак и Хорасана. Муганская степь входила в Карабахское ханство и считалась частью Кавказского Курдистана. Именно благодаря .курдам и была выведена порода известной карабахской лошади

В XVII и XVIII веках сформировалась прекрасная порода английских чистокровных лошадей: от скрещивания и тщательного отбора восточных жеребцов с восточными и местными кобылами. В ее начальных родословных книгах упоминаются 33 жеребца: 11 турецких, 10 варварийских, восемь арабских и 4 неустановленного происхождения. Среди кобыл – 22% британских («королевских»), 26% варварийских и марокканских и 52% неизвестной породы. Всего 60 кобыл – родоначальний (36-101). В этом списке курдские лошади скрываются под «турецкими» и «варварийскими». Из истории хорошо известны низкорослые монголо – татарские кони, на которых в Закавказье и Переднюю Азию приехали предки нынешних современных тюрков. А происхождение арабских лошадей мы рассматривали выше. Знаменитые арабские кони также свою родословную берут от курдских. Об отношении курдов к коневодству с глубокой древности пишет О.Вильчевский: «В настоящее время, когда лошадь получила всеобщее распространение в хозяйственной жизни населения Передней Азии, она настолько оказывается связанной с курдами, что когда

Ирак, объявленный в 1925 году «Объединенным Хашимитским Королевством арабов и курдов», сочинял свой новый государственный герб, в качестве щитодержателей этого герба .(41-11) «были использованы арабский верблюд и курдский конь
У курдов отношение к лошади в корне отличается от овеянного религиозными представлениями индусов к корове. Такое отношение у курдов к коню больше, чем религия. Еще в 30-х гг. XX в., по наблюдениям азербайджанского ученого А.Алекперова, в XX в. в Кавказском Курдистане, среди проживающих здесь курдов предметом культого поклонения («пирами»), в зависимости от определенных условий, например, началом нового года, наряду с могилами отшельников и святых, камнем, родником, деревом, водой, лесом, мельничной канавой и прочими могла стать и .(56 -51) лошадь
У курдов даже во время перекочевок лошадь не использовалась для перевозки груза. Она служила символом престижа, и во время перекочевки на лошадях ехали только воины и жены -45) племенных вождей, в золотом убранстве и лучших нарядах .(78
Для украшения к шее лошади повязывался пучок белого конского волоса, который на курдском языке называют «кутас». Образное выражение курдского историка XV века Ш. Х. Бидлиси ««кутас» на конях с золотым убранством подмел начисто поле битвы» (46-461) означал блестящую победу курдской конницы над противником. На изображениях конников–аризантов и ассирийского рельефа четко видны эти «кутасы». Бедно одетый всадник на лошади с небогатым убором курды называли baresuwar. Европейские путешественники с удивлением наблюдали, как почти нищенски одетый курд гарцует на великолепном коне и увешан самыми .современными и дорогими видами оружия
Конь в жизни курдов занимает особое место. В отличие от других народов, которые с древнейших времен имели отношение к лошади, курды никогда не употребляли и не употребляют в пищу конину и кобылье молоко, за исключением тех случаев, когда молоко лошади использовали в лечебных целях. И в горе и в радости представить жизнь курда без лошади практически невозможно. На свадьбах ее обязательным атрибутом являются конные состязания «Джрид»8, скачки, бега «Teraten», на похоронах – обряды «Котэль»9. В курдской музыке целое направление так и называется: «Гайдэ Сийара» («Всадничий»), под бешеный ритм которой курдская кавалерия шла на решающие атаки. Под ее ободряющие ноты всадник с конем становился единым целым, и гипнозирующие и волнующие сердца ритмы музыки устремляли их на поле боя как стрелу, выпущенную из мощной тетивы. Тысячелетиями отработанные и отшлифованные такты музыки приводили коня и всадника в исступление, и не всякий конь выдерживал звуки этой музыки: часто бывало, у самих горячих коней, когда сердце, войдя в резонанс с ритмом музыки не выдерживало ее темпа, просто

разрывалось и конь падал замертво. Вот что писал о курдской музыке и песнях армянский писатель XIX века Раффи: «До тех пор мне не приходилось слышать песни, которая бы так соответствовала национальному характеру и так ярко выражала национальный дух, как курдская песня. Слушая эту песню, человек всегда представляет себе курда, сидящего с копьем в руке, на -47) «горделивом коне и мчащегося по горам с быстротой молнии .(274

В курдских эпических песнях кони занимают почетное место вместе со своими храбрыми и мужественными хозяевами: «Нередко в борьбе с врагом их выручают верные кони («hespe bor»-«морские кони»). Вместе с наездниками – витязями они всегда готовы прийти на помощь, они летают подобие могучим орлам, говорят человеческим языком, это мудрые советчики. Герой и конь в курдских эпических песнях превращаются как бы в одно существо, часто смерть и жизнь героя зависит от коня. В случае смерти героя его конь становится участником траурной церемонии в память погибшего. И тогда тут же на месте слагаются героические песни, восхваляющие как умершего героя, так и его верного друга – коня. Воспеваются рыцарские подвиги витязя. Затем на могиле героя устанавливают статую коня с седлом и .(191-21) уздечкой», – пишет Т. Ф. Аристова

Бои и конные соревнования – ристалища происходили под зажигательную музыку «Джанги» и «Сийари». Нет ни одной курдской эпической поэмы, где не воспевались бы замечательные скакуны и их подвиги («Куч Осман», «Сказания о Ростамэ», «Кар и Кульк», «Кер–огли» и др.). Существуют специальные песни – плачи, где фигурирует конь покойного. Коню посвящены сотни песен. Часто курд и в радости, и в горе обращается к своему коню с призывом разделить с ним радость или горе или же помочь выйти из трудного положения; иногда советуется, как своим другом, по тем или иным насущным, даже щекотливым вопросам и предлагает совместно искать ответы на вопросы: « Как быть, что делать?» и всегда вместе находят единственно верное решение. С древнейших времен дошла до наших дней курдская национальная игра под названием «Човган» («Чоуган») – игра в конское поло10 (от курдского “hol”). Всадники били клюшкой по кожаному мячу и загоняли его в отведенные места. Название игры от курдского слова çogan – палка, посох. На некоторых найденных на территории Пайтакарана (Баласакана) гончарных изделиях высокохудожественной работы, датируемых VIII–XI вв.н э., встречаются изображения сцен игры в човган (48-127). Герой поэмы Низами «Хосров и Ширин», Сасанидский царь Хосров с приятным удивлением узнает, что в «чужбине» эта игра не забыта. В главе поэмы «Хосров и Ширин играют в човган» поэт :пишет

,Играя же в човган, умело мчались вскачь
.И у небес они могли похитить мяч

,И, опоясавшись и привязав колчаны
.На седле вскинули они тугие станы
..………………………………………………
Хосров был рад, что здесь об играх не забыли
.………………………………………………
Хосров сказал Ширин: «Давай-ка погоняем
.«Коней! Давай-ка в мяч немного поиграем
.И вот бросают мяч и клюшку для царя
.(461-460 ,49) Порхает дивный рот, от радости горя

Когда у женщин бывают тяжелые роды, в комнату, где лежит роженица, вводят лошадь: по поверьям, это облегчает роды. Курды, в отличие от многих народов, имеющих отношение к лошади, конину не употребляют в пищу, и даже существует специальный обряд захоронения павшего коня. И нельзя считать случайным тот факт, что курдский народный герой Кава, освободивший свой народ от деспотии Зоххака, по профессии был кузнецом, и в круг его обязанностей также входила и подкова коней. Образ коня нашел и свое отражение и в курдских поговорках:1. Bı dıle kala gize bıstin, bı dıle xorta – hespe (Жениться – по сердцу старичка, а купить коня – по сердцу молодца).2. Xaya dınherin, hespe naldıkın (По хозяину и коня подковывают).3. Buke lı hespeye, havsarı lı mısteye, kes nızane gısmete kıeye (Невестка на коне, уздечка в руке, но никому неведомо, чье она достояние).4. Diyari – gıspe, şundiari – hespe (Совместной трапезе – хурма, а в подарок – коня).5. Merıve lı hespe xelke, tım peyaye (Ездок на чужом коне – всегда пеший).6. Ku her sê tıştna jê ne maqul ın: Hespê dujbez, zlamê dibê ez u ez – kes ne tu kes, bireke dest bi lez. (Три вещи не прием емы: бешеный к нь, эгоист и жена-неряха) и др.Среди курдов существуют и сотни загадок в связи с конями, например:1.Hesp çu, zın ma. Ev çıye? (Конь прошел, седло осталось. Что это? — Мост). 2.Hespe boz, afıre guloz, pebende le, çıvta dave sor dıxwe, spi dave. Ev çıye? (Серый конь на привязи, и с уздечкой, корыто высокое, красное проглатывает, а выбрасывает белое. Что это? — Мельница.) 3. Hespeki siyar dıbım, dajom orta bere, Linge hespe şıl mebe, pıştа we şıl. Ev çıye? Сяду на коня, дойду до середины моря, ноги у коня не намокнут, а спина намокнет? Что это? – Дом.) Конь фигурирует в курдских добрых пожеланиях, типа: Bıra tu xaş bi, dub – sıyara bi! (Будь здоров и всегда на коне!) и в проклятиях – Hespki banzdi! (Чтобы ты вместе с конем споткнулся!),– Linge te zenguyeda bımine! (Чтобы твоя нога .осталась в стременах!) и т.д

Соседние курдам народы не представляли себе образ курда без коня. Конь для курда был почти членом семьи. Это для курдов обычное явление, с большим удивлением отмечали даже ближайшие соседи курдов армяне. Раффи с нескрываемым восхищением писал о взаимоотношениях курда и коня: «… меня сильно удивили их лошади. Они были замечательно обучены для походов. Курд никогда не позволит другому сесть на своего коня,

будь то даже его родной брат. Как он сам, так и его лошадь знают друг друга. Посторонний человек, незнакомый с характером лошади, не сумеет управляться с нею и испортит ее. Поэтому-то у курдов и существует поговорка: «Есть две вещи, которые нельзя отдавать другому – жену и лошадь» (47- 279). «Перед его шатром всегда наготове стоит оседланный конь. Он верный друг курда и владелец его любит больше, чем сыновей» (47-149). «Курд с детства учится управлять конем и оружием, он постоянно упражняется, чтобы развивать ловкость (47-150). В курдском домашнем хозяйстве не участвует только мужчина. Встав утром, он или играет со своей лошадью, или чистит свое оружие» (47-278). «Мужчина не вмешивается в хозяйство – он воин» (47-151). Для Раффи курд на коне – это одно живое существо, слитое в одно целое и физически, и психологически. Как он пишет, «мне очень трудно описать их игру. Надо видеть их своими глазами, чтобы понять насколько ловок, проворен и дьявольски хитер курд, когда он сидит на своем коне. В то время как лошадь мчится во весь опор, курд, как волчок, вертится на ней во все стороны. То он сделает прыжок, перескочит через шею лошади и опять сядет на седло, то вдруг видишь, как он, не вытаскивая ног из стремян, нагнулся и руками подбирает с земли камни, палки или брошенные им самим копье и кидает их в противника, которого преследует. А лошадь мчится все время без остановки. Главное, что дает курду возможность воевать, сидя на коне, это то, что его руки вовсе не заняты, он совершенно оставляет узду и управляет конем ногами. И умное животное до такой степени привыкло к этому, что понимает все, почти предугадывает мысль своего хозяина. Таким образом, руки всадника остаются на свободе, он может повертывать лошадь в разные стороны и в то же время пускать в ход свое оружие: стрелять из ружья, вновь заряжать его, затем опять стрелять, хотя лошадь все время находится в движении. Словом, конь и курд действуют, точно они составляют одно тело» (47-279). Среди самих курдов существует присказка о хорошо сидящем на коне человеке, о котором, в целях выражения своего восхищения говорят, что «он как будто родился на коне». Про таких говорят, что он -“şaşwar”, то есть искусный, ловкий наездник. Английскому офицеру Фредерику Миллинджену, который во второй половине XIX века выполнял военную миссию среди курдов по заданию английского правительства, курдский воин без коня напоминал ему человека в мешке (45-78). Родство коня с курдом еще ярче проявляется в похоронных обрядах и песнях – плачах курдов. В них конь – близкий друг потерявшего друга и брата, скорбящий вместе с близкими и родственниками о смерти своего хозяина, он – почти член семьи усопшего. Если сестра, мать, жена в знак траура могут не причесать волосы или же отрезать локон своего волоса и положить на могилу покойного, то у коня расплетают хвост. У курдов существует и специальный термин delberday («с расплетенным хвостом»: по курдскому обычаю, у коня,

участвующего в траурном обряде «Котэль», хвост непременно расплетают, тогда как обычно он заплетен в косу (см. рисунки). Этого коня обозначают специальным термином hespe delberday («конь с расплетенным хвостом»), который, наравне с близкими родственниками покойного, участвуя в похоронной процессии, как бы тоже принимает соболезнование. Реалии XX – XXI вв., конечно, вытесняют коня из жизни курдов, но образ верного и искреннего друга, брата и товарища, и почти члена семьи и ближайшего помощника живет и всегда будет жить в сердцах, и курды продолжают воспевать его в своих песнях, а грациозные и .пластичные движения воспроизводят в своих танцах

:Литература

Алиев И. Х. История Азербайджана с древнейших времен до .1
.начала XX века. Баку, 1993 (на азербайджанском языке)
Патюхов И. М. Антропологические наблюдения на Кавказе. .2
.Тифлис, 1893
Абибуллаев О. А. Энеолит и бронза на территории .3
.Нахичеванской АССР. Баку, 1982
.Авеста в русских переводах (1861 – 1996). СПб., 1998 .4
Кузьмина Е. Е. В стране Кавата и Афрасиаба. АН СССР. Серия .5
.«Из истории мировой культуры». М., 1977
Археология Закавказья (с древнейших времен до I тысячелетия .6
.до н. э.). Курс лекций. Л., 1949
Egon Von Elcktedt. Ilk çaglardan günümüze. Turkler, kürtler, .7
.iranlılar. İstanbul, 1993(на турецком языке)
Дьяконов И. М. Арийцы на Ближнем Востоке. Конец мифа (к .8
методике исследования исчезнувших языков). Вестник древней
.истории, 1970. № 4
Грантовский Э. А. Ранняя история иранских племен Передней .9
.Азии. М., 1970
.Дьяконов И. М. История Мидии. М.–Л., 1956 .10
Вильчевский О. Л. Введение в этническую историю курдского .11
.народа. АН. СССР. М., 1961
.Полибий. Всеобщая история в сорока книгах. Том 1. М., 1980 .12
Оппенхейм А. Древняя Месопотамия. Портрет погибшей .13
.цивилизации. М., 1990
.Плутарх. Избранные жизнеописания. Т. 1, 2. М., 1990 .14
.Мифологический словарь. М., 1990 .15
Кьера Эдвард. Они писали на глине. Рассказывают .16
.Вавилонские таблички. М., 1984 г
.История древнего востока. Под ред. В. И. Кузищина. М.,1988 .17
Гернот Вильхельм. Древний народ хурриты. Очерки истории и .18
.культуры. М., 1992
Курдоев К. К., Юсупова З. А. Курдско-русский словарь .19
.(сорани). М., 1983
Худобашев А. Обозрение Армении в географическом, .20
.историческом и литературном отношениях, СПб., 1859
Аристова Т. Ф. Курды Закавказья. М., 1966. См. также: Грязнов .21

Г. Ф. Курды и курдская конница. Военный сборник. CCXXVIII. СПб.,
.1896. № 3-4. С. 353-355
.Адонц Н. Армения в эпоху Юстиниана. Ереван, 1971 .22
.Себеос. История императора Иракла. СПб., 1862 .23
Динимиз, Намазларымыз, Имамларымыз (Наша Вера, .24
.Молитвы, Имамы). Баку, 1994 (на азербайджанском языке)
.Та-рих-и Систан. М., 1974 .25
Потто В. А. Кавказская война. Персидская война 1826–1828 гг. .26
.Ставрополь, 1993.27. Гусейнкулу Гулам–заде. Гнев. Ашхабад, 1966
Дж. Дж. Джалил. XIX век. Курды в Османской империи. .28
Анкара, 1982 (на турецком языке).29. Лерх П. В. Исследования об
Иранских курдах и их предках, северных халдеях. Книга 1. СПб.,
1856г.30. Материалы для изучения экономического быта
государственных крестьян Закавказья. Т. 3. Тифлис, 1886
(Экономический быт государственных крестьян в Эчмиадзинском
и Сурмалинском уездах Эриванской губернии. Исследование А. Е.
Хан – Агова).31. Аббасова М. А., Бандалиев Н. С., Мамедов Х. Х.
Топонимика Юго-Восточной части Большого Кавказа. Баку, 1993
.(на азербайджанском языке)
Торось Ахпарь. Путеводитель по Армении. Путевые очерки .32
Архимандрита Гарягина Срвандзтянца. Очерки Васпураканской
.области. Продолжение. ИКОИРГО. Т. 10. № 1. Тифлис, 1889-1891
Шопен И. Исторический памятник состояния Армянской .33
области в эпоху ее присоединения к Российской империи. СПб.,
.1852
Жигалина О. И. Национальное движение курдов в Иране (1918 .34
.– 1947 гг.). М., 1988
.Никитин В. П. Курды. М., 1964 .35
.Акимушкин И. И. На коне через века. М., 1981 .36
.Панова В. Ф., Вахтин Ю. В. Жизнь Мухаммеда. М., 1990 .37
Материалы для изучения экономического быта .38
государственных крестьян Закавказья. Т. 3, Ч. 2. Тифлис, 1886
(Экономический быть государственных крестьян в Ахальцихском и
Ахалкалакском уездах, Тифлисской Губернии. Исследование Х. А.
.Вермишева)
.Книга Марко Поло. М., 1956 .39
.Журнал «Дружба», 1999 г., № 6. М. С. 41 .40
Карабахнамелер. Исторические сочиения. Т. 1. Баку, 1989 (на .41
.азербайджанском языке)
Карабахнамелер. Истрические сочинения. Т. 2. Баку, 1991(на .42
.азербайджанском языке)
История, география и этнография Дагестана. XVIII – XIX вв. .43
Архивные материалы. М., 1958. А.Г. Серебров. Историко –
этнографическое описание Дагестана. 1876 г. ЦГВИА. Ф.ВУА. Д.
.18474. Ч. 2. Л. 36 – 61 (копия)
Путешественники об Азербайджане. АН Аз. ССР, Институт .44
.Истории, Баку, 1961
Васильева Е. И. Юго – Восточный Курдистан в XVII – в начале .45;;
.XIX вв. М., 1991

Шараф – хан ибн Шамсаддин Бидлиси. Шараф – Намэ. Т. 1, М., .46
.1967
.Раффи (Акоп Мелик – Акопян). Искра. Ереван, 1986 .47
Ахмедов Гара. Древний Бейлаган. Баку, 1997 (на .48
.азербайджанском языке)
.Гянджави Н. Собрание сочинений в трех томах. Т. 1. Баку, 1991 .49
Руденко М. Б. Курдская обрядовая поэзия (похоронные .50
причитания). М., 1982.51. Алекперов А. К вопросу об изучении
культуры курдов. АН СССР. Труды Азербайджанского филиала.
.Том XXV. Историческая серия. Баку, 1936
Журнал «Дружба» (Достани)Москва №№ 16-17 2002

Согласно древнеиранской (в том числе и курдской) мифологии, 1
земля делилась на 7 Каршваров (климатических поясов). Мировая гора (Хара, Хукарья) помещалась в центре мира и считалась главной вершиной хребта Харайти (Хара Березайти). На вершине горы – обитель богов Гаронмана. С мировой горы стекали две реки, окружавшие сушу. У подножья горы – огромное озеро Ворукаша, где у источника Ардвисуры произрастает мировое дерево «Хаома». Согласно другому варианту мифа, дерево «Хом – хаома»-гаокерана (всеисцеляющая: в современном курдском языке букв. – «трава/солома, пригодная для пользы, исцеления», отсюда и баресман — пучок соломы в руках зороастрийских жрецов во время богослужений). Согласно мифу, на этом дереве, растущем посреди озера Ворокуша и охраняемом «от жаб и других гадов» (корни мидийско — курдского праздника мщения Cajni Tolhıldan восходит к этому мифу) чудесной рыбой Кара («Меног – и Храт»), пребывают семена всех растений. На Древе Всех Семян (Dare Mıraze – и поныне почитаемом курдами), которое иногда заменяет, а иногда дублирует мировое дерево Хаому, – обиталище «царя птиц» (понятие «райская птица», видимо, с ней связано) Сэнмурва. Сэнмурв рассыпает семена с дерева, ломая его тысячу сучьев. Другая птица относит семена к источнику, из которого идет дожденосная звезда Тиштрйа – .Сириус; с дождем она возвращает семена на землю

В честь Митры, щедрого солнечного бога, ежегодно 2
устраивается радостный праздник «Михриган». Его отмечают в день осеннего равноденствия. Щедрый праздник осеннего плодородия в честь солнечнего бога отмечается молитвами, танцами, совместной трапезой и возлияниями. Обязательными атрибутами праздника являются посвященные празднику птица Мург – и – Михриган (куропатка) и символы плодородия – плоды граната и цветы. К этому празднику восходить и христианский .праздник Рождество

Судя по приведенным данным, каждая семья выставляла 3
одного конного воина. Роль курдско – этнического начала в военно-политическая жизни Армении до и после арабского завоевания была значительной. В Армении, даже по признанию самих армянских источников, родоплеменная знать состояла

исключительно из курдов: ссылаясь на М. Хоренского, Н. Адонц указывает, что «Тигран учреждает также другие мелкие роды, которые находятся здесь у нас или в пределах Кортчеи (то есть «Стране Курдов» — Л. М.), происходили же они частью из Кортчеи, частью из нашего края… И то верно, что эти нахарарства происходят частью из пределов Кортчеи, а частью из других областей» (22-266). Армянская историческая традиция область проживания курдов в Армении называет Кортчеей. Н. Адонц писал, что «за окраинными областями следует признать политико-административное происхождение… Кортчеи… Речь идет не о самих названиях; они очень древние, многие из них до армянского происхождения». «Население всегда было в ней
.(230-22) «смешанного состава… армяно-кортчейского (курдского)

Арабские халифы и полководцы считали для себя честью 4
жениться на знатных курдских женщин. Халиф аль-Мансур (754-775) был женат на курдянке, которая родила ему сына — Джафара аль-Курдийа (сын курдянки), это считалось божьей благодатью — родиться от курдянки. Двоюродный брат основателя ислама пророка Мухаммеда Али был женат на его дочери Фатиме. Во время одного из сражений арабов с курдами в Иранском Курдистане дочь курдского князя Езд-курда III Шахизанан была пленена и увезена в Аравию. Восхищенный ее умом, красотой и знатным происхождением Али женил на ней своего сына Гусейна. В исламе культ 12 имамов занимает особое место, так как они считаются прямыми потомками самого пророка от его дочери. Имам Гусейн (Ибн Али — 626-680) был третьим имамом. Шахизанан (арабы ее звали как Шахрбану) была матерью четвертого имама Зейналабдин Ибн Гусейна (639-714гг.) и прабабушкой последующих 8 имамов, то есть у 8 из 12 имамов в
.(46-24) жилах текла курдская кровь

Во время одного из боев Хюсейн-паша потерял глаз, и по этой 5
причине его прозвищем стало «Кер» (от курдского «гор» —
.слепой). Под его начальством находилось 300 деревень

В конце XVIII столетия это племя в основном обитало в 6
санджаке Сиверек в области Амед (Диарбакыр) в местности Миллисари. Их количество достигало 80 палаток. Основное место летовья — гора Караджадаг. Племени принадлежали крепости Талкюран, Талджазир, Чалап, Энтсели и др. Глава племени Милван Теймур имел звание «паша» и ему подчинялось 40 тысяч курдских семей. Число его вооруженного отряда доходило до 70 тысяч вооруженных всадников. Пользуясь огромной властью, он собирал дань со всего живущего в его области населения без всяких препятствий со стороны османских властей. Вали Диарбакра (Амеда) пытался его урезонить, но проигрывал все сражения (28-26). Часть этого племени еще в середине XIX века жила в Южном Закавказье. Равнина между реками Аракс и Кура в Северном Азербайджане называется по имени этого племени — «Мил». В 30-е годы XIX в. в Эчмиадзинском районе Армении жила часть племени милли (349 семей, 1952 человека – сунниты; 29-91).

В 90-е годы XIX в. племя милли также продолжало жить в Эчмиадзинском районе. Их кочевья были расположены на западном склоне Алагяза, близ горы Богутлу. В пользовании этого племени находились 10 зимовок общей площадью свыше 10 тысяч десятин и пастбища в 16 пунктах общей площадью свыше 5 тысяч десятин (десятина — основная русская дометрическая мера площади, в XVII — начале XIX вв. употреблялась Д. владельческая (хозяйственная) = 3200 кв. саженей — 1,45 га). Всего 168 семей — 1248 человек (30, 234-362). Уменьшение количества семей на российской территории было вызвано давлением царских властей на курдские племена, которые большей частью перекочевали на иранскую и турецкую сторону.Источники указывают на проживание племени милли (милван) в Ванской области (28-24), милливан в составе Зиланской конфедерации, обитающей на горных склонах Эрзерумского вилайета (28-29). Среднюю полосу нагорной части Армянской Республики занимают Миллинское и Джигинское ущелья, по которым текут реки Гарни и Веди. Все эти гидронимы, включая и название реки Занги (ныне Раздан), и названия ущелий — курдские. Миллинское ущелье, по количеству обитающего в нем племени милли, в 30-е годы XX века продолжали называть Миллистан. Также имелись многочисленные населенные пункты милли — селение в 30 хозяйств на время летовья; хелем — название племенного подразделения (в Ширванском районе Азербайджана) (31-76). В XIX веке конфедерация милли располагалась на землях Мардинского санджакства, которое находилось на западе Бохтанского эмиратства. Власть миллийского правительства простиралась до Халеба и Амеда. Соседние правители, знающие его силу, приняли авторитет Теймур паши, главы племени милли (28-79).Также имеются письменные свидетельства о проживании в 80-х годах XIX века в Ванской области, округе Махмудиэ или Хошаб курдского племени милли (32-15). Любопытно, что среди племени милли кроме мусульман-суннитов были также шииты (33-528), которые кочевали по берегам озера Севан, и езиды (28-26). Еще в 50-е годы XX века часть племени милан (милли) кочевала в северной части Иранского Курдистана (горные районы в окрестностях г. Маку, Салмаса, Тергавера, Мергавера и оз. Ушну) (34-8). Основное место кочевьев племени милли было на северном участке ирано-турецкой границы, ближе к границам бывшего СССР. Каждое племя всегда стремилось «селиться (кочевать) в местах обитания своих предков» (34-8). Таким образом, племя милли (милван) разные отрезки исторического времени кочевало по огромной территории, включавшей в себя земли между озерами Ван — Севан — Урмия, слияния рек Аракса и Куры и до Халеба в Сирии. Возможно, родоначальником племени милли был царь касситов Мелишиху в области Бит-.(·Мелшиху (XII век до н.э

О Шахсеванах вот что сообщают архивные материалы и другие 7 письменные источники: «В Кубинской провинции… в городе и при

взморье на плоскостях большая часть жителей Алиевой секты. Они поселились извнутри Персии, но с давних времен и большей частью оные из Муганской степи, Шахсеванцы именуемой. Сей Алиевой, говорят по – лорестански, народ сей отлично храбрый и лучшие наездники. Роды их некогда были телохранителями персидских шахов, а оттого именуются шахсеван… кочуют в летнее время в нагорных частях сей провинции, а в зимнее имеют свои дома в Шабранской округе, отведенной им для своего времени от Фат–Али хана. Упражнение имеют более в скотоводстве, опрятны, не так грубы» (43-177). Шахсеванцы (курды – луры) Кубинского округа были шиитами в отличие от остального населения провинции, придерживающегося суннитского толка в исламе. Фатали-хан (1736 – 1789) был правителем Кубинского ханства с 1758 г., сумевшим присоединить вокруг Кубы все прикаспийские земли Азербайджана и при этом широко опирался на помощь отдельных курдских племен и в благодарность за эту поддержку разрешил части этих племен поселится в Шабранском (название курдское, Шав – ранг – Цветь ночи) округе. Упоминаемые в источнике «лоры» – курдское племя луров – фейли. Отдельные племена этой конфедерации продолжали жить на территории Мугани, о которых в первой половине XVIII века упоминал секретарь английской миссии в России, шотландский врач Бэл, который в своем дневнике писал: «… 7 числа (декабря 1716 г.) вступили мы в пустую долину, называемую Моганская степь, а персами Курдистан … Кура разделяет Курдистанскую провинцию. … Сей народ весьма древен, и думаю тот самый, коего Ксенофонт, в отшествии греков называет кардухами и который оный за весьма храбрый. Лошади их много похвалются в Персии, как за красоту свою так и за силу…» (44, 397-398). Здесь же обитала часть курдских племен Шеккак (Шаккак), с этническим названием которой связаны названия области античной Сакасены (Шакашены) и поздней .Пайтакаран – Баласакан

Джрид» – конное состязание, которое проводилось во время » 8 праздников и свадебных обрядов. Оно включало метание копья, дротика, поражение цели из стрелы и огнестрельного оружия на полном скаку. Зимой мишенью обычно служили некрашеные яйца, которые ставились на снег. Но иногда «Джрид» напоминал боевую тренировку. Джрид сопровождался бодрой, задорной музыкой, которая исполнялась на зурне и дафе. Мелодия, звучащая на этих состязаниях, называлась «Кайде джриде» .(«мелодия джрида»)

Котэль» – похоронная процессия, когда впереди траурной »9 процессии ведут коня с доспехами и одеждой покойного. Такой чести удостаивались те, кто отличился отвагой, мужеством, храбростью, воинской доблестью, а также почетные члены племени. Это специальный обряд, где участвуют только мужчины, в честь покойного устраивается в день его погребения. Этот обряд нашел свое отражение и в письменных источниках. Выдающийся

русский ученый М.Б. Руденко вот как описывает этот похоронный курдский обряд: «Берут коня покойного, круп его покрывают материей (цветной – в том случае, если после покойного остались наследники – сыновья, или черной – если таковых не осталось). На седло кладут одежду, оружие и шапку покойного. Если незадолго до этого в доме умерла молодая девушка, то на седло кладут и ее нарядную одежду; если же в семье умер молодой человек, близкие родственницы в знак траура по нему отрезали себе косы, и их кладут на седло коня. Привязав к концу копья или к ружейному стволу яркий платок с бахромой, делают подобие боевого знамени, которое символизирует отвагу, доблесть и мужество покойного. Знамя это либо привязывают к седлу, либо его несет кто-нибудь из участников обряда. Перед дверьми дома покойного расчищают пространство в виде круглой площадки, по которой кто-нибудь из родственников, обычно молодой человек, водит коня, взяв его под уздцы. Присутствующие при этом мужчины исполняют похоронные причитания героического характера, их называют песни «котэля», или «песни вождения ;nbsp;& .коня» (Kılame Kotele, kılame gerandine)
Коня водят по площадке до тех по , пока не прибудут «хевари» – так на ываются оповещенные о случившимся родственники и знакомые покойного, живущие в окрестных деревн х. Стоящие на краи ах деревни, где жил покойный, специально выставленные дозорные, издали заметив появление «хевари», сразу же сообщают об этом участникам погребального обряда, которые трогаются навстречу прибывшим «хевари». Впереди ведут коня; все по очереди исполняют похоронные причитания. Когда обе процессии встречаются, то «хевари», если они верхом, сходят с коней, подходят к участникам «котэля»… Затем все медленно направляются к дому покойного; опять исполняются похоронные причитания. Когда процессия подходит к дому, участники обряда уступают дорогу «хевари», которые первыми входят в дом. После минутного молчания снова начинают петь причитания. Во время траурной процессии к кладбищу коня ведут впереди. В момент похорон коня ставят в стороне. По возвращению с кладбища с коня снимают покрывало, седло, оружие и одежду покойного, которые отдают шейху или пиру, обмывающим покойного» (50-71). А на могиле усопшего в качестве надгробного камня ставят памятник в виде коня – олицетворение духовной и физической связи и единства в этом и загробном мире. Обряд «Котэль» еще во второй половине XX века можно было наблюдать среди проживающих в Армении курдов – как мусульман, так и езидов. Особенно, если в горах, во время кочевья (летовях) наступал смерть, то хоронили достойного этим обрядом. А во многих частях Курдистана – это обычное явление, где обряд «Котэль» .существует до сих пор
Жители небольшого английского 10<div id=ftn10 align=justify;> городка Ашборн и окрестных поселков каждый год играют в футбол, в котором дозволены любые приемы. Согласно их

легенде, в 50 г. нашей эры на месте Ашборна стояла римская крепость. Центурион ее гарнизона отрубил одному пленнему бритту голову и бросил ее со стены собравшимся у крепости бриттам. Возмущенные бритты кинули ее обратно в крепость, римляне -–опять к ним. Так и пошло… Поскольку бритты были конные, и из крепости к ним выехал отряд конных римлян (чтобы принять участие в этой жесткой игре, а не в сражении) и уже на лошадях гоняли они мечами мертвую голову, стараясь забросить ее подальше к противнику, то здесь очевидно участие лошади в первом футбольном матче (36-89). Курдский човган по времени намного древнее описываемый в легенде событий. Надо принимать во внимание и факт прохождения через Курдистан греческий отряд Ксенофонта (441 г. до н.э.) и войск А. Македонског (334-331гг. до н.э.) и соседство и тесные контакты эллинов с мидийцами. В походах А. Македонского принимали участие и мидийская конница – царь Малой Мидии (Атропатены) Атропат был его союзником. И вполне допустимо участие греков в игре в човган с мидийцами, которые позже и сами часто прибегали к этому конному развлечению, очевидцем которой и были англичане. Таким образом, можно говорит о некотором [1].отношении английского футбола к курдскому човган

Свойства субъекта

:книга	курдский вопрос
:книга	История
:книга	культуры
:Тип документа	Исходный язык
:диалект	Русские
:Страна - Регион	бывшего Советского Союза и Россия
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Русский | kurdist.ru

کاتی تۆمارکردن: PM 5:49:49 2022/3/2
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 266

Племена курдов-езидов на Южном Кавказе и Германии
https://www.kurdipedia.org/?q=20220410164031411020

Племена курдов-езидов на Южном Кавказе и Германии

Караме Анкоси

Проживающие в Армении и Грузии курды-езиды распадаются на многочисленные племена и роды, среди которых до недавнего времени господствовали общинные обычаи и порядки. Современное езидское общество сохранило подо-племенные .отношения, но не в его классической форме

В наши дни племенная и родовая структура езидами используется лишь только для поддержания старинных этнических обычаев и образа жизни. Езидские племена не смогли сохранить свое социально-политическое значение. Среди езидской общины Южного Кавказа, и естественно, у переселившихся в Россию и другие страны езидов, происходит ослабление и потеря родственно-кровных связей, вследствие чего племенной и родовой быт у них постепенно разрушается. Происходящие в Армении и Грузии политические, социальные и экономические сдвиги способствуют быстрому распаду родо-племенной .структуры езидского общества

Несмотря, однако, на эти процессы, у езидов и сегодня чувство родовой и племенной солидарности сохранилось весьма сильно. К сказанному можно добавить еще и то, что согласно предписанию езидского религиозного учения, у езидов родство определяется не только кровными узами, но и поклонением .общему предку, тотему-божеству, покровителю рода, племени

В связи с этим езиды утверждают: « Mirov k ê bawariya xwe tîne bi Xodanek î mirovên hevin» – Люди, поклоняющиеся одному и тому .же божеству, являются родственниками

Каждый езида дорожит и гордится своим родом и племенем. В сознании любого езида религия и принадлежность к определенному роду и племени неразрывно связаны друг с .другом

Изучение истории возникновения езидских племен и их названий безусловно представляют определенный интерес для науки, ибо оно непременно увлечет заинтересованного исследователя в .глубокую древность истории Передней Азии и Кавказа

Изучение имеющегося материала по племенам курдов – езидов показывает, что названия многих их родов и племен на протяжении тысячелетии не претерпели значительных изменений. История сохранила нам немало названий древних народов н племен, которые совпадают с современными названиями езидских племен. Эти данные, к глубокому сожалению, в большинстве случаев, остаются вне поля зрения .исследователей

Можно с уверенностью сказать, что племена курдов – езидов сыграли большую роль в истории древнего Востока и Кавказа. На это указывают сохранившиеся до наших дней такие названия езидских племен курдов, как Халт-и(Халди), Галут-и, Галто-и, Манд-ики (Манд-уки), Манда-сори, Масак-и (Масак-ед-и), Анкос-

и, Ути (Уди), Кашаг-и, Алан-и, Сан-и (Саан-и), Дасин-и и многие другие. Подобное совпадение этнических терминов нельзя .считать случайностью

На древнее происхождение езидских племен указывают и такие названия, как Рож-ки, Шамс-ики, (Х)ивен, (Х)Афин-н, Шарк-и, .Барав-и и другие

В названиях современных езидских племен явно прослеживается древнее состояние этих имен. Они могут играть значительную роль в изучении генезиса курдского народа, а также, пролить свет .на происхождение многих исторических событий древности

По названиям езидских племен можно установить древние связи курдов с другими народами региона. По-видимому, часть племен езидов эмигрировала на север, а другая часть осталась на своем прежнем местонахождении. В названиях езидских племен обнаруживается национальная история курдского народа, который уходит своими корнями в глубокую древность. У каждого .племени курдов – езидов есть своя история

Жизнь каждого племени полна героическими страницами борьбы за отечество и религию. История езидских племен и их родины богата войнами и разрушениями, религиозными преследованиями, межплеменными столкновениями. Об этом, кроме письменных источников, свидетельствует богатое устное .народное творчество езидов

Езиды до сих пор с гордостью исполняют эпические и героические песни о Давреше Авди, шейх Мирзае Анкоси, Джангир – агае Мандики, Мирзае Дасини, Ширина Анкоси, шейх Мчое Анкоси, .Зариф-хатуна Кок-ага(Аглари) и многих других

В истории борьбы за езидскую веру и независимость значительный вклад внесли такие крупные и могущественные раннее племена, как Анкоси, Дасини, союз племен Зукри, союз племен Хасини и т. д. В истории езидских племен постоянно происходил процесс объединения и дробления племен. Обычно, езидское общество, как правило, делится на крупные и мелкие племена, многочисленные роды, ответвления и подразделения. Бывали случаи, когда малочисленные племена или часть ослабленного или бежавшего племени, примыкали к более крупным и могущественным племенам и считали себя породнившимися с ними. Таких примеров было немало. В связи с этим, нередко трудно отличить род от самостоятельного племени. Кроме того, внутри каждого племени существуют роды или семьи в роде первоначального ядра племени, вокруг которого группируются другие, возможно, и пришлые элементы. Езиды Южного Кавказа говорят на северном диалекте курдского языка-курманджи. В их языке слово племя обозначается такими терминами как Кабыл (Qabul) и Бар-ак (Ber – ek). Чаше всего употребляется собственно курдское Бар-ак. Род обозначается .словами Бар или Мал (семья)

Термин Ел (Êl) езиды употребляют для обозначения .объединения, союза, конфедерации племен, например. Ела

Зукрйан-Союз племен Зукри (Êla Zuquriyan) Ела Сипкан – Союз .племен Сипки (Êla sîpkan) и т. д

Слово Ашир(Eşîr) для обозначения племени у езидов Армении и Грузии почти не употребляется. Оно чаще всего встречается среди езидов Турции, Ирака и Сирии. Относительно значений терминов ел и ашир среди езидов бытуют следующие выражения : «El maka şîrye» – Ашир-это ˈmeriyne» – Ел-это мать людей, и «Eşîr bavê ê .отец члена племени

По характеру племенного состава езидское общество Армении и Грузии делится на две большие части-это езиды Зукри из Ванской области Турции (Êzdiyêd Zuqurî – Êzdiyêd Wanê) и Апаранские или .(baranê Êzdiyêd QersêˈÊzdiyêd Ax) Карсские езиды

Среди езидского населения курдов Армении и Грузии существуют крупные племенные объединения, такие как Союз племен Зукри (Êla Zuquriyan), Союз племен Сипки (Êla Sîpkan), Союз племен Халти(Êla Xaltan), Союз племен Махамди (Êla Mehemdan), Союз племен Рожки-Рожкани (Êla Rojkan – Rojkanî), Союз племен Хасини (Êla Hesiniyan)

Тбилиси 2004

[1]

Свойства субъекта

курдский вопрос	:книга
Исходный язык	:Тип документа
Русские	:диалект
Баязид	:Города
Бадлис	:Города
Ереван	:Города
Армения	:Страна - Регион
Грузия	:Страна - Регион
	:Quick Respons Code

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | Русский | Kurdist.ru

کاتی تۆمارکردن: PM 4:40:31 2022/10/4

ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 267

Погребальные традиции курдов

https://www.kurdipedia.org/?q=20220104150927400360

ЛАМАРА ПАШАЕВАП огребальные традиции курдов
Османова Шяме Викторовна

Представленная статья посвящена погребальным традициям курдов Грузии. Курды, коронные насельники Северной Месопотамии, начиная с VII-VIII веков до монгольских нашествий, продвигаются на север — в переднюю Азию и Закавказье. В настоящее время территория Курдистана представляет собой горный массив, разделенный между Турцией, Ираном, Сирией и Ираком и населенный в основном курдами. До первой мировой войны существовало два Курдистана — Турецкий и Иранский, после первой мировой войны — четыре — Турецкий, Иранский, Иракский, Сирийский. В литературе Курдистан — это .географическое и этнографическое понятия

Отдельные курдские племена появляются в Грузии в XVI-XVIII .веках

В XX столетии в Грузии до 1939 года проживало 8050 курдов-.(24-21 ,8) мусульман

В 1944 году государственными органами было принято решение о выселении мусульманского населения из приграничных с Турцией районов, в виду враждебного отношения последней к Советскому Союзу (8, 30-34). Курды были депортированы в основном в .Киргизию и Казахстан

Основная масса курдов-езидов, чьи потомки живут сейчас на территории Грузии, была принята правительством независимой Грузии в 1918 году после первой мировой войны в связи с религиозно-политическими преследованиями курдов со стороны .турецкого правительства

В годы первой мировой войны на долю курдов выпали тяжелейшие испытания. Курдистан стал ареной боевых действии трех армии — турецкой, русской и английской. В продолжение четырех лет на территории Курдистана шли кровопролитные бои, результатом которых стало огромное количество человеческих жертв; большой ущерб был нанесен оставшемуся населению. Каждая из воюющих сторон пыталась использовать курдов и другие народы Восточной Турции, Западного Ирана и Ирака в своих интересах, натравить их друг на друга или на своих врагов, что привело к полной анархии в этом районе Ближнего Востока и ,6) послужило источником неисчислимых бедствий для населения .(35

В ходе военных действий огромные жертвы понесли армяне, .(68-65 ,13) курды и ассирийцы

Курды-езиды издавна были известны в Грузии. В 70-х годах XVIII столетия царь Грузии Ираклий II пытался наладить контакты с езидами с помощью — ассирийского епископа Исаи, передав с ним письмо вождю езидов Чобан-аге. В письме Ираклий предлагал ему выступить в коалиции с армянами, ассирийцами против Османской Турции. Чобан-ага в ответном письме изъявил свое согласие и в случае победы просил крепость Хошаб .(49,68-7,20,22,48)

Езидизму посвящено довольно много работ, ибо эта конфесиональная общность всегда привлекала к себе внимание исследователей. Поликонфесиональная ситуация, сложившаяся с древнейших времен на территории Курдистана, отразилась в синкретичностн религиозных воззрений курдов-езидов. Езидизм содержит элементы вавилоно-западноиранской астральной религии с обожествлением солнца, луны, планет (14. 31-46). зороастризма, которое исповедывало большинство курдов, элементы иудаизма, христианства, мусульманства. Езиды веруют в бога — ходе, в его эманацию Мелек-Тауса («ангел-павлин»), в султана Езида, в шейха Ад и. Само название езидов — «эзди» является эндокинфессионимом, означает «божьи люди» (11. .(165 ,10) «178.89) и не связано с мусульманским «йазид
Религиозная доктрина езидов изложена в двух священных книгах — «Книге откровения» и «Чёрной книге», написанных особым шрифтом и отражающих древние верования курдов, их представления о сотворении мира, их этнические и религиозние нормы. В силу кастовой организации духовенства, религиозной замкнутости, а также в силу постоянного преследования, алфавит «езидских» религиозных книг не стал светским письмом и продолжал быть достоянием узкого круга привилегированного езидского духовенства (11. 112), (16, 1-2), (1, 29-50). Таким образом, религия езидов живёт и сохраняется в силу словесной традиции, и неоценимое значение для её изучения имеет публикация фольллорних материалов, на что указывают многие .учёные

Особое место в публикации этих фольклорных материалов занимают кавлы и бейты. Кавлы — часть религиозного учения курдов-езидов, бейты — поющиеся отрывки из мифологических поэм, а также песни на стихи средневековых поэтов. Следует заметить, что содержание текстов и устных преданий не всегда .(13,64) соответствуют друг другу, а во многом разнятся
Организатором общественного устройства и образа жизни езидов считается шейх Ади. Езидская община построена на кастово-теократическом принципе. К касте принадлежали по рождению, а не по одному религиозному убеждению. В иерархическом отношении касты не равны между собой, каждая из них предпологает выполнение определённых религиозных обязанностей, для каждой точно определены знаки отличия, объём религиозных знаний и нрав (5, 1999). В Грузии и Армении среди езидов функционировали и функционируют две высшие касты — шейхов и пиров. Основную массу представляют миряне. В касте шейхов имеются три оджаха: оджах шейхов Адани, или Шехысна, оджах шейхов Щамсани и оджах шейхов Катани, или Шехубакыр. В касте пиров выделяется оджах «пиров сорока .(135-134 ,9) «пиров», или «пиров Асмаман
Каждый езид, согласно учению шейха Ади, должен следовать «пяти предписаниям», независимо от того, является ли он представителем духовной касты или светским лицом. Исходя из

этих предписаний, каждый езид обязан иметь 1) «брата ахырата», 2) «шейха быске», 3) «мараби», 4) «пира», 5) «оста». У езидов есть изречение: «шейх мой, руководитель мой, пир мой, наставник .(67 ,10) «мой

Итак, каждый езид имеет своего руководителя — шейха, который в то же время является его «братом ахырата» — братом в загробной жизни, т.е. молельщиком и ходатаем перед богом о душе этого езида, которая благодаря молитвам «брата ахырата» попадает в рай (9, 127). В загробной жизни езид не принадлежит породившему его отцу, он сын «брата ахырата», а наверху (на .небесах) отец его — шихади (шейх Ади)

Мирид всю свою жизнь несет определённые обязанности перед своим «братом ахырата», что выражается в обязательных подношениях — хер, в виде скота, денег. Посте смерти мирида, по истечении года, его одежда, личные вещи и непременно четки .«должны быть отданы его «брагу ахырыта

Согласно «третьего предписания», каждий езид имеет «мараби» — учителя, который, как и «брат ахырата». в год раз приходит в дом своему мириду, и последний, по своему усмотрению и желанию, делает ему подношения. Мараби избирается из касты шейхов и только из оджаха пиров Омархалов. Когда умирает езид, на его поминках должен непременно присутствовать его .«мараби», иначе поминки не признаются действительними

Чтобы душа езида попала в рай с помощью «брата ахырата», основного ходатая перед богом, он не должен вступать в брак или в небрачную связь с лицами духовной касты, переходить в другую веру, т.е. не должен вступить в брак с лицом иной веры, истинно, .а не на словах, признавать езидскую веру

Догмы первого предписания являются основополагающими для образа жизни каждого езида. Когда умирает езид возле покойника должны находится его «брат ахырата» и его «пир». .Каждый из них исполняет свои функции

Кастовость строго соблюдалась езидами во время погребальних .обрядов. Представители каст носили белые одежды

Касты соблюдали пищевые запреты — нельзя было есть свинину, .салат latuk (xase); животные — убивать змей, полевых грызунов

Основная масса курдов — езидов, испокон веков крестьян, после переселения в Грузию стала горожанами. Погребальные традиции .горожан отличаются от сельских

Погребальные традиции курдов выявляют сложную систему верований и представлений курдов о душе и о загробной жизни, а также выясняют взаимопроникновение и взаимосвязь этих веровании с представлениями и воззрениями других народов, в первую очередь ираноязычных, населяющих Переднюю Азию (12, 58). Погребальные традиции курдов основаны на твердой вере в .тесную связь между живыми и мёртвими

Как только окружающим в доме становится ясно, что человек скоро умрёт, к нему собираются все близкие родственники, .которые с этой минуты находятся при нём до самого конца

У курдов-мусульман приглашают муллу, но только уже после смерти. Особенно сильно оплакивали смерть молодых. Курды-мусульмане одевали черную одежду и голову повязывали черным. Если покойный был мужчиной и владел лошадьми и боевым снаряжением, то во время похорон коней украшали и привязывали к седлам оружие покойного. Коней вели перед телом покойного. Жена, дочь, мать и сестры пели героические .(2.17) «песни «дыло» и «лавежок

Шейха и пира приглашают к ещё живому человеку, и они находятся в доме до самого конца. Садятся у изголовья умирающего, шепетом, ласково с ним разговаривают и читают специальные езидские молитвы на исход души. Они читают .(58 ,12) ««молитву при смертном часе — «Кавл сарамарге

После наступления смерти среди близких начинается громкий плач, вопли, причитания. В настоящее время в Грузии, в местах проживания езидов, когда на панихиду и похороны приходят с соболезнованием представители других национальностей, родные и близкие обращаются к ним на грузинском или русском .языках, оплакивают покойника

С наступлением темноты, вернее с заходом солнца, оплакивание, крики и причитания немедленно прекращаются, ибо по верованию курдов-езидов, если плакать вечером, то «покойнику будет сыро в могиле». По обычаю, все погребальные традиции у курдов как у езидов, так и мусульманам, должны были совершаться в течение одного дня. Такое захоронение было характерным для многих народов Востока. Во многих курдских сёлах Армении и среди грузинских курдов покойника хоронили в течении одного дня. Хоронили в любой день недели, даже в пятницу, если на этот день не приходиться религиозный .праздник

Омывание совершают несколько человек, но число должно быть нечетным. Тело кладут на широкую тахту. Мы хотим остановится ещё на одном моменте, относящегося к «первому предписанию» — речь идёт о «возлюбленном брате ахырата» — «яр бре ахырате», который избирался только лишь из шейхов оджаха Шехысна. Любой шейх или пир, придя в дом к своему мюриду, ждал, когда последный окажет ему определённое внимание, одарит деньгами или чем-то другим. «Возлюбленный брат ахырата» сам указывал на то, что ему надо. При погребении только шейхи оджаха Шехысна как «возлюбленный брат ахырата» могли держать голову усопшего, и, конечно, их не оставляли без .внимания

Пока тело омывают, готовятся шить саван. Покупают 11-15 м. белой бумажной материи, обычно бязи. Шьёт саван обязательно кто-нибудь из семьи «брата ахырата» покойного. Шьют новой, неупотреблённой иглой, которую потом обязательно выбрасывают. Материю не режут ни ножницами, ни ножом а только рвут руками. Из этой же материи шьют нательную рубашку .«покойному «рубашку судного дня

Необходимо отметить, что езиды Грузии очень скоро после переселения перестали пользоваться носилками, которые они называют «дарабаст», «чардар». Езиды кладут покойного в гроб — «табут». Но есть случаи, когда езиды, в особенности представители религиозных групп, наказывают своим домочадцам, чтобы их хоронили по древним обычаям, не опуская .в гроб

В доме усопшего собираются все близкие, и снова начинается оплакивание. Затем гроб с телом трижды поднимают и снова ставят на землю и только после этого относят на кладбище. При выносе близкие касаются рукой ноги покойного, а потом прикладывают руку к сердцу, чтобы не испытывать страха перед усопшим. Иногда за ворот родственнику, испытывающему страх .перед покойником, незаметно сыпали землю

Если в семье покойник, пекут специальные ритуальные хлебцы — «авн», всею семь Следует заметить, что не везде пекли хлебцы. Большой частью пекли и пекут сладкую лепёшку — каду. Пекла в основном женщина из дома «брата ахырата» или женщина из шейхов, которой хорошо удавалась выпечка. Готовую каду клали в большой газ и покрывали чистым полотенцем. Этот обряд сохранился по сей день. Участники процессии, все без исключения, стараются попробовать лепёшку, ибо она защищает от всякой напасти, особенно от страха. Лепёшку стараются дать и маленьким детям. Покойнила несут головой вперёд. так как по религии езидов человек рождается головой и в тот мир тоже отправляется головой. Что касается похоронной процессии, то раньше женщины в ней не учавствовали. Это имеет место и сейчас — во многих местах в Курдистане, в частности на юге, в .некоторых высокогорных селах Армении

Могилу роют в день погребения. Захоронение у курдов подземное. Когда процессия приближается к кладбищу, могильщики выходят навстречу, берут гроб с телом и ставят его на землю радом с вырытой могилой. «Брат ахырата» подходит к усопшему и развязывает тесьму на саване у головы. После этого усопшего опускают в могилу. Присутствующие отходят в сторону. К могиле подходят шех и пир и читают погребальную молитву. После на могилу кладут надгробный камень, а шейх или пир читают тайную молитву «предания владыке земли» — «du’ aye :t’esmili e’rd

T’eslimi t’eslimate
T’esmili devrese’rd
Ya davres e’rd
Evi evdo herge jine herge mere
Bixeforoni, busetirono
Sahiberko zuh’к wibiko
Berxe кzdoda
T’oqa Tawыse-melek stыyк wodane
Benк adem wк bкneser te Neke ы Menkone
«?Pisskin: «Xwede tк k’oye

Вк: «Xwedкук min ez da xwedк
,Xwedкук h’isyar ы mestane
,Xwedeye зol ы bestane
E’wd ы beno nisan
;Ew xaligк mewi ы maiwiye
Be cendera bк gunaye
Ew ne bine ne jo baye
Ew ne ewezila min nefsoye
Hefi xwesiya min nefsi
Ewo zeh’m le pirso
!Weke e’melкte zeh’mк xwedк lite be
Преданием [земле] предаём Предаём Владыке земли. О Владыка земли
Этого раба, будь он женщиной или мужчиной
!Укрой сохрани
!Будь хозяином его души
,Это — агнец езидский
,шее Кольцо Таус Малака у него на
О сын человеческий! Придут к тебе Наке и Манке
?И спросят: Кто бог твой
Отвечай: Мой бог — «меня даровал бог» [Он] — бог всех богов
Рабы и сыны [человеческие] не могу познать [его]
,Он — творец людей [всего] сущего
,Он — не [знающий] ни запаха, ни дыхания
!Ни страсти, ни души
Семь раз для души [лого умершего]
!Я испросил бы [у бога] помилования
.(12.132.135) !Чтобы но делам [твоим] была тебе и милость бога

У курдов принято хоронить усопших родственников рядом друг с другом, на месте, окруженном каменной оградой. Обычно кладбище представляет собой совокупность патронимических .(55 ,4) усыпальниц

В Грузии на могиле курдов ограда в основном из сетки. В Тбилиси курдов хоронят в основном на четырех кладбищах. Самые старые захоронения на Кукийском кладбище, затем Надзаладеви, III массив. Мухатгверди. Ставят памятники иногда из черного мрамора; встречаются фаянсовые фотографии усопших на фоне Лалиша — единственной святыни езидов. В прошлом, в случае смерти особо почетного и известного члена племени, приходили каналы — с бубном и свирелью и исполняли нараспев под музыку .««молитвы

Погребальные традиции в частности и у горцев Грузин также представляли собой по существу, целый цикл действий, обычаев, запретов, последовательно совершаемых с момента смерти человека до его погребения и следующих за ним поминок .(3,90) включительно

Вернёмся вновь к погребельным традициям курдов. По возвращении домой устраивают поминальную трапезу, но приготовленную не в доме покойного, где по традиции в течении

трёх дней после похорон не разводят огня и не готовят пищу. Горячую пищу в дом покойного в эти дни приносят соседи. Все садятся за стол, во главе «брат ахырата» усопшего или пир, которые произносят тосты. Число тостов нечетное. Прежде упоминали только «владыку земли», «тауси — малака», «пире Исебия» [стража сокровищницы шихади] и конечный за оставшихся [близких и родственников]. В настоящее время упоминают «ангела смерти», «владыку земли», «Тауси-Малака» или «езида», «единство народа», «Исебия», «за оставшихся», .««благополучное возвращение присутствующих домой

В теперешней Грузии поминки справляют большей частью в ресторанах Поминальная трапеза почти такая же. как и грузинская, исключая свинину. Следует заметить, что после распада Советского Союза, из-за ухудшения экономических условий, курды-езиды стали выезжать в Россию, Украину, в западную Европу, Австралию, Америку, Канаду. Их .конфессиональные особенности ослабевают

После окончания поминальной трапезы шейх или пир читает специальную, так называемую застольную молитву. Перед уходом из дома покойного шейх обращается к хозяину дома к его духовным лицам со словами утешения и благословления. Если кто-то из близких иди друзей не смог при погребении выразить соболезнование, то через некоторое время они приходят в дом умершего, приносят бутылку коньяка, водки или сахара. Визит .называется «сархощи» (соболезнование)

На седмой день после смерти родственники усопшего режут барана и корову. Режет обычно пир. Животное валят на левый бок, в рот ему кладут щепотку соли и при этом читают специальную молитву, потом закалывают. Во время трапезы .подают варенное мясо и шилаплав (из баранины)

Поминки устраивают и на годовщину. В последнее время многие езиды справляют сороковины. На всех поминках присутствие шейха или пира покойного, его «брата ахырата» обязательно. Усопших неизменно поминают во время больших праздников Нового года и Хыдир-наби и раздают милтстынию за упокой. Особенно торжественно поминают усопших в дни религиозных празденств. В дни праздника святого Езида все езиды стекаются в дом, где недавно были похороны. Каждый приносит с собой водку, в последнее время — чаще сахар и ещё выражают соболезнование семье. Обычно этот праздник совпадает с четверга на пятницу третьей недели декабря. Раз а год в день, специально посвященный «поминованию душ умерших», отправляются на кладбище, захватив с собой приготовленную еду, фрукты, вино, сласти и раздают угощение бедным и нищим. В основном этот праздник справляют в середине июня. Шейхи и пиры, которые непременно идут в этот день на кладбище, читают .поминальные молитвы

Все эти поминальные традиции и раздача угощения в память усопших восходятт к древнему обычаю кормления душ умерших,

.связанному с культом мертвых и культом предков

ЛИТЕРАТУРА

.Амоев К.А. Езидские священные книги. Тбилиси. 1999 .1
.Баязиди Мела Махмуд. Нравы и обычаи курдов. Москва. 1963 .2
Гиоргадзе Д.Г. Погребальные и траурные обряды в Грузии (по .3 этнографическим материалам Хевсурети, Пшави и Тушети). .Тбилиси, 1987, груз
Егиааров С.А. Краткий этнографический очерк курдов .4 .Эриванской губернии. Тифлис, 1884
Курдоев К.К. Об алфавите езидских религиозных книг. .5 Письменные памятники и проблемы истории культуры Востока. VII годичная научная сессия ЛОИВАН (Ленинградское отделение .института востоковедения Академии наук). 1972
.Лазарев М.С. Курдский вопрос 1891-1917. Москва, 1972 .6
Мачарадзе В.Г. Грузинские документы по истории грузино- .7 курдско-ассирийского-русских взаимоотношений (60-70-е годы .XVIII века). Тбилиси, 1989
Натмеладзе М.В. Демографические процессы в Грузии в 40-е .8 .годы XX века Тбилиси, 1993, груз
Пашаева Л.Б. Религиозно-кастовые запреты в браке у курдов .9 Грузии, в прошлом. КЭС (Кавказский этнографический сборник) .VII. Тбилиси, 1988
Пашаева Л.Б. Курды Грузии. К вопросу о конфессиональном .10 самосознании. Курдистан на перекрёстках истории и политики. .Москва, 1994
Рашад СР. Современная этноконфессиональная ситуация у .11 курдов. Диссертация на соискание ученой степени кандидата .исторических наук. Ленинград. 1988
.Руденко М.Б. Курдская обрядовая поэзия. Москва. 1082 .12
Семенов А.А. Поклонение сатаны у псреднеазиатских курдов- .13 езидов. Бюллетень Среднеазиатскою государственного [1].университета. Ташкент, 1927
Mahinud Levendi. 9-jin (kovar). Istanbul, 1918/ Li & Malmisanij .14 kurdistana Bakir и li Tirkiye Rojnmegeriya kurdi (1908-1981) № .Nesanen Jina No, Uppsala. 1989
Gernot Wiebner «… in das totende Licht einer fremden. Welt .15 gevander». Ciechichl und Religior der Yezidi Gottingen, 1984
Philip G. Kreyenbrock. Yezidizm and its Sacred Literature: Eastern .16 and Western Perceptions. Workshop Minorities, Communities, .Transtionality. Yezidi Kurds and Alevis in Gennany. Berlin 1999

Свойства субъекта

:книга	История
:книга	культуры
:Тип документа	Исходный язык
:диалект	Русские
:Страна - Регион	бывшего Советского Союза и Россия

:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | کوردیی ناوەڕاست | ezdixane.ru
کاتی تۆمارکردن: 2022/4/1 3:09:27 PM
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 268

Поход десяти тысяч. Кардухи

https://www.kurdipedia.org/?q=20220205075942403952

Поход десяти тысяч. Кардухи
Одним из древнейших племен Передней Азии, сыгравшим ключевую роль в этногенезе курдского народа, являлись и древние кардухи, подробные сведения о которых содержатся в книге «Анабасис» древнегреческого историка Ксенофонта (430-425 –после 355 г.до н.э.).Сатрап (эллинизированное от мидийского слова kshatrapvavan– блюститель области, наместник) Мидии, Фригии и Великой Каппадокии, персидский царевич Кир II в 401 г. до н.э. собрал огромное войско для свержения власти .своего родного брата – царя Персии Артаксеркса II
Отряд греческих наемников численностью около 13 тысяч человек также был присоединен к этой армии. Счастье отвернулась от Кира, и в решающей битве при Кунаксе, на подступах к Вавилону он погиб, а Артаксеркс был тяжело ранен.Уцелевшие греческие наемники числом около 10 тысяч, в числе которых был и Ксенофонт, вынуждены были отступать к Черному морю до Трабзона и далее на запад в Византию, Фракию и Пергам. Отступление греческих наемников вместе спартанским стратегом возглавлял и Ксенофонт, который по итогам этого похода оставил нам любопытные географические и этнографические сведения о Малой Азии, ее древних обитателях. Маршрут греческого отряда проходил по территориям, ныне входящим в Курдистан, и поэтому предоставляет огромный интерес для курдской историографии. По сути, бесценные сведения греческого историка, как рентгеновские лучи, просвечивают отдаленные от нас тысячелетиями темные пласты и помогают освещать древнюю .историю Передней Азии
После поражения Кира IIи его гибели греческий отряд, преследуемый силами царя Артаксеркса II, стал отступать к Черному морю. От района Кунакса вблизи Вавилонии (нынешнего Багдада) отступающие греки дошли до «Мидийской стены», которая была «построена из обожженных кирпичей, положенных в бетон. Ширина ее равняется 20, высота 100 футам[1], а длина, как говорят – 20 парсангам[2]. Она находится недалеко от Вавилона» (1 – II, IV, 12). Мидийская стена была построена в том

месте Месопотамии, где реки Тигр и Евфрат ближе всего подходили друг к другу. Восточный ее конец, где впоследствии был построен город Селевкия, упирался в Тигр, а западный – в город Сиппар, мимо которого в то время протекал Евфрат, впоследствии переместивший свое русло далеко на запад. Длина стены доходила до 120 км. Это в сущности был глубокий наполненный водой ров с укрепленным кирпичом, уложенным в цемент земляным валом. Оборонительная стена поперек равнины, выше Сиппара, по замыслу должна была защищать Вавилонию от Мидии. Это заградительное сооружение было построено Навуходоносором II(Набукудурриусур II– 605 – 562 гг. до н. э.), зятем мидийского царя Киаксара, мужем Амитиды, ради которой и были созданы «Висячие сады Семирамиды», впоследствии считавшиеся одним из семи чудес света. Амитиду в Вавилонии любовно называли «Ша-Маран» — «Царица змей», так как мидийцев древние источники называли еще марами. «Шамаран» впоследствии, трансформировалась в «Шамирам», и из-за схожести фонетического звучания позже стали ее ошибочно отождествлять с ассирийской царицей Шаммурамат,[3] жившей за .два столетия до нее

Сиппар уже в древности являлся одним из ведущих городов Двуречья в Шумере. Позже ираноязычные кутии, эламиты и касситы распространили свое влияние и на этот город. В 538 году до н.э. объединенные силы персов и мидян, разгромив вавилонские войска и легко преодолев Мидийскую стену, заняли г. Сиппар, который в период отступления греков уже был заселен мидийцами. Наемники двинулись в путь и дошли до г. Ситтака,[4] расположенный 80 километрах от Тигра, а далее, пройдя через реку Фуска и до города Опис (где вавилоняне в 538 году потерпели поражение от персов и мидян), «прошли по пустыне Мидии» до «деревни Парисатиды, матери Кира и царя» (1 – II, IV, 27). Часть Месопотамии, расположенная по среднему течению Тигра и Евфрата, для греков уже была Мидией, где были расположены деревни царской матери. Выражение «мидийская пустыня» указывает на то, что на этих территориях основным .населением являлись мидийцы

Греки несли большие потери в постоянных стычках с царскими войсками, где «всадники варваров и при бегстве наносили эллинам урон, стреляя на скаку назад» (1 – III, I, 2). Это была излюбленная тактика ведения боя мидийскими всадниками, которую иногда ошибочно называют «скифской»: лук и стрела являются одним из древнейших видов оружия, наряду с дротиком, пикой и пращей. Прирученность коня ираноязычными народами в Передней Азии общепринята в научном мире и поэтому неудивительно, что «тактика стрельбы из лука назад на .полном скаку» появилась именно в этом регионе

Следующим пунктом на пути греческого отступления был большой, оставленный жителями город, называвшийся Лариса и расположенный вблизи Тигра, в котором «в древности … обитали

мидийцы» (1 – III, IV, 6 – 8). Это был город – крепость. Ширина его стены равнялась 25, а вышина 100 футам, а протяженность всей окружной стены — 2 парсангам. Крепость была построена из обожженных кирпичей. Под кирпичом — каменная крепида (фундамент) вышиной в 20 футов. Персидский царь в те времена, когда персы отняли власть у мидийцев (при Кире I— 559 – 529 гг. до н. э.), осаждал этот город и никаким способом не мог его взять. Но солнце скрылось за тучу и не показывалось до тех пор, пока жители не оставили города и таким образом город был захвачен (1 – III, IV, 8). Солнечное затмение в этих местах случилось в 556 году до н. э., что подтверждает слова Ксенофонта. Рядом, близ этой крепости, возвышалась каменная пирамида «шириной в 1 плетр[5] и вышиной в 2 плетра» (1 – III, IV, 9). Видимо, эта была гробница кого-то из мидийской знати. Находясь на стенах этой гробницы, бежавшее из ближайших деревень местное население следило за передвижением греков. По мнению ученых, Лариса соответствует сохранившимся до нашего времени остаткам .города у Кала

Оттуда эллины, пройдя в один переход 6 парсангов, дошли «до заброшенной огромной стены. Название города было Меспила;[6] когда-то его населяли мидийцы. Крепида (фундамент) была сложена из обтесанного раковистого камня; ширина ее равнялась 50 и высота тоже 50 футам. На ней была возведена кирпичная стена шириной в 50 и вышиной в 100 футов, а длина ее окружности равнялась 6 парсангам» (1 – III, IV, 10-11). Ксенофонт сообщает, что именно в этот город – крепость «убежала жена царя Мидии, когда персы захватили власть у мидийцев. Осаждая этот город, персидский царь не мог захватить его ни силой, ни продолжительной осадой, но Зевс поразил жителей молнией и таким образом город был взят» (1 – III, IV, 11-12). Видимо, это случилось в 556 году, когда был окружен и город-крепость Лариса, только обороной крепости Меспилы руководила жена Астиага — мидийская царица Ануйш. Крепость фактически была недоступной. Даже длительная осада не дала результатов. И только после того, как осажденных «поразил» молнией «Зевс», участь города была решена. Видимо, под «молнией» надо понимать чуму, холеру или какую-то другую инфекционную .болезнь

Греки находились на расстоянии примерно 400 км к северу от Вавилона. Здесь было много богатых деревень, где греки нашли много материала для тетивы, свинцовых шариков для пращей, много продовольствия: пшеничной муки, вина и ячменя, в большом количестве заготовленного для коней, которые были собраны для сатрапа этой области. Это указывает на то, что .основным занятием местного населения было земледелие

Информация, полученная эллинами от пленных, была для них неутешительной. По их словам, кардухи живут в горах, воинственны и не подчиняются царю. Ксенофонт пишет: «А когда однажды царское войско численностью в 120.000 человек напало

на них, то никто из царских солдат не вернулся обратно — столь трудны там условия местности. Однако, когда они заключают договор с сатрапом на равнине, то вступают с ним в сношения» (1-.III, V, 17)

После долгого совещания было принято решение пройти через земли кардухов, так как это был самый кратчайший, хотя и опасный, путь. Греки направились на север, в страну кардухов. Эллины продвигались в сторону Торосских гор по узким теснинам, которые курды называют «tangi». Отряд наемников, продвигаясь, старался остаться незамеченным, но в то же время стремился занять горные вершины в целях обеспечения своей безопасности. Появление наемников для кардухов было полной неожиданностью, поэтому они, прихватив с собой жен и детей, бежали в горы. Греки их не преследовали и не предпринимали против них враждебных действий в надежде на то, что кардухи как враги царя не будут препятствовать продвижению эллинов по их земле. Несмотря на все старания, кардухи не шли на контакт с эллинами и не выказывали своего расположения им. Эллины обнаружили в брошенных кардухами домах продовольствие в изобилии и много бронзовых изделий[7], однако, чтобы не настраивать против себя местное население, не трогали .имущество жителей

Авангард греческого отряда вступил в деревню кардухов без стычек с местными жителями. Когда последние эллины уже в темноте спускались в деревню с вершины горы, подъем и спуск заняли у них целый день из-за тесноты дороги. Собрался отряд кардухов и напал на них. Кардухи, будучи сами немногочисленны, убили и ранили камнями и стрелами несколько человек… Ночь эллины провели в деревнях, а кардухи жгли кругом на горах костры и перекликались друг с другом (1 –IV, I, 11). Это были сигнальные огни, предупреждающие о вражеском нападении и призывающие на помощь. На следующий день греки продолжили путь в стычках с кардухами, которые, подойдя на близкое расстояние, особенно в теснинах, стреляли из луков и пращей. У них не было другого оружия. Как пишет Ксенофонт, «кардухи были прекрасными стрелками из лука. Величина их лука равнялась приблизительно 3 локтям[8], длина стрел 2 локтям с лишним; во время стрельбы они натягивали тетиву, наступая левой ногой на нижнюю часть лука. Стрелы их пробивали щиты и панцири. Когда эллины овладевали стрелами, то пользовались ими как дротиками, снабдив их ремнями» (1 – IV, I, 28). Во время нападения кардухи распевали воинственные песни[9]. Подстерегая пришельцев в глубоких ущельях, через которые они должны были пройти, кардухи скатывали вниз камни огромной величины и, натыкаясь на скалы, камни ударялись о них и разлетались на части, тем самым препятствуя проходу эллинов. Грекам удалось захватить двух кардухов в плен: один из них, несмотря на сильные угрозы, отказал эллинам указать им дорогу и был убит на глазах второго, который согласился быть

проводником. По его словам, убитый не хотел указать дорогу, потому что у него по пути следования эллинов в деревне имеется замужняя дочь. Убитый боялся за честь дочери и за жизнь жителей деревень. Этот факт показывает, насколько среди кардухов были развиты общественные отношения. После переговоров с кардухами эллины отпустили переводчика, получили тела своих убитых в боях товарищей и обещали не жечь дома. Видимо, кардухи были полуоседлыми, у них были прекрасные дома с богатыми припасами. Эллинов особенно поразило «обилие вина, которого было так много, что его хранили в обмазанных известью ямах»[10](1- IV, 2, 22). После упорных боев, грекам удалось достичь реки Контрита, которая находилась на расстоянии 6 – 7 стадий от гор кардухов и образовала «границу между Арменией и страной кардухов» (1 – IV, III, 1). В течение семидневного нахождения в области кардухов велись непрерывные бои, причем эллины понесли здесь такие потери, каких не причинили им ни царь, ни Тиссафери (полководец Артаксеркс II) вместе взятые (1 – IV, 3, 2). Эллины, перейдя реку Кентрит (соответствует реке Бохтан), вошли на территорию Джезире Ботан – т. н. Восточной Армении, которой управлял зять персидского царя Оронт. Во время отступления 10.000 греков на всем их пути они продвигались по территориям, населенным «ираноязычными» племенами. После области кардухов (Западный Курдистан) эллины также встретили курдские поселения. Академик О. Вильчевский также замечает, что «…и с юга, и с севера от кардухов Ксенофонт встречается с ираноязычным местным населением» (2 – 66).. Из рассказа Ксенофонта становится известным, что границей между страной кардухов и Арменией была река Кентрит, которая находилась на расстоянии 6 – 7 стадий от гор Кардухов. Ширина реки была довольно значительной — около 2 плетра. Это была река Бохтан. В деревнях вдали от реки дома были с высокими башнями[11], и в одной из деревень находилась резиденция сатрапа Восточной Армении Оронта, зятя Артаксеркса. Эллины находились на территории Джезире Ботан. Эллины прошли «в два перехода 10 парсангов, пока не пересекли истоков реки Тигра» (1 – IV, IV, 3). Эта была река Битлис, которую эллины по ошибке приняли за истоков Тигра. Эллины, перейдя хребет Сильван и двигаясь по Мушской равнине, дошли до реки Телебоя (южный рукав Евфрата, Мурадчай), за которым начиналась Западная Армения, где сатрапом был мидиец Тирибаз — друг царя; «в его присутствии никто другой не помогал царю при посадке на коня» (1 –IV, IV, 4). Это был знак наивысшей благосклонности, и по сей день бытующий среди курдов. В войсках Тирибаза были также наемники из халибов и таохов. Эллины следовали по равнине в районе Малазгирда, где были многочисленные деревни. Эллины здесь нашли много мази, так как в обычае эллинов было натираться мазью для эластичности кожи перед тем, как заниматься гимнастикой. А в обычае курдов (медов) — также

натираться мазью перед конными упражнениями, фехтованием пикой и саблями, поэтому «в этой стране много мази, которой пользовались вместо оливкового масла. Она приготовляется из свиного сала, кунжутных семян, горького миндаля и терпентина. Были найдены и благовония, изготовленные из них же продуктов» (1- IV, IV, 12). Кроме Ксенофонта об этом сообщают и другие античные авторы. Саллюстий (86-35 гг. до н. э.) писал, что «у Кордуенов производится амомум (amomum) и другие легкие .благовония» («Исторические фрагменты» – Histor. fragm.,IV, 18)

После перехода реки Евфрат, где уровень воды доходил до пояса, видимо, в ее верхнем течении, ближе к ее истокам в зоне Эрзерума, эллины под вечер уже в сумерках натолкнулись «перед валом у колодца на женщин и девушек, носивших воду» (1 – IV, V, 7). На их вопрос, кто они такие, «переводчик ответил по – персидски, что они идут от царя к сатрапу» (1 – IV, V, 10). Фонетически знакомая для эллинов речь на самом деле была курдской. «Повествуя о походе объединенных парфянско – адиабенских войск против «восставших» племен в «горные области Карду», Машихазеха говорит, что командовавший этими войсками Аршак был заперт с частью войск в ущелье, «одним из глав восставших, имя которого было Кизо». Имя это носит настолько характерный курдский облик, что… может служить доказательством существования уже в это время курдского .(115 – 2) «языка

Старца деревни звали «комарх»[12] (1 – IV, V, 10). Эллины попали, судя по описаниям, в одно из зимовий кочевого курдского племени: «Дома здесь был подземные, с верхним отверстием наподобие отверстия колодца, но широким внизу. Впуски для скотины были вырыты в земле, а люди спускались вниз по лестнице. В домах находились козы, овцы, коровы и птицы со своими детенышами, весь скот питался в домах сеном» (1 – IV, V, 25). Греки с местным населением общались исключительно «через говорившего по-персидски переводчика» (1 – IV, V, 34) и через комарха узнали, что эта страна называется Армения, а соседняя с ней — страна халибов. Поэтому неудивительно, что Ксенофонт говорит о прислуживающих им за столом «армянских мальчиках в варварских одеждах» (1 – IV, V, 33), при этом вкладывая в этот смысл географическое, а не этническое понятие, так как греки постоянно общались с женщинами и девушками, отвечающими их переводчику только «по-персидски» (1 – IV, V– 7, 10) и с комархом, также общавшимся только с «говорившим по-персидски переводчиком» эллинов (1 – IV, V, 34). Греки «арменами» называли союз племен, обитавший в Восточной и Западной Армении (1-примечание 7, стр. 270). Эллины, обманутые комархом, продолжили свой путь по направлению к верхнему Араксу, на восток. После того, как комарху удалось бежать, греки еще семь дней без проводника продолжали путь по направлению на восток и достигли верховья реки Аракс, который в этих местах носил название Фазис. Рассказ Ксенофонта в данном

случае расходится со сведениями, сообщаемыми Диодором. По Ксенофонту, греки, дойдя до Фазиса, встретили на своем дальнейшем пути халибов, а по Диодору (XIV, 29) — хаев и фазианов, и пришли затем в халдейскую область. Эти названные Диодором хаи и есть, видимо, предки нынешних армян, .«самоназвание которых – «hay
Эти строки написаны о событиях, происходивших в 401 г. до н. э. Устойчивый быт и архаичность рода – племенных отношений замораживанию» и «законсервированию» на » способствовали их долгие столетия среди курдских племен. Несмотря на тысячелетия, быт курдов мало изменился. Особенно это было характерно для быта кочевых курдов. Вот некоторые письменные материалы по описанию курдских жилищ. Армянский исследователь К. Хачатуров пишет: «В январе 1886 г. я ехал из Кульпа в Кагызман. Дороги были занесены снегом,… вдруг мы услышали лай собак вокруг нас. Очевидно, мы приехали в курдский зимовник, хотя вокруг нас не было видно ни одного дома. Я остановил лошадь и начал ждать появления курдов; не прошло и пяти минут, как прямо из-под ног моей лошади, с лучиною в одной руке, вышел курд. Это меня сильно удивило: я думал, что попал в заколдованное царство… Оказалось, что лошадь моя стояла на крыше избы того курда; перед лошадью на полтора аршина внизу находилась дверь… нас впустили в хлев. Здесь в «миян» (отгороженное место, отдельно от ясель) на войлоках сидело около 15 курдов. Камин горел, на котором хозяин избы, Омар – ага, варил кофе. Прежде всего хозяин угостил нас кофеем, после чего подали ячменный хлеб, который печется у курдов на саджах, кислое молоко и сыр» (события происходят в зимовнике на берегу маленькой речки. Омар – ага был из племени джунуки (джюнуки) (3, 67-68). Устройство курдской землянки К. Хачатуров описывает так: «Зимою (курды) живут в своих селах, так называемых зимовниках. Хижины их устраиваются следующим образом: в земле выкапывают один четырехугольник для семьи и другой, большой, для коров, лошадей и пр.; потом кладут на эти ямы балки, сверху солому или сено и засыпают землею; с одной стороны приделывают широкую дверь, служащую для входа как для людей, так и для животных, и вот изба курда готова. В одном углу хлева маленькое место отгораживается от животных, и по вечерам курды собираются туда и ведут бесконечные разговоры о разных разностях, начиная с овец и кончая политикой» (3, 66-67). Российский исследователь А. Е. Хань-Агов в конце XIXв. в Эчмиадзинском уезде Эриванской губернии также описывает характерную для курдов землянку: «землянка курда представляет собой яму, в которой располагается вся его семья и сохраняются съестные припасы и домашняя утварь. Посередине землянки устраивается очаг, над которым проделано в крыше отверстие для прохода света и выхода дыма» (4-359). Для Кавказского Курдистана также был характерен такой тип жилищ. Газета «Заря Востока» писала о

жилище курдов: «Живут курды в землянках, где ютились их отцы и деды» (5). А. Алекперов, видный азербайджанский этнограф, писал о Кавказском Курдистане: «В горах Курдистана до последнего времени можно было видеть остатки самых архаичных типов жилищ, как пещеры и землянки» (6-46).В Закавказье был распространен и такой тип жилища, как «карадам» — в Азербайджане и северо-восточных отрогах Малого Кавказа, которые являлись жилищами земледельческо-скотоводческого населения, которые в большинстве своем не были рассчитаны на житье в них летом. Стены в таких жилищах не строились, а заменялись естественным срезом грунта. Карадамы часто начинали строить с крыши, которая представляла собой пирамиды из поваленных одно на другое бревен, и покрывалась слоем земли. Иногда толщина такой «крыши» доходила до 1 метра. Окон, специальной трубы или дымохода для особой печи, приспособленной к этому жилью, также не было. Костер раскладывался посредине комнаты под отверстием в середине крыши. Такие дома строились обыкновенно на откосе гор. Иногда .(стены строились из сложенного дикого камня (6-48 Такие типы архаичных жилищ были широко распространены по всему ареалу проживания курдских племен, включая и Закавказье. Армянские источники, описывая курдское жилище, также стремиться видеть в них «армянское». К примеру, М. С. Шагинян в одной из сел Азизбековского (ныне Вайк) района также в курдской землянке пытается видеть древнее «армянское глхатун»: «Мы стоим в просторном, изрытом птицей дворике и видим два дома, — два дома, поставленных рядышком… Одному 160 лет! Другому всего несколько лет. Но правильнее было бы сказать, что первому дому не 160 лет, даже не 1.600 лет, а много больше. Перед нами древний «глхатун» или «хацатун» — черное земляное жилье. Вход в него поддерживается двумя кривыми столбами, между которыми висит плотная дверь на замке. Окон нет. Земляное жилье имеет лишь верхнее дымовое окошко над вырытым в полу очагом, называемым по-армянски «тондыр» или «тонир». В таких темных «глхатунах» тысячелетиями жили поколения армянских крестьян… Была еще комната в «глхатуне» — древний «о’тах», горница для гостей, открытой своей стороной примыкавшая к коровнику, чтобы зимою теплое дыхание скотины грело помещение. В «отахе» … в долгие зимние вечера собиралась семья, зажигали коптилку, женщины пряли, мужчины беседовали; сюда заходил деревенский гусан, или сказочник…» (29,139-140). Хотя на предыдущей странице своей книге М. С. Шагинян, противореча самой себе, пишет, что именно «после взятия Еревана Паскевичем персидские армяне стали сотнями переселяться на территории русской Армении… И сто шестьдесят лет тому назад сюда перебрались крестьяне со своим скарбом и скотом» (29-138). Следует отметить, что в названиях «армянского жилища» глхатун присутствует древнеиранское thauma, от которого произошло армянское «тун» (глха-тун — «земляной

дом»). На курдском gil— означает глина (7-551), kèl— летний домик, беседка (7-542), которая сравнима с русским «келье». Наличие в курдском языке таких слов, как gilaw — земля, смешанная с водой, глина, gilxorke— земляной червь, gilkar — гончар, мастер по обмазыванию глиной стен, потолка, штукатур (7-551), gilkarî — гончарное ремесло, обмазывание глиной стен, потолка, оштукатуривание, gilko— холмик на могиле, могила, gilmitik— ком, комок глины, грязи, gklincan— место выемки глины, карьер, gileban— слой глины, покрывающий кровлю, глиняная кровля, gilesipî — (буквально) белая глина, мел, мелок, пудра, gileser — очищенная, мягкая глина, используемая для мытья головы, gilîn— глиняный, сделанный из глины, gilîne— глиняная посуда, гончарные изделия; глиняный кувшин с тупым носиком, gilêne— глиняная чаша, глиняный кувшин (7-552) указывает на то, что «армянский гылхатун» не что иное, как перенятое у курдов курдское «земляной дом» в смысле «летний домик». На персидском (фарси) слово gil также означает «глина» (30-300). Также это слово близко и сравнимо с русским «глина». В то же время в армянском языке отсутствует это слово, а это в свою очередь означает, что «глхатун» — в качестве понятия «земляной дом» принято ими от курдского языка. Тем более, что такие типы жилища не были чужды полукочевым и оседлым курдам. «У куртин постройки представляют один обширный сарай с двумя-тремя подразделениями», — вот какую характеристику курдского жилища бывшего Ахальцихского пашалыка дает русский .(39-31) исследователь XIXв. Х. А. Вермишев

Это касается и слово «тондыр, которое и в далекой Индии — «тандур». Современной науке об индо-иранских этнических связях хорошо известно и поэтому тяжело будет представить, что именно армяне весь иранский и индийский этнический мир .научили этому слову

Тан/д/ур (tendûr/tenûr) — своеобразная печь для выпечки хлеба. Жители земледельческого общества Кала’ат Ярмо (на территории южной (иракской) части Курдистана) еще в V тысячелетии до н.э. обладали искусством изготовления настоящих сосудов из глины. «Самое большое, чему они научились в деле использования глины как материала для сосудов, было изготовление своеобразных «бассейнов» или чанов, сделанных следующим образом: сначала в земле выкапывалась яма, затем ее тщательно обмазывали глиной, потом в яме разводили огонь и таким образом придавали ее станкам водонепроницаемость и твердость» (32-127). В таком своеобразном сосуде можно было хранить не только сыпучие вещи, но и воду, молоко, маст, сыр, .творог, топленое масло и т. п

В этих чанах-бассейнах, после того как полностью выгорало древесное топливо или кизяк, еще долго сохранялось тепло, а стены долго остывали. Со временем люди научились использовать с пользой и это тепло и горячие стенки этих сосудов, а приделывание к этому подземному сооружению боковой

вытяжки под углом со дня на поверхность окончательно и завершила облик нынешнего тан/д/ура. На современном курдском языке tenозначает «тело», «корпус», «туловище», «плоть»; dûr— «далекий, дальний, отдаленный» (7 — 159, 282). Это слово сравнимо с другим курдским словом dinbîn, где bîn— «приближающий»; отсюда и буквально «дальновидный» — бинокль. Поэтому можнобыло перевести это слово тан/д/ур как «длинное тело». Возможно, тан/д/ур искаженное «тонар» (тонур), где «ар» — на курдском означает «огонь, тепло», отсюда и «теплое (или огненное, горячее) тело». Во многих индоевропейских языках «тен» означает скрытую спираль для .обогрева, что также сближает значение этого слова с тан/д/уром Тан/д/уром пользовались и оседлые, и кочевые, и полукочевые курды. Полукочевые и кочевые курды, кроме зимовок, в летовьях на местах долгого (от одного до трех месяцев) летовья — пастбищах также имели эти хлебопекарни подземного типа. Осенью, прежде чем возвращаться на зимовки, курды эти тан/д/уры засыпали кизяками и сверху укладывали плоские камни, чтобы их не затопило или не разрушались, и оставляли до следующего лета. Как правило, одного тан/д/ура хватало на несколько семей, которые хлеб пекли по очереди. Эти семьи, в промежутках времени, когда кочевали от места зимовок до места родового или племенного летовье, на местах временных стоянок (от одного до нескольких дней, даже недели) пекли хлеб на так называемых «чар-гюша» (четыре плоские камня вертикально образовывали очаг, где разводили огонь и на стенках этих раскаленных камней пекли лепешки) или же на сел’ах (от слова сал — плоский, — камень или толстый железный лист, или противень полусферической формы), где пекли хлеб на нужды семьи на день или два. Курды, особенно кочевые и полукочевые, играли свадьбы на горах, в летовях и чар – гош или сель не смогли бы обеспечивать потребность наплыва гостей в потребном количестве хлеба и на помощь всегда приходил тан(д)ур. Общеизвестно, что персы на территории Иранского нагорья появились в VIIвеке до н. э. и армяне это слово не могли перенять у древних иранцев не раньше VIIв. Попытка выдать за армянское исконно курдские слова oda (комната, гостевая)(«о’тах»), тан/д/ур («тондыр») и персидско-курдское gosan/ozan («гусан») — сказители и рапсоды, рассказчики эпических преданий, также .лишены оснований

Поэтому очевидность того, что эти архитектурные особенности жилища также были приняты армянами от своих ближайших .соседей курдов не должно вызывать сомнений

Таким образом, в примерах описания землянок у курдов в различных местах их обитания и различными авторами, включая и армянских, видим их полную схожесть с описанием землянки у .Ксенофонта

В курдской землянке «хранились также пшеница, ячмень, овощи и ячменное вино в кратерах. В уровень с краями сосудов в вине

плавал ячмень и в него воткнут был тростник, больших и малых размеров, но без коленцев; кто хотел пить, должен был взять тростник в рот и тянуть через него вино. Не смешанное с водой, вино было очень крепким, но для людей привычных это был очень приятный напиток» (1 – V, IV, 26-27). Судя по описанию Ксенофонта, греки впервые в жизни употребляли пиво, которое называли «ячменным вином». Курды пиво называют «авджо» — avĉo,где av— «вода» и ĉo (джо) — «ячмень» (7 – 41, 174). Среди зороастрийцев имел место культ хаомы и обряды, связанные с ее употреблением. Согласно Авесте, хаома – золотистого или желтого цвета, имеет побеги, растет в горах. Хаома – наркотический (хмельный) ритуальный напиток. Хаому сперва замачивали в воде, затем толкли в ступке, выжатый сок смешивали с молоком и ячменными зернами и оставляли бродить на несколько дней (28 – примечание 1 к стр.148). В этом описании мы видим процесс изготовления пиво. Древние курды, занимаясь земледелием и скотоводством, ведя полукочевой образ жизни, возможно, по воле случая и обнаружили приятный вкус бродившего в воде ячменя и позже уже сознательно стали приготавливать «авĉо» (пиво). Это пиво сохранялось в глубокой .«глиняной посуде, которую Ксенофонт и называл «кратерами Еще с древнейших времен оседлые и полукочевые курды занимались «хлебопашеством столько, сколько им нужно для собственного продовольствия и для соломы» (8 – 23). Во время своего похода на Урарту, в «Страну Армарили», расположенную восточнее города Тушпа (современный г. Ван в Северном Курдистане) ассирийский царь Саргон в 714 г. до н. э. в своей победной реляции писал: «… их польные амбары открыл и обильным ячменем их, без счета, накормил свое войско. Урожай, надежду людей его, и солому, жизнь скота его, я сжег кострами…» (9 -329). Зимой солома была бесценным кормом для скота. Ячмень был главным злаком курдов. Курдистан всегда славился производством пшеницы и ячменя, особенно так называемого черного ячменя, пользующегося большим спросом на мировом рынке. Этот ячмень вывозится в страны Западной Европы, где он идет на приготовление лучшего пива (10-192). Пшеничный хлеб могла себе позволить только родоплеменная знать, но и она в основном употребляла ячменные лепешки. Такую картину мы наблюдаем даже в XIXвеке в рассказе К. Хачатурова о главе племени джюникан Омаре-аге, который угостил своих ночных гостей «ячменным хлебом, который печется у курдов на саджах» (3-68). Область, заселенная кардухами, определяется довольно точно благодаря сведениям, сообщаемым Ксенофонтом. Южная ее граница проходила по Курдистанским горам в том месте, где эти горы вплотную подступили к Тигру. На севере область кардухов граничила с Арменией по течению притока Тигра Кентрита (современная река Бохтан). Таким образом, кардухи населяли гористую область Западного Курдистана (1 – см. .примечание 3 к книге IV)

У Страбона также имеются сведения о кардухах. По его сообщению, «поблизости от Тигра находятся области гордиеев, которых древние называли кардухами; города их были: Сариса, Саталка и Пинака, весьма сильная крепость с тремя кремлями, обнесенными каждый особой стеной, так что они образуют как бы тройной город… Страна эта богата пастбищами и растительностью настолько, что в ней произрастают вечнозеленые деревья и душистые растения амом (amomum subulatum— Л. М.). Здесь водятся также львы, добывают нефть[13] и камень гангитид[14], .от которого убегают пресмыкающиеся» (11 – XVI, I-24)
По сей день, о языковой принадлежности кардухов существуют различные, порой взаимоисключающие друг друга мнения. Академик И.Дьяконов, видя в гордиенах кардухов писал, что «хурритами,судя по суффиксу — uhe, — были еще во второй половине Iтыс. до н. э. и kardoúxoi— жители гор между озерами Ван и Урмия и по Верхнему Забу, они же ukkaiaписем из Кюнджика. Можно предпологать, что матиенами в собственном смысле назывались именно забские и приурмийские хурриты и что это название лишь перенесено у Геродота по анологии также на родственных им верхнеевфратских хурритов (I, 72, 202 и VII,72) (13-61). Новое Вавилонское государство (ок. 1741 – 1165 гг. до н. э.) ираноязычных касситов называлось Кардунаш (Кардуниаш) или Кар – Дуньяш. Аккадская орфография этого названия– Kar – d – Dun – ja – aş, где касситское слово jaş переводится как «земля»(12 – 127), которое сохранило свое значение и всовременном курдском языке и дошло до наших дней в форме курдского словаах,также в значении – земля (26 – 1144; 27 – 38).Отсюда и значение названия страны Кардуниаш – Земля .КАРДУ(А)
Немецкий историк Эгон фон Ельктедт пишет, что слово Kardunaş… «заново нас направляет к действительности построения некоторых согласных букв. Эти согласные буквы k – r – d точно соответствуют порядку построения согласных букв в слове k – u – r – d – a – n. В словах KARDUNAŞ – GURTİ – KARDUCHİ – – 24) «GORDİENEпоследовательность согласных букв одинаково .(83
Касситский царь Агум II(1593 – 1574 гг. до н. э.) называл себя «царем Кашшу и Аккада, царем обширной страны Вавилона, который поселил много людей в Ашнуннаке (территория по долине и низовья Диалы – Л.М), царем Падана (Падир – в северных горных окраинах Элама – Л.М.) и Алмана (Альман, Хальман, Хольван – предгорье Загроса по дороге вверх по реке Дияла – Л.М.), царем страны Гути» (25 – 87), что указывает на то, что власть касситского царя распространялась на страны верхнего Евфрата, а также и на области, лежащие к востоку от Тигра.Территория области кардухов Ксенофонта также входила в состав страны Кардунияш. Академик И.М. Дьяконов пишет, что «по крайней мере во IIтысячелетии до н.э. , там, согласно надписи Салмансара I, кутии обитали, между прочим, на территории от

Уруатри (племенной союз на Армянском нагорье, к западу от озера Ван и у этого озера) до Кутмухи (верхней части долины реки Тигра); таким образом, долина реки Бохтан входила тогда в их территорию» (12 – 128). Спустя почти тысячи лет, в долине реки .Бохтан мы видим тех же ираноязычных протокурдов кардухов

На основании вышесказанного можно с уверенностью утверждать, что кардухи, как и касситы, были ирано-язычными и впоследствии сыграли важную роль в этногенезе курдского .народа

Во время похода греческих наемников через земли кардухов мы видим население, с которым свободно общается переводчик эллинов и, помимо упоминаний в рассказе Ксенофонта «о персидском», сообщения о других языках отсутствуют. Он же называет собственным мужским именем «Кардух» одного из начальствующего над обозами в мидийских войсках тылового начальника (14 – VI, 111, 30). Видимо, это не случайно: мужское имя начальника обоза мидийских войск имеет этническую подкладку и прямо указывает на родство мидийцев с кардухами.

Первоначально название «Кордуена» охватывало территории области Джезире Ботан, и с ростом усиления влияния курдских племен это название в дальнейшем распространилось и на .остальные территории проживания курдов — Курдистана

В середине XIXвека по административному делению Османской Турции Курдистан состоял из «лива Дерсим, Муш и Диарбакыр» (8 – 71). Как правило, под Курдистаном армянские источники XVI–XVIIIвв. подразумевали часть Османской Империи, охватывающую вилайеты Ван, Битлис и Диарбакыр. Эти зоны как раз и считаются сложением ядра курдского этноса. Курды жили на этих землях с древнейших времен. Как мы убедились, основными населением так называемой «Западной Армении» были говорящие «по–персидски» жители. Ведь не случайно, что сатрапами и «Восточной» и «Западной» Армении были именно ираноязычные Оронт и Тирибаз, носящие мидийские имена. Эта указывает и на доминирующую роль ираноязычного, в том числе и курдского этноса, в этих регионах. Можно предположить, что «Гордуена (Кордуена)» по древнегреческим и «Кордрик (Кордук)» по древнеармянским источникам входили в рамки вышеуказанных областей, так как область проживания курдов была гораздо шире и была по древнеармянским источникам известна под названием .««Корчайк

Кордуена (Кордрик, Кордук) и Агцник (Алдзник), Дасн – как мы убедились — населялись этнически курдами и как полунезависимые царства управлялись своими курдскими .(40 – 39 ,15) царьками

Азербайджанский ученый М. И. Шамси, рассматривая в курдах потомков кардухов, писал, что кардухи жили на территории Муша и Диарбакыра (16 – 49). П. Лерх курдские племена лейгун, могри, хартуши считает потомками ксенофонтовского Кардуха, живущими на севере от Хаккари (8 – 67). Академик О.

Вильчевский также писал про «…область, населенную племенами кардухов — народом, непосредственное участие которого в этногенезе нынешних курдов кажется настолько общепризнанным, что в ряде случаев кардухи просто именуются курдами…» (2 – 58). По его словам «…кардухи, говорившие на одном из местных языков и населявшие горную область, известную затем под названием Гордиены (у Страбона) или Кордик (у армянских авторов), этот этнический термин рядом ученых обычно сближается с названием нынешних курдов, а сами кардухи считаются предками курдов» (2 – 66). Известный армянский просветитель Х1Х века Х. Абовян сопоставлял этнонимы «кардух» – «Кордук» – «Корд» – «Курд» (17 – 99). И. Шопен, русский исследователь немецкого происхождения, по поручению царских властей в 1828 – 1836 гг. проводил описание населения Эриванской провинции и Нахичевани. Он писал о курдах так: «…курды (древние кардухи) составляют первобытное племя, найденное Гайком (согласно армянской легенде праотец армян) во вновь занятых им странах при Аракских … нельзя не признать курдов старейшими автохтонами страны. Это те самые кардухи, о которых повествует Ксенофонт…» (18 – 526). Шопен считал курдов автохтонами по отношению к населяющим данную область армянам и всему «мусульманскому населению» (18 – 540). Бэл, шотландский врач, секретарь английской миссии в России писал: «… сей народ весьма древен, и думаю, тот самый, коего Ксенофонт называет кардухами» (19 – 397-398). Клавдий Птоломей указывает, что «соседние с областью кадусиев земли занимают кардухи…» (VI, II, 5). Общеизвестно, что кадусии — предки современных талышей, большинство которых и в настоящее время живет на юго-востоке Северного Азербайджана, на севере Ирана по Каспийскому морю и в Талышских горах. Кардухи (курды) могли бы территориально более тесно соприкасаться с кадусиями (талышами) только в зоне слияния рек Аракса и Куры, то есть в Муганской степи, которая еще в XIX веке считалась провинцией Курдистана (19 – 397) и, напомним, свое название получила от племени миков, родственных пактиям (бохту), передавших свое название степи Муган (20 – 394). Курдское племя бохту, передавшее свое название на Джезире Ботан и по сей день живет на землях своих древних предков. Американский историк из Калифорнии Вадие Джваидех более категоричен в своих суждениях: « Кардуки или же кордоуи, некогда жившие на тех же землях, что и современные курды, пусть будут хоть семитами или даже из числа местных древних насельников, уже этот факт нас подводит к неизбежному выводу об идентичности этих людей и их принадлежности к единому народу» (21 – 25). Общеизвестно, что Александр Македонский со своими войсками, спустя столетие совершил поход против ахаменидского царя Дария (334-331 гг. до н. э.) по тому же пути, по которому отступали десятитысячный отряд греков Ксенофонта. Одну из гор в районе Ханкурк, в горной гряде Загрос, севернее

горы Авдал Кови, где прошли войска, курды до сих пор называют «Далампер». Согласно бытовавшей среди курдов легенде, гора носит имя одного из полководцев А. Македонского, погибшего в пути и похороненного на той же горе. Возможно, его звали «Dalamperos». Примечателен сам факт существования среди курдов такой легенды — отголосок той далекой эпохи, события которой веками могли сохраняться в памяти народа, сумевшего так долго жить на одной и той же территории.

Используемая литература:

1. Ксенофонт. Анабасис. Москва – Ленинград, 1951.
2. О. Л. Вильчевский Введение в этническую историю курдского народа. АН СССР, 1961.
3. К. Хачатуров Курды, черты их характера. Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа. Выпуск 20. Тифлис, 1894.
4. А.Е. Хан – Агов. Экономический быть государственных крестьян в Эчмиадзинском и Сурмалинском уездах Эриванской губернии. Материалы для изучения экономического быта государственных крестьян Закавказского края. Том 3. Тифлис, 1887.
5. Заря Востока», № 483, 22 января 1924 г. Статья «Очерки » нашего края. Курдистан«.
6. А. Алекперов. К вопросу об изучении культуры курдов. АН СССР, труды Азербайджанского филиала, том 25. Историческая серия, Баку, 1936.
7. Курдско – русский словарь (сорани). Москва, 1983.
8. П. В. Лерх. Исследования об Иранских курдах и их предках, северных халдеях. Книга 1. Спб., 1856.
9. И. М. Дьяконов. Ассиро – Вавилонские источники по истории Урарту. Вестник древней истории. 1951. № 2.
10. О. Г. Герасимов. От гор Синджара до пустыни Руб – эль – Хали. Москва, 1974.
11. Страбон. География. Москва, 1994.
12. И. М. Дьяконов. История Мидии. Москва – Ленинград, 1956.
13. И. М. Дьяконов. Арийцы на Ближнем Востоке. Конец мифа (к методике исследования исчезнувших языков). Вестник древней истории, 1970. № 4.
14. Ксенофонт. Киропедия. Москва, 1976.
15. Дружба, 2001. № 12.
16. М. И. Шамси. Книга Шараф хана Бидлиси «Шараф – наме» как источник изучения истории курдского народа. Баку, 1972 (на азербайджанском языке).
17. К. И. Мирзоев. Исторические судьбы курдской литературы. Алматы, 1996.
18. И. Шопен. Исторический памятник состояния Армянской области в эпоху ее присоединения к Российской империи. Спб., 1852.
19. Путешественники об Азербайджане. АН Аз. ССР, Баку, 1961.
20. Н. Г. Адонц. Армения в эпоху Юстиниана. Ереван, 1971.

Wadie Jwaideh. Kurt milliyetciliginin tarihi, kokenleri ve gelisimi/, .21
Istanbul , 1999г. (на турецком языке). (The Kurdish Nationalist
Movement its Origins and Development, University Syracuse, USA,
(1961
М. Н. Погребова. Закавказье и его связи с Передней Азией в .22
.скифское время. Москва, 1984
.В. П. Никитин. Курды. Москва, 1964 .23
Egon Von Elckctedt. İlk çaglardan günümuze. Turkler. Kürtler. .24
.İranlilar. İstanbuli, 1993 (на турецком языке)
.В.И.Авдеев.История Древнего Востока. Москва, 1948 .25
.Türkce – kürtce sozlük. Istanbul , 1992 .26
.D. Izoli. Ferneng. Istanbul , 1992 .27
Авеста в русских переводах (1861 – 1996). Санкт Петербург, .28
.1998
Мариэтта Шагинян. Путешествие по Советской Армении, .29
.Молодая гвардия, 1951
Словарь арабских и персидских слов. Баку, 1984 г. (на азерб. .30
.яз.)
Экономический быть государственных крестьян в .31
Ахальцихском и Ахалькалакском уездах Тифлисской губернии.
Материалы для изучения экономического быта государственных
.крестьян Закавказского края. Том 3, часть 2. Тифлис, 1886
.Всемирная История. Т. 1. М., 1955 .32
А.Е. Хан – Агов. Экономический быть государственных .33
крестьян в Эчмиадзинском и Сурмалинском уездах Эриванской
губернии. Материалы для изучения экономического быта
государственных крестьян Закавказского края. Том 3. Тифлис,
.1887
Лятиф Маммад
[2]
.Журнал «Дружба» (Dostani). Москва. 2002. № 13
.фут =29,62 см[1]
.«парсанг =5940 м, авестийское «фрасанг[2]
Шаммурамат – жена ассирийского царя Шамшиадада, после [3]
смерти которого она стала регентшей при несовершеннолетнем
.сыне Ададнерари III (809 – 782 гг. до н. э.)
.Саталка, город кордуенов, упомянутый и Страбоном (XVI, I, 24)[4]
плетр =29,60 м[5]
Ученые локализуют Меспилу на месте старой ассирийской [6]
Ниневии, развалины которой найдены вблизи нынешнего города
Мосул в Южном Курдистане. Название «Мосул» восходит к
«Меспила», хотя ее и переводят с арабского как «мост»
(«проход»). Хорошо известно, что в V веке до н. э. Мосул
называли «Машбалу», созвучной с Ксенофонтовским «Меспила».
Некоторые исследователи переводят «Машбалу» с арамейского
языка как «низкое место». В таком случае напрашивается вопрос,
каким образом «Ниневия» – арамейское название города после
ее завоевания мидийцами в 612 г .до н.э. могло изменяться на
другое арамейское слово? В ином случае город сохранил бы свое

древнее название. Арабы называли город «Хусн Убрайа», то есть «Крепость на переправе». После арабского завоевания в 640 году появляется название «Мосул». Видимо, приход арабов на берега Тигра связан с новым названием города, поскольку они всегда рассматривали это место как исходный рубеж для своих завоеваний. Развалины Ниневии находятся на западной стороне реки Тигра, повыше нынешнего Мосула (современные холмы Куюнджик и Тель – Неби – Юнус), и поэтому можно предположить, что Меспила и есть современный Мосул. Мосул находится на высоте 233 метров над уровнем моря в холмистой степи, недалеко от горных хребтов Сефин, Захо и Синджар, поэтому перевод названия города с «арамейского» как «низкое место» никак не может соответствовать истине, т. к. он уже расположен на холмах. Предпологается, что название Машбалу – Меспила связано с мидийскими (курдскими) собственными мужскими именем Misbalu (mis — медь, bul — высокий, в смысле медный) или Miştbaly (где mişt — ладонь, кулак и bal — высокий = «Высокий кулак»), который вполне соответствует грозным названиям крепостей. Возможно, название Меспила – Машбалу связано и с именем одного из мидийских полководцев, первым вошедшим в горящую Ниневию или же носит имя первого ее правителя. Надо принимать во внимание и то существенное замечание Ксенофонта, что Меспила когда – то населялась мидийцами, и именно в этой крепости оборонялась мидийская царица, что дает основание предположить мидийское происхождение названия города – крепости. Страбон Мосул называет «Мессабатика» и локализует ее в Мидии, а по другим источникам, и Элимее (XI, XIII, 6) и «Мессабатику» указывает как провинцией Элиманды. Одна из трех стратегически важных дорог в Вавилоне лежала «из Мидии и области Загра через .Мессабатику» (XVI, I, 18)

Эллины обращали внимание на обилие в домах кардухов [7] высокохудожественных бронзовых изделий. Это свидетельствует о непосредственной связи кардухов с культурой так называемой «луристанской бронзы», расцвет которой приходиться к IX – VII вв. до н.э. Область Луристан охватывает район центрального Загроса от Керманшаха на севере до Бадреха на юге и от Хоррамабада и Нихавенда на востоке до Чавара на западе. Культура луристанской бронзы охватывает период от III тысячелетия до н.э. до Ахеменидского периода и непосредственно связана с ираноязычными касситами; «… довольно широко распространенная точка зрения относительно этнической принадлежности создателей луристанских бронз состоит в том, что решающим импульсом в формировании этой культуры послужил … части ираноязычных племен, появившихся на территории Ирана, скорее всего мидийцев» (22 – 171). Найденный клад недалеко от современного местечка Зивие в Иранском Курдистане и другие находки в разных регионах Курдистана .рассеивают последние сомнения на сей счет

.локоть=44,40 см[8]
На эту особенность характера курдов указывали и более [9] поздние авторы – исследователи, пишущие о курдах. О том, что курды во время боя идут в атаку с песней или под пение певцов– музыкантов (дангбежей), есть и песни – лавджи среди самих курдов. В одной из них поется о военном столкновении между курдами и турками: «Пусть к нам придет поэт, он воодушевит сражающихся» (23 – 367). За тысячелетие курды сложили и особую воинственную музыку «Сияри» («Джанги»), которую играли во время кавалерийской атаки. Автор сам был свидетелем, как на курдской свадьбе во время конных состязаний под музыку «Сияри» не выдержал бешеного ритма музыки самый горячий .конь и пал замертво от разрыва сердца

Курдистан всегда славился своим виноградом. Как пишет [10] академик О.Вильчевский, «Мукринский Курдистан, являющийся в наши дни житницей для соседних областей Северного Ирана, вместе с тем является одним из районов высокоразвитого садоводства и виноградароства, здесь возделывается более двадцати различных сортов винограда» (2 – 58). Среди виноградных сортов Курдистана наиболее известны marzone, haburi, hevidi, drejik, shi, hoher, reshi (dimbo, zeytuni, tllie hatuna), mezini, ezazi, gul – guli, hemisie (sor, spi), kongr, duveran, heftveran, yekdendik, bedendik, jibini, tehnevi (spi, resh), bilbili и другие. Курдские названия всех перечисленных сортов винограда, указывает на то, что все они были выведены в курдской среде и на местной почве. И широко распространенные среди народов Передней Азиии и Закавказья ирано – курдские названия некоторых спиртных напитков, например, вино («sherav(b)» – букв. «вода расприи») и водки («arag» – букв. «огненная вода», «горячительный напиток»), дословный перевод с курдского языка названия пиво («avĉo» – «ячменная вода», «ячменное сусло») уже говорят о многом. Название молодого бродящего вина первача (от курдского car — раз, первый раз, вначале (7-169) и оставаться (7-607) в язык наших соседей перешел с курдского: маджар у армян и маджари у грузин. Даже всем общеизвестное слово «тамада» – и то курдское: tema – желание, намерение, распоряжение (7 – 158) и глаголь «da» – дать, что буквально означает «распорядитель». Только насильственная исламизация курдов отделила их от древнего искусства виноделия, свидетелями которой и был десятитысячный отряд эллинов .Ксенофонта

Эллины находились на территории Джезире Ботан. Спустя [11] тысячелетие такие дома с высокими башнями и по сей день составляют характерный облик архитектуры этого края благородных мужей. Петр Лерх писал, что «В альпийской стране племени Хаккари и в Карсандаге селения курдов делают более приятное впечатление. Дома… построены здесь из кирпичей сушеных на воздухе, без всякого цемента; кровли плоски, из бревен, покрытых смесью из глины с грантом. … Вместе с тем

кровли окружены бруствером для защиты и нередко имеют .(23 – 8) «маленькие башни, о которых упоминает уже Ксенофонт Комарх» – происходит от мидийского слова kome »[12] (поселение). Геродот первого мидийского царя Дейока рисует в качестве «владыки» (старейшины) поселения kome (12 – 189). На современном курдском языке komal — означает группа, общность людей, коллектив, общество, организация, сборище, толпа; komele – группа, союз, партия, собрание, заседание, скопление (7 – 523); komelî — общественный, групповой, коллективный (там же). На диалекте сорани это слово сохранило свое значение и как «республика» (komar) (7 – 522). Также выражение «koma male» на диалекте курманджи по смыслу означает «Члены семьи (дома)». На древнегреческом языке также есть слово kome, который переводится как «волосы» (11 – примечание 1 к главе 2 книге 12) и «koma» – «глубокий сон». Общеизвестно, что слово «комета» – греческого происхождения и означает «волосатый». Таким .образом, курдское происхождение слова комарх очевидно
На территории области Джезире Ботан, в зоне города [13] .Батман, ныне добывается 70% турецкой нефти
[1].гагат», упоминаемый Плинием (X, 3; XXXVI, 19)»[14]

Свойства субъекта

:книга	История
:Тип документа	Исходный язык
:диалект	Русские
:Страна - Регион	бывшего Советского Союза и Россия
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] گۆڤار | Русский | Москва. 2002. № 13 .Журнал «Дружба» (Dostani)
[2] ماڵپەڕ | Русский | kurdist.ru

کاتی تۆمارکردن: AM 7:59:42 2022/5/2
ناوی تۆمارکار: ڕاپەر عوسمان عوزێری

بابەت: 269

Рецензия М.С. Лазарева на книгу известного английского историка Дж. Фишера

https://www.kurdipedia.org/?q=20220209211211404476

Рецензия М.С. Лазарева на книгу известного английского историка Дж. Фишера

Рецензия известного востоковеда и курдолога М.С. Лазарева, опубликованная в журнале «Восток» на книгу известного английского историка Дж. Фишера «Керзон и британский империализм на Среднем Востоке. 1916 – 1919».

М.С. Лазарев являлся одним из крупнейших специалистов по истории Ближнего и Среднего Востока, особенно конца XIX – начала XX в. Первая же его монография «Крушение турецкого господства на Арабском Востоке (1914-1918)» стала важным вкладом в отечественное востоковедение.

Лазарев М.С. JOHN FISHER. GURZON AND BRITISH IMPERIALISM IN THE MIDDLE EAST. 1916-1919. // Журнал «Восток», 2002, № 4. С. 191 – 197.

JOHN FISHER. GURZON AND BRITISH IMPERIALISM IN THE MIDDLE EAST. 1916-1919

Автор: М. С. ЛАЗАРЕВ

London-Portlend: Frank Cass. 1999. XVI, 342 p.*

(c) 2002

Во всемирной истории есть события, которые называют судьбоносными и которые поэтому вызывают неизменный интерес и у современников, и у последующих поколений. К ним, бе-

---

* Фишер Дж. Керзон и британский империализм на Среднем Востоке. 1916-1919. Лондон – Портленд: Фрэнк Касс, 1999. XVI, 342 с.

стр. 191

зусловно, относится Первая мировая война, во многом определившая развитие человечества в XX в., в том числе всего ближневосточного региона, ибо она привела к распаду Османской империи, формально или фактически включавшую все страны Арабского Востока. Вместо турецкого флага над Египтом, Англо-Египетским Суданом и эмиратами Персидского залива, Кувейтом и Катаром взвился английский флаг. Так юридически был оформлен британский протекторат над этими странами, практически существовавший и до войны. От имени Лиги Наций в виде мандатных режимов, позже замененных кабальными договорами, над Ираком, Палестиной и Трансиорданией было установлено британское господство, а над Сирией и Ливаном – французское. Большая же часть Аравии и Йемен после войны обрели независимость.

Таким образом, политическая география азиатской части Османской империи претерпела коренные изменения и приобрела в основном современный вид (с точки зрения конфигурации границ, а не по существу). Произошло это вследствие взаимодействия и взаимостолкновения различных факторов и интересов – военных, политических, дипломатических,

социальных и т.д., изучение которых представляет немалый познавательный интерес. В исторической науке, в том числе .отечественной 1 , этот вопрос освещен достаточно полно

Однако, как показывает книга английского историка Дж. Фишера, закрывать тему преждевременно. И дело не только в том, что автор вводит в научный оборот новый корпус фактов, основанных на тщательном изучении фондов личного происхождения главных фигурантов британской внешней и колониальной политики эпохи Первой мировой войны. Главный вклад Фишера в изучение избранной им темы заключается в другом. Автор стремится показать подоплеку тех или иных действий или намерений непосредственно причастных к подготовке раздела Азиатской Турции британских политиков, дипломатов и военных руководителей по ближневосточному вопросу в годы войны. Такой вертикальный методологический подход, в отличие от традиционного горизонтального, дает возможность автору .сделать свое исследование глубоким и доказательным

В книге раскрываются подлинные замыслы правящих кругов Великобритании на Ближнем Востоке в развернувшейся схватке за передел мира между державами Антанты и блоком Центральных держав (сателлитом которых оказалась Турция). Планы колониальной экспансии в Западной Азии за счет предназначенной к уничтожению и разделу Османской империи носили сугубо агрессивный и имперский характер и не случайно автор в названии книги употребляет редкое в современной .западной литературе выражение – британский империализм

Подготовку к реализации своих захватнических целей в регионе англичане развернули одновременно на двух фронтах: политико-дипломатическом и военном. Для быстрых результатов на последнем требовалось время и значительные усилия, но на первом они проявились довольно быстро. Уже на стадии подготовки членов Антанты к переговорам о разделе Турции, начавшихся сразу после ее вступления в войну, обнаружилось стремление Англии обеспечить себе (конечно, за счет интересов своих союзников – России и Франции) доминирование на .ближневосточной арене

Обсуждение в правящей элите Великобритании вариантов предстоящего раздела Азиатской Турции началось еще на стадии межсоюзнических тайных переговоров по Константинополю и проливам (март-апрель 1915 г.). Это соглашение о передаче России после победы зоны проливов сулило выгоды и ее союзникам, ибо было обусловлено удовлетворением их притязаний в других местах. В частности, Англия получала почти всю нейтральную зону в Персии. Таким образом, был сделан первый шаг к реализации захватнических планов и других членов .Антанты в Западной Азии

Следующий шаг – подготовка и проведение англо-французских переговоров (при участии России) о разделе Азиатской Турции, в основном ее арабских владений. На этой стадии, как показывает

Фишер, видно стремление англичан всемерно извлечь для себя выгоды за счет России, а больше всего за счет Франции. Например, один из руководителей британской администрации в Египте Р. Сторрс был сторонником высадки английского десанта в Александретте, продвижения к Алеппо (Халебу) и выхода к Багдадской железной дороге, т.е. захвата стратегически важной территории, предназначенной для Франции. Он полагал, что Франция была бы лучшим соседом для Британии, чем Россия, но постоянная оккупация Александретты британцами помогла бы со временем правильно решить сирийских вопрос. Авантюрное предложение Сторрса было отвергнуто осторожным министром иностранных дел Э. Греем, но Сторрс выдвинул идею создания -ближневосточного королевства (вице- королевства) от Су

стр. 192

дана до Александретты во главе с военным министром фельдмаршалом лордом Г. Китченером; по мнению Сторрса, Франция должна была довольствоваться Западной Африкой, а Россия – Константинополем. Против отдачи Александретты Франции на Военном совете выступил сам Китченер, поддержанный главой Адмиралтейства лордом Дж. Фишером. Китченер и Фишер предлагали захватить всю Месопотамию (Ирак) для создания Арабского королевства с включением в него Мекки, Медины и Кербелы: Мы можем выиграть Вавилон у Византии, если возродим к жизни старую Месопотамию, которую следует .расширить до Средиземного моря (с. 2-4)

Китченер предложил перенести халифат в Аравию и создать Арабскую империю под британским контролем, дабы халиф не упал в русские руки, что имело бы ужасные последствия для британского правления в Индии. Взгляды Китченера и его единомышленников в Каире нашли полное понимание в министерстве по делам Индии (Индиа офис) и в британской администрации в Дели. Вице-король Индии лорд С. Хардинг был глубоко озабочен неуклонным продвижением России к заливу. Военный секретарь Индиа офис генерал Э. Бэрроу считал, что если Россия получит Константинополь, то Англия должна будет поддержать Турцию в Азии и перенести халифат в Конью, чтобы создать буфер между русскими и британскими интересами в Месопотамии. Он предлагал поставить Басру под британское управление, Багдад – под турецкое под британским контролем, французское присутствие в Сирии ограничить британским контролем над железными дорогами, проходящими из Месопотамии в Египет через Дамаск. По его мнению. Северную Месопотамию и Александретту следует отдать Франции, чтобы создать трения между нею и Россией. Хардинг же считал, что буфер должен быть создан севернее – между Александреттой и территорией, отходящей к России и включающей автономную Армению, Диарбекир (Диярбакыр) и Битлис, т.е. значительную .часть Турецкого Курдистана (с. 5-7)

Итак, первый раунд дипломатической подготовки к разделу Турции, когда на повестку дня был поставлен вопрос об аннексии Россией Стамбула и проливов, стал сигналом правящим структурам Великобритании для выдвижения собственных притязаний главным образом на арабские части Османской империи. При всем разнообразии мнений британских политиков прослеживается общая линия: окончательный раздел должен обеспечить безусловный приоритет аннексионистских и колониальных интересов Англии перед таковыми ее союзников Франции и России. Ради этого англичане были готовы даже пойти на некоторые уступки туркам.

В дискуссии, развернувшейся в период тайной подготовки к новому раунду переговоров о разделе уже азиатской части Османской империи, прозвучал и голос Дж. Керзона, с мая 1915 г. члена кабинета Асквита – Грея. Он проявил большой интерес к операциям английского экспедиционного корпуса в Месопотамии, особенно в связи с предложенным Китченером планом переноса халифата в Аравию и основания Арабской империи под британской эгидой, и ратовал за наступление на Багдад и продвижение дальше, к Александретте. Впрочем, Китченер, Керзон и другие экстремисты не смогли преодолеть сопротивление занимавших более осторожную позицию руководителей Индиа офис, возглавляемого Остином Чемберленом. Их поддерживали премьер Г. Асквит и Э. Грей, опасавшиеся недовольства Франции и России, а также индийских мусульман. Глава политического и секретного департамента Индиа офис А. Хиртцель писал: Сильное арабское государство может быть опаснее для христианства, чем сильное оттоманское государство, и политика лорда Китченера разрушения одного исламского государства ради создания другого всегда казалась мне гибельной (с. 15).

Керзон и его единомышленники доказывали, что захват и колонизация Месопотамии должны стать главной целью Англии на ближневосточном театре войны. В этом духе были выдержаны рекомендации межведомственного экспертного комитета под руководством М. Де Бунзена (апрель-май 1915 г.), определявшие будущее (т.е. раздел) Османской империи после поражения Германии и ее союзников. В сферу британских интересов входило: 1) проведение границы Ирака по горам к северу от Мосула; 2) взаимозависимость и неделимость его вилайетов в отношении навигации, ирригации, добычи нефти и т.п.: Англия должна быть привратником Басры в случае экспансии Франции и России; 3) открытость региона для британской торговли и предпринимательства. Регион должен находиться под защитой Англии; присутствие Франции может обеспечить некоторую безопасность, но нельзя сбрасывать со счетов враждебную франко-русскую комбинацию. Предусматривалось децентрализация всей Османской империи и контроль ее отдельных частей местной администрации (с. 22-23).

В конце 1915 – первой половине 1916г. была дипломатически оформлена тайная англо-французская договоренность о разделе Азиатской Турции (к которому вскоре присоединились Россия и Италия), известная в истории как соглашение Сайкс- Пико 2 . Англичане к нему тщательно готовились, представив несколько вариантов раздела, снабженных соответствующими картами. В одном из них Александретта отдавалась Англии, в другом – Франции, но взамен англичане получали всю Палестину с Хайфой. Был и совсем экзотический проект, который предусматривал сохранение Османской империи за исключением Стамбула с проливами, отходивших к России, Измира – к Греции, Басры -к Англии. Однако во всех случаях на картах было обозначено неопределенное географическое пространство на Аравийском .(24-23) полуострове – Independent Arab

Соглашение Сайкс-Пико, будучи плодом компромисса, существенно отличалось от предлагавшихся английской дипломатии вариантов за счет уступок Франции и России. Поэтому оно было воспринято критически не только государственными деятелями Англии, прямо к нему непричастными (Керзоном, например), но и его непосредственными авторами (Греем, Бальфуром), вскоре .поспешившими от него откреститься (с. 26)

На рубеже 1916-1917 гг. влияние Керзона на государственные дела, особенно на ближневосточную политику, возросло. В новообразованном в конце 1916 г. правительстве Ллойда Джорджа он стал членом Военного кабинета и главой комитета по администрации в Месопотамии (март 1917 г.). Его единомышленников называли военными империалистами. Они взяли курс на ревизию или отмену соглашения Сайкс- Пико, ссылаясь на изменения в международной обстановке вследствие крушения царской России. Угрозу интересам Англии Керзон и его сторонники ожидали не только в усилении позиций Франции и России на Ближнем Востоке в случае реализации этого соглашения, но и в весьма опасных, с его точки зрения, идеях, которые начал пропагандировать президент США Вудро Вильсон после присоединения к Антанте (апрель 1917 г.). По мнению Керзона, руководствоваться принципами так называемой демократии в арабской политике Британии опасно, поскольку это может привести к значительным трудностям или же только к частичному успеху. Англия должна ограничиться фасадом .арабской независимости (с. 26-27)

По мере расширения военных действий на турецко-азиатском театре мировой войны, которые англичане вели в Ираке и Палестине, а сами арабы на Аравийском полуострове (главным образом в Хиджазе), именно арабская политика была главной темой обсуждений и дискуссий в британских верхах. На передний план выдвигался иракский вопрос. Споры шли о пределах

английской оккупации Ирака и о характере административного управления страной. Крайние позиции занимали англо-индийцы – колониальные власти в Дели, которым сочувствовал Керзон, бывший вице-король Индии. Они отстаивали идею оккупации всего Ирака, включая обещанный Франции богатый нефтью Мосул, и его индианизацию, т.е. управление по индийскому образцу с возможным подчинением Дели и формальным включением в Британскую империю. Руководитель британской гражданской администрации в оккупированных британскими войсками районах Ирака подполковник А. Вильсон, наиболее сильно выражавший дух британского империализма в Месопотамии, будущее этой страны видел в том, что она должна быть аннексирована для Индии и индийцев… Правительство Индии будет управлять ею, постепенно населяя обширные .пустыни воинственными расами из Пенджаба (с. 21, 113)

Однако в Лондоне англо-индийцы поддержки не нашли, в том числе и у шефа Индиа офис О. Чемберлена и его окружения, считавших такой курс противоречащим официальной политике кабинета и чреватым серьезными осложнениями во взаимоотношениях с Францией, арабами и мусульманским .миром

Тем не менее Керзон и его единомышленники резко выступали против соглашения Сайке – Пи-ко, жестко критикуя идею поддержки арабского национального движения, какова бы ни была истинная подоплека показного арабофильства Лондона. К требованиям арабов он относился весьма скептически, отрицая их способность создать новое арабское государство и Халифат от Персидского залива до Египта и от Египта до Сирии. Лорду Э. Кромеру он писал по поводу переговоров англо-египетских властей с шерифом Мекки Хусейном о создании Халифата во главе с ним: Это будет старое афганское дело, только хуже. В письме Грею Керзон выдвинул еще один аргумент против соглашения Сайкс- Пико: Франция будет претендовать на район от Диарбекира до персидской границы, т.е. почти на весь Турецкий .Курдистан (с. 54-55)

Первоначально уделяя приоритетное внимание месопотамским делам, Керзон вскоре обратился к общеарабским вопросам, особенно когда возглавил в правительстве Средневосточ-ный комитет. Главной его заботой оставалась защита имперских интересов Великобритании

стр. 194

на Арабском Востоке от возможных посягательств со стороны ее союзников по Антанте. Ему внушала тревогу не только Франция, но и Италия, претендовавшая на всю западную часть красноморского побережья. В Лондоне, а также в Дели, где англо-индийские власти издавна интересовались ситуацией в Западной и Юго-Западной Аравии и имели тесные связи с тамошними вождями, подозревали итальянцев в экспансионистских

притязаниях в этом регионе, в частности в Йемене (в Дели его называли лимитрофом для Англии) и Адене. Вице-король Хардинг считал опасным допускать туда итальянцев даже как торговцев (с. .67-69)

Но, конечно, главным соперником для Керзона и его имперски настроенных сторонников оставалась Франция, а основным раздражителем в бесконечных спорах о послевоенном разделе сфер влияния и захватов на Ближнем Востоке было соглашение Сайкс-Пико. И чем ближе был виден финал мировой схватки, тем ожесточенней были споры между всеми участниками составления .сценария этого раздела

Острые разногласия по поводу толкования соглашения Сайкс-Пико вспыхнули, например, в 1916 г. между британским верховным комиссаром в Египте (до этого генерал-губернатором Судана) Р. Уингейтом и влиятельным членом парламента, одним из главных экспертов кабинета по Ближнему Востоку, автором этого соглашения со стороны Англии М. Сайксом. По словам Фишера, Сайке называл это соглашение краеугольным камнем строго франкофильской политики. Уингейт же полагал, что оно не обеспечивает Англии достаточный контроль на Аравийском полуострове и помешает ей получить Сирию после войны. Англичане, и Керзон один из первых, считали Аравию, особенно Хиджаз, своим заповедным полем и остро реагировали на .притязания французов внедрить там свое влияние (с. 87, 90-93)

Однако антифранцузские настроения, широко распространенные в англо-египетских кругах в Каире (Сторрс и др.) и разделяемые Керзоном и его Средневосточным комитетом, по-прежнему не находили поддержки в Лондоне, в том числе и в Индиа офис, а Форин офис предлагал надеть намордник на Керзона, но не . душить его Средневосточный комитет (с. 102) 3

Серьезные изменения в международной обстановке в начале 1917 г. – падение царизма в России в результате февральской революции и вступление США в мировую войну на стороне Антанты – внесли новые мотивы в обсуждение на имперском Олимпе Британии проблемы послевоенного устройства азиатской части Османской империи. Можно было практически игнорировать Россию, переживавшую глубокий общенациональный кризис, зато нужно обратить самое серьезное внимание на американский фактор, а также считаться с необходимостью обещать некоторые компенсации Италии. Правда, весной 1917 г. из Дели поступили тревожные сигналы об установлении русскими контактов с курдскими и арабскими племенами Северной Месопотамии и Сирийской пустыни и было предложено принять соответственные контрмеры. Вскоре, однако, эти страхи отпали в связи с коллапсом Российского государства и уходом русской армии из Турции и Персии. В Лондоне и в его колониальных филиалах в Каире и Дели начали готовить почву для пересмотра в пользу Англии соглашения .Сайкс-Пико (с. 114)

Уже в январе 1917 г. М. Сайке выступил против передачи Мосула Франции, а осенью того же года предложил установить британский контроль над ним. Керзон выразил уверенность, что США как новый член Антанты не будут настаивать на полном самоопределении Месопотамии (с. 127). Он фактически требовал аннулирования соглашения Сайкс-Пико, поскольку французы получили больше от этого соглашения, чем они могли надеяться (с. 146). На такой же позиции, которую автор книги называет военным империализмом, стояли военное ведомство, весь Средневосточный комитет (с. 156-157,228-229) и член военного кабинета Ллойда Джорджа, южноафриканский политический деятель (впоследствии один из главных архитекторов Версальской системы и фельдмаршал) Я. Смэтс, заявивший, что это соглашение находится в ужасающем противоречии с нашими целями в войне. С целью аннулирования соглашения Сайкс-Пико Смэтс предлагал уговорить американского президента Вудро Вильсона наложить вето на англо-франко-итальянский договор, заключенный в апреле 1917 г. в Сен-Жан де Морьенн о присоединении к этому соглашению Италии, которой обещали .приобретения в Юго-Западной Анатолии (с. 199)

Вхождение США в игру осложнило решение задач, поставленных перед собой на Ближнем Востоке Керзоном и другими военными империалистами Британии, ибо внесло в ситуацию элементы непредсказуемости. Первоначально в Лондоне думали использовать американцев в своих интересах, видимо, рассчитывая на их малый опыт в восточных делах. В недрах Средне-восточного комитета родилась, по словам Керзона, -совершенно новая идея установить аме

стр. 195

____

риканский протекторат над Палестиной, что было бы целиком .новой установкой в арабской и палестинской политике (с. 111)

Однако эта идея просуществовала всего два дня. 8 января 1918 г. были провозглашены известные 14 пунктов Вудро Вильсона, в частности формально отвергавшие аннексионистский подход к судьбе нетурецких областей Османской империи и провозглашавшие их право на автономное развитие. За этим стояли широкие геополитические планы американцев, внушившие их европейским союзникам по меньшей мере подозрения. Правда, Смэтс уповал на американскую помощь, но Керзон и другие зубры британского империализма были против вмешательства США в ближневосточные дела. Англия, но не Америка, должна диктовать условия мира, – утверждал Керзон (с. 202). Поэтому идея передать Палестину американцам была решительно отвергнута Керзоном: Палестина должна быть включена в британский протекторат. Всякий кондоминиум или любой международный контроль (как это предусматривало .соглашение Сайкс-Пико) были для него неприемлемы (с. 208)

Таким образом, проблема раздела близкой к полному краху

Османской империи как бы возвращалась к исходному пункту. В книге Фишера хорошо отражена позиция британских ультраимпериалистов, главным образом Керзона, в новой ситуации, сложившейся на ближневосточной арене, когда Россия как один из основных претендентов на османское наследство вышла из игры, но зато появились новые: Италия, США с их глобальными замыслами, а также Греция. Кроме того, Франция в связи с приближением победы, в достижение которой она внесла основной вклад на Западном фронте, стала более энергично отстаивать свои интересы на турецко- азиатском театре. Англичане, обладавшие в регионе явно превосходящей военной силой, не намерены были уступать своим союзникам или, во всяком случае, стремились получить компенсации. Ценнейшей из них была Палестина, к оккупации которой англичане тогда как раз .приступили

В палестинском вопросе Керзон наиболее недвусмысленно проявил себя как политик с ультраимперскими взглядами, причем предельно нелояльный к союзникам Англии. В отличие от своего коллеги А. Бальфура (автора знаменитой декларации от 2 ноября 1917 г. о создании в Палестине еврейского национального очага), с которым он в 1919 г. делил портфель министра иностранных дел, и всех других членов кабинета, Керзон отрицательно относился к намерению Х. Вейцмана и других сионистов основать в Палестине еврейское государство. Как пишет Фишер, Керзон противостоял сионизму и предвидел его опасность. Он указывал, что основание в этой стране еврейской империи было бы бедствием, так как привело бы к вытеснению Англии как опекающей державы. Керзон хотел, чтобы евреи оказали поддержку Фейсалу (одному из сыновей правителя Хиджаза Хусейна ибн Али, возглавившего с помощью знаменитого полковника Т. Лоуренса антитурецкое восстание) только в борьбе против Франции и предупреждал, что если Фейсал пойдет за сионистами, то это будет фатально: последние унаследуют Палестину, будут контролировать Сирию и станут наиболее значительным фактором на Востоке. Керзон предрекал: Не только Франция, но и Америка станут возможными соседями Британии в .Египте… Мы сами возложили на себя крест (с. 213-221)

Исследование Фишера содержит сведения о возросшем интересе англичан к курдскому вопросу, главным образом в связи с продвижением британских войск на север Ирака и аннексионистскими планами Лондона в отношении этой страны. Лоуренс известил Керзона, что курды Северной Месопотамии готовы присоединиться к англичанам, но не примут французское управление ни в какой форме. Британская разведка в Ираке предлагала создать в населенной арабами и курдами Джазире (смежная территория в Сирии и Ираке) отдельное государство под английским контролем, сирийский хинтерланд которой должен быть подчинен резиденту Англии в Дамаске. Видные функционеры британской администрации в Дели (Хиртцель и др.)

настойчиво требовали включения округа Диарбекира в Месопотамию, с тем чтобы весь Северный Курдистан принадлежал Великобритании. Во всяком случае, и в Лондоне, и в Дели исключали возможность передачи этого региона Франции.

Что касается конкретных мер по отношению к курдам в этот переходный период между войной и миром (конец 1918 – первая половина 1919 г.), то тут наблюдался разброд мнений: в Форин офис выражали убеждение, что курды просят Великобританию стать матерью для них; виднейший английский историк-востоковед, эксперт британского правительства по Ближнему Востоку А. Тойнби считал невозможным создание государства, объединяющего всех курдов; в средневосточном департаменте

стр. 196

министерства колоний полагали, что курды должны быть .предоставлены собственной судьбе (с. 235, 251-253. 257)

Таким образом, благодаря исследованию Дж. Фишера достоянием науки стали многие тайные замыслы империалистических кругов Англии, в том числе наиболее яркого, активного и компетентного их представителя – Керзона, на Ближнем Востоке в период Первой мировой войны. Становится понятным, почему учиненный державами- победительницами раздел Османской империи произошел не так, как он был первоначально намечен. Работа широко информативна, и .одновременно аналитична. В этом ее несомненное достоинство

:ПРИМЕЧАНИЯ

См.: Лазарев М.С. Крушение турецкого господства на Арабском 1 Востоке (1914-1918). М., 1960. Здесь приведена и основная .литература по этому вопросу

Подробно см.: Лазарев М.С. Указ. соч. С. 129- 135, а также: 2 Шевелев ДЛ. К истории заключения соглашения о разделе азиатских территорий Османской империи. 1916г. // Восток .(Oriens). 2001. N 5. С. 39-43

О спорах в имперских кругах Великобритании по поводу 3 различных вариантов раздела Азиатской Турции см. статью Э. Кедури Каир и Хартум в арабском вопросе 1915- 1918 гг. (Historical Journal. Cambridge, 1964. N 2) и мою рецензию на эту статью .(Вопросы истории. 1965. N 2)

.стр. 197

[1].Нодар Мосаки

Свойства субъекта

:книга	мемуары
:Тип документа	Исходный язык
:диалект	Русские
:Страна - Регион	бывшего Советского Союза и Россия

:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Русский | kurdist.ru
کاتی تۆمارکردن: PM 9:12:11 2022/9/2
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 270

Севрский мирный договор

https://www.kurdipedia.org/?q=20230212193203466328

Севрский мир (тур. Sevr Antlaşması) — ،Севрский мирный договор
один из договоров Версальско-Вашингтонской системы, создание
которой ознаменовало завершение Первой мировой войны.
Подписан 10 августа 1920 года в городе Севр (Франция) странами
Антанты и присоединившимися к ним государствами
(Королевством Италией, Японской империей, Бельгией,
Королевством Грецией, Польской республикой, Португальской
империей, Королевством Румыния, Югославией, Хиджазом,
Первой Чехословацкой республикой и Первой Республикой
Арменией), с одной стороны, и правительством Османской
империи — с другой. Ко времени подписания договора
значительная часть Турции уже была оккупирована войсками
.держав Антанты

Договор не вступил в силу, так как Великое национальное
собрание Турции отказалось его ратифицировать. Через три года
он был заменён Лозаннским мирным договором, закрепившим
границы Турции в их современном виде (за исключением
.Александреттского санджака, возвращённого Турции в 1939 году)

Условия договора

В основу Севрского мирного договора были положены условия
англо-французского соглашения Сайкса-Пико (1916) и решения
.(1920) конференции держав в Сан-Ремо

По Севрскому миру, численность турецкой армии не могла
превышать 50000 бойцов. Над финансами Турции устанавливался
международный контроль. Далее, Турция утрачивала ряд прежде
:захваченных сельджуками и османами территорий

Турецкие континентальные владения в Европе (Восточная .
Фракия, Адрианополь и Галлиполийский полуостров) и острова
Эгейского моря (за .исключением островов Додеканес)
.передавались Греции

;Греция также получала ряд анклавов в Малой Азии.

В малоазийской Смирне (с окрестностями) вводилась греческая .
администрация. Через 5 лет плебисцит в этом анклаве должен
;был окончательно решить его принадлежность

Северный Эпир присоединялся к Албании, над которой .

.устанавливался протекторат Италии
Константинополь и Зона черноморских проливов объявлялись . демилитаризованной зоной и передавались под международное ;управление
Территория современных Сирии и Ливана передавалась под . ;мандат Франции
Территории Палестины и Заиорданья; Месопотамии . ;передавались как подмандатные территории Великобритании
;Острова Додеканес передавались Италии.
Турция отказывалась от претензий на Аравийский полуостров . (Хиджаз) и страны Северной Африки, признавала британский протекторат над .Египтом и британскую аннексию Кипра (1878); ;французский протекторат над Тунисом и Марокко
;Предполагалось также создание независимого Хиджаза
Граница между Турцией и Арменией, определённая . президентом США Вудро Вильсоном. Соответствует территории, занятой к Февральской революции Русской Кавказской армией в ходе войны
Турция признавала Армению как «свободное и независимое . государство». Турция и Армения соглашались подчиниться президенту США Вудро Вильсону по арбитражу границ в пределах вилайетов Ван, Битлис, Эрзурум и Трапезунд и принять его условия относительно доступа Армении к Чёрному морю (через Батум). Через территорию Грузии планировалось построить железную дорогу до Батума, кроме того, Армении .предоставлялась гарантия транзитных привилегий и аренда части .батумского порта
Армения, Грузия и Азербайджан должны были установить свои . взаимные границы путём прямых переговоров между этими государствами, а при .невозможности достичь согласия — путём .посредничества союзных держав
Предполагалось также создание независимого Курдистана, . границы которого должны были определить совместно Англия, .Франция и Турция
Тем самым Севрский договор официально оформлял раздел арабских и европейских владений Османской империи. Севрский договор был воспринят в Турции как несправедливый и «колониальный», как очевидное проявление неспособности султана Мехмеда VI защищать национальные интересы. Великое национальное собрание Турции (созданное в апреле 1920 года в .Ангоре, ныне Анкара) отказалось ратифицировать договор
Греческий плакат, посвящённый восстановлению исторических границ Греции. На портрете — Венизелос
ноября 1920 года президент США Вудро Вильсон вносит на 22 рассмотрение союзников арбитражное предложение, по которому Турция должна передать Армении территорию площадью 103 599 кв. км: две трети вилайетов Ван и Битлис, почти весь вилайет Эрзурум, большую часть вилайета Трапезунд, включая и порт. Объединившись с существовавшей в Закавказье

Республикой Арменией, независимое объединённое Армянское государство обладало бы территорией площадью в совокупности свыше 150 тыс. кв. км, с выходом к Чёрному морю. Однако, это решение уже не имело значения, поскольку в сентябре 1920 г. Турция начинает крупномасштабное вторжение в Армению, войска Мустафы Кемаля (будущего Ататюрка), захватив Карс, Александрополь, в конце ноября 1920 года угрожали самому существованию Армении. В течение двух последующих лет кемалисты (активно поддержанные большевиками) укрепили свои военные силы. В качестве первого шага было предпринято новое наступление на Армению. Одновременно турецкая армия сумела выбить из Малой Азии[2] греческие войска и подавить сопротивление курдов; также французы были выбиты из Киликии; итальянцы, ставшие к тому времени союзниками кемалистов, ушли с юго-западного побережья страны, причём правительство в Константинополе оставалось в положении бездействующего наблюдателя. 11 октября 1922 года в портовом городе Муданья на Мраморном море было заключено новое перемирие между Турцией и Антантой; к подписанию этого соглашения султанское .правительство не было даже приглашено

ноября султанат был упразднён, султан Мехмед VI остался лишь 1 в звании халифа (духовного главы мусульман), а вскоре (17 ноября) покинул страну на борту английского корабля «Малайя». .На следующий день его лишили и звания халифа

Территории, отторгнутые от Османской империи по Севрскому договору

Население Площадь Государства-приобретатели

000 900 3 км² 000 915 Великобритания (Курдистан)

000 000 3 км² 000 160 Франция (Месопотамия, Курдистан)

000 400 1 км² 000 95 Армения

000 950 км² 000 29 Греция

000 000 1 км² 000 20 Смирна

000 250 10 км² 000 219 1 Всего

[1]

Свойства субъекта

История	:книга
Политика, геополитика и международные отношения	:книга
Исходный язык	:Тип документа
Цифровой	:Тип публикации
Русские	:диалект
Курдистан	:Страна - Регион
Турции	:Страна - Регион

Quick Respons
:Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Русский | ru.wikipedia.org
کاتی تۆمارکردن: PM 7:32:03 2023/12/2
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 271

Турецко-курдский конфликт

https://www.kurdipedia.org/?q=20220322151128408949

Турецко-курдский конфликт
вооружённый конфликт между правительством Турции и вооружёнными формированиями Рабочей партии Курдистана, ведущими борьбу за создание курдской автономии в составе Турции, продолжающийся с 1984 года до настоящего времени.
На начало XXI века курды остаются крупнейшим из народов без собственной государственности. Севрский мирный договор между Турцией и Антантой (1920) предусматривал создание независимого Курдистана. Однако этот договор так и не вступил в силу и был аннулирован после подписания Лозаннского договора (1923).

История конфликта
В 1920—1930-е годы курды несколько раз безуспешно восставали против турецких властей. Причиной было то, что турецкие курды подвергались гонениям: использование курдского языка было запрещено, а сама курдская национальность Турцией не признавалась (официальные власти Анкары называли курдов «горными турками»).[1]
Продолжение политики Анкары привело к тому, что в 1961 году началось курдское восстание в Ираке, с перерывами продолжавшееся несколько десятилетий. Рост курдского национализма повлёк возникновение в 1978 году Рабочей партии Курдистана (РПК) — военно-политической организации турецких курдов. После 1980 года руководство РПК покинуло Турцию, сосредоточившись на организации лагерей подготовки военных формирований в Сирии и Ливане. В 1984 году руководители РНК вернулись в Турецкий Курдистан, провозгласив начало вооружённой борьбы. На её первоначальном этапе (1984—1993) РНК ставила своей целью создание суверенного государства курдов в Турции, однако с 1993 года сменило курс на создание курдской автономии в составе Турции.[1]
15 августа 1984 года РПК начала партизанскую войну в восточных и юго-восточных провинциях Турции. Для борьбы с партизанами была привлечена регулярная турецкая армия, в 1987 году в этом

регионе было введено чрезвычайное положение. С курдской стороны борьбу вела созданная в 1986 году на основе «Освободительных частей Курдистана» Народно-освободительная армия Курдистана (НОАК), а роль её внешнеполитического крыла играет созданный в 1985 году Фронт национального освобождения Курдистана (ФНОК). Боевые действия ведутся курдами группами численностью в 10-30 бойцов, для проведения крупных операций они могут объединяться в отряды до 200-300 человек.[2] Длительному характеру войны способствует сложный горный рельеф, значительные площади лесов, суровый климат (всё это существенно затрудняет или делает невозможным применение тяжёлой техники и авиации), географическое положение Курдистана на стыке Турции, Сирии, Ирака и Ирана, невозможность обеспечения охраны границ и организация курдами тыловой инфраструктуры и баз подготовки на территории сопредельных государств, умелая игра курдского руководства на межгосударственных противоречиях в регионе и организация внешнеполитической поддержки, финансирования и информационного обеспечения формирования благоприятного для курдов общественного мнения в Европе и Америке. Для финансирования деятельности НОАК руководство ФНОК наряду с легальными источниками не брезговало обложением «данью на борьбу» курдских иммигрантов-бизнесменов и даже установлением криминального контроля над наркотрафиком и [1].иными доходами от незаконной деятельности

В самом Курдистане курдские партизаны практикуют силовые акции против турецкой армии и любых силовых структур (засады, налёты, диверсии на коммуникациях, убийства, саботаж), вывод из строя объектов инфраструктуры, выявление и уничтожение местных «коллаборационистов». В разное время проводились террористические кампании против турецкого туристического бизнеса (сеть терактов на турецких курортах в начале 1990-х годов, вплоть до убийства иностранных туристов), против турецких учителей местных школ как «агентов влияния Анкары на детей» (с 1984 по 1994 годы по официальным данным убито 128 учителей и сожжено 192 школы). Затем НОАК отказалось от этих [1].методов, как подрывающих имидж курдов-борцов за свободу

Основные курдские базы располагались на севере Ирака. Ещё при режиме Саддама Хуссейна в Ираке по соглашению между правительствами двух стран турецкие силы безопасности получили право вторгаться на территорию Ирака на глубину не более 15 километров, преследуя курдские партизанские отряды[3]. Известны крупные вторжения турецких войск в Иракский Курдистан в мае-июне 1983 года, октябре 1984, воздушно-наземная операция в августе-сентябре 1986 года, .сопровождавшаяся большими человеческими жертвами

Рост курдской партизанской борьбы вызвал ответную реакцию властей Турции. На территории Курдистана находится около

четверти Сухопутных войск Турции (2-я и 3-я полевые армии), большие группировки ВВС, жандармерии, пограничных войск, войск специального назначения. В течение 1990-х годов Турция провела целый ряд военных операций в Ираке (наиболее крупные в 1996 и 1998 годах (операция «Мурат»)[4]). Наряду с военным противостоянием широко используются и другие формы противопартизанской борьбы, например создание вооружённой антикурдской самообороны из числа населения лояльных властям населённых пунктов под контролем силовых структур (так называемые «сельские стражи», их численность одно время достигала 60 000 человек), создание «зон безопасности», принудительное выселение местного населения из Курдистана некомпактно в другие регионы Турции под жёсткий контроль [1].местных властей и т.д

Серьёзное изменение ситуации в конфликте произошло после 1991 года. Воспользовавшись ослаблением режима С. Хуссейна после его поражения в Войне в Персидском заливе и введением США с их союзниками «беспилотных зон» иракские курды начали всеобщее восстание и взяли под фактический контроль огромные территории на севере Ирака. Турция отреагировала немедленно, проведя летом и осенью 1991 года серию крупных войсковых операций и массированных авиационных ракетно-бомбовых ударов по курдским лагерям на севере Ирака. Турецкие войска там стали находиться на постоянное основе, даже не получая согласие иракского правительства. Тем самым Турция пыталась сорвать попытку РНК взять под свой контроль весь Иракский Курдистан. При этом преследовались и политические цели: настроить иракских курдов против присутствия турецких курдов на их территории и ликвидировать инфрастуктуру НОАК в Ираке силами местных курдов. В значительной мере это удалось: в 1992 году отряды Джаляля Талабани начали вооружённую борьбу против баз РНК и поддерживавших их отрядов Масуда Барзани. Вспыхнувшая в итоге гражданская война в Иракском Курдистане позволила турецким властям усилить блокаду турецкого Курдистана и добиться там определённых успехов. Другим успехом Турции стал союз с Масудом Барзани, вступившим в вооружённую борьбу против РНК в северном Ираке в 1992 году и причинившим ей тяжелые потери. В условиях хаоса в Иракском Курдистане вторжения войск Турции в этот регион стали [1].регулярными, невзирая на недовольство США

Крупнейшим успехом Турции в борьбе против РПК стал захват американскими[источник не указан 128 дней] и израильскими[источник не указан 128 дней] спецслужбами лидера этой организации Абдуллы Оджалана в Кении (15 февраля 1999 года). Незадолго до своего захвата (1 сентября 1998 года) Абдулла Оджалан призвал РПК объявить перемирие, а после захвата — стянуть все боевые силы на север Ирака. С этого момента партизанская борьба РПК пошла на спад. В августе 1999 года РПК заявила о выводе своих вооружённых формирований из

Турецкого Курдистана. Среди руководства РПК усилились позиции сторонников мирных переговоров и поиска политических путей решения с официальной Анкарой. Казалось, многолетняя война [1].близится к завершению

XXI век

В начале 2000-х боевые действия на юго-востоке Турции практически прекратились. Однако в 2005—2006 годах курдское сопротивление усилилось и курдские партизаны вновь активизировались. Как и ранее, они действовали с уцелевших или восстановленных ими баз на севере Ирака, но теперь к ним прибавились объекты на территории Сирии, где под контроль курдов перешли значительные районы в ходе гражданской войны и им достались значительные запасы вооружения. Нередко такие операции показывали высокую эффективность. Например 20 октября 2007 года курдские бойцы в ходе двух атак убили 14 и .[5]ранили 19 турков

В феврале 2008 года турецкая армия провела самую крупную операцию против этих баз за последнее десятилетие

К 2008 году число погибших в боевых действиях оценивалось .[6]примерно в 40 тысяч человек

В августе 2011 года турецкая армия произвела серию безуспешных воздушных рейдов на территорию Иракского .Курдистана

сентября 2011 года министр внутренних дел Турции Наим 13 Шахин заявил о намерении ввести турецкие войска на .территорию Иракского Курдистана

октября 2011 года в результате авиаудара по одной из баз РПК 10 в Иракском Курдистане погибли 14 курдских партизан, среди них .представители руководства РПК

октября 2011 года в районе Чукурджа провинции Хаккяри 19 курдские партизаны нанесли удар по 19 военным объектам, дислоцированным в районе, в результате чего, согласно официальному заявлению главы Генштаба Турции, потери турецкой армии составили 26 солдат[7]. По данным близкого к РПК[8] информационного агентства Firat, турецкая сторона потеряла 87 солдат убитыми и ещё около 60 ранеными, курдская .[9]сторона — 7 партизан убитыми

октября 2011 года в результате продолжительных 23—21 авиаударов по предполагаемым местам нахождения курдских партизан в районе Чукурджа погибли 36 курдских партизан. Курдская сторона и оставшиеся в живых очевидцы происшествия заявляют о применении химического оружия против курдских партизан[10][11]. Турецкое военное командование опровергает обвинение. Ведётся расследование с участием немецких .[12]независимых экспертов

июля 2015 года Рабочая партия Курдистана заявила о 25 невозможности дальнейшего перемирия с Турцией. Это стало результатом бомбардировок турецкими ВВС территории Ирака, затронувших как территории, контролируемые Исламским

государством, так и позиции курдов[13]. Перемирие действовало
с 2013 года в связи с необходимостью совместных действий
против Исламского государства. Последовавшее затем вторжение
.турецких войск на север Ирака продолжается до сих пор
декабря 2015 года началась широкомасштабная силовая 21
операция против боевиков РПК в городах Джизре и Силопи. Она
проводилась при участии почти 10 тыс. турецких полицейских и
военных при поддержке танков. Повстанцы РПК блокировали
въезды в ряд районов уезда Джизре, возвели баррикады и
вырыли рвы. Также члены РПК оборудовали огневые точки в
жилых домах для отражения попыток штурма. Танки,
дислоцированные на холмах, окружающих район Джизре,
обстреляли цели РПК, расположенные в пределах города.
Одновременно военный конвой из 30 бронированных машин
штурмовал один из районов. 19 января было объявлено о
завершении антитеррористической операции в городе Силопи. 1
февраля 2016 года Верховный комиссар ООН по правам человека
Зейд Раад аль Хуссейн выразил серьёзную озабоченность
Джизра группы сообщениями об обстреле из танков в городе
мирных граждан, которые с белыми флагами везли тела
погибших, и призвал власти Турции провести тщательное
расследование. Операция в уезде Джизре завершилась 11
.[17][февраля 2016 года[14][15][16
января 2018 года Вооружённые Силы Турции предприняли 20
новую военную операцию, в городе Африн в Сирии под
названием «Оливковая ветвь». Целью данной операции считается
ликвидация курдских повстанческих групп Демократический союз
(PYD) и Отряды народной Самообороны (YPG), которые были
дислоцированы на территориях Северной Сирии и располагались
близко к юго-восточным границам Турции, которые были
преимущественно населенны курдами. По официальным
заявлениям правительства Турции, перечисленные повстанческие
группировки являются левыми крылами Рабочей Партии
Курдистана и ведут подрывную деятельность на юго-восточных
границах Турции.[18] Между обеими сторонами конфликт все ещё
.продолжается
В марте 2018 года Турция произвела очередное вторжение на
территорию Ирака под кодовым наименованием Операция «Щит
.[19]«Тигра
января 2019 года курдское население разгромило военную 26
базу Турции в иракском городе Шаладзе. Атака проводилась
невооружёнными местными жителями, по которым турецкие
солдаты открыли огонь на поражение.[20] В ходе нападения
курды сожгли два турецких танка[21], ещё один танк и БМП были
[22].захвачены и угнаны
Весной 2019 года турецкие войска начали очередную операцию
против Рабочей партии Курдистана на севере Ирака под кодовым
.«названием «Орлиный коготь
«Операция «Источник мира

августа 2019 года президент Турции Реджеп Тайип Эрдоган 31
объявил, что намерен приступить к реализации собственного
плана военной операции к востоку от Евфрата на территории
Сирийской Арабской Республики по ликвидации курдских отрядов
самообороны, даже если ему не удастся договориться с США,
которые продолжают контролировать этот регион. По мнению
сирийского правительства, турецко-американские
договорённости посягают на суверенитет и территориальную
целостность Сирии и нарушают существующее международное
.[23]право

октября 2019 года Турция начала очередное военное 9
вторжение на территорию Сирии, назвав новый этап эскалации в
регионе «Источник мира». 17 октября операция была
приостановлена. Потери Турции за время операции составили 7
убитыми, 95 ранеными и несколько бронемашин.
Поддерживающие их бандформировния СНА потеряли 96
убитыми и 374 ранеными[24]. В других районах Сирии за это
время было убито по меньшей мере 2 турецких солдата[25],
потери формирований ССА неизвестны. Потери курдов за это
время на всей территории Сирии составили около 300 убитых
.[26]военных и около 100 мирных жителей

После этого курды начали ответную кампанию на территории
Турции. В ходе ответных атак 19 и 20 октября на территорию
Хефтанина, Хаккари, Агри и Битлиса был убит 21 турецкий солдат,
были уничтожены 2 бронемашины и подбит 1 танк[27]. Из-за
миномётных и ракетных обстрелов на территории Турции было
убито 20 гражданских турков[28]. Поджоги были зафиксированы в
Измире и Стамбуле[29]. 22 октября несколько поджогов
.[30]автомашин произошло в городе Анамур

октября 2019 года в результате взрыва в сирийском городе 25
.[31]Телль-Абьяд были убиты 12 наёмников из протурецких сил

октября 2019 года полицейский участок в турецком городе 30
Диярбакир подвергся налёту курдов, был причинён
.[30]материальный ущерб

ноября 2019 года курды в официальном заявлении 1
подтвердили за время операции «Источник мира» гибель 412
своих солдат и 73 пленных (с 9 октября по 1 ноября)[32]. 2 ноября
турецкое издание Daily Sabah заявило, что с начала операции и по
этот день было убито 137 участников бандформирований СНА и
.[33]неизвестное число попало в плен

Потери техники

Потери бронетехники в курдском конфликте Турция никогда не
публиковала. По отрывочным данным (они могут быть не
полными) с 2014 по 2019 год курдами на территории Турции было
.[35][уничтожено около 70 единиц турецкой бронетехники[34

Потери бронетехники в другое время а также во время
.антикурдских операций на территории Ирака и Сирии неизвестны

Потери авиации известны лучше, они составили десятки

.самолётов, вертолётов и БПЛА
:Ниже приведён список известных потерь турецкой авиации
:Потери авиации в ходе турецко-курдского конфликта
Международная реакция
Я неотступно слежу за судьбой курдского народа. Я видела, в каких невыносимых условиях живёт этот гонимый народ. Под прикрытием борьбы с терроризмом турецкая армия проводит настоящий государственный террор в регионе. Но мой голос .остаётся гласом вопиющего в пустыне

:Литература
Гасратян М. А. Курдская проблема в Турции. — М.; Институт . .востоковедения РАН, 2001
Курдское движение в новое и новейшее время. — М.: Наука, . [1].1987

Свойства субъекта

:книга	курдский вопрос
:книга	История
:книга	Политика, геополитика и международные отношения
:Тип документа	Исходный язык
:Города	Диярбекира
:Города	Кобани
:Страна - Регион	Северного Курдистана
:Страна - Регион	Западного Курдистана
Quick Respons :Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Русский | ru.wikipedia.org
کاتی تۆمارکردن: PM 3:11:28 2022/22/3
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 272

Убийства курдов: кто продал Саддаму химическое оружие

https://www.kurdipedia.org/?q=20230316091905474985
.?Убийства курдов: кто продал Саддаму химическое оружие
Почти 25 лет назад власти Ирака истребили тысячи своих собственных граждан, применив химическое оружие против курдов в городе Халабджа. Возможно, скоро мы узнаем, .какая страна и даже какой завод снабдили Ирак химикатами
Картина, представшая передо мной после химической атаки на Халабджу 16 марта 1988 года, стала одним из самых ужасных зрелищ, когда-либо виденных мной. Повсеместно на улицах лежали груды тел. Было ощущение, что перед смертью люди пытались вжаться в

.стены зданий, будто искали в них укрытие

Присмотревшись, я понял, что многие прижимали к стенам тех, кого надеялись таком .образом спасти – младенцев, детей, жен. Но все они тоже были мертвы

Спастись от нервно-паралитического газа и других отравляющих веществ было невозможно. Авиация Саддама Хуссейна сбросила на Халабджу химические заряды, .чтобы преподать курдам урок

Раньше мне уже доводилось видеть результат химической атаки против солдат во время ирано-иракской войны, и это было ужасно. Но зрелище того, что сделал нервно-паралитический газ с совершенно беззащитными людьми, в том числе с женщинами и .детьми, было во много раз хуже

В ряде случаев газ действовал молниеносно. Я видел дом, в котором химический снаряд .пробил потолок

Когда это случилось, несколько человек сидели за обеденным столом. Все они были мертвы, и, судя по всему, смерть наступила мгновенно. Один старик умер, откусывая кусок хлеба. Другой человек застыл с улыбкой на лице, за секунду до смерти он явно .рассказывал что-то смешное

В иных случаях люди умирали долго и мучительно. Я видел тело женщины, практически скрученное в кольцо: ее затылок касался подошв ног. На одежде – засохшие пятна рвоты .агонии и крови, лицо искажено гримасой

Иранская пропаганда

Почему погибли все эти люди? Потому что в последние недели ирано-иракской войны .они радостно приветствовали одерживавшие верх иранские войска

Саддам Хусейн и его кузен Али Хасан аль-Маджид, известный как химический Али, .решили на их примере преподать урок всем остальным

Иракские войска сбросили на город целый букет различных отравляющих веществ: нервно-паралитические газы, вроде VX, иприт, зарин, табун и даже сильнодействующий, .но довольно примитивный горчичный газ, известный еще с Первой мировой войны

Сегодня некоторые из примененных тогда бомб хранятся в музее Халабджи. Многие из них снабжены встроенными мини-вентиляторами, с помощью которых смешивались .разные газы

Химической атаке предшествовали два дня обычных бомбежек. Казалось, что Али Хасан аль-Маджид задумал сначала выбить в городе все окна, чтобы лишить людей мало-.мальской защиты от ядов

Меня в составе группы иностранных журналистов доставили тогда в Халабджу вертолеты .иранских ВВС

Правительство Ирана воспользовалось случаем и в качестве пропагандистского жеста показало всему миру преступления, совершенные Саддамом против собственного .народа

Иранские власти не дали выжившим в бомбардировке вернуться в город и похоронить .мертвых. Мы, журналисты, должны были увидеть последствия атаки в полном объеме

Сколько человек погибло в Халабдже? Вместе с бельгийским специалистом по .отравляющим веществам мы несколько раз прошлись вокруг, пытаясь сосчитать тела

Времени было крайне мало: иракцы знали, что мы находимся в городе – наши вертолеты были обстреляны по пути туда, и они могли вернуться с новой порцией химического .оружия, но уже для нас

Нам показалось, что большая часть из пяти тысяч убитых (цифра, на которой сошлись эксперты, оценивавшие потери) лежала на улицах города. Остальные погибли за его .пределами, пытаясь, очевидно, бежать через горы в Иран

Смерть через 25 лет

С тех пор прошло четверть века, но многое все еще напоминает о том кошмаре. В некоторых погребах, где люди пытались укрыться от бомбежек, до сих пор чувствуется .запах горчичного газа

В отличие от нервно-паралитических газов, которые испаряются очень быстро, горчичный газ тяжелее воздуха. Он оседает вниз и может представлять опасность даже много лет .спустя

После того, как мы с коллегами недавно побывали в одном таком погребе, у нас щипало глаза, и несколько часов болела голова. Газ не только оседает вниз, но и остается в старых .коврах и других покрытиях

На полу погреба мы нашли несколько мертвых крыс и скелет кота. А в доме поблизости, .тоже после посещения погреба, недавно умер человек

Ведущий британский специалист по химическому оружию Хамиш де Бретон-Гордон в .настоящий момент обсуждает с курдскими властями, как дегазировать Халабджу

Проблема в том, что здесь строятся новые здания. Они [местные жители] начинают рыть фундамент и натыкаются на скопления горчичного газа. Из-за этого недавно умерло .несколько человек, - говорит специалист

Мы хотим установить здесь нашу систему наблюдения, которая фиксирует наличие газа и сообщает об этом. Таким образом, мы сможем вовремя предпринимать меры по .обеспечению безопасности людей, - продолжает Бретон-Гордон

По словам специалистов, возможно, им удастся установить, кто снабдил Саддама .Хуссейна базовыми компонентами веществ, примененных в Халабдже

Мы рассчитываем найти образцы газов не только в погребах, но и в массовых захоронениях. И если нам удастся восстановить их молекулярную картину, многое станет .ясно, - говорит мне Бретон-Гордон

По его словам, на основании молекулярного анализа можно будет установить не только страну, но вероятно и химический завод, поставивший Ираку вещества для изготовления горчичного газа. Установить продавца компонентов для изготовления нервно-.паралитического газа, по его словам, не удастся

?Россия в списке подозреваемых

Будет трудно добиться, чтобы предположительные производители ушедших в Ирак веществ, предоставили образцы для анализа. Но если это произойдет и они [образцы] совпадут с тем, что мы обнаружили в Халабдже, это станет неопровержимым доказательством, которым надо будет заняться Международному уголовному суду и .другим инстанциям, - говорит британский специалист

Кроме того, в Ираке до сих пор остались запасы химических веществ, приобретенных еще .во времена Саддама, с которыми специалисты тоже намерены поработать

Однако сначала все эти планы должны быть одобрены властями курдской автономии. По их словам, прежде чем дать согласие на вскрытие массовых захоронений, они хотят .посоветоваться с различными компаниями и, главное, с жителями города

Вместе с тем, политики всех сторон понимают, что до тех пор, пока компании-поставщики .химикатов не понесут наказание, эта трагическая страница не будет перевернута

Я думаю, это наш долг перед нами самими, перед жертвами. Мы должны разобраться в том, что случилось, должны узнать, как это произошло, - заявил Кубад Талабани, высокопоставленный министр регионального правительства и сын нынешнего иракского .президента

Должны ли быть предприняты какие-нибудь меры, если компании, продавшие ?химические вещества Саддаму, будут установлены

Непременно. Мы относимся к этому крайне серьезно. Это также очень важно для семей .жертв, - уверяет Талабани-младший

Возможно, Россия с ее огромным потенциалом в области химического оружия, была одной из стран, давшей Саддаму Хуссейну то, о чем он просил. Ряд других стран тоже .могли быть причастны к этому
Власти ФРГ, например, в тот момент вывели страну из международного соглашения, .запрещавшего сделки по продаже химического оружия
Непостижимо, но у трагедии в Халабдже было одно положительное последствие.
Мартовские события 1988 года взбудоражили мировую общественность, и тремя года .позднее США и Британия объявили север Ирака бесполетной зоной
Это спасло курдов от дальнейших атак со стороны Саддама и позволило им развиться в .автономию вопреки контролю со стороны Багдада
А в 90-х годах и позднее наличие нефтяных месторождений помогло городам Курдистана, .включая Халабджу, значительно преобразиться
Однако ни один житель города никогда не забывает о том дне в 1988-ом. Сегодняшние .школьники плачут на уроках, изучая историю 25-летней давности
До сих у взрослых обнаруживают раковые опухоли, толчком для возникновения которых .вполне могло быть пережитое когда-то химическое отравление
Не говоря уже о том, что тысячи людей умерли на месте самой ужасной смертью, какую .только можно себе представить
[1]

Свойства субъекта

:книга	Халабджу (Геноцид) & Аль- Анфаль
:Тип документа	Исходный язык
:Тип публикации	Цифровой
:диалект	Русские
:Города	Халабджу
:Folders	Химическая атака на Халабдже
:Страна - Регион	Южного Курдистана
:Quick Respons Code	

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Русский | 2012-12-03 bbc.com/russian
کاتی تۆمارکردن: AM 9:19:05 2023/16/3
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 273

(1923) Lozanna müqaviləsi

https://www.kurdipedia.org/?q=20230214032942466837

iyulun 24-də Türkiyə ilə Qərb dövlətləri arasında imzalanan Lozanna müqaviləsi (1923) cü il müqavilə. Türkiyənin indiki sərhədlərini, regiondakı statusunu müəyyən edən bu müqavilə tarixin sonrakı mərhələlərində baş verəcək bir çox hadisə üçün də platforma rolunu oynadı. Birinci dünya müharibəsini məğlub bitirənlər arasında olan Osmanlı Türkiyəsi faktiki olaraq suverenliyini itirmişdi. 1920-ci ildə Yunanıstanın təkidi ilə imzalanmış Sevr müqaviləsinə əsasən,

Osmanlı dövlətinin qəti sərhədləri, orduya malik olmaq hüququ və Aralıq dənizindəki adalara olan iddiası ləğv edilmişdi. Amma Yunanıstandan başqa, heç bir dövlətin müqavilənin şərtlərini tanımaması Lozanna konfransının çağırılmasına səbəb oldu. 8 ay davam edən mübahisələrdən sonra nəhayət 1923-cü il iyulun 24-də tarixi Lozanna müqaviləsi bağlandı. Bununla, yüz illərlə davam edən türk-yunan ixtilafı qismən həllini tapdı və iki dövlət arasındakı sərhəd dəqiqləşdirildi. Egey dənizindəki xırda adalar bölüşdürüldü. Bir milyona yaxın yunan Türkiyədən Yunanıstana, 500 min türk isə Yunanıstandan Anadoluya köç etdi. Lozanna razılaşması faktiki olaraq Türkiyəni Dardanel və Bosfor boğazlarındakı haqlarından məhrum etdi. Türkiyə bu qiymətli keçidlər üzərindəki haqlarını bir də 1936-cı ildə imzalanmış Montrö sazişi ilə geri ala bildi. Lozanna müqaviləsi həm də Osmanlı sərhədləri daxilində yaşayan erməni və yəhudilərin statusunu müəyyən etdi. Bu milli azlıqlar tam hüquqlu Türkiyə vətəndaşı elan edildi. Amma Lozannada həllini tapmayan nüanslar da oldu. İraqla Türkiyə sərhəddindəki Mosul vilayətinin statusunun qeyri-müəyyən qalması, Kipr məsələsində razılığın əldə edilməməsi, sonradan [1] .regionda ciddi münaqişələrin formalaşmasına gətirib çıxardı

تایبەتمەندییەکانی بابەت
Not specified T4_285 :Not specified T3_12
Not specified T4_252 :Not specified T3_12
Not specified T4_268 :Not specified T3_12
Not specified T4_355 :Not specified T3_6
Not specified T4_508 :Not specified T3_23
Azerî :Not specified T3_13
Not specified T4_421 :Not specified T3_3
Not specified T4_345 :Not specified T3_3
Not specified T4_943 :Not specified T3_3
:Quick Respons Code

سەرچاوەکان
[1] ماڵپەڕ | Azərbaycanca | 14.02.2023 az.wikipedia.org
کاتی تۆمارکردن: AM 3:29:42 2023/14/2
ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری

بابەت: 274

Sevr müqaviləsi

https://www.kurdipedia.org/?q=20230213170757466662

Sevr müqaviləsi, (fr. Le Traité de Sèvres) — 1920-ci il avqustun 10-da 14 dövlətin səlahiyyətli nümayəndəsi tərəfindən Sevrdə (Fransa) Müttəfiq Dövlətlər və Türkiyə arasında sülh .müqaviləsi

avqust 1920-ci ildə Birinci Dünya Müharibəsindən sonra Parisin 3 km qərbində, Sevr 10 şəhərinin ətrafındakı Keramika Muzeyində (fr. Musée National de Céramique) imzalanmışdır. Müqavilənin imzalandığı dövrdə davam edən Türk İstiqlal Müharibəsi nəticəsində türklərin qələbəsi ilə bu müqavilənin əvəzinə 24 iyul 1923-cü ildə Lozanna Müqaviləsi imzalanaraq

həyata keçirildiyi üçün Sevr müqaviləsi qüvvəsini itirmişdir. Sevr müqaviləsi 433 maddədən
[1] .ibarət idi

تایبەتمەندییەکانی بابەت

Not specified T4_252 :Not specified T3_12
Not specified T4_268 :Not specified T3_12
Not specified T4_355 :Not specified T3_6
Not specified T4_508 :Not specified T3_23
Azerî :Not specified T3_13
Not specified T4_421 :Not specified T3_3
Not specified T4_332 :Not specified T3_3
Not specified T4_345 :Not specified T3_3
Not specified T4_839 :Not specified T3_3
:Quick Respons Code

سەرچاوەکان

[1] ماڵپەڕ | Azərbaycanca | 13.02.2023 az.wikipedia.org

کاتی تۆمارکردن: PM 5:07:57 2023/13/2

ناوی تۆمارکار: ڕاپەڕ عوسمان عوزێری